

2071

A
3
39

F.62

3
8-42

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33

571

F.62

3
8-42

A
3
34

JO. BAPTISTÆ
DE LUCA
VENUSINI,

S. R. E. Presbyteri Cardinalis;

THEATRUM
VERITATIS & JUSTITIÆ,

SIVE DECISIVI DISCURSUS PER MATERIAS, SEU TITULOS
distincti, & ad veritatem editi in forensibus controversiis Canonici & Civilibus,
in quibus in Urbe Advocatus pro una partium scripsit, vel consultus respondit.

LIBER SECUNDUS,

De Regalibus, hoc est Officiis venalibus, locis Montium,
aliisque Juribus cum Principe seu Republica, Vectigalibus &
gabellis, salinis & mineralibus, monetis, viis publicis, fisco, & aliis,
de quibus in cap. unic. Quæ sint Regalia.

CUM NONNULLIS RECENTISSIMIS SACRÆ ROTÆ

Romane Decisionibus ad materiam spectantibus; nec non Annotationibus, ac Discus-
sibus, qui antea in Supplementis extabant, suis locis optimè adjectis.

VENETIIS, MDCCXXVI.

Ex Typographia Balleoniana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

I N D E X ARGUMENTORUM, I N D I S C U R S I B U S .

Qui habentur in hoc Secundo Libro de Regalibus, hoc est Officiis venalibus, locis Montium, aliisque juribus cum Principe, seu Republica, vectigalibus, & gabellis, salinis, & mineralibus, monetis, viis publicis, fisco, & aliis, de quibus *in cap. unico, qua sint Regalia.*

D I S C . I.

Romana hereditatis seu Officii.

Officium emptum sub nomine unius cum pecunia alterius, cum reservatione decreti ad istius favorem, de cujus dominio esse dicatur, & quando censeatur donatum titulari, Et de pluribus speciebus seu formulis reservationis decreti, ac effectibus exinde resultantibus. Et aliqua de re succedente necne loco pecunie hereditarie cum qua quaesita sit, & quando hujusmodi subrogatio sit operativa contra tertium possessorem titulo singulari.

D I S C . II.

Neapolitana pretii Officiorum.

De natura & qualitate officiorum venalium Romanae Curiae, eorumque pretio, administratione, praeminentiis & vacatione, praesertim illa resultante ex promotione officialis ad Cardinalatum; Quomodo ista vacatio per promotionem sequatur; Et de eorundem officiorum commercio, & facultate disponendi.

D I S C . III.

Romana Officiorum de Maximis.

An Conservatores Populi Romani prorogare possint Officia vacabilia Capitolina de una persona ad aliam, sive concedere futuram officiorum successionem; Et de materia, quando id fieri possit per Principem vel inferiorem magistratum in supplantationem Successoris.

D I S C . IV.

Romana pretii Officiorum.

An creditor in tempore posterior qui habeat reservationem decreti super officio, praeratur in officii pretio creditoribus in tempore anterioribus; Et quomodo officia Romanae Curiae dicantur esse in commercio, ac veniant sub hypothecis, & obligationibus.

D I S C . V.

Romana officii Secretariatus.

Officia, quando non terminent cum persona, sed sint transitoria ad haeredes quoscumque, vel sint cessabilia; Et sub nomine haeredum, qui veniant in officiorum concessione.

D I S C . VI.

Romana Portionis Ripae.

Regula de viginti, sive de infirmis resignantibus, an habeat locum in officiis; Et de invaliditate licentiae resignandi officium, obtentae dum officialis est morti proximus.

D I S C . VII.

Romana pecuniaria de Errori, & Costa.

De reservatione Decreti super officiis quid importet, & an ille ad cujus favorem facta est reservatio, habeat officii dominium; & liberam dispositionem, & de differentia inter reservationem, quae fit jure domini, & eam quae fit jure hypothecae seu cautelae creditoris, & quid isto secundo casu creditor facere possit, an vendere officium vel illud transferre de una persona ad aliam; Et quatenus transferat, cujus sit periculum.

Card. de Luca Lib. II.

D I S C . VIII.

Romana extinctionis locorum Montium.

Facta Officii resignatione ad favorem alterius sub conventionione, ut resignatarius subintret ad omnia onera, & debita officii, resignans autem teneatur ad ea onera, & debita, quae sibi ex propria persona incumbunt, an & ad quae officialis praedecessor resignans, & ad quae officialis successor, & resignatarius teneatur.

D I S C . IX.

Alia Romana extinctionis locorum Montium.

De eadem materia obligationis incumbentis officiali, vel ejus haeredi solvenda de proprio onere per ipsum in propriam, & privatam causam, imposita super officio postmodum vacato, quomodo intelligenda sit, & ad quid officialis dimisso officio teneatur.

D I S C . X.

Romana concursus creditorum.

An potioritas competens super pretio officii creditoribus posterioribus habentibus decretum pro eorum creditis in forte principali, competat etiam pro usuris seu fructibus.

D I S C . XI.

Romana pecuniaria de Valtrinis.

An illa potioritas, quae competit super officio, ejusque pretio creditoribus habentibus reservationem decreti adversus creditores Officialis, competat etiam super ejusdem officii fructibus. Et an reservatarius decreti dicatur dominus officii, & ad quos effectus. Et aliqua de cursu fructuum ad favorem eorundem reservatariorum post didictas societates.

D I S C . XII.

Romana diminutionis.

Diminuto pretio officii, ad quod emendum plures cum reservatione decreti pecuniam mutuarunt, quorum damno diminutio cedere debeat; Et an inter habentes reservationem decreti diverso tempore factam detur anterioritas, & concursus &c.

D I S C . XIII.

Romana officii Notariatus A. C.

De venditione officii facta per judicem, qui ex auctoritate Papae suppleat consensum officialis ejusque creditorum habentium reservationem decreti, an ob non servatam formam in chirographo Pontificio praescriptam, sit invalida; Et an forma impleri debeat praecise, vel sufficiat ejus implementum per aequipollens; Et ad validitatem translationis officii, an attendi debeat instrumentum venditionis inter partes, vel potius suppletio signata per Papam.

D I S C . XIV.

Romana officii de Vagis.

An possidens officia vel alia Regalia cogi possit ad docendum de titulo, aliis privari; Et quando sit locus privationis, ad quam Princeps, vel alter procedere possit.

D I S C . XV.

Romana portionis Ripae.

Si reperiantur duae personae ejusdem nominis, atque adjectum quod uni congruit explicatum sit in altera,

in qua istarum personarum dicatur residere officium, ad effectum vacationis, vel potius actus ratione incertitudinis remaneat invalidus.

D I S C. XVI.

Romana pecuniaria seu officii.
Officia Romanæ Curie, an & quando possint vendi, vel in contractum deduci absque Beneplacito Apostolico, cum distinctione inter substantiam officii, ejusque fructus, & utilitatem; Et de eorundem officiorum periculo, & vacatione per obitum Officialis, an damno emptoris, vel venditoris; Et data facultate discedendi emptionem, ac ab ea recedendi, quando diducta dicatur bene facta pro periculo evitando.

D I S C. XVII.

Romana officii agriculturæ.
Si ex Apostolica provisione officium non vacat, sed transmittitur ad hæredes officialis, an transmitti dicatur ipsa officii substantia, vel potius solum pretium; Et quatenus istud transmittatur, an pendente illius solutione transmissarius participare debeat de ejusdem officii emolumentis pro rata; Et quod tempus attendi debeat in regulando valore officii.

D I S C. XVIII.

Romana, seu Maceraten. fructuum.
Quomodo probetur perfecta alienatio commoditatis officii Et an in his juribus vitalitiis habentibus periculum amissionis potius per mortem unius, quam alterius personæ; dentur contractus præsumpti, & taciti, vel debeant esse expressi.

D I S C. XIX.

Reatina Cancellariæ.
An reservatarius dispositionis officii ex decreto poni solito, possit dictum decretum seu dispositionem sine Beneplacito Apostolico remittere eidem officiali, etiam in præjudicium creditorum hypothecariorum.

D I S C. XX.

Maceraten. officii Secretariatus.
Officialis, qui manualiter, & non in titulo ex electione, alicujus Universitatis, assumptus est ad officium, an possit removeri etiam sine causa, & an talis officialis petere possit manutentionem in quasi possessione.

D I S C. XXI.

Romana salarii.
Onera incumbencia officii, quæ ab uno possidentur in dominio, sed ab altero exercentur titulo conductionis, ad quem pertineant, præsertim illud salarii judici debiti; Et an iudex non satisfactus de salario à Notario exercente, habeat regressum contra officii dominum.

D I S C. XXII.

Romana emolumentorum.
Si Officialis cedit alteri commoditatem seu emolumenta officii sub assertione quod importarent certam quantitatem, an cedens teneatur de superventa diminutione sequuta ex facto Principis vel Superiorum.

D I S C. XXIII.

Romana fructuum locorum Montium.
Depositarii locorum Montium an teneantur esse solliciti de vincula, seu investimento fructuum locorum destinationum multiplicis, itaut liberè solvendo, teneantur, necne ad iteratam solutionem.
Deputatis à Superiore pluribus depositariis Montis in solidum, & cum jure accrescendi, an possit unus ex eis absque eorundem superiorum licentia cedere confortibus suum jus depositariæ, atque ita se liberare; Et de diversis hujusmodi cessionum speciebus.

D I S C. XXIV.

Romana locorum Montium de Falconeriis.
Facta resignatione locorum Montium vacabilem sub reservatione facultatis disponendi ad favorem resignantis quatenus in vita disponere velit; si resignatarius præcedat resignanti, qui nulla facta dispositione etiam moriatur, ad quem dicta loca de vacabilibus facta perpetua pertineant.

D I S C. XXV.

Florentina locorum Montium.
Resignans loca Montium, sibi reservata facultate disponendi, si non disponat expressè, an censeatur disposuisse pro solam institutionem hæredis universalis; & quando.

D I S C. XXVI.

Mediolanen. seu Januen. locorum Montium.
De materia locorum Montium seu jurium, quæ habentur cum Principe vel Republica, an & quomodo sint in commercio, & de uno in alium transferantur, & an retineant hypothecas vel alia vincula.
De retentione seu compensatione competente creditori posteriori vel chirographario in præjudicium creditoris anterioris vel hypothecarii, quando intret, & practitari possit, & præsertim post mortem debitoris; Et an in prohibitis alienari sine assensu, quatenus iste accedat alienationi, sed non pacto de retrovendendo, istud valeat, & sit operativum.

Et de effectu dicti pacti pro reviviscencia antiqui domini.

D I S C. XXVII.

Romana locorum Montium.
Resignatarius locorum Montium continentium aliquod vinculum, an ab aliis sit tutus, itaut teneatur solum pro expresso; Et quæ actio competere valeat ad loca Montium contra tertium possessorem ex resignatione.

D I S C. XXVIII.

Romana dots.
An loca montium hæreditaria translata in faciem hæredis cum expressione in litteris, quod essent hæreditaria, & subiecta vinculo fideicommissi per defunctum ordinati, subiaceant aliis vinculis in litteris non expressis, à dicta hæreditaria, & fideicommissaria qualitate consecutivis, itaut emptor non sit tutus.

D I S C. XXIX.

Romana legati.
An libertas locorum Montium penes tertium in quem translata sunt, procedat ubi translatio sequatur ex causa legati, seu aliâ lucrative.

D I S C. XXX.

Romana locorum Montium de Oricellariis.
De pretio locorum Montium vinculatorum, quando dicatur esse iustum, vel respectivè læsivum, & quæ læsio attendi debeat in juribus vitalitiis, & quomodo æstimetur vita hominis.

Venditor locorum montium, quam evictionem in casu extractionis præstare teneatur, si extractio fieret in minori summa, quam venditio facta sit, sive in diversâ moneta.

D I S C. XXXI.

Romana locorum Montium de Paucis.
Vendens ad ejus vitam loca Montium cum eorum vinculo fideicommissi per venditorem sperati, per ipsum tamen possessa jure assignationis sibi factæ à patre pro alimentis, an sequuta morte patris, ac facta casu fideicommissi ad ejus favorem, venditioni contravenire valeat, ipsaque loca vendicare. Et quatenus id non concedatur, an aperto fideicommissio, tam ad favorem ipsius venditoris, quam aliorum ipsius fratrum, possint isti pro eorum virili dicta loca vendicare; Et quatenus possint, an dictus venditor ad evictionem, vel aliud teneatur.

DISC.

D I S C. XXXII.

Romana de Mutis.
An & quando pretium locorum Montium vinculatorum, dicatur injustum, & læsivum.
Et an venditio cum pacto de retrovendendo, juncta cum modicitate pretii, sit fœneratitia.

D I S C. XXXIII.

Romana locorum Montium Religiosis.
An & quando augmentum, seu pretium extrinsecum locorum Montium sit restituendum; Et quid ubi erectio facta est in scutis auri, an possit inmutari, & reduci ad scutos monetæ.

D I S C. XXXIV.

Romana, seu Januen. Locorum Montium.
Assignatis filiis Religiosis fructibus locorum Montium vacabilem, sub eorundem Religiosorum vitæ periculo existentium, pro illis vitalitiis subventionibus, quæ Religiosis, præsertim Monialibus, dari solent, si hujusmodi locorum extinctio sequatur mediante pretii restitutione, an istud pertineat ad Monasterium, vel ad assignantem.

D I S C. XXXV.

Romana fructuum, seu dots.
Marito exigente fructus locorum Montium vocabilium uxoris, dotalium, & extradotalium, quid in uno vel altero casu restituere teneatur soluto matrimonio; Ex quo inferitur etiam ad officia, vel alia hujusmodi jura vacabilia, quæ dantur in dotem, vel paraphernum, an & quid soluto matrimonio sit à viro restituendum, atque ex cujus personâ, & cujus periculo hujusmodi officia, vel jura vitalitia in dotem data vacare dicantur.

D I S C. XXXVI.

Januen. Legati.
Legatis locis Montium vacabilibus, vel similibus juribus vitalitiis, an veniant fructus decursi in vita testatoris.

D I S C. XXXVII.

Romana locorum Montium de Alveris.
De locis Montium subrogatis in locum rei alienatæ, & cum eisdem vinculis, quibus ipsa res subiacebat, si tertio resignata fuerint, quale jus ad illa habeant creditores resignantis.
Et de cessione vel hypotheca commoditatis in feudis, vel aliis alienari vel hypothecari prohibitis, quid importare dicatur, & an hoc jus sit exercibile contra tertium, & postquam ipsa res desit esse de dominio debitoris vel cedentis.

D I S C. XXXVIII.

Romana Salviani.
De motu proprio Urb. VIII. super libero transitu locorum Montium in resignatarium, quando locum habeat, & quomodo sit intelligendus.
An super locis Montium competat Salvianum vel alia interdicha possessoria, ut in aliis bonis; Et quid in eis operetur clausula constituti.

D I S C. XXXIX.

Romana locorum Montium de Herreis.
An creditores, ad quorum favorem attergata sunt loca Montium, sint in istis potiores, ac vincant alios anteriores, hujusmodi attergationem non habentes, seu venientes cum sola hypotheca generali anteriori; Et an in locis Montium hæreditariis ad favorem creditorum hæredis attergatis, jus habeant creditores defuncti ex beneficio separationis bonorum.

D I S C. XL.

Mediolanen. seu Neapolitana.
De juribus, quæ in Civitate, & Regno Neapolis habentur cum Principe, & Regia Curia, super illis vectigalibus, & arrendamentis, an liberè transeant in tertium, in cujus faciem intestantur, itaut iste sit tutus à creditoribus, vel aliis antea jus habentibus.

Card. de Luca Lib. II.

D I S C. XLI.

Romana locorum Montium de Monaldensibus.
Promissio de vendendo loca Montium, an & quando sit perfecta, itaut jus vel actionem tribuat emptori; Et quid si postea fuerint alteri resignata.

D I S C. XLII.

Bononien. Assignamentorum.
Cognitio causarum super Montibus Bononiæ, & Ferrariæ, an spectet ad Thesaurarium, & Congregationem Montium, vel potius ad Cameram,
In qua moneta solutio fructuum locorum Montium faciendâ sit; Et quid in hoc operetur observantia, & cujus beneficio cedat monetæ augmentum.

D I S C. XLIII.

Ferrarien. gabellæ locorum Montium.
An loca Montium circumscribantur loco, & veniant sub nomine stabillum.
Et an pro alienationibus locorum Montium debeatur gabella contractuum.

D I S C. XLIV.

Spoletana Gabellæ.
Annona Urbis an gaudeat privilegio fisci circa exemptionem à gabellis, & vectigalibus; Et an idem sit Camera, & Annona.

D I S C. XLV.

Ferrarien. Gabellæ frumenti.
An gabella frumenti vel panis, debeatur pro eo frumento, quod ipsa Civitas de tempore pecuniæ introductum pro beneficio Annonæ.

D I S C. XLVI.

Civitatis Castellæ portus litterarum.
Emolumenta, quæ pro litterarum portu solvuntur, an dicantur importare simplicem mercedem laboris, & operæ, vel vectigal seu gabellam. Et an exemptio ex consuetudine per aliquos quæsitâ à dicta solutione, cadat sub Constitutionibus Apostolicis revocatorii omnium exemptionum, & franchitarum; Qua occasione agitur incidenter de appaltu nivis, an importet vectigal vel emolumentum fiscale, idemque de appaltu impressionis librorum.
Et de officio Curatoris, seu Magistri Postarum, ejusque inventionis, & utilitate; Et an sit de Regalibus.

D I S C. XLVII.

Sabinen. exemptionis.
De constitutionibus Apostolicis exemptionum, & franchitarum revocatoriiis. Quando obstant, necne.
An & quando productio tituli exemptionis obstat præscriptioni immemorabili, illamque cessare faciat tanquam ex apparente initio.
Exemptionis privilegium ab oneribus, quando dicatur ex causa meritoria & onerosa, itaut non cadat sub generali revocatione. Et an exemptio suffragetur pro oneribus impostis ex magna necessitate.
Verbum *sedrus* qui significet.

D I S C. XLVIII.

Spoletana onerum.
An Ratiocinatores Cameræ gaudeant exemptionibus Cameralium ab oneribus, & gabellis. Et de materia præscriptionis à gabellis, & oneribus decursi, quomodo, & per quantum tempus inducatur.

D I S C. XLIX.

Ferrarien. gabellæ contractuum.
De Constitutione Urb. VIII. revocatoria exemptionum, an & quando comprehendat gabellarum moderationes jam concessas.
Et aliqua de non usu gratiæ, seu privilegii.
Et quando contractus dicatur venditionis, vel permutationis, ad effectum gabellæ.

D I S C. L.

Hydruntina exemptionis seu onerum.
An & ad quæ onera laicalia teneantur Clerici, & Ecclesiastici pro bonis emptis vel aliis acquisitis à laicis.

D I S C. LI.
Mediolanen. imbotatus.
De eadem materia discursus præcedentis, an scilicet Ecclesiastici pro bonis à laicis in eos obventis, teneantur ad onera eisdem bonis incumbentia; Et ad quæ onera laicalia teneantur laici coloni Ecclesiasticorum.

D I S C. LII.
Perusina gabella vini.
An & quando Clerici, & Ecclesiastici vendere possint vinum alioque fructus ex eorum bonis collectos ad minutum absque solutione gabellæ, vel potius ista debita sit, & quando.

D I S C. LIII.
Mantua exemptionis.
De exemptione à gabellis, & oneribus laicalibus competente colonis, conductoribus, & emptoribus bonorum Ecclesiasticorum eorumque fructuum, quomodo, & quando locum habeat. Et an exemptio competens pro vino competat pro aqua vita.

D I S C. LIV.
Nullius Baren. gabella farine.
De franchitia Ecclesiasticis competente, à gabella farine seu macinatus, quomodo competat, & ad quam rationem. Et an Ecclesiastici pagellas seu bullettas franchitiæ concedere seu vendere possint laicis, & gabellæ subiectis.

D I S C. LV.
Ferrarien. exemptionis.
Gabellæ Status Ecclesiastici, an & quando exigi possint à Clericis, & Ecclesiasticis, Et de ratione ob quam in hoc Status, etiam Ecclesiastici subiciuntur publicis oneribus, ac immunitas Ecclesiastica non suffragatur.

D I S C. LVI.
Ferrarien. præterse exemptionis.
Gabella imposita cum Apostolica auctoritate, sub lege, ut etiam per Clericos, & Ecclesiasticos solvi debeat, siue sæculares siue Regulares, an comprehendat Congregationes Ordinis Sancti Benedicti amplissime exemptas, cum speciali privilegio, quod earum exemptioni, utpotè ex causa onerosa concessæ, derogatum non censetur, absque specifica mentione.

D I S C. LVII.
Romana exemptionis Mendicantium.
Religiosi mendicantes per veritatem cum quaestuatione, an teneantur pro rebus aliàs gabellabilibus, quas ex elemosynis acquirunt in ipsa specie, vel emunt cum pecuniis elemosynaliter obventis, solvere illas gabellas, quas Pontifex voluit solvi per omnes Ecclesiasticos, & Regulares, etiam mendicantes. Et quatenus non teneantur, an saltem obligati sint distindè denunciare gabellario ipsas res, quas introducunt, itaut aliàs præterdi possit commissum.

D I S C. LVIII.
Barcinon. exemptionis.
In locis, in quibus exigitur gabella carnis, an ad fraudes evitandas statui possint vel debeant unum vel plura macella particularia, cum præfinito numero animalium macellandorum absque solutione gabellæ pro usu Ecclesiasticorum. An & quando Ecclesiastici teneantur ad contributiones, vel taxas pro refectione murorum, pontium, viarum, aqueductuum, & similium publicam utilitatem, ac usum concernentium; Et quæ requisita pro huiusmodi contributione concurrere debeant. Et incidenter, an gabellæ inseparabiles ratione mercium, & victualium indefinitè exigi possint etiam ab Ecclesiasticis, quibus in fine anni, vel alterius temporis gabellæ æquivalentia resciantur in pecunia, cum aliis circa Ecclesiasticorum exemptionem.

D I S C. LIX.
Ravennaten. collectæ.
De contributione Ecclesiasticorum ad publicas expensas principaliter concernentes singulorum privatam utilitatem, secundariò verò publicam, ut sunt, refectiones aggerum pro impediendis inundationibus, & similes; Quomodo talis contributio seu repartitio faciendæ sit pro rata bonorum; Et aliqua de expensis concernentibus annonam, vel aquas, & fontes; an, & quando etiam Ecclesiastici ad eas teneantur.

D I S C. LX.
Hydruntina collectarum.
An Clerici Orientales, seu Græci conjugati in minoribus solaque prima tonsura initiati, sint exempti à collectis, aliisque oneribus laicalibus, vel potius iure aliorum Clericorum conjugatorum ritus latini in hoc proposito censendi sint. Et de probatione Clericatus, quando dicatur adesse sufficiens; Et de differentia inter probationem unius vel alterius qualitatis eisdem Clericatus, posita ejus substantia, an scilicet effectus in uno, vel altero ritu.

D I S C. LXI.
Veliterna Panis.
De iure privativo faciendi furnos, & vendendi panem, an jus vestigialis importare dicatur; Et an cives, etiam Ecclesiastici habentes facultatem faciendi panem in eorum domibus pro familiaris, & famulorum usu, possint in præjudicium furnorum publicorum, dare panem operariis diurnis.

D I S C. LXII.
Ferrarien. gabella carnis.
An gabella imposita carni venali in frusta ad certam rationem pro qualibet libra vel pondere, debeat pro illis animalibus, quæ viva introducuntur ad effectum macellandi in propria domo, & pro usu proprio. Et an gabellarius incurrat censuras inflictas contra exigentes gabellas ab Ecclesiasticis ob indebitam vel excessivam ejus exactionem, si ipsi Ecclesiastici eidem gabellæ in genere subiecti sint, & sola quaestio sit super interpretatione vel super comprehensione casus.

D I S C. LXIII.
Romana gabelle ferræ.
An gabella imposita pro introductione mercium in Civitatem vel Ditionem, solvenda sit per emptorem, vel per venditorem, & quis dicatur introductor; & quomodo introductio capiendæ sit. Gabella pro introductione non debetur de mercibus, quæ introducuntur per transitum, & quando secus.

D I S C. LXIV.
Romana Solidationis computorum.
An Appaltatori vestigialium seu aliorum jurium, & bonorum Regalium seu Principis debeatur defalcum etiam si non sit intolerabile, sed quale &c. ob impedimentum belli habitus per eundem Principem locatorem. Immunitas competens fisco à vestigialibus, an competat pro mercibus, & bonis, non ab ipso fisco introductis, sed emptis à mercatoribus aliisque privatis, qui jam gabellam solverant, seu ejus debitores effecti erant.

D I S C. LXV.
Romana defalci.
De Dohanis, unde illarum nomen derivet, earumque natura, & qualitate, & in quo illarum, seu alterius vestigialis substantia consistere dicatur. An nova introductio artium in Civitate, unde deficiat concursus mercium exterarum, dicatur percutere substantiam dohanarum, seu vestigialium. Et quando damnum dicatur esse in substantia, vel in fructibus. De defalco seu remissione pensionis competente Appaltatori dohanarum, seu vestigialium ob impedimentum causatum à bello, & quale damnum ad istum effectum requiratur de jure, & quid in casu pacti; an illud attendatur habita ratione fructuum, vel solum pensionis.

DISC.

D I S C. LXVI.
Romana seu Albanen. defalci.
An locator vel respectivè conductor, & appaltator vestigialium aliorumque jurium Principis vel Reipublicæ, possit altera parte invita, ad certificandam quantitatem damni, quod timetur, vel lucri quod speratur, petere à iudice deputari controscriptorem, qui fructus colligendos describat loco probationis; Et aliqua de materia iudicii præventivi de futuro. In restauero seu remissione conductori faciendæ ratione damni intolerabilis, an rescindendum sit totum damnum usque ad suppletionem integræ pensionis, vel id solum quod deficit ad æquandam dimidiam seu respectivè sextam, itaut cessante hujus ratæ excessu tollatur damni intolerabilitas.

D I S C. LXVII.
Romana Dohana.
An dohana solvenda ex mercibus (quæ præsertim per flumen introducuntur) habita proportione illarum valoris ad rationem tot pro centenario, debeat de integro valore non detractis expensis, vel potius istæ sint prius detrahendæ. Item eligente mercatore, ex facultate sibi tributa in capitulis dohanae illam solvere, non in pecunia, sed in ipsarum mercium rata, an de ista solvi etiam debeat dohana. Et si in pecunia siue in specie solvenda ad tot pro centenario, an dohana detrahenda sit ex 100. scut. itaut reliquum sit mercatoris, vel supra 100. quod scilicet mercatori remaneat 100. gabellarius verò percipiat dohanam de eo pluri.

D I S C. LXVIII.
Romana seu Veliterna Aquæ vitæ.
Aquavita an dicatur merces, vel potius vinum, itaut pro ea solvi debeat dohana tanquam pro merce, vel gabella tanquam pro vino, vel potius utraque. Et aliqua de repetitione gabellæ indebitè solutæ.

D I S C. LXIX.
Romana fraudata gabella.
Defraudata gabella, seu dohana, quomodo probetur, tam ad effectum commissi, & pœnæ, quam ad effectum exactionis ipsius gabellæ, seu dohanæ; Et de præscriptione tam gabellæ, quam pœnæ.

D I S C. LXX.
Terracinen. gabella carnis.
Disponente Statuto seu capitulis gabellæ carnis, illam solvendam non esse pro porcis, in propriis, & privatis domibus occidendis pro eorum usu; an exemptio suffragetur dominis porcorum, illos ex industria, & mercimonio vendentibus particularibus, qui in privatis domibus eos macerant ad usum proprium.

D I S C. LXXI.
Romana Appaltus gabelle carnis.
An Appaltator gabellæ exigens in excessu, non ex nova introductione, sed ex præterita observantia, teneatur ad restitutionem indebitè, & excessivè exacti necne; Et quatenus teneatur, cui dicta restitutio faciendæ sit. Et an & quale defalcum competat Appaltatori gabellæ pro immutatione consueti status.

D I S C. LXXII.
Romana gabelle equorum, seu plani.
De gabella equorum aliàs plani, an possit exigi in toto districtu Urbis. Et de dicto districtu antiquo, & moderno quantum se extendat respectivè; Et de plano Urbis quid significet.

D I S C. LXXIII.
Perusina seu Assisen.
An concordia inita super modo solvendi onera pro bonis, quæ forenses possident in territorio alicujus Civitatis, servanda sit, si tractu temporis opera notabiliter augeantur, itaut, id quod solvi consuevit, reddatur oneribus incongruum.

Card. de Luca Lib. II.

D I S C. LXXIV.
Camerinen. gabella.
Gabella imposita pro una specie, an debeatur pro altera, in qua admixta sit aliqua pars illius materiæ, ex qua dicta species gabellata constat, itaut in toto vel in parte faciat eandem operationem; Et in specie, an gabella saponis debeatur pro aqua composita ex aliqua parte olei, aliisque rebus, ex quibus sapo conficitur.

D I S C. LXXV.
Romana gabelle fani.
Solutio novæ gabellæ impositæ super fœno, vel aliis virtualibus, an solvi debeat per eum, qui fœnum vel alia victualia menstruatim sub certo pretio subministrare tenetur, vel per eum, qui eadem victualia recipit.

D I S C. LXXVI.
Romana gabelle vini.
Pro gabella solvenda in ingressu portæ pro introductione vini, an cogi possint introductores accedere ad illam solvendam in domo gabellarii, ac relinquere pignus portæ custodi, vel potius teneatur gabellarius oblatam gabellam in ipsa porta recipere.

D I S C. LXXVII.
Urbinate. collectæ.
De consuetudine collectandi forenses duplo pluris, quam fiat cum civibus, an valeat.

D I S C. LXXVIII.
Perusina appaltus.
An & quando novus Appaltator gabellæ præterdere possit gabellam de mercibus habentibus bullum appaltatoris prædecessoris; Et quando dicatur quod prædecessor supplantet successorem in appaltu.

D I S C. LXXIX.
Romana bulli alcarum.
Conductores seu Appaltatores gabellarum seu vestigialium, an possint in fine appaltus, gabellam, seu vestigial diminuerè, ut ita frequentior sit rerum gabellabilium usu, ex quo locatoris vel Appaltatoris successoris præjudicium, & supplantatio resultet.

D I S C. LXXX.
Romana bulli alcarum.
An ille, cui aliquo vestigial seu aliud jus concessum est pro universo Statu Ecclesiastico, valeat idem vestigial seu jus exigere in ea parte seu ditione, quæ de tempore concessionis, tanquam infeudata non reputabatur de statu, deinde verò per devolutionem, vel ex alio titulo cum illo incorporata est, seu aliàs eodem modo regitur.

D I S C. LXXXI.
Romana appaltus lignorum.
De solemnitatibus necessariis in locatione vestigialium, quando non à fisco, sed à privato possidentur. Et quid si ab Hospitali, vel pio loco; Et de locatione bonorum, & jurium Ecclesiæ. Quando Regalia possessa per privatum definant esse Regalia, eorumque nomen, & prærogativam amittant. Et aliqua de materia novæ additionis post factum appaltum.

D I S C. LXXXII.
Ferrarien. Duti.
De gabella exigi solita pro transitu salis, ad quam mensuram, seu rationem exigenda sit. Et aliqua de materia ponderum, & mensurarum.

D I S C. LXXXIII.
Senen. Gabellæ.
An gabella solvenda per forenses pro legatis, & relictis, debeatur pro successione ab intestato, vel etiam testata universali jure hæreditario directo. Et an dicta gabella debeatur per conjunctos, quibus ex ratione, seu ordine naturæ, vel sanguinis, successio, vel dispositio mortis conveniat. Qui dicantur in proposito forenses, & an mulier originaria, quæ occasione matrimonii degit in domicilio viri, amittat civilitatem naturalem, itaut dicenda sit civis, vel forensis.

De validitate huiusmodi Statutorum excludentium forenses à successione, vel eos ratione successione, & acquisitionis bonorum gravantium ad certum onus, an fieri possint per Civitates recognoscentes Superiorem; Et an illa sint favorabilia, vel odiosa.

D I S C. LXXXIV.
Forolivien. Gabelle.

De Statuto Civitatis disponente, de bonis extradotalibus, costante matrimonio delatis mulieri nuptæ viro forensi, certam gabellam à viro solvendam esse, an tale Statutum valeat, & liget, & quatenus valeat, quando ista gabella solvi debeat.

D I S C. LXXXV.

Romana gabella stateræ.

An gabella duorum pro centenario ratione ponderis cum statera grossa Populi Romani, debeatur pro ponderatione ferri, vel alterius materie mineralis & fati poderose.

D I S C. LXXXVI.

Romana redditionis rationum.

De Appaltatore gabellæ, quæ appaltu durante per Principem supprimatur seu tollatur, quam actionem adversus Cameram locantem, & e converso ad quid ipse erga Cameram teneatur. Et quatenus de Appaltatore declararetur Administrator obligatus ad redditionem rationum, an ad eas teneatur pro subappaltatoribus, & inferioribus ministris.

D I S C. LXXXVII.

Romana preterse fraudis.

An & quando locus additus Provinciæ vel Gubernio subiaceat gabellis, quibus reliqua Provinciæ, seu Gubernii loca subiacebant; Et aliqua de sententia nulla, sed iusta, an debeat infirmari, vel confirmari.

D I S C. LXXXVIII.

Spoletana commissi.

An excusetur transiens per locum gabellæ, illa non soluta, neque habita solita bulletta, allegando quod faciendi solutionem, vel capiendi bullettam curam dedisset famulo vel alteri, qui neglexit.

D I S C. LXXXIX.

Perusina Plumbi, seu commissi.

An & quando dicatur factum esse locum commissi, & pœnæ ob contractationem materie, in qua appaltatori tantum competat jus contractandi privative ad omnes. Et an ad incursum pœnæ, & commissi requiratur dolus verus, vel sufficiat præsumptus. Et aliqua de bannimentis Theaurarii Generalis, vel alterius officialis, quantum durent.

D I S C. XC.

Viterbien. Gabelle.

De exemptione à solutione gabellæ ex privilegio alicui concessa in præmium inventionis, vel introductionis alicuius novæ artis vel mercaturæ, an suffragetur ejus sociis, vel aliis in negotio participantibus, etiam dissoluta societate per mortem unius, dum cum hæredibus non continuatur.

D I S C. XCI.

Romana Appaltus fœni.

De societate vectigalium, an sit quodcumque dissolubilis, & quid agendum sit super vectigalium exactione & administratione, sociis inter se discordantibus.

D I S C. XCII.

Romana, seu Tudertina collectæ.

An & quando forenses collectari possint per Communitates pro bonis ibi possessis. Et quid pro censibus cum eadem Communitate impositis super bonis particularium. Et aliqua de exemptione civium Romanorum. Ad collectas debitas ratione fundi censiti, an creditor censuarius cum debitore fundi domino contribuere teneatur.

D I S C. XCIII.

Carpen. Transactionis.

De constitutionibus, seu decretis revocatoriis exemptionum, & franchitiarum, an complectantur transactiones initas super litibus, & controversiis, quæ vertebantur super onerum, & gabellarum solutione, vel franchitia respectivè.

D I S C. XCIV.

Romana fidei.

Fidei onus quid sit, quomodo introductum, quando, & pro quibus animalibus debeatur. De districtu Urbis, & an cives Romani dicantur cives in toto districtu quoad omnia iura civica, necnè.

D I S C. XCV.

Suvina fidei.

Quando incolæ unius loci, depasci dicantur cum animalibus in pascuis alienis, itaut intret necnè. Constitutio Gregor. XIII. super solutione fidei. Et an plura loca ad unum Statum, seu dominium spectantia, constituere dicantur unum Territorium. Et de societate Territoriorum, ac promiscui usus pascenti inter plures Civitates, Oppida, vel loca.

D I S C. XCVI.

Sabina. Focatici.

An & quando filius dicatur vivere forisum à patre, ut diversum foculari constituitur, ac pater familias censetur ad effectum operum, collectarum, & contributionum.

D I S C. XCVII.

Prenestina Plazzatici.

De onere, seu vectigali quod nuncupatur *plazzaticum* seu *plateaticum*, quid significet, & impositum pro animalibus aliisque bonis, quæ vendantur, an debeatur pro animalibus vel aliis rebus venditis extra locum seu territorium.

D I S C. XCVIII.

Romana taxæ Nursinorum.

De contributione debita Universitati alienas artis vel exercitii per homines illam artem exercentes, an debeatur licet artem non exercent, vel alteri Universitati sint adscripti. Et an conventiones habitæ per prædecessores obligent successores idem habentes exercitium.

D I S C. XCIX.

Romana contributionis.

An contributio debita per revenditores picturarum, vel aliarum rerum intret, ubi pictura vel res venditur accessorie ad aliud opus.

D I S C. C.

Romana collectæ Hebræorum.

Facto juramento, seu æstimo bonorum Hebræorum pro datis solvendis per quinquennium, si isto durante, bona possessa per unum, ex causa dotis vel alia, transeant in alium, an & quomodo datum augeri, ac respectivè minui, seu aliàs variari debeat.

D I S C. CI.

Romana collectæ Hebræorum.

In datis seu collectis Hebræorum, an sit habenda ratio bonorum sub juramento cadentium in sorte principali, vel in fructibus.

D I S C. CII.

Romana dationum.

An & quando Hebræi non possidentes bona cadentia sub juramento seu æstimo, possint collectari pro lucris ex industria, & labore personali. Et quid in hoc opereatur observantia præsertim respectu onerum ex causa extraordinaria omnes tangente, pestis vel belli, aut simili.

D I S C. CIII.

Alia Romana dationum.

An Universis impedire possit Hebræis, ne ab Urbe extrahant, alioque traducant in notabili quantitate pecunias, merces, aliæque bona in præjudicium collectarum & dationum ipsius Universitatis.

DISC.

D I S C. CIV.

Anconitana onerum Hebræorum.

De immunitate ab oneribus concessa Hebræis exteris Orientalibus ad Civitatem Anconæ accedentibus, an competat illis, qui longo tempore in eadem Civitate incolatum habuerunt, si ve iis, qui ex orientalibus creati sunt, & ibidem nati. Et an isti potius Itali censendi veniant, quam Orientales.

D I S C. CV.

Romana defalchi salis.

An defalcata hominum ob bellum divinum vel humanum, deficere faciat in parte substantiam appaltus salis ad effectum defalchi. Et de materia vectigalis salis, & salinarum, earumque origine & usu, ac iure, quod Princeps in eis habet, Et an salinæ dicantur de Regalibus.

D I S C. CVI.

Tudertina salis.

Sub appaltator certæ quantitatis salis singulis annis levandæ, an teneatur ad integrum pretium conventum, quamvis integram quantitatem non levaverit, itaut obstat necnè exceptio rei non traditæ, & de ratione. Pretium salis per Appaltatorem augeri non potest, & si exigatur in excessu, est restituendum. Et quando excessus in aliquo loco exigi solitus per Communitatem, dicatur potius gabella Communitativa.

D I S C. CVII.

Fulginate. salium.

Concesso appaltu salariæ cum obligatione præstandi, & respectivè recipiendi singulis annis certam quantitatem salis consueti, & certæ qualitatis pro certo pretio, si deficiente sale consueto, tradatur sal diversæ regionis, & qualitatis an possint Appaltatores pretendere aliquod defalcum, vel interesse ex immutata specie, seu qualitate resultant.

D I S C. CVIII.

Cervien. seu Ravennaten. remissionis pensionis.

De remissione pensionis faciendæ Appaltatori salinarum ob istarum sterilitatem, unde consueti salis quantitas percipi non potuit; Et quando huiusmodi sterilitas casui, vel potius Appaltatori culpæ tribuenda sit.

D I S C. CIX.

Ferrarien. salis.

Obligatio præstandi Appaltatori certam quantitatem salis ex consuetis salinis, an dicatur stare taxativè, vel demonstrativè, itaut dicatur obligatio speciei vel generis; Et locatore non adimplente, ad quid erga conductorem teneatur, an scilicet ad solam remissionem pensionis, vel etiam ad interesse; Et quatenus istud prætendi possit, an debeatur solum interesse intrinsecum, vel etiam extrinsecum, & quale.

D I S C. CX.

Spoletani pretii salis.

An aliqua Communitas, vel populus ex temporis observantia præscribere possit sibi deberi salis distributionem pro minori pretio, quam alibi distribuatur; Et an in Regalibus seu vectigalium exemptione competat maintainentio.

D I S C. CXI.

Urbinate. pretii salis.

Salis consignatio, an sit faciendæ in pondere, vel in mensura, ubi præsertim variatur species, itaut nova & insolita sit ponderosior; Et quando conventum in mensura possit dari in pondere.

D I S C. CXII.

Cervien. salium.

An Appaltator circa finem Appaltus distribuere possit

Communitatibus, & populis salem excedentem usum temporis, quo ejus Appaltus durare debet, ideoque dicti excrementis salis pretium, antecedere debeat eodem modo ipsorum Appaltatorum distribuendum, vel potius successorum pro rata temporis sub eorum novo appaltu cadentis; Et an Camera teneatur in hoc novis Appaltatoribus assistere, ac aliàs teneri ad quanti impet.

D I S C. CXIII.

Romana pecuniaræ.

De diminutione quæ sequi solet in sale, tam pro asportatione de loco ad locum, quam ex mora in repositoriis, & ex diminutis venditionibus, ad effectum bonificandi Administratori dictam diminutionem. De materia liquidationis, & quando ab ista detur appellatio suspensiva etiam in executivis.

D I S C. CXIV.

Urbinate. pretii salis.

De augmento monetæ, in qua salis pretium solvi solitum vel statutum est, cuius damno cedat; Et an scuti aurei attendi debeant juxta antiquum valorem, non attento eorum intrinseco augmento, vel potius in ipsis scutis seu æquivalenti valore ad præsens currenti.

D I S C. CXV.

Anconitana salium.

De pretio salis quomodo liquidandum & solvendum sit vero illius domino per eum, qui à non domino emit, & ipsam speciem consumptam restituere non potest. Mandatum datum correspondenti ad merces vendendas quomodo probetur, & quomodo probetur etiam ejus revocatio, & an illa resultare dicatur ex correspondenti de coctione. Revocatio mandati correspondenti, an præjudicet tertio cum eo contrahenti. Quando quis dicatur decoctus vel decoctioni proximus, & de nullitate actus gesti à proximè decocturo. Quæ actio de re mercium domino contra tertium emptorem, ubi illæ sunt consumptæ, vel commixtæ.

D I S C. CXVI.

Perusina compensationis.

An Dominus salariæ actionem habeat contra eos, qui salem habuerunt ab Appaltatore eorum debitore cum quo compenfarunt.

D I S C. CXVII.

Romana locationis veng ferri.

De pretio seu valore mineralium, in quo consistere dicatur, an in ipsa materia tanquam valor intrinsecus, vel potius in esitatione seu jure vendendi; Et an recipiat augmentum vel decrementum ex qualitate venditionum seu appaltuum, itaut differat pretium, ubi agitur de generalibus & magnis, ac respectivè parvis & diminutis. An in huiusmodi mineralibus detur, quod venditor licitè solvat, vel petat pretium, & retineat rem statuto tempore ab emptore non perceptam, & in quo istæ materie differant ab aliis mercibus & rebus indifferentibus. Appaltator, seu administrator generalis fodinæ ad quid teneatur, & in quo consistere dicatur fodinarum fructus seu redditus. Et an & quando contractus locationis, & venditionis admixtus cum mutuo dicatur usurarius.

D I S C. CXVIII.

Romana ferrarii.

Periculum rerum venditarum consistentium in pondere, numero, vel mensura, an & quando sit venditoris vel emptoris, & quando venditori, non obstant exceptione rei non traditæ, jus competat consequendi pretium ex peculiari natura mineralium. Casus belli, cuius damno cedere debeat, & an dicatur sequitur ex culpa venditoris seu locatoris, itaut emptorem vel conductorem liberet.

DI-

Cardinalis de Luca Lib. II.

DISC. CXIX.

Ferrarien. decupli.
De poena decupli imposita per Bullam Pauli Tertii contra fraudantes fiscum & Cameram, quando incuratur, & quid ad hunc effectum requiratur; Et an petatur mortuo delinquente, & de prescriptione dictæ poenæ.

DISC. CXX.

Bononien. decupli.
De eadem materia poenæ decupli contra dantes minus fideles rationes administrationis, vel appaltus rerum fiscalium.

DISC. CXXI.

Romana decupli.
De eadem materia poenæ decupli resultant. ex Bulla Pauli III.
Et aliqua de administratione cussionis monetarum, & expensarum desuper currentium.

DISC. CXXII.

Romana seu Viterbien. appaltus.
An fiscus sit in aliquo privilegiatus circa facultatem iurandi suspectos ejus debitores & Appaltatores diversimodè quàm culibet privato creditori competat.
Facto appaltu bonorum & jurium fiscalium ad certum tempus sub certa pensione in singulos annos distributa, sub dilatione tamen majoris temporis circa solutionem, an dicta dilatione durante Appaltator dici possit debitor pensionis pro rata temporis decursi, & quomodo hujusmodi appaltus consistens in Regalibus & juribus fiscalibus reguletur.
Et aliqua de utroque pretio intrinseco, & extrinseco locorum montium, quomodo hæc pretia differant.

DISC. CXXIII.

Romana prætenſe confiscationis.
An fiscus ex persona, & juribus banniti capitalis, actionem habeat ad fideicommissum bannito ante vel post bannum respectivè delatum, sed non agnatum.
Et de juribus de sui natura transmissibilibus ad hæredes, quæ non transmittuntur in fiscum.

DISC. CXXIV.

Perusina participationis poenarum.
Appaltatori poenarum, seu proventuum ex maleficiis, an debeantur poenæ, seu proventus provenientes ex condemnatione seu multa, aut compositione sequuta in Curia Principis pro delicto in loco appaltus.

DISC. CXXV.

Neapolitana frumenti.
De obligatione Principis, ejusque potestate circa concernentia Annonam, atque de istius administratione penes quem resideat; Et quando ex ista causa Fiscus obligetur.
Prorex an possit facere fideiussiones & assuranceones pro annona ad favorem dominorum frumenti, & victualium Civitatis, obligando Fiscum Regium ejusque bona.
Periculum rei venditæ cujus sit, & quando inducatur distractus, vel novatio contractus jam perfecti.

DISC. CXXVI.

Meleventana quinque Canonicatum.
De qua moneta intelligenda sit erectio facta per Sedem Apostolicam de Canonicatibus, vel aliis beneficiis noviter erectis, & de obligatione Principis circa monetæ cussionem.

DISC. CXXVII.

An moneta unius Regni vel Principatus attendi debeat in altero diverso, ex eo quod ibi ob alterius Regni adjacentiam de facto esset in usu; Et in specie, reservata

pensione in scutis monetæ regionis super Ecclesia existente in Provincia Calabriae, an debeatur in scutis monetæ Regni Neapolitani, vel in illis monetæ Regni Siciliae ultra Pharam; Et aliqua de hujusmodi Regnorum origine, unitate, ac diversitate respectivè.

DISC. CXXVIII.

Romana, seu Januen. dotis.
De eadem materia monetarum, an scilicet edicta, vel aliæ Provisiones Principis loci, in quo initus est contractus super earum valuatione, afficiant creditorem, vel respectivè debitorem extra ejus ditionem, quomodo, & quando.

DISC. CXXIX.

Romana, seu Civitatis Vetule mercium.
De materia salvi conductus, & portus franchi; Et an emens à non domino merces in portu, sive in nundinis vel alio publico emporio, sit tutus, itaut per illarum dominum vendicari non possint saltem non restituto pretio soluto, vel econtra.
Emens à non domino merces furtivas, an & quando eisdem mercibus distractis, & non extantibus teneatur domino illarum valorem restituere.

DISC. CXXX.

Romana, seu Civitatis Vetule stateræ.
De materia ponderum & mensurarum, ac jure privativo alicui Communitati competente ponderandi, vel mensurandi merces in loco contractandas, an illi subiaceant forenses, præsertim in Portu ementes, & vendentes.
Et an hoc dicatur species vestigialis & gabellæ; Et aliqua de immunitate portus.

DISC. CXXXI.

Nazarenum Pedagogorum, & Nundinarum.
Facta per Principem sæcularem concessione juris nundinarum alicui Ecclesiæ, an exemptio à vestigialibus, & pedagogiis competere dicatur mercatoribus ad hujusmodi nundinas accedentibus jure Ecclesiasticæ immunitatis, quæ violari dicatur per vestigialium, & pedagogiorum exactionem; Et de franchitiis, & exemptionibus competentibus in nundinis, & mercatis.

DISC. CXXXII.

Inolen. Nundinarum.
De nundinis, seu mercatis, an fieri possint absque auctoritate Principis. Et an concessio loci nundinarum facta per Principem importet jus privativum, & necessarium, itaut mutari non possit.
Et de foro, in quo hujusmodi quæstiones cognosci debent.

DISC. CXXXIII.

Ferrarien. Extraktionis, seu Tractæ.
De tracta concessa alicui Appaltatori, an exerceri possit finito appaltu in frugibus emptis eo durante.

DISC. CXXXIV.

Romana Pischeriarum, seu Defalchi.
De Regalia consistente in pischeriis enunciatis in capitulo que sunt Regalia, qualis sit, & in quo consistere dicatur; Et an impedimentum superveniens super consuetu usu piscium dicatur percutere substantiam appaltus pischeriarum, vel potius damnus in fructibus, ad effectum defalchi faciendi hujusmodi Regaliæ Appaltatori, cum aliquibus ad defalchi materiam pertinentibus in hac specie Regalium.

DISC. CXXXV.

Romana plateæ S. Joannis.
De platea, quando dicatur publica vel privata; Et de privilegio habendi usum plateæ, quamvis publicæ, privativè ad alios circa venditionem aliquorum bonorum.

Via

Index Argumentorum.

DISC. CXLV.

Farsen. Molendini.
De eadem materiam juris prohibendi accessum ad aliena molendina, & respectivè cogendi ad accessum ad propria competentis Baroni, seu Domino contra vasallos.

DISC. CXLVI.

Amerina servitorum.
De angariis, & perangariis, quæ dicantur, & an & quando competant Baronibus & inferioribus Dominis non habentibus jura Regalia; Et generaliter de servitiis per vasallos domino, seu Baroni præstandis. Et quid in possessorio, quando possessio sit manutenibilis; Et an in proposito adit differentia inter Barones possidentes castra in feudum, & illos, qui ea possidente in alodium.

DISC. CXLVII.

Romana seu Ec. Rerum existentium post superficiem.
An & quæ res existentes post superficiem terræ, sive subtus solum sint de Regalibus, vel respectivè juris privati; Et quando privato liceat absque publica auctoritate facere fodinas, seu excavationes; Et postea jure privato in toto vel in parte, an hujusmodi res pertineant ad Dominum directum, vel potius ad Dominum utilem sive subalternum.

DISC. CXLVIII.

Romana, seu Salernitana Revocationis Demandis.
De potestate Principis concedendi aliis in feudum vel alodium subditos, seu vasallos invitos, non obstante privilegio eisdem tributo, ne concedi possint; Et ut vulgè dicitur de potestate revocandi demandum. Qua occasione obiter habetur de hoc jure Regali potestatis tollendi jus tertii, de qua Regalium specie fit, & quibus competat; Et quando revocari possint gratiæ, privilegia, & concessionis officiorum, ac beneficiorum, & similibus jurium; Et quid de contractibus, & de potestate tollendi bona privatorum; Et de habilitatione inhabilium in præjudicium juris aliis habilibus, & capacibus quæsitum, vel quærendum; Et generaliter de jure tertio quæsitum tollendo, vel non tollendo.

DISC. CXLIX.

Sandæ Domini bonorum vacantium.
Moriente Clerico absque legitimo successore, cuinam debeat successio in ejus bonis stabilibus, seu quæ pro stabilibus habentur; ac loco circumscripturuntur, an fisco Principis sæcularis, vel potius fisco Ecclesiastico, sive ejus loco Ecclesiæ.

DISC. CL.

Romana hereditatis de Rivaldis.
An officium Prælatium venale acquisitum per filium familias præsumatur quæsitum de pecunia patris; Et quatenus hæc præsumptio, seu etiam probatio intret, an dictum officium vel pretium in ejus acquisitione erogatum censetur donatum, itaut veniat necne in collatione, sive in imputatione.

DISC. CLI.

Romana exhibitionis librorum.
An & quando gabellarius conservare teneatur libros gabellæ, eosque cuicumque interessato petenti exhibere; an hujusmodi libri dicantur publici vel privati, tam ad effectum probandi pro vel contra tertium, quàm etiam ad alium effectum; Et an gabellarius eos lacerando, seu cassando, aut alias alterando criminaliter puniri possit, seu civiliter ad aliquid teneri.

DISC. CLII.

Romana prætenſæ fraudis.
An & quando dicatur constare de contraventione bannimentorum gabellæ, & de fraude, itaut intrent commissum, & aliæ poenæ, necne.

DI-

Via publica exiens in plateam, an definat esse via, & fiat platea, vel potius retineat qualitatem viæ; Et aliqua de jure privativo in aliquo loco publico.

DISC. CXXXVI.

Sabinen. viæ, seu Transitus.
Via quando dicatur publica, & de illius requisitis, pluribusque viarum speciebus, & cui incumbat onus probandi eam esse talem, vel esse potius privatam; Et quando requiratur memorabilis necne.

DISC. CXXXVII.

Spoletana viæ.
De materia viæ publicæ, quando hæc dicatur constitui etiam in fundo privato, à cuius domino impediiri non possit.

DISC. CXXXVIII.

Romana Situs.
Ripa fluminis, vel alter situs propè flumen, an dicatur juris publici, & de Regalibus.
Et an iis, quæ prætenduntur esse de Regalibus, & juris publici, locum habeant inter dicta possessoria sine justificatione tituli.

DISC. CXXXIX.

Reatina Taxæ.
De contributione, seu taxa pro refectione pontium, & viarum, quomodo per dominos prædiorum vel alios facienda sit.

DISC. CXL.

Romana Taxæ viarum.
De eadem materia contributionis, seu taxæ pro refectione viarum, ad quem hujusmodi onus pertineat, an ad dominos, & locatores prædiorum, vel ad conductores; Et quid accedente pacto, ut ad conductores spectare debeat, quomodo illud intelligendum sit.

DISC. CXLII.

Reatina viarum.
De Jurisdictione Magistrorum, ac Præsidis Viarum circa contributiones pro refectionibus viarum, quantum se extendat; Et quando Communitates, & populi teneantur ad hujusmodi contributiones, & collectas pro viis publicis reficiendis.

DISC. CXLIII.

Romana plateæ Rotundæ.
De jure privativo competente in aliqua platea, quid importet; Et an per illud impediiri possint privati domorum & apothecarum domini vendere bona in ipsis domibus, earumque stilicidio, seu area in ipsam plateam respondente.

DISC. CXLIII.

Tiburtina Hospitii.
An Communitas prohibere possit Domino loci, seu Baroni novum hospitium, ex eo quod ipsa solum de præterito illud habuerit; Et de differentia inter subditos ipsius Communitatis, & ipsum Dominum.

DISC. CXLIV.

Cornetana Molendini.
An Communitates Civitatum, & locorum subditorum condere possint statuta prohibentia accessum ad aliena molendina, seu alienos furnos, & successivè cogendi ad accessum ad propria. Et quando data etiam potestate ita statuendi cum civibus tanquam propriis subditis, hujusmodi statuta, vel edicta corruant ex eo, quod domini furnorum vel molendinorum à statuendis jurisdictione exempti sint; Et an ubi hoc jus competat, possint exinde prohiberi novæ molendinorum, vel furnorum constructiones remissivè.

D I S C. CLIII.

Camerinen. fraudis.
De eadem materia discussus præcedentis, an scilicet, & quando consistere dicatur de fraude, ita ut sit locus commissio, & pœnis fraudatæ gabellæ.

D I S C. CLIV.

Florentina gabellæ.
De gabella debita pro successione in hæreditatem alicujus extranei, vel remotioris conjuncti, an debeatur pro successione mediata, seu fideicommissaria, & quæ persona in proposito spectari debeat, an illa fideicommissarientis, vel potius illa gravari ultimò morientis, ad interpretationem statuti Florentini excipientis aliquos casus successione proximatorum.

D I S C. CLV.

Tranen. gabellæ.
De gabella farinæ seu molituræ, an & quando debeatur per colonos & laboratores Clericorum, & Ecclesiasticorum; Et an isti dare possint colonis panem non gabellatum, sive istius ratione ipsi Ecclesiastici ad aliquam gabellam teneantur.

D I S C. CLVI.

Nepefina gabellæ passus.
De gabella passus, seu pedaggi exigenda à transeuntibus per territorium ob onus refectionis pontium & viarum; Et de concordia inter duas Communitates, seu populos super reciproca exemptione à gabellis, quando valeat, & quæ ad ejus validitatem requirantur. Et an rescindatur, si tractu temporis efficiatur nimium læsiva, & præjudicialis.

D I S C. CLVII.

Inolen. societatis vectigalium.
Quomodo computari debeat annus in illis appaltibus vectigalium, quæ uniformem fructum in omnibus anni partibus non reddunt, ut est appaltus gabellæ carnis, quæ est infructifera de tempore quadragesimali, cum similibus.

D I S C. CLVIII.

Inolen. seu Faventina datii.
Si Civitas subdita habeat jus exigendi aliquod datium pro omnibus rebus & mercibus transeuntibus per ejus territorium, an exigere possit datium prædictum pro transitu illius salis, quem Civitates, & loca recipiunt de necessitate à salaria Principis, cum prohibitione habendi aliunde, & cum onere solvendi cariori pretio, sub quo vectigal Principi solvi dicitur.

D I S C. CLIX.

Ferrarien. defalchi.
An diminuto solito pretio salis in una provincia, possit Appaltator salariæ alterius provincie ejusdem Principatus dicere se damnificatum ex facto locatoris, atque ita petere refectionem damnorum, vel remissionem pensionis; Et generaliter, an & quando damna provenientia Appaltatoribus vectigalium aliorumque jurium Regalium ex augmentis, vel diminutionibus eorundem vectigalium sive ex aliis provisionibus refici debeant necne; Et de differentia inter casum quo innovatio fit causa proxima, & immediata damni, vel sit occasio, seu causa remota.

D I S C. CLX.

Romana, & Firmana confiscationis.
De pluribus ad materiam confiscationis seu publicationis bonorum; Primò nempe an valeant privationes vel substitutiones factæ delinquentibus in exclusionem Fiscii; Secundò, an hujusmodi substitutiones vel privationes capiant legitimam, tam in ordine ad voluntatem, quam in ordine ad potestatem; Tertiò, an & quando nume-

rus filiorum cessare faciat confiscationem: Quartò, de inhabilitatione, seu incapacitate filiorum rei læsæ Majestatis; Et quintò, an & quando restitutus in gratiam recuperet bona confiscata translata in tertium; Et incidenter de aliis Fiscii pœnalis seu confiscatoris materiam concernentibus.

EX SUPPLEMENTO.

D I S C. CLXI.

Romana Incarcerationis.
An Confiscatio intret in bonis subjectis fideicommissis, & quando.
Et de propositione, quando quilibet confiscat in suo territorio, quando, & quomodo procedat.
Et de probatione delictis ad hunc effectum confiscationis, an sufficiat sententia sine actis.

D I S C. CLXII.

Romana Quindenniorum.
An pro officiis venalibus, quæ ex concessionibus Apostolicis possidentur per Ecclesias, & pia loca, aliasque similes manus mortuas, debeantur quindennia, eo modo, quo debentur pro beneficiis unitis.

D I S C. CLXIII.

Romana locorum Montium de Justinianis.
De libertate locorum Montium penes novum emptorem, an procedat etiam in dominio tertii, qui indebitè fuerit eis spoliatus per subhastationem, seu aliàs cum Judicis auctoritate, vel potius libertas intelligatur de libertate ab hypothecis, aliisque vinculis adjectis per eorum dominum, & possessorem.

D I S C. CLXIV.

Romana evictionis locorum Montium.
Vendens loca Montium vinculata, an & quando teneatur ad evictionem, vel ad pretii restitutionem ob factum casum vinculi, si ex facto ipsius venditoris id processit.

D I S C. CLXV.

Interammen. juris collendi.
An, & quando Castra subjecta Civitati, dicantur de ejus Comitatu, vel territorio, ut propterea constituant unum corpus, atque participare debeant de juribus, & proventibus Civitatis pro supportatione onerum; vel econverso, an debeant Castra contribuere in oneribus majoribus, quæ supportantur per ipsam Civitatem.

D I S C. CLXVI.

Romana Gabellæ Cadaveris.
An debeatur Gabella, seu aliud vectigal pro extractione, vel introductione, sive transitu cadaveris.

D I S C. CLXVII.

Fanen. Molendini.
De eadem materia, de qua supra disc. 144. & 145. juris prohibendi constructionem novi Molendini; Et incidenter de iisdem, de quibus disc. 165. an scilicet Castra existentia in districtu, veniant sub nomine territorii.

D I S C. CLXVIII.

Placentina introductionis Salis.
De facultate introducendi salem, illumque vendendi privativè, an sit de Regalibus, adeo ut competere non valeat feudatariis, & Domicellis inferioribus; Et quatenus competata, an concessio istius juris in appaltum sub aliqua pensione, vel mercede, importet novam impositionem gabellæ, vel abusum ejusdem juris.

Index Argumentorum.

D I S C. CLXIX.

Romana Porta S. Pauli.
De eadem materia, de qua supra disc. 5. an officia sint ad vitam, vel transmissibilia ad successores; & quando omnia mentio litis obstat gratiæ, & aliqua de Constitutionibus revocatoriiis.

D I S C. CLXX.

Meleventana Deprædationis.
De repræfaliis, vel deprædatione bonorum, quæ jure belli fiant contra subditos infidelium, vel inimicorum, quamvis ipsi bonorum Domini sint fideles, vel respectivè bellum non exercent; Et quid inter subditos Principum Christianorum, inter quos vigeat bellum.

D I S C. CLXXI.

Cracovien. Navigii.
An, & quando in juribus regalibus competant remedia possessoria sine titulo habito à Principe supremo, vel potius iste sit necessarius; Et ad quos effectus flumina navigabilia dicantur de regalibus.

D I S C. CLXXII.

Romana Proxenetici.
De jure privativo concessio alicuius personis exercendi in Civitate, vel in Emporio, artem proxenetiam super contractione mercium, an importet etiam jus coactivum, ut propterea mercatores, alique contractare volentes, teneantur eorundem proxenetarum operam adhibere.

D I S C. CLXXIII.

Farsen. Gabellæ Macinatus.
An, & quando pro eadem re duplex gabella solvi debeat; Et in specie, an debeatur pro illo frumento, quod solvitur pro molitura gabellæ macinatus, quæ per accedentes ad molendum jam soluta sit.

D I S C. CLXXIV.

Romana gabellæ lignorum.
An, & quando regalia penes privatos retineant suam naturam, ut possideri non possint sine titulo, quodque sola possessio non sufficiat; Et de interpretatione concessionis gabellæ, quid comprehendat; Et de bannimentis Camerarii in Urbe.

D I S C. CLXXV.

Romana Appaltus, vel Defalchi.
De eadem materia, de qua supra disc. 159. an scilicet, & quando Appaltatoribus gabellarum, & vectigalium competat defalchum, ob fraudes, & contrabanna, ex eo, quod locator, vel ejus officiales illis aliquam dederint causam, sive negligant ea impedire, atque opportunas tradere provisiones.

D I S C. CLXXVI.

Nullius fortificationum, vel concessionis.
De eadem materia, de qua supra disc. 148. potestatis Principis tollendi jus tertii, vel disponendi de bonis alienis, & præsertim occupandi bona privatorum pro mœniis, vel fortificationibus; Et quatenus id de facto sequatur, deindeque fortificationes demoliantur, vel earum necessitas cesserit, an bona occupata prioribus dominis restitui debeant, sive ab eis vindicari possint.

D I S C. CLXXVII.

Pisaurien. Indulti.
De eadem materia, de qua disc. 148. super potestate Principis tollendi jus tertii, ac de regulatione voluntatis, ac aliis ad hanc materiam; Et de alia materia concessionis, & revocationis gratiarum vel earum nullitatis.

D I S C. CLXXVIII.

Romana juris doctorandi.
De facultate, vel jure doctorandi, cui competat; Et an & quando secunda concessio desuper facta, priori præjudicet; Et præsertim de differentia inter doctoratum in utroque jure, & illum in aliis scientiis, vel facultatibus.
Et incidenter de administratione Universitatis divisa inter plurium facultatum Collegia, an Medici, & Philosophi diversa constituent Collegia, vel unum tantum, quod sit utriusque facultatis complexivum.

D I S C. CLXXIX.

Romana Dationum.
De eadem materia, de qua supra disc. 100. an scilicet, & quando durante quinquennio juramenti præstiti inter Hebræos pro regulatione Dationum, locus sit defalcho, ob superventa infortunia, ex quibus bona notabilem diminutionem passa sint.

D I S C. CLXXX.

Pisana, seu Florentina deprædationis.
De materia deprædationis indebitè factæ per navim piraticam, ejusque Magistrum, seu Capitaneum; an de illa teneatur Dominus navis, qui talem magistrum præpositus ab ipso Domino, seu ab altero per eum præposito.

D I S C. CLXXXI.

Perusina Repræfaliarum.
De repræfaliis, à quibus, & contra quos exerceri possint, & de earum diversis speciebus.

D I S C. CLXXXII.

Romana libertatis.
An Hebræi Orientales aomicilium habentes in locis de dominio Turcarum, efficiantur servi Christianorum, à quibus vi bellica in terra, vel mari capiuntur; Et quid de ipismet Christianis subditis infidelium; Et de Christianis apostatis.

D I S C. CLXXXIII.

Januen. seu Mediolanen. locorum Montium.
Augmentum, vel diminutio locorum montium sequuta intermedium tempore inter venditionem, & translationem, cuius commodo, vel incommodo, cedat, an emptoris, vel venditoris.

D I S C. CLXXXIV.

Firmana Bullette.
In qua specie onerum suffragetur possessio exemptionis, etiam in Statu Ecclesiastico, absque eo, quod obstant Constitutiones revocatorie exemptionum.

D I S C. CLXXXV.

Romana Montis Cere.
De eadem materia, de qua supra disc. 148. & 177. idest de potestate Principis tollendi jus tertii, & præsertim de suspensione, vel remotione hypothecarum, aliorumque vinculorum à bonis assignatis pro erectione Montis baronalis.

D I S C. CLXXXVI.

Romana Supplementi.
An officia vacabilia in prohibitoriis, veniant sub genere contractuum vitalitiorum, quos illa persona prohibita sit facere ob præjudicium tertii.

D I S C. CLXXXVII.

Romana Palatii.
De Fiscalibus Regni Neapolitani, eorumque natura, & qualitate, & quomodo transeant de uno in alterum, sive quomodo amittantur; Et incidenter de pacto refo-

Cardinalis de Luca Lib. II.

lutivo, an sit transmissibile ad hæredes, vel potius personale.

DISC. CLXXXVIII.

Romana officii Curforatus.
An, & quando reservatarius officii dicendus sit dominus, vel potius creditor; Et de effectibus exinde resultantibus pro augmento, vel diminutione valoris, cuius modo, vel incommodo cedat.

DISC. CLXXXIX.

Spoletana, seu Reatina Collectæ.
An, & ad quæ onera teneantur Forenses pro bonis, quæ in territorio possident.

DISC. CXC.

Affisien. Collectarum.
An, & quando castrum, quod aliàs sit de districtu Civitatis, alteri concedatur in feudum proprium, vel improprium, sive in baroniam cum iurisdictione, & imperio, dicatur ab eadem Civitate omninò dismembratum, etiam ad effectum collectarum, aliorumque publicorum onerum.

DISC. CXCI.

Taurinen.
De eadem materia confiscationis, de qua disc. 160. & 161. an scilicet per delinquentem in Fisci præjudicium, bona donari, vel aliàs alienari possint; Et an donatarius, vel alter possessor honorum, sive delinquentis creditores, alique interessati admittendi veniant ad exculpationem, vel defensionem Inquisiti absentis, & contumacis; Et quid cessante interesse.

DISC. CXCH.

Ferofempronien. Appaltus.
De obligatione, quam habet Appaltator juris privati vendendi victualia minutatim, emendi eadem victualia à possessoribus prædiorum illa producentium, quomodo, & quando procedat.

DISC. CXCHII.

Mutinen. legitimations.
De eadem materia, de qua disc. 148. & 177. super potestate Principis tollendi jus tertii cum ejus gratiis, & habilitationibus nobilium, ipsoque declarante, non habuisse animum præjudicandi tertio, quomodo hæc declaratio intelligenda veniat.
Et in specie de legitimatione illegitimarum, an attendatur, & operativa sit extra territorium, & legitimantis iurisdictionem.

DISC. CXCV.

Taurinen. Renunciationis.
De eadem materia potestatis Principis præjudicandi tertio: Et incidenter, quando Princeps iudex laicus sit

competens in causis Ecclesiasticorum, sive istorum jus tollat; Et aliqua ad materiam renunciationis factæ per ingressuros in Monasterium.

DISC. CXCV.

Pisana, seu Liburnien. deprædationis.
An, & quando pyratice deprædatio sit licita, necnè: Et quatenus illicita detegatur, an deprædator teneatur erga deprædatum ad damna, & interesse; Et de modo justificandi casum deprædationis, & liquidandi valorem rerum deprædatarum.

DISC. CXCVI.

Senen. Gabellæ, seu Contractus.
De gabella solvenda pro contractibus, quando debeatur, necnè, & de annullatione contractuum in causa non denunciata, & non solutæ gabellæ, quomodo, & quando procedat.

DISC. CXCVII.

Aventonen. Redditionis rationum.
An, & quando Officialis cum pecunia fiscali possit ad sui commodum facere lucrum cum negotiationibus, vel cum agiis, & permutationibus monetarum, vel alias, &c.

DISC. CXCVIII.

Romana Officii.

De eadem materia, & puncto de quo supra disc. 3. prorogationis officii ad vitam alterius; Et vendens officium non vacatum, ad quidem officiali teneatur, an ad præteritum, vel ad fructus donec vixit.
Et incidenter ad quid teneatur ille, qui concessionem à Principe obtinuit de re alterius.

DISC. CXCVIX.

Taurinen. bonorum.

An Fisco competant remedia possessoria, & præsertim illud adipiscendæ ad bona, & jura delata delinquenti, vel indigno. Et de donatione facta per patrem filio, quando sit revocabilis, vel onerari possit fideicommissio in exclusionem confiscationis bonorum filii donatarii.

DISC. CC.

Romana extinctionis montis.

Quomodo fieri debeat depositum pecuniæ restituendæ pro extinctione locorum Montium cum illis Montis, qui citati, non curant in termino comparere, & recipere pecuniam.

DISC. CCI.

Romana Appaltuum.

De eadem materia, de qua supra disc. 81. super privilegio Fisci additionis in diem, vel rescissionis ex capite læsionis. Et incidenter, an Princeps successor obligetur facto prædecessoris.

I N D E X
C A U S A R U M

De quibus habetur hoc titulo de Regalibus per illarum Dioeceses.

- A**
Albanen. seu Romana defalchi, *Vid.* Romana, seu Albanen, Amerina servitorum, disc. 146. Anconitana onerum Hebræorum, disc. 104. Salium, disc. 115. Affisien. collectarum, disc. 190. Avenionen. redditionis rationum, disc. 197.
- B**
Arcinonen. exemptionis, disc. 58. Bonon. assignamentorum, disc. 42. Decupli, disc. 120.
- C**
Amerinen. gabellæ, disc. 74. E. fraudis, disc. 153. Carpen. transactionis, disc. 93. Cervien. seu Ravennaten. remissionis pensionis, disc. 108. Salium, disc. 112. Civitatis Castellii portus litterarum, disc. 46. Cornerana Molendini, disc. 144. Cracovien. Navigii, disc. 171.
- F**
Anen. Molendini, disc. 167. Farfen. Gabellæ Macinatus, disc. 173. Farfen. Molendini, disc. 145. Faventina, seu Imolen. *Vid.* Imol. Ferrarien. Datii, disc. 82. Decupli, disc. 119. Defalchi, disc. 159. Exemptionis, disc. 55. Præsentæ exemptionis, disc. 56. Extræctionis, seu Tractæ, disc. 133. Gabellæ carnis, disc. 62. Gabellæ contractuum, disc. 49. Gabellæ frumenti, disc. 45. Gabellæ locorum montium, disc. 43. Salis, disc. 109. Firmana confiscationis, *Vid.* Romana.
- Firmana** Bullettæ, disc. 184. Florentina locorum montium, disc. 25. Egabellæ, disc. 154. Forolivien. gabellæ, disc. 84. Forofempronien. Appaltus, disc. 192. Fulginaten. salium, disc. 107.
- H**
Hidrunтина exemptionis seu onerum, disc. 50. Eadem Collectarum, disc. 60.
- J**
Anuen. legati, disc. 36. Januen. seu Mediolanen. locorum montium, disc. 183. Imolen. Nundinarum, disc. 132. E. Societatis Vectigalium, disc. 157. E. seu Faventina datii, disc. 158. Interamn. juris collectandi, disc. 165.
- M**
Aceraten. officii secretariatus, disc. 20. Mantuana exemptionis, disc. 53. Mediolan. Impositatus, disc. 51. Seu Neapolitana, disc. 40. Seu Januen. locorum montium, disc. 26. Melevitana quinque Canoniarum, disc. 126. Melevitana deprædationis, disc. 170. Mutinen. legitimations, disc. 193.
- N**
Azarena pedagiorum, disc. 131. Neapolitana frumenti, disc. 125. Pretii Officiorum, disc. 2. Nepefina gabellæ passus, disc. 15. Nullius Baren. gabellæ farinæ, disc. 54. Nullius Fortificationum, vel concessionis, disc. 176.
- P**
Perusina, seu Affisien. disc. 73. Appaltus, disc. 78. Compensationis, disc. 116. Gabellæ vini, disc. 52. Participationis pœnarum, disc. 124. Plumbi seu commissi, disc. 89. Perusina Repræfalarum, disc. 181. Pisana, seu Florentina deprædationis, disc. 180. Seu Liburnien. deprædationis, disc. 195. Pifauren. Indulti, disc. 177. Placentina Introductionis Salis, disc. 168. Prænestina piazzatici, disc. 97.
- R**
Avennaten. Collectæ, disc. 59. Reatina Cancellariæ, disc. 19. Taxæ, disc. 139. Viarum, disc. 141. Rheginen. pensionis, disc. 127. Romana Appaltus gabellæ carnis, disc. 71. Appaltus Fœni, disc. 91. Appaltus lignorum, disc. 81. Seu Viterbien. appaltus, disc. 122. Romana Appaltus, vel Defalchi, disc. 175. Appaltuum, disc. 201. Seu Veliterna aquæ vitæ, disc. 68. Bulli alearum, disc. 79. Alia, disc. 80. Collecta Hebræorum, disc. 100. Alia, disc. 101. Seu Tudertina Collectæ, disc. 92. Concurfus Creditorum, disc. 10. Et Firmana confiscationis, disc. 160. Præsentæ confiscationis, disc. 123. Contributionis, disc. 99. Datorum Hebræorum, disc. 102. Datorum, disc. 179. Alia, disc. 103.

Index Causarum.

Decupli, disc. 121.
 Defalchi, disc. 65.
 Defalchi falis, disc. 105.
 Seu Albanen. Defalchi, disc. 66.
 Diminutionis, disc. 12.
 Dohanæ, disc. 67.
 Dotis, disc. 28.
 Seu Januen. dotis, disc. 128.
 Emolumentorum, disc. 22.
 Evictionis locorum montium,
 disc. 164.
 Exemptionis medicantium,
 disc. 57.
 Exhibitionis librorum, disc. 151.
 Extinctionis locorum mon-
 tium, disc. 8.
 Extinctionis montis, disc. 206.
 Alia etiam extinctionis loco-
 rum montium, disc. 9.
 Ferracii, disc. 118.
 Fidæ, disc. 94.
 Fraudatæ gabellæ, disc. 69.
 Prætenfæ fraudis, disc. 87.
 Alia etiam prætenfæ fraudis,
 disc. 152.
 Fructuum, seu dotis, disc. 35.
 Fructuum locorum montium,
 disc. 23.
 Seu Maceraten. fructuum offi-
 cii, disc. 18.
 Gabellæ Cadaveris, disc. 166.
 Gabellæ Equorum, seu plani,
 disc. 72.
 Gabellæ fœni, disc. 75.
 Gabellæ ferri, disc. 63.
 Gabellæ lignorum, disc. 174.
 Gabellæ stateræ, disc. 85.
 Gabellæ vini, disc. 76.
 Hæreditatis seu officii, disc. 1.
 Hæreditatis de Rivaldis, disc. 150.
 Incamerationis, disc. 161.
 Juris Doctorandi, disc. 178.
 Legati, disc. 29.
 Libertatis, disc. 182.
 Locationis venæ ferri, disc.
 117.
 Locorum Montium de Alveris,
 disc. 37.
 Locorum Montium de Errexis,
 disc. 39.

Locorum Montium de Falco-
 neris, disc. 24.
 Locorum Montium de Justinia-
 nis, disc. 163.
 Locorum Montium de Francio-
 nis, disc. 27.
 Locorum Montium de Monal-
 densibus, disc. 41.
 Locorum Montium de Oricel-
 lariis, disc. 30.
 Locorum Montium de Panefiis,
 disc. 31.
 Locorum Montium Religionis,
 disc. 33.
 Seu Januen. locorum Montium,
 disc. 34.
 Seu Civitatis Vetulæ mercium,
 disc. 129.
 Montis Ceræ, disc. 185.
 De Mutis, disc. 32.
 Officii Agriculturæ, disc. 17.
 Officii Notariatus, disc. 13.
 Officii Secretariatus, disc. 5.
 Officii Curforatus, disc. 188.
 Officii, disc. 198.
 Officii de Vajis, disc. 14.
 Officiorum de Maximis, disc. 3.
 Pecuniaria, seu Administratio-
 nis, disc. 113.
 Palatii, disc. 187.
 Pecuniaria de Errera, & Costa,
 disc. 7.
 Pecuniaria, seu Officii, disc. 16.
 Pecuniaria de Valtrinis, disc.
 11.
 Pischeriarum, disc. 134.
 Plateæ Rotundæ, disc. 142.
 Plateæ S. Joannis, disc. 135.
 Portæ S. Pauli, disc. 169.
 Portionis Ripæ, disc. 6.
 Alia etiam portionis Ripæ,
 disc. 15.
 Pretii officiorum, disc. 4.
 Proxenetici, disc. 172.
 Quindenniorum, disc. 162.
 Redditionis rationum, disc. 86.
 Rerum existentium post superfi-
 ciam, disc. 147.
 Seu Salernitana revocationis de-
 manii, disc. 148.

Salarii, disc. 21.
 Salviani, disc. 38.
 Situs, disc. 138.
 Solidationis computorum, disc.
 64.
 Seu Civitatis Vetulæ stateræ,
 disc. 130.
 Supplementi, disc. 186.
 Taxæ Nursinorum, disc. 98.
 Taxæ Viarum, disc. 140.

S

Sabinen. exemptionis, disc. 47.
 Focatici, disc. 96.
 Viæ, seu transitus, disc. 136.
 Sancti Donini bonorum vacan-
 tium, disc. 149.
 Senen. Gabellæ, disc. 83.
 Senen. Gabellæ, seu Contractus,
 disc. 196.
 Spoletana, seu Reatina Collectæ,
 disc. 189.
 Spoletana Commissi, disc. 88.
 Gabellæ, disc. 44.
 Onerum, disc. 48.
 Pretii falis, disc. 140.
 Viæ, disc. 137.
 Sutrina fidæ, disc. 95.

T

Taurinen. disc. 191.
 Bonorum, disc. 199.
 Renuntiationis, disc. 194.
 Terracin. gabellæ carnis, disc. 70.
 Tiburtina Hospitii, disc. 143.
 Tranen. gabellæ, disc. 155.
 Tudertina Salis, disc. 106.
 E. Collectæ, Vid. Romana seu
 Tudertina.

V

Veliterna Aquævitæ, Vid. Ro-
 mana, seu Veliterna.
 Panis, disc. 61.
 Viterbien. gabellæ, disc. 90.
 Urbinaten. Collectæ, disc. 77.
 Pretii Salis, disc. 111.
 Alia etiam pretii falis, disc. 114.

JO: BAPTISTÆ CARD. DE LUCA Liber Secundus. DE REGALIBUS.

ROMANA HÆREDITATIS SEU OFFICII
 PRO MARCO ANTONIO JUSTINIANO,
 CUM FLORAVANTE MARTINELLO.

Causa decisus per Rotam pro Martinello.

Officium emptum sub nomine unius cum pecunia al-
 terius, cum reservatione decreti ad istius favorem,
 de cujus dominio esse dicatur, & quando censeatur
 donatum titulari. Et de pluribus speciebus, seu
 formulis reservationis decreti, ac effectibus exinde
 resultantibus.
 Et aliqua de re succedente necne loco pecuniæ hæredi-
 tariæ, cum qua quæsitæ sit, & quando hujusmodi
 subrogatio sit operativa contra tertium possessorem
 titulo singulari.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series cum decisione casus.
- 2 **D**e articulis in disputatione deductis.
- 3 **D**istinguntur plures species, seu formulæ reservatio-
 nis decreti super facultate disponendi de officio in al-
 terius persona empto, & de variis effectibus inde re-
 sultantibus.
- 4 **F**acultas ex decreto reservata disponendi in vita, an
 exerceri possit in morte per ultimam voluntatem.
- 5 **H**abens facultatem disponendi, quando censeatur illa
 usus, & an per actum compatibilem illa deducatur.
- 6 **Q**uando prohibitio alienationis non dicatur continere
 omnes, sed potius favorem prohiberi.
- 7 **H**eres putativus bonæ fidei ad quid teneatur erga verum
 heredem.
- 8 **Q**uando res probetur quæsitæ de pecunia hereditaria.
- 9 **I**n particularibus an, & quando res quæsitæ ex pecunia
 hereditaria fiat talis, & competat heredi vindicatio
 contra tertium.
- 10 **P**ecunia data simpliciter, an censeatur mutuata, vel
 potius donata.
- 11 **I**ngratiitudo dicitur vitium aptum etiam ad peccatum
 mortale.
- 12 **O**b ingratiitudinem donatarii revocatur donatio, atque
 donatio remuneratoria dicitur onerosa.
- 13 **C**apienda est interpretatio pro exclusionem ingratiitudinis.

D I S C. I.

Cum juxta facti seriem magis distinctè enarratam sub
 tit. de testamentis in Romana Hæreditatis de Justinia-
 nis, Cardinali Justiniano successisset Julianus germanus
 Card. de Luca Lib. II.

frater, legitimus etiam ab intestato hæres, qui se testa-
 mentarium donec vixit credidit, in vim Scedulæ ad
 formam indulti Cardinalitii confectæ, distraxit iste bona
 hæreditaria, in suppellectilibus consistentia, pretii
 partem in varios usus pios erogando, partem verò præ-
 sumptivè, & absque certa probatione, ut infra, in em-
 ptionem cujusdam officii vacabilis Cancellariæ Apostoli-
 cæ in personam Marci Antonii Justiniani pupilli, aliqua-
 liter attinentis, cum reservatione decreta, super libe-
 ra ejusdem officii, & fructuum dispositione, ad favo-
 rem ipsius Juliani donec viveret, itaut eo in vita non
 disponente, illud esset liberum ejusdem Marci Antonii,
 quem (absque eo quod vivens de officio prædicto dispo-
 fuerit) reliquorum ejus bonorum hæredem universalem
 instituit, eidem prohibendo dicti officii alienationem
 usque ad completam ætatem 25. annorum.

Cumque post sequitam mortem Juliani, Martinellus
 obtinisset per tres conformes se declarari verum hære-
 dem Cardinalis ex priori testamento condito ante Cardi-
 nalatum, stante posterioris imperfectione, ut d. iii. de
 testamentis, atque in executionem trium conformium re-
 portasset mandatum executivum contra bona hæredita-
 ria ejusdem Juliani pro scut. 9. m. ad quæ ex judicio pe-
 ritorum liquidatus fuit valor bonorum hæreditariorum
 Cardinalis, post illud consummatum in omnibus reliquis
 bonis hæreditariis ejusdem Juliani, prætereundè accepit il-
 lius executionem super dicto officio tanquam hæredita-
 rio, vel Juliani, vel Cardinalis, & dato dubio in Ro-
 ta coram Ninot. an ad dictam executionem procedendum
 esset, illoque proposito sub die 9. Aprilis 1665. quam-
 vis non essent concordantia vota super articulis in hac
 disputatione deductis, an scilicet Julianus dicto decre-
 to usus esset, atque disponendi facultatem ad exercitium
 deduxisset, & quatenus adesset voluntas, an concurreret
 potestas, ut infra.

Prodiit tamen resolutio, Martinello favorabilis, ex
 eo quod hujusmodi officium utpotè emptum de pecu-
 nia hæreditaria Cardinalis, ad istius hæreditatem po-
 tius, quam illam Juliani hæredis putativi spectare di-
 ceretur, proindeque stante sufficientia honorum dicti
 Juliani, competeret verò hæredi subsidiaria vindica-
 tio, etiam contra tertium, utpotè titulum lucrati-
 vum foventem, ita confirmando decisiones super ejus-
 dem mandati executione præcedenter editas 10. Decem-
 bris 1660. & 13. Junii 1662. coram Celso, inter suas
 decis. 337. & 356. argue in decisu perlitum fuit 3. Decem-
 bris ejusdem anni 1663. coram eodem Ninot., deciden-
 do in hac secunda, id quod in præcedenti remanserat
 indecisum, tam circa voluntatem, quam circa potesta-
 tem disponendi, itaut ubi etiam officium prædictum
 non spectaret ad hæreditatem Cardinalis, adhuc tanquam
 hæredi.

hæreditarium Juliani debitoris caderet sub dicti mandanti executione.

Potissimum verò, ad principale fundamentum fuit, quod revera officium prædictum censendum esset hæreditarium Cardinalis, utpotè quæsitum ex pecunia hæreditaria, itaut locus esset subsidiariæ venditioni adversus possidentem ex causa lucrativa, ex deductis apud Duran. dec. 63. Buratt. dec. 784. & 874. ut liquet ex decisionibus desuper editis præsertim secunda 3. Decembris 1663. atque actore solum informante, in parte confirmata, & in parte declarata 19. Januarii 1655. coram eodem Ninot, qua ultima decisione edita concessa fuit expeditio cum subsequuta executione.

De pluribus igitur articulis in hujusmodi disputationibus actum fuit, potissimè autem de prædicti officii dominio, penes quem esse diceretur, an scilicet penes hæreditatem Juliani, & successivè penes Marcum Antonium tanquam hæredem, vel potius penes istum tanquam tertium possessorem titulo donationis, quod pendebat à dictis punctis voluntatis, & potestatis, copulativè verificandis, quod scilicet Julianus potuerit moriens in vim reservationis decreti disponere, quodque disposuerit. Et quatenus in his difficultatibus subesset, an potius idem officium censendum esset hæreditarium Cardinalis, quod pariter à duplici puncto pendebat, uno facti, an scilicet constaret illud de pecunia hæreditaria emptum esse, & altero juris, an confitito, competere hæredi venditio adversus tertium, super quibus omnibus, dictæ resolutiones (reflectendo ad veritatem) partim probabiles, partim verò improbabilis videbantur.

Distinguendo siquidem causam in quatuor inspectiones, unam scilicet, an dictus Julianus, qui sub nomine Marci Antonii officium cum sua pecunia emerat, potuisset moriens in testamento sibi reservatam disponendi facultatem ad exercitium deducere. Alteram, an voluerit, itaut disposuisse dicatur. Tertiam an constaret pecuniam in dicti officii emptionem erogatam, esse hæreditariam Cardinalis. Et quartam hoc posito, & quæ actio ejusdem Cardinalis verò hæredi competere adversus ejusdem officii titularem & possessorem habentem causam ab hærede putativo.

Quatenus pertinet ad primum punctum potestatis disponendi resultantis ex reservatione decreti, pro tollendis æquivocis, (in quæ scribentes hinc inde incidisse fortè videbantur, applicando auctoritates, & decisiones unos terminos percutientes, alijs omnino diversis) observabam plures casus distinguendos esse, utpotè diversos, & diversam rationem habentes, idèque non bene auctoritates de uno loquentes, alijs applicari.

Primus casus est, ubi quis cum propria pecunia simpliciter, absque reservatione decreti, vel alia declaratione, emit officium sub nomine, seu in personam alterius. Et tunc non solum officii substantia residere dicitur in persona titularis, sed etiam eidem acquisitum pretium, quod per actum occultum, censetur sibi per acquisitionem liberè donatum, itaut illico titularis efficiatur plenus, & liber officii dominus, tam quoad substantiam, quam quoad pretium, & utilitatem, Grat. discept. 50. & 221. Seraph. decif. 1303. nu. 3. & 11. & admittitur apud Cavaler. dec. 635. num. 11. & in alijs decisionibus, de quibus infra.

Solumque isto casu intrat quæstio imputationis pretii in legitimam, quando titulari ista competit in bonis acquirentis juxta dec. 273. Merlin. alias decif. 54. par. 5. recent. & dec. 650. par. 4. rec. tom. 3. in quibus deciditur affirmativè. Ac altera, an referri debeat in executionem legati, seu alterius præcedentis dispositionis juxta casum in Romana legati scut. 50. m. coram Dunozeo, & Ceyro, quarum aliqua habentur impressæ dec. 41. & 309. par. 9. rec. ex quibus, alijs in ea causa editis liquet, Rotam variasse, usquequo concordia illam quæstionem terminaverit.

Alter casus est, ubi de unius pecunia sit emptio officii in persona alterius, sub simplici ac indefinita reservatione decreti, seu facultatis disponendi in sorte, & fructibus, ad favorem Domini pecuniæ. Et tunc licet substantia officii residere dicatur in persona titularis, quem Princeps in ejus officialem agnoscit, tam ad effectum vacationis per istius mortem naturalem vel civilem, quam circa ejusdem officii exercitium, præminentias, & alia personis officialium incumbentia, quia in regalibus, vel feudis, aliisque similibus bonis, vel juribus differentibus, locum non habet titulus, plus valere quod agitur, quam quod simulatè concipitur, sed ipsum nudum factum spectatur, ut in proposito feudorum habetur cæteris allegatis per Rotam dec. 100. num. 20. & segg. par. 9. rec. repetit. apud

Marin. lib. 2. var. post resolut. 38. ubi idem auctor concordantes colligit, & habetur sæpius in sua materia sub tit. de feud. præsertim in Tiburtina Castorum, decif. 62. & Romana seu Status Ecclesiastici infundationum disc. 61.

Nihilominus, quod ejusdem officii utilitatem, tam in sorte, quam in fructibus seu emolumentis, dicitur esse in pleno, & totali dominio reservatarii, itaut persona titularis, dicatur solum demonstrata, ad effectum vacationis, vel similes effectus, taleque dominium est transmissibile ad hæredes reservatarii, per cujus mortem vacatio non sequitur, sed per illam titularis. Atque licet sub hoc dominio non cadat substantia officii, attamen adhuc cadere dicitur facultas cogendi titularem ad vendendum, seu jus implorandi ab eodem Principe, ut titulari etiam invito, illud officium alteri conferat, Cavaler. decif. 603. & 635. Buratt. decif. 863. Romana officii 2. Junii 1656. & 25. Junii 1657. Dunozeo, quod reservatarius ad effectum istius facultatis vendendi habetur tanquam Dominus, atque hic emendi usus in Curia Romana est frequentissimus. Licet istæ decisiones revera percutiant casum proximè sequentem in quo de hoc assumpto potest dubitari.

Tertius est casus, pariter in Curia frequentissimus, præsertim in officijs notariorum A. C. vel Cameralium, ubi scilicet officium verè emitur in persona titularis, tam quoad substantiam, quam quoad utilitatem, sed quia emptor non habet pecuniam ad ejus acquisitionem necessariam, illam sub Societatis, vel cambii, seu alterius contractus nomine recipit ab uno, vel pluribus, mutantibus sub reservatione decreti ad eorum favorem, & tunc ista reservatio non importat dominium, neque quoad substantiam, neque quoad utilitatem (ut plerique non bene opinantur,) sed solum importat quandam hypothecam, seu Jus reale, & privilegiatum adversus quoscumque ejusdem officialis creditores in ipso officio cum facultate cogendi ad venditionem, ut superius hoc eod. tit. ad hanc materiam officiorum præsertim in Romana diminutionis pretii pro creditoribus Curti, disc. 12. & in alia Romana pro creditoribus Valtrini, disc. 11. ubi de dictis decisionibus in præcedenti casu allegatis coram Dunozeo.

Quartus est, ubi (juxta primum, & secundum) de pecunia unius acquiritur officium ubi persona alterius sub reservatione decreti ad favorem Domini pecuniæ, sed limitata ad vitam, quia nempe sibi reservata sit facultas liberè disponendi in vita, alio non expresso, & tunc hujusmodi reservationis formula, seu species, continere dicitur casum mixtum, participantem de primo, & secundo, & sic quandam donationem conditionalem ad favorem titularis, sub conditione scilicet, quatenus in vita non disponat, itaut eo non disponente, officium pleno jure, tam quoad substantiam, quam quoad utilitatem, juxta primum casum, remaneat penes titularem, ob implicitam donationem de tali pecunia sibi factam, Gratian. d. discept. 50. numer. 18. & 221. numer. 3. admittitur apud Buratt. d. decif. 863. nu. 5. & 6. Romana legati scut. 50. m. 11. Maii 1640. Dunozeo, à qua circa istam propositionem recessum non est in supra insinuat decisionibus revocatorijs 41. & 309. par. 9. recent. in quarum prima num. 41. & segg. potius comprobatur. Solumque isto casu dubitari solet de natura, seu qualitate hujusmodi occultæ donationis, an scilicet censenda sit inter vivos ab initio perfecta, resolutioni solum subiecta, ut mihi probabilius videtur, vel potius causa mortis, in cujus tempus, donationis substantia, seu perfectio collata sit, ex iis, quæ hoc eod. tit. ad materiam locorum montium habentur in Romana de Falconeris dec. 14. ac etiam in alijs.

Quintus demum est casus clarior, ubi ultra dictam facultatis limitationem ad vitam, exprimitur etiam, quod si reservatarius in vita non disposuerit, officium liberè, ac pleno jure remaneat penes titularem, & tunc magis de plano intrat dicta donatio conditionalis in quarto casu firmata, ob clariorem, magisque expressam voluntatem reservatarii, & fortius intrant allegatæ auctoritates, & decisiones, neque hujus disputationis occasione quidquam in contrarium per scribentes hanc inde deducebatur.

In hoc autem ultimo casu versabamur, quia juxta hanc ultimam speciem, seu formulam, reservatio facta erat, undè posito quod non constaret de valida dispositione, indubitatim remanebat, reum conventum possidere officium, non ex titulo hæreditario, sed jure particulari donationis, idèque considerandus veniebat tertius possessor titulo singulari, contra quam impossibile erat exercere directam actionem personalem executivam, nisi que dubi,

dubio non competentem contra tertium, cum quo solum exercibilis est actio realis, vel rei persecutoria, cum actio personalis, tanquam filia obligationis, abique ista tanquam sine matre dari non possit, ut etiam agnoscit Rota in ultima decisione 19. Januarii 1665. coram Ninot.

His positis, dum non constabat de aliqua dispositione per actum inter vivos, sed ea implicitè deducebatur solum ex testamento, dicebam, scribens pro reo tanquam Advocatus, quod cum reservata facultas concerneret dispositionem in vita, exerceri non poterat in morte, & per actum ultimæ voluntatis, ut in his specialibus terminis facultatis disponendi de officiis, ut fieri non possit in morte, Marta voto 40. nu. 5. Grat. discept. 530. per tot. Et generaliter de facultate disponendi in vita, non trahenda ad ultimas voluntates, Peregr. de fideicom. artic. 40. num. 62. & cæteri apud Fular. qu. 549. nu. 10.

Verum, in sensu veritatis, putabam hoc esse minus tutum fundamentum, undè propterea resolutio in hac parte visa est probabilis. Nimis enim dura esset conditio ementium cum sua pecunia hujusmodi officia sub alieno nomine, ut illam facultatem, quam per actus inter vivos habent liberè disponendi tanquam de bonis suis, habere, non debeant morientes, & per actus ultimæ voluntatis, cum nulla differentia ratio excogitabilis adesse videatur, ut habetur apud eundem Grat. discept. 252. nu. 15. Dicta verò propositio generalis de facultate concessa in vita, non extendenda ad actus per ultimam voluntatem, recipienda est in prohibitis disponere de bonis, tanquam alienis, vel ita quæsitis, quod eorum dispositio libera non sit, tunc enim quia permissio stare dicitur tanquam alienis, vel ita quæsitis, quod eorum dispositio libera non sit, tunc enim quia permissio stare dicitur tanquam dispensatio, seu limitatio regulæ prohibitorie, non mirum si ad ejus præcisos limites restringenda est, cum extra casum limitatum urgeat regula. Secus autem ubi agitur de dispositione rei propriae, alteri ita implicitè donatæ, quatenus alias disponere non placeat, cum tunc nil videatur urgere, quod prohibeat uno, vel altero modo disponendi.

Fundamenta verò, quibus innititur Grat. percutiunt magis voluntatem, quam potestatem, an scilicet quomodocumque facultas dicatur ad exercitium deducta per solam institutionem hæredis, seu aliam dispositionem generalem, vel potius requiratur mentio specialis. Et in hoc bene Grat. loquitur, ut habetur in Florentina locorum montium discurs. 25. & in alijs hoc eod. titulo. Sed ubi constat de voluntate clara, itaut quæstio reducat ad potestatem, casus videtur indubitanter pro disponente, ut idem Gratian. d. discept. 252. ubi reprobatur contraria opinio Theauri, Marta verò, ut lectura voti liquet, se involvit in materia, ejusque parum informatum se ostendit, dum confundit facultatem disponendi de ipsomet officio, ac de pretio, undè merito in eo casu contrarium decisum fuit, quia videtur certa veritas.

Minus tamen probabilem credebam resolutionem, circa alterum punctum voluntatis, ex eo deductum; quod Julianus, Marco Antonio titulari prohibuerit, ne ante completam ætatem de 25. annorum officium alienare posset. Cum enim talis dispositio importare dicatur donationis jam perfectæ revocationem, ad istam inducendam, requiritur incompatibilis, per quem constet de pœnitentia, & voluntatis mutatione, seu ademptione, pro qua excludenda omnis possibilis compatibilis intellectus capiendus est, ex iis, quæ in his proximis terminis, & peculiari materia officiorum habentur in allegata Romana legati scut. 50. coram Dunozeo. Et in his terminis procedunt decisiones in Romana dotis coram Cerro decif. 205. per tot. par. 9. rec. & 15. Maii 1656. coram eodem, in quibus duæ priores decisiones 9. Aprilis, & 3. Decembris 1663. fundantur, ubi scilicet ille, qui disponendi facultatem habebat, debita contraxit, seu alios actus gessit, cum præcedenti revocabili donatione incompatibilis, secus autem, ubi actus est compatibilis, tendens in ejusdem donationis observantiam, ac majorem firmitatem.

Et in his ultimis terminis in hac facti specie versari credebam, quoniam Julianus non adiecit dictam prohibitionem tanquam onus, seu vinculum ad favorem alterius, per quod libera disponendi facultas ex donatione resultantem habebat, vel impedita esset, ut credunt dictæ decisiones, quasi quod, adiciendo vinculum, videatur revocasse donationem, sed eadem prohibito continet solum quemdam favorem, ac providum consilium ejusdem donatarii, ne

scilicet, durante minori ætate, impudentis, & dissipationibus subiecta, se privare ejusdem donationis commodo, & effectu. Ad instar eorum, quæ habemus in prohibitione alienandi, vel alio onere non cadentibus super legitima, admittendis tamen ubi restrictionem habent ad minorem ætatem; quia tunc non dicitur onus, sed potius favor, & providum consilium ipsiusmet prohibiti ex deductis per Meelin. de legat. lib. 3. tit. 2. qu. 11. cum similibus. Et hic propriè videbatur casus, undè in hac parte decisiones prædictas nullatenus substantiales esse dicebam, quod agnovit etiam Rota in dicta ultima decisione 19. Januarii 1655. eas in hac parte reformando, seu declarando, ut scilicet per dictam prohibitionem limitatam ad minorem ætatem, non censetur revocata dicta donatio, sed officium ita penes titularem continuaret.

Item posito, quod ob dispositionem à Juliano factam de hoc officio tanquam suo, illud seu ejus pretium dicendum esset hæreditarium ejusdem, adhuc tamen mandatum contra istam hæreditatem videbatur parum tutum, utpotè relaxatum pro integra summa, quam importabat valor bonorum hereditatis Cardinalis de tempore mortis, dum non constabat, quid & quantum de tempore, quo verus hæres detectus est, reperiretur extare in specie, vel in equipollenti penes hæredem putativum bonæ fidei, non obligatum restituere hæredi vero, nisi id quod habet, & in quo retinendo contenderet de lucro captando. Idque adeo verum, ut etiam si imprudenter, & malè aliqua bona dissipasset, neque de his teneretur: imò si esset hæres in parte, neque in judicio familiaris, excusandæ teneretur in portionem propriam imputare id, quod dissipatum, seu alias in statu bonæ fidei consumptum esset, sed admittendus veniret ad æqualem divisionem extantium, juxta textus claros in l. sed & si lege, §. eos autem, & litem veniunt, §. consuluit, ff. de petit. hæred. ubi glof. allegat concordantia, & sine discrepantia firmant DD. ibid. præsertim Angel. & Castr. in d. consuluit Faber. in Cod. lib. 3. tit. 21. de fin. 8. in fin. & agnovit etiam Rota in decisione edita in hac eadem causa coram eodem Ninot. 23. Junii 1662. neque in hoc potui unquam audire adæquatam responsionem. Licet enim, ut infra, quoad istius officii pretium, illud utpotè satis probabiliter veniens ex venditione bonorum hereditarium Cardinalis, diceretur extans, & non consumptum, attamen de hac rata extante, hæres verus jam satisfactus erat cum alijs bonis propriis hæredis putativi ad id non obligati.

Quo verò ad aliam dictarum decisionum partem, an scilicet officium prædictum censendum potius esset hæreditarium Cardinalis, quamvis multa per defensores rei conventi dicerentur circa probationem versionis, an scilicet constaret, vel ne, illud quæsitum esse ex pecuniis retractis à venditione bonorum hereditarium Cardinalis, attamen inspecta veritate, credebam justas esse resolutiones, quoniam stante præcedenti insufficientia dicti Juliani, proximitate actuum, aliisque facti circumstantiis, abundans adesse videbatur probatio, quæ in proposito sufficit præsumptiva, ut firmatur in decisionibus desuper editis in hac parte bene fundatis.

Difficultas autem erat in ultima inspectione juris, an scilicet concurrerent duo requisita copulativè desiderata, ut in particularibus res succedat loco pretii, seu pecuniæ, cum qua per alterum nomine proprio quæsitæ est, quod nempe adfit casus subsidiij, quodque possessor foveat causam lucrativam ex deductis in allegatis decisionibus Buratt. 784. & 874. & Duran. dec. 63. Quando enim essemus in casu, tunc dicta demandata executio sustentabilis esset, non quidem in vim trium conformum contra hæreditatem, & bona hæredis putativi, sed in vim mandati de immittendo in eisdem sententiis concessi ad bona hæreditaria ipsius Cardinalis, quæ immisso practicabilis est contra tertium possessorem titulo singulari, contra quem tamen omnino impracticabilis est executio alterius mandati, ut agnoscit, ac declarat dicta ultima decisio 19. Januarii 1665.

Quando igitur reus aliam non haberet possidendi causam, nisi illam à dicta occulta conditionali donatione, que adesse dicitur sub emptione officii per aliquem ad alterius favorem facta, tunc stante jam probata inopia Juliani hæredis putativi, quoties non obstat dictum alterum irrefragabile fundamentum, cui decisiones non respondent, de cessante ejusdem hæredis putativi debito, ultra id, quod probetur adesse de tempore detecti veri hæredis, justas, ac probabiles dicerem resolutiones, quas tamen minus probabiles credebam, ex cessante hoc secundo requisito causæ lucrativæ, cum probabilius videretur præsumptum

Marcum Antonium, onerosam, & correspondivam causam potius fovere.

Ad id probandum dicebam, concludenter in facto justifi- cari, Josephum Marci Antonii patrem, quamvis for- tunæ bonis non multum provifum, ac numerosa familia oneratum, diversis vicibus dedisse eidem Cardinali scut- ter mille pro necessariis expensis, quando ab Oratorio Sancti Philippi Neri in Vallicella promotus fuit ad Epi- scopatum Montis alti, atque ab isto translatus fuit ad Nu- cerinum, ac etiam occasione Cardinalatus, unde propre- ræ, non confiro de titulo donationis, in dubio non præ- sumendæ, Cardinalis remanebat ejusdem Marci Antonii præfati Josephi interim defuncti filii, & hæredis debitor in dicta summa, adeoque, & forsitan absorbente dicti officii valorem, unde causa possidendi remanebat onero- sa, non autem lucrativa.

10 Et quamvis Rota occasione consimilis summæ scut. 3. m. post promotionem ad Cardinalatum datæ eidem Cardi- nali per Lucam Justinianum, censuerit eam, donationis titulo datam esse, ut liquet ex decisionibus editis in Ro- mana pecuniaria coram Cerro, & Celfo, quarum prima impressa est post Zuffum de legitim. process. decis. 10. & 31 5. part. 1. recent. & altera inter proprias Celfi decis. 389. cum quibus decisionibus pro exclusione motivi abique formali discussione articuli processum fuit.

In hoc tamen credebam consistere hujus partis grava- men, quoniam eadem decisiones admittunt, ac firmant regu- lam exclusivam donationis, quoties istius probationes saltem adminiculativæ non concurrunt, in eo tamen casu inductæ ob facti circumstantias à præfenti omnino diver- sas, ibi enim agebatur de pecuniis traditis per Lucam vi- rum opulentissimum, & tunc illius Reipublicæ Ducem, Cardinali postquam ad illam dignitatem promotus fuerat, unde ob ætatem, aliaque conspicuas qualitate, proximus sperari poterat illi majori dignitati, cujus intuitu hujusmo- di donativa libenter ob speratas majores remunerationes fieri solent. Non sic est in hac facti specie, dum Joseph erat fortunæ bonis, inspecta ejus conditione, ac numerosa familia deftitutus, atque potius pauper quam dives, dictæ- que pecunie datæ non fuerunt in dicto statu majoribus for- tunis proximo, sed in altero, quando spes erat multum re- mota, unde personarum, & temporum circumstantiæ erant satis diversæ, atque ex istis pendere hujusmodi quæstionis determinationem habetur in eisdem proximè allegatis de- cisionibus, & prius latè Rot. apud Merlin. decis. 692. alias decis. 69. nar. 7. recent.

Propterea ubi etiam in hac pecunia data per Josephum, admittendus esset idem titulus donationis, firmatus in dic- ta altera pecunia data per Lucam, observabam tamen, negari non posse, istud magnum fuisse beneficium, obli- gans ad antidora, & ad concedentem remunerationem, dum Joseph, vel nullatenus conjunctus, vel satis remor- tus, in malo potius, quam bono fortunæ statu constitui- tus, ac numerosa familia oneratus, adeo notabili summa se privavit, ut amicum, vel remotum agnatum indigen- tem adjuvaret ad majores fortunas parandas, itaut non improbabiler dici posset, Cardinalem ad meliorem sta- rum deventum, prorsus irrationabilis, ac damnabilis ingratitude notæ judicandum esse, si sciens adeo grati benefactoris defuncti filium in ætate pupillari, & in ali- quo indigentia statu constitutum, istum moriens omnino sprevisset, ut prorsus extraneum famulum, ab eo etiam vivente satis benè provifum ditaret.

11 Ingratitudinem verò, utpotè oppositam virtuti grati- tudinis, dici vitium tale, quod aptum etiam sit ad justiti- æ legem offendendam, ac peccatum mortale pro facti circumstantiis inducendum ex D. Thom. q. 107. art. 3. sen- tit Silvester in summa verbo ingratitude nu. 4. cum quo cæ- teri moderniores morales transeunt. Et de ingratitude plura habentur.

12 Quodque ingratitude sit causa revocationis donationis, itaut donatarius effectus indignus liberalitate cum eo exer- cita, evadat debitor ejus, quod accepit, est text. in l. fin. C. de revoc. donat. cum ibi not. Atque donationem, vel alium actum gestum ex motivo gratitudinis, & in remunerationem meritorum, satisfaciendumque obligationi antido- rali, censeri potius onerosam, & correspondivam, probatum habetur in Romana donationis pro Castellano sub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum disc. 94. & in sua materia sub tit. de donationib.

13 Quare ad hujusmodi adeo turpem notam excludendam in dicto Cardinali tantæ pietatis, & virtutum viro, om-

nino probabilis credendum esse insinuabam, Julianum, virum etiam piissimum, ac Sacerdotem ejusdem Oratorii, vitæ nimis exemplaris, de fratris voluntate informatissi- mum, cum esset etiam ejus Confessarius, emisse istud of- ficium in persona dicti Marci Antonii cum dicta magis stricta reservationis decreti formula, ut ita dictam antido- ralem obligationem impleter, ac debito gratitudinis satis- faceret ad excludendam ingratitude, pro cuius exclu- sione omnis interpretatio faciendæ est, Menoch. lib. 1. præsumpt. 18. n. 5. & 6. & lib. 5. præsumpt. 4. n. 11. de quibus ta- men considerationibus nulla in decisionibus ratio habetur.

S U M M A R I U M.

- 1 DE Regalium origine, introductione, & distinctio- ne in genere remissivè.
2 De præsumpta, vel implicita donationis pretii erogati in emptione officii.
3 De quæstionibus inter hæredem verum, & putativum.
4 De testamento, & de quo agitur in discursu.

ANNOT. AD DISC. I.

SUPER iis, quæ Regalium in genere, originem, vel introductionem, ac naturam, diversarumque species concernunt, videnda sunt, quæ infra in principio Summæ, seu Compendii insinuantur, ac etiam aliquid incidenter habetur sub tit. de feud. disc. 2.

Ea verò, quæ hujus discursus particularem concernunt materiam, super præsumpta, vel implicita donatione præfati erogati in emptione officii in alterius persona. Quamvis in dubio pro simplici juris præsumptione ab hic recentita distinctione, regulam accipiant. Nihilominus dicenda potius est quæstio facti, & voluntatis, quam juris ex facti circumstantiis principaliter decidenda, ut etiam advertitur infra disc. 24.

In idem conferentibus iis, quæ habentur sub tit. de feud. disc. 75. & 113. super puncto præsumptæ, vel implicitæ donationis favore filiorum, & descendentium, aliorumque comprehensorum in investitura feudali, vel emphytheo- tica acquisita titulo oneroso, & ex causa correspondiva, cum in omnibus eadem procedere videantur.

Alia verò in discursu contenta, super quæstionibus, inter hæredem verum, & putativum ad istam Regalium materiam non pertinent, sed illam percutiunt hæredis, & hæreditatis, ideoque in sua peculiari sede agitur sub tit. de hæredis.

Et de hoc ultimo testamento, cuius ratio habita non fuit favore secundæ testamentarii, qui erat etiam ab inte- stato successor, substinendo primum testamentum ad fa- vorem extranei, contra omnem æquitatem, ac probabi- litatem, agitur sub tit. de isto testam. disc. 7.

NEAPOLITANA PRETII OFFICIORUM PRO PRINCIPE LUDOVISIO, CUM ALMA DOMO ANNUNTIATÆ NEAPOLIS.

Causa decisus per Sac. Consilium Neapolitanum pro Ludoviso, & pender.

De natura, & qualitate officiorum venalium Romanæ Curiæ, eorumque pretio, administratione, præe- minentiis, & vacatione, præsertim illa resultantem ex promotione officialis ad Cardinalatû. Quomodo ista vacatio per promotionem sequatur. Et de eorumdem officiorum commercio, & facultate disponendi.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti series.
2 Fundamenta scribentium hinc inde.
3 Non datur repetitio turpiter dati, ubi turpitudine concur- rit etiam in dante.
4 Officia vacabilia, frequentia etiam in antiqua Republica Romana sub nomine militiarum in Jure nuncupata.
5 Hodie etiam frequentia in Regno Neapolitano, & in Hispania.
6 Officia Romanæ Curie aliquam habent peculiarem qua- litatem ab aliis diversam.
7 Describuntur officia dictæ Curie Romanæ cum eorum qua- litatibus, pretiis, & munitis incumbentibus.
8 Officia Curie Romanæ sunt in commercio, quomodo id in- telligatur, & quando assensus Papæ requiratur.
9 Quando

- 9 Quando assensus prædictus negetur.
10 Quomodo dicta officia vendantur, seu de uno in alium transferantur.
11 Vacantia sunt ad liberam dispositionem Papæ.
12 Ex quibus causis contingat officiorum vacatio in Clericis Cameræ.
13 Quare clerici Cameræ promovantur ad Cardinalatum, & in ratione officii.
14 De Rotæ Auditoribus.
15 In quo consistat valor Clericatum Cameræ, & qua ra- tione tantum sit eorum pretium.
16 De Viris insignibus, qui fuerunt Clerici Cameræ.
17 Venditor officiorum non tenetur inquirere de qualitati- bus empiriis.
18 Quæ simulatio datur in his officiis.
19 Qui dat sub spe, non habet actionem, vel exceptionem, si sua spe frustratus remanet.
20 Heres allegans defuncti delictum sit indignus.
21 In facultate, que officiali concedatur disponendi de of- ficio, etiam in gravi etate, vel infirmitate, quomo- do intelligenda, & exercenda sit.
22 Quis sit talis facultatis effectus, & an suffragetur sima- le exercentur.

D I S C. II.

MARCHIO Corati, Antonius Caraffa, vendito feudo prædicto satis qualificato, in satis gravi, ac penè decrepita etate, Clericalem, ac Prælatitiam vitam assu- mendam in Curia Romana, præter omnes prudentie leges, Clericatum Cameræ, ac etiam Protonotarium Aposto- licum emit, atque his non contentus, de mensibus Junii, & Septembris anni 1622. à Cardinali, & Principe de Lu- dovitiis, Gregorii XV. tunc Pontificis ex fratre germano nepotibus, emit 62. officia vacabilia minora, eisdem à patruo elargita pro pretio scut. 83755. hoc est 39. à Cardi- nali pro scutis 58425. & 23. à Principe pro scut. 25330. ex quibus à Cardinali venditis remanserunt solvenda scut. 8255. omnino tamen perfecta emptione sequuta, nedum per supplicationes juxta solitum manu Papæ signatas, sed etiam per admissionem in Cancellaria, & descriptio- nem officiorum in ejus faciem, cum participatione etiam emolumentorum, itaut aliud ad actus perfectionem non remaneret desiderandum.

Cum autem de mense Februarii præcedentis, ab eodem Gregorio per Chirographum obtinisset facultatem dis- ponendi de officiis, vel locis montium vacabilibus in fu- turum acquirendis, quod scilicet posset illa resignare, quamvis in gravissima etate, vel infirmitate constitutus, itaut præsens per se ipsum, ac absens per procuratorem, dare posset in manibus Datarii consensum, quod præfatio, ea conferentur translata in resignatarium, quamvis resi- gnatio non esset admissa, minufque resignans per 40. vel 20. dies superviveret. Hinc infirmatus graviter versus finem mensis Octobris sequentis in Civitate Neapolis, tes- tamentum condidit, in quo hæredem scripsit Insignem Almam Domum Sanctissimæ Annunziatae ejusdem Civi- tatis, ad cuius favorem, in vim dictæ facultatis, parti- culariter disponente professus est de officiis, & locis mon- tium vacabilibus de proximo infra summam ducatorum circiter 100. mill. per eum emptis, Quare sequuta ejus more, dictoque Cardinali pro residuali pretii assequutio- ne, de anno 1627. iudicium instituit in Sacro Consilio Capuanæ contra dictam hæredem, hæc ipsum reconve- nit, prætendendo repetitionem soluti, ex causa dictæ em- ptionis, stante quod idem Papa, seu officiales Camerales dicta officia tanquam vacata aliis vendiderant, vel conce- sserant, defunctoque Cardinali, lite adhuc pendente, scripto hærede dicto Principe ejus germano fratre, hic de anno 1635. ex ministrorum incuria, iudicium nomine pro- prio pro dicto residuo instituit. Unde propterea de anno 1648. referente Consiliario Miraballo, prodiit sententia dictæ Almæ domus reæ conventæ absolutoria ex defectu actionis, quoniam in actis justificabatur ipsum actorem pro officis ab eo venditis integre satisfactum esse. Ideoque idem Princeps restituta per insufflationem spiritus dicta priori instantia cepta per Cardinalem, istius hæreditario nomine eam profectus est, atque de anno 1659. referente Consiliario Raitano, prodiit sententia condemnato- ria Almæ Domus ad solvendum hæreditati Cardinalis di- ctum residuum scut. 8255. unà cum interesse, absolvendo eandem hæreditatem Cardinalis à petita reconventionem. Et quoniam à sententia illius Sacri Consilii, sive quia

proferantur nomine Regio, sive quia dicantur sententiæ Præfati prætorio, denegatur ordinarium remedium ap- pellationis, idcirco ex parte Almæ Domus condemnata, intentatum fuit extraordinarium remedium restitutionis in integrum, cuius disputatione pendente, an scilicet peti- tæ restitutioni defendendum esset, necne, cum informatio- nes hinc inde per utriusque partis defensores essent editæ, atque per dictis Principis agentes ad Urbem pro meo con- silio transmissæ.

Ex parte Almæ Domus reæ conventæ insistebatur in eo, quod cum dictus Antonius de tempore emptionis of- ficio- rum esset, ut dictum est, in penè decrepita etate, referri non poterat hujusmodi emptio ad lucrum, & indu- stre investimentum pecuniarum, ut per juvenes, & robu- stos fieri solet, minufque ad honorificentiam, vel gradum, quem hujusmodi officia minuta, & popularia nullatenus tribuebant ei, qui jam erat Prælatum, & Cameræ Cleri- rus, unde propterea inferebatur unicam, ac finalem cau- sam fuisse illam, ita solvendi, ac respectivè promittendi hanc ingentem summam scut. 83755. dictis duobus Papæ nepotibus, ex causa assequutionis Cardinalitæ dignitatis, quam ipsi turpem dicebant, ita sub hoc simulato venditio- nis officiorum contractu coonestatam, insistentes in regu- lis generalibus, præsumptivæ, seu adminiculatæ, & imperfectæ probationis, admittendæ in materia simulatio- nis difficilis probationis, cum actus simulati, & in frau- dem legis, clam fieri soleant. Exinde etiam inferentes ad cessantem actionem petendi, quod ex turpi causa promissum est, quinimò ad repetitionem ejus, quod in eadem datum esset, magnum etiam constituendo fundamentum in dicto Chirographo Pontificio super facultate disponen- di, nulla tamen expressa ratione, ob quam d. Chirogra- phum in proposito esset considerabile, & hæc in substantia erant dictæ Domus reæ conventæ fundamenta.

Reverso autem scribentes pro actore, insistentes etiam in regulis generalibus super simulatione in dubio non præ- sumenda, sed probanda per allegantem, ex deductis potis- simè in his terminis officiorum per Gratian. discept. 252. (quam auctoritatem, tanquam punctualem nimium ma- gnificabant) magnum ac potissimum fundamentum in eo constituebant, quod etiam datum ex turpi causa non re- peritur, quando ex parte dantis, turpitudine quoque con- currit, quia in pari causa, ob mutuum delicti compensa- tionem, potior est conditio possessoris, l. 3. & l. pen. ff. de condit. ob turpem caus. l. 2. & l. Mercalem, C. eodem & hæc in substantia erant fundamenta hujus partis.

Cum ergo ex his dignoscerem (excusabiliter quidem ob cessantem subjctæ materiæ notitiam,) procedi hinc inde in obscuro, ac aliquo æquivoco laborari, opportunum pro- inde censui, ad causæ dilucidationem, super hujusmodi Romanæ Curie officiorum vacabilium natura, & qualita- te, eorumque vacatione, ac modo, quo sunt in commer- cio informationem potius historicam, seu instructivam edere, ut ita dignosceretur, omnes terminos, tam simu- lationis, quam turpitudinis, omnino impropios esse, ac extraneos à casu controversiæ, scribendo ut sequitur.

Quamvis officia venalia ad vitam, in antiqua etiam Ro- mana Republica, seu Romano Imperio frequentia essent, sub militiarum nomine in Jure explicata ad text. in l. Luctus Titus, ff. de leg. 2. l. fideicommissa, §. si servo, ff. de leg. 3. l. omnimoda, §. imputari, C. de inoff. testam. & l. fin. C. de pign. cum concord. Atque etiam hodie, nedum in Curia Roma- na, sed in omnibus Principatibus usi existant, ut in spe- cie de eis in ipsomet Regno Neapolitano, Apont. decis. 28. & 37. & de potestate Proreg. tit. de divers. provis. rub. de potestate substituendi in officiis, Rovit. decis. 45. & 72. Ca- pyc. Latr. decis. 6. 26. & 182. Reverter. ibique Marin. in ad- dit. decis. 230. 285. 551. & 554. Pratus disceptat. 18. tom. 2. & respons. crimin. 2. Amichangel. in trad. de regal. off. & ceteris, Et de illis Hispaniarum Salgad. alios colligens in labyrin- tho par. 2. cap. 27. & part. 1. cap. 35. Et frequentiora quam alibi sint in Gallia.

Attamen ob qualitatem hujus Pontificii Principatus ele- ctivi, ac etiam utrumque gladium spirituale, & tempo- ralem habentis, cum Papa duplicem personam constitue- re dicatur, unam Summi Pontificis, & Episcopi Ecclesiæ universalis, alteram Regis, seu Principis sæcularis in Ur- be, & Statu Ecclesiastico mediato, & immediato ad text. in cap. cum inter, il secundo, in fin. de electione. Necnon ob eam officiorum vacationem, que singulariter ad alios Prin- cipatus, in isto resultat ex possessorum promotione ad Car- dinalatum, cum eis incompatibilem, mortis effectum in

proposito operantem. Hinc proinde Romanam Curiam non bene versantes, incredibile est quam erroneas habeant super hoc opiniones, idcirco quædam magis specificæ, & distincta notitia necessaria est hujusmodi officiorum, eorumque peculiaris naturæ, ac diæ accidentalis vacationis, ob quam, cum nimis evidenti æquivo-co, ignarus vulgus aliquam sinistram opinionem super interuentu pretii pro assequutione Cardinalitæ dignitatis habere solet.

7 Tripliciter ergo generis, seu qualitatis sunt ea officia venalia ad vitam, seu vacabilia, quæ ad Papam, ejusque Cameram Apostolicam, ex utroque Principatu constitutam pertinent, ultra ea, quæ spectant ad populum Romanum ejusque Cameram particularem, de quibus nil ad rem in proposito facientibus agitur in Romana officiorum de Maximis disc. seqq.

Primi generis sunt ea, quæ Prælatum, ac iustitiam, vel alterius muneris administrationem annexam habent, itaut eligatur industria personæ, idcirco frequentius conferri solent viris jam benemeritis, vel respectivè talibus, quod ex natalium conspicua qualitate, animique dotibus, Sedis Apostolicæ, & Ecclesiæ servitium, de benemerentia probabiliter sperari valeant, & juxta officiorum qualitatem, cum alia sint, quæ non nisi Prælati proventibus, jam benemeritis conferantur, alia verò, quæ occasione adeptionis Prælatum obtineant, & hæc sunt.

Primo duo majora, & primaria officia, Auditoris Cameræ, & Thesaurarii Generalis, quorum pretium, intuitu magnorum emolumentorum, quæ per possidentes obtinentur, est scut. 56. m. auri stamparum pro quolibet stante moderno augmento scut. 6. m. ad quæ officia assumi non solent, nisi ex Collegio Clericorum Cameræ, atque in isto munere jam versati, cum facultate se reintegrandi de pretio Clericatus ab eo, cui Clericatus ita vacans per Papam concedatur.

Secundo sunt 12. Clericatus Cameræ, constitutus Tribunal procuratoris Cæsaris, eo modo, quo in dicto Regno Præfidentibus constituitur illud, quod ibi dicitur Regiæ Cameræ Summarie, illorumque singulorum valor, intuitu etiam magnorum emolumentorum, stante dicto moderno augmento scut. 6. m. est scut. 42. m. auri, pariter stamparum.

Et tertio sunt alia officia Prælativa venalia, diversum habentia valorem majorem, vel minorem, juxta majora, vel minora emolumenta, ad quorum proportionem pretium regulatur, omnia tamen Clericatus Cameræ, etiam infra dimidium minora, prout sunt, Præfidentis Cameræ, Regens, & Abbreviatores, alique officiales Cancellariæ, seu de parco, Protonotarii Apostolici, Auditores confidenciarum, & contradictarum, cum similibus, aliquam respectivè annexam habentia administrationem iustitiæ, circa expeditionem Bullarum Apostolicarum, aliaque munera.

Secundi generis officia sunt illa, quæ annexam non habent Prælatum, vel iustitiæ administrationem, habent tamen annexam aliquam administrationem, circa Bullas, & litteras Apostolicas, vel circa alia, ac etiam aliquam respectivè tribuunt prærogativam, quid medium constitutentia inter dicta officia primi generis, & alia minora popularia tertii generis, de quo infra, atque in istis, partim electa censetur industria personæ, itaut exerceri oporteat per se ipsos, partim verò secus, quia exercitium admittitur per peritos substitutos, eorumque valor, major vel minor, pariter pendet à quantitate, & proportionem emolumentorum, ob quorum solam rationem emuntur, & possidentur, etiam à secularibus, & uxoris, quamvis non implicet, etiam à Clericis, & Prælati acquiri, & possideri, prout sunt, Secretarii, & Scriptorum Apostolici, Plumbatores, Correctores, seu Revisores, & similes, ac etiam Notarii Tribunalium Cameræ, & Auditoris Cameræ, Cursores, & alii.

Tertii demum generis sunt officia minora, & merè popularia, nullam, vel satis medicam administrationem habentia, quorum aliqua antiquum nomen militiarum, vulgò equitatum, adhuc retinent, eorumque valor, totus etiam pendet ab emolumentis, & commodo burfali, abique aliqua honorificentia, istorumque sunt capaces omnes de populo civico, & forensi cujuscumque qualitatis, sive Clerici, & Prælati, sive magnates, & nobiles, sive populares, tam præsentis, quam absentis, etiam infantes, & mulieres, juxta eorum respectivè diversas qualitates. Et hæc secundi, & tertii generis officia, juxta distinctionem, de qua infra, utpotè in magno numero, sunt in quotidiano commercio, itaut ferè major populi subten-

tatio in eis consistat, pretium penè certum, ac determinatum à publico foro juxta temporum conditionem habentia, & publicè contractari solita per proxenetas, eodem modo, quo reliqua negotia tractantur, præsertim loca montium vacabilia, quorum Jure ita officia, ferè in omnibus censentur.

Hinc volitat per ora scribentium, officia Romanæ Curie esse in commercio, adinstar aliarum rerum indifferentium, ut liquet ex deductis per Gratian. *disc. 670. num. 12. cum seq.* Seraph. *decis. 1294.* Capyc. *Latr. decis. 26. nu. 8. latè Salgad. dicta part. 1. cap. 35. nu. 5. decis. 116. nu. 14. & 15. par. 4. rec. tom. 2. & in aliis.* Quod tamen procedit cum recepta distinctione, de qua in originali Romana officii *Cryptoria, prima Aprilis 1588. coram Pamphilio*, & in aliis, de quibus hoc tit. ad istam officiorum materiam frequenter, eodem modo, quo habemus in feudis, & aliis hujusmodi bonis differentibus. Quod aut agitur de alienanda officiorum commoditate, & emolumentis, firma remanente eorum substantia penes venditores, seu cedentes, ex quorum persona vacatio regulanda est, & id fieri potest ex privatis conventionibus, eodem modo, quo in reliquis rebus indifferentibus, absque aliquo Papæ assensu, quia non tangitur officii substantia, neque acquiritur jus in re, vel ad rem, quod etiam in ipsismet pensionibus Ecclesiasticis, aliis in commercio pecuniario sine dubio non existentibus, receptum habemus.

Aut agitur de transferendo titulo, seu substantia officii de uno in alterum, itaut venditor desinat esse, ac emptor fiat officialis, sive de jure reali, quod ipsius officii substantiam tangat, & tunc quia hæc dicuntur jura regalia, non sunt in commercio absque assensu Papæ, ad quem pertinet officiales jam creatos absolvere, aliosque de novo in eorum locum creare, qui tamen assensus nemini solet negari, præterquam in casu infirmitatis, vel gravis ætatis, itaut subit occasio fraudandi imminemem vacationem juxta ea, quæ habentur hoc *cod. tit. in Romana pro Zonga disc. 6.*

Quando autem juxta hanc secundam speciem acquirenda sunt, tunc aut agitur de officii jam plenis, ab eorum possessoribus acquirendis, & proceditur per supplicationes resignationum manu Papæ signatas, eodem modo, quo prædicatur resignatio beneficii ad favorem certæ personæ, quos terminos parificatur in proposito Doctores, ut liquet ex deductis per Salgad. in *Labyrinthi ubi supra.* Aut agitur de jam vacantibus, & ista acquiruntur à Papa ejusque Dataria, mediantibus etiam supplicationibus, ut supra signatis per Papam, ad cuius beneficium cedit pretium, quod primo casu cedit ad beneficium resignantium, & utraque contractatio fit publicè, & palam, mediantibus proxenetis hanc artem pro principali instituto exercentibus, cum certa mercede per consuetudinem taxata.

Vacantia sunt ad liberam dispositionem Papæ, qui eodem modo, quo de locis montium vacabilibus, priusquam sub Alexandro VII. supprimerentur, erogare solet pretium vel in Sedis, & Cameræ necessitates, vel in subventionem Principum Catholicorum ad versus Infideles, & Hæreticos, aliaque pia, & publica opera, & quandoque solet eadem officia vacantia gratis concedere, & clargiri ejus conjunctis, familiaribus, & benevolis pro seipsis ea retinentibus, vel accepto pretio aliis vendentibus, & resignantibus, ut est casus officiorum, de quibus in hac facti specie agitur, cum 62. officia minuta, & popularia tertii generis vacantia, Gregor. XV. ejus nepotibus clargitus esset, ad eorum liberam dispositionem, & commodum.

Omnium autem prædictorum, primi, secundi, & tertii generis officiorum vacatio, ultra resignationem ad favorem ut supra, ex tribus causis contingit. Primo scilicet per mortem naturalem. Secundo per delictum in officio; & Tertio per promotionem ad Cardinalatum, cum hæc dignitas ex antiqua consuetudine, claris comprobata ex constitutione 148. Urb. VIII. reputetur cum dictis officiis incompatibilis, idcirco per ejus assequutionem, adinstar mortis naturalis, vacatio ad beneficium Cameræ sequi dicitur, professio autem in religione, vel alia species mortis civilis vacationem non inducit, ut *dec. 547. part. 2. rec. & in aliis.*

Quia verò Pontificum consuetudo est, in Cardinalium promotionibus frequenter assumendi præfatos duos primarios officiales, Auditorem scilicet Cameræ, & Thesaurarium, ob eorum muneris conspicuam qualitatem, itaut quando Papa confert alicui Prælati unum ex his duobus officiis, ita eum jam desinasse videatur, ob ejus merita in Cardinalem, necnon quandoque honorandi

di duo primaria Curie Tribunalia ad iustitiæ administrationem principaliter deputata, præfatum scilicet Cameræ, constitutum ex 12. Clericis, & alteri Rotæ, gerens propriè eas partes, & figuram, quas in dicto Regno gerit idem S. Consilium, in quo præsens controversia tractatur, constitutum ex 12. Prælati, qui dicuntur Capellani Papæ, vulgò 14 Auditores nuncupati, gratis assumpti ex variis nationibus, (inter quas, vel ex majorum nostrorum consuetis negligentis, modicoque zelo ad bonum publicum, vel ex regionis malo fato, non adinstar de dicto nostro Regno adeo Sedis Apostolicæ benemerito, Romanamque Curiam penè subfinitente), tres scilicet Romani, duo Hispani, Gallus, Germanus, Venetus, Mediolanensis, Bononiensis, Ferraricensis, & Etruscus, promovendo ad Cardinalatum unum ex quolibet Tribunali magis benemerito, vel magis gratum, & benevolum, eodem modo, quo in isto Regno, solet Rex dicta Tribunalia Consilii, & Cameræ honorare assumendo ex eis ferè alternatim, ad magis supremum munus Regentis Regiam Cancellariam, vel ad supremum Italiæ consilium, seu duos majores Magistratus, Præfidi Sacri Consilii, & Locumtenentis Regiæ Cameræ.

Hinc proinde, apud ignarum vulgus, vel apud ambitionis febre laborantes, parum verò in Curia versatos, viget opinio verè fallax nullique fundamento innixa, quod magna vacatio aliorum officiorum, ultra Clericatum Cameræ resultans ex promotione, causare possit, potius unius quam alterius ex dicto duodenario numero prælectionem, proindeque aliquando, licet raro, illi, quorum vires suppetunt, ultra Clericatum, alia quoque officia emere solent, quam credulitatem fortè habuit iste parum Curie expertus, ac nescio quantum prudens senex, qui emendo supradicta officia, æquè se exposuit exoptato periculo vacationis, resultare debentis ex ejus promotione, ac ex morte, per omnes etiam juvenes, & validos ad horam timenda, multo magis per senem, ac ferè decrepitum.

Prorsus autem erronea est exteriorum inexpertorum, seu infimi, & ignari vulgi opinio, quod adeo ingens, Auditoratus, Thesaurariæ, & Clericatus Cameræ valor, resultet à spe assequendi Cardinalitatem dignitatem, quæ ita pretio obtineri dicitur, ut plerique obloqui soleant, quoniam valor totus pendet ab emolumentis, quæ non minora sunt in istis officiis majoribus, honorificentiam, & Jurisdictionem quoque tribuentibus, ac sunt in aliis, secundi, & tertii generis minoribus, & popularibus, enim solitis per laicos uxoratos, infantes, & mulieres, à quibus hæc spes omnino abest, itaut si hæc officia majora, & Cameralia, per Papam efficerentur laicalia, quorum esset capaces laici, & Uxorati, eodem modo, quo sunt capaces aliorum, cum omnimoda dictæ spei absentia, adhuc absque dubio, pro eodem pretio prompti haberentur emptores, eorum pecuniam ita sub hac incerta alea ad majorem fructum pro industria investientes; Si enim id agitur in dictis officiis minoribus in tanta quantitate, quod frequenter unus ex is habeat, quantum importet valor Clericatus, vel Auditoratus Cameræ, absque ulla prærogativa, præminencia, vel jurisdictione, multo magis emerentur ista, in quibus ultra simile emolumentum, alia prædicta obtinentur, idcirco prorsus fabulosa opinio est, quod hoc pretium solvatur pro Cardinalatu, dum Clerici Cameræ, frequentius, & penè semper pariformiter tractantur, ac Auditores Rotæ, in quibus hæc ratio non urget, quia est honorificentia Tribunalium, ut supra.

16 Insignes enim nostri sæculi Pontifices, Paulus V. & Urbanus VIII. fuerunt Clerici Cameræ, non autem ex sola ratione Clericatus ad Cardinalatum evecti, sed ob eorum virtutes, ac magna servitia in Nuntiariis apud Reges aliisque muneribus Sedis Apostolicæ præstitis, ob quæ ad Summum Pontificatus apicem adeo dignè assumi meruerunt, atque nosser Regnicola insignis J. C. Parisius, Consiliorum, ac repetitionum auctor, fuit Auditor Cameræ, non ob officii pretium, sed ob virtutes ad Cardinalatum promotus, prout actu in Sacro Collegio plures cernuntur eximii, & primi ordinis Cardinales, qui fuerunt Clerici Cameræ.

His igitur ita se habentibus, omnino extranei, ac improprii remanent termini simulationis, vel turpiter dati, seu promissi, cum quibus per doctos hinc inde scribentes procedi video, numquam enim intrat simulatio 17 in jure damnata; in illis actibus, qui eo modo, quo facti sunt, publicè, & palam licitè fieri possunt, cum cesset quæcumque causa simulandi, undè cum hujusmodi officiorum venditio facta esset publicè, & palam median-

tibus supplicationibus, aliisque servari solitis, & per proxenetas consuetam etiam mercedem obtinentes, non videtur ubinam caderet simulatio, potissimè quia venditio facta est pro illo eodem consueto pretio; pro quo absque aliqua differentia, tunc quibuscumque aliis priyatis emptoribus, quorum copia semper prompta est, vendi poterant, itaut istum aliis prætulisset, benevolæ gratificationi potius referendum sit.

Ad venditorem autem, inquirere non pertinet de intentione emptoris, seu sine ob quem officia emat, an ad industriam, & emolumenta, vel ad spem, & facilitatem alicujus dignitatis, sive an sit, senex, vel juvenis, validus, vel infirmus, ad hæc enim cogitare pertinet ad ipsum emptorem, qui si imprudenter huic aleæ se exponit, sibi imputet, cum venditor eo ipso, quod resignationi consensum præstat, accepto pretio, statim exeat de scena, non curato futuro eventu vacationis ex persona emptoris.

Illaque solùm simulatio, de jure non damnata, in hujusmodi officiis cadit, quæ frequenter etiam in feudis cadere solet, juxta casum, de quo in *Rossanen. decimarum decis. 100. part. 9. recent. & post Marin. resol. 38. lib. 2. & sæpius sub tit. de feud. ac etiam frequenter hoc *cod. tit. ad istam materiam officiorum, præsertim disc. præced. ubi scilicet quis de propria pecunia ad proprium commodum emit officium sub nomine alterius, cujus, & non sui periculum vult currere, de reliquo autem remanent termini omnino alieni.**

Et nihilominus, ubi etiam dicendum esset per possibile, Antonium sub spe assequendæ dictæ dignitatis, camque facilitandi, Papæ nepotes sibi gratos ita reddere voluisse, emendo ab eis hæc officia, non inde tamen, quod sua spe elusus remanserit, sequitur aliquam actionem, vel exceptionem competere ad textum litteralem in *l. 3. §. si quis quasi, ff. de condit. caus. dat. ibi, qui ea spe dedit, ut ab eo, qui accipit remunerari existimaret, vel magis curum eum sibi esse futurum, si sua spe, vel sua opinione acceptus est.* &c. de quo textu habetur apud Mantica in *decis. 266. num. 6. & 7. ubi concordantes.*

Et ulterius, eidem sub dicto fine officia eminenti, rectè dici potest, quod non debebat ita citò mori, sed expectare futuram promotionem, in qua, juxta morem, dicta Tribunalia Rotæ, & Cameræ per assumptionem unius ex quolibet honorarii solent, idcirco sibi imputet dum ex parte sua provenit impedimentum, quo non sequuto, forsitan attentis ejus ætate, conspicua notabilitate, aliisque partibus, exoptatum finem obtinisset, sed hæc ad superabundantiam, cum verè id nihil faciat ad rem.

Omnisque demum difficultas penitus cessat ex eo, quod ipsimet emptor moriens, in testamento, ex quo Alma Domus totum suum jus meretur, ingenuè rei veritatem agnoscendo, declaravit se hujusmodi emptionem fecisse, atque credens sibi in vim dicti Chirographi licere disporre, eo modo quo fecit, de eis disposuit ad favorem ejusdem Almæ Domus, unde propterea ex dicto motivo allegatæ turpitudinis potius resultare videtur ipsius hæredis indignitas, obficiendi proprio auctori, & benefactori hanc turpitudinem ad *text. in l. prima, ff. de bis, quæ ut indignæ*, per quem indignus reputatur ille hæres, qui proprium auctorem, & benefactorem, quasi illicitæ mercis negotiatorem detrahit, multo magis ubi hæc nota, & turpitudinis gravior obicitur.

Quo verò ad dictum Chirographum, non videtur ad quid illud deducatur contra officiorum venditorem, ad quem, ut supra, nil pertinet inquirere, an emptor haberet facultatem disponendi necne; Adhuc tamen tres dantur responiones; Primo, quod ita cessat obiectum ex parte Almæ Domus deductum, quod emptio prædicta utpotè non referibilis, nec ad lucrum, nec ad honorificentiam, aliam non haberet causam, nisi ut supra oppositum turpitudinis ac simulationis; ita enim stante dicta facultate, rectè dici potest, emptionem esse ad lucrum, & industriam, quoniam magis expedit in gravi ætate, vel mala valetudine emere hæc officia cum dicta facultate, quam sine illa eandem emptionem facere in juvenute, seu valido, & robusto statu; Secundo, quod gratia prædicta non continet liberam facultatem disponendi in ultima voluntate de officiis tanquam de re propria libera, & allodiali, sed facultatem illa resignandi mediante solito consensu præstando coram Datario, vel ejus officialibus; quamvis ab eis ille non acceptaretur, quia nempè ratione ætatis, vel infirmitatis juxta consuetum Datarie stylum respueretur.

Quod clarius in presenti procedere videbatur, quia in litteris expeditis per conservatores, expresse & conditionaliter cum clausula, & non aliis, reservatur Beneplacitum Apostolicum proinde obtentum, quasi quod concedentes & recipientes, ita de actus validitate dubitantes, noluerit illum perficere nisi cum Principis approbatione. Unde corrumpit obiectum falsi prae-suppositi, quod scilicet Papam prae-supposuerit Conservatores habuisse potestatem huiusmodi actum faciendi, quia si tam ipsi, quam partes id credidissent, incongrua erat Beneplaciti reservatio cum clausulis conditionem, & praefixam illius necessitatem importantibus, ita ut actus, a dicto Beneplacito magis, quam ab ipsa concessione animari, & informari diceretur.

Eoque magis hoc obiectum falsi prae-suppositi cessare videbatur, quia defectus potestatis Conservatorum non consistit in facto, sed in iure, ipsi etenim tanquam Decuriones ex Statuto cap. 15. ac etiam forte ex Juris communis dispositione facultatem habent conferendi ea Populi, & Capitoli officia, quae de tempore eorum Decurionatus vacare contingit, defectus autem conferendi officia vacatura, seu faciendi huiusmodi prorogationes provenit à mera dispositione Juris, cujus ignorantia in Papa non datur.

Hinc adducebam simile, quod si Episcopus, vel alius inferior collator, sub reservatione Beneplaciti Apostolici cum clausula, & non aliis, concedat super beneficio coadjutoriam cum futura successione, sive pensionem reservet, vel aliud faciat, quod suae ordinariae potestati de jure non concedatur. Papa vero dictum actum approbet, & confirmet, cum verbis importantibus supplementationem omnium, tam juris, quam facti defectuum, utique vanum esset, adversus huiusmodi beneplacitum, seu confirmationem allegare in Papa credulitatem, vel praesuppositum, quod inferior ordinarius collator huiusmodi actum facere potuisset, quia esset in eo supponere manifestam fatuitatem in iis, quae Juris sunt, quae non datur.

Et ex his, credebam meliora iura fovere Maximum, quam Cameram, stante praesertim dicta Apostolica confirmatione, cum omnium defectuum, tam juris, quam facti supplementatione, sine qua tamen, cum solo fundamento concessionis Conservatorum dubitabam, quia stante comprehensione ejusdem Dominici, cessare videntur considerationes de praesentanea vacatione per dimissionem, & nova concessione ex tunc tanquam de vacanti, ut supra, dum enim dimittens donec vivit, adhuc perseverat in officio, aliorum adjunctio, aliud in effectu importare non videtur, nisi istorum futuram successionem, quatenus officialis antea defeceret, quia si supervivit, nihil ex aliorum deficientia plus acquirere dicitur, ac etiam cessat altera ratio, quae huiusmodi actum salvare posset resultans ab incerto eventu praerogationis illorum, in quos officium transferretur. Casus non fuit formiter in iudicio discussus, ne decisus, sed remanendo sub silentio, succumbentiam in Maximo forte causavit, unde cum non fuerit formiter discussus, non potuit super eo efformari maturum iudicium pro veritate.

ANNOT. AD DISC. III.

IN praecisis terminis huius discursus, super praeventiva scilicet concessione facta per Magistratum Civitatis, officii adhuc non vacati, extat moderna consult. 64. Rosa, qui testatur ita decisum, quamvis in eo casu aliqua particularis accederent circumstantiae super defectu potestatis, quae rem faciunt magis claram, super qua dictus Scriptor insistit. Ex duabus autem rationibus, illa voti captandae mortis, generaliter videtur levis, & forte contemptibilis, multo vero magis ubi accedat consensus possessoris officii, ex iis, quae in hac materia habentur sub tit. de Emphyteusi, discurs. 1. & 2. Ideoque remanet solum firma, & considerabilis in subditis: altera ratio supplantationis successoris, super quo, ultra deducta in hoc disc. & in supra allegatis discurs. 1. & 2. de Emphyt. plenius, magisque ex professo agitur sub tit. de pens. disc. 1. & licet contra ibi deducta, plura deducantur per quendam scribentem apud Torre de pact. succ. in sine operis, ante decisiones Rotae ibi registratas. Adhuc tamen verius, ac firmum esse videtur id, quod in d. disc. 1. de pens. firmatur, ut in huius Annotatione advertitur.

ROMANA PRETII OFFICIORUM PRO CREDITORIBUS VALERII DE MAXIMIS.

CUM HAEREDAE CARDINALIS CEVAE.

Casus decisus per Rotam pro creditoribus.

An creditor in tempore posterior, qui habeat reservationem decreti super officio, praeratur in officii pretio creditoris in tempore anterioribus. Et quomodo officia Romanae Curiae dicantur esse in commercio, ac veniant sub hypotheccis, & obligationibus.

S U M M A R I U M.

- 1 Casus controversus.
2 Ubi debitor est detectus non idoneus, pecunia exalta per creditores semper dicitur extare, & potest advocari per anteriores.
3 Creditores habentes reservationem decreti super officio vincunt anteriores & n. 8.
4 Quid in pretio officii, an reguletur eodem jure, quo ipsum officium.
5 Resolutio causae.
6 Rejicitur unum succedat loco rei, ac ejus reguletur.
7 Pretium quando succedat loco rei, ac ejus reguletur.
8 De conclusione de qua n. 3. an procedat pro fructibus.
9 Reservatio decreti concessa mutuanti ad officium emendum est naturalis, & non tollit jus tertii.
10 Princeps praesertim Papa non censetur velle tollere jus tertii.
11 Gratia sub falsa narrativa est invalida.
12 In gratiis, quae solent concedi, & non denegantur, non attenditur surreptio.
13 In specie de gratia derogationis fideicommissi, ut sit nulla ex defectu surreptionis.
14 Facilius ista conceditur, quam illa tollit. Jus creditorum, & de variatione differentia.
15 Quando assensus, vel facultas non percutiat substantiam contractus, neque illum annullat, declaratur.

D I S C. IV.

Super duobus officiis Cancellariae quaesitis per Valerium de Maximis usque ab anno 1609. curavit iste ad cautelam Cardinalis Ceva de anno 1620. certam pecuniam sibi mutuanti, fieri super dictis officiis consuetam decreti reservationem sub narrativa, quod de eisdem Cardinalis pecuniis quaesita essent. Atque sequuta in vim dicti decreti eorumdem officiorum, venditione, obventoque pretio in dictum Cardinalem, contra istius haerodem, dicti Valerii creditores hypothecarii in tempore anteriores, iudicium instituerunt in Rota coram Bevilacqua pro dicti pretii avocatione absque dubio regulariter intrante, dum exactio sequuta erat factio iudicis, post jam detectam debitoris decoctionem seu insufficienciam, quo casu pecunia habentur pro extanti, neque ejus bona fide consumptio allegari potest. Gait. de cred. c. 4. qu. 11. n. 1319. cum segg. Rota decis. 317. par. 3. recent. 526. n. 6. par. 4. & est conclusio plana, de qua saepe in sua materia sub tit. de credito.

Non negabantur haec per scribentes pro herede reo convento, sed dicebatur, quod cum officia, utpote est Regalibus non sint in commercio absque Papae beneplacito, quod ita per hanc decreti reservationem concedi dicitur, hinc ad instar eorum quae passim, & absque dubio recepta habemus in feudis, aliisque alienari, vel obligari prohibitis, habentes assensum, seu beneplacitum, quamvis posteriores, vincunt anteriores illo carentes in ipsa re prohibita, cujus respectu dicuntur simplices creditores chirographarii, ut clarè occasione locorum montium disponitur in constitutione 154. Urbani VIII. ac declarant Gratian. disc. 50. n. 2. Pacificus de Salv. inspect. 3. c. 2. n. 637. Seraph. decis. 1294. n. 4. Rota dec. 116. n. 12. p. 4. rec. 10. 2. & conferunt quae late habentur apud Salgad. in labyrinth. par. 2. c. 17. per tot. dec. 206. n. 7. & 8. par. 11. recent. ex ea clara ratione, quod ita creditor habens assensum dicitur sequi fidem Principis, atque ipse est primus, qui suum jus imprimet in officio, usque nunc libero, & immuni.

E converso Ego, & caeteri scribentes pro actoribus, non negabamus dictae conclusionis, verè incontrovertibilem veritatem. Dicebamus tamen eam procedere, quod ipsa officia, eorumque substantiam, secus autem quoad eorum pretium, quod censetur tanquam allodialia, ac jure aliorum bonorum indifferentium regulatur, unde propterea

pterea cum hac distinctione officia Romanae Curiae dicuntur esse in commercio, Gratian. disc. 670. n. 12. cum seg. Pacific. loco cit. num. 647. Seraphin. decis. 389. nu. 6. & 7. & 1254. n. 3. Millin. dec. 251. n. 9. dicta dec. 116. n. 12. & 13. p. 4. recent. tom. 2. dic. 338. n. 12. & seg. par. 11. & ita distinguendo habetur supra in Neapolitana disc. 2. & alibi hoc tit. capius.

Et ex hoc fundamento sub die 27. Novembris 1658. prodiit resolutio actoribus favorabilis, confirmata prima Decembris 1659. ut patet ex decisionibus desuper editis coram Bevilacqua.

Quamvis autem dictae resolutiones ex alio motivo infectionis dictae reservationis. ut infra probabiles essent, ac fundatae; nihilominus istud fundamentum, mihi licet pro parte obtinente scribenti. reflectendo ad veritatem, videbatur periculosum, parumque tutum. Licet enim dicta distinctio inter substantiam officii, ejusque pretium sit vera, eodem modo, quo est in feudis, quia pretium feudi non est feudale, neque cadit sub iuribus feudalibus eorumque prohibitionibus, attamen, ut habemus receptissimum in materia feudali, id non procedit, quando officium, vel feudum venditur de mandato iudicis, ad effectum, ut exinde satisfiat creditoribus jus habentibus in officio, vel feudo, tunc enim pretium succedit loco rei, ejusque naturam in omnibus sortitur, ut apud Franch. decis. 64. Surd. decis. 306. & habetur particulariter actum in Romana locorum montium sub tit. de feud. ad materiam bullae Baronum, disc. 98.

Idque agnovit etiam postmodum Rot. in Romana concursus 10. Junii 1661. coram Cerro, ubi firmatur potioritas in pretio officiorum ad favorem creditorum posteriorum habentium reservationem decreti, solumque ibi dubitatum fuit, an id procedat in credito ex causa fructuum, atque ibi deciditur negativè, cujus tamen contrarium esse probabilius habetur infra in eadem Romana concursus hoc eodem tit. disc. 10.

Probabiles autem, benèque fundatae mihi, reflectendo etiam ad veritatem, visae fuerunt dictae resolutiones, ex alio motivo infectionis dictae reservationis decreti, utpote concessae sub falsa narrativa, quod pecunia data esset ad ipsa officia emenda, quo casu, iuste ac rationabiliter Papa decreti reservationem concessisset absque aliquo creditorum anteriorum praedjudicio, dum aliàs eadem officia non fuissent in bonis debitoris, de cujus patrimonio nil diminuitur ad terminos text. in l. licet, Cod. qui potior. in pign. hab. cum ibi communiter notat. Et in terminis assensus dari mutuanti bus ad officium emendum, Aponte dec. 34. Galeot. lib. 1. coarctov. 21. Salgad. in labyrinth. part. 2. cap. 21. cum aliis deductis in Romana diminutionis pretii pro creditoribus Curti hoc eodem tit. disc. 12. secus autem, ubi ut in praesenti officia per decennium, & ultra erant in bonis debitoris, cujus creditoribus, licet nullum quaesitum esset jus reale, quod ipsorum officiorum substantiam percuteret, quaesitum tamen erat jus in pretio erogato in emptionem, utpote de bonis debitoris, & quod contra distinctum ab ipsis officiis, vel deciderat sub hypothecca, vel affectum erat eisque creditoribus in spe satis proxima, resultante ab illa imploratione officii iudicis, quae datur etiam creditoribus sine assensu ad cogendum feudi, vel officii possessorem in actione personali ad illud vendendum, ut ex pretio exinde retradendo tanquam libero, allodiali, possit eis satisfieri juxta decis. 704. Franchi, & frequenter sub tit. de feudis.

Ideoque ita esset tollere jus tertii, quod, omissa quaesitione potestatis, de qua Gabr. de jure tertii quaesitio non tollend. qu. 1. Gomez. ad regul. de jure tertii quaesitio non tollend. Capyc. Latr. decis. 188. seg. Galeot. responsio Fiscalis 23. addent. ad decis. 666. part. 4. recent. tom. 3. illa etiam admittenda, non solet per Principem tolli, ideoque intrat defectus voluntatis, qui si regulariter intrat in quocumque Principe, multo magis in Papa, qui per dictam regulam de jure tertii quaesitio non tollendo specialiter, & expresse id profertur, nisi expresse dicat, & cum dictae regulae derogatione, nisi agatur de gratia de sui natura, & perneceffe praedjudiciali.

Et consequenter intrat clara regula text. in c. super litteris, c. si proponente, c. ad audientiam, &c. postulasti, de rescriptis. quod falsus orator precibus, ac impertratis gaudere non debet, ut latius in huius causae decisionibus.

Et quamvis in ratione dubitandi videretur dicendum, quod cum Papa quoties praeservatur ejus, ac datariae praedjudicium soleat esse facilis ad huiusmodi gratiae concessionem, idcirco non videatur intrare rigorosi termini fut-

reptionis, ex iis quae in proposito derogationis Sixtinae dotium moderatorie habetur in Romana dotis coram Verofio decis. 213. par. 11. recent. num. 7. & est actum in Spoletana dotis pro Polo, ac aliis frequenter sub tit. de dote, cum similibus. Nihilominus id percutere videtur ipsummet debitorem, seu habentem causam ab eo, ne assensus, vel decreti nullitatem allegare valeat, secus autem quoad tertium, cujus praedjudicium aliàs gratia contineret, ejusque jus tolleretur, tunc enim strictè, ac rigorosè procedendum est super narrativa, quae est fundamentum gratiae, aliàs, vel nullatenus, vel difficilids concedendae, ut passim habemus in materia derogationis fideicommissorum, & majoratum, ut ea non suffragetur quoties ex falsa causa, vel ob taciturnitatem aliquarum circumstantiarum gratia patitur defectum surreptionis, vel obreptionis, seu defectus intentionis, ex plene collectis decis. 41. & 363. par. 10. recent. Firmana fideicommissi 31. Januarii & 20. Junii 1653. Peutingero, & 17. Maii 1657. Priolo, & habetur in nullius vendicationis feudi sub tit. de feud. disc. 50. ac frequenter in sua materia sub tit. de fideicommissis.

Et nihilominus ista gratia non videtur adeo praedjudicialis, minusque jus tertii adeo radicatum, vel quia successor fideicommissi certet magis de lucro captando, quam de damno vitando, vel quia sit jus incertum, & eventuale, cum substituti praemori possint gravato, qui interim, juxta veriorum, & receptam opinionem, est verus Dominus, vel demum quia jus vocatorum ad fideicommissum refertur magis ex quadam indulgentia juris positivi à temporibus Augusti citra, ex iis quae habentur frequenter deducta sub tit. de feud. ad materiam Bullae Baronum praesertim in Romana contributionis de Censis disc. 89. & in Romana pecuniaria de Pallavicinis disc. 74. & in aliis; secus autem in praesenti, dum creditores certant de damno vitando, atque eorum jus quaesitum videtur ex eorum providentia, & ex jure naturae, vel gentium magis, quam positivo, saltem in pretio, juxta communem distinctionem in proposito potioritatis resultantis ex dispositione text. in l. Assidui, Cod. qui potior. in pign. hab. ut plene per Add. ad d. d. m. dec. 666. par. 4. recent. tom. 3. & in dicta materia sub tit. de dote. Accedentibus etiam aliis defectibus in commissionibus à dicto creditore obtentis super facultate subhastrandis dicta officia, ut in dictis causis decisionibus deducitur, ideoque resolutiones fuerunt omnino iustae, & probabiles.

Atque considerabam intrare clarum dilemma inevitabile. Aut enim gratia huiusmodi decreti, seu assensus erat praecise necessaria, utpote percutions substantiam contractus, & de plano intrabant praemissa. Aut non percutiebat substantiam contractus, qui sine illa validus esset, & praefectus, sed solum quodam implementum illius modi, quem Principis pro jure suorum officialium circa emolumenta desideravit, ut habetur apud Salgad. in labyrinth. par. 1. cap. 35. nu. 65. in qua auctoritate scribentes in contrarium magnum constituebant fundamentum, tunc quaesitum esset jus creditoribus anterioribus ab initio per hypotheccam generalem. Revera tamen versabamur in prima parte, cum Salgad. loco cit. percutiat terminos diversos, ubi scilicet praecedat assensus, seu facultas, jam perfecta cum signatura supplicationis, solumque superest expeditio litterarum tanquam conditio, vel modus praefectus à Principe concedente pro interesse officialium ratione emolumentorum, quod nil commune cum his terminis.

ANNOT. AD DISC. IV.

Super contentis in hoc discursu, & in pluribus aliis sequentibus, concernentibus materiam concursus creditorum, inter eos, qui habeant reservationem decreti, & illos, qui non habeant, hoc medio tempore defuit occasio disputandi in his praecisis terminis officiorum; bene tamen ad rem faciunt ea, quae super concursu in bonis jurisdictionalibus, & aliis, alienari, vel obligari prohibitis, atque alterius licentia, vel assensu, habentur postmodum disputata sub tit. de Credit. disc. 13. & 151. & conferunt, quae habentur sub tit. de feud. disc. 78. & sub tit. de Emphyt. disc. 58. cum omnia huiusmodi bona, vel jura pari passu ambulare videantur, ideoque ea, quae in uno huiusmodi bonorum genere dicuntur, generaliter aliis similibus naturae, vel qualitatis congrue videntur, cum eadem intrant rationes.

ROMANA OFFICII SECRETARIATUS PRO PHILIPPO BONCOMPAGNO, CUM DATARIA APOSTOLICA.

Casus sopitus per Concordiam.

Officia, quando non terminentur cum persona, sed sint transitoria ad heredes quoscumque, vel sint cessibilia. Et sub nomine hæredum, qui veniant in officiorum concessione.

S U M M A R I U M.

- 1 Adi series.
2 Officiorum concessio dicitur personalis, & durante tantum vita concessionarii.
3 Amplia, etiam si in perpetuum facta esset concessio, quia intelligitur de perpetuitate vita.
4 Princeps vero potest illa concedere in perpetuum, itaut sint alienabilia, & ad quoscumque heredes transmissibilia.
5 Maxime in officiis non creatis pro iustitia administranda, sed pro economica administratione sine Jurisdictione, & cum certo emolumento.
6 Industria personæ non requiritur de necessitate in istis officiis economicis.
7 Itaut possint vendi adhibita licentia Principis, & in hæredes extraneos transferri.
8 In officiis Jurisdictionem habentibus dicitur electa industria personæ.
9 Officia, que transeunt ad heredes imputantur in legitimum.
10 Capitulina officia Romana Curia prius erant vacabilia, sed nunc facta sunt perpetua, & ad heredes transitoria.
11 Vacationis vero decretum horum officiorum per mortem civilem, & naturalem, apponitur propter emolumenta Datarie, & solutiones Regalarum, non quod ex illo fiant verè vacabilia.
12 Emphyteus concessa in perpetuum de una vita in alteram seu de 29. in 29. ann. non dicitur limitata ad dictum tempus, sed ad effectum faciendi renovationes propter laudemiam consequenda, ac alia emolumenta.
13 Super officiorum perpetuitate cadit solum questio voluntatis in Principe.
14 Concessio officiorum pro solis hæredibus sanguinis, an efficiat, ut isti veniant iure proprio, vel tanquam hæredes primi acquirentis.
15 De natura feudorum est, ut ad heredes sanguinis restringantur.
16 Feudum hereditarium dicitur feudum corruptum, cum potius, ut alia bona hereditaria reputetur.
17 Concessio officii facta pro se, & heredibus simpliciter non restringitur ad solos heredes sanguinis, sed etiam ad extraneos transiit.
18 Maxime si dictio, quibuscumque, adjecta fuisset.
19 Vel aliæ clausule omnimodam translationem domini, & alienabilitatem importantes apponantur in concessione.
20 Ex observantia verè colligitur, an heredes solum sanguinis, vel etiam extranei sint in concessione officii comprehensit.
21 Regula Cancellariæ 64. & Constitutiones Sixti V. & Pauli V. de officiis non alienandis non habent locum in officiis, que alterata eorum natura sunt in purum alodium concessa.
22 Que, & qualia emolumenta debeantur pro translatione officii perpetui de uno in alium.

D I S C. V.

In erectione facta de anno 1563. per Pium IV. Montis Pii vacabilis recuperati nuncupati, deputatus fuit depositarius Hieronymus Ceulus pro se, hæredibus, & successoribus quibuscumque in perpetuum, cum facultate deputandi Secretarium, & ratiocinatorem, prout de facto, tam ipse, quam Tiberius filius, ac Lælius nepos, & hæredes, deputarunt dictos officiales usque ad annum 1608. quo per Lælii creditores dictum depositariæ officium pro certo pretio retrocessum fuit Cameræ, que illud deinde vendidit cum eisdem facultatibus Ascanio Costaguto, pariter pro se ejusque hæredibus, & successoribus, qui deputavit in Secretarium quendam Bandinum, quo resignante, de anno 1630. tertio pretio soluto, deputavit

Philippum Boncompagnum, contra quem de anno 1653. Camera, seu Dataria Apostolica prætereundum cepit vacationem per Costaguti obitum, quare pro Boncompagno scribens dicebam, ut sequitur.

Quamvis officiorum natura sit personalis, unde facta simpliciter illorum concessione absque alia expressione, censentur concessa in administrationem, durante vita concessionarii, cujus personæ industria electa dicitur ad text. in l. antepenultima, ff. de tutelis, cap. fin. §. 1. ubi Gloss. de Testamentis in sexto, cum concordantibus per Bald. conf. 150. n. 5. lib. 3. Cyriac. controv. 398. n. 1. & 2. adeo etiam si dicatur concessio fieri in perpetuum, intelligatur de perpetuitate vitæ, ex deductis per Pratum discept. 78. n. 52. vol. 2. ubi concordantes. Non est tamen hæc natura immutabilis, quin propterea possint per Principem alterari, & concedi etiam in dominium, atque adinstar alodii fieri alienabilia, vel ad hæredes transmissibilia, quia tempus est de officiorum naturalibus, non autem de substantialibus, cum toto pendeat ad voluntate concedentis, quomodo, & ad quantum tempus concedere velit, Bald. dist. conf. 159. num. 5. bene alii allegatis Montanus de regalibus officiis, nu. 5. fol. 167. Rota in Romana officii notariatus 2. Martii, & 22. Junii 1668. Bourlemont, de qua causa habetur hoc tit. in Romana officii agriculturæ disc. 17. Quod maxime procedit in hujusmodi officiis mixtis non creatis ad iustitiam administrandam, vel expediendam, sed habentibus quandam, & economicam potius, quam politicam administrationem, cum certo emolumento sine jurisdictione, quam distinctionem ex Saliceto ponderat Rota dec. 338. n. 2. par. 11. rec.

In istis etenim non videtur præcisè necessaria personæ industria, sicut in illis, quæ ad Republicæ regimen, & iustitiæ administrationem creata sunt. Unde quemadmodum licitè venduntur, ac more bonorum indifferendum, cum sola necessitate adhibendi Principis auctoritatem, sunt in commercio, ita nil repugnare videtur, concedi magis ad vitam quam in perpetuum, ac transferri in heredes de tempore concessionis ignotos, quorum industria electa dici non potest, cum ex hoc iustitia non lædatur, neque Respublica patiatur detrimentum, sicuti sequeretur, si id in officiis habentibus jurisdictionem, & publicam administrationem fieret Salicet. in l. 3. n. 13. C. ad legem Juliam de ambitu, Matril. de magistrat. lib. 1. cap. 20. n. 22. & 24. Joan. Andr. de Georgio de feudis cap. 54. n. 50. Staiban. jun. resol. 100. n. 42. & seqq. Montanus ubi supra n. 7. fol. 170. col. 2. & habemus in iure cummuni statutum in militiis, quarum loca hujusmodi, vel alia officia subrogata sunt, ut supra disc. 2. nam ad hæredes transeunt, in legitimam imputantur, atque de eis tanquam de cæteris bonis iudicatur ad text. in l. omnimodo. §. imputari. C. de inoff. testam. & l. illud. C. de collat. cum concordantibus per Montan. de regal. off. d. n. 7. Rovit. conf. 106. n. 6. lib. 2. Arias de Mesa lib. 3. variat. c. 49. n. 26.

Idque in Curia Romana de facto in praxi videmus, in officiis præsertim Notariorum fori Capitolini, quæ antiquitus, juxta officiorum regularem naturam vacabilia, facta sunt perpetua, & ad instar alodialium ad hæredes transitoria, Gratian. decis. 580. nu. 1. & 6. & disc. 736. nn. 8. Rota decis. 14. post Fenzon. ad statuta in Romana off. notariatus 6. Februarii 1654. coram Celso, inter suas decis. 178. & decis. 245. par. 4. recen. n. 14. ubi bene notatur, decreta vacationis hujusmodi officiorum per mortem naturalem, vel civilem apponi propter emolumenta Datarie, & solutione regalarum, non autem respectu Domini. Quodque verè hujusmodi decreti appositio illa non faciat vacabilia, & habetur præsertim in dicta Romana agriculturæ hoc tit. disc. 17.

Quod in simili habemus in materia emphyteutica, quia fieri solet concessiones de 29. in 29. annis, sive de una vita in alteram in perpetuum, sed hujusmodi temporis limitatio adjecta dicitur ad effectum petendi renovationem, pro qua Laudemia, sive caposolda solvi solent; & pro hujusmodi emolumentorum affectatione, non autem ad terminandam concessionem, itaut illa temporalis censetur, Duran. decis. 402. n. 7. 381. n. 14. par. 5. Orthobon. decis. 103. & sequitur, multo magis ubi dictum vacationis Decretum adjectum non est, ut in præsentibus.

Quapropter nulla in proposito cadere videtur questio potestatis, an scilicet possit, nec ne Princeps hujusmodi officia facere perpetua, cessibilia, & ad hæredes transmissibilia, sed tota est questio voluntatis, an scilicet voluerit. Et quatenus respectu transitus ad heredes, & successores voluntas effer certa, quia expressè diceretur concessio-

fionem alicui fieri ejusque hæredibus, & successoribus, an intelligatur de solis hæredibus sanguinis, vel etiam de extraneis quibuscumque rei familiaris, effectus autem questionis est valde notabilis, ubi enim concessio est pro solis hæredibus sanguinis, quicquid sit, an isti iure proprio veniant, vel primi acquirentis hæreditariam qualitatem habere debeant, de quo in specie Cyriac. controv. 398. (cujus tamen opinio minus tuta videtur, ubi tractatur de acquisitione titulo oneroso, & pretio mediantè) exinde resultat, quod illis deficientibus, officia revertuntur ad Principem, ac etiam eis extantibus, non per hoc sunt alienabilia, quia vocatio hæredum sanguinis facit, ut dici non possit electa industria personæ, & in hac parte alteratur officiorum natura, sed non alteratur quoad inalienabilitatem, quia censetur, sequitur officialis obitu, hæredem sanguinis, illud directè habere ad Principe per actum occultum novæ concessionis, ex nunc in prima concessione explicatè, Ad instar concessionis feudorum, cujus natura est, ut ad sanguinis hæredes restringatur, nec proinde inalienabilitas immutetur ex deductis per Peregrin. de jure fisci lib. 1. tit. 2. num. 102. Capyc. dicta controv. 398. Secus autem, ubi intelligitur de quibuscumque hæredibus rei familiaris, quia tunc officiorum natura omnino corrupta, seu impropria censetur, itaut redacta ad naturam cæterorum bonorum, & iurium merè alodialium, & indifferendum sint in libero commercio, & inalienabilitate, eodem modo, quo habemus in feudis merè hereditariis, quorum natura corrupta, dicitur, itaut alodialia magis quam feuda censenda sint, ut sæpè in tit. de feud.

Ista voluntatis questio cadit ubi agitur de concessione facta pro se ejusque hæredibus simpliciter, an scilicet sub hoc nomine veniant solum illi sanguinis, vel etiam extranei, & pro restrictione ad illos sanguinis, latissime agit Galeot. respons. fiscali 12. n. 104. & seq. contrarium autem verius firmant Montan. de regal. off. n. 7. fol. 171. & in repetitione Capituli Imperialis, §. Ducatus, n. 33. & 34. A Ponte decis. 28. post n. 62. Lanar. jun. in add. ad Lanar. sen. in cap. 1. de successione feudi, n. 59. §. & advertatur, Rovit. decis. 72. nu. 41. & seq. Istaque doctrina magnificè videtur, nedum ob auctoris gravem auctoritatem, sed quia ibi conclusivè hoc firmatur post naturam discussionum in arduissima causa, in qua prodiit dictum responsum fiscale 12. Galeoti, qui pariter n. 134. id admittere videtur, ex ea declaratione, quia dum hæredes etiam sanguinis erant concedenti ignoti) non dicitur electa industria personæ, qua ratione cessante, nulla subest ratio differentie, maxime in hujusmodi officis, quæ non gratis, & ex Principis munificentia, vel ex aliquo personæ particulari respectu, sed pretio mediantè ad terminos iustitiæ commutativæ, & in specie contractus correfpectivi conceduntur, & hæc videtur veritas.

Sed ubi aliqua subesse possit difficultas in abstracto, ubi scilicet agitur de hujusmodi concessione pro se, & hæredibus simpliciter, in concreto cessat, quia verbo hæredum, adjecta erat dictio, quibuscumque, ob cuius universalitatem apud omnes receptum est, etiam in feudis aliique materiis indifferenteribus venire etiam extraneos, ut latè in terminis feudorum habetur in Sarfentem. feudi 22. Junii, & 14. Decembris 1645. coram Dunozerro, & post Contrarium decis. 18. & 19. & apud Orthobon. decis. 265. Capyc. Latr. consult. & alios, & habetur in eisdem terminis feudilibus in Camerinen. Castrorum sub tit. de feudis, disc. 49. Undè stante hujusmodi dictione, casus videbatur extra controversiam.

Multo magis accidentibus aliis clausulis, & verbis omnimodam domini translationem, & alienabilitatem importantibus, ibi, transferens omnia jura, & cum nullo jure reservato, & cum clausula ad habendum, quam etiam in feudis hujusmodi effectum operari, habetur in Mantuana feudi d. tit. de feud. disc. 10.

Primò casu, vana erat præsentio, quia regula prædicta loquens de Beneficiis Ecclesiasticis, locum non habet in hujusmodi officiis laicalibus, quæ Viris uxoris, ac mulieribus conferri solent, Gomel. in dicta regula qu. 22. Paris. de resignat. lib. 12. qu. 1. in fin. & plenius qu. 3. num. 62. & 64. Gongal. ad regulam ord. vram. gloss. 5. §. ult. n. 24. & licet Salgad. ex Garzia in labyrinth. part. 1. cap. 35. num. 2. dicat contrarium, attamen de eo non videtur habenda ratio, quia in hoc loquatur sine fundamento. Secundo verò casu minus, quia cum hujusmodi officia ex causa merè onerosa, & correfpectiva concedantur, cum facultate illa liberè, & quandocumque resignandi, Princeps non ex gratia, & benignitate, ut est in Beneficiis, vel

habemus in feudis, à quibus ad officia datur in iure argumentum, Noguero. alleg. 33. n. 5. Larrea alleg. 22. n. 38. & 32. Matril. de Magistrat. lib. 1. cap. 25. n. 7. & 10. cum seqq. quod licet feudales, præsertim cap. Imperialem de prohibita feudi alienatione per Federicum rigorosè prohibeant feudorum alienationem, vel transitum ad hæredes extraneos, non tamen conveniant illis feudis, quæ in forma puri hæreditarii pro hæredibus quibuscumque concessa sunt, quia tunc feudalis qualitas alterata, seu corrupta dicitur, ut in dictis Mantuana, & Camerinen. sub tit. de feudis, & passim.

Minusque ob stare videtur Datarie præsentio, quod saltem fieri debent novæ expeditiones, cum solutionibus emolumentorum, eo modo, quo practicatur in officiis Capitolinis, quamvis essent ad quoscumque extraneos heredes transmissibilia, responderetur enim id procedere, quoniam ita in eorum concessionibus ex decreto disponitur, ut d. decis. 244. part. 5. recen.

Quamvis autem hæc de jure solida, & vera crederem, etiam cum aliquo sensu veritatis adhuc tamen, ex prudentialibus motibus, consilii concordiam, quæ controversiæ finem dedit.

ROMANA PORTIONIS RIPÆ, PRO JOANNE ZONGA, CUM DATARIA APOSTOLICA.

Casus per Concordiam sopitus.

Regula de viginti, sive de infirmis resignantibus, an habeat locum in officiis. Et de validitate licentiæ resignandi officium obtenæ dum officialis est mortui proximus.

S U M M A R I U M.

- 1 Adi series.
2 An Regula de infirmis, seu de 20. intret solum in Beneficiis, vel etiam in officiis laicalibus.
3 De praxi Datarie in resignatione officiorum.
4 Admissa resignatio post relationem officialis si cito sequatur mors, an actus remaneat validus.
5 Infirmi tatis mentio ubi fit de jure communis, de qua intellegatur.
6 Feudi refutatio, an dicatur fraudulenter facta ubi fit ab infirmo.
7 Quid ubi mors provenit ex alia causa, quam ex prima infirmitate.
8 Medicorum judicio deferendum est.
9 Quando in licentia resignandi adesse, vel abesse dicatur fraus.

D I S C. VI.

Catherina Zonga possidens quoddam officium vacabile, portionis Ripæ nuncupatum, pretio mediantè, juxta hujusmodi officiorum naturam acquisitum, agnoscens se aliquibus infirmitatibus subjectam, quamvis in florida ætate constituta esset, supplicavit pro licentia resignationis ad favorem Joannis. Unde Datarie Officiales, fraudem timentes, illam visitari curarunt, deinde que licentiæ concessionem differentes per duos menses, stantibus continuatis instantiis, aliam visitationem demandarunt, qua sequuta, admissa fuit resignatio, post cujus perfectionem, casus dedit, quod ex superventa febre infra paucos dies decessit, undè Dataria prætereundum cepit resignationis nullitatem, ideoque expeditionem litterarum negabat. Ego autem pro Joanne resignatario scribens, dicebam hujusmodi præsentionem nullam habere juris fundamentum. Aut enim hujusmodi resignatio nulla prætendebatur ex regula Cancellariæ de infirmis resignantibus, vulgò nuncupata regula de 20. aut ex dispositione juris communis.

Primò casu, vana erat præsentio, quia regula prædicta loquens de Beneficiis Ecclesiasticis, locum non habet in hujusmodi officiis laicalibus, quæ Viris uxoris, ac mulieribus conferri solent, Gomel. in dicta regula qu. 22. Paris. de resignat. lib. 12. qu. 1. in fin. & plenius qu. 3. num. 62. & 64. Gongal. ad regulam ord. vram. gloss. 5. §. ult. n. 24. & licet Salgad. ex Garzia in labyrinth. part. 1. cap. 35. num. 2. dicat contrarium, attamen de eo non videtur habenda ratio, quia in hoc loquatur sine fundamento.

Secundo verò casu minus, quia cum hujusmodi officia ex causa merè onerosa, & correfpectiva concedantur, cum facultate illa liberè, & quandocumque resignandi, Princeps non ex gratia, & benignitate, ut est in Beneficiis, vel

officiis gratuitis, sed ex debito iustitiæ, & ex lege contractus, resignationem admittit tepetur, præterquam in casu infirmitatis, ut in eisdem litteris concessionis disponitur. Unde propterea mos est Dataria, quando huiusmodi resignationes petuntur, faciendi per aliquem ejus Officialium explorationem Status resignantis, cujus relatione habita, licentiam concedere, vel denegare solet, Seraphin. *decis.* 1294. n. 5. Rota *decis.* 605. num. 1. & 615. num. 11. par. 5. recent. Unde dum in casu, de quo agitur, hinc exploratio, sequuta erat, cum intervallo temporis duorum mensium, & in secunda exploratione resignans reperta fuerat in statu salutis, ut Officialis retulit, ideoque jam signata esset duplicatio, & admissa resignatio, hinc proinde non videbatur subesse ratio pretendendi ejus invaliditatem, & impediendi effectuationem.

Ubi etenim resignans est infirmus, sive aliis suspicio fraudis habetur, potest Dataria sequendo ejus Officialis relationem, absque læsione iustitiæ, & conventionis denegare licentiam, sed si post explorationem factam, illam concedit, tunc quicumque suo juri, & denegandi facultati, quam habebat, jam præjudicavit, nisi probaretur collusio inter resignantem, & officialem explorantem, qui fraudulenter ad partis instantiam, falsam relationem dedisset, sive de personæ suppositione constaret.

Id magis, quia verè, & realiter, quamvis dicta mulier aliquibus uteri passionibus esset subjecta, ex quibus quandoque in mortis articulo constituta videri solet, de eo tamen tempore, quo tam prima, quam secunda exploratio sequuta est, fuit semper in statu salutis. Et nihilominus attempta dispositione juris communis, ubi de infirmitate fit mentio, intelligitur, non de qualibet, sed de gravi, ex qua probabilis mortis timor habeatur, ad text. in cap. 2. de renunciationibus in sexto, ubi Franck. n. 2. & ceteri per Paris. de resignatione dicto lib. 12. quæst. 6. n. 10. & faciunt, quæ notant feudistæ de refutatione feudi præsumenda in fraudem relevii ubi fit ab infirmo, ut intelligatur de infirmitate gravi, & ex qua mors tunc timeri valeat, non de illa, quæ solet esse longæva, ac potius, non perfectam sanitate, quam actualem periculofam infirmitatem sapere dicitur, ex deductis per Capan. de jure relevii par. 4. qu. 18. & qu. 21. & habetur de hac materia fraudis in refutatione, vel subinfundatione actum in Senogallien. Castrorum sub titulo de feud. discurs. 1.

Nec obviare videbatur, quod illinc ad paucos dies mors sequuta esset, tum quia casus ita dedit, nam etiam validi, & robusti ex improviso mori solent, unde sufficit de tempore admittæ resignationis non fuisse in eo statu. Tum etiam clarè, quia probatur, mortem sequutam non esse ex uteri affectionibus, vel ex hydropis, cujus initium in ea prætebatur, sed ex febre acuta postmodum superventa, ut testabantur, medici, quibus tanquam in arte peritis deferendum esse, admonet text. in l. septimo mense, ff. de statu hominum, Gregor. *dec.* 125. nu. 9.

Unde intrat criminalistarum traditio, quod si vulnerato superveniat febris à vulnere immediatè non causata, ex qua sequatur mors, vulnerans non tenetur de homicidio, quia non ex vulnere, sed ex febre mors sequuta fuit, & in his terminis, vel proximis Gomez ad dictam regulam de viginti q. 11. Capan. de jure relevii dicta p. 4. q. 21. n. 6. & 8.

Id magis, quia non agebatur de licentia concessa illicò postquam petita fuit, unde ex brevi morte, Dataria Officialis se deceptos dicere possent, quia petita fuit per duos menses antea, itaut si tunc concessa esset, satisfactum esset regulæ de viginti superabundè. Ac etiam quia licentia non conceditur ad solam perentis assertionem, ut sequitur in resignationibus beneficiorum, sed prævia visitatione, & recognitione Dataria per suos Officialis, in quibus fraus, vel inopia non præsumitur, atque in dubio præsumptio est pro exclusione delicti ad communiter not. in l. 1. de dolo, concordia verò dedit finem controversiæ.

ANNOT. AD DISC. VI.

DE ista regula de viginti, quæ percutit materiam beneficiale, agitur præsertim sub titulo de Benefic. discurs. 34. Resertendo autem denuò ad casum præsentis controversiæ, an scilicet eadem regula locum habeat in resignationibus huiusmodi officiorum. Adhuc probabilior videtur negativa, ex pluribus rationibus, de quibus etiam in discursu. Primò nempe ex ratione, seu regula generali, quod in exorbitantibus non datur extensio de casu ad casum, ex iis, quæ in materia statutorum habentur plures sub tit. de Success. Secundo, ob adeò frequenter insinua-

tam distinctionem personarum formalium in una, eademque persona materiali Papæ, pro diversitate respectuum, quod scilicet alia sit persona Summi Pontificis, & Episcopi Ecclesiæ universalis. Alia verò sit persona Principis temporalis Status Ecclesiastici, ideoque cum regula de viginti edatur in materia beneficiale per Papam, juxta primam personam, ista verò officia venalia saltem pro majori parte, præsertim popularia, & non Prælatia, neque spectantia ad negotia Dataria, & Cancellaria, pertineant ad alteram personam Principis temporalis, ut præcisè erat in casu, de quo in discursu, ideoque una lex connexionem non habet cum altera.

Et tertio fortius, ob diversitatem rationis, quoniam dicta regula procedit in beneficiis universi Orbis Catholici, etiam remotarum Regionum, & super quarum provisione, vel resignatione defertur assertionibus partium, unde propterea de facili Papa decipi potest. Secus autem in præsentis, in quo agitur de officiis in ipsamet Urbe, in qua sunt præsentibus illi, qui resignationes facere volunt, & quod magis est, non defertur partium assertionibus, sed per officiales, & deputatos visitatur, & recognoscitur status personæ, juxta modum in discursu enunciatum, & per consequens longè diversa est ratio, rectèque dici potest, quod Dataria imputat ejus officialibus, si bene non implent suas partes. Atque ad id conferre videntur ea, quæ habentur infra hoc eodem tit. disc. 69. in materia fraudatæ gabellæ circa differentia inter casum, in quo Gabellarius sequatur fidem deferentium merces, eorumque attestacionibus, deferat & casum, quo ipsi Gabellarii, vel eorum ministri revolvant facinas, cum similibus.

ROMANA PECUNIARIA DE ERRERA, ET COSTA,

PRO HÆREDIBUS QUORUMDAM NOTARIORUM.

CUM ILLIS DE ERRERA, ET COSTA.

Casus disputatus coram Cardinali Judice Commissario.

De reservatione Decreti super officiis quid importet, & an ille ad cujus favorem facta est reservatio habeat officii dominium, & liberam dispositionem, & de differentia inter reservationem, quæ fit jure domini, & eam quæ fit jure hypothecæ, seu cautelæ creditoris, & quid isto casu creditor facere possit, an vendere officium, vel illud transferre de una persona ad aliam, & quatenus transferat, cujus sit periculum.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **C**reditor in vim Decreti non potest transferre officium in aliam personam, si officialis non fuit in mora solvendi.
- 3 **D**isponens de re aliena dicitur in delicto, & tenetur Domino vel ad quantum interest id non esse factum.
- 4 **E**tiam si damnum à casu procedat.
- 5 **C**reditor habens à debitore facultatem vendendi pignus etiam propria auctoritate, si vendat tenetur pretium imputare in ipsius creditum.
- 6 **N**ec talis creditor potest vendere habita fide de pretio.
- 7 **C**reditor in vim Decreti potest resignare officium, & periculum vitæ transmutare de persona ad personam etiam contradicente officiali.
- 8 **R**eservatio Decreti tunc importat dominium ad favorem reservatarii, ubi iste de propriis pecuniis emit officium sub nomine alterius cum libera reservatione Decreti ad ejus favorem.
- 9 **S**ecus est ad favorem Creditoris mutuantis pro officio emendo.

D I S C. VII.

Q Uatuor Notarii Camerales, qui pro eorum officiis emendis pecunias ad Cambium, sive Societatem officii acceperant, ut à gravioribus usuris se liberarent, summam scilicet 24. mil. acceperunt ad cambium sub minoribus usuris ab Errera, & Costa Urbis mercatoribus cum obligatione infolidum, & tum reservatione decreti super dictis officiis ad favorem creditorum, data eis facultate in casu non sequenti solutionis pagarum, seu terminorum conventionum, dicta officia, seu eorum aliquod pro eorum arbitrio

trio vendendi, resignandi, & alienandi, ita tamen, quod dicta facultate uti non possent nisi in casu moræ, & inobstantia. Cum autem dicti creditores ob unius ex dictis notariorum moram in sui debiti portione solvenda, istius officium transfuissent in aliam personam, ob cujus mortem brevi tempore sequutam, officium ad favorem Camera, seu Dataria vacavit, hinc proinde creditores prædicti ab aliis tribus notariorum, à quibus de eorum ratis integrè satisfacti erant, præterece ceperunt tanquam infolidum obligatis solutionem ratæ non solutæ per dictum quartum notariorum defectum, cujus officium, ut supra translatum vacaverat, Unde post varias coram inferioribus Judicibus controversias, commissa per Papam causa Cardinali Petro Aloysio Garaffa.

Pro dictis Notariis, vel eorum hæredibus scribens, dicebam minus iustam videri creditorum petitionem, atque periculum dictæ vacationis officii, cujus pretium, residuum debiti summam excedebat, cedere debere ipsorum creditorum, non autem fidejussorum, sive debendi corum damno.

Aut enim Notarius, cujus officium per creditores in vim decreti in aliam personam translatum fuit, erat in mora, aut non. Si non erat, ut per scribentes in facto pro hac parte prætecebat, utique facultatem non habebant creditores utendi dicto decreto, & faciendi huiusmodi translationem, quæ fuit causa periculi. Ideoque dato defectu potestatis, resoluti Juris proposito, quod indebitè disponens de re aliena dicitur in delicto, tenetur rei domino ad quantum interest id non esse factum ad text. in l. locatio. §. quod illicitè, & l. 2. ff. de privatis delictis, cum pluribus concordantibus, etiam si damnum proveniat à casu, quia ubi culpa præcedit casum aliis non eventurum, nisi illa præcessisset, culpofus etiam de casu tenetur ad text. in l. non omne 38. ff. de St. liber. l. 1. ff. de ad. & oblig. cum concordant. per Surd. *conf.* 12. n. 20. & latius ista conclusio examinata habetur sub tit. de locato, & conducto in Messanen. damnorum, & Bonon. mercium.

Aut juxta eorumdem creditorum prætensionem aderat mora, itaut factus esset locus usui decreti, ac facultatibus sibi concessis, & adhuc idem resultabat effectus, quia creditor, cui in casu moræ data est facultas vendendi, etiam propria auctoritate pignus à debitore traditum, illud vendit, tenetur pretium in ejus creditum imputare ad textum in l. Quamvis, §. 1. l. seq. & eleganter, §. si vendiderit, ff. de pignoratitia actione, cum pluribus concordantibus per Negulant de pignor. par. 6. membr. 1. n. 37. & seqq. Merl. de pign. lib. 4. q. 99. per quos & alios passim firmatur, venditionem fieri non posse pecunia credita sub periculo, & damno debitoris, qui vendendi pignoris facultatem creditori dedisset, ut ita se à debito liberaret, aliàs enim nimis iniquum esset ut debitor facto ejusdem creditoris bonis privatus, adhuc debito subiectus remanere deberet.

Hinc dicebam non obitare conclusionem, quæ pro unico, & præcipuo fundamento per creditores deducebatur. Eum scilicet, ad cujus favorem reservatum est decretum, habere liberam officii dispositionem, illudque posse resignare, sive vitæ periculum transmutare de persona ad personam pro ejus libito, quamvis inuito, & contradicente officiali, ex deductis per Gratian. *discurs.* 900. Baratt. *decis.* 863. Cocchin. *decis.* 481. & alios, de quibus infra.

Dupliciter enim dicebam huiusmodi decreti reservationem fieri solitam esse uno scilicet modo, ubi quis de propria pecunia emit officium sub nomine alterius cum libera reservatione decreti ad ejus favorem, & tunc huiusmodi reservatio importare dicitur dominium ad favorem reservatarii, itaut officium in ejus bonis esse dicatur, persona verò Officialis præstare dicitur solum nudum nomen, solumque demonstrata tanquam illa, sub cujus vita periculum currere debet, & in his terminis procedunt deducta per Gratian. & alios supra allegatos, bene Millin. *dec.* 380. *dec.* 262. par. 1. diverf. *decis.* 50. par. 4. recent. tom. 3. Romana legati scilicet. 50. mill. 11. Martii 1640. coram Dunogetto, & 26. Julii 1641. coram Cerro, quarum prima est 157. post Merlin. de legit. ac habetur deductum supra hoc tit. in Romana hæreditatis *disc.* 1. Sed hic dici non poterat casus noster quia Notarii, quando contraxerunt debitum, & consenserunt reservari decretum ad favorem creditorum, jam possidebant officia de aliis pecuniis ad proprium commodum, vel periculum acquisita.

Alter modus est, ubi emere volens officium nomine, & commodo proprio, pro illo emendo, sive possidens jam officium, pro aliis ejus occurrentiis indiget pecuniis mu-

tuò accipiendis ab aliquo mercatore, pro cujus securitate ipsum officium ejusque pretium, & emolumenta obligare velit, officium ejusque pretium, & emolumenta obligare velit, & tunc quia huiusmodi officia non sunt in commercio, neque veniunt sub hypotheca, nisi Principis auctoritate accedente, idcirco loco dictæ hypothecæ, & pro securitate creditoris, ne Officialis debitor, officium in creditoris præjudicium resignare valeat, atque ut in casu moræ Jus habeat creditor illud vendendi, ad effectum sibi satisfaciendi de pretio, eo modo, quo de pignore facere posset, hinc proinde innolevit ista cautela reservandi de consensu Officialis huiusmodi decretum ad favorem creditoris, quo casu, reservatio importare non potest dominium, ut in præcedenti, quia implicat, ut quis esset dominus, & creditor, sed importat quandam hypothecam specialem, sive vinculum, & securitatem ad versus quoscumque alios Officialis creditores, vel cessionarios, ut per Millin. *dicta decis.* 380. & alios allegatos, & habetur in Romana pretii officiorum *disc.* 4. & in aliis hoc tit. frequenter. Et hic est casus noster, unde semper firmum remanet, creditores non potuisse transferre officium de persona debitoris in alteram, nisi mediante venditione, ut ex pretio debitor liberationem consequeretur, ac alias totum periculum esse deberet ipsorum. Et hanc dicebam esse veritatem; Causa tamen non fuit decisa per Cardialem ob ejus discessum ad legationem Bononiæ. Et licet Rota in Romana officii 2. Junii 1556. & magis ex professo 25. Junii 1657. Dunogetto, etiam isto casu appellat creditores habentes reservationem decreti condominos, ac habentes dominium, attamen id intelligendum venit improprie, ad effectum dictæ licitæ venditionis invito officiali, seu etiam ad effectum alicujus participationis fructuum, nullatenus autem proprie, & per veritatem, ut pluries hoc eodem tit. & ad istam materiam, observatum habetur, quoniam est implicita manifesta, & præsertim in Romana pecuniaria de Ultrinis *disc.* 11.

ANNOT. AD DISC. VII.

DE facultate creditoris vendendi pignus, habetur actum sub titulo de Cred. *disc.* 22. Et de periculo vacationis huiusmodi officiorum, quæ remanent in alicujus hæreditate sub tit. de fideicom. *disc.* 192. & de imputatione, vel collatione, agitur infra *disc.* 150. & tit. de legit. & derivation. *disc.* 15.

ROMANA EXTINCTIONIS LOCORUM MONTIUM,

PRO RUFFINO PLEBANO, CUM DOMINICO DE NICCOLIS.

Casus decisus per Camera ad favorem Plebani.

Facta Officiali resignatione ad favorem alterius sub conventionione, ut resignatarius subintraret ad omnia onera, & debita officii, resignans autem teneatur ad ea onera, & debita, quæ sibi ex propria persona incumbunt. An & ad quæ officialis prædecessor resignans, & ad quæ officialis successor, & resignatarius teneatur.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **I**n clavis non intrant argumenta.
- 3 **A**d quæ debita contracta per Officialem teneatur officii successor, vel ipsius Officialis hæres, etiam dimisso officio. Distinguuntur plures casus.
- 4 **D**e tertio possessore fundi censuit ad quos census, seu fructus dimissa ve teneatur.
- 5 **E**t de hærede gravato post restitutum fideicommissum.
- 6 **C**lausule preservatiæ intelligendæ sunt de aliis, quàm expressis.
- 7 **E**x pretii quantitate colligitur, quid veniat in contractu.

D I S C. VIII.

S U B Gregorio XV. aliqui Camera Apostolicæ Notarii licentiam obtinuerunt, ut pro pecuniis mutuo accipiendis, officia obligare possent. Superveniens autem Urbanus Octavus, videntique huiusmodi facultatem, jam ad exercitium deductam, Camera, seu Dataria nimis esse præjudicialem in casu vacationis officiorum, mandavit cogi dictos Notarios ad extinctionem debiti, eorum verò precibus inductus, concessit dilationem ad id faciendum dimi-

diminutè solvendo scilicet singulis annis scut. 250. & facta obligatione de relevando indemnem Cameram à præjudicio in officiis vacaturis, quæ libera ad ipsam reverti deberent, itaut non existente idonea hæreditate Notarii morientis obligati, teneantur alii Notarii ad dictas ratas solutionem, vel accollationem, cum declaratione, ut obligatio remanere debeat fixa, & indefinita ad hæredes transitoria, respectu illorum Notariorum, qui debita contraxerunt, ac pecunias in eorum privatos extraneos usus erogarunt. Respectu verò successorum in officio, eorum obligatio duraret durante officio, quo in eis cessato, transire deberet in successorem, de consensu tamen Theaurarii admittendum. Cumque ob temporum calamitates, dictas annuas solutiones scut. 250. pro quolibet dicti Notarii integrè facere non potuissent, ex nova gratia obtinuerunt ab eodem Urbano admitti ad quemdam Montem, destinato quodam multiplo pro extinctione locorum montium pro dicto debito erigendorum.

Unum ex dictis officiis devenit in Ruffinum Plebanum, qui illud emens mediàtè, vel immediatè ab eo Notario, qui debitum contraxerat, omnia officii onera, etiam ex dicto debito contracta, vel ad illud augmentum, quod pro Notarii morientis rata acceverat, in se assumpsit, deindeque Ruffinus post plurium annorum exercitium, idem officium, pretio mediante, resignavit, cum Papæ Beneplacito, Dominico de Niccolis, quoniam officii onera, illa præsertim locorum montium, tam antiqua, quam ex Notariorum deficientia adaucta in se assumpsit, & accollavit, cum obligatione eximendi resignantem à quocumque damno, & molestia. Et è converso resignans quoque promisit solvere onera, & debita ad ipsum usque ad diem dimittendæ possessionis spectantia. Unde cum Cameræ Officiales urgerent ad dictorum Montium extinctionem, orta est inter prædictos quæstio, præsentente Nicolao resignatario, Plebanum teneri ad extinctionem onerum, seu locorum, quæ ob aliorum officiorum vacationem accreverunt, quasi quod hujusmodi onus, annexum non esset officio, sed incumbere personæ ipsius Officialis resignantis, qui in culpa dicendus erat, non solvendo suis temporibus id quod pro rata dictorum officiorum vacationum ex chirographo Papæ solvendum erat.

Improbabilem tamen dicebam (pro Plebano scribens) hujusmodi præsentationem, qualem etiam Theaurarius, & in gradu appellationis Cameræ judicavit, quia ubi verba conventionis, vel cujuscumque alterius dispositionis sunt clara, locus non est argumentis, vel illationibus, & interpretationibus ad text. *in ille, aut ille, ff. de legatis* 3. cujus dispositionem procedere in omni materia, & præsertim in contractibus firmant communiter scribentes latè congesti per Rot. *decis. 44. part. 1. recent. n. 14.* Unde dum in apoca conventionis clarissimis verbis dicitur, resignatarium in se assumere omnia onera, etiam illud resultans ex dicto augmento ob aliorum officiorum vacationem, idcirco casus remanebat extra omnem controversiam, neque dabatur locus disputationibus super intelligentia contractus, adversus quem ubi est clarus, intrare quidem potest remedium rescissionis ex capite læsionis, vel alia causa, sed non intrat quæstio comprehensionis.

Nil obstantè, quod resignans promiserit adimplere onera pro tempore suæ possessionis sibi incumbentia, quia in hujusmodi debitis, tres species distinguendas esse dicebam, una est illius debiti in sorte, quod ab initio sub Gregorio Decimo quinto insimul primi Notarii contraxerant, non ratione officii, sed privatis nominibus, in proprios, & privatos usus pecunias convertendo, cum obligatione officiorum; Et hoc verè, istorum contrahentium respectu, dicendum non est debitum causativum, & occasionale, sed proprium, & personale, non contractum ratione officii, sed ratione pecuniæ in alios proprios usus erogatæ, quod propterea dimisso officio non cessat, cum adhuc post hujusmodi dimissionem, penes eum remaneat causa debiti productiva, itaut in effectu, persona contrahentis dicatur debitor principalis, Officialis verò in eodem subjecto tanquam diversa persona reduplicativè consideratus, dicatur merus fidejussor; Sed hæc prima species convenire non poterat Plebano resignanti, qui non fuit ex primis contrahentibus debitum, neque pecuniam habuit in privatos usus erogatam, sed solum considerandum erat debitor occasionalis, seu causativus, eatenus obligatus, quatenus esset possessor officii, quo dimisso, tanquam ex cessante causa liber evaserat, non solum ex chirographo Papæ, ita expressè disponente, sed etiam

de jure, cujus dispositione attenda, debitor causativus seu occasionalis, cessante causa remanet absolutus, quamvis cum personali obligatione se adtrinxisset, nisi dolo, culpa vel causa merè voluntaria, & jure non probata habere desierit, ut in emptore in se accollante debita venditoris, seu aliàs ad pretium se obligante, ut sequuta evictione ex facto venditoris, vel ex natura rei, absolutus remaneat; Sive de tertio possessore rei censuatur, vel aliis oneribus obnoxia, cum similibus Tiraquell. *cessante causa p. 1. nu. 224.* plenè Amat. *var. ref. c. 21. n. 1. & per tot. Capyc. Latr. dec. 200. n. 75. Rota dec. 428. par. 1. recent. dec. 190. n. 17.* post Zacch. *de oblig. in Bonon. Censu 4. Februarii 1654. coram Melio, & in aliis*, ac habetur specialiter in sua materia *sub tit. de emptione, & venditione*; præsertim in Sutrina census pro Butio; Quod etiam exemplificari potest in possessore fideicommissi, majoratus, feudii, beneficii, &c. Unde in hac specie dici non poterat debitum proprium resignantis.

Altera species est fructuum, qui singulis annis per officii possessorem ex causa debiti, & locorum montium solvendi erant, & hoc admittebam esse debitum proprium resignantis, ad illud solvendum, dimisso etiam officio obligati, cum respectu possessoris intret eadem ratio, quæ militat contra primos Notarios in causam propriam debitum contrahente; Fructus enim passivi alicui prædico, vel rei incumbentes, solvendi sunt singulis annis ex ejusdem prædii vel rei fructibus activis, quos possessor percipit, idèquè pro tempore possessionis officii possessor, eos rata onerum, indebitè fecit suos, eosque in alios privatos usus convertit, & consequenter dimisso etiam officio remanet debitor, & non cessat causa debendi, quia illa non consistit in ipso officio, vel rei proprietate, sed consistit in fructibus penes eum, sequuta etiam dimissione, remanentibus.

Unde tertius possessor rei censuatur, quamvis cessante rei possessione liberatus remaneat ab oneribus in futurum, non per hoc tamen consequitur liberationem à fructibus temporis decursi, in quo ipse rei fructus percipit Amat. *d. resol. 2. n. 8. Ruin. pragm. 1. de cens. n. 21.* Et in terminis hæreditis gravati vel fideicommissarii, ut facta casu restitutionis, adhuc remaneat debitor fructuum, & onerum decursum durante suo jure, uti solvendorum ex fructibus quos ipse percipit Ortoth. *dec. 146. n. 9. dec. 260. p. 11. rec. Romana fideicommissi de Mariants 28. Januarii 1661. Albergho.* Et ex rationis identitate idem procedit in possessore feudii, beneficii ecclesiastici, & similibus jurium resolutibilium circa onera causativa, seu occasionalia.

Tertia debiti species est, oriens ex illo augmento, quod in officiis non vacatis supervenit, propter aliorum officiorum vacationem, dum Papa voluit, officium debere liberum reverti ad Cameram, itaut debitum, quod super eo aderat, accrescere deberet superstitibus Notariis, ad illius extinctionem obligatis, quatenus à Notarii morientis hæreditibus se reintegrare non possent, & in hac tertia specie consistebat difficultas, dicebat enim resignatarius, ex ejusdem chirographi dispositione, debuisse Notarios tunc superstites, & possidentes, quando casus vacationis advenit, extinguere istam ratam cum illis pecuniis, quas singulis annis ad rationem scutorum 250. pro quolibet solvere tenebantur, ideoque non solvendo, à propria, & privata obligatione defecisse dicuntur; Verum in casu difficultas cessabat ex facto dum expressè, & litteraliter resignatarius istud onus in se assumpsit, unde obligatio resignantis de solvendis debitis propriis, intelligenda veniebat de aliis quam de expressis, in quibus tanquam in clavis non intrant argumenta & ratiocinia ut supra.

Quod adeò verum est, ut etiam si adessent clausulæ, seu verba jurium præsertionem importantia, intelligenda veniret de aliis, quam de expressis ad evitandam repugnantiam, & subitam contradictionem Barbol. *claus. 157. nu. 5. Buratt. & adden. dec. 293. n. 21. 375. n. 6. 442. n. 5. & 541. n. 3. dec. 549. par. 5. recent. decis. 222. n. 26. & 27. part. 6.*

Verum ubi etiam conventionis verba fuissent dubia, adhuc pro resignante, inspecta etiam veritate, respondendum esse dicebam, quia licet Papa, officiorum possessores ad hujusmodi debitum obligasset, semper tamen dicitur debitum occasionale, seu causativum ratione officii, non autem ratione propriæ, & privatæ personæ, si enim numquam fuisset officialis, utique ad illud nullam obligationem haberet, neque illius respectu intrat ea ratio utilitatis quæ cadit in secunda specie fructuum penes Notarium dimittentem, etiam post dimissionem remanentium. Et sic

sc nulla subest causa obligatoria, quæ faciat debitum proprium; In effectu enim dictum debitum est Notariorum morientium, per quorum obitum vacatio sequuta est, aliorum autem Notariorum obligatio est fidejussoria, quatenus deficientis hæreditas idonea non esset, ut in eodem chirographo disponitur, consequenter semper est debitum officii, & occasionale.

Omnemque difficultatem cessare dicebam ex quantitate pretii, pro quo officium resignatum erat, ex ista namque colligitur partium voluntas, & quid in contractum deductum sit Alex. *conf. 26. l. 4. Mant. de tact. l. 4. tit. 9. n. 8. Menoch de præsumpt. l. 3. præsumpt. 73. Greg. & add. dec. 126. n. 9. Burat. dec. 181. n. 4. & 697. n. 5. plenè in Romana Apothecæ, seu pecuniaria 8. Junii 1654. & 25. Junii 1655. coram Bichio in eadem 7. Februarii 1656. coram Bevilacqua, & in aliis frequentè; Pretium enim solum, unitum cum eo quod importabat omnia dicta onera, adamussim correspondebat pretio, quo hujusmodi officia ab oneribus libera vendi solent; Igitur clarum remanebat, onera prædicta fuisset accollata tanquam pretii partem, perinde ac si resignatarius totum pretium resignanti solvisset, denique ab eo brevi manu recepisset, ut dictorum onerum extinctionem in se assumeret, cum hic sit effectus accollationis, & hoc motivum apud Judices omnem subsulit dubitationem.*

His stantibus, præterinde cepit resignatarius, regressum habere posse contra hæredes illius notarii, qui pecunias acceperat, & officium deinde Plebano ejus auctori resignaverat, quæ molestia, per directum percutiebant eundem resignantem, qui recipiendo officii resignationem, atque onera in se assumendo, se obligaverat indemnem eximere ejus auctorem ab omni obligatione, & molestia; Sed oppositum justè judicatum fuit, quia primus Notarius resignans pro eo minori pretio, quod dicta onera importabant, verè acceptam pecuniam restituisset dicitur, habendo illud minus; Si enim pro integro pretio vendidisset, parisset cum ea rata dimissa, tunc onus extinguere, Unde quemadmodum, ille Notarius, qui pro integro pretio officium ab alio acquirit, subjacet periculo vacationis super toto pretio soluto, ita subjacere debet iste pro eodem pretio partim soluto, & partim accollato, aliàs sequeretur, quod resignatarius ita esset in lucro de alieno, quia rem plus valentem, ita minus absque causa, & sine Domini voluntate obtineret; Solumque regressum habere dicebam ad versus hæredes illorum Notariorum, per quorum obitum officia vacaverant, & onera pro ratis eis incumbentiibus aliis officiis acceverant, cum apud prædictorum hæreditates remaneant acceptæ pecuniæ in privatos usus erogatæ, & hæc videbatur veritas.

ANNOT. AD DISC. VIII. & IX.

Contenta in his discursibus, revera non pertinent ad istam materiam Regalium, neque percutiunt peculiarem naturam officiorum, sed cadunt vel generali, & indifferenti materia obligationis causativæ, an, & quando cesset, cessante causa, de quo agitur infra *disc. 9. 8. & tit. de feud. disc. 57. & 57. de Cens. disc. 28. de empr. & vend. disc. 23. & 39. de Credito disc. 71. & de fideicommissi. disc. 175.* Et de materia novationis, agitur infra *disc. 22. & 23. tit. de Dote disc. 28. & 159. & pluries tit. de cred. præserv. disc. 67.*

ALIA ROMANA EXTINCTIONIS LOCORUM MONTIUM,

PRO NOTARIIS AUDITORIS CAMERÆ, CUM HÆREDITATE VATELLI.

Casus disputatus in Congregatione Camerali, postea concordatus.

De eadem materia obligationis incumbentis officiali, vel ejus hæredi solvendi de proprio onera per ipsam in propriam, & privatam causam imposita super officio postmodum vacato, quomodo intelligenda sit, & ad quid officialis dimisso officio teneatur.

S U M M A R I U M.

- 1 Adli series.
- 2 Officialis in causam privatam contrahens debitum, & cum assensu Principis obligatum officium, dicitur principalis debitor, & officium stat loco fidejussoris. Card. de Luca Lib. II.

- 3 Declaratur conclusio, ut debitor occasionalis dimissa re, quæ est causa debiti, declaratur.
- 4 Novatio excluditur ex contraria animi declaratione.
- 5 Quando novatio induci dicatur.

D I S C. IX.

Adem facti specie, de quo in præcedenti retenta, cum Notarii Camerales, tam sub Gregorio, quam sub Urbano, idem quoque in omnibus fecissent, atque Vattelus unus ex illis Notariis, qui pecunias acceperat, ejus officium resignasset cuidam alteri omnia onera in se assumendi, qui paulo post obiit, unde officium liberum ad Cameram seu Datariam reversum fuit, accreto onere illi incumbente superstitibus Connotariis, isti post aliquod tempus, eorum præjudicium agnoscentes, possunt coeperunt dicti Vattelli hæredes ad eorum relevationem, atque extinctionem illorum locorum montium, quæ officio per ipsum jam possessore incumbebant, stante quod ultimi morientis hæreditas erat non solvendo.

Adversus quam præsentationem pulsati hæredes, excipiebant de novatione resultantè à chirographo Urbani, expressè disponente, Notarios ad onera teneri, donec officia retinerent, itaut eis de consensu Theaurarii dimissis liberi remaneret, transfusa onere in successorem, Unde cum Vattelus ita officium dimisisset, cum liberum effectum esse assererebat, neque alia adversus ejus hæreditatem competere actionem.

Verum pro Notariorum Collegio scribens dicebam fundatam esse intentionem Notariorum agentium, quia cum Vattelus, in privatam, & propriam causam debitum contraxisset sub officii obligatione, ipse dicendus erat principalis debitor, officium verò ex Principis indulgentia faciebat partes fidejussoris, quem debitor de suo relevare teneatur, cum officii obligatio esset solum speciem cautionis pro cautela creditoris, Ut in similibus terminis possessoris majoratus, vel fideicommissi obligantis de Principis licentia pro ejus privatis debitis bona ad fideicommissum, vel majoratum spectantia, ut intret dicti termini fidejussoris relevandi Molin. *de primog. l. 4. c. 7. n. 16. & ibi plenè add. Avendan. de cens. c. 65. Salg. in Labyr. credit. p. 2. c. 7. n. 56. & 57. & non semel dictum fuit sub tit. de feudis in materia Bullæ Baronum, quæ pariter obligat Barones ad supplementum de suis bonis liberis, id quod pro eorum debitis in vim ejusdem Bullæ de bonis fideicommissariis alienatum esset; Distant autem fidejussoriam obligationem, quæ ex concessione Gregorii incumbat officio per ipsum officialem obligantem possessore, Urbanus in casu ejusdem officii vacationis, ut illud liberum ad Cameram revertetur, transtulit in alia officia per superstites officiales possessa, tanquam in confidejussores, & sic semper istis indubitanter competere dicebam illam relevationis actionem, quæ fidejussori contra principalem debitorem competit.*

Nec referre videbatur, Vattelum alteri resignasse officium cum accollatione eorum, quæ tanquam pars pretii in accollatarium transfierant ex deductis *disc. præc.* Id enim est verissimum resignantem, & resignatarium, ad effectum, ut iste illum omnino relevare teneatur, sed posita resignatarii insufficientia, non inde resultat, principalem debitorem remanere liberatum ab obligatione erga tertium cui gesta inter ipsum, & alium in ejus locum succedentem præjudicare non debent, Adinstar imponentis sub alterius fidejussione censum super bonis emphiteuticis, vel aliàs devolutioni subiectis; Si enim eadem bona alteri vendit, qui censum in se accollat cum obligatione extinctionis, deindeque ista non sequuta, per obitum emptoris, bona ad Dominum directum libera revertantur, atque creditor censuarius cogat fidejussorem ad solutionem, utique non possit principalis debitor effugere obligationem relevationis, ex eo quod rem censuam alteri cessisset cum oneris accollatione, cum id solum sibi actionem præstet contra accollatarium pro relevatione, non autem ejus liberationem à propria obligatione erga fidejussorem.

Conclusio enim de qua *disc. præc.* ut possidens rem censui vel alteri oneri obnoxia, dimisso onere liberetur, cum duplici temperamento intelligenda venit, primò nempe, nisi dimissio sit omnino voluntaria, & indebita, quod in præsentis dici non poterat, cum Papæ auctoritate resignatio sequuta sit; Secundò ubi obligatio possessoris non est personalis, & propria, sed merè causativa seu occasionalis, eatenus contra eum militans, quatenus sit rei obligatus possessor, itaut agatur de onere merè reali, & non alia.

occasione, quam ex ipsius rei possessione debendo, & in his terminis procedunt omnes auctoritates super huiusmodi conclusione in dicto precedenti discursu deductæ, quod dici non potest in casu, dum obligatio principaliter erat personalis, contracta in causam propriam, & privatam, ut in terminis impostoris census, quod translata re censuata in alium, adhuc daret ejus obligatio personalis, atque per creditorem conveniri valeat. Cenc. de Censib. qu. 73. nu. 13. & qu. 96. nu. 10. cum seqq. de Marin. resp. 100. num. 3. & 10. l. 1.

Atque in hoc sensu accipiendum esse dicebam chirographum Urbani, quatenus disponat, Notarios non teneri ad onera nisi durante officiorum retentione, respectu scilicet successorum, de quibus proprie chirographum loquitur, quorum obligatio erat solum causativa, sive occasionalis, non alia ratione quam ex officii acquisitione, & possessione contracta, cum Principis decreta, & provisiones passivam interpretationem semper recipiant ad juris dispositionem.

Novatio autem quæ per heredes allegabatur pariter non subsistebat, Aut enim illa attendebatur respectu Cameræ, & de plano cessabat ex facto, cum idem chirographum expressam contineret reservationem jurium Cameræ, & ne in eis præjudicium aliquid innovatum censeretur; Novatio enim est actus pendens à voluntate, sine qua dari non potest, Unde huiusmodi protestatione accedente semper exclusiva remanet dec. 425. num. 18. par. 5. rec. Otthobon. dec. 131. num. 10.

Aut prætendebatur respectu Notariorum, quasi quod admittendo resignatarium eorum Collegium, ita istum in debitorem agnoverint, ac sibi præjudicaverint, & hoc assumptum, nec jure, nec ratione probari dicebam, quia dum facti erant de eorum jure, quod saluum esse sciebant cum Vatelio resignante, quatenus resignatarius suum onus non impleverit, nihil eorum intererat aliam personam subrogari, quinimo ipsarum cautela crescebat, quia sic duos habebant obligatos; Novatio enim hodie de jure non inducitur, nisi expressè dicatur juxta text. clarum in leg. final. Codic. de novat. Et licet etiam hodie ista regula limitetur, ubi conjecturæ accedunt novam voluntatem præferentes, sive ob actum incompatibilitatem ex deductis per Menoch. lib. 3. præsumpt. 134. Mant. de tacit. lib. 17. tit. 3. Amat. variat. resol. c. 50. Cypyc. Latr. consult. 120. nu. 1. cum seqq. & dec. 200. adden. ad Gregor. dec. 76. Romana donationis de Stellis 8. Martii 1606. coram Pamphilio postea Innoc. X. apud quos habetur de materia, neutrum tamen concurrebat, quia nullæ militabant urgentes conjecturæ, nullaque considerabatur incompatibilitas respectu notariorum admittentium ad Collegium resignatarium à Papa admissum, quia rectè sciebant durare obligationem personalem Vatelii, atque tunc ex admissione præjudicium resultare potuisset, ubi resignans non fuisset ex primis Notariis contrahentibus debitum, sed successor, ideoque debitor causativus, sive occasionalis, quem Papa in dicto chirographo voluit dimisso officio remaneret libertatum, quia si resignatarius non fuisset idoneus sicut resignans, scientes istius obligationem solvi, potuissent, ac debuissent se opponere admissioni resignatarii pro eorum indemnitate, ideoque id respectu successorum, qui sunt solum debitorum occasionales non autem illorum, qui debita contraxerunt intelligendum erat. Quamvis autem Congregatio Cameralis inclinaret ad favorem Collegii, attamen satis honesta concordia me laudante, & consiliente, controversiam terminavit.

ROMANA CONCURSUS CREDITORUM,

PRO CREDITORIBUS POSTERIORIBUS OFFICIALIBUS HABENTIBUS RESSERVATIONEM DECRETI.

CUM CREDITORIBUS ANTERIORIBUS DICTAM RESSERVATIONEM NON HABENTIBUS.

Votum decisivum pro veritate.

An potioritas competens super pretio officii creditoribus posterioribus habentibus Decretum pro eorum creditis in sorte principali, competat etiam pro usufructibus, seu fructibus.

S U M M A R I U M.

- 1 Aditi series.
- 2 Assensus præstitus super obligatione feudi vel alterius prohibita pro certo debito an suffragetur etiam quoad fructus seu usuras.
- 3 An auct. res. quæ suffragetur quoad usuras dotales. Et n. 9.
- 4 Datur distinctio quando assensus proficit etiam quoad usuras, & quando non.
- 5 Examinantur auctoritates hinc inde de hoc articulo agentes.
- 6 Quid importet reservatio decreti super officiis.
- 7 Fidejussor præstitus pro sorte, an censetur etiam obligatus ad fructus seu usuras.
- 8 An summa debiti contenta in decreto, vel assensu dicatur sive taxativa.
- 9 De eadem conclusione, de qua n. 3.
- 10 Creditores habentes reservationem decreti super officio, an dicantur habere condominium.

D I S C. X.

Cum Dominicus Petrucolus unus ex Notariis Aud. C. quamplura debita contraxisset triplicis generis, quædam scilicet, mutui, vel Cambii anteriora sine aliqua Decreti reservatione super officio per eum possessio, quædam alia Societatum super eodem officio, sed pariter sine Decreto, & quædam alia Societatum vel Cambiorum, sed cum dicti Decreti reservatione, ipso jam effectu non solvendo, formatoque in ejus bonis concursu creditorum, ac vendito ad eorum instantiam per Datarium officio, de istius pretio in S. Monte Pietatis depositato, absque difficultate satisfacti fuerunt creditores habentes reservationem Decreti, utpotè indubitata potioritas in sorte principali, ex rationibus, & fundamentis, de quibus in Romana pretii officiorum hoc eod. tit. disc. 4. Cum autem orta esset quæstio, an eadem potioritas competeret etiam pro usufructibus, usque in eisdem officii pretio residuali, altera exorta est controversia inter creditores anteriores ex causa mutui, vel cambii, & posteriores ex causa societatum contractarum super eodem officio, prætendentibus istis potioritatem, ex ea juris propositione, quod creditores Societatis in negotio sociali, & bonis ad illud spectantibus, vincant quoscumque creditores quantumvis anteriores, & potiores socii privato nomine considerati, vultum fuit Datario huiusmodi quæstiones Rotæ decidendas remittere, unde assumpta hac ultima disputatione inter creditores æque Decreto carentes, An scilicet causa Societatis potioritatem induceret sub 12. Junii 1661. coram Cerro prodit resolutio creditoribus anterioribus favorabilis, ut constat ex decisione desuper edita. Deinde verò assumpta altera disputatione super priori controversia, sub die 24. Martii 1662. coram eodem Cerro resolutum fuit contra creditores posteriores habentes Decretum, eorum scilicet potioritatem ex Decreti reservatione resultantem, pro constanti firmatam quoad sortem principalem, tam in prima, quam in hac secunda decisione non competere pro fructibus seu usuris, sequendo opinionem Afflicti relatum, & amplectam per Precc. de subfeud. l. 2. qu. 20. n. 6. cum seq. & quam sequuntur Cannetius, & cæteri relati per Staiban. jun. ref. 61. nu. 24. cum seq. & Larrea dec. 37. quod scilicet assensus à Principe præstitus super obligatione feudorum, officiorum, majoratum, vel similibus bonorum inalienabilium, & in commercio non existentium, operatur quoad sortem, non autem quoad fructus, seu usuras præsertim ubi debitum, super quo assensus interpositus est, expressum fuit sub certa summa, quo casu dicta opinio Afflicti, & Freccia omnino verior reputatur, quamvis de illa dubitari posset in altero casu, quo assensu, super debito simpliciter contrahendo, absque alicujus certæ Summæ expressione præstitus esset.

Et quod magis Rotæ impulsit ab huiusmodi resolutionem 3 (ut ipsa decisio ostendit) fuit recepta ab eodem Tribunali propositio, quod licet dispositio auct. res. quæ importans favore dotis quemdam legis assensum generalem super obligatione bonorum fideicommissariorum aliis inalienabilium, juxta magis communem & receptam, procedat etiam in fructibus seu usuris, Nihilominus pro istis non competit actio ad ipsam sortem bonorum fideicommissariorum, sed solum ad illorum fructus, cum axiomate per ora pragmaticorum volitare solito, ut fors ex forte, fructus ex fructibus ut sepè in sua materia sub tit. de dote, ac plenè in Romana restitutionis pecuniarum pro Caffavellis sub tit. de feud. ad materiam Bullæ baronum disc. 79.

Edita ista decisione. Cum ego pro neutra partium in cau-

sa scripserim, quidam magnus Officialis, cui incumbere resolutionis substitutionem inquirere, meum votum pro veritate requisivit, tanquam à Viro neutrali, Unde habita desuper omni, quæ magis possibilis fuit matura consideratione, captivare non potui intellectum, in obsequium à voluntate professatum dictæ ultimæ resolutionis, super qua tantum de proprio judicio responderi debebam, ideoque respondi, eam periculosam videri, cum ageretur de contractibus bona fide, & sui natura fructiferis, itaut fructus seu usuræ non venirent accidentaliter, ex eo solo 4 Judicis officio post motam litem, ut contingit in contractibus stricti juris, sed veniant nedum ex intrinseca natura contractus seu crediti qualitate, sed etiam ex implicita, vel explicita partium stipulatione, itaut creditum fructuum non sit accidentale, neque omnino diversum, & separatam ab altero sortis, ut est in primo casu, sed sit unum, & idem cum sorte, tanquam intrinsecus, & naturalis effectus ejusdem contractus.

Et cum qua distinctione recipienda est opinio Freccia, ut scilicet vera sit in primo casu interesse accidentalitatis; In altero autem, qualis erat controversus, minus vera, & omnino reprobata sit, quia contrarium ubique, ubi istæ controversiæ sunt frequentes, receptum est ut constat ex Apont. cons. 64. n. 19. & melius n. 31. & 32. & cons. 76. numer. 14. cum seq. vol. 1. & dec. 34. n. 38. Palschal. de patr. poss. part. 2. c. 7. n. 44. & seg. Prat. obser. 79. n. 46. de Marin. ref. quotid. 76. n. 8. & 9. vol. 1. & ref. 166. num. 29. & 34. volum. 2. & in additionibus ad dec. 66. Reverter. numer. fin. benè Annichin. de prævent. c. 2. n. 40.

Qui omnes agunt de assensu vel speciali, vel generali competente favore dotis super obligatione feudalium; Et in terminis assensus super obligatione majoratum, & fideicommissorum, ac etiam feudorum, latissimè relatis omnium opinionibus, & fundamentis, juxta consuetum prolixum styllum Castillæ de alim. alias 8. tom. controv. c. 36. §. 5. ex quibus liquet hanc opinionem, juxta distinctionem prædictam esse magis communem, atque in foro receptam, melioribusque fundamentis innixam.

Quinimo observabam, consideratis, vel rationibus, vel circumstantiis, in quibus fundantur tenentes contrariam, in proposita facti specie, auctoritates prædictas, vel potius creditoribus assensum habentibus assistere, vel saltem non adversari, sicuti est potissimè decisio Senatus Granatenfis apud Larream loc. cit. in qua decisione constat Rotam satis se fundasse, quoniam n. 16. ubi Senatus determinatio refertur, proceditur cum dicta distinctione, ut scilicet in assensu non veniat illud interesse, quod ab initio conventum est, neque à Principe concedente cogitatum fuit, sed est accidentale, oriens tanquam novum debitum ex mora, quod his terminis convenire non poterat, dum agebatur de creditis ex causa cambiorum vel Societatum officii de sui natura fructiferis, & sub quibus fructus veniunt ex conventionione ab initio, & ex natura contractus, itaut absque dubio Princeps concedendo assensum seu decretum, de illis cogitare poterit ac deberit, unde cessat illud præcipuum contrariæ sententiæ fundamentum, resultans ex cessante voluntate Principis concedentis assensum.

Præterea Freccia loco cit., eatenus veritatem credit negativam, quatenus agatur de ipsius Domini præjudicio, & supplantatione super feudo in casu devolutionis, ut constat n. 6. ubi rationem assignat, quod aliàs Dominus in re sua ex alieno delicto poenas lueret, quia ex culpa debitoris non solventis fructus usuras, Dominus in casu devolutionis totum feudum creditori assignare cogetur; Igitur loquitur solum pro evitando præjudicio Domini, quem censendum est voluntatem restrictam habuisse, sibi quominus fieri potest præjudicatum, quæ ratio nullatenus cadebat in proposita facti specie, in qua nullum aderat Datarie præjudicium, dum in huiusmodi Decretis, illud etiam respectu sortis præservatur, itaut in casu vacationis, officium devolvatur liberum, ideoque non intrant difficultates excitatæ per feudistas super eo assensu, qui ita feudum afficiat, ut in casu devolutionis, affectum transeat ad Dominum ad debiti solutionem obligatum.

Eademque difficultatis ratio ex ejuisdem æquitatis seu humani dicursus motivo cadit in altero casu assensus interpositi super obligatione feudorum vel majoratum, & fideicommissorum in præjudicium agnatorum seu successorum, jure proprio, & independentem à debitorum venientium, quia pariter gratia assensus tali casu dicitur à jure exorbitans, & præjudicialis, utpotè tollens jus tertii, proindeque quo magis strictè fieri potest intelligenda, &

Card. de Luca Lib. II.

non extendenda, sed restringenda, juxta regularem naturam exorbitantium, & præjudicialium, in quibus terminis procedunt deducta per Larream d. decij. 37. & alios per eum deductos.

Et nihilominus, etiam isto casu, probabilius est assensum, non in ratione extensiva, sed in ratione comprehensiva, suffragari etiam quoad fructus seu usuras, juxta dictam distinctionem, ex natura contractus, sive explicita vel implicita conventionione venientes, unum, & idem debitum constituentes, ut constat apud Castill. loc. cit. Salgad. in Labyr. par. 2. cap. 8. n. 15. & seg. & ex iis quæ in terminis assensus legalis resultantis ex auct. res. quæ suffragantur etiam quoad usuras seu fructus habentur in d. Romana restitutionis pecuniarum sub tit. de feudis ad materiam bullæ baronum disc. 79. ac etiam in sua materia sub tit. de dote pluries.

Sed in nullo istorum casuum in proposito versari observabam, nullamque dictum decretum continebat exorbitantiam vel præjudicium tertii, cujus jus tolleretur. Non quidem illud ipsius Principis assentientis, quod remanet præservatum ut supra, neque alterum eorum, qui jus in officio habent, quia creditores, Decreti reservationem non habentes, quoad officium reputantur nudi Chirographarii, nullum jus in eo vel illud habentes, neque officii fidem vel cautelam sequentes ut in dicta Romana pretii officii hoc tit. disc. 4.

Unde quemadmodum lex facultatem concedit ipsimet debitori, ut contra bonam fidem, in præjudicium creditorum chirographorum, quibus jam premebatur, hypothecæ valeat ad favorem posteriorum ejus bona, tam pro sorte, quam pro fructibus seu usuris in stipulationem explicitam vel implicitam deductis juxta terminos textus in l. Luctus, ff. qui potior in pign. habeantur, quia creditoribus in ipsis rebus jus non habentibus injuria inferri non dicitur, nec aliquid jus quæsitum tolli; Ita omnino in præsentis dicendum esse considerabam, cum effectu assensus seu Decretum (quod sonat in idem,) aliud importare non videatur, nisi habilitationem officialis ad commercium super officio ad favorem illius creditoris, & sic approbationem actus, sive remotionem obstaculi prohibitivi, per quam, tanquam à cessante prohibitione, seu ob dissolutionem vinculi, officium reducitur ad naturam bonorum indifferentium, & liberæ dispositionis, in quibus tanquam ex remoto obstaculo, ex sola juris communis dispositione, creditores cum assensu, utpotè hypothecati, quamvis posteriores, tam pro sorte, quam pro fructibus vincunt chirographarios, quamvis anteriores, de propria negligentia imputandos, cur de eadem cautela sibi non consuluerint, Ut de assensu removeo obstaculum, Apont. de poss. Proreg. tit. de res. feud. §. 11. n. 17. Cypyc. Latr. consultat. 82. n. 15.

Et quod hæc esset genuina veritas, ponderabam, Doctores contrariam sententiam tenentes, ut præsertim constat apud Frecc. & Larream, satis inniti pro eorum fundamento iis quæ injure habentur de obligatione fidejussoris, non extendenda ad usuras, seu fructus; Et nihilominus id procedit cum dicta distinctione, usurarum scilicet accidentalium, judicis officio resultantium; non autem venientium ex intrinseca natura contractus, & quæ ab initio deductæ sunt explicitè in conventionione, vel etiam implicitè sub clausula, pro quibus omnibus observandis, vel æquivalentibus, cum non dubitetur fidejussorem, ubi ejus obligatio non habet expressam restrictivam, ad id teneri, ut per Rosental. de feud. cap. 9. conclus. 19. num. 3. & 4. Igitur juxta hoc simile, & ad limites dictæ distinctionis contraria opinio recipienda est.

Prout nullius momenti ponderabam expressionem certæ summæ, tum quia huiusmodi assensus nunquam indefinitè concedi solent, sed semper certam summam habent expressam, tum etiam quia, ubi non accedunt verba præcisam taxationem importantia, summa expressa dicitur stare demonstrativè ad eam pecuniæ quantitatem, quæ in contractum deducitur, & pro qua contrahitur bonorum prohibitorum obligatio, sed sub ea tanquam de necessario, seu connaturali consequenti veniunt accessiones, ut dictum est, non accidentaliter, & extrinsecè, sed intrinsecè, & connaturaliter, ex ratione comprehensiva, non autem extensiva, & in hoc ponderabam esse punctum inevitabilem; Conclusio enim de qua Salgad. in Labyr. p. 2. c. 4. ut summa censetur stare taxativè, rectè procedit ne excedat sortem, sive ut sub assensu non veniat interesse extrinsecum à concedente assensum non præcogitatum, non autem intrinsecum, veniens de necessaria consequentia, seu de natura contractus, cui adjunctus est.

B 2 De

Demum ponderationem factam per decisionem (tanquam forte resolutionis præcipuum fundamentum) de similibus terminis assensus legalis resultantis in obligatione bonorum fideicommissariorum ex auct. res qua, observabam potius retorqueri, quia ex eisdem Rotæ sententiis, omnino verius, ac magis receptum est, dispositionem d. authentice, ita suffragari per sorte, ac pro fructibus, atque temperamentum satisfaciendi fructus ex fructibus, percipit fideicommissi, vel rei majorem conservationem, quoties dicta satisfactio est cum fructibus practicabilibus, secus autem ubi ipsa se vendita, in concursu ad pretium, ageretur de excludendo creditore cum assensu, ad favorem creditoris illo destituti; ut d. disc. 79. Et hanc retuli mihi videri veritatem; Potissimè verò respectu illorum creditorum, qui pecuniam dederunt ad officium emendum cum reservatione decreti, cum isti videantur condomini, vel quasi ex deductis in Romana de Valtrinis disc. seq. & in aliis hoc tit. pluries.

ANNOT. AD DISC. X. & XI.

Super puncto, de quo principaliter agitur in his discursibus, an scilicet eadem potioritas, vel anterioritas, pro sorte, competat pro fructibus, vel usuris, agitur pluries in sua materia sub tit. de Credit. disc. 5. & 6. 14. 19. 37. & in aliis.

Et de fructibus dotibus, an habeant idem privilegium, eandemque potioritatem adversus creditores Baronis in bonis fideicommissariis, quando fideicommissum destruitur in vim Bullæ Baronum, habetur sub tit. de feud. disc. 79. & sub tit. de dote disc. 145.

An autem damna, & interesse, vel fructus recompenfativi hujusmodi vacabilem, seu aliis periculo subjecto- rum, debeantur ad eandem rationem, cum considerationibus, de quibus in his discursibus habetur sub tit. de Societ. Offic. disc. 4. 9. & 11. & incidenter tit. de Legat. disc. 2. 1. & apud. Cyriac. contr. 259. ubi de fructibus animalium.

Et de altero puncto, an assensus præstitus super obligatione feudi, suffragetur etiam quoad fructus, ultra hic deducta, de Marin. ad Revert. decis. 290.

ROMANA PECUNIARIA DE VALTRINIS
PRO CREDITORIBUS RESERVATARIIS
MATHIÆ VALTRINI,
CUM JOACHINO PARITER VALTRINO.

Casus disputatus coram Vicecancellario, & resolutus pro creditoribus, pendet in gradu appellationis.

An illa potioritas, quæ competit super officio, ejusque pretio creditoribus habentibus reservationem Decreti adversus creditores anteriores Officialis, competat etiam super eisdem officii fructibus. Et an reservatarius Decreti dicatur Dominus officii, & ad quos effectus.

Et aliqua de cursu fructuum ad favorem eorumdem reservatiorum post didictas Societates.

S U M M A R I U M.

- 1 Adli series.
- 2 Creditores habentes decretum posteriores, vincunt in pretio officii anteriores.
- 3 Fructus feudi, & officii dicuntur allodiales, & non cadunt sub dicta regula.
- 4 Commoditas fructuum in prohibitis est alienabilis.
- 5 Declaratur conclusio, de qua n. 3.
- 6 Solutum per debitorem doctum habetur pro extanti, & advocatur.
- 7 Idem de eo, quod a creditore exactum est manu sua.
- 8 Fructus dicuntur pars rei, & censentur eodem Jure, quo ipsa res, & quando.
- 9 De ratione, ob quam creditores habentes decretum, vincunt alios etiam anteriores.
- 10 Fructus beneficii quomodo veniant in concursu.
- 11 Quid de fructibus feudi.
- 12 De concursu legatarii, & creditoris hæredis in fructibus bonorum hæreditariorum.
- 13 Creditores habentes reservationem Decreti, an dicantur Domini officii.
- 14 Declarantur plures species reservationum Decreti.
- 15 An post didictam societatem officii currant fructus favore ejus, qui dedit pecuniam ad officium emendum.

Præquam Mathias obtineret quedam officia Cancellariæ Apostolicæ, convenit cum Joachino patruo pro eo fidejuberere debente pro fructibus societatum contrahendarum cum creditoribus daturis pecuniam ad eorumdem officiorum emptionem, de ejus revelatione, ac alius interesse inter eos vertentibus, sub pacto etiam, quod ipse Joachim percipere deberet ipsorum officiorum fructum; Postmodum verò Mathias obtentis officiis, pro pecunia ad eorum emptionem necessaria, plures inivit Societates super eisdem officiis, super quibus ad favorem creditorum prodiit reservatio Decreti in forma. Cùmque post aliquod tempus ære alieno pressus, facta Societatum didicta fugam arripisset, Joachim verò, qui fidejussor erat in fructibus tantum, per aliquod spatium, antequam ad officiorum venditionem ad instantiam creditorum procederetur, fructus in vim mandati ejusdem Mathiæ, percipisse; Hinc orta est controversia, inter ipsum, & dictos fructus creditores super duobus, primo super concursu ad dictos fructus per eum exactos, an scilicet ipse tanquam creditor in tempore anterior sine Decreto, vincere deberet posteriores reservatarios in residuo sortis, stante venditione officiorum pro minori pretio; Et secundò, an post didictas Societates, donec officia retenta sunt sub nomine debitoris, eisdem creditoribus deberentur fructus; Et super primo puncto per V. Cancellarium, seu Judicem ab eo deputatum prodiit sententia creditoribus reservatariis favorabilis, à qua pendet appellatio; Secundus autem, adhuc non est, quod sciam determinatum.

Quatenus igitur pertinet ad primum punctum concursus, seu potioritatis, scribentes pro Joachino in tempore anteriori, non negabant potioritatem creditorum habentium reservationem Decreti, quamvis posteriorum super ipsis officiis, eorumque pretio, utpotè incontrovertibilem, ex his quæ habentur in Romana concursus disc. præc. & in aliis hoc eod. tit. cum officia tanquam de Regalibus non sint in commercio, neque sub privatorum hypothecis, & conventionibus cadant sine Principis assensu, ita per hujusmodi reservationem Decreti præstari solito, unde propterea intrat propositio inter sepe didictas receptissima, hinc materiam quoque congruè applicabilis, quod creditores quamvis posteriores cum assensu, vincunt anteriores sine assensu, ex cuius tempore in hujusmodi bonis differentibus, & non existentibus in commercio hypotheca, initium desumit, ac essentiam recipit quoniam assensus animat.

Secus autem dicebant in eorumdem officiorum fructibus jam perceptis, & ab ipsa causa eorum productiva separatis, isti enim, ex eorumdem feudistarum pariter recepta propositione, non remanent feudales, sed cum reliquo paganico seu allodiali patrimonio comprehenduntur, ejusque naturam assumunt, ut in proposito fructuum feudi, majoratus, officii, vel beneficii cadentium sub concursu creditorum amplè Salg. in labyr. p. 3. c. 15. ubi concord. Et consequenter in eis intrat regula text. in cap. qui prior. de reg. Jur. in 6. tanquam in bonis liberis, & indifferentibus, in quibus anterioritas desumitur ex tempore.

Et ex qua ratione receptum pariter habemus, tam in feudis, ac officiis, aliisque hujusmodi in commercio non existentibus, quam etiam in ipsismet Beneficiis, & pensionibus Ecclesiasticis, esse in commercio commoditatem fructuum, utpote percipientem ipsos fructus, ab eorum causa productiva separatos tanquam allodiales, absque eo quod ipsa rei substantia tangatur, ex recepta theor. Bart. in l. is qui, §. usufructus, ff. de pignor. de qua Rosental. de feud. c. 9. conclus. 9. n. 1. Amichangel. feudat. quest. 18 n. 10. decis. 481. nu. 10. dec. 481. p. 4. rec. t. 2. 167. p. 9. & habetur frequenter sub tit. de feudis, ac etiam sub aliis de emphyteusi, & de pensionibus.

Quamvis autem omnes dictæ conclusiones, tanquam veræ quoad fructuum à causa productiva separatorum allodialitatem ac liberum commercium, per me scribentem pro creditoribus reservatariis admitterentur; Dicebam tamen, etiam cum sensu veritatis, in hac facti specie in hujusmodi fructibus, pro creditoribus reservatariis respondendum esse, unde propterea, iusta, & probabilis fuit determinatio, præmissa enim procedunt, quoties, vel fructus à solo seu causa productiva separati, ita confusi essent cum reliquo patrimonio allodiali feudatarii, vel officialis, quod eorum venditio practicabilis non esset, vel quod eis distractis voluntariè non autem de mandato Judicis, concursus esset in pretio, quod juxta regulam non succede-

cederet lorei, ejusque naturam non assumeret; Sive quod in eisdem fructibus ipse principalis debitor, feudatarius, vel officialis solvisset creditoribus bona fide recipientibus, & consumentibus, unde ab eis danda non esset avocatio, juxta ea, quæ generaliter habemus de pecunia creditori posterioribus bona fide soluta, & consumpta, per anteriores non avocanda.

Non autem ubi fructus extant verè, vel æquipollenter, quia nempe percepti, & consumpti mala fide, ita ut habeantur pro extantibus, ut in præfenti, absque dubio dicendum erat, tum ob decoctionem debitoris, ex quo tempore non datur amplius bona fides in creditore recipiente solutionem de pecunia, & bonis debitoris Seraph. Penia dec. 1074. decis. 338. cum aliis per add. ad dec. 9. n. 45. & seq. p. 3. rec. Tum etiam quia non agebatur de solutione, quam debitor, habens suorum bonorum administrationem, per gratificationem fecisset alicui creditori bona fide consumenti, seu receptam pecuniam cum reliquo ejus patrimonio commiserenti, quo casu ex quadam æquitate magis, quam de stricto jure à commercii libertate derivata denegatur avocatio, juxta receptam decisionem 190. Afflicti, sed de creditore restè sciente adesse alios, vel anteriores, vel potiores, exigentes effectus debitoris manu sua, quo casu dicta æquitas non intrat, quia non datur translatio domini in recipientem, Rot. dec. 516. n. 4. p. 4. rec. Capyc. Latr. dec. 24. n. 24. & in sua materia sub tit. de cred. pluries.

Fructus autem, vel pendentes, vel aduc extantes, seu habendi pro extantibus, regulantur eodem jure ipsius rei principalis seu causæ productivæ, caduntque sub eadem hypotheca, cui ipsa res affecta est, quoties nascuntur de tempore quo eadem res est in dominio debitoris, juxta text. expressum in l. Paulus 29. §. 1. de pign. ibi, si mancipia in causam pignoris ceciderunt, ea quoque, quæ ex his nata sunt eodem jure habentur, & probatur etiam in l. 1. §. cum prædium, & l. grege in principio, ff. eod. l. in prædis, ff. in quib. caus. tacitè hypotheca contrahatur, l. quamvis, C. eod. l. 1. C. de partu pign. cum concor.

Ideoque cum creditores reservatarii, ipsam officium affectum habeant per quamdam speciem hypothecæ vallatæ assensu Principis, cæteri verò destituti decreto nullam de super habeant hypothecam, quæ ipsam rei substantiam tangat, utpotè in jure Regali non existente in commercio, exinde de plano dicebam resultare illam anterioritatem, vel potioritatem, quam creditor hypothecarius habet adversus chirographarium, & in sola actione personali. Et ex qua ratione prodita est conclusio, de qua in Romana pretii officiorum, & in Romana concursus disc. 4. & 10. & in aliis hoc. tit. quod in hujusmodi officiis, vel feudis, aliisque prohibitis, & in commercio non existentibus, habentes assensum quamvis posteriores vincunt anteriores sine assensu, ista enim conclusio, seu ejusdem conclusionis ratio, ita militat in ipsa re, sicuti in eisdem rei fructibus, qui in dominio debitoris nascuntur, eodemque jure regulandi sint, quia dicuntur pars rei.

Quod evidenter probari dicebam ex eo, quod quotidiana praxis docet in terminis satis proximis fructuum beneficii Ecclesiastici, qui abscissi ab ipso beneficio ejusque causæ productivæ, jure aliorum bonorum privatorum, & indifferentium beneficiati censentur, atque in creditorum concursu veniunt, non tamen in præjudicium pensionarii, seu alterius ex autoritate Papæ habentis affectum ipsum beneficium ejusque fructus, quoniam hic omnes alios vincit ex deduct. per Salg. in labyr. p. 1. c. 42. per tot. præsertim n. 12. cum seq. & n. 23. cum seq. & est de iure planum.

Idemque praxis docet in concursibus, qui habentur in bonis feudatarii habentis duplex patrimonium feudale, & allodiale, seu militare, & paganicum, quoniam in feudilibus, creditores cum assensu vincunt alios absque assensu, nedum in sorte pretii ex feudi venditione trahendi, sed etiam in fructibus, quæ interim, donec feuda sunt sub concursu, ex eis percipiuntur, Idemque in bonis fideicommissariis, & majoratuum, quoniam creditores, vel ex defuncti iudicio, vel ex Principis auctoritate, habentes jus, vel hypothecam in ipsis bonis, quæ aliàs hypothecabilia non sunt, vincunt alios, etiam in fructibus, quoties existunt, & confusi non sunt cum reliquo patrimonio libero ut supra cum similibus.

Quæ omnia magis de plano procedunt, quoties immutata non est persona possessoris, ideoque agitur de fructibus nascentibus in dominio ejusdem debitoris, quo casu non intrat ea difficultas, quæ cadere solet, quoties agitur de fructibus nati penes hæredem in concursu creditorum de Card. de Luca Lib. II.

functi, seu legatariorum, & creditorum hæredis juxta casum, de quo apud Minadourum dec. 20. & Apont. conf. 33. lib. 1. Ubi de concursu legatarii, & creditoris hæredis in fructibus bonorum hæreditariorum, de quo habetur actum in specie sub tit. de legatis, ideòque videbatur esse extra omnem controversiam, cum nulla suppetat ratio, ob quam creditor nullum penitus jus habens, in re, vel ad rem, vincere deberet creditores tale habentes, in illis fructibus, qui ipsius rei pars dici possunt, ejusque jure regulantur.

Dicebam quoque scribens tanquam Advocatus, neque intrare istos terminos concursus inter creditores super bonis debitoris, sed potius terminos domini, quod sine dubio vincit quantumque hypothecam quantumvis antiquam & privilegiam, ut quotidianam habemus in venditoribus habentibus reservationem domini ipsius rei venditæ pro pretio, sive in creditoribus defuncti ex beneficio separationis bonorum cum adversum creditores hæredis quamvis anteriores, hypothecarios, & privilegiatos cum similibus, eo quia creditores habentes reservationem decreti dicuntur habere officii dominium, & tanquam domini illud invito titulari, ac sine ejus assensu vendere possunt, ut firmavit Rota in Romana officii 2. Junii 1656. & 25. Junii 1657. coram Dunozetto inter suas dec. 986. & 1075. prius in Romana officii Notariatus 4. Decembris 1651. coram Verospio decision. 206. par. 11. recent. ac in aliis ibidem cumulatim, ideòque posito dominio ipsius officii, resultat dominium fructuum, qui sint ejus sequela ad text. l. si dominium, de pign. l. fructus, & leg. ex diverso, ff. de usuris cum concord. & habetur infra disc. 17.

Verùm reflectendo ad veritatem, illud motivum ita precisè sumptum videbatur minus tutum, quoniam in iis, quæ hoc eod. tit. in ista materia officiorum læpiti habentur, præsertim in Romana hæreditatis, & in Romana diminutionis pretii disc. 1. & 12. ac in aliis, diversa est illa decreti reservatio, quæ fit jure domini, ad favorem scilicet ejus, qui ad proprium commodum vel incommodum, cum ejus pecunia emit officium in faciem, & sub nomine alterius, cujus persona pro regulando tantum periculo, seu casu vacationis demonstrata est, ab illa reservatione, quæ fit ad favorem creditoris mutantis pecuniam ad officium emendum ei, qui idem officium acquirit ad proprium commodum vel incommodum, propriumque periculum; ita ut si per ejus mortem, vel delictum, casus vacationis contingit, creditor non desinat esse talis, sibi integrè remaneat actio adversus personam vel bona Officialis, atque officii augmentum vel decrementum, non ipsorum creditorum, sed ipsius Officialis tantum damno vel respectivè commodo cedat, Et consequenter impossibile est dare verum dominium, quod haberet fructus tanquam ejus sequela dare oporteret dictos effectus ejusdem periculi vel commodi; Ac etiam quia in eadem persona, cessante diversitate respectuum seu reduplicacione, implicat dari dominium, & creditum, cum nemo sit creditor vel debitor sui ipsius, ideòque illud dominium, quod in allegatis decisionibus favore reservatiorum firmatur, dicendum potius est improprium, & quasi dominium, eo modo, quo datur in venditione illud sibi reservante pro conservatione pretii, cujus fides habita fit, ad effectum scilicet potioritatis adversus omnes creditores, ac etiam ad effectum licentiæ, & facultatis vendendi quoque sine consensu ipsius Titularis, cujus ad hunc effectum mandatarii, & procuratores irrevocabiles reservatarii esse videntur, & hæc videtur vera distinctio.

Quo verò ad aliud punctum cessationis fructuum post didictas societates, modica, & serè nulla habita fuit disputatio ob cessantem effectum, stante debitoris inopia, quæ inanem reddebat actionem, cum fructus activi, super quibus erat concursus, neque sufficerent ad adæquandum creditum in sorte ob sequutam pretii officiorum diminutionem in nova venditione; Dicebam tamen, casum esse decisivum in Signatura Gratiæ sub Gregorio XIII. de anno 1578. ut testatur Boccac. in tract. de Societat. officii num. 158. ex eo quod dans pecuniam officiali ad officium emendum, ita videtur condominus, atque ejus favore contra officialem intret æquitas, seu ratio text. in l. Curabit, C. de diston. empt. ne eodem tempore habeatur res & pretium, & quam æquitate receptum est, ita procedere favore venditoris contra emptorem, sicut è converso Leotar. de usuris q. 26. n. 45. & seqq. Surd. conf. 101. n. 26. Gregor. dec. 347. n. 7. ubi Add. num. 18. apud quos concordantes.

Verùm, ut advertitur in Romana officii agriculturæ, B 3 disc.

disc. seq. & in alijs hoc tit. ad istam materiam id mihi semper visum est durum, quod scilicet ita cessante periculo amissionis sortis, quod in societatibus officiorum unice salvat, ac licitam reddit perceptionem fructuum in aded excessiva summa, eorundem fructuum cursus dari debeat, nisi id salvet ea ratio, quæ habetur ponderata in Romana inter Oligianum, & Pasquetum *sub tit. de Societ. officii*, quod scilicet, quando sequuta didicta, contingente casu vocationis officii per mortem officialis, sub cuius vitæ periculo frequentius huiusmodi societas iniri solent, creditor de iure non curat periculum, illud tamen currit de facto, quoniam emergentes huiusmodi officia, quorum majus emolumentum in manuali exercitio, ac industria personæ consistit, ut sunt Notarii Cameræ, vel Auditoris Cameræ, & similes, ac plures Officiales Datarie, & Cancellariæ, frequentius, ut praxis docet, sunt quidem industres, & periti, sed pauperes juvenes, nihil proprium habentes, totamque eorum fortunam ita fabricantes, sub periculo mutuantium pecuniam pro officii acquisitione necessaria, ad Societatem officii, cuius vacatio producit amissionem pecuniæ mutuatæ, sive de iure durante Societate, sive etiam de facto ob debitoris insufficientiam, & ex qua ratione inolevit usus, quod frequentius huiusmodi Societates non sunt sub periculo vitæ ipsius mutuantis, vel alterius sibi benè vitæ personæ, ut sit in illis Societatibus, quæ verè contrahuntur inter privatos non officiales bonam fidem recognoscetes, sed sunt super periculo vitæ ipsius Notarii, seu alterius Officialis, quæ distinctio, seu distinctionis ratio ponderatur in dicto Decreto Gregorii XIII. relato per Boccac. ubi supra.

**ROMANA DIMINUTIONIS,
PRO CREDITORIBUS ANTIMI CURTI,
CUM HÆREDIBUS DOMINICI
VAINI.**

Casus resolutus per Aud. Cam. contra Creditores.

Diminuto pretio officii, ad quod emendum plures cum reservatione Decreti pecuniam mutuarunt, quorum damno diminutio cedere debeat: Et an inter habentes reservationem decreti diverso tempore factam deat anterioritas, & concursus &c.

S U M M A R I U M.

- 1 **F** Acti Series.
- 2 Reservatio decreti super officio importat dominium favore reservatarii.
- 3 Declaratur distinguendo plures species reservationis, & quæ sit illa importans dominium.
- 4 De altera importante specie hypothecæ ad favorem creditoris.
- 5 De concursu æquali creditorum habentium eandem reservationem, licet in tempore crediti sint inæquales.
- 6 Secus respectu illius, qui obtinuit reservationem separatam posteriorem.
- 7 De concursu creditorum diverso tempore mutuantium in eadem causam, an ratione causæ sint æquales.
- 8 De potioritate mutuantis ad rem emendam, quando iniret.
- 9 Si Dominus officii illud vendat habita fide de pretio pro quo sibi reservet dominium absque decreto, an creditores emptoris cum decreto ei præferantur.

D I S C. XII.

UT Antimus Curtus officium Notariatus acquireret, diversas pecuniarum summas, illam scut. 17500. constituentes, à pluribus accepit ad Societatem officii, atque eodem tempore in eadem supplicatione, per quam sibi officium collatum fuit, reservatum quoque fuit Decretum ad favorem dictorum creditorum, cum expressione, quod omnium ad dictum officium emendum pecuniam credentium, æqualis esse deberet conditio, nulla inter eos, anterioritatis, vel potioritatis differentia constituta; Die verò sequenti idem Antimus, aliam summam scut. 500. accepit ad Societatem officii à Vaino, sub pacto reservationis decreti, quæ per separatam supplicationem, cum præsupposito jam sequentæ collationis subsequuta fuit, dictaque pecunia erogata quoque fuit in officii predicti pretium resignante conventum in scut. 18. mil. Cumque ad breve tempus Antimo defecto, ad creditorum instantiam

officium venditum esset pro scut. 16500. orta est dubitatio, an deficientia 1000. omnium creditorum damno cedere deberet, admittendo ad æqualem concursum predictum Dominicum, vel potius cedentibus integris scut. 16500. commoquod dictorum priorum creditorum, deberent isti sentire solam jacturam scut. mille ad eorum creditum supplenda deficientium, Vainus autem totius crediti posterioris jacturam pati.

Et introducta causa coram A. C. seu Prælati deputato, scribentes pro Vaino interim defuncti hæredibus, in eo constituebant fundamentum, quod cum reservatio decreti importaret reservationem dominii, ex deductis *dec. 151. post Pacific. de Salvo. & dec. 16. post Fenzon. ad Stat. ita omnes reservatarii dicebantur effecti socij, eandem rem pro communi possidentes, & consequenter omnes proportionabiliter, & pro rata sentire debebant diminutionis damnum, quod est domjnii sequela, allegantes auctoritatem Rom. *cons. 89. num. 1. & seq.* Ac etiam quia ubi tanquam creditores considerandi essent, omnium æqualis debebat esse conditio, dum erant æquales in causa, quia tota pecunia in ejusdem officii acquisitionem erogata erat, in id allegantes deducta per Galeot. *l. 1. contrav. 21.**

Contrarium, cum aliquo etiam sensu veritatis, credentibus scribentibus pro creditoribus, esse probabilius, quodque ab hac facti specie remaneret extranei termini domini, cum quibus processerant scribentes in contrarium; Ad quod clarè dignoscendum, dictumque æquipoicum convincendum, reflectendum observabam ad diversæ huiusmodi decreti reservationis species, diversosque effectus ex eis resultantes, juxta ea quæ in Rom. *hereditatis seu officii disc. 1. & in alijs hoc eod. tit.* pluries deducta habentur. Prima enim species est, quando decretum reservatur ad favorem ejus, qui cum sua pecunia, & ad proprium commoquod emit officium, in faciem, seu caput alterius, tunc enim licet substantia officii residere dicatur penes illam personam, in cuius faciem acquisitum est, ita ut per istius mortem, vel delictum vacet, quia huic Princeps illud contulit, ipseque in rotulo, seu libris Officialium est descriptus, nihilominus dominium pretii, ac etiam emolumentorum totiusque utilitatis, est Domini pecuniæ habentis Decreti reservationem, solumque in proposito cadit quæstio super reservata facultate disponendi ad exercitium non redactam, nam per reservatarii mortem evanescit, & officium remaneat jure cuiusdam implicitæ donationis penes titularem, nec ne, *ex his, quæ sæpius habentur hoc tit. ad istam materiam officiorum, præsertim in dicta Romana hereditatis, vel officii disc. 1.* ubi de pluribus huiusmodi reservationis formulis, seu speciebus. Atque isto casu officii augmentum, vel decrementum cedit commoquod, & respectivè incommodo reservatarii tanquam Domini: Etsi sunt plures, coequalis est damnum, vel respectivè lucrum, atque benè intrans termini Societatis, vel possessionis plurium pro communi, cum dominium pretii, & utilitatis reputetur, quid merè allodialia omnino distinctum ab ipsa officii substantia, unde nil impedit esse penes plures pro communi.

Altera species reservationis decreti est illa, quæ existente officio, tam in substantia, quam in pretio, & utilitate in dominio officialis, cuius commoquod, vel respectivè incommodo cedat ejusdem officii augmentum, vel decrementum, reservatio fit ad favorem creditorum, qui Officiali pecunias ad societatem officii, vel sub alterius contractus nomine juxta frequentissimum Curie usum crediderunt, ut est dictus casus in Romana pretii officiorum 17. Novemb. 1685. & prima Decembris 1659. Bevilacqua, in Romana concursus creditorum 10. Junii 1661. Cerro, de quarum utraque habetur etiam hoc tit. ad hanc eandem materiam *disc. 4. & 10.* Et tunc omnino extranei sunt dicti termini, domini, & Societatis, quoniam reservatarii gerunt personam creditoris, implicanrem cum persona Domini, atque accidentale officii augmentum, vel decrementum cedit commoquod, & respectivè incommodo Officialis, creditores autem certæ quantitatis, semper sunt tales, neque ista ex officii alteratione alteratur, existentibus solum creditoribus subiectis periculo vacationis ex natura contractus societatis officii magis, quam reservationis Decreti, ita ut si officium vacet per privationem, & delictum, seu etiam per mortem, cuius casus non inducat lucrum, adhuc creditoribus salvum remanet jus contra officialem ejusque hæredes, & bona, ideoque absolutum videri dicebam, eos censerem non posse officii dominos.

Unde isto casu dicta reservatio, aliud importare non dicitur, nisi quadam specie assensus præstiti per Pa-

pam super officii hypotheca aliàs prohibita, quoque creditoribus absque præjudicio Cameræ in casu vocationis, Jus acquiratur super eodem officio, adinstar illius assensus, qui cum clausula sine præjudicio, per Dominum directum præstitum super obligatione bonorum feudalium, vel emphyteuticorum, aliàs ex jure generali feudorum, vel ex lege particulari Investituræ in commercio non existentium abique Domini licentia, vel assensu, solumque dominium, seu societas improprie considerari potest ad effectum cursus fructuum societatum officii, etiam post illarum didictam, ex eis quæ habentur *disc. præced.*

His sic stantibus, cessabant termini damni diminutionis cadentis in tres plures condminos, sed benè cadebant termini contributionis inter plures conditores coequalis ex eodem jure venientes, quales erant omnes isti, ad quorum favorem in summa scut. 17500. prior decreti reservatio, ut supra facta erat, tum quia ita in ipso decreto expressè disponitur, tum etiam, huiusmodi etiam provisione cessante, ita de jure subintelligeretur, dum eodem tempore, æqualiter cum unico decreto omnes ad idem Jus per Principem habilitantur, juxta exemplum aliàs datum in Romana restitutionis pecuniarum pro Caffarellis *sub tit. de feud. ad materiam Bulla Baronum disc. 78.* de pluribus existentibus ante januas domus clausæ, ad quam Jus ingrediendi aliàs non habent, nisi ex gratia concedat ille, qui habens claves, januas eis aperiat, quia si eas eodem tempore in gratiam omnium congregatorum aperit, æqualis, & simulaneus est ingressus, & fructio domus, non curato quisnam prius, & quis posterius approximerit. Et licet idem exemplum procedere deberet in terminis Bullæ Baronum, in quibus contrarium servat praxis, tamen, ut proximè insinuat loco habetur, id procedit, quia sic disponit eadem Bulla, mandans satisfieri creditoribus juxta ordinem anterioritatis, & posterioritatis, nam aliàs æqualis esse deberet eorum conditio, adinstar plurium pensionariorum ex eadem reservatione venientium, & similium, de quibus apud Salg. *in laby. p. 2. c. 4.*

Inter istos autem concurrentes, venire non poterat cum coequali jure dictus ultimus creditor, secundum posteriorem reservationem habens, quoniam de tempore, quo ipse Jus in officio acquisivit, jam illud ex præcedenti reservatione aliis affectum erat, unde quemadmodum in bonis indifferenter attenditur prioritas temporis deducta ex die contractus per quem hypotheca, vel aliud jus reale ipsi bonis impressum fuit, ita dicendum est inter plures eundem assensum, seu eadem reservationem per prius, & posterius habentes, cum eadem respectivè sit ratio, metiendi tempus à die assensus, qui animat, & informat, ideoque creditor anterior in assensu vincit absque dubio posteriorem in assensu, quamvis esset anterior in conventionem, ex deductis per Salg. *d. p. 2. c. 21. & passim*, quia est principium receptissimum, & in feudali materia quotidianum.

Ea etiam differentie ratione inter unam, & alteram reservationem ponderata, quod prima facta fuit simultaneè cum collatione officii in eadem supplicatione, & in ipso actu conferendi, ita ut officium in actu acquirendi, transierit in officialem ita affectum, quod non est in secunda facta de tempore, quo jam officium collatum erat, ejusque substantia in persona officialis debitoris residebat, adinstar illius reservationis, quæ concedi solet creditoribus pecuniis officialibus, & postquam diu officium possederunt, & sic magna erat differentia inter unum casum, & alterum.

Quare sola difficultas restringebatur ad æqualem concursum de jure resultantem ex identitate causæ, dum omnium pecunia equaliter erogata erat in officii pretium solvendum, ex firmatis apud Apon. *decis. 34. & Galio. lib. 1. controvers. 21.* cum aliis per Salg. *disc. cap. 21.* sed illa removeri videbatur ex facto, in quo ceteri creditores benè justificabant, eorum pecuniam expressè in istam causam datam fuisse, antequam concessio officii sequeretur, in alios usus non convertibilem; E converso autem hæc ultima partita scut. 500. data erat simpliciter ad Societatem officii, nulla expressa causa, in quam daretur, unde poterat debitor eam pro libito in alios usus convertere. Et licet in istam quoque erogata esset, attamen id à casu potius quam à conventionem venerat, ideoque non intrat potioritas competens, *ex l. licet, Cod. qui potior. ut probatur ibidem, & §. his consequens, authent. de equal. dot. Gratian. disc. 670. ad l. en. ad Buratt. decis. 62. decis. 93. numer. 12. & 13. post Merlinum de pignor.*

Prout ex eadem ratione non subintrat in locum dimissi creditoris ille, cum cuius pecunia dimissa facta est, ubi non

à conventionem, sed à casu id accidit, ex firmatis per Apon. *cons. 87. l. 1. & per Rot. d. dec. 93. post Merlin. de pign. reperit. decis. 324. p. 9. rec. num. 22. cum seq. & in Romana Salviani 5. Febr. 1665. cor. Albergato, & in eadem 19. Novembris 1666. coram Carpinea. Licet enim dicta decisio in suo casu non videatur omnino tuta, ex his quæ scribendo in contrarium habentur deducta in eadem causa pro Marchione Lancea *sub tit. de cred. ob facti circumstantias in eorum concursu, & super officii jam diu per debitorem possessis juxta casum de quo in Romana pretii officiorum hoc eodem titulo disc. 4.**

Scribentes pro hoc ultimo creditore insistebant in dictæ conventionis probatione deducta ex pacto reservationis decreti cum subsequente effectu, verum id non concludebat, quoniam ex præmissis, huiusmodi reservatio, utpotè importans quandam speciem assensus præstiti obligationi bonorum, alias in commercio non existentium, rectè conveniri potuit pro debito ex alia causa contracto, etiam si accepta pecunia in alios usus erogata esset, ut docet praxis quotidiana in reservationibus, quæ sunt pro cautela creditorum, & super officii jam diu per debitorem possessis juxta casum de quo in Romana pretii officiorum hoc eodem titulo disc. 4.

Cæterum, ubi etiam dici posset, hunc ultimum creditorem ad rem emendam quoque mutuas, unde sibi convenire posset termini text. *in leg. licet, C. qui potior. in pign. hab.* adhuc tamen in proposito ratione subiectæ materiæ id non videbatur suffragari. In officii enim utpotè de Regalibus, atque non existentibus in commercio sine assensu Principis, privatæ partium conventiones nihil faciunt, sed solum ejusdem Principis factum, eo modo, quo ipse gessit attendendum est, quamvis id de consensu officialis, & ad ejus instantiam sequatur, quoniam adhuc Jus obtinens super officio, non ab officiali, sed à Principe Jus meriti dicitur, adinstar obtinentis pensionem voluntariam super beneficio pleno de consensu titularis, ex deductis per Salg. *in laby. p. 1. c. 35. n. 17. & seqq. & p. 2. c. 27. per tot. & in alijs hoc eod. tit. sæpius.*

Unde propterea si daret casus, quod possessor officii habita fide de pretio convento, illud resignaret alteri sub pacto inter eos reservationis domini, ac potioritatis, id autem non exprimeretur in supplicatione, atque resignans liberum daret consensum in Dataria, cujus consensu vigore signaretur suppositio, vel signata relaxaretur ad favorem resignatarii, iste ex tunc esset officialis, qui si alia contraheret debita etiam pro aliis usibus, & curaret ad istorum creditorum favorem fieri reservationem decreti, utique isti reservarii super officio vinceret ipsummet resignantem creditorem pro pretio, non obstante quacumque conventionem, quia non speratur factum partium, sed Principis, ejusque assensus, qui animat, & informat actum, totumque Jus tribuit, unde propterea in similibus terminis feudorum receptum habemus, quod non intrat titulus *plus valere quod agitur, quam quod simulatè concipiunt*, minusque alter titulus *de separatione bonorum*, sed creditores hæredis cum assensu vincant creditores defuncti sine assensu, quamvis feudum esset hæreditarium, ut in sua feudali materia pluries, quidquid teneat Grat. *disc. 730.* quia vel ejus opinio de jure non subsistit, vel subintrat potest in eo casu cum præsupposito, quod officia Notariorum Capitoli, utpotè non vacabilia, & transitoria ad hæredes jure allodialium, & indifferendum bonorum conferri debeant.

Ideoque cum per primam reservationem, Jus quæsitum esset primis creditoribus, non potuit istis per secundam præjudicare, intransibus etiam terminis, *capit. qui prior.* inter plures assensus Principis, eo modo, quo inter plures reservationes pensionis super eodem beneficio cum similibus.

Quod clarius procedere observabam, stante Datarie stylo ab anno 1630. circiter habendi duos huiusmodi decretorum libros, unum in quo registrantur decreta super officiis conferendis, & in ipso actu quo conferunt, alterum super officiis jam collatis, & plenis, cum decreti juxta unam, vel alteram speciem, quæ discretiva in præfenti concurrebat, atque in secunda revelatione fiebat mentio primæ, cui Papæ intentio fuit non præjudicandi.

Neque præmissis obitare videbantur firmata per Apon. *dicta decis. 34. & Galeot. lib. 1. controvers. 21. & Salgad. dicta part. 1. cap. 21.* super æqualis concursus regulando ab identitate causæ, non curata diversitate temporis, quoniam id rectè procedit quando unicum est pretium ab ini-

no conventum, in cuius causam plures diversis temporibus diversas credunt pecunias simul conlandas pro afectione ejusdem officii alias non obtinendi, sub eadem formale essentis, itaut quilibet mutans sciret, vel scire deberet habere scios, seu correos credendi in tota summa pro officii acquisitione necessaria, & cuilibet cognita, unde quoad assensum, & voluntatem Principis, dici poterat illum esse unicum, omnibus, & pro tota summa aequaliter concessum in eadem coequali causam, quod non videatur ad hanc facti speciem applicabile. His autem non obstantibus, incertum est ex quo fundamento, contrarium in prima instantia fuit iudicatum, cui intellectus non acquiescebat; cum inspecta etiam veritate probabiliores viderentur partes creditorum etiam veritatem reservationem habentium.

ANNOT. AD DISC. XII.

Circa concursum creditorum, qui diversis temporibus mutuarunt in eadem causam, agitur in sua peculiari materia sub tit. de Cred. disc. 3. & 4. Neque super aliis discursibus sequentibus in hac materia officiorum vacabilium occasio dedit hoc medio tempore disputare, vel aliud adnotare. Potissimè quia est materia unita, quæ circa jam adnotata, ut plurimum circumfertur, cum ea sola variatione, quæ resultat à diversis facti circumstantiis, ex quibus in omnibus ferè aliis materiis, forensium controversiarum decisiones hodie pendere videntur. Idèdque ex jam deductis, rectè desumi valent regulæ, seu Theoricæ generales: Sed punctus est applicandi congruè activa passivis; in hoc certa regula statui non potest, dum totum pendet ex singulorum casuum qualitate, & circumstantiis, ad quas principaliter per Judices, & consulentes est reflectendum.

An autem major pars creditorum cogere possit minorem ad præstandum consensum in resignatione officii, ad quod emendum omnes pecuniam crediderint, etiam quod agatur de reductione Societatum, habetur sub tit. de Cred. in Supplemento in una Romana Resignationis Officii pro Creditoribus Antonii de Blanchis.

ROMANA OFFICII NOTARIATUS A. C. PRO ANTONIO FELICE PEDROCCA, CUM ANTONIO BOSSIO, EJUSQUE CREDITORIBUS.

Casus disputatus coram A. C. & resolutus pro Antonio Felice.

De venditione officii facta per Judicem, qui ex auctoritate Papæ, suppleat consensum officialis ejusque Creditorum habentium reservationem Decreti, an ob non servatam formam in Chirographo Pontificio præscriptam, sit invalida: & an forma impleri debeat præcisè, vel sufficiat ejus implementum per æquipollens. Et ad validitatem translationis officii, an attendi debeat Instrumentum venditionis inter partes, vel potius supplicatio signata per Papam.

SUMMARIUM.

- 1 Acti series.
- 2 Alienatio bonorum inalienabilium sine assensu Principis corrumpit non servata dicti assensus forma.
- 3 Venditio per Judicem fieri non potest nisi præsentis pecunia, & de ratione.
- 4 Ubi forma respicit certum effectum, sufficit impleri per æquipollens.
- 5 Præjudicium accidentale, & consequitivum tertii non tollit implementum formæ.
- 6 De distinctione inter substantiam, & emolumenta officii, ut primum non sit in commercio, secundum verò sic.
- 7 Ubi agitur de substantia, gesta partium non attenduntur, sed continent simplicem traditum.
- 8 Pro validitate gratiæ attenditur, quid Papæ narratum sit.

DISC. XIII.

Presso Antonio Bossio Notario A. C. gravi ære alieno, pro quo latitare cogebatur, neque officium exercere poterat, Papa, aliquibus creditoribus instantibus, per Chirographum commisit A. C. quod ad prædicti officii venditionem procedere ad favorem Antonii Felicis Pe-

droccæ, qui inter plures meliorem fecerat oblationem scutor. 12200. quæ deponi deberent in monte Pietatis, vel in banco Sancti Spiritus, ad effectum, ut satisfactis oneribus Cameralibus officio incumbens, reliquum solveretur creditoribus, dando facultatem supplendi consensum ipsius officialis, illorumque creditorum, qui habentes decreti reservationem consentire nollent. Cùmque post dictum Chirographum, aliqui ex creditoribus in summa scutor. 610. cum dicto Pedrocca futuro officiali Societates renovassent, ita jure novationis satisfactos se vocantes, ob transfusionem pretii in diversum contractum, idcirco in executionem Chirographi, sub die 9. Februarii 1664. processum est ad confectionem Instrumenti venditionis, in quo, stante dicta accollatione pro scutis 6100. conventum est, reliqua scuta 6100. in uno ex dictis banchis deponi debere, prout sub die 20. Martii, quando ad beneficium novi officialis relaxata fuit supplicatio, signata sub die 11. ejusdem mensis, ex aliquibus tamen impedimentis retenta, sequutum fuit.

Ex dicta verò pecunia sic deposita, idem A. C. mandavit solvi integra onera, quæ per contributum solvenda erant per omnes creditores, etiam alios per novationem, ut supra satisfactos. Hinc proinde isti creditores non consentientes, atque idem Bossius prior officialis, præterdentes ob non servatam formam in Chirographo præscriptam deponendi integra scuta 12200. actum remanere invalidum, in eodem Tribunali A. C. sed coram successore illius, qui hæc omnia gesserat, iudicium instituerunt reintegrationis ad officium, ejusque possessionem.

Nullitatem dictæ venditionis officii cum omnibus inde sequentis, fundabant actores dupliciter, primò in vera & recepta conclusione, quam frequentem, & quotidianam habemus in materia alienationis bonorum Ecclesiæ, ac etiam in illa alienationis bonorum fideicommissariorum, seu alias inalienabilium, super nullitate actus ob non servatam formam in beneplacito Apostolico, seu Principis licentia, vel assensu præscriptam, cùm paria sint, nullum adeff. beneplacitum, & adesse, sed malè exequutum, & ejusque formam non servatam dec. 319. p. 5. rec. tom. 2. dec. 375. p. 5. 41. & 363. p. 10. & passim. Et secundò in altera riter veta, & recepta conclusione, quod ubi Judex instantibus creditoribus vendit bona debitoris non consentientis, vendere non potest habita fide de pretio, sed venditio faciendæ est præsentis pecunia, per quam illicò creditoribus solutam, vel ad eorum favorem depositatam, debitor liberationem obtineat, quia nec justum est, nec rationale, ut debitor spoliatur bonis suis, & adhuc remaneat creditoribus obnoxius, ac aliàs venditio nulla remanet, tanquam ex deficiente potestate, nisi eorumdem creditorum accedat assensus, per quem resultat dicitur debitoris liberatio, proindeque cessat ratio conclusionis, Greg. & adden. dec. 23. Duran. dec. 257. Royas dec. 185. & sequens.

Eoque magis præmissis locum fore dicebant, tum quia non unicus erat defectus, fortè sanabilis, sed duplex, unus resultans à jure communi, alter à jure speciali formæ præscriptæ in Chirographo; tum etiam quia ex dicta forma non servata, creditorum præjudicium à Papa nolitum resultavit, quia si tota pecunia depositata fuisset, id quod ex deposito idem A. C. mandavit percipi pro satisfaciendis oneribus Cameralibus, omnium creditorum damno proportionabiliter cessisset, non autem in solum damnum medietatis creditorum, aliis integrum creditum obtinentibus.

Contrarium verò, his non obstantibus, cum sensu etiam veritatis, dicebam esse probabilis, pro Notario emptore scribens, quia ubi etiam cum Chirographo procedendum esset, illius tenor ostendebat, depositum non fuisse præscriptum præcisè pro forma prius adimplenda, & tanquam species conditionis, sine qua facultas data non esset, ut est in casibus supra exemplificatis, & similibus, sed remittendo totum arbitrio, & discretioni ejusdem A. C. id respiciebat solum finem, seu effectum, ut pecunia ex tali venditione redigenda, in alios usus erogari non posset, nisi in satisfactionem onerum Cameralium, & creditorum. Ideoque intrabar pariter vera conclusio, quod ubi forma respicit certum effectum, sufficit istum sequi, idèdque attenditur etiam implementum per æquipollens, ex plenè deductis per addentes ad dec. 542. n. 84. & seq. p. 4. rec. tom. 3. dec. 149. n. 5. & fin. p. 6. Salgad. in labyr. p. 1. c. fin. n. 135. & seq.

Et in specialibus terminis depositi faciendi ex præscripto Chirographi Pontificii in monte Pietatis ad commo-

dom creditorum, ut eidem Chirographo satisfactum dicatur, si pecunia consentientibus creditoribus remaneret penes eundem campforem, à quo solvenda erat ad effectum deponendi, quia sufficit obtineri effectum, habetur in Romana cambiorum 14. Junii 1660. S. fm. 10. Martii, & 4. Decem. 1662. Verosio, quarum secunda est dec. 95. post Bonden. collat. & in aliis. Unde cùm illi creditores, quibus erat deliberandum pretium deponendum, se habendo pro satisfactis, renovassent Societates cum novo Officiali, depositum aliud non contineret, nisi circuitum merè inanem, non percutientem effectum, ob quem demandatum fuit.

Et quamvis exindè aliquod præjudicium resultasset aliis creditoribus non consentientibus, dum ex reliqua pecunia depositata, detractum est totum id, quod pro oneribus Cameralibus ex integra summa extrahendum erat, in damnum omnium creditorum, nihilominus hæc potius dicenda est injuria Judicis, qui debebat dictos alios creditores, qui novaverant tanquam jam satisfactos cogere ad contributum, neque id ex post sequutum, aptum esse poterat ad insciendum actum jam perfectum, & validum, potissimè quia dicto creditorum præjudicio incontinenti occurri poterat, cogendo dicto alios creditores notoriæ, & promptè idoneitatis ad refectionem: Vel dicebam ad eandem promptè cogi posse eundem Notarium, cujus nil intererat solvere hanc ratam ex ejus debito, cum dictis aliis creditoribus contracto detrahenda, & sic præjudicium accidentale non in toto, sed in parte cui sic promptè occurri poterat, non videbatur aptum ad annulationem totius actus.

Discurreram præmissa ex abundantia, procedendo etiam cum dictis regulis, & conclusionibus generalibus, quas habemus in materiis indifferentibus. Verum clarum æquivo cum videbatur cum dictis regulis procedere, atque regulare substantiam officii ex dicto Chirographo, seu ex subsequuto Instrumento venditionis facto per Judicem supplementem consensum, & vices Officialis principalis debitoris, & creditorum habentium reservationem decreti, pro qua suppletionem verè, & propriè dictum Chirographum prodierat.

Ut enim satis frequenter ad hanc officiorum, & locorum montium materiam deductum habetur, duo in eis considerantur, unum est ipsius officii jus, seu substantia, alterum verò est ejusdem officii utilitas, seu emolumentum burfale; Ista secunda species dicitur sapere alodium, & est in privato commercio, itaut super ea dentur cessiones, venditiones, Societates, obligationes, alique privatæ conventiones in rebus allodialibus, & in commercio existentibus cadentes, prima verò species dicitur de Regalibus omnino pendens à potestate Papæ tanquam species gratiæ conferri solitæ, per supplicationes, ejus manu, per organum tamen Datarie ejusque officialium signatas, neque alio modo officia auferuntur ab uno, & transferuntur in alterum, itaut, quæcumque Instrumenta alique gesta, vel Judicium, continere solum dicantur quandam promissionem de resignando, seu præparationem futuræ resignationis, qua mediante, prior officialis tollat se de medio, atque jus suum extinguat, refundendo officium in manu Papæ, à quo, adinstar beneficiorum, per quandam speciem nove collationis obtinere dicitur resignatarius.

Quibus sic stantibus, quatenus pertinet ad substantiam officii, & an collatio, per quam, privato antiquo Officiali, novus creatus est, dicenda esset valida, vel invalida, dicebam spectandum non esse, quid chirographum, vel Instrumentum contineret, quia his attentis, novus officialis creatus non fuit, neque officium ab uno ablatum, & in alterum translatum, sed hoc totum pender à supplicatione per organum Datarie signata, dotata, & perfecta. Idèdque cùm hæc esset illa, quæ animabat, & informabat actum, cum ea procedendum erat, ejusque tenor solum attendendus, dum præcedentes actus prædicti respiciebant, vel præparationem futuri consensus in Dataria præstandi super resignatione, vel interesse burfale, cadens super utilitate officii, non autem super substantia.

Undè cùm in supplicatione, adamussim narratum esset Papæ, id quod, ut supra sequutum fuerat, quod scilicet ex oblato, & stabilito pretio scut. 12200. sola medietas deponi deberet, tanquam super actu de futuro explicando instantaneè cum effectuatione gratiæ, ut sequutum fuit, reliqua verò medietas habenda esset pro effectivè soluta, utpotè novata per Societates cum isto novo futuro Officiali initas, & Papa totum id probaverit, itaut nulla supre-

ptio, vel obreptio caderet in supplicatione, in qua gratiæ substantia residet, vanum dicebam præterdere invaliditatem collationi officii, quoad istius substantiam, sed si qui defectus erat, ille erat circa interesse burfale, circa quod aliud præterdi non poterat, nisi quanti partis interesset, & sic solum actio ad suppletionem interesset. Et ex his justè novus officialis absoluitus fuit, cum condemnatione dictorum creditorum, qui cum isto novaverant ad contributionem prædictam, cui resolutioni non acquiescentes tam Bossius, quam creditores, adierunt signaturam gratiæ pro aperitione oris, adversus clausulas Chirographi, & commisionem causæ in Rota, sed rejecti fuerunt nihil rescribendo.

ROMANA OFFICII DE VAIIS, PRO VAIIS CUM SERTORIO THEOPHILO.

Casus variè decisis per Rotam.

An possidens officia, vel alia Regalia cogi possit ad docendum de titulo, aliàs privari. Et quando sit locus privationi, ad quam Princeps, vel alter procedere possit.

SUMMARIUM.

- 1 Acti series.
- 2 Possessores officiorum, & regalium cogi possunt ad justificationem tituli, aliàs privari, declaratus n. 8.
- 3 Negativa, ubi est fundamentum intentionis est probanda.
- 4 Quid requiratur, ut negativa probetur ex revolutione.
- 5 Officiali de re spectante ad ejus officium quando sit credendum.
- 6 De attestacione Datarie post finitum officium.
- 7 De administracione exhibitionem tituli officii suadentibus.
- 8 Pœna privationis non inducenda, nisi ubi expressè ita disponitur.
- 9 Et ubi adicitur in officiis emptiis intelligendum quoad fructus, & quoad exercitium tantum.

DISC. XIV.

Empto de anno 1646. per Stephanum Vaium Hospitalem Sancti Spiritus majorem Commendatarium, officio Computistæ, seu ratiocinatoris populi Romani pro scut. 1000. sub nomine Francisci Portii, cum decreto liberæ dispositionis ad ejus favorem 1646. Cùm de anno Innocent. X. per Chirographum mandasset, titulares, vel reservatarios officiorum Capitolii exhibere teneri titulos, cum quibus illa possiderent infra sex menses, quibus elapsis ad opportunas provisiones procederetur, mandando pro dictis sex mensibus tantum, & non ultra eorumdem officiorum fructus, seu emolumenta persolvi; Atque post dictos sex menses cum aliquo intervallo obierit dictus Stephanus reservatarius, scripto hærede Vaio fratre cum perpetuo fideicommissio ad favorem ejus descendenti, dictus hæres per annum, & ultra dicti officii emolumenta (justificato coram Conservatoribus titulo hæreditario) pacificè exegit, ejusque etiam obitu ad breve tempus sequuto, superstitite Joanne filio, seu ex altero fratre nepote, in dicta hæreditate Stephani Jure fideicommissi succedente, idem Innocentius per Brève, prævia narrativa, quod stante exhibitione tituli infra sex menses non facta, officium prædictum per mortem Vaii vacasset, illud tanquam vacans concessit, cum subsequata possessione, Sertorio Theophilo, contra quem dictus Joannes, cum Franciscus Portius Titularis adhuc viveret, iudicium instituit pro dicti officii venditione, & introducta causa in Rota coram Verosio sub die 9. Maii 1659. resolutio Joanni favorabilis prodit, sub fundamentum deficientis intentionis Papæ precedentis juxta Brevis narrativam, cum falso præsupposito, quod officium vacaverit per mortem Vaii, quod liquidò constabat non subsistere, dum illud residebat in persona Portii, adhuc viventis, pro cuius, non autem per reservatarii mortem vacatio sine dubio sequi dicitur; Ponderando etiam neque aliquam vacationem deduci posse ex non exhibitione tituli infra terminum, ut supra præfixum, stante quod non constabat ad titularis, vel reservatarii notitiam hujusmodi præceptum devenisse.

Verum

Verum concessa adversus dictam decisionem nova audientia, & reassumpta disputatione sub die 14. Februarii 1661. recedendo à decisio, contrarium pro Theophilo noviter provisio reolutum fuit, ex eo fundamēto, quod vacatio per Papam præsupposita, & decreta fuerit, non per mortem Vaili, solum incidenter enunciata, sed per non exhibitionem tituli, itaut mors prædicta fuerit occasio excitativa, ob quam ad Papæ notitiam vacatio devenit, Et ad primæ decisionis fundamentum non habitæ notitiæ dicti præcepti, respondetur, eam satis præsumptivè, ac verisimiliter deduci ex chirographi prædicti affixione in Aula Secretarii, seu Scribæ Populi, ubi omnibus patebat aditus, præsertim huic Officiali, qui erat ejusdem Populi Computista, seu ratiocinator, in Capitolio, & in dicta Scribæ Aula pro sui muneris exercitio frequentare debens.

Negativam verò exhibitionis tituli, dixit Rota probari ex attestacione ejus, qui tunc erat Fiscalis Capitolinus, penes quem, sigulorum exhibitionem fieri debere idem chirographum disponit, & qua exhibitione non sequuta, in ferur ad privationem seu vacationis decretum, rectè processum esse, quia possessores officiorum aliorumque Regalium, quæ sine Principis concessione possideri non possunt, ab eodem Principe cogi valent ad docendum de titulo, alias ad officia, & Jura dimitendum, absque eo quod sola possessio suffragetur, ex originali dicto Luca de Penna in l. quicumque n.2. C. de fundis limitopis lib.1. cum quo transeunt Afflicti. in cap.1. §. illud n.32. de prohibita feudis alienatione, Roland. cons.89. n.24. lib.2. decis. 335. num.3. apud Posthium de manuent. quæ est repetita decis. 352. p.11. rec. cum aliis in decisioe.

Adversus hanc secundam decisionem, concessa etiam juxta stylum audientie prædicti Joannis interim defuncti filii, & dato dubio, an in primo, vel in secundo loco decisio standum esset, in hoc statu ad causæ defensionem per dictos de Vailis assumptus, in disputatione desuper habita, de mense Maii 1664. (cum sensu etiam veritatis) dicebam parum probabilem videri hanc ultimam resolutionem, ideoque standum esse in primo loco decisio, ubi etiam, juxta eisdem decisionis desuper editæ sensum, procedendum esset cum præsupposito, quod Papa vacationem narraverit, & decreverit, non per obitum Vaili, sed ex dicta alia causa, quod scilicet, nec per Stephanum reservatarium, nec per Vajum primum heredem, nec per Franciscum Titularem, infra sex menses ad chirographi præscriptum facta esset tituli exhibitio.

Ad quod probandum, duas constituēbam inspectiones; unam facti, an scilicet constaret de hujusmodi exhibitionis negativa, per Papam præsupposita, alteram verò Juris, an ea etiam probata, resultasset officii vacatio, cum unius, vel alterius puncti insubsistentia pro vacationis exclusione sufficere.

Quatenus igitur pertinet ad primam, cum negativa prædicta esset fundamentum vacationis, indubitatum de jure dicebam, illam probandam esse ab eo, cujus fundamentum in ipsa consistebat, ex deductis per Gabr. de probationib. conclus.9. Gregor. & adden. dec.13.210.242. & 262. Buratt. & adden. decis.10. & omnes passim, quæ probatio non aderat, licet enim Theophilus doceret de productione 18. titulorum per alios officiales facta, hæc tamen species probationis nullatenus concludebat, cum officia essent in totum 150. & non constaret alios titulos exhibitos, registraros, seu in aliquam scripturam redactos esse, itaut exhibitio tituli perneceffe contineri deberet in tali registro, seu scriptura, cujus revolutio negativam probaret, ut ad hunc effectum requiritur ex theor. Bal. in l. finalit n.7. C. de rebus redditis cum concord. per Buratt. decis.10. n.6.

Minus eandem negativam probatam dicebam per illam fiscalis attestacionem, in qua secunda decisio totum fundamentum constituit, ex eo quod officiali de re ejus officium concernente deferendum sit, ex deductis per DD. inc. post cessionem de probationibus, Coccin. dec.88. n.2. & 404. n.3. Greg. dec.426. n.5. & alibi frequenter.

Id enim procedit cum duplici temperamento, primò nempe quod officialis perseveret in officio, itaut attestetur tanquam officialis, & secundò, quod de re ad ejus officium spectante, in quibus terminis allegati, & cæteri loquuntur, quorum utrumque in proposito cessabat, quia attestans non erat amplius in officio, sed in statu privato, ideoque faciebat solum figuram simplicis testis, cui unico, non jurato, nec formiter examinato, sed cum privata extrajudiciali attestacione deponenti, nulla fides de jure

præstanda erat, ut in specialibus, ac majoribus terminis cujusdam, qui fuerat Datararius, deponentis de re spectante ad ejus factum, & officium post illud dimissum, Buratt. decis.835. n.14. & admittitur per Rotam decis.5. part. 10. rec. n.9. & segg. ubi bene distinguitur inter voluntariam attestacionem, quæ parte petente fiat, & alteram, quæ fiat Judici ex officio pro ejus informatione interroganti, ut primo casu tanquam simplex privata attestacio nullum constituat probationis gradum, secundo autem residet in Judicis arbitrio illi deferre, prout exigit attestantis qualitas, quæ ubi agitur de exercente officium satis Insigne, ut est illud Datarii, supponenda est conspicua, cujus contrarium dicendum erat in hoc non adeo qualificato officio Fiscalis Capitolini comparativè ad dictum munus Datarii, dum præsertim versabamur in prima parte distinctionis.

Et nihilominus, etiam si hujusmodi attestacioni plenè deferendum esset, adhuc tamen dicebam, illam nihil concludere ad effectum de quo erat questio, attestabatur enim notificasse Stephano chirographum, illumque nec infra sex menses; nec postea curasse tituli exhibitionem facere, sed hoc nil concludebat, quia dum exhibito fieri potuit per titularem, cui magis quam reservatario congruit privilegium exhibere, & Papa loquitur alternativè, de titulari, vel reservatario, nil concludit esse denunciatum uni, qui non exhibuit, ad negativam exhibitionis, quæ ab alio fieri potuit, ut in proximis terminis publicationis faciendæ, à resignante, vel à resignatario, Greg. decis.210. cum similib. unde intrat receptum axioma, quod sola contraria possibilitas, præsertim in negativis tollit probationem concludentem.

Et quidem cum dictus Fiscalis, cui per chirographum demandabatur titulorum exhibitionem faciendam esse, registrum non fecisset, ex cujus inspectione devenire posset ex intervallo ad notitiam, quoniam tituli exhibitii essent, necnè, omnino improbabile erat, ut post decennium, dimissoque jam officio, quando sua nil intererat hæc menti retinere, posset per certo id affirmare in 150. officiis, quorum tituli partim producti erant, & partim non, ut ad rem bene ratiocinatur Alex. cons.215. num.5. lib.2.

Clarius urgentibus pluribus adminiculis factam exhibitionem suadentibus, ex quibus indubitatam videbatur, obscuram reddi negativæ probationem, quod in proposito sufficiebat; Primum enim adminiculum resultabat ex primordio veritatis, quia verè, & realiter aderat titulus habitus ex causa onerosa; Alterum ex brevitate temporis; cum illud emptum fuisset pro notabili pretia scutorum 2. mill. de anno 1646. triennio antea, itaut videretur species notorii apud fiscalitatem, & alios officiales; Tertium ex qualitate Stephani reservatarii viri doctissimi, & ex primariis Curie Prælati, quem omnino improbabile videbatur negligere voluisse adimplere rem adeo facilem, & promptam; Quartum satis urgens deducebam ex continuata solutione fructuum, seu emolumentorum per annum, & menses post elapsum terminum semestris in chirographo præfinitum; Cum enim in eo mandaretur fructus per dictos sex menses tantum solvi, ad effectum, ut non exhibentibus titulos, denegaretur solutio, atque ita, vel urgerentur ad exhibendum, vel de facto privationem sentirent, nihilominus ejusdem officii emolumentorum solutio pacifice continuata fuit, cum scientia & consensu ejusdem fiscalis, qui tunc, quando memoria erat recens, rectè sciebat, qui tituli exhibitii essent, & qui non.

Et quintum demum fortissimum, quia subsequuta morte Stephani, non potuisset Vajus hæres admitti ad participationem dictorum fructuum, seu emolumentorum, nisi bene legitimita ejus persona, ejusque reservacionis titulo justificato, unde propterea istam circumstantiam solum importare dicebam clarum implementum chirographi; Atque ex his duobus ultimis adminiculis, claris observabam omnino ademptam remanere eam fidem, quam alias dicta attestacio fiscalis mereri potuisset, dum ita detegebat ejus turpitudinem, ac se declarabat in officio delinquentem, mandando solutionem emolumentorum tam reservatario viventi, quam successivè ejus hæredi contra formam chirographi, si exhibitio facta non fuisset, quod omnino videbatur inverisimile, ideoque in isto homine, quem hujusmodi circumstantiæ ita defectivum ostendebant, potius attendendus erat defectus magis verisimilis minisque criminofus resultans à lapsu memoriæ, ob quem dictam attestacionem facere potuit, quam aliæ causæ per principalem interessatum suspicari.

Hinc

ROMANA PORTIONIS RIPÆ
PRO VALENTE.
CUM GENTILE.

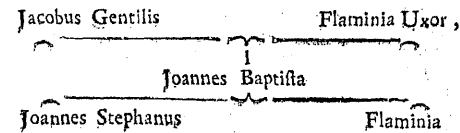
Casus disputatus coram Datario, & resolutus pro Valente.

Si reperiantur duæ personæ ejusdem nominis, atque adjectum quod uni congruit, explicatum sit in altera, in qua istarum personarum dicatur residere officium, ad effectum vacationis, vel potius actus ratione incertitudinis remaneat invalidus.

SUMMARIUM.

- 1 Adhuc series.
- 2 Incertitudo personæ potest certificari ex adminiculis, & inditiis.
- 3 Resignatio ad favorem certæ personæ non abdicatur à resignante, nisi illa effectuatur in resignatario, quæ declaratur n.7.
- 4 De incertitudine personæ vitiose actum.
- 5 Quando procedat conclusio, de quo n.2.
- 6 In feudis, vel officiis non attenditur simulatio.
- 8 Declaratio etiam ex intervallo fieri potest.
- 9 Datararius est organum Papæ, & quando ejus declaratio standum sit.

DISC. XV.

Cum Jacobus Gentilis Januensis emisisset in faciem Joannis Stephani, ejus ex Joanne Baptista filio nepotis officium portionis Ripæ, cum reservatione decreti super ejus libera dispositione, sequuta ejusdem Jacobi morte, executores testamentarii (qui in ea Civitate fideicommissarii vocantur) facultatem opportunam à testatore habentes, procuratorem constituerunt ad transmūtandum vitæ periculum, dictumque officium transferendum à persona dicti Joannis Stephani, (de cujus valetudine forsitan timebatur) in illam Flaminiam ejusdem Jacobi ex eodem Jo. Baptista nepoti; Unde procurator sub nomine Joannis Stephani de anno 1632. consensum in forma consueta præstitit ad favorem Flaminie, pro qua signata fuit supplicatio, in qua loco dicendi Flaminiam natam Joannis Baptiste, dictum fuit Flaminiam natam Jacobi, sub quo nomine Flaminie Jacobi, facta fuit descriptio in rotulo officialium, dictique officii emolumenta exacta fuerunt usque ad annum 1638. de quo tempore, denunciato Datarii officialibus obitu Flaminie senioris dicti Jacobi uxoris, alterius Flaminie junioris aviæ, cessatum fuit à solutione emolumentorum usque ad annum 1646. quando Datarius, post plures disputationes, decrevit officium prædictum vacasse usque à dicto anno 1638. per obitum præfatæ Flaminie senioris, & in cujus decreti executionem, de eodem anno Dataria officium alteri vendidit, Atque Philippus de Valentibus appaltator fructuum, & emolumentorum officiorum vacantium, ejusdem officii fructus, seu emolumenta hoc medio tempore decursa exigit, quibus ita peractis, post annos fere quindecim, comparuit hæres dicti Jacobi reservatarii, & prætendens officium non vacasse per mortem Flaminie senioris, sed vel resedisse in persona Flaminie junioris, vel habendo dictam mutationem pro infecta perseverasse in persona dicti Joannis Stephani adhuc viventis, judicium instituit coram Datario, tam contra Datarium pro reintegracione officii, vel pretii cum fructibus ab anno 1646. citra, quam contra Valentem pro restitutione fructuum, ut supra decursorum ab anno 1638. ad 1646.

Et pro actore scribentes dicebant, quod licet ob duplicatum personarum ejusdem nominis, quarum neutra adjectum in supplicatione contentum conveniebat, quia Flaminia senior dici non poterat nata Jacobi, cujus uxor relicta erat, non autem filia, minisque Flaminia junior, quæ Joannis Baptiste non autem Jacobi nata erat, incertitudo

Hinc superfluas dicebam disputationes, in quibus principaliter insistebant utriusque partis defensores, super puncto scientiæ, an scilicet illa probaretur, necne, & num ad effectum privacionis, & penæ sufficeret præsupposita, vel requireretur vera, super quo articulo, quasi quod in eo rota causa resideret, inani labore chartæ implebantur, quia pro meo judicio punctus non erat, an probaretur scientia chirographi, necne, sed erat, an constaret de negativa exhibitionis, quæ erat fundamentum vacationis.

Quo verò ad alteram inspectionem, an scilicet posita etiam certa probatione tam scientiæ chirographi, quam non exhibitionis prædictæ, resultaret officii vacatio, pariter dicebam omnino certam videri negativam; Licet enim regulariter vera videretur contrariæ decisionis propositio (uas tamen habens declarationes ad rem non facientes) quod scilicet in hujusmodi officiis, aliisque juribus Regalibus, quæ sine titulo à Principe habito per privatum possideri non possunt, non sufficiat sola possessio, ideoque possessores cogi possint, vel ad legitimos titulos ostendendum, vel ad dimitendum ex supra allegatis, cum aliis per Rovit. super pragm. 1. de jurisd. invicem non turbant. n.29. & segg.

Nihilominus id rectè procedit, ad effectum, ut titulo destitutus, non possit ex sola possessione in officio se confovere, itaut privatio non resultet ex sola contumacia, seu negligentia in non exhibendo titulum, quem verè habet in tempore præfinito, sed ex ejusdem tituli carentia, ut bene probari observabam ex eodem Luca de Penna n.2. vers. sic etiam, ubi dicit, quod si quis spoliatur beneficio ecclesiastico, & petat restitui, non est restituendus, nisi probet, quod auctoritate Superioris habuerit installationem, Ergo Lucas admittit, quod etiam si post privationem de titulo doceat, restituendus est, quia privatio resultat ex deficiente substantia tituli non ex accidentali contumacia exhibitionis in tempore; Et clarius, quia chirographum prædictum adversus non exhibentes nullam adiciebat, vel comminabatur penam, sed solum quod elapso termino præfinito, ad opportunas provisiones procederet.

Pœna enim privacionis officii, præsertim emptitii, & titulo oneroso habiti, nunquam inducenda est, nisi ubi expresse dicatur, ut bene in specialibus terminis officiorum, Rota decis.769. n.1. part.1. divers. Quinimò ubi etiam illa adiceretur, adhuc intelligenda veniret de privatione quoad exercitium, & emolumenta, non autem quoad proprietatem, non enim de facili admittenda est privatio hujusmodi officiorum emptitorum privatio contineret potius violacionem contractus, & justitiæ communitativæ, quam denegationem gratiæ, seu justitiæ distributivæ, quæ in officiis gratuitis considerantur, ut bene d. dec.769. n.11. & seg. & dec.812. n.19. & seg. ead. p.1. divers. quæ reputari solent in materia magistrales, & habetur apud Farinac. cons.5. n.39. & seg. & n.49. & seg. Rovit. cons.104. & 105. lib.2. Merl. lib.2. controver.30. Capyc. Latr. consult.33. n.26. & segg. & consul.34. n.48. Aponat. dec.7. n.12. & dec.16. per tot. apud quos controversia est, quoties agitur de privacionis pœna resultante ex delicto, & mala administratione in officio.

Quidquid enim sit de veritate assumpti in eo casu, id indubitatè recipiendum videtur in præfenti, in quo, admittitur etiam probatione scientiæ, & negativæ, ut supra, agebatur de simplici negligentia, seu mora, quæ vel remissa videbatur per subsequetas emolumentorum solutiones; quasi quod in hoc titulo tanquam de recenti habito, & noto, non procederet ratio tollendi usurpaciones, seu intrusiones, ob quam dicta exhibitio demandata erat, vel quod admitti deberet moræ purgatio, Et clarius, quia ejusdem chirographi tenor ostendebat, mentem doctissimi Pontificis fuisse, dictæ juris dispositioni conformem, nullatandè solum non exhibentes cum pœna denegacionis fructuum, & emolumentorum, cum hæc pro solo termino præfinito, & non ultra in eodem chirographo solvi precepit. Proposita causa, ut supra non fuit capta resolutio, ex eo quod Theophilus agnitis difficultatibus petiit dilata ionem de stylo Tribunalis facile concedi solitam. Reiposita verò causa post diuturnum silentium sub die 7. Maii 1668. coram Bevilacqua in locum Verospii interim defuncti tribugato prodiit resolutio juxta præmissa, recedendo scilicet ab ultimo loco, ac persistendo in primo loco decisio, & quidem justè, ac satis probabiliter.

2udo exinde resultaret juxta terminos text. in l. duo sunt Titii, ff. de testam. ut l. si ita, ff. de reb. dub. cum concord. Nihilominus ex administrabilibus, & conjecturis, ac facti circumstantiis, recte ad certitudinem personae deveniri potest, etiam ad effectum vacationis, vel alios in hujusmodi vacabilibus deduci solitos, juxta punctualem decisionem 245. par. 1. recent. ubi de societate officii contracta super periculo personae habentis idem nomen, & cognomen, quibus alter etiam utebatur; Et generaliter de certificatione personae aliam incertam ob nominis dupliciter heredis instituta, ex conjecturis habetur dec. 310. & 350. par. 10. rec. & actum in Urbevetana, seu Orbetelli testamenti sub tit. de testament.

Conjecturae autem, ac circumstantiae plures deducebantur, prima nempe ex mandato procurae facta per dictos fideicommissarios cantante pro translatione officii in personam Flaminiae natae Joannis Baptistae quod. Jacobi, quod conveniebat juniori non autem seniori; Secundum, quia verbum natae Jacobi, nullatenus convenire poterat Flaminiae seniori, recte autem juniori, quae legaliter dici etiam poterat nata Jacobi avi, a quo mediate nascebatur, cum verbum nasci, non incongruat etiam medietas, ut saepius habetur formiter actum sub tit. de fideic. praesertim in Firmiana primogeniturae, & in Bonon. fideicommissi de Barberis; Et tertio ratione maximae inverisimilitudinis, cum prorsus inverisimile esset, ut officium cantans in persona Joannis Stephani adolescentis, ab isto removeri debuisset, ut transferretur in mulierem senem morti proximam, accedente quoque observantia circa plura consimilia officia ad eandem dicti Jacobi haereditatem pertinentia.

Et in omnem eventum, quando ratione incertitudinis personae, dicta nova collatio officii sub nomine Flaminiae dicenda esset invalida, juxta not. in d. l. duo sunt Titii, ita proinde officium perseverabat in persona Joannis Stephani jam viventis, cum hic resignationem fecerit ad favorem certae personae, cujus resignationis utpote conditionalis natura est, ut jus non auferat a resignante, neque effectuat dicatur, nisi officium, vel beneficium cadat in persona resignatarii, ex deductis per Buratt. & adden. dec. 136. n. 36. & per beneficialistas passim, cum sit propositio in materia beneficii plana, & recepta.

Pro Valente autem scribens, quamvis more Advocati, plura deducerem circa rem judicatam resultantem ex decreto Datarii prolato, & exequuto usque ab anno 1646. impediente proinde, ne idem tribunal de hoc cognoscere possit, ac etiam deducerem motivum usucapionis triennalis, cujus beneficio tertius possessor bonae fidei tutus redditur, ad text. in §. 1. Instit. de usucapion. praesertim, dum quaestio erat de fructibus non extantibus, sed jam consumptis, quorum respectu, regula est, tertium bonae fidei possessorem excusari, quinimo neque bonam fidem positivam necessariam esse, sed sufficere abesse malam, ex deductis per Greg. & adden. dec. 74. Buratt. & adden. dec. 184. & passim.

Nihilominus, his etiam circumscriptis, quae ex facti circumstantiis parum tuta fundamenta videbantur, cum sensu etiam veritatis, credebam auctori competere forte actionem contra Datarium ad dicti officii per eam venditi pretium, defalcatis fructibus ab eodem auctore, vel ejus auctoribus perceptis ab anno 1632. quo Joannes Stephanus resignationem fecit usque ad 1638. Sed contra Valentem legitimo titulo percipientem fructus officiorum vacantium, omnino injustam, maleque fundatam esse praetensionem, cum atenta etiam lectura ipsius auctoris, quam probabilem reputabam, ut de Flaminia seniore nullatenus partium intentio fuerit intelligendi. Exinde resultet quod ob non certam, & bene explicatam personam Flaminiae junioris, de qua intelligere voluerunt, officium verè fuerit in statu vacationis ab ipsa die, quo resignatio Joannis Stephani admissa, & perfecta fuit, stante invaliditate novae collationis in persona incerta, juxta terminos text. in d. l. duo sunt Titii, ff. de testam. tutela, & l. si ita, ff. de reb. dub.

Nil refragantibus supra insinuat, quae ex parte actoris deducebantur ex dicta decision. 245. p. 4. recent. firman- te, ut ex conjecturis, & circumstantiis haberi possit certitudo illius personae, quae aliis videtur incerta; Republicam enim, ac replicatio verè solida videbatur, id admitti posse in rebus indifferentibus, & in actibus à sola contrahentium voluntate regulandis, non autem in hujusmodi Regalibus, in quibus principaliter spectanda est, ac totum facit voluntas Principis, à cujus facto totum pendet,

ut in proposito habemus in feudis, in quibus non procedit titulus plus valere quod agitur, quam quod simulatè concipitur, sed ille dicitur feudatarius, quem Princeps investivit, & sub cujus nomine Investitura cantat, quamvis illius persona simulatè adjecta esset, ac verè feudum de aliena pecunia ad istius domini commodum, & utilitatem quaeritum esset, quia non curantur gesta inter partes, & quid ipsae voluerint, sed solum spectatur, quid egerit, & voluerit Princeps, cujus assensus, seu voluntas hujusmodi actus animat, & informat, Apont. consil. 45. nu. 14. cum segg. lib. 2. Merlin. lib. 2. controv. 67. num. 17. Capyc. Latr. dec. 168. n. 45. cum segg. de Marin. resol. 38. lib. 2. & dixit etiam Rota in Rossanen. Decimarum coram Bichio impress. post Marin. diel. resol. 38. & dec. 1000. par. 9. rec.

Ita in proposito, cum feuda, & officia symbolizent, spectanda non est persona, de qua ipsae partes sentire voluerint, sed illa, de qua sensit Papa officii Collator, unde cum ipse senserit de Flaminia Jacobi. Idcirco, vel in ea dicendum est officium fuisse substantiatum, proindeque per ejus obitum sibi ipsis imputando partes, cur unam personam loco alterius malè expresserint, vel saltem, ita Papam fuisse incertum, & consequenter collationem remaneret invalidam, quod idem importabat ad effectum controvertum, quamvis respectu Datariae, satis interesse, ut supra.

Agnoscentes actoris defensores difficultatem, dicebant, stante hujusmodi nullitate ratione incertitudinis resultantem, officium continuasse in persona Joannis Stephani resignantis adhuc viventis, à quo ita nunquam abdicatum erat ex dicta regula apud Beneficialistas recepta, ut resignatio ad favorem certae personae habeatur pro infecta, neque tollat Jus resignantis, nisi regnatio suum plenum sortiatur effectum in persona, ad cujus favorem facta est, ex ea clara ratione, quod dicitur conditionalis, effectum proinde non sortitura, nisi conditione impleta, sed facilis fuit responsio, conclusionem scilicet, regulariter veram, recte procedere, quando ineffectuatio provenit à facto, & voluntate Superioris nolentis admittere resignationem, seu ab alio casu non culposo, per quem ineffectuatio impediatur, secus autem, ubi resignatio per Superiorem admissa fuit, sed infectio resultat ex facto, & culpa ipsarum partium, vel unius ipsarum, quia tunc conditio suspensiva resignationi adjecta, dicitur jam impleta, quamvis deinde actus ex alio casu cesset, ex deductis per Aden. ad Buratt. dec. 163. n. 36. & 37. & latius in dicta sua sede de benef. ac etiam sub tit. de person. Et hic erat casus, quoniam Papa resignationem admisit, & officium contulit, cum subsequente etiam effectu perceptionis emolumentorum personae ab ipso resignante explicatae, unde si haec erat incerta, per ipsum erroneè significata, id non impedit resignationis perfectionem, nam aliàs de facili, studiosè hujusmodi errores committi possent, ad evitandum vacationis periculum, quatenus contingeret resignatarium resignanti praecedere.

Et quamvis meae non essent partes jura Datariae tuendi, pro ipsa nihilominus ponderabam, ad effectum vacationis officii per mortem dictae Flaminiae senioris, quod cum ex praemissis, voluntas Papae totum faciat, idcirco, quamvis probabilis esset, partes sentisse de Flaminia juniore, ex errore tamen narratum esset illud adjectum, quod seniori conveniebat. Nihilominus si constat de voluntate Papae, quod de ista senserit, cessat omnis disputatio, & haec voluntas etiam ex post facto declarari potest, quia non est dispositio, sed assertio veritatis ex intervallo, etiam admissa in eo qui in contrarium disponere non possit, ex deductis per Cyriac. controv. 295. num. 30. cum segg. Orthob. dec. 119. n. 8. & 195. num. 18. Unde cum de anno 1645. Datarius declaraverit officium resedisse in personis Flaminiae senioris, proindeque per ejus obitum vacasse, ita dicitur declarata voluntas Papae, cujus Datarius dicitur organum aptum ad talem voluntatem declarandam, & probandam, praesertim dum est in officio, cum difficultas cadat post illud cessatum, Buratt. dec. 883. n. 10. Rot. dec. 115. p. 10. rec. & in aliis; Sed quicquid esset de his, respectu Jurium actoris cum Dataria, clarum tamen etiam cum sensu veritatis, dicebam actoris praetensionem non subsistere contra reum conventum, pro quo resolutio prodit.

ROMANA PECUNIARIA SEU OFFICII PRO CAMASSEO CUM CHRISPOLTO SPOLIO.

Casus disputatus coram A. C. & scriptus per concordiam.

Officia Romanae Curiae, an & quando possint vendi, vel in contractum deduci absque Beneplacito Apostolico, cum distinctione inter substantiam officii, ejusque fructus, & utilitatem; Et de eorumdem officiorum periculo, & vacatione per obitum Officialis, an damno emptoris, vel venditoris: Et data facultate discedendi emptionem ac ab ea recedendi, quando didicta dicitur bene facta pro periculo evitando.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti series.
- 2 Quando terminus dicatur stare pro dilatione, vel causa terminandi.
- 3 Officia an sint in commercio, & vendi possint absque Beneplacito Apostolico, datur distinctio.
- 4 De didicta vel declaratione animi recedendi à contractu, quando bene facta sit.

D I S C. XVI.

Joseph Camasseus possessor cujusdam officii venalis Ripae, illud sub die 25. Novembris anni 1662. purè, & liberè vendidit Chrispolto Spolio, cum fructibus à Kalendis dicti mensis jam currere captis, pro certo pretio convento, & soluto, cum verbis, & clausulis, perfectam venditionem, ac traditionem, seu translationem in forma consueta importantibus; Quibus ita peractis, in eodem instrumento per novum capitulum, seu periodum, venditor promisit infra annum consentire ejusdem officii translationi in aliam personam emptori bene visam, ac Beneplacitum Apostolicum desuper necessarium obtinere, ita tamen, quod elapso anno, & dicta translatione non facta, esset in arbitrio emptoris, vel continuare periculum vitae in persona venditoris vel recedere à contractu, pretiumque solutum repetere.

Nulla sequuta fuit infra annum translatio officii, quod semper continuavit in persona venditoris, atque in fine anni, Chrispoltus per quosdam actus, & denunciations extrajudiciales, per seipsum venditori factas, patefecit voluntatem recedendi à contractu, ac rehabendi pretium in alios ejus usus convertendum, hoc autem non obstante continuavit in exactione fructuum, seu emolumentorum ad totum mensem Januarii, & sic ultra jam completum annum, de mense Novembris praecedentis captum; Cumque de mense Februarii Joseph venditor graviter aegrotaret, Chrispoltus sub die 16. ejusdem, fecit distinctam formalem, domi dimissa copia ad annum, seu in manibus domesticorum exequutam, & in actis reproductam, ad duos verò, vel tres, dies subsequentes Josephus obiit, qua morte sequuta, dictoque officio exinde vacato, Chrispoltus pulsare coepit filios, & haeredes dicti Josephi ad restitutionem pretii.

Et introducta causa coram A. C. actor dicebat habere intentionem fundatam in conventionem, ut elapso anno, esset in ejus arbitrio, vel continuare, vel recedere, unde cum ipse arbitrium exercendo, declaraverit nolle amplius continuare tam cum benevolis extrajudicialibus declarationibus, quam cum formali interpellatione, ac didicta judiciali, idcirco ex tunc contractus habendus erat pro resolutum, ac factus locus repetitioni pretii, procedendo cum terminis generalibus emptionis, & venditionis cum pacto de retrovendendo; Et è converso alii defensores reorum dicebant, quod cum elapso anno emptor continuaverit in contractu, percipiendo fructus per duo, vel tres menses, ita videbatur immutata voluntas recedendi à contractu, quem ita firmatum, non poterat amplius impugnare.

Judex autem, neutri complacendo, moti vabat de nullitate actus ex defectu Beneplaciti Apostolici, sine quo haec officia, utpote de Regalibus, in commercio esse non possunt, neque in contractum emptionis, & venditionis deduci; Et hoc stante inferebat, periculum vacationis cessisse damno venditoris tanquam Domini, cum periculum sit sequela domini, cujus etiam sequela sunt fructus post contractum decursi, ad eundem venditorem spectantes, proindeque sua opinio erat, condemnandi reos ad re-

stitutionem pretii, deducta rata, quam importabant fructus ab emptore recepti in sortem imputandi, cum absque vacationis periculo non potuerit fructus percipere, ac suos facere.

Ego verò scribens pro reis conventis, non laudabam motivum aliorum hujus partis defensorum, quoniam terminus anni, adjectus non erat causa terminandae facultatis eligendi continuationem, vel dissolutionem contractus, sed potius causa differendi hujusmodi facultatem, non antea exercibilem; unde si eo elapso, per brevem continuationem praclusa esset via exercendi tale arbitrium, seu facultatem, sequeretur ad id gerendum aliud tempus datum non fuisse, nisi momentaneum, quod utique esset absurdum, verisimili contrahentium voluntati contrarium, ut in specie ponderatur per Rotam dec. 233. par. 4. recent. n. 8. & segg. & habetur etiam latius actum in materia juris redimendi infra certum terminum in Romana, seu Jansen. juris redimendi pro Cataneis cum Costa sub tit. de empt. & vendit. Idcirco dicebam, terminum anni stare pro dilatione, seu necessitate, intra quem, uterque, vel eorum alter, licet in vitis stare cogere contractui, exinde verò, remanere in facultate quandocumque pro arbitrio exercibili ab eo recedendi, adinstar Societatis officii solite contrahi ad annum, vel sex menses, & exinde ad beneplacitum, quia pro primo tempore est necessaria, exinde autem voluntaria, & licet tacite prorogabilis, seu renovata perceptione fructuum, attamen id procedit pro solo tempore fructuum solutioni proportionato, ut in sua materia sub tit. de Societate officiorum, praesertim in Romana Societatis officii pro Cesarino.

Quo verò ad motivum Judicis, credendo primo aspectu indefinitè recipiendam esse conclusionem (in suo casu verisimam,) ut haec officia, utpote de Regalibus, non sint in commercio absque Principis placito, putabam exinde ad excludendum delictum usurae aliàs ex perceptione fructuum sine periculo in datore pecuniae revertens, istum contractum solvi in quaedam Societatem officii, per quam pecunia dator, licet percipit fructus, quia periculo subiacet, proindeque credebam causae difficultatem restringi ad punctum, an bene, vel malè facta esset didicta, juxta terminos Societatum officii.

Attentius autem deinde casum considerando agnovi, neque Judicem, neque me bene dicere, quia verfabamur in puris terminis contractus emptionis, & venditionis de jure validi, & liciti, ita ut non concurrente legitima didicta, seu interpellatione, super ejusdem contractus resolutione, periculum juxta naturam perfectae emptionis, esse deberet emptoris, ad notos terminos tot. tit. ff. & C. de peric. & commodo rei venditae, neque defectum Beneplaciti Apostolici in aliquo praemissis refragari.

In hac etenim officiorum vacabilium contractatione, quicquid antiquitus dubitatum sit, illa videtur vera, & recepta distinctio, quod aut agitur de translatione ipsius officii ejusque substantiae, seu tituli de una persona ad effectum mutationis periculi vacationis per mortem naturalem, vel civilem, & tunc omnino sit necessarium Beneplacitum Apostolicum, seu assensus illius, ad quem spectat officia conferre, & ad quem solum spectat unum officialem absolvere, & alium creare, ac etiam agnoscere, suos Officiales, & personas, per quarum mortem naturalem, vel civilem officiorum vacatio sequi debeat, neque privatorum conventio ad hunc effectum est alicujus operationis, Idemque dicendum est ad acquirendam super eodem officio hypothecam, vel aliud jus reale, unde propterea receptum est, creditores habentes assensum super officii hypotheca, seu decreti reservationem, quae stat loco dicti assensus, vincere creditores absque assensu, utpote solum personalem respectu officii habentes, ut disc. 4. & 10. & pluries.

Aut verò agitur de alienatione juris percipiendi officii emolumenta, considerari non tanquam Jus percipiens substantiam officii, sed tanquam commoditas, seu nudum factum perceptionis emolumentorum, & tunc dicuntur in commercio, & contractatione absque aliquo assensu, cum substantia officii resideat in persona officialis venditoris, per cujus obitum, vel delictum vacat, periculo emptoris, qui venditoris vitam emisse dicitur eo modo quo emitur commoditas pensionum Ecclesiarum, ut bene ita distinguendo firmatur in Romana officii Scripitoriae 1. Aprilis 1588. coram Pamphilio, quae reputari solet in materia Magistralis, saepe canonizata, praesertim in Tudertina officii Cancellariae 19. Januarii 1598. coram Lancell. apud

apud Seraph. dec. 389. n. 8. & 7. Millin. dec. 251. n. 9. & 10. dec. 116. n. 14. & 15. p. 5. rec. tom. 2. in quibus primis decisionibus coram Pamphilio, & Lancelotto, bene quoque firmatur, in dubio, non confitio de contraria voluntate, hoc jus ceteri in contractum deductum, quia præsumptio est, partes fecisse id quod licite facere poterant, & ut actus sit validus, non autem inutilis, & illicitus.

Fortius id procedere dicebam in præfenti, dum ultra dictam præsumptionem, concurrebat clara voluntas ita contrahendi, quia emptor voluit esse dominus emolumentorum, etiam per multos dies ante contractum, ac ulterius voluit esse in ejus libito continuare infra annum, & postea, periculum super vita venditoris, vel illud transmutare, transferendo cum Papæ licentia officium in aliam personam; Et his stantibus difficultas tota restringebatur ad punctum distictæ, seu validæ declarationis, succedendi à contractu, ac utendi conventa facultate, ut supra.

Duo autem hujus distictæ, seu declarationi animi actus per auctorem deducebantur, unus extrajudicialis probatus per testes, dicentes emptorem dixisse venditori, ut sibi restitueret pecunias ad alios usus convertendas, quia non intendebat in contractu perseverare, data sibi intentione per venditorem raes restituendi; Alter verò judicialis, continens formalem distictam, ut supra intimatam, & reproductam.

De primo actu nullum dicebam habendam esse rationem, tum quia ad evitandas fraudes usurarum, & ne dator pecuniæ ita magnos fructus abique periculo percipere fatagat, disticta debet esse hinc inde certa, & invariabilis, ut ex reformatione Pauli V. habemus in materia Societatum officii, ex deductis in Romana Societatis Officii 2. Maii 1659. coram Melio, & habetur actam in eadem causa pro Cæsare Columna in sua materia sub tit. de Societ. offic.

Tum etiam, quia si quem habuit emptor animum recedendi à contractu, ille fuit in via, non in termino, & sic simplex velleitas, non deducta ad voluntatem determinatam hinc inde stabilitam; Et clarius, quia si quæ adfuerit voluntas deducta ex distictis actibus sequentibus mensibus Novembris, & Decembris, ab ea recessum fuit per actum contrarium facti, prævalentem verbis, cum exactione fructuum, seu emolumentorum pro alio mense subsequente, ex quo actu dicitur immutata prior voluntas, quia non possunt stare simul, contractum esse dissolutum, ac fructus percipi, ut frequenter in dicta materia Societatis officii præsertim in dicta Romana Societatis officii pro Cæsario.

Quo verò ad alium actum judicialis distictæ, ex duobus dicebam illam non suffragari, primò quia interpellatio non erat personalis, prout requiritur ad effectum inducendi veram, & certam scientiam in altero contrahente, qui certus ita reddatur de dissolutione contractus, licet enim in Societatibus officii contrarium servetur, artamen id procedit stante pacto, ut observat Zacch. de Societ. offic. n. 222. cum seq.

Et secundo clarius, quia stante gravi infirmitate, cum imminente periculo mortis, jam ad duos, vel tres dies subsequente, actus dicitur continere fraudem manifestam, ad text. in c. 2. de renunciationib. in 6. ubi Franch. & ceteri, Paris. in resgn. lib. 12. g. 6. Gomez. in regula de viginti, & in terminis feudalibus, de refutatione, vel subinfundatione facta in infirmitate Capan. de jure valevit quest. 18. & 21. p. 4. cum aliis in Senogallien. Castr. sub tit. de feud. disc. 1. Et in terminis mutationis periculi vitæ Societatis officii in infirmitate decif. 145. n. 10. p. 5. rec. Unde propterea in beneficiis, renunciations factæ per 20. dies ante mortem judicantur fraudulentæ per regulam de 20. Et in terminis Societatis officii, reformatio Pauli V. præscripsit terminum 15. dierum, & ad quam materiam fraudis in his terminis conferunt deducta in Romana pro Zonghis hoc tit. ad banc eandem materiam officiorum disc. 6. Unde propterea actor, visis his difficultatibus assumpsit onus probandi distictam extrajudicalem in tempore congruo factam, quam non negabam ita fieri posse, ut advertit Zacchias de Societ. offic. n. 285. & seqq. ubi allegantur Salustius, & ceteri, sed deinde causa fuit concordata.

ROMANA OFFICII AGRICULTURÆ PRO CÆCILIA PAGNA CUM BENEDICTO FRATRE.

Discursus pro veritate super casu postea deciso per
Rotam, ut infra.

Si ex Apostolica provisione officium non vacat, sed transmittitur ad hæredes officialis, an transmitti dicatur ipsa officii substantia, vel potius solum pretium, & quatenus istud transmittatur, an pendente illius solutione transmissarius participare debeat de ejusdem officii emolumentis pro rata. Et quod tempus attendi debeat in regulando valore officii.

S U M M A R I U M.

- 1 Casus controversæ.
- 2 De fructibus recompenfatiuis debitis per emptorem officii creditori pretii ex l. curabit.
- 3 An dispositio d. l. procedat aliâ, quam ad favorem venditoris, ad favorem scilicet creditoris ipsius venditoris.
- 4 Declaratur conclusio, quod favore dicti creditoris non currant fructus recompenfatiui.
- 5 De fructibus debitis per primogenitum de pretio feudi novi communicando secundogenitis.
- 6 Dominus partis officii non vacabilis, post mortem officialis, an dicatur habere condominium ipsius officii, vel solum pretii, & de effectibus.
- 7 Officium concedi potest duobus in solidum.
- 8 Quando & ad quos effectus officia sint in commercio, & reputentur jure allodialium.
- 9 In officiis, & feudis non attenditur simulatio, neque locum habet titulus plus valere quod agitur, &c.
- 10 Damna, & interesse, seu fructus recompenfatiui, an debeantur ad rationem fructuum officii vacabilis.

D I S C. XVII.

Officium Notariatus agriculturæ, Sixtus V. adempta facultate, aliâ Consulibus competente conferendi, applicavit Cameræ Apostolicæ, illudque mediante cujusdam summæ solutione contulit, sub decreto, quod si mors officialis contingeret infra proximum triennium, ejus vacatio sequi non deberet, sed pro integro valore ad ejusdem officialis hæredes transmitteretur, abinde verò citrà per mortem, sequi deberet vacatio pro sola medietate, pro alia verò transmitteretur ad hæredes, quibus successor de officio provifus pretium pro hac rata solvere teneretur; Cum autem Benedictus, & Cæciliæ pater aliquam dicti officii portionem possideret, atque sequuta ejus vacatione, illud per Papam collatum esset dicto Benedicto, post plures annos, in quibus fuit possessor, & emolumenta percipit, ortæ fuerunt inter eisdem Benedictum, & Cæciliam communis parentis hæredes plures controversiæ, super paternæ hereditatis divisione, compromissa in arbitros, inter quas per istos decisas, fuit illa super dicti officii fructibus, seu emolumentis, an scilicet pro rata non vacata, quæ ad hereditatem pertinebat, in hoc judicio familiaris eriscundæ venirent dicta emolumenta, necnon officii valor, ut de præfenti, vel potius attentio tempore mortis communis parentis, & in omnibus, ad favorem Cæciliæ decisum fuit, venire scilicet emolumenta, & attendendum esse valorem de præfenti.

Non acquievit in hac parte laudo Benedictus, præterdens in hereditate remansisse solum creditum pecuniarum infructiferum pro rata ab Officiali successore asequendum, attentio valore de tempore vacationis, emolumenta verò, utpotè sequelam domini, spectare ad ipsum tanquam officii dominum; Et introducta desuper lite coram A. C. seu Præfato deputato ad laudi executionem, ex parte Cæciliæ, ac etiam arbitrorum, pro veritate de meo judicio requisitus fui, super solo puncto participationis emolumentorum.

Pro laudi justitia censui respondendum, ex duplici fundamento, primò quia ubi etiam, juxta officialis præterfionem, jus hereditatis consisteret in solo credito pro rata pretii, adhuc tamen ad effectum de quo erat controversia, id coincidebat in idem, quia cum esset creditum ex causa pretii rei fructiferæ, intraret æquitas text. in l. curabit, Cod. de action. empti, cum non debeat emptor eodem tempore habere rem, & pretium; Licet enim

enim istas æquitas procedat favore domini fructus rei venditæ alias percepturi, & quorum fructuum loco subrogatæ dicuntur usuræ resultantis ex dicta æquitate, recompenfativæ proinde punctatæ, secus autem favore creditoris pecuniarii venditoris, per emptorem accollati, ex ea ratione, quod si actus venditionis sequutus non esset, de ipsius rei venditæ fructibus, quorum loco istæ usuræ subrogatæ sunt, ipse non participasset, ideoque dari non potest subrogatum sine principali, ut in his terminis firmatur apud Millin. decif. 378. & decif. 258. num. 3. par. 10. recent. non obstante quod ab hac decisione recessum sit, ut decif. 366. eadem par. 10. quoniam illi fuit ex alio facti fundamento, non quod impugnetur dicta conclusio potius approbata, & de qua solum dubitari potest in casu posito per Leotar. de usur. qu. 78. n. 18. & 19. de quo in præfenti opus non fuit agere.

Attamen hanc difficultatem intrare dicebam in eo, qui esset creditor venditoris ex causa mutui, veri, vel interpretativi, sine quo receptum est non dari usuram, quam ita creditor ex dicta causa committeret, recipiendo istos fructus, de quibus utpotè non suis inspicere non pertinet ad creditorem, an illi percipiantur per venditorem, vel per emptorem, & an hic ob retardatam sibi debitæ pecuniæ solutionem sit in lucro, necne, quia in materia usuraria non spectatur utilitas debitoris, sed solum id, quod interest creditoris, Leotar. de usur. q. 32. n. fin. q. 78. n. 14. & que. 80. n. 18. & sæpius in sua materia sub tit. de usur. Secus autem ubi creditum, nullum sub se continet mutuum verum, vel interpretativum, sed provenit à condominio rei, ob cujus indivisibilitatem, illud per mortem officialis pro rata non vacante resolvitur in pretium, ipsius rei loco subrogatum, quia tunc occultari videtur quidam actus emptionis, & venditionis, quod scilicet, illa officii rata non vacabilis, quæ jure domini per officialem viventem possidebatur, ob impeditam divisionem ab ipsa subjecta materia resultantem, censetur per hereditatem Officialis morientis vendita Officiali successoris, ita proinde effecto debitori in pretio rei fructiferæ, ideoque dicta difficultas, quam à scribentibus pro Benedicto non tactam, ego pro ratione dubitanti deducebam, non videbatur ad facti speciem applicabilis.

Ponderabam ad id probandum, simile de pretio feudi novi acquisiti titulo oneroso in forma individua juris francorum, per primogenitum, communicando secundogenitis, juxta ea, quæ habentur sæpius deducta in sua materia sub tit. de feudis, præsertim in Parmen. disc. 12. quoniam in locis, in quibus hæc materia est frequens, receptissimum est, pro dicta rata pretii, deberi secundogenitis interesse recompenfativum fructuum feudi, ad eam rationem, quam illud fructavit; Prout si legitima, quæ debetur filiis in corporibus, ob istorum individua naturam, seu ex alia probabili causa assignetur in pecunia, debentur adhuc fructus ad eam ratam, quam importent fructus ipsorum bonorum, quorum loco subrogata est dicta pecunia, tanquam pretium illorum jure venditionis, quam ita lex occultat, cum similibus, stante præsertim observantia ipsius Cameræ, quæ pro tempore vacationis istius officii, plurium annorum spatium ignotæ, ob sequutam in Germaniæ partibus mortem illius, in cujus faciem cantabat, repetit solum fructus pro medietate vacata, agnoscendo reliquæ medietatis fructus, non ad ipsam, sed ad hæredes officialis pertinere.

Alterum erat solidum fundamentum, quod (prædicto etiam cessante) sufficiens erat ad laudi justificationem, quod hæc rata officii non vacabilis pertinere diceretur ratione domini productivi fructuum, & pertinentiæ emolumentorum; Ad quod probandum, reflectendum esse dicebam ad receptissimam distinctionem, quam in hac materia habemus, quod aliud est agere de ipsius officii substantia, ad effectum, ut ejus possessor dicatur officialis, ac exercere possit munia officii incumbentia, aliud verò agere de ejusdem officii commodo, & utilitate tam in sorte, quam in fructibus.

Primo casu, & ad primum effectum, admittendam bene dici per scribentes pro Benedicto, officium non residere, nisi penes eum, cui Papa concessit, ipsamque dici officialem, quoniam ut hic dicitur talis, opus est, quod per Principem, vel eum, quem Princeps deputavit, cognoscatur & reputetur idoneus ad exercendum illud munus, quod officio incumbit, illumque solum Principem in suis libris, vel rotulis officialium descriptum habet, ad effectum etiam sciendi personam, per cujus mortem, vel delictum

est vacaturum, atque isto casu, & ad effectus prædictos, bene procedit conclusio, quod officia, utpotè de Regalibus, non sunt in commercio, neque transeunt de uno in alterum absque beneplacito Principis, prout quod in officiis, adinstar feudorum non intrat titulus plus valere quod agitur quam quod simulatè concepitur ut infra, & his omnibus spectatis, admittendam, quod solus Benedictus esset officialis.

Licet enim non implicet officium concedi, etiam quoad hanc substantiam pluribus eodem tempore in solidum, ut per Reverter. decif. 168. Lanar. conf. 39. nu. 27. & 28. & in voto Merlin. Datarii in Rom. officii Rincontri 5. Junii 1623. de quo in Rom. fideicommissi de Boncompagnis 14. Sept. 1663. coram Bevilacqua, in fin. etiam habetur in Romana officii de Maximis hoc tit. disc. 3. nihilominus Papa id non fecit, neque Domini hujus ratæ non vacabilis, qui possunt esse infantes, vel mulieres dici possunt officiales.

Secundo autem casu, & ad dictum effectum commodi ex ejusdem officii emolumentis resultantis, secus dicendum est, quia hæc reputantur tanquam merè allodialia, sunt in commercio absque Principis beneplacito, & possideri possunt per quemcumque, licet inhabilem ab officii exercitium, etiam infantes, & mulieres, cum quibuscumque a liis dominiis, & liberæ dispositionis effectibus, ut in Magistrali Romana officii scriptoria 13. Maii 1583. Al-dobrandino, & 1. Aprilis 1588. coram Pamphilio confirmata 27. Maii 1591. coram eodem, in Tudertina officii Cancellaria 19. Januarii 1598. cor. Lancell. apud Seraph. dec. 389. n. 6. & 7. Millin. dec. 251. nu. 9. & 10. dec. 14. post Fenzon. ad Statut. dec. 116. nu. 14. & 15. p. 4. rec. tom. 2. decif. 335. nu. 15. apud Postum. de manut. Romana præf. officiorum 27. Novembr. 1655. §. non obstat in fin. & §. seqq. & 1. Decembris 1659. coram Bevilacqua, & habetur sæpius hoc tit. ad hanc eandem materiam.

Istud secundum dominium, verè, & propriè non consistit in ipsa substantia, seu titulo officii, sed solum consistit in ejus pretio. Unde Sixtus V. bene loquutus est, dicendo, ad hæredes Notarii defuncti transmitti pretium portionis non vacabilis, hoc verò pretium non dicitur spectare jure simplicis crediti, sed jure domini productivi fructuum, & emolumentorum, & sic stant simul, dominium esse in pretio, & ex eo resultare dictum effectum.

Hinc si Mevius cum sua pecunia, & ad proprium commodum emit officium in faciem Titii, absque dubio, quoad Principem, Titius, non autem Mevius est officialis, quem solum Princeps in talem agnoscit, & tamen officii emolumenta pertinent ad Mevium, qui est dominus pretii, quia quoad utilitatem hic est dominus officii, quamvis ille sit officialis quoad nomen, & potestatem exercendi munia personalia officio incumbentia.

Habemus hoc in feudis, quæ fraternizant cum officiis, quæ pari passu ambulant, quoniam in eis non datur simulatio, ideoque locum non habet titulus plus valere quod agitur &c. unde si ego cum mea pecunia emo feudum ad proprium commodum, sub simulato nomine Tertii, expressè declarans se habere nudum nomen, adhuc tamen ille est verè feudatarius, & Baro, ut latè decif. 100. par. 9. recent. repetit. post Marin. resol. 38. lib. 2. ubi idem frequenter in Mantuana bonorum, & in aliis in sua materia sub tit. de feud. & tamen tota utilitas feudi est Domini pecuniæ, non autem illius, quem Princeps de feudo investivit, quamvis ille sit feudatarius.

Comprobari dicebam hæc evidenter ex duplici circumstantia una scilicet jam dictæ observantiæ Dataria, quæ pro tempore vacationis, ut supra, per plures annos ignote, fructus repetit à possessore pro sola medietate vacata, pro absoluto præsupponendo, reliquos pertinere ad officiales hæredes, seu dictæ ratæ non vacabilis, dominos, ob jam dictum dominum utilitatis; Et altera, quod idem Sixtus sub eadem lege erexit vel reformavit officia Notariorum Curia Capitolina, ut scilicet succedente morte officialis infra primum triennium, non sequeatur vacatio, ab inde verò sequatur solum pro medietate pro qua emolumenta deberentur hæredibus, donec successor pretium solveret.

Neque novum est vacationem ita non sequi, nam etiam in antiquis militiis, quorum loco ista moderna officia subrogata sunt, seu speciem habent, idem quoque decerni solebat, ut scilicet infra certum tempus non vacarent, vel solum in parte, ut in l. omnimodo, §. imputari, C. de inoff. testam. ubi optima gloss. verbo in morte testatoris.

Quodque etiam in officiis vacabilibus, damna, & interesse

resse, debeantur ad rationem fructuum ipsorum officiorum, habetur apud Seraph. *decis. 714. n. 4.* quod in parte vacabili videtur parum probabile, quia, nec iustura, nec æquum est, ut absque periculo, fructuum adeo excessivum percipere debeat, qui sortem habet salvam, de quo tamen habetur actum in Romana pecuniaria Valtrini *hoc tit. disc. 11.* sed quoad partem non vacabilem, ob cessantem dictam dubitandi rationem casus videtur plausus.

Eiusto isto responso, neque Benedictus acquievit, sed inproducta postmodum causa in Rota coram Bourlemont, me pro neutra partium scribente, ut frequenter contingere solet in respondentibus pro veritate, assumpta fuit disputatio super valore, an scilicet in hereditate communis parentis adesset pietum, pro quo medietas non vacabilis acquisita fuit, & quod tempus esset attendendum, an scilicet illud mortis, vel potius præsens, ita ut augmentum ex temporis beneficio causatum, hæreditas, à successivè utriusque hæredis commodo cedere deberet, necne, & sub diebus. 2. Martii, & 22. Junii 1668. ad favorem Cæcilie pro attendendo de tempore præsentis prodierunt resolutiones, ex quibus de consequenti resultat altera circa fructus, super qua solum requiritur fueram, dictæque resolutiones mihi iustæ, & probabiles visæ sunt, ex dicta ratione, quod licet officium quoad ejus substantiam sic de Regalibus, & non possit residere nisi penes eum, quem Princeps deputavit, ad effectum ut iste in officialium rotulo sit descriptus, ipseque dicatur persona publica, officii exercitii, & præminentias, ac jurisdictiones habens, nihilominus non implicat, etiam sine Principis placito, utilitatem burlesam esse alterius, multo magis ac indubitanter, ejusdem Principis auctoritate accedente, eodem modo habemus de habentibus liberam reservationem decreti, quoniam in effectu, quoad pretium, omnemque commodum pecuniarium, & utilitatis, vel damni effectus, officium dicitur in dominio reservatarii, non autem titularis, & consequenter istius debet esse augmentum, sicut e converso videtur decrementum, ex regula *secundum naturam, &c.* Individua verò officii natura percipit titulum seu substantiam ad dictos alios effectus exercitii, ac fidei præstandæ exercenti tanquam publico officiali, necnon amissionis ob delictum, seu mutationis personæ ob mortem naturalem vel civilem, cum similibus, non autem dictos alios effectus compatibles cum individualitate ac jure Regaliæ, ut ita conciliando contrarias auctoritates ac decisiones habetur in decisionibus deluper sub dictis diebus editis coram Bourlemont, præsertim secunda 22. Junii 1668. licet in ea pro meo iudicio non bene dicatur idem officium esse diversæ naturæ pro medietate scilicet personale, & pro alia medietate hæreditarium, & non vacabile, quoniam quoad ipsum titulum ejusque substantiam hoc est incompatible, dum ita dare oportet, quod officialis distincti plures essent hæredes pueri, & mulieres, seu alii inepti, omnes essent officiales, & Notarii, ac ea, quæ ad officium pertinent exercere possent, quod utique dicendum non est, quia unus debet actualis officialis, in cujus persona titulus, & substantia officii resideat cum exercitio, & præminentias, & transmissibilitas verò partis percipit commodum, & utilitatem ut supra.

ROMANA SEU MACERATEN. FRUCTUUM
PRO VALENTE,
CUM CAMERA APOSTOLICA.

Casus disputatus coram Theaurario.

Quomodo probetur perfecta alienatio commoditatis officii, Et an in his juribus vitæ alitis habentibus periculum amissionis potius per mortem unius, quam alterius personæ, dentur contractus præsumpti, & taciti, vel debeant esse expressi.

S U M M A R I U M.

- 1 Adli series.
- 2 Commoditas officiorum etiam sine beneplacito est in commercio.
- 3 In juribus vitalitatis, & vacationi subjectis contractus debet esse expressus, & non attenditur tacitus seu præsumptus, & de ratione.
- 4 Examinantur adminicula inclusiva, vel exclusiva consensu.

Officium Notariatus Maceratæ, ex consuetudine solitum retineri in dominio seu commoditate Theaurariorum Marchiæ pro tempore, per prædecessorem Theaurarium cessum fuit Hadriano Honorato in Theauraria successori, non curanti personam officialis mature, sub cuius vitæ periculo repositum erat; Mortuo autem dicto Hadriano, ac deputato administrationi Theaurariæ, cujus apparatus adhuc durabat, Quintiliano Valente, cum Cecolini, & Silvestri novum ejusdem Theaurariæ appaltum suscepissent, factis quibusdam calculis dati, & accepti inter dictos novos Theaurarios, & dictum administratorem; inita fuit per istum sub die Septembris 1653. apoca, per quam declaravit Honoratum, seu negotium debitorem in scut. 2123. ex quibus, bonificatis scut. 1350. pro pretio officii Notariatus, promittit solutionem residui, quando Camera bonificaret eas partitas, ex quibus dictum creditum proveniebat, quibus peractis, ratio bancaria Philippi de mense Martii 1656. se composuit cum Camera, subintrando in universum Jus activum, & passivum dicti Honorati, & Camera, & successivè sub credulitate, quod inter Honorati effectus adesset dictum officium; De anno 1650. curavit mutari personam, sub cuius nomine, & periculo illud stare, atque de anno 1667. illud cum Beneplacito Apostolico alteri, pro pretio scut. mille circiter vendidit.

Cum autem Camera esset in notabili summa creditrix prædictorum de Cicolinis, & Silvestris ex eadem causa Theaurariæ, præterdum cepit dicti residui solutionem à Valente excipiente de solutione cum dicti officii fructibus, seu emolumentis in Theaurariæ causam obventis, quod non solum per Camerales impugnabatur, sed per viam conventionis petebatur etiam pretium dicti officii per Valentem venditi, utpotè ad prædictos Cecolinum, & Silvestrum pertinentis à dicto anno 1653. in quo illud venditum, seu in solutum datum fuit, de cujus venditionis vel dationis in solutum imperfectionem seu inefficacitate replicabatur, unde propterea.

Introducta causa coram Theaurario Generali, Camerales fundatam dicebant eorum intentionem, in eo quod ad perfectionem contractus emptionis, & venditionis, sufficit intervenire tria consueta requisita, nempe rem, pretium, & contentum, absque necessitate justificandi traditionem, quamvis necessariam ad translationem domini, cum hæc non exigantur in juribus incorporalibus, in quibus sola cessio fiat loco traditionis, ac etiam, quia hæc sequuta dicitur, dum iidem Cicolini, & Silvestri ejusdem officii emolumenta exegerant, & in qua præsertim exactione tanquam observantis, & effectu actione actus magnam vim faciebant, subjungendo (in hac parte bene) ad hujusmodi domini translationem non fuisse desiderandum Beneplacitum Apostolicum, quia istud necessarium est, ubi agitur de ipsa substantia officii transferenda de una persona ad aliam, secus autem ubi persona Officialis non immutata, tractatur de sola translatione commoditatis, ex iis, quæ habentur in Romana officii seu pecuniaria pro Camasseo *disc. 16.* & in aliis *hoc tit.* ad hanc materiam officiorum, cum sit hodie conclusio plana.

Scribens pro dicta ratione bancaria rea conventa, non negabam, quod ubi in facto verificaretur legitimus concursus dictorum trium requisitorum, resultaret perfectio contractus absque alio requisito traditionis, ex premis in jure veris; Sed ultra defectum potestatis vendendi concurrentem in Quintiliano administratore, super quo puncto, utpotè in nudo facto consistente partes non erant Advocati, sed causæ Patroni, dicebam difficultatem residere in verificatione tertii requisiti consensu, qui debet esse utriusque contrahentis simul junctus, cum aliud non sit contractus, nisi duorum consensuum in idem tendens, ita ut quando sequitur conjunctio consensuum, cum dicatur ille perfici, ut *decis. 395. numer. 2. part. 5. recent.* & passim, cum sint Principia certa; De ista verò consensuum conjunctio non constabat, quoniam apoca facta erat per solum Quintilianum, personam venditoris gerentem, absentibus illis, qui personam emptorum gerere debeant, de quorum subsequito consensu nullibi docebatur.

Et quamvis Camerales replicarent de consensu præsumpto, seu implicito deducto ex dicta observantia in percipiendis dicti officii emolumentis, nec non ex silentio in petendo residui debito, quod alias non acceptata dicti officii venditione, seu datione in solutum in vim ejusdem apocæ solvi debuisset, Nihilominus dicebam, id rectè

rectè sufficere, ubi ageretur de contractu super rebus & bonis indifferentibus, cum voluntas, non minus verbis, quam facti probari possit; secus autem in hujusmodi officiis, & juribus vitalitatis, periculo vacationis subjectis, & cujus periculi ratione, magnum solet esse eorum emolumentorum longe supra fructum bonorum indifferentium, dicto periculo non subjectorum, tunc enim consensus debet esse clarus, & expressus, alteri contrahenti innotescens, ita & taliter, quod actus remaneat omnino irretinibilis hinc inde, & ex ea clara ratione, quod aliàs de facili posset fraus fieri per eum, de cujus expresso consensu non apparet, dum ita posset se regulare ab eventu longævæ vel respectivè brevius vitæ officialis, à qua pendet periculum vacationis, atque contingente vacatione de proximo, negare contractum, ut in confirmilibus terminis Societatis officii Zanch. *de Societ. n. 395. & seq. Cyriac. controu. 252. n. 4. & 5. Rota decis. 960. par. 1. divers.* & habetur deductum in sua materia *sub tit. de Soc. off. præsertim in Romana pro Cæsare Columna, & in aliis.*

Clarius accedente adminiculo, dicti consensus potius exclusivo, dum præfati Cicolini & Silvestri, nunquam curant, vel mutare personam officialis, vel obtinere reservationem, decreti ad eorum favorem, & e converso id gestum fuit per Valentem de anno 1658. & qui deinde tanquam dominus ad venditionem etiam processit.

Contrarium verò adminiculo deductum ab exactione emolumentorum erat æquivocum, quia cum dicti Theaurarii essent creditores Honorati, & successivè Valentis, utpotè in universum Jus activum, & passivum istius subrogati, prædicti residui, rectè potuerunt dicta emolumenta sub manu exigere in satisfactionem, & sic non est observantia univoca quæ concludat per necessè; potissimè quia officium prædictum ex consuetudine præterita, erat quodammodo annexum Theaurariæ, cujus Casperio, seu Depositorum, substituit dictum officium exercentes, cum præsupposito dictæ annexionis, continuantes antiquam consuetudinem, mensuatim emolumenta solvebant, Unde erat actus æquivocus non sufficiens ad illum consensum, qui debet esse expressus, ex dicta ratione, quam cum sensu etiam veritatis credebam probabilem.

REATINA CANCELLARIÆ
PRO JOANNE DE BONIS
CUM CAMERA APOSTOLICA.

Casus disputatus coram Theaurario, incertus est exitus.

An reservatarius dispositionis officii ex Decreto apponi solito, possit dictum decretum seu dispositionem sine Beneplacito Apostolico remittere eidem officiali, etiam in præjudicium creditorum hypothecariorum.

S U M M A R I U M.

- 1 Casus controversæ.
- 2 Quando officia sint in commercio, & alienari vel obligari possint absque assensu.
- 3 In Titulari an dari possit cessio translativa reservationis decreti, & quid hæc cessio operetur.
- 4 Quid in præjudicium creditorum cedentis, qui habebat decreti reservationem.

D I S C. XIX.

Mit Mutius Orsinus de ejus pecunia, officium Cancellariæ Reatinæ, sub nomine, & in faciem Joannis de Bonis, cum reservatione Decreti super pura, & libera dispositione ad ejus favorem, & postquam debitum cum Camera Apostolica contraxerat per susceptionem Appaltus Status Castri, omne Jus, quod ipse in dicto officio habebat, eidem Joanni vendidit seu cessit pro eodem pretio, pro quo officium emptum fuerat, coram Notario, & testibus effectivè numerato; Cùmque post aliquod breve tempus idem Mutius prætenderet Camera debitor in notabili summa juxta seriem, de qua in Romana seu Viterbiensi appaltus hoc titulo *disc. 122.* Hinc proinde Camerales molestare cœperunt dictum Joannem cor. Theaurario Judice ordinario causarum Cameralium in prima instantia, præterdentes in vim dicti decreti procedere ad alienationem officii.

Card. de Luca Lib. II.

cii, tanquam de bonis debitoris non obstante prædicta cessione, utpotè in valida, & habenda pro infecta ex defectu Beneplaciti Apostolici.

Pro reo convento scribens, cum sensu etiam veritatis, nisi facti circumstantiæ concurrerent probantes fraudem, & collusionem in dubio non præsumendam, dum præsertim actus publicè, & sincerè factus appareret mediante effectiva solutione pretii in pecunia numerata coram Notario, & testibus in ipso actu alienationis, parum probabilem dicebam Cameralium prætensionem, cum ageretur de re indifferenti in libero commercio existente, quam nil impediabat in alium transferri.

Licet enim officia dicantur de Regalibus, neque sint in commercio sine Principis beneplacito, attamen id procedit quoad ipsius officii substantiam ejusque translationem de una persona in alteram; ita ut agatur de creando novo Officiali, vel ubi agitur de acquirendo Jure reali super ipso officio in præjudicium Principis in casu vacationis, vel tertii, ex ejusdem Principis concessionem, vel assensu Jus acquirentis, secus autem ubi de solo commodo, & interesse burfali circa pretium, vel circa fructus, & emolumenta, ut ita distinguendo firmatur in Romana officii Scriptoriæ prima Aprilis 1588. coram Pamphilio, quæ reputatur in materia magistralis, sæpius canonizata, præsertim in Tudertina officii Cancellariæ 9. Januarii 1598. coram Lancelloto apud Seraphin. *dec. 389. n. 9. & 7. Millin. dec. 251. n. 9. & 10. dec. 116. n. 14. & 15. p. 4. recent. tom. 2. & in aliis,* ut in Romana pecuniaria, seu officii pro Camasseo *hoc cod. tit. disc. 16.*

Si ergo hujusmodi facultatis alienatio, utpotè concernens merum commodum burfale super affectuone pretii, & emolumentorum, Officialis persona non immutata, cum non percuteret officii substantiam, fieri poterat sine beneplacito, etiam per viam translativè cessionis in quemcumque tertium, multo magis fieri potuisse dicebam ad favorem ipsiusmet officialis, cujus respectu, alienatio seu cessio prædicta, potius extinctiva, quam translativa dicenda erat, importans solum liberationem officii ab ea servitute, seu vinculo, cui ex decreto obnoxium erat, cum aliàs dari non possit actio, & pactio in eodem subjecto, ex iis quæ ad rem facere videntur apud Buratt. *dec. 9. 10. n. 6. 7. & 8.* Et ad instar cessionis, seu alienationis usufructus, quæ fiat ad favorem proprietarii ad text. in *l. usufructu, ff. solut. matrim. & leg. cum in fundo, ff. de jure dorum cum concord.* per Cenc. *qu. 114.* ubi de Domino fundi censiti acquirente censum, vel e converso de creditore censuario, qui fiat dominus fundi, & conferunt quæ habentur apud Greg. *decis. 68. num. 4. & 5.* de cessione non reportanda à creditoribus satisfacti de pretio bonorum debitoris, ita ut illa resolvatur in simplicem quietantiam, cum similibus.

Verùm licet tanquam Advocatus hæc deducere, non tamen in ordine ad omnimodam incompatibilitatem in hujusmodi officiis, & Juribus differentibus illa reputabam omnino tuta, ex iis quæ de compatibilitate possessori beneficii ad acquirendam translativè commoditatem pensionis super eodem beneficio reservatæ, habentur in Albanen. pensionis 4. Decembris 1658. coram Priolo, & latius in ea causa in sua materia *sub tit. de pensionibus.* Sed opus non fuit hæc discutere in hujusmodi disputatione, dum in ea strictè satisfaciendo Cameralium objecto, agebatur de solo puncto, num in hujusmodi cessionibus, vel alienationibus requisitum esset necne Beneplacitum Apostolicum.

Examinandus tamen veniret hic punctus, quando admissa etiam validitate cessionis, prætenderent Camerales, vel alii cedentis creditores super hujusmodi pretio, seu commodo pecuniario ex dicto reservationis decreto resultantem, hypothecam jam contractam exercere, quia ex eodem principio ex parte cessionarii, ut supra deducto quod officia respectu commodi burfalis (ipsorum substantia non immutata) sint in libero commercio, ad instar quorumcumque bonorum allodialium, sequitur sub hypotheca etiam creditorum cadere, & consequenter illam exercibilem contra quemcumque tertium, in quem res hypothecata transferit, cum non potuerit debitor alienando, juri per creditores quæsitò præjudicare, & in hoc puncto parti meum patrocinium requirenti, pro veritate juxta stylum, insinuabam residere majorem difficultatem cum ita conclusiones ut supra ex hac parte deductæ retorqueri possent.

Ad hanc autem difficultatem evitandam, cogebam con-

grum esse dictum motum cessionis extinctivæ seu liberationis ab onere, seu vinculo, tanquam per dicti Juris confusionem, seu annihilationem, cum tunc hypothecæ resolvantur ex cessante subiecto. Adinstar hypothecæ competentis censu, quem debitor activum habeat, quia si translative in alterum alienetur, hypothecæ adhuc durant, sed si per debitorem extinguatur, evanescent, quod pariter procedit in hypothecæ competente super usufructu extincto, & cum proprietate consolidato, sive in pensione Ecclesiastica extincta cum similibus.

In hoc autem, cum verba acquisitionis concepta essent per viam emptionis, & translative cessionis, intrare poterat aliqua difficultas, quatenus id esset compatibile; Et sic pro meo iudicio totus punctus erat in ista compatibilitate, de qua satis dubitabam contra clientem, ex iis, quæ habentur in d. Albanen. pensionis, quia tamen adhuc formiter punctum disputare occasio non præbuit, his ita per modum motivandi insinuat, maturus iudicium reservatur, quod in ista disputatione efformari non potuit, cum communicatæ non essent informationes Cameralium &c.

MACERATEN. OFFICII SECRETARIATUS PRO DOMINICO STAMPETTO CUM FRANCISCO TALLEONO.

Casus disputationis in Congregatione boni Regiminis, sed non resolutus ob mortem Stampetti.

Officialis, qui manualiter, & non in titulum, ex electione alicujus Universitatis, assumptus est ad officium, an possit removeri etiam sine causa, & an talis officialis petere possit manutentionem in quasi possessione.

S U M M A R I U M.

- 1 Casus controversiæ.
2 Remotus ab officio debet in possessione manutentari, donec videatur, an poterit removeri.
3 An Officialis possit removeri ab officio, negatvè.
4 Declaratur, quando id procedit.
5 Capellani manuales possunt amoveri etiam sine causa.
6 Infirmitas vel senectus an sit iusta causa remotionis, & præsertim de morbo podagræ.
7 Declaratur, quando illa amovendi facultas aliàs de jure libera, non sit absque exercitibus.

D I S C. XX.

Congregatio generalis Provinciæ Marchiæ Anconitanæ, solita habere Secretarium, qui apud illum Præfidentem, seu Governatorem resideret, ejusdemque Provinciæ negotia gereret, de anno 1622. ad hujusmodi officium, simpliciter, & absque aliqua temporis præfinitione, elegit Dominicum Stampettum, qui continuato spatio annorum 43. illud accuratè, ac laudabiliter exercuit, obtento contracto Salario ann. scut. 150. Cum autem de anno 1665. eadem Congregatio illum amovisset, atque ad idem officium elegisset Franciscum Talleonum, assignata ratione inhabilitatis Stampetti ob podagræ morbum quo laborabat, habito per amotum recurru ad Congregationem Boni Regiminis, ac petendo in primis, & ante omnia manutentionem in sua longæva quasi possessione, assumptaque desuper dispositione.

Pro isto scribens dicebam, quod ex infra dicendis, negari non poterat probabiliter dubiam reddi facultatem dictæ Congregationis removendi de facto, & sine causa illum Officialem, qui laudabiliter officium exercuerat spatio annorum 43. quod sufficiebat, ut in summariissimo postessorio retinendæ pro eo respondendum esset, ut in specialibus terminis manutentionis dandæ Officiali de facto remoto, donec videatur, an remotio fieri poterit necne, habetur firmatum per Rotam dec. 229. p.9. rec. n.17. & seq. & per tot. ubi de rationibus, & auctoritatibus ibi de facili videndis.

Quod autem dicta remotio fieri non poterit, vel saltem id esset probabiliter dubium, in petitorio discutiendum, itaut resisteret dictus effectus principaliter desideratus manutentionis, hac discussione pendente, obtinendæ, deducebam tanquam Advocatus, latè firmata per Magistrum de Magistr. lib.1. c.27. n.16. & seqq. Larrea dec. 2. n.5. & seqq. Fregos. de regim. Reipublicæ p.1. lib.3. disp. 5. n.42. & seqq. per quos, cæteris allegatis, firmatur hujusmodi remotiones ab officiis, de facto, & sine demerentia fieri non posse, quod in iis qui sint Principe inferiores admittit etiam, Ca-

pyc. Latr. consult. 47. n.27. & seqq. ubi remotionem substituendo, totum se fundat in suprema, & absoluta potestate Principis, cui dici non potest, cur ita facis, admittendo veriorum esse negativam in reliquis Principe inferioribus in quibus dicta ratio non urgeat, & in specialibus terminis officii tabellionatus concessi absque limitatione temporis, non amovendi sine causa, Gratian. discept. 167. n.15. cum seqq. & 590. n.12. cum seqq.

Verum quidquid esset de præmissorum veritate in suis casibus, eorum tamen applicatio cessabat in hac facti specie, unde propterea reflectendo ad veritatem, motivum rem nebat periculosum, quoniam dicta etiam opinione re- tenta, pro meo etiam iudicio veriori, in iis, qui jura Supremi Principis non habent, eo procedit in illis officiis, quæ de sui natura, ex consuetudine saltem impressa, perpetuæ, & ad vitam conferri solent, cum tunc inter dantem, & officialem, initus videatur quidam quasi contractus, per quem uterque obligatus dicitur pro toto tempore vitæ; Adinstar illius quasi contractus, qui contrahi dicitur inter beneficiatum, & Ecclesiam, seu Beneficii collatorem, ex deductis per Barbof. de univers. Jur. Eccles. lib.3. c.15. n.14. & 15. ad omnes Beneficialistas; Secus autem in hujusmodi muneribus manualibus jure simplicis famulatus, non autem officii regulandis, ex iis, quæ procedendo cum similibus terminis beneficialibus, habemus de Capellanis manualibus, quæ jure simplicis famulatus regulandæ sunt, ideoque sunt amovibiles etiam sine causa juxta veriorum ac magis receptam opinionem Cardin. in Clem. prima, §. præmissa de supplen. neglig. Prælat. n.4. Rot. dec. 778. p.1. divers. 325. par.2. rec. Hispanen. juris amovendi Curatos, 20. Aprilis 1640. 21. Junii 1641. & 22. Junii 1642. Peutingerio, quarum ultima est 116. p.9. rec. Pampilon. Vicariæ 28. Martii 1659. Albergato, Sulmonen. juris amovendi Capellanos 10. Januarii 1655. Priolo, & in aliis de quibus sub tit. de Benef. in genere, ac etiam sub altero de Parochis non obstante longævo servitio, quoniam istud non obligat dominum invitum ad retinendum famulum, & è converso non obligat istum ad serviendum, cum solum tempus non sit aptum ad inducendum, vel tollendam obligationem ad communiter notat. in l. scilicet annis, C. de pass.

Potissimè quia in præfenti, neque omnino dici poterat remotionem esse sine causa, stante senectute junctam cum morbo podagræ, & sic dupliciter hic dici poterat morbosus, minusque aptus ad servitium; Licet enim scribens tanquam Advocatus dicerem, podagram, ubi præsertim non est continua, non inhabilitare ad officia, & munera publica ad text. in l. unie. C. qui morbo se excusant. & l. à munerib. C. de decur. lib.10. & in specie de non removendo officiali ex causa infirmitatis, Fagnan. in c. cæterum nu. 36. & seqq. de rescript. Nihilominus id pariter est recipiendum, ubi ageretur de remotione ab officio de sui natura perpetuo, & ad vitam seu ad certum tempus concedi solito, itaut possessor quoddam jus, & quasi dominium ejus vita seu præfinito tempore durante habere videatur, secus autem in istis merè manualibus, quibus juridicè, non officii sed famulatus titulus congruentius convenit, Aponte de potestate Proreg. tit. 3. de elect. official. num.8. Reverter. dec. 511. n.2. ubi de Marin. in addit.

Id autem, quod in proposito aliquam probabilitatem habere videbatur, erat, quod ubi non agitur de simplici famulatu privato, in quo unus gerat personam famuli, alter autem Domini habentis liberam suæ domus ejusque bonorum administrationem, sed de quibusdam muneribus publicis, ad quæ deputatio vel respectivè remotio fiat, non per dominum jure privato de rebus suis disponentem, sed per alios pariter Officiales, & administratores, tunc licet verum sit, competere in stricto jure facultatem amovendi sine causa, nihilominus hoc arbitrium videtur aequaliter refrænatum à ratione, qua cessante potest haberi recursum ad Superiorem, saltem per viam querelæ, præsertim ubi remotio aliquam injuriam vel notabile præjudicium remoto causaret, ex deductis per Merlin. dec. 882. n.20. vers. cessat autem difficultas, quod etiam receptum est, ac vidi sæpius practacatum in Capellanis manualibus, ut in sua materia sub tit. de Benef. in genere, ac sub altero de Canonicis & Capitulo ubi præsertim in una Materanen. Cum enim iste laudabiliter se gesserit in officio spatio ann. 43. neque senectus vel podagra impedimentum afferrent, quia duos instruxerat filios, omnia necessaria satis benè exercentes, ac etiam daretur fumus alicujus livoris in aliquibus Provinciæ deputatis, considerabam rectè posse intrare dictæ Congregationis arbitrium pro dicta facultate refrænanda.

Pro-

Proposita causa, Congregatio scripsit Gubernatori pro informatione ad effectum sciendi, an hæc remotio ex præsupposito livore prodidisset, dictæque Congregationis sensus erat expectandi novam Congregationem pro indaganda vera intentione provinciæ, sed subsequuta mors Stampetti, liti finem dedit.

ROMANA SALARII PRO FRANCISCO ET MAURITIO DE ASTE CUM HÆREDE OCTAVII JOTH.

Casus disputatus coram Judice particulari.

Onera incumbencia officiis, quæ ab uno possidentur dominio, sed ab altero exercentur titulo conductio- nis, ad quem pertineant, præsertim illud salarii iudici debito, an iudex non satisfactus de Salario à Notario exercente, habeat regressum contra officii dominum.

S U M M A R I U M.

- 1 Casus controversiæ.
2 Qui propriè, & secundum communem usum dicantur notarii.
3 Verba legum, & Constitutionum intelligenda sunt juxta communem usum loquendi.
4 Judices tractant cum Notariis in exercitio, non cum Notariis in dominio.
5 Observantia satis attendenda præsertim in materia Salariorum, an ab uno vel altero debeatur.

D I S C. XXI.

DUO Officia Notariorum Civilium Gubernatoris Urbis, ex Apostolica concessione onerosa possidebantur per Jo. Baptistam de Aste, seu dictos Franciscum, & Mauritium ejus hæredes, qui utpotè Viri nobiles, ad solum redditum seu industriam possidentes, illa juxta antiquam consuetudinem, pro certa annua seu monstrua pensione locare solebant duobus Notariis, omnia eorumdem officiorum onera in se assumentibus, eo modo, quo practacatur etiam in majori officio Notariatus Criminalis ejusdem Gubernatoris, quod in dominio pertinet ad Insignem Archiconfraternitatem Charitatis in Ecclesia S. Hieronymi, exercitium verò residet penes unum Notarium conductorem.

Cum autem inter alia onera dictis duobus officiis incumbentia, illud esset à reformatione Pauli V. præscriptum, ut singuli Notarii tenerentur singulis mensibus anticipatè solvere Locumtenenti causarum civilium Gubernatoris scut. sex pro ejus Salario, atque discesso ab Urbe quodam Notario, qui tanquam conductor pro plures annos unum ex dictis officiis exerceret, Octavius Tostus Locumtenens, ab altero Notario conductore pro sua rata integre satisfactus, præterderet à d. Notario jam absente consequi debere integrum Salarium unius anni, pro isto, vivens molestare cepit dictos de Aste Officii dominos, quam molestiam post annos 20. & plus, ejus jam defuncti hærede reauffendo; Ultra facti circumstantias, ex quibus præsumpta solutio deducebatur, assumptus fuit disputandus articulus in Curia novus, nunquam antea pro noticia disputatus, nec decisus; An reformatio loquens de Notariis, intelligenda sit de habentium officium in dominio, & pro solo emolumento, vel de Notariis officium actu exercentibus, itaut pro officii oneribus actio contra Dominum competat necne.

Pro dictis de Aste Officiorum Dominis scribens dicebam, Reformationem Pauli V. in Bullar. Constit. 71. tit. de Gubernatore Urbis, §.7. disponere, quod Locumtenens habere debeat scut. auri quinque à quolibet ex duobus Notariis causarum civilium hujus Curie quolibet mense in ejus principio solvenda.

Istud autem Notarii verbum, indubitanter in proposito dicendum est ambiguum, seu æquivocum, utpotè aptum convenire, tam habenti Notariatus officium in dominio, quàm alteri illud habenti in exercitio, Porius autem convenire videtur huic quam illi, quia secundum communem usum loquendi, Notarii propriè dicuntur illi qui tales creantur à Principe vel aliquo magistratu ad id deputato, ad effectum sciendi Instrumenta vel alia acta per Notarios, & publicos tabelliones confici solita, & sub quorum vocabulo juxta dictum communem usum, venire non so-

Card. de Luca Lib. II.

lent habentes hujusmodi officia in dominio ad hæredes etiam transmissibilia pro sola emolumentorum utilitate, cum sæpè haberi soleant per viros qualificados, quibus Notariatus omnino est incongruus, sive per Infantes vel ignaros ad illud ineptos, quia Notarius propriè est scriptor glot. in l. si tibi notarium. C. de pign. & in l. defens. C. de jur. fisci lib.10. ideoque dicebam verba Constitutionis intelligenda esset juxta communem usum loquendi ad not. in c. ex litteris de sponsal. & l. liberorum, §. quod autem Cassius, ff. de legat. 3. Mantie. dec. 59. n.3. latè Rota dec. 135. n.4. & 5. p.10. rec. & in aliis.

Clarius verò observabam, dictam Constitutionem loqui voluisse de Notariis exercentibus, quia Judex non tractat cum Dominis hujusmodi officiorum sibi probabiliter ignotis, sed versatur & tractat cum Notariis exercentibus, per quorum manus concedit sententias vel mandata, pro quibus singulis, ab eorumdem Notariorum manibus de jure recipere deberet sportulas seu emolumenta, quorum loco, ad tollendos abusus vel contentiones, reformatio certam summam præscripsit, ab ipsis Notariis quolibet mense anticipatè solvendam, subrogatum enim sapit naturæ ejus, cujus loco subrogatur, unde quemadmodum sportulæ seu quotidiana emolumenta pro singulis actis seu expeditionibus præstanda essent Judici per manus illius Notarii actualis, qui expeditiones, & acta facit, ita per eandem manus recipere debet hanc mercedem, de cujus inexactioe conqueri non potest, nisi de seipso, quia cum reformatio mandet illam à Notariis præstari quolibet mense anticipatè, promptum habet modum exactiois absque aliquo coactionis actu, cum sola denegatione subscriptionis, & concessiois decretorum, & expeditionum, ideoque nullam dicebam suppetere legalem, vel naturalem rationem, cur hujus negligentie pœnam, non ipse negligens, sed officii Dominus innocens luere deberet.

Et nihilominus, sufficere observabam, ex præmissis casum dici posse dubium, ut propterea omnino deferendum veniret observantiæ, quæ ab ipso initio editæ reformatio- nis usque ad præsens semper fuit uniformis, ut hujusmodi Locumtenentes exegerint Salarium à Notariis exercentibus, non autem ab habentibus officii dominium in sola utilitate emolumentorum; Semper enim in ambiguis attendenda est observantia tanquam optima interpres ad notat. in leg. si de interpret. ff. de legibus, Greg. & adden. dec. 184. CæsarAugustana portionum 16. Junii 1659. Albergato, & aliis quotidie; Et in specie salarii præstanti officialibus, ut satis deferendum sit consuetudini seu observantiæ, Magistr. de magistrat. lib.1. cap. 32. ex n.17. & n.25. cum seqq.

Barones vel Communitates, ut plurimum habent in dominio cancellarias, quas singulis annis locant Notariis illas exercentibus, & istorum generalis observantia docet onus esse solvendi officialium emolumenta, vel quotidiana, vel menstrua, atque scio in Regno Neapolitano aliquas adeste familias privatas ex Regia concessione possidentes aliquarum Civitatum vel locorum cancellarias in dominio seu utilitate, itaut tale jus aliquando resideat etiam in mulieribus vel infantibus, & tamen nomine Notariorum seu actuariorum, absque dubio non veniunt hujusmodi Domini seu possessores, sed illi actuarii, vel Notarii qui conductiois vel administrationis titulo Cancellariam exercent; Et hæc dicebam saltem ex communi usu, mihi videri veritatem.

ROMANA EMOLUMENTORUM PRO JOAN. ANTONIO TERRIBO CUM SERTORIO THEOPHILO

Casus disputatus coram A. C. credo concordatus.

Si Officialis cedit alteri commoditatem seu emolumenta officii sub assertione quod importarent certam quantitatem, an cedens teneatur de superven- ta diminutione sequuta ex facto Principis vel Superiorum.

S U M M A R I U M.

- 1 Casus controversiæ.
2 Quando periculum casus provenientis ex facto Superiorum sit cedentis vel cessionarii.
3 Et quid de abasatione censuum.
4 Quando cessa commoditate officii cum expressione cor-

C 2

ta summa, videatur hanc stare taxativè vel demon- strativè.

Sciens futurum casum, & cadens, tenetur de casu.

D I S C. XXII.

Possidens Teophilus officium litigiosum, de quo disc. 14. illius commoditatem, & emolumenta ad ejus vitam pro pretio respectivo cessit Terribio, sub narrativa, quod emolumenta importarent scut. 58. in anno, quo sal fabricatur, & 28. in anno, quo non fabricatur, & in qua perceptione cessionarium manuteneat promissit; Cum autem post mensem, de Superiorum mandato, salis pretium notabiliter diminutum esset, unde propterea resultavit eorundem emolumentorum diminutio, itaut ex scut. 58. quæ in anno fabricationis importabant, redacta essent ad 18. circiter, Terribius cessionarius, vigore dictæ promissionis de manuteneo, cedentem pulsavit ad refectionem.

Et introducta causa coram A. C. reus conventus, injutam dicebat actori prætensionem, ex recepta juris propositione, quod factum Principis, vel aliorum Superiorum, quibus resisti non potest, reputatur casus fortuitus, qui cedere debet periculo cessionarii tanquam domini ejus cessi, cum periculum sit sequela domini; Et quoad manutentionem promissam dicebatur, illam intelligendam esse respectu ipsius cedentis, & habentium causam ab eo; Ad quod probandum adducebatur punctualis auctoritas Cyr. contr. 458. ubi firmatur, quod facta cessione fructuum domus existentis in ghetto hebreorum ascendendum ad certam summam, quam cedens manuteneat promissit, si ex facto Principis, restricto ghetto, domus extra illum remaneat, unde fructus diminuantur, id cessionarii, non autem cedentis damno, tanquam casus fortuitus cedere debeat ad text. in l. Lucius, ff. de evulsion. & ex his Judex dicebat casum indubitatum pro reo.

In hoc statu ad actoris defensionem assumptus, primo aspectu, solita credebam rei conventi fundamenta, tam ex prædictis, quam in aliis in proximis terminis deductis per Oleam de cessione tit. 7. q. 3. n. 31. & seqq. & Leotar. de usur. q. 80. n. 31. & seqq. per quos agendo de cessione censuum, qui habeantur cum communitatibus, cum promissione manutentionis, & exigibilitatis, distinguitur, & bene; Quod autem censuum diminutio, seu, ut vulgò dicitur, sbassatio, provenit ex injustitia, seu alio defectu contractus, seu etiam ex inopia debitoris, & cedens stante tali promissione teneatur; Aut provenit ex provisione Principis, vel alicujus majoris magistratus talem potestatem habentis, ob publicam utilitatem, seu calamitates belli divini vel humani, seu alia publica infortunia, ut frequenter contingit, & secus, ex jam dicta ratione, quod casus fortuitus, qualis dicitur proveniens ex facto Principis absque culpa vendentis vel cedentis, nunquam ab isto præstandus est, nisi expressè conveniatur.

Cogitabam tamen pro ratione motivandi tanquam Advocatus, an dici possit, quod cum venditum non sit ipsum officium, quod utpotè de Regalibus non est in commercio absque Principis placito, sed solum cessum esset nudum emolumentum pecuniarum; An scilicet stante illius expressione in certa uniformi summa singulis annis respectivè percipienda, & quam cedens manuteneat promissit, hujusmodi expressio censferetur solum gratia demonstrationis, quanti tunc officium fructaret, vel potius gratia taxationis hincindè, itaut augmentum cederet ab beneficium cedentis non autem cessionarii; Isto enim secundo casu, justum non esset, ut qui non poterat sperare augmentum, subjacere deberet diminutioni, & è contra ad regulam secundam naturam &c. Atque tali casu potius quedam annua præstatio certa ad vitam cedentis in contractum deducta videretur, cujus solutio super dicti officii fructibus esset assignata, secus è contra.

Et quod eisemus in casu taxationis, desumi observabam ex præcisa taxatione summa, quæ subjacet materiæ incongrua sive superflua videbatur, quia sufficiebat cedere simpliciter fructus, seu emolumenta officii, talia qualia essent; Eo etiam potissimè considerato, quod obligatio manutentionis in tanta summa, ad alium casum non videbatur referibilis, cum nemo possit officiorum emolumenta augere vel minere, nisi Princeps, ad quem solum pertinet salis pretium taxare, illud agendo vel minuendo, & ex cuius pretii quantitate resultat, major, vel minor emolumentorum perceptio.

Illud verò quod pro meo iudicio, reflectendo ad veritatem, tollebat in præsentem dictas difficultates, atque proba-

tilem reddere videbatur causam actoris, consistebat in mala fide cedentis, quæ satis verisimilis reddebatur, ex nimia temporis brevitate inter cessionem ac respectivè diminutionem, attenta præsertim qualitate personarum, cedentis, ac cessionarii respectivè; Cum enim hujusmodi innovaciones fieri non soleant ex abrupto, sed prævio discursu, ac maturo consilio, (quamvis occultè,) per menses, atque cedens esset Vir nobilis, in Populi, & Capitolii negotiis versatus, verisimiliter de hujusmodi futura innovatione conscius; E converso autem cessionarius esset mercator ab his materiis alienus, idcirco, probabile omnino videbatur, cedentem in aliqua fraude versatum esse, cedendo pro majori pretio illam rem, quam ad dies sciebat esse diminuendam, ad instar contrahentis cum pecunia, quam sciebat de proximo reprobandum vel diminuendam esse, sive quod cessionarius de hoc suspicans, studiosè de certæ summæ manutentione convenerit. Quod motivum iudicium etiam probabile videbatur, cupiebat tamen aliquam adminiculativam probationem, quod scilicet de tempore factæ cessionis, in Consilio Capitolino, seu etiam apud Officiales Camerales, de hujusmodi innovatione jam agi ceptum esset, cum in his materiis, etiam ex adminiculativa, & conjecturata scientia mala fides deducatur, ut apud Mascard. de probat. concl. 1003. n. 39. & seq. quod, ut censeo, ansam dedit concordie, dum post unicam disputationem amplius de causa tractatum non fuit.

ROMANA FRUCTUUM LOCORUM MONTIUM

PRO FIDEICOMMISSO DE BELLIS HOMINIBUS

CUM ORATIO FALCONERIO.

Casus variè decisis per Cameram.

Depositarii locorum montium, anteneantur esse solliciti de vinculo, seu investimento fructuum locorum desinarorum multiplicis, itaut liberè solvendo, teneantur, necne ad iteratam solutionem.

Deputatis à Superiore pluribus depositariis montis in solidum, & cum jure accrescendi, an possit unus ex eis absque eorundem superiorum licentia, cedere confortibus suum jus depositariæ, atque ita se liberare: Et de diversis hujusmodi cessionum speciebus,

S U M M A R I U M.

- 1 Adi series.
- 2 Dividuntur puncti, seu inspectiones controversæ.
- 3 Repudiatio habet vim mortis ad effectum juris accrescendi vel non decrescendi.
- 4 Feudatarius vel emphyteuta licitè alienat sine assensu in confortes, seu comprehensos in investitura, & n. 9.
- 5 Quando ex pluribus confortibus, unus dicatur alienare, vel potius omnes alienent in aliquos ex eis diversam personam representantes.
- 6 Una, & eadem persona materialis potest representare diversas personas, etiam cum concursu incompatibilium inter eas.
- 7 Cessio officii sine assensu Papa importat cessionem commoditatis, non autem substantiæ, & tituli.
- 8 Officialis tenetur de facto substitui, seu cessionarii voluntarii.
- 9 Examinatur conclusio, de qua n. 4. distinguendo plures casus, seu effectus.
- 10 Terminum feudo vel emphyteutis in proposito non pariscantur cum illis officiorum, & de ratione differentiæ.
- 11 Unus ex pluribus tutoribus cedendo tutelam vel administrationem comutoribus non liberatur.
- 12 Idem de pluribus Officialibus.
- 13 In negotiis socialibus exprimitur solum nomen unius vel aliquorum, & non omnium.
- 14 Novatio non inducitur, nisi expressè dicatur, vel per actus omnino incompatibiles.
- 15 Deputationes depositariorum montium fieri solent per litteras patentes, aut Chirographum Pontificium.
- 16 De vera solutione resultante à novatione, seu transfusione crediti de una specie ad aliam.
- 17 Depositarius vel debitor solvens contra formam prescriptam non liberatur, & tenetur ad iteratam solutionem.

- 18 Loca montium sunt debitum annui redditus, seu Censuum cum Principe, vel Republica.
- 19 Litteræ patentes, & libri sunt loco instrumentorum.
- 20 De ratione ob quam depositarii montium non possunt liberè solvere fructus locorum vinculatorum pro multiplicis.
- 21 Quando quietantæ cum transfusione crediti in aliam speciem, non importent novationem, sed solum fieri dicantur pro accommodatione scripturæ, vel ad alium effectum.
- 22 De conclusione, quod depositarius montium non tenetur esse sollicitus de investimento, vel de multiplici, ad quem effectum procedat.
- 23 Obligatus ad investendum, seu multiplicandum, si non adimplet, tenetur ad quanti interest id esse sequutum.
- 24 De defectu investimenti, seu multiplici quis opponere possit, an solus emptor, vel etiam alii interestati.
- 25 Emptor bonorum fideicommissariorum cum derogatione fideicommissi sub certa forma servanda in investimento, & multiplici pretii, an sibi præjudicet, si remittat dictæ formæ implementum.

D I S C. XXIII.

Aperta ante annum 1611. ratione bancaria in Urbe per Horatium Falconerium, & Camillum Palagium, Thesaurarius Generalis in vim facultatis sibi ex Pontificio Chirographo competentis, per litteras patentes deputavit Depositarios montis Subsidi nuncupati dictos Horatium, & Camillum socios, necnon Guidum Camilli filium ad eorum vitam insolidum, & cum jure accrescendi, vel non decrescendi inter eos, facta per Camillum nomine omnium obligatione, de bene, & fideliter administrando, ac rationem reddendo, necnon de solvendo fructus Montis, sive exigeret assignamenta, sive non, quæ est consuetata formula obligationis hujusmodi depositariorum; Cumque prævia derogatione Apostolica fideicommissi ordinati per N. de Bullis hominibus, per eisdem fideicommissi possessorem venditum fuisset Principi, seu Cardinali Burghesio quoddam Casale fideicommissentis, sub lege, in hujusmodi derogationibus apponi consuetata, ut pars pretii investiri deberet in tot loca Montium, quorum fructus, ac fructuum fructus, per fideicommissi possessores investiri deberent, neque ad alium usum converti possent, usquequò confiat esset integra summa, quæ dicti Casalis valorem pro fideicommissi reintegracione adæquaret; Casus dedit, quod plura ex dictis locis montium erant de cadentibus sub hac depositaria, quam unà cum ratione bancaria à dicto anno 1611. usque ad 1625. Horatius, & Camillus exercuerunt, itaut sub eorum nomine consuetata mandata Camerale directa essent; De dicto autem anno 1625. sociale negotium rationis banchariæ dissolutum fuit, novumque apertum sub nomine Camilli, & Guidi, cui novæ rationi, dicta antiqua ratio sub nomine Horatii Camilli, & Guidi, cessit pro pretio scut. 3. m. ad commune commodum converso dictam depositariam, exindeque de facto mandata Camerale directa fuerunt sub nomine Camilli, & Guidi, omisso illo Horatii.

Ab hoc autem anno 1625. usque ad 1635. quo hæc nova ratio defecit, aliqui procuratores deputati per dicti fideicommissi possessores, consueverunt in aliquibus annis facere in libris, seu litiis solitis receptas fructuum dictorum locorum montium, tanquam de solutis, eodemque contextu, nullo solutionis acti verè intercedente, curarunt pro eisdem fructibus, dictum fideicommissum, seu ejus possessores eorum principales describi creditores in libris dictæ rationis banchariæ, tanquam ex causa depositi, unde ob subsequutam deficientiam desperata fuit actio recuperationis.

Quia verò in litteris patentibus præscripta est lex, ut hujusmodi fructus exigi non possent, nisi ad effectum investendi unico contextu, vel ad effectum eos deponendi in S. Monte pietatis cum vinculo investimenti pro multiplici, ut consuetata est formula litterarum patentium in hujusmodi locis montium, quæ multiplicis destinata sunt. Hinc proinde Petrus Franchinus dicti fideicommissi possessor, iudicium instituit coram Thesaurario contra dictum Horatium tanquam depositarium, pro dictorum fructuum male solutorum reiterata solutione, & obtinuit decretum favorabile, à quo introducta per appellationem causam in Camera, & iudicium prosequente Alcanio Canfacco in eodem fideicommisso per obitum Franchini succedente, pro confirmatione, & executione dicti mandati, cum bina, seu

trina resolutione coram Ginetto responsum fuit, sed de novo commissa causa appellationis coram Aquino, bis responsum fuit pro infirmatione, cum absolute hæreditatis dicti Horatii hoc medio tempore defuncti.

In hujusmodi autem tot reiteratis disputationibus, tres erant inspectiones, Una super cessata, vel respectivè durante obligatione Horatii, postquam de anno 1625. dissoluta dicto negotio sociali, ipse tollendo se de medio, cesserat hoc depositaria officium Camillo, & Guido Consortibus: Altera, posito quod duraret ejus obligatio, an hæc dissoluta esset per possessores fideicommissi, quibus ad formam derogationis Apostolicæ onus, & cura multiplici incumberebat, & tertia, num hoc Jus dicendi de nullitate hujusmodi solutionum præter legem litterarum patentium, competeret solum Burghesio emptori, & in multiplici intersato, ut prætendebat reus, vel etiam possessori fideicommissi, ut prætendebat actor.

Quatenus autem pertinet ad primum, scribentes pro Falconerio reo convento dicebant, quod cum istud officium concessum esset Horatio, Camillo, & Guido insolidum cum jure accrescendi, vel non decrescendi inter eos, exinde resultabat, licitè potuisse Horatium tollere se de medio, & cedere ejus portionem confortibus, duplicem in hoc deducendo conclusionem: Unam scilicet, quod repudiatio æquiparatur morti, eisque effectum Juris accrescendi, vel decrescendi operatur, ut plene colligit Bellon. jun. de Jur. accresc. c. 7. q. 35. n. 1. cum seq.

Et alteram, quod licet feudatarius, vel emphyteuta sit prohibitus alteri feudum, vel emphyteusim cedere, seu aliàs alienare sine Domini assensu, attamen id licitè fieri potest in confortes in eadem investitura vocatos, quoties pluribus concessio facta est insolidum, & cum jure accrescendi, vel non decrescendi inter eos, quia non dicitur alienari ad nolitos, & ignotos; Ac etiam quia data cessione in solidum, totum jus habitualiter esse dicitur penes singulos, juxta cons. 10. Calder. de locat. & sequuntur cæteri collecti per Giroch. discept. 60. n. 57. Fulg. de empl. tit. de alien. q. 1. n. 193. & seq. Surd. dec. 345. n. 1. & seqq.

Multoque magis id procedere dicebant, quia dictæ cessionis, assensu quoque Thesaurarii aliorumque officialium accessisse videbatur, dum à d. anno 1625. citrà, inmittata, ut supra forma mandatorum Camerale, ista non fuerunt amplius directa in Horatium, & Camillum, ut prius, sed in Camillum, & Guidum, unde inferebatur, ita inductam seu approbatam esse novationem; Et fortius, quia de anno 1635. vel sequenti, post dictorum Camilli, & Guidi deficientiam; Camera dictam depositariam alteri concesserat, non citato, vel audito Horatio quamvis adhuc vivente.

His tamen non obstantibus, cum sensu etiam veritatis dicebam verius videri, obligationem Horatii dissolutam non esse, ideoque probabiliores esse primas resolutiones, dictasque conclusiones, quamvis in suis casibus veras, incongruè tamen ad rem adaptari, esseque à casu extraneas; Illud in primis advertendo, clarum æquivocum continere dictum facti præsuppositum, quod ex tribus officialibus, ut supra insolidum deputatis, unus tollendo se de medio, confocii jus suum cessisset per quemdam speciem repudiationis, quæquam locum aparuerit juri accrescendi, vel non decrescendi; Id enim tunc procedere dicitur, quando unus ex pluribus habet se absentivè, ita fictè faciundo se morituum, atque casum, seu effectum mortis naturalis præveniundo, aliis locum præbeat, itaut supersites, non ex jure cesso, tanquam ex novo titulo, defectam portionem obtinere dicantur, sed ex primævo, & proprio Jure, ita per quandam cessionem confortis accretam seu non decretam, juxta ea, quæ in proposito feudi individuali, vel Jurispatronatus, cum similibus, habentur deducta in Mutinen. feudorum de Rangonis sub tit. de feud. disc. 8. Sed non erat iste casus, quoniam ex articulis ab eodem Horatio datis, ac testibus desuper ab ipso inductis constabat, omnes tres, prioremque rationem banchariam ad commutio, seu novæ rationi erectæ per Camillum, & Guidum, ideoque isti, utpotè representantes novam, ac diversam personam formalem, emerant officium à seipsis, & ab Horatio aliam representantibus personam officialium, cum aliàs dari non potuisset, citrà implicantiam, ut iidem essent emptores, & venditores, atque mediante pretio accepto emissent rem propriam, illamque ex novo titulo domini translativo acquisissent.

Neque novum est in jure, imo satis frequens, & quotidianum, ut in eadem persona materiali concurrere, seu repræ-

representari valeant, diversis respectibus, plures personae formales, inter se omnino diversae, cum concursu actu incompatibilium inter eas, ita ut unus, & idem, sit sui ipsius debitor & creditor, emptor, & venditor, mandans, & mandatarius, ex collectis per Surd. *conf. 300. n. 13. dec. 536. p. 3. rec. n. 3. 273. n. 8. & 9. p. 4. tom. 2. dec. 174. post Zacch. num. 9. & seqq.* & habetur frequenter *sub tit. de credito, & sub altero de Cambiis*, praesertim in Romana Cambiorum de Valentibus, ac in decisionibus in ea causa editis, & ibidem allegatis 10. Junii 1660. 10. Martii, & 4. Septembris 1662. coram Verospio, & non negabant, quinimo his decisionibus allegatis, deducebant, ac firmiter insistebant iidem scribentes in contrarium super secunda inspectione, ut infra, distinguendo in eisdem Camillo, & Guido duas personas diversas, unam scilicet depositarii, qui fructus statim temporibus procuratoribus fideicommissariorum, ut supra solvisset, & alteram Bancherii recipientis in depositum in ejus banco pecuniam ex dictorum fructuum exactione proveniente.

Hinc proinde resultare dicebam, quod cum dicta cessio per quandam speciem venditionis, seu translationis renunciationis, per omnes tres, tanquam representantes unam personam depositarii, facta esset dictae novae rationi banchariae, tanquam diversae, ac extraneae personae absque assensu Papae, aliqd iste actus non importabat nisi cessationem commoditatis, & exercitii, non autem substantiam ipsius officii, quod ita cessionarius tanquam procurator in rem propria exercere dicitur nomine officialis cedentis, & tanquam ejus substitutus, & vicegerens. Cum enim hujusmodi officia sint de Regalibus, & proinde extra commercium sine Principis assensu, idcirco receptissima est distinctio, de qua in magistrali Romana officii scriptoriae 1. April. 1588. coram Pamphilio, Millin. *dec. 251. decis. 116. n. 14. par. 4. rec. tom. 2.* & saepius in praecedentibus *hoc eod. tit. ad materiam officiorum*, quod scilicet, aut agitur de cedenda substantia officii ejusque translatione de una persona ad alteram, & omnino necessarius est Papae assensus, sine quo cessio est inefficax, nulliusque operationis, ratione subiectae materiae non existentis in commercio privato; Aut agitur de cessione commoditatis, & exercitii, firmis remanentibus, & continuantibus in persona ipsius Officialis cedentis, substantia, & titulo officii, cujus vacatio ex ejus persona regulanda sit ad cessationem commodum vel incommodum, & tunc id absque assensu fieri possit ex sola privata conventionione, in cuius casu, desumendo voluntatem a potestate, praesumptio est ita gestum esse.

Et hic erat casus, quoniam omnes tres officiales, ut potest unam socialem, seu collegiativam Depositarii personam representantes, absque assensu Papae, vel Officialium, ad quos pertinet, ex privata conventionione officium cefferunt novae rationi, omnino diversam, & extraneam personam representanti, unde cessio remanebat in terminis simplicis commoditatis, proindeque officium semper continuavit in cedentibus, quorum vice & nomine, cessationarii tanquam eorum procuratores, & consequenter ipsi tenentur de facto illius substituti, quem non ex officii necessitate, sed voluntarie deputarunt ad text. cum ibi notatis in *l. nullus, & l. neminem, C. de decurion. lib. 10.* & habetur plene deductum apud Rovit. *dec. 79. Gregor. dec. 233. Reverter. & add. dec. 206. & 325.*

Quare extraneae remanebant dictae conclusiones, quae in contrarium deducebantur, vel super effectu mortis resultante a repudiatione, vel super cessione juris proprii ad beneficium consortium, ita obtinentium totum jure proprio, & ex beneficio juris accrescendi vel non decrescendi, ut supra, cum in neutro casu versaremur, quoniam Horatius non cefferat abstinere relinquendo pinguiorem locum consortibus, sed diverso modo ut supra, & ad quam renunciandi speciem contradistinguendum bene conferunt ea, quae habentur in Mariscana successione, in Sabina. & in aliis pluries *sub tit. de renunciat.* circa renunciaciones reales vel personales, sive translativas, & extinctivas.

Ad superabundantiam tamen, quatenus pertinet ad dictam conclusionem feudatarii vel emphiteutae, & licet absque Domini assensu contrahentis, seu disponentis cum consortibus, seu successoribus in eadem Investitura vocatis, dicebam ad quatuor effectus de hoc in jure agi: Primo scilicet ad illum caducitatis aliam incurrendam ob alienationem sine assensu Domini factam, & sic ad solum effectum evitandi penam, & tunc recte procedit conclusio, quamvis non in proximiorum, sed in remotiorum alienatio ferret, cum id nil Domini intersit, sed solum concer-

nat jus, & interesse ipsorum vacatorum inter se, & de hoc proprie agunt Calderin. *d. conf. 10. & ceteri* apud Fulgin. Cyroc. & Surd. *locis citatis.*

Alter est effectus divisionis, an scilicet res feudalis, vel emphiteutica pluribus concessa, inter eos absque Domini assensu dividi possit, & tunc posita competentia omnium insoludum cum jure accrescendi vel non decrescendi, regulariter admittitur facultas dividendi ex deductis per Clar. in *S. emphyteusis q. 14. Fulgin. ead. q. 1. sub tit. de alien. n. 204. & seq. Buratt. & adden. dec. 50.* sed cum eodem praesupposito, quod nil intersit Domini, ut explicitè habetur apud Clar. *d. q. 14. in fine, & apud Cephal. conf. 195. n. 25. & supponitur apud alios, de quibus Buratt. & Fulgin. ubi supra.*

Tertius est effectus unionis in una persona, num scilicet in bonis feudalibus vel emphiteuticis, quae pluribus, vel quorum successio pluribus, attentata natura Investiturae, deferenda est, erigi valeat primogenitura, juxta casum, de quo in Mantuana feudi *disc. 10.* in Mutinen. feudi *disc. 9.* & in aliis *sub tit. de feudis.* Et tunc ut patet ex ibi deductis, conceditur quidem id fieri posse, quoties pariter nullum exinde resultet Domini directi interesse vel praevjudicium, secus ubi immutatio naturae concessionis sibi praevdicat, quia nempe sua intereret plures habere Vassallos actuales quam unum.

Quartus demum est effectus circa liberationem resultantis seu cedentis suam portionem, ita ut de Vassallo fiat non Vassallus, ac eximatut ad servitio aliique oneribus feudo vel emphiteusi incumbentibus, & tunc juxta ea, quae discursu habentur in Romana seu & c. refutationis *disc. 71. eod. tit. de feudis*, difficultas cadit respectu feudorum, ob eorum peculiarem legem in *ultimo de Vassallo qui contra Constitutionem Lotarii*, per quam id permittitur, & nihilominus etiam isto casu, ubi Domini interest, neque id admittitur ex ibi deductis, sed respectu emphyteusis, vel aliorum contractuum indifferentium ex juris communis dispositione regulandorum, indubitata est negativa, quoniam cum inter dantem, & recipientem sit initus perfectus contractus vel quasi correlative ex mutuo consensu, idem omnino necessarius est in distractu, quia unumquodque solvi debet eodem modo, quo ligatum est; Unde propterea quando etiam versaremur in casu per dictos scribentes in contrarium ut supra praesupposito, ut scilicet unus ex pluribus officialibus per viam repudiationis seu extinctivae cessionis, tollendo se de medio, aliis locum integrum ex beneficio juris accrescendi relinquere voluerit, adhuc tamen, respectu Principis vel aliorum interessatorum, in quorum gratiam Princeps hujusmodi officialis deputat, dici non poterat soluta ipsius cedentis obligatio.

Fortius vero ac extra difficultatem, ob terminorum seu rationis diversitatem, ob quam dicta conclusio in materia feudali, vel emphiteutica remanebat etiam extranea; Cum enim, ut advertitur quoque in d. Romana refutationis, a frequentius contingentibus, feudum vel emphyteusis, majoris utilitatis seu valoris esse soleat, quam servitii vel praestationis onus importet, idcirco, nihil vel parum Domini interesse videtur, rem pluribus concessam, penes aliquos tantum remanere; Secus vero est in hujusmodi officiis, in quibus principaliter tractatur de idoneitate, & integritate personarum, quorum industria electa censetur, unde ex unius vel alterius mutatione, satis grave praevjudicium, vel inconveniens resultare potest, & sic termini non sunt aequales, potissimè quia juxta frequentem praxim, hujusmodi negotia socialia exerceri solent per plures diversae qualitates, quia nempe unus notorie dives, & idoneus, ut eos quos aliam ministris, & famulos habere deberet, utpote agentes causam propriam, ad majorem diligentiam aliceret, assumit in socios, & participes, unde quando Princeps, vel ejus officiales hujusmodi sociis haec officia concedunt, principaliter respiciunt ad illum, quem certo sciunt probum, & idoneum, cujus fidem sequuntur, & sine quo aliam non sequerentur illam consortium, quibus facto casu mortis dicti socii principalis, probabiliter officium adimerent, ideoque repositum esse non debet in partium libito, ex privata conventionione se eximere, ac deputationem alterare.

Proindeque dicebam, magis proximos, ac proprios videndi terminos textus in *l. 2. C. de dividenda cautela*, ut scilicet plures tutores a Judice, vel testatore deputati insoludum, ac minus demandatum acceptantes, non possint ex eorum privatis conventionibus se eximere, ac tollere pupillo actionem contra omnes competentem, saltem in sub-

subsidium, ex deductis per Surd. *conf. 170. nu. 11. cum seq. Gratian. disc. 760. Capyc. Latr. conf. 158. Merlin. dec. 500. num. 12. alias dec. 3. n. 18. & seq. par. 6. rec. dec. 69. n. 6. cum seq. p. 11. & in aliis.*

Et magis proximè, ac in individuo convenire dispositionem text. in *l. 3. C. de conveniendis Fisci debitoribus lib. 10.* ubi clarè disponitur, quod pluribus ad idem officium assumptis, non potest unus ex privata conventionione, abque deputantis consensu ab eo se eximere, ex dicta ratione, quod unumquodque dissolvendum est eo modo, quo est ligatum.

Neque consensus Papae aut Theaurarii, vel aliorum officialium desumi poterat ex dicta immutatione mandatorum Cameralium ut supra, quoniam necessarium non est in socialibus negotiis, omnium sociorum nomina exprimi, cum frequentius sub aliquorum, imo unius tantum nomine illa explicari soleant, prout ipsis sociis videatur Magon. *dec. Lucent. prima nu. 27. Gratian. disc. 678. in principio, Capyc. Latr. dec. 189. nu. 31. Rocch. in notabil. de societ. mercatorum post primum vol. conf. notab. 66. n. 138. Rota dec. 193. n. 1. post Zacch. de obligat.* Ideoque non ex eo, quod ipsi socii nomen varientur, sequitur inferri posse ad hujusmodi innovationis scientiam, approbationem, cum novatio hodie non inducatur, nisi dicatur expressè, vel per actus omnino incompatibiles illam pernecepsè inducentes ad text. in *l. fin. C. de novat. cum concord. per Amat. res. 50. Capyc. Latr. conf. 120.* Ac propterea necessaria erat certa publicatio dissolutionis prioris societatis, juxta decisiones in Romana societatis de Rotignis coram Ghislerio apud Marin. *res. 207. lib. 2. & dec. 151. p. 10. rec. alias 30. post Salgad. cum aliis in Romana creditorum Lugj. Serene. sub tit. de credito.*

Potissimè quia, etiam durante primo negotio, quamvis tres essent socii in hoc officio depositariae, attramen duorum tantum, Horatii scilicet, & Camilli nomen exprimebatur, neglecto illo Guidi. Ergo ad nomine desumi non potest concludens argumentum; Ac etiam quia, hujusmodi deputationes fieri non solent tacite, & per actus praesumptos, sed a Papa per litteras in forma Brevis, vel Chirographum, aut à Theaurario per litteras patentes praevio implemento obligationis de bene, & fideliter administrando, & solvendo fructus, quae de forma, ante officii assequutionem implenda adjici solet, ut *decis. 388. num. 2. par. 9. rec.* ubi quod depositarii montium deputantur auctoritate publica.

Argumentum autem deductum ex eo, quod Papa, seu ejus officiales, adhuc vivente Horatio, eo non citato, nec auditio, post sequant defectionem Camilli Guidi, concessissent alteri idem officium, non concludebat, tum quia est allegare inconveniens, tum etiam, quia quoad ipsas partes inter se, officium praestatum in ordine ad commodum, jam abdicatum erat ab uno, & translatum in alterum, sed punctum erat in non translata substantia, ob quam officialis tenebatur de facto cessationarii tanquam ejus substituti, ut supra. Unde quoad hanc primam inspectionem, reflectendo etiam ad veritatem, clarum videbatur, Horatii obligationem dissolutam non esse.

Quo vero ad secundam inspectionem alterius dissolutionis obligationis, ob solutionem, ob quam bene, & valide factam non dubitatur dissolvi quamcumque obligationem, dicebant scribentes pro reo convento, quod cum procuratores constituti per eos, quibus ex ejusdem Apostolicae derogationis tenore incumberebat onus, & cum multiplici, fecissent in listis, seu libris consuetas quietantias, tanquam de recepto, ita persona depositariorum liberata remanebat, non obstante, quod unico contextu pecunia depositata esset in eodem solventium banco, quoniam, ita assignantur in eisdem personis materialibus duae personae formales, una scilicet debitorum ratione officii depositariae montis solventium fructus, altera vero bancheriorum recipientium in eorum banco pecunias in depositum, ut punctualiter firmatur in Romana Cambiorum 10. Junii 1660. 10. Martii, & 4. Decembris 1662. Verospio, de qua causa habetur actum *sub tit. de Cambiis*, ubi penes illum, qui tanquam campfor, seu cedulista ementis castra à Congregationem Baronum faciebat solutiones, remanebant pecuniae solutae tanquam penes bancherium, vel depositarium, & sic diversa personam, quamvis actus numerationis non intercederet, ita ex legis ministerio verè subintellectus, ex collectis in dictis decisionibus, & in discursu desuper edito in dicta sua materia.

Non negabam ego dictam personarum duplicitatem in *Card. de Luca Lib. II.*

eadem persona materiali, quodque data potestate in Depositario montis solvendi liberè dictos fructus ipsis principalibus, vel eorum procuratoribus, ita etiam sine actuali numeratione inducitur dicere solutio, quae virtualiter inesse dicitur novationi, seu transfusioni crediti ab una specie ad aliam, cum liberatione primae personae solventis, ac nova obligatione secundae recipientis in depositum. Verum punctum difficultatis consistere dicebam in eo, quod id procederet, quando ille, cui per depositarium montis sit fructuum solutio, sive sit principalis, sive procurator, libertatem haberet pecunias exinde retractas in eodem banco deponendi, vel secum asportandi pro libito voluntatis, & ubi magis placuerit deponendas, aut in propria arca reponendas, seu in alios usus converterendas, secus autem ubi depositarius solvere non posset nisi sub certa forma, seu lege, ad effectum scilicet investendi, & in ipso actu investimenti, vel ad effectum deponendi directè, & immediate in Sacro Monte Pietatis, cum eodem vinculo investimenti.

Isto enim secundo casu, solvens alias, quam juxta dictam formam, quoad eum, qui solutionem recipit, remanet liberatus, secus autem quoad tertium, cujus interest dictam formam servari, ut in terminis depositarii, seu banci aliam malè solventis, & ad reiteratam solutionem obligati ad favorem tertii, ex cujus solutione aliàs facta praevjudicatum remanet, contra montem pietatis Urbis decisum fuit in Romana census, seu depositi 8. Martii, & 21. Junii 1641. coram Dunozeo, *inter suas dec. 604.* & successivè in aliis instantiis, & de qua causa habetur pro dicto Monte Pietatis *sub tit. de credito.*

Et de debitore census creati de pecuniis spectantibus ad fideicommissum, sub ea lege, ut in casu redemptionis, pecunia sortis principalis deponi deberet in Sac. Monte Pietatis vinculata, ad effectum reinvestiendi, pro fideicommissio, quod si liberè, ac aliàs restituatur haeredi gravato seu fideicommissi possessori, malè soluta sit, & consequenter successoribus ad fideicommissum vocatis competat actio ad reiteratam solutionem, ac si extinctio facta non esset, ex Cencio *de Conf. q. 59. n. 35. & seqq. Gratian. disc. 45.* & aliis ibidem allegatis firmatur per Rotam in Romana fructuum Census 22. Junii 1646. coram Cerra *passim recepta dec. 175. n. 7. & 9. p. 11. rec. & in aliis.*

Et hic erat casus quoniam ut habetur hoc titulo frequenter ad hanc materiam locorum Montium, & in proposito jurium Hispaniae apud Larream *alleg. 22. & alios*, ista loca montium non sunt aliud nisi quaedam species redditum, seu Census, qui emuntur à Principe, seu Republica, mediantibus litteris patentibus, ac registris publicis, quae sunt loco instrumenti aliàs inter privatos iniri soliti. Ideoque sicuti in casu, quo debitor solvit, sprete lege, seu forma in ipso debiti instrumento contenta, malè solvere dicitur, ut supra, ita etiam malè solvit Camera, quae proinde damnificata remanere non debet ex culpa, & facto officialium ad id deputatorum, contra quos interessati, vel directè, & immediate ex juribus Camerae debitorum actionem habent.

Idemque omnino convincenter viva ratione impracticabilitatis hujusmodi multiplicorum, ac facilis supplantationis, & destructionis omnium fideicommissorum, eludendo, & fraudando mentem Summi Pontificis, vel alterius ad id potestatem habentis, cum hac lege, & non aliàs derogantis fideicommissio, cujus praevjudicium ita credit solum temporale, ob reintegrationem à multiplo partis pretiis querendam. Ex tali enim lege non solvendi, nisi vel ad effectum investendi, vel deponendi in Sacro Monte Pietatis, constat evidenter Papam noluisse sequi fidem ipsorum fideicommissi possessorum, minusque aliorum bancheriorum sibi ignotorum, & privatorum, qui tam de facili decoctioni subjacent, sed solum voluisse sequi fidem, vel ipsorum depositariorum tanquam publicorum officialium in montis administratione deputatorum quorum fidem ipse Papa sic probatam habet, vel illam Sac. Montis Pietatis probabiliter non defecturi, & tuti, hic videbatur punctus solidissimus, ac pro meo iudicio inevitabilis.

Unde propterea dicebam, quod metiando voluntatem à potestate, non intrabat dicta novatio, seu crediti transmutatio de persona ad personam diversam, sed solum transmutatio crediti de causa ad causam, penes eandem tamen personam officialium, & depositariorum montis, quod scilicet, cum hujusmodi fructus solvi debeant, & soleant singulo quoque bimestri, pro quo absque alterius

bimestris confusione, recepta per creditores eorumque mandatarios sunt, isti autem fructus liberè solvi non possunt, sed eos cumulare oportet usquequò confletur summa, congruo, & opportuno investimento apta, idcirco pro accommodatione scripturna, fieri solent dictæ quietantie, sed unico contextu, nulla verè interveniente solutione, efformatur partita depositi penes eisdem depositarios, non tanquam tertios, & diversos, sed tanquam tales, & non immutata ista persona, itaut verè, & realiter solutio habeatur pro non facta, eo modo, quo ad effectum liquidandi servata forma ritus M. C. V. inolevit in Regno Neapolitano mos, quod viri faciunt dotantibus quietantiam de recepta dote, & unico contextu dotans se constituit viri debitorem in æquivalenti summa ex causa mutui, quia talis transmutatio facti ad dictum effectum, verè non inducit novationem, neque operatur illos effectus, qui alias ex ea resultare solent, ut in sua materia sub tit. de dote pluribus.

22 Satis quoque insistebatur per scribentes pro reo, quod cura, & onus multiplici inuncta essent venditori, aliisque fideicommissi pro tempore possessoribus, quorum fidem Papa sequi voluit, ideoque depositarius montis non tenebatur de tali multiplico esse sollicitus, cum id ipsi demandatum non esset. Verùm & hoc motum ex defectu applicationis non videbatur habere probabilem substantiam: Aliud enim est agere, cuius incumbat onus, & cura multiplici, ad effectum, ut eo debitis temporibus non facta, ac pecunia retenta otiosa, seu in alios usus erogata, jus competat interessatis petendi damna, & interesse, ac si investimentum debitis temporibus ad formam multiplici sequutum esset, juxta decisiones in Romana multiplici dec. 85. & 668. par. 4. rec. tom. 2. & 3. & in eadem 18. Martii 1654. coram Melio, ac habetur pluries sub tit. de usuris, & ad hunc effectum, rectè dicebatur depositarios non teneri de hoc esse sollicitos, neque ipsi hoc onus incumbere, itaut etiam per 100. annos pecunia penes eos remanisset, nihil exinde prætendi debuisset, præterquam ipsum debitum. Secus verò, quoad ipsius debiti bonam, vel malam solutionem, eodem modo, quo habetur in d. Romana Censur, seu depositi Montis Pietatis, sub tit. de credito; si enim deponitur pecunia cum aliquo vinculo, seu alia forma, non tenetur Mons, seu alter depositarius curare, an illud vinculum, seu forma statutis temporibus impleatur, necne, sed bene sollicitus esse debet, ne pecunia deposita solvatur aliàs, quam juxta formam præscriptam, qua neglecta habetur, ac si solutio facta non esset, ut in decisionibus in ea causa editis, cum aliis supra allegatis.

24 Demum quoad tertiam inspectionem, an scilicet de prædictæ formæ violatione solum opponere posset emptor, in multiplico interessatus pro cautela evictionis, fallacia motivi erat etiam clara, id enim procederet, quando vinculum, alium interessatum non respiceret, quam emptorem, itaut circumscripto pacto pro istius cautela adjecto, pretium esset liberum, & ad liberam venditoris dispositionem, cum tunc ipsemet venditor, qui solutionem ita male factam recipit, seu ejus hæres, aut alias ab eo causam habens, absque dubio de hoc opponere non valeat, cum sit solum interesse emptoris, qui potest illud negligere, suisque cautelis renunciare, ut advertitur in Romana Salviani 23. Januar. 1643. coram Dunozeo inter suas dec. 699. & habetur pluries deductum præsertim ad materiam Bullæ Baron. sub tit. de feudis, secus verò est, ubi agitur de hujusmodi investimentis, & respectivè multiplicis ad præscriptum derogationis Apostolicæ pro reintegratione fideicommissi, cui derogatum est, tunc enim quamvis in verbis dici solet, quod effectus exinde acquirendi, stare deberent primario affecti ipsi emptori in casu evictionis, & molestiarum; secundario verò pro fideicommissio, ac vocatis ad illud, nihilominus, quoties, ut in præsentibus, derogatio continet eam formulam, quam Pontifices quandoque adjicere solent, in gratiam emptoris, istum scilicet non teneri de investimento, & multiplico respectivè esse sollicitum, eximendo ipsam rem ab omnibus vinculis, & hypothecis, illaque transferendo in pretium, tunc hujusmodi investimentum, quoad ipsum emptorem est, vel superfluum, vel parum necessarium, undè propterea, quidquid ut supra dicatur in verbis, in rei tamen substantia, principale interesse est vocatorum ad fideicommissum.

25 Idque adeo verum, quod Rota in Romana Vinæ coram Bichio dec. 10. & 278. p. 9. rec. fuerit in sensu, emptorem neque posse hujusmodi vinculis, & investimentis in

Apostolica derogatione demandati expressè renunciare, quasi quod ita, violando formam in dicta derogatione præscriptam, reddatur indignus, illaque sibi non suffragetur. Quicquid enim sit de veritate istius assumpti, quoties præsertim consensus taxativè præstatur pro eo, quod concernit proprium interesse, propriamque cautelam tantum, & non aliàs aliter, nec alio modo, ut consueta cautela est illum præstandi. Attamen id satis considerabile videtur in proposito, per argumentum à fortiori, ad inspicendum quod primarium, ac principale interesse in substantia sit vocatorum ad fideicommissum, Dictarumque decisionum ratiocinium, seu discursus optimè comprobatur rationem superius insinuatam, quod scilicet ob impracticabilitatem alias resultantem, atque hujusmodi multiplicum facilem fraudem, quæ aliàs sequi posset, ut supra, per necesse dare oportet in Montium Depositariis hanc obligationem adimplendi dictam formam, quoties tamen per eorundem montium Secretarios, in listis, quæ eis dari solent, insinuatur vinculum, secus autem si negligatur, cum tunc depositarius rectè solvat, obligatio autem ad damna transfundatur in Secretarium in suo munere deficientem.

Ut enim advertitur in d. Romana Censur, seu depositi pro Monte Pietatis sub tit. de credito, principalis interessatus, in cujus præjudicium solutionis forma neglecta est, actionem habet contra ipsum corpus inanimatum Cameræ, seu Montis, &c. sed quia istud est incapax culpæ, per necesse supponendè in aliquo ex ejus officialibus super hoc deputatis, obligatis proinde ad ejus indemnitatem, idcirco sicuti in banco culpa supponenda est, vel ratiocinatore, vel in capserio, ita in præsentibus, danda est, in Secretarios, vel in Depositarios, prout respectivè aliquis eorum culposus fuerit. Verùm eis non obstantibus peritum fuit in ultimo loco decisus ad favorem rei conventi, incertum autem est, quænam fuerint fundamenta resolutionis cui intellectus reflectendo etiam ad veritatem non acquievit, dum hoc Tribunal non habet styllum Rotæ edendi decisiones rationem reddentes de resolutis.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE FALCONERIIS,

PRO HÆREDE ALEXANDRÆ FALCONERIÆ,

CUM HÆREDE HORATIO ETIAM FALCONERII.

Causa sopita per Concordiam.

Facta resignatione locorum montium vacabilium sub reservatione facultatis disponendi ad favorem resignantis, quatenus in vita disponere velit, si resignatarius præcedat resignanti, qui nulla facta dispositione etiam moriatur, ad quem dicta loca de revocabilibus facta perpetua pertineant.

S U M M A R I U M.

- 1 Causa controversa.
- 2 Quando loca montium de aliena pecunia acquisita in faciem alterius, ad istum spectent, & censentur donata.
- 3 Quando dicatur donatio causa mortis, & substantia donationis collata in tempus mortis.
- 4 Davi potest donatio pura, & inter vivos, subjecta revocationi, seu resolutioni.

D I S C. XXIV.

Horatius Falconerius creditor in satis notabili summa montis Salis vacabilis; loca decem cum fructibus ex tunc deeurendis, resignavit ad favorem Alexandræ, ejus ex fratre neptris, sibi reservata dispositione fortis principalis tantum, sub conditione, quod si in vita non disposuerit, post ejus mortem, libera dictæ Alexandræ remaneret. Extinguente monte prædicto, pretium in alia loca montium non vacabilia, cum ejusdem conditionibus investitum.

Objit potius Alexandra, & deinde post aliquod tempus, nulla facta dispositione, objit etiam Horatius, undè inter utriusque hæredes orta est controversia super hujusmodi locorum pertinentia. Et commissa concorditer causa in Rota, ibique assumpta disputatione. Pro hæredibus dictæ Alexandræ scribens (cum aliquo etiam sensu veritatis) dicebam pro istis probabilius respondendum esse, pro-

procedendo enim cum distinctione tradita etiam in proposito officiorum in Romana hæreditatis hoc cod. tit. disc. 1. Quatuor casus distinguendos esse advertebam, quorum primus est, ubi quis cum propriis pecuniis emit hujusmodi jura, sub nomine, & in faciem alterius absque aliqua reservatione, & tunc censetur inducta pura, & libera donatio ad favorem ejus, in cujus faciem acquisitio facta est, Seraph. dec. 1303. nu. 3. & 9. Gratian. disc. 50. & 221. Romana legati scilicet. 50. m. 11. Martii 1640. coram Dunozeo inter suas dec. 569. & in aliis, solumque isto casu cadit difficultas, de qua dec. 54. part. 5. recent. & in alijs, quoties illi, ad quorum favorem hujusmodi acquisitio facta est, sint tales, quod eis debita sit legitima in bonis acquirendis, an scilicet hujusmodi donatio in eam impynda sit.

Alter est casus, ubi facta dicta emptio, fit etiam reservatio dispositionis ad favorem acquirentis, & Domini pecuniæ, simpliciter, & indeterminatè, & tunc omnimodum dominium esse dicitur acquirentis, nullo jure quæsto resignatario, cujus persona, tantum electa seu demonstrata dicitur pro periculo vitæ, seu pro vacationis casu, & non aliàs, Caval. dec. 603. & 635. Buratt. dec. 863. Romana officii 2. Junii 1656. & 25. Martii 1657. Dunozeo, & in alijs, quia est propositio plana, qua nil frequentius in Curia, undè moriente reservatario, tale jus seu dominium remanere dicitur in ejus hæreditate, absque eo, quod Titularis quicquam præterire valeat.

Tertius casus est mixtus, ubi scilicet acquirens sibi reservat disponendi facultatem, sed limitatam ad ejus vitam, alio non expresso, & tunc receptum est, hujusmodi sic limitatam reservationem importare ad favorem Titularis quandam donationem conditionalem sub conditione resolutive, quatenus scilicet acquirens non disponat, Gratian. d. disc. 50. num. 110. & 221. nu. 3. admittitur apud Buratt. d. dec. 863. num. 5. & 6. in Romana legati scilicet. 50. mil. 11. Martii 1640. coram Dunozeo inter suas dec. 560. & est dec. 157. post Merlin. de leg. & in Romana Hæreditatis 9. Aprilis, & 3. Decembris 1663. coram Ninot, de qua causa hoc tit. ut supra disc. 1.

Quartus demum est casus minus dubitabilis, ubi ultra dictam limitationem adjectam facultati disponendi in vita, additur etiam declaratio, quod si non disposuerit, remaneat jus prædictum in dominio, & libera dispositione Titularis, & tunc res est indubitata non admittens disputationem juxta terminos text. in l. ille, aut ille, ff. de legat. tertio, ut in specie habetur in Romana Scripturæ coram Marcomontio registrata apud Gratian. d. disc. 221. m. 12. & post Pacif. de Salviano dec. 150. & admittitur in proximè allegatis decisionibus Romana legati coram Dunozeo, & Romana Hæreditatis coram Ninot, undè cum verisimur in his ultimis terminis, dicebam casum esse planum.

Alterius partis defensores, agnoscetes hujus distinctionis veritatem, illam non controversabant, sed se restringebant ad punctum, quod hæc esset donatio causa mortis, cujus substantia post donatoris mortem collata erat, quod posito inferebant, quod cum donataria donatori prædecesserit, donatio remanet caduca, neque proinde ad donatarii hæredem transmitti potuit ex deductis per Menoch. lib. 3. præf. 37. n. 43. Noal. de transmiss. casu 45. num. 1. & alios passim in sua materia sub tit. de donat. cum esset juris principium, quod ego non impugnabam.

Idèoque tota controversia restringebatur ad hunc punctum, an dicenda esset donatio causa mortis, cujus substantia post mortem acquirentis collata esset, vel potius pura & inter vivos, sub facultate revocandi, sive sub aliqua conditione resolutive concepta. Et omnino probabilius dicebam in his ultimis terminis versari, cum agatur de actu puro & perfecto, subsequuta etiam actuali traditione, itaut ipsius juris Domini jam residere diceretur in persona Titularis quamvis resolutioni subiectum, cum non implicet fieri donationem inter vivos puram, & perfectam sub disputationis reservatione, sive sub aliqua conditione vel pacto resolutive, ex deductis apud Thesaur. dec. 97. in Mediolanen. donationis 10. Junii 1645. 16. Martii 1646. coram Ghislerio, & in alijs.

Quod si procedit in omni materia indifferenti, multo magis procedere dicebam in hujusmodi juribus cum Principe, quæ quoad ipsorum substantiam, verè, & propriè residere dicuntur in persona Titularis, à cujus vita eorum vacatio fine cessatio pendet, quamvis dispositio pretii & emolumentorum esset alterius; Donatio enim causa mortis, licet in feri habeat figuram contractus, attamen in

facto esse dicitur potius ultima voluntas, quod hic ratione subjectæ materiæ nullatenus congruere poterat, dum vita reservatarii adjecta solum erat pro tempore in quo voluit donator reservatam facultatem posse exercere, & sic non donatio collata erat ad tempus mortis, sed potius disponendi facultas restricta ad tempus vitæ.

Adducebantur per alteram partem dec. in Romana legati scilicet. 50. mil. 16. Jan. & 11. Martii 1640. coram Dunozeo inter suas dec. 569. & 579. quarum secunda est impressa dec. 150. post Merlin. de leg. firmantes hujusmodi reservationes post mortem, & in casu non factæ dispositionis, importare donationem causa mortis, & istæ magnam judicantibus inferebant difficultatem stante abusu, quod auctoritates speciales magni fieri solet, non examinando circumstantias in quibus loquantur earumque fundamenta; Replicabam tamen dictas acquirentes (in eorum casu etiam revocatas in alia instantia coram Cerro, ut dec. 41. part. 9. recent.) percutere terminos diversos, quia Marchio Justinianus emerit officia & loca montium sub nomine diversarum personarum, cum decreto reservationis dispositionis ad ejus favorem, quodque eo non disponente in vita, censeretur idem decretum post ejus mortem reservatum ad favorem Camilli de Maximis, cujus respectu bene dicitur reservationem factam esse per speciem donationis causa mortis, quia nil in vita ei traditum erat, sed tota dispositionis substantia residens penes Marchionem collata erat post ejus mortem, ante cujus casum nil penitus nisi nuda spes transferat in donarium, sed non erat iste casus controversiæ, dum loca montium jam perfectè resignata erant Alexandræ, cui etiam fructuum perceptio ac dispositio illico data erat, undè facultas disponendi Horatio reservata, in effectu importabat solum speciem conditionis seu pacti resolutivi, ut admittitur dec. 149. post num. 9. post Pacif. de Salviano, & quod sit conditio potius resolutive quam suspensiva habetur in terminis d. dec. 41. n. 6. part. 9. recent.

Quodque dicta donatio esset verè perfecta & translata domini ab initio, subjecta solum resolutioni, considerabam quod hæc non erat acquisitio mediante resignatione ab alio facta, sed facta per eundem Horatium priorem Dominum, undè implicare videbatur, quod idem dominium continuaret in eadem persona, quæ esset resignans, & resignatarius, cum claro concurrens actionis & passionis in eodem subjecto, Item quod donec Horatius disponeret de sorte, fructus currebant ad favorem Alexandræ, quæ donec vixit per plures annos percepit, atque de eis nulla erat controversia, igitur ipsa erat Domina, cum fructus sequantur dominum, idèoque non videbantur verificabiles termini donationis causa mortis, cujus substantia collata esset in tempus mortis donatoris, penes quem dominium ita perseverare dicitur, minusque applicabiles termini dictarum decisionum, quæ adducebantur tanquam punctuales, quia in Camillum reservatarium nil de præsentibus translatum fuerat, atque ad nullam traditionem facti devenit, sed erat sola spes eventualis, ac actus expectans perfectionem à futuro eventu.

Dicebatur etiam per alteram partem, quod contractus initus sub conditione merè protestativa, dicitur imperfectus, recipiens perfectionem ex tempore purificationis absque retrotractione, cum hæc sit differentia inter conditionem potestativam, & casualem vel mixtam, sed de facili tolli putabam objectum cum eadem response, ut id scilicet procedat in conditione suspensiva, quæ se opponat principio acquisitionis, ac perfectionem actus impediatur, secus autem in conditione resolutive, quæ supponit actum perfectum, & purum licet resolvablem ex ded. per Mantie. de conjec. lib. 1. tit. 3. num. 20. Causa his proposita, ob difficultates capta non fuit solutio. Undè, eadem Rota insinuante, concordia terminavit quæstionem.

A N N O T. A D D I S C. XXIV.

Cum pluribus sequentibus.

S U M M A R I U M.

- 1 De implicita donatione emendo loca montium in faciem alterius.
- 2 De securitate ementis loca Montium.
- 3 De valuatione locorum Montium vinculatorum.
- 4 De fructibus locorum vacabilium.
- 5 De evictione præstanda in venditione locorum vinculatorum.

Super

Super puncto particulari contento in hoc discursu 24. implicite scilicet donationis, quæ inesse dicitur, quando per animum emuntur cum sua pecunia loca Montium in faciem, vel in personam alterius, est actum supra in Annot. ad disc. 1. occasione agendi de eodem puncto circa emptiones officiorum, cum intrent iidem termini.

Questiones autem magis frequentes, quæ in hac peculiariter materia contingere solent, percutiunt libertatem, & quando tertius possessor reddatur tutus ab hypothecis, aliisque vinculis, & oneribus, quinimò etiam à jure domini prioris possessoris, ultra deducta in his discursibus, distinguendo plures casus pro materiæ dilucidatione, advertitur infra in Rom. locorum Montium de Justinianis disc. 163.

De valuatione autem locorum Montium vinculatorum, juxta deducta disc. 30. & seq. quando præsertim agitur de venditione juris possessoris ad vitam, quomodo scilicet vita hominis æstimetur, plenè agitur sub tit. de donat. disc. 54. & de contentis disc. 32. super pacto redimendi, an causet usuram, in sua materia sub tit. de Usuris.

Et de contentis in disc. 35. super fructus locorum Montium vacabilium exactis per virum, conferunt deducta sub tit. de Dote disc. 148. & disc. 168. n. 42.

Ad casum, de quo disc. 37. an, & ad quid teneatur venditor locorum Montium vinculatorum, quatenus ab emptore avocetur per alium, agitur in specie cum eodem Alvaro venditore infra disc. 164. ubi etiam declarantur ea, quæ habentur supra disc. 31. an scilicet, & quando eidem venditori, ex novo jure supervento, liceat venire contra factum proprium, & revocare alienationem non restituito pretio.

FLORENTINA LOCORUM MONTIUM PRO JACOBO, ET VINCENTIO DE QUARATESIIS.

Discursus pro veritate.

Resignans loca montium, sibi reservata facultate disponendi, si non disponat expressè, an censetur disposuisse per solam institutionem hæredis universalis, & quando,

S U M M A R I U M.

- 1 Adhærens.
- 2 Damnatuæ stylus pragmaticæ immorandi in solis auctoritatibus.
- 3 Facultas disponendi, an censetur deducta ad exercitium per institutionem hæredis.
- 4 Translatio locorum montium cum reservatione facultatis disponendi, an importet donationem, & quam.
- 5 Donatio censetur revocata per alterius institutionem, & num. 8.
- 6 Quando dicatur donatio inter vivos, vel causa mortis.
- 7 Davi potest donatio inter vivos revocabilis, seu resolutibilis.
- 8 Declaratur conclusio, de qua num. 5.

D I S C. XXV.

Posidens Antonius Quaratesius loca 36. montis pii Florentiæ, de anno 1664. ea resignavit, atque ab ejus persona transferri mandavit in illam Franciscæ Alemannæ, ad effectum, ut sequuta ipsius morte, dicta Francisca esset eorum usufructuaria ad vitam, qua finita, transire deberent in Teresiam Capponiam, cum reservatione ad favorem ipsius Antonii, usufructus, & facultatis quodcumque de dictis locis montium ad libitum disponendi, & per illa verba, ad ogni mio piacere.

Obiit Antonius de anno 1666. condito testamento, in quo in omnibus ejus bonis, mobilibus, stabilibus, semoverentibus, Juribus, actionibus, & creditis montium cujuscumque generis, & ubicumque existentibus, instituit hæredes, Jacobum, & Vincentium de Quaratesiis nepotes, unde propterea orta est controversia super dictis locis 36. an scilicet per dictam generalem dispositionem de illis dispositum censeretur, itaut ad hæredes pertineret, vel potius ob dictam reservatam facultatem ad exercitium non deductam pertinerent ad Alemannam, vel Capponiam.

Scribens tanquam Advocatus ad causæ opportunitatem pro dictis Jacobo, & Vincentio hæredibus, sciensque ubique invaluisse damnablem usum pragmaticum, immorandi in auctoritatibus individualibus, non percrutans

do, an sint veræ vel fallaces, & fortius non curato, an verè in casu suo applicentur necne ad casum controversiæ, & in quo malè applicationis puncto totus effectus perniciosus hujusmodi abusus consistit, adducebam tanquam individuales, ac præcisas tres Rotæ decisiones in Romana locorum montium 16. Junii 1659. & 5. Martii 1660. coram Priolo, & 10. Decembris ejusdem anni coram Taja, quarum duæ priores sunt impressæ apud Altograd. junior post controvers. 48. in quibus firmatur, facultatem à testatore hæredici gravato tributam disponendi de locis montium ad exercitium deductam censeri, per solam institutionem universalem.

Quas decisiones dicebam loqui in terminis fortioribus, in quibus agebatur de disponendi facultate concessa hæredici gravato fideicommissi onere, multò magis in præsentem, dum agebatur de talis facultatis reservatione ad favorem ipsiusmet Domini, qui sic fecisse dicebatur quandam donationem causa mortis valituram, quatenus donator in eadem voluntate perseverasset usque ad mortem, à qua perfectionem recipiebat, ut in his specialibus terminis officiorum habetur in Romana legati, scut. 50. m. 16. Januarii, & 11. Maii 1640. coram Dunozeo inter suas dec. 560. & 579. quarum posterior est impressa dec. 157. post Merlin. de leg. & habetur discursus in Rom. locorum montium de Falconeriis hoc eod. disc. præced.

Ponderando etiam aliquas majores circumstantias in præsentem casu concurrentes, quæ deperant in allegatis decisionibus coram Priolo, & Taja, quod scilicet ibi tota hæreditas consistebat in illis locis montium, itaut quando facultas disponendi importaret illam libertatem, quam ibi Rota credit, fideicommissaria dispositio esset inanis, & fatua, ut habetur deductum in casu dictarum decisionum sub tit. fideicommissis, in Romana locorum montium de Boncompagnis. Et altera, quod in hac institutione hæredis specialiter dicitur eam fieri, etiam in locis, seu creditis Montium, quæ verba in aliis verificari non poterant, dum alia hujusmodi jura in hæreditate non aderant. Ponderando etiam circa tacitam, & implicitam dispositionem, seu dictæ facultatis usum, firmata in Romana hæreditatis 9. Aprilis, & 3. Decembris 1663. coram Ninot, de qua causa habetur pariter hoc tit. ad materiam officiorum disc. 1. Et de implicita revocatione donationis revocabilis per generalem dispositionem dec. 27. num. 7. & part. 7. recent.

Quamvis autem hæc deducere tanquam Advocatus, addendo illas alias regulas, & conclusiones generales, quas Advocatorum consuetudo est deducendi pro ornatu consiliorum, seu informationum, ita ignaro vulgo placentium, liberè tamen requirentibus, juxta stylum, insinuavi, me non levem difficultatem contra eos sentire, tum quia dictas decisiones coram Priolo, neque in eo casu tutas credebam, ex iis, quæ in ea causa habentur deducta sub d. tit. de fideicommissis. Tum etiam quia, neque verum credebam assumptum, ut dicta translatio, sub reservata facultate disponendi, importaret donationem causa mortis expectantem perfectionem à morte; Hujusmodi enim donationis natura est, ut interim bonorum donatorum dominium non abdicetur à donante, donec vivit, itaut licet illa in fieri speciem contractus habeat, attamen in facto esse est potius species ultimæ voluntatis, quod repugnat translationi locorum Montium, quæ fit ab uno in alterum, cum tunc in translatarium, tanquam ex novi Juris efformatione, substantia ipsorum locorum, seu jurium transire dicatur, ut in proposito habetur in dicta Romana locorum Montium de Falconeriis hoc tit. discursus præced.

Fortius verò accedente reservatione usufructus ad favorem ipsius donatoris, seu resignantis, hoc enim de directo adversatur donationi causa mortis, ac perneceffe supponit donationem inter vivos ab initio perfectam, & translativam dominii, & possessionis bonorum donatorum in donatarium, quia cum usufructus sit servitus, quæ dari non potest in re propria, non potest quis esse eodem tempore Dominus, & usufructuarius, ut in proximè allegata de Falconeriis, ac non semel in sua materia sub tit. de donationibus, ideòque probabilius dicendum venit, hanc esse donationem ab initio validam & perfectam inter vivos, sub certa conditione resolutiva conceptam.

Regulariter enim, & attenda sola juris dispositione, in hoc differunt donatio inter vivos, & causa mortis, ut ista sit revocabilis, illa verò secus, sed nulla implicitantia adest, ut etiam illa de sui natura irrevocabilis, attamen

attamen ex conventionem possit esse revocabilis, vel sub certa conditione resolutibilis ad text. in l. 1. C. condit. quæ sub mod. & l. fin. C. de donat. utrobique scribentes, de quibus in Mediolanen. donationis 10. Junii 1647. 16. Martii, & 15. Decembris 1646. Ghislerio; Et de emptione officiorum, vel locorum Montium in faciem unius sub reservatione decreti, seu facultate disponendi limitata in vita, quod importet donationem resolutivam, habetur etiam ad materiam officiorum in dicta Romana hæreditatis, seu officii disc. 1. & in aliis frequenter hoc eod. tit.

Posito autem, quod donatio sit ab initio perfecta, & translativa dominii in resignatarium, sub certa conditione resolutiva, quatenus non disponatur, tunc requisita videtur dispositio specialis, per quam declaretur mutatio animi, in dubio non præsumenda, Eatenus enim per subsequentem testamentaria, seu aliam generalem dispositionem censetur à priori donatione recessum, ac probatur animus adimendi, quatenus præcedens donatio sit universalis omnium bonorum, itaut subsequens dispositio sit cum donatione incompatibilis, & in his terminis loquitur dec. 27. part. 7. recent. quæ data compatibilitate eodem n. 7. & 8. contraria potius firmat per text. in l. cum hic status, §. 1. ff. de donat. inter vivos, & uxor. Et de sequenti dispositione generali non completente revocationem reservationis decreti, seu alterius dispositionis in terminis officiorum, Pacific. de Salviano inspect. 3. cap. 2. num. 666. & seqq.

Et licet mentio specifica locorum seu jurium Montium, aliquam inferret difficultatem, attamen testamenti tenor ostendebat, id provenire à consueta superflua formula Notariorum exprimentis sub hæredis institutione bona stabilia, mobilia, aurum, argentum, jura, actiones, nomina debitorum, jura Montium, & quæcumque alia, itaut hæc generalis expressio sufficere non videretur, dum aderat possibilitas acquirendi alia loca Montium ante mortem, nisi alia accederent adminicula mutata voluntatis, quodque ex iis desumi possit immutata voluntas, & sine quibus credebam hæredes malum jus potius fovere, quamvis Menoch. cons. 210. per tot. & cons. 130. num. 8. & seq. latè sustineat generalem expressionem hujusmodi comprehendere ea, quæ erant sub facultate disponendi ad beneplacitum; Quod tamen mihi non satisfacit, incertus est exitus, quia causa extra Curiam.

MEDIOLANEN. SEU JANUEN. LOCORUM MONTIUM.

PRO JOSEPHO MARIA ET MARCELLO DE DURATIIS.

Responsum pro veritate extra Curiam.

De materia locorum montium seu jurium, quæ habentur cum Principe, vel Republica, an & quomodo sint in commercio, & de uno in alium transferrantur, & an retineant hypothecas vel alia vincula.

De retentione seu compensatione competente creditorum posteriori vel chirographario in præjudicium Creditorum anteriori vel hypothecarii, quando intret, & praticari possit, & præsertim post mortem debitoris; Et an in prohibitis alienari sine assensu, quatenus iste accedat alienationi, sed non pacto de retrovendendo, istud valeat, & sic operativum.

Et de effectu dicti pacti pro reviviscencia antiqui domini.

S U M M A R I U M.

- 1 Adhærens.
- 2 De natura locorum montium, eorumque libero transitu ad resignatarium, & de ratione.
- 3 Locorum montium dominium non transferitur ex solo facto partium, nisi accedat auctoritas officialis.
- 4 Emptor cum pacto de retrovendendo inter im est perfectè Dominus.
- 5 De venditione feudæ cum pacto de retrovendendo, super quo non adit assensus, præstius super sola venditione.
- 6 Compensatio non datur de specie ad quantitatem.
- 7 An datur compensatio in præjudicium creditorum intermediis.
- 8 Emptor cum pacto de retrovendendo, an habeat re-

ventionem adversus venditorem pro aliis creditis.
9 An pro litteris Cambii competat hypotheca.

D I S C. XXVI.

Lim Augustinus Ayrolus sub nomine Joannis Baptistæ Balbi possidebat duas partitas Montium Sancti Caroli Mediolani, unam scutorum 60. m. alteram scutorum 23236. quorum omnium dominium & utilitatem spectare ad Ayrolum, atque Balbum habere nudum nomen, hic per publicum instrumentum declaravit.

Sub ejusdem Balbi nomine de mense Julii 1654. vendita fuit dicta secunda partita scutorum 23236. Casari Ayrolodo cum pacto redimendi, atque pro hujusmodi redemptionis effectu assignati fuerunt præfato Ayrolodo fructus primæ partitæ scutorum 60. m. conventionem habita, quod singulis annis temporibus pro rata dictorum fructuum exigenda, retrocedi debeat rata dictorum Montium.

De mense Octobris 1656. Ayrolus vendidit Joanni Philippo Spinulæ dictam primam partitam scutorum 60. m. cum jure percipiendi fructus, postquam tamen sequuta erit satisfactio Ayrolodi pro retrovenditione prædictæ alterius partitæ scutorum 23236. Et de mense Julii 1657. idem Ayrolus mediante publico instrumento cessit Spinulæ ratas montium Ayrolodo ut supra venditorum. Et cum dictis fructibus pro tempore remediatorum, nulla facta expressione causæ, ob quam hujusmodi cessio fieret; Atque de præcedenti mense Maji idem Ayrolus accepit ad Cambium à Duratis scut. m. auri marcharum.

De mense Novembris 1658. Ayrolus ratam dictorum Montium adhuc non redemptam importantem summam scutorum 12879. vendidit seu cessit Duratis, cum jure sibi competente exigendi fructus dictæ alterius partitæ scutorum 60. m. pro dictæ restantis ratæ redemptione; ac de tempore cessionis prædictæ, tam Ayrolus cedens, quam Duratii cessionarii, erant ignari præfate cessionis, quam Ayrolus de mense Julii 1657. fecerat Spinulæ.

Mortuo demum Ayrolo gravi æris alieni mole presso, quamvis in vita non esset declaratus decessus, itaut hæreditas defecit, & creditoribus minus idonea decessit sit; Cum Duratii dictos fructus scutorum 60. m. exegerint in tanta quantitate, quod dictorum aliorum Montium præsertim jam adæquarint, Unde propterea factus est locus obligationi Ayrolodi, in qua ipsi successerant, restituenti Ayrolo, seu ejus hæreditati dicta loca Montium utpotè jam redempta.

Orta est difficultas, an iidem Duratii pro dicto alio credito scutorum 8000. Cambii prædicta loca montium retinere, sibi que appropriare potuerint, vel possint in præjudicium Spinulæ cessionarii, & quæ actio dicto Spinulæ competere, ac desuper per Duratios pro veritate consultus respondi, ut sequitur.

Pro clariori resolutione prænotanda est peculiaris qualitas, & natura hujusmodi Montium, quæ tanquam jure cum Principe vel Republica, non sunt in libero commercio, absque ejusdem Principis vel Reipublicæ assensu, præsertim solito per Officialem ad id deputatum, quo accedente, transiunt in emptorem, seu resignatarium libera ab omni hypotheca, alioque vinculo, cui penes venditorem, prioremque possessorem affecta essent, quia fingitur, vendentem seu resignantem illa restituere in manu ipsius Principis, itaut sequatur extinctio, deindeque per actum occultum novæ efformationis, & conferri emptori seu resignatario, illa de novo constitui, & conferri emptori seu resignatario, illa recipienti immediate ab ipso Principe vel Republica, itaut consensus venditoris aliud non sit, nisi instrumentum seu causa effectiva concessionis, Adinstar resignationum Beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ sunt apud Papam ad favorem certæ personæ, quia resignatarius obtinet beneficium directè à Papa, non autem à resignatario obtinet beneficium directè à Papa, non autem à resignante, qui solum tollendo se de medio causat vacationem, quæ causa est collationis, ideòque aliud non retinet vinculum nisi illud, quod ab eodè Principe vel ejus officiali, in litteris seu decreto translationis continetur. Larrea alleg. 22. Salgag. in labyr. par. 2. c. 27. n. 39. & seq. qui loquuntur de Juribus Hispaniarum.

Et de locis Montium Urbis Gratian. discept. 730. n. 48. Cenc. de Cens. q. 29. num. 13. Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. q. 14. n. 28. Rota dec. 77. n. 20. part. 6. recent. quod etiam ad uberem cautelam expressè declaravit Urbanus VIII. in ejus motu proprio de anno 1639. & sæpius habetur in aliis hoc eodè titulo ad istam materiam locorum Montium.

Unde

Unde si quis alteri vendat, seu cedat huiusmodi jura, non dicitur perfecta venditio translativa dominii, sed tantum tractatus, vel promissio de vendendo, inducens solum obligationem personalem ad factum, non tamen tribuens jus in re, ut bene in his terminis Rota in Romana laudi seu locorum Montium 19. Maii 1641. Verosio, & in Romana locorum Montium 29. Novembris 1660. Bevilacqua, & hoc eod. tit. in Romana de Monaldensibus disc. 42. & in aliis; Et ex hoc in proposito resultat, quod cessio huiusmodi locorum redimendorum ab Ayrolo facta Spinulæ, nullum in istum transfuit dominium vel jus reale.

His prænotatis, videndum est, an in ipso decreto translationis seu intestationis huiusmodi Montium, à persona Balbi ad illam Ayroldi, contineatur, necne reciproca obligatio redimendi, & respectivè retrovendendi, vel potius existente intestatione libera, istud jus resultet ex privata ipsarum partium conventionione.

Si enim in ipsius translationis decreto seu litteris hoc redemptionis vinculum utrimque obligatorum adjectum est, itaut, Principis vel officialis ad id deputati assensus accedat, tunc eorumdem jurium seu Montium dominium non videtur omnino abdicatum à venditore, & translatum in emptorem, sed retinere dicitur prioris dominii aptitudinem, atque jus redimendi afficit ipsam rem ejusque substantiam, itaut sequuto casu reimbursementis pretii, tanquam ex purificata conditione resolutive, res dicatur eo ipso effici de dominio venditoris, seu verius antiquum dominium, sublatò impedimento, continuare jure suo primævo, tanquam à summo excitatum.

Quamvis etenim emptor cum pacto de retrovendendo, interim non sequuta redemptione, ad effectum periculi, & alios quoscumque, ex veriori sententia dicatur perfectè Dominus, ex plene deductis per Buratt. decif. 677. num. 1. Rovit. super pragm. 1. de jur. & exact. fiscal. num. 81. cum seq. attamen sequuto casu redemptoris, causa reducit ad non causam, atque per speciem retroactionis, excitatur antiquum dominium, quod continuare dicitur, non autem novum acquiri, illudque excitatur eo ipso quod pretium est restitutum absque aliquo facto hominis, sed solo ministerio legis.

Si verò translatio, seu intestatio est libera, pactum autem redemptionis resultat ex privata conventionione, tunc ipsa loca Montium sunt in libero, pleno, & non resolvable dominio resignatarii, neque resignanti remanet aliquo jus reale, quod prioris dominii conservationem importet, seu ipsius rei substantiam tangat, sed solum tale pactum obligat personam pacifcentis, cogendam in actione personalis ad præstandum factum promissum, quia in huiusmodi bonis, & juribus indifferentibus, absque Principis vel alterius superioris assensu, de uno in alium non transmissibilibus, sola partium conventio non operatur. Ut habemus in similibus terminis feudorum in commercio sine Principis assensu existentium ex dispositione cap. Imperiale de probib. feud. alien. per Fedric. quia si quis vendat feudum cum pacto de retrovendendo, cum Principis assensu, præstito super venditione, non autem super pacto, itaut in regestris seu quinternionibus Domini, emptor describatur liberè; & simpliciter absque dicto vinculo, tunc quidquid sit de questione inter feudistas, an ob nullitatem pacti, propter individuum voluntatis vitietur etiam ipsa venditio, quamvis habeat assensum, vel potius illa valida existente, ipsum solum pactum vitiatum remaneat, de quo sub tit. de feud. in Rom. de Guelfo disc. 69. in Camerinen. jurisdivisionis disc. 67. & in aliis. Hoc unum tamen certum est, omnesque concordat, per huiusmodi pactum à Principe non approbatum, & in ipso assensu non contentum, nullum jus remanere venditori, & priori Domino ad ipsam rem ejusque substantiam, sed solum juxta opinionem aliorum, (à Regnicolis tamen non admittam,) ex eo resultat actio personalis ad factum, five ejus loco actio interesse, ut constat ex deductis in specie per Affick. in Constitutione Constitutionum dnoe memorie num. 31. & generaliter per Hodiern. controv. 26. num. 5. & seqq.

Effectus huius distinctionis in proposito est maximus, quia si pactum redimendi continetur, juxta primam distinctionis partem, in ipso decreto seu litteris translationis, stante subsequuta reimbursemente pretii, per quam purificata est conditio resolutive, dominium Montium remanet in hæreditate Ayroldi defuncti, atque Ayroldus, five Duratii in ejus locum subrogati, dicuntur debitorum ipsorum Montium in specie per resolutionem eorum dominii, consequenter suffragari eis non potest beneficium compensa-

tionis, quæ non datur de specie ad quantitatem, l. divorzio, §. ob donationis, ubi Bald. & ceteri, ff. solut. matr. Franch. decif. 53. num. 1. & omnes, ideoque in eis tanquam in bonis hæreditariis debitoris, Creditores prætere possunt concurrere, in quo Spinula tanquam hypothecarius, quatenus tamen se creditorem justificet, vincere poterit absque dubio Duratios chirographarios, qui quantumvis antiquiores, semper locum cedunt hypothecariis.

Et converso autem, ubi translatio esset libera, tunc Ayroldus, & ex ejus persona Spinula seu alii creditores, prætere non possent dominium ipsorum Montium, vel aliud jus reale, sed solum prætere possent contra Ayroldum, & successivè contra Duratios in istius locum subrogatos, actionem ad implementum, five ad interesse, quod aliud non importat nisi creditum quantitatis, unde propterea rectè cadere possunt termini compensationis cum alio credito pervento.

Nec de jure dubitatur, pro rata fructuum perceptorum in causam redemptionis ex alio assignamento, intrare compensationem, durante vita Ayroldi debitoris, quamvis Duratii utpotè chirographarii tantum essent posteriores, quoniam quicquid dedit verint Franch. decif. 53. & ceteri apud Salgad. in labyr. par. 2. cap. 28. n. 31. & seqq. magis communis, & in foro recepta est opinio, ut intret compensatio etiam in præjudicium creditorum anterioris, quoties cessat debitoris decoctio, vel collusio, & mala fides, ut constat ex deductis per Papy. Latr. & Adden. decif. 25. apud Otthobon. decif. 55. n. 13. cum seqq. & decif. 183. part. 9. recent. & pluries sub tit. de credito.

Bene verum, quod ubi etiam essemus in casu secundæ partis distinctionis, quæ Duratii est favorabilior, itaut istis suffragari valeat compensatio, ea tamen solum relevaret pro ratis obventis usque ad obitum Ayroldi debitoris, quem supponitur pro tempore vitæ nunquam fuisse declaratum decoctum. Ab instanti autem subsequuta mortis, ob quam decoctio illicò detecta fuit, ob superventam malam fidem, nõ est amplius locus compensationis in præjudicium creditorum anteriorum, ut cum Franch. & Salgad. concordant omnes pro compensatione supra allegati.

Et quidem, à tempore mortis ac detectæ decoctionis, compensatio vel retentio nullatenus est substantabilis, dum redemptio sequuta est ex fructibus alterius assignamenti scutorum 60. m. qui ex dicto tempore, utpotè existentes in hæreditate debitoris, affecti erant creditoribus, neque in eorum præjudicium potuerunt sibi appropriare, ideoque satis dubito de juribus Durationum ab hoc tempore citra.

Neque in hoc suffragari possunt firmata per Fabrum in C. lib. 8. tit. 16. de fin. circa retentionem competentem emptori cum pacto de retrovendendo, pro credito ex alia causa sibi obvento, ex ea bona ratione, quod si retentio datur possidenti jure pignoris, multò magis danda est possidenti jure dominii, quia id rectè procederet contra ipsum venditorem exercere volentem jus redemptionis, seu habentes causam ab eo, non autem contra creditores anteriores, cum quibus est punctus difficultatis.

Quare pro substantiatione Durationum, ac repellendo Spinula, seu alio ex ejus jure veniente, unicus punctus esse videtur in negando istum esse creditorem hypothecarium, præfatis Duratii chirographariis anteposendum, si enim verum est facti præsuppositum, quod cessio facta per Ayroldum Spinulæ de anno 1657. nullam continet causam onerosam, & respectivam, absque dubio Spinula dici non poterit creditor hypothecarius anteposendus Duratii chirographariis, etiamsi adesset expressa promissio evictionis cum hypotheca, quia cessante causa respectiva, Spinula gereret figuram donatarii seu cessionarii ex causa lucrativa, qui concursum prætere non potest cum creditoribus onerosis, de tempore factæ cessionis jam existentibus, quamvis chirographariis, dum cedens detectus est decoctus, per exceptionem doli resultantem ex edicto de his, quæ in fraudem &c. Si verò cessio haberet causam onerosam, & respectivam, itaut cessionarius propter dictæ cessionis observantiam dici possit creditor hypothecarius ex causa verè onerosa, tunc ut dixi, non levem sentio difficultatem contra Duratios.

Et quando substantiationis esset opinio Bursati, Paschalis, & sequacium quod pro litteris cambi competat hypotheca, omnes supradictæ inspectiones remanerent superflue, cum litteræ continentes creditum Durationum habeant datam anteriorem, atque difficultas resultans, ex l. scripturas, C. qui pot. in pign. hab. esset superabilis, cum veri-

veritas datæ posset de facili aliunde comprobari, quia ex veriori sententia sufficit satisfacere dictæ legi per æquipollens; Verum non videtur hæc opinio substantabilis, cum contraria sit magis communiter in foro recepta, ut per Merlin. de pignor. lib. 3. qu. 16. n. 7. & seqq. Acofia de priv. cred. regul. 3. limit. 12. per quos cumulantur Sard. Gaitus, ceteri.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE FRANCIONIS PRO NICOLAO FRANCIONO CUM VICTORIA PECORINA.

Casus decifus per Rotam pro Nicolao.

Resignatarius locorum Montium continentium aliquod vinculum, an ab aliis sit tutus, itaut teneatur solum pro expresso. Et quæ actio competere valeat ad loca Montium contra tertium possessorem ex resignatione.

S U M M A R I U M.

- 1 **F** Ad series.
- 2 **L**oca montium transeunt libera in emptorem, & de ratione.
- 3 **I**ntellige, ubi acquiruntur per resignationem admissam ab officiali ad id deputato, secus si à patre, vel etiam à iudice.
- 4 **P**artium conventio super locis Montium quid importet.
- 5 **V**endita vel cessa res duobus quis præferatur.
- 6 **V**inculum contentum in litteris patentibus solum est attendendum, & ad cuius favorem.

D I S C. XXVII.

Defunctis Ovidia, & Aurelia de Franguellis donatariis Dominici patris decem locorum Montium ad eas translatorum, germani fratres de Sacchis, nepotes ac hæredes testamentarii Aureliæ, quæ supponebatur hæres ab intestato Ovidiæ, obtinuerunt immitti ad dicta loca Montium in eorum faciem translata cum clausula dummodo possessio sit vacans; & sine præjudicio habentium meliora, & posteriora jura in hæreditate Ovidiæ ab intestato defunctæ, quibus sequuntur, fratres prædicti præfata loca Montium resignarunt Franciono cum dicto vinculo.

Insuper post plures annos Victoria Pecorina, & prætere tendens in vim cuiusdam concordiæ, loca Montium prædicta, per dictos fratres de Sacchis fuisse sibi cessa per biennium, antequam ab eis ad favorem Francioni resignarentur, obtinuit ab A.C. mandati de transferendo, à quo interposita appellatio ad Rotam, me pro Franciono scribente, emanavit sub die 29. Novemb. 1660. coram Bevilacqua resolutio huic parti favorabilis, infirmando per Judicem primæ instantiæ, & resolutio, iusta, beneque fundata visa est.

Quia ex particulari privilegio locorum Montium, resultantem ex motu proprio Urbani VIII. de ann. 1639. in Bullar. Const. 154. illa transeunt libera in tertium acquirentem titulo particulari, à quibuscumque nexibus, vinculis, hypothecis, aliisque juribus, præterequam ab expressis ipsis litteris attentibus. Quod ultra dictum motum proprium, ad majorem eminentiam cautelam emanatum, prius de jure seu consuetudine firmant Gratian. discip. 730. n. 48. Cenc. de Const. q. 29. n. 13. Merlin. de pign. lib. 2. q. 14. n. 27. & 29. ac etiã dixit Rot. dec. 14. in fin. post Fenz. ad Statuta, Merlin. decif. 533. n. 16. & seqq. alias 77. p. 6. rec. & conferunt in proposito firmata per Salgad. in labyr. p. 2. c. 27. n. 39.

Ex ea manifesta ratione, quod acquirens mediante formali resignatione, non dicitur acquirere à resignante, sed à Principe, penes quem resignans illa dimittit, ad instar resignationis beneficii Ecclesiastici seu translationis pensionis, ut sæpius in aliis hoc eodem tit. habetur.

Hinc propterea dicebam non obflare præteritam eorumdem locorum cessionem à stricti factam biennio antea, tum quia de illa docebatur per simplicem apocam privatam non recognita, juxta formam præcisam, vel saltem æquipollentem traditam per text. in l. scripturas, C. qui potiores in pignore habeantur, unde ob possibilem antedictam, concursus prætere non poterat cum habente publicum instrumentum resignationis penes acta Secretarii Montium. Tum clarius quia data etiam dicta recognitione, translatio huiusmodi locorum Montium, vel jurium, non pendet à voluntate & facto partium, quinimò nec etiam Judicium; Unde si de mandato iudicis subhastentur, licitator non erit tutus, sed contra eum exerceri potuerunt hypo-

thesæ, aliaque jura, quæ aliis præambula venditionis seu subhastationis hora competere poterant contra priorem possessorem, ut in Januen. pecuniaria seu attentatorum coram Danozet. inter suas decif. 480. & 574. & apud Postium de subhast. decif. 112. quia penes eum adhuc dominium residere dicitur, cum illud ab uno auferatur, neque transferatur in alterum, nisi sequatur consensus Principis, explicandus per organum Secretarii admittentis resignationem, per cuius admissionem ille præfari dicitur, ac aliàs quæcumque partium conventiones important simplicem velleitatem, five promissionem de præstando consensu, sed non perfectionem actus & translationem dominii, ut bene habetur explicatum in Romana laudi seu locorum montium 19. Maii 1641. coram Verosio, & in Januen. fructuum dotis coram Cerro, quarum secunda est impressa apud Postium de subhastationibus decif. 197. & habetur in Romana locorum montium de Monaldens. disc. 41. & aliis hoc eod. tit. pluries.

Unde ad summum, ex tali conventionione resultare poterit contra promittentem actio personalis ad præstandum factum promissum, five ad interesse, nullum verò jus in re, neque ad rem non existentem in commercio absque certa prævia solemnitate, ut declaratur in dicta Constit. 154. Urb. VIII. admittit eorum, quæ habemus in feudis, ac etiam in Beneficiis, &c. Quod etiam in jure communi habemus in usufructu, cuius jus formale absque proprietarii consensu in alium per cessionem transferri nõ potest, itaut facta cessione seu venditione, illa, vel resolvatur in simplicem commoditatem prout facti est, firma remanente juris substantia penes cedentem, per cuius cessationem expirare dicitur, vel actus remanet invalidus, ex deductis apud Merlin. decif. 843. & in Albanen. pensionis sub tit. de pension. Et si de jure communi, in rebus etiam indifferentibus, statutum habemus, ut vendita vel cessa res duobus, potior sit conditio ejus, cui traditio facta est, quamvis esset posterior, non curata cessione præcedenti, quæ sine traditione producit quidem actionem ad tradendum, vel ad interesse, non autem dominii translationem juxta text. in l. quoties C. de rei vindic. quem bene exornat Rota apud Merlin. decif. 568. n. 30. alias decif. 174. part. 6. recent. & decif. 273. part. 11. recent. n. 2. in quarum prima habentur etiam dictæ legis limitationes, & tamen translatio dominii est in potestate cedentis, à cuius solo facto pendet traditioem sequi, quod etiam habemus in promissione de vendendo seu de donando ex deductis decif. 58. part. 6. recent. Multò magis in præfenti, in quo formalis traditio non est in potestate cedentis, nec ab ejus facto pendet.

Vinculum verò adjectum in litteris patentibus, continet solum præfervationem jurium competentium hæreditati Ovidiæ, unde suffragari potuisset actrici, quando suum jus à prædicta Ovidia dependeret, cum huiusmodi præferatio faciat extare bona in eadem hæreditate, perinde ac si adhuc in ejus faciem cantarent, ut habetur in disc. sequenti, vincula etenim in proposito non attenduntur nisi ad favorem eorum, quorum interesse respiciunt, in reliquis autem loca reputantur libera, perinde ac si ea adjecta non essent, ut in eodem motu proprio Urbani clarè disponitur. Et firmatur in decisionibus dictæ die in causa edita, cui hucusque altera pars acquievit.

ROMANA DOTIS PRO JOANNA GADINA CUM NICOLAO SPINOLA.

Casus disputatus coram Præfato Juce commissario, & scriptus per concordiam.

An loca montium hæreditaria translata in faciem hæreditatis, cum expressione in litteris, quod essent hæreditaria & subiecta vinculo fideicommissi per defunctum ordinari, subiaceant aliis vinculis in litteris non expressis à dicta hæreditaria & fideicommissaria qualitate consecutivis, itaut emptor non sit tutus.

S U M M A R I U M.

- 1 **F** Ad series.
- 2 **D**e libertate locorum Montium & securitate emptoris.
- 3 **D**e ratione dictæ libertatis.
- 4 **T**ranslatio locorum Montium à persona defuncti ad illam hæredis quid operetur.

5 Sub-

veritas datæ posset de facili aliunde comprobari, quia ex veriori sententia sufficit satisfacere dictæ legi per æquipollens; Verum non videtur hæc opinio substantabilis, cum contraria sit magis communiter in foro recepta, ut per Merlin. de pignor. lib. 3. qu. 16. n. 7. & seqq. Acofia de priv. cred. regul. 3. limit. 12. per quos cumulantur Sard. Gaitus, ceteri.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE FRANCIONIS PRO NICOLAO FRANCIONO CUM VICTORIA PECORINA.

Casus decifus per Rotam pro Nicolao.

Resignatarius locorum Montium continentium aliquod vinculum, an ab aliis sit tutus, itaut teneatur solum pro expresso. Et quæ actio competere valeat ad loca Montium contra tertium possessorem ex resignatione.

S U M M A R I U M.

- 1 **F** Ad series.
- 2 **L**oca montium transeunt libera in emptorem, & de ratione.
- 3 **I**ntellige, ubi acquiruntur per resignationem admissam ab officiali ad id deputato, secus si à patre, vel etiam à iudice.
- 4 **P**artium conventio super locis Montium quid importet.
- 5 **V**endita vel cessa res duobus quis præferatur.
- 6 **V**inculum contentum in litteris patentibus solum est attendendum, & ad cuius favorem.

D I S C. XXVII.

Defunctis Ovidia, & Aurelia de Franguellis donatariis Dominici patris decem locorum Montium ad eas translatorum, germani fratres de Sacchis, nepotes ac hæredes testamentarii Aureliæ, quæ supponebatur hæres ab intestato Ovidiæ, obtinuerunt immitti ad dicta loca Montium in eorum faciem translata cum clausula dummodo possessio sit vacans; & sine præjudicio habentium meliora, & posteriora jura in hæreditate Ovidiæ ab intestato defunctæ, quibus sequuntur, fratres prædicti præfata loca Montium resignarunt Franciono cum dicto vinculo.

Insuper post plures annos Victoria Pecorina, & prætere tendens in vim cuiusdam concordiæ, loca Montium prædicta, per dictos fratres de Sacchis fuisse sibi cessa per biennium, antequam ab eis ad favorem Francioni resignarentur, obtinuit ab A.C. mandati de transferendo, à quo interposita appellatio ad Rotam, me pro Franciono scribente, emanavit sub die 29. Novemb. 1660. coram Bevilacqua resolutio huic parti favorabilis, infirmando per Judicem primæ instantiæ, & resolutio, iusta, beneque fundata visa est.

Quia ex particulari privilegio locorum Montium, resultantem ex motu proprio Urbani VIII. de ann. 1639. in Bullar. Const. 154. illa transeunt libera in tertium acquirentem titulo particulari, à quibuscumque nexibus, vinculis, hypothecis, aliisque juribus, præterequam ab expressis ipsis litteris attentibus. Quod ultra dictum motum proprium, ad majorem eminentiam cautelam emanatum, prius de jure seu consuetudine firmant Gratian. discip. 730. n. 48. Cenc. de Const. q. 29. n. 13. Merlin. de pign. lib. 2. q. 14. n. 27. & 29. ac etiã dixit Rot. dec. 14. in fin. post Fenz. ad Statuta, Merlin. decif. 533. n. 16. & seqq. alias 77. p. 6. rec. & conferunt in proposito firmata per Salgad. in labyr. p. 2. c. 27. n. 39.

Ex ea manifesta ratione, quod acquirens mediante formali resignatione, non dicitur acquirere à resignante, sed à Principe, penes quem resignans illa dimittit, ad instar resignationis beneficii Ecclesiastici seu translationis pensionis, ut sæpius in aliis hoc eodem tit. habetur.

Hinc propterea dicebam non obflare præteritam eorumdem locorum cessionem à stricti factam biennio antea, tum quia de illa docebatur per simplicem apocam privatam non recognita, juxta formam præcisam, vel saltem æquipollentem traditam per text. in l. scripturas, C. qui potiores in pignore habeantur, unde ob possibilem antedictam, concursus prætere non poterat cum habente publicum instrumentum resignationis penes acta Secretarii Montium. Tum clarius quia data etiam dicta recognitione, translatio huiusmodi locorum Montium, vel jurium, non pendet à voluntate & facto partium, quinimò nec etiam Judicium; Unde si de mandato iudicis subhastentur, licitator non erit tutus, sed contra eum exerceri potuerunt hypo-

thesæ, aliaque jura, quæ aliis præambula venditionis seu subhastationis hora competere poterant contra priorem possessorem, ut in Januen. pecuniaria seu attentatorum coram Danozet. inter suas decif. 480. & 574. & apud Postium de subhast. decif. 112. quia penes eum adhuc dominium residere dicitur, cum illud ab uno auferatur, neque transferatur in alterum, nisi sequatur consensus Principis, explicandus per organum Secretarii admittentis resignationem, per cuius admissionem ille præfari dicitur, ac aliàs quæcumque partium conventiones important simplicem velleitatem, five promissionem de præstando consensu, sed non perfectionem actus & translationem dominii, ut bene habetur explicatum in Romana laudi seu locorum montium 19. Maii 1641. coram Verosio, & in Januen. fructuum dotis coram Cerro, quarum secunda est impressa apud Postium de subhastationibus decif. 197. & habetur in Romana locorum montium de Monaldens. disc. 41. & aliis hoc eod. tit. pluries.

Unde ad summum, ex tali conventionione resultare poterit contra promittentem actio personalis ad præstandum factum promissum, five ad interesse, nullum verò jus in re, neque ad rem non existentem in commercio absque certa prævia solemnitate, ut declaratur in dicta Constit. 154. Urb. VIII. admittit eorum, quæ habemus in feudis, ac etiam in Beneficiis, &c. Quod etiam in jure communi habemus in usufructu, cuius jus formale absque proprietarii consensu in alium per cessionem transferri nõ potest, itaut facta cessione seu venditione, illa, vel resolvatur in simplicem commoditatem prout facti est, firma remanente juris substantia penes cedentem, per cuius cessationem expirare dicitur, vel actus remanet invalidus, ex deductis apud Merlin. decif. 843. & in Albanen. pensionis sub tit. de pension. Et si de jure communi, in rebus etiam indifferentibus, statutum habemus, ut vendita vel cessa res duobus, potior sit conditio ejus, cui traditio facta est, quamvis esset posterior, non curata cessione præcedenti, quæ sine traditione producit quidem actionem ad tradendum, vel ad interesse, non autem dominii translationem juxta text. in l. quoties C. de rei vindic. quem bene exornat Rota apud Merlin. decif. 568. n. 30. alias decif. 174. part. 6. recent. & decif. 273. part. 11. recent. n. 2. in quarum prima habentur etiam dictæ legis limitationes, & tamen translatio dominii est in potestate cedentis, à cuius solo facto pendet traditioem sequi, quod etiam habemus in promissione de vendendo seu de donando ex deductis decif. 58. part. 6. recent. Multò magis in præfenti, in quo formalis traditio non est in potestate cedentis, nec ab ejus facto pendet.

Vinculum verò adjectum in litteris patentibus, continet solum præfervationem jurium competentium hæreditati Ovidiæ, unde suffragari potuisset actrici, quando suum jus à prædicta Ovidia dependeret, cum huiusmodi præferatio faciat extare bona in eadem hæreditate, perinde ac si adhuc in ejus faciem cantarent, ut habetur in disc. sequenti, vincula etenim in proposito non attenduntur nisi ad favorem eorum, quorum interesse respiciunt, in reliquis autem loca reputantur libera, perinde ac si ea adjecta non essent, ut in eodem motu proprio Urbani clarè disponitur. Et firmatur in decisionibus dictæ die in causa edita, cui hucusque altera pars acquievit.

ROMANA DOTIS PRO JOANNA GADINA CUM NICOLAO SPINOLA.

Casus disputatus coram Præfato Juce commissario, & scriptus per concordiam.

An loca montium hæreditaria translata in faciem hæreditatis, cum expressione in litteris, quod essent hæreditaria & subiecta vinculo fideicommissi per defunctum ordinari, subiaceant aliis vinculis in litteris non expressis à dicta hæreditaria & fideicommissaria qualitate consecutivis, itaut emptor non sit tutus.

S U M M A R I U M.

- 1 **F** Ad series.
- 2 **D**e libertate locorum Montium & securitate emptoris.
- 3 **D**e ratione dictæ libertatis.
- 4 **T**ranslatio locorum Montium à persona defuncti ad illam hæredis quid operetur.

5 Sub-

3 Substitutus avocant ab emptore loca Montium habentia vinculum fideicommissi.
6 In quo operativa remanent libertas, quando solum vinculum fideicommissi expressum est.

D I S C. XXVIII.

Estator instituto unico ejus filio hærede cum perpetuo successivo fideicommissio ad favorem descendenti-um, legavit dotem quibusdam puellis quatenus nubent, cumque in hæreditate quadam loca Montium remansissent, illaque juxta solitum, translata fuissent in faciem hæredis cum vinculo in litteris patentibus adjecto, ut remanere deberent obnoxia dicto fideicommissio, sub cuius vinculo hæres illa deinde resignasset ad favorem Nicolai Spinolæ, contra istum ad dicta loca Montium, Joana una ex dictis puellis, facto casu nuptiarum, pro dicto legato dotis iudicium instituit exequutivum, quod ex Statuto Urbis 85. competit etiam contra tertium in bonis, quæ debitoris fuerunt. Excipiente autem reo & possessore de motu proprio Urbani VIII. de quo disc. præcedenti, & frequenter, emptorem tutum reddente ab omnibus vinculis, præterquam iis, quæ exprimerentur in litteris patentibus, in quibus continebatur solum illud fideicommissi, Hinc orta est difficultas, an adversus dictum possessorem solum & privatim competere actio substitutis seu vocatis ad fideicommissum postquam ejus casus factus erit, non autem creditoribus defuncti vel legatariis. Et quoniam articulus reputatus fuit novus, cum per scribentes hinc inde nulla desuper deduceretur specialis auctoritas, vel decisio, idcirco Judex diu stetit indeterminatus, mandando solum revocationem quorundam attentatorum, unde propterea partes de venerunt ad concordiam, quæ controversiæ finem dedit.

Scribens autem pro legataria actrice, cum sensu etiam varietatis, credebam pro ipsa probabilius respondendum videri; Admittendo siquidem; generaliter & in abstracto ea, quæ per scribentes in contrarium deducebantur, circa omnimodam hujusmodi locorum Montium libertatem, tam ex dispositione, seu intentione juris communis, ob eorum peculiarem naturam, & ratione subjectæ materiæ, quam etiam ex dicto motu proprio Urb. 8. in ejus Constitut. 154. ad majorem declarationem emanato ex deductis disc. præcedenti, & alibi, firmis solum & privatim remanentibus illis vinculis, quæ in ipsis litteris expressa sunt.

Dicebam tamen, fallaciam consistere in applicatione ad factum, quoniam expressio in eisdem litteris contenta, quod hæc loca Montium essent hæreditaria, ideoque subjecta remanere deberent dictæ fideicommissariæ dispositioni per defunctum ordinatæ, implicite continet vinculum subjectionis omnibus creditoribus defuncti, & legatariis, perinde ac ipsa loca adhuc in hæreditate, & in faciem defuncti continuarent, ob clarè cessantem rationem dictæ libertatis productivam.

Ut enim habetur in præcedenti & sæpius in aliis, ideò loca Montium empti cum formali resignatione admittit per Secretarium seu officialem ad id deputatum, transseunt libera in resignatarium, quia hic non agnoscit in auctorem resignantem, sed ipsum Principem seu Republicam, prævio actu occulto extinctionis prioris juris resignanti competentis, ac novæ efformationis cum eo, ideoque aliud vinculum non remanet, nisi illud, quod ipse concedens adject. Quæ ratio cessat in præsentem, quoniam quando Secretarius transfert loca Montium hæreditaria à nomine defuncti ad illud hæredis, non intendit aliquid novare, neque sequitur hujusmodi extinctio & respectivè nova efformatio, sed solum, gratia exactionis fructuum, & ut satisfieret consuetudini, fit dicta translatio in hæredem, non nomine proprio, sed cum dicta qualitate, quæ eum tanquam administratorem potius constituit, itaut loca, cõtinuare dicuntur in ipsa hæreditate, dum adicitur expressio vinculi fideicommissi, per quod officialis redditus fuit certus, illa non posse liberè transferri in præjudicium jus habentium in hæreditate, utpotè tanquam jus consequutivum & accessorium dicto vinculo reservato, juris hæreditarii conservativo.

Quemadmodum enim si substituiti, facto casu restitutiononis, vindicassent à possessore hujusmodi loca, ut absque dubio vindicare potuissent, ut decis. 83. n. 14. part. 6. recent. 144. n. 1. par. 8. 231. in princip. part. 10. & passim, utique legataria prædicta, contra hujusmodi fideicommissarios, tanquam pro debito testatoris, ad hæc loca Montium agere possent, ita ratione evitandi circuitus, eandem actionem indubitanter competere dicebam adversus dictum possesso-

rem representantem hæredem gravatum, cujus jura tantum ita emisse dicitur. Undè propterea libertas rectè operativa remanet quoad hypothecas aliaque vincula resultantia ex facto ipsius hæredis, non autem quoad reliqua concernentia ipsam hæreditatem, cum ita resignatarius sciat loca Montium remanere hæreditaria, & consequenter subjecta vinculis per defunctum adjectis, cum Principis seu officialis ab eo deputati intentio non adit, hujusmodi vincula, cum formali extinctione prioris juris extinguendi.

Quando enim emuntur loca Montium libera, emptor sequatur principaliter fidem publicam officialis admittentis resignationem, non curata notitia personæ resignantis, vel juris illi competentis, unde propterea, quando quis vult emere loca Montium libera, dirigit pro pretio ordines Monti pietatis, vel alteri banco pro solutione pretii faciendi ei qui liberè tot loca sibi resignasset, cum sola fide Secretarii, ignorando quis futurus esset venditor, ideoque nullius privati fidem, sed solum publicam emptor sequitur, & consequenter, ubi qualitas hæreditaria, enunciat, ac præservatur vinculum hæreditati injunctum, Officialis denunciatur resignatario, se non publicam, sed resignantis privatam fidem sequi, solumque acquirere jura ipsi resignanti competentia, cum securitate ab hypothecis & vinculis, ex ipsius resignantis facto resultantibus, explicato solum vinculo fideicommissi, tanquam universalis & conservativo juris hæreditarii, perinde ac si, ut diversum est, ipsa loca, in hæreditate adhuc perseverarent, cum deficiat voluntas novandi, Adinstar eorum, quæ habemus in pecunia soluta creditoribus cum obligatione seu cautione de restituendo &c. quoniam fingitur non soluta, ac habetur pro adhuc extanti, & in dominio, & patrimonio debitoris, cum similibus. Et istam credebam veritatem, adhuc tamen occasio non præbuit eam maturè inquirere & examinare, cum præsens controversia unicam tantum haberet disputationem.

ROMANA LEGATI PRO CONGREGATIONE ORATORII CUM FLORAVANTE MARTINELLO.

Discursus pro directione ad concordiam.

An libertas locorum Montium penès tertium in quem translata sunt, procedat ubi translatio sequatur ex causa legati, seu aliàs lucrativa.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti series.
2 De libertate locorum Montium penès tertium.
3 De avocatione pecuniæ solutæ posteriori per anteriorem.
4 De eadem libertate de qua num. 2. quando procedat.
5 An illam obtineat Acquirens loca montium facto iudicis.
6 Et quid de translatione facta in hæredem vel legatarium an inducat libertatem.
7 Hæres putativus quid restituere teneatur hæredi vero.

D I S C. XXIX.

Cardinalis Horatius Justinianus emit loca quinque Montium sub nomine Juliani fratris Presbyteri Oratorii, cum reservatione liberæ dispositionis tam de sorte, quam de fructibus ejus vita durante, ita tamen, quod eo non disponente, libera remaneret dicti Juliani, qui dicto Cardinali non disponenti superstes, in ejus testamento, illa jure legati reliquit dicto Oratorio, cum onere preces Deo fundendi pro anima ipsius, & ejusdem Cardinalis, qui pariter in eadem Congregatione, antequam ad Episcopatum assumeretur, diu & laudabiliter vixerat, unde sequuta morte testatoris, eadem Congregatio dicta loca Montium vendidit, ad effectum erogandi pretium in Oratorii seu habitationis ipsorum presbyterorum fabricam, quam in licentia vendendi per Thesaurarium concessa, dictum fuit remanere debere subrogatam loco dictorum locorum Montium pro indemnitate omnium in eis jus habentium. Cum autem juxta seriem de qua supra in Romana hæreditatis seu off. disc. 1. Floravantes Martinellus, in vim trium conformium, declaratus fuisset creditor dicti Juliani, ejusque hæreditatis in seutis 9. m. pro pretio bonorum hæreditariòrum dicti Cardinalis, cujus ipse hæres testamentarius declaratus fuit, proindeque, eodem modo quo egit contra possessorem officii per dictum Julianum empti, iudicium quoque instituit contra dictam Congregationem pro restitutione pre-

pretii dictorum locorum Montium hæreditariòrum dicti Juliani sui debitoris. Idcirco dictæ Congregationis Patres, plurium Advocatorum iudicium, tam in scriptis, quam oratenus in congressu pro veritate expetierunt, ad effectum determinandi, an litigare deberent, vel potius amplecti honestam concordiam ab actore oblatam, post congressum ob votorum veritatem, me præsertim consulente, acceptatam, unde propterea controversia ulteriorem non habuit disputationis progressum.

In dicto igitur congressu, ac etiam in discursibus in scriptis editis, varia fuerunt vota, aliqui enim principaliter insistebant in privilegio, & connaturali libertate locorum Montium resultantem, tam ex dispositione seu intentione juris communis, quam ex motu proprio Urbani Octavi in ejus Constitutione 154. ut in præcedentibus, unde propterea dicebant, quod cum sequuta morte testatoris, dicta loca Montium, liberè & absque vinculo translata essent in dictam Congregationem legatariam, ita hæc effecta erat immunis, & exempta ab omnibus vinculis & molestiis, deducendo firmata in Romana locorum Montium 29. Novemb. 1660. coram Bevilacqua, ubi non solum pro hujusmodi libertate fundamentum constituitur in dicto motu proprio Urbani VIII. sed etiam in peculiari natura hujusmodi iurium, ex eis, quæ habentur apud Gratian. discept. 730. n. 48. Cenc. de Cenj. q. 29. n. 13. Larrea alleg. 22. n. 26. Salgad. in labyr. p. 1. c. 35. n. 20. cum seqq. Rota decis. 77. n. 20. p. 6. rec.

Alii insistebant super impugnatione avocatione pecuniæ, bona fide consumptæ per creditorem quamvis posteriorem, juxta opinionem ex æquitate & ratione commercii in foro magis receptam, verum de hoc alii dubitabant, ex eo quod dicta æquitas procedat favore creditoris ex causa onerosa, secus autem ex causa lucrativa ex deductis per Amat. var. resol. c. 51. n. 21. & 22. de Marin. res. 71. n. 3. lib. 1. Rot. dec. 595. n. 3. & 760. n. 3. p. 2. rec. Et in specie subsidiariæ avocationis locorum Montium à legatario in Romana lucris dotis coram Ghislerio, & Albergato dec. 43. n. 49. p. 10. & decis. 25. n. 5. & seqq. p. 11. rec. Et de qua causa habetur actum sub tit. de dote pro PP. S. Caroli ad Carinarjos, atque super hoc puncto magna inter eos erat quæstio.

Neutra ex his opinionibus mihi placebat, Quatenus enim pertinet ad hæc secundam, inanis videbatur dicta quæstio; dum de mandato iudicis subrogata erat fabrica, in quam pretium dictorum locorum Montium erogatum fuit, unde propterea pecunia dicebatur extare in æquipollenti, in quo saltem ex æquitate text. in l. sine & Titium, ff. de si certum petatur, five ex æquitate actione de in rem verso, aut conditionis sine causa, vel doli, & locupletationis de alieno, fovens causam lucrativam teneatur erga foventem causam onerosam. Atque tunc foventi causam lucrativam consumptio suffragari possit, quando illa esset omnimoda, itaut, nec in specie, nec in æquipollenti adesset, juxta ea quæ habentur in Romana seu Volatrana sponsi sub tit. de donat.

Quo verò ad alteram, dicebam tunc intrare privilegium prædictum, quando militaret ratio ejus inductiva, quod scilicet, aliàs publicum commercium in hujusmodi iuribus præjudicatum remaneret, five præjudicata remaneret fides publica per Principem interposita, quam potius ementes hujusmodi loca Montium, vel jura, sequi dicuntur, agnoscendo ipsum Principem in auctorem, ut contingit in illis, qui cum pretio currenti mandant banco solutionem certæ summæ personæ ignotæ, cui Secretarius Montium, seu alter officialis ad id deputatus testetur solvi posse, ob liberam resignationem, ut in præcedenti, & frequenter in aliis hoc tit. ad hanc materiam. Secus autem ubi quis, non publicam fidem ut supra sequitur, neque Principem in auctorem immediatum agnoscit, sed directam & immediatam causam habet à privato jure hæreditario, seu legati, aut simili, juxta ea, quæ habentur d. disc. præced.

Idque adeò verum, quod etiam hujusmodi loca Montium emantur sub hæc de mandato iudicis, five etiam ex eadem judiciali auctoritate adjudicantur, adhuc in libris cantare dicuntur sub nomine prioris montistæ, qui reputatur eorum dominus, unde propterea super eis exerceri possunt hypothecæ, aliaque jura, quæ alias contra dictum priorem Dominum exerceri possent, si dicta alienatio sequita non esset; ut decis. 112. apud Post. de subhast. aliàs apud Dunoz. decis. 642. Januen. fructuum dotis 29. Januarii 1646. Cerro, & admittitur in dicta Romana locorum Montium 29. Novemb. 1660. Bevilacqua, cum eatenus hujusmodi libertas resultet, quatenus sequantur illi duo actus, qui in hujusmodi resignationibus occultari dicun-

tur, formalis scilicet extinctionis prioris juris resignantis, per quandam retrovenditionem, & efformationis novi juris cum resignatario, quod sequi non dicitur, nisi ubi agcedit factum ipsius Principis, seu Officialis ad id deputati.

Et quamvis in hac facti specie adesset factum officialis, circa translationem locorum Montium, à persona Juliani testatoris, in personam, seu nomen Congregationis legatarie, nihilominus ista translatio, utpotè facta non animo innovandi, ac retinens titulum hæreditarium, neque realiter continens dictos actus occultos, five non habens rationem, cui hæc libertas innititur, non videtur in proposito considerabilis juxta ea, quæ habentur in dicta Romana dotis disc. præc. nisi in ordine ad tertium, cui deinde ex causa corespectiva, & sub interpositione publicæ fidei, ut supra per hujusmodi translatarium, eorum resignatio facta esset.

Clarius verò ista opinio non videbatur subsistentabilis, cum hodiè non ageretur de ipsis locis Montium, ad quæ etiam contra legatarium utpotè foventem causam lucrativam dari subsidiarium regressum habetur in d. Romana lucris dotis decis. 43. p. 10. & decis. 25. par. 11. sed ageretur de pretio, & sic de re indifferenti, in qua non urgebat ratio libertatis, verè militans favore tertii, & commercii ut supra.

Unicum ergo motivum, quod attempta veritate, mihi videbatur omninò probabile, erat illud deficientis crediti in actore in bonis propriis dicti Juliani, quoniam juxta ea, quæ habentur deducta supra in d. Romana hæreditatis hoc eod. tit. disc. 1. hæres bonæ fidei putativus, non est debitor hæredis veri, in toro eo, quod constat ad ejus manus pervenisse, sed solum in eo, quod extat in specie, vel in æquipollenti, five in eo, quod dolo desisset possidere, ac mala fide consumpsisset, secus autem in eo, quod consumptum fuit in statu bonæ fidei, etiam si imprudenter, & dissipatorie, ex claris Juribus ibi deductis, & sic non ex eo, quod probabatur, bona remansit in hæreditate Cardinalis importare scuta 9. m. sequebatur, in tanta summa hæreditatem Juliani remanere debetricem, ut condemnata fuit. In hoc enim mihi videbatur gravamen consistere, cum exceptis bonis hæreditariis dicti Cardinalis, exissentibus, vel in specie, vel in æquipollenti, ut erat officium, de quo supra in d. Romana hæreditatis disc. 1. in reliquis bona fide consumptis, verè alia non competeret actio, nisi in eo, in quo constaret hæredem putativum effectum esse locupletatorem; Nimis enim asperum ac irrationabile videbatur, ut dictus hæres putativus teneri deberet de proprio ad restituendum illud, quod in statu bonæ fidei, ut attempta qualitate personæ satis probabile erat, erogasset in elemosynas, aliaque pia opera pro suffragio animæ ejusdem Cardinalis; Verum quia in dicta alia causa, jam expertus eram, istud motivum, quamvis reputatum verum, utpotè tardè, & post tres conformes deductum, parum profuisset. Idcirco, quamvis crederem illud esse solidum, cum in ista causa non obstarèt dicta consideratio mali status causæ jam finitæ, cum actor satis honestam concordiam offerret, eam pro evitandis saltem litis sumptibus, & incommodis, amplectendam consului.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE ORICELLARIIS PRO PAULO SFORTIA CUM ORATIO ORICELLARIO.

Casus disputatus in Rota, & scriptus per concordiam.

De pretio locorum Montium vinculatorum, quando dicatur esse justum, vel respectivè læsivum, & quæ læsio attendi debeat in iuribus vitalitiis, & quomodo æstimetur vita hominis.

Venditor locorum montium, quam evictionem in casu extractionis præstare teneatur, si extractio fieret in minori summa, quam venditio facta sit, five in diversa moneta.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti series.
2 De valuatione Jurium ad vitam ex dispositione 1. hæreditatum ad l. falcid. & num. 5.
3 Restitutio fructuum venit in casu nullitatis, non autem in casu rescissionis ob læsionem.
4 De nullitate ex dolo præsumpto ratione læsionis enormissimæ in magno excessu.
5 De conclusione de qua num. 2.

- 6 *Æstimatio iurium vitalitiorum quomodo faciendâ sit.*
- 7 *Pecunia prompta, & unita, plus æstimatur quàm dimi-
nuta.*
- 8 *Distinguntur plures casus circa valuationem locorum
Montium vinculatorum.*
- 9 *Pluralitas vincolorum minuit de pretio.*
- 10 *In vitalitatis difficultè est concludere lesionem.*
- 11 *De contractu sortis nuncupato Lotto.*
- 12 *De lesione in venditione subhasta.*
- 13 *De alio casu valuationis locorum vinculatorum.*
- 14 *Emens loca montium cum vinculo fideicommissi, an isto
caducato, seu cessato, remaneat eorum Dominus.*
- 15 *Si loca montium vendita sunt juxta unam monetam, &
fundata sunt in alia minori restituenda in casu extra-
tionis, ad quid venditor tenetur.*
- 16 *De pretio extrinseco, augente, vel minuente pretium in-
trinsecum locorum Montium.*

D I S C. XXX.

Paulus Sfortia, Horatii Oricellarii creditor, ser. ser. exequi, & subhastari fecit quædam loca Montium spectantia ad fideicommissum Horatii Oricellarii senioris, provenientia ex pretio Palatii venditi Duci Caetano; Cumque subhasta posita esset sola commoditas, pro vita, seu jure dicti Horatii debitoris; firmo remanente vinculo fideicommissi, non reperto majori oblatore, sibi tunc tanquam extraneo licitatori, & plus offerenti deliberata fuerunt, pro pretio scutorum 13. circiter pro quolibet loco, unde propterea post aliquod temporis intervallum, Horatius prædictus, in executionem quarundam litterarum Apostolicarum, de quibus non ad rem, iudicium instituit prius coram A. C. deinde in Rota coram Celfo, super dictorum locorum Montium recuperatione, ob dicta venditionis nullitatem, resultantem ab enormissima lesione, cuius ratione prætendebat restitutionem fructuum medio tempore perceptorum, sive illorum imputationem in dictum creditum, ita satisfactum, atque post binam propositionem in Rota absque resolutione, ex eisdem Rotæ sensu, devenit ad concordiam, quæ controversiæ finem dedit.

In huiusmodi autem disputationibus, scribentes pro actore, cum ageretur de venditione juris vitalitii, lesionem regulabant ex dispositione textus in *l. hereditatum, ff. ad l. falc.* quam in proposito attendendam esse, habetur in specie apud Cavaler. *decis. 387. num. 4.* qua valuatione facta, attendendo ætatem dicti Horatii, inferrebat ad lesionem longè ultra dimidiam, cum tamen in Urbe ex Statuto, sufficiat ultra tertiam.

Quia verò controversia erat principaliter super puncto restitutionis fructuum medio tempore perceptorum, cum de reliquo, reus conventus, & possessor non curaret substinere actum, ac offerret restitutionem locorum Montium, restituto pretio. Idcirco scribens pro dicto reo, & possessore dicebam, quod ubi etiam dicta prætenfa læsio probata esset, itaut intraret termini textus in *l. 2. C. de rescind. vendit.* non inde tamen inferri poterat ad restitutionem fructuum, intrantem in casu nullitatis, non autem in casu rescissionis ex dicto remedio, juxta veriore magisque receptam opinionem, de qua Franchi: & Adden. *decis. 495. & seq.* Fab. de *Romana domus 14. Maii 1657. Bevilacqua, ubi in hac materia fructuum distinguitur, an actus impugnetur ex capite nullitatis, vel ex capite rescissionis, ut primo casu intreret eorum restitutio, secus autem secundo.*

Prætedebant scribentes pro actore, adesse nullitatem resultantem ex dolo præsumpto, ratione læsionis in magno excessu, qui adesse dicitur, ubi est in besse, ut per Fontanel. *decis. 66.* cuius opinionem tenuit Rota in *Romana transactionis 19. Aprilis, & 28. Junii 1660.* coram Verospio. Verùm, reflectendo etiam ad solam veritatem, credebam huiusmodi prætenfionem omni prorsus carere fundamento, tum quia ex infra deducendis, impossibile erat probare læsionem, & statuere justum pretium, nedum quia agebatur de jure vitalitio, sed etiam ob alia vincula, & pericula ut infra. Tum etiam quia, ex iis, quæ habentur super hoc puncto magis particulariter deducta in *d. Romana transaction. sub titul. de empt. & vendit.* contrarium probabilius videtur per textus in *cap. 3. de empt. & vendit.* ubi res quæ valebat 52. libris, vendita fuit pro solis decem, tamen deciditur intrare solum rescissionem, cum electione emptoris, vel restituendi rem recepto pretio soluto, vel supplendi justum pretium, quæ electio utique non in-

trat, quoties accedit doli importans nullitatem, ideoque verius est, huiusmodi dolum non resultare, nisi ex factis magno excessu, itaut nec quinta, vel sexta pars justii pretii solvatur, ut bene aliis allegatis probant Bargal. *de dolo lib. 2. cap. de dolo resp. fol. 159. & seqq.* & plenè Castill. *lib. 6. controversiarum cap. 18. n. 108. & seqq.* qui in specie reprobant Fontanellam, & observat istum motum esse auctoritate Fabri in Codice, qui deinde palynodium canendo, contrariam sententiam, magis securè affirmandum esse dixit de *erroribus pragmaticorum decade prima errore septimo*, ut per Castill. *n. 109.* Et hanc veritatem agnovit etiam postmodum Rota in dicta Romana transactionis 19. Februarii 1661. coram Verospio, ubi persistendo in sententia, quod in ea transactione intraret læsio (quod tamen in eo casu adhuc minus probabile mihi videtur) ut habetur in dicta causa *sub tit. de empt. & vendit.* Attamen recedendo ab anteceder supra decis, firmatur intrare electionem, juxta terminos text. in *d. cap. 3. de empt. & vend.*

Quatenus igitur ad punctum læsionis pertinet, prorsus erroneum dicebam assumptum actoris, ut pretium huiusmodi locorum, quæ cum vinculo fideicommissi, ad solam vitam fideicommissarii, sive aliorum iurium vitalitiorum, venduntur, æstimandum esset juxta taxam textus in *l. hereditatum*, ut incidenter, & non discusso articulo sentire visa est Rota apud Cavaler. *decis. 387.* Dicta etenim taxa, est solum præsumpta ad firmandum statum hæreditatis, & pro faciendis detractionibus, firma tamen in suo esse remanente incertitudine commodi vel incommodi ex longiori vel breviori vita resultantem, quia si legatarius ususfructus, annuæ præstationis ad vitam, vivit ultra tempus à dicta lege taxatum, adhuc pro subsequentiis annis legatum consequitur, & e contra, si brevi tempore moritur, legatum cessat, juxta opinionem, quæ videtur magis communis, & probabilis, licet non desint tenentes contrariam, ex deductis hinc inde per Franch. *decis. 186. n. 6. & per tot.*

Et quidem omninò improbabile dicebam, ita generaliter & indistinctè applicare dispositionem dicti textus istis terminis, ex duplici manifesta ratione. Una, quia, non omnium hominum salus, & vitæ periodus est uniformis, cum id pendeat, ex magis, & minus robusta, vel ex illi complexione, necnon ex valida vel infirma valetudine, & ex moderato vel irregulato vivendi modo, ac etiam ex aeris majori vel minori salubritate, & similibus, cum sæpè res ad vitam vilius vendatur juveni exilis, & delicatæ complexionis, ac malæ habitudinis, quam seni valido, & robusto, ut quotidie experimur.

Ideoque prudentis iudicis arbitrio, inspectis singulorum casuum particularibus facti circumstantiis, huiusmodi pretium regulandum esse, occasione regulandi justum pretium in censibus vitalitii, melius dixit Rota in Bononien. *Salviani 25. Junii 1629.* coram Virili, & in Romana Domus tertia Decembris ejusdem anni coram Pirovano, & bene prosequitur Leortard. *de usuris qu. 49. num. 6.*

Altera, quia pecunia diminutè singulis annis in plurium annorum spatio colligenda, multò minus æstimanda est, quàm unita & prompta ab initio, ex deductis *decis. 41. n. 12. p. 9. rec. & sequis.* Ideoque, non ex eo, quod vendens rem ad vitam præsumatur vivere tot annis, in quibus tot fructus percipere possit. Ergo tanti res vendenda est; Hoc enim videbatur merum signum propter incertitudinis periculum, quia potest venditor ad horam mori, unde emptor nihil penitus percipiendo, totum pretium amitteret. Ac etiam quia nullus unquam reperiret adeo fatuus, qui ab initioolvere debeat, quantum plurium annorum spatio cum diminutis perceptionibus assequiturus erit.

Clariùs verò, ac ad nimiam evidentiam, quoniam aliàs jus percipiendi fructus ex aliqua re ad vitam, plus æstimandum esset, quam ipsiusmet rei proprietatis in perpetuum vendenda esset. Si quidè in juvene, dicta lex præsumit ætatem etiam usque ad 30. annos, ut ibidem disponitur, & tamen ipse rei pretium justum dicitur, ubi adæquatam est fructibus 20. annorum spatio percipiendis, juxta receptam gloss. in *auth. perpetua, C. de sacrosanctis Ecclesiis.* Et sic res quæ pleno jure & in proprietate fructuando annua scuta 100. valeret scutus bis mille, ita ad solam vitam valerè 3000. quo nil absurdus, ideoque huiusmodi assumptum verè fabulosum dicendum est, ac leguleicam continet simplicitatem, potissimum verò itante quotidiana praxi, & observantia, quam ubique habemus in venditionibus ad vitam, frequentius verò in extinctionibus pensionum, sive in cessionibus

bus illarum commoditatis, quia sunt pro sex, quinque, quatuor, & quandoque etiam pro duabus annatis, prout personarum qualitas, aliæque facti circumstantiæ exigunt, idemque quotidiana praxi docet in iuris locis Montium, ut etiam infra Romana locorum montium de Panefis *hoc eod. tit. disc. seq.*

Ad iudicandum igitur justum pretium huiusmodi locorum Montium vinculatorum, plures casus distinguendos esse, inadvertebam. Unus est, ubi venduntur loca Montium in proprietate in perpetuum absque aliquo vinculo fideicommissi, sed solum cum vinculo alicujus evictionis, vel restitutionis creditoribus anterioribus, ut quotidie in Curia practicatur, quia loca cautionis de evictione vel de restituendo anterioribus, investiturum pecuniæ in loca Montium cum isto vinculo, & tunc pretium regularur à numero vinculatorum, atque ab illorum, magis vel minus probabili timore, juxta facti circumstantias, cum plura vincula magis minuunt de pretio, Altograd. *conf. 102. n. 70. lib. 2. Surd. dec. 30. n. 15. Buratt. dec. 675. n. 10. & seqq. Rot. apud Postium de subhastatione in addit. dec. ultima, alias dec. 264. n. 5. p. 11. rec.* Ideoque certa regula dari non potest, sed attendendum est iudicium proxenatarum, & negotiatorum, per quorum manus in dies huiusmodi venditiones transeunt, inspiciendo scil. quanti huiusmodi loca in banchis, seu publico foro venalia exposita, verifimiliter attento tempore contractus vendi possent, & ex huiusmodi quantitate regulanda est circumventio seu lesio.

Ista etenim vincula, solum casum evictionis, vel restitutionis concernentia, non habent eam resolutionis, certitudinem, & determinationem ad solam vitam, quam habent ea loca, quæ venduntur cum fideicommissi, quorum venditio à communiter contingentibus, in effectu est potius de sola commoditate percipiendi fructus, durante vita seu jure venditoris, unde casus evictionis potest non contingere, stante præsertim Bulla Baronum, ideoque pretium solet esse multò majus; Atque in Romana cambiorum 28. *Januar. 1664.* coram Verospio taxata fuerunt ad scut. 60. pro quolibet, cum tamen illa cum vinculo fideicommissi vendantur ad 25. vel ad summum pro 30. ut in *d. Romana de Panefis disc. seqq.*

Alter casus est, ubi venduntur loca Montium cum vinculo fideicommissi, & tunc, neque certa, & uniformis regula dari potest, sed totum pendet à circumstantiis facti, quibus attentis, exquirendum pariter videtur, proxenatarum, & negotiantium iudicium, eodem modo quo supra, inspiciendo nempe, an fideicommissum sit clarum, vel turbidum, & disputabile, itaut prætendi possit ejus non existentia, & locorum libertas. Et quatenus sit clarum, inspiciendum pariter, an sit omninò exiturum, quia nempe substituta sit Ecclesia, vel aliud corpus, quod nunquam perit, sive aliquod genus personarum verifimiliter non defacturum ante venditorem. Vel potius e converso sperari possit fideicommissi caducatio, ejusque conditionis defectus.

Prout spectandum est quoque, an posito fideicommissi certo, emporis periculum sit solum in vita venditoris, itaut fieri non debeat casus restitutionis, nisi ejus morte sequuta, vel potius ex etiam vivente, aliud caducitatis periculum subsit ex dispositione legis, vel testatoris, ratione delicti, vel alienationum seu dissipationum resultantem; Quibus omnibus pensatis, quatenus periculum restringatur ad solam vitam vendentis, tunc spectanda est ejus ætas, nec non bona vel mala valetudo, ac moderata vel irregulata vita, cum aliis ut supra.

Ex quibus omnibus, nisi aliæ concurrant circumstantiæ, dolum & positivam deceptionem redolentes, impossibilis videtur probatio læsionis, quæ non datur in actu omninò incerto, ex quo commodum vel incommodum resultare potest, quia in effectu est emere aleam, sive jactum retis, ad communiter notata per DD. in *l. de fideicommissi C. de transactionib.* & latè habetur in *Signina Calstrorum disc. 12. 192. & 320. p. 6. rec.* ubi futura spes fideicommissi importans scutor. 200. m. & ultra, cessa fuit pro solo pretio scut. 25. m. Quod etiam firmatur apud Orthob. *dec. 182. & dec. 23. par. 11. rec.* Et ex qua ratione resultat, apud morales substitueri contractum sortis vulgò nuncupato Lotto, in quo cum uno denario, centum vel mille denarios quis lucrari potest, ut habetur in *Romana fideicommissi 24. Martii 1662.* coram Taja, ubi ceteri.

Applicando igitur ad casum, huiusmodi loca Montium, pluribus subiacebant vinculis & periculis, non solum enim habebant illud fideicommissi omninò certi, & exiturum

Card. de Luca Lib. II.

post mortem Horatii venditoris, itaut ejus vita spectanda esset, sed habebant etiam alterum, quod in dies contingere poterat casus ejusdem fideicommissi, vivente etiam venditore, ob multas caducitates ab eodem testatore in casu delicti, alienationis, vel continuatæ assumptionis cognominis, & insignium demandatas, ut eventus docuit; Ac ulterius aderat etiam aliud vinculum evictionis palatii, ex cuius pretio huiusmodi loca proveniebant, nec non aliud suberat periculum creditorum anteriorum ejusdem venditoris, qui poterant emporem molestare, cum non intret privilegium locorum Montium favore ementis subhasta solum jus venditoris, penes quem ejusdem loci substantia perseverat, quia nempe per formalem resignationem à Secretario admiffam processum non fuerit, ut in præcedentibus habetur; Quibus omnibus pensatis, verifimiliter nec emptor inventus esset, qui decem pro quolibet loco solvisset.

Eo magis quia non tractabatur de venditione voluntaria, resultantem ex privata conventionione, in qua terminus circumventionis, & doli faciliùs cadit, & frequenter contingit, sed de emptione judiciali, publicè & palam subhasta non reperto meliori oblatore. Licet enim etiam huiusmodi venditiones ex capite læsionis rescindantur, ac in eis locum habeat dispositio textus in *l. 2. C. de rescindenda vendit. 12* eodem modo, quo locum habet in venditione conventionali, Quinimò juxta opinionem Regnicolarum, sufficit in his venditionibus subhasta læsio in sexta, quam tamen Rota & Curia Romana, licet discursivè deducat in *Romana læsionis 15. Junii 1654.* coram Bichio, nunquam recipere voluit, ut se pluries declaravit præsertim *Fulginate. subhastationis 14. Martii 1635. Alberg. Fanen. separationis bonorum 14. Febr. 1656. Bevilacqua. Imolen. bonorum. 6. Martii 1665.* Verospio & in aliis post dictum discursum coram Bichio editis. Adhuc tamen huiusmodi circumstantia considerabilis decebat, ad effectum tollendi dolum & formalem circumventionem, quæ inter versutum emptorem, ad faciem, & imprudentem, sive inexpertum venditionem datur stante libertate cujuscumque absque oblatoris tractatu, & conventionione venditoris qui se circumventum dicat.

Bis proposita & disputata causa coram Celfo, capta non fuit resolutio, sed mediante ejusdem Ponentis opera; me laudante, & cooperante, controversia per honestam concordiam sopita fuit.

In alio autem casu converso, disputato per Me coram A. C. cuius tamen exitus est incertus, inter Bartholomæum Rocam & Christophorum Cinium, actum fuit de eodem puncto quia cum Rota emisset à Cincio aliqua loca Montium ad rationem integri valoris intrinseci scutor. 100. pro quolibet, in quorum litteris aderat vinculum fideicommissi, cuius casus detectus fuit, unde dictus emptor illis remansit spoliatus, dicebatur, vel venditorem teneri de dolo, dum sub verborum involucro afferuit se cessionarium fisci, qui ob notorium paricidium infortunitum in ista aliàs distissima domo eventum, omnia confiscare prætendebat, credere potuit, se hoc cessionario nomine vendidisset, tanquam per jus fisci effecta libera, ut ostendit qualitas pretii, ex quo semper desumi solet intentio contrahentium, & quid veniat in contractu Alex. *conf. 25. lib. 4. Greg. dec. 126. Burat. dec. 471. & 667. ac ceteri.* Vel saltem locum esse læsioni ultra tertiam, quæ in Urbe sufficit ex Statuto, cum tamen adesse etiam ultra dimidiam juxta terminos *l. 2. C. de rescind. vend.* dum ex communi usu, ac etiam particulari observantia ejusdem venditoris ostendebatur, pretium huiusmodi locorum vinculatorum, sub vinculo fideicommissi certi, itaut sola vita venditoris acquiri dicatur, non excedere scut. 30. pro quolibet. Et quamvis pro dicto pretio regulando deduceretur dicta taxa facta per text. in *hereditatum ff. ad l. Falcid.* respondebatur cum eisdem, de quibus supra.

Contigit etiam mihi disputandus casus in alia Romana, cuius exitum ac partium nomina memoria non suggerit, quod facta venditione locorum Montium ita vinculatorum cum vinculo fideicommissi clari, casus dedit, quod ob plurium vocatorum tunc viventium prædecessum, fideicommissum remansit caducatum, bonaque effecta libera; Num scil. sequuta morte venditoris, loca Montium reverti deberent ad ejus hæredes. Et respondit negativè, si venditionis verba percuterent ipsa loca eorumque substantiam, quia fideicommissarius ejus jure durante dicitur Dominus, juxta veriore opinionem, quam tenet Rota, & Curia, ideoque ipsorum bonorum dominium, cessante expressa hominis dispositione, in alium transfert, quamvis factu

D

casu

casu restitutionis, resolvable, unde per cessationem obiecti, seu casus aliis inducentis resolutionem, remanere dicuntur bona empta penes emptorem iure continuationis domini jam quaesiti, reportando commodum aleae seu fortunae, quam ita emere voluit, nisi verba contractus vel alia facti circumstantiae ostenderent, deductam esse in conventionem solum commoditatem percipiendi fructus, durante vita alienantis, ac propterea esse quaestionem facti potius quam juris, ex pretii quantitate latius regulandam.

Et in alia Romana pro Urbano Rosario, alter casus in proposito coram A.C. mihi pro Rosario scribenti contigit disputandus, sed non absque ratione succubui, quod cum Rosario emisset ad rationem scut. 100. monetæ Romanæ tot Loca Montium bene fructantia Civitatis Ferrariæ, quorum tamen erectio facta erat ad rationem consueti valoris intrinseci scutor. 10. monetæ Ferrariæ importantis quid minus, quam monetæ Romana, atque factio casu extinctionis in ea monetæ inferiori, cum qua erecta fuerunt emptor remansisset damnificatus, idcirco prætereunde cæpit à venditore huiusmodi damni emendationem. Ad quod adducebam intrare actionem quanti minoris resultant. ex text. in l. cum ab eo in ff. de contrahen. empt. cum concord. per Surd. dec. 164. Cyria. contro. 54. n. 6. Greg. dec. 119. n. 3. decif. 136. post secundum vol. conf. Farinac. Sed replicabatur dupliciter & non malè. Primò, quia dum venditor professus est vendere loca Montium Ferrariæ, in nihilo decepit emptorem, qui sibi imputet propriam errorem credulitatem, quod illa moneta esset æqualis Romanæ, quoties credulitas non fundatur in ejusdem venditoris diversa assertione, quo casu intrare dicitur actio quanti minoris vel doli, & secundo clarius, quia etiam apud eos, qui hanc circumstantiam sciebant, erant huiusmodi loca ob eorum bonitatem in commercio ad rationem monetæ Romanæ, cujus major valor erat species illius augmenti extrinseci, quod frequenter habetur etiam in locis Montium Urbis, quæ licet extrinseca ad rationem scutor. 100. pro quolibet, vendi vidimus etiam ad rationem scutor. 115. Ac etiam in censibus pro certo pretio constitutis, datur cum tercio non emptore augmentum vel diminutio pretii extrinseci resultantis à bona vel mala debitoris qualitate ex deductis per Cenc. de Cens. q. 72. Roder. de om. redd. lib. 1. q. 8. n. 22. Cyria. contro. 170. n. 13. Salgad. in labyr. p. 1. c. 14. §. 2. n. 36. C. segg. c. 27. n. 8. & seg. Atque ubique docet quotidiana praxis, nam vidimus fiscalia & jura super arrendamentis Neapolis, ac jura Hispaniarum vel loca Montium Florentiæ, Venetiæ, & aliorum locorum, & etiam quædam Baronalia malè dotata in Urbe, vendi ad rationem 50. 40. & 30. ac multò minus pro centenariis, ut habetur in Januen. separationis thori 28. Junii 1646. & 22. Junii 1650. coram Melcio, Capyc. Latr. dec. 188. Olea de cessione tit. 7. q. 3. n. 32. ubi quod augmentum vel decrementum est cessionarii non autem cedentis. Et ad materiam pretii locorum vinculatorum habetur in alia Romana locorum Montium de Panesii hoc tit. disc. seg.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE PANESIIS

PRO HÆREDITATE FRANCISCI CICOGNINI

CUM JOANNE BAPTISTA, ET STEPHANO DE PANESIIS

Casus variè decisus per Camera ubi pendet.

Vendens ad ejus vitam, loca Montium cum eorum vinculo fideicommissi, per venditorem sperati, per ipsum tamen possessa iure assignationis sibi factæ à patre pro alimentis. An sequuta morte patris, ac factio casu fideicommissi ad ejus favorem, venditio contravenire valeat, ipsaque loca vendicare. Et quatenus id non concedatur. An aperto fideicommissi, tam ad favorem ipsius venditoris, quam aliorum ipsius fratrum, possint isti pro eorum virili dicta loca vendicare. Et quatenus possint, An dictus venditor ad evictionem, vel aliud teneatur.

S U M M A R I U M.

- 1 Ad i series.
2 Causæ resolutio.

- 3 De casu, in quo vendens loca Montium cum vinculo fideicommissi, ipsemet admittitur ad ea vendicanda.
4 Venditio facta ad certum tempus, vel sub certa conditione, resolvitur defecta die vel conditione.
5 Venditor censetur vendidisse pro eo jure, quod tunc habebat, non pro altero diverso superveniente.
6 Evictio de natura vel non præstatur.
7 Emens rem vinculatam scienter, non agit de evictione.
8 De eadem conclusione, de qua n. 5.
9 Quando intret dicta conclusio, & quod ista sit quaestio cadens solum in dubio, ubi voluntas est ambigua.
10 In claris non intrant præsumptiones & argumenta.
11 Vendi etiam potest res, tam pro jure de presenti, quam de futuro sperato.
12 Venditio iure vitalitatis, censetur vendita tota vita naturalis, unde si res cesset ex facta venditoris, ipse tenetur ad quanti interest.
13 Idem si sequatur ejus mors violenta per manus Justitiæ.
14 Moriens per manus Justitiæ dicitur voluntarie mori.
15 Ex pretii quantitate resultat argumentum voluntatis partium, & quid in contractum sit.
16 Quomodo estimetur pretium locorum Montium vinculatorum, ac iurium ad vitam.
17 Declarantur decisiones Rotæ in Romana locorum Montium coram Ninot.
18 Frater non obligat fratrem, neque ejus bona alienat.
19 Alienationes factæ per gravatum cedunt in causam legitimæ, aliarumque detractionum, & subsistunt.
20 Gravatus possidens bona propria pro communi cum fideicommissi, si alienat aliquam rem, in totum subsistunt alienatio, & de ratione.

D I S C. XXXI.

Possidente Hieronymo Panesio Januense, Urbis incolam quam plura loca Montium, aliqua bona subjecta perpetuo descensivo fideicommissi per ejus patrem ordinario, cum Joannes Baptista ejus filius primogenitus, jam adultus & major, ex aliquibus causis in paterna domo vivere, ac alimenta suscipere non posset, ex Judicis auctoritate obtinuit, ab eodem patre pro alimentis sibi assignati nonnulla ex dictis locis Montium fideicommissariis, cum ipso vinculo fideicommissi, cum quo idem Joannes Baptista 19. loca Montium, seu eorum fructus, & commoditatem ad ejus vitam, juxta consuetas huiusmodi locorum vinculatorum vendiciones, cessit seu resignavit ad favorem Francisci Cicoognini, cum pacto redimendi pro pretio scut. 613. & sic ad rationem scutor. 32. circiter pro quolibet. Cùm autem ad breve tempus biennii sequuta esset mors dicti Hieronymi, proindeque dictum fideicommissum delatum, tam dicto Joanni Baptistæ, quam Stephano alteri ejusdem Hieronymi filio. Hinc uterque iudicium instituit coram Thesaurario contra dicti Francisci interim defuncti hæreditatem, sub quibusdam administrationibus pro ejus erogationem in pios usus existentem, pro dictorum locorum Montium vendicatione, super qua sententia actoribus favorabilis prodit, & introducta per appellationem causa in Camera coram de Mari, datoque dubio, an dicta sententia Thesaurarii sit confirmanda vel infirmanda, pro infirmatione prodit resolutio, quæ in propositione coram eodem reformata fuit pro medietate, ut scilicet dicta venditio non competeret Joanni Baptistæ venditori pro ejus virili, secus autem quoad portionem Stephani alterius fideicommissarii in dicta venditione non intervenientis, adversus quam secundam resolutionem pendet nova audientia dictæ hæreditatis concessa. Atque ex meo iudicio, in repositione probabiliter sperandus creditur recessus ab hac ultima, confirmando primam resolutionem in totum, vel saltem declarando, quod ubi etiam dicto Stephano competeret jus vindicandi propriam portionem, teneretur Joannes Baptista venditor præstare evictionem, seu quanti interest.

Fundamentum scribentium pro actoribus, principaliter, consistebat in duabus Rotæ decisionibus, quæ videbantur nimis punctuales in Romana locorum Montium 16. Januarii 1662. & 23. Januarii 1664. coram Ninot, in quorum casu cum Christophorus, & Franciscus fratres de Cincis vendidissent infimul quædam loca Montium cum vinculo fideicommissi eorum majorum, sequito casu mortis Francisci absque filiis, apertoque proinde in ejus portione fideicommissi ad favorem Christophori fratris. Hic non impugnando venditionem propriæ portio-

nis, admittus fuit ad vendicanda loca Montium cadentia sub portione dicti Francisci defuncti, ex auctoritate Romani conf. 503. n. 10. & 11. & Surd. conf. 70. cum aliis deductis in præfatis decisionibus, & hoc respectu portio spectantis ad Stephanum non venditorem.

Quo verò ad portionem propriam ipsius venditoris, adhuc dicebant pro eo scribentes, licite factum proprium impugnari posse, dictamque venditionem competere, quoniam loca prædicta ab ipso Joanne Baptista non possidebant iure fideicommissi vivente patre adhuc non aperti, neque delati sed iure alimentorum, quæ sibi, vel à patre ex paterna obligatione, vel ex bonis avitis adiostar, & ex ratione textus in auth. res, quæ C. commun. de legat tanquam descendenti, & ad fideicommissum vocato per hæredem gravatum debebantur, quæ assignationis causa utpotè militans durante vita patris, ita cessaverat, & consequenter resolutum erat jus temporis, qui stante expressa reservatione vinculi fideicommissi in litteris patentibus, censetur solum emisse hanc incertam aleam, seu jus venditori competens, durante dicta causa suæ possessionis, qua cessata resolutum erat ad regulam text. in l. ex vestigali ff. de pignor. & magis ad rem facte regula text. in l. fin. & tot tit. de lege commissoria, super cessante iure ementis rem ad certum tempus seu sub certa conditione factio istius casu ex deduct. per Leotar. de usur. q. 69. & 70. Censetur enim venditum illud jus quod tunc venditori competebat, non autem alterum postea ex diverso titulo de novo superventum, quia in eo consideratur tanquam novus & diversus homo ex deduct. per Rom. d. conf. 503. Surd. d. conf. 70. cū aliis in allegatis decisionibus Romana locorum Montium cor. Ninot.

Hinc proinde dicebant excludi quancumque evictionis obligationem, vel quia hæc sit evictio de natura rei, quæ de jure præstanda non est juxta glos. magistralem in l. si familia C. famul. evicf. quam sequuntur communiter DD. plenè collecti per Thef. jun. lib. 2. q. forens. 23. & habetur actum in Arimin. evictionis castroverum sub tit. de feudis disc. 44. Vel quia emptor sciret vitium seu vinculum rei, utpotè expressum in ipsa resignatione ac litteris patentibus, quo casu neque intrat evictio, minusque, juxta magis communem opinionem, restitucio pretii, nisi conventum sit, ad tex. in l. fundum sciens C. de evicfion. & plenè firmatur dec. 453. 457. & 469. p. 9. rec. ubi concordantes, ac in specie advertitur in dictis decisionibus coram Ninot. Atque comprobatur communis usus, & quotidiana Curiz observantia, tam circa huiusmodi vendiciones locorum Montium vinculatorum, quoniam contingente casu vinculi, venditor est tutus, neque emptor aliam habet actionem, dum solum illud jus seu aleam emisse dicitur, quam etiam habemus frequentissimum in venditionibus seu cessionibus commoditatis pensionis.

Scribens pro hæreditate rea conventa dicebam, etiam cum sensu veritatis, præmissas conclusiones, generaliter, & in abstracto esse veras, fallaciam verò manifestam consistere in applicatione ad casum. Quare distinguendo disputationem in duas inspectiones, unam circa medietatem dictorum locorum Montium cadentem sub propria portione fideicommissaria ipsius venditoris, alteram verò circa reliquam medietatem cadentem sub portione, ejus fratris non venditoris. Quatenus pertinet ad primam, dicebam quod tunc difficultas caderet, quando venditor, facta narrativa causæ, ob quam dicta loca Montium possidebat, alio non expresso, simpliciter cum vinculo in litteris patentibus contento, illa seu illorum commoditatem cesserit, cum tali casu censetur deductum in contractum jus, quod tunc venditori competebat non autem illud postmodum superventum ex diverso titulo, per quem representari dicitur novus, & diversus homo, & consequenter cum reduplicatione personarum non prohibetur evincere ab emptore ab ipsomet causam habente, juxta d. conf. 503. Romani cum aliis allegatis.

Secus autem dum expressè professus vendere dicta loca Montium ad ejus vitam, illaque durante, quoniam hoc est tempus, quod deductum est in contractum, neque ad emptorem pertinet inquirere de causa, ob quam venditor rei venditæ dominium, vel possessionem obtinuerit, sed attendit ad substantiam temporis, vel conditionis, sub qua ille vendere professus est. Questio enim, an vedens rem, seu aliàs de ea disponens, censetur eam vendere totam, vel solum pro parte seu iure ad ipsum spectante, seu ubi ea est aliena, etiam in gratuitis dispositionibus puta legatis &c. ac intret æstimatio cum similibus, tota est voluntatis, quoties hæc est ambigua, ad notat. in l. qui tabernas Card. de Luca Lib. II.

ff. de contrab. empt. & in cap. pastoralis de donat. cum concord. per Gregor. & Add. decif. 225. Cenc. de Cens. quæst. 20. Rota in Romana pecuniaria seu apotheca 8. Junii 1654. & 25. Junii 1655. coram Bichio, & in eadem 7. Februarii 1656. coram Bevilacqua Melevitana territorii coram Otthobono inter suas decif. 145. ac habetur pluries actum sub tit. de legatis, & sub tit. de empt. & vendit. Sed ubi verba sunt clara, quia nempe quis expresse dicit, vendere seu aliàs concedere totum, tunc illa quaestio cessat, ut patet ex eisdem mox allegatis auctoritatibus ex vulgari regula text. in l. illa, aut ille §. cum in verbis ff. de legatis tertio generaliter intrante in omni materia, etiam in actibus inter vivos, ut cæteris collectis advertitur dec. 44. num. 14. p. 11. rec.

Et idèd eum expressè dictum sit vendi hæc loca Montium, ad ipsius venditoris vitam, eaque durante, versabamur in claris, dum ipse adhuc vivebat, & sic durabat conditio sub qua venditio facta est, non obstantè tunc viveret pater venditoris, qui possidebat fideicommissum, atque possessio ipsius venditoris esset ex diversa causa assignationis alimentorum, quoniam cùm ipse venditor vocatus esset, ad fideicommissum post mortem patris, unde esset proxime successurus, rectè suam vitam vendidit, quoniã aut patri præmoriebatur, priusquam fieret casus fideicommissi, & jus emptoris resolvebatur tanquam ex defecta conditione, aut supervivebat, & ipsem venditor ad ejus vitam, ex dicto jam prævisæ, & de recenti sperato titulo fideicommissi futurus erat dominus, & possessor, unde ita utrumque in contractum deduxit, actuale scilicet, & habituale seu speratum, quod exceptis casibus, in quibus ob votum caprandæ mortis, in jure prohibuitur est, non prohibetur vendi, seu aliàs in contractum deduci ad text. in l. ipem. C. de donat. & habetur frequenter deductum in sua materia sub tit. de Remunerationibus.

Adeoque ubi venditur res ad vitam, durat jus emptoris, ac respectivè obligatio venditoris, quod id censetur durante vita naturali, quæ in contractum deducta dicitur, adeò ut si per venditoris felloniam, vel aliud factum, devolvatur feudum, sive amittatur pensio, aut aperitur fideicommissum pœnale, cùm similibus, ipse teneatur emptori ad quanti interest, ut bene ex Bald. Thom. de Marin. & aliis feudistis, Rosental. de feudis cap. 9. consil. 99. in gl. litt. L. Unde propterea in Melpiten. pensiois de qua habetur in sua materia sub tit. de pensio. substitui, quod si pensionarius, qui pensionis commoditatem alteri cessit ad ejus vitam, illam amittat violentè per manus Justitiæ, ob ejus delictum, teneatur emptori ad quanti interest, quia moriens per manus Justitiæ, dicitur voluntarie mori, & ex facto proprio, ob quasi contractum, quem, contrahendo delictum, iniit cum Republica, vel Justitia, Castracan. de Societ. officii cap. 29. nu. 1. & per tot. Rot. dec. 54. post Zacch. de societ. offic.

Omnisque penitus difficultas, pro meo iudicio, in hac facti specie cessare videbatur ex quantitate pretii, pro quo huiusmodi venditio facta erat, quod esset omnium clarior, & fortissimum argumentum voluntatis partium, & quid in contrarium deductum sit, Alex. consil. 26. lib. 4. Mantiv. de tac. lib. 4. tit. 9. num. 8. Gregor. dec. 126. num. 9. Buratt. dec. 471. num. 4. & latè in dicta Romana apotheca seu pecuniaria 8. Junii 1654. & 25. Junii 1655. Bichio, & 7. Februarii 1656. Bevilacqua.

Pretium etenim huiusmodi locorum Montium vinculatorum, seu iurium ad vitam, non recepit certam & uniformem æstimationem, sed regulandum est ex facti circumstantiis, ac juxta majorem probabilitatem periculi, ex iis, quæ in proposito super hoc puncto habentur particulariter, & ex professo tractata in Romana locorum Montium de Oricellaris pro Paulo Sforza hoc eod. tit. disc. præced. Unde cùm pater dicti venditoris esset in statu factis malæ valetudinis, itant ad menses, & dies timeri, seu verius à filio sperari deberet ejus mors. Nullatenus probabile erat, quod pro pretio scut. circiter 32. quidd in huiusmodi venditionibus ad vitam est omnium majus, dum consuetum pretium, etiam ubi juvenes, et robusti vendunt, vix & rarò ad scuta 30. ascendere soleat, emi voverit alea sub duplicato periculo, uno penè imminente mortis patris, altero mortis ejusdem juvenis venditoris ante patrem, cùm sæpè agnovibus præcedere soleant, juxta frequentem traditionem beneficialitarum in materia substitutionis pensionis; Adeo ut alea prædicta, neque scutis decem & minus invenissent emptorem. Et li partium intentio fuisset deducendi in contractum vitam patris,

PRO HEREDITATE HIERONYMI MUTI CUM ANNA CRESCENTIA.

Casus resolutus per Judicem particularem pro hereditate.

An & quando pretium locorum Montium vinculatorum, dicatur injustum, & læsum. Et an venditio cum pacto de retrovendendo, juncta cum modicitate pretii si fœneratitia.

S U M M A R I U M.

- 1 Adi series.
2 De Statuto Urbis reducete læsionem ad tertiam partem.
3 De requisitis ad faciendum Contractum fœneratitium.
4 Statuta Urbis non ligant Ecclesiasticos.
5 Tales dicuntur milites militarium à Sede Apostolica probatarum.
6 Vincula minuunt valorem locorum Montium.
7 Loca Montium transeunt libera in resignatarium.
8 Quando ex causa læsionis ornati restituitur fructuum.
9 Læso quando dicatur in magno excessu, ut dolum redoleat.
10 De differentia inter emptionem, & venditionem, ac dationem in solutum ad effectum judicandi contractum fœneratitium.
11 Bona fœna creditoris attendenda est ad exclusionem fœnoris.
12 Statutum Urbis dispiciens de læsione, an inducat præsumptionem doli.

D I S C. XXXII.

Anna Crescentia hæres N. Crescentii debitoris Hieronymi Muti in annuo censu, pro illius fructibus decurris in summa scut. circiter 400. mediante ejus procuratore de mandato tamen expresso non docente, in solutum dedit loca octo Montium vinculatorum pro evictione quorundam bonorum, & sub aliis vinculis cum pacto redimendi infra triennium, sed quia non docebatur de mandato procuræ, idcirco conventum est, quod in eventum, in quem ex causa vinculorum evinceretur, possit creditor ad ejus primæva jura redire pro fructuum consecutione, pacto etiam adjecto, ut fructus currere non deberent ad favorem resignatarii, nisi post sex menses à die cessationis.

Post annos 15. & ultra, prætendens anna dictum contractum, vel esse nullum ratione enormissimæ læsionis, dolentis dolum, vel esse fœneratitium ob pretii modicitatem, ac pactum de retrovendendo, ideoque, siue uno, siue alio modo, fructus hoc medio tempore perceptos esse imputando, ac respective restituendos; Hinc iudicium introduxit contra dicti Hieronymi jam defuncti hæredes coram Vicario Sanctæ Mariæ Majoris, ex eo quod unus ex hæredibus esset illius Basilicæ Canonicus. Atque ad læsionem, seu pretii modicitatem probandam, deducebat locorum Montium valorem intrinsecum consistentem in scutis 100. pro quolibet, & qui potius major, quàm minor erat ratione valoris extrinseci, dum etiam pro 104. & ultra eo tempore vendi solita esse dicebat, unde propterea inferebat ad pretii diminutionem notabilem, cum data essent in solutum ad rationem scut. 40. & minus, quæ diminutio enormissima dici poterat attento Statuto Urbis 154. per quod, reformata dispositione juris, in l. 2. C. de rescind. vend. illa læsio, quæ non judicatur enormis nisi dimidium excedat, ad solum excessum in tertia parte reducitur.

Uterius dicebatur, dictum Statutum inducere dolum, quo concurrente contractus remanet ipso jure nullus, itaut fructus etiam debeantur, quamvis læsio esset infra dimidiam, ut latè alios cumulando probat Capyc. Latr. consult. 34. num. 25. cum seq. Atque hinc, stante pacto de retrovendendo, inferebatur ad fœneratitiam qualitatem, pro qua licet plerique, ultra duo necessaria requisita consistentia in pacto de retrovendendo, ac pretii diminutione, aliud desiderent, quod emptor solitus esset fœnerari, Magis tamen communis, & recepta opinio est, istud tertium non esse necessarium, atque duo priora sufficere, ut aliis allegatis Menoch. lib. 3. præsumpt. 122. n. 30. & seq. Ro-

ista expressa fuisset, non autem illa filii, unde propterea casus mihi videbatur dubitatione ac disputatione indignus, & tamen adeo dubitatum fuit, undè edocemur, quanta sit ingeniorum varietas, & quantum ex ista ratione varietatis ingeniorum, incerti ac periculosi sint litium eventus.

Decisiones autem prædictæ in Romana locorum Montium 16. Januarii 1662. & 23. Januarii 1664. coram Nivot. sunt vere in casu suo, quoniam ibi quilibet ex fratribus in propria portione, aleam sui juris, suæque vitæ vendiderat, unde facta casu mortis unius, jam in ea portione purificata erat conditio, & resolutum jus emptoris, cujus proinde nihil interest, an bona, in quibus ipse amplius jus non habebat, transirent in extraneum, vel in eum, qui suam etiam portionem, & vitam sibi vendiderat, cum venditio vitæ supervenientis percuteret solum portionem propriam, Quæ omnia nil penitus commune habent cum casu præsentis controversiæ, in quo unicus erat venditor, qui omnia loca, sub unica conditione ejus vitæ vendiderat, unde, siue ea essent propria, siue aliena, iste tenebatur conservare emptorem in possessione juris venditi, aliàs ad evictionem, seu ad quanti interest, ex vulgari juris propositione, quod etiam res aliena vendi potest.

Hinc proinde, quatenus pertinet ad alteram inspectionem portionis spectantis ad venditoris fratrem, qui in venditione non intervenerat, neque ex facto fratris præjudicium pati poterat juxta textum expressum in l. 3. Cod. res inter alios acta, Buratt. dec. 810. numer. 1. & passim. Dicebam inane opus esse disputationem assumere, quoniam parum vel nihil intererat, ipsa loca pro medietate vindicari, si venditor ad evictionem, vel ad quanti interest tenebatur, cum effectus esset idem.

Verùm cum in hac fideicommissaria hereditate pleraque alia adessent loca Montium, bona, & jura, in quibus integram suam portionem dictus alter frater percipere poterat, atque hæc integra 19. loca rectè caderent sub portione venditoris. Idcirco venditio in totum sustineri debebat; ex recepta æquitate, seu ratione circuitus, ut quotidianum, & receptum in foro habemus circa alienationes; quæ sunt per hæredes gravatos, quibus legitima, vel alia detractio competit, & in cujus causam alienatio facta censetur juxta regulam textus in l. Marcellus ff. ad trebell. Licet enim de stricto jure, legitima pro ejus quota debeatur de singulis bonis & corporibus hereditarii, atque, ut nostri dicunt, ex qualibet gleba, nihilominus ex quadam recepta æquitate, quoties non agitur de bonis melioribus, quæ in fideicommissio conservare expediat, sustinetur alienatio in tota re, quamvis in ea solum tertiam partem pro legitima, ille qui alienavit, haberet, ex deductis per Adden. ad Greg. decis. 580. num. 7. cum seqq. & haberetur frequenter sub tit. de fideicommiss. ac etiam sub altero de legitima, & detractionibus.

Ad quod etiam confert conclusio, de qua Honded. conf. 58. num. 18. & 23. lib. 1. Fusar. q. 718. n. 58. bene Rot. dec. 429. p. 4. divers. & habetur pluries actum sub tit. de fideic. præsertim in Eugubina fideicommissi de Benamatis, quod si fideicommissio gravatus possideret plura bona pro communi cum fideicommittente, itaut singulorum corporum, & bonorum medietas, ad ipsum pertineret tanquam libera, altera verò medietas esset fideicommissaria, si ipse unam vel plures res in totum alienat, sustinetur alienatio, quoniam ad excludendum delictum alienationis rei non suæ, lex præsumit quandam occultam divisionem, per quam gravatus alienans, ipsa bona alienata elegisse dicatur integrè in portionem propriam liberam, & reliqua æquivalentia integrè assignasse in portionem fideicommissariam. Qui termini ad rem bene facere videbantur, cum loca Montium videantur sapere speciem bonorum recipientium functionem in genere, undè propterea nil refert, una vel alia loca habere, & sic cessat illa difficultas, quæ in proposito cadere solent inter bona meliora, & deteriora, idedque omnino justa, & probabilis videbatur dicta prima resolutio super infirmatione sententiæ in totum.

vitt. pragmat. 1. de sid. memorial. n. 50. plenè Adden. ad Burat. dec. 761. Rot. dec. 17. p. 6. rec. n. 3. Romana simulationis contractus 29. Maii 1648. Dinozetto inter suas dec. 801.

Accidentibus præsertim conjecturis, quibus concurrentibus, concors est scribentium sententia, dictum tertium requisitum non esse desiderandum, quia in usuris, quæ in fraudem prohibitionis, clam, & occultè, sub alia licita specie ut plurimum palliari solent, receptissima omnium est propositio conjecturas, & præsumptiones admitti, ut in Savonen. & in aliis in sua materia sub tit. de usuris. Conjecturæ autem plures deducebantur, primò scilicet doli à dicto Statuto Urbis 154. præsumptus, secundo pactum regressus ad primæva jura, & tertio quod incertum esset, an fructus decursi, & debiti ascenderent ad tantam summam, pro qua datio in solutum facta erat, unde conventum fuit, ut illud plus, quod forte excederet, cedere deberet in causa maturandorum, licet enim aliæ deducerentur, attamen cessabant evidenter ex facto, in quo fuerat æquivocatum, ided discursu indignæ.

Pro reis conventis autem scribens, pro clariori veritatis indagatione, distinguebam inspectionem læsionis, ab altera fœnoris, quarum quælibet diversos habet terminos, & rationes. Unde quatenus ad primam læsionis pertineret, dicebam locum non esse Statuto Urbis præscribenti læsionem in tertia parte, sed procedendum esse cum dispositione juris communis in l. 2. C. de rescind. vend. & c. 2. & 5. de empr. & vend. quia juxta opinionem, in qua hodie residet Rota, & Curia, Statuta Urbis tanquam Laicalia non capiunt personas Ecclesiasticas, nisi ubi explicita, vel implicita ipsorum mentio habeatur, ut ultra generalia, in specialibus terminis hujus Statuti 154. habetur dec. 69. post Fenzon. ad Statut. & in Romana læsionis 12. Junii 1654. coram Bichio, unde cum dictus Hieronymus esset Eques Sancti Jacobi de Spatha, censendus erat in proposito persona Ecclesiastica, ut in terminis istorum Equitum non cadentium sub Statutis Urbis, habetur in Romana dotis 11. Febr. 1647. coram Bichio, & de quo puncto habetur formiter actum in Lucana sub tit. de Jurisd. ubi de his militibus S. Jacobi de Spatha, de Calatrava, de Alcantara, & S. Stephani, ac similibus.

Læso autem, attento jure communi, ultra dimidiam non aderat, quia valor intrinsecus locorum Montium ad rationem scutor. 100. pro quolibet de anno 1644. quo hæc datio in solutum sequuta est, ob bellum inter Sedem Apostolicam, & aliquos Italiciæ Principes adhuc urgens, vel de proximo cessatum, potius diminutas erat, itaut excessus in dimidia verè considerari non posset, quamvis ageretur de locis liberis nullum habentibus annexum vinculum, quod valoris diminutionem importaret, unde questio cessabat ex facto.

Multò magis, dum non agebatur de locis liberis, sed vincularis, quorum pretium, satis notorium est, esse longè inferius, quia vincula, & onera minuunt de valore, ut in specie firmatur dec. 249. n. 5. apud Postium de subbas. in addit. in Romana Cambiorum 4. Decembris 1662. §. fin. coram Verospio, & in aliis hoc tit. præsertim disc. 30. & 31. Nil obstant replicacione, quod de vinculis habenda non esset ratio, stante pacto regressus ad primæva jura in casu quo illorum ratione sequeretur evictio, unde cessabat periculum, cujus ratione pretii diminutio resultat, quia posito etiam dicto libero regressu, qui tamen upodè ad certum casum restrictus in facto cessabat ut infra, adhuc vincula operantur nota bilem pretii diminutionem.

Longa siquidem differentia est inter loca Montium, quæ liberè absque aliquo vinculo resignantur, & loca vincularia, quamvis in casu vincularum cedens promittat cessionario accepti pretii restitutionem. Ubi enim sunt libera, emptor omnino tutus est à quibuscumque hypothecis, obligationibus, fideicommissis, vel aliis nexibus, quibus penes venditorem obnoxia erant, tum ex juris dispositione, ob hujusmodi jurium naturam ex deductis per Grat. dec. 730. n. 48. Merl. de pignor. lib. 2. tit. 1. q. 14. n. 28. Rot. dec. 77. n. 19. & 20. p. 6. rec. & est sæpius deductum hoc titulo; Tum clariùs attento motu proprio Urb. VIII. inter ejus constitutiones la 154. ut firmat Romana locorum Montium 29. Novembr. 1660. Bevilag. & satis frequenter hoc tit.

Econverso autem ubi non resignantur tanquam omnino libera, remanent obnoxia prioribus vinculis, & oneribus, & quamvis contingente casu vinculi remaneat actio evictionis, attamen adhuc duo concurrunt mala, valorem minuentia, unum nempe litis, quàm in casu evictionis contra venditorem agere oportet, alterum periculi, Cavd. de Luca Lib. II.

quod interim venditor fiat seu detegatur non solvendo, itaut actio evictionis remaneat inanis.

Altera notabilis est differentia, quod loca Montium libera habentur loco pecuniæ numeratæ in arca promptè existentis, in quocumque fortunæ statu illorum possessor repertur, dum illico invenitur emptor, ad quem indagare non pertinet, an venditor, vel ejus auctor sit idoneus necne, dum transeant in resignatarium libera ab omni nexu ut supra. Non sic est in vincularis, pro quibus distrahendis, necessarium esset emptori seipsum obligare ad evictionem, ac etiam se offendere divitem, & omnino idoneum, ut emptor sua obligatione contentetur, aliàs in malo statu constitutus, vel forensis non possidens in loco bona stabilia, emptorem non inveniret absque idonea cautione. Et nihilominus etiam si dives, & idoneus, adhuc absque dubio nunquam inveniret emptorem pro eo pretio, quo currunt loca libera, unde mera stultitia videtur vellè asserere, quod ob cautellam evictionis, seu regressus ad primæva jura, idem censeri debeat valor locorum liberorum, & vincularum cum promissione evictionis.

Et his circumstantiis minuentibus, aliæ duæ accedebant relevantes una nempe pacti de retrovendendo, quod minuit de justo pretio juxta benigniorem opinionem in sexta parte, & altera, quod in casu evictionis, alia non comperetur actio, nisi ad regressum ad primæva jura, itaut quocumque augmentum medio tempore occurrans amitteretur, cum quibus omnibus circumstantiis, si hujusmodi loca Montium in banchis venalia tunc exposita fuissent, utique non invenissent emptorem pro scut. 60. circiter, itaut nedum dimidia, sed neque in tertia parte læsio considerari posset.

Fortius quia de læsione in proposito non agebatur ad effectum à jure præscriptum in d. l. 2. C. de rescind. vend. & c. 3. de empr. & vend. ut scilicet relicto contractu, sit in electione emptoris, vel justum pretium supplere, v. l. rem recepto pretio soluto restituere, cum hanc restitutionem, etiam non concurrente sufficienti læsione, emptor vivens, ejusque hæredes ex benevolentia non semel obtulerint; quam obligationem in specie ad effectum excludendi læsionem ac depravatam emptoris animum ponderat Rota decis. 211. & 249. utrobique in fin. apud Postium de subbas. Sed agebatur ad effectum restitutionis fructuum, ad quem effectum, omnino verior ac recepta est opinio; fructus medii temporis non venire ex simplici enormi læsione, quamvis ad rescissionem idoneam, sed necessariam esse enormissimam in tam magno excessu, quod dolum redoleat annullantem actum ab initio, qui excessus, juxta opinionem pro venditore benigniorem, altem esse debet ultra bessem, & sic ultra duas tertias partes, juxta dec. 64. & seqq. Fontanellæ, cum quibus processit Rota in Romana transactionis 28. Junii 1660. coram Verospio, quæ tamen opinio neque in puncto juris subsistit, ut ex Bargal. de dolo, & aliis latè habetur per Castill. lib. 6. contr. c. 18. n. 108. & seq. & est dictum in d. Romana de Oricellariis hoc tit. disc. 30. & ex professo probatur in d. Romana transactionis pro Honorato sub tit. de empr. & vendit. Unde quoad fructuum restitutionem, prorsus improbabilis erat prætentio ex capite læsionis.

Idque etiam si admitteretur facti præsuppositum, quod emptor seu cessionarius, vincularum periculo subjacere nolisset, sed in eorum casu, liberè, & simpliciter de regressu ad primæva jura sibi consulisset, multo magis hoc præsupposito cessante, quia verè pactum dicti regressus conceptum esse ostendebatur ex lectura instrumenti, ob defectum mandati procuræ, seu ratificatione accedente evanuerat, ut emptor seu hæredes ita contra seipos pacta interpretabantur, neque interim venditor in vim pacti prædicti aliquod damnum, vel molestiam passus erat.

His stantibus, corruere dicebam de consequenti alterum fœnoris objectum, quia hoc dari non potest absque notabili pretii diminutione, quæ est ejus fundamentum, ut observat Leotar. de usur. q. 9. n. 12. Et nihilominus ea concurrente, dubitare facilius posse observabam de fœnore in contractu emptionis, & venditionis, secus autem in illo dationis in solutum, ex ea differentiarum ratione, quod usura non datur absque mutuo vero, vel interpretativo, quod de facili cadit in emptione, & venditione, ob pecuniam indigenti sub nomine pretii datam, non autem in datione in solutum, in qua nullus adest promptæ pecuniæ usus, ut bene Fulgos. conf. 133. Dec. conf. 166. n. 6. Menoch. conf. 343. n. 17. & ceteri simpliciter negantes hoc fœnus in datione in solutum.

Et quamvis hæc opinio non videatur tuta, quia etiam in datione in solutum ob creditum pecuniarum, verificari potest mutuum implicitum sed interpretativum, ob suffocationem debitoris inferendam à depravato fœneratore, ita uturas sub hoc specioso titulo extorquere volente, ut habetur latè deductum in Tiburtina Castri S. Angeli 26. Januar. 1594. & 14. Febr. 1656. coram Melio, de qua causa habetur actum sub tit. de usur. atamen major pretii diminutio, ac majores fœnoris coniecturæ desiderantur, ut aliis allegatis advertuntur, & probant Mant. de iur. cit. lib. 8. tit. 23. Leotar. de usur. q. 40. n. 24. & segg.

Accedebat bona fama integritatis dicti Hieronymi, 11 emptoris de fœnore non suspecti, quam in proposito, & pro fœnoris exclusione, satis esse spectandam observant Mant. d. l. 8. tit. 25. n. 3. & Leotar. q. 94. n. 57. qui alios adducunt, & quia verè venditor nullum damnum, vel præjudicium exindè passus est.

Coniecturæ autem erant lævissimæ, utpotè solum percipientes diminutionem pretii, quæ est principale requisitum, non aptum operari etiam aliàs extrinsecas coniecturas; Et dolus præsumptus à Statuto Urbis 154. omninò cessabat, tum quia emptor tanquam Ecclesiasticus ei non subiacebat ut supra, tum clarius, quia statutum non præsumit contractum dolosum, nequè ex sola læsione in tertia parte doli præsumptionem inducit, sed solum ad enervandam vim juramenti, istud præsumit dolo extortum, eodem modo, quo in omnibus contractibus sub certa solemnitate non confectis disponit. Et sic dolus præsumptus non est in contractu, sed in juramento pro istius inefficacia. Et propterea satis iuste, cum sensu veritatis, mihi visum est, dictis reis absolutoriam concessam esse.

ROMANA LOCORUM MONTIUM RELIGIONIS.

PRO MONTISTIS CUM CAMERA.

An & quando augmentum, seu pretium extrinsecum locorum Montium sit restituendum: Et quid ubi erectio facta est in scutis auri: an possit immutari, & reduci ad scutos monetæ.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **P**acta per Principem etiam servari debent.
- 3 **P**ro extinctione locorum Montium sufficit solvere pretium intrinsecum.
- 4 **Q**uale dicitur pretium extrinsecum.
- 5 **I**dem in censibus.
- 6 **C**essionarius censuræ repetit totum pretium sortis, licet pro minori acquisierit.
- 7 **D**e cessione ad terminos text. in l. per diversas, & l. ab Anastasio, C. mandat.
- 8 **P**retium extrinsecum restituendum est accedente pacto.
- 9 **T**ransmutatio locorum Montium de una specie monetæ ad alteram non tollit obligationem.
- 10 **Q**uid operetur dicta transmutatio.
- 11 **N**ovatio censuræ facta cum eisdem qualitatibus.
- 12 **S**ubrogatum assumit naturam ejus in cuius locum facta est subrogatio.
- 13 **E**xtinguitio Montium facienda est in specie monetæ, in qua facta est erectio.
- 14 **D**atur novatio circa modum solvendi fructus absque novatione in sorte principali.
- 15 **Q**uando bodie detur novatio.
- 16 **P**rocurator ad exigendum fructus non potest recipere sortem, neque novare.

D I S C. XXXIII.

Pius V. erexit Montem Religionis in scutis aureis, ad rationem centum pro quolibet loco, pro quo pretio, sub ipso, & successoribus, Camera partem dictorum locorum vendidit, partem autem adhuc in venditam in summa locorum 2188. sub Sixto V. vendidit ad rationem scutorum 180. cum pacto, ut in casu extinctionis eadem summa scutorum 108. auri restituenda esset, quamvis aliis primis emptoribus sola centum restituerentur.

De anno 1652. Thesaurarius ex Papæ oraculo, ut est probabile, mandavit dicti Montis Secretario, ut loco cuiuslibet Montis in auro, quemlibet Montistam loci Montis unius cum dimidio monetæ in lista creditorem constitueret, prout etiam in sorte; tunc tantum importabant

scuta 108. auri; quàm locus unus, cum dimidio monetæ, computato etiam augmento extrinsecum, cum ista loca valerent ad rationem scutor. 110. pro quolibet, an demum de anno 1656. facta fuit dictorum locorum extinctio, quo tempore attento, adhuc dictum pretium extrinsecum ad rationem scutorum 110. pro quolibet continuabat, & potius majus.

Præcedente autem Camera, generaliter, & indefinitè, juxta omnium locorum Montium regularem naturam restituere solum valorem intrinsecum scutor. 110. pro quolibet, hinc orta fuit difficultas respectu dictorum locorum 1188. quæ ut suprascriptum est, vendita fuerunt cum pacto expresso restituendi illad idem pretium scur. 108. auri pro quo empta fuerant, unde assumpta desuper amicabili, & extrajudiciali, ad veritatem potius, quàm contentiosa disputatione in Congregatione Camerali.

Ego scribens pro aliquibus Januensis, qui pro majori parte dicta loca possidebant, distinguebam disputationem in duos punctos, quorum primus erat super restitutionem augmenti extrinseci in genere, sive esset in auro, sive in moneta, Alter verò, posita obligatione restituendi dictum augmentum, an restitutio facienda esset in scutis 108. aureis pro uno loco, vel ad rationem scur. 110. monetæ juxta valuationem unius loci cum dimidio.

Quoad primum, dicebam rem esse planam, disputatione indignam, stante pacto expresso, quod etiam à Principe servandum est ad notata per Canonist. in c. 1. de prob. & Crivell. in l. digna vox, C. de legib. & l. 1. ff. de pact. cum concord. deductis in his terminis per Capyc. Latr. dec. 188. n. 5. & segg. & 192. n. 42. Licet enim, ubi hujusmodi locorum montium extinctio sequitur, Camera, vel alter montis debitor, regulariter restituere non solet, nec debeat, nisi intrinsecum pretium scur. 100. pro quolibet loco, non autem augmentum extrinsecum, atamen id provenit, quia ipse debitor aliud non recipit nisi dictum intrinsecum valorem, ad tantundem propterea obligatus, cum extrinsecum dicatur pretium affectionis, seu negotiationis in privatis venditionibus inter ipsos Montistas, adinstar census, qui impositus per debitorem in mille cum primævo emptore, quamvis pro majori pretio alteri ratione bonitatis vel affectionis credatur, quod de jure fieri posse, jam in foro est receptum, nihilominus debitor volens censum redimere, non tenetur nisi ad sola mille, & sic ad quanti recepit, quia è converso si cessionarius pro minori pretio illum acquisivit, adhuc debitor census non liberatur nisi restituendo totum, Salg. in labyr. p. 1. c. 26. n. 80. & segg. quoniam in cessionibus hujusmodi jurium non litigiosorum non intrat dispositio text. in l. per diversas, & l. ab Anastasio C. 7. mandati ex deduct. per Oleam de cess. tit. 6. q. 10. num. 53. & segg. & frequenter sub tit. de cred.

Atamen ubi expressum pactum accedit, è ipsa, seu justitia commutativa vestitum, quia nempe eadem Camera in ipsa prima venditione recepit hujusmodi augmentum, tanquam speciem pretii intrinseci, cum obligatione restituendi tantundem, tunc nulla penitus, nec legalis, nec naturalis sub esse videtur ratio, quæ ab hujusmodi restitutione excularet, Ut de pretio extrinsecum restituendo in casu pacti, Cravett. conf. n. 1. Aliàs enim sequeretur, quod emptores inæqualiter ementes, æqualiter tractarentur, contra omnem justitiæ rationem, ut bene in his terminis Capyc. Latr. d. dec. 188. n. 92. & segg. ubi testatur, prævia magna discussione, resolutum fuisse, ut cui plus solvit, plus restitui deberet, juxta terminos, & proportionem justitiæ commutativæ.

Nec referre dicebam, quod per hujusmodi transmutationem de uno loco auri in unum cum dimidio monetæ, 9 inducta esset novatio dictæ conventionis, tum quia hæc negabatur ut infra in sequenti puncto, tum etiam quia ea admittitur, semper obstabat, non restitui tantundem, neque satisfieri justitiæ commutativæ.

Per novationem enim fingitur actus extinctionis primi contractus, & creationis novi, perindè ac si tunc Camera restituisset Montistis scuta 108. aurea pro quolibet loco, Montistæ cum eadem moneta inconcinnitè denuò emissent ab eadem Camera locum unum cum dimidio in moneta ad rationem scur. 110. pro quolibet, & sic semper firmum remanet, pretium extrinsecum pervenisse ad manus primi venditoris, tanquam pretium intrinsecum, ac propterea Montis debitorem, seu venditorem cum pacto redimendi, redimere, seu extinguere volentem, teneatur restituere totum acceptum.

Novatio enim censetur facta cum omnibus qualitatibus, quæ

ROMANA SEU JANUEN. LOCORUM MONTIUM.

PRO ILLIS DE PAVIA.

Responsum pro veritate.

Assignatis filiis Religiosis fructibus locorum Montium vacabilium, sub eorumdem Religiosorum vitæ periculo existentium, pro illis vitalitatis subventionibus; quæ Religiosis, præsertim Monialibus dari solent, si hujusmodi locorum extinctio sequatur mediante pretii restitutione, An istud pertineat ad monasterium, vel ad assignantem.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **I**n iuribus vitalitatis fors principalis dicitur mori à
- 3 **R**estitutio sortis iurium vitalitiorum dicitur quadam anticipatio solutionis fructuum futurorum.
- 4 **P**ensio Ecclesiastica extincta per Titularem cum Beneficio Apostolico dicitur soluta loco fructuum futurorum.
- 5 **S**i loca Montium vacabilia assignata Religioso extinguantur, cui debeat pretium pro extinctione restitutum, & quatenus debeat Monasterio, & an qualem actionem habeant conjuncti Religiosi pro istius subventionem.

D I S C. XXXIV.

Joannes Thomas Pavia Januen. duobus filiis Religiosis, & tribus filiabus monialibus, pro ea vitalitatis subventionem, quæ ex tolerata Ecclesiæ consuetudine, Religiosis per parentes, præsertim nobiles, vel divites præstari solet, & quæ in Monialibus reputatur dos, vel dotis pars, ut apud Merlin. decif. 671. num. 29. & segg. aliàs decif. 30. par. recent. & habetur sub tit. de dote, & alibi, emit in faciem cuiuslibet, tot loca Montium vacabilia, ut ex eorum fructibus dictam subventionem consequerentur.

Cum autem, præter omnem credulitatem, contigeret hujusmodi Montium vacabilium extinctio, cum restitutione pretii tunc currentem in pecunia, vel istius vice, in uno loco cum dimidio montis non vacabilibus noviter erecti; Orta est dubitatio, an dicta fors restituta pertineret ad Religiosos, & successivè ex eorum persona ad Monasterium, vel potius ad assignantem, obligatum proinde continuare dictam vitalitatem præstationem, ad eandem rationem primæ assignationis.

Contra assignantem, favore monasterii censui respondendum, quia restitutum, quàm Camera fecit Montistis, verè, & propriè non est restitutum sortis debitæ, quia in iuribus vitalitatis illa ab initio, & inconcinnitè ab ipse repetitionis omninò moritur ex deductis per Leotar. de usur. quest. 49. num. 7. Sed est quædam compensatio seu anticipata solutio illorum fructuum, quos plurimum annorum spatio Montistæ pro ejus vita percipere debuisset, Eodem modo, quo cum beneplacito Apostolico, cum certa summa ab initio soluta, extinguatur pensio Ecclesiastica per titularem ad illius solutionem obligatum, ideòque tanquàm soluta loco futurorum fructuum, debita videtur ei, cui fructus debebantur; Undè nullam dignosci dicebam rationem, quæ contrarium suaderet.

Eò magis, quia pater ad hujusmodi vitalitatem præstationem, loco alimentorum, seu dotis, erga filios obligatus, quando assignavit loca, cum eorumdem filiorum vita vacare debentia, jam cogitavit, se suamque hæreditatem, totaliter privare illa pecunia, quam in dictorum locorum Montium acquisitionem erogavit, cum attempta præterita observantia, nulla subesset spes illius repetitionis, quæ licet practica solita esset in æquipollenti mediante eorumdem locorum venditione, cum licentia Papæ de facili concedi solita, quoties mala valetudo, vel gravis ætas ex præsumpta fraude impedimentum non præstat, eo modo, quo in officis, nihilominus assignans, hujusmodi voluntatem non habuit, dum nullam dispositionem sibi reservavit, ut fieri solet, ideòque hoc jus percipiendi ad vitam quandam annuam præstationem, in quo jure adinstar census vitalitatis propriè, loca Montium vacabilia consistere dicuntur, quæ situm fuit assignatario, & successivè Monasterio.

quæ ex conventionem vel juris dispositione insunt in actu novato favore creditoris, quicquid sit in illis, quæ insunt in solum odium debitoris, juxta theor. Bart. communiter receptam in l. si quis cum aliter 36. n. 4. ff. de verb. oblig. ubi Alex. n. 3. Jal. n. 12. & cæteri per Surd. conf. 269. n. 17. Mant. de tacit. l. 3. tit. 3. n. 14. Capyc. Latr. conf. 120. num. 47. & segg. Suffragante quoque alia juris regula, ut subrogatum assumat naturam & qualitatem ejus, in cuius locum fit subrogatio, etiam in materia stricta & correctoria, itaut qualitates censentur repetitæ, Dec. conf. 189. aliàs 190. n. 3. & 5. Menoch. conf. 117. n. 70. Capyc. Latr. d. conf. 120. n. 62. & segg. latè Barb. axiom. 213. Rota dec. 232. n. 14. post Zacch. de oblig. Cam. ideòque in hoc primo puncto dicebam verfatè omninò in claris, Montistæ siquidem, videntes loco unius Montis aurei, tunc communiter vendi soliti pro scur. 165. monetæ, sibi assignari locum unum cum dimidio monetæ importans eandem summam scur. 165. juxta valorem tunc currentem, tanquam in æquivalenti satisfacti, non habebant causam contradicendi hujusmodi novationi, cui propterea acquieverunt, iuste credentes, dictum augmentum, tanquam effectum ex pacto intrinsecum, manere in sua natura, atque loca subrogata, esse in hac parte ejusdem naturæ & qualitatis, qualia erant in illa pro quibus subrogatio facta erat.

Hoc firmato, modica disputationis occasio remanebat super secundo puncto, quia inter scuta 108. auri & 165. monetæ ferè nulla vel satis modica versabatur differentia: Et nihilominus, in stricta juris censura dicebam, restitutionem in auro esse potius faciendam juxta primævam conventionem; Nil obstante novatione per Camera præsentia, quia ordo Thesaurarii non loquebatur de sorte, ut scilicet qui erat creditor unius loci in auro, crearetur creditor unius loci cum dimidio in moneta, sed loquebatur solum de modo solvendi fructus, ut scilicet fructus, qui prius ad formam erectionis solvebantur uno modo, tunc solverentur ad illam rationem, quam importarent fructus unius loci cum dimidio ex illis monetæ, & sic Montistæ credere potuerunt hujusmodi innovationem fuisse solum circa modum solvendi fructus, qui non alterata debiti substantia in sorte principali rectè innovari potest & solet ad notata per DD. in c. cum olim de cens. disc. 126. & habetur hoc eod. tit. ad materiam monetarum, ac etiam sub tit. de pensio. non semel deductum; Ideòque hæc sola possibilitas, seu compatibilitas sufficit ad excludendam novationem, quæ hodie non inducitur nisi expressè dicatur, juxta text. clarum in l. fin. C. de novation. qui licet limitetur ubi accedit incompatibilitas, cuius ratione, etiam hodie ex actu tacito resultat novatio, atamen sola compatibilitatis possibilitas sufficit pro illa excludenda, saltem in parte compatibili, Grat. discept. 290. n. 23. & segg. Capyc. Latr. conf. 120. n. 43.

Eò magis respectu Montistarum absentium, quales erant Januenses, in quibus nullus proprius consensus considerari poterat, dum exegerant juxta formam immutatam per eorum procuratores, qui tanquam deputati ad exigendum solos fructus, sicuti absque speciali mandato sortem exigere non poterant, ex plenè deduct. in Rom. censur. 10. Februarii 1659. & 31. Maii 1660. Melio, Cenc. de cens. q. 109. n. 49. & seg. & formiter disputatum habetur sub tit. de Conf. in ead. Rom. Censur. pro PP. Jesuitis domus professæ; Ita neque novare, vel alium actum præjudiciale facere potuerunt, cum prohibitis recipere solutionem veram & expressam, non possit facere actum, ex quo illa ficta & tacita resultat, Surd. dec. 229. n. 27. Seraph. dec. 831. n. 1. & segg. Greg. decif. 311. n. 1. & segg. Rot. dec. 374. n. 1. & segg. par. 5. rec. & decif. 44. n. 8. post Merlin. de pign.

Et quamvis replicaretur de præsumpta verisimili certioratione, stante longæva acquiescentia, dicebam tamen id percutere fructus, non autem sortem, circa quam impossibile vi debatur, novationem, respectu præsertim absentium, induci posse, quia neque id ipsorum procuratorum seu exactorum vera scientia constabat, sed illa solum præsumptivè deducebatur ex actu exactiorum fructuum, ideòque ex scientia præsumpta procuratoris inferri non poterat ad alteram scientiam præsumptam principalem, quia esset dare cumulum præsumptionum de jure prohibitorum. Camerales igitur agnoscetes justitiam Montistarum honestam obtulerunt concordiam, libenter acceptam per quam controversia ulteriorem disputationis progreffum non habuit, unde inspicere non potuit, pro melius eruenda veritate, quid in contrarium his responderetur.

Benè verum, quod cum ex hujusmodi pretio restitutum, per Monasterium investendo, sive in aliam locorum montium speciem investito, percipi non possit tantus fructus, quatenus ex locis vacabilibus percipiebatur, unde assignatarii non habuissent eam integram subventionem, quam pater eis assignare voluit; Hinc proinde dicebam, justè ab isto, vel ejus hæredibus prætendi posse, quod Monasterium dictam sortem lucrari volens, cogi posset ad præstandam assignatariis dictam subventionem, ad eandem rationem, vel ad investendam dictam pecuniam in emptionem alterius redditus vitalitii consimilis, quia finalis causa, & intentio assignantis, non fuit ditandi Monasterium, neque ei aliquid dandi, sed pinguis providendi filiorum necessitatibus, in quam causam, & non aliàs dedit; Ideoq; etiam ipsum Patrem, vel ejus hæredes, dictorum religionum fratres rectè ad id agere possunt.

Ad instar donationis factæ contemplatione matrimonii Sponsio, ut commodius vivat, nam Sponsæ, & filiorum conjuncti, ad illius implementum, etiam in vivo donatario agere possunt ex deductis per Franch. dec. 205. Rot. dec. 44. p. 6. rec. & in aliis, de quibus in Rom. donationis de Jordani, & in Urbinate. sub tit. de donatione.

Quinimò dictorum patris, vel fratrum interesse, isto casu videtur esse primarium, quia cum per monasteria suppeditari non soleant omnia ad commodiorem usum necessaria, hinc sequitur, quod in casu indigentia, onus redundat in ipsos, saltem ex debito charitatis, vel ex ratione convenientiæ, supplendi totum id quod deest, ut frequens experientia comprobatur, unde propterea esset locupletatio cum aliena jactura, & usurpatio rei alienæ invito Domino; Sufficere igitur debere Monasterio sibi concedi electionem, unum vel alterum, prout sibi magis expediret faciendi; Et hoc mihi visum fuit in ista non multum tractata controversia respondere.

ROMANA FRUCTUM, SEU DOTIS

PRO FRANCISCA PENNACCHIA CUM VANNINIS,

Casus sopitus per concordiam.

Marito exigente fructus locorum Montium vacabilium Uxor, dotalem, extradotalem, quid in uno, vel altero casu restituere teneatur soluto matrimonio; Ex quo inferitur etiam ad officia, vel alia hujusmodi jura vacabilia, quæ dantur in dotem, vel parapherum. An & quid soluto matrimonio sit à Viro restituendum; Atque ex cujus persona, & cujus periculo hujusmodi officia, vel jura vitalitia in dotem data vacare dicantur.

S U M M A R I U M.

- 1 **C**asus controversæ.
- 2 **D**e fructibus bonorum extradotalium, quando maritus faciat suos.
- 3 **U**susfructuarius jurius vitalitiorum finito usufructu quid restituere teneatur.
- 4 **D**e imputatione Censu vitalitii in legitimam.
- 5 **S**olutio matrimonio quid maritus teneatur restituere de fructibus locorum montium vacabilium, aliorumque jurius vitalitiorum dotalem.
- 6 **L**oca montium vacabilia, seu alia jura vitalitia data in dotem, per cujus mortem vacant, Viri, vel Uxor, & cujus periculo.
- 7 **C**asus in quo officium cantans in faciem Viri, per ejus mortem non vacet.
- 8 **D**e pensionibus Hispaniæ concessis solitis Italici sub nomine Hispanorum.
- 9 **E**t de pensionibus confidentiariis.
- 10 **D**istinguantur plures casus de questione, de qua n. 6.
- 11 **V**alor jurius vitalitiorum quomodo æstimandus in sorte principali.

D I S C. XXXV.

Nubens Francisca, simpliciter ejus bona in dotem dedit, inter quæ aderant quedam loca montium vacabilia, officia, sive censibus vitalitiis assimilata, & quæ per Hispanos dicuntur *Juros por vida*, & post matrimonium alia familia loca Montium vacabilia, ex conjunctorum successionebus quæsitæ, quorum omnium, tam dotalem, quam extradotalem fructus, vir exigit

constante matrimonio, quo per Viri obitum dissolutio, inter istius hæredes, & mulierem, orta est quæstio coram A. C. super dictorum fructuum restitutione, atque in disputationibus desuper habitis, distinguendo extradotalia à dotalibus.

Quatenus ad primam speciem pertinet, pro muliere scribens dicebam, quod quicquid sit de fructibus illorum bonorum, quorum proprietates, & substantia salva remanent, ut sunt prædia, domus, Vineæ, census perpetui, loca Montium non vacabilia, & similia, num scilicet maritus, de expresso, vel tacito uxoris mandato illos percipiendi faciat suos, de quo Thef. dec. 187. Surd. conf. 390. ex num. 29. Fontan. de pact. claus. 6. gl. 2. p. 7. Arias de Mesa l. 2. variarum cap. 30. Merlin. lib. 2. contror. 92. num. 31. cum seqq. & non semel in sua materia sub tit. de dot.

In istis tamen locis Montium vacabilium, res videtur plana pro restitutione, quia cum eorum proprietates non remaneat salva, dum per possessoris mortem extinguuntur, & vacant, ita ut tanquam jura vitalitia, cum terminus usufructus, seu census vitalitii regulanda sint; Hinc sequitur, quod talis annua perceptio, proprietatis potius, quam fructuum jure censenda est, unde quicquid sit in dotalibus, in quibus maritus habet dominium, vel quasi, & emolumenta percipit jure suo, & ex causa onerosa in compensationem onerum matrimonii, de quo infra.

In extradotalibus tamen, cum habeat solum, ex præsumptione pro mulieris consensu, quandam legalem administrationem, cujus ratione in casibus, de quibus per DD. supra allegatos ex dispositione text. in l. fin. c. de pactis conventis, suos facit fructus, seu usuram consumptas, quia Uxor consultum dicitur per confectionem proprietatis ex Viri administratione resultantem, nullatenus dici posse videtur, ut suos facere debeat istos fructus, in quibus ipsa proprietates, seu substantia consistit, quia non esset administrator, sed Dominus, qui totam administratam substantiam in suos usus converteret.

Ad quod probandum deducebam firmata per Surd. conf. 575. per terminos usufructuarii hujusmodi jurius, & emolumentorum ad vitam, ut finito usufructu, teneatur emolumenta percepta restituere tanquam sortem, considerato solum usufructu in ea commoditate, seu fruitione medii temporis, ad instar usufructus pecuniæ sive bonorum, quæ usu consumuntur; Et nihilominus absolutum est, longè potentius esse jus usufructuarii quam Viri in extradotalibus, quia ille percipit jure suo, iste vero jure alieno, & simpliciter administrationis, secumferentis hujusmodi licentiam, & utilitatem, ex sola tacita, & præsumpta Domini voluntate.

Atque in idem conferunt, quæ in fortioribus etiam terminis habentur de imputatione per filios faciendi in legitimam fructuum ex censibus vitalitiis, vel officiis vacabilibus, ad paternam hereditatem spectantibus perceptorum, ut in Romana fideicommissi de Marianis pro Alicorna sub tit. de legitima, seu detractionibus; Ideoque doctus Jurex super jus nullam difficultatem habebat, quæ solum erat in ordine ad extradotalia, circa fructus locorum Montium non vacabilium, aliorumque bonorum fructiferorum, quorum proprietates salva remanebat, stante quod ex parte mulieris prætendebatur, illos in æquipollenti adhuc extare, tanquam investitos in census, & alia bona ad favorem Viri, qui exinde locupletior remanebat, quos virum non facere suos probant superius allegati, & super quibus, me approbante honesta emanavit concordia.

Quo verò ad fructus illorum locorum Montium vacabilium, quæ dotalia erant, discerni non poterat, an effemus in terminis text. in l. usufructu ff. soluto matrim. c. l. si convenerit ff. de pact. dotal. per quos disponitur, fructus, vel emolumenta ex vitalitiis jurius uxoris percepta, soluto matrimonio restituenda esse tanquam sortem; Vel potius effemus in casu text. in l. dotis fructus vers. si usufructus, ff. de jur. dot. in quo disponitur, maritum soluto matrimonio, fructus, & emolumenta percepta ex usufructu, vel jurius vitalitii uxori competentibus, non teneri restituere, sed suæ satisfacere obligationi, si restituat ipsum usufructum, sive ipsum jus dictorum emolumentorum productivum, quatenus adhuc extet, & duret.

Istarum autem legum contrarietatem nostri scribentes communiter conciliant, cum ea distinctione, quod aut in dotem dati sunt principaliter ipsi fructus, seu emolumenta, & procedat jura primo loco allegata, ut fructus restituantur tanquam sortis, aut datum est ipsum jus usufructus, seu percipiendi annua emolumenta, & procedant

dant jura secundo loco allegata pro non restitutione, ut post antiquiores Barb. in d. usufructu ff. sol. matrim. Thef. l. 3. q. for. 41. plenè Rot. apud Merlin. dec. 483. num. 5. & 6. ubi luculenter & doctè iste articulus examinatur, ideoque ista videtur potius quæstio facti, & applicationis quam juris, an scilicet in una vel altera distinctionis parte veresaremur.

In casu autem, de quo agebatur, non poterat ex facto percipi, in qua distinctionis parte veresaremur, quia nulla specialis conventio super hujusmodi bonorum specie legebatur, cum simpliciter mulier, sub genericæ dispositione, omnia bona jura, quæ tunc habebat in dotem dederit; Unde propterea in casu ambiguo, ubi scilicet incertum est, an uno vel altero modo talia jura data sint, recurrendum esse ad conjecturas, & præsumptiones, bene aliis allegatis habetur apud Merlin. d. dec. 843. n. 12.

Inter conjecturas autem, & præsumptiones, ea fortis & frequens videtur, resultans ex conjugum qualitate, dictorumque jurius, aliorumque bonorum quantitate, cum regula vulgari, quod ex pretii quantitate desumitur contractum voluntas, & quid in contractum deductum sit; Si enim conjugum conditio est talis, quod hujusmodi jurius emolumenta, unita cum aliorum bonorum dotalium fructibus, matrimonii onera adæquent, sive parum excedant, ita ut dici non valeat, solum usufructum dictorum fructuum seu emolumentorum esse matrimonii oneribus adæquatum, & tunc sine dubio præsumendum est, hujusmodi jura ceteri data ad formam text. in l. dotis fructus ff. de jur. dot. ut scilicet non ipsa emolumenta tanquam sortis in dotem data censeantur, sed ipsum jus illorum productivum, quod solum restituere sufficit.

Aut è converso dicta emolumenta sint in magna quantitate, & talia, quod illorum sola truitio, juncta cum fructibus aliorum bonorum, matrimonii oneribus præponderet, & tunc secus; Et casus est dubius, tunc præsumptio assilire videtur magis viro, quam uxori, ut potius ipsum jus, quam ipsa emolumenta data censeantur, ut probare videtur text. in d. l. dotis fructus vers. si usufructus, ibi, & nisi appareat aliud putare se ipsum jus in dotem esse, non etiam fructus, & observat Menoch. l. 3. præf. 9. n. 8. qui ad id allegat Joannem Andream ad Speculatorem, quantum videre potui id non afferentem; Et sic in summa concludebam, istam esse quæstionem facti, juxta ejus circumstantias, pro judicis prudenti arbitrio terminandam.

Incidenter verò, ad docti Judicis satisfactionem potius, quam ad causæ necessitatem, cum præmissa omnia procedant, ubi loca Montium vacabilia, sive officia, vel alia hujusmodi jura vitalitia viro dantur in dotem ad solam fruitionem, sive emolumentorum perceptionem, ipsius jure substantiam ejusdem mulieris persona adhuc remanente, & perseverante.

Assumpta fuit disputatione, quid ubi eadem jura formaliter viro dantur, ita ut Principis seu proprietarii, vel alterius, ad quem pertinet, accedente consensu, illa in ipsum virum transferantur, atque in ejus persona, per actum cujusdam novæ creationis, ut dici solet, intestentur; Quid scilicet soluto matrimonio veniat restituendum, & cujus damno seu periculo ejusdem officii vel juris vacatio seu extinctio cedat; atque ex cujus persona, an scilicet ipsius viri, vel mulieris, hujusmodi vacatio sequi dicatur.

In hoc autem, spectandum in primis esse dicebam partium voluntatem, quia clara accedente, aliud non est inquirendum juxta terminos textus in l. ille aut ille, ff. de legat. 3. cum concordant. Unde si in faciem viri officia vel loca Montium, & similia descripta sunt, eo animo, & intentione, ut persona viri solum demonstrata sit, remanente duratione utilitatis penes mulierem, & tunc damnum, seu periculum vacationis erit mulieris, cujus in effectu erat officii vel alterius juris vacabilis dominium; Eo modo quo practicum quotidie in vacationibus seu cessationibus officiorum, locorum Montium, societatum officii, & censuum vitalitiorum, quorum dominium est unius, vitæ autem periculum in alterius penitus extraneæ personæ nomine apponi solet, juxta distinctiones de quibus in proposito officiorum hoc eodem tit. disc. 1. & in aliis; Atque tali casu circa restitutionem à viro de perceptis faciendam, procedendum etiam videtur cum eadem superius tradita distinctione usufructus; vel similibus rei, quæ residens persona mulieris, viro in dotem tradatur.

Nisi quoad vacationem intret ratio confidentiæ, quod scilicet Princeps tradere voluerit officium mulieri, ut ista donec vixerit commoqum consequatur, sed quod ejusdem

officii qualitatem non aptam in muliebri sexu residere, illud concessum sit sub nomine viri, quia ipso naturaliter vel civiliter moriente, tunc ex ejusdem Principis tacita, seu præsumpta voluntate, vacare non dicitur, sed in alterius masculi persona, cum eodem confidentiæ titulo admittenda est situatio, donec mulier vivat, ut bene in his terminis habetur apud Capyc. Latr. dec. 182. ex rationibus ibidem deductis, quamvis valde remotis.

Quibus magis proximè addi possunt, quæ habemus in materia pensionum Ecclesiasticarum, quæ super beneficiis Hispaniarum quotidie per Papam reservantur ad favorem Italarum, vel Romanæ Curie Curialium; Ex privilegiis enim, nec beneficia, nec pensiones in Hispaniis haberi possunt ab aliis, quàm à naturalibus, unde propterea usus inolevit, quod pensiones per Papam reservantur super illis beneficiis ad favorem unius Hispani confidentiarii nudam nomen præstantis, vulgò nuncupati *testa di ferro*, ad commodum tamen alterius, cui Papa gratificari voluerit, & cujus persona spectatur, ita ut, naturaliter vel civiliter moriente Hispano reservatario, non per hoc pensio extinguatur, ut plenè aliis allegatis habetur in Toletana pensionis 15. Januarii 1646. coram Dunozeo inter suas dec. 761. repetita apud Dian. par. 8. res. & latius explicatum habetur in sua materia sub tit. de pensionibus.

Prout etiam in Italia datur casus hujusmodi confidentiariæ reservationis, quia nempe volens Papa uni gratificari, qui sit incapax pensionis, illam reservat sub nomine capicis, ad commodum tamen & utilitatem ejus, qui gratificari voluit, juxta casum positum per Buratt. dec. 724. 791. & 835. in quarum ultima firmatur, id solum admittendum, quatenus scientia & voluntas saltem tacita accedat Papæ, ex cujus defectu, recedendo à duabus præcedentibus, firmatur contra prætendentem commodum, & de qua materia pensionis confidentiariæ in Italia habetur præsertim actum in Imolen. pensionis sub tit. de pension.

Ex qua ratione, idem quod de officiis ob Principis voluntatem dicitur, adaptabile dicebam quoque usufructui, Societati officii, vel censui vitalitio, quoties proprietarii, vel Officialis seu debitoris voluntas accedit, quia nulla dignosci videtur ratio differentia, nisi facti circumstantiæ suadeant in fraudem usurarum, ac ad evitandum periculum, per calidum creditorem ita conventum esse, quod ex facti qualitate judicandum est.

Aut formaliter, & verè officium sive usufructus vel aliud jus vitalitium, & de consensu Principis, sive proprietarii, vel alterius interessati, substantiatur in persona viri, & tunc per istius, non autem per mulieris cessationem vacatio sequi dicitur, juxta dispositionem text. in l. 2. ff. de novationib. Barb. l. usufructus ff. soluto matrim. num. 40. & ceteri apud Castill. de usufructu c. 69. num. 7. Salgad. in labyr. p. 1. c. 43. num. 24. & seqq. Merlin. dec. 843. cum per illius cessationem hujusmodi jura cessare dicantur, in cujus persona ipsius juris substantia residet, non autem illius, cujus sit commoditas, vel utilitas, ut latius habetur sub tit. de pension. & sub altero de societatis officii.

Atque tali casu, ad effectum restitutionis, dicebam, mihi videri, non esse restituenda emolumenta percepta, quia ea vir accepit, non tanquam dotalia, sed tanquam sua, neque restituendum esse ipsum jus, cujus duratio dari potest, casu quo matrimonium morte mulieris, vel ex divortio dissolvatur, sive etiam matrimonio constante, alter restitutionis casus eveniat.

Cum tunc dos dicatur consistere in ea quantitate, quam dicti officii seu juris valor, attempto tempore hujusmodi transmutationis importaret, regulandus, vel juxta unam opinionem (meo judicio minus veram) juxta computationem text. in l. hereditatum, ff. ad l. falcidiam, vel juxta alteram veriorum, peritorum judicio, & prout hujusmodi jura attempto eo tempore, attentisque particularibus facti circumstantiis, vendi seu æstimari solebant, ex deductis supra in Rom. locorum montium de Orisel. disc. 30. quia in effectu videtur dictum jus ita datum æstimatum vera æstimatione, ita ut in ille actus occultus emptionis & venditionis, qui in bonis, quæ in dotem æstimata dantur, subintelligitur; Et hanc dixi mihi videri veritatem, circa theoreticam in abstracto, abque eo quod certa, & determinata regula seu decisio cadat in concreto, cum ut supra, totum pendeat ex singulorum casuum particularibus circumstantiis, ex quibus contrahentium voluntas desumenda est.

JANUEN. LEGATI AD INTERROGATIONEM SUPPRESSIS NOMINIBUS.

Responsum pro veritate.

Legatis locis Montium vacabilibus, vel similibus juribus vitalitiis, an veniant fructus decursi in vita Testatoris.

S U M M A R I U M.

- 1 Adh series.
2 Fructus decursi in vita testatoris debentur legatariis.
3 Contrarium.
4 Distinguitur.
5 Fructus censuum habentur tanquam debitum sortis stans de per se.
6 An ex fructibus censuum debeatur interesse.
7 Redditi vitalitii decursi in vita defuncti non debentur legatariis.
8 Sors census vitalitii demortua dicitur, & repeti non valet.
9 Testator mandaus solvi redditus annuos legatariis non dicitur legasse decursos vita sua.

D I S C. XXXVI.

Testator possidens quadam loca Montium vacabilia, seu annuum redditum vitalitium super vestigalibus & juribus Reipublice Venetae, sub divertarum personarum nominibus cantantia, & sub quarum vita periculo acquisivit, ut frequenter etiam in Urbe in officiis, & locis vacabilibus practicatur, dictos redditus legavit diversis personis, quae pretendere ceperunt, sibi etiam deberi fructus five annualitates in vita Testatoris decursas & non exactas; Unde orta inter eos, & haeredes extrajudiciali controversia, utriusque partis nomine pro veritate interrogatus.

Respondi primo aspectu pro legatariis respondendum videri per text. in l. nomen debitoris ff. de leg. 3. ubi deciditur, quod sub legato nominis debitoris, veniunt etiam usurae decursae in vita Testatoris, per quem text. Paulus de Castro in l. si tibi homo, §. cum servus ff. de leg. 1. num. 3. dicit consuluisset, quod legata sorte, quam quis habebat super Montibus Florentiae, vel Venetiarum, censetur etiam legasse fructus, vel usuras vivente Testatore decursas, quae auctoritas videtur individualis, & Castren. sequuntur Alex. ibid. n. 8. Jaf. n. 1. & alii deducti per Surd. dec. n. 18.

In contrarium tamen dixi mihi videri veritatem, quoniam auctoritates praedictae procedunt in usuris, seu accessionibus crediti pecuniarii, mutui vel impraeantiae naturam retinentis, & per creditorem repetibilis, itaut veniant sub nominibus debitorum, de quibus proprie loquitur text. cum tali casu hujusmodi fructus dicantur omnino accessorii; In pluribus enim locis practicatur, quod publicum banchum, vel pius locus recipit pecunias sub quadam specie mutui, vel depositi, solvendo deponentibus quandam fructuum, seu usurarum moderatam quantitatem pro tempore quo pecuniam retinet, habita ratione ad majus emolumentum, quod ex hujusmodi pecuniae retentione & trafico reportant (quod an licite fieri possit necne, utpote extra casum, non censui examinandum) ut praesertim praticare solet Bancum Insignis Hospitalis Sanctissimae Annuntiatae Neapolis, & in his terminis bene procederet legatariorum praetensio.

Sed ubi agitur de annuis redditibus legitime constitutis sub titulo census vel simili, itaut fors, quae pro eis soluta est, non sit repetibilis, neque depositi vel mutui naturam retineat, sed potius dicatur pretium illius juris exigendi annuum praestationem; Et tunc fructus, five annualitates hujusmodi, non dicuntur accessiones, neque usufructuum nomine veniunt, sed reputantur tanquam species sortis stantis de per se, itaut quot sunt anni, tot sint credita, Merlin. dec. 585. & 663. alias dec. 3. n. 6. & segg. dec. 281. n. 4. & segg. p. 8. rec. Idque etiam si ageretur de censibus vel redditibus perpetuis non redimibilibus, nisi mediante ejusdem praetii restitutione, quia interim fors dicitur demortua, neque acquirens redditum dicitur ejus creditor, sed solum consideratur tanquam pretium a venditore restitutum, quatenus rem venditam in vim pacti de retrovendendo redimere velit, ut bene dicitur auctoribus declaratis firmant Franc. dec. 254. n. 9. & segg. Castill. decif. 4. n. 13. & segg. Mastril. dec. 115. Hodiern. ad Surd. dec. 83. n. 5. Cenf. de Cenf. q. 72. n. 28. Duard. cod. tract. in princip. q. 26. n. 75. & §. 3. q. 19. n. 12. De Marin. ref. 10. volum. 11.

Mantic. dec. 14. num. 7. firmante sub legato census non venire fructus decursos in vita Testatoris.

Adeoque tenaciter dictam propositionem veram habent DD. dictos scilicet annuos redditus non reputari accessiones, & veros fructus, sed considerari tanquam sortem stante de per se, quod plerique, praesertim Regnicolae, licet tanquam absolutam teneant opinionem, ut non dentur fructus fructuum, neque usurae usurarum, attamen ex hujusmodi annualitatibus, quas vocant tertias, pro constanti tenent, & practicant, dari usuras five interesse, licetque converti possit in sortem principalem, & constitui novam censum five redditum aliorum fructuum productivum, quod tamen Curia Romana non recipit, ut habetur in sua materia sub tit. de Cenfb. & in altero de usur.

Longe clarius in hujusmodi juribus, seu redditibus vitalitiis, in quibus fors, neque tanquam pretium amplius existit, neque illius probabilis spes pro casu redemptionis viget, nam quod ab initio solvitur, consideratur tanquam pretium alexae, & spei rehabendi majorem sortis quantitatem, diminute exigendam in tot annis, quot acquiruntur vita importabit, sub periculo consequendi parum vel nihil, ob mortem brevi contingentem, & per quod compensatur illa major utilitas, quae ex longeva vita reportatur, ut bene in terminis census vitalitii, ut ejus fors omnino demortua sit absque illa spe repetitionis, quae viget in censu perpetuo, Leotar. de usur. q. 49. n. 7. Rovit. in prag. 2. de Cenfb. n. 4. qui alios allegant, & rationes expendant.

Haec procedere dixi generaliter, sed fortius in casu, de quo agebatur, quia testator non reliquerat hujusmodi redditus, seu jura directe legatariis, itaut transeunte in eos illorum dominio, dici posset, accessorie & consequentive transire fructus decursos, & non exactos in vita testatoris, Mantic. dec. 14. Cenf. de cenf. q. 72. n. 28. Sed mandaverat quibusdam exequutoribus, quos in Civitate Januae nuncupant fideicommissarios, ut hujusmodi annuos redditus exigere, & legatariis distribuere, & sic legatum quo consistebat in ipsius juris exigendi substantia, sed in singulis annuis distributionibus, itaut tot essent legata, quot sunt anni, unde casum dicebam indubitatum pro haerede contra legatarios.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE ALVERIS.

PRO ABB. ANGELO LANA ET CONSORTIBUS.

CUM CREDITORIBUS GASPARI ALVERI.

Casus disputatus coram A. C. resolutus pro creditoribus.

De locis montium subrogatis in locum rei alienatae, & cum eisdem vinculis quibus ipsa res subiacebat: Si tertio resignata fuerint, quale jus ad illa habeant Creditores resignantis.

Et de cessione vel hypotheca commoditatis in feudis vel aliis alienari vel hypothecari prohibitis, quid importare dicatur, & an hoc jus sit exercibile contra tertium, & postquam ipsa res desit esse de dominio debitoris vel cedentis.

S U M M A R I U M.

- 1 Adh series.
2 Loca Montium quando subrogata loco rei subaccant eisdem vinculis.
3 Regulariter transeunt libera in resignatarium.
4 Ubi prohibitioni legis accedit etiam prohibitio hominis alienatio est ipso jure nulla.
5 De prohibitione alienandi, vel obligandi bona jurisdictionalia, & an capiat etiam impositiones censuum.
6 An dicta prohibitio capiat alienationem commoditatis.
7 De dicta commoditatis alienatione vel hypotheca in prohibitis.
8 An dicta commoditatis cesso vel hypotheca sit exercibilis contra tertium possessorem titulo singulari.
9 Explicatur natura seu ratio dictae commoditatis, & quid ejus ratione acquiratur, cessionario vel creditori.
10 Fructus quando cadant sub hypotheca, cui res affecta est.
11 Quod jus competat in feudis, creditoribus sine assensu.
12 De distinctione feudis, vel emphyteusi ad effectum commoditatis.

DISC.

Gaspar Alverus possidens Castrum dirutum jurisdictionale nuncupatum Castell Romano, suorum majorum fideicommissum subiectum, cum strictissima prohibitione alienationis, & hypothecae, illud cum Beneplacito Apostolico vendidit Cardinali Sacchetto pro scut. 60. m. quorum pars erogata fuit in extinctionem aeris alieni ipsius venditoris, altera pars destinata fuit multiplico usque ad integri valoris suppletionem pro reintegratione fideicommissi, & residuum in summa scut. m. investitum fuit in loca montium, praevia per Papae chirographum derogatione quibuscumque fideicommissis, dictique castrum liberatione a quibuscumque hypothecis, oneribus & vinculis, quae omnia Papa transulit in pretium, tam remanens, ut supra in loca montium investitum, quam alteram ex multiplico adaequandum, itaut pretium, in omnibus loco rei subrogatum remaneret; Cum autem idem Gaspar loca montium ex dictis scut. 20. m. comparata, cum dictis vinculis, mediante resignatione, pro modico pretio scutorum circiter 25. pro quolibet, juxta naturam vinculatorum, alienasset in Lanam, & alios, post haec alii ejus creditores, dictos locorum montium possessores coram A. C. molestarent cum remedio associationis in vim clausulae constituti, vel pacti de capiendo adjecti in ipsius castrum obligatione.

Pro dictis possessoribus scribens, dicebam, loca montium, de quibus agitur, ex chirographo, esse quidem in omnibus subrogata loco castrum, unde admittebam illa subiacere omnibus illis oneribus, vinculis, & hypothecis, quae ad ipsum castrum competere, quatenus istud in reos conventos distractum fuisset, perinde ac si ipsi essent dicti castrum possessores, quod in locis montium emptis ex pretio castrum alienari de ordine Congregationis Baronum, in specie dixit aliquando Rota praesertim decif. 3. 43. & 171. part. 1. recent. & saepe ad materiam Bullae Baronum sub tit. de feud.

Verum ultra vincula in ipsis litteris expressa, aliud praetendi non poterat, quia loca montium de peculiari eorum natura & privilegio tam ex intentione juris communis, quam ex motu proprio Urban. VIII. ex cons. 154. aliud non recipiunt vinculum, nisi illud, quod in ipsis litteris patentibus exprimitur, ut per Grat. discept. 730. n. 48. Cenf. de cenf. q. 26. n. 13. Merlin. de pign. l. 2. tit. 1. q. 14. n. 23. decif. 77. n. 19. & 20. p. 5. rec. in Romana locorum Montium 29. Novembris 1660. §. Injustitia contra Bevilacqua edita in causa de qua hoc eod. tit. pro Franconio disc. 26.

Quare punctus in eo consistebat quid dicendum esset, si ipsum castrum ab Alvero absque liberatione vinculatorum, cum ejus intrinsecis vinculis, & oneribus distractum esset in dictorum locorum montium emptores, qui essent illius tertii possessores, an scilicet, & quae actio actoribus competere contra eos.

Et nullam competere dicebam, quia dictum castrum erat cujuscumque hypothecae generalis vel specialis incapax, itaut creditores, nullum jus reale desuper haberent, tam ex ratione fideicommissi, cui subiacere supponebatur habentes strictissimam & expressam prohibitionem alienationis latissime sumpto vocabulo, sub qua venit etiam hypotheca, cujus specialis, & expressa prohibitio quoque supponebatur, ideoque de jure dubitandum non erat de nullitate actus, & rei incapacitate, etiam pro vita fideicommissarii, nam quoties prohibitioni legis, accedit etiam prohibitio hominis, ne ista stare videatur otiosa, & inanis, operatur hunc effectum, juxta conclusionem hodie receptissimam, amplius testimoniis non indigentem de qua non semel in sua materia sub tit. de fideicom. Quam etiam, quia tractabatur de castro jurisdictionali, quod ex Constitutionibus Clement. VIII. Pauli V. & Urb. VIII. nullatenus alienari vel alicui oneri subijci potuit absque beneplacito Apostolico, quas Constitutiones, procedere etiam in impositione census, expressae declaratum fuit in Constitutione 65. Urb. VIII. de qua Rot. dec. 211. & 328. p. 5. rec. & in aliis, ideoque dicti creditores habere non poterant in subrogato, plus juris quam in principali, ex vulgari axiomate subrogatorum, de quo Barbof. axiom. 2. 13. Greg. dec. 215. & c.

Neque obfata videbatur unicum objectum, quod scilicet sub creditorum hypotheca, saltem veniret dicti castrum commoditas, quoniam istam conclusionem procedere insinuebam, qui concurreret solum obfataculum resulans a fideicommissio, ex privata prohibitione fideicommittentis, secus autem concurrente altero Constitutionum Apostolica-

rum, quae in hac materia nimis late & rigorose disponunt, ut praesertim constat ex dictis Constitutionibus Clem. & Urban. & ex alia ejusdem Urbani la 151. & strictius ex Constitutione Innoc. per Alex. VII. innovata, ex quibus liquet, omnem & quancumque speciem contrahendi, directam & indirectam prohibitam esse, itaut per generalem prohibitionem cujuscumque contractus, ac etiam tractatus, prohibitum quoque videatur id quod respectu commoditatis etiam in feudis, & aliis boni alienati prohibitis permiffum, ut proxime infra.

Praeterea quatenus pertinet ad dictam conclusionem super alienatione commoditatis etiam in feudis, & aliis prohibitis, derivatum ex theor. Bart. in l. si quis §. usus fructus, ff. de pign. & l. Codicillis §. institutio num. 4. ff. de leg. 2. & de qua Specul. 2. p. 11. de primo decreto, §. 3. incip. Restat. n. 3. circa med. vers. Item in Vassallo, cum quibus transeunt caeteri communiter, congesti per Rosenth. de feud. c. 9. concl. 9. num. 1. & concl. 10. n. 5. Barb. in l. usufructu n. 15 ff. solut. in matr. Giurb. ad consuet. Messan. c. 1. gl. 1. p. 1. n. 10. Amichang. q. feud. 18. n. 10. & segg. & Rot. in Romana Salviani 17. Aprilis 1643. & latius 9. Decembris 1644. coram Cerro, quarum prima est decif. 238 post Zacch. de oblig. n. 5. & dec. 57 post Merlin. de pignor. & 167. p. 9. rec. cum aliis in Rom. seu status Ecclesiastici infestationum, & in Tiburt. Castrorum sub tit. de feud. disc. 61. & 62. circumspicte procedendum esse, neque ita generaliter, & indefinitè illam capi debere; Procedit enim donec ipsa bona possidentur per ipsum debitorem hypothecantem, seu ejus haeridem & successorem univerfalem, quem afficit etiam eadem actio seu obligatio personalis, quae afficitur personam principalis debitoris, ab haerede in omnibus tanquam eandem representatam.

Secus autem ubi res tranfit in tertium titulo singulari translativo domini, quia tunc ista commoditas nullius remanet operationis, neque creditori datur actio contra tertium exercibilis, ut optime Specul. d. tit. de primo decreto, §. tertio restat. n. 8 circa med. ibique Jo. Andr. in add. litt. B. ad quem locum se remittit, idem Jo. Andr. ad eund. Spec. p. 4. in rubr. de pign. n. 30. lit. G. bene Afflic. in Cons. Regni incipiente si quis possitem nu. 18. Cenf. de cenf. q. 19. n. 27. in fin. Salg. in labr. p. 3. c. 1. 5. n. 25. & declaravit Rota quamvis subobscurè in Romana Census 8. Junii 1654. coram Bichio, quidquid prius dixerit in dicta Romana Salviani coram Cerro, & Tusculana Salviani 22. Maii 1654. coram Zarata, quia verè assumptum in dictis decisionibus contentum non videtur tutum, ut latius habetur deductum in dicta Tusculana sub tit. de emphy.

Viva etenim ac nimis evidens hujus assumpti ratio ea videtur, quod commoditas in proposito, non consideratur tanquam jus afficiens ipsam rem ejusque substantiam, quia stante prohibitione, dicitur incapax hujus oneris, seu vinculi, a quo remanet omnino libera, sed consideratur tanquam nudum factum merè personale, respiciens rei fructus, & emolumenta, tanquam bona libera, & indifferentia, ab ipsa re separata, ipsique personae cedentis annexa, quia lex fingit, ut eo ipso, quod fructus percipiuntur, in ipso instanti perceptionis, tanquam ab ipsa re prohibita separati, efficiantur de bonis liberis & indifferentibus debitoris, seu cedentis, cujus vice & nomine, cessionarius vel creditor hypothecarius, tanquam ejus procurator in rem propriam eos capiat, seu ejus hypotheca illos afficit, ut constat apud Rosenth. & alios allegatos, & bene Aponte cons. 34. nu. 8. cum segg. vol. 1. & est ratio, ob quam salvantur quocidie praticatae cessiones commoditatis pensionum Ecclesiasticarum mediante pecunia sine beneplacito Apostolico, absque labe simoniae, ut in sua materia sub tit. de penson. praesertim in Albanen. pensionis.

Ut autem istos fructus seu commoditatem, cessionarius vel creditor capiat tanquam bona sui debitoris vel cedentis, omnino necessarium est, ut nascantur & existant in dominio sui auctoris, nam aliàs est impossibile, cum haec nativitas dari non possit absque dominio ipsius rei tanquam causae fructuum productivae; Atque de jure est impossibile, ut dominium rei sit unius, & fructus nati post dictam dominii translationem sine alterius, juxta text. claros in l. 1. §. cum praedium, & l. Paulus in princip. ff. de pign. quae jura doctè in proposito allegantur per Jo. Andr. ad Spec. ubi supra tit. de primo decreto, quod etiam probatur in l. potior §. de futura, ff. qui potior. in pign. ubi gl. communiter approbata per Bart. Salic. & alios ibidem, ac caeteros, de quibus Merlin. l. 1. contro. 24. n. 5. & alter Merlin. de pign. l. 2. q. 5. n. 48. & segg. & q. 3. n. 27. & habetur supra in Romana de Valtrinis ad materiam officiorum disc. 11.

Atque

Atque antiquitas in utriusque Siciliae Regnis, praesertim in nostro ceteriori, id erat receptissimum, & quotidianum quia creditoribus sine assensu, nullum jus, nullamque actionem habentibus ad feudum, ex dicta theoricæ Specul. loc. cit. dabatur facultas habendi istam commoditatem, quam ibi tenent dicebant, de qua loquuntur Aflicti. loc. cit. Apont. d. conf. 34. n. 8. cum seqq. vol. 1. Amichang. d. q. feud. 18. n. 50 cum seqq. ex traditione Bart. in l. si finita, §. si de vestigial. ff. de damn. infest. ubi Jal. n. 16. Castr. n. 6. & ceteri, quæ tamen hodie per prohibitionem Regiam recessit ab aula, sed solum talibus creditoribus consulitur de remedio implorandi officium Judicis, ut feudatarium vel ejus hæredem cogat in actione personali ad vendendum feudum, ut de illius pretio tanquam allodiali & effecto libero istis creditoribus satisfiat, ut per Franch. dec. 704. & alios.

Absolutum autem dicebam, absque principio dubitandi, quod unum, vel alterum remedium sit solum exercibile ad rem possessam ab ipso debitore vel ejus hærede universali, non autem à tertio possessore, quem non afficit actio personalis, sed solum actio realis ipsi rei infixa, unde ad istum effectum omnino necessarium est, ut hypotheca ipsam rei substantiam afficiat, quod stante prohibitione dari non potest, & hanc dicebam videri genuinam veritatem. Ad distinctionem autem in proposito traditam in dict. Romana Salviani coram Cerro, & in dicta Tusculana Salviani coram Zorata inter concessionem hæreditariam, vel ex pacto & providentia, satisfactum est in dicta Tusculana sub tit. de emphyt. ubi ostenditur in hoc videri fortè procedi cum aliquo æquivoco; Subtulit autem hanc controverfiam nova præsentio uxoris ejusdem Gasparis agentis ad hæc loca montium in exclusionem utriusque partis pro ejus dote, pro qua in vim aut. res quæ, actionem habebat, non obstante fideicommissio, unde ita cessat totus dictus discussus.

ROMANA SALVIANI
PRO STEPHANO PALLAVICINO
CUM JULIANO ORICELLARIO.

Casus disputatus in Congregatione Montium, & resolutus pro Juliano.

De motu proprio Urb. VIII. super libero transitu locorum montium in resignatarium, quando locum habeat, & quomodo sit intelligendus.

An super locis montium competat Salvianum, vel alia interdita possessoria, ut in aliis bonis: Et quid in eis operetur clausula constituti.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**aci series.
- 2 Super locis montium non exequantur mandata aliorum Judicum, nisi cum licentia Theaurarii.
- 3 De motu proprio Urbani VIII. locis montium quod disponat.
- 4 An super locis montium competat Salvianum.
- 5 In bonis prohibitis adhuc cadit hypotheca super commoditate.
- 6 Libertas locorum montium resultat etiam de jure & ex ipsorum natura, de ratione.
- 7 An constitutum transferat possessionem locorum montium in constitutarium, suosque effectus operetur.
- 8 Loca montium dicuntur possideri ab eo, in cujus faciem cantant.
- 9 In feudis non datur simulatio.

D I S C. XXXVIII.

Inter bona spectantia ad fideicommissum ordinatum ab Honoratio Oricellario seniore, ac possessum per Honoratum juniorem, sive Aloysii ejus filium ex forsan colatissima caducitate adversus patrem volentem intentata, adfuit quedam loca montium, quæ prædicti Horatius & Aloysius resignarunt cum vinculo fideicommissi prædicti, ad favorem Philippi de Aste illorum creditoris scut. circiter 1500. non tamen in solutum, & jure domini, sed in pignus & loco cautionis; donec de eorumdem fructibus satisficeret, itaut eorum augmentum vel decrementum, respectivè damno cederet, Cumque Philippus in parte ex dictis fructibus satisfactus, in solo residuo scut. circiter 750.

creditor esset, Julianus alter Horatii filius, hanc summam solvendo, ea sibi resignari obtinuit cum eadem lege; Quia verò Horatius obtinuerat Apostolicum indultum obligandi bona fideicommissi prædicti in summa scut. 8. m. dictique indulti vigore quandam pecuniarum summam habuerat ad cambium à Stephano Pallavicino, hic pro dicti crediti, in tempore etiam anterioris, assequutione, obtinuit ab A. C. in vim interditi Salviani immitti ad loca montium prædicta, contra Philippum, & successivè contra Julianum, in quem hac litem pendente ut supra fuerant resignata, Verùm quia hæc litem pendente ut supra fuerant que judicium sententiæ, & mandata exequi non possunt, nisi cum licentia Theaurarii Generalis, & in casibus dubiis, votum Congregationis montium semper exquirere solet; Idcirco remisso negotio ad Congregationem prædictam.

Assumpta de super disputatione, rei conventi defensores unice insistebant super motu proprio Urb. VIII. edito de anno 1629. impress. in Bull. Const. 154. per quem explicite declaratur, omnes, & quascumque privatorum conventiones super locorum montium obligatione, hypotheca, vel quocumque alio vinculo, vel nexu, afficere quidem ipsos contrahentes quoad obligationem personalem, ac actionem ad interesse, nullatenus verò in ipsa loca Montium, neque super eis aliquod jus acquiri, nisi de licentia Pontificis, vel Officialium ad id deputatorum, ad quos pertinet conficere litteras patentes, in quibus talia vincula, vel opera exprimi debeant, adinstar officiorum, in quibus in eodem motu proprio declaratur, nullum jus ex privatis conventionibus quæri, nisi decretum, seu beneplacitum Apostolicum accedat.

Ex quo motu proprio, Curia opinio est, libertatem omnimodam hujusmodi locorum montium resultare, itaut omnino libera transeat in resignatarios, præterquam à vinculis in litteris patentibus expressis, unde tam ad incompetentiam dicti remedii ob defectum hypothecæ, sine qua non datur Salvianum, quam ad possessoris omnimodam securitatem inferebant, non curatis firmatis per Rotam. dec. 29. post Pacif. de Salv. & per Grat. disp. 943. n. 22. & seq. Super competentia Salviani, etiam ad loca montium, quasi quod id procederet antequam dictus motus proprius emanaret, non autem postea.

Scribens in contrarium pro actore, dicebam punctum difficultatis consistere in secunda exceptione securitatis resignatarii, seu transitus liberi; Ista siquidem non subsistente, parvifacienda erat prima exceptio incompetentiæ Salviani, quoniam licet in hujusmodi bonis differentibus in commercio sine Principis, vel alterius licentia non existentibus, non deur hypotheca, neque ex facto privatorum jus reale quæ ratur, adhuc tamen exercibilis est hypotheca, & successivè exerceri possunt remedia ejus vigore competentia, ad illorum commoditatem, quæ tanquam quid separatum ab ipsa re, & non tangens ejus substantiam, sed inhærens personæ debitoris, cadit sub commercio, & hypotheca, Unde propterea nil prohibet, Salvianum, vel aliud remedium exerceri posse, non ad ipsorum locorum proprietatem, seu substantiam, itaut jus in re acquiratur, sed ad dictam commoditatem, adinstar eorum quæ in feudo, emphyteusi pactionata, & similibus habemus, ex deductis dec. 167. par. 9. rec. & sæpius sub tit. de emphyteusi, præsertim in Tusculana Salviani, ac etiam sub tit. de feudis in Romana, seu Status Ecclesiastici inféudationum, in Tiburtina Castror. disc. 61. & 62. & in aliis; Ideoque stant benè simul, ad loca montium ex privata conventionione jus reale non acquiri, & tamen interdicitum prædictum, vel aliud remedium, cum dicto temperamento exerceri posse super eorum commoditate.

Restringebatur igitur tota difficultas ad secundam exceptionem liberi transitus in resignatarium, qui verè non resultat directè ex dicto motu proprio, id in verbis non recipiente vinculum, resultat de consequenti libertas, quæ potius resultare dicitur ab ipsius rei, seu subjectæ materiæ natura, & ex juris communis, vel intentione, vel ratione, etiam sine dicto motu proprio, dum ante ejus editionem id infirmavit etiam Rota dec. 77. n. 19. & 20. p. 6. rec. ac dixerunt Grat. disp. 730 n. 48. & alii de quibus in Romana locorum montium 29. Novembris 1660. Bevilacqua, in qua causa, & in aliis sæpius dictum est hoc eodem tit. Et in termini jurium Hispaniæ, quæ sunt idem, ac nostra loca montium, Larrea alleg. 22. Saig. in laby. p. 1. c. 35. & p. 2. c. 27.

Ex

Ex ea viva ratione, quod eum hæc sint jura regalia, quæ cum Principe habentur, ab isto super vestigialibus aliisque regalibus imposita, nemo potest ea obtinere, nisi ille, cui ipse Princeps concordat, unde quando unus privatus illorum possessor alteri resignet, non est ille qui transfert, neque resignatarius agnoscere dicitur in auctorem resignantem, sed hic refutando suum jus ipsi Principi, illud extinguit, atque idem Princeps per actum occultum extinctionis, novæque efformationis, tale jus, tanquam ex integro, & de novo confert resignatario, qui Principem in auctorem directum, & immediatum agnoscit, ut per Cohell. ad Bull. boni Regim. 34. art. 23. n. 1. & seqq. & satis frequenter in aliis hoc tit. Resignantis verò est causa, seu instrumentum, ut id sequatur, adinstar beneficii Ecclesiastici per unum ad alterius favorem resignati, quia resignatarius illud, non resignare, sed à Papa dicitur obtinere, solumque resignans est causa, ut obtineat; Et hoc stante dum prius jus extinguitur, ac novum efformatur, durare non possunt priora vincula, nisi ea in hac nova collatione repetantur.

Alteri in idem concurrente ratione, quod qui hujusmodi loca montium, vel jura publica Principis, seu Reipublicæ emit, sequi non dicitur fidem privatam possessoris, sed publicam ipsius Principis, vel Reipublicæ, unde praxis docet, quod volentes emere hujusmodi loca, vel jura, non sunt solliciti de persona venditoris, & quisnam esset resignaturus, an pauper, vel dives, sed simpliciter sunt ordines directi monti pietatis, vel alteri publico banco, ut solvatur tanta pecunia ei, qui liberè loca montium resignasset, solvenda cum fide secretarii super libera resignatione, absque aliqua notitia personæ, quæ resignat; unde propterea dicta libertas est præcisè necessaria, ne aliàs fide publica remaneret illam sequens.

Postea verò ista verissima theoricæ, dicebam scribendo tanquam actoris Advocatus, eam recipiendam esse in dicto suo casu, quando scilicet emptor, non alicujus privatam fidem, sed solum publicam Principis sequitur, atque ad præxim reducit dicta prioris juris extinctio, cum nova efformatione, itaut resignataris efficiatur dictorum jurium dominus & titularis, quorum neutrum in præsentem concurreret, ideoque cessabat dictæ theoricæ, seu motus proprii applicatio ad factum, dum Astitus resignatarius, potius privatam fidem Horatii, & Aloysii sequens erat, neque loca montium in resignatarium jure domini translata erant, sed jure pignoris, & hypothecæ, remanente dominio penes debitores, quorum deberet esse augmentum vel diminutio, ac etiam fructus, dum Astitus volebat fructus cambii ad ejus favorem currere, unde casus erat omiffus.

Verùm reflectendo ad veritatem, dubitabam de motivo, quoniam licet creditor, cum privato potius contraxisset, neque cum eo dicta omnimoda nova efformatio sequeretur, attamen noluit privatam fidem sequi, nisi illa etiam Principis, vel officialis ab eo deputati accederet, admitendo resignationem cum solo vinculo fideicommissi, quo excepto, creditor ita creditit ejus pecuniam, aliàs eam non daturus, itaut iste actus esset species assensus, præstitus obligationi rei alias non obligabilis, ex iis, quæ in proposito attergationis, quæ est quid minus, habetur hoc eod. tit. disc. 26. 28. & disc. seq. & adinstar illius reservationis decreti, quæ super officiis etiam sine ipsorum officiorum translatione de uno in alium fieri solet, ut pariter hoc tit. sæpius, & ita judicatum fuit cum iustitia fundamento.

In vim autem dicti motus proprii, dixi alias, & substitui coram A. C. in una Auximiana bonorum pro Abbate Petro Stephano Gallo, quod licet clausa constituti esset apta ad translationem possessionis in constitutarium, cui proinde adversus constituentem, vel habentes causam ab eo, competit etiam manutentio, ut est hodie receptissima, & in foro quotidiana conclusio, nihilominus id recipiendum non venit in locis montium, in quibus factum privatorum nil facere potest, quod eorum substantiam percutiat, donec sequatur auctoritas Principis, vel illius Officialis, ad quem pertinet, ut in specie dec. 197. nu. 10. & 11. apud Post. de subbas. in add. ex ea clara ratione, quod ille dicitur Montista, seu hujusmodi jurium possessor, quem ipse Princeps, vel officialis descriptum habet in ejus libris, ac litteris patentibus cantant, ut dec. 434. p. 9. & 244. p. 10. rec. Quare scribens in hoc puncto, assimilabam hosterminos feudales, in quibus spectatur illa persona, in cujus faciem cantat Investitura, & quæ descripta est in quinternionibus, seu libris Principis, etiam facta esset

acquisitio de aliena pecunia, & sub simulato nomine alterius, quia in his materiis non attenditur tit. plus valere, quod agitur, ut cæteris allegatis plenè firmatur per Rot. App. 100. p. 9. rec. repet. post Marin. ref. 38. l. 2. ubi idem Marin. Unde cum soror dicti Galli nubendo Guarnerio secundo viro, dedisset in dotem quamplura bona, & præsertim 40. loca montium, cum clausula constituti, atque brevi tempore sequuta dictæ mulieris morte, instituto hærede usufructuario viro, in vim dicti constituti, mutata causa possidendi peteret manutentionem, dixi eam denegandam esse, ut sequutum fuit, quia manutentio in aliis concessa, in istis denegata fuit.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE
HERRERIS,
PRO FABRITIO SBORDONIO, ET ALIIS
CUM HÆREDITATE JULIÆ

Casus disputatus coram A. C.

An creditores, ad quorum favorem attergata sunt loca montium, sint in istis potiores, ac vincant alios anteriores, hujusmodi attergationem non habentes, seu venientes cum sola hypotheca generali anteriori, Et an in locis montium hæreditariis ad favorem creditorum hæredis attergatis, jus habeant creditores defuncti ex beneficio separationis bonorum.

S U M M A R I U M.

- 1 **C**asus controversæ.
- 2 An privilegium locorum montium competens ei cui resignata sunt, competeat ei, ad cujus favorem sunt attergata.
- 3 In feudis, officiis, & Juribus in commercio non existentibus, creditores posteriores cum assensu vincunt anteriores eo carentes.
- 4 De beneficio separationis bonorum competenti creditoribus defuncti adversus creditores hæredis, an procedat in feudis, & locis montium.

D I S C. XXXIX.

Nicolaus Herrera Romæ Curie Prelatus, quem adolescentens, & scholaris, in Civitate Neapolis Nuntium Apostolicum cognovi, moriens in ejus testamento sibi scripsit hæredes, Paulum, & Joannem Philippum ex defuncto fratre nepotes, quorum primo ab intestato defuncto, alter superstes nonnulla loca montium hæreditaria in sui faciem, juxta solitum, transferri curavit, litterasque patentes obtinere, quorum locorum partem de licentia & consensu Theaurarii Generalis, tanquam Supremi Gubernatoris, & officialis montium, specialiter obligavit ad favorem Sbordonii, aliorumque creditorum, cum consueta attergatione in dorso ipsarum litterarum patentium; Cum autem ad instantiam aliorum creditorum dicti Joannis Philippi fieret in ejus bonis concursus, inter cæteros se opposerunt administratores hæreditatis Juliæ ejusdem Joannis Philippi matris, quæ pro credito suarum dotium omnes vincebat tanquam creditrix dicti Nicolai defuncti, à quo bona per debitorem possessa proveniebant, ex vera & passim recepta propositione, quod creditores defuncti, quantumvis posteriores vel in sola personali, in istius bonis ex beneficio separationis bonorum, vincunt creditores hæredis, quantumvis hypothecarios, anteriores & privilegiatos multo magis, dum ipsa, etiam in tempore erat omnibus anterior.

Inter plures autem disputationes, quæ in hujusmodi controversia habitæ fuerunt, illa erat præsertim super dictis locis montium, ut supra attergatis, an scilicet dicta creditrix anterior, & privilegiata excluderet eos, ad quorum favorem attergatio facta erat; Et clarum dicebant affirmativam pro dicta hæreditate scribentes, licet enim agnoscerent peculiarem qualitatem locorum montium, tam ex juris communis intentione, quam clarius ex motu proprio Urbani Octavi, ut ea nullam reciperent hypothecam, nullumque vinculum, nisi in ipsis litteris patentibus expressum, itaut omnino libera transeat in eum, cui de consensu superiorum, ad quos pertinet, translata sunt, quia resignatarius, potius Principem, quam resignantem in ejus auctorem, adinstar beneficiorum Ecclesiasticorum, agnoscere dicitur, ex iis, quæ sæpius hoc eod. tit.

tit. deducta habentur; Nihilominus id procedere dicebant, quoties agitur de totali translatione domini in tertium, per viam formalis resignationis, secus autem ubi illis perseverantibus in dominio debitoris, agitur de eorum simpliciter obligatione, quia dum privilegium prædictum fundatum est in ratione libertatis commercii, procedere solum debet, quoties agitur de resignatione, cum aliis loca montium cadant sub hypotheca possidentis, itant ad ea competant Salvianum, aliaque remedia competentia creditoribus in bonis debitorum.

Quinimo etiam si de mandato iudicis, exequuta, & subhastata alienentur in tertium, non per hoc iste remanet tutus à molestis vel ejusdemmet possessoris, adversus iudicis factum nullum, vel injustum venientis vel creditorum seu aliorum jus habentium ex deductis *dec. 70 & 305. rec.* In Januen. pecuniaria seu attentatorum 24. Jan 1642. coram Duno. inter suas *dec. 642.* & in aliis, quæ occasione aliarum controversiarum pluries *hoc eod. tit.* ad istorum locorum montium materiam deducta sunt, præsertim in Romana dotis pro *Gadina disc. 28.* ubi egomet, cum hac distinctione procedebam.

Pro creditoribus autem scribens, admissa tanquam indubitata in aliis bonis indifferentibus à dicto Nicolao provenientibus præfatae Juliae anterioribus seu potioritate ex beneficio separationis bonorum; Quatenus ad hæc loca montium attergata pertinet, probabilius dicebam, pro attergataris respondendum esse, quia dictæ propositiones per alteram partem deductæ, super hypotheca, aliisque vinculis in locis montium perseverantibus, rectè procedunt contra eos, in quos eadem loca montium distracta vel affecta sunt ex privato facto ipsius possessoris, vel etiam iudicis, in casu quo ejus factum, dicitur factum partis, & in his terminis rectè prædicta omnia procedere videntur, secus autem ubi accedit auctoritas Principis, vel illius officialis, ad quem ex ejusdem Principis commissione id pertinet, tunc enim ille tertius qui, vel per viam acquisitionis domini, vel per viam hypothecæ, jus in ipsis locis montium de Principis assensu, & auctoritate acquirere curat, dicitur sequi non fidem privatam possessoris, sed publicam ipsius Principis, quæ proinde elusus remanere non debet, unde propterea eadem ratio, ob quam tutus est resignatarius, debet reddere tutum attergatarium, tanquam sequentem potius fidem publicam, quam Privatam ut supra.

Ut in proposito habemus in officiis, cum locis montium symbolizantibus, cum omnia sint jura Regalia, eisdem regulis metienda, quia donec sunt penes officialem, illorum pretium & emolumenta duntaxat omnibus creditoribus, vel jus habentibus affecta, adiungit quorumcumque bonorum allodialium, sed si firmo remanente officio penes eundem debitorem, fiat reservatio decreti ad favorem alijus creditoris, iste quantumvis posterior alios vincit, Adinstar creditoris habentis obligatum feudum cum assensu, vincit omnes alios creditores anteriores sine assensu, quantumvis omnibus creditoribus jus competere cogendi debitorem ad vendendum feudum, in cuius pretio deinde ordo anterioritatis, vel potioritatis, ad instar aliorum bonorum allodialium, servandus esset, ut non semel *hoc eod. tit.* habetur in materia officiorum ac etiam *sub tit. de feudis*, & sub altero *de emphyteusi*; Ex ea clara ratione, quod substantia feudorum, officiorum, ac hujusmodi jurium Regalium, quæ cum Principe habentur, non est in commercio sine Principis assensu, neque cadit sub hypotheca, cujus effectus, improprie, & remotè super illis exercetur, vel cogendo ad venditionem, ut creditoribus satisfiat ex pretio tanquam in re allodiali, et indifferenti, vel super eorumdem fructibus, emolumentis, et commoditate tanquam pariter allodialibus, & ab ipsa rei substantia separatis, itant in ordine ad ipsam, creditores ex solo facto privato possessoris venientes, non dicantur hypothecarii, sed in personali, cedere proinde debentes locum habentibus hypothecam in ipsa substantia ex publica Principis auctoritate.

Quando autem ageretur de concursu plurium ejusdem hæredis creditorum, cum sensu etiam veritatis; dicebam hæc solida videri; Difficultas tamen mea erat respectu creditorum defuncti, venientium ex beneficio separationis bonorum, quod importare non dicitur concursum in sola ratione hypothecæ, sed avocationem jure domini, perinde ac si illud nunquam fuisset in bonis hæredis. Super quo casu novo, et quantum mea notitia præbeat, formiter non disputato, nisi aliquantulum in dicta Romana dotis pro *Gadina disc. 28.* cogitabam adhuc probabiliter pro dictis attergataris responderi posse, ex iis quæ in terminis feudorum firmantur per *Georgium alleg. 18.* & *Theo-*

orum *alleg. 83.* ut in feudis locum non habeat, *tit. de separatione bonorum*, ideòque creditores hæredis cum assensu vincant illos defuncti assensum non habentes juxta magis probabilem opinionem, quam Sac. Concilium Neapolitanum non semel canonizavit, rejecta contraria opinione, de qua *Anna alleg. 30.* Apont. *da potest. Proleg. tit. de resus feudorum §. 8.* & alii per *Capyc. Latr. consul. 99.* qui scribens pro creditoribus defuncti in eodem casu, in quo scripsit *Theodorus*, succubuit; Verùm hæc in unica disputatione desuper habita, quasi ex improvviso motivata fuerunt, maturius examinanda, si occasio, in ista, vel alia controversia ulteriores disputationem præbebit. Quod autem contra præmissa dubitandi occasione præbeat, quòdque inter resignatarium, & attergatarium notabilis esset differentia, in eo consistebat, quod resignatarius ignorat, atque curare non solent qui sint resignantes, & à quibus emant, cum ut plurimum pretio solvantur, cum ordinibus directis publico banco, *achi avrà assignato*, &c. itant emptor, solius Principis, vel Secretarii publicam fidem sequatur. Non sic est in altero casu, in quo attergatarium scit cum quo contrahit, & quam speciem locorum Montium obligatam habet, unde videns illa esse hæreditaria, rectè scire potuit, ac debuit oneribus hæreditariis subjacere, ex ponderatis in dicta Romana dotis pro *Gadina disc. 28.* ac etiam, quia sic infinitæ fraudes, & creditorum hæreditariorum supplantationes fieri possent.

MEDIOLANEN. SEU NEAPOLITANA PRO CONGREGATIONE OLIVETANA, SEU MONASTERIO SANCTI VICTORIS MEDIOLANI. CUM CARDINALI HOMODEO.

Discursus pro veritate super casu concordato.

De juribus, quæ in Civitate, & Regno Neapolis habentur cum Principe, & Regia Curia, super illis vestigalibus, & arrendamentis, An liberè transeant in Tertium, in cuius faciem intestantur, ita ut iste sit tutus à creditoribus, vel aliis antea jus habentibus.

S U M M A R I U M.

- 1 *Facti series.*
- 2 *Jura super vestigalibus, & arrendamentis Neapolis sunt idem, ac loca Montium Urbis, & cum eis fraternizant.*
- 3 *Transseant perinde libera in resignatarium, & de ratione.*
- 4 *In feudis non attenditur simulatio, sed ille dicitur feudatarius, qui est descriptus in libris Principis.*
- 5 *Quando istorum Jurium resignatarius, & possessor molestari possit ex actionibus competentibus contra resignantem.*

D I S C. XL.

Habens Cardinalis Homodeus quamdam gravem litem in Regia Camera Neapolis, super recuperatione plurium effectuum, præsertim quorumdam jurium super vestigalibus, & arrendamentis Regiis, fatigatus ex temporis longitudine, ac non parvis expensis, quas ibi litigantes pati oportet, determinaverat litem desererere, sed cum P. Abbas Homodeus Congregationis Olivetanæ in dicta Civitate commorans, & qui prius dictæ litem aliquam curam habuerat, cum incitasset ad prosequendum ceptum opus bono fini proximum, Cardinalis, dato idem P. Abbati amplissimo mandato, tam ad dictam litem prosequendam, quam ad transigendum, necnon ad alienandum, ac resignandum jura, quæ recuperari sperabatur, per binas epistolas eidem scripsit, quod libenter opus prosequeretur cum præmio scut. 4. mill. ex recuperandis.

Sequuta exinde fuit alicujus partis recuperatio, atque ex effectibus recuperatis dictus Abbas vigore mandati quod habebat, cessit ac resignavit ad favorem sui Monasterii originarii Sancti Victoris Mediolani tot jura pro rata ducta. 4. mill. quæ in faciem, seu nomen dicti Monasterii in illis libris intestata fuerunt, cumque paulò post sequuta esset mors dicti Abbatis, habita de his notitia per Cardinalem, hic prætereundè cepit restitutionem dictorum jurium, utpotè ad se spectantium; Assumptoque benevolè tractatu cum ejusdem Congregationis superioribus, aliqui istius consultores, credebant, ipsam seu dictum Monasterium esse tutum à molestiis Cardinalis ex privilegio, seu natura dictorum jurium, quæ postquam ab una persona ad

S U M M A R I U M.

- 1 *Facti series.*
- 2 *Promissio de vendendo, an importet venditionem.*
- 3 *Procedit dicta promissio obligationem personalem ad observantiam, vel ad interesse.*
- 4 *Ubi potest præstari species, non admittitur præstatio interesse, quæ solum est subsidiaria.*
- 5 *Quid requiratur, ut loca Montium dicantur perfecte vendita, & de uno in alium transferantur.*
- 6 *Privata conventiones partium sine consensu Officialis nil operantur, quoad loca Montium.*
- 7 *Ex duobus, quibus permissum est vendi loca Montium, potior est conditio primi.*

D I S C. XLI.

Possidens Antonius de Phedericis 46. loca Montium vinculata, sibi vendita per Joannem Rainaldum Maldensem requisitus fuit per Pantasileam dicti venditoris germanam sororem, & hæredem ad ea sibi revendenda, & Antonius promisit id agere, dicendo pluries, etiam in fide Sacerdotis, velle sibi complacere, deinde verò requisitus per Mariannam alteram sororem, & cohæredem, ut reservando dictæ Pantasileæ ratam cadentem pro sua virili, ac alteram spectantem ad virilem alterius sororis, sibi venderet suam ratam importantem loca circiter 16. Antonius judicans petitionem esse justam, ei annuit, & per publicum instrumentum dictam ratam Mariannæ retrovendidit, quamvis ambo inhibiti essent ad instantiam dictæ Pantasileæ, quæ prætereundè id agi non potuisse in præjudicium promissionis sibi factæ de integra omnium 46. locorum retrovenditione, iudicium instituit contra prædictos, prius coram A. C. & deinde in Rota coram Cerro, coram quo dato dubio, an Antonius teneretur vendere loca Montium.

In congressu ex parte Pantasileæ, juxta stylum habito, pro examinandis meritis causæ ejusque directione, ego magnam habebam difficultatem, satiq; contra votum aliquorum dubitabam de succumbentia, qualem eventus declaravit, nam postposita causa sub die 15. Januar. 1666. resolutum fuit non teneri, & resolutio mihi visa est probabilis, non quidem ex conclusionibus juris, sed ex factis, dicebam etenim in dicto congressu, prout etiam in Rota scribendo tanquam Advocatus, quòd posita in facto perfecta promissione vendendi, resultabat exinde clarum esse de jure, Antonium promittentem teneri, atque Mariannæ posteriori empirici nullum jus quæsitum esse.

Licet enim satis controversa sit quæstio inter Doctores, an promissio de vendendo importet, necne perfectam venditionem, in qua pro utraque sententia plures colligunt, *Tiraquell. de retract. convenit. §. fin. num. 40. & seqq. Barz. decis. 111. in princ. Fachin. lib. 2. contror. cap. 7. Theaur. dec. 233. Seraph. dec. 805.* Attamen id percipit effectum translationis domini, vel acquisitionis juris realis in præjudicium tertii, in quem deinde, ex perfecta venditione, vel alio titulo translato domini, res ad alium devenisset, atque ad istum, vel similes effectus dicta quæstio cadit.

Secus autem quoad obligationem saltem personalem ipsius promittentis, cum tunc data perfecta promissione, intret talis obligatio ad observantiam, vel in specie, vel in æquipollenti consistente in præstatione interesse, ad text. in *l. si sterilis, §. si tibi fundum, ff. de action. empti, & l. qui fundum, ff. de contrahen. empti.* *Surd. consul. 52. num. 21. Gratian. discept. 887. num. 32. Capyc. Latr. consul. 11. numer. 11. Seraph. decis. 805. num. 1. & per tot.* Et in terminis promissionis de donando late *decis. 58. par. 6. recent.* quæ videtur in materia magistralis; Atque in ipsis terminis promissionis de vendendo loca Montium facta ab eodem Antonio, tanquam certum supponitur per Roram in Romani landi, seu locorum Montium 19. Maii 1641. coram Verospio, cujus decisionis pro eo solum informante editæ fundamentum, fuit pariter illud facti, imperfectæ scilicet, seu non benè probatæ promissionis, qua posita, admittitur de plano juris conclusio.

Hinc resultare dicebam, nullum jus quæsitum esse Mariannæ secundæ empirici, sed loca Montium adhuc esse in dominio, & possessione ipsius Antonii promittentis, cogendi proinde ad ipsam speciem præstandam, quæ dum præstari potest, non admittit interesse, *Gregor. & Adden. decis. 241. & decis. 284. num. 32. cum seqq. par. 9. rec.* ubi concordantes; Siquidem loca Montium non sunt in commercio, neque de uno in alterum transferri possunt, nisi

ad aliam transferunt, atque in istius novæ personæ faciem, seu nomen intestata sunt, transeunt immunia, & libera à quibuscumque nexibus, & vinculis, quibus penes priorem possessorem subjacebant; Atque de hoc pro veritate consultus ab eisdem dictæ Congregationis superioribus.

Respondi quoad ea, quæ juris sunt, generaliter, & in abstracto, veram esse dictam propositionem, quoniam hæc jura, quæ cum Principe, vel Republica habentur, adiungit nostrorum locorum Montium cum quibus in omnibus fraternizare videntur, ex eorum peculiari natura, ac ratione subjectæ materiæ, libera transeunt ad resignatarium, quem Princeps, vel Republica, seu ejus officialis in creditorem, seu dominum descriperunt, cum hæc jura dicantur de Regalibus, quæ directè, et immediate per resignatarium obtineri dicuntur à Principe, vel Republica per actum oculum extinctionis antiqui juris competentis resignanti, seu cedenti, et creationis juris omnino novi in resignatario, itant resignans sit solum instrumentum, seu causa, & hæc ita sequantur; Adinstar beneficiorum Ecclesiasticorum, seu officiorum, ut de nostris locis Montium, vel officiis satis frequenter habetur *hoc eod. tit. & de consimilibus juris Hispaniarum, Larrea alleg. 22. Salgad. in labyrin. p. 2. c. 27.*

Atque illa regulanda videntur jure feudorum, in quibus Princeps alium non agnoscit possessorem vel jus habentem, nisi eum, quem in suis libris, & quinternionibus descriptum habet non curatio, an ille simulatè ad alterius commodum, aliena pecunia quæserit, ex deductis per *Rot. decis. 100. p. 9. rec. repetit.* post *Marin. resol. 38. lib. 2. & per eundem Marin. ib.* ubi concordantes, et frequenter in sua materia *sub tit. de feudis*. Unde quando dictus Abbas tanquam legitimus procurator Cardinalis dict. jura resignasset Monasterio ex causa onerosa & correspectiva accepti pretii, dicebam Monasterium esse tutum, licet procurator accepti pretii nullam mandanti redderet rationem, sed constaret illud profuisse, quia de hoc nil ad tertium emptorem.

Mea tamen non levis difficultas contra Monasterium erat, quod ipsum foveret causam lucrativam, dictaque jura obtineret ex industria, et liberalitate dicti Abbatis, qui ea credendo esse sua elargiri voluit, seu juxta juris dispositionem acquisita esse declaravit suo Monasterio, quòd proinde suum auctorem representabat, neque majus jus habere poterat, quam ille haberet, & propterea quando subsisteret præsentio Cardinalis, quòd suæ pollicitationis, vel promissi præmii casus non evenisset, neque conditio purificata esset, itant dictus Abbas actionem contra eum non haberet, tunc contra Monasterium dixi respondendam videri, non quidem, ut Cardinali, sed vel actio realis compereret ad ipsa jura tanquam sua, sed in pretio, actione de dolo, vel ex conditione sine causa, vel ex equitate desumpta, ex *l. si sine, & Titium, ff. si cert. per. cum aliis* Monasterium possideret hæc jura sine causa, & locupletaretur cum aliena jactura, quòd si cuiusq; privato est prohibum, multo magis Ecclesiæ, quæ fortius justitiæ, & æquitatis est cultrix, & ne quod laicis Religiosi, & Ecclesiastici prohibent, pro seipis prædicent; Dictamque æquitatem intrare in his terminis habetur *dec. 77. n. 24. & seq. p. 6. rec.*

Ideoque mea sententia fuit, quòd videretur, an lis prospiceretur effectus ex victoria dicti P. Abbatis, necnon inspiceretur effectus ex victoria judiciali, vel concordia recuperati, ad effectum inspicendi, an factus esset locus promisso præmio in toto, vel saltem proportionabiliter, et pro rata, itant Monasterium foveret causam onerosam, & correspectivam, in qua pro ipso Monasterio justitiam assistere dicebam, secus verò in ea rata, in qua foveret causam lucrativam, & indebitam, ideòque dicebam, quòd ita benevolè inspecta veritate controversia terminari poterat per concordiam, ut sequutum fuit.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE MONALDENSIBUS PRO PANTASILEA MONALDENSI CUM ANTONIO DE PHEDERICIS.

Causa decisus per Rotam pro Antonio.

Promissio de vendendo loca Montium, an & quando sit perfecta, itant jus, vel actionem tribuat emptori: Et quid si postea fuerint alteri resignata.

nisi de beneplacito Papæ, cujus vices in hac parte gerere dicuntur Theſaurarius, qui poſſeſſionem alienandi licentiam tribuit, & Secretarius qui ſignationem admittit, ut in dicta Romana laudi coram Verolpio, et ſæpius in aliis locis. itant partium conventiones nihil in hoc operentur, neque ſint aptæ ad domini translationem, ſeu aliud jus reale acquirendum, ideòque ſive conventio concipiatur per viam promiſſionis de vendendo, ſive per puram, & perfectam venditionem, ſemper eſt promiſſio faciendi, ac præparatio futuri actus, perfectionem ab admiſſione Secretarii recipiens, ideòque utraque concurrere dici æqualiter poterat promiſſaria, ut de promiſſione nominandi ad officium non operativa, donec ſequatur aſſenſus, de Marin. *veſ.* 148. lib. 2. & Revert. *dec.* 214. num. 1. Et conſequenter in eorum concurſu, ſtante mala fide poſterioris, melior erat conditio prioris, ut bene *decif.* 12. num. 2. & 3. poſt Merlin. *de pign.* Buratt. *dec.* 772. num. 7.

Sed ſcribentes in contrarium dicebant, & bene, omnia hæc rectè procedere in jure, præſuppoſito facto, cui jus eſt adaptandum, quod ſcilicet conſtaret de promiſſione facta per viam determinatæ voluntatis, & animo ſe obligandi, non autem ubi agitur de quadam inſinuata velleitate, explicata cum verbis urbanis hunc animum præſeferentibus, unde reſolutio prodiit juxta votum, & reflectendo ad veritatem viſa eſt probabilis.

Ea poſitiſſimum circumſtantia notabili accedente, quod Antonius, non ex motivo violandi fidem, vel ſecundo emptori complacendi, id egerat, ſed ex ſatis æquo, & rationabili motivo reſtituendi dicta loca Montium hæreditari venditoris, & ſic ejus ſororibus, & hæredibus, cuiſlibet pro virili, purans quando promiſſionem fecit Pantaleæ, vel illam eſſe unicam, vel commune negotium gerere, ac nomine omnium id petere, unde propterea non intrabant illi rigores aliàs de jure cadentes contra promiſſæ fidei violatorem ſine cauſa.

**BONONIEN. ASSIGNATORUM
PRO MARCHIONE BARBATIA THESAURARIO
APPALTUS VINI
CUM MONSTISTIS EJUSDEM
APPALTUS.**

Causa decifus per Cameram pro Montistis.

Cognitio cauſarum ſuper Montibus Bononiæ, & Ferrariæ, An ſpectet ad Theſaurarium, & Congregationem Montium, vel potius ad Cameram.

In qua moneta, ſolutio fruſtuum locorum Montium faciendæ ſit; Et quid in hoc operetur obſervantia, & cujus beneficio cedat monetæ augmentum.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**Acti ſeries.
- 2 Bononiæ varii ſcuti auri.
- 3 Cauſæ Montium Bononiæ, & Ferrariæ, an ſpectent ad Congregationem Montium, vel ad Theſaurarium.
- 4 In quibus locis Montium procedant Conſtitutiones Apoſtolicæ ſuper facultatibus Congregationis Montium.
- 5 In judicio manutentionis non queritur de juſtitia, vel injuſtitia, ſed attenditur nudum factum poſſeſſionis.
- 6 Debitor eſt manutendus in quaſi poſſeſſione ſolvendi ad minorem rationem.
- 7 De varietate ſcutorum auri Bononiæ, & an dici poſſint moneta imaginaria.
- 8 Poſſeſſio prædeceſſoris ratione officii ſuffragatur ſucceſſor.
- 9 An & quando per longævam ſolutionem in moneta minoris valoris, ſeu bonitatis, inducatur præſcriptio ſolvendi in futurum.
- 10 Ubi contractus tractu temporis ſit injuſtus, & notabiliter læſus reducendus eſt ad juſtitiam.

D I S C. XLII.

Sub Paulo IV. duæ ſequutæ fuerunt erectiones Montium ſuper Datio vini Bononiæ, una, quæ dicitur *montis veteris* in ducatis, altera, quæ dicitur *montis novi* in ſcutis auri nuncupati *d'Italia*, ad rationem octo pro centenario, ſed quia moneta ducati non currit, nec reperitur, illa verò ſcutorum, vel etiam non reperitur, vel eſt rara, ac etiam incerta, quia duæ ſcuti auri ſpecies diverſi valoris antiquitus habebantur, ut deductum habetur per Rot.

dec. 119. poſt Merlin. *de pignor. & decif.* 398. n. 8. p. 9. *rec.* Idcirco conſuetum ſemper fuit ſolvi per Theſaurarium dicti Datio hujusmodi Montium fruſtus ad rationem librarum quinque, & quorundam ſolidorum pro quolibet ducato, & librarum ſex pro quolibet ſcutro, & præcipuè ad annis ferè 30. citra, quibus hujusmodi Theſauraria tenta fuit in Appaltum per Marchiones Patrem, & filium de Tannariis, ita ſervatum fuit abſque controversia, uſquequò eadem Theſauraria conceſſa fuit Marchioni Barbatia, à quo Montistæ, præteritæ obſervantiæ non acquieſcentes, prætereſſe cœperunt ſolutionem fruſtuum ad formam erectionis in ipſis ſcutis auri, vel æquivalenti, juxta valorem nunc currentem, qui ſtante auri excrescentia notabiliter crevit; Sed introducta cauſa coram V. Legato, hic mandavit ſervari ſolium, cui proviſioni Montistæ non acquieſcentes, adierunt Theſaurarium Generale, qui mandatum decrevit contra dictum Theſaurarium juxta Montistarum prætenſionem, atque ab hoc decreto interpoſita appellatione in Camera, orta eſt in primis controversia juſtificationis, ſeu competentia fori, prætendentibus Montistis, cauſam ſpectare, ac remittendam eſſe ad Congregationem Montium, quàm privativè ad quoscumque Judices, dicebatur per Summos Pontifices erectam eſſe ad decidendas controverſias ſuper locis Montium orientes.

Pro Barbatia ſcribens dicebam, cauſam ſpectare ad Cameram, tum quia juxta judiciorum ordinem, ordinarius judex appellationis à ſententiis, vel decretis Theſaurarii, qui in cauſis Cameralibus eſt judex primæ inſtantia, alius non eſt, niſi Tribunal Cameræ, Scaccia *de appell.* q. 8. n. 151. & ſeqq. *Ridolf. in practi.* p. 1. c. 13. n. 225. & eſt expreſſè determinatum per conſtitutionem 100. Sixti V. ſuper Theſaurarii facultatibus. Tum etiam, quia cum hujusmodi cauſa non ageretur inter privatos hinc inde, ſed pro Montistis contra Cameram, cujus principaliter intereſt fruſtuum ſolutionem in una, vel altera monetæ ſpecie fieri, cum juxta novam prætenſionem onus notabiliter creſceret; Hinc ſequi dicebam, quod cauſa eſſet Phicalis; ideòque non alibi tractanda, quàm in hoc Tribunali, quod loco Procuratoris Cæſaris ubique ſubrogatum eſt ad hujusmodi cauſarum privativam cognitionem, ut expreſſè diſponitur diſponitur per Conſtitutionem 9. Pauli III. & per reformationem Pii IV. quæ in Bullario inter ſuas eſt conſtit. 55. renovata per reformationem Pauli V. in ejus Conſtit. 71. Et de conſimili Tribunali Cameræ in Regno Neapolitano plenè habetur per Rovit. *ſuper pragm. in rubr. & toto tit. de offic. Procuratoris Cæſaris*, ubi hujusmodi obſervantiam, à juris communis diſpoſitione derivantem bene oſtendit.

Nec obſtare dicebam, Conſtitutiones Apoſtolicas, illam præfertim Clementis VIII. editam 15. Maii 1600. à qua cæteræ derivant, per quas in cauſis Montium tributur privativè cognitio Theſaurario, & alteram Pauli V. editam 13. Septembris 1608. ſuper erectione Congregationis Montium, cum omnes dictæ, & aliæ ſubſequentes Conſtitutiones, loquantur de locis Montium Urbis, utpotè erectis in Urbe, ubi etiam ſolvuntur fruſtus, unde de ejus territorio exiſtere, ejuſque loco circumſcribi dicuntur, quamvis bona pro ejus dote assignata per univerſum Statum Eccleſiaſticum ſparſa eſſent, quia locus erectionis attenditur, ut firmatur in Viterbien. de Chiffis apud Royas *decif.* 66. num. 10. & in aliis, quia eſt hodie receptum, & in ſimilibus terminis latè Rovit. *ſuper pragm. 1. de jur. & exaction. fiſcal.* ideò non comprehendunt loca Montium Bononiæ, & Ferrariæ ibi erecta, et ubi etiam fruſtus ſolvuntur, quia cenſentur de loco ipſarum Civitatum, non autem Urbis, de qua dictæ Conſtitutiones cæteræque proviſiones loquantur.

Eo magis accedente magna rationis diſparitate, quia in cauſis Montium Curie Romane, Theſaurarius eſt judex primæ inſtantie, ideò non mirum ſi ſecunda inſtantia tributur Congregationi Montium, quia adhuc remanet tertia, quæ in Camera cognosci poteſt, in illis autem Bononiæ, & Ferrariæ, prima inſtantia pertinet ad Legatum, in ſecunda appellatur ad Theſaurarium, unde ſi tertia ſpectaret ad Congregationem ſequeretur quod, vel Tribunali Cameræ hujusmodi cauſarum cognitione omnino deſtitutum remaneret, vel opus eſſet dare quartam inſtantiam in jure prohibitam, ut voto tit. *C. ne liceat tertio provocare.* Ideòq; dicebam in hujusmodi locis Montium, quæ non Urbis, vel Curie Romane, ſed Bononiæ, ſed Ferrariæ dicuntur, Congregationem prædictam, vel nullam habere cognitionem, vel illam eſſe ſolum in ſecunda inſtantia cum Theſaurario, itaut in propoſito Congregatio, et Theſaurarius unū, & idem Tribunal conſtituatur.

Et

Et ita reſolutum fuit, cauſam ſcilicet ad ipſam ſpectare, non autem ad Congregationem Montium, ideòque ad ulteriora in ea procedendum eſſe.

Firmato puncto juſtificationis, atque aſſumpta diſputatione ſuper meritis; Ego pro Barbatia ſcribens, agnoſcendū petitorii difficultatem, cum juris regulæ reſiſterent, inſiſtebam in poſſeſſorio, ſuper manutentione ſcilicet in ſtatu ſolvendi in dicta monetæ ſpecie, & quantitate, in qua conſtabat, per annos ferè 30. ſolvi conſuetum eſſe, & in hoc dicebam Appaltatore à Theſaurario fuiſſe gravatum quia in hoc judicio non queritur de juſtitia, vel injuſtitia poſſeſſionis, ſed ſpectatur nudum factum poſſeſſionis, *Sever. dec.* 581. nu. 5. & 1471. nu. 7. & in aliis per Poſtium *de manu. obſerv.* 42. Et in ſpecie, quod debitor ſit manutendus in quaſi poſſeſſione ſolvendi ad minorem rationem, in qua reperitur *dec.* 354. nu. 1. par. 1. *rec.* Poſt. *diſto. tract. obſerv.* 10. num. 77.

Quam poſſeſſionem eo magis attendendam eſſe dicebam quia ducatus eſt moneta imaginaria, quæ Bononiæ non reperitur, ſcutus verò aureus Italiae in dicta Civitate de eo tempore erat varius, duplicis ſcilicet ſpeciei, majoris, & minoris valoris, ut in ſpecie habetur in *d. dec.* 119. poſt Merlin. *de pignor. aliis.* 398. part. 9. *rec.* n. 8. ideòque ſtante dubitate qualitatibus monetæ, de qua erectiones loquantur, rectè obſervantia tanquam interpretativa potius, quàm præſcriptiva ſpectanda erat, ad not. in his terminis per DD. in *cap. cum olim de conſibus, de quibus infra*, unde dici non poterat eſſe in cauſa poſſeſſionis, cui juſtitia petitorii reſiſteret, vel adeò non aſſiſteret.

Et quamvis ex parte Montistarum opponeretur hujusmodi poſſeſſionem quaſitam per illos de Tannariis, non ſuffragari Barbatia tanquam diverſæ perſonæ, facilis tamen erat ſolutio, poſſeſſionem ſcilicet quaſitam, non ratione perſonæ, ſed ratione officii, ſuffragari etiam ſucceſſori, qui ex perſona prædeceſſoris eam allegare poteſt, quia poſſeſſio quaſita dicitur ipſi officio, ſeu dignitati, ad communiter not. in *cap. cum ſuper, de cauſa poſſeſſionis, & proprietatis*, & eſt receptiſſima propoſitio, de qua copioſè Poſtius *obſerv.* 55. n. 90.

Difficultas etiam in poſſeſſorio tam apud Theſaurarium, quam apud Cameram, quæ his non obſtantibus Theſaurarii decretum approbavit, conſiſtebat in novatione contenta in obligatione facta per Barbatiam, quando ſuſcepit appaltum, de ſolvendo (ſunt verba præcisa) *ſi assignamenti ſoliti pagariſi ali Miniſtri nella moneta, e nel modo, e forma, che ſi deve ſecondo l'erectione di detti Monti*; Quasi quod rectè Superiores conſcii de Montistarum conſuetudinibus ſuper præteritis modo ſolvendi in ſpecie monetæ diminute, & diverſæ ab erectione, ita per novam conventionem, cujuſcumque contrariæ obſervantiæ deſtructivam novum Theſaurarium obligare voluerint; Et quamvis replicarem, per hujusmodi verba non ceſſare efficaciam obſervantiæ, attento quod erectio non eſt clara, ſed dubia, dum continet monetam adhuc incertam, ſeu variam, ut ſupra, nihilominus apud Judices habita fuit pro clara, quia erectio non loquitur de ſcutro aureo Bononiæ, ſed de ſcutro aureo Italiae, quæ monetæ ſpecies eſt certa, unde ob hujusmodi innovativam conventionem, judicatum fuit ceſſaſſe quamcumque contrariam poſſeſſionem à prædeceſſoribus quaſitam.

De petitorio non fuit actum, niſi incidenter, ſtantibus ejus non levis difficultatibus, quia ob Montistarum contradictiones, aliasque facti circumſtantias, juſtificari non poterat pacifica obſervantia tricennalis, qua concurrente inducitur præſcriptio ſolvendi in moneta diverſa, quamvis minoris valoris, juxta terminos text. in *cap. cum olim, de conſibus*, ubi Gloſſ. Innocen. Abb. & cæteri, de quibus *Surd. conf.* 335. n. 28. cum ſeqq. & n. 56. & latius habetur in *Melevitana diſc.* 126. & in aliis *hoc eod.* ad materiam monetarum ac etiam *sub tit. de perſonibus*, qua præſcriptione ceſſante, juris regula eſt, ſolutionem faciendam eſſe in moneta, quæ eſt in obligatione, ſive ubi difficile debitoris redditor in ipſa individuali moneta, utpotè parum frequenti, eam facere in alia ſpecie, quæ tamen æquivaleret, habita etiam ratione augmenti intrinſeci, ad commodum creditoris cedere debentis, ex deductis locis proximè citatis.

Ponderabam tamen in propoſito, ſpectandam eſſe magnam injuſtitiam, ex hujusmodi augmento, in Cameræ præjudicium reſultantem, quia attento valore, pro quo hujusmodi loca Montium empta fuerunt, nunc fruſtarent ferè 15. pro cent, unde licet regula ſit, quod in contractibus ſpectanda eſt origo, ſeu tæpus, in quo conſecti ſunt non

Card. de Luca Lib. II.

curando, quid poſtea caſus dederit, quia ſicuti bonus eventus augmenti valoris auri dedit Montistis commodum, ita malus eventus diminutionis dare poterat damnum, & præjudicium, ad communiter not. in *l. fideicommiſſo, C. de tranſact.* & in his ſpecialibus terminis augmenti monetæ in creatione cenſus habetur in *Lauden. cenſus sub tit. de cenſibus*, ubi hæc materia examinatur; Nihilominus ubi tractu tæporis contractus reducitur ad magnam juſtitiam, quæ iniquitatem ſapiat, reducendus ſit ad juſtitiam, & æquitatem ad not. in *c. ſuggeſtum de decim.* & in his terminis augmenti monetæ, *Theſaur. dec.* 216. *per tot. ac generaliter* habetur per Capyc. *Latr. decif.* 18. & non ſemel *sub tit. de empr. & vend. ſeu de contractibus*.

Ad quod in propoſito hujusmodi jurium, quæ cum Principe, ejuſque Camera habentur, ponderabam plenè deducta per Capyc. *Latr. decif.* 188. ſuper reductione, quando Camera remanet notabiliter damnificata.

Verùm egomet, qui motivum excitabam, idubitabam de applicatione, quoniam ut hujusmodi conſuſio intrer, non ſufficit quaſilibet læſio, quæ in præſenti neque diſidium excedebat, ſed eſſe debet in magno exceſſu, itaut redoleat ſpeciem iniquitatis, ad quam tollendam intrat contraria æquitas; Et nihilominus dicebant Judices, in hujusmodi materiis Cameralibus, ſtante præſentia Principis de his verifiſimiliter informati, vel de facili per Miniſtros Camerales informandi, ad Judices non ſpectare de his inſpicere, ſed eundem Principem ad eundem eſſe, & ex cujus non autem Judicium auctoritate, reductionem quotidiana praxis docet.

ANNOT. AD DISC. XLII.

Contenta in hoc diſcurſu circa competentia fori, cadunt ſub ſua peculiari ſede *sub tit. de juſt. diſc. & for. comper.* ac etiam *diſc. 3. de judic.* In hac tamen ſpeciali materia locorum Montium, quæ in jure non eſt cognita, & quæ localis dici poteſt in Curia, dum aſt Congregatio particularis, de qua conjuncta cum altera Baronum ſit ſermo in relatione Curie *diſc.* 28. certa regula de ſuperſtatui non poteſt, cum totum pendeat à Conſtitutionibus, vel Chirographis Pontificiis particularibus, ac etiam ab obſervantia, tanquam optima interprete.

De materia verò alterationis monetæ, ultra inſinuata infra *diſc.* 42. agitur plenius *diſc.* 126. & ſeqq. *tit. de cred. diſc.* 140. & *tit. de penſ. diſc.* 34. & ſeqq.

**FERRARIEN GABELLÆ LOCORUM
MONTIUM**

**PRO FRANCISCO RIMBALDESIO
APPALTATORE**

CUM DIVERSIS.

Causa ſopitus per Concordiam.

An loca Montium circumſcribantur loco, & veniant ſub nomine ſtabilium.

Et an pro alienationibus locorum Montium debeatür gabella contractuum.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**Acti ſeries.
- 2 Loca Montium veniunt appellatione ſtabilium, & loco circumſcribuntur, & de quo loco dicantur.
- 3 De pluribus effectibus reſultantibus ex dicta conſuſione, loca Montium habeantur loca ſtabilium.
- 4 In qua ſpecie locorum Montium dicta conſuſio procedat.
- 5 Hodierna veſtigialia ſubrogata ſunt loco antiqui tributi.
- 6 Veſtigialia ſpectantia ad Principem, vel Republicam dicuntur de Regalibus, & ſunt exempta à gabelis.
- 7 An & quando gabella, & veſtigialia non ſint de Regalibus.
- 8 Quare pro locis Montium erectis à Principe non debeatür gabella.
- 9 Dicta exemptio non procedit, quando venditio locorum ſit inter privatos, & num. 12.
- 10 Regalia deſerunt eſſe tali penes privatum.
- 11 De exemptione Læcorum ementium à Clericis.
- 12 Declaratur conſuſio, de qua num. 9.
- 13 Quomodo dominium locorum Montium ab uno in alium tranſferri dicatur.

E DI-

Recto per Civitatem Ferrariæ, prævia Papæ licentia, super quodam eius gabellarum augmento, aliisque redditibus, uno Monte locorum mille, ad effectum extinguendi æ alienum, de anno 1643. occasione belli contractum; Cùm in ea Civitate, inter alias gabellas reperitur illa contractum, Franciscus Rimbaldefius Appaltator generalis, præterdere cepit de venditionibus dictorum locorum Montium factis, & faciendis, tam prima vice per Civitatem personis privatis, quàm deinde in uno privato in alium, sibi ratione contractus deberi gabellam; Unde assumpta desuper disputatione.

Pro Rimbaldefio scribens, ad clariorem materiæ resolutionem, in tres inspectiones causam dividebam; Primò nempè, An statuta super gabella contractuum comprehendant venditiones, seu resignationes locorum Montium in genere, abstrahendo à peculiari qualitate Regalium, de quibus dicuntur loca Montium, quæ per Principem super Vectigalibus, & publicis redditibus eriguntur, cùm habeamus etiam de Principis auctoritate multas Montium erectiones per Barones, vel etiam privatos super Castris, tenuris, & bonis allodialibus.

Secundò, an postea generali comprehensione, illa cessaret in casu speciali, de quo agebatur, propter præsentiam qualitatem Regalium; Et tertio, an generalis exemptio à quibuscumque oneribus favore Montium contenta in Brevi Apostolico erectionis Urbani VIII. suffragaretur ad effectum, de quo erat questio.

Quoad primum, cùm statuta disponant, gabellam solvi debere de quibuscumque contractibus tam stabiliis, quàm mobiliis, & actionum, & actionum, casus videbatur planus, quia de necessitate hujusmodi loca Montium sub una ex his tribus speciebus veniunt, retenta siquidem opinione ut veniant sub nomine Jurium, & actionum, sive quod tertiam speciem constituant, ita comprehenderentur.

Probabilius tamen, ac receptum est reputari tanquam stabilia, ita ut stabiliis appellatione veniant, ac loco etiam circumscribantur, Civitatis scilicet Metropolis in qua sit erectio, ut in specie firmant Gabr. conf. 141. n. 23. lib. 2. Alex. conf. 179. n. 3. lib. 6. & conf. 155. n. 3. lib. 7. Thes. jun. lib. 2. qu. forens. 5. in fin. Buratt. dec. 474. n. 1. & 913. n. 10. Rovit. in prag. 1. de iuribus, & exceptionibus Fiscalibus nu. 66. & 80. ubi de Fiscalibus Neapolis, sive aliis iuribus super Arrendamentis, quæ idem sunt, ac loca Montium Urbis, Barbof. de Episcopo alleg. 95. n. 44. Rota in Veneta pretii, seu nullitatis contractus 13. Novembris 1602. coram Pamphilio, ubi de Montibus Venetiarum dec. 177. nu. 38. p. 5. rec. aliàs apud Merlin. dec. 353. & plenè in Viterbien. hæreditatis de Ghisis coram Royas inter suas dec. 66. nu. 10.

Hinc venire sub legato immobilium habetur apud Gabriciem, Thes. & Buratt. ubi supra, & d. dec. 177. & 355. n. 28. par. 5. in eis locum habere statuta exclusivè à successione stabiliis, nisi excipiantur d. dec. 177. n. 38. Adde. ad Buratt. dec. 535. Et competere interdicta possessoria, illud præsertim quorum bonorum, Buratt. dist. dec. 474. & illud Salviani, Gratian. discip. 943. nu. 22. & segg. Rota dec. 29. post Pacif. de Salviano; In eis habere locum Statuta Urbis 213. & 151. tanquam super alienatione stabiliis, nisi excipiantur, ut ratione commercii frequenter solet decis. 114. nu. 11. post Merlin. de pignor. Et comprehendit sub extravaganti ambit., de reb. Ecclæs. non alien., nisi per Papam in erectione pro commercii libertate aliud disponatur, ut frequentissimè solet Rota in dicta Veneta pretii, seu nullitatis 3. Novembris 1602. coram Pamphilio, & 184. nu. 15. & 16. part. 9. rec. Atque super eis imponi posse census tanquam super stabilibus, Cenc. de cons. par. 1. cap. 3. qu. 1. ar. 1. num. 12. & 13. alias quæst. 29. Buratt. d. dec. 913. nu. 10. Rota dec. 133. nu. 13. post Merlin. de pignor.

Et quamvis replicaretur, id procedere in locis Montium fundatis super bonis stabilibus, de quorum natura tanquam jura super illis competencia participare dicuntur, ad instar censuum, de quibus in proposito gabellarum agitur in Romana, seu Tudertina Collecta infra hoc tit. disc. 92. Nihilominus dicebam Doctores indistinctè prædicta firmare in locis Montium, quæ ut plurimum, & frequentius consistunt in Vectigalibus, aliisque iuribus Principis, ut in specie de Fiscalibus, Rovit. loc. cit. & de pecuniis super Montibus Venetiarum, Rota in dicta Veneta coram Pamphilio, quicquid dicat in contrarium Peregr. conf. 43. lib. 1.

Ut enim benè advertit Rovit. loc. cit. nu. 68. & segg. hodierna vectigalia, & collectæ Principis, & Reipublicæ

subrogata sunt loco antiqui tributi, seu indicti, quod erat onus reale, & tanquam solo inherens propter bona, ex quibus solvebatur, sub stabiliis specie veniebat, idè ejusdem naturæ esse debent subrogata, ex vulgari axiomate, quod subrogatum, &c. Quamvis enim ex communi hominum opinione de facto reputentur stabilia aerea, inter mobilia magis computanda, propter fatis periculosam eorum conditionem, ac brevem durationem, ut idem Rovit. num. 72. & segg. Attamen quod effectus juris, Doctores nimis concorditer illa situant inter stabilia, unde quoad hunc primum punctum, nisi duo sequentes, vel eorum alter obstarent, planum videbatur, Appaltatorem habere intentionem fundatam.

Quo verò ad secundum, super quo acrior fuit disputatio, an scilicet pro locis Montium tanquam de Regalibus deberetur gabella, questio videbatur cessare ex facto, seu defectu applicationis, cùm procedat in illis locis Montium quæ per Principem, vel Republicam non recognoscuntur Superiorem, super vectigalibus, aliisque publicis iuribus eriguntur, in quibus terminis loquuntur La sart. de decim. c. 10. n. 43. Guttier. de gabellis q. 57. nu. 17. Cabedo dec. 13. n. 7. lib. 2. Fragof. de Republica lib. 3. disp. 8. n. 48. Larrea alleg. 23. n. 50. & alii loquentes in iis iuribus Hispaniarum, quæ sunt Principis, & vocantur los juros del Rey; Secus autem in erectis super gabella imposta per Communitatem, quia tanquam imposta per Civitatem subditam, non dicitur de Regalibus.

Licet enim jus indicendi collectas, & gabellas, regulariter sit de Regalibus, non semper tamen, & perpetuò gabellæ sunt tales, nam etiam Barones, vel Communitates subditæ, ex antiqua consuetudine, vel Principis privilegio generali, seu licentia particulari, toties, quoties concedenda, collectas, & gabellas imponunt, ut per Franch. dec. 56. n. 11. & segg. Capcy. dec. 148. cum aliis per Cohell. ad Bullam boni regiminis c. 47. n. 5. & 15. ac passim in dies videmus in Statuto Ecclesiastico, & frequentius in Regno Neapolitano, ubi omnes ferè gabellæ imponuntur, non per Principem directè, sed cum ejus assensu, & licentia per Communitates, & Populos, ad effectum solvendi onera eidem Principi, & alia communitativa ex copiosè deductis per Marottam in ejus tractatu de collecta, seu bona tenentia.

Idcirco enim pro locis Montium, quæ Princeps super ejus publicis iuribus erigit, ac aliis vendit, quæ per Hispanos, ut supra dicuntur Juros del Rey, iidem dicunt tanquam de Regalibus non deberi gabellam, quia Princeps, seu Fiscus qui est gabellæ Dominus, eamque aliis exigendam in Appaltum concedit, est de jure ab illa exemptus juxta text. in l. locatio aliàs heritatio §. Fiscus ff. de vectigal. cum concord. da. n. Ideò extendendum non est ad Communitatem, & quæ privatam personam potius repræsentare dicitur, & de facto in hac Civitate adfunt gabellæ Civitatis contradistinctæ à Cameralibus.

Et nihilominus, ubi etiam ab ipso Principe super publicis iuribus Montes eriguntur, adhuc dicebam, emptiorem procedere circa primam venditionem ab ipso Principe privatis faciendam, secus autem quoad sequentes contractus, & resignationes inter ipsos privatos, ut distinguendo habetur apud Cyriac. contravenf. 141. nu. 62. Idque triplici clara ratione, prima nempè, quod jura Regalia dicuntur talia, donec resident penes Principem, sive penes privatum, quatenus ad ipsius Principis jus, & interesse pertinet, secus autem quoad solum interesse privatum, quia desinunt esse talia, si in iura in c. 1. quæ sint Regalia, verb. Angaria ad finem n. 52. Afflicti in Constit. quia frequenter n. 4. Peregr. de jure Fisci lib. 6. tit. 5. n. 26. Lanar. conf. 34. n. 8. & conf. 39. nu. 6. Marta conf. 145. nu. 1. & segg. Avendan. de censibus cap. 93. num. 6. Franch. decis. 56. num. 36. & ceteri, de quibus hoc eod. tit. læpius, præsertim in Romana Appaltus lignorum ad materiam Vectigalium disc. 81. ac etiam sub altero de feudis præsertim in Pilsauren. Molendinorum disc. 3.

Altera, quia gabella non solvitur ratione rei, sed ratione contractus, qui cùm geratur inter privatos, nullatenus jus Principis lædi dicitur, Gabr. consil. 156. & 161. lib. 2. Et tertia, quia idè de jure exempti pro hujusmodi contractibus, reddunt etiam privatos emptores immunes, quia in effectu onus ementis redundaret in damnum vendentis, cum gabella dicitur pars pretii, quæ majus esse solet; ubi non solvitur, quàm ubi præstantia est.

Ex qua ratione inferunt Canonistæ, & Morales, laicos ementes à clericis, beneficio exemptionis, & immunitatis gau-

gaudere, ex deductis per Sperell. dec. 55. n. 7. & per tot. dec. 412. n. 36. & segg. par. 9. rec. & 139. in fin. part. 10. & non semel hoc tit. ad materiam franchitiarum præsertim in Mantuana exemptionis disc. 53. quæ ratio cessat, ubi perfecta jam venditione per clericus, atque effectus bonis de dominio laici, per istum alteri laico venduntur, quia tunc vendi dicuntur bona merè laicalia, & nihil interest clerici, an pretium propter onus gabellæ sit diminutum necnè, quod rectè convenire dicebam discretivè terminis nostris, ubi scilicet prima vice vendit Princeps, deinde verò vendunt privati.

Iis stantibus, etiam quoad hunc secundum punctum, fundata videbatur Appaltatoris intentio; Verùm non levem difficultatem faciebat Breve Apostolicum amplissima verba, & clausulas exemptionis continens, præsertim ratione subjectæ materiæ, cum hujusmodi loca Montium ob commercii oportunitatem, tanquam species bonorum differentium, soleant esse magis privilegiata, & exempta ab illis nexibus, & oneribus, quibus alia bona indifferentia subjacent.

Aliam etiam majorem difficultatem, per scribentes pro Civitate, & Montis non deductam, ponderabam contra Appaltatorem urgere, quod scilicet in hujusmodi locorum Montium alienationibus, nullus inter privatos verè, & propriè interveniat contractus, sed simplex tractatus super consensu præstando, quia ut semel habetur ad istam materiam locorum Montium hoc eod. tit. dominium locorum Montium non transfertur de uno in alium per simplicem partium voluntatem cum subsecuta traditione, ut in aliis bonis indifferentibus sequi dicitur, sed non nisi Principis, vel Officialis per eum ad id deputati auctoritas accedat, unde emptor acquirere magis dicitur ab ipso Principe, quem in ejus auctorem immediatum agnoscit, cùm fingatur venditorem resignare hujusmodi jura in manibus Principis, vel etiam Civitatis concedentis, & ab ipso per actum occultum novæ creationis seu efformationis de novo concedi resignatorio, Unde propterea, inter ipsos privatos, nullus intervenire dicitur contractus domini translativus, sed uterque actus est respectivè inter Principem, & privatum; Quare ob materiæ exemplaritatem, & contrariam communem observantiam, dictasque provisitas difficultates honesta concordia laudata fuit, & de facto sequuta, approbant Camera, quæ causa pluries proposita, remanebat satis perplexa in capienda resolutione.

SPOLETANA GABELLÆ,
PRO THESAURARIIS SPOLETI
CUM ANNONA URBIS.
Casus sopitus per Concordiam.

Annona Urbis an gaudeat privilegio fisci circa exemptionem à gabellis, & vectigalibus; Et an idem sit Camera, & Annona.

S U M M A R I U M.

- 1 Ad series.
- 2 De Privilegio fisci super exemptione à gabellis.
- 3 Princeps dicitur maritus Reipublicæ.
- 4 Quid sit annona, & an sit de rebus ad fiscum pertinentibus.
- 5 De iuribus loquentibus de re frumentaria quoad Principem vel fiscum, in quibus casibus procedant.
- 6 De distinctione inter annonam economicam pro usu Civium, & annonam Principis pro subventionem pauperum.
- 7 Quid sit fiscus, de ejus origine, & denominatione, & nu. 20.
- 8 De origine, & introductione annonæ.
- 9 Ad quem pertineat administratio annonæ.
- 10 Quid in Urbe, & de introductione præfecti annonæ.
- 11 De casibus in jure expressis super Immunitate à gabellis.
- 12 An, & quando competat exemptio pro frumento, & aliis victualibus necessariis pro exercitu, & militibus.
- 13 Fiscus non est exemptus pro mercatura, & indulgentiis.
- 14 Explicatur text. in l. 1. Cod. de navicular. lib. 11. quoad procedat circa exemptionem frumenti.
- 15 Civis cogi possunt ad emendum frumentum publicum, quod corruptitur vel superat.
- 16 Princeps vel superior cogere potest civis divites, ut emanent frumentum distribuendo populo.
- 17 An, & quando magistratus, & officiales statuere possint, ut deferentes frumentum, & victualia sint exempti. Card. de Luca Lib. II.

- 18 Declaratur quando pro frumento annonæ publicæ debeatur gabella vel ne.
- 19 Quomodo annona debeat administrari, & de ratione, ob quam permittitur, ut vendat civis frumentum, quod vilius emit.
- 20 Sub nomine Jurium, & bonorum fisci, & Principis quid veniat.
- 21 De decisione Reverter. ut gabella non debeat pro frumento publico introducto per Civitatem.

Openariam, quam de anno 1648. Annona Urbis patiebatur, emerunt illius Officiales in Provincia Marchiæ Anconitanæ notabilem tritici quantitatem in dorso animalium evectam, mediante necessario transitu per Civitatem Spoleti, in cujus ingressu, pro quolibet animali onusto, solvenda est quædam gabella, quam Gabellariis petentibus, annonæ vero Officialibus recusantibus ex privilegio fisci juxta dispositionem text. in l. locatio aliàs locatio ff. de publicanis, quasi quod fiscus, & annona essent idem; Hinc introducta fuit desuper disputatio in Congregatione computorum, in qua pro Thesaurariis seu gabellariis scribens.

Dicebam, fisci privilegium procedere in iis, quæ spectant ad Cameram Principis, seu Reipublicæ, ad quam spectare dicuntur ea, quæ Populus seu Republica ei assignavit pro publicis Principatus oneribus substinendis, ad instar dotis, quam mulier pro matrimonii oneribus assignat marito, cui Princeps respectu Reipublicæ comparatur Peregr. de jure fisci lib. 1. tit. 1. in princ. n. 7. & segg. Mant. de tact. lib. 1. tit. 18. nu. 2.

Sub hujusmodi autem assignamentorum seu bonorum cie non videtur venire annonam, cùm hæc non contineat aliquem redditum seu emolumentum, sed sit quædam prudens economica administratio demandata Magistratibus pro conservanda in Civitate abundantia victualium emendorum à Civibus volentibus, eoque liberandi ab inedia, sive à dardanica oppressione rot. tit. ff. ad l. Juliam de Annona l. 1. §. Cura carnis, ff. de officio Præfecti Urbis, l. 2. ff. de administratione rerum ad Civitatem pertinentium, cum concordantibus per Paulum de Castro conf. 40. n. 3. lib. 1. sequuntur Ripa de peste tit. de remediis ad conservandam ubertatem num. 1. & segg. Decian. tract. criminal. part. 1. lib. 7. tit. 22. de fraudantibus Annonam, Colerus de alimentis lib. 1. cap. 17. Borelli. de magistratum edictis lib. 3. c. 14. Aponte de post. prog. tit. tit. de abundantia Civitatis, §. 1. Rovit. super rubr. & pragmat. 1. & 16. de annona, & conf. 73. lib. 2. Bobadil. polit. tom. 2. cap. 3. n. 3. & segg.

In hoc enim nullum lucrum vel damnum Camera Principis sentit, quia eadem pecunia, quæ in emptionem frumenti, & aliorum victualium erogatur, (& quæ pecunia frumentaria in jure appellari solet) eadem recuperatur à Populo illa emente, ita ut sit solum quædam provida cura economica, ne Populi à dardanariis in victualium emptione suffocetur, originaliter derivata ab exemplo Joseph in Ægypto; Et quamvis aliquando Camera Principis aliquam pecuniarum quantitatem pro hujusmodi provisionibus faciendis accomodare soleat, est tamen purum mutuum de quo, ex eorumdem victualium venditione se reintegrat ut probat text. in l. 2. §. quid de frumentaria, & l. fin. §. item rescripserunt ff. de administratione rerum ad Civitatem pertinentium, & l. fin. §. qui annonam ff. de muneribus & honoribus, Ripa ubi supra n. 176. Rovit. d. pragmat. 16. de annona n. 3. & segg. & d. conf. 73. lib. 2. Igitur dici non potest esse de bonis, & emolumentis fisci, quia hæc tanquam fructus dotis, in onera Principatus dies erogantur, & consumuntur, absque spe recuperationis, eo modo quo vir consumit fructus dotis in oneribus matrimonii supportandis.

Officiales Annonæ, & Camerales eis adherentes, se fundabant in dispositione text. in l. 1. & rot. tit. C. de erogatione militaris Annonæ lib. 12. in tit. de Annonis Civitatis lib. 11. tit. de conditis in horreis publicis lib. 10. tit. de frumento Urbis Constantinopolitanæ lib. 11. tit. de Canone frumentario Urbis Romæ eod. lib. tit. de naviculariis lib. 10. & tit. ut nemini liceat ab emptione specterum, &c.

Verùm dicebam procedi in hoc cum equivoco claro, quoniam in dictis legibus agitur, vel de illo frumento, quod ad Principis Cameram pertinet, ex ejus prædiis vel tributis, & responsionibus collecto, vel de eo frumento, quod eadem Camera Principis emere, & providere solet pro militum, & Palatinorum sustentatione, sive etiam tempore

portē penuriz, pro alimonia pauperum, & pane ex Principis munificencia, & pietate eis largiendo, ut in eisdem iuribus explicat Bald. Joann. de Platea, Alciat. Rebuff. & bene Ripa loc. cit. num. 176.

Alia enim est Annona, quæ conservatur pro usu pauperum, alia verò pro majore commoditate civium, & ad providē consulendum inedia; Prima enim species erogatur de pecunia Principis absque recuperatione, unde propriè conveniunt termini fructuum dotalium erogandorum in onera matrimonii, qualia hæc dicuntur in Principe circa sustentationem sui ipsius ejusque familiarium, & Palatinorum, ac militum, & pauperum; Secus autem in secunda specie, in qua simplex administratio economica, omnium civium nomine per Magistratum fieri dicitur: In ista enim onus gabellæ pro hujusmodi frumento, verè solvi dicitur ab ipso Principe, eorumque Camera, sed à civibus & populo eo plus solvente ejusdem victualium pretium cuius pars tam vesturarum, horreorum, & laborantium, quam gabellarum, expensæ dicuntur; Alias enim sequeretur, quod totus populus esset exemptus, nullaque victualium gabellæ exigi possent, cum in qualibet ferè Civitate, ex Principis provisio præcepto, hujusmodi provisiones pro Annona fieri soleant.

Clarè id comprobari dicebam ex utriusque stationis diversitate tam in origine, quam in administratione; Fiscus enim sub Cameræ Principis, seu publici Erarii nomine antiquitus nuncupatus, originem habuit ab initio nascentis dominationis, seu Principatus, ut ex Peregr. de jure fisci lib. 1. tit. 1. nu. 2. cum seqq. itaut sine dubio adferret per multa sæcula in omnibus Monarchiis, & Principatibus, antequam per Josephum in Aegypto ex divina providentia hujusmodi Annonæ introductio haberetur; Atque in Romana Republica, à qua nostræ leges derivant, certum adfuisse fiscum, seu publicum Erarium ab ipso ejus exordio.

Hujusmodi autem Annonæ introductio, & præfectura, vel juxta unam opinionem, quam tenet Livius Decade 1. lib. 4. in initium habuit in Lucio Minutio anno 315. ab Urbe condita, vel juxta aliam post electos ædiles Curnales, quorum officium cognitum solum fuit post Regum expulsiōnem, seu verius juxta historiam legalem (quam nos præcæteris in foro attendere debemus) duos ædiles, qui frumento præessent, Cereales à Cereere dictos, primus omnium instituit Caius Julius Cæsar, ut in l. 2. §. capta deinde Sardinia, ff. de origine juris, ut bene Bovadill. de his agens d. c. 3. poli. tom. 2. nu. 3. Ex quo textu in §. deinde cum Erarium constat, officium quæstorum circa fisci, & Cameræ administrationem, longè antea erectum esse, unde liquet, attempta origine diversam esse unam rem ab altera.

Eadem diversitas desumitur ex administratione, quia fisci administratio rectè pertinet ad Principem, & ad Quæstores, alioque Officiales ab ipso Principe deputatos, & in qua administratione, Populi, vel Civitates nullam habent participationem; Annonæ verò regimen, & administratio, tanquam concernens commodum, & utilitatem civium, de jure est de spectantibus ad Civitatem ejusque Decuriones, ut in l. 2. ff. de administratione rerum ad Civitatem pertinentium, & l. Decuriones 6. eodem tit. & in aliis; Quodque Civitatum cura esse soleat Annonæ providere, probant Barr. Lucas de Peña, & cæteri in l. unica, C. ut nemini liceat ab emptione se excusare lib. 11. ubi exemplificando loquuntur de frumento Civitatis nu. 176. Bovadill., Rovit. & Ganaverr. loc. cit. Capobl. de Baronibus tom. 2. cap. 9. nu. 1. & seqq. Ripa ubi supra, ubi quod de consuetudine potius, quam de jure, & constat apud Rotam in Firmana pecuniaria 14. Junii 1647. & 3. Junii 1650. coram Bichio; quarum secunda est decis. 49. part. 1. rec. in quibus præcedentes decisiones referunt, tractantes de administratione Annonæ penes Civitatem, quod ubique, & præsertim in Italia docet communis observantia. Et habetur in Neapolitana hoc tit. disc. 125.

Et licet in Urbe à temporibus Gregorii XIII. citra hoc minus demandari soleat Prælato per Papam deputato, Annonæ Præfecto nuncupato, qui esse solet unus ex Cameræ Apostolicæ Clericis. Non inde tamen sequitur intrare privilegia fisci, præsertim istud, quod in effectu, non fisci, sed Civium ementium victualia, utilitatem contineret, quia Princeps voluit demandare Prælato illam curam, quæ aliàs Decurionibus incumberebat, & sic immutare solum personam administratoris, non autem speciem administrationis.

Observandum etiam dicebam, in jure fuisse expressos eos casus, in quibus lex immunitatem à vectigalibus

concedere voluit, quos congerit gloss. in l. si publicanus, §. ff. de vectigalibus, inter quos iste descriptus non reperitur, neque prætendi potest comprehensus sub nomine fisci. Tum quia præmissa repugnant, ut supra. Tum etiam, quia res pro exercitu paratas, seu ad præsidium, aliorumque publicorum Officialium usus necessarias, seu exprimit, tanquam contradistinctas à rebus fiscalibus, ut in d. l. publicanus, §. 1. & l. licitatio alias locatio, §. res exercituum, ff. de publicanis; Et tamen absque dubio, sub nomine fisci, magis hujusmodi res venire deberent, commodum, & dampnum sint ipsius Principis, ejusque Cameræ.

Ponderando potissimè, quod quamvis de jure verius sit, pro victualibus, & bonis necessariis pro exercitu, vel armamento Principis, vectigal exigi non posse, ut in specie deductum habetur apud Reverterium, & addentes decis. 548. & Burlart. consil. 335. non est tamen sine controversia, ut constat apud allegatos; Atque cum hujusmodi quæstio habitata esset in Congregatione computorum inter Cameram, & Appaltatorem generalem Ferrariæ, sub die 4. Augusti 642. resolutum fuit pro frumento parato pro commeatu Exercitus, sive pro Arcium munitionibus, nullam gabellam deberi, illam tamen debitam esse pro eo frumento, quod explanatur pro pane militum tam præsidiariorum, quam de leva, dum extra Exercitium permanent in Civitatibus, & Oppidis, ex ea clara ratione, quod tunc ex pecuniario stipendio, quod per Principem præstatur, isti panem sibi emunt, unde ex gabellæ solutione, vel exemptione respectivè, nullum dampnum, vel utilitatem fisci reportat.

Et quod pro rebus paratis pro servitio Exercitus debeatur gabella, tenet Larrea allegat. 54. ubi sic dicit decisum, licet totum fundamentum sit in legibus particularibus Hispaniæ, supponendo contrarium de jure communi, ex Peregrin. de jure Fisci, & aliis, quos allegat. Unde in hac auctoritate nullum fundamentum in proposito puncto constitui posse videtur.

Atque unum de duobus aliis resultaret, vel scilicet quod exemptio in effectu redundaret in commodum, & utilitatem subditorum, qui ad gabellarum solutionem tenerent, vel quod ita Princeps sibi ipsi hujusmodi utilitatem applicando, merceretur, & lucrificeretur, quo casu suæ exemptionis privilegium non intrat, ad text. in l. universi, C. de vectigalibus, ubi omnes, Natae conf. 139. n. 4. Roland. consil. 61. n. 23. lib. 4. Adde ad Revet. d. dec. 548. n. 2. ubi reprobandur tenentes contrarium.

Nec obstat dicebam text. in l. 1. Cod. de naviculariis lib. 11. quia vel loquitur de immunitate personali concessa ipsis naviculariis in compensationem periculi, quod subeunt se exponendo navigationi pro bono publico, ut probat text. in semper §. Negotiatores, ff. de Jure Immunitatis, quod non est speciale in Annona, sed procedit in quacumque specie; Vel quatenus intelligatur de ipsis rebus, seu mercibus aportandis, intelligendus est de Annona, quæ transvehitur de horreis publicis, in quibus conservabatur frumentum pro Exercitu, vel pro Domo Principis, ut Bart. ibidem num. 4. 6 & 7. & in l. 1. Cod. de conditis in horreis publicis. & sic exemptio non oritur ratione Annonæ, sed quia tractatur de re Principis, & in his terminis loquitur Surd. consil. 239. atque in eisdem terminis intelligenda sunt deducta per Gutrier. de gabell. quæst. 33. ubi scilicet ipsa Civitas est domina gabellæ, quæ ex retractu panis non exigatur, ut particulariter habetur infra in Ferrarien. gabellæ frumenti disc. seqq.

Observando etiam text. in l. 1. & toto tit. ut nemini liceat in emptione specierum lib. 11. disponere, quod si frumentum à fisco emptum corrumpitur, vel superat, cogi possunt cives ad illud emendum; Ergo intelligi non potest de frumento publico, quod emitur pro Annona Civitatis, & usu omnium civium, sed frumento privato per fisco empto pro usibus sibi incumbentibus, ut supra; Et quandoque Princeps, vel Magistratus tempore penuriz, ut pauperibus, vel populo provideat, eumque à mercatorum, & ditionum oppressiōibus liberet, cogere solet cives idoneos pro numero, & quantitate bonorum ad emendum frumentum, ut pauperibus pro certo taxato pretio minuatim vendant, ut observant Joannes Rebuff. in d. l. 1. ut nemini liceat ab emptione specierum n. 2. & Bovadill. d. tom. 2. poli. cap. 3.

Obstare tamen videbatur Theorica tradita per Bart. in l. ff. quod quisque jur. in princ. ibique clarius Castren. num. 8. & ceteri apud Paschal. de par. potest. part. 2. cap. 3. num. 71. & Capobl. de Baron. disc. cap. 9. n. 3. quod scilicet Magistratus Annonæ possint de tempore caritatis statuere, ut deferentes victualia sint exempti ab omni onere gabellarum,

rum, & pedagiorum; Verùm replicari posse dicebam, quod ubi hoc Statutum ab Annonæ Præfecto fieri potuisset, attamen factum non erat, ac ulterius, quod extra Urbem, pro qua Præfectus est deputatus, ejus auctoritas absque Papæ participatione, & assensu extendi non videtur; Sive quod id intelligendum sit, quando penuria est talis, quod oporteat victualia vendere minus, quam valeant; itaut non integret reintegratio impensæ, in qua est punctus.

Judices inclinabant pro Gabellariis, sed punctus tunc decisus non fuit, dato solum rescripto, cum Thesaurario ad mentem, quæ erat concordandi cum medio temperamento, sed vel ex partium negligentia, vel ex immutato rerum statu, ad effectuacionem eventum non fuit.

Post annos autem circiter 13. occasione solidationis computorum, quæ ita in suspensio remanserunt, excitata deinde fuit ista quæstio, atque omnibus ferè officialibus immutatis, novi Camerales, visis informationibus tunc editis, præsertim mea, prædicta fundamenta continere dicebant difficultatem consistere in diversi facti præsuppositis; ex quibus conclusionum applicatio negabatur; Illa siquidem procedunt cum præsupposito, quod ageretur de sola economica administratione, erogandi pecuniam publicam, vel Fiscalem in emptione frumenti, rehabendam ex pane venali civibus, & incolis distribuendo, juxta deducta, præsertim per Rovit. d. conf. 73. num. 1. & 2. ubi quod Annona jacturam facere non debet. Sed hoc præsuppositum cessare dicebant, dum facti calculi pecuniæ cameralis pro emptione frumenti Annonæ diversis temporibus accomodata, constabat Cameram Apostolicam remanere damnificatam in factis notabili summa, de qua nunquam reintegrata fuit.

Verùm isto etiam præsupposito admisso, adhuc cum sensu veritatis, dicebam parum probabilem videri eorumdem Cameralium oppositionem, cum dictæ pecuniæ non sequuta reintegratio, tribuenda esset malæ administrationi Officialium non bene suum officium exercitum, quia ut dictum est, Annona ita debet administrari, quod non fiat quidem lucrum, & mercatura, non autem ut patiatur proprium dampnum, cum ageretur de merè economica administratione; Atque idcirco toleratur alteratio pretii, quod scilicet quando frumentum emitur pro scitis quinque distribuatur pistoribus pro scut. 10. ut istud lucrum compenset præteritum dampnum passum in annis sterilibus, quando oportuit distribuere frumentum pro minori pretio, quam emptum esset, vel conservaretur pro eadem compensatione faciendi futuri damni ex eadem causa resultantis; Et sic semper firmum remanet, hanc esse puram administrationem, in qua solum dici potest, Cameram remanere pro tali administratione creditricem ejusdem Annonæ, à qua forte occasione continuantur ubertatis poterit se reintegrare. Non inde tamen inferri potest, quod idem sint Fiscus, & Annona, quia id solum verificabile est in eo frumento, quod Princeps suo ære emit, ut gratis, & elemosynaliter, tanquam pater pauperum subditorum distribuatur, ex ea obligatione, quæ sibi ratione Principatus incumbit, sustentandi de tempore penuriz pauperes subditos aliunde non habentes.

Atque ut hæc differentia inter Fiscum, seu Cameram Apostolicam, & Annonam Urbis clarè dignosceretur, cogebatur, deveniendo ad terminorum explicationem, subiungere, quod sub Fisci, seu Cameræ nomine, veniunt illa bona, & jura, quæ competunt in universum Principi, seu ipsi Reipublicæ, ac Principatui constituto ex Civitatibus, Oppidis, & locis in eo existentibus, quæ tanquam membra insimul concurrunt ad efformandum istud corpus universale, seu politicum, cujus juxta unam opinionem, ipse Princeps est Caput, sive juxta alteram ejusdem integri corporis ex ipsis Civitatibus, & locis constituti, Civitate Metropolitica capitis figuram faciente, Princeps dicitur supremus Gubernator, vel administrator, seu Reipublicæ, quæ consideratur tanquam mulier Maritus, cui eadem Reipublica omnia ejus bona, & jura dederit in dotem pro supportandis publicis oneribus, ad instar onerum matrimonialium, & sic quoad concernentia ipsum corpus in universum. Membra verò prædicta, quæ insimul, & unitim concurrunt, dictum corpus constituunt, singulariter, & distinctim considerata, constituunt tot universitates, sunt corpora politica separata, constituta ex cujuslibet Civitatis, vel loci respectivè civibus, & incolis; Ideoque ea, quæ concernunt singularum Civitatum, eorumque civium, & incolarum particularem videndi modum, non dicuntur spectare

Card. de Luca Lib. II.

ad Fiscum, quamvis omnia sub Principis directione, ac auctoritate fiant, nam aliàs particulares Annonæ omnium Civitatum, Oppidorum, & locorum, dicerentur idem, ac Fiscus, atque istius privilegii gaudere deberent, neque inter Urbem, & alias Civitates in proposito aliqua subesse videtur considerabilis ratio differentiz.

Difficultatem aliquam inferre poterat dec. 277. Reverterii, hoc medio tempore impressa, per Camerales tamen non allegata, in qua punctualiter firmatur, gabellam solvendam pro transitu, vel introductione frumenti, non deberi pro eo quod Civitas pro Annonæ servitio introducit, & fortè dicta decisio est in casu in quo scripsit, & succubuit Rovit. disc. conf. 73. lib. 2.

Verùm de facili credebam, ad dictam decisionem ex defectu applicationis posse responderi, quoniam ea gabella non debebatur pro quocumque frumento, sed pro eo solum, quod introducebatur mercimonii causa, itaut introductum pro usu proprio civium esset immune; Unde propterea bene dicitur istud frumentum per Civitatis, vel Annonæ Officialia tempore penuriz introductum ad evitandam famem, ac mercatorum, & dardanariorum oppressionem, dicendum potius esse ad usum proprium civium, & incolarum, quorum nomine Civitas tanquam suorum civium economica administratrix potius, quam pro mercatura, & lucro id egisse dicitur, ut prætendebatur per Rovit. d. conf. 73. cujus dicta, quamvis abstractè, ac in puncto juris essent vera, laborabant tamen in concreto de defectu applicationis; Et ista ratio bene deducta per Revet. potius congrua est, quam altera ponderata in additionibus, nam si esset mercatura, nil relevaret, eandem Civitatem esse gabellæ dominam; Et conferunt ad eandem materiam deducta in Ferrarien. disc. seqq.

Verùm adhuc urgebat difficultas, quæ etiam apud me non levis erat, quoniam in facto docebatur, de dicto anno 1648. ob magnam victualium penuriam, Papam uti Principem, suæ Metropolis subditis subvenire volentem, non quidem ex mutuo animo se reintegrandi, ed gratitudè largitam esse magnam pecuniarum summam pro emendo hoc frumento, quod gratuitum ab Annona habitum; compensavit magnam jacturam, quam eadem faciebat in altero proprio, quod in pane explanabat, unde propterea si de hoc solvenda esset gabella, illa per Principem, ejusque Fiscum solvi deberet; Et quia plures aliæ partitæ in computorum solidatione erant in controversia, ideò super omnibus transactum fuit, satis tamen modica ratione habita de hac prætensione.

ANNOT. AD DISC. XLIV. & XLV. & CXXV.

DE materia publicæ Annonæ, de qua agitur in his duobus discursibus, agitur quoque infra disc. 125. ubi de ejus regimine, ad quem de jure pertineat, & aliquid insinuat in Relatione Curiz disc. 40. ubi de Congregatione, seu de Præfecto Annonæ, de quo etiam Sanfelice. dec. 290.

Quo verò ad punctum, de quo principaliter in his discursibus disputatur, an scilicet pro frumento, quod emitur vel explanatur pro servitio Annonæ publicæ debeantur gabellæ, aliaque vectigalia, vera, nimirumque rationabilis videtur distinctio, de qua in his discursibus, inter illud scilicet frumentum, quod publici officiales emunt, ut revendant, vel explanent, in sola ratione economica, seu administrativa, & illud frumentum, quod ipse Princeps, vel Reipublica, pro levamine populorum distribuatur gratis omnino, vel diminuto pretio, ex rationibus ibi ponderatis.

Super privilegiis autem, & favoribus publicæ Annonæ antiquioribus relatis, plura colligunt Rovit. conf. 73. lib. 2. Sanfelice. d. decis. 290. & alii relati in his discursibus, ac etiam cum aliqua eruditione, Amayd. in l. unic. Cod. ut nemini liceat, in empt. specierum lib. 10. & aliqua advertit Maslin. de consuet. q. 17. n. 1. & seqq.

Et in specie propositionis insinuatæ supra hoc cod. tit. disc. 133. in fine, disc. 154. n. 14. quod scilicet denegari, seu impediri possunt tractatæ, quamvis essent concessæ Appaltatoribus, vel aliis, ex causa onerosa, & correlative in forma contractus, quando id præjudicare possit Annonæ, ac inducere valeat penuriam in Regione, cum semper hujusmodi concessiones sub se contineant hanc implicitam conditionem, quatenus scilicet victualia exuberent usum proprium, Reverter. ibique de Marin. in addit. dec. 425. & advertitur infra disc. 148. n. 30. Roccus de officiis; §. 7. de tractis n. 20. addent. ad Rovit. super pragmat. in rubr. de extractione. Cohcil. ad Bull. Boni Regim. cap. 50. n. 29. & seqq.

Hinc sequitur, quod isto casu non potest Appaltator, vel alter contrahens præcedere rigorosam reflectionem

interesse pretii quanti plurimi, etiam ratione lucri amissi, eo modo, quo præteriti potest, quando impedimentum proveniat à facto voluntario, & culposo locatoris, qui promissa non impleat; Minusque è converso dici possit casus omnino fortuitus, qui pro remissione pensionis regulatur veniat ad terminos text. in cap. propter fertilitatem cum concordant. sed erit iusta causa, quæ excuset quidem locatorem ab interesse extrinseco, illum vero obligat ad refectionem interesse intrinseco, idest ad remissionem pensionis, pro ea rata, quæ verisimiliter in huiusmodi tracta, debita proportione conventa fuit, nisi conventio aliter suadeat, juxta distinctiones, de quibus pluries hoc eod. tit. & præsertim dist. disc. 159. ubi recensentur alii præcedentes.

Et in specie solutionis pretii frumenti habiti, ex necessitate annonæ ab Appaltatoribus fiscalibus, qui illud ad majus lucrum, ex jure tractarum alibi vendere destinaverant, cum hac distinctione agit Masstrill. decis. 257. ubi plura de materia.

Cadit item in hac materia annonæ quæstio, an Cives, vel Mercatores cogi valeant, etiam inviti ad venditionem frumenti, aliorumque victualium, etiam pro minori pretio, quod Princeps, vel Magistratus taxent; Et quoad pretium punctum coactionis in genere, quoties iusta causa publicæ annonæ ita suadeat, videtur magis communiter Doctores concordare, atque videtur ubique receptum, ut etiam advertitur in his discursibus, & alibi, & patet apud proxime allegatos.

Difficultas verò est in secunda parte diminutionis pretii, Quamvis etenim à pluribus id quoque firmetur, ex plene relatis per Giurb. observ. 1. Masstrill. de confiscat. d. qu. 18. addition. ad Franch. dec. 9. quos referunt Mexia de taxa panis, & alios, contrarium tamen ex professo tublinet Amaya in dist. l. unic. C. ut nemini liceat in emptione specierum lib. 10.

In hoc autem erroneum videtur, ita generaliter, & in abstracto examinate quæstionem, sive unam, vel alteram opinionem sequi, cum solis generalitatibus, quæ per utriusque sequaces ponderari solent, cum verius videatur, decisionem pendere à facti circumstantiis, ac debitis distinctionibus; Ubi etenim certi pretii taxa iustum habeat motivum reprimendi dardanarias, vel monopolia Mercatorum, seu virorum potentium qui habentes frumentum, aliaque victualia, indebitè attentis facti circumstantiis, populum suffocare satagunt, illumque compellere ad emendum victualia, pro injusto, nimiumque alterato pretio, & tunc rectè procedat prima opinio. Ubi verò pretium carius, pro locorum, & temporum qualitate, aliisque circumstantiis sit iustum, & currens, quia nempe tanti in eodem loco, aliisque vicinis frumentum, aliaque victualia communiter vendantur, unde propterea reductio, seu diminutio fiat ex solo motivo sublevandi populum è majori pressura, & tunc procedat secunda opinio; Ex ea nimium congrua ratione, quod istæ partes levandi populum in tempore penurioso pertinent ad Principem, vel ad Rempublicam, cum publicis redditibus, in quibus consistunt fructus dotis hujus politici matrimonii, in his discursibus advertitur, idque solum erga pauperes, non autem divites, vel benè provisionis; Atque ubi publici redditus, utpotè aliis indigentibus destinati, desuper erogari non possint, id faciendum est cum collectis, & contributionibus omnium pro rata virium, & juxta Regionum qualitates, & mores, non autem ita tollendis aliquibus, id, quod suum est, juxta ponderationes, de quibus infra hoc eod. tit. disc. 148. occasione agendi de venditionibus, vel concessionibus Civitatum, & locorum, quæ ex causa onerosa provocarunt ad demaniam; Ita etenim duo dignoscuntur inconvenientia. Primò, nempe quod divites, & idonei Cives, qui non indigent hoc beneficio, vel subsidio, locupletarentur de alieno, immò etiam exteri, & transeuntes, seu viatores. Et secundò, quod illud pauperum subsidium, seu levamen, quod erogandum est ex redditibus publicis, vel ex universalibus contributionibus, & collectis, ita præstaretur per aliquos particulares tantum, contra omnes Justitiæ, & æquitatis regulas, & rationes, ideoque cum hac distinctione ista quæstio terminanda videtur.

FERRARIEN. GABELLÆ FRUMENTI,
PRO FRANCISCO RIMBALDESIO
APPALTATORE,
CUM CIVITATE FERRARIÆ.

Casus decisus per Cameram pro Appaltatore, postea concordatus.

An gabella frumenti vel panis, debeatur pro eo frumento, quod ipsa Civitas de tempore penuriæ introducit pro beneficio Annonæ.

S U M M A R I U M.

- 1 Adi series.
- 2 De gabella non solvenda pro frumento introducto pro publica annona.
- 3 Provisio quam facit Civitas frumenti pro publica annona non dicitur mercatura.
- 4 Text. in l. locatio, ff. de publican. inducens exemptionem Principis procedit etiam in Civitate Domina gabellæ.
- 5 Cives cogi possunt ad emendum frumentum publicum, quod timetur corrupti.
- 6 Potest etiam diminuto pretio frumenti vendi panis pretio altero, si frumentum carius emptum est.
- 7 De casu in quo pro frumento, & aliis pro annona non debetur gabella.
- 8 Princeps est maritus Reipublicæ, & tenetur providere subditos tempore famis, & pestis.

D I S C. XLV.

Ultrà gabellam contractuam in Civitate Ferrarien. existentem, de qua supra in Ferrarien. gabellæ locorum Montium disc. 43. aliàs ex antiquis Statutis exigebatur per Duces, & nunc per Cameram exigitur, pro omnibus frumenti speciebus, quæ ibi introducuntur, sive ad panem reducuntur, sive alias contractentur, quam antiquitus exigi solitam ad rationem decem pro centenariò, Clemens VIII. in ejusdem Civitatis recuperatione, inter quamplura privilegia, reduxit ad quinque. Cum autem de anno 1648. ob universalem penuriam, quam passa est Italia, Civitatis Administratores pro bono publico, & ad consulendum fami, seu annonæ, necessariam frumenti quantitatem cum publica pecunia emissent, illudque distribuissent pistoribus pro certo pretio adæquato omnibus expensis emptionis, vecturæ, custodiæ, ac etiam gabellæ, à cuius onere pistoris, quibus distributio facta est, fuerunt expressè exempti; Appaltator vero generalis dictam gabellam peteret à Civitate eam solvere recusante; Hinc introducta fuit lis in Camera, ubi assumpta disputatione, quamvis Appaltator prætenderet, duplicem gabellam sibi deberi, unam nempe specialem frumento, seu verius sub ejus nomine, panis impositam, & alteram generalem contractuam ex ejusdem frumenti venditione, quam Civitas fecit pistoribus; Ego tamen pro Appaltatore scribens, censui ab hac secunda petitione, tanquam indebita, omnino abstinendum fore, ne illius incongruitas, apud Judices stomachum faciendo, alteri justæ, & fundatæ petitioni præjudicaret.

Unde aliis pro eodem scribentibus in eadem sententiam concurrentibus, assumpta solum fuit disputatio super dicta gabella particulari introductionis, seu explanationis frumenti, circa quam, cum Appaltator haberet clare intentionem fundatam in antiquis Statutis, & in ipsomet privilegio reductivo concessio per Clementem, atque in continuata observantia; Tota vis disputationis consistebat in exceptione Civitatis, non negantis regulariter gabellam deberi, prætendentis autem regulam limitari in hoc frumento, quod ratione penuriæ, ipsa Civitas pro bono publico, & ad consulendum annonæ emere, & distribui curavit, allegando ad id comprobandum firmata in his terminis per Guttier. de gabellis q. 33. per tot. & Bovadill. in politica tom. 2. c. 3. n. 58. qui alios pariter Hispanos adducunt; Ultrà quas auctoritates ex parte Civitatis deductas, observabam deduci posse decis. Revert. 277. quam tunc habebam manuscriptam, postmodum verò impressam, quæ idem satis punctualiter firmat cum addit. Marin. & Rovit. consil. 73. lib. 2. ubi admittitur immunitas, quoties fiat ad consulendum publicæ necessitati abique mercatura.

Verum pro responsione dicebam, in auctoritate Guttier. & Bovadill. aliorumque Hispanorum, nullum constitui debere fundamentum, cum omnes loquantur in terminis ejusdem Regiæ pragmaticæ illius Regni, & sic jure muni-

municipali, quod extra illam ditionem curandum non est. Ac ulterius loquuntur in terminis gabellæ generalis ratione contractuum, quæ etiam de frumento aliisque mercibus regulariter ibi deberetur ratione contractus emptionis, & venditionis, qui adesse dicitur, dum mercatores, vel pistoris, frumentum emunt, ut populo in ipsamet frumenti specie, minuatur, vel in pane vendantur.

Respectu enim istius gabellæ admittendam, etiam ex regulis juris communis, dictos Hispanos auctores benè loqui, cum verè istud non sit mercimonium, qui Civitas non emit, ut venderet, unde propterea in his terminis eam mercaturam non benè dicit Rovitus disc. cons. 73. sed est economica provisio, quam singuli de populo pro cuiuslibet necessario usu ita facere dicuntur per organum Decurionum, tanquam totius Populi administratorum, itaut, non venditio censenda sit ea, quæ per Civitatem fit pistoribus, sed solum distributio inter eos, quorum nomine frumentum in alienis provinciis emptum est, & in Civitatem introductum.

Et ex qua ratione, injustam dicebam alteram Appaltatoris prætensionem, à qua abstinendum consului, ut supra; Verum præfati Doctores non percutunt terminos hujus gabellæ specialis, quæ etiam per singulos, pro quocumque frumento, sive extero, sive in regione recollecto, in Civitatem introducendo, & in ea explanando debita est, & quam verè dicebam gabellam potius personalem quam realem, impositam scilicet ipsis civibus, & incolis, ita eam solventibus occasione usus hujus necessarii victualis, eo modo quo de sale, & aliis habetur hoc eodem tit. frequenter, & in specie de gabella panis, seu macine, & de gabella vini in Nullius Baren. & in Perusina gabellæ vini hoc tit. disc. 52. & 54.

Magis ad rem pro Civitate faciebat dicta decisio Reverterii, ubi individualiter agit de gabellâ speciali imposita super frumento, quod in Civitatem introducitur; Verum adhuc facili negotio ejus applicationem tolli dicebam, quia in eo casu gabella erat ipsius Civitatis, à qua tanquam Domina Appaltator conduxerat, unde intrabant termini text. in l. locatio, §. Fiskus, ff. de publicanis, quem non solum in Principe, sed etiam in Civitate, & quocumque alio gabellæ Domino locum habere ex Boer. dec. 213. & aliis observat de Marinis in addit. ad dist. dec. Reverterii, quod nil commune cum casu nostro, quia gabella non est ipsius Civitatis, sed Principis.

Item in eo casu, à gabella exempti erant cives, frumentum pro eorum usu introductentes, cum solum exigetur pro eo frumento, quod cives, vel exteri, non ad privatum usum, sed mercimonii causa introducerent, ex qua ratione fundatissima est decisio, quia ut supra dictum est, Civitas non lucrit, & mercimonii causa huiusmodi provisiones, & introductiones facere solet, sed solum, ut in civium necessitati, seu economicæ provisioni tempore penurioso consulere, præsertim ubi nullum lucrum exinde reportat, sed distribuit pro eodem pretio, quod emptionis, vecturæ, & custodiæ expensæ important, quia in effectu Civitas dicitur gerere partes pistoris, seu administratoris singulorum de populo, pro quorum usu emptio, & introductio facta dicitur, ut plene explicat idem Reverter.

Et ex qua ratione cum justitiæ fundamento propositio, quod Cives idonei cogi possunt quamvis inviti ad recipiendam distributionem huiusmodi frumenti pro publica annona per Civitatem empti, quoties ejus corruptio timeretur, Bovadill. in polit. dist. tom. 2. c. 3. Paschal. de patr. possit. par. 2. c. 3. n. 73. ubi num. seqq. desumendo ab eodem Bovadill. multa deducit ad annonæ materiam notabilia.

Sive etiam ubi ex superventa ubertate pretium esset diminutum, ut hoc secundo casu, etiam juxta antiquum alteratum pretium publicus panis venalis vendi possit, quia dum Civitas gessit partes administratoris, non debet esse in damno, sed ab ipsis civibus, quorum nomine negotium possit reintegrari; Sicut enim ipsi de tempore penurioso ex huiusmodi provida administratione notabile commodum reportant, ita & incommodum sentire debent, ex regula text. in l. secundum naturam de reg. juris, dummodo tamen Civitas, vel alter Magistratus, id agat more simplici, & fidelis administratoris, ex solo motivo charitatis, & publici boni, ut populo proficit, non autem ad industriam, gravando populum ad alteratum panis pretium, tam tempore penuriæ quam ubertatis.

Omnemque difficultatem in proposito cessare dicebam, quia factio calculo juxta pretium, pro quo Civitas distributionem fecit pistoribus, inclusa etiam erat gabella, quam

ita providè, pistoris, seu verius cives à pistoribus panem ementes, solvebant, unde aliàs Civitas fuisse in lucro, sibi appropriando gabellam Principi debitam, quam de facto populus solverat; Et licet revera Civitas, habita ratione omnium frumentorum, quæ pro annonæ beneficio eo anno providerat, quamvis dictam gabellam sibi appropriaret, non remaneret in lucro, sed in damno notabili, Attamen id proveniebat ob jacturam, quam deinde passa est alicujus quantitatis frumenti ex vi maritimæ tempestatis, sed hoc infortunium tollere non debet jus legitime jam questum gabellario in ipso instanti introductionis; Ideoque merito ita judicatum fuit, quamvis deinde concordialiter dirimeret.

Uno autem casu dicebam non deberi gabellam, quamvis Principi debitam ex huiusmodi frumento, quod per Civitatem pro publica annona providerat, quando scilicet penuria est talis, quod Civitas ad consulendum civium, & incolarum necessitati, & ne ob excessum panis pretium, populus minutus cogatur fame perire, distribuit panem pro minori pretio, quam ipsa emat vel impendat, itaut ejus publica bursa notabile patiatur detrimentum, Tunc enim rectè dici potest gabellam non deberi, non quidem, ut aliqui credunt ex traditis per Bart. in l. 1. ff. quod quisque juris in principio, & clarius Castren. n. 8. cum aliis apud Boer. dec. 296. num. 7. & Paschal. de patr. possit. par. 2. cap. 3. n. 71. quod scilicet officiales ad annonam deputati statuere possunt, ut deferentes victualiarum sint ab onere gabellarum, & pedagogorum, quia id venit intelligendum, ubi Officialis deputatur ab eo, ad quem pertinet gabella, & sic in gabellis ipsius Civitatis; Sed quia cum hæc sit species elemosynæ, quam Civitas, adimplendo eam obligationem, quæ ipsi Principi incumbere, facit ejus civibus, & populo, iniquum esset, quod Princeps obligatus ad huiusmodi subventionem subditis tempore penuriæ præstandam, gravare deberet ad gabellam Civitatem, quæ ipsius Principis obligationem implet.

Cum enim Princeps dicatur Reipublicæ meritis, habens publicos redditus, collectas, & vectigalia à subditis pro Reipublicæ oneribus, eo modo quo maritus ubi onera matrimonii habet dotem ab uxore, ut habetur supra in Spoletana gabellæ disc. præced. Inter alia Reipublicæ onera, videtur istud computandum, subveniendi populo subdito tempore penuriæ, eodem modo quo tempore pestis, vel belli, coram indemnitati providere tenetur, Ac etiam quia Civitas, ita ejusdem Principis utile negotium facere dicitur, conservando subditos aliàs fame perituros, à quibus collectatum, & onerum emolumenta percipit; Ac demum quia in casu huiusmodi necessitatis, cessare videtur Principis potestas à subditis impotentibus gabellas exigendi, Atque isto casu, in quo verè agit de publico frumento gratis civibus distribuendo, admittit idem Rovitus consil. 73. lib. 2. quamvis ipse pro gabellariis scribat.

CIVITATIS CASTELLI PORTUS
L I T T E R A R U M.

P R O E P I S C O P O.
C U M M A G I S T R O P O S T A R U M.

Casus decisus per Cameram contra Episcopum.

Emolumenta, quæ pro litterarum portu solvuntur, An dicantur importare simplicem mercedem laboris & operæ vel Vectigal seu gabellam. Et an exemptio ex consuetudine per aliquos quæsitâ à dicta solutione, cadat sub Constitutionibus Apostolicis revocatoris omnium exemptionum, & franchitiarum; Quæ occasione agitur incidenter de appaltationis, an importet vectigal vel emolumentum fiscale, idemque de appaltationis impressionis librorum. Et de officio Curforis, seu Magistri Postarum, ejusque inventione, & utilitate. Et an sit de Regalibus.

S U M M A R I U M.

- 1 Adi series.
- 2 Ex adibus facultatis favore præ cause inducitur obligatio in futurum.
- 3 Episcopo an congruat titulus elemosynæ.
- 4 De Constitutionibus revocatoris exemptionum, & an tollatur immemorabilis.

- 5 *Quæ dicantur vectigalia, gabellæ, & publica onera in dictis Constitutionibus præservata.*
- 6 *Pontus litterarum an sit vectigal seu gabellæ.*
- 7 *Officium Cursoris dicitur de Regalibus.*
- 8 *De potest. dari in feudum.*
- 9 *De inventione, & ratione cursus publici.*
- 10 *De participatione Principis, utilitatis Cursoris, & quid hoc importet.*
- 11 *De appaltu nivis, & jure privato illam vendendi.*
- 12 *De jure privato impressoris Cameralis an importet vectigal.*
- 13 *Deploratur abusus deferendi simpliciter dictis Doctorum.*
- 14 *Verbum, vectigal, quibus oneribus propriè conveniat.*
- 15 *Quomodo loquendum sit per juristas.*
- 16 *Conduci opes non possunt præjudicare Domino.*

D I S C. XLVI.

1 **C**onsuevit ab antiquo tempore cursor, seu magister postarum Civitatis Castellæ dare Episcopo litteras, quas ab Urbe, vel aliunde asportat, absque alicujus mercedis solutione; Recusata verò hujusmodi exemptionis observantia, Episcopus obtinuit à Thesaurario in ea manuteneri, sed per appellationem introducta causa in Camera, a sumptuque disputatione in petitorio, ex duobus fundamentis cursor prætendebat, ad id non teneri; Primò, quod hic fuisset actus prædecessorum merè facultativus, non aptus inducere præscriptionem, vel obligationem in futurum; Et secundò quod obstarent Constitutiones Apostolicæ diversorum Summorum Pontificum, præsertim novissimæ Innocentii, & Alexandri, revocatorie quarumcumque exemptionum, & franchitiarum ex quocumque privilegio, vel consuetudine, quamvis antiquissima, & immemorabili nisi in Camera justificetur, illam ex causa verè onerosa concessam esse.

2 **U**trumque fundamentum, pro Episcopo scribens, dicebam non subsistere, quatenus enim pertinet ad primum, ultra multas limitationes, quas patitur regula de actibus facultativis, illa præsertim recepta est favore Ecclesiæ, & causæ piæ, ut longissimi temporis observantia præscriptionem obligatoriam inducat, ut auctoritate Bartol. Innocentii, Abbatis, & aliorum, probat in terminis elemosynarum Aponte *cons. 144. num. 9. vol. 2.* & generaliter Rota apud Peniam *dec. 1135. nu. 2. cum seqq.* ubi quod sufficiat observantia decennalis *decis. 389. par. 5. rec. repetita post Martin. resol. 78. lib. 1. dec. 105. par. 9. 186. & 380. par. 11.* Tribui enim potest ista consuetudo titulo elemosynæ, eodem modo, quo cum Patribus Capuccinis, aliisque Religiosis pecuniarum usus incapacibus exercetur.

3 **N**eque incongruum dicebam hunc elemosynæ titulum erga Episcopum, quamvis redditus habentem, quia dicitur Pater pauperum, ac redditus, quos in ejus necessarios usus non impendit, erogare debet in pauperum alimoniam, ita ut in effectu, quod Episcopo datur vel remittitur, pauperibus dari dicatur (quatenus tamen Episcopus suum munus, prout tenetur impleat; Et verè in hoc motivo Camera non sigeat pedes, sed insisteat in secundo constitutionum revocatoriarum, ex quibus major pars fuit in voto contra Episcopum, contra quem pronunciatum fuit, denegata etiam remissoria ad probandam immemorabilem, itante quod hinc etiam per ultimam Constitutionem derogatur, quod aliquam administrationem præbuit; Cum enim inter alios immemorabiles effectus, ille sit præcipuus ut ejus vigore allegari possit quicumque titulus de mundo melior, etiam ex contractu correceptivo, & causa verè onerosa, ita ut ex isto, non autem ex præscriptione, habens immemorabilem possidere dicatur, idcirco non videtur, quomodo stent simul, ut præservetur conventio correceptiva, & quod tollatur hæc species præscriptionis, cujus vigore dicta conventio allegari potest.

4 **H**inc tamen fundamento meus intellectus, reflectendo etiam ad veritatem non acquiescebat, quoniam constitutiones revocatorie loquuntur de exemptionibus à solutione vectigalium, dohanarum, collectarum, gabellarum, & quorumlibet onerum cameralium, sub quorum nomine absque dubio non videtur istam mercedem portus litterarum venire quoniam vectigalia, & onera sunt illa, quæ per subditos proprio Principi vel Civitati quamvis invitatos solvantur, ex deductis per Gutierrez de Gabellis *quæst. 1. num. 12.* Ganaverr. *decis. 16. num. 23.* ita ut etiam onera, quæ per exteros, & non subditos ob mercium introductionem ratione dohanæ seu portorii solvi solent, ab ipsis subditis, verè, & cum effectu solvi dicantur, ut habetur

hoc eod. tit. in Rom. Gabel. ferri in Rom. dohanæ, disc. 63. & 67. & in aliis, hoc autem dici non potest in hujusmodi solutione, tum quia per totum Orbem Christianum Catholicum, etiam ubi Ecclesiastica immunitas est in omnimoda, & rigorosa observantia, per cursores à Principibus laicis deputatos, exiguntur hujusmodi emolumenta, quod Ecclesiastici non supportarent, si esset vectigal vel collecta, seu aliud minus publicum; Tum etiam quia videmus in Urbe, cursores à diversis Principibus deputatos, exigere hujusmodi emolumenta pro litteris, & rebus à quolibet Principatu respectivè eventis, quod utique omnino incogrumum esset, si vectigalis speciem haberent, cum illud, utpotè de Regalibus, non nisi à proprio Principe in ejus ditione indicit, & exigi valeat.

5 **V**erè igitur dicebam, hanc esse mercedem laboris, seu vecturæ, ut observantia comprobatur, quia ubi major est distantia, majus est emolumentum proportionabiliter; Nil obstant, quod officium cursoris dicatur de Regalibus, juxta plurimum sententiam, de qua Sanch. *conf. moral. lib. 2. cap. 1. dub. 38. n. 3.* Larrea *alleg. fiscal. 50. n. 14.* Aponte *decis. 28. n. 55. & 48.* Rota *decis. 338. n. 14. part. 11. recent.* Atque hujusmodi officium dari in feudum habetur apud Bald. *in prolegio feudorum n. 48.* ubi excitat quæstionem, an concedi possit claudo; Siquidem Regalia consistunt in concessione ipsius officii, consistentis in jure privato vehendi litteras, & res Principis, accessorie autem privatorum, sub ejusdem Principis publico nomine, & publica fide.

6 **E**t sic jus Regale consistit in ipso cursu publico, qui inventus fuit principaliter pro servitio Principis, & politico Reipublicæ gubernio, ut quoties aliquod repentinum accideret, mutatione equorum citissimè quo vellet, Princeps Nuntium mittere posset, vel ita citius de Mundi rebus certiorari, ut egregiè Alciat. *super tribus libris Codicis, tit. de cursu publico lib. 12. tom. 2. fol. mibi 135.* & ceteri apud Larream *allegat. 50. n. 4. cum seqq.* Transportatio autem litterarum, & rerum ad privatas personas spectantium, est quid accessorium per accidens, quia ille cursor, qui pro servitio Principis currit, portat etiam litteras privatorum, eorum gratiam potius, & commoditatem, quam in onus & gravamen, cum volens privatus mittere litteras de loco ad locum utique longè majoribus expensis, & periculis subjaceret.

7 **E**t quamvis ex hujusmodi officio, seu jure privato faciendi cursum, ob litterarum multipliciter, magna cursoris resultet utilitas, de qua Princeps participare dicitur, Vel concedendo officium pro certo pretio unica vice soluto, ut alicubi praticatur, Vel sub certa diuturna emolumentorum participatione, ut praticatur alibi; Non inde tamen resultat esse vectigal, sed potius speciem industrie, ac utilitatem accidentaliter resultantem ab eo officio, quod principaliter pro publico bono deputatum fuit.

8 **A**d quod comprobandum dabam exemplum de appaltu nivis: Cum enim populorum commoditati, & salutis, experientia docuerit, nivis usum congruum, & proficuum esse, libertatem verò cujuslibet illam reponendi, & vendendi, eadem experientia probaverit incongruam, & publico bono præjudicalem; cum sæpè accideret, ita debitas provisiones, vel necessariam conservationem pro integro tempore non fieri, seu pretia notabiliter alterari; Idcirco rationabiliter usus introduxit jus privativum, quod scilicet alteri non liceret nivem colligere, & vendere, nisi ei, quem Princeps, vel Civitas deputaret, assumpti in se onus suo sumptu, & periculo pro integro tempore, sub certo uniformi, & inalterabili pretio populum providere ex deductis per Ganaverr. *dec. 16.* quamvis aliàs cuilibet liberum esset illam colligere, ex deductis in hac materia nivis per Gizzarell. & add. *dec. 34.* Fontanell. *decis. 150.* Barbat. *de divis. fructuum cap. 17. num. 124.* Rota in Tolletana nivis coram Celfo *inter suas decis. 114. alias dec. 116. part. 11. recent.*

9 **P**ro hujusmodi onere seu officio assumendo Princeps vel Civitas, de suo antiquitus hujusmodi Officiali seu appaltatori hoc onus cum jure privato assumendi quamdam subventionem dare solebat, unde inter onera publicæ id computabatur; Hodie autem, cum luxu nimium excreto, ac etiam quia in aliquibus regionibus experientia probavit id nimium salubritati conferre, magnus ac popularis iste usus effectus est; Hinc sequutum est, Principem, vel Civitatem notabile emolumentum ex isto appaltu reportare, non inde tamen inferri potest, ementes nivem à dicto appaltatore, aliquod vectigal subire, quia revera id quod solvitur, est pretium materiæ humano usui præ-

præcisè non necessariæ, ut sunt panis, vinum, caro, sal, & similia, quo casu monopolium seu jus privativum contineret vectigal consistens in eo majori pretio accidentali, quod ultra consuetum intrinsecum, & connaturale pretium ita augetur, ex deductis in Veliterna panis *hoc eodem tit. disc. 61.*

10 **E**t quamvis Ganaverr. *d. decis. 16.* dubitatum fuerit, an illud emolumentum, quod ex appaltu nivis percipitur, dicendum sit vectigal de Regalibus pertinentibus ad Principem, nihilominus fundamenta, quæ ibi ex parte fisci deducebantur, non videntur relevantia, ut etiam exitus in eo casu comprobavit.

11 **P**rouit in eisdem terminis appaltus nivis, seu juris prohibendi, quod in eo concedit Princeps vel Republica, Magretus in *observationibus ad pragmaticas Siciliae* longè post hæc scripta editus in *præclud. quæst. 7. nu. 31.* referendo decisionem sequutam contra Cardinalem de Torres Archiepiscopum Montis Regalis, volentem introducere nivem in Civitatem Panormitanam, id adnotare videatur, tanquam consequentiam propositionis per eum firmatæ; ibidem *n. 15.* quod quando statutum est rationale, & est generale, ac publicum respicit utilitatem, ligat etiam clericos saltem vi directiva, quod reperit *n. 18 & seqq.* Atque *ex nu. 23. cum pluribus seqq.* inferit etiam ad provisiones circa Annonam, cum monopolio, seu jure privato, Nihilominus, pace docti amici, tales propositiones videntur parum probabiles, solumque id quod, laudabiliter quidem, per ecclesiasticos superiores toleratur circa hunc appaltum nivis cum jure privato non dependet ex dicta ratione, sed ex altera publici boni, ac naturalis dictaminis ita exigentium, cum aliis provideri non posset, cum publico præjudicio, etiam ecclesiasticorum, dummodo tamen sit pretium adequatum materiæ, habita ratione nedum expensarum, & incommodi, sed etiam periculi, tam circa materiæ liquefactionem, quam pro illis annis, in quibus propè civitates non ningeret, unde cum magno sumptu, & jactura oportet eam habere à longè, & vendere pro eodem uniformi pretio, ita ut non intret illud extrinsecum, seu accidentale pretium alteratum, sub quo implicitè vectigal inesse possit, ita per indirectum exigendum, ut agnoscat Magrett. *num. 37. & 40. cum seqq.* tunc enim casus esset extra dubitationem, quod ecclesiastica immunitas violaretur.

12 **I**ta pariter observabam exemplificari posse in Impressore Camerali simpliciter deputato ad imprimendum Constitutiones Apostolicas, edicta, bannimenta & alia ad principatum spectantia cui conceditur etiam jus privativum, tam circa præmissa, quam circa decisiones Rotæ, & alia forum concernentia in capitulis appaltus contenta, nam ob utilitatem impressori resultantem ex privato jure vendendi constitutiones, bannimenta, & alia hujusmodi, certam annuam pensionem pro hujusmodi officio obtinendo, adinstar aliorum appaltuum solvit, non inde tamen sequitur, ut id quod populus solvit pro hujusmodi scripturis impressis emendis, dicatur vectigal, vel species gabellæ, nisi quoties accederet notabilis alteratio, ita ut caderet contra distinctio utriusque pretii naturalis, & accidentalis, seu intrinseci, & extrinseci, ut cadit in sale, & similibus.

13 **C**redabant aliqui ex iudicibus, istud dicendum esse vectigal, moti ex verbis moderni Germani, Faust. in *consilio pro Brario class. 4. ordinat. 362. & class. 6. ordinat. 555.* ubi loquendo de hujusmodi constitutionum usu dicit per verba præcisa, quod non tantum summam utilitatem, præbent iter facientibus litterasque alicubi mittentibus, sed etiam non parvum vectigal fisco inferunt. Verum hæc videbatur satis levis difficultas, ex eo quod hujusmodi Doctor, grammaticali potius, quam legali elocutioni inhærendo, accipit vectigal pro quacumque utilitate, seu quocumque emolumento, eo modo, quo Cicero dixit, quod *parvissima magnum vectigal est.*

14 **I**n terminis autem legalibus istud vocabulum, in stricta, & præcisa significatione, importat solum illam quotam, quæ Principi solvitur pro introductione mercium, juxta terminos text. in *l. 7. & tot. tit. Cod. de Vectigal.* largè autem, & improprie usurpatur pro omnibus gabellis, & publicis oneribus, sed non inde sequitur, quod conveniat cuicumque Principis vel Reipublicæ emolumento; Unde propterea edocemur in hac legali facultate, præsertim in foro, adhibendam esse elocutionem nostrorum majorum, & Præceptorum Accur. Bart. Bald. & similibus, non autem, inhærendum rigoribus grammaticalibus.

15 **A**liqui magis solidè duas excitabant difficultates, unam, quod cum hujus Civitatis Episcopatum possederint aliqui Prælati, qui fuerunt Camerales, portum litterarum ex privilegio gratuitum habentes, idcirco ex hujusmodi accidentali circumstantia potuerit induci hæc observantia; Et alteram, quod cum officium sit de Regalibus Principis, cuius interest esse magis vel minus proficuum, non potuerint ejusdem officii pro tempore possessores, vel appaltatores in præjudicium Principis ignari, & non contentis, hujusmodi liberalitatem exercere, eodem modo, quo habemus de arrendatoribus, seu conductoribus decimarum & similibus præstationum, non præjudicantibus locatori, ex eo quod ab aliquibus decimas vel jura exigere negligant, Rota *decis. 22. part. 10. recent. & 242. part. 11. & sæpius.*

16 **I**ta mihi videbantur motiva legalia, præsertim secundum, quod fatebar magni ponderis, sed dicebam, quod postea, ut casus non comprehenderetur sub constitutionibus revocatorie tollentibus etiam immemorabilem, illoque remanente in terminis juris communis, utrumque obiectum sublatum remaneret ab immemorabili, cuius natura est non dari principium; Unde quoad primum motivum, Aut de hoc principio constabat, & improbabilis reddebatur immemorabilis, Aut non constabat, & motivum cessabat ex facto; Et quoad secundum, Aut Episcopus cum suis requisitis bene probaret immemorabilem, aut non, si non probaret, profitebar ex hoc motivo dare manus, & si probabat, allegari poterat quicumque titulus melior de mundo, etiam contractus correceptivi cum ipso Principe, cum iste sit præcipuus ac peculiaris immemorabilis effectus; Ideoque reflectendo ad veritatem, solum gravamen consistere videbatur in denegatione facultatis probandi, quod factis probationibus de his videndum esset.

ANNOT. AD DISC. XLVI.

Cum plur. seqq.

S U M M A R I U M.

- 1 *De vectigalibus in genere, & quæ sub eorum nomine videntur.*
- 2 *De impositione vectigalium, & de regalibus.*
- 3 *De exemptionibus, & franchitiis.*
- 4 *De modo collectandi.*
- 5 *De defalchis.*

EX hoc discursu usque ad 104 inclusivè, agitur de materia Vectigalium, sub quorum genere, juxta communem practicum usum loquendi, veniunt non solum ea, quæ proprie sunt vectigalia, sub nomine Dohanæ, vulgò explicari solita, sed etiam Gabellæ, Collectæ, Datia, contributiones, & familia onera publica, super quibus, pro frequentiori praxi, tres controversiarum species cadere solent. Primò nempe, super facultate indicendi hujusmodi onera, cum regulariter id sit de Regalibus, ut advertitur *tit. de feudis disc. 63. & 64.* & alibi; ideoque, neque per Communitates sine Principis licentia imponi possunt; Verum desuper certa regula generalis, ubique applicabilis statui non potest, ob diversas Regionum, & Principatum leges, vel consuetudines; Secundò super exemptionibus, & franchitiis, præsertim Ecclesiasticorum, & aliorum, & de his ultra deducta in supra allegatis discursibus *hoc tit. agitur in Miscellan. Ecclesiastic. lib. 14. disc. 2. cum pluribus sequentibus*, ubi reassumitur pene universa materia Immunitatis realis, idcirco ibi videri potest, cum recensentur etiam deducta in hoc titulo; Et tertio super modo collectandi, vel exigendi hæc onera, atque pariter in hoc certa regula statui non potest, cum totum pendeat ex singulorum casuum particularibus circumstantiis.

Reliqua veto in his discursibus contenta super defalchis, quæ per Appaltatores vectigalium, & gabellarum peti solent, & de quo etiam agitur infra *disc. 159.* percutiunt potius materiam locationis, & conductionis, in cuius peculiari sede, seu litulo, de hoc quoque agitur.

Super iis autem, quæ habentur in *hoc disc. 46. num. 2.* super actibus facultativis favore piæ causæ, habetur infra *sub tit. de Decimis, Oblationibus, & Elemosynis.*

SABINEN. EXEMPTIONIS, PRO COMMUNITATE ARCIS SEU ROCCHÆ ANTIQUÆ, CUM CAMERA

Casus decisus per Camera contra Communitatem.

De constitutionibus Apostolicis exemptionum, & franchitiarum revocatoris. Quando obstat, nec ne, An, & quando productio tituli exemptionis obstat prescriptioni immemorabili, illamque cessare faciat tanquam ex apparente initio. Exemptionis privilegium ab oneribus, quando dicatur ex causa meritoria & onerosa, ita ut non cadat sub generali revocatione. Etiam exemptio suffragetur pro oneribus impositis ex magna necessitate. Verbum fodrum quid significet.

S U M M A R I U M.

- 1 Adli series. De veritate consuetudinis immemorabilis ut allegari possit quicumque titulus de mundo melior. 2 Negativa solutionis gabellarum probatur ex inspectione librorum. 3 Requisitionem immemorabilis est, ut non constet de initio. 4 Quando productio tituli operetur restrictionem, ac excludat contrariam immemorabilem. 5 De qua mala fide intelligat jus Canonicum impediens prescriptionem. 6 Quando privilegium, & immemorabilis sint compatibilia. 7 Consuetudo stare potest pro interpretatione privilegii, vel e contra. 8 Potest etiam consuetudo operari in eo, quod non continetur in privilegio. 9 An, & quando ad effectum prescribendi exemptionem a gabellis requiratur scientia Principis. 10 Scientia officialium sufficit. 11 Quid significet fodrum seu fodrum. 12 Exemptio a gabellis non suffragatur pro illis que imponuntur pro casibus extraordinariis pestis vel belli. 13 Quod declaratur. 14 A constitutionibus revocatoris exemptionum etiam de jure intelligitur excepta exemptio ex causa onerosa. 15 Quando dicatur causa onerosa.

D I S C. XLVII.

Castrum dirutum Arcis seu Rocchæ antiquæ nuncupatum, Nicolaus Secundus quibusdam ad reedificandum concessit, cum solo onere ipsius & successoribus juncto, solvendi Romanis Pontificibus, juxta eorum possibilitatem, quoddam tributum, ac præstandi seu faciendi fodrum, cum promissione in reliquis liberationis & exemptionis à quacumque molestia, quod privilegium confirmatum fuit à duobus Alexandris III. & IV. Gregorio XI. Innocentio IV. Urbano VI. Bonifacio VIII. Pio V. Gregorio XIII. Atque observantia dedit, quod ab ipso initio reedificationis usque ad Pontificatum Innocentii X. istud Castrum reputatum semper fuit exemptum ab oneribus Cameralibus, aliisque gabellis, & impositionibus.

Cum autem circa finem Pontificatus Urbani VIII. ob belli necessitates, impositæ fuissent gabellæ, ita nuncupatæ, juli macinatus, & quaterni carnis, Innocentius verò successor, ampliolem Constitutionem edidisset revocatoriæ quarumcumque franchitiarum, & exemptionum, illis exceptis, quas ex causa verè onerosa justificarentur in Camera concessas fuisse; Hinc proinde dictarum gabellarum Appaltator molestare cœpit istam Communitatem, cujus imprudens procurator, ad molestias evitandas, dictum originale privilegium cum prænaratis confirmationibus produxit; Unde assumpta disputatione in Camera, Ego & cæteri pro Communitate scribentes, agnoscentes privilegii fundamentum satis debile, vel ob superventas constitutiones revocatorias, Pauli V. & Urbani VIII. & dictam ampliolem Innocentii, vel quod privilegium non haberet verba tam ampla, quod aptum esset importare exemptionem à gabellis, quas ob insolitas, & urgentes Sedis Apostolicæ necessitates imponi contingeret, Oportunum credidimus recurrere ad probationem immemorabilis per dictas constitutiones præservatæ, & cujus principalis operatio est, tribuendi facultatem allegandi quemcumque

titulum de mundo meliorem, etiam contractus, & causæ onerosæ, & correspondentiæ juxta glof. finalem in cap. 1. in aliquibus versis. quia Clerici de Decimis, & in cap. super quibusdam, §. præterea de verbum significatione, ac firmant communiter scribentes, de quibus Roland. conf. 66. nu. 4. lib. 2. Menoch. lib. 3. præsumpt. 131. n. 44. Buratt. decis. 673. in fin. & cæteri latè deducit d. decis. 101. par. 10. recent. Dicitur que consuetudinis probatio, vel magnus fumus pro remissoria etiam in executivis concedenda, deducebatur ex inspectione librorum super exactationibus onerum, & gabellarum, ex quibus probari exemptionem, seu solutionis negativam, eo ipso quod in eis non reperitur scriptum firmant Bart. in l. 1. C. de exact. tribut. lib. 10. & cæteri collecti per Fabium de Anna conf. 59. n. 56. Capyc. Latr. conf. 68. n. 10.

Verum se acriter opposuerunt Camerales concessioni dictæ remissoriæ, ratione irrelevantiæ seu improbabilitatis, quasi quod per productionem privilegii, Communitas se restrinxerit ad illum titulum, ac docuerit de initio, ex quo cessat immemorabilis, cujus præcipuum requisitum est, initii negativa, sive incertitudo ex cumulatis per add. ad decis. 14. part. 3. recent. n. 52. & seqq. Beneventana jurisdictionis 13. Maii 1652. coram Zarata sæpius confirmata, ubi latè de ista conclusione regulariter vera, & recepta.

Assumpta proinde fuit disputatio super hoc puncto, An scilicet dictorum privilegiorum productio obstatre immemorabili, ejusque effectus, & operationes tolleret. In qua disputatione dicebam scribens pro Communitate, conclusionem ut tituli productio importare dicitur restrictionem ad illum utpotè meliorem, ac inducere præsumptionem exclusivam alterius validioris, qui vigore immemorabilis allegari potest, non ita simpliciter, & absolute procedere, sed multa desiderari requisita ad effectum ut illa procedat, inter quæ illud est præcipuum, quod productio facta sit ab ipsomet principali, sive à procuratore cum speciali mandato ad illam faciendam, ex ea potissima ratione, quod non potest plus operari tacitum quam expressum; unde quemadmodum expressa voluntaria confessio procuratoris ad litem generaliter deputati non præjudicat principali, ita minus tacita ex productione resultans, ut in specie advertit Rota apud Gregor. decis. 467. num. 11. Buratt. decis. 294. num. fin. decis. 44. part. 10. recent. num. 9. in quibus concordantes.

Adversus hoc motivum respondebant Camerales, satis constare de mandato speciali ad producendum ex qualitate scripturarum, quæ tanquam originales non potuerunt aliunde haberi per procuratorem, quam ab ipso principali, ut in specie apud Gregor. & add. decis. 331. num. 12. Add. ad Buratt. decis. 294. Replicabam tamen non negari penes Communitatem adeffè ista privilegia, data procuratori ad propriam instructionem, sive etiam ad effectum illa ostendendi Superioribus, ad probandum qualiter hujus Castri alii diruti, & per incolas reedificati, aliaque proficua, & oportuna in eis contenta deducendi, non autem ad illa producendum tanquam titulum restrictum, & meliorem, alterius validioris exclusivum, cum jure probari non videatur, ut per traditionem scripturarum, & jurium per principalem factam ejus procuratori vel sapienti, ut meliora eligat & consulat, resultare dicatur mandatum speciale ad faciendum illorum productionem, ex qua effectus adeo præjudicialis resultat, præsertim cum agatur de Communitate, cujus Administratores, qui hujusmodi scripturas procuratori dederunt, non possunt ita corpori administrato præjudicare ac animum declarare, sicut quilibet privatus, qui sit in causa principalis potest in ejus præjudicium facere, Unde propterea dicebam, auctoritates de privato, & principali colligantur in proposito loquentes, non de facili applicandas esse hujusmodi corporum politicorum Administratores, qui non principales, sed procuratores potius censendi sunt.

Præterea tunc tituli productio, quamvis ab ipso principali facta, immemorabilem excludit, quando titulus est aperte vitiosus, peccans in forma, vel in potestate, quia nempe sit concessio spiritualium facta per laicum, cum similibus, juxta casum text. in cap. Dudum de Decimis, à quo dicta conclusio trahit originem, ut advertunt Bal. de præscriptionibus 2. part. 3. part. principalis quæst. 3. nu. 23. bene Lanar. conf. 94. nu. 3. Capoblan. de Baronibus tom. 1. pragmat. 11. nu. 148. Atque de tituli infectione seu vitio constare debet, per probationes veras & certas, non autem dubias vel præsumptas, ne detur præsumptio præsumptionis, ut advertit Capoblan. eod. in d. tom. 2. cap. 7. n. 6.

Ideo enim titulus infectus, & vitiosus excludit præscri-

ptionem, quia ejus scientia, & retentio juxta conf. 96. Geminiani inducit malam fidem, qua concurrente, nunquam ex jure dispositione canonice datur præscriptio, juxta notum text. in cap. fin. de præscript. cujus tamen dispositio procedit in mala fide vera, & positiva, non autem in ficta, & præsumpta, in qua juris civilis dispositionem immutatam non esse, firmant alii allegatis Covar. in cap. possessor part. 2. §. 8. nu. 3. & cæteri per Rotam decis. 270. nu. 10. part. 6. recent. ubi quod respectu malæ fidei præsumptæ nulla est differentia inter jus civile, & canonicum, quæ infectio in proposito prætendi non poterat, cum ageretur de privilegio concessio per legitimum Pontificem, de cujus potestate non est dubitandum, Accedentibus præsertim adeo justa causa, & tot successorum Pontificum spatio annorum 500. & ultra, expressis, vel tacitis approbationibus, & cujus privilegii tenor observatæ exemptioni generali non adversatur, unde motivum infectionis, ex eodem titulo resultantis, omnino cessare videbatur.

Ita dicebam, tunc dictam conclusionem procedere in præjudicium consuetudinis seu prescriptionis immemorabilis, quando privilegium, & præscriptio ad invicem non compatiuntur sed pugnant, ita ut, dato privilegio seu alio titulo, impossibile sit dare prescriptionem, secus autem accedente utrisque; tituli incompatibilitate, quia nempe præcedente immunitate ex immemorabili resultant, obtentum etiam postea fuerit privilegium, quod obtineri potuit ad majorem corroborationem, & firmitatem, non exclusio prioris jure per immemorabilem jam questio; Sive etiam quod post privilegium, alter titulus ex causa onerosa allegatur, post lapsum centenariæ vel immemorabilis allegabilis, nisi constet in hoc centenarij vel immemorabilis temporis intervallo, vigore primi tituli seu privilegii, & non alijs possessum fuisse, cum non sit prohibita titularum multiplicatio, atque concursus privilegii & prescriptionis, quoties possunt stare simul, ut ex mente textus in c. auditis de prescriptionibus, & glof. in cap. nullus de regulis juris in 6. Abbas in c. Abbate n. 12. de verborum significatione, & cæteri, de quibus optime in materia Lanar. d. conf. 94. n. 1. & seqq. Capyc. Latr. consulti. 2. n. 23. & plenè ac magistraliter Rot. decis. 218. n. 7. & seqq. par. 6. recent. dec. 29. part. 7. & dicit. 101. part. 10. recent. & in aliis.

Immemorabilis enim, etiam si posterior sit privilegio (ut in præfenti erat, cum privilegium patum sit in ipso initio renascentis Oppidi seu Castri) concurrere potest cum privilegio ad plures effectus, præcipuè ad illius confirmationem, nam si illud infringi possit, remanet præscriptio Abbas in cap. Abbate nu. 12. Sive ad interpretationem, vel ampliacionem, quod scilicet si privilegium est dubium, illud interpretationem recipiat ab antiquissimis, & immemorabilis temporis consuetudine, & observantia, ut generaliter idem Abbas ubi supra, Bur. in c. diligenti in fin. de præscriptionibus, & cæteri communiter in c. cum dilectus de consuetudine, & observat Rot. d. decis. 228. n. 17. part. 6. & in his terminis specialibus, Bart. conf. 59. n. 6. Franc. decis. 56. n. 6. & 10. Capyc. Latr. consulti. 2. n. 15. & 16. consulti. 48. n. 4. Unde cum privilegium Nicolai, litteraliter, & explicitè non contineat exemptionem à gabellis, & oneribus Cameralibus (tunc ut probabilis est ignotis) sed dicat, quod hujus Castri habitatores ab omni infestatione quieti, & ab omni molestatione securi erunt, de quibus verbis tanquam æquivocis, dubitari potest, an intelligatur de molestiis illicitis, & de facto, vel de illis licitis, quæ nomine Principis, & onerum, & gabellarum exactioe tribuuntur, idcirco rectè intrare potest præscriptio concedens, id quod privilegium non tribuit, seu verius declarans ac interpretans privilegium dubium.

Aliud enim est agere de præscriptione ejus, quod in privilegio continetur, aliud verò de præscriptione illius pluris quod in privilegio non continetur, in primo enim casu facilius intrat contraria conclusio, secus autem in secundo, quia cessante incompatibilitate, prohibitum non est, ut id quod à privilegio non conceditur, per prescriptionem fuerit acquiritum, ut bene Lana. conf. 94. n. 5.

Replicant Camerales, hujusmodi prescriptionem Camerae juribus præjudiciali, induci non potuisse, sine Papæ scientia, sine qua, ejus tacitus consensus vel approbatio dari non potest; Sed facilis erat responsio, siquidem id rectè procedit in ordinaria præscriptione 30. vel 40. annorum, secus autem in centenaria, vel immemorabili, quæ inter alios effectus, illum operatur, ut Principis scientia non requiratur, vel eam præsumere faciant Item. in c. 1. §. Præterea de probata feudi alienat. per Feder. Capoblan. d.

pragmat. 1. de Baronibus n. 220. & in terminis præscribendi pedagia Balb. de præscriptionibus 2. part. 3. part. qu. 6. n. 22. quia dato hujusmodi temporis intervallo, inexcusabilis est saltem scientia officialium, ex qua illa ejusdem Principis resultat, ut in terminis, post Gutierrez & alios, Francus dec. 56. num. 10. in fin.

Obijciatur etiam ex parte Cameralium, de incompatibilitate inter privilegium, & prescriptionem, quasi quod in eodem privilegio expressè demandaretur onerum solutio, dum in eo dicebatur quod futuri hujus Castri incolæ facere deberent fodrum, sub quo vocabulo quæcumque onera, & gabellas contineri dicebant; Sed pariter satis facilis erat responsio, hoc enim fodri, seu foderi vocabulum, in jure communi, atq; apud antiquos linguæ latinæ professores ignotum, ex barbara Longobardorum loquutione originaliter habetur in cap. sententia versis. nobis autem intrantibus Lombardiam, de pace Constantiæ, illudque juxta ejusdem textus intellectum passim usurpantur pro annonæ militari, seu pro ea frumenti aliarumque frugum præstatione, quam populus Imperatori seu Regi Italiam intranti solvere tenebatur, ut ex Sigonio, & aliis Calvin. in lexicon verbo fodrum, & Laurentium in Amaltea Onomastica verbo foderum, quod etiam ex nostris probare videtur Cravert. conf. 29. 4. in principio, ubi agit de concordia inter duas Communitates super exemptione à collectis, & oneribus ordinariis, & extraordinariis per verba satis generalia importantia quarumcumque gabellarum, & onerum speciem, quibus deinde additur etiam conventio super exemptione à contribuendo pro fodro annuo debito Domino loci, & sic istud vocabulum capitur pro certa annuali præstatione determinato tempore faciendi, ut quid distinctum ab oneribus, collectis & gabellis; Et nihilominus dicebam sufficere, quod hujusmodi vocabulum per se necesse non importet alia onera, ut vel deferendum sit observantia tanquam interpreti, vel tollatur incompatibilitas, seu mala fides positiva resultans ex scientia, & retentione privilegii expressè continentis contrarium ejus, quod præscribi prætendebatur, juxta d. conf. Geminiani. 96. cum mala fides debeat esse vera ut supra.

Demum obijciatur quod exemptionis privilegium generaliter concessum, intelligendum esset de gabellis, & muneribus ordinariis, non autem de extraordinariis, quæ præsertim ex causa belli, vel simili urgenti, & insolita imponuntur ad notata per DD. in l. si ex toto, §. 1. ff. de legatis 1. sed in hoc repetebatur principium circa immemorabilem, ista enim data, cum allegari possit quicumque titulus de mundo melior, & alleganti bene visus, idcirco rectè poterat dici, quod sub conventionem correceptiva etiam de hac onerum specie actum esset.

Accedente etiam observantia, dum ex chronicis doceatur, Sedem Apostolicam circa temporalia fuisse retroactis temporibus in longè majoribus angustiis, & nihilominus nunquam istam Communitatem gravatam fuisse ad solutionem onerum, ex bellorum, vel aliorum urgentium necessitatum causa impositorum, Considerando potissimè calamitosa tempora Alexandri III. qui tamen hujus Communitatis privilegia approbavit; Ac etiam quia conclusio de exemptione non suffragante in casu magnæ, & insolite necessitatis, procedit, ubi alijs imminente necessitati consulti non potest, ut alijs allegatis Burat. dec. 391. n. 9.

Subjungebam etiam ex parte Communitatis, quod ubi immemorabilis cessaret, atque cum solis privilegiis procedendum esset, capiendum solum præscriptionem tanquam eorumdem privilegiorum observantiam, & interpretationem, adhuc revocatoriæ constitutiones non obstant, stante causa onerosa, quæ in eisdem constitutionibus litteraliter excipiunt, ac etiam de jure excepta intelligitur, Cyriac. 16. contro. 154. num. 17. Rota in d. decis. 101. part. 10. recent. nu. 30. & in terminis privilegii exemptionis gabellarum, Othobon. dec. 229. num. 19.

Causa onerosa videbatur certa ob reedificationem Oppidi seu Castri jam diruti per incolas sub hac lege, cum sumptu & incommodo, tanquam ex contractu reedificati, cum alijs non reedificasset, Unde locus, quem tanquam dirutum Sede Apostolica amplius non habebat, ita ab istis acquisivit, ideoque dicitur causa merè onerosa, & correspondenti, ut in his terminis Bart. conf. 59. Aretin. conf. 125. nu. 10. cum seqq. Decian. conf. 2. n. 8. lib. 1. Quod in simili habemus de jure patronatus, quod ita ex causa onerosa acquiri dicitur per novam Ecclesiæ constructionem, ac per antiquæ penitus dirutæ reedificationem ad nonat. in c. 3. de jure patr. & in sua materia sub tit. de jur. patr.

His non obstantibus denegata fuit remissoria, præsupponen-

ponendo inmemorabilem esse improbabilem, stante initio Privilegii producti, ad quod proinde uti meliorem titulum, producentem se restrinxisse iudicatum fuit, illudque cadere sub Constitutionibus revocatorii; Qualia verò fuerint fundamenta, est incertum, cum Tribunal Cameræ non solet de suis resolutionibus publicas rationes reddere, ut ex laudabili stylo facit Rota; Visa fuit tamen satis rigorosa resolutio, violando immunitatem, quæ potius nativa, quam dativa dici poterat, dum ab initio ipsius renascentis Oppidi orta fuit, ac spatio annorum 500. & ultra, cum approbatione tot Pontificum observata, præsertim cum contineret satis modicum Cameræ præiudicium, stante loci exiguitate, itaut onera per ipsam solvenda modicæ considerationis essent quoad Cameræ levamen, maxima verò viderentur quoad ipsos incolas ob loci paupertatem; Omnis autem ulterius defensionis spes deinde cessavit ob superventam aliam constitutionem revocatoriam Alexandri, per quam etiam inmemorabilis fuit sublata.

ANNOT. AD DISC. XLVIII.

DE operatione, & effectibus centenariæ possessionis, & an, & quando illi obstat initium vitiosum, quod resultat ex productione tituli, ad quem tanquam meliorem, possessor se restrinxisse censetur, videnda sunt deducta sub tit. de Alien. & contract. probib. disc. 3.

Et circa consuetudines revocatorias franchitiarum, & exemptionum, illis exceptis, quæ concessæ fuerint ex causa onerosa, & contracta correlative, conferunt, quæ habentur sub titulo de feudis disc. 63. ubi de illis, vel oneribus, quæ sub istis Constitutionibus non cadunt.

SPOLETANA ONERUM, PRO HÆREDITATE JOANNIS DE CUPPIS, CUM COMMUNITATE MONTIS FALCHI.

Casus disputatus in Congregatione boni Regimini, pendet in Rota.

An Ratiocinators Cameræ gaudeant exemptionibus Cameralium ab oneribus, & gabellis, Et de materia præscriptionis à gabellis, & oneribus decursis quomodo, & per quantum tempus inducatur.

SUMMARIUM.

- 1 **F**acti series.
- 2 Ratiocinators Cameræ seu Computi & sunt familiares Papæ, ac exempti ab oneribus, & gabellis.
- 3 Possessio exemptionis per 30. annos illam inducit in futurum.
- 4 An ista conclusio procedat in statu Ecclesiastico, & de ratione dubitandi.
- 5 De quinquennali præscriptione gabellarum quando procedat.
- 6 Onera Cameralia dicuntur species decime solvendæ Principi ex fructibus bonorum.
- 7 Bona vel non mala fides sicuti excusat à fructibus consumptis ita à gabellis, & oneribus non solutis.
- 8 Idem in decimis spiritualibus.
- 9 De ratione ob quam bona fides excusat ab oneribus præteritis.

DISC. XLVIII.

Olim Pompilius de Cuppis, & successivè Joannes ejus filius, per multos annos usque ad obitum, laudabiliter obtinuerunt officium Ratiocinatoris Cameræ Apostolicæ vulgò *Computista* nuncupatum, cum brevibus Apostolicis eorum deputationis, per quæ conceduntur consulta privilegia, emolumenta, immunitates, & exemptiones, Unde cum ex constitutionibus Apostolicis, Officiales Camerales exempti essent à quibuscumque vectigalibus, gabellis, & oneribus, etiam Cameralibus, idcirco præfati de Cuppis, utpotè sub Cameralium genere venientes, dicta franchitia potiti sunt in omnibus, etiam in Urbe, & in dohana, quæ omnium rigorosius exigitur, & præsertim à contributione onerum Cameralium, aliàs debitorum Communitati Montis Falchi, pro bonis stabilibus in eo territorio possessis.

Defuncto Joanne, filii minoribus, & pupillis superstitibus, dicta Communitas istos pulsavit in Congregatione boni regimini ad solutionem onerum pro toto tempore decursu, etiam viventibus dictis Pompilio, & Joanne, quos prætendebatur non esse exemptos, neque venire sub nomine, & genere Cameralium, stante constitutione 28. Urbani VIII. revocatoria omnium franchitiarum, & exem-

tionum, excepta illa Cameralium sedentium, sub quibus dicebatur non venire Ratiocinators dictam qualitatem sedendi in Camera non habentes, & cum hoc fundamento, non attentis inferius deducendis, Congregatio processit ad condemnationem, Unde habitus fuit recursus ad Signaturam gratiæ, quæ gustato gravamine commisit causam in Rota, ubi pendet absque prosecutione, itaut silentium fortè, reorum victoriæ æquipolleat.

Quatenus autem ex parte Communitatis actricis prosequatur iudicium, cum sensu etiam veritatis, credebam omninò contrarium esse resolvendum, ex solo motivo facti, competentis scilicet franchitiarum Ratiocinatoribus, dicta constitutione non obstante; Licet enim Ratiocinators non sedeant in Camera unde satis probabiliter dubitari posset, an venirent sub dicta exceptione Cameralium, Attamen eadem constitutio excipit etiam Papæ familiares, & commensales, quales dicendi sunt Ratiocinators, qui ad instar familiarium, & commensalium Palatii Apostolici in rotulo descripti sunt, habentes, non solum portiones panis & vini, sed etiam pecuniam pro ferculis, aliisque ad mensam necessariis, unde non videtur dubitandum de vera familiaritate, concurrentibus omnibus ejus requisitis, de quibus non semel habetur occasione reservationum sub tit. de Beneficiis.

Cæterum, circumscripto etiam isto motivo, atque admissio quod de stricto jure Ratiocinatoribus utpotè in Camera non sedentibus dictam franchitiæ privilegium non competeret, adhuc tamen pro Cuppis scribens dicebam, antiquam, & continuatam contrariam observantiam, etiam Urbis, absque dubio causasse in supradictis Pompilio, & Joanne justam credulitatem, quod tanquam Officiales Camerales essent exempti, unde propterea fuerint in bona fide, qua posita, & concurrente possessione annorum 30. & ultra, sequitur non posse amplius molestari, quia possessio exemptionis per spatium 30. annorum inducit illius præscriptionem, non solum de præterito sed etiam de futuro, itaut bona, quæ per tantum tempus exempta fuerunt remaneant de jure perpetuo talia, ex deductis per Eugen. conf. 92. n. 25. & segg. vol. 1. Surd. conf. 334. n. 10. Capyc. Latr. consult. 68. n. 4. & segg. Farinac. q. 173. n. 101.

Et licet hæc juris propositio in Statu Ecclesiastico suas graves patiatur difficultates, eamque dicta Congregatio non admittat, ob secretum irritans contentum in Constitutionibus Apostolicis exemptionum revocatoriarum Pauli V. & successorum, per quod inficitur quæcumque contraria possessio, Nihilominus id recipiendum esse dicebam pro impedienda libertate honorum in futurum, pro quo tempore Communitas pro oneribus Cameralibus habere dicitur jus reale successivum, secus autem ad inducendam liberationem personæ pro tempore decursu, ad quem effectum, etiam solum lapsus quinquennii sufficere, cessante dolo, firmant text. in l. 2. C. de publicanis ubi DD. de quibus Guttier. de gabellis q. 119. nu. 4. Ferret. eod. tract. n. 253. Farinac. d. qu. 173. n. 49. de qua tamen quinquennali præscriptione quomodo, & quando procedat particulariter habetur in Romana fraudatæ gabellæ hoc eod. tit. disc. 69.

Verum neque videbatur opus esse immorari in lapsu temporis, & in beneficio formalis præscriptionis, cum hæc procedant, ubi agitur de præscriptione juris clari, & in casu quo non dubitetur onera solvenda esse, secus autem ubi observantia deducitur tanquam interpretativa potius quàm præscriptiva, quia tunc sufficit ita quandoque servatum esse, juxta distinctionem receptissimam, & in foro quotidianam.

Propterea cum ex præmissis negari non posset dictos Pompilium, & Joannem fuisse in bona, vel saltem non in mala fide, id sufficere dicebam ad effectum; de quo agebatur; Hujusmodi enim onera Cameralia utpotè per æs, & libram ex bonorum fructibus supportanda, continent in effectu quandam decimæ, seu tributi speciem, quæ Principi debetur ex bonorum fructibus, adinstar decimæ spiritualis ad text. in l. unica, C. de annoniis, Bart. in leg. interdum, §. quoties, ff. de publicanis, & ceteri apud Surd. conf. 146. n. 6. Guttier. de gabellis q. 1. & habetur in præcedentibus, & sequentibus hoc tit. pluries deductum, itaut ex octo, vel decem uncis, seu portionibus fructuum, quos bona producant, unam per æquivalentes capere dicatur Princeps, reliquæ remaneant penes dominium, qui ubi scit ad hujusmodi onera teneri, in mala fide dicitur, integros fructus percipiendi, & consumendo cum percipiat portionem, in effectu non suam, ac propterea, consumptione non obstante, remanet debitor, per quinquen-

nii lapsum non excusabilis, cum dicta conclusio de quinquennio procedat in diversa specie gabellarum diversam habentium rationem, ut infra in dicta Romana fraudatæ gabellæ disc. 69.

7 Secus autem ubi bona fide, vel cum non mala diftos fructus consumpsit in currentes, & quotidianos usus, itaut ex eis non sit effectus locupletior, ut in præsentia, quia si non dominus percipiens fructus ex re aliena, quam bona fide, non mala creditur suam, urgeri non potest ad restitutionem consumptorum ex deductis per Gregor. & Adde. decis. 74. Burat. & Add. dec. 184. & alios passim, multo minus ille, qui verè est dominus, & consumpsit fructus rei suæ, non facta detractioe quoræ destinatæ publicis oneribus, à quibus bona fide credebat se esse exemptum.

8 Quod in dies habemus in praxi in materia decimarum non solum per Regulares, vel alios præterentes vigore privilegiorum, seu præscriptionis se exemptos, quia licet ad instantiam Curati, vel Episcopi declaratum sit, privilegium vel præscriptionem non suffragari, ut non semel habetur in sua materia sub tit. de decimis, nunquam tamen auditum est, sequuntur esse condemnationem, nisi à die motæ litis, seu alterius actus æquipollentis, ex quo mala fides inducitur sit, idèque non verfabatur in terminis præscriptionis onerum, & gabellarum, quæ aliàs certitudinaliter debentur.

9 Atque ultra Juris regulares, id ad sensum probari dicebam & humana ratione, quia habens mille in reddito, si scit, ex istis solvere debere 100. Principi pro publicis oneribus, idèque sibi sola 900. expendibilia in suos usus remanere, curat se restringere, ac vivere eo modo, cum quo redditus sibi remanens sufficiat; E converso autem credens integra mille esse ad ejus liberam dispositionem, aliquantulum lautius vivit, ac aliquas facit expensas, aliàs non facturus, Unde iniquum esset, quod Communitate acquiescente, post longissimi temporis intervallum, cogi debeat, qui in bona fide versatus est, solvere una vice cum maximo incommodo ea onera, quæ aliàs singulis annis minutatim absque incommodo solvisset, quod utique omninò est irrationabile.

FERRARIEN. GABELLÆ CONTRACTUUM, PRO FRANCISCO RIBALDESIO APPALTATORE, CUM MARCHIONE MIROLO.

Casus decisus per Cameram pro Mirolò.

De Constitutione Urbani VIII. revocatoria exemptionum, An & quando comprehendat gabellarum moderationes jam concessas.

Et aliqua de non usu gratiæ, seu privilegii. Et quando contractus dicatur venditionis, vel permutationis, ad effectum gabellæ.

SUMMARIUM.

- 1 **C**asus controversæ.
- 2 Quando concessio in emphyteusum dicatur potius venditio.
- 3 Contractus regulatur à denominatione partium.
- 4 Potius attendi debet substantia voluntatis quàm verba.
- 5 Et ideo dicitur venditio, si talis est substantia, licet dicatur permutatio.
- 6 Quando dicatur potius permutatio quàm venditio.
- 7 De Constitutione Urbani VIII. revocatoria exemptionum, ejusque intellectu.
- 8 Gabella quando dicatur extincta.
- 9 De regula revocatoria unionum.
- 10 Lex nova, an & quando capiat præterita.
- 11 Voluntas Papæ desumitur ex usu, seu stylo datariæ.
- 12 Reformatio gabellæ, an importet novam impositionem.
- 13 Observantia in materia gabellarum est deservendum.
- 14 Quando decretum irritans impedit non usum.
- 15 Particulares non possunt præjudicare Communitati, & an exemptus solvendi gabellam sibi præjudicet.
- 16 Privilegia quando amittantur per non usum.

DISC. XLIX.

Cum in Civitate Ferrariæ ex antiquis statutis, pro quibuscumque contractibus quædam gabella solvi debeat, ut occasione illius percipiendæ ex venditione locorum Montium habetur supra in alia Ferrarien. hoc tit. disc. 42. Greg. XV. de anno 1622. eadem Civitate supplicante,

concessit Indultum, ut pro contractibus permutationum, hujusmodi gabella solvi non deberet pro eo bonorum valore, quæ invicem permutantur, sed solum pro ea rata, quæ in pecunia vel merce refunditur pro rerum permutatarum adæquatione, ita tamen quod hujusmodi gratia practitari non deberet, neque effectum sortiri durante appaltu tunc currente, duraturo usque ad ann. 1628. Cum autem de anno 1624. per Urbanum VIII. edita fuerit Constitutio 28. revocatoria quorumcumque privilegiorum, & gratiarum Cameræ præjudicialium super exemptionibus ab oneribus, & gabellis, atque quadriennio post Appaltator tunc existens, exactionem juxta antiquum morem continuaverit, hinc etiam per successores appaltatores, absque eo quod pro parte Civitatis de dicto Brevi Gregorii opponeretur, in eadem exactione continuatum fuit, Cùmque Marchio Mirolus plures inierit permutationum contractus, quorum uno, obtento ab altero contrahente conspicuo palatio, dedit quædam bona longè minoris valoris, ad cuius adæquationem refudit pecunias, & merces, & in altero dedit quædam bona sub titulo emphyteusis cum pacto francandi pro certo pretio ab initio constituto, ad rationem tot pro centenario, Appaltator autem eum congeret ad integræ gabellæ solutionem, ipseque prætenderet ad eam non teneri nisi ad formam dicti privilegii Gregorii XV. pro solo pretio refuso in pecunia, seu mercibus.

Hinc introducta lite, prius coram Camerario, deinde per appellationem in Camera, in utroque Tribunali decisum fuit contra appaltatorem, non deberi scilicet gabellam, nisi juxta modum in dicto Gregoriano privilegio præscriptum; Et quia per Cameram egi non solent decisiones, in quibus resolutionis ratio reddatur, incertum est, quibus fundamentis innixa sit decisio, quæ tamen mihi pro Appaltatore scribenti, etiam ad veritatem, seclusa clientis affectione reflectenti, non omninò satisfacit.

Dicebam enim, quod admissio etiam ex abundanti dicto privilegio Gregorii, adhuc tamen non eramus in casu permutationis, sed emptionis & venditionis, sub dictis permutationis & emphyteusis nominibus ad fraudandam gabellam palliatæ. Quatenus enim pertinet ad bona, quæ partes dixerunt dare in excambium sub titulo emphyteusis, videbatur istum contractum nullatenus adesse, nisi in solo nomine, in substantia verò esse emptionis & venditionis, stante pacto francandi pro certo pretio ab initio constituto, ut punctualiter firmant Franch. decis. 392. num. 2. & segg. & Merlin. decis. 210. numer. 7. qui alios cumulant, atque huic motivo nulla dabatur relevans responsio, undè in hac parte impericribabile remanet fundamentum, cum quo processum fuerit.

Quo verò ad alium contractum assertæ permutationis rei satis pretiosæ cum altera longè inferioris valoris, pro cuius adæquatione, pecuniæ & merces refusæ sunt, dicebam quod quamvis vera sit regula generalis, in qua præcipuum pro Mirolò constituebatur fundamentum, talem scilicet censerè debere contractum, qualem partes denominarunt ex deductis decis. 14. num. 4. & 10. num. 7. part. 6. recent. & in aliis frequenter sub tit. de emphyteusi, occasio ne inspicendi, an esset contractus emphyteuticus, vel censualis, aut perpetuæ locationis. Ea tamen de facili admittenda est inter ipsas partes contrahentes, non autem respectu tertii, cuius fraus, vel præjudicium admixtum esse potest. Tunc enim, non cortex & figura verborum, sed substantia veritatis attendenda est, ex punctuali theoria, Bald. in l. 1. num. 5. & segg. Cod. de verum permutatione, ubi habetur, quod si in instrumento per Notarium scribatur permutatio, & in effectu sit venditio, dicitur contractus venditionis, non autem permutationis, quam theoreticam in præcis terminis gabellæ sequitur Paulus de Castro in l. 1. num. 20. in fin. ff. de verum permutatione, cum quo pertransit Guttier. de gabellis quæst. 25. nu. 4. Et in proximis terminis laudemii solvendi pro venditione rei emphyteuticæ, sive ad effectum juris congrui cum similibus, cæteri communiter, de quibus Decius conf. 159. seu. 160. num. 2. bene Boer. decis. 144. Afflict. de Jur. protomis. §. 3. notabil. 9. n. 15. Corbul. de causis privationis ob alienationem limitat. 12. num. 9. Fulgin. de emphyt. tit. de alienat. quæst. 1. num. 255. & ceteri, ac generaliter, Mantica de tacit. lib. 2. num. 13. quia in puncto juris propositio est verissima, esset enim aliàs in libera partium voluntate, sub sola verborum figura tertio præjudicare, ac laudemii vel gabellæ solutionem eludere, sive jus retractus tollere.

Idèque sola difficultas consistere solet in facto, super congrua scilicet prædictæ theoricæ applicatione, circa quam distin-

distinctio adhibetur, quod aut res quæ permutantur non dantur æstimatæ, neque illarum pretium taxatur, sed propter inæqualitatem per unam partem refunditur pecunia vel alia merces, & tunc quicquid alicui variaverint, verior ac magis recepta opinio videtur, attendi debere præponderantiam, si enim major est pecunia, quam species, tunc potius emptio, & venditio, quam permutatio iudicanda est, juxta casum Decii dicto conf. 159. ut firmant Boer. decis. 144. Corbul. loco citato limitat. 12. nu. 6. & ampliat. 22. Fulgin. dicto titul. de alienatione quaest. 1. num. 72. & 254. Mantio. de tacit. lib. 23. titul. 28. nu. 76. & lib. 25. titul. 2. nu. 4. Dec. conf. 57. num. 34. vol. 3. Cyriac. contrav. 69. n. 12. & 16. & alii apud eosdem. Aut verò res, quæ permutari dicuntur, dantur hinc inde pro certo pretio æstimatæ, & tunc omnes concordare videntur, dici potius emptionem & venditionem, quæ ab æstimatione constituitur, ut per Mantio. Corbul. Fulgin. & alios supra citatos.

In quorum utroque casu versabamur, quia rerum permutatarum pretium inter partes constitutum fuit, pecuniæ autem, gemmæ, & merces pro pretii adæquatione, ut vulgo dicitur pro refuso datæ, præponderabant valori speciei, quæ dicitur permutata, cum longè excederent illius medietatem, ex qua defumitur præponderantia, ex his, quæ habentur in materia jurispatronatus ex privilegio ob dotis augmentum ad regulandum, an sit ex gratia vel iustitia in Lucana Prioratus & in aliis sub tit. de jurispatron. Et hoc secundum fundamentum solidum, & tutum credebam, quasi quod illa modici valoris species, pro pallio & in fraudem gabellæ adjecta sit.

Accedente potissimum alia circumstantia æstimationis, quæ insimul unita magnificanda est, quamvis de ea sola & simpliciter sumpta satis probabiliter sit dubitandum, cum æstimatio fieri possit etiam improprie, ad sciendum nempe rei valorem, & ad effectum regulandi peræquationem, juxta terminos quos habemus in materia dotis æstimatæ, nam alia est æstimatio vera, & propria, quæ importet venditionem, alia verò impropria, quæ fiat ad sciendum valorem pro regulanda congruitate, vel lucro, quæ non operatur hunc effectum, itaut etiam retentis terminis privilegii, viderunt illud in proposito casu non suffragari.

Verum neque de dicto privilegio videbatur habendam esse rationem, stante superventa, ante illius effectuationem, dicta Constitutione revocatoria Urbani circa quam, ex alia parte opponebatur, eam tollere privilegia super exemptionibus & franchitiis à gabellis, & oneribus jam existentibus, non autem reintegrare gabellas in toto vel in parte jam extinctas, in quibus terminis versari dicebatur, quia per dictum breve Gregorii, gabella contractus permutacionis intra strictos ejus limites commutandi speciem, extincta & abolita fuerat, & cum hoc fundamento, quantum defumi potuit, Judices processerunt.

Quod esse considerabile admittebam, quoties Breve ante dictam Constitutionem revocatoriam suum effectum sortitum esset, itaut quando Constitutio supervenit, invenisset respectu hujus contractus gabellam jam extinctam & amplius in rerum natura non existentem. Sed punctus difficultatis erat in defectu applicationis motivi ad factum, quia ex eodem indulto liquet, hujusmodi gabellam durare debere durante appatu tunc currente, terminando de anno 1628. unde interim, ac de tempore quo dicta Constitutio supervenit, gratia erat ineffectuata, & gabella durabat, eratque in rerum natura, quod implicat cum extinctione, ideoque rectè convenire observabam terminos regulæ revocatorie unionum effectum non sortitatum.

Ideenim dicta regula non capit uniones effectuatæ, quia beneficium unitum, jam extrinctum est, neque amplius in rerum natura existit, tanquam effectum prædium Ecclesiæ, cui facta est unio, unde propterea de privatione ad habitum non datur regressus, secus autem si unio effectum sortitura sit post certum tempus, sive post mortem beneficiati, quia interim beneficium dicitur existere, neque ab instanti unionis extinguitur, sed solum unio continet futuram extinctionem statuto tempore sequendam ex deductis per Caval. decis. 403. & est receptum apud beneficialitatem ut habetur in sua materia sub titul. de beneficiis in Sorana Beneficiorum, & in aliis.

Ad hujusmodi obiectum tollendum, deducebatur per alteram partem firmata apud Lotter. de benef. lib. 1. quaest. 29. n. 29. & 30. ubi ex Oldrad. conf. 223. nu. 7. & 8. habetur posse stare simul, ut gratia dicatur statim effectuatæ, & tamen ejus effectus seu utilitas in aliquod tempus differatur, itaut tempus non sit adjectum substantiæ, sed solum executioni actus jam à principio perfecti, juxta ea, quæ habentur in materia donationis bonorum post mortem donatoris, ut spectetur, an mors adjecta sit substantiæ donationis, quò casu facit eam imperfectam, & causa mortis, vel adjecta sit executioni, quò casu dicitur inter vivos, & perfecta ab initio, dilato solum effectu, sive magis proxime juxta ea, quæ habentur in Ravennaten. pensionis sub tit. de pension. de pensione reservata ad favorem illius post factum casum extinctionis alterius pensionis cum similibus.

Sed pariter replicabam de defectu applicationis, in qua in iudicando & consulendo tota vis hodie consistit, Oldr. enim à quo Lotter. & cæteri derivant, loquitur de unione, quam ex tunc Papa voluit effectum sortiri, reservatis solum fructibus, & emolumentis ad commodum ejus, qui beneficii uniti possessore erat, quia tunc iste non dicitur amplius beneficiarius, sed solum consideratur, tanquam simplex usufructuarius illius rei, quæ effecta est prædium Ecclesiæ, cui facta est unio, Adinstar donationis reservato usufructu ad vitam donatoris, quia donatio, ex tunc abque aliqua dilatione dicitur executæ, & effectum sortita, reique donatæ dominium translatum in donatarium, remanente ipsa re, penes donatorem tanquam usufructuarium.

Verum observabam non esse istos terminos nostros, quibus magis conveniunt, quæ habentur de unione effectum sortienda sequuta vacatione, quia si Appaltator continuare debebat in exactione hujusmodi gabellæ usque ad annum 1628. de necessitate pro isto tempore danda est ejus existentia, cum impossibile videatur esse & non esse, atque gabellam jam extinctam existere, ejusque exactioem continuari. Neque compatibles essent terminis usufructus, vel similes, cum quibus procedunt Oldrad. & cæteri, quia usufructus penes unum existens, de necessitate supponit existentiam proprietatis penes alterum, neque ille dari potest de re vel jure jam extincto, & in rerum natura amplius non existente.

Ideoque rectè intrare dicebam dictos terminos regulæ revocatorie unionum, adhuc effectum non sortitarum. Ac etiam cadere verè juris conclusionem, quod quamvis novæ legis natura sit capere solum futura, attamen rectè capiat etiam præterita expectantia perfectionem à futuro, Bart. in l. omnes populi n. 44. ff. de justitia & jure glof. & Abbas in clementina 2. de etate & qualitate, Malcard. de statutis conclus. 13. n. 51. ubi pluribus modis exemplificat, Farin. in fragmentis verbo lex n. 36. Rota decis. 35. nu. 9. post Merlin. de piguor. & in aliis frequenter.

Præsertim quia dicta Constitutio revocatoria, non solum revocat exemptiones & franchitias, sed omnia privilegia, omnesque gratias Cameræ præjudiciales. Unde quando etiam dictum indultum non continet simplicem exemptionem, sed formalem extinctionem gabellæ in hæc specie, adhuc cum Constitutio revocatoria inveniat gabellam existentem & non extrinctam, remanet operativa, tanquam auferens de medio illam gratiam, seu illud privilegium, cujus vigore futura extinctio sequi debuisset. Ponderando etiam, quod Gregorii intentio non fuit extinguendi, cum ex stylo Papæ, cum multis aliarum gabellarum extinctionibus comprobato liqueret, quod quando aliquam gabellam, extinguere vel suppressere voluit, expressè usus est istis terminis seu vocabulis. Ex consuetudine autem Papæ in rescribendo, defumitur qualis fuerit ejus voluntas in concedendo Penia decis. 1117. Buratt. decis. 613. num. 4. Rot. decis. 250. num. 9. par. 7. recent. decis. 25. par. 10. recent. & in aliis.

Nec dici poterat, ex hujusmodi reformatione, resultare novi vicigalis speciem, priori extincto ex dispositione text. in l. vicigalia ff. de publican. ubi glof. verbo reformare, Salicet. in l. 2. Cod. nova vicigal. Eugen. conf. 72. num. 8. & seqq. lib. 2. quia id præcedit, ubi antiquæ gabellæ forma totaliter alteratur, itaut agendo vel minuendo, ad novam omnino ac diversam formam redigatur, secus ubi firma remanente antiqua gabella, sit aliquod novum augmentum, ut practicavimus in Urbe & Statu Ecclesiastico in gabellis salis & carnis, quia dicitur novum augmentum, non autem omnimoda immutatio antiquæ.

Et è converso in casu diminutionis, remanere dicitur eadem gabella sed diminuta. Si enim gabella macinatus solvi consueta ad rationem sex juliorum pro quolibet rubro, reduceretur ad julios quatuor, dici non potest istam esse novam gabellam, quia verius est esse eandem redactam ad minorem summam. Eodem modo quo in dies praticamus in censibus, qui constituti ad rationem sex vel septem

septem pro centenatio, reducuntur ad quatuor, quia est idem census, diminuta solum oneris quantitate. Ita in casu nostro, remanet eadem gabella contractuum, exempta solum à toto illorum genere hac specie, itaut sit potius exemptio certæ speciei ab onere generis. Et quod gabella aucta non dicatur nova, Menoch. conf. 1105. Rot. decis. 118. n. 13. part. 11. ubi quod exemptus à gabella est etiam exemptus ab augmento, nisi dicatur.

Atque in omnem eventum, negari non poterat, ex his reddi dubium, an dicta Constitutio revocatoria capiat, necne hujusmodi indultum, ut propterea deferri deberet observantia, tanquam interpretativa, ad communiter notata in l. si de interpretatione ff. de legibus, præsertim quia si in omni materia observantia attendenda est, atque in interpretando obtinet Principatum, multò magis in ista materia gabellarum, ex cujus peculiari natura rotum consuetudini & observantia est deferendum, ut pluries hoc eod. tit. deductum habetur.

Pro isto gravi scopulo evitando, confugiebat reus contentus ad virtutem clausulæ, sublatæ & decreti irritantis, ex quibus inopedit quicumque contrarius usus, quia sic infecta remanet quæcumque contraria possessio. Sed facilis erat responsio, id scilicet rectè procedere in Constitutionibus generalibus emanatis per viam legis, ut propterea ex non usu vel usu contrario earum efficacia non tollatur, nisi accedente Papæ præsumpta scientia & tolerantia, non autem in privilegiis particularibus, quia potest illa persona, seu illud corpus, cui concessum est; non uti in præcis suis terminis privilegii super materia gabellarum habetur apud Otthob. dec. 229. n. 5. & 6. Grat. disp. 516. n. 8. & alii, generaliter istam conclusionem ita distinguentes.

Replicabatur item, aliorum civium non usum non posse præjudicare Civitati, accedente etiam regula desumpta ex tex. in l. 2. & C. de his qui spontè lib. 10. de qua Capyc. Latr. consult. 68. n. 31. ut exempti solvendo aliquando gabellam, non per hoc sibi præjudicent in futurum. Sed triplici responsione tolli dicebam hoc fundamentum, primò nempe, ut procedat ubi agitur de tollendo, seu prescribendo exemptionis privilegio claro & certo, itaut contrarius usus attendatur tanquam observantia, secus autem ubi agitur de casu dubio, in quo usus attendatur tanquam observantia interpretativa, & de his ultimis terminis agebatur, quia licet privilegium sit certum, est tamen incertum & dubium, an veniat sub dicta Constitutione revocatoria, de cuius, non autem privilegii interpretatione agitur.

Secundò, ut conclusio procedat, quando privilegium exemptionis est jam executioni conceptum demandari, itaut agatur de destructione status præcedentis exemptionis jam firmati, ut in his terminis per argumentum à contrario probari videtur ex deductis per Capyc. Latr. dicta consult. 68. n. 29. & 30. Ac demum terciò, non autem longissimi annorum 30. publicè & palam, itaut omnino concurret verisimilis scientia totius Universitatis, seu corporis privilegiati, ut adducitur apud eundem Capyc. Latr. per aliam partem adductum dicta consult. 68. n. 31.

ANNOT. AD DISC. XLIX.

Super puncto concernente naturam contractus, & permutacionis ad effectum retractus, & venditionis, vel agitur de hac materia retractum disc. 73. & 76.

HYDRUNTINA EXEMPTIONIS SEU ONERUM PRO DUCE TERRÆ SANCTI DONATI CUM CLERO EJUSDEM LOCI.

Casus decisus per Rotam pro Clero.

An & ad quæ onera laicalia teneantur Clerici, & Ecclesiastici pro bonis emptis vel aliis acquisitis à laicis.

S U M M A R I U M.

- 1 Fidei servit.
- 2 An & quando Ecclesiastici pro bonis in eos obventis à laicis teneantur ad collectas.
- 3 De decima, quæ per Dominos temporales exigitur ut non sit collecta, sed onus reale ratione domini bonorum.
- 4 De consuetudine aliquarum regionum, ut Barones habeant dominium totius Territorii.

- 5 Barones in Regno an imponant collectas.
- 6 Nova onera quando dicatur in locum antiquorum subrogata.
- 7 Transactio non tribuit novum jus vel titulum, sed confirmat antiquum.

D I S C. L.

Baro oppidi Sancti Donati, possidens illud feudum, Ducatus dignitate decoratum, cujus Territorium, juxta communem illius Hydruntinæ Provinciæ usum, totum vel pro majori parte, olivarum arboribus, silvarum adinstar, plenum est, ex antiquissima consuetudine decimam omnium olearum percipit, à qua tamen loci cives, vel incolæ prætendebant se ex privilegiis immunes. Unde lites, & controversiæ exortæ sunt, ad quas componendas emanavit concordia, per quam cives, & incolæ, dictæ exemptionis præsentis privilegio renunciantes, declararunt etiam eorum bona decimabilia, itaut huic servituri in perpetuum, tanquam oneri reali, & infixo, illa subiacent, ac affecta transeant in eorum hæredes & successores. E conversò autem Baro plures gratias, Communitati & Populo fecit, & quadam onera, & jura sibi debita remisit. Cum autem tractu temporis, & post 40. annorum, & ultra observantiam, Ecclesiastici, in quos ex successione, vel emptionibus, aliisque acquisitionum titulis, multa bona obvennerunt, istam decimam solvere recusarent. Hinc orta desuper controversia in S. Congregatione immunitatis, ab ista fuit bis resolutum pro Ecclesiasticorum exemptione.

Recurrente autem denuò Barone, controversia remissa, fuit consulenda Rotæ coram Celfo, atque in dicto Tribunali formiter disputato articulo, idem quoque ad favorem Ecclesiasticorum pro immunitate resolutum fuit sub die 24. Maii 1658. ut patet ex dec. 259. inter illas Celsi confirmata solis Ecclesiastici informantibus sub die 5. Julii 1660. ut apud eundem dec. 332. sequendo distinctionem in Romana Curia, & Congregatione immunitatis receptissimam, alias traditam per Rotam in Brundusina Gabellæ coram Penia inter suas decis. 1079. repetita dec. 42. p. 4. rec. & in Alben. Gabellæ coram Merlino inter suas dec. 902. repetita dec. 339. p. 6. recent. quæ in materia sunt magistrales, quod scilicet in Ecclesiasticos transeunt solum onera verè realia, perpetua, invariabilia, & fixa, quæ principaliter solvuntur propter ipsas res, non propter personas, secus autem mixta, imposita personis propter res, quod defumitur, ubi sunt temporalia, seu variabilia.

Dictam verò distinctionem applicando, credidit Rota, istam decimam esse juxta secundam speciem, utpotè per cives, & incolas impostam loco aliorum onerum personarum, seu mixtorum, quæ per dictam concordiam remissa fuerunt, nullatenus curata dicta conventionem, cum hæc naturam onerum immutare non possit, non autem longissimi veniat in præjudicium Ecclesiasticorum, ad quos directè oneribus subiacendos, quilibet Princeps vel Dominus laicus, hujusmodi conventiones cum laicorum communitatibus facere possit. Unde esset facere per indirectum, quod directè fieri non potest.

Ad quod comprobandum, magnum fundamentum constitutum fuit in altera decisione edita in Albinganen. Avenæ 12. Februarii 1644. coram Ghislerio, ubi cum loci Dominus exigeret à qualibet familia, seu focalari laicorum quamdam spatulam porci, & quosdam panes ibi dictos annexarios, nec non præterderet, subditorum successione ab intestato, sibi debitas esse, conventum fuit, loco dictorum onerum quandam avenæ quantitatem pro quolibet pariter focalari, sive pro bonorum quantitate præstari debere, & deciditur, quod quamvis dicta concordia expressam conventionem contineret, quod dictum avenæ onus esset perpetuum, invariabile, reale, & in bonis infixum, attamen cum verè esset subrogatum loco aliorum onerum, quæ non dubitatur esse personalia, vel mixta merè laicalia, idcirco verborum formulæ, & cautelæ, substantiam veritatis in fraudem, & præjudicium Ecclesiasticæ Immunitatis immutare non potuerunt, sic à pari, ut patet ex decisionibus desuper editis.

Mihi pro Barone in Rota solum scribenti, dicto facto tento, resolutio non omnino placuit, non quidem ex aliqua fallacia conclusionum juris, quoniam quicquid super hoc articulo de bonis laicorum ad Ecclesiasticos transeuntibus acriter cernent DD. hodie fatuitas esset, præsertim in Curia Romana impugnare supradictam distinctionem firmatam in allegatis Brundusiana & Alben. passim receptis, &

& cum quibus procedit S. Congr. immunitatis. Verum dicebam fallaciam videri consistere in facto, & super incongrua dictæ distinctionis applicatione.

Hujusmodi enim decimam à Barone universaliter de hujusmodi fructum specie in ejus territorio nascente, dicebam exigi, non ratione gabellæ, seu alterius oneris jurisdictionali à subditis, sed ratione domini, quod in universo Territorio, ex illius præsertim Provincia consuetudine, Barones habere dicuntur, quod scilicet ipsi habent dominium directum seu subalternum omnium bonorum in universo, privati autem illorum possessores, habent solum utile, solventes proinde Domino quandam præstationem in decima, vel alia quota, de qua consuetudine testatur Freccia de subfeud. p. 2. auctoritate 46. nu. 11. cum quo pertransissent cæteri apud Capyc. Latr. cons. 83. n. 14. & de ista decima per Barones ratione domini directi, vel subalterni in ea Provincia exigi consuevit apud Annam alleg. 94. Franc. dec. 103. in princip. Capobl. de baronibus tom. 2. c. 78. Rovit. dec. 97. Et decima per Barones in aliis locis exigi solita à Vassallis propter Territorii culturam, & possessionem, Franch. dec. 117. & 124. in princip.

Quod in hac facti specie evidenter probari observabam, dum hujusmodi decima universaliter exigitur ab omnibus exteris & non subditis, cives autem & subditi exemptionem prætedebant, non de jure, sed ex gratiis, & privilegiis, quæ omnia repugnare videntur munerum & onerum jurisdictionalium qualitati, quia hæc exiguntur à subditis, non autem à forensibus, & non subditis, ut latè dec. 3. post Cen. de Cens. & frequentur in aliis hoc eod. tit.

Eo magis quia, licet ex recepta Italia consuetudine, etiam forenses pro bonis in territorio possessis collectari possint ut d. dec. 3. in Rom. seu Tudertina collectæ & in aliis hoc tit. attamen hujusmodi collectæ imponuntur, vel per Principem, vel juxta Regni consuetudinem per ipsas Communitates cum Regis assensu, & licentia, ad effectum solvendi eidem tributa & onera. Nullum verò jus in hoc habent Barones, quorum aliqui satis rari in toto Regno aliquas collectarum species ex privilegio, vel legitima præscriptione exigunt, constat apud Franch. dec. 56. Barbatum plenè de materia discurrunt in ejus tractatu de divisione fructuum p. 1. c. 8. Marot. in tract. de collect. seu bonatenentia post ejus resol.

His positis dicebam, Baronem habere regulam seu causam universalem exigendi decimam ratione domini ex omnibus bonis in ejus Territorio existentibus. Exemptionem verò, quæ per cives & incolas ex privilegiis prætedebatur, continere limitationem dubiam, & litigiosam, quam subsistit concordia, quæ juxta antiquam formulam induxit, sed solum, remoto obstaculo privilegiorum per eorum renuntiationem, bona quæ tanquam ex limitatione prætedebatur exempta, ita reversa fuerunt ad eorum primævam, & antiquam naturam, & causam universalem, itaut ex die emanatæ concordia, Baro ex civium & incolarum bonis decimam exigeret, non jure vel titulo novo, sed jure primævo alias à privilegiis impedito, tanquam per remotionem obstaculi ad suam primævam operationem restituito juxta theor. Bald. in c. cum accessissent. de Conf. n. 17. & tradita per Anchar. cons. 131. in princip. Ac passim habemus apud beneficentiam circa indulta, quæ juxta antiquam formulam concedebantur Episcopis de conferendo beneficia in omnibus mensibus, non obstantibus reservationibus resultantibus ex regulis cancellariæ, quia stante hujusmodi indulti concessione, Episcopus in mensibus alias reservatis, conferre non dicitur ratione privilegii, & jure delegato, sed jure suo ordinario, quod de jure communi competeat, tanquam per remotionem obstaculi, adinstar habentis membra valida ab aliquibus vinculis impedita, quia vinculis solutis, operatur jure suo primævo, & naturali, licet ob modernam indulgendum formulam, dicta propositio in materia beneficii suas patiarum difficultates, ut in sua materia sub tit. de benef.

Nec referre dicebam, quod istius conventionis intuitu, Baro Communitati, & subditis remiserit quædam onera personalia vel mixta, quoniam, non inde inferri poterat, hujusmodi decimam dici novum onus de novo impostum loco antiquorum subrogatum, tanquam per speciem commutationis, ut proprie erat in casu dictæ decisionis Albiganen. Avenæ coram Ghislerio, quam in suo casu verissimam dicebam, incongruam verò esse ejus applicationem ad casum. Quia dictorum onerum remissio, fuit quidem causa, ob quam Communitas, & Populus se induxit, ac faciliorem reddidit ad renunciandum liti, dictisque præteritis privilegiis, & ut transactionis terminus ca-

dere possit, quod scilicet aliquid hinc inde detur, vel remittatur juxta transactionis naturam, sed non inde inferri potest ad novum onus novo inducendum loco antiquorum per viam subrogationis seu commutationis, ex jam dicta ratione cessantis solum obstaculi.

Per transactionem enim, novus titulus novi Juris seu domini inductivus non inducitur, sed transigens, cui ex colligantibus cessione, bona vel jura remanserunt, illa obtinere dicitur jure suo antiquo, & primævo, sublato solum obstaculo, quod ex colligantibus molestis & prætenionibus patiebatur ad text. in l. si pro fundo C. de transactionibus ubi Bart. nu. 3. Castren. n. 7. & cæteri, Suarez alleg. 19. nu. 19. Molin. de primogeniis l. 4. c. 9. n. 22. in fin. ibique Add. Rota dic. 306. n. 6. p. 5. recent. in Romana Cafalis 18. Junii 1660. coram Cetro & in aliis.

Et nihilominus, etiamsi præmissis omnibus cessantibus, ageretur de jure novo ex dicta concordia resultanti, Adhuc tamen dicendum videbatur non adversariam dictæ distinctioni tradita in allegatis Brundulina & Alben. cum bonorum possessores, & domini expressè professi fuerint imponere super eorum bonis hujusmodi decimam, tanquam servitutem, ac onus reale, & perpetuum, ipsis bonis infixum, & ad eorum hæredes transitorium. Cum etenim quilibet dicatur rei suæ moderator, & arbitror, ac possit, etiam ex actu voluntario, & gratuito, super ejus bonis servitutes vel annuas præstationes reales ad alterius favorem imponere, obligando ejus hæredes, vel alios ab eo causam habentes, nulla certè videbatur excogitabilis ratio, cur successores, ex eo quod sint Ecclesiastici, servare non debeant obligationem, & factum sui auctoris, qui poterat tota ipsam rem suo Baroni donare; Et quemadmodum si annuum centum, vel livellum constituisset, non possent successores evitare solutionem ex motivo immunitatis Ecclesiasticæ, nil commune cum privatis debitis habentis, sic à pari, cum nulla dignoscitur differentia ratio, neque de jure prohibuit sit bona propria in feudum, vel emphyteusum sub obligatione alicujus annuæ præstationis in quota vel in quanta ab alio cognoscere, ut habetur sub tit. de feudis in Muss. Cast. disc. 55. & 56. & in aliis. Unde reflectendo ad veritatem decisionis, retento facto ut supra præsupposito, non placebit, ob incongruam applicationem conclusionum quæ alias in suo casu sunt veræ. Difficultatem tamen majorem apud me contra Baronem faciebat defectus justificationis facti, quod scilicet non bene probaretur hoc dominium universale territorii, cujus ratione Baro ex omnibus hanc decimam exigeret in recognitionem domini, & tanquam speciem portionis dominicalis, & ob hanc fortè difficultatem causa ulteriorem prosecutionem non habuit, quamvis attestaciones Doctorum ut supra de consuetudine hujus provincie latis conferrent.

ANNOT. ADDISC. L. & seq.

Super materia immunitatis Ecclesiasticæ, sive exemptionis realis Clericorum, & personarum Ecclesiasticarum, ut supra insinuatum est, magis in Miscell. Eccles. in l. 14. discurs. 2. cum plur. seqq. cum quibus præsentis discursus connectendi veniunt pro aliqua noticia materiae.

Præsertim verò circa distinctionem, de qua hoc disc. 50. & 51. trium specierum onerum, personalium scilicet, mistrorum, & realium, ut ad hanc ultimam speciem teneantur Ecclesiastici, alique exempti, ad quos transierint bona possessa per non exemptos. In una Pennen. disputata coram A. C. an onus, quod in Regno Neapolitano nuncupatur bonatenentia, super quo particularem edidit tractatum Marotta post ejus disputationes dicendum esset tale, ut propterea etiam Clerici successores ex titulo universali, vel particulari ad id teneantur.

Pro affirmativa ponderabam ea, quæ in hoc proposito deducuntur per Marott. d. trad. c. 5. ac etiam tres species onerum, quæ supportantur in Regno, quod scilicet, alia sunt illa, quæ imponuntur pro oneribus communitativis ordinariis, puta pro Medicis, Chirurgis, Hospitalibus, Horologiis, & aliis hujusmodi. Alia quæ etiam pro oneribus communitatis, sed extraordinariis, puta pro transitu, vel Hospitatione militum, pro persecutione bannitorum, & malefactorum, ac etiam pro illis taxis, & contributionibus extraordinariis, quæ sunt pro donativis, per Rebus extraordinariis, quæ sunt pro donativis, per Regnum fieri solitis Regi, & similibus; Et demum alia sunt onera fixa in summa uniformi, quæ ibi dicuntur fiscalia solvenda Regi, ad certam taxam tot carolnorum pro foculari, & sic quod ista species onerum dicenda esset realis, unde propterea bonatenentia solvitur per Neapolitanos, &

& Barones, ut per Rovit. pragm. 4. Imm. Neap. n. 2. cum aliis per Marott. d. tr. de Bonat. c. 16. n. 1.

In contrarium tamen ponderabam, quod id rectè procederet, quando istud onus uniformiter solveretur, tanquam merè reale in summa inalterabili, puta ad rationem tot granorum, vel tot carolnorum, pro quolibet jugere, seu modio terræ, sive in aliqua quota fructuum fixa, & inalterabili, secus autem stante praxi Regni, quod tenetur quidem Communitas solvere Regi hæc fiscalia, ad rationem certam tot carolnorum, pro foculari, sed exactio à Civibus & incolis fit difformiter, dum alicubi per Gabellas super victualibus, præsertim super farina seu molitura tritici, aliisque frugibus, juxta qualitatem Regionum, & alicubi per collectas personales, seu per consequens dici non potest onus merè reale, juxta dictam tertiam speciem.

MEDIOLANEN. IMBOTTATUS PRO PRINCIPE TRIULTIO

CUM CLERO, ET ECCLESIASTICIS.

Causa pendet in Rota.

De eadem materia discursus præcedentis, An scilicet Ecclesiastici pro bonis à laicis in eos obventis, teneantur ad onera eisdem bonis incumbentia. Et ad que onera laicalia teneantur laici coloni Ecclesiasticorum.

S U M M A R I U M.

- 1 DE antiquo Vestigiali Status Mediolani nuncupato Imbottato an ad illud teneantur Ecclesiastici.
- 2 Rota Romana de siglo non exequitur Sententias aliorum Tribunalium nisi cognito de illarum justitia.
- 3 An dictum sit reale.
- 4 Collecta an debeatur de portione Coloni spectante ad Colonos laicorum bonorum Ecclesie.
- 5 De Civitatis Mediolani depopulatione, & reedificatione.
- 6 De origine Vestigialis, quod nuncupatur Imbottatus.
- 7 Historia quam fidem faciant.
- 8 De Doctoribus dicentibus hoc esse onus reale.
- 9 Hoc vocabulum Imbottatus frequens in Lombardia explicandi sub eo vestigialia & onera.

D I S C. LI.

Antiquissima est in Civitate, & aliqua parte Status Mediolani quædam publicæ præstationis species, quæ per Principem, vel ejus concessionarios exigitur, adinstar decimæ in certa fructuum quota, postquam collecti sunt, & in colonorum domibus repositi vulgò nuncupata Imbottatus, quam communiter chronistæ dicunt esse minus antiquissimum, longè ante Ducum Mediolanensem introductionem, initium habens, de tempore quo Civitas Mediolani cum adiacentibus confederatis pro Republica se gerebat, ut præsertim constat ex Chronica Cavari fol. 677. & 681. quæ species præstationis, in quadam præsertim territorii parte, in qua eam ex Ducali concessione possidet Princeps Trivultio, exigi ab antiquo semper consuevit indistinctè de omnibus bonis, sive per Ecclesiasticos, sive per laicos possiderentur. Cum autem dicto loco pleraque essent bona per ordinem Humiliatorum antiquitus possessa, per cujus suppressionem, ex concessione Pii Quinti sub præfatu Sancti Caroli, obvenirent in Capitulum Ecclesie Metropolitane, ab isto per plures annos ejusdem præstationis solutio continuata fuit, eodem modo, quo Humiliati prædecessores facere consueverant, sed cum circa annum 1585. illam solvere recusaret, orta controversia coram Ordinario, de anno 1586. emanavit sententia Trivultio favorabilis, quæ de anno 1605. prævia formali discussione in plena Curie Archiepiscopalis Congregatione, denuò approbata fuit, & in secunda Instantia de anno 1608. confirmata per Vicarium Generalem Papien. delegatum Apostolicum, qui tunc erat Marinus Antonius Maceraten. doctus Canonista, & Ecclesiasticæ immunitatis propugnator, ut ejus volumen variarum resolutionum ostendit, in tertia etiam instantia confirmata per Vicarium Generalem Laudan. pariter Apostolicum delegatum, A quibus sententiis, postquam in judicatum transierant, commissa in Rota causa restitutionis in integrum, eaque post longum temporis interstitium reassumpta coram Albergato, putabant Ad-

vocati, & Consultores Principis in dicta Mediolanen. Civitate existentes, pro victoria sufficere tres, imò quatuor supradictas sententias transactas in rem judicatam allegare, ac rei judicatæ executionem petere.

Sed ad eisdem Principis defensionem assumptus, dicebam dictos consulentes, utpotè de stylo non informatos, ideòque excusabiles, in hac parte æquivocare, quia Tribunal Roræ, ex ejus inveterato stylo proficitur non exequi sententias aliorum Judicum, & Tribunalium, nisi prius de illarum justitia ex integro cognoscat, ut testantur Cæsar de Grass. dec. 10. n. 12. & 13. de sententia & re judicata, Mantic. dec. 136. Cavaler. dec. 62. n. 1. & 270. in fin. dec. 132. n. 1. & 2. p. 6. rec. & in aliis frequentur; itaut neque sententiarum numerus, neque rei judicatæ qualitas quidquam prodesse soleat, quia sub specie restitutionis in integrum ex capite injustitiæ, passim adversus rem judicatam, vel tres conformes, etiam Rotaales discutuntur merita causæ ex integro. Unde perpetuò remanet litigantibus timor & ansa dubitandi.

Rescriptum proinde fuit eisdem Advocatis, & Consulariis de partibus, ut tanquam de causæ meritis instructi, istos Curie non informatos de illis certiores redderent. Unde per eos, docta, & erudita adita fuerunt responsa, in quibus deducendo, ex Chronistis Mediolanensibus, præsertim ex Cavatio loco citato, hujus præstationis antiquitatem, descendendo deinde ad punctum juris, cumulabant ea, quæ post antiquos Canonistas firmantur per Rotam in Brundulina gabellæ coram Penia, & in Albanen. gabellæ coram Merlino, circa obligationem Ecclesiasticorum solvendi pro bonis à laicis in eos obventis onera merè realia perpetua, & invariabilia, quas decisiones reassumit Pater Gattig. de immunit. Ecclesiasticæ, part. 1. qui, sive scribens apud eum n. 12. fol. 50. in puncto firmat istum imbottatum esse onus reale, perpetuum, & invariabile, adinstar decimæ. Eodemque tempore deducebant ea, quæ juxta unam opinionem per DD. firmantur circa obligationem laicorum, qui sint Ecclesiasticorum coloni, super solutione vestigialium, aliorumque laicalium onerum pro fructibus sibi pro colonica parte spectantibus.

Visis hujusmodi responsis, habitoque desuper, juxta laudabilem curiæ styllum, plurium Advocatorum, & causæ Patroni congressu. Ego observabam, ista duo fundamenta esse invicem pugnantia, ideòque nullatenus insimul deducenda esse, cum uno ab altero debilitato, de facili utrumque cornere posset. Primò enim casu oneris realis ipsis bonis infixi, exactio fieri dicitur ex ratione ipsius rei, & in quota ejus fructuum, adinstar decimæ, sive à Domino, sive à colono, sive ab utroque percipiuntur, cum nulla ratio habeatur de personis, sed solum de bonis. In secundo autem casu exactio munerum laicalium, quæ juxta unam opinionem fit à colonis clericorum, tanquam laicis ex fructibus ad eos pro parte colonica spectantibus, dicitur de oneribus personalibus, vel mixtis, quæ Princeps à suis subditis jurisdictionaliter exigit. Unde non videbatur quomodo hæc insimul stare possent, ideòque dicebam, determinandum esse, quale ex duobus fundamentis tanquam tutius vel probabilius deducendum esset, proponendo mihi tutius videri assumere potius primum quam secundum, quia majorem haberet facti assistentiam, & probabilitatem, ut infra, tum etiam quia in puncto juris, firmato facto, est certum & tutum ex deductis in Hydruntina onerum disc. præced. & aliis hoc tit.

E converso autem alterum videbatur periculofum, in Curia ubi (& rationabiliter) quo magis fieri potest subsistatur opinio canonistarum, & moralium immunitati favorabilis, juxta quam, etiam portio colonica præteditur exempta, quasi quod exemptionis vel solutionis effectus redundet in utilitatem vel respectivè damnum ipsius Ecclesiastici, qui est dominus ex plenè deductis per Sperellum dec. 41. cum seqq. cum quo pertransissent cæteri moderiores de materia tractantes, de quibus in Mantuana exemptionis hoc tit. discurs. 53.

Maximè quia hujusmodi exactio fieri consuevit, dum fructus adhuc inter dominum, & colonum non divisi, retinentur in domibus colonicis eorumdem prædiorum, quod impossibile videtur adaptari posse laicali colonorum oneri, tum quia fructus adhuc esse dicuntur in bonis, & solo clericorum, quorum sunt domus, quamvis coloni tanquam instrumenta fundi, & pro istius cultura in eis habitent, tum etiam quia, recipiendo de omnibus quotam, est etiam exigere de portione clericis, itaut non verificetur casus, in quo juxta opinionem Legistarum,

ac aliquorum etiam canonistarum, ex portione colonica exigi potest collecta, ubi scilicet dicta portio separata est à portione dominicali, & ad laici coloni dominium translata, ita quod, commixta sit cum cæteris ejus bonis, ideoque consideranda tanquam ejus patrimonium, cum non implicet bona esse exempta, & tamen colonos, seu conductores subditos ex fructibus ab eis perceptis de per se consideratis, tanquam ex bonis propriis, ex eorum labore, & industria provenientius, solvere onera, ut in proposito decimarum habetur in sua materia sub tit. de decimis, & in his terminis Carol. de Grass. eff. cler. 3. num. 57. Cohell. ad bull. boni regim. cap. 50. n. 247. & seq. cum aliis in d. Mantuana exemptionis disc. 53.

Et in terminis feudibus, quamvis fructus, dum sunt pendentes, vel à feudo non separati ejus naturam habeant, multique potiantur exemptionibus, quæ bonis allodialibus non competunt, à feudo tamen separati, dicuntur bona allodialia, aliorum bonorum indifferentium jure regulanda, Rosenth. de feud. c. 10. concl. 42. n. 33. & seq. & habetur ponderatum in Romana Creditorum Valtrini hoc cod. tit. ad materiam officiorum disc. 11. Quæ omnia in congressu insignuabam per discursum, nihil tamen determinando super hoc articulo, cujus difficultates solum ita incidenter incitabam, ad ostendendum, motivum esse periculosum, atque subjectæ materiæ omnino incongruum.

Laudabam igitur primum fundamentum, assumendo scilicet, istud esse onus antiquissimum, perpetuum, invariabile, ac merè reale, ipsi bonis infixum, utpotè in certa, & uniformi fructuum quota consistens, adinstar decimæ, ideoque per Ecclesiasticos, in quos bona transferuntur etiam præstantum juxta dictas decisiones Brundusini & Alben. passim receptas, & in dicta Hydruntina onerum admittas per Rot. in decisionibus desuper editis.

Quare omnibus in eamdem sententiam concurrentibus, & alumpta, cum hoc solo fundamento disputatione, proposita causa, capta non fuit resolutio ob varietatem, cum qua scribente hinc inde processerant. Pro parte siquidem Capituli insistebant solum in probando exemptionem colonorum, quasi quod ab istis, utpotè laicis, & subditis, tanquam onus personale, vel mixtum, hujusmodi exactio præterderetur. Unde opus non fuit scribentium fundamentis respondere ex defectu applicationis simpliciter negatæ, dicendo solum non esse istum casum contraversiæ.

Ex parte igitur Trivultii in hac disputatione, ad probandam oneris antiquitatem, & realitatem, adducebam Historicorum concordem traditionem, quod circa annum 1162. Civitas Mediolani, post passam diuturnam, & generaliam obsidionem per Imperatorem Federicum (Enobarbana nuncupatum) omnino depopulata, & solo æquata fuit, omnibus ejus civibus, & incolis, partim fuge, & partim mortis traditis, partim verò in captivitatem ductis, ut habetur præsertim in compendio Historico Tarcagnotæ l. 13. pag. mibi 492. De anno autem 1166. Federico in Germania reverto, & propè eadem tempora defuncto, per novum populum, ex adjacentibus Civitatibus conflatum, & in quibus fortè plerique antiqui nobiles, & cives Mediolanenses se custodierant, & ex aliis civibus mortuo Federico à captivitate reversis, dicta Civitas ex integro reædificata fuit, atque ad formam Reipublicæ, ex ipsa, aliis adjacentibus confederatis Civitatibus constitutæ, se regere, ut eodem Tarcagnota folio 496. pro qua Reipublica conservanda, & in illis adeò bellicosis temporibus à novo excidio defendenda, utique necessarium erat aliquod vestigialium habere; quod fama satis verisimilis est inter cætera fuisse istud impostum bonis tunc in ipsa reædificatione vacantibus, ac de nullius dominio existentibus, in ipsamet primæva distributione, seu assignatione, quæ novis civibus, & incolis, per quandam legis agrariæ speciem facta fuit, itaut onus fuerit infitum ip sis bonis, dum erant de publico dominio, & antequam transirent in illud privatorum, hac lege istud acquirerentur; Quod rectè probari dicebam per Chronicon Cavatii fol. 677. ibi, Raccontano l' historie, ed ordini antichi, che tal Datio era usitato avanti la Signoria de' Duobis che era carico imposto dal supremo Dominio per mantenimento, e conservazione del Stato, & fol. 681. ibi, a bello studio si tralascia il carico dell' imbotato, si per non far torto alla terra &c. come per esser tenue, antico e nato da vera e legitima recognizione dovuta a natural Patrone.

Historici s enim antiquis, & in regione receptis, fidem adhibendam esse ad probationem in antiquis, concurrentibus præsertim adminiculis, firmatur per Gratian. disc.

pat. 883. n. 6. cum seqq. & Rot. dec. 93. n. 14. & 15. & dec. 353. n. 25. part. 5. recent. dec. 106. part. 10. rec. n. 9. & in aliis frequenter.

Adminicula verò plura, & quidem urgentia ponderabantur hujusmodi veritatem comprobantia, primum nempe resultant ex antiqua & generali observantia omnium aliorum Ecclesiasticorum, tam Sæcularium, quam Regularium, quantumvis privilegiatorum, etiam Religiosis S. Joannis Hierosolymitani, à quibus generaliter & pacificè ista præstatio exacta fuit, quæ observantia deducebatur, non tanquam præscriptiva, & novi juris inductiva, sed tanquam adminiculativa, & comprobativa dictæ veritatis, cum nullatenus verisimile sit, tot Religiones, Ecclesiasticæ immunitatis eorumque privilegiorum conservationi adeò incumbere solitas, hujusmodi præjudicium pati voluisse, attenta fortius circumstantia, quam dicebam notabilissimam, istam scilicet Ecclesiam per multos annos rectam fuisse per S. Carolum accerrimum, & zelantissimum Ecclesiasticæ immunitatis defensorem & restitutorem, qui multos abusus, in hac præsertim specie, cum gravissimis ejus incommodis & ærumnis sustulit, Unde nullatenus est probabile, quod hujusmodi exactioem tollerasset à manu privata, quàm longè facilius impedire poterat argumento ducto ab auth. multo magis, C. de sacros. Eccl. quæ consideratio viget quoque in Archiepiscopis successoribus, zelo & pastoralis vigilantia conspicuis.

Alterum resultant dicebam adminiculum, ex dictis quatuor sententiis emanatis in Tribunalibus Ecclesiasticis, duabus nempe de annis 1586. & 1605. ab ipso ordinario, causa cognita & prævia formali discussione in plena Congregatione Curie Archiepiscopalis. Tertia de anno 1608. per Vicarium Papien. qui erat Marius Antonius Maceratis practicus Curialis, & in his materiis versatissimus, ut ejus opera docent, præsertim cum tunc per quatuor annos præcedentes jam edita esset dicta decisio Brundusina coram Penia, per quam hujusmodi articulus fuerat determinatus, Et quarta denum de anno 1614. per Vicarium Laud. unde improbabile omnino videbatur, tot Judices Ecclesiasticos fuisse ita indoctos, vel perditos, nisi talis esset veritas.

Tertium deducebam ex observantia individua istorum bonorum per longissima tempora, illa siquidem non transferuntur ad Capitulum, & Ecclesiasticos à manibus laicorum, itaut dici posset immutasse naturam, quoniam per plura sæcula possessa fuerunt per ordinem Humiliatorem pariter Ecclesiasticum, & exemptum, à quo transferuntur in Capitulum, & tamen istud onus semper solutum fuit. Et quarum demum desumebam adminiculum ex auctoritate DD. regionis scribentium apud Gattigum de Immunitate Eccles. sine in aurea Catenâ par. 1. num. 12. fol. 58. firmantium hoc esse onus reale, & fixum adinstar decimæ, quod semper, & uniforme temporibus pacis & belli exactum fuit, non obstantibus tot Principum & dominorum varietatibus, quas illa Civitas passa est.

Adducebatur in contrarium litteræ emanatæ per S. Congregationem Episcoporum & Concilii de annis 1617. & 1621. per quas Archiepiscopo strictè injungitur, ne permitteret Ecclesiasticos eorumque colonos pati solutionem munerum laicalium in eis enumeratorum, inter quæ istud præsertim imbotatus enunciat. Respondere tamen, enunciativam prædictam non esse in specie de hoc onere, quod prævia particulari noticia, una, vel altera Congregatio prohibere voluerit, cum solum in dictis litteris enuncientur generaliter, & in abstracto omnia illa gabellarum, vestigialium, & laicalium munerum nomina, cum quibus juxta regionum mores ea explicari solent, inter quæ est istud vocabulum imbotatus in Lombardia usitatum, & de quo mentionem habet Alex. conf. 118. n. 1. in fin. vol. 7. & sic litteræ continebant prohibitiones genericas, & in abstracto, prout de jure. Quinimò subjungebam, ex illis non leve resultare adminiculum huic parti favorabile, quia cum hujusmodi litterarum vigore, Archiepiscopi, aliorum laicalium onerum exactioes rigorosè prohibuissent, istius tamen continuationem tolerarunt contra omnem verisimilitudinem, cum alia onera exigere per Regios officiales, ista verò per manum privatam, quæ est longè facilioris coercionis.

Dictæ autem litteræ non levem dubitandi ansam Rotæ dederunt, cum pro parte Capituli negaretur contraria generalis observantia post illarum editionem. Unde ad omnem difficultatem removendam, dum in dicta propositione capta non fuit resolutio, judicatum fuit oportu-

nium

num petere remissionem, ad effectum probandi dictam observantiam, ac etiam famam, et antiquam traditionem super dicti oneris origine, et introductione. Neque ulterius mihi notum est causam à Trivultio prosequutam fuisse, forsan concordia ei finem dederit, vel de seniores mutati fuerint, ut sæpè contingit, eveniente casu mutationis causæ patroni, à quo Advocatorum electio, ut plurimum pendet.

PERUSINÆ GABELLÆ VINI PRO THESAURARIIS CUM ECCLESIASTICIS PERUSII

Casus decisus per Cameram pro Ecclesiasticis.

An & quando & Clerici, & Ecclesiastici vendere possint vinum, aliosque fructus ex eorum bonis collectos ad minutum absque solutione gabellæ, vel potius ista debita sit, & quando.

S U M M A R I U M.

- 1 Adi series.
- 2 Observantia est optima interpret.
- 3 Per observantiam 30. annorum acquiritur Immunitas à gabellis, & oneribus, & num. 5.
- 4 Negligentia affluariorum non præjudicat locatori.
- 5 De conclusione de qua num. 3. ut non procedat in statu Ecclesiastico ob Constitutiones revocatorias.
- 6 Clerici possunt vendere vinum, aliosque fructus etiam ad minutum, & non tenentur ad gabellas.
- 7 Impugnatur, seu declaratur hæc conclusio cum distinctione casuum.
- 8 Clericus, an dicatur tabernarius vendendo proprium vinum.
- 9 Clerici non subjacent juri privato, seu prohibendi venditionem vini, & aliarum rerum ad minutum.
- 10 Sunt etiam exempti à gabella, quæ directe imponitur ipsi fructibus eorumque Dominis.
- 11 A qua gabella venditionis rerum ad minutum non sunt exempti.
- 12 Gabella, quæ exigitur pro venditione victualium dicitur personalis, & exigitur potius ab emptoribus.
- 13 Declaratio Papalis super hoc.
- 14 In quo consistat Immunitas Ecclesiastica.
- 15 Dantur similia de pane, carne, & sale.
- 16 Ecclesiastici ementes victualia ad minutum solvunt illud minus quod importat gabella.

D I S C. LII.

Inter cætera Vestigialia Cameraalia Thesauriæ Perusii annexa, illud adest nuncupatum gabellæ vini, quod exigitur à vendentibus vinum ad minutum, sive in cauponis, & hospitiiis, sive in privatis domibus in dicta Civitate, & territorio, quam gabellam solvendam quoque esse ab Ecclesiasticis, decrevit Sixtus IV. Sed cum tractu temporis id de facto non fervaretur, Gregorius XIII. idem decretum renovavit, quod neque effectum sortitum est, quoniam Sixtus V. successor concessit Capitulo, & Clero Cathedralis indultum exemptionis pro vino collecto in propriis vineis, cujus indulti vigore omnes Ecclesiastici de facto eandem exemptionem habuerunt. Cùmque moderni Thesaurarii sub Alexandro VII. stante dicta restrictiva indulti Sixtini ad Capitulum, & Clerum Cathedralis, ad praxim reducere vellent dicta Decreta Apostolica Sixti IV. & Gregorii XIII. cum aliis Ecclesiasticis, sæcularibus, & Regularibus; Hinc introducta causa coram Thesaurario Generali, prodit sententia dictis Ecclesiasticis favorabilis, quæ in gradu appellationis cum unica disputatione (in qua solum pro Thesaurariis scripsi) confirmata fuit per Cameram, neque quod sciam, causam ulteriorem progressum habuit.

Incertum autem est, qualia fuerint Cameræ fundamenta, dum ab hoc Tribunali decisiones edi non solent, potissimum verò creditur fuisse illud tam diuturnæ observantiæ, ita interpretantis dictum Indultum Sixtinum, quod scilicet quamvis de Capitulo, & Clero Cathedralis loquatur, ita disponeret, potius demonstrativè, quàm taxativè, quasi quod sub nomine Cleri Cathedralis, universus Clerus Civitatis, & districtus ex intentione Papæ venirent, stante dicta observantia, quæ in omnibus reputari solet optima interpret, & interpretationem reginam, etiam si verba in sensu litterali aliter significaret, quam

Card. de Luca Lib. II.

vis non accederet tempus considerabile, multò magis ubi est tam diuturna annorum 60. & ultra, proindeque apta etiam ad præscriptionem, juxta communem distinctionem, de qua Barbol. in leg. post dotem, n. 47. & sequent. ff. solut. matrim. Rota dec. 319. & 352. part. 6. recent. & sæpiissimè, cum sit quotidiana, & receptissima propositio, qua fortè nil frequentius in Rota, & Curia.

Fortius verò in hac materia gabellarum, in qua, ex frequenter ad ejus materiam hoc titul. deductis, obse vantiæ totum facit, & quandam majorem, ac peculiariter virtutem, ac operationem habet, præsertim ubi est longissima, & tricennaria major, cum per hujusmodi tempus 30. vel 40. annorum acquiratur exemptio, seu immunitas etiam in futurum Bart. conf. 59. & in l. licitatio §. earum ff. de publican. sequuntur cæteri, de quibus plenè Eugen. conf. 92. ex n. 25. cum plur. seqq. tom. 1. Cohell. ad bull. c. 50. n. 230. & seq. & ex hoc fundamento, mihi quamvis pro gabellariis scribenti, resolutio visa est probabilis, nisi obstarent constitutiones revocatoriæ, de quibus infra, de quo tamen in hac disputatione actum non fuit.

Quamvis enim scribens tanquam Advocatus dicerem, negligentiam Appaltatorum, seu Thesaurariorum, non posse nec debere præjudicare Cameræ, vel Civitati ad q. text. in l. locatio §. earum ff. de publican. cum concor. per Capyc. Latr. consultat. 66. numer. 36. & consultat. 68. n. 29. & alibi hoc titul. sæpius. Ac etiam dictam conclusionem de inducenda præscriptione Immunitatis per longissimum tempus 30. annorum, non esse de facili praticabilem in Statu Ecclesiastico, tam ob decretum irritans contineri solitum in Constitutionibus, vel Chirographis supra gabellarum impositione, vel renovatione, quam etiam ob Constitutiones Apostolicas à Paulo Quinto citra omnium exemptionum revocatorias, de quibus in Sabinen. exemptionis discurs. 47. in Crostatis Castellis portus litterarum disc. 46. & in aliis hoc cod. tit. frequenter.

Nihilominus observabam, id rectè procedere, quando immunitas deduceretur ex solo beneficio temporis, seu observantiæ, tanquam per speciem præscriptionis, secus autem accedente dicto legitimo titulo indulti Apostolici non revocati, atque ita solum interpretati, cum tunc cessent difficultates aliàs cadere solitæ, ut apud Eugen. ubi supra, & benè Balb. de præscript. 2. p. 5. p. principales quæst. 6. Et quia improbabile est, tam diuturno tempore omnes Thesaurarios, seu Appaltatores, in quibus negligentia non de facili præsumenda est, eorum utilitatem negligisse, nisi ab initio, ejusdem indulti usus docuisset, talem fuisse Pontificis concedentis intentionem.

His autem particularibus circumstantiis circumscriptis, Quatenus pertinet ad articulum in genere, an scilicet clerici, & Ecclesiastici in eorum domibus, seu aliàs vendere possint vinum ad minutum absque solutione gabellæ; scribentes pro eisdem dicebant, hodie hanc videri communem, & receptam propositionem, quam ex communè traditione glos. Joannis Andræ, Gemin. Franchi, & aliorum canonistarum in c. unico de vita, & honestate clericorum in 6. ac Lambertino de jure patronatus l. 2. par. 1. q. 9. art. 26. n. 4. & aliis, veram ac receptam dicunt, plenè alios colligentes, Marcabr. Abanguill. conf. 18. ex nu. 86. cum seq. Bellet. discurs. Clerical. tit. de exempt. clericorum à muncribus §. 4. n. 2. & 5. & tit. de disciplina clericali, §. 21. num. 16. Lezzana in summa verbogabella, Sperell. dec. 94. nu. 10. Cohell. ad Bullam Boni Regimini cap. 47. nu. 56. cum seqq. & cæteri generaliter firmantes, clericos, & ecclesiasticos pro introductione, vel venditione fructuum suorum bonorum, nedum Ecclesiasticorum, sed etiam patrimonialium, non teneri ad aliquam gabellam, seu aliud onus laicale, de quibus plene in Barchinonen. exemptionis dec. 156. par. 7. & 412. par. 9. rec. & in aliis editis in eadem causa, de qua habetur quoque actum hoc cod. titul. disc. 57.

Verum quatenus pertinet ad hunc punctum, tam ista, quam alia occasione, cum sensu etiam veritatis, observabam, istud videri æquivocum clarum, atque istius causæ disputatione, quæ mihi præbuit occasionem videndi dictas litteras Sixti IV. assignantes rationem, de qua infra, me satis confirmavit in hac opinione, quam aliàs habebam.

Pro hujus autem æquivoci solutione dicebam, dictos antiquos canonistas in c. unico de vita, & honestate clericorum, à quibus moderni canonistæ, & morales, quasi unus alterum transcribendo hujusmodi propositionem desumunt, non percutere casum quæstionis circa exem-

F a ptiq.

ptionem à gabellis, sed diversum, Cùm enim per sacros canones prohibitum esset clericis tabernas tenere, vel eas frequentare, hinc proinde per dictos canonistas excitata fuit quæstio, an dictæ prohibitioni contravenirent clerici in eorum domibus, vel alibi vendentes vinum, alioque fructus in eorum bonis collectos ad minutum, ita ex indidè tabernarii dicendi essent, & concluditur negativè, dummodo non per seipsos, sed per alios id, ita ut non committatur fordidum, vel aliud clericali decori incognuum, quia non est mercatura vel illicita vendere proprios fructus, etiam ad minutum, & hoc est quod dicunt dicti canonistæ, ac etiam Lambert. loc. cit. Redoan. de *Spoliis clericorum* q. 2. n. 47. Barbosa de *Jur. Eccles. lib. 1. c. 40. n. 126.* & cæteri, sed istæ auctoritates nihil faciunt ad rem, cùm percutiant solum exclusionem illiciti, & prohibiti usus tabernæ.

Quatenus igitur pertinet ad punctum onerum, vel prohibitionum laicalium super hujusmodi fructuum, & victualium venditionibus ad grossum, vel ad minutum respectu Ecclesiasticorum. Observabam plures casus distinguendos esse, quorum primus est, ubi agitur de jure privato seu jure prohibendi hujusmodi fructuum, & victualium venditionem ad minutum, quia nempe ex statuto vel privilegio disponatur, neminem posse tenere tabernas, nisi eum, qui habuerit licentiam à magistrato, vel appaltatore, certa recognitione soluta; vel non nisi in certis locis, & modis, & tunc rectè canonistæ, & morales firmant, hujusmodi statuta, vel edicta laicalia non afficere, nedum ipsos Ecclesiasticos fructuum, & victualium dominos ad minutum vendere volentes, sed neque laicos eorum famulos, & operarios, per quorum organum hujusmodi venditiones fierent, nã alias esset lædere immunitatem Ecclesiasticam, atque per indirectum cogere Ecclesiasticos ad onera laicalia, seu ad patiendam subjectionem Edictorum, & Statutorum laicalium, atque istos terminos percipiunt plerique de materia agentes, de quibus Delbene de *immunit. tom. 1. cap. 5. dubit. 7. sect. 16. & sect. 22. cum al. ibi proximis.*

Alter casus est, ubi agitur de gabella directè imposita ipsis fructibus, & victualibus, puta pro introductione, vel pro facultate vendendi, quia nempe disponatur, neminem introducere posse vinum in Civitatem, nisi soluta certa summa pro quolibet cado vel alia mensura, sive neminem posse vendere, tam ad grossum, quàm ad minutum, seu aliàs contractare nisi cum eadem solutione, ita ut, ut supra gabella, directè ipsis fructibus, & bonis imposita sit, & tunc pariter admittet, certam esse Ecclesiasticorum exemptionem, cùm gabella directè imposita sit ipsis bonis, seu fructibus, & hic est casus, de quo agit Gratian. *dec. 110. ubi de gabella introductionis vini Civitatem Salerni*, à qua decisione moderniores penè totum desumunt. Solumque intrat quæstio, an Ecclesiastici hujusmodi exemptionem communicent emptoribus sive colonis laicis, de quo habetur actum in *Mantuanæ exemp. disc. seq.* Tunc enim rectè intrat ratio assignari solita, quod gabella minuit de pretio, atque tollit à rerum domino illud majus emolumentum, quod ex rebus suis percipere, nisi tale onus adesset. Et in quibus terminis procedunt deducta per Menoch. *conf. 136.* & Gratian. *discept. 390. cum similibus.*

Tertius demum est casus illius gabellæ, quæ imponitur pro minuto, & quotidiano usu victualium, unius scilicet oboli vel quadrantis pro qualibet amphora vini, seu olei, quæ vendatur ad minutum, vel pro qualibet libra carnis quæ vendatur in macello, cum similibus, ita ut si ipsa bona extrahantur, vel introducantur, seu aliàs retineantur, vel contractentur, ista gabella non debeatur, An scilicet Ecclesiastici, vendentes eorum vinum, oleum, carnes, & similia, vendere possint ad minutum pro eo pretio, pro quo communiter in foro venduntur dicto onere gabellæ incluso, absque ipsius solutione Et tunc omnino probabilior mihi videbatur negativa contra Ecclesiasticos, quoniam verè, & in effectu ista gabella seu aliud onus, solvi non dicitur per venditorem, ita ut aliàs intrinsecum, & consuetum victualium, vel aliarum rerum pretium, ita in eo diminutionem recipiat, sed potius solvi dicitur per emptores in eo pluri, ita ex sola ratione gabellæ carius ementes, ita ut in effectu dicitur species gabellæ personalis, quam Princeps à suis subditis, & laicis in sua ditione commorantibus magis commode ita inensibiliter exigit occasione hujusmodi usus victualium, & mercium, ut satis frequenter habetur in *alio hoc ead. tit. & præsertim occasione dohane, seu gabellæ introductionis in Romana gabellæ ferri, & in Romana dohane disc. 63. & 67.*

Quam rationem optimè assignat, & Canonizat Pontifex

sixtus IV. in dictis ejus litteris per hæc verba præcisa. Et insuper cum veritate inspecta hujusmodi gabella potius ab emptoribus vini, quàm à venditoribus exsolvatur, nam vendentes scientes se ad gabellam teneri, student eorum vinum tanto carius vendere, quanta est quantitas gabellæ prædictæ, idcirco eisdem motu proprio, & auctoritate decernimus, &c.

Immunitas enim Ecclesiastica consistit in eo, ne clerici graventur oneribus laicalibus, atque ita directè, vel indirectè pati cogantur diminutionem illius suarum rerum pretii intrinseci, & consueti, quod alias absque tali onere quilibet eorum dominus perciperet, non autem locupletationem de alieno, seu jus exigendi ad propriam utilitatem à populo illud vectigal, quod est Principis, & de Regalibus, ut in Nullius Baren. *discurs. 54. & in aliis hoc eodem tit.* Ideoque punctus est in eo, an gabella sit causa diminutionis illius majoris pretii, & valoris communis per quemque dominum ex rerum venditione percipiendi, si gabella non adesset, & tunc pro Ecclesiasticis omnino respondendum est, sive ab ipsis, sive ab emptoribus vel à colonis exigatur dummodo iste effectus præjudicialis sequatur juxta deducta per Menoch. *disc. conf. 136.* Gratian. *disc. disceptat. 390. & alior.* Secus si pretium intrinsecum, commune, & naturale non minuitur in domino victualium, sed solum augetur in subditis, volentibus eorum usum, cùm aliud non sit immunitas Ecclesiastica, nisi conservatio nativæ libertatis ab accidentalibus seruitutibus onerum introducta per Principem laicum, & sic ut præservet à damno non ut præbeat lucrum de alieno.

Quod docet praxis quotidiana in illis præsertim regionibus, in quibus habetur grave onus gabellæ farinæ seu panis, frumentum enim juxta communem fori valorem vendi solet, e.g. ad rationem scutorum quinque pro quolibet rubro, sive scuti unius pro quolibet tumulo, & hoc est pretium intrinsecum, & commune, redactum verò in pane importat, juxta ejusdem panis pretii taxam commune, scutum unum cum dimidio pro quolibet tumulo, quoniam gabella molituræ causat illud majus pretium.

Igitur Ecclesiastico sufficit obtinere, integrum pretium intrinsecum, & currens frumenti, non autem illud plus, quod solvitur à populo emente panem ratione gabellæ; Idemque respectivè de animalibus, quæ venduntur in foro, & carnis, quæ in frusta venduntur in macello, siquidem in regione una vacca communiter vendi solet decem scuti, & tanti est ejus pretium consuetum, & commune, ideoque si gabella est talis, quod eam solvendo minuatur istam decem scuta, rectè Ecclesiasticus ab ea erit exemptus, & neque ipse, neque emptor ad eam tenebitur, sed si eam macellando extrahantur duodecim scuta, tunc quia gabella est causa dicti augmenti, istud cedere non debet ad commo- dum Ecclesiastici.

Et habemus etiam frequens in sale, cuius pretium intrinsecum, & naturale, prout colligitur in *salinis* tanquam illarum fructus, est quid modicum, vix excedens unum quadrantem pro libra, & tamen populus illum emit longè cariori pretio ratione vectigalis, seu Regaliæ Principis frequenter hoc *tit. ad materiam salinarum.* Ideoque prorsus absolum esset, ut Ecclesiastici colligentes salem in eorum *salinis*, pro tali majori pretio alterato Regaliæ vendere vel- lent. Et hic est casus etiam in vino.

Illud etiam considerando, quod clerici emptores ex hujusmodi gabellis præstunt exemptionem, & quidem rationabiliter, utpotè de jure debitam, & de facto practica- tam, quod scilicet de victualibus, quæ emunt, diminuitur illa rata, quam importat gabella, emendo pro eo minus, & quantum importat pretium intrinsecum seu naturale, præterquam in magnis Civitatibus, in quibus ob impracticabilitatem, reficitur in fine anni Ecclesiasticis in pecunia id quod gabellæ victualium importent, ut in Barchionen. exemptionis hoc *tit. disc. 58.* Igitur istud majus pretium non est ratione rei, sed ratione vectigalis, quod est Principis, & non debet in privatam utilitatem converti.

Ex ea vero ratione ego cùm essem Superior Ecclesiasticus, substinui in Ecclesiasticis vendentibus vinum ad minutum hanc exemptionem, quia iidem Ecclesiastici ementes vinum in gabellatum non gaudebant exemptione, atque ita intrabat compensatio, de qua in dicta nullius Baren. *disc. 54.*

MANTUANÆ EXEMPTIONIS PRO PAULO RIVA.

Responsum pro veritate extra curiam.

De exemptione à gabellis, & oneribus laicalibus competente colonis, conductoribus, & emptoribus bonorum Ecclesiasticorum eorumque fructuum, quomodo, & quando locum habeat, Et an exemptio competens pro vino, competat pro aquavita.

S U M M A R I U M.

- 1 **C**asus controversiæ.
- 2 Distinguntur plures species laicorum conducentium, ementium, vel colentium bona Ecclesiasticorum.
- 3 De colonorum partiariorum exemptione, pluribusque quæstionibus remissivè.
- 4 De emptoribus fructuum & bonorum Ecclesiæ.
- 5 De conductoribus bonorum Ecclesiæ an sint immunes à gabellis, & oneribus laicalibus.
- 6 Adhibetur distinctio, quæ videtur pro veritate tenenda.
- 7 Gabella imposita vino, debet etiam pro aquavita.
- 8 Aquavita dicitur species diversa à vino, & pro ea debetur gabella tanquam pro merce.
- 9 An pro merce, ad quam fructus bonorum Ecclesiæ redacti sunt cum industria, debeatur gabella.
- 10 Quæ dicatur mercatura clericis prohibita.

D I S C. LIII.

Conduxit quidam laicus ad triennium sub annua pensione pecuniaria, fructibus proportionata, quædam bona Ecclesiastica coli solita per colonos partiaros, fructuum medietatem pro eorum labore & cultura retinentes, alteram medietatem domino præbentes pro parte dominicali, quæ in dictum locationis contractum deducta est, unde dubitari contigit, an dicta fructuum portio dominicali gaudeat penes conductorem laicum eadem exemptione à collectis, gabellis, aliisque laicalibus oneribus, qua penes Ecclesiam locatricem gaudere deberet.

Item cum pars vini, quod ex dictis bonis percipitur, in stillacium seu aquam vitam converti solet, postea immunitate pro vino. An eadem pro hac altera specie competeret, Super quibus pro veritate consultus respondi ut sequitur.

Quoad primum, moderni canonistæ ac morales ex una, & civilistæ ex altera, sive Ecclesiastici, & laici, quasi ad invicem certantes, propriamque causam singuli tuentes, ad æmulationem potius, quàm ad veritatem scriptis videntur, multa etiam exorbitantia firmantes, cum præjudicio potius, quàm cum beneficio illius partis, quam tueri profitentur, unos terminos cum aliis quoque confundendo, unde non levem in his materiis confusionem induxerunt, præsertim juxta modernorum transcribentium corruptelam, auctoritates de uno casu loquentes, ad alium omnino diversum trahentes.

Pro veritate igitur, quo magis fieri potest sincerè indaganda, æquivocisque tollendis, ad casum, ac terminorum distinctionem reflectendum, omnino congruum, quinimò necessarium videtur.

Atque omnis terminis colonorum (sub diurna vel mensua mercede bona Ecclesiastica colentium, ac aliorum, qui perpetuò illis ad omnimodam domini utilitatem adscripti sunt, vel qui sub titulo perpetuæ coloniæ, omnes fructus ad proprium commodum, sub recognitione pecuniaria percipiunt, utpotè ad rem nostram non facientibus).

Tres in proposito distinguendæ sunt laicorum species; 1. Alii enim sunt laici coloni, qui prædia Ecclesiastica colentes, partem fructuum pro portione colonica retinent, & partem domino pro portione dominicali præbent, partiarii nuncupati; Alii sunt laici emptores fructuum, qui ex bonis ecclesiasticis jam percepti sunt per ipsos ecclesiasticos dominos; Et alii sunt laici, qui eadem bona certa pensione pecuniaria vel in frugibus conducunt, *affluarii* nuncupati.

In prima specie colonorum partiariorum, plures cadunt quæstiones, una præsertim, an cum personis, animalibus, & plaustris, cogi valeant ad operandum in arcium fortificatione, arginum, pontium, murorum, & viarum fortificatione, & similibus, de qua ex professo plenissime agit Sperell. *dec. 41. cum duobus seq.* ubi ad latetatem *Card. de Luca Lib. II.*

utriusque opinionis rationes & auctoritates expendit.

Alterà est, num cogi valeant ad collectas, vel taxas, quæ loco hospitiationis militum subrogatæ sunt, & de qua plenè ac doctè agit insignis J. C. & hujus Curie sua tempestate primarius Advocatus Spada in tribus ejus responsis registratis in *primo vol. ejus consiliorum conf. 131.* ubi diligenter, ac singillatim omnes Doctores hincindè de ista materia tractantes examinat & declarat, ut ibi videri potest.

Tertia est frequentior, an itidem coloni teneantur ad collectas, & onera laicalia pro fructibus ad eorum portionem colonicam spectantibus, qui est propriè casus *conf. 111.* Federic. de sen. *num. 10.* & de qua agunt Thesaur. & *ad. den. doct. 116.* Sperell. *dec. 44.* ac etiam *decif. 41. & seq.* Cobell. *ad Bull. Bon. Regim. c. 50. n. 247. cum seq.* Marotta in *tract. de Collectis seu bonatenentia cap. 14. num. 8.* Ciarlin. *controvers. 22.* qui latè alios cumulant, & cæteri moderniores præsertim morales cuicumque mediocriter versato de facili cogniti.

Sed omnes prædictæ ac similes quæstiones percipiunt portionem colonicam, ad ipsum laicum spectantem, non autem portionem dominicalem spectantem ad ipsam, vel dominum Ecclesiasticum, cujus respectu nemo, etiam excivilitatis, vel laicis dubitat de exemptione, unde propterea, omnia, quæ in his terminis colonorum per DD. hincindè dicuntur, sunt extra casum nostræ quæstionis, neque in proposito habenda sunt in consideratione.

In secunda specie locorum ementium fructus ac redditus bonorum Ecclesiasticorum, qui per ipsos Ecclesiasticos dominos jam percepti sunt, An scilicet dicti emptores gaudeant illis immunitatibus, quibus ipsi Ecclesiastici gaudent, contendunt scribentes; Negativam enim ex auctoritate Specul. *lib. 4. tit. de Immunit. Eccles. in fin. Archidia. in c. penult. de Conf. Anchar. in Clem. 1. n. 6. de decim.* & aliorum gravium Auctorum, & tenent & probant Gutierrez. *de gabell. q. 44. n. 3. cum seqq.* Rovit. *dec. 71. de Marian. resol. quorid. 169. n. 6. lib. 1. & latius in addit. ad Reverter. decif. 192. & 373. utrobique in fine.* Fontan. *decif. 301. cum plurib. seq.* Marotta *disc. tract. de collecta seu bonatenentia cap. 14. n. 6. impress.* post ejus disceptationes, qui alios cumulant de facili videndos.

Affirmativam verò, ut eadem immunitas emptoribus competat, latè teneantur & probant Rimini. *jun. conf. 724. num. 21.* Grat. *discept. 390.* Menoch. *conf. 136.* Lotter. *de reb. benef. lib. 1. q. 31. ex n. 57.* & aliis relatis per Sperell. *dec. 41. n. 7.* & Ciarlin. *d. controver. 22.*

Alii verò inhærentes distinctioni Bald. *conf. 31. vol. 1.* distinguunt, an agatur de onere intrinsecum seu corresponsivo ad contractum emptionis cum Ecclesiastico inuito, vel potius de onere separato ab ipso actu emptionis, ut constat apud Belet. *disquis. cler. tit. de exempt. cler. à mun. 6. 8. n. 4.* Squillant. *de privil. Cler. c. 8. n. 27. & 28.* Sperell. *d. dec. 41. n. 8.* Ciarlin. *d. controver. 22. n. 9.*

Quamvis autem iste casus emptionis fructuum, & reddituum, fraternizare videatur cum nostro, ita ut Feder. de Sen. *conf. 111. num. 10.* Archidia. Ancharan. & cæteri, istos casus de emptore, vel affluario, partiformiter tanquam synonymos in proposito tractare videantur, ut constat ex eisdem registratis apud Rovit. *disc. a dec. 71.* Nihilominus, cùm plures rationes, magis uni, quàm alteri casui adaptabiles videantur, idcirco tanquam distincti videntur tractandi, ac propterea iste etiam casus emptoris, eodem modo, quo præcedens coloni, extraneus videtur à casu controversiæ.

Tertia, demum ad rem est species laicorum conducentium bona Ecclesiastica, qui tamen in duas alias species subdividendi videntur, una est conducentium sub annua pensione pecuniaria ipsa bona, proprio sumptu, & industria colenda, cum omnimoda omnium fructuum ad proprium commodum perceptione, ut frequentior ac connaturalis est hujusmodi contractus locationis, & conductionis praxis; Altera est conducentium pariter sub annua pecuniaria pensione solum portionem dominicalem locatori competentem, absque aliqua sumptuum, & industria erogatione in bonorum cultura, quæ rota incumbat colono partiaro, portionem colonicam proinde obtinenti, qualis est præcisè casus controversus, ita ut contractus locationis consistere dicantur in juribus portionis dominicali.

Et licet in utraque specie, pro immunitatis competentia militare videatur eadem ratio utilitatis, ac respectivè præjudicii Ecclesiæ, quod scilicet ratione immunitatis bona locentur pro majori pensione, quæ alias pro-

pter onus gabellarum ex fructibus solvendarum esset longe minor, & quam dicta secunda specie ementis fructus bonorum Ecclesiasticorum ponderat Bald. d. conf. 31. vol. 1. quem ceteri sequuntur superius allegati; Aliqua tamen differentia esse videtur inter unum casum, & alterum, quia in primo inesse videtur quaedam magis explicita mercaturæ species, cum fructus exinde per conductorem percipiendus, non totus dici valeat fructus ipsius rei Ecclesiasticæ, dum saltem dimidia dicitur potius producta ab expensis, & industria ipsius conductoris in cultura, unde aliqua major dubitandi ratio contra conductorem cadere videtur.

Generaliter autem, dictas species non distinguendo, ut laici conductores seu affluarii bonorum Ecclesiasticorum non gaudeant privilegiis Ecclesiæ vel Ecclesiasticis competentibus quoad immunitatem à datis & gabellis pro fructibus quos percipiunt, auctoritate glof. in Clement. præsen- ti, verbo negotiandi de Censibus, firmant Archid. Ancharan. Federic. de Sen. & ceteri superius in casu emporis allegati, quos in præcis terminis affluarii referunt, ac ita firmant Rovit. dec. 71. ubi quæstionem tractat occasio- nis affluarii bonorum feudalium Revert. dec. 192. in fin. ubi Marin. in addit. qui hanc conclusionem undique receptissimam dicit, quod etiam repetit in addit. ad decis. 373. Guttier. de gabell. dicta g. 44. numer. 3. cum seqq. Marotta dict. tract. de collecta seu donationibus cap. 14. numer. 7. Fontanell. decis. 307. ubi numer. 3. dicit, quod totus mundus est pro hac opinione, & quod vix est unus ex scri- bentibus qui contrarium tentaverit, & ex modernis Ecclesiasticis, Bellet. decis. Cler. dict. tit. de exempt. cler. à n. §. 8. numer. 1.

Eadem tamen conclusionem limitantes, quando gabel- la esse ita gravis, quod Ecclesiæ vel Ecclesiastici, cum magna difficultate ac detrimento conductores invenirent, atque pro minori pensione locare cogerentur, ut admittit idem Feder. de Sen. dict. consil. 111. & sequuntur ceteri collecti per Bellet. dict. numer. 1. in fin. Glorit. resp. 5. nu. 56. cum seqq. Marot. decis. cap. 14. numer. 6. in fin. Ciarlin. dict. con- trov. 22. idem Fontan. dict. decis. 307. numer. 18. ubi tamen numer. 19. satis hanc limitationem restringit, ubi scilicet gravamen est tale, quod plus exigitur à colonis Ecclesia- sticorum quam laicorum, quod nullum habere videtur fun- damentum.

Mihi autem pro veritate ita distinguendum videtur; Quod aut agitur de illis gabellis, & oneribus improprie reali- bus, vel mixtis, quæ Princeps laicus in quantitate vel in quota, directe & immediate exigit ex fructibus, qui ex bonis in suo territorio possessis percipiuntur, quia nempe, pro quolibet modio frumenti, qui colligitur, vel collectus ad certum locum introducit, solvantur tot solidi, vel certa ejusdem frumenti portio, itaut sit species decimæ temporali- sis, quam Princeps laicus exigit à suis subditis, vel ratione bonorum in sua ditione existentium, vel utraque ratione bonorum et personarum, adinstar decimæ spiritualis, quæ Deo solvitur.

Et tunc, quicquid sit in prima specie conductoris pro parte colonica, quam ratione sumptuum ac proprie indu- striæ magis, quam ratione ipsorum bonorum percipere dicitur, et in qua procedendum videtur cum eisdem termi- nis, cum quibus proceditur cum colonis partiaris in por- tione colonica.

In portione tamen dominicali, quæ proprie ipsius rei Ecclesiasticæ fructus dicitur, omnino, & absolute pro con- ductoris exemptiones respondendum videtur, quoniam alias ita verè & proprie per indirectum esset exigere onus laicale ex fructibus, & bonis Ecclesiasticis, quos Ecclesia, immutato solum percipiendi modo, percipit in pensione, quæ cum à fructuum quantitate regulam seu proportionem recipiat, absque dubio major erit, si fructus prout recipiuntur, integrè ad percipientem absque aliqua detractioe di- recta vel indirecta pertineant, minor autem, si fructus dimi- nutionem patiantur, itaut in effectu onus laicale, non per laicum conductorem, sed per Ecclesiam vel Ecclesiasti- cum locatorem solvi diceretur, ut egregie Bald. d. conf. 31. & sequuntur ceteri plenè deducti apud Sperell. dicta decis. 41. & alios, ut suprà. Atque isto casu censeo veram esse opinionem, de qua Grat. d. discept. 390. Spad. dict. conf. 131. et Sperell. loco cit. ut privilegium sit potius reale, quam personale.

Neque huic considerationi obstat text. in clem. 1. de de- cim. in quo potissimè se fundant, contrariæ sententiæ au- ctiores præsertim Fontanell. d. dec. 307. n. 8. quia in casu de- cimatum non obstat omnimoda incompatibilitas seu inca-

pacitas exigentis, prout obstat in præsentia, itaut ibi dominus bonorum locando bona, videatur se privare illo privilegio, cui volens potest renunciare, cum aliàs de jure Ecclesiasti- ci etiam decimis spiritualibus subjaceant, quod in his ter- minis dici non potest, quia nec volentes Clerici, et Eccle- siastici possunt istis oneribus se submittere, ideòque termini sunt æquales, à quibus argui valeat.

Aut agitur de illis gabellis & oneribus, verè personallibus, & quæ principaliter exiguntur propter personam, non autem propter rem, occasione solum usus rei, ut puta pro molitura frumenti ad victum solvendo est certa gabella, ut fre- quens est in Regno Neapolitano, ut in nullius Baren. hoc tit. ac etiam habetur in Statu Ecclesiastico, et tunc indubita- tum videtur, quod privilegium Ecclesiasticorum non trans- fundatur in conductores laicos, sed pro talium fructuum usu solvenda sit gabella, quamvis ex bonis Ecclesiasticis percepti sint, atq; Ecclesiastici locatores eam non solvant, quia in effectu, non est onus reale, nec mixtum, quod solvat ex fructibus propter res, sive ex eisdem propter personas, sed est onus merè personale, quod Princeps à suis subditis exigit occasionaliter, seu mediante tali usu, atque ita passim ubique servat praxis indubitata, quia si Ecclesiastici non solvant gabellam, id non propter rationem qualitatis, & exemptionis bonorum, sed ratione exemptionis persona- rum, itaut etiam si frumentum à secularibus emptum, pro eorum usu molere vellent, neque ad tale onus Ecclesiasti- ci tenerentur, ut de hujusmodi gabella pro molitura habe- tur in dicta nullius Baren. hoc eod. tit. disc. 54.

Aut demum agitur de gabella, quæ imposita non est ipsis fructibus, neque pro eorum perceptione de necessi- tate solvenda est, itaut si conductor eos convertere vel- lit in propriam, suæque familiæ alimoniam, vel alios usus, nullam gabellam solvere teneretur, sed solum illa præstanda sit pro eorumdem fructuum venditione in foro, sive pro extractione de loco ad locum, vel pro alia con- tractatione, quæ mercimonii potius ac industriæ speciem sapiat, et tunc concursus videtur antiquorum, et moder- norum opinio, conductorum non gaudere illa exemptio- ne, qua gauderet locator, si eosdem fructus vendere seu contractare vellet, juxta traditionem Speculator. Archi- diae. et aliorum, de quibus apud Rovit. dicta decis. 71. de Marin. apud Revert. decis. 292. & 373. utrobique in fin. et per alios superius allegatos; Et ex Ecclesiasticis ad- mittunt Bellet. d. tit. de exempt. cap. 8. numer. 4. Squillant. de priv. Cleric. c. 8. n. 28. del Bene in tract. de immun. tom. 1. c. 5. dubit. 7. sect. 18. n. 9. fol. 236.

Prout admittunt etiam omnes, cum eadem distinctione, in colono partiariorum vendente portionem colonicam, quia in effectu laicus dicitur vendere bona propria, et effecta jam laicalia, atque in eum obventa ex quodam titulo indu- striæ, et mercaturæ, pro quo neque Ecclesiastici sunt immunes à gabellis.

Et quamvis dici posset, quod communicatio hujusmodi privilegiis quam Ecclesiastici facerent laicis, causetur Ec- clesiæ vel Ecclesiasticis majorem utilitatem, quoniam ita ratione istius franchitiæ invenirent conductores majorem pensionem solventes, et conversò ex dicta communicatio- nis defectu pensio esset minor; Nihilominus isto casu rectè intrare videtur ponderatio Bald. conf. 496. lib. 3. numer. 3. & 4. ut attendendum non sit illud minus lucrum, quod ac- cessoriè, et consequitivè ita privilegiatis resultat, quia sufficit onus non esse directum ad ipsa bona, neque quod ardet laicum percipiendum ex sola perceptione ad illud solvendum.

Quod tamen ex eadem ratione, in primo casu ex tri- bus proximè distinctis posito, declarandum seu temperan- dum venit, nisi, vel ex qualitate fructuum, vel ex more regionis, gabella solvenda pro eorumdem fructuum contem- ptatione, si non directè, saltem indirectè eos percuteret, itaut effectus esset idem, quia nempe nisi vendi possent im- punes, nullius vel modicæ essent utilitatis, unde Ecclesia conductorem pro justa pensione non inveniret, proindeque gravata remaneret, atque ita in effectu onus gabellæ per ipsam locatricem potius, quam per laicum conductorem sufferri videretur, tunc enim, ex eisdem rationibus, & au- thoritatibus de quibus in primo casu, idem omnino dicen- dum est.

Ideòque decisio quæstionis tota videtur esse facti, & ap- plicationis, an scilicet Ecclesiastici agant de damno vi- tando vel de lucro captando, convertendo gabellam ad proprium commodum juxta ea quæ habentur in Perusi- na gabellæ vini hoc eod. tit. disc. præcedenti, super quo cer- tum

NULLIUS BAREN. GABELLÆ FARINÆ PRO GABELLOTIS OPPIDI TERLITII, ET UNIVERSITATE ILLIS ADHÆRENTE CUM ARCHIPRESBYTERO EJUSDEM LOCI.

Casus disputatus in Sacra Congregatione immunitatis, & resolutus ut infra.

De franchitia Ecclesiasticis competentes, & gabella fa- rinæ seu macinatus, quomodo competat, & ad quam rationem, & an Ecclesiastici pagellas seu bullettas franchitiæ concedere seu vendere possint laicis, & gabellæ subjectis.

S U M M A R I U M.

1. Casus controversus, & quomodo præstetur franchitia gabellæ farinæ cum Ecclesiasticis.
2. Immunitas Ecclesiastica competit Ecclesiasticis à gabellis, & oneribus, ut præserventur à damno, non ut lu- crentur.
3. Ecclesiastici an, & quando possint aliis exemptis vendere vel concedere eorum franchitiam.
4. Ubi taxa generalis franchitiæ non sufficit, an sit danda pro toto usu.
5. An Clerici absentes possint præstare franchitiam gabellæ farinæ.
6. Gabella farinæ seu macinatus dicitur personalis, quam Princeps occasione hujus usus exigit à Subditis.

D I S C. LIV.

Requens est, ac satis gravis in Regni Neapolitani Ci- vitatibus, Oppidis, & Castris, nullo forsitan excepto, gabellæ farinæ seu macinatus, ut scilicet volentes moliri frumentum ad farinam pro usu panis, vel alterius comesti- bilis reducendam, solvere debeant quamdam pecuniarum summam pro quolibet modio ibi tumulo nuncupato, præ- bente gabellario solventi in signum solutæ gabellæ quam- dam parvam pagellam seu bullettam, sine qua, molientes, vel aliàs farinæ usum adhibentes aut panem introducentes ab extra, gravibus pœnis multantur; Quia verò Ecclesia- stici ab hujusmodi gabella exempti sunt, si dicatur ut farinæ usum sine illius solutione habeant, evitentur tamen frau- des, totius Regni consuetudo introduxit, ex antiquis etiam (ut fertur) concordatis, & concedendi singulis mensibus per- sonis Ecclesiasticis gratis dictam bullettam seu pagellam li- mitatam ad certam frumenti quantitatem, puta unius vel duorum tumulorum, plus & minus, ut singulorum loco- rum consuetudo induxit, quæ in hoc loco, & ferè gene- ralis est, ut clericis in minoribus detur ad rationem unius tumuli, simplicibus sacerdotibus ad rationem duorum, per- sonis Ecclesiastica dignitate constitutis, utpotè majori fa- mulatu verisimiliter indigentibus, ad rationem trium, Episcopis verò, vel Prælatibus inferioribus Episcopalem ju- risdictionem in loco habentibus, absque hac taxa unifor- mi, in summa discreta & proportionata familiæ quam re- tinent, ac elemosynis, quas in pane pro sui muneris de- bito faciant pauperibus.

Cum autem hujus Oppidi Archipresbyter, saltem de facto, sit in possessione exercendi ordinariam & quasi Epi- scopalem jurisdictionem, tanquam in loco Nullius & ter- ritorii separati, cum usu Pontificalium, itaut Episcopi apud vulgus figuram faciat, casus quoque dedit, quod ali- qui Archipresbyteri familiam numerosam adinstar divi- tum Episcoporum retinere studuerunt, ut præsertim lece- rat Archipresbyteri moderni prædecessor mediatus supre- mas etiam vices gerens Domini temporalis absentis, unde propterea franchitiæ ad rationem 14. tumulorum pro quo- libet mense obtinere consuevit, quia fortè tanta quantitas pro familiæ usu & elemosynis tunc esset proportionata; Hodierne autem quamvis modico famulatu sit contentus, ad eandem tamen rationem consuetam cum prædecessore franchitiæ præstendere cepit, atque aliquo tempore defa- cto obtinuit, vendendo laicis eandem bullettas seu pagellas, suum usum in tribus ex quatuor partibus & ultra superan- tes; Verum gabellarii, ipsaque Universitate ad talem ex- uberantem rationem continuare renuentibus, offerentibus tamen dare totam quantitatem suo usui congruam; Hinc propterea eosdem gabellarios excommunicavit, à quibus censuris interpositam appellationem ad C. A. atque eodem Archipresbytero curante causam reassumit per Sac. Congre- gationem immunitatis, assumpta coram ista disputatione

tam judicium dare non potuit, cum facti circumstantiarum notitiam non habere, Hanc autem theoreticam juxta meum sensum pro veritate insinuaui, ut juxta facti circum- stantias requirens applicaret, indeque dignosceret, an ejus præteriones haberent necne substantiam.

Quo verò ad alium punctum stillatitii, seu aquæ vitæ, dicebam, quod aut agitur de gabella vini, num scilicet exigi etiam possit pro aquavita, & decisio pender à jam dicto primo puncto, si enim sumas in casu, quod juxta dictam distinctionem debeatur gabella pro vino, & non adsit alia gabella particularis pro hujusmodi merce, & cer- tum est eandem pro aquavita deberi, vel è contra, cum gabella debita pro simplici, debeatur etiam pro mixto, quando istius tota substantia vel major pars à simplici provenit, ut in individuo gabellæ vini, ut comprehendat etiam aquam vitam firmavit Rota decis. 118. part. 11. recent. Et in similibus terminis gabellæ olei exigendæ pro farina, vel ferici exigenda pro contentis bene doctus Mantuanus Cy- riac. controu. 468. n. 28. cum seq. & habetur latius deductum sub hac eadem materia in aliis, hoc tit. præsertim de aqua- vita in Romana seu Veliterna, disc. 68. & de sapone in Ca- merinen. disc. 74.

Aut agitur de gabella particulari, quæ debeatur pro aqua- vita, tanquam merce diversa à vino, ut præstatur in Urbe, ubi à moderno tempore de mandato Innocentii X. non exigitur gabella vini pro aquavita, prout antea exige- batur, sed exigitur dohana tanquam de merce, utpotè in effectu constituenta diversam speciem à vino juxta text. clar. in l. si quis vinum g. ff. de tritico, vino, & oleo legatis ut in dicta Romana seu Veliterna, disc. 68. & tunc decisio tota vi- detur esse facti, & applicationis, inspicendo scilicet, an Ecclesiastici locatores, ad faciorem vini venditionem, seu aliàs regionis consuetudine ita exigente, ex vino quod à bonis locatis pro portione dominicali percipiunt, dictum stillatitium facere consueverint, sive illud facere soleat colonus partiaris qui deinde, colonica portione pro se retenta, dominicalem tribuat Ecclesiasticis locatori- bus, & consequenter huic laico conductori eosdem lo- catores representanti; Vel potius iste laicus conductor, ex propria peculiari industria, ad majorem utilitatem à bonis conductis reportandam, ex vino stillatitium componat.

Primo enim casu, dicendum in omnibus venit de gabella hujus merci idem, quod dictum est in antecedenti quæsto de gabella fructuum in genere, cum fructus dicitur in hanc speciem pro commodiori, & utiliori perceptione converteri; Neque respectu Ecclesiasticorum dici potest mercatura eis prohibita, cum potius dicitur artificium ad fructuum per- ceptionem ordinatum, Mercatura enim proprie dicitur, ubi eadem res venditur, ut non immutata forma revendatur, secus autem ubi artificium est admixtum, ut in puncto religio- sorum ementium venam ferream insulæ Ilvæ, eamque ad ferrum elaboratum cum industria reducturam, Federic. de Sen. conf. 207. plenè alios colligens Sard. decis. 313. multò magis dum id geritur pro meliori perceptione fru- ctuum proprii fundi, Ut de clericis secularibus vel regula- ribus, licet ementibus animalia, ad effectum ea impugnandi cum glandibus, & pascuis prædiorum Ecclesiæ vel patri- monialium, sive de nutrientibus bombices cum foliis arborum in propriis prædiis existentium, ad effectum compo- nendi, & vendendi sericum, cum similibus, adinstar decreta generalia Sac. Congreg. Concilii de quibus Barbol. de uni- vers. jur. Eccles. lib. 1. c. 40. n. 127. & ceteri moderni collecto- res hujusmodi passim.

Et sic punctus est, an iidem Religiosi locatores, eandem conversionem vini in aquam vitam facerent necne; Si enim non facerent, itaut esset mera industria conductoris, abso- lutum crederem suffragari non posse exemptionem, quia duplex concurreret obstaculum, unum nempe jam dictum, quod fructus non sunt bona ecclesiastica, sed laicalia, de lai- ci conductoris dominio existentia alterum quod immuta- rant speciem, & non dicuntur percipi eo modo, quo eccle- siastici locatores percipere solebant, & in ea specie, in qua dici posset impressum privilegium reale exemptionis, se- cus autem è converso, quia tunc, & ista species dicitur ipso- rum bonorum Ecclesiasticorum fructus.

Et hanc dixi esse meam sententiam pro veritate, de qua tantum extra Curiam, mea est consuetudo de jure respon- dendi.

Pro Universitate & gabellariis scribens, injustas dicens censuras, illicitamque hujus Archiepiscopi præteritionem, quia exemptio seu immunitas Ecclesiastica per sacros canones præscribitur, ut clericis & ecclesiastici rationem exempti à jurisdictione indigentibus gabellam, vel alia onera publica, non cogantur eam solvere, seu panem aliaque victualia ingabellata comedere, vel aliàs de proprio, directe vel indirectè gravari, ac damnificari. Non autem ut gabellas per laicos & subditos proprio Principi vel Civitati pro publicis oneribus solvendas, ipsi ad lucrum & privatam utilitatem exigant, quoniam ita esset, non solum obtinere exemptionem passivam à sacris canonibus demandatam, sed etiam jura Regalia usurpare, ac exercere jus activum exigendi à laicis ea vectigalia & onera publica, quæ Principi vel Civitati pro publicis oneribus debentur, contra omnem juris dispositionem ac rationem, idèque sufficere debet, ut pro eorum usu exemptione potiantur, ut in Barchinonen. exemptionis disc. 58. in Perusia gabellæ vini disc. 52. & in aliis hoc titulo.

Et licet consuetudo præbeat Ecclesiasticis facultatem concedendi laicis, vel etiam pro tanto pretio, quantum gabella importat, vendendi hujusmodi franchitiæ bullettas seu pagellas, Attamen id aliquod habere videtur rationis fomentum, quia cum plerique Ecclesiastici, commoditatem non habeant proprium frumentum macinandi, ac panem faciendi in propria domo, unde propterea coguntur pro eorum personæ, & familiæ usu emere panem venalem ingabellatum, Idcirco justum est, ut de gabella, quam ita solvunt, se reintegrent ex dictæ franchitiæ venditione, quæ nullum gabellariis præjudicium inferre dicitur, dum illa franchitia, quam ita obtinent laici & subditi dictas bullettas ementes, compensata remanet ab ea gabella, quam ipsi Ecclesiastici exempti solvunt, emendo panem venalem ingabellatum, & sic undique concurrat compensatio.

Est bene verum, quod hujusmodi compensatio dici non potest æqualis & omnimoda, quia sæpè sacerdotes, duos franchitiæ tumulos obtinentes, utpotè nullum habentes famulatum, pro eorum personæ usu erant panem, ad unum tumulum non ascendente, cum in quibusdam regionibus præsertim in Apulia, & aliquibus Lucaniæ partibus, ubi ob frumenti nimiam ariditatem, & pondus, major panis quantitas obtinetur, vix usus unius personæ medietatem tumuli excedit, unde totum plus cedit lucro Ecclesiastici vendentis franchitiæ, ac respectivè damno gabellariis; Quod etiam contingit in illis, qui proprium frumentum macinantes, panem in propria domo fabricant, quia vel panem francum eorum usum excedentem præbent conjunctis, ac aliis gabellam aliàs solvere debentibus; vel utendo bulletta pro sola quantitate usui necessaria, reliquam partem vendunt, idque passim à laicis toleratur; Sed hæc observantia pariter dictæ rationi mutæ compensationis tribuenda videtur, quia è converso multi etiam adesse Ecclesiastici onerati numerosa familia, ipsorum Ecclesiasticorum sumptibus sustentata, pro qua hæc taxa generalis, & uniformis non sufficit, unde coguntur panem ingabellatum emere, vel solvere gabellam pro molitura quantitatis exuberantis, quæ sibi necessaria est contra juris dispositionem, cum exemptio clericorum trahatur etiam ad eos, qui licet subditi, vivunt tamen sumptu Ecclesiasticorum, atque sunt de illius familia, non tamen ad industriam, & mercimonium retenta, ut tanquam certum admittit etiam ipsamet Regia Camera in illis locis, in quibus, cessante ista taxa consuetudinaria, datur franchitia ad rationem tot unciarum panis pro qualibet persona & die respectivè juxta ejusdem Cameræ taxam (ea tamen moderatione per illam adjecta, ut famuli esse debeant exteri, ut ita cesset præjudicium Universitatis, & ne ejus cives & subditi vivant sine gabella,) sed ubi dicta consuetudo viget, tunc sicuti toleratur, ut ecclesiastici nullam habentes familiam, pro solo usu eorum personæ obtineant franchitiæ longè excedentem, quam laicis, & subditis cum gabellæ præjudicio manifesto vendunt, ita è converso, ecclesiastici majorem familiam tenentes, ac majori panis quantitate indigentes, ex dicta ratione commodi, & respectivè incommodi, pati præstare gabellæ solutionem, nam aliàs gabellariis isto casu præstare debentibus totam franchitiæ, quævis conspeta taxa majorem, concedenda esset facultas denegandi non indigentibus partem excedentem eorum usu, quod utique resultaret in majorem gabellæ utilitatem, & ecclesiasticorum in universum præjudicium, Et ita ego, cum essem

Vicarius Capitularis, & successivè Generalis in patria, respondebam illis Ecclesiasticis, qui ratione majoris familiæ majorem franchitiæ petebant,

Atque in proposito casus controversi, in quo agentes pro Archiepiscopo magnam vim faciebant in consuetudine, seu præterita observantia, Dicebam, tunc illam judicari posse alicujus momenti, quando esset talis, quod obligaret omnes Archiepiscopos pro tempore ad se continentium intra hujus quantitatis limites, ita ut majori, pro familiæ, ac eleemosynarum usu indigentes, cogerentur pro excessu solvere gabellam, unde dici posset species taxæ conventionalis concordis, se habenti ad lucrum, & damnum, Sed cum in facultate Prælati pro tempore repositum esset, majorem familiam retinere, atque eleemosynas distribuere, unde propterea majorem petere posset franchitiæ, idcirco omnino injustum dicebam, ut ita Universitas esset semper in damno, & præjudicio, nunquam in lucro contra regulam text. in c. secundum naturam.

Hinc proinde credidi aliquas declarationes Sac. Congregationis Episcoporum, vel Immunitatis editas super ista franchitiæ frumenti competentem Ecclesiasticis, quamvis à propria patria absentibus, produisse absque distincta notitia, & perceptione qualitatis hujus gabellæ, & franchitiæ respectivè; Cum enim hæc sit exemptio ab onere, non solvendo pro eo pane, quem ipsi Ecclesiastici comedunt, non videtur quomodo non comedentes debeant habere hanc franchitiæ ad solum lucrum, ut sæcularibus vendant; Idèque dicebam hanc franchitiæ per absentem præterendi solum posse pro illis personis, quæ ab ipsis aluntur, atque eorum quamvis absentium sumptu vivunt, cum aliàs esset exigere gabellam ab Ecclesiasticis; Æquivocum autem super hujusmodi declarationibus in eo consistere judicabam, quod Sac. Congregatio crederet, istam esse gabellam solvendam, pro frumento quod vendatur, seu aliàs contractetur, nam ab illa clericis quamvis absentibus deberent pro eorum frumento ex propriis prædiis collecto, vel aliàs quam ex mercimonio obvento, esse exempti, quod liquet ex eisdem declarationibus, præsertim prima, quæ videtur originalis in una Vigilien. in qua dicitur *deberi Clericis absentibus franchitiæ à gabella frumenti*; Sed non est iste casus, cum hæc gabella in effectu non solvatur pro frumento, sed pro usu panis, quem utriusque comedit, ita ut adiungatur eorum, quæ sæpius habentur hoc tit. de pretio salis, ista dicatur gabella personalis, quam Princeps vel Civitas exigat à personis subditis occasione hujus necessarii victualis, idèque Ecclesiasticis sufficere debet habere hunc usum liberum, & comedere panem non ingabellatum, sed injustum est, ut lucrum faciant, atque activè jus Regale, & publicum, ad privatam utilitatem convertant.

Sacra Congregatio de ann. 1664. censuit justam esse Universitatis, & gabellariorum petitionem, sed quia ex parte Archiepiscopi dicebatur hoc emolumentum ex dicta excrecente franchitiæ resultans dari in compensationem decimarum, quas non exigit, cum hic punctus non percuteret materiam immunitatis Ecclesiasticæ, & consequenter ad ipsam Congregationem non pertineret, idcirco rescriptis quod suspensis censuris, partes utantur eorum iuribus coram Judicibus competentibus.

In hoc etiam proposito franchitiæ, quæ clericis præstatur in pagellis ut supra pro exemptione à gabella farinæ, seu macinatus, pluries scio controversum fuisse, An clerici vel presbyteri inservientes Episcopo, in cuius domo panem à gabella exemptum comedunt, habere debeant hanc franchitiæ, ut aliis vendant; Et quamvis punctum ego adhuc formiter in iudicio non disputaverim, de meo tamen iudicio pluries oretenus requisitus, dicere consuevi, quod aut iste clericus habet matrem, seu alios conjunctos suo sumptu viventes, & pro ista rata intret idem, quod supra dictum est de clericis, etiam absentibus, Aut ista circumstantia cessat, & tunc de stricta juris censura verior sit negativum, sed exemptio negativa ab onere, ne scilicet cogatur comedere panem ingabellatum, atque ita onera laicalia ferre, idèque sufficit, quod iste finis impleatur, solumque ex ratione dictæ compensativæ consuetudinis per quam clerico habenti minorem familiam datur excessiva franchitiæ in taxa uniformi etiam pro habente majorem familiam, ut ei debeatur illa rata excedens usum proprium, quam aliàs venderet si in propria domo viveret, ne servitium Episcopi eum reddat deterioris conditionis, sed pro rata ad æquata suo usui, dum in domo Episcopi

comedit panem francum, non debet Civitas duplici onere gravari, cum nulla penitus ratio suppetat.

Diu verò post hæc reperii casum in specie tractatum per Modernum Pignatellum in quadam *Miscellanea variarum Consultationum Canoniarum tom. 1. consult. 51.* ubi substat affirmativam, sed ejus fundamenta non placent, quia ut dictum est, istud verè non est emolumentum, seu jus activum; Datio autem pagellarum, est quidam actus passivus, in effectu continens actum negativum à solutione oneris, & ne clericus pro se, & familia comedat panem ingabellatum, unde propterea omnino extraneæ sunt à casu regulæ, & propositionis ibi deductæ.

FERRARIEN. EXEMPTIONIS PRO CARDINALI ROSSETTO CUM APPALATORE GENERALI FERRARIÆ.

Casus disputatus in Congregatione Camerali, & scriptus ut infra.

Gabellæ Status Ecclesiastici, An & quando exigi possint à Clericis, & Ecclesiasticis; Et de ratione ob quam in hoc Statu, etiam Ecclesiastici subiciuntur publicis oneribus, ac immunitas Ecclesiastica non suffragatur.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **C**ardinales an veniant sub dispositionibus generalibus remissivè.
- 3 **C**lerici, & Ecclesiastici sunt exempti à gabellis, & oneribus laicalibus.
- 4 **P**apa duplicem gerit personam, Papæ, & Regis, seu Domini temporalis.
- 5 **E**a quæ disponit tanquam Dominus temporalis regulariter non ligant Ecclesiasticos ex defectu voluntatis.
- 6 **S**ub Constitutionibus revocatoris privilegiorum super exemptionibus non venit privilegium resultans à jure communi.
- 7 **V**erba præsuppositiva non inducunt dispositionem.
- 8 **D**eratiōne, ob quam Papa subicit etiam Ecclesiasticos gabellis, & oneribus laicalibus, & quando id procedat.

D I S C. LV.

Quando Civitas cum tota ditione Ferrariæ infensurata erat sub ejus Ducibus, per isto ab antiquo imposita fuit quædam gabella, pro tritici aliarumque frugum extractione, quæ aliquando de facto per gabellarios & ministros, etiam à clericis & ecclesiasticis exigi consuevit, ita ut sub Nicolao V. Dux abolutionem à censuris propterea incurris obtinuerit, atque per particulare decretum hujusmodi exactiōnem ab Ecclesiasticis in futurum omnino interdixit; Cum autem sub Clemente VIII. ob feudæ devolutionem, Status prædictus ad Sedem Apostolicam rediisset, unà cum omnibus antiquis iuribus datus, & gabellis, in aliqua parte per eundem Clementem moderatis, Cameræ Apostolicæ appalatores vel ministri, sive ob antiquum abusum prædictum, qui apud vulgi opinionem invaluerat; ut ab ista gabella extractionis, neque ecclesiastici essent exempti, sive quia in statu ecclesiastico, quandoque cessat ecclesiasticorum exemptio à vectigalibus & gabellis, idcirco de facto eam indistinctè exigere consueverunt, præterquam à Cardinalibus extrahere volentibus fructus suorum beneficiorum & Abbatiarum, unde in appalato capitulo, illud præsertim quarto loco adici consuevit, quod Cardinales, & alii exemptionis privilegium habentes, esse debeant exempti pro extractionibus eorum nomine faciendis, de fructibus ad eorum dominicalem portionem tantum spectantibus, ne sub eorum nomine, coloni eorum portionem cononicam extraherent; Sed deinde etiam Cardinalibus Appalatores generalis istam exemptionem denegare cepit, præsertim Cardinali Rossetto extrahere volenti fructus sibi commendatæ Abbatie in dicto Statu existentis.

Quare habito recurso ad Congregationem Cameralem, pro removendis illis impedimentis, quæ per Appalatores de facto præstabantur; Pro Cardinali scribens, dicebam, opus non esse agere de qualitate Cardinalitatis, ejusque peculiari privilegio, ut illi non veniant sub gene-

ralibus dispositionibus odiosis odio irrationabili, ut ita distinguendo haberetur apud Otthob. dec. 257. ubi concordantes, cum sufficiat generale privilegium clausum in corpore juris communis civilis & canonici, proveniens etiam à jure divino, per quod omnes clerici & ecclesiastici sunt exempti à gabellis, & muneribus laicalibus, ex copiose congestis apud Merl. dec. 902. Rot. dec. 412. p. 6. rec. Hydruntina onerum 24. Maii 1650. Celio interfuisset dec. 256. passi, multò magis dum non agebatur de simplici clerico contentente de exemptione bonorum patrimonialium, sed de illo, qui erat Episcopus, & Cardinalis, atque agebat de immunitate bonorum Ecclesiasticorum, unde in sensu etiam laicorum, ex illis qui magis ecclesiasticæ immunitati sunt infensi, casus remanebat indubitatus, ac ab omni limitatione immunis, dum agebatur de gabella originariè laicali imposita per Ducem Ferrariæ, Principem abique dubio laicum.

Et licet ob devolutionem dicti Status ad Sedem Apostolicam, ista gabella effecta esset cameralis, per Papam etiam approbata, dum Clemens VIII. cognito omnium vectigalium & onerum statu, aliqua suppressit, & alia moderatus fuit, reliqua verò continuari voluit, Nihilominus totum id gestum fuit à Papa tanquam Rege, seu Principe sæculari, ob reduplicationem personarum in eo concurrentem, de qua in c. cum inter de elect. in fin. Ec. Mat. de foro compet. Unde nisi appareat, actum Papaliteriam, & ecclesiasticam auctoritate gerere voluisse, cum utriusque gladii mixtura, tunc gesta tanquam à Domino temporali Status Ecclesiastici non capiunt clericos & ecclesiasticos, non quidem ex defectu potestatis, sed voluntatis, ex iis, quæ habemus de confirmatione vel extensione Ægidianæ facta per Sixtum IV. & Paulum III. & de confirmatione statutorum Urbis, ut dec. 58 p. 6. rec. & in Romana pecuniaria de Sanctacrucis 28. Junii 1655. & 22. Januarii 1657. coram Cerio, de qua sub tit. de dote.

Præterebant Camerales adesse Papæ voluntatem comprehendendi sub ista gabella etiam Ecclesiasticos, tantibus capitulis appalatores à Pontificibus pro tempore in quocunque appalato per chirographum confirmari solitis, in quibus, præsertim in quarto dicitur, quod privilegium competentis Cardinalibus super extinctione absque solutione gabellæ, suffragetur pro sola eorum portione dominicali, unde propterea inferebant, exemptionem firmatæ regulam generalem in contrarium ad text. in l. nam quodlibet, ff. de penulegata; Sed satis debite videbatur fundamentum extrinseci respensione. Primò, quia capitulum prædictum non loquitur solum de Cardinalibus, sed de omnibus aliis privilegiariis, quorum nomine, venire debebat, abique dubio omnes ecclesiastici privilegium habentes de jure communi, adesse latum, & pingue, quod sub constitutionibus Apostolicis revocatoris omnium, & quorumcumque privilegiorum super exemptionibus, & immunitatibus à vectigalibus & gabellis, exceptuatum est privilegium competentis de jure communi, ut præsertim liquet ex ultima Constitutione revocatoria Alexandri VII. regnantis dum hæc disputabatur.

Secundò, quia dictum capitulum non loquitur dispositivè, sed præsuppositivè, quod non importat aliquam novam dispositionem, quia qui præsupponit non disponit, ex deductis per Gregor. & adden. dec. 208. n. 2. & 7. & in specie rescripti præsuppositivi Papæ vel Sac. Congregationis in Romana hæreditatis 28. Aprilis 1659. coram Mellio ubi concordantes, potissimè quia vetè dictum capitulum, ejus tenore inspecto, non producit circa substantiam exemptionis, aliquid super ista disponendo, sed solum circa modum, juxta quem, ad tollendas fraudes practicandum esset, quod à jure canonici dispositione vel intentione non exorbitat, neque ecclesiasticæ immunitati præjudicat, ex iis, quæ habentur præsertim in Barchinonen. exemptionis hoc cod. tit. disc. 58.

Tertiò, demum clarius, quia in hac materia spectanda non est tacita & implicita Papæ voluntas, neque illa deducenda est per argumenta & illationes, sed debet esse expressa & talis, quod denoret, ita causa bene cognita & probata, Papam uti Papam, & Christi Vicarium statuisse.

Cum enim immunitas ecclesiastica, juxta magis communem, & saltem apud canonistas & morales receptam opinionem, sit de jure divino, ex congestis apud Merl. d. dec. 902. dec. 412. p. 9. rec. ibique Adden. Papa non potest ei directè derogare, dictamque immunitatem tollere, sed solum, idem jus interpretando, ei conceditur eam

ex iuxta causa moderari, ac declarare attendendam non esse in illis gabellis & oneribus, quæ ob urgentes Sedis Apostolicæ necessitates imponuntur, quasi quod subsidium ex huiusmodi gabellis resultans, redundet in beneficium Reipublicæ Catholicæ, ac servitium Ecclesiæ universali; Atque hæc est unica ratio, ob quam plures gabellæ temporales Status Ecclesiastici, etiam à Clericis & Ecclesiasticis exiguntur; Igitur opus est, ut id serio, & causa cognita expressè fiat, non autem tacite, & super gabella, quæ originem non habet à dicta causa universali, dum provenit à Duce Ferrariæ; Et ex his cum sensu etiam veritatis credebam, ita providendum esse; Casus autem non fuit judicialiter decisis, forte, ne faceret exemplum, sed per speciale chirographum Pontificium Cardinali concessum fuit, id quod petebat.

FERRARIEN. PRÆTENSÆ EXEMPTIONIS PRO CIVITATE FERRARIÆ CUM UNDECIM CONGREGATIONIBUS BENEDICTINIS.

Causa disputata coram Camerario, & resoluta pro Civitate.

Gabella imposita cum Apostolica auctoritate, sub lege, ut etiam per Clericos, & Ecclesiasticos solvi debeat, five sæculares five Regulares, An comprehendat Congregationes Ordinis S. Benedicti amplissimè exemptas, cum speciali privilegio, quod earum exemptioni, utpotè ex causa onerosa concessa derogatum non censetur, absque specifica mentione;

SUMMARIUM.

- 1 Adi series.
2 Privilegia & exemptiones 11. Congregationem S. Benedicti sunt ex causa onerosa.
3 Substantia seu verisimilitudine voluntatis accedente suffiunt verba generalia, etiam ubi requiritur mentio specialis.
4 Admetiendam voluntatem seu subreptionem attenditur stylus seu modus loquendi.
5 Quando censetur Papam vel comprehendere etiam Congregationes specili nota dignis sub oneribus.
6 De divisione ordinum seu generum, ex quibus univèrsa Hierarchia regularis constituitur.
7 Admetiendam etiam dictam voluntatem attendi debet causa dispositionis.
8 De aliis argumentis comprehensionis etiam privilegiatorum præsertim quia inclusi sint qualiter, & magis privilegiati.
9 De comprehensione mendicantium sub oneribus.
10 De differentia inter privilegia specialia cum privatis, & dispositione per viam legis generalis.

DISC. LIV.

AD subveniendum pauperum necessitatibus, & pro sustentatione Montis pietatis pene inhabilis effecti, Civitas Ferrarien. cum Apostolica auctoritate, quandam gabellam imposuit super vino aliisque rebus in ipsam introducendis, sub lege, ut nullus, quamvis exemptus, & privilegiatus, ab illa excusari posset, quamvis ageretur de introductione faciendâ per Dominos ex propriis prædiis pro proprio usu introducetes, vel per Ecclesiasticos & clericos, tam sæculares, quam quorumvis Ordinum, Societatum, & Congregationum Regulares, etiam illos Sancti Joannis Hierosolymitani, undè propterea ab ipso die impositionis, per spatium annorum circiter 20. omnes Ecclesiastici indistinctè etiam Regulares ex undecim seu duodecim Congregationibus S. Benedicti solverunt dictam gabellam, cujus solutionem deinde recusantes, inhibitionem obtinuerunt à Cardinali Camerario per eorum privilegiorum observantia, eo freti fundamento, quod ipsorum exemptio non esset merè privilegiativa, & ex sola gratia Sedis Apostolicæ, sed esset onerosiva, & ex causa respectiva subventionis, quam eidem Sedi ipsæ Congregationes præstiterunt, ac præstant, habentes proinde speciale indultum, ut eorum exemptio non veniat sub generali aliarum exemptionum revocatione, sed particulari ac specifica mentione indigeat, non curata contraria observantia; Tum quia aliquorum Abbatum seu iu-

feriorum administratorum negligentia ipsis Congregationibus præjudicare non potuit; Tum etiam, quia, cum eorum privilegia essent clara, non intrabat observantia interpretativa, sed necessaria erat præscriptiva, qualis absque dubio ex dicto spatio temporis resultare non poterat, præsertim dum iste ordo inter cætera privilegia, præterdit habere illud centenariæ, quod de jure competit Ecclesiæ Romanæ, Ac etiam ob decretum irritans contentum in eorum Apostolicis privilegiis, quod inficiens quemcumque titulum, & possessionem, impedit contrariam præscriptionem seu consuetudinem, ne oriatur, & super his omnibus propositionibus, generaliter & abstractè veris, scribens pro eisdem Congregationibus longissimas, juxta modernum abusum, allegationes retexebant.

Pro Civitate, ex improvviso scribens in locum ordinarii ejusdem Advocati à Curia absentes & amici, cum sensu etiam veritatis, dicebam minus justam videri huiusmodi excitationem prætenionem, qualem quoque causæ eventus declaravit, quoniam huiusmodi quæstio non est potestatis in Papa, de qua nefas est dubitare, stante præsertim observantia, quæ habetur in plerisque aliis gabellis Apostolica auctoritate impositis, quas etiam istæ Congregationes absque dubio solvunt; Sed est voluntatis, ad quam inquirendam immorandum non est in formulis, & cortice verborum, sed in ejus substantia, & quid verisimiliter Papa voluerit, qua verisimili voluntate concurrente, attenduntur & sufficiunt verba generalia, etiam in iis casibus, in quibus aliàs necessaria essent specialia, Cravat. conf. 126. n. 4. & 5. Rot. dec. 452. n. 27. & 28. p. 5. rec. Et in puncto indulti Apostolici concessi Civitati Mediolani, exigendi etiam ab Ecclesiasticis quedam onera, seu subsidia pro illis publicis necessitatibus, super comprehensione etiam Cardinalium, qui aliàs speciali nota digni esse solent, bene apud Otthob. dec. 257. n. fin.

Ad metiendam verò dictam voluntatem, principaliter spectandum esse dicebam loquendi usum seu stylum Papæ concedendi vel denegandi, cum ex his desumi solet voluntas inclusiva vel exclusiva subreptionis, obreptionis, vel defectus intentionis, Mant. dec. 214. Greg. & add. dec. 150. dec. 115. n. 6. par. 10. rec. & frequenter. Quando igitur Papa vult omnes Ecclesiasticos Regulares, nullo excepto, sub huiusmodi oneribus comprehendere, talis est ejus consuetudo loquendi, qualem in hoc indulto exhibuit, ut scilicet teneantur omnes etiam Ecclesiastici, tam Sæculares quam quorumvis ordinum etiam mendicantium ac Congregationum & Societatum, neque Hospitalium etiam S. Joannis Hierosolymitani, ut ostendebam ex verbis dicti Indulti Mediolani de quo apud Otthob. d. dec. 257. n. 2. & ex qua pluribus chirographis super modernis impositionibus gabellarum in Urbe, & sic in verbis expressæ erant Congregationes.

Merito autem ita Papa loquitur, quoniam univèrsa Hierarchia Regularis has quatuor nuncupationes habere solent, utpotè in istas quatuor species divisa, aliæ enim dicuntur constituere ordines, ut sunt ex. gr. Prædicatores, Minores, Eremitæ S. Augustini & similes, aliæ Congregationes, ut sunt istæ ita nuncupatæ, contradistinctæ vel à reliquis Congregationibus ab eodem ordine S. Benedicti derivantibus ultra montes, vel ab ipsomet ordine omnium complexivo, seu conveniente Monachis nigris per univèrsam Ordinem, juxta ea quæ habentur in Colonien. sub tit. de Jurisd. disc. 28. Alii verò in Societate, ut est præsertim illa Jesuitarum, Et alii in Hospitalia seu Militias, ut sunt. Hierosolymitani, Theutonici, Templarii & similes, undè propterea, tunc rectè verificabile remanere videtur privilegium istarum Congregationum super mentione specili, quo etiam potiuntur Religio Hierosolymitana, Societas Jesu, & pleræque aliæ, quando ageretur de dispositionibus generalibus loquentibus de Regularibus indefinitè; Et nihilominus etiam isto casu, si ex facti circumstantiis, vel ratione subjectæ materiæ liqueat verisimiliter Papam de istis quoque intelligere voluisse, adhuc dicta generalitas sufficit ut supra.

Ad eandem voluntatem desumendam, principaliter quoque spectandam esse dicebam causam concessionis seu dispositionis, An scilicet illa esset univèrsalis ac talis, quod congruè conveniant necne illis, qui se prætendunt à lege generali exemptos, ut bene cæteris allegatis apud Otthob. d. dec. 257. n. 1. & segg. Quia causa in hac facti specie spectata, magis Ecclesiastici & Regulares, isti præsertim aliis Regularibus ditiores, quam laici, sub huiusmodi onere comprehensu esse debebant, cum non ageretur de onere

SUMMARIUM.

- 1 Adi series.
2 De distinctione inter mendicantes per veritatem, & per fictionem seu privilegium.
3 Ubi gabellarius habet pro se regulam onus est allegantis pro se limitationem, vel exemptionem eam probare.
4 In quibus casibus procedat exemptio Principis ejusque fisci.
5 Expenditur auctoritas Ancharan. conf. 109.
6 An & quando paupertas seu impotentia excuset à solutione gabellæ pro iis rebus, quæ obtinentur ex elemosyna.
7 Exempti tenentur denunciare gabellarios res quas introducunt, & de ratione.

DISC. LVII.

IN plerisque Status Ecclesiastici gabellis, ex Pontificiis diplomatibus statutum est, eas indistinctè solvi debere per omnes, etiam clericos sæculares, vel regulares, quorumvis ordinum, etiam mendicantium, quibuscumque privilegiis non obstantibus, præsertim verò in gabella carnis imposita per Urbanum VII. de anno 1642. & in novo augmento gabellæ vini in Urbe imposito per Alexandrum VII. de anno 1665. quarum secunda latiore habet quorumcumque exemptionum derogationem etiam respectu camerarum, quinimò ipsiusmet Palatii Apostolici; Unde propterea occasione utriusque gabellæ contingit dubitari, an ad eam teneantur Minores de observantia, rigorosum paupertatis votum strictè, juxta primævum institutum, proficentes, qui incapaces bonorum stabiliū, reddituum, præterquam pro infirmaria, fabrica, & Sacristia, ad limites cap. exit. de verb. signifi. & clem. exivi eodem, ac Sac. Concil. Trident. ex quotidiana ostiaria questione & elemosynis vivunt, an scilicet solvere deberent gabellam pro carnibus, vel respectivè vino elemosynaliter eis datis, seu pro ejusdem victualibus, per eosdem religiosos, eorumque syndicos, & procuratores sæculares emptis cum pecuniis, quæ vel in ratione simplicis elemosynæ, vel pro celebratione missarum eis elargiantur; Atque tam in prima disputatione habita in Camera occasione gabellæ carnis inter gabellarios Civitatis Reatinæ, dictosque religiosos in eadem Civitate commorantes, quam etiam in secunda disputatione habita coram Thesaurario occasione gabellæ vini inter gabellarios, & dictos religiosos præsertim Conventus Araceli de Urbe, casus dedit, quod Ego ad scribendum requisitus fuerim ex parte gabellariorum, contra quos tamen in utroque casu pro religiosiis judicatum fuit, cum obligatione ipsi vel eorum ministris per Cameram juncta in dicta Reatina, denunciandi gabellarios distinctæ quantitatem carnis, quæ ab extra introduceretur. Cùmque consimilis controversia habita esset in congregatione boni regiminis, inter gabellarios Civitatis Viterbi, & eodem Minores vel Capuccinos, super carnibus, quæ etiam ab extra introducerentur atque isto casu scriberem pro religiosiis, Congregatio diversimodè habuit sensum, decernendo gabellam non deberi pro illa carne, quæ in ipsa specie daretur, directè pro elemosyna, secus autem pro ea, quæ emeretur in macello cum pecunia, ideoque videatur, quomodo iudicium super veritate efformari valeat.

In huiusmodi autem disputationibus, reflectendo etiam ad veritatem, dicebam, quod cùm in materia non caderent termini immunitatis ecclesiasticæ, ac religiosæ seu clericalis qualitatis, ob expressam decretum Papæ, de cuius potestate non est dubitandum, dum immunitas ecclesiastica fundata non est in paupertate vel divitiis, sed in qualitate Ecclesiastica in genere tribuente exemptionem ab oneribus laicalibus, ideoque æque procedit in una ac altera religiosorum specie; Idcirco, solus dubitandi punctus consistebat in qualitate mendicantis, an scilicet ista excusaret ab oneribus, aliàs etiam per ecclesiasticos & religiosos solvendis.

Et in hoc, ex parte religiosorum primò constituebatur potissimum fundamentum in auctoritate Ancharani conf. 109. cui etiam se subscribit in eodem casu, Butr. conf. 33. ubi agendo in specie de quodam onere imposito per Papam etiam clericis & religiosiis, dicitur illud supportandum esse ab illis religiosiis, etiam mendicantibus, qui tales in solo nomine etiam per privilegium existentis, re tamen quoad statum mendicantis non sunt tales, quia bona & redditus possideant, admittendo è converso tanquam absolutam exem-

onere laicali pro publicis laicalibus seu communitatis necessitatibus imposito, sed pro sustentatione ac supplemento Montis pietatis, ut subveniretur pauperibus, & egentibus quæ pars magis congruit Ecclesiasticis & Regularibus, quorum bona dicuntur Christi, & pauperum; Unde propterea versabamur in terminis longè clarioribus, quam illis, de quibus apud Otthob. d. dec. 157.

Item quia, ut in eadem decis. Otthob. n. 8. ponderatur, onus impositum non ex personis, sed rebus introducendis, ideò ad ipsas res indistinctè absque distinctione personarum Papa respexit; Ac etiam quia sub huiusmodi onere comprehendebantur Domini introducetes victualia collecta in bonis propriis & prout proprio, qui de jure regaliter est exemptus; Nec non comprehendere voluit Religionem S. Joannis Hierosolymitani, habentem privilegia ex causa magis onerosa, quæ præ cæteris omnibus magis privilegiata est, unde intrat argumentum text. in aurb. multo magis &c. ut in specie apud Otthob. d. dec. 257. n. 16.

Quodque causa impositionis seu effectus per imponentem consideratus attendi debeat, ponderabam ea, quæ in terminis specialibus onerum Papalium comprehendendum etiam Ecclesiasticos tam Sæculares quam Regulares habentur apud Ancharan. conf. 109. cui se subscribit Butr. conf. 53. & de quibus occasione comprehensionis Mendicantium sub gabellis habetur disc. seq. Cum enim Papa pro expensis recuperatæ vel recuperandæ Civitatis Bononiæ, à manibus Tyrannorum, mandasset per omnes Ecclesiasticos, tam sæculares, quam Regulares, quoddam subsidium Legato Sedis Apostolicæ persolveri, atque exorta esset dubitatio, an sub huiusmodi generalitate comprehenderentur Mendicantes, regulariter sub huiusmodi contributionibus ob eorum paupertatem non venientes, Deciditur, & bene, venire illos, qui mendicantes nomine, artem re tales non essent, utpotè possidentes bona ac fructus & redditus ex eis percipientes, quoniam spectanda non est formalitas verborum, sed substantia voluntatis, desumenda ex causa impositionis, quæ fuit exigendi quamdam decimam speciem ex bonis Ecclesiasticis, ideò ipsa bona spectanda sunt, non curata qualitate seu nuncupatione possidentium, & hic videbatur casus.

Accedente etiam observantia, quæ in quibuscumque ambiguis est optima interpretis, præsertim verò in hac materia onerum, & gabellarum totum facit, ut hoc eodem tit. ad istam materiam satis frequenter cùm ex præmissis negari non posset saltem casum reddi ambiguum, cui proinde convenirent, magis terminis observantiæ interpretatiæ, quam præscriptivæ, & hæc videbantur specialia, magis præcisè casum controversiæ percutientia, ideoque præponenda conclusionibus generalibus, quæ in contrarium deducebantur, quia illa percutiebat terminos privilegiorum, quæ uni conceduntur in alterius læsionem & sic ubi agitur de concursu in particularium præjudiciorum vel favorum respectivè, seu de concursu privilegiorum hinc inde; Secus autem ubi de dispositione concepta per viam legis generalis pro causa publica omnium complexiva, atque ut dictum est, Ecclesiasticis, & religiosiis privilegiatis magis quam non privilegiatis congrua, quoties tamen sola quæstio sit voluntatis, itaut non concurrat illa potestatis, prout est in oneribus laicalibus per Civitates vel Principes sæculares impositis, in quibus publicitas vel congruentia causæ non spectatur circa Ecclesiasticorum comprehensionem ex defectu jurisdictionis seu potestatis ex deductis in Barchinonen. exemptionis disc. 58. & in aliis hoc eod. tit.

ROMANA EXEMPTIONIS MENDICANTIUM PRO GABELLARIIS CUM MINORIBUS OBSERVANTIBUS.

Causa resoluta per Cameram, & respectivè Thesaurarium pro Observantibus.

Religiosi mendicantes per veritatem cum quæstuatione, An teneantur pro rebus aliàs gabellabilibus, quas ex elemosynis acquirunt in ipsa specie, vel emunt cum pecuniis elemosynaliter obventis, solvere illas gabellas, quas Pontifex voluit solvi per omnes Ecclesiasticos, & Regulares, etiam mendicantes. Et quatenus non teneantur, An saltem obligati sint distinctè denunciare gabellario ipsas res, quas introducunt, itaut aliàs præterendi possit commissum.

exemptionem illorum mendicantium per veritatem, qui bona non possidentes, ex mendicitate et quaestuatione vivant, deducendo etiam auctoritatem Bart. in *tracl. Minoritarum*, de qua Bertachin. *de gabel. par. 7. num. 27.* in specie de collectis non solvendis per istos Minores, quamvis reliqui Ecclesiastici & Regulares illas solverent.

Secundò, dicebant scribentes pro Religiosis, quod cum ipsi possideant, ita ut totum quod eis datur, dicatur esse in dominio Papæ & Ecclesiæ universalis, juxta disposita in *dicto cap. exiit*, & *clementina exiit*, exinde resultabat exemptio, qua potitur ipse Princeps ad not. text. in *leg. locatio alias licitatio*, ff. *de publican. & sæpius in aliis ad hanc materiam hoc tit.* Et tertiò deducebatur regula impossibilium, quorum nulla est obligatio ex deduct. per Barbof. *axiom. 11. numer. 7.* stante formali paupertate ac prohibito usu pecuniarum, sine quibus gabelarum solutio est impossibilis.

His tamen non obstantibus, quidquid esset de quadam non scripta æquitate, ac naturalis discursus repugnancia, cogendi ad gabellam pauperes, de iis quæ elemosynaliter obtinent, & ex quo motivo verè dictæ resolutiones prodierunt, non omninò improbandæ; In stricta tamen juris censura dicebam, pro gabellaris responderi debere. Cum enim ipsorum intentio jam fundata esset in regula generali firmata per Pontificia diplomata, ut gabellæ solvi deberent per quorumcumque Ordinum Regulares, etiam Mendicantium, unde verba erant clara, in quibus non intrant præsumptiones & argumenta ad vulgarem regulam text. in *l. ille aut ille*, ff. *de legat. 3. cum concord. decis. 44. num. 14. part. 11. recent.* Idcirco punctus erat in limitationibus, quibus sublatis, vel non probatis, fundata est intentio habentis pro se regulam quam sufficit allegare, Mantie. *decis. 251. num. 4.* Et sic totus punctus erat in expendendis dictis limitationibus, quas singulas examinando.

Quatenus pertinet ad primam, verè nullum fundamentum habebat, tum quia exemptio, quæ datur Principi seu Fisco, procedit in iis, quæ sunt de publico patrimonio, ac Reipublicæ usui publicisque necessitatibus destinata, tanquam in dote, quæ Principi uti Reipublicæ marito datur pro supportandis oneribus istius politici matrimonii, non autem in iis, quæ sunt solum sub Principis regimine & protectione, de facto autem cedunt ad commodum privatum ex deductis in Spoletana gabellæ *disc. 44.* & aliis hoc eodem tit. Unde dum agebatur de quadam dominio intellectuali cujus nullus effectus redundabat in Principis, ejusque Fisci utilitatem, sed tantum intellectualiter, ne aliàs ob incapacitatem possessorum dominium remaneret in aere, non videbatur intrare dicta ratio; Tum etiam quia, præsertim respectu secundæ gabellæ vini, ipsemet Papa pro ejus palatio Apostolico ejusque familiaribus & Cameralibus noluit esse exemptus, ideoque multominus pro istis.

Quo verò ad secundam limitationem deductam à qualitate mendicantium juxta dictas auctoritates Ancharani & Butrii, revera dictæ auctoritates non intrabant, quinimo potius videbatur bene retorqueri; Cum enim Papa pro expensis ab ejus Legato factis, vel faciendis pro liberanda Civitate Bononien. à manibus Tyrannorum, imposuisset quandam gabellam per æs & libram, seu pro modo honorum & facultatum per Ecclesiasticos etiam & regulares solvendam, Exciperet verò religiones mendicantes, de quibus nulla fiebat mentio ad eas non teneri ex mendicitatis instituto; Respondent Ancharan. & Butr. & bene, exemptionem competere debere mendicantibus per veritatem, qui verè & de facto tales essent, non autem illis per privilegium vel nuncupationem, qui tamen de facto non essent tales, utpotè adinstar aliorum regularium capacium, ex indultis & habilitationibus Apostolicis, possidentes bona stabilia et redditus, ut sunt, Predicatores, Eremitani, Minores conventuales, & Carmelites, unde propterea spectandus est effectus seu substantia veritatis, non autem verbalis nuncupatio, cum Papæ intentio fuerit recipiendi illam subventionem, magis ex ipsi bonis & redditibus Ecclesiasticis, quam ex personis illa possidentibus, ut *disc. præced.*

Quare applicando ad rem, etenus talis quæstio ibi intrabat, quatenus nulla facta mendicantium mentione dubitaretur, an Papæ voluntas ad eos traheretur, & sic erat quæstio voluntatis, quæ cessat, ubi illa clara est & expressa juxta dictam regulam text. in *l. ille aut ille*, ff. *de legat. tertio.* Un-

de cum in his diplomatis seu chirographis, clara et expressa mentio haberetur de mendicantibus caju-cumque qualitatis et conditionis, cessabat dicta ratio dubitandi, ob quam ibi ad interpretandam verisimilem Papæ voluntatem, in hoc ambiguum, et ignotam, (et in quo casu regula potius mendicantibus assistebat,) opus fuit recurrere ad dictam distinctionem.

Item quia, sicuti ibi dicitur, Papam demandasse subventionem ex ipsis bonis & redditibus, non curata nuncupatione vel qualitate possessorum, Ita in præsentis rectè dicendum videbatur, eundem Papam pro urgentibus Sedis Apostolicæ necessitatibus, demandasse quamdam speciem decimæ (cui ex frequenter deductis super hac eadem materia, gabellæ & vectigalia assimilantur,) de vino, carnisibus aliisque victualibus, non curatis personis, penes quas illa existant, vel eorum usum habere debeant; Potissimè dum loquendo de mendicantibus, expressè dicitur *cujuscumque qualitatis & conditionis*, quæ verba ad oculum destrunt dictam distinctionem inter possidentes, & non possidentes, seu illos per veritatem, et alios per fictionem et nuncupationem, quia cum duplici tantum generis seu qualitatis essent, talis sermo non erat aliis, citrà fatuitatem, verificabilis.

Quare tota difficultas resultabat in tertia limitatione 6 seu motivo impotentis resultans à stricta paupertate, Verum neque de juris rigore istud fundamentum substantiam habere videbatur; Distinguendo etenim inter victualia prædicta, quæ in ipsa specie directè & immediatè à piis benefactoribus dantur extra Urbem, seu respectivè Civitatem, in locis, in quibus non solvitur gabella, solvendam in ipsa introductione in Civitatem, ab aliis victualibus, quæ adinstar omnium de clero & populo per eundem religiosos seu eorum syndicos, & procuratores emuntur cum pecuniis, quæ ex elemosynis, vel pro celebratiõe missarum, seu ex piis montium dispositionibus, aut aliàs obveniunt, & cum quibus æque bene emi possunt eadem victualia jam ingabellata in Civitate, ita ut illorum emptio extra, et in locis, ubi non solvitur gabella, sit solum ad industriam & economiam pro evitando illo pretii augmento, quod gabella producit.

Primo casu, quamvis in introductione impossibilis esset solutio gabellæ in pecunia, cujus usum hujusmodi religiosi non habent, Nil tamen impedire dicebam, eandem gabellam solvi in ipsorum victualium quota seu quantitate proportionata; retinendo pro se id minus, adinstar decimæ spiritalis Parocho solvendæ, cui hæc materia assimilatur, ut supra; Verum agnoscebam esse nimium rigorem, qui ipsi naturali sensui & Christianæ pietati quodammodo repugnare videbatur, unde in hac parte, quamvis scriberem pro gabellaris, dabam quodammodo manus ad favorem religiosorum, & resolutiones placuerunt.

E converso autem, in altero casu emptionis mediante pecunia, reflectendo etiam ad veritatem, magis probabilis videbatur dicta resolutio Congregationis boni regiminis, quoniam cum cessaret ratio militans in precedenti, quod scilicet cum in Civitate non possent ita promptè & facilè à piis & devotis benefactoribus haberi hujusmodi victualium elemosynæ, eo modo quo ab extra in villis, castris, & vineis habentur, impium, ac inhumanum esset elemosynas impedire; In emptionibus etenim mediante pecunia, nulla dignoscitur differentia inter potentes & impotentes, atque religiosos capaces vel incapaces, eademque victualia, æque & bene haberi possunt in Civitate ac extra, unde talis emptio fieri dicitur extra, ad industriam & fraudandam gabellam, quod contra expressam determinationem Papæ concedendum non est.

Et quamvis replicaretur, quod illa elemosynalis pecunia, quæ extra Civitatem sufficit ad majorem victualium emptionem, sufficere non potest in emptione victualium in Civitate, ob pretii augmentum ex gabella resultans, unde esset indirectè tollere vel diminuire elemosynas, seu ipsorum religiosorum alimenta, & in quo argumento judices, sequendo quamdam naturalem æquitatem, ut supra se fundarunt; Nihilominus videbatur leve fundamentum, quoniam etiam in Regularibus capitibus et possidentibus bona, et redditus eadem ratio urgeret, quia cum præfinitus esset religiosorum numerus juxta reddituum quantitatem, et proportionem, exinde certè etiam sequitur, quod solvendo onera, istis religiosis minuantur ea meliora alimenta, quæ resultarent ex majori victualium affluentia, seu minori eorumdem pretio, quatenus gabella non adesset; Sic à pari, cum eadem esset ratio à pecu-

pecunia enim æqualiter recipit functionem in genere, sive in religiosis capacibus proveniat à redditibus prædiorum per veritatem, sive in capacibus proveniat à devotorum pietate, in qua hujusmodi mendicantium prædia, & redditus consistere dicuntur.

Et quemadmodum in casu sterilitatis, & penuriae vicio cœli & naturæ, seu ex alio accidenti, omnes pariformiter coguntur, cum eadem pecunia sentire notabilem diminutionem illorum victualium, quæ tempore ubertatis, seu aliàs non accidentali, in longè majori quantitate ob inferiorem valorem obtinerentur; Ita dicebam non subesse rationem, cur Princeps habens utramque potestatem, non possit ad consulendum Reipublicæ necessitatibus, & occurrendum, ne dicta accidentia circa ipsamet victualia occurrerent, facere id, quod facere solet natura vel casus, pariformiter (data potestate) ab omnibus supportandum.

In casu verò licitæ introductionis ut supra, adhuc dicebam, & Camera decrevit, omninò de justitia injungendum esse onus ipsi religiosi introducentibus etiam sub pena commissi, distinctè denunciandi in quantitate & loco, victualia, quæ introducerent, cum ita expressè dispositio sit de jure per text. in *l. finali*, §. *drus quoque plus*, ff. *de publican.* ubi Bart. & cæteri Bald. *conf. 79. n. 4. lib. 2. Ferr. de gabell. n. 172.* & admittitur per Rotam in Barchinonen. exemptionis coram Corrado *decis. 412. num. 20. p. 9. recent. ubi* solum de hoc dubitatur, an id præcipi possit per Principem, vel Magistratum secularem, ratione omnimodi defectus jurisdictionis & potestatis in ecclesiasticos, quæ dubitatio in præsentis cessabat ob utriusque gladii concursum, ac etiam præsupponitur per Gratian. *discept. 148.* & Amat. *dec. 35.* apud quos sola quæstio est circa commissum, an scilicet exempti non denunciantur, in illud incidant necne, uno tenente affirmativam, altero negativam.

Non solum autem dictam denunciandi necessitatem, justam & probabilem dicebam, quia sic in jure dispositum sit ut supra, sed etiam ex clarâ & convincenti ratione evitandi fraudes, quæ alias nimis de facili fieri possent gabellis etiam per laicos, ita mediantibus hujusmodi religiosi introducere curantes ab extra victualia abique solutione gabellæ, quoniam ubi gabellario cognitus est numerus religiosorum, tunc habita tali denuncia, rectè devenire potest ad aliquam probabilem cognitionem, an fieret nec ne introductio excessiva in fraudem, quæ sub velamine pietatis vel ecclesiasticæ immunitatis permitienda non est, cum Sacri canones eam potius abhorreant, ex iis quæ in proposito macelli particularis destinandi pro ecclesiasticis cum præfinito arietum, seu aliorum animalium numero habentur in Barchinonen. exemptionis *hoc eod. tit. disc. 129.* ubi etiam de permitienda, in magnis præsertim Civitatibus, ad tollendas fraudes, quibus alias consuli non potest, indefinita exactio gabellarum ab omnibus etiam ecclesiasticis, & exemptis, reficiendo deinde in annos vel menses in pecunia eidem ecclesiasticis, id quod dictum onus importaret, ut de facto in pluribus magnis Civitatibus aliique locis, in quibus aliàs occurrere non potest, præfinito videmus.

De auctoritate autem Bart. in *tracl. Minoritarum* de qua supra, nulla veniebat habenda ratio, cum nullatenus percuteret casum, dum ipse loquitur de illis collectis, quæ solvendæ sunt rationes honorum per æs & libram, & solvi non debeant pro domibus, quas isti Minores abique fructuum perceptione inhabitant, vel illis hortis, quas ad propriam necessitatem & victum excolunt, unde nihil ad rem.

BARCHINONEN. EXEMPTIONIS

PRO CIVITATE CUM ECCLESIASTICIS.

Causa decisus per Rotam, ut infra, & respectivè pendet.

In locis, in quibus exigitur gabella carnis; An ad fraudes evitandas, statui possint vel debeant, unum vel plura macella particularia, cum præfinito numero animalium macellandorum abique solutione gabellæ pro usu Ecclesiasticorum.

An & quando Ecclesiastici teneantur ad contributiones vel taxas pro refectioe murorum, pontium, viarum, aquæ ductuum & similium publicam utilitatem ac usum concernentium; Et quæ requisita pro hujusmodi contributionem concurrere debeant.

Et incidenter, An gabellæ inseparabiles ratione mercium, & victualium indefinite exigi possint etiam ab Ecclesiasticis, quibus in fine anni vel alterius temporis gabellæ æquivalentia; reficiatur in pecunia, cum aliis circa Ecclesiasticorum exemptionem.

S U M M A R I U M.

- 1 *Acti series.*
- 2 *Resolutiones super exemptione ecclesiasticorum pro victualibus, & mercibus introducendis, vel extrahendis, & super praxi reficiendi franchitiam in pecunia solutis gabellis indefinitè.*
- 3 *Rota non sententia, neque decernit nisi ad limites decissionum, aliàs nulliter agitur.*
- 4 *Immunitas ecclesiasticorum à gabellis laicalibus est bodie notoria, & non oportet allegare auctoritates.*
- 5 *Observantia in materia gabellarum est deferendum.*
- 6 *Conventionibus licitis, & approbatis in materia immunitatis per ecclesiasticos est deferendum.*
- 7 *Immunitas competi ecclesiasticis ut præserventur à damno, non ut faciant lucrum, & committant fraudes.*
- 8 *Quæ concernunt publicum bonum impleri etiam debent per Ecclesiasticos ex vi directiva non autem coactiva.*
- 9 *An deputatio certi loci sit præjudicialis ecclesiasticæ libertati.*
- 10 *Ecclesiastici inferiores debent se regulare eo modo quo se regulant Episcopus, & Capitulum.*
- 11 *Quæ sint expensæ primario respicientes publicum bonum in universum.*
- 12 *De requisitis quæ concurrere debent, ut ecclesiasticis teneantur contribuere ad publicas expensas.*
- 13 *De ratione ob quam cessantibus dictis requisitis, Ecclesiastici non tenentur ad expensas etiam publicum utilitatem vel necessitatem concernentes.*
- 14 *Quando dicta requisita verificari dicantur, & præsertim illud consensus Episcopi, & Cleri, an possit suppleri per superiorem.*
- 15 *De ratione ob quam, verificato requisito subsidii, & impotentia secularis, Ecclesiastici debeant contribuere.*

D I S C. LVIII.

Antiquissimæ fuerunt controversiæ inter Civitatem Barchinonen. & Ecclesiasticos, super istorum exemptione à gabellis, & publicis oneribus, præsertim occasione introductionis, vel extractionis mercium, & victualium, atque initio compromisso in Archiepiscopum Tarraconen. & quemdam civem Barchinonen. usque ab anno 1338. prodiit laudum decernens, pro bonis separabilibus, id est penes ecclesiasticos existentibus, & abque mixtura cum bonis alienis, nullam gabellam exigendam esse, pro inseparabilibus autem, id est commixtis cum alienis bonis, & mercibus, indefinite gabellas solvi, ac respectivè exigi debere, restituendo eidem Ecclesiasticis circa initium cujuslibet mensis, quicquid solvissent constaret ex eorumdem notulis juratis exhibendis, atque ita servatum fuit usque ad initium sæculi currentis, in quo, occasione forsitan aliarum gabellarum, seu notabilis augmenti earum, quæ jam extabant (ut in hoc sæculo tota Europa experta est) dictæ controversiæ acriter excitatæ fuerunt, atque re delata ad Clementem VIII hic de anno 1603. causam commisit in Rota coram Cocchino abique alia disputatione usque ad 20. Junii 1636 in quo, prævia nova delegatione eadem de anno præcedenti per Urbanum VIII. facta, assumpta disputatione super hoc puncto.

Prodiit resolutio, firmans indefinite Ecclesiasticorum exemptionem à quibuscumque gabellis, & publicis oneribus laicalibus pro quibuscumque bonis, sive ecclesiasticis, sive patrimonialibus, aut aliàs obventis, præterquam ex causa mercaturæ & negotiationis, ut patet ex decisione desuper edita impressa *decis. 159. p. 7. recent.* in qua tamen dictum fuit placere temperamentum seu praxim relatam per Azorium *instit. moral. p. 2. lib. 9. cap. 11. §. quintum privilegium*, ut scilicet in magnis Civitatibus, seu aliis ubi de facili fraudibus consuli non potest, liceat, gabellas, dohanas & alia onera, pro mercium, victualium, aliorumque bonorum hujusmodi introductione, vel extractione, ab omnibus enim ecclesiasticis exigere, cum refectioe in fine anni in pecunia id quod hujusmodi gabellæ verisimiliter importarent, dummodò Sedis Apostolicæ approbatio accedat; Ac etiam quod juramentum per ecclesiasticos præstandum tam super quantitate dictæ refectioe, quam

super aliis controversiis, occasione dictæ introductionis vel extractionis, non nisi coram iudice ecclesiastico competenti præferatur, quàm praxim servari videmus in pluribus Italiae Civitatibus, præsertim Metropolitanis, seu magnis emporiis, ut de Civitate Neapolis, tanquam de re notoria, possum ego testari, ubi adest concordia per Sedem Apostolicam approbata super taxa ejus, quod singulis clericis sive ecclesiasticis rescindendum est, quadam etiam summa conventa, quoad clericos externos & vagos in dies accedentes & recedentes, seu alios incertos, quæ ratione incertitudinis, pro Sedis Apostolicæ arbitrio piis usibus applicatur. Et de Civitate Januæ. aliisque locis testatur Sperell. *decis. 37. num. 84. in fine*, Castill. *decis. 105. n. 57. Diana part. 1. de immunit. resol. 44. in fine, & cæteri.*

Siluit autem causa usque ad annum 1646. in quo instantæ Capitulo & Clero pro expeditione sententiæ cor. Corrado, in locum Coccini interim defuncti subrogato, instantibus verò defensoribus Civitatis iterum audiri, concessaque juxta laudabilem hujus tribunalis stylum nova audientia, & assumpta disputatione super dubio, an standum esset in decis. cor. Coccino. Sub die 13. Junii 1646. prodiit resolutio affirmativa, ut patet ex decisione desuper edita impressa *decis. 412. p. 9. rec.* ubi nimium fuso calamo, juxta consuetum stylum illius doctissimi quidem, & magni viri, sed nimium accurati, & elaborati, firmatur immunitas ecclesiasticorum, respondendo omnibus objectis, itaut hæc sola auctoritas loco omnium in materia sufficere videatur, quamvis etiam studiosus & elaboratissimus decisionum compilator, plenas quoque ibidem retulerit additiones, in qua etiam decisio ex *num. 60. ad finem*, stylo magis athenico laudatur idem temperamentum brevius explicatum in dicta præcedenti decisione Coccini, super indefinita exactione cum refectione ecclesiasticis ejus quod interest in pecunia ut supra. Ad cuius decisionis normam expedita sententia, hæc in alia instantia confirmata fuit coram Bichio, prævia decisione coram eodem 20. Maii 1647. impressa *inter recent. p. 10. decis. 56.* in qua compendiosè approbantur omnia fundamenta contenta in dictis præcedentibus decisionibus; Idemque sequutum fuit in altera decisione, quæ in tertia instantia cor. Verospio prodiit sub die 16. Decembris ejusdem anni 1647. pariter impressa *inter recent. dicta part. 10. decis. 139.*

Cum autem usque ab anno 1615. ad tollendas, fraudes, quæ committebantur in gabella carnis, per transactionem conventum esset, ut pro usu Capituli, aliorumque de Clero, statueretur macellum particulare, in quo singulis diebus 15. arietes in frusta scindi seu macellari deberent, cum facultate augendi, vel respectivè minuendi, prout eorumdem Ecclesiasticorum usus, numerus, & necessitas in tempora exigent, cum subsequuta observantia; Prætendentes ceperrunt, Beneficijati Ecclesiæ S. Severi, alique Ecclesiastici libertatem habere emendi carnem in quibuscumque macellis sibi benè visis, absque necessitate adeundi dictum macellum particulare; Unde introducta desuper litte prius coram Ordinario & deinde per appellationem in Rota coram Taja, ex parte Civitatis per quamdam speciem reconventionis, excitata etiam fuit prætenso super Ecclesiasticorum contributione ad illas publicas expensas, quæ publicam omnium tam Ecclesiasticorum, quàm sæcularium utilitatem & usum concernunt, ut sunt præsertim illæ quæ fiunt pro refectione portus, murorum, & arcium Civitatis, viarum, pontium, aquæductuum, & fontium, cum similibus.

Et assumpta desuper disputatione sub die 4. Julii 1664. incertum est ex qua ratione, prodiit satis brevis decisio super generali Ecclesiasticorum exemptione à gabellis & oneribus laicalibus, præterquam ubi quæstio adesset, vel super qualitate clericatus, vel super mercatura & negotiatione, quo casu vel ipsius ecclesiastici juramento, vel iudicis ecclesiastici iudicio referendum esset; Approbando idem temperamentum indefinitæ exactionis cum refectione in pecunia, juxta dictas præcedentes decisiones, nihil tamen determinando tam super puncto macelli, quàm super altero contributionis ad publicas expensas, ut supra; Cuius decisionis vigore Agentes pro Ecclesiasticis, amplam curarunt obtinere sententiam determinantem ferè omnia ab ipsis prætenfa, & Civitati præjudicialia, quamvis in decisione non deducta, eisdemque prætendentibus dictam sententiam, ob appellationem in tempore non interpolatam, fecisse transitum in iudicatum; Hinc proinde ex parte Civitatis obtenta fuit commissio restitutionis in integrum coram Bourlemont, datoque consueto nubio ex ea-

dem commissione resultante; An constaret de re iudicata, vel potius de causis restitutionis in integrum, sub die 29. Maii 1665. prodiit resolutio Civitati favorabili, ex solo fundamento nullitatis resultantis à Constitutione 44. Pii IV. & Constitutione 71. Pauli V. editis super reformationibus Tribunalium, in quibus sub decreto irritanti disponitur, sententias vel decreta Rotalia transcendere non posse ea quæ in decisionibus præcedenter editis continentur, & ad quarum limites sententiandum vel decernendum est, nihil decernendo circa merita, undè propterea dicti puncti adhuc remanent indecisi, neque, quod sciam, causa hucusque ulteriore habuit disputationis progressum.

In dictis igitur disputationibus, tam cor. Taja, quam coram Bourlemont, scribentes, pro Ecclesiasticis, aliud non deducebant, nisi factis fuso calamo, & per quamdam speciem transcriptionis ea, quæ super ecclesiasticorum exemptione in genere habentur in allegatis decisionibus coram Coccino, Corrado, Bichio, & Verospio, præsertim in secunda, quæ est omnium plenior, non descendendo ad punctos speciales, super quibus erat quæstio, unde propterea super eisdem, non omnino maturum ac determinatum iudicium super veritate efformari potuit.

Scribens autem pro Civitate, ac distinguendo disputationem in duas inspectiones, unam super dicto macello particulari, ac prohibitione ecclesiasticorum, ne alibi carnem francam à gabella emanet, alteram verò super dicta contributione ad publicas expensas, non impugnatis, sed præsuppositis dictarum decisionum fundamentis super ecclesiasticorum exemptione in genere à gabellis laicalibus, laicali auctoritate impositis, de qua præsertim in Curia Romana, omnibusque ecclesiasticis tribunalibus, species fatuitatis esset hodie disputare, undè propterea illæ copiosæ allegationes, quæ desuper per modernos retexti solent, continere videntur illum superfluum improbum laborem, ignaro vulgò placentem, qui apud litteratos reddere solet legistarum opera insipida & nauseativa.

Quatenus igitur pertinet ad dictum primum punctum, seu inspectionem pro continuatione macelli juxta retroactam observantiam annorum 40. Dando manus variationi numeri in plus & minus, prout ecclesiasticorum numerus, ac temporum necessitas, seu opportunitas exigent, Dicebam, etiam cum sensu veritatis, pro dicta continuatione omnino respondendum esse; Tum ex regula generali, de qua *hoc tit.* ad istam materiam frequenter, quod si in omni materia consuetudini, & observantiæ tanquam optimæ interpreti deferendum est, multò magis id sequi debet in materia gabellarum, & vectigalium, in quibus illa totum facit; Tum etiam quia id non proveniebat ex laicorum Magistratum auctoritate, sed, ex conventionione & concordia habente, vel expressam Sedis Apostolicæ approbationem, vel etiam præsumptam resultantem à lapsu temporis cum observantia; Ut in proposito contributionis solvendæ per contractum licitum, & approbatum advertitur in celebri Alben. gabellæ cor. Merlino inter suas *dec. 902. n. 52. repetita dec. 339. p. 6. rec.* sæpius hoc eod. tit. enunciat, præsertim in Hydruntina onerum, in Mediolan. Imbottatus, & in aliis, & cum qua & altera Brundisina gabellæ coram Penia procedit S. Congreg. immunitatis, ex deductis in proximè insinuat locis, & per Ad. den. *ad d. dec. 412. p. 9. rec.*

Ac etiam quia ubi res esset integra, & in fieri, adhuc idem, vel de iustitia, vel de non deneganda æquitate, per Ecclesiasticos superiores Civitatis concedendum esset, ad tollendas fraudes, quibus aliàs non de facili occurrere potest; Sacri enim Canones, atque Conciliorum & Pontificum decreta, inhærendo, juxta unam opinionem, dispositioni vel intentioni juris divini, concedunt ecclesiasticis exemptionem, ut ipsi præferantur à damno gabellarum, & onerum, et conserventur in primæva naturali libertate; Non autem, ut cum fraude per eisdem Canones omnino abhorrita ditentur, ac lucrum reportent de alieno cum duplici alterius præiudicio, potius publico, quàm privato, uno scilicet Principis, exigendo activè Regalia ad ipsum spectantia, et altero populi, quia ob huiusmodi vectigalium diminutionem, ex fraudibus resultantem, nova onera, et vectigalia imponere oportet, ut publicis necessitatibus provideatur; Atque Sacri Canones declararunt, Ecclesiasticam immunitatem non suffragari pro lucro, quod absque alterius injuria, vel præiudicio, ex propria industria mercando reportatur, multò magis non debet eadem immunitas suffragari fraudibus, pro quibus evitandis, ubi aliàs commodè provideri non potest, omnino ra-

nò rationabilia ac iusta videntur huiusmodi temperamenta, ex regula, seu axiomate, ut quod uni non nocet, & alteri prodest, denegari non debeat, dummodo tamen id fiat cum beneplacito, & consensu superiorum Ecclesiasticorum, à quibus ex vi directiva, potius quàm coactiva id non est denegandum, cum sola difficultas, tam in hac materia, quàm in aliis concernentibus publicum bonum tempore belli divini vel humani, sive in aliis publicis occurrentiis cadat, an ipsis magistratibus laicis id concedatur, itaut cadat vis coactiva cum non subditis, quod negandum est, juxta communem & receptam canonistarum, & moralium distinctionem, de qua plenè apud Spe-rell. *dec. 12. & 13.*

Et licet in stricto rigore, cum huiusmodi restrictione videatur quodammodo impedita libertas Ecclesiasticorum, illique saltem impositum quodam onus personale circa incommo-dum emendi illa victualia, quæ in loco magis adjacenti, & congruo habere possunt, itaut in hoc proposito videantur inferioris conditionis, quàm sæculares; Nihilominus hic videtur nimius rigor, qui cedere debet epichejæ seu æquitati consulendi fraudibus, ac majori damno, ex regula, quod de duobus malis eligendum est minus, potissimè quia si ob Civitatis amplitudinem, seu aliàs ex facti circumstantiis incommo-dum esset magnum, consuli potest, deputando duo vel tria loca, divisio eo animalium numero, qui totus destinatus erat pro uno, prudenti arbitrio eorumdem Superiorum Ecclesiasticorum, à quibus id decerni petatur, & in quo est punctus inevitabilis, cum ut dictum est, difficultas intret solum, ne à laicis id propria auctoritate decernatur.

Plura enim incommo-da patiuntur exempti à gabellis, & vectigalibus, quæ non patiuntur subditi, & non exempti ea solventes, quoniam, e. g. non exempti introducendo merces, & solvendo pedagium seu vectigal in Ingressu portæ vel alio loco custodibus & ministris deputatis ad nudum factum exactionis, aliud non habent incommo-dum, exempti verò coguntur accedere ad domum gabellarum, seu alterius deputati circa ea, quæ consistunt magis in iudicio intellectus, pro justificatione scilicet quod victualia & alia bona, quæ introducuntur sunt propria cadentia sub exemptione, & non ad mercaturam, ac etiam pro justificatione illius qualitates, ex qua resultat exemptio, reportando bulletam seu signum, cuius vigore inferiores ministri & executores tollunt impedimenta cum similibus, quia est satis modicum incommo-dum comparativè ad illud quod sentit laicus solvendo gabellam, & quia non potest aliàs materiæ praticari.

Eoque magis in hac facti specie dicebam pro hac parte omnino respondendum esse pro huiusmodi continuatione (prout, quantum desumi potuit, occasione dictæ ultimæ disputationis habet cor. Bourlemont, erat sensus Rotæ) quia non agebatur de inducenda novitate, quo casu magis circumspici procedendum esset, sed de continuanda observantia antiqua annor. 50. Et quod magis, originem non habente ab aliquo facto laicorum, itaut esset principium infectum, sed ex conventionione inita cum Capitulo per Superiores probata, & observata; Ac etiam quia magnum mali animi inditium videbatur, illud quod huiusmodi beneficijati, alique inferiores Ecclesiastici non acquiescerent eo temperamento, cui acquiescebant Episcopus et Capitulum, à quibus principaliter constitui dicitur corpus Ecclesiasticorum, sive caput, et membra majora, cum quorum regula vivere debent etiam alia membra inferiora; Id enim solet potius concernere favorem et privilegium Ecclesiasticorum, ut scilicet liceat habere furnum seu macellum particulare, et super hoc vidi pluries disputari in S. Congr. Immunitatis, et in Camera, ac etiam in Congregatione boni regiminis, sed non è contra, undè malum signum esse dicebam effugere id quod reputatur favor et privilegium.

Quo verò ad alium punctum contributionis Ecclesiasticorum pro expensis, publicam, et communem omnium utilitatem primariò in univèrsum respicientibus, secundariò autem in particulari, et sic principaliter pro communi, non autem privato commo-do, et utilitate singulorum, juxta distinctionem, de qua in *Ravennat. collectæ disc. seq.* prout sunt, ut supra, refectione pontium, et viarum publicarum, aquæductum, et fontium publicorum, murorum Civitatis, et arcium, cum similibus; Et tunc licet magna sit contentio inter canonistas, et morales ex una, et civilistas seu sæculares ex altera contententes quasi per classes, et in quorum aliquibus fortè adesse vi-

detur aliquod vitium in utroque extremo, seu contraven-to illi adèdè morali & necessariò præcepto, *ne quid nimis*, itaut magnam tractionem exigeret, utriusque opinionis examen, expendendo, auctoritates, & rationes; Attamen cum ageretur de disputatione in Rota & Curia, ubi fabulosum esset in deserente jura Civitatis vel Principis sæcularis, assumere aliquas propositiones, verè non commendandas, sed improbandas, aliquorum civilistarum, seu sæcularium; Ac etiam quia nimium commendandus Curia stylus prohibet huiusmodi superfluas, & evagatorias disputationes assumere, sed strictè & conclusivè scribendo, agere ad punctum, mulca etiam præsupponendo consistencia in receptis regulis, & propositionibus.

Idcirco isto stylo retento, admittebam, ac pro certo supponebam, ad hunc effectum necessarium esse concursum copulativum sex requisitorum, quæ ex communi sensu canonistarum & moralium desumitur ex *conf. Abb. p. 1.* quod reputatur in materia magistræ; Primò nempe assensus Pontificij; Secundò consensus simultaneus Episcoporum, & Clericorum; Tertio, iusta causa publicæ necessitatis, vel utilitatis; Quarto, quod illa promiscuè respiciat tam laicos, quàm Ecclesiasticos; Quintò, ut subsidij ratio ita exigat, quia nempe laicorum vires non suppetant; Et sextò, quod huiusmodi exactio fiat cum auctoritate iudicis Ecclesiastici, & competentis, non autem magistratum sæcularium, ut cæteris collectis bene habetur apud Fagn. in *cap. non minus, de Imm. Eccles. n. 23. cum seq.* Et quibus requisitis cessantibus admittebam, veròrem, ac omnino recipiendam esse canonistarum & moralium opinionem pro Ecclesiasticorum exemptione, non obstantibus declarationibus civilistarum, & sæcularium, quod huiusmodi expensæ utpotè concernentes commune Reipublicæ bonum, & conservationem, in omnium gratiam, comodum, & utilitatem æqualiter cedent, quoniam cum ad idem commune bonum, & Reipublicæ conservationem requiratur etiam Divina protectio, & custodia pro his obtinendis; Hinc proinde Ecclesiastici supportant vectigalia, & onera spiritalia, vigiliarum, orationum, jejuniorum, aliorumque spiritalium operum, & laborum, tam circa preces Deo fundendas, quàm circa administrationem Sacramentorum, & curam animarum pro ipsius populi sæcularis salute, & sic divisa sunt onera communia Reipublicæ, nam ita laici fuerunt laicalia, & clerici fuerunt spiritalia cum mutua, & reciproca compensatione.

Undè propterea dicebam, istam hodiè videri quæstionem potius facti, quàm juris, non recipientem proinde certam ac generalem determinationem, sed in singulis casibus pro superiorum Ecclesiasticorum prudenti arbitrio decidendam, ex eorum particularibus, & individuis circumstantiis, super dictorum requisitorum concursu; Atque alias fabulæ species videtur id prætere de ex solo motivo publicæ necessitatis vel utilitatis, quoniam sine hoc requisito Princeps, vel Civitas, neque ipsi sæcularibus, & subditis, gabellas, aliaque onera imponere potest, unde propterea si talis causa sufficeret etiam pro Ecclesiasticis, numquam istorum exemptio seu immunitas effectum fortiri deberet; Cessanteque dictorum requisitorum concursu, sola quæstio, pariter facti, cadere videtur super qualitate necessitatis vel utilitatis, an scilicet esse illa, quæ principaliter percuteret publicum bonum in univèrsum, accessoriè verò, et consecutivè privatorum, ut erat in casu præsentis controversiæ, et in quo dicta requisita desiderantur, vel potius principaliter percuteret utilitatem privatam singulorum, accessoriè autem, et consecutivè resultaret etiam Reipublicæ bonum in univèrsum juxta casum, de quo in *Ravennat. disc. seq.*

Applicando igitur ad casum, non dubitabatur de verificatione tertii et quarti requisiti, quod scilicet causa esset iusta, et necessaria, omnium promiscuam utilitatem concernens; Ac pro certo supponebatur in facto alterum requisitum subsidij, dum ob notorias illius Civitatis calamitates, ille populus ad nimiam paupertatem et miseriam redactus supponebatur, neque controversetatur observantia sexti super exactione faciendâ cum auctoritate Superioris Ecclesiastici, primum verò beneplaciti Apostoli pendebat à canonizatione per Rot. faciendâ aliorum requisitorum, quibus accedentibus, Sedes Apostolica satis benignè se habere solet, recipiendo in hoc huius Tribunalis resolutiones, tanquam votum consultivum, Ideoque tota difficultas, unicè restringebatur ad secundum requisitum consensus Episcoporum et Clericorum, qui denegabatur; Verùm dicebam,

bam, etiam cum sensu veritatis, quod ubi alia requisita ut supra concurrunt, tunc talis denegatio dicitur injusta, & irrationabilis, ideòque intrat recurfus ad superiorem per viam querelæ pro suppletione, ex juris propositione, qua fortè nil in Curia praxi frequentius quod iudex supplet atq; pro præfrito declarat illum consensum, Greg. dec. 117. nu. 9. Mant. dec. 238. n. 9. dec. 360. n. 6. p. 6. rec. & passim.

Injustam verò, ac irrationabilem dicebam, stante dispo- sitione de depauperationis ac infirmitatis populi sæcularis præ- supposito, dictam denegationem, ex pluribus rationibus; Una deducta ex l. fin. C. de revocac. don. super donatarii obligatione alendi seu aliàs in necessitatibus sublevandi dona- torem, cum omnia bona, quæ possident Ecclesiasticæ, & Ecclesiastici, ex largitionibus ac piis dispositionibus sæcularium obveniant; Altera in idem ex eadem subven- tione debita per Ecclesiam seu beneficiarium Patrono, & fundatori; Et tertia ducto argumento à dispositione text. in cap. suggestum de decim. atque ab eo quod in hac materia frequenter firmatum habemus per Rotam, & DD. circa Regularium exemptionem à decimis, per Parochos, & Episcopos toleratam circa ea initia, in quibus religiosi erant pauci, ac pauca erant bona per eos possessa; Parochi verò alique Clerici sæculares divites, & benè provisi, cu- jus contrarium hodie cernitur, ut in dicta sua materia sub tit. de decim. pluries actum habetur; Quod propriè ad rem facere videtur, quoniam antiquitus satis exiguus erat nu- merus Ecclesiasticorum, ac exigua bona per eos possessa, & è converso populus sæcularis erat longè major in nume- ro, & opibus, atque satis minora erant vectigalium, gabellarum, & collectarum onera, quia ipsæ Communitates erant divites, de communi bursa facientes has expensas, quas nunc per privatorum collectas facere oportet; Quæ omnia ob bella, aliasque calamitates nimiumque excrevit Ecclesiasticorum numerum, & peculium, sunt in opposi- tum; Quæ tamen omnia consideranda sunt, tanquam ju- stum motivum superiorum Ecclesiasticorum, ut ex æquitate, ac pietate, id juxta indigentiam decernant & concedant; Non autem ut sæculares ex his rationibus auctoritate sua id assumant. Ideòque ut dictum est in hac materia totum malum consistit in vicio utriusque extremi, atque super in- observantia dicti præcepti, ne quid nimis hinc inde.

RAVENNATEN. COLLECTÆ PRO DEPUTATIS REGIONIS, SEU CONTRADÆ NUNCUPATÆ ARCÆ BONONIÆ. CUM ECCLESIASTICIS.

Casus decisus per Rotam ut infra.

De contributione Ecclesiasticorum ad publicas expensas principaliter concernentes singulorum pri- vatam utilitatem, secundariò verò publicam; Ut sunt, refectiones aggerum pro impediendis inun- dationibus, & similes; Quomodo talis contributio seu repartitio faciendâ sit pro rata bonorum; Et ali- qua de expensis concernentibus Annonam, vel aquas & fontes; An & quando etiam Ecclesiasti- ci ad eas teneantur.

SUMMARIUM.

- 1 Adhi series.
2 Resolutio cause.
3 De distinctione inter expensas publicas pro utilitate om- nium in universum in particulari.
4 Ad primam speciem Ecclesiastici non tenentur, nisi con- currentibus requisitis.
5 Secus autem ad secundam, & de ratione.
6 Sed exactio faciendâ est auctoritate Judicis Ecclesiastici.
7 Non intrat in his materia immunitatis Ecclesiasticæ.
8 Decima debetur etiam de pascuis, atque bona solum pas- cuiva dicuntur fructifera & collectabilia.
9 Collectæ solvendæ sunt pro modo fructuum.
10 An & quando Ecclesiastici teneantur ad contributiones ex- pensarum pro aquæductibus, & fontibus.
11 Quomodo istæ quaestiones, & à quibus decidendæ sint.

D I S C. LIX.

OB inundationes, quibus frequenter subjacet terri- torium Ravennatense, necessitas exigit, cum summa diligentia & notabili sumptu, aggeres construere, vel constructos reficere, & manuteneere, ut ita ea prædia, & bona præserventur ab inundationibus, quæ non so-

lum perceptionem fructuum illius anni impediunt, sed etiam sterilitatem pro aliquo futuro tempore inducunt; Quia verò impossibile est, id singulariter, & distinctè per prædiorum Dominos perfici, proindeque omninò neces- saria est unita resectio faciendâ per peritos à publico deputatos, quia unius etiam modicæ partis neglecta, vel malè facta resectio, inanem reddit omnium aliorum diligen- tiam, & sumptum. Hinc proinde consuetudo induxit, pro hujusmodi impensis, ita per publicos ministros & peritos faciendis, induci collectas pro rata bonorum, ac jux- tà regionum, seu contratarum qualitate, quia fortè una majori sumptu quam altera indigeat; Cum autem contin- gere solerent controversiæ cum Ecclesiasticis, præsertim Regularibus super hujusmodi contributione, seu collecta, idcirco de anno 1486. inita fuit inter Populum, & Clerum concordia super divisione territorii in regiones, & contra- tas, ac etiam super modo solvendi dictam collectam, ab eo tempore observata. Remnentibus verò moderno tempore aliquibus Ecclesiasticis, præsertim Patribus Cassinensi- bus Monasterii Classensibus dictam concordiam observa- re, utpotè Ecclesiasticæ immunitati contrariam, quod- que ubi etiam ea servanda esset, tenerentur solum con- tribuere pro prædiis & bonis cultis, non autem pro incul- tis, & ad culturam fortè ob aquarum inundationem, cui consuli non possit non aptis, sed solum pascuis; Orta est controversia, & introducta causa in Rota coram Prio- lo sub die 2. Maii 1664. prodiit resolutio pro dictæ concor- diæ observantia, & Ecclesiasticorum contributione, cum moderatione tamen respectu incultorum, ut non parifor- miter cum cultis, & magis fructiferis, ut de præterito ser- yatum fuerat, contribuere deberent, sed proportiona- biliter pro rata fructuum; Quæ resolutio mihi pro deputa- tis, seu Universitate scribenti, visa est justa, & rationa- bilis, non tamen huic patri placuit, quasi quod iste inæ- qualis modus taxandi esset impracticabilis, pluraque pro- duceret inconvenientia, unde properea subsequens dispu- tationibus coram Verosipio, Carpineo, & aliis, plures de- super prodierunt resolutiones, quamvis Ego, vel quia dictum temperamentum laudaverim, vel ex alio accidenti, amplius in causa non scripserim.

Duo igitur erant puncti; Unus nempe super dicta taxa seu contributione in genere ad limites concordia, & ap ista Ecclesiasticæ Immunitati adverteretur; Al- ter verò super dicta distinctione bonorum cultorum, & incultorum.

Quatenus igitur pertinet ad primum, procedebam cum distinctione insinuata in Barchinonen. disc. præced. quod alię sunt publicæ impensæ concernentes primariò utilitatem, & necessitatem publicam, secundariò verò privatam; Ut sunt illæ quæ sunt pro refectionibus pontium, & viarum pu- blicarum, aquæductuum, & fontium, murorum Civita- tis, et arcium, stipendiis militum prædiorum, seu militum persequentium bannitos, & crassiores, cum similibus concernentibus publicum regimen, & conserva- tionem Reipublicæ seu Principatus in universum, unde pro- pterea resultat etiam quies & utilitas privatorum, & de qua impensarum specie loquitur Abb. cons. 3. lib. 1. ubi de constructione seu refectione murorum castri pro se custo- diendo ab incurfibus bannitorum vel militum; Aliæ ve- rò concernentes primariò necessitatem, vel utilitatem pri- vatam, quamvis exinde utilitas quoque publica resultet; Ut sunt in specie constructiones, vel refectiones aggerum pro impediendis inundationibus, sive refectiones viarum ante domos in Civitate, aut viarum vicinalium pro com- moditate prædiorum, & transportatione fructuum, cum similibus.

Ubi agit de prima specie, quicquid scribentes variave- rint, omninò veridus est, Ecclesiasticos regulariter ad eas non teneri, nisi concurrentibus sex requisitis, de quibus in d. Barchin. disc. præc. ex ratione ibidem assignata, quod licet hujusmodi impensæ, sæcularium & Ecclesiasticorum neces- sitatem vel utilitatem pariformiter percuciant, attamen in eamdem publicam necessitatem vel utilitatem etiam laico- rum, Ecclesiastici diversam supportant speciem onerum spiritualium, utibi.

In altera verò specie è converso, omninò verius est, Ecclesiasticos pariformiter cum sæcularibus ad eas teneri, quoniam nisi ista publica providentia accederet, singuli tenerentur de necessitate pro fructibus collendis, eorumque prædiis & bonis præservandis, & conservandis hujus- modi expensas facere, in majori tamen quantitate, & cum longè minori utilitate, ob evidens periculum, quod isto

isto præsertim casu refectionis arginum, incurerent, ut ob aliquorum particularium neglectam, vel malè factam refectionem tota aliorum impensa inutilis remaneret, ideòque hæc publica provisio; in ratione etiam economica omninò necessaria est pro majori utilitate singulorum, & consequenter præsentia exemptio de hujusmodi contri- butionibus, non importaret Ecclesiasticam immunitatem, quæ propriè est conservatio Ecclesiasticorum in primava naturali libertate ab oneribus per Principem laicum indi- ctis, sed esset velle locupletari de alieno, ita evitando il- las expensas, quæ alias de necessitate prædiorum domini, sive Ecclesiastici, sive sæculares facturi essent, etiamsi sub- blatis omnibus oneribus, restituito sequeretur primavæ naturali libertati, cum isud non sit onus proveniens à fa- cto Principis vel alterius Magistratus sæcularis, sed de ne- cessitate naturæ, ipsique bonis insitum.

Ut in specie aggerum, quæ sunt propè mare vel flumen ad evitandas inundationes, Ancharan. ind. c. non minus n. 8. de imm. Eccl. & sequitur Abb. ibid. n. 18. vers. hinc dicit. Et de refectione viæ ante propriam domum, seu expurga- tione putei deservientis ad totius vicinæ usum, Fagnan. in eod. c. non minus n. 12. & 13. & hæc distinctionem sequuntur etiam morales & canonica, ut constat ex deduct. per Delbene in tract. de imm. tom. 1. c. 5. dubit. 16. & 17.

Ad quod considerabam etiam conferre ea, quæ in jure habemus de melioramentis necessariis, vel utilibus, etiam quantumcumque malæ fidei possessori reficiendis, quoties non constat de voluntate, quod animo donandi factis essent, ex dicta ratione, quod nisi per dictum possessorem facta fuissent, fieri debuissent pro ipsum dominum, respec- tu necessariorum, & respectu utilium, quia esset locu- pletari de alieno cum similibus.

Solumque isto casu Ecclesiasticæ libertatis præjudicium versari posset, quando Magistratus sæculares cum eorum propria & laicali auctoritate hujusmodi collectarum exactio- nes facere vellent, cum ex deduct. disc. præc. faciend- um sit auctoritate Judicis Ecclesiastici id denegare non de- bent, eodem modo, quo ex vi directivæ magis, quam coactivæ, idem sequi debet circa alia concernentia publi- cam utilitatem in universum, quæ tamen omnium, sive Ecclesiasticorum, sive sæcularium uniformem observa- tiam exigunt; Ut sunt ea, quæ concernunt casus belli di- vini vel humani, salubritatem aeris, & familia ex collect- tis per Sperell. dec. 12. & 13. & frequenter habetur actum, præsertim per modernos morales.

Hinc proinde, inane videbatur opus scribentium pro Ecclesiasticis, qui defumendo collecta per Rot. dec. 412. p. 9. rec. & Fagnan. in c. non minus de imm. Eccl. longas re- texebant allegationes super clericorum & ecclesiarum im- munitate à collectis, & oneribus laicalibus, ex defectu applicationis, quia non eramus in casu, dum ista non sunt onera per Principem vel Reipublicam in suam causam in- dicta, sed potius prudentes & economicæ provisiones pro majori ipsorum privatorum utilitate, quamvis exinde, ac- cessorie & consecutive, publica quoque utilitas resultet.

Quo verò ad alium punctum super modo contributionis, ac distinctionis bonorum cultorum & incultorum, non ca- debat consideratio qualitatris seu immunitatis Ecclesiasti- cæ, ut supra cessantis, cum id etiam laicos indifferenter percuteret; Videbatur autem, utrumque extremum esse vitiosum, illud scilicet hujus partis super æquali concursu bo- norum sterilium, & incultorum, cum cultis fertilibus, & illud alterius super omnimoda contributionis denegatio- ne, ex eo quod bona non essent culta, quoniam etiam in- culta & solum pascuiva dicuntur fructifera in fructu merè naturali, unde habemus, quod etiam de pascuis debetur decima sicuti de aliis fructibus ad text. in c. commissum de decim. Rebuff. de decim. q. 8. n. 22. Barbol. de paroch. c. 2. §. 1. nu. 14. & habetur pluries in sua materia sub tit. de decim. Licet ista frequentius exigi soleat in ipsis foetibus, & fru- ctibus animalium depascuntium ibi; Quinimò ista prædia solis pascuis destinata; in plerisque locis solent esse magis æstimabilia, & majoris fructus, vel quia plus fructent, vel ob securitatem à periculo sentiendi etiam damnnum de proprio, cui dominus bonorum cultorum subjacet, ideò- que mihi videbatur intrare terminos text. in l. 1. & seqq. C. de annon. & tribat. lib. 10. l. fin. C. de imm. nemini conced. Me- noch. cons. 1144. n. 6. cum aliis, de quibus in Rom. collect. & hebræorum hoc tit. disc. 80. & 101. de solvendis collectis & datis pro modo fructuum, & tanquam per speciem deci- mæ spiritualis, cui isti termini assimilantur.

Sive quod intrarent alii termini expensarum, quæ sunt Card. de Luca Lib. II.

gratia fructuum colligendorum, aut alii de in rem verso, sive utili negotiorum gestorum; Quibus omnibus atten- tis, sicuti justum non est, ut qui aliquem fructum percipit, omninò sit immunis, ita neque justum est, ut qui modic- um percipit, debeat ferre idem ac æquale onus cum iis, qui percipiunt multum, Et licet dicta antiqua concordia jam- diu observata, indifferenter hanc æqualitatem statuat, spectata solum quantitate, seu mensura bonorum in forte; Considerabam tamen tunc temporis fortè non adesse hanc inæqualitatem postmodum accidentaliter sequutam, unde intrarent duæ propositiones; Una quod actus initus censetur rebus in eo statu permanentibus; Et altera, quod ubi contractus tractu temporis reducitur ad injustitiam vel iniquitatem, justè peti potest ejus reformatio seu reductio ad æqualitatem, & justitiam ad not. in c. dudum de decim. cum concord. per Thel. dec. 236. Capyc. Latr. dec. 18. & alios frequenter; Potissimè verò favore Ecclesiæ pro qua, obti- nente omnia jura & privilegia minorum & pupillorum, fa- cilis intrat allegatio læsionis.

In ordine autem ad primum punctum contributionis Ecclesiasticorum, affirmativæ, vel negativæ in publicis expensis, omnium communem ac promiscuam utilitatem concernentibus; Retenta supradicta distinctione circa utili- tatem principaliter communem in universum, & secun- dariò privatam vel è contra. Major difficultas cadere solet, non quidem theoreticè super dictè distinctionis veritate, quia in effectu est vera, magisque communiter recepta, atque in juris principiis benè fundata, sed practicè quoad ejus applicationem, qundo scilicet in uno vel in altero casu esse dicamur, præsertim ubi agit de iis expensis publicis, quæ magis proximè respiciunt privatos, ut sunt, conductio- nes medicorum, refectiones aquæductuum pro fontibus, tam publicis, quam consequenter privatis, nec non pro- visiones circa annonam, in qua præsertim major est con- troversia, ut patet ex deductis per Fagn. in d. c. non minus de imm. Eccl. ubi fatetur magis communem esse pro con- tributione, quamvis ipse contrarium teneat.

Mihi autem, tam occasione istius controversiæ, ac alte- rius de qua disc. præc. quam etiam aliarum contingentia- rum, videbatur periculosum esse, generaliter & in abstra- cto hujusmodi punctum tractare, seu generalem, ac indefi- nitam decisionem super tradere, ut facere videntur Do- ctiores hinc inde disputantes collecti per Fagnan. ubi sup- sed procedendum esse retenta eadem distinctione generali; Si enim, e. g. aquæductus principaliter constructi essent, vel ad publicum ornatum resultantem ex publicis, & am- pnis fontibus, vel ad quandam majorem, & exuberantem incolarum commoditatem, itaut, etiam sine illis, neces- sarius, vel sufficiens usus hujus elementi cum non magno sumptu, vel incommodo haberetur, & tunc ista dicitur im- pensâ, juxta primam partem, principaliter respiciens bon- um publicum in universum, quamvis exinde, accessorie & consecutive resultet utilitas, seu major commoditas pri- vatorum, atque pro contributione respondendum; Si ve- rò ob situs qualitatem, ubi non habeatur aqua per aquæ- ductus à longe traducta, ubi non habeatur aqua per aquæ- ductus à longe traducta, incolæ magnum sentiant incom- modum, & impensam in singulari pro hujusmodi necessa- rio elemento obtinendo, itaut constructio vel resectio, principaliter concernat singulorum utilitatem pro evitan- do majori sumptu aliàs faciendò pro dicto usu aquæ obti- nendo, & tunc dicimur esse in secunda parte distinctionis, atque intrant termini negotiorum gestorum, sive æquita- tivæ actionis de in rem verso &c.

Prout si essemus etiam in præcedenti casu, in quo aquæ- ductus principaliter constructi essent ad publicum ornatum, majoremque commoditatem, sed aliqui privati Ecclesia- stici non contenti illa accessoria & consecutiva commodi- tate, quam ita obtinent, hauriendo aquam ex publicis fontibus obtinerent à Magistratu facultatem ducendi ac- quam à publicis aquæductibus, ac faciendâ fontes particu- lares pro usu domus, vel pro irrigandis viridariis; Et tunc proportionabiliter, & pro rata, contributioni sine dubio locus est, tanquam in secunda parte distinctionis, ut ubi- que, præsertim verò in Urbe observantia docet.

Ita pariter circa annonam, si enim à publico consuli- tur, vel irruentia locustarum, vel agrorum inundationi- bus, aut latronum seu militum incurfionibus, unde pro- pterea, ob non impeditam consuetam fructuum perceptio- nem, resultet ubertas, seu evitetur penuria, unde singulis accessorie utilitatem quoque reportent, eos emendo pro consueto, non autem cariori insolito pretio; Tunc quoad Ecclesiasticos in universum, dicimur esse in prima parte

distinctionis; Sed si Ecclesia & Ecclesiastici possiderent...

Et quoad provisiones tritici, aliarumque frugum pro publica annonâ...

HYDRUNTINA COLLECTARUM PRO COMMUNITATE OPPIDI, SEU LOCI ZULLINI CUM DOROTHEO STISIO.

Casus disputatus in S. Congregatione Immunitatis, & resolutus pro Communitate.

An Clericis Orientales, seu Græci conjugati in minoribus, solumque prima tonsura initiati, sunt exempti à collectis...

Et de probatione clericatus, quando dicatur adesse sufficiens; Et de differentia inter probationem clericatus in genere...

S U M M A R I U M.

- 1 Adi series. 2 Resolutio S. Congreg. 3 Litteræ Episcopi probant Clericatum. 4 Clericus conjugatus non est exemptus à collectis. 5 Quid in Clerico conjugato Græco, seu orientali. 6 De ratione, ob quam Clerici etiam in minoribus gaudent exemptione...

Renunte Dorotheo clerico conjugato, loci fortè ditioni cive, solvere collectas, aliaque publica & Communitativa onera...

Quatenus enim pertinet ad primam, quæstio erat magis facti quam juris, an scilicet adesse sufficiens probatio clericatus, in quo scribentes pro Dorotheo dicebant...

E converso ex parte communitatis non negabatur veritas clericatus in genere, sed controversia erat super eisdem clericatus qualitate, an scilicet ille, latino, vel græco ritu susceptus esset...

Hoc autem, scribentes in contrarium non negabant, sed dicebant procedere in clericis conjugatis ritus latini, scilicet in Orientalibus, in quibus qualitas conjugalis, utpotè licita, & rectè compatibilis cum clericatu...

& tonsura, & servitii alicujus Ecclesiæ, cui per Ordinarium adscripti essent.

Cum igitur punctus quæstionis non esset in substantia clericatus in genere, sed esset in hujusmodi qualitate, quæ ex parte clericis prætendens exemptionem deducebatur...

Plures autem circumstantiæ, & præsumptiones concurrerant, hujusmodi probationem excludentes, vel debilitantes, primò scilicet quod illa verba juxta ritum græcum, in litteris dicti Episcopi, adjecta essent per apostillam marginalem...

Et quamvis in materia probationis clericatus, magis communiter receptum sit, non admodò modicus, & rigorosè procedendum esse, sed sufficere etiam probationes imperfectas, & adminiculativas ex deductis...

Verùm ubi etiam dicta probatio omninò perfecta admitteretur; Quatenus ad alteram inspectionem pertinet, adhuc cum sensu etiam veritatis, dicebam veriorum videri opinionem Baldi, & aliorum relata per Jo. Ant. de Nigris super Cap. Regni 98. n. 17. & 18. & Carol. de Grass. d. eff. 3. n. 45.

De jure privato faciendi furnos, & vendendi panem; An Jus veltigalis importare dicatur; Et an cives, etiam Ecclesiastici habentes facultatem faciendi panem in eorum domibus pro familiæ & famulo

libus & intra viscera Ecclesiæ latinæ viventes, intendunt clericalem statum suscipere, usus est, quod huic militiæ more aliorum clericorum ritus latini adscribantur per ipsum ordinarium loci, seu alterum Episcopum latinum...

Secundò, quia in jure expressè determinatum non est, an clerici in minoribus tantum constituti gaudeant illa immunitate à collectis & gabellis, aliisque publicis oneribus, quæ indubitanter gaudent existentes in sacris suis majoribus...

Atque scribendo in causa dicebam, insulam mihi videri differentiam rationem ab aliquibus assignari solitam, quod clerici orientales quamvis conjugati, sint veri clerici, nam clerici occidentales conjugati sunt etiam tales...

Tertiò quia ratio assignata à Delbene ut sup. quod scilicet post divisionem Imperii, ac divisionem Ecclesiarum Græcæ, & Latinæ, clerici orientales comprehensi esse non deberent sub decretis Apostolicis, quæ exinde fierent etiam in Conciliis Generalibus...

VELITERNA PANIS PRO COMMUNITATE CIVITATIS VELITRI SEU APALTATORE FURNORUM CUM CIVIBUS, & ALIIS PARTICULARIBUS.

Casus decisus per Congregationem Boni Regimini pro Appaltatore.

De jure privato faciendi furnos, & vendendi panem; An Jus veltigalis importare dicatur; Et an cives, etiam Ecclesiastici habentes facultatem faciendi panem in eorum domibus pro familiæ & famulo

mulorum usu, possint in præjudicium furnorum publicorum, dare panem operariis diurnis,

S U M M A R I U M.

- 1 **C**asus controversæ.
- 2 **C**apitula appaltus servanda sunt pro lege.
- 3 **E**xceptio firmat regulam in contrarium.
- 4 **J**us habendi furnos panis venalis privativè ad omnes, an sit de regalibus, & habeatur per Civitates subditas.
- 5 **F**amulorum appellatione quæ veniant, & an operariis diurnis.
- 6 **D**e exemptione & privilegio famulorum, & servientium Episcoporum, & Regularium.
- 7 **S**pectanda est consuetudo in materia operatorum, an eis dentur alimenta vel pecunia.
- 8 **J**us privativum vendendi victualia, an importet vectigal.
- 9 **D**e ratione Ecclesiasticæ Immunitatis, ne Clerici cogantur emere panem publicum venalem.

D I S C. LXI.

IN Civitate Veltierna due species furnorum habentur; Una est in quibus coquitur panis civium habentium facultatem illum faciendi in propriis domibus pro usu ipsorum eorumque familiarum, & famulorum, qui vulgò Garzoni nuncupantur; Altera publicorum, in quibus coquitur panis venalis, non ab alio faciendus, & vendendus, quam ab eorumdem furnorum appaltatore, qui pro hujusmodi jure privativo solvit Communitati illorum dominæ singulo quoque anno notabilem summam scilicet milia & ultra. Cum autem aliqui cives pretenderent panem in propriis domibus confectum distribuere posse etiam diurnis operariis in eorum bonis laborantibus, quorum major pars est forensium, ad hoc territorium collendum certis anni temporibus accedendum; Pro Appaltatore scribens dicebam, id eis esse illicitum, ac jure prohibendum ex capitulis appaltus, quæ pro lege in hac materia habenda sunt, ut in specie capitulorum appaltus Corn. cons. 339. in princ. l. 1. In illis enim expressè cavetur neminem, excepto appaltatore, vendere vel distribuere posse panem, pastoribus, operariis, & aliis in territorio laborantibus, unde quoties habemus verba clara, locus non est argumentis & interpretationibus ad text. in l. ille aut ille, ff. de legat. 3. cuius dispositionem procedere in omni materia, latè firmatur decis. 44. p. 11. rec. num. 14.

Maximè quia post hujusmodi dispositionem adijctur exceptio illorum operatorum, qui essent cives, ac etiam famulorum, qui vulgò Garzoni nuncupantur, quibus declaratur licitum esse comedere panem privatum, exceptio enim firmat regulam in contrarium ad text. in l. nam quod liquide, ff. de pæna legata cum concord. per Barb. axiom. 85. n. 4. decis. 24. n. 1. & seq. part. 6. v.

Neque super hujusmodi capitulorum observantia cadere poterat difficultas, num hujusmodi jus privativum, & prohibentia, utpotè concernens speciem vectigalis, dicendum esset de Regalibus, & competeret necne Communitati, ut occasione appaltus nivis, & juris privativi illam vendendi disputatur hinc inde apud Ganav. decis. 16. & Galeot. resp. fiscal. 10. Et de quo jure prohibendi accessum ad aliena molendina competentis Civitati habetur in Cornetana, & Farfen. sub tit. de serv. ad materiam juris prohib. quia in casu, de quo agebatur, appaltus cum omnibus istis capitulis approbatus fuerat per Congregationem Boni Regiminis, cum Beneplacito etiam Papæ, cum quo Congregatio, verbum fecerat, unde cessabat oppositio, quæ fieri posset ex parte Principis, cujus potius concurreret approbatio.

Prætedebatur per cives, & alios bona in Territorio possidentes, operarios venire sub nomine famulorum, idèdque suffragari dictam exceptionem, sed minus fundatè dicebam hujusmodi præntensionem, tum ex discretiva in eisdem capitulis contenta, quia excipiuntur operarii cives, & famuli, ergo isti considerantur ut quid distinctum ab illis, respectu enim famulorum exceptio est indefinita, sive sint cives, sive exteri, respectu verò operatorum, excipiuntur soli cives, quibus nihil refert, an panis detur per ipsos dominos, & conductores, cum tanquam cives generaliter sint exempti à necessitate emendi panem publicum, atque jus habeant faciendi panem privatum in propriis domibus, & hoc solum sufficere videbatur.

Sed ubi etiam hujusmodi discretiva non adesset, dice-

ham, sub famulorum nomine diurnos operarios non venire, famuli enim excipiuntur, quia sunt de domini familia, de qua non censentur, nisi qui pro anno vel mense stipendio semper, quibuscumque diebus, horis, & temporibus alieno servitio additi sunt, non autem diurni operarii, vel alii in aliqua diei vel temporis parte tanquam conductarii aliquod servitium præstantes, Menoch. de arb. cas. 52. n. 8. & 9. Grat. disceptat. for. c. 340. n. 20. plene Ventur. cons. 22. per tot. ubi agit de legatis, quæ per Cardinales, & alios sunt, eorum famulis distribuenda; Ad quod conferunt, quæ in materia familiarium habentur sub tit. de benef. occasione reservationis resultantis ex familiaritate Cardinalium vel Papæ.

Quod in dies praxis docet in materia immunitatis Ecclesiasticæ, quia famuli, & familiares Cardinalium, Episcoporum, aliorumque Ecclesiasticorum, juxta opinionem, quam ex sensu canonistarum, & moralium tenet Curia Romana, gaudent pluribus exemptionibus, immunitatibus, & privilegiis, quibus tamen non gaudent operarii sub diurna mercede conducti, quia verè non sunt tales, ut latius deductum habetur in una Lauretan. sub tit. de jurisd. & foro compet. disc. 33. occasione privilegiorum competentium familiaribus, & servientibus S. Domus Lauretanæ, & jurisdictionis Protectoris in eos.

Quod in subjecta materia clarius probari dicebam ex ratione, quæ, juris dispositione non refragante, magis juxta meam sententiam spectanda venit; Consuetudo enim inveterata est in loco, præstandi hujusmodi operariis, non alimenta, sicut præstantur famulis, sed mercedem diurnam in pecunia, quam regionis consuetudinem in hac operatorum materia spectandam esse, an scilicet eis præstanda sint alimenta, vel merces pecuniaria, notat in specie Rebuff. in l. faciendum 70. §. idem dicitur, ff. de verborum signif. vers. operarius qui operatur.

Jus autem privativum circa venditionem panis, vel aliarum rerum humano usui necessariorum, importare dicitur speciem vectigalis, ex latè duct. per Galeot. d. resp. fiscal. 20. num. 30. cum seqq. Ganaver. d. dec. 16. num. 39. & seq. quidquid sit respectu eorum, quæ sunt ad luxum ut distinguendo habetur disc. 46. Itaut panis, vel alia res quæ venditur per habentes hujusmodi privativum, duplex pretium habere dicatur, unum nempe intrinsecum, & naturale, quanti verè importat naturalis valor frumenti, & operarium pro illo ad formam panis reducendo, alterum verò extrinsecum, & accidentale, consistens in eo, quod plus venditur, ut in hoc excessu propriè vectigal consistere dicitur Bossius de vectigal. n. 4. Galeot. dicit. respon. 10. n. 39. bene Soccin. cons. 156. lib. 2. ubi quod appaltus salis consistere dicitur, non in ipsa salis materia, sed illo privativo jure vendendi, quod sæpius deductum habetur infra hoc eodem titulo ad materiam mineralium.

Quibus sic stantibus, si conductibus operas, immutata antiqua consuetudine, licitum esset dare panem eorum operariis, id in effectu aliud non contineret, nisi implicitam venditionem; quam de pane cives facerent eidem operariis, illum dando pro currenti pretio loco pecuniæ aliàs præstandæ; Unde resultat inconveniens, quod privati cives exigere; ab hujusmodi exteris operariis, cum illicita negotiatione, & lucro de alieno, illud vectigal, quod non nisi per Communitatem ex Principis concessione exigi potest.

Ex qua ratione, idem dicendum videtur, absque aliquo Ecclesiasticæ Immunitatis præjudicio, etiam respectu clericorum, & ecclesiasticorum hujusmodi operarios conducendum, idèd enim ipsi ab hujusmodi necessitate emendi publicum panem rationabiliter exempti sunt pro eorum famulis & familia, quia cum ab ipsa persona Ecclesiastica præstata sint eis alimenta, ita per indirectum solverent gabellas & onera laicalia, emendo victualia eo cariori pretio, quod jus privativum, seu gabella importat, ut occasione gabellæ macine seu farine habetur in nullius Baren. disc. 54. & occasione gabellæ vini in Perus. disc. 52. & in aliis hactenus. Que ratio non cadit in operariis diurnis quibus ex more regionis certa merces in pecunia præstari solet, quæ nihil interest conductoris, an ille operarius cum mercede, quam ab ipso obtinet, cariori, vel viliori pretio victualia emat, & an totà consumat vel retineat mercedem, quam sibi fiat est solviffe; Atque alias ut dictum est, esse exigere publicum vectigal in privatam utilitatem, quod importaret lucrum de alieno, ac negotiationem magis quam immunitatem, quæ in Ecclesiasticis magis quam in laicis est damnabilis; Et ita pro Communitate seu ejus appaltatore respondit Congregatio boni

Boni regiminis. Prout etiam S. Congreg. immunitatis ita distinguendo respondere solet, quod scilicet immunitas Ecclesiasticorum suffragetur pro famulis, non autem pro hujusmodi operariis & laboratoribus, ut scio præsertim fuisse ita responsum in una Lucerina, & in aliis.

ANNOT. AD DISC. LXI.

DE jure privativo habendi furnos, habetur infra disc. 144. & 145. ubi de Molendinis, & similibus.

Et de propositionibus, de quibus etiam supra disc. 53. & 54. quod scilicet exemptio sive immunitas præservare debet à damno personas immunes, ut pro solutione gabellæ, vel alterius oneris, nullum patiatur detrimentum, neque diminutionem intrinseci, & naturalis pretii suorum honorum, & victualium, perinde ac si quoad eos nullæ in rerum natura adessent gabellæ, sed viveretur, ut in primævis temporibus, ante illarum introductionem, & usum, non autem, ut personæ exemptæ exigere possint ad proprium lucrum illud extrinsecum augmentum pretii, quod subditis impositoribus gabellæ perfolvunt proprio Principi, vel propriæ Civitati, pro publicis oneribus, quoniam ita est manifesta contractatio rei alienæ, invito domino, & locupletatio cum aliena jactura, ut plenius advertitur in Miscell. Ecclesiast. disc. 5. & 6.

FERRARIEN. GABELLÆ CARNIS PRO APPALTATORIBUS GABELLÆ CUM ALIQUIBUS MONASTERIIS, ALIISQUE ECCLESIASTICIS.

Casus disputatus coram Camerario, & resolutus ut infra.

Angabella imposita carni venali in frustra ad certam rationem pro quolibet libra de pondere, debeatur pro illis animalibus, quæ viva introducuntur ad effectum maciandi in propria domo, & pro usu proprio. Et an gabellarius incurrat censuras inflictas contra exigentes gabellas ab Ecclesiasticis ob indebitam vel excessivam ejus actionem, si ipsi Ecclesiastici eidem gabellæ in genere subiecti sint, & sola quæstio sit super interpretatione vel super comprehensione casus.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **R**esolutio casus.
- 3 **A**n & quando incurvat censuræ & pænæ Bullæ Cœnæ ob exactiorem onerum ab Ecclesiasticis.
- 4 **G**abellæ exigere possunt ab Ecclesiasticis ex auctoritate Papæ.
- 5 **Q**uando exigens gabellam excessivè vel indebitè ab Ecclesiasticis, excusetur à Censuris.
- 6 **G**abellæ odiosa, & in dubio contra eam.
- 7 **G**abellæ non debentur pro rebus ad usum proprium, & n. 12.
- 8 **D**eclaratur quando id procedat quoad gabellam carnis.
- 9 **G**abellæ impositæ victualibus sunt potius personales.
- 10 **A**tenditur effectus seu usus, non autem sonus verborum, & multa similia dantur.
- 11 **G**abellæ impositæ carni venali quomodo intelligenda.
- 12 **D**eclaratur conclusio, de qua num. 7.

D I S C. LXII.

IMposita cum Apostolica auctoritate in Civitate Ferrariæ pro subsidio Montis pietatis gabella super carne venali, ad rationem duorum quadrantium pro libra, cum expresso decreto Pontificio, quod ad eam teneri deberent omnes Ecclesiastici, tam sæculares, quam quorumcumque ordinum Regulares, ut habetur in alia Ferrarien. pro Civitate Ferrariæ cum undecim Congreg. Benedictinis hoc eodem tit. disc. 56. Cum Patres S. Dominici, aliaque Monasteria, tam virorum, quam mulierum introducerent in Civitatem vitulos in proprio Monasterio maciandos pro usu ipsorum religiosorum, ac personarum inibi viventium, Gabellarii autem pro hujusmodi introductione exigere voluissent eam gabellam, quæ ultra istam impositam carni venali per frustra, in eadem Civitate exigitur pro inductione animalium, & sub qua Ecclesiastici non sunt comprehensi; Hinc proinde Ordinarius, eisdem gabellarios declaravit incurfos in censuras Bullæ Cœnæ contra exigentes vectigalia, & onera laicalia ab Ecclesiasticis; Et introducta, nescio quomodo, causa per appellationem coram Card. de Luca Lib. II.

Camerario, assumptaque desuper disputatione, duo fuerunt puncti. Unus super validitate vel invaliditate censurarum; Alter verò super negotio principali, an scilicet hujusmodi gabella debite vel indebite exacta esset, dum animalia introducta fuerant à propriis prædiis; Et pro utraque parte respectivè judicatum fuit, gabelliariorum scilicet favore, declarando censuras invalidas, ac indebite promulgatas; Et Ecclesiasticorum, declarando pro animalibus viventibus, quæ præsertim à propriis prædiis & pro usu proprio introducuntur, gabellam non deberi; Atque mihi scribenti pro gabellariis, utraque determinatio visa est probabilis; Quatenus tamen secunda pars exemptionis à solutione gabellæ pro introductione animalium viventium, restricta esset ad ea, quæ nata essent in propriis prædiis, secus autem quoad ea, quæ empta essent extra Civitatem pro usu macellandi in propria domo, cum istorum respectu, probabilius mihi videretur, debitam esse illam gabellam duorum quadrantium pro libra, cui ex chyrographis seu indultis Pontificiis subjacent etiam Ecclesiastici, ab ipse dubio exempti ab aliis duabus gabellis super carne in eadem Civitate existentibus, una scilicet introductionis animalium, & altera augmenti duorum aliorum quadrantium pro qualibet libra carnis venalis in macello.

Quatenus igitur pertinet ad primum punctum censurarum, scribentes pro Ecclesiasticis, transcribendo copiosè deducta per Rot. in Barchion. exemptionis coram Corrado dec. 412. p. 9. & adden. ibidem, insistebant super immunitate eorumdem Ecclesiasticorum à gabellis & oneribus laicalibus sub censuris per Bullam Cœnæ inflictis in contravenientes, & cum quo fundamento Ordinarius ad hujusmodi censurarum declarationem proceperat; Sed reverè malè fundata fuit dicta declaratio, tum quia ad effectum incurfus in censuras Bullæ Cœnæ, non sufficit simplex exactio gabellarum & onerum laicalium ab Ecclesiasticis, cum isto casu possint quidem exactores excommunicari de jure, tanquam violatores immunitatis, sed non intrat dicta Bulla, exigens copulativè cum exactione, indictionem, quod scilicet impositio nominatim Ecclesiasticis facta sit, Ricc. in prax. resol. 136. l. 3. Quaranta in summa Bullar. verb. vectigal. vers. ut autem Duard. ad Bulla Cœnæ lib. 2. can. 18. qu. 15. n. 2. Vivald. candelabr. aur. bull. 4. n. 5. fol. 357. Nicol. resol. canon. lib. 5. tit. 39. n. 126. tom. 2. & cæteri communiter.

Et ulterius eadem Bulla ad litteram, excipit gabellas & onera imposita cum auctoritate Summi Pontificis & Sedis Apostolicæ, unde cum in casu nostro per Clementem VIII. ista gabella duorum quadrantium, utpotè ex causa pia, magis ecclesiasticos quam sæculares tangentes, ipsis quoque expressè imposita esset idemque confirmatum sit per Paulum V. & Alexandr. VII. nulla adesse videbatur ecclesiasticæ immunitatis violatio, cum de potestate Papæ dubitandum non esset, juxta individualement determinationem ab hoc eodem Tribunali jam factam ad favorem Civitatis contra undecim Congregationes Benedictinas, ut in d. alia Ferrar. disc. 56.

Et quamvis idem scribentes in contrarium super hoc puncto censurarum, & ad effectum illas subfrendi, deducerent motiva respicientia merita negotii principalis, an scilicet ista gabella imposita pro carne, quæ venditur in frustra, deberetur necne pro animalibus, quæ pro usu proprio introducuntur viva, & propriæ domi maciantur; Dicebam tamen id esse extra punctum quæstionis, quoniam ob dictum Apostolicum decretum, ecclesiastici in proposito in omnibus exæquati fuerunt sæcularibus, nullaque differentia inter eos constituta est, unde exemptio animalium introducendorum pro usu proprio, quatenus subsisteret, non resultaret ex aliquo ecclesiasticorum privilegio, seu ratione ecclesiasticæ immunitatis, sed ex dispositione juris, pariformiter tangente Ecclesiasticos ac Sæculares; Et nihilominus, cum non adesset temeritas, seu infectio exactiōnis in radice, seu substantia, sed solum in præntensionem, id sufficere dicebam pro excusatione à censuris, quæ delictum & temeritatem exigunt, donec per Superiorem declaretur casum non esse comprehensum sub decreto afficiente etiam Ecclesiasticos.

Quoverò ad alterum punctum concernentem merita negotii principalis, scribentes in contrarium vim constituebant; Primò in eo, quod chyrographum Pontificium super hujusmodi gabellæ impositione, loqueretur de carne venali, & sic de illa, quæ emitur in macellis in frustra, idèdque complexè non deberet casum, de quo agebatur, cum gabella sit materia odiosa, non attingenda

denda nisi ad limites verborum, quæ sufficit esse dubia, ut in dubio pro eius exclusionem sit respondendum, ut ex Cyriaco *controv. 370. num. 24. firmatur in Bonon. gabella*, coram Alberгато *decis. 118. in fin. p. 11. rec.* Et secundò corollarie & in comprobationem in regula, quod gabella non debetur de iis, quæ pro usu proprio introducuntur ad text. in l. si publicanus, §. primo, ff. de publicanis, & l. universi, C. de vestigalia nova cum concord. per Surd. *conf. 307. n. 1. & seq.* & alios communiter, Pontissimè verò accedente observantia, nedum Ecclesiasticorum, sed etiam sæcularium habentium prædia, ubi retinentur, & educantur animalia, vulgo in regione nuncupata *Cascine*, quod pro vitulis aliisque animalibus quæ vivencia introducuntur pro usu proprio, nulla gabella solvi consuevit, cum in hac materia præsertim gabellarum, observantia totum faciat, ex deductis in *Romana appaltus gabellæ carnis disc. 61.* & in aliis ad hanc materiam frequenter.

Ex hoc ultimo præsertim motivo observantia credenda, reflectendo ad veritatem, probabilem esse dictam præntensionem, omnibus aliis, etiam sæcularibus communem, quoties agitur de animalibus in propriis prædiis educatis pro usu propriae domus juxta morem regionis, ad quem effectum in chyrographo impositionis actum fuit de carne venali, ne aliàs prætenderetur inclusio etiam pullorum, aliorumque volatilium, quæ à propriis prædiis introducuntur sive silvestrium &c. Ac etiam quia consuetum est ab hujusmodi carnibus excipere illa animalia, quæ propriae domi ad usum maculantur, ex iis quæ habentur in *Terracinen. gabellæ carnis, hoc eod. tit. disc. 70.* ubi de porcis in domibus macari solitis pro usu carnis salitæ totius anni, atque in hoc sensu, seu ista circumstantia accedente, credebam veritatem magis alteri parti, quam gabellaris assistere; Secus autem quoad ea animalia, quæ pro usu quotidiano emerentur extra Civitatem, ad effectum macellandi in propria domo, quoniam juxta ea quæ latius habentur examinata in *d. disc. 71.* verius est in hac materia immorandum non esse in cortice, & formalitate verborum, sed in rei substantia, ac effectu, verò, & proprie consistente in eo, quod populus volens hujus necessarii victualis usum, illum non habeat quotidianum, frequentius haberi solitum à carne, quæ emitur in macello, nisi cum hoc onere, quod ita potius dicitur personale & impositum personis occasione usus hujus victualis, quam ipsimet rei, ex auctoritatibus specialibus ac rationibus ibidem deductis.

Quodque spectandus sit effectus, non autem immorandum in cortice seu figura verborum, Deducebam ea, quæ habemus de gabella imposita pro frumento molliendo in molino, quod debeatur etiam pro farina, seu etiam pro pane, qui minutatim introducitur, ut *dec. 425. in fin. & per tot. p. 9. rec.* & de gabella imposita pro vino, ut debeatur etiam pro aquaviva, quoties pro ista tanquam merce non solvatur alia gabella particularis habetur *d. dec. 118. p. 11. rec. & in Romana seu Volturna aquæ vitæ hoc eod. tit. disc. 67.* Prout etiam de gabella imposita pro oleo, solvenda pro migma seu sapone, & de gabella imposita pro sapone debenda pro quadam aqua proportionabiliter spectato effectu habetur in *Camerinen. gabellæ hoc eod. tit. disc. 74.* cum similibus.

Ideoque dicebam illud verbum *carnis quæ venditur*, moraliter, non autem physice intelligendum esse, illud interpretando à communi consuetudine, idest pro illa carne, quæ ex quotidiano usu communiter in fructu in macello quotidie emi solet, ad differentiam illius, quæ retinetur domi pro usu totius anni ut supra; Sive quæ non solet emi ad usum quotidianum in macello, ut sunt pulli, caro porcina sale condita, & carnes sylvestres &c. Nam aliàs diceretur lex imposita verbis potius quam rebus, atque esset species gabellæ irridibilis & nullius emolumenti, quoniam non solum Regulares utriusque sexus collegialiter viventes, nunquam hujusmodi gabellam solverent, dum ob copiam insimul viventium, etiam ad usum quotidianum, congruum est macrare integrum animal propriae domi, sed etiam personæ nobiles seu habentes numerosam familiam idem prædicare possent, quinimò & artifices ac populares inferioris ordinis, conjuncti vel vicini, unum animal inter se repartiendo, quo nil absurdius in hac subiecta materia.

Ad conclusionem verò de vestigialibus non solvendis de iis, quæ pro usu proprio introducuntur, dicebam eam in casu suo esse veram, sed procedi cum æquivoco in applicatione; Jura enim superius allegata & concordantia dicta disponunt de vestigialibus, quæ proprie consistunt in illa octava parte, vel alia quota, quæ Principi solvitur pro

mercibus in portum vel Civitatem gratia negotiationis introducendis, quod vestigialia *portorium* seu *zelonia*, hodie verò communi vocabulo *dobana* nuncupatur ex deductis in *Romana defalchi pro Ravenna disc. 65.* & in *alia Rom. dohana pro Mercatoribus Ripalibus disc. 67.* ac in aliis hoc eodem tit. frequenter, & quæ gabellæ species verificabatur in ea, quæ in hac Civitate solvitur pro introductione animalium viventium, ut supra diversa ab ista solvenda minutatim & proportionatè ad pondus, quoniam hujusmodi gabellæ species, ut supra dictum est, censetur magis personalis & respiciens usum proprium, utpotè imposita populo & personis, ita insensibiliter & commodius exigenda occasione necessarii usus hujus victualis, eodem modo, quo frequenter in aliis habetur de vestigiali consistit. In alterato seu extrinseco pretio salis cum jure privato, ac etiam in gabellis macinatius seu panis, vicini, olei, aliorumque victualium, & rerum humano usui deservientium, Et istam credebam, rationem subiectæ materiæ & communis usus, esse genuinam veritatem, cum dicta scilicet distinctione animalium, quæ sincerè, & citra fraudem quandoque in aliquibus anni temporibus, vel in extraordinariis occasionibus à propriis prædiis viva introducuntur pro usu propriae domus, ab illis, quæ fraudolenter & affectatè emuntur pro usu quotidiano ad fraudandam gabellam aliàs in macello solvendam.

ROMANA GABELLÆ FERRI PRO PRINCIPE LUDOVISIO CUM BETTIS

Casus decisus per Cameram pro Principe.

An gabella imposita pro introductione mercium in Civitatem vel Ditionem, solvenda sit per emptorem, vel per venditorem, & quis dicatur introductor, & quomodo introductio capienda sit.

Gabella pro introductione non debetur de mercibus, quæ introducuntur per transitum, & quando secus.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 In articulo ad quem pertineat solveve gabellam introductionis, an emptorem vel venditorem, & quis dicatur introductor, distinguuntur plures casus.
- 3 Hæres tenetur solveve gabellam pro acquisitione rei legatæ præstandæ legatario.
- 4 De distinctione inter introductionem materialem seu momentaneam, ac alteram formalem seu permanentem.
- 5 Venditor seu vector tenetur ad gabellas ratione passuum seu ob scapham vel pontem.
- 6 De vestigiali seu Dobana solvenda ob introductionem mercium.
- 7 Istud vestigial non debetur pro mercibus transeuntibus.
- 8 Qui dicatur introductor mercium ad effectum solvendi vestigial.
- 9 Quomodo & à quibus verè dictum vestigial mercium solvi dicatur.
- 10 Rei dominus tenetur solveve gabellam introductionis, & quis in proposito dicatur Dominus.
- 11 Quando periculum rerum consistit in pondere, numero, & mensura sit emptoris vel venditoris.
- 12 Reservatio domini mercium venditarum pendente solutione pretii, quid in proposito gabellæ operetur.
- 13 In materia gabellarum satis deservit consuetudini.
- 14 Pretii quantitas regulat conventionem, & quid in contractum deductum sit.

D I S C. LXIII.

Imposita sub Urbano VIII. gabella pro qualibet ferri vel ferracii specie in Statum Ecclesiasticum introducenda, cum facultate gabellario illam, ab emptore venditore exigendi ad rationem unius quadrantis pro libra; Cum Plumbini Princeps Ludovisius vendidisset Bettis, Patrimonii & Status Castri Theaurariis, seu Appaltatoribus magnam ferracii quantitatem, singulis annis spatio novennii, ipsius venditoris cura, sumptu, & periculo ab Insula Iluæ asportandam, & in litore maris certis præscriptis locis à navibus exoneratam tradendum; Observantia dedit, quod totius novennii spatio, gabella prædicta per venditorem nunquam soluta fuit, sed pro eo tempore quo per alium appaltata erat, emptores post longam dispendiosam litem inter ipsos & appaltatorem, per viam

vam concordia illam solverunt; Pro restanti verò tempore cessavit occasio solvendi, quia iidem Betti gabellam conduxerunt; Mornis autem principalibus conductoriibus, eorum hæredes & Camerales eis adhærentes pro interesse crediti ex causa dictorum appaltum consequendi, ad effugiendam solutionem residuali notabilis summæ ex causa dicti ferracii debitas, prætereundere cœperunt, solutionem dictæ gabellæ pro toto tempore ad venditorem spectare, atque ita Theaurarius Generalis primæ instantiæ iudex sententiam protulit, à qua introducta per appellationem causa in Camera, & assumpta desuper disputatione, cum plures auctoritates, de quibus infra hinc inde deducerentur super hoc articulo, an gabella introductionis, vel alia spectaret ad emptorem vel ad venditorem, & quis in proposito esset introductor; Pro venditore scribens, ad articulum dilucidandum, tollenda quæ æquivoca dicebam, sequentes casus esse distinguendos.

Primus est de gabella, in Civitate vel extra, solvenda ad acquisitionem rei, quæ sine illius solutione obtineri non potest, ut exempli gratia, est in Urbe gabella equorum, quos nemo acquirere potest nisi illa soluta, & de qua gabella habetur etiam particulariter actum *hoc tit. in Rom. gabellæ plani seu equorum disc. 72.* & tunc solvenda est ab eo, qui rem acquirendam alteri tradere tenetur, Ideoque testatore gravante hæredem ad tradendum Titio equum in hæreditate non existentem, itaut illum acquirere oporteat, gabellæ solutio pertinet ad hæredem, qui traditionem facere tenetur, quoniam ipse illam acquirit, ut tradat, undè quando sequitur actus traditionis legatario, res est jam acquisita, & gabella in actu acquisitionis est jam soluta, vel solvi debita, & hic est proprie casus, de quo loquitur Bartolus in l. 1. n. 5. ff. de alimentis & cibariis *legatis*, ubi est theoria originalis materiæ, & in his etiam terminis loquuntur Soccini *conf. 247. n. 2. & 3. lib. 2. Tufch. lit. G. concl. 6. n. 6. & 7.* Sed istas auctoritates extra propositum deduci insinuabam in casu controverso, tanquam ab eo penitus extraneas.

Alter casus est, de gabella solvenda pro mercibus, quæ ab alienis regionibus vel locis, in Civitatem, locum, vel provinciam introducuntur, & tunc subdistingendum est, inter introductionem materialem & momentaneam, ac alteram formalem & permanentem; Prima species verificatur in ea gabella, quæ solvitur per transvehentem pro passu per certum pontem, scapham, seu locum, sive in ingressu alicujus portæ &c. & quæ generaliter & indefinitè solvitur, sive merces in eo loco permanere debeant, sive sint per transitum, prout est gabella, de qua habetur supra in Spoletan. *disc. 44.* & satis frequenter prædicatur in Italia, & de qua agit Bart. in *q. 4. quæ incipit Publicanus*, solvenda Perusii per capita animalium, quæ veniunt ab Apulia, & transeunt per illum pontem; Et hæc solvenda est per introductorem seu vectorem, neque de ea curare tenetur emptor, cui merces consignandæ sunt in Civitate vel loco, quia quando sequitur actus significationis, jam merces transferuntur per pontem, scapham, vel portam; & de hac gabella loquitur Bald. in *l. acceptam n. 42. C. de usur. dum allegat text. in locum in plures §. vehiculum, ff. locati*, qui loquitur de gabella ratione transitus de loco ad locum, ut explicat Salicet. in eadem *l. acceptam n. 11.* & dicit etiam Socc. *conf. 247. n. 3.* & de hac pariter gabella loquuntur incidenter Surd. *conf. 307.* & Cohell. ad *Bullam Boni Regim. cap. 47. n. 23.* Sed pariter hujusmodi auctoritates extraneas observabam à casu controverso, atque ad eum male allegari.

Admittebam enim venditorem, qui suo sumpto promiserat tradere emptori venam, vel ferraccium à navibus exoneratam in litore maris, teneri ad omnes illas gabellas, & onera, quæ in itinere, & per transitum per loca solvenda essent, ut in terminis proximis, imò præcisus Alex. *conf. 51. lib. 3.* ubi de venditore ferri, qui promiserat illud conducere ac tradere emptori in portu Pisano ad suum sumptum & periculum, & supponit hujusmodi gabellæ solutionem spectare ad venditorem, quem tamen excusat à gabella debita ratione contractus, regulariter solvenda per emptorem, quia hoc onus est pars vecturæ, itaut observantia doceat, quod si mulionibus & vecturabilibus dantur merces vel bona pro certa mercede asportanda de loco ad locum, ipsi solvunt pedagia seu gabellas passuum per viam, sed hic non erat casus.

Altera est species gabellæ solvendæ pro introductione formali, & permanente, quæ proprie est illa octava vel decima seu altera portio valoris mercium Principi solvenda, & quæ in jure vestigial, à vehendo, seu *portorium* di-

Card. de Luca Lib. II.

cutur, quam vulgò *Dobanam* nuncupamus, de qua loquuntur *text. in l. 6. 7. & 8. Cod. de vestigialibus*, Bertachin. de *gabellis in preliudis n. 2.* Guttier. *codem tractatu q. 1. n. 8. cum seqq.* Signoroli. de *Omodeis conf. 185. n. 1.* & 2. & omnium latius Balzaran. de *feudis in cap. 1. quæ sint regalia n. 2. & seqq.* Rot. *decis. 412. par. 9. rec.* & de hac agit latè Ventur. in *conf. 39. per tot. præsertim nu. 44. & seqq.* & hic est casus noster.

In hujus autem gabellæ solutione, non attenditur actus introductionis materialis, & momentaneæ, sed spectatur effectus, quod scilicet, illæ merces, in ea Civitate vel loco permanent, ibi vendendæ, itaut introductor in eo loco mercimonium exerceat; Si enim introductio fiat per transitum, ut ad alium locum vel provinciam asportentur, hujusmodi gabella solvenda non est, Alex. *conf. 86. n. 3. l. 4. Ruin. conf. 112. n. 4. lib. 5.* Bertachin. de *gabellis par. 8. membr. 1. n. 1.* Venturin. *d. conf. 39. nu. 2.* Balzaran. ubi supra *n. 6.* ubi bene dicit, quod circa jus dohanæ, non implicitur locus per quem res transit, sed ad quem vadit; Et hujusmodi qualitatis est præsens gabella, in cujus capitulis expressè cautum est, pro ferro introducendo per transitum, nullam gabellam deberi, itaut postquam est jam introductor in Statum, superfit introductoribus spatium quatuor dierum ad declarandum gabellariis, an illud transire velint ad alium locum, vel retinere, & mercari in Statu.

Ideoq; introductor in proposito, non dicitur ille, qui nudum vectoris officium gerit usque ad oras seu litus, sed ille, in cujus gratiam fit introductio in locum, ut ibi mercetur, vel alias utatur, quales in proposito erant emptores; Idque ex manifesta ratione, quod in effectu hujusmodi gabella introductionis per Principem, non exigitur ab exteris non subditis, merces in suam ditionem introducuntur, sed verè solvitur à suo populo, ejusque subditis, easdem merces minutatim propter gabellæ onus cariori pretio ementibus quia si introductor vel mercator nullam solvisset gabellam, viliori pretio venderet, & sic attenditur effectus, non autem actus momentaneus introductionis materialis.

Hujusmodi enim vestigalia, verè imponi dicuntur, non ipsis rebus, sed personis pro rebus, seu pro earum mercimonio & usu, juxta magistralem traditionem Bart. in *l. prima §. 1. n. 4. in fine, ff. de publicanis*, Bertach. *cod. tract. in preliudis n. 16.* Cephal. *conf. 553. n. 16.* Venturin. *d. conf. 39. n. 47.* Atque docet quotidiana praxis & observantia, quia introductores vini, aliarumque mercium, quoties illas vendunt in navibus antequam exonerentur, & in dohanam introducuntur, viliori pretio vendunt, quia non solverunt dohanam, ab emptoribus solvendam.

Ac etiam pro mercibus, quæ in gratiam mercatorum, per venditores usque ad Urbem asportantur, non ipsi venditores dohanam solvunt, sed illi, in quorum usum, & mercimonium in Civitate servire debent, adeunt si emptor, in cujus gratiam per venditorem asportantur, sit Cameralis, vel aliàs à vestigialium & gabellarum onere exemptus, expediuntur mandata franchitiæ; Ergo hujusmodi gabellæ solutio tanquam solvenda pro introductione formali, & cum effectu futuri usus seu mercimonii, solvi debet ab emptore in cujus gratiam res asportatur, quia venditor in effectu dicitur solum introductor materialis, generis partes simplicis vectoris, emptor autem est introductor formalis habens rerum usum, pro quo verè gabella solvitur.

Majorem difficultatem apud judicantes faciebat generalis propositio deducta ex theor. Bart. in *d. l. 1. ff. de alimentis, & cibariis legatis in fine*, quam sequuntur cæteri deducti per Surd. *conf. 239. & 307.* & Ventur. *d. conf. 39. n. 49.* ut nempè qui est rei dominus, gabellam introductionis solveve debeat unde inferebatur, quod cum de tempore introductionis in statum, venditor adhuc retineret ferracii dominium in emptores non transferendum, nisi sequuta significatione, idcirco ad istum spectare deberet onus, quia in rebus consistentibus in pondere, numero, & mensura; dominium in emptorem non transfertur, sed penes venditorem remanet, donec ponderatio, vel numeratio sequatur, *l. quod sepe §. 1. in iis, ff. de contrah. empt. l. 2. C. de pericul. & commod. rei vend. & in sua materia sub tit. de empt. ac vend. ac etiam in Rom. Ferracii hoc eod. tit. ad materiam Mineralium, disc. 118.*

Sed facilis erat responsio, quod cum signatio median- te ponderatione, faciendâ esset in litore maris in ipso actu exonerationis navium, quarum accessum ad oras maritimas conventas denunciare ex pacto sufficiebat, ut emptor per se ipsum vel ministros promptus esse deberet ad receptionem, itaut in eo denunciata die non comparente, posset venditor ferraccium in litore relinquere peri-

culo emptoris, in quem non curantem ad formam conventionis statuto tempore recipere, juris ministerio translato dicitur dominium etiam rerum consentium in pondere, numero, & mensura, quoties per emptorem stat, quominus mensuratio vel ponderatio sequatur ad text. in l. super emptorem, & l. illud, ff. de peric. & commodo vel vendit. de emp. & vend. n. 72. Medices de casibus fortuitis qu. 10. p. 2. nu. 106. & in d. disc. 118. hoc tit.

Hinc proinde sequitur, quod in ipso instanti exonerationis, merces efficiuntur de dominio emptoris, qui illas in Urbem vel Statum introducit mercandas cum populo & subditis, a quibus verè, per mercatoris organum, Princeps gabellam exigere dicitur, cum propter eam subditi emant merces pretio cariori.

Clarius quia non eo ipso, quod ferrum vel ferracium à navibus exonerationum, materialiter, & de facto introducit ad oras maritimas, statim acquiritur jus gabellario, quia liberum remanet ipsimet venditori, vel emptori illud transvehendi ad alienas provincias, ac declarandi introductionem esse per transitum, pro quo nulla gabella datur; Ut ultra juris dispositionem ut supra, expressè disponentur ejusdem gabellæ capitula, tributaria introductori terminum dierum quatuor post jam sequutam introductionem ad deliberandum, & gabellario denunciandum, in eam mercem transire velit ad alienas provincias, vel mercari in statu, ideoque gabellarii actio non statim oritur, sed ex tempore declarationis expressæ, vel tacitæ resultantis ex lapsu termini, & sic post jam emptori quæsitum dominium per quatuor dies præcedentes, unde attendita etiam dicta theoria Bart. ut gabella introductionis debeatur per rei dominum, adhuc absque dubio solutio pertinet ad emptorem, qui jam effectus est dominus de tempore quo ex gabellabili introductione oritur obligatio illam solvendi.

Objiciebatur de pacto reservationis domini adjecto ad favorem venditoris, donec sequeretur solutio, quæ post plures menses à die signationis sequi debebat; Unde inferebatur quod de tempore solutæ vel solvendæ gabellæ, dominium adhuc resideret in venditore, sed leve videbatur obiectum, quia hujusmodi reservatio fit in gratiam & cautelam venditoris, ad solum effectum potioritatis adversus omnes quamvis privilegiatos creditores, emptoris, stante habita fide de pretio; In reliquis autem quoad omnes effectus, illum præsertim periculi & onerum, dominium transferri dicitur in emptorem, juxta veriorum ac ubique receptam opinionem (quidquid aliqui sophisticè dubitaverint) ex deductis per Franch. dec. 506. Rot. dec. 135. n. 25. p. 6. rec. Et in individuo ferracii habetur apud Revert. dec. 186. ubi quod spectatur persona emptoris, in cujus gratiam venditur hanc mercem ad locum introducit, quæ doctrina tanquam individualis captivavit intellectum alicujus, ex hoc levi fundamento contrarium aliàs sententis, (deplorandus quidem est hic modernus abusus, quasi quod si Revert. non scripsisset, vel ejus decisiones non essent impressæ, sive casus non dedisset in veniri istam doctrinam, deficeret in mundo lex vel legis ratio, quinimò ea esse deberet in contrarium, itaut privatus doctor magis quam Justinianus, legis condendæ facultatem sic habere dicitur.

Ex his autem in solo puncto juris, abstrahendo à quacumque alia facti circumstantia, dicebam sine dubio respondendum fore contra emptorem; Clarius verò attendita consuetudine generali per mercatorum & negotiantium Urbis attestationem probata, quod hujusmodi gabella, nunquam per venditores ferracii, sed per emptores, in quorum gratiam ab illis ad solas oras maritimas introducitur, soluta esset, atque in materia gabellarum satis spectatur consuetudo & observantia ex deductis per Surd. conf. 297. n. 8. & 470. n. 15. Venturin. d. conf. 39. nu. 17. & 38. Coccin. dec. 354. n. 6. & alios, cum ad litteram id probet text. in l. si publicanus §. in ff. de vectigalibus.

Et ultra observantiam generalem, concurrebat particularis, ex eorumdem emptorum facto dupliciter resultans. Primum quia cum post aliquos annos hujus introductionis emptores molestarentur per gabellarum seu appaltatorem, orta inter eos controversia, exagitata fuit per plures menses acerrima & dispendiosa lis, per concordiam sopita, mediante solutione notabilis summæ scut. 2400. absque eo quod venditori aliquid denunciassent, vel conquisiti essent; Et tamen facillimè ab initio, tam lis, quam solutio evitari poterant cum sola denunciazione faciendâ

Præfecto domus dicti venditoris, obtinendo mandatum franchitiæ, qua ex Indulto tanquam Nepos Innocentii X. tunc regnantis amplissimè potiebatur.

Secundò, quia suscepto per eosdem emptores prædictæ gabellæ appaltu, per plures annos in hujusmodi introductione continuatum fuit, absque eo quod gabellam à venditore peterent, vel eum debitorem in libris constituerent, sive compensationem opponerent, quando etiam judicialiter urgebantur cum non levi incommodo & molestiis ad solutionem pretii ejusdem ferracii; Unde clarum resultat argumentum, quod agnovissent eorum, & non venditoris onus esse.

At demum id clarissimè comprobari dicebam ex pretii quantitate, ex qua contrahentium intentio colligitur, Alex. conf. 26. lib. 4. Gregor. dec. 146. n. 9. Buratt. dec. 471. n. 4. quia ferracium venditum fuit pro eodem pretio, quo in ipsamet Insula Iliæ vendi solet, eo modico pluris, quod vecturæ impensa importat, ideoque impossibile videbatur potuisse comprehendere onus gabellæ, quod notabilem pretii diminutionem importaret; Et ex his merito pro venditore per Cameram resolutum fuit, ac resolutio mihi, ad solam veritatem reflectenti, iusta, beneque fundata visa est; Quia verò concessa fuit nova audientia de stylo non denegari solita, idcirco dictæ resolutionis confirmatione responderi debeat.

ROMANA SOLIDATIONIS COMPUTORUM PROACHILLE TERTIO CUM CAMERA.

Casus sopitus per concordiam.

An Appaltatori vectigalium seu aliorum jurium, & bonorum Regalium seu Principis debeatur defalcum etiam si non sit intolerabile, sed quale quale &c. ob impedimentum belli habitum per eundem Principem locatorem.

Immunitas competens fisco à vectigalibus, an competat pro mercibus & bonis, non ab ipso fisco introductis, sed emptis à Mercatoribus aliisque privatis, qui jam gabellam solverant, seu ejus debitorum effecti erant.

S U M M A R I U M.

- 1 Adi series.
2 Ubi defalcum debetur ex pacto, non attenditur an sit intolerabile, sed sufficit quale quale.
3 Ex pacto censetur appaltatorem noluisse conducere tempus accidentale.
4 Pactum non suffragatur si non adimpletur interpellatio, vel alia qualitas illi adjecta.
5 Ubi agitur de notorio non requiritur protestatio, vel interpellatio.
6 An appaltatori competat contra locatorem actio ad interesse vel alia exceptio ob damna passa à bello agitata per ipsum locatorem.
7 Quando in materia defalchi defectus interpellationis aliàs requisitæ non attendatur.
8 Concurrente iustitia evictionis, quam venditor impedire non potuisset, competit ejus actio etiam sine denunciazione.
9 Solus timor vel rumor belli vel pestis causare solet appaltatoribus damnum remissione dignum.
10 Gabella pro introductione mercium à quo fit solvenda.
11 Per quos verè gabella introductionis solvi dicitur.
12 Si gabella est jam soluta per introductorem mercium, adhuc ea est deducenda introductori pro rata deserviente pro fisco vel exemptis.

D I S C. LXIV.

SUscpto per Achillem Tertium per plures annos appaltu gabellæ ferri universi Status Ecclesiastici à Camera Apostolica pro annua pensione scut. 7100. sub eo præsertim pacto, quod in casu pestis, vel belli, pro eo tempore, quo tale infortunium durabit in iis locis ubi irrepserit, facta interpellatione Commissario Cameræ, fieri debeat defalcum pensionis pro rata importante emolumenta in locis prædictis percipi consueta, neque aliud pro eis Camera prætereunda posset nisi id, quod detractis ministrorum, & aliis impensis percipietur.

Inter

Inter alia loca seu membra, in quibus gabella notabiliter exigi solet, sunt Ferrariæ Ronciglioni Status Castri subappaltari solitæ pro annuis scutis 1600. Cumque de anno 1654. per Sedem Apostolicam motum esset bellum adversus Ducem Parmæ dicti Status possessorem, unde sequuta est Civitatis Castri seu ejus fortissimi demolitio, dictique Status incameratio, idcirco dicti belli casus dedit Ferreris prædictas omnino clausas, & otiosas pro eo integro anno remansisse.

Item cum Dux Bracciani notabilem ferri seu ferracii quantitatem introduxisset importantem gabellam in summa scut. 800. illamque vendidisset cuidam Joanni de Sanctis, qui in partem pretii, gabellæ onus in se assumpsit, & gabellarii debitorem se constituit; Idemque Joannes ferè æquivalentem ferri quantitatem vendidisset Cameræ sub pacto franchitiæ, quam à gabellæ solutione fisco obtinet ex dispositione text. in l. licitatio alia locatio §. si fisco ff. de publican.

In solidatione computorum dicti appaltus, duæ inter ministros camerales, & appaltatorem, ex præmissa facti ferie, ortæ sunt controversiæ; Una nempe super defalco prædictorum scut. 1600. ob impeditas ferreris Ronciglioni; Altera super bonificatione scut. 900. debitorum appaltatori per Joannem de Sanctis, cujus onus Camera in se suscepit, unde cum Camerales utramque partem controverterent, assumpta de super disputatione in Congregatione computorum.

Pro appaltatore scribens dicebam, quatenus ad primam defalchi partem pertinet, opus non esse aggredi materiam remissionis pensionis resultantis ex dispositione text. in l. licet, C. locati, &c. propter sterilitatem extra eod. stante pacto claro, quo concurrente cessat requisitum intolerabilitatis, sed tale quale sit, rescindendum venit juxta conf. Angel. 312. admissum per Coccin. dec. 422. & alios de materia tractantes, de quibus sæpius habetur hoc tit. & pluries in sua materia, præsertim in Romana Defalchi pro Ravenna, hoc tit. disc. seq. maxime quia pactum est purum, & simplex nullam habens qualificationem à verbo notabile, seu alia circumstantia, prout erat in d. disc. seq. neque ad aliud referri poterat, itaut esset in aliquo operativum, consequenter ne inane remaneret, de plano dicta operatio intrabat, ut apud Coccin. d. dec. 422. cum aliis in Romana defalchi pro Facinis sub tit. de locatione, ubi latius de hac materia remissionis pensionis.

Et clarius quia expressè conventum erat, non solum de defalco simpliciter, itaut intrare posset difficultas, an hoc verbum indeterminatè prolatum à juris dispositione regulandum esset, sed expressè fuerat declaratum; Cameram pro locis infortunium patientibus nihil ab appaltatore prætereunda posse, nisi id, quod detractis expensis constare fuisset perceptum, unde manifestum erat, Appaltatorem tali casu nonnisi conductoris partes gerere, sed potius per actum occultum resolutionis contractus, pro rata temporis, & locorum, gerere partes administratoris juxta consil. Soccin. jun. 78. nu. 19. & 20. lib. 2. Ganaver. dec. 21. lib. 2. ac non semel alibi hoc eod. tit. deductum fuit.

Non impugnabant Camerales dictarum conclusionum veritatem, negabant verò applicationem, ob non servatam pacti formam, qua cessante dicebant pacificentem non posse uti pacto, nisi cum sua causa, & qualitate, dum prætermiserat interpellationem, sub cujus lege dicta conventio inita fuit; Et quamvis adversus hoc obiectum Appaltator exclamaret cum responsione facti, interpellationem scilicet verè sequutam fuisse, & Cameræ ratiocinatori hoc medio tempore defuncto traditam, quia tamen non justificatur, idcirco opus fuit assumere juris inspectionem, an scilicet præsupposita dictæ interpellationis omissione, adhuc tamen pactum Appaltatori debeat suffragari.

Et in hoc affirmative respondendum dicebam, stante facti notorietate, qua concurrente opus non erat interpellationem adhibere, quia notorium, nec probatione, nec protestatione indiget, ad tradita per Grat. disc. 574. nu. 27. Surd. dec. 326. nu. 82. præsertim quia non tractatur de facto alieno, in quo respectu locatoris solum notorietatis motivum allegari possit, sed de facto proprio, cujus quamvis non notorii scientia est indubitata, cum bellum quod fuit causa damni, ab ipsomet Principe locatore motum, & actum esset, adeo ut non desint D. D. volentes ex hujusmodi facto utpotè ex parte locatoris proveniente, conductori competere actionem ad interesse ob sibi non præstitam, vel impeditam patientiam, ut alii pro eodem appaltatore scribens mordicus insistebat ex Bart. in l. coitem ferro, §. qui maximos nu. 7. ff. de publican. Boer. dec. 149. n. 6. cum seq. Surd. dec. 326. n. 34. & 36.

Et quamvis ex deductis per Larream allegat. 17. cum seq. Et in d. disc. seq. istud assumptum minus verum à Me crederetur, quia in Principe præsertim Ecclesiastico, qualis est Papa, non de facili dandum est bellum injustum, & culposum, unde propterea hoc motivum in ista, & similibus causis ab aliis Advocatis excitatum, mihi nunquam arrisit; Nihilominus illud in proposito dicebam satis ponderandum esse, ad effectum interpellationis, cum prorsus vanum videatur, aliquem interpellandum ac certiorandum fore de eo facto; quod ab ipso originaliter movetur, & successivè geritur.

Prætereà tunc interpellationis defectus videtur considerabilis, quando illa esse potuisset profutura; Secus ubi certum est nullius fuisse operationis, quia adhibende non sunt illæ diligentia, quæ adhibita non relevant, ut in proposito habemus de interpellatione faciendâ per emptorem venditori super intentata evictione, quia si de clara evictionis iustitia constet, itaut venditor interpellatur illam impedire non potuisset, adhuc emptori quamvis non interpellanti competit actio evictionis, Afflict. dec. 49. de Marin. res. fol. 108. nu. 4. & 5. lib. 1. Rot. dec. 339. in fin. & 390. nu. 2. p. 5. rec. Mediolanen. Bonorum 7. Junii 1647. coram Bichio, & in aliis frequenter, quia est conclusio recepta.

Finis enim interpellationis illi videtur, ut ita interpellatur de impedimento illi occurrere valeat, ideoque ejus requisitum necessarium est in eo casu, in quo ex parte locatoris provideri potuisset, atque impedimentum removeri, quod in præsentem pro eo anno ex facti ferie constabat esse omnino impossibile, dum ob amicorum, & inimicorum militum incursum, certum est in dictis Ferperis laborari non potuisse, cum nihilominus in proposito, etiam belli amor impedimentum irreparabile causare soleat ex deductis per Surd. d. dec. 326. n. 18. Buratt. dec. 398. ubi de damno proveniente à timore pestis, de quo etiam Medices conf. 23. Thorus in compendio dec. tom. 1. verbo remissio mercedis fol. 462. & tom. 2. verbo Conductor alicujus Dobanæ fol. 193.

Quo verò ad alium controversiæ punctum, super partita scilicet scut. 900. debita pro introductione ferri, seu ferracii facta per Ducem Bracciani, dicebatur pro parte Appaltatoris, per dictum Ducem originaliter gabellam deberi tanquam introductiorem, non momentanè, & materialiter, sed effectivè, & formaliter, quia ipse nullam habens fodinam, ab aliis emit, ut introduceret, & contractaret, prout deinde cum Joanne de Sanctis contractavit, unde propterea ab ipso gabella solvi debuit juxta distinctionem plenè supra deductam in Romana gabellæ ferri discursu præced. itaut quando ejusdem mercis venditio post consumatam introductionem ab ipso Duce introductore facta est, jam factus esset casus solutionis gabellæ, & gabellario quæsitum jus exigendi gabellam ab ipso introductore, cujus vice, & nomine emptor vigore accollationis tanquam in partem pretii solvere debebat, & se debitorem constituit, undè fit, quod quando emptor ferrum vendidit Cameræ, jam erat gabellatum, & gabellario jus quæsitum, cum actus, ex quo gabellæ solutio resultat, gestus non esset à Fisco vel Fisci ministris, sed à privato, pro mercimonio, & privata contractatione, undè videbatur non intrare dispositionem text. in l. licitatio aliàs locatio §. si fisco ff. de publican.

Verùm in hoc non levem sentiebam difficultatem, ac meo judicio probabilis videbatur Cameralium oppositio, quia ut sæpius tam in dicta Romana gabellæ ferri, quam in aliis hoc titulo deductum habetur, hujusmodi vectigalia, seu gabellæ, non exiguntur ratione solius introductionis materialis, & de facto, sed ratione usus, & contractationis cum populo, & subditis, à quibus Princeps mediante hujusmodi mercium usu gabellam exigere dicitur, itaut si de facto fiat introductio, sed deinde merces ad aliam provinciam, seu Principatum asportentur, nulla gabella solvenda sit, quia spectatur effectus contractationis in Civitate, seu provincia subdita, consequenter habetur magis ratio de emptore, quam de venditore; Undè si emptor, cujus usui in effectu merces introducta deservit, sit immunitus, non videtur locum esse gabellæ, nam aliàs esset per indirectum dare in fisco, sive in aliis exemptis solutionem illius gabellæ, quam solvere non debent, cum venditor ratione hujusmodi oneris vendat pro majori pretio, cujus pars esse dicitur, atque ita docet praxis, & observantia, quia introductis ad portum, seu Civitatem mercibus, exigitur indefinitè ab introductibus dohana, sed si post introductionem aliqua earumdem mercium pars servire debet pro Camera vel Cameralibus aliisque exemptis, datur mandatam franchitiæ, cujus vigore dohanerius

rius istam ratam defalcet, seu restituit, igitur spectatur magis persona emporis quam introductoris ratione effectus consistentis in usu mercium, quae introducuntur; Utraque tamen controversia cum honesta concordia finem habuit.

D I S C. LXIV. & seqq.

IN materia defalchi competentis. Appaltatoris gabellarum, & vectigalium cum pluribus distinctionibus, videnda sunt deducta inferius disc. 159. & tit. de Locat. disc. 1. & seqq.

ROMANA DEFALCHI PRO FRANCISCO RAVENNA APPALTATORE DOHANARUM, CUM CAMERA.

Casus sopitus per Concordiam.

De Dohanis, unde illarum nomen derivet, earumque natura, & qualitate, & in quo illarum, seu alterius Vectigalis substantia consistere dicatur.

An nova introductio artium in Civitate, unde deficiat concursus mercium exterarum, dicatur percutere substantiam dohanarum, seu vectigalium.

Et quando damnum dicatur esse in substantia, vel in fructibus.

De defalco, seu remissione pensionis competente Appaltatori Dohanarum, seu vectigalium ob impedimentum causatum a bello, & quale damnum ad istum effectum requiratur de jure, & quid in casu pacti; An illud attendatur habita ratione fructuum, vel solum pensionis.

Et de regulatione anni damnificati cum annis precedentibus, vel subsequenter fertilibus, & qui dicantur anni fertiles, vel steriles.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **D**ohane nomen seu vocabulum, quid significet, & unde derivet.
- 3 **V**nde dictum sit vectigal, & quid importet.
- 4 **D**e vocabulis Armandia, & Telonia quid significent.
- 5 **D**e Vectigali nuncupatio Icaricatura.
- 6 **S**ubstantia Dohane consistere dicitur in mercibus pro quarum introductione solvitur.
- 7 **Q**uando dicatur cessare, seu deficere rei substantia.
- 8 **S**ubstantia vectigalium dicitur consistere in ipso jure extendenda.
- 9 **C**onductor vectigalium aleam futuræ spei, vel eventus emisse, seu conduxisse dicitur.
- 10 **Q**uod in nostro usu, & consuetudine amplius non est, dicitur esse in deperdito.
- 11 **C**asus belli an aliquando importet lucrum, & utilitatem conductoribus vectigalium.
- 12 **A**nimus contrahentium censetur esse de rebus in eodem statu permanentibus.
- 13 **A**d effectum restauri seu remissionis pensionis non attenditur, an damnum sit intolerabile, quoties accedit pactum.
- 14 **D**e predicti pacti operatione, & virtute.
- 15 **V**erbum notabile, quid importet.
- 16 **Q**uale dicatur damnum intolerabile, ut iniret remissio pensionis. Quod sit, ubi sit ultra dimidiam.
- 17 **I**n contractibus cum fisco sufficit esse ultra sextam.
- 18 **A**n damnum regulandum sit habita ratione pensionis, vel potius habita ratione fructuum.
- 19 **U**bi accessit pactum de attendendo damno in fructibus, arguitur voluntas conductoris non conducendæ pro tempore accidentali.
- 20 **A**n casus belli moti per Principem locatorem dicatur provenire ex ejus facto, ita ut teneatur conductori ad damna, & interesse.
- 21 **E**t quid in bannimentis, & prohibitionibus commercii ob suspensionem pestis, vel ex alia publica causa.
- 22 **D**e compensatione anni fertilibus cum sterilibus, quomodo procedat, & quomodo annorum peræquatio, seu lucri, & damni calculus fieri debeat.
- 23 **Q**uando dicatur annus sterilis, & quando damnosus tantum.
- 24 **Q**uando id quod superest dicatur modicum, vel notabile ad effectum dicendi annum uberem vel lucrosum tantum.

25 **A**nus Sedis Papalis vacantis, qui magnam, & insolitam utilitatem Dohanarum causare solet, an veniat in calculo ad compensandam sterilitatem aliorum annorum.

D I S C. LXV.

UScepit Franciscus Ravenna ad annos 15. appaltum dohanarum Urbis pro annuo censu, seu pensione scuti 225. m. sub diversis pactis, & capitulis, præsertim duobus, uno nempe, quod ubi aliquoties nova introductio artium lanæ, & ferici in Urbe, jam initium habens, notabilem progressum haberet, unde propterea damnum dohanis resultaret, fieri deberet Appaltatori proportionabiliter defalcum; Alterum, quod in casu belli humani vel divini, seu longævæ absentie Papæ ab Urbe, unde dohanæ notabile damnum sentirent, fieri pariter deberet defalcum, regulandum, non inspecto toto tempore appaltus, sed singulis triennis, regulando scilicet annum damnificatum cum proximè præcedenti, & altero proximè subsequenti.

Cum autem uterque casus contigisset, quia dictarum artium introductio satis notabiliter excrevit, atque eventum etiam casus belli de anno 1642. inter Sedem Apostolicam, & aliquos Italiæ Principes. Hinc proinde terminato appaltu, in solidatione computorum, super defalco ex dicta utraque causa orta est controversia in Congregatione camerale, seu computorum super pluribus punctis; Primò nempe quoad artium propagationem, ob quam exterarum mercium introductio satis diminuta est, an exinde diceretur illatum damnum in fructibus, ita ut illud ad effectum defalchi esse deberet intolerabile, vel potius esset in substantia, ita in parte perempta, ita ut totum damnum, tale quale sit, resciri deberet.

Secundò in ordine ad casum belli, quale dicatur damnum notabile ad effectum restauri, seu defalchi, & an illud regulandum esset habita ratione fructuum vel solum pensionis, & quid in proposito operetur pactum.

Tertiò demum circa compensationem, seu regulationem anni damnificati cum præcedenti, & subsequenti fertilibus, seu non damnificatis, quomodo ista conventa peræquatio intelligenda, seu practicanda sit.

Quoad primum, pro Appaltatore scribens tanquam Advocatus ad probandum, quod ita rei substantia in parte defecisset, capiendum rem ab alto, seu principis dicebam, quod dohanæ nomen, seu vocabulum, tam apud Juris consultos, quam linguæ latinæ professores ignotum, sive dicamus derivatum à corrupto vocabulo legali, *ducanarii*, quales dicebantur vectigalium exactores, ut in l. 1. Cod. de exactore tributorum lib. 10. Alciati in *Leum* qui 16. & Rebuff. in l. qui 16. & Rebuff. in l. qui neque 48. ff. de verbor. signific. quasi quod *ducanarii* corrupta pronuntiatione *dohane* fuerint nuncupati; Sive, verius, illud dicamus vocabulum barbarum à Longobardis, vel Normandis introductum, & usitari coeptum in Constitutionibus utriusque Siciliæ, in quibus originaliter scriptum reperitur, ut in *Constit. 1. & 2. sub tit. de officio secreti, & in aliis*, utpotè denotans cumulationem quandam omnium jurium regalium, ut per Rovit. ad *pragm. in rubr. de officio bajuli* nu. 5.

Hoc unum certum est, quod *dohana* verè, & propriè aliud non importat, nisi illud antiquum vectigal, quod de jure communi exigebatur in octava parte mercium, in portum, vel Civitatem introduendarum, nuncupatum vectigal à *vebendo* ad text. in l. 6. 7. & 8. Cod. de vectigalibus, quod alio Longobardorum vocabulo apud feudistas inter Regalia, enumeratum, *armandia*, seu *telonia*, nuncupatur, ut constat apud Bertachin. de *gabellis in præludis* n. 2. Guttier. eodem tract. q. 1. nu. 8. & seqq. Signorol. de *Homod. conf. 185. nu. 1. & 2. ac omnium latius, & melius Balzaran. de feud. in cap. 1. quæ sint regalia verbo vectigalia* n. 2. & seqq.

Consistit igitur hoc vectigal in mercibus propter illarum introductionem, seu ut vulgò dicitur, *scaricatura*, quo termino utitur in specie *Bald. conf. 472. nu. 3. vol. 1. & conf. 254. vol. 4.* Balzaran. ubi supra nu. 4. & 6. Camill. de *Medic. conf. 23. per tot.* ubi quod *dohana* consistit in mercibus introducendis, quibus cessantibus, certum est hoc vectigal esse prorsus inutile.

Quo posito inferebam, ejus substantiam, consistere in ipsis mercibus ab extra introducendis, & consequenter, scuti omnium mercium introductione generaliter cessante, ipsius dohanæ substantia in totum sine dubio cessare diceretur, ita illis in parte deficientibus, deficere etiam dicitur pars substantiæ, Ad instar fundi, qui in toto vel in parte chasmate vel alluvione pereat, sive infructuosus reddatur, vel in totum, vel etiam in aliqua specie fructuum,

Etiam, Ut puta attempto ejus antiquo statu producere foliatus erat duas vel tres fructuum species; Deinde verò casus dedit, quod non immutata soli facie, neque illo reddito prorsus infructifero, unam speciem amplius non producat, tunc enim dicitur in ea specie absque dubio perempta substantia, dum cessat causa productiva, in qua consistere dicitur rei substantia, quia eadem est ratio totius quoad totum ac partis quoad partem, atque istos dicebam esse nostros terminos, dum ob novarum artium exercitium, & introductionem in Urbe, cessabat circa illas merces in perpetuum causa productiva vectigalis.

Adversus hujusmodi assumptum acriter insurgentes Camerales dicebant, vectigalium, & pedagiorum substantiam, verè consistere in ipsa Regalia, seu jure exigendi mercium certam quotam, adinstar decimæ, majorem verò vel minorem mercium quantitatem percipere fructus, adinstar fundi, qui si uno anno ob accidentale impedimentum efficitur sterilis, vel minus fructuosus, non per hoc ejus substantia deficere dicitur, cum causa productiva adhuc perseveret, & existat in suo naturali statu; Ut in proposito damni contingentis in vectigalibus, & gabellis ob casum belli divini vel humani, seu alterius impedimenti, ita firmant Riminald. jun. *conf. 282.* Galeot. *responsio Fiscali* 17. & 18. plenè Larrea *allegat. 17. & pluribus seqq.* qui hodiè esse solet Fiscalium achilles, & magnum propugnaculum.

Replicabam tamen, prædictorum, & aliorum Doctorum assumptum, rectè procedere in suo casu, de quo agunt, ubi scilicet ageretur de impedimento accidentali consuetæ perceptionis fructuum in uno vel pluribus annis, firma remanente spe reversionis, causæ productivæ ad suam consuetam naturam seu statum; Secus autem ubi deficit spes, quia accidens habeat causam successivam, & perpetuam, & cum hac distinctione videtur posse contrariantes auctoritates conciliari, sive ex defectu applicationis removeri; Omnes etenim procedunt cum originali doctrina Bart. in l. *cotem*, §. *qui maximos*, num. 4. & 7. ff. de publicanis, ubi ponit exemplum de conducente pedagium per quinque vel decem annos, si contingat uno anno propter guerram in Apulia non venire equos ad nundinas Perusii, & sic loquitur de impedimento accidentali propter guerram, qua cessante cessat; Et in eisdem terminis loquitur Bald. in l. *licet*, C. *locat.* num. 8. ponens exemplum de modico transitu unius anni propter mortalitatem, assignando uterque rationem, quod conductor aleam futuræ spei, seu eventus emisse dicitur, super quibus Bart. & Baldi auctoritatibus tota fiscalium machina in hac materia circumferri solet. Sed non est iste casus noster, quia impedimentum est perpetuum eradicans spem in futurum illius majoris fructus, qui precipiebatur ab exteris mercibus, quæ cessant ob dictam introductionem habentem causam perpetuam, & successivam.

Sublata enim renascencia seu spe celeris reversionis rei ad suum primævum statum, dicitur deficere substantia, quia quod in nostro usu vel consuetudine non est, dicitur esse in deperdito ad text. in l. 16. qui rem, §. *is*, qui ff. de furtis, & l. qui universas, §. *item*, ff. de acquirenda possessione cum concordantibus per Barbof. de *remissione mercedis* num. 10. unde licet perseveret eadem causa percipiendi, attamen illa effecta est perpetuo sterilior, ejusque potentia productiva diminuta; Utpote fundus ob majorem affluentiam aquarum illum irrigantium plures olerum, & fructuum species, ac in majori vel meliori quantitate, seu qualitate producere solebat, proindeque pro majori pensione locabatur, si casu aliqui aquarum rivuli perpetuò devenerint, vel deficiant, ita ut non possit producere eam olerum quantitatem, vel qualitatem, quam prius ex majori aquarum affluentia producebat, utique, licet materialiter idem fundus remaneat, attamen dici potest defecta in parte ejus substantia seu causa productiva illius majoris quantitatis, vel melioris qualitatis, quam amplius producere non potest; Ita pariter in molendino ex majori aquarum affluentia magis molente, quam aquis postea in parte perpetuò deviativis vel excitatis cum similibus.

Clarius hæc procedere dicebam in præsentem ex deficienti ratione considerata per Bart. & Bald. *loc. cit.* quod scilicet publicanus aleam emisse dicatur, dupliciter enim istam rationem à casu extraneam esse ponderabam; Primò quia emens aleam, seu fortunam, dicitur emere tam bonam, quam malam, ita ut futurus casus, ita producere possit inopinatum damnum ac inopinatum lucrum, quod verificabile non est in præsentem, dum ex novarum artium intro-

ductione nunquam resultare poterat casus lucri, quod multoties resultare vidimus ex casu belli, vel sterilitatis regulariter damnosi, cum aliquando eventus dederit, ut hic idem casus, publicanis seu appaltatoribus magnam utilitatem causaverit.

Et secundò, quia appaltator in præsentem istam aleam emere noluit, neque casus est inopinatus, dum illi jam provisio sibi consulere voluit cum pacto expresso indicativo voluntatis aliter non contrahendi, quam rebus tunc in eo statu permanentibus, qui animus, etiam sine hujusmodi expressione de jure præsumitur ex copiose congestis per *Adden. ad decis. 523. nu. 5. p. 4. rec. tom. 3.*

Et in his terminis bene probatur per Ancharan. in *conf. 402.* approbato per *Cravte. conf. 95.* & admisso ab eodem Fiscali Galeota *dicto responso* 18. n. 2. ubi agitur de Appaltatore Vectigalium Pistorii de tempore, quo in ea Civitate residebat Papa Alexander III. cum sua Curia, & firmatur, quod propter discessum Papæ, & Curie absque spe reversionis, deficere dicitur substantia appaltus, quia deficiebat causa productiva illius majoris fructus seu emolumentis, non temporaliter, sed perpetuò, & sublata spe renascentiæ, in qua propriè substantia consistit, & nihilominus ipsa vectigalia adhuc extabant, & in hoc sensu iudicantem inclinabat, juxta præmissa pro hac parte, cui probabilitas stante quod casus erat prævisus assistere videbatur.

Quo verò ad secundum punctum super qualitate damni remissione digni, quando scilicet illud esset tale, dicebam hujusmodi inspectionem in puncto juris non intrare stante pacto, quod ne inane remaneat, temperare videtur juris rigorem, ac operatur, ut damnum, quale quale sit, quamvis non intolerabile resciri debeat juxta traditionem Angeli *conf. 312. num. 6.* quem cæteri sequuntur latius deducti in Romana defalchi pro *Pacinis sub tit. de locat.* & admittitur apud *Coc. decis. 422. nu. 9. 11.* & per tot. quæ in hac materia defalchi circumferuntur in Curia tanquam magistralis, & in specialibus terminis appaltatoris dohanarum habetur, Camill. de *Medices conf. 23.* juxta quod fuisse decisum, testatur *Thor. in compendio decis. tom. 1. verbo remissio mercedis fol. 462. & tom. 3. verbo conductor alicujus dohanæ fol. 193.*

Excipiebant tamen Camerales; Primò pactum non esse in hac parte operativum, dum non faciebat operationem circa per æquationem seu compensationem annorum singulo quoque triennio, in qua parte alteram dicebant juris dispositionem, juxta quam, compensatio seu peræquatio fieri aliàs deberet attempto toto tempore appaltus, juxta praxim quam tenaciter servant fiscales; Uudè dum ita pactum remanebat operativum, ita ut dici non posset inane extendendum non erat ad aliam operationem in duplicem juris correctionem non admittendam ex copiose deductis per *Surd. conf. 43.* & in his terminis apud *Coccin. dicta decis. 422. num. 17. de qua in dicta Romana defalchi pro Pacinis sub tit. de locat.*

Eo magis, quia pactum non erat simpliciter conceptum de quocumque damno, sed de *notabili*, ex quo verbo inferebant Camerales ad contrahentium intentionem non alterandi in hac parte dispositionem juris; Hinc proinde per scribentes hinc inde plures habitæ fuerunt disputationes super intelligentia hujus verbi *notabile*; An scilicet intelligendum esset de intolerabili, prout de jure ad effectum remissionis requiritur, vel solum pro exclusione modici, & non considerabilis damni, ita ut in proposito negotiantium, seu vulgi opinio attendi debeat; Quia tamen iudices inclinabant disputari super qualitate damni intolerabilis, quando scilicet illud in proposito diceretur tale, ad effectum fortè gustandi de tota materia, & exinde regulandi concordiam, prout sequitur fuit.

Idcirco assumpta strictè disputatione super hoc puncto, dicebant camerales, in Curia Romana esse receptam dictam *decis. 422.* *Coccin. ubi n. 5. & 7.* firmatur, damnum tunc dici intolerabile, quando fructus, qui deductis expensis eo anno percipitur, non ascendit ad medietatem pensionis eodem anno solvendæ, quoniam ita conductor enormiter læsus remanere dicitur ultra dimidiam, regulanda materiam cum terminis text. in l. 2. C. de rescindenda venditione, ut esse videtur sensu Bart. Bald. & aliorum in l. *licet*, C. *locati*, & tenent Menoch. de *arbitr. casu* 76. num. 5. *Sud. conf. 34. num. 7.* Capyc. *Latri. consult. 40. num. 41.* Barbof. in *cap. propter sterilitatem* num. 3. Grevei ad *Gaill. lib. 3. conclus. 23. num. 4.* Marchin. de *bello divino* p. 9. cap. 5. num. 10. (Et verè in Curia cum hac opinione procedunt) Undè cum damnum non ascenderet de medietate pen-

tionis, sed esset multo inferius, inferbant nullatenus perito defalco locum esse.

E converso pro parte Appaltatoris duas Ego, & ceteri pro eo scribentes assumptis propositiones; Unam circa damni quotam, ut scilicet admisa etiam inter privatos de cessione Cocchini, in appaltibus tamen fiscalibus sufficiat damnum in sexta parte, Alteram vero, ut in presentibus casu, ex pactum, & conventionum qualitate damnum regulari non debeat a pensione, sed a fructibus.

Quatenus igitur pertinet ad primam, quidquid sit inter privatos, attenda etiam ratione laesionis, ex qua damnum ultra dimidiam juxta supradictam opinionem requiritur, attamen in appaltibus fiscalibus sufficere dicebam damnum ultra sextam partem, quia tanta lesio dicitur enormis, ac sufficit ad contractus rescissionem juxta receptam traditionem Bar. in l. si duo societatem, §. arbitrorum, ff. pro socio, sequuntur ceteri, de quibus Ursula ad Afflic. decis. 340. n. 8. de Marin. resol. 147. n. 1. lib. 1. Amat. resol. 38. n. 21. bene Galeot. respon. fiscalis 25. nu. 47. & seqq. apud quos ceteri. Et huic opinioni ipsimet Camerales manus dederunt, itaut hujusmodi causa occasione id firmatum fuerit tanquam certa propositio, cum qua apud eosdem fiscales, & in Congregatione cameralli sapientius procedi practicavi; Praesertim quia nullus ferè datur appaltus camerallis, in quo non datur pactum huic confimile, quod juris rigorem in aliquo temperare debet circa intolerabilitatem generaliter inter privatos, & cessante pacto regulandam; Sed è converso non omne modicum damnum attendendum videtur, nisi notabile, seu considerabile dici possit, prudentis iudicis arbitrio, ex singulorum casuum particularibus circumstantiis regulando spectatis scilicet, more regionis, qualitate, & materia appaltus, quantitate pensionis, retroacta obsequantia, cum similibus.

Acrior fuit disputatio circa alterum assumptum; An scilicet damni quantitas regulanda esset habita ratione pensionis, vel potius fructuum; Quamvis enim cessante pacto ex sola dispositione juris juxta terminos text. in cap. propter sterilitatem, & cap. potuit extra locati, quicquid Doctorum variaverit, receptum videatur ex deductis apud Cocchini. dista decis. 42. 2. & alios supra deductos, regulandum esse habita proportione ad pensionem, quia in ea consistit pretium contractus, in quo adest laesio.

In presentibus tamen secus dicendum videbatur, stante pacto particulari, in quo exprimitur; regulandum esse fructuum anni damnicati, ex fructu annorum praecedentis, & subsequentis, ibi, Con regolare il danno di quell'anno con il fruttato dell'anno antecedente, e seguente, computato il fertile con il sterile. Et sic videbatur per partes habitam fuisse rationem ad fructus non autem ad pensionem, ut firmant Surd. conf. 383. num. 9. & seqq. Laderch. conf. 15. num. 1. Peregr. consil. 98. lib. 1. & ceteri, quos colligit Cyriac. contror. 151.

Stante siquidem pacto ita concepto, intrare dicebam firmata per Socin. jun. conf. 78. num. 19. & 20. lib. 2. quod scilicet appaltatoris intentio fuerit sumendi appaltum pro solis annis pacificis, seu exemptis ab hujusmodi infortuniis, & accidentibus praevisis, pestis, belli, vel absentiae Papae ab Urbe, unde locator teneatur suo periculo reddere istum annum accidentalem, aliis duobus proximis non accidentibus aequalem, quod utique importare dicitur calculationem in fructu, itaut tantus debeat esse fructus istius anni, quantum importat ille anterioris, & posterioris facta peraequatione.

Sed quamvis attento sono verborum, non improbabile esset hoc Appaltatoris assumptum, nullatenus tamen iudicare debentibus ardebat, & meo iudicio reflectendo ad veritatem, non immerito, quoniam si ita esset, sequeretur quod ex accidenti casuali teneretur Camera reficere Appaltatori etiam, damnum lucris amissi, quod in perceptione fructuum perceptorum ex duobus annis proximis fecisse ostenderet, quod juris dispositioni ac verisimili intentioni omnino repugnare videtur, cum refectio damni consistens etiam in amissione lucris solum datur, ubi illud provenit facto, & culpa locatoris juxta receptam distinctionem Bart. de qua Socin. conf. 156. l. 2. & sapientius in aliis hoc tit. & in altero de locat.

Et licet aliqui ex aliis scribentibus pro appaltatore replicarent, nos esse in casu dictae distinctionis, cum casus proveniret ex facto ejusdem Principis locatoris, qui bellum movere voluit, ideoque totum damnum quale quale sit reficiendum esset, & ultra Socin. ubi sup. firmant Eug. conf. 50. num. 58. l. 1. Mastr. dec. 299. num. 123. & seqq. ubi de

communi, & in iudicando recepta Amat. ref. 18. n. 23. Hier. Phantasm. q. jur. de locato conducto q. 14. n. 15. & per tot. ubi exacte confutat Surd. contrarium tenentem refert, & sequitur Ventur. conf. 15. n. 9. & 10. Med. d. conf. 23. & Thor. loc. sup. cit. in comp. dec. 7. tom. 1. verbo remissio mercedis, & tom. 2. verbo conductor alicujus dohanae.

Rejectionem tamen fuit hoc assumptum quia theorica Bart. à qua dicta distinctio derivat, procedit in facto locatoris culposo, seu aliàs merè voluntario, ideoque vana assertio dicebatur, quod Papa, & Sedes Apostolica, culposè, & sine justa causa bellum adversus Principes Christianos movere voluerit, cum verè id gestum esset impellente necessitate originata à motivo iustitiae, ut unicuique daretur, quod suum erat, atque potius dando manum armatae iudici seu executori, ad tollenda impedimenta seu reprimendam resistenciam, quam indicendo bellum potius ab aliis indictum, undè merito in hac parte apud Larr. alleg. 17. & seqq. reprehenduntur asserentes, quod bannimenta prohibentia commercium aliquarum nationum ob inimicitias, & bellum, sive ob suspicionem peccati, utpotè provenientia ab eodem Principe locatore vel ejus officialibus, contineant impedimentum à locatore praestitum ad effectum praedictae distinctionis Bart. Atque in hac parte mihi verè nunquam placuit opinio de Medic. d. conf. 23. ubi loquitur in specie prohibitionis nundinarum Salerni propter suspicionem peccati, licet ex aliis motivis in ea facti qualitate non improbabiler pro dohanerio iudicatum fuerit, cum gesta per Principem, in proposito dicantur necessaria, pro recta Reipublicae administratione, & gubernio.

Demum quoad tertium, & ultimum punctum peraequationis duorum annorum praecedentis, & subsequentis non accidentalium cum anno damnicato ad formam pacti, Dicebant Camerales itam peraequationem idem importare quam compensationem, juxta dispositionem juris volentis, sterilitatem unius anni compensandam esse cum ubertate alterius, ut clarè disponitur in d. c. propter sterilitatem, & ex hoc inferebant, omnes fructus in integro triennio perceptos esse insimul cumulandos, ac facta omnium distributione aequali in singulos annos, videndum, an quilibet remaneret ita damnicatus, quod juxta unam opinionem ultra dimidiam, & juxta alteram ultra sextam, habita ratione pensionis, non autem fructuum enormiter laesus remaneret, juxta modum calculandi derivatum à gl. in l. si uno, ff. locati, juxta quem calculum non remanebat damnum remissione dignum, a tentata etiam opinione, quod sufficiat laesio ultra sextam.

Replicabam tamen pro conductore, etiam cum sensu veritatis, istam calculandi formam nullatenus admittendam esse, cum praedicta glossae opinio communiter reprobata sit, ut bene constat ex Imola in c. propter sterilitatem nu. 15. & Salyc. in l. si uno nu. 2. ff. eod. & in l. licet nu. 6. C. eod. cum quibus omnium melius materiam tractantibus pertransit Boss. de remissio mercedis num. 26. Atque probari dicebam ad sensum ex irrefragabili, & viva ratione naturali, quia si ita esset, sequeretur, quod annus uber seu lucrosus remaneret damnosus, atque naturae vel fortunae beneficium redundaret in damnum, & maleficium, contra principium juris naturalis, & scripti.

Ad faciendam igitur hujusmodi compensationem, ac dignoscendum, quae dicatur ubertas, cum sterilitate compensanda, dicebam ex mente Imolae, Salycet. & aliorum, qui in hoc proposito varias referunt opiniones reassumptas per Boss. ubi sup. nu. 27. Veram, rationabilem, ac magis receptam opinionem videri, ut de fructibus perceptis in eo anno, qui praetenditur fertilis, detrahatur ea rata, quae juxta ordinarium, & naturalem cursum percipi solet, itaut tam expensis, quam remunerationi laboris, & industriae conductoris ac pensioni respondeat, Dictaque detractioe facta, inspiciendum est id quod superest, an sit modicum seu notabile, Si enim est modicum, cedere debet ad commodum conductoris, neque de eo haberi debet ratio pro hujusmodi compensatione faciendae, quia tunc verè non dicitur annus uber, sed solum lucrosus, eodem modo quo è converso si damnum non est notabile, seu modicum, non dicitur annus sterilis, sed damnosus, ut ex Salyc. & Imola ubi sup. qui satis bene loquuntur Boss. loco cit. nu. 25. & 28. Si verò excrecens lucrum est notabile, tunc importare dicatur ubertatem cum sterilitate compensandam.

Quando autem id, quod superest dicitur modicum, vel notabile, variae sunt opiniones; Boss. enim d. n. 28. in ea refidet, ut notabile dicatur, quando tertiam partem ultra solitum excedit, Salyc. autem tenet repositum esse in iudi-

iudicis arbitrio, attenda hominum opinione; Mihi tamen verius videri dicebam, quod idem operari debeat propositum in proposito, ac oppositum in opposito, ideoque eadem esse debeat mensura damni ac lucris, Unde quemadmodum annus non dicitur sterilis, neque damnum dicitur notabile nisi inter privatos excedat dimidium pensionis, vel cum fisco sextam, ita è converso, annus dici non debeat uber, nisi habita eadem proportione, lucrum tanti importet, factis tamen prius detractioibus expensarum, quarum appellatioe non solum veniunt illae, quae pro cultura sunt necessariae, sed etiam pro refarciendo laborem, & industriam conductoris, habita etiam convenienti ratione periculi, cui se subiecit sentiendi damnum de proprio, ubi illud limites intolerabilitatis non excederet, ut aliis allegatis observat in specie Barb. in collect. ad d. c. propter sterilitatem n. 19. & hgc in effectu videbatur veritas.

Quia tamen casus dederat, post terminatum bellum, vacationem Sedis ob mortem Pontificis, itaut annus immediate sequens bellicoso, & accidentali, ratione Sedis vacantis fuisset uberrimus, Hinc proinde alia excitata fuit quaestio, an de hujusmodi ubertate habenda esset ratio compensanda, seu peraequanda sterilitate praecedentis anni accidentalis, ut Camerales praetendebant; In quo puncto, etiam cum sensu veritatis, negativè omnino respondendum dicebam, quia hujusmodi ubertas dici non potest insperatum seu insolentum naturae vel fortunae beneficium, sed est casus praevisionis, cuius intuitu, & contemplatione appaltator tantam pensionem promisit, quia cum de tempore suscepit appaltus duratur per annos 15, jam curreret annus 16. Pontificatus Urbani, idcirco stante quadam traditione, quam tamen usque ad haec tempora saltem de facto veram experti sumus, nullum Pontificem exceperunt dies Petri, qui attento solum tempore, quo in Ecclesia Romana resedit, calculator ad annos 25. certam supponebat appaltator saltem unam Sedis vacationem, ac probabiliter plures (stante quadam observantia saeculorum antecedentium) quod post longum Pontificatum plures breves succederent; Et sic istud lucrum insolentum, quod dohanis ratione Sedis vacantis, & creationis novi Pontificis in eo anno contingere solet, dicendum est pars pretii seu pensionis, Adinstar illius lucris, quod in una totius anni hebdomada vel die ex domo seu caupona percipi solet ratione nundinarum, seu alicujus festivitatis vel spectaculi ob solitum hominum concursum, quia dicitur lucrum praevisionis, cuius ratione major pensio solvitur, unde propterea per Doctores ob istam circumstantiam solent hujusmodi domus vel praedia urbana rusticis assimilari juxta traditionem Bart. in leg. item quiritur, §. qui impleto, ff. locat. & sequuntur ceteri, de quibus Menoch. l. 2. pr. al. §. 3. ac habetur actum in Rom. seu Viterbien. appaltus pro Orsino hoc cod. tit. ad materiam fisci disc. 122.

Nulla super omnibus praemissis prodiit resolutio, eorum tamen relevancia per Camerales ponderata, ita etiam iudicibus inclinantibus, oblata fuit satis honesta concordia per Appaltatorem, Me, & alios Advocatos consulentibus acceptata, quae controverisiam finem dedit.

ROMANA SEU ALBANEN. DEFALCHI, PRO PHILIPPO DE ASTE APPALTATORE NEPTUNI. GUM CAMERA.

Casus sopitus per Concordiam.

An locator vel respectivè conductor, & appaltator vestigialium aliorumque jurium Principis, vel Reipublicae, possit altera parte invita, ad certificandam quantitatem damni quod timeatur, vel lucris quod speratur, petere à iudice deputari controscriptorem, qui fructus colligendos describat loco probationis; Et aliqua de materia iudicii praeventivi de futuro.

In restituro seu remissione conductoris faciendae ratione damni intolerabilis, An reficiendum sit totum damnum usque ad suppletionem integrae pensionis, vel id solum quod deficit ad aequandam dimidiam seu respectivè sextam, itaut cessante hujusmodi excessu tolleretur damni intolerabilitas.

SUMMARIUM. Adversus. An iudicium praeventivum, seu de futuro sit de jure permittum, & quando.

- 3 An circa fructuum quantitatem stari debeat libro publicani.
4 Saepè publicani non describunt omnes fructus, & emolumenta in eorum libris.
5 An locator deputare possit controscriptorem pro adnotandis fructibus, qui ex appaltu percipiuntur, & è contra num. deputatio fieri debeat ad instantiam Appaltatoris.
6 Ille cui decima spiritualis vel temporalis debetur, an ponere possit custodem vel ministrum pro fructibus describendis.
7 Debitor, an idem praetendere possit super fructibus, qui percipiuntur per creditorem immisum in Salviano.
8 Fiscales ad evitandam deputationem controscriptoris solent consentire, ut credatur libris publicani.
9 Remissio pensionis ratione damni an faciendae sit pro toto damno, vel potius in eo tantum, quod excedit dimidiam, vel sextam partem, cuius ratione refutatur intolerabilitas.
10 Quando dicatur damnum intolerabile ad effectum remissionis, referuntur variae opiniones.
11 Verius firmatur, quod posita intolerabilitate remissio faciendae est in toto, & ponitur modus calculandi.
12 Data lesione in emptione, venditione vel alio contractu suppletur totum, & non solum id, in quo laeso consistit.

D I S C. LXVI.

Concesso appaltu vestigialium, aliorumque reddituum Cameralium Oppidi Neptuni cum annexis Philippo de Aste, cum consuetis capitulis, & praesertim, quod in casu pestis, vel belli, ex quo damnum notabile resularet, illud refici deberet, eventoque casu pestis, ex quo appaltator se notabiliter damnicaturum pro certo praevidebat, idcirco ad suam indemnitati consulendum, tollendisque eas difficultates, quae cum fiscalibus haberi solent in justificatione damni, praesertim cum ageretur de appaltu complexivo plurium jurium, & reddituum etiam modicæ quantitatis, ita preveniendo, & ne de veritate faciendæ collectionis dubitari posset, instetit apud Thesaurarium provideri cum uno de duobus modis, vel scil. injungi ministris Camerae, ut deputarent controscriptorem, vulgò, rincontro, nuncupari solitum, cum ejus interventu, & assistentia fructus colligerentur, & collecti describerentur, vel eis id agere reluctantibus, ex tunc decerneret stari debere libris, & notulis ejusdem appaltatoris, ejusque infistorum, & ministrorum, cum alius probandi modus, stante subiecta materia esset adeo difficilis, quod impossibilis speciem haberet.

Dictae autem petitioni se acriter opponentibus Camera, libus, dicentibus judice de futuro esse regulariter de jure prohibita, neque hujusmodi praxim (cujus nulla habebatur memoria) contra fiscum de novo induci debere, & assumpta proinde desuper disputatione Congregatione Camerali.

Pro appaltatore scribens, indebitam dicebam opposicionem Cameralium, quibus opto dabatur, unum vel alterum modum eligendi; Quamvis enim regulariter iudicium de futuro seu preventivum in jure non sit permittum, attamen id procedere dicebam ad effectum iudicandi, & iudicatum exequendi, ubi praesertim nulla necessitas vel justa causa intercedit, quae hujusmodi praeventionem congruè postulet, secus autem ad effectum parendi eas probationes, quae lapsu temporis amitti, vel difficiliore reddi possunt, cum tunc à juris regulis licitè recedatur ad not. in cap. quoniam frequenter, ut lite non contestata, & quotidiè practicator in receptione testium, de quorum absentia, morte vel alio impedimento dubitet, Vestrius in praxi l. 6. c. 2. nu. 3. & seqq.

Et generaliter, ut iudicium praeventivum admittatur, ubi justa causa concurrat, & actio est certè extitura, quidquid dubitent Rom. conf. 95. l. 2. & ceteri apud eum, est verius, & Surd. dec. 120. n. 1. & per tot. ibique post Hodier. in add. alios cum. Rot. dec. 40. n. 7. Merl. de pign. in Camer. fideicom. 21. Maii 1649. coram Duno. inter suas dec. 828. Fab. de Anna conf. 126. nu. 1. Amat. ref. 49. nu. 26. late ac magistraliter Rot. in Rom. fideicom. 31. Januarii 1631. Motmano, ubi satis bene expenduntur rationes, & respondetur objectis, Ubi enim de hujusmodi praeventivo iudicio non causantur molestiae ante tempus, neque agitur ad effectum condemnandi, & exequendi, sed tantum declarandi, sive ita providendi, ut adveniente casu vel tempore facilius sit actionis vel exceptionis executio, nihil deperit alteri parti, proindeque intrat notum axioma, ut quod uni non nocet, & alteri prodest, denegari non debeat, ut in proposito considerant Surd. d. dec. 120. nu. 12. & ceteri ubi sup.

De iusta verò, & congrua causa petendi huiusmodi provisionem dubitandum non esse dicebam, stante subiecta materia, cum concurreret primum requisitum actionis omnino extitisse, quia stante notorio casu pestis supra modum consuetum in dicto loco crassantis, utique certum erat in fine anni actionem vel exceptionem defalchi competere debere, atque concurreret etiam alterum difficultis, ac ferè impossibilis probationis perceptionis fructuum, ex quorum quantitate damni qualitas resultat, aliàs quam per descriptionem in libris, cum fructus, & redditus appaltus consistissent in multis diminutis exactionibus, & responsionibus, quæ impossibile erat per testes iustificare.

Ponderando etiam, quod publicanus de iure præterdente potest circa perceptorum quantitatem stari debere eius libris, ut in specie Bossi de remiss. mercadis publicanor. n. 45. Burlatt. conf. 409. n. 4. Sed quia fiscales id controvertere solent, atque reputant fisco præiudiciale, quia sæpè publicani non omnes fructus in eorum libris describunt Bossi ubi sup. Capyc. Latr. conf. 40. n. 49. idcirco præterdente solent, invito etiam Appaltatore, huiusmodi controscriptorem iuridicè apponere posse, & præsentio videtur iuridica, ut in specie habetur practicatam apud Burlatt. conf. 409. Ideoque cum debitor, & creditor, seu locator, & conductor sint correlativi, ut apud Cyriac. contr. 151. & omnes, quod uni licet, debet etiam alteri licere.

Ad quod comprobandum, dabam exemplum decimarum spiritualium, quas exigunt Parochi, sive temporalium quas exigunt Barones, quod ille cui decimæ debentur, volens, potest apponere custodem, seu ministrum pro fructibus describendis ut de quantitate decime seu alterius quotæ sibi debite certus reddatur, eo autem non curante, standum est notulis debitoris per text. in l. si ita, §. Dominus, ff. de usu & habit. Anna alleg. 9. 4. nu. 8. Franck. dec. 117. Thel. jun. l. 1. §. for. 9. per tot. Ita pariter in creditore immisso in vim interditi Salviani ad bona sibi hypothecata, ad effectum sibi satisfaciendi ex fructibus, quia potest debitor, vel bonorum possessor, invito etiam creditore, apponere custodem seu descriptorem fructuum, ut certus reddatur de illorum quantitate, atque ita occultationi occurratur, sed si debitor vel possessor id agere non curat, standum est notulis ipsius creditoris, ut dec. 151. in fine par. 6. rec. Otthob. adv. 226. Sic à pari, ac propterea fisco sufficere debebat offerri partitum, ut unum de duobus eligeret.

Verùm Camerales se convictos, credentes tamen huiusmodi praxim positivam posse in futurum aliquod præiudiciale cameræ inferre, curarunt desuper nullam fieri iudiciale provisionem, quæ futuris successivis temporibus allegari posset in exemplum, sed oretenus habita extrajudiciali informatione integritatis ministrorum, ac librorum fideliter, & bene tentorum, assecurarunt Appaltatorem, quod eius librorum fidem non essent impugnaturi, & promissa servarunt.

Derecto autem in fine anni damno satis intolerabili, longè ultra dimidiam pensionis excedente, itaut opus non fuerit assumere quæstiones, an damnum esset in substantia vel in fructibus, & an læsio debeat esse ultra dimidiam, vel sufficiat ultra sextam, & quidnam operaretur pactum, quia facti qualitas, quacumque opinione retenta, restaurum omnino postulabat.

Assumpta fuit ex parte Cameralium disputatio, An remissio facienda esset de toto damno, vel de eo tantum quod excedit sextam, quam in appaltibus fiscalibus, ex firmamatis occasione disputationis habite cum Ravenna discursu præcedenti, jam admittebant, itaut illud damnum quod erat intra sextam cedere deberet damno conductoris, & e converso damno locatoris illud solum quod erat ultra seu supra sextam, ad quod probandum adducebant Menoch. de arbitrar. casu 77. num. 2. vers. secunda opinio, ubi nullo relato Doctore, qui huiusmodi opinionem teneat, asserit eam esse, ut remissio fiat solum in eo, quod deficit ad faciendum, ut læsio non excedat eam quotam, quæ damnum intolerabile causat, atque ad idem adducebantur etiam Barbof. in collectan. ad cap. propter servilitatem nu. 16. Molin. de contradictibus disp. 49. §. nu. 10. vers. intelligerem, & Vasquez contror. p. 2. c. 54.

Contrarium tamen omnino verius (etiam cum sensu veritatis) constanter asseribam, cum tam inter civilistas in l. licet, Cod. locati, quam canonistas in d. cap. propter servilitatem, & cap. potuit, versetur solum quæstio super quota consistente damnum intolerabile, & remissione dignum, nam alii volunt, ut esse debeant ultra dimidiam, alii ultra tertiam, alii ultra quartam, alii ultra sextam, alii juxta vulgi

opinionem, & alii demum arbitrio iudicis, sed firmata, juxta unam ex dictis opinionibus in regione receptam, qualitate damni remissionis digni, tunc omnes concordare videntur, ut remissio facienda sit in toto eo quod deficit, quoniam illa quota attenditur pro inducenda ea qualitate, quæ necessaria est ad consequendum totum huiusmodi effectum ut egregiè Imola, (qui meo iudicio omnium melius de hac materia scripsit) in d. cap. propter servilitatem n. 16. & ex eo Bossius de remissione mercadis nu. 4. & 11. firmantes, quod si damnum est in toto, sit remissio de tota pensione, si verò est in parte sit pro rata partis, Dantes exemplum, quod si consueverunt percipi 30. & percipiuntur 10. atque pensio consistat in tribus solidis, sit remissio pro duobus tertiis pensionis, & sic unus solidus solvitur, alii duo remittuntur, quod etiam ibidem probant Jo. Andreas n. 2. Abbas n. 13. in fin. Butrius remissioe n. 22. Nevizan. conf. 90. n. 18. & seqq. Capra in regulis lit. R. regula 9. Burlatt. conf. 409. n. 3. Neque contrarium dicit Barbof. loc. cit. dum juxta terminos dicti text. generaliter dicit remissionem faciendam esse, præsertim quia iste potius magnus quidem collector, non de facili hæc ratiocinia assumebat; Molina verò d. disp. 49. §. clarè decidere videtur casum ad favorem conductoris, dum dicit quod computatis fructibus perceptis una cum expensis, etiam ipsimet conductori pro ejus labore, & industria solvendis, demendum est de pensione totum id quod deest ad illam integram solvendam, & sic clarus est ejus sensus, ut fiat suppletio ejus quod deest, prout volunt Imola, & coeteri ubi supra. De auctoritate autem Menoch. d. casu 77. n. 2. vers. secunda opinio nullam dicebam haberi debere rationem, quia ipse in hoc nihil firmat, neque suam interponit sententiam, sed solum refert hanc esse unam ex opinionibus, nullis tamen relatis auctoribus eam admittentibus, neque relatis fundamentis; quibus ipsa innixa esse possit; Et quamvis ipse teneat, & ante eum Barbatia conf. 21. n. 18. lib. 2. & seqq. huiusmodi remissionem iudicis arbitrio faciendam esse, nullatenus tamen huic sententiæ deferendum dicebam, cum in contrarium stet magis communis, & recepta ut supra, clarum habens fundamentum in l. 2. c. de rescindenda venditione, cum cujus terminis ista materia regulatur, quia si læsio non excedit dimidiam, tota cedit damno emptoris, seu venditoris respectivè, sed dato excessu, integrum justum premium supplendum est, vel contractus rescindendus, & sic excessus in quota per legem præfixa, dicitur qualitas necessaria ad actionis vel exceptionis competentiam, sed posita qualitate, integer effectus est attendendus.

Agnoscebant iudices hanc veritatem juxta quam certè pronunciatum esset, nisi juxta Cameralium stylum, ad evitandas judiciales determinationes, exemplum in futurum inducentes, obtulissent Appaltatori satis congruam, & honestam concordiam libenter acceptatam, quia non expedit cum fisco contendere, maximè mercatoribus, & iis, qui huiusmodi appaltibus incumbunt, quibus Cameralium benevolentia nimis oportuna est, imò necessaria.

ROMANA DOHANÆ
PROMERCATORIBUS URBIS,
CUM DOHANERIO.

Discursus pro veritate super casu sposito per concordiam.

An Dohana solvenda ex mercibus, quæ præsertim per flumen introducuntur habita proportione illarum valoris ad rationem tot pro centenario, debeatur de integro valore non detractis expensis, vel potius istæ sint prius detrahendæ.

Item eligente mercatore, ex facultate sibi tributa in Capitulis dohanæ illam solvere, non in pecunia, sed in ipsarum mercium rata. An de ista solvi etiam debeat dohana.

Et five in pecunia five in specie solvenda ad tot pro centenario, An dohana detrahenda sit ex 100. scutis, itaut reliquum sit mercatoris, vel supra 100. quod scilicet mercatori remaneant 100. gabellarius verò percipiat dohanam de eo pluri.

Gabella que exigitur pro quolibet dolio vini ad Urbem per flumen introducendi, quomodo exigatur, quæ detrahitio facienda sit pro quolibet dolio ratione fructuum, & diminutionis.

SUM-

S U M M A R I U M.

- 1 Gabella seu Dohana debita pro mercibus pro certa quota valoris an debeatur attento integro valore.
- 2 Datur distinctio.
- 3 Quid sit Dohana, explicatur ejus vocabulum, & origo.
- 4 Non est onus quantitativum, sed quotativum ipsarum mercium.
- 5 An inter pacificationem gabellarum, & decimarum.
- 6 De differentia istius Vestigialis ab aliis gabellis, & quis verè dicatur solvere Dohanam.
- 7 Quæ expensæ deducendæ sint à solutione Dohanæ.
- 8 De modo detrahendi quotam pro dohana, an sit faciendâ infra centum vel supra.
- 9 Decima exigitur intra non ultra decem.
- 10 Quomodo exigenda sit Gabella vini imposta ad rationem tot juliorum pro dolio.

D I S C. LXVII.

Ortis pluribus controversiis inter Dohanerium, & mercatores super modo solvendi Dohanam, atque per istos requisitus pro consilio in Congregatione cum aliis Advocatis, juxta laudabilem Curia stylum eis præstando, ad effectum benevolam concordiam cum dicto Dohanerio tractandi, plures erant casus controversiæ, quarum primus erat, An dohana seu aliud vestigial debeat de toto mercium valore, vel potius de eo, quod superest detractis expensis in eam hesitatione, & mercimonio necessariis, habitaque etiam ratione futuri periculi, quod pretium diminuit.

Super hoc autem quæstio dicebam, Doctores præsertim Hispanos in hoc variare, ut constat ex deductis per Garziam de expensis cap. 1. nu. 20. & cap. 11. nu. 60. & Gutierrez de Gabellis quæst. 52. apud quos ceteri habentur, Non tamen in eorum dictis juxta unam vel alteram sententiam in proposito constitui posse solidum fundamentum, cum satis ibi quæstionis decisio pendeat, vel ex illarum gabellarum qualitate, vel ex particularium legum dispositione, seu intellectu, quamvis etiam rationes ex juris communis dispositione resultant, bene deducant, & ponderent.

Quare in huiusmodi quæstionis decisione in abstracto, eram in sensu, quod sequenda esset magistralis distinctio Bart. in l. sed si hoc 61. §. 1. nu. 1. ff. de condit. & demonstr. quam esse communiter receptam ex Gomes var. resol. dicunt Cyriac. contror. 265. num. 19. Lassart. de decimis cap. 19. nu. 2. & seqq. Gutierrez d. cap. 52. num. 5. in fine; quod aut statutum mandat solvi gabellam à Domino rei venditæ pro pretio, quod vendendo percipit, & deducendæ sunt omnes expensæ, quia venditor verè percipere non dicitur nisi id quod detractis impensis, & oneribus in ejus manibus, & ad propriam utilitatem remanet; Aut dicit solvi gabellam pro pretio, quo res venditur, & tunc nulla facta deductione attenditur totum illud pretium, quod venit in contractu; Aut verba sunt dubia, & prima pars benignior distinctionis attendenda est pro expensarum deductione.

Qua distinctione seu theoria sic stante, quatenus pertinet ad applicationem, cum in proposito supponeretur non haberi statutum vel aliam legem editam super solutione dohanæ, itaut desumi posset, an in primo, vel in secundo distinctionis casu versaremur, inferebam proinde rem esse dubiam, atque dici posse versari in tertio casu, qui idem est ac primus pro expensarum, aliorumque onerum deductione.

Verum attentata subiecta materia, observabam huiusmodi distinctionem, alioquin veram, & in aliis gabellis, illa præsertim contractuum attendendam, non applicari circa exactionem dohanæ, cujus barbarum vocabulum à Longobardis five à Normandis, seu aliàs à linguæ latinæ corruptione derivatum, importat verum vestigial, quod licet in larga, & grammaticali significatione, quacumque gabellam, five publicum redditum, & emolumentum importet, in stricta tamen, & vera significatione legalis, est idem ac portio, five juxta corruptum feudorum loquendi usum à Longobardis etiam derivatum, & mandata, dictum à vehendo, utpotè importans octavam, seu nonam vel aliam portionem, quam Princeps vel Republica tanquam decimæ speciem capit ex mercibus ad ejus portum evehendis causa contractandi, & mercandis in sua dictione, & cum ejus subditis juxta textum in l. 7. Cod. de vestigial. cum concordan. per Cyriac. contror. 26. num. 8. & 9. latè Balzaran. de feudis in cap. 1. quæ sint regalia num. 2. & seqq. & alios, de quibus in Romana gabellæ ferris, & in aliis hoc eod. tit.

Itaut non sit onus quantitativum præcisè solvendum in pecunia, cujus quantitas pendeat à pretii valuatione, sed sit onus quotativum consistens in septima vel nona portione, quam dohanerius percipit de illis mercibus, prout reperiuntur, dum in portum seu Civitatem vel Ditionem invehiuntur, & sic attenditur illud tempus invectionis, atque merces considerantur, prout existentes in eo loco, non curatis expensis vel oneribus itineris, ex quibus jam advectæ effectæ sunt pretiosiores.

Et licet ut plurimum istud onus, non in quota, sed in quanto exigi soleat, id sequitur in gratiam mercatorum pati nolentium mercium scissuram, unde propterea ad majorem commoditatem sit æstimatio mercium, prout valent consideratæ in eo statu, & loco, in quo jam reperiuntur, ad effectum ut eam quotam, quam in specie hohanerius percipere deberet, per quemdam actum occultum emptoris, & venditionis inter ipsum, & mercatorem recipiat pretium, ideoque quidquid sit in terminis aliarum gabellarum, de pacificatione cum decimis spiritualibus, quam acriter impugnat Garzia ubi supra de expensis cap. 1. nu. 20. & cap. 11. nu. 60. illa bene intrare videtur in hæc specie juxta opinionem Avendanæ, & aliorum, quam rejecto nominatim Garzia veriorum profutur Gutierrez d. quæst. 52.

Idem clarè suaderi dicebam ex peculiari ratione huiusmodi vestigialis, quæ non convenit aliis gabellis, illi præsertim contractuum, quæ per vendentem, vel acquirentem solvitur absque reintegratione; Ut enim dictum est in d. Romana gabellæ ferris, istud vestigial verè non solvitur ab introductore, ratione materialis introductionis, sed mediante introductore, seu occasione usus mercium, & rerum, exigitur à populo, ejusdemque Principis subditis minuata eam merces pro eorum usumentibus, quia solutio dohanæ, quam introductor facit, causal, & priori pretio subditi emant illas merces, quas absque huiusmodi onere villius empturi essent, unde introductor ex pretii alteratione verè se reintegrat de vestigiali soluto, atque in substantia obtinet eorum illud pretium intrinsecum, quod ex integris mercibus fuisset aliàs percepturum, si dicto onere non existente villius vendidisset, idcirco cessant omnes rationes per Garziam, & sequaces in suo casu ponderatæ.

Quia verò Dohanerius contra antiquam observantiam præterdebat, pro regulanda quantitate suæ quotæ æstimare merces in fundachis vel magazinis postquam introductæ sunt, ac mercimonio adaptatæ & expositæ, Dicebam injustam esse hanc præterensionem, tum quia adversabatur præteritæ observantiæ, quæ in hac materia totum facit, ut sæpius in ista gabellarum materia hoc citulo habetur. Tum etiam quia jus dohanæ consistit in perceptione quotæ in ipso actu advectionis, seu introductionis, unde valutatio facienda est attento eo tempore, & statu, Vel si faciendâ est, dum merces sunt in fundachis, & magazinis accommodatæ, deducendæ sunt omnes expensæ, quæ ab ipso actu introducendi erogatæ sunt, habita etiam ratione laboris, & industria ipsius mercatoris, neque non periculi cui interim mercator subiectus fuit circa mercium corruptionem, subtractionem, vel alium casum, illum præsertim sæpè contingibilem inopinatæ diminutionis valoris ob illarum affluentiam, hæc enim omnia extranea sunt ab ipsa introductione, tanquam ex post facto sequuta.

Et quemadmodum, si Dohanerius in ipso actu introducendi, suam quotam in specie percipisset, sibi fuisset necessarium proportionabiliter eandem expensam facere, eidemque periculo subiacere, ut eam reduceret ad statum illius majoris valoris, in quo merces constituuntur, postquam in fundachis venditioni, & mercimonio accommodatæ sunt à mercatore. Ita nulla subest ratio, cur dictæ expensæ isto casu, detrahi non debeant, cum sint expensæ necessariæ quantumvis malæ fidei possessori etiam bonificandæ, ex ea viva ratione, quod si factæ non essent ab isto, debuisset fieri à domino, qui aliàs locupletaretur de alieno.

Secundus controversiæ casus erat, An scilicet illa septima, seu nona portio, importans respectivè 14. vel novem pro centenario 14. scilicet per flumen & 9. per terram, detrahenda sit infra summam scutorum 100. ad quam sit quantitas peræquatio, vel supra eam, idest de aliis mercibus exuberantibus; Dicebam, sine dubio respondendum esse contra mercatores, quod scilicet ex singulis 100. distributis in 7. vel 9. uncias seu portiones, Dohanerius capiat unam, reliquæ autem sex vel octo mercatori remaneant, Adinstar decimarum, cui hoc onus, utpotè quoti-

quotativum restet per DD. supra allegatos, & alios assimilatur, quia decima non percipitur ultra, sed infra 10. Et sic non constituitur 11. unciaz, seu portiones, ex quibus Curatus unam percipiat, colono autem decem remaneant, sed constituuntur 10. ex quibus Curatus percipit unam, reliquas novem remanent colono, alias enim, non septimam, vel nonam, sed octavam seu decimam, ita prestaret, & in hoc sensu, quamvis aliqui primo aspectu id non de facili caperent, fuerunt ceteri.

Tertius erat controversia calis circa gabellam vini debitam ad rationem tot juliorum pro dolio constituto ex octavo cadis, & solvenda proportionabiliter pro vino existente in puro vase, quod medietatem, vel quartam partem dolii contineret, Cum antiqua observantia daret, ex quolibet dolio detrahendam esse quartam partem pro facibus, & floribus ac diminutione ratione subollitionis, Dohanerii autem id controvertent; Dicebam quam modica vel nulla difficultate respondendum esse contra Dohanerium, quia non agitur de ea gabella, quae solvitur pro simplici transitu per pontem, scapham, vel locum, in qua sola materialitas attendi solet, cum impossibile sit in ipso actu transire huiusmodi deductiones, & calculationes facere, sed agitur de eisdem vectigali seu dohana debita in quota, in qua tamen non exigitur, sed in quantitate ratione subiectae materiae, quia impracticabile quodammodo videtur percipere dohanam in ipsa specie de facili corruptibili, & qua ob tot varias mixturas penes Dohanerium inutilis remaneret, ac evidens periculum corruptionis in restanti quantitate in dolis dimidiatis induceret; Unde faciendo intellectualiter id quod verè, & materialiter fieri non potest dicebam, à Dohanerio aliud prætendi non posse, nisi quantum valeret septima ipsius speciei portio quam perciperet, quae septima portio esset solum illius vini, quod purum à dolio extrahitur, detractis facibus, & calo; Igitur nulla, nec legalis, nec humana ratio subesse poterat, quae negaret huiusmodi detractionem, ob cuius varietatem, cum facium, & cali diminutiones esse soleant difformes, iuxta vini diversas, & qualitates ac tempora, unde ferè impossibilis esset singularum specierum in singulis casibus diminutiones individuas facere, Idcirco dicebatur, Dohanerium omnino stare debere illi uniformi diminutioni, quam usus, & antiqua consuetudo induxit, ut scilicet ex quatuor singulorum doliorum partibus, tres censentur continere vinum purum, & in commercium deducibile, reliqua verò quarta cedat pro facibus, & calo; Et hanc ego, & ceteri diximus videri veritatem, cum semper in dubio, in materia gabellarum observantiae sit deferendum; Sed quodam concorde temperamento istas quaestiones terminavit.

ROMANA, SEU VELITERNA AQUÆVITÆ PRO GABELLARIO VINI, ET DOHANERIO, CUM MERCATORIBUS VELITERNI, ET ALIIS.

Incertus est exitus, forsitan per concordiam.

Aquavita an dicatur merces, vel potius vinum, itaut pro ea solvi debeat dohana tanquam pro merce, vel gabella tanquam pro vino, vel potius utraque.

Et aliqua de repetitione gabellæ indebitæ solutæ.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti serjes.
2 De dohana, seu vectigali importante quotam mercium, seu earum valoris.
3 De differentia inter observantiam interpretativam, & prescriptivam.
4 An in materia vectigalium detur prescriptio ex facto appaltatorum.
5 Observantia æquivoca non est attendenda.
6 Quæ proprie dicantur merces.
7 Aquavita an sit vinum, & sub eius nomine veniat, vel potius sit merces.
8 De repetitione gabellæ indebitæ exactæ.
9 Quomodo probandum sit indebitum pro illius repetitione.
10 Excessiva solutio gabellarum, & vectigalium non dicitur voluntaria, sed coacta.
11 An, & quando gabella imposita pro simplici debeatur pro mixto, puta pro aquavita gabella vini, pro saponibus gabella olei, pro pane gabella farina vel tritici cum similibus.

- 12 Pro eadem re non est solvenda duplex gabella.
13 In dubio contra gabellam.

D I S C. LXVIII.

Cum pro mercibus, quæ in Urbem per terram introducuntur solvatur dohana ad rationem novem pro centenariis, ac etiam addit gabella super vino, quod in eadem Urbem introducitur ad rationem tot juliorum pro quolibet cado; Atque à moderno tempore satis inoleverit usus aquavitæ, quæ in magna quantitate conficitur in Civitate Veliterna, unde ad Urbem introducitur; Observantia induxit, quod pro ea duplex gabella exacta fuit, illa scilicet dohanæ, tanquam de merce ad solum rationem juliorum quatuor pro quolibet cado, & altera vini usque ad an 1651. in quo de mandato Inn. X. particularis appaltus super ea creatus fuit pro exactione dohanæ, tanquam de merce, prohibita exactione alterius gabellæ tanquam de vino; Ex quo tempore dohanerius exigere cepit dohanam ad dictam rationem novem pro centenariis importantibus octo circiter pro cado. Unde mercatores Veliterni prætendere cœperunt à Baldinotto, qui erat Dohanerius, & fuerat etiam Appaltator gabellæ vini, quod respectu dohanæ in futurum non deberent teneri, nisi ad consuetam solutionem juliorum quatuor pro dohana, agendo etiam ad repetitionem gabellæ vini de præterito indebitæ solutæ; Sed utramque præsentationem, pro Baldinotto scribens dicebam injustam, & non bene fundatam.

Quatenus enim pertinet ad primam circa solutionem in futurum faciendam de dohana, Dicebam haberi legem scriptam, ut illa esse debeat ad rationem novem pro centenariis quod idem est ac illa octava, seu nona portio, quæ de iure communi exigebatur pro vectigali, in quo proprie consistit dohana, ita corrupto vocabulo nuncupata ex text. in l. la legatis 8. C. de vectig. cum concord. per Balzar. de feud. c. 1. quæ sunt regalia verbo vectigalia n. 2. & seqq. & alios allegatos in præcedentibus, in quibus hoc sæpius habetur, itaut sit quedam quota, quæ pro majori mercatorum commoditate exigitur in pecunia, cum ex eisdem dohanæ capitulis, & decretis, in eorum arbitrio repositum sit, illam solvere in ipsarum mercium quota, quæ iuxta currentem valorem idem importabat, ac julios octo.

Nec obviare videbatur, quod prædecessores appaltatores eam exegerint ad solum rationem juliorum quatuor, quæ ubi dubium esset quantum solvi deberet, tunc observantia diceretur interpretativa, etique satis deferendum esset, cum in omni materia observantia interpretativæ deferri debeat, multo magis in gabellis, in quibus illa totum facit, ut sæpius hoc tit. in ista gabellarum materia habetur, sed cum taxa sit certa, in qua non cadit terminus interpretationis, non congruus, nisi in rebus dubiis, idcirco observantia potius dicenda est prescriptiva, iuxta distinctionem, de qua bene Barbof. in l. post dotem 41. ff. sol. matr. decis. 319. & 351. p. 6. rec. ubi ceteris; Contra Principem verò prescriptio induci non potest absque eius scientia, & patientia, in hac præsertim specie vectigalium, ex solo facto appaltatorum iuxta text. clarum in l. locatio 9. ff. de publico. Quod generaliter in quocumque conductore, ut non præjudicet locatori, vel successori in affectu circa modum exigendi, habetur frequenter à Rota firmatum in terminis consimilibus decimarum, præsertim dec. 22. & 212. p. 10. & 242. p. 11. recen.

Claritas quia diminuta solutio de præterito practicata, aliquam habere potuit rationem nunc cessantem, quod scilicet pro eadem merce solveretur etiam gabella vini, quodque adhuc declaratum non esset, an illa veniret, magis sub nomine mercium, quam vini, qua dubitatione nunc ex erectione appaltus particularis cessante, ac etiam cessante altera duplicati oneris alterius gabellæ vini; Hinc proinde dicebam, nullam subesse rationem, cur consuetudo dohanæ quantitas correspondens debitæ quotæ exigi non deberet, & cuius oneris ratione declaratum est aliam gabellam non deberi, ob quam præterita observantia redditur æquivoca, non apta proinde ad firmandum statum, quia observantia æquivoca non attenditur, ac nihil operatur dec. 294. n. 6. p. 2. dno. Buratt. dec. 464. n. 6.

Quodque aquavita dicatur merces, atque sub mercium nomine venient, dicebam non esse amplius dubitandum, stante dicta expressa determinatione de mandato Papæ sequuta de anno 1651. Ac etiam in solo puncto juris, ex cuius dispositione merces dicitur quæcumque res mobilis mercimonio exposita, & venalis, ut per Reb. & Alciar. in l. mercis appellatio, ff. de verb. sign. præsertim quia est materia

materia mixta pendens ex artificio, ex quo res naturalis recepit alterationem, & non remanet in simplicibus exemplum vini, quod à dohana est exemptum, cum vere non sit vinum, sed diversam speciem constituat ad text. in l. si quis vinum 9. ff. de tritico, vino, & oleo legatis, Atque respectu istius primi puncti, puto ita per Thesaurarium judicem primæ Instantiæ judicatum esse, cum ita de facto exigatur ad dictam rationem novem pro centenariis, iuxta quam de omnibus mercibus exigitur.

Quo verò ad alium punctum repetitionis gabellæ vini, quæ prætendebatur indebitæ exacta, Dicebam quod text. in l. locatio 9. ff. quod illicitè, & l. simulti 6. ff. de publico. in quibus de huiusmodi repetitione gabellæ indebitæ solutæ agitur, supponunt pro certo illicitum, ex quo sequuta sit exactio cum injuria, ut verba text. clarè disponunt præsertim in d. l. locatio, ff. fin. ibi, passus injuriam, Unde sufficere videtur bona fides, & probabilis credulitas, seu dubietas, præsertim ubi agitur de re exacta non extante, sed consumpta, pro qua non doceatur de gabellarii clara locupletatione, cujus ratione per æquipollens res exacta extare dicatur, iuxta terminos fructuum, quos non dominus re aliena bona fide, seu mala præcepit, & consumpsit ex deductis in his terminis in Spoler. onerum disc. 48. & in Rom. appalt. gabellæ carnis disc. 51. hoc tit.

Ducebam etiam regulam generalem in jure traditam de repetitione indebitæ soluti, illud scilicet non præsumi, sed ab allegante esse perfectè, & concludenter probandum, itaut probationes dubiæ, & æquivocæ non sufficiant, ac sola possibilis debita excludat indebitum, ad notata in l. cum de indebitis, ff. de prob. & c. fin. de solut. Feder. de Sen. conf. 54. n. 2. Buratt. & Add. dec. 592. Rot. dec. 38. & 130. p. 5. rec. & sæpius sub tit. de cred. & sub altero de usur.

Verum agnoscebam id esse minus tutum, & non bene applicabile, cum dicta conclusio procedat in spontanea, & voluntaria solutione, non autem in coacta, qualis semper censenda est illa, quæ fit de gabellis, quas in ingressu portæ vel alio loco destinato rigorosè exigunt publicani auctoritative, & manu regia; Licet enim mercium introductorum spontè, & nulla prævia coactione solvere soleant, attamen id agunt; Vel quia sciunt posse incontinenti cogi, ideòque ex causa necessaria facere dicitur, qui sciens imminere molestam coactionem, ista non expectata faciat, Mantio. dec. 313. n. 11. Greg. dec. 236. n. 3. Vel (& sæpius) ad evitandas penas commissi, aliaque molestias, & damna, quæ sub prætextu fraudatæ gabellæ ab huiusmodi duris exactoribus diligenter inquiri, & affectari solent, unde terminus indebiti volutarii ab hac materia omnino extraneus videtur.

De bona fide, & iusta credulitate gabellarii vini exigendi istam gabellam, quinimò de juris fundamento, satis constare dicebam, nedum ex præterita observantia, non ab ipso gabellario introducta, sed à multis prædecessoribus appaltatoribus practicata, ex iis que in proposito habentur supra in d. Rom. appaltus gabellæ carnis disc. 71. Sed etiam quia licet aquavita proprie non sit vinum, sed diversam speciem constituat ad text. in d. l. si quis vinum 9. ff. de tritico, vino, & oleo legatis, attamen est liquor, qui provenit à vitibus, & à vino, ideòque intrat regula, quod gabella imposita simplici, debetur etiam pro mixto, quando istius tota substantia, vel major pars à simplici provenit; Ut in terminis individualibus gabellæ vini solvendæ de aquavita, firmatum fuit per Rot. in Bonon. gabellæ 6. Martii 1551. coram Alberg. decis. 118. p. 11. rec. Et gabella olei, solvenda etiam pro migma seu saponè Cyriac. contr. 468. n. 28. atque ita scio in facti contingentiæ decimum per Tribunal Cameræ; Et de gabella imposita super frumento solvenda etiam pro introductione farinæ, vel panis Medic. conf. 97. Hodiern. ad Surd. dec. 139. Cyr. contr. 468. n. 26. & seqq. Rota dec. 335. p. 9. rec. & in d. Bonon. Et de gabella ferici debita etiam pro ferico contexto Med. d. conf. 97. Cyr. ubi sup. n. 30. cum similibus, cum sit propositio, tam theoreticè, quam practicè ubique recepta, quoties alia gabella particularis pro eo mixto non est solvenda, & de qua in Camera gabellæ disc. 74. & in aliis hoc tit. iii.

Unde major difficultas, quæ considerari poterat, consistebat in duplicitate oneris, quod una, & eadem res de jure pari non debet; Un in specie duplicatæ gabellæ non solvendæ pro eadem re, Soc. conf. 1. n. 28. l. 1. & conf. 158. n. 49. l. 2. & Menoc. l. 4. pres. 181. n. 16. & 17. Rot. d. dec. 118. p. 11. Et tanquam de merce, & quæ non exigitur pro vino, injulium videbatur in odiosis eam venire sub nomine vini, & non in favorabilibus.

Duplici autem medio difficultatem prædictam tolli didicimus Card. de Luca Lib. II.

cebam, primò nempe ex observantia, quæ in his materiis totum facere videtur, nam pro carne sale condita exigi solet dohana tanquam de merce, ac etiam gabella carnis, quia res de utraque specie participat, præsertim quia excessivum onus gabellæ, verè redundare non dicitur in damnum introductorum illam solventium, sed in damnum populi merces introductas ementis, à quo cum alteratione pretii ratione gabellæ resultantis, mercatores se reintegrant, ut in Rom. gabellæ ferri disc. 63. & in aliis habetur hoc eod. tit. sæpius.

Secundò claritùs, quia in effectu huiusmodi mercatores duplex onus passu non fuerant, dum intitu fortè istius oneris, aliud dohanæ non integrum, ut de jure tenebantur, sed ferè dimidiatum solverunt; Unde dicebam, quod, aut mercatores attendere volunt observantiam, & illam dividere non possunt, sed eam attendere, ut jacet; Aut ei stare nolunt, & supplere debent id, quod minus solverunt pro dohana, quod absorbet, & superat gabellam vini, unde appaltator esset potius in lucro quam damno; Et ex hoc ultimo motivo, ad veritatem etiam reflectendo, credebam justitiam huic parti assistere; Quamvis eo cessante, ubi mercatores, solvissent integram dohanam, tunc indebita mihi videretur exactio gabellæ vini, quia cum istud ad effectum exactionis dohanæ non veniat sub nomine mercium, quod importat privilegium, dum longè majus est onus dohanæ, quam illud gabellæ, irrationabile omnino videbatur, ut aquavita venire debeat sub hoc specie in odiosis, & non in favorabilibus, ac ita duplici onere gravari, præsertim quia gabella est materia odiosa, contra quam in dubio est judicandum, Cyr. contr. 297. n. penul. & 13 fin. Rot. dec. 118. p. 11. rec. in fin. & hoc tit. satis frequenter.

ANNOT. AD DISC. LXIX.

De hoc puncto, an aquavita dicatur merx, vel vinum, agitur etiam supra disc. 53. occasione agendi, an Clericis, & Religiosis licitum sit ex vino recollecto in eorum vineis, vel prædiis conficere aquavitam ad effectum vendendi, adeo ut dici valeat mercatura prohibita, ad quod conferunt etiam deducta sub tit. de Regular. disc. 60.

ROMANA FRAUDATÆ GABELLÆ PRO FRANCISCO RAVENNA APPALTATORE DOHANARUM, CUM ALIQUIBUS MERCATORIBUS.

Causa decisus per Cameram contra Appaltatorem.

Defraudata gabella, seu dohana, quomodo probetur, tam ad effectum commissi, & penæ, quam ad effectum exactionis ipsius gabellæ, seu dohanæ; Et de præscriptione tam gabellæ, quam penæ.

S U M M A R I U M.

- 1 Causa controversia.
2 Graviter puniendi sunt mercatores ob minus fidem denunciam mercium, super quibus gabellarius ejus fidem sequitur.
3 De pena commissi ob fraudatam gabellam.
4 Pena fraudatæ gabellæ spectat ad appaltatorem.
5 De prescriptione quinquennali in materia gabellarum, & commissi.
6 Distinguntur species gabellarum ad effectum desumentis dolum in illorum fraudatione.
7 De probationibus quæ exiguntur fraudis gabellæ.
8 Libri Gabellarii probant negativam solutæ gabellæ.
9 Libri mercatorum probant contra eos.
10 Fraus exigit probationem concludentem, & quomodo.
11 Declaratur.

D I S C. LXIX.

Cum vectigal, quod portorium, seu dohana, nuncupatur, inhærendo atque juris dispositioni, exigitur ad rationem quotativam, seu etiam in quantitati, habitate ratione valoris, ut fusiùs habetur in Rom. pro mercatoribus Ripalibus disc. 67. & in aliis hoc tit. ac propterea opus est in omnium mercium introductione, ballas seu falcinas diligenter, & minutatim revolvere, ad effectum regulandi valorem, ex ipsarum mercium meliori, vel inferiori qualitate resultantem, dictaque perquisitio non leve introductorum incommodum, ipsarumque mercium præjudicium, & detrimentum induceret; Hinc proinde in eorumdem mercatorum, & introductorum gratiam, per capitula dohana

dohanae dispositum est, dohanerij sequi debere ipsorum fidem, stando eorum relationi circa mercium quantitatem, & qualitatem, gravibus tamen poenis, ut par est, ejusdem impositis in casu violatae fidei, & minus veridicae relationis, quod etiam de jure dispositum habetur in l. interdum, §. Divi il. ff. de public. ubi DD. de quibus Mascard. de probat. concl. 834. n.2. Farin. q. 173. n.17. cum seqq.

Præterea autem Dohanerius, aliquos mercatores, tam in quantitate, quam in qualitate mercium, dohanas fraudasse, eos pullavit, tam ad debita dohana supplementum, quam etiam ad commissum & poenam, quam ad se spectare disponitur expressè in capitulis appaltus, atque non data contraria conventionione, est de jure dispositum ad text. in l. si quis sine, C. de vendigalibus, ubi Bald. Salicet. & ceteri, de quibus Surd. conf. 58. n.20. Capyc. Latr. consult. 18. n.1. & 2. Farinac. d. quæst. 173. n.2. Et quod poenæ fraudatæ gabellæ spectent ad eum, cui ipsa gabella in appaltum vel aliis concessa est, bene aliis allegatis Revert. & adden. decis. 28.

Mercatores allegabant præscriptionem resultantem ex lapsu quinquennii juxta text. in l.2. C. de vendigalibus commissis Bertachin. de gabellis, Peregr. & ceteri per Farinac. d. q. 173. n.49. Respondebam tamen ex parte Dohanerii, aliud esse circa gabellam, seu dohanam ratione mercium occultatarum solvendam, aliud circa commissum, seu poenam ratione occultationis, ut per Vermigliol. conf. 128. n.1. & 277. num.2. Textus enim prædictus inducens quinquennale præscriptionem, procedit in jure vindicandi ipsa bona, in commissum ceciderunt, in quibus eorum terminis loquuntur Bertachin. Peregr. Farinac. & alii, non autem de ipsa gabella, quia cum sit de jure debita, & super ea non habeamus legem diversimodè disponentem, idcirco venire debet sub generali dispositione text. in l. omnes, & l. sicut, C. de præscript. 30. vel 40. annorum.

Sed etiam quoad poenam seu jus vindicandi bona, quæ in commissum ceciderunt, Dicebam dispositionem dicti textus non suffragari, cum ad litteram ibidem excipiantur casus doli, quod late probat Guttier. de gabellis qu. 123. per tot. ubi firmat, legalem vel statutariam præscriptionem inducunt contra gabellarium non petentem gabellam, non currere, si dolo vel culpa illam solvere debentis impeditus esset, quod clarè probari videtur ex text. in l. fin. C. de annali præscriptione, ubi disponitur, quod non valenti agere non currit præscriptio, cujus text. dispositio bene convenire videtur istis terminis, quia nisi Dohanerius detegat relationem minus fidelem, nullam habet actionem, quæ tunc nasci dicitur, quando infidelitas detegitur.

Ad probationem autem doli, ac etiam non prius competentis actionis ponderabam, diversos esse terminos illius gabellæ, quæ juxta gabellarum regularem naturam solvenda est pro mercibus, quæ per certum locum transeunt, sive introducuntur, juxta illam quantitatem, quam gabellarii diligentia convenire detegat, itaut iste non teneatur sequi fidem introductoris, ejusque relationi stare, sed possit, & soleat sarcinas diligenter revolvere, ac mercium qualitatem, & quantitatem inquirere, ut in eadem dohana præctatur respectu mercium, & bonorum, quæ per privatos in modica quantitate introducuntur in capitulis seu sarcinulis, Isto enim casu, cum quilibet ex quodam naturali instinctu, quo magis fieri potest hujusmodi onus effugere, vel diminutum solvere studeat, neque ex parte introductoris vel transeuntis concurrat factum positivum mendacii, & falsæ assertionis, sed solum factum negativum, curando scilicet à gabellario merces non videri, & tunc rectè gabellario opponi posse videtur id, quod firmant Cravett. conf. 969. n.4. Vermigliol. conf. 278. n.6. & ceteri, ut sibi imputet, cur ballas seu sarcinas non aperuerit, eorumque quantitatem, & qualitatem non bene indagaverit, aliaque diligentias non adhibuerit, sive etiam crediderit introductoris, cui ex lege vel consuetudine credere non solet, nec tenetur, juxta quotidianam praxim aliorum privatorum, qui non sint cogniti mercatores loci.

Secus autem respectu mercatorum, frequenter & in magna quantitate merces introducuntur, in quorum gratiam consuetudo introduxit non revolventi ballas seu sarcinas, ob præjudicium, quod ex hujusmodi revolutione mercibus generatur, sequendo eorum fidem; Tunc enim mercatores in expresso, & manifesto dolo esse dicuntur cum mendacio positivo, fallendo eam fidem, quam in eorum gratiam, & minus detrimentum gabellarius sequitur, itaut non solum concurrat vitium mendacii, & falsæ assertionis, sed etiam illud ingratitude, & violatae fidei, proindeque non in-

trat ratio superius considerata, ut gabellario imputandum sit, cur suas diligentias non adhibuerit, neque sarcinas bene perquisierit; Et consequenter nullo jure dicendum est, quod præscriptio suffragari possit, stante dolo positivo, qui expressè à dicto textu excipitur, idèque saltem respectu suppletionis gabellæ seu dohanæ, in hoc motivo, difficultas per iudices in puncto juris non consistebatur.

Tota igitur difficultas, cujus ratione Camera contra Dohanerium judicavit, mercatores, tam à gabella, quam à poena simpliciter absolvendo, fuit circa defectum probationum, quas credidit minus perfectas, & concludentes; Quamvis enim ex parte Dohanerii diceretur, gabellæ fraudationem non requirere plenam, & exactam probationem; sed conjecturalem, & præsumptivam sufficere, cum agatur de actu, qui in occulto, & furtim committi solet, ut ultra generalia quæ habemus in terminis simulationis, & similibus, in specialibus terminis fraudatæ gabellæ firmant Alex. conf. 188. n.2. lib.7. quod in hac materia tanquàm magistrale circumfertur, Cravett. conf. 115, in principio, Mascard. de probat. conclus. 834. n.1. & 31. cum seqq. Farinac. qu. 173. n.10. & ceteri; Quod etiam naturali ratione evidenter probari dicebam ex subjecta materia, dum Dohanerius sequi solet fidem ipsorum mercatorum, intra quorum domesticos parietes ballas, seu sarcinas aperiantur, idèque ipsi solum sciunt mercium in eis existentium distinctam quantitatem, & qualitatem, quam per testes aliaque perfectas, & concludentes probationis species impossibile est justificare, undè esset aperire latissimam ac satis facilem viam fraudibus, & deceptionibus, ob quas Dohanerius, cum magno eorundem mercatorum, & commercii præjudicio, cogendus esset, sublata hujusmodi laudabili consuetudine, singulas ballas seu sarcinas revolvere, & minutatim perquirere.

Et nihilominus, in casu de quo agebatur, probatio videbatur evidens ex combinatione librorum dohanæ, ac librorum eorundem mercatorum, ex quorum utraque specie perfecta probatio resultat; Ex libris enim dohanæ seu gabellæ probari negatavam, quod illa soluta non sit, firmant Bart. & ceteri in l. Titia Testator. ff. de legat. 1. Mascard. d. conclus. 834. num. ult. & concl. 976. num. 39. & 40. Genua de script. priv. lib. 4. de libris gabellarii num. 1. cum seqq. Cyriac. contro. 512. num. 1. & 2.

Prout libros mercatorum probare contra ipsos scribentes non dubitatur, ut in specie probandi transmissionem mercium Rota Genue. decis. 31. n.7. & generaliter de libro probante contra scribentem, Cavaler. decis. 626. Buratt. & adden. decis. 344. decis. 251. post Zacchiam de obligatione Camerali, & passim aliis; Undè cum ex eorundem mercatorum libris constaret, ad eorum manus pervenisse, ac in eorum fundachis contractas fuisse merces majoris quantitatis, & qualitatis, quam in libris dohanæ, eorumque relationibus descriptæ sint, hinc satis clarè probata dicebantur fraudatio, ac minus fidelis reatio.

Judicatum tamen fuit contrarium, quod scilicet probatio non esset perfecte concludens, ut ad hunc effectum requiri firmat in his terminis Cyriac. d. contro. 512. stante contraria possibilitate, quo scilicet illæ merces, quæ in diversa quantitate vel qualitate reperiantur in libris mercatorum, & non sunt in libris dohanæ in eorundem mercatorum relationibus & partitis, ad eos obvenire poterint per manus aliorum mercatorum, vel correspondentium in Urbe existentium, sub quorum nomine fuerint introductæ, ac per eos soluta dohana, cum sæpè soleant mercatores exteri habere in Urbe correspondentem, cui transmittunt merces in magna quantitate, per istum deinde pluribus mercatoribus Urbis distribuendas, seu in propriis domibus etiam privatis minutatim vendendas, Ac etiam quia solent aliquando in ejusdem dohanæ repositoryo seu magazeno vendi merces forensibus per transitum, pro quibus nulla solvitur dohana, unde stant simul, quod mercatores, qui merces modo supradicto vendunt, illas in eorum libris adnotent, & tamen quod adnotatæ non reperiantur in libris dohanæ.

Istud fundamentum dicebam considerabile ad effectum commissi seu poenæ, ad quem effectum causa dicitur potius criminalis quam civilis, unde rationabile videtur aliquam magis concludentem probationem requiri, & quia procliviora sunt jura ad absolvendum à poenis, & in his terminis loquuntur Cyriac. d. contro. 512. & ceteri apud eum; Sed ad effectum civilem solutionis gabellæ seu dohanæ, quæ respicere videtur, magis debitum in terminis justitiæ commutativæ quam poenæ, resolutio non placuit, stante dicta consuetudine sequendi eorundem mercatorum.

catorum relationem, & fidem, absque eo quod in singulis mercium petiis apponatur bulli dohanæ, quia sic nimis facilis, & lata induceretur via fraudibus, nullo modo convincibilibus, si sola allegatio dictæ possibilitatis absque alia probatione sufficeret, Idèque dicebam saltem debere mercatores indicare, à quibus, seu per quorum manus dictas merces in Urbe jam introductas habuerint; Atque satis eorum fraus convincatur, dum describendo in libris cum magna diligentia ipsarum mercium singulas quantitates, & qualitates, ac etiam minutias, non descriperint modum, quo mediante ad eorum manus illa pervenerint.

Eo magis stante discretiva in mercatorum libris contineri solita in mercibus per abentes transmissis, ab aliis, quæ præsentialiter in Urbe consignantur, in illis enim uti solent verbo, mandatici, in istis verò verbo Consignatici, quam consuetudinem isti mercatores ad reddendam impossibilem fraudis probationem omiserunt, Undè propterea fraudis præsumptio, & inditium resultat, omittendo facere id, quod ceteri mercatores communiter facere solent; Atque aliàs nunquam verificabilis esset supradicta recepta conclusio, fraudatam scilicet gabellam etiam præsumptionibus, indicis, & conjecturis probari, cum impossibile sit à conjecturali, & præsumptiva probatione excludere contrariam possibilitatem, cujus sola allegatio, saltem absque aliquibus inditiis vel vehementi fumo nullo pacto admittenda videtur præcipue in judicio civili solutionis gabellæ, Ista enim propositione retenta, esset impossibile servare dictam laudabilem consuetudinem, sed de necessitate oporteret, ea immutata, singulas ballas seu sarcinas revolvere, quod eorundem mercatorum, ac publici commercii notabile præjudicium contineret.

Igitur probationis perfectæ rigor est solum attendendus in judicio criminali, quando nempe agitur ad poenam, & in quibus terminis proprie loquuntur DD. non autem in judicio civili, quale esse illud, in quo agitur solum de solutione gabellæ, non autem de poena, bene distinguendo habetur apud Capyc. Latr. consult. 18. n.4. & 5. Undè saltem cogi debeant ad indicandas personas, à quibus merces in dohana sub eorum nomine non descriptas habuerint, ut ita Dohanerico consultum esse possit, perquirendo originarium illarum introductorem, & hac quoad possibilem receptionem in Urbe, in qua totum erat fundamentum.

Alia verò excusatio possibilis venditionis à forensibus per transitum, nullius erat ponderis, quia in ejusdem dohanæ libris, ad formam capitulorum, hujusmodi merces, quæ extrahuntur per transitum, distinctè adnotantur, Idèque laudavi quidem resolutionem quoad abolitionem à poena, & commissio, sed laudare non potui quoad abolitionem à debito gabellæ, absque aliquo saltem vehementi bonæ fidei fumo.

TERRACINEN. GABELLÆ CARNIS, PRO GABELLARIO, CUM PARTICULARIBUS.

Casus disputatus in Camera, incertus est exitus.

Disponenda Statuto in capitulo gabellæ carnis, illam solvendam non esse pro porcis, in propriis, & privatis domibus occidendis pro eorum usu; An exemptio suffragetur dominis porcorum, illos, ex industria, & mercimonio vendentibus particularibus, qui in privatis domibus eos macerant ad usum proprium.

SUMMARIUM.

- 1 Casus controversia.
2 Gabella censetur excepta bona deservientia pro usu proprio.
3 Gabella carnis vel aliorum victualium potius ab emptoribus ad minutum quam à venditore solvi dicitur.

DISC. LXX.

Cum in statuto, seu capitulis gabellæ carnis loci Sezizæ, aliorumque locorum adjacentium disponatur carnes porcinas subjectas esse gabellæ, exceptis porcis non emptis in macello, qui per rusticos vel alias personas in propriis domibus, & pro familiæ usu occiderentur, ad rationem unius porci pro qualibet familia; Hinc orta est controversia, an istud capitulum intelligeretur solum de illis porcis, quos rusticus vel alii in domibus seu villis nu-

Card. de Luca Lib. II.

triant, Vel etiam procedat in iis, qui per mercatores, vel alios ad industriam & mercimonium in notabili quantitate vendunt particularibus, qui in privatis domibus, & pro privato usui eos occidunt, ac saliant.

Et pro gabellario scribens, dicebam intelligendum esse de illis animalibus, quæ rusticis, aliaque privatæ personæ, more parvorum locorum, in propriis domibus seu villis nutriunt ad futurum totius anni usum, qui cessant ita quacumque mercatura, regulariter ex juris dispositione exemptus est à gabellis ad text. in l. universi, C. de vendigalibus, ubi Bald. Salicet. & ceteri Bertachin. de gabellis secundo membro octavae partis n.1. & habetur in his terminis gabellæ carnis actum in Ferrarien. hoc eod. r. d. 62. Data enim mercatura, quæ ex parte venditoris concurrens, semper cessat exemptio sive ex privilegio sive ex juris dispositione competat, Ut de exemptione clericorum, quàm nulla datur major, firmant DD. congeiti per Carolum de Grassis de effectib. clericatus effecti tertio n.176. Et de exemptione fisci habetur supra in Spolet. gabellæ d. 44. Ponderando præsertim illa verba, Porci non comprati à macello, quasi quod non de emptis, in quibus saltem ex parte venditoris adest industria, & mercatura, sed juxta morem educatis, in intellectu à altre persone; principaliter enim habetur sermo de villicis, qui ut plurimum hujusmodi animalia ad proprium usum nutrire solent, & licet subjungantur verba generalia de aliis personis, intelligi videtur de similibus, cum regulariter verbum alius denotet similitudinem; Aliàs enim multæ fraudes committi possent, & quodammodo gabella eludi, nam ita per universum populum de uno in alium distribui possent caro porcina pro eo hyberno tempore, quo illius usus habetur, absque eo quod macellum adeatur.

Ad veritatem tamen reflectendo, contrarium mihi probabilius videbatur, prout juxta meam consuetudinem requirenti insinuabam, quia verus sensus, capitulorum esse videtur, eximendi populos ab hujusmodi gabella, pro ea carne, quæ ad totius anni usum sale condi solet, illum solum gravando ad solvendum pro ea, quæ pro usu quotidiano emittitur in frusta, in macello, de qua discretivè capitula loquuntur, cum assignatione unius porci pro quolibet familia; Ista etenim exemptio, habens aliquod fomentum rationis, ex qua etiam antiqui Pontifices in universum cõsimilem concesserunt exemptionem, licet postea revocata per Constit. 14. Gregor. XIII. ita remaneret inutilis, si per illos qui hujusmodi porcos singulis familiis vendunt, gabella solvenda esset, cum deductis in præcedentibus, hujusmodi gabella, quamvis per gabellarium exigatur à venditore in ipso actu vendendi, in effectu tamen solvatur ab emptoribus, carnis usum habentibus, quàm ita cariori pretio emunt, ita venditor de soluta gabella se reintegret, nam aliàs absque illius onere tantò minus fuisset venditurus.

Considerando potissimè, quod capitula unum solum casum excipiunt exemptionis à macello ob multum fraudes, quæ sub hoc prætextu per macellarium committi possent, undè intrat vulgata propositio, quod unius casus exemptio firmat regulam generalem in contrarium in casibus non exceptuatis, ad text. in l. nam quod liquidè, ff. de pena legata cum concordantibus decis. 24. n.1. & seq. part. 6. recent. Barbof. axiom. 85. num. 4. idèque dixi Me habere aliquam difficultatem contra gabellarium, quem proinde amplius non vidi, vel quia acquieverit, vel quia se concordaverit, vel quod alium adierit ex genere professorum ob turpe lucrum auribus prurientium, atque ut vulgò dici solet non expellentium pipiones à columbaria; Undè propterea ignotus est eventus controversiæ pendens in Camera in gradu appellationis à sententia, quæ in prima instantia eorum Thesaurario ad gabellarii favorem emanaverat.

ROMANA APPALTUS GABELLÆ CARNIS, PRO FRANCISCO RAVENNA CUM CAMERA CAPITOLII SEU POPULI ROMANI.

Casus disputatus in Congregatione particulari, & resolutus pro Camera.

An appaltator gabellæ exigens in excessu, non ex nova introductione, sed ex præterita observantia, teneatur ad restitutionem indebitè, & excessivè exacti, necne, Et quatenus teneatur, cui dicta restitutio faciendâ sit.

Et an, & quale defalcum competat Appaltatori gabellæ pro immutatione consueti status.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti series.
- 2 Resolutio causæ.
- 3 De questionibus disputatis.
- 4 Gabellarius exigens gabellam in excessu tenetur ad restitutionem, & potest puniri.
- 5 Neque consuetudo excusat.
- 6 Conventio derogat contrariæ consuetudini.
- 7 Quod in materia gabellarum deferendum sit consuetudini.
- 8 Appaltus censetur factus juxta solitum.
- 9 Declaratur conclusio, de qua num. 5.
- 10 De ratione ob quam in Appaltibus attendendum est solitum, ac satis deferuntur consuetudini.
- 11 Excusatur excessus, & quod potius exactio sit diminuta ejus, quod rigorose exigi potuit.
- 12 De origine hujus gabellæ, & quomodo imposta sit.
- 13 Gabella imposta pro quolibet animali, vel bestia quomodo intelligenda sit.
- 14 Quomodo debeatur decima imposta super certo numero animalium, si ille numerus sit minor.
- 15 De abstrahendo resiliante, si gabella exigatur solum habita ratione duarum specierum.
- 16 Quibus competat actio repetendi à gabellario gabellam exactam.
- 17 Qualis actio competat Domino gabellæ contra Appaltatorem in excessu eam exigentem.
- 18 Publicani an sint administratores sicut, vel potius usufructuarii, & cessonarii.
- 19 Si Princeps exigit indebitum incertum ratione personæ quibus facienda est restitutio.
- 20 An & quando ex innovatione, seu alteratione status rerum competat Appaltatori defalcum, vel alia actio.

D I S C. LXXI.

Imposta retroacto sæculo, in Urbe gabella carnis ad rationem ponderis, tot scilicet quadratum pro qualibet libram penè impossibile esset singula animalia ponderare, hinc proinde ad dictæ gabellæ exactiorem regulandam, facta verisimili valuatione ponderis, ac peræquatione majorum vel minorum animalium ejusdem generis, ab initio statuta fuit quædam tariffa præscribens taxam pro quolibet genere seu specie animalium, præsertim verò in genere porcorum statuta fuerunt duæ species, una quæ dicitur *porca*, idest animalis grossi in julius 17. & altera *porca stri*, idest animalis grossi in julius 17. & altera *porca stri*, in medietate. Quia verò explicatum non fuit, qualis dicens esset porcus, & qualis porcastrer, undè continuè controversiæ, & dissensionis inter gabellarium, & venditores animalium antiquitus oriebantur super his animalibus, quæ medium quid inter unam, & alteram speciem constituebant, dum gabellarius prætendebat venire debere sub nomine porci, venditores autem sub nomine porcastris, ac etiam super illis parvis, quibus habita ratione ponderis, neque congrua erat summa taxata pro porcastro; Idcirco pariter ab antiquo, & propè ipsam impositionem, ad hujusmodi controversias dirimendas, observantia introduxit divisionem quatuor specierum, nempe *porci*, *porcastri*, & *trium quartorum*, circa ea, quæ incertum erat, an de majoris vel minoris specie participarent, constituendo quid medium seu tertiam speciem, ac etiam *medii porcastri* circa animalia parva, cum declaratione faciendâ per peritum ab eodem populo deputatum, sub qua ex dictis speciebus animalia quæ venduntur, respectivè veniant.

Rebus in hoc statu existentibus, Franciscus Ravenna in Urbe negotiator, hujus gabellæ appaltum suscepit, cum hac distinctione illam exigendo ad plures annos, usque ad 1645. in quo, macellariis, & Norcinis conquerentibus de hujusmodi exactiōe contra formam tariffæ duas tantum species præscribens, prodiit ex determinatione cujusdam Congregationis edictum Præsidis gratiæ, quod non nisi in dictis duabus speciebus exactio fieret, declarando, porcatrum esse illum, qui excederet libras 100. porcum verò, qui excederet 200.

Terminato appaltu, cum Ravenna exhibuisset ejus computa ad effectum illa cum Camera Capitoli seu Populi Romani locatrice, juxta solitum solidandi, pluries in eis deduxit partitas defalcandas sive bonificandas, inter quas fuit una refectiois damnorum, quæ facta peræquatione cum annis præcedentibus, compertum fuerat, causa-

ta esse per dictam innovationem à quatuor ad duas species, porcorum ut supra; E converso autem procurator ejusdem Cameræ, nudum prætendebat ex hujusmodi causa nullum defalcum deberi, sed potius eundem condemnandum esse ad restituendum id, quod sub nomine dictarum aliarum specierum, extra tariffam, in annis præcedentibus exegerat.

Et deputata desuper particulari Congregatione aliquorum Prælatorum, sub die 23. Octobris 1659. prodiit resolutio in omnibus Cameræ favorabilis, non solum rejiciendo dictam Appaltatoris præsentationem circa defalcum, sed eum condemnando ad restitutionem dicti excessus valutari in scut. circiter 20. mill. ex quibus, detractis aliquibus partitis, in quibus idem Appaltator ex aliis causis erat Cameræ creditor, executivè, & manu regia, denegata appellatione, etiam ad devolutivum, coactus fuit solvere summa scut. 17. circiter erogata, ut dicebatur in quodam ulus publici ornatu.

In pluribus igitur disputationibus habitis in dicta Congregatione, à qua ad instar Rotæ decisio seu votum, doctè quidem, & elaboratè editum fuit, ultra concernentia plures aliàs partitas, nullam, vel modicam juris inspectionem habentes, sed totam facti; Quoad ea quæ juris sunt, de tribus disputatum fuit, Primò, an Appaltator positus etiam excessu in exactiōe gabellæ ob duas alias species in tariffa non contentas ut supra, teneri deberet ad restitutionem exacti, vel potius esset excusandus; Secundò, posito quod locus esset restitutioni, quinam illa faciendâ esset; seu cui competeret actio repetendi hujusmodi indebitum, Et tertio, posito e converso quod Appaltator licitè dictam exactiōem facere poterit, An ob immutationem soliti status, sibi competeret defalcum, vel alia actio, & quæ.

Quoad primam, super qua major ac penè tota fuit disputatio, scribentes pro Camera dicebant, prout in dicto voto deducitur, casum esse expressè determinatum per text. in l. locatio aliarum lictatio 9. §. quod illicitè, ff. de publicanis, & l. 3. C. *vestigalia nova*, & per quæ jura deciditur, publicanum exigentem gabellam in excessu, & ultra modum, teneri ad restitutionem, Quinimò, & puniri posse disponit text. in l. 4. C. *eod. titul. Vestigalia nova*, & Ba-jard. ad Clar. §. *furtum num. 9.* Galeot. *respons. fiscal. 10. num. 17. cum seq.*

Nil obstantè consuetudine, seu iusta credulitate, quoniam ista tanquam contra legem, censenda est potius corruptela, frequenter, & de facili per hujusmodi publicanos, & appaltator induci solita, ideòque ubi etiam, non per ipsosmet, sed per prædecessores introducta esset, id operari postet excusationem à delicto, & pœna, non autem à restitutione exacti, Franch. Marc. *decis. 421.* Facchin. *conf. 61. lib. 2.* Guttier. *de gabell. q. 3. n. 14.* apud quos cæteri. Ponderando etiam deducta per Larream *alleg. 20. n. 21. in fine*, ubi quod observantia nihil prodest, si ex veritate tituli appareat aliquid in gabella non fuisse concessum, Corneus *conf. 181. lib. 3.* ubi etiam si dicitur a *partii vecchi, & modi usitati*, quia intelligitur de licitis, non de illicitis.

Quæ fortius procedere dicebatur, stante quod in ipso instrumento appaltus inserta fuerat tariffa, juxta quam dictum fuit gabellam esse exigendam, ita enim ex pacto, & conventione, sublata quacumque retroacta observantia, præscripta fuit lex dictæ consuetudinis abrogativa, Atque istud motivum fortè fuit causa potissima resolutionis, ita respondendo iis, quæ ex parte Appaltatoris deducebantur circa observantiam ut infra.

Hic tamen non obstantibus, reflectendo etiam ad veritatem, contrarium mihi probabilius videbatur, undè propterea resolutioni intellectus non acquievit; Eoque magis in hoc sensu me confirmavi, postquam ad breve tempus, etiam sub eodem Pontificatu agnita fuit illa veritas, quàm idem Appaltator, dum hac disputabantur, exage-rabat, erroneam scilicet irrationabilem fuisse dictam innovativam determinationem factam de anno 1645. quodque oportebat regredi ad priorem observantiam quatuor specierum, prout sequutum fuit, & de facto servatur.

Pro excusando siquidem gabellario, Ego, & cæteri pro eo scribentes dicebamus, omninò sufficere debere dictam retroactam observantiam, dum illa non erat per ipsum induc-ta, sed talis fuerat apud plures prædecessores appaltatores; quinimò, & apud ipsosmet Populi, & Cameræ ministros, quando gabella fuit in administratione, idque ab antiquo, & continuato tempore, saltem certitudinaliter,

totius

totius sæculi currentis; Et quod magis est publicè & palam, nedum approbante ejusdem populi ministro, qui tanquam peritus deputari consuevit pro judicandis dictis quatuor respectivè speciebus, sed etiam præsentibus Præsidè aliisque gratiæ officialibus, qui in quolibet mercato intervenire solent.

7 Ideòque deferendum est consuetudini, quæ in ista præsertim gabellarum & vestigialium materia est magis peculiaris, eique potissimum deferendum est ad text. in l. finali *dist. tit. C. vestigalia nova*, ibi, & *probatum fuerit ultra antiquam consuetudinem*, &c. & text. in l. *publicanus*, §. *finali*, ff. de publican. ibi. *In omnibus vestigialibus ferè consuetudo spectari solet*, in terminis solutionis gabellæ, *Jal. conf. 20. n. 14. lib. 1.* Menoch. *conf. 189. n. 20.* Marcabrun. *conf. 9. n. 18.* Bertazzoll. *conf. crim. 479. n. 12.* Surd. *conf. 470. n. 15.* Et quod appaltus censetur factus juxta solitum, *Ruin. conf. 74. n. 1. lib. 1.* *Silvan. conf. 33. n. 2.* *Burlatt. conf. 190. n. 26.* & 37. *Cavaler. decis. 60. n. 4.* & cæteri communiter; Quibus non adversantur Franch. March. Guttieres, & cæteri ut supra in contrarium deducti, utpotè loquentes de consuetudine illicita, moderno tempore per ipsum gabellarium, vel aliquem prædecessorem clandestinè, & præter voluntatem Domini gabellæ introductam, cui proinde nomen abusus, & corruptelæ congruat; Secus autem ubi agitur de consuetudine antiqua, ab ipso initio imposita gabellæ per tot prædecessores, publicè, & palam observata, scientibus, & videntibus Officialibus; Et quod magis, observata ab eadem Camera locatrice, ejusque Officialibus, & ministris in illis intermediis spatibus, in quibus quandoque inter unum appaltum & alterum, gabella sterit in administratione.

Tunc enim, non solum urget ratio justæ credulitatis, ac bonæ fidei, regulariter excusantis à restitutione ejus, quod etiam de bonis non suis percipiunt, & consumptum est ex collectis *decis. 3. part. 7. recent.* & passim, Sed etiam urget alia major ratio deficientis voluntatis Appaltatoris aliàs non suscepturi appaltum pro tanta pensione; Quando enim conductores, seu appaltatores hujusmodi appaltus suscipiunt, respiciunt ad illum statum, in quo tunc res existunt, atque correspondivè ad ea emolumenta, quæ tunc exigi solent, & quantum tempore proximè præcedenti fructuare consuevit, regulant oblationes, quas cum eadem regula acceptat locator, non habendo oculos tam retrò, indagando scilicet originem gabellæ, seu juris apices, ut communis observantia docet, & advertunt *Silvan. Surd. Ruin. & cæteri* ubi supra; Ad quod conferunt ea, quæ habentur *hoc eod. tit.* in Romana appaltus lignorum *disc. 81.* ac etiam in altero de locato, in Romana officii Notarii Ripæ super diminutione emolumentorum officii de mandato Superiorum, ex eo quod ex mala introductione ita exigerentur ad *conf. Cravett. 95. cum similib.* & conferunt deducta per Anchar. *conf. 402.* de Appaltatore vestigialium Pistorii, de tempore quo Papa ejusque Curia ibi residebat, quod scilicet attendatur ille status, & quanti tunc res in appaltum suscepta fructare soleat.

Præterè pro meo judicio omnis difficultas cessare videbatur, quoniam neque verfabamur in casu excessus, seu indebiti, ex sola consuetudine, & observantia excusandi, in quibus terminis præmissa locum sibi vendicant; Sed potius dici posse verfabamur versari in casu, quo gabellarius ita aliquam benevolentiam, & majorem æquitatem, per quamdam transactionis speciem, cum populo exercuerit, exigendo minus eo, quod rigorosè, & ad formam tariffæ exigere potuisset; Cum enim per eandem tariffam determinatum non esset, qualis esset porcus, & qualis porcastrer; Hinc propterea quoties agebatur de illo medio statu inter unam speciem, & alteram, itaut incertum esset, de qua potius participaret, præterendè potuisset integram gabellam tanquam pro porco, ita venditores, & populum magis gravando; Prout quando agebatur de parvis, justè pro illis ad litteralem sensum tariffæ, integram porcastrer gabellam exigere potuisset, unde propterea exigendo primo casu tres quartos, dicebam non videri cur judicandum esset, quod gabellarius exegisset in excessu unum quartum, & non potius, quod ita remississet de integro, quod rigorosè exigere poterat; Idemque respectivè quoad remissionem medietatis gabellæ, quam etiam pro parvis animalibus tanquam pro porcastris exigere potuisset, ita dimidia-tam exigendo.

Verius siquidem videbatur, hanc fuisse speciem transactionis, ita dirimentis dictam incertitudinem, & continuas controversias inter gabellarium, & populum, ideò-

Card. de Luca Lib. II.

que non fuit contravenire tariffæ, sed eam melius interpretari, sed cum hoc temperamento componere casus ab ea omisos, & in controversia cadentes; Atque ita satis de facili cessabat dictum motivum, quod fortè fuit potissima causa resolutionis, quod scilicet per insertionem dictæ tariffæ in instrumento cum conventione super illius observantia, recessum esset à præterita consuetudine, dum hæc ita non remanet contraria, sed potius compatibilis cum eadem tariffa, potissimè quia etiam in præcedentibus appaltibus, idem servatum fuit circa dictam insertionem tariffæ, & tamen hoc non obstantè, continuatum est cum dicta consuetudine.

Clarius verò, ac extra difficultatem, dum ita exigebat 12 subjecta materia, undè propterea, rationabiliter, & perneceffe, moderando dictam innovationem, utpotè irrationabilem, tunc dicebatur, ita etiam in futurum continuari debere, prout eventus ad breve tempus docuit, ut supra; Siquidem hujusmodi gabella in sui origine ex Constitutionibus 31. & 34. Julii III. & ex Constitutione 14. Gregorii XIII. ac etiam ex novis augmentis impositis sub Urbano VIII. imposita non est animalibus viventibus, & per eorū capita, juxta casum, quem Bart. & cæteri nostri majores exemplificare solent in animalibus venientibus ab Apulia, & transeuntibus per pontem Perusii, cum similibus; Sed imposita est in ratione ponderis, & pro qualibet libra carnis distributivè, & sic est potius gabella personalis imposita populo, à quo ita magis insensibiliter, & promptius exigitur occasione usus hujus necessarii vidualis, ut in proposito falis, & gabellæ macinatus, vel vini, ac etiam carnis habetur in aliis *hoc eod. tit.* frequenter; Ideòque exactio faciendâ est distributivè ad ratam ponderis, atque tariffa, quævis de integro animali loquatur, intelligenda est, non physice, & ad litteram, sed moraliter juxta debitam proportionem, attendendo magis rei substantiam, seu effectum, quàm formulam, seu figuram verborum ex deductis per Ferrerū *de gabellis n. 414.* & alios apud *Surd. conf. 297. n. 9. cum seqq.* ubi habetur, quod dictante statuto, ut pro qualibet bestia, quæ venditur, solvi debeant decem pro gabella, in sensu litterali verborum non deberet solvi, nisi pro animali vivente, & non mansueti, cui hoc nomen *bestia* convenit, & tamen si per macellarium, vel alium, etiam animal mansuetum venderetur in partes, & per frustra, eadem gabella debetur pro rata ponderis, & ad proportionè; Quod etiam in simili probari dicebamus, Ego, & cæteri scribentes per *gloss. in cap. 1. de decimis cum concord.* per Roman. *conf. 434. n. 2.* & 3. *Franch. dec. 228. n. 3.* quod si pro singulis centum ovibus certa quota, vel quantitas solvenda est, ille qui non habet centum oves, sed viginti, vel triginta, adhuc solvere debeat proportionabiliter, & pro rata, cum similibus; Quod docet etiam observantia ejusdem gabellæ, quando ab extra introducit in Urbem caro porcina in frusta, etiam in modica quantitate, quoniam exigitur gabella ad rationem tot quadrantium pro libra, non distinguendo an esset porcus, vel porcastrer, ergo attendenda non est littera tariffæ, in solis speciebus, de quibus loquitur, sed proportio ponderis.

Alio etiam claro inconvenienti resultantè à dicta litterali intelligentia tariffæ, & à moderna innovatione, ut supra facta de anno 1645. cum declaratione, quod porcastrer dici non posset, nisi qui excederet libras 100. & porcus nisi excedens 200. quibus ponderibus respectivè responderet integra, vel media gabella; Quoniam ita, quando porcus est parvus librarum 80. vel 90. nulla exigeretur gabella, & quando est status medii, ita ut excedat 100. sed non ascendat ad 200. sed sit 180. vel 190. &c. totum id quod excedit 100. remaneret sine gabella, contra omnem rationem, ac etiam contra voluntatem Summorum Pontificum impositorum, quoniam cum antiquitus concessa esset immunitas pro 50. libris hujus carnis porcine pro qualibet familia in toto anno, adhuc ista franchitia sub Gregorio XIII. revocata fuit, ideòque ita in dies major pars carnis venderetur sine gabella, pro illa rata excedente, ut clarè ad sensum.

Et quod magis, id non redundat in beneficium, & levamen populi, sed macellariorum, quoniam populus, pariformiter & indefinitè solvit carnem consueto pretio per gabellam alterato; Ideòque ex dictis fundamentis, quibus votum editum non videtur satisfacere, etiam post sopitam causam, & refrigeratum defensionis calorem, seu cessatam ejusdem causæ affectionem, intellectus dictæ determinationi acquiescere non potuit, potissimè dum, ut dictum est, ad breve tempus habitus fuit regressus ad antiquum statum, juxta præfatam observantiam, utpotè rationabilem, quinimò necessariam.

Hinc proinde opus non videbatur assumere dictam se-
 16 cundam inspectionem, cui scilicet competeret actio repe-
 tendi hoc indebitum, dum illud non aderat; Sed quatenus
 ex præsupposito, de hoc agendum esset, dicebam illam non
 competere ipsi Camera locatrici in hoc nullatenus damni-
 ficata, sed vel macellaris, & Norcinis, vel populo, à quo
 indebita, vel excessiva gabella exacta fuit per text. in l. lo-
 catio, §. quod illicitè, ff. de public. & in l. unica, C. de super
 exaction. l. 10. ubi quod hæc actio competit damnificatis,
 non autem ei qui nullum damnus sensit; Tunc enim do-
 17 mino, seu locatori gabellarum ob indebitam, & excessivam
 illarum exactiorem actio competit, quando ipse ita rema-
 neret damnificatus in futurum, quia nempe ob extoriones
 gabellarii, mercatores, & negotiantes deviat fuerint,
 Bertacchin. p. 4. n. 18. n. 15. Franc. Mareh. d. decis. 421. in
 fin. & tunc non actione repetitionis indebiti, sed potius re-
 ffectionis damnorum, & interesse; Cùm de reliquo, publi-
 18 cani, & appaltatores gabellarum considerantur tanquam
 usufructuarii illius temporis quo appaltus durat, seu tan-
 quam cessionarii commoditatis, & administratores, vel
 procuratores in rem propriam, ut bene Dec. conf. 4. num. 2.
 quem ceteri sequuntur; Unde propterea non damno, vel
 supplantatione in futurum, nulla ipsi locatori, seu domino
 actio competere videtur, sed solum damnificatis, à quibus
 excessiva, seu aliis indebita exactio facta est.
 Verum quia incerti omnino sunt illi, à quibus hæc exa-
 ctio facta est, atque penè impossibilis est praxis reficiendi
 singulos damnificatos; Idcirco posito excessu bene potuit
 19 Princeps ratione huiusmodi incertitudinis, & tanquam
 res, quæ dici potest nullius, vel sibi, suoque fito applica-
 re, vel aliis publicis usibus, ut habetur in Barchinon. hoc
 eod. tit. disc. 58. de illa franchitia, quæ in magnis Civita-
 tibus reficitur pro Ecclesiasticis vagis, & incertis, undè in
 hoc parum, vel nihil ego immorabar, quamvis meus Col-
 lega nimirum desuper laborasset, quoniam nil intererat Ap-
 paltatoris huiusmodi indebitum restituere debentis, an uni,
 vel alteri pecunia per ipsum solvenda applicanda esset, sed
 punctus erat in deficiente indebito, ejuisque actione, cui-
 cumque illa competeret.
 Demum quoad tertiam inspectionem, petita scilicet
 bonificationis damnorum à dicta innovatione resultantium,
 & quæ petitio fuit causa huius dampni, dicebam initio, & in
 prima disputatione super huiusmodi computorum solidari-
 one habita, casum esse planum pro Appaltatore, quonia
 ex supra deductis, appaltus censetur susceptus juxta solitu-
 20 tum, & in eo statu, in quo tunc res existunt; Unde pro-
 pterea quælibet innovatio voluntaria proveniens ex facto
 ipsius locatoris, vel ejus officialium, & ministrorum, seu
 eorum quos prohibere potest, producit in Appaltatore
 actionem reffectionis dampni exinde resultantis, quale qua-
 le sit, quinimò etiam lucri amissi, juxta magistralem dis-
 tinctionem, Bart. in quest. 4. incipien. publicanus, vers.
 solutio n. 3. & in l. suano, §. cum quidam n. 3. ff. locati, bene
 Socc. in terminis appaltus salium cum Camera conf. 156.
 n. 4. l. 2. Marcan. conf. 7. n. 3. & seqq. lib. 2. in puncto appal-
 tatoris gabellæ carnis, Eugen. conf. 50. lib. 1. Ann. alleg. 21.
 & habetur in Fulginaten. Salis disc. 107. & in aliis hoc tit.
 frequenter, quoniam nedum innovatio, sed etiam rumor
 in his materijs attenditur, ut apud Ann. & Eugen. ubi sup.
 Et in specie alterius appaltus Cameræ, seu Populi Romani
 habetur in Romana appaltus coram Justo decis. 285.
 apud Pacif. de Salviano.
 Et quamvis per scribentes pro Camera, satis insistere-
 tur in eo, quod præmissa procederent, ubi innovatio pro-
 venit ex facto omnino voluntario locatoris, non autem
 ubi ex justa causa, & ad corrigendos abusus, seu ob alia
 accidentia superventa, & fortius ubi, non ab ipso locato-
 re directè, & immediatè, sed ab aliis Superioribus, quos
 prohibere non potest, ut in præsentis contingebat; Atta-
 men responso mihi placebat in ordine ad evitandam refe-
 ctionem dampni consistentis etiam in amissione lucri, juxta
 dictam decisionem 285. post Pacif. secus autem in ordine
 ad remissionem pensionis, nam aliud est una actio tanquã
 ad damna, & interesse, aliud est altera amissionis pensio-
 nis, tanquam exceptio ob patientiam non præstitam, sive
 ob deficientem rem conductam, ac cessantem voluntatem
 conducendi pro tanta pensione conventa, rebus in eo statu
 permanentibus, juxta dictum casum positum per Anchar.
 conductoris gabellarum Pistorii, quando Curia ibi reside-
 bat, sed super hoc puncto disputatio ulteriorem progres-
 sum non habuit, dum tota fuit super dicto iudicio recon-
 ventionis pro restitutione excessivè exacti, ut supra.

ANNOT. AD DISC. LXXI.

Super casu contento in isto discursu, (& quæ ulterio-
 rem prosecutionem non habuit) habetur votum im-
 pressum inter decisiones Rotæ p. 12. recent. decis. 414. Ideo
 que combinando rationes hinc inde deductas, iudicium
 efformari poterit, cuiquam iustitia assistat.

ROMANA GABELLÆ EQUORUM SEU PLANI
 PRO DISTRICTUALIBUS URBIS
 CUM GABELLARIIS.

Casus decisus per Cameram pro Districtualibus.

De gabella equorum aliàs plani, An possit exigi in
 toto districtu Urbis. Et de dicto districtu antiquo,
 & moderno quantum se extendat respectivè; Et
 de plano Urbis quid significet.

SUMMARIUM.

- 1 Casus controversæ.
- 2 Districtus antiquus Urbis quantum se extenderet, & num. 8.
- 3 In dubio contra gabellam.
- 4 Observantia deferendum est in materia gabellarum, & de differentia inter observantiam pro gabella, vel pro libertate.
- 5 De differentia inter observantiam præscriptivam, & interpretativam.
- 6 Observantia proxima est attendenda non remota.
- 7 Planum Urbis quid significet.
- 8 De eadem materia districtus, de qua num. 2.
- 9 De differentia salis, & focatici.
- 10 Quod districtus sit quid minus, quam ager Romanus, seu planum.

DISC. LXXI.

Ab antiquo exigi consuevit in Urbe pro contractatio-
 nibus equorum quadam gabella, de cujus originaria
 impositione non constat, sed prima ejus notitia habetur
 ex quadam Constitutione Innoc. VIII. impressa in Bullario
 antiquo Sixti V. conf. 9. ubi quando fit taxa contributio-
 nis præstante scriptoribus archivii taxatur, gabellarius
 plani, seu equorum. Deinde verò Julius II. de anno 1507.
 istam gabellam concessit Collegio Scriptorum prædictorum,
 eamque nuncupavit gabellam plani Urbis, eodemque voca-
 bulo usus est Leo X. qui anno 1538. eandem concessionem
 confirmavit; Mox Pius V. huiusmodi concessionem revo-
 cando, dictam, & aliàs gabellas, vel jura Cameralia, Ca-
 meræ restituit; Sed deinde de anno 1570. recepta à dicto
 Collegio quadam pecuniarum summa, illud ad omnia re-
 integravit, mandando insuper gabellam prædictam, per
 omnes quantum vis exemptos debere solvi, atque in consti-
 tutione, seu motu proprio desuper edito, illam enunciavit
 gabellam urbis, ejuisque districtus, & plani; Cumque in
 postmodum sequuta nova Statutorum reformatione sub
 Gregor. XIII. sublati antiquis differentiis, & dubietati-
 bus, ac distinctione salis, & focatici, firmatum esset Urbis
 districtum protrahi ad 40. milliaria circum circa; Hinc ab
 aliquo moderno tempore, anno scilicet 1631. circiter, ga-
 bellarii ex illo verbo districtu in dicto Pii V. motu proprio
 contento, cœperunt ab aliquibus districtualibus gabellam
 huiusmodi exigere, sed pro majori parte locorum in distri-
 ctu existentium exacta non fuit; Verùm ab anno 1655. d.
 gabellarii magis eorum simbrias dilatate cœperunt undè
 propterea introducta ad instantiam districtualium causa
 coram Camerario, ab isto sententia eis favorabilis pro li-
 bertate prodit; Introductaque per appellationem causa in
 Camera, habitoque juxta laudabilem Curie morem, Ad-
 vocatorum, & Patronorum congressu pro causæ directio-
 ne, ejuisque meritis examinandis.

Plerique satis de huius partis iustitia dubitabant, stante
 quod constitutio, seu motus proprius Pii V. explicitè agit
 de districtu, qui se extendit ad 40. milliaria, non solum ex
 novis reformationibus editis sub Gregor. XIII. & sic post
 Pium, sed etiam antè, cum idem firmatum fuerit antiquo-
 ri tempore per Rotam coram Puteo inter suas dec. 24. lib. 3.
 Diversa erat mea sententia, ut scilicet, exceptis locis, in
 quibus ab antiquo talis gabella exigi consuevit, non possent
 in aliis prætendi; Odibiles enim in iure sunt gabellæ
 tanquam servitute, & onera, non extendendæ de casu ad
 casum, vel de loco ad locum, sed potius restringendæ, ita-

ut sufficiat rem non esse omnino claram, ut in dubio con-
 tra eas veniat respondendum, Bart. in l. si pupillus, ff. ad
 l. falcid. Beccius conf. 96. n. 5. & fin. Surd. conf. 307. in fin.
 Cytiac. controu. 197. n. penult. & fin. Rota decis. 118. p. 11.
 recent. in fin. Clarius verò ubi casus est dubius in verbis
 gabellam inducentibus, vel probantibus, atque intelle-
 ctui, qui pro libertate facit, assistit observantia, quæ si in
 omni materia est optima interpres, ac interpretationum
 Regina, magis in ista materia gabellarum, & vectigalium,
 4 in qua majorem, ac peculiarem habet operationem, &
 totum facit, ut satis frequenter hoc eod. tit. potissimè ubi
 observantia est pro libertate.

Magna enim differentia est inter unam, & alteram ob-
 servantiam, quia cum publicani, qui in Evangelio inter
 peccatores, & malos homines reputantur, soleant esse pro-
 clives ad extoriones, atque ad ampliandas exactiões eis
 faciles, utpotè manum Regiam, & jurisdictionem habentes,
 idcirco non de facili solent negligere, id quod eis ju-
 ridicè competit; E converso autem populus, præsertim
 minus, & rusticus, cum quo frequentius huiusmodi exa-
 ctiones contingunt, perhorrescens, non solum penam
 commissi, sed sitorem gabellariorum nimias asperitates,
 non de facili sibi usurpat possessionem libertatis, quæ diu
 continuare potest, quia cum huiusmodi gabellæ soleant
 singulis annis, vel aliis statutis temporibus concedi in ap-
 paltu, si unus appaltator negligit, non negligit alter,
 & sic magna differentia est inter unam, & alteram ob-
 servantiam speciem.

Adeoque in hoc materia defertur observantiæ, quod
 etiam ubi gabella clarè deberetur, adhuc tamen per tricen-
 nalem observantiam inducitur præscriptio exemptionis, &
 libertatis, Eugen. conf. lib. 1. & ceteri communitur, ut su-
 perius in aliis hoc eod. tit. Multo igitur magis ei deferen-
 dum est pro interpretatione casus dubii, ad quem effectum,
 certum ac determinatum temporis spatium, aliæque præ-
 scriptio requisita non desiderantur, sed sufficit ita ali-
 quando servatum fuisse, cum ista sit nimium vulgata, &
 recepta distinctio inter observantiam interpretativam, &
 præscriptivam, Barbof. in l. post dotem n. 47. & seqq. ff. solut.
 matr. decis. 319. & 351. part. 9. recent. & passim.

Et licet per dubitantes responderetur hoc observantiæ
 argumentum posse retorqueri, cum à moderno tempore in
 aliquibus locis districtus illa regnare videatur, undè infe-
 rebatur ad universum, ex regula causæ universalis, in qua
 ex possessione respectu aliquorum actuum, locorum, vel
 personarum, inferuntur ad omnes, & deductis in Tolet. ju-
 risd. sub tit. de jurisd. disc. 1. Replicabam tamen, quod ubi
 observantia dici non potest præscriptiva, & novi juris in-
 ductiva, sed attendenda est tanquam interpretativa, tunc
 non attenditur moderna, sed remota spectari debet, utpo-
 6 tè proxima dictæ constitutionis Pii V. ex qua ob mentio-
 nem districtus prætenditur quædam ampliatio ad illum, ut
 de attendenda observantia tunc proxima non autem mo-
 derna, utpotè remota, Orthob. decis. 26. n. 14. & 15.

Quod autem ex prænaratis Constitutionibus etiam ul-
 tima Pii V. vel nulla per districtuales gabella deberetur,
 vel saltem esset facti dubium; Pro clarioris veritatis nota-
 tia, duas constituēbam inspectiones, unam spectato anti-
 quo Statuto ante dictam Pii Constitutionem, vel motum
 proprium, alteram isto attentio; Quatenus ad primam spe-
 ctat, Constitutiones Innoc. VIII. Julii II. & Leonis X. ex
 quibus præsuppositivè deducitur istius gabellæ antiquus
 usus, loquuntur solum de plano Urbis, sub quo vocabulo
 dicebam absque dubio, districtum non contineri, quoniam,
 planum alium non significat, nisi planitiem, ubi non sint
 montes, ac loca elevata, ut per Calepin. verbo planum, &
 verbo planities; ideoque convenire non potest universo di-
 strictui, in cuius plerisque partibus, etiam asperi montes
 de apennini partibus reperiuntur.

Quodque planum sit quid diversum à districtu, atque
 non capiat, nisi agrum Romanum, ex oculari inspectione
 in planitie existentem à montium, seu collium radicibus
 usque ad mare, justificari observabam, non solum ex af-
 fertionibus multorum peritiam in arte agraria habentium,
 dicentium sub nomine plani, semper de hac parte, ex ma-
 lorum traditionibus, fuisse intellectum, sed etiam ex ipso
 Constitutione Pii, in qua planum, & districtus ponun-
 tur tanquam diversa, ut infra in alia inspectione; atque
 cum plures adhibuissim diligencias cum pluribus viris
 eruditissimis grammaticæ, seu eruditionis professoribus, om-
 niumque verborum, & vocabulorum diligentissimis inda-
 gatoribus, adhuc invenire non licuit, undè hoc vocabu-

Card. de Luca Lib. II.

lum plani originem traxerit, & quid præcisè significet,
 cum in iure illud ignotum videatur.

Quo verò ad aliam inspectionem derivantem ex dicta
 ultima Constitutione Pii V. in quo totum erat gabellarii,
 seu Collegii sibi adhærentis fundamentum, difficultas erat
 in illo verbo districtus, quo eadem Constitutio utitur, dum
 ex allegata decis. 24. Putei lib. 3. liquet etiam ante novas
 reformationes statutorum, illud protrahi ad 40. milliaria,
 unde inferebatur, in hoc per dictas novas reformationes
 nil de novo inductum esse.

Pro congrua igitur huius termini, seu vocabuli intelli-
 gentia, dicebam advertendum esse, illud non esse vocabu-
 lum univocum, sed æquivocum, quod etiam agro Roma-
 no, quantum se protendit ejus ambitus decem milliarium
 circum circa, convenire potest, dum eodem termino utun-
 tur Constitutiones Apostolicæ istum solum recinctum ex-
 plicantes, ut præsertim liquet ex constitutione 18. Pauli V.
 §. 2. 3. 4. & 5. ubi eximendo à spoliis morientes in Urbe,
 ejuisque recinctu per decem milliaria, sæpius utitur hoc ter-
 mino districtus, tanquam dicti agri, seu recincti significati-
 vo; Igitur non est verbum univocum concludens pernecef-
 se districtum comitativum, seu jurisdictionalem.

Præterea districtu jurisdictionalis Urbis de jure est 100.
 milliarium, Bald. in l. 1. per illum text. ff. de officio Præfe-
 cti Urbis, Fenz. ad Stat. 197. n. 95. & habetur latius dedu-
 ctum in Urbinaten. juris Metropolitanici sub tit. de præem-
 disc. 1. ubi quod hæc est Provincia Papæ, non tanquam Pa-
 pæ, & Episcopi Ecclesiæ universalis, sed tanquam Episco-
 pi Urbis (quidquid anonimi geographi somniaverint circa
 hæc loca suburbicaria, quibus Alexander, & ceteri bene
 responderunt,) ac etiam habetur in Romana Canonice
 pro Cardinali Urfino sub tit. de beneficiis.

Quia verò ob incuriones barbarorum, omnium rerum or-
 do præsertim in Italia perversus est, atque dominia, juxta
 contingentes usurpationes distinguēbantur, ut etiam in ista
 mediocritatem versatis in historiis est valde notum; Idcir-
 co istius districtus quasi memoria perierat, solumque Po-
 pulus Romanus, qui ob Papæ absentiam ab Urbe, & Italia,
 quando sedes in Civitate Avenionensi fuit, quandam rudi-
 dem, ac paucam imaginem antiqui domini, & jurisdictionis
 de facto sibi assumpserat, exercebat ejus potestatem in
 quibusdam locis suburbicariis, cum distributione salis, &
 exactione cuiusdam vectigalis quod nuncupabatur focaticum.
 Unde propterea dicti loci dicebantur de ipsius populi
 ac Urbis comitatu, & districtu, ut liquet ex Statutis an-
 9 quis l. 3. c. 257. ubi explicitè declaratur, qui sit districtus Ur-
 bis, idest illæ Terræ, quæ solvunt Cameræ populi sal. &
 focaticum, sive impostam salis, & focatici; Atque istius Sta-
 tuti thematæ retento dictum fuit coram Puteo d. dec. 24.
 lib. 3. districtum ad effectum comprehensionis sub statuto
 protendi ad 40. milliaria, ac etiam ultra, dummodo pro-
 betur, quod locus, de quo disputari contingat super Statuto-
 rum subjectione, capere sal, & solveret focaticum Came-
 ræ Urbis, ut ex eadem decisione.

Et sic eo tempore attentio, priusquam ederent novæ
 reformationes, iste terminus districtus, non capiebat uni-
 versum ambitum 40. milliarium circum circa, sed solum
 illa loca, quæ ob dictam subjectionem dicebantur de distri-
 ctu, ita sumpto tanquam designativo comitatus, ac loco-
 rum sub jurisdictione, & superioritate populi videntium,
 & consequenter quando Pius V. de districtu loquutus est,
 intelligere non potuit de illo, quem hodie habemus, ita
 constitutum ex novis reformationibus, ex quibus sublata
 differentia salis, & focatici, universus ambitus in districtu
 dicitur de districtu, ut in Veliterna fideicommissi 29. Junii
 1632. Verosipio Rubeo tom. 2. singularium in observ. ad
 Stat. Urb. 178. seu 180. de duabus nu. 24. & seqq. & in rubr.
 Statutorum eodem 2. tom. n. 10.

Quinimò observabam, ex eadem constitutione Pii, liqui-
 10 dè patere, districtum sumptum esse pro recinctu vinea-
 rum, & prædiorum recinctorum Urbis, tanquam vind mi-
 nus, quam planum, nullatenus verò eundem terminum
 sumptum fuisse pro districtu jurisdictionali, idque tripli-
 citer; Primò, quia in ea parte, in qua mandatur istam ga-
 bellam solvi per omnes, etiam exemptos planum ponitur
 ampliativè, & ut quid latius, quam districtus, ibi, Præ-
 terea supra dictum vectigal nullis proorsus exceptis tam in Urbe,
 & districtu, quam etiam in reliquo ejus plano, &c. Ergo pla-
 num latius patet; Secundò, quia mandatur, etiam ampli-
 ativè ad districtum, solvi in Civitatibus, & locis circum
 circa Urbem, in quibus solvi consuevit, & tamen intra
 districtum jurisdictionalem, non solum continentur dictæ

Civitates, & loca in circuitu, sed etiam quamplura alia loca ultra circuitum, & quæ ab Urbe non cernuntur, prout cernuntur existentia circa; Et tertio, quia ampliativè, seu extensivè, ultra districtum, loquitur etiam de calibus, tamen indubitatum est, calalia non esse ultra, sed longè infra districtum jurisdictionalem, & pro majori parte in ipso agro Romano, undè clarum resultat, hoc vocabulum *districtus* hic sumptum esse, non latè pro jurisdictionali, sed strictè pro recinctu vinearum, & prædiorum exclusivè ad calalia, reliquumque planum, ac loca, in Urbis circuitu existentia; Ideòque jungendo cum his observantiam, de qua supra, pro meo iudicio, cum sensu etiam veritatis, clarum videbatur malum jus gabeliariorum, & consequenter honorum districtualium, addito etiam forti argumento ducto à quantitate fructus, qui ex hoc Vectigali antè hujusmodi modernas usurpationes percipi solebat, quia respondet huic recinctui, non autem universo districtui, ex quo satis longè majus emolumentum perciperetur, Et juxta præmissa resolutum fuit, atque concessa nova audientia perstitit in decisis.

ANNOT. AD DISC. LXXI. & XCIV.

DE hac materia Districtus Urbis agitur quoque sub tit. de præminent. disc. 1. in Miscellan. Eccles. disc. 1. in velat. Curie disc. 2. & alibi pluries; & conferunt, quæ habentur infra in annot. ad disc. 144. & 145. circa differentiam territorii, & agri, vel districtus.

PERUSINA SEU ASSISIEN.
PRO PERUSINIS POSSIDENTIBUS BONA
IN TERRITORIO ASSISIEN.

CUM COMMUNITATE DICTÆ CIVITATIS.

Causa resoluta per Congregationem boni Regiminis pro Communitate.

An concordia inita super modo solvendi onera pro bonis, quæ forenses possident in territorio alicujus Civitatis servanda sit, si tractu temporis onera notabiliter augeantur, ita ut, quod solvi consuevit, reddatur oneribus incongruum.

S U M M A R I U M.

1. *Acti series.*
2. *Laudum acceptatum habet vim transactionis, & est observandum ac exequendum.*
3. *Observantia tricennalis inducit justificationem etiam sine actis.*
4. *Ad metiendam læsionem vel justitiam seu injustitiam, attenditur tempus actus gestis, non quod postea contigerit.*
5. *Limitatur.*
6. *Declaratur limitatio.*
7. *Forenses de jure sunt exempti ab oneribus, quibus subjacent ex consuetudine, & quando hæc cesset.*
8. *Datur distinctio, quando læsio postea contingens attendi debet.*
9. *Ad quæ onera forenses teneri non debeant.*

D I S C. LXXIII.

1. AD sedandas controversias inter Communitatem Assisi, & Perusinos in eo Territorio bona possidentes, super oneribus ratione dictorum bonorum solvendis, prodidit de anno 1544. laudum à partibus acceptatum, & usque ad hæc tempora servatum Cardinalium Ariminensis, & Sfortiæ, per quod certus solvendi modus præscribitur, cum declaratione, ut dicto modo adimpleto, à quibuscumque aliis dactis, vectigalibus, gabellis, gravaminibus, & oneribus ex quacumque causa, tam per Principem quam per ipsam Civitatem impositis, & imponendis, Perusini exempti esse deberent; Cum autem dicta Civitas prætenderet, ob onerum, & gravaminum nimiam excrecentiam, solutionem per dictum laudum demandatam nimis exiguam, & incongruam, esse, ita ut laudum ad manifestam injustitiam, & iniquitatem tractu temporis redactis esset. Hinc introducta desuper causa in Congregatione Boni Regiminis.
2. Pro Perusinis scribens, dicebam, istorum interventionem fundatam esse in laudo, quod tanquam à partibus emologatum vim habet transactionis, pro qua stat præsumptio, ideòque sicuti adversus transactionem veniri non potest, ita neque adversus laudum, ut in specie laudi acceptati Buratt. & Adden. dec. 657. Rota dec. 65. num. 3. part. 7.

recens. dec. 72. part. 11. recens. num. 8. & 9. Et de consimili transactione Tobias Nonius conf. 45. quod in quibusdam assumptis refellit Cohell. ad Bullam Boni Regim. cap. 35. n. 34. Accedente præsertim observantia longissimi temporis annorum 100. & ultra, ex qua justificationis præsumptio resultat, cum ad hunc effectum solus lapsus 30. annorum sufficiat etiam sine actis, Puteus dec. 328. lib. 2. Mant. dec. 196. n. 6. & 7. Cavaler. dec. 22. num. 5. Buratt. & Adden. dec. 276. concurrente etiam eximia arbitrorum qualitate, undè dubitandum non veniebat, laudum justum, & rationabile reputandum esse.

Non negabantur hæc ex parte Civitatis attempto tempore, quo laudum emanavit, sed dicebatur, tractu temporis ob aliorum onerum in separatam, & forsitan tunc nullatenus cogitaram aded magnam excrecentiam, dictum laudum, consideratum etiam tanquam conventionem seu concordiam, redactum esse ad iniquitatem, & injustitiam, undè quamvis regula sit, ut ad effectum læsionis attendendum sit tempus inchoatæ, & non quod deinde casualiter contingit, quia sicut casus dedit damnum, ita poterat etiam dare commodum ad text. in l. de fideicommissis, C. de transact. Mant. de tacitis lib. 4. tit. 7. n. 30. Afflic. dec. 17. Surd. de alimentis tit. 9. qu. 41. n. 21. & 22. Rota in Papien. manutentionis 13. Martii 1654. Peuting. Calaguritana decimarum Sancti Ascensii, & Davallio 26. Junii 1658. coram Cerro, §. fin. & in aliis.

Attamen id procedere dicebatur in iis conventionibus, quæ unica vice seu actu terminantur, secus autem in habentibus tractum successivum, & perpetuum, quia si tractu temporis rerum status ita immutatur, quod antiqua conventio, attempto tempore præfenti, satis iusta & iniqua efficiatur, intrat iudicis officium, pro illa ad justitiam, & æquitatem reducenda, ut bene Natta cons. 574. n. 36. Theaur. dec. 226. Capyc. Latr. dec. 18. Theodor. alleg. 22. Martin. Andr. dec. 48. num. 14. Et magis proximè in terminis decimarum in dicta Calaguritana decimarum Sancti Ascensii, & Davallio 6. Februarii 1649. §. Tum quia demum, coram Cerro.

Adversus hoc monitum replicabam, conclusionem prædictam procedere posse in actibus successivis obligatoriis, in quibus singulis annis, ille qui ad aliquid solvendum obligatus est, ob oneris inseparatam excrecentiam, ita gravamen sentit, ac iniquitatem patitur; Secus autem in actibus continentibus liberationem, & exemptionem, quia in istis dicitur unica vice perfectus, & consummatus actus, absque alio tractu successivo, cum ita bonis impressa fuerit qualitas exemptionis, quæ five ex conventionem, five etiam ex longissimi temporis descriptione, semel induta perpetuo durat, ideòque diversæ est ratio actus obligatorii continentis successivum onus, & gravamen singulorum annorum, ac actus continentis libertatem, quæ semel quaesita, semper perseverat, ac etiam quia favorabiliora sunt jura pro libertate, quam pro servitute, ut fusiùs de ista conclusione actum habetur in dicta Calaguritana Decimarum sub tit. de Doctimis.

Ponderabam etiam, attentata juris communis dispositione, Perusinos tanquam forenses ab hujusmodi oneribus exemptos esse, eatenus verò eis esse subiectos, quatenus ex generali consuetudine contrarium servetur, ex deductis dec. 3. per Cencium de censibus, ubi allegantur Bart. & cæteri testantes hanc esse generalem consuetudinem Italia; Sperell. dec. 35. n. 17. Cohell. ad Bull. Boni Regiminis c. 35. n. 30. cum seqq. & habetur hoc titulo sæpiùs deductis, præsertim disc. 92. Unde cum consuetudo specialis, five conventio prævaleat consuetudini generali, maxime ubi ista juris dispositioni adversatur, cum tunc illa favorabilior reputetur, utpotè reducens rem ad terminos juris communis. Idcirco dicebam, dicti laudi, seu conventionis actum fuisse illic perfectum, & consummatum, tollendo, seu moderando dictam contrariam consuetudinem, ac reducendo rem ad terminos juris, quibus attentis, bona forensium sunt exempta, præterquam ob oneribus merè realibus non excretis.

Verùm hæc, & si primo aspectu aliquam probabilitatem haberent, minus tamen solida mihi videri, juxta consuetum stylum sincerè partibus insinuatam; Tum quia rectè dici coterat, dicti laudi, seu concordie observantiam continere gravamen successivum singulorum annorum respectu civium, & aliorum bona in Territorio possidentium, qui ob Perusinorum exemptionem, qui satis modicam contributionem plus gravabantur, quam æqualis contributio importaret, & sic adesset gravamen successivum; Tum etiam

etiam quia, tam in ipsis arbitris laudantibus, quam in partibus laudum emolgantibus, manifestus adesse videtur defectus voluntatis, quod scilicet in casu adeo magnæ excrecentiæ, nunquam speratæ, vel cogitatæ, tam modica contributione contenti esse voluerint, ita ut rectè intrare videatur dicta conclusio, de reducendo ad justitiam & æquitatem illum contractum, qui tractu temporis ad injustitiam, & iniquitatem reducatur, maxime quia non sumus in casu, in quo intrat ratio textus in l. de fideicom. C. de transact. quod scilicet actus tractu temporis ita potest esse utilis, ac damnosus, unde si casus importat damnum, illud spectandum non est, quia poterat utilitatem importare.

Ista enim quæ est unica, & vera ratio, in qua dicta conclusio fundatur, non intrabat, quoniam Civitas utilitatem sperare nunquam poterat, dum probabiliter, juxta præteritam, & futuram observantiam, magna, & notabilis onerum diminutio speranda non erat.

Unde propterea, ad veritatem magis reflectendo dicebam, pro hujusmodi contro versis justæ determinatione, atque ad inspiciendum, an conventio injustitiam, & iniquitatem contineret, necne, firmandum esse statum antiquorum onerum, atque sumpta proportione, tunc per arbitros, attentò eo statu, habita, inspiciendum esse novorum excrecentium onerum quantitatem, atque ita cum debita arithmetica proportione videndum, an adesset talis læsio, quæ iniquitatem, & magnam injustitiam redoleret, ut necessarium est ad effectum, ut supra dicta conclusio intraret.

Obiervabam quoque in novis excretis oneribus metiendis, habendam esse solum rationem de realibus, vel mixtis, quæ per æs, & libram, ac ratione bonorum solvendæ sunt, & ad quæ juxta dictam generalem Italiæ consuetudinem, forenses cogi possunt, non autem de merè personalibus impositis super comestibilibus, prout in specie sunt gabellæ salis, carnis, & macinatus, quæ licet per Communitates, vel ad majorem civium, & incolarum commoditatem, vel ex aliis respectibus cum alia collectarum specie solvantur, verè tamen indebitæ videntur per forenses, dum in locis ubi vivunt, & victualia sumunt eadem onera fuerunt, ne ita eadem duplicata onera solvant; Verùm Congregatio boni regiminis, cui peculiaris cura est Communitates sublevare, censuit laudum non suffragari.

ANNOT. AD DISC. LXXIV.

Causa contenta in hoc discursu, plures passa est variationes tam in Camera, quam in Signatura Gratiæ, Revera tamen tantam disputationis dotem non merebatur, cum penderet à puncto nudi facti potius, quam juris, circa quantitatem scilicet materiæ gabellabilis, quæ adhibetur in hujus aquarelli compositione, ut fieret proportio ad materiam saponis, ejusque gabellam, unde propterea variationes resolutionum provenerunt potius à vario iudicio peritorum, ac etiam à variationibus testium super his circumstantiis facti.

CAMERINEN. GABELLÆ
PRO UNIVERSITATIBUS ARTIS LANÆ
FABRIANI

CUM GABELLARIO.

Causa variè decisa per Cameram.

Gabella imposita pro una specie, An debeat, pro altera, in qua admixta sit aliqua pars illius materiæ, qua dicta species gabellata constat, ita ut in toto, vel in parte faciat eandem operationem, Et in specie, an gabella saponis debeat pro aqua composita ex aliqua parte olei, aliarumque rerum, ex quibus sapo conficitur.

S U M M A R I U M.

1. *Acti series.*
2. *Gabella olei debetur pro sapone.*
3. *Gabella vini debetur pro aquavita, & frumenti pro pane cum similibus.*
4. *Gabella salis non debetur pro aqua salita, seu salamora.*
5. *Gabella carnis salitæ an debeat pro adipe dimixto in alia majori materia.*
6. *In gabellis insistitur in verbis, sed attenditur effectus, seu operatio.*
7. *Quando clausula sublata, & decretum irritans non obstat.*

8. *De aqua, & alia materia non gabellata solvenda non est gabella.*

9. *Quod in gabellis spectetur effectus, seu operatio.*

D I S C. LXXIV.

Imposita gabella saponis, ad rationem unius solidi vulgò bajoco, pro qualibet libra saponis solidi, & unius quadrantis pro qualibet libra studii vulgò nuncupato de spurgo Cum in oppido Fabriani exercentes artem lanæ, vel pro expurgandis pannis, & caligis, seu pro melius præparanda & facilitanda expurgatione, adhiberent quandam aquam, admixtam habentem aliquam quantitatem olei, & cineris aliarumque rerum hujusmodi, vulgò *acquarello* nuncupatam, Prætendere cepit gabellarius, sibi deberi de hujusmodi *acquarello* gabellam, ad rationem unius quadrantis pro libra, tanquam pro sapone studio, & introducta per appellationem à quodam decreto Theaurarii causa in Camera coram Pallavicino, datoque dubio, an d. gabella debeat, resolutum fuit, eam deberi pro rata illius operationis, quam facit dicta aqua respectivè ad saponem, idest quod si decem libræ hujusmodi aquæ faciant tantam operationem, quantam una libra saponis, debeat gabella, tanquam pro una libra, & sic ad proportionem, & pro rata; Verùm gabellario non acquiescente, obtenta quoque nova audientia, cum aliquas dedissem justificationes, quod ibi non reperiretur illa species fluidi saponis, quæ dicitur de spurgo, non verificabilis, nisi in hujusmodi specie per artifices, *acquarello* nuncupata; Hinc recedendo à decisis, dictum fuit, deberi integram gabellam, ad rationem unius quadrantis pro libra; Et replicantibus Artificibus, id nullatenus subsistere posse ob magnam quantitatem aque & modicam operationem, unde propterea oportet etiam ad perfectam expurgationem adhibere alteram speciem saponis solidi; Quamvis id per Cameram agnosceretur; Nihilominus credebant Domini, in eis concurrere defectum potestatis, alterandi taxam gabellæ, factam per chirographum Pontificium, unde propterea opus fuit adire Signaturam gratiæ pro removenda hujusmodi difficultate.

Quæ tamen mihi pro Artificibus scribenti, ad solam etiam veritatem reflectendi, non videbatur subsistens, quodque justitia suaderet, omnino servandum esse modum præscriptum in prima resolutione, solvendi scilicet gabellam proportionabiliter, & pro rata; Quamvis enim scribens tanquam Advocatus, ad clientis oportunitatem subsisterem, nullam gabellam deberi, tanquam de specie omissa, & sub ejusdem gabellæ impositione non comprehensa, nihilominus credebam eam deberi, sed ad solam ratam operationis, spectato effectu.

Dicebam siquidem, quod aut stare volumus in verbis, prout in materia gabellarum, tanquam exorbitantibus, & odiosa standum esse videtur, ad instar eorum quæ habemus in materia statutorum exorbitantium; Et tunc de stricta juris censura, ista materia venire non deberet, cum gabella imposita sit pro sapone, qui constituitur pro majori parte ex oleo, quamvis admixta cineris, aliarumque rerum unde gabella imposita super oleo, debetur etiam pro sapone, Medices cons. 97. n. 9. in fin. Hodiern. ad Surd. dec. 339. n. 5. Ciriac. contr. 468. n. 28. Giurb. observ. 50. n. 1. ex eo, quia actio sit à prædominante, sub quo mixtum venire dicitur; Unde propterea habetur in Romana, seu Veltierna hoc eod. tit. disc. 68. gabellam vini deberi etiam pro aquavita, utpotè ex solo vino compositam, ac pariter gabellam frumenti deberi pro pane, illam ferici pro drappis cum similibus deductis apud Medices, Hodiern. & Ciriac. ubi sup. & per Rot. in Bonon. gabellæ dec. 118. p. 11. rec.

Secus autem, ubi controversia species ex alia materia non gabellabili pro majori parte constituta est, admixtam solum habens aliquam modicam partem materiæ gabellabilis, ut in specie gabellæ salis non debetur pro aqua salita, naturali vel etiam artificiali, *muria*, vulgò *salamora* nuncupata, Strac. de mercatura p. 4. n. 32. Rovit. super prag. in rub. de sale n. 2. Et de gabella imposita super carne salita, ut non debeat pro illo modico adipe, quamvis sale condito, qui adhibetur, pro componendis artocreis, vulgò *passicci*, Giurba d. observ. 50. n. 5. cum seqq. & n. 14. quoniam ut dictum est, actio sit à prædominante, à qua species vocabulum assumit, & juxta cuius naturam regulanda est.

Et quamvis inspecta veritate, crederem, prædictis non obstantibus, hujusmodi gabellam, etiam de ista materia deberi ad proportionem operationis, ex rationibus, & auctoritatibus, de quibus in Rom. appaltus, seu gabellæ carnis hoc tit. disc. 71. ubi quod in hac materia immorandum non est.

est in cortice, & figura verborum, sed spectandus est effectus, juxta exempla ibi deducta: Nihilominus dicebam, id non provenire ex vi verborum, seu ex justa interpretatione, seu mente, & ratione legis pro judicio prudenti arbitrio & consequenter parum fundatam dicebam dictam difficultatem super defectu potestatis, quoniam juxta ea, quae frequenter recepta habemus in materia clausulae *sublata*, & decreti irritantis, quamvis ex illis claudatur os iudici, & parti, neque in contrarium judicari possit, ac de directo veniri in casu claro, nihilominus prohibitum non est interpretari, seu judicare super non comprehensione casus sub eis, ex deduct. per Buratt. & Adden. *dec. 659. Et 720.* & in terminis gabellae, Otthob. *decif. 158.* & in eadem Bonon. gabellae 26 Junii 1648. Bich. & alias passim.

Attenta vero ratione, illa non intrat, nisi ad limites operationis, & pro ea rata, in qua praedicitur materiae ingabellatae, & consequenter non nisi pro dicta rata solvenda est gabella, non autem pro aqua, de qua utpote vilissima, & communi materia, nulla debetur gabella, ut per Guttier. *de gabellis q. 35. n. 33.* & bene habetur apud Medices *d. conf. 97. n. 9.* quae videtur in hoc puncto doctrina magistralis, à qua mutantur Cyriac. & caeteri ubi supra, quod scilicet pro saponibus debeat gabella ad ratam olei, non autem cineris, vel aquae, seu alterius rei non gabellatae, & habemus in praxi in gabella vini, quia si fiat aquatum, seu raspatum, cum aliqua parte vini pro majori vero aquae, gabella solum exigitur pro rata vini, & ad proportionem.

Quod in individuo bene comprobari observabam ex eadem impositione hujus gabellae, dum pro saponibus solido, utpote majoris operationis solvitur unus solidus, & pro fluido unus quadrans, & tamen utraque species idem habet vocabulum, ergo spectatur effectus, seu attenditur operatio, potissimum, quia dicebatur in facto, alibi componi diversam speciem hujus aquarelli cum longe majori quantitate olei, & respectivè minori quantitate aquae, & sic majoris operationis. Ideoque omnino solus effectus, seu rata operationis in proposito attendenda videbatur; Ad quod conferre dicebam deducta in Fulginaten. *salis hoc eod. tit. disc. 707.* de attendenda majori, vel minori mixtura terrae infusae cum sale, cum similibus; Et hanc dicebam veritatem qualem cum summo judicio agnovit Sanctiss. Clem. IX. occasione recursus ad signaturam gratiae 4. Decemb. 1668. pro interpretatione chirographi super d. gabellae impositione, dum ita declaravit, unde credo quod lis finita sit.

ROMANA GABELLAE FOENI PRO PRINCIBE BURGHESEO CUM JUSTO QUARANTA

Discursus pro veritate.

Solutio novae gabellae impositae super sceno, vel aliis vicinalibus, An solvi debeat per eum, qui scenum, vel alia vicinialia ministravit sub certo precio subministrare tenetur, vel per eum, qui eadem vicinialia recipit.

S U M M A R I U M.

- 1 **C**ausus controversiae.
- 2 Gabella pertinet ad emptorem.
- 3 Onus collectarum pertinet ad dominum, & locatorem, non autem ad conductorem.
- 4 Ob augmentum gabellae licitum est recedere à contractu.
- 5 Gabella introductionis solvenda est per dominum, qui mercem introducit tanquam suas.
- 6 Declaratur dicta conclusio.
- 7 Qui tenetur praestare rem, solvere debet gabellam, sine qua illa res haberi non potest.
- 8 Qui suscipit onus praestandi alimenta, non petit expensas causatas à gabellis impositis super vicinialibus.
- 9 Gabella est causa, ut alterentur pretia, & de effectibus exinde resultantibus.
- 10 Ubi contractus efficitur laesivus, & satis iniustus, reductur ad justitiam.
- 11 In tacta reconductione, seu renovatione contractus, an habenda sit ratio novi oneris, de quo durante primo contractu, protestatum fuit.

D I S C. LXXV.

A Bannis quindecim circiter Justus Quaranta conducere consueverat de triennio in triennium quandam tenuitatem Principis Burghesii pro annua pensione scut. 1850. cum oblatione subministrandi fenum, & paleas pro necessaria sustentatione equorum, & animalium in praedicti

Principis stabulo existentium, ad rationem scut. quinque pro binis equis singulis quibusque mensibus, in dictam pensionem computandis sub pacto, ut fenum esse deberet illud, quod colligebatur in eisdem tenetis pratis. Cum autem de mense Marti 1664. dicta conventio durante, supervenisset nova impositio gabellae solvendae pro feni pretium aliquam alterationem reciperet; Hinc proinde dubitari contingit, ad quem dictae supervenit gabellae onus spectaret.

Ex parte Justii dicebatur, quod non facta in contractu mentione gabellae, ista de jure pertinet ad emptorem, qualis erat Burghesius, non autem ad ipsum venditorem, ad text. in l. debet, ff. de edict. atque plurium antiquorum auctoritate, rejectis contrariarum tenentibus, pro eo scribentes dicebant firmari per Girard. *de gabell. p. 4. §. 1. num. 1. Grat. discip. 549. n. 32. cum seqq. Ludov. dec. Perusim. 113. n. 2. Larrea alleg. 57. n. 12.* & tanquam doctrina satis proxima, & specialis adducebatur Alex. *conf. 51. lib. 3.* ubi habetur, quod venditor ferri, qui omni suo sumptu, & periculo promiserat illud in portu Pisano tradere, non teneatur ad gabellam contractus, qualis in hac specie ista praesupponebatur.

Et his addebatur conclusio firmata per Alex. *conf. 4. lib. 5. Roland. conf. 79. lib. 4. Olafch. dec. 83. n. 6. cum seqq.* apud quos concordantes, quod onus collectarum debitum ratione bonorum pertinet ad dominum, & locatorem praedictorum, non autem ad conductorem; Subjungendo etiam, quod ob dictae gabellae supervenientiam fuisse, ac esset licitum recedere à dicto contractu, allegando Capyc. *Latr. dec. 194. n. 1. Et 4. cum seqq. Et per tot. Larrea alleg. f. 30. n. 5. Et seqq. Et n. 7. Et 26. Et alleg. 32. n. 8.* firmantes quod in effectu hujusmodi gabellae imponi potius dicuntur emptoribus, quam venditoribus, & introductoribus à quibus gratia facilioris exactiois, gabellarii exigunt, dum ejus ratione alteratur pretium, cujus ratione potius emptor, quam venditor illam solvere dicitur, ut advertit Fontanell. *dec. 266. n. 199.* addendo etiam justificationes facti, quod scilicet mensura praestatio equorum post gabellam, proportionabiliter aucta esset, atque ista erant conductoris fundamenta.

His vero non obstantibus, ex parte dicti Principis pro veritate consultus, communicato consilio cum altero ejusdem docto Advocato: Contrarium verius de jure censui, quoniam gabella imposita est pro introductione feni in Urbem, quae introductio facta est per Justum, non tanquam simplicem vectorem, & introductorem materialem rei alienae, sed tanquam dominum, & introductorem formalem rei propriae, ideo ad ipsum spectat solvere gabellam introductionis, quae solvenda est à Domino, juxta theor. Bart. *in l. 1. ff. de alimen. Et cibis. legat. ut per Surd. conf. 239. Et 307. & late per Ventur. conf. 39. n. 49. Et per tot. apud quos concordantes, de quibus habetur particulariter in Romana gabellae ferri hoc eod. tit. disc. 63.*

Clarius quia non agitur de illa introductione, quae facta per venditorem, & dominum, consumetur in ipso actu traditionis, itaut introductae mercis usus, & contractatio ad emptorem potius pertineant, ut est illa introductio, quam faciunt venditores vini, vel mercium usque ad portum Ripae, vel alium locum, ut traderent mercatoribus, suo lucro, & damno merces in Urbe contractantibus, quo casu probabilius dicendum veniret, gabellam introductionis, spectato effectu, ad emptorem potius, quam ad venditorem, & introductorem de facto spectaret, cum in effectu hujusmodi gabellae, per Principem impositae dicantur personis subditorum, à quibus occasione usus talis necessarii vicinialis exiguntur, ut habemus de gabellis salis, tritici, carnis, vini, & similibus ex iis, quae saepius ad istam gabellarum materiam habentur hoc tit. praesertim in d. Rom. gabellae ferri disc. 63.

Sed agitur de illo, qui materialiter, & formaliter est mercis introductor, & contractator, itaut illa, etiam post introductionem, in ejus dominio, & periculo perseveret, dum Burghesius dici non potest emptor feni, cujus dominium nunquam in eum transiisse dicitur, ideoque de plano intrare videtur dicta traditio, Bart. *in l. 1. n. 5. ff. de alim. Et cibis. legat.* quae est originalis theoricamateria, quod scilicet ubi agitur de praestanda certa re, vel certo actu perficiendo, tunc per eum, qui praestare, vel perficere tenetur, solvenda est ea gabella, absque cujus solutione res praestari, vel actus perfici non potest, & de qua theorica Socc. *conf. 247. num. 3. lib. 2.* & Surd. *locis citatis*; Unde testatore gravante haereditem ad tradendum Titio equum in hereditate non existentem, haereditis onus erit, non solum emendi equum, sed etiam sol-

solvendi gabellam pro equi emptione solvendam, quoniam quando sequitur actus traditionis, & implementi, tunc res est jam ingabellata, & gabella soluta tanquam per antecedens necessarium.

Et hic est casus, in quo verè intrare non videntur termini emptionis, & venditionis, sed potius alii susceptionis oneris alimentandi suo sumptu in palea, & feno equos pro certa summa; Adinstar illius oneris, quod aliqua Collegia, & Seminaria, vel Dozinae suscipiunt de alendis pueris, eisque subministrando omnia, ad victum necessaria pro mensura conventa praestatione, quoniam si super pane, vino, carne, & aliis victualibus aliquae gabellae de novo imponantur, vel augeantur vetere, non per hoc dicendum est, hujusmodi gabellarum onus ad pueros alimentandos, vel eorum parentes spectare, dum hic dicendum est casus fore, cedens dampno ejus, qui victualium dominus est, vel ea praestare tenetur; Et quemadmodum, qui hujusmodi oneris speciem suscipit ob victualium penuriam, & quoniam omnia eorum pretij alteratio resultet, istius casus dampnum sentire debet, ita & istum, qui utpote à facto Principis proveniens, casus fortuitus in jure censetur.

Et quamvis bene diceretur per scribentes pro Justo, quod gabellae sunt causa alterationis pretii, itaut spectato effectu, potius ab iis, qui rei ingabellatae usum habent, quam ab introductoribus, & venditoribus, solvi dicantur ut de facto in hac specie probavit observantia, quae dedit alterationem mensurae praestationis solvi consuetae pro quibusque bonis equis, de feno, & palea sustentandis; Attamen id recte procedit, ubi res est in fieri, & in ordine ad regulandum pretium novae conventionis, in qua justè, rationabiliter consueti pretii alteratio peti possit.

Secus autem durante tempore prioris conventionis obligatoriae, & irretactabilis, quoniam tunc, licet notabiliter immutato rerum statu, per quem contractus aliàs justus ad injustitiam, & iniquitatem reducatur, succurrendum sit illi contractanti, qui ex hujusmodi styli immutatione legis remanet ad regulam text. in l. cum quodam, ff. de usur. & juxta q. 48. Pilei, de pistore promittente coquere panem pro tota familia, ut per Thesaurar. *dec. 226. n. 2. Et alios*; Attamen id intelligitur, ubi rerum immutatio causat alterationem satis notabilem, itaut contractus reducatur ad magnam injustitiam, quae iniquitatem sapiat, quod absque dubio in praesenti dici non poterat, cum gabella solvenda pro feno necessario ad sustentationem unius equi sit quid satis modicum comparative ad id, quod ex dicta causa per equi dominium solvitur.

Hinc propterea dicebam non ob stare superius deducta, praesertim contrariam observantiam in facto justificatam, & quae tanquam notoria, justificatione non egebat, super alteratione consuetae mensurae mercedis, quoniam id rectè procedit in ordine ad regulandam novam conventionem pro tempore futuro, in quo utriusque partium liberum est continuare, vel recedere, nam etiam ex accidentalibus casibus sterilitatis, & penuriae feni, seu magni numeri exterorum, ut est praesertim de tempore sedis vacantis, vel in anno jubilaei, dicta alteratio sequi solet, sed hoc non influit ad contractum necessarium, & obligatorium pro tempore illius durationis.

Prout omnino extraneae videbantur dictae conclusiones, & auctoritates ex parte Justii allegatae, quoniam earum lectura ad oculum offendit, eas percutere casus, & terminos penitus diversos, itaut inanis labor videretur, immorari super eis refellendis, cum sola lectura tollerit difficultatem.

Requisitiones autem factae apud ministros, nullius pariter momenti videbantur, durante eo triennio, quo pendente, praedicta novae gabellae impositio supervenit, quoniam non potest plus operari potestatis, vel requisitio benevola extrajudicialis facta ministris, quam operaretur formalis interpellatio judicialis facta ipsi principali; Unde cum ista nihil afficeret, multominus operativa, & efficiens esse poterat altera; Proindeque dixi Justo aliud remedium non superesse, nisi illud recurrendi ad Burghesii benignitatem, illumque supplicandi pro aliquo aequitativae condonationis concessione.

Quatenus autem elapso eo triennio, in quo ista rerum immutatio supervenit, casus dedisset, quod post dictas extrajudiciales requisitiones, Justus confisus de justitia, & rectitudine dicti Principis Burghesii, ejusque ministrorum-jure tacitae reconductionis continuasset in contractu per aliud triennium, tunc ob ejus declaratam voluntatem, etiam de rigore justitiae pro hoc novo tempore dixi, quod meritis exaudiri, & fortè probabilius pro eo respon-

dendum videretur, sed opus non fuit assumere hujusmodi inspectionem facti assentiam non habentem, dum triennium, quod de tempore impositae gabellae curebat, adhuc durabat.

ROMANA GABELLAE VINI PRO UNIVERSITATE HOSPITUM SEU CAUPONARUM CUM APPALTATORE NOVAE GABELLAE VINI.

Causus discursus coram Conservatoribus, & resolutus pro gabellaris.

Pro gabella solvenda in ingressu portae pro introductione vini, An cogi possint introductores accedere ad illam solvendam in domo gabellaris, ac relinquere pignus portae custodi, vel potius teneatur gabellaris oblatam gabellam in ipsa porta recipere.

S U M M A R I U M.

- 1 **C**ausus controversiae.
- 2 Provisiones, & Capitula super gabellis habent suum finem, ut evitentur fraudes, & gabellae solutio sequatur.
- 3 Non sunt curanda media, ubi habetur finis.
- 4 Relatio Capitulum unius gabellae ad capitula alterius gabellae quomodo intelligenda sit.
- 5 Quando gabellaris justè praetendat, introductores teneant accedere ad solvendam gabellam in certo loco, & non solvere in ingressu portae.
- 6 De differentia gabellae, quae solvitur uniformis, vel illa, quae solvitur in quota, seu juxta mercium valorem.

D I S C. LXXVI.

CUM populus Romanus, ultra antiquas gabellas impositas super vino extero in Urbem introducendo, & dohanæ Ripae non subiecto, aliam novam imposuerit bajoccorum quinque pro quolibet cado, solvendam à quibuscumque nemine excepto, cum derogatione (praevio Pape Chirographo) cujuscumque franchitiae etiam Cameralium Atque in capitulis appaltus hujus novi augmenti conventum esset cum appaltatoribus, eis competere debere eadem privilegia, quibus frui consueverunt caeteri appaltatores aliarum gabellarum vini, eodemque modo istud augmentum exigi posse; Praetendere ceperunt appaltatores, quod vecturales, alique introductores vini, eo modo quo super antiquis gabellis praedicari consuevit, ac etiam praedicatur in mercibus dohanæ subiectis, teneretur relinquere portarum custodibus aliquod pignus majoris valoris, cum obligatione accedendi ad domum gabellaris, ibique solvendi gabellam; E converso autem praetendente Universitate Cauponarum, super hoc puncto principaliter interessata, sufficere oblationem gabellae in ipso portus ingressu, absque necessitate ulterioris incommodi introducta causa in prima instantia coram ejusdem populi Conservatoribus.

Appaltatores fundatam dicebant eorum intentionem in capitulis appaltus, quae pro lege servanda esse firmatur apud Corneum *conf. 339. lib. 1. in princ.* & saepius deductum habetur hoc tit. Cum enim in dictis capitulis conventum esset, servari debere idem, quod per praecedentes aliarum gabellarum appaltatores servatum fuit, atque per istos gabella exacta esset in propria domo, seu loco destinato, cum dicta praxi relinquendi pignus portarum custodibus, idcirco versari dicebant in casu claro non admittente glossas & interpretationes per text. in l. ille aut ille, ff. de legat. tertio, cujus regula utitur in omni materia ut *decif. 44. num. 14. p. 11. rec.*

Pro dicta vero universitate scribens, etiam cum aliquo sensu veritatis, injustam dicebam gabellariorum praetensionem, cum omnia capitula gabellaris favorabilia, & introductorum obligatoria, illum solum percuterent finem ac effectum consulendi, ne fraudes committantur, atque gabella integrè solvatur, praesertim dum fraudandi occasio de facili subesse poterat, stante exemptione vini Romanensis, sub cujus pallio, seu nomine, vina extera, & gabellae subiecta introduci possent; Unde propterea quando vini introductores integram gabellam offerunt, atque solvere parati sunt, cessat quaecumque suspicio vel occasio fraudis, cum ad summum gabellaris aliud praetendere non possit, nisi solutionem ejus quod offertur, ideoque obten-to sine seu effectu, ob quem aliqua forma seu modus praescribi-

scribitur, tunc ista media non curantur ad not. in l. jubemus, C. de testamentis, plenè ceteris alleg. Mantio. de taci. lib. 7. tit. 5. n. 42. Rot. dec. 149. n. 5. p. 6. rec. latè addend. dec. 542. n. 84. cum segg. p. 4. rec. tom. 3. Præsertim cum agatur de materia odiosa, & gravatoria, benignius quam fieri potest pro populo intelligenda, & strictius contra gabellarium, qui ita obtinens integram gabellam, atque à fraudibus exemptus, non debet populam duplici onere, seu incommodo gravare.

Neque obitare dicebam observantiam tentam per gabellarios antiquarum gabellarum, ad quam observantiam in capitulis hujus appaltus, relatio habita est, quoniam ista intelligi debet proportionatè, & in eis in quibus eadem ratio exigit ita observandi ad consulendum fraudibus non autem super hoc puncto, stante manifesta rationis diversitate, quoniam ejusdem vini gabellæ veteres non sunt in summa uniformi, sed variabiles, magis & minus, prout melior, vel inferior vini conditio seu valor exigeret, unde cum quantitas esset incerta, & determinanda esset à qualitate, seu valore vini, quod consistit in judicio intellectus, idcirco rationabiliter per gabellarium prætendi potest, id à seipso faciendum esse, non autem à portarum custodibus, qui tanquam inferiores ministri deputantur ad ea quæ sunt nudi facti, & in quodam sensu corporis potius, quam in judicio intellectus consentientia; Quæ ratio cessat in ista gabella, in summa uniformi, & invariabili solvenda, itaut nulla discussio, nullumque iudicium desuper cadat, nisi in casu, quo introductores, reculando gabellæ solutionem, prætenderent vinum esse Romanensè exemptum, cum tunc, non à custode portæ, sed ab ipso gabellario interessato inspicendum sit.

Idèoque observandum esse dicebam (ad mentem Doctorum de gabellarum materia tractantium,) magnam esse differentiam inter illam gabellam, quæ tanquam species veltigialis solvitur pro introductione mercium in earumdem quota, seu juxta ipsarum valorem, ut est propriè dohana ex deductis in Rom. pro Mercatoribus Ripæ disc. 67. & in aliis hoc eod. tit. & illam gabellam, quæ in summa certa, & invariabili solvitur in ingressu portæ, sive in transitu per pontem, per scapham, vel alium locum; In hac enim secunda specie, solutio est uniformis, atque attenditur nuda materialitas, quia nempe solvi debeant tot denarii pro qualibet balla, vel sarcina mercium, non distinguendo, an sint magis vel minus pretiosæ, seu pro quolibet cado vini, non distinguendo, an sit græcum, latinum, vel phalerum, sive pro quolibet equo, non distinguendo, an sit generosus, & magni valoris, vel imbecillus, & ad bastum, cum similibus, & hæc est propriè gabella, de qua loquitur Bart. in q. 4. incipien. Publicanus ac alibi de animalibus transeuntibus per pontem Perusii, ut sæpius hoc tit. idèoque nil remanet disputandum, unde gabellarium de iudicio simplicis custodis portæ confidere non debeat.

Non sic est in prima specie, in qua propriè consistit antiquum vectigal importans quotam adinstar decimæ, & quæ in pecunia, quotæ proportionata, solvi solet pro majori commoditate introducentium merces ex magis distincte habitis in d. Romana disc. 67. & alibi hoc eod. tit. Quia tunc oportet inspicere diligenter mercium qualitatem, ealque cum peritorum iudicio æstimare, quod explicari non potest cum portarum vel pontium custodibus in ipso momentaneo ingressu, vel transitu, idèoque longa rationis diversitas militat inter unum casum, & alterum, neque ab observantia unius inferre licet ad alterum, diversam rationem habentem, nec de facili multiplicanda sunt popolorum onera, & gravamina, dum etenim gravantur ad novam gabellam, eos gravandos non esse dicebam ad hoc grave incommodum absque aliqua necessitate vel ratione, Et hanc dicebam mihi videri veritatem, cum tamen sufficeret rem esse dubiam, ut ex sæpius insinuat contra gabellam esset respondendum; Conservatores tamen, coram quibus hæc disputata fuerunt, attendentes solum corticem ac literalem sensum capitulorum, ut servari deberet idem quod in veteribus gabellis servatur, ita decreverunt, quod mihi, reflectendo ad veritatem, parum probabile videbatur.

URBINATEN. COLLECTÆ PRO LIVIO BONAVENTURA

CUM COMMUNITATE MONTIS AVII.

Casus disputatus in Congregatione boni regiminis, & decisus pro Livio.

De consuetudine collectarum forenses duplo plus quam fiat cum civibus, an valeat.

S U M M A R I U M.

- 1 *Casus controversæ.*
- 2 *Forenses de jure collectari non possunt.*
- 3 *Fallit de consuetudine, quæ declaratur.*
- 4 *Communitates subditæ non possunt statuere contrarium.*
- 5 *Qui non potest statuere, non potest inducere consuetudinem.*
- 6 *Declaratur quando subsintantur statuta plus gravantia forenses quam Civēs.*

D I S C. LXXVII.

PRætendente Communitate Montis Avii, alias Mondavii, in eo loco vigere consuetudinem exigendi à forensibus in illo territorio bona possidentibus collectam duplicatam seu in medietate plus, quam à civibus exigetur; Introducta causa in partibus, sententia Communitati favorabilis prodit contra dictum Livium Urbinatensem, qui bona in eo territorio possidebat, sed habito per Livium recursum ad Congregationem Boni Regiminis, de mense Martii 1663. pro recurrente resolutum fuit. Pro isto tunc scribente in partibus docto & laborato Consilio, ut liquet ex ejus informatione impressa inter suas allegationes civil. 28. ubi constituit fundamentum, tam in defectu legitimæ probationis dictæ consuetudinis, quam in ejus irrationabilitate ac infestatione, & demum in clericatu Livii, ut apud eum est latius videre. Obtentio verò per Communitatem adversus dictam resolutionem iterum audiri, & assumpta nova disputatione de mense Sept. 1665. ex parte ejusdem Livii ad scribendum requisitus, cum genio ac stylo perpetuo repugnaverit aliena dicta transcribere, idcirco dum dicti Auctoris allegationes nuper essent impressæ, illius citatione contentus, ejusque benè comprobata fundamenta laudando, solum compendiosè insinuabam, quod in puncto juris forenses in nihilo possent collectari, tanquam non subditi collectantibus ex copiosè congestis dec. 3. post Cenc. de cens. Rota in Ariminen. gabellæ 25. Junii 1657. Bevilacqua, & habetur sæpius deductum hoc eod. tit. præsertim in Romana seu Tudertina collectæ disc. 92.

Et licet de communi consuetudine Italiæ attestata etiam per Bart. hæc juris dispositio non servetur, sed forenses etiam in territorio bona possidentes collectentur, ut in proximè allegatis decisionibus ac in d. disc. 83. & in aliis habetur. Attamen hæc est consuetudo exorbitans à juris dispositione, strictè intelligenda & practicanda in collectis impositis vel imponendis pro illis oneribus quæ Principi, vel aliis solvantur loco antiqui tributis, seu pro publicis necessitatibus pro facultatum modo, & habita bonorum ratione ferendis, juxta naturam antiquorum onerum. Non autem pro oneribus privatis habitatorum loci, & quæ ad differentiam Cameralium, seu publicorum Communitativa dici solent, qualia sunt, sustentatio Medici, Chirurgi, Magistri scholæ, horologii, & similia, incolarum loci utilitatem vel commoditatem concernentia, & quæ quoad illos singulos dicuntur publica, sed in universum sunt potius privata, quam publica, Thef. dec. 149. Cohell. ad Bullam Boni Regiminis c. 28. n. 125. Unde propterea, ista etiam consuetudine attendita, semper majus esse onus collectæ respectu civium & incolarum, quam respectu forensium; Quo sic stante inferebam per prædictæ assertæ consuetudinis (quamvis probata admitteretur) omnimodam exorbitantiam, & irrationabilitatem, cum ita plus gravarentur, qui minus gravari debent.

Unde quemadmodum dicta Communitas, ejusque populus id statuere non posset, quia Communitatibus Superiorem recognoscentibus, tam de jure communi, quam fortius in statu Ecclesiastico ob Egidianam non conceditur statuere contra jus, Burat. dec. 6. & passim, & quatenus id concedatur, intelligendum veniret cum subditis, cum quibus habent jurisdictionem; Idcirco neque consuetudo desuper induci potuit, quia quod fieri non potest expressè, minus tacitè fieri potest, gl. in l. ff. de jurisd. omni. judic. quam sequuntur ceteri congesti per add. ad dec. 20. n. 28. & segg. part. 2. rec. nisi ageretur de immemorabili, quo casu neque operativa esset, tanquam lex ab eo tacitè ordinata, sed potius tanquam privilegium Supremi Principis ad id potestatem

rem habentis, vel virtute immemorabilis, ut ejus vigore quicumque titulus melior de mundo allegari valeat. Qua immemorabili benè probata cessante, (quod satis rarum ac difficile est ad præxim reducere,) abutui potius, & injustæ forensium concussioni est tribuendum.

Ad fundamentum verò Communitatis, constitutum in auctoritate Curt. jun. cons. 129. Dec. cons. 44. n. 102. lib. 4. & aliorum de quibus apud Conciol. loc. cit. ultra responsum ab eo datum, cum contrariis auctoritatibus Thomati, Bocaccii, & aliorum, de quibus apud eum, Dicebam Curtium, & Decianum agere de questione super validitate Statutorum, plus forenses, quam cives gravantium in terminis diversis, in quibus nempe statuto aliqua justa vel honesta ratio assistat, ut est, ex gr. statutum inhabilitans forenses ad acquisitionem bonorum in loco, sive concedens civibus & incolis prælationem cum similibus, quale est illud de quo Senen. gabellæ hoc eod. tit. disc. 83. gravans ad certam gabellam forenses, qui in loco bona acquirere volunt, tanquam in pretium seu compensationem habilitationis; Ista etenim Statuta principaliter emanasse videntur potius in gratiam & privilegium civium, atque in compensationem onerum, quibus cives & incolæ subiacent, non autem forenses; Et quia ipsamet ratio naturalis docet, ut fructus, quos in eo loco natura producit, potius ejusdem incolæ nutriat & foveat, quam exinde ad extraneos alendos extrahantur, ut aliàs in materia hujusmodi statutorum prohibentium acquisitionem forensibus habetur sub tit. de successibus, secus autem ubi hæc ratio cessaret.

Ponderabam tamen pro ratione dubitandi, hoc onus duplicatæ collectæ, dictæ rationi quoque tribui posse, quasi quod esset pretium habilitationis forensium ad possidendam bona in territorio, & compensativum incommodi civibus & incolis resultantis ex eo quod utilitas bonorum in eorum territorio existentium sit extraneorum, qui licet solvendo collectam æqualiter cum civibus æqualem onerum supportationem pari dicantur, adhuc tamen non sentiant onera & incommoda personalia, quibus soli cives & incolæ subiacent; Prout sunt, custodia territorii ab hostibus vel larconibus, excubiæ, hospitalitates militum, & similia; Verum pro responsione ponderabam, hanc rationem non esse talem, quod duplicatæ collectæ exactionem licitam reddat, sed benè dicta ratio esse videtur operativa ad subsistentiam dictam consuetudinem generalem, ut forenses contra juris communis regulas & dispositionem collectentur, itaut ratio prædicta in hoc rectè suam faciat congruam operationem; Idèoque nisi constet de benè probata immemorabili, cujus vigore, Principis privilegium allegari valeat, contra hujusmodi consuetudinem, quamvis cessaret altera particularis circumstantia clericatus, probabilis respondendum mihi videbatur; Sed proposita causa varia fuerunt vota, Et quia plures dubitabant de cessante probatione dictæ consuetudinis, unde difficultas cessabat ex facto, idèoque dilata fuit resolutio, & dictum quod coadjuventur probationes ex parte Communitatis, neque scio causam alium progressum habuisse.

ANNOT. AD DISC. LXXVII.

SUPER hoc puncto, an scilicet forenses possint collectari ad majorem rationem, quam collectentur cives, seipsum in Congregatione Boni Regiminis pro forensibus possidentibus bona in Territorio Thiferni, quod vulgò dicitur Civitatis Castelli, de tempore tamen, quo causa erat aded vulnerata cum duabus, vel tribus resolutionibus favore Communitatis contra forenses, quod dici posset mortua; idèoque obtineri non potuit recessus à jam resolutis; Talisque frequentior est conditio Advocatorum in Curia, quod ut plurimum non vocantur nisi ad causam mortuam, vel graviter vulneratam, seu aliàs in malo statu continuatum, unde propterea nimium difficile est, eam reponere in bono statu.

Ultra igitur fundamenta in hoc discursu contenta, & alia plenè deducta per elaboratum amicum meum Conciol. alleg. 28. Dicebam, quod forenses collectari non possunt pro oneribus communitatis, dum illa supportant in propria patria, idèoque justum non est, ut duplex onus pro eodem patrimonio ferre debeant; Potissimè intra eundem Principatum, quidquid sit respectu bonorum existentium in diversis Principatibus independentibus, cum tunc quemadmodum quot sunt Principatus, tot censentur esse imperia, vel mundi, ita censentur tot patrimonia omnino diversa, in quorum singulis, possessor consideratur tanquam diversus homo, ut nimium frequenter insinuat, præsertim infra in Romana confiscationis disc. 161. & tit. de jurisd. disc. 90.

& tit. de Hæred. disc. 3. & alibi, unde propterea forensium collecta intrat solum pro oneribus Cameralibus.

Ista verò onera sunt in hoc Principatu potius realia, quam personalia, vel mixta, unde propterea in eis non datur exemptio, quamvis clausa sit in corpore juris communis, nimiumque favorabilis esset, ut est illa patris duodecim filiorum, vel illa Clericorum, & Ecclesiarum, (nisi observantia eis suffragetur;) Minusque illa, quam ex statuto Urbis obtinent Cives Romani intra districtum, ut advertitur disc. 35. de serv. Idque comprobatur ex eo, quod quando Paulus III. vel respectivè Paulus IV. istud onus imposuit, mandavit mensurari totum territorium status Ecclesiastici, adeo Communitates in hac onerum specie, gerant potius personam administratoris, nomine Cameræ, etsi Communitas sit dives, non per hoc cives, & incolæ, vel exteri possidentes bona in territorio, ab hac solutione excusantur; Idèoque nulla dignosci videtur differentia inter cives, & exteros, sive inter privilegiatos, & non privilegiatos, cum non spectetur qualitas possessoris, sed qualitas ipsorum bonorum, exindeque resultat, quod dictæ resolutiones probabilis videantur carere fundamento; Atque eatenus essent sustentabiles, quatenus, juxta distinctionem, de qua in annot. ad disc. 1. de serv. istud statutum esset valde antiquum, & conditum, & tempore, quo juxta antiquos mores, pleræque Civitates, in his præsertim Regionibus, libertatem sibi usurpaverant, atque pro Republica se gerebant, unde propterea concedant leges, etiam juri communi contrarias, atque ita inhabilitare poterant forenses ad obtinendum, & possidendum bona in territorio, quodque ista esset conditio adjecta dispensationi, sive habilitationi forensium; Id autem per scribentes pro forensibus in facto negabatur, præsupponendo, quod esset statutum moderatum; & de casu, ut forenses possint, ac debeant plus gravari, quam subditi, habetur infra disc. 203.

PERUSINA APPALTUS PRO HORATIO SALVATORIO CUM APPALTATORE CORAMINUM PERUSII.

Casus disputatus in Congregatione Boni Regiminis, & credo concordatus.

An & quando novus appaltator gabellæ prætereunda possit gabellam de mercibus habentibus bullam appaltatoris prædecessoris; Et quando dicatur quod prædecessor supplanter successorem in appaltu.

S U M M A R I U M.

- 1 *Casus controversæ.*
- 2 *Conductor in sine conditionis non potest facere ea, quæ præjudicent novo conductori.*
- 3 *Datur distinctio, quomodo hæc materia sit intelligenda.*

D I S C. LXXVIII.

INTER alia capitula appaltus gabellæ coraminum seu pelium Civitatis Perusii, illud præsertim legitur, quod terminato uno appaltu, omnes pelles, quæ de eo tempore per appaltatorem bullatæ seu gabellatæ reperirentur, per novum Appaltatorem controrsignari solum debeant ad evitandas fraudes, absque eo quod novus Appaltator aliam gabellam consistentem in uno obolo pro qualibet pelle prætereunda possit; Cum autem de anno 1661. Horatius suscepisset hujusmodi appaltum ad triennium terminandum in fine anni 1664. atque initio mensis Septemb. hujus ultimi anni quidam Dominicus Belluccius emisisset à diversis mercatoribus Pergulanis multas ballas coraminum pro pretio scut. 16. m. ex quibus jam ingabellatis, & bullatis hoc appaltu durante, aliqua pars esitata fuerit. Atque Carolus Vermigliolus novus Appaltator prætenderet hujusmodi emptionem in tam magna quantitate sub simulato nomine dicti Bellucci factam fuisse per ipsum Salvatorium Appaltatorem circa finem sui appaltus ad supplantandum successorem, idèoque prætenderet de residuis ballis, quæ inventitæ remanserant, quamvis bullatis, novam gabellam deberi, atque desuper à iudice de partibus sententiam obtinisset; Introducta per appellationem seu recursum causa in Congregatione Boni Regiminis, assumptaque desuper disputatione, ultra ea quæ per causæ Patronum deducebantur, circa dictæ sententiæ nullitatem, ob ordinem iudicium malè servatum, de quibus ex frequentiori stylo, ad Advocatos agere non pertinet.

Quatenus ageretur de concernentibus ejusdem sententiæ

tas iustitiam vel iniustitiam, scribentes pro obtinente, ad iustitiam demonstrandam, quodque non poterit prædeceffor Appaltator circa finem sui appaltus, tam notabilem huiusmodi mercium quantitatem bullare in fraudem, & supplantationem Appaltatoris successoris, adducebant text. in l. & hæc distinctio §. fundum, ff. locati, ubi Bart. & cæteri de quibus plenè Ludov. decis. Perus. 62. Surd. decis. 131. Et in terminis specialibus, Franch. dec. 96. Adde. ad Surd. d. dec. 131. Cohell. ad Bullam Boni Regiminis cap. 46. n. 42. quod etiam deductum habetur in Romana bulli alearum, disc. seqq. & in aliis præsumptionibus, & adminiculis actiam testibus, licet non omnino integris, justificabatur dicti Bellucci filii familias, & pauperis juvenis nomen simulatè in dicta emptione appositum fuisse, revera tamen dictam incertationem factam esse ab eodem Salvatore pro supplantatione Appaltatoris successoris.

Pro Salvatore scribens, quamvis Advocati more, ut consuetudo est, multa deducere, quia sæpius apud aliquos iudices solida & bona motiva non callentes, minus solidam impressionem facere solent Nilominus ad veritatem reflectendo, (& quam ipsis partibus iuxta stylium liberè insinuabam) pro meo iudicio credebam decisionem pendere à puncto, an emptio prædicta verè ac sincerè facta esset per dictum Bellucciam, vel alios mercatores sub ejsus nomine, absque dicti Appaltatoris præordinatione, vel è converso subsisteret alterius partis præsuppositum; Primò, enim casu dicebam in tuto esse jura dicti Salvatore, ac etiam mercatorum, qui pelles emerant, atque soluta gabella appaltatoris, bullum obtinuerant.

Quatenus enim pertinet ad ipso tertios mercium introductores, eis assistebat clara lex capitulorum appaltus, quæ pro lege servanda sunt, ut præsertim admonet Corn. consil. 339. in principio vol. 1. ac etiam assistebat legis communis ratio vel dispositio. Cum una & eadem res duplici onere gravari non debeat, proindeque gabella semel soluta, non fit gènuè solvenda, ut tanquam absolutum supponitur apud Franch. d. dec. 96. ubi quod gabellarius antiquus prohiberi potest, ut ne in fine affectus ex ratione dicti text. in l. distinctio, §. cum fundum, remissa seu diminuta gabella, merces insolitas ingabellare valeat; Secus autem respectu tertii, qui non prohibitus (cessante collusione, & fraude positiva) cum legitimo gabellæ possessore seu administratore contraxit, illamque solvit, cum ad tertios non pertinet indagare an ille, qui gabellæ exactioni præpositus est, esset æstuarus vel administrator nomine Civitatis, seu an esset in principio vel fine sui appaltus, quamvis aliquam remissionem pro ejus industria, & diligentia obtinisset.

Neque tali casu aliqua actio competeret contra ipsum Appaltatorem prædecefforem, dum ita ingabellando usus est jure suo, & ad propriam utilitatem, quæ principaliter spectanda est, licet in consequentiam id redundaret in alterius danimum seu præjudicium, quoniam istud tanquam accessorium & consequativum non attenditur, ut ultra regulam generalem deductam ex text. in l. altius, c. de servit. & aqua cum ibi notatis, in his specialibus terminis appaltuum bene Ruin. cons. 74. lib. 1. cuius dicta rectè procedunt ubi cessante fraude deducta ex notabili gabellæ diminutione, gabellarius utitur jure suo, quoniam ut distinguendo habetur in d. Rom. bulli alearum disc. seq. Eatenus contrarium procedit iuxta dict. dec. 96. Franchi quatenus concurrat rei abusus, remittendo in toto vel in parte gabellam, iuxta dispositionem textus prædicti cum ibi notatis per DD. de quibus Ludov. & Surd. ubi supra, exemplificantes in conductore vineæ, qui in ultimo anno plura capita dimitteret, five in conductore prædii, qui præter consuetudinem non sineret terram quiescere, sed fereret, ut pro sequenti anno exfructuaret, quoniam ita esset percipere fructum temporis non sui, atque abutire conductæ præter consuetudinem patris familias, cum Appaltator dicatur procurator locatoris in rem suam, seu dominus illius juris pro eo tempore, iuxta tamen modum quo ipse locator ipsa re uti solitus est. Secus autem cessante abusu & fraude, ex altera consuetudine à jure præsumpta, quia si fortuna præbet, per aliquos mercatores circa finem unius appaltus, magnam mercium quantitatem introduci, non videtur prohibendus ejus beneficium uti; etiam si fortuna prædicta coadjuvata esset ab aliqua ipsius Appaltatoris industria, & diligentias; Quoties enim cessat ratio abusus ut supra, & successivè fraudis ex illo resultantis tunc hoc fortunæ beneficium sibi non est tollendum, ideòque curandum non est de accessorio seu consequutivo præjudicio successori Appaltatori resultantem, & hanc dicebam veram ac genuinam distinctionem, quoties actus

esset sincerus, à casu, & fortunæ beneficio proveniens, & non alias ut infra.

Difficultatem tamen levem habebam in id, quod ex plurimum testium, quamvis non integram fide dignorum, & depositione, à pluribus tamen conjecturis, & præsumptionibus adminiculata, satis constare videbatur, dictam incertationem factam fuisse ab ipso appaltatore, qui nullam bullo solvendo, ita videtur id egisse in evidentem fraudem appaltus, cum tanta mercium quantitas verisimiliter stabilis non esset in suo tempore, unde esset conferre suum jus in tempus inhabile, ac percipere fructum anni futuri, aut casus esset fortior quam ille de quo apud Franch. d. dec. & in Cervien. saltum disc. 112.

Unam tantum responsionem (quatenus præsuppositum facti assisteret) pro huiusmodi objecto evitando subsistere credebam, quod scilicet quamvis dicta incertatio fuisse notabilis quantitatis, attamen illa sequuta non erat in ipso limite expirantis appaltus, sed per quatuor menses antea, in quorum interstitio, si non in totum, saltem in magna parte merces prædictæ consumi, vel citari verisimiliter potuissent, ut eventus comprobaretur; unde si aliqua minor pars inventa remanserat, præjudicium remanebat modicum, iuxta subjectam materiam non considerabile, cum consuetudine huiusmodi appaltuum natura sit, ut prima tempora, ob Appaltatoris prædecefforis diligentias, steriles minisque fructifera sint, compensanda cum ubertate ac majori utilitate ultimarum annorum seu mensium, ut habetur in Fulginaten. Saliem hoc eod. tit. disc. 107. & in aliis; Atque tunc Appaltatoris successoris præjudicium in proposito consideratur, quando illud est magnum, satisque notabile, ut liquet ex Cohell. ad Bullam d. c. 46. n. 42. Alias enim cessante magno damno, ex quo etiam resultat præsumptio fraudis, & supplantationis, esset involvere mundum litibus, ac pervertere communem usum huiusmodi appaltuum, qui sic alias essent impracticabiles, unde totum discretè, atque cum debita moderatione intelligendum est sumpto semper principio à ratione abusus ut supra.

Quodque in præsentem damnum non esset magnum, ideòque fraudis, & supplantationis præsumptio non urgeret, justificari videbatur, ex eo quod idem Salvatore, nedum se offererat onus appaltus in se suscipere, ac successorem indemnem conservare, sed etiam lucrum scilicet centum in singulis annis ei offerere, quæ oblatio, proposita causa, magnam fecit impressionem, unde rescriptum fuit pro concordia.

In consimili autem controversia coram me tanquam iudice S. Sixti oretenus disputata absque formali discussione inter novum Appaltatorem bulli alearum, & eorumdem alearum revenditores, quibus ille prætendebat impedire venditionem alearum bullatarum per Appaltatorem prædecefforem, ob ingentem numerum, ex quo resultabat sui moderni appaltus supplantatio; Motivando dicebam quod contra revenditores ac similes nullum jus competeret neque impedimentum præstari posset, nisi probaretur collusio seu fraudis participatio, bene tamen, posita veritate asserti excessus, actio competeret contra Appaltatores prædeceffores, ita præmaturum fructum colligentes pro tempore, quod non erat suum, iuxta ea quæ habentur in Romana bulli alearum & in d. Cervien. hoc eod. tit. disc. seq. & 112. quia emptoribus vel chartariis sufficit solvisse gabellam bulli legitimis appaltatoribus; Ideoque mandavi quod viderentur tam libri prædecefforum Appaltatorum, quam etiam liberuli ipsorum revenditorum, ad duplicem effectum. Primò, nempe suspiciendi quantitatem alearum quæ vendi ac respectivè revendi solitæ sunt singulis mensibus, & secundò in quo tempore venditiones factæ sunt, ut ita ad fraudis, & supplantationis notitiam deveniretur. Potissimè quia in hac materia non cadit illa consideratio quæ in appaltibus dohanarum vel aliorum vectigalium cadere solet, ut scilicet casus præbeat appaltatori, etiam circa finem sui appaltus, traductionem magnæ quantitatis mercium quia nempe tunc advenerint flottæ ab Indiis, vel ab aliis regionibus appulerint naves mercibus onustæ, ex quarum introductione magnum Dohanerium seu Appaltatori lucrum resultet; Quia hic dici potest effectus alearum, ac beneficium fortunæ quo Appaltator non est privandus, quamvis esset circa finem sui appaltus; Et in hac distinctione bonæ vel male fidei, ac sinceritate actus, vel fraudis, consistere videtur hujus materiæ veritas; Non tamen auctori amplius de controversia actum, quia forsitan hæc theoria ita genericè motivata, dedit causam concordandi, vel acquiescendi, ob congruam dictæ theoricæ applicationem ad factum.

ANNOT.

ANNOT. AD DISC. LXXVIII. LXXIX. ET CXII.

Contenta in his discursibus super facultatibus appaltatorum, circa finem appaltus remittendo gabellam in totum, vel in parte, five alia faciendi ea, quæ præjudicare possent appaltatori successori; revera continent quæstionem potius facti, quam juris, ex singulorum casuum circumstantiis decidendam; ideòque non de facili admittunt regulam certam, & generalem, atque error est procedere cum solis generalitatibus, cum totum pendeat à bona, vel mala fide; Istaque potissimum regulanda venit à stylo, seu consuetudine appaltus, quoniam si appaltator in fine sui appaltus, id agat, quia idem passus sit à prædeceffore, adeout pro naturali consuetudine appaltuum, pluries enunciata, præsertim infra disc. 107. habendi scilicet primos annos ex ista causa potius steriles, & damnosus, compensandos cum ultimis annis ex eadem causa lucrosus, & uberis, ita proprium damnum compensare voluerit; tunc justum non esset, ut illi denegaretur huiusmodi compensatio; secus autem cessante hac ratione, quæ propterea materiam, seu quæstionem regulare debet.

ROMANA BULLI ALEARUM

PRO OSPITALE SANCTI SIXTI CUM JOANNE AZEVEDO APPALTATORE.

Casus non decisus ob concordiam.

Conductores seu Appaltatores gabellarum seu vectigalium, An possint in fine appaltus gabellam, seu vectigalium diminueri, ut ita frequentior sit rerum gabellabilium usus, ex quo locatoris vel appaltatoris successoris præjudicium, & supplantatio resultet.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **C**onductor durante conductione nihil facere potest quod præjudicet locatori, vel successori in conductione.
- 3 **D**e ratione, ob quam Appaltatores gabellarum, & vectigalium non possunt diminueri gabellas, & onera.
- 4 **A**ugmentum oneris seu gabellæ continent conductoris præjudicium, ita ut pensionis remissionem prætereundum valeat.
- 5 **U**tilitas appaltuum consistit in jure vendendi ac majori, vel minori venditione.
- 6 **V**ectigal quod solvitur pro bullo alearum lusoriarum est potius pena quam gabella.
- 7 **A**ppaltator solus an possit in fine appaltus illum vendere pro majori pretio.
- 8 **A**uxiliorius consulentium suspecta, & modice fidei.
- 9 **D**e differentia venditionis mineralium, & mercium subjeclarum appaltui, quæ sit forensibus non subditis, & quæ sit subditis.
- 10 **C**onductor potest ut ire conductæ, sed non abuti, quoties abusus alteri præjudicet.
- 11 **P**retia taxata per Principem vel magistratum non possunt per venditores quamvis volentes minui.
- 12 **Q**uomodo prædicanda sit hæc prohibitio.

D I S C. LXXIX.

Recto per Sixtum V. Hospitale ad eximium charitatis opus sustentandi pauperes, qui ob decrepitam ætatem vel infirmam valetudinem victum proprio labore sibi parare non possunt, inter alios redditus dicto Hospitali ultra aliud vectigal lignorum, de quo in Romana appaltus lignorum hoc eod. tit. disc. 81. assignavit etiam ac elargitus fuit quoddam vectigal, consistens in bullo alearum lusoriarum, unius nempe julii pro quolibet bullo, seu sigillo sine quo, sub gravibus pœnis, in Urbe & Statu Ecclesiastico, prohibuit esse ludi posse. Cùm autem de anno 1647. Gubernatores Hospitalis concessissent Joanni Azevedo ad novennium in appaltum bullum prædictum seu jus bullandi sub annua pœnitione scilicet circiter 5. mill. sub eo pacto inter cætera, quod in ultimo quadrimestre, dictum jus bullandi exercere nullatenus posset, consuetum

verò alearum pretium, præsertim in Urbe, esset juliorum duorum pro quolibet fasciculo, visgò mazzo nuncupato, ex quibus unus julius constituitur ex pretio extrinseco ratione dicti vectigalis seu bulli, sine quo nec vendi possunt neque cum eis ludi; Circa ultimum annum appaltus, conductor curando fabricari extra Urbem in aliquibus locis Status, & præsertim in Oppido Ronciglioni, quoddam aleas inferioris conditionis, quarum intrinsecum pretium erat dimidio inferius illis quæ in Urbe fabricantur, atque ingenti huiusmodi generis quantitate introducta & bullata, illas vendere cepit ad rationem unius tantum julii pro quolibet fasciculo, de qua innovatione conquerentibus Gubernatoribus Hospitalis, ac etiam alearum artificibus Urbis, utpotè utriusque partis supplantationem continentem, Judex dicti Hospitalis, qui tunc erat insignis I. C. & hujus Curie Advocatus Concistorialis Vermigliolus auctor consiliorum Appaltatori prædicto inhibuit, ne consuetum pretium in aleis vendendis diminuere posset, eo que petente moderationem dictæ inhibitionis utpotè restrictivæ illius facultatis, quæ durante appaltu liberè ab eodem Hospitali sibi concessa fuerat, hinc proinde introducta desuper disputatione.

Pro Hospitali scribens, etiam cum sensu veritatis, justam dicebam inhibitionem, vero juris assumpto, ut conductor non possit durante conductione aliquid facere, quod ea finita præjudicare possit locatori, vel successori in conductione, quia esset conferre suam facultatem in tempus inhabile, ac percipere ex re conductæ fructus ultra tempus suæ conductionis ad text. in l. & hæc distinctio, §. cum fundum, ff. locati, ubi Bart. Castrenf. Salicet. & alii, idem Castrenf. cons. 310. lib. 2. Ludovic. dec. Perusina 62. Marta voto 149. n. 4. Surd. dec. 131. num. 6. Franch. dec. 96. ubi in specie appaltatoris gabellæ farinæ seu macinatus, ut non possit remittere partem gabellæ, si ex huiusmodi remissione præjudicium appaltui pro tempore futuro resultet, cujus auctoritate ita generaliter firmat Cohell. ad Bullam boni regiminis c. 46. n. 42.

Præjudicia verò multa deducebam, primum nempe ex consuetudine, quæ inducebatur emendi aleas longè minori pretio, cum quo populi affuerit, difficilis deinde inducerentur, finito appaltu ad illas emendas pro cæteri pretio antiquo cujus alteratio videretur species novæ gabellæ seu augmenti, quod nedum populus à frequentiori usu retrahere, sed etiam communicationem parere solet; Unde propterea omnium Europæ Principatum observantia docet, Publicanis seu vectigalium appaltatoribus prohibitum esse facere diminutiones generales, utpotè Principis præjudicium continentem, ex jam dicta ratione, ratione, quod populi diminuto oneri affuerit, non de facili inducuntur ad statum antiquum, ut præsertim de huiusmodi prohibitionibus habetur in legibus Hispaniarum, de quibus Guttier. de Gabellis q. 136. n. 27. & per tot.

Hinc habemus, quod si durante appaltu vectigalis, seu alterius oneris, Princeps illud augeat, quinimò augmenti rumor exoritur, id reputatur Appaltatori præjudiciale, ex jam dicta ratione, quod populi ob majus gravamen, abstinent ab earum rerum frequentiori usu, ex quo vectigal exigitur ex deductis per Annam allegat. 21. Eugen. cons. 51. lib. 1. Marcan. cons. 7. tom. 2. & alios Igitur certum erat præjudicium Hospitalis pro tempore futuro circa venditionem alearum consueto pretio, ubi populi cum longè viliori affuerit sunt.

Alterum locatoris in appaltu præjudicium dicebam illud, consideratum apud Franch. d. dec. 96. quod iustores, & alii hoc infimo pretio allekti, ad superabundantiam de huiusmodi aleis se providerent, ita & taliter, quod pro primis annis novi appaltus, nulla vel satis modica futura esset alearum de novo bullatarum venditio, unde appaltus remaneret inutilis, cum ejus utilitas tota consistat in jure vendendi, ac majori vel minori smaltimento, iuxta cons. 156. Soccin. lib. 2. ut in præcedentibus discursibus hoc eod. tit. occasione appaltus Saliem, vel aliorum mineralium frequenter deductum habetur; Quod evidentem convinci dicebam ex pacto expressè adjecto, ut non possit Appaltator in ultimo quadrimestre jus bullandi exercere, cum hoc ad aliud referri non possit nisi ad occurrendum dicto præjudicio, quod est indubitatum.

Tertium præjudicium resultabat ex officii destructione, quia cùm impossibile esset artificibus, & alearum compositoribus illas conficere, & vendere pro illo solo julio, quem pro bullo seu gabella solvere debebant, neque pro majori pretio invenirentur emptores, dum isti eandem mer-

mercem pro dicto viliori ab eodem appaltatore habere poterant, de necessitate artifices cogebantur opus dimittere, aliamque artem assumere, unde finito isto appaltu, ius bulandi ex defectu materiæ remaneret, saltem per aliquod tempus.

Quartò, etiam ponderabam Sixtum V. hujusmodi onus non imposuisse per viam vectigalis seu gabellæ, sed per viam pænæ, ut scilicet populi ab alearum usu abstinerent, vel facilius retraherentur ut *disc. segg.* proindeque ludentes hujusmodi penam sentirent piis usibus applicatam, ex eadem fortè ratione; Ideoque cum id respiciat bonum publicum, nec Appaltator, neque ipsimet Governatores Hospitalis, inconsulto Principe hujusmodi penam remittere poterant.

Hinc nullatenus obfata dicebam auctoritate Ruini *conf. 74. vol. 1.* quæ in contrarium pro unico fundamento adducebatur, ubi in specie agitur de Appaltatore salis non prohibendo per locatorem in ultimo semestri vendere saltem in ea majori quantitate, qua potest, assignata ratione, quod actum licitum faciat rem suam vendendo, Omisso enim, nihil, vel modicum in judicando de ferendum esse auctoritati hujusmodi consulentium, non ad veritatem, sed pecuniæ & clienti servitium, multaque non vera pro ingenii ostentatione assumentium, ut quotidie experimur; Unde propterea consulentium auctoritatem suspectam merito dicunt nostri, ut apud Casanatt. *conf. 25. num. 26. lib. 1. Franch. decis. 441. numer. 4. Caball. resol. crim. 287. num. 85. decis. 438. par. 9. recentior. num. 12.* atque apud me semper nulla visa est, parum laudando iudices cum consulentibus eorum vota efformantes, cum distinctione tamen inter consilia ad veritatem, & alia ad clientis seu causæ servitium.

Dicebam Ruinum loqui in casu diverso, de venditione scilicet salis forensibus non subditis, quorum respectu nulla militabat ratio vectigalis, seu juris publici, cum illi non subiaceant necessitati emendi privatim à manibus Appaltatoris saltem pro pretio alterato, in quo vectigal consistit, ut sæpè ad materiam salinarum hoc fit. Sed emunt hujusmodi materiam tanquam simplicem mercem, quam suo libito alibi emere possunt, ita ut major vel minor venditio resultet à diligentia, & industria Appaltatoris; Quo impedito, non per hoc exteri impediuntur aliunde eandem mercem habere, nec propterea coguntur illam à successore in appaltu suscipere, ut est in populis subditis, ideoque casus est omnino diversus, longè diversam habens rationem. Licet enim etiam forenses superabundè provisi de hac merce in appaltu præcedenti, abstineant ab illa emptione, quam in tempore subsequenti fortè aliàs facturi essent. Nihilominus hoc est quodam præjudicium remotum ac omnino incertum & eventuale, quia possent etiam non emere ab eo, sed in aliis locis, & provinciis, & sic non est dare casum, quod conductor supplantet locatorem, seu successorem in conductione cum præmatura collectione illorum fructuum consistentium in Regalia magis quam in ipsa materia, quos in tempore sequenti esset successor omnino percepturus. Et ex qua ratione, in appaltibus præsertim salis, observantia docet, quod Appaltatoribus, imminente fine appaltus permittuntur pro quocumque pretio venditiones salis inventiti extra provinciam seu Principatum nullatenus verò intra provinciam, & cum subditis, & hæc videtur verissima distinctio.

9 Replicabat Appaltator se non diminuere bullam, seu vectigal, quod integrum exigebat, se condonare materiam, quam utpotè suam, etiam in mare proicere poterat, ex vulgato axiomate quod quilibet est rei suæ moderator, & arbiter. Sed satis frivola videbatur replicatio quia hoc non esset uti sed abuti, quod conductor facere non potest, ut admittit idem Ruin. *dicto conf. 74.* quoties abusus potest alteri præjudicium inferre. Quilibet enim potest proicere suum in ejus solum præjudicium, non autem alterius. Unde quando actus facienti non prodest, & alteri nocet, continere dicitur fraudem, & æmulationem ad communiter notata in *l. altius C. de servitutibus & aqua.* Accedente præsertim omnimoda improbabilitate, quod vir sagax & industrius ita suum proicere velit, atque donare incognitis nullas gratias referentibus, ideoque lex imposita diceretur verbis, & non rebus. Siquidem appaltatores solis & aliarum hujusmodi rerum diminuendo pretium consuetum, dicere possent, ita exigere integrum vectigal Principis, sed condonare ipsam materiam, ejusque pretium intrinsicum, quod est suum, sed quia hoc Principi præjudicat, permittendum non est.

Ad quod, cum fortioribus terminis probandum, dedu-

cebam, id quod in praxi receptum habemus in victualibus, aliisque rebus humani usus, nam taxato per Principem vel Magistratum certo rerum pretio, non licet pro minori vendere, non obstante ratione prædicta, quod quisque potest suum profundere, ex alia validiori ratione boni seu favoris publici, quia manutendi & invitandi sunt mercatores, ut Civitas omni tempore abundet, aliàs enim rusticis vel transeuntibus, certo tempore venderent viliori pretio, hujusmodi verò affluentia deficiente, Civitas periret, ex deductis per Bovadil. *lib. 3. politicarum cap. 4. n. 65. cum segg.* & vidimus practicum in Urbe, quod cum aliqui pistores vendere vellet panem pro viliori pretio, dandodecim vel quindecim panes pro quolibet julio, cujus pretium pro decem tantum panibus; certi & determinati ponderis taxatum est, fuit eis prohibitum.

Subjungebam tamen, eodem sensu veritatis retento, prohibendam non esse Appaltatori industriam, & diligentiam, habendi & vendendi aleas exteras pro minori pretio, quam vendant chartarii Urbis; Aut enim dictæ aleæ exterae sunt æqualis bonitatis, & laudanda est industria, & diligentia Appaltatoris in reprimendo artificum monopolium, & injustitiam, Aut sunt inferioris conditionis, & non præjudicat fabricantibus cartas bonas, quod inferiores minori pretio vendantur, ut de mercibus, & victualibus passim habemus, habentibus varia pretia, juxta eorum majorem, vel minorem bonitatem; Neque ex hujusmodi pretii diminutione lusores ab onere, seu pænâ relevantur, quia hujusmodi aleæ inferioris qualitatibus facilius consumuntur, atque minori tempore durant, unde id quod solvunt intensivè, solvunt extensivè; Ideoque dicebam, pro meo judicio capiendam esse diligentem informationem de vero valore dictarum alearum exterarum, quanti scilicet Appaltator in earum constructio sine emptione, & vectura impendat, eique inhibendum, ne minori pretio vendat, quam importet pretium extrinsecum ratione bulli, & dictum pretium intrinsicum ratione materiæ; Et in hoc perhibebat etiam doctus Judex. Sed quæstio finem habuit quia idem Appaltator ad aliud novennium renovavit appaltum.

ROMANA BULLI ALEARUM PRO HOSPITALI S. SIXTI, ET SOCIETATE CONFALONIS, CUM CAMERA SEU OPPOSITORIBUS.

Discursus loco supplicis libelli ad Sanctissimum.

Anille, cui aliquod vectigal seu aliud jus concessum est pro universo Statu Ecclesiastico, valeat idem vectigal seu jus exigere in ea parte seu ditione, quæ de tempore concessionis, tanquam infœdata non reputabatur de statu, deinde verò per devolutionem, vel ex alio titulo cum illo incorporata est, seu aliàs eodem modo regitur.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti serie.
- 2 **A**n Civitas, seu provincia addita Regno cadat sub legibus Regni.
- 3 **Q**uando est per viam devolutionis; seu reversionis ad primævum statum, non dicitur additio.
- 4 **B**ullus alearum non vectigal sed pænâ.
- 5 **D**e ratione, ob quam in ditione Bononiæ, Ferrariæ, & Urbinate. non exiguntur hic bullus alearum, & alia onera.

D I S C. LXXX.

Iuxta seriem de qua *disc. præced.* Sixtus V. ad reprimendum ludum alearum, atque ita aequaliter puniendum illos lusores, cum quibus ex defectu probationum, seu aliàs praticari non possint aliæ pænæ in bannimentis contentæ, imposuit pro Urbe, & universo Statu Ecclesiastico quodam vectigal, seu onus unius julii pro quolibet fasciculo, vulgò *Mazzo* nuncupato, sub gravibus pænâs adjunctis ludentibus cum aleis non habentibus Appaltatoris bullum, quod designat dicti julii solutionem; emolumenta verò exindè percipi consueta, nunquam Camerae incorporavit, sed tanquam speciem multæ applicavit per aliquos annos

annos diversis locis, vel operibus piis, deinde verò perpeuo istud jus concessit Hospitali pauperum mendicantium Sancti Sixti, & Societatis Confalonis pro quibusdam respectivè ratis inter se. Cum autem de eo tempore Status Castri usque à temporibus Pauli III. infœdatus Ducis Parmæ, ab isto regetur omnino independentem ab Officialibus, & Ministris Papæ, ita ut, tam quoad justitiæ administrationem, quam quoad vectigalia aliæque onera, sive de jure, sive de facto (quod mihi ignotum est,) reputaretur pars distincta à Statu Ecclesiastico, & sub eo non comprehensa, eodem modo, quo reputatur Ducatus Parmæ, & Placentiæ, idcirco in Statu prædicto, usus alearum habitus semper fuit à dicto bullo immunitis; Præbente autem casu in chronicis notorio, quod idem Status committeretur gubernio, & administrationi Gubernatoris Viterbii sub directione Sac. Consultæ, ita & taliter quod reputaretur tanquam pars reliqui Status Ecclesiastici immediati, proindeque appaltatores dicti bulli istum exigent, & praticarent, eo modo quo in reliquo Statu, Hinc post aliquos annos præterdente caperunt, vel ejusdem Status populi, vel Camerale, ibi continuari debere usum alearum absque dicto bullo, sicuti retroactis temporibus practicum fuerat, sub eo prætextu, quod sub dicta impositione, vel respectivè concessione facta per Sixtum V. ista pars comprehensa non esset, utpotè de eo tempore à Statu dismembrata.

Unde occasione recurrendi ad Papam, in supplicis libello legali porrecto eidem, qui justam reputando Hospitalis, & Societatis petitionem, oretenus Thesaurario mandavit, ut continuaretur in exactione dicti bulli, eo modo, quo per plures annos post dictam unionem, seu incorporationem practicum fuerat; Cum sensu etiam veritatis, scribens pro dictis locis piis, dicebam ex duplici fundamento improbabile esse dictam oppositionem. Primo, quia non agebatur de novi domini acquisitione per viam unionis, seu formalis additionis, ita ut intraret quæstio; de qua in Urbinate. prædii *sub tit. de feud. ad materiam bullæ Baronum disc. 83.* & in decisionibus desuper editis post Patelli. *disc. 50. & 51.* An scilicet provinciæ, vel Civitates de novo additæ Regno, vel Principatui, cadant sub legibus, privilegiis, vel respectivè oneribus antiqui Regni, vel Principatus ante aditionem, Sed agebatur de reversione ad priorem causam, seu statum, tanquam per remotionem obstaculi resultantis ab infœdatione, causante quamdam accidentalem separationem, ita ut factio casu devolutionis, seu incamerationis, revera dici non posset additio novæ provinciæ vel ditionis, juxta ea quæ habentur in eadem Urbinate. ac etiam Romana seu Status Ecclesiastici infœdationum eodem *tit. de feud. disc. 61.*

Et sic dum concessio est pro universo Statu Ecclesiastico, ista pars venire dicitur tanquam membrum sub corpore, quamvis de tempore concessionis, tunc sub eo non comprehenderetur, quoniam attenditur causa universalis, non autem accidentalis alteratio, quæ sicuti potest se habere ad augmentum, ita etiam ad decrementum. Unde quemadmodum si per Papam successorem aliquam Civitatem, vel provinciam, in qua hujusmodi vectigal exigi consueverat, infœdata esset per viam feudis dignitatis, ita & taliter quod, excepto alto dominio, in reliquis quoad onera & alia, importaret separationem à reliquo Statu, non posset concessionarius conqueri de diminutione, ita sibi denegandum non est augmentum, vel regulam text. in *leg. secundum naturam &c.* seu juxta receptam propositionem quam habemus ex *l. Præses. Cod. de fideicommissis cum concord. ut læso vel præjudicium allegari non possit ex actu, vel alteratione, quæ æquè poterat se habere ad commodum, vel incommodum, seu damnum, vel utilitatem.*

Secundò, magis ad rem quod non ageretur de simplici vectigali, seu gabella imposita in loco, ita ut intraret quæstio, An extenderetur ad loca addita, & per impostorem non contemplata, sed potius de quadam pænâ seu multa, quam cumulativè ad aliàs pænâs contentas in bannimentis, Papa lusoribus, ad eos reprimendos, insingere voluit, ut in puncto advertitur per Rotam in Romana appaltu 22. Junii 1657. coram Duno. impress. apud Censal. in *repet. l. unic. C. si quis Imperatori male dixit. fol. 98.* & inter suas decis. 1003. ubi ex dicta ratione deciditur, hujus bulli Appaltatori non competere prætextum defalcum ob bannimenta prohibentia ludum alearum in anno Jubilæi.

Si ergo est species pænæ adjunctæ pro bono regimine subditorum, ut ita coerceantur ab eo actu, qui per Papam reputatur illicitus, criminofus, non dicitur onus locale, vel reale, sed potius personale impositum omnibus subditis sub ejusmodi

dem Principis regimine viventibus cum quibus pariter minister justitiæ ministranda est, & consequenter ista ratio, seu causa universalis debet solum spectari, Absurdum enim, ac aliàs omnino incongruum esset, quod inter pariformiter Papæ subditos, quinimò sub eodem gubernio viuentes, aliquibus ludus esset prohibitus, & non exercibilis, nisi saltem cum hujus oneris solutione, aliis verò licitus, ex recepto juris axiomate, quod dispositio æquè respiciens plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare.

Neque alicujus momenti videbatur, quod hujusmodi locorum incolis dictus alearum usus absque hujusmodi oneris supportatione aliàs esset permissus, quodque ob jus redimendi dari posset casus reversionis hujus Status ad priorem naturam; & sub regimine feudatarii. Quoniam ubi Papa committit feudatario majori regimen aliquorum populorum, sollicitus non est, quomodo vivant, sed confidit de Domino mediato, ut praticatur in Regno Neapolitano, in Ducatu Parmæ, & Placentiæ, ac praticatur in Ducatibus Ferrariæ, & Urbini; Sed quando ipse per seipsum ejusque Præsides, & Officiales tale regimen habet, tunc istud est uniformè quoad omnes sub eisdem legibus, & prohibitionibus vivere debentes, donec ista causa, seu ratio universalis durat.

Major difficultas resultabat ex contraria observantia Ducatum Ferrariæ, & Urbini quorum devolutio post dicti oneris indictionem sequuta est, ita ut jure reversionis ad priorem causam effecti sunt de Statu Ecclesiastico ex deductis in Urbinate. *sub tit. de feud. disc. 83.* & tamen non veniunt sub hoc onere, tollebat verò difficultas ex particularibus facti circumstantiis, ex quibus etiam Civitas Bononiæ cum ejus comitatu, seu legatione non venit, tam sub isto, quam sub reliquis oneribus, & collectis Status Ecclesiastici, Quod scilicet Pontifices dictam Civitatem aliàs pro Republica se gerentem, seu sub propriis Tyrannis restitam, & ad Sedis Apostolicæ obedientiam reversam, relinquere voluerunt in suo consueto statu, etiam cum monetis diversis, & sub diverso modo supportationis publicorum onerum, Cardinali Legato faciente quandam figuram Principis particularis illius ditionis; Idemque & fortè eam amplioribus privilegiis concedere voluit Clemens VIII. Ferrariensibus, ut continuarent in eorum primævo statu, quodammodo separato à reliquo, per ipsum Papam, directè, & immediatè gubernato, Atque ad instar, idem concessit etiam Urbanus Octavus pro Statu Urbini, in quibus Cardinalis legatus facit eam figuram, quam respectivè Dux ante devolutionem faciebat, ex iis, quæ habentur Ferrariæ *sub tit. de Jurisdic. & foro compet.* ita ut licet revera sint de Statu Ecclesiastico, qui est unus & idem, cum non possit Papa esse Dominus, & Feudatarius, atram ex quadam fictione censetur durare in antiqua separatione, quod in præsentia dici non potest de hac parte, dum regitur sub S. Consulta, tanquam reliquus Status immediatus.

ANNOT. AD DISC. LXXX. & LXXXVII.

Ad materiam hujus discursus, ut in eodem quoque advertitur, conferunt ea, quæ habentur *l. 1. de Feud. disc. 83.* in proposito legum, & edictorum Regni, vel Principatus, an comprehendant Civitates, vel Provincias de novo additas; Ac etiam circa modum additionis, conferunt distinctiones deductæ *disc. 29. de Præem.* an scilicet sit per viam reversionis, vel omnimodæ incorporationis, tanquam per speciem alluvionis, ut omnes partes constituent unum, & idem corpus, vel potius per alteram speciem unionis, per quam quælibet Provincia, vel pars constituit suum corpus distinctum, ex ibi ponderatis.

ROMANA APPALTUS LIGNORUM, INTER HOSPITALE S. SIXTI, ET VENANTIUM MA- JOREM OBLATOREM

CUM ANTONIO SCARONIO, & SOCIIS.

Motiva, & votum.

De solemnitatibus necessariis in locatione vectigalium, quando, non à fisco, sed à privato possidentur.

Et quid si ab Hospitali, vel pio loco; Et de locatione bonorum, & jurium Ecclesiæ.

Quando Regalia possessa per privatum desinant esse Regalia, eorumque nomen & prerogativam amittant.
Et aliqua de materia novae additionis post factum appaltum.

S U M M A R I U M.

- 1 Ad hunc seriem.
- 2 Appaltus debetur illi, qui majorem validam obligationem fecit.
- 3 Quando scriptura conventa non est ad substantiam, sed ad probationem contractus, ejus omisso non tollit perfectionem actus.
- 4 Inhibito prout de Jure, non afficit, nisi quatenus de jure afficeret.
- 5 De solemnitatibus necessariis in locatione vestigialium, & num. 14.
- 6 Quid ubi vestigialia non sunt penes fiscum, sed penes privatum.
- 7 De solemnitatibus requisitis in locatione bonorum Ecclesiae vel Hospitalis, & n. 9. 13. & 16.
- 8 Hospitalia, & pia loca videntur regulanda jure Universitatum.
- 9 An solemnitates requisitae in alienatione bonorum Ecclesiae sint in usu, & n. 13.
- 10 Negativa solemnitatum adhibitum quando probetur.
- 11 De differentia inter observantiam interpretativam, & praescriptivam, & n. 18.
- 12 De privilegio additionis in diem competente fisco, vel minori, an competat Hospitali, & Ecclesiae, & quando dictae additionis sit locus, & n. 24.
- 13 De solemnitatibus requisitis in locatione vel alienatione bonorum Ecclesiae, & n. 16.
- 14 Declaratur, quando in locatione vestigialium vel rerum fiscalium non requirantur solemnitates, & n. 19.
- 15 Regalia an amittant suam naturam, & privilegia, quando possidentur per privatum, & n. 20.
- 16 De conclusione, de qua n. 9. & 13.
- 17 An solemnitates de jure requisitae in alienationibus bonorum minorum habeant in usu.
- 18 De differentia inter observantiam praescriptivam, & interpretativam, & n. 11.
- 19 De conclusione, de qua n. 7. & 14.
- 20 De conclusione, de qua n. 13. & 22.
- 21 Vestigialia licet sint de Regalibus, possunt esse privatorum, & Communitatum.
- 22 De eadem conclusione, de qua n. 15. & 20.
- 23 De ratione dictae conclusionis, quare scilicet penes Principem dicantur Regalia, & penes alios non.
- 24 De additione, de qua n. 12.
- 25 Actus minus solemniter de aequitate substat, quando constat cum bona fide gestum esse.
- 26 An & quando in iudicando sequenda sit aequitas non scripta omisso rigore juris scripti.

D I S C. LXXXI. M O T I V A.

Rexit Sixtus V. de ann. 1587. Hospitalia pauperum mendicantium Sancti Sixti, cui pro dictorum pauperum sustentatione, inter caetera assignavit duas gabellas, unam scilicet lignorum combustibilium, & non combustibilium, quae ad Urbem per flumen, vel per terram introducuntur, & alteram bulli alearum lusoriarum, quae per eisdem Hospitalis Gubernatores concedi solent in appaltum, ad septem, ac plus vel minus annos. Et quando ad hujusmodi appaltus faciendos procedendum est, servatum aliquando constat praecessisse edicta impressa per aliquod tempus publice affixa.

Ut super appaltibus lignorum de annis 1602. 1610. 1621. 1638. & 1656. habentur edicta impressa, quae pariter habentur impressa super appaltibus bulli alearum de annis 1636. 1645. & 1656. & in quo appaltu constat etiam de consuetudine faciendi edicta, ex dec. 376. p. 4. rec. ubi in specie de uno ex his appaltibus, neque constat, quod in aliis id servatum non fuerit, itant probetur hujusmodi solemnitates negativa, ut infra.

Terminato autem de anno 1657. ultimo appaltu lignorum, ac non reperto forsitan novo oblato pro convenienti pensione, gabella praedicta tenta fuit per Hospitalia in administratione usque ad hunc annum 1665. in quo de mense Maii, Gubernatores, judicantes magis expedire illam concedere in appaltum, ad praxim sua reducerunt,

concedendo gabellae praedictae appaltum Scariono & sociis ad septennium, pro annua pensione scutorum 5850. dictisque contractus, conclusus ac perfectus fuit sub die Mercurii 27. mensis praedicti in Congregatione habita in privata domo unius Gubernatoris, omittendo instrumenti stipulationem in gratiam ipsorum Gubernatorum pro aliquorum capitulorum reformatione, expressis tamen conveniendi, ut hoc non obstante, ex tunc contractus censeretur perfectus, & utriusque partis obligatorius.

Die 30. ejusdem mensis Confarinus obtulit in actis Notarii Hospitalis super dicto appaltu pensionum scut. 5900. & sic augmentum scutor. 50. atque dicto Scariono & Gubernatoribus obligationem imitando, protestatus fuit non procedi ad consecutionem instrumenti, & a me iudice hospitalis obtinuit decretum, dictam intimationem afficere prout de jure, qua inhibitione non obstante, sub die 2. Junii processum fuit ad dicti instrumenti celebrationem, unde Confarinus praetendens hoc fuisse attentatum, litem instituit coram dicto iudice, eaque pendente, Venantius sub die 7. Julii sequentis aliam fecit in dictis actis obligationem scutorum 5950. petendo dictam ejus obligationem tanquam majorem recipi, ac appaltum sibi adjudicari; Unde ego tanquam dicti hospitalis Index auditis pluries partibus hincinde, habituque colloquio in Congregatione cum Gubernatoribus, sub die 7. Septembris per modum provisionis, ac sine praedictio jurium partium, decrevi assignari edicta pro nova accessione candelae certis die, hora, & loco faciendi, & recipi oblationes, ad effectum, ut de eis haberetur ea ratio, quae de jure habenda erit; In cuius decreti executionem, affixis edictis, atque statuta die & hora, facta accessione candelae, idem Venantius ibidem praesens, approbando dictam obligationem alias factam, alio non comparente remansit major oblato.

His stantibus, introducta causa coram me ad veritatem eruendam edidi motiva ut sequitur.

Decisio hujus controversiae pendere videtur a puncto validitatis vel invaliditatis dicti primi appaltus, Si enim esset invalidus, de plano resuscitaret, nullum jus conductoribus quaesitum esse, ideoque instrumentum initum cum Gubernatoribus non suffragari, sed appaltum debitum esse illi, qui valide, & cum debitis solemnitatibus est major oblato. Ut in individuo consimilis appaltus dictae alterius gabellae bulli alearum facti per Gubernatores istius Hospitalis habetur d. dec. 136. par. 4. rec. & pro absoluto supponitur apud Marin. alioque scribentes apud eum res. sol. 46. & 147. lib. 1. & Cohel. ad Bullam boni Regim. c. 49. n. 8. ubi agitur de materia additionis in diem admittenda vel neganda, quoniam semper praesupponitur, actum valide, & cum debitis solemnitatibus initum esse, in quo tantum casu intrat quaestio additionis, nullatenus cadens in casu nullitatis.

Pro invaliditate duo fundamenta ponderari possunt, unum quod re integra, & antequam ad instrumenti consecutionem processum esset, spreto fuerit major oblato, praesertim dum aderat inhibito per Iudicem admissa, prout de jure; Alterum vero, quod servata non essent debita solemnitates, illa praesertim affixionis edictorum, quibus mediantibus ad omnium notitiam futurus appaltus devenire potuerit.

Primum fundamentum, etsi primo aspectu magis speciosum, non tamen videtur considerabile, quia cum contractus esset jam perfectus usque ad die 27. mensis Maii, non poterant Gubernatores ab eo recedere, datamque fidem violare, atque tollere jus Appaltatori jam quaesitum, nam quo magis agitur de Ecclesia, vel loco pio, eo magis data fides est servanda, ut punctualiter d. dec. 376. n. 7. p. 4. rec. Nil obstante quod adhuc processum non fuisset ad consecutionem instrumenti, quoniam istud non est de substantia contractus locationis, & conductionis, qui sine scriptura concipi potest, eaque ad solam meliorem probationem efficaciorumque obligationem, ac magis promptam executionem, fieri solet.

Et quando constat futuram scripturam conventionem initam esse, non ad substantiam, sed ad probationem contractus, actus ad text. cum ibi not. in l. contractus. C. de fid. instrum. & post antiquiores Gizzarellus dec. 75. Thesaur. dec. 197. Rovit. dec. 88. Capyc. Latr. consult. 11. Buratt. & adden. dec. 640. dec. 20. post Mangil. de subbasat. Romana pecuniaria 26. Junii 1654. Bichio, & passim.

Et ideo cum ipsimet Gubernatores testentur de omnimoda perfectione contractus sub die 27. suspensa scriptura, gratia accomodationis aliquorum capitulorum, illique nul-

nullum proprium interesse habentibus ob eximiam eorum nobilitatem, integritatem, & optimam conscientiam, omnino deferendum videatur, potissime quia de eodem facto alii quoque ejusdem Hospitalis ministri testantur; Sequitur proinde dictam obligationem, cum inhibitione omnibusque subsequentis, tanquam in tempore inhabili, nullius esse ponderis, solumque cadere posse quaestionem additionis in diem, de qua infra, cum decretum Iudicis esset, quod inhibito afficeret, prout de jure, quo casu ea tenus afficit, quatenus de jure offerentis petio admittenda esset, ex deductis in terminis clausulae prout de jure, per Barbof. claus. 115. num. 12. Rota dec. 94. part. 11. rec. centior. in fin. ubi de obligatio prout de jure, & in proximis appellationis admittit cum clausula, si quantum, add. ad Vestr. lib. 7. cap. ult. n. 22. & adden. Buratt. dec. 171. n. 9. ubi concordantes.

Difficultas autem esse videtur in altero fundamento ommissarum solemnitatum, illius praesertim edictorum, cum subsequuta subbasatione, seu alio actu de consuetudine aequipollenti, qui loco subbasationis ratione consuetudinis reputari solet sufficiens, ex deductis per Cohell. ad Bullam dict. cap. 46. n. 5. & seq. & n. 10.

Dictam vero solemnitatem esse necessariam, plura suadent. Primò, quia tractatur de locatione gabellarum, in qua subbasationis solemnitatem esse necessariam, statuitur in l. licitatio, ff. de publican. & vestigial. l. penult. C. de vestigial. & Commiss. & firmant DD. de quibus Maufron. de caus. execut. lib. 1. ampliat. 30. n. 11. & Post de subbasat. inspect. 3. n. 54. Unde cum in praesenti agatur de appaltu gabellae, videtur esse in casu.

Nil obstante, quòd dictae auctoritates, & aliae, supponant gabellam esse penes fiscum vel Rempublicam, seu Communitatem, ut est earum natura, & consuetudo, quoniam esse penes privatum ex Supremi Principis concessionione, tollere non videtur naturam Regalium, siquidem jus exigendi gabellam utpotè de Regalibus adhuc resideat penes ipsum Principem, à quo jus abdicatum non dicitur, sed in Hospitalia, vel alium privatum, videtur solum translatum ipsius Regalium commodum, firmo remanente ipso jure penes Principem, quem ita censetur exigere à populo gabellarum, dando brevi manu & per actum occultum ejus emolumentum pro elemosyna huic hospitali, eodem modo quo dicendum esset, si super alicujus gabellae vel vestigialis emolumentis Papa erigeret Montem, assignando Montis ipsam vestigial, ut per seipos administrarent, ac emolumenta perciperent, quia non per hoc vestigial desineret esse fiscale, & de Regalibus, ac pertinentiis Principis; Quod etiam comprobatur observantia, quia ista vestigialia exiguntur manu regia, & cum bannimentis Camerarii eodem modo, quo reliqua vestigialia cameraria.

Potissime quia Papa Sixtus, potius actum justitiae, quam purae gratiae & liberalitatis ita exercuisse videtur, quia cum Princeps dicitur Reipublicae maritus & populorum pater, sibi incumbit onus providendi populum omnino alio auxilio destitutum ac alere eos, qui cum proprio labore victum sibi comparare non possunt, ut sunt illi mendicantes ob decrepitem aetatem vel infirmam valetudinem ad hunc statum redacti, qui permittendi non sunt ut ex ostiaria mendicitate vivant, neque per eos practicabili, ideoque est de rebus ad Principem spectantibus. Et nihilominus, loquendo etiam pragmaticè, juxta nostri saeculi abusum, sufficit dicere, conclusionem generaliter agere de gabellarum locatione, ideoque onus esse allegantis hanc limitationem, etiam cum specialibus auctoritatibus probare, Mantie. dec. 251. n. 4.

Secundò quia de jure statutum etiam est, eandem solemnitatem requiri in alienatione, vel locatione bonorum Ecclesiarum & Hospitalium ut ex Munoz. & aliis plenè congestis per Post. eodem tract. de subbasat. inspect. 2. n. 3. ubi licet declarare videatur, ut non procedat in locatione ad modicum tempus, atramen quicquid esset antiquitas in terminis cap. Nulli, de rebus Eccles. non alien. & concord. hodie dici non potest locatio ad modicum tempus, nisi ea, sit infra triennium, ubi verò illud excedit, venit sub nomine prohibita alienationis, neque jure locationis ad longum tempus reputatur per fati notam extravag. Ambrosiof. de rebus Eccles. non alien. ubi omnes, de quibus Merlin. dec. 826. dec. 219. p. 11. rec. Bojanen. affictus 5. Junii 1662. Albergato, & passim.

Tertiò quia iste locus continere videtur quamdam universitatem, seu communitatem per regales administratores rectam, ideoque dicta solemnitas requiritur, ex

deductis per Post. d. inspect. 3. n. 40. cum seq. Cohel. ad Bullam d. c. 46. n. 3. cum seq.

Neque praemissis obstare videtur, quod, vel de jure canonico, vel de consuetudine, solemnitates alias de jure civili desideratae, non requirantur in alienatione vel locatione bonorum Ecclesiae ex deductis per Post. d. inspect. 2. n. 13. & 18. quoniam haec responsio percutere potest secundum fundamentum, non autem primum, & tertium, quorum unum subsistere sufficit, praesertim quia in Statu Ecclesiastico, in quo jus canonicum, etiam in temporalibus potius attendendum est, in proposito non servatur, sed potius usu recepta est dispositio juris civilis in bonis Universalitatum, ut per Cohell. d. c. 46.

Ac ulterius, motivum contrariae consuetudinis generalis, tollitur ex contraria observantia, seu consuetudine particulari hujus loci, de qua in praenarrata facti serie. Nil obstante replicatione, quod dicta observantia non probetur uniformis, & continuata in omnibus appaltibus, ut de jure requiritur ad consuetudinem inducendam, quinimò potius docetur de contrario, quod plerique adfint appaltus absque istis solemnitatibus initi.

Tum quia hoc ultimum assumptum nullatenus in facto justificatur, non per hoc enim, quod in aliquibus instrumentis dicitur praecessisse edicta, in aliis autem id non dicitur, ergo sequitur probari negativam, quoniam nulla necessitas cogebat id in instrumento asserere, atque post non infirmum stare, edicta praecessisse, & de illis in instrumentis non fieri mentionem, ideoque dici non potest probata negativa, quae tunc demum ex instrumentis vel scripturis probata dicitur, quando agitur de actu de necessitate justificando ex ipsa scriptura, ex qua & non alias de affirmativa constare deberet Surd. dec. 300. n. 11. Buratt. dec. 10. n. 5. & seq. dec. 20. n. 7. & dec. 120. & est axioma quotidianum.

Tum clarius, quia non agitur de probanda vel inducenda observantia praescriptiva, vel consuetudine contra jus, ac novi juris inductiva, in quibus terminis haec rigorosa probatio necessaria est, sed potius de observantia juris interpretativa vel corroborativa, seu impeditiva contrariae consuetudinis, unde dum constat ita servatum esse usque ab anno 1610. ut supra, si qui diversi moderni actus contrarii darentur, esset potius allegare inconveniens, atque dici posse videtur fuisse in eis erratum, sicut in isto actu controverlo erratum praetenditur.

Ceterum ubi etiam ob dictae solemnitatis omissionem actus non omnino nullus censendus esset, adhuc tamen dicendum videtur esse locum additionis in diem, cum agatur de gabella, quae dicitur de rebus fiscalibus ac Regalibus supremo Principi competentibus, in quibus videtur locum esse additionis in diem, proindeque recipiendas esse novas majores oblationes ad text. in l. si tempora, ubi glof. Bart. & caeteri C. de fid. instrum. & jure bast. fiscal. l. 10. l. Lucius §. fin. ff. ad municip. Alf. de offic. fiscal. glof. 34. 9. Speciat. de Marin. resol. 46. n. 2. l. 1. & scribentes ibidem n. 13. Non obstante quod non agatur de fisco, sed de Hospitali, quia videtur adaptabilis eadem responsio, de qua supra versicul. Non obstante, &c.

Item Ecclesiae, Hospitalia, & pia loca absque dubio gaudent omnibus privilegiis minorum DD. communiter in l. in minorum C. in quibus caus. in integr. restit. non est necess. Tiraquell. privil. pia cause 142. ubi Ricc. in addit. Rovit. dec. 90. n. 7. unde cum hoc privilegium concedatur minori per text. in l. & si sine dolo §. quaesitum ff. de minor. de Marin. d. resol. 46. n. 7. & 147. n. 13. & de consequenti competit huic pio loco.

Et licet utroque casu, tam respectu minoris, quam fisci, de hoc assumpto dubitetur, ubi praesertim res non est adhuc integra, quia deventum esset ad executionem contractus, nihilominus difficultas admittitur cum triplici temperamento. Primò nempè, ubi augmentum non est notabile. Secundò, ubi res non est integra. Et tertio potissime, ubi locatio facta est legitimis subbasationibus praecedentibus, atque congruo loco, & tempore, ut per Marin. dicta resol. 46. n. 8. & resol. 147. n. 23. & in fin. ac per tot.

Et ideo quicquid sit de primo extremo augmenti notabilis, quod in praesenti videtur dici non posse, cum neque sit centesima portio, & sic quid modicum in jure non considerabile, cessant alia duo, quia de tempore facti additamenti res erat integra, cum appaltus initiari deberet die prima Junii, atque dupliciter deficit alterum extremum necessarium, quod scilicet solemnitates, vel legales, vel consuetae non praecesserunt, quodque appaltus factus non est in loco congruo, quia cum omnes congrega-

fiones fieri soleant certis statutis, loco, die, & hora, in quadam scilicet mansione ipsius Hospitalis, & in die lunæ de mane, incongruè in omnibus ita gestum videtur, faciendi dictum appaltum extra locum & diem consuetum, dum id actum fuit in domo privata unius Gubernatoris diæ Mercurii, & forsitan non in hora consueta.

Hæc sunt, quæ in sola ratione motiandi ad veritatem erudendam in præfenti controversia videntur hinc inde facere difficultates, pro quibus respectivè tollendis esse debet munus utriusque partis defensorum, ut eis visis legat iudex adhuc interminatus à doctis scribentibus magis illuminatus veritatem dignoscere, atque unicuique quod suum est præbere. Desiderantur tamen responsiones categoricæ, ac strictè percipientes difficultates, cum auctoritatibus specialibus, quia regulæ generales possunt præsupponi. His autem motivis communicatis, ac ponderatis responsionibus datis per scribentes, hinc inde edidit votum, ut sequitur,

V O T U M,

Edictis motivis hujus controversiæ præcipuam difficultatem restringentibus ad punctum nullitatis primi appaltus, ob non servatas solemnitates in locationibus bonorum Ecclesiæ & Hospitalium, sive in appaltibus vectigalium requiritas, scribentes pro Scarione & sociis primis Appaltatoribus, quos motiva feriebant, plures dederunt responsiones, atque distinguendo primam speciem solemnitatum requisitarum in locationibus bonorum Ecclesiæ, vel Hospitalis, ab altera illarum, quæ in vectigalium appaltibus requiruntur.

Quatenus pertinet ad primam, dixerunt solemnitates de jure civili in alienatione bonorum Ecclesiæ requisitas, super quibus amplè auctoritates colligit Post. de subbas. inspect. 2. n. 1. hodie non requiri, vel de consuetudine, vel quia jus canonicum eas non curat, Redoan. de rebus Eccles. non alien. q. 24. n. 39. Grat. discept. 479. n. 16. Mangil. de subbas. q. 29. n. 3. Post. d. inspect. 2. n. 13. quibus addi potest Ridolphin. in praxi p. 1. cap. 25. num. 60. quodque in omnem eventum id non procederet in locatione ad modicum tempus ex eodem Post. n. 4. & 5.

Quo verò ad alteram, dupliciter responderunt, primò scilicet id procedere in appaltibus vel alienationibus, quæ fierent per procuratorem fisci, cujus facultas ita restricta est, non autem ubi sunt per alium ad id deputatum à Principe, ex Aponte conf. 53. & 54. l. 1. & de potest. Prorog. tit. 4. de regal. impost. §. 5. n. 20. cum seq.

Et secundo, ut id procedat, quando vectigal possidetur, & in appaltum conceditur per ipsum fiscum, secus autem si per privatam, cui Princeps concesserit, quia Regalia possessa per privatam amittunt Regalium naturam & privilegia, & regulantur jure privatorum bonorum, allegando Ifern. tit. quæ sint regalia n. 52. in fin. Lanar. conf. 34. n. 8. & conf. 39. n. 6. Rovit. dec. 72. n. 33. Franch. dec. 56. num. 16. Cutel. dec. 29. num. 3. Hodiern. contrrov. 45. n. 26. & 28. Montan. de regal. in prælud. n. 35. & 39. Lanar. jun. in addit. ad Lanar. Sen. in c. 1. de success. feud. n. 57. in fin. Quibus addi possunt Matrill. de magistrat. l. 3. c. 10. nu. 335. & l. 1. cap. 11. n. 13. Bilott. conclus. feud. 58. nu. 10. Amichang. in rub. quæ sint regalia cap. 2. n. 16. & 17. & c. 5. n. 59. Et magis ad rem Cuman. conf. 162. Roiand. consil. 42. n. 33. & sequent. lib. 2. Venturin. cons. 21. num. 47. ubi quod hæc Regalia penes privatos venduntur & locantur jure aliorum privatorum bonorum.

Ad aliam verò difficultatem super additione, cui re integra locum esse probatur in motivis adinstar minoris. Respondentur cessante læsione, id non esse admittendum post locationis contractum jam perfectum, ex collectis per Amat. var. cap. 38. n. 19. & de Marin. in locis allegatis in eisdem motivis.

Responsiones autem prædictæ, quamvis & doctæ & elaboratæ, nullatenus tamen satisfacere videntur, neque motivorum vim enervare; singulas etenim juxta præmissum ordinem examinando.

16 Prima responsio percutit solemnitatem provenientem ex auct. hoc jus porrectum, Cod. de Sacros. Eccles. & in corpore unde sumit, & in hoc credo quod bene scribentes dicant, potissimè quia hodie post extravag. Ambrosiæ, omnes aliæ solemnitates etiam præscriptæ à jure canonico in cap. nulli de rebus Eccles. non alien. & concordam. dici possunt antiquatæ, cum sufficiat servari formam dictæ extravag. consentientis potissimè in beneplacito Apostolico, quod iusta causa concurrente, omnes aliæ solemnitates

supplet Franch. dec. 163. n. 13. Duran. dec. 397. n. 8. & 459. n. 4. dec. 260. n. 6. par. 4. rec. tom. 2. 222. par. 7. & passim. Et ex hoc etiam pendet distinctio inter locationem ad longum vel breve tempus, ad effectum scilicet inspiciendi, quando cadat necne sub vocabulo alienationis, de qua loquitur text. in d. auct. hoc jus porrectum.

Verum non est iste casus, quoniam necessitas subhastationum, seu edictorum, aliorumque actuum publicationis, ac diligentiarum, non provenit ex dispositione dicti textus, sed ex ea necessitate, quæ tutoribus aliisque legibus administratoribus incumbit, publicè & palam, ac præviis debitis & consuetis diligentis vendendi seu locandi bona pupillorum, aliorumque sub legali administratione viventium, ut ita omnis deceptionis, & fraudis suspicio abstet, & ne in administratorum arbitrio repositum sit hujusmodi actus clandestinos facere, ut bene Plotus in tract. de in litem jurando §. 5. n. 3 & 5. à quo desumit Munoz. de ratioc. cap. 16. n. 3. qui punctualiter agunt de Hospitalibus, eorumque administratoribus.

Et licet etiam in minoribus ista subhastationis solemnitas videatur antiquata, ex deductis per Ciarlin. controvers. 217. n. 48. & 49. Ridolphin. dicta part. 1. cap. 15. n. 61. & sequent. Baron. de effect. minor. etat. effect. 3. n. 171. & seq. apud quos cæteri. Nihilominus rectè utraque opinio conciliari posse videtur, ut quælibet substatueatur juxta usum, Si enim consuetum est dictas diligentias adhiberi, possunt illæ per administratorem sperni, si verò non sit consuetum, ad eas non tenetur. Unde cum in hac facti specie prædecessores Gubernatores ita facere consueverint, non videtur quob ab isto laudabili usu deviare poterit. Non capiendò mordicus consuetudinem tanquam hujus solemnitatis inductivam, itaut eam justificare oporteat cum suis rigorosis requisitis, sed tanquam interpretativam, seu corroborativam ejus, quod de jure dispositum est. Sive ad impediendum illum contrarium usum, per quem juris dispositio cesset, ad quem effectum sufficit ita aliquando fuisse servatum, Caval. dec. 80. Cæsaraugustana portio-num 16. Junii 1659. Albergato, & quotidie, cum sit propositio qua nulla frequentior.

Fortius verò urgere videtur aliud motivum omiffæ solemnitatis requisitæ in locatione vectigalium, quam ad solùm triennium faciendam esse cum solemnitate subhastationis vel alia æquipollenti, ad litteram probant text. in l. penes 4. C. de vectig. & l. locatio alias licitatio ff. eod. & firmant DD. allegati in motivis, ac alii, de quibus infra.

Istud autem enervari non videtur ex prima responsione deducta ex Apont. conf. 53. & 54. & de potest. Prorog. ubi supra, quoniam, ut clarè patet ex eodem Apont. præsertim hoc secundo loco, ipse loquitur de illa venditione, vel concessione, quæ fieret per procuratorem specialem ad id deputatum per ipsum Principem, quia sicuti iste non est ligatus solemnitatibus, ita videtur noluisse ligare ejus procuratorem, cujus fidem ad illum actum probavit, & sequutus est; Ac etiam quia Princeps ita dicitur contrahere jure privati, atque procurator gerere actum jure mandati dati ab homine, quod differt à mandato dato a lege; Sed hoc nil commune habet cum casu nostro, in quo agitur de Oeconomis hospitalis, quos non dubitatur esse administratores legales, l. Orphanotrophos, C. de Episcopis, & clericis cum concord. Igitur hæc responsio corrumpit ex totali defectu applicationis ad casum; Tunc enim dicta conclusio procedere videtur, quando ipse Princeps, volens aliquam particularem concessionem, seu venditionem facere, ad illum actum præcisum deputat procuratorem, ut frequenter practicatur in Urbe in appaltibus dohanarum, seu thesaurariarum, quia ubi Papa solemnitates subhastationum non adhiberi mandat, facit Chirographum particulare thesaurario, concedendo ei mandatum seu facultatem id agendi; Sed hic non est casus, cum agatur de administratione generali & legali.

Minus relevare videtur altera responsio deducta ex conclusione, quod Regalia, ubi non sunt amplius penes Principem, sed penes privatam amittunt Regalium qualitatem, quoniam tunc ista responsio esset considerabilis, quando necessitas solemnitatum proveniret ratione Regaliæ, vel ex privilegio fisci, itaut lex disponderet in Regalibus, vel bonis fiscalibus talem solemnitatem servari, sed non sumus in his terminis, quoniam text. in l. locatio alias licitatio §. ff. de vectig. & in d. leg. penes 4. C. eod. ita simpliciter, & indefinitè disponunt in locatione vectigalium, non distinguendo, an illa sint de Regalibus, & possideantur à Rege, vel possideantur à Civitate, vel privato,

vato, dum dictæ leges hoc disponunt, neque DD. ibidem descendunt ad hanc distinctionem, ideòque dicta conclusio extranea videtur à casu quæstionis, cujus vis non est in Regalia, sed in eo quod ageretur de vectigali, cujus peculiaris qualitas de jure ita exigit.

21 Quamvis enim vectigalia sint regulariter de Regalibus Principis, hoc tamen non impedit, quin ex eisdem Principis concessione vel alio jure sint in dominio Civitatis, vel alterius, quæ propterea non amittunt vectigalium nomen, & naturam, ut ad litteram probant text. in vectig. 10. & leg. exceptis fin. C. de vectig. ubi habentur, vectigalia pertinentia ad Civitates vel ordines, contra distincta ab iis, quæ spectant ad patrimonium Principis, & tamen indefinitè disponitur vectigalia ita locari.

Et in individuo solemnitatem, de quibus in d. leg. 4. C. de vectig. & licitatio ff. eod. ut requirantur etiam in locatione gabellarum & vectigalium, quæ sunt communiatem, Bertach. de gabell. p. 2. n. 17. ibi, & debet fieri talis subhastatio præsentibus officialibus communis. Et sic supponit vectigal esse communiatem, ibidemque contradistinguit alia bona fisci, vel communiatem.

Idem clarè Maufon. de caus. execut. l. 1. ampliat. 20. nu. 11. vers. in prædicta Civitate & n. 12. & clarus Vivius dec. 359. n. 1. ubi de gabella Communiatem, in cujus locatione hæc solemnitas supponit, & tamen indubitanter est penes communiatem, vel Baronem gabellas non esse de Regalibus, quæ solùm dicuntur, ubi sunt penes ipsum Regem juxta dictum cons. Cuman. 162. ubi in specie agitur de salinis, & vectigalibus, Frecc. de subsead. l. 2. auctor. 13. n. 8. post med. fol. 210. in meis Franch. dicta decif. 56. num. 16. Neque super hoc aliqua datur auctoritas, quæ dicat, ut text. in d. l. 4. C. de vectig. cum concord. procedat solùm, quando locatur vectigal possessum à Principe, non autem quando illud possidetur à Communiate vel pio loco, sed potius habemus auctoritates in contrarium, dum vis non est in Regalia, sed in qualitate vectigalis. Accedente potissimum observantia capiendæ tanquam interpretativa seu corroborativa dispositionis legalis, ut supra.

22 Clarius quia tunc dicta conclusio de cessante qualitate Regaliæ procedit, quando à Principe jure Regale omnino abdicatur, & in privatum transfertur perpetuè, & irrevocabiliter, secus autem ubi est quædam species precariæ concessionis ad Regalis libitum revocabilis, quia tunc non desinit esse de Regalibus, ut per Rovit. dicta dec. 72. num. 33. hic est casus, quia cum agatur de merè gratiosa concessione pro sola provisione loci pii, hæc est revocabilis quodcumque, ut de facto comprobavit observantia in revocatione alterius vectigalis eidem loco concessi, vulgò nuncupati del tiro.

Quinimò neque dici posse videtur hoc vectigal exiisse à manu Principis, & transiisse in manum privatam, quoniam non sumus in aliqua privata persona hoc vectigal possidente, minisque in aliqua Universitate, vel corpore habente privatam dominium contradistinctum ab illo Principe, sed agitur de pauperibus, quos in eo loco collectos, Princeps ex debito sui officii sustentat cum emolumentis suorum vectigalium, & publicorum reddituum, ut in motivis insinuatum est.

23 Ideò enim Regalia dicuntur penes Principem, & quando transeunt ad privatam desinunt esse talia, quia quando sunt penes Principem, deservire dicuntur publicæ utilitati, publicisque necessitatibus. Quando verò ad alium transferuntur, deficit dicta ratio, quia deserviunt ad privatam utilitatem concessionarii, ut per Amichangel. dicto cap. 5. n. 59. Unde cum in præfenti usus hujus vectigalis deserviat ad publicam utilitatem, & pro eo sumptu, qui incumbit Principi tanquam Principi ratione Principatus, ideò dici non potest cessare Regaliam.

Si enim Papa aliquod vectigal, vel publicum redditum assignaret Eleemofynario pro eleemofynis distribuendis, vel pro pauperibus alendis, non dubitaretur jura assignata retinere qualitatem Regaliæ, quamvis essent sub administratione procuratoris fisci. Sic à pari, cum nulla videatur subesse differentia ratio. Ideòque hujus hospitalis Gubernatores, ita esse videntur eleemofynarii seu administratores deputati per Papam ad distributionem hujus eleemofynæ, quæ fit per ipsum jure Principatus, & consequenter istud hospitale, regulandum non videtur eo jure, quo generaliter alia regulantur ex piis privatorum viventium, vel mortuorum dispositionibus. Ideòque ex jure & ex facto cessare videtur applicatio dictæ conclusionis, in qua totum est dictorum scribentium fundamentum.

Card. de Luca Lib. II.

Subsistere etiam videtur motivum additionis ob communicationem privilegii minoris, quod non dubitatur competere Hospitali, ut per Plot. dict. tract. de in litem jurando, 24 §. 5. num. 5. per text. in d. l. Orphanotrophos C. de Episc. & Cler. & Clem. quia contingit de religiof. dom. utrobique DD. Nil relevante responsione ex deductis per Amat. resol. 39. num. 19. Cohell. ad Bullam cap. 46. num. 8. Guttier. lib. 1. præf. quæst. civil. 38. num. 2. & alios allegatos, quoniam ut patet ex lectura, loquuntur, quando servatis servandis, ac præviis subhastationis, aliisque solemnitatibus, locationis contractus est jam perfectus, & validus, atque additio non fit re integra. Quæ omnia in præfenti cessant, nam locatio erat solùm conclusa oretenus, itaut forsitan non improbabiliter, dici posset etiam imperfecta ob reservationem accommodationis capitulorum, ex firmatis dec. 20. apud Mangil. de subbas.

Et licet stante attestazione Gubernatorum, quibus omnimò deferendum est, Ego haberem actum pro perfecto, ut in motivis, attamen videtur circumstantia satis considerabilis ad hunc effectum, ut res adhuc quodammodo integra dici posset, potissimè quia non solùm ad possessionis traditionem devenit non erat, sed quod magis est, neque cesserat dies, quo appaltus intrare debebat. Et sic magna differentia est inter actus perfectionem ad unum effectum penitentia ac liberi recessus, & ad istum admittendi additionem.

Et in una Veliterna appaltus furnorum Civitatis Veliternæ disputata hoc anno in Sac. Congregatione boni regiminis; præcipua disputatio, me scribente pro appaltatoribus in rejectionem novæ oblationis, fuit super solemnitatibus bene servatis, quibus cessantibus pro absoluto habebatur additioni locum esse debere, firmatoque puncto validitatis actus, evitata fuit additio prædicta, non solùm quia facta 20. diebus post jam initiatum appaltum, & adeptam illius possessionem, sed potissimè, ac principaliter ob provisiones frumenti, quas cum notabili sumptu, incommodo, & periculo fecerant appaltatores, qui notabiliter damnificati remanent, ex punctuali auctoritate Guttier. dicto lib. 1. præf. quæst. civil. 38. num. 2. in fin. cum deduct. in dicta Veliterna sub tit. de locato. Quæ omnia cessant in præfenti, quia nullæ servatæ sunt solemnitates, res erat omnimò integra, dum neque ad instrumenti confectionem processum erat, non erat tradita possessio, quinimò neque cesserat dies, quo appaltus initiari deberet, atque conductores in nullo erant damno. Igitur non videtur subesse ratio, ob quam nova oblatio cum loci pii præjudicio respui deberet.

Quod autem solùm in præfenti causa mihi inferebat difficultatem adversus hanc novam majorem oblationem, factique me tenuit ancipitem, in eo consistebat, quod verè hic actus, prudenter, sincerè, & cum bono fine per Gubernatores gestus esset, itant cesseret illa mala suspicio, cujus rationes leges & DD. hujusmodi solemnitates desiderant, & qua bona fide posita, substineri de æquitate auctor etiam sine solemnitatibus, habetur ita terminis minoris, apud Sera-phin. decif. 358. nu. 1. Rot. decif. 1446. n. 2. par. 1. recent. add. ad Greg. d. 585. n. 13.

Cum enim consuetum non esset fieri subhastationes cum publicis licitationibus ad extinctum candelæ, sed præviis edictis, oblationes fierent per schedulas sigillatas in actis Notarii Hospitalis exhibitas, ut liquet ex dec. 376. par. 4. rec. individualiter firmante hujus Hospitalis obligationem deliberandi appaltum ei, quem competierit fecisse majorem oblationem in dicta forma schedularum.

Suspiciari poterat de colusione inter negotiantes huic appaltui vacare volentes, quod scilicet plures facerent schedulas inferiores, quarum comparatione una earum esset major, sed Hospitalis læsiva, ut quandoque in aliis appaltibus vel rebus licitandis experientia docuit. Cui periculo ita prudenter Gubernatores occurrere voluerunt, ponendo in tuto illam pensionem, quam ex præcedentium annorum experimento, justam, & congruam crediderunt. Eo etiam addito, quod non erat à suspicione alienum, has novas majores oblationes factas fuisse ex motivo æmulationis per aliquos dictis appaltatoribus infensos.

Istud solùm motivum videtur pro primis appaltatoribus considerabile, atque attentata præsertim Gubernatorum qualitate, si in judicando daretur arbitrium, seu licentia egrediendi stricti juris cancellos, ex eo, pro primi appaltus validitate libenter judicarem. Sed non potui ad id captivè intellectum, cum hoc motivum videatur æquitate non scriptæ seu legi convenientiæ potius quam

juris dispositioni innixum, ideoque prevalere non debet dicti juris propositionibus, quoniam ubi habemus legem scriptam, quamvis rigorosam, locus non est æquitati non scriptæ, ut apud Merlin. *dec. 386. num. 2. alias 243. par. 5. rec. & dec. 367. n. 59. & segg. alias 172. par. 6. rec. cum concord. per adden. ad dec. 28. n. 41. par. 3. rec.*

Ac etiam quia numquam locus est æquitati cum præjudicio tertii, cujus jus exinde deterius fiat, ut est vulgaris propositio in materia purgationis moræ cum similibus. Ideoque dum lex ita disponit, attendenda non est dicta non scripta ratio cum notabili præjudicio Hospitalis, non solum in scut. 700. quantum importa hæc nova major oblatio, quæ est summa notabilis, sed etiam quia hæc imajor pensio constituit appaltum in statu meliori pro tempore futuro, quod est satis considerabile, itaut Hospitalis contendat de damno; Appaltatores autem de lucro, igitur sibi impudent, cur servatis servandis non contraxerint, quoniam in omnibus alienationibus bonorum Ecclesiæ, quæ sunt per Episcopos, aliosque Prælatos qualificados, seu sacerdotes sæculares, vel regulares, præsupponenda est in eis integritas, & optima fides. Sed ea etiam posita, non sufficit, nam si alienationes fiant sine debitis solemnitatibus, eas lex infringit.

Et magis quia dicta ratio equitatis seu legis convenientiæ, suffocata remanere videtur ab altera potentiori ratione æquitatis & convenientiæ, non aperiendi hanc novam portam, ut contra antiquam laudabilem observantiam, in arbitrio administratorum esse debeat hos appaltus clandestinè concedere pro pretio sibi bene viso. Licet enim actus de quo agitur, fuerit sincerissimus, neque de integritate ac zelo Governatorum imaginabilis quidem dubitandi umbra cadere videatur, at tamen videtur res mali exempli, ex quo notabilia præjudicia resultare possent hospitali in futurum, quando incertum est, qualis esset motum, & temporum conditio, ideoque ita utriusque rationi congruè consultum esset, satis desiderassem, quod primi Appaltatores aliquam majorem, vel æqualem oblationem in accensione candellæ fecissent, prælationem abque dubio obtenturi, vel saltem tunc proximè, & ante causam discussam, & instructam eandem prælationem petissent. Intrare siquidem videtur dilemma. Aut sequi volumus strictum juris rigorem, & hic urget pro invaliditate actus; Aut sequi volumus æquitatem, & hæc magis afficit Hospitali contententi de damno, ac etiam ob malum exemplum, malamque ac præjudicialè introductionem.

Hæc tamen motiva, & votum edita per me tanquam judicem dicti Hospitalis, atque ita sententiam proculi, cui non acquieverunt priores appaltatores, unde causa per Cardinalem Protectorem commissa fuit in gradu Appellationis quia partes se concordarunt, cum præjudicio Hospitalis, ita amittentis hoc augmentum. Verum adhuc exinde notabile beneficium Hospitali resultasse videtur, dum in futurum dicta forma in appaltibus utriusque vectigalis bulli olearum, & lignorum servanda erit.

ANNOT. AD DISC. LXXXI.

DD additione in diem, de qua agitur in præfenti discursu, videnda sunt ea, quæ habentur *sub tit. de Locat. & Conduct. disc. 46.*

Et de altero assumpto, quod Vectigalia, aliaque jura Regalia assignata huic Hospitali, non amittant naturam, seu qualitatem Regalium, eamque retineant perinde, ac si essent penes ipsam Cameram, habetur infra in Romana Gabelle lignorum pro eodem Hospitali. *disc. 174.* ubi declaratur conclusio, quod jura Regalia penes privatos, desinant esse Regalia, atque efficiantur bona privata, & indifferentia.

FERRARIEN. DATI PRO THESAURARIIS ROMANDIOLÆ CUM IMPRESSARIIS SALIUM MEDIOLANI.

Casus variè decisis per Camerarium, & Cameram.

De Gabella exigi solita pro transitu salis, ad quam mensuram, seu rationem exigenda sit.

Et aliqua de materia ponderum, & mensurarum.

SUMMARIUM.

Casus controversæ, & de gabella pro transitu salis.

- De mensuris & ponderibus in contrarium deductis, de quibus intelligatur.
- Mensurarum vel ponderum probatio in antiquis quomodo faciendâ sit.
- Libris gabellarum est deferendum.
- Casus alterius controversæ super eadem gabella.

DISC. LXXXII.

Per antiquos Duces Ferrariæ exigi consuevit quædam gabella pro sale per Padi flumen transitari solito, à Statu Veneto, ad Statum Mediolanensem, de qua gabella loquuntur in specie Florian. de Sancto Petro *conf. 10. Nat. conf. 661. & 662.* Et generaliter, an Appaltatores pro transitu salis teneantur solvere gabellam Bertacchin. *de gabellis par. 7. q. 13. n. 32. & segg.* Eaque post devolutionem hujus Status ad Sedem Apostolicam redacta ad novem Julios pro quolibet modio, exigi solita est, non per Appaltatorem generalem Ferrariæ, ut cætera omnia vectigalia, & gabellæ, aliaque ad Cameram in eo Statu pertinentia ex igitur, sed per Thesaurarium Romandiolæ, cui annexus est Appaltus Salinarum Cerviæ. Unde inter istum orta est quæstio, & impressariis salis dicti Status Mediolanen. super modii qualitate, ex qua major, vel minor gabellæ quantitas resultat, de quo scilicet modio chirographum Clementis, & capitula appaltus loquerentur. An scilicet de illo importante pondera 120. ut impressarii predebant, vel altero importante pondera 55. ut erat Thesaurarii præfensio, cum juxta hoc secundum inferius pondus importaret Ferrariæ.

Pro Thesaurario scribens dicebam, quod ubi etiam legem scriptam particularem non haberemus, adhuc de jure attendi deberet modius Ferrariæ, quia ubi de ponderibus, vel mensuris fit sermo, intelligitur de illis loci contractus, seu in quo actus explicandus est, ex Theor. Bart. *in l. semper in stipulationibus de regulis juris, Roland. conf. 100. n. 7. & segg. lib. 3. Afflic. decis. 363. n. 5. Cenc. de cens. qu. 85. n. 40. Durand. eodem tract. §. 3. q. 6. n. 50. Ciriac. controv. 131.* ubi eruditè de hac materia mensurarum, Mantic. qui plures in hac materia referunt varias opiniones, *de tactis, & ambiguis lib. 3. tit. 13. à num. 19. ad 30.* Cum enim in Civitate, seu Territorio Ferrarien. explicetur exactio actionis dictæ gabellæ, de qua mentionem ut supra faciunt Florian. de Sancto Petro *d. conf. 10. Nata dicto conf. 661. & segg. & alii*, idcirco istius loci modius attendendus videbatur.

Clarius autem attenda lege chirographi, & capitulorum appaltus, in quibus expressè disponitur, exactiorem faciendam esse juxta illum modium, quo utebatur Dux Ferrariæ. Unde cum ex Testibus examinatis, & aliquibus ejusdem Cameræ Ducalis Officialium enunciatis, aliisque probationibus constaret, modium Civitatis Ferrariæ, quo Duces utebantur esse ponderum ss. istis probationibus deferendum esse dicebam, quamvis illæ non omnino perfectæ, & concludentes prætendi possent, quia in hac materia, quoties agitur de facto antiquo, testes de publica voce, & fama, ac leviores probationes etiam per inditia, & conjecturas sufficiunt, ut ultra generalia, in terminis individualibus ponderum, & mensurarum sunt decisiones Seraphini 1461. & 1499. in quibus etiam firmatur, quod ubi de una specie mensuræ constat, & de alia non apparet, ad istam de qua constat referenda sunt verba Statuti, contractus, vel alterius dispositionis de mensura loquentis.

Contrarium fuit judicatum per Camerarium, non quia de dictis conclusionibus dubitaretur, sed quia ab ipso initio reductionis hujusmodi gabellæ factæ per Clem. VIII. repertus fuit liber, tunc confectus per quemdam administratorem, seu Appaltatorem, in quo enunciatur ex concordia inita cum impressariis, statutum fuisse modium esse debere ponderum 120. juxta mensuram operationis salium Venetiis. Et posita dicti libri veritate, itaut esset fide dignus, resolutio habuisset probabile fundamentum, dum agebatur de enunciativa contenta in libris ejusdem gabellæ modum solvendi, quinimo & exemptionem probantibus, Cohell. ad Bull. Bon. Regim. *c. 47. n. 101.* Et quod magis est, percutiebant proximum tempus, sive initium, quo modus hujusmodi exactiōnis post devolutionem Status innovatus fuit, cum subsequuta longæva observantia, quæ in hujusmodi gabellarum, & vectigalium materiis totum facit, ac perpetuo attendenda est, ut sæpius habetur in præcedentibus ad hanc materiam gabellarum.

Et quamvis pro Thesaurario Ego & ceteri scribentes replicarem, dictam observantiam, quinimo & ipsam principium

cipium deductum ex præfato libro non esse ipsius Cameræ eorumque Officialium, sed Appaltatorum, quorum factum, vel negligentiam iuris Cameræ præjudicare non potest ad text. *in l. locatio §. carum ff. de publicanis, ubi omnes.* Replicabatur tamen, & benè, id procedere ubi ageretur de re clara, itaut observantia contraria, effet potius præscriptiva, seu destructiva iurium Cameræ competentium, quo etiam casu, stante lapsu longissimi temporis annorum 50. & ultra, & quod de aliquo initio, seu statu contrario non constabat, adhuc posset satis dubitari. Secus autem in casu dubio, & æquivoco, in quo observantia pro interpretatione magis attendenda est, ut pariter de hac observantia, vera, & receptissima distinctione habetur sæpe hoc tit. Sed punctus gravaminis consistebat in minus probanti forma libri prædicti, qui supponebatur confectus à quodam Zottino asserto Ministro Camerali, quem non justificabatur esse talem. Et quod magis est, neque constabat ejus manu illum tunc temporis confectum esse, itaut neque haberetur certitudo temporis, quodque confingi poterit post motam controversiam. Unde propterea delata per appellationem, causa ad Cameram coram Caetano ex hoc fundamento prodiit resolutio pro dictæ sententiæ infirmatione, & pendet revisio.

Super hac eadem gabella transitus salis, aliam præfati controversiam inter dictos impressarios Mediolani, & Appaltatorem generalem Ferrariæ; Cùm enim de anno 1643. auctoritate Urbani VIII. ac sublevandam dictam Civitatem ab ære alieno fecit. 100. m. contracto occasione belli in illis partibus per Sedem Apostolicam habiti, impositum esset quodam augmentum super omnibus, & quibuscumque gabellis, quæ per Cameram in dicta Civitate, & Statu exiguntur. Præstendebat Appaltator generalis, ad quem dicti augmenti exactio etiam spectabat, illud quoque percutere dictam gabellam transitus salis, tanquam spectantem ad Cameram, & sic speciem cadentem sub universo genere, de quo impositio loquebatur ex regula juris ut qui omne dicit nihil excludat. Contrarium tamen fuit judicatum, & resolutio mihi quamvis pro Appaltatore scribenti visa fuit iusta, quia licet hujusmodi gabella exigatur pro transitu per Padum in ditione Ferrariensi, atque per antiquos Ferrariæ Duces exigi solita esset. Nichilominus post devolutionem assignata fuit Thesaurario Romandiolæ, & sic constituta sub diversa statione, & provincia. Unde ex verisimili, Papæ intentione sub dicta impositione non veniebat, cum verba chirographi percutere viderentur illas gabellas, quæ exiguntur in ipso Statu Ferrariæ, ac veniunt sub ejus appaltu generali.

SENE. GABELLÆ PRO SIDONIA DE CIOLIS CUM GABELLARIO CHANGIANI.

Responsum extra Curiam.

An gabella solvenda per forenses pro legatis, & relictis, debeat pro successione ab intestato, vel etiam restata universaliter jure hæreditario directo.

Et an dicta gabella debeat per conjunctos, quibus exactio, seu ordine naturæ, vel sanguinis, successio, vel dispositio morientis conveniat.

Qui dicantur in proposito forenses, & an mulier originaria, quæ occasione matrimonii degit in domicilio viri, amittat civilitatem naturalem, itaut dicenda sit civis vel forensis.

De validitate hujusmodi Statutorum excludentium forenses à successione, vel eos ratione successione, & acquisitionis bonorum gravantium ad certum onus. An fieri possint per Civitates recognoscentes Superiorem. Et an illa sint favorabilia, vel odiosa.

SUMMARIUM.

- Casus controversæ.
- Gabella imposita pro successione vel legatis, an debeat per sanguine conjunctos.
- Statutum Civitatis dominantis quomodo, & quando attendendum sit in loco habente Statutum particulare.
- Statutum particulare mandante in casu omisso recurri ad jus commune, an intelligatur de jure Romanorum, vel jure Civitatis dominantis.

Card. de Luca Lib. II.

- Statuta prohibentia forensibus acquisitiones in loca, an sint favorabilia vel odiosa.
- Quid de statutis non excludentibus, sed gravantibus ad gabellam.
- De stricta hujusmodi Statutorum intelligentia. Et quod loquentia de legatis non procedant in hæreditatibus.
- In dubio contra gabellam.
- Civitates recognoscentes Superiorem, an possint facere Statuta excludentia forenses à successione, vel pro eis gravantia ad onus.
- Declaratur, quando forenses possint collectari.
- An quis possit esse Civis plurium locorum.
- Mulier sequens virum alibi habitantem, non amittit civilitatem patriæ.

DISC. LXXXIII.

Disponente statuto Oppidi Chanciani Senen. Dicecis, forenses aliquid in eodem territorio acquirentes vigore (sunt verba statuti) *di legato, la Scito o Codicillo*, pro hujusmodi acquisitione teneri ad solutionem certæ gabellæ. Cùm per obitum fratris ab intestato, dicti Oppidi civis & incolæ, delata esset ejus successio Sidoniæ Sorori bona in dicto loco cum fratre pro communi possidenti, quæ tamen longo tempore domicilium habebat in patria viri, Præstendere cepit Communitas, seu ejus gabellarius, pro hujusmodi successione deberi gabellam à Sidonia tanquam forensis, atque ex dictæ Sidoniæ parte requisitus.

Dicebam injustam esse prætensionem, quamvis admitteretur eam esse forensis, quia hujusmodi statuta quamvis generaliter & amplè de quacunque successione, vel acquisitione loquentia, non comprehendunt personas aded conjunctas, ut in terminis filii succedentis patri, plene *Surd. conf. 461.* cujus opinio, licet generaliter & abstractè sumpta, tuta non sit, cùm acriter impugnetur per Altograd. *conf. 97. vol. 1.* ad quos relatio sufficiat pro veritatis examine, dum temporis penuria non concedebat formiter examinare. In casu tamen, de quo agitur, eam recipiendam dicebam, stante statuto Senarum, per quod declaratur, à consimili onere exemptos censeri, partes, matres, filios, fratres, sorores &c. Licet enim recepta conclusio sit, statutum particulare loci subordinantis, ac illud & non istud attendendum esse, nihilominus in casu omisso, istud subintrat, & attendendum venit, Barz. *dec. 117. nu. 23. Burat. dec. 332. n. 1. & plenè decis. 10. part. 10. recent.* nbi concordantes, Nil refragante, quod per aliud hujus locis statutum disponatur, ut in ejus defectum recurrendum sit ad jus commune, cujus appellatione, quamvis aliquorum opinio esset, venire statutarium Civitatis dominantis. Verior tamen, ac recepta opinio est, venire jus commune Romanorum quod juxta compilationem Justiniani habemus, ut aliis allegatis Buratt. *d. decis. 332. n. 11. 12. & 13. decis. 198. n. 5. & 6.* post Merlin. *de legit. adden. ad dec. 378. par. 4. rec. 1. 2.*

Quoniam id admittendum est, quoties jus commune Romanorum desuper statuerit, sed si est casus ab eo etiam omisus, tunc subintrat statutum loci dominantis, ut ex Decio *conf. 686. n. 7.* & in aliis, probant adden. *ad dictam decis. 378. p. 4. rec. tom. 2. n. 17. & segg.* Eo magis quia cum etiam atrecto statuto particulari dubium sit, stante discrepantia Doctorum. An personæ aded conjunctæ sub eo comprehensæ intelligantur necnè, attendendum omnino videtur tale statutum Civitatis dominantis, si non in ratione dispositiva, & auctoritativa, in ratione tamen interpretativa, seu declarativa, cùm etiam Civitatum & locorum adjacentium, seu vicinorum statuta & consuetudines attendi poleant pro interpretandis propriis statutis & consuetudinibus dubiis, quinimo etiam pro decidendo aliquo juris articulo dubio ex collectis apud Pratum *responsum crim. 46. n. 53. & segg.* ac habetur deductum in Romana *legitimè de vitali sub tit. de legitima & detractionibus & alibi.*

Ex alio etiam capite dicebam, hujusmodi statutum non obtinere, quamvis ejus validitas, atque forensitatis qualitates admitterentur, quia utpotè loquentes delegatis, relictis, seu lascitis, & codicillis, non capiat casum successione universalis, tam ex testamento, quam ab intestato. Quidquid enim sit de illa quæstione, an statuta excludentia forenses à successione vel acquisitione bonorum in loco, favorabilia vel odiosa censenda sint, in qua fortè verior, & magis recepta opinio videtur censeri favorabilis, & benignè interpretanda, tanquam emanata in publicum bonum civium & incolarum, atque ut Civitates & loca habitatoribus impleantur, nec bona ab eis exant, ex plenè deductis per *Surd. conf. 2. num. 33. Barbatia conf. 43. num. 11.*

n. 1. *segg. vol. 1. Rot. dec. 251. num. 5. & 6. par. 8. rec.* Ubi tamen agitur de statuto, quod non inhabitat, nec excludit forenses, sed solum eos gravat ad aliquod onus, vel gabellam, tunc sine dubio dicendum videtur odiosum, quia cessat illa ratio publici boni, & repletionis Civitatum vel locorum, de qua supra, & quæ unice juxta dictam opinionem facit ea ceteri favorabilia, solumque habet onus gabellæ, quod in jure reputatur odiosum. Ut ultra generalia, in individuo hujusmodi statutorum gravantium forenses ad gabellas pro hæreditatibus & acquisitionibus, Rom. *conf. 464. in princ. Tufcus lit. S. concl. 562. n. 77.*

Ideoq; postea odibilitate, ob quam stricta quo magis fieri potest interpretatio faciendæ est, sequitur, quod loquens de legatis, relictis, & codicillis, intelligendum sit de successionebus jure particulari, & obliquo, ex solo hominis iudicio obventis, non autem de successionebus universalibus jure directo, quamvis ex hominis iudicio, & multo minus de successionebus ab intestato ex iudicio legatis, ut punctualiter firmant Fulgof. *conf. 215. num. 1. & segg. R. un. conf. 139. num. 17. 18. & 19. vol. 5. ubi quod hoc est fundamentum verissimum & firmissimum, Riminald. jun. conf. 15. num. 59. & 63. cum segg.* Et de simili stricta intelligentia hujusmodi statutorum, etiam simpliciter excludendum, ut loquentia de bonis stabilibus non capiant mobilia, vel jura, tertiam speciem constituentia, Cyriac. *controv. 14. n. 30. & seg. Rota in Ferrar. de Pendaris coram Royas inter ejus impressas dec. 332. n. 4. & dec. 355. n. 9.*

Et nihilominus sufficit hæc esse dubia, ut in ambiguo contra gabellam, et pro ejus exclusione respondendum sit, Dec. *conf. 457. n. 8. & segg. Surd. conf. 307. n. 22. Cyriac. controv. 370. n. 24. Rota dec. 118. p. 11. rec. in fine.*

Præterea, retento etiam præsupposito forensitatis, ac ommissa inspectione, an per Civitates, vel loca recognitione Superiorum fieri possint hujusmodi statuta inhabitantia forenses ad successiones vel acquisitiones bonorum in loco, in quo negativam in specie firmant Grat. *disceptat. 245. num. 37. & 44. & cæteri apud eum, ac particulariter habetur actum sub tit. de successionebus.* Quatenus tamen pertinet ad statuta non prohibentia forensibus acquisitionem, sed eos gravantia ad onera & gabellas, defectum potestatis dicebam videri certum, quia cum forenses non sint statuenti subditi, de jure collectari non possunt, neque oneribus subijci, cum jus collectandi dicatur munus jurisdictionale, præsertim ubi principaliter directam est in personam, & non in bona, ut in præfenti juxta traditionem Bartoli. *in l. libertus §. sola ratio n. 1. ff. ad municipalem, quem cæteri communiter sequuntur apud Gabr. tit. de immunit. concl. 2. per tot. Sperell. decis. 35. num. 17. Rota dec. 3. num. 1. & segg. post Cenc. de Censibus in Arimin. gabellæ 25. Junii 1657. coram Bevilacqua.*

Et quamvis de communi Italicæ consuetudine relata per Bart. collectentur etiam bona forensium, ex cujus consuetudinis potestate admittuntur statuta quamvis Civitatum & locorum inferiorum Superiorem recognoscendum, ut aliis allegatis admittitur dicta decis. 3. post Cencium, & in dicta Arimin. coram Bevilacqua, ac est deductum pluries hoc cod. tit. ad istam materiam gabellarum. Nihilominus hujusmodi consuetudo intelligenda videtur de collectis & oneribus realibus, vel etiam mixtis, quæ tamen principaliter imponantur pro rebus, five eorum fructibus, generaliter et indefinite respectu omnium, tam civium, quam forensium bona possidentium, quia rationale est, ut Commune ex fructibus ab ejus territorio productis, aliquam habeat subventionem pro publicis oneribus supportandis, quorum pleraque eorumdem bonorum et fructuum custodiam et securitatem concernere solent, et in his procedit dicta generalis consuetudo. Secus autem in hujusmodi gabellis, quæ præter communem Italicæ morem imponuntur personis forensium, quia nullo pacto dictæ generalis consuetudinis assistentiam vel fomentum habent.

Cæterum omnem difficultatem in casu cessare dicebam ob cessantem qualitatem forensitatis, dum Sidonia ab annis 18. citra cum fratre defuncto bona stabilia, de quibus agitur, in hoc loco pro communi possedit, et successivè domum apertam cum fratre habuisse dicitur, atque publica onera more aliorum Civium vel incolarum supportavit. Unde propterea civilitatis vel incolatus requisita concurrere videbantur. Nil obstante, quod in eodem loco continuam habitationem non habuerit, quia non implicat, quem esse civem vel incolam duorum locorum, ac pro civitate seu incolatu, retinendo sufficit in lo-

co possidere bona cum domo aperta, in qua ejus conjuncti, familiares vel ministri morantur, ut bene Hieronymus Lauratus *dec. 250. n. 4. & 5.* Et in specialibus terminis hujusmodi statutorum prohibentium forensibus acquisitiones, Sard. *conf. 461. n. 20. Cyriac. controv. 292. n. 39.* ac data alliteratione bonorum, & supportatione onerum, in eisdem terminis statuti inhabitativi forensium, pro absoluto admittitur in allegatis Ferrar. de Pendaris coram Royas inter ejus impressas *dec. 332. num. 7. cum segg. & dec. 355. num. 5. & segg.* ubi firmatur ad hunc effectum necessariam non esse veram, & præciam civilitatem, sed etiam fictam et impropiam sufficere, nisi aliàs expresse disponatur, ut faciunt Constitutiones Apostolicæ, de quibus habetur sub tit. de præcipientiis ad materiam civilitatis in Britinorien. pro Marchione Capponio, et in aliis.

Multò magis cum ista mulier nupta sit viro in alio loco incolatum habenti, quem propterea ex obligatione matrimonii coacta est sequi, ideoque ejus absentia tanquam necessaria, seu causativa non facit amittere civilitatem vel incolatum alterius loci juxta receptam theoreticam Bald. *in l. fin. §. item rescripterunt ff. ad municipalem sub num. 5. et in terminis hujusmodi statutorum bene Cyriac. d. controv. 262. n. 33. & segg.* ubi alios cumulat Altograd. *dict. conf. 97. num. 16. & segg. vol. 1. Rot. decis. 66. n. 23. & segg. p. 9. rec. & est propositio passim in praxi admissa.*

Iniquum enim videretur, mulierem quæ ut legi obediatur, virum sequitur, ex hujusmodi actu laudabili et necessario, amittere debere ea, quæ sibi natura vel sua providentia comparavit. Et quemadmodum per officialem absentiam ratione officii, beneficii, vel militiæ, civilitas non amittitur, ita fortius ex ista causa, quæ magis necessaria est, quam voluntaria.

FOROLIVIEN. GABELLÆ PRO EQUITE PAULO SALECCHIO CUM GABELLARIIS CIVITATIS FOROLIVIEN.

Responsum pro veritate extra Curiam.

De statuto Civitatis disponente, de bonis extradotalibus, constante matrimonio delatis mulieri nuptæ viro forensi, certam gabellam ad viro solvendam esse. An tale Statutum valeat, & liget, & quatenus valeat, quando ista gabella solvi debeat.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **B**ona extradotalia tam in proprietate, quam in fructu pertinent ad uxorem.
- 3 **C**ommunitates inferiores recognoscunt Superiorem facere non possunt Statuta juri contraria.
- 4 **E**x statuto Arimin. maritus est usufructuarius, etiam bonorum extradotalium.
- 5 **T**ale Statutum potius favorabiliter, & benignè intelligendum est.
- 6 **I**dem disponitur per statutum Forolivien.
- 7 **D**e jure forenses collectari non possunt pro bonis in Territorio possessis.
- 8 **F**allit de commune consuetudine.
- 9 **S**tatutum gravans maritum forenses ad gabellam pro bonis extradotalibus in uxorem obventis intelligitur, quatenus maritus ex bonis prædictis percipiat fructus, quorum ratione, & non aliàs solutio onerum subijci potest.
- 10 **E**quites Sancti Stephani, an sint exempti à Statutis & oneribus laicalibus.

D I S C. LXXXIV.

Disponente Statuto, seu verius nova reformatione per Consilium Civitatis Foroliviensis ordinatæ anno 1604. quod muliere nupta viro forensi acquirente alia bona præter dotem quovismodo, certa gabellæ ad rationem tot quadrantium pro libra per virum solvi debeat. Cum ob mortem Philippi Merlini, ejus hæreditas delata esset in Margheritam, Theresiam, & Mariam ejus germanas sorores, quarum ultima nupta reperiebatur Equiti Paulo Salecchio Faventino præterdentibus gabellariis supradictam gabellam exigere Salecchius, Me pro veritate consuluit. Et primo aspectu omnino iniquum ac exorbitans dicebam hujusmodi Statutum, utpotè directum ad solum virum, cum quo nulla hujusmodi exactionis ratio concurrebat. Non poterat

rat enim exigi tanquam onus personale, cum ad id absolute principio difficultatis non possit Civitas urgere forenses in propria patria habitantem, eique nullatenus subditum. Neque exigi tanquam onus reale vel mixtum ratione bonorum in Territorio existentium, cum absolutum sit, dominium bonorum extradotalium spectare ad mulierem, cujus etiam sunt fructus, & administratio, quatenus noluit istam esse penes virum, qui aliud de jure in hujusmodi bonis prætere non potest, nisi exactionem à restituendis fructibus, ex expresso, vel conjecturali mulieris consensu in communes usus consumptis, itaut nec in specie, nec in æquipollenti extare dicantur, ad communiter notat. *in l. fin. C. de pact. convent. ubi DD. & in l. maritus C. de procur. de quibus Fontan. de pact. clausul. 6. gl. 2. p. 7. Arias de Meta l. 2. var. c. 30. Sota dec. 63. post Merlin. de sign. in Ariminen. fructuum 29. Januarii 1654. coram Verospio, & eadem 7. Junii 1655. coram Bichio, & habetur latius deductum supra hoc titulo in materia locorum montium in Romana fructuum disc. 35. & in sua materia sub tit. de dote. Nec de jure dulitandum dicebam, Civitates inferiores Superiorem recognoscunt, prohibitas esse abque speciali confirmatione Apostolica facere hujusmodi ordinationes exorbitantes, & juri contrarias, ex deductis per Buratt. & add. dec. 6. & alios passim.*

Pro notitia verò, quam occasione dictarum decisionum in dicta Ariminen. fructuum coram Verospio, & Bichio habebam de Statuto Ariminen. disponente ad virum spectare debere fructus, seu usufructum omnium bonorum mulieris, etiam extradotalium, & constante matrimonio obventorum. Quod Statutum benignè Rora in dictis decisionibus interpretata est, ut scilicet locum habeat etiam in fructibus extantibus, ac dissentiente muliere perceptis, respondendo ad contrarias auctoritates firmantes consimilium Statutorum diversam intelligentiam. Idcirco stante istarum Civitatum adjacencia, seu situacione in eadem Provincia, inspicere volui ejusdem Civitatis Foroliviensis Statuta, num idem disponent, & inveni, quod lib. 5. rub. 43. idem statuitur, sed cum magnis et generalibus verbis.

Quo stante, satis dubitabam contra dictum virum requirentem, cum Statutum super solutione gabellæ fundatum sit in ea utilitate, quam vir forensis ex bonis in ejus Territorio existentibus percipit ratione dicti usufructus, unde cessat illa irrationabilitas, et exorbitantia, quam attentis terminis juris communis, rationaliter, ut supra conceperam.

Licet enim in puncto juris, verissima sit conclusio, utramque subjectionem, personarum scilicet & bonorum requiri, ut Civitas hujusmodi onera, non merè realia, sed mixta exigere valeat, unde propterea collectare non potest forenses, quamvis in Territorio bona possidentes, ut per Bart. *in l. libertas §. sola ratio n. 1. ff. ad municip. Alex. conf. 52. n. 5. l. 5. & alios plenè deductos per Rot. dec. 3. post Cenc. de cens. nu. 1. cum segg. & in Ariminen. gabellæ 25. Junii 1657. coram Bevilacqua; Nihilominus de consuetudine ferè per totam Italiam, ac etiam per alias Provincias contrarium receptum est, ut testantur Bart. Bald. & cæteri collecti d. dec. 3. post Cenc. & in eadem Ariminen. & est sæpius in præcedentibus deductum. Unde propterea satis dubitabam.*

Quia tamen dictus Testator, cujus iudicio hæc bona in dictam mulierem obvenerunt, usufructuariam reliquerat Luciam Socrum, unà cum filia & uxore; per quam deficientiam dicta legataria prætebat ex jure accrescendi, vel non decrescendi, integrum usufructum ad ipsam spectare, super quo lis pendebat in Rota, ut habetur in Forolivien. sub tit. de Servitutibus ad materiam Usufructus. Idcirco ex hoc cum sensu veritatis, scriptis, intemptivam esse gabellariorum prætensionem, non exercibilem, nisi dicta lite finita, quia cum ejus eventus dare possit integram fructuum pertinentiam ad legatariam, cujus vita durante postet matrimonium dissolvi, proindeque effici, quod vir ex hujusmodi bonis nullum fructum, nullamque utilitatem perciperet, cessabat ratio, cum qua unice hujusmodi Statutum ab exorbitantia, & irrationabilitate salvari posset, cum collecta dicatur species decimæ, Principi, vel Civitati pro bonis in Territorio existentibus solvenda, ex fructibus, seu eorum, vel utilitatis ratione, ad text. *in leg. 1. & 2. C. de Annonis, & sæpius habetur hoc tit. Unde cessante utilitate, cum cuius præsuppositio; stante dicto alio Statuto, censendum est hujusmodi novam ordinationem emanasse, nulla suberat ratio, ob quam vir forensis ad hujusmodi gabellam urgeri deberet.*

Ponderabam etiam, cum dictus vir ab hujusmodi onere esset exemptus, attempto quod erat miles S. Stephani ideoque vel Religiosus, vel saltem Ecclesiasticus à laicorum Statutis, jurisdictione & oneribus exemptus, ex iis quæ in specie istorum militum S. Stephani firmant, Navar. *conf. 10. de reg. l. 3. juxta parvam impressionem Venetæ anni 1600. alias conf. 23. Caball. trad. crim. cas. 225. n. 15. & segg. Barb. de Episc. alleg. 12. n. 45. Navar. de elect. fori g. 69. p. 2. num. 31.* Et generaliter de professoribus hujusmodi Religionum militantium, Carley. *de Judic. tom. 1. disp. 2. Sperell. dec. 2. & ceteri deducti in Lucana sub tit. de jurisdic. & foro competenti.* Hoc tamen deduxi solum motivando, subijungendo pro veritate, deferendum esse observantiam utpotè interpretativæ, ex iis, quæ cum sensu etiam veritatis latius deduxi in dicta Lucana.

ANNOT. AD DISC. LXXXIV.

De materia bonorum extradotalium, eorumque fructuum, ultra deducta supra disc. 35. particulariter, magisque ex professo agitur sub tit. de dote disc. 168.

ROMANA GABELLÆ STATERÆ PRO JOANNE FRANCISCO ZANOLO CUM APPALTATORE GABELLÆ STATERÆ.

Casus decisus in prima instantia per gabellario, & pendet in Camera.

An gabella duorum pro centenario ratione ponderis cum statera grossa Populi Romani, debeatur pro ponderatione ferri, vel alterius materiæ mineralis & satis ponderosæ.

S U M M A R I U M.

- 1 **C**asus controversæ.
- 2 **N**egligentia appaltatorum in non exigendo gabellam an præjudicet & inducat prescriptionem.
- 3 **V**estigalia sunt de regalibus, idè non nisi per Principem imponi possunt.
- 4 **I**n hac materia spectantia est consuetudo.
- 5 **I**n causa univèrsali per aliquos alios acquiritur, & conservatur possessio in totum, & declaratur conclusio.
- 6 **D**e non usu impeditivo oneris, vel præscriptivo, seu sublativo.
- 7 **Q**uæ veniant sub nomine metallorum.

D I S C. LXXXV.

Cum in Urbe adesset statera populi Romani per ejus ponderatorem privativè ad quocumque alios in ea forma practicabilis, per quam emptoribus mercium utilitas resultat in quatuor pro quolibet centenario pluris quam ponderatio cum aliis usualibus stateris, vel ponderum speciebus importeret, itaut centum libræ juxta pondus dictæ stateræ, importerent in aliis ponderum speciebus libras 104. Hinc per Sixtum Quintum super hoc augmento imposita fuit quædam gabella nuncupata duorum pro centenario, quod scilicet; ex illis quatuor libris, quas emptor in ponderatione cum dicta statera lucratur, duas pro se retineat, & duas aliàs solvat dictæ gabellæ, seu participationes Appaltatori, imposita necessitate ponderandi in Urbe cum hac statera omnes merces excedentes libras 50. quod in mercibus indistinctè practicum fuit, præterquam in ferro, ære aliisque similibus satis ponderosis materiis, pro quibus retroactis temporibus, nihil per dictum Appaltatorem exigere consuevit, quamvis frequentius ex partium conventionem cum eadem statera populi ponderationes hujusmodi metallorum ferent. Verum, à moderno tempore excitata per Appaltatorem hujusmodi prætensione contra Zanolum ferri mercatorem, & introducta causa coram Dohanarum Præside.

Pro appaltatore hic judicavit, innixus generalitati impositionis gabellæ, seu participationis prædictæ omnium mercium ponderandarum, quia ferrum vel alia similis materia dicitur venire sub nomine univèrsali mercium, tanquam res in mercimonio per viam ponderationis consistens, Ac etiam quia in quibusdam bannimentis editis de annis 1639. & 1644. expressa mentio habetur de ferro, ære, auriscalco, & metallis.

Pro Zanollo autem in gabellæ exclusionem scribens, dicebam hujusmodi motiva esse nimis generalia, illudque præsertim bannimentorum, tunc esse considerabile, quan-

do in ipsa gabellæ impositione facta sub Sixto V. expressa fuerit mentio ferri & metallorum, sive quod observantia impositioni proxima huiusmodi comprehensionem declarasset, itaut mercatores ex successiva contraria observantia prætenderent exemptionis præscriptionem, pro qua impedienda sive interruptenda, bene suffragari possunt huiusmodi bannimenta, patientiam Domini gabellæ excludentiam, malamque fidem in mercatoribus inducentiam. Rectè siquidem tali casu per gabellæ Dominum vel successorem Appaltatorem allegari possent conclusio in aliis hoc eodem titulo sæpius deducta ex text. in l. locatio 6. §. fin. ff. de publicanis, ut prædecessorum appaltatorum negligentia præjudicare non debeat Domino, neque apta sit ad exemptionem inducendam.

Sed quia satis probabiliter dubitari potest, an sub genere mercium venalium cum hac statera de necessitate ponderandarum, veniant, ferrum, aliæque metalla, & mineralia nimis ponderosa, ut infra, atque ab ipso initio nascentis gabellæ observantia longissimi temporis annorum 50. & ultra, calculando usque ad dictum ann. 1639. docuit hanc speciem sub dicto genere non venire, unde resultavit, nedum interpretatio, sed etiam perfecta præscriptio, quæ ex solo lapsu 30. annorum non dato initio contrariæ observantia abque dubio sufficit iuxta distinctionem pluries in aliis super hac eadem materia traditam. Idcirco, non poterunt dicta bannimenta per Appaltatores seu Magistratus Populi edita dictam observantiam, sive interpretativam, sive præscriptivam jam perfectam tollere, quia effect. species impositionis novæ gabellæ, quod utpotè de Regalibus, non nisi per Principem fieri potest, l. 3. & tot. tit. C. vestigal. nov. imp. non poss. cum concord. per Farin. q. 173. n. 102. Revert. dec. 338. n. 2. Bellon. jun. cons. 14. n. 1. & seqq.

Et magis quia secundum bannimentum de anno 1644. factum à Magistratibus Populi, in corpore ejusque dispositiva expressè loquitur de rebus & mercibus solitis, se conformando cum dispositione juris, ut in hac materia solitum seu consuetudo spectanda sit, ac totum faciat ad text. in l. si publicanus §. fin. ff. de vestigal. & satis frequenter in aliis hoc eod. tit. ad istam materiam, unde clara resultat bannientis voluntas non indicendi novam gabellam, vel includendi novas, & insolitas species, quamvis faciendi potestas adesset, multò magis ista cessante, ex qua voluntas regulari debet. Et quòd magis est, ita declaravit successiva eorundem bannimentorum observantia, quia etiam post illorum editionem in eodem statu continuatum fuit, præsertim cum mercatoribus notabilem & magnam ferri, aliorumque metallorum quantitatem congrestantibus, cum solum ex parte Appaltatoris pro eorundem bannimentorum observantia adducerentur quædam satis raræ, & modicæ exactiones ab exteris, vel non informatis, sequuntur potius per viam illius concussionis, quæ gabellaris solet esse connaturalis.

Et quamvis pro Appaltatore scribentes, insisterent in regulis generalibus, quas absque congruo ratiocinio, iudices quandoque sequi solent, quod scilicet in huiusmodi causis universalibus, per aliquos actus modicos inducuntur, & conservatur possessio in totum, ac impeditur non usus ex plene deductis per Post. de manuten. observ. 18. per tot. & observ. 73. num. 73. & seqq. Replicabam tamen, conclusionem generaliter & abstractè esse verissimam, fallaciam verò consistere in applicationem. Tunc enim id procederet, quando posita in Bannientibus potestate imponendi gabellam, seu tollendi legitimam præscriptionem exemptionis respectu istarum specierum, prætenderetur eorundem bannimentorum vim, & efficaciam tollere cum solo motivo non usus, vel usus contrarii, & in his terminis rectè dicta conclusio procederet. Secus autem ubi bannimenta de per se nullam habent operationem, eatenus resultantem, quatenus successiva observantia illis robur tribuisset. Et sic non usus adducebatur, non tanquam destructivus actus validi & perfecti, sed tanquam impeditivus, ne actus imperfectus, ex usu perfectionem reciperet, atque in hoc dicebam stare æquivocum, ut bene in specie huiusmodi bannimentorum super gabellis, ut satis eorum non usus veniat attendendus, quores non apparet fuisse aliquando usu recepta Cyriac. contrav. 51. n. 42. & seqq.

Quod autem, ultra motivum observantia ab ipso initio impositionis usque ad præsens, vel saltem usque ad annum 1639. quo emanavit primum bannimentum, attendendum tanquam exclusivè successive patientia ut supra, etiam de jure, attentò tenore ipsius impositionis probabiliter dubitari possent, an sub genere mercium venalium veniant ferrum

& alia metalla, satis probari dicebam. Primò ex observantia adhuc inconcussa, auri, argenti, aurichalchi, & similia. Et nihilominus hæc sunt metalla eodem modo quo est ferrum quod sub metallorum appellatione pariformiter venit, Lucas de Penna in rub. C. de metallariis lib. 11. Rebuff. in leg. inter publica 27. ff. de verborum significat. verbo metallorum.

Secundò ab observantia Dohanarum, quæ utpotè importantes antiquum portorium seu vestigal, exiguntur de omnibus mercibus venalibus, quæ in Civitatem introducuntur, & tamen pro introductione ferri rudis non elaborati, vel aliorum metallorum illa non solvitur, sed à moderno tempore particularis gabella super huiusmodi specie imposta est, ut in Rom. gabellæ ferri hoc eod. tit. disc. 63. Igitur clarè docemur, sub mercium genere huiusmodi speciem non venire, nisi quoties agitur de ferro, vel metallis elaboratis ad mercium speciem redactis.

Tertiò, ex ipsa naturali ratione deducta ex qualitate materiæ nimis ponderosæ, quæ proinde subiecta non est necessitati faciendi ponderationem cum dicta statera populi privativè ad quamcumque aliam ponderis speciem, cui necessitati subjacent aliæ merces. Ut passim videmus in ponderationibus calcis, farinæ, lapidum, & similia, ideòque on us istius gabellæ dicebam esse consequenti vum dictæ necessitatis, cui merces subjacent faciendi ponderationes cum ista statera privativè ad quamcumque aliàs ponderum species, qua necessitate cessante, quamvis partes quamcumque, aliam stateram adhibere valentes istam ex voluntaria conventionione adhibeant tanquam bene regulatam, id tamen provenit ex voluntaria partium conventionione, eo modo, quo exteri etiam dictæ necessitati non subiecti, & extra Urbis districtum faciunt, ut habetur in Romana seu Civitatis Veturæ statera pariter hoc tit. disc. 130. Et tamen isto casu dicta gabella non solvitur. Expectatur igitur iudicium Camera, quod probabiliter iuxta præmissa, & contra iudicium in prima instantia dicebam posse sperari.

ROMANA REDDITIONIS RATIONUM PRO ANTONIO FRANCISCO FARSETTO CUM CAMERA APOSTOLICA

Casus decisis pro Farsetto per Congregationem
computorum.

De Appaltatore gabellæ, quæ appaltu durante per Principem supprimitur seu tollitur, quàm actionem habeat adversus Cameram locantem, & e conversò ad quid ipse erga Cameram teneatur. Et quatenus de Appaltatore declaretur Administrator obligatus ad redditionem rationum, an ad eas teneatur pro subappaltatoribus, & inferioribus ministris.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti series.
- 2 Conductor impeditus re conducta ex facto locatoris non solum liberatur in solutione pensionis, sed habet actionem ad interesse etiam ratione lucris amissi.
- 3 Fallit ubi Princeps id faciat ex causa publica, vel alia iusta.
- 4 Appaltator alicujus vestigalis, vel gabellæ, quæ durante appaltu extinguitur, remanet administrator obligatus reddere rationes.
- 5 Appaltatore an teneatur de facto sub appaltatorum.
- 6 Publicanus an teneatur de facto & culpa famulorum, & ministrorum. Et quomodo intelligatur Juris dispositio, ut eos exhibere teneatur.
- 7 Præponens, & quando teneatur de culpa & facto præpositi.
- 8 Duae sunt species publicanorum, una administrantium nomine fisci, altera conducentium & administrantium ad propriam utilitatem.
- 9 Ministri inferiores deputati per Tutores an conveniri possint directè per pupillos, & an tutor ex istorū facto teneatur.

D I S C. LXXXVI.

Imposita sub Urbano VIII. de anno 1643. quadam gabella super ferro per universum Statum Ecclesiasticum, eaque concessa in appaltum Farsetto, ob plures difficultates in ejus exactione exortas, & ex aliis rationibus ob temporum qualitatem tunc ita exigentibus, idem Urbanus de mense Julii 1644. ejus obitu jam imminente, illam extinxit, atque Appaltatorem à quacumque obligatione liberavit,

De Regalibus. Disc. LXXXVI.

vit, mandando ipsum ejusque subappaltatores teneri solum adinstar administratorum, reddere rationem Camerae de actis, & ad eorum manus obventis.

Reddit Farsettus rationes de actis per ipsum ejusque famulos vel ministros, negligentibus autem cameralibus plurius annorum intervallo easdem rationes exigere à quibusdam subappaltatoribus interim minus idoneis effecti, Prætere de cæperunt idem Camerale, pro istis quoque Farsettu teneri debere; Unde assumpta de super disputatione in Congregatione computorum; Minus probabilem huiusmodi prætensionem dicebam, cum ita esset inferre damnum innocenti ad beneficium culposi, & constituere reum & debitorem eum; qui de justitia esse deberet actor & creditor.

Ubi enim conductori promissa patientia non præstatur, itaut ex culpa vel alio pacto voluntario locatoris ipse re conducta frui non valeat, tunc non solum efficitur liber à quacumque pensionis obligatione, sed actionem habet ad damna & interesse, etiam ratione lucris amissi, juxta receptam distinctionem Bart. in q. quæ incipit, Publicanus, & in l. si uno, §. item cum quidam, ff. locat. de qua in specie appaltatum cameralium, Soccin. cons. 156. n. 4. & per tot. vol. 2. bene Rota dec. 29. post Pacif. de Salviano. Ideòque cum contractus fuerit resolutus ex facto voluntario ipsius Principis locatoris, tantum abesse dicebam debere appaltatorem in aliquo remanere damnificationum de suo, prout sequeretur, si pro subappaltatoribus defectis teneri deberet, quod potius sibi de justitia competere actio, tam ad dampnum, quàm ad lucrum amissum reficiendum.

Est bene verum, quod in sensu veritatis, de applicatione dictæ distinctionis satis dubitabam, quia ubi Princeps, publici boni ac status, justis & politicis rationibus exigentibus, ad huiusmodi gabellarum suppressiones descendit, non voluntariè, sed coactè facere dicitur, unde potius casui fortuito quam culpæ, vel facto merè voluntario tribuendum est, ac propterea Appaltator resolutus appaltu, ne quod ad ejus manus pervenit sine causa remaneat, mutata persona, remanet purus administrator, obligatus restituere id, in quo aliàs remaneret de alieno locupletatus juxta terminos seu rationem text. in l. si me, & Titium ff. si certum petatur, ex cuius textus dispositione, ita in specie practicum habetur apud Ganaver. decif. 21. ubi de Appaltatore, qui ex lege conventionis in certis casibus efficiebatur administrator; Et magis proximè, in punctualibus terminis gabellæ extinctæ habetur apud Thorum in compendio decif. tom. 2. verb. gabella locata; Sed cum Appaltator, totum id, quod ad ejus manus pervenit jam restituisset, atque de eis rationem reddidisset, jam satisfacere dispositioni seu rationi text. prædicti, consequenter ad aliud urgeri non debebat, cum etiam ex tenore chirographi, talem fuisse Pontificis intentionem liquiddò constaret.

Prætere debant Camerale, Appaltatorem teneri de facto subappaltatorem, eodem modo quo deputatus ad officium teneretur de ejus famulis, vel ministris ab ipso deputatis juxta deducta per Rovit. decif. 79. & in specie publicanorum quod disponitur in l. 1. §. penult. & fin. ff. de publican. ubi quod eos saltem exhibere teneretur, Respondebam tamen, textum prædictum loqui de servis propriis vel alienis, qui privata auctoritate, tanquam in potestate constituti, carcerari, exhiberi possunt, itaut huiusmodi exhibitionis implementum esset in facultate Publicani vel Officialis illud facere debentis, ideòque termini dicti textus verificabiles non sunt in iis subappaltatoribus vel ministris, qui sunt liberi homines, privata auctoritate non exhibibiles, dictamque exhibitionem sufficienter fieri dicebam per æquipollens mediante indicatione nominis, & cognominis, ac editionis instrumentorum, aliorumque documentorum, quorum vigore Camera habens eam coercendi facultatem, quam non habet Appaltator, eos cogere.

Verum quia ob debitorem inopiam huiusmodi coercendi facultas inanis remanebat, idcirco prætensio Cameralium in eo versabatur, Appaltatorem utpotè præponentem personas minus idoneas, dici in culpa, proindeque de præpositis teneri juxta terminos text. in l. si servum, §. fornacarius, ff. ad legem Aquiliam cum concordant. per Rovit. dicta decif. 79. Farinac. quæst. 110. num. 111. Sed replicabam tunc huiusmodi difficultatem intrare, ubi Farsettu ab initio fuisset per Cameram deputatus, tanquam ejus administrator, & officialis major.

Duplicis enim qualitatis publicanos in jure habemus;

Alii enim sunt, qui nomine fisci tanquam simplices administrators vestigalia exigunt & gubernant ad omnimodam ejusdem fisci utilitatem; Alii verò frequentius sunt, qui tanquam conductores, certa pensione sisco soluta, illa exigunt & gubernant ad propriam utilitatem, itaut bonum vel malum gubernium fisci locatoris, sed ipsius Publicani conductoris commodum, vel respectivè incommodum concernat, ut bene probat text. in l. 1. §. 1. ff. de publican. In prima specie, quamvis Publicanus deputatus ministros inferiores, quoties non ex voluntate, sed ex officii necessitate, & ratione eos deputat, ad aliud non teneatur nisi ad eorum exhibitionem, per quam liberatur, at tamen cum ab initio sciat se esse administratorem, ac teneri de omnibus per eos gestis reddere rationes, ideò invigilare tenetur, ac diligenter inquirere quos ministros & inferiores officiales eligat, seu deputet, Ideòque teneri debet de culpa in malè eligendo, ut probare videtur text. in l. 3. ff. eodem tit. de publicanis.

Secus autem in secunda specie, quia cum tota negotii utilitas, vel jactura sit ipsius Publicani, hinc proinde ipse certo sciens ad aliquam rationum redditionem non teneri, sed solum ad conveniæ pensionis solutionem, qua sequuta remanet omnino liber, non tenetur hanc diligentiam respectu fisci adhibere, quia sibi subappaltatores essent idonei, sive minus, suum erat periculum, quod frequenter negotiatores suscipiunt sub spe majoris lucri, quia nempe huiusmodi personæ minus idoneæ pro majori pensione subappaltus facere solent; Ideòque de nulla culpa redargui debebat ob non adhibitam eam diligentiam, ad quam se non teneri sciebat.

Hanc veritatem clarè agnitam esse dicebam ab eodem Pontifice, dum in chirographo suppressionis gabellæ præcepit Cameralibus, ut rationes exigent, tam ab Appaltatore, quàm à subappaltatoribus, quos alias Camera ad id urgere non potuisset, quia ministri & substituti tutorum vel curatorum non pulsantur directè à pupillo, qui eorum bona hypothecata non habet, sed solum tutor tenetur reddere rationes de universa administratione, ipse verò exigat rationes à suis factoribus & ministris subordinatis, ut per Munoz. de ratiocin. cap. 4. & 39. utrobique n. 16. Merlin. decif. 473. n. 9. & 10. ubi bene firmatur, quod si principalis, cuius bona administrata sunt, pulsat ministros inferiores, & subordinatos ad rationum redditionem, illos ita agnoscat in principales administratores, qui termini non videntur nostris satis applicabiles; Et juxta præmissa rationabiliter & justè fuit resolutum.

ROMANA PRÆTENSÆ FRAUDIS PRO PACE DE SORANO HEBRÆO CUM GABELLARIO TABACCI,

Casus sopitus per concordiam.

An & quando locus additus Provinciæ vel Gubernio subiaceat gabellis, quibus reliqua Provinciæ, seu Gubernii loca subiacebant; Et aliqua de sententia nulla, sed iusta, an debeat infirmari vel confirmari.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti series.
- 2 Sententia nulla, sed iusta an sit infirmanda vel confirmanda.
- 3 Bannimenta super gabellis non extenduntur ad loca non expressa.
- 4 Civitas vel provincia dismembrata à Regno vel ditione, an reversa in dominium prioris domini vel concedentis, dicatur reversa ad priorem naturam, vel potius reguletur tanquam pars dismembrata.
- 5 Quando feudum vel emphyteusis esse possit penes Dominum directum, retenta ejus qualitate.
- 6 Appaltus tabacci, quæ loca comprehendat, & cuius vestigalis loco istud subrogatum sit.
- 7 Quælibet causa probabiliter opinata excusat à pœna: præsentim fraudatæ gabellæ.

D I S C. LXXXVII.

Cum ad suppleendam diminutionem vestigalis seu augmenti salis pro Urbe, & locis ejus salariæ annexis, imposita esset gabella tabacci, quam cum jure privato in appaltum acceperunt Nerlii ejusdem Salariæ Appaltatores, atque Pacis de Sorano Hebræus quamdam tabacci quantitatem introduxisset in Oppidum Montis Alti, ibique

que aliquam, partem vendidisset, Appaltator autem, cuius appaltus substantia, adinstar mineralium, esse dicitur in iure privato introducendi & vendendi pro aliquo alterato pretio, in quo Principis vectigal consistit, praterderet commissam esse fraudem, proindeque factum locum commissio, aliisque pœnis in bannimentis comminatis; Hinc a iudice sibi ad hoc specialiter deputato, sententiam eius prætenfionibus conformem reportavit, à qua introducta causa per viam appellationis coram Thefaurario, hinc dictam sententiam infirmavit, Hebræum absolvenda, introductaque causa appellationis in Camera, ista infirmavit sententiam Thefaurarii ex solo capite nullitatum, reservando deinde videre de iustitia.

Quamvis enim, pro Hebræo scribens, dicerem, quod de stylo magnorum præsertim Tribunalium Curia, ubi sententia est nulla, sed iusta, solum esset eam infirmare stantibus nullitatibus, eodem tamen tempore tanquam iustam confirmare, seu verius ex integro tanquam in prima ista sententia Puteus dec. 72. lib. 3. Seraph. decif. 857. num. fin. & 878. per tot. Rovit. pragm. 5. de officio S.R. Confil. nu. 30. & alii, de quibus infra Replacatur tamen, & bene, id verum esse, parte ab initio formiter non opponente de nullitatibus, secus autem data huiusmodi oppositione, cum protestatione, ut in primis & ante omnia procedendum sit ad infirmationem, eaque sequuta ex integro agi debeat de meritis; Tunc etenim ubi nullitas est clara, dictus stylus non intrat, sed pronunciandum prius est super infirmatione, dummodo tamen huiusmodi oppositio fiat in principio causæ, antequam illa sit instructa, secus autem postquam merita sunt discussa, & causa instructa, & fortius post servatos terminos substantiales iuxta decif. Coccin. 206. Gregor. decif. 131. & ita distinguendo inter nullitatem claram, & oppositam à principio, vel dubiam, seu non oppositam, sæpe Rota declaravit, ut præsertim habetur dec. 340. & 380. part. 9. rec. in Baren. Salviani 10. Junii 1652. & 24. Martii 1653. coram Bichio, Placentina nullitatis professionis 31. Martii 1656. Albergato & in aliis. Unde dicta infirmatione sequuta, Appaltator sententiam difficultates in meritis negotii principalis occasio hæ huiusmodi disputationis excitatas, se facilem reddidit honestæ concordia, cui altera pars pro evitandis litium dispendiis, eorumque perpetuo & connaturali periculo incerti eventus; Me etiam consulente acquievit.

Quatenus verò ad iustitiam & merita causæ pertinet, dicebam, bannimenta prohibentia introductionem, & contractionem tabacæ, loqui solum de locis subjectis salariae Urbis, qualis dicitur non poterat Oppidum Montis Alti, quod tanquam de pertinentiis Status Castri per Paulum Tertium à Provincia Patrimonii dismembrati, dictæ salariae non subiacebat unde propterea non eramus in casu bannimentorum, quæ ex consueta odibili natura pœnalis & exorbitantium non extenduntur ultra expressa, Farinac. in fragmen. verbo bannimenta n. 4.

Et quamvis ex altera parte diceretur, quod in vim contractus inhi inter Cameram & Ducem Parmæ dicti Status feudatarius, ille ad eandem Cameram pro extinctione locorum Montium sub pacta redimendi infra certum terminum reversus fuerit; Unde appaltator dicebat, dictam partem aliàs dismembratam à Provincia, reversam esse per remotionem obstaculi ad suam primævam naturam, ex iis quæ habentur in Urbimaten. sub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum disc. 83. & magis ad rem in Romana bulli alcarum hoc eodem tit. disc. 80. ubi de hoc Statu.

Nihilominus (quidquid esset de huiusmodi reversione seu incorporatione post expiratam terminum concessum ad redimendum, & subsequutam formalem incamerationem, de quo cum tunc casus non evenisset, incongruum erat agere, integrumque locum veritati desuper relinquendo.) Eo tamen tempore attento, quo pactum de retrovendendo adhuc durabat, dicebam huiusmodi incorporationem seu reversionem ad primævam naturam tunc deum procedere, quando sequitur formalis devolutio cum omnimoda cessatione investituræ ex capite lineæ finitæ, vel alia causa, quæ ex feudorum natura eundem effectum operetur, itaut qualitas feudalis extingui ac mori dicatur, ac reduci de esse ad non esse, quod in præfenti dici non poterat, dum investitura adhuc durante, Dominus directus, non ex capite formalis devolutionis, sed ex contractu venditionis seu dationis insolutum cum iure redimendi, ad formam Bullæ Baronum, acquisierat.

Tunc etenim durare dicitur jus feudalicis, atque Dominus possidere non ex ejus primævo iure & per viam

consolidationis domini utilis cum directo, sed potius tanquam cessionarius feudatarii, ut firmant Frecc. de feudis lib. 2. aut. 29. n. 9. Boer. decif. 181. n. 7. & cæteri quos cumulant Surd. dec. 102. sub n. 14. versic. inferunt autem, Hodiern. in addit. ad eundem decif. 160. n. 3.

Multò magis stante dicto iure redimendi, quo durante, indubitatum dicebam, feudum retinere suam naturam, & continuare in antiqua qualitate, suspendis solum in feudatario, possessione & utilitate; Si enim extinctio feudi cum vera consolidatione sequuta esset, non potuisset amplius jus redimendi exerceri, per quod subsequuto exercitio fingitur rem nunquam de prioris, venditoris dominio exiisse, unde propterea resolvuntur & evanescent omnes hypothecæ, servitutes, & onera, quæ per emptorem vel cessionarium intermedio tempore contracta vel imposita essent, Surd. decif. 286. n. 12. Rota decif. 86. n. 3. part. 5. recent. & sæpius ex recepta regula text. in l. lex vectigal. ff. de pignor.

Præterea quidquid esset de præmissis quoad alios effectus, ad illum tamen, de quo agebatur, casum dicebam indubitatum circa huius loci non comprehensionem sub appaltu, tam à priori quam à posteriori; A priori etenim, quia huiusmodi vectigal restrictum est ad loca subjecta salariae, non ex sola vi verborum, sed ex ratione subrogationis, cum illud impossum esset loco diminutæ gabellæ salis, & pro huiusmodi diminutione supplenda, unde cum dictus locus esset à præfata salaria exempto, ac propterea non sentiret commodum diminuti oneris salis, subjectum esse non debeat gravamini novi oneris in compensationem dictæ immunitatis impositi, tum ex regula, ut subrogatus regulari debeat iure illius rei, in cuius locum facta est subrogatio, tum ex altera, ut eum sequi debeant incommoda, quem sequuntur commoda, & è converso.

A posteriori etiam, quia post dicti Status acquisitionem seu reversionem ad Cameram, ista eundem Statum locavit cum eadem prærogativa exemptionis à salaria, & cum facultate providendi de sale aliunde unde duo resultabant; Unum nempe cessantis rationis seu causæ huiusmodi novi vectigalis; Alterum, quod eadem Camera ita declaravit dictum Statum retinere suam primævam naturam, & constituere corpus diversum à reliqua Provincia.

Et nihilominus sufficerebat id esse probabiliter dubium, sive aptum ad inducendam in hominibus iustam & probabilem causam ita credendi & opinandi, ad effectum evitandi pœnam, à qua quælibet causa quamvis iniusta, iuste tamen & probabiliter opinata excusat Cavaler. decif. 81. n. 3. Rot. decif. 293. n. 5. part. 6. recent. Et in terminis evitandi pœnam fraudatæ gabellæ Cyriac. controv. 612. & eadem Camera iudicatum fuit in alia Rom. fraudatæ gabellæ pro Ravenna hoc tit. disc. 69. Et ita pro certo dicebam iudicandum esse, nisi concordia controversiæ finem dedisset.

SPOLETANA COMMISSIO PRO THESAURARIIS UMBRIÆ CUM QUODAM VECTURALI.

Exitus est incertus, forsitan causa sopita per concordiam.

An excusetur transiens per locum gabellæ, illa non soluta, neque habita solita bulletta, allegando quod faciendi solutionem, vel capiendi bullettam curam dedisset famulo vel alteri qui neglexit.

ARGUMENTUM EST LOCO SUMMARI.

D I S C. LXXXVIII.

Præterentibus Thefaurariis Umbriæ ad formam capitulorum eorum appaltus, & gabellæ in Civitate Spoletana solvendæ, cecidisse in commissum aliquas merces per vecturalem introductas vel transvectas, non facta in debito loco denunciazione gabellario, neque soluta gabella. Introductaque proinde causa coram Thefaurario generali, prætendebat Vecturalis ab huiusmodi pœna excusari, ex eo quod ejus famulo, qui vulgò in regione nuncupatur vagaciur, commissioem dedisset faciendam confuetam bullettam ex dicti famuli negligentiam omiffam, quam causam dicebat sufficientem ad ipsum excusandum à dolo necessario ad pœnam incurrendam, à qua iuxta generales regulas quælibet causa & probabilis opinatio excusat.

Pro Thefaurariis autem scribens, dicebam huiusmodi punctum esse exemplarem, ideoque satis cautè per iudicem in eo procedendum esse, non solum ratione individualis

S U M M A R I U M.

- 1 Ad series.
- 2 An bannimenta Thefaurarii vel alterius officialis cessent per cessationem officii.
- 3 Capitula appaltus habenda sunt pro lege.
- 4 Statuta obligant non subditos ratione conventionis ob quam illi se subjecerunt.
- 5 In quo consistere dicatur appaltus rerum cum iure privato vendendarum.
- 6 An in introductione vel controctatione mercium prohibitarum requiratur dolus pro pœna.
- 7 Pœna fraudatæ gabellæ consistit in commissio.
- 8 Ad pœnam conventionalem non requiritur dolus.

D I S C. LXXXIX.

dualis controversiæ, in qua Egomet, ex aliquibus facti circumstantiis, credebam istum vecturalem aliqua commiseratione dignum, & ad satis suavem concordiam admittendum esse (ut credo iuxta consilium sequutum,) sed ratione mali exempli, quia si aperiretur hæc porta, ut sola assertio vel probatio commissionis datæ ejus famulo sufficeret, actum profus esset de huiusmodi vectigalibus & gabellis. Quilibet enim tunc posset illas fraudare abique aliquo periculo, quia si transeundo per locum destinatum à gabellario non detegatur, erit immunis à gabella, & si detegatur, erit immunis à pœna cum dicta excusatione, unde inanis remaneret necessitas denunciandi.

Fundatam igitur dicebam intentionem Gabellarum, quod merces ob introductionem vel transitum, non solum debito vectigali, ceciderint in commissum, tum ex bannimentis particularibus ejusdem gabellæ, tum etiam ex dispositione juris communis in l. 1. & 2. C. de vectigal. & commissis, l. commissio, ff. de publicanis, Bertacchin. de gabellis part. 9. n. 7. Farinac. q. 173. n. 2. ubi cæteri.

Nec relevare dicebam quod ad huiusmodi pœnæ incursum requiratur dolus, quoniam iste per gabellarium probatus dicitur eo ipso, quod vecturalis transivit ultra locum destinatum, non soluta gabella, vel non facta debita denunciazione, qui dolus præsumptus sufficit, donec à transeunte probeatur iusta & legitima excusationis causa, Bertacch. dicta part. 9. n. 3. & alii communiter apud Farinac. dicta quæst. 173. n. 17.

Inter causas autem excusationis congestas à Farinaccio dicta q. 173. n. 45. non reperitur ista credulitatis, quod famulus seu ragaciur gabellam solverit, cum DD. exemplificare soleant probabilem errorem, ubi transiens esset forensis in regione non versatus, & verisimiliter gabellæ ignarus, vel quia iuste credere potuit personæ probatæ, & fidei dignæ afferenti gabellam non solvi, sive quia gabellarium non esset in loco destinato, sive quia bulletta facta esset ab eo, qui iuste credebatur gabellarium vel gabellarum officialis, habens sufficientem facultatem. Et nihilominus etiam in istis vel similibus casibus, serè unquam vel satis rarò huiusmodi excusationes profunt in praxi ad totalem pœnam evitandam, sed bene ad temperandum illius rigore, ac honestam concordiam facilitandam, ut pluries vidi praticari.

Sed profus vanum dicebam, solam commissionem datam famulo, etiam illa probaretur ad id sufficere, cum de facili collusio ita inter eos ad fraudandam gabellam fieri posset, ut ita transiens extra periculum esset, dictaque mala præsumptio de facili intrat in huiusmodi personis ex deductis per Alciat. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 40. Magon. dec. Florentina 111. post n. 56.

Sed quando etiam verè dominus huiusmodi commissioem dedisset famulo, ex cuius culpa bulletta capta non esset, adhuc tamen non excusaretur ex juris regula, quod dominus seu præponens tenetur de facto famuli seu præpositi, si iste erravit vel deliquit circa opus cui præpositus fuit, maxime ubi scit qualitatem personæ ad l. videamus ff. locati cum concordantibus plenè deductis per Farinac. q. 110. n. 120. cum seqq. & ad aliud propositum fustus deductum habetur sub tit. de locato in Romana Incendii pro Confraternitate Spiritus Sancti; potissimè ubi culpa consistit in omitendo, quo casu etiam negligentia, famuli vel procuratoris, aut similis ministri præjudicat, iuxta receptam distinctionem quam habemus in quæstione, an & quando procuratoris factum causet præjudicium, & incursum pœnæ in principali.

PERUSINA PLUMBI, SEU COMMISSIO

PRO APPALTATORIBUS PLUMBI CUM QUIBVSDAM SVBAPPALTATORIBUS.

Casus decisus per Cameram pro sub appaltatoribus.

An & quando dicatur factum esse locum commissio, & pœnæ ob controctationem materiæ in qua Appaltatori tantum competat jus controctandi privativè ad omnes.

Et an ad incursum pœnæ, & commissio requiratur dolus verus, vel sufficiat præsumptus.

Et aliqua de bannimentis Thefaurarii Generalis vel alterius officialis quantum durent.

Appaltatores generales plumbi in toto districtu Perusino, aliisque forsan locis adjacentibus, concesserunt aliquibus personis subappaltum pro loco nuncupato Diruta in districtu Perusino existente sub variis legibus, illis præsertim, quod certam plumbi quantitatem ab ipsis Appaltatoribus singulis annis recipere deberent, solvendam ad rationem scut. 45. pro singulis mille libris, & si majori quantitate ultra prædictam indgerent,olvere deberent ad rationem scut. 40. quodque introducere non possint vel contractare plumbum exterum seu elaboratum, sed solum illud, quod ab ipsis Appaltatoribus habeant, sub pœnis contentis in bannimentis.

Post aliquod tempus, eisdem subappaltatoribus concessus fuit ab Appaltatoribus totus appaltus generalis, seu ejus administratio ad biennium tantum, quo expleto, dictoque appaltu generali per ipsos Appaltatores reasumpto; Cum ad istorum noticiam devenisset, in dicto loco Dirutæ, ac in sub appaltatorum magazinis, notabilem reperiri plumbi quantitatem, ac etiam plumbum elaboratum ab eis contractatum esse, prætendentis ita contravenitum esse capitulis sub appaltu, ideoque commissio fraudem, atque factum locum pœnis contentis in bannimentis, amissionis scilicet ipsius plumbi & solutionis unius scuti pro qualibet libra; Idcirco de facto cum ea manu Regia, quæ per Cameram ipsis concessa sint, totum dictum plumbum in dicto loco reperit, tanquam commissum accepissent, sub appaltatores etiam ad pœnæ solutionem urgendo; Unde introducta causa coram Thefaurario, ab isto sub appaltatores fuerunt absoluti, demandando plumbi restitutionem, idemque in gradu appellationis approbatum fuit à Camera.

In huius igitur causæ disputatione, scribentes pro sub appaltatoribus, satis insistebant in duobus fundamentis pro pœna & commissio evitandis, uno nempe quod huiusmodi pœna imposita esset in bannimentis emanatis per Cardinalem Franzonum tunc Thefaurarium, cuius officium per promotionem ad Cardinalatum expiraverat, proindeque ejus edicta & bannimenta celsaverant, Afflic. decif. 290. & ubi Versill. Farinac. in fragmen. verbo bannimenta nu. 5. Rota dec. 194. n. fin. par. 4. recent. tom. 2. Altero, quod ad pœnæ, & commissio incursum requiratur dolus verus, vel saltem præsumptus ex parte agentis probandus.

Verumque tamen facili negotio celsare pro Appaltatoribus scribens dicebam; Quatenus enim pertinet ad primum expirationis bannimentorum ob cessatum officium Bannientis, quidquid sit de conclusione in abstracto, in qua etiam dici potest, quod non procedat, ubi officialis edit bannimenta de mandato Principis, vel alterius superioris, cuius potestas durat, ut per Farinac. ubi supra nu. 7. Supervacaneum observabam huiusmodi disputationem in puncto juris asumere, stantibus facti circumstantiis omnem quæstionem dirimentibus, quia in capitulis appaltus, per viam pacti & conventionis cum Camera inhi, atque cum Papæ chirographo approbatis, expressè conventum erat, contra introducentes, vendentes, vel alias contractantes plumbum intra limites appaltus, posse Appaltatores ad huiusmodi pœnæ exactioem procedere; Unde facultas exigendi pœnam non resultabat ex solis bannimentis Thefaurarii, sed ex capitulis, quæ pro lege habenda esse firmat in terminis capitulorum consimilis appaltus cameralis, Corn. cons. 339. in principio vol. 1. cumque duraret appaltus, ejus etiam capitula & conventiones tanquam pars contractus durare necesse erat, maxime quia munita erant ejusdem Papæ auctoritate.

Sed quando etiam huiusmodi bannimenta, ob cessatum officium Bannientis expirassent, id suffragari posse dicebam

nam aliis, aliam prohibitionem non habentibus, nisi illam ex eis resultantem, non autem istis sub appaltatoribus ad id obligatis ex lege contractus, quia in capitalis subappaltus, expressè conventum est, ipsos non posse introdocere, vendere, vel aliàs contractare aliud plumbum, quam illud, quod haberetur ab Appaltatoribus ac alias censentur esse in fraude, & incurfi in penas contentas in bannimentis, & sic quatenus bannimenta tanquam talia post expiratum officium eos non afficerent, affecti tamen remanebant eisdem ex lege conventionis & pacti; Ut in proposito habemus de non subditis alicui statuto vel consuetudini ad illius formam pacifcentibus, eiq; se subiicientibus, quia licet illud statutum vel consuetudo eos non obliget ratione potestativa & jurisdictionali tanquam lex, obligat tamen tanquam conventio, Abbas *conf. 33. sub n. 2. & segg. vol. 2. Sard. decif. 13. nu. 4. Galeot. lib. 2. contro. 30. n. 59. & sequent.* Et quoties non concurrat præjudicium Ecclesiasticæ Immunitatis, vel simile, super quo nec volentes partes pacifici possunt, admittitur per Rotam in Baren, seu nullius pecuniaria coram Cerro post Zacchiam *de obligatione Camerali decif. 180. n. 16. cum seg. repetita dec. 348. part. 9. recent.*

Et magis attenda ejusdem conventionis evidenti rationabilitate propter subiectam materiam de negotii natura id postulantem; Appaltus enim plumbi, seu aliorum hujusmodi mineralium, qui per Principem vel ejus Cameraam conceditur, & cujus ratione notabilis pensio solvi solet, in alio non consistit nisi in jure privato vendendi in ea Civitate vel Provincia eam speciem, quam proinde, ultra ejus intrinsicum valorem cariiori pretio Appaltator vendit; & in quo jure vendendi ejusque extrinsecò augmento, appaltus consistit, ut bene in puncto appaltus salium Marchiæ Soccini *conf. 156. vol. 1. Galeot. respons. fiscal. 10. n. 39.* & habetur non semel in aliis *hoc tit. deductum ad materiam salinarum, & mineralium; Atque de facto in præfenti constabat, quia intrinsicus valor plumbi, comprehensus etiam omnibus expensis, non excedebat scutos 34. & tamen conventum est solvi debere scut. 45. & 40. respectivè, Igitur de necessitate supponenda est prohibitio penalit introducendi vel contractandi aliud plumbum, quoniam aliàs jus privativum inutile remaneret, atque inanis esset conventio, dum habentes aliunde eandem mercem villiori pretio, abque dubio illam Appaltatoris pro longè cariiori non emerent.*

Quò verò ad aliud fundamentum doli veri vel præsumpti, dicebam illius quæstionem hodie in hujusmodi mineralium, vel aliarum rerum speciebus, quæ in appaltum cum jure privato per solum Principem concedi solent, prorsus cessare, quoniam apud populos ex longeva observantia, nimis notoria est prohibitio, hujusmodi merces, & bona introducendi & contractandi alias quam per manus appaltatorum vel officialium ad id à publico destinatarum; Unde data diversa introductione, dicitur eo ipso probatus doli sufficiens ad contraventionem, cum abque dubio non sit amplius allegabilis iusta ignorantia, & bona fides, atque ita ubique in Orbe Christiano docet praxis, nam aliàs actum esset de hujusmodi appaltibus & juribus privatis, si in quolibet contraventionis casu, ad doli probationem appaltator cogendus esset.

Et nihilominus adhuc in præfenti hæc difficultas cessabat ex facto, stante dicta expressa conventionione non introducendi vel contractandi aliud plumbum, quam habendum ad appaltatoribus sub pena fraudis, quæ etiam ex sola juris dispeptione importat commissum rei, super qua fraus commissæ est ad text. in l. 1. & 2. *Cod. de vestigalib. & commissis, l. commissis, de publicanis, Bertacchin. de gabellis p. 9. n. 7. Farinac. q. 173. n. 2. & cæteri, & sic adest pena conventionalis, pro qua opus non est ex parte agentis probari dolum verum vel præsumptum, sed sufficit probari contraventionem, ut plenè firmatur apud Cartarium *decif. criminal. 18. n. 35. & segg.* & fufus habetur in Ferrarini. *decupli hoc eodem tit. disc. 19.* ubi ista conclusio doli veri, vel præsumpti circa penas conventionales examinatur.*

Solidum igitur fundamentum, cujus ratione ab initio de juribus Appaltatorum dubitavi (unde resolutio à iustitia visa non est aliena) consistebat in eo, quod iidem sub appaltatores per biennium antecesserunt univèrsam appaltum habuerunt, sive administrarunt, unde ista occasione utentes, sibi quamvis in aliquo excessu pro eorum subappaltu providerunt, idèdque cessabat contraventio, dum ad formam capitulorum in locum subappaltus aliud plumbum

non introduxerunt, nisi illud quod à se ipsis tanquam appaltatoribus habuerunt.

Et quamvis scribendo tanquam Advocatus replicarem, eos tanquam diversam personam appaltatorum representantes, non potuisse sibi ipsis tanquam subappaltatoribus tradere insolitam, & excessivam plumbi quantitatem ultra necessitatem illius biennii, cum ita supplantatus remaneret appaltator successor pro annis sequentibus, in quibus novi plumbi emendi necessitas ita cessabat ex deductis per Franch. *decif. 96.* in Romana bulli alearum, & in Romana locationis venæ ferri *hoc eodem tit. discif. 117.* dictumque assumptum, verum, ac solidum crederem; Nihilominus, ut Egomet in congressu cum aliis Advocatis dicebam, id suffragari poterat ad effectum prohibendi dictæ excessivæ quantitatis contractationem, & ac jus cogendi subappaltatores ad restituendum eisdem appaltatoribus quantitatem excessivam, eodem modo, quo in sale, & aliis hujusmodi materiis praticatur, ut locis citatis, Non autem ad effectum inferendi ad contraventionem, & penam, quia dum merx habita est modo legitimum, & à manibus eorum, qui tunc erant appaltatores, dici non potest contraventum, nec bannimentis, nec legibus conventionis, cum jus appaltatorum respiciat, magis prohibitionem retentionis quam infectionem acquisitionis & inductionis. Idèdque hanc solam actionem intentare sanius consilium judicasset, sed ad causam evocatus fui post hæc jam sequuta. Voluerunt autem Appaltatores mutatis defensoribus prosequi causam in Camera, sed adhuc succubuerunt.

VITERBIEN. GABELLÆ PRO GABELLARIIS VITERBII CUM CIOFIS.

Causa resoluta per Thesaurarium contra gabellarios.

De exemptione à solutione gabelle ex privilegio alicui concessa in premium inventionis, vel introductionis alicuius nove artis vel mercature. An suffragetur eius sociis, vel aliàs in negotio participantibus, etiam dissoluta societate per mortem unius, dum cum hæredibus non continuatur.

S U M M A R I U M.

- 1 *Acti series.*
- 2 *Gabellarius habet intentionem fundatam in causa generali exigendi gabellas à quibuscumque.*
- 3 *Limitatio est probanda ab allegante.*
- 4 *Decimæ & gabelle fraternizant.*
- 5 *Societas per mortem dissolvitur.*
- 6 *Si continuatur cum hæredibus, dicitur nova.*
- 7 *An ex pacto præsertim jurato fieri possit, ut societas continuare debeat etiam post mortem.*
- 8 *Privilegium reale transit in quemcumque rei possessorem.*
- 9 *Et quando dicitur reale, vel personale.*
- 10 *Socii quando, & qua ratione gaudeant privilegio uni ex sociis concessio. Et an eo gaudere possint finita societate.*
- 11 *Concessio privilegio, vel alio jure pro persona nominanda, facta nominatione, nominatus dicitur illud divedi, & immediatè habere à primo concedente.*
- 12 *Aliud est societas appaltus, aliud vero participatio utilium.*
- 13 *Illud privilegium quod est transmissibile ad hæredes an sit cessibile.*

D I S C. XC.

Cum Vincentius Galera modum dealbandi ceram croceam didicisset, illudque negotium in Civitate Viterbien. introducere vellet, eadem Civitas in præmium hujusmodi inventionis, vel introductionis, pruden- ter ei concessit pro se ipso, ejusque hæredibus, & successoribus, ac etiam sociis in negotio assumendis, exemptionem per annos 20. à solutione gabelle introductionis ceræ, quæ in dicta Civitate exigi solet, quod privilegium auctoritate etiam Apostolica communium fuit, nec non eidem concessit appaltum pro vilissimo pretio gabelle bomicis. Post cujus concessionem, apertum fuit dictum negotium dealbationis ceræ in quodam orto mensæ Episcopalis unà cum illis de Ciofis, tanquam dominis instrumentorum, quæ ad hujusmodi opus necessaria sunt. Inita inter eos sub quibusdam capitulis societate ad novennium, intra quod defuncto Galera, Ciofi nullam cum morientis hæredibus societatem continuantes, vel renovantes, ad solum proprium nomen, & commodum dictum negotium continuarunt, etiam post dictum novennium.

nium. Unde petentibus gabellariis Civitatis solutionem consuetæ gabelle non introductione ceræ & bomicis, eis autem excipientibus de præfato privilegio exemptionis, & appaltu, utpotè ad viginti annos concessis. Orta fuit controversia, num privilegium & appaltus, Galeræ ejusque hæredibus & sociis concessa, suffragari possint Ciofis à die mortis dicti Galeræ citra. Introductaque proinde causa coram Thesaurario.

Pro Gabellaris scribens, dicebam fundatam esse illorum intentionem in jure seu causa universali exigendi gabellam à quibuscumque, donec probetur exemptio, quæ tanquam species limitationis ab allegante concludenter probanda est, Mantic. *decif. 251. n. 4.* Quod habemus quotidianum in materia decimarum, quarum termini cum istis gabellarum fraternizant, cum gabellæ, & onera publica dicantur species decimæ, quam populus solvit Principi pro protectione, & gubernio temporali, eodem modo quo solvit decimam Curato pro gubernio spiritali, ut pluries hoc eodem titulo, quia Parochus habet intentionem fundatam in causa universali contra omnes ad decimas, donec doceatur de exemptione, ut in sua materia *sub tit. de decimis.*

Privilegium autem exemptionis dicto Galeræ concessum, suffragari non posse dicebam Ciofis; quia illud concessum legitur pro hæredibus vel sociis, quorum neutram personam ipsi à tempore dictæ mortis gerebant. Non erant enim ejus hæredes minusque dici poterant socii post sequutam consocii mortem, per quam certum est societatem dissolvi *§. solvitur instit. de Societ. l. actione §. morte, ff. pro Socio, Doctores communiter, de quibus Michalor. de fratribus par. 2. cap. 40. n. 1. cum segg. Capyc. Latr. decif. 26. num. 20. cum segg. & decif. 189. n. 17. cum segg.* ubi verius probat, quod etiam cum hæredibus societas continuatur, non erit eadem, sed nova societas in Bononien. pilarum coram Celso, *inter suas decif. 345. & in aliis coram Taja, in quibus adeo tenaciter id firmatur, ut accedente etiam juramento non possit ex pacto fieri, ut Societas morte non dissolvatur, & in hæredes transeat (quod tamen non leve habet difficultates per generalem dispositionem taxtus in cap. cum contingat de jure jurando, super observantia juramenti, quoties absque interitu æternæ salutis servari potest, nec favor publicis principaliter, non autem secundariò consideratus obstat.) Quorum neutrum tamen hic examinare opus erit, quia nec pactum aliquod de continuando post mortem aderat, & deficiat continuatio de facto cum hæredibus, quibus omninò neglectis ipsi soli conventi negotium continuaverunt.*

Præterdebatur à reis, exemptionis privilegium concessum fuisse ipsi negotio, & cum eo incorporatum, itaut tanquam privilegium reale transferit in quemcumque ipsius rei possessorem ex plenè deductis per Menoch. *lib. 3. præsumpt. 103.* quem solum in hac materia privilegii, an sit reale, personale, vel mixtum allegare sufficit, & per Rot. *decif. 400. part. 9. recent.* & in eadem Casenaten. seu Sarinaten. Laudimorum 19. Junii 1656. coram Alberгато *decif. 35.* post colloquationes Bondeni, in quibus de hac materia privilegii realis, vel personalis. Sed abque fundamento facti, vel juris adducebatur hæc præfentio, cum ex tenore privilegii constaret, illud principaliter concessum esse personæ ipsius Vincentii in premium inventionis, seu introductionis hujus novi artificii in Civitatem, communicatum ejus sociis in ejusdem inventoris gratiam, & commoditatem, quia cum pro hujusmodi negotio explicando multa instrumenta, & utensilia necessaria essent, ac notabile peculium super eo implicatum habere oporteret, quibus omnibus ipse destitutus erat, inanis fuisset inventio, & successivè inane privilegium, nisi adhibere potuisset socios, quorum opera, & auxilio explicaretur negotium sibi alias impossibile, idèdque socii tanquam ab ipso dependentes, & accessorii, per quamdam speciem communicationis dicto privilegio potiebantur ex causa onerosa, & respectiva, cum in societate ipsi ponerent pecunias, & instrumenta, alter verò solum operam; atque hoc privilegium, ex istius parte, peculii seu capitalis species dici poterat, idèdque injustum, ac juris principiis omninò contrarium dicebam, ut socii accessorie ad istud privilegium admitti, post dissolutionem societatem illo gaudere deberent abique causa, nullaque data participatione lucrorum hæredibus illius, cui principaliter, & in præmium suæ virtutis concessum fuit.

Hæc omnia bene concedebant, & secundum ea debuisset de iustitia judicari, nisi ex parte reorum exhibitæ fuisset declaratio per eundem Galeram viventem facta, quod privilegium prædictum, ac appaltus, eorumque totum commodum, ad ipsos eorumque negotium omninò spectare deberet, contentus ea lucrorum participatione, quæ sibi dicto statuto tempore promissa erat. Licet enim privilegium exemptionis, ac etiam appaltus pro introductione bomicis pro levissimo pretio ab eadem Civitate tanquam privilegii species concessa non essent pro persona nominanda, quo casu nominans facta nominatione tollitur omninò de medio, & actus dicitur substantiatus cum persona nominata, perinde ac si ab initio cum ista initus fuisset per instrumentum, seu organum nominantis ex deductis per Surd. *dec. 182. n. 16. & segg. Gregor. & add. dec. 157. n. 7. & 24. & 227. n. 3. cum segg.* sed erat per admissionem ad societatem seu participationem, quod non tollit existentiam appaltus, seu privilegii in prima persona, solumque operatur in aliis participationem utilium, & effectuum exinde resultantium, ut bene in his terminis appaltus ita distinguendo habetur per Rotam *dec. 208. part. 4. recent.* & apud Orthobon. *decif. 40. n. 36.* itaut verè actus ab initio in ipsius Galeræ persona substantiatus esset; Nihilominus cum concessio esset pro ejus hæredibus, & successoribus quibuscumque, id quod erat ad hæredes transmissibile, potuit esse cessibile in successorem particularem; Et ex hoc motivo mihi quamvis pro altera parte scribentis visum fuit, iuste reis conventis concessam fuisse absolutoriam, præsertim quia constabat de continuato animo Civitatis, dum in novo appaltu idem privilegium eis confirmavit.

ROMANA APPALTUS FOENI PRO JO. BAPTISTA BULLA, ET JO. BARTHOLOMÆO CUM ANTONIO SCARIONO.

Causa decisa per Cameram ut infra.

De societate vestigialium an sit quando cumque dissolubilis, & quid agendum super vestigialium exactione, sociis inter se discordantibus.

S U M M A R I U M.

- 1 *Causa controversia.*
- 2 *Societas appaltus dissolvi non potest durante tempore, pro quo suscepius est, limitatur n. 6.*
- 3 *Hæc societas dicitur collegiativa, ab aliis diversa.*
- 4 *Non dissolvitur per mortem unius, sed transit ad hæredes.*
- 5 *An unus ex sociis admitti debeat ad ponendum ministrum loco sui.*
- 6 *Limitatur conclusio, de qua n. 2.*
- 7 *Quæ sit justa causa, remittitur Judicis arbitrio.*
- 8 *Quando concurreret justa causa dissolvendi societatem, quomodo faciendâ sit divisio.*
- 9 *Appaltus dicitur individuum.*
- 10 *In individuis divisio faciendâ est per partitum, seu licitationem.*
- 11 *Fisci vel publica domine vestigialis interest appaltatores esse in lucro, & de ratione.*
- 12 *Et de ratione, ob quam debent tenere libros fideles, & bene tentos.*
- 13 *Explicatur conf. 220. Baldi lib. 2.*
- 14 *Habeas participationem in fructibus ratione decimæ vel alterius portiois potest apponere custodem vel ministrum.*
- 15 *Aliud est societas appaltus, aliud participatio utilium.*

D I S C. XCI.

Susceperunt, Bulla, Bartholomæus, & Scario, ad annos 14. à Camera Apostolica appaltum gabellarum noviter impostarum super palea, scano, & vino, sed ortis inter eos, ipso administrationis initio discordiis, ad terminos inimicitie devenitis, itaut impracticabilis abique scandalorum & inconventionium timore judicaretur hujusmodi societatis continuatio. Idcirco pro ejus dissolutione, Bulla, & Bartholomæus insteterunt, offerentes licitationem, seu partitum, quod scilicet, vel ipsis dimitteretur appaltum, contenti idonea cautione per Scario num præstanda pro eorum revelatione à molestiis per Cameram inferendis, vel è contra ipsi ad eorum onus appaltum susciperent, præstita pro revelatione Scario n. dimittentis eadem idonea cautione. E converso autem Scario num respuendo partitum, petebat continuationem commodè practicandam per ministrum ab eo deputandam, qui

cum confociis appaltum administrare deberet absque necessitate in simul conveniendi.

Et introducta causa in Camera, pro Scarione scribentes allegabant regulam eis assistentem, ut scilicet societas ad certum tempus inita, non possit per unum, vel plures socios alius invitis statuto tempore durante dissolvi juxta text. in l. si convenerit, & l. adione §. diximus, ff. pro Soc. idque maxime in societate vectigalium, in qua illius dissolutio, non solum percipit interesse ipsorum sociorum inter se, sed etiam illud fisci, vel Reipublice locantis, unde propterea dicitur societas collegiativa ut observat Salicet. in l. raudiu in fin. ff. pro Soc. & in rubr. ibidem. Ista enim vectigalium societas aliquid peculiare habere videtur, itaut à reliquis societatis differat. Aliæ reliquæ, per mortem unius ex sociis dissolvuntur etiam quoad superstites, istæ vero secus, nam durant, & in hæredes transeunt ad text. in l. aded, ff. pro socio, l. verum §. in hæredem, ff. eodem Petr. de Ubal. de duob. frat. par. 11. in princip. Felin de Societ. cap. 32. n. 19. Mantio. de tacit. lib. 6. tit. 24. nu. 22. Michalor. de frat. par. 2. cap. 40. n. 26. cum seqq. ubi plura congerit requisita pro dicta conclusione, ac per totum illud capitulum late agit de materia societatis per mortem dissolvendæ.

Et in specie plurium sociorum vectigalis, vel pedagii, quod unus eorum admitti debeat ad ponendum loco sui unum ministrum, allegabatur tanquam punctuale consil. Baldi 220. lib. 2. atque inculcabatur ipsius Camere præjudicium, & ex quo forsitan motivo rejecta petitione dissolutionis societatis cum dicto temperamento locationis, seu partium, resolutum fuit pro continuatione ac sub ea lege quod Scarionus non deberet per se ipsum administrare, sed deputare alium, qui ejus vires gereret, ac partes suppleret.

Mihi pro Bulla, & Bartholomæo scribenti, reflectendo ad veritatem, etiam ante causæ propositionem in congressu pro illius directione habito insinuatam videbatur super hoc, certum determinatumque iudicium dari non posse, itaut resolutio, sive uno, sive altero modo de postiva injustitia redargui non posset.

Licet enim regula prædicta de non dissolvenda societate ad certum tempus inita, certam limitationem patiatur ex justa causa de novo superventa, qualis in jure reputatur illa, quod unus socius esset rixosus ad text. in d. l. convenerit in fine, ubi Bart. in l. cum satis sub numer. 6. Cod. de agrol. & censu. lib. 10. Simoncell. de decreto, lib. 2. tit. 4. n. 6. Felic. de Societ. d. cap. 39. n. 63. cum seq. Duard. de Societ. lib. 3. cap. 4. g. 2. n. 7. Michalor. de frat. par. 2. cap. 36. nu. 23. Nihilominus quando dicitur aded rixosus, quod ad id sufficiat, seu alia causa reputatur ad hoc idonea, non habetur in jure scriptum, sed totum remissum est prudentis iudicis arbitrio ex facti circumstantiis regulando, Menoc. de arbit. casu 183. n. 8. & casu 271. n. 36. Simoncell. dist. tit. 4. n. 7. Felic. disto cap. 39. n. 64. in arbitrariis autem non de facili convinci potest iudex de injustitia.

Insinuatam verò, pro dicto arbitrio regulando, quod licet textus prædictus utatur termino socii rixosi, non tamen præcisè desiderentur rixæ formales, quales reputari solent illæ quæ sint formalium inimicitiarum productivæ, sed intelligitur, sano & discreto modo, ita & taliter quod confociis reddatur molestus, quodque in societate continua ri non possit cum ea concordia voluntate, quæ communionis potissimum est fundamentum, unde Bald. in eadem l. si convenerit n. 1. utitur verbo seu termino socii molesti, ibi, & in quantum socius sit molestus, quod etiam repetit n. 2. & in utraque additione.

Ubi autem causa videretur ex facti circumstantiis justa pro interpositione arbitrii ad hujusmodi societatem dissolvendam. Quatenus pertinet ad modum, non placebat ille propositus per scribentes in oppositum, dividendi scilicet officia, ut unus faceret causam, alter teneret scripturam, alter alia expleret, quoniam hoc non esset dissolvere societatem adhuc ita durantem, sed solum dividere exercitium, unde esset petere principium non admittendi dissolutionem, in cuius casu punctus erat de modo, quia alter magis congruus dari non poterat, nisi ille licitationis seu partium.

Quamvis enim super modo faciendi divisionem bonorum vel iurium, quæ pro communi possidentur, nimis apud scribentes varietur, itaut tresdecim diversas opiniones diligenter colligat Capyc. Latr. decis. 28. Attamen id procedit in rebus dividuis, in quibus rectè aliquis ex dictis dividendi modis est practicabilis, secus autem in in-

dividuis, quæ possideri quidem possunt à pluribus pro communi, sed non nisi insolidum, itaut quilibet totum possidere dicatur, sed practicabilis non est possessio vel dominium per partes, nisi quoad solum exercitium vel fructum, quoniam appaltus est unicum jus individuum, ad instar juris patronatus & familiarum; Unde propterea societas appaltus dicitur collegiativa, quia totum penes singulos, tanquam unum corpus constituentes, esse dicitur, ut per Salicet. loco supra cit.

Posita verò individuitate, alius non adest dividendi modus, nisi ille per licitationem seu partitum ad text. in l. 1. & l. ad officium, c. commun. divid. l. arbor §. Judex ff. eodem, ibique DD. de quibus Capyc. Latr. decis. 28. n. 9. late Buratt. dec. 350. Neque exinde Camere locatrici præjudicium aliquod inferebatur, cum ejus respectu duraret sociorum obligatio, perinde ac si societas continuaret, cadente obligatione in eo cui appaltus remanet, per idoneam cautionem socios exeuntis relevandi indemnes; Neque in hoc considerabile videbatur objectum, quod fragili cautioni fidendum non esset, quoniam hoc rectè procedere dicebam, quando actores peterent appaltum, ac prætenderent ab eo reum excludere cum sola cautionis oblatione, cum enim offerretur optio, idcirco deductum præjudicium potius remanebat in actoribus, cum ita reus eligere potuisset appaltus retentionem atque dictum præjudicium retorquere.

Quinimò observabam, Camere potius expedire, ut ad divisionem deveniretur, quam quod administratio fieret per ministros, & deputatos; Interest enim fisco, vel Reipublicæ, vectigalium appaltus diligenter ad ministrari, atque appaltatores esse in lucro potius quam in iactura, pro novis appaltibus in futurum cum pensiois augmento potius quam diminutione faciendis; Et ex qua potissimum ratione appaltatores, quamvis proprium negotium durante appaltu gerant, eorumque sit lucrum, & damnum, nihilominus libros fideliter facere, & conservare tenentur, ut ex eis liquere possit, quid perceptum sit pro futuro appaltu regulando; Ideoque interest appaltum administrari per ipsos principales interestatos, non autem per famulos & ministros salariatos non adeo diligentes, etiam si fideles præsupponendi sint, quia de minorum iactura eis caput dolere non solet, Multo magis concurrente suspitione fraudis & occultationis, quam frequenter experimur.

Ad consilium autem 200. Baldi lib. 2. facilis erat responsio, declarando æquivocum cum quo dicebam scribentes in contrarium procedere super dictæ auctoritatis allegatione, Siquidem Bal. seu veritus Christoph. de Castillon. cui Bald. subscribit, agit de habente quamdam participationem temporaneam in commoditate seu emolumentis pedagii, & dicunt iuste posse petere non procedi ad concessionem appaltus absque ejus participatione, seu posse deputare suum ministrum & factorem, ut videat quantum percipiatur ad consulendum fraudibus, quæ aliis sibi fieri possent ex auctoritate Specul. tit. de decim. §. fin. n. 14. ubi de Parocho, ut possit deputare assistentem perceptioni fructuum pro jure suæ decimæ, Quod in Baronibus vel aliis, quibus aliqua competit participatio fructuum ex prædicto colligendorum, ex eadem Speculatoris auctoritate firmant Franch. decis. 117. ubi add. Ann. sen. alleg. 94. n. 8. ibique adden. Capobl. de Baron. tom. 2. c. 78. ubi cæteri; Sed hoc nihil commune cum terminis præsentis controversiæ, quoniam habens participacionem non dicitur appaltator, vel socius appaltus, atque magna differentia est inter societatem, & participationem utilium, ut decis. 208. part. 4. recent. Otthobon. decis. 40. n. 28. ubi concordantes.

ROMANA SEU TUDERTINA COLLECTÆ

PRO ANGELO ANDOSILLA

CUM COMMUNITATE TUDERTI.

Causa disputata in Congregatione Boni Regiminis, & in Signatura Gratiæ, pendet in Rota indocisus.

An & quando forenses collectari possint per Communitates pro bonis ibi possessis. Et quid pro censibus cum eadem Communitate impositis super bonis particularium. Et aliqua de exemptione civium Romanorum.

da

Ad collectas debitas ratione fundi censiti, an creditor censuarius cum debitore fundi domino contribuere teneatur.

S U M M A R I U M.

- 1 Ad scribas.
- 2 Forenses de jure non possunt collectari.
- 3 Secus de consuetudine.
- 4 Ab oneribus Cameralibus Clerici non sunt exempti, cum declaratione.
- 5 De exemptione Civitum Romanorum.
- 6 Onera Cameralia, quare debeantur, & à quibus.
- 7 Censui ad alios effectus reputantur stabilia, & circumscribuntur loco annorum censuorum.
- 8 Secus ad effectum collectarum, quia sequuntur personam creditoris.
- 9 Collectæ an debeantur pro nominibus debitorum juribus, actionibus.
- 10 An creditor censuarius teneatur contribuere in collecta reali ratione participationis fructuum rei.
- 11 An census sit onus reale, vel personale ad dictum effectum.

D I S C. XCII.

Super aliquibus bonis stabilibus particularium Civitatis Tudertinæ, & de illorum censu, illa Communitas, ad formam Bullæ Pii V. aliisque servatis servandis imposuit censum ad favorem Angeli Andosillæ senioris, in toto contractu in Urbe, ubi etiam destinata fuit solutio fructuum, qui plurium annorum spatio integrè, & absque deductione vel protestatione soluti fuerunt eidem Angelo, cui etiam restituta fors principalis. Eoque defuncto, scripto hæredæ Angelo juniore filio Raphaelis ex fratre nepotis prædefuncti, contra istum pupillum Communitas prædicta præsentationem excitavit pro collectis totius temporis, quo dictus Angelus senior censum possedit, & Congregatio Boni Regiminis, non obstantibus infra scriptis ex parte dicti rei convenit deductis, ex prudentialibus magis, quam legalibus motivis, ut istam satis oppressam Communitatem in aliquo relevaret, pro dictæ collectæ solutione respondit. Quare habito recursum ad Signaturam gratiæ, per istam causâ appellationis commissam fuit in Rota, ubi pendet, ut opinor, absque ulteriori prosecutione, itaut silentium stet loco victoriæ dicti rei conventi.

In his igitur disputationibus habitis, tam in dicta Congregatione, quam in Signatura, scribens pro Angelo, duas constituebam inspectiones, Unam quoad onera Communitativa, seu collectas eis proportionatas, Alteram pro collecta debita pro oneribus Cameralibus.

Quatenus pertinet ad primam, inanis remanebat disputatio questionis excitatæ per scribentes pro Communitate super facultate collectandi forenses pro bonis in territorio possessis, quoniam admittitur etiam affirmativa, cessante difficultate ob exemptionem resultantem à clericatu, dum præfatus Angelus erat Prælati, & Vaticanæ Basilicæ Canonicus, unde propterea quando etiam fuisset civis, neque ad eas urgeri potuisset; Cessante autem hujusmodi circumstantia admittebam probabiliorum esse affirmativam; Licet enim in puncto juris verior sit negativa, quia collecta dicitur onus quod imponitur personis propter bona, idcirco requiritur subiectio personalis erga Communitatem collectantem. Nihilominus ex consuetudine, quam Bart. receptam dicit per totam Italiam, practica affirmativa, ut cæteris collectis plenè firmatur decis. 3. post Cenc. de Censibus, per Marott. ad fatietatem colligentem in tract. de collecta seu bonatentia c. 9. nu. 1. Cohell. ad Bullam boni regiminis c. 35. nu. 31. & admittitur in Ariminen. gabellæ 25. Junii 1657. coram Bevilacqua, ubi firmatur dicta regula negativa in puncto juris vera.

Quare tota disputatio fuit super secunda specie onerum cameralium, quorum respectu, exemptio ratione clericatus non suffragatur, ita expressè disponente Constitutione 39. Pauli Tertii seu ejus declaratione §. 1. quæ in praxi recepta est juxta singularium Communitatum usum, si enim de præterito clerici nunquam collectari consueverunt, adhuc dictam exemptionem obtinent, secus autem econtra; in hac autem communitate observantia supponebatur clericorum inclusiva.

Motivabatur per alios pro hac eadem parte scribentes de exemptione civium Romanorum; Verum istud motivum nullum habebat fundamentum. Tum quia talis exem-

Card. de Luca Lib. II.

ptio non provenit ab aliquo privilegio Apostolico generali, sed solum à statuto Urbis, quod vires non porrigit extra suum Territorium seu districtum. Tum etiam quia tam Congregatio boni regiminis, quam etiam Camera pluries censuit, atque hoc jure vivitur, hujusmodi exemptionem, etiam intra districtum, suffragari quoad onera Communicativa tantum, non autem quoad Cameralia, quæ dicuntur realia ipsi bonis imposita per æs, & libram, non autem Communicativis, à quibus jure eujusdam administrationis, & gratia majoris commoditatis ministri Camerales illa exigunt, adeunt si communitas satis dives, & idonea sit, illaque de suo de facto solvat, adhuc repetitionem habeat à possessoribus bonorum, ut in tribus instantiis acriter discussum fuit in Nepefina collectæ de qua sub tit. de servit. ad materiam pascuorum.

Verum quia rei conventi auctor in eo territorio nulla possederat bona stabilia per veritatem, idcirco dicebam ita omnem difficultatem cessare. Licet enim magis communis, & recepta opinio sit, non tamen multis contradicentibus destituta, census consignativos ad formam Bullæ Pii V. super bonis stabilibus fructiferis impositos, quamvis verè tertiam speciem constituentis, reputari tanquam stabilia, & circumscribi loco illorum bonorum, super quibus illi impositi sunt, ex plenissime collectis per Marott. dicto tract. de collecta seu bonatentia cap. 6. nu. 7. cum seq. Rota dec. 144. & 290. part. 8. rec. in dicta Ariminen. gabellæ 25. Junii 1657. Bevilacqua, & sæpius, & sæpius, quia est propositio recepta. Nihilominus ea procedit ad effectum comprehensionis sub statutis, alioque similes effectus, in quibus attenditur loci circumscriptio, secus autem ad effectum collectarum, quoties creditor est forensis, & contractus alibi initus est, prout & alibi destinata est solutio, in ejusdem scilicet creditoris domicilio, ut in præsentem contingebat, quia contractus celebratus erat in Urbe, ibique solutio destinata. Ad istum enim effectum, verius est constituere tertiam speciem, atque sequi personam creditoris, ubi præsertim in ejus domicilio solutio destinata est, cum tunc cessare videatur omnis questio ex firmatis, dicta decis. 3. post Cenc. & apud Gratian. disp. 26. n. 3. cum quibus proceditur ut in dicta Ariminen. coram Bevilacqua, ac videtur recepta opinio in Curie Tribunalibus, licet Congregatio boni regiminis quandoque vacaverit, & in contraria sententia residere soleat. Et quæ opinio etiam recepta est in Regno Neapolitano, ubi non sub nomine collectivæ civium, sed bonatentia, qui terminus convenit solum forensibus, pro censibus solvitur collecta, ut apud Marott. d. c. 6. & seqq.

Non negabantur hæc per scribentes pro Communitate, sed dicebatur collectam deberi, non ratione bonorum stabilium, sed ratione juris seu actionis in loco possessi, & hoc fuit fundamentum resolutionis, quoniam collecta debetur etiam de nominibus debitorum ac jurium, & actionum. Ut in specie censuum, vel aliorum reddituum in proposito habetur apud Leotar. de usuris quest. 57. num. 13. Sed hoc videbatur æquivocum, quoniam id procedit in collectis personalibus, quæ propriis civibus, & subditis imponuntur per æs, & libram habita ratione bonorum, quæ possident, quoniam habetur etiam ratio de nominibus debitorum, juribus, & actionibus, mercibus, & pecuniis, juxta ea quæ habentur in Romana Dationum pro Universitate Hebræorum hoc eod. tit. dist. 102. & 103. Secus autem respectu forensium, & non subditorum, à quibus præteriti solum potest collecta merè realis, & ratione bonorum stabilium.

Alterum erat fundamentum, quod creditor censuarius utpotè participans de fructibus ipsorum bonorum, quorum ratione collecta solvitur, ad illam contribuere debet ad text. in l. hactenus Cod. de usufructu, l. fructus Cod. de action. empti, l. 1. & 2. Cod. de annoniis, & tribuit lib. 10. cum concordant. plenè collectis per Marott. dicto tract. de collecta seu bonatentia dicto cap. 6. nu. 1. cum sequent. usque ad 7. ubi num. 8. cum seq. in specie hoc plenè substat, atque in cap. sequenti, credit in æstimo possessori bonorum deducenda esse hujusmodi onera, utpotè in eodem æstimo ponenda in faciem censuarii participantis de fructibus, & cap. 10. descendit in individuo ad collectas debitas pro bonis possessis per eandem Communitatem impositricem census, & respectivè pro censu possessore cum eadem Communitate, quamvis adesset pactum franchitiæ, quasi quod ita perciperetur inajus emolumentum ex censu contra dispositionem Bullæ Nicolai, vel Pii V.

K

Unde

Unde infert aliis esse usurarium, implendo super singulis propositionibus integras columnas allegationum.

Verum & hoc motivum nullam habet subsistentiam ex solo facto, quoniam census impositus non erat super bonis collectabilibus ipsiusmet Communitatis, unde intraret duplex gravamen ponderatum per dictum auctorem d. cap. 10 sed impositus erat super bonis aliquorum privatorum, qui integrum illorum fructuum perceperant ad proprium commodum, & ex quibus ista communitas integram excegerat collectam, Et consequenter nulla ex dictis questionibus cadebat, quoniam Communitas non poterat ex eisdem bonis duplicatam collectam pretendere, ideoque dum ex eis integram excegerat, alia non remanebat actio, Possessoribus vero bonorum neque competere poterat jus vel actio ad contributum contra creditorem censuarium, utpote fructuum participem, dum ipsi nullum onus ratione census senserant, atque integros fructus perceperant. Unde propterea in hujusmodi disputationibus verificabatur ille satis frequens pragmaticus abusus, ignaro vulgo adeo gratus, replendi cartas cum inanibus questionibus, & copiosissimis allegationibus super singulis, extra tamen casus opportunitatem, ac cessante applicatione ad factum.

Sed ubi de hujusmodi questione inter debitorem & creditorem censuarium agendum esset, sive quod re integra ipsa Communitas vellet utrumque proportionabiliter collectare, adhuc favore creditoris probabilis mihi respondendum videbatur, quodque hujusmodi oneris solutio spectare debeat integre ad dominum & possessorem, juxta opinionem, quam veriore dicitur Leo in thesaur. for. Eccles. part. 2. quæst. 30. nu. 49. qui sic in Urbe & ubique servari testatur Surd. cons. 162. nu. 25. & segg. Leotar. de usuris quæst. 57. n. 8. ex ea ratione, quod census non importat onus merè reale, seu participationem domini, aut fructuum rei censitæ, ut aliqui non bene opinantur, sed onus personale deferens fundo censito pro subiecto census, ad effectum, ut creditor subiaceat periculo illius peremptionis ex deductis per Conc. quæst. 1. n. 23. & quæst. 23. n. 3. & 4. decis. 211. nu. 5. part. 5. recantior. Leotar. d. quæst. 57. nu. 10. & habetur particulariter actum in Romana pro Maximis sub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum disc. 9. 2. ubi de questione, an re censita legata vel donata, onus census pertineat ad legatarium vel donatarium.

Præmissa vero de participatione fructuum congruum censui reservativo, qui importat onus merè reale percipiendum à censuario ex jure sui primævi domini, quæ tamen ita obiter insinuantur absque eo quod desuper iudicium pro veritate efformaretur, cum causæ necessitas id non exigeret ex facti qualitate ut supra, Unde propterea, reflectendo etiam ad veritatem, parum probabilis videbatur dicta resolutio, quodque in casu prosecutionis contrarium per Rotam probabilis respondendum esset, ex eo potissimum, & irrefragabiliter, quia non agitur de inducenda exemptione ab hujusmodi onere in futurum, minusque de illo deducendo à fructibus, qui remanerent exigendi, sed de repetendo id quod est jam solutum ac bona fide consumptum, cum negari non possit dictam juris dubietatem, unà cum silentio Communitatis, & integra solutione fortis, & fructuum causasset in creditore bonam fidem, quæ immò non mala sufficit etiam non domino ad faciendos suos fructus ex re aliena perceptos, & consumptos, ut in proposito collectarum habetur in Spoletana onerum pro Cuppis hoc eodem tit. disc. 48.

CARPEN. TRANSACTIONIS PRO COMMUNITATE TERRÆ SANCTÆ CÆCILIAE CUM CAMERALIBUS STATUS VENAYSINI.

Responsum pro veritate.

De constitutionibus seu Decretis revocatorii exemptionum, & franchitiarum, An complectantur transactiones initas super litibus, & controversiis, quæ vertebantur super onerum, & gabellarum solutione, vel franchitia respectivè.

S U M M A R I U M.

- 1 Adli series.
2 Sub generali revocatione gratiarum, & privilegiorum non veniunt contractus ex causa respectiva.
3 Princeps obligatur pacis, & contractibus, & quando revocare possit.

- 4 Constitutiones revocatorie exemptionum non tollunt concessiones ex causa respectiva.
5 Concordia non veniunt sub generali dispositione.
6 Sub generali revocatione concordiarum non veniunt ille, quæ sunt specificè confirmatæ à Sede Apostolica.
7 Confirmatio quando dicatur in forma specifica.
8 Concordia quando afficiat successores jure proprio venientes.
9 Transgens, id quod obtinet, dicitur obtinere jure proprio antiquo, non autem novo.
10 De potestate Principis revocandi concessiones remissivè.
11 Ubi adest transactio oportet prius eam tollere de medio.

D I S C. XCIII.

Pluribus diu vertentibus controversiis inter Cameram Apostolicam Comitatus Venaysini, & Communitatem, & particulares Terræ S. Cæcilie, super oneribus, & contributionibus, & servitiis. De anno 1625. cum interventu, & auctoritate V. Legati Avenionen. omniumque illorum officialium ac ministrorum Cameralium, cum quorum interventu vel respectivè consensu ea negotia Cameralia explicari solent, devenit ad quandam concordiam ab Urbano Octavo tunc Regnante approbatam vivæ vocis oraculo, de quo Cardinalis Legatus, vel Prolegatus Avenionensis per litteras Vicelegatum certioravit, dictaque concordia effectum sortita est, cum pacifica observantia annorum 42.

Cum autem de anno 1667. ob motus populares sequutos in Civitate Avenionensi, aliaque inconvenientia in eo Statu exorta, particularis Congregatio erecta esset super dicti Status negotiis, & hæc per decretum revocasset, omnes franchitias, exemptiones, gratias, & reductiones onerum per V. Legatus pro tempore in Cameræ præjudicium concessas, quod in substantia fuit, vel imitari, vel exequi Constitutiones Apostolicas exemptionum, & franchitiarum revocatorias; Hinc proinde Judex Cameræ dicti Comitatus, concordiam quoque prædictam sub dicta revocatione comprehendam esse declaravit, unde desuper ex parte Communitatis pro veritate consultus.

Respondi pro non comprehensione, & successivè pro dictæ sententiæ infirmatione probabilis judicandum esse, ex regula quod sub revocatoriis exemptionum, gratiarum, & privilegiorum non veniunt concordia, alique contractus initi ex causa onerosa, & respectiva, utpote sapientes magis de justitia commutativa, in qua Princeps jure privati contrahentis censendus est, quam de gratia seu justitia distributiva, in qua Princeps jure publico, & tanquam gratiarum, & privilegiorum auctor consideratur; Ideoque adinstar cujuslibet privati, & fortius, hujusmodi conventionibus stare debet, quoniam si pacta ex jure naturæ vel gentium in ratione justitiæ obligant quoscumque, multo magis obligare debent ipsum Principem, qui est fons justitiæ, alisque exemplar esse tenetur ad justitiam servandam seu exercendam, ne ab eo, à quo justitia scaturire debet, injuria, & justitia emanent ad text. in l. Cesar, ff. de publican. leg. donationes, Cod. de donat. inter vir. & uxor. l. digaa vox, C. de legibus cap. 1. de probat. utrobique scribentes, de quibus Roman. cons. 252. numer. 3. & 352. numer. 22. & cæteri collecti per Capyc. Latr. dec. 588. numer. 4. cum seq. & admittunt rigorosissimi fiscales, ac Principum potestatem nimium dilatantes, Larrea alleg. 5. & Galeot. responso fscali 23. apud quos, & Capyc. Latr. dicta dec. 188. agit de dicta potestate revocandi gratias, & privilegia, seu reformandi contractus, illosque reducendi ad justitiam, & æqualitatem, sive ubi causa publica ita exigeret.

Et comprobant ipsæmet Constitutiones exemptionum revocatorie Pauli V. Urbani VIII. Innoc. X. & Alexandri VII. dum per eas expressè præservantur contractus & concessiones ex causa onerosa & respectiva, multo magis ubi agit de transactione, cujus inter cæteras specialis prærogativa est, ut non veniat sub generalibus dispositionibus absque speciali mentione ad text. in l. causas, C. de transact. ubi communiter scribentes, Buratt. dec. 405. n. 7.

Quinimò ubi etiam per novas, aliasque provisiones expressè derogatur concordiiis, adhuc tamen intelligitur de concordiiis non habentibus confirmationem Sedis Apostolicæ, seu illam habentibus in forma communi, ex qua ad Papæ scientiam inferri non possit, secus autem ubi habent confirmationem Apostolicam in forma specifica, ut ita distinguendo in terminis Sac. Conc. Trid. sess. 24. de reform. cap. 20. & sess. 25. de reform. cap. 6. Gonzal. ad reg. 8. glol.

glol. 25. nu. 14. Lotter. de benef. lib. 1. q. 25. n. 86. & seq. Barbof. in collect. ad dictum cap. 6. sess. 25. nu. 57. & dicto cap. 20. sess. 24. nu. 82. decis. 99. nu. 7. & 8. part. 11. rec. & septis.

Unde cum ista concordia haberet confirmationem Apostolicam in forma specifica, ex eo quod totum sequutum esset per organum Legati, prævia relatione V. Legati, maturè ponderando negotium, dicebam esse in casu dictæ conclusionis, Ut de confirmatione explicata per organum Cardinalis Pœnitentiarii, seu Legati, aut prævio examine, & cognitione unius seu plurium Cardinalium, quod dicitur de forma specifica habetur dec. 193. nu. 3. & 210. per totum p. 1. rec. decis. 339. nu. 1. p. 2. dec. 44. nu. 5. p. 10. cum ad hunc effectum sufficiat, ut quomodocumque, etiam per testes, vel adminicula constet Papam habuisse certam, & specificam scientiam eorum, quæ ab ipso confirmata, seu approbata sunt.

Ponderando etiam in proposito ea quæ frequenter habemus sub tit. de fideicommissis, & sub alio de emphyteusi, & alibi de transactione inita per feudatarium, fideicommissarium, emphyteutam & similes, afficientem etiam successores independenter ac jure proprio venientes, quoties non collusivè inita est, sed bona fide cum interventu, & approbatione alicujus magistratus vel alterius superioris, ex deductis in Romana successione de Comitibus coram Ghislerio decis. 44. & 48. post Cenfalad Peregr. cum aliis in Camerinen. castrorum sub tit. de feud. disc. 49. & satis frequenter; Stante præsertim longæva observantia annorum 40. & ultra, satis quoque attendenda, cum transactio effectua ac diu observata majoris ponderis & efficacis reputetur ut in proximè allegatis decisionibus, & in aliis.

Clarius quia attentis dictis motibus popularibus, aliisque circumstantiis, ob quas ad hujusmodi Congregationis erectionem devenit erat, ipsiusque decreti tenore attentò, ad evidentiã constare videbatur, dictam provisionem emanasse, ad tollendas illas gratias, & reductiones, quas V. Legati forsã in viti facerè coacti sunt, non autem quod comprehendere debeat concordiam de tempore omnino pacifico, & non suspecto initam, prævia informatione data per V. Legatum aliosque officiales de mandato Cardinalis Legati, & communicato, ut dictum est, negotio cum ipsomet Pontifice approbante; Unde propterea penitus cessabant omnes illæ rationes, & motiva, ex quibus ad hujusmodi provisionem devenit est; Atque de jure dici non poterat hanc esse gratiam vel reductionem, unde propterea, nec verba, nec ratio dicti decreti conveniebant; quoniam transactio dicitur species rei judicatæ, per quam, tanquam per concordem determinationem ita deciditur litis eventus, & consequenter id quod partes infimul colligantes ejus vigore respectivè obtinent, non dicuntur obtinere ab altero contrahente, & ex jure novo, sed à seipso ex jure proprio & antiquo, ita ab incerta litis alea per quandam speciem remotionis obstaculi affecurato ad text. in l. si pro fundo, C. de transact. ubi Bart. n. 3. Castron. n. 7. & ceteri de quibus Menoch. cons. 381. n. 2. Molin. de primog. lib. 4. c. 9. n. 22. infim. ibique Aden. Noquerol. alleg. 37. n. 4. Rotadec. 306. n. 6. p. 5. rec. Romana Casal. 18. Junii 1660. Corro. Nemo enim revelavit, an futurus litis eventus potius damnosus Cameræ esse deberet, eique etiam tollere ea, quæ per hujusmodi concordiam obtinebant, & possidebat; Unde propterea nisi aliæ ignotæ facti circumstantiæ adessent, in solo sensu veritatis, omninò injustam credebam hujusmodi Cameralium prætensionem.

Neque necessarium censui aggredi materiam potestatis, an scilicet, & quando Princeps tollere possit jus tertii ac revocare ea, quæ per viam contractus respectivè, & ex causa onerosa privato dedit, de qua materia plenè apud Larream dist. alleg. 3. Galeot. responso fscali. 23. & Capyc. Latr. decis. 188. & habetur formiter actum in Rom. reintegracionis sub tit. de jurisdictione disc. 95. cum hujusmodi inspectio intret, quando voluntas est clara, itaut non dubitet de comprehensione casus, solumque intret quæstio potestatis; Secus autem ubi agit de revocationibus seu derogatoriis generalibus, regulariter complectentibus concessiones gratiosas non autem onerosas, & ex justitia, ut præsertim frequens habemus in Constitutionibus revocatoriiis Innoc. VIII. & Adriani VI. ac etiam in revocatoria Conc. Trident. patronatum cum similibus.

Super eodem decreto revocatorio, in eadem Congregatione Avenionensi, Idem ex eisdem fundamentis dicebatur, scribens pro Collegio Avenionensi, cum Camera; Cum enim illud possideret quædam bona in statu Venayfino, quæ ab eo pretendebantur libera, per Cameram Card. de Luca Lib. II.

autem dicti Status Venayfina prætenderentur subiecta quibusdam oneribus, quibus supponitur generaliter ea bona subiecta esse ratione universalis domini directi; Hinc de anno 1657. devenit ad concordiam, quam pariter de facto illi officiales Camerales utpote sub dicto decreto comprehensam pro cassa, & infecta habuerunt, Sed habito recurfu ad dictam Congregationem, dicebam injustè id praticari de facto, quoniam cum non ageretur de gratiosa, & privilegiativa concessione, sed de contractu respectivo jure privato inito, oportebat prius illum tollere de medio servatis servandis, parte audita, causaque cognita effectivè, si adesset necne læsio, Interim verò; ubi adest transactio, exerceri non possunt primæva jura, prioreseque actiones, nisi prius transactione per rem judicatam de medio sublata, Cavaler. decis. 550. nu. 4. decis. 86. nu. 9. p. 6. rec. Mier. de Majorat. p. 3. cap. 15. nu. 105. Valeron. de transact. tit. 6. part. 3. nu. 36. Rota in Saventina primogenituræ 21. Junii 1666. Bevilacqua, & Sapius.

ROMANA FIDÆ PRO CIVIBUS ROMANIS, CUM DOHANERIO PATRIMONII.

Casus resolutus per Præsidentem Dohanæ pro Civibus.

Fidæ onus quid sit, quomodo introductum, quando & pro quibus animalibus debeat.

De districtu Urbis, & an Cives Romani dicantur Cives in toto districtu quoad omnia iura civica, necne.

S U M M A R I U M.

- 1 Casus controversia.
2 Quid sit fida quam exigit dohana patrimonii.
3 Districtus Urbis quantum se extendat.
4 Districtus, & territorium an differant.
5 Cives habent jus pascendi jure civico in proprio territorio.
6 Declaratur de quibus pascuis id intelligatur.
7 An Cives Romani dicantur tales in toto districtu etiam quoad jus pascendi.
8 Quid de ipsis districtualibus.
9 De differentia inter cives, & districtuales.
10 In materia pascuorum deferendum est consuetudini.
11 Jus pascendi competens in alieno territorio intelligitur ultra usum domini, seu civium.

D I S C. XCIV.

Disponente Constitutione Gregor. XIII. in antiquo Bullario Sixti V. la 43. quod habentes animalia, quæ de loco ad locum ob temporum necessitatem pro pascuis sumendis transeunt, dum intra limites dohanæ Patrimonii veniunt, vel de stanga ad stangam transeunt, fidam dohanerio solvere debeant; Cum cives, & incolæ Urbis animalia in agro Romano habentes, illa æstivo tempore transmittent ad montes intra districtum existentes, Preterea cepit Dohanerius, de illis, vel in accessu, vel in recessu, utpote de ingredientibus limitibus dohanæ, seu transeuntibus de stanga ad stangam solvendam esse fidam, cujus contrarium pro animalium dominis scribens, verius esse dicebam, & ita puncto pluries discussio, per dohanarum Præsidentem judicatum fuit.

Fida enim vectigal est, apud antiquos Romanos etiam cognitum, fisco solvendum ob pactum, qui in publicis pascuis, ovibus, aliisque animalibus de alienis regionibus illuc confluentibus hyberno tempore ob caliditatem, vel æstivo ob frigiditatem à Principe conceditur, ut satis bene Frecc. de subfeud. lib. 2. auctor. 46. nu. 12. & seqq. & Jacob. Rebuff. in l. 1. nu. 1. C. de pascuis publicis lib. 11. nu. 1. ubi adamussim casum figurant, & fidæ originem tradunt, præsertim verò Freccia eruditè probat, usum dohanæ Apuliæ originem trahere ab antiqua Romanorum Republica, quod etiam bene comprobatur ab iis, quæ ex Horatio, Plinio, & Martiali tradit Chassaneus in Catalogo gloriæ mundi part. 12. consider. 95. fol. 324. a. ter. in ultima col. de excellentia lanæ Apuliæ, ubi proinde supponitur ovium concursus; Ideoque dictum vectigal potius est pretium pascuorum, quæ exterorum animalia sumunt in alieno territorio, in quo aliàs jus pascendi non haberent, quam verum vectigal vel gabella.

Quod civibus vel incolis Urbis applicari non posse dicebam, quoties transitus eorum animalium æstivo tempore ad montes, non egreditur limites districtus Urbis

qui hodie juxta moderna statuta est infra ambitum 40. milliarium circumcirca, ut per statut. 19 ubi Fenzon. antiquitus verò ob majorem populum erat 100. milliarium, Bald. in l. 1. in principio, ff. de officio Præfetti urbis, Fenzon ubi supra, & habetur latius actum in Romana gabelle equorum hoc eod. tit. d. 72. & in Urbinaten. juris metropolitici sub tit. de præminentibus d. 1. Unde cum districtus, & territorium sint synonyma, & fonsent in idem, ut clarè probat text. in cap. ubi periculum, §. porro de electione in 6. & Clementina ne Romani, §. sanè eodem tit. de electione, glof. in cap. licet causam de probationibus, Felin. in cap. Rodulphus sub num. 18. de re script. benè Napodan. ad consuetudines Neapolis in proemio num. 334. & in specie, Fenzon. loco cit. Lotter. de benef. lib. 2. quæst. 35. num. 19. & seqq. Sequitur quod cives Romani transportando eorum animalia de loco ad locum intra eorum territorii limites, non dicantur exire à territorio proprio, & ingredi in alienum, sed tanquam in propria patria fumere pascua tanquam cives, quibus id de jure conceditur ad text. in l. in tantum, §. Universitatis; ff. de rerum divisione, & §. Universitatis institut. eodem cum concordant. per Covaruv. practicarum quæst. 37. nu. 1. Otter. de Pascuis capit. 3. nu. 5. & per tot. & cap. 4. & frequenter sub tit. de servitutibus ad materiam pascuorum, ubi de hac facultate pascendi jure civico.

Adversus hæc, pro parte Dohanerii dicebatur, districtum Urbis se protendentem ad 40. millaria circumcirca, intelligendum solum esse pro territorio tanquam jure terrendi, & sic ad solum effectum jurisdictionis, quam in eo Urbis Senator, ac Vicarius, ceterique Magistratus exercent, sive ad effectum extensionis statutorum, non autem ad istum, de quo agitur fumendi ubique pascua jure civico, nam ita civibus, & incolis licitum esset cum eorum animalibus pascua fumere in territorio Portuensi, & aliorum locorum absque aliqua solutione, cujus contrarium docet observantia, cum ea, more aliorum forensium abque aliqua differentia ab agrorum dominis emantur.

Verùm in hoc dicebam satis æquivocari, cum distinguenda sint pascua campestria, & communalia, quæ civico juri absque aliqua solutione sumi possunt, à pascuis privatis, in quibus procedat regula juris, ut herba quæ in solo meo nascitur, mea sit, de qua distinctione habetur d. tit. de servitutibus ad materiam juris pascendi, sæpius, præsertim verò in Nepesina collectæ, & in Tuscul. ac etiam in Cusentina sub tit. de jurisdictione d. 48. & in aliis. In secunda enim specie procedit praxis in contrarium allegata, quia etiam in ipsomet agro Romano, si cives vel incolæ Urbis volunt fumere pascua pro eorum animalibus in casaliis, & prædiis privatorum, illa emunt eodem modo, quo forenses, neque civica qualitas quidquam in hoc operatur, & tamen forenses ad agrum Romanum venientes, tanquam transeuntes de regione ad regionem, sive de stanga ad stangam solvunt fidam, seu dohanam, quam non solvunt cives, quoniam aliud est pretium herbe, quod solvitur privato domino, aliud verò id quod Principi solvitur pro facultate introducendi animalia in regionem, ibique pascendi.

In prima verò specie, verius videtur, cives, & incolæ Urbis per totum districtum civico jure uti posse, quamvis intra eundem districtum multæ adsint Civitates, Oppida, & loca, quorum singula distincta habent territoria, itaut incolæ unius loci, nec civilitatem habeant, nec pascua fumere possint in territorio alterius. Quia stant benè simul, comitatenses, seu districtuales habere per quamdam divisionis speciem limites, ac terminos inter se distinctos, & tamen hujusmodi distinctionem non intrare respectu Civitatis dominantis, cuius respectu totus districtus dicitur unum territorium. Eo modo, quo videmus in materia statutorum quia si unus locus condit statutum particulare, illud non egreditur suos limites, neque in alio loco districtus est servandum, & tamen illud Urbis robur habet indistinctè in toto districtu. Ita pariter in jurisdictione, quoniam Gubernator Tusculi nullam habet jurisdictionem in Oppido Marenis, vel in Civitatibus Veliterna, & Albanensi, & è converso, sed quilibet habet suos limites, & tamen Senator, seu Vicarius Urbis indistinctè habent jurisdictionem in omnibus locis intra districtum, cum similibus.

Dubium enim est in jure, an comitatenses, seu districtuales possint jure civico fumere pascua, aliasque civilitatis prærogativas habere, tam in Civitate, quam in toto territorio ex deductis per Otter. de pascuis d. c. 3. Franch. decif. 129. ubi add. Rovit. in pragmat. 1. de immuni. Neapol. & in quo deferendum est observantia. Sed è converso, de civibus, vel

incolis Civitatis dominantis, ut sint cives, ac civicas prærogativas habeant in universo territorio, dicebam saltem ex adverso non allegari dubitantem, cum non sit æqualis ratio.

Habitatores enim alicujus castri, oppidi vel pagi in districtu existentis, tanquam vel plurimum non in magno numero, neque in conspiciua qualitate, contenti esse possunt propriis terminis, in quibus quamvis angustis utepotè parvo, & ignobili populo, terra iumpeditare potest necessaria. Quæ ratio adaptari non potest magnæ Civitati, præsertim Urbis, in qua necessaria cum lautiori usu suppeditanda sunt non solum populo civico & naturali, qui est magnus & nobilis, sed etiam Curie Papæ, ac tot Magnatibus, & Nobilibus, occasione Curie in ea viventibus. Unde omnino incongruum, ac ferè impossibile esset ejus terminos esse possessos esse, quales designat Romanus ager, ita dictus ad distinctionem reliqui territorii, in quo districtuales contradistinctè, & respectivè habent jus civium, quod in dicto agro eis denegatur, sed non è contra. Ut etiam in inferioribus Civitatibus Bononiæ, Ferrariæ, Perusæ, & aliis videmus, quod sub eis, ac earum territorio, seu districtu plura adsint castra, & villæ, seu pagi, quorum quolibet habet suos terminos distinctos inter se respectu ipsorum comitatensium, sed respectu Civitatis, unum est territorium.

Et comprobari etiam dicebam ex statuto Urbis lib. 3. c. 15. ubi disponitur, neminem civem Romanum intra districtum ad aliquod onus gravari posse, neque pro bonis, quæ possidet in locis in eo existentibus posse collectari, præterquam respectu onerum Cameralium peculiarem qualitatem habentium, ut in Romana, seu Tudert. collectæ hoc tit. d. 92. & Nepesina collectæ d. tit. de servit. ad materiam pascuorum. Unde liquidò constat, cives vel incolas Civitatis dominantis, intra totum districtum dici non posse forenses, sed reputari cives.

Quodque ad mensuram, & proportionem populi regulatur districtus, tanquam Civitatis territorium ad ejus incolarum usum necessarium, liquet ex eo, quod antiqua Roma, quæ majorem populum, nutrebat, ad centum milliaria ejus territorium extendebat, moderna verò illum habens longè minorem, solo 40. milliarium ambitu contentatur.

Quæ omnia clarè comprobari dicebam ex observantia, quæ in omnibus est optima interpretis, dum à die emanatæ dictæ bullæ, cives vel incolæ pro transmissione eorum animalium de loco ad locum intra districtum, nusquam hujusmodi fidam solvere consueverunt, quia stant benè simul, eos non habere liberum, & gratuitum pascuorum usum, quia de jure vel consuetudine illa sunt privatorum, itaut civica qualitas à solutione pretii non excuset, & tamen non esse forenses, neque dici, quod egrediantur de proprio territorio, etiam si ex consuetudine in aliquibus districtualibus locis non habeant illud liberum, & gratuitum jus pascendi, quod in aliquorum castrorum communalibus, & campestribus de factò habeant illius loci habitatores, quia cum in hac materia pascuorum spectanda sit consuetudo, ut observat Otter. c. 3. n. 2. & alibi, potuit hæc inducere per quamdam (ut supra dictum est) divisionem, ut quisque proprios ac distinctos habeat pascuorum terminos, eodem modo, quo etiam in individuali eodem loco, & territorio, consuetudo vel statutum inducere solet, ut cives unius partis depascantur in una contrata, & illi alterius in altera, sive quod in una parte territorii quamvis alias campestris, & communalis, etiam ipsi cives depasci non possint certis annis temporibus, seu nisi certa quantitate ex deductis per Abbatem conf. 6. part. 1. Mastrelli. dec. 49. Franch. dec. 197. & pluries in dicta sua materia pascuorum sub tit. de servitutibus.

Et hoc potissimè ubi campestria, & communalia pascua alicujus loci districtualis sunt adeò exigua, quod ipsorum loci incolarum usum non excedunt, quia tunc consuetudo non admittendi ad liberum, & gratuitum pascuum habitatores Urbis, quamvis jus civilitatis habentes, videtur habere juris fomentum, ut prius fumere debeant necessaria, qui vivunt in loco, & sine quibus vivere non possent, quam qui in eodem loco non vivunt, sed vicicam prærogativam habent, ut in terminis habentium jus pascendi, lignandi, vel aquandi in aliquo territorio, quod intelligatur in eo, quod superest ultra usum civium, seu habitatorum illius loci, & non alias Rovit. super pragmat. in rubrica de pascuis n. 7. & habetur in dicta sua materia juris pascendi sub tit. de servitutibus. Hoc enim non tollit jus civilitatis sed solum concernit quamdam distinctionem circa modum utendi

utendi territorio, & exercendi discretè civicum, ut confusiones tollantur, idèdque ad forensis qualitatem inferri non potest. Unde Præsidis determinatio rationabilis, ac benè fundata visa est. De hac autem distinctione districtus, & agri seu plani Urbis habetur in dicta Romana gabelle equorum hoc eod. tit. d. 72.

ANNOT. AD DISC. XCIV. & XCV.

Ad contenta in his discursibus conferunt ea, quæ ad materiam pascuorum, & juris pascendi habentur pluries sub tit. de servit. & præsertim d. 35. cum seqq.

S U T R I N A F I D Æ
 PRO UNIVERSITATE, ET HOMINIBUS
 STATUM BRACCHIANI
 CUM DOHANERII PATRIAMONII.

Causa pendet in Camera.

Quando Incolæ unius loci, de pasci dicantur cum animalibus in pascuis alienis, itaut intret necne Constitutio Gregorii XIII. super solutione fidæ.

Et an plura loca ad unum Statum, sed dominium spectantia, constituere dicantur unum Territorium.

Et de societate Territoriorum, ac promiscui usus pascendi inter plures Civitates, Oppida vel loca.

S U M M A R I U M.

- 1 Casus controversæ.
- 2 De fida, per quos solvi debeat, ac de intelligentia Constitutionum apostolicarum de ipsa agentium.
- 3 De origine, antiquitate, & causa fide.
- 4 Plura loca separata, num ad unum statum redacta, ex destinatione dici possint constituere unum, & idem corpus, & territorium, & nu. 7.
- 5 Civibus, & Incolis in suo Territorio licitum est de pasci jure civico.
- 6 De communione plurium Civitatum vel locorum in promiscuo usu territoriorum, & pascuorum.
- 7 De eadem conclusione, de qua nu. 4.
- 8 An hujusmodi communiones vel destinationes fieri possint in præjudicium alterius.
- 9 Observantia tanquam interpretativa in proposito attendenda.

D I S C. XCV.

Cum attentis antiquis constitutionibus, Pii II. Alexandri VI. & aliorum Pontificum, plures essent exortæ difficultates circa solutionem fidæ, quæ debetur dohanæ patrimonii pro pascuis animalium, Gregorius XIII. in ejus constitutione 46. in Bullario veteri Sixti V. ad omnes controversias dirimendas, expressè declaravit (sunt verba præfata) quod non solum forenses, & qui extra provincias Dohanæ subiectas degunt, fidam prædictam solvere tenentur, sed etiam omnes, & singuli provinciales in prædictis provinciis quomodolibet subiectis tam intra stangam, quam extra, & tam si bulletam sibi dari fecerint, quam non, pro quibusvis eorum animalibus in pascuis alienis pascantibus &c.

Prætertentibus autem Dohaneris exigere fidam ab incolis plurium Oppidorum, & locorum, Bracchiani Statum constituentium, ex eo quo ab unius loci territorio ad illud alterius ejusdem Status ad pascendum cum animalibus accederent, proditit de anno 1633. sententia Præsidis Dohanarum condemnans dictos incolas ad solutionem fidæ eo ipso quod pascua fumant in alieno territorio extra illud propriæ Terræ seu loci, quamvis accedant ad Terras, vel loca ejusdem Status Bracchiani, quæ tamen sententia ob interpositam appellationem ad Cameram amplius non prosequutam, nullum habuit effectum, neque executioni demandata fuit, vel aliud motivatum usque ad annum 1664. quando moderni Dohanerii prætertentibus appellationem desertam dictæ rei judicate executionem petierunt. Unde datum fuit per Cameram solutum dubium, an constaret de re judicata, vel potius de causis restitutionis in integrum. Et pro negativa resolutione primæ partis dubii & successivè pro affirmativa secunde, plures adducebantur nullitates super quibus utpotè consistentibus in factò, atque concernentibus non benè servatum ordinem judiciarium, non multum Advocatis incumbat immorari, cum juxta Curie stylum ad causæ patronum potius id pertinere solet.

Quatenus verò, cessantibus nullitatibus, recurrendum

esset ad injustitiam, cujus ratione receptum est rem judicatam impediri, quia sententia injusta nunquam transit in judicatum, vel saltem sit locus restitutioni in integrum. Licet alii hujus Universitatis, & hominum defensores in eo insisterent, hanc fidam, vel per exteros vel subditos, esse solum solvendam pro illis animalibus, quæ à locis extra dohanam ad illam introducuntur, sive pro animalibus eorum, qui plerisque fidæ ac dohanæ privilegiis, & franchitiis uti volentes affidantur, secus autem ubi una vel altera ratio cessat, quia cessante ratione, cessare quoque debet onus solutionis, adducendo in his terminis auctoritatem Otterii de pascuis, cap. 34. num. 11. cum seqq.

Et his ego pro eadem Universitate contra Dohanerios scribens, pro hujusmodi intellectus comprobatione, ac Apostolicarum constitutionum congrua interpretatione addiderem peculiarem ac originariam fidæ naturam, ut nempè sit vectigal apud antiquos etiam Romanos cognitum, fisco solvendum ob pactum, qui in publicis, vel alias à Principe destinatis locis conceditur ovibus, aliisque animalibus ab una regione ad alteram pro aeris caliditate vel respectivè frigiditate confluentibus, ut ex Rebuff. in l. 1. nu. 1. Cod. de pascuis publicis lib. 11. & Frecc. de subfeud. lib. 2. au. 46. num. 11. & 12. ac aliàs deducebam in consimili controversia inter hos Dohanerios & Cives Romanos depascentes intra districtum, ut in Romana fide discurs. sequent. itaut propriè requiratur transmigratione de regione ad regionem, quodque peculiaris qualitas loci, in quo sunt pascua sibi per Principem reservata, vel alias destinata, sit causa solutionis hujusmodi oneris.

Nilominus prædictæ Gregorianæ Constitutionis verba superius registrata magnam difficultatem mihi intererebant, cum generaliter & indefinitè statuerent, omnes in pascuis alienis depascentes ad hujusmodi solutionem teneri, sive sint exteri, sive provinciales, ac sive fumant bulletam sive non (quod est uti vel non uti privilegiis fidæ,) unde propterea concurrentibus verbis claris, locum non esse dicebam glossis, argumentis & illationibus ad regulam text. in l. ille aut ille §. cum in verbis ff. de leg. 3. quam receptum habemus in omni materia procedere ut dec. 44. nu. 14. part. 11. recent.

Proindeque causæ punctus in eo consistere videbatur. An scilicet hujusmodi homines exeuntes à propriæ patriæ finibus, & depascentes intra fines alterius loci ad eundem statum spectantis, dicantur depasci in suo vel in alieno, cum hoc solum requisitum pro fidæ solutione à dicta Gregoriana Constitutione desideratum videatur respectu animalium intra dohanæ terminos existentium, ut scilicet exeundo à proprio fumant pascua in alieno territorio.

Ex duplici autem fundamento dicebam non esse in casu dictæ Constitutionis, proindeque non verificari dictum requisitum depascendi in alieno. Vel quia scilicet ex antiquorum Ducum Bracchiani destinatione, incolarum etiam consensu munita, totus hic Status, quamvis complexivus plurium Oppidorum & castrorum, quorum singula erant antiquitus separata proprium territorium habentia, effecta essent unum corpus, itaut esset unum & idem territorium, in quo omnes dicantur cives depascentes in suo territorio jure civico ad text. in l. in tantum, §. Universitatis ff. de rerum divis. §. Universitatis Institut. eodem, l. omnes Cod. de oper. publ. l. dum virum Cod. de decurion. lib. 10. cum concordant. per Covar. practicarum q. 37. nu. 1. Beyran. conf. 37. vol. 1. Otter. de pascuis c. 3. & 4. & habetur in d. Romana fide disc. præced. & in Spoletana, ac in Tusculana, & aliis, sub tit. de servitutibus ad materiam pascuorum.

Vel quod posito etiam, ut ista essent loca omnino distincta, quarum singula proprium ac separatim haberent territorium, adhuc tamen inter eadem induci potuerit in jure non prohibita societas seu communio territoriorum & pascuorum, de qua communione Thesaur. decif. 71. & 72. Rovit. super pragmat. in rubr. de pascuis num. 3. & 7. cum seqq. & in pragmat. 1. de salario eorum nu. 30. & 31. ubi Lagarianus in additionibus. Qua communione posita, pariter resultat cessare dictum extremum depascendi in alieno, quia loci dicuntur domini insolidum pro communi illius rei, quæ in communione possidetur.

Quod autem ea loca, quæ prius erant separata, proprium territorium constituentia, vel ad alienum territorium pertinentia, efficiantur de altero territorio, ac naturam immutent ex destinatione patris familias, ultra generalem dispositionem text. in l. si cui de leg. 3. & l. ex factis, ff. de hered. institut. cum concord. per Fab. de Anna conf. 121. Rovit. conf. 101. lib. 2. & Rot. in Melevitana fideicommissi

13. Maii 1652. Bichio, & Bonon. liquidationis 4. Julii 1664. Emerix, de qua causa habetur actum *sub tit. de legatis*, ubi an prædium materialiter separatim dicatur cum altero ex destinatione idem vel connexum. Adducebam in terminis magis approximantibus plene deducta per Menoch. *conf. 147. Decian. conf. 40. lib. 4. & Cephal. 4. 58. & segg.* in quibus firmatur, castra, Vallis, & Monthionis quæ prius erant de finibus & territorio Messana Civitatis, effecta esse de Statu & territorio Plumbini, dum ab istius Domino acquisita erant, & huic Statui incorporata, & de quo in Messanen. *sub tit. de feud. disc. 54. & segg.*

Quando autem unus vel alter actus, incorporationis scilicet, vel communionis, haberet recens initium post dictam Gregorianam Constitutionem, jam in proposito servari ceptam, quia nempe ista territoria ad effectum de quo agitur eo tempore jam habita fuissent pro separatim. Et tunc, ad veritatem reflectendo, tam de unius, quam de alterius motibus viribus satis dubitarem, cum hæc à subsidiis in præjudicium superioris, atque ad ejus legem fraudandam fieri non posse probabilis videatur. Verum quia tractatur de facto antiquo, & longè prius quam dicta Constitutio emanaret, cum sensu etiam veritatis, hæc motiva vel eorum alterum, præsertim secundum communionis magis jure probatum, atque in Orbe, præsertim verò in Italia frequens subsistentiam habere credebam, accedente etiam observantia, non tanquam præscriptiva, sed tanquam interpretativa, quo casu non obstat decretum irritans, in Constitutione contentum.

SABINEN. FOCATICI AD PETITIONEM PRINCIPIS BURGHESEII.

Responsum pro veritate.

An & quando filius dicatur vivere seorsum à patre, ut diversum foculari constituat, ac pater familias, censetur ad effectum onerum, collectarum, & contributionum.

SUMMARIUM.

- 1 *Acti series.*
- 2 *An de jure cognitum sit onus collectæ quod solvitur per focularia.*
- 3 *Pater & filii insimul viventes unam domum seu unum foculari constituant.*
- 4 *Distinguuntur plures casus ad effectum videndi, quando filius vivens seorsum à patre dicatur pater familias necne.*
- 5 *De distinctione ad hunc particularem effectum onerum, & contributionum.*
- 6 *Uto vel separatio vitæ attenditur magis formaliter quam materialiter.*
- 7 *Filii familias possunt esse Decuriones, ac habere alia officia publica civitatis.*

DISC. XCVI.

Cum in aliquibus castris de temporali dominio Principis Burghesii, ex antiquissima consuetudine, vassalli cives & incolæ solverent quodam onus seu recognitionem per focularia, vulgò *focaticum* nuncupatum, ad rationem unius scuti pro foculari, seu plus vel minus, ut singulorum consuetudo exigat. Exorta est dubitatio inter eisdem Principis Affictuarium, & aliquos vassallos, qui habentes patrem adhuc viventem, & solventem dictum onus, vivebant cum propria uxore, & filiis in domo separata cum proprio labore, & industria. An scilicet ab istis etiam deberetur focaticum, quod ab eorum patre respectivè solvebatur, præsertim in castro nuncupato de *Porciliis*. Unde propterea ex parte dicti Principis, integerrimè nolentis, vassallos præter jus, & justitiam gravari, pro veritate consultus. Ad eisdem, ejusque Affictuarii favore stantibus facti circumstantiis respondendum esse credidi.

Ad quod probandum censui præmittendum, hanc oneris speciem per focularia seu domus fumantes Domino vel communitati solvendam esse antiquam, cum de ea mentionem habeant, Bal. in *l. prima §. quod si nemo, ff. quod cujusque universi nom. nu. 5. & Boer. decis. 12. nu. 4.* Et ex modernis Apont. de *potest. Proreg. tit. de regal. impol. §. 8. num. 33. & 35.* Rovit. *pragm. prima de jur. & exact. fiscal. num. 1.* Capob. de *Baron. prag. 10. num. 36. & per tot. Marott. de collect.*

seu bonatenentia cap. 3. nu. 6. 7. & 11. apud quos & alios per eos allegatos habetur, hanc speciem usitatam esse etiam antiquis temporibus Romanorum, & comprobatur etiam ex eo onere salis, & focatici quod Camera Populi exigere solebat in aliquibus locis adjacentibus Urbi, juxta deducta in Romana gabellæ plani, seu eorum *hoc eodem tit. disc. 72.* ideoque ista consuetudo alias antiquissima, & immemorabilis, dici non poterat exorbitans, potissimè quia super illa nulla aderat suspicio concussionis, non de facili admittenda in Statu Ecclesiastico, & fortius intra districtum Urbis ob viciniam Papæ ejusque officialium majorum, ut sunt Gubernator Urbis A. C. Vicarius, & Senator, prætendentes habere cumulativam, ac de facili recipientes vassallorum querelas, & recursum, ad quos hujusmodi castrorum habitatores sunt satis prompti, & faciles, ut pluries in sua materia *sub tit. de jurisdictione, & foro competenti, & advertitur in Sabinen. Status montis libertati sub tit. de feud. disc. 65.*

Hoc igitur præmissis, Quatenus pertinet ad punctum controversiæ, admittebam regulam ex parte vassallorum deductam, quod idem est foculari ac familia, quæ unica dicitur patris, & filiorum insimul viventium, quamvis filii quoque uxores habent, ac filios procreassent, quia id operabitur eisdem familiæ numerositatem, non autem multipliciter, ideoque adhuc etiam ad hunc effectum unica dicitur, ut non nisi uno foculari onus solvi debeat, ut ex Bald. in *dicta l. prima, quod cujusque universi nom. Capobl. dicta prag. 10. & aliis allegatis Marotta dicto cap. 3. nu. 8.* Dicebam verò punctum esse in applicatione, quando scilicet pater, & filii dicantur ita insimul vivere, quod unam familiam vel unum foculari constituant, vel potius duo seu plura separata.

Quia verò agentes pro vassallis deducebant ea, quæ apud Doctores habentur super questione præsumptæ emancipationis, seu super actibus constituentibus aliquem patrem familias, ad effectum validitatis contractuum, aliosque effectus exinde resultantes. Idcirco ad æquivoca tollenda advertentem, distinguendos esse casus seu questiones. Aliud enim est agere de questione, quæ inter ipsos patrem & filium principaliter agatur super statu patriæ potestatis, vel respectivè emancipationis, quam unus eorum altero invito ex habitatione seorsum aliosque actibus deducere præstendat. Et in his terminis, cessante emancipatione expressa, non sufficit sola habitatio seorsum, nisi concurrant alia inditia, quod patre sciente, & patiente, filius se gesserit pro patre familias, cum lapsu temporis notabilis, super quo discrepant DD. an requiratur tempus viginti, vel sufficiat decem annorum, ut liquet ex deductis per Menoch. *lib. 3. præsumpt. 131. Mascard. de probat. concl. 599. Franch. & adden. dec. 10. de Marin. ad Revert. dec. 354. Polidor. Rip. singular. obser. 102. ubi benè.*

Aut agitur incidenter ad alios effectus, puta validitatis contractus seu obligationis cum tertio, cum similibus, Et tunc sufficit quasi possessio status patris familias cum bona fide contrahentis, Franch. *dicta decis. 10. num. 4. Orthob. dec. 16. ubi de distinctione inter bona vel mala fide contrahentem, Rot. dec. 184. post Zacch. de oblig. & in sua materia sub tit. de credito, ac sub altero de contractibus &c.*

Ad istum verò præcisum effectum onerum solvendorum per focularia, seu per domos fumantes apud Boer. *dicta decis. 212. numer. 4. Capoblan. dicta prag. 10. numer. 37. Marott. dicto cap. 3. numer. 8. cum segg.* & alios apud eisdem, proceditur cum distinctione, quam credebam juridicam, & veram, Quod aut pater, filii, & nepotes vivunt sub unico tecto, & ad unam mensam, sub illa vitæ societate, cum qua pater, filii, & descendentes insimul vivere solent, & omnes habendi sint pro unico foculari, quia in effectu est unica familia, quamvis haberent proprium peculium castrensè vel quasi, seu adventitium, cum id non repugnet qualitati filii familias. Aut vivunt sub proprio tecto, & propria mensa seu vita separata à patre, itaut non vivant omnes sub dicta societate vitæ, atque, ut nostri dicunt, ad unum panem, & unum vinum. Et tunc licet quo ad alios effectus non sit solum vinculum patriæ potestatis, reputantur tamen diversa focularia, quia in effectu sunt diversæ familiæ, quarum pater, & filius respectivè sunt caput, dictaque onera propriè solvuntur per capita domorum.

Dictam verò vitæ societatem vel separationem, intelligendam esse dicebam potius formaliter, ac spectata ratione oneris, quam materialiter. Si enim ob angustiam domus

mus paternæ, contingat unum vel plures filios, qui uxorem duxerunt, ad filios procreandos familiam augent, cogi aliam contiguam domum habitare, non dissoluta tamen in effectu dicta vitæ communione, tunc ista separatio domorum materialium non videtur considerabilis. E converso autem si omnes vivant in eadem domo materiali sed quilibet distinctè cognoscat suum, ac se suamque familiam regat, habendi sunt pro pluribus, ut per Rovit. *pragm. prima ad Sen. Consul. Maced. Surd. conf. 459. num. 22. Rot. decis. 527. part. 1. recent. num. 6. & per tot. adden. ad Gregor. dec. 182. num. 9.* Et sic punctus est in modo vivendi, & an verè una vel duæ familiæ dicantur, habentes unum, vel respectivè duo capita.

Motivabatur ex parte Affictuarii, quod isti patrem habentes gererent munia publica Communitatis, unde inferebant, quod ita se gererent pro patribus familiis. Sed non videatur hoc motivum considerabile, quando in effectu sub patre ut supra vixissent, quoniam id non ad veritatem patriæ potestatis ad text. in *l. filio in potestate, C. de Decur. lib. 10. Bertachin. in repertor. verbo Syndicus, Rovit. prag. 5. de administr. univ. n. 27.*

Hinc proinde, attenda præsertim qualitate personarum, & locorum, & observantia locorum adjacentium, concludendo respondi, dictos filios uxoratos, & vitam formaliter separatam ducentes, constituere diversa focularia, & teneri ad focaticum, ultra illud quod solvit pater, eumdemque sensum habuit alter Advocatus pariter pro veritate requisitus, unde ita exequutum fuit.

ANNOT. AD DISC. XCVI.

DE ista materia filii familias, quando habendus veniat pro patre familias, agitur *sub tit. de alien. & contract. prohibet. disc. 37.*

PRÆNESTINA PLAZZATICI AD PETITIONEM PRINCIPIS BURGHESEII

Responsum pro veritate.

De onere seu vectigali nuncupato piazzaticum seu piazzaticum quid significet, & impositum pro animalibus aliisque bonis, quæ vendantur, an debeatur pro animalibus, vel aliis rebus venditis extra locum seu territorium.

SUMMARIUM.

- 1 *Acti series.*
- 2 *Licet allegare Calepinum, ad quem etiam in causarum decisione recurrendum est.*
- 3 *Piazzaticum quid significet.*
- 4 *Quid significet onus nuncupatum la piazza.*
- 5 *De verbo vectigal quid significet, & quod in his materiis non setur in stricta significatione verborum.*
- 6 *Bona, quæ colliguntur in propriis prædiis non veniunt sub nomine mercium, & sub bannis.*
- 7 *De loco, in quo solvenda sit gabella de bonis, quæ contrahantur remissivè.*
- 8 *Gabellæ assimilantur decimis, & eis licet arguere.*
- 9 *Decimæ animalium, quæ in diversis locis passiva sumunt, cui debeantur.*
- 10 *Pro eadem re; duplicata gabella solvenda non est.*
- 11 *Absentia causativa seu casualiter non causat absentiam neque tollit domicilium.*
- 12 *In materia gabellarum, & vectigalium satis deferendum est observantiæ.*
- 13 *Etiam observantia locorum viciniorum.*
- 14 *De considerationibus, ex quibus onus dicatur personale, ac attendatur sola subiectio personarum.*

DISC. XCVII.

IN Oppido seu Castro Olevani, per loci Dominum exiguntur quodam onus vulgò nuncupatum *Piazzatico*, pro frumento, vino, aliisque frugibus, quæ extrahantur, ac etiam pro animalibus, lana, & aliis, quæ vendantur ad formam antiqui Statuti, cujus præcisus tenor talis est. *Item quod quicumque extraxerit de dicto Castro granum, vinum, bordemum, & generaliter quodcumque bladum, teneatur pro qualibet salma Curia denarios quatuor pro piazzatico.* Pro animalibus verò, lana, panno, & generaliter pro omni mercantia teneatur pro piazzatico denarios decem pro libra pretii, quo venduntur salvis rebus Nobilibus, & Card. de Luca Lib. II.

Ecclesiarum, de quibus non teneantur solvere piazzaticum, ut consuetum est.

Cum autem juxta ferè omnium locorum necessariam consuetudinem, oves in quadam anni parte à territorio extrahi, & ad alia loca traduci soleant pro fumendis paciscis, quæ tunc in proprio loco congrua non habentur, juxta ea, quæ adnotantur in Romana *fidæ hoc eodem tit. disc. 94.* atque casus frequenter præbeat hujusmodi animalia, in toto vel in parte vendi, dum in diverso loco, ut supra morantur. Hinc orta est dubitatio, an de hoc pretio piazzaticum deberetur. Et pro veritate desuper consultus per Principem Burghesium dicti loci Dominum, in eo modico spatio quod juxta Curia stylium Advocatis, in quolibet respectivè negotio conceditur, memoria, vel diligentia non tribuit tractantem casum in specie seu in individuo.

Quare discutendo punctum per generalia, vel similia, ut juxta nostrorum majorum exemplum, quando specialia desunt, in judicando vel consulendo facere oportet, curavi indagare hoc vocabulum, ejusque usum vel significationem, ut exinde ad decisionem inferri posset. Verum id parum profuit, quoniam tam attenda significatione quam usu, congruere non videbantur ad rem.

In jure siquidem apud Alberic. in *dictionario, Calvinum in lexicon, ac Alciat. & Rebuff. sub tit. de verb. signif. illud non reperitur, minusque apud Calepinum, ad quem etiam per juristas & pro causis decidendis recurrendum esse, ac licet posse allegari admonet Franch. *decis. 662. num. 17.* solumque in *Almathea Onomastica*, ita tamen quod non de facili desumatur locus unde traxerit, dicitur piazzaticum esse tributum, viarum publicarum nomine impositum, qua significatione attenda ad rem, non faciebat, dum intra districtum illarum viarum, quæ verè publicæ sunt, alias Consulares seu Prætorias, cura non est Baronum seu Domellorum, minusque in reliquo Statu, sed Aedum & Prædis viarum, juxta ea quæ habentur in Reatina viarum, ac in aliis hoc eod. tit. *ad materiam viarum disc. 141.* ideoque non congruit, quod Baro exigeret onus vel tributum pro ea re, quæ sibi non incumbit, & in cujus causam nihil erogat, nisi in ratione taxæ vel contributionis more aliorum possidentium.*

Usitatum est istud vocabulum in investitura feudali Regnorum utriusque Siciliæ, ut patet apud Cayc. in *suæ investitura, verbo plateis, & juribus platearum sol. 115. columna 1. & relativè ad eum Borell. de præstantia Regis Cariboli cap. 23. num. 23.* ac etiam eundem terminum enunciat Capobl. de *Baron. tom. 2. cap. 9. num. 12.* nemo autem ad ejus vocabuli significationem descendit, atque Cayc. se refert ad dicta vel dicenda sub verbo *Vectigalibus*, ac sub verbo *Dobanis vel gabellis*, unde liquet ipsum hæc omnia habere pro synonymis. De hoc autem piazzatico vocabulo habetur per Rotam in Rom. piazzatico 25. Junii 1650. 22. Maii 1651. & 12. Junii 1656. Meltio, sed ad alium effectum.

Desumendo autem hanc significationem à praxi vel usu, neque ad rem facere videbatur, in Regno enim Siciliæ citra fra Neapolis istud onus seu vectigal vulgò nuncupatum *la Piazza* est frequens, alicubi possessum per Barones ut frequentius, alicubi verò ex Regia etiam concessione per Episcopos vel Ecclesias, ut præsertim est in Civitate Bovini ex deductis in *Bovinens. sub tit. de jurisdictione*, ubi de puncto, an pro hujusmodi oneris exactio Episcopos adhibere possit censuras & arma spiritualia, & de altro puncto, an Baro vel Communitas in præjudicium Episcopi concedere possit forensibus ibi mercantibus civitatem inducentem exemptionem ab hoc onere, quod juxta communem usum solvitur per solos forenses pro industriis & mercantilibus contractionibus, non autem per Cives, unde propterea desumendo significationem ab hoc usu, neque congruebat, dum attenda loci qualitate, ac etiam observantia, civium potius onus est, quam exterorum, quorum nulli vel rari in loco mercandi causa esse solent.

Quare dicebam in his materiis vim constituendam non esse in verbis seu vocabulis, eorumque stricta, & propria significatione, sed potius in usu seu observantia, à quibus pendet, pro qua specie oneris usurpetur, quoniam in jure, vectigalia, collectæ, tributa, super indicta, gabellæ, & similia, suas habent proprias ac peculiarias significationes inter se distinctas, & tamen ex communi usu, unum vocabulum pro altero usurpatur, ac habentur pro synonymis, ut in specie vectigalis, habetur in Romana *Dobane, & in aliis hoc tit. quod propriè importat illam septimam*

septimam seu octavam partem, quæ Principi vel Reipublicæ solvitur pro mercibus, quæ ad portum, Civitatem, vel emporium vehuntur, & introducuntur, propriè dictum à vehendo, & quod alias *telonia*, seu *armantia*, & frequentius *Dobana* dicitur, & tamen passim usurpatur pro quacumque publici oneris specie, ut per Capyc. in *dicta investit. feudali* verbo *vedigalibus*, plenè Balzaran. *de feudis in cap. unico*, quæ sint *regalia* verbo *vedigalia* nu. 1. & seq. Borell. *de præstant. Regis Catholici* c. 11. & communiter, ideòque jus non est in verbis, sed in re.

6 Quatenus igitur ad rem pertinet, observabam istud dici non posse onus civibus, & incolis impositum ratione industriæ, seu mercaturæ, dum illud debetur etiam de frumento aliisque frugibus, quæ in prædiis, & fundis colliguntur, quod non importat mercaturam, neque regulariter venit sub bannis prohibentibus extractionem, ut benè cæteris allegatis, Ann. *singul.* 49. & 50.

Minusque dici posse videbatur esse gabellam contractus, cum restricta non esset ad solam venditionem, sed percute-ret etiam extractionem ut supra. Ideòque mihi probabilius videbatur istud esse onus merè personale impositum ipsi civibus, & incolis, ita commodius & magis insensibiliter exigendum ex bonis, & frugibus quæ extrahuntur seu venduntur. Quo posito non spectatur locus, ubi actus venditionis sequatur, sed spectatur persona, quam bona sequuntur, & sic non intrant quæstiones, de quibus Gutierrez *de gabellis* q. 104. & seqq. in specie q. 107. de animalibus, quæ ducuntur de loco ad locum, cum revera intrare non videatur localitas, præsertim verò si in loco, in quo fiat venditio, nulla gabella vel aliud onus, ipsius venditionis ratione solvatur.

7 Probari hæc mihi videbantur cum terminis decimarum congruè ad rem facientibus, quoniam ut hoc eod. tit. ad hanc *vedigalium materiam* frequenter habetur, juxta magis communem, & receptam opinionem, gabellæ & vedigalia dicuntur quædam species decimæ temporalis, quæ principi solvitur ad instar decimæ spiritualis, quæ præstatur Deo, ejusque loco Parochis, & aliis divina ministrantibus.

8 In terminis etenim decimarum solvendarum ex ovibus, aliisque animalibus, quæ non per integram anni partem pascua sumunt in patria, seu in domicilio domini, sed in aliis regionibus, disputant DD. cui Parocho illæ debeantur, & dato concursu alterius decimatoris, necnon præsupposito, quod hæc esset decima potius realis seu prædialis, quam personalis, magis communiter concludi videtur eas spectare ad utrumque decimatorem pro rata, secus autem ubi cessaret dictus duplicis decimatoris concursus, tunc enim reputantur potius decimæ personales solvendæ per Dominum ratione industriæ, ideòque ejus persona, seu subjectio attendenda est, non curato, an in uno vel altero loco animalia morantur, & pascua sumant, ut patet ex collectis per Barbof. de Parocho *cap. 28. §. 2. nu. 38. cum seqq.*

9 Ideòque cum supponeretur, in loco venditionis aliam solutam non esse gabellam, videbatur cum his terminis procedendum esse, spectata persona Domini, & possessoris, secus autem ubi alteram gabellam ibi solvere oportuisset, cum tunc ob stare videretur conclusio, quod pro eadem re, seu eodem actu duplicatâ gabella præstanda non est, Cyriac. *controv.* 646. *num. 7.* ubi allegantur Alex. *conf.* 143. *num. 6. lib. 6.* Corneus *conf.* 106. *num. 6. vol. 4.* Licet super hoc nihil determinatè affirmaverim, utpotè extra quæsitæ oportunitatem, dum ex facto cessabat difficultas.

10 Claris verò hæc sibi locum vindicare dicebam, quia hujusmodi animalium absentia à loco erat occasionalis, pro necessitate scilicet sumendi pascua, quæ in propria patria certa anni parte haberi non possunt, a nimo redeundi. Hæc autem absentia non tollit domicilium, ac permanentiam in loco, utpotè causativa seu occasionalis juxta communem, & receptam conclusionem, de qua Felin. in c. *Rodulphus* nu. 13. & 14. *de rescriptis*, ubi loquitur de seipso, Cyriac. *controv.* 292. *nu. 31.* apud quem cæteri, & habetur pluries, ad materiam civilitatis *sub tit. de præminentis*.

11 Et si quæ superesset difficultas, illam omninò cessare dicebam ex observantia, quæ in omni materia est optima interpretis, magis verò in hac materia vedigalium & gabellarum, in qua habet aliquid peculiare ac totum facit ad text. in l. *im. Cod. Vedigalia nova* l. *si publicanus §. finali*, ff. *de publicanis* DD. communiter, de quibus Bertazzol. *conf. crim.* 256. *nu. 12.* *Surd. conf.* 470. *nu. 15.* Cyriac. *controv.* 222. *nu. 18.* & frequenter in aliis hoc eod. tit. ad hanc materiam. Potissimè quia ista observantia seu consuetudo particularis conformare videtur cum observantia seu consuetudine generali Provinciarum præsertim adjacentium in utroque

Abrutio ultra & citra, ubi major affis illorum incolarum consistit in gregibus ovium quæ pro notabiliore parte anni morantur, vel in Apulia, vel in maritimis Status Ecclesiastici, & tamen in supportatione onerum de eis habetur ratio, ac si loco, inspecta persona Domini & possessoris. Ideòque tanquam in casu expressè in jure non deciso, re-ctè confugiendum est ad observantiam seu consuetudinem adjacentium regionum, ex collectis per scribentes apud Prat. *respons. crimin.* 46. *nu. 56. cum seq.* & de consuetudine vicinarum Civitatum seu regionum aut Ecclesiarum habetur in Forosempronien. seu Eugubina emphyteusis coram Coccino *decis.* 257. *nu. 9.* & *seqq. par. 11. recent.* & est conclusio tam hoc tit. quam in aliis frequenter deducta, utpotè frequens, & recepta.

Satisque ad ita sentiendum me impulit consideratio, quod statutum demandat hujusmodi oneris solutionem, etiam pro extractione frumentis, vini, aliarumque frugum, quæ colliguntur in propriis prædiis, & in quibus non intrant termini industriæ seu mercaturæ, ut apud Ann. *de singul.* 49. & 50. *cum ibi allegatis*, si enim pro istis hoc onus solvitur, multò magis pro industriis, & negotiationibus.

Ac etiam spectata qualitate loci, cum non sit Emporium, vel locus mercantilis, ad quem concurrunt negotiantes, itaut ibidem probabiliter omnium bonorum, & mercium, vel saltem majoris partis contractio sequatur, sed quasi per necessè oporteat, tam fruges & bona, quam animalia, lanas, pannos, & alia hujusmodi extrahere, ac alio traducere, ut vendantur, unde propterea istud onus alias ferè in nihilo remaneret verificabile, atque facillimè, occasione hujusmodi extractionis exclusivæ fraudis, ita eludere solutionem ejusdem oneris, absque eo quod dici possit id factum esse in fraudem, stante dicto justo motivo, seu causa extrahendi, ut in proposito extractionis animalium vel bonorum de loco ad locum ponderatur apud Guttier. *loco supra citato*, unde remaneret lex omninò elusoria imposita potius verbis, quam rebus. Ideòque ex pluribus ita concludendum censui, artenta potissimè qualitate loci, in quo non nisi pro modo facultatum, & ista occasione incolæ videntur collectabiles, seu habiles ad supportationem hujusmodi oneris Domino præstandi. Ac etiam stante exceptatione Ecclesiarum, & Nobilium, quod propriè comprobare videtur istud esse onus merè personale ipsorum subditorum, & incolarum, ita cum his occasionibus commodius ferendum, ideòque ad solas personas respectus habendus est.

Post hæc scripta reperi gravem Doctorem Sebastianum de Neap. *ad Capit. Regni* 193. *incip. in singul.* juxta compilationem Jo: Anton. de Nigr. *nu. 8.* ubi procedit cum eisdem distinctionibus, & a occasione nundinarum seu alia occasione alibi animalia vendantur, & an in loco in quo venduntur, aliud supportetur onus necne, unde lætatus sum, quod etiam sine speciali auctoritate dixi idem, quod nostri majores dixerunt, & cum hoc Doctore, solùm cum laudando, pertransit de Marin. *resol.* 35. *num. fin. lib. 2.*

ROMANA TAXÆ NURSINORUM

PRO UNIVERSITATE NURSINORUM, ET CASSIANORUM VENDORUM AVES, ET CARNES SILVESTRES NUNCUPATOS CAMPIFLORÆ.

CUM NURSINIS, ET CASSIANIS PISCUM VENDORIBUS NUNCUPATIS PISCARIÆ

Causa decisus per Cameram pro Universitate Campifloræ.

De contributione debita Universitati alicujus artis vel exercitii per homines illam artem exercentes. An debeatur licet artem non exercent, vel alteri universitati sint adscripti. Et an conventiones habitæ per prædecessores obligent successores idem habentes exercitium.

S U M M A R I U M.

- 1 Ad h. series.
- 2 Obligatio illorum de Universitate proprio etiam nomine se obligantium an subsistat, si obligatio ipsius Universitatis non subsistat.
- 3 De pluribus exemplis, ut una obligatio respectu unius sit valida, & respectu alterius invalida.
- 4 Obligatio quando dicatur causativa seu occasionalis, an cessante causa cesset.

§ Artifice

- 5 Artifice vel alter se adscribens alicui universitati vel Collegio, an perpetuo sit addictus illis oneribus.
- 6 Notarius sefficitur Doctor an remaneat Doctor.
- 7 Universitas semper est eadem, licet persone immutentur.
- 8 Quando dicantur una vel plures universitates, & an una formalis divisa esse possit in plures materiales.
- 9 Unus & eadem an possit esse civis plurium Civitatum, seu adscriptus pluribus vel universitatibus.

D I S C. CXVIII.

Nursini, & Cassiani ab antiquissimo tempore artem venditorum avium, & carniam silvestrium in Urbe exercentes, suamque Universitatem, more aliarum artium vel ministeriorum constituentes, cum tempore quadragesimali, ne otiosi manerent, exercitium vendendi pisces per Civitatem assumere cœpissent, se illis opposuit Universitas fori piscarii complexiva omnium pisces vendentium vel aliàs contractantium, præterendo ex privilegiis, vel antiqua consuetudine, hujusmodi exercitium absque ipsius Universitatis ejusque Consulum licentia explicari non posse. Unde litem habuit cum dicta Universitate Nursinorum, & Cassianorum, cum qua de anno 1583. deventum est ad concordiam, per quam conventum fuit, ut soluta singulis annis per dictam Universitatem Nursinorum, & Cassianorum dictæ Universitati fori piscarii quadam præstatione, liberum eis esset absque alla Consulum licentia pisces vendere.

Tractu temporis, plerique ex dictis Nursinis, & Cassianis, huic novo exercitio magis quam antiquo se tradentes, constituere cœperunt quamdam speciem Universitatis distinctæ ab illa venditorum avium, & carniam silvestrium, itaut vulgò dicerentur Nursini Campifloræ, & Nursini piscarii, ac propterea isti denegare cœperunt antiquæ Universitati omnium hujusmodi nationalium dictas artes exercentium complexivæ taxas, & collectas pro ejus onerum supportatione, per singulos singulis annis solvi consuetas. Sed de anno 1627. deventum est ad concordiam, per quam illi in foro piscario existentes, promiserunt solvere Universitati nuncupatæ Campifloræ singulis annis scut. 15. pro reficienda jactura mensæ Conservatorum, & quædam alias summas pro aliis oneribus, & de anno 1637. ortis denud diffidiis, plerique ex dictis nationibus piscium venditores, denuò promiserunt dictam concordiam observare, obligando se ipsos, eorumque hæredes, & bona etiam propriis, & privatis nominibus, prout de facto per plures annos continuaverunt.

Defunctis autem pro majori parte dictis obligatis, atque per alios superflites majore exercitio, vendendo scilicet pisces, non per Urbem ut prius, sed in petris, & apotecis, unde præterea cœperunt scisse transitum in Universitatem generalem omnium piscariorum. Novis autem nationalibus tanquam non obligatis prætendentibus se non teneri ad dictam collectam de facto denegatam. Hinc propterea ortæ fuerunt novæ controversiæ, super quibus introducta lite in Camera, emanarunt duæ sententiæ contra Universitatem Campifloræ, declarando nullam ei ad dictam taxam seu collectam competere actionem contra dictos Nursinos, & Cassianos piscium venditores.

In hoc autem statu in tertia instantia ad causæ defensionem per dictam Universitatem Campifloræ evocatus, visis præcedentium instantiarum scripturis hinc inde datis, credidi dictas sententiæ utpotè injustas non posse subsistere, dictamque Universitatem Campifloræ, non benè defensam, justam fovere causam. Pro faciliiori tamen resolutione distinguendas censui inspectiones inter personas propriis nominibus obligatas adhuc viventes, & alias non obligatas, solo jure universaliter adstringendas.

Primo casu clarum videri dicebam illos teneri, quamvis etiam admitterent respectu successorum. Et corporis universalis obligationem non subsistere. Stant enim benè simul obligationem Civitatis esse invalidam, & tamen validam esse illam civium particularium juxta text. in l. *Civitas ff. si cert. pet.* & tanquam absolutum de jure communi admittitur per DD. Regnicolas, de quibus Marin. *lib. 1. var. cap. 77.* & *lib. 2. cap. 59.* dum in vim *pragm. 11. de administratione Universitatum* agunt de invalida civium obligatione in causam Universitatis ob expressam pragmaticam dispositionem, qua non obstante de jure ita sæpè dixit Rota, præsertim in Brundusina census 18. Junii 1660. Priolo, & Tarentina census 15. Junii & 5. Decembris 1663. Taja.

3 Stant enim benè simul, unum eundemque contractum,

in quo plures personæ interveniant, respectu unius esse invalidum, respectu verò alterius validum, & obligatorium, Cane. *par. 3. var. c. 2. num. 227.* Rota in Bononullitatis Concordiæ 1. Julii 1646. coram Bichio. Unde videmus obligationem contractam per pupillum, & tutorem etiam nomine proprio, non subsistere respectu pupilli, sed benè respectu tutoris, ex plenè deductis *dec. 510. p. 5. recent. ibique adden. dec. 42.* post Merlin. *de pign. & in aliis.* Ita pariter de obligatione duorum correorum, quorum unus sit filius familias, vel alias ad contrahendum inhabilitatus, alter verò non impeditus, quia si obligatio respectu primi est nulla, remanet tamen valida, & obligatoria respectu secundi, quamvis in effectu negotium spectare ad primum, itaut iste secundus gereret partes fidejussoris, quoties non tanquam fidejussor, & accessorius, sed tanquam principalis correus principaliter, & insolidum se obligavit, quia distinctio, an negotium spectet ad unum vel alterum, & quis dicatur principalis, vel fidejussor, rectè procedit inter seipos, non autem quoad creditorem, cujus respectu tali casu omnes dicuntur principales correi debendi Greg. *dec. 321. 560. & 564. d. dec. 510. par. 5. rec. d. dec. 42.* post Merlin. *de pign. dec. 216. & 242.* post Zacc. *de oblig. in quibus concordantes.* Et in concordia, vel contractu absque solemnitatibus initio per Prelatum vel alios Ecclesiæ administratores, quia non obligat Ecclesiam, & successores, sed benè obligat personas ipsorum contrahentium, si proprio & privato nomine se obligaverint, quatenus tamen concernat ipsorum præjudicium non Ecclesiæ, constat ex deductis per Greg. & adden. *dec. 153. Buratt. & adden. dec. pariter 152. ubi cœteræ.*

Opponebant obligati, eorum obligationem fuisse causativam, siue occasionalem, ob exercitium scilicet vendendi aves, & carnes silvestres ac pisces per Civitatem, unde cum primam artem vendendi aves amplius non exercent, sed se restringentes ad illam venditionis piscium, transferint in alteram Universitatem generalem piscariorum, cessare debebat eorum obligatio ex regula text. in c. *cum cessante*, de qua plenè Amatus *resol. 21. dec. 428. par. 1. res. & sepè hoc tit. ad materiam officiorum.* Alia etiam regula accedente, quod pro uno eodemque exercitio non debet quis duplici onere gravari, ac per duas Universitates collectari.

Sed facilis visa est responsio, quia cum in vim dictæ concordiæ ab hac Universitate dicti obligati ita utriusque artis exercitium acquirerint, si nolebant unam exercere, sibi impotent, nec præterea cessata dicitur eorum obligatio, cum supradicta regula cessantis obligationis causativæ, de qua præsertim in Romana extinctionis locorum montium *hoc tit. ad materiam officiorum disc. 8.* procedat, ubi causa cessat ex casu vel facto tertii, seu natura rei, secus autem si ex voluntate, & mero arbitrio obligati ex deductis per eundem Amat. *d. resol. 21. n. 2. §. 5.* Dando exemplum de se adscribente in matricula Notariorum sub obligatione solvendi aliquam præstationem, quia si non vult exercere notariatum, retinet potentiam. Sic pariter deficiente licentiam portandi enssem vel alia arma cum similibus. Sicut enim si ipsi vellet exercere dictam duplicem artem, non posset Universitas eos impedire, ita durare debet obligatio ratione istius habitus, & facultatis ex regula correlativorum.

Et Nihilominus cum hæc Universitas sit complexiva istorum nationalium utramque artem exercentium, si aliqui unam non exercent, sufficit quod alteram retineant, præsertim quia de tempore obligationis, apud eosdem obligatos in confesso erat, non nisi unam artem venditoris piscium tunc exerceri, ideòque istius tantum intuitu principaliter inita fuit obligatio, cujus causa non cessabat, dum in eodem exercitio continuabatur.

Nec referre dicebam, quod ipsi transferint in alteram Universitatem generalem piscariorum, cui taxam solvebant, quia cum id proveniret ex eorum voluntate, & mero arbitratu, id suffragari non debet, ut supra; non quod hujusmodi obligationes factæ intuitu alicujus officii, vel exercitii debeant aliquem invitum accipere usque ad mortem, cum id jure non subsistere crederem, sed quod durent durante illa causa, quamvis ex eadem alteri universitati, vel Collegio obligati se etiam addicant; Utpote Canonicus alicujus Cathedralis, vel Collegiæ, ratione illius Canonicatus se obligat etiam proprio nomine ad aliquam annum præstationem à Capitulo, & Canonicis illius Ecclesiæ, & ratione Canonicatus solvendam, si eodem Canonicatu retento, alium alterius Ecclesiæ suscipiat, vel alicui Congregationi omnium Canonicorum complexivæ se adscribere velit, & istius onera solveat, non inde

inde sequitur cessare primam ejus obligationem, dum adhuc durat qualitas Canonialis, quæ est illius causa; Sed si Canonice dimittat, itaque exeat de illo genere, atque Canonice qualitatem nullatenus retineat, tunc non videtur ejus obligationem durare, quamvis Canonice dimisso fuisset voluntaria cum similibus.

Sic à pari, si artifex unius artis Universitati, seu matriculæ se adscribat, & pro adscriptione aliquid una vice in incus se adscribat, & pro adscriptione aliquid una vice in ingressu solvat pro facultate illam artem exercendi toto ejus vitæ tempore, si deinde mutata voluntate illam artem exercere nolit, non per hoc repetit solutum; Adinstar exercipientis Doctoratum in jure civili, vel Canonico, quia si unum, & non alterum, vel neutrum exercere velit, non per hoc repetit solutum, quod dicitur pretium susceptæ facultatis, sive habitus ad exercendum; Sed si se obliget ad solvendas annuas taxas, & collectas per artifices solvi consuetas, nisi expressè dicat ad id se obligare pro tempore ejus vitæ, non videtur sibi præclusa facultas relinquendi dictam artem, & transeundi ad sphaeram omnino diverfam, se privando non solum exercitio, sed etiam habitu, & facultate, ne alias dici contingat suspensionem alicujus artis, vel exercitii esse sciendum solemnem professionis emissæ in Religione, sive quod se faciat servum adscriptitium.

Tunc enim procedunt ea, quæ dicunt DD. de Notario effecto Doctore, quod non definit esse Notarius, quamvis Notariatum amplius non exerceat, ex deductis per Rovit. *super pragm. de notar.* quando vult retinere potentiam, & facultatem exercendi etiam Notariatum, quia sola potentia, seu facultas est causa obligationis, neque implicat, ut unius artis, vel exercitii professor, illa saltem habitu retenta, alteram etiam suscipiat; Ut de una, & eadem persona addita duabus artibus, ac utriusque legibus, & oneribus subjecta, bene Roman. *conf. 422.* Secus si etiam dicto habitu, & facultate se privet, quia tunc exire omnino dicitur ex illo genere, seu sphaera, in qua proinde habetur pro mortuo, seu non extante; Secus autem dicta potentia retenta, quæ sola spectatur, quamvis voluntarie ad actum, seu exercitium non deducatur.

Et ex præmissis in particulari disputatione habita super solo puncto obligationis singulorum, ad favorem Universitatis recedendo ab alias resolutis, contra obligatos judicatum fuit, ac punctus habitus pro clario.

Assumpta deinde in separata disputatione alia inspectione super obligatione corporis universalis, & consequenter successorum, quamvis propriis nominibus obligati non essent; Dicebam adhuc idem esse respondendum, quia posita obligatione Universitatis, nihil refert immutatas esse personas, quæ se obligarunt, cum Universitas dicatur semper unum, & idem corpus, quod ex personarum mutatione non immutatur, Calderin. *conf. 21. de præbend. Merlin. dec. 66. 3. num. 64. & 65. alias dec. 3. par. 7. recent. ubi concordantes, unde successores in Universitate remanent sine dubio obligati ad corporis universalis onera, quoties istius valida obligatio datur.*

Pro valida autem obligatione totius corporis, dicebam istam esse unicam Universitatem utriusque artis, vel exercitii complexivam, quamvis ratione diversitatis exercitiorum, ac etiam locorum, seu quarteriorum, ubi vivunt, & exercent, illa materialiter divisa appareat, quia formaliter est una; Neque de jure implicat, unam eandemque Universitatem formaliter constitui ex pluribus corporibus materialiter divisis, ex theor. in leg. omnes populi num. 7. ff. de justit. & jure, ubi cæteri, de quibus Lofeus de jure Universitatis par. 3. cap. 15. n. 4. Anna singul. 83. Rota in Comen. Collegii 14. Februarii 1653. coram Zarata. Quod etiam habemus in Ecclesiis, ut dari possit una Cathedralis formalis constituta ex pluribus Ecclesiis materialibus inter se distinctis, & in diversis locis constitutis, ex deductis apud Peniam dec. 696. Othobon. dec. 4. Cæsaraugustana Cathedralis 21. Junii 1655. & 6. Martii 1656. coram Bichio, ut latius habetur in eadem Cæsaraugustana, & in Syontina sub tit. de Præminentis.

Obiciebatur in contrarium, solum naturalitatem hujusmodi obligationem non inducere, neque ex eo, quod quis sit Cassianus, vel Nursinus resultare, quod debeat in vitas esse de hac Universitate; Replicabam tamen id esse verissimum respectu illorum Nursinorum, & Cassianorum, qui hoc exercitium vendendi pices non habent, sed aliis artibus, & exercitiis se addicunt, secus autem respectu illorum, qui hujusmodi artem exercere volunt, nam eo

ipso, quod illam faciunt, efficiuntur ipsius artis Universitatis subditi; Ideoque taxa non prætendebatur ab omnibus hujusmodi nationalibus in Urbe commorantibus ex sola ratione patriæ, seu nationis, sed ab illis exercere volentibus hanc artem dictæ Universitati respectu istorum nationalium subjectam; Et ad ea, quæ dicebantur de transitu ad aliam Universitatem generalem discipulorum, respondebam cum eisdem superioribus dictis, respectu eorum, qui se particulariter obligaverant; Quæ omnia visa sunt relevancia, ideoque revocatis contrariis sententiis præcedentibus, pro Universitate concordibus votis judicatum fuit.

Difficultas, & quidem relevans, solum fuit in eo, quod prætendebatur huic Universitati in vim concordie initæ cum dicta Universitate generali piscariorum, non competere, nisi facultatem vendendi pices per Urbem, non autem in petris, & apothecis, sive emendi more mercatorum, ut vulgo dicitur, *al coitio*; Unde propterea illi Nursini, & Cassiani, qui juxta hunc modum artem exercere volebant, dicebant se ab hac Universitate exemptos, sed difficultas sublata fuit ex facto, in quo cum observantia ab ipsius concordie tempore probatum fuit, hujus Universitatis nationales liberam habere exercitium tam uno, quam altero modo; Quodque adscriptio Universitati magnæ, seu generali omnium piscariorum erat voluntaria, & gratia obtinendi artis Consulatus, & officia, aliasque honorificentias, quia non implicat unam, eandemque personam duabus artibus additam esse juxta d. *conf. 422.* Romani, Franch. & Add. dec. 175. Cabedo dec. 158. par. 1. Rovit. *super pragm. in vubr. de Magistris artium.*

Ac magis proximè, non implicat unum esse civem duarum Civitatum, in quarum una retineat civilitatem naturalem, in altera eam acquirat per allectionem, itaut utriusque prærogativa gaudeat, & oneribus subiaceat, ut sub d. *tit. de præminentis, ubi de materia civilitatis*, ita in præfenti possunt isti esse de Universitate minori complexiva dictorum nationalium tantum dictas duas artes, vel earum alteram exercentium, & tamen esse etiam de Universitate generali, & majori, solumque difficultas caderet, quando id, quod ob adscriptionem Universitati majori facere possunt, esse eis interdictum, si huic tantum Universitati adscripti essent.

ROMANA CONTRIBUTIONIS PRO UNIVERSITATIBUS REGATTERIORUM, ET ALIORUM ARTIFICUM CUM ACADEMIA PICTORUM,

Casus resolutus, ut infra.

An contributio debita per revenditores picturarum, vel aliarum rerum intreret, ubi pictura, vel res venditur accessorie ad illud opus.

S U M M A R I U M.

- 1 **C**asus controversie.
- 2 **M**andatum de faciendo non exequutum non importat factum.
- 3 **I**mposta gabella exercentibus aliquam artem, de quibus intelligatur.
- 4 **I**n odiosis mixtum non venit sub simpliciter.
- 5 **D**e distinctione artium, & artificum.
- 6 **I**n dubio contra gabellam.
- 7 **Q**ui dicantur mercatores, & qui artifices.

D I S C. XCIX.

Cum Academia pictorum, ac sculptorum, de anno 1633. decrevisset, quod omnes hujusmodi professiones exercentes, seu alii artifices circa idem opus cooperantes dictæ Accademie aggregati, tenerentur quamdam mensuram collectam, seu contributionem dictæ Universitati pro ejus indigentis solvere, atque in eundem effectum de facili assequendum, iudicem particularem cum oportunitas facultatibus à Sanctissimo deputatum obtinendi, porrectisque desuper precibus Urbano VIII. Hic per litteras in forma brevis Cardinali Barberino ejusdem Accademie Protectori facultatem dedit dictum decretum approbandi, & confirmandi, omnemque ejus defectus supplendi, necnon iudicem particularem deputandi, ac etiam ordinandi, præcipiendi, & mandandi, quod singuli lapicidæ, calceolarii, barbitonifores, propali, vulgo *regatterii*, & alii tabulas pictas revendentes, seu eas confici facientes, ut venderent, scuta decem singulis annis eidem Accademie solvere tenerentur, Cardinalis autem in vim dictæ facultatis

zatis decretum prædictum approbavit, ac iudicem deputavit, sed in ultima parte cogendi alios, ut supra ad annuam contributionem scut. decem mil. decrevit, atque spatio annorum 30. & ultra nil de hac ultima contributione exactum fuit usque ad annum 1644. in quo Academia prædicta eam exigere velle tentavit à propalis, seu regatterii generalibus omnium suppellectilium, & mobilium diversi generis, tabulas pictas unà cum dictis aliis bonis vendentibus, & ab illis artificibus, qui frequentius in via coronariorum existentes, cornices seu alia ornamenta, æris, auricalchi vel argenti, ad formam parvarum iconarum cum tabulis pictis admixtis conficiunt, & vendunt.

Unde pro utraque Universitate, licet separatim scribens, injustam dicebam Accademie aëtrici præsentionem, ex eo præcipue fundamento utriusque Universitati, ac omnibus aliis revenditoribus communi, quod deficeret legitima facultas exigendi ab invitis, & non existentibus de corpore Accademie dictam collectam, quam utpotè de Regalibus, nemini quam Principi, vel cui Princeps concesserit, indicere ac exigere licet; Et quamvis in præfenti hæc facultas per Papam concessa esset, quia tamen non erat pura, & dispositiva, sed in forma commissaria, itaut potius mandatum de indicendo, quam indicationem contineret, idcirco non sequuta ejusdem facultatis executione, perinde habendum erat, ac si concessa non esset, quia mandatum de providendo, seu faciendo, non sequuto facto, seu provisione nullum jus format, seu tribuit, ad notat. per Card. & Vital. in *Clem. unic. de excess. Præb. in regul. de Mand. anal. q. 55. n. 3.* Rebuff. in *prax. benef. tit. de rescri. in forma dignum n. 2. 3.* Lotter. de *benef. lib. 3. qu. 8. n. 138.* & seq. Rot. in Tridentina Parochialis 5. Decembris 1646. coram Cerro, & in aliis, cum sit propositio in materia beneficii quotidiana, quoties ad executionem devotum non est, licet ea exequuta, seu executione de jure non deneganda, etiam gratia in forma dignum, seu mandatum de providendo dicatur jus tribuere, ut non semel habetur in sua materia sub tit. de beneficiis.

Plura enim motiva concurrere potuerunt in Cardinali Protectore ad denegandam executionem hujus ultime gratiæ, dictaque facultate non utendum; atque dum ex pluribus in eadem commissione contentis, aliqua approbavit, signum est, quod in omnibus noluit, accedente præsertim tricennali observantia hujusmodi voluntatem corroborante; Si enim longævā observantia annorum 30. est apta ad inducendam exemptionem à collectis, & contributionibus, quamvis aliis legitime indictis, & de jure exigibilibus, ut non semel deducuntur habetur hoc titulo, multo magis attendenda est ad inducendam hujus gratiæ ineffectuationem.

Cæterum, ubi etiam talis contributio dispositivè per Papam demandata esset, sive per Cardinalem Protectorem indicta, adhuc tamen respectu Universitatis regatteriorum, dicebam id intelligendum esse de illis, qui principaliter, seu simpliciter artem emendi, & revendendi tabulas pictas exercent, ut plerique in Urbe adsunt, non autem de illis regatterii generalibus, quorum institutum est emendi omnia mobilia, seu suppellectilia, ornamenta, & massartias domorum, sub quibus emuntur, & revenduntur etiam tabulæ pictæ, vel statuæ, tanquam venientes sub universitate suppellectilium, & ornamentorum, quia in odiosis, & præjudicialibus, ut absque dubio sunt hujusmodi contributiones, & onera, sub simpliciter non venit mixtum, ex plenè deductis per Barbof. *axiom. 152. nu. 11.* & *Surd. dec. 174. nu. 14. cum seqq.*

Magna enim differentia est inter artes, quæ considerantur, & exercentur tanquam distinctæ, distincta Collegia, seu Universitates habentes, & illas artes, quæ consistunt circa res mixtas, plurium artium complexivas; Primò enim casu exercens plures artes, omnium statutis, & oneribus subjacet, ac privilegiis, & favoribus respectivè, seu distributivè potitur, *juxta cons. Roman. 422.* cum aliis in Romana taxæ pro Universitate Nursinorum Campiflori *hoc tit. disc. 99.* In secundo autem casu, qualis est ille hujusmodi regatteriorum ementium, & revendentium bona diversarum specierum spectantium ad plures artes separatas, dicitur quædam ars mixta, continens tertiam speciem, & de nulla dictorum inter se distinctarum artium sapiens, nam aliàs duo sequenter absurda; Unum quod isti regatterii, nullam constituere possent universitatem representantem propriam artem; Alterum, quod cogentur subiecti esse omnibus universitatibus, seu collegiis singularum artium, ad quas pertinent respectivè singulæ

species suppellectilium, & ornamentorum domorum, quæ per istos ita in consensu contractantur.

Atque saltem ex hoc negari non posse dicebam, casum reddi dubium, ut pro eis conventis esset respondendum; Tum ex observantia, quæ in omni materia interpretationis primatum obtinet, præcipue verò in illa gabellarum, & onerum totum facit, ut sæpius *hoc tit.* Tum quia in dubio contra gabellas, & onera respondendum est, *Quiriac. controv. 350. nu. 24.* Rota dec. 118. p. 11. rec. in *June.*

Respectu verò alterius Universitatis illorum, qui fabricabant cornices, seu ornamenta, ut supra, adhuc dicebam eos sub tali dispositione non comprehendi, ex eadem superius dicta regula, ut sub simplici non veniat mixtum, ac etiam, quia per istos, tabulæ pictæ non revenduntur pro mercatura, itaut in hujusmodi revenditione eorum institutum consistat, sed cum ipsorum ars principaliter versetur circa prædictorum ornamentorum constructionem, adjiunguntur deinde tabulæ pictæ, accessorie, & consequentivè ad operis perfectionem, ideoque illarum mercatores, seu revenditores dici non possunt.

Mercatores enim, seu revenditores, proprie dicuntur illi, qui bona, seu merces emunt, ut eadem, non immutata specie revendant, secus autem, ubi cum eorum officio in diversis species reducunt, & vendunt, præsertim ubi officium est principale, res autem empta est accessoria, itaut regulando actum à præponderanti, institutum in officio magis consistere dicitur, ad text. in *cap. efficiens 88. dist. Feder. de Sen. conf. 207.* & cæteri apud *Surd. dec. 313. n. 1.* concurrente etiam diuturna observantia optima interprete; Audio quod de facto tunc pro unica vice ex quibusdam respectibus demandata fuit quædam solutio.

ROMANA COLLECTÆ HEBRÆORUM PRO UNIVERSITATE HEBRÆORUM CUM HEBRÆIS PARTICULARIBUS, Habentibus bona juramento subiecta.

Responsum pro veritate.

Facto juramento, seu æstimo bonorum Hebræorum pro datis solvendis per quinquennium, si isto durante bona possessa per unum ex causa dotis, vel alia transeant in alium, An & quomodo datum augeri, ac respectivè minui, seu aliàs variari debeat.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti seriet, & quomodo fiat juramentum, seu æstimum Hebræorum.
- 2 **C**asus controversie circa dicti juramenti intelligentiam.
- 3 **J**uramentum, seu æstimum importat quemdam contrarium inter Universitatem collectantem, & eum, cujus bona æstimantur.
- 4 **D**urante quinquennio illius æstimi collectæ sunt invariabiles, nec alterari possunt ex facto privatorum in præjudicium Universitatis.
- 5 **A**lienatis bonis possitis in æstimo de uno in alterum, est in electione Universitatis exigere collectas ab uno, vel altero possessore.
- 6 **D**e augmento, vel diminutione bonorum allibratorum, an durante quinquennio, vel alio tempore habenda sit ratio.
- 7 **Æ**stimum faciendum est quolibet quinquennio, & ita servat Universitas Hebræorum.
- 8 **F**aciendum est defalcum bonorum, quæ percant, vel diminuantur ex incendio, furto, vel infortunio.

D I S C. C.

In capitulis conditis per Universitatem Hebræorum super juramento universali per singulos in eo quinquennio præstando pro solutione collectarum, præsertim in cap. 26. dispositum fuit, ut jurantes infra summam sc. 500. solverent bajoc. 12. cum dimidio pro quolibet centenariis, eandemque ratam solvere deberent exercentes bancum, quamvis nihil haberent juramento subiectum, illi vero, qui jurarent possidere bona supra dictam summam scut. 500. sed infra mille, solvere deberent ad rationem bajocor. 15. ad quam etiam rationem tenerentur exercentes bancum, quamvis nihil haberent juramento subiectum, quoties habeant in banco pignora excedentia summam scut. mille, jurantes vero ultra summam scutorum mille tenerentur solvere juxta bonorum quantitatem absque alio augmento.

Item in capitulo 19. dispositum fuit, eos qui pecunias receperunt ex causa dotis ante dictorum capitulorum confectio-

fectionem, teneri de illis præstare juramentum, tanquam de bonis propriis, de dotibus autem solutis post capitulationem, dandam esse notulam Universitatis, factoribus, qui summam solutam defalcare deberent solventi, & adscribere viro, qui recepit, excepto casu quo integra dos de tempore nuptiarum solveretur, quo casu tota defalcanda esset solventi, viro autem recipienti solum imputanda pro duabus tertiis, detracta restanti tertia parte, habito respectu ad expensas nuptiales, & ratam, quæ recipi solet in pannis, & jocalibus.

His ita stantibus, cum contingeret, quod hebræus, qui juravit infra summam scutorum mille, post juramentum præstitum uxorem duceret, dotemque reciperet in summa, quæ unita etiam cum bonis propriis jam juratis non excedat mille, ut puta jurat quis possidere scuta 600. & sic ultra 500. sed infra mille, unde tenetur solvere ad rationem bajocorum 25, perinde ac simile possideret, deinde recipit pro dote scut. 350. seu etiam 400. itaut dos recepta, unita cum bonis antea possessis, & juratis, non excedat scuta mille; Hinc proinde dubitatum fuit, an tenetur solvere solum bajoccos 25, prout solvebat antea, vel potius, ultra summam de bonis propriis debitam, tenetur etiam solvere aliud datum pro dicta dote sibi obventa; Atque cum desuper pro veritate interrogatus essem ex parte Universitatis.

Mihi videbatur pro ipsa Universitate, respondendum esse, quod scilicet utrumque ipsa exigere posset; Atque ad id sentiendum movebar, quia de tempore quo præstatur juramentum (quod idem importat, ac æstimum, seu allibratio inter Christianos,) acquisitum illico fuit Universitati quoddam jus quasi invariabile pro illo quinquennio circa solutionem collectarum, cum dictum æstimum importet quemdam contractum inter Universitatem, & illum, cujus bona æstimantur, ut per Thomam de collectis, vers. si negatum num. 22. inter tract. magnos tom. 12. fol. 152. à tergo; Et sic cum jurante jam firmatus est, status toto illo quinquennio invariabilis.

De illa vero dote, quæ postmodum solvitur, Universitas pariter acquisivit jus exigendi collectas à dotante, quod ex facto partium postea sequito non videtur minuendum, vel alterandum, dum retenta quantitate collectarum jam taxata, variatur solum persona, quia summa soluta diminuitur solventi, & imputatur recipienti, tanquam patrimonium novum, & diversum ab illo, super quo juramentum præstitum fuit, & ex cujus præstatione jam Universitas in bonis antea possessis jus acquisiverat exigendi ad rationem bajocorum 25. Unde allibratis, seu positus in æstimo omnibus territorii pro bonis Titii, & Caii, itaut contra utrumque sit firmata quantitas collectarum, si deinde Titius vendat Cajo aliquod prædium, utique illud non erit computandum inter antiqua bona Caii, sed iste solvere debet nomine Titii venditoris, id quod ille solvere debebat si non vendidisset, & hoc arbitrio Universitatis, ut per Thomam loco sup. cit.

Alias sequeretur, quod Universitas defalcaret dotanti summam ex causa dotis solvendam absque relevatione, contra expressum tenorem capitulorum, & præsertim dicti cap. 19. ubi disponitur, quod si uni detrahatur, alteri imputetur absque defalco; Et merito, quia ut dixi, dictum juramentum, quod importat allibrationem, seu æstimum, firmat statum invariabilem, itaut si durante quinquennio bona augeantur, vel minuantur, nulla augmenti, vel diminutionis ratio habeatur, nisi in novo juramento, seu æstimo pro sequenti quinquennio faciendo, ad text. in l. fin. C. de alluv. ubi Bald. & bene incertus auctor conf. 1. impress. post Petr. de Ubaldis in tract. de gabellis num. 1. & 8. inter tract. magn. dist. tom. 12. fol. 99. Et de æstimo faciendo quolibet quinquennio, ad effectum attendendi variationem bonorum medio tempore sequutam, quia interim status est invariabilis, Menoch. conf. 1144. num. 89. & 90. Cyriac. controv. 156. num. 5. & seq. hoc tit. disc. sequenti.

Quodque status bonorum jam firmatus de tempore juramenti, sit invariabilis, & solum concedatur commutatio de persona ad personam, constat etiam ex cap. 21. ubi in casu restitutionis dotis disponitur, ut summa, quæ restituitur, defalcetur restituenti, & adscribatur recipienti, & sic semper debet esse idem, & conformis bonorum status, variata solum persona, quæ non facit cessare conventionem quantitatem, nisi in casu incendii, furti, vel alterius infortunii gravis, ob quod notabilis diminutio sequatur, quo casu remissum est arbitrio factorum, quale

defalcum faciendum sit, ut in cap. 16. & sic semper stare firmum videtur, quod jus Universitati jam quæsitum ex facto contractu resultante à juramento, non deberet ex facto partium pati diminutionem.

Et idem, quod dictum est de jurantibus supra 500. sed infra mille, procedit proportionabiliter de jurantibus infra 500. seu infra 200. cum eadem sit ratio in omnibus, & hanc dixi mihi videri veritatem.

ROMANA COLLECTÆ HEBRÆORUM
PRO EADEM UNIVERSITATE
HEBRÆORUM
CUM JOSEPHO TOSCANO ETIAM
HEBRÆO.

Casus resolutus per Locumtenentem Vicarii pro
Universitate.

In danti, seu collectis Hebræorum, an sit habenda ratio bonorum sub juramento cadentium in sorte principali, vel in fructuum.

S U M M A R I U M.

- 1 Ad series.
- 2 Collectæ de jure debentur pro modo fructuum.
- 3 Declaratur.
- 4 Quod non sit prædicabile cum hebræis.
- 5 Etiam pro pecuniis, mercibus, aliisque bonis ad industriam retentis solvenda sunt collectæ.
- 6 Prout solvenda sunt per capita ratione laboris, & industrie personalis.
- 7 Æstimum faciendum est juxta consuetudinem & præsertim tam observantiam, à qua non est recedendum.
- 8 Illud tamen quibusque temporibus est renovandum non ad effectum immutandi modum consuetum in genere, sed ad effectum adæquandi variationes medio tempore contingentes.
- 9 Quod per Universitatem Judæorum prædicatur singulis quinquenniis, prout prædicatur in Statu Mediolani.
- 10 Vbi æstimum fit per æs, & libram habita ratione valoris bonorum in sorte principali non imputatur, an ex illis possessor majorem, vel minorem utilitatem percipiat.
- 11 Valor intrinsecus locorum montium, vel aliorum jurium ob accidentia sæpe minuitur.

D I S C. C L.

Cum hæc Universitas soleat singulis quinquenniis pro publicis taxis, & collectis renovare juramentum, quod idem est, ac facere novum æstimum, ut in aliis discursibus pro eadem universitate hoc pariter titulo, atq; retroactis temporibus Toscanus possidens in Civitate Florentiæ loca cætu duodecim illius montis saltim in valore intrinseco importantia summam scutorum 12. mil. præstaret ob illorum diminutos fructus, ac difficultatem exactionis, consuetum intrinsecum valorem esse notabiliter diminutum (ut in effectu diminutus erat,) idcirco concordavit cum Universitate jurandi hanc bonorum speciem pro summa scut. 5. mil. ad cujus rationem datia, seu collectas ad illam rationem tot pro centenario, ad quam taxa fieri solet, solvere deberet, atque ita per tria quinquennia servatum fuit; Cumque non obstante, quod dictorum locorum valor hoc medio tempore notabiliter auctus esset, Universitas ad eandem summam concordatam in novo juramento continuaret, prætereundum cepit Toscanus, se in hoc notabiliter læsum esse, eo quia ejus Consultores calculando cum evidenti equivoquo fructus, qui ex dictis Montibus pro rata scut. 5. mil. percipiebantur, ostendebant collectas importare majorem summam, integros fructus excedentem, quod profus injustum ac irrationabile dicebant, cumulando cum incongrua applicatione magnam Doctorum catervam ad probandum, collectas & datia taxanda esse per æs, & libram, habita ratione ad fructus, qui ex bonis percipiuntur, & pro istorum rata tanquam species decimæ, non autem ad valorem bonorum in sorte principali, & prout taxantur pecuniæ, quas Hebræi retinent sub industriis, mercimoniis, vel usuris, ex quibus longè majorem fructum percipiunt.

Sed pro Universitate scribens dicebam, jura disponentia, collectas, & onera publica ferenda esse pro modo facultatum habita ratione fructuum, præsertim in l. 1. & seqq. C. de annon. & tribut. lib. 10. leg. ultim. Cod. de immunit. nemini conced. cum concord. per Menoch. conf. 1144. n. 6. atque

ROMANA DATIORUM
PRO EADEM UNIVERSITATE
HEBRÆORUM
CUM HEBRÆIS BONA NON
POSSIDENTIBUS.

An & quando Hebræi non possidentes bona cadentia sub juramento, seu æstimo, possint collectari pro lucris ex industria & labore personali; Et quid in hoc operetur observantia, præsertim respectu onerum ex causa extraordinaria omnes tangente, pestis vel belli, aut simili.

S U M M A R I U M.

- 1 Universitas etiam inferioribus, & recognoscens Superiorum competit de jure facultas imponendi collectas pro publicis oneribus.
- 2 Universitas hebræorum id habet in facultatibus ex indulto Apostolico.
- 3 Ubi collectæ solite sunt exigere per æs, & libram an possit solitum alterari, & induci solutio per capitulationem.
- 4 Collectæ propriæ sunt, quæ solvantur Principi ex fructibus bonorum tanquam tributum, seu species decimæ in quota fructuum solvenda.
- 5 Et qua causa solvantur per hebræos datia, & onera.
- 6 Onera personalia, vel mixta, seu aliis omnibus de Universitate communia, ab omnibus solvenda sunt.
- 7 Capitatio est collecta imposita per capita personarum, & ratione laboris, & industrie personalis.
- 8 Quomodo intelligendi sunt damnantes modum collectandi per capitulationem volentes fieri debere per æs, & libram.
- 9 Pauperes non sunt collectandi, & quomodo id intelligatur, & qui in proposito dicantur pauperes.
- 10 Pro artificio, seu labore, & industria personali imponi possunt collectæ, & contributiones.
- 11 Judex non possidet bona stabilia, & fructifera, sed solum pecunias, & merces, quorum ratione solvunt collectas.
- 12 Collectæ dicuntur species decimæ, quibus equiparantur, earumque more regulandæ sunt.
- 13 Decimæ debentur etiam ex officio, industria, & labore personali.
- 14 In facultate Universitatis est vivere per collectas, vel per gabellas, ac onera uno, vel altero modo exigere.
- 15 Quoties ex præsertim observantia resultat injustitia, & gravamen circa modum collectandi, ab ea esse recedendum.
- 16 Immunes, & exempti ab oneribus, & collectis tenentur ad illas, quæ imponuntur ex causa pestis, vel alia omnibus communi.

D I S C. C H.

Universitas Hebræorum Urbis pro solvendis tributis, aliisque oneribus Cameralibus, vel Communitativis, imponere solita est singulis quinquenniis collectam per æs, & libram, ut in præcedenti habetur; Cum autem ob graves impensas, quas pati coacta est ex causa pestis in Urbe grassantis anno 1656. æs alienum contraxisset, pro quo consuetas collectas augere, vel novas imponere cogere, atque adverteret multos Hebræos, ne juramento, & oneri contributionis subjacerent, licet alioquin industriarios, in dies cum quotidiano labore, vel industria vivere, non curando cum parsimonia aliquod peculium sibi constituisse; Hinc proinde determinavit istos etiam ita viventes proportionabiliter collectare, quibus se opponentibus, ac introducta causa in Tribunali Vicarii.

Pro Universitate scribens dicebam illius intentionem fundatam esse, tum in dispositione juris, per quam etiam inferioribus Universitatibus conceditur ejus subditis imponere collectas pro supportandis oneribus Communitativis, ac solvendis tributis, aliisque contributionibus Principi, Alex. conf. 78. n. 4. l. 6. Capyc. in investit. feud. verbo cum collectis, Thesaur. dec. 257. Farinac. q. 173. n. 72. Buratt. decif. 751. n. 4. Marot. in toto ejus tractatu de collect. seu bonatenentia, apud quos concordantes; Tum certius, cum concurreret expressa facultas, quæ concessa legitur in capitulis hujus Universitatis confirmatis à Clemente VII. & successivè ab aliis Pontificibus, præsertim ab Innocentio X. in erectione, seu aggregatione Montis pro ejusdem Universitatis debitibus, & oneribus solvendis.

Neque

atque auctoritates juxta dictarum legum dispositionem loquentes, prorsus extraneas esse à casu controversiæ, ut potè procedentes in illis ordinariis muneribus realibus, quæ per subditos solvantur loco antiqui tributi, quod tanquam pars, seu quota fructuum Principi solvebatur ratione bonorum, & tanquam onus prædiale, & quæ onerum species inadaptable est judicis non possidentibus bona stabilia fructifera, ex quorum fructu tale munus Principi solvendum fit cum tantum eis conveniant, vel illa munera extraordinaria, quæ etiam inter Christianos solvantur propter pecuniam, merces aliaque bona mobilia sub industria, & mercimonio retenta, ex deductis per Menoch. dist. conf. 1144. n. 31. & seq. Natt. conf. 433. n. 5. vel illa munera personalia, quæ in singula capita ob quotidianum laborem, & industriam etiam inter Christianos solvantur sub capitulatione vocabulo in jure nuncupata, & de quibus Menoch. dist. conf. 1144. nu. 40. cum seqq. & de qua onerum specie etiam inter Hebræos habetur disc. seqq.

Quodque dum ab annis 100. & ultra, quantum hominum memoria suggeret constabat, ad formam capitulorum ab eadem Universitate; Sede Apostolica approbante editorum, semper hujusmodi juramenta, seu æstima facta esse habita ratione bonorum in sorte principali, deviandum non erat ab observantia, & consuetudine in hac materia Principatum obtinente, ut bene in his terminis faciendi æstimum, cæteris allegatis Menoch. de conf. 1144. nu. 89. seqq. Cyriac. controv. 156. n. 8. cum seqq.

Qui solum bene observant singulis quibusque congruis temporibus renovanda esse æstima, non ad effectum immutandi modum consuetum illa faciendi, cum in hoc omnes concordent omnino deferendum esse consuetudini, sed ad effectum reducendi onera ad justitiam, & æqualitatem, cum tractu temporis bonorum pretia variari soleant, prout variari possessorum facultates, ut qui de uno tempore est dives, tractu temporis fiat pauper, & contra; Et ex qua ratione ex Bossio, & aliis testantur indictam esse praxim in Statu Mediolani renovandi æstimum singulis quinquenniis, prout hæc Universitas etiam ab antiquo prudenter servavit, & servat, ideoque prorsus vanam dicebam hujusmodi prætensionem.

Neque posito hoc modo æstimandi & collectandi, inspicendum est, an bona, quæ per Hebræos possidentur fructent multum, vel modicum cum id esset imprædicabile, atque inextricabilem confusionem induceret, sufficit enim, quod bona tanti valoris possideat Hebræus, qui sibi imputet, cur non magnum, sed modicum fructum percipiat, itaut si casus daret pecunias retineri otiosas in arca, non inde resulset datiorum exemptio; Proindeque dicebam, quod si hic opponens crederet pecuniam in dicta loca montium investitam parum fructiferam esse, illa venderet, atque pretium in pignorando sub usuris, vel in alia mercimonia more aliorum hebræorum converteret, ut ita majus emolumentum perciperet.

Verum adhuc spectata fructuum quantitate, videbatur manifestum esse æquivocum, quia fructus, qui ex omnibus dictis locis 120. percipiebatur ad rationem scut. quatuor pro quolibet loco, redactæ eorum valore ad solam summam scut. 5. mil. ob extrinsecam, & accidentalem intrinseci valoris diminutionem, improbat ad rationem circiter decem pro centenario, itaut spectandus esset fructus integræ summæ scut. 12. mil. ad hanc minorem summam redactæ ob accidentia istorum jurium intrinsecum valorem diminuentia, eo modo quo prædicatur in juribus Hispaniarum, aliorumque Principatum, ut præsertim constat apud Capyc. Latr. dec. 188. ac supra hoc eodem titulo in Romana locorum montium de Oricellariis disc. 30.

Quinimo cum hoc intermedio tempore, postquam dicta conventionalis reductio sortis ad dictam summam scut. 5. mil. facta fuit, dictorum locorum valor notabiliter excrevit, itaut de præsertim valeret fere ultra dimidiam ejus, quod tunc valebat, intrinsecum valorem fere adæquando ex jam dicta ratione variandi æstimum pro ratione augmenti, vel respectivè diminutionis bonorum eorumque valoris, potius dicebam, ex hujusmodi continuatione gravatam esse Universitatem, quæ istis reclamantibus onera juxta præsentem statum augere poterat, & debebat; Et ex his justè mandavit Judex servari solum rejecta dicta reclamazione, reservando Universitati jus agendi pro augmento ad portionem excreti oneris, pro quo dicebam ei bonum jus, ac justitiam assistere; Appellavit Tuscanus, & commissa fuit causa in Rora, sed prosecutio usque adhuc cessat.

Neque ob stare dicebam præteriti temporis observantiam, ostendentem hujusmodi collectas imponi tantum consuevisse per æs, & libram, & sic juxta quantitatem bonorum, ideoque solum alterari non posse, neque permitendam esse capitationem, ex deductis per Beroum *conf. 150. lib. 3. Paris. conf. 25. lib. 1. & alios*, quoniam isti loquuntur de illa collecta, quæ imponitur pro oneribus merè reallibus, quæ ut potè perpetua, & uniformia solvuntur Principi, tanquam tributum, seu verius, & tanquam decima, seu portio fructuum prædiorum, & bonorum sub ejus ditione existentium, & quæ verè, & propriè collectarum appellatione veniunt, juxta text. in *l. fin. ff. de muneribus*, Anfal. *conf. 43. n. 24.* & quæ onera, fixa, perpetua, & invariabilia sunt illa, quæ transeunt cum ipsis bonis, etiam in exemptis juxta receptam distinctionem, de qua in Brundusina gabellæ coram Penia *inter suas dec. 1079.* & in Alben-gabellæ coram Merlino, & pariter *inter suas dec. 902.* de quibus in Hydruntina onerum *disc. 50.* & in aliis hoc tit. Quæ tamen collecta, seu onerum species in hac Universitate non datur, cum Hebræi non possideant bona stabilia, tanquam ad illa obtinenda, & possidenda inhabilitati.

Quare cum agatur de oneribus personalibus, quæ omnes, & singulos tangunt, vel quia solvantur Principi pro eorum toleratione, & protectione, quod tamen est quid fati modicum, vel quia ipsorum publicos usus percutiant, & in quo ferè omnia onera consistunt, ideoque regula juris est, ab omnibus supportanda esse, cum ea onera, quæ omnibus communia sunt, ab omnibus ferri debeant, atque à summis sarcina usque ad infimos decurrere debet, ut sunt verba text. in *l. 1. sine. Cod. de quibus muneribus nemini*, & *lib. 10.* ideoque solvi potius debent per capitationem, quæ propriè est collecta imposita per capita personarum, ac ratione laboris, & industriæ personalis, ad text. in *leg. fin. C. si propter publicam pensationem cum concord. per Alex. conf. 68. num. 3. lib. 2.* Bertacchin. *de gabell. in preclud. nu. 11.* Bovadill. *in politic. lib. 5. cap. 5. num. 25.* & 26. Rovit. *super pragmat. in rubr. de appretio.*

Et quamvis plerique DD. etiam pro oneribus communitatis, vel aliis, quæ personalia, vel mixta sint, damnent hujusmodi collectandi speciem per capitationem, atque magis laudent alteram per æs, & libram, seu pro quantitate bonorum, attamen id procedit ad tollendum inconveniens, ne idem, & æquale sit onus divitum, ac pauperum, tunc enim intraret injustitia considerata per DD. cumulatam per Barbatum *in tr. de divis. fructuum par. 1. cap. 8. num. 38.* & in hoc admittendam non pariformiter collectandam esse divitem, ac pauperem, sed proportionatam rationem haberi debere, nedum ad industriam personalem, sed etiam ad bona.

Prout admittendam traditionem Bald. *in l. etiam, C. de execut. rei judic. nu. 17.* ut collectari pro publicis oneribus debeant bona possidentes, ac etiam mercatores, & feneratores ex pecunia lucrum reportantes, non autem pauperes ex quotidiano labore viventes, ubi adeo sunt pauperes, ac minus industrii, quod diurnus labor vix alimentis, & sustentationi sufficiat, cum tunc cesset etiam onus decimarum, quibus collectæ assimilantur, ut infra.

Non inde tamen dicebam inferri posse, artifices, & alios industrios in summa paupertate non constitutos, & ad contributionem idoneos, remanere debere omnino exemptos sub hoc prætextu, quod bona cumulata non habeant, quia etiam pro industria, & labore personali debet proportionabiliter aliqua contributio fieri, ut in specie firmant Dec. *conf. 334.* Natt. *conf. 418. n. 3.* Bellon. *sen. conf. 12. n. 16.* Cyriac. *contro. 156. nu. 21.* & per tot. Menoch. *conf. 1144. ubi de materia*; Alias enim esset inducere maximum inconveniens alligandi istos hebræos, quamvis industrios, & ex labore notabile lucrum comparantes, ad imitandam potius cicadam, quam formicam, atque in turpi otio, seu in imprudenti, & damnata profusione totius lucri vivendum, itaut melloris essent conditionis otiosi, vel malè viventes eorum lucrum quotidie consumantes in cauponis, & luxibus, quam illi, qui cum debita diligentia & parsimonia aliquod peculium ex industria, & labore acquirere curant, & sic esset punire virtutem, & præmiare vitium, dictamque Universitatem ita tractu temporis omnino inhabilitate ad publica onera non supportanda.

Clarius hæc procedere dicebam, ponderando collectas juxta præteritam observantiam per æs, & libram, non solvi ratione fructuum, qui ex bonis perciperentur, cum per istos nulla possideantur bona fructifera, sed totum eorum æs consistat in pecunia, & mercibus de sui natura in-

fructiferis, eatenus fructum, seu utilitatem producentibus, quatenus possessoris industria concurrat, igitur totus est effectus industriæ, & laboris, cum hac solum differentia, quod isto casu dicitur fructus mixtus, comparatus nempe partim ex industria personali, partim ex commo- & usu pecuniæ, in aliis verò pecuniam, vel merces non habentibus dicitur emolumentum simplex ex mera industria, seu labore personali resultans, unde nullà subest ratio, cur de una, & non de altera industriæ specie contributiones, & collectæ juxta debitam proportionem solvi debeant.

Idem comprobari dicebam ex altera juris propositione, quod collectæ, quæ per subditos Principi solvuntur, seu alia onera, quæ pro Republica supportantur; æquiparantur decimis, earumque more data proportionem regulari debent, Lucas de Penna *in l. annonas nu. 3. C. de evagatione militaris annonæ lib. 12.* Anfal. *de jurisd. par. 5. tit. 2. de rebus n. 30.* & est sapius hoc eodem titulo deductum; Decimæ autem non solum sunt prædiales, & quæ de bonorum fructibus debentur, sed etiam personales debentur, ex industriæ, opificio, & labore personali, c. *Pastoralis de decimis*, ubi DD. Bart. *dec. 582. n. 10.* Barbof. *de Parocho c. 28.* & ceteri passim; Igitur sicut decimæ deberentur, ita intrant hujusmodi contributiones illis assimilatæ.

Hinc dicebam non ob stare præteritam observantiam, tum quia in facultate Universitatis repositum est vivere per collectas, vel gabellas, atque onera uno, vel altero modo solvere, c. *Capyc. dec. 148.* de Marin. *resol. 63. n. 3. vol. 1.* unde in facultatis non datur præscriptio absque notis requisitis præviæ prohibitionis, seu respectivè petitionis cum subsequuta acquiescentia, seu denegatione; Tum etiam, quia forsitan antiquitus hominum malitia non adeo excrecente, non dabatur hoc inconveniens, quia quilibet validus, & industrius, cum debita parsimonia, & diligentia aliquod peculium sibi parare satagebat; Vel in omnem eventum prædecessorum administratorum negligentia, vel culpa Universitati præjudicare non debuit, neque exinde permittenda erat certa injustitia, qua concurrente, à præterita observantia super modo collectandi recedendum est, ut post Dec. 234. & alios bene probat Cyriac. *contro. 156. n. 20. cum seqq.*

Demum ubi etiam præmissa cessarent, itaut ex observantia, immunitas non habentium bona, & successivè juramento, seu æstimo non subjectionem inducta esset; Adhuc tamen respectu hujus collectæ, quæ controversiæ causam dedit, dicebam casum esse extra controversiam, cum illa imposita esset pro satisfaciendo ere alieno contracto ex causa pestis, quæ pro eorundem hebræorum præservantione, & subsidio magna prodixit impensæ, ideoque ad eam etiam immunes tenebantur, ut in specie aliis allegatis firmatur per Thesaurum junioem *lib. 1. qu. forens. 13. num. 5. cum seqq.* Et ita iustè, ac fundatè judicatum fuit, quia istæ impensæ magis pro pauperibus, quam pro divitibus sunt; Sed judicatum quoad effectum remansit ferè inane, quia dictum fuit collectari debere pro eo, quod lucrum excederet necessaria alimenta, qui casus vel nunquam, vel satis de raro datur; Unde propterea Universitas nullum levamen exinde sentit.

ALIA ROMANA DATIORUM PRO EADEM UNIVERSITATE HEBRÆORUM

CUM LEONE CAMIZ.

Casus terminatus per Concordiam.

An Universitas impedire possit Hebræis, ne ab Urbe extrahant, alioque traducant in notabili quantitate pecunias, merces, aliæque bona in præjudicium collectarum, & datiorum ipsius Universitatis.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **F**oreses non tenentur pati gabellas pro debitis universitatis.
- 3 **U**niversitas an possit impedire hebræis exteris extractionem pecuniarum, & bonorum in præjudicium datiorum, & collectarum.
- 4 **D**atia hebræorum licet sint personalia, attamen ob Cameræ, & aliorum cautelam videntur realia, itaut pro eis sint affecta bona hebræorum.

5 **Q**uæ

- 5 **Q**uomodo intelligenda sit dicta propositio de bonis affectis pro oneribus, & datis.
- 6 **M**ulta, quæ alias de jure permissa sunt, prohibentur ex capite publicæ necessitatis, seu utilitatis.
- 7 **D**e prohibita extractione victualium ratione publicæ annonæ.
- 8 **A**n Baronibus, & Civitatibus competat jus revocandi Cives, seu Vassallos, ut ad patriam redeant.
- 9 **A**n Episcopus impedire possit simplices Presbyteros, vel Clericos onus residentie non habentes, ne à Diocesi discedant.

D I S C. CIII.

Contrafacto matrimonio inter quendam Leonem Camiz hebræum Anconæ commorantem, & filiam Josephi Thocani hebræi habitantis in Urbe cum dote scut. 5000. dictoque matrimonio dissoluto per mortem mulieris, superstitè unica filia infante, cum Leo vir præterderet, sive ex Statuto Urbis, sive ex Hebræorum ritibus, & traditionibus, dotem superlucratam esse, vel saltem te tanquam patrem filia ex matrimonio superstitis esse ejusdem dotis administratorem, & usufructuarium, atque volens ad patriam reverti, intenderet dotem prædictam in pecunia consistentem, à socero debitore viribus præturæ compulsò jam depositatam, secum asportare; Se opposuit Universitas, prætendens adeo notabilem pecuniarum quantitatem ejus æstimo, seu juramento pro collectis jam affectam à Ghetto Urbis extrahi non posse, ideoque investitam remanere debere pro collectarum, & onerum contributione, unde introducta lite cor. Vicario, seu ejus V. Gerente.

Ex parte Leonis pecuniam extrahere volentis insistebatur in eo, quod cum ipse esset forensis occasione matrimonii solum alio tempore in Urbe commoratus, teneri non debebat ad datia, & onera Universitatis, præsertim pro debitis antè contractis, ad id allegando auctoritates latè congestas *dec. 3.* post Cenc. *de censib. no. septies hoc tit. in aliis deductis*, dictæque propositioni adjugebantur regulæ generales, quælibet esse rei suæ liberum administratorem, & arbitrum, neque naturalem libertatem transmutandi personam, & bona de loco ad locum, non concurrente aliquo legitimo titulo servitutis, impediendam esse.

Pro universitate autem scribens dicebam, quod omiffa etiam inspectione, an dictus Leo in Urbe in colatum contraxerit, ut scribens in factò pro Communitate prætendebat, atque admiffa forensitate; Adhuc tamen dictam extractionem adeo notabilis pecuniarum quantitatis iustè impediendam esse, non ex jure collectandi ipsam Leonem forenssem, & tanquam ejus bona, sed tanquam bona Josephi Thocani hujus Universitatis subditi, & quæ sub juramento, quod inter Judæos est idem, ac æstimum, seu allibratio, jam posita fuerunt, itaut affecta essent oneribus publicis, & præsertim debitis jam contractis per Universitatem in summa scut. 180. m. pro qua Innoc. X. ad eandem Universitatem à gravioribus usuris sublevandam, illam admiserat ad quendam Montem Cameralem, pro cuius dote, & fundo obligavit omnes pecunias, merces, aliæque bona, quæ à singulis Judæis possiderentur, itaut licet in puncto juris hæc non sint onera merè realia, sed vel personalia, vel mixta, ut habetur in præcedenti, nihilominus predictorum onerum implemento, ac Montis fundo, & cautela videntur speciem realium habere, ideoque in merè realibus bona illis subiecta transeunt in quemcumque quamvis exemptum cum sua causa, ex plenè deductis in Brundusina gabellæ cor. Penia *dec. 1079.* & Alben-gabellæ cor. Merlino *dec. 902.* de quibus in Hydruntina onerum *disc. 50.* & in aliis hoc tit.

Sive stante expressa hujusmodi bonorum, pecuniarum, & mercium obligatione pro dicti Montis, seu creditorum cautela, rectè intrabant, quæ in jure habentur de bonis hypothecatis penès quemcumque tertium cum hujusmodi affectione transeuntibus; Licet enim hujusmodi propositio ita generaliter, & abstractè sumpta recipienda non videatur, utpotè impeditiva commercii, quod aliàs cum Hebræis nullatenus haberi possit, unde restringenda venit ex illa æquitate, quam præter juris dispositionem foras ex traditione Doctorum passim admittit in quibuscumque mercibus, & mobilibus, ut scilicet, quamvis creditorum hypothecæ affecta sint, attamen in tertium libera, & immunita transeant, & ex deductis per Capyc. *L. tr. dec. 24. nu. 12.* Otthobon. *dec. 55. num. 9. aliàs 107.* post Merlino *de pignor. ubi ceteri*; Nihilominus ita ratio non urget in con-

stitutione dotis, quam nihil publico commercio interesset in tuto poni, & non extrahi ab Urbe, præsertim dum nulla urget necessitas, ut hebræi Urbis maritent filias potius aliis hebræis forensibus, quam concivibus.

Ideoque propositio prædicta, nec generaliter recipienda, nec generaliter respuenda videtur, sed sano modo, & discretè juxta facti circumstantias intelligenda, nam aliàs, si ita de facili cuicumque hebræo liberum esset pecunias, & merces in tam notabili quantitate pro libito extrahere, stante gravitate onerum, quæ in Urbe per eos solvuntur per æs, & libram, quilibet ad onera effugienda sub figuratis prætextibus curaret ejus pecunias, & merces extrahere alibi occultò sub industria retinendas, itaut Universitas redderet impotens ad onerum supportationem, & quod magis est elusi remaneret creditores, qui sub hujusmodi bonorum, & mercium cautela Universitatis fidem sequuti sint, sub asservatione etiam, & fide publica Principis, qui Montis erectionem, seu aggregationem concessit, ex deductis in Romana usurarum judicatarum *sub tit. de usur. disc. 6.*

Multa enim ex justa causa publicæ utilitatis, vel necessitatis præter juris regula, & contra naturalem libertatem conceduntur, unde licet quilibet sit rei suæ moderator, & arbiter, cujusque bona ex naturali libertate quocumque velit, ducere velit, nihilominus si ratio publicæ annonæ, vel altera secus exigat, prohibita est extractio, ut passim de victualibus, & aliis ubique videmus, ac de jure aliis allegatis probant Rovit. *super pragmat. in rubr. de tradit. seu extractionibus*, Apont. *de potest. Proreg. tit. de variis provisionibus*, eadem *rubr. de tradit.*, Maufon. *in trad. de contraban. post trad. de caus. executivis*, ubi plenè de materia.

Prout conceditur Baronibus, vel Civitatibus jus revocandi vassallos, seu cives patriam deserentes, ut ad illam redeant, quoties discessus est talis, quod illius desertionem, seu notabile præjudicium causet, ex deductis per Marin. *resol. quotid. 107. lib. 1.* & addit. ad Reverter. *decif. 398.* ubi etiam observat, quod licet Episcopus impedire non possit simplices presbyteros vel clericos residentie beneficium non habentes ne discedant à Diocesi, attamen ex justa causa desertionis Ecclesiarum id facere potest cum similibus.

Eoque magis præmissa in proposita facti specie procedere dicebam, ob illius particularem circumstantiam, quod sive ex statuto Urbis 131. sive ex dispositione Juris communis *in aurb. uxore mortua. C. de secundis nups.* quamvis vir hujusmodi dotem lucratus esset, illius tamen proprietatem reservare tenebatur filia superstiti adhuc infanti, pro cuius cautela rectè Joseph avus, & dotans, ac eadem Universitas se opponere poterant, ut hujusmodi summa poneretur in tuto, neque permitteretur extractio sub dissipationis periculo, Et ad ita decernendum, judex inclinabat, sed concordia controversiæ finem dedit, quia pecunia data fuit ad cambium ipsi universitati.

ANCONITANA ONERUM HEBRÆORUM, PRO UNIVERSITATE HEBRÆORUM ORIENTALIUM ANCONÆ COMMORANTIUM, CUM UNIVERSITATE HEBRÆORUM ITALORUM SEU OCCIDENTALIUM EJUSDEM CIVITATIS.

Causa pendet in Rota.]

De immunitate ab oneribus concessa Hebræis exteris Orientalibus ad Civitatem Anconæ accedentibus, An competat illis, quilibet tempore in eadem Civitate incolatum habuerunt, sive iis, qui ex orientabilibus procreati sunt & ibidem nati, Et an istis potius Itali censendi veniant, quam Orientales.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **A**n executio aliàs competentis litteris Apostolicis procedat respectu limitationis, seu exceptionis contra eum, in cuius gratiam, & privilegium dictæ litteræ emanarunt.
- 3 **L**itteræ Apostolicæ tunc habent paratam executionem, quando agitur de facto executoris mortui, secus autem non executoris mixti procedentis tanquam Judicis.
- 4 **I**n exceptionationibus, & limitationibus, quæ continentur in privilegiis, Princeps dicitur habere se negotiorum, ac nihil

- nihil disponit, sed relinquit casum exceptuatum extra privilegium, & sub dispositione furis.
- 3 Domicilium non contrahitur sine animo, & per habitationem occasionalem, quamvis longævam.
- 6 Ex quibus excludatur animus non contrahendi domicilium per habitationem.
- 7 Græci longo tempore viventes, vel etiam nati in Italia seu aliis partibus Ecclesie latine sub quo ritu vivere debeant.
- 8 Commorantes in aliqua Civitate occasione mercaturæ vel artis, an fiant domicilia, vel potius dicantur continere civilitatem originariam.

D I S C. LIV.

AD alliciendo ad portum, & Civitatem Anconæ exteros mercatores, præsertim hebræos in Orientalibus partibus commorantes, consueverunt antiquitus Pontifices eis concedere varias exemptiones, & privilegia, per Paulum III. demum confirmata, & ampliata, inter quæ illud habetur, ut Hebræi orientales ultra exemptionem à dohanis, & oneribus pro mercium introductione seu contractione solvi consuetis, immunes etiam esse deberent à collectis, & taxis imponi solitis per Universitatem Hebræorum in dicta Civitate, & locis adjacentibus cum perpetuo incolatu commorantium pro solvendis oneribus Cameralibus, & aliis eidem Universitati incumbentibus, exceptis tamen illis hebræis, quos in dicta Civitate clarè constiterit juxta juris communis, non autem statutorum dispositionem domicilium elegisse, & contraxisse, Undè propterea sequutum est, per unam, & alteram hebræorum speciem duas de veris constitui Universitates, unam nuncupatam Orientalium, alteram verò Italicorum, duasque haberi diversas Scholas seu Synagogas. Cum autem tractu temporis aliqui ex Orientalibus occasione mercaturæ longævum incolatum in dicta Civitate contraxerint, atque ibidem filios procreaverunt, idem parentum exercitium continuantes, eandemque Orientalium Universitatem, & Scholam sequentes, præterdere ceperunt dohanerit, istos utpotè in dicta privilegiorum exemptione comprehensos ad dohanarum aliorumque onerum solutionem teneri, & introducta causa sub Paulo V. coram Governatore Anconæ, prodiit sententia hebræis favorabilis, in gradu appellationis confirmata in Urbe per Thesaurarium Generalem, & in tertia Instancia per Cameram, quæ sententiæ munitæ etiam fuerunt cum Brevis Pauli V. qui prævia narrativa prædicti privilegii cum dicta exemptione per Paulum III. concessi, illud confirmavit ac servari voluit, A quo tempore citra dicti originarii Orientales quamvis in dicta Civitate, seu aliis Italiæ locis orti, utpotè sub Orientalium non autem Italicorum Schola, & Universitate viventes, dictis exemptionibus potius sunt, donec nuper Universitas Hebræorum Italicorum præterdere cepit, illos utpotè Italicos sibi esse subiectos, & ad ejus onera, & contributiones teneri, atque ita Orientalium Universitate indefensa, ab A. C. tanquam litterarum Apostolicarum excoctore, & sub titulo executionis dictarum litterarum Pauli V. sententiam obtinuit, qua prodita occasione adeundi Signaturam ad effectum vendendi, an locus esset appellationi suspensivæ regulariter ab executione litterarum Apostolicarum deneganda.

Ex parte dictæ Universitatis Orientalium in hoc statu ad Causæ defensionem assumptus, quoad ea quæ ordinem seu appellationem respiciunt, profus vanam dicebam dictæ Universitatis Italicorum præntionem super appellationis suspensivæ denegatione, quia litteræ Pauli V. continent favorem, & privilegium Orientalium, in quorum gratiam tantum emanarunt, undè absonum in jure videtur, ut privilegia contra ipsos privilegiatos exequi, & rigorose praticari debeant; Et quamvis replicaretur non impugnari privilegium, sed peti solum executionem limitationis seu exceptuacionis in eo contentæ adversus eos, qui domicilium in dicta Civitate contraxerunt, Adhuc tamen dicebam chimericam remanere appellationis denegationem sub prætextu executionis litterarum, hæc enim tunc intrare dicitur ita privilegiata, ubi agitur de nuda illarum executione in iis, quæ ibidem explicite demandantur absque aliqua Juris inspectione, & judicatur, ac legitimo contradicte cessante, itaut executor dicitur merus, secus autem ubi ille assumere debet partes Judicis cum legitimo contradicte, itaut dicatur executor mixtus, quia

tunc intrat sine dubio appellatio, ac procedendum est juxta judicarium ordinem, cum tali casu appellari non dicatur ab ipsis litteris earumque dispositione, sed à mala iudicis declaratione seu executione, Scacc. de appell. qu. 17. l. mit. 4. n. 64. & 65. Mant. dec. 324. n. 3. dec. 701. par. 2. recent. dec. 372. par. 10. & sequitur, quia est propositio plana, satisfique frequens in materia beneficiis.

Clarius, quia Paulus V. in ejus litteris circa dictam exemptionem nihil disponit, sed tantum narrat tenorem litterarum Pauli III. dictam exemptionem continentium, Et nihilominus etiam dispositivè, & ex integro dictam exemptionem continentem, non inde tamen inferri posse dicebam quod in hac parte hujusmodi litteræ aliquid disponerent, vel præciperent, itaut executionem mereantur, sed tantum exceptuatum casum, quod idem est, ac declarare illum non esse comprehensum sub privilegio, sed remanere sub dispositione juris, itaut in hac parte Papa se habeat solum negativè; Exceptio enim vel præservativa nihil de novo continere dicitur, nec aliquid dare, vel tollere, sed solum relinquit res in suo statu naturali, perinde ac si privilegium, vel alia dispositio, in qua continetur, non adesset, Gregor. & adden. decis. 158. n. 5. Royas decis. 132. n. 16. decis. 100. p. 10. rec.

Quo verò ad iustitiam, & merita negotii principalis, cum sensu etiam veritatis, dicebam injustam esse præntionem Universitatis Italicorum, quia Papa exceptuatum eos orientales, qui juxta dispositionem juris communis domicilium elegerint, & contraxerint, Quod sequutum dici non poterat ex solo longævo incolatu, seu etiam ex nativitate in loco absque declaratione animi expressa vel etiam implicito, & præsumpta resultante à conjecturis à jure probatis, aliàs enim hoc animo cessante solus incolatus, seu nativitas occasionalis, occasione scilicet mercaturæ, officii, militiæ, feudis, vel simili, non importat domicilium, vel civilitatem, etiam si per mille annos, invito eo de cujus domicilio vel civilitate agitur, ad text. in l. Cives, ubi glos. verbo lavem, C. de incol. lib. 10. quam communiter sequuntur DD. congesti per Barbof. de Episcopo illeg. 4. n. 22. cum seqq. Buratt. & adden. dec. 75. n. 19. Orthobon. dec. 145. n. 30. & 31.

De hoc autem animo contrahendi domicilium non constabat, quinimmo de contrario, dum isti quamvis in dicta Civitate nati, seu longævo tempore commorantes, non sub Italicorum Universitate vel Schola vixerunt, sed illam eorum parentum, & orientalium sequuti sunt, & sequuntur, undè clarè declararunt animum non contrahendi domicilium in loco, sed occasionaliter tantum in eo permanentes, continuandi antiquam, & paternam civilitatem; Quod etiam inter Christianos ejusdem vel diversi ritus in dies ubique praticari videmus, Multi siquidem, præsertim in Italia, adsunt Græci, qui ab illis partibus venientes, longo tempore in istis commorati sunt, filioque, & nepotes procrearunt, qui in Italia nati, ac Italiæ idioma, & mores habentes, potius Itali, quam Græci dicendi veniant, & tamen si juxta Græcorum ritum vivere continuant, eis ille permittitur, & pro Græcis, non autem pro Latinis reputantur.

Item plures, præsertim in Italia nationes habemus mercaturæ occasionem per omnes ferè Christiani orbis partes, & primarias Civitates versantes, ut in specie sunt Januenses, Florentini, Bergomenses, Lucenses, & alii sparsi, nedum per omnes conspicuas Italiæ Civitates, sed etiam per Galliam, Hispaniam, Germaniam, Poloniam, Angliam, ac etiam in Indiis, & nihilominus, quamvis ibi longam moram trahant, itaut ibidem habeant ortos patres, & avos, attamen utpotè sub propriæ nationi Consulatu viventes, ejusque Universitatem, & Ecclesiam sequentes, antiquam propriæ patriæ originariæ civilitatem retinent, nec proinde inter cives locorum, in quibus occasionaliter commorantur, computandi sunt, quia ut dictum est, occasionalis incolatus vel nativitas, cessante præsertim animo, novam non inducit civilitatem, nec antiquam cessare facit. Accedente potissimè in præsentem longævam observantia, quæ tãquam optima interpres quamcumque dubietatem, si quæ adesset omnino tollebat; Et juxta præmissa fuit sensus signaturæ Justitiæ, quæ proinde causam appellationis commisit ad utrumque in Rota, ubi post has annotationes semel proposita causa coram Carpineo pendet absque resolutione, quod sciam.

R O.

ROMANA DEFALCHI SALIS,
PRONERLIIS APPALTATORIBUS
SALARIE URBS,
CUM CAMERA.

Casus disputatus in congregatione Camerali, & scriptus per convalidam.

An deficientia hominum ob bellum divinum vel humanum, deficere facit in parte substantiam appaltus salis ad effectum defalchi.

Et de materia vectigalis salis, & salinarum earumque origine, & usu, ac jure, quod Princeps in eis habet, & an salinæ dicatur de Regalibus.

S U M M A R I U M.

- 1 Defalchum non competit, nisi pro damno intolerabili, & quale illud dicatur ubi est in fructu.
- 2 Ubi verò est in substantia refertur tale, quale sit.
- 3 Quando dicitur damnum esse in substantia vel in fructu.
- 4 Distinctio prædicta procedit in bonis naturaliter fructiferis, non autem in salaria, quæ ob hominum deficientiam dicitur cessare in substantia.
- 5 Salaria seu appaltus salis, in quo consistere dicitur.
- 6 Appaltus salis dicitur continere quamdam speciem gabellæ, seu vectigalis.
- 7 An substantia salaria dicatur esse in hominibus salernemuribus, vel in ipso jure vendendi.
- 8 In quibus vectigalium, vel aliorum appaltuum substantia consistat.
- 9 Pretium salis est inalienabile.
- 10 Appaltus salis potius speciem administrationis continere dicitur, & de differentia inter ipsum, & alios appaltus.
- 11 Ubi accedit pactum non requiritur damnum esse intolerabile.
- 12 Declaratur, ubi pactum esset relativum ad juris dispositionem.
- 13 De differentia inter salinas, & salariam.
- 14 Salinæ possunt esse de dominio privato.
- 15 Salinæ computantur inter Regalia, sed declaratur, in quo hoc jus Regulariæ consistat.
- 16 De origine salinarum Urbis seu Hostiæ.

D I S C. CV.

Concesso per Cameram Apostolicam Nerliis appaltu salinarum Urbis, ac salinarum ad ostia Tiberina existentium, in quibus sal pro usu Urbis, & locorum adjacentium fabricari solet pro annua pensione sc. 94500. cum ob pestem grassantem in Urbe, & locis adjacentibus de annis 1656. & 1657. magna personarum diminutio contigisset, undè consequenter salaria prædicta notabile passa est detrimentum circa consuetam salis estimationem, ac propterea dicti Appaltatores peterent defalchum, Prætendebat Camera damnum contigisse in fructu, ideoque non intrare remissionem mercedis, nisi quatenus probaretur damnum esse intolerabile, quod juxta unam opinionem dicitur, ubi non remanet quantum sufficit ad solvendum medietatem pensionis, juxta dec. 422. Coccini, & juxta aliam in hujusmodi appaltibus fiscalibus receptam, ubi læsio est in sexta parte, ut fuis habetur in Romana defalchi pro Ravenna disc. 65. & in aliis hoc rit.

E converso autem Appaltatores præntendentes damnum fuisse in rei substantia, undè remissio competit pro toto damno, quale quale sit, itaut restringeretur disputatio ad hunc punctum, an scilicet damnum causatum ex peste, & hominum mortalitate in appaltu salis, dicatur circa fructum, vel circa substantiam rei.

Dicebant Camerales, censerì debere in fructibus, quia tunc dicitur perire substantia rei, quando destruitur seu deficit ipsa potentia seu causa productiva fructuum, & emolumentorum, quia nempe conducto molendino, illud impetu fluminis destruat, sive conducto prædio, domo, vel alia rei, illa in toto vel in parte chasmate peteat, seu ex alio accidenti perpetuo inuicilis, & infructifera fiat, quæ sic deficere, vel diminui dicitur ipsa rei substantia, Secus autem si ipsa rei, seu causa productiva in suo naturali, & consueto esse continueante, ex aliquo accidenti proveniat temporanea minor fructuum perceptio, itaut impedimentum non percutiat potentiam, seu causam productivam, ac jus perceptionis fructuum, sed solum ipsium

Card. de Luca Lib. II.

actum alicujus minoris consequentis, juxta distinctionem, de qua sepius in aliis hoc rit. & in alio de locatione, & conductione; Unde cum salinæ non defecerint, sed in eorum naturali cursu continuaverint, neque defecisset salaria, idest jus distribuendi seu vendendi salernem, sed solum ex diminutione populi causata esset aliqua minori venditio, in qua majori, vel minori consistere dicitur salaria fructus, seu utilitas, utique damnum non in substantia, sed in fructibus contigisse videtur, & consequenter dicebant, locum non esse pretio restituro, nisi damnum probetur intolerabile, ut supra.

Pro Appaltatoribus autem scribens dicebam, hujusmodi distinctionem esse veram, ac rectè procedere in prædiis, aliisque bonis indifferentibus naturaliter fructiferis, non autem in hac salaria tanquam re ab aliis differente, & in qua hominum, & populi deficientia substantiæ peremptio nem sive diminutionem causare dicitur.

Appaltus etiam salis non consistit in ipsa materia, quæ de per se, ac juxta suam intrinsicam qualitatem nullus vel satis modici valoris sit, sed consistit in ipso jure privato vendendi salernem populis pro pretio à Principe locatore taxato, quod satis longè superat pretium seu valorem intrinsicum, & in quo jure privato vendendi, ac extrinseco pretii argumento consistere dicitur vectigal, quod ita occasione hujus necessarii victualis Princeps à subditis, vel aliis in sua ditione commorantibus exigere dicitur, & cujus ratione pensio per appaltatorem solvitur, ut bene in puncto appaltuum salium Marchiæ, Soccin. consil. 156. vol. 2. quod est in materia magistræ, & de alio appaltu salium; Surd. seu verius alter scribens apud eum consil. 607. numer. 7. & per tot. quod etiam constat ex Anchar. consil. 414. ubi quod interesse Appaltatoris consistit in jure vendendi salernem aliquibus populis, qui emere recufabat, & ex consil. Berol. 143. nu. 1. & seqq. vol. 1. ubi pariter de appaltatore salium, qui damnum patiebatur ob redditam difficiliorem consuetam salis venditionem; Idemque habetur apud Cornueum consil. 139. vol. 1. in principio, ubi de appaltu salis considerato circa distributionem faciendam populis.

Quoque vectigal salis dicatur species capitationis, quia respicit personas, & distribuitur per buccas; Bellon. consil. 12. n. 9. quod etiam dicit Bossius de Principe n. 100. in fine. Et in individuo appaltus salis diminuiti ob exinanitum populum ex causa pestis, & novi appaltus regulandi ad propositionem populi, & buccorum comedendum, Cytac. contro. 461. Quod etiam probari videtur ad sensum ex ratione naturali, quia salis materia de per se considerata est inutilis, nullumque vel satis exiguum habet pretium, quod totum in proposito hujusmodi appaltuum consistere dicitur in ipso jure vendendi populis, quibus salis usus est necessarius, unde si populus non adesset, etiam dictum jus vendendi esset inutile, ac nullius fructus productivum, ideoque dicebam rectè per Surd. sive scribentem apud eum disc. consil. 507. nu. 7. asseri, quod deficientibus hominibus dicitur deficere substantia hujusmodi salarium.

Quamvis autem hæc, quæ tanquam Advocatus deducebam, aliquam probabilitatem habere videretur, stante præsertim dicta individuali auctoritate Surdi, seu alterius apud eum scribentis dicto consil. 507. numer. 7. Mihi tamen minus fundata videbatur, quia licet verum sit appaltum non consistere in ipsis salinis materialibus, sive in ipsa materia salis, sed in jure privato vendendi pro pretio alterato, quod vectigal potius, seu gabellam continere dicitur, ut supra itaut emolumentum consistat in majoris, vel minoris quantitatis estimatione pendente à numero populi, quod diminuto absque dubio minor remanet æstimatione, & notabilis pars salis vendi consueti remanet inutilis; Nihilominus semper verum erit hæc omnia percutere fructum, ejusque majorem, vel minorem perceptionem, non autem substantiam, seu causam fructuum productivam consistentem in ipso jure vendendi, quod est idem, nullumque recipit impedimentum; Ac aliàs in omni materia etiam indifferenti idem dici posset, nam triticum, vinum, oleum, aliique terræ fructus, eatenus valorem habent, & pro eis conductores prædiorum pensiones solvunt, quatenus addit homines, qui comedant, unde ob victus necessitatem eos emere cogantur, itaut diminuto populo, adhuc fructuum consuetorum pars excrefens remaneat inutilis, sive omnium valor ex ista excrefencia notabiliter minuat, & tamen vanum est ex hoc motivo præntendi per prædiorum aliorumque bonorum indifferentium conductores restituro, nisi damnum sit intolerabile; juxta terminos

L nos

nos text. in cap. potuit & cap. propter sterilitatem; cum substantia non sit diminuta, vel perempta.

Non sic est in casu Soccini, Ancharani, & Beroni, de quibus supra, quia ibi impeditum erat ipsum jus privativum in aliquibus locis, alique ita impeditum erat in ipsa substantia consistente in jure privativo vendendi; Ea etiam concurrente circumstantia, quod impeditum providebat ex facto locatoris, seu tertij, cui locator præcipere poterat, unde non removendo impeditum quod poterat removere, dicebatur non præstare patientiam, ad quam de jure locator teneatur, & sic terminerant diversi.

Et quidem, licet hunc punctum pereuntis substantiæ ob impeditum contingens in fructuum æstimatione non semel disputaverim, seu disputatum viderim, nunquam tamen illum vidi admittum, ut præsertim disputavi in Romana defalchi pro Ravenna, de qua hoc tit. disc. 65. ubi de appaltu dohanarum consistentium in vestigali portorii, seu introductionis mercium exterarum, unde substantiam deficeret, Ego & cæteri Appaltatores scribentes a sumebamus ob introductionem artium in Urbe, ob quam longè minores merces exteræ introducuntur, sive ob impeditum commercium ratione pestis, unde merces introduci non poterunt; Sed hoc mori vum semper fuit rejectum, quamvis ex aliis motibus in eo casu satis honesta concordia prodierit.

Idemque assumpsi disputandum in una Bonon. Curstationis, ubi de conductore Curstationis, sive postarum prætendente defalcam appaltus substantiam ob impeditum commercium; unde cursus haberi non poterat; Nihilominus contrarium judicatum fuit, ac etiam in una Romana pisceriarum disc. 134. ubi de conductoribus cujusdam lacus dicentibus substantiam defalcam; vel diminutam esse, stante impedito introducendi pisces in Urbem ex causa pestis, ac etiam majori accidenti, quod ex eadem causa dispensatum fuerat vesci carnibus, aliisque cibis pascalibus in Quadragesima; Ac idem, quamvis in casu non scriberem, scio disputatum, & decisum in Camera in una Tusculana, in qua conductor macelli pro consueta pensione intuitu magni emolumentum percipi soliti ex concursu incolarum Urbis, & locorum adjacentium ad quandam nudinas, & festivitates ex dicta causa pestis prohibitas, & nihilominus non probato damno intolerabili, præterito rejecta fuit, quia verè impeditum est in causa fructuum productiva consistente in ipsa potentia, seu jure vendendi, ut in terminis appaltus vestigalium, & similibus, quod appaltus consistere dicitur in ipso jure, seu potentia, late probat Larrea allegat. fiscal. 17. cum pluribus seqq.

Solidum autem in ista causa Appaltatorum fundamentum consistere putabam in ea particulari circumstantia hujus appaltus salis, quod materiæ usus esse non potest ad luxum, & oblectamentum, sed ad solam necessitatem, quia nemo emit sale, illoque in condendis cibis utitur, nisi quantum necessitas postulat; Ac etiam quia ejusdem materiæ pretium semper est uniforme, ex accidentibus bonis, vel malis non alterabile etiam sub penis, ut in specie considerat Soccin. d. conf. 156. num. 9. lib. 2. Unde propterea quando sit appaltus, est moraliter certum emolumentum inde percipiendum, quia ad pensionem regulandam, tam ex parte locatoris, quam conductoris habetur ratio ad quantitatem, seu numerum populi, ad cujus verisimilem proportionem pensio constituitur, unde Appaltatoris damnum, vel respectivè lucrum versari dicitur circa eam variationem, quam præter opinatam verisimilitudinem ipsa veritas, sive rei eventus tribuit, quod nec magnum lucrum, nec magnum damnum importare solet, ac propterea administrationis potius, quam locationis, & conductoris naturam iste appaltus habere dicitur; Neque in eo intrare videntur termini, seu ratio textus in l. licet, c. locati, & c. potuit, & cap. propter sterilitatem extra eodem, quod scilicet conductor aleam, seu fortunam conduxisse dicitur, ex qua, sicut ratione sterilitatis, vel alterius mali eventus, damnum reportare potest, ita ratio nimis fertilitatis, vel alterius boni eventus, aut alterationis præteritæ, magnum lucrum obtinere; Ut nequid in conductionibus prædiorum, & bonorum, quæ sunt naturaliter fructifera, sed etiam dohanarum, & vestigalium frequenter practicitur, & contingit; Ideoque sicut in casu fertilitatis, & lucri locator pensionis augmentum non petit, ita conductor in casu sterilitatis, & damni diminutionem petere non debet, ut æqualis sit contrahentium conditio, atque sentiat damnum, qui lucrum sentire potest.

Hæc autem ratio huic appaltui salis, ex supradictis convenire non potest, ut bene ratiocinatur Surd. seu scribens apud eum d. d. conf. 507. num. 6. cuius auctoritas in hac parte videtur vera, & bene fundata; Sit in terminis appaltus transitus salis cum narrativa, seu præsupposito, quod singulis annis tanta modiorum quantitas transire soleat, ut tanta quantitate non transeunte, habenda sit ratio ad faciendum defalcum, supponitur apud Burfatt. conf. 104. licet ejus disputatio alios terminos percutiat; Ac etiam, quia in casu sterilitatis fructuum istorum valor notabiliter augetur, unde majus pretium competat illorum minorem quantitatem, quod in sale non est adaptabile.

Aliam item in hac materia considerabam diversitatis rationem, ob quam casus salis cum terminis sterilitatis illarum rerum naturaliter fructiferarum regulandum non venit, ut sæpius in aliis consimilibus controversiis hoc eodem titulo contentis, vel sub altero de locat. dicere solebam, quod scilicet in casu sterilitatis vitio Cæli, vel naturæ, sperari potest ab eodem Cælo, vel natura compensatio dampni cum subjectione nimia fertilitate; Prout impedita in uno anno mercium introductione ex causa belli, vel alio accidenti, potest in anno sequenti fieri duplicata introductio, cum similibus, itaut unus anni damnum cum alterius lucro, & utilitate compensetur, ut in eisdem juribus supra allegatis disponitur.

Hoc autem verificabile non est, ubi damnum provenit ex causa pestis in hac præsertim materia salis, quia diminuto populo ob pestem, sperari non potest, quod in anno sequenti ille ad eundem crescat, ut major solitè quantitas efficitur, cum neque sæculum sufficit ad re facendum damnum, quod in populi diminutione pestis infert; Quinimo ubi etiam, non ex causa pestis, sed ex alio accidenti in uno anno consueta salis cæditio impeditur, adhuc populo etiam non diminuto, sperari non potest compensatio dampni cum utilitate anni sequentis, quia usus salis, ut supra, non est ad luxum, & oblectamentum, sed ad solam naturæ necessitatem, unde homines, & bruta, quibus anno præcedenti impeditus est usus salis dandi per Appaltatorem, consumere non possunt in anno subsequenti non impedito duplicatam quantitatem; Ideoque huic subiectæ materiæ nullatenus convenire posse dicebam dispositionem, vel rationem dictorum jurium, quorum applicatio verè continere videtur æquivocum manifestum, Quod tamen difficile est iudicibus invidere, maxime hodiernis temporibus, in quibus instituitur solum in auctoritatibus, rejectis solidis, & legalibus ratiociniis, quibus doctrinæ passim prævalent quales illæ sint.

Aderat etiam pactum expressum faciendi defalcum in casu belli divini, vel humani, vel absentis Papæ ab Urbe; Unde dicebant Appaltatores, & cæteri pro eis agentes, ex hoc cessare omnem difficultatem, quia cum pactum non debeat esse otiosum, sed aliquid operetur ultra juris dispositionem, opus non est damnum esse intollerabile, sed sufficit tale quale, juxta consil. Angelij 312. num. 6. & per tot. ut admittitur apud Coccin. decis. 422. numer. 11. & 12. & in terminis appaltus salis, Surd. d. d. conf. 507. numer. 2. & 3. & fufidus habetur in Romana defalchi pro Pacinis fit. de locat. Sed ego de vitibus hujus motivi dubitabam, stantibus illis verbis pactum qualificantibus, Conforme sarà di ragione, ex quibus consil. Angelij, non intrare, neque pactum habere suam consueta operationem, sed attendendam esse juris dispositionem circa damnum intollerabile firmant in specie Mantica de tacitis lib. 5. tit. 8. numer. 21. & Tondut. q. civili 31. numer. 12. & 13. & nihilominus aliqui pro Appaltatoribus agentes in istis verbis majus fundamentum constituebant, ac forsan probabile est, quod credentes adhibere majorem cautelam, illa in capitulis apponi curaverint, ut consuetæ sunt cautelæ induktorum.

Super puncto autem peremptæ, vel diminutæ substantiæ, de quo supra, Camerales ad motum vitandum insistebant, appaltum non consistere in ipsa salaria, sed jure vendendi sale, sed in ipsi salinis tanquam prædij fructiferis, & causa salis productiva, quæ semper eadem continuavit, ac produxit fructum consueta, cujus venditionem, seu corruptionem, vel aliud accidens locator curare non tenetur; Si enim locato prædio productivo tritici, vini, olei, vel aliorum fructuum, conductor percipit fructus consueta, qui deinde à solo separari discedunt, seu alia corrumpantur, vel inutiles fiant, non per hoc intrat remissio mercedis, sic à pari.

Verùm nisi leve videbatur istud Cameralium fundamentum.

mentum, si quidem retroactis temporibus etiam modernis, salinæ locari solebant distinctæ à salaria pro fatis modica pensione, cum modicus sit earum fructus, seu utilitas naturalis; Inspecto enim valore intrinseco salis, qui in eis fabricatur, detractis expensis in salinarum cultura, & salis fabricatura necessariis, satis modica remanet utilitas; Pensio autem hujus appaltus in aded notabili quantitate scutorum ferè 100. mill. juxta consuetum solvitur pro salaria, idest pro eo vestigali, quod exigi dicitur à populis cum extrinseco; & alterato pretio salis, non aliunde habendi, sed de necessitate emendi à Principe, seu cui Princeps dederit.

Salinæ siquidem de privato dominio esse possunt, ad text. in l. forma, §. Salinæ quoque, ff. de Consibus, l. magis puto, §. sed & si salina, ff. de reb. eorum, l. generali, §. uxori, & §. 1. dum quæsit, ff. de usu & usufructu legat. l. sed & si, ff. de publican. cum concord. per Borell. de præstantia Regis Carolici cap. 23. num. 8. & seqq. Altograd. in appendice ad conf. 70. volum. 1. vers. Planè fol. 749. Barbofa l. divorzio, §. vir num. 27. in fine, ver. Juxta hæc, & c. ff. solut. matrim. Rosenthal. de feud. cap. 5. conclus. 89. num. 2. Atque antiquitus, quando juxta dictum Sanazarii boves loquebantur, cuilibet sale in proprio fundo fabricatum vendere licebat; Principes vero deinde optimum vestigal exinde capere volentes, introduxerunt jus privativum, quod hodie computatur inter Regalia in cap. 1. quæ sint regalia, verbo Salinæ, sub quo verbo, verè, & propriè non veniunt salinæ materiales, quia hæc etiam privatorum, ut supra esse possunt, sed vel jus exigendi decimam à salinarum privatis, vel verius hoc jus privativum vendendi populis pro pretio sibi bene viso, in cujus pretii alteratione, & de necessitate solvendi, propriè consistit vestigal Principis, qui propterea emere solet à privatis salinarum dominis ipsam materiam salis pro vili pretio, & ipse deinde per suos Appaltatores cariori vendit populis, quibus aliàs, quam ab ejus manibus sale habere prohibetur, ut egregiè Barbofa in d. d. l. divorzio, §. si vir num. 29. & 30. ubi mentionem facit de Constitutionibus Pauli III. & Greg. XIII. ita disponentibus, & Borell. ubi supra n. 10.

Et in individuo istarum salinarum propè Hostiam Tibertinam, eas instituit Ancus Martius Tertius Romanorum Rex, ut salis congarium populo daret, hoc est donativum de eo faceret, Post longum autem temporis intervallum, expulsi Regibus M. Livius Censor, cui exinde Salinatoris nomen datum fuit, introduxit salis vestigal consistens in dicto jure vendendi alterato pretio, ut ex Livio, aliis Borell. d. c. 25. num. 1. Igitur utilitas non est in ipsis salinis, sed in jure privativo vendendi pro alterato pretio, quod vestigalis speciem habet; Diciturque vestigal esse antiquissimum etiam temporibus Machabæorum habetur lib. 1. Machab. c. 10. & cap. 12. & ubique reputari tale habetur late collectum per Solorzan. de jure Indiarum tom. 2. lib. 5. cap. unie. Larrea alleg. 77. n. 7. & alios.

Quia tamen non expedit cum fisco litigare, consului Appaltatoribus, ut eam quam possent amplecterentur concordiam, seu pensionis remissionem concorditer facendam, & ita sequutum fuit.

ANNOT. AD DISC. CV. & CVI.

In his discursibus, occasione diversarum questionum, agit de materia salis, & salinarum, de qua etiam agitur infra disc. 158. & 159. ac etiam infra in Placentina salis disc. 168. cum revera omnia videatur coincidere in idem, ac propterea procedi non potest cum solis generalitatibus, cum totum pendeat ex facti circumstantiis, pro diversis legibus, & Styli Regionum, vel Principatumum.

TUDERTINA SALIS PRO COMMUNITATE TUDERTI CUM PETRO NERLIO APPALTATORE SALARIE URBS.

Casus respectivè decisus per Cameram per Appaltatorem, postea concordatus.

Subappaltator certæ quantitatis salis singulis annis levandæ, An teneatur ad integrum pretium conventum, quamvis integram quantitatem non levaverit, itaut obset, necne exceptio rei non traditæ, & de ratione.

Pretium salis per Appaltatorem augeri non potest, & si exigatur in excessu, est restituendum. Et quando

excessus in aliquo loco exigi solitus per Communitatem, dicatur potius gabella Communitativa.

SUMMARIUM.

- 1 Adli series.
- 2 De exceptione rei non traditæ quando venditori non obset, itaut etiam re non tradita pretium ab emptore consequatur.
- 3 Pretium salis ultra valorem intrinsecum materiæ dicitur importare vestigal consistens in augmento, seu pretio extrinseco.
- 4 Exceptio compensationis admitenda est etiam adversus rem judicatam, & post factam executionem.
- 5 Compensatio concurrente æquitate admittenda est etiam in casibus, in quibus aliàs non intraret.
- 6 Purgatio attentatorum quando reservetur in fine litis.
- 7 Pretium salis per Appaltatorem augeri non potest.
- 8 Et exactum in excessu est restituendum, & quando augmentum spectet ad Civitatem.
- 9 Pretium salis neque minui potest, & quomodo intelligenda sit facultas data Appaltatori vendendi sale extrinsecum pretio bene viso.
- 10 Æquitas non est attendenda, ubi juris dispositio restitit.
- 11 Princeps, vel ejus Appaltator habens facultatem cogendi Communitatem ad accipiendum sale: non potest ad id per Communitates cogi, & sic necessitas est reciproca.

DISC. CVI.

Ab antiquo, duorum circiter sæculorum spatio, solita fuit Communitas Tudertina sumere subappaltum salis estandi in ipsa Civitate, eisque Castris in quantitate rubrorum 500. singulis anni solvenda (juxta subiectæ materiæ naturam) sive salis quantitas levaretur, sive non; Sed quia aliqua Castra à dictæ Civitatis jurisdictione exempta, seu dismembrata fuerunt, prætereundè cepit Communitas, nolle amplius ad tantæ quantitatis susceptionem teneri. Unde de anno 1647. devenit est cum Appaltatore salariæ ad concordiam, per quam Communitas ad septimum suscepit subappaltum salis pro ejus Civitate, & Castris subiectis pro rubris 360. singulis annis solvendis, sive levetur, sive non, ad rationem scut. septem cum dimidio pro quolibet rubro, quorum scuta sex, importabant tria nova augmenta imposita per Urbanum VIII. reliquum verò pro antiquo vestigali admixto cum valore intrinseco ipsius materiæ, & cum obligatione Appaltatoris in fine appaltus consignandi vel deponendi salis quantitatem non levatam; Cum autem in hoc septenio Communitas non levasse rubra circiter mille, per Appaltatorem factis aliquibus intimationibus depositata in quodam horreo, dictique salis non levati præterderet pretium non solvere ab Appaltatore petitum; Hinc proinde introducta fuit causa in prima instantia coram Theaurario generali, qui pro Communitate pronunciauit, eo sub fundamento, in quo Communitatis defensores insistebant, quod venditori agenti ad pretium obstat exceptio rei non traditæ, juxta terminos textus in leg. Julianus, §. offerri, ff. de action. empt. quodque iniquum esset velle consequi pretium, & rem in manibus habere ex iis, quæ habetur in Romana Locationis venæ ferri 6. Junii 1644. coram Verospio, de qua hoc eod. tit. disc. 117. Ponderando hujusmodi pacta non esse obligatoria, utpotè continentia pœnam de æquitate canonica hodie non exigendam ultrà id quod interest, ut d. disc. 117.

Et quamvis ex parte Appaltatoris replicaretur se ex parte sua implevisse, faciendi depositum salis exuberantis in fine appaltus, & quem promptus erat præstare, itaut cessare diceretur dictum inconveniens obtinere rem, & pretium; Replicabant tamen agentes pro Communitate, depositum ob non bene factas intimationes, eaque servata, quæ de jure pro depositorum validitate servanda sunt, haberi pro infecto; Et in hoc stantibus facti circumstantiis bene dicebant, præteritaneam scilicet obligationem salis non suffragari; Tum quia ob imminutum ejus pretium de mandato Superiorum longè minus valebat, itaut res non esset integra; Tum etiam, quia finito appaltu, & cessato consequenter jure privativo vendendi (in quo substantia appaltus, ac ferè totum pretium, vel major pars consistere dicitur) sal remanebat inutilis, itaut oporteret proicere, vel illum vendere pro vilissimo pretio intrinseco solius materiæ, ideoque firmum remanebat, solvi debere pretium rei non habitæ.

Introducitur verò per appellationem causa in Camera, hæc in contraria fuit sententia, atque per binas resolutiones (implicite circumscripta dicta sententia Thesaurarii) pro Appaltatore respondit etiam in processu executivo, non curata vulneratione, regulariter ex sententia absolutoria resultanti, ob illius insubstantiam, quam credidit manifestam.

In hoc statu ad Communitatis prædictæ defensionem assumpsit, cupiens pro mea informatione, & causæ directione congressum Advocatorum ex laudabilissimo Curie stylo frequentem, & verè in causis nimis proficuum, exagerantibus aliis defensoribus huiusmodi resolutionum iniustitiam ob dicta juris clara principia Communitatis assistentia, contrarium Ego sentiebam, resolutiones scilicet videri iustas, & bene fundatas.

Licet enim supradictæ propositiones essent de jure verissimæ, difficultatem tamen consistere observabam in applicatione; Illæ siquidem rectè procedunt in emptione, & venditione mercium, & rerum habentium de se valore intrinsecum, itaut remanentes penes venditorem, illum de æquivalenti dicere dicantur; Secus autem in huiusmodi rebus, quarum valor intrinsecus, nullus, vel satis modicus est, & quæ penes venditores remanentes ei non profunt, cum pretium consistere dicatur in iure privato vendendi cum subsequuto effectu venditionis statutis temporibus ex eisdem rationibus, & auctoritatibus, quæ deductæ habentur in dicta Romana locationis *disc. 117.*

Prædicta enim exuberans quantitas salis remanebat penes Appaltatorem inutilis, solumque ejus intererat quantum importaret solus valor intrinsecus materiæ, quia licet ipse renovato appaltu salariæ cum Camera, ejusdem juris vendendi exercitium continuaret, in hoc tamen reputabatur novus homo, diversus ab eo primo, quem in præcedenti appaltu representabat, itaut esitatio huius salis pro integro pretio constituto ex vectigali ad commodum Communitatis empiricis, vel sui ipsius tanquam appaltatoris prædecessoris, importaret supplantationem appaltus currentis, atque esset percipere fructus rei conductæ post finitam conductionem ad novum conductorem pertinentis; Et ex qua ratione, ubique terrarum receptum est, in quibuscumque appaltibus rerum mineralium, & præsertim frequentius in hoc salis; Appaltatorem finito appaltu, exuberantem materiam amplius vendere non posse intra illam Provinciam, seu ditionem in qua appaltus constituit, ut non semel *hoc tit. & est praxis ubique indubitata.*

Idque discurrere non solum fundari in ratione prædicta, sed etiam in altera, ut pretium salis, quod ultra ejus intrinsecum valorem à populis solvitur, dicatur vectigal, seu onus publicum personale, quod Princeps ab ejus subditis, vel aliis in ejus ditione comorantibus, ita commode, & insensibiliter exigit occasione huius virtualis adeo humano usui necessarii, ut habetur etiam deductum in Romana Desalchi, seu appaltus pro eodem Nerlio *hoc eod. tit. disc. præced.* ubi concordantes auctoritates cumulatae habentur, & in aliis. Unde quando Communitas dictum subappaltum in certa, & determinata salis quantitate suscepit, aliud in effectu fecisse non dicitur, (prout antecederet longo continuato tempore consuevit,) nisi se componere cum Appaltatore in eo vectigali, quod per ejus cives, & incolae occasione prædicta, forsitan in majori quantitate solvi debuisset, expediendo ipsi Communitati ejusdem vectigalis diminutam exactionem à singulis facere, ob exactionem alterius oneris Communitativi, quod ipsa in augmento pretii ejusdem materiæ à subditis ex gere consueverat, ut infra.

Quibus stantibus, inevitabilem remanere dicebam solutionem dicti pretii, tanquam vectigalis, seu oneris illorum annorum, non commiscendi cum alio vectigali, seu onere solvendo in annis sequentibus; Quibus auditis cæteri cum jam dictis regulis generalibus rerum indifferentium procedentes acquieverunt, proindeque conclusum fuit, huiusmodi puncti disputationem ulterius prosecuendam non esse.

Verum quia eadem Communitas vigore indulti sibi concessi à Summis Pontificibus indicendi pro publicis occurrentibus collectas, & onera, pro minori civium, & comitantium incommodo, ab antiquo consueverat vendere saltem ad minutum pro tribus quadrantibus ultra id, quod vel antiquum vectigal, vel deinde nova augmenta importarent, ex quo majori pretio percipiebatur millibus singulis annis fentorum mille, & ultra, atque completo dicto subappaltu de anno 1654. ab eo tempore usque

ad illud, in quo hæc agebatur, spatio decemium idem Nerlius appaltator, cessante ulteriori subappaltu, saltem in dicta Civitate, ejusque districtu vendiderat juxta consuetum pretium, sicut supra per Communitatem alteratum, itaut sic haberet in manibus de bonis Communitatis longè, ultra quam præfatam ejus creditum importabat; Opportunum proinde censui, derelicta priori via, novam aggredi, petendo in eodem Tribunali admitti ad compensationem unius debiti cum altero, cum reconventionem ejusdem Appaltatoris ad restitutionem illius pluris; Licet enim Appaltator haberet resolutiones pro consequutione sui crediti in processu executivo, & cum ea manu Regia, quæ Appaltatoribus Cameralibus competere solet, adhuc tamen in hoc statu non incongruum dicebam allegationem compensationis, quæ etiam post rem judicatam opponi potest, cum non sit exceptio impugnativa, sed modificativa, Othob. *decif. 235. num. 15.* Et quod opponi possit etiam ad effectum satisfaciendi clausulæ, *parvo, Greg. decif. 342. num. 1. cum seqq.* Et de ejus admessa oppositione post jam factam executionem, Rora in Romana expensarum 15. Decembris 1653. §. 1. coram Bichio.

Fortius concurrente æquitate, ob quam compensatio saltem jure retentionis admittenda est, quamvis alias in stricta juris censura non deberet admitti, Gregor. *d. decif. 342. num. 3. & 4. Zacch. de oblig. Camer. quæst. 18. num. 23. cum seqq.* Æquitas autem in præsentii dupliciter concurrerebat; Primò nempe quod, ut supra Tribunal æquitatem cum actore exercuerat, dando locum processui executivo, quia ex sententia absolutoria declarante viam executivam non competeret, de stricta juris censura vulneratus erat, juxta, *decif. 78. Cocini, & 42. Martini Andr. cum concord. in Romana pecuniaria 5. Julii 1665. coram Bevilacqua, & in alia Romana pecuniaria 19. Januarii 1661. coram Albergato;* Et secundo, quia cum impossibile esset Communitati cum bonis, vel redditibus communalibus solutionem summæ adeo notabilis facere, unde propterea opus esset illam exigere per viam collectæ à singulis, cum maximis totius populi in his calamitosi temporibus, incommodis, molestiis, clamoribus, & scandalis, iniquum dicebam, cum irreparabilibus præjudiciis permittere istum inanem circuitum, dum è converso actor erat ejusdem Communitatis, vel populi debitor in longè majori summa; Unde etiam in rigorosissima attentatorum materia receptum habemus, quod licet illa in primis, & ante omnia, quocumque bono jure non obstante purgari debeant, nihilominus ubi purgatio fieri non potest sine scandalo, vel ubi concurrat paupertas purgare debentis, gaustato bono jure admittitur æquitas pro illorum rejectione ad finem litis.

Bonum jus Communitatis in proposito dicebam clarum, quoniam Appaltatori licitum non est alterare pro libito pretium salis, ex deductis in Spoletana salis *hoc tit. 110.* ex jam dicta convincenti ratione, quod non est vendere ipsam mercem pro eo majori, vel minori pretio, quod vel partium conventio, vel rerum, & temporum variæ circumstantiæ exigat, ut contingit in tritico, vino, oleo, & similibus, sed est exigere vectigal, seu gabellam à populo subdito sub occasione necessarii usus huius virtualis; Et idè cum gabella sit de Regalibus, non imponenda nisi per Principem, illicitum est Appaltatori pretium alterare, cum concessum sibi solum videatur jus exigendi id, quod Princeps locator, seu Camera ejus nomine exigere solita est, tum ex regula, ut semper appaltus concessi censetur juxta solitum, Cavaler. *decif. 60. & frequenter hoc tit.* ad materiam vectigalium, eorumque appaltum; Tum etiam, quia esset ita cum privata auctoritate novum vectigal indicare, vel consuetum augere.

Multò magis, quia constabat de causa augmenti, quod scilicet Civitas solita per viam subappaltus huiusmodi vectigal à singulis exigere, istud augmentum adjecerit tanquam onus Communitativum, quod aliàs ab eisdem civibus, & incolis pro supplendi publicis necessitatibus aliumdè solvendum esset, itaut duplici onere hic populus alias gravaretur.

Et si replicaretur de defectu protestantis in Communitate super augmento pretii in huiusmodi Regalibus Principi reservatis; Ultra responsonem resultantem ex facto centenariæ observantiæ, ob quam quicumque melior titulus allegari, potest; Ponderabam, replicantem convinci posse cum inevitabili dilemmate, quod aut Communitas huiusmodi augmentum imponere potuit, aut non; Si potuit, ergo ad ipsam pertinet, & consequenter eidem restituendum est ab appaltatore, quod suum non est exigente; Et

Et si non potuit, ergo fuit gabella indebitè exacta, restituenda proinde eidem populo indebitè illam solventi, ex deductis in Romana appaltus gabellæ carnis *hoc eod. tit. disc. 71.* & consequenter dicebam magis de plano intrare debere compensationem pro evitando verè inani, & adèdè incommodo, ac scandaloso circuitu exigendi minutatim à singulis de populo per viam collectæ debitum solvendum Appaltatori, qui deinde eandem, & majorem summam pariter minutatim eidem populo restituere deberet, quod esset impracticabile, ac magnas pareret confusiones.

Assumpta igitur desuper disputatione, Appaltator Magnam constituebat fundamentum in quodam capitulo appaltus, per quod facultas sibi conceditur vendendi saltem extraordinarium pro pretio sibi bene viso; Respondebam tamen huiusmodi capitulum loqui de illa emptione, & venditione, quæ sequeretur ex merè voluntaria partium conventionione, in qua cadere potest industria emporis, vel venditoris, atque unus potest alterum circumvenire, juxta text. in *1.2. Cod. de rescind. vendit.* ut clarè probant illa verba capituli, *per il prezzo, che saranno d'accordo,* idèdè intelligendum de venditionibus, quæ fierent non subditis, & extra appaltus limites, seu ditionem; Vel etiam inter subditos salis extraordinarii, de quo proprie capitulum loquitur, qui sal extraordinarius dicitur ille, qui populi necessitatem, & consuetum usum exuberans, emittit per subditos voluntariè, & ad industriam pro salendiis carnis porcinis in magna quantitate pro mercatura, vel similiter, itaut esset in utriusque partis omnimoda libertate emere, & respectivè vendere, necne; Secus autem in sale ordinario, idèdè consueto, & usui necessario, qui pro certo pretio taxato per ipsum Appaltatorem venditur in publico foro, quia neque hic dicitur sal extraordinarius, neque venditur pro pretio conventionali, sed coacto cum sola taxa posita per ipsam Appaltatorem, qui si longè majus posuisset, adhuc stare jure privato, populus coactus fuisset illam emere tanquam virtuale humano usui necessarium, unde propterea, ut superius dictum est, istud pretium dicitur potius gabella personalis, quæ per Principem à subditis occasione huius necessarii virtualis exigitur, itaut esset alterare vectigal, vel novum imponere, quod per Appaltatorem fieri non potest, cum hic dicatur Procurator Principis in rem propriam exigens illud vectigal, quod ipse Princeps vult, & solet exigere, & non ultra; Quæ ratio non militat in eo sale extraordinario, qui vendatur non subditis, vel etiam subditis ad industriam, & ex mera facultativa partium conventionione, quacumque necessitate cessante; Atque hunc dicebam, cum sensu etiam veritatis, verum ac germanum dicti capituli intellectum à communi totius orbis observantia comprobatum.

Præterea eadem communi observantia suadente, dicta facultas vendendi quacumque quantitate salis extrardinari pro pretio concordando cum emere volentibus, verè in capitulis appaltum addici solet in gratiam appaltatorum, ut ita majorem quantitate emere possent etiam pro minori pretio, cum in hoc smaltimento verè, & proprie consistat appaltatoris lucrum, quamvis prodimidiato, vel longè minori pretio, quam vendatur (sal ordinarius, seu necessarius populis subditis; Ideoque apponitur hoc pactum ad tollenda impedimenta, quæ aliàs Princeps locator dare posset, prohibendo huiusmodi venditiones, utpote supplantantes appaltum pro tempore futuro ex iis, quæ habetur deducta in Rom. bulli alearum *hoc eod. tit. disc. 79.* Nunquam vero, nec theoreticè, nec practicè dici potest, quod in vim huiusmodi facultatis licitum esset appaltatori populus suffocare, atque salis pretium pro libito alterare.

Agnoscentes Appaltatoris defensores in prima disputatione, (quæ absque resolutione sequuta est) huius fundamenti insubstantiam, convolarunt ad alterum refectionis damnorum per Communitatem sibi debitorum ob non sequutam estimationem consuetæ quantitas rubrorum 500. vel respectivè 350. ad quam Communitas juxta longissimam observantiam annorum circiter 200. tenebatur, dum in factò ostendebat ex venditione salis in hoc novenio ad dictam alteratam rationem quadrantium 12. fuisse potius in danno, atque non percipisse illam pecuniarum summam, quam percepturus fuisset si Communitas ejus rifico suscepisset rubros 350. singulis annis, ut antecederet factum fuerat, sed longe minorem, itaut nullum adesset lucrum, vel excessiva vectigalium exactio, minusque aliquod Communitatis damnum; Et ex hoc fundamento, quod procedendo cum quadam non scripta æquitate, seu naturali

Card. de Luca Lib. II.

discursu, visum fuit subsistens, prodiit resolutio Appaltatoris favorabilis.

Resolutio mihi non placuit quia ubi juris regulas, & dispositionem habemus, attendenda non est ista. non scripta æquitas apud rusticos, & idiotas attendi solita, non autem attendenda per eos, qui judicare debent, prout de jure *decif. 243. num. 22. part. 5. recent. 172. num. 57. & seqq. par. 6.* & in alis per Adden. *ad decif. 28. par. 3. recent. n. 437. & seqq.* Quicquid enim sit de obligatione Communitatis, & an hæc finito præcedenti appaltu cogi potuisset ad suscipiendam suo rifico consuetam summam rubrorum 350. juxta ultimam conventionem, eorumque pretium solvendi sive estaret, sive non, ut supra, quod tunc examinatum non fuit.

Attamen hoc erat privilegium Cameræ ejusque Appaltatoris, in cuius facultate postum erat ad id cogere Communitatem, sed è converso ipse ad id cogi non poterat, ex deduct. per *Jal. consil. 117. num. 4. & 5. lib. 1. Castill. decif. 270. num. 12. cum seqq. lib. 3. & conferunt, quæ in simili habentur de pacto resolutivo apud Merlin. de pignor. lib. 5. q. 7. Oleam de cess. tit. 5. q. 3. num. 26. decif. 422. par. 4. recent. & in aliis.* Et sic poterat Appaltator uti hac facultate, quatenus voluisset, sed dum usum non est aliamque viam eligere voluit, sibi patere debebat via, quam elegerat, & ex qua sicuti facere potuisset majus lucrum estimo majorem quantitatem, illudque fuisset suum, ita suum esse debebat damnum, sed non per hoc dici poterat licitum fuisse pretium consuetum alterare; Si enim sibi competente facultate usus esset, atque Communitatem interpellasset ad continuandum solitum, ista sibi consulisset distribuendo saltem per cives, vel aliàs providendo; Nunquam vero jure dici posse videbarur, quod ignarus, & non interpellatus, ultimo videns expressum non usum facultatis sibi competentis teneatur ad damna, & interesse, ad quorum effectum præcisè necessaria est memoria; Ideoque resolutio nullum habere videbatur probabile juris fundamentum, Nihilominus opus fuit se concordare eo meliori, seu minus malo modo, quo potuit.

F U L G I N A T E N. S A L I U M.
PRO PETRO ANGELINO, ET HIERONYMO
LILIO SUBAPPALTATORIBUS SALARIÆ
F U L G I N E I

CUM HONORATO THESAUARARIO
M A R C H I Æ.

Causa disputata in Camera, sopita
per concordiam.

Concesso appaltu salariæ cum obligatione præstandi, & respectivè recipiendi singulis annis certam quantitatem satis consueti, & certæ qualitaris pro certo pretio; Si deficiente sale consueto, tradatur sal diversæ regionis, & qualitatis. An possint Appaltatores prætere aliud defalcum, vel interesse ex immutata specie, seu qualitate resultant.

S U M M A R I U M.

- 1 Adli series.
- 2 Sal majorem habens mixturam terræ est minoris ponderis, seu operationis.
- 3 In quo consistere dicitur damnum Appaltatoris salariæ resultantis ex mutatione consueti salis, ejusque diversæ specie.
- 4 Conventio de præstando saltem in genere, censetur juxta solitum, & in genere, seu specie consuetæ.
- 5 Et ita judicavit Camera.
- 6 Ubi conductor non præstat implementum, seu usus red conductæ, si provenit sine culpa locatoris, debetur remissio pensionis damni quale quale sit, & si cum culpa, debetur totalis resectio damni etiam ratione lucrè amissi.
- 7 De defalco competente Appaltatori vectigalium, ob istarum immutationem, vel quacumque alterationem, seu etiam immutationis rumorem, & suspitionem.
- 8 Quando impedimentum conductoris dicitur provenire ex culpa locatoris.
- 9 Dicitur in culpa, ubi non adhibet eas diligencias, ex quibus conductoris impedimentum removeri possit.

L. 3. DI.

DISC. CVII.

Conduxerunt Angelinus, & Lilius ab Honorato Marchie Thesaurario ad novennium salariam Fulginei cum obligatione sumendi, & respective præstandi singulis annis 80. mil. libras, seu ut vulgò dicitur 800. milliaris salis per conductores solvendi ad rationem scutorum 7. cum altero julio pro quolibet milliare, ad quorum solutionem teneri voluerunt, sive habuerint contentam salis quantitatem, sive non dummodo ex culpa locatoris id non proveniat, quoque saltem in fine appaltus, vel non habitum, vel apud eos remansum inventum, juxta hujus appaltus consuetam naturam restituere tenerentur ipsi locatori, vel alteri in Thesauraria successori, solum tantum ejus pretio intrinseco, & naturali, quod est quorundam paucorum juliorum pro quolibet milliare.

In primis tribus, vel quatuor annis, juxta hujus, & fere omnium similium appaltuum naturam conductores integram quantitatem quinimo neque medietatem levarunt, nec estrarunt, stantibus populorum provisionibus in fine appaltus præcedentis factis; Cùm autem inciperent anni boni, in quibus, nedom currentem quantitatem singulorum annorum, sed etiam excrecentem in præcedentibus, ac extraordinariam conductores levare, & estrare sperabant, dedit casus sterilitatem salinarum Cerviæ, unde defecto sale consueto dictarum salinarum, quo fere totus status Ecclesiasticus utitur, opus fuit, ut prævia Papæ licentia, dictus Thesaurarius Marchiæ introduceret sale externum Barlettæ, illumque subappaltatoribus distribueret, cujus salis longe diversa qualitas magnum causavit consuetæ, ac verisimiliter speratæ estationis impedimentum; Tum quia utpote magis aridum, minusque terrosum, majorem habet acrimoniam cum minori quantitate eandem condiendi operationem faciendo, itaut una libra istius salis fere condiret, quantum ducti consueti salis Cerviæ, ex ea clara ratione, quod dum minore habet terram infusam, & aquam admixtam, majoris est condimenti, ut in specie observat Royit. super pragmaticis in rubr. de sale, & salinis num. 4. Tum quia populi hujusmodi salis magis asperi usui non aspecti satis dubitantes illum esse præjudiciale ovibus, aliisque animalibus viventibus, ac minus aptum carnibus, caseis, & piscibus salendis, que magis fieri potuit, abstinerunt ab ejus usu, Tum demum, quia ob satis diversam coloris qualitatem, cum iste esset albus, nostralis verò Cerviæ niger, ac similis salis, quo uti solent Principatus, & Provinciæ adjacentes, ista coloris diversitas totaliter prohibuit forenses in notabili quantitate, quamvis clandestinè emere solitos, cum ex colore satis de facili convinci possent de contraventionem, atque subici pœnis, quæ ubique habentur adversus introductores salis exteri, & ab alio ementes quam à proprio Princeps, vel quem Princeps in loco deputavit.

Hinc finito appaltu, præcedente locatore solutionem pretii pro integra conventa quantitate, quamvis juxta formam pacti non levata; E converso autem præcedentibus conductores, non solum à solutione salis non habitum excusari, sed actionem habere adversus locatorem ad interesse pro eo lucro, quod in venditione conventæ quantitatis fecissent, si consuetæ salis qualitas nostralis continuata fuisset; Introducta causa in Camera, locator fundatam dicebat ejus intentionem in conventionem clara, quam adimplevisse dicebat, dum ejus obligatio erat consignandi tantum saltem in genere absque alicujus specie restrictione, ideoque suæ obligationi satisfecerat præstando idem genus, quod erat in obligatione.

Pro conductoribus autem scribens, dicebam conventionem, quamvis genericè de sale loquentem, omnino intelligendam esse de nostrali consueto Cerviæ, quo & non alio populi, & Appaltatores uti solent, ac debent privativè ad quamcumque aliam speciem, etiam sub gravibus pœnis ex Constitutionibus Pauli III. Gregorii XIII. & Clement. VIII. de quibus duabus primis mentionem facit Barbol. in l. d'ovorio, §. si vir num. 29. & 30. ff. solut. matrim. ideoque appaltus consuetus factus juxta solitum, & eo modo, quo de prætio est consuetum, Cavaler. decis. 60. num. 4. Burlatt. cons. 190. num. 27. & ceteri ad materiam gabellarum non semel hoc eod. tit. deducti.

Ideoque cum à sæculo citrà alia salis species cognita, non usitata non haberetur, quinimò sub gravibus prohibitio-

nibus, & pœnis, neque haberi posset; Hinc videbatur de aliquo partes non sentisse, tum ex dicta regula, quod appaltus censetur factus juxta solitum, tum ex alia, quod omnes actus, & conventiones censentur rebus in eodem statu permanentibus, ac etiam, quia nunquam censetur deductum in contractum, id quod continet delictum, & gravis pœnæ incursum, prout est introductio salis exteri, & diversæ qualitatis, ut in specie, quod contractus in ipso super traditione salis intelligatur de illo Cerviæ, utpote solito, Surd. cons. 563.

Atque super hoc Camera nullam habuit difficultatem, sed concorditer judicavit partes intellexisse de sale nostrali consueto, unde deputavit peritos ad referendam differentiam inter unam, & alteram speciem, & quanti interesset conductoribus dictam immutationem sequutam esse mandando interim superfedi in paghis.

Qua resolutione sequuta, dum peritorum judicium pendebat, assumpta disputatione super effectibus ex dicta variatione resultantibus, de duobus tractari contigit. Primo nempe, an conductoribus competeret defalcum pensionis, seu conventi pretii pro rata non factæ estationis ex dicta causa. Et secundò, an eisdem competeret actio ad totale interesse etiam pro lucro, quod in diminutis venditionibus fecissent, cum in jure privativo vendendi, & in utilitate ex hujusmodi venditione resultante consistat substantia hujusmodi appaltuum, juxta punctuale consil. 156. Soccin. lib. 3. cum aliis in discursu proxime præcedenti.

Quoad primum, etiam cum sensu veritatis nullam cadere dicebam difficultatem super conductorum instantia, quia ubi conductori non præstatur implementum, ac liber, & consuetus rei conductæ, sive proveniat à casu, sive à facto tertii, vel aliis quomodocumque, etiam sine culpa, & facto locatoris, certum est pensionis remissionem intrare pro parte deficiente, quia sic deficere dicitur substantia rei conductæ, sive præstatio patientiæ; Accedente vero culpa locatoris, non solum intrat remissio pensionis sed actio ad interesse etiam ratione lucris, ut ex magistrali theoricæ Bart. firmant in terminis individualibus appaltus salis, Soccin. d. consil. 156. lib. 2. & Ancar. consil. 414. Et in consimilibus terminis appaltuum aliorum vegetigalium, Alberic. in rub. Cod. de vegetigalib. & plenius in tract. de stat. quest. 123. & Rota decis. 285. post Pacific. de Salv. ubi de appaltatore vini obtinere debente remissionem ex immutato consueto statu, quia impositum sit novum onus, ob quod consueta vini quantitas vendita non fuit; Et de Appaltatore macelli, seu gabellæ carnis ob novi oneris impositionem, & consueta statu immutationem Eugen. consil. 50. lib. 1. & Anna senior allegat. 21. qui fortius firmat in his materiis sufficere solam famam, seu rumorem novi oneris vel alterationis consueta status, quamvis deinde non sequatur effectus, quia solus rumor Appaltatori notabiliter præjudicat, ut quotidiana experientia docet; Et in terminis Appaltatoris gabellæ farinæ, Marcian. consil. 7. tom. 2. Atque in hoc primo puncto Camera pro conductoribus sentiebat, quia iniquum esset, nedom privari lucro, sed absque propria culpa sentire debere damnum solvendi id quod haberi non potuit.

Et quamvis locator diceret, quod qui præstare tenetur deterius, longe magis ejus obligationem explicare dicitur, præstando melius; Facili tamen negotio replicabam, meliorem qualitatem respectu conductorum consistere in deteriori ex qua resultat major estatio, ut haberetur fufus in Urbinat. pretii salis hoc eod. tit. disc. 111. seu 114. quia quo magis sal est bonus, & perfectus, magis condit, ideoque minor quantitas venditur, & in hoc consistit damnum Appaltatoris, cujus utilitas in majori venditione consistit, ob illud extrinsecum pretium resultans à privativo jure vendendi in quo consistit appaltus, ut per Soccin. dicto consil. 156. lib. 2.

Difficultas igitur tota residèbat in secundo puncto, an scilicet conductoribus competeret actio ad interesse passivum, etiam ratione lucris, cujus decido attenda magistralli, ac recepta distinctione Bart. in leg. si uno, §. item cum quidam, ff. locat. de qua in his terminis salis non traditi habetur in Ferrar. salis pro Rimbaldesio hoc eod. tit. disc. 109. Pendebat ab eo, an conductoris impedimentum, seu implementum à locatore non præstitum, proveniret à casu fortuito, seu facto tertii, cui locator providere non poterat, vel potius ab ipsius locatoris culpa, seu alterius facti, cui locator poterat providere, ut primo casu intreret solum remissio pensionis, neque aliud à conductore prætendi possit, secus autem in secundo, in quo recte conductor

ductor actionem habet adversus locatorem ad interesse non solum ratione damni passi, sed etiam lucris amissi, ut apud allegatos, & bene dist. decis. 285. post Pacificum de Salviano, ideoque tota questio versabatur in facto, & super dicta distinctionis applicatione.

Dicebat enim locator, sterilitatem salinarum Cerviæ, utpote proveniente vitio Cæli, seu naturæ, casui tribuendam esse, ut haberetur in Cervien. seu Ravennaten. disc. seqq. Et quatenus etiam negligentia, & malæ culturæ tribui posset, non per hoc tamen ipsius culpæ tribuendum erat, cum dictarum salinarum administratio, & cultura non incumberet Thesaurario Marchiæ locatori, sed Thesaurariis Æmiliz, seu Romandiolæ, certam salis quantitatem præstare obligatis Thesaurario Marchiæ pro hujus Provinciæ usu.

E converso conductore, non ex hoc locatoris culpam deducebat, sed ex eo, quod cum ex Thesaurariæ capitulis haberet in facultatibus, in casu deficientiæ hujusmodi salinarum, se aliunde providendi de salis quantitate necessaria, seu consueta, non debebat ob aviditatem lucris facere hujusmodi provisionem de sale Barlettæ in Apulia omnino diversæ qualitatis, utpote vilioris pretii, vel minoris impensæ in conducendo, sed providere de sale Paghi in Dalmatia, quod est nostrali simillimum, ac ejusdem fere qualitatis, sive ab aliis locis, ubi consimile reperitur; Unde propterea dicebatur in culpa non faciendo diligentias, quibus adhibitis impedimentum conductoris removeri poterat, ut in his terminis appaltus salis, pro conductore contra locatorem late deducit Soccin. disc. 156. lib. 2. Rigorosa tamen, & exorbitans videbatur, nedom Camera, sed etiam mihi licet eorum Advocato hujusmodi conductorum præsentio, præsertim quia provisio salium Barlettæ de Superiorum etiam consilio, & consensu fuit universalis, etiam per Thesaurarios Romandiolæ pro aliis Provinciis, & in locis ex salinis Cerviæ provideri solitis, sed non fuit opus de his disputare, quia ex compromisso inito in ipsos partium Advocatos sequuta est concordia.

GERVIEN, SEU RAVENNATEN.
REMISSIONIS PENSIONIS
PRO LUCATELLIS, ET MAJOLIS IAM
THESAUARARIIS ROMANDIOLÆ
CUM CAMERA APOSTOLICA.

Casus sopitus per Concordiam.

De remissione pensionis faciendæ Appaltatori salinarum, ob istarum sterilitatem, unde consueta salis quantitas percipi non potuit; Et quando hujusmodi sterilitas casui, vel potius Appaltatoris culpæ tribuenda sit.

SUMMARIUM.

- 1 Acti series.
- 2 Attestationibus magnatum, & Cardinalium ob excellentiam dignitatis est deferendum.
- 3 De contingibili salinarum Cervienium sterilitate.
- 4 De distinctione Bartoli circa actionem competentem conductori impedito inter impedimentum culpofum, & casuale.
- 5 Quando dicatur deficere, vel impediri substantia rei vel potius damnum esse in fructu.
- 6 Appaltus distributo pretio in singulos annos, an dicatur importare locationem, vel venditionem. Distinguitur.
- 7 Locator non tenetur conductori de non implemento, seu non præstatione illius rei, quam est in facultate conductoris accipere, ac habere potest à seipso.
- 8 Non sunt adhibendæ diligentia verisimiliter non profuturæ.

DISC. CVII.

Thesaurariæ generali Provinciæ Æmiliz vulgò Romandiola nuncupata, annexus esse solet appaltus salinarum Cerviæ, Cefenatici, & Comaceli, sub suo tamen censu separato cum propriis, & separatis capitulis, inter quæ illud in appaltu couceffo cum dicta Thesauraria Lucatellis, & Majolis continetur, quod ubi ob malam temporum qualitatem non fabricaretur consueta quantitas salis, neque Camera aliunde suppleret usque ad summam (accorum 57. m. in singulis annis, dimini debet census pro rata salis deficientis; Unde cum de annis Card. de Luca Lib. II.

1650. & duobus sequentibus ob maris tempestatis, temporumque intemperiem, dictæ salinæ Cervienfes omnino steriles effectæ essent, itaq; fere nulla quantitas salis eis percipi potuerit; Petebant ideo dicti Appaltatores à Congregatione Camerali in computorum solidatione defalcum, seu bonificationem census ex dicta causa, dictæque petitioni de more contradicentibus Cameralibus, pro dictis Thesaurariis scribens dicebam omnino indebitam esse oppositionem.

Salinarum enim sterilitas nororia erat, ac etiam probabatur per attestaciones Cardinalium Donghi, & Gibi, qui fuerant in ea Provincia Legati, quibus ob conspiciam qualitatem, & dignitatis excellentiam deferendum erat, ut decis. 181. num. 14. & 15. post Zacchiam de obligat. decis. 594. num. 16. par. 5. recent. decis. 92. par. 10. recent. & læpius, præsertim cum ageretur de re verisimili, & contingere solita, ut de alia eorumdem salinarum sterilitate habetur apud Surd. cons. 563. post. num. 5. vers. secunda excusationis causa &c. & comprobari dicebam ex eisdem capitulis expressè providentibus de isto casu præviso, utpote contingibili, & contingere solito.

Quo posito, ex recepta distinctione Bart. quem cæteri communiter sequuntur in l. si uno, §. item cum quidem, ff. locat. & de qua in puncto appaltus salium, Soccin. consil. 156. lib. 2. & Surd. consil. 507. dum rei conductæ usus ex casu impeditus fuerat, quamvis conductori non competat actio ad interesse, prout competeret, si culpæ locatoris casus adscribi posset, competeat tamen exceptio diminutionis pensionis, præsertim quia ad tollendum omnem juris ambiguitatem, id expressè conventum fuit per pactum, per quod etiam in terminis consueta remissionis pensionis, juxta terminos textus in cap. potuit, & cap. propter sterilitatem extra locati, cessat omnis dubietas juxta consil. Angeli 312. & aliorum traditionem admiffam apud Coccin. decis. 422. atque habetur sapius deductum in hac materia defalcari hoc eod. tit. præsertim disc. 65. & altero de locato disc. 1.

Et clarius dicebam procedendum non esse cum terminis consueta remissionis faciendæ ex causa damni obventi in fructibus juxta dictorum jurium dispositionem, quia in alio capitulo de hoc impedimento in fructuum estatione, sive impedimento ex causa pestis, belli vel alia, expressè & distinctè conventum fuit, unde per partes agnatum fuit in isto casu tractari de peremptione, seu deficientia substantiæ.

Licet enim ex alias hoc titulo deductis substantia tunc proprie perire, seu deficere dicatur, quando deficit, vel impeditus est usus ipsius causæ productivæ fructuum, secus ubi ex accidenti impeditur; vel diminuitur effectus ipsius causæ, ipsa nempe fructuum perceptio, firma remanente ipsa causa productiva, ut in præfenti pro ratione dubitandi dici posse videbatur, dum sterilitas solum consueta fructus perceptionem impederat, eo modo, quo in vinea, vel alio prædio, vitio Cæli antiquo anno, vel tempore, siccitas, inundatio, vel imbres consueta fructuum perceptionem impedire solent; Nihilominus in præfenti procedendum erat cum terminis deficientis substantiæ, vel quia ita partes ex conventionem agnovissent, ut supra, vel etiam quia in effectu locatæ non erant salinæ ad integrum fructum percipiendum, eo modo, quo locatur vinea, vel ager, cujus integer fructus à natura productus conductoris commodo, & utilitati cederet, quo casu conductor fururam aleam, seu fortunam emisse dicitur, itau quem admodum ex naturæ beneficio, & liberalitate magnum lucrum in casu fertilitatis consequitur, ita ex ejusdem naturæ defectu damnum sterilitatis patitur, juxta regulam text. in l. secundum naturam de regulis juris. Et ex qua ratione denegatur conductori remissio pensionis ob damnum sterilitatis in fructibus, nisi esset intolerabile.

Non tamen ita est in præfenti conductione, quia si in casu fertilitatis, salinæ magnam salis quantitatem producerent, non possunt Appaltatores in proprios usus convertere, nisi dictam præscriptam quantitatem facerent 57. mil. reliquum verò, detractis expensis culturæ, & fabricationis, cedit juxta formam Capitulorum commodo Camera, quæ reponere, & conservare solent in horreis, seu conservis, ut ita in aliquo salinarum accidenti populorum necessitati succuleret, donec aliunde provideret. Igitur nulla ratio patitur, ut qui commodum fertilitatis sentire non debet, sterilitatis incommodo subfaceat.

Atque licet ob distributum pretium in singulos annos, ex magis recepto Doctorum sensu, hujusmodi appaltus

nonent in locationem magis, quam in venditionem juxta dictum punctuale conf. 156. Soccini, locatio tamen potius residere videtur in jure administrandi salinas, & privativè ad quoscumque vendendi, sed distribuendi dictam salis quantitatem, sed respectu ipsius materiæ videtur potius specis emptionis, & venditionis, quod scilicet census sit pretium dictorum saccorum 37. mil. cum privilegio dicti juris privativis, itaut inrent termini rei non traditæ per venditorem emptori, ut pro rata ejus, quo non traditur, dummodò non ex ipsius emptoris facto pretium solvendum non sit, cum declarationibus tamen, de quibus in Romana locatio nis Venæ ferri hoc titulo ad materiam mineralium disc. 117.

Ponderabantur hæc concernentia materiam defalchi, non quod in illis annis, in quibus fuit sterilitas, damnum non esset intolerabile, cum ferit ferè in totum, sed ad tollendam Cameralium præntensionem, super totius novennii, quo appaltus durat peræquatione, ut scilicet compensata utilitate omnium annorum fertilium, inspiciatur, an singuli remaneant ita damnificati, quod dici possit damnum intolerabile, de quo peræquationis, seu compensationis puncto particulariter habetur d. disc. 66. & in aliis hoc eod. tit.

Prætebantur Camerale sterilitatem adscribendam esse ipsorum Appaltatorum culpæ ob minus diligentem salinarum culturam, sed de facili obiectum remorum fuit in facto, cum attestacionibus dictorum Cardinalium Legatorum, ac depositionibus multorum testium peritorum; Quas probationes dicebam adminiculatus esset solito, dum novum non est, hujusmodi salinas ex temporum intemperie his accidentibus subiectas esse, ut habetur apud Surd. disc. consil. 563. Unde Camerale ad aliud obiectum recurrerant, quod cum in appaltu continerentur non solum salinæ Cervienfes, sed etia Cefenatenfes, & Comaclenfes, debebant in istis illis impeditiis adhibere diligentias, ac necessariam salis quantitatem fabricare; cum locator non teneatur pro ea re non tradita, quam conductor ex lege conventionis sibi ipsi præstare debet, ac per se stat, quominus recipiat, ut in hujusmodi mineralium materiis deductum habetur in dicta Romana locationis Venæ disc. 117. & alibi.

Sed facilis etiam erat responsio cum solo facto, quod scilicet, quamvis salinæ Cefenatici, & Comacii juxta antiquorum capitulorum formam venirent sub hoc appaltu, consuetudo tamen dedit eas non fuisse coli solitas, itaut adeò steriles, & incultæ effectæ essent, quod non nisi magno sumptu ad priorem formam reduci possent, & adhuc inutiliter pro primis annis, unde diligentia fuissent inane, propterea non adhibendæ, quia non tenetur quis adhibere diligentias verisimiliter non profuturas; ut bene in his proximis terminis Surd. decis. 87. num. 9. & legq. Magon. decis. Flor. 67. n. 22. quinimò fuisset se esponere verisimili, ac probabiliter certo periculo, seu damno magnorum sumptuum inutilium, quia cum dictæ alienæ eandem habere situationem, nec adste aliqua promontorii diversitas, ob quam dici possent, quod tempestates maris unas devastantes, alias immunes relinquerent, itaut causa, seu sterilitatis esset omnibus æqualis, utique fatuicas fuisset videndo ex eadem causa effici steriles salinas uberiores, & bene cultas, a sumere colendas cum magno sumptu incultas naturaliter steriores, & eidem infortunio pariformiter subiectas; quia tamen in dictorum computorum solidatione, peræquæ alienæ aderant controversiæ, idcirco pro omnibus deventum fuit ad satis honestam concordiam, cum cujus medio consuetudo ferè omnes controversias inter Cameram, & Appaltatores terminari; Habita tamen fuit ratio quasi ex integro hujusmodi remissionis, cujus petitio verè iusta, & fundata videbatur.

FERRARIENSIS SALIS PRO FRANCISCO RIMBALDESIO APPALTATORE GENERALI FERRARIÆ CUM CAMERA APOSTOLICA. Casus decisus per Congregationem Captorum pro Appaltatore.

Obligatio præstandi Appaltatori certam quantitatem salis ex consuetis salinis, An dicatur stare taxativè vel demonstrative, itaut dicatur obligatio speciei, vel generis, Et locator non adimplente, ad quid erga conductorem teneatur, An scilicet ad solam remissionem pensionis, vel etiam ad interesse, & quatenus istud prætendi possit, An debeatur solum interesse intrinsecum, vel etiam extrinsecum, & quale.

tionem pensionis, vel etiam ad interesse, & quatenus istud prætendi possit, An debeatur solum interesse intrinsecum, vel etiam extrinsecum, & quale.

SUMMARIUM.

- 1 Adli series.
2 De distinctione Bart. super actione competente conductori impedito uti re locata.
3 Ubi impedimentum est culpa locatoris, competit actio etiam ad lucrum omisum.
4 Debitor speciei perempta specie liberatur, nisi peremptio sit ex culpa, sed debitor generis non liberetur.
5 Promisso salis in genere, intelligitur tamen de consueto.
6 Princeps prohibens subditis salis fabricationem, vel provisionem, tenetur eos providere, & non excusatur ob sterilitatem, vel aliud impedimentum suarum salinarum.
7 Princeps tanquam subditorum pater, & Reipublicæ maritus tenetur providere de victualibus, & aliis humanis usui necessariis.
8 Culpa officialium, & ministrorum tribuenda est præponenti.
9 Distinguntur species interesse, & quale sit extrinsecum, vel extrinsecum.
10 De pretiorum variatione, & quando dicatur invariabile.
11 In rebus, quorum prætia alterationem non recipiunt, interesse intrinsecum dicitur totum illud, pro quo vendi solent.
12 Pretium intrinsecum salis, respectu Appaltatoris dicitur etiam illud, quod provenit ex augmento extrinsecoratiõne Regaliæ.

D I S C. C I X.

AD tollendam dissentionem occasionem inter Sedem Apostolicam, & Duces Ferrariæ super usu salinarum Comacii, & salis fabricationem in eis, vel aliis dicti Statu Ferrariæ locis faciendâ, inita fuit conventio sub Julio II. ac deinde sub Adriano VI. per quam promissit Cameræ Apostolica singulis annis providere dictum Ducem à prædicta salis fabricatione abstinentem; sed sale sibi, & ejus populi necessario in quantitate saccorum 20. m. per Thesaurarios Romandiolæ gratis ex sale fabricato in salinis Cerviæ præstanda; Devoluta autem dicto Statu, ejusque possessione per Sedem Apostolicam adepta sub Clemente VIII. omne publici, & fiscales redditus vectigalium, aliorumque jurium inclusis etiam Vallibus, seu Pifcheriis Comaclensibus, in appaltum per Cameram Apostolicam dari consueverunt conductoris, qui nuncupari solet Appaltator generalis, cui in capitulis appaltus Cameræ pro furnitura, seu usu Civitatis Ferrariæ, & aliquorum locorum adjacentium, promittit dare gratis singulis annis saccos 5. mil. salis, declarando esse quartam partem illorum saccorum 20. mil. qui Ferrariæ Ducibus, ut supra præstari solebant, cum facultate illum populi vendendi, seu distribuendi pro certo pretio inalterabili in tabellis præscripto; Necnon pro saliendo piscibus Comacii, illiusque Civitatis usu præstare alios saccos 2000. soluta quadam modica summa Thesaurariis Romandiolæ pro valore materiæ.

Concesso autem dicto appaltu de anno 1559. pro annis novem cum dimidio Francisco Ribaldesio cum consuetis capitulis, præsertim supradicti præstationis dicti salis per dictos Thesaurarios Romandiolæ ex salinis Cerviæ juxta solitum faciendâ; Cum ob dictarum salinarum sterilitatem in primis tribus subsequentibus annis, Appaltator prædictus, non obstantibus diligentibus, ac protestacionibus tam contra dictos Thesaurarios, quam contra eandem Cameram, integram solitam quantitatem habere non potuisset, itaut usque ad mensem Augusti anni 1563. (quando idem Appaltator, ut populorum necessitati consulere non sine labore obtinuit facultatem se providendi propriam auctoritate de sale externo) deficerent ad integrum implementum sacci 4000. circiter; Idcirco in redditione, sed solidatione computorum, petiit ex censu, seu pensione fecit circiter 100. m. singulis annis pro dicto appaltu debita, defalcari pretium dictæ ratæ salis non tradidit in summa scut. circiter 13. mil. Cui petitioni se opponentibus de more Cameralibus, assumpta desuper disputatione in Congregatione computorum.

Dice-

Dicebant Camerale, quod cum deficientia proveniret à fortuito casu sterilitatis salinarum ex maris tempestatibus, seu aeris intemperie resultantibus, ad aliud Camera teneri non debebat, nisi ad se abstinendum ab exactione pensionis, seu pretii, per Appaltatorem alias pro re tradita solvendi, si traditio sequuta esset, cum actio ad interesse solum intreret, ubi ex culpa locatoris implementum non sequitur, juxta magistralem, & receptam distinctionem Bart. in l. si uno, §. item cum quidam ff. locati Unde cum pro sacchis 5000. præstandis pro furnitura Ferrariæ Appaltator nihil solvisset, quia dantur gratis, & pro aliis sacchis 2000. Comacii solvendum esset quid modicum, sufficere debebat Appaltatori se non constituit debitorem de eo, quod alias ex dicta causa solvere debuisset.

Pro Appaltatore autem scribens dicebam, quod admisso etiam dictarum salinarum sterilitatem non fuisse culpam, sed casualem, adhuc tamen Camera locatrix dicebatur in culpa, qua concurrente, ex eadem recepta theoricâ Bartoli, tenebatur necdum ad remissionem pretii, seu pensionis, sed ad totale interesse etiam ratione lucri amissif, ut in individuo Appaltatoris salium Marchiæ cum Camera, Soccin. consil. 156. lib. 2. & in terminis Appaltatoris gabellæ vini Urbis, cui ex facto Cameræ locatrix defectum est in implemento promissorum, est bona decis. 285. post Pacificum de Salviano, ubi de resciendo interesse etiam ratione lucri.

Culpam verò dicebam incontrovertibilem, quia promisso præstandi dictam salis quantitatem non erat præcisè restricta ad speciem salium Cerviæ, itaut esset obligatio speciei, quam perempta, regula est debitorem liberari, sed erat obligatio generis, quod nunquam perit, cum tamen etiam obligatio esset speciei, ejus peremptio data culpa non liberet, ad text. in l. si ex ligati, l. inter stipulantem, §. sacram, & l. ubi autem, §. illud, ff. de verb. oblig. cum concord.

Et quamvis stante usu proprietarum salinarum, ex quibus solum, & non aliundè ista salis quantitas semper præstari solita est, Cameræ promissio intelligenda veniat de hac specie solita, ut in individuo ratiocinatur, & firmat Surd. cons. 563. num. 14. & habetur disc. præced. Hoc tamen verum dicebam ad effectum, ut Appaltator recusare non posset hanc salis speciem, neque aliam ista existente prætere potest, secus autem ad effectum inducendum promissionem taxativam ad istam speciem, si aut ea perempta liberetur; Quidquid enim sit de subsistentia opinionis Surdi loco citato in casu suo, in quo tractatur de obligatione conductorum privatæ personæ verisimiliter ex facti circumstantiis ad hanc speciem taxativè restricta; In casu nostro id asseri non poterat ex diversis facti qualitate.

Cum etenim salis usus, hominum, ac aliorum animalium victui sit præcisè necessarius, atque Princeps sub rigorosissimis penis populis sibi subditis proibeat hanc speciem fabricare, vel aliundè sibi providere, quam ab ejus manibus privativè ad quoscumque; Utique de necessitate resultat ejusdem Principis obligatio eisdem subditos providendi de hac specie per ipsum prohibita, & usui adeò necessaria, cum alias nimis iniquam, & humanæ rationi contrariam esset, ut Principi licita sit dicta prohibitio absque hujusmodi correctiva obligatione, dum etiam dictæ prohibitionis particulari ratione cessante, adhuc generaliter Principi tanquam subditorum patri, & Reipublicæ marito, necessitas incumbit, ubi victualium, rerum humano usui necessarium penuria occurrat aliundè providere, quoniam correctivè ad hanc obligationem vectigalia, tributa, obsequia, & alia jurè à subditis exigit, arg. text. in l. 1. Cod. ut nemini liceat in emptione specierum lib. 10. & aliis allegatis, Tufchus in verbo Princeps conclus. 679. num. 17. Capoblan. de Baronib. pragm. 1. num. 185. & habetur in Spolet. gabellæ disc. 44. ac in aliis hoc tit. Et sic culpam consistere dicebam in eo, quod cognita salinarum accidentali sterilitate provifum non fuerit de sale aliundè, maxime quia istam obligationem rectè agnoscunt Constitutiones Apostolicæ de hac salis materia loquentes, præsertim ultima Clementis VIII. inter suas la. 49. §. 3. ac etiam ejusdem Appaltus salinarum capitula, in quibus prævisio casu sterilitatis, disponitur de providendo sale aliundè.

Dabam in hoc exemplum prædicum de habente cauponam in regione unicum, eum prohibitione tam conductori, quam loci incolis emendi aliundè vinum, quam illud quod ex consuetis vineis domini in dicta caupona vendi solet; Si enim illius dominus eam in appaltum concedat cum dicto jure privativo, & cum obligatione præstandi singulis annis, vel mensibus certam vini quantitatem, uti-

que obligatio intelligitur de vino, quod ex domini vineis colligi solet, quod appaltator reculare non potest; Sed si ob dictarum vinearum sterilitatem vinum non colligatur, non inde tamen inferri potest locatoris obligationem remanere solutam tam erga appaltatorem, quam erga illum populum aliundè de hujus necessarii victualis specie se providere prohibitum.

Et quamvis ex parte Cameræ replicaretur, hujusmodi verè inevitabilem culpam non providendi de sale aliundè, non sibi adscribendam esse, sed Thesaurariis Romandiolæ, quibus utpotè salinarum Appaltatoribus in eorum Capitulis datum erat in commissis; Replicabam tamen, quod quidquid sit hujusmodi Appaltum obligatione, de qua Camera cum ipsis videret; Ad nostrum tamen Appaltorem non pertinebat de his inspicere, cum ipse cum Camera contraxisset, ejusque obligationem suscepisset, ac fidem sequutus esset, acceptando solum conventi traditionem à dictis Thesaurariis tanquam ipsius Cameræ officialibus, & ministris, quorum proinde culpa eidem imputanda erat, ad text. in l. si servus servorum, §. si fornicarius, ff. ad l. videremus, ff. locato, l. nullus, & l. neminem, C. ad Decurionibus, in quibus iuris clarè probatur dominium teneri de facto famuli sive prononem de culpa præpositi, & sequuntur communiter DD. de quibus plenè Farinac. q. 110. Rovit. dec. 79. Greg. dec. 233. n. 1. & per tot. Ottob. dec. 202. n. 9. & legq. & cæteri; Atque in specie satis conferunt deducta per Socc. d. cons. 156. lib. 2. ubi firmat Cameram locatricem teneri erga Appaltatorem salis de culpa tertii ab eadem Camera causam habentis, vel quem prohibere potest.

Licet autem hæc in puncto juris vera videantur, itaut in controversia inter duos privatos probabiliter conductor totale interesse etiam lucri amissif juxta dictam Bart. distinctionem prætere potest; Attamen ex prudentialibus motivis ad computorum solidationem facilitandam, ex omnium pro Appaltatore scibentium consilio, suspensa præntensione, quam ratione culpæ Appaltator habere posset super totali interesse etiam extrinsecoratiõne lucri amissif restricta fuit præntensio ad solum interesse intrinsecum, seu remissionem illius ratæ census, vel pensionis, quæ correctivè ad hanc salis traditionem solvebatur, perinde ac si non implementum à casu, non autem à culpa provenisset.

Prætebantur Camerale, juxta supradictam Bartholi theoreticam, ad aliud non teneri, nisi ad interesse, seu pretium intrinsecum salis, quod consistere dicebant in illis quatuor, vel quinque julliis, qui ob fabricaturæ, & custodiæ expensas salinarum Romandiolæ Thesaurariis pro rata saccorum 2. m. salis Comacii solvuntur, quasi quod istud sit ipsius promissæ materiæ pretium intrinsecum; Verùm hujusmodi præntensionem nimis injustam, minulque fundatam dicebam.

In hac enim materia interesse, aliud est illud extra rem, seu ut alii dicunt extrinsecum, & accidentale, aliud verò intra rem, quod alii dicunt intrinsecum, & naturale; Illud extra rem, quatenus ad hanc speciem pertinet, exemplificari posse dicebam in eo majori lucro, quod Appaltatoris industria, & diligentia reportare poterat in vendendo sale externis, cum quibus certam taxam præscriptam non habebat, sive in eo lucro, quod facere potuisset in carnibus, vel piscibus sale conditis, tanquam per speciem mercaturæ, & industriæ, quàm ex non implemento locatoris exercere non potuit, & hoc est illud interesse, quod non venit, nisi in casu culpæ; Illud verò intra rem, in cæteris speciebus, & victualibus, prout sunt frumentum, vinum, oleum, & similia, dicitur incertum, & variabile, utpotè pendens à majori, vel minori æstimatione juxta temporum varietates, & accidentia, sive juxta venditoris industriam, ad notata per scribentes, præsertim Rebuff. & Caball. in l. unica, C. de eo quod interest, & alios deductos dec. 304. par. 9. res. ubi bene de his terminis interesse discurretur, itaut necessaria sit liquidatio.

Sed in his materiis habentibus à publico pretium determinatum, & uniforme, illud dicitur certum, & invariabile, utpotè pendens à Principis taxa nunquam variabili, itaut tempore varietates, & accidentia, vel hominis industria nihil operetur, nullamque causent alterationem, idè, quæ absque alia liquidatione, totum id pro quo vendi potuisset quantitas salis non traditi, dicitur pretium intrinsecum, cujus amissio ex non implemento resultantis, damni certi potius, quam lucri amissif speciem habere dicitur, atque in eo consistere dicitur pretium census, seu pensionis, ut egregiè in his præcisif terminis ita distinguendo, Socc. d. cons. 156. l. 2. nu. 10. & 11.

Siqui-

Siquidem licet pretium ipsius materiæ sit satis modicum, & vile, nihilominus respectu tam Cameræ locatricis, quam Appaltatoris, pretium conventum principaliter consistere dicitur in jure privativo vendendi pro majori pretio, in cuius extrinseca alteratione Principis Regalia, necnon vectigal, & substantia appaltus consistere dicitur, ut per Socin. *d. consil. 156.* & sæpius hoc tit. ad eandem materiam habetur deductum, unde quando Appaltator conventam pensionis, seu census quantitatem solvere promisit, inter alios appaltus effectus, respectum habuit ad hanc salis gratuitam quantitatem, cujus emolumentum, stare pretii taxa, & rei necessario usu erat certum, & sine quo tantum censum non promississet.

Juxta præmissa judicatum fuit, bonificando scilicet Appaltatori totum id, quod ex dictæ deficientis quantitatis venditione juxta taxam retractum esset, si traditio sequuta fuisset, quamvis hæc resolutio post plurimum annorum decursum causavit potius præjudicium hæredibus dicti Appaltatoris, ex iis quæ habetur in Ferrar. decupli *hoc eod. tit. disc. 119.*

SPOLETANA PRETII SALIS PRO THESAURARIIS MARCHIÆ CUM COMMUNITATE NURSILÆ

Causa decisiva per Cameram pro Communitate.

An aliqua Communitas, vel populus ex temporis observantia præscribere possit sibi deberi salis distributionem pro minori pretio, quam alibi distribuitur; Et an in regalibus, seu vectigalium exemptio competat manutentio.

SUMMARIUM.

1. **F**acti series.
2. Pretium pro quo sal vendi solet, distinguitur in tres species.
3. Quod tempus requiratur ad præscriptionem exemptionis à gabella, vel ipsius diminutionis.
4. Gestæ per conductores in committendo, vel omittendo non præjudicant locatori.
5. In jure incorporabilibus non acquiritur possessio sine scientia, & patientia ejus, contra quem acquiritur prætenditur.
6. Appaltator salium, seu salariæ duplicem personam gerere dicitur, & quomodo.
7. Novum augmentum vectigalis, vel gabellæ superveniens durante appaltu exigitur per appaltatorem tanquam administratorem.
8. Ultra augmentum gabellæ salis, quod exigitur per Cameram, solvendum est id, quod importat diminutio, seu calum.
9. Pretia verum in appaltibus, seu venditionibus generalibus diversa esse solent à venditionibus particularibus, & diminutis.
10. Vectigal est de Regalibus Principis.
11. In Regalibus non datur remedia possessoria contra Principem sine titulo.
12. Declaratur.
13. In exactione vectigalium spectanda semper est consuetudo.
14. De constitutionibus revocatoris exemptionum.

DISC. CX.

Antequam per Urbanum VIII. tres gabellæ nuncupatæ primi, secundi, & tertii augmenti super sale imponerentur, itaut in ejus venditione per Appaltatorem faciendâ haberetur solum valoris intrinseci, consistenti in expensis fabricaturæ, vecturæ, custodiæ, & diminutionis vulgò *calo* nuncupatæ, ac etiam aliqua ratio, sed modica illius antiqui vectigalis, quod in jure privativo vendendi hanc speciem consistit, ut infra; Incertum est ex quo initio, quæve ratione, in Oppido Nursilæ, & Castris adjacentibus sub eadem Communitate venientibus, antiqua observantia dederit salis venditionem, seu distributionem per Thesaurarium Marchiæ fieri pro satis minori pretio, quam in aliis locis dictæ Thesaurariæ subjectis fieri solitum esset, nempe ad rationem librarum 24. pro quolibet julio, quod idem est, ac duorum quadrantium, & duodecimæ partis alterius quadrantis pro qualibet libra; Postquam verò supervenerunt dicta nova augmenta, prædictæ Communitatis industria effecit, quod plurimum annorum spatio, in ejusdem materiæ venditione continuatu

esset ad solam rationem quadrantium octo pro qualibet libra, & sic pro longè minori pretio, quam in aliis locis, eo quia eadem Communitas curavit sub nomine alicujus civis absque aliquo privato lucro, ad solam publicam utilitatem sumi subappaltum salis pro dicto loco, & pluribus adjacentibus, atque venditionem ad minutum fieri solum pro eo pretio, quod subappaltus importaret.

Cum autem Thesaurarii, terminato forsam subappaltu, voluissent per seipsos, sive eorum ministros salis venditionem ad minutum facere pro eo pretio, quo juxta taxam à superioribus factam in aliis locis Thesaurariæ subjectis vendi solet, se acriter opposuit Communitas, introducendo causam in Camera, per quam non obstantibus deductis, tam ex parte Appaltatoris, quam Cameralium illi adherentium, concessa fuit manutentio Communitati, cum sensu etiam, quod bonum jus in petitorio eidem assisteret, re-assumptaque pluries disputatione, peritum tempus fuit in incertis; Resolutionis autem fundamenta, quæ fuerint, decertum est, cum ab hoc Tribunali edicti non soleant decisiones de quibuscumque resolutionibus causam reddentes, ut ex laudabili stylo prædicat Rota; Et verè disputando istam causam, tanquam Thesaurariorum Advocatus, dictæ resolutionis probabile fundamentum percipere non potuit, unde intellectus non acquievit.

Distinguebam siquidem pretium salis in tres species, quarum prima consistit in intrinseco, & naturali, constituto ex solo valore ipsius materiæ, prout emittitur in salinis, ac important expensæ, vecturæ, custodiæ, diminutiones, seu cali, & ministrorum, & hoc pretium ex calculo diligenter, per peritissimos viros factis ostendebatur importare quadrantibus duos, & aliquid plus pro qualibet libra; Secunda species consistit in pretio accidentali ratione Regaliæ, seu antiqui vectigalis consistentis in eo, privativo jure vendendi sub certo censu, seu annua pensione per Cameram in Appaltum concedi solito, de quo agit Socin. *sepius citato consil. 156. l. 2.* & hoc ex eorundem peritorum calculo importat quadrantem unum, & quartam partem alterius; Tertia species est pretii constituti ex superinducto, seu tribus augmentis, ut supra per Urbanum VIII. impositis, importantibus quadrantibus septem pro qualibet libra, & forsam plus; Licet enim dicta tria augmenta juxta arithmetica computationem ad commodum Principis importantem solum quadrantibus 6. cum quolibet augmentum impositum fuerit ad rationem duorum quadrantium, nihilominus donec procedatur ad diminutam venditionem, in qua Princeps hoc vectigal hoc medio à subditis exigere dicitur, diminutiones, aliæque causæ, unum quadrantem, & ultra important, ut in dicto calculo convincenter ostendebatur.

Quo facto sic stante, impossibile dicebam tam in possessorio, quam in petitorio, canonizari debere dictam præsentem possessionem Communitatis, cogendi Cameram, vel ejus Appaltatorem ad vendendum ad solam rationem quadrantium 8. quamvis amitteretur à dicto populo ex longæva observantia quæ situm esse jus continuandi in distributione pro diminuto, & longè inferiori pretio librarum 24. pro quolibet julio, id est duorum quadrantium, & duodecimæ partis alterius pro qualibet libra, ita enim addendo istis solum tertiam pretii speciem consistenti in tribus novis augmentis, adhuc solutio ad minus faciendâ esset ad rationem quadrantium novem, & aliquid plus, ut supra, cum respectu novorum augmentorum dari non posset observantia habilis ad inducendam aliquam præscriptionem exemptionis in toto, vel in parte, quia augmenta erant moderna, & infra spatium 30. annorum, quod ad minus ad hujusmodi præscriptionem inducendam est necessarium, ex deductis apud Capyc. *Latr. consil. 66. & 68. & non semel in aliis hoc tit. ad materiam gabellarum.*

Prout neque in possessorio, tam ex decreto irritandi apposito in chirographis super dictorum augmentorum impositione emanatis, cujus decreti natura est inficere quemcumque titulum, & possessionem; Unde propterea juxta receptissimam quotidianam propositionem, ubi certum est illud intrare, impedit remedium manutentionis; Quam etiam, quia hæc modici temporis possessio quæ sita prætendebatur ex observantia unius Appaltatoris prædecessoris, qui solum spatio novenni intermediaverat, cujus gesta præjudicare non potuerunt Cameræ, juxta text. clarum in *l. locatio 9. §. earum, ff. de publicanis*; Et in puncto manutentionis non dandæ adversus dominum ratione possessionis resultantis ex actibus gestis per conductores, Burat. *decis. 753. & cæteri apud Postium de manutendo obser. 38. num.*

num. 64. Et confert regula generalis, ut ex facto conductoris, seu arendatarii non præjudicetur domino, sive illud consistat in committendo, sive in omittendo, ut præsertim habetur in materia decimarum sub eo tit. deductum, & alibi etiam hoc titulo ad materiam gabellarum.

Præsertim ubi agitur de jure incorporabilibus, in quibus non datur vera, & materialis possessio de facto, sed solum quasi possessio ficta, habens pro fundamento scientiam, & patientiam, quæ stat loco possessionis, & sine qua impossibile est istam dari, ubi præcipue non intercedit tempus longissimum, ex quo illa præsumpta resulter; Unde ubi etiam ex infra dicendis ista Communitas ex privilegio, vel consuetudine censenda esset exempta ab antiquo vectigali, itaut pretium de præterito solvi solum ad rationem unius julii pro quibuslibet 24. libris, ad solum materiæ intrinsecum valorem referendum esset (cum circa dictum valorem respicientem justitiam merè commutativam inter Appaltatorem, & emptores salis cadere non videantur termini exemptionis, & privilegii;) Adhuc tamen inevitabiliter dicebam præsentem possessionem, seu observantiam ad istos limites regulandam, subterfieri non posse in quadrantibus 8. stantibus dictis novis augmentis importantibus quadrantibus 7. & ultra, circa quæ augmenta nulla considerari poterat exemptio ex privilegio, vel antiqua præscriptio quæ sita, ut supra.

Et quamvis plerique judicantium in eo se fundarent, quod augmenta prædicta importarent solum quadrantibus 6. qui juncti cum antiquo pretio consueto prædictis quadrantibus 8. respondebant, cum sola differentia unius duodecimæ partis alterius quadrantis, de qua tanquam re minima curandum non erat; Attamen hoc videbatur æquivoctum clarum; Appaltator enim in hoc duplicem personam præsentare dicitur; Unam salinoris, sive Appaltatoris solius privativi juris vendendi, seu antiqui vectigalis juxta cum statum, qui in specie consideratur apud Socin. *d. consil. 156. lib. 2.* Alteram administratoris, sive diversi Appaltatoris hujusmodi trium augmentum, quæ utpotè continentia novam, & separatam gabellam, novam ac diversum negotium constitutere dicebantur, itaut tam in dominio, quam in administratione, vel appaltu, penes diversam personam esse valeant, ut de novo augmento gabellæ super ferico, & similibus, habetur apud Revert. *dec. 258. n. 2.* ubi quod hoc augmentum dicitur nova, & diversa gabella, atque in dies ubique practicum videmus.

Huic igitur diversæ personæ habenti in administrationem, vel appaltum dicta nova augmenta, ponuntur in calculo ad ejus gravamen quadrantibus sex, habita ratione quantitatis salis, prout in salinis ei traditur; Unde cum antequam deveniatur ad actum diminutæ venditionis, quæ mediante dicta augmenta à singulis de populo exiguntur, sal notabilem faceret diminutionem juxta materiam naturam de qua in specie in Rom. Margotti *hoc tit. disc. 143.* idcirco istud decrementum, quod juxta experimentum importat unum quadrantem, & ultra, etiam à populis est exigendum in pretio, cum Camera illud administratori non bonificet; Neque aliqua justitiæ commutativæ ratio postulat, ut appaltator consideratus tanquam simplex administrator in hoc damnum pati debeat de suo.

Magnam fecit impressionem apud iudices demonstratio ex parte Communitatis deducta, quod Appaltatores ab ipso initio impositionis augmentorum usque ad innovationem, quæ liti causam dedit, vendiderint hujus loci subappaltatori salem ad rationem scut. 14. cum dimidio pro quibuslibet 1000. libris, quod pretium computatis etiam expensis, vecturæ, & aliis à subappaltatore faciendis in singulas libras repartitum importat solum quadrantibus septem & quartam partem alterius, ut ipsi dicebant, unde continuando Appaltator venditionem ad rationem quadrantium 8. erat potius in lucro, quam in damno, ideoque curare ad eum non pertinebat de illo majori lucro, quod per subappaltatorem fieri deberet.

Sed hoc pariter videbatur equivocum magis clarum, cum à diminutis venditionibus, ad appaltus generales, seu venditiones, quæ insimul in magna quantitate fiunt in his materiis, non rectè arguere liceat ratione periculi, cui emptor, sive subappaltator se exponit, cum suo risico se obliget levare, & solvere certam quantitatem hujusmodi materiæ, quæ potest non integrè vendi, & ea rata, quæ superest inventida elapso tempore appaltus, remanere inutilis, in flumen projicienda, vel locatori pro vilissimo pretio restituenda, idcirco in hujus periculi compensationem locator, sive Appaltator generalis pro longè mi-

nori pretio hanc materiam vendere solet, quam in diminutis venditionibus solet, cum ita reddatur certus de illius quantitatis smaltimento, in quo majori, vel minori rota utilitas hujusmodi mineralium consistere dicitur, ut in specie de hoc fusiùs actum habetur in Romana locationis venæ ferri *decis. 117. hoc tit.* Et talis erat casus in præsentia, quia subappaltatores, qui pro dicto minori pretio salem à Thesaurariis emerant, se obligaverant solvere singulis annis pretium milliarium 345. sive levaverint, & vendiderint, sive non, unde pretii diminutio est pura compensatio hujus oneris, & periculi, ac propterea omnino fallax videbatur hoc argumentum.

Procedunt hæc, admittendo etiam antiquam observantiam, quodque iste populus legitime quæsierit, distributionem salis sibi faciendam esse ad dictam rationem unius julii pro quibuslibet 24. libris; Sed neque id admittendum esse acriter insistebant Camerales, & cæteri pro Thesaurario scribentes, quia detractis etiam novis augmentis, atque discurrendo in solis terminis status antiqui, cum pretium salis, attento tam valore intrinseco materiæ, quam extrinseco vectigalis ad Principem spectantis, importet quadrantibus 3. & quartam partem alterius quadrantis, neque præscriptio, vel præsumptum privilegium solvendi minus referri posset ad valorem intrinsecum consistentem in justitia merè commutativa ratione expensarum, quæ in ipsius materiæ fabricatione, & custodia de facto fiunt; Idcirco de necessitate referenda ad vectigal Principis, quod non dubitatur esse de Regalibus, ex deductis in terminis salis, & salinarum per Altar. *de officio fiscalis gloss. 20. §. 4. n. 82. cum seqq. Solorz. de jure Indiarum tom. 2. l. 5. c. unico n. 34. Larrea alleg. 77. n. 7. & alleg. 80. n. 15. Montan. de regal. tit. pifcationum redditus, & salinarum n. 2. fol. 294. Borell. de præstantia Regis Carolici c. 2. §. cæteri*; Unde inferre debet ad conclusionem, quod in Regalibus non datur contra Principem manutentio, vel aliud remedium possessorium sine titulo, ex plenè deductis per Galeot. *responsio fiscal. 12. n. 393. & 444. cum seqq.*

Verum de hujus motivi relevantiâ Ego satis dubitabam, quia Regalia consistit in ipso jure privativo vendendi salem alterato pretio, sub quo publicum vectigal ab emptoribus solvi dicitur; Unde ubi privatus hoc jus prætenderet, rectè intraret inspectio, an sine legitimitati justificatione sibi remedia possessoria competere valeant, necne; Sed de hoc non agebatur in presenti, quia solum iste populus prætendebat ex longissima possessione, & observantia acquisivisse franchitiam, seu exemptionem à vectigali, seu onere, quæ exemptio cum hujusmodi regulis non procedit, sed consuetudo in vectigalium exactione spectanda est, ex deductis per Capyc. *Latr. consil. 66. & 68.* & sæpius in aliis *hoc tit. tulo.*

Eo magis, quia talis erat ejusdem Cameræ voluntas, dum in capitulis appaltus cum Thesaurariis, expressè illis injungebatur, quod salem pro consueto pretio distribuere deberent, neque solum alterare possent; Nec videbatur à verisimilitudine alienum, huic populo Sedem Apostolicam, ob aliquod fidelitatis meritum, vel servitium, concessisse gratuitam salis distributionem, soluto tantum eo intrinseco valore, quem ipsius materiæ impensæ importarent, & cui consuetæ quantitas adamusim respondere videretur.

Solidius autem motivum in hoc consistere dicebam in Constitutionibus revocatoris franchitarum, & exemptionum, sed hoc motivum, quod postea in mentem venit, tunc deductum non fuit.

URBINATEN. PRETII SALIS PRO ANDREA ANGELO VALENTE CUM LUCATELLIS, ET MAJOLIS ALIAS THESAUARIIS ROMANDIOLÆ.

Causa sopita per concordiam.

Salis consignatio, an sit faciendâ in pondere, vel in mensura, ubi præsertim variatur species, itaut nova, & insolita sit ponderosior; Et quando conventum in mensura possit dari in pondere.

SUMMARIUM.

1. **C**ausa controversa.
2. De differentia inter observantiam interpretationem, & præscriptivam.

- 3 De modio, seu modio, ut sit species mensuræ.
 4 Quando species deducta in contractum adest, illa est præstanda, & non admittitur æquipollens.
 5 Observantia consignandi in pondere, an tollat obligationem præstandi cum mensura, quandoque numerabilia, vel mensurabilia ponderantur, & contraria.
 6 Quid intersit frumentum esse ponderosum.
 7 Substantia, & utilitas appaltus salis, in quo consistant.

D I S C. CXI.

Concessa per Cameram Valenti Thesauraria Urbini, cum obligatione præstandi, & respectivè levandi certam quantitatem modiolorum salis salinarum Cerviæ, juxta consuetam mensuram præstandam à Thesaurariis Romandiolæ, quibus dictæ salinæ sunt annexæ; Observantia dedit, quod loco mensurandi salis cum modio, ille signari solitus fuit in pondere, ad rationem scilicet librarum 292. pro quolibet modio, quem tanti importare experientia dederat; Cùm autem ob dictarum salinarum Cerviæ sterilitatem, opus fuisset salinem externarum salinarum Barlettæ introducere, ac subappaltatoribus, & aliis distribuere longè ponderosiorum, unde propterea attentò pondere ad dictam rationem librarum 292. pro quolibet modio, daretur satis minor consueti salis quantitas, quæ attendita mensura esset majoris ponderis; Hinc orta est questio, an juxta mensuram, vel potius juxta pondus, dicti salis exteri quantitas ponenda esset in calculo, dum illa modio mensura, quæ in sale Cerviæ importabat in pondere libras 292. in hoc sale extero importabat libras 366. Et introducta causa in Camera.

Pro Valente scribens dicebam, consignationem faciendam esse ad rationem mensuræ non ponderis, quia sic in contractu appaltus conventum fuit, ibi, *di farli consegnare mogetii 6. mil. di sale alla misura solita.* Unde cùm verba contractus sint clara, illa debent attendi ad regulam text. in l. *semper in stipulationib. 35. de regulis juris*, cùm in hac materia ponderosæ, & mensurarum controversia cadat inter DD. circa speciem, seu qualitatem generis conventi, quæ scilicet mensuræ species attendenda sit, quoties diversæ habentur, juxta deducta in Ferraricis. Dicitur salis disc. 82. non autem circa substantiam, seu genus conventum, quia cùm expressè dictum sit, consignationem fieri debere ad mensuram, dici non potest faciendam esse in pondere, quod est genus omnino diversum ab eo, quod expressè, & clarè conventum est, ac propterea cùm conventio sit clara, locus non est argumentis, & consequitur, ad text. in l. *ille, aut ille, ff. de legatis tertio*, cuius dispositionem procedere in omni materia, etiam in ædibus inter vivos plenè firmatur dec. 44. p. 11. rec. num. 14. ubi concordantes.

Hinc propterea dicebam non ob stare consuetudinem, seu observantiam faciendi hujusmodi consignationem in pondere, & non in mensura, quia observantia magnificanda est in ambiguis, & dubiis, in quibus optima interpretatur, secus autem in claris, in quibus non cadit terminus interpretationis, unde potius præscriptiva, seu destructiva status præcedentis, & novi status inductiva dicenda est, ad communiter notata in l. *si de interpret. ff. de legib. Barb. in l. quæ dotis nu. 47. & seqq. ff. solut. matrim. Greg. dec. 184. dec. 319. & 351. p. 6. rec. & bene in proposito decis. 430. numer. 3. part. 4. recent.*

Clara etenim erat conventio, tum quia verba appaltus expressè sonabant in mensuram, ut supra, tum etiam quia relationem habebat ad modiolum quem esse mensuræ genus ex Plauto, & aliis observat Calep. in verbo *modiolus*, & de verbo *modius*, quod continet mensuram, habemus in jure nostro dispositum in l. 1. c. de canonibus civilibus lib. 11. & in l. c. de conditis in horreis publicis eadem l. 11. ac alibi; Et de facto sales Barlettæ in illis salinis, earumque membris, & subappaltibus, vendi, & consignari solent ad mensuram cujusdam parvi modii, ut Ego tanquam in ea Regione versatus, testabar tanquam de notorio incontrovertibili.

Nec ob stare dicebam, in salinis Cerviæ consignationem fieri solitam esse in dicto pondere librarum 292. quanti experientia, seu perquisitio facta ostenderat modiolum importare, quia eadem perquisitio probat existentiam in rerum natura hujusmodi mensuræ, sine qua impossibile fuisset illam facere, ac scire quantitatem ponderabam, unde postea, quod mensuræ genus non sit omnino imaginarium, sed ejus existentia in rerum natura habeatur, tunc dum ipsa species promissa adest, illa est præstanda, neque admit-

titur æquipollens, nisi in casu impotentis, quando scilicet impossibile est ipsam conventam speciem præstare, juxta Gloss. in l. *stipulatio*, §. *opus autem, ff. de novi operis nunciatione cum concordantibus*, per Rot. decis. 192. num. 18. post Zacchiam de obligatione Camerali; Et in specialibus terminis mensuræ, quod ubi illa in rerum natura reperitur, juxta eam solutio faciendæ sit, habemus decisiones Seraphini 1461. & 1499.

Et quamvis in pondere non in mensura consignatio salium Cerviæ fieri solita esset, in quo solito altera pars totum constituebat fundamentum, stantibus illis verbis, *alla misura solita*, dicebam tamen nunquam adjectivum posse destruere substantivum, ut ita sequeretur, quod juxta hunc intellectum ipsa substantia mensuræ omnino tolleretur, quæ tamen ex dicto solito verè non cessat, cùm illud inductum solum sit gratia majoris commoditatis, seu facilioris expeditionis in consignando, stante qualitate dicti salis Cerviæ, qui tanquam nimis humidus, & terrosus, non est ita de facili aptus ad expeditam consignationem per mensuram, sicuti est per pondus, atque hæc est ratio differentis, cur in hac salina consignatio fiat per pondus, & in illa Barlettæ fiat per mensuram, quia illa salis species tanquam arida, & minus terrosa facilior est ad mensuram, quam ad pondus, & sic totum circa unam, vel alteram observantiam resultat à majori commoditate, & faciliori expeditione.

Ad quod comprobandum adducebam quotidianum exemplum, seu praxim in materia monetarum, quia ubi frequens est usus monetæ æræ, quamvis omnes solutiones, utpotè quantitativæ in numero, non autem in pondere, vel mensura faciendæ sint, attamen gratia majoris commoditatis, & expeditionis frequenter fiunt, vel in pondere, vel in mensura, quæ juxta experimentum numerationi æquipollent, quod non semel etiam in moneta aurea in Monte Pietatis Urbis, & alique, quoties agitur de notabili quantitate practiarum solet, unde si ob deccentiam monetæ regionis minus ponderosæ, eadem summa seu exempli gratia 1000. solvi debeat, nullatenus dicendum videtur debitorem posse admitti ad præstandum idem pondus, quod in alia moneta præstari solet, quia stante monetarum diversitate idem effectus non resultat, cùm pondus istius monetæ non continet illam numericam quantitatem, quæ ex debito obligationis præstanda est.

Sic pariter exemplificari posse dicebam in frumento, seu farina cujus consignatio, quamvis de rei natura fieri solet, & debeat in mensura, sæpè tamen, ac frequentius fit in pondere, ut præsertim in farina passim practiacatur, quod ex experimento certarum librarum pondus equipollet mensuræ rubri, seu modii, & tamen si deficiente frumento istius regionis, quod est levius, cogatur debitor, ut suam impleat obligationem, loco illius dare frumentum Marchiæ, vel Apuliæ, quod est longè ponderosius, utique vanum esset dicere, quod loco centum modiorum, vel rubrorum illius frumenti levioris, quod est in obligatione, admittendus esset debitor ad præstandum in pondere tantam d. l. frumenti exteri quantitatem, quæ eidem ponderi frumenti nostralis correspondeat, quoniam ita non esset dare integra rubra centum, quæ sunt in obligatione, sed solum 70. vel 80. quæ tantum ponderant, quantum 100. alterius frumenti levioris.

Et nihilominus iste casus est fortior, ac aliquam probabilitatem fortè habere videretur debitoris præsentio, quia alterius frumenti qualitas ponderosior producit effectum majoris utilitatis, cùm ob magis aridam qualitatem, ejus farina majorem recipiat aquam, ideoque majorem panis quantitatem producat, ut experientia docet, unde sequitur, quod frumentum dulce, & minoris ponderis aliquo viliori pretio ex dicta ratione venditur, quam ponderosius, & magis aridæ qualitatis, ut frequentissimè practiacatur vidi in dohanis Salerni, & Abellini, quæ sunt maxima hujus frumentariæ materiæ emporia.

Non sic est in sale, cujus magis arida, & minus terrosa qualitas prodesse quidem potest ementibus, seu revendentibus ad minutum, tam ratione majoris ponderis, quam etiam majoris condituræ, cùm experientia docuerit eundem effectum facere in carnibus, vel caseis condiendis unam libram dicti salis exteri Barlettæ, ac unam cum dimidio, & plus salis Cerviæ, ut habetur supra in Fulginaten. salium disc. 107. Sed hoc nullam affert utilitatem, quinimò damnum notabile salariæ Appaltatori, cujus utilitas non consistit in intrinseca bonitate materiæ, quæ de per se satis modicum habet intrinsecum, & natura-

lem

lem valorem, sed consistit in majori, vel minori estatione & sic in ipso jure privativo vendendi, cujus ratione solvitur pensio, ut in puncto Appaltatoris salium Marchiæ, Socc. conf. 156. lib. 2. & latius habetur d. disc. 107 & disc. 105. Sæpè enim contingit, quod terminato tempore appaltus, remanet Appaltatori aliqua salis quantitas inventa, quam ex lege appaltus, vel proicere debet, vel successori pro vilissimo pretio revendere, ne novum appaltum impediatur, ut fufus habetur in Romana locationis venæ ferri pro Principe Ludovico hoc tit. disc. 117. Et sic major salis bonitas, & falsedo præjudicat Appaltatori in estatione, seu smaltimento, quia quo magis sal condit, eo minor quantitas per populos emittitur, ideoque Appaltatori expedit esse minus bonum, quia in minori bonitate sua utilitas consistit. Eo magis, quia ut in d. disc. 117. habetur, non solum Appaltator ex majoris salis exteri acrimonia præjudicatus remanet ex jam dicta ratione, sed etiam ex alia, quod pupuli hujus salis usui non affueti, illum videntes nimis aridum, & mordacem, crediderunt caseis, præsertim & piscibus condiendis minus aptum, & præjudiciale, ac etiam periculosum, ut daretur ovibus, & animalibus viventibus, unde ab illius usu quantum possibile fuit abstinere curarunt, ideoque duplex damnum ita Appaltator sentiret, recipiendo scilicet ratione ponderis minorem quantitatem, quam sibi debita esset, & istam minus aptam illi majori estationi, seu smaltimento, in quo ejus utilitas consistit; Et ex his satis probabiles credebam partes Valentis; Concordiam tamen controversiam terminavit.

C E R V I E N. S A L I U M

PRO BONIFACIO GRANARA THESAURARIARIO ROMANDIOLÆ
 CUM CAMERA, ET LUCATELLIS, ET MAJOLIS THESAURARIIS PRÆDECESSORIBUS.

An Appaltator circa finem Appaltus distribuere possit Communitatibus, & populis salinem excedentem usum temporis, quo ejus Appaltus durare debet; Ideoque dicti ex crescentis salis pretium, an cedere debeat commodo ipsorum Appaltatorum distribuendum, vel potius successorum pro rata temporis sub eorum novo appaltu cadentis; Et an Camera teneatur in hoc novis Appaltatoribus assistere, ac aliàs teneri ad quanti interest.

S U M M A R I U M.

- 1 Adhærens.
- 2 In qua dicatur consistere appaltus salinarum, & salis.
- 3 Appaltator salis non potest illum vendere pro usu cadente post suum appaltum finitum, & terminatum.
- 4 Dantur similia de usufructuario, conductore, Prælato, appaltatore gabellarum, & similibus.
- 5 Ubi quis facit actum principaliter ad suam utilitatem, non spectatur damnum, quod accessoriè, & consequitivè alteri resultat.
- 6 Declaratur in usufructo, & non protrahitur in tempore prohibito.
- 7 Locator tenetur remove impedimentum proveniens à tertio, quem ipse prohibere potest.

D I S C. CXII.

Post terminatam in Lucatellis, & Majolis Thesaurariam Romandiolæ, & successivè appaltum salinarum Cerviæ eidem Thesaurariæ annexi solitum, ut habetur in præcedenti, utrumque appaltum suscepit pariter ad novennium Bonifacius Granara cum consuetis capitulis, in quibus quoad concernentia appaltum salinarum, conventum est de dicta consueta quantitate faccorum 57. m. Appaltori præstanda, & per ipsum communitatibus, & locis in solita tabella descriptis distribuenda, juxta diversa pretia in eadem tabella præscripta, ut singularum Provinciarum, vel locorum diversa antiqua consuetudo introduxit; Cùm autem dicti prædecessores appaltatores, reversi salinis ad fertilitatem, in ultimo anno talem fecerint salis distributionem, præsertim in Provincia Marchiæ, & Statu Urbini, quod ferè ad totius primi anni novi appaltus provisionem sufficeret, unde in eodem anno impedita remanebat novo Appaltatori consuetæ quantitatis estatio; Hic

prætereundè cepit, quod dicti salis in ex crescenti quantitate distributi pretium extrinsecum, seu accidentale, illud scilicet, quod fabricaturæ, vecturæ, & custodiæ expensas superat, debere ejus commodo cedere prætereundè etiam Cameram locatricem teneri sibi assistere cum subsequente effectu, aliàs ad quanti intererat non sequi; Unde introducta causa in Camera coram Pallavicino.

Pro dicto Granara novo Appaltatore scribens, dicebam petitionem esse justam, & rationi consonam, quia hujusmodi appaltus substantia juxta sæpius allegatum consilium 2156. Socc. l. 2. consistit, non in ipsa materia salis, sed in jure privativo vendendi, ac percipiendi illud extrinsecum, & majus pretium, in quo, ut in præcedentibus pluries deductum est, consistere dicitur illud vectigal, quod Princeps ab ejus subditis mediante hujus materiæ usu exigit; Unde cùm hoc vectigal à populis solvi videatur singulis diebus, & temporibus, in quibus utuntur dicta materia de necessitate ab Appaltatore tanquam Principis officiali pro alterato pretio emenda, idcirco sequitur, quod prædecessor Appaltator ejus jure jam resolutus, & expirato officio, idem vectigal ad privatam utilitatem exigat, unde intrare dicebam terminos usufructuarii non valentis imminente sui juris expiratione ita agere, quod proprietarium supplantet, atque in istius præjudicium preventivos fructus percipiat, post suum jus expiratum per successorem percipiendos; Sive terminos Prælati, vel Beneficiati non valentis percipere anticipatas solutiones, vel colligere immaturè fructus post suum jus expiratum per successorem percipiendos; Quod etiam habetur in specialibus terminis conductoris, ut non possit in fine conductionis ita prædium conductum erodere, ut locatori, vel novo conductori præjudicet, quia esset percipere fructus pro tempore non suo.

Et in terminis magis specialibus Appaltatoris gabellarum, ut non possit in fine sui appaltus gabellæ pretium diminuire, ut successor præjudicet est magistralis decisio Franch. 96. cujus auctoritate id generaliter firmat Cohell. ad Bullam boni regimin. c. 46. n. 42. ubi in specie exemplificat in Appaltatore salis, & agitur in Romana Bulli alearum hoc eod. tit. disc. 79. & 80. Et aliqua ad hujusmodi mineralium materiam in proposito habentur in Romana locationis venæ hoc pariter tit. disc. 117.

Unde propterea suffragari non dicebam prædecessoribus Appaltatoribus genericam regulam, pro unico fundamento adductam, ipsos eorum jure usos esse, non ut successor præjudicaret, sed principaliter, ut sibi ipsis prodesset, ideoque spectandum non esse consequitivum præjudicium alteri resultans ex actu ad propriam utilitatem, utendo jure suo principaliter ordinato, juxta communem nostrorum traditionem in l. *altius, C. de servitutibus, & aqua*; Quoniam istam propositionem procedere dicebam in sui juris usu licito, non autem in abusu, percipiendo id quod sibi non competit, ac respicit tempus in quo jam suum jus expiravit, nam conductor, vel usufructuarius vineæ, relinquens, ut nostri exemplificant, in ejus ultimo anno vires longiores, actum gerit de tempore, quo suum jus durat, illumque agit principaliter ad suam utilitatem, ut ita majorem vini quantitatem percipiat, sed non inde sequitur bene agere, cùm ita abuti dicatur jure sibi competenti, & suo discretè, & juxta solitum uti debet, ne locatore, vel successore in appaltu supplantet; Ac etiam quia ita esset percipere fructus pro tempore non suo; Ad quod etiam conferunt ea, quæ habentur deducta in Romana officiorum pro Maximo hoc tit. disc. 3. & in Senogall. sub tit. de feudis disc. 1. sub facultate subinfeudandi cum similibus.

Hujusmodi verò petitioni assistere teneri dicebam Cameram locatricem, aliàs ad quanti interest obligatam esse, etiam ratione lucri amissi ob patientiam non præstitam; Ipsa enim concessit appaltum per novennium, cujus integro tempore durante promisit, Provincias, Civitates, & loca in tabella descripta ab Appaltatore sumere debere salinem eorum usui necessarium, vel consuetum, & non posse habere aliundè; Unde cùm hoc jus privativum ita impeditum remaneret facto tertii ab eadem Camera locatrice jus habere prætendentis, & quem tanquam subditum ipsa poterat prohibere, dicebam versari in casu præciso consiliorum 156. Soccini l. 2. & Ancharani 414. in quibus agitur in individuo de interesse Appaltatori per Cameram locatricem reficiendo, ex eo quod aliqui populi, vel loca non emerent consuetam, seu debitam salis quantitatem ex facto ejusdem locatoris, seu tertii, cui ipse providere poterat, ac impedimentum remove; Ad favorem Granaræ prodiit sententia coram Pallavicino, in alia instantia confirmata.

ventina Cambiorum 3. Junii 1650. coram Corrado dec. 44. num. 14. par. 11. rec.

Super hoc facto controversa erat inter partes, cum solutiones factæ per ministros Ducis Urbini, ex eisdem libris, alisque justificationibus apparerent in moneta currenti, redactæ deinde juxta ordinem scripturæ ad scutos aureos, sed moneta soluta non correspondebat adamussim illi quantitati, quam importarent 19. scuti aurei imaginarii ad dictam rationem juliorum 11. cum dimidio pro quolibet, neque correspondebat illi quantitati, quam importarent 19. scuti auri veri ad rationem juliorum 14. quanti tunc valebant, quia quantitas soluta correspondebat valori scuti 16. cum dimidio scuti auri veri, unde propterea dicebatur ex hac parte versari in ambiguo, dictamque observantiam esse æquivocam, idèque non attendendam ad verius legem claram tabellæ, cum ad effectum, ut observantia suas consuetas faciat operationes, esse debeat certa clara, & liquida, non autem æquivoca, & dubia, Gregor. dec. 184. nu. 5. & 6. Buratt. dec. 464. nu. 6.

Removebatur tamen hæc difficultas per aliam partem, ostendendo de ex libris, alisque justificationibus, quod licet pretium salis esse soleat ad dictam rationem 19. scuti auri veri, antiqua tamen consuetudo dedit, quod hujus quantitas solutio secum ferat dilationem unius anni cum dimidio, cuius beneficio nolente emptore uti, eoque in prompta, & numerata pecunia solvente in ipso actu consignationis salis, remissio fieret scuti duorum cum dimidio, ratione commodi representationis pecuniæ, atque ita solutio sequeretur cum dictis scuti 16. cum dimidio, in quorum æquivalenti præfatus Dux dictam dilationem non curando solam emere consuevit; Et ex hoc motivo corroborato ab epistolis, & libris ejusdem Valentis se constitutis debitorem ad rationem scuti auri veri, atque agnoscentis hujusmodi differentiam inter pretium numeratum, vel cum dicta dilatione solvendum, prodiit solutio, quæ propterea ex præmissis visa non fuit à probabilitate aliena, quia dum conventio non habet relationem ad tabellam, sed ad id quod facere consuevit Dux Urbini, atque idem contrahens tam verbis, quam factis ita observando conventionem interpretatus est, sibi proprium factum ob stare debuit.

Et quamvis replicarem diminutionem pretii ob qualitatem anticipacionis continere usuram, quæ in tam probo, & qualificato Principe, qualis fuit ultimus Dux non est præsumenda, ex deductis per Molin. de contractibus disp. 355. & Leotar. de usur. qu. 8. nu. 26. & segg. quæst. 30. n. 14. apud quos, & alios ab eis allegatos communis distinctio est, quod aut agitur de rebus habentibus pretium incertum, & variabile à lege, vel consuetudine in uniformi summa stabilitum, itaut ex tempore, vel aliis accidentibus nullam recipiat alterationem, & tunc augmentum, vel decrementum ob anticipatam, vel posticipatam solutionem continere dicitur usuram claram, quia illud provenit ex sola dilatione, in qua tanquam sub virtuali, & implicito mutuo proprie usura consistit, itaut sit accessio pecuniæ de sui natura sterilis, cum ad aliam causam referri non possit, ut in sua materia sub tit. de usuris.

Ponderabam tamen hoc motivum parum esse relevans ad effectum, de quo agebatur, tum quia tam de jure, quam de communi usu, in rerum venditionibus alique contractionibus pecunia prompta de facto magis æstimatur, quam dilata, dum præsertim, ista est consuetudo publica, antiqua & notorie practica, itaut deficient depravata inventio feneratoris, & suffocatio debitoris, quæ sunt usuræ bases, & fundamenta. Tum etiam quia in proposito spectandum non est, quid de jure faciendum esset, sed quid de facto gestum sit ad regulandam observantiam, ac assignandam rationem, cur summa per dictum Ducem soluta, nec uni, nec alteri scutorum speciei responderet.

Verumtamen videbatur in hoc proposito considerabile fundamentum suadens monetam imaginariam, & consequenter invariabilem potius, quam veram in auro, quia in dies aurum variationem recipit, & tamen tractatur de materia per Appaltatorem populis vendenda pro uniformi,

& invariabili pretio, quod nullatenus etiam sub penis ab ipso alterari potest, unde esset dare inconveniens, quod data auri alteratione, Appaltator, vel non reperto Appaltatore Camera cogere pacti jacturam de suo, vendendo populis salem pro minori pretio, quam emerit, cum tamen in hujusmodi pretii taxa per Superiores facta habita fuerit ratio ad pretium, pro quo Appaltator emere debet, nec non ad expensas vecturæ, & custodiæ, ac aliquod istius lucrum propter periculum, quod suscipit, & operam, quam in hujusmodi negotio impendit.

Ideo enim in aliis materiis parum curatur de monetæ alteratione, quia ex eadem alteratione, etiam rerum pretia alterantur, ad text. in l. 4. C. de veterum nummularum potestate, ubi Bart. & cæteri Grat. dec. 85. nu. 2. cum segg. quæ ratio in hac specie inalterabili non cadit, atque istud motivo videbatur satis considerabile, Artamen stante dicta observantia, & ejusdem Valentis agnitione, de hoc motivo non fuit habita ratio, sed dictum, quod Appaltator stante monetæ alteratione debebat procurare à Superioribus alterationem pretii, ac aliàs sibi imputare, cur non fecerit.

ANCONITANA SALIUM

PRO BONIFACIO GRANARIA THESAURARIO ROMANDIOLÆ

CUM PETRO MIRANDA.

Causa decisus per Cameram contra Granariam.

De pretio salis quomodo illiquidandum, & solvendum sit vero illius domino per eum, qui à non domino emit, & ipsam speciem consumptam restituere non potest.

Mandatum datum correspondens ad merces vendendas quomodo probetur, & quomodo probetur etiam ejus revocatio, & an illa resultare dicatur ex correspondenti decoctione.

Revocatio mandati dat correspondenti, an præjudicet tertio cum eo contrahenti.

Quando quis dicitur decoctus, vel decoctioni proximus & de nullitate actus gesti à proximè decocturo.

Quæ actio detur mercium domino contra tertium emptorem, ubi illæ sunt consumptæ, vel commixtæ.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **M**andatum etiam per epistolas familiares dari potest.
- 3 **P**robatur etiam ex presumptionibus, & conjecturis.
- 4 **S**ola transmissio mercium dicitur importare mandatum.
- 5 **D**e facili præsumitur mandatum in eo, qui alia negotia gerere solet.
- 6 **A**d merces in tertium distrahas non competit hypotheca.
- 7 **Q**uando domino mercium non detur jus eas vindicandi à tertio emptore bonæ fidei.
- 8 **R**evocatio, vel restrictio mandati quando præjudicet contrahenti cum mandatario.
- 9 **D**issolutio societatis facta inter socios, an præjudicet correspondenti postea cum socio contrahentibus.
- 10 **D**ecocturus habetur pro decocto.
- 11 **Q**uando dicitur decocturus.
- 12 **M**andans an sit obligatus per actum gestum per mandatarium decoctum.
- 13 **S**cientia decoctionis in dubio non præsumitur.
- 14 **G**irata, & contropositiones partitarum inter mercatores habentur pro solutione numerata.
- 15 **D**uplex est pretium salis, vel aliarum rerum, quæ per officialem, vel appaltatorem fiscalem cum jure privativo venduntur, & de specialitate in materia salis ratione Regaliæ.

D I S C. CXV.

Petrus Miranda mercator in Civitate Barii commorans, certam quantitatem salis Barletæ per mare transmisit Anconam Invitto mercatori in ea Civitate commoranti, ut de eo exitum faceret, quatenus per Talleacant. n. & Cass. o. ium mercatores Venetos aliàs non dispenseretur

neretur, unde istis eundem sensum habentibus, vendit modicos 8. mill. ad rationem juliorum quatuor cum quarta parte alterius julii in numerata pecunia Granaræ Thesaurario Romandiolæ; Cumque post quinque dies dictus Invittus defecisset, præterdens Miranda salem non potuisse ab eo vendi, egit pro ejus restitutione, vel eo consumpto pro solutione pretii contra emptorem, introductaque desuper causa in Camera, de quatuor disputatum fuit.

Primo, An constare diceretur de sufficienti mandato in persona Invitti ad vendendum salem; Secundo, an stante mandatarii decoctione, censeretur revocatum mandatum, quatenus adesset; Tertio, stante consumptione salis ex cessante mandato per mandatarium malè venditi, quæ actio, vel quale remedium competeret rei venditæ domino contra tertium, qui emit, & consumpsit; Quarto, demum posito quod competeret actio ad pretium, quomodo illud liquidandum esset.

Quoad primum, pro Granaria emptore scribens dicebam rem esse in claris pro affirmativa, dum exhibebantur litteræ Mirandæ directæ Invitto, in quibus injungebatur cura faciendi finem salium, quatenus ab illis de Taliacarne, & sociis aliter non disponeretur, qui à Venetiis scribentes eundem sensum habuerunt faciendi finem, nec de jure dubitatur mandatum etiam per epistolas familiares dari posse, ad text. in l. 1. ff. mandati, l. si procuratorem, ff. de procurat. Mantic. dec. 100. n. 1. Rota dec. 198. p. 11. rec.

Quinimo etiam ex presumptionibus, & conjecturis illud probatur, Mantic. de tacti. l. 7. tit. 7. Greg. & add. dec. 44. & cæteri, maxime quia non agebatur de mandato ad faciendam formalem alienationem alicujus rei stabilis, pro qua juxta communem observantiam dari solet formale, & solemne mandatum per instrumentum, ad effectum obligandi mandantem ad evictionem aliaque ementis cautelas, sed de venditione mercium de uno emptorio, vel loco ad aliud transmissarum, in quibus solus actus transmissionis ab uno mercatore ad alium dicitur importare mandatum, ut per Rotam Genuæ dec. 14. nu. 4. cum segg. ubi de tacito mandato inter mercatores, & circa res mercantiles, præsertim quia in facto debebatur Invittum in aliis negotiis fuisse ejusdem Mirandæ correspondentem, de facili enim præsumitur mandatum in eo, qui in aliis negotiis procurator esse solet, ut in Avenionen. pecuniaria 15. Januarii 1648. coram Dunozet. inter suas dec. 786. atque aliàs actum esset de publico commercio præcipue inter mercatores, si commissiones, quæ dantur pro distrahendis mercibus ad eos transmissis, essent per emptores formiter probandæ per scripturas publicas, quinimo etiam per privatas apocas, vel epistolas, quæ mercium emptores requirere non solent, neque tenentur, ubi à noto mercatore, palam, & publicè mercaturam exercente emptio, nem fieri contingat.

Quoad secundum, an scilicet per illam revocationem esset mandatum, itaut malè cum eo contractum sit, non solum post detectam, & publicatam decoctionem (quo casu res esset plana) sed etiam ubi erat proximè decocturus, cum tali casu etiam pro decocto habeatur Burat. dec. 9. ubi add. Fen. 10. ad stat. c. 11. l. 1. cum aliis in Romana seu Neapolitana litterarum cambii, & in aliis sub tit. de cred. vel camb. Pro actore scribentes toti insistebant in probando quando quis dicitur proximè decocturus, & quale temporis intervallum ad hujusmodi effectum requiratur, cum terminum unius mensis attenderit, Senatus valentiæ apud Leon. dec. ... ac terminum 14. dierum ante detectam decoctionem attenderit Rota apud Buratt. d. dec. 9. Alii verò solum triiduum, vel aliud simile modicum tempus attendant, ex allegatis per Rocc. de decoct. mercator. notab. 37. n. 108. & segg. post secundum. vol. cons. Et alicubi etiam longum pluriannorum præcedentium intervallum attendatur, præsertim in Civitatem Bononiæ, ubi ex Statuto fori mercatorum, omnes qui intra quadriennium ante decoctionem contraxerunt, veniunt æqualiter per concursum, non curato privilegio vel tempore, ut in Bonon. census 27. Martii 1647. Ghisler. Bonon. discussionis 14. Decemb. 1654. & 5. Maii 1655. Bich. de qua causa habetur actum in Bonon. Creditorum Crippæ sub d. tit. de cred. Sed in præsentia causa omnem difficultatem cessare dicebant, stante Statuto Anconitano disponente, omnes actus per octo dies ante detectam decoctionem censerit gestos à decocturo, idèque invalidos remanere.

Quoad tertium, an scilicet per illam revocationem esset mandatum, itaut malè cum eo contractum sit, non solum post detectam, & publicatam decoctionem (quo casu res esset plana) sed etiam ubi erat proximè decocturus, cum tali casu etiam pro decocto habeatur Burat. dec. 9. ubi add. Fen. 10. ad stat. c. 11. l. 1. cum aliis in Romana seu Neapolitana litterarum cambii, & in aliis sub tit. de cred. vel camb. Pro actore scribentes toti insistebant in probando quando quis dicitur proximè decocturus, & quale temporis intervallum ad hujusmodi effectum requiratur, cum terminum unius mensis attenderit, Senatus valentiæ apud Leon. dec. ... ac terminum 14. dierum ante detectam decoctionem attenderit Rota apud Buratt. d. dec. 9. Alii verò solum triiduum, vel aliud simile modicum tempus attendant, ex allegatis per Rocc. de decoct. mercator. notab. 37. n. 108. & segg. post secundum. vol. cons. Et alicubi etiam longum pluriannorum præcedentium intervallum attendatur, præsertim in Civitatem Bononiæ, ubi ex Statuto fori mercatorum, omnes qui intra quadriennium ante decoctionem contraxerunt, veniunt æqualiter per concursum, non curato privilegio vel tempore, ut in Bonon. census 27. Martii 1647. Ghisler. Bonon. discussionis 14. Decemb. 1654. & 5. Maii 1655. Bich. de qua causa habetur actum in Bonon. Creditorum Crippæ sub d. tit. de cred. Sed in præsentia causa omnem difficultatem cessare dicebant, stante Statuto Anconitano disponente, omnes actus per octo dies ante detectam decoctionem censerit gestos à decocturo, idèque invalidos remanere.

Quoad quartum, an scilicet per illam revocationem esset mandatum, itaut malè cum eo contractum sit, non solum post detectam, & publicatam decoctionem (quo casu res esset plana) sed etiam ubi erat proximè decocturus, cum tali casu etiam pro decocto habeatur Burat. dec. 9. ubi add. Fen. 10. ad stat. c. 11. l. 1. cum aliis in Romana seu Neapolitana litterarum cambii, & in aliis sub tit. de cred. vel camb. Pro actore scribentes toti insistebant in probando quando quis dicitur proximè decocturus, & quale temporis intervallum ad hujusmodi effectum requiratur, cum terminum unius mensis attenderit, Senatus valentiæ apud Leon. dec. ... ac terminum 14. dierum ante detectam decoctionem attenderit Rota apud Buratt. d. dec. 9. Alii verò solum triiduum, vel aliud simile modicum tempus attendant, ex allegatis per Rocc. de decoct. mercator. notab. 37. n. 108. & segg. post secundum. vol. cons. Et alicubi etiam longum pluriannorum præcedentium intervallum attendatur, præsertim in Civitatem Bononiæ, ubi ex Statuto fori mercatorum, omnes qui intra quadriennium ante decoctionem contraxerunt, veniunt æqualiter per concursum, non curato privilegio vel tempore, ut in Bonon. census 27. Martii 1647. Ghisler. Bonon. discussionis 14. Decemb. 1654. & 5. Maii 1655. Bich. de qua causa habetur actum in Bonon. Creditorum Crippæ sub d. tit. de cred. Sed in præsentia causa omnem difficultatem cessare dicebant, stante Statuto Anconitano disponente, omnes actus per octo dies ante detectam decoctionem censerit gestos à decocturo, idèque invalidos remanere.

Quoad quintum, an scilicet per illam revocationem esset mandatum, itaut malè cum eo contractum sit, non solum post detectam, & publicatam decoctionem (quo casu res esset plana) sed etiam ubi erat proximè decocturus, cum tali casu etiam pro decocto habeatur Burat. dec. 9. ubi add. Fen. 10. ad stat. c. 11. l. 1. cum aliis in Romana seu Neapolitana litterarum cambii, & in aliis sub tit. de cred. vel camb. Pro actore scribentes toti insistebant in probando quando quis dicitur proximè decocturus, & quale temporis intervallum ad hujusmodi effectum requiratur, cum terminum unius mensis attenderit, Senatus valentiæ apud Leon. dec. ... ac terminum 14. dierum ante detectam decoctionem attenderit Rota apud Buratt. d. dec. 9. Alii verò solum triiduum, vel aliud simile modicum tempus attendant, ex allegatis per Rocc. de decoct. mercator. notab. 37. n. 108. & segg. post secundum. vol. cons. Et alicubi etiam longum pluriannorum præcedentium intervallum attendatur, præsertim in Civitatem Bononiæ, ubi ex Statuto fori mercatorum, omnes qui intra quadriennium ante decoctionem contraxerunt, veniunt æqualiter per concursum, non curato privilegio vel tempore, ut in Bonon. census 27. Martii 1647. Ghisler. Bonon. discussionis 14. Decemb. 1654. & 5. Maii 1655. Bich. de qua causa habetur actum in Bonon. Creditorum Crippæ sub d. tit. de cred. Sed in præsentia causa omnem difficultatem cessare dicebant, stante Statuto Anconitano disponente, omnes actus per octo dies ante detectam decoctionem censerit gestos à decocturo, idèque invalidos remanere.

ideoque sibi imputet illarum dominus, cur correspondenti minus fideliter eas transmiserit, cum penes istum reperiantur de ipsius domini voluntate, electione, quod non est in casu d. l. incivilem, in cuius actum terminis ementes à mercatoribus, quibus iuste credi potuit, adhuc probabilius videtur, concurrente bona fide, non debere molestari, ut habetur locis citatis, nam aliàs actum esset de publico commercio.

Et quamvis ex parte actoris diceretur, mandatum per primas litteras datum fuisse per subsequentes limitatum vel revocatum, replicabam tamen, mandati revocationem, five modificationem deduci debuisse ad publicam omnium notitiam per edicta, vel alios publicatos modos, stante præcedenti mandato puro, & libero, cuius vigore emptores ignari de sublequata modificatione, rectè mandatarii fidem sequuti sunt, Secus autem si restrictio, seu modificatio contineretur in ipso primo mādato ab initio, quia cum mandatario contrahens de istius facultatibus inquirere debet, ad text. in l. sed si Pupilli, §. quod palam, ff. mandati, & l. inter causas, §. si quis debitori, ff. eod. cum concord. per Mantic. de tacti. l. 7. tit. 23. n. 18. & tit. 26. n. ult. Rocc. resp. 17. l. 1. & ita bene distinguendo habetur in Romana Societatis de Rotignis 10. Febr. 1648. coram Ghislerio apud Salg. in Labyr. dec. 30. & 351. p. 10. rec. & in eadem 19. Junii 1645. apud Ant. de Marin. resol. 207. tom. 2. in quibus agitur de societate simpliciter, & indeterminatè per litteras circulares ad negotiantium notitiam deducta, & deinde per apocam privatam inter ipsos socios ad certum tempus restricta, ut hujusmodi restrictio non præjudicet negotiantibus habentibus proinde omnes socios obligatos, quamvis contractus initus esset cum uno post expiratam societatem, five revocatum complementum, nisi revocatio per litteras circulares, alioque modos ad publicam notitiam deducta sit, quod habetur latius tractatum in Romana creditorum Lugj, & Serenæ sub tit. de cred.

Et hoc etiam in illis casibus, in quibus cum mandatario, vel socio alieno nomine contrahitur, itaut sufficiens contrahendi potestas inquirenda sit, Multo magis ubi ageretur de emptione, quæ à publico mercatore, & negociante fit de mercibus tanquam propriis, & proprio nomine, seu simpliciter alio non expresso, quia ex communi usu, quando à mercatoribus emuntur merces in eorum tabernis vel repositoriis existentes, non inquirunt, an sint suæ vel alienæ, unde quoties emptio est bona fide, itaut fraudis, & collusionis suspicio cesset, nimis publico commercio præjudiciale videretur, rigorosas juris regulas in hujusmodi mercantilibus contractionibus attendere; Atque præsupposita bona fide Judices hæc admitebant, sed punctus difficultatis erat in hujusmodi præsuppositi deficientia, à qua omnes aliæ inspectiones pendebant, ut infra.

Quo verò ad secundum punctum sublequatur decoctionis Invitti mandatarii, an scilicet per illam revocationem esset mandatum, itaut malè cum eo contractum sit, non solum post detectam, & publicatam decoctionem (quo casu res esset plana) sed etiam ubi erat proximè decocturus, cum tali casu etiam pro decocto habeatur Burat. dec. 9. ubi add. Fen. 10. ad stat. c. 11. l. 1. cum aliis in Romana seu Neapolitana litterarum cambii, & in aliis sub tit. de cred. vel camb. Pro actore scribentes toti insistebant in probando quando quis dicitur proximè decocturus, & quale temporis intervallum ad hujusmodi effectum requiratur, cum terminum unius mensis attenderit, Senatus valentiæ apud Leon. dec. ... ac terminum 14. dierum ante detectam decoctionem attenderit Rota apud Buratt. d. dec. 9. Alii verò solum triiduum, vel aliud simile modicum tempus attendant, ex allegatis per Rocc. de decoct. mercator. notab. 37. n. 108. & segg. post secundum. vol. cons. Et alicubi etiam longum pluriannorum præcedentium intervallum attendatur, præsertim in Civitatem Bononiæ, ubi ex Statuto fori mercatorum, omnes qui intra quadriennium ante decoctionem contraxerunt, veniunt æqualiter per concursum, non curato privilegio vel tempore, ut in Bonon. census 27. Martii 1647. Ghisler. Bonon. discussionis 14. Decemb. 1654. & 5. Maii 1655. Bich. de qua causa habetur actum in Bonon. Creditorum Crippæ sub d. tit. de cred. Sed in præsentia causa omnem difficultatem cessare dicebant, stante Statuto Anconitano disponente, omnes actus per octo dies ante detectam decoctionem censerit gestos à decocturo, idèque invalidos remanere.

Verùm dicebam quod in hoc scribentes laborabant in æquivoco, dictaque inspectio incongrua erat terminis. Aliud enim est, ubi agitur de actibus gestis per decocturo.

rum nomine proprio cum ejus creditoribus, five cum aliis in istorum fraudem, & supplantationem, Aliud verò de actibus gestis cum eodem tanquam alterius mandatario, insititore, seu negotiorum gestore.

Primo casu, quicquid nostri Doctores variant, veritas esse videtur, certam regulam tradi non posse, sed totum repositum esse in prudentis iudicis arbitrio, ex singulis facti circumstantiis regulando, Multoties enim casus decoctionis est talis, quod etiam per plures menses à creditoribus, & alij cum mercatore contractibus prævidentur, & multò magis ubi agitur de actibus ab ipso decocturo gestis ad favorem uxoris, filiorum, seu aliorum conjunctorum in creditorum fraudem, & supplantationem, quia ut plurimum isti infames, & perditii homines, de eorum statu bene concilij, cum fallacibus apparentis negotiatores eludentes per annos, eorum futuram decoctionem prævident, itaut quo magis affectent pompas, & apparentias, eo magis augeatur suspicio; Multoties verò etiam ipsi decocturis, aliisque negotiantibus casus contingit novus, itaut actus etiam per diem vel horà antea gesti, bonæ fidei, & in statu habili confecti sint, quia nempe casus proveniat ab insperato infortunio naufragij mercium, five decoctionis alicujus mercatoris, vel correspondalis in diversa Civitate, vel provincia commorantis, ex quo ultimo casu probatissimos, satis idoneos mercatores scio plures innocenter propriæ decoctionis damnum, & injuriam passos esse; Sive ex morte naturali ejusdem mercatoris alioquin probi, & idonei vel pecuniarum, & honorum occultationem à conjunctis vel famulis, ut est casus in Rom. seu Bonon. litterarum Cambii pro Federico sub eodem tit. de cred. vel camb. Unde erroneum dicebam in ista materia certi, & determinati temporis regulam dare.

Secus autem ubi agitur de contractu inito cum decocturo, tanquam alterius mandatario, seu negotiorum gestore, quia tunc, cessante in tertio contrahente collusionem, vel mala fide positiva, ille qui, non mandatarii, sed mandantis fidem sequutus est, cum habet obligatum, quamvis mandatarius vel insititor esset decoctus vel aliàs in malo statu, contrahenti tamen ignoto, quia mandanti imputandum est, cur personæ minus idoneæ mandatam dederit, vel merces distrahendas commiserit, eisque statum diligentius non inquisierit; Ideoque in æquali concursu ipsius mandantis, & tertij, qui cum mandatario contraxit, quamvis uterque de damno vitando ageret, mellor est conditio tertij, utpotè magis innocentis, quam mandantis culpofsi, ut per Jo. de Evia l. 2. commerc. terrestris c. 11. n. 44. cum seqq. Strac. de decoct. p. 3. n. 52. Roc. in notabil. post secundum vol. conf. tit. de decoct. notabili 48. nu. 148. unde nisi in tertio emptore probetur futuræ decoctionis; & præparatæ fugæ scientia, quæ in dubio non præsumitur, ex plenè deductis per Surd. conf. 128. n. 40. & seqq. & per Roc. ubi sup. & notab. 49. nu. 150. contra mandante judicandum venit. Præsertim ubi non agitur ad effectum agendi contra mandantem, qui excipiendo allegare possit cessationem mandanti ex immutato statu mandatarii, juxta ea, quæ in proposito habentur in d. Rom. seu Bonon. litterarum Cambii Federici, sed ad effectum excipiendi atque excusandi malam fidem emptoris mercium jam consumptarum nec dici valeat dolo, & culpa defuisse possidere, ut contra cum competere valeat actio subsidiaria ad pretium juxta ea, quæ habentur in d. disc. 129.

Omnia hæc in puncto juris abstractè considerata videntur vera, & tanquam talia, per majorem ac saniozem Judicum partem admittebantur, sed punctus difficultatis erat in applicatione ad factum ob deficientem bonam fidem, cum cujus præsupposito, & non aliàs præmissa omnia procedunt; Facti siquidem circumstantiæ unitim consideratæ, cum consueta regula, ut singula, quæ non profunt, & collusionem, & malam fidem satis clarè convincere videbantur, quia Invittus reperiebatur debitor Castellij Mercatoribus Veneti, qui erat socius Granaræ in Thesauraria, five utilium particeps, atque tractatus de hujusmodi salium emptione facienda, per menses absque discussione ob discordantiam in pretio præcefferat, nolente Invitto venditionem concludere pro oblato pretio sine certioratione, & approbatione principali, & tamen ista non expectata, ex abrupto intra brevem terminum detectæ decoctionis dicta venditio pro eodem pretio aliàs non acceptata conclusa fuit, unde magna resultare visa fuit suspicio collusionis, quod scilicet id actum esset pro reintegratio Castellij de dicto ejus credito consequendo, Quæ suspicio major reddebatur, ex eo quod conventio super solutione pre-

tii fuerat cum dilatione sex mensium, & deinde illa non curata, cum deductione sex pro centenario, simulatum fuit fieri in pecunia numerata, quæ nec verè intercefferat, cum processum fuerit per simplicem contrapositionem cum dicta partita Castellij; Unde nobis bonam fidem Granariæ absentis ac ementis mediante ejus agente, & procuratore exagerantibus, ac etiam inculcantibus nullam adesse posse malam fidem Castellij Venetiis commorantis, & sic longa distantia absentis de Invittij infortunio ignari, Replacabant Judices, quod doceremus de vera, effectiva pretij solutione, quia se promptos declarabant ad admittendas omnes propositiones ex parte nostra deductas.

Et quamvis replicaretur de vera, & recepta propositione, quod inter mercatores, & negotiantes, giratæ seu partitarum contrapositiones, ad evitandos inanes circuitus habentur loco veræ, & effectivæ solutionis in pecunia numerata, Gabr. conf. 155. n. 2. l. 1. Scacc. de camb. §. 2. gl. 5. n. 55. Buratt. dec. 546. num. 1. Rot. in Rom. Cambii 23. Jan. 1645. coram Peunigerio; Replacabatur tamen, & bene, id esse verum ad effectus solutionis inducendos, quoties nulla fraudis vel collusionis accedit suspicio, quæ in presenti magis augebatur ex quadam alia coriorum venditione inter eosdem apparentur facta cum pecunia numerata, quæ per eorumdem contrahentium apocam declarabatur ficta & simulata; Ideoque resolutio justa, & tionabilis visa fuit, qualem in Advocatorum congressibus contra sensum aliorum pro hac parte scribentium, semper prædixeram, ideoque exitus causæ fuit juxta meum votum, quamvis ob clientis affectionem desiderassem proprii iudicij fallaciam.

Hinc deficiente præsupposito bonæ fidei, inanis remanebat altera inspectio super qualitate actionis domino rei malè distractæ competentis contra tertium ipsam rem amplius non possidentem, utpotè consumptam seu distractam de quo puncto in his etiam terminis mercium emptarum in portu, vel emptorio à non domino, & per emptorem distractum, an ipsarum domino contra istum aliqua competat actio ad pretium, habetur in d. disc. 129.

Præsupposita verò competentia actionis ad pretium, ex eo præsertim, quod verè illud solutum non esset tanquam malè compensatum cum debito proprio mandatarii decocti, seu decocturi, Altera disputata fuit quæstio super pretij quantitate, seu liquidatione, cum actor non acquiescens conventioni desuper habitæ cum mandatario ad jam dictam rationem juliorum quatuor, & quartæ partis alterius julij, longè majorem quantitatem prætenderet, atque ad eam rationem, pro qua ipsemet emptor eandem mercem aliis vendiderat, quali quod in tanta quantitate remaneret de alieno locupletatus.

Hoc tamen assumptum, injustum, & sine fundamentum, etiam cum sensu veritatis, dicebam, quia licet emptor tanquam salinarum Cameræ Appaltator pro majori pretio salem Communitatibus, & populis vendidisset, non inde tamen inferri poterat illud integrè ab extero mercatore prætendi posse, quia in venditione, quæ fit per Appaltatorem Cameralem tanquam officialem Principis Communitatibus, & populis, duplex pretium adesse dicitur, unum intrinsecum consistens in valore ipsius materiæ, alterum extrinsecum in jure privativo vendendi pro pretio à publico determinato, in quo consistit Regalia seu vectigal Principis, cujus ratione Appaltator pensionem solvit juxta magistrale in hac materia consil. Socc. 159. l. 2. & sæpiùs habetur in aliis hoc eod. tit. Igitur prorsus vanum est dicere, quod mercator ad privatam utilitatem consequi velit istam secundi pretij extrinseci speciem à solo Principe, vel ab eo causam habente exigendam, Ideoque solum habenda erat ratio valoris intrinseci, quantum scilicet importent pretium emptionis in salinis Bartlettæ, necnon expensæ vecturæ, & non aliud, habita aliqua ratione periculi in itinere, ac industriæ.

Quinimò si istæ expensæ excederent valorem materiæ salis nostralis, adhuc dicebam istum valorem attendendum esse, cum enim non ageretur de merce indifferenti existente in libero commercio, quam mercator cum eis industria, & majori diligentia, plus & minus uni vel alteri personæ vendere posset, sed de re differenti in commercio non existente, & quam ipsius dominus aliis quam appaltatori vendere non poterat ex Apostolicis Constitutionibus Greg. XIII. & Clem. VIII. id expressè prohibentibus utique nisi appaltator emisset, mercator cogebatur vel habere mercem profus inutilem, vel illam majori sumptu ad aliàs Provincias, & Principatus vendendâ a portare, ideoque non

non videbatur emptorem ad plus teneri debere, quam ad id quod impendere debuisset in salinis Cameralibus pro æquivalentis quantitatis materiæ fabricatione, aliisque expensis, quia tanti, & non ultra sua intererat, & in hoc tantum dicebatur effectus de re aliena locupletior, cum illud plus, pro quo venditio facta fuit percipiatur vectigal seu regaliam ut supra, & ista consideratione habita processum fuit in dicta pretij liquidatione, addendo aliquid supradicto pretio convento ad rationem scilicet si memoria non fallit, juliorum quinque.

PERUSINA COMPENSATIONIS PRO THESAURARIIS UMBRIÆ CUM CIVITATE PERUSII.

Casus disputatus coram Thesaurario Generali incertus æ exitus.

An Dominus salariæ actionem habeat contra eos qui salem habuerunt ab appaltatore eorum debitorum cum quo compensarunt.

S U M M A R I U M.

- 1 Casus controversus.
2 Compensatio fit etiam in præjudicium creditorum anteriorum.
3 Quæ actio competit locatori contra subconductorem.
4 Quid contra habentem fructus rei conductæ titulo lucravit.
5 Quando compensatio non intret in alterius præjudicium.

D I S C. C X V I.

Cum Camera Apostolica solita esset singulis annis certam salis quantitatem gratis distribuere aliquibus religiosis, & locis piis, istud onus injungere consuevit Thesaurariis Umbriæ salem prædictum ementibus, vel à Civitate, quæ est illius salariæ domina, vel ab eadem Civitatis appaltatoribus, bonificando ut plurimum pretium in onera per eandem Civitatem, Cameræ vel ejus nomine d. Thesaurariis solvenda. Cum autem salaria prædicta per Civitatem data fuisset in appaltum, primò cuidam Ridolphino, & deinde cuidam Codanti, qui ex causa mutui vel alia debitorum d. Thesaurariorum effecti sunt, isti pro eorum crediti consequatione, compensarunt in propriis liberis pretium dicti salis de eorum ordine per præfatos appaltatores respectivè distributi; Verùm quia Civitas, appaltus integram pensionem à d. Appaltatoribus consequi non potuit, idcirco pro residuo recuperando egit contra dictos Thesaurarios tanquam debitores salis ad ipsam spectantis, & introducta causa coram Thesaurario generali hujusmodi controversiarum iudice competenti in prima instantia, cum sensu etiam veritatis.

Injustam mihi videri dicebam Civitatis prætensionem, quia compensatio dicitur facta solutio, eisque vicem habet, ideoque rectè compensatur cum eo, cui liberè solvi potest, non obstante præjudicio creditoris anterioris, cui tale nomen debitoris affectum esset quoniam quicquid dubitaverint Franch. decis. 53. ejuisque sequaces, de quibus Giurb. observ. 106. Salg. in Labyr. p. 3. cap. 5. §. unic. magis communis, ac in foro recepta est opinio contraria, quoties fraudis, vel collusionis suspicio deest, atque legis vel hominis inhibitio non concurrat ex deductis per Capyclatr. dec. 25. Giurb. d. obs. 106. Rot. decis. 107. post Merl. de pign. quæ est eadem apud Orthob. dec. 55. nu. 13. & p. 9. rec. dec. 183. ac frequenter deductum habetur in sua materia sub tit. de cred. Unde quemadmodum ementes salem ab appaltatoribus numerata pecunia tuti sunt, sic à pari, quia sibi imputet salariæ dominus, cur personæ minus idoneæ illam appaltaverit.

Adinstar ementis à conductore fructus prædij conducti, quod adversus eum soventem causam onerosam nulla locatori competit actio ad text. in l. solutum, §. solutam, ff. de pign. act. Rov. dec. 23. Cancr. p. 1. var. tit. 14. de locat. sub n. 3. in terminis appaltatum Orthob. dec. 40. num. 51. & repetita post Merl. de pign. decis. 59. Quinimò etiam si appaltator alicui gratuitum salem dedisset amplius non extantem, sed bona fide consumptum, adhuc salariæ dominus nullam adversus eum haberet actionem, cum nulla competat personalis adversus tertium ex contractu, vel quasi non obligatum, actio autem realis non datur nisi ad rem extantem, solumque officium iudicis re non extante adversus tertium intrat, vel ubi dolo desit possidere, vel

Card. de Luca Lib. II.

ubi res extet in æquipollenti, quia nempe sit factus effectus locupletior, cum tunc intret, vel conditio sine causa, vel æquitas desumpta ex text. in l. sine, & Titium, ff. si cert. pet. cum concord. in Rom. pro Cucurno hoc eod. tit. disc. 129. cum de reliquo sufficiat rem non mala fide consumptam habitam esse ab eo, qui reputabatur ejus dominus, vel disponendi facultatem habebat, qualis dicitur appaltator, quem five dicamus dominum fructuum rei conductæ durante locatione, five dicamus locatoris procuratorem in rem propriam ex iis, quæ habentur in Rom. appaltus gabellæ carnis hoc eod. tit. disc. 71. semper fateri oportet eum habere liberam dispositionem fructuum seu emolumentorum appaltus eo durante.

Difficultatem aliquam faciebat capitulum appaltus, in quo civitas locatrix assumebat in se onus exigendi à Camera Apostolica pretium illius salis, quem de Camera limum, vel aliorum Superiorum ordine appaltator personis, vel locis piis distribueret, eidem appaltatori bonificandum, quasi quod hujus salis pretium in certam causam ab initio destinatum sit, quia civitas illud cum oneribus eidem Cameræ debitis compensare seu contraponere solita erat, quod Thesaurariis innotescebat, dum eis in locum Cameræ succedenti ut incumberebat eadem onera exigere, Et in hoc motivo ex parte Civitatis non deducto aliquam dubitandi rationem subesse ponderabam, sed incertum est, ex qua causa defuerit occasio ulterius disputandi, dum post unam disputationem amplius de causa actum non fuit, forsitan concordia illam terminavit.

ROMANA LOCATIONIS VENÆ FERRI PRO PRINCIPE PLUMBINI NICOLAIO LUDOVISIO CUM MARCHIONE CAROLO, ET JOANNE DE RINUCCINIS.

Casus variè decisus per Rotam, deinde concordatus.

De pretio seu valore mineralium, in quo consistere dicitur, an ipsa materia tanquam valor intrinsecus, vel potius in esitatione seu jure vendendi, Et an recipiat augmentum vel decrementum ex qualitate venditionum seu appaltuum, itaut differat pretium, ubi agitur de generalibus & magnis, ac respectivè parvis, & minutis.

An in hujusmodi mineralibus detur, quod venditor licitè solvat, vel petat pretium, & retineat rem statuto tempore ab emptore non perceptam, & in quo istæ materiæ differant ab aliis mercibus, & rebus indifferentibus.

Appaltator, seu administrator generalis fodinæ ad quid teneatur, & in quo consistere dicatur fodinarum fructus seu redditus.

Et an, & quando contractus locationis, & venditionis admixtus cum mutuo dicatur usurarius.

S U M M A R I U M.

- 1 Ad i series.
2 Distinguntur puncti seu inspectiones controversæ.
3 De quæstione, an contractus locationis, vel venditionis admixtus cum contractu mutui sit usurarius.
4 Quando intret consideratio variationis, & incertitudinis pretij maximi, medij, & minimi.
5 Pretium appaltuum, seu venditionum generalium est longè inferius pretio appaltuum, seu venditionum particularium, & minutarum.
6 De ratione, ob quam resultat dicta pretij differentia inter venditiones, seu appaltus generales, & particulares ac minutas.
7 De ratione, ob quam appaltus generalis cum jure privativo debet esse minus vel respectivè majus pretio.
8 Jus privativum est de Regalibus, & auget pretium.
9 Monopolium est prohibitorium.
10 An in contractu cambij dicatur adesse mutuum verum, vel interpretativum remissivum.
11 Venditor non potest obtinere pretium rei non traditæ.
12 De jure canonico non exigitur pœna conventionalis ultra interesse.
13 Fallit accedente juramento, ubi obligatio consistit in sciendo.

M. s. a. d. d.

- 14 Declaratur regula pœne conventionalis, de qua n. 12.
 15 In quo differant mineralia ab aliis bonis, & mercibus.
 16 Fructus mineræ, & fodinarum in quo consistat, & n. 18.
 17 Quando locatur fodina, quid locari dicatur.
 18 In fodinis constituitur fideicommissum, & usufructus, imponitur census, dantur in dotem, cum similibus.
 19 De suspecta consuetudine auctoritate.
 20 An appallus contineat locationem vel venditionem.
 21 Suscipiens appallum vel administrationem fodinæ, ad quid teneatur, & quando dicatur esse in culpa.

D I S C. CXVII.

Cum Venisset Princeps Nicolaus Ludovicius, promptè satisfacere deberet aliquibus mercatoribus Venetis, qui pro eo asscuraverant, vel facerent solutionem Camere Imperiali duodecies centenorum millium florenorum Rheni pro nominatione ad subfeudum Plumbini, de qua in *Massan. Castrorum sub tit. de feud. disc. 54.* De anno 1633. initio adeptæ possessionis d. Status, contractum inicit cum Marchione Carolo, & Joanne fratribus de Renuccinis nobilibus Florentinis, per quem ad decennium eis concessit appallum generalem venæ ferreæ Ilvæ sub pretio scut. 38. & quartæ partis alterius scuti pro quolibet pondere vulgò cento nuncupato, sub diversis pactis, eo præsertim, quod ipse locator non posset quoquo modo, hujusmodi appallu durante, dictam venam contractare, etiam pro usu proprio, quinimò in se assumere deberet onus curandi, ne quicumque alii ibi habentes venam excavatam, seu minutos, hujusmodi merces contractare possent, itaut super ea jus omnino privatum esset ipsorum appallatorum, qui è converso promiserunt (utendo in Italico idiomate, vocabulo *prestare*) dare vel ab aliis dari facere promptè scuta 175. m. retinenda sub cambiis ad rationem septem pro centenario, cum pacto, ut tam de forte, quam de cambiis, satisfieri deberent ex eisdem venæ pretio, de quo singulis annis constituitur tenerentur eum creditorem in scut. 22500. sive tantam venam eo anno levassent, sive non, quam in annis sequentibus levare possent, dummodo singulo quoque triennio in discursu & partim neglectis utpotè ad rem non facientibus.

Cum autem inter cætera ferri ædificia in Italia existentia, quæ hujusmodi venam elaborare solent, sit illud Magni Ducis Etruriæ, vulgò *Magona Florentina* nuncupatum, quod satis notabilem quantitatem ponderum 250. circiter singulis annis percipere, & elaborare solet, atque de præterito consuetum esset pro hoc edificio hujusmodi mercem vendi ad solam rationem scut. 42. & sic longè inferiori pretio, quam pro aliis locis, & ædificiis, pro quibus, facta peræquatione, pretium erat scut. 50. circiter; Dicitur verò Appallatores hujusmodi consuetudinem continuare nolentes, pretium alterare vellent, hinc hujusmodi innovatio causavit, quod dictæ *Magonæ* administratores per triennium abstinerunt à laborerio, curando etiam facere experimentum cujusdam fodinæ existentis in ibi proxima Insula nuncupata de *Giglio*, quæ tamen inutilis detecta fuit; Indeque sequutum est, quod hæc fodina ob hujusmodi adeo notabilis estimationis deficientiam, satis modicum redderet fructum, longè consueto inferius, Unde propterea in anno quarto dicti appallus, Princeps predictus, illum de facto reassumpsit, denegando continuationem ob eam invaliditatem, introductaque desuper lite coram A. C. de voto Rotæ, ac assumpta disputatione coram Verospio super dubio, an contractus esset usurarius, & invalidus, sub die 23. Martii 1639. de quo tempore Ego adolescens adicebam praxim in S. Consilio Neapolitano affirmativa prodit resolutio, Deinde verò ob varios intermedios tractatus concordatæ, ac etiam ob quoddam compromissum siluit causa usque ad an. 1659. quando reassumpta disputatione coram altero Verospio subrogato super dubio, An esset standum, vel recedendum à decisio, sub die 2. Maii ejusdem anni pro recessu, & sic pro validitate contractus responsum fuit, & hæc resolutio confirmata sub diebus 20. Febr. & 26. Novemb. 1660. quæ dæ posteriores decisiones sunt impressæ post *Zuff. de legitim. process. dec. 44. & 49.* & omnes tres post collucationes *Bondeni dec. 63. 71. & 82.* Deindeque aliæ assumptæ fuerunt disputationes super variis punctis concernentibus inter easdem partes data, & accepta, seu debitum, & creditum, variazque prodierunt resolutiones, uni vel alteri respectivè parti favorabiles sub diebus 10. Junii 1661. 6. Martii, & 12. Junii 1661. & 6. Junii 1664. quarum prima est *dec. 88.*

post Bondenum, Ac demum prævio compromisso in tres ejusdem Rotæ Auditores, prodit concordia, per quam controversia finem accepit.

In hujusmodi autem disputationibus, de pluribus articulis seu quæstionibus actum fuit, de quorum aliquibus, circa relationem præsertim aliquarum solutionum in unam vel alteram causam debendi, habetur actum sub hoc etiam causæ nomine *sub tit. de cred. Potissimè verò ac principales fuerunt tres, Primò scilicet super hujus contractus usuraria qualitate ex parte Principis locatoris prætenfa ob mutui mixturam, Secundò an vena suscepta, seu levata per appallatores in anno quarto referenda esset in suppletionem illius venæ, quam in præcedenti triennio non susceperant ad proportionem scut. 22500. in quibus singulo quoque anno ad formam pacti locatorem constituitur debebant creditorem, vel potius tenerentur ejus pretium bonificare pro dicto anno quarto absque jure petendi dictam venam deficientem; Et tertio de quo solum disputatum fuit coram arbitris, non tamen in plena Rota, unde propterea decisiones de eo non tractant) an scilicet dicti Appallatores tenerentur bonificare id, quod importabat pretium venæ elaborari solitæ per *d. Magonam Florentinæ*, quæ ob dictam innovationem, ipsorumque appallatorum factum otiosa steterat.*

Quatenus igitur pertinet ad primum punctum prætenfæ invaliditatis contractus ex capite usuræ, scribentes hinc inde, ac etiam dictæ decisiones, quamvis inter se variæ, concordabant in principio, seu theoricæ juris solaque controversia fuit facti, seu applicationis; In hac etenim questione, an contractus locationis, seu venditionis, admixtus cum mutuo dicatur usurarius, & quæ antesignanos habet pro una opinione Abbatem *conf. 16.* & pro altera *Geminian. conf. 15.* Quidquid aliqui variaverint, ex iis quæ habentur in hac eadem causa *sub tit. de usuris disc. 4.* Attamen, magis communis, & recepta est distinctio contrariantium opinionum consiliativa, spectandam scilicet esse justitiam, vel injustitiam pretii deducti in locationis, & conditionis, seu emptionis, & venditionis contractum, cum altero mutui correptionem.

Si enim pretium est justum, quamvis aliqui nimium rigorosè credant adesse usuram, ob illud emolumentum saltem affectionis, quod mutans ex ea locatione, vel emptione, & venditione percipit, ac respectivè, ob necessitatem, quam mutuatarius adstringitur ad dictum alium contractum faciendum; Nihilominus verius est oppositum, Secus autem è converso ubi accedit injustitia; ut opinionem conciliando, ac declarando doctrinam *Covar. l. 3. var. c. 2. n. 5. vers. tertio tamen Adrian.* firmant. *Rub. conf. 20. n. 3. & seq. Mant. de tacit. l. 3. tit. 18. nu. 19. Menoch. conf. 109.* scribentes apud *Far. c. 65. 191. l. 2. n. 16. 24. & 27. cum seq. Mastr. dec. 106. n. 7. cum seq. Castil. dec. 143. n. 1. & 2. Mill. dec. 88. repet. post primum vol. conf. Far. dec. 119.* & cæteri deducti in prima hujus causæ decisione 23. Martii 1639. & non negant aliæ istius revocatorie, rejectis traditis per *Crav. conf. 145. n. 10. & Add. ad d. dec. 119. post d. primum vol. conf. Farin. cum aliis d. disc. 4. de usur.*

Quare tota quæstio erat facti, & applicationis, an scilicet adesset necne injustitia, quam Ego, & cæteri pro hac parte scribentes dicebamus claram, dum in facto justificabatur, plurium præcedentium annorum spatio, venæ pretium, facta peræquatione, majoris, minoris, ac medii, juxta singularum provinciarum, seu locorum respectivè consuetudinem, importare scuta 50. circiter pro quolibet pondere, unde cum hujusmodi appallus, sive contineret locationem, sive venditionem, haberet pretium in scut. 38. & quarta parte alterius scuti, injustitia erat evidens, dum in singulis scut. 100. mutantes erant in lucro, & mutuatarius respectivè in damno scut. circiter 27. ultra alia septem pro cambiis.

Neque in hac merce dicebam intrare posse distinctionem in materia usuraria tradi solitam pretii, maximi, medii, & infimi, sive considerationem incertitudinis super ejus majori vel minori alteratione; Quoniam hæc intrant in victualibus, aliisque mercibus, juxta temporum, & casuum contingentias, seu ob earumdem meliorem, vel inferiorem qualitatem, notabilem variationem recipientibus, Non autem in hac materia, quæ ob quoddam jus privativum à natura hujus fodinæ domino traditum in Italia, habet pretium pœnerentem juxta singularum provinciarum consuetudinem, & consequenter dici potest pretium civile, seu necessarium, in quo non datur dicta distinctio, ut per *Molin. de contract. disput. 347. & 364. Leotar. de*

de usur. q. 59. n. 23. apud quos concordantes; Quod habemus in sale, cujus pretium juxta singulas provincias, vel Civitates varium, in singulis tamen respectivè est certum & uniforme, unde dici potest pretium necessarium, seu civile, facta peræquatione.

Unicum autem fundamentum, cui revera innixæ sunt hujusmodi resolutiones pro injustitia pretii excludenda, consistit in eo, quod justificationes ex hac parte deductæ percerent appallus, seu venditiones diminutas, & particulares, à quibus inferri non potest ad appallus, seu emptiones generales, in quibus pretium longè inferius esse solet, ut ex originali sententia *Corradi* firmant *Reginald. in praxi l. 25. n. 231. Lessius de just. & jur. l. 2. c. 21. de empt. & vend. dub. 4. Bonac. de contr. disp. 3. q. 2. puncto 4. n. 21. Filiuc. q. moral. contract. 35. c. 3. nu. 58. & cæteri, de quibus in causæ primis decisionibus super hoc puncto usuræ editis impressis ut supra.*

Ita etiam docente totius Orbis observantia, & praxi, præsertim circa appallus generales salinarum, in quibus pretium, pro quo salinæ dominus illum vendit appallatori, esse solet longè inferius eo, pro quo populus diminutè eandem mercem emit, & tamen est pretium necessarium, seu civile, ex iis quæ frequenter habentur *hoc eod. tit. ad materiam salinarum*, præsertim *disc. 113.* Et quod magis, ita comprobante observantia individua duorum appalluum generalium hujus fodinæ, unius scilicet in die anno 1577. inter tunc Principem Appianum, & M. Ducentum Etruriæ, duraturi ad ann. 45. pro pretio scut. 29. pro quolibet pondere, & alterius in die anno 1627. inter Regiam Cameram Neapolis istum Statum tunc administrantem, & quemdam Sanguinetum ad triennium pro pretio plastrarum 40. pro quolibet pondere usque ad certam quantitatem, ordinariam nuncupatam, & plastrarum 39. pro quantitate exuberanti, quæ extraordinaria dici solet, ut etiam in appallibus salis, & salinarum præstatur, ex deductis in *Fulginat. salis disc. 107. & in aliis hoc tit. ad illam materiam.*

Non negabam, scribens pro locatore, hujus assumpti seu distinctionis veritatem in abstracto; Verum cum sensu etiam veritatis, dicebam fallaciam consistere in applicatione, unde propterea, etiam post hujusmodi causam concordatam, refrigeratumque illum affectionis calorem qui Advocatorum intellectum frequenter fascinare solet, adhuc ad eandem veritatem reflectendo, intellectus posterioribus resolutionibus acquiescere non potuit, potissimè postquam recessum fuit à decisione 12. Junii 1662. per alteram 6. Junii 1664. super vena non levata in primo triennio, supplenda cum venna anni 4. de qua infra in secundo puncto, seu inspectione, & postquam compertum est, quod in laudo, seu concordia, nulla habita esset ratio de tertio puncto damnorum resultantium ab acquiescentia Magonæ Florentinæ per triennium, ut etiam infra.

Ideo enim, in hujusmodi præsertim materiis mineralibus, pretium appalluum, seu partitorum generalium, rationabiliter esse solet longè inferius pretio, particularium, & diminutarum venditionum, quia ipsa materia de per se considerata nullum habet pretium, seu valorem intrinsecum, sed totus valor consistit in jure vendendi statuto tempore, juxta magistratæ consilium 156. *Socc. l. 2. de quo satis frequenter hoc eod. tit. ad materiam salinarum*, Ideoque cum appallator generalis in se suspiciat onus solvendi certam salis, seu consimilis materiæ quantitatem singulis annis, sive eam levaverit, & estaverit, sive non, sub periculo quod finito appallu, & cessato jure vendendi, illa materia sibi remaneat inutilis, projicienda in flumen, seu mare, vel restituenda appallatori successori pro eo satis modico, & infimo pretio, quod importat ipsius materiæ valor intrinsecus, idcirco istud periculum compensat commodum resultans ex pretii diminutione, ac propterea hujusmodi mineralium appallatores adinstar appallatorum vegetigalium, & gabellarum, emere quoque dicuntur incertam aleam, & ex qua ditari vel depauperari possunt, juxta majorem vel minorem materiæ estimationem, in qua verè, & propriè consistit valor, seu substantia appallus juxta *d. consil. Socc. l. 2. cum aliis supra disc. 105. & 107.*

Eademque ratio, proportionabiliter, ac respectivè cadit etiam in emptionibus, vel partitis generalibus, seu magnis victualium, & mercium, quamvis valorem intrinsecum habeant, ob incommoda, & expensas super earumdem mercium conservatione, & diminuta venditione, ac etiam ob periculum corruptionis, seu diminutionis.

tionis consueti pretii ob superventam ubertatem, sive infolitum, insperatum concurrum earumdem mercium ad locum, ob quas rationes allegati auctores, & cæteri communiter hanc notabilem pretii differentiam ab injustitia salvant ratione compensationis cum periculo, incommodo, & expensis respectivè ut supra.

Iste rationes conveniebant dictis aliis appallibus generalibus, præsertim secundo incho de an. 1627. per Sanguinetum cum Regia Camera, quoniam ipse in se suscepit onus, & riscum solvendi singulis annis pretium 800. ponderum, idemque respectivè procedit in altero prioris appallu Magni Ducis, in quo alia etiam ratio accedebat, ob quam illud deservire non poterat pro regula pretii, quoniam in eo sæculo, ut generaliter erat in omnibus aliis mercibus, & rebus, etiam pretium particularium, & diminutarum venditionum erat inferius, ad rationem scut. 33. circiter pro quolibet pondere, ut in facto justificabatur.

In hoc autem appallu, nullum conductores susceperunt onus, vel periculum circa estimationem, vel aliud, dum etiam ab illo naufragii itinere erant exempti, stante pacto (quod tamen est consuetum, & connaturale) ut naufragata aliqua venæ quantitate, deberet suppleri tantumdem cum sola refectione expensarum pro effusione, seu cavatura, Et sic cessat illa ratio oneris, expensarum, & periculi, quæ unice sustinet dictam pretiorum differentiam inter appallus generales, & particulares, seu diminutos.

Alia etiam notabili differentia concurrente inter dictum appallum initum per regiam Cameram, & istum, quod in eo appallator, non omnino obtinebat illud jus privativum, quod est in hujusmodi appallibus connaturali, & necessarium, dum præclusa non erat facultas fororum de Appianis hæredum ultimi feudatarii, vendendi minutos tanquam fructus jam à feudo separatos, & de quibus habetur actum in *Rom. annuæ præstationis, seu mutuatorum sub tit. de feud. disc. 57.* quæ prohibitio in præsentia accedebat.

Unde propterea hujusmodi ratione cessante, dicebam, etiam cum sensu veritatis, quod hujusmodi qualitas appallus generalis, cum omnimodo jure privativo, quod natura in hac regione ad favorem hujus fodinæ induxit, potius retorqueretur, ac deberet producere majorem pretii alterationem, quam in particularibus, & diminutis venditionibus, ex ea clara, & convincenti ratione, quod particularis negotiator, qui certam venæ quantitatem in hac fodina emit, cum lege traducendi ad certam Civitatem, seu provinciam (ut est hujus materiæ, seu fodinæ consuetudo) incertus est, an alter negotiator eandem mercem introduxerit, vel sit introducturus, unde ob ejusdem mercis affluentiam impediatur estatio, seu pretii consueti diminutio causetur, Cujus oppositum est in appallatore generali cum dicto jure privativo, quoniam ita certus est de negativa alterius introductionis, & successivè tutus de estimatione, etiam pro sibi bene viso, & alterato pretio, tanquam de re humano ului necessaria, quæ aliunde haberi non potest.

Hinc propterea habemus, quod jus prohibendi reputatur species vegetigalis, & de Regalibus, pretio, æstimabile, unde auget pretium, cum importet privilegium *Galileo. resp. ff. 10. nu. 39.* & habetur frequenter *hoc eod. tit. in d. materia salinarum*; Et ex qua ratione, in jure, etiam sub gravibus pœnis, prohibetur dardanaria, vulgò *Monopolium* nuncupata, ob jus privativum, quod neque ita certum redditur, ob possibilitatem introductionis earumdem mercium, & rerum ab extra, ac etiam quia non de facili practicabile est, ut dardanarius omnes merces acquirat itaut resulet illud certum, & omnimodum jus privativum, quod in isto Appallatore adesse dicitur, ubi est generalis, & cum dicto jure privativo satis strictè in conventionem deducto.

Ut de dardanaria, seu monopolio habetur, cæteris allegatis, apud *Menoch. de arb. casu 567. Farin. in repet. crim. verbo Monopolium Bovad. in polit. l. 3. c. 4. nu. 54. Rovit. dec. 17. n. 5.*

Huic autem motivo nunquam per scribentes in contrarium vel in decisionibus data fuit adæquata responsio, quæ intellectum captivare posset; Quamvis enim tunc dicti scribentes dicerent, ac decisiones admitterent, quod dictum onus, seu periculum subintelligeretur pro quantitate consueta, juxta ea, quæ inferius in secundo, & tertio puncto habentur, Vel quod saltem intelligeretur susceptum onus pro illa venæ quantitate, quæ caderet in dicta summa scutor. 22500. quæ singulis annis ponenda erat ad credi.

credendum locatoris, ut supra, Nihilominus post sopitum istum punctum, iidem scribentes cecinerunt palidoniā, atque in ultima decisione 6. Junii 1694. ac in laudo, seu concordia id neglectum fuit, ut infra.

10 Consideratum etiam fuit pro exclusione usuræ, quod nulla adesset mixtura mutui sine quo illa non datur, cum summa pecuniaria 175. m. data esset, non sub contractu mutui, sed sub altero cambii, verum, & hoc fundamentum, etiam in sensu veritatis, omnino fragile, nulliusque ponderis videbatur, ex iis, quæ habentur deducta in hac eadem causa in sua materia sub tit. de cambiis, ubi clarè ostenditur, quod mutui mixtura datur etiam in cambio, vel ob diversorum contractuum multipliciter in ista specie cambii obliqui concurrentem, ut in ista causa, & in altera Rom. Cambiorum disc. 1. & 2. vel ob conversionem in mutuum interpretativum, quæ nedum datur in cambio, sed etiam in contractibus emptionis, & venditionis, permutacionis, locationis, & quocumque alio contractu; Quinimo, & in sententiis, & laudis, in legatis, & ultimis voluntatibus, omnique alio humano actu ex circumstantiis alterativis, & corruptentibus naturam contractus eumque in aliam diversam transmutantibus, ut in dictis causis sub tit. de camb. & in sua materia sub tit. de usur.

Ponderabantur etiam plura pacta pretium augentia, vel respectivè minuētia, de quibus tam in prima decisione, quam in subsequētib, & super quibus scribentes hinc inde nimis elaborarunt præsertim nostri; Sed pro meo iudicio erant levitates, ac inanes labores resultantes à modica peritia huius negotii, & subjectæ materiæ, cum ferè omnia essent huic negotio connaturalia, mutuumque compensationem continerent, absque eo quod notabilem pretii alterationem, sive in plus, sive in minus producerent.

Quo verò ad secundum punctum, seu inspectionem an scil. appaltatoribus licitum esset petere supplementum illius venæ, quæ cadebat sub pretio scut. 67500. de quibus in triennio, ad formam pacti, creverant locatorem creditorem, ad rationem scut. 22500. pro quolibet anno, ut supra, itaut vena habita in anno quarto, referenda esset ad supplementum anni tertii; Dicebant scribentes pro Appaltatoribus, sibi assistere conclusiones, ac regulas generales juris, quod scil. venditor obtinere non potest rem, & pretium, atque istud ex re non tradita consequi, unde propterea in isto contractu, & quocumque simili, semper venditori petenti pretium, obstat exceptio rei non traditæ ad text. in l. Julianus, §. offerri, & l. ex præditiis, ff. de act. empti, in puncto huius venæ Degius conf. 297. & confert regulam text. in l. curabit. cum ibi notatis, C. de act. empti, Alias enim esset inducere penam, quæ hodie de iure canonico non exigitur, ultra, id, quod interest, Afflict. dec. 135. n. 4. Rota in Rom. lignorum 9. Junii 1603. coram Justo, ubi de

11 probatione pacti adjecti, quod emptori silvæ cæduæ licitum non esset levare ligna statuto tempore non levata, quorum pretium solutum vel solvendum esset, quoniam esset species pœnæ, & cum his, & aliis generalibus deductis in dicta ultima dec. 6. Junii 1664. processum fuit, interpretando verba contractus, ut pactum venæ non levatæ percuteret retardationem pagorum, seu cessationem cambiorum, non autem restitutionem facultatis levandi venam non levatam, sed solutam.

Verum in hac etiam parte, probabilior mihi videbatur prima resolutio anni 1662. & consequenter minus probabilis hæc posterior, Quoniam quantum pertinet ad terminos pœnæ conventionalis non exigendæ, duæ cadebant limitationes ad rem facientes, una ubi accedit iuramentum ex deductis dec. Bonon. 22. num. 20. & 41. & per Rot. dec. 170. p. 11. rec. ubi concordantes; Et altera ubi pœna non adicitur solutioni quantitatis, seu alteri obligationi consistenti in dando, itaut inesse possit mutuum verum, vel interpretativum, & successivè fraus usurarum, Sed adicitur non implemento consistenti in faciendo, unde dictæ fraudis suspicio absit, ut erat in præsentii, ut firmatur in d. dec. Bonon. 22. n. 6. cum seq. Sord. dec. 259. n. 9. & 10. d. dec. 170. p. 11. rec. Et conferunt, quæ habemus in materia pacti commissorii apud Leotar. de usuris, q. 69. & 70. quoniam illud reprobatur in casu dictæ suspensionis seu fraudis, secus autem ea cessante, & de quo in Tubertina Castri S. Angeli sub tit. de usuris disc. 8.

Verum quicquid sit de prædictarum limitationum subsistentia, & intelligentia, quomodo scilicet, & quando procedant ac recipiendæ sint, cum incidenter solum deducerentur, absque eo quod formiter examinarentur, quia nulla suberat necessitas ad eas recurrendi; Credebam in

13

proposito cessare omnem difficultatem ex cessante applicatione ipsius regulæ principalis, procedentis quando stipulatoris nihil interest, itaut pœna conventa sit ad exorbitantiam; & concussionem adimplere debentis, unde creditor eam exigendo esset in mero lucro, Secus autem ubi subjecta materia seu natura rei in contractum deducta ita exigit, itaut huiusmodi pacta redolentia speciem pœnæ, soleant esse potius connaturalia, & consuetæ, ad præservandum alterum contrahentem à damnis, & interesse aliàs resultantibus, ut in eisdem terminis pacti non extrahendi ligna à sylva cædua post statutum tempus, explicando d. decisionem in Romana lignorum 9. Junii 1603. coram Justo habetur in una Rom. sub tit. de locato.

Id autem rectè, ut infra, congruit huic subjectæ materiæ, unde propterea, etiam in sensu Rotæ, nulla cadebat quæstio potestatis, sed tota erat voluntatis, seu interpretationis dictæ conventionis, an scil. illa tanquam ambigua referenda veniret, magis ad prohibitionem non levandi amplius venam singulo quoque triennio non levatam, ut prima vice resolutum fuit sub die 12. Junii 1662. vel potius ad suspensionem interusuriorum, ut credidit secunda dec. 6. Junii 1664.

Mihi autem, nedum in calore huiusmodi disputationum, sed etiam post controversiam sopitam, omnino probabilior videbatur prior intellectus per Rot. concordibus votus datus, non autem secundus, in quem non absque votorum scissura devenitum fuit, Quoniam ista materia regulanda non mercibus, bonis indifferētib, prout sunt, triticum, vinum, saccharum, piper, & similia, habentia pretium seu valorem intrinsecum, non amittendum in totum ex tempore, sed solum in aliquo alterabile unde propterea intrat jam dictum inconveniens, quod venditor seu locator locupletetur cum aliena iactura.

Non sic enim est in hac merce, quoniam cum agatur de materia, quæ de per se nihil valet, nullumque habet valorem intrinsecum, quia totus valor consistere dicitur in temporaneo uti seu imaltimento, dum agitur de magna, & indeficienti fodina, idcirco, excepta modica impensa effossionis, seu excavationis, nihil venditoris seu locatoris interest conventum quantitatem statuto tempore levatam esse necne, quoniam levando nihil minuitur, & relinquendo nihil crescit, ut bene in his præcis, & individualibus terminis huius fodinæ, ita distinguendo habetur apud Corn. conf. 152. l. 4. Et in simili pacto non negat (loquendo pariter de hac eadem fodina) Dec. conf. 297. & 555. in quibus non impugnat pacti validitatem, sed curat excusare appaltatorem ob impedimenta, Distinctive pacti, seu conventionis validitas ratione consuetudinis, ex mercatorum, & negotiantium testimonio probatæ, firmatur in specie per Rot. in una Rom. venæ ferri 24. Februarii 1592. coram Blanchetto, quæ in proposito est satis punctualis, & notabilis decisio.

16 Siquidem fructus seu redditus, qui ex huiusmodi fodinis percipi dicitur, consistit, non in perceptione materiæ renascentis, ut consuetudo est fructuum, qui dicuntur illi qui renascuntur, & percipiuntur salva rei substantia, sed in ipsa estatione substantiæ seu rei principalis singulis annis, unde quemadmodum in aliis bonis, & prædiis fructiferis, quando natura copiosum præbet fructum, dicitur annus fertilis, seu uber, & è contra sterilis, vel damnosus, quando modicum ita in præsentii, ubertas, vel respectivè sterilitas pendet à majori vel minori estatione.

Hinc proinde habemus, quod quando fodinæ dominus illam locat seu concedit in appaltum, aliud concedere non dicitur, nisi facultatem utendi pro eo tempore, quo elapso cessat, ut bene Gutt. de gab. q. 36. n. 10. cum seqq. Et conferunt, quæ apud Soc. conf. 156. l. 2. & sæpius hoc tit. ad materiam salinarum habentur de appaltu salium, seu salinarum, quod non importat aliud nisi jus, seu facultatem privativè vendendi eam mercem statuto tempore, emendo aleam lucri, vel respectivè damni resultantis à majori, vel respectivè minori estatione in tempore statuto.

Et licet in stricta juris censura, id quod ex huiusmodi fodinis singulis annis percipitur, potius pars fortis quam fructus dicatur, quoniam fructus verè, & propriè dicitur ille, qui renascitur, ac singulis annis vel temporibus, salva rei substantia seu causa productiva, percipitur, Nihilominus ubi non agitur de parvis, & superficialibus mineris modico tempore duraturis, sed de huiusmodi magnis, atque juxta tot seculorum experimentum indeficientibus, tunc earum fructus consistere dicitur in ipsius substantiæ, an-

nuli,

nuli, seu temporanea consumptione, & estatione; Unde propterea in eis cadit usufructus, Ordinatur fidei commissa, Dantur in dotem pro matrimonio carnali seu pro dote Ecclesiæ vel beneficii, imponentur super eis census, atque intrant pro pretio termini text. in l. curabit, C. de act. empti, cum similib. ut per Garz. de expensis c. 22. nu. 47. Barb. in l. divortio, §. si virum num. 9. & 10. ff. sol. matr. Barbat. de divisi. fruct. p. 1. c. 17. nu. 39. Mol. de primog. l. 1. c. 23. nu. 8. in fin. Castil. de usufr. c. 37. nu. 16. Gutt. de gabel. d. q. 36. nu. 11. & seq.

Igitur quot sunt anni, tot sunt locatores, neque fructus unius anni commiscendi sunt fructibus alterius ad text. in l. hæc distinctio, §. 1. ff. locat. cum concor. per Barb. de divisi. fruct. p. 2. c. 7. n. 5. cum seqq. Neque ex eo quod conductor prædii, vel vineæ non percipit integros consuetos fructus anni præteriti remansos inutiles, & absque locatoris utilitate, sequitur eum non debere solvere pensionem, seu quod fructus anni sequentis referendi sint ad supplementum fructuum alterius præcedentis anni, & hunc dicebam esse casum.

Clariùs vero, ac extra difficultatem, quia non integra perceptio seu estatio venæ consuetæ, non proveniret ad aliquo casu, vel iusto impedimento, seu ex facto tertii, sed à facto ipsorummet appaltatorum, qui volentes alterare consuetum pretium magone Florentine, retraxerunt istius ædificii administratores à consueto laborerio; Quidquid enim sit, an id præberet actionem contra eisdem ad damna, & interesse, ut infra in tertia inspectione, Ad effectum tamen prædictum, ne fructus unius anni referri debeant ad fructus in anno præcedenti non integrè perceptos, ista circumstantia videbatur ponere rem in claris.

Adversus hæc, deducebatur per scribentes in contrarium auctoritas punctualis Cabal. conf. 86. l. 2. ubi in individuo pro M. Duce huius fodinæ appaltatore generali ratione appaltus ut supra in initio ad ann. 45. de anno 1577. substituit contra tunc Plumbini Dominum locatorem, quod M. Dux appaltator non teneretur ad solvendum pretium venæ non habitæ, ex dictis regulis generalibus prohibentibus petere pretium rei non traditæ.

Verum in hac auctoritate satis verificari observabam id, quod mea est frequens consuetudo dicendi, ut nulla fides adhibenda sit Consulētib, utpotè ad solum casus servitium, seu opportunitatem clientis, & ad pecuniam scribentibus, ut clarè verificabatur in isto scribente, qui erat etiam minister stipendiarius, Ideoquè bene dicit Franch. dec. 260. num. 5. quod quando allegantur consilia, videre oportet decisiones de super editas, quod etiam dixit Rota in Lauden. census 21. Jun. 1666. Taja

Probabilis autem est in dicto casu Caballi decisionem fuisse in contrarium, dum idem Appaltator in controversia postmodum habita cum subappaltatoribus, prævia formali probatione huiusmodi consuetudinis ratione subjectæ materiæ, obtinuit eam canonizari per Rotam in d. Rom. venæ ferri 24. Feb. 1592. coram Blanchetto, ad ejus favorem edita.

17 Dicebant ulterius scribentes in contrarium, ad evitandum dictum motivum, quod fructus unius anni confundendi non essent cum illis alterius, quod huiusmodi appaltus, verè, & propriè non contineret locationem ipsius fodinæ, dum præfinita erat quantitas ponderum, distributo pretio in singula pondera, sed quod potius dicitur esset contractus emptionis, & venditionis; Hoc autem erat æquivo-cum clarum, quoniam in huiusmodi materiis mineralibus, in quibus fiat appaltus generalis cum jure privativo, determinatur numerus, seu quantitas materiæ levandæ, & solvendæ, cum distributione pretii in singulas mensuras, vel singula pondera, quæ sic exigit subjecta materia, & ad tollendas fraudes, quas Appaltator facere posset in supplantationem locatoris, vel successoris in Appaltu, ut practica-tur in appaltibus salis seu salinarum, qui tamen ubi fiunt per plures annos, distributis respectivè pretio, & quantitate in singulos annos, dicitur locatio, ut punctualiter Socin. d. conf. 156. lib. 2. in princip.

20 Et nihilominus, ubi etiam contraria fundamenta essent majoris ponderis, dicebam ea prodesse posse, considerando Appaltatorem in suis puris, & simplicibus terminis Appaltatoris, ad effectum, ut urgeri non posset ad solvendum pretium rei non habitæ, juxta casus, de quibus agunt Dec. d. conf. 297. & Cab. d. conf. 82. Sed hoc admissio, perneceffe exinde resultabat destructio fundamenti, cui innixæ sunt priores decisiones circa punctum usuræ, cujus inspectio pendebat à iustitia vel iniustitia pretii, firmando quod pretium, etsi inferius, non esset iniustum.

Card. de Luca Lib. II.

Eatenus enim pretium appaltum seu venditionum generalium absque iniustitia, est inferius venditionibus particularibus, & diminutis, quatenus Appaltatoribus, seu emptor suscipiat in se aleam futuræ incertitudinis, & periculi, quod pars mercis solutæ remaneret inutilis, cum aliis incommodis, damnis, & periculis ut supra; Cessante autem huiusmodi periculo, tunc, neque legalis, neque humana ratio subesse videtur, quæ pretii iniustitiam salvet, Atque hic mihi videbatur punctus inevitabilis, quod scil. non possent insimul stare, diminutio pretii ratione appaltus generalis, huiusmodi facultas levandi quandocumque mercem non levatam, & non estitatum in suis temporibus, ideoque unum de duobus perneceffe dare oportebat.

Demum quoad tertiam, & ultimam inspectionem damnorum, & interesse, ob denegatam consuetam venditionem venæ magonæ Florentinæ pro solito inferiori pretio, Dicebam scribens in causa, adhuc certum videri bonum jus locatoris, stante pacto prædicto ipsius prohibitivo, ne aliquo modo durante appaltu in venæ contractatione se ingerere posset etiam pro usu proprio, unde sequutum est, quod acquisitis per Principem locatorem furnis, & ædificiis ferri, coactus fuit emere rem suam ab eisdem Appaltatoribus cum augmento scut. 10. circiter pro quolibet pondere.

Ita enim dicti Appaltatores suscepisse dicuntur huiusmodi fodinæ generalem administrationem, ac mandatum ad vendendum, unde propterea præstare debebant diligentiam, ut perciperentur consueti fructus juxta solum Carroc. de loc. tit. de consuet. nu. 3. & 4. Carpan. ad Stat. Mediol. c. 379. nu. 41. & seq. vol. 2. Ponderando etiam regulam generalem obligantem mandatarius erga mandantem ad culpam latam, & levem, de quibus nemo dubitat, ac juxta unam opinionem etiam ad levissima ex latè deductis per Harprect. in §. is, qui Instit. de mand. nu. 21. cum seq. & quam conductoris obligationem de percipiendo fructus consuetos, admittunt etiam primæ tres decisiones, ad effectum excusandi usuram, & iniustitiam pretii, quibus terminis retentis, huiusmodi damnorum refectio resultare dicitur de consequenti, quia non potest mandatarius vel administrator pro ejus libito, & ratione proprii majoris lucri ita sperati negligere consuetam venditionem, quinimò eam positivè denegare.

Maturius tamen post causam sopitam, reflectendo ad veritatem, mihi videbatur hoc factum dici non posse culposum, sed potius prudens, & bene ordinatum ad eam utilitatem, quæ tunc, & temporaliter, fuisset quidem ipsorum appaltatorum, cogendo scil. huiusmodi ædificii dominum, vel administratores ad emendam venam pro eo majori pretio, pro quo reliqua ædificia emere solent, Sed principaliter, & perpetuò redundasset in ipsum fodinæ dominum, ut comprobavit experientia longi appaltus, quem ut supra spatio 45. annorum tenuit M. Dux Etruriæ, quoniam cum tunc consuetum pretium esset scut. 33. circiter pro quolibet pondere, dicti Appaltatoris diligentia, & parcitas in primis annis vendendi, ob jus privativum, quod ut supra natura huic fodinæ dedit, causarunt, quod etiam antiquiori tempore, quando rerum pretia erant inferiora, vendita fuit vena ad rationem scut. 53. auri, ut patet ex decisione in alia Rom. venæ dec. 555. p. 4. rec. tom. 3. Et sic aliud est, ut tanquam ex actu culposo tenerentur ad damna, & interestè, Aliud verò quod deberent currere aliquod periculum consuetæ seu præfinitæ quantitatis singulorum annorum ad effectum regulandi iustitiam vel iniustitiam pretii, ut supra. Sed concordia à me etiam laudata, & consultata his omnibus finem dedit.

ROMANA FERRACCII PRO PRINCIPE LUDOVISIO CUM FRATRIBUS DE SIRIS.

Causa decisus per A.C. pro Principe, & deinde concordatus.

Periculum rerum venditarum consistentium in pondere, numero, vel mensura, An & quando sit venditoris vel emptoris, Et quando venditori non obstante exceptione rei non traditæ jus competat consequendi pretium ex peculiari natura mineralium. Casus belli, cujus damno cedere debeat, & an dicatur sequutum ex culpa venditoris, seu locatoris, itaut emptorem vel conductorem liberet.

S U M M A R I U M.

- 1 **F** Adh series.
- 2 De exceptione rei non traditæ, & an ex pacto venditor agere possit ad pretium, quamvis traditio sequuta non esset.
- 3 In rebus consentientibus in pondere, numero, & mensura his non sequitur periculum est venditoris.
- 4 Fallit, ubi emptor est morosus in accipiendo, ac per eum stat.
- 5 Expenditur limitatio, ut venditor possit etiam bona vendita projicere.
- 6 Quando dicitur incursa mora, & an dilatio conventionalis concessa emptori illam non tollat.
- 7 An bellum motum in odium venditoris, seu locatoris excuset emptorem seu conductorem à mora in rei percipiendone.
- 8 Bellum inter casus fortuitos computandum est.
- 9 De differentia proveniente ex casu belli moti per hostes locatoris, vel venditoris, & ex causa privatæ inimicitie.
- 10 Que requirantur, ut emptor vel conductor aditionem habeat contra venditorem seu locatorem pro damnis illatis ab ejus inimicis.

D I S C. CXVIII.

Plumbini Princeps Nicolaus Ludovisus ingentem ferracii quantitatem vendidit fratribus de Siris tunc Appaltatoribus Status Castri, & ferrariam Ronciglioni spatio novem annorum, juxta distributas in singulos annos ratas percipiendam, eo adjecto pacto, quod tenerentur pretium statutis temporibus solvere, sive mercem receperint sive non; Ipsi autem in duobus, vel tribus annis ante Status invasionem, consuetum ferracium recipere negligentibus, casus dedit, quod ferracium ibi in magna quantitate existens à Gallis occupatum, & distractum fuit; Quare Princeps prædictus de anno 1648. occupatione adhuc durante, eos pulsavit coram A. C. ad solvendum residuum pro integro tempore decurso ex causa dictæ venditionis debitum, eisque opponentibus rei non traditæ exceptionem, assumpta fuit disputatio.

In qua scribens pro Principe (atque hujus causæ occasione Advocacionis muneris formiter, & publicè initium in ista Romana Curia dando) Dicebam pactum esse clarum, emptores teneri ad conventi pretii solutionem statutis temporibus, quamvis venditam mercem non accepissent, unde licet de jure venditori ad pretium rei venditæ agentis obstat exceptio rei non traditæ, ad text. in l. Julianus, §. offerri, ff. de act. empti, Nihilominus idem jus non prohibet ex partem conventionem recedi posse; Ut omittis generalibus, in specie ementis venam à Domino Plumbini, seu appaltatore generali hujusmodi fodinæ, ut non obstante hujusmodi exceptione, etiam in casu, quo certum sit rem amplius tradi non posse, teneatur ad pretium, firmavit Rota in una Rom. venæ ferri 24. Febr. 1592. coram Blanchetto, de qua disc. præc.

Et quamvis Dec. cons. 297. alias 298. in eisdem præcis terminis (in quibus tamen poterat volens venditor rem tradere, sed ob lapsum temporis prætendebat vigore pacti amplius non teneri) non negando pacti validitatem, curet excusare emptorem, quasi quod conventio intelligenda sit de re amplius non petenda per viam actionis soluto jam pretio, secus autem per viam exceptionis ad venditorem pretii petentem repellendum; Et tamen in specie respondet Rot. in d. decis. ac latius in terminis venæ, etiam ubi est in facultate venditoris tradere, agitur assignata ratione in Rom. locationis venæ ferri disc. præced. Nos autem versabamur in terminis clarioribus, quia in venditoris facultate amplius non erat tradere mercem venditam, utpote casu belli ab hostibus occupatam, ideoque periculum debuit esse ipsius emptoris tanquam domini, ut in specie ista ratio quamvis ex diverso casu deducitur per Rot. in alleg. dec. coram Blanchetto.

Ex parte emptorum acriter insistebatur, quod in rebus consentientibus in pondere, numero, & mensura, in emptorem non transfertur dominium, & successivè illius non est periculum antequam mensuratio, numeratio, vel ponderatio sequatur, sed utrumque ad venditorem pertinet ad text. in l. quod sepè, §. in his, ff. de contrab. empt. & l. 2. C. de periculo, & commodo rei venditæ cum plur. concord. Nihilominus non negata regula, illam limitari dicebam,

ubi mora emptoris intercedit, atque per eum stat, quominus traditio, seu mensuratio, vel ponderatio sequatur ut probat idem text. in d. l. 2. in l. si per emptorem, & l. illud, ff. eod. tit. de pericul. & comm. rei venditæ, ibique gl. & DD. communiter Gom. l. 2. var. res. tit. de empt. & vend. 4 n. 32. Medices de casib. fortuitis q. 10. p. 2. n. 106.

Quod ad eod verum est, ut lapsò statuto tempore, ac emptore rei traditionem non curante, si venditori impedimentum præstet, possit etiam rem venditam projicere, vel emptoris sumptu ex ejus dolo tollere, ut in terminis emptoris lapidum est text. in l. si is lapides, ff. de act. empti Et in terminis venditoris vini, quod imminente nova vendemia, non curante emptore vinum accipere, possit venditor pro evacuandis doleis, ut vinum novum reponeret, illud etiam projicere, est text. clarus in l. 1. §. licet autem, ff. de peric. & comm. rei vend.

Unde cum statutis temporibus venditores ferracium accipere, & levare non curaverint, quando in libera facultate venditoris erat illud tradere, eorum debuit esse periculum; Accedente præsertim pacto, quod cessare facit rationem supradictæ regulæ, quod scilicet venditorum consentientium in pondere, numero, & mensura, eam habere censetur conditionem, si ponderatio, numeratio, vel mensuratio sequatur, quia hæc juris præsumptio in dubio admittenda cedit contrariæ veritati ex pacto resultanti; Et fortius ratione subjctæ materiæ, quia de hujusmodi mineralium est, ut eorum estatio fiat in singulos annos, & ita ruita tempora, in quibus est vis, cum venditoris nil vel parum intersit rem inventitam remanere, ejusque massam fieri, ut in d. Rom. locationis venæ ferri disc. præc.

Negabatur ex parte emptorum mora, (quam dicebam singulis annis contractam ex lapsu conventi temporis juxta text. in l. magnam, Cod. de contrab. & comm. stipul.) 6 stante alio pacto, quod si singulis annis ferracium non levaverint, teneantur quidem statutis temporibus solvere pretium, sed intra integrum novennium ac alium annum post illud expletum levare possent mercem emptam, unde propterea stante hujusmodi conventa dilacione adhuc durante, moram in illis considerari non posse contendeant; Sed minus tutum erat refugium, siquidem dies adjecta perfectioni, & executioni contractus, ac traditioni rei in eum deductæ consistebat in fine cuiuslibet anni, per cuius lapsum mora, hinc inde respectivè inducebatur; Subsequens autem pactum importabat unum ex tribus, vel scilicet, quod annus post expletum novennium esset terminus adjectus gratia omnino terminandæ, & extinguendæ obligationis venditoris, itaut quamvis pretium recepisset, ac in ejus libera facultate esset rem tradere, adhuc tamen amplius non teneretur, prout verè tam verba contractus quam subjctæ materia, & negotii natura suadebant, ut in præcedenti, idèdque intrat regula, quod mora non oritur ex die adjecta gratia extinguendæ obligationis ad text. in l. exempto alias l. emptore, §. Cassus ff. de act. empti.

Aut quod continent gratiosam dilacionem emptoribus concessam ad faciendum id, quod alias facere non possent de merce singulo quoque anno non levata, ita suadente hujus negotii natura, seu consuetudine, ut plenius d. disc. præced. Vel demum id fuisse concessum in gratiam eorundem emptorum, ne venditor lapsò statuto tempore illos cogere potuisset ad disbrigandum magazenos seu repositoria, quodque alias venditor licitum esset mercem projicere juxta terminos text. in d. l. prima §. licet autem ff. de periculo & commodo rei venditæ & l. si is qui lapides ff. de actio-nibus empti, Nunquam verò tolli posse videbatur fundamentum, de quo supra, quod scilicet per emptores steterit, quominus statuto tempore receperint ad inducendam in eis moram, non quidem culpofam aliquam pœnam irrogantem sive interesse producentem, sed tantum causantem effectum prædictum habendi rem ex parte venditoris pro tradita, itaut emptoris periculo remaneret, prout regularis natura est hujusmodi contractus post illum perfectum, exceptis hujusmodi rebus, in pondere, numero, vel mensura consentientibus cum modificatione ut supra.

Aliud ex parte emptorum, solutionem effugere curantium, excitatum fuit motivum, quod casus belli & invasionis adscribens esset culpæ venditoris, quasi quod in ejus odium id gestum esset, allegando Bald. in l. si ea lege num. 12. & seqq. C. de usuris Corn. cons. 23. lib. 2. firmantes casum belli moti contra locatorem, sive ex injusta causa conductorem excusare; Pluribus tamen mediis huic objecto de facili occurrebam, Primò nempè quod illud

ANNOT. AD DISC. CXVIII.

Contenta in hoc discursu percutere videntur potius materiam emptionis, & venditionis, quando scilicet periculum sit emptoris, vel venditoris, ideoque videndum in sua sede sub tit. de Empt. & vend. disc. 16. & 8.

FERRARIEN. DE CUPLI PRO HÆREDIBUS FRANCISCRIMBALDESII CUM CAMERA.

Casus sopitus per concordiam.

De pœna decupli imposita per Bullam Pauli Tertii contra fraudantes fiscum & Camera, quando incurratur, & quid ad hunc effectum requiratur; Et an petatur mortuo delinquente, & de præscriptioe dictæ pœnæ.

S U M M A R I U M.

- 1 **F** Adh series.
- 2 An & quando administrator exhibens computos infideles dicatur in dolo.
- 3 Ad pœnam conventionalem sufficit dolo præsumptus.
- 4 Ut confessio præjudicet, & convincat de mendacio, debet esse clara, dilucida, & concludens per se.
- 5 Consistens potest declarare confessionem propriam dubiam & equivocam.
- 6 Donator donationem irrevocabilem potest declarare, si est dubia.
- 7 Mandans potest declarare mandatum dubium.
- 8 Convincti non potest de mendacio vel dolo, qui erravit in modo calculandi, & ordinem temporum pervertit.
- 9 Salis consignatio anticipatæ appaltatori faciendæ est, & de ratione, & implementum post tempus non attenditur.
- 10 A quo tempore appaltus initium habere ac regulari debet, & annus dimidiatus quomodo attendendus.
- 11 Vinearum locationes incipere solent post vindemias.
- 12 In regulandis annis appaltum & locationum quale initium spectandum sit.
- 13 Ad excusandum à pœna Decupli ob mendacium vel fraudem in computis, quælibet probabilis causa est admit-tenda.
- 14 Bulla Pauli III. super pœna decupli ob rationes infideliter datas, habet solum locum in partibus omissis introitus.
- 15 Assignatur ratio dictæ propositionis.
- 16 Quod ad effectum decupli requiratur dolo verus.
- 17 Ultra dolum requiritur perseverantia usque ad partem minus fidelis bonificationem, quia datque penitentia.
- 18 Distinctio, quando in his terminis requiratur dolo & quando non inter pœnam mitiorem & gravioerem.
- 19 In duplo, triplo, vel decuplo an continueatur simplum.
- 20 Probatur de jure dicta distinctio inter pœnam gravioerem & mitiorem.
- 21 De pœna creditoris debitum bis petentis.
- 22 Ad effectum hujus pœna decupli vel similis spectandus est effectus, an scilicet Camera Principis remaneat defraudata.
- 23 Mors extinguit delictum & pœnam, & quando contra mortuum procedi possit.
- 24 Mortuus præsumitur memor æternæ salutis.
- 25 Crimen peculatus cessat per mortem.
- 26 Declaratur conclusio, quod pœna conventionalis non potest dolum, ac non cessat per mortem.
- 27 Mortuus per manus justitiæ dicitur voluntariè mori, & occidi à seipso.

D I S C. CXIX.

Terminato primo appaltu generali Ferrariæ, suscepto per Franciscum Rimbaldesum in fine anni 1647. atque non reperto novo appaltatore, stetit appaltus in administratione Officialium Cameræ usque ad mensem Augusti ejusdem anni, de quo tempore illum denuo suscepit idem Rimbaldesum, ea lege, ut initium habere deberet à prima Julii præcedentis, & terminare in fine Decembris 1657. & sic per annos novem cum dimidio, cum consuetis pactis, illo præsertim, quod Camera singulis annis teneatur sibi gratis tradere saccos 7000. falsis, nempè 5000. pro Statu Ferrariæ & 2000. pro usu Civitatis & vallium Co-

illud percuteret casum illius mercis, quæ levanda esset de tempore quo Status occupatus erat, itaut considerando emptores tanquam species conductorem (sub quorum sem- plicitatorum nomine etiam hujusmodi particulares emptores nuncupari solent) dictum impedimentum justam prælere possit causam ad petendam remissionem, in quibus terminis loquuntur allegati, in quibus tamen neque procederet, nisi facta aliorum annorum peræquatione, damnum esset intolerabile juxta terminos text. in cap. propter sterilitatem, quia verè bellum inter casus fortuitos computandum est, neque ad praxim deduci potest, ut culpa positivæ id adscribatur, ut bene considerant Mandos. cons. 79. n. 9. & alii apud Larream allegat. 17. cum seqq. Et secundo quia quidquid vulgus diceret de armis Regis Christianissimi motis ad dicti Status occupationem ob excitationem, & instantiam aliquorum privatorum inimicorum, seu æmulorum ipsius Principis, at tamen id merebatur interfabulas reponi, quia verè mota fuerunt ex causa publicæ inimicitie inter Reges & ad fines ponderatos in Januæ. venæ sub tit. de feud. disc. 58. Unde quoad dicti Status possessorem aliosque interestatos mero casu referendum erit.

Consideratio siquidem culpæ cadit in eo damno, quod à privatis inimicis venditoris vel locatoris infertur, quo casu inspicitur cujus culpa inimicitia provenierint, sed manifestum æquum esse dicebam ut ea que Doctores dicunt de damno illato ab inimicis applicanda sint bello publico, quod semper tribuendum est casui fortuito, cujus periculum in præsentia fuit commune, venditoris scilicet pro rata illarum mercium, in quibus dici non poterat per emptores stetit, quominus illas reciperent, & emptorem pro rata illorum annorum decursum, in quibus eos stetit, quominus tempore non impedito reciperent mercem.

Præterea, ut emptor adversus venditorem, vel conductorem adversus locatorem actionem vel exceptionem habeat ad interesse pro damno, quod ab ejus inimicis illatum infertur, duo copulativè requiruntur, Primò quod damnum sit in odium venditoris seu locatoris ab ejus inimicis ut ipsum in bonis suis damnificarent, aliàs non damnificaturi, & secundo, ut inimicitia seu causa damni fuerit præexistens de tempore contractus, fecerit autem si super venerit, quia quæ sequuntur post contractum, non habent causam retro, sed emptoris damno cedunt l. Lucius, ff. de eversionibus, Alex. in l. stipulatio ista num. 15. ff. de verbor. obligationibus, ibique bene Jason. num. 14. Mant. de tacitis lib. 4. tit. 27. num. 41.

Et nihilominus etiam in præexistente de tempore contractus, limitandum crederem, ubi venditoris seu locatoris inimicitia esset publica & notoria, quia conductor casum prævidere potest, unde censetur periculo se exponere voluisse, neque casus inde contingens dicitur inopinatus, Ut de conductore bona propè flumen, cujus inundationes ex ipso rei aspectu, & frequenti contingentia prævideri possunt, ut ob damnum inde contingens remissionem non petat, nisi accedat pactum, est plena decisio Cocchini 22. & de conductore tempore pestis vel belli actualis vel jam imminens cum similibus Caval. decis. 618. n. 7. Capyc. Latr. cons. 40. n. 34. & seqq. ubi ceteri.

Juxta præmissa judicatum fuit ab A. C. proindeque relaxatum mandatum contra emptores, à Signatura Justitiæ canonizatum, sed plures deinde exortæ sunt controversiæ super calculis dati & accepti, præsertim occasione cujusdam magni ovilis per debitores creditoris annis præcedentibus simpliciter & absque aliqua tituli expressione traditi, quod ex quodam morbo satis notabiliter diminutum fuit. an scilicet diminutio cedere deberet damno creditoris vel debitoris, quod pendebat à puncto, an debitore simpliciter dante bona creditoris, censetur in pignus, vel in solutum; Admittebatur enim hinc inde, ex magis communi, & recepta sententia, præsumptionem esse in pignus, ut creditor prætendebat, unde sequebatur periculum esse debitoris, ex cuius tamen parte allegabatur hujusmodi regula limitatio ex conjecturis aliisque adminiculis & circumstantiis dationem insolitum inducentibus, & successivè periculum in creditorem ex deductis in Anconitana sub tit. de credito, & in Tiburtina Casiri S. Angeli sub titulo de usur. disc. 8. Quare post plures discussiones satis honesta concordia controversiæ finem præbuit.

Comacini, aliàs Clomachl, ut in alia *Ferrariensi*. hoc eodem titulo *disc. 109.*

Cum autem salinæ Cerviæ, ex quibus dicta salis quantitas præstari debebat, sterilitatem passæ essent, alia occasione enarratam in *Cervini. disc. 112.* ideòque de anno 1650. & parte anni 1651. integram consueti salis quantitatem consequi non potuerit, hinc propterea in computis aliquorum annorum, quos ad præscriptum *Bullæ 40. Pauli Tertii*, juratos dedit in Camera de anno 1653. in ejus creditum, & à Camera bonificandam posuit partitam faccorum 4169. salis in anno 1650. & parte anni 1651. sibi non traditi, eoque mortuo hæredes prosequentes dictorum computorum solidationem de anno 1658. obtinuerunt dictæ partitæ bonificationem, ut *disc. disc. 112.*

De anno autem 1662. supponentes ministri Camerales dictam partitam esse minus fidelem, ex eo quod pro furnitura anni 1650. integram salis quantitatem habitam fuisse constaret, quodque pro anno 1651. licentiam habuisset se providendi de sale extero, hinc prætere de cæperunt, non solum delendam esse partitam ex dicta causa ut supra bonificatam, importantem pro rata minus fideliter posita scuta circiter 14. n. sed etiam incursum pœnæ decupli inflicte per dictam *Constitutionem 40. Pauli Tertii.*

Et introducta causa coram Thesaurario, Agentes pro Rimbaldesitis, cum calculis in facto ostendebant, minus fundatam esse Cameræ præsentionem, quodque calculando usque ad diem 23. Augusti 1651. in quo Appaltatori concessa fuit facultas se providendi de sale extero per totum dictum tempus decursum, verè deficiebat summa prædicta, Econverso autem Camerales contendebant non debere ita calculari quodque de anno 1651. nulla ratio haberi deberet, attento quod ipso Appaltatore pendente, sibi concessa fuerat facultas providendi de sale extero.

Verum ubi etiam sine veri præjudicio modus calculandi per Camerales præsentis subsisteret, proindeque constaret dictam partitam esse in computis malè positam, ac non mereri jam sequentem bonificationem, ita ut questio restringeretur ad punctum juris, an scilicet locus esset dictæ pœnæ decupli, vel potius remota bonificatione intraret illius exculatio.

Dicebam scribens pro Rimbaldesitis, punctum principaliter pendere ab eo, num ad hujusmodi pœnæ incursum requireretur dolus verus, vel sufficeret præsumptus, quem Camerales prætendebant sufficere, ita ut probata infidelitate partitæ, Camera fundatam intentionem haberet ad pœnæ incursum absque alia probatione, donec per alteram partem concludenter probaretur non dolus seu ejus exculatio, ex eo quod qui supponit non verum dicitur esse in mendacio, habente in se dolum præsumptum, ut ultra generalia vel similia, in specie ad effectum incursum hujusmodi pœnæ, Larrea *alleg. 38. num. 6. & per tot.* ubi allegat Cabreram de *Triplis c. 14. n. 7. cum seqq.*

Et ultra prædictos, qui per Camerales allegabantur, idem in his terminis individualibus tenet & probat Soula *disc. Lusitan. 76. n. 12.* ubi licet constituat regulam, ut dolus non præsumatur, sed ab allegante probandum veniat, firmat tamen ad hunc effectum, nisi probetur exculatio, illum præsumi, quæ auctoritates sunt speciales; Et generaliter allegabatur Chartar. *disc. Mediolan. 81.* ubi late probat, vel non requiri dolum, vel sufficere præsumptum, ad incurendam pœnam conventionalem, qualem Camerales dicebant istam, stante quod per contractum Appaltator se obligaverat reddere rationes, unde implicitè se obligasse videbatur ad pœnæ à prædicta *Constitutione* inflicte, non bene & fideliter rationes reddentibus.

Contrarium verò omnino verius dicebam, tam in facto quam in jure, in facto siquidem negabatur mendacium, de quo impossibile erat Appaltatorem convincere, dum in partita jurata narravit deficientiam salis pro anno 1650. & parte anni 1651. indeterminatè absque expressione mensuris vel partis hujus ultimi anni, ideòque in facultate ipsius contentatis erat declarare, de qua parte intellexerit, & usque ad quod tempus deficientiam includeret, quia ut confessio præjudicet contenti, illumque convincat de mendacio, debet esse clara, dilucida, & perneceffe concludens, Mantic. *disc. 199. num. 6. & 205. num. 2. disc. 218. num. 9. part. 6. recent. disc. 54. n. fin. & 164. n. 13. part. 9. recent. & in aliis frequenter;* Atque sufficit contenti pro excludendo præjudicio, confessionem esse æquivocam seu dubiam, ut ipsius declarationi deferendum sit, cum nemo melius declarare possit verborum sensum, quam ille, qui

ea protulit; Undè etiam in actibus irrevocabilibus & obligatoriis (qualis est exempli gratia donatio inter vivos) quamvis donator non possit perfectam donationem revocare, neque aliud indirectè agere, ob quod revocati refulset, attamen si concepta est per verba dubia & æquivoca, ad eum pertinet declaratio, quæ est attendenda. *Orhobon. disc. 119. num. 8. & disc. 195. num. 18. disc. 202. num. 31. & seqq. part. 9. recent. Romana scutorum 30. n. 9. Aprilis 1660. & 21. Junii 1661. Albergato quæ sunt acis. 77. & 90. post colluctationes Bondeni.*

Ita pariter in mandato, quod mandantem obligat ad ea, quæ illius vigore mandatarius gessit, quia si est dubium, ad ipsum pertinet declaratio Soccin. jun. *conf. 2. num. 21. lib. 3. Mantic. de tacit. lib. 7. tit. 14. n. 11. & fundit. Etum in Romana pecuniaria de Vinceninis sub titulo de reddito cum similibus;* Undè cum calculando usque ad diem 23. Augusti, quando concessa fuit Appaltatori facultas se providendi de sale extero, deficeret summa in computis posita, omnino cessabat in facto mendacium.

Neque de illo convinci poterat Appaltator, ex eo quod non esset in ejus facultate ita calculare, quasi quod calculari debuerit ad totam ultimam diem Junii ejusdem anni 1651. in quo annus terminabat, ne unus annus cum altero confunderetur (quod erat præcipuum, & fortè totum Cameralium fundamentum, & in quo Judex primæ instantiæ suam sententiam fundavit;) Hanc enim dicebant fallaciam nimis claram, quoniam, aliud est agere, quomodo computa dari debuerint, & an pars anni novi commiseri potuerit cum annis præcedentibus jam decursis, Aliud verò agere, quid dicere voluerit ille, de cujus mendacio convincendo agitur, præsertim ad effectum pœnæ. Stant enim bene simul, quod calculari debuerit eo modo, quo Camerales asseriebant, ita ut computa alias data reformationem mererentur, & tamen quod ille, qui rationes non bene ordinatas exhibuit, juxta suum calculandi modum veritatem dixerit, atque à mendacio immunis esset.

Clarius quia attenda subiecta materia, ita & non aliis calculandum erat, deficientia enim salis debito tempore non habiti, non est reparabilis cum suppletionem post præfinitum tempus faciendâ, quia eo ipso, quod sal debitis temporibus non habetur, ita ut populis præventivè distribui non potuerit, vel in condiendis piscibus converti; Appaltator illicò passus est damnum irreparabile, cui subsequens traditio non providet, cum dari non possit usus talis pro tempore jam decurso, quia hodie non utitur sale externa die consumando, neque cum eo tarde traditio condi possunt pisces jam capti & corrupti, vel alias ob salis deficientiam inutiles redditus, ideòque meritò in capitulis Appaltus conveniri solet de anticipata traditione, quæ omnino necessaria videtur, ut scilicet adveniente tempore, quo Appaltator ex distributione utilitatem reportare debet, jam sit in magazenis, & repositoriis singulorum locorum promptus ex ipsa prima die ditribuendus; Quod etiam clarè suadet ipsum vocabulum *formituræ*, quod idem est ac præventiva munitio, seu provisio pro futuri temporis promptu usu, ita ut in factis bona fide versatus diceretur Appaltator, restringendo deficientiam usque ad diem 23. Augusti, quando facultatem habuit se providendi de sale extero *Barletta*, cum dictæ facultatis effectus ob regionis distantiam & navigationis intervallum, aliaque impedimentum contingere solita, vix ad totum mensem Septembris obtineri potuerit, unde hoc medio tempore, ob salis penuriam Appaltator remansit irreparabiliter damnificatus, ac etiam istud damnum ponere potuisset in calculi.

Ponderabam quoque Ego specialiter in facto, non bene regulari annum à die prima Julii, sed illam regulandam esse juxta consuetam appaltus naturam à prima Januarii, quia cum appaltus esset pro annis novem cum dimidio, annus dimidiatus referri debebat ad primum, quem pro reducendo appaltu ad suum consuetum cursum; Appaltator ita dimidiatum suscipere voluit, cum juribus tamen pro anno integro competentibus tanquam partem pretii, dum Appaltatores salinarum Cerviæ pro eo primo anno nihil de consueta furnitura dederant, stante quod pro usu populorum in eo medio anno, quo appaltus fuit in administratione, distributus fuerat sal appaltus præcedentis remansus in magazenis; Atque isto calculandi modo attempto, pro decem scilicet furnituris, non autem pro novem cum dimidio, ut dicebant Camerales, non solum usque ad dictam diem 23. Augusti deficiebat data quantitas, sed longè major saccorum ferè 7. m.

Ad hoc assumptum probandum, dabam simile de locatione

ratione & conductione vineæ, cujus initium ex consuetudine, spectata prædii natura, incipere solet post collectas uvas à prima die Novembris, ut de consuetudine, quod locationes vinearum incipiunt à die S. Michaelis, & terminant in eadem die, habetur in specie apud Munoz. in *tract. de computat. comput. 21. n. 7. & 8.* Si enim daret casus, quod non reposito conductore, locata vineam coleret, & intra annum versus mensem Aprilis illam locare pro uno anno cum dimidio, ita ut affictus terminare deberet in festo Sancti Michaelis anni secundi, utque dicendum est, annum dimidiatum referendum non esse ad secundum, sed ad primum, in quo continuando annum jam cæptum, cum sola possessione sex mensium, integras uvas, sive integros fructus percipit tanquam partem pretii seu tanquam conditionem, sine qua conductor non conduxisset, ita ut duas recollectas, non autem unam cum dimidio obtineret.

Quodque in regulandis annis præsertim affictum, spectanda sit consuetudo, eaque cessante spectetur annus solaris seu naturalis, incipiens juxta communem usum à die Nativitatis Domini, Munoz. *d. tract. de comput. post tract. de ratiocin. comput. 21. n. 1. & seqq. Rot. disc. 196. num. 1. apud Post. de manut. Meleolitana pensionis 14. Maii 1649.* coram Bichio post *Contrium disc. 84.* Quamvis ista computatio anni naturalis rectè procedat in regulandi affictibus seu fructuum perceptionibus hujusmodi appaltum seu vectigalium, quorum fructus est civilis, secus autem in prædii rusticis quorum fructus naturalis certa anni parte percipitur, quia tunc juxta exemplum vineæ supra traditum, annus novus incipere dicitur à prima die post collectos fructus per naturam produci dicuntur ad *not. per DD. in l. divortio. ff. sol. matrim.* & non semel habetur sub tit. *de pension. ad effectum regulandi onus pensionis inter prædecessorem & successorem, sive inter titularem & pensionarii hæredem.*

Et nihilominus ad effectum, de quo agebatur, dicebam sufficere ex præmissis dictam confessionem seu partitam reddi æquivocam & probabiliter dubiam, ad excusandum à mendacio & dolo, ex quibus aliàs satis gravis pœna resultaret, præsertim mortuo ipso principali contentente, qui suam voluntatem declarare non poterat, neque adducere causas excusationis forsitan veras & solidas, hæredibus autem ignotas; Et ex qua præsertim ratione dicebam, dum videri contra mortuum relinquendum hæredes pupillos & non informatos post plures annos hujusmodi penale judicium agere, proindeque de facili probabilem excusationis causam in proposito attendendam esse, late habetur in his terminis apud Soulam *d. disc. 76. cum seqq.*

Verum ubi etiam factum ut supra non adfuerit, ita ut dicta deficientia, quæ in computis præsupposita fuit, non subsisteret; Adhuc tamen, etiam cum sensu veritatis, omnino improbabilem dicebam Cameralium præsentionem circa pœnæ incursum, quia dicta bulla *Pauli Tertii*, decupli, & censurarum pœnas adicit reddentibus rationes pro qualibet partita crediti Cameræ omnia seu non soluta, ut sunt ejus verba præcisâ, ideòque locum habet, ubi defictus computorum est circa introitum, quia nempe non introiret partita habita & introitanda, ut bene Afflict. in *Constit. Regni incipient. officiales num. 1.* ubi exemplificat in omissione introitus, & in his etiam terminis omissione introitus ad effectum istius pœnæ agunt Reverter. *disc. 523. Larrea alleg. 38. Ganaver. disc. 27. Munoz. de ratiocin. cap. 42. num. 17. Soula d. disc. 76. cum seqq.* de materia tractantes.

Et individuo hujus Bullæ, Vermigliol. *conf. 136. num. 6. 137. num. 5. & 8. & 339.* atque semper ab ipsa prima die, qua Curiam ingressus fuit, audivi dictam Bullam procedere circa partitas introitus omittas, in quibus verè dolus seu occultatio consistere dicitur, non autem circa hujusmodi præsentiones concernentes potius defalcum seu diminutionem pensionis, cum communis sit appaltatorum consuetudo, multas deducendi præsentiones pro majori parte in computorum solidationibus rectis, vel ad quid modicum reduci solitas.

Quodque in solis partitis omitti introitus id procedere debeat, assignabam claram rationem, quod scilicet ubi Camera concedit alicui Officiali vel Appaltatori generalem administrationem negotii, sub quo multi veniunt effectus, ac redditus, ut plurimum, incerti, eventuales, & varii, impossibile redditur scire omnes partitas exactas, ac detegere quænam sint omittæ, Ideòque omnino necessaria est summa fidelitas, quæ hodie magis formidine pœnæ quam virtutis amore obtinetur, nam aliàs in facultate

Officialium seu Appaltatorum esset plures redditum & emolumentorum partitas occultare, de quibus vix convinci possent; Ubi verò defectus non est in introitu, sed est circa assertum non implementum ab eadem Camera ejusque officialibus & ministris præstandum, tunc non est occultare id quod Appaltator per se ipsum administravit, & circa ea, in quibus Camera ipsius fidem sequuta est, sed potius est non fieri implementum, quod ex parte adimplere debentis probandum est, ac de facili probari potest per officiales & ministros ad id destinatos cum eorum libris & partitis, unde cessat dicta potissima ratio violationis fidei, quam Camera de necessitate circa introitum sequi solet ipsius Appaltatoris seu administratoris, præsertim quia de sale non solent per Appaltatores redditus rationes distinctæ, sed solum ejus non tradita quantitas enunciatur, tanquam præsentio seu causa, ob quam debita fit pensionis diminutio, ideòque nullatenus intrabat dictæ Bullæ dispositio.

Præterea ubi etiam admitteretur Bullam prædictam istum quoque casum complecti; Adhuc tamen ex præmissis videbatur satis excusari dolum, quem constanter assererebam requiri verum, ex quo resultet delictum positivum, sine quo non datur pœna, ad *text. in l. Sancimus. C. de pœnis*, ut in individuo firmat Vermigliol. *conf. 136. num. 2. & 3. conf. 137. num. 3. & 4. & conf. 399. num. 11.* in quibus allegat auctoritatem Nattæ de consimili lege loquentis *conf. 452. num. 24.* ponderando verba Bullæ, ibi, *ne audiant aliquid pro se retinere*, quæ ad oculum probant meritatem circa retentionem, & sic in occultatione introitus; Ac etiam deducit chirographum Pauli V. emanatum in consimili causa agitata cum *Ceulo*, cujus originale repositum fuit & in quo licet ageretur de partitis omittis in introitu, attamen Papa liberando inquisitum, assignat rationem deficientis doli, quem necessarium esse asserit.

Et quod ad hujusmodi pœnam incurendam requiratur dolus, explicitè firmant, vel tanquam absolutum supponunt, ultra Nattam & Vermigliol. locis citatis, Afflict. in *Constit. Regni Officiales num. 1.* Reverter. *disc. 523. Ganaver. disc. 27. num. 5. & per tot.* loquentes de consimili lege Regni Neapolitani imponente pœnam nonnulli, Et in terminis legum Hispaniæ Munoz. *de ratiocin. cap. 42. num. 17. & 19.*

Quinimò neque solum mendacium ac dolosam partitarum omissionem sufficere, sed necessariam esse perseverantiam usque ad computorum solidationem, & postquam partitæ fuerant attinctæ, quia interim pendente rationum discussionem locus est penitentia, bene firmat in specie Afflict. *disc. Constit. officiales num. 1.* ubi quod possunt errores corrigi & emendari, & plenè Ganaver. *d. disc. 27.* ubi testatur de observantia, quod etiam firmant Munoz. *d. cap. 42. num. 18. & Vermigliol. conf. 399. num. 5.* Ideòque impossibile videbatur procedi posse ad pœnam contra Appaltatorem, qui post datas rationes ad paucos menses obiit, neque illarum solidationem obtinuit, cum illas prosequuti fuerint hæredes pupilli, in quibus delictum dari non poterat.

Et quod ad effectum hujus Bullæ requiratur verus dolus, dicebam expressè firmari per eundem rigidissimum, nimisque affectatum fiscalem Larream unicum Cameralium Achillem *disc. alleg. 38. num. 13. & per tot.* ubi duas considerat leges Hispanicas, unam imponentem solum pœnam tripli, alteram imponentem gravioiorem pœnam septupli; Ad primum effectum sentire videtur non requiri dolum, quia est levis pœna à jure communi etiam imposita, in *l. excellentia tua. C. de evocatione militaris annone lib. 2.* unde lex municipalis dici non potest exorbitans, cum hujusmodi pœnam lex imponat etiam in privatis aliena occultantibus ad *text. in l. fin. §. licentia. C. de jur. deliber. cum concordam. disc. 181. part. 6. recent.* in quibus passim habetur pœna dupli, quàm in effectu dicta Hispanica lex continet, quamvis loquatur de triplo, quia in eo continetur simplum debiti civilis resultantis ex occultatione partitæ, unde pœna in solo duplo consistere dicitur, ut idem Larrea *disc. alleg. 38. num. 6. & 13.* & plenius ex professò Soula *disc. disc. 77.* ideò non mirum, si dolus positivus non requiritur.

Ad secundum autem effectum pœnæ gravioris septupli à jure communi ignotæ, ac propterea exorbitantis, admittit Larrea requiri dolum, Multò igitur magis in terminis hujus Bullæ irrogantis, non solum longè gravioiorem pœnam pecuniariam decupli, sed etiam aliàs, falsi scilicet, perjuri, & excommunicationis majoris, quas impossibile vide-

videtur posse incurrere absque dolo positivo, ut Paulus V. declaravit ut supra.

20. Quam differentiam inter mitiorem & graviolem poenam, in proposito clarissime probari dicebam de jure per text. in dicta l. excellentia tua, & in l. quilibet 40. C. de decessoribus lib. 10. In prima enim, per quam sola levis poena pecuniaria dupli adicitur, nulla fit mentio fraudis vel doli; Sed in altera, ubi pro eadem causa imponitur gravior poena corporalis, expressè postulatur fraus, ibi, vel fraudolentus in adscriptionibus.

Replicabant Camerales, mendacium esse clarum ex praemissis facti considerationibus non excusabile, quia partita jurata loquitur de salaria Ferrariae, pro qua ostendebatur nihil deficere, cum deficientia esset in sale debito pro Civitate Comacini; Sed esse satis leve fundamentum replicabam, tum quia calculando pro decem furnituris, non autem pro novem cum dimidio ut supra, adhuc pro sola furnitura Ferrariae consistente in saccis 5. m. pro singulis annis deficientia remanebat major. Tum etiam quia licet essent duae salariae seu furniturae diversae in ordine ad quantitatem singulis locis destinatae, ac etiam ob aliquam differentiam circa solutionem pretii intrinseci faciendam vel non faciendam Salinaris Cerviae, Attamen in effectu unum erat debitum, ex uno eodemque contractu resultans, itaut una esset persona debitoris, & una etiam persona creditoris ex eodem principio, & consequenter ista verborum formalitas nullius considerationis videbatur; Et nihilominus etiamsi credita provenirent ex diversis causis attamen stante identitate personarum, nil referebat ut creditor, illud debitum, quod ex una causa consequi debebat, ad aliam retulerit, quia spectanda non est figura verborum, sed substantia veritatis, ejusque effectus consistens in eo, quod Camera non esset damnificata, seu praedjudicata, dum nihil occultabatur, sed petebatur id quod verè erat debitum, nil referendo, an ex una vel ex altera causa deberetur.

21. Hinc habemus in jure, poenam falsi vel stellionatus impositam esse creditoribus bis petenti, ex deductis per Farinacc. in fragm. verbo creditor num. 72. 5. & Rovit. prag. 7. de falsis; Et tamen si ille, qui duas partitas ex diversis causis consequi debet, referendo erroneè vel indebitè solutionem sequutam ad unum magis quam ad alteram, non petendo debitam, loco illius petat alteram indebitam, & ad quam solutio referri debuerat; Nullatenus dicendum est dictas poenas intrare, quia debitor non remanet in aliquo damnificatus, neque in substantia concurrat fraus petendi debitum jam exactum, sed solum adesse dicitur error petendi rem pro re absque debitoris praedjudicio, cum in proposito spectandus sit solus effectus, an scilicet verè Camera defraudata remaneat, Mandell. dict. conf. 4. 52. n. 48. Vermigliol. d. conf. 399. num. fin.

22. Atque ex hoc simili de debito bis petito, bene probari dicebam supradictum assumptum Afflicti & Ganaverr. locis cit. ut ad hujusmodi poenam incursum non sufficiat sola partita indebitè posita, nisi concurrat perseverantia in ea sustinenda, & postquam attinga esset cum subsequuto effectu bonificationis, & in qua perseverantia dolus consistere dicitur, quia licet impostae sint poenae pro debito bis petito, attamen ad illarum incursum sola indebita petitio absque effectu exactionis non sufficit, ut firmat Rovit. in d. prag. 7. de falsis, quia in his non videtur puniendus affectus sine effectu.

23. Demum ubi etiam constaret de dolo, itaut locus esset poenae, adhuc tamen dicebatur super ea iudicium agi non posse contra defunctum, dum contra ipsum viventem, neque inquisitio formata fuerat, neque lis contestata, cum mors omne delictum & poenam extinguat, ad text. in l. defuncto. ff. de publ. judic. cum concordant. per Farinacc. qu. 10. num. 26. cum segg. Pro cuius assumpti ab aliis Advocatis deducti comprobatione, Ego (qui nunquam illud deducere volui, ne ita admitterem illud delictum, quod nec per somnium adesse videbatur) ponderabam duo esse genera delictorum; Unum nempe eorum, quae dicuntur perfecta & consummata eo ipso quod committuntur, itaut subsequens poenitentia non possit ea retractare, nec facere, ut id quod est delictum, non sit tale, prout sunt, homicidium, sacrilegium, stuprum, & similia; Et in his terminis dubitari potest, an per mortem cesset actio fisci ad poenam pecuniariam quam non cessare plerique contendunt; Alterum est genus delictorum, quae ex primævo actu non sunt consummata & perfecta, sed admittunt poenitentiam re integra, itaut perfectio delicti stet in pen-

24. Ad hunc seriem. Ad incursum poenae decupli an requiratur dolus verus, & fraus. Errores computorum male traditorum possunt emendari. In poenalibus qualibet poena probabiliter opinata excusat. Camera Principis agit contra administratorem pro creditis inexactis. Quando causa excusationis non dicatur iusta.

dulo, pendens à futura perseverantia, & usu usque ad confectionem finis, ad quem illud est ordinatum; & tunc casus videtur indubitatus contra fiscum, ut scilicet per mortem omnia cessent, quia non adest delictum adhuc perfectum & consummatum, sed solum initiatum, quod per mortem sublatum dici potest, tanquam per tacitam & subintellectam poenitentiam, cum quilibet moriens praesumat memor aeternae salutis ac poenitens ad text. in cap. significavit de homicid. & cap. litteras de praesumpt. Alciati. reg. 3. praesumpt. 4. in fin. Menoch. lib. 5. praesumpt. 5. n. 1. & 2. & per tot. Farinac. de barefi quest. 196. num. 31. ubi quod in moriente non intrat praesumptio pertinaciae & perseverantiae.

Et in hac ultima specie delicti versari dicebam, quia ut ex Afflicti. Ganaverr. & aliis supra probatum fuit, hoc est delictum postulans ad incursum poenae perseverantiam, ex qua doli probatio resultare dicitur, ut in proximis, & specialibus terminis poenae peculatus contra Officiale in officio delinquentem, quae cum his terminis fraternizet, ut à fisco praetendi non valeat post mortem, quoties in vita non est formata inquisitio, & lis non contestata, fundat Anellus Amat. conf. 55. qui proinde testatur fisco defuisse à molestiis remoto sequetro; Et tamen ibi agebatur de fisco Principis laici, multo magis in illo Papae, qui alios Principes ad aequitatem, & mansuetudinem invitare debet, eorumque exemplar est.

Ad ea verò, quae à Camera libus inculcabantur de poena conventionali dolum non postulante ex Chartar. decis. 81. cum ibi alleg. & per mortem non cessante, satis facilis erat responsio; Id scilicet procedere de illa certa poena, ad quam ex contractu quis expressè se obligat, ut est casus Chartarii, in quo quidam clericus expressè se obligaverat sub poena centum scuto. non conversari cum quadam muliere; Hoc autem nullatenus applicabile erat terminis nostris, in quibus nulla aderat expressè promissa poena conventionalis, ille verò quasi contractus, quem delinquens facere dicitur cum iustitia eo ipso, quod delictum committit, & per quod, per quamdam occultam conventionem, dicitur se subiacere poenis à lege praescriptis, procedit in quocumque delicto, itaut moriens per manus iustitiae dicatur mori voluntariè, & occidi à se ipso, ut per Castracan. de Societ. off. cap. 29. num. 11. in fine Rot. apud Zaech. de Societ. decis. 54. num. 5. & per tot. & est particulariter actum in Melphitico. pensiois sub tit. de pensio. ubi de casu singulari; Sed haec est conventio largè, & improprie sumpta, cui vanum est limitationem applicare, quoniam ita prorsus fatua, & nunquam verificabilis remaneret regula, dum idem procederet in omnibus poenis pro quibuscumque delictis.

His non obstantibus, Judex primae instantiae processit ad sententiam dictae poenae condemnationem, sed interposita appellatione ad Camera, concors erat omnium opinio pro dictae sententiae, utpotè evidenter injustae revocatione, ex quibusdam tamen provisionibus impedita fuit resolutio, atque non expectata repositione inita fuit concordia super solidatione computorum, ac praetensionibus, quae habebantur hinc inde super appalti, atque ista etiam praetensio sub eadem concordia comprehensa fuit; Sed reflectendo ad veritatem, etiam post causam sopitam, dictae poenae nullatenus locum fore mihi videbatur.

BONONIEN. DECUPLI PRO N. CUM CAMERA.

Causa disputata coram Thesaurario, incertus est exitus.

De eadem materia poenae decupli contra dantes minus fideles rationes administrationis, vel appaltus rerum fiscalium.

SUMMARIUM.

- 1 Ad hunc seriem.
2 Ad incursum poenae decupli an requiratur dolus verus, & fraus.
3 Errores computorum male traditorum possunt emendari.
4 In poenalibus qualibet poena probabiliter opinata excusat.
5 Camera Principis agit contra administratorem pro creditis inexactis.
6 Quando causa excusationis non dicatur iusta.

7 Ubi

7 Ubi causa non est omnino excusatione digna, sed aliquem colorem habet, an debeat poena minorari.

DISC. CXX.

Sequitur applicatio ad beneficium Camerae Apostolicae nonnullorum honorum, quae dismembrata fuerunt à Collegio Bonon. nuncupato Montis Alti, consuevit Camera, & eius nomine Thesaurarius pro dictorum honorum administratione deputare eorumque qualis per plures annos fuit Comes Carolus Antonius de Fibulis, quo defuncto, deputatus fuit Titius, cui post jam transmissas litteras deputationis in forma consueta, idem Thesaurarius per epistolam familiares inunxit, ut salvo jure Camerae contra Fibulum pro iuribus, & redditibus decursis inexactis, eorumdem effectuum exactioni incumberet, prout fecit, efformando tamen de istis computum ad partes diversum à libro oeconomiae & administrationis super iuribus & effectibus currentibus, atque post plurium annorum administrationem exhibendo computa jurata ad formam constitutionis Pauli III. ut per omnes Camerae administratores vel appaltatores faciendum est, fideliter descripsit omnes effectus currentes ad dictam ejus oeconomiam, seu administrationem spectantes, omisit autem exactiones per eundem factas de nominibus debitorum, aliisque effectibus ad oeconomiam sui praedecessoris pertinentibus; Unde camerales ad hujusmodi defectum advertentes ceperunt incursum poenae decupli in dicta Pauli III. constitutione insertae, asserunt non posse isto casu allegari excusationem, de qua discursu praecedenti, quod scilicet Bulla solum procederet in partibus introitus omisit, cum de istis in specie ageretur, unde casus occultationis asserbatur planus.

Pro Titio verò scribens dicebam, adhuc eum ab incursum poenae excusabilem censendum esse, quia retento eodem praesupposito, de quo in praecedenti, ut scilicet ad hujusmodi poenae incursum utpotè gravissimae, & à juris dispositione nimis exorbitantis requiratur fraus, sive doli positivus, quodque iste incurri dicatur, non ex solo actu momentaneo exhibendi computos defectivos, sed ex perseverantia in illis sustinendis, ac reportando effectum, ad quem defectus directus est; Omnia haec requisita in praesenti cessabant, quia computorum solidationem, & libertatorem adhuc non reportaverat, unde adhuc res erat integra cotrigendi errorem, quem corrigi posse ex Afflicti. Ganaverr. & aliis habetur in praecedenti, quia solus actus exhibitionis computorum videtur delictum initiatum, sed non perfectum, seu delinquendi affectus non sequuto effectu, pro quo, praeterquam in atrocioribus, non intrat poena ordinaria, ex deductis per Farinac. quest. 124. part. 1. n. 1. & segg. & par. 2. n. 117. cum segg. praesertim ubi agitur de poena statutoria à jure communi exorbitante.

Praeterea recepta propositio est, in poenalibus quamlibet causam quamvis injustam, sed probabiliter opinatam excusare à dolo, & poena, Cavaler. decis. 81. num. 2. decis. 293. n. 5. part. 6. recent. Et in specialibus terminis hujus poenae Soula decis. 77. ubi regulae generales cumulantur, quae fortius in nostris terminis quam in illis, de quibus Soula loquitur, procedunt, quia ut in praecedenti dictum fuit, poena tripli inflicta per leges Hispaniarum, utpotè duplum in effectu continens, dum sub ea etiam ipsum simplicum partitè omittit continetur, non exorbitat à jure communi, prout exorbitat nostra continens decuplum, nec non perjurium, falsum, & excommunicationem majorem, unde clarior dolus omnino requisitus videtur, & per consequens facilius excusatio admittitur.

Excusationis autem causa nimis probabilis videbatur in praesenti, quia pro nominibus & effectibus à Fibula praedecessore inexactis, Camera contra eundem directam actionem habebat ad text. in l. fin. §. item. ff. de administr. rerum ad Civit. pertinentium, & in l. 1. C. de periculo nominatorum lib. 11. cum concord. per Cyriac. contror. 43. nu. 6. cum segg. quod etiam idem Thesaurarius in dictis ejus epistolis declaravit, committendo exactionem dictorum effectuum sine praedicta dictae actionis, itaut potuerit probabiliter Titius credere, istos effectus non esse Camerales, sed potius privatos dicti Fabulae praedecessoris, exigendos per Camerae tanquam nomen debitoris sui debitoris, & consequenter non cadere sub computis suae oeconomiae & administrationis percipientis effectus in futurum post ejus deputationem decurrendos, unde iuste potuit de his tanquam ab ejus oeconomia diversis, & utpotè diversam personam constituens tenere computum separatum ad partes.

Replicabant Camerales, non sine aliqua probabilitate, & hujusmodi excusationem rectè procedere, quando ageretur de computis singulis annis distinctè praestandis itaut administrator dicere posset, ordinem scripturae non postulare hujusmodi decursorum mixturam, secus autem dum agebatur de redditione generali plurium annorum, ab anno scilicet 1653. quo deputatus fuit usque ad 1661. in quo computa exhibuit, cum nullus subesse videretur praetextus, cur in dicta generali redditione hujusmodi partitè neglectae fuerint, praesertim quia in tam longo intervallo (stante forsitan Fibulae insufficientia) idem administrator agnoscere potuit Camerae, vel negligendo, vel inanem reputando actionem contra dictum Fibulam, istos effectus reputasse suos. Unde casus patiebatur suas difficultates atque si ageretur de miti poena adest à jure non exorbitanti, & juxta terminos legum Hispaniae conformantium cum dispositione juris communis in l. excellentia tua, C. de erog. militaris annonae lib. 12. satis dubitari potuisset quod causae excusationis non essent sufficientes, sed quia tractatur de poena nimis gravi & exorbitanti, cujus incursum, tam de jure, quam ex declaratione Pauli V. in praecedenti enunciata, dolus positivus requiri videtur, probabiliter excusatio à poena ordinaria intrabat; Sed adhuc dubitabam non posse eum praetendi ab alicujus minoris & extraordinariae poenae incursum omnino immuncem; Concurrentè siquidem aliqua probabili excusatione, quae delictum omnino non tollat, neque totalem innocentiam redoleat, intrat quidem excusatio à poena ordinaria, sed non per hoc remanet delinquens omnino immunis, ut habetur in proposito falsitatis non aptae ad nocendum, sive affectus ad delinquendum non sequuto effectu cum similibus; Et in specie hujus poenae ex aliqua causa minoranda plene agit Soula decis. 78. ex regulis generalibus traditis per Tiraquell. in ejus tract. de poenis legum temperandis; Causa siliuit, atque ignotus est eventus, cum aliqua suavi concordia forte sequutus &c.

ROMANA DECUPLI PRO ANTONIO FRANCISCO FARSETTO, CUM CAMERA.

Causa decisus pro Farsetto.

De eadem materia poenae decupli resultat. ex Bulla Pauli III.

Et aliqua de administratione cussionis monetarum, & expensarum desuper currentium.

SUMMARIUM.

- 1 Ad hunc seriem.
2 An intrat poena decupli, ubi reddens rationes habet fundatam intentionem, eligibilem solum per exceptionem Camerae.
3 An & quando diminuto labore vel opere, diminuendum sit salarium, & contra eo aucto sit augendum.
4 Salarium debetur prompto operario, & per quem non fiat praestare operam.
5 Ex quantitate pretii desumitur, quid in contractum deductum sit.
6 Tunc ex diminuto opere diminuendum est salarium, quando eo aucto competere posset augmentum, & non aliàs.

DISC. CXXI.

Cum ad parandam pecuniam belli indigentis necessarium, Urbanus VIII. publico edicto mandasset, ut omnes exhibere tenerentur argentea & effectibus à Fibula ad effectum cudendi & reducendi ad monetam, solvendo argenteorum dominis valorem in tot locis montium tunc erectis; Camera inuit partitum cum Farsetto tunc ejus Depositario Generali, & Siciliae Appaltatore, super dictorum argenteorum cusione per solitos ministros & operarios faciendam, sibi solvendo seu bonificando pro affinitate, fusione, & cusione, omnibusque aliis necessariis, julios tres pro qualibet libra, qui deinde in stipulatione instrumenti redacti fuerunt ad julios duos, ad quam rationem in ejus computis Appaltator se creditorem constituit; Quia tamen plures argenteorum domini existimantes ita sibi magis expedire, ad tollendas fraudes per inferiores ministros inficere Appaltatore in fusione & affinitate fieri solitas, propriis expensis extra Zeccham curarunt ea fundi & affinari, atque in massam redigi, Idcirco praetendere ceperunt Camerales ad instigationem cujusdam secrete-

secreti denunciatoris, defectivos ac fraudulentos esse computos dicti Appaltatoris in partita scutorum 4247. posita pro toto eo, quod sibi debeatur pro raffinatura, calo, battitura, & quacumque alia impensa, seu risico & periculo librarum 22237. argenti per particulares introducti ad rationem Juliorum duorum ad formam instrumenti; Quasi quod supponendo in omnibus argenti impensam fusionis & raffinaturæ, ita fuerit in fraude, dum illorum notabilis pars per illorum dominos proprio sumptu fusa & raffinata fuerat, unde propterea restituere deberet Cameræ totum id, quod dicta impensa importaret, atque pro ista rata, in qua fraus prætedebatur, incurrisse pœnam decupli à Constitutione Pauli Tertii inflictam, introductaque causa coram fiscalium Præsede.

Pro Appaltatore scribens, deducendo easdem conclusiones jam in terminis hujus Bullæ superius deductas in Ferrar. decupli, disc. 119. tam scilicet super dolo ejusque excusatione ex qualibet causa probabiliter opinata, quam super ejusdem Bullæ intellectu, ut scilicet procedere deberet in partitis omisissis in introitu, in quibus verè & propriè occultatio consistere dicitur, non autem in præfenti, ubi Appaltator ad formam publici instrumenti fundatam habebat intentionem in generali actione consequendi de omnibus argenti inde finitè Julios duos pro qualibet libra, quia hæc accidentalis defalcatio per Cameram præfensa, continere dicebatur quandam exceptionem, seu præfensionem, quam actor seu creditor nec deducere nec fundare tenetur, Idèdque nullo jure nullaque positiva vel humana ratione dici posse asserbam, ut creditor habens fundatam ejus actionem in conventionem clara, dici posset in fraude & pœna, ex eo quod aliquam defalchi exceptionem accidentalem, & à conventionem extrinsecam non deduxerit; Atque ex hoc solum abique dubio locus esse deberet abfolutionis à pœna, quamvis etiam circa simplum Cameræ præfensio fundamentum haberet, prout, ita judicatum fuit, quia concessa absolutoria à pœna, creditur iudex aliquid per Appaltatorem ex dicta causa restituendum esse, idèdque est condemnatum ad restituenda scuta 400. circiter.

Sed adhuc parum, fundata visa est condemnatio, quæ proinde nullum effectum sortita fuit, quia interposita appellatione ad Cameram, iidem Camerales agnoscetes præfensionis insubstantiam, eam deseruerunt, & sic tacite liti cederunt, & merito; Siquidem tunc hujusmodi præfensio aliquam substantiam habere posset, quando versaremur in mercede, quæ distinctè pro singulis dictarum operarum speciebus præscripta esset, quo casu intrat quæstio, de qua Bart. & ceteri in l. ex eo, ff. de annuis legatis, & l. diem fundit, ff. de officio assessoris, Menoch. de arbitr. casu 223. Zacch. de salar. quest. 11. n. 2. & seqq. An scilicet diminuta parte laboris seu non præfensa aliqua specie operis minuenda sit merces, & e converso, labore vel operis specie exercecente, illa sit augenda; Sed versabamur in mercede generaliter pro toto opere ad certam summam per quamdam transactionis speciem conventa quo casu sufficit locantem operas fuisse paratum ad præstandum quicquid pro opere perficiendo erat necessarium, neque per eum itentisse, quominus promissa adimpleret; Ut in specie de conducto indefinitè ad servitium, & ad faciendum quicquid facere opus erit, ut non augeatur salarium ob augmentum laboris, neque minuat ob illius diminutionem habetur in Romana mercedis 26. Januarii 1604. coram Pamphilio, cum qua pertransivit Rota in Interamnen. mercedis 15. Maii 1645. §. fin. coram Peutingero, & observant add. ad Buratt. decif. 508. in fine, Zacch. de salar. quest. qu. 11. num. 22. Et generaliter de conducto ad aliquod opus pro certa mercede, ut illam consequatur, si ex parte sua promptus est, nec per eum fiat, quominus faciat bene Galeot. lib. 2. contr. 69. n. 3. cum seqq. Cavaler. decif. 520. num. 1. Zacch. dict. trad. qu. 22. n. 8. cum seqq. & late Rota in Urbinate. salarii 26. Junii 1652. coram Zarata, & 20. Aprilis 1654. coram Albergato, quæ sunt registrata apud Zacch. ubi supra quest. 23. & prima est repetita decif. 286. part. 11. recent.

Quod in proposito dicebam omninò rationabile, ac humano discursui adaptatum, si enim faber ex lapidibus per cives ad certum locum asportandis promittat pro certo pretio aliquod ædificium construere assumendo in se onus calcis, arenæ lignorum, mercedis fabricorum, & polituræ seu quatraturæ lapidum in confuso; Aliqui autem asportent ad locum destinatum nonnullos lapides jam positos & quatratos, habebit quidem iste paritarius hoc beneficium à casu seu fortuna, sed non inde inferri posse videtur, conventum pretium esse minuendum, quia ca-

sus potuit prævideri, ejusque ratione merces minui ab initio.

Idque omnino probabile in præfenti videbatur tum quia inspecto valore singularum expensarum & operum, necnon periculi & curæ in hujusmodi cussione ad perfectionem reducenda, merces esset longè major, quam duorum Juliorum, pro quibus conventa erat; Tum quia ultra singulas expensas singulorum operum, in quibus solum camerales infistebant, ponendus erat in æstimatione valor periculi notabilis super hujusmodi materiæ pretiosæ subtractione per ministros, & operarios, necnon curæ & industriæ perficiendi operis; Et clarius stante differentia inter chirographum desuper expeditum, & instrumentum ad plures dies postea celebratum, quia in primo merx conventa erat ad rationem Juliorum trium pro qualibet libra, in instrumento autem redacta est ad Julios duos, quæ notabilis superveniens diminutio ad aliam causam referenda non erat, nisi quod Camerales experti hoc medio tempore argenteorum asportationem in parte fieri in massa, itaut impensa necessaria in fusione & raffinatura in parte cessaret, ita mercem jam conventam diminuere voverint, cum aliàs habita ratione omnium expensarum esset incongrua, unde intrat juris propositio, quod ex pretii quantitate desumitur partium intentio, & quid & quantum in contractum deductum sit, Alex. cons. 26. lib. 4. Mantie. de tacit. lib. 4. tit. 9. num. 8. Gregor. decif. 126. n. 9. Buratt. decif. 471. n. 4. & 697. num. 5. & passim.

Ponderando demum, quod tunc ex diminutione laboris minuendum est salarium, quando istud ex illius augmento esset augendum, ex communiter firmatis per DD. in d. l. ex eo, ff. de annuis legat. & l. diem fundit, ff. de off. assessor. Menoch. de arbitr. dicto casu 223. Zacch. de salar. dicta quest. 11. Unde cum stante generalitate conventionis pro omni & toto eo &c. Appaltator nunquam sperare potuisset augmentum pro eo damno vel impensa, quod eum malo eventu sibi dedisset, mala & corrupta qualitas argenteorum, seu alia pericula in subjecta materia de facili contingibilia, ita juxta regulam juris naturæ canonizatam à jure positivo in l. secundum naturam, ff. de reg. jur. suum debebat esse commodum, quod bonus eventus sibi tribuerit, cum verè processum esset non per viam taxationis expensarum quæ in singulis operibus essent necessariæ, sed per viam transactionis super omnibus casibus dubiis ad commodum & incommodum se habentibus, & hæc videbatur veritas.

ROMANA SEU VITERBIEN. APPALTUS PRO MUTIO ORFINO CUM CAMERA.

Casus disputatus in Congregatione Camerali.

An fiscus sit in aliquo privilegiatus circa facultatem jurandi suspectos ejus debitores & Appaltatores diversimodè quam cuilibet privato creditori competat.

Facto appaltu bonorum & jurium fiscalium ad certum tempus sub certa pensione in singulos annos distributa, sub dilatione tamen majoris temporis circa solutionem, an dicta dilatio durante appaltator dici possit debitor pensionis pro rata temporis decursi, & quomodo hujusmodi appaltus consistens in Regalibus & juribus fiscalibus reguleretur.

Et aliqua de utroque pretio intrinseco, & extrinseco locorum montium, quomodo hæc pretio differant.

S U M M A R I U M.

- 1 Adi series.
- 2 Debitor non potest jurari suspectus nisi pro debito liquido & maturato, & si adest excessus actus corruit.
- 3 De distinctione pretii intrinseci, & extrinseci locorum montium vel censuum inter tertios.
- 4 Quid quoad ipsam Cameram vel debitorem census.
- 5 Quando Camera admittit aliquem particularem ad montem dicitur pro eo se obligare seu fidejuberè.
- 6 Fidejussor non est creditor debitoris nisi quantum sua interest, & in damno quod patitur, sed non petit interesse extrinsecum nisi cum requisitis.

7 Pre-

- 7 Pretium intrinsecum locorum montium quandoque minuitur.
- 8 De fisci privilegii cum eorum debitoribus remissivè, inter quæ non adest illud allegandi debitorem suspectum sine causa.
- 9 Fiscus non est regulariter privilegiatus, sed ultra casus expressos in jure utitur jure privati.
- 10 Fiscus potest convenire suum debitorem ante tempus.
- 11 Ille qui de tempore contracti debiti erat suspectus & parum idoneus, non potest jurari suspectus de fuga.
- 12 Declaratur conclusio de qua, num. 10.
- 13 Pensionis debitum non regulatur juxta tempora in quibus solutio conventa est, sed juxta perceptionem fructuum, quorum ratione conductor ad eam tenetur.
- 14 Quomodo fructuum perceptio regulatur.
- 15 In specie appaltuum fiscalium quomodo reguletur fructus, & in quibus eorum fructus consistat.

D I S C. CXXII.

1 Suscepit Orfinus à Camera appaltum reddituum & novennium Ducatus Castri, & Status Roncillonis in 59. & ut sequitur, terminandum sub die 29. Septembris 1659. m. solvendum quolibet bimestre pro rata, sub conventionem tamen, ut solutio initium habere deberet die prima Julii sequentis, itaut terminante appaltu sub die 29. Septembris 1668. solutio pensionis terminare deberet ultima die Junii 1669.

Item, ut animalia, aliaque instrumenta in hujusmodi appaltu necessaria, vel oportuna Appaltator parare posset, loco illius mutui, quod vulgò impræstantia nuncupatum, per Cameram in pecunia numerata alias fieri solet, illum admittit ad additionem cuiusdam Montis pro locis mille per ipsam Cameram sub ejus fide erigendis, & quæ per ipsum Appaltatorem ad libitum vendi & resignari possent sub obligatione conservandi ipsam Cameram indemnem pro fructibus, ac etiam dicto appaltu durante, reemendi totidem loca ejusdem montis, ad effectum, ut illa, appaltu terminante, suppressa & extincta remanerent, cum obligatione alias ad quanti ejusdem Cameræ interesset id non sequi; Cum autem paulò post biennium dicti appaltus, ministri Camerales, ad quos pertinet, prætenderent dictum Appaltatorem non bene appaltum administrasse, neque pensiones decursas solvisse, atque per publicam vocem & famam dictam impræstantiam integrè erogatam non esse in causam conventam; Hinc proinde illum de deterioratione status suspectum habere juratum, idèdque de mense Januarii 1662. declarando uti velle omnibus privilegiis Cameræ, præcipuè agendi pro asscuracione etiam ante cessam diem solutionis, insteterunt procedi ad dicti Appaltatoris incarcerationem, omniumque bonorum & effectuum sequestrum, interdita etiam sibi administratione, ut de facto sequutum fuit. Cumque ex præmissis ingentia damna sequuta essent dicto Appaltatori, hic post aliquod tempus, occasione solidationis computorum, atque ut ejus personæ & bonorum liberationem obtineret instetit pro eorum restititione, seu bonificatione, utpotè ex dictis indebitis actibus sequutorum; Undè assumpta desuper disputatione in Congregatione Camerali, cui ultra eos, qui in ea intervenire solent, duo alii Clerici Cameræ de mandato Papæ adjuncti fuerunt.

Punctus pendebat ab eo, an de tempore, quo dictus Appaltator juratus fuit suspectus, esset necne Cameræ debitor in sumpto qua juratus fuerat, isto enim debito cessante; Dicebam scribens pro dicto Appaltatore, & Camerales non negabant, dictam allegationem suspicionis cum omnibus inde sequutis remanere nullam utpotè excessivam, cum ad hunc effectum requiratur debitum liquidum, pro quo tunc debitor urgeri poterat, itaut si pro summa excessiva vel illiquida juretur, tale mandatum dicatur nulliter concessum & executum, ut cæteris allegatis firmatur apud Buratt. decif. 531. num. 5. & 653. num. 5. apud Otthob. decif. 205. num. 6. in Interamnen. seu Romana nullitatis mandati 11. Decembris 1652. coram Albergato, de qua causa habetur actum in sua materia sub titulo de credito, ubi pluries de ista conclusionem, & aliis spectantibus ad materiam debitoris de fuga suspecti jurandi.

Hoc autem duplici inspectione pendebat; Primò ab eo quod ministri Camerales, ad quos pertinet juraverant dictum Appaltatorem ex causa dictæ impræstantiæ seu aggregationis Monti debitorem, nedum in eorundem loco-

rum pretio intrinseco importante scut. 100. m. ad rationem scut. 100. pro quolibet, sed etiam in scutis 9. m. pro pretio seu valore extrinseco & accidentali, cum tunc illa species locorum montium contractaretur ad rationem scut. 109. pro quolibet; An scilicet dici posset debitor Cameræ in præfatis scut. 9. m. Et secundò dum juratus fuerat debitor ex causa pensionis decursæ in scutis 43. m. circiter ad ratam temporis, non habita ratione dictæ dilationis novem mensium, qua durante dici non poterat esse debitum liquidum, pro quo tunc urgeri posset, ut ad hunc effectum requireretur; Et in utroque, pro appaltatore probabilis respondendum esse dicebam.

Quatenus enim perinet ad primum, licèt quando loca montium inter privatos contractantur, ejusdem naturæ videatur utrumque pretium, intrinsecum, & extrinsecum, nulla adhibita dictorum pretiorum distinctione, quoniam quoad ipsas partes, tanti valere dicuntur, quanti communiter in foro currunt & contractari solent, sive plus sive minus, quam importet eorum naturale & intrinsecum pretium pro quo erecta sunt, scut. 100. ita ex accidentibus ac temporum qualitate alterabile, eodem modo, quo licèt in commercio inter tertios, absque debitoris mixtura & præjudicio, pro alterato majori vel minori pretio contractari potest census, quia nempe impostus pro forte scut. mille, ob bonam qualitatem debitoris, aliaque circumstantias, licèt per creditorem alteri cedi valeat pro mille & centum, & e converso ob suspicionem debitoris, vel creditoris indigentiam, aut alias circumstantias, cedatur pro 900. &c. juxta magis communem opinionem in foro receptam de qua cæteris allegatis Cenc. de cens. quest. 72. num. 17. & seq. Cyriac. contror. 170. n. 13. Salgad. in labyrinth. creditorum par. prima cap. 13. secundo num. 36. & seq. & cap. 27. num. 8. & seqq. & habetur pluries in aliis hoc eodem titulo ad materiam locorum montium, in quibus vel similibus juribus cum Principe aut Republica totius Europæ inconcussa praxis id comprobatur. Ex ea clara ratione, quia id nil interest debitoris, recipit alterationem, dum in casu extinctionis, ab ejus electione ac facultate pendens, ad aliud non tenetur, nisi ad restituendum pretium intrinsecum ab ipso acceptum, non curato, an census vel juris possessio, plus, vel minus erogaverit pro ejus acquisitione à creditore.

Secus verò est ipsa Camera Montis debitrice, quoniam aut non vult extinguere, & ejus interesse non veratur nisi in solutione fructuum, quorum respectu nulla intrat alteratio, aut vult extinguere, & non curato, an Montium possessores, illa pro majori vel minori pretio ab aliis montistis acquisierint, cogi non potest ad majus pretium quam intrinsecum & naturale scut. 100. pro quolibet, licèt possessor plus emerit, & e converso idem intrinsecum pretium diminuere non potest, licèt possessor minus emisset, excepto casu, in quo extrinseci seu alterati pretii augmentum vel decrementum ipsius Cameræ seu Republicæ commodo vel respectivè damno cessisset, juxta casum, de quo in Romana Religionis hoc eodem titulo disc. 33. ubi Camera etiam pro extrinseco & alterato pretio vendiderat, tantumdem restitutura, & casum conversum, quando eadem pro minus vendidisset, de quo plenè agit apud Capyc. Latr. decif. 180. quorum neutrum in præfenti concurrebat, quoniam dicta additio facta erat juxta consuetam formam pro solo intrinseco pretio scut. 100.

Hinc proinde resultabat, ad effectum, de quo erat quæstio, eandem Cameram dici non posse dicti Appaltatoris creditricem in dicta rata pretii extrinseci seu accidentalis, quoniam ipsa in hac parte gerere solum videbatur, vel partes fidejussoris hujus Appaltatoris, pro cautela montistarum suam fidem pro alieno debito adhibendo, eo modo, quo facere solet, quando aliquos Barones, sive etiam particulares, aut Communitates admittit ad Montes Camerales, ut fecit præferrim pro Universitate hebræorum cum similibus, seu verius gerere dicitur partes imponentis census super ejus bonis in gratiam alterius, qui ipsum impostorem relevare debet juxta casum, de quo decif. 46. in fine part. 7. recent. & sæpius.

Quo posito, fidejussor aliud à principali debitore prætere tendere non potest, nisi relevationem, & quantum im-portaret suum damnum in casu quo ille suam obligationem non impleverit, ad communiter notata in l. unica, Cod. de sententia pro eo quod interest; Undè propterea fidejussor neque actionem habet ad interesse extrinsecum

cum seu accidentale, nisi prævia intimatione aliisque concurrentibus requisitis, ex deductis per Cenc. *de Conf. qu. 75. n. 7.* Duard. *eodem tract. §. 3. quæst. 13. num. 32.* Rota post utrumque *decis. 324.* & tanquam absolutum supponitur apud Otthob. *decis. 269. & decis. 270. par. 11. recent.*

Replicabatur per Camerales, idque faciebat impressionem quod Appaltator se obligasset reemere totidem loca montium, ut illorum extinctio in fine appaltus, seu alias quando sibi videretur sequi posset, unde propterea inferebatur, quod dum ab aliis privatis Montifitis acquisitionem per viam emptionis facere oportebat, utrumque pretium perneceffe solvendum erat, quoniam ut supra dictum est, quoad ipsos Montifitas inter se contractantes, nulla differentia est inter pretium intrinsecum, & extrinsecum; Sed mihi, reflectenti etiam ad veritatem, ista responsio ad effectum de quo agebatur, videbatur parum probabilis, quoniam fideiussor inquirere non debet, quomodo, & pro quanto suam obligationem dissoluturus esset, sed respicere debet ad proprium interesse, & quanti sua interest, seu in quo damnificatus remanere posset, & de quo incumbit se assureare; Adinstar eorum, quæ habemus in materia usuraria, in qua in ordine ad creditorem, non inspicitur quanti interest debitoris, sed quanti interest sua, cum similibus, Potissimè vero quia hoc novennio durante, incertum erat, quale juxta accidentales temporum varietates futurum esset hujusmodi pretium extrinsecum, quod Appaltator sperare adeo diminuendum, quod etiam pretium intrinsecum diminueret, ut de facto contigit de anno 1664. in quo ob aliqua accidentia, loca Montium Cameralia contractabantur ad rationem sicut 90. circiter pro quolibet, diminuto valore intrinsecum in scutis circiter decem, cum hic sit effectus temporis respectivè pacifici & uberis, ac bellicosi, vel alias calamitosi. Ut etiam in bello habito per Sedem Apostolicam de anno 1643. vidimus loca Montium Cameralia passa esse diminutionem valoris intrinseci in scutis 20. & forsitan 30. circiter pro quolibet; Unde propterea semper firmum remanere dicebam, cessare præcipuum ac essentiali requiritum suspensionis fugæ, quod scilicet ageretur de debito certo & liquido, juxta superius allegatas auctoritates cum aliis apud eas, Neque in hoc dicebam (& aliquis doctissimus Cameralis non negabat) fiscum habere aliquod privilegium à præfata juris dispositione exorbitans, quoniam inter plura privilegia, quæ fiscus habet contra ejus debitores recensita, cæteris allegatis, per Peregr. *de jure fisci lib. 6. tit. 7.* istud non videtur connumerari; Atque recepta propositio est, eodem modo quo ex magis vera & communi habemus in dote, ut pluribus in sua materia sub titulo de dote fiscum non esse generaliter in omnibus privilegiatum, sed solum in casibus in jure expressis, quibus cessantibus, ejusdem juris generalibus more privatorum subjacet ad text. cum ibi notatis in *l. idem, ff. de compensat. cum concord.* per Peregr. *de jure fisci dist. lib. 6. tit. primo num. 1.* Farinac. *quæst. 33. num. 88.* Rovit. *decis. 83. num. 5.* & cæteri communiter.

Quo vero ad aliam crediti partitam, pro qua Appaltator juratus fuerat suspectus, Cameralium fundamentum consistebat in eo, quod calculando ratam temporis decursi à die suscepti appaltus, ac repartiendo censum seu pensionem cum regulis arithmeticis pro rata dicti temporis, ita remanebat debitor in tanta summa, cum ageretur de fructu civili currente singulis diebus, imò horis, & momentis, non obstante dilatione novem mensium ad formam conventionis Appaltatori concessa, quoniam dicebant, mandatum relaxatum non fuisse ad effectum solvendi, sed solum pro assureatione; Ac ulterius dicebant, fiscum in hoc esse privilegiatum, quod scilicet ante diem ejus debitorem cogere potest ad solvendum, detracto tamen seu bonificato interesse medii temporis, ad text. in *l. prima, Cod. de conditione ex lege, ubi glof. Bald. & cæteri, Afflict. in cap. primo verbo V. d. g. l. a. n. 51. tit. quæ sint regalia, Peregr. de jure fisci dist. lib. 6. tit. 7. n. 21. & communiter.*

Verùm & in hoc parum probabilem dicebam Cameralium prætensionem, quoniam quoad primum assumptum facultatis petendi assureationem, etiam antequam cederet dies solutionis, id non est privilegium particulare fisci, sed adinstar eorum, quæ habentur in *l. si constante, ff. soluto matrimonio, cum concord.* petitur assureatio, ut adveniente tempore sequi possit solvitur, eodem modo quo conceditur etiam iudicium prætentivum, non pro solutio-

ne seu executione, sed pro declaratione, ut adveniente tempore executio sequi possit; Verùm ad hunc effectum requiritur accidentaliter deterioratio, & sic mutatio status debitoris, itaut non sit in eo statu, in quo erat de tempore contractus; Si enim debitoris status immutatus non esset, neque ejus conditio interim deteriorata, tunc etiam si suspectus parumque idoneus esset, non per hoc intraret facultas eum jurandi suspectum, quoniam sibi imputare debet alter contrahens, cur tunc ad ejus conditionem non respexerit, atque minus idonei fidem sequutus sit, Alex. *conf. 241. lib. 6. per tot. & cæteri per Thomat. decis. 85. n. 3. & 4. concordantibus in dist. Interromen. seu Romana nullitatis mandati 11. Decembris 1652. coram Albergato.* Unde cum in proposito nulla concurreret immutatio, sed Appaltator esse idem, qualis ab initio fuerat, eademque bona possideret, nullo modo jurari poterat.

Et quoad alterum punctum de jure in suo casu verum, cessabat applicari ad factum, quoniam ut patet ex allegatis & aliis istud privilegium fundatum est in ratione publicæ necessitatis, qua imminente id conceditur, & non aliàs, ut ita publicæ causæ consuleretur, unde cessante ista necessitate, fiscus reguletur etiam jure privati circa duplicationem induciarum, ut cæteris allegatis advertit Peregr. *dist. lib. 6. tit. 7. eodem num. 21.*

Præterea observabam, erroneum videri dictum assumptum, quod scilicet Appaltator esset jam debitor dictæ summæ, quæ cum regulis arithmeticis cadebat habita ratione temporis decursi, itaut dici posset, ut Camerales dicebant, quod venisset, non autem cessisset dies debiti; In hac etenim materia regulandi debitum pensionis pro locatione rei fructifera, juxta communem traditionem scribentium in *l. divorzio, ff. soluto matrimonio*, frequentiorum verò beneficalitarum exinde desumentium, ad effectum regulandi, vel pensionem, vel divisionem fructuum, inter prædecessorem & successorem, non attenduntur tempora, in quibus pensio maturat, quia potest esse anticipata, & posticipata in gratiam unius vel alterius contrahentis, sed attenditur ipsa perceptio fructuum ex deductis per Honded. *conf. 85. n. 13. & seqq. lib. 2. Lotter. de benef. par. 1. cap. 44. n. 24. & seqq. Giurb. obs. 14. num. 7. & per tot. Fontanell. de pascuis claus. 6. gl. 2. part. 2. num. 41. & communiter;* Et idem ubi agit de prædiis urbanis, seu rusticis jure urbanorum regulandis, ut sunt horti, in quibus fructus singulis temporibus pariformiter percipiuntur, & tunc rectè pensionis debitum regulatur pro rata temporis tanquam species fructus civilis, habita ratione singulorum mensium, dierum, & horarum; Ubi verò agit de prædiis, & bonis non uniformem fructum reddentibus, quia magis fructent in una parte anni, quam in altera, si ve magis in uno anno, quam in alio, tunc dicta regula non intrat super æquali rata temporis, sed totum tempus, in quo omnium fructuum perceptio perficiatur, regulatur pro uno anno ad notata per Bart. Castrensi. & alios in *dist. l. divorzio, §. quod in anno, & in l. item quæritur, §. ultimo, ff. locati, cum concord. per Menoch. lib. 3. præsumpt. 83. & per Barbol. de Episcopo a leg. 93. num. 4. Rota decis. 219. num. 7. & 8. par. 10. recent.* ubi in proposito regulandi triennalem locationem bonorum Ecclesiæ permittam per extraneos. *ambitose de rebus Ecclesiæ non alien.*

Talis autem naturæ sunt hujusmodi appaltus Camerales complexivi, non solum fructuum naturalium, industrialium & civilium, qui singulis annis, seu in singula tempora percipiuntur, sed etiam jurium ac Regalium emolumentorum provenientium à privilegiis, quæ Appaltatoribus conceduntur, privatis non competentia, ut sunt, incertæ frugum & mercium, quæ in hoc Principatu, tanquam venientes sub prohibitione dardanariæ, privatis non permittuntur, conceduntur verò Appaltatoribus solventibus pro eis partem pensionis. Ac etiam sunt extractiones frugum aliàs prohibitarum, vulgò *trattæ* nuncupatæ, de quibus habetur in Ferrar. *extractionis hoc eod. titul. discus. 133.* & in aliis. Iste autem fructus per Appaltatorem non percipitur in primo anno, in quo ob incertam & tractas prædecessoris, remanet in hac parte penè inutilis, unde recipiendo utilitatem in fine anni, ita adesse dicitur annorum posticipatio, ita & taliter, quod fructum ultimi anni, de facto percipiat post jam finitum appaltum, eodem modo, quo regulata materia à dicta *l. divorzio*, cum concord. si vir de tempore contracti matrimonii habet vineam, vel alium fundum vacuum, quia fructus de proximo recolli sint, percipit fructum etiam

etiam post tempus dissoluti matrimonii, seu aliàs factum casum restitutionis dotis. Ac etiam, quia in primo anno Appaltator magnas impensas facere debet tanquam per speciem legetum pro directione & præparatione negotiorum, & industrialium, in quibus major hujusmodi appaltum nervus consistere dicitur. Unde propterea, ut habetur in Fulginaten. salium *dist. 107.* hoc eodem titulo, experientia docet, quod in appaltibus salium, & similibus, primi anni solent esse damnosi parumque fructiferi, ultimi verò uberes & compensativi, quoniam hujusmodi appaltus in ipso jure vendendi, seu prærogativa faciendi id quod alii non faciunt, magis consistere dicitur, juxta magistrat. *conf. 156. Soccin. lib. 2.* Et consequenter dictus modus solutioni pensionis adjectus, non erat gratia dilationis solvendi debitum jam maturatum pro fructibus perceptis, sed erat respectivus ad fructuum percipiendum, ideoque reverà Appaltator dici non poterat debitor.

ROMANA PRÆTENSÆ CONFISCATIONIS PRO ANTONIO BORANO CUM FISCO.

Discursus pro veritate.

An fiscus ex persona & juribus Banniti capitalis, actionem habeat ad fideicommissum Bannito ante vel post bannum respectivè delato, sed non agnito. Et de juribus de sui natura transmissibilibus ad hæredes, quæ non transmittuntur in fiscum.

S U M M A R I U M.

- 1 *Falsi series.*
- 2 *Creditoribus jus non habent ad jura debitori delata, sed non agnita.*
- 3 *Fortius tale jus non habet fiscus.*
- 4 *Fiscus pœnalis est deterior omnibus creditoribus.*
- 5 *Fiscus ubi confiscatio est generalis habetur loco hæredis.*
- 6 *An & quando in fisco transmittatur fideicommissum non agnatum.*
- 7 *De pluribus quæ conceduntur hæredi, vel creditoribus, sed denegantur fisco.*
- 8 *Quid attenda Constitutione Sixti V. & bannimentis generalibus.*
- 9 *Fiscus succedit in fideicommissis jam agnito.*

D I S C. CXXIII.

Marius Gironus, institutus Cesare, & Julio filiis masculis, relicta solum dote quatuor filiabus, post reciprocam inter eos ordinatam, substituit ultimo sine filiis morienti dictas feminas superfites, ac istis Claudiam sororem, vel istius præmortuæ filios, unde facto casu dictæ substitutionis ad favorem Octavii de Bubalo filii Claudie per mortem omnium dictorum filiorum testatoris absque prole, qui tamen tunc de tempore facti casus, per mortem ultimæ femine oblatæ in Monasterio Turris speculorum, per Curiam Vicarii in criminalibus capitaliter bannitus fuerat cum confiscatione bonorum. Præterece cepit fiscus sibi deberi bona ad dictum fideicommissum pertinentia possessa per Antonium Boranum hæredem dicti Julii ultimi masculi defuncti, sed quæstio cessabat ex facto potius quam ex jure, quia ubi etiam agnitio præcessisset, si ve idem Octavius nunquam bannitus esset, vel in gratiam restitueretur, adhuc inanis remanebat prætentio, dum detractis ære alieno, legitima, & dotibus quatuor filiabus constitutis in facto docebatur, nil penitus in hæreditate fideicommissaria remanere.

Verùm ubi etiam hac facti circumstantia cessante, remansissent bona, in quibus dicta fideicommissaria successio verificabilis esset, Consulatus pro veritate à dicto Antonio, cum de reliquo in criminalibus non facilem, ac frequentem haberem scribendi consuetudinem, ut à clasticis Curie Advocatis ferè communiter servatur; Respondi omnino vanam, ac improbabilem videri fisci prætensionem, quoniam sola fideicommissi delatio, seu apertura sine agnitione non transfert dominium in vocatum, qui potest non agnoscere. Unde propterea receptum est, creditoribus ejus, ad cujus favorem fideicommissaria vel alia successio est aperta, nullum jus competere ad talia bona, non prævia agnitione, sine qua dicuntur esse in terminis nudæ facultatis pendentes ab animo principalis, non exer-

Card. de Luca Lib. II.

cibilis per creditorem vel alium jus habentem in bonis, & juribus debitoris ad communiter notat. in *l. qui autem, ff. quæ in fraud. cred. Capic. Latr. & adden. dec. 8. & 34. Prat. obs. 15. & 16. Salgad. in labyrinth. par. 2. cap. 10. nu. 103. & seqq.* Rota in Firmana fideicommissi de Formosis 9. Junii 1634. Panzirolo, sæpissimè in aliis canonizata, ut non semel sub *tit. de credito*, ita ut sit hodie conclusio plana & præsupponenda quoad creditores. Et in specialibus terminis fisci ad satisfactionem in cæteris collectis cum consueto elaborato, sed infelici prolixo stylo Castilii. *tom. 5. contr. c. 112.* ubi concordantes.

Si enim id procedit in præjudicium creditorum, & etiam hypothecariorum, foveitium causam verè onerosam & correspèctivam, cujus causa favorabilis est, ac æquitatem fovet; Multò magis dicebam id recipiendum esse in Fisco contendente de lucro, ac agente de pœna, & sic de materia odiosa, cui æquitas potius resistit, itaut in dubio contra eum sit judicandum, argue in concursu 4 creditorum vel aliorum, etiam solam personalem habentium, deterioris est conditionis, nullatenus gaudens illis privilegiis, quæ sibi tanquam creditori conceduntur, ex deduct. per Costant. in *l. 1. C. de pœn. Fiscal. lib. 10. Capic. Latr. consult. 33. & 34. Salgad. in labyrinth. part. 1. cap. 7.* ubi de hac differentia Fisci creditoris, & Fisci pœnalis.

Quando Fiscus veniret tanquam creditor pro certa pœna, id videbatur absolutum. Difficultas verò consistebat in eo, quod ipse veniebat ob confiscationem universalem, tanquam hæres anomolus, succedent in universum jus activum, & passivum delinquentis, Duran. *decis. 380. Staiban. resol. 69. Rovit. prag. prima de bon. prodit. Capic. Latr. dista consult. 34. & 131. Salgad. in labyrinth. par. 1. disto cap. 7. Peregr. de jur. Fisci lib. 5. tit. 1. num. 68. & seq. 5* unde quemadmodum fideicommissum purificatum in vita substituti, licet non agnatum, absque dubio transmittitur ad hæredem, licet tanquam agnosendum, itaut necessaria etiam sit agnitio transmissarii ad effectum dominii, & possessionis ut in materia sub titulo de fideicommissis, ac etiam in Mediolanen. Jurispatronatus sub titulo de Jurepatronatus, ac in decisionibus in ea causa editis, ita videbatur, Fiscum tanquam hæredem posse hujusmodi transmissionem præterece.

Quidquid autem sit de puncto, quando ageretur de fideicommissis jam delato ante bannum, itaut quando casus dictæ anomolæ successio in fisco verificatus est, in ea istud jus, saltem in terminis facultatis existere diceretur, 6 quo etiam casu ex infra dicendis, adhuc contra fiscum facti dubitari posset. In hac tamen facti specie omnis difficultas cessabat, quoniam fideicommissi casus factus erat post bannum, quo casu concordare videntur omnes, ut hæc transmissio non detur ut ex Bal. Angel. Bosso, & aliis, Natt. *conf. 472. Peregr. de jure fisci, lib. 5. tit. 1. n. 93. & de fideic. art. 31. n. fin. Noal. de transmiss. casu 1. n. 60. cum seq.* quia sicuti naturaliter moriens pendente adhuc conditione, suam vocationem non transmittit, ita dicendum videtur de moriente civiliter, & quia publicatio bonorum non capit futura.

Sed quando etiam ageretur de jure delato ante bannum non tamen agnitio, quamvis Peregr. *de jure fisci disto lib. 5. tit. 1. n. 84. in principio*, ex Bald. Alex. Jas. & aliis quos allegat, affirmativam tenere videatur, quod clarius explicat de fideicommissis *disto art. 31. nu. fin.* Nihilominus mihi videbatur probabilior opinio contraria, quam tenent Aretin. Decius, Riminal. Cepolla, & alii relati per eundem Peregr. *cod. n. 84.* Nedom ex ratione quod confiscatio trahitur ad quæsitam per damnatum, non autem ad acquirenda. Sed ex alia, quod fiscus non est verus hæres, sed habetur loco hæredis, unde propterea multa fisco denegantur, quæ conceduntur hæredi ut infra. Ac etiam fortius ex verisimili deficiente utraque voluntate, tam fideicommissentis quam ipsius damnati, transmittendi hanc facultatem in adeo odibilem successorem, cum ferè omnium fideicommissentium consuetudo sit ordinandi fisci exclusionem, imò etiam eorum, qui nullum ordinant fideicommissum restitutorium, juxta *dec. 258. Otthob. & sæpè* in sua materia sub *tit. de fideicommissis.*

Hinc habemus, rectè sustineri onus fideicommissi, etiam super legitima in casu delicti ad exclusionem fisci, 7 ut in Romana seu Januen. officiorum pro Raguis, & in Pavmen. fideicommissi de Scuffonis sub *tit. de fideicommissis, & sub altero de legitima & deiraditionibus.* Item jus contratabulandi testamentum ex causa præteritionis vel ex hære-

dationis, seu jus rejiciendi onus de legitima transmittuntur ad hæredem, & tamen non transmittuntur ad fiscum ex deductis per Capyc. Latr. d. conf. 33. & sup. Gurb. conf. cym. 56. Farinac. conf. 173. lib. 2. Vermigliol. conf. 51. n. 3. Atque licet ex magis communi, facta donatione omnium bonorum sub reservatione facultatis testandi de certa summa, ista transmittatur ad hæredes intestatos facultatarii, quamvis dicta facultas ad exercitium non deducatur, nihilominus hæc transmissio non datur ad Fiscum Matrill. dec. 277. Castill. dec. 142. Hodiern. ad Surd. dec. 272. n. 3. ex dicta ratione cessantis verisimilis voluntatis transmittentis in talem hæredem, qui non verus ex præsumpta voluntate morientis, sed potius anomalus dicitur, per anihilationem magis, quam per successionem.

8. Moivabatur ex parte fisci de Const. 6. Sixti V. §. 8. ubi disponitur confiscationi locum fieri non obstantibus fideicommissis. Sed facilis erat responsio, cum dictæ Constitutionis contextus ostendat, eam loqui de bonis jam possessis à damno, atque pro fructione pro tempore ejus vitæ, quæ transit in fiscum tanquam de bonis jam quæsitis, non autem de quærendis, juxta ea, quæ habentur collecta apud Salgad. par. 3. c. 15. & pro absoluto habetur per Peregr. & alios locis citatis, nisi expressa consueta cautela fisci exclusiva per fideicommissi ordinatorem adjecta sit. Ideoque dicta Bulla prodiit pro tollendis omnibus his juris ambiguitatibus in prædicto scilicet casu in quo in bonis jam possessis & quæsitis, prætendatur exclusio fisci ex causa fideicommissorum, secus autem in jure quærendo, de quo Bulla non loquitur, atque ad ejus limites, & relativè disponunt bannimenta generalia, & hanc dixi mihi videri veritatem.

ANNOT. AD DISC. CXXXIII.

Videnda sunt ea, quæ habentur infra disc. 160.

PERUSINA PARTICIPATIONIS PŒNARUM PRO THESAURARIIS UMBRIÆ CUM CAMERA.

Casus disputatus in Congregatione Camerali,
& concordatus.

Appaltatori pœnarum seu proventuum ex maleficiis an debeantur pœnæ seu proventus provenientes ex condemnatione seu multa, aut compositione fequuta in Curia Principis pro delicto in loco appaltus.

SUMMARIUM.

1. Casus controversiæ.
2. Conductori pœnarum loci debetur ea quæ in alia curia decreta est.
3. De concursu plurium Baronum, vel officialium ad pœnam pecuniariam.

DISC. CXXXIV.

1. Cum inter effectus comprehensos sub appaltu Thesaurariæ Umbriæ, essent multa seu pœnæ maleficiorum illius Provincie, atque casus dedisset, quod ob delictum ibi commissum, pars offensa ex privilegio l. unica C. quando Imperator &c. causam traxisset ad Curiam Romanam, in qua reus ad quandam pœnam pecuniariam condemnatus fuit Cameræ applicatam. Hinc orta est controversia in Congregatione computorum, inter dictos Thesaurarios & Camerales, cui nam dicta pœna applicanda esset, prætendentibus Cameralibus spectare ad Cameram, quasi quod non sit pœna delata in loco appaltus, quod tamen doctissimus Cameræ Advocatus nullatenus cum terminis specialibus probabat, sed solum ad id probandum insistebat in conclusione, quod privilegium dictæ leg. unica, tanquam insertum in corpore juris non venit sub generalitate verborum, sed expressa mentione indiget.

2. Pro Thesaurariis scribens, dicebam conclusionem esse in suo casu veram, ubi scilicet agitur de præjudicio illorum, quibus tale privilegium competit, & ad effectum inspiciendi, an illud intret necne. A nostræ autem controversiæ casu extraneam esse, quia non erat quæstio super privilegii competentia, sed an pœna dici possit de loco comprehenso sub appaltu. In quo puncto affirmativam omni-

nò veriore dicebam, quia eo ipso, quod maleficio committitur, acquiritur dicitur seu conductori pœntim causam onerosam non curato, an condemnatio in uno vel alio loco sequatur. Ad quod probandum adducebam individualement auctoritatem Vermigli. conf. 437. 438. & 440. in quibus in specie id firmatur, ac deducuntur fundamenta quæ ibidem videri possunt.

Quod clarè observabam probari ex capitulis ejusdem appaltus, in quibus disponitur, ad Thesaurarios spectare pœnas pro quibuscumque delictis etiam lætæ majestatis, & tamen de istis non cognoscuntur iudices inferiores, sed solus Princeps ejusque suprema Curia, etiam in prima instantia Farinac. qu. 118. n. 15. cum seqq. ergo attendi non debet locus cognitioni causæ, & condemnationis, seu delicti.

Præterea hujusmodi quæstiones cadere solent inter diversos Principes seu Officiales, & Barones, itaut contentio sit, An pœna in unam vel alteram burfam intrare debeat, & de quo agunt Constantius in l. 1. C. pœn. fiscal. cred. præferr. lib. 10. n. 22. cum seqq. Franch. dec. 434. Apont. de potestate Proreg. tit. 1. §. 3. Rovit. prag. 5. de administr. Univ. & prag. 1. de prohib. vend. thes. & adden. decif. 132. & 266. Sanfel. dec. 29. Merlin. dec. 125. & 168. alias 449. par. 5. r. Secus autem ubi unus, & idem est utriusque loci fiscus, itaut in unam eandemque burfam pœna intrare dicatur, sive in uno five in altero loco sequatur condemnatio, quia tunc idem fiscus ex delicto in ista Provincia contingentibus duplicem utilitatem reportaret, pensionem scilicet ab Appaltatoribus, & pœnam à delinquentibus ex sola formalitate mutationis loci ab ipsius Principis facto pendente, cum ita omnes causas graves possit ad ejus curiam avocare. Et secundum præmissa, quibus veritas assistebat, resolutum fuit, licet juxta solitum computa per concordiam solidata essent.

Et ex eisdem rationibus in una Urbinate. appaltus pro Peribertis, idem dicebam in Congregatione Camerali, ut scilicet Thesaurariis deberetur conventa participatio tractarum ad rationem decem pro centenariis, quamvis Thesaurarius Generalis decrevisset quod obtinentes tractas in dicto statu deberent solvere illarum emolumentum, quia non potest locator ex facto ejus voluntario tollere consueta emolumenta Appaltatori, per quem sufficit non stare, ut in simili habetur in Urbinate. salarii 26. Junii 1652. Zarata & 20. Novembris 1654. Albergato apud Zacch. de salar. q. 23. & prima est repetit. apud Paitell. dec. 40. & generaliter habetur hoc tit. & in altero de locato de locatore debente præstare patientiam, ac nihil faciente quod conductori præjudicet.

ANNOT. AD DISC. CXXXIV.

1. Ad hanc materiam participationis pœnarum, de qua aliis relatis, habetur apud Matrill. dec. 12. Farinac. conf. 107. & 148. lib. 2. Larrea alleg. 37. de penis scilicet incurris, & declaratis de tempore unius officialis, exactis autem de tempore alterius, habentur in hoc Statu Ecclesiastico Constitutiones 93. Sixti V. 5. Clementis VIII. & 88. Pauli V. ex quibus quæstio decisa remanere videtur, quod scilicet in participatione, seu repartitione, attendi debeat tempus, in quo incameratio cum effectu sequatur, quasi quod istud sit præmium, quod ex pecuniis, vel bonis jam obtentis fiscus præbeat officialibus, aliisque participantibus, tanquam per speciem admissionis ad convivium, seu ad mensam, ut in ea accumbant illi officiales, qui reperiuntur de tempore, quo cibi sunt jam præparati, non autem illi, qui erant officiales de tempore, quo apertum fuit jus ad cibos assequendos, cum potius id videatur importare quandam præparationem futuri convivii, cuius tempus attendendum venit.

Quare in hoc proposito, quæstio cadere videtur in casu, quo pœna jam declarata, & cognita sit, sed fiscus, vel ejus officiales concesserint reo, qui pœnam passus est, vel alteri, qui eam solvere debet, aliquam dilationem ad solvendum, & de hoc agitur apud Farinac. d. conf. 107. lib. 2. ubi quod tunc habetur pro jam incamerata ad favorem primi officialis, dum dilatio non percutit substantiam, neque isto casu intrat ratio incertitudinis, quod scilicet prius incertum esset, an pœnam effectum sortiri deberet, necne, ob gratiam Principis, vel ob aliud accidens, ob quod licet de jure incurra sit, potest effectum non sortiri.

Idèque in casu contingentia, in una Romana Centesimæ inter prædecessorem, & successorem in officio substituti Commissarii Cameræ, dicebam, consultus pro veritate cit-

- torum, quos de tempore penurie tenetur providere, & subvenire.
10. Quando Prorex possit vel non fidejuberet, & obligare Fiscum Regium.
  11. Civitas dicitur corpus, & à quibus constituatur, & an defecta parte à devotione Principis, dicatur deficiente corpus.
  12. Ad effectum distractus, seu novationis quæ requiruntur.
  13. Venditor frumenti vel rerum corruptibilium, quando possit propria auctoritate vendere in damnum emptoris.
  14. Quare requiruntur in contractu, necessaria etiam sunt in distractu.
  15. An, & quando res distracta possit cum eo, cum quo fuit contractum.

DISC. CXXV.

re circa participationem emolumentum resultantem ab incameratione quarundam secretariarum montium, quod si Camera effectivè obtinuerat secretarias, eas tamen pro ejus commoditate distulisset vendere ad aliquod tempus, intra quod sequuta erat mutatio officialium, quod tunc pro primo officiali respondendum esset, cum tali casu pœna esset jam consummata, & exacta in ipsi bonis, quæ Camera poterat non vendere, sed pro se retinere, idèque ejus voluntaria dilatio in vendendo non debebat præjudicare officiali. Secus è converso; dando, in hoc exemplum constitutionis, de qua infra disc. 161. quod scilicet cum illa consisteret in Castro, ac etiam in casalibus, quæ Camera poterat vendere, vel pro se retinere, si determinasset retinere, & postea mutato consilio ex intervallo vendidisset, & pretium in pecunia recepisset, illudque incamerasset, tunc dicendum non esset, attendi debeat istud ultimum tempus, sed potius primum, quoniam tunc verè, & effectivè pœna exacta fuit. Cum præsupposito tamen, quod actus sit jam perfectus, & consummatus, ad eum nulla vigeat dubietas, vel incertitudo circa substantiam, sed sit solum circa exactiorem, & in sola ratione dilationis; secus autem si adhuc vigeret dubietas circa substantiam, ad eum res adhuc esset in pendulo, quia nempè à sententia lata super incameratione, vel super incurso pœnæ, penderet appellatio, vel recursus, unde propterea licet fiscus ex ejus privilegio obtineret in possessore, ob denegationem appellationis suspensivæ, nihilominus rationabiliter abstinerit à venditione, & ab effectiva incameratione, ob dubietatem, quod in gradu appellationis, condemnatio retractari possit, atque tunc intrare videntur ea, quæ habentur favore illius officialis, qui reperitur de tempore, quo effectiva incameratio sequatur, idèst, quod actus sit perfectus.

Ad hanc materiam quoque conferre videntur ea, quæ habentur dec. 322. par. 4. recent. tom. 2. repetitis. apud Coccin. dec. 1839. in proposito participationis munerum, & emolumentorum, quæ solvi solent per noviter promotos ad Cardinalatum, familiaribus Papæ, occasione susceptio nis piles, vel receptionis bireti, quod eis absentibus ultra montes, per unum ex familiaribus transmittitur, an scilicet debeantur familiaribus illius Pontificis, qui creavit Cardinales, vel potius familiaribus Pontificis successoris, ac regnantis de tempore, quo fiat effectiva distributio munerum ex hujusmodi muneribus constat.

NEAPOLITANA FRUMENTI PRO COLLEGIO ROMANO SOCIETATIS JESU CUM REGIO FISCO, ET CIVITATE NEAPOLIS.

Discursus pro directione causæ.

De obligatione Principis, ejusque potestate circa concernentia Annonam, atque de istius administratione penes quem resideat. Et quando ex ista causa Fiscus obligetur.

Prorex an possit facere fidejussiones, & assécurationes pro annonam ad favorem dominorum frumenti, & victualium Civitatis, obligando Fiscum Regium ejusque bona.

Perculum rei venditæ cuius sit, & quando indicatur distractus, vel novatio contractus jam perfecti.

SUMMARIUM.

1. Fidei series.
2. Perculum rei venditæ consistens in pondere, numero, vel mensura, cuius sit.
3. Quando contractus emptionis, & venditionis sit perfectus.
4. An, & quando incertitudo pretii obstat necne perfectioni contractus.
5. De differentia inter pretium stabilius, vel aliorum non existentium in publico quotidiano usu, & victualium.
6. De probatione valoris frumenti.
7. Ubi traditio sequuta non est culpa emptoris, habetur pro sequuta.
8. Annonæ cura, seu administratio principaliter incumbit Principi, cuius administrarii dicantur Decuriones, & alii officiales.
9. Princeps dicitur Reipublicæ maritus, & pater Subditi. Card. de Luca. Lib. II.

Cum magna Civitas Neapolis de anno 1647. tum ob generalem Italie sterilitatem tum ob motus popularis sequutos de mense Julii ejusdem anni, gravem frumenti penuriam pateretur, Princeps Rocchæ Aspidis Officialis per Proregem deputatus ad præsidendum, & assistendum nomine Regio in concernentibus annonam, & gratiam dictæ Civitatis, vulgo Grassarius nuncupatus, sub die 6. Septembris, de ordine ejusdem Proregis convenit cum procuratore Collegii Romani de emendis tumulis 12. m. frumenti existentis in Apulia in feudo Ortæ ejusdem Collegii, promittendo solutionem pretii ad illam eandem rationem, qua solveretur quibusdam alii pariter in eadem Apulia frumentum habentibus, in cuius conventionis executionem, eadem die dictus procurator per epistolam familiarem dedit ordinem superiori Ortæ pro dicti frumenti consignatione, cui demandaret dictus Princeps, qui in dorso ejusdem epistolæ mandavit eidem Superiori, quod dictam consignationem faceret cuidam personæ in Oppido Baroli commoranti, cuius onus & cura esse deberet illud conduci faciendi ad Oppidum prædictum, & exinde transmittendi Neapolim cum navibus.

Sequuta fuit consignatio dicto adjecto tumulorum 2. m. circiter, de quibus utpotè solutis nulla erat quæstio, reliquorum autem 10. m. suspensa fuit ob novum ordinem à dicto Grassario datum, stantibus novis motibus popularibus sequutis sub die 5. Decembris.

Magis autem ob dictos motus crescente penuria, tam illius partis Civitatis, quæ fidelitatem Regi conservabat, quam arcium, ac terreltris, & maritimi exercitus Regii; Idcirco, Prorex dedit in mandatis Gubernatori Baroli, ut omnino curaret consignationem frumentorum, eorumque onerationem in duabus navibus in eo portu existentibus, ut quamprimum ducerentur pro servicio Civitatis, arcium, & exercitus, eidem injungendo, ut ipsius nomine frumentorum dominos de pretii solutione assécuretur. In cuius mandati executionem Gubernator prædictus committendo etiam violentias cum militum transmissione, curavit per dictum Superiorem Ortæ sibi consignari dictos tumulos 10. m. quos conductos ad portum oneravit in dictis duabus navibus, atque in apocis, vulgò nuncupatis polizæ di Carico, expressum fuit, dictum frumentum esse idem contentum in dicto partito tumulorum 12. m. facto per dictum Grassarium, ad effectum consignandi eidem, vel cui Prorex mandaret.

Sequuta oneratione, dum naves suam iter progredierentur, ex parte dicti Superioris Ortæ porrectus fuit supplex libellus Proregi in Collaterali Consilio, in quo facta præmissorum narrativa, supplicatum fuit impartiri facultatem habendi dictum frumentum, postquam ad portum advenerit, ad effectum distribuendi pistioribus Civitatis, atque ab eis sua manu pretium exigendi, & juxta petita rescriptum fuit, sed hoc nullum habuit effectum, quoniam ex dictis duabus navibus, una, in qua major pars dicti frumenti onerata erat, ab hostibus vel pyratibus depredata fuit, ea verò modica pars, quæ reperiebatur in altera navi ad portum deventa, applicata fuit per Proregem munitioni arcium & fortalitorum, tam ejusdem Civitatis Neapolis, quam Gaetæ, ac etiam pro servicio classis maritimæ, sed de hac parte utpotè soluta nulla pariter erat quæstio, quæ solum erat pro dicta rata frumenti perempti, pro qua Advocati, & Agentes dicti Collegii, circa eadem tempora iudicium instituerunt in Regia Camera summarie contra Fiscum; Quo opponente, nullam contra eum competere actionem, sed contra Civitatem, seu

Annonam, ejusdemque Annonæ peculium, stante quod cum ipsa mediante persona dicti Officialis initus fuerat contractus, in cuius executionem sequuta erat traditio, Replicabant quod licet sub hoc simulato nomine præmissa sequuta essent, nihilominus in rei veritate, Proregis intentio fuerat frumentum prædictum capiendi pro servitio Fisci, seu Curiae Regiæ; Quod probare conabantur cum multis argumentis, & verisimilitudinibus in materia simulationis ponderari solitis, stante etiam dicta subsequuta observantia in ea modica frumenti parte, quæ ad portum devenerat; Atque super hoc puncto, per annos circiter 17. substantata fuit abique aliqua decisione dispendiosa lis usque ad annum 1665. Quando in Hebdomada majori, partim recreationis, partim negotiorum gratia Ego dictam Civitatem, post 22. annorum moram in ista Curia, revidendo, per PP. Jesuitas hospitio receptus, de hujusmodi causa de proprio iudicio consultus, cum, habita aequali facti informatione dixissem, pro mea sententia, justam, ac fundatam videri fisci oppositionem, atque hujusmodi iudicium ineptè formatum videri, cum directè institui debuisset contra Civitatem, seu Annonam, vocando tamen ad causam tam Regium fiscum frumenti subsidia (quatenus Civitas vel Annona esset non solvendo) quam etiam ipsammet Grassierium contrahentem, ad effectum, de quo infra, Causæ verò defensoribus non placeret; Hinc determinatum fuit desuper convocare congressum, qui ibi Collegium, in Curia verò Congregatio nuncupatur.

In quo, eruditè quidem, ac benè ordinatè, cum magno verborum apparatu ab aliquo tamen superfluitatis defectu non alieno, defensores prædicti curarunt, eodem modo, quo in causa scripserant, probare dictam frumenti consignationem, & respectivè onerationem, verè factam esse pro servitio Regiæ Curiae, non autem Civitatis, quamvis istius nomen ex simulatis polytictis respectibus expressum fuisset, idèquè insistebant in juris regula *plus valet quod agitur* etc. super qua plures cumulabant auctoritates; Ac etiam super altera regula, quod verisimilitudo imaginem habet veritatis, sicuti e converso inverisimilitudo imaginem habet falsitatis.

Eoque magis hæc procedere dicebant, ex eo quod ob motus populares, tunc, neq; Civitas adeste dicebatur, neq; ejus, Annona, vel ejusdem Officialis, dum omnium rerum ordo sic immutatus erat. Atque ad oretenus per Me antè congressum moti vata, quod dum contractus initus erat cum dicto Annonæ Præfecto, actio directa competere debebat contra Civitatem, vel Annonam, subsidia vera contra Fiscum, ob dictam asecurationem à Prorege promissam; Replicabant neutrum habere subsistentiam; Non quidem primum de actione contra Civitatem, seu Annonam, quoniam ex privilegiis *Ladislai*, aliorumque Regum, administratio illius Annonæ residet penes Civitatis Decuriones, qui *Eledi* nuncupantur, penes quos tantum residet auctoritas desuper contrahendi, ac Civitatem vel Annonæ peculium obligandi, Officialis verò, *Grassierius*, nuncupatus, per Proregem à moderno tempore deputari solitus, nullum in hoc habet votum vel partem, cum solum præsideat jure cujusdam superintendentis.

Minusque alterum de actione subsidia contra Fiscum ratione dictæ asecurationis per Proregem promissæ, quoniam Prorex, sive illum consideremus Regis Vicarium, & Procuratorem, sive antiquis Proconsulibus, vel Provinciarum Præsidiis assimilatum, quemadmodum liberè donare non potest bona Fisci, ita minus fidejuberè, cum & hic actus speciem donationis, seu perditionis sapere videatur, absque speciali mandato non faciendus, & in his omnibus absque minima dissonantia, contra communem hujusmodi congressuum consuetudinem, omnes erant concordēs.

His auditis meum proferendo votum, quamvis ex improviso, & in otio sine libro, dicebam iis non obstantibus in mea persistere sententia, donec methodicas, ac adæquatatas responiones infra deducendis fundamentis audirem.

Atque ut strictè ac methodicè, juxta Romanæ Curiae laudabilem styllum procederetur, dicebam, quod cum sola quæstio esset super frumento perempto, causa reducebatur ad punctum, de quo in toto titulo ff. & Cod. de periculo, & commodo rei venditæ, an scilicet, & cujus damno hujusmodi periculum cedere deberet; In quo puncto constituebam certam juris theoreticam deductam præsertim in *l. si peremptorem*, & *l. illud ff. dicto tit. in l. 2. Cod. eodem*, in *l.*

quod sapè, & in his ff. de contrahen. emptione, ibique glos. & DD. communiter, de quibus Gomez lib. 2. variar. titulo de emptione & venditione nu. 32. Medicus de casibus fortuitis q. 10. par. 3. n. 106. cum aliis in Romana seu Messanen. Ferracii hoc eodem titulo disc. 118.

Quod scilicet in hujusmodi rebus consistentibus in pondere, numero vel mensura, periculum sit venditoris, donec sequatur ponderatio, numeratio, vel respectivè mensuratio, qua sequuta periculum est emptori, nisi per istum steterit, quominus illa sequatur, cum tunc habeatur pro sequuta, idemque resultat effectus; Cum enim periculum sit sequela domini, ad effectum ut illud spectare possit ad emptorem, præcedere debet legitimus, ac perfectus contractus emptionis, ac venditionis, cum subsequuta traditione in hujusmodi rebus practicabili.

Qua juris certa theoretica ita constituta, & per omnes Congregatos admittitur, causæ punctum consistere dicebam in applicatione, cum enim Collegium haberet absque dubio radicale hujus frumenti dominium utpotè in ejus prædiis & territoriis Ortæ collecti, Idcirco ut ejus actionem fundare posset, oportebat concludere ejusdem frumenti venditionem cum subsequuta consignatione per mensurationem, per quos actus dici posset rei dominium ab uno abdicatum esse, ac translatum in alterum, cui periculum imputandum veniret, & qui pretii jam debitor, antequam casus contingeret, dicendus esset.

Examinando igitur dictos duos actus ad hunc effectum necessarios, unum scilicet perfecti contractus emptionis, & venditionis, alterum verò consignationis; Quatenus pertinet ad primum, de illo consistere dicebam cum suis tribus requisitis substantialibus inter procuratorem Collegii, & dictum Principem Rocchæ Præfectum Annonæ seu Grassierium nomine Civitatis contrahentem, dum concurrerant, consensus, certa res, & pretium; Et quamvis oblatere videretur aliquis defectus in tertio requisito, dum de certo pretio conventum non fuerat ad text. in *l. finali Cod. de contrahen. empr. cum concordan.* per Surd. dec. 14. n. 6. & finali latè Merlin. dec. 567. aliis 172. par. 6. recent. Nihilominus hanc dubitandi rationem ex pluribus cessare dicebam; Primum quia id procedit, ubi nullum pretium conventum est, minusque explicatus modus illud taxandi, vel collatum fuit in voluntatem unius ex contrahentibus; Secus autem ubi conventum est de pretio, quod licet in ipsa conventionem appareat incertum, attamen in sui substantia est certum, quia conventum sit per relationem, ex qua certificari potest, Surd. dec. 82. n. 3. & 13. Franch. dec. 23. nu. 3. & per tot. ibique Adden. Mantie. de tacit. lib. 4. tit. 19. n. 18. & 21. cum sequ. & hic erat casus, dum conventum fuit de illo pretio, quod solvebat pro aliis partitis, & maxime quia ex summa tumulorum 2. m. jam consignatorum, & in quibus nulla erat controversia, hæc certitudo patefacta dicebatur.

Secundo quia deventum jam fuerat ad consignationem rei venditæ cum subsequuta consumptione ac respectivè peremptione, itaut contractus fuerit jam executus, ac redactus ad terminos irretactibilitatis, quo casu dicitur inesse pretium certum, utpotè iudicis arbitrio taxandum, ex motivatis apud Merlin. dec. 567. aliis 172. par. 6. recent. n. 3. cum sequen. & conferunt, quæ in materia locationis absque conventionem certæ pensionis, ubi jam contractus effectum habuit irretactibilem, habentur dec. 88. par. 2. divers. & in Romana locationis pro Lucio sub tit. de locato & conducto; Sed in hoc secundo fundamento utpotè altioris indaginis, & habente multas inspectiones, ad causam faciendam, monebam non esse insistendum, dum claviora habebantur.

Tertio clarius, quia hoc objectum circa pretii incertitudinem, procedere videtur in bonis stabilibus vel aliis, in quibus ob particulares circumstantias, etiam illam afectionis seu deceptionis inter contrahentes de jure permissæ, est omnino incertum, atque ex partium conventionem potest esse notabiliter varium, secus autem in hujusmodi victualibus habentibus pretium ferè certum, & uniforme à publico foro & communi usu in dies taxatum, cum tunc venditio simpliciter facta, habere dicatur relationem ad pretium commune, ubi præsertim sequuta est traditio, ut communis praxis docet, atque isto casu absolute videtur secundum fundamentum, de quo supra; Unde propterea in jure habemus debitorem frumenti vel aliorum victualium hujusmodi, non solvenem in tempore teneri ad pretium quanti plurimi de facili taxabilem à publico foro

foro ad not. in *l. vinum*, ff. si cert. petat. Giurb. decis. 115. Duran. dec. 346. dec. 421. par. 9. rec.

Prout in æstimatione bonorum stabilium vel aliorum, quorum major vel minor valor pendet à singularibus circumstantiis, requiritur iudicium peritorum, qui sive gerant personam peritorum, sive illam testium, etiam non interrogati congruas & concludentes rationes allegare debent, cum id consistat in iudicio intellectus ut in *Pisaven. vefessiois contractus sub tit. de emptione*, secus autem in æstimatione hujusmodi victualium & rerum in quotidiano humano usu & commercio existentium, quia sufficienter etiam testes non periti, & quamvis aliquam rationem non adducant, quia potius tanquam res notoria consistere dicitur in sensu corporis, quam in iudicio intellectus add. ad Buratt. dec. 538. nu. fin.

Quodque frumenti pretium taxationem seu liquidationem recipiat à foro, & prout circa ea tempora idem genus vendi consueverat, Afflic. dec. 316. n. 6. & 7. Mantie. dec. 220. n. 4. Buratt. dec. 865. in fine dec. 223. p. 11. rec. Romana afflic. seu frumenti 17. Aprilis 1654. Peuting. & in aliis.

Dum igitur constabat de contractu perfecto inter Civitatem seu Annonam, & Collegium, de nullo autem contractu constabat inter idem Collegium, & Cameram Regiam, non videbatur ubinam fundaretur actio directè intentata contra fiscum, dum deficiebat contractus translatus domini, ex quo resultabat periculum, seu fundamentum actionis.

Quo verò ad alterum requisitum subsequente mensurationis, quod ad effectum periculi ut supra est quoque necessarium, ubi etiam subsisteret motivata per alios, quod hæc facta non esset cum emptore vel ejus mandatario, sed cum Gubernatore Baroli mandatario Proregis, quem à contractu extraneum supponebant tanquam tertium per vim & auctoritative potius, quam ex voluntaria conventionem hujusmodi frumentum capientem; Adhuc posito contractu dicebam esse in casu periculi in damnum emptoris ex cuius facto voluntario consignatio cum mensuratione, antequam iste casus contingeret sequuta non erat, dum cæpta jam consignatione tumulorum 2. m. & in actu illam in totum perficiendi, supervenerat ordo ejusdem emptoris dicto corresponsali seu mandatario, ut superfederet; Ubi enim stat per emptorem, quominus ponderatio, numeratio, vel mensuratio sequatur tunc illa habenda est pro jam sequuta, atque suum est periculum, ex supra allegatis iuribus & auctoritatibus occasione constitutiendi theoreticam, à qua præsens controversia pendet, idèquè dato quod hic fuisset casus fortuitus, qualis dicitur factum Principis vel cuiuscumque procedentis per violentiam, cui resisti non potest, adhuc alterum requisitum verificatum remanebat.

Verum hæc ex abundantia, quoniam verè traditio cum mensuratione sequuta erat cum ipso emptore recipiente in executionem præcedentis contractus, ut explicitè declaravit Gubernator Baroli in apocis oneratoris vulgo nuncupatis *police di carico*; Licet enim contractus initus esset cum dicto Annonæ Præfecto, seu Grassierio, nihilominus potius ille initus dicendus erat cum ipso Prorege, cujus ministri, seu mandatarii personam dictus Grassierius gerere dicitur, unde contrahens cum procuratore, si tradat rem in contractum deductam ipsi principali, rectè contractum absque dubio implere dicitur.

Annonæ siquidem cura, seu administratio principaliter incumbit Regi, & ex istius persona Proregi, qui omnes Regis absentis partes implet; Decuriones autem vel Præfecti, alique officiales Annonæ administrationi deputati, dicuntur ipsius Regis officiales, ac ministri seu mandatarii, ejus nomine administrantes, absque eo quod sua potestas abdicata dicatur, ut benè per Apont. de potestate Proreg. tit. de abundantia Civitatis §. primo nu. 15. cum sequen.

Atque hinc cessare dicebam objectum, ut supra per congregatos excitatum de defectu potestatis dicti Grassierii absque Decurionibus, quoniam id rectè procederet, quando ipse solus proprio Marte contraxisset, sibi que rei venditæ traditio facta esset, vel habenda esset pro facta, secus ubi de mandato Proregis ratum habentis, & cum quo seu altero ejus mandatario contractus mediante consignatione executus fuit.

Ad hunc tamen effectum laudabam ad causam vocari debere dictum Grassierium, privato nomine fatis idoneum, & quem potius Collegio expediebat habere debitorem, Card. de Luca Lib. II.

quoniam aut ipse sufficienter habebat facultatem contrahendi nomine Civitatis vel Annonæ, ejusque peculium obligandi, aut non; Si habebat, intrabant de plano præmissa, & si non habebat, sequebatur, ipsum tanquam fallum mandatarium actione de dolo teneri ad quanti interest, & sic posito contractu venditionis jam perfecto, atque data persona venditoris, de necessitate dare oportebat personam emptoris, obligatam ad solutionem pretii, quæ dicenda erat, vel illa Civitatis seu Annonæ, vel illa dicti Grassierii malè ut supra contrahentis, non autem illa Fisci, cum de istius contractu non appareret, dum persona Proregis intervenisse videbatur, potius tanquam Supremi administratoris ipsius Annonæ, quam uti administratori Regii Fisci ac reorum fiscalium.

Subjungebam tamen, quod ubi facta excussione peculii Civitatis vel Annonæ, hæc reperiretur non solvendo, tunc rectè præcendi posset actio subsidia contra fiscum seu Cameram Regiam ob expressam asecurationem ab ipso Prorege promissam in litteris directis Gubernatori Baroli ut supra. Ac etiam ex dispositione juris, quia cum Princeps dicatur maritus Republicæ, ac pater subditorum, sibi obligatio incumbit de tempore penuriæ proterere de frumento, aliisque victualibus, quæ in casu indigentia, populis etiam gratis & de proprio distribuere tenetur, ex deductis in hac materia Annonæ frumentariæ per Rovir. conf. 72. lib. 2. & alios de quibus in *Spolejana gabelle*, & in *Ferrarien. hoc eodem titulo*, disc. 44. & 45. in quibus de ista materia annonæ tractatur, ac de obligatione Principis & Fisci.

Unde propterea ita de plano cessabat excitatum motivum super defectu potestatis Proregis obligandi Regium fiscum ex causa fidejussionis absque mandato specialis, quoniam id rectè procederet in actibus merè voluntariis importantibus speciem donationis ac perditionis, secus in concernentibus debitum ac sui officii necessitatem, ipsi Regi, si præsens esse incumbens, cum etiam in casu, quo Princeps non gerat partes patris gratuito victualia subditis tanquam filiis subministrantis, sed gerat alias partes prudentis economi, ita providentis populum, à quo reintegretur de expensis juxta alteram distributionis speciem, de qua locis citatis; Adhuc tamen perneceffe suam fidem interponere debet pro asecuratione mercatorum aliorumque dominorum victualium, qui alias ea datur non essent sub incertitudine recuperationi pretii à populo, præsertim de tempore revolutionum & mortuum popularium, idèquè Prorex rectè versatus fuerat circa concernentia ejus officium, ac ea, quæ ipsi Regi de necessitate incumberebant.

Ad motivum autem excitatum per eisdem hujus partis Advocatos, quod stantibus motibus popularibus, ex quibus major pars Civitatis defecerat à fide erga Regem, atque se pro Republica gerebat, defecisse diceretur corpus Civitatis, proindeque resoluti essent contractus per ejus Decuriones & Officiales in ita, dicebam dupliciter facillimè tolli, nullamque subsistentiam habere; Primum nempe, quia dum hæc immutatio provenerat facto & culpa ipsius Civitatis, id non debebat sibi prodesse, ac alteri præjudicare contra omnia scripta & naturalis juris principia; Et secundo clarius, quia verè hoc assumptum deficientiæ Civitatis nullum habebat fundamentum.

Civitas enim subdita, dicitur corpus politicum, cujus caput est Princeps, membra vero sunt cives, unde si aliqui cives, etiam in parte notabili à sui capitis & reliqui corporis antiqua natura & unitate discedant, id non operatur Civitatis dictique corporis dissolutionem, sed eis ita se facientibus alienos ac extraneos, totum corpus constitui dicitur ex capite & membris validis remanentibus; Ut habemus de Capitulo Cathedralis, cujus sunt caput Episcopus, & membra Canonici, quia si aliqui ex eis, vel ex voluntaria absentia, vel alio accidenti sint impediti, seu aliàs cum Episcopo & reliquis Canonici uniti esse non possint, totum jus consolidatum dicitur penes reliquo non impeditos, etiam unum, ut in *Cæsaravugustana Canoniciatus* 30. Maii 1650. *Dunozetto inter suas* dec. 856. & in eadem 16. Junii 1653. *Albergato*, & 4. Febr. 1654. *Bichlo*, quarum secunda est dec. 14. post *Tondut. de penson.* & in aliis etiam instantiis confirmat. in qua scribebam pro Alajeto, ut habetur in ea causa sub tit. de Canonici; Idèquè non curatis illis civibus, qui se fecerant membra putrida, & à suo capite ac reliquo corpore abscessa, totum corpus representabatur in ea parte, quæ fidelitatem ac unitatem suo capiti conservabat, & cui reliqui cives respicientem

tes, tanquam per remotionem impedimenti, denuò uniti sunt, utpotè ad suam unitatem redeunt.

12 Major difficultas, quæ vel ex parte Civitatis, vel fieri fieri potest, resultat ex dicto supplici libello, qui juxta enarratam facti feriem porrectus fuerat ex parte superioris Ortæ in Collaterali Consilio, dum naves essent in itinere, quasi quod exinde deduci posset distractus, atque prioris conventionis novatio; Sed in hoc omnes concordabamus difficultatem non obstare, ex eo potissimo fundamento, quod hodie novatio non inducitur nisi expressè dicatur *juxta text. expressum in l. finali Cod. de novationibus*; Et licet etiam hodie tacita, & implicita novatio admittatur, nihilominus ad hunc effectum requiritur omnimoda incompatibilitas, aliàs ubi novus actus potest esse compatibilis cum præcedenti, tunc illa semper excluditur, quia sufficit quæcumque possibilis conciliatio, ut ex Mantich. Menoch. & cæteris habetur apud Amat. *var. resol. cap. 50. Capyc. Latr. conf. 120. n. 1. cum sequ.* Nulla verò incompatibilitas dignoscatur inter præcedentem contractum ac petitionem in dicto supplici libello contentam, itaut exinde distractus resultare posset, quoniam petebatur solum facultas distribuendi frumentum pistoribus, postquam ad portum advenerit, ad effectum exigendi propria manu pretium, quod perneceffe non importat recessum à priori contractu, sed potius referri potest ad illius executionem, cum quadam cautela venditoris pro faciliore consequutione pretii, quæ aliàs stantibus temporum calamitatibus aliisque circumstantiis reddi potuisset difficilis ac satis periculosa ob notoria impedimenta concurrentia in Prorege & regis Officialibus vel magistratibus Civitatis.

Ubi enim ex parte emptoris aliquid concurrat impedimentum, sive justum sive injustum, tunc in hujusmodi mercibus peremptioni subjectis, licitum est venditori, absque aliquo recessu à contractu, illas vendere propria auctoritate, etiam minori pretio quam convento, dummodo bona fides intercedat in damnum emptoris, ut in puncto frumentij firmatur per Rotam *dec. 219. nu. fin. par. 5. rec. ubi allegatur Cyriac. contr. 226. n. 62.*

Et nihilominus ubi etiam dicta petitio contineret incompatibilitatem ex qua resultaret distractus, adhuc observabam istum prætendi non posse, dum petitio hujusmodi facultatis erat conditionalis, si & postquam frumentum ad portum devenisset, unde liquet, venditorem non nisi tunc voluisse mercis venditæ dominium reassumere, non autem dum esset in itinere, atque in se suscipere illud periculum, quod emptori de jure incumberebat, dum actus voluntarii non possunt plus operari nec protrahi quam voluntas est. Et potissime quia ex parte emptoris, licet verbaliter in rescripto super dicto supplici libello dicta facultas concessa fuerit, realiter tamen & de facto denegata, nam illa frumenti rata, quæ in alia navi ad portum salva venit, data non fuit venditori distribuenda ad formam petitionis & rescripti, sed erogata in usus vel Civitatis vel fortaliorum, & classis maritimæ; Unumquodque enim dissolvitur eo vinculo, quo ligatum est, unde quemadmodum contractus non perficitur, neque hujusmodi mercium dominium transfertur à venditore in emptorem, nisi utriusque consensus jungatur, ac ulterius sequatur traditio mediante actu mensurationis, numerationis vel ponderationis, ut supra; Ita dicendum e converso respectu distractus seu novationis, quæ (dum præsertim res non est integra, sed ad traditionem devenit) importare dicitur novum contractum novi domini translativum.

Concurrente etiam alia circumstantia, quod non constabat dictum supplicem libellum porrectum fuisse cum mandato speciali dicti Superioris Ortæ sub cujus nomine cantabat? Quicquid enim esset de mandato præsumpto, quod adhuc negari poterat, dum nulla concurrebat impenfa vel alia circumstantia, ex qua ejus præsumptio resulter, dicebam hujusmodi præsumptionem suffragari posse, vel ad substantianda acta judicialia, vel ad interpretationem alicujus rei ambiguae, simileque effectus non adeò gravis præjudicii, secus autem ad effectum formalis distractus exigentis pro præcipuo & essentiali requisito consensus certum & determinatum.

Motivatus etiam fuit defectus potestatis an scilicet dictus superior tanquam procurator seu institor Collegii potuisset etiam voluisset huic præjudicare, atque dictum distractum facere sine mandato speciali, sed in hoc Ego habebam difficultatem, cum non ageretur de mandato suo seu institoris specialiter deputato ad vendendum, itaut

sequuta venditione ejus facultas consumpta remaneret, neque distrahere posset, eodem modo quo procurator deputatus ad emendum, post perfectam emptionem retrovendere non potest, sed de institore & administratore generali, cujus facultas ad certum actum limitata non erat, unde quemadmodum, liberè & absque principalis consensu speciali contrahere potuit, ita & distrahere, quoniam cessante dicta ratione facultatis limitatæ, & jam consumptæ, juris regula est, distrahi posse cum eo, cum quo contractum fuit; Et ex his juxta meum votum conclusum fuit, evocandos esse ad causam Civitatem & dictum Principem Rochæ; Sed officiales Regiæ Cameræ agnita veritate decreverunt verbaliter tamen, nullo hucusque sequuto effectu, refectionem à Regio fisco faciendam esse.

ANNOT. AD DISC. CXXV.

DE contentis in hoc discursu ad materiam annonæ, actum est supra in *Annot. ad disc. 44. & 45.*

MELEVITANA QUINTA CANONICATUM PRO CANONICIS NOVIS CUM CAPITULO CATHEDRALIS.

Casus decisus per Rotam pro Canonicis.

De qua moneta intelligenda sit erectio facta per Sedem Apostolicam de Canonicatibus vel aliis beneficiis noviter erectis.

SUMMARIUM.

- 1 *Acti series.*
- 2 *Ubi fit mentio monetæ, de qua intelligatur.*
- 3 *De differentia inter observantiam interpretativam, & præscriptivam.*
- 4 *Ubi haberi potest moneta deducta in obligationem, in ea faciendâ est solutio.*
- 5 *Etiam si rara sit, & cum magna difficultate invenitur, quia tunc admittitur solutio in æquivalenti.*
- 6 *Princeps tenetur facere monetam bonam cum justo pondere, & valore ubique expendibilem.*
- 7 *Quando concedatur Principi valorem monetæ augere.*
- 8 *Deratione postulante prohibet monetæ.*
- 9 *Principis laici lex super moneta non obligat exemptos.*
- 10 *Causa decisio.*

DISC. CXXVI.

EX crescentibus redditibus Ecclesiæ Cathedralis Mele-
vitanæ in annis scutis mille monetæ Romanæ & ultra, Urbanus VIII. de anno 1633. erigi jussit alios quinque canonicatus, quorum singulis in singulos annos præstari deberent scuta biscentum monetæ hujusmodi, prout sequuta erectione servatum fuit utnequo in ea Insula de mandato Magni Magistri, ejusque Consilii fabricata fuit quædam species monetæ æræ, seu alterius inferioris materiæ, cujus valor ex ejusdem M. Magistri edicto longè supra illius intrinsecum valorem præscriptus fuit cum inscriptione *non est sed fides*, unde propterea sequuta est satis notabilis cambiorum alteratio, itaut centum scuti. illius monetæ neque quinquaginta monetæ aureæ vel argentæ ubique currentis constituerent; quod etiam frequens habetur in Hispaniis de moneta nuncupata de *Velon.* & alibi.

Hinc propterea orta est controversia inter Capitulum, & dictos quinque novos canonicos, illo prætendente solvere dicta scuti. 200. in ea monetæ specie, istis autem perentibus eadem scuti. 200. sed in moneta Romana ad præscriptum litterarum Apostolicarum, pro quarum executione favore quinque canonicorum pronuncia vit in prima instantia Inquisitor, à cujus decreto introducta per appellationem causa in Rota, Agentes pro Capitulo insistebant in propositionibus generalibus, ut scilicet dum hæc præstatio erat merx laboris à Canonicis in ea Civitate, & pro illius Ecclesiæ servitio præstanda, ibidem cum ejusdem regionis moneta solvenda esset, cumulando beneficiorum propositiones, tam occasione congruæ, quæ Episcopo vel Curato per S. C. T. reservatur, seu alterius, quæ ex constitutione Pii V. ad favorem Vicariorum præscribitur, quàm etiam reservationis pensionum,

ut quotiescumque de scutis seu aliis monetarum vocabulis, & speciebus mentio habetur intelligendum sit de illa regionis; Quibus propositionibus addebantur, tum omnimoda monetæ Romanæ deficientia in ea Insula, itaut impossibilis præstatio redderetur, tum inconvenientia exinde resultantia, quod scilicet melioris conditionis essent hujusmodi novi Canonici antiquioribus, quorum redditus in dicta monetæ specie exacti ita longè minores remanerent, Ac demum addebatur observantia tum particularis per aliquos prædecessores, qui de dictis novis canonicatibus provisum sunt, tum generalis præsertim ipsius Religionis, quia cum ex ejus stabilimentis certa annua præstatio militibus pro alimentis, seu aliis ministris in tot scutis solvenda sit, illa solvitur in hac moneta, & juxta ejus valorem à Principis edictis præscriptum.

Pro Canonicis autem junioribus scribens dicebam, omnia præmissa aliquod probabile fundamentum habere, quoties Bulla erectionis de scutis simpliciter loqueretur absque alio adjuncto, secus autem illo accedente, tunc etenim utpotè in claris non intrant ratiocinationes & argumenta, juxta notam regulam *text. in l. ille aut ille ff. de leg. 3.* Pro ut neque consueta operatio tribuit observantiam, quæ magnificanda est in ambiguis, tanquam optima interpretis, non autem in claris, in quibus non dicitur amplius interpretativa, sed præscriptiva & novæ dispositionis inductiva, indigens proinde omnibus requisitis ad præscriptionem necessariis, juxta receptissimam distinctionem, de qua Barbof. *in l. post dotem 41. sub nu. 47. & sequ. ff. sol. matrim. Penia dec. 754. num. 5. & 6. & 1145. nu. 4. dec. 319. & 234. par. 6. recen. & punctualiter in inferius allegan. Mantuana pensiois.*

Posita verò clara obligatione præstandi singulis canonicis annua scuti. 200. monetæ Romanæ, ut litteraliter in litteris Apostolicis disponitur, & clarius redditur ex sequuta declaratione Sac. Congregationis, Episcoporum & Regularium negotiis præpositæ, de cujus prævio voto Urbanus hujusmodi erectionem fecerat, sequitur verissima juris propositio in similibus terminis pensionis Ecclesiasticæ læpium canonizata, quod ubi species monetæ in obligationem deductæ in rerum natura existit, & haberi potest, tunc in ea faciendâ est solutio juxta traditionem Bar. *in l. Paulus 99. n. 4. ff. de solut. Afflic. dec. 194. Rot. dec. 686. n. 1. par. 4. divers. benè dec. 420. par. 4. recen. Penia dec. 5. n. 6. Gregor. & adden. dec. 420. par. 4. recen. Penia dec. 790. benè de materia Larrea decif. 21. cum pluribus sequ. Mantuana pensiois 12. Junii 1615. coram Dunoletto inter suas dec. 139. Toletana pensiois 31. Maii 1660. coram Albergato, & in aliis cumulatim per add. ad dec. 67. n. 29. & sequ. & n. 71. & sequ. par. 9. recen.*

In quibus auctoritatibus & decisionibus firmatum habetur id procedere, quamvis ea monetæ species parum vel nihil esset in commercio, itaut non nisi cupi magna difficultate & incommodo haberi possit, quia non per hoc cessat obligatio, quæ in ea constituta est, sed solum ex quadam æquitate iuratur officium iudicis, ut debitor admittatur ad solvendum in altera specie monetæ, quæ currat in regione, ita tamen quod æquivalentem valorem constituat, atque id quod solvitur præponderet monetæ in obligationem deductæ, ut ultra allegata habetur *dec. 688. par. 4. divers. dec. 215. & sequ. post Cencium de Cens. apud Larrea dec. 21. cum sequ. & in aliis*, Unde cum notus ac certus sit valor scuti monetæ Romanæ constituti ex decem julii, quorum æquivalens rectè solvi potest in alia moneta argentea vel aurea habente valorem intrinsecum correspondentem, seu etiam in hac moneta æræ, regulando tamen valorem intrinsecum ipsius materiæ, non autem extrinsecum à Principe attributum, ita solutio faciendâ erat, Ut in specie de moneta noviter cussa solvenda pro veteri in tanta quantitate, quod veterem adæquet, Lotter. *de Benef. lib. 1. q. 59. n. 214. ubi benè de materia monetarum & pluries sub tit. de pensio. ubi hæc materia est frequens ac etiam sub tit. de credito.*

6 Eoque magis præmissa procedere dicebam, stante injustitia hujusmodi Edicti; Princeps enim vel alter Superior, qui jus cudendæ monetæ in loco habet, tenetur illam probam facere cum justo pondere, & valore æquali in massa seu materia non elaborata ad not. per Andr. de Barulo, Jo. de Platea, & alios in *l. prima Cod. de veteris numismatis potestate lib. 10. Borell. de præstantia Regis Catholici cap. 12. n. 28. & sequ. ubi multa ad monetarum materiam notanda deducit; & præsertim, an expensæ necessariæ pro cussione ponendæ sint in valore, de quo etiam & aliis ad materiam Card. de Luca Lib. II.*

monetæ benè agit Lotter. *de Benef. lib. 1. quæst. 39. n. 189. & sequen.*

Et quamvis in historiis habeatur, probos etiam Principes aliquando improbam & inferioris valoris materiæ monetam cussisse, cui longè majorem valorem extrinsecum ex eorum auctoritate tribuerint, Attamen id fuit tanquam species signi obligantis eundem Principem, cessante necessitate, supplendi de materia bona, nam aliàs esset subditorum bona ita surripere, illisque commercium cum aliis regionibus omnium auferre; Inter cæteras etenim rationes monetæ probitatem postulantes, illa videtur potissima, conservacionis commercii, quod aliàs dari non potest, nisi intrinsecus monetæ valor sit ubique uniformis, itaut cum quacumque alia probæ monetæ specie sit commutabilis, Lotter. *dicta quæst. 39. num. 180. & sequen.* ubi cæteri allegantur; Unde quatenus aliàs de facto indebitè fieret, id obligaret quidem de facto ejusdem Principis subditos, non autem istos Canonicos à M. Magistri superioritate & jurisdictione exemptos, ut in specie Lotter. *loco citato num. 219. & habetur in Rom. seu Januen. restitutionis dotis hoc cod. tit. disc. 128.* Arque ita tolli dicebam objectum deductum ex observantia Religionis, ejusque militum & stipendiatorum, quia ab istis utpotè subditis præceptum eorum Principis & Superioris, sive bonum, sive malum servari oportet, quæ ratio cessat in non subditis.

Quovèrò ad inconvenientia, illud præsertim magni incommodi Mensæ Capicularis exinde resultantis, quodque contra verisimilem Papæ intentionem, melioris conditionis essent isti Canonici juniores antiquioribus, Respondebam hæc quidem censeri posse valida motiva deducenda eidem Papæ pro dictæ erectionis moderatione in futuris vacationibus, nullius autem ponderis esse apud Judicem ad formam litterarum Apostolicarum ita expressè disponentium judicare debentem.

Et juxta præmissa per Rotam determinatum fuit *sub die 4. Aprilis 1661. coram Albergato*, ut constat ex decisione desuper edita, atque resolutio iusta beneque fundata videtur, stantè præsertim inconcussa observantia, quæ ubique habetur, præsertim in Hispaniis, super solutione pensionum Ecclesiasticarum, quæ in scutis monetæ Romanæ reservari solent, Atque ponderabatur etiam observantia individualis pensionum, quæ solvuntur ab ejusdem Insulæ Episcopo, & aliis beneficiatis; Et in specie de anno 1656. Sac. Congregat. S. Officii universalis Inquisitionis determinavit, pensionem ab Episcopo solvendam esse Inquisitori in eadem Insula existenti, in scutis auri, vel in moneta regionis ad proportionem valoris intrinseci scutorum auri non obstante longissima observantia ex eidem fundamentis, ex quibus idem judicavit in *Enolen. pensiois*, de qua in sua materia *sub tit. de pensio.*

ANNOT. AD DISC. CXXVI. & seq.

DE hac materia monetarum, earumque alteratione, cujus damno, vel commodo cedat, agitur *sub tit. de Credito disc. 140. tit. de Benef. disc. 89. & tit. de Pensio. disc. 34. & seq. ubi videndum est; Et in specie de hac inferiori moneta Insulæ Melevitane in *Miscell. Ecclesiast. lib. 14. disc. 4. ubi quod cussio monetæ inferioris materiæ, cujus pretium intrinsecum, & naturale, ipsius monetæ valori non respondeat, sit species occultæ gabelle, quæ ita insensibiliter exigitur à subditis, eo modo, quo exigitur cum pretio extrinsecum, & alterato salis, aliorumque victualium, quorum jus privativum Princeps habeat; Et de legatorum, aliarumque dispositionum interpretatione, de qua scilicet specie monetæ, vel scutorum intellectum sit *sub tit. de Legat. disc. 40. & in ejus Supplemento*, ubi pariter videndum est.**

R. HEGINEN. PENSIONIS

PRO EMANUELE MONTOYA.

CUM ARCHIEPISCOPO.

Casus disputatus coram A.C. & resolutus pro Emanuele.

An moneta unius Regni vel Principatus attendi debeat in altero diverso, ex eo quod ibi alterius Regni adjacentiam de facto esset in usu; Et in specie, reservata pensione in scutis monetæ regionis super Ecclesia existente in Provincia Calabria, An debeatur in scutis monetæ Regni Neapolitani, vel in illis monetæ Regni Siciliae ultra Pharium; Et aliqua de hujusmo-

di Regnorum origine, unitate, & diversitate refpectivè.

S U M M A R I U M.

- 1 **F** Acti series.
- 2 De prima erectione Regnorum utriusque Sicilia, tunc unicum Regnum constituiebant.
- 3 De illorum divisione.
- 4 Quomodo post divisionem Regnum Siciliae citra nuncupetur.
- 5 In Regno Neapolitano, seu Siciliae citra, unum est regnum sub eisdem legibus, eademque uniformi moneta.
- 6 Regnum Siciliae ultra est in omnibus diversum ab illo Siciliae citra.
- 7 Unio Regnorum sub una Corona non causat eorum unitatem.
- 8 Jus cudendi monetam est de Regalibus, & spectat ad Principem.
- 9 De materia monetarum.
- 10 Si moneta in qua debetur solutio est rara, an admittatur debitor ad solutionem in altera specie.

D I S C. CXXVII.

Reservata auctoritate Apostolica, ad nominationem Regis Catholici, super fructibus Ecclesiae Metropolitanæ Rheginæ, in Calabria de Regio iurepatronatus ad favorem Emanuelis Montoyæ annua pensione ducatorum 300. monetæ illarum partium, Orta est controversia inter Archiepiscopum, & pensionarium super qualitate monetæ, præcedente Archiepiscopo illam deberi in scutis monetæ Regni Siciliae ultra, constitutis ex quibusdam *razonis* ibi nuncupatis, utpotè in dicta Civitate, & Dicecesi in extremis partibus Calabriae existente, & cum dicto Regno satis proximè confinante, magis frequentata, quam esset moneta Regni Neapolitani, & introducta de super causa coram A. C.

Scribens pro Emanuele pensionario, cum sensu etiam veritatis, qualem etiam causæ eventus comprobavit, dum ita iudicatum fuit, Dicebani improbabilem, nullique fundamento innixam esse huiusmodi præensionem, quoniam cum reservatio facta esset de moneta illarum partium, intelligenda erat de illa huius Regni Siciliae citra, seu Neapolis, cujus pars, seu membrum est dicta Provincia Calabriae, omnino separata, & independens à dicto altero Regno Siciliae ultra.

Quamvis enim inspecta primæva huiusmodi Regnorum erectione sub *Anacleto Antipapa*, seu *Innocentio II.* in persona *Ruggerii II.* juxta unam opinionem, sive diverso tempore juxta alteram prius in persona *Ruggerii I.* Normandi, unicum esset Regnum Siciliae nuncupatum sub unico Rege, complexivum omnium illarum partium, & regionum, quæ hodie utrumque Regnum Siciliae, & Neapolis constituunt, unde propterea Constitutiones per *Federicum Imperatorem* compilatæ circa annum 1320. aliarumque leges usque ad extrema tempora Regni Caroli Primi Andegavensis, erant, ut de facto remanserunt communes, ac probabiliter una eademque erat moneta.

Nihilominus, postquam, in Vespere siculo, Gallis expulsis, illa Insula se dedit dominio Regis Aragoniæ, duo efformata fuerunt Regna, quorum unum à dicta Insula, & ab altera Meleвитana sibi annexa constitutum, & ab Hispanis possessum, nuncupari cœpit Regnum Siciliae ultra Pharium, alterum verò in reliquis Provinciis seu regionibus mediteraneis, perseverans sub eadem dominatione Gallorum, usquequo per adoptionem factam à Regina Joanna II. de Alphonso Primo Aragonensium Rege, non per viam antiquæ unitatis, sed quolibet ejus naturam retinente, sub eadem Corona unitum fuit, Nuncupari cœpit Regnum Siciliae citra Pharium, deinde autem frequentius apud feudistas, & in investituris apostolicis Regnum *Apulie*, A quodam verò moderno tempore abusive vulgò *Regnum Neapolitanum* ob residentiam, quam Reges in ea Civitate facere consueverunt, & ex tunc habitum fuit pro omnino separato.

Itud verò Regnum, quod legaliter & discretivè ad reliquam Regis Catholici Monarchiam, unica est Provincia, ob uno Præfide seu V. Rege sub eisdem legibus regitur, eademque est moneta, quæ sub diversis speciebus in dicta Metropolitana, seu residentiali Civitate fabricari solita, omnibus dicti Regni partibus æqualis est, & uniformis, itaut non detur regio, Civitas, vel locus, quæ particularem, & ab aliis diversam habeant monetam;

Licet enim idem Regnum, facillioris regiminis gratia, divisum sit in duodecim Provincias, ita improprie dictas, quarum singulæ proprium habent Præfidem; Non tamen diversa corpora constituunt, neque diversas habent leges vel monetas, ut contingit in Statu Ecclesiastico juxta Legationum diversitatem, sed ubique pariformiter vivitur cum eisdem legibus & monetis, exceptis consuetudinibus locorum particularium circa leges.

Regnum verò Siciliae ultra, diversam habet monetam sub diverso cuneo & impressione, tanquam diversi Regni seu Principatus; Licet enim Regna post mortem Alphonso primi denuo divisa sint, ac demum sub Rege Ferdinando, *Cattolico*, nuncupato, ad eisdem Coronæ Aragoniæ unionem redierint, atamen adhuc duo diversa remanent Regna inter se distincta. Quoniam unio sub eadem Corona non inducit ipsorum Regnorum unitatem, juxta ea quæ habentur deducta in Pampilonen. decimarum de *Tasfalla sub titul. de præeminentiis*. Unde propterea banniti vel inquisiti unius Regni, in altero tanquam in diverso territorio, ac omnino diverso Principatu esse dicuntur. Atque ut patet ex deductis in Panormitana successione feudorum *disc. 13. & in aliis sub tit. de feud.* diversas habent leges, imò eadem Constitutiones antiquæ utrique communes, diversam habent interpretationem, & praxim, ut loco citato.

Cum igitur jus cudendi monetam sit de Regalibus, itaut non nisi ad loci Principem spectet ad text. *in c. 1. quæ sint regalia*, ubi *Isternia*, *Bald. Alvarot. Afflict. & cæteri*, *Capic. in Investitur. feud. vers. feudorum regalia, verbo moneta*, & cæteri communiter, de quibus amplè *Borell. de præstantia Regis Catholici cap. 12. nu. 2. cum seqq.* ubi juxta consuetam eruditionem benè agit de monetæ origine usu, tonsione, falsificatione, ac probitate, itaut suum debitum pondus, suumque intrinsicum valorem habeat, quorum plura deducit etiam *Lotter. de benef. lib. lib. 1. q. 39.* & habetur in *Meleвитana disc. præced.*

Hinc proinde, cum reservatio esset de moneta regionis seu illarum partium, atque ista regio, seu provincia sit membrum, seu pars huius Regni, de hac moneta sine dubio reservatio intelligenda est, quia hæc dicitur moneta regionis non altera diversi Principis, in hoc Regno non habentis jurisdictionem, & Regalia.

Et quamvis in illa Civitate ac Dicecesi, utpotè in extrema parte Regni, & ob magnam adjacentiam dicto alteri Regno, magis in usu & commercio esset dicta moneta Siciliae ulterioris, rara verò altera proprii Regni. Nihilominus id est accidens, quod non alterat, ut etiam praxis docet in aliquibus extremis partibus Aprutii confinantibus cum Statu Ecclesiastico. Urbi magis approximantibus, distantibus verò a Civitate Neapolis, quoniam in commercio, magis est moneta Papalis, quam Regnicola, non per hoc tamen dicitur moneta proprii Principis, seu propriæ regionis, ideoque juxta ea quæ frequenter habentur in hac materia *sub tit. de pensionibus Ecclesiasticis, præsertim in Calavittana pensionum*, aliud prætendi non potest, nisi quod ubi moneta, quæ est in obligatione non reperitur, vel est nimis rara, itaut notabile incommodum debitori causet in ea præcisè solvere, ex æquitate admittatur debitor ad solvendum in alia moneta, quæ importet æquivalentiam, itaut creditor obtineat totum id quod interest, solutionem fieri in ea moneta, quæ est in obligatione, ut habetur etiam in d. *Meleвитana disc. præced.*

ROMANA SEU JANUEN. DOTIS

PRO MARIA CATANEA COSTA
CUM OCTAVIO COSTA FILIO.

Casus decisus per Rotam pro Octavio.

De eadem materia monetarum. An scilicet edita, vel aliæ provisiones principis loci, in quo initus est contractus super earum valuatione, efficiant creditorem vel respectivè debitorem extra ejus ditionem, quomodo, & quando.

S U M M A R I U M.

- 1 **F** Acti series.
- 2 Decisio causæ ejusque fundamenta.
- 3 Sæpè à magnis Tribunalibus prodeunt resolutione ex ignitiis motiis.

- 4 De questione, quale tempus in materia monetarum attendi debeat, an obligationis, vel solutionis.
- 5 In valore & usu monetarum Principis auctoritas totum facit, & dat regulam.
- 6 Contradictus jurati non subjacent statutis, & legibus secularibus.
- 7 Leges vel provisiones Principis in materia monetarum locum non habent cum non subditis.
- 8 Declaratur conclusio, de qua num. 6.
- 9 Incolatus occasionalis non facit cessare civilitatem originis.
- 10 Potest quis esse Civis duorum locorum.
- 11 Quando statuta sint operativa, & attendantur etiam extra territorium.

D I S C. CXXVIII.

In Nito matrimonio de anno 1631. in Civitate Januæ. inter Mariam Catanæam ejusdem Civitatis, & Benedictum Costam in Urbe, filium Octavii pariter Januæ seu Albinganæ. in Urbe moram trahentis occasione negotiationis, cum dote librarum 60. m. eoque ad plures annos dissoluto per mortem viri. Cum pro dicta quantitate data essent quædam jura Hispaniarum, & super datio Mediolani, notabiliter hoc medio tempore deteriorata, ac effecta penè nullius valoris. Hinc occasione restitutionis dictæ dotis, orta in primis fuit quæstio inter dictam Mariam, & Octavium ejus filium, legatarium, seu hæredem fideicommissarium Octavii senioris. An dos consisteret in quantitate, vel in specie, ex quo pendebat, num huiusmodi jurium deterioratio, viri, vel mulieris damno cederet.

Et introducta causa in Rota, prodierunt coram *Ottalora*, & *Taja* resolutiones mulieri favorabiles pro restitutione dotis in quantitate, ut habetur actum in hac eadem causa in sua materia *sub tit. de dote*. Deinde verò assumptum fuit disputandum alterum dubium, super ejusdem quantitatis liquidatione, ob alterationem valoris librarum Januensium, dum inter partes non dubitabatur hanc monetam esse imaginariam. An scilicet attendendum esse tempus contractus, ut debitori expediret, vel tempus solutionis, ut expediret mulieri creditrici. Et proposita coram *Taja* sub die 25. Junii 1668. proditit resolutio debitori favorabilis, attendendum scilicet esse tempus contractus, quo attentio, debitum liquidandum erat in minori summa.

Resolutio magis proditit potius ex quadam æquitate non scripta, quam ex discussione conclusionum juris, habita consideratione, quod ad eisdem Mariæ favorem benigne processum fuerat in dicto altero dubio seu puncto magis importante. Ac etiam quia Tribunal cum eadem, alteram exercuerat æquitate circa contraventionem præcepto Octavii senioris *juxta dec. 204. apud Rezas*, & sic, ut cum eodem motivo æquitatis aliqua fieret hinc inde compensatio. Unde propterea in huiusmodi causa, ut frequenter in aliis, prædicatum fuit id quod advertunt *Apont. dec. 34. in fin.* & melius *Rovitus dec. 49. n. 13. quod sæpius à magnis & Collegialibus Tribunalibus* prodeunt resolutiones, vel ex illis causis quas recensent & declamant *Aponte*, vel ex aliis motiis à partibus earumque Advocatis non deductis, neque ex cogitatis, unde propterea resultat tam frequens legulejorum & pragmaticorum error, insistenti mordicus in decisionibus, non distinguendo casus, & non considerando diversas circumstantias.

Quatenus verò pertinet ad ea, quæ juris sunt, Scribens pro muliere creditrice, dicebam quod licet ista quæstio, An scilicet attendendum esset tempus obligationis, vel illud solutionis, esset apud antiquiores nimium controversa, itaut elaboratus additionator *ad dec. 67. p. 9. rec.* ubi multa in hac materia colligit, *num. 10.* dicat, eam nuncupari à Doctoribus quæstionem altam, antiquam, profundam, confusam, & involutam, habentem à tergo lupos, & à fronte præcipitium. Nihilominus admitterem, magis communem, ut & hodie receptam esse, attendendum sit tempus contractus, quoties agitur de moneta imaginaria, ut in præsentem, ut apud *Afflict. decif. 194. in principio*, *Theaur. de augmento monetæ part. 1. Rot. decif. 214. post Conc. & in aliis collectis per eisdem Adden. ut supra*, & in *Meleвитana disc. 126.* ac in huius causæ decisione, ac habetur pluries *sub tit. de credito*, & in altero de *pensionibus*, ubi est propria huius materis sedes.

Dicebam tamen, huiusmodi propositionem, quæ hodie recepta est pro regula, non procedere in casu contro-

verso, ob decreta seu statuta edita per Rempublicam Januensem de annis 1637. & 1638. in contrarium expressè disponentia, Ideoque cum jus monetarum sic de Regalibus majoribus supremo Principi reservatis ut in *duobus discurs. proximè præcedentibus*. Hinc sequitur quod in valuatione ac usu monetarum, Principis auctoritas totum facit ad text. *in l. prima ff. de contrahen. empr. cum concord.* apud *Latrean dec. 12. num. 9.* & per dictos *Adden. ad decif. 67. n. 2. 1. cum seq. p. 9. rec.*

Non negabant scribentes in contrarium dictam propositionem, quod scilicet Principis decretis, vel statutis in propria ditione, circa usum, & valorem monetarum deferendum sit. Insistebant tamen in duabus limitationibus, una, quod ageretur de contractu jurato regulariter non subjacentis statutis & decretis Principis secularis ex utroque defectu voluntatis & potestatis ex deductis per *Lambergh. 6. de contract. gl. fin. q. 2. n. 4. & 9. Burat. & Adden. dec. 44. & 422. dec. 387. n. 6. cum seq. par. 9. rec.* & passim, ut frequenter habetur *sub tit. de contract. ac altero de credito*. Et secundo quod id procederet cum propriis subditis, & in propria ditione, quorum utrumque in præsentem cessabat, dum Benedictus vir natus erat in Urbe, in qua iudicium agebatur, ac obierat Octavius senior, à cujus hereditate huius dotis restitutio petebatur. Potissimè quia in dictis aliis præcedentibus disputationibus, eadem actrix potita fuerat beneficio statutorum Urbis pro obtinenda via executiva illorum vigore pro dote competente, ex deductis in hac eadem causa, *sub dicta tit. de dote*.

Quodque huiusmodi provisiones in materia monetarum non efficiant non subditos, sed locum habeant solum cum propriis subditis, ultra propositiones generales in materia statutorum, de quibus præsertim in Romana pecuniaria, seu dotis de *Santacrucis sub dicto tit. de dote & alibi*. In specialibus terminis monetarum habetur in dicta *Meleвитana disc. 126.* In præsentem autem dupliciter cessabat subiectio, quia extra territorium seu ditionem, & quia cum civibus Romanis, dum actrix, effecta erat domiciliaria viri, idem domicilium retinendo in statu viduitatis.

Quidquid autem sit de dicto motivo æquitatis, compensativo alicujus rigoris adhibiti in altera quæstione, ob quod resolutio non omnino improbabili videbatur. Ito circumscripto, prædicta alia motiva, reflectendo etiam ad veritatem, parum probabilia mihi videbantur. Præsertim verò nulla penitus consideratione dignum erat primum de contractibus juratis sub laicalibus statutis, & provisionibus non cadentibus, unde merito per Rotam spreum fuit. Conclusio enim est vera de jure, sed omnino cessabat applicatio ad factum, procedit siquidem quando statutum vel alia laicalis provisio, directè tolleret juramentum, atque enervando substantiam actus, eximeret juramentum ab observantia juramenti, quod ubi non tendit contra bonos mores naturales, sed absque interitu æternæ salutis servari potest, semper servandum est. Secus ubi agitur de exceptione modificativa, quæ non percutiat substantiam actus sed accidentia, & sic interpretationem actus dubii super magis & minus, sive non comprehensionem casus, vel presumptum implementum, aut etiam defectum probationis ejusdem juramenti, adimendo fidem scripturæ, cum similibus, ut in foro quotidianum habemus.

Juramentum siquidem in hac facti specie, interpositum est super ipsa dotis solutione vel restitutione respectivè in summa librarum 60. m. unde contra illud veniri diceretur, quando ipsa restitutio in genere, sive ipsa summa impugnetur. Sed si utraque firma manente, oriatur quæstio, etiam de ipso jure communi dubia, super ejusdem summæ liquidatione, & quantum illa consistens in moneta imaginaria importet in moneta vera, quodve tempus attendi debet, id omissum est conventionem, & consequenter provisiones super huiusmodi casibus omissis, ac de jure, vel de facto dubiis, nullatenus percutiunt ipsum juramentum.

Quo verò ad aliud motivum deficientis potestatis, illud pariter non videbatur habere subsistentiam ex defectu applicationis, quoniam ambo contrahentes origine erant Januenses, seu illi ditioni subiecti, ibique initus erat contractus. Et quamvis, tam vir, quam ejus pater in colatum haberent in Urbe. Nihilominus iste erat accidentalis occasione negotiationis, qui non tollit naturalem civilitatem, neque inducit verum domicilium in loco tanquam occasionalis seu causativi ex deductis apud *Ottob. dec. 89. & 145. dec. 436. n. 16. cum seq. p. 5. rec.* & habetur præsertim actum in Anconitana onerum hoc tit. ad materiam Ve-

Vedigalium *disc. 104. & pluries sub tit. de præeminentiis*, ubi de hac materia civilitatis.

Nil obstant quod eadem actrix usa esset beneficio statutorum Urbis, tum quia id esset allegare inconveniens, quia si statuta non intrabant, eorum dispositio admitti non debebat. Neque ex pingui remedio concernente solam ordinatorem iudicii, & intentato per causidicos & procuratores, debet mulier, huiusmodi forensium subtilitatum ignara, remanere præjudicata in substantia, seu forte principali ejus dotis. Tum etiam quia de jure non implicat, aliquem habere duplicem civilitatem, unam scilicet ratione originis, alteram verò ratione domicilii seu incolatus, ac utramque respectivè retinere ex deductis per Burat. *dec. 804. n. 4. Adden. ad eum dec. 811. n. 7. dec. 187. in fine*, post Zacch. *de oblig. Camera.*

Et in specie consimilis negotiatoris Januensis in Urbe commemorantis *dec. 175. n. 2. p. 9. rec.* Et in terminis ulterius negotiatoris exteri ad effectum comprehensionis sub statutis *dec. 137. per tot. pars. 5. rec.*

Præterea considerabam, rectè applicari posse ea quæ habentur apud Merlin. *decis. 447. alias decis. 355. p. 5. rec. nu. 15. cum seq.* de operatione statuti unius loci extra territorium, & cum non subditis, non in ratione auctoritativa, sed in ratione probativa vel interpretativa voluntatis disponentis seu contrahentium. Cum enim alteratio monetarum in Civitate & ditione Januensi, tanquam de Regalibus & spectantibus ad Principem, facta esset per ipsam Rempubliam, hinc proinde ista faciendæ talem actum, ita declaravit ejus animum, quod scilicet intendebat id agere, quoad contractus futuros, non autem præteritos. Unde propterea dicta decreta seu provisiones attendi non debent in ratione auctoritativa, & tanquam lex exorbitans, seu correctoria ejus, quod de jure dispositum est, sed tanquam declaratio ejus animi, & voluntatis, & quid per immutatam monetarum valorem facere voluerit, ideòque ista ratio, cui principaliter innititur decisio, videbatur parum probabilis, neque in decisione desuper edita responderetur huic motivo, quod ego deducebam.

ROMANA SEU CIVITATIS
VETULÆ MERCIIUM
PRO FRANCISCO CUCURNO
CUM ALIQUIBUS MERCATORIBUS
VENETIS.

Casus resolutus per Thesaurarium contra Cucurnum.

De materia Salvi conductus, & portus franchi, & an emens à non domino merces in portu, sive in nundinis vel alio publico emporio sit tutus, itaut per illarum dominum vendicari non possint saltem non restituito pretio soluto, vel è contra.

Emens à non domino merces furtivas, an & quando eisdem mercibus distractis, & non extantibus te-neatur domino illarum valorem restituere.

S U M M A R I U M.

- 1 *F* Acti series.
- 2 *D*e salvo conducto, qui conceditur ingredientibus in portum vel alium locum, quomodo sit servandus, & de quibus bonis intelligatur.
- 3 *E*mens rem alienam in portu vel publico emporio an sit tutus, itaut rei domino competat Jus vendicandi non restituito pretio.
- 4 *H*ypotheca competens super bonis mobilibus, an sit exercibilis super mercibus penes tertium distractis.
- 5 *P*ortus essentia principaliter consistere videtur in libertate commercii.
- 6 *C*ontra tertium, An & quando dari possit actio personalis pro bonis in eum obventis & non extantibus.

D I S C. CXXIX.

Tradiderunt in Civitate Venetiarum plures mercatores eorum merces Capitano Petro Bruè, cum ejus navi vehendas ad Civitatem Alexandriæ Ægypti, ad effectum ibi vendendi, ac de pretio emendi alias merces illarum partium, ad eandem Venetiarum Civitatem asportandas. Cum autem Bruè præterderet in dicta Civitate Alexandrina injustè accusatum, passum esse duas graves vanias, aliasque impensas, integrum dictarum

mercium pretium absorbentes, ideòque à mercatoribus Alexandrinis merces pecunias credita ad has partes vendendas habuisse. Hinc appulit ad portum Centum cellarum seu Civitatis Vetulæ, ubi his omnibus narratis, *salvum conductum* obtinuit, eoque obtentò merces vendere cepit variis mercatoribus, præsertim Francisco Cucurno Mercatori Urbis pro summa scilicet 4. m. ex quibus 3. m. circiter in promptu soluta esse ex ejusdem Bruè apocis apparebat.

Consignata mercium parte, comparuerunt dicti mercatores Veneti, qui docentes per legitima documenta, merces in dicta navi existentes esse suas, sive ex aliarum mercium pretio emtas, obtinuerunt illas sequestrari, etiam cum dicti Capitanei carceratione. Unde exorta inter eos lite in Camera, per istam, (Me tamen in causa non scribente,) acerrimè discussò articulo, pluries decisum fuit ad favorem Bruè, quod scilicet illi per mercatores rescindendæ essent vaniæ, & expensæ, ut supra passæ, quia resfectis ipse mercium dimissionem promptè offerebat, vel quod reponendus esset ejus pristinæ libertati cum *salvi conductus* observantia, ne publica fide contra jus gentium ita deceptus remaneret.

Ex quo præsertim ultimo motivo non violandæ fidei portus Camera semper in hujusmodi sententia constanter persistit, etiam super mercibus & bonis, quæ dicebantur aliena, non obstante auctoritate Bal. *conf. 400. lib. 1. Petr. Bellin. de re militar. p. 9. tit. unico & aliis firmantibus salvo conductum* intelligendum esse de rebus propriis non de alienis, quia cum ille fuisset generalis & indefinitus, debebat in totum servari, etiam dicti Portus Gubernator ad id potestatem non habuisset, dum agebatur de non subdito, qui sub hac fide portum ingressus erat aliàs non ingressurus, unde reputandus erat pro non ingresso, ac suæ libertati reponendus ex iis quæ de hac materia *salvi conductus* habentur apud Surd. *dec. 307. & conf. 281. & 298. Cyriac. controv. 399. ex nu. 20. Franch. dec. 590. & 673. Fontanell. decis. 267. Farinacc. q. 29. Tappia decis. 21. & 55. Sperell. dec. 148. par. 2. Rovit. super pragm. de guidatiis*, & alios de materia tractantes, Unde propterea revocavit sententiam in prima instantia latam.

Verùm habito per mercatores recursum ad Alexandrum VII. ab isto, forsitan ex justis, ignotis tamen motivis, advocata causa à Camera, emanavit chirographum, per quod, circumscriptis. Cameræ resolutionibus, demandabatur prædictæ primæ sententiæ executio. Quare vigore prædicti chirographi directi Thesaurario, dicti mercatores, postquam merces in portu ejusque repositoriis adhuc existentes, sive venditas, sive invenditas sibi consignari obtinuerant, pulsarunt etiam coram dicto Thesaurario varios mercatores, quibus aliquæ ex dictis mercibus traditæ fuerant præsertim dictum Cucurnum, unde assumpta disputatione.

Pro isto scribens dicebam, causam in duas inspectiones dividendam esse. Unam scilicet super mercibus adhuc existentibus jure domini, probata identitate, per dictos mercatores earum dominos vendicabilibus. Alteram super jam consumptis, & non extantibus. Super prima quamvis pro mercatoribus urgeret dispositio textus in *l. Incivilem C. de furtis*, ut rei furtivæ domino illam vendicare licitum sit à quocumque possessore, quamvis hic bona fide emisset, nullo sibi restituito pretio, quia bona fides excusat tantum emptorem à penis, quibus alias mala fide ementes res furtivas subjacere debent, non autem ut de pretii soluti consequentione excipere valeat ex deduct. per Farinac. *de furt. q. 177. n. 15. & seqq. Menoch. lib. 5. presumpt. 29. Spadam conf. 149. vol. 1. Rot. Lucen. diver. 151. Rovit. super pragm. 1. de empt. & vendit. & habetur in Romana gemmarum pro Puteo & in Romana pro Terentiana sub tit. de empt. & vend. Quod Doctores nostri extendunt etiam si emptio nis factæ essent in nundinis vel publicis emporiis, ut per Menoch. Farinac. & Rovit. *loc. cit.* qui alios adducunt.*

Attamen, præsupposita bona fide, dicebam hujusmodi conclusiones non esse istis terminis applicabiles, ubi agitur de mercibus, in quibus ratione libertatis commercii speciale esse videtur, ut à Juris consuetis regulis recedatur. De jure siquidem creditor hypothecario conceditur ad bona sibi hypothecata agere contra quocumque illorum possessores etiam si per mille manus transferint, & nihilominus ubi agitur de mercibus, quæ distractæ sint, non tanquam universitas cum ipsa taberna, seu toto corpore negotii, sed tanquam singulares, receptum est jam dicta ratio- ne publici commercii, tertium in quem distractæ sunt molestari non posse, sed illas transire liberas ab omnibus vinculis

ROMANA SEU CIVITATIS VETULÆ
STATERÆ.

PRO JOSEPHO ROGERIO PONDERATORE
POPULI ROMANI
CUM COMMUNITATE CIVITATIS
VETULÆ.

Casus decisus per Thesaurarium, & Cameram ad favorem ponderatoris.

De materia ponderum, & mensurarum, ac jure privativo alicui Communitati competente ponderandi vel mensurandi merces in loco contrastrandis. An illi subjaceant forenses præsertim in Portu ementes, & vendentes. Et an hoc hoc dicatur species vedigalis & gabellæ. Et aliqua de immunitate portus.

S U M M A R I U M.

- 1 *F* Acti series.
- 2 *P*onderum, & mensurarum usus ut potè publico commercio necessarius de jure divino demandatus est.
- 3 *I*dem de jure canonico, & civili.
- 4 *J*us adequandi, & retinendi pondera, & mensuras computari solet inter Regalia competentia Principi vel Civitati.
- 5 *D*e inventionione ponderum, & mensurarum remissio.
- 6 *I*ntroductio juris privativi ponderandi vel mensurandi an sit rationabilis.
- 7 *D*ictum jus privativum competens Civitati procedit inter cives, & incolas, non autem cum forensibus.
- 8 *P*ortus Civitatis Vetulæ ex indulto Apostolico est exemptus ab omnibus gabellis, & oneribus.
- 9 *J*us privativum est species vedigalis, & gabellæ.
- 10 *P*ortus dicitur de Regalibus majoribus Principi competentibus, & alia dicuntur vedigalia, & onera, quæ in portu exiguntur.
- 11 *B*arones vel inferiores Civitates non habent jus portus nisi ex Privilegio vel Immemorabili.

D I S C. CXXIX.

Populus Romanus quandam habet stateram grossi ponderis nuncupatam, importantem utilitatem emptori quatuor pro centenariis, ut supra in Romana Gabellæ statere *disc. 85.* Quia tamen, tam respectu gabellæ super ea existentis, quam ex eo quod illius usus diligenti personæ in officium concedi soleat, exteri mercatores illam magis commodam, & fidelem judicant. Hinc propterea ut plurimum, antequam ad portum Civitatis vetulæ accedant, in ipsimet eorum regionibus, per litteras cum correptionibus Urbis, pacifici solent de mercibus ponderandis cum dicta statera, cum qua, cessante etiam dicta præcedenti conventionione, in ipsomet portu libentius vendunt, prout etiam libentius Mercatores Urbis emunt, unde aliqua navi mercibus onusta ad portum appulsa, vocari solet ab Urbe Ponderator Populi ad mercium ponderationem cum dicta statera faciendam. Cùm autem Communitas Civitatis Vetulæ, suam pariter haberet stateram quam in officium seu appaltum cum jure privativo ponderandi sub certa pensione seu emolumento concedere solet, ideòque præterderet prohibendum esse dictum Populi Ponderatorem, ne in suo Territorio in præjudicium dicti ejus juris privativi hujusmodi ponderationem faceret, orta desuper controversia coram Thesaurario.

Pro Urbis Ponderatore scribens (cum sensu etiam veritatis, ita ipsomet giudice Me requirente) credebam utramque partem discretivè, & juxta diversos respectus, bonum jus fovere. Cum enim in ponderum, & mensurarum adæquatione multæ fraudes committi soleant, atque publica utilitas, quinimò commercii necessitas, ponderum & mensurarum justitiam requirat, adedut etiam de jure divino id demandatum habeamus Deuteron. *cap. 25. proverb. 16. & ibi, nec erit in domo tua modus major, & minor, & ibi, pondus habebis justum & verum, & ibi modus equalis, & justus sit tibi.* Quod etiam de jure canonico statutum habemus in *cap. 2. de emptione & venditione.* Atque de jure civili in *l. modios q. 2. de susceptioribus, & arcarius lib. 10. & in aut. de Collatoribus §. eos autem circa finem, præcipitur in unoquoque loco vel Civitate, in Ecclesia, vel loco publico, justum pondus & justam mensuram conservari, ex quibus aliàs regulari valeant.*

Hinc

culis & hypothecis, quibus subjacebant, dum erant penes venditorem ad communiter notata per DD. per ipsum text. in *l. cum tabernam ff. de pignoriis*, Bald. in *l. ubi adhuc n. 37. C. de jure dotium*, Merlin. *de pign. lib. 2. q. 45. n. 35. & seq. Capic. Latr. dec. 24. n. 12. Rot. post Pacif. de Salv. dec. 125. 126. & 205. & dec. 107. post Merlin. ubi supra num. 6. apud Orthobon. dec. 55. n. 9. & in aliis.* Ita à pari, dum eadem in utroque casu militare videtur ratio publici commercii aliàs impediti, cum non soleant mercatores, & negotiantes in mercium emptionibus exquirere à venditoribus eorum domini, & possessionis titulos, quos etiam respectu venditorum, magnum & impracticabile onus esset, ut in singulis mercium venditionibus justificare deberent, ut dictum etiam fuit in Anconitana Salium *hoc tit. disc. 115.*

Fortiùs, quia venditor per Principis officiales ad id destinatus in portum receptus fuerat, & publicè ad merces vendendas admittus, ex qua ratione mercatores in bona fide existentes, ab eodem Principe ejusque publica fide contra omnem juris gentium & positivi dispositionem decepti remaneret, cum credere non deberint furem & alienarum rerum prædonem illum, qui in portu tanquam dominus & mercator admittus fuit ad merces publicè vendendas.

Ad quod comprobandum aducebatur communis aliorum portuum observantia, præsertim in nostra Italia, Venetiarum, & Liburnii, cum hujusmodi portuum anima sive essentia principaliter in hujusmodi commercii libertate, ibique mercantium securitate consistere videatur. Ideòque ubi cum summa æquitate ad favorem actorum procedendum esset, dicebam admitti quidem posse ad mercium suarum vindicationem, sed restituito pretio per mercatorem bona fide ementem soluto.

Quo verò ad merces consumptas, in quibus rei vindicatio vel alia actio realis exercibilis non erat, eiebam actores omni profusa actione vel remedio destitutos esse, quia contra tertium dari non potest actio personalis, cum deficiat obligatio, quæ est hujusmodi actionis mater, nisi duobus tantum casibus, vel ubi scilicet dolo & mala fide possiderit deserit, quia nempe ad eludendam rei propriæ vindicationem domino competentem, illius distractionem vel consumptionem affectaverit, ex deductis per Menoch. *d. lib. 5. presumpt. 29. Spada d. conf. 149. vol. 1. Fatioac. d. q. 177.* Vel ubi rei consumptæ pretium penes ipsum remaneret titulo lucrativo, & sine causa, juxta terminos text. in *l. si me & Titium ff. si corr. petat. vel de in rem verso.* Quorum neutrum in præsentem applicari videbatur, quia pretium mercium venditarum penes istum mercatorem remanebat titulo oneroso, dum pretio mediante illas emerat, & non probabatur doli vel mala fides, quæ urpotè delictum importaria non præsumuntur, præsertim dum bona fide præsumptiones, & argumenta concurrerant, quia publicè, & palam in publico portu emptæ fuerant.

Verùm ex eisdem præsuppositis ab illis extrajudicialibus notitiis sive prudentialibus rationibus ex quibus infirmato judicio duodecim Virorum Tribunal Cameræ constitutum, unus solus pro dictis mercatoribus contra Bruè judicavit, sive talis judicatus executio demandata fuit. Ex eisdem etiam judicatum fuit contra istum mercatorem, quia processum est cum præsupposito, quod in ipso actu emendi, & antequam ad aliquam pecuniæ solutionem procederetur, fuisset sibi ad aures denunciatum à personis in eadem navi existentibus, ut ab emendo abstineret, quia merces erant alienæ. Item quia nonnullæ merces distractæ fuerant post inhibitiones & sequestra, & quod magis est, præsuppositum etiam fuit, verè nullam pecuniam solutam esse, sed apocas continere simplices confessiones sub spe futuræ solutionis, ut ita mercatoribus præcluderetur via agendi ad suorum honorum recuperationem. Et quando præsupposita essent vera, resolutio non esset injusta, sed dubium est, quod in actis non benè justificabantur.

ANNOT. AD DISC. CXXIX.

AD contenta in hoc discursu super securitate ementis in portibus, vel publicis emporiis, conferunt, quæ habentur sub tit. de Empt. & vend. *disc. 13. & 42. ac etiam sub tit. de Credito disc. 22.*

Et de emente rem furtivam, an, & quando ex æquitativa exceptione de utili in rem verso, seu negotiorum gestorum repetat pretium ab ipso solutum conferunt ea, quæ habentur sub tit. de usur. *disc. 5. & d. disc. 13. de Empt. & vend.*

Hinc ferè ubique, vel per leges particulares, vel per consuetudines, inductum est jus privativum penes Principem vel Baronem, seu Civitatem, adæquandi pondera & mensuras, eaque retinendi, atque hoc jus inter Regalia computari solet, ut bene Guido Papa *dec. 490.* quæ reputatur in materia magistralis, & notant Afflicti. *in Constit. Regni* ad legitima tempora, & *in Constit. Mercatores*, Niger. *in cap. Regni* inter prædicti 65. Bovadil. *in politica lib. 5. cap. 10. num. 33.* Ciriac. *controv. 131. n. 3. & 4.* Flamin. de Rubeis *cons. 69. n. 2. 6. cum seqq. vol. 2.* ubi etiam eruditè agit de ponderum, & mensurarum inventione, de quo agunt quoque Alciat *in tract. de ponderibus, & mensuris, & Borell. de magistratuum edictis lib. 3. c. 15.*

Prout in praxi videmus in Urbe, Præfecto Siclæ & Populi Magistratui privativè injunctum esse jus adæquandi pondera & mensuras, necnon jus ponderandi mercem venalem in summa notabili excedente libras 50. in dicta specie stateræ grossæ non nisi ponderatori ab eodem Populo deputato competere, ut *disc. 85.* dictique juris privativi introductio non videtur à publici boni ratione extranea, ne scilicet ex generica mensurandi seu ponderandi libertate, fraudes committantur, præsertim cum exteris, qui de loci ponderum, & mensurarum usu informationem non habent.

Ex qua ratione, ad exemplum Urbis & Populi Romani, rectè ex consuetudine potuit etiam in Oppido Centum Cellarum seu Civitatis Vetulæ hoc jus privativum ponderis, & mensuræ introduci, ut non nisi uni personæ per Communitatem deputandæ competere. Verùm hoc restringendum esse dicebam inter cives & incolas, seu alios ejusdem Communitatis subditos, quorum respectu rectè verificabatur instrumenta appalium aliaque probationes, ex quibus Communitas suum jus & possessionem justificare prætendebat.

Secus autem respectu portus, ac mercium, quæ ab omnibus mundi partibus per mare ad portum appellant, siveque, vel in eisdem navibus, vel in repositoriis occasione contractationis ponderantur. In hoc enim prorsus vanam dicebam Communitatis prætensionem, tum ex amplissimo privilegio huic portui concessio per Urbanum VIII. per quod sublatis omnibus, & quibuscumque vectigalibus, gabellis & oneribus, omnimoda franchitia exemptio conceditur, cum hujusmodi jus privativum ponderandi mercem cum una solùm statera per quemdam Officiale tenta, utpotè tollens naturalem libertatem sit species servitutis, vel oneris, quinimò species vectigalis ex deductis per Menoch. *de arbitrariis casu 569.* Galeott. *respons. fiscal. 10. n. 39.* Rovit. *dec. 17. n. 9.* Farinac. *in fragment. verbo Monopolium* ac habetur in dicta Romana Gabellæ stateræ *disc. 85.* Quod etiam in specie probatur ex eisdem appalibus à Communitate productis, in quibus dicitur, concessi gabellam stateræ seu juris ponderandi, undè liquet hoc jus habitum fuisse inter gabellæ, & emolumenta publica.

Tum clarius, quia circumscripto etiam privilegio, attentaque sola juris dispositione, portus dicitur de majoribus Regalibus Principi competentibus, & sub ejus immediata jurisdictione, gubernio, & protectione existentibus, idèque vectigalia, & quæcumque onera, quæ in porta exiguntur, dicuntur de Regalibus majoribus, soli Principi competentibus, ut clarè disponitur *in cap. primo quæ sint Regalia*, ubi Andreas, Alvarot. & cæteri Capic. *in investitura feudali verbo portus*, Frecc. *de feudis lib. 1. tit. de offic. magni Admirati num. 26. cum seqq.* Loffred. *conf. 24. in principio & per tot.* Borell. *in tract. de præstantia Regis Catholici 69. n. 1. & n. 60. cum seqq.* Aponte *de potestate Præregis tit. 10. de diversis provisionibus rubr. de portu num. 1. cum seqq.* Apud quos habetur, Barones, vel inferiores Communitates jus portus non habere, nisi ex Principis Privilegio, vel accedente immemorabili, cujus vigore privilegium, & quicumque alius titulus de mundo melior allegari potest. Quorum neutrum in casu, de quo agitur justificabatur, & quatenus justificaretur, sublatum remanebat ex dicto novo exemptionis privilegio per Urbanum concessio, per quod expressè omnia, & quæcumque onera revocantur.

Ac propterea eram in sensu, sententiandum esse, non quidem ad favorem ponderatoris Populi Romani, ut sibi licitum esset in portu cum ejus statera ponderare, (ut in hac parte forsan non bene factum fuit, undè propterea id non levem dubitandi ansam præbuit in gradu appellationis in Camera) sed pronuntiandum esse ad favorem mer-

catorum, & quorumcumque in portu mercem contrèstantium, ut juxta ejusdem portus libertatem, eis licitum esset mercem ponderare cum illis stateris, & ponderum speciebus, quæ partibus visæ essent, dummodò sint pondera legitima, & probata auctoritate Superioris, qualis est Syclarum Præfectus, itaut esset in mercatorum arbitrio uti dicta statera Communitatis, vel illa Populi Romani, seu quæcumque alia Superioris approbationem habente, quoniam alias portus sibi concessa exemptione, & libertate potiri non diceretur, atque esset dare insubdita Communitate jus exercendi jurisdictionem in portu, ita dupliciter sibi usurpando Regalia majora vectigalis speciem ab exteris, & non subditis ac in portu exigendo, quæ omnia juris dispositioni adversantur. De hac autem materia ponderum, & mensurarum agitur in dicta Romana gabellæ stateræ *disc. 84. ac in Ferrar. dat. & Urbinate. præter salis disc. 82. & 111. seu 114.*

NAZARENA PEDAGIORUM SEU NUNDINARUM

PRODUCE REGINÆ

CUM ARCHIEPISCOPO NAZARENO.

Casus pendet in Rota indecisus.

Facta per Principem seculari concessione juris nundinarum alicui Ecclesiæ. An exemptio à vectigalibus, & pedagiis competere dicatur mercatoribus ad hujusmodi nundinas accedentibus jure Ecclesiasticæ immunitatis, quæ violari dicatur per vectigalium, & pedagiorum exactionem, & de franchitiis & exemptionibus competentibus in nundinis & mercatis.

SUMMARIUM.

1. *Acti servit.*
2. *Jus exigendi pedagia est de Regalibus, & à privato non possidet nisi ex privilegio vel immemorabili.*
3. *Castris & jura etiam Regalia donata per Principes Ecclesiæ sunt bona Ecclesiastica, & n. 7.*
4. *Nundinæ sunt de regalibus, & non competunt nisi ex privilegio vel immemorabili.*
5. *Inter privilegia nundinarum est illud exemptionis à vectigalibus.*
6. *Principes non revocant privilegia, & jura concessa Ecclesiæ.*
7. *Declaratur conclusio, de qua n. 3.*
8. *Multe nundinæ sunt Ecclesiarum.*
9. *Privilegium exemptionis nundinarum, de quibus vectigalibus intelligitur.*
10. *Pedagium solvitur per vectorem ratione vecturæ.*
11. *Qua ratione exigatur pedagium seu gabella passus.*
12. *Quale interesse non habeatur in consideratione circa immunitatem Ecclesiasticam.*
13. *Clerici negotiatores pro mercibus non sunt immunes.*
14. *Quando Ecclesia vel Ecclesiastici teneantur ad hujusmodi pedagia seu gabellam passus.*

DISC. CXXXI.

Archiepiscopo Nazareno ab ejus Cathedra & Diocesi, utpotè ab infidelibus occupata profugo, Sedes Apostolica Ecclesiam concessit sub titulo S. Mariæ de Nazareth in insigni Oppido Barolitano Tranen. Diocesis, ubi Sedem fixam habere possit, eidemque tractu temporis univit Ecclesias Cathedralis, Cannel. & Montis Viridis, cum plerisque privilegiis, jurisdictionibus, & prærogativis, de quibus in Nazarena Jurisdictionis *sub tit. de Jurisdictione disc. 20. & per Ughellum 7. i. Italia Sacra*, ubi de hac Ecclesia tractat. Cumque ad Solemnitatem B. Mariæ in die Annuntiationis, nedum ejusdem Oppidi sed aliorum adjacentium locorum incolæ, cum magna devotione concurrerent. Hinc proinde Rex Ferdinandus Primus de anno 1458. privilegium concessit nundinarum, quarum jurisdictionem, administrationem, & emolumenta dictus Archiepiscopus haberet cum officio Magistri nundinarum, ac immunitatibus, exemptionibus, & privilegiis; quibus potiri solent aliæ publicæ nundinæ, quæ Regno celebrantur. Cumque de anno 1495. per Regem Alphonsum Secundum concessum fuisset in feudum Leonardo Como ejus Scribæ, & Consiliario jus exigendi ped-

gium, vulgò passu, à transeuntibus, prius per Regiam Curiam exigi consuetum in ponte Cannarum propè dictum Oppidum Baruli, satis celebri ob excedium quod Exercitus Romanus ab Annibale ibi passus est. Atque Dux Regiæ de familia Galeora nepos ex filio Fabii auctoris controversarum, responsum fiscali, ex dicto Leonardo descendens, in hujusmodi juris seu pedagii possessione esset, ejusque ministri fieri assueti indefinitè illud exigent à quibuscumque; etiam illis qui ad prædictas ibi satis proximas nundinas accedere profitebantur. Præterece cepit Archiepiscopus, id adversari Ecclesiasticæ immunitati, undè propterea præfatos ministros seu assuetarios, tanquam dictæ immunitatis violatores excommunicavit, sed interposita appellatione ad Sanctissimum, & commissis per breve causa Episcopo Bituntino, hic dictas Censuras revocavit, undè Archiepiscopo recurrente ad Sacram Congregationem immunitatis, eoque solum informante, de mense Martii 1660. prodiit sibi favorabile rescriptum super dicta violatione immunitatis. Verùm altera parte recurrere, suaque jura deducere, cognito quod esset causa merè judicialis, exigens formalem processum, remissa fuit ad Rotam coram Otalora, & proposita semel causa, absque resolutione, super solo incidenti attentatorum, quæ hinc inde prætendebantur, ulteriori progressum non habuit, ob superventam mortem dicti Archiepiscopi, in cujus locum post biennale vacationem ad dictam Ecclesiam ad meas preces meorumque servitorum remunerationem per Alexandrum VII. de anno 1667. translato Francisco Antonio de Luca Episcopo Anglonen. mihi benevolentia plusquam fratrem conjuncto, huic consului quod nisi melius fundarentur jura Ecclesiæ, abstineret à prosecutione hujusmodi litis, quæ mihi scribenti pro dicto; Duce parum probabilis videbatur.

Non dubitabatur enim de competentia dicti juris exigendi hoc pedagium, quod est de Regalibus, non obtinendum, nisi per habentes hoc jus ex Principis privilegio vel ex immemorabili, quæ eidem privilegio æquipollent, cum doceretur de dicta Regia concessione in feudum, cum subsequuta observantia pluries canonizata, & demandata per Regiam Cameram Summarie. Et quod magis, ad occurandum fraudibus, & extorsionibus, quæ per hujusmodi pedagiorum, & passuum exactores vel assuetarios committi solebant, ex generali Regia provisione in toto Regno, de anno 1570. præscripta fuit taxa insculpta in marmore ad formam epistoli in eodem ponte seu loco, in quo exactio fieri solet. Et nihilominus id deducebatur ex abundantia, quoniam cum ut dictum est, jus exigendi hujusmodi pedagia sit de Regalibus supremo Principi reservatis, ad istum finem que Magistratus, & Officiales pertinet inspicere, an illa per privatos ab ipsius Regis subditis exigi possent necne. Undè cum istem Regis Officialibus scientibus, approbantibus, ac demandantibus, publicè, & palam hujusmodi exactio fieret, prorsus extraneum, ac inanem laborem dicebam illum scribentium hinc inde, super hujusmodi juris competentia, de qua inspicere non pertinebat ad istum judicem ecclesiasticum, cujus partes tantum erant agendi de censuris, quarum causa per appellationem commissa erat, quod pendebat à puncto violationis Ecclesiasticæ immunitatis, an adesset necne.

Quatenus igitur ad istum punctum pertineret, scribentes pro Archiepiscopo insistebant in generalibus latè deductis per Spad. *conf. 5. & 6. lib. 1.* quod scilicet ea, quæ per Reges & Principes seculares Ecclesiæ conceduntur, etiam si sint castra, & bona jurisdictionalia, seu alias jura Regalia & de sui natura laicalia, efficiuntur Ecclesiastica, atque ut nostri dicere solent, *Sancta Sanctorum*, ut in proposito deductum habetur in Lucana jurisdictionis seu Imperii *sub tit. de feudis disc. 60.*

Idèque admittentes, quod nundinæ sunt de Regalibus, ac Principi reservatis, exigentibus proinde, vel jisdem Principis privilegium, vel immemorabile illi æquipollentem, cum ejus vigore quilibet titulus de mundo melior allegari valeat ad text. *in l. prima ff. de nundinis, l. prima C. eodem*, ubi Bald. Salicet. & cæteri de quibus latè Borell. *de præstantia Regis Catholici cap. 26. n. 1. & seqq.* Aponte *de potestate Præregis tit. de diversis provis. rubr. de mercat. seu nundinis nu. 1.* Ripoll. Christin. & cæteri, de quibus in immolen. nundinarum *disc. seqq.* Attamen dicebant, quod penes Ecclesiam effectæ erant ecclesiasticæ, & successivè quod earum perturbatores seu violatores

dicerentur Ecclesiasticam immunitatem violare. Ipsæque nundinæ perturbari dicuntur eo ipso, quod ab accedentibus ad eas, vectigalia & pedagia exiguntur, cum inter nundinarum privilegia collecta per Borell. *disc. capit. 38.* sit istud exemptionis à vectigalibus & pedagiis.

Nec referre dicebant, quod jus pedagii exactio fieret ex privilegio, & auctoritate Regis ejusque Officialium, quoniam Princeps secularis revocare non potest ea bona, seu jura & privilegia, quæ Ecclesiæ concessit, utpotè effecta de diverso jure & dominio, etiam si expressè diceret, transferendo cum copiosis allegationibus ea, quæ desuper collecta habentur per Thom. *del Bene in tract. de immunit. tom. 1. part. prima dub. 2. sect. 2. num. 7. & num. 16. cum seqq.* ubi quod privilegium concessum non subditis transit in contractum irrevocabilem, multo magis ubi expressè non dicitur, cum tunc, regulando voluntatem à potestate, neque volitum præsumatur.

His tamen non obstantibus, reflectendo etiam ad veritatem, contrarium dicebam probabilius esse. Quidquid enim sit de veritate dicti assumpti, quod scilicet jura Regalia ex Principis largitione ita fiant Ecclesiastica, quod ab ejusdem Principis alto dominio, & suprema potestate exempta fiant, quod saltem de facto, & in praxi non transit absque magna difficultate, ubi præsertim non assistit, sed potius resistit observantia, cui satis in proposito deferendum est ex iis, quæ habentur deducta in dicta Lucana jurisdictionis seu Imperii *sub tit. de feudis disc. 60.* Et quæ observantia in contrarium urgere videtur, quoniam major pars nundinarum Regni, utpotè introductarum occasione devotionis ac solemnitarum, ex Regiis privilegiis pertinet ad Ecclesias, earumque Prælatos, Capitula vel Monasteria, nedum quoad emolumenta bursalia, sed etiam quoad jurisdictionalia, facultatem scilicet deputandi Magistrum nundinarum aliosque Officiales, licet in hoc privilegia non sint conformia, cum in plerisque, jus seu dominium Ecclesiæ sit quoad emolumenta tantum, non autem quoad dictam facultatem, & jurisdictionem. Et nihilominus juxta inconcussam observantiam nundinæ prædictæ, earumque Magistri & Officiales, quoad concernentia laicalia, tam in personis, quam in bonis, ipsi Regi ejusque Officialibus subiciuntur.

Adhuc tamen prædicta percuterent casum, in quo ageretur de revocatione ipsarum nundinarum, earumque privilegiorum, quia nempè exigi vellent in istis nundinis illa vectigalia, & pedagia, quæ in aliis nundinis non exiguntur, itaut laicalis provisio esset in odium Ecclesiæ, ejusque præjudicium, directè, vel indirectè tenderet. Quod in præsentis dici non poterat, illa enim exemptio, quæ juxta communem usum, præsertim in Regno, conceditur in nundinis, percutit illa vectigalia & onera, quæ alias extra tempus nundinarum in eo loco per mercatores, & negotiantes ratione introductionis vel contractationis mercium sub nomine dohanæ seu plateæ, aut alia vocabulo solvi solent, non autem ea pedagia, quæ in itinere per pontes, scaphas, vel alia loca, potius ratione transitus materialis, quam ratione introductionis vel contractationis mercium solvuntur, quoniam ista, ex iis, quæ habentur in Romana gabellæ ferri *hoc eod. tit. disc. 63.* juxta doctrinam Bart. *in l. prima §. hic titulus num. 7. ff. de public. & l. cum plures §. vehiculum ff. locati, & conducti* solvuntur potius à vectoribus quàm à dominis.

Ea etiam ponderata ratione, quod hujusmodi pedagia seu passus, introducta fuerunt, ac exigi consueverunt, pro expensis refectiois, vel custodiæ illius pontis vel loci. Ac etiam quia non exiguntur ratione accessus ad unas vel alias nundinas, sive ad unum vel alterum locum, sed indefinitè ob illum actum passus seu transitus materialis, non curando ad quem locum transeuntibus accessuri sint. Et sic vectigal non percutit ipsas nundinas, earumque particulare privilegium, quod ita intactum remanet, neque Ecclesia dici potest præjudicata, seu de suo damnificata per hujusmodi oneris solutionem. Licet enim considerari possit quoddam remorum interesse majoris concursus negotiantium ad hujusmodi nundinas, quando nedum in ipso loco, sed per omnes passus, & in toto itinere negotiantes essent immunes. Nihilominus istud videtur quoddam interesse nimis remotum, & accidentale, non habendum in consideratione, quoniam interessatæ etiam dici possunt Ecclesiæ in omnibus oneribus, quæ per Principes laicos imponuntur eorum subditis, qui ita pauperiores ac minus potentes effecti, dare non

non possunt illas elemosinas, & oblationes, quas aliis darent, cum similibus indirectis, & remotis præjudiciis, in consideratione non habendis, stante etiam contraria praxi, & communi consuetudine, quia accedentes ad nundinas, præsertim publicas & magnas, à Metropolitana Civitate Neapolis, seu aliunde cum mercibus, plurium dietarum iter habent, atque per plures hujusmodi passus pertransseunt accessuri ad plures nundinas, & de una in alteram, sive de nundinis ad aliam Civitatem vel locum pro contrahendis mercibus, quæ in nundinis venditæ non essent, unde dicta exemptio esset impracticabilis. Ideoque nundinarum exemptio intelligitur de oneribus in ipso loco extra illarum tempus ferri solitis. Cumque transitus per istum portum sit communis duabus vel tribus Provinciis, non pertinet ad gabellarium inquirere, unde transseuntis ventiant, & quo vadant, sed solum attenditur ipse transitus materialis.

Illud etiam considerando, quod neque clerici & personæ ecclesiasticæ in mercimoniis, ac bonis, quæ negotiationis causa transvehuntur, seu contrahuntur, sunt immunes à vectigalibus aliisque oneribus ad text. in c. *quamquam de censibus in sexto, Clementina præsentis eod. tit.* Canonistæ communiter collecti per Bellet. *disquis. Clerical. tit. de Clericorum exemptione à maneribus §. 4. n. 1.* Igitur nil dicebam commune habere in proposito Ecclesiasticam immunitatem cum isto casu, in quo immunitas seu exemptio provenit ex mero privilegio laicali, quod proinde intelligendum est, prout intelligit & practicat ipsemet Princeps, quæ privilegium concessit.

In proposito item hujusmodi pedagii seu oneris solvendi ratione transitus per aliquem locum, concorditer consultus de anno 1665. in Civitate Neapolis per agentes Principis Ludovici Domini passus Montisufcoli, seu Venticani, spectantis ad Statum seu Principatum Venustum, & agentes Collegii Romani Societatis Jesu; An scilicet deberetur dictum pedagium pro frumento, quod à feudis ejusdem Collegii in Apulia asportatur ad dohanas Avellini & Atripaldæ, sive ad Civitatem Neapolis. Tanquam utriusque partis in Curia Advocatus & benevolus respondi. Quod autem agitur de illo pedagio, quod nulla habita ratione valoris, & qualitatis, mercium in summa uniformi solvitur ex sola ratione transitus materialis pro quolibet animali onusto, & tunc istud non debeat pro animalibus propriis ipsius Collegii, sed bene pro illis vectorum, qui juxta frequentiore usum pro certa mercede frumentum de loco ad locum asportant, cum hujusmodi onera spectent ad ipsos vectores, non autem ad mercium dominos juxta dictam doctr. Bart. & habetur in d. *Romana gabella ferri disc. 63.* unde propterea nihil Ecclesiæ interest, neque ea in aliquo remanet. damnificata, cum sufficiat solvere consuetam mercedem. Secus autem ubi agitur de illo onere, quod solvitur ratione mercium, & juxta earum qualitatem vel valorem, cum istud pertineat ad dominum, non autem ad vectorem, ideoque Ecclesia debet esse exempta, cum hujusmodi frumentum recolletum in propriis fundis transportetur de loco ad locum gratiam faciliorem, & melioris estimationis, unde dici non potest mercatura, in cuius casu, pro frumento scilicet empto in Apulia, ad effectum revendendi in alio loco, etiam Collegium teneri deberet. Et licet respectu dicti oneris solvendi per vectores dici possit, quod illud indirectè solvi dicitur per Ecclesiam, quæ aliàs minorem solveret vecturam, nihilominus istud dicitur interesse potius lacri de alieno, quam damni de proprio juxta distinctionem de qua in Mantuana seu nullius exemptionis disc. 53. & in aliis hoc eod. tit.

ANNOT. AD DISC. CXXXI. & CXXXII.

In materia nundinarum, juxta ea, quæ in his discursibus habentur super conclusionem, ut nundinæ sint de Regalibus, pluries in facti contingentia, præsertim in una Recanaten. dicere consuevi, quod Regalia consistunt in illis qualitatibus, quæ verè, & propriè contradistingunt nundinas publicas, & solemnes, ab aliis nundinis privatis, quas ad differentiam vulgò appellamus Mercatus, juxta distinctionem, de qua in his discursibus, & in auctoritatibus ibi relatis. Circa immunitatem scilicet à Dohanis, aliisque vectigalibus, ac etiam circa alia privilegia, quæ præter, vel contra dispositionem juris competere solent emporibus, & venditoribus, aliisque negotiatoribus, ut ad constituendam primam speciem nundinarum publicarum, cum prædictis, & aliis privilegiis, requiratur privilegium Principis, quodque id sit de Regalibus, cum illa jurisdictione, & summaria cognitione causarum, de qua plenè agit Maran. in *specul. seu prax. verb. ut judicium mercatorum*, & advertitur *rit. de Judic. disc. 42.* recensendo processus, seu causas executivas. Secus autem pro secunda specie mercati privati, occasione alicujus festivitatis, vel alterius concursus populi, cum tunc eatenus non liceat facere privata auctoritate hos mercatus sine licentia Gubernatoris, vel alterius judicis ordinarii loci sæcularis, vel respectivè Ecclesiastici, juxta qualitatem dierum feriatorum, & non feriatorum, in quibus illi fiant, vel utriusque etiam in diebus feriatis, quatenus ad alios effectus dicta licentia requiratur superioris, scilicet Ecclesiastici ob contræctiones in die festivo, & sæcularis ob prohibitas adunantias, ex quibus inconvenientia resultare possunt, juxta ea, quæ de conventiculis in jure disponuntur, sed hoc non est de Regalibus, cum pertineat ad quemcumque judicem inferiore ordinarii loci. Ideoque magna differentia est inter unam speciem, & alteram. Est bene verum, quod ista dici meretur una ex materiis incapacibus regulæ certæ, & generalis, dum Regionum, seu Principatum leges, vel styli, quibus principaliter deferendum venit, nimiam diversitatem habere videntur. Ac propterea intrat consuetus error procedendi cum generalitatibus, vel attendendi auctoritates, & doctrinas in sola littera, earumque arithmetico cumulo, vel confarinatione, non distinguendo loca, & tempora, aliasque circumstantias, cum quarum præsuppositum, diversarum Regionum scriptores loquuntur, quoniam stant bene simul, quod omnes bene loquantur, & tamen quod malè aliqua applicentur.

libus, cum illa jurisdictione, & summaria cognitione causarum, de qua plenè agit Maran. in *specul. seu prax. verb. ut judicium mercatorum*, & advertitur *rit. de Judic. disc. 42.* recensendo processus, seu causas executivas. Secus autem pro secunda specie mercati privati, occasione alicujus festivitatis, vel alterius concursus populi, cum tunc eatenus non liceat facere privata auctoritate hos mercatus sine licentia Gubernatoris, vel alterius judicis ordinarii loci sæcularis, vel respectivè Ecclesiastici, juxta qualitatem dierum feriatorum, & non feriatorum, in quibus illi fiant, vel utriusque etiam in diebus feriatis, quatenus ad alios effectus dicta licentia requiratur superioris, scilicet Ecclesiastici ob contræctiones in die festivo, & sæcularis ob prohibitas adunantias, ex quibus inconvenientia resultare possunt, juxta ea, quæ de conventiculis in jure disponuntur, sed hoc non est de Regalibus, cum pertineat ad quemcumque judicem inferiore ordinarii loci. Ideoque magna differentia est inter unam speciem, & alteram. Est bene verum, quod ista dici meretur una ex materiis incapacibus regulæ certæ, & generalis, dum Regionum, seu Principatum leges, vel styli, quibus principaliter deferendum venit, nimiam diversitatem habere videntur. Ac propterea intrat consuetus error procedendi cum generalitatibus, vel attendendi auctoritates, & doctrinas in sola littera, earumque arithmetico cumulo, vel confarinatione, non distinguendo loca, & tempora, aliasque circumstantias, cum quarum præsuppositum, diversarum Regionum scriptores loquuntur, quoniam stant bene simul, quod omnes bene loquantur, & tamen quod malè aliqua applicentur.

IMOLEN. NUNDINARUM PRO FRANCISCO MONTANARIO CUM COMMUNITATE

Causa pendet cum Camera.

De nundinis seu mercatis an fieri possint absque auctoritate Principis. Et an concessio loci nundinarum facta per Principem impoeret jus privativum, & necessarium, ita ut mutari non possit.

Et de foro in quo hujusmodi quæstiones cognosci debent.

SUMMARIUM.

- 1 *Facti series.*
- 2 *Causæ in quibus Fiscus habet interesse cognoscendæ sunt in Camera.*
- 3 *Nundinæ, seu mercatus sunt de regalibus, & non possunt fieri nisi de Principis concessione.*
- 4 *Quid, de mercatis fieri solitis singulis hebdomadis vel mensibus.*
- 5 *De privilegiis, exemptionibus, & prærogativis nundinarum.*
- 6 *An locus nundinarum possit mutari.*
- 7 *Loca publica Principis quæ sint in communi usu, si ubi concedantur, desinit usus.*

DISC. CXXXII.

Quemdam locum seu situm de dominio Cameræ Apostolicæ, in quo nundinæ singulis annis celebrari solebant Urbanus VIII. concessit Christophoro Ronconio aliàs in ista Curia eximio Advocato, tunc Subdatario, ad effectum, ut ibi constituerentur casulæ seu capannæ pro usu mercatorum, & aliorum ad nundinas accedentium. Cumque orta esset controversia inter dictum concessionarium, & Communitatem loci . . . in cuius territorio hujusmodi nundinæ sunt, atque situs est locus concessus. An alii dictas casulas facere possent. Idem Urbanus per alias litteras declaravit se fecisse dictam concessionem cum jure privativo faciendi dictas casulas seu capannas. Devoluta autem per mortem dicti Christophori præfata loco ad Cameram, ab ista per consuetam investituram emphyteuticam concessus fuit Francisco Montanario, quo parante pro minori sumptu ac majori commoditate dictas casulas seu capannas in forma domorum, ne ita de facili perirent, dicta Communitas præterens ad se spectare jus nundinarum, earumque jurisdictionem, & administrationem, ut hujusmodi concessionem eluderet, præterderet cepit immutare locum, atque

atque in altera ejusdem territorii parte nundinas prædictas celebrare, ipsaque recurrente ad Congregationem Boni Regiminis, in qua utpotè in dubio Communitatibus favorabili, expedit earum causas tractari, assumpta disputatione, & cognito non esse de causis ipsi Congregationi congruis, illa remissa fuit ad Tribunal Cameræ, ubi pendet.

In hujusmodi autem disputatione principaliter actum fuit de fori competentia, & remissione dictæ causæ ad dictum Tribunal Cameræ, ob Fiscum seu Cameræ Apostolicæ interesse. Incidenter verò, ac ad eundem finem, juxta consuetum stylium, summam & pro gustu, deducta fuerunt concernentia merita negotii principalis, & jus Regale nundinarum seu mercatorum, cum exindè referretur quoque interesse Cameræ, cujus ratione ad dictum Tribunal causa remittenda erat.

De jure siquidem omnes causæ, quæ directè vel indirectè percutiunt interesse Fiscum, cognoscendæ sunt cor. Procuratore Cæsaris, cujus loco successit hodie illud Tribunal, quod ubique Cameræ dicitur ex deductis per Peregr. *de Jur. Fiscum lib. 7. tit. 1. Franch. dec. 132.* ubi in proximis terminis controversiæ inter Communitatem & feudatarium, seu ab eo causam habentes Rovit. *pragm. 62. de off. Procuratoris, Cæsaris Marches. de commiss. par. 1. fol. 158. num. 63.* Clarius verò id Urbe & Statu Ecclesiastico ob Constitutionem nonam Pauli III. ita expressè disponentem, & per quam cessat quæcumque dubitandi occasio.

Dupliciter autem Fiscus seu Camera in hujusmodi controversia interfecta erat, Primò quia cum hujusmodi situs esset de ejus directo dominio, sua principaliter interessat, nundinarum locum non immutari, cum aliàs idem situs inutilis remaneret, unde in casu devolutionis novum emphyteutam non inveniret cum tanti canonis solutione. Quinimò etiam ipsa Investitura durante ob immutatum rei statum, posset emphyteuta se prætere ab obligatione exemptum, ut de interesse Fiscum in re feudali ob casum devolutionis habetur apud Franch. *d. dec. 132.*

Et secundò quia nundinæ sunt de Regalibus ac Principi reservatis, neque celebrari possunt absque ejusdem Principis privilegio explicito, vel consuetudine immemorabili, cujus vigore quicumque titulus de mundo melior allegari valeat ad text. in l. 1. ff. *de Nundinis, l. unica C. eod.* ubi Bald. & ceteri, de quibus Natta *cons. 511. & seq.* ubi latè de materia Franch. *Marc. dec. 53. repet. dec. 513. & dec. 415. Borell. de præstantia Regis Catholici c. 36. n. 11. & 12. ubi n. 1. seq.* juxta consuetam eruditionem agit de usu Romanorum circa nundinas Apont. *de potest. Prærog. tit. de mercatis, & nundinis n. 1. Ripoll. de Reg. c. 42. n. 1. & seq.* Christin. *dec. belg. 99. n. 3. & seqq. vol. 3. cons. 14. par. 1. inter consil. Acad. illust. & omnes;* Ideoque Fiscum, seu Cameræ Principis interest, an Communitas habeat necnè tale jus, quod est ipsius Principis proprium, & peculiare.

Potissimè quia non agebatur de aliquo privato mercatu occasione alicujus solemnitatis fieri solito, sive de illo mercatu, qui singulis hebdomadis circa vidualia pro majori commoditate in aliquo determinato loco fieri soleat, quo casu intrat quæstio examinata per Borell. *dicto cap. 36. num. 19. cum seq.* an dicatur, necnè de Regalibus. Sed agebatur de formalibus, & solemnibus nundinis publicis, semel in anno celebrari solitis, ad quas comprovincialium, aliorumque negotiantium concursus habetur, quo casu indubitatum est id esse de Regalibus, ob praxim, & usum illorum privilegiorum, quibus potiri solent ad hujusmodi nundinas concurrentes, circa exemptionem scilicet vectigalium, & pedagiorum, necnon assecurationem à reprefariis, aliisque molestiis, quæ in loco privato aliàs inferri possent, Ac etiam circa summariam cognitionem causarum, & processum executivum inter ipsos negotiantes juxta plenè deducta per Marant. in *praxi, seu speculo, verbo ut judicium mercatorum, & Borell. dicto cap. 36. n. 35. cum seqq.* ubi hujusmodi privilegia recensentur. Et cum qua distinctione obserbabam decidendam videri dictam quæstionem super mercatibus privatis ut supra, an scilicet essent de Regalibus, & perneceffe exigenter privilegium Principis, vel immemorabilem, quia si præterderentur, seu essent in usu dicti privilegia, & prærogativæ nundinarum solemnium peculiare, atque ad istum effectum, conferentur de Regalibus, secus e conversò, quia tunc essent potius quodam privatæ adunantiæ eventum & vendentium pro majori commoditate.

Verùm ubi etiam in hac facti specie admittenda esset, ratione longæ consuetudinis habentis vim taciti privilegii,

facultas in dicta Communitate celebrandi, & administrandi nundinas prædictas, etiam cum aliqua jurisdictione, quæ per Magistrum nundinarum haberi solet, Adhuc tamen, stante concessione facta per Pontificem de dicto loco cum jure privativo mihi faciendi casulas, seu capannas, ad alium usum non fervientes, nisi ad istum nundinarum cum sensu etiam veritatis, credebam eidem Communitati illicitum esse, inconsulto Principe, atque in præjudicium ipsius, vel ejus cui ipse concederet, dictum locum immutare, quoniam eadem antiqua consuetudo dividi non potest, neque eam Communitas ad sui favorem deducere valet tanquam speciem privilegii, & relicere ejus qualitatem circa locum, cujus immutatio continet præjudicium ipsius Principis tanquam domini loci, quoniam ita esset multiplicare specialitates, & præjudicia.

Et quamvis ante hujusmodi concessionem, hujusmodi locus haberetur tanquam publicus quasi nullius, ita ut cuilibet licitum redderetur casulas, & capannas construere, attamen id provenit ex facultate, seu indulgentia Principis, in cuius libito fuit aliquando tolerare, sed postquam suo jure uti voluit, atque hoc jus privativum alteri concedere, utique licitum non est subditis, & inferioribus cum immutatione loci ejusdem Principis factum eludere, ut in Urbe practicamus de mercatu, qui fit singula hebdomada in platea Agonis, & in Campo Boario, cum similibus.

Præterdebat etiam per Communitatem, quod ista concessio utpotè relativa ad primam factam Ronconio, non contineret jus privativum concessum per alias litteras post annum, & ultra, Verùm difficultas tollebat ex facto, quoniam revera secundæ litteræ prodierant potius in declarationem animi Pontificis, & ejus quod virtualiter, & de jure in prima concessione continebatur, juxta exemplum executientis grana à spicis contentum in l. *ad eod. ff. de acquir. rer. dominio.*

FERRARIEN. EXTRACTIONIS,

SEU TRACTÆ

PRO RIMBALDESIO APPALTATORE GENERALI FERRARIÆ,

CUM CAMERA APOSTOLICA.

Causa sopita per Concordiam.

De tracta concessa Alicui Appaltatori, an exerceri possit finito appaltu in frugibus emptis eo durante.

SUMMARIUM.

- 1 *Facti series.*
- 2 *Concessa tracta pro uno anno an suffragetur in alia anno.*
- 3 *Fallit, ubi adest clausula refectionis.*
- 4 *Bona serva, & præhibita, si semel effecta sunt libera, semper talia remanent.*
- 5 *Bona venientia ab extra non subjacent prohibitioni extractionis.*
- 6 *Libertas extractionis ex pacto concessa vivo de fructibus bonorum dotialium, durat soluto etiam matrimonio.*
- 7 *Quomodo sit practicanda extractio competens appaltatori post finitum appaltum.*
- 8 *Facultas extrahendi intelligitur, quatenus regionis necessitas non urgeat, & vidualia abundant.*

DISC. CXXXIII.

In Capitulis initis inter Cameram, & Rimbaldesium super appaltu generali Ferrariæ, illud inter cætera continetur, ut Appaltatori licitum esset quolibet anno inceptare, ac extrà Ducatum Ferrariæ universumque Statum Ecclesiasticum liberè extrahere rubros mille frumenti, & 500. marzelli ad quemcumque locum, præterquam ad partes infidelium, eo etiam adjecto, quod si dicta tracta in uno anno non uteretur, uti posset in sequentibus; Cum autem in ultimo anno appaltus, facta dicti frumenti, & marzelli consuetæ inceptatione, veller Rimbaldesius, post jam expiratum appaltum dicta extrahendi facultate uti, per Camerales autem, seu successorem Appaltatorem impediretur, orta desuper controversia in Camera, Pro suæ oppositionis fundamento adducebant Camerales doctrinam Camilli de Carte relatum per Cancr. *part. 3. var. resol. cap. 13. de juribus castro-*

rum num. 264. in su. ubi firmat, quod concessa extractio-
ne pro uno anno, si in illo non utatur, non prodest in
sequenti, & hoc solum adducebatur in specie; reliqua
enim consistebant in regulis generalibus, quod nempe
concessum ad tempus, post illud conceatur denegatum,
quodque una pars contractus alteram declarat, Unde cum
respectu facultatis inceptandi expressè dictum esset illam
concedi appaltu durante, ita pariter intelligi debeat fa-
cultas extrahendi, quæ in eodem contractu concessa fuit.

Pro Rimbaldese autem scribens dicebam non negari
regulam, quod concessa extractione frugum pro uno an-
no, illa non suffragetur pro sequenti, cum id solum fir-
metur per Camillum de Curto, quem simpliciter refert
Cancer. loc. cit. Sed etiam per Apont. de potestate Proreg.
tit. de tractis nu. 9. & Lagnar. in addit. ad Rovit. super
pragmaticis in rubr. de extractionibus; Verum huiusmodi
regulam limitari, ubi adest clausula refectionis, quod scilicet
in uno anno extrahere non poterit, possit in se-
quenti, vel sequentibus omnes sibi concessas extractiones
perficere, ut bene dictam clausulam explicat Lagnar. loc.
cit. per eadem ferè verba in capitulis appaltus contenta,
ideoque videbatur versari in casu claro; Nil obstante re-
plicatione, quod huiusmodi clausula intelligi deberet, ac
operativa esset infra novennium, in quo appaltus durare
debet, secus autem eo jam expleto ex duplici ratione,
Prima quia esset aliàs conferre suæ facultatis exercitium
in tempus inhabile, quando jam suum jus sive officium
expiravit; Altera quia esset supplantare successorem,
ac ita sibi reddere inutilem tractam in primis annis, quia
steriles regiones ab huiusmodi Provincia de frugibus pro-
videri solent, si ab Appaltatore prædecessore providen-
tur, non curat fruges Appaltatoris successoris, juxta ea
quæ in proposito non permittendi prædecessori exercitium
illorum iurium, quæ protrahantur in tempus finiti appal-
tus, & locatori seu successori Appaltatori præjudicant,
habetur in Romana bulli alearum, & in Cervien. salium
disc. 79. & 112. & in aliis hoc tit.

4 Siquidem ultra propositiones generales à simili applica-
biles, quod bona aliàs serva, & prohibita, si semel ef-
fecta sunt libera, semper talia remanent ad text. in l. cum
Pater, §. 15. ff. de legat. 3. cum concord. per Rovit. de-
cis. 6. numer. 7. Fusar. de substitut. quest. 531. numer. 90.
Fontaneil. de pactis clausula 5. gloss. 1. part. 2. num. 49. &
segg. Merliu. de legit. lib. 3. tit. 1. quest. 9. numer. 45. &
segg. Ror. apud eundem decis. 131. num. 7. & 192. numer.
43. cum segg. ubi de bonis fideicommissariis semel à fidei-
commissio extractis, ut semper libera remaneant, de quo
in Fanen. fideicommissi, & in aliis in sua materia sub
tit. de fideicommissis, & sub altera de dote, sic à pari, dum
huiusmodi frugum quantitas appaltu durante inceptata,
extractionis libertatem acquisivit, semper eam retinere
debeat.

5 Magis proximè ad speciales terminos extractionis, de
bonis, quæ venerunt ab extra in regionem, ubi adest
prohibitio, ut tanquam aliàs à dicta prohibitione libe-
ra, retineant suam naturam, eorumque extractio per-
missa sit per text. in leg. si quis post banc, Cod. de edifi-
citiis privatis, firmant Ileria in rubr. quæ sint regalia post
numer. 5. Barrol. de Capua singular. 136. Rovit. super
pragmat. in dicta rubr. de extract. numer. 4. & 11. & prag-
mat. 100. numer. 3. plenè Phenut. de momento temporis cap.
31. num. 20. Cancer. part. 3. var. cap. 13. à numer. 155.
præservim num. 264. & habetur disc. 63. sic in proposito,
quia jus libertati, insitum videtur ipsi bonis, quando-
cumque propterea exercibile.

Habita præsertim consideratione absurdi aliàs resul-
tantis, quod cum huiusmodi facultas dicatur esse in fru-
ctu appaltus, ita ut ejus intuitu solvatur pars pretii, seu
pensionis, ita in ultimo anno remaneret dicta facultas
inutilis, quia cum incepta fieri soleat post recollectam
intra mensè Augusti, & Septembris, quando & proxi-
mè extractio non est congrua, utpotè in tempore proxi-
mè recollectæ, dum pro illis primis mensibus quali-
bet sterilis regio sufficiens fructus producere solet,
Appaltus autem terminet in mensè Decembris, non solum
facultas ita remaneret inanis, sed esse posset dam-
nosa, quod scilicet fruges sub huiusmodi spe inceptatæ
remaneat inutiles, vel pro viliori pretio in ipso loco ven-
dere oporteret.

6 Hinc si contracto matrimonio dentur viro bona dotalia
habentia privilegium, quod eorum fructus extractionis
libertatem, vel aliam immunitatem habeant, si post eos

recollectos solvatur matrimonium, non per hoc dicen-
dum videtur, viro competere non debere libertatem,
seu immunitatem ipsi fructibus jam impressam, cum
similibus.

Benè verum, quod id cum temperamento intelligen-
dum esse dicebam, atque ita tolli absurda, quæ de succes-
soribus supplantatione in objectum considerabatur, ut sci-
licet huiusmodi facultas post terminatum appaltum exerci-
bilis remaneat pro sola quantitate inceptata in eo anno, si-
ve non facta in isto inceptatione pro altera anni præceden-
tis, ita ut solum recollectam percipiat, neque detur plu-
rium inceptationum, & recollectarum massa, cum qua sup-
plantaretur successio, cui per extractionem solius quanti-
tatis emptæ in ultimo anno, seu in ultima recollecta præ-
judicari non dicitur, cum ipse in ejus ultimo anno idem fa-
cere possit, proindeque idem sit effectus, juxta ea, quæ
habentur de viro habente in primo anno fundum vacuum,
quod in ultimo, etiam dissoluto matrimonio juxta arit-
meticam proportionem plenum habere debet, quia non
est percipere fructus in tempore inhabili, & post sui juris
expirationem, sed est se reintegrare de fructu, quem non
percepit in primo anno, quando matrimonii overa jam
supportavit, sic à pari, quia etiam Rimbaldese in sui
appaltus ingressu idem cum ejus prædecessore passus
erat.

Quia tamen ipsa extractio, ob regionis penuriam per-
mittenda non erat, undè tota controversia restringebatur
ad defalcum seu refectionem ejus, quod intererat illam fieri,
ita in casu penuriæ expressè disponentibus capitulis ap-
paltus, ac etiam ita juris dispositione suadente, cum hu-
jusmodi facultates semper intelligantur cum præsupposito
superabundantiæ, quia non decet proprios agros sitem pati,
ut alieni irrigentur ex deduct. in Carpen. aquarum
sub tit. de servit. ideò honesta concordia finem contro-
versie dedit.

ANNOT. AD DISC. CXXXIII.

DE hac materia tractarum, ut quamvis concessæ sint,
non solum ex gratia, & titulo lucrativo, sed etiam
ex contractu oneroso, & correlative, ut in præsentem
prohiberi tamen possit earum usus, vel exercitium, quan-
do ratio annonæ, seu alia justa causa id exigat, cadente
solum controversia super refectione, an debeat esse major,
vel minor, habetur actum suprà in annot. ad disc. 44. & 45.
occasione agendi de annona.

In casibus autem contraventionis, quod scilicet vi-
tuala, aliæque prohibita extrahantur extra principatum,
vel extra provinciam, sive extra privatum territorium
oci, juxta varias leges, vel stylos Principatum, vel
Præsidatum, plures disputari solent quæstiones, &
præsertim an possit procedi per inquisitionem, vel sit
opus, ut capiantur in fragranti, ac etiam quodammodo
in hac materia procedendum sit cum Clericis, & personis
Ecclesiasticis, & de his agunt Rovit. & Novar. super
pragm. de extract. Masson. in ejus tract. de Contrabann. &
nuper Rocch. in ejus tract. de offic. cui officiorum mate-
ria deservit solum pro titulo, cum re vera tota cir-
cumferatur super ista materia contrabannorum; Adhuc
tamen desuper certa regula generalis statui non potest,
proindeque dignoscitur in hoc idem consuetus error proce-
dendi cum generalitatibus, sive quidquid scriptum reperit-
ur, indefinitè applicandi quibuscumque casibus, cum to-
tum pendeat à legibus, & styli particularibus Principa-
tum, seu guberniorum.

ROMANA PISCHERIARUM SEU DEFALCHI.

Casus varii disputati in Rota, & in Camera inter partes, &
cum resolutionibus, ut infra.

De Regalia consistente in pischeriis enunciatis in cap.
unico que sint Regalia, qualis sit, & in quo consistere
dicatur; Et an impedimentum superveniens
super consueto usu piscium dicatur percutere
substantiam appaltus pischeriarum, vel potius
damnum in fructibus, ad effectum defalchi faci-
endi huiusmodi Regaliæ Appaltatori, cum ali-
quibus ad defalchi materiam pertinentibus in hac
specie Regalium.

SUM-

SUMMARIUM.

- 1 DE vocabulo Pischeriis posito inter regalia quid signi-
ficet, & de illis significatione.
- 2 Facti series.
- 3 Etiam in executivis iniustitia admittit appellationem
suspensivam, & retardat.
- 4 De regula quod quisque juris &c. etiam de jure di-
vino.
- 5 Aequalitas de jure servanda est.
- 6 Ubi adest pactum super defalco, non oportet, quod dam-
num sit intolerabile.
- 7 Dispositio relativa ad aliam, illius jure regulatur.
- 8 Ubi cessat rei substantia, rescitur damnum quale
quale sit.
- 9 De differentia inter damnum, quod tempus calamito-
sum, vel accidentale causat in una ac altera specie
vectigalium.
- 10 Casus dispensationis quadragesimæ de tempore pestis.
- 11 Casus omnino insoliti, & versimiliter non cogitati non
veniunt sub susceptione casuum, & renunciatione re-
staurari, & quando casus dicantur tales.
- 12 Ubi Appaltator impedimentum receipti facti locatoris
agit ad omnem refectionem damni etiam ratione
lucri possit.
- 13 Declaratur quomodo, & quando id procedat.
- 14 Alter casus controversie super appaltu pischeriarum.
- 15 Si damnum contingit in fructibus quos fundus locatus
jam produxit, non intrat restaurum.
- 16 Non petitur defalcum, nisi in fine appaltus, quia anni
uberes possunt compensare damnum.
- 17 Refertur resolutio, sed impugnatur, & de ratione.
- 18 Damnosus, & sterilis dicitur annus, si de factis est uber, at-
tamen expensæ sunt magnæ, & n. 21.
- 19 Declaratur conclusio de qua n. 16.
- 20 Anni pestis, vel belli dicuntur damnosi.
- 21 De eodem, de quo n. 18.
- 22 De alio casu pischeriarum remissivo.

DISC. CXXXIV.

QUAMVIS textus in cap. unico, quæ sint Regalia in usibus
feudorum, inter jura Regalia enumeret pischerias;
controversia tamen est inter DD. super huiusmodi verbi
intelligentia vel significatione, Alii quibus, non improbabili-
ter, volentibus esse impressionis mendam, potiusque
dicere debere pischerias, id est loca in quibus pix conficitur;
Alii vero volentibus verificari in illis maris partibus, seu
lacubus, & stagnis, in quibus natura quamdam particu-
larem, ac solito longè majorem liberalitatem exercuit su-
per piscium productione, ut occasio ne vallium Coma-
clensium habetur actum in Comaclen. aliàs Clomacen.
vallium sub tit. de feudis disc. 2. ubi de hac Regalia satis
agitur, sub ea tamen feudali materia, ob feudales quæ-
stiones in eadem causa cadentes, quasi quod magis dignum
attrahat ad se minus dignum, seu principale trahat acces-
sorium, cum quæstio ibi tractata, num illæ vales pisca-
torie essent juris publici, & de Regalibus, directa esset
ad finem feudis, Ibi que enunciatur, incongruè hoc voca-
bulum juris Regalis significativum, adaptari posse illi si-
gnificationi, quàm ei tribuant regulæ grammaticales,
quibus attentis illud significat locum, in quo pisces ven-
duntur.

Occasione autem controversiæ habitæ in Camera inter
Christophorum Panzerium Appaltatorem dohanæ piscium,
& Appaltatorem generalem dohanarum Urbis, comperii
etiam in ista significatione Regaliam verificari, dum in
Urbe habetur dohana piscium, vulgò pischeria nuncupa-
ta, super jure exigendi vectigal ex piscibus, qui ad Ur-
bem vendendi vehuntur, pro satis prudenti gratiæ ordi-
natione in certum locum statutis horis traducendi, ut ibi
pretium constituatur, ut vulgò dicitur: al cottio, Et sic
est vectigal piscium, ad instar vectigalis aliarum mercium,
quod solvitur pro introductione juxta ea, quæ de hoc vec-
tigali vulgò dohana habentur disc. 65. & 67. & alibi hoc
eodem titulo.

Suscepto siquidem per Zenobium Baldinorum in 2
Urbe negotiatorem appaltu generali dohanarum, sublo-
cavit iste Vincentio, & Honophrio de Panzeriis doha-
nam piscium, quæ vulgò dicitur pischeria, pro annua
conventa pensione scut. 22. mil. cum eisdem pactis, &
iuribus, cum quibus ipse omnes dohanas à Camera con-
Card. de Luca Lib. II.

duxerat; Cùm autem ob pestilentiam in Urbe, ac pluri-
bus Italiae partibus crassantem, de annis 1656. & 1657.
dohanae magnum senserint damnum, obtinuit dictus Do-
hanarius generalis à Camera defalcum, seu remissionem
in summam scutorum 155. mil. Ipse verò dictis annis cala-
mitosis, sequendo exemplum, quod Camera cum ipso ser-
vabat, tenuit in suspensio pagas cum dictis subappaltato-
ribus pro summa scutorum 7500. pro quibus deinde ad
plures annos, cum illo processu summario, & executivo,
qui more Camerali huiusmodi Appaltatoribus conceditur,
obtinuit à Theaurario Generali mandatum executivum
contra Christophorum, & alios prædictorum sub appal-
tatorum interim defunctorum hæredes, per quos in vim
appellationis introducta causa in Camera coram Colum-
na, datoque solito dubio à decretis Theaurarii, ex
constitutione 100. Sixti V. aliisque Apostolicis provisioni-
bus habentis in facultatibus procedendi executivæ & ap-
pellatione remota; An & quomodo sit inhibendum; Cùm
huiusmodi dubii resolutio ad favorem appellantis pro-
tardanda executione pendere soleat ab iniustitia, qua con-
currente, etiam in executivis & privilegiatis, appellatio
suspensiva aliàs prohibita admittitur, Et ex qua ratione
adeò frequentes disputationes super iudicis executivis
habentur in Signatura iustitiæ, ac etiam quandoque in il-
la gratiæ.

Hinc proinde scribens pro dicto Christophoro, & con-
fortibus appellantis, iniustam dicebam dictam condem-
nationem, ex fundamento resultantem ab omni jure divi-
no, naturali & scripto, stante remissione, quam ex ea-
dem accidentali causa pestilentie ipse principalis condu-
ctor à locatore obtinuerat in dicta summa, quæ repartita,
proportionabiliter, & pro rata, absorbebat summam con-
troversam, ita ut potius in majori, habita debita proportio-
ne, istis subconductibus remissio seu defalcum debe-
retur.

De jure siquidem divino, præcisè, ac in individuo deci-
ditur in Evangelio secundum Matthæum cap. 18. ubi de
iniustitia & iniquitate damnatus fuit, atque severè punitus
ille major servus, qui obtenta à domino liberatione à de-
bito 10. mil. talentorum, suffocabat suum conservum de-
bitorem in centum denariis, quos ille petebat sibi remit-
ti ex eadem causa, seu cum eodem modo, cum quo ipse
major conservus à domino remissionem petierat & obti-
nuerat; In idem faciente altero Evangelico Oraculo, quod
eadem mensura qua mensuratis, metietur & vobis, cui ju-
ri conformat juris positivi ac etiam naturalis regula, quod
quisque juris &c. ut in rubrica & toto titulo, ff. Quod quis-
que juris, ob quam in omnibus correlativis, tam in judi-
cio quàm extra, generaliter receptum habemus, inter li-
tigantes vel contrahentes, æqualitatem servandam esse,
ex iis quæ plenè colligit Barboza axiomate 16. Rota
decis. 232. num. 23. part. 6. recent. Honded. consil. 29. num. 95.
& segg. & cons. 59. num. 60. & segg. lib. 1. ubi plura colligit fa-
vorem æqualitatis servandæ.

Clarius verò dicebam hæc procedere, quoniam in
hoc vectigali piscium major urgere videbatur ratio re-
missionis pensionis, ob dictum accidens pestilentie, quam
in alio vectigali mercium; Aut enim remissionem ipse
principalis appaltator obtinuit ratione pacti, in cujus
casu non attenditur, an damnum sit intolerabile nec ne
juxta rigorosos terminos textus in cap. potuit, & cap. pro-
pter sterilitatem extra loc. cit. cum ibi notatis, & in l. li-
cet, Cod. eodem, sed ut pactum in aliquo operativum sit
ultra juris dispositionem, sufficit tale quale damnum con-
siderabile juxta magistræ cons. 312. Angeli admiffum
apud Coccin. decis. 422. cum concord. in his specialibus ter-
minis dohanarum suprà disc. 65. & in aliis hoc tit. ac etiam
in altero de locato, præsertim disc. 1. Et tunc eadem ra-
tio assistebat, dum hic subappaltus expressè factus erat
cum eisdem privilegiis, conditionibus & pactis, cum qui-
bus ipse generalis Appaltator generalis cum Camera con-
traxerat; Conventio enim, vel quælibet alia dispositio
relativa ad aliam conventionem seu dispositionem, juxta
eam in omnibus regulatur, perinde ac si illa inserta esset
in ista de verbo ad verbum, ad regulam text. in leg. asse-
toto, ff. de hered. institut. cum concord. apud Orthobon. de-
cis. 97. num. 6. decis. 272. num. 4. part. 10. recent. & ad facietate
tem Barbof. axiomat. 201. num. 1. ac habetur præsertim fre-
quenter deductum sub tit. de fideicommissis occasione fidei-
commissorum, quæ ordinata sunt relativè ad alia fidei-
commissa majorum.

Aur prætendebat ipse principalis Appaltator, quod ob
im-

impeditum commercium ita cessasset saltem in parte rei substantia, seu ipsius rei conductæ usus, quo casu neque damni intolerabilitas attenditur, sed illud quale quale sit reficitur ex deductis per Boss. *de remiss. merced. numer. 104. cum seq. Surd. conf. 400. num. 26. & seq. Mastr. decif. 299. num. 111. & 116. cum seqq. Venturin. conf. 15. num. 7. cum aliis juxta consuetam naualeam cumularis per Amat. resol. 18. num. 22. ac habetur in terminis dohanarum occasione belli humani dicto disc. 65. & occasione appaltus salis damnificati ob hoc idem accidens pestilentie supra disc. 105. & in aliis hoc eod. tit. & in damno sub appaltus postarum ob hanc eandem pestem Contrius contr. 99. num. 7. Et tunc ista ratio magis congruit huic appaltui piscium, quam illi dohanarum, quoniam ob hujusmodi impedimenta temporaria merces in quibus dictum vestigial consistit, non pereunt, sed bene conservari possunt, atque cessato impedimento, in Civitatem introduci in longè majori quantitate, quam solitum esset, undè ita Appaltator, si non omnimodam, saltem aliquam compensationem, vel restaurationem reportare potest. Non sic est in isto vestigiali, in quo non solum urget ratio in proposito salis ponderata dicto disc. 105. quod scilicet impossibile est, ut diminuto populo propter pestem, cessato hoc accidenti, possit Appaltator cum futuro majori lucro reintegrari, quoniam homines mortui non possunt saltem consumere, & viventes non excedunt usum consuetum, ut ibi; Sed etiam quia urget alia ratio corruptionis ipsius materiæ, quæ conservari non potest, vel ad alienas regiones transmitti pro esitatione, sicut fieri potest de sale, retrahendo saltem pretium intrinsicum, quoniam nisi pisces comedantur ipsamet die, oportet eos proicere in flumen, cum damno etiam expensarum in piscatione, & vectura, & sic magis congruit ratio percuntis substantiæ, si non verè & propriè, ut credunt scribentes apud Surd. conf. 507. & Contrius d. contr. 90. num. 3. & 4. quia id videtur minus tutum, ut in dicto disc. 65. & 105. & in aliis, saltem æquipollenter, & per assimilationem.*

Præterea in hac facti specie, cum sensu etiam veritatis, dicebam versari extrà omnem controversiam, longèque majorem rationem incompatibiliter isto casu militare pro remissione, quam in aliis vestigialibus & dohanis, ex ea particulari circumstantia, quod Pontifex Alexander VII. prævio maturo consilio, tam medicorum, quam aliorum peritissimorum virorum, catholica etiam pietate insignium, ex eadem pestilentie causa, ob bonum publicum, dispensavit jejunio quadragesimali, in cujus tempore, exceptis feriis, quarta, sexta, & Sabbato, licuit vesci carnibus, aliisque cibis paschilibus, undè propterea duo exinde resultare dicebam, ex quibus magis de plano, ac de justitia ista remissio debita erat. Primò scilicet, quod iste casus erat omnino insolitus & incogitatus, unde propterea etiam conductor in se suscepisset omnes casus remissione dignos, adhuc illi locus esse debebat juxta firmata apud Millin. decif. 139. & 145. ubi de insolita & verisimiliter non cogitata magna irruentia bannitorum, quæ tamen circa ea tempora non erat aded incogitata & inaudita; Et generaliter quod casus omnino insoliti & verisimiliter non cogitati non veniant sub hujusmodi casuum susceptione ac renunciatione restauri, plene colligit Amat. d. resol. 18. num. 2. & 5. & confert celebre conf. 402. Ancharani, de quo frequenter in aliis hoc tit. de conductore vestigialium Pistorij, de tempore quo Curia Papæ ibi residebat, Et tamen ille conductor talem Curie discessum verisimiliter cogitare potuit ac debuit, cum ea Civitas non esset consueta Papæ residentia, sed proveniret per merum accidens; Prout appaltator dohanarum, aliorumque vestigialium, verisimiliter cogitare potuit ac debuit casum utriusque belli divini & humani, cum sint contingentie humano generi connaturales, & solite, potissimè dum de recenti in Italia utrumque bellum, præcisè verò in hoc Principatu humani belli casus contigerat, unde propterea in omnium appaltuum instrumentis & capitulis, quasi de consueta formula hujusmodi casus belli divini & humani, seu absentie Papæ ab Urbe in conventionem deduci solent; At nemo unquam prævidere vel cogitare potuit istum aded novum & insolitum casum dispensandi quadragesimæ, de cujus tempore majus est hujusmodi vestigialis emolumentum.

11 Et secundò quia cum dicta innovatio provenisset ex

provisione ac factio voluntario ipsius Papæ locatoris, dicebam intrare quoque receptam theoreticam. Bart. de qua in celebri conf. 156. Soccini lib. 2. cum aliis apud Amat. dicta resol. 18. num. 23. & 24. Ventur. d. conf. 15. num. 9. & 10. Mastrill. d. decif. 299. num. 11. & sequen. Ca. 12 mill. de Medic. conf. 23. latè Castill. lib. 3. contro. cap. 3. numer. 26. & sequen. & num. 39. cum aliis dicto disc. 65. & in aliis hoc eodem tit. Quod scilicet ubi impedimentum provenit à factio voluntario ipsius locatoris, vel ejus, quem ipse prohibere potest, tunc tanquam ob deficientem patientie præstationem, nedum intrat remissio pensionis, quæ peti non potest, sed etiam refectionem. Et tunc ista ratio magis congruit huic appaltui piscium, quam illi dohanarum, refectione omnium damnorum & interesse etiam ratione lucris amissi juxta celebrem decisionem in Romana appaltus coram Justo dec. 285. post Pacific. de Salviano.

Et quamvis, juxta ea quæ plenè deducuntur per Laream alleg. 17. cum pluribus sequen. & advertitur d. disc. 65. & alibi, dictus rigor reficiendi conductori totali interesse, etiam illud lucris amissi, procedat in factio merè voluntario, & quod culposum dici potest, secus autem ubi ex justa causa publicæ necessitatis vel utilitatis, cum tunc potius necessarium dicatur, Attamen id suffragatur ad evitandam refectionem cujuscumque damni, secus autem ad effectum remissionis pensionis, ad quem effectum dicta consideratio non intrat, ut bene advertitur per Castill. cap. 3. num. 44. cum sequen. cum aliis dicto disc. 65. Et sic credebam justitiam huic parti omnino assistere, maturum tamen judicium pro veritate hucusque efformari non potuit, dum, vel ob subsequatam concordiam, vel ob alia accidentia, ad disputationis trutinam adhuc ista redacta non sunt, unde inspicere non poterunt alterius partis fundamenta, minusque audiri Tribunalis judicium, ex quibus ad meliorem veritatis notitiam deveniri solet; Credebam tamen probabiliores esse has partes; Tum ex dicta regula quod quisque juris &c. dum ipse principalis Appaltator defalcum à Camera locatrice obtinuerat; Tum etiam quia stante dicta particulari circumstantia, ob quam major urget ratio, quam in reliquis dohanis, & vestigialibus, istis subappaltatoribus debitum videretur restaurum, etiam per Cameram ipsi principali Appaltatori facta non esset, ut in specie Soccin. conf. 44. num. 10. & 11. lib. 1. latè Purpuratus conf. 473. & cæteri collecti per Contrium discept. seu contro. 90. num. 1. & per tot. ubi in puncto de defalco faciendo subappaltatori occasione istius pestis, quamvis ipsi principali Appaltatori factum non esset.

In eodem autem proposito illius pischeriarum speciei, quæ, juxta distinctionem deducta in dicta Comacien. vallium sub tit. de feudis disc. 2. consistit in jure privato piscandi in locis, in quibus natura magnam & insolitam productionis piscium liberalitatem exercuit; Occasione etiam præfati accidentaliter impedimenti pestilentie, aliam disputavi controversiam in Rota in una Romana affictus lacus seu defalchi pro Ciriaco Theolo & sociis cum Duce Sermonetæ possessore lacus Forani, quem præfati Theolus & socii conduxerant pro annua pensione scut. 3000. ad quinquennium, quo durante dicti belli divini casus in Urbe & partibus adjacentibus contigit, Undè perentibus conductoribus defalcum, dictoque locatore denegante, introducta causa in Rota coram Taja, sub die 7. Junii 1660. prodiit resolutio locatori favorabilis super petite remissionis denegatione, Ex eo potissimum fundamento, quod in factio ex parte locatoris doceretur, hoc accidentali tempore, naturam fuisse magis fecundam, atque solito majorem piscium quantitatem, facta priori annorum peræquatione perceptam esse, unde propterea cessabat, tam dispositio, quam ratio textus in cap. potuit & cap. propter sterilitatem extrà locati cum concord.

Quoties enim conductor ex fundo conducto consueto fructus percepit, si in eis deinde casus contingit, de isto locator non tenetur, Alberic. in l. servus, §. locari, ff. de furtis, Boss. de remissione mercedis conductoris num. 9. Mandell. conf. 735. num. 5. & 12. Panzirol. conf. 49. num. 19. Pantzham de locato g. 5. num. 17. Faber. in Cod. lib. 4. tit. 42. defu. 46 & 52. Ponderando etiam, quod adhuc completa non erat locatio, dum alii duo supererant anni, qui poterant esse uberes, & apti ad hujusmodi damnum compensandum, ideoque intrat conclusio, quod ad restaurum, non nisi finito affictu agi potest Fab. in Cod. dicto lib. 4.

ROMANA PLATEÆ S. JOANNIS
INTER CAPITULUM
LATERANENSE,
ET PRINCIPEM JUSTINIANUM.

Discursus pro veritate ad instantiam judicare debentis in causa.

De platea quando dicatur publica vel privata, Et de privilegio habendi usum plateæ, quamvis publicæ privatè ad alios circa venditionem aliorum bonorum.

Via publica exiens in plateam, An desinat esse via, & fiat platea, vel potius retineat qualitatem viæ, Et aliqua de jure privato in aliquo loco publico.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti series.
- 2 De jure vendendi privatè in platea, vel area existente ante Ecclesiam.
- 3 Habens aliquod jus in platea, an illud habere dicatur in ejusdem plateæ ampliatione resultante à demolitione edificiorum.
- 4 Via intrans in plateam an desinat esse via, & efficiat platea.
- 5 Considerantur diversi effectus, ob quos via potest esse juris publici, & de regalibus, ac etiam de jure, vel dominio privato.
- 6 Habens jus privativum vendendi bona in platea, an possit prohibere venditionem in sillicidiis; & areolis privatis adjacentibus.
- 7 In incorporabilibus non acquiritur possessio, neque inducitur præscriptio sine scientia, & patientia.
- 8 Jus privativum vendendi bona, quæ vendi solent occasione solemnitate in aliqua Ecclesia non incongruit, ut ad eandem Ecclesiam spectet.

D I S C. CXXXV.

CUM antiquitus facies Basilicæ Lateranensis à parte Septentrionali versus baptisterium diversam haberet structuram, quia non adhuc constructo per Sixtum V. palatio Apostolico eidem Basilicæ nunc adjacenti, capella ad Sancta Sanctorum erat annexa, eundemque prospectum faciebat, Ortæ fuerunt variæ controversiæ inter Capitulum ex una, & Custodes dictæ capellæ ex altera, quas Leo Decimus, motu proprio, certis expressis modis terminavit, Et inter cætera declaravit, plateam existentem antè dictas basilicam, & capellam, & continentia edificia spectare ad Capitulum.

Platea prædicta non erat ejus amplitudinis, qualis hodiè cernitur, quia in loco, ubi est obeliscus, & constructa est via ducens à porta Sancti Joannis ad Coliseum, supponitur tunc adesse varias domos, hortos & ædificia, quibus dirutis, Sixtus V. palatium Apostolicum ædificavit, obeliscum erexit, viam prædictam, ac alteram à dicta basilica ad illam S. Mariæ Majoris aperuit, atque capellam ad Sancta Sanctorum, cum Scala sancta, in loco separato, ubi nunc cernitur, reposuit, itaut structura in hac parte totaliter immutata fuerit.

Ex his sequuta est dictæ plateæ ampliatio, atque vinea nunc possessa per Principem Justinianum aliquam restrictionem passa fuit, quia ex vestigiis patet, antiquitus ultra se extendere, juxta verò hodiernum statum, quædam ejusdem vineæ parva domus angulum constituit inter viam, quæ ducit à porta Sancti Joannis ad Coliseum, & alteram ab ista basilica ad illam S. Mariæ Majoris.

In hac domo, quantum nostri sæculi memoria tradit, conductores, vel ministri eorum, qui vineæ domini fuerunt, exercere consueverunt cauponam, vendendo panem, vinum, carnes, pisces, & alia commestibilia, eademque domus habet antè se quandam areolam latitudinis palmorum circiter octo circumseptam à quibusdam lapidibus, columnis, arboribus, & muris, & in medio areolæ adest quædam tabula lapidea, in qua accedentes ad cauponam comedere solent.

In tota verò platea, etiam ita recenter ampliata, verò populi, & peregrinorum concursum, præsertim ob in festis solemnibus, & quando Sacramentum confirmationis in eadem Basilica tanquam Urbis Cathedrali ministratur, consuetum est ab antiquo vendi aliqua commestibilia, præsertim ciambellas, ab habentibus tamen

O 2. li.

lib. 4. tit. 42. defu. 35. ad finem Gratian. in addit. ad decif. Marchiæ 222. num. 4. & 5. Rota dec. 225. numer. 5. par. 4. divers. & habetur supra dicto disc. 65. Ac etiam quod si in Urbe aderat impedimentum, præsertim ex dispensatione quadragesimæ, adhuc pisces in aliis adjacentibus partibus, in quibus tale impedimentum non aderat, vendi potuerunt, ut patet ex decisione desuper edita, quæ aliam revisionis trutinam non habuit, dum conductores ita deterriti, eo quo potuerunt modo se concordarunt.

Resolutio autem, mihi pro dictis conductoribus scribenti, non placuit, ex eisdem fundamentis de quibus supra in dicto alio casu disputato, non obstante dicta piscium affluentia, quoniam illa nullius utilitatis est, ubi eorum usus & comestio impeditur, Prorsusque improbabile credebam dictum assumptum, quod ex præfato omnino insolito & incogitato Urbis casu non resultasset damnus, ob potentiam vendendi pisces in aliis locis adjacentibus, quoniam notorium est in aliis parvis Civitatibus, Oppidis & Castris, omni tempore, præsertim verò illo calamitoso, sequi non posse hujusmodi victualis congruam esitationem, nedum in quantitate, sed quod magis, in magno & alterato pretio, pro quo in Urbe pisces præsertim nobiles venduntur.

Item quia magnum, ac intolerabile hujusmodi conductorum damnus hoc accidentali tempore, non tam provenerat ex impedimento perceptionis, & esitationis piscium, sequitur etiam in Urbe, in illis hebdomadæ tribus diebus, in quibus prohibitus erat usus ciborum paschalis, quam ex magnis & solito longè majoribus impensis, quas stante impedimento commercii & hominum penuria pati oportuit, tam pro habendis retibus, aliisque piscationis instrumentis, quam pro habendis piscatoribus, & vecturalibus, aliisque operariis, quibus expensis detractis, nullus remanebat fructus, qui de jure dicitur detractis expensis; Atque in hoc pro meo judicio consistebat æquivocum, quod fuit causa resolutionis, quia scilicet eo anno pretium piscium fuit fortè majus solito, punctus enim non erat in pretio vel defectu esitationis, sed in expensis, quibus detractis parum aut nihil conductoribus remanebat.

Incongruam verò subjctæ materiæ dicebam dictam conclusionem futuræ compensationis cum subsequenti ubertate; Ut enim pluries hoc eodem tit. advertitur, præsertim in proposito salium dicto disc. 105. ubi sterilitas provenit vitio Cæli, seu terræ & naturæ, sperari potest compensatio, eo quia natura uno anno avara, in altero nimium liberalis, & prodiga esse solet; Sed hæc ratio non intrat in hujusmodi accidentibus resultantibus à pesto vel bello ex rationibus deductis dicto disc. 105. atque ex Alberic. in l. sumo, §. item cum quidem, ff. locati numer. 13. unum casum ab altero distinguentes ponderant Sebastianus Medices de compensat. part. 1. quæst. 45. in fine, bene Camill. de Medic. conf. 23. numer. 13. Anni enim bellicosi, & pestilentiales dicuntur de natura damnosi ex collectis in dec. 222. num. 5. part. 11. recent. Coartius d. discept. 90. num. 2. ubi concordantes; Atque in proposito non spectandi fructus perceptos, sed quid remaneat deductis expensis, ponderabam dictas decisiones Melini 139. & 145. quod scilicet natura produxerat consuetum fructum frumenti, aliarumque frugum, sed damnus provenerat à magnis impensis, quas pati oportuerat profacienda recollecta, & retinendis hominibus armatis, ut se defenderent à bannitis, sive pro iisdem bannitis alendis & recognoscendis, undè propterea nil proderat uber recollecta, si detractis detrahendis, parum vel nihil remanebat pro recolligente in fructu, & utilitate, cuius effectus attenditur.

De hac autem Regalia pischeriæ, seu privativi juris piscandi in certa fluminis parte concessa in feudum vel subfeudum, Et an devolutio feudo cessaret, habetur actum in Ferrarjen. juris piscandi sub tit. de feudis disc. 40.

ANNOT. AD DISC. CXXXIV.

SUB die 16. Junii 1670. proposita causa, juxta præmissa resolutio prodiit, concessaque nova audientia, non audivi amplius actum, forsan concordia, causæ finem dedit, si defensores non mutavit.

licentiam à Capitulo, tanquam plateæ domino, privativè ad quoscumque alios, qui vendere tentantes fuerunt prohibiti, quod jus privativum locari à Capitulo confuevit pro certa pensione nibus Sacrificiæ applicata.

Cum autem casus dedisset, unam eandemque personam conduxisse ad plures annos, tam usum dictæ plateæ, quam cauponam Justiniani, hinc proinde confuevit in prædictæ cauponæ areola retineri continuo tabulam ciambellarum nemine contradicente, cum utriusque loci unus & idem esset conductor, unde Capitulum credere potuit hujusmodi actum geri jure facultatis eorum plateæ conductori competentis, & Justinianus id geri per conductorem cauponæ.

Terminata dicta commixta locatione, ac prætendente novo cauponæ conductore diverso ab altero, qui jus plateæ conduxerat, venditionem ciambellarum in dicto loco continuare, orta est controversia, in qua per utriusque partis defensores regulæ solum generales deducebantur, super facultate faciendi in suo &c. Requisite autem pro parte judicare debentis de mea sententia.

Dicebam, quatenus pertinet ad jus privativum vendendi, tam ciambellas, quam quæcumque alia bona in ea parte, quæ basilicæ platea dici potest, omnino fundatam esse intentionem Capituli, non quidem ex privilegio seu jure præscriptionis hujusmodi juris privati, contra juris regulas competenti in locis publicis, sed ratione privati domini, quia Leo X. expressè determinavit, plateam spectare ad Capitulum ac in ejus dominio esse, ideòque intrant vulgares regulæ, ut in privato usque nemini liceat invito domino bona immittere vel aliud gerere, ex quibus ita in præcis terminis juris vendendi in platea antè Ecclesiam, firmat Antonin. lib. 1. var. cap. 74.

Solum difficultas cadere poterat circa partem ampliatam ex ædificiis demolitis, & respectivè constructis per Sixtum V. cum in facto non dubitaretur plateam, de qua loquitur Leo X. esse longè magis angustam, cui difficultati respondebant agentes pro Capitulo, ampliationem provenisse ex demolitione ædificiorum ad idem Capitulum spectantium, unde propterea ipsorum dicendum erat eorundem ædificiorum solum, Sed istam credebam divinatam responsum, cum hoc suppositum in facto non justificaretur, atque diruta ædificia esse potuerint aliorum privatorum seu juris publici.

Melior tamen responsum dari posse observabam de jure, quod scilicet habens jus in platea, illud habere dicatur in ejusdem plateæ ampliatione sequuta per alicujus adjacentis ædificii demolitionem, quia tota effecta est unica platea, unde dici potest augmentum per quamdam speciem alluvionis, nisi prioris ædificii dominus soli dominium sibi reservaverit, cum signis illud à platea distinguentibus, quo casu in ordine ad jus privativum vendendi, vel alia jura in platea exercendi, disti nguendum veniret, an tale jus in antiqua magis angusta platea competeret ratione privati domini, vel potius ex privilegio concessio à Principe super hoc jure, seu ejusdem juris legitima præscriptione, ut primo casu de hoc dubitari possit, secus autem in secundo.

Atque hujus partis ampliatae pertinentiam, jure probat dicebam per doctrinam Bart. in l. fin. ff. de locis & itinibus publicis, ubi firmat, quod ædificio dirupto propè plateam, totum sit platea, etiam via quæ erat propè ædificium dirutum, præsertim quia non de facili ostendi poterat, qualis esset pars antiqua, & qualis moderna; Et fortius quia Capitulo, quatenus pertinet ad plateam, assistebat antiqua inconcussa observantia à dictis temporibus Sixti citra, apta etiam ad præscribendum favore Ecclesiæ, multò magis ad inducendam interpretationem, quod pars ampliata ob ædificiorum demolitionem, eandem naturam sortita sit, itaut una eademque esset platea diverso jure non regulanda.

Major autem difficultas consistere videbatur in via publica ducente à porta Sancti Joannis ad Coliseum, num scilicet dicta via plateæ contigua, & quasi cum ea confusa, dicenda esset ejusdem plateæ pars, itaut esset de jure vel dominio Capituli; Et pro affirmativa stare videtur doctrina Bart. in d. l. fin. ff. de locis publicis & l. fin. de servit. rustic. præd. utrobique in fine, ubi firmat, quod via intrans in plateam, non dicitur amplius via, sed platea, adinstar viæ parvæ intrantis in magnam, sive torrentis intrantis in flumen, ac fluminis intrantis in mare, & Bartolum sequuntur Cepoll. de servit. rustic. præd. cap. 5. num.

11. & sequen. Cancr. lib. 2. var. cap. 2. tit. de jurisdict. omnium judicum num. 99. Rovit. super pragm. in rubr. ne quid in loco publico num. 9. Unde inferitur quod statuto disponente, delicta commissa in platea gravius puniri, id procedat etiam in via, quæ in plateam intravit, quia in effectu est platea, & non via, cum similibus.

Verum hæc doctrina, licet ad effectum statuti, de quo loquitur Bart. vel ad alios effectus æquipollentes recipienda esset, nullatenus tamen videbatur ad casum applicabilis, quia hoc jus non probabatur spectare ad Capitulum ex privilegio, vel præscriptione hujusmodi juris privati in platea & loco publico, sed solum competere dicebatur ratione privati domini, de quo esse dictam antiquam plateam Leo Decimus declaravit, quod dominium dari non potest in via publica & consulari, qualis est ista ducens à porta Sancti Joannis ad Civitatem, ideòque doctrinam Bart. intelligendam videri, vel ad dictum effectum Statuti, vel de via, quæ intrat in plateam, ibique cessat, ulteriorem progressum non habens, ut clarè probare videtur idem text. in l. finali, ff. de loc. public. ibi, intermoritur; Et sic considerat textus, quod ibi via desinat, eundemque sensum habet textus in d. l. fin. ff. de servit. rustic. præd. atque eodem termino utuntur Cancr. & Rovit. ubi supra, supponentes, quod via moriatur in platea, à qua discerni non possit, sed cum ea omnino confundatur, itaut quamvis in aliqua ejusdem plateæ parte alia adit via per quam ulterior progressus haberi valeat, ista censenda videatur via nova, initium habens à platea, eo modo, quo dici potest de flumine intrante in lacum, à quo deinde ex alia parte rivus vel flumen prodeat, quia erit rivulus prodiens ex lacu, non autem idem flumen, quod intravit, Quod dici non potest in via, de qua agitur, habente suam lineam rectam, & benè contradistinctam à platea, quamvis in una parte cum ista confinet, Unde quemadmodum, si per possibile daretur, ut flumen, habendo suum cursum rectum ad litus maris vel lacus, cum isto transiendo confineret, suum tamen cursum rectum retineret, itaut cum mare vel lacu ex diversa aqua constituto non confunderetur, dici non posset, quod desinat esse flumen, & sit effectus lacus vel mare, sic à pari.

Super quo plura habemus exempla ubique, præsertim in Urbe, in plateis Agonis & Rotundæ, quia earum usus seu jus privativum in quibusdam ipsarum locis est, Camerarii, & respectivè Capituli Rotundæ, sive aliorum quibus ex privilegio concessum sit, ut de platea Rotundæ habetur in Romana plateæ hoc eod. tit. de serv. 142. Et nihilominus via publica, recto tramite ducens à Sapia ad Palatinum, non est de jure vel usu Camerarii, sed subest Edilibus, seu magistris viarum, quia confinat cum platea, sed cum ea non confunditur, dum retinet suam rectam lineam & consuetum cursum.

Est benè verum, quod cum hæc via esset de recenti constructa per Sixtum V. habens transitum per hujusmodi plateam, quæ tota supponitur de solo, seu dominio Basilicæ, implicare non videtur, viam esse juris publici, omnino exemptam à privato dominio, quoad usum privatum, Et nihilominus ejus solum adhuc remanere in statu antiquo, quia ut magis distinctè deductum habetur in Sabinen. transitus seu viæ discursu sequenti, viæ publicæ quoad protectionem & custodiam sunt Principis, & de Regalibus, quo verò ad usum, sunt omnium seu nullius (intelligendo de usu viæ connaturali, qualis est per illam transire & iter agere,) & quoad jurisdictionem sunt ejus, in cujus territorio sitæ sunt, & quoad solum esse possunt privati domini, verificabilis in illis partibus, quæ publico usui non repugnant, qualis est iste prohibendi, ne in hujusmodi via tanquam in parte plateæ agere liceret id, quod viæ usum non respicit, Accedente præsertim longæva observantia, quæ ut supra dictum est, tanquam interpretativa id declaravit.

Adhuc tamen his admissis, urgebat difficultas, quia Justiniani conductor, seu minister non intendebat vendere ciambellas in platea, neque in via publica, sed in domo privata ejusque areola seu stillicidio, in quibus unicuique; tanquam in suo datur liber usus in iis, quæ non sunt de genere prohibitorum, ut Urbis observantia docet in jam dictis publicis plateis, Agonis, Rotundæ, & similibus, in quibus privati domorum adjacentium domini, sub propriis stillicidiis, & areolis habent rerum commestibilibus venditores, per plateæ dominos vel

vel viarum magistris non prohibitos, Atque in hoc stabat gravis punctus difficultatis, quia sicut in dicta caupona venduntur, panis, vinum, carnes, caseus, pisces, fructus, & omnia alia commestibilia, ita subesse non videbatur ratio differentie, cur ibidem ciambellæ, tanquam species panis electi, seu res commestibilis more aliarum rerum vendi non possent; Nil refragante, quod ante supradictam affectuum mixturam, id non esset consuetum, tum quia satis difficile dicebam posse concludenter probari negativam venditionis rei commestibilis in caupona, tum etiam quia in omnem eventum, esset actus facultativa non admittens præscriptionem, nisi præcedente prohibitione cum subsequuta acquiescentia, sine quibus, nec in petitorio, nec in possessorio quicquam prædici potest ex deductis per The Laur. dec. 16. Capobl. de Baron. pragm. 1. n. 206. cum seq. & prag. 14. per rot. Buratt. dec. 38. Post de manu. obs. 53. ex n. 13. & frequenter habetur in materia juris prohibendi accessum ad furnos & molendina cum similibus sub tit. de servitibus.

Quare pro congrua hujus controversiæ determinatione, Mihi dicendum videbatur, spectandam esse qualitatem ciambellarum, aliarumque rerum in his locis vendendarum, Ubi enim ageretur de usualibus ciambellis, quotidiano usui deservientibus, tanquam species panis, magis grati, itaut inter quotidiana commestibilia connumerari possent, & tunc minus juridicam censendam esse credebam capituli prætensionem; E converso autem ubi ageretur de venditione illarum rerum, sive commestibilium, sive non quæ ex antiquissima Urbis consuetudine, occasione solemnitatis vendi solent ante vel propè Ecclesias in diebus festivis, & solemnioribus, in quibus ad eandem Ecclesiam magnus ac insolitus populi concursus habeatur, & tunc secus, quia illa venditio fieri non dicitur pro ordinario & quotidiano usu humano, sed occasione illius festivitatis, unde congruum est, quod hujusmodi emolumentum in ipsis Ecclesiis utilitatem cedat, Et econtra incongruum est, ut in his seingerat caupona, præsertim verò in illis ciambellis, vel aliis rebus ornatis, quarum usus tantum esse solet pro pueris, dum Confirmationis sacramentum in eadem Ecclesia recipiunt, & in quatum rerum venditione dictarum solemnitate occasione, verè plateæ utilitas consistit, cum omnino incongruum videatur, hujusmodi res in cauponis vendi.

Ad quod dabam exemplum antiquorum temporum, in quibus, columbæ aliaque animalia in Templo offerri & sacrificari solebant, ut incongruum non esset, accedente præsertim antiqua observantia, quod hujusmodi res vendi illicitum esset in cauponis aliiisque privatis domibus, sed solum id liceret in atrio seu area ipsius Templi, illis quibus præberent Sacerdotes, utpotè de rebus ad Templi usum destinatis, seu quæ occasione festivitatis & concursus introduci, & contractari solent. Causa quod sciam cum quodam amabili temperamento sopita fuit, itaut jus capituli conservatum remaneat, quia ille ciambellarum utriusque affectuarius plateæ & cauponæ quamdam recognitionem solvit, ut antè portam dictæ cauponæ ciambellas vendere possit.

ANNOT. AD DISC. CXXXV. ET CXLII.

Agitur in his discursibus de materia publicarum platearum, quæ contradistinguntur à viis publicis ob diversitatem usus, quoniam quæstiones viarum percutiunt libertatem transitus, juxta casus, de quibus in duobus discursibus proximè sequentibus, istæ verò quæstiones platearum, in quibus ex Principis concessione habeatur aliquod jus privativum in tota platea, vel in aliqua ejus parte, præcipuus punctus non est in usu situs materialis, sed in jure vendendi, & de prohibendi, ne alii vendant absque ejus licentia, & permissione, pro qua præmium obtineatur.

Hinc propositio in quæstione disputata coram Judice particulariter deputato per Cardinalem Protectorem Hospitalis S. Sixti, quod habet hoc jus in platea Judæorum, sive ante Ghettrum, & Dominos domorum adjacentium; Cum isti prætenderent posse concedere, seu locare si us existentes subter stillicidia, quasi quod ista essent juris privati, atque Scribentes pro dictis Dominis, desuper allegarent deducta à me d. disc. 142. Dicebam, scribens pro Hospitali, quod quidquid sit de hoc puncto, an scilicet spatium existens sub stillicidio, seu tecto se protendente super platea publica, esset juris publici, vel

privati; Admissio etiam quod dicendum veniret juris privati, ad hunc effectum, ut scilicet alter, invito ipsius domus domino, non possit illum occupare, sive ibi bona vendere; Eo modo, quo est juris privati sine dubio externa pars murorum domus respondentium in via, seu platea, & quæ partes deservire solent pro venditione victualium, aliorumque bonorum, juxta ponderationes, de quibus d. disc. 142. & sub tit. de locat. disc. 29. non tamen exinde inferri potest, ut licitum sit ipsis dominis, vel illis, quibus ipsi concedant, ibidem tenere exposita victualia, aliave bona, pro quorum venditione, privata facta sit plateæ concessio à Principe, nisi quatenus agatur de rebus concernentibus usum illius domus, vel privati ædificii, juxta easdem ponderationes, de quibus in his discursibus 135. & 142. & d. disc. 29. de locato. Et sic quod illi, qui in hujusmodi stillicidiis, vel spatis, victualia, aliave bona vendere volunt, duplici indigeant licentia, seu facultate, adedut una sine altera, sufficere non videatur, nisi quatenus antiqua, & pacifica observantia contrarium doceat; Domini scilicet Plateæ, sive habitantis istam concessionem juris prohibendi pro facultate vendendi in ea platea, sine distinctione, an in uno, vel in altero loco; Et domini domus, vel stillicidii, qui prohibere potest occupationem illius situs, & ne ipso invito, venditores ibi morentur, dum ita utriusque consultum remanet; Neque habitantis jus plateæ interest, an venditores pro obtinenda majori commoditate illius situs sub stillicidio, seu tecto protendente, vel pro commoditate murorum, solvant etiam recognitionem domorum dominis, atque ita in hac facti specie judicatum fuit, dando mantentionem utriusque parti.

SABINEN. VIÆ SEU TRANSITUS PRO PRINCIPE BURGHESEO CUM PRINCIPE BARBERINO.

Causa decisus per Cameram pro Barberino, & pendet.

Via quando dicatur publica, Et de illius requisitis, pluribusque viarum speciebus, & cui incumbat onus probandi eam esse talem, vel esse potius privatam, Et quando requiratur immemorabilis necne.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti series.
- 2 Servitus viæ vel itineris non dato titulo exigit immemorabilem.
- 3 Quomodo istius servitutis probatio facienda sit.
- 4 De requisitis necessariis ad probationem viæ publicæ.
- 5 Quales viæ sint sub cura Edilium, & quales sub cura Domini loci vel Civitatis.
- 6 Quando requiratur probatio quod solum sit publicum.
- 7 Observantia declarat mentem sternentis viam, quod eam fecerit pro usu publico.
- 8 Successor in dominio seu Bayonia, an possit revocare viam destinationem factam à prædecessore.
- 9 Ea quæ semel destinata sunt pro usu publico non possunt amplius retractari, & redigi ad privatam.
- 10 Intentans negatoriam super libertate rei suæ adversus prætendentem servitutem non indiget probatione.
- 11 De quæstione, an intentans judicium iactationis seu diffamationis dicatur actor vel reus.
- 12 Quod longa quasi possessio annorum 50. in hac materia sufficit.
- 13 Testes reducendi sunt ad concordiam.
- 14 Expenduntur jura distinguenda plures species viarum, & in quibus requiratur probatio immemorabilis, & in quibus non.
- 15 An de delictis commissis in via publica Princeps cognoscat privativè.
- 16 Viæ publicæ sub cura Edilium.
- 17 Quomodo dignoscatur, an in una vel altera viæ specie versetur ad dictum effectum.
- 18 Via, quæ incipit à publico, & desinit in publicum, præsumitur publica non confitto de contrario.
- 19 De quatuor diversis effectibus, ad quos viarum dominium in jure consideratur, & quomodo sent simul, ut solum sit publicum & privatum.

- 20 *Via & flumina solent dividere territoria & servare pro pro confinibus, sed aliquando secus.*
 21 *Terminus seu confinis est diverfus à confinatis, & dicitur communis utriusque confinantis.*

D I S C. CXXXVI.

IN quadam parte Tiberis in territorio Montis libertinorum, seu Montis Rotundi, adest locus (portus nuncupatus) utpotè destinatus & aptus operationi cymbarum vehentium ad Urbem ligna fabrilis & combustibilia, necnon blades & alia ex sylvis & territoriis, Palumbariæ, Moriconi, Cretoni, Scallani, Castris Chiodati, & Montis Flavii, quæ ligna & bona vehi solent per quamdam viam initium habentem à dictis castris respectivè ac longo spatio sitam in eorumdem locorum territorio, & circa finem in tenuta nuncupata *del forno* territorii dicti Montis Libertinorum, inter secatam à tribus viis generaliter publicis vulgò *Strade Romane* nuncupatis, quarum una dicitur *di Rieti*, altera *delle molette*, & tertia *di Correse*.

Cùm autem Princeps Prenestinorum Barberinus, ex titulo empionis ab Urfinis, juxta seriem de qua in Sabinen. Status Montis libertini *sub titulo de feudis, disc. 65.* effectus esset Dominus dicti loci Montis Libertinorum, aliorumque locorum ad eundem Statum pertinentium, ac etiam per prius esset Dominus Montis Rotundi, Prætere de cæpè impedire transitum curvum, aliorumque instrumentorum ducentium ligna à præfatis sylvis & castris Principis Burghesii per dictam viam, utpotè privatam, de facto per ejus ministros exigendo ab affectuariis pro transitu quamdam recognitionem; Hinc propterea Burghesius, pro sua, suorumque Vassalorum & affectuarius libertate itinerandi, ac ligna, aliaque bona ducendi per eandem viam tanquam publicam, ex remedio *h. diffamari*, judicium instituit coram Præfide viarum, coram quo succubuit, mediante sententia declarante in hac tenuta nullam adesse viam publicam, A qua sententia interposita appellatione in Camera, & proposita causa, scissa sunt vota; quoniam ex undecim, cùm duo essent indeterminati, ac alter esset idem Præfides qui sententia verat, ex reliquis octo, quatuor erant pro confirmatione, & quatuor pro infirmatione; Sed quia ex quodam forte non commendabili, stylo Tribunalis, votat idem Præfides, qui jam judicaverat, idcirco ob istius voti accessum, capta fuit resolutio pro confirmatione, sed concessa nova audientia & pluries reposita causa votorum scissuram nulla hucusque capta est resolutio.

In hoc statu, in Advocatorum congressu, juxta laudabilem styllum habito per Burghesium, aliqui ex noviter assumptis, non laudantes modum vique tunc tentum, subfinendi scilicet hujus viæ publicitatem, ob difficultates, quas in ejus probatione militare dignoscant, & de quibus infra, erant in voto assumendum esse morivum servitutis per castrorum Dominum & incolas quæsite, transeundi per hanc tenentiam, ac ducendi ad dictum portum ligna & alia bona; Sed majori parti hæc sententia non placuit, utpotè longè minus ruta, majoresque patientis difficultates, Tum quia, quidquid aliqui dixerint, in contrarium magis communis & recepta videtur opinio, hujusmodi scilicet servitutem, utpotè habentem causam discontinuam, non dato titulo saltem colorato ab initio, & certitudinarie allegato, exigere immemorabilem, ut ex glos. Bart. & cæteris firmatur per Rotam *decif. 101. part. 4. recent. tom. 2. num. 10.* ubi *num. 9.* refelluntur Cepoll. & cæteri volentes sufficere præscriptionem ordinariam 10. annorum inter præfentes, & 20. inter absentes, & hanc opinionem sequuta etiam fuit Rota in Romana servitutis 29. Januar. 1666. Cerro, de qua causa inter Maximum & Justinianum habetur actum *sub tit. de servitutibus*; Tum etiam quia justificandum est, usum transitus fuisse jure servitutis, credendo uti jure suo, sciente & patiente domino fundi, quod in dubio non præsumitur, ut *dicta decif. 101. num. 14. & 13.* cum qua processum est in dicta Romana servitutis coram Cerro, quæ omnia ex facti circumstantiis non erant justificabilia.

Quare concludendo, quod insistendum esset in jam assumpto motivo libertatis transeundi tanquam per viam publicam, atque examinando fundamenta scribentium in contrarium, illud erat potissimum, quod Burghesio tanquam actori, incumberet onus probandi hanc viam publicitatem, ad quam probandam, dicebant dicti scribentes, tria requisita copulative justificanda esse. Primum scilicet, quod habeat utrumque caput publicum, quia

incipiat à publico, & desinat in publicum. Secundò, quod longo tempore per eam publicè iter haberi consueverit. Et tertio, quod solum sit publicum, publica auctoritate ad id destinatum, nisi accedat immemorabilis, cuius vigore, cùm quicumque titulus de mundo melior allegari valeat, dicta publica auctoritas, cùm sola allegatione probata dicitur, ad id allegantes text. in *l. 2. §. viam & §. via publicæ, ff. ne quid in loco public. Rip. in l. quominus n. 92. ff. de flumin. Bertaza. conf. crim. in 471. n. 7. Laderch. conf. 124. n. 5. Palm. conf. 59. num. 2. & 11. Menoch. conf. 448. n. 13. Surd. d. decif. 42. n. 3. Ripoll. de regal. cap. 40. n. 9. Sixtin. de regal. lib. 2. cap. 2. n. 22. Paitell. exped. 67. & in annotationibus ac alios.*

De primo & secundo requisito nulla erat controversia, primum enim justificabatur per rei evidentiam, dum ista controversia via, initium habebat à dictis Castris seu à dictis duabus viis indubitate publicis, & Romanis nuncupatis *di Rieti*, & *delle Molette*, ac desinebat, vel in altera etiam publica & Romana nuncupata *di Correse*, vel in flumine publico, Et alterum publici itineris, saltem ab anno 1633. quo, ut infra, prætebatur hæc via constructa per Ducem Jo. Antonium Urfinum tunc dicti Status Montis Libertini Dominum, erat pariter incontrovertibile. Undè difficultas reducebatur ad tertium, quod mordicus contendebant dicti scribentes, cessante titulo destinationis soli publica auctoritate, justificandum esse cum immemorabili, nedium ex parte actoris, non bene probata, cùm requisitis vulgaris glos. in *cap. 2. de prescript. in 6.* sed etiam improbabili, dum plures dabantur testes concludentes, istam dictam tenentiam alias sylvatam, de dicto anno 1633. à præfato Duce Joanne Antonio, atque de ejus mandato bisboscatam fuisse, redactamque ad eam formam, quæ cernebatur, Ideoque dato tam recenti initio, proflus exclusa remanebat immemorabilis, cuius potissimum, ac magis peculiare requisitum est, ut non constet de initio.

Ponderato etiam in contrarium urgenti adminiculo, quod in divisione confinium sequuta inrer eisdem de Urfinis tunc respectivè dominos Montis Libertinorum & Montis Rotundi, ac tenentiarum nuncupatarum *del forno & sacco reppo*, in quorum extremis controversia via reperiebatur, Ac etiam in pluribus venditionibus herbarum, aliorumque actibus, unum territorium ab altero sine unam tenentiam ab alia distinguentibus, nulla reperiebatur mentio hujus viæ, quæ si esset antiqua & publica, verisimiliter adjecta esset tanquam confinis publicus invariabilis.

His tamen minimè obstantibus, pro Burghesio scribens, cum sensu etiam veritatis, nisi causæ affectio fascinaret intellectum, ut in Advocatis sæpè contingere solet, justitiam probabilis huic parti assistere dicebam, pro ut aliis quoque defensoribus videbatur, quoniam ubi etiam omnia præmissa venirent de jure admittenda, itaut stante certa justificatione duorum primorum requisitorum, Burghesio & aliis transire volentibus, incumberet onus justificandi dictum tertium requisitum soli publici, utpotè publica auctoritate ad id destinati, Adhuc admittenda etiam lectura partis adversæ, ac dicto testimonio ab ea inductorum, id satis justificatum videbatur, quoniam Dux Joan. Antonius, de cujus mandato hæc via de anno 1633. pro comodo transitu plaustrum seu curvum & baroniarum aperta, & constructa prætebatur, non erat dictæ tenentia privatus dominus, illam jure privati domini ad solam fructuum perceptionem possidens, sed erat dominus totius castri & territorii cum jurisdictione & imperio itaut penes ipsum resideret publica auctoritas sternendi & custodiendi eas vias publicas, quæ juxta distinctionem, de qua infra, dicuntur in jure privatæ ad differentiam basilicarum sed viarum militarium, quæ solæ infra districtum Urbis sunt sub jurisdictione & cura Ædilitium, qui vulgò *viarum magistris* nuncupantur, reliquæ autem sunt sub jurisdictione & cura Baronum, & domicellorum seu Civitatum, ut communis, inconcussa & notoria observantia docet.

Undè dato quod præfatus Dux, tanquam dominus jurisdictionalis, publicam habens auctoritatem, viam prædictam in suo territorio aperuerit, juxta ejusdem partis lecturam, istam viam curribus & barotibus apertam reddendo, exindè videbatur esse in probatis circa dictum tertium requisitum, cùm ita solum effectum esset publicum, utpotè publica auctoritate destinatum. Ideoque remanebant extrà casum dictæ & aliæ auctorita-

tes in contrarium deduci solitæ, de quibus præsertim Surd. *decif. 42.* Paitell. *exped. 67.* Rota *decif. 101. part. 4. recent. tom. 2.* Romana servitutis 29. Januarii coram Cerro, utpotè percutientes vias vicinales per privatos agrorum dominos apertas & usitatas pro suorum agrorum privata commoditate; Sive percutientes illos scortos, quos itinerantes, ad evitandam longiorem seu incommodiorem viam publicam, facere solent per agros privatorum ignorantium seu tolerantium, atque hic est casus frequentior, de quo in allegatis Rotæ decisionibus; Idemque per agri dominum prætebatur in casu, de quo apud Cavaler. *decif. 631.* & juxta casum de quo in Spoletana *disc. seq. Sed ubi habemus factum positivum ipsiusmet domini sternentis viam in proprio fundo per eum possessio, non jure privato, sed jure baroniæ, seu domini publici, atque non ad privatam alicujus prædii commoditatem, sed ex ratione usus publici, tunc nil aliud publicitatis qualitatem desiderandum remanere videtur, unde clarum æquivocum credebatur dictas & similes auctoritates ad hanc facti speciem applicare.*

7 Clarius autem, stante subsequente observantia, comprobante talem fuisse præfati Ducis Jo. Antonii voluntatem, ex receptissimo quotidiano axiomate, quod observantia est optima omnium rerum ambiguarum interpretis; Cùm enim per octo & ultra annos, idem supervisisset, atque publicè & palam, ipsomet, ejusque ministris & officialibus scientibus & videtibus, publicum iter habitum fuisset, nunquam se opposuerunt, seu actum contrariæ voluntatis ostenderunt. Idemque fecerunt, Dux Sancti Gemini successores, ejusque officiales & ministri, usquequo dicta venditio sequuta est, Atque per plures etiam annos ita continuaverunt officiales & ministri ejusdem Barberini novi domini.

Item ista venditio sequuta fuit ad æstimationem regulandam, non à valore honorum in sorte, sed in redditu ad rationem scilicet duorum circiter pro centenariis, undè venditores, ad reddendum quo majus possent præcium, diligentissimè dederunt notulas omnium fructuum & proventuum, etiam quarundam gallinarum, quæ à vassallis præstari solent, necnon redditus sylvarum Montorii existentium sub lite cum illa Communitate; Et quod magis est, proventum angariarum super jure cogendi vassallos ad asportandum frumentum ad flumen & sic redditum, qui habet juris resistentiam, juxta ea, quæ habentur in dicta Sabinen. Status Montis Libertini *sub tit. de feud. disc. 65.* ideoque omnino probabile videbatur quod istum redditum quoque apposuissent, si transitus fuisset privatus, itaut pro eo mercedem exigere licuisset.

8 Dicebant agentes pro Barberino, istum tanquam novum dominum non teneri servare id quod servare placuerunt Urfinis ejus prædecessoribus, qui potuerunt negligere eorum jura, ab eo non negligenda, sed ista responsio verè nullius videbatur momenti ex pluribus. Primum & principaliter, quia dicti actus deducebantur, non tanquam interpretativi seu comprobativi voluntatis, quam dictus Dux Joannes Antonius habuit in dicta via sternenda, ut scilicet id facere voluerit animo construendi viam publicam cum publica auctoritate, quo sequuto, ex tunc iste locus hujusmodi qualitate assumptus.

Secundò, quia tunc successor non ligatur facto prædecessoris, quando venit jure suo independenter, secus autem ubi habeat ab eo causam & dependentiam, ut ita distinguendo firmant DD. de quibus apud Rovitum *decif. 71. n. 62.* Et tertio quia ea, quæ semel usui publico destinata sunt, non possunt amplius retractari, atque in ejusdem publici usus præjudicium redigi ad statum privatum ad text. in *l. diligenter, C. de aqueduct. lib. 11.* Borgnin. *decif. 6. n. 49. part. 5. Cancr. part. 3. var. cap. 4. de servitutibus n. 244. in fin.* & habetur in Urbevetana aquæ seu fontis *sub tit. de servitutibus*, in qua ex hoc motivo judicatum fuit, non licere divertere quandam aquam, etiam si dicta destinatio facta fuisset per privatum & jure privato, multò magis dum auctoritate publicæ, ob quam stantibus aliis viæ publicæ requisitis, ista qualitas jam impressa fuit.

Verùm ubi hæc omnia cessarent, itaut cessante dicto facto positivo Ducis Jo. Antonii, procedendum esset cum solis terminis probationis viæ publicæ à solo usu, Plures ex iudicibus credebant, quæstionis decisionem pendere ab inspectione, quifnam contententium esset actor, vel reus, ad effectum videndi, cuius incumberet onus probationis, an scilicet Burghesio probandi qualitate publicam, vel Barberino istam excludendi, ac probandi fo-

Card. de Luca Lib. II.

lam esse privatam, Atque in hoc satis hincinde elaboratum fuit super quæstione, an intentans remedium, *l. diffamari, ff. de ingen. & manumiss.* quod vulgò in Curia *factationis & jactationum* dicitur, censendus esset actor vel reus.

Pro meo autem judicio, dum non agebatur in possessorio, sed in petitorio, ac negotio principali, inanis videbatur iste labor, quoniam cum non dubitaretur Barberinum esse dominum pleno jure tenentem, per quam iste transitus prætebatur, idcirco in petitorio qui allegat negatoriam, dicitur eo ipso habere intentionem fundatam in rei suæ libertate, nisi per prætendentem onus vel servitutem probetur contrarium, ut plene *dicta decif. 101. part. 4. rec. tom. 2.* ac habetur in Spoletana *via disc. seq.* Undè supponitur, quod dominus fundi sit actor intentans negatoriam, & tamen non gravatur onere probandi, ideoque dicta quæstio in aliis casibus seu terminis agitata, præsertim verò ad effectum competentia fore seu attentatorum, non videbatur istis terminis congrua.

De reliquo enim, satis huic parti expedisset causam reduci ad istum punctum, quoniam ita onus probationis in tutè transferri debuisset in alteram; Licet enim ista quæstio antiquitus fuisset involuta, ut liquet ex deductis hincinde per Cacheran. *decif. 151.* & per Muscatell. in *praxi part. 1. glos. reus n. 13.* ubi latius Prat. in *addit. vof. ad quæst. fol. 2c.* ubi allegantur Afflic. *decif. 268.* volens intentantem tale remedium esse actorem, & Capic. *decif. 18.* volens contrarium; Attamen hodie, præsertim in Rota & Curia, recepta videtur distinctio, ut quoad onus probandi diffamationes seu jactationes, intentans remedium sit actor, quo verò ad negotium principale, sit potius reus voluntarius, ut apud Cavaler. *decif. 587. decif. 417.* apud Postum. *de manutent. decif. 102. num. fin. part. 6. recent. 57. num. 31. & sequent. part. 7.* & in aliis, atque non semel habetur *sub tit. de jurisdictione & foro competenti, ac etiam in Romana legati sub tit. de feud. disc. 33.* Sive quod procedendum sit cum distinctione, de qua *dec. 500. n. 22. & sequent. part. 5. recent. & in aliis in dicto disc. 33. sub tit. de feud.* ut scilicet spectetur, an intentans tale remedium sit possessor necne, ut primo casu sit reus, in secundo autem actor, & sequi videtur in Firmiana beneficii 28. Aprilis 1659. Cerro, & semper hujus parti potior fuisset conditio, dum erat in possessione, sed mihi videbatur quæstio à casu extranea.

Ideoque, pro meo judicio, restringi videbatur quæstio ad punctum, an ex parte prætendentis viæ ac soli publicitatem, docendum esset de usu immemorabili, ut probandum esse contendebant scribentes in contrarium per text. in *leg. fin. ff. de loc. publ. & l. 2. §. vicinales. ff. ne quid in loc. publ.* ubi glos. verbo *constitutum sit*, & DD. de quibus apud Surd. *dicta decif. 41.* Paitell. *exped. 67.* & alios superius allegatos super requisitis, quoniam si hujusmodi probatio huic parti incumbere deberet, ut opinabantur votantes pro altera, Egomet agnoscebam difficultatem, quia licet per enunciativas contentas in publicis Instrumentis usque ab annis 1601. & 1604. ac plures testes deponentes à 40. & 60. annis citrà, & à tempore immemorabili, constaret in loco adfuisse viam, nihilominus ob plura, quæ in contrarium deducebantur, probabilis perfecta immemorabilis probatio non aderat nec fieri poterat.

Bene tamen aderat illa longissima quasi possessio annorum 50. & ultra, qua contenta fuit Rota apud Cavaler. *decif. 631. n. 2.* cùm ipsa esset concludenter approbata, nedium per dictas enunciativas, aliaque adminicula, sed etiam per plures testes, bonas & concludentes scientiæ causas reddentes, quorum fides non tollebat per testes deponentes de moderno initio anni 1633. de mandato Ducis Joannis Antonii, quoniam, ultra plures circumstantias in isto testimonio confictu primis potius assistentes, Ego dicebam, rectè istos testes reduci ad concordiam, pro qua inducenda omnis possibilis intellectus est capiendus ad glos. & DD. in *cap. cum tu testibus, Gregor. decif. 331. n. 37. & seq. Merlin. decif. 608. n. 24.* ubi quod uni testes alios declarant vel suppleant, Adden. ad Buratt. *decif. 431. in fine*, & Rota sæpius.

Cùm enim antiquiori tempore non haberetur iste commodior usus ducendi ligna cum curribus seu plaustris & barotibus, sed ducerentur in dorso animalium, sufficiebat pro publico itinere angusta via duorum vel trium pedum, neque suberat necessitas, ut illa esset per loca magis plana & commoda, Postquam verò usui haberi cepit iste

commodior modus, pro quo latior, & commodior via necessaria erat, Dux Jo: Antonius dicto moderno tempore eam construxit; Et sic; id quod moderno tempore gestum erat, non percutiebat substantiam viæ in genere, sed ejus majorem latitudinem, ac aptationem, ideoque veritatem respectivè dicebant omnes testes hinc inde inducti, licet judices nullam fidem, neque istis, neque illis præstare vellet, itaut nec quidem eos nominati fingent, utpotè rusticos, ac cujuslibet partium oportunitatem deponentes, quod damnare non poteram.

14 Pro solutione igitur dicti objecti ex allegatis juribus, & auctoritatibus deducti, circa necessitatem probandi viæ publicam usum per tempus immemorabile dicebam, quod bene inspectis, ac ponderatis juribus de materia agentibus, istud videbatur æquivocum clarum, Pro cuius dilucidatione, advertentem, *text. in l. fin. ff. de locis, & itineribus publicis*, duas tantum constituere viarum species, unam militarium, alteram vicinalium, dicendo per verba præcisa, *Militares dicuntur, quæ habent exitum ad mare, aut in Urbem, aut in flumina publica, seu ad aliam viam militarem, Vicinales dicuntur, quæ ex privatorum agris collatæ sunt, quarum pars in militares vias exitum habet, pars autem sine ullo exitu inter moritur, &c.* atque in hac secunda specie, text. immemorabilem ad publicitatem inducendam exigit.

Ista distinctio est manca, dum totius Orbis usus docet, plures alias adesse viarum species, quare melius distinguit alter text. *in l. 2. §. viæ publicæ vers. viarum, ff. ne quid in loco publico*, ubi tres viarum species generales constituuntur, scilicet *publicæ, private, & vicinales*.

Publicæ sunt illæ, quæ Græci appellant *Basilicas*, antiqui autem Jurisconsulti, juxta usum Pandectarum, & Codicis, vel lingua latine professores vocant *Militares, Consulares, vel Prætorias*, Feudistæ verò, & alii eas vocant *Regales, regias, magistras, seu stratas* per antonomasiam, & in materna lingua juxta usum Urbis, & locorum adjacentium dicuntur *strade Romane*; Et hæc propriè est illa viarum species, quam text. *in c. unic. quæ sunt regalia in usus feudorum*. ponit inter Regalia, & ibidem communiter feudistæ, verbo *via publica*.

Atque in istis cadit quæstio, quæ ferè per totam Europam, præsertim in Urbe, & in Sac. Consulta frequenter habetur inter majora Tribunalia Supremi Principis, ac Barones, seu Officiales inferiores, super privativa cognitione dispositionum aliorumque delictorum, quæ in iis committuntur, ut liquet ex Ripoll. *de Regalib. cap. 40. per tot. præsertim n. 21. cum sequ. ubi cæteri*.

16 Prout istæ antiquitas erant per totum Imperium Romanum sub cura Edilium, de quorum jurisdictione agunt Borell *de præstant. Reg. Catholici cap. 7.* & bene Rovit. *conf. 58. l. 1.* & quorum auctoritas hodie in Urbe intra districtum exercetur ut supra, & quandoque cum Præsidente per totum Statum ex iis, quæ habentur in *Reatina taxa pro communitate Nivise hoc tit. disc. 141.* quia respiciunt publicum commercium in universum, & communicationem cum toto Orbe, atque istæ sunt propriè viæ existentes sub immediata Supremi Principis protectione, sub qua tamen etiam sequentes esse non desinunt.

Privatæ sunt illæ, exeuntes à via consulari, ducunt ad vicos, colonias, & castra, & respectivè ab istis reducunt ad viam consulari; Dicuntur autem privatæ, ad differentiam dictæ præcedentis specie, eo quia ad usum aliquorum locorum, seu populorum tantum deserviunt, non destinatae communicationi universali, proportionabiliter autem, & discretivè sunt etiam publicæ, respectu illorum vicorum, & coloniarum, seu populorum in eis viventium.

Utputa exit ab Urbe via consulari, vulgò dicta *strata Romana*, recto tramite ducens per agrum Tusculanum, vel Albanensem, & successivè per alia loca, usque quoad ducat ad mare, Civitatem, vel flumen, ubi desinit, atq; hæc est prima species viæ; Verùm ab ista, tanquam matrice, exeunt, vel respectivè ad eam ingrediuntur plures viæ ducentes ad castra, & alia loca, ad quæ itinerando per dictam viam consulari accessus vel recessus haberi non potest, & hæc est secunda species, quæ in jure privata nuncupatur, ad differentiam consularium, sub nomine *stratæ* seu viæ publicæ propriæ viventium, sed in se est etiam publica.

Quinimò, & hæc secunda species subdistinguitur, quia intra eisdem Civitatis, Oppidi, vel Castris territorium, adsunt viæ, quæ in sui genere proportionabiliter, & respectivè, dici possunt majores & consulares, quod quibus habetur ingressus, & regressus per alias parvas vias, privato-

rum agros interfecantes, pro commercio de una contrata ad alteram ejusdem territorii, cuius cultura, & communicatio aliàs haberi non potest, ut edocemur, non solum ex dictis juribus, sed etiam ab ipso jure nature, & communi totius orbis usu necessario, & de hac secunda specie agitur apud Caval. *dec. 631.*

In istis prima, & secunda viarum speciebus, prorsus erroneum videtur in jure desiderare in transeuntibus necessitatem probandi immemorabilem, vel aliam probationem, quod illud solum sit publicum, publica auctoritate ad id destinatum, quoniam neg; allegata jura, neque DD. id cogitant, ipse enim usus commercio necessarius, publicitatè probat, cum jura de dicta probatione loquentia, percutiant tertiam speciem viarum, de qua infra; Cùm enim ferè omnes viæ Orbis, sive sint de prima, sive de secunda specie prædictis, interfecent per agros, & tenentur privatorum, atque sæpius unus sit agri dominus ab una, & altera viæ parte, Hinc sequeretur, quod ita in cujuslibet libito positus esset, claudere vias publicas, illas præsertim parvas juxta secundam partem subdistingtionis, & cogere vecturales, ac itinerantes ad probandam immemorabilem, vel destinationem soli publica auctoritate, quo nil absurdius, adhuc in jure non auditum, cum id solum procedat in illis scortis, quæ propè vias publicas magis lutosas vel aliàs incommodas, itinerantes facere solent per agros privatos juxta. casum, de quo in *Spoletana disc. seq.* & in hac versatur æquivocum.

Tertia demùm est species viarum vicinalium, quæ propriè sunt illæ constitutæ ex privatorum agrorum conflatione, atque aliquorum privatorum prædiorum usui, & commoditati principaliter destinatae sunt, quamvis accidentaliter aliis quoque deserviant, prout frequenter contingere solet in illis tenentis, vel casualibus, quæ conceduntur ad vinearum constructionem, quia totum solum est juris privati, & constat de origine status privati ex ipsa rei evidentia, vel situatione, destinantur autem a lique viæ per eosdem concessionarios vel concedentem pro singularum vinearum seu prædiorum commoditate, & istæ sunt viæ, de quibus dicit text. *in d. l. fin. ff. de loc. publico*. quod aliquæ inter ipsa prædia intermoriuntur, aliquæ verò exeunt ad vias consulares, vel ad mare, seu ad flumen.

De hac ultima specie agunt DD. de quibus Surd. *dec. 42. Laderch. conf. 124. Menoc. conf. 448. Patell. expedit. 67. Rot. d. 101. p. 4. rec. 1. 2. & in d. Romana servitutis coram Cerro*, quia sunt viæ per agros, & fundos privatos, introductæ principaliter pro privato usu, & commoditate, unde ad effectum, ut immutent qualitatem, atque ex privatis fiant publicæ, dicta requisita desiderantur, & hæc videtur vera theoretica, & ipsissima genuina legalis veritas.

Applicando igitur istam theoreticam ad præsentis controversiæ praxim, agitur in hac facti specie de multis Castris, & Oppidis, tam quoad blades aliæque victualia, quam quoad ligna fabrilia, & combustilia, quamdam hinc inde necece sariam communicationem habentibus cum Urbe per flumen, ad quem alter non habetur accessus congruus, cum curribus, seu plaustris, aliisque instrumentis, ad lignorum, aliorumque bonorum eversionem opportunis, nisi per istam viam principaliter destinata ac deservientem, non privato usui aliquorum prædiorum, sed usui, & commercio publico Urbis, ac populorum in dictis Castris, & Oppidis viventium: Igitur pernecece dicendum venit, esse in casu viæ publicæ, non quidem juxta primam speciem viæ consularis, sed juxta secundam, non autem juxta tertiam viæ vicinalis, in qua solum requisita exadverso deducta desiderantur.

In ista enim materia, spectanda est situatio seu finis, 17 ad quem principaliter controversa via destinata est, & deservit; Si enim principalis destinatio est ad usum, seu commodum privatum aliquorum prædiorum, itaut sit via de sui natura privata, sive quod ex rei evidentia, vel situatione pateat, agrum esse privatum propè viam publicam longiorem, vel incommodiorem, quam deservendo itinerantes, iter habuerint per talem agrum, tanquam per commodiorem scortum, juxta casus, de quo in *d. Spoletana viæ disc. seq.* & tunc non confitio de destinatione facta auctoritate publica, ob quam, solum alias privatum, efficiatur publicum, admitterem necessariam esse immemorabilem, juxta allegatas auctoritates, istos casus propriè percutientes; Sed ubi usus est, principaliter publicus, quinimò necessarius ad humanum commercium, tunc, ut evidenter patet ex lectura dictorum jurium, ac omnium Doctorum de materia agentium, atque docet usus communis, casus est indubitatus, ut posteo eo requisito, quod incipiat à publico, & desinat in publicum, præsumptio stet pro publi-

SPOLETANA VIÆ,
PRO CRISTALINA, ET ALIIS,
CUM BASILIO CRISTALINO.

Casus resolutus per A. C. pro Basilio.

De materia viæ publicæ, quando hæc dicatur constitui etiam in fundo privato, à cuius Domino impediri non possit.

SUMMARIUM.

- 1 Ad inducendam servitutem viæ, vel itineris requiritur immemorabilis.
- 2 Qualis dicatur via publica, & de ejus requisitis.
- 3 An sufficiat usus per 50. annos.
- 4 Via privata, seu vicinacis potest effici publica.
- 5 Ex signis juris privati excluditur usus publicus.
- 6 In facultatis non datur præscriptio, nisi præcedente prohibitione.

DISC. CXXXVII.

Cum inter unam, & alteram viam publicam, pro majori commoditate frequentaretur quidam scortus, seu transitus intermedians prædia partium contententium, adeout, etiam publicæ, & solemnes processiones per hujusmodi transtrum, seu scortum fierent, præsertim illa occasione benedicendi campos, deinde verò Basilius dominus prædii, in quo dictus transitus initium habebat, cancellum apposuit in quodam arcu, seu portone, ab antiquo pariter in initio dicti transitus propè viam publicam existente, itaut præfatæ Christallinæ aliique adjacentium prædiorum dominis, usus d. viæ impediretur. Hinc orta est controversia in partibus, atque examinatis plusquam 30. testibus, per eos (absque tamen formalibus requisitis immemorabilis) probatum fuit ab antiquissimo tempore solitum fuisse per dictum locum, publicè & palam, tanquam per viam publicam pertransiri, ac etiam publicas processiones haberi; Introducta verò, per appellationem à quodam incidenti, causa in Curia coram A. C. Basilius defensores insistebant in eo, quod cum ageretur de servitute habente causam discontinuam, ad illam inducendam, necessaria esset immemorabilis ex parte transire volentium non probata, ex deductis *dec. 101. p. 4. rec. tom. 2.* ubi concordantes, quia est decisio punctualis, cum qua processum est in *Romana servitutis 29. Januarii 1666.* coram Cerro.

Econverso autem pro Christallina, & aliis scribens, dicebam hic non intrare hujusmodi terminos servitutis, quia non prætendebatur ejus jure transitus per alienos fundos, sed prætendebatur illam esse viam publicam, cuius requisita habebat, dum incipiebat ab una via publica, & in alteram viam pariter publicam definebat. *juxta dec. Cavaler. 631.* cum aliis, quæ in proposito habentur in *Sabinen. transitus disc. præced.* atque stante antiqua consuetudine transeundi per hujusmodi locum, tanquam publicum, talis in dubio erat præsumptio, absque necessitate probandi formiter immemorabilem cum omnibus requisitis, 3 quia probationem per annos 50. sufficere punctualiter firmatur apud Cavaler. *d. dec. 631.* ubi in specie de via medio fundi privati.

Et quamvis ex rei facie constaret, hujusmodi viam constaram esse ex privatis prædiis vicinorum, itaut, vicinalis potius, quam publica dicenda esset, adhuc tamen, dum non docebatur de contraria memoria, publica dicenda videbatur, quia non implicat, viam ab initio constitui ex prædiis privatorum pro vicinorum commoditate, & deinde ex longæva observantia effici publicam, vel saltem talem, quod omnibus vicinis non consentientibus, claudi non possit, ad text. *in l. fin. ff. de locis publicis, Surd. dec. 42. n. 15. cum sequ. Barz. dec. ult. Rimin. sen. conf. 431. n. 22.* apud quos cæteri.

Ex his, stante præsertim dicta satis punctuali *dec. Cavaler.* videbatur probabiliora esse jura Christallinæ, aliorumque pro usu viæ insistentium; Sed ab initio, quo ad causæ defensionem assumptus fui, maximam mihi intulit difficultatem ille portonus semper retentus cum signis antiquæ portæ, seu cancelli ad claudendum, Hoc enim ad oculum excludere qualitem viæ publicæ vel etiam vicinalis, dum per dicti portoni retentionem, prædii dominus retinebat facultatem claudendi quandocumque, quod usui publico repugnat; Et quamvis satis longo tempore clausus non fuerit, neque claudi potuerit ob deficientiam portæ, seu cancelli lignei, nihilominus ponderabam

publicitate, donec probetur contrarium, ut apud Caval. *dec. 631.* ac supponunt omnes firmantes jam receptam, & vulgatam propositionem, ut via, quæ incipit à publico, & desinit in publicum, præsumatur publica, ut ultra Cavaler. *d. dec. 631.* Isernia in c. 1. *quæ sint Regalia*, verbo *via publica n. 3.* Afflict. *ibid. n. 6.* Surd. *d. dec. 42. num. 3.* Franch. *dec. 141. n. 3.* Tondut. *qu. civil. 133. n. 10. cum sequ. & omnes.*

Præsertim ex dicta circumstantia necessitatis commercii activi, & passivi cum Urbe, ad quam ligna, & alia bona hujusmodi asportari non possunt per terram in dorso animalium, minusque per aer, sed pernecece per flumen, ad quod non constat aliam adesse viam, ideoque cum ista castra, & nemora in eorum territorio existentia, sint antiqua etiam de tempore antiquæ triumphantis Romæ, quæ utpotè longè majorem populum in centuplo habens, majorem habebat necessitatem lignorum, & aliorum, ab his adjacentibus locis vehendorum, idcirco pernecece supponenda est via, per quam dictus accessus haberi posset, & hoc est quod mathematicè convincere videbatur hanc veritatem circa existentiam viæ publicæ in genere, quamvis circa latitudinem, melioremque aptationem, cum aliqua etiam loci immutatione, illa quæ nunc extat dici potest moderna.

Neque per hujusmodi viam præjudicatum dicebam dominio tenentis, à qua hinc inde illa circumdata est, quoniam viarum dominium ad quatuor effectus considerari solet, Unus est usus, & dicitur omnium seu nullius, Secundus est defensionis, & protectionis, & est Supremi Principis, atque isto respectu viæ dicuntur de Regalibus, & Principi reseratis. Tertius jurisdictionis, & sunt Civitatis, vel domini loci (exceptis casibus, in quibus idem Princeps prætendit privatam, vel cumulativam,) Et quartus est quoad dominium soli, & est Civitatis, vel etiam privati, per cuius agrum viam interfecit, quia non implicat, viam ad dictos tres alios effectus esse publicam, & in reliquis esse partem, seu membrum fundi privati, communiter feudistæ in c. *primum quæ sunt Regalia*, verbo *via publicæ*, Afflict. *de jur. protom. §. ult. n. 3.* Borell. *de præstant. Regis Catholici c. 7. nu. 1. & 3. & per tot. Rovit. conf. 58. nu. 2. lib. 1.* Ripoll. *de Regal. d. c. 40.* Capoblanche de Baron. *tom. 1. prag. 8. p. 2. n. 48.* & liquet ex *d. dec. 631. Cavaler.* ubi de via interfecante casale privatum.

Et sic quando text. *in d. l. 2. §. viam publicam, & §. viæ vicinacis publicæ*, dicit, quod via publica dicitur ea, cuius solum est publicum, intelligitur quoad dictos alios tres effectus, præsertim circa usum, sed non implicat eam esse publicam, in agro tamen privato existentem, cum ita sine legibus, & auctoritatibus, doceat praxis totius Mundi, etiam quoad ipsalmet vias militares seu consulares, & magistras, & tenetas, cum non ageretur de fundo culto sepibus vel muris recincto, cui publicus transitus esset incongruus.

Levissimum autem videbatur contrarium argumentum, in quo aliqui adeo se fundabant, deductum ex eo quod in antiquis divisionibus, hujusmodi via postea non esset pro confine, Tum quia, viæ, flumina, & familia tanquam fines publici, & invariables, distinguere quidem solent territoria, & jurisdictiones, sed non est confinatio, quæ concludat pernecece, ut in proposito fluminis fortè habeatur in *Sabinen. territorii* inter eosdem Principes Burgheisium, & Barberinum *sub tit. de jurisdict.* Tum clarius ex facto, quia istius viæ situs, ostendebat illam esse totam in dicta tenura nuncupata *del forno* de territorio Montis Liberrinorum, quod etiam pater ex ipsismet probationibus alterius partis, dum dicitur aperta, & constructa per Ducem Jo. Antonium de an. 1633. quando Princeps Barberinus erat jam Dominus castris confinantis Montis Rotundi, acquisiti ab alio Urfinorum Colonello, de quo habetur in Romana fideicommissi de Urfinis *sub tit. de feudis ad materiam Bulle Baronum disc. 84.*

Idcirco prudenter istud confine neglectum fuit, quoniam terminus dicitur ille, qui participat de extremis, Hier. de Monte in *tract. de finibus c. 15. n. 2.* Rot. *dec. 236. n. 8. p. 6. rec.* Unde dicitur utrique confinantis communis, proindeque in delictis, quæ occurrunt in via publica confinante, seu dividente duo territoria, locus est præventioni, & sic fatuitas fuisse ita facere commune id, quod totum erat unius ex confinantibus.

ANNOT. AD DISC. CXXXVI.

Ista causa adhuc pendet in eodem statu, ut in discursu, & ad hanc materiam viarum, conferunt ea, quæ habentur *discursu. seqq. & tit. de servit. disc. 23.*

rabam hoc fuisse facultativum, in quo per quemcumque temporis lapsus præscriptio non inducitur, nisi prævia prohibitione cum subsequente acquiescentia per tempus aptum ad præscriptionem inducendam, cum non dicatur induci possessio, nisi ex die hujusmodi prohibitionis, ut sunt nimis plana juris principia.

Et fortius agebatur difficultas, quia in eodem loco, per quem transitus fieri consueverat, prope dictum portonum, ejusdem primi prædii dominus habebat aream manu factam, ad triticum aliasque blades triturandas, quod pariter viæ publicæ repugnat, cum de tempore messium, impossibile sit dare usum viæ publicæ nemini impediendum, eodemque tempore in eodem loco areæ usum privatum haberi, Ex quibus circumstantiis eandem difficultatem habuit Judex, qui pro inde Basilio manutentionem concessit in possessione retinendi cancellum, illumque suo libito claudendi, taleque iudicium approbatum fuit per Signaturam Justitiæ, & resolutio mihi iusta vita est, unde partibus consului, quod acquiescerent, nec ulterius appellationis, seu petitorii causam prosequerentur, quia in effectu totum provenisse constabat ex mera negligentia vel impotentia domini, non faciendo cancellum, ob cuius deficientiam, tanquam per locum apertum, vicini humaniter domino connivente hujusmodi commoditatem obtinebant, tanquam per scortum commodiorem; Continuatæ vero portioni retentio clarè ostendebat animum domini conservandi suum jus, & claudendi quandocumq;

R O M A N A S I T U S
PRO PRINCIPE BURGHEIO,
CUM PROCURATORE FISCALI
ÆDILIIUM.

Discursus pro veritate, cum resolutione, ut infra.

Ripa fluminis, vel alter situs prope flumen, An dicatur juris publici, & de regalibus.

Et an iis, quæ prætentur esse de Regalibus, & juris publici locum habeant interdicta possessoria sine justificatione tituli.

S U M M A R I U M.

- 1 **C**asus controversæ.
- 2 **I**n iis, quæ sunt juris publici, vel de regalibus datur possessorium sine titulo.
- 3 **F**allit, quando possessio est diuturna.
- 4 **I**tem declaratur, ut procedat in iis, quæ sunt indubitante publica, & de regalibus, secus ubi potest dubitari.
- 5 **R**ipa fluminis quoad usum est juris publici sed quoad dominium est domini prædii adjacentis.
- 6 **T**alis est observantia ripæ fluminis in Urbe.
- 7 **Q**uid a. illi sitibus, seu arvis, quæ sunt inter ripam, & adjacentia ædificia urbana.

D I S C. CXXXVIII.

Palatium olim Cardinalis de Monte prope Portam, & Ecclesiam S. Mariæ de Populo possessum à Principe Burghesio ob aeris suspicatum infalubritatem ad usum granariorum, seu ad locandum fatis privatorum fortunæ viris, habet inter ejus faciem, & flumen quandam plateam seu aream, quæ ab annis 50. & ultra jure privato ab eodem Cardinali, & successivè à Burghesio particulari successore possideri consuevit, itaut ligna, & alia bona per flumen venientia ibi exponi, seu aliàs fieri non poterint, nisi per eos, quibus ipse, vel ejus conductores, & ministri concesserint, eodem modo, quo in plerisque consimilibus areolis, & sitibus existentibus inter fluminis ripam, & adjacentia ædificia fieri consuevit, & solet per eorundem ædificiorum dominos, vel per alios privatos, seu loca pia, in iis partibus, in quibus tales situs ædificiis non cohæreant. Cumq; à certo tempore citra Tribunal Ædilium aliàs Magistrorum Viarum sub nomine Cameræ possessionem dicti situs de facto occupasset, prohibendo in eo tanquam in loco publico ligna fabrilia ad exsicandum apponi, aliaque ibidem salita fieri, nisi cum ipsorum Magistrorum licentia, prout in aliis Urbis plateis, & locis publicis fieri solet, atque petentibus Burghesii ministris in dicto Tribunali manutentionem in possessione.

Obiicitur per procuratorem Fiscalem, ut in iis, quæ sunt de Regalibus, ac juris publici non competat hoc

remedium absque legitimi tituli justificatione, itaut ea sola possessio de facto, quæ alias in bonis privatis indifferenteribus absque alia justificatione in hoc interdictione sufficit, non attendatur in istis ad text. in l. quicumque, C. de fund. limit. ubi Luc. de Penna, Menoch. de retr. remed. ult. n. 25. Peregr. de jur. ficil. 7. tit. 3. n. 20. Buratt. dec. 312. n. pen. & fin. dec. 605. n. 8. & 616. n. 5. p. 5. rec. unde super his consultus ex parte Burgheii in congressu Advocatorum pro veritate inquirenda habito, mea sententia erat, cui cæteri adhæserunt, injustam videri dicti procuratoris Fiscalis præsentationem, atque de justitia locum esse debere petita manutentioni.

Primo quia, hujusmodi conclusio procedit in simplici possessione, quæ dici non valeat diuturna, & temporis factis considerabilis, secus autem ista concurrente, cum ei assistat præsumptio, proindeque huic interdictione locus est, ex ea ratione quod præsumendum non est, talem possessionem tamdiu publicè toleratam fuisse, nisi legitimus adfuit titulus in petitorio justificandus, ut in puncto possessionis littoris maris, quod est absque dubio de Regalibus Rot. dec. 27. n. 18. p. 1. divers. Et generaliter in Regalibus Giovagn. conf. 9. n. 36. & seq. l. 1. Post de manut. observ. 44. n. 25. Cabol. de Baron. pragm. 1. n. 235. vers. sublimita tamen. Et magis generaliter de diuturna possessione manutentibili, etiam in iis, quibus vis vehementer resistit, & in quibus regulariter hoc interdictionem non datur Greg. dec. 370. add. ad Bur. dec. 131. n. 9. ubi concordantes.

Secundo clarius, quia dicta propositio in objectum deducta, procedit cum certo præsupposito, quod ageretur de jure publico, & quod de sui natura sit de illis Regalibus, quæ sine Principis concessione possideri non possunt, itaut factum sit certum circa rei possessæ qualitatem, atque sola quæstio reducatur ad punctum juris, an scilicet diuturna possessio absque titulo sufficiat necne, puta quia agatur de littore maris, de viâ Consulari, de jure exigendi vectigalia, & de similibus, quæ certam ac notoriam habeant faciem loci publici, seu qualitatem Regaliæ, secus autem ubi res esse potest juris privati, atque possessor contentat eam esse talem, itaut quæstio sit potius facti super ipsius scilicet rei natura, & qualitate, quam juris super Regaliæ acquisitione; Tunc enim dicebam, cum sensu etiam veritatis, versari extra casum quæstionis, quoniam non datur præsumptum super præsumpto, atque dans res perneceffe non est juris publici, & de Regalibus, sed ei convenire potest jus vel dominium privatum, tunc dicta conclusio non intrat, neque ol. solum præsentationem, quod sit juris publici, possessor præsertim diuturnus de facto sua possessione spoliandus est, ut ita distinguendo admittitur in consiliis 1. 2. & 3. Peregrin. l. 1. ubi Principis privilegium non litigandi manibus vacuis, neque patiendi interdictione possessoria satis probatur.

Potissimè dum subjecta materia ex sui facie, privatum potius quam publicum jus præferret, itaut privato assistat præsumptio, ut in præfenti, dum agebatur de ripa fluminis, quæ circa usum navigationis est juris publici, sed circa dominium, dicitur illius, qui est dominus prædii adjacentis, §. riparum Inst. de ver. divis. ubi Recentes Institutiones, Peregr. de Jur. Fiscl. l. 1. n. 24. Rosenth. de feud. c. 5. concl. 22. n. 3. Sixtin. de Regal. l. 2. c. 5. n. 3. Montan. eod. tract. verbo ripatica, n. 1.

Tertiò corollarie, quia talis est natura omnium aliorum consimilium situum vel arearum, Exceptis enim iis, qui ex antiquissimo usu reputantur juri publici, utpote publico usui destinati, reliqui omnes jure privato possidentur, ut plurimum per adjacentium ædificiorum dominos ad usum viridariorum, vel ad alios sibi placitos usus, ideoque facilius iste situs præsumitur ejusdem qualitatis, ex iis, quæ habentur in Comac. Vallum disc. 2. & in aliis sub tit. de feud. ut scilicet ad regulandam rei naturam, & qualitatem, an sit feudalis, vel allodialis, spectetur natura omnium vel majoris partis bonorum adjacentium cõsimilis qualitatis.

Et quamvis objicerent Camerales, seu ii, ad quos istas materias pro publicitate tueri pertinet, præmissa procedere in ipsa ripa, non autem in hujusmodi area inter ripam, & adjacentia ædificia existente, cum dici non possit ripa, hoc tamen ad rem nil facere videbatur argumento ducto à majoritate rationis ad text. in auth. multo magis, &c. quia si ipsa ripa publico usui destinata, & consequenter de publico jure magis participans, dicitur de privato dominio eorum qui sunt domini adjacentium prædiorum, multo magis idem dicendum est de illo situ, seu area, quæ intermediat, de jure privato magis participans, præsertim stante

stante dicta communi observantia individuali consimilium arearum, vel situum.

Dicebant quoque dicti opposites, observantiam prædictam esse circa illos situs, qui cum moris vel sepibus sunt jam recinchi, atque juris privati effecti sunt, secus autem in isto, qui publicè omnibus patet, præsertim quia cum duo adessent viculi, seu parvæ viæ ducentes à platea nuncupata populi ad flumen, transitus haberi poterat per istum situm ab una ex istis viis ad alteram, ideoq; inferebant eundem quoque situm dici publicum, ex eo quod incipiat à publico, & desinat in publicum, Sed verè hoc levissimum videbatur fundamentum, dum loci situatio excluderetur publicum transitum, & commercium de via ad viam, neque modo aliquo intrabant rationes, ut quas initium à publico cum desinitia in publicum inducit præsumptionem publicitatis, nam etiam per prata, & campos apertos haberi potest transitus ab una via publica ad alteram, multatque desideratur ad hanc publicitatem, ut in duobus discursibus præcedentibus, Et ulterius dicebam hanc esse unam de præsumptionibus, seu adminiculis publicitatis deducendam in petitorio, sed non concludere perneceffe publicitatem, & regaliam, ita & taliter quod excludat interdictionem possessorum, ac exigat perneceffe justificationem tituli.

REATINA TAXÆ,
PRO ILLIS DE NOBILIBUS,
CUM COMMUNITATE CIVITATIS
REATINÆ.

Casus per compositionem sopitus

De contributione, seu taxa pro refectione pontium, & viarum, quomodo per dominos prædiorum, vel alios faciendâ sit.

S U M M A R I U M.

- 1 **P**ossidentes bona adjacentia ad mensuram commoditatis, & bonorum tenentur ad refectionem pontium, & viarum.
- 2 **I**ntellige in bonis sitis in territorio Civitatis collectantis.
- 3 **Q**uilibet Communitas reficit pontes, & vias in suo territorio.
- 4 **D**eclaratur.
- 5 **C**essante utilitate cessat obligatio contribuendi ad refectionem.

D I S C. CXXXIX.

Cum pro refectione cujusdam pontis, & viæ publicæ in territorio Reatino, Communitas ejusdem Civitatis notabilem summam erogasset, ex taxis, & contributionibus privatorum, juxta consuetum, reficiendam, imposuit proinde collectam, in qua taxavit illos de Nobilibus possessores cujusdam tenentæ, seu castri diruti nuncupati, repasso ad fatis gravem summam, tertiam fere partem totius expensæ importantem, sub prætextu majoris adjacentiæ tenentæ prædictæ, pontis, & viæ refectionis, unde istis utpote gravatis Congregationem Boni Regiminis aduentibus; Pro eis scribens, dicebam, quod licet pro refectione pontium, & viarum teneantur omnes bona possidentes contribuere per æs, & libram, habita proportione contiguitatis, ac majoris vel minoris commoditatis, itaut oneris incommodum regulam à commodo defumat juxta dispositionem text. in l. 2. C. de immunit. nemini concedenda, ubi rectè Bart. cum quo cæteri pertranseunt collecti per Peregr. conf. 102. n. 7. l. 1. Rimini. jun. conf. 10. per tot. Kloch. de tribut. c. 9. n. 71. Cohel. ad Bull. bon. regim. c. 208. n. 50. cum seqq. ubi late agit, an & quando Ecclesiastici ad hujusmodi contributionem teneantur, & collectari possint, de quo in Barcinonen. hoc tit. disc. 58.

Attamen id procedit in bonis sitis in territorio ipsius Civitatis collectantis, quorum respectu intrat quæstio agitata per Peregr. Kloch. & alios ubi supra; num scilicet requiratur utraque subiectio personarum, & bonorum, vel sufficiat illa bonorum tantum; Et in qua, licet in stricta juris censura dubitari possit utramque requiri, de consuetudine tamen relata per Bart. etiam pro aliis oneribus sola bonorum subiectio spectatur, multo magis pro istis, quæ iporumdem bonorum commodum, & gratiam respicere videntur, ut sæpius hoc titulo.

Nemo tamen dicit Communitatem aliquam collectare posse bona extra ejus territorium existentia, in ejus æstimo non descripta, & per forenses non subditos possessa, cum in eis nullam habeat jurisdictionem vel facultatem,

nec ratione bonorum, nec ratione personarum, atque hujus qualitatis erat ista tenentia, quæ per antiquissimam sententiam ab annis centum, ultra latam, declarata fuerat castrum dirutum jurisdictionale constituens proprium territorium ab illo dictæ Civitatis separatum, ideoque collectis, & oneribus ejusdem Civitatis non subiectum, prout de facto ab ejus æstimo, seu castro delata fuit, consequenter nullo jure ejus possessores non subditi urgeri poterant ad solutionem collectæ, seu taxæ impostæ ipsius Civitatis auctoritate, ex omnimodæ jurisdictionis defectu.

Quatenus vero eadem Communitas præterderet prædictæ tenentæ possessores ad hujusmodi impensam contribuere teneri ratione utilitatis exinde resultantis dicebam non inde posse propria auctoritate ad hujusmodi suæ præsentationis exercitium devenire, sed eam tanquam gerentem personam partis formalis, debere adire iudicem competentem rei conventi, atque ab eo cum actione de utili in rem verso ad utilitatis proportionem (quatenus de illa constaret) contributionem petere, non solum ab hujusmodi tenentæ possessoribus, sed etiam ab aliis castris, locis, & tenentis extra ejus territorium utilitatem, & commodum ex dicta pontis, & viæ refectione recipientibus, Quod tamen raro vel unquam praxis docet, quoniam quilibet reficit in suo territorio, absque eo, quod Civitates vel loca adjacentia de diverso territorio ad contributionem cogantur, cum istis sufficiat proprias vias rescere, nam si casus nunc præbet uni, & non alteri Civitati necessitatem reficiendi, in futurum idem casus præbet eandem necessitatem alteri, nisi ageretur de magno ponte super flumen, qui unicus esset in provincia, vel regione omnibus Civitatibus, & locis utilis, & commodus, cum tunc iniquum esset solum Civitatem, in qua situs est, ad ejus refectionem obligari, secus autem in iis in proprio territorio reaptandis, atque in parvis ponticellis super torrentibus, & foveis pro quadam meliori viæ aptatione constructi solitis.

Eoque magis injustum, & excessivam dicebam hujusmodi taxam quia non constabat de utilitate, per possessores omnino negata, dum aliunde quam per pontem, & viam reaptatam, commodiorem accessum, & recessum habebant, atque qualitas adjacentiæ, in cujus ratione major taxæ summa fundata erat, dicebatur per possessores potius causa eorum damni, quia transeuntium frequentia, non leve præjudicium eis inferebat.

Cessante autem utilitate, cessat contributionis obligatio, ut ultra generalia, in terminis individualibus refectionis pontis, Cepoll. de serv. rustic. præd. cap. 70. de Ponte n. 4. in fine, ubi loquendo de ponte deserviente pro transitu distinguunt, quod aut deservit omnibus de Civitate, & per omnes refici debet, aut deservit uni tantum contraxæ, seu viciniæ, & illi solum contribuere tenentur, quia ejus debet esse onus, cujus est utilitas ad regulam text. in l. secundum naturam, sed concordia litem terminavit.

R O M A N A T A X Æ V I A R U M,
PRO ANDREA ANGELO VALENTE,
CUM CAPITULO S. PETRI DE URBE.

Casus disputatus coram diversis iudicibus, & variè resolutus ut infra.

De eadem materia contributionis, seu taxæ pro refectione viarum, ad quem hujusmodi onus pertineat, An ad dominos, & locatores prædiorum, vel ad conductores: Et quid accedente pacto, ut ad conductores spectare debet, quomodo illud intelligendum sit.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **O**nus aptandi vias, & pontes, seu contribuendi in taxis spectat ad locatorem, nisi agatur de conductore ad longum tempus.
- 3 **F**allit accedente pacto, quod est strictè intelligendum.
- 4 **P**acta à jure exorbitantia sunt strictè intelligenda, & non extendenda, itaut sufficiat, quod faciant unam operationem.
- 5 **C**onductor ad longum tempus, usufructuarius, & emptor tenentur ad istas expensas, & contributiones.
- 6 **P**ro tempore tamen eorum juris durantis, itaut sit ei reficiendum pretium excessus.
- 7 **T**axæ pro refectione pontium, & viarum licet una vice exigantur, dicuntur in effectu solvi dictum pro usu.

Conduxit ad sex annos Valens, seu alter, pro quo idem fideiussit, à Capitulo Sancti Petri duo casalia, sub diversis legibus, & pactis, illo præsertim ut conductor teneri deberet ad quaecumque publicarum viarum taxas, impositas, & imponendas, pro quibus conventæ pensionis defalcum nullatenus præterdi posset. Cùm autem casus dedisset, de mense Aprilis seu Maii ultimi anni, in quo de sequenti mense Septembris locatio terminabat, impositam fuisse per publicos Ædiles quamdam taxam pro viarum reaptatione faciendâ. Hinc orta est controversia, cuinam incumbere illius solutio, an locatori, vel potius conductori.

Pro parte Capituli locatoris dicebatur, casum esse planum, sub juris inspectionibus non cadentem, stante pacto claro, per quod quæcumque legis dispositio cessat dum in claris non intrat interpretationes, & argumenta, cum tunc expensæ per conductorem solvendæ, dicantur pars pretii seu pensionis, itaut in effectu solvi dicantur per locatorem, cui aliàs regulariter admittebatur onus incumbere, per manus tamen, seu organum conductoris.

Pro isto autem scribens, non impugnabam huiusmodi generales propositiones de iure veras, dicebam tamen punctum esse in earum applicatione seu congrua intelligentia; Certa enim juris regula est, huiusmodi expensas seu contributiones pro viarum publicarum refectionibus, spectare ad dominos, & locatores prædiorum, non autem ad conductores, quoties non agitur de locatione ad longum tempus, ut in terminis individualibus est text. in l. Ædiles, ff. de via publica, ubi Bart. & Salicet. in summa, c. de pignor. Afflict. in c. 1. quæ sint regalia, verbo viæ publicæ Rolan. conf. 83. n. 2. & 3. lib. 4. Et generaliter in quacumque expensâ refectionis seu restaurationis sunt text. in l. ex conducto, l. Dominus horreorum, §. 1. l. Colonus, ff. locati cum concordant. per Rolan. d. conf. 83. n. 1. Carocc. de locat. tit. de expensis num. 52. Graf. de expens. c. 11. Rot. in Romana domorum 2. Martii 1663. coram Verospio, & habetur pluries in sua materia sub tit. de locat.

Et bene verum, quod ab huiusmodi regula receditur ex pacto, attamen istud utpotè juris correctivum seu ab ejus dispositione exorbitans strictè intelligendum est pro solo tempore durantis locationis, & sic pro ea rata, pro qua conductor refectionis commodum percipit, & in qua parte pactum rectè facit suam operationem à juris dispositione exorbitantem, nam etiam pro hoc tempore onus aliàs esset locatoris.

Non sunt enim multiplicandæ juris correctiones, ac pactorum exorbitantes operationes, sed sufficit quod in aliquo pacto operativum sit, itaut superfluum vel inane non remaneat, idèquæ in eo quod minus est intelligendum venit juxta subjectam materiam, ut latè Surd. qui de more alios cumulat conf. 34. n. 49. bene in his terminis locationis, & conductionis ad effectum tamen restaurari Coccin. dec. 422. n. 4. & sæpè in sua materia sub tit. de locat. & hoc eod. tit. ad materiam Vestigialium.

Atque hunc esse germanum huius pacti sensum, ut scilicet intelligerentur de taxis, & contributionibus impositis, & imponendis pro ea rata temporis, quam usus seu commodum ipsius conductoris importabit. Probari de iure dicebam cum terminis conductoris ad longum tempus, cum quibus etiam proceditur in usufructuario, emphyteuta, & similibus, qui de iure tenentur ad huiusmodi impensas, ut per Carocc. loc. cit. Roland. d. conf. 83. l. 4. Menoch. de arbit. casu 215. Garz. de expens. c. 11. Castil. de usufr. c. 56. & alios, itaut in conductore ad breve tempus, pactum inducere videatur id, quod lex in eo longi temporis induxit; Et nihilominus si conductor ad longum tempus, vel emphyteuta, & similes, huiusmodi refectionum impensas faciant notabili tempore duraturas, itaut earum effectus futuram utilitatem locatoris, vel proprietarii magis, quam ipsius facientis respiciat, sibi veniunt rescindendæ, & detracta solum rata suæ fructuionis ut per Garz. & Castil.

6 loc. cit. qui concordantes cumulant; Iniquum enim, & contra æquitatis ac justitiæ rationem videtur, ut ea impensa, quæ non ex ipsius conductoris libito, vel præsentanei usus necessitate, sed ex superioris edicto faciendâ est pro futura utilitate seu commoditate, quam non conductor, sed ipse locator percipiturus est, debeat ita indefinitè per conductorem fieri ex sola literali, & judaica intelligentia pacti, quod à juris dispositione, ac naturali ratione congruam intelligentiam recipere debet.

Potissimè quia, licet huiusmodi taxæ per Superiores initio destinati seu faciendi publici oneris imponantur, in una seu pluribus vicibus, gratia majoris commoditatis exigendæ nihilominus in effectu est quedam anticipata solutio seu destinatio eius, quod in annos, menses vel dies minutatim solvendum est, tanquam pretium usus seu commoditatis, quæ ex viæ vel potius refectione in futurum percipiatur. Et hæc cum sensu etiam veritatis in juris terminis rectè procedere insinuabam; Variè autem desuper judicatum fuit, quia iudex particularis huius Basilicæ in prima instantia iudicavit pro Valente cui Ego credebam inspecta etiam veritate justitiam assistere.

REATINA VIARUM PRO COMMUNITATE NURSIAE, CUM PROCURATORE FISCALI ÆDILIIUM, SEU MAGISTRORUM VIARUM URBIS.

Casus decisus per Cameram pro Communitate.

De Jurisdictione Magistrorum ac Præsidii Viarum circa contributiones pro refectionibus viarum, quantum se extendat: Et quando Communitates, & populi teneantur ad huiusmodi contributiones, & collectas pro viis publicis rescindendis.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 De potestate Ædilium Curulium tempore Imperii Romani.
- 3 Post dissolutionem Imperium, qui habebant viarum curam.
- 4 Quarum viarum curam habeat Princeps.
- 5 De obligatione Principis circa refectionem viarum.
- 6 De introductione officii Magistrorum viarum in Vrbe.
- 7 De Congregatione viarum, & quod extra districtum jurisdictionis Magistrorum viarum non extenditur.
- 8 Viarum resectio fit per Communitates per collectam cum subditis, & quid cum non subditis.
- 9 De jurisdictione Præsidii viarum.
- 10 Particulares solvendo pro via, non possunt præjudicare Communitati.
- 11 Datur distinctio collectarum, quæ solvuntur pro refectione viarum, & quæ sit universalis, quæ verò particularis.
- 12 Illi qui sentiunt utilitatem, debent solum collectari.

D I S C. CXLII.

Reaptata via militari seu consulari, ingressum ac resectivè egressum habente per Portam Piam, Ædiles Curules, vulgò Magistrum viarum nuncupati, unà cum Præside, in repartitione collectæ pro huiusmodi expensâ indicatæ, inhærentes quibusdam antiquis taxis, condemnarunt Communitatem Nursiæ ad solvendum scut. 1800. sed interposita appellatione ad Cameram coram Castaldo, & proposito dubio, An, & ad quid dicta Communitas pro dicta contributione teneretur, sub die 4. Februarii 1667. prodiit resolutio indefinitè negativa denuò occasione novæ audientiæ confirmata 26. Martii sequentis.

In istis autem disputationibus, scribens pro Communitate, duo deducebam fundamenta, unum ordinis seu nullitatis circa defectum potestatis seu jurisdictionis dictorum Ædilium, alterum verò justitiæ seu meritorum negotii principalis.

Quatenus igitur pertinet ad primum, dicebam, Ædiles Curules seu viarum Curatores, Romani Imperii temporibus, omnium viarum verè publicarum, quæ aliàs consulares, seu militares dicuntur, curam habere per totum Imperium ad text. in leg. Ædiles Curules secunda, ff. de via publica cum concord. per Petr. Greg. Tholos. syntagm. jur. lib. 2. c. 13. Borell. de præstantia Regii Catholici c. 7. n. 10. & seq. Rovit. conf. 58. n. 5. lib. 1.

Cùm dissolutione autem Imperii, dictum officium abiit in desuetudinem, atque præsertim in Italia, singulæ quæque Civitates, Oppida vel loca Communitatem constituentia, curare ceperunt eas vias, quæ quoad se sunt publicæ, comparativè autem ad dictas consulares, seu militares, privatarum potius nomen in jure habent, juxta distinctionem, quæ ex text. in l. 2. §. viæ publica, ff. ne quid in loco publico habeatur in Sabina, transiit hoc eod. tit. disc. 136. Illas autem vias, quæ ut supra tanquam magis publicæ, consulares vel militares, seu basilicæ, vulgò magistræ,

seu strata Romana dicuntur, utpotè de regalibus, seu Supremi Principis cura, & particulari protectione existentibus, ipse respectivè Princeps curare consuevit, vel cum Reipublicæ redditibus, vel cum uniformi subdito collecta omnes tangente, ut ita distinguendo advertitur per Borell. d. cap. 7. n. referens praxim Regni Neapolitani, de qua etiam, occasione officii magistrum portulani Rovit. d. con. 58. & super pragmat. 6. ne quid. in loco publico.

Et de Principis obligatione, nedum has vias regales rescindendi, sed etiam protegendæ, & custodiendi ab incurfionibus latronum, aliisque molestiis, commercii libertatem impediuntibus, Zafius conf. 14. latè Gaill. lib. 2. observ. 64. Ripoll. de regul. c. 40. Ex qua peculiari protectione oritur quæstio, an de delictis, quæ in huiusmodi viis committuntur privativè ad Barones vel inferiores Magistratus, cognoscit Princeps vel major magistratus ad id deputatus, de quo aliqua apud Ripoll. ubi sup.

Officium autem prædictum, in ipsa etiam Urbe, sicuti, & in cæteris partibus, in desuetudinem abitur Martini 7. de anno 1425. restituit in eadem Urbe, & districtu per ejus constitutionem 9. confirmatam, & ampliatam, per Sixtum IV. Innocent. VIII. Leonem X. & Greg. XIII. sed in omnibus pro sola Urbe, & districtu, ut habetur apud Bardum ad interpretationem dictæ constitutionis seu in tract. de offic. magistrorum viarum, & ex eo Cohell. ad bullam boni regim. c. 28. n. 81. Qui districtus aliàs 100. milliaria, deinde in solis locis, in quibus solvuntur sal & focaticum, denum verò sub Greg. XIII. indefinitè ad 40. milliaria circums circa protrahitur, ex distinctè in hac materia districtus observatis in Rom. gabellæ equorum hoc eodem titulo discurs. 72.

Hinc proinde, cum hæc provisio solum Urbem, & districtum caperet, Sixtus V. ut implet partes Principis pro universo Principatu, inter 15. Congregationes per eum erectas per constitutionem 74. istam 13. loco statuit, viarum, pontium, & aquarum; Indeque inferebam, quod cum istud Oppidum ejusque comitatus sint absque dubio extra districtum, nullam proinde habebant jurisdictionem dicti Magistrum viarum, intra dictos limites eorum potestatem restringenda habentes; Ubi enim scribentes, agendo de intelligentia text. in l. 1. c. de immunit. nemini concedenda lib. 10. (ubi est sedes materiæ) firmant, per æs, & libram, seu pro modo iugerum huiusmodi taxas seu contributiones faciendas esse, omnes pro absoluto

to supponunt, taxam fieri per collectantem intra suam jurisdictionem, & quantum ejus territorium extenditur, remanente solum controversia circa forenses, an dici valeant subditi ratione honorum, quæ in territorio possident, fieri circa incolas, qui sint exempti ab eo magistratu, ut sunt Ecclesiastici, ut liquet ex Bart. in eod. l. 2. ubi quod resectio viæ fit per collectam Communitatis, ac sequuntur Cepol. de servis. rustic. præd. c. 3. de servis. via nu. 50. Rimin. sen. conf. 31. (quod in materia reputatur magistratu,) Rim. jun. conf. 10. n. 7. Sola ad confilii. Sabaudæ de repar. viarum glof. viam n. 12. Peregr. conf. 102. nu. 7. lib. 1. Kloch. de contrib. c. 9. n. 71. Cohell. ad Bullam boni Regim. c. 28. n. 50. & seq. & habetur in altera Reatina taxæ hoc eod. tit. disc. 139. Ubi quod in casu quo ex utili actione de in rem verso seu aliàs; Communitati facienti expensam refectionis, competeret actio contra non subditum ad contributionem, adire deberet iudicem competentem, non autem exigere manu sua ab eo qui non est subditus.

Quamvis autem præmissa, respectu Magistrorum viarum de jure subsisterent, attamen in nulla consideratione pro Camera habita fuerunt, motivumque neglectum, propter mixturam Præsidii viarum, qui est unus ex ejusdem Camera Clericis, quem Tribunal præsupponit pro certo in hac materia habere jurisdictionem per universum Statum, meritoque Ædiles ad hæc procedunt cum interventu etiam Præsidii, ad effectum scilicet tollendi has difficultates, dum aliàs cum dicta limitata potestate intra districtum, resectio viarum non est practicabilis, atque ita servatur, atque in hac parte acquievi observantiæ, ac etiam rationi, cui illa innixa est;

Quare tota disputatio restringebatur ad alterum fundamentum justitiæ, circa quam, scribentes pro Ædilibus, ad subsistendum collectam, satis insistebant in observantia, quam deducebam ex pluribus consimilium collectarum solutionibus factis ab ista Communitate, ac etiam illis, Asculi, Firmi, & aliis, cum quibus eadem habebatur controversia, sub diversis istarum defensoribus; Ve-

rùm ultra ea, quæ consistebant in facto circa probationem observantiæ, quam causæ patronus negabat, quia si quæ aderat coacta solutio, ista facta erat per aliquos particulares, qui non possunt publico præjudicare ex deductis in his terminis per Cavaler. dec. 631. Vel etiam si per aliquos officiales, neque obstatet; quoties id gestum est absque consensu totius Communitatis, & populi ut requiritur ad inducendam consuetudinem præscriptivam, & in futurum obligatoriam.

Dicebam advertendum esse ad diversas refectionum, seu collectarum respectivè species, Una enim est resectio, ac successivè collecta, quæ respicit omnes subditos Principatus indefinitè, per omnes populos, & communitates pariformiter pro numero personarum vel honorum solvenda, & hæc est illa resectio, quæ fieri consuevit singulo quoque anno Jubilæi. Et tunc admittebam istam communitatem ad eam teneri, eodem tamen modo, quo reliqua omnia Oppida, Civitates, & loca Statu Ecclesiastici, juxta illam speciem collectæ, quoniam exigi in Regno ad rationem tot gravorum pro foculari habetur apud Borell. de præstant. Reg. Catholici d. cap. 20.

Alterâ verò est resectio, quæ juxta temporum necessitatem fit sumptibus illarum communitatum, & popularum, qui mercimonii causa, cum animalibus onulis frequentiore, & quotidianam habent commercium cum Urbe, gratiam ad eam inducentes, ut sunt, Perusini, Asculani, Nursini, Firmani, & similes populi industrii, discreti à quampluribus populis non industriis, undè propterea ex utili actione de in rem verso isti tantum collectantur, & contribuant, reliqui autem non, qualis erat collecta seu contributio cadens sub ista controversia.

Ad istam verò injustè hic populus cogebatur, quoniam in facto docebatur, vecturales, alioque dicta occasione continuum commercium cum Urbe habentes, non uti hac via, sed altera ingrediente per portam flaminiam, in cuius viæ refectione ista Communitas absque controversia, tanquam pro sua via contribue re solet, idèquæ gravanda non erat ad collectam pro ea via, cujus dictum usum peculiarem non habebat, ob cessantem causam utilitatis, quæ est fundamentum contributionis, ut per Cepoll. de servis. urb. præd. c. 70. de Ponte n. 4. ubi agendo de contributione pro refectione pontis dicit, quod si omnes utuntur, omnes debent contribuere, sed si tantum illi de una contrata, illorum tantum debet esse contributio ex regula text. in l. secundum naturam, & cap. qui sentit. & c. Undè propterea habemus, quod habentes prædia adjacentia sterilia, seu talia quod nullam ex refectione viæ vel pontis sentiant utilitatem, non debent sentire incommodum contributionis ex deductis dicta Reatina taxæ, & in Raven. collect. hoc eod. tit. disc. 59. & 139. Non solum enim dicti vecturales, seu alii traficantes Nursini, non utebantur hac via utpotè utentes alterâ ut supra, sed neque volentes poterant, quoniam inter cætera gratiæ bannimenta, est illud, ut bona gratiam respicientia non possint absque licentia extrahi à Statu Ecclesiastico, & tamen, ut à dicto loco ad Urbem accederetur per hanc viam, supponebatur in facto, id non posse praticari, nisi transeundo per aliquas partes Aprutii Regni Neapolitani, Undè propterea cum justitiæ fundamento ita iudicatum fuit.

ROMANA PLATEÆ ROTUNDÆ, PRO SOCIETATE SANCTISSIMI CRUCIFIXI ET CONSORTIBUS,

CUM CAPITULO ROTUNDÆ.

Casus disputatus in signatura gratiæ, & resolutus ut infra.

De jure privativo competente in aliqua platea quid importet, Et an per illud impediri possint privati domorum, & apothecarum domini vendere bona in ipsis domibus earumque stillicidio seu area in ipsam plateam respondente.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 Concessio Principis de loco publico semper intelligitur sine tertii præjudicio.
- 3 Jus privativum, seu dardanaria est species gabellæ, & oneris odiosi.
- 4 Ex concessione locali inferri non potest ad jus reale.
- 5 Stillidium seu spatium ad quod se protendit rectum dicitur juris privati.

6 *Datur intellectus conciliatorius, & quid sub stillicidio facere non liceat.*

DISC. CXLII.

Concessit Sixtus V. Capitulo, & Canonicis Ecclesie vulgò *Rotunda* nuncupate, quæ antiquitus erat celeberrimum Templum *Pamtheon* totam plateam, seu aream ante dictam Ecclesiam, itaut in ea nemini concederetur vendere, carnes, pisces, fructus, olera, & alia, tam victualia, quam aliter generis, nisi quibus concederet ipsum Capitulum, quod proinde magnum consequitur emolumentum ex locatione apothecarum, vel situum in hunc effectum in ipsa platea existentium. Quia verò primæ dictæ concessionis litteræ nimis amplam verborum prægnantiam continebant, itaut posset dubitari, an hujusmodi concessio importaret jus prohibendi dominos domorum, & apothecarum adiacentium, ne in illis dicta bona vendere possent, idcirco idem Sixtus per litteras declaravit, suæ intentionis fuisse, concedendi plateam, & loca publica ad Camera spectantia, non autem tollere jus privatorem, eisque præjudicare, præsertim circa ea, quæ de jure competunt; Verum cum hac declaratione non obstante, tractu temporis in dies, inter dictum capitulum ejusque conductores ex una, dictosque dominos domorum, vel earum conductores ex altera, continuæ adessent diffensiones, & controverfiæ, Hinc propterea *Vrbani Octavius*, ad illas removendas, à dicta platea seu jure capituli excepit tres areæ palmos, domibus seu apothecis adjacentes, ita implicitè in hoc spatio, domorum præfatarum stillicidium declarando, itaut juris privati dicerentur, adjecta tamen deinde generali prohibitione, ne carnes, fructus, olera, & pisces vendi deberent, aliàs quam per eos quibus capitulum concederet. Demum verò *Alexander VII.* ad Urbis, ejusdemque Ecclesie majorem ornatum, per suas litteras prohibuit, ne in ea plateæ parte, quæ cum Ecclesia jungitur, usque ad viam intermediam, quicquam victualium venderetur, neque apotheca, vel casula lignæ vulgò nuncupatæ *baracche* tenerentur, sed totum id fieri deberet in parte inferiori, ita tamen quod ex hujusmodi innovatione, nullum fieret præjudicium dominis domorum, & alii.

Istarum litterarum ac subsequente innovationis occasione, novæ exortæ sunt controverfiæ, præterdente Capitulo, dominos domorum, & apothecarum adiacentium, absque dubio ex præterita observantia non prohibitis vendere, carnes, fructus, olera, & alia bona in ipsis domibus, vel apothecis, id facere non posse antè illas in dictis tribus palatinis per litteras *Urbani* à platea exceptuatis, quasi quod dicta declaratio impediat capitulum, ne in ea parte, tanquam in platea facultatem aliis concedere valeat vendendi bona, & alia faciendi quæ domorum, & apothecarum dominos, & incolas impedirent, non autem quod istis licitum esset ibi res venales exponere, ac vendere; Atque *V. Gerens Vicarii Urbis*, tanquam executor per dictas ultimas litteras *Alexandri* deputatus, sub colore eas exequendi, ita per sententiam declaravit, unde societas Sanctissimi Crucifixi, & consortes domos habentes, ita notabiliter præjudicati, recursum habuerunt ad signaturam gratiæ, potius pro obtinenda dictarum ultimarum *Alexandri* litterarum, ac aliarum *Urbani* declaratione, quam pro appellatione, quæ aliàs, etiam sine recurso ad plenam signaturam, absque dubio admissa fuisset, stante manifesto gravamine, dum ita erat, non exequi, sed destrueri ac retorquere dictas ultimas litteras, expressam præservativam continens juris privatorum, quibus Papæ intentio fuit non præjudicandi, ut expressè in eis declaratur.

Atque sine tali declaratione, de jure intelligitur in quocunque Principi ad text. in l. 2. §. si quis à Principe, & §. merito ff. ne quid in loco publico cum concord. præsertim verò in Papa ob ejus protestationem contenta in regula de jure tertii quaesito non tollendo.

Assumpta igitur disputatione super interpretatione dictæ prohibitionis contentæ in litteris *Urbani*, dicebam scribens pro privatis domorum dominis, etiam cum sensu veritatis, tam *Sixti*, quam *Urbani* intentionem nunquam fuisse concedendi capitulo jus privativum vendendi in ea parte Civitatis, carnes, pisces, fructus, olera, & alia hujusmodi, hæc enim esset species dardanariæ, seu monopolii, publico commercio, & gratiæ populi nimis præjudicialis, per Principem non solitè concedi, cum sit species vestigialis, & gabellæ, ex deductis per Galeot. respons. fiscal. 10. n. 31. cum sequ. & hoc eod. tit. sæpius, præsertim in

Romana locationis venæ ferri ad materiam mineralium disc. 17. sed solum concessionem fuisse de usu ipsius plateæ, in qua utpotè juris publici, vel quilibet pro libito bona vendere, vel quilibet prohiberi posset, ideoque fuit concessio localis, idest quod ille usus, qui aliàs erat publicus, & cuiuslibet præoccupantis illos situs pro hujusmodi bonis vendendis, esset in futurum juris privati, unde propterea, facultas affirmativa vendendi in loco, extendi non poterat ad jus negativum, seu prohibendi, ne extra eum locum, & sub proprio stillicidio bona ab aliis venderentur, cum id tamquam non comprehensum sub concessione, remanere dicitur sub dispositione juris, dum concessio non percutiebat bona, sed locum, & sic non erat realis, sed localis.

Merito autem dicebam, dictam trium palmorum exceptionem factam esse, cum hoc spatium juridicè non dicitur de platea, neque juris publici, sed potius juris privati, tanquam stillicidium, quod dicitur pars ipsius domus, & consequenter juris privati, ut pro absoluto supponitur apud *Cepol. de servit. urb. præd. c. 41. de stillicidio seu test.* & in iuribus ibi allegatis, dum dicitur, quod cessante statuto vel consuetudine, non possit porrigi testum seu stillicidium supra solum publicum, quia esset illud de libero facerem servum; Et merito, quia testum dicitur pars domus, ac de dominio ejus, cuius est ipsa domus, unde quod est sub testum, dicitur esse de dominio privato; Atque ita servat praxis totius Orbis, præsertim verò inconcussa Urbis, quod in parte exteriori domorum, quantum se protendit earum testum dicitur juris privati, atque ipsorum privatorum jus est locare illam domorum partem exteriorem, ad victualia, aliaque bona, vendenda, & unde dicit litteræ *Urbani*, nil exorbitans à jure, vel à consuetudine continebant, sed solum, ad controverfiæ dirimendas, statuebant uniformem mensuram testorum seu stillicidiorum, ne domorum domini ulterius, in præjudicium plateæ, se protenderent.

Verum quia post hujusmodi determinationem, in eisdem litteris subsequebatur dicta nimis ampla prohibitio, quæ juxta sensum Capituli, esset contradictoria, & contingeret cum præcedenter dispositis repugnantiam, seu subitanam correctionem, quod non est admittendum, Et econtra juxta sensum, hujus partis, contineret manifestum vitium ineptiæ, & superfluitatis, pariter non dandum; Idcirco dicebam, verum, ac germanum sensum esse (ab observantia quæ est optima interpretis comprobatur) ut dicta prohibitio, etiam respectu dicti situs privati sub stillicidio, intelligenda veniret circa usus ab ipsis domibus, vel apothecis extraneos, non autem circa eosdem; Utputa in apotheca exercetur aromataria, non erit prohibendum inquilinus ante illam in dicto spatio exponere venale merces ejusdem apotecæ, illasque vendere, sed permittendum non erit ibi vendere carnes, pisces vel olera, quia id extraneum est à suæ domus usu, ac præjudicium continet domini plateæ, cujus utilitas in hoc usu principaliter consistit; Sed si in apotheca exercetur ars venditionis carni, oleorum, fructuum, & similibus, prohibendus non erit apothecæ dominus, vel conductor, in dicto spatio eadem bona ad suum exercitium spectantia exponere venalia, & vendere, cum aliàs penè inutilis usus remaneret, atque esset prohibitum, ne domorum domini in eis pro libito, artes, & mercimonia exercere possent; Atque aliàs potius esset concessio dardanariæ, seu monopolii circa venditionem honorum, quam localis concessio plateæ, contra verisimilem Papæ concedentis intentionem, ita etiam observantia comprobante, & juxta præmissa declaratum fuit per Sanctissimum in signatura gratiæ.

TIBURTINA HOSPITII
PRODUCE BRACCHIANI,
CUM COMMUNITATE VICOVARII.

Responsum pro veritate.

An Communitas prohibere possit Domino loci seu Baroni novum Hospitium, ex eo quod ipsa solum de præterito illud habuerit; Et de differentia inter subditos ipsius Communitatis, & ipsum Dominum.

SUMMARIUM.

- 1 *Adi series.*
- 2 *De naturali facultate construendi in suo, & exclusione juris prohibendi.*
- 3 *Jus prohibendi est de Regalibus, & non obtinetur nisi ex privilegio vel prescriptione.*

- 4 *In his iuribus non datur præscriptio nisi præcedente prohibitione.*
- 5 *De differentia in hac materia inter subditos prohibentis, & alios.*
- 6 *Vilitas publica satis influit ad jus prohibendi.*
- 7 *Inverisimilitudo attenditur in hac materia.*

DISC. CXLIII.

Cum in castro, seu Oppido *Vicovarii*, ab antiquo non nisi unum hospitium adesse consueverit, tam pro usu exteriorum, & transeuntium, quam etiam civium, & incolarum; Dux autem *Bracchiani* ejusdem loci dominus in quodam ejus ædificio aliàs fortè inutili, ac etiam ad suorum fructuum, & bonorum meliorem estimationem, alterum hospitium construxisset, se opposuit dicta Communitas, præterdendens in ejus præjudicium id fieri non posse, si bique ex antiqua consuetudine competere jus prohibendi, unde propterea ex parte dicti Ducis desuper pro veritate consultus.

Respondi quod in hoc statu, & donec ex parte dictæ Communitatis fieret formalis probatio ad hujus juris privati præscriptionem necessaria, & quam ex facti circumstantiis reputabam moraliter impossibilem, improbabili erat ejus oppositio, cui existit certa, & notoria juris regula deducta ex vulgari textu in *l. altius, C. de servit. & aqua*, ut quilibet in suo, cessante positiva æmulatione excludenda per quamcumque utilitatem, sibi bene visum opus construere possit, non obstante præjudicio, quod exinde aliis consimile opus seu ædificium habentibus resultaret, quoniam principaliter attenditur utilitas facientis in suo, non autem alterius damnum accessorium, & consecutivum, ut in his specialibus terminis juris prohibendi constructionem vel usum molendinorum, furnorum, macellorum, & similibus ædificiorum, post antiquiores ab eis collectos habetur apud *Natr. conf. 106. & segg. Gratian. discip. 564. nu. 44. & segg. Capyc. Latr. cons. 110. n. 6. cum segg. & per 109. Surd. conf. 127. Capoblanc. de Baron. pragm. 14. tom. 1. Afflic. decis. 388. n. 1. & segg. ubi Vrsil. Capyc. decis. 209. n. 24. cum segg. Thesaur. in celebri decis. 16. nu. 3. & segg. Rota nostra decis. 70. part. 2. divers. 616. p. 3. recent. & apud Buratt. dec. 38. quæ est in fortioribus terminis Domini loci, in cujus præjudicium Communitas vel alii subditi opus construere vellent, Et in proposito molendinorum habetur in *Cornetana*, & in *Farsen. hoc eod. tit. disc. proximè seq.* ubi etiam de jure prohibendi nedum ipsam constructionem, sed etiam accessum cum consequuto jure cogendi accessum ad proprio.*

Neque præmissis obstare dixi longam observantiam retroacti temporis, quoniam cum hoc jus prohibendi dicatur de Regalibus, atque ob expressam juris resistentiam non competens recognoscitur Superiorem, nisi vel ex privilegio Principis, vel ex legitima præscriptione ut habetur in *dictis Cornetana molendini*, & in *Farsen. molendini* privilegium verò non adesset, ideò ut præscriptio suffragaretur, dum agebatur de jure incorporali, & facultativo, qualis qualis illa requireretur, & sufficeret, dari non potest nisi concurrentibus prohibitione, & subsequente acquiescentia per tempus congruum, quæ stant loco possessionis ad præscriptionem omnino necessariæ, ut apud omnes allegatos cum aliis in *dicta Farsen.* unde propterea negligi affumere inspectionem super qualitate præscriptionis id ad necessariæ, an scilicet esse deberet immemorabilis, ut una est opinio, vel sufficeret tricenaria seu quadragenaria juxta alteram, quoniam qualis qualis opinio teneretur, effectus erat idem, dum ex cessante dicto necessario requisito, cessare dicebatur ejus initium, sive ingressus, sine quo inanis labor est disputare de progressu.

Clarius verò præmissa locum obtinere dicebam, quoniam contentio non erat cum Domino loci adversus vassallos, & subditos, in quibus terminis frequentius hujusmodi controverfiæ haberi solent, sive inter Communitatem, & particulares cives, & incolas, eidem Communitati etiam subditos, ut patet ex supra allegatis, & alii apud eos, sed agebatur de casu converso Communitatis subditæ volentis prohibere proprium Dominum.

Magna verò differentia est inter unum casum, & alterum, ubi enim hoc jus prohibendi præterditur per communitatem adversus sibi subditos cives, & incolas, urgente non videtur tanta juris resistentia, ex quadam implicita conventionione de facili subintelligenda eorumdem civium & incolarum, ita se privandi eo jure aliàs ex naturali facultate competenti ad propriam utilitatem, ut ita scilicet

ex emolumentis ex hujusmodi jure privato obvenientibus, communitas supportare posset illa publica onera pro quibus aliàs ipsi cives, & incolæ cum majori incommodo collectandi essent eo modo, quo ex eadem ratione solent iidem cives, & incolæ se privare jure seu facultate patendi in proprio territorio vel aliqua ejus parte juxta casum, de quo apud *Franch. dec. 197. & Mastrill. dec. 49. & habetur frequenter hoc tit. ad materiam passuorum*, unde propterea intrare videtur limitatio, de qua apud *Thes. d. dec. 16. n. 13. vers. sexta sequitur exceptio*, quando scilicet utilitas redundaret ad publicam utilitatem, quæ ratio congruere non potest loci Domino Communitati non subdito, & ad ejus onera non obligato, quam differentiam in specie ponderant *Capobl. d. prag. 14. n. 22. & segg. & Capyc. Latr. dicta cons. 110. n. 22. cum segg.*

Satis etiam me movebat loci qualitas, quia congruum, & sufficiens videbatur etiam unum solum hospitium, unde propterea ob modicam utilitatem exinde resultantem inverisimilis non remanet negligentia, vel Domini, vel aliorum particularium circa hujusmodi operum, seu ædificiorum constructionem, & usum, cum hanc innovationem potius induxerit moderni temporis qualis circa difficultatem aliàs estandi proprios fructus, & victualia, & sic obstare non videbatur illud admodum, quod alias vehemens reputari solet resultans ab inverisimilitudine hujusmodi neglecti operis magnæ, seu notabilis utilitatis, & emolumentis, nisi revera jus privativum obstasset, qua circumstantia concurrente, aliquam habuissent difficultatem.

ANNOT. Ad Disc. CXLIII. cum duobus seq.

Super concernentibus istam materiam juris privati habendi in loco furnos, & molendina, vel hospitia, ultra insinuata *l. 1. de feud. disc. 3. & in aliis, ut supra disc. 61.* agitur etiam infra in *Fanen. Molendini disc. 167.*

CORNETANA MOLENDINI
PRO COMMUNITATE CORNETI
CUM FANIS.

Causa decisus per Camera pro Fanis.

An Communitates Civitatum, & locorum subditorum condere possint statuta prohibentia accessum ad aliena molendina, seu alienos furnos, & successivè cogendi ad accessum ad propria. Et quando data etiam potestate ita statuenti cum civibus tanquam propriis subditis, hujusmodi statuta, vel edicta corruant ex eo, quod domini furnorum, vel molendinorum à statuentis jurisdictione exempti sint; Et an ubi hoc jus competat, possint exinde prohiberi novæ molendinorum, vel furnorum constructiones remissivè,

SUMMARIUM.

- 1 *Adi series.*
- 2 *Resolutio causæ.*
- 3 *Jus prohibendi est de Regalibus, ideò non competit Baronibus, & Civitatibus recognoscitur Superiorem.*
- 4 *Civitates subditæ non possunt condere statuta contra jus.*
- 5 *De auctoritatibus super defectu facultatis prohibendi accessum ad aliena molendina, & cogendi accessum ad propria.*
- 6 *Etiam ubi dicta facultas competit non capit molendina extra territorium, & n. 16.*
- 7 *De differentia inter subditos, & non subditos habentis hoc jus prohibendi, & cogendi.*
- 8 *De probatione immemorabilis, ejusque effectibus.*
- 9 *Non datur, neque suffragatur, ubi constat de initio in defecto.*
- 10 *De controverfiis super dicto jure prohibendi, vel cogendi inter Dominum loci, ac cives, & incolas.*
- 11 *De alia controverfiis inter ipsos cives, eorumque Communitatem, ac particulares habentes furnos, & molendina.*
- 12 *De prohibitione constituendi novos furnos, vel nova molendina remissivè.*
- 13 *De casu præciso controverfiæ, & qualis ille sit.*
- 14 *Quod quilibet possit sibi hanc servitutem imponere, & non curetur tertii præjudicium accessorium.*
- 15 *Declaratur, ut non præjudicet aliis, in quibus ratio servitutis non urgeat.*

16 *Declaratur conclusio, de qua n. 6.*

17 *Jus prohibendi, seu privativum importat quamdam speciem veltigialis.*

18 *Habens molendinum privativè, prohibet introductionem panis, & farinae.*

19 *Quando subditi possunt prohiberi, ne accedant ad molendina aliorum.*

D I S C. CXLIV.

1 **C**um Civitas Cornetana aliqua molendina possideret, ad istorum majorem fructum comparandum, pro publicis oneribus supportandis, de anno 1571. in publica civium adunantia, seu parlamento statutum condidit prohibivum civibus, & incolis, ne ad alia, quam ipsius Civitatis molendina sub certa pœna accedere possent, atque ita per aliquod notabile tempus servatum fuit; Cùm autem Fani acquisissent à Camera quoddam molendinum existens in adjacenti territorio Centum cellarum, seu Civitatis vetulæ, aliàs sub Greg. XIII. constructum pro usu treremium Pontificiarum, atque ad illud ad meliorem formam redactum, nonnulli cives, & incolæ Cornetani artem agrariam aliàsque industrias ibi proximè exercentes, pro majori commoditate accederent, prætereundè cœpit Communitas id prohibere, atque pœnam statutariam à contravenientibus exigere; Unde propterea introducta desuper causa in Camera, quamvis datum esset dubium in possessorio retinendæ, quia tamen illo proposito nulla capta fuit resolutio, cum rescripto, ut videretur de bono jure; Hinc super isto assumpta disputatione prodiit resolutio contra communitatem, super non obstantia scilicet dicti statuti, ac libertate civium, & incolarum, ac aliorum accidentaliter in ea Civitate, vel Territorio existentium accedendi ad quæcumque placita molendina, dictaque resolutio occasione novæ audientiæ confirmata fuit, unde propterea communitas acquievit.

2 **Q**ualia fuerint resolutionis præcisa fundamenta, non est omninò certum, cum hoc Tribunal non habeat stylium Rotæ assignandi cum decisionibus iudicari rationes; Quantum tamen desummi potuit, processum est cum infrascriptis propositionibus generalibus deductis per scribentes in contrarium.

3 **P**rimò scilicet, quod civitates subditæ non habeant Regalia, inter quæ numeratur jus prohibendi, quod etiam Baronibus, & Domicellis habentibus merum, & mixtum Imperium, & gladii potestatem, & sic quod magis, cessante Principis privilegio, vel legitima præscriptione, tanquam de Principi reservatis non conceditur, multò minus communitatibus ex collectis per Capobl. de Baron. tom. 1. prag. 14. Novar. de gravam. vass. p. 1. grav. 58. cum seqq. atque de grav. 58. n. 3. agit etiam de communitatibus, & supponitur absolutum apud proximè infra allegatos ex ratione tollendi jus tertii, & conferunt, quæ habentur de molendinis banderatis, & non banderatis sub tit. de feud. in Pisfauren. molendinarum disc. 3.

4 **S**ecundò ex altera conclusione pariter generali, quod civitates inferioribus, & subditis non competit facultas condendi statuta contra jus, multò minus in Statu Ecclesiastico ob Constitutionem Ægidianam id expressè prohibentem, ut per Rot. dec. 438. par. 4. rec. tom. 2. apud Burat. dec. 6. & 229. utrobique Add. Greg. & Add. dec. 267.

5 **E**t tertio in specie juris prohibendi accessum ad aliena molendina, & alienos furnos, & successivè juris cogendi accessum ad propria, deducebant speciales auctoritates Baldi conf. 409. l. 5. Anchar. conf. 2. cum plurib. seqq. & conf. 155. & 298. Natta conf. 106. & 107. Surd. conf. 127. Capobl. de Baron. disc. prag. 14. in princ. Novar. de grav. vass. d. grav. 58. cum plur. seqq. de Marin. ref. 32. l. 1. Grat. discept. 564. n. 44. & seqq. Tefaur. dec. 16. Rota dec. 70. p. 2. diver. & 616. p. 3. rec. apud Burat. dec. 38. ac admittitur per Casanatt. conf. 39. & 40. ubi ex fundamento legitime præscriptionis, substituendo partes Baronis, vel Civitatis, admittit regulam tanquam absolutam.

6 **Q**uod fortissè procedere dicebant in hac facti specie, in qua agebatur de molendino existente extra territorium ipsius Civitatis, quod non comprehenditur sub hoc jure prohibendi, quamvis præscripto, seu aliàs legitime competente intra proprium territorium, ut in specie firmatur per Capobl. prag. 14. n. 17. & Novar. tom. 2. q. for. 5. nu. 3. Et clarissè, quia agebatur de molendino ipsius Cameræ, & sic Principis supremi, in cuius locum, & jura possessores successerant, cum quæcumque iurisdicção, seu facultas ex privilegio, vel præscriptione in hujusmodi iuribus ac-

quisita intelligenda veniat cum propriis subditis, non autem cum superiore juxta distinctionem, de qua habetur in Tiburtina Hospitii disc. præc. atque ut audivi, istud fuit potissimum ac principale fundamentum resolutionis.

7 **N**eque subjungebant iidem scribentes, Civitati suffragari posse solitum prædium præscriptionis immemorabilis, quæ suffragatur etiam in iuribus Regalibus, quæ aliàs per subditos sine Principis concessione, vel privilegio possideri non possunt ob facultatem ex illo resultantem, allegandi quemcumque titulum de mundo meliorem, & consequenter privilegium, juxta dec. 56. Franchi n. 4. cum seqq. Tum quia illa probata non erat, ut concluderent per allegantem probanda est cum requisitis vulgaris, Gl. in c. 1. de præscript. in 6. circa quorum concursum, seu verificationem Romana Curia nimium rigorosè procedit, ut quotidianum præsertim habemus in materia decimarum, in qua ad effectum evitandi decretum Concilii Lateranensis registratum in c. nuper de decim. satis frequenter de hoc agitur, ut præsertim habetur in Hispalen. decimarum in eo tit. de decim. Tum clarissè, quia constabat de initio infecto resultante à dicto statuto condito de ann. 1571, quod ut supra per Civitatem inferiorem condi non potuit, undè propterea dicebant, quod ubi etiam accederet centenaria, & longè major, adhuc dum constabat de initio vitioso, illa suffragari non poterat juxta receptam theoreticam, Inn. in c. dudum de decim. n. 2. de qua cæteris collectis habetur apud Franch. decif. 166. nu. 2. Capobl. de Baron. tom. 1. prag. 1. n. 227. & melius prag. 11. n. 136. 146. & tom. 2. c. 7. n. 6. Rota apud Burat. dec. 551. n. 1. & 792. n. 2. & 831. num. 6. & in aliis collectis per Adden. ad dec. 14. nu. 52. & seqq. p. 3. rec. quoniam est conclusio satis frequens, ac habetur in Sabinen. exemptionis hoc eodem tit. disc. 47. ubi quando privilegium sit cum immemorabili compatibile, eique non præjudicet, multò magis ac indubitanter, quia initium erat infra centenariam.

8 **M**ihi pro communitate scribenti, ista generalia ita in consulo deducta non placebant, cum in hac materia plures considerandi veniant diversi casus, seu effectus omninò diversam determinationem habentes, & ex qua generica, seu consula conclusio, ac auctoritatum consarcinatione tot æquivoca in dies resultant; Ideòque ad veritatem eruendam, dictaque æquivoca evitanda advertebam, reflectendum esse ad plurimum casuum distinctionem, ex qua utriusque partis bonum jus respectivè resultare videbatur, atque omnia poterant conciliari.

9 **P**rimus igitur casus est in hac materia frequentior, ubi controversia est super naturali libertate, ac servitute respectivè inter ipsos locorum cives, & incolas, eorumque Communitates eis adherentes de libertate contendentes, ac Barones, vel Dominos, seu alios præterdentes habere hoc jus servitutis, quo casu triplex ratio assistit contententibus de libertate, ac ressitit contententi de servitute; Una juris facultativi, quod est præscriptionis oppositum, quod scilicet casus defertur longo tempore jure naturalis facultatis cives, & incolas ad domini furnos, vel molendina accessisse; Altera impedimenti naturalis libertatis; Et tertia præsumptæ potentia, seu concussionis, ex iis quæ super isto casu contentionis inter dominum, & subditos habentur in Farfen. disc. seqq. Atque de isto casu agunt ferè omnes, qui ut supra per dictos scribentes in contrarium cumulabantur, nempe Bald. conf. 409. aliis 410. lib. 5. Nat. conf. 106. & 107. Surd. conf. 127. Thefaur. decif. 16. Gratian. disceptat. 564. Capobl. pragmat. 14. de Baron. Novar. de gravam. vassal. gravam. 58. cum seqq. de Marin. resolut. 32. lib. 1. & Rot. dicta decif. 616. part. 3. recent. & apud Burat. decif. 38. atque isti sunt termini quos disputat Casanatt. conf. 39. & seqq. ideòque dicebam istas auctoritates extraneas remanere à casu controversiæ, utpotè omninò diverso, solumque à simili propositionibus ibi constitutas deduci posse, sed non decidere casum præcisum.

10 **A**lter casus est, quando ipsi cives, & incolæ voluntariè sibi ipsi hujusmodi servitutem injiciunt ad favorem propriæ communitatis, cujus utilitas exindè resultans in eorum commodum redundet, ut ita commodissè supportari valeant publica onera, quæ aliàs ab ipsismet civibus, & incolis cum collectis supportari deberent, & ad quem effectum istud statutum conditum fuit; Et tunc iste casus in plures alios subdividendus est. Primò scilicet, ubi per Civitatem, vel alium Superiorem ista lex adjectur de tempore, quo alii in eodem loco, seu territorio possident furnos, & molendina, quæ ita inutilia efficiantur, at-

que isto casu, etiam si ageretur de particularibus ipsi Civitati subiectis, justè isti reclamare possent, dictumque statutum, vel aliam decretionem impugnare; Tum ex eo, quod est contra jus, atque id jus tertii tollit, quod Civitatibus, vel Baronibus, & aliis Superiorem recognoscens non competit, cum sit solum de reservatis supremo Principi, ex deductis in Romana, seu Salernitana revocationis demanii hoc eod. tit. disc. 148. Tum etiam quia contineret manifestam irrationabilitatem, publica enim onera supportanda sunt per omnes pro modo virium, seu facultatum, aut aliàs, ita tamen, quod inæqualitas non resultaret, unos relevando, & alios nimium gravando, ut frequenter hoc eodem tit. ad materiam datiorum, & collectorum, quod ita cum maxima inæqualitate resultare diceretur, dum domini, & possessores furnorum, & molendinorum, ut alii subleventur, omnimodam patientiam in eorum bonis, & redditibus contra positivi, & naturalis juris principia; Multò verò magis, & indubitanter, ubi molendina, & furni possiderentur per Ecclesias, & Ecclesiasticos, seu alios statuenti non subditos, cum agatur de præjudicio positivo, ac de tollendo formiter jus alteri jam quæsitum, & competens, atque de isto casu agunt Ancharan. Calderin. Collegium Bononiense & cæteri apud eundem Ancharan. dicta conf. 12. cum seqq. & conf. 155. in quibus agitur de celebri Spalaten. inter Civitatem, & Archiepiscopum, stante statuto per Civitatem condito, ut accedens ad aliena molendina, solvere tenerentur quamdam gabellam, à qua exempti essent accedentes ad illa ipsius Civitatis, nam ita erat per indirectum prohibere, ne accederent ad molendina Archiepiscopi, vel aliorum Ecclesiasticorum, ideòque meritò pro statuti invaliditate respondetur reprobatà contraria sententia Bald. conf. 396. lib. 4. repetit. apud Ancharan. conf. 11. & bene advertitur per Marin. dicta resolut. 32. lib. 1. ubi concordantes; Eosdemque vel similes terminos percipiunt dictæ aliæ auctoritates, quæ deducebantur, nempe ejusdem Ancharani conf. 298. Cacheran. decif. 17. Cravett. de antiqui. tempor. part. 4. vers. circa præmissa num. 4. Franch. decif. 380. & Rota decif. 70. part. 2. divers. cum similibus, quia scilicet præjudicium sit directum tollendo emolumentum illius furni, vel molendini, quod in eodem loco pro usu incolarum ejusdem constructum est. Verùm & istæ auctoritates extraneæ erant à casu controversiæ, vel saltem illum directè, ac præcisè non percutiebant, cum nec de tempore statuti, nec postea in hac civitate, vel territorio adessent privatorum, vel Ecclesiarum molendina, istud verò, quamvis tunc constructum, attamen erat extra territorium, atque tunc non deserviebat ad hunc usum privatorum, utpotè constructum pro servitute treremium.

11 **A**lter casus est, ubi communitas, vel particulares construere volunt novos furnos, seu nova molendina in eodem territorio, eisque se opponat aliis præterdentes habere jus privativum, & in his terminis agunt Capyc. dec. 209. Cyria. contror. 462. Capyc. Latr. conf. 110. & 116. & de quo casu agitur in dicta Farfen. disc. seqq. sed pariter id extra casum controversiæ.

12 **T**ertio demum est proprius, ac præcisus casus controversiæ ubi scilicet, nemine in loco ejusque territorio furnos, vel molendina possidente, seu habentibus dictæ restrictioni consentientibus, aut non opponentibus, civitas de civium, & incolarum consensu præscribit hanc legem privativi accessus ad ejusdem Civitatis furnos, vel molendina, & tunc ubi non agitur de jure tertii directo, & proximo, ut est in casibus, de quibus supra agunt Ancharanus, & cæteri, quia nempe molendina essent in eodem loco, vel territorio qualis erat casus apud Franch. decif. 380. unde meritò illam impugnat Marin. dict. resolut. 32. lib. 1. sed de interesse remoto, & secundario, quale videtur illud habentium molendina in alienis territoriis, ad quæ locorum adjacentium incolæ pro commoditate accedere quandoque soleant, nulla subesse videtur congrua ratio, quæ prohibeat ipsismet civibus, & incolis quorum favorem, & commodum dicta naturalis libertas percutit, illa voluntariè se privandi, dictamque servitutem sibi ipsi pro majori eorum utilitate, vel commoditate injicienti, ut bene ita distinguendo, Cravett. apud Franch. decif. decif. 380. Eo modo quo cuique licet in bonis suis, etiam ex donatione servitutem ad alterius favorem constituere, juxta ea quæ habentur deducta in Hydruntina onerum, vel exemptionis sup. disc. 50. & magis proximè apud Franch. decision. 197. Mastrill. decision. 49. ac sæpius sub tit. de Card. de Luca Lib. II.

servit. ad materiam juris pascendi, quando cives se privant naturali libertate pascendi jure civico eis competente in certa parte territorii, ut ex pascui pretio, vel fida commodius supportentur alia onera, quæ cum majori incommodo ab eisdem per collectas oporteret aliàs supportare, ut ponderatur in specie apud Cacher. dec. 17.

13 **E**t licet id præjudicium afferat possessoribus molendinorum in locis adjacentibus, attamen ubi ordinatio principaliter dirigitur ad proprium commodum, propriamque commoditatem id attenditur, licet exindè alterius præjudicium accessoriè, seu in consequentiam resultet ad vulgarem regulam tex. in l. altius, C. de serv. & aqua, de qua satis frequenter sub tit. de servit. ac etiam disc. seq. in proposito construendi in eodem flumine novum molendinum, de quo in S. Severini molendini sub tit. de serv. disc. 30. Quod tamen recipiendum venit, quoad illos cives, & incolas, in quibus dicta ratio urgeat, quia scilicet sive Ecclesiastici, vel forentes, aut aliàs non subiecti Civitati statuenti, seu oneribus ob quorum levamen talis servitus voluntariè imposita est, ut ponderatur in dicta Hydruntina, & in decisionibus in ea causa editis coram Celso inter suas dec. 259. & 332.

14 **I**deoque in hac facti specie applicando ad rem, atque reflectendo ad veritatem, cum hac distinctione mihi procedendum videbatur, quod scilicet respectu Ecclesiasticorum, vel forensium in eo territorio accidentaliter pro arte agraria, vel pastura animalium hyberno tempore existentium, bonum jus dominis hujus molendini adversus Communitatem assisteret; Respectu autem civium, & incolarum dictum populum constituentium, & in quibus dicta ratio impositionis voluntariè servitutis ad dictum aliud onus sublevandum urget, bonum jus assisteret Communitati, neque audivi probabilem rationem in contrarium adduci, quæ captivaret intellectum.

15 **A**d auctoritatem autem Capobl. de Baron. prag. 14. n. 17. de qua supra, quod scilicet istud jus prohibendi, quamvis legitime inductum non capiat molendina extra territorium, plures dabam responsiones. Primò, quod ipse loquitur de Barone, ut scilicet vassalli non possint prohiberi accedere ad molendina extra territorium Baronis, & sic non percutit casum hujus controversiæ; Et secundo, quia dicta doctrina in specie reprobat per Marin. ref. 118. l. 2. ubi vocat dictum auctorem Baronibus insensissimum; Meritò autem reprobat per fundamenta ejusdem auctoris, quàm etiam ex eo, quod istud jus privativum importare videtur quamdam speciem veltigialis, juxta ea, quæ in terminis juris privativi furnorum, ac vendendi panem habentur in Veliterna hoc eod. tit. disc. 61. & generaliter in Romana locationis venæ disc. 117. ac frequenter in aliis ad materiam salinarum; Indeeque resultat istud dici jus, vel onus potius personale, quam locale, seu territoriale, ut scilicet qui volunt habere usum aliquorum victualium, ita eorum occasione supportent illud onus, ut in proposito gabellæ molituræ habetur in Nullius Baren. disc. 54. & in Tranen. disc. 155. Et in terminis satis proximis habetur per Rot. in Avenion. seu Auriacen. Molendini coram Verospio dec. 435. p. 9. rec. ubi de domino habente Molendinum cum jure privativo, ut prohibere possit introductionem farinae, vel panis ab extra, ergo assumptum Capobl. nullum habere videtur fundamentum; Decipitur enim cum deductis per Ann. sing. 160. ut vassalli non teneantur servire Baroni extra feudum, qui termini sunt diversi; De altera verò auctoritate Novarii q. for. 5. tom. 2. n. 3. nulla penitus ratio habenda videtur, quia tacito Capobl. ad verbum eum transcribit cum eadem imperfecta allegatione, Socc. conf. 222. non allegando librum, sed est l. 2. quem refert, & sequitur Ripa per eisdem allegatos de remedi. ad conservandam ubertatem n. 301. istorum enim lectura ad oculum convincit æquivocum, in quod incidit Capobl. & consequenter Novarius ejus purus transcriptor, Soccinus enim firmat conclusionem in genere, quod scilicet Dominus loci, quamvis habeat merum, & mixtum imperium, & jurisdictionem, ubi tamen non est Princeps supremus non potest prohibere vassallis, ne exeat territorium; ac non accedant ad aliena molendina, & sic non supponit competentiam juris prohibendi in genere, ejusque legitimum titulum ex præscriptione, vel privilegio, ita ut eo posito intelligi debeat cum hac restrictione, cum verè id nullum habeat fundamentum.

16 **C**onsiderabile quoque videbatur quoad cives, & incolas Civitati subditos motivum, de quo in Farfen. disc. seqq. ut scilicet quando molendina Domini, vel Communitatis

in proprio territorio existentia sunt equè commoda, ita ut pro molitura non supportetur onus excedens mercedem congruam, quæ nihil, vel parum differat ab onere, quod supportatur in molendinis existentibus extra territorium, tunc videatur species æmulationis, vel malignitatis, ideoque etiam ex sola dispositione, vel intentione juris communis cogi possunt, seu prohiberi; Cumque contra istud motivum scribentes in contrarium nil relevans deducunt, nullamque darent congruam responsionem, aliquod admirationis motivum habebam, quod illius nulla haberetur ratio, ut dictum est quoad cives, & incolas, in quibus urgeat dicta probabilis ratio validè impostæ servitutis per quamdam speciem contractus, vel quasi, vel speciem insensibilis collectæ, ut supra.

FARNEN. MOLENDINI PRO COMMUNITATE PODII MIRTETI CUM ABBATE.

Casus disputatus coram A. C. & resolutus pro Abbate in possessorio.

De eadem materia juris prohibendi accessum ad aliena molendina, & respectivè cogendi ad accessum ad propria competentia Baroni, seu Domino contra vassallos.

SUMMARIUM.

- 1 Ad ista series, 2 Quod in quadam specie causarum possessorium soleat importare totalem finem litis. 3 Baro, vel dominus non manuteneretur in possessione juris prohibendi accessum ad aliena molendina, & cogendi ad accessum ad propria, contrarium n. 5. 4 De substituentibus partes Domini in hoc jure prohibendi, & cogendi remissivè. 5 Quod Baroni datur manutentio. 6 De regula quod possessio temporis considerabilis sit manutentibilis, etiam ubi jus resistit. 7 Quando in Baronibus militet prescriptio concussionis, & de differentia inter Barones status Ecclesiastici, & alios. 8 An in Ecclesiasticis habentibus jurisdictionem temporalem intret prescriptio usurpationis, & concussionis. 9 Vassalli cogi possunt accedere potius ad molendina Domini, ubi eorum jus non fuerit deterior. 10 Dominus non potest prohibere, ne per vassallos nova molendina construantur. 11 Ex jure prohibendi accessum ad aliena molendina, & jure cogendi accessum ad propria, an resuletur jus prohibendi constructionem novorum molendinorum.

DISC. CXLV.

Cum in territorio Oppidi Podii Mirteti nullum adesset molendinum, Abbas verò Farfen. in territorio adjacentis oppidi Montis Opoli aliqua haberet molendina, ad quæ isti cives, & incolæ accedere consueverunt, ob aliquas fortè asperitates affictuariorum à moderno tempore quandoque exerceri solitas, cœperunt isti Oppidani accedere ad quædam alia molendina, quod cum per ministros Abbatæ prohiberetur etiam cum multis, & pœnis; Hinc proinde introducta desuper lite coram A. C. Abbatæ defensores, juxta solitam prudentem cautelam, suspensio petitorio, institerunt decerni solio possessorio summarissimo retinendæ, quod manutentionis dicimus, atque de hac possessione juris prohibendi temporis considerabilis sufficienter doctum esset cum editis singulis quibusque annis renovari solitis continētibus prohibitionem accessus ad aliena molendina, idcirco prodiit decretum Abbatæ favorabile super manutentione, canonizatum etiam à Signatura justitiæ denegante appellationem suspensivam, ac rescribente de clausula sine præjudicio, atque in hoc statu causa pendet, probabiliter absque ulteriori prosecutione, cum in hujusmodi controversiarum specie, prout & in altera jurisdictionalium, & præeminentialium, frequentior experientia doceat hoc possessorium quodammodo absorbere petitorium eique de facto finem imponere, quoniam non libet, qui actualiter, & de facto patitur aliquod onus, alterum gravius eodem tempore suffert, substituenti litem in petitorio per tres conformes, potissimè in rebus publicis, & communitativis, quæ de facili, refrigerato illo primo calore, negligi solent ex vulgari dicitio, quod commune est negligitur.

In disputationibus autem habitis coram A. C. & in Signatura, ac etiam in aliquibus Advocatorum congressibus habitis pro directione, tres hujus controversiæ puncti examinati fuerunt. Primò nempe circa dictum jus prohibendi, & cogendi respectivè in solo possessorio; Secundò circa idem in petitorio; Et tertio postea utroque ad favorem Baronis, seu Domini, an id impediret, quin ista communitas, vel ejus particulares in proprio territorio molendina pro majori eorum commoditate de novo construere possent.

Quatenus igitur pertinet ad primum; Quamvis ego scribens pro communitate tanquam Advocatus pro denegatione manutentionis insisterem in eo, quod cum hic Abbas in hujusmodi Oppidiis, utramque jurisdictionem spirituales, & temporales habeat. sitque illorum Dominus, juxta ea quæ habentur in alia Farfen. sub tit. de feud. disc. 52. exinde sequeretur possessionem ex parte ejusdem Abbatæ probatam super accessu istorum Oppidanorum ad ejus molendina non esse manutentibilem, vel quia dictus accessus facultativus dici valeat, vel quia ubi etiam probaretur coactivus, referendus veniret ad præsumptam usurpationem, & subditorum concussionem, ut in specie cæteris allegatis habetur apud Thef. dec. 16. in princ. Capobl. de Baron. prag. 14. Novar. de grav. vass. p. 1. grav. 58. cum seqq. Et in terminis magis specialibus Baronis in Statu Ecclesiastico habetur dec. 616. p. 3. rec. ubi in specie de jure molendi, & cum eodem sensu occasione angariarum procedit Rota in Sabinen. Status Montis Libretti 12. Junii 1662. coram Cerro in fine. Unde propterea dicebam non intrare regulam generalem, cum qua ex collectis per Post de manut. obser. 42. procedebant solum scribentes in contrarium, quod scilicet in hoc judicio non quærat de justitia, vel injustitia, sed spectetur nudum factum possessionis, reliquis omnibus concernentibus bonum jus, seu negotium principale, reiciendis ac remittendis ad petitorium, quoniam ista regula non procedit concurrente juris resistentiæ, quæ ita ex præmissis adesse videtur, ut apud allegatos.

Reflectendo autem ad veritatem, agentibus pro communitate ab initio juxta stylum liberè insinuatam, resolutio in hac parte visa est probabilis, cum possessio esset temporis nimis considerabilis, & antiqui, cum continuatis editis, & prohibitionibus, ac subsequēntis exactionibus multarum, aliisque actibus, qui in his terminis ad favorem Domini etiam in petitorio & ad legitimam præscriptionem omnium latius cæteris collectis ponderantur apud Casanat. conf. 39. & seq. ubi de hac materia, juxta illum satis abundantem, & fortè superfluum stylum ad fatiæratem; Et consequenter intrat regula, quod etiam in iis, in quibus jus resistit seu præsumptio facultatis cadit, quando possessio est diuturna, & temporis considerabilis, illa dicitur manutentibilis, ut in his individualibus terminis manutentionis concessæ Baroni, seu Domino in hoc jure prohibendi habetur apud Ann. sing. 557. & per Rot. in Avenion. seu Auriacen. Molendini coram Verospio dec. 435. p. 9. rec. ubi concordantes, ibique responderetur ad d. dec. 616. p. 3. rec. quia nempe non contaret possessionem esse diuturnam, si ve quod accessus dici possit facultativus.

Et in terminis proximis possessionis temporis considerabilis, ut sit manutentibilis etiam in juribus Regalibus, quæ de sui natura sine Principis privilegio, vel concessione possideri non possunt à privatis, bene Rota dec. 28. p. 1. divo. Et generaliter ut possessio temporis considerabilis sit manutentibilis etiam in facultativis, quando probabilis dubitatio cadat, an actus jure facultatis, vel obligationis gestus sint, quoniam interim, donec id discutitur, possessor ejus possessione privandus non est, habetur in Majoricen. celebrationis missarum coram Bichio dec. 176. & 360. p. 11. rec. Ac de alia possessione habente juris resistentiæ, ut sit etiam manutentibilis, quando est temporis considerabilis Caval. dec. 80. n. 8. Capyc. dec. 209. n. 18. Capyc. Latr. conf. 68. n. 23. Add. ad Burat. dec. 131. n. 9. & frequenter.

Ad auctoritates autem Capobl. Navar. & aliorum, pluribus mediis responderi posse observabam, quamvis nihil istorum deduceretur per scribentes in contrarium, ut supra cum dicta generali regula procedentes; Primò quod in Regno Neapolitano, de quo loquuntur Capobl. & Novar. ultra resistentiæ resultantem ex dispositione, vel intentione juris communis, adest alia particularis magis enixa, quæ resultat ex prag. 14. de Baron. in qua principaliter præfati Authores se fundant; Et ulterius in ea regione militat fortè de facto aliqua major præsumptio violentiæ, & concussionis vassallorum, quæ non detur in Statu Ecclesiastico ob facilem recursum ad summum Pontificem, ejusq; Officialis, ni-

nimum in hoc invigilantes, ut advertitur apud Coec. dec. 354. & d. dec. 435. p. 9. rec. ac habetur in dicta Sabinen. Status Montis Libretti sub tit. de feud. disc. 65.

Secundò, quod etiam in dicto Regno non obstante dicta majori resistentiæ resultantem à lege particulari, ac etiam à mala præsumptione ibi fortius urgente adhuc in possessorio ibi judicatum fuit pro Barone, ut testatur Anna d. singular. 557.

Tertio, quod in hac facti specie non ageretur de Barone, seu Domino sæculari, sed Ecclesiastico in quo militare non solet illa mala præsumptio usurpationis, quæ urget in Dominis temporalibus, ut ad intelligentiam S. Conc. Trid. sess. 24. de ref. c. 9. habetur apud Duran. dec. 413. num. 5. dec. 401. nu. 7. p. 5. rec. cum aliis per Add. ad Burat. dec. 832. num. 5. licet ista consideratio videretur modici, vel nullius momenti, quoniam quicquid sit ad dictum alium effectum decreti Conciliaris, ad istum tamen timoris, & reverentiæ vassallorum, seu subditorum, major absque dubio videtur potentia hujusmodi Prælatorum utramque potestatem spirituales, & temporales habentium tam in Clerum, quàm in Populum sæcularem, unde propterea deficit illam oppositio, quæ adversus Barones, & Dominos temporales in hujusmodi juribus publicis fieri solet per Clericos, & Ecclesiasticos tanquam ejus jurisdictioni, & potestati non subiectos, quod isto casu non verificatur, sed utcumque sit, si non est circumstantia considerabilis de facto reputatur tamen talis de jure, ut supra.

Et quartò demùm fortius ob aliquam probabilitatem etiam in petitorio, seu bono jure resultantem, nedum ex antiqua possessione non habente contrariam memoriam, unde legitima præscriptio deduci solet, ubi constat de præcedentibus prohibitionibus cum subsequēnta longissima observantia & acquiescentia, ex deductis apud Casanat. d. conf. 39. & seq. Anguilc. conf. 59. Cyriac. controuv. 462. & eundem Thef. dec. 16.

Sed etiam, quia cum hæc molendina essent viciniora, & commodiora aliis ad quæ accedit prætendebatur, neque onus molituræ esset notabiliter gravius, intrare posse advertebam propositionem insinuatam in Cornetana discurs. præced. quod scilicet ubi, vel commoditas, vel onus notabiliter non alterantur, vassalli cogi possunt accedere potius ad molendina Domini, quam aliorum, cum aliis videretur species æmulationis, & malignitatis, ut auctoritate Divi Gregorii firmat Freccia de subfeud. l. 2. aut. 41. Anna sen. in rubr. de vass. dec. rep. ar. n. 69. Anna jun. in add. ad sing. 557. Lanar. jun. in add. ad Lanar. sen. in repetit. feud. si quis per 30. n. 68. Novar. de grav. vass. lib. 2. a. 58. nu. 4. & l. 2. quæ sit forens. 5. Mastrill. de Magistrat. lib. 4. c. 18. num. 36. Rovit. prag. 14. de Baron. nam. 5. de Marin. ref. 118. l. 2. in fine. Unde quicquid esset de dictæ conclusionis praxi; & intelligentia in petitorio, dum illam à me deductam in dict. Cornetana Tribunal Camera in nulla consideratione habuit, observabam tamen illam magnificandam esse in possessorio, ad effectum, ut cessaret positiva juris resistentiæ, ac dici possit possessio habens aliquod boni juris fomentum.

His stantibus, in congressibus habitis pro examinando petitorio, mea sententia erat istud assumendum non esse directè, & præcisè super hac libertate, dum semper, ubi etiam ex parte Abbatæ non doceretur de legitima præscriptione, ob stare possit ista conclusio, juncta præsertim cum aliis ponderatis apud Casanat. d. conf. 39. & seq. ac eandem præscriptionem inducendam, & sic secundus punctus supra distinctus parum examinatus fuit.

Credebam tamen meliorem viam esse illam, quatenus territorii opportunitas concederet, construendi molendinum proprium, cum in hoc communitas haberet fundatam intentionem in regula, de qua apud Capyc. dec. 209. Surd. conf. 127. Borell. de magist. edit. l. 4. c. 7. Novar. de grav. vass. grav. 50. n. 1. ut Baro non possit prohibere subditis, ne molendina, vel furnos pro usu proprio construant.

Et quamvis posito jure prohibendi legitime præscripto accedendi ad aliena molendina, exinde in quandam consequentiam resultantem videatur jus prohibendi novorum molendinorum constructionem, ex deductis per Capyc. d. dec. 209. Surd. d. conf. 127. Cyriac. controuv. 562. Casanat. d. conf. 39. & 40. ac alios apud eos; Attamen advertebam id procedere, ubi ille qui tale jus prohibendi acquisivit, & possidet, habeat molendina in eodem loco, in quo aliud de novo construi prætendatur, quasi quod antiqua observantia, quod nemo alter hujusmodi bonorum speciem possederit, dicatur argumentum juris privati, ut advertitur Card. de Luca Lib. II.

apud Thef. d. decif. 16. num. 4. Capobl. de Baron. d. pragmat. 14. n. 14. & seqq. ubi cæteri, & in his terminis loquuntur allegati; Secus autem, ubi nullum molendinum in proprio territorio adesset, cum tunc nulla concurrere dicatur possessio circa prohibitionem facultatis super nova constructione, sed illa solum percipiatur prohibitionem accessus ad aliena molendina pariter extra territorium existentia, quæ possessio referri potest ad dictam rationem, seu conclusionem, ut scilicet dum Oppidani nulla in proprio territorio molendina habebant, sed pernecessè ad aliena extra territorium proprium accessuri erant, debent magis ad illa Domini, quàm ad alia accedere, sed non exinde inferri posse videtur ad prohibitionem naturalis libertatis sibi parandi hanc commoditatem in territorio proprio ideoque in hac parte credebam bonum jus Communitati assistere; Desuit tamen hucusque occasio id maturius, ac formiter examinandi dum causa siluit, ideoque judicium pro veritate desuper efformari non potuit.

AMERINA SERVITIORUM PRO COMITE LAURENTIO DE MARGIANO CUM COMMUNITATE, ET HOMINIBUS CASTRI GUARDEÆ.

Casus disputatus in Sac. Consulta, seu coram Judice ab eo deputato.

De angariis, & perangariis, quæ dicantur, & an & quando competant Baronibus, & inferioribus Dominis non habentibus jura Regalia: Et generaliter de servitiis per vassallos Domino, seu Baroni præstandis. Et quid in possessorio, quando possessio sit manutentibilis. Et an in proposito adsit differentia inter Barones possidentes castra in feudum, & illos qui ea possident in allodium.

SUMMARIUM.

- 1 Ad ista series. 2 Vassalli debent portare ad domum Domini fructus Portionis dominicalis, seu decimæ. 3 Quid de conductore, vel debitore censualista, ubi pensio, vel census consistit in fructibus. 4 Negligentia prædecessoris non præjudicat successoris venienti jure proprio. 5 Quando observantia accipiendi fructus in ipsis bonis sit aquivoça, & non præjudicat. 6 De distinctione vassallorum feudis, & vassallorum civium, seu Burgensum. 7 Quando servitia per vassallos Domino præstanda sint realia, & non cadant sub angariis. 8 Quod angaria, & perangaria sint de Regalibus, & non competant Baronibus, nisi accedente privilegio, vel immemorabili. 9 De alia ratione, ob quam requiritur immemorabilis ratio servitutis habentis causam discontinuam. 10 De servitiis, quæ vassalli de jure præstare debent Baronibus. 11 Quæ sint angaria, Et quæ perangaria. 12 Ubi agitur de perangariis semper adesse dicitur juris resistentiæ. 13 De rationibus ob quas in perangariis adest juris resistentiæ, & mala præsumptio. 14 Immemorabilis est difficultas probationis in Curia. 15 In possessorio retinendæ non queritur de justitia, vel injustitia, sed attenditur nudum factum possessionis. 16 Fallit ubi jus possessionis resistit, puta in Regalibus, & similibus. 17 Fallit quando possessio est diuturna, & temporis considerabilis. 18 Conclusio de qua num. 16. in Regalibus procedit quando agitur de præscriptione contra dominum. 19 In statu Ecclesiastico non urget mala præsumptio violentiæ, & oppressionis. 20 In facultativis ubi possessio est diuturna datur manutentio. 21 Expedit vassalli servitia commutari in pecunia. 22 De differentia inter Barones possidentes castra in feudum, & alios in allodium. 23 Respectu Principis, vel alterius hujusmodi ad possidenda jura regalia non requiritur immemorabilis ad præstibenda servitia. 24 Qui verè, & propriè dicantur vassalli angarii, & perangarii.

175 Quando in praestatione servitorum non requiratur immemorabilis.

D I S C. CXLVI.

17 Recurrentes Homines Castris Guardae ad Sacram Consuetudinem adversus Comitem Laurentium de Marsciano eorum Dominum, plura deducebant praestentia gravamina, praesertim vero, quod eos cogeret ad asportandum ad propriam domum portionem colonicam fructuum in eo territorio collectorum, nec non ad solvendum singulis annis julios duos pro quolibet loco unius operae ad metendum, julium unum loco unius operae ad fodiendum, ac habentes boves julios duos loco operae aratri, exigendo etiam certis statutis temporibus asportationem lignorum, paleae & aliorum ultra alias exactiones ex singulis capitibus animalium, de quibus, ac etiam de facultate faciendi bannitas, & restringendi pascula habetur actum in Amerina juris pascendi sub tit. de servit. disc. 36.

Quatenus igitur pertinet ad haec servitia, quae per scribentes pro dictis vassallis recurrentibus generaliter involvuntur sub vocabulis angariarum, & perangiarum; Scribens pro dicto Comite coram iudice à dicta Sacra Consuetudine deputato, dicebam, etiam cum sensu veritatis, sub inspectione servitorum, seu angariarum, & perangiarum, cadere non debere onus asportationis portionis dominicalis ad domum Domini, quoniam ex juris dispositione, vel ratione verius est, colonos teneri asportare fructus cadentes sub portione, seu recognitione dominicali ad ipsius Domini domum, nisi contraria consuetudo obstet, ut in specie illius responsionis, quam vassalli solvunt Baroni, seu Domino pro cultura ejus territorii, Ann. alleg. 94. n. 11. Franch. dec. 124. ubi Adde. Caplob. de Baron. tom. 2. cap. 78. n. 7. Ideoque erroneum dicebam hoc onus involvere cum illis servitiis, seu angariis, & perangariis, in quibus utpote de Regalibus recensitis in unico quae sunt regalia, jus resistere videtur Baronibus, & Domicellis inferioribus, quibus Regalia non competunt, unde propterea urget juris resistentia non comprehendens istum casum, in quo vel cessante contraria consuetudine, jus assistit Domino, ut supra, vel saltem eum regulando jure jusculum, quae privati creditoris pro pensione, censu, vel responsione solvenda in certa quota, vel quantitate fructuum, dubium est inter scribentes, an asportari debeat per debitorem ad domum creditoris, necne ex deductis per Duardum de conf. §. 3. q. 8. à num. 9. ad 21. & alios apud eum ideoque tanquam in casu, vel praeter jus vel de jure dubio, deferendum videtur observantiae, vel interpretativae, quae sufficit qualis qualis, absque praescriptione certi temporis, aliusque praescriptionis requisitis, cum haec sit notoria differentia, quam in foro quotidie decantatam habemus inter observantiam praescriptivam, & interpretativam, vel saltem sufficit decennalis, utpote in re praeter jus; Et sic magna differentia est inter istud onus, & alia onera, seu servitia superiora recensita, quae sub angariarum, & perangiarum vocabulis per DD. poni solent. Et propterea cum in hac facti specie supponeretur talem esse observantiam ultimam, & non interruptam annorum circiter 15, & ultra, prorsus injusta remanebat querela.

Et quamvis ex parte vassallorum opponeretur hanc esse recentem introductionem ipsius Comitum, stante quod ejus majores hanc portionem levarent in areis, vel ipsius praediis, illam cum propriis animalibus, seu alias proprio sumptu ad domum asportando; Attamen id non videbatur considerabile, quoniam iidem testes afferentes, quod aliqui praedecessores ita servarent, deponebant quoque, quod antiqua observantia huic recenti conformis erat, quod scilicet portio dominicalis per colonos, & vassallos ad domum Domini asportaretur, ideoque aliqua intermedia contraria observantia praesudicare non debebat, nisi probaretur illam esse talem, quod legitimam induxisset consuetudinem, vel praescriptionem hujus libertatis, praesertim contra successorem venientem jure suo, & independentem, cui praedecessoris negligentia etiam diuturna regulariter non praesudicat, ex deductis per Grat. discept. 577. n. 44. Peregr. de fidei. art. 41. nu. 16. & 17. Ciarl. contrav. 107. n. 26. Rot. dec. 220. n. 26. p. 11. rec. & habetur frequenter in materia juris patronatus, ac etiam in fideicommissaria, & similibus.

Considerando potissimum, quod dicta contraria observantia praedecessore congruè ferri potest ad jus facultativum, quandoque pro industria, & majori utilitate exerceri solitum quod scilicet magis Domini interfit accipere

manu sua fructus ejus portionis in area, vel in ipsi praediis, quam quod coloni illos ad domum suo sumptu asportent, quasi quod major sit utilitas, quae resultet habendi fructus sinceros, & non alteratos, quam sit onus, seu impena vecturae, ut in plerisque partibus vidi in praxi servari, unde si successor hanc meliorem oeconomiam servare nolit, vel sibi proficuum non reputet, non exinde resultare debet consuetudo praescriptiva, & obligatoria, ut frequens praxis docet in Episcopatibus, ac Abbatibus, & Beneficiis, quod diversi esse solent usus Episcoporum, & Praetorum pro tempore.

Ponderando quoque ad exclusionem hujus oneris ne scilicet veniret sub nomine illarum angariarum, & perangiarum, quae sunt de Regalibus, & quibus jus resistit, ut infra, quod juxta communem feudistarum distinctionem in c. unico, quae sunt regalia, verbo angariis, & de quibus apud Montan. in eod. c. unico, verbo angaria, & perangariae sol. 100. cum seqq. Rosenthal. de feud. cap. 5. concl. 70. Novarr. de gravam. vassallorum in praesud. num. 6. & seqq. Rippoli. de Regalib. cap. 19. & alios, diversa fuit servitia praestanda per vassallos feudum ratione ipsius feudi, seu rei, quae propterea etiam si per personam praestentur realia, seu occasionalia dicuntur, à servitiis personalibus, quae ex sola ratione subjectionis, & vassallagii jurisdictionalis exiguntur à vassallis, quos ad differantiam vassallorum feudi, seu subditorum occasione rei feudistae vocant vassallos, cives seu Burgenfes; In hac enim secunda specie cadit juris resistentia ratione Regalium supremo Principi regulariter competentis, ut infra, non autem in prima, quoniam etiam inter priyatos hujusmodi onera juxta conventiones, vel consuetudines dantur; Ideoque cum ista praestatio portionis dominicalis de jure congruat cuiusque privato, atque sit ratione rei, idcirco non cadit sub illis oneribus, & servitiis, quae sub nomine angariarum, & perangiarum in jure explicantur.

Quatenus igitur pertinet ad alia onera, & servitia, quae ut supra, vel in specie, vel in pecunia exiguntur consueverunt sub nomine angariarum, & perangiarum explicari solita; Observabam quod licet textus in c. unico, quae sunt Regalia, angarias, & perangarias collocet inter Regalia, unde propterea feudistae, ac alii DD. de quibus apud Montan. Rosenthal. & Ripoll. ubi supra, inferunt illa non competere feudatariis, & Baronibus inferioribus, quibus concessa non censentur Regalia ipsi Principi reservata, & consequenter requirunt, ut ipsius Principis privilegium, vel immemorabilis, seu centenaria, cujus vigore privilegium, vel quicumque alter titulus de mundo melior allegari potest, ut in casu immemorabilis, vel centenariae admittitur per eundem Capoblan. in ejus tractatu de Baron. tom. 1. prag. 16. quem Baronibus insensissimum, eorumque potestatis rigorosum censorem appellat de Marin. res. sol. 18. lib. 2.

Et cui rationi resistentiae juris resultantis à qualitate Regalium, aliam quoque ego ponderabam addi posse, quod scilicet cum ista dicatur servitium habens absque dubio causam discontinuam, haec etiam inter priyatos, juxta magis communem, & receptam opinionem, de qua frequenter in sua materia sub tit. de servitiis ac etiam in Sabinen. hoc eodem tit. disc. 96. non acquiritur, nisi per tempus immemorabile.

Attamen erroneum dicebam quicumque servitorum speciem collocare sub hoc prohibito genere juris resistentiam habente, quoniam pleraque sunt servitia, quae hanc juris resistentiam non habent, sed potius assistentiam, quod scilicet Baro, vel Domicellus, quamvis inferior, quemadmodum de jure, vel saltem recepto usu habet jus cogendi unum ex vassallis cum debita repartitione, & idoneitate ad colligendum sui feudi fructus, ac faciendum, ut vulgò dicitur, munus Ararii, ita coloni, & laboratores, qui aliis servitia, & opera rustica locare solent, cogi possunt etiam invitati ad servitium Domino in ejus bonis, quae ratione feudi, vel patrimonii in loco possideant, soluta justa, & consueta mercede, ne Dominus sit inferioris conditionis quocumque alio privato, ut saepe contingit, quia nempe vassalli ipsi Domino insensibili monopolium, seu conventiculum agendo, renuant accedere ad arandum, metendum, fodiendum, aliaque opera, & servitia rustica praestandum, sive asportare ligna, frumentum, vinum, paleas, & alia necessaria, nam tunc cogi possunt, ut advertit in specie Montan. ubi supra, & admittit, seu tanquam certum praesupponit Novarr. Capoblan. vestigiorum spectator circa centuram potestatis

18 eis Baronum dicto ejus tractatu de gravaminibus vassallorum à gravamine 76. ad 116. ubi solum praesupponendo dictam obligationem insitit super illius moderatione; & ne Baro abutatur, excessivè vassallos gravet.

Et tamen haec etiam servitorum species, quae juris assistentiam potius, quam resistentiam habet, atque non est de Regalibus, sub nomine angariarum explicari solet, dum ex communi, & recepta istorum vocabulorum significatione legali sub nomine angariarum veniunt illa servitia personalia, quae per vassallos domino praestari debent, soluta tamen congrua, seu consueta mercede, sub nomine vero perangiarum illa servitia, quae nulla soluta mercede praestari debent; Ergo non omnes angariae sunt de Regalibus, ac habent juris resistentiam, cum ali- quae adsint permixtae, ac habentes resistentiam juris, ut supra, quoniam angariae vocabulum dictum ab angariando tam apud Juristas, quam apud antiquos linguæ Latine professores quodcumque onus, vel servitium personale significat; ut patet ex allegatis, & habemus in Evangelio de Simone Cireneo angariato ad bajulandam Crucem Domini nostri Jesu Christi.

Verum quia in hac facti specie servitia per Dominum à vassallis nulla soluta mercede in specie, vel in pecunia, ut supra exiguntur consueverunt, unde propterea in eis cadit terminus perangariae, in qua non intrat dicta ratio servitorum ad quae de jure vassalli cogi possunt soluta debita mercede, consequenter ubi non constat de concessione, vel privilegio Principis, perneceesse desideranda est centenaria, vel immemorabilis, tam ratione, quod hoc jus est de Regalibus, quam ex dicta alia ratione generali cadente in quacumque materia indifferenter ex dispositione juris communis, quod in servitiis habentibus causam discontinuam requiritur immemorabilis.

Accedentibus etiam ratione subjectae materiae duabus aliis rationibus ob quas in istis servitiis praestandis per vassallos, vel subditos Baroni, seu superiori dicta major praescriptio desideranda venit, vel scilicet ob praesumptionem facultatis, & benevolentiae, ob quam vassalli haec servitia grato, & benevolo domino praestare poterint juxta causam, de quo in Feretrana servitiorum sub tit. de feud. disc. 51. Vel ratione male praesumptionis confusio- nis, & violentiae, quae in Baronibus militare solet, ut apud DD. de quibus infra, cum quibus ex dicta ratione licet obiter, & non discussa materia processit Rot. in Sabinen. status Montis Libretti 12. Junii 1662. coram Cerro in fine, ut advertitur in eadem Sabinen. d. tit. de feud. disc. 65. Ideoque admittebam in petitorio, & pro canonizatione juris exigendi dicta servitia centenariae, vel immemorabilis probationem requiri, quam supponebatur per testes probari; Licet enim ex considerationibus, de quibus infra, non improbabiler subterfieri posset, ut ea que habentur in Baronibus, & Feudatariis non procedant in hac specie Dominorum allodialium; Attamen agnoscebam id esse opus difficile, dum ut plurimum iudices pragmaticum stylium sequentes, has ratiocinationes reputant Advocatorum subtilitates, ut Ego praesertim saepissimè experior.

Quia verò inspectio petitorii esse solet difficilis, ac altioris indaginis ob rigorem cum quo in Curia proceditur circa probationem immemorabilis, cum requisitis per vulgarem glossam in c. 1. de praescriptionib. in 6. quae ad litteram desiderari videntur, unde propterea in praxi rari sunt casus, in quibus immemorabilis bene probata canonizetur; Idcirco principale dicti Comitum defensionem adversus dictos vassallos recursum constituere in possessore retinendae quod vulgò dicimus manutentionis, de cujus utpote summarii, & privilegiati natura est, ut non quæ- ratur de justitia, vel injustitia, sed attendatur nudum factum possessionis rejectis exceptionibus boni juris non omnino claris, & indubitatis per confessionem partis, vel per rem judicatam ad petitorium ex nauferatè collectis per Post in tract. de manur. observ. 42. & est in foro quotidianum.

Et licet in istis iuribus, quae sunt de Regalibus, atque praeter supremum Principem per inferiores sine titulo explicito privilegii, vel implicito resultante ab immemorabili possideri non possunt ob juris resistentiam possessionis, ista propositio non procedat, ut aliis allegatis in his terminis, & iuribus firmant Natta conf. 506. n. 11. & seqq. Buratt. dec. 312. n. 12. & 13. Rot. dec. 616. p. 3. rec. Capobl. de Baron. tom. 1. pag. 16. & generaliter Capobl. ubi sup. pag. 1. num. 229. & seqq. Rovit. prag. 1. de jurisd. invicem non turbat. n. 29. & seqq. Rot. dec. 605. & 615. p. 5. rec. ubi de officiis.

Card. de Luca Lib. II.

Attamen id non procedit quando possessio est diuturna, & temporis considerabilis, ut in specie iurium Regalium, Rot. dec. 28. p. 1. div. & magis in specie, Coccin. dec. 354. per tot. & confert dec. 28. p. 1. div. & magis generaliter de possessione temporis considerabilis, ut sit manutentibilis etiam ubi jus resistit, Capyc. dec. 29. n. 18. ex doctrina Inn. in c. 1. notuit de eo, qui ord. fuer. Capyc. Latr. conf. 66. nu. 2. & seqq. & conf. 83. n. 45. & seqq. Caval. dec. 80. n. 8. Rot. dec. 49. n. 9. p. 7. rec. Add. ad Buratt. dec. 131. n. 9.

Merito autem in his terminis possessio temporis considerabilis est manutentibilis, quoniam juris resistentia non resultat à Regalia; quae solum urget, ubi agitur contra ipsum Principem ex deductis apud Buratt. & Add. d. dec. 131. n. 4. Sed potius à contraria praescriptione, vel concessione, & violentiae potestativae, & jurisdictionalis vel facultatis ratione benevolentiae, ut supra, quae utraque ratio cessat ubi agitur de continuata, & diuturna pacifica possessione absque conquestibus, & recurfu, quoniam prima species praesumptionis non admittitur in Statu Ecclesiastico, ubi facilis est recurfus ad summum Pontificem ejusque Officiales, & Magistratus super hoc nimium invigilantes, ut in specie advertitur apud Cocc. d. dec. 354. cum qua proceditur in d. dec. 435. p. 9. rec. ideoque non intrat illa mala praesumptio, quae cadit in illis regionibus, de quibus allegati auctores, & caeteri loquuntur, in quibus Magnates, & Barones de facto aliquam majorem habent licentiam, ut etiam advertitur in dicta Sabinen. Status Montis Libretti sub tit. de feud. disc. 65. & in Farfen. Molendini hoc tit. disc. praec. dum potissimè in Regno Neapolitano, de quo plures loquuntur, adest aliqua major, & particularis resistentia juris municipalis contenti in d. prag. 16. de Bar. Altera verò praesumptio facultatis cessat, ubi concurrunt tempus notabile, & multiplicitas actuum, unde propterea isto casu quicquid sit in petitorio, talis possessio remanet manutentibilis, quoniam ad effectum hujus remodii sufficit esse dubium, an jure facultatis, vel obligationis id gestum sit, ex deductis in Majoricen. Missarum coram Bichio dec. 186. & 380. p. 1. rec. Neque id negatur per Rotam in dicta Sabinen. Status Montis Libretti 12. Junii 1662. coram Cerro, dum ibi proceditur cum praesupposito, quod de possessione constaret per unicum actum, & per vim cum praescriptis, & coactionibus.

Neque obstare videbatur, quod aliqua ex his servitiis praestarentur in pecunia, ut supra, quoniam id magis favorevole reputatur ipsis vassallis, ut sc. per quamdam speciem compositionis cum modica summa pecuniaria ita redimantur ab hoc onere, atque libertatem acquirant, ut in specie habetur apud Novar. d. tract. de grav. vass. gravam. 79. n. 1. & Rovit. prag. 16. de Baron. n. 5.

Caeterum quatenus pertinet etiam ad petitorium, ac bonum jus, assumendo rem aliquam magis ab alto, observabam, ut ea quae generaliter per allegatos, & alios in hac materia angariarum, & perangiarum dicuntur in ordine ad Barones, & Feudatarios inferiores non habentes iura Regalia, quae residerint penes Principem, cujus ipsi sunt Barones, & milites, ut est praesertim in dicto Regno in quo omnes Barones sunt feudatarii, atque obtinent illas Civitates, Oppida, & Castra jure feudi, seu subfeudi omnino subordinati, & in sola ratione jurisdictionali, unde potius perpetui Gubernatores, & Officiales à Rege deputati, quam veri Domini censendi sint, non ita congruant hujusmodi castris, & locis, quae per Domicellos, & Barones in Statu Ecclesiastico, vel in aliis ditionibus absque investitura, & servitio feudali possidentur in allodium, cum ea etiam circumstantia, quod necum penes eos est dominium territorii considerati in sola ratione jurisdictionali, & territoriali, utpote juris terrendi, seu etiam in pleno dominio etiam utilitario, adeo ut vassalli nihil possideant, nisi quodam jus coloniae, ut in praesentia ex deductis in hac eadem causa d. tit. de serv. disc. 63. Ex hoc enim duo resultant. Primò quod isti dici possunt potius vassalli feudi, quam vassalli cives, seu burgenfes, unde propterea ista sint servitia magis realia, quam personalia, quia nempe sub his oneribus per loci Dominum admitti fuerint ad inhabitandum, ac habendū usum territorii; Et secundò, quod etiam penes talem Dominum resideant haec regalia minora, juxta ea quae habentur in Civitatibus Castellis contributionis sub tit. de feud. disc. 63. licet enim, ut frequenter tam in d. disc. 63. quam in aliis d. tit. de feud. istud non sit illud verum, & plenum allodium per quod non recognoscitur, nisi Deus, sed in ista remota, & impropria feudaltas, quae consideratur per Spad. conf. 1. l. 1. in ordine ad super-

rioritate Papæ; Attamen exceptis Regalibus majoribus, & primi ordinis, quæ non nisi penes Principem, ac supremum Dominum, residere possunt, non implicat hæc Regalia minoræ esse penes hujusmodi Dominos hanc dominationem habentes subordinatam quidem, sed magis plenam, atque non adeo dependentem, & limitatam, qualem habent simplices feudatarii Baronales, & inferiores, quorum respectu intrat dicta resistentia, ob jus Domini, & infeudantis, à quo hæc jura non censentur concessa, neque veniunt sub feudo; Hæc autem ratione cessante, ubi agitur de jure servitorum inter Dominum capientem Regalium, & subditos, non requiritur immemorabilis sed solum longa præscriptio sufficit, ut per Montan. ubi sup. n. 4. vel 5. pag. 112. col. 2. circa fin. ubi quod resistentia consistit in eo, quod agitur de præscribenda Regalia contra Principem; Atque hunc discursum satis comprobant frequentior praxis, quod in hujusmodi locis ita sine investitura, & servitio feudali jure alioquin possessis Domini habent furnos, macellos, tabernas, seu pizzicarias, & similia cum Regalia juris privativi, & prohibendi, ac etiam habent fiscum, & alia, quæ incongrua sunt feudatariis, & juris Baronibus jure feudi inferioris.

Considerabam quoque veram Regaliam in hac materia consistere in jure generali; id est in qualitate ipsorum vassallorum, quod simpliciter, & indefinitè tanquam species servorum, seu colonorum adscriptorum censendi essent angarii, & perangarii ad plures effectus per feudistas consideratos, præsertim quod sine licentia Domini clericari non possint, neque habitationem loci deserere, atque semper, & indefinitè servitio parati esse cum similibus, atque istud in vero sensu text. in d. c. unico quæ sunt Regalia, ac antiquorum peritorum feudistarum dicitur propriè jus Regale, secus autem ubi non agitur de imprimenda dicta generali, & indefinita servilli qualitate in personis, sed isti suam naturalem libertatem retinendo habeant solum quoddam modicum onus servitii rusticum, eorum statui, & conditioni congrui in una sola die totius anni, cum ejusdem servitii commutatione in præstatione pecuniaria, quoniam hæc diei potest quædam transactio super illis servitiis, quæ in pluribus diebus, ac anni temporibus etiam de jure, ut supra invitè præstare tenentur; Unde propterea in stricta juris censura, neque desideranda videatur illa immemorabilis, quæ necessaria est etiam in privatis servitutibus habentibus causam discontinuam, cum non agatur de inducenda formali præscriptione juris, quod certum esset non competere, sed de indicenda præsumptiva probatione concordatæ super modo præstandi servitii aliàs debita, licet hæc apud pragmaticos videantur metaphysica ratiocinatio, & subtiles distinctiones non de facili amplexæ, quando per Advocatos in causa scribentes deducuntur, eo quia non adsint Joannes, & Martinus qui id dicant.

ANNOT. AD DISC. CXLVI.

Ad hanc materiam angariarum, & perangariarum, aliorumque servitorum videnda sunt, quæ habentur sub tit. de feud. disc. 51. & 65. & de hoc eodem Castro, ejusque Dominio, agitur quoque sub tit. de serv. disc. 36.

ROMANASEU &c.

RERUM EXISTENTIUM POST SUPERFICIEM.

Discursus informativus ad petitionem cujusdam Magnatis.

An & quæ res existentes post superficiem terræ, sive subter solum sint de Regalibus, vel respectivè juris privati: Et quando privato liceat absque publica auctoritate facere fodinas, seu excavationes; Et postposito jure privato in toto, vel in parte; An hujusmodi res pertineant ad Dominum directum, vel potius ad Dominum utilem, sive subalternum.

SUMMARIUM.

1. Occaso scribendi.
2. Veritas bene aperitur cum disputationibus judicialibus.
3. Reprobatur opinio volentium omnia existentia post superficiem esse Principis, & de Regalibus.
4. Datur distinctio inter bona existentia post superficiem habentia opus manufactum, & non habentia.

5. In habentibus opus manufactum non cadit Regalia.
6. Statuæ, lapides, & alia reperta in fundo emphyteutico spectant ad emphyteutam.
7. Sed non possunt fieri excavationes sine licentia Principis.
8. In hac licentia consistit jus Regaliæ.
9. De thesauris eorumque materia.
10. Quod de consuetudine sint Principis.
11. Inventio thesaurorum redundat in damnum inventorum.
12. Ubi cum cautelis procedatur quid dicendum sit.
13. Quod spectent ad Dominum directum, non autem utilem.
14. De aliis questionibus in materia thesaurorum remissivè.
15. Fodine dicuntur de jure communi, sed apud feudistas dicuntur mineræ.
16. De distinctione plurius specierum fodinarum.
17. De variis opinionibus super fodinis auri, & argenti, an sint de Regalibus.
18. Opinio Auctoris.
19. De ratione ob quam in hac materia procedendum non est cum regulis juris communis.
20. De historia legalis, & introductione Regalium.
21. Etiam antiquo tempore mineræ auri, & argenti erant de Regalibus.
22. Quid serventur in Indiis.
23. De fodinis infimis cretæ, arenæ, & lapidum ad quem spectent.
24. De puteolana, ut Domini utilis.
25. Et quæ actio competat Domino directo.
26. An quod percipitur ex fodinis dicatur fructus, vel proprietas.
27. Super fodinis potest imponi census, vel constitui ususfructus.
28. De fodinis repertis constante matrimonio, vel durante dominio utili.
29. De tertia specie fodinarum continentium, quid medium inter illas auri, & argenti, & infimas terræ, vel cretæ, præsertim illis aluminis salis.
30. De jure privativo Cameræ Apostolicæ in aluminis Tulpbarum.
31. Alumen in Regno Neapolitano, an sit de Regalibus.
32. Quid de jure communi.
33. Refertur historia circa mineram aluminis Tulpbarum.
34. Quod articulus sit dubius.
35. An sub concessione feudi veniant fodine, quæ sunt de Regalibus, seu alia Regalia in eis competant.

DISC. CXLVII.

Pluries contingit, semper tamen in congressibus, & in forma extrajudiciali, non autem judiciali usque adhuc agere, seu discutere de hac materia fodinarum, seu excavationum; Et an illæ res, quæ vel adhuc existentes in primævo statu naturæ, vel habentes hominis artificium, subter solum, vel superficiem terræ, casualiter vel data opera inveniunt, sint de Regalibus, & juris publici, vel potius juris privati; Et quatenus agatur de illis juxta hanc secundam speciem existentibus in fundo, duplicem directum, ac utilem, subalternum dominium habentem, ad quem pertineant; Potissima verò occasio circa initia Advocacionis in Urbe, fuit illa usus affirmativi, vel negativi jam notæ venæ aluminis enunciata sub tit. de feud. in Massan. disc. 54. ubi de illius statu, ac serie, Unde propterea per quemdam Magnatem, partim ad propriam directionem, partim verò in reliquis ad curiositatem, requisitus fui, ut inter moras, & otia Villæ Tusculanæ desuper ederem discursum informativum, prout edidi in sola discursiva forma, nihil tamen maturè pro veritate determinando, cum absque formali disputatione in judicio vix id sequi valeat, quia forenses disputationes nimium aperiunt intellectum, ac frequenter detegunt nigrum id quod primo aspectu videbatur album, & e contra; Et ob quam rationem à nimium frequenti experientia comprobata, mea consuetudo est parum deserendi iis scriptoribus, qui alioquin docti, & ingeniosi, nullam vel modicam fori, in inagnis præsertim, ac primariis Tribunalibus notitiam habentes, omnia dicunt theoreticè, & in abstracto ex sola librorum lectura, & revolutione.

Dicebam igitur, quod neglecta illa satis adulatoria opinione deferentium Principi, atque inter Regalia enumerantium omnia, quæ post superficiem, ac intra viscera terræ existant, sive in primævo naturæ statu perseverent, sive hominis artificium habeant, & casualiter nobis abscondita reperiantur, quasi quod privatorum domania

nium ad solam terræ superficiem, ejusque naturales, vel industriales fructus restrictum sit, cum revera id nullum habeat, nec positivi, nec naturalis juris fundamentum.

Atque juxta magis communem, & receptum Doctorum sensum, in conclusione potius, quam disputativa ratione juxta solidum Curia stylum respondendo dicebam, distinguendum esse inter ea, quæ ex humano opere, vel industria ad illum statum redacta, præsupponunt antiquum primævum dominium (nobilitatum tamen,) ac accidentaliter post terræ superficiem existentia, ut sunt pecunia, gemmæ, aurum, argentum, seu æs elaboratum, statuæ, lapides insculpti, seu aliàs quadrati, ac similia opus manufactum præferentia; Et ea quæ sub eadem superficie in primævo naturæ statu absque aliquo facto hominis adhuc perseverant, ut sunt mineræ, seu fodinæ auri, argenti, ferri, aliorumque metallorum, necnon aluminis, sulphuris, vitrioli, marmorum, aliumque lapidum, cretæ, arenæ, puteolanæ, & similia.

Quoad primam speciem rerum præferentium hominis industriam, seu opus manufactum, distinguebam inter pecuniam, aurum, argentum, gemmas, & similia pretiosa, quæ sub thesauri nomine venire dicuntur, & inter statuas, aliisque res lapideas, seu æneas, ac lapides insculptos, seu laboratos, & similia, quibus thesauri terminus non conveniat.

Quatenus pertinet ad hanc secundam speciem dicebam Principes usque adhuc pro mea notitia, in fundis, ac prædiis privatorum manus non apposuisse, neque hanc bonorum speciem inter eorum Regalia collocasse, unde propterea juris communis dispositione intacta remanent, dicuntur de privato dominio, & pertinentia eorum, qui sunt domini fundi, sed prædiis, quibus inventis non datur aliis privatis illa perquirendi, & effodiendi facultas, que ut infra datur in perquirendis, & effodiendis metallis; Solumque disputatio cadit, ubi fundus duplicem habet dominium, directum scilicet, & utilem, seu subalternum, de cujusnam dominio, & pertinentia illa sint; Quinque ista quæstio in specie disputata esset in Rota in una Romana lapidum, & statuarum coram Manzanedo sub die 14. Maii 1612. pro emphyteuta, seu domino utili decisum fuit, ducto argumento à thesauro, cum cujus terminis processum est, ut patet ex decisione desuper edita impressa post secundum vol. conf. Far. aliàs in istius decisionibus criminal. dec. 359. ubi in fine advertitur domino directo solum competere actionem ad quanti interest fundum ob hujusmodi excavationes deteriorem fieri, & quæ decisio usu recepta est in Urbe, ubi magis quam in qualibet alia totius Orbis parte incorporabiliter hujusmodi effossiones, seu excavationes nimium frequentes & quotidianæ sunt, dum antiqua triumphatrix Roma adeo statuis, aliisque manufactis operibus ditata, tota sub solo est.

Quia verò sub nomine, seu pallio perquirendi statuæ, lapides, & alia hujusmodi in proprio fundo, fraudes committi possent, perquirendi scilicet thesauro, sive dando excavationis initium in proprio fundo, illam prosequi in publico, vel in alieno; Hinc proinde inolevit praxis, quæ fortè toti Orbi communis est, & de qua in Catalonia testatur Ripoll. de Regalib. capit. 16. numer. 15. cum sequitur hujusmodi excavationes fieri non possint absque licentia aliquorum officialium camerarum, quæ passim concedi solet, sub sola reservatione ad beneficium Cameræ, pecuniarum, ac rerum auri & argenti, aliarumque pretiosarum sub thesauri nomine venientium, atque in hac licentia, seu privativo jure prohibendi, ne ipso Principe, ejusque officialibus inconsultis, hujusmodi effossiones fiant, consistit Regalia, ut advertitur per Ripoll. d. cap. 16.

In prima verò specie illarum rerum quæ habent hominis industriam, seu opus manufactum, quæ sub thesauro nomine veniunt, inane labore, ac stultitiæ speciem semper censui immorari super quæstionibus, ac distinctionibus, quæ desuper per Doctores tradi solent; An scilicet in fundo proprio, vel in alieno, vel respectivè sacro, & religioso, vel nullius, Et an casualiter vel data opera, Atque hoc secundo casu, an opera sit honesta & licita, vel illicita cum magicis artibus & incantationibus, & an eo invento in fundo Ecclesiæ fiscus Principis laici aliquid jus habeat cum similibus, de quibus post antiquiores ab eis relatos, Farinac. quæst. 104. à numer. 1. ad 32. Peregr. de jure fisci lib. 4. tit. 2. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 20. Ripoll. dicto cap. 16. ex num. 38. Rosenthal. de feudis cap. 5. conclus. 92. Harprect. in §. thesaurus institut. de ver. Card. de Luca Lib. II.

divis. Fulgin. de emphyteusit. de variis questionibus quæst. 16. Cavalcan. decis. 15. lib. 2. & nostri Regnicolæ, Borell. de præstat. Regis Cathol. capit. 27. & Montanus de Regal. in §. & dimidiam thesauri fol. 307. cum sequent. ubi plenè & doctè disputant præsertim secundum, an dispositio juris communis per jus municipale Regni in aliquo alterata sit necne.

Quoniam, vel generalis est illa consuetudo, de qua restantur Farinac. d. quæst. 104. num. 32. in fine & alii, ut hujusmodi res ad fiscum seu Principem pertineant, vel ob illam participationem, quam etiam de jure fiscus ratione publici soli, vel ratione malarum artium prætereundere potest, De facto ubique experientia comprobatur, potius in inventoribus hoc esse fortunæ maleficium quam beneficium, quoties unum de duobus extremis non concurrat, Vel scilicet omnimodæ publicitatis cum qua de Superiorum ad quos pertinet licentia, ac interventu eorum, quos ipsi deputant, speratus thesaurus effodiatur, Vel ubi cum nimia cautela ac impenetrabili occultatione inventio sequatur; Et quando præventivè ad excavationem licentia obtineatur, sive quod contingente casuali inventione, ita inventor cautè ac sincerè agat, quod consuetas rigorosas fiscalium molestias effugiat, Tunc neque certa & determinata regula dari potest, sed totum pendet à singulorum Principatum stylis & usibus, unde propterea, vel nulli, vel rari sunt casus, in quibus hujusmodi quæstiones in foro per juris tramites, præsertim civiliter disputari contingat, & sic istæ quæstiones, atque tot distinctiones desuper per DD. traditæ, scholarium, & Academicorum potius pabulum videntur ad ingenia acuenda & exercenda.

Ubi verò casus præbeat, quod thesaurus vel in toto vel in parte pertineat ad dominum fundi, in quo repertus est, talisque fundus duplicem habeat dominium, directum scilicet & utilem sive subalternum, Et tunc receptum est, ad utilem, non autem ad directum pertinere, ut patet apud allegatos de materia agentes, & per Rotam dicta decision. 359. post secundum volum. conf. Farinac.

Pluribus etiam aliis quæstionibus in hac thesauri seu pecuniæ absconditæ materia cadentibus, inter propriarium, & usufructuarium, emptorem, & venditorem, maritum, & uxorem cum similibus, de quibus apud supra allegatos, ac apud Barbof. in l. divorzio, §. si vir. ff. sol. matr. Castil. de usu. cap. 37. ac etiam inter fiscum sæcularem & Ecclesiasticum, ubi in locis sacris & religiosis inventio sequeretur, cum aliis de quibus curiosus apud supra allegatos ac alios apud eos videre potest, inanis autem labor est in viro forensi, conclusivè, atque ad practicam & utilitatem scribente desuper immorari, tempusque terere ex ratione supra insinuata.

Quo verò ad alteram speciem rerum seu bonorum in primævo naturæ statu perseverantium, nullumque opus manufactum, seu hominis industriam habentium, quæ veniunt & propriè in jure communi Romanorum sub fodinarum nomine veniunt, in jure autem feudali seu apud feudistas explicari solent cum vocabulo minerarum, dum aliæ res habentes ut supra opus manufactum sub solo existentibus veniunt seu explicari solent sub nomine excavationum seu effossionum, quamvis aliqui promiscuè istis terminis seu vocabulis utantur, quoniam vis non est in verbis.

Eam in tres alias species pro clariori resolutione mihi subdividendam esse videtur, constitendo scilicet duo extrema, primum superius, auri & argenti, ac illorum lapidum preciosorum qui sub specie gemmarum veniunt, Alterum inferius arenæ, & cretæ, ac lapidum ordinariarum, qui sub lapidinarum nomine explicantur, Et quid medium seu tertiam speciem mixtam illarum rerum, quæ non veniunt sub metallis pretiosis primi ordinis auri & argenti, minusque sub alia vili & inferiori materia cretæ seu terræ aliquantulum qualificatæ, ac lapidum ordinariarum, sed sunt quid medium, utputa æs, auriscalcum, ferrum, & similia metalla inferiora, necnon alumen, vitriolum, bolarmentum, sulphur, ac lapides qualificati, puta marmoris, porphidi, diaspri & similes, qui etiam pretiosi ad differentiam ordinariarum dicuntur, non tamen gemmarum speciem habent.

Super prima specie variant DD. Aliqui enim volunt esse de Regalibus auctoritate D. Thomæ ac aliorum dicentium, Reges & Principes hæc pretiosa mineralia sibi reservasse, ex quibus constatur pecunia, Principatus seu Reipublicæ defensionem rectoque regimini necessa-

ria, nulla data distinctione, an in loco publico, vel in privato reperiantur & adsint; Alii verbò promiscuè de omnibus metallis absque distinctione, an sint magis vel minus pretiosa loquentes, distinguunt, quod, Aut reperiantur in loco publico, & sint Principis tanquam de Regalibus, Aut in loco privato, & sint domini fundi; Et alii demum, retenta eadem distinctione inter solum publicum & privatum, & concedentes primo casu pertinere ad Principem, In secundò verò ubi scilicet sint in solo privato, adhuc variant, Aliquibus volentibus solum decimam spectare ad Principem, reliquum esse domini soli, Aliis verò volentibus fieri tripartitam divisionem, ut una portio sit Principis jure Regaliæ, altera domini soli, & tertia metallarii, ut post alios ab eis relatos habetur apud Peregr. de jure fisci lib. 4. tit. 2. Farinac. dicta qu. 104. in specul. 2. Rosenthal. de feudis cap. 5. conclus. 88. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 16. Barbosa in dicta lege divorzio, §. si vir, ff. soluto matrim. Solorzan. de jure Indiar. tom. 2. lib. 5. cap. 1. & unico numer. 19. Ripoll. de Regal. cap. 16. numer. 4. cum sequent. Montan. de Regal. verbo argentariæ ex fol. 255. & Borell. de præstant. Regis Catholici cap. 28. qui dum examinant jus Regni Neapolitani, & an per ejus Constitutiones & Capitula juris communis dispositio in aliquo alterata sit.

Mihi verò quoad hanc primam speciem mineralium primi ordinis auri & argenti, ac illorum lapidum pretiosorum, qui sub gemmarum nomine veniunt, videtur dicendum idem quod supra insinuatum est de thesauris, ut scilicet hujusmodi decisiones remaneant hodie potius pabulum academiarum & scholarum quam fori; Quantum enim universalis praxis docet; istæ quæstiones non de facili audiuntur in foro, atque de facto hujusmodi fodinæ seu miniæ sunt de Regalibus ad supremum Principem pertinentibus; Sive quod hæc materia non recipiat uniformem & generalem determinationem, sed tota pendeat à singulorum Principatum legibus & styliis, auditis quandoque in foro hujusmodi quæstionibus in illis inferioribus metallis, seu qualificatis lapidibus, ac magis pretiosis terræ speciebus, in quibus tertia species constituta est ut infra.

Et quidem juxta ea quæ in proposito Regalium examinata habentur in Comaceno. aliàs Clomaceno. vallium sub tit. de feudis disc. 2. legalicæ simplicitatis speciem habere videtur procedere cum jure communi Romanorum, & cum iis quæ in aliquibus ejus legibus disponuntur, sive per inductiones & argumenta inducuntur, perinde ac si Romanum Imperium adhuc vigeret, idemque esse rerum status, qualis erat temporibus Justiniani, aliorumque prædecessorum, sub quibus Imperium magis florebat, minoremque scissuram passus fuerat; Siquidem quando Regalium usus in his partibus occidentalibus introduci cepit, præsertim vero in Italia, ob omnino in his partibus exstintum illud Imperium Romanum, quod ad differentiam moderni accidentalis, atque post hujus introductionem Orientalis dicitur, nullus habebatur usus juris communis Romanorum juxta hodiernam compilationem, dum illius usum modernum habemus, juxta legalem historiam insinuatam in d. Clomaceno. latius verò occasione Zenonianæ Constitutionis super aspectu maris, examinata in Neapolitana sub tit. de servitutibus disc. 1. Unde propterea omnino immutato priori rerum statu hinc partibus in tot diversarum Nationum Principatus divisit, ita eorum temporum conditione exigente, Principes, vel Civitates, quæ ad libertatem provocaverant, sibi applicarunt eas partes, in quibus natura magis fecunda & liberalis, insolita & extraordinaria emolumenta præbet, & quæ bona vel jura ita reservata de Regalibus dicta sunt, ut dicta Clomaceno. de feudis discursu 2. Potissimè verò in his magis pretiosis ac primi ordinis metallis deservientibus ad usum illius pecuniæ, quæ Principi vel Reipublicæ pro terrestri vel maritimo exercitu, aliisque publicis necessitatibus, ac Principatus bono regimine magis necessaria est, Ideoque non solum his modernis temporibus post scissum dictum antiquum Romanum Imperium hoc ex praxi edocemur, sed etiam quod idem servaretur dicto antiquo Imperio, seu Republica durante, ut docent historiam, præsertim omnium prima & major sacre Scripturæ lib. 1. Machabæorum, ubi agendo de Romanis, cum quibus Judas Machabæus amicitiam & societatem statuit pro Græcorum jugo excutiendo, atque narrando illorum virtutes & potentiam, debellataque Provincias & Regiones, illam præsertim Hispaniæ, deducitur ad speciem,

quod in eorum potestate redegerunt metalla argenti & auri, quæ ibi sunt, Quod moderno tempore quoque practicum est in acquisitione novi Orbis Indiarum, nam reliquis bonis in suo primo confueto statu relictis, aliq̄ue fodinæ argenti & auri juris Regii effectæ sunt, atque Regiæ Coronæ incorporatæ, reliquæ autem relictæ in dominio privato sub obligatione præstanti Regi quintam partem, quandoque decimam vel vigesimam juxta fodinarum, & regionum qualitatem, ut per Solorzan. dicta tom. 2. lib. 5. cap. 1. & unico numer. 23. & seqq. Et sic non ratione correctionis juris communis vel præscriptionis adversus ejus dispositionem ut plures opinantur, sed quia dicto jure tunc ignoto, ita illorum temporum usus & contingentiæ induxerunt, unde quando jus commune inventum est, atque usu receptum, seu primævo usui restitutum, jam ita in his Regalibus statutum erat.

Quo verò ad aliam bonorum speciem constitutam ex opposito extremo infimi circa scilicet fodinæ infimæ cretæ, arenæ, ac ordinariorum lapidum ad officina servientium, receptum e converso videtur, cessante aliqua particulari seu locali consuetudine, illa esse juris merè privati, nullamque Regaliam considerari, præterquam superius enunciata, quæ juxta diversos Principatum stylos & usus consistere dicitur in illa licentia, quæ pro quacumque effusione seu incavatione à supremo Principe ejusque Magistratibus concedenda est, ad fraudes evitandas, & ne sub hoc pallio, thesaurorum, seu metallorum, aliorumque jurium Regalium effusiones fiant, vel etiam hujusmodi rerum infimi ordinis existentium in loco publico, cujus ratione ad Principem pertineant, ac sint de Regalibus.

In hac autem specie rerum absque dubio juris privati existentium, intrant quæstiones, ubi fundi sive soli dominium pleno jure ad unum non pertinet, sed illud diversis respectibus est plurium, puta quia directum sit unius, utile verò vel subalternum jure feudi vel emphyteusis, aut perpetuæ locationis vel simili sit alterius, An scilicet hujusmodi fodinæ in fundo inventæ, ac de tempore concessionis ignoratæ, sint unius vel alterius, Atque verius magisque receptum videtur juxta ea quæ de status, lapidibus & thesauris superius dicta sunt, cadere sub dominio utili, ut in specie de illa terræ seu arenæ specie, quæ adificiis nimium apta est, & quam putolanam vulgò dicimus pro certo supponitur per Rotam apud Seraph. decis. 1453. numer. 6. & per tot. Et de lapidicinis ac etiam metallis & aliis hujusmodi habetur apud Rosenthal. Barbof. Fulgin. & alios supra allegatos. Remanente solum actione domino directo ad quanti interest fundum ob hujusmodi effusiones seu fodinæ deteriorem fieri, juxta firmata per Rotam dicta decisio. 359. post secundum volum. consl. Farinac. in fine, & hoc quando dominium utile est tale quod eo durante quamdam speciem proprietatis importare videtur juxta dictos exemplificatos casus feudatarii, emphyteutæ, livellarii, perpetui conductori & similes.

Aliqua major quæstio cadit in eo utili dominio magis subalternum minusque ejus præbente, ac quamdam usufructus speciem præferente, quia nempe jus possessoris taleque subalternum seu aliàs limitatum dominium ad solos fructus restrictum sit, utputa viri in fundo dotali, possessoris majoratus, & fideicommissi, & similia, quam quæstionem omnium latius, ac meo judicio melius examinat Barbosa in dicta l. divorzio, §. si vir, ff. soluto matrim. à quo desumunt Guttier. de tutelis part. 3. cap. 25. Barbat. de divois. fructuum part. 1. cap. 17. ex numer. 22. Castill. de usu fructu dicto cap. 37. & ceteri, apud quos distinguitur, an agatur de fodina jam extante, de tempore puta contracti matrimonii aut ordinati fideicommissi, aut de reperta constante matrimonio, aut penes fideicommissarium, vel alium habentem jus vitalitium, ut primo casu, quoties agitur de fodinis antiquis, ex quibus per majores singulis annis certa utilitas percipi consuevit, id quod percipitur, dicitur esse in fructu, & pertineat ad habentem tale jus fructuarium seu vitalitium; Licet enim fructus verè & propriè dicatur ille, qui renascitur, ac singulis annis vel temporibus percipitur salva rei substantia, quod ad rem adaptabile non videtur, dum ita ipsa substantia consumitur, Attamen quoties agitur, ut dictum est de magnis & inexhaustis fodinis, quæ verisimiliter supponuntur perpetuè & indeficientes, tunc earum fructus consistere dicitur in eo quod singulis annis de illa materia venditur, itaut major vel minor estimatio uberem vel sterilem annum constitue-

stituerè dicatur, cum adinstar aquæ quæ extrahitur à puteo; parum extrahendo nihil crescat, & multum extrahendo non decreseat, dummodo extractio seu estimatio moderatè fiat, & juxta antiquum & consuetum usum, cujus alteratio vel in excessu vel in parsimonia præjudicium respectivè causare dicitur sopinæ domino seu proprietario, ut latius de hac materia habetur supra in Romana locationis venæ ferri disc. 117. ubi ex supra allegatis, & aliis habetur, quod propterea super hujusmodi fodinis, census imponi possent, ususfructus constitui &c. in dotem dari &c.

Aut verò agitur de fodinis repertis de novo constante matrimonio, seu penes habentes jus vitalitium, & resolubile, & tunc, aut ex ipsius usu fundus deterior efficitur, quia nempe magis expedit superficiem colere, atque ex ea confuetum fructum percipere, & tali casu utili domino seu fructuario non conceditur talis fodinæ usus, vel utilitas, & quatenus ipse suo periculo experimentum facere velit, prohibendus non est ob rationem præsertim publicæ causæ seu publicæ utilitatis ex hujusmodi effusionibus resultantis id facere, dummodo reficiat proprietario, seu domino id quod interest fundum non esse effectum deteriorem, ejusque statum non esse immutatum, ut de emphyteuta seu livellario excavante lapides, & status habetur dicta decis. 359. post secundum volum. consl. Farinac. in fine. Si verò expedit, idque reddat fundum pretiosiorè, unde solum reductur quæstio, an id quod excavatur, dicatur fructus pertinens ad habentem ut supra temporale dominium utilitarium, tanquam species fructus, vel ad dominum directum, tanquam species fortis, & quæstio videtur potius facti quam juris ex singulorum casuum particularibus circumstantiis decidenda, num scilicet fodina sit parva vel superficialia longo tempore verisimiliter non duratura, vel magna, & indeficiens, ut primo casu id quod percipitur, dicatur importare sortem seu substantiam, in altero autem fructum, ut latius apud allegatos, præsertim Barbosa ubi supra.

Major igitur dubietas in hoc proposito, an fodinæ inventæ in fundis privatorum sint de Regalibus negine, itaut non ad fundi dominum, sed ad Principem pertineant, consistit in tertia specie superius distincta illorum metallorum, seu lapidum ac rerum, quæ non sunt in excessu præstiosæ, & primi ordinis, ut sunt, aurum, argentum, & gemmæ, minusque sunt alterius infimæ speciei, sed quid medium constituunt, ut sunt alia metalla, auro & argento inferiora, & lapides magis qualificati &c. ac etiam sulphur, alumen, vitriolum, & similia; Et in hoc, aut adsunt leges vel consuetudines particulares illius provincie seu Principatus, & cessat omnis quæstio, quoniam eis deferendum est, Aut his cessantibus, recurrendum est ad dispositionem vel rationem juris communis; Et tunc licet non desint adulatores potestatis Principis, huic deferentes omnia quæ sub solo sunt, & consequenter firmantes esse de Regalibus, Verior tamen magisque communis videtur contraria, ut pertineant ad privatos, quodque jus publicum consistat, vel in decima quæ per aliquos sisco defertur, super quo etiam satis consuetudini vel observantiæ deferendum est, ut advertitur Rosenthal. cap. 5. conclus. 91. vel privilegio metallariorum, ut ob publicam utilitatem prohiberi non possint hujusmodi effusiones facere in fundis privatis invitis dominis, quibus sufficere debet portio eis à jure delata, ut patet ex superius allegatis de materia agentibus, Quæ tamen ita summarè, & compendiosè insinuantur, potius relativè ad eos, absque eo quod maturum judicium pro veritate desuper efformetur, dum adhuc occasio non tribuerit id formiter in foro disputare, ut ex formali disputationis trutina, & judicato tale judicium efformaretur, exceptis tamen fodinis salis terrestris, ut habemus in Calabria, & in plerisque aliis locis, & præsertim sunt celebres fodinæ Poloniæ nuncupatæ de Viliſta, in quibus cum fortè inaudito exemplo vivit absque eo, quod solis aspectum nunquam videat tanquam in subterranea Civitate, quoniam ut plurim habetur in præcedentibus ad hanc materiam salinariam, ubique hoc minerale sive sit terrestrè, sive sit maritimum est de Regalibus, ac Principi reservatis; Rarum verò est hoc minerale terrestrè, sed frequenter sal fabricatur ex aqua maritima, adeòut Sanctus Hilarius in homilia ad Evangelium in illis verbis, Vos estis sal terræ, opinatus fuerit nullum sal terræ reperiri.

In specie verò venæ aluminis, quæ potissima causa fuit hanc informationem seu relationem petendi, dicebam

inanem pariter laborem esse de hoc agere, quando sufficit illa traditio, quam pro constanti ab initio quoad Curiam accessi audivi circa illud jus privativum, quod ex communi Christianorum Principum consensu concessum fuit Sedi Apostolicæ pro venâ seu fodina aluminis Tullpharum, occasione destinationis ejus emolumentorum pro cruciata contra infideles, cum ita cessaret omnis quæstio ob præclusam illam facultatem, & quæ aliàs de jure competeret; Seclusa verò ista circumstantia, in his specialibus terminis, major quæstio est inter Regnicolas super intellectu illius legis municipalis in Constitutione incipien. Inter multas super vario illius intellectu, dum Afflict. decis. 321. supponit illam Constitutionem loqui de herbis aluminis, unde propterea dicit derisos fuisse illos qui eam allegarunt, cum alumen non conficiatur ex herba, sed ex lapidibus coctis; Verum Afflict. in hac parte communiter reprobatur, quia textus Constitutionis juxta emendatorem litteram contradistinctè ponit herbas, ab alumine, atque in casu illorum de Sanazariis possidentium hanc venam in montibus Agnani, de quo ipse loquitur, contrarium potius fuit decisum, ut per Capyc. in investitura feudali, verbo feudorum clausula vers. alumen fol. 129. & pertranseunt Balzaran. super cap. 1. quæ sunt Regalia, verbo, argentariæ numer. 3. fol. 402. à tergo Borell. de præstantiæ Regis Catholici cap. 28. numer. 52. & seqq. Montan. de Regal. dicto verbo, argentariæ numer. 4. fol. 261. ubi concludit, quod in Regno alumen est de Regalibus, sive in publico, sive in privato loco invenitur.

De jure autem communi, & cessante lege particulari seu municipali, scribes variant, Alii enim credunt hanc materiam regulandam esse jure metallorum, ut late Afflict. dicta decis. 321. Et alii, quod cum in jure non reperiat desuper statutum, cadat sub regula generali non exceptuorum, ut quicquid in fundo nascitur, meum sit, ut discurreit Montan. d. §. argentariæ numer. 3. ubi numer. 4. ex testimonio cujusdam chronice agentis de familia Regni de Tolpha nuncupata, ex qua solum hodie supersit satis qualificata Matrona vidua Ducissa Gravinæ, dicit quod cum quidam nobilis de familia Frangipanius seu Fragepane esset dominus castri Tullpharum, in cuius montibus ex cujusdam herbæ inditio hæc vena detecta est sub Paulo II. quod inter Cameram Apostolicam, & præfactum inferiorem dominum, quæstio fuit, super dictæ venæ pertinentia, prætendente Camera, quod tanquam de Regalibus ad ipsam spectaret, controversiæ eventus fuit per concordiam initam mediante opera, & interpositione Regis Alphonsi I. per quam dictus Frangipanius de Tolpha nuncupatus ipsummet feudum seu locum cessit Cameræ, certa summa recepta quam investivit in aliqua feuda in Regno, ubi Sedem constituit; Super quibus tamen Ego nihil firmabam, sed ita discurrendo, etiam integrum locum veritati relinquebam, Et sic articulus remanet dubius, in quo ut dixi non ausus fui proprium judicium interponere, potissimum dum decisiones desuper non habemus, ac quia plurium sæculorum praxis, illaque controversia, quæ enunciata habetur in dicta Massanen. Castorum sub tit. de feudis disc. 54. satis comprobare videtur dictam traditionem super jure privato ex Principum consensu Sedi Apostolicæ competente.

Posita verò Regalia, & sic quod agatur de illis fodinis, quæ de jure communi, vel municipali aut consuetudinario, sint de Regalibus, cadere solet altera quæstio, An sub concessione feudi, vel castri seu loci etiam in allodium veniant hujusmodi fodinæ, seu Regalia in eis competens, de qua cæteris collectis habetur apud Rosenthal. dicto cap. 5. conclus. 91. Sixtin. de Regalib. lib. 1. cap. 5. Montan. de Regalib. dicto verbo argentariæ numer. 5. Mihi verò ista quæstio videtur potius facti quam juris, certam generalem determinationem non recipiens, sed ex singulorum casuum particularibus circumstantiis decidenda, inspecta principaliter formula investituræ seu concessioni; an hujusmodi Regalia contineat vel excipiat, cum tunc in claris non intrent conjecturæ juxta vulgarem regulam text. in l. ille aut ille, ff. de leg. 3. Quatenus verò verba sint generalia seu æquivoca, in quibus probabilis dubitandi ratio cadere valeat, an ista comprehendant necne, tunc inspicienda videtur qualitas particularis ipsius feudi seu castri, an de præterito illius feudatarius, vel Dominus inferior hæc Regalia possederit, ubi verò ista quæ circumstantia deficit, recurrendum videtur ad usum generalem regionis tanquam interpretem, an scilicet feudatarii, & inferiores domini hæc jura habere soleant necne,

necne, atque hoc etiam deficiente attendenda est qualitas feudi, seu domini allodialis, an scilicet sit de majoribus, & primi ordinis cum jure Principatus, reservatis solum concedenti alto dominio, ac majori superioritate vulgo Sournatit nuncupata, vel potius de feudo vel dominio inferioris ordinis in sola jurisdictione, non autem in totali dominio, in sola jurisdictione, non autem in quibus pluries sub tit. de feudis, praesertim in Civitatis Castellae, discurs. 63. ut primo casu haec jura veniant, in secundo autem non, atque ita docet praxis praesertim Italicae. Intelligendo tamen de eo fodinae jure, in quo jus Regale consistit, vel scilicet in ipsismet fodinis in totum, ut sunt illae auri, argenti, & salinarum &c. Vel in iis quae sunt de Regalibus, quia in solo publico, ac nullius, vel in ea decima, quae juxta unam opinionem competit sicuti supremi Principis in fodinis metallorum, & similibus existentibus in fundis privatis, quasi quod Baro vel feudatarius in territorio feudi vel castri sibi concessi discretive ad Dominum directum censeatur jure privati, & sic Regalia consistat solum in ea decima, vel alia quota supremo Principi debita; Nimis autem rarae sunt hujusmodi quaestiones in foro, cum vel investiturarum formularum, vel leges municipales, vel Principatum, & Provinciarum consuetudines, ut plurimum illas dirimere soleant.

ANNOT. AD DISC. CXLVIII.

DE contentis in hoc discursu, agitur incidenter sub tit. de Dote disc. 160. ac etiam sub tit. de emphyt. quando scilicet ea, quae existunt sub solo, spectent ad emphyteutam, vel ad dominum directum, & sub tit. de Emptione disc. 44.

ROMANA SEU SALERNITANA REVOCATIONIS DEMANII AD PETITIONEM PRINCIPIS NICOLAI LUDOVISII.

Discursus informativus.

De potestate Principis concedendi aliis in feudum vel allodium subditos seu vasallos invitato, non obstante privilegio eidem tributo, ne concedi possint, Et ut vulgo dicitur de potestate revocandi demanium. Qua occasione obiter habetur de hoc jure Regali potestatis tollendi jus tertii, de qua Regalium specie sit, & quibus competat, Et quando revocari possint gratiae, privilegia, & concessionis officiorum, ac beneficiorum, & similibus jurium; Et quid de contractibus, & de potestate tollendi bona privatorum; Et de habilitate inhabilium in praedictum juris aliis habilibus, & capacibus quaesiti vel quaerendi, Et generaliter de jure tertio quaesito tollendo, vel non tollendo.

SUMMARIUM.

- 1 Fidei series.
2 Gratiae, & privilegia Regis debent infra annum executoriari, aliter non attenduntur.
3 Principi est replicandum, neque de facili procedendum est ad executionem gratiarum quae videantur exorbitantes.
4 De ratione ubi agitur de Principio absente.
5 Quod Princeps possit revocare demanium hoc est privilegium habendi subditos sub ejus immediata jurisdictione.
6 De ratione ob quam id facere potest.
7 De eadem conclusione de qua nu. 5.
8 Sacriligium est dubitare de potestate Principis.
9 Enumerantur casus, in quibus concessionis factae locorum demanii effectum sortita sunt, & quae non.
10 An in hac materia dari possit certa regula.
11 Enumerantur Doctores tractantes, ac alios colligentes in materia potestatis Principis tollendi jus tertii.

- 12 Clausula, de plenitudine potestatis, est apponi solita.
13 Ad quos effectus consideretur defectus potestatis in supremo Principe.
14 An potestas tollendi jus tertii resideat solum penes Papam, & Imperatorem, & vel etiam penes alios Principes, & quos.
15 Principes in feudatari quod non possint quae Imperator in Imperio.
16 An Princeps possit concedere ut feudum dividuum erigatur in primogenituram remissivae.
17 Princeps est solutus legibus, sed debet vivere secundum leges, atque justitiam, ac datam fidem magis servare.
18 Quod non possit revocari demanium concessum recepto pretio, & ex causa onerosa, & nu. 32.
19 In quo Princeps potestati in hoc adulari soleat.
20 An, & quando Princeps revocet officium alicui concessum.
21 Officialis officii venalis non potest privari officio, sed cogi ad vendendum vel ad exercendum per alium.
22 De differentia juris quaesiti, & quaerendi etiam in beneficiis.
23 Principis concessio transfert dominium, & possessionem etiam sine traditione.
24 Quid in officiis ante admissionem, an transferat officii praerogativas.
25 De distinctione seu theoricis quando Princeps tollat vel revocet id quod concessit.
26 De officiis assequutis, an Princeps eas tollat, vel revocet.
27 De ratione dubitandi quod Papa sine causa non possit tollere beneficia de sui natura perpetua.
28 Contrarium verius, & quod Papa in hoc sit Dominus absolutus.
29 De rationibus hujus assumpti.
30 De revocationibus exemptionum, franchitiarum, traditarum, & similibus.
31 An, & quando Princeps tollat privatis bona per eos possessa, distinguuntur plures casus.
32 De conclusione de qua nu. 5. & 18. super revocatione demanii, & de rationibus ut non possit.
33 Vasalli possunt se redimere, & habent jus prelationis adversus empiores.
34 Quod Princeps revocare possit bona per eum donata, seu alias gratuito concessa si extant, & de rationibus.
35 Quid ubi non extant, sed sunt consumpta, an revocet equivalentia ex bonis propriis.
36 An tollat bona propria privati sub pretextu quod sint illicite quaesita, & an in hoc stetur ejus assertioni.
37 An, & quando denegat vel diminuat in sorte, vel in fructibus jura cum se ipso vel Republica, puta loca montium, vel fiscalia, & similia jura.
38 An, & quando tollat bona privatorum pro construendis arcibus, & moenibus, seu alias pro causa publica.
39 Licetum an sit demoliri domos pro publico ornatu, & quomodo.
40 Quando demolitio ex causa publica sequatur sine prompta restitutione pretii.
41 De potestate tollendi bona uni, & dandi alteri, praesertim militibus.
42 De materia text. in l. bened. a Zenone.
43 De retractu coactivo ex causa ornatus, vel pro Ecclesiis.
44 De restitutione banniti in gratiam an censetur facta ad bona & jura alteri quaesita.
45 Et quatenus censetur ita facta, an obstat defectus potestatis tollendi jus tertii.
46 Quilibet fiscus consistat in proprio territorio.
47 An restitutio facta per bannientem operetur quoad bona extra ejus territorium.
48 An restitutio obstat tertio habenti causam ab ipso restituyente.
49 De differentia inter restitutum ex mera gratia, & restitutum ex contractu, puta ex capitulationibus.
50 De dispensatione seu habilitate incapacis puta illegitimi, vel clerici, aut alias inhabilis in praedictum tertii in successione in feudis, fideicommissis, & aliis ante, vel post factum casum.

51 Dispensatio

- 51 Dispensatio bigamia vel matrimonio pro retentione pensionis an inducat novum onus Ecclesiae.
52 De articulo, an legitimatio vel alia dispensatio retrotrahatur, & operetur quoad successiones, & jura tertio delata vel quaesita, referuntur opiniones hinc inde remissive.
53 De distinctionibus quae in hoc articulo tradit solent.
54 Quomodo ista questio decidenda sit, & de distinctione inter voluntatem, & potestatem.
55 Distinguuntur plures casus cadentes sub quaestione de qua num. 52.
56 De habilitate clericorum succedendi in feudis, & de ratione ob quam clerici sint hujus successione incapaces.
57 De habilitate forensium inhabilitatorum per statuta, & an haec sint favorabilia vel odiosa.
58 An Princeps possit habitare ad fideicommissariam successione clericos exclusos per testatorem.
59 De potestate Principis derogandi fideicommissis aliisque ultimis voluntatibus.
60 De legitimatione bastardorum ad effectum successione in fideicommissis, & cum retrotrahione, & de eadem ad omnes alios effectus successione.
61 Distinctio legitimorum, & illegitimorum provenit a jure positivo.
62 De potestate Principis aggravandi, vel componendi de delictis sine consensu vel remissione partis.

DISC. CXLVII.

Cum Rex Catholicus Philippus IV. intuitu ingentium meritorum erga ejus Monarchiam Greg. XV. patrum, vel Cardinalis Ludovici Ludovisi germani fratris Plumbini, & Venusti Principis Nicolai Ludovisi, magis vero intuitu, ac in remunerationem meritorum, & servitiorum ejusdem, quae penes inexplicabile est, quam maxima essent, occasione praesertim revolutionum popularium Neapolitanae Civitatis totiusque Regni, factum de anno 1649. infensisset de Principatu Salernitano, illa vero Civitas acriter se opponeret in Regio Collaterali Consilio executioni, seu, ut ibi dicunt executioni Regiarum litterarum in forma privilegii desuper expeditarum, stante altero privilegio per Reges praedecessores, etiam ex causa onerosa, eidem Civitati ejusque annexis concessio, de illam non concedendo, sed perpetuo conservando sub immediata Regia jurisdictione, & gubernio, quod in eo Regno explicatur sub vocabulo Demanii, Prorex autem cum ejus Collaterali Consilio, supercedendo in dicta executione, Regem de hujusmodi oppositione certiorari voluerit, ac successivae habita secunda jussione, denuo replicaverit, continuando in superfloraria, Hinc dicto Ludoviso concessionario id satis aegreferente, ac opinante magnum gravamen sibi inferri, magnamque injuriam per dictam Collaterale Consilium administrari, talem opinionem etiam nimium consentibus, nedum aulicis adulatoribus, sed etiam pluribus hujus Romanae Curiae doctis, ac primariis Advocatis, & Praetatis, Me autem circa initia susceptae Advocacionis in Curia, ipsoque forte primo anno utpote aliqualem majorem huius materiae notitiam habente, occasione praxis illorum Tribunalium in adolescentia, in contraria sententia existente, ac opinante quod in eoncursum privilegiorum partes executoris essent, supercedendo in executione, Principi replicare, eidemque contententes remittere pro controversiae decisione, & an unum vel alterum privilegium attendere vellet, Injunctum propterea mihi fuit ab eodem concessionario onus efformandi desuper discursum pro sua aliorumque instructione, ac informatione.

Quare injunctum onus assumendo, priusquam agere de puncto principali, An scilicet Rex potuerit revocare demanium praedictum, atque non obstante privilegio praefatae Civitati concessio, illam infundare, Pro tollenda admiratione concepta de Collaterali, quod renueret parere Regis mandati, dictasque litteras exequi, Dicedam id non debere videri novum neque exorbitans, Tum ob illius Regni peculiarem proxim rationabiliter indutam, cum multa per Curiam Regis concedantur, quae exequi non expediat ob aliquas circumstantias illi Curiae ejusque officialibus non adeo bene notas, Unde propterea in eodem Regno prodiit lex registrata inter eius pragmatikas sub tit. de privilegiis pragm. 1. quod litterae, & concessionis Regiae infra annum non executoriae, nullius

roboris, & momenti remaneant, Quod etiam commune est alteri Regno Siciliae ultra, ut praesertim infirmatum habetur in Lucana sub tit. de jurisdictione disc. 92. de pluribus privilegiis Regis concessis aliquibus militaribus Religionibus, nullam vim habentibus, eo quia in Regno executoria non sint, & de qua executione, & an illa sufficiat tacita, seu implicita deducta ab observantia habetur etiam actum in Neapolitana concursus creditorum sub tit. de feudis disc. 106. Tum etiam quia de ipso jure communi id statutum habemus, ut Magistratus, & officiales faciles esse non debeant ad exequendas Principis vel alterius Superioris Magistratus gratias, ac provisiones, & jussiones, ubi competant esse exorbitantes, ac tertio praedictas, sed supercedendo in executione debent replicare, atque Principem vel superiorem Magistratum, si est praesens, oretenus, & si est absens in scriptis bene certiorari de motivis & causis provisionis executionem denegantibus, expectando secundam jussionem, quandoque, ita subiecta materia suadente, iterum replicando, expectare tertiam ad text. in l. rescripta, Cod. de precibus Imperatori offerendis leg. finali, Cod. si contra jus vel utilitatem publicam, §. deinde auct. de mandatis Principum, §. hoc vero auct. ut nulli iudicium, & in Novella 152. Justiniani, Ac etiam in jure canonico in cap. si quando de rescriptis, ex quibus, & aliis iuribus concordantibus DD. istam desumunt conclusionem ut post alios ab eis allegatos Oldrad. de rescriptis tit. de litteris Principum praejud. 6. numer. 88. Theol. jun. lib. 1. quest. forens. 4. Apont. decis. 23. Galeott. respons. fiscal. 29. numer. 36. & 37. Vapyc. Latr. decis. 190. numer. 33. Rugger. conf. 24. numer. 10. ubi numer. 13. refert Cepollam, & alios invehentes contra Praelatos nimium faciles ad exequenda mandata Papae eique non replicantes; Quod ubi praesertim agitur de Principe in alio longe remoto Principatu residente, magnam habet rationem, quia cum illi Consilarii, & Officiales non adeo distinctas habeant notitias morum regionis, aliarumque circumstantiarum, de facili decipi possunt, atque induci ad ea, quae melius informati omnino denegarent; Ideoque dicebam praefatam renuentiam non debere videri adeo exorbitantem, quodque non in Curia Neapolitana, sed in illa Matriti principaliter insistendum esset pro concessionis effectu, ut eventus docuit, dum in Civitate ibi ejus jura deducendo, concessio evanuit, ut in plerisque aliis similibus casibus frequens praxis docuit, infra insinuandis.

Quatenus vero pertinet ad punctum principale potestatis Regis revocandi demanium, & concedendi in feudum Civitates, & loca, non obstante privilegio eis concessio de non infundando, sed de retinendo in demanio, hoc est sub immediata ipsius Regis jurisdictione, & gubernio, Pro affirmativa adest magistralis traditio Iserniae in cap. 1. §. similiter de Capitaneo, qui Curiam vendit numer. 27. & in leg. Imperialem, §. Nec Dominus numer. 48. & 49. de prohibita feudi alienatione per Feder. ubi quod Rex non obstante promissione facta subditis de tenendo eos in demanio, & aliis non concedendo, publica causa ita exigente, revocare potest privilegium, eoque concedere alicui strenuo, & benemerito militi &c. & per quam Iserniae auctoritatem, quae in Regno maxima est, ac sequaces, ita habetur in specie apud Capyc. decis. 166. quae reputatur in materia magistralis; Et in individuo concessionis ejusdem Civitatis Salerni factae cuidam Grimaklo cum revocatione privilegii Apont. conf. 70. lib. 1. numer. 1. numer. 35. cum sequent. Et de alia consimili concessionis facta Principi Ostiliani de Civitatibus Bitonti, & Vigiliarum, in recompensam Sablonetae, idem Apont. de more magistraliter conf. 15. lib. 2. Et de concessionis casualis Marcianesi intra districtum Capuanae Civitatis Anna senior allegat. 50. numer. 1. cum sequent. ubi numer. 4. illam expendit rationem, quod quando Rex concedit alicui Civitati vel loco privilegium demanii, non abdicat a se dominium, neque illud in ipsum concessionarium transfert, sed pro retinet, & consequenter praclusa sibi esse non debet facultas disponendi, & prosequitur latius alleg. 69. Et generaliter de hujusmodi facultate revocandi demanium, & concedendi, publica causa ita suadente, Civitates, & loca hujusmodi privilegiis non obstantibus, quamvis illa pretio mediante, & ex causa onerosa concessa essent, remanente solum inspectione, an rescindendum esse necne id quod receptum est, plenissime per modum consultationis generalis, deducendo quantum in materia deduci

deduci potest Galeot. respons. fiscal. 23. ubi nimium elaboratè expendantur plures casus seu similes præsentis controversiæ, quos suo more collectivo refert etiam Riccius col. 3570. Et de rationibus, quæ hinc inde in hac materia habentur, ac de motivis pro una vel altera parte facientibus habetur plene actum apud Tappiam in decis. 5. supremi Consilii Italici, ubi de concessione Civitatis Ducalis, & apud Capyc. Latr. decis. 199. ubi de concessione Guardie camplicari habentis idem privilegium, cum similibus.

Quamvis autem omnes præmissas auctoritates deducere pro materiæ notitia, ac aliorum ut supra in informatione, insinuando præsertim propositionem deductam per Apont. utroque loco supra citato, & Galeot. d. respons. 23. in princip. ac frequenter per Fiscales decantari solitam, sacrilegium scilicet speciem esse de Principis potestate dubitare; Observabam tamen, quod spectato effectu, nimium rari erant casus, in quibus hujusmodi concessiones, ac respectivè demanii revocationes effectum sortitæ essent, frequentiores verò essent illi, in quibus neglecta secunda concessione, firma remaneret demanii privilegia, ut præsertim observabam docere proximè utriusque casus, de quibus agit Apont. d. cons. 70. lib. 1. & cons. 15. lib. 2. nam dictæ Civitates Salerni, Bitunti, & Vigiliarium de facto continuant in demanio. Et quamvis contra dictam Civitatis Salerni decisionem esse de anno 1573. testetur Anna dicta alleg. 50. in principio, cujus verba registrantur apud Tappiam dicta decis. 5. num. 83. adhuc tamen effectus fuit diversus, unde propterea semper edocemur quantum consilientium auctoritati deferendum sit, & fortè idem sequutum fuit in casu Marciannesi, de quo agit Anna d. alleg. 50. & 69.

Et in casu disputato apud Tappiam dicta decis. 5. eventus etiam fuit pro conservando privilegio demanii; Prout in casu disputato apud Capyc. Latr. decis. 199. ob votorum nimiam discrepantiam capi non potuit resolutio, quod demanii durationem causavit; Atque Ego adducebam exempla Civitatis Ariani infeudatæ Duci Bovini, Civitatis Theatinæ infeudatæ Principi Sancti Boni, seu D. Ferdinando Caracciolo, casuum Cusentis concessorum M. Duci Etruriæ, cum similibus, quoniam concessiones effectum sortitæ non sunt; E conversò aliquæ effectum habuerunt, ut fuerunt concessio Civitatis Amalphantinæ strenuè ac celebri militi Octavio Piccolomineo, de cuius successione in hoc feudo habetur in Amalphantina sub tit. de feudis disc. 18. illa Oppidi Molæ in provincia Bari Michæli Vaez, illa Ostunii, cujus mentionem facit de Marin. ad Reverter. decis. 22. num. 3.

Hinc proinde edocemur in hac materia, certam ac determinatam regulam tradi non posse, sed totum pendere ex temporum, aliarumque contingentiarum opportunitate, non agitur enim cum privato per judicem præcisè cogendo, sed cum supremo Principe, cui nemo dicere potest, cur ita facis, & qui neminem habet, qui cogat ad retractandam, quæ retractare nolit, ideòque est quæstio voluntatis, nunquam recipiens uniformem determinationem.

Licet enim, ut patet ex collectis per Gabriel. sub tit. de jure tertio quæstio non tollent. conclus. 1. cum pluribus sequent. Gomel. ad regulam Cancellariæ de jure tertio quæstio proœnio, Tappia dicta decis. 5. Galeot. dict. respons. 23. Capyc. Latr. consulti. 38. & 47. & decis. 188. & 199. de Marin. in addit. ad Reverter. decis. 54. 183. 184. 409. & 554. Fagnan. in cap. consultationibus de clerico egrotante, Adden. ad decis. 2. part. 3. recent. & 666. part. 4. tom. 3. DD. nimium se involvant in hac materia potestatis Principis, Alii quibus illam simpliciter negantibus in iis quæ tangunt jus tertii, quasi quod sit lædere jus naturæ vel gentium, cui Princeps dispensare non potest, Alii verò distinguunt inter potestatem ordinariam, & absolutam, sive an dicat facere de plenitudine potestatis necne. Ac aliis distinguuntibus, an concurrat necne justa causa publicæ necessitatis vel utilitatis, cum similibus, quæ scribentes unum alterum transcribendo excogitare curant juxta opportunitatem, ad quam scribere eis dedit occasio; Attamen quicquid sit de foro interno, de quo forensium non est agere, & ad quem in effectu, agnoscendo difficultatem, se restringit Fagnan. locq. citato, Quoad ea quæ pertinent ad forum externum, hujusmodi quæstiones, ac distinctiones super positivo defectu potestatis, quando voluntas est contrarium, mihi videtur quod contineant legaleas simplicitates, quoniam distinctio inter potestatem ordinariam, & supremam, & an fiat de

plenitudine necne, remanere videtur hodie idealis, cum passim in hujusmodi infeudationibus vel similibus concessionibus revocatoriis, quasi de stylo, & consueto formulario adici soleant adeò per antiquiores magnificentæ clausulæ ex certa scientia & de plenitudine potestatis &c. Prout, an adit necne justa causa, non ab alterius judicio pendet, quam ab illo ejusdem Principis, quo asserente id facere ex justis causis ejus animum moventibus, atque in hac assertione, & voluntate prefeverante, nemo adest qui eum convincat de mendacio, & sic de similibus.

Est bene verum, quod prædictæ distinctiones, fortius verò aliæ, de quibus infra, inter gratuitas, & onerosas concessiones, ac inter grave seu leve præjudicium in fama vel bonis exinde resultans, cum aliis per DD. in proposito considerari solitis, magni momenti sunt, Tum ad effectum fori interni, in quo Princeps quantumvis supremus, jure cujuscumque privati subditi regulandus Deum habet superiorem, propriamque conscientiam, quæ ipsum judicet; Tum etiam, ut in iis casibus in quibus de jure dignoscitur adeste defectum potestatis, id deserviat ad probandum justum motivum ipsimet Principi revocandi ea, quæ vel ad importunas preces, vel ad minus veras suggestiones, vel calore iracundiæ, seu amoris ardore præter justitiam gesserit; Sive ut justè, & rationabiliter coram successore eadem retractatio petatur, ideòque ista dicatur impotentia interpretativa resultans ex vi directiva magis quam coactiva, cum data suprema potestate absque actuali recognitione Superioris, nemo adsit, qui coactivam exercere valeat, dum coram eodem ejusque Magistratibus de his agendum est.

Et quamvis plerique aliam adhibeant distinctionem inter Principes omnino supremos, ac omnino independentes, nullum habentes superiorem nisi Deum, ut de jure DD. exemplificare solent in Papa, & in Imperatore, & de facto in illis Regibus, qui prætendunt ex legitima præscriptione omnimodam exemptionem ac independentiam ab Imperatore acquisivisse, aliumque pariter non cognoscere superiorem nisi Deum, ut de Regibus Hispaniarum, Galliarum, & similibus plures exemplificat ex collectis per nostrum eruditum Regnicolam Borell. in tract. de præstantia, Regis Catholici cap. 47. secus autem, ubi agit de Principibus, qui licet habeant supremum Imperium, ac Regalia majora cum potestate condendi, & restocandi leges, ab alio tamen dependentiam habent, eumque in superiorem recognoscunt, saltem cum illo altissimo dominio, & majori superioritate, quæ vulgò sovrannità nuncupatur, quia nempe ab ipso Regno vel Principatu in feudum vel ex alio titulo recognoscant, quasi quod hoc sit de Regalibus majoribus non nisi omnino supremè competentibus. Nihilominus ista distinctio remanere videtur hodie congruum pabulum Scholasticorum, & Academicorum pro acuendis ingenis, de facto autem in foro fabulæ speciem habere, cum hujusmodi Principes, quos absolutos vocamus; quamvis feudatarii Papæ, vel Imperatoris, excepta dicta majori superioritate continente quid habituale, seu intellectuale, cum ferè nulla vel satis modica actualitate, nisi ea quamvis bellica præbeat, atque extra causam ipsius feudi, ejusque devolutionis, prætendant se Monarcas cum potestate faciendi in proprio Principatu omnia ea quæ facit Imperator in Imperio, quod intelligitur in universum quoad ipsum jus feudi non autem quoad concernentia regiuneh, imperium, jurisdictionem, & Regalia ut plene, ac elaboratè multis collectis probat doctus I. C. Bellon. jun. cons. 14. per totum, & reasumit in ejus tractatu de jure accrescendi cap. 6. numer. 42. cum seq. & cap. 7. numer. 146. cum sequent. Unde de facili transcribi potest magnus allegationum cumulus, atque ita docet praxis de facto.

Unde propterea in plerisque causis à me disputatis, in quibus cadebat ista quæstio, an hujusmodi Principes tollere possent jus tertii, præsertim in Mutinen. feudi, & in Mantuana feudi sub tit. de feudis disc. 9. & 10. occasione quæstionis, an Princeps dispensare possit, ut feudum antiquum pacti, & providentiæ, in quo omnes agnati jus quæsitum habere dicuntur, erigi possit in primogenituram, per quam dicto juri tertio quæstio derogatur, vel econtrà, aliis hujusmodi potestatis defectum excitantibus ego semper illum negligere consuevi, ubi præsertim in ejusdem Principis Curis, & Tribunalibus de actus validitate, & efficacia disputari contingeret; Unoque casu, quandoque hujusmodi defectum in foro deducere consuevi, atque

atque à sapientibus viris deductum vidi, quando scilicet devoluto feudo, atque cessato Principatu, de gestis illius Principis disputari occasio dederit coram Domino directo, ut sequutum fuit in provisionibus, & decretis Ducum Ferrariæ, & Urbini coram Papa, & in ejus Curia post jam sequutam devolutionem, ac cessatum Principatum.

Quatenus ergo pertinet ad præfatam potestatis defectum interpretativum, ut scilicet justum motivum præbere debeat eidem Principi vel successori retractandi ea, quæ gesta sunt ex regula textus in l. digni vox, Cod. de legibus cum concord. ut Princeps quamvis legibus sit solutus, secundum leges tamen vivere debeat, in specialibus terminis nostris revocationis demanii. Vera distinctio videtur; an id ex mera gratia, & privilegio Civitatis, & locis concessum sit, vel ex causa onerosa, & correspondiva, accepto pretio, & tanquam per speciem contractus, ut primo casu revocatio sit sustentabilis, cum ita Princeps tollere solum dicatur id quod est suum, & consequenter revocando liberalitatem, non dicatur lædere justitiam, & jus naturæ vel gentium. Secus autem in alio casu, quoniam Princeps magis, quam privatus ligatus videtur ad observandam pacta, & contractus, servandamque justitiam, ac datam fidem; Cum enim ejus præcipuæ partes consistant curandis, & invigilandis, quod ejus subditi istas virtutes colant, & servant, hinc proinde ipse debet in eisdem servandis esse illis exemplar, ut advertunt mox allegati; Et præsertim in terminis revocandi demanum concessum ex causa onerosa, quia nempe feudo alteri ex titulo venditionis pretio mediante concesso ipsi vasalli se redemerint, ut fieri non possit, plures colligit de Marin. in addit. ad dicta decis. Revert. 409. num. 3. cum sequent. & non negat doctus fiscalis Galeotta dicta respons. 23. ubi admittit, quod neque de justitia rectè procedere videtur ratione claudicationis, quia si rerum pretia diminuta fuissent, ipsæ Communitates justuram sentirent, ideòque justum non est, quod in casu augmenti cogantur recipere antiquum pretium, cujus etiam restitutio raro vel unquam praticatur, quoniam fiscales Principi adulescentes, sustinere solent propositionem ut Princeps ex causa publicæ necessitatis vel utilitatis uti possit rebus alienis cum obligatione reintegrandi de valore, quando commoditas præberit ad terminos text. in l. Lucius Titius, ff. de evict. atque cum hoc pretextu, constitutendo ipsas Civitates creditrices, istæ de facto remanent sine pecuniis, & sine libertate, Et his stantibus concludendum, certum ac determinatum iudicium desuper tradi non posse. Tum quia est quæstio magis voluntatis ut supra, Tum etiam, quia oportebat prius recognoscere privilegia concessa dictæ Civitati ad effectum incipiendo, an essent ex gratia, vel ex titulo oneroso, & correspondivo, & hæc fuit mea sententia cui conformis extitit rei eventus.

Ocasione autem plurium contingentiarum, sæpius, in forma tamen magis extrajudiciali, & per modum consilii, quàm in judicio, disputavi de hac materia potestatis tollendi jus tertii, præsertim circa officia, & beneficia aliaque similia jura. Et quatenus pertinet ad officia dicebam, quod aut agitur de officiis venalibus, quæ Princeps pretio mediante per speciem contractus respectivi potius quàm per viam gratiæ alteri concedit, ut sunt satis frequentia officia Romanæ Curie, de quibus eorumque speciebus plene supra in Neapolitana disc. 2. Et tunc ut advertitur etiam supra in Romana officia de Vais disc. 14. hæc potestas non intrat nisi in illis casibus, in quibus de jure communi, vel municipali ita statutum sit, vel quod officii qualitas, & natura ita exigat, cum tunc inter Principem vendentem, ac officialem acquirentem sub tali lege quasi contractus initus videtur, unde contingente casu amissionis officii, non ex voluntate, & facto Principis concedentis, sed ex contractu seu purificatione implicitæ conditionis id sequi dicitur, secus autem ubi dicta circumstantia cessante ex facto voluntario concedentis id sequeretur, quoniam esset violare jus naturæ, vel gentium, seu fidem, quæ inter contractantes servanda est, etiam si unus eorum sit Princeps, qui contractus jure privati censetur, ex collectis per Capyc. Latr. d. decis. 188. de Marin. in addit. ad dictam Reverter. decis. 54. numer. 5. & 409. numer. 3. cum sequent., & in terminis officiorum Reverter. decis. 554. cum aliis supra dict. disc. 14. Ubi quod in casu delicti seu inhabilitatis, potest quidem Princeps privare talem officialem exercitio,

illum cogendo ad deputandum substitutum ab ipso Principe, vel ejus Magistratibus nominandum, vel approbandum, sive ad vendendum officium, ut advertit Apont. de potest. Præregis tit. de elect. officialium §. 1. numer. 1. & 3. non autem ad tollendam proprietatem sine restitutione acceptæ pecuniæ, quoniam esset locupletari de alieno.

Aut verò agitur de aliis officiis, quæ ad justitiam administrandam, aliaque munera exercenda gratis à Principe conceduntur, & tunc, Aut res adhuc est integra, quia nempe provius officii possessionem, vel administrationem adhuc non susceperit, itaut revocatio gravem injuriam, seu famæ præjudicium non causet, & plana videtur facultas revocandi, cum agi dicatur de jure quærendo magis quàm quæsito, & quia reintegra ad Principis notitiam devenire possunt illæ circumstantiæ, quibus prius habitis provisionem non dedidit; ut frequens praxis docet tam in officiis, quàm etiam in beneficiis, ob notabilem differentiam inter jus quærendum, & jus quæsitum, unde propterea in materia beneficii habemus receptam distinctionem, de qua in Calaguritana beneficio rum de Bilbao coram Bichio decis. 25. & 29. post Zuffum de legitim. process. & in eadem in sua materia sub tit. de Beneficiis, ac etiam in proposito præminentiarum in Fanen. admissionis ad Consilium sub tit. de præminentis disc. 38. quod ad effectum privandi jure quæsto ex causa delicti vel infamiæ requiritur plena, & concludens probatio, ad effectum verò repelendi ab assequutione, & in ordine ad jus quærendum, sufficit sola inquisitio, vel diffamatio etiam de facto, etiam si prodierit sententia absolutoria ex defectu probationum, itaut non sit positivè declarativa, seu canonizatoria innocentie.

Et licet ubi Princeps jam contulit officium, ita videatur agi de jure quæsto ex regula, quod Principis concessio transfert dominium, & possessionem ipso jure etiam sine apprehensione ex deductis per Gabr. de empta. & vendit. conclus. 2. numer. 39. Rovit. decis. 82. numer. 5. Rota decis. 664. numer. 18. part. 2. recent. & decis. 81. numer. 6. part. 5. Attamen in officiis annexam habentibus administrationem justitiæ, seu alterius muneris, donec sequatur adepto possessionis cum præstatione juramenti, aliique solemnitatibus procedere debentibus, dici non potest jus formaliter quæsitum, ut habetur in Romana Indultu sub tit. de Præminentis disc. 28. occasione disputandi, an exemptiones, & prærogativæ concessæ Auditoribus Rotæ, competant illi, qui ad dictum officium per motum proprium Pontificium jam assumptus est, sed antequam sedeat in Rota ad Episcopatum, vel aliud officium assumitur; Ideòque rectè intrare videtur distinctio, quæ reputatur magistralis, Baldi, & Castreusis, quos cætris collectis referunt Rovit. super pragmaticis in rubr. de revocat. gratiarum numer. 22. Cancer. lib. 3. var. cap. 31. numer. 48. de Marin. lib. 2. resolut. 46. latè Galeot. dicta respons. fiscal. 23. & 27. Capyc. Latr. dicta decis. 188. & cæteri de quibus supra, quod scilicet ubi agitur de concessione, quæ remanet in terminis gratiæ, & privilegii, itaut non participet de contractu ex causa respectiva, neque res concessa commixta est cum bonis, & juribus concessionarii, qui per revocationem pauperior effici, seu aliàs ejus statum deteriorare non dicatur, & tunc de plano intrat dicta potestas, per quam non tollitur alienum, sed reintegra reassumitur suum; Quod etiam pariter de plano procedit in illis officiis, quæ de sui natura sunt manualia, & absque certi temporis præfinitione ad nutum amovibilia, cum juxta ea, quæ habemus in beneficiis, & capellanis manualibus, cuilibet inferiori Prælato vel officiali, quinimò cuilibet privato hujusmodi potestas competat ut in sua materia sub tit. de benef.

Aut verò agitur de officiis jam de facto assequutis, & possessis, & quæ ex eorum natura, vel ex consuetudine sunt perpetua, sive etiam temporalia, cum certi tamen temporis præfinitione, puta quia per biennium vel triennium sit eorum connaturalis duratio, juxta casum disputatum apud Capyc. Latr. consulti. 47. Et tunc ob injuriam gravem, quæ amoto resultat, præsertim grave præjudicium famæ, nimis circumspectè procedendum esse advertit Apont. de potestate Præreg. dicto tit. de elect. officialium in principio nu. 5. dictamque potestatem cæteris collectis plenè negat Fagnan. in dicto cap. consultationibus de clerico egrotante, Mastrill. de magistrat. lib. 1. cap. 27. num. 16. cum seq. Fregol. de Republica part. 1. lib. 3. disput. 5. num. 42. cum seq. Larrea decis. 2. Capyc. Latr. d. consulti. 47.

Quod tamen ut supra recipiendum, est, Vel in ordine ad Praesidem provinciae, seu majorem Magistratum hanc supremam potestatem exercere volentem pro iusto recursum ad Principem, qualis est casus, de quo agit Capyc. *Latri. dicitur consult. 47.* & de quo juxta mores patrios agere intendit Mastrill. *loco citato.* Vel ad effectum illius deficientis potestatis, quae percutiat forum internum, sive ut defensus potestatis iustum praebet motivum ipsi Principi vel successori retractandi id quod gestum est, ad quod in substantia se restringit Fagnan. agnoscens in foro substantiabilem non esse in supremo Pontifice non habente alium Superiorem, qui corrigat, defectum positivum potestatis quando voluntas perseveret.

Quo vero ad beneficia ecclesiastica circa quae dubium est illius potestatis destruendi seu revocandi ea quae sint de sui natura perpetua, non autem manualia, in alio non cadit quam in Papa; Quidquid sit quoad forum internum, super quo nimium se involvunt Theologi, cum quibus transire solent aliqui Canonistae ex collectis per Fagnan. *in d. cap. consultationibus numer. 24. & sequent.* quasi quod inter Pontificem collatorem nomine Ecclesiae, & ipsum provivum iniri dicatur quidam quasi contractus correfpectivus, unde propterea concessio non remaneat in simplicibus terminis gratiae, & privilegii; Ac etiam quia Theologi credunt Papam in beneficiis esse administratorem seu distributorem, non autem dominum, Attamen quatenus pertinet ad forum externum, omnino verior, recepta quae sententia est canonistarum, Papam esse in beneficiis absolutum dominum, atque Beneficia, ubi praesertim non intercedit formale matrimonium spirituale, etiam sine causa tollere seu revocare posse, ut post Gemin. *in cap. si gratiosa de rescriptis in sexto, Felin. Dec. & alii in cap. qui in Ecclesiis de consuet. Gomef. in reg. de iure quae non tollent. q. 1. Gabr. eodem tit. conclus. 1. numer. 9. & caeteri late collecti per additionatorem ad decif. 3. part. 3. recent. numer. 215. cum sequent.* atque ita firmatum fuit per Rotam antiquam apud Mohed. *decif. 4. de rescriptis. spoliationum,* quae reputatur in materia magistralis, & dictum etiam fuit apud Seraph. *decif. 997. numer. 7.* atque moderno tempore in quadam gravissima causa ita quoque respondit eadem Rota desuper consultata per Alexandrum VII. quamvis decifio desuper edita non sit.

Cujus causae occasione ego ponderabam, quod ultra dictas auctoritates Canonistarum, & Rotae, discurrendo etiam per rationes, ita quoque omnino dicendum veniat, quoniam Beneficia esse perpetua vel manualia, illaque distinctiones, quas in materia beneficii habemus inter Beneficia saecularia, & regularia, ut illa sint perpetua, ista vero manualia, sive in ipsismet saecularibus; quod alia sint perpetua, & alia manualia, non provenit à jure divino vel naturae, sed à solo jure positivo canonico, & sic ab eadem potestate Papae, in quo propterea non videtur quomodo denegari debeat facultas revocandi id quod ex sua potestate ita statutum est; Et clarius, quia Beneficia praesertim majora, & in quibus hujusmodi quaestio cadere solet, in sui origine erant Monasteria Regularium de sui natura manualia, quae deinde per eundem Pontificem in forma seu natura Beneficiorum saecularium pro conservando cum decenti decore ordinem Ecclesiasticum praesertim majorem, clericis saecularibus conferri consueverunt; Igitur sicuti neganda non est Papae potestas in privando Regulares dictis Monasteriis Beneficiis de sui natura, & origine regularibus, & manualibus, illaque conferendi ad formam saecularium clericis saecularibus, ita nulla ratio urgere videtur, cur licitum esse non debeat, illa in toto vel in parte ad priorem naturam reducere; Rationes autem injuriae, vel gravis praedicti quae exinde resultant in contrarium ponderari solitae, efficaces quidem videntur ad motivum, ut nimium circumspicte in hoc procedendum sit, sive quod idem vel successor facili exinde reddatur ad reintegrationem, non autem ad inducendum defectum positivum potestatis.

Eodemque jure regulandae videntur illae concessiones, quae remanent in terminis gratiae, & privilegii, ac de iuribus ipsius Principis, quae de facto cum bonis nostris incorporari non dicuntur, juxta dictam distinctionem Baldi, & Castrensis, ut sunt praesertim concessiones exemptionum, & franchitiarum, vel similitum iurium, cum Princeps ita tollat quod est suum, potissime vero, ubi iusta, & probabilis causa revocandi intercedat, juxta terminos textus in cap. nuper, & cap. suggestum de decimis; Sive quia quandoque contingat usum gratia, & privilegii

Reipublicae praedictam esse, ut contingere solet in privilegiis, quae conceduntur super tractis, seu extractionibus mercium, ex iis quae habentur in his terminis revocationis tractarum apud Reverter. *decif. 425.* ubi de Marin. in addit. & de eadem materia non admittendi usum concessionis tractarum ex iusta causa habetur supra in Ferrarien. *disc. 333.*

Ubi vero agitur de tollendo bona cum nostro patrimonio jam commixta seu incorporata, ita ut eorum privato positivam depauperationem, seu diminutionem patrimonii causet; Cum scribentes in hoc se involvere videantur, plures casus inter se diversos insimul confundendo, idcirco occasione discurrendi in congressu de materia in quadam gravissima causa dicebam plures casus distinguendos esse; Quorum primus est jam dictus revocationis demanii, per quam datur quandoque casus, ut bona, & jura per Communitates jure privato possessa tollantur, & tunc, ut supra distinguendo dictum fuit, quoties non agitur de concessione demanii per viam purae gratiae, & privilegii, sed potius per viam contractus ex causa onerosa, & correfpectiva, quia nempe Rege ipsam Civitatem, vel locum alteri vendente, Communitas jure illius praedictionis, quae tanquam per speciem protomiferos vasallis, seu Communitati competit, non quidem de jure, ut bene advertitur per Reverter. *decif. 22. sed ex quodam recepto usu,* ut per Camill. de Medicis *cons. 164. Capob. de Baron. tom. 1. pag. 8. part. 3. numer. 153. de Marin. ad Reverter. dicta decif. 22. Capyc. Latri. decif. 174. numer. 64. se redemerit mediante solutione pretii restitui novo emptori; Sive quod imminente venditione, illam praeveniendo se composuerit cum Regia Curia, solvendo illud pretium, quod ab aliis inveniri posset, ut fecerunt penes omnes illae Civitates, vel Oppida quae nunc reperiuntur in statu demanii; Et tunc etiam restituendo pretium, videtur justitiam laedi, atque intrare illum interpretativum seu directivum defectum potestatis supra explicatum, multo magis quando neque pretium restituitur.*

Et licet fiscales, Regii, vel Regis vices gerentibus adulando, duas in ore habere soleant propositiones. Unam, ut hic defectus potestatis procedat, quando nulla causa publicae necessitatis, vel utilitatis concurrat, secus autem ista accedente; Et alteram, quod cum jurisdictione non acquiratur ipsi Communitati, sed remaneat penes ipsum Regem, ita iste concedit, quod est suum, quodque Communitati sufficere debet, quod ei non tollantur bona ac redditus feudi, & cum hac distinctione frequenter praticari consuevit hujus contractus violatio, vendendo scilicet solam jurisdictionem, solumque imperium, seu jus baronale, quasi quod ita interer ratio ponderata per Ann. *d. alleg. 50. num. 4.*

Attamen utraque ratio, fiscalium sensui, & utilitati, non autem justitiae adaptari videtur. Quatenus enim pertinet ad primam, quando Regis vel Reipublicae necessitas, vel magna utilitas urget, illi consulere debent omnes subditi aequaliter per ares, & libram, non autem unus vel aliqui tantum ad totum onus gravari, Astimular eorum quae in proposito juris prohibendi furnos, & molendina habentur supra in Cornet. *hoc tit. disc. 144. cum similibus.* Ideoque non debent una vel aliqua Civitate demaniales tantum ita suo jure suisque bonis privari, ut occurratur necessitatibus, quibus totum Regnum seu tota Respublica occurrere debet; Et quoad alteram, quamvis jurisdictione, & imperium non sint penes ipsos vasallos, eorumque Communitatem, sed remaneant penes ipsum Regem, attamen id provenit ratione incompatibilitatis, quia non possunt vasalli esse ipsorummet domini. Non inde tamen sequitur, quod Rex qui habet ex dicta ratione hujusmodi jurisdictionis, & imperii dominium, de illo liberam habeat dispositionem, dum illud ex causa correfpectiva tanquam per speciem depositi seu precarii ex dicta ratione incompatibilitatis habere dicitur sub contractu, & lege non disponendi. Adinstar patientis servitutem in proprio fundo ad favorem alterius, qui per se ipsum vel etiam per alios talem servitutem exercere possit, quoniam si dominus fundi servientis pretio mediante dictam servitutem redimet, solvendo integrum ejus valorem, concedendo tamen illi qui servitutem habebat, ut adhuc ejusdem fundi servientis quamdam protectionem & administrationem habeat, quoniam licet penes redimendum, ratione incompatibilitatis non remaneat ipsa servitus, non per hoc tamen illa remanere dicitur penes dominum fundi dominantis, ita, & taliter quod aliis ejus

ejus usum concedere possit, quoniam in contractum deducta est libertas quae pro obfervantia fidei manutentenda est.

Alter casus est, ubi Princeps tollit bona per ipsummet donata vel concessa adhuc extantia in specie, vel in equipollenti, quia nempe pretium exeret, seu in alios effectus conversum sit. Et tunc, ut in dicta gravi causa dicebam, pro revocandi potestate probabilis respondendum videtur, quoniam irrevocabilitas donationis, vel concessio nis inter vivos pconvenit à mero jure positivo inducente distinctionem inter donationem inter vivos, & causa mortis, ut ista sit revocabilis, illa non, cui juri positivo Princeps derogare potest, dum solum tollit id, quod est suum, non autem id quod ex propria providentia quis sibi comparavit, juxta communem distinctionem traditam ad intellectum textus in *l. assiduis, Cod. qui potior. in pign. cum concord. collectis per adden. ad decif. 666. part. 4. recent. tom. 3.* Fortius autem, ubi, ut in dicta gravi causa verificabatur, mutaretur rerum status, atque cessaret causa donationis, sive justum indignationis ac revocationis motivum concurreret; Si enim etiam inter privatos in jure habemus, quod ex cessante causa seu implemento, aut ex ingratitude, donatio quamvis de sui natura irrevocabilis, resolvitur vel revocatur ad text. in *l. fin. Cod. de revoc. donat. & l. prima C. de donat. quae sub modo cum concord.* Sive etiam resolvitur ob immutatum rerum statum, quia nempe donator filios fuscipiat juxta terminos textus in *l. si unquam C. de revoc. donat.* Aut quod exeat à Religione, cujus ingressus intuitu donationem fecerit juxta unam opinionem, de qua in sua materia *sub tit. de renunciationibus* cum similibus. Multo magis id concedendum est in Principe, qui vel derogare potest dicto juri positivo, ex quo irrevocabilitas resultat, vel declarare talem fuisse ejus intentionem, cum in hoc consistere videatur Princeps peculiare privilegium, ut non teneatur extrinsecus justificare causam talis declarationis, quae in casu dubio etiam privatis conceditur juxta firmata apud Orthob. *decif. 119. num. 8. & 195. num. 18.* Romana donationis scutorum 30. millium 9. Aprilis 1660. & 21. Junii 1661. coram Albergato impress. post Bonden. *dec. 77. & 90.* & pluries in sua materia *sub tit. de donation.* ideoque ubi ipsa bona donata vel concessa in specie vel in equipollenti extant, casus videtur planus, ut in dicta gravi causa verificabatur, quod pecunia per Principem claritate investita erant ac extabant.

Difficultas autem cadit, quando bona donata non extant, quia, bona fide consumpta sint, alias non condumptura, unde propterea data revocatione, seu detecta invalida concessione, donatarius cogetur diminuerre proprium patrimonium, atque ita loco beneficii maleficium pati juxta casum disputatum in Romana seu Volaterrana spolia *sub tit. de donat.* in quo donatarii Principis coacti fuerunt restituere aequivalentiam bonorum à Principe eis donatorum, quamvis existentia non probaretur, ex motivo tamen praesumptae existentiae in equipollenti, qua etiam cessante, intrare videtur defectus potestatis, nam esset tollere bona propria.

Tertius est casus, in dicta etiam gravi causa extrajudicialiter examinatus, quando Princeps tollit privato bona propria quae sibi suoque fisco applicat ex motivo, quod essent male parta, maleque quaesita occasione alicujus muneris seu officii absque eo quod id aliunde justificaretur. Et tunc dicebam intrare defectum potestatis tollendi bona tertii sine causa, non obstante ejusdem Principis assertione, quando praesertim contineat turpitudinem, & delictum. In ea enim quaestione, an Principis assertioni seu narrativae super iis, quae in facto alieno consistunt, deferendum sit necne, communis ac probabilis distinctio est, quod, Aut agitur ad effectum tollendi ea, quae ipsemet ex gratia, & privilegio concessi, puta officia gratuita, beneficia, exemptiones, praerogativas, &c. & tunc illi deferendum sit, quoniam etiam sine talis causae expressione id facere possit. Aut vero de tollendo jus vel rem alterius, ut sibi ipsi, suoque fisco applicaret, sub narrativa causae, qua vera existente, confiscatio de jure intraret, & tunc secus, ut post antiquiores ab eis relatos, Gabriel. *de probat. q. 2. num. 28. cum sequent.* Menoch. *lib. 3. praesumpt. 10. num. 55. & segg. Mascard. de probat. concl. 1228. n. 106. & 114. Farinacc. de testibus q. 63. n. 174. cum segg.* Rota apud Mohed. *decif. 16. de rescriptis. spoliat. & dec. 7. de probat.* apud Pur. *dec. 124. lib. 1. apud Seraph. dec. 965. nu. 9. & in aliis* atque ad evidentiam docet ipsa naturalis ratio.

Quartus casus est, ubi Princeps auctoritatem suam interponit in iuribus, quae privatis cum seipso, seu Republica ex contractu, & causa correfpectiva competunt, juxta casum late examinatum apud Capyc. *Latri. dicta decif. 188.* quia nempe jura, quae cum ipso Principe, vel Republica habentur, quae in Urbe ac aliquibus aliis Italiae Principatibus vocantur *loca montium,* in Regno autem Neapolitano dicuntur *fiscalia,* seu *jura super arrendamentis,* & in Hispania vocantur *los juros del Rey;* quae Princeps vel solvere denegat, vel diminuat, sive extinguere velit pro minori pretio, quam eorum intrinsecum importet. Et tunc in ordine ad omnimodam denegationem, de justitia id facere non potest, quamvis urgeret publica necessitas. Tum quia raro vel unquam verificatur illa necessitas praecisa, cui alias consuli non possit justificans hujusmodi subditorum, ac privatorum oppressiones, cum prius reformari debeant inanes sumptus, ac etiam provideri, ne officiales, & ministri tam magnas divitias cum subditorum oppressionibus comparent, atque cum istis divitiis, quas notorium est ex nihilo male partas esse, publicis necessitatibus potius occurrere debet. Tum etiam quia ut supra dictum est, publicis necessitatibus omnes subditi pariformiter, & pro modo iurium occurrere, & contribuere debent, non autem aliqui particulares tantum, atque alias videtur injustitia manifesta.

Quo vero ad extinctionem, seu reductionem in sorte, probabilis videtur distinctio, cum qua proceditur apud Capyc. *Latri. dicta decif. 188.* ut scilicet sufficiat supplere possessoribus id quod verè in acquisitione hujusmodi iurium erogarunt, absque necessitate supplendi lucrum resultans ex pretii intrinseci diminutione, quae vulgo *aggio* nuncupatur. Et quoad diminutionem, seu sbactionem fructuum, procedendum videtur cum eadem distinctione, quod scilicet iusta causa, seu justum motivum concurrat. Vel ob diminutionem ipsorum iurium, & effectum per quamdam speciem illius diminutionis fructuum census, quae de jure resultat diminutis fructibus fundi censiti. Vel quia de more regionis, & inter privatos, census, & annui redditus effecti sint minores, ex iis quae in proposito diminutionis censuum, & reddituum, qui habentur cum Communitatibus, caeteris relatis plene habentur apud Oleam in *tract. de cess. iurium tit. 7. quae 3. numer. 32.* & Capyc. *Latri. dicta decif. 188.* apud quos concordantes.

Quintus casus est, ubi Princeps tollit bona privatorum ex causa publica, puta quia oporteat demoliri domos, vel devastare vineas, sylvas, arboreta, & praedia pro moeniis, arcibus, & fortificationibus, sive pro faciendae area ad meliorem defensionem, cum similibus, & tunc stante causa publica non negatur haec potestas, ut per Bal. in *l. item lapilli in addit. numer. 2. ff. de ver. divis. Aponte de potestate Proreg. tit. de electione official. §. 1. numer. 87.* ubi testatur de praxi, sub obligatione tamen rescindi pretium vel à publico aario, vel per collectam, seu contributionem, ex deductis per Aponte *loco proxime citato numer. 32. cum seg.* & in specie de refectione pretii aliquarum domorum Ecclesiarum, quae ob moenia Civitatis demolitae erant, habetur per Rot. per Barchion. *murorum 24. Novembris 1617. & 16. Martii 1618.* Verospio, & 14. Decembris 1618. Ubaldo, ex jam dicta ratione, quod licet accedat causa publica, quae justificat ipsum actum demolitionis, seu incorporationis bonorum alterius invito domino, non exculat tamen à refectione pretii, quoniam causae publicae occurrere debet, vel cum ipsius Principatus, & Reipublicae bonis, & effectibus ita per Rempublicam Principi ejus marito assignatis tanquam dos pro hujus politici matrimonii oneribus supportandis, vel per omnes ejusdem Reipublicae, seu Principatus subditos, seu eos, quorum necessitatem vel utilitatem ipse actus percutiat, aequaliter, & pro modo virium, non autem ut damnus sit unius, vel aliquorum tantum, quoniam ita est offendere justitiam commutativam. Atque ita frequens praxis docet. Quam frequentiore in Urbe, tanquam pacifico Principatu habemus circa publicum ornatum, quoniam pro viis dirigendis, seu plateis faciendis, aut alias publico ornatu exigente, privatorum domus; in toto, vel in parte demoluntur, seu reformantur cum refectione pretii per collectam, seu contributionem habentium domos adiacentes ad proportionem majoris, vel minoris adiacentiae ratione utilitatis, quae eisdem domibus ex hujusmodi projectibus refundere solet, quod Principi licitum esse advertunt in specie Bald.

Bal. in d. l. item lapilli ff. de rerum divis. in addit. Lanar. conf. 4. quæ videtur auctoritas in hac materia magistralis. Quæ tamen praxis reficiendi pretium, ubi agitur de demeritionibus domorum, vel arborum, & prædiorum ex causa belli, & quando illud urget, rara est, cum tunc majoribus urgentibus necessitatibus, cum publico ærario, five cum subditorum collectis, & contributionibus illi occurrere oporteat, neque in eo conflictu de facili cogitur ad ea, quæ leges disponunt, quasi quod armorum strepitus non fiant audiri leges, ideoque dici potest casus fortuitus, quem fortunæ maleficio referre debent ii, quos tangit. Licet enim DD. præsertim Morales, excusantes tali casu Principem, vel Rempubliam ejusque Magistratus à prompta refectione, ad istam obligent cessante calamitate, & quando ipsius Rempublicæ, vel aliorum vires suppetere potuerunt, nimium tamen rari sunt casus, in quibus hæc theoria reducatur ad praxim.

Sextus casus est, ubi Princeps bona uni tollit, ut det alteri, ut fuisse quandoque practicum, etiam citra necessitatem belli, & remunerationis militum habetur in 41 Ariminen. Castrorum sub tit. de feudis disc. 45. In jure vero civili hæc potestas absoluta supponitur, tam per text. in l. lucius ff. de evictio. ubi de potestate dandi militibus bona privatorum, quoniam ita Rempublicæ causa postulet, & cum dictæ causæ presupposito admittunt DD. collecti per Gabriel. d. tit. de jure quæstio non tollent. concl. 1. & seq. Apont. de potest. Proleg. tit. 1. de provis. fieri solitis numer. 26. & alii, apud Marin. ad Reverter. decif. 183. numer. 2. in fin. idem Reverter. decif. 184. in fine. Quam etiam generaliter, & indefinitè, ut daret cuicumque, supponitur per textum in l. 4. & l. bene à Zenone C. de quatuordecim præscript. ubi quod tantum Princeps tutus est à rei domino, cui solum datur actio refectionis pretii contra fiscum, de quorum tamen jurium intelligentia, & quando locum habeant, necnè, habetur particulariter actum in dicta Romana, seu Volaterrana spoli sub tit. de donat. quasi quod ita reintegrato domino de pretio, non dicatur illi inferri injuria, vel grave damnum, quod solum consistat in affectione habendi magis rem, quam pretium, super quo Principis potestati condonandum videtur, etiam ex causa publici ornatus juxta dispositionem Constitutionis 22. Gregorii XIII. per quam vicinus alterum invitum cogit ad rei suæ venditionem, & de quo tractu coactivo habetur pluries sub tit. de servit. ad materiam retrahitur. Ubi quod ex dicta causa publici ornatus ille quandoque datur etiam ex dispositione, vel intentione juris communis, quamvis Principis potestas non accedat ad instar, & per assimilationem illius retractus, qui de jure competit Ecclesiis, vel piis, & religiosis domibus pro constructione, ampliatione, vel ornatu, ad terminos textus in l. si quis sepulchrum ff. de relig. & sumptibus funerum, ut pluries in dicta sua materia sub titulo de servitutibus. Et de eadem demolitione pro servitio Montis Pietatis, ad effectum illum reducendi in insulam pro meliori depositorum, & pignorum custodia habetur actum in Romana Salviani sub tit. de credit. & in Romana domus sub tit. de empi. & vend. pro Monte Pietatis Urbis.

Septimus casus est, ubi factum Principis, vel illius Magistratus, qui à Principe potestatem habet, non est principaliter directum ad tollendam rem, vel jus alterius, ut sibi vel alteri tribuat, sed est gratiosum, ac principaliter ad beneficiendum uni, ex quo accessorie, & consequentivè resultat damnum alterius, etiam in jure quæsitum, ut frequenter in praxi contingere solet circa gratiosas restitutiones, quæ fiant bannitorum, vel rebellium, quorum bona, vel jura per hujusmodi mortem civilem in alios translata sint, à quibus ita restitutus vendicare velit. Et tunc duplex cadere solet inspectio, una voluntatis, an scilicet Princeps talem civiliter mortuum restituendo per hujusmodi restitutionem alteri præjudicare velit, ac bannitum restituere etiam ad bona, de quo in dicta alteri quæsitum, & ista est quæstio facti, potius quam juris cujus decisio pendet à verbis, & clausulis ipsius restitutionis, aliisque circumstantiis, & adminiculis hujusmodi voluntatem affirmantibus, vel respectivè negantibus, cum sæpius in hujusmodi restitutionibus adici solet clausulæ præservativæ circa bona, & jura fisco incorporata, & alteri quæsitum. In dubio autem, & quando fit restitutio simpliciter, itaut voluntas sit ambigua, præsumptio est, quod gratia censetur facta sine tertii præjudicio, & sic non quoad bona tertio quæsitum, ut plene antiquioribus re-

latis supponitur, cessantibus verbis diversam voluntatem probantibus, per Rotam apud Merlin. decif. 125. aliis 449. par. 5. rec. in princ. & firmant DD. collecti per Marin. ad Reverter. decif. 487. nu. 1. & Capyc. Latr. consulti. 2. nu. 38. & seqq. ubi allegantur Oddo, Mastrill. Rovit. & cæteri.

Ubi verò voluntas est certa super plenaria restitutione ad statum pristinum, tanquam per speciem postliminii etiam ad bona, & jura alteri quæsitum, proindeque reducitur quæstio ad defectum potestatis. Et tunc distinguendum est inter illos tertios, quibus jus quæsitum est ex sola dispositione legis positivæ communis, vel municipalis, aut etiam ex judicio testatoris, ut frequenter contingit in bonis fideicommissariis, ac feudibus, vel emphyteuticis pacti, & providentiæ, quæ ob incapacitatem possessoris ex hujusmodi morte civili resultantem, transeunt in alios proximè agnatos, vel vocatos. Et illos tertios, quibus eadem bona, vel jura tanquam publicata, seu ita effecta vacantia, ab ipso Principe, vel altero ad id potestatem habente concessa sint. Primum enim casu plana videtur potestas, quoniam jus tertio quæsitum non provenit à propria providentia, vel causa onerosa, itaut à jure naturæ, vel gentium magis provenire dicatur, sed provenit à solo jure positivo, atque à potestate ejusdem Principis, quam sicuti talis possessor pro se admittit, ita illius quæstionem refricare non potest, ita enim Princeps tollere dicitur, quod est suum, non quod alienum, ut antiquioribus relatis Franch. dec. 223. Rovit. dec. 37. nu. 9. Odd. de rest. in integr. par. 2. distinct. 99. art. 10. de Marin. resol. 46. nu. 15. lib. 2. Rota apud Merlin. decif. 125. aliis 449. par. 5. recen. atque hoc jure passim vivitur in eodem Principatu, absque difficultate.

Sola enim quæstio cadere solet, ubi agitur de bonis existentibus in diversis ditionibus, seu Principatibus, quoniam licet non levis controversia sit inter Doctores, an confiscatio capiat bona extra territorium confiscantis, & quatenus capiatur, ad quem spectent, an ad fiscum Principis bannientis seu condemnantis, vel potius ad quemlibet Dominum territorii, atque plures soleant dari distinctiones, an confiscatio proveniat à jure communi, vel speciali. Attamen hodie communis, & in praxi recepta propositio est, quod quilibet confiscat in suo, quamvis non ex propria, sed ex aliena sententia bonorum publicatio sequatur ex collectis per Bottiglier. de success. theorem. 110. nu. 32. de Marin. resol. 35. lib. 1. Capyc. Latr. consulti. 131. nu. 41. & seqq. & latius per Rotam apud Merlin. d. decif. 125. aliis 449. par. 5. recen. quæ est in materia magistralis, ubi solum dubitatur, quoties contentio est inter Principem, & Baronem, ac inferiorem. Atque ita vidi practicum in Januæ officiorum, de qua sub tit. de fideicommissis, ubi de confiscatione facta per Datarium, seu Cameram Apostolicam de officis ejusdem Dataris, seu Cancellariæ possessis per eum, cujus bona publicata fuerunt in alio Principatu.

Ideoque intrat quæstio, an factum restitutorium illiusmet Principis, qui per ejus sententiam dictam mortem civilem intulerat afficiat alios, quoad bona per eos confiscata per seipos possessa, vel aliis concessa, in quo ex eisdem fundamentis deductis per Rotam apud Merlinum d. decif. 125. aliis 449. par. 5. recen. verius videtur, statum personæ trahere ad se omnia bona, tanquam accessoria, cum per plenariam restitutionem fingatur, ac si nunquam civiliter mortuus esset, ex regula, quod bona sequuntur personam, & accessorium regulatur à natura, seu statu principalis.

In altero autem casu, quod bona alteri concessa sint ab ipso Principe, & tunc. Aut concessio est ex gratia, & causa lucrativa, & pariter pro competenti potestatis respondendum venit, cum nullum præjudicium, nullaque injuria illi tertio inferri dicatur, atque Princeps revocet suum juxta auctoritates, & rationes, de quibus supra occasione officiorum, & beneficiorum, ac etiam elargitionum ab ipso Principe factarum. Aut concessio est ex causa onerosa, quia nempe idem Princeps, vel ejus fiscus bona confiscata pretio mediante alteri vendiderit juxta casum, de quo in dicta Nullius Baren. melioramentorum sub tit. de feudis disc. 27. Et tunc licet, ubi accedit causa publicæ necessitatis, vel utilitatis, etiam non refuso pretio concessio non obstat restitutorio, ex plene collectis per de Marin. in addit. ad Rever. d. dec. 487. hæc tamen potestas conceditur cum moderazione, ut ipsi Principi, qui restituit incumbat onus restituendi pretium emptori eumque conservandi indemnem, dum deducit suum jus ex contractu, & sic ex jure naturæ, vel gentium magis quam positivo, ut advertitur per Menoch. Od. & alios relatos per Marin. in addit. ad d. dec. 487. in fine.

Magna

Magna siquidem est differentia inter restitutionem, quæ fiat ex mera gratia Principis, ac illam, quæ fiat ex publica causa, ut ista magis justitiæ contractum, quam gratiæ speciem habere dicatur, ex deductis d. disc. 27. sub tit. de feudis, ubi de restitutione feudorum facta in vim capitulorum pacis illi feudatario, qui partes hostis Regis sequutus fuerat, quamvis illam essent alteri vendita remanente emptoris actione adversus fiscum, pro restitutione pretii. Sed ubi restitutorio sequitur per viam gratiæ, tunc magis circumspicere procedendum est, saltem circa magis strictam interpretationem voluntatis Principis restituentis, quando non est plerumque clara, cum voluntas metienda sit à potestate, ac à regulis justitiæ, & æquitàtis.

Octavus casus est, ubi factum Principis, principaliter etiam gratiosum, ac directum, ut uni profit, alteri verò accessorie, vel consequentivè præjudiciale sit in jure quæsitum, vel quærendo sperato, puta quia existente proximè successuri in feudo clerico, vel aliis feudis incapaci. Princeps tali impedimento dispenset, eoque non obstante illum capacem faciat. Sive, quod frequentius contingere solet, natalibus restituat illegitimum, alias feudalis, vel fideicommissariæ successiones incapacem, five habilitet forentem cum similibus. Et tunc aut agitur de dispensatione, seu capacitate, quæ concedatur præventivè, antequam fiat casus successiones feudis, fideicommissis, vel etiam alterius successions, & plana est affirmativa. Tum quia cum istud sit impedimentum non proveniens à jure naturæ, vel gentium, sed à jure positivo, non videtur, quod prohibeat reintegra dicto juri posse per Principem derogari, ut fere communi omnium ore firmant inferius allegandi in casu fortiori, in quo res non sit integra, & post jus quæsitum.

Tum etiam tunc non est tollere jus tertii, sed tollere vitium seu impedimentum quod repellebat proximiorum, cui alias successio debita esset, nisi illud impedimentum haberet & tanquam per remotionem obstaculi, occurrendo præventivè ne impedimentum oriatur. Vel adfit de tempore quo fiat casus, unde propterea non dicitur Princeps tollere jus tertii, sed solum removere illud impedimentum quod ipsemet, seu ejus lex positiva inferebat, ideoque proximior succedit jure suo proximitatis. Ad instar habentis membra ligata, unde contingente casu cursus ad bravium, currere non posset, quamvis illi proximior esset, sed à remotioribus vinceret. Quoniam si antequam casus contingat, aliquis habens potestatem illa vincula solvat, tunc ita solutus currit jure suo, & tanquam proximior accipit bravium, ac si ab initio in statu libertatis fuisset. Neque per hujusmodi præventivas gratias, per quas occurritur futuro obstaculo tolli dicitur jus tertii vel novum gravamen inferri, quamvis accessorie seu consecutivè unum vel alterum exinde sequatur, ut à simili habemus in Patavina pensionis apud Celsum decif. 355. & 395. ac in sua materia sub tit. de pensionibus in Ravenatens. & in alii. Quod si clericus habens pensionem, matrimonium etiam cum bigamia contrahere velit, sui militarem statum assumere, præventivè autem obtineat indulgentiam Apostolicam retinendi pensiones dicto statu non obstante, tunc necessariæ non sunt illæ derogationes, vel aliæ formalitates, quæ requiruntur in reservationibus pensionis super Ecclesiis Cathedralibus vel Metropolitanis cum similibus, atque durant prioris cedulæ, & cautiones præstitæ in statu clericali, quoniam indultum non inducit novam pensionem, novumque & diversum gravamen, sed est eadem pensio, quæ continuatur, remoto solum obstaculo, quod ob assumptionem status incompatibilis, illam alias extingui seu cessare faceret, cum similibus.

Difficultas verò est, ubi agitur de habilitacione seu dispensatione superventa post factum casum successions, an scilicet illa retrahatur in præjudicium juris tertio quæsitum. Et in hoc DD. nimium scinduntur, ac se involunt, negando etiam in Principe potestate, quasi quod esset violare jus naturale, vel gentium tollendo jus jam quæsitum, ex, ex iis quæ habentur hinc inde collecta per Carol. de Grass. de effect. clericat. effect. 4. num. 167. cum seqq. Giovagn. conf. 17. lib. 2. ubi late de Marin. resol. 46. lib. 2. ac habetur actum in proposito successions bastardi legitimitatis ad fideicommissa aperta ante legitimationem in Bononiæ fideicommissi de Nascenioris sub tit. de fideicommissis, & in decisione in ea causa edita 16. Januarii 1669. coram Carpinea, ex quibus, & aliis apud eos allegatis patet plures adhiberi distinctiones. Primum scilicet an legitimitas facta sit ab ipso supremo Principe habente potesta-

53

Card. de Luca Lib. II.

tem tollendi jus tertii, vel ab inferiori. habente hanc legitimandi facultatem ex privilegio. Secundò, an legitimitas sit pura, vel potius cum clausula, sine præjudicio venientium ab intestato expressa vel subintelligita per Constitutionem Pii IV. Tertio an agatur de successione delata tantum, sed non agnita, vel etiam agnita de jure non autem de facto, & absque possessione, & incorporatione cum reliquo patrimonio, vel è contra. Et quartò an legitimitas fiat de consensu explicito vel implicito ejus de cuius successione agitur, cum aliis, apud eos.

Mihi autem videtur istam quæstionem duplicem habere inspectionem. Unam voluntatis Principis vel alterius Superioris legitimitatis seu dispensantis, an scilicet voluerit necnè gratiam concedere cum dicta operatione retrahitiva, & in præjudicium tertii, cui jus quæsitum, vel saltem delatum fuit, & an in gratia simpliciter concessa absque hujus voluntatis explicatione id subintelligatur, vel potius oppositum. Et alteram potestatis, quatenus talis voluntas explicita, vel implicita favore habilitati concurrat.

Quidquid autem sit de prima inspectione circa voluntatem, de quo habetur actum in dicta sua materia sub tit. de fideicommissis, præsertim in allegata Bononiæ fideicommissi de Nascenioris. Quatenus pertinet ad alteram potestatis, quæ propriè percipit materiam hujus Regalæ tollendi jus tertii, quamvis DD. promiscuè tractent dictos casus habilitacionis clerici succedendi in feudis, ac forentis succedendi in bonis prohibitis, vel bastardi; ut jure legitimationis successiones fideicommissariæ seu alias testatas, & intestatas obtineat. Attamen isti casus videntur singulariter & distinctè considerandi, cum plures distinctiones, quæ in proposito adhiberi solent, unis congruant, & aliis non, atque ita evitari posse videtur tanta contrarietas, quodque potius diversæ quam contrariæ sint auctoritates, quæ desuper pugnare videntur.

Ideoque plures casus distinguendo. Primus est habilitacionis clerici sæcularis, vel Regularis ad succedendum in feudis. Alter habilitacionis forentium ex statu inhabilitatorum ad acquirendum bona in loco. Tertius est habilitacionis ejusdem clerici ad succedendum in fideicommissis, vel aliis hominis dispositionibus clericorum exclusionem continentibus. Quartus legitimationis bastardorum ad effectum fideicommissariæ successions. Et quintus ejusdem legitimationis ad effectum testatæ vel intestatæ primæ successions.

Quatenus pertinet ad primum, omnino plana videtur potestas, quoniam quicquid sit de opinione volentium leges feudales clericorum inhabilitativas tanquam ecclesiasticæ immunitati contrarias habendas esse pro cassis & irritis. Atque admittendo tanquam omnino veriorum, & receptam contrariam opinionem super tallium legum validitate, ex iis quæ præsertim habentur super hoc articulo in Massanen. Castrorum sub tit. de feudis disc. 54. Ratio cui hæc opinio innititur, ut ibi habetur, ac etiam bene ponderat de Marin. dicta resol. 46. lib. 2. nu. 4. & 12. consistit in ipsius Principis seu in feudantis voluntate, & favore, quod scilicet in feudare noluerit, nisi sæcularis ejus subditos, & sic exclusio non provenit ab inhabilitacione resultante ab intrinseca natura seu qualitate clericatus, minisque ab agnatorum sæcularium favore, sed à voluntate, ac favore ipsius Principis, vel infeudantis, qui etiam si non sit supremus de jere non habens hanc Regaliam habilitandi inhabiles, ac derogandi legibus, adhuc videtur quod huic proprio favori renunciare valeat, suamque voluntatem declarare, cum non tollat jus alterius, sed solum jus suum remittat, ut ex Carol. de Grass. Gebben. Tappia, & aliis habetur apud Marin. dicta resol. 46. h. 3. cum seqq. & per tot.

Idem in omnibus pariter de plano dicendum videtur in secundo casu habilitacionis forentium, quoniam inhabilitatio non provenit à jure naturæ vel gentium, minusque à jure positivo communi, aut ex favore, & privilegio conjunctorum civium, sed à mera voluntate ipsius Principis, qui voluit in sua ditione ita statuere, ac bonis sibi subiectis talem legem adjicere, unde propterea tollit solum quod est suum, atque nemini injuriam infert, neque alterius privati voluntas restitit restituendo solum rem juris communis dispositioni, ac naturali libertati. Et licet DD. discordantes de hujusmodi statutis forentium inhabilitativis, an favorabilia vel odiosa censenda sint, ponderent in eis favorem resultantem civibus ita recompensatis in aliis oneribus, quæ supplantant, ex iis, quæ in proposito habentur in sua materia sub tit. de successionsibus, ac etiam

infi-

insinuatur supra hoc tit. in Urbinate. collecte. disc. 77. occasione agendi de Statuto gravante forenses ad duplicatam collectam, Attamen dicitur hic favor accessorium, & consequentivus, ab ipso Principe ex eius liberalitate elargitus, ideoque non aptus ad rescindendam eius potestatem.

Super tertio autem habilitandi clericos vel alios per testatorem ad fideicommissariam successione in habilitatos, aliqua major difficultas cadere potest, cum ita non solum tollatur impedimentum ab ipso Principe ejusque lege illatum; sed etiam derogetur voluntati testatoris, ac legi quam ille ejus bonis adicere voluit, & sic in sensu aliquorum est laedere jus naturæ vel gentium. Sed quamvis isto casu magis circumspicere procedendum sit. Itaque circumstantia sit causa reddendi hujusmodi gratias difficiliore. Nihilominus de potestate pariter illius Principis qui habeat hanc majorem Regaliam derogandi juri positivo, dubitandum non videtur, ex eadem ratione, ob quam hodie receptum est, eundem posse fideicommissis, aliisque defunctorum voluntatibus derogare, seu eas commutare, quod scilicet qualitas obligatoria fideicommissorum aliarumque ultimarum voluntatum proveniat magis à jure positivo, quam à jure naturæ vel gentium, ut in proposito.

59 Bullæ Baronum pluries ad illam materiam advertitur sub tit. de feudis, præsertim in Romana pecuniaria de Palavicinis disc. 74. & in Romana contributionis de Cæsis disc. 89. Imò non solum in fideicommissis, sed etiam in ipsismet testamentis, ac primis dispositionibus idem dici potest, quoniam antiquorum fortè probabilior sententia est has dispositiones utpotè collatas in tempus inhabile, & quando de functionis utpotè annihilatus non est amplius dominus, operativas non esse, cum ita disponat de re non sua, & sic totum provenit à jure positivo. Et quamvis in aliquibus legibus civilibus disponi videatur juri naturæ congruere, ut testamentum voluntates suam fortiantur effectum. Attamen id est per modum loquendi, & tanquam per assignationem rationis, ob quam lex positiva ita disposuit, non autem quod verè lex naturæ, vel gentium resistat, cum verè apud Romanos provenerit à legibus 12. tabularum ad text. in l. verbis ff. de verbor. signif. cum concord.

Super quarto casu legitimacionis bastardorum ad effectum succedendi in fideicommissis & majoratibus, intrat distinctio per DD. tradi scilicet, num testator hoc personarum genus abhorruerit necnè, & an fideicommittentis voluntas adsistat, vel resistat, cum similibus, sed hæc omnia in ordine ad regulandam voluntatem legitimacionis. Vel scilicet pro benigna seu rigorosa interpretatione legitimacionis simpliciter concessæ, vel ut gratia facilis aut difficilis concedatur ob duplicatam obstaculi, legis scilicet, & voluntatis testatoris, non autem in ordine ad potestatem, ex eadem mox insinuata ratione, quod totum provenit à jure positivo, cui Princeps dispensare potest.

Idemque in quinto casu ejusdem legitimacionis ad effectum cuiuscumque alterius testatæ vel intestatæ primæ successione, cum tota difficultas cadat super regulanda Principis voluntate, dum de reliquo ista distinctio legitimorum, & illegitimorum, quodque uni sint capaces, & alii non, à subtilitatibus juris positivi non autem ab illo naturæ vel gentium provenit. Idque admittendo etiam opinione tanquam veram, quod matrimonium, à quo hæc distinctio per veritatem provenire videtur, sit de jure Divino, & naturali potius quam positivo, quoniam aliud est ipsius matrimonii substantia, aliud verò sunt isti effectus ex jure merè positivo, & civili manantes.

In proposito item hujus Regaliæ majoris derogandi juri tertii, quæri solet etiam per DD. An Princeps possit facere gratiam de delictis, seu ad compositiones admittere absque consensu seu remissione partis offensæ, quasi quod alias sit tollere jus tertii, ac laedere legem naturæ vel gentium. In hoc autem quamvis apud DD. Regnicolas utriusque Siciliæ citra, & ultra magna habeatur difficultas, atque magis communiter sentire videantur, ut cessante causa publica, puta publicæ quietis, quæ alias à delinquentibus, & bannitis gravè præjudicium patiat, id fieri non possit, ut patet ex deductis per Aponde de potestate Proreg. tit. de provis. feri solit. §. 4. n. 6. cum seqq. Mastrill. de indulto generali p. 2. Rovit. pragm. 2. de composit. n. 3. & pragm. 8. n. 18. & pragm. 2. de abolit. nu. 76. & alios relatos per Sanfelice. dec. 53. Attamen hæc difficultas provenit à duplici circumstantia. Primò scilicet quod ibi non agitur de hac potestate in ipso supremo Principe, sed ejus Vicario, seu Prorege. Et secundò ob illas Regias pragmatias, & leges municipales.

In terminis verò generalibus, & juris communis, ac ubi agitur de ipso Principe, probabilis videtur distinctio latè post antiquiores tradita per concivem Robertum Marantam in praxi part. 4. distinct. 1. verbo, An sit iudicium civile vel criminale, cum quo pertransit Sanfelice. dicta dec. 53. in principio, & per tot. quod scilicet aut agitur de jure vel interesse tertii bursali, puta ob damna, & interesse ex delicto resultantia, & tunc sine causa publicæ utilitatis vel necessitatis hæc potestas saltem ordinaria non de facili admittenda sit, quoniam est laedere justitiam commutativam, ac violare jus naturæ vel gentium. Aut de jure vindictæ, & punitiois criminalis, & tunc. Aut agitur de compositione, & hæc facilius admittitur, quoniam æquipollent sententiæ condemnatoriæ ejusque speciem habet Farinac. q. 5. num. 4. & per tot. Spad. conf. 120. num. 4. lib. 1. Rot. in Romana locorum montium 2. Maii 1667. Bourlemont. §. 2. Aut de gratia, & tunc licet aliqui magis dubitent, adhuc tamen verius est potestatem intrare, quoniam hoc dicitur jus Republicæ non autem partis. Ideoque Princeps dicitur magis, ac principaliter interessatus. Et sic differentia num interveniat causa publica necnè, percipit potestatem circa remissionem juris seu interesse civilis, & bursalis, quod ob causam publicæ utilitatis, vel necessitatis, & quietis etiam remitti potest, dum & ipsa privatorum bona dari possunt ut supra. Est bene verum quod in hac materia certa, & determinata regula tradi non potest, cum totum pendere videatur à regionum & Principatum stylis, & moribus, ac temporum, & accidentium contingentiis, & opportunitatibus. Distinctiones autem per Doctores traditæ satis attendendæ veniunt ad regulandam Principis, vel supremi Magistratus voluntatem magis quam potestatem, eumque faciliorem, vel difficiliorem reddendum, ac regulandum ejus arbitrium à ratione, & principiis juris positivi, & naturalis, reliqua verò ad materiam in casuum occurrentia videri possunt apud allegatos.

ANNOT. AD DISC. CXLVIII.

Super ista facultate tollendi jus tertii, eique præjudicandi, incidenter agitur pluries in omni ferè materia, & præsertim in Relatione Curie disc. 2. occasione agendi de potestate Papæ. & tit. de fideic. occasione agendi de derogationibus fideicommissorum, de quibus etiam sub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum, eodemque tit. de feudis annotat. ad disc. 9. & in aliis, circa facultatem immutandi naturam feudi, & in eo erigendi primogenituram, & sub tit. de Credito, occasione agendi de privilegiis, quæ concedi solent in erectionibus montium, tollendo, vel suspendendo hypothecas anteriores, & sub tit. de legitima, occasione statutorum tollentium legitimam matris, cum similibus.

Quidquid enim sit de foro interno, de quo ex toties protestatis, meum non est agere. Quatenus certinet ad forum externum, ea, quæ per Doctores in hoc ponderari solent, circa justam causam publicæ utilitatis, vel necessitatis, percipiunt diversos effectus, unum scilicet moniti ipsorum Principum, eorumque Consiliariorum, ut ab istius facultatibus exercitio sine justa causa abstineant. Ad alterum iudicibus pro regulando defectu subsequentionis, vel obreptionis, aut intentionis. Et alterum, ut idem Princeps, vel ejus successor, facilius reddatur ad revocandum id, quod ita gestum est, dum his seclusis, in iis, quæ percipiunt jus positivum, vanum hodiè videtur in foro, & in Tribunalibus ipsiusmet Principis disputare de potestate.

SANCTI DOMINI BONORUM VACANTIAM INTER ECCLESIAM

SEU EPISCOPUM,

ET CAMERAM DUCALEM PARMÆ.

Votum in casu disputato in Sacra Congregatione Immunitatis.

Moriendo clerico absque legitimo successore, cuius debet successio in ejus bonis stabilibus, seu quæ pro stabilibus habentur, ac loco circumscribuntur. An fisco Principis sæcularis, vel potius fisco Ecclesiastico, sive ejus loco Ecclesiæ.

S U M M A R I U M.

- 1 Adi fertes.
2 De conf. 17. Oldredi super distinctione inter mobilia, & stabilia circa fscum.

- 3 De observantia attendenda in hac materia, & de regionibus, in quibus viget pro fisco seculari.
4 In bonis fisco seculari responsivis, & tributariis ille succedit.
5 De responsionibus ad doctrinam Abb. & ad decif. Rotæ 7. de testam. in antiquis, & quomodo sint intelligenda jura deferentia Ecclesiæ successione Clerici.
6 Votum proprium cum distinctione inspectionum.
7 Quod clerico moriente sine hærede indistinctè succedat Ecclesia, vel Episcopus, probatur auctoritate.
8 Probatur etiam per rationes, & de aliis, qui excludunt fscum, licet non sint conjuncti remissivè.
9 Successio intestata dicitur testamentum factum à lege ex præsumptis voluntate morientis.
10 In bonis clerici morientis non attenduntur statuta laicalia, sed jus commune.
11 Declaratur quomodo, & quando id procedat.
12 Bona clericorum licet patrimonialia dicuntur ecclesiastica, & exempta ab oneribus laicalibus.
13 De alia ratione ob quam præsumitur clericum ab intestato decedentem velle, quod ei succedat Ecclesia.
14 Successio fisci in bonis vacantibus est de jure civili, ideo non ligat ecclesiasticos, & de ratione.
15 Respondetur ad Oldrad. conf. 17. & alios fundamentis fisci secularis.
16 Dominus directus præfertur fisco in successione, & de questione, an Barones, & Domini inferiores habeant hanc Regaliam remissivè.
17 Declaratur, quando bona censita, vel tributaria cadant sub hac limitatione.
18 De consuetudine de qua supra n. 3.
19 De differentia inter casum successione fisci ob confiscationem ex delicto, & casum successione in bonis vacantibus.
20 Episcopus, vel Ecclesia non succedit ratione territorii, & jure fisci, sed jure privato.
21 Quando introit quæstio territorii in hac materia successione, vel confiscationis.
22 De territorio Episcopi remissivè.
23 Quod Papa habeat fscum, & territorium in toto mundo.
24 Damnatur distinctio inter clericum beneficiatum, & non beneficiatum.
25 Reprobatur item distinctio inter bona patrimonialia, & quæstia ratione beneficii, vel clericatus.

DISC. CXLIX.

Cum de mense Maii 1667. Bernardinus Butterius presbyter originarius villæ Busseti obisset submersus aquis fluminis Brentæ, nullo condito testamento, absque legitimo successore ab intestato, ipseque possideret aliqua bona stabilia in ejusdem villæ territorio existentia, necnon quosdam census, ac etiam aliqua mobilia, & nomina debitorum, orta est controversia super successione hujusmodi bonorum vacantium, quoad stabilia tamen & census, inter Episcopum & Cameram Ducalem. Atque re delata ad Sacram Congregationem immunitatis.

Cariales pro Camera Ducali scribentes, curiali verè incomparabili stylo, paucis restringendo ea quæ nimium fuso calamo juxta exterum prolixum ac superfluum stylum deduxerant plures juristæ, & morales pro eadem Camera respondentes, procedebant cum distinctione tradita per Oldrad. confil. 17. quod apud laicos reputatur in materia magistrale, inter bona stabilia, quæ loco circumscribuntur, & mobilia ac nomina debitorum, quæ non circumscribuntur, sed sequuntur personam, ut in hac ultima specie, clerico nulli particulari Ecclesiæ addicto, succedat Episcopus, sub obligatione juxta unam opinionem distribuendi in pauperes alioque pios usus pro anima defuncti. In altera verò specie succedere debet fisco Principis sæcularis, assignata ratione, quod illa sequi debent dominum territorii, in quo sita sunt, retento præsupposito, quod Episcopus non habeat territorium seu jus territoriale. Et cum qua distinctione procedunt, agendo in specie de clericis, ac sequendo dictum conf. Oldradi prob. ad Monach. in cap. cum secundum de hæreticis in 6. num. 8. & 9. Lopez in cap. per vestras in rubr. §. 39. numer. 9. Boss. in præd. criminal. tit. de publicat. bonorum num. 64. Cavalcan. decif. 15. num. 3. part. 2. Bajaz. ad Clar. §. final. quæst. 80. num. 2. Peregr. de jure fisci lib. 1. tit. 2. num. 110. & lib. 4. tit. 13. num. 10. Et cum qua distinctione relato simpliciter Card. de Luca Lib. II.

Oldrad. dicto conf. 17. procedit etiam, licet indigestè, & articulo non examinato modernus Cortiada decifion. 26. num. 33.

Magnum etiam fundamentum constituendo in præsupposita observantia, quam dicebant verisimilem, stante quod illa talis alibi esse solet, ut de illa Regnorum Hispaniæ, & Galliæ Alpharus de off. fisci glof. 20. §. 9. de bonis vacantibus num. 141. & de illo Hispaniæ Covarr. lib. 2. var. cap. 9. n. 12. & in cap. cum in officiis num. 9. de testamentis. Et de illa Status Veneti Peregr. dicto lib. 4. tit. 3. num. 10. in fine. Fortius verò respectu aliquorum bonorum stabilium, quæ supponebantur tributaria seu livellaria Cameræ ex glof. in cap. quia diversitatem verbo præter de concess. præben. & aliis de quibus Boss. dicto titul. de publicat. bonorum numer. 18. & 53. Bursatt. conf. 43. Carol. de Grass. eff. clerical. 31. num. 7.

Et ad doctrinam Abbatis in cap. 1. de successione ab intestato num. 4. ac auctoritatem Rotæ decif. 7. de testam. in antiquis, in quibus credebant consistere totum Episcopi seu Ecclesiæ fundamentum. Respondebant Abbatem loqui dubitative, Rotam verò fundari in aliquibus juribus intelligendis de bonis quæstis ex beneficiis Ecclesiasticis seu alias Ecclesiæ vel clericatus intuitu, atque super hoc nimium se diffundebant scribentes de partibus præsertim morales, de quorum numero erat Bordonus auctor consiliorum seu resolutionum moralium, & quorum aliqui immodestè loquebantur de auctoritate Rotæ d. decif. 7. Ponderando præsertim textum in cap. quicumque 12. qu. 3. & cap. 1. de success. ab intestato, ac etiam in l. si quis presbyter. C. de Episcopis & clericis, & §. interdiximus auct. de Ecclesi. titulis, quod in eis omnibus supponatur clericus alicui particulari Ecclesiæ seu Altari addictus, quod dicebant non verificari in isto de cujus successione agebatur nullum habente ecclesiasticum beneficium, nullique Ecclesiæ vel Altari addicto.

Super his autem per unum ex dictæ Sac. Congregationis Cardinalibus pro veritate consultus. Quoad bona in livellaria, quæ non essent dictæ Camera Ducalis feudalia, vel emphyteutica, seu livellaria, aut censita, quoties non legitime, ac servatis servandis non probaretur consuetudo specialis, fuit in voto, quod contra dictam Cameram respondendum esset. Ad quod clarius ac methodicè probandum tres constituebam inspectiones. Unam in parte auctoritativa seu doctrinali, firmando cum auctoritatibus hujusmodi successione competentiam ad favorem Ecclesiæ seu Episcopi in exclusionem fisci sæcularis. Alteram in parte ratiocinativa seu discursiva, quæ ex genio & stylo mihi magis cordi esse solet, idem scilicet probando per rationes & principia. Et tertiam respondendo objectis seu fundamentis fisci sæcularis.

Quatenus igitur pertinet ad primam, dicebam casum videri extra controversiam, utpotè litteraliter & expressè decifum per text. in d. l. si quis presbyter. 20. C. de Episcopis & clericis, & §. interdiximus auct. de Ecclesi. titulis, & c. 1. de success. ab intestato, ubi absque alia distinctione firmatur, ut decedentibus clericis absque parentibus, aliisque legitime successoribus Ecclesia succedat, & per quæ jura ita firmant ibidem communiter civilitè & canonitè, ut agnoscat idem Peregr. d. lib. 4. tit. 3. num. 10. & generaliter absque dicta distinctione firmant antiquioribus relatis Carol. de Grass. d. eff. 31. num. 7. ubi solum limitat in bonis feudilibus, seu alias de alieno directo dominio, Bellet. disquis. clerical. tit. de bonis clericorum §. 14. num. 2. cum seq. Fagnan. in cap. presbyteri de penis num. 8. ubi pertransit cum dicta auctoritate Rotæ decif. 7. de testam. in antiquis, Barbof. in collectan. ad d. textum in l. si quis presbyter, licet juxta stylum referat in confuso DD. hinc inde, nihil discurrendo, solumque num. 7. referendo difficultatem excitatam per Valasc. alleg. 57. part. 2. an id procedat solum in clericis in sacris, vel etiam in minoribus ex novissimo jure Concilii Tridentini. Cumque dicta jura, dictæque auctoritates loquantur in specie, & de casu præciso successione bonorum vacantium ex defectu legitimi hæredis, hinc absolutum dicebam ferè omnes auctoritates huic parti assistere, cum in contrarium alia non addit, quæ percipiat eisdem terminis præcisos, nisi illam Peregr. d. lib. 4. tit. 3. num. 10. ubi loquitur de proprio judicio sine aliqua auctoritate, vel ratione, alitè siquidem percipiunt diversum casum confiscationis ex delicto.

Quo verò ad alteram partem discursivam, seu ratiocinativam, clarius id probari dicebam ex pluribus fundamentis. Primò quia si habemus in jure juxta unam opi-

opinionem, ut tutor, vel alius administrator, seu educator in exclusionem fisci succedat pupillo, ac hospitale succedat infirmo ibi morienti. Et magis ad rem, ut militi alicujus cohortis succedant cohortales, sive cohortis nomine Dux, atque alicui de Collegio succedant collegiales, cum similibus, de quibus *glos. magistralis in l. i. C. de bon. vacan. lib. 10.* bene Alexan. *conf. 31. num. 3. circa finem lib. 1.* & ceteris relatis Borell. *de praesentia Regis Catholici cap. 14.* ubi late agit de hoc jure Regali bonorum vacantium. Multo magis dicendum est Ecclesiam, seu ejus nomine Episcopum succedere clerico, cum clericus praesertim in sacris, ut erat iste, dicatur absque dubio miles ecclesiasticae militiae adscriptus, & de cohorte, seu Collegio, aut Congregatione, alicujus particularis Ecclesiae, vel fultem de illa dioecesi. Observando potissimum, quod *glos. magistralis in l. i. Cod. de bon. vacan.* ad probandum quod Collegium succedat collegiali in exclusionem fisci allegat in specie *d. text. in l. si quis presbyter, Cod. de Episcop. & Cler.* quem etiam allegat Alexand. *d. conf. 31. nu. 3. in fin. lib. 1.*

Secundo quia intestata successio deferri dicitur ad personas per legem vocatas ex praesumpta voluntate morientis, pro quo lex ita testatur, quasi quod negligendo facere testamentum, ac eligendo decedere intestatus, ita testari voluerit juxta successione ordinem a lege praescriptum. Et ex qua ratione Rota sequitur opinionem, ut in bonis clericis ab intestato defuncti attendi non debeant statuta laicalia, quamvis de tali successione contendant solum laici statuto subditi, quasi quod praesumatur clericum voluisse decedere, atque testari potius juxta dispositionem juris communis, cum quo ipse vivebat, quam cum jure statuario, a quo exemptus erat, ut apud Otthob. *decis. 149. in Tuderina successione 29. Maii 1652.* coram Melrio *decis. 256. par. 11. recentior.* & pluries in aliis enunciatis in sua materia *sub tit. de success. ab intestato*, ac etiam *sub altero de testamentis.* Quicquid enim sit de veritate hujus asumpti, quoties agitur de statutis se conformantibus cum jure antiquo, medio, & novo Romanorum excludente masculos propter foeminas, seu agnatos propter cognatos, solumque deviantibus a jure novissimo Authenticorum, quod est magis Graecorum, quam Romanorum. Itaque moribus parum adaptatum, unde propterea dicta Rotae opinio non placet, ex iis, quae pluries habentur dicto utroque titulo *de success. ab intestato, & de testamentis.* Certum tamen, ac absolutum videtur isto casu, praesumptum clerici morientis voluntatem assistere magis Ecclesiae, ac pia causa, in quam ejus bona erogari debent, quam fisco Principis saecularis, ut ad sensum.

Tertio quoniam quicquid alicui civilitate, vel saecularis dubitaverint, hodie receptissimum, ac extra quaestionem est, etiam bona patrimonialia clericorum, seu alias quam Ecclesiae clericatus occasione quaesita, excepto casu mercaturae, sequi conditionem personae, atque ceteri jure bonorum ecclesiasticorum, tam ad effectum fori, quam etiam exemptionis a vectigalibus, aliisque oneribus, quae non sint fixa, perpetua, & mere realia juxta celebres decisiones in Brundusina gabellae coram Penia, in Alben. gabellae coram Merlino, in Hydruntina coram Celso, & in aliis de quibus frequenter in materia gabellarum, & vectigalium *hoc eodem tit.* Ideoque cum successio in eisdem bonis normam, seu regulam suscipiat in ipso instanti mortis clerici, penes quem ita ex legis fictione donec ad alterius successoris dominium transeat, quodammodo bona continuare dicuntur, consequenter illa jure ecclesiasticorum magis quam saecularium regulanda videntur.

Et quarto quia cum juxta sensum Abbatis *in d. cap. 1. de success. ab intest. num. 4.* cum quo scribentes magis communiter pertranseunt Episcopus teneatur piis usibus talia bona distribuere, ita resultat, quod erogantur in suffragium animae morientis, quod etiam resultaret si ipsi Ecclesiae acquirantur, & consequenter intrat praesumpta ejusdem morientis voluntas, ita disponendi, magis quam ut bona transeant ad fiscum saecularem. Et licet haec praesumptio generaliter militet in quocumque christiano, quem praesumere debemus sollicitum de salute, ac suffragio ejus animae, attamen in laicis obfata videtur ratio majoris subjectionis legibus saecularibus hanc successione fisco deferentibus, quoties ipsi expressè in contrarium non disponunt.

Item ista successio fisci non venit a jure divino, naturali, vel gentium, sed a mero jure civili *in l. i. Cod. de bon. vacan. lib. 10. cum concordan.* Dictum autem jus juxta legalem historiam saepius enunciata, praesertim vero

magis ex professo in Neapolitana *sub tit. de servitutibus disc. 1.* post ejus casualiter in ventioem de recenti sequuta obligat. Vel juxta unam opinionem ex decretis Imperatoris Occidentis. Vel juxta aliam probabiliorum, quia usu & moribus communiter est receptum, non est autem obligatorium ecclesiasticorum, nisi quia per sacros canones *in cap. 1. de novi operis nunciat.* & alibi ita statutum sit, ut scilicet ubi sacri canones in littera, vel ratione non adverterantur, leges civiles attendi debeant etiam in foro ecclesiastico, & inter clericos. Et sic obligat ex approbatione, & auctoritate Papae, quem dicendum non est approbare voluisse istas leges disponentes de bonis vacantibus ad favorem fisci saecularis, dum apud sacros canones *in cap. 1. de success. ab intest. cum concord.* Ecclesia supponitur haeres clericus, potissimum dum eodem jure civili ita quoque statutum est *in d. l. si quis presbyter, & in d. si interdicimus auct. de Ecclesiasticis tit. ipsorum etiam canonum ratione, ac verisimili Pontificum contraria voluntate idem clarè suadentibus.*

Demum quoad tertiam inspectionem respondendi ad fundamenta in contrarium ponderata, quatenus pertinet ad dictam majorem auctoritatem Oldradi *conf. 17.* praesupposito etiam ex abundantia, quod ipse in casu suo bene loquatur, adhuc tamen cessat applicatio ad casum ex triplici circumstantia; Primò scilicet quoniam loquitur de bonis censitis, seu livellariis, quorum directum dominium supponitur spectare ad ipsum fiscum, seu Principem saeculare, quo casu ipsemet textus *in d. l. si quis presbyter* clarè decidit non intrare successione in bonis vacantibus, sed illam debitam esse domino directo, tanquam domino non tanquam fisco, & sic jure reversionis, seu consolidationis, potius quam successione in bonis vacantibus, juxta ea quae late, & ex professo in proposito habentur *in Tusculana bonorum vacantium sub tit. de feudis disc. 72.* ubi disputata quaestione, an hujusmodi jus Regale competat necne Baronibus, seu Dominis inferioribus altum dominium, ac jura supremi imperii non habentibus pro Barone seu domino loci deciditur, non ratione Regaliae, sed ratione domini soli, ideoque in hac facti specie eram in voto quod ex d. ratione pro Camera Ducali respondendum esset in illis bonis, in quibus verificaretur dictorum scribentium praesuppositum, quod essent dictae Camerae reddititia seu tributaria, dummodo esset redditus seu tributum, quod redolens speciem canonis, vel census, aut livelli, praeferebat dominium directum, & originariam concessionem ipsius Camerae juxta terminos dicti textus *in l. si quis presbyter.* Secus autem si essent tributaria ratione alicujus oneris laicalis per Principem ab antiquo impositi, quod dici posset perpetuum, uniforme, & mere reale, ita ut etiam in clericis transiret juxta distinctionem de qua in supra allegatis *Brundusina, Alben. & Hydrunt.* coram Penia, Merlino, & Celso cum similibus, quia tunc non intrat dicta ratio domini directi, & consolidationis.

Secundò quia Oldradus loquitur de Regno Franciae, ubi supponitur talem adesse consuetudinem legitime inductam ut supra in objectis advertitur, de qua in praesenti non docebatur, ideoque absque necessitate asumendi inspectionem super hujus consuetudinis requisitis, & quando haec diceretur legitime inducta necne, cessabat quaestio ex facto, cum darentur alicui casus absque dubio non concludentes ad perfectam probationem.

Et tertio clarius, quoniam Oldrad. loquitur de confiscatione propter delictum, in quibus etiam terminis, excepto Peregre. *d. lib. 4. tit. 3. num. 10.* qui descendit ad hanc speciem, sed est singularis nullam adducens auctoritatem vel rationem, loquuntur ceteri omnes, qui ex parte Camerae Ducalis allegabantur, adhibentes dictam distinctionem inter mobilia, & immobilia, quae respectivè cohaerent territorio, vel personam sequuntur; Maxima vero differentia est inter unam casum, & alterum, Tum quia in illo successione in bonis vacantibus habemus favorem Ecclesiae claram dispositionem utriusque juris canonici, & civilis ut supra, quae non habetur in alia specie confiscationis propter delictum; Tum clarius, quoniam Ecclesia, vel ejus nomine Episcopus in isto casu bonorum vacantium ob defectum legitimi successoris, non succedit jure fisci, sed vel ex praesumpta mente morientis, vel ex eadem ratione, ob quam Collegium succedit collegiali, cum similibus, de quibus ex magistrali *glos. in d. l. prima C. de bonis vacantibus lib. 10.* Alex. *d. conf. 31. num. 3. in fin. lib. 1.* & latius Borell. *de praesentia Regis Catholici d. c. 14. a n. 17. ad 40. cum seqq.*

Hinc proinde in hoc proposito extranea remanet inspectio, an Episcopus habeat necne fiscum vel territorium,

rium, dum non jure fisci, seu jure territoriali succedere dicitur, sed tanquam privatus successor privilegiatus excludens fiscum, eodem modo, quo istum excludunt alii quamvis non conjuncti ut supra, Unde in hac parte aliquo aequivoco laborare videtur d. Rotae decisio 7. *de testam. in antiquis*, dum istos fisci terminos adhibet; Et consequenter, inhærendo nimium laudabili Curiae stylo abhorrenti superfluas evagationes semper damnabiles, sed strictè immoranti super praefixo casu, de quo est quaestio, (licet quandoque moderno tempore ab hoc adeo commendabili stylo deviare soleat) assumendam non censui inspectionem, an Episcopus habeat fiscum vel territorium necne, utpotè cadentem in dicto alio casu confiscationis propter delictum, occasione controversiae inter plures diversos Principes seu Dominos temporales, in quorum respectivè dominiis ille qui bonorum publicationem patitur illa possideret, juxta originalem quaestionem tractatam per Jacobum de Ravenna, Guglielmum de Cuneo, Cinnum, Bartolum, Baldum, & alios *in leg. 1. Cod. de summa Trinitate* exemplificantes in eo Bononiensi, qui possideret bona in territorio Mutinensi, vel e contra, ut per Alex. *d. conf. 31. lib. 1. n. 4.* Clar. *in praxi criminali. §. finali quest. 78. n. 27.* Rosenthal. *de feud. cap. 5. conclus. 52. in glos. Ripoll. de Regal. cap. 9. num. 20. cum seqq.* cum aliis apud Merlin. *decis. 125.* quod videtur in materia magistralis cum aliis de quibus infra *disc. 160.* Et sic supponitur territorium diversitas materialis & de facto, verè non cadens in casu quo agatur de clerico ejusdem Civitatis vel loci, in quo Princeps sit dominus territorii in temporalibus, atque Episcopus habeat legem dioecesanam passim in jure explicari solitam cum terminis territorii spiritualis, ex deductis satis frequenter *sub tit. de juriisdictione*, praesertim in Toletana *disc. 1.* cum non implicet dari ejusdem territorii duplex dominium diversis respectibus.

Verum ubi de jure territoriali Episcopi dubitari posset, adhuc respectu clericorum extra controversiam remaneret jus territoriale Papae in toto mundo cum jure fisci quoad personas Ecclesiasticas, ac etiam quoad saeculares in causis Ecclesiasticis & spiritualibus, cum sola quaestio cadat quoad personas saeculares in rebus & negotiis mere temporalibus, juxta omnino veram & apud Catholicos non controvertendam opinionem, de qua ita ut supra distinguendo agunt, Dec. & Navarr. *in cap. novit. de judic. Molin. de just. & jur. tom. 1. tract. 2. disput. 29.* Restaur. *Gastald. de Imper. quest. 50. Marta de jurisd. part. 1. cap. 57. & seqq.* Diana *tom. 1. resolut. 121.* & ceteri plene collecti per addit. *ad decis. 2. part. 2. recent.* & quam circa annum 1650. formiter canonizavit, atque omnino tenendam censuit Sacra Congregatio universalis inquisitionis, damnando atque haereticam declarando propositionem, ex ignorantia forte magis quam studiosè & ex malitia, deductam in quadam anonyma scriptura, quod Papae jurisdictione etiam quoad personas & causas Ecclesiasticas esset in personis absque territorio.

Inepta verò videbatur distinctio, quae ex parte dictae Camerae Ducalis adducebatur inter clericos beneficiatos & non beneficiatos, seu alicui Ecclesiae addictos vel non, cum textus *in d. leg. si quis presbyter*, ita exemplificativè seu demonstrativè magis quam taxativè loquatur, Ac etiam quia etiam clericus non beneficiatus certaeque Ecclesiae non additus, adhuc tamen absque dubio adscriptus est ipsi caelesti seu civili militiae, ac dicitur de legione seu cohorte illius Civitatis seu dioecesis, ac de illorum clericorum Collegio, Potissimè verò ex jure novissimo Sac. Conc. Trident. per quod decernitur alicum clericali tonsura initiandum, alicujus Ecclesiae servitio per Episcopum adscribendum esse, undè propterea istud est unum de requisitis necessariis ad privilegium fori, quando deficiunt ordines sacri vel beneficium Ecclesiasticum, ideoque ad hunc effectum ista circumstantia considerabilis est, pro concursu scilicet requisitorum Concilii in clerico in minoribus. Et sic esse clericum morientem adscriptum vel non adscriptum alicui Ecclesiae percutit pertinentiam successione illius Ecclesiae particularis exclusivè ad Episcopum vel Ecclesiam formalem in genere, non autem ut aperiat locum fisco saeculari.

Magisque inepta & verè irridenda mihi videbatur altera distinctio inter bona patrimonialia & alia Ecclesiae seu clericatus intuitu quaesita, quasi quod jura tam civilia, quam canonica superius recensita clericus successione Ecclesiae deferentia, de secunda non autem de prima specie disponant ac intelligenda sint; Hoc enim est aequivocum *Card. de Luca Lib. II.*

manifestum, quoniam textus *in d. leg. si quis presbyter, Cod. de Episcopis & clericis* deferit Ecclesiae successione subdiariam tanquam in bonis vacantibus in defectum parentum aliorumque proximiorum gradus successibilis, & sic adinstar illius successione, quae praetativè ad fiscum conceditur Collegio in bonis collegialium cum similibus, dum ut supra ponderatum est, *d. glos. magistralis*, cum qua ceteri pertranseunt, agendo de successione Collegii in bonis collegialium adducit hunc eundem textum; Hoc autem prorsus vanum est applicari bonis Ecclesiae vel beneficii intuitu seu occasione quaesitis, cum in istis clericus quamvis habens parentes seu fratres, aliosque legitimos successores in dicto textu recensitos, habeat ipsam Ecclesiam haeredem necessariam, etiam cum prohibitione testandi, seu aliàs, dum infirmus est disponendi; & in quibus bonis ex Constitutionibus Julii III. aliorumque Pontificum intrat spoliium ad commodum Camerae Apostolicae, ex iis quae habentur per Redoan. & alios in particulari tractatu de spoliis clericorum & per Rotam apud Celsum *decis. 65. & apud Rojas decis. 280. & 314.* Igitur manifestè fabulæ species est dictorum jurum dispositionem istis bonis applicare, sed perneceesse intelligenda sunt de bonis patrimonialibus seu aliàs temporalibus, quorum libera disponendi facultas competat, & quorum intestata successio juxta ordinem juris sit conjunctorum, quatenus adfuit potius quam Ecclesiae; Unde textus in dicto *cap. 1. de success. ab intest.* nihil disponit ad favorem Ecclesiae, sed solum declarat ut illud jus quod Ecclesia habet succedendi in bonis clericorum etiam privativè ad parentes & conjunctos non procedat in patrimonialibus vel aliàs quam Ecclesiae & clericatus occasione quaesitis, Atque hanc concludendam mihi videri genuinam veritatem, exceptis tantum bonis feudaliibus, emphyteuticis, seu aliàs livellariis vel reponivis ratione domini directi ut supra. Adhuc tamen pendet resolutio.

ANNOT. AD DISC. CXLIX.

Super ista quaestione disputata in Congregatione Immunitatis sub die 26. Augusti 1669. plenè, & concordibus votis, prodiit resolutio, juxta praemissa ad favorem Ecclesiae, adeo ut ministri Camerae Ducalis acquieverint, (quod sciam;) Et quamvis inter multos scribentes pro Camera, quidam moralis relatus *in discursu num. 5.* edito isto Regalium volumine, visoque isto discursu, pro defensione (ut ipse dicebat) suae distinctionis, nimium copiosum, & elaboratum ediderit Responsum impressum, in specie contra hunc discursum, quod per universam ferè Italiam distribuit, & praesertim mihi in Curia idem auctor; Quinimò illud cum nimia urbanitate transmissit, nimiumque probabile est, quod illud, quod inter alia ejus opera publicè luci sit daturus (si hucusque non dedit;) Attamen assumere nolui provinciam ei replicandi, retinendo propositum insinuatam in praemio hujus Supplementi, quod scilicet, cum meum institutum non fuerit, ad propriam inanem gloriam, vel ostentationem, istos publice luci edere labores, minisque proprias mordicus substinere opiniones, sed solum veritati, & justitiae inservire, illasque eo, quo fieri potest modo inquirere ad publicam utilitatem, ac posteritatis instructionem; Hinc proinde eidem cum debita urbanitatis correspondentia, respondi, clarum fuisse, ut pro eodem ad me desiderato fine, ita melius veritas criticaretur, insinuando tamen, quod si credebatur meliorem esse propriam opinionem, curaret illam canonizari ab eadem Congregatione, mediante recessu à resolutis.

Reflectendo autem denuò ad casum, non obstantibus multis ejusdem scribentis ponderationibus, adhuc probabilis, benèque fundata visa est resolutio, cum resposiones in eadem scriptura contentae non elidant solida fundamenta, quibus resolutio est innixa, praeterquam ubi intraret illa ratio, de qua in his terminis habetur *sub tit. de feud. disc. 72.*

Quamvis verò pertinet ad casus incidenter in discursu insinuatios super successione Collegii, vel Congregationis, sive Hospitalis, in exclusionem fisci; Vera, nimiumque probabilis videtur distinctio, pariter insinuata, an scilicet mors in Hospitali proveniat accidentaliter, quia nempe ad illud accesserit infirmus, gratia curationis, vel potius sequuta sit ob continuam moram, & additionem pro tempore vitae, ut contingit in Hospitali senium, & mendicantium Urbis sub nomine Sancti Sixti, de quo agitur supra *disc. 79. 80. & 81.* sive sunt Orpha-

notrophia, & similia, Hospitalia, vel Collegia, quæ recipiunt pueros, & puellas orphanas, vel dispersas, cum similibus, cum tunc Hospitalia dicatur esse loco parentis; Iste casus intrat successio in exclusionem filii, non autem conjunctionum; Nullatenus autem in primo modo solum accidentali, qui non inducit mutationem domicilii, juxta ea, quæ habentur sub tit. de Paroch. disc. 23. & 38. cum isto casu ex quadam consuetudine generali, Hospitalia succedere soleat in illis pecuniis, & vestibus quas secum ferunt.

Eademque distinctio adhibenda videtur in Collegiis, & Congregationibus, quod scilicet ad hunc effectum non sit considerabilis accidentalis adscriptio alicui Collegio, vel Congregationi occasione professionis, vel artis, five ex causa devotionis, sed quando sit addictio formalis pro toto tempore vitæ, ut (ex. gr.) sunt Presbyteri Congregationis Oratorii S. Philippi Nerij, vel sunt illæ mulieres, quæ in figura Monialium vivunt in Conservatoriis, juxta casum, de quo sub tit. de Jurisd. disc. 45. & sub tit. de Regal. disc. 50. & alibi; sive sunt milites illarum Ecclesiasticarum militiarum, in quibus professio Regularis non emittatur, juxta casum de quo tit. de Jurisd. disc. 92. ad quod conferunt, & quæ in proposito militum, vel servitium alicui Ecclesiæ, vel Monasterio, seu Religioni habentur sub eod. tit. de Jurisd. disc. 14. & 3. cum similibus.

ROMANA HÆREDITATIS DE RIVALDIS PRO MONASTERIO PUELLARUM MENDICANTIUM.

CUM PAULO LUDOVICO RIVALDO.

Casus disputatus coram Arbitris.

An officium Prælatitium venale acquisitum per filiumfamilias præsumatur quæsitum de pecunia patris, Et quatenus hæc præsumptio, seu etiam probatio intret, An dictum officium vel pretium in ejus acquisitione erogatum censetur donatum, itaut veniat necne in collatione sive in imputatione.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti series.
- 2 Officium emptum per filiumfamilias in dubia non præsumitur emptum de pecunia patris.
- 3 Contrarium cum distinctione.
- 4 De acquisitionibus factis per Tutores, Administratores, & Officiales.
- 5 Generaliter de acquisitionibus factis per filiosfamilias.
- 6 An pater emendo officium in persona filii censetur illi donasse pretium erogatum.
- 7 De potestate patris volentis hoc pretium imputari filio in legitimam remissionem.
- 8 Decreti reservatio super officio quando datur & quando non.
- 9 De ratione ob quam officium habens annexam prælaturam non imputatur, sed censetur donatum.
- 10 Pretium tituli seu dignitatis super feudo non venit in collatione cum secundogenitis.
- 11 Donatum filio in causam primogenituræ non imputatur.
- 12 Ista est questio voluntatis profæcti qualitate decidenda, & de materia remissionem.

D I S C. C L.

Cum Gaspar Rivaldus, ultra filias feminas tres haberet masculos, nempe Balthassarem, Paulum Ludovicum, & Ascanium, atque hic ultimus clericus suscepta Prælatura Referendarii utriusque Signaturæ, ipso patre vivente, acquisisset officium venale Regentis Cancellariæ valoris circiter scutorum 10. millium, Ad aliquos autem annos sequuta dicti Gasparis morte, adhuc durante magno appaltu Dohanarum Urbis, casus dedisset, quod ad instantiam Cameræ pro residuo census debiti ex causa dicti appaltus, nedum omnia bona stabilia, sed etiam istud officium vendita essent; Sequuta demum post mortem Balthassaris etiam illa Ascânii, scripto hærede in potabili aße Monasterio seu Conservatorio puellarum mendicantium, cuius ipse quodammodo fundator dici potest, Paulus Ludovicus alter frater superstes litem movit, prætendendo, Vel dictum aßem esse communem, Vel quod cum di-

ctus Ascânii de bonis paternis in pecunia & mobilibus consistentibus majorem habuisset partem, illi supplere deberet propriam portionem, juxta ea, quæ desuper acta habentur in hac eadem causa sub tit. de hærede & hereditate; Quia verò ex parte Monasterij rei conventi dicebatur, quod ubi etiam constaret ad manus dicti Ascânii de pecuniis, & bonis communibus paternis plus obvenisse, id compensandum erat cum pretio officii, quod in causam communem per Cameram ut supra distractum fuerat; Hinc proinde coram tribus Prælatibus arbitris concorditer electis, coram quibus hujusmodi disputationes habitæ fuerunt, cum exitu de quo sub dicto alio titulo de hærede & hereditate &c. assumpta fuit hæc disputatio, An scilicet hoc officium dicendum esset proprium ipsius Ascânii, vel potius spectaret ad communem paternam hereditatem, itaut nullum jus peculiare competere ipsi officiali.

In hac igitur disputatione, scribens pro dicto Monasterio tanquam Advocatus pro sustinenda dicta excitata præensione, duas constituebam inspecciones, Unam, an constaret officium prædictum emptum esse de pecunia paterna, Et secundo, quatenus de hoc constaret, An tale pretium censetur filio donatum abque eo quod veniret in collatione, & respectivè imputatione in propriam portionem hæreditariam, atque utrumque negando.

Quatenus pertinet ad primam, cum in materia habeantur celebres decisiones in Bononien. pretii clericatus coram Pirovano & Virili impress. decis. 660. & 679. part. 4. recent. tom. 3. & coram Merlino inter suas decis. 73. repetit. part. 5. recent. decis. 54. istas pro certo sciens in contrarium deducendas esse, utpotè in Curia notorias, potius retorquebam, quoniam non obstante quod appareret de quietantia pretii soluti per partem declarantem solvere de propriis pecuniis, plura ponderata fuerunt adminicula, ut advertitur præsertim d. disc. 679. num. 1. & seq. & apud Merlino. d. decis. 273. alias 54. part. 5. nu. 1. & 2. quoniam nihil in præsentem concurreret, unde propterea interebam fuisse habitum pro absoluto, solam juris præsumptionem non sufficere militantem in acquisitionibus, quæ sunt per filiosfamilias, sed alia extrinseca adminicula requiri.

Verùm reflectendo ad veritatem ab initio agentibus pro Monasterio liberè insinuatam, satis dubitabam de motivo ex facti circumstantiis, cum ageretur de filiosfamilias penè adolescente, non industrio, & in quo nulla alia concurreret causa, unde tam notabilis summæ acquisitio provenire poterit; Quicquid enim sit de illa possibili acquisitione ex ignoto fortunæ beneficio in tutoribus ad excludendum delictum admissa per textum in l. si defunctus, C. arbitrium tutelæ, cujus dispositionem DD. extendunt ad quocumque administratores, & aliena negotia gerentes, seu officiales ex plenè collectis per Cyriac. controverf. 91. in principio, & Surd. decis. 15. Melius verò id impugnant in officialibus præsertim justitiarum administrationem habentibus Apont. de potestate Præregis tit. de elect. official. §. 7. num. 6. cum seqq.

Attamen quatenus pertinet ad acquisitiones facta per filiosfamilias, vera & recepta distinctio est, quod Aut agitur de filio industrio, in quo verisimilis causa acquisitionis concurrat, & fortius si non habeat patrem opulentum, & tunc acquisitiones censentur propriæ, Aut e converso de filio non industrio, minusque alias acquisitionis occasiones habente, cujus pater econtra sit dives, & tunc secus, ut plenè antiquioribus allegatis Becc. conf. 113. num. 9. & per tot. Paschal. de patr. potest. part. 1. cap. 3. num. 24. Rota decis. 420. num. 9. part. 9. recent. Et in hac secunda parte distinctionis verfabamur, dum filius erat satis juvenis, nullas acquisitionis occasiones habens, præsertim summæ tam notabilis, pater verò dives, atque occasione appaltuum, aliarumque negotiationum pecunia pumerata abundans, & sic planum videbatur hujusmodi officii emptionem à patre de propria pecunia factam esse; In dicta verò Bononien. dubitandi rationem præbebant facti circumstantiæ, quod filius haberet bona materna, aliaque adventitia per patrem administrata, cum quibus prætendebatur hujusmodi acquisitionem fieri potuisse, unde propterea dictum fuit, quod pater seu ejus hæres teneretur dictæ administrationis rationem reddere.

Aliqua magis probabilis dubitandi ratio cadere videbatur in secunda inspectione, quod scilicet conferretur dictam pecuniam in hujusmodi officii acquisitione erogatum fuisse animo donandi, cum neglexit pater decreti reservationem

nem ad ejus favorem, neque aliam fecit animi declarationem juxta communem & receptam distinctionem, de qua supra pluries, præsertim in Romana hæreditatis disc. 1. & admittitur d. dec. 660. num. 4. part. 4. tom. 3. ac etiam supponunt alia decisiones editæ in eadem causa, in quibus voluntas patris erat expressa & clara, solaque disputatio restringebatur ad potestatem, ponderando ibi etiam dictæ contrariæ voluntatis non donandi vehementis adminiculum resultans ab ingenti summa scut. 36. mil. auri stante præsertim numero aliorum filiorum, & quantitate reliqui patrimonii, quæ omnia in præsentem nedum cessabant, sed potius retorqueri poterant, cum attento statu patris, de tempore, quo id sequutum est, ac numero filiorum, hæc summa dici non posset adeò notabilis, quod hujusmodi inverisimilitudinem induceret.

Aliud enim est, ubi questio restringitur ad defectum potestatis per Nicolaum de Ubaldis alioque DD. ponderata, stante quod hujusmodi officia sunt de Regalibus, ac obtineri dicuntur magis à Principe, neque sunt in commercio, atque ad hunc effectum intrat distinctio, de qua in allegatis decisionibus, præsertim in illa coram Merlino inter ipsum officium, ejusque pretium, ut non in primo, sed in secundo intret imputatio, clarior verò in ea facti specie, quod filius iam officium viderat, & habebat pretium in manibus, unde agebatur potius de imputatione pretii officii amplius non possessi; Aliud verò de regulanda voluntate patris in acquirendo, an scilicet fecerit animo donandi, & non imputandi, stante dicto contrario adminiculo neglectæ reservationis decreti juxta receptam distinctionem, de qua d. disc. 1. & alibi.

Istud solum adminiculum per Arbitros reputabatur leve ac modici momenti, cum reservatio decreti passim ac de facili concedi soleat in aliis officiis popularibus non habentibus annexam Prælaturam, Secus autem in prælatiis juxta eorum distinctionem, de qua supra in Neapolitana disc. 2. quoniam non debet esse in facultate personæ privatæ deponendi alicum prælaturæ, ideòque non datur nisi de raro & ex favore speciali.

Adhuc tamen dicebam, quod secluso isto adminiculo, urgebat aliud nullæ declarationis factæ in contrarium, atque magis apud me vim faciebat consideratio, tam ad effectum inducendi præsumptam donationem, quam ad alterum excludendi imputationem, quod ita filius non obtinebat istud officium gratuitum, & ad solam locupletationem, sed cum onere prælaturæ requirentis notabilem sumptum pro illius status decore & qualitate in statu privatæ fortunæ non necessarium, ideòque non esset filii ad prælaturam electi verisimiliter à patre prædilecti beneficium, sed maleficium, atque ita deterior esset ejus conditio, quam illa aliorum filiorum minus dilectorum; Ad quod deducebam ea, quæ frequenter habentur sub tit. de feud. super exemptione filii primogeniti à collatione pretii per patrem erogati in acquisitionem dignitatis seu tituli super feudo novo, cujus pretium conferendum est, ob dictam rationem oneris annexi titulo seu dignitati majoris sumptus, quam in statu privato; Quod etiam ponderatum habetur in Romana de Spatis sub tit. de legit. & derivat. ac etiam in Bonon. separationis bonorum de Dondinis sub eod. tit. vel sub altero de fideic. super puncto, an donata per patrem filio occasione erectionis primogenituræ in ejus persona, conferretur necne liberè donata abque onere imputandi in legitimam, vel è contra, quoniam cessante expressa voluntate imputandi ob dictam rationem, potius præsumptio est pro imputationis exclusione ob majora onera incumbencia eis, qui figuram primogeniti & capitis domus facturus est ex ibi deductis; Ideòque in ista causa difficultas restricta fuit magis ad factum, ex cujus circumstantiis prætendebatur consistere de voluntate donationis exclusivæ; Et revera ista est questio voluntatis, ideòque potius facti quam juris, certam ac uniformem determinationem non recipiens, sed ex singulorum casuum particularibus circumstantiis pro judicis prudenti arbitrio decidenda; De ista verò materia imputationis officiorum venalium aliorumque vacabilium in legitimam habetur pluries actum in sua materia sub tit. de legit. & derivat.

ANNOT. AD DISC. CL.

Super hac eadem causa, occasione agendi de puncto collationis, vel imputationis, agitur sub tit. de hærede disc. 32. Et de eadem materia imputationis l. in de feud. in annot. ad disc. 19. & tit. de legit. disc. 13. 15. 18. 20. 23. & 24. Card. de Luca Lib. II.

& magis ad rem sub tit. de fideic. disc. 191. qui est in causa Bonon. separationis bonorum in hoc discursu allegata.

Quamvis autem præsens causa adhuc pendeat coram arbitris, sub aliquo tractatu concordiæ, adhuc tamen ad eam pro veritate reflectendo, perscrutandum videtur in eodem sensu, quod scilicet circa primum punctum, sufficiens probatio accedat, quod pecunia erogata in acquisitionem hujus officii, proveniret à patre, dum ejus magna quantitas, ac etiam status, & quantitas patris, ac ætas, & qualitas filii, ad evidentiam id comprobare videntur; E converso autem, quod dum pater in vita nihil declaravit, nec disposuit, ac etiam ob aliquam subsequutam observantiam fratrum, & cohæredum, adesse censetur illa donatio, de qua supra disc. 1. 24. & alibi.

Præterea, ubi etiam in hoc proposito procedendum esset cum formalitatibus juris civilis, cum quibus Bald. & alii nostri majores processerunt, juxta infirmata sub tit. de feud. in hoc suppl. disc. 131. in proposito patris acquirentis pro se, & filii feudum ex causa onerosa, constituendo scilicet differentiam inter filios in potestate, & extraneos, vel filios sui juris, ob prohibitionem donationis inter Patrem, & Filium in potestate, congruerent ea, quæ habentur de extraneis, vel de filiis, qui non sint in potestate, stante Clericatu, ob quem cessat prohibitio juris civilis, dum quidquid in filium Clericum obvenit, sortitur naturam peculii, quasi castrensis, ex deductis occasione usufructus legalis sub tit. de servit. disc. 61. & occasione facultatis testandi, sub tit. de testam. disc. 34.

Verùm quia (ut loc. cit. de feud. advertitur) ista consideratio non probabilis videtur, quodque totum faciat expressa, vel præsumpta voluntas patris; Hinc proinde ad hanc rem probat illius adaptari videntur ea, quæ habentur d. disc. 191. de fideic. & in aliis locis ibidem citatis, pro regulatione voluntatis, in exclusionem imputationis, & inclusionem donationis, ex causa scilicet respectiva, & onerosa, quam secum fert status Prælaturæ, qui videtur importare quandam necessitatem majorum sumptuum, majorisque incommodi, & laboris; Quinimò magis quam primogenitura, vel feudum, cum titulo, seu dignitate, quoniam hæc dimitti possunt, atque ita eximi à dictis oneribus, quod non est ita practicabile in Prælatura; Vel quia non pendeat à libera voluntate Prælati, ad instar eorum, quæ habentur sub tit. de benef. super resignatione beneficii ob quasi contractum, qui iniur dicitur cum Papa in concessione, ac respectivè susceptione Prælaturæ; Vel quia, ubi contingat illam dimitti extra occasionem mutandi statum in longè meliùs, sed ex causa, quod in eo statu se sustentare non possit, tunc est nimium præjudiciale decori, & existimationi, & per consequens reputatur status necessarius, si non ex necessitate præcisa, attamen ex morali, seu causativa, quæ inesse dicitur in iis, quæ obligant ex ratione convenientiæ, seu dedecoris, juxta decis. 677. Franchi, cum aliis sub tit. de dote disc. 78. & 79. Et per consequens combinando simul occasionem, & subsequutam observantiam patris non disponendi in contrarium, ita videtur, quod nimia probabilitas huic parti assisteret.

ROMANA. EXHIBITIONIS LIBRORUM PRO CHRISTOPHORO PANZERIO CUM DOHANERIO.

Casus disputatus in Camera.

An & quando gabellarius conservare teneatur libros gabellæ, eosque cujuscumque interessato prenti exhibere; An hujusmodi libri dicantur publici vel privati, tam ad effectum probandi pro vel contra tertium, quam etiam ad alium effectum; Et an gabellarius eos lacerando seu cessando, aut alias alterando criminaliter puniri possit, seu civiliter ad aliquid teneri.

S U M M A R I U M.

- 1 De provisione super abundantia piscium in Urbe.
- 2 Casus controversiæ.
- 3 Distinctio theoreticæ quando quis exhibere teneatur proprios libros.
- 4 De jure nemo tenetur exhibere proprios libros, vel scripturas.
- 5 Fallit de stylo Curie probatis interesse, & existentia.

- 6 *Libri proprii & scripturae privatae possunt comburi & lacerari aut alias negligi, & num.9.*
- 7 *Secus in libris publicis, seu aliis tenendis ex debito officii.*
- 8 *Gabellarius lacerans, vel cassans libros gabellae, an possit puniri.*
- 9 *De eadem conclusione de qua num.6.*
- 10 *Gabellarum tenentur conficere & custodire libros, & de ratione.*
- 11 *De contra scriptore.*
- 12 *De differentia inter gabellarium appaltatorem, & gabellarium administratorem.*
- 13 *De fide prestanda libris gabellae vel dohanae.*
- 14 *De eadem distinctione de qua num.12.*
- 15 *De ratione ob quam libri sint publici, & debeant custodiri, ac exhiberi.*

D I S C. C L I.

Inter prudenter benedque regulatas provisiones civilis regiminis Urbis pro conservanda victualium abundantia, quae vulgo *grassa* dicitur, tollendisque monopolis ac dardanorum oppressionibus, illa praesertim habetur circa pisces, quorum proinde continua adest copia in quantitate & qualitate cum omnimoda infimi populi facultate habendi etiam de magis electis supra quamcumque maritimam Civitatem incomparabiliter, Quoniam erectum est particulare officium cum banco, ad effectum ut piscium vectores a piscatoribus missi, illico absque alia mora & non expectata venditione expendantur, consignando in dicto officio pisces tam circa pondus, quam circa diversas eorum qualitates, ac dominos diligenter ab officiali descriptos, & qui omnes quolibet mane in publico foro ad id destinato cum interventu corresponsalium ipsorum piscatorum, qui *Cocciatores* vulgo nuncupantur, exponuntur sub publica hasta, atque ut vulgo dicitur *ad cortio* pro statendo pretio ad favorem piscatorum iuxta piscium qualitates, & cum eorumdem piscatorum assecuratione de pretio praedicto, quod remanet in banco ad eorum dispositionem, Quinimo etiam antequam sequatur cottium, illis pecunia indigentibus subministratur, Istud autem officium quamvis distinctum, annexum tamen esse solet dohanis ob interesse dohanerii pro gabella super eisdem piscibus existente; Cum autem, vel ex privilegio, vel ex consuetudine pisces cum quadam instrumentorum specie capti, atque ab aliis discreti aliquam haberent exemptionem a dohanerio nuper controversam, unde propterea desuper orta est lis inter eundem dohanerium ac interestatos, inter quos, erat Panzerius, per quos, vel a dohanarum, vel a gratia Praeside obtenta fuit manutentio cum condemnatione restituendi exactum, Ad cuius liquidationis effectum, infetit Panzerius pro exhibitione librorum dicti cottii, qui vulgo *basardelli* nuncupantur, ut ex distincta piscium descriptione, tam in quantitate, quam in qualitate & pretio in singulos dies & tempora, & cum distinctione piscatorum seu vectorum dicta liquidatio sequi posset; Praeterea autem dohanerio praetendente ad dictam exhibitionem non teneri, ac asserente eos non habere utpotè laceratos, vel neglectos. Hinc datum fuit dubium in Camera coram Mari, ubi dicta causa exemptionis introducta erat, An dohanerius ad dictam librorum exhibitionem teneretur.

Et assumpta desuper disputatione, scribens pro Panzerio dicebam, quod in hac materia exhibitionis librorum recepta distinctio est in genere, quod aut agitur de libris merè privatis, ad quorum confectionem & custodiam quis non tenetur, utpotè ad privatam memoriam, & diligentiam conscriptis & tentis, Aut de libris publicis, quos ratione officii, aut aliàs ratione subjectae materiae, & pro aliorum interesse quis conficere & conservare tenetur.

Primò enim casu, in puncto juris, quamvis de ipsorum existentia constaret, non intrat edendi seu exhibendi obligatio, quoniam nemo teneri debet exhibere inimico arma propria contra seipsum, ad text. *in l. qui accusare, c. de edendo*, & est communis traditio DD. tanquam in principio certo, quod absolutum supponitur in proximè allegandis decisionibus; In Curia tamen de stylo fundato in quadam aequitate, concurrentibus duobus requisitis, nempe existentia benè probata de tempore motae litis, ac interesse petentis, intrat dicta obligatio, tam respectu librorum, quam aliorum injuriam, cum ea tamen moderatione, quod ille, penès quem dicta existentia probatur de tempore motae litis, admittitur ad juramentum se amplius non

habere, quia laceraverit, seu aliàs neglexerit, & amiserit, quo casu non probata per petentem actuali existentia, per quam dicta jurata assertio de falsitate seu mendacio vincatur, illa sufficit, quoniam ubi agitur de libris & scripturis privatis ex debito officii non tenendis & conservandis, semper & quandocumque per eorum dominum, lacerari, comburi, seu aliàs negligi possunt, ut plenè antiquioribus allegatis probant Farin. & ceteri apud eum scribentes *conf.43. l.1.* & habetur particulariter actum in Romana census vitalitii pro domo professa Societatis Jesu *sub tit. de credit.* Et in his terminis obligationis exhibendi libros vel alias scripturas ita distinguendo plenè habetur apud Gregor. & Add. *decis.129. Buratt. & Add. decis.278. dec.237. par.11. rec. repet. post Zuff. de legit. processus decis.6.* in quibus etiam habetur actum circa qualitatem probationis existentiae, quod isto casu debeat esse cõcludens & perfecta, & nõ sufficiat praesumpta, cum aliis ad rem facientibus.

Secus autem in altero casu, in quo ex debito officii seu aliàs ratione consuetudinis, vel subjectae materiae teneatur quis ad confectionem & conservationem librorum, aliarumque scripturarum, Tunc enim necessaria non est probatio existentiae ex parte petentis, minusque admittitur amissionis seu existentiae assertio, quamvis jurata, sed recte cogi potest, vel ad factum, vel ad quanti petentis interest, ut in proximè allegatis, praesertim *dec.237. p.11. alias dec.6.* post Zuff. cum concord. *ibid.* ac frequenter, quoniam juris theoria generalis & in abstracto vera est ac recepta.

Quatenus verò pertinet ad applicationem, cujus tota quaestio esset solet, adhuc non visis juribus alterius partis, pro ratione dubitandi ponderabam in terminis specialibus gabellariorum, & publicanorum, ea quae habentur plenè disputata apud Thef. *dec.171.* super quaestione, an gabellarius lacerans, occultans, seu cassans libros hujusmodi puniri possit criminaliter, atque *num.6.* proceditur cum dicta distinctione, an libri essent publici de necessitate conficiendi ratione officii, vel essent merè privati ad propriam instructionem, & memoriam, ut hoc secundo casu nulla intreret actio criminalis, quinimò neque civilis, cum libri proprii ac scripturae privatae comburi, lacerari, cassari, seu alterari liberè possint Castr. *conf.130. l.1.* & ceteri apud Farinac. *d. conf.2. l.1. Rota decis.146. par.4. recent. tom.2. num.7. & 8.* Adde. ad Gregor. *decis.199. in fine.*

In hac secunda specie privatorum librorum verari dici poterat, Tum quia nulla lex habetur, quae dohanerium ad hujusmodi librorum confectionem, & conservationem obliget, Tum etiam quia ita suadere videbatur ipsorum librorum forma, & vocabulum, dum non agebatur de libris formiter ac mercantiler tentis, sed potius in forma simplicis memorialis, sive diarii, quod vulgo, *giornale dici* solet, cui proprie tanquam simplici manuali istud *basardelli* vocabulum congruere de communi usu solet.

His tamen non obstantibus, cum sensu etiam veritatis, contrarium dicebam probabilius, Tum quia gabellarii, & publicani generaliter libros conficere & custodire tenentur, eosque quibuscumque petentibus exhibere, ex deductis per Peregr. *de jure fisci lib.7. tit.3. n.37.* quoniam etiam in eisdem interesse adesse videtur ad effectum probandi possessionem exemptionis, & franchitiae, aliosque effectus frequenter contingibiles; Tum etiam quia, ut supra in aliis supra advertitur, praesertim in Romana bulli alearum *disc.79. vel 80.* locatoris, seu domini vectigalis interest librorum per Appaltatores fideliter confici & custodiri, atque in fine appaltatus restitui, cum obligatione quandocumque exhibendi, ut ita Princeps vel Respublica certificari valeat de vectigalis vel alterius juris emolumentis, & quomodo in futuris appaltibus se regulare debeat; Ideoque id communi usu receptum esse advertitur apud Thef. *d. decis.17. in princ.* & Genuam *de script. priv. l.4. tit. de libris rationum gabellarum num.21.*

Quinimò cum hujusmodi publicani, & appaltatoris quandoque non soleant esse fideles, neque emolumenta in eorum libris describere, idcirco licitè possunt Camerales pro dicto Principis & Reipublicae interesse apponere contra scriptorem, ut per Boss. *de remiss. mercet. publicanorum num.45.* Capyc. Latr. *consult.40. num.49.* & habetur supra in Romana seu Alben. *desalchi disc.66.* ubi de hac materia contra scriptoris.

Et licet, ubi non agitur de publicanis administratoribus vectigalium & gabellarum, sed de appaltatoribus seu conductoribus, de stricto jure dici valeat eos posse negligere confectionem vel conservationem librorum, eo quia, sive magna sive parva sint emolumenta, eorum tantum est interest, non autem locatoris, aliam non habentis actionem

nem nisi ad conventam pensionem, Quinimò locatoris magis interesse videtur dictos libros non confici, ut ita convinci non possit damnus, ex cujus ratione appaltator reitaurum, seu desalcum praetendere valeat, ut de hac differentia inter gabellarium appaltatorem, & gabellarium administratorem habetur supra in Romana redditionis rationum *disc.86.* Nihilominus dicti alii respectus ratione subjectae materiae id ex recepto usu exigunt, ac praeponderant.

Unde propterea passim receptum habemus, etiam hujusmodi dohanarum & gabellarum libris per conductores, seu appaltatores confectis tanquam publicis quoad tertios fidem adhiberi, ut ceteris relatis habetur apud Otthob. *dec.170. nu.16.* per Rotam. *dec.223. & 2236. p.11. rec. ubi concordantes.*

Et quamvis apud DD. circa hujusmodi gabellarum libros distinguatur, an confecti sint per conductores seu appaltatores ad proprium commodum vel incommodum, cui majus vel minus emolumentum respectivè cedat, vel confecti sint per eos qui nullum proprium interesse habentes sub certa merce in officium, vel administrationem deputati sunt, qui alicubi *Credentarii* vulgo nuncupantur, quasi quod hoc secundo casu publicorum jure habendi sint, in primò autem potius jure privatorum, ut ita distinguendo ceteris relatis habetur apud Mascard. *de prob. concl. 837. per tot. & 976. n.39. & seq. Thef. dec.171. Gait. de cred. c.2. tit.2. n.66.* Capyc. Latr. *conf.66. & 68.* Attamen id procedit in ordine ad majorem vel minorem fidem dictis libris praestandam in praedictum tertium, secus autem quoad dictam obligationem custodiae, & exhibitionis.

Verùm in hac facti specie omnis penitus difficultas cessare videbatur, quoniam hujusmodi libri principaliter ordinantur, non pro adnotandis gabellarum seu dohanerii emolumentis, sed principaliter pro jure & interesse piscatorum seu transmittentium pisces, ut ita certificari possent de piscium quantitate, qualitate & pretio in singula tempora, atque ita etiam certificari de fide corresponsalium seu cottiarum, unde in hac parte dohanerius hujusmodi libros conficere dicitur, non tanquam dohanerius seu gabellarius pro jure gabellae, sed tanquam officialis & bancherius ratione dicti publici officii, & respectivè banchi pro publica ubertate crediti, unde propterea videbatur esse in casu indubitabili, non obstante, quod libri non essent formales ac mercantiler tenti, sed in forma memorialium, bastardellorum nuncupationem haberent, quoniam dum talis ex usus, neque alii libri desuper habeantur, vis non est in vocabulo vel forma, sed in rei substantia, sive effectu, ob quem illi conficiuntur ac retinentur, Eoque facilius, quia clara erat inverisimilis laceratio ob ipsius dohanerii interesse, quodque affectaretur occultatio ad eludendam dictam manutentionem, ac refectionem indebitè exacti; adhuc tamen disputatio sequa non est, unde judicium desuper efformari non potuit.

ANNOT. AD DISC. CLII.

DE contentis in hoc discursu ad materiam librorum, eorumque exhibitionis, habetur actum *sub tit. de jud. disc.28. & 30. & in dec.32. & 102. p.10. rec.*

ROMANA PRÆTENSÆ FRAUDIS
PRO ANTONIO MARIA LEONIO
CUM DOHANERIO.

Causa disputata in Camera.

AN & quando dicatur constare de contraventione bannimentorum gabellae, & de fraude, itaut intrent commissum & aliæ poenae necne.

S U M M A R I U M.

- 1 *DE capitulis, & bannimentis dohanae ne merces veniant possint in civitate Urbis per decem milliaria.*
- 2 *Causa controversae.*
- 3 *Quomodo in hac materia fraudatae gabellae seu contrabannorum judicandum sit, & quare Advocati scribant pro una, vel altera sententia.*
- 4 *De circumstantiis in proposito spectandis.*
- 5 *Quando qualitas personae praesertim, quod sit forensis excuset.*
- 6 *Generaliter quando forenses excusentur à poenis bannimentorum.*

- 7 *De regula, ut singula quae non profunt etc. in hac materia attendenda.*
- 8 *Ponderantur circumstantiae excusantes, & de contra.*
- 9 *Quando circumstantiae excusantes non attendantur.*
- 10 *Quod erroneum sit procedere cum regulis, & doctrinis generalibus in hac materia.*
- 11 *De interpretatione bannimentorum de quibus num.1. eorumque ratione.*
- 12 *Immorandum non est in cortice, & figura verborum, sed attendi debet substantia voluntatis.*

D I S C. C L I I.

Disponentibus capitulis, ac bannimentis dohanae Urbis, ne relinqui possent merces in cauponis, vineis, casalibus aliisque locis Urbis, & propè illam spatio decem milliarium, non facta notificatione dohanerio, vel ejus deputatis sub poena commissi aliisque poenis, Cum Antonius Maria Leonius mercator Sulmonensis duceret Urbem versus quatuor ballas ferici, adhuc tamen indeterminatus, an mercem in ipsa Urbe venditurus esset, vel traditurus ad portum Centumcellarum, seu Civitatis Vetus, pendente determinatione à pretio in Urbe currente, Idcirco ad illam accedendo injunxit vectori, ut eam non ingrederetur, sed ipsum extra muros regredientem expectaret, quare vector muris proximis, ac incertus de domini mora in regrediendo, interim retineret animal onustum, in quadam caupona existente in ipsa via publica, animali exonerato, ac reposito in stabulo, tenebat sericum in atrio, seu cortili publicè, & palam circa meridiem, omnium oculis expositum, quod ad vigiliam certiorationem per dohanae deputatus sub praetextu contraventionis bannimentorum sequestratum fuit, ac successivè declaratum cecidisse in commissum, incamerato pretio cum decreto Thesaurarii, unde propterea ex parte dicti Leonii introducta per appellationem causa in Camera coram Gaetano.

Scribentes pro appellante, cum eodem poenis tempore, ac in eodem Tribunali dedisset occasio scribendi pro atio gabellario super incurfu poenae in *Camera. de qua disc. seq.* ad ostendenda compatibilem facultatem scribentis super eodem articulo, modo pro affirmativo, & modo pro negativo, quod ignaro vulgo, ac aliquibus rerum moralium professoribus parum veritatis scandalum quandoque parere solet. Dicebam istam materiam esse de illis, quae potius facti & applicationis quam juris esse dicuntur, unde propterea uniformis ac determinata regula tradi non potest, sed adinstar ultimarum voluntatum, aliarumque conjecturalium materiam saepe contingit, quod in casibus, qui necdum similes, sed penè identitici videntur, diversimodè judicandum veniat ex aliquibus alterantibus facti circumstantiis, ex quibus determinatio pro judicis prudenti arbitrio pendet.

Ad effectum siquidem inspiciendi, an actus ex quo commissum seu contraventio deducitur, gestus esse animo fraudandi necne, sive mercium contractator dici possit reperit infragans faciendi contrabandum, plura inspicienda sunt, juxta personarum, locorum, temporum, & mercium qualitatem, ut benè antiquioribus relatis habetur apud Farinac. *q.173. ex n.10. cum seqq.* Caron. *ref.206. cum duob. seq.* Maulon. *de contrab. q.3.* Cyriac. *contr. 512.* Vermigl. *conf.277. & seq.* ac latè ad nauream, & ultra colligit Giurb. *conf.16.* ubi in individuo consimilis praetensi commissi, seu fraudis gabellae ac extractionis ferici.

Spectatur enim qualitas personae, an scilicet esse bonae vel malae famae, seu solitus committere fraudes & contrabanna, benèque conscius hujusmodi bannimentorum, & provisionum, vel è converso vir probus non solitus committere fraudes, seu aliàs tanquam forensis hujusmodi prohibitionum ignarus. Et hanc excusationis circumstantiam in praesenti concurrere dicebam, dum agebatur de mercatore forensi, quod ponderatur per DD. collectos apud Farin. *d. q.173. n.14. & 16.* quoniam juxta generalem distinctionem traditam per criminalistas, & an & quando ignorantia bannimentorum per forenses allegata illos excuset ab incurfu poenarum in eisdem bannimentis contentarum. Aut agitur de illis, quae sunt naturaliter & intrinsecè mala, ac ubique prohibita, & non intrat excusatio, solumque praetendi potest, quod allegata ignorantia, quoties illa est probabilis, temperare debeat poenam ordinariam, si ista in aliis regionibus, praesertim in illa forensis contraventionis pro tali actu, quamvis etiam ibi prohibito & naturaliter malo, non adeò gravis imposita est. Aut de iis quae non sunt naturaliter, & ubique mala, & intrat excusatio, ex latè

latē delictis per Farin. *in fragm. verb. bannimenta*. Unde cum relinquere merces in aliqua caupona vel loco prope Civitatem non sit de actibus naturaliter, & intrinsicē malis, utpotē proveniens a novis bannimentis & capitulis, hinc inferebam qualitatem personæ, ut in hac facti specie, sufficientem excusationem inducere. Verum reflectendo ad veritatem, advertebam hujusmodi circumstantiam esse quidem alicujus operationis, quando aliæ magis proximæ, & stringentes pro fraudis exclusione concurrerent, sola verò & de per se nullius esse momenti. Tum quia fere per totam Europam, præsertim verò in Italia generale est hoc vectigal dohanæ, quod in magnis Civitatibus seu aliis emporiis, ut fraudibus consulatur, fere uniformiter hujusmodi rigorosas prohibitiones habet. Tum etiam quia in hac facti specie agebatur de mercatorē in Urbe negotiari solito, & quia de facili etiam per ipsius Urbis mercatores fraus fieri posset, ita studiosè curando merces introduci per forenses, ut in casu quo in fraganti reperirentur, hic excusationis clypeus haberetur.

Aliæ tamen plures in hac facti specie concurrerant circumstantiæ seu qualitates excusantes, quæ ubi etiam solæ, & de per se insufficientes essent, insimul tamen junctæ bonam fidem ad evidentiam comprobare videbantur, procedendo cum vulgari regula, *ut singula, quæ non prosunt* &c. in omnibus ambiguis, & conjecturalibus perpetuè ac principaliter attendenda. Primò scilicet qualitas loci, quia in publica caupona existente in via publica. Secundò modus cum quo merces tenebantur ibi discooperata omnium oculis expositæ contra omnem verisimilitudinem, ubi aliqua adesset sinistra intentio. Terriò ejusdem loci situatio, prope scilicet portam, ubi custodes & vigiles solent esse adedò prompti, & frequentes. Quartò tempus, quia de meridie. Quintò spontanea confessio veritatis illico facta per vectorem custodibus, seu perquisitoribus. Et sextò quia per aliquos testes dicta historia justificabatur. Unde faciendò comparationem ad casum de quo supra in alia Romana fraudatæ gabellæ *disc. 69.* ubi idem Tribunal pro exclusione fraudis & commissi respondit, dicebam casum videri indubitabilem, cum in proposito per DD. ponderentur circumstantiæ oppositæ circa locum, quia nempe occultum tempus quia nocturnum, viam quia usitatam, & similia, juxta ea quæ ponderantur *disc. seq.* Atque eatenus in proposito præsertim contrabandorum pro extractionibus mercium excusare non solet qualitas loci & temporis, quia nempe de die, & in aliqua caupona, seu sub aliqua publicè exposita capanna merces in fraganti reperiantur, quatenus aliud accidens illam moram causaverit, quia nempe ob ingentem pluviam aut aliud impedimentum ibi extractores morari coacti sint, cum similibus, & sic ista materia verè tota est facti, ex singulorum casuum individuis circumstantiis regulanda, proindeque legale simplicitas est, quam tamen frequenter experimur, procedere simpliciter cum doctrinis, & auctoritatibus, quæ desuper pro excusatione, vel incurfu habeantur, potissimum oportunitatem scribentibus, quoniam illæ quidem per judicantes inspiciendæ, & considerandæ sunt pro illuminando intellectu, beneque regulando eorum arbitrium circa particulares casus, & circumstantias merendas, non autem in fide Doctoris ita dicentis generaliter judicandi.

Ponderabam demum, etiam cum sensu veritatis, quod non verfabamur in casu bannimentorum prohibentium, ne merces in cauponis, vineis, casalibus, aliisque locis relinqui possent, cum aliud verbum, *relinquere*, juxta subjectam materiam, ac spectato fine seu ratione, ob quam hujusmodi prohibitiones fiunt, percipiat casum, in quo vectore, exoneratis mercibus, eisque in loco occulto repositis, alio accessurus discedat, ut deinde de nocte, vel aliàs occultè & inopinato merces non soluta dohana introduci possent. Hoc autem adaptari non poterat ad rem dum adhuc vector unà cum animali in eodem loco morabatur, unde fuit potius exonerare provisionaliter, & ad tempus causa sublevandi ipsum animal, ne iterum expectando domini iustum, remaneret absque proposito onus. Et sic etiam in stricta verum significatione casus non veniebat sub bannimentis disponentibus de illis, qui merces relinquunt, cum id non fuerit relinquere. Et nihilominus ubi etiam verba, inspecto sensu grammaticali venire possent, dicebam attendi debere propositionem de qua apud Mantice *de tacit. l. 2. tit. 7. n. 1. cum seqq.* Burat. *dec. 113. n. 7.* Merlin. *dec. 692. n. 46.* Romana fideiussionis 24. Maii 1660. Verosio, & frequenter, ut non cortex, & figura verborum, sed substantia veritatis attendi de-

beat, principaliter spectato fine seu effectu, ob quem ita statutum est, juxta ea quæ habentur apud Dunoz. *dec. 417. aliàs dec. 93. p. 7. rec.* & pluries advertitur, præsertim in materia ultimatum voluntatum *sub tit. de fidei. ac alibi*, proposito causa non fuit capta resolutio quæ pendet.

ANNOT. AD DISC. CLII & CLIII.

DE materia fraudatæ gabellæ, habetur etiam actum supra *disc. 69. 88. & 89.*

CAMERINEN. FRAUDIS PRO GABELLARIIS CUM ANTONIO NEAPOLLIONE, & Socii Cartariis.

Casus decisus per Cameram contra gabellarios.

De eadem materia discursus præcedenti. An scilicet, & quando constare dicatur de fraude, ita ut sit locus commissio, & pœnis fraudatæ gabellæ.

SUMMARIUM.

- 1 Facti series.
- 2 Repertus in territorio dici non potest repertus in fraganti extractionis & contrabandi.
- 3 Distinguntur inspectiones.
- 4 Locus est commissio eo ipso quod quis repertus est commercibus ultra locum gabellæ.
- 5 Gabellarius non tenetur monere transeuntem cum mercibus, ut solvat gabellam.
- 6 Quid disponant capitula gabellæ.
- 7 Expenduntur tractantes de materia extractionis.
- 8 Materia fraudatæ gabellæ est potius facti quam juris, ex facti qualitate decidenda.
- 9 De circumstantiis redolentibus fraudem.
- 10 De excusatione resultanti ab allegata pœnitentia.

DISC. CLIII.

Imposita moderno tempore gabella super cartam, in ejus capitulis ac bannimentis *c. 3.* statutum est, volentes cartas extrahere è carteriis vel aliis locis, teneri fumere bullettam continentem nomen ejus, qui extracturus est, necnon quantitatem à cartaria, ubi eam accipere debet, ac locum quo traducturus est, necnon diem, in qua id peracturus est sub pœna commissi in casu contraventionis. Cumque quidam vector circa secundam horam noctis extra carterias loci Roraci ac prope portam ejusdem loci per gabellarios, seu eorum deputatos repertus esset cum equo onusto duabus ballis cartæ, quas idem vector dixit de mandato cartariorum deferre ad Civitatem Camerini, nullam habens bullettam, nullaque soluta gabella. Hinc gabellarii crediderunt factum esse casum commissi, atque ita judicavit in partibus iudex deputatus. Introducta verò causa per appellationem in Camera coram de Mari, datoque dubio, an constaret de fraude, negativa prodiit resolutio, ex eo fundamento, quod bannimenta *d. c. 3.* alternativè loquantur de extrahentibus à carteriis vel locis, ibi, *tutti quelli, che voranno estrarre dalle cartiere o luoghi, &c.* & consequenter quod dici non possit dictus vector repertus in fraganti dum adhuc repertus, erat intus dictum locum Roraci, quamvis extra carterias, cum ita non verificaretur utraque pars alternativa ex iis quæ cæteris collectis habentur apud Maufon. *in tract. de contrabandis q. 1.* Far. & *qu. 124. n. 120.* quos scribentes pro excusando commissio allegabant, quod scilicet repertus in Civitate, vel territorio cum mercibus extrahi prohibitis dici non potest repertus in fraganti faciendi extractiones & contrabanna, dum temper dicere potest, quod non intendebat exire de Civitate vel territorio, sed volebat accedere ad alium locum intra idem territorium, puta molendinum &c. sive quod antequam egrederetur statutos terminos pœnitere potuerit, & consequenter quod dici non valeat consummatio delictum productivum commissi aliarumque pœnarum.

Concessa verò adversus hujusmodi resolutionem nova audientia, in hoc statu ex parte gabellariorum assumptus cum sensu etiam veritatis, stantibus facti circumstantiis, dicebam recedi debere à resolutis, quodque processum videbatur cum aliquo æquivoco, applicando dictor terminos extractionis fructuum vel mercium à territorio à casu con-

tro-

troverfæ extraneos. Ad id autem probandum duas efformabam inspectiones. Unam particularem, & dividuam super sensu bannimentorum gabellæ quæ sunt ipsius lex. Et alteram super dictis auctoritatibus, vel similibus, tam in proposito extractionis à territorio quam transitus per locum præfinitum cum similibus.

Quatenus igitur pertinet ad primam, æquivocum videbatur clarum, quoniam in alio cap. 5. eorumdem bannimentorum ad litteram disponitur gabellam solvendam esse, vel ante vel in ipso actu levandi cartam à carteriis, & dum ista carta reperta erat extra carterias, dicebam factum esse locum commissio, quod intrare dicitur eo ipso, quod quis repertus est cum mercibus gabellandis non soluta gabella extra locum præfinitum ad text. *in l. 1. & 2. c. 4. de vectig. & comm.* & firmant communiter scribentes plenè collecti per Farin. *q. 173. n. 1. & 17. ubi num. 18.* advertit, quod id procedit etiam si gabellarius vidisset vectorem transeuntem per locum præfinitum cum mercibus, eumque non advertisset, quoniam ad id non tenetur, sed sciens & prudens id pati potest ad effectum faciendi majus lucrum ex commissio resultantis, ideoque dum gabella solvenda erat antequam carta levaretur à carteriis, vel in ipso actu levandi, eo ipso quod reperta erat extra carterias fundata videbatur gabellarii intentio.

Neque præmissis obitare advertebam disposita *in d. c. 3.* in quo alternativè fit sermo de cartaria vel loco, & super quo loci vocabulo satis insisterant scribentes pro cartariis quod scilicet significet, Civitatem, Oppidum vel castrum, in quo ipsæ carterie existunt, quoniam istud capitulum loquitur de actu futuro, ac de bulletta anticipatè sumenda tanquam de actu præparatorio pro futura emptione & respectivè extractione, dum litteraliter dicitur, quod in ipsa bulletta exprimi debent, tam carteria, in qua ille intendit cartam levare, quam persona, & quantitas levanda, necnon locus, ad quem traduci debet, ac dies, in aliqua levanda est, & sic semper per verba de futuro, & pro actu faciendò, & consequenter istud capitulum est quid diversum à dicto cap. 5. cum quo rectè comparatur, ut gabella, vel ante, vel saltem in ipso actu, quo carta levatur à cartaria, solvi debeat.

Meritò autem dictum capitulum alternativè de carteriis, vel locis loquitur, quoniam non semper, & necesse carta emenda est in ipsis carteriis, sed emi potest in aliis repositoriis, seu tabernis, in quibus de licentia gabellariorum, cartarii, vel alii mercatores eam retineant pro commodiori, ac faciliore estimatione, sed semper, si in cartaria sive in altero loco firmum remanet alterum capitulum quod illa solvi debet in actu levandi, absque eo adversetur dictum alterum capitulum alternativè disponens utpotè percipientis alium actum præparatorium, & de futuro, ut supra.

Hinc proinde ex solo facto extranea dicebam à casu ea quæ ut supra habentur apud Maufon. & Farin. *loc. cit.* & plenius per eosdem Maufon. *q. 3.* & Farin. *d. q. 173. n. 21. cum seqq.* & *in fragm. verbo bannimenta nu. 58.* in proposito extractionis frugum, vel mercium à territorio, quoniam in eo casu pro fructibus, vel mercibus, donec in territorio existunt nulla solvenda est gabella, sed absque alio onere & prohibitione contractari possunt, contraventio autem consistit in ipso actu extractionis, qui verè & propriè dici non potest consummatus, nisi postquam territorii fines egressus est. Atque eatenus repertus in territorio dici potest captus in flagranti, quatenus alia urgeant indicia quod probent illum esse in itinere, ac in actu extrahendi, neque ad alium actum seu finem illam mercium seu frugum asportationem referri posse, quod nil commune habet cum terminis præsertim controversiis, in qua punctus non est in extractione à territorio, seu Civitate, vel Oppido, sed est in ipsa contræctione, quæ absque prævia solutione gabellæ fieri non potest.

Et nihilominus assumendo secundam inspectionem, ut supra distinctam, quatenus pertinet ad dictos terminos extractionis vel similes, dicebam idem, quod habetur in Rom. præsentis fraudis *disc. præc.* istam scilicet materiam esse magis facti quam juris, non uniformiter decidendam cum regulis, & propositionibus generalibus, sed pro iudicis prudenti arbitrio iuxta singulorum casuum particulares circumstantias, fraudem redolentes, vel respectivè excludentes, ponderando qualitatem personæ, tempus, locum, & alia similia bene cæteris relatis expenfa per Maufon. *d. q. 3.* ubi ita seipsum declarat circa enunciata in præcedenti *q. 1.* & latius per Farin. *d. qu. 173.* in quo loco

attendi debet, dum ibi ex professò agit de materia, non autem in *q. 124. n. 120.* ubi aliud agendo incidenter de hac materia loquitur.

Quibus facti circumstantiis in hac specie consideratis, animus faciendi contrabannum erat evidens, potissimum ex qualitate temporis nocturni, & omnino insoliti, quinimò attenta qualitate loci & temporis, omnino incongrui, dum erat initio mensis Februarii, & in asperis montibus, in quibus de eo tempore adhuc horrida dicitur sævire hyems fatisque incommodum & periculosum est iter etiam de die, multò magis de nocte, in qua si vectores aliquando itinerari solent, id duplici casu sequitur, vel quia ob impedimenta habita in via imperato ad præfinitum locum pervenire non potuerint, vel anticipando iter de mane, quando ob diurni luminis supervenientiam, congruum, & consuetum est iter anticipare, nunquam verò in ipso initio noctis. Et sic quemadmodum accessus per vias incommodas, periculosas, & inusitatas maximum est fraudis indicium, quod solùm ad commissum sufficere solet, ita pariter & magis artento hoc tempore, cum aliis circumstantiis, illa præsertim præordinationis habitæ inter vectorem & cartarios, quod nonnisi de nocte post crepusculum ad cartariam accederet, & sic fraus videbatur palpari manibus.

Præterea, ut apud allegatos patet, eatenus repertus in territorio prope confines cum iudiciis denotantibus extractionem excusari solet, quatenus suffragari valeat pœnitentia per eum allegata, quia nempe, repertus sit regrediens, dicendo quod habuerat, quidem animum extrahendi non obtenta licentia seu non soluta gabella, sed quod deinde melius cogitando pœnituerat, & regrediebatur ut ab extractione abstineret, vel ut gabellam solveret, dummodo tamen hujus allegatæ pœnitentiæ probabilia concurrant adminicula. Unde propterea firmum remanet totam esse questionem facti magis quam juris ut supra, quæ omnia in præsentem cessabant. Quinimò in facto concurrerant circumstantiæ oppositæ dictam pœnitentiam excludentes ob depositionem vectoris dicentis, quod volebat cartam asportare ad Civitatem Camerini, atque in cartariorum fide audacter substinebat non posse nec debere impediri, & sic cessabat omnis excusatio. His tamen non obstantibus, in secunda propositione peritum fuit in decisio pro excusatione fraudis, & tamen in Romana *disc. præc.* proposito causa circa idem tempus dilata fuit resolutio, quæ fuit in limine, ut caperetur pro inclusione fraudis, quamvis in illa magis quam in ista incomparabiliter justè excusationis causæ concurrant, unde propterea quotidie edocemur, causas eorum fata habere, atque frequenter verificari dictum illud, *justitia & veritatis semitas quis agnovit.*

FLORENTINA GABELLÆ PRO MARCHIONE JOANNE BAPTISTA DE MONTE CUM GABELLARIO.

Responsum ad casum cum sensu veritatis.

De gabella debita pro successione in hæreditatem alicujus extranei, vel remotioris conjuncti. An debeatur pro successione mediata, seu fideicommissaria. Et quæ persona in proposito spectari debeat, an illa fideicommissarientis, vel potius illa gravatissimo morientis, ad interpretationem statuti Florentini excipientis aliquos casus successiois proximiorum.

SUMMARIUM.

- 1 De statuto Florentinæ circa gabellam successionum.
- 2 Facti series.
- 3 Expenditur littera statuti, quod intelligat de successione directa, & immediata non autem fideicommissaria.
- 4 Intra quantum terminum à die mortis solvi debeat hæc gabella.
- 5 Quod intelligatur de successione immediata, & libera.
- 6 An gabella successiois debeatur, ubi filius successit patri.
- 7 Ab intestato decedere dicitur, qui condit testamentum, sed ejus vigore testata hæreditas non aditur.
- 8 Filius institutus in sola legitima dicitur etiam hæres.
- 9 De rationibus ob quas statutum de successioibus immediatis intelligendum sit, & quod attendatur persona gravati ultimo morientis.

10 Ha-

- 10 *Hæres fideicommissio gravatur interim dicitur verus dominus.*
 11 *Fideicommissa antiquitas non erant obligatoria.*
 12 *Ubi filius succedit patri non dicitur successio, sed continuatio.*
 13 *An in fideicommissis succedatur gravanti, vel gravato.*
 14 *An attendatur proximitas gravantis, vel gravati, & de ratione ob quam attenditur illa gravati.*
 15 *De absurdis si gabella deberetur de successione mediata.*
 16 *An valeat argumentum de laudemio ad gabellam, & quando solvatur laudemium in successione.*
 17 *Hæc statuta sunt odiosa, & loquentia in uno casu non capiunt alterum.*
 18 *In dubio contra gabellam, secus Florentia.*

DISC. CLIV.

Disponente statuto gabellarum Florentiæ tit. 12. de gabella testamentorum, legatorum, donationum causa mortis, seu alterius ultimæ voluntatis, ac etiam successionum ab intestato rubr. 15. pro hæreditatibus, legatis, ac aliis ex testamento, codicillis, donationibus causa mortis, aliisque ultimis voluntatibus obventis, ac etiam ex successione ab intestato solvendam esse quandam ibi taxatam gabellam, à qua excepiuntur, parentes, filii, fratres, & forores, nepotes tam ex filiis, quam ex fratribus, ac patrui & avi paterni. Cum Marchio Joannes Baptista senior Borbonius de Monte, instituto hærede Bartholomæo nepote ex fratre perpetuum fideicommissum cum ordine primogenituræ, seu majoratus in eisdem Bartholomæi descendencia masculina ordinasset, dict. autem Bartholomæus moriens, relictis quibusdam bonis Joanni Baptistæ filio, hæredem universalem instituit Joannem Baptistam Andream ex dicto Joanne Baptistæ filio nepotem tunc infantem, qui tamen factus major, ratam non habendo aditionem dictæ hæreditatis per administratores factam, illam repudiavit, unde propterea in dicto Joanne Baptistæ filio utraque hæreditas, fideicommissaria scilicet dicti Joannis Baptistæ senioris, ac altera Bartholomæi patris consolidata est. Præterea cepit gabellarius quod ab eodem Joanne Baptistæ solvenda esset præfata gabella pro fideicommissaria hæreditate Joannis Baptistæ senioris patrui magni sub dicta exceptione non comprehensæ. Quare ex parte rei conventi requisitus ad scribendum in causâ ad ejus opportunitatem.

Respondi, etiam cum sensu veritatis, improbablem videri dicti gabellarii prætensionem, ideoque reo convento debitam esse absolutoriam. Ad quod probandum duas constituere inspectiones. Unam inspecta littera, seu attentis verbis statuti. Alteram verò ratiocinando, ac attentis regulis & principiis juris super eisdem Statuti interpretatione, ubi illud dubium dici possit.

Quatenus ergo pertinet ad primam partem, mihi videbatur Statutum ad litteram, ac in verbis loqui de immediata, & directa, non autem de mediata, & obliqua, seu fideicommissaria successione, dum in versiculo, *ed occorrendo, che alcun testatore, o donatore &c.* consideratur casus hæreditatis, & legati, vel alterius dispositionis ad favorem personæ exceptuæ cum onere substitutionis, vel fideicommissi ad favorem personæ non exceptuæ, & statuitur ulteriorem substitutum teneri ad gabellam, quoties caducato primo dispositionis gradu per præmorientiam, vel repudiationem primo vocati, secundus gradus efficiatur primus aliud non disponendo in casu quo prima institutione, vel substitutione effectum sortiente, subsequatur successio obliqua, seu fideicommissaria, quem casum omnino statuente expressissent, si habuissent in animo id quod gabellarius prætendebat, dum jam cogitarunt ad dispositionem factam cum onere substitutionis, unde intrat vulgaris regula textus in l. unica §. fin. autem, C. de caduc. tollen. de qua frequenter in materia fideicommissaria sub tit. de fideicommissis, quod quando testator cogitavit casum & dixit, signum est quod noluit, quando non dixit, quæ regula, prout & omnes aliæ, quas habemus super ambiguarum voluntatum morientium, vel contrahentium interpretatione, procedunt quoque in statutis dubiis interpretandis, cum pariter de ambigua dispositionum voluntate agatur.

Eandemque immediatam, & primam successionem clarè considerari observabam in pluribus eisdem statuti partibus, totoque ejus contextu, dum semper utitur verbis directis, hæredis, & instituire cum similibus non conve-

nientibus successioni obliquæ & per fideicommissum. Et clarior, quia statuitur terminus 45. dierum tam in testamentariis, quam in intestatis successione, & dispositionibus à die mortis disponentis, seu ab intestato decedentis, quod ad evidentiam ostendit agi solum de casu primæ & immediatæ successione, non autem de altero, qui dari potest etiam post onum, vel plura sæcula.

Et in specie, quod istud Statutum intelligendum sit de immediata, & libera successione, non autem de mediata & cum onere, præsupponit seu admittit Caball. alias gabellarum acerrimus defensor cons. 124. n. fin. lib. 2. Omnemque difficultatem cessare observabam ex eo quod in §. seu vers. *Ma tutti quelli &c.* expressè deciditur casus, ut scilicet alii successivè venientes ad antiquas hæreditates & dispositiones mediantibus personis eorum parentum, cum quorum hæreditatibus dicta antiqua bona commixta sunt, ad aliquam gabellam non teneantur. Et merito, quoniam durum ac inhumanum videtur, ut qui per parentes, avi, vel fratris successionem bona obtinet, dicatur facere talem acquisitionem, quod pro ea gabellam solvere debeat, cum ita dicatur potius quædam bonorum continuatio jure naturæ, quam nova acquisitio.

Unde propterea plurimum sententia est, quod etiam statuto nullum casum exceptuante, atque indefinite de quacumque successione & hæreditate disponente, adhuc solvi non debeat per filium succedentem patri ex collectis per Surd. cons. 461. n. 13. & 14. Rimin. jun. cons. 15. n. 9. Merl. de c. 3. n. 14. cum seqq. Nigr. de laudem. q. 16. art. 1. n. 17. ubi n. 30. refert. tenentes contrarium.

Pro hujusmodi autem statuti parte evitanda, ut in notula transmissa supponebatur, gabellarii defensores potissimum constituebant in eo, quod non verificaretur ista conjunctio utriusque hæreditatis antiquæ, & recentis in eadem persona, dum Joannes Baptistæ filius gravati morientis obtinebat solum antiquam fideicommissariam successionem Joannis Baptistæ senioris patrui magni, non autem ultimam Bartholomæi ejus patris, qui Joannem Baptistam Andream nepotem ut supra instituerat.

Hoc objectum in quo versabatur unicum gabellarii fundamentum, de plano tolli dicebam ex solo facto, dum ob repudiationem dicti Joannis Baptistæ Andree ultimi testamentarii, ita in successione fideicommissi consolidata quoque remanebat recens intestata hæreditas Bartholomæi patris, unde indubitanter verificata remanebat dispositio statutaria, cum de jure intestatus dicatur, non solum ille, qui moritur nullo condito testamento, sed etiam ille qui cum eo decessit, non adita testamentaria hæreditate, quoniam idem est aliquem nullo condito testamento decessisse ab intestato, ac decessisse condito testamento, sed hæreditatem ejus vigore aditam non esse juxta tex. litterales in l. intestatus ff. de verb. signif. l. 1. ff. de juri. & legit. §. 1. inf. de hæred. quæ ab intest. defer. Angel. cons. 159. num. 3. Craff. §. successio ab intest. q. 1. n. 1. Fular. de subst. q. 444. n. 4. Rota in Perusina fideicommissi 13. Martii 1662. Verosio §. 1. Ac etiam quia d. Bartholomæus Joannem Baptistam filium hæredem instituit in quibusdam bonis pro legitima, quæ cum juxta opinionem dicitur quota hæreditatis, obtineri non potest absque titulo hæreditario, ita ut in hac quota, seu virili adhuc dicatur patris hæres ex deductis per Merlin. de legit. l. 5. tit. 4. q. 3. n. 4. Capyc. Latr. cons. 10. n. 11. cum seqq. Quicquid enim sit de hoc assumpto ad alios effectus, & ubi alter est universaliter institutus quod, effugiendo superfluas evagationes, examinare neglectum fuit, rectè tamen procedere dicebam ad hunc effectum, dum hæc mixtura hæreditatis paternæ cum altera antiqua hæreditate fideicommissaria, non pro præciso, & essentiali requisito, sed potius pro ratione de qua infra consideranda videtur.

Quo verò ad alteram partem ratiocinativam, omnino attendendam ubi verba non assisterent, vel expressè non resisterent, plures rationes considerabam, ex quibus statutum loquens de hæreditatibus, & successione, aliisque dispositionibus, intelligendum veniat de immediatis non autem mediatis, & quatenus de mediatis, ut pro regulanda exceptione attendi debeat persona gravati ultimo morientis, per cuius mortem successio aperitur, non autem persona gravantis seu primi testatoris.

Primo ad id probandum ponderabam, quod hæres gravatus, juxta veriorum ac hodie receptam sententiam non dicitur simplex usufructuarius, ut aliqui malè crediderunt, sed verus ac perfectus dominus, cum aliqua tamen ejus domini moderatione, ut scilicet non habeat illam liberam dispo-

disponendi de bonis suis facultatem, quæ dominio inesse dicitur, ut per Molin. de primog. l. 1. c. 19. n. 4. cum seq. Duran. dec. 155. alias dec. 200. n. 13. p. 5. rec. ac habetur pluries in sua materia sub tit. de fideic. ac etiam sub altero de feudis ad materiam Bullæ Baronum, ubi ad salvandam dictam Bullam ponderatur, quod fideicommissa antiquitas non erant obligatoria, ita effecta à temporibus Augusti citra, sed continebant simplicem commissionem fidei ex sola congruentia servandæ ad text. in l. 2. §. post deinde ff. de origine juris §. 1. ad fin. Inst. de fideic. Peregr. de fideic. art. 1. nu. 6. Rot. dec. 36. n. 44. p. 5. rec. cum aliis in d. tit. de feud. præsertim in Romana contributionis de Cessis disc. 89. Unde propterea ubi filius succedit patri fideicommissum gravato, quamvis istud ab ulteriori ascendente vel transverso ordinatum sit, ita verificari videtur ratio ponderata apud Merlin. d. dec. 193. laudata in Arimin. gabellæ 25. Junii 1657. Bevilacqua, quod scilicet de patre in filium dicitur potius quædam bonorum continuatio ex ordine naturæ quam successio, quoniam licet ex juris subtilitate, & fictione ad alios effectus propositionem habeamus, quod per fideicommissum, gravanti magis quam gravato succedi dicatur, ne scilicet successor teneatur habere ratum factum ejus cui immediatè succedit, neque per istum gesta sibi præjudicent, Attamen de facto, ac inspecta naturali veritate per gravati non autem gravantis mortem successio sibi aperitur, ac bona in eum transeunt, ideoque in proposito, ultimi, non autem primi morientis successio attendi debet.

Secundò in idem ponderabam ea quæ habemus in questione apud antiquos factis difficili, & involuta, apud modernos autem reditta plana, tam in fideicommissis, quam in feudis, & similibus, super regulanda proximitate, An scilicet attendi debeat persona gravantis, vel illa gravati ut satis frequenter in sua materia sub tit. de fideic. & sub altero de feudis, quod scilicet in stricta juris censura ob dictam propositionem, quod fideicommissarius, fideicommissum tunc potius quam gravatis hæres, & successor dicitur, ipsius gravantis persona pro regulanda proximitate attendi deberet, Et tamen receptum est contrarium ex p. c. deductis apud Otthob. decis. 21. & in locis citatis; Tum ex ratione majoris certitudinis proximitatis, ejusque facillioris probationis spectata persona ultimi morientis, ac ad evitandos inextricabiles litium labyrinthos post remotissima tempore intrantes super proximioritatis probatione, si persona gravantis attendenda esset; Tum etiam ex dicta ratione, quod successio fideicommissum refertur potius ex juris potentia, & fictione, attenda verò naturali veritate & de facto, succedi dicitur ultimo morienti per quemdam successione ordinem necessarium ab ipso non pervertibilem.

Tertiò considerabam inconvenientia exinde resultantia, quod scilicet ob grave onus gabellæ de facili vocari ad fideicommissa, & majoratus retraherentur ab illorum agnitione, quatenus gabellam de proprio solvere deberent, quia cum eorum jus sit resolvable, dari possit, quod beneficium resolveretur in maleficium, atque successor remaneret in proprio patrimonio damnificatus, si ad breve tempus per ejus mortem fieret casus restitutionis; Et quatenus gabella solvenda esset de ipsis bonis, ita contingente frequenti successione casu, ipsa bonorum proprietate perpetuè servationi destinata paulatim à gabella consumeretur, atque fideicommissi dissipatio sequeretur.

Quartò ponderabam receptam propositionem, quod una, & eadem res non debet duplici onere gravari, unde cum hæc hæreditas quæ ita semper est unica jam senserit onus gabellæ, non videtur onus multiplicandum.

Et quintò demum ponderabam ea, quæ habemus jure censorii, itaut inter ea intreret argumentum æquiparatorum habetur cæteris collectis apud Surd. dec. 905. Ganav. decis. 4. Nigr. de laudemio q. 5. art. 5. nu. 26. & alibi eodem tract. frequenter. In laudemio autem communis, & recepta observantia comprobatur, quod illud pro successione solvitur in primo ingressu, quando scilicet bona ab una linea vel genere personarum per extinctionem vel alienationem transeunt in alteram lineam diversam, sed si deinde bona in linea, in quam ingressa sunt, continuare debent in filiis, & descendentibus, illud non solvitur, quoniam licet continuatio sit necessaria ex lege in vestitura in forma pacti & providentiæ, ob quam successor concedenti vel primo acquirenti succedere dicitur, seu ab eo causam habere, attamen est potius continuatio bonorum de patre in filium, & in eadem linea seu genere personarum.

Deducebam quoque generalem propositionem super hu-

jusmodi statutorum odio & exorbitantia, ut per Rom. cons. 464. in principio. quodque propterea strictè intelligenda sint, unde si loquuntur de relictis & dispositis, non capiunt successionem universalem juxta cons. 115. Fulgos. quod reputatur in materia magistrale, ac esse verissimam & firmissimam doctrinam dicit Ruin. cons. 139. n. 17. cum seqq. l. 5. n. 17. & seqq. sequuntur Cephal. cons. 13. num. 18. Rimin. jun. cons. 15. num. 63. & habetur in Senen. gabellæ hoc tit. disc. 83. Necnon alteram propositionem, de qua apud Cyriac. controv. 286. Rot. dec. 118. in fin. p. 11. & frequenter supra in aliis ad hanc materiam gabellarum, quod sufficiat casum esse dubium, ut in dubio respondendum sit contra gabellam, & pro ejus exclusione. Protestabar tamen hæc deducere ad superabundantiam, & per solum argumentum, ut facilius intrarent dicti alii intellectus, non tamen admittendo quod casus dici posset dubius, stante quod in statutis gabellæ hujus Civitatis dicta propositio est in oppositum, ut scilicet in dubio judicandum sit pro gabella, & istam credebam esse veritatem.

ANNOT. AD DISC. CLIV.

An debeatur gabella de fideicommissaria, seu mediata successione videnda sunt, quæ latè super consimili statuto scribit Manzius Lucen. cons. ult. 18.

TRANEN. GABELLÆ

PRO ECCLESIASTICIS BAROLI CUM GABELLARIO, SEU COMMUNITATE

Casus disputatus in S. Congregatione Immunitatis, & resolutus ut infra.

De gabella farinæ seu molituræ, An & quando debeatur per colonos, & laboratores clericorum, ecclesiasticorum. Et an isti dare possint colonis panem non gabellatum, sive istius ratione ipsi ecclesiastici ad aliquam gabellam teneantur.

SUMMARIUM.

- 1 **U**bi adest gabella farinæ seu molituræ non potest introduci seu contractari panis exterius.
- 2 Casus controversæ.
- 3 Quando famuli, & laboratores clericorum non possint comedere panem sine gabella.
- 4 De statu tenentiarum Apuliæ, & ratione ob quam comedere panem francum non provenit ab immunitate ecclesiastica.
- 5 Furnus cum jure privativo vendendi panem importat quandam speciem gabellæ.
- 6 Ad quæ onera laicali ecclesiastici teneantur.

DISC. CLV.

Existente in Oppido Barolitano, juxta ferè totius Regni generalem usum, gabella farinæ seu molituræ, per istius Capitula itaturum est, neminem in dictum Oppidum ejusque recinctum vinearum duorum milliarum circumcirca introducere posse panem ab extra, seu illum non ingabellatum comedere, aut alias contractare, quod est rationale, quoniam licet gabella imposita sit molituræ, ac vulgò dicatur gabella farinæ seu macinatus, attamen quia ejus effectus respicit usum panis, idcirco istius introductio rectè prohiberi potest ob præjudicia, & fraudes, quæ alias ipsi gabellæ resultant, ut in specie habetur per Rotam in Avenionen. seu Auriacen. Molendini coram Verosio dec. 435. p. 9. rec. Quia verò extra dictum recinctum, tanquam in parte Apuliæ planæ, quæ est majus Italiæ, & forsan Europæ horreum, multæ adfunt magnæ tenetæ seminariæ, quæ ibi massariæ dicuntur in quibus ars agraria exercetur, atque consuetudo est conducenti bubulcos aliofque famulos, & laboratores, ex variis Regni, & extra partibus confluentes sub salario in pecunia annuorum ducatorum 30. & cum quadam diurna portione panis ex furto, seu vulgò panettaria ejusdem domini seu conductoris tenetæ, quod aliquod præjudicium de facto generat gabellæ dicti adjacentis Oppidi Baroli, eo quia cum ob infelicem illius Regni conditionem, ex bannitorum & latronum frequentia resultantem, etiam rustici in ipsis Civitatibus, & Oppidis vivant, plures ex hujusmodi rusticis, & plebeis ita

ita dictarum tenentiarum servitio se addicunt, ibique comedunt; unde gabella sentit diminutionem illius majoris emolumentum, quod obtineret, si dicti rustici, & bubulci ejus incolæ non egredierentur, sed intra dictum recinctum commorando, & laborando, illum panem ingabellatum comedere cogerebant, ob quod damnum refarciendum, ab antiquo eadem Communitas indixit quamdam gabellam, vulgò nuncupatam *del pane di fuori*, hoc est ut illi cives, & incolæ ejusdem Oppidi, qui dictam artem agrariam in tenuis propriis, vel conductis exercent, teneantur solvere quamdam summam ad proportionem culturæ, puta ducatorum 10. pro quolibet curru terræ factæ, & ducatorum quinque pro quolibet curru segretum. Observantia verò antiqua, & immemorabilis, fortè ab ipsius gabellæ introductione dedit, quod clerici, & ecclesiastici colentes tenentur proprias vel illas Ecclesiarum dictam gabellam solvere non consueverunt, minusque illi seculares, qui à gabellis communitatis exempti sunt, ut puta affidati Regiæ dohanæ, & cives Neapolitani ac similes. Nuper verò gabellario præcedente, per ecclesiasticos quoque dictam gabellam solvendam esse per eum adita fuit S. Congregatio immunitatis, atque cum præsupposito, quod clerici, & ecclesiastici eorum exemptionem ab ista gabella communicare vellent eorum famulis, & laboratoribus, aliàs gabellæ subjectis, obtinuit declarationem favorabilem, id scilicet non licere, cujus declarationis vigore Ordinarius ipsi gabellario benevolus aliquos ecclesiasticos ad dictam gabellam solutionem cogere cepit. Verùm istis recurrentibus ad eandem S. Congregationem, atque me pro eis scribente, dictæ declarationis revocatio sortita esset, nisi aliquod æquivocum, cum quo in hac materia aliqui non bene de hujus gabellæ natura informati procedebant, occasione dedisset dilationi resolutionis, cum rescripto, quod interim supersederi deberet, quæ tamen provisio hucusque totalis revocationis effectum produxit, ac probabiliter producat in futurum. Quoniam gabellarii rectè sciens hanc veritatem, eamque videns detectam, aliud non tentabit, & quando tentaret mihi certa videtur ejus succumbentia.

Scribens igitur pro Ecclesiasticis dicebam, quod ubi ageretur de gabella, perneceffe ab hujusmodi famulis, & laboratoribus aliàs solvenda, quia nempe nisi haberent panem ab ipsis ecclesiasticis tenentur dominis, cogerebantur aliàs panem ingabellatum comedere, quodque exemptio aliàs gabella de facto redundaret in utilitatem ipsius domini tenentis juxta casum, de quo supra in *Veliterna disc. 61.* Et tunc admittendam, quod iusta, & rationabilis esset gabellarii prætenso, quoniam ita non ageretur de Ecclesiasticorum exemptione passiva ab oneribus laicalibus, sed potius de jure activo exigendi ad proprium commodum, & utilitatem illam gabellam, quæ est Principis, seu Civitatis, ut advertitur in dicta *Veliterna*, ac etiam in specialibus terminis hujus gabellæ farinæ in Nullius Baren. *hoc tit. disc. 54.* effect enim ita locupletari de alieno, quod iustum, & rationabile non est, potissimè stante, quod, vel ratione antiqui concordati, vel ratione consuetudinis, ut pariter in *d. disc. 54.* advertitur taxata est frumenti quantitas, in qua Ecclesiastici ab ista gabella exempti esse debent, ac etiam quia de jure exemptionem obtinent pro eorum famulis, & colonis proprio ipsorum Ecclesiasticorum sumptu viventibus, non autem laboratorum sub diurno, vel menstruo salario, cujus pars dicitur ille panis, qui eis datur, itaut dicti panis franchitia in effectu sit pars illius diurnæ, vel menstruæ mercedis, quæ aliàs in pecunia solvenda esset, ut *d. disc. 61.*

Verùm non erat iste casus controversiæ, quoniam in hujusmodi tenuis, sive intra, sive extra dicti Oppidi territorium existentibus, tam ecclesiasticorum, quam secularium adest furnus, seu vulgò *panattaria* pro pane ipsius tenuitæ famulis, & laboratoribus necessario, sive tenentiarum domini sint Ecclesiastici, sive seculares absque aliqua differentia, atque uniforme est salarium hujusmodi rusticorum, & laboratorum, non inspecta eorum patria, & an sint de isto Oppido, vel alio, in quo addit ista gabella farinæ, vel panis necne, & sic nil refert tenuitæ domini, an dicti laboratores sint de uno loco, vel de altero, & an in eorum patria subjaceant, vel non subjaceant hujusmodi oneri, nam non per hoc salarium crescit, vel decrevit, & consequenter non intrat dicta ratio communicationis propriæ exemptionis famulis, & laboratoribus qui alias non essent exempti.

Sive enim rustici hujus Oppidi habitatores laborarent

in tenuis Ecclesiasticorum, sive in illis laicorum, nullum exemptionis privilegium haberent, adhuc pariter panem ibi non gabellatum comedent, idemque resularet dictæ gabellæ præjudicialis effectus, qui resularet dicitur eo ipso, quod ejus incolæ exeant à dicto recincto, atque panem in ipso Oppido explanatum non comedunt, sive in una, sive in altera tenuta, aut loco illum habeant; Et sic est damnus secundarius, & consequitivum, quod ita resultat, non directè, sed indirectè, seu occasionaliter, quod scilicet tali occasione rustici discedunt à proprio domicilio, unde propterea minor panis quantitas ibi consumitur.

Dabam in hoc practicum exemplum Civitatis Albani, aliorumque similium locorum propè Urbem, in quibus Baro, vel Communitas habeat furnum cum jure privato vendendi panem, quod quamdam speciem veltigalis, seu gabellæ includit, ut advertitur in *d. Veliterna disc. 61.* si enim rustici, & laboratores talis loci ab eo non discederent, ibique comederent, utique major esset panis esitatio, & successivè majus domini furni emolumentum, sed non exinde resultat, quod accedentibus dictis rusticis ad colendas vineas Urbis, seu aliàs ad laborandum in casualibus, & tenuis existentibus in agro Romano, ibique comedentibus, dicatur quod vinearum, vel casualium domini aliquam exemptionem communicent non exemptis, cum sit damnus accessorius, & consequitivum, quod non habetur in consideratione ad regulam text. in *l. altus, C. de servit. & aqua cum concord. Nil enim refert domino fundi, an laboratores solvant necne in eorum patria gabellam, quia si solvant nil ei minuitur, & si non solvant nil crescit, atque in hoc est punctus.*

Idque solum fuit causa, seu occasio, ut Communitas indiceret istam gabellam merè personalem ejus civibus, & subditis exercentibus artem agrariam, ab eis solvendam, quamvis in eorum tenuis casus daret, quod nullus hujus loci incola ibi laboraret; Ideoque ad gabellam, istam tanquam personalem Ecclesiastici utpotè exempti à potestate illam indicentis, nullatenus tenentur, cum solum teneantur ad merè reales cum requisitis de quibus apud celebres decisiones Brundusina coram Penia *inter suas dec. 1070.* & Albenor-Merlino *inter suas dec. 902.* aliàs *339. p. 6. rec.* Hydruntina coram Celso *inter suas dec. 249.* cum aliis ad *latietatem dec. 412. p. 9. rec.* ibique Adde. & frequenter supra in aliis *hoc tit.* Accedente potissimum observantia, quæ tanquam optima interpret omni dirimebat difficultatem, si quæ cadere potuisset, ac etiam quod laici ex Regio privilegio exempti à gabellis communitatis, neque solvant talem gabellam; Ergò multò minus Ecclesiastici.

ANNOT. AD DISC. CLV.

Ad hanc materiam videnda sunt ea, quæ habentur in annot. *disc. 64.*

NEPESINA GABELLÆ PASSUS PRO COMMUNITATE CIVITATIS NEPESINÆ CUM COMMUNITATE OPPIDI CAPRAROLÆ.

Casus disputatus in Congregatione boni regimini.

De gabella passus, seu pedagi exigendi à transeuntibus per territorium ob onus refectionis pontium, & viarum; Et de concordia inter duas Communitates, seu populos super reciproca exemptione à gabellis, quando valeat, & quæ ad ejus validitatem requirantur. Et an rescindatur, si tractu temporis efficiatur nimium læsiva, & præjudicialis.

SUMMARIUM.

- 1 *Facti series.*
- 2 *Resolutio causæ.*
- 3 *De gabellæ exactione concessa per viam gratiæ & privilegii, vel per viam justitiæ, & de differentia.*
- 4 *Pontium, & viarum resectio faciendæ est per collectam inter habentes usum.*
- 5 *Pedagia quæ sint, & qua ratione exigantur.*
- 6 *Concordia extinguit omnia jura, & actiones.*
- 7 *De requisitis in concordatis; & aliis actibus concernentibus perpetuum præjudicium, qui sunt per Communitates.*

8 An

- 8 *An in concordatis inter duas Communitates, vel inter duas eque privilegiatas requirantur solemnitates.*
- 9 *Solemnitates requisitæ in alienatione honorum Ecclesiæ requiruntur etiam inter duas Ecclesias.*
- 10 *De præsumptione solemnitatum ex lapsu longissimi temporis.*
- 11 *Non sufficit tempus, nisi concurrat observantia cum requisitis.*
- 12 *Hæc præsumptio non supplet defectum causæ, declaratur.*

DISC. CLVI.

Ob copiam novem pontium existentium in territorio Civitatis Nepesinæ quotidiano sumptu refectionis indigentiam, per Summos Pontifices Leonem X. Clement. VII. Paulum III. & Sixtum V. dictæ Civitatis communitati concessa, & respectivè ampliata fuit facultas exigendi quodam pedagium, seu gabellam passus à transeuntibus per territorium prædictum, etiam cum mercibus concernentibus gratiam; Cumque de anno 1612. inter Magistratum hujus communitatis, & illum alterius communitatis Oppidi *Caprarolæ* inita esset concordia super reciproca exemptione à gabellis in utroque territorio respectivè existentibus, atque rei eventus doceret id huic communitati esse nimis præjudicialis, ob magnam inæqualitatem, cum supponeretur gabellam, seclusa dicta concordia per Civitatis, & incolas Nepesinos solvendam dictæ communitati *Caprarolæ* vix importare annua scuta decem; E converso autem istam gabellam solvendam per dictos oppidanos importare scuta circiter 150. Hinc proinde introducta causa in Congregatione boni regimini, ob aliquas dilaciones dictæ Communitatis *Caprarolæ* ad resolutionem, hucusque devenit non est.

Scribens autem pro communitate Nepesina, fundatam dicebam ejus intentionem in facultate exigendi hoc pedagium sibi concessa per Pontificia indulta, quæ non strictè intelligenda sunt, ut regulariter faciendum est in materia onerum, & gabellarum, quando continent privilegium, & gratiam inductivam servitutis, ac restrictionem naturalis libertatis, sed largè, & favorabiliter, cum potius ex justitia, quàm ex gratia hæc facultas concessa sit, & tanquam per intentionem, seu declarationem ejus, quod est de jure, utpotè concessam per Principem, potius tanquam supremum Magistratum justitiam administrantem, quam uti Principem tollentem jus tertii, quoniam cum hæc facultas concessa sit respectivè ad onus refectionis pontium, & servitium pro usu adjacentium populorum, intrat de jure onus refectionis per collectam ex regula, secundum naturam &c. ad text. in *l. 2. C. de immunitatibus nemini concedenda*, ubi Bart. & ceteri, de quibus per Riminald. *seniore conf. 31.* quod reputatur in materia magistratæ, sequuntur ceteri apud Peregr. *conf. 102. num. 7. lib. 1.* Sola ad *consuet. Sabaudia de reparat.* *glos. viam num. 12.* Cobell. ad *Bullam boni regimini c. 28. num. 50. & seq.* & ceteri de quibus in proposito contributionis pro refectione viarum supra in duplici *Reatina hoc tit. disc. 139. & 841.* Et de pedagio exigendi solito pro transitu per aliquem pontem habetur pariter supra *Nazarena pedagit disc. 131.* ubi quod hujusmodi gabellæ passuum non sunt verè, & propriè gabellæ dictæ tanquam onera supportanda per populos ad beneficium Principis, vel Republicæ, sed tanquam commodior contributio ex lege justitiæ faciendæ per transeuntes pro refectione pontium, & viarum, ex quibus commodum reportant, juxta traditionem *Abbatris in c. innovamus num. 6. de censibus, & cap. super quibusdam de verbis. signif. cum concord. per Borell. de præstantia Regis Catholicæ c. 11. numer. 43. & 44.* & in aliis locis ut supra, Idque per alteram partem non controverebatur.

Quare unica dubitandi ratio consistebat in dicta concordia, quæ juxta vulgares quotidianas propositiones habet vim rei judicatæ, omniaque jura, & actiones extinguit, neque in alio superest iudicis officium, nisi in ipsius concordia executione.

Non negabam dictam propositionem utpotè veram, & irrefragabilem, quoties ageretur de concordia valida, & servatis servandis inita, Dicebam verò punctum esse in dicto requisito, cum quis præsupposito, & non aliàs eadem propositio locum habet, cum supponeretur dictam conventionem initam esse inter solos utriusque communitatis Magistratos, seu alios deputatos, quibus hæc facultas non competeat, quoniam in concernentibus graviora

negotia, & perpetuum communitatis præjudicium nulla potestas est penes solum magistratum, cui demandata tantum censentur concernentia currentem administrationem, in hujusmodi verò actibus plures requiruntur solemnitates deductæ per D. ad materiam text. in *l. fin. C. de vendit. rerum Civitatis lib. 11. de quibus, Cacheran. dec. 39. Surd. conf. 28. nu. 82. & seq. & conf. 65. nu. 17. Menoch. conf. 80. nu. 22. cum seq. Rot. dec. 447. p. 5. rec. apud Celsum dec. 383. nu. 2. cum seqq. Adde. ad Buratt. dec. 690. Præsertim, ut actus fiat à toto populo, vel illo majori consilio, quod populum representat, ac etiam cum auctoritate superioris, & ex causa necessaria, vel utilitatis; Quæ omnia requisita deest, dum nulla accedat superioris auctoritas, fortius requisita in Statu Ecclesiastico, ubi juris communis dispositioni accedunt Apostolica Constitutiones, præsertim undecima Pauli V. desicibat consensus populi, & quod magis debeat justa causa necessitatis, vel utilitatis, quinimò constabat de evidenti damno, & inæqualitate.*

Et quamvis ageretur cum altera communitate, in hoc pariter privilegiata, attamen id non tollit necessitatem hujusmodi solemnitatum, quoniam regula, quod inter privilegiatos privilegia conquassantur, & magis communitati, magisque hodie recepta sententia locum non habet, ubi unus contendit de lucro, alter de damno, sive unus de majori damno, ut in proposito contractuum initorum inter duas mulieres, vel inter duos minores, sive inter minores, & mulieres cum similibus, plenè Picus ad *statut. Urb. glos. 7. Gregor. dec. 164.* ubi adde. *Burat. & adde. dec. 480. dec. 98. nu. 2. cum seqq. p. 11. rec.* Et habemus etiam receptum in terminis *extravag. Ambrosio de reb. Eccles. non alien.* ut ejus dispositio pariformiter procedat in alienationibus, aliisque contractibus inter duas Ecclesias, quinimò inter duas Capellas ejusdem Ecclesiæ, quia discoopariendum non est unum altare, ut alterum cooperari de *Marin. resolut. 6. nu. 14. lib. 1. Rota dec. 561. num. 7. part. 5. rec. dec. 191. num. 11. part. 7. dec. 336. num. 9. part. 10. rec. & sæpissimè.*

Scribentes in contrarium magnam vim constituebant in hujusmodi solemnitatum præsumpto intervenit resistentia à longissimi temporis observantia ex deductis per *Gabr. de præsumpt. concl. 1.* cum aliis, de quibus infra, & est de jure passim receptum etiam in alienationibus honorum Ecclesiæ, non obstante satis vehementi residentia juris resultante à *d. extravag. Ambrosio*, quamvis hodie per Constitutiones Urbani VIII. in bonis, & juribus Ecclesiæ istud beneplacitum præsumptum, ubi non adest centenaria, sublaturum sit, ut pluries *sub tit. de alienationib. Vestim* hoc fundamentum nullius momenti videbatur ex duplici responsione. Primò, quia ad effectum inducendi dictam præsumptionem, non sufficit solus lapsus temporis longissimi, sed etiam accedere debet observantia, quæ requiritur certa, univoca, continuata, & pacifica per totum dictum tempus, *Cocchin. dec. 301. nu. 4. Orthob. dec. 159. nu. 11. & 12. & 220. nu. penult. & finali, dec. 188. num. 11. & seq. p. 6. rec.* cum aliis per *Adden. ad Gregor. decis. 355. & ad Buratt. dec. 45.* cujus observantia nunquam interruptæ requisitum supponebatur deficere.

Et secundò, quia non potest plus operari factio quàm veritas, neque majoris momenti esse solemnitas præsumpta quàm vera, ideoque ubi etiam verè, & de facto à licè solemnitates accessissent circa consensum totius populi, & auctoritatem superioris, adhuc insuperabilis remanebat defectus causæ, quem receptum est per beneplacitum Apostolicum, seu aliam solemnitatem non suppleri ex deductis per *Greg. dec. 113. nu. 8.* ubi *Adden. nu. 11. Cavaler. dec. 215. nu. 2. & passim*, licet longissima observantia inducat etiam præscriptionem utilitatis.

Præterea, ubi etiam ista concordia tunc validè, ac etiam æqualiter inita esset, itaut eo tempore attentò sustentabilis esset, adhuc tamen cum tractu temporis redacta esset ad magnam inæqualitatem, & injustitiam ut supra dicebam locum esse ejus rescissioni; Licet enim regula sit, ut in contractibus attendi debeat tempus, in quo illi sunt, non curato subsequenti accidentaliter eventui, qui æquè poterat se habere ad lucrum, & damnus ad communitatem notata in *l. preses, & l. de fideicommissis, Cod. de transact.* Attamen in iis quæ habent tractum successivum, si tractu temporis contractus reducat ad iniquitatem ac magnam læsionem, seu inæqualitatem, adhuc læsio attenditur *Natt. conf. 304. & conf. 548. num. 56. Thef. dec. 226. Capyc. Latr. dec. 18. Theodor. alleg. 23. Rota apud Martin. Andr. dec. 48. nu. 14. & dec. 70. nu. 3. & 4. Rota in Calaguritana decima-*

decimarum Sancti Ascentii 7. Februarii 1659. coram Cero. Et de qua conclusione ejusque declarationibus habetur particulariter actum in dicta Calaguritana sub tit. de decim.

ANNOT. AD DISC. CLVI.

DE hac gabella passus, seu pedaggi, ultra hic relatos, late agit Moles in dec. §. 14. Et an ista debeatur de cadavere, habetur infra disc. 166.

Et de repositis in concordiis, quæ fiant per communitates, habetur in specie quarum communitatum, actum sub tit. de alien. & contr. prohib. disc. 24.

I M O L E N.

SOCIETATIS VECTIGALIIUM PRO ALEXANDRO, ET ANNIBALE DE HECTORIS CUM JOSEPHO, ET CAROLO RUSCONO.

Casus disputatus coram Thesaurario.

Quomodo computari debeat annus in illis appaltibus vectigalium, quæ uniformem fructum in omnibus anni partibus non reddunt, ut est appaltus gabellæ carnis, quæ est infructifera de tempore quadragesimali, cum similibus.

S U M M A R I U M.

- 1 Ad series.
2 In quibus consistere dicatur appaltus vectigalium, & gabellarum.
3 Gabellæ regulariter sunt fructus civiles.
4 Quando regulentur jure fructuum naturalium, seu industrialium more prædictorum rusticorum.
5 Quomodo sit regulandus annus pro distributione fructuum, & pensionis.
6 Annus quiescens, vel preparatorius, adhuc dicitur producere fructum.
7 Emolumenta initiata, seu preparata tempore durantis societatis veniunt in commune, etiam si percipiuntur post illam dissolutam.
8 Annus insolitus, & majoris utilitatis, ut est in dohanis annus Jubilei, vel scilicet vacantis quomodo sit regulandus.

D I S C. CLVII.

SUSCEPTO per fratres de Hectoris à Thesaurariis Romanolæ sub appaltu gabellarum carnis, & macinatus Civitatis Imolæ, atque admissis ad dicti sub appaltus societatem vel participationem, Quaino, & Ruscono sub quibusdam legibus, & conditionibus, ob quarum non implementum ex facto, & culpa dictorum admissorum, cum judiciali etiam auctoritate dicta societas, seu participatio dissoluta fuit ad aliquos menses ante dominicam Palmarum, à cuius tempore regulari solet gabella carnis, atque in redditione, vel respectivè solidatione computorum inter dictos socios pro tempore, quo societas duravit, dictis de Hectoris, qui negotium administraverunt ponentibus in rationibus quidquid debitum esset, & respectivè solutum pro pensione, seu censu appaltus usque ad dictam diem dominicæ Palmarum; Prætereundè cæperunt dicti alii socii, seu participes ipsos non teneri ad prædictæ pensionis contributionem, nisi pro solo tempore durantis societatis, non autem post illam dissolutam, quando præsertim cadebat tempus quadragesimale, Unde assumpta coram Thesaurario generali disputatione super hoc puncto, qui erat juris, cum plures alii essent potius facti, Scribens pro dictis de Hectoris, cum sensu etiam veritatis, dicebam injustam esse hujusmodi præsentionem, dictumque tempus quadragesimale in calculo ponendum esse in damnum omnium sociorum pro regulanda pensione in singulos annos distributa, quamvis dictum tempus caderet post dissolutam societatem.

Cum enim substantia hujusmodi appaltus consistere dicatur in ipso jure exigendi vectigalia, seu gerendi ea, ex quibus appaltus emolumenta resultant, itaut ipsum jus exigendi seu privativè vendendi, aut aliud gerendi stet loco fundi, cuius fructus, & proventus locati sunt, juxta celebre conf. 156. Soccini l. 2. cum aliis collectis per per Larream ex dec. 17. cum segg. ac satis frequenter habetur supra ad materiam hujusmodi appaltus, tam vectigalium, quam salinarum.

Hinc proinde licet frequentius jure, & apud DD. ad materiam textus in leg. divorzio, §. quod in anno, ff. soluto matrim. ubi est sedes materiz circa repartitionem fructuum inter plures illorum participes, & unde desumunt beneficialistæ in frequentibus quæstionibus, quæ habentur inter prædecessorem, & successorem in beneficio, sive inter hæredes prædecessoris, & Ecclesiam, vel Cameram Apostolicam, gabellæ enumerari soleant inter fructus civiles, adinstar prædictorum urbanorum, in omnibus anni partibus, singulisque diebus, & horis pariformiter currentes, & percipi solitis, eo modo quo fructus censuum, aliarumque præstationum enumerantur, unde propterea attenditur sola arithmetica computatio seu proportio mensium vel dierum anni solaris, seu naturalis.

Attamen id non procedere dicebam in illis vectigalibus, & gabellis, quæ in una parte anni fructant plus, & in altera minus, ut propriè est ista gabella carnis, quæ de tempore quadragesimali est ferè omninò inutilis, & infructifera ob prohibitum carniis usum, ac etiam est gabella piscium, quæ de eodem tempore quadragesimali longè majorem reddit fructum, quam in reliquis anni partibus, seu temporibus ut supra disc. 134. ac etiam exemplificari potest in dohanis seu vectigalibus, quæ exiguntur pro introductionibus seu venditionibus mercium, quod tempore aliquarum nundinarum juxta regionum mores, ac mercium qualitates, vel fructant plus ratione majoris introductionis, & venditionis juxta casum disputatum per Camill. de Medic. conf. 23. ubi de defalco prætenso per appaltatores dohanarum ob prohibitas nundinas Salerni, ex quibus magnum emolumentum percipi solebat, vel respectivè fructant minus ob franchitias, quæ in nundinis habentur, unde eo tempore gabella remanet infructifera cum similibus.

His enim casibus procedendum non est cum regula arithmeticæ proportionis, cum qua proceditur in prædiis urbanis habitationi seu quotidiano uniformi usui destinatis, sed proceditur cum regula, quæ habetur in prædiis rusticis, quæ magis in uno quam in altero anno, sive magis in una quam in altera anni parte fructare solent. Tunc enim non proceditur cum dicta arithmetica proportionem anni solaris, sed annus constituitur ex toto eo tempore, in quo integer fructus, seu integra recollecta percipitur, facta peræquatione omnium temporum plus, & minus fructantium, ex quibus omnibus annus constituitur, ac regulandus est etiam si triennium, vel decennium ad id requiratur, cum tale spatium pro uno anno habeatur; Et econtrà si quolibet semestris dicta integra perceptio fiat, ab eo anno constituitur juxta receptissimam magistralem theoreticam Bartoli in leg. item queritur, §. qui impleto, ff. locati, ubi cæteri communiter, ac etiam in d. l. divorzio, §. quod in anno; ff. solut. matrim. ubi post Bartol. Castr. & alios late Petrus Barbof. quos omnes juxta subjunctæ materiz qualitatem ressumunt Menoch. l. 8. præsumpt. 85. Mant. de tacit. lib. 5. tit. 3. & late Barbat. in ejus tractatu de divisione fructuum, ac etiam Rota dec. 219. nu. 7. p. 10. rec.

Unde exemplificat DD. præsertim in d. leg. divorzio, §. quod in anno, in terris, quæ ad frugum recollectionem coluntur, quod si in uno anno oportet facere segetes, ac relinquere terram otiosam, & quiescentem, in altera verò seritur, & percipitur fructus, annus constituitur ex integro biennio, nam annus quiescens, seu otiosus æquè concurrere dicitur ad fructuum perceptionem tanquam eorum preparatorius; Et econversò in d. l. item queritur, §. qui impleto, advertitur in prædiis urbanis, quod in una hebdomada, vel anni parte domus majorem fructum, vel commodum præbeat, puta quia sit propè nundinas &c. regulatur jure prædii rustici cum similibus; Ideoque in hac facti specie dicebam, quod vel integra pensio totius anni repartienda est in illis solis mensibus, in quibus usus carniis habetur, vel etiam tempus quadragesimale reponendum est in calculo, quamvis illud caderet post dissolutam societatem, pro qua regulanda attendenda est proportio fructuum seu emolumentorum.

Quoniam emolumenta preparata de tempore durantis societatis veniunt sub negotio sociali, quamvis eorum actualis perceptio sequeretur post societatem dissolutam juxta celebrem decisionem in Romana Accomandæ cor. Pirovano dec. 554. p. 1. rec. cum aliis collectis per Buratt. dec. 465. num. 1. Unde propterea habetur supra in Romana defalchi disc. 65. circa finem, quod annus Jubilei, vel Sedis vacantis verisimiliter prævisæ tanquam extraordina-

ordinarius, & insolite utilitatis productivus regulandus non est jure aliorum annorum, & cum sola proportionem arithmetica, sed est repartendus in omnibus annis appaltus, cum similibus.

ANNOT. AD DISC. CLVII.

Super contentis in hoc discursu super modo computandi de annis pro divisione fructuum, conferunt ea, quæ habentur sub tit. de Pension. disc. 24. & segg. & sub tit. de Dote disc. 160.

I M O L E N, SEU FAVENTINA DATII PRO COMMUNITATE IMOLÆ CUM COMMUNITATE FAVENTINÆ.

Casus disputatus in Congregatione Boni Regimini, & resolutus pro Communitate Faventis.

Si Civitas subdita habeat jus exigendi aliquod datum pro omnibus rebus & mercibus transeuntibus per ejus territorium, An exigere possit datum prædictum pro transitu illius salis, quem Civitates & loca recipiunt de necessitate à salaria Principis, cum prohibitione habendi aliundè, & cum onere solvendi cariori pretio, sub quo vectigal Principi solvi dicitur.

S U M M A R I U M.

- 1 Ad series.
2 De antiquo Statu Faventis Civitatis.
3 Resolutio cause.
4 Observantia 30. annorum in non solvendo gabellam inducit præscriptionem exemptionis in futurum.
5 An procedat in gabellis Cameralibus, & de ratione differentiæ.
6 De ratione ob quam vectigal exigi solitum pro mercibus & bonis, quæ transeunt per territorium non debet solvi pro sale, & de ratione differentiæ.

D I S C. CLVIII.

Cum ab antiquo Civitas Faventina, incertum est ex quo titulo, probabilius autem de facto, & auctoritate propria, quando juxta illorum temporum conditionem ferè omnes hujus regionis Civitates per quamdam speciem Reipublicæ, vel sub proprio Domino vel Tyranno regebantur, exigere solita esset quoddam vectigal de omnibus bonis, & mercibus per ejus territorium transeuntibus, & præsertim pro sale, qui per aliàs adjacentes Civitates, & loca emi solebat à Camera in salinis Cerviæ, de quo vectigali mentionem faciunt Dynus & Bart. in leg. locatio alias licitatio §. mercatores, ff. de publican. Arque sub Julio III. dicta Faventina Civitas, quæ prius vivebat sub proprio Domino seu Tyranno ut patet ex deductis per Tusc. verbo Faventina Civitas cons. 84. se dedisset immediatè superioritati, ac regimini Papæ, idem Julius confirmavit omnia ejus jura & privilegia, istud præsertim exigendi hoc vectigal, quod successivè confirmavit Paulus IV. Cumque moderno tempore ab annis 30. & ultra supponeretur, per Civitatem Imolæ, ejusque cives incolas, & districtuales istud datum solum non fuisse pro eo sale, qui pro ejusdem Civitatis, sui que districtus usu per hoc territorium asportatur à dictis salinis Cerviensibus, nuper verò ad ejusmodi exactiorem de facto procederetur; Hinc orta controversia, & introducta causa in Congregatione boni Regimini, prodit resolutio Faventis communitati favorabilis, concessaque nova audientia, in qua solum Ego scripsi, perlitum fuit in decisis, incertum est ex quibus fundamentis; Quantum tamen defumi potuit, ex eo potissimum, ac principaliter generalis observantia, quod scilicet omnes aliæ communitates idem vectigal solverent, potissimè quia hoc Tribunal communitatum bono regimini ac levamini deputatum, quandoque cum legibus prudentialibus seu quadam non scripta æquitate procedere solet, singulariter egrediendo rigorosos juris cancellos juxta singulorum casuum particulares contingencias, unde propterea non de facili judicium ex hujusmodi determinationibus super legali veritate efformari potest.

In hac igitur disputatione per alios scribentes pro hac Card. de Luca Lib. II.

parte, principale fundamentum constituebatur in exemptionis præscriptione resultante à tricennali observantia, cum in hac vectigalium & gabellarum materia illud favore libertatis peculiare videatur, quod etiam sine solitis requisitis præscriptionis, solum observantia temporis longissimi inducat exemptionem & præscriptionem etiam in futurum, ut apud Eugen. conf. 62. nu. 25. & segg. lib. 1. Surd. conf. 234. n. 10. Capyc. Latr. cons. 68. n. 4. cum segg. Farinac. qu. 173. n. 101. Cohell. ad Bullam boni Regimini c. 50. n. 230. cum segg. & in aliis hoc eod. tit.

Adversus hoc fundamentum duo objiciebantur. Primum, quod ista conclusio de facto in statu Ecclesiastico non videatur usu recepta, Et secundò, quod revera non adesset hæc pacifica observantia tricennalis ob aliquas interruptiones, quæ per alteram partem prætendebantur; De hoc autem secundo, utpotè in nudo facto consistente, quæstio fuit inter causæ patronos, cum in iis quæ facti sunt, Advocati in Curia nullas partes gerere soleant; Quatenus verò pertinet ad primum motivum, observantiam respondentem, illud continere aliquod æquivocum circa applicationem, quoniam in gabellis, & vectigalibus cameralibus non de facili ad praxim reduci potest dicta præscriptio resultans à non solutione per tempus longissimum, ut alibi hoc eod. tit. etiam advertitur, vel ob decretum irritans contentum in Constitutionibus, seu chirographis editis super hujusmodi onerum impositione, per quod juxta receptam & quotidianam propositionem inficitur quæcumque possessio, sine qua dari non potest præscriptio, & consequenter non solum illa tollitur, sed impeditur, ne unquam oriatur, Tum etiam ob superventas Constitutiones revocatorias, de quibus in Sabinen. exemptionis disc. 47. & in aliis, per quas, quæcumque exemptiones & franchitias etiam per expressa privilegia quæstia revocata fuerunt, firmis solum remanentibus illis, quæ competunt ex causa verè onerosa, & respectiva justificata in plena Camera, quæ non procedunt in gabellis communitatis, de quibus Constitutiones non loquuntur. Ideoque juris dispositio incorrecta remanet, sed de hoc parum actum fuit, cum factum dictæ pacificæ observantia non bene assisteret.

Cæterum ego observabam opus non esse assumere hujusmodi inspectionem super formali præscriptione gabellæ seu vectigalis aliàs certi, neque capere dictam observantiam tanquam formiter præscriptivam, unde propterea alleganti incumbat onus illam bene concludendi, sed illam capere tanquam interpretativam casus dubii, ad quem effectum non requiritur certum & determinatum tempus, sed sufficit ita quandoque servatum fuisse juxta receptissimam atque in foro quotidianam distinctionem.

Quod autem hoc vectigal pro transitu salis debitum non esset, vel saltem id esset probabiliter dubium, observabam quod tam antiquo tempore de quo loquantur, Dynus & Bart. quam etiam in modernioribus dictarum Apostolicarum confirmationum Julii II. & Pauli IV. quamvis Camera Apostolica esset domina, vel omnium, vel aliquarum salinarum Cerviæ, attamen adhuc pro ista provincia & aliquibus aliis partibus Status Ecclesiastici introducta non erat præcisè necessitas communitatum & populorum capiendi hunc salem cum rigorosis pœnalibus prohibitionibus se providendi aliundè, cum id proveniret à temporibus Gregorii XIII. citrà in ejus Constitutione 19. cujus mentione facit Barbofa in l. divorzio, §. si vis n. 29. in ff. solut. matrim. unde communitates & populi facultatem habebant se providendi aliundè, quinimò quibuslibet negotiatoribus seu aliis dabatur facultas ad industriam emere & introducere salem adinstar cufuscumque; alterius mercis seu victualis, & consequenter ille cadebat sub genere mercium, ac aliarum rerum indifferentium, pro quibus non negabatur potestas exigendi hoc vectigal.

Secus autem à dicto tempore citrà ob superventam immutationem status rerum circa hanc speciem, Tum quia ita illa effecta est de Regalibus, ob implicitum vectigal quod in ipso jure privativo vendendi inesse dicitur ratione alterationis pretii extrinseci exinde resultantis juxta celebre consil. Soccini. 156. lib. 2. & habetur supra satis frequenter ad hanc salis & salinarum materiam, ideòque intrare videretur privilegium fisci super exemptione à quibuscumque vectigalibus, Tum etiam quia populata per hoc novum vectigal gravati circa rem, quam pro certo, determinato ac inalterabili pretio solvere coguntur, cum prohibitione se providendi aliunde, suamque industriam adhibendi, ut antea poterant, gravandi

vandi non videntur duplici onere, cum istud non sit vestigal quod specialiter impositum esset super sale, sed sit generale super omnibus mercibus & rebus, sub quo genere antiquitus merito comprehendebatur, etiam hæc species quæ emi & traduci solebat cum industria & jure aliarum mercium, quod in præfenti ob dictam statum rei immutationem dici non potest; Verum id reputatum fuit Advocatorum acumen & ratiocinium, mihi verò videbatur motivum satis probabile & juridicum, sed contraria observantia aliarum Civitatum & locorum adjacentiam magnum præstitit obstaculum.

ANNOT. AD DISC. CLVIII. & CLIX.

AD hanc materiam Salis, & defalchi videnda sunt ea, quæ habentur supra in suis respectivè sedibus, nempe disc. 65. & seq. & 105. cum seqq.

FERRARIEN. DEFALCHI
PRO CAMILLO CARNESECHIO
ET SOCIIS
CUM CAMERA.

Casus disputatus in Congregatione Camerali.

An diminuto solito pretio salis in una provincia, possit Appaltator Salarie alterius provincie ejusdem Principatus dicere se damnificatum ex facto locatoris, atque ita petere refectionem damnorum, vel remissionem pensionis; Et generaliter, An & quando damna provenientia Appaltatoribus vestigalium aliorumque jurium Regalium ex augmentis vel diminutionibus eorundem vestigalium sive ex aliis provisionibus resciri debeant necne; Et de differentia inter casum quo innovatio sit causa proxima, & immediata damni, vel sit occasio, seu causa remota.

S U M M A R I U M.

1. **F**alli series.
2. De theorica Bartoli, an, & quando damnum appaltatori resultans ex facto locatoris sit rescindendum.
3. De damno ob extinctionem, vel diminutionem gabellæ appaltatæ.
4. De damno resultante ab edictis, & bannimentis prohibentibus commercium, seu alias rerum statum alterantibus.
5. De specialibus terminis damni dati in appaltu salariorum.
6. Non attenditur, an locator sit in culpa, necne, sed spectatur quod appaltator sentiat ex ejus facto damnorum.
7. Declaratur juxta sensum Larreae quando hæc procedant.
8. De materia damni resultantis ex casibus merè fortuitis.
9. Et e contra de damno ex facto locatoris voluntario juxta exempla de quibus n. 3. 4. & 5.
10. De distinctione, an factum locatoris sit culposum, necne, & de effectibus exinde resultantibus.
11. De difficultate qua habetur adversus decisionem 285. post Pacificum, & quando appaltator efficiatur administrator gabellæ.
12. De damno resultante Appaltatoribus gabellarum, & vestigalium ex bannimentis, & provisionibus pro causa publica belli divini vel humani, aut simili.
13. De aliis casibus disputatis cadentibus sub eadem inspectione de qua num. præcedenti.
14. Quid ubi Appaltatori impediuntur tracta ob casum publicæ annonæ.
15. Quid in casu belli activi, an intret culpa Principis, & de damno ab inimicis.
16. Quando provisiones de quibus n. 12. & seqq. causent remissionem pensionis.
17. Quando diminuitur pretium salis dicitur extinguere gabella in parte, & desicere substantia rei.
18. An gesta per Principem, vel ejus Officiales in una provincia dicantur importare factum præjudiciale in altera.
19. Casus omnino insoliti non veniunt sub pactis, & renunciationibus, seu regulis generalibus.
20. De remissione competente ex deficiente præsupposito sub quo appaltus inius est, juxta consil. 402. Ancharanus.

CUM in appaltu generali effectum cameralium Civitatis & status Ferrariæ comprehendatur salaria 7. mill. rubrorum salis Cerviæ, quos Camera Appaltatori singulis annis concedit cum jure privato vendendi, ac obligatione impediendi quacumque aliam dictæ materiæ contractionem; Durante verò appaltu de anno 1658. ad novennium suscepto per Carnefecium & socios, hoc est de anno 1662. per Alexandrum VII. suppressa extent augmenta sub Urbano VIII. imposita super salis pro toto Statu, excepto præfato Ferrariæ, ipsorum loco alia onera imponendo, unde propterea consuetum pretium salis notabiliter diminutum est, & consequenter ejusdem status Ferrariensis populi ob magnam differentiam pretii majoris, pro quo sal à proprio Appaltatore vendebatur, curarunt clandestinæ, atque, ut vulgo dicitur, cum contrabannis, se providere à salariis Cerviæ, quod causavit Appaltatoribus damnorum scutorum 20. mil. ob impeditam consuetæ quantitatis salis estimationem in reliquo tempore appaltus; Hinc dicto appaltu terminato, ac præfentis juxta solitum computis in Congregatione Camerali pro solidatione computorum. Cùm inter alias partitas bonificandas adesset ista adeò notabilis, cui acriter se opponerent Camerales.

Assumpta de super disputatione, scribentes pro Appaltatoribus, insistebant in magistrali theorica Bartoli in l. stuno, §. item cum quidem, ff. locati, & in g. 4. quæ incipit Publicanus, ubi distinguitur, quod aut locator voluntariè seu aliàs culposè impedit Appaltatorem in perceptione emolumentorum appaltus, seu aliàs istius consuetum statum alterat, puta augendo, vel minuendo seu supprimendo gabellas, aut prohibendo commercium cum similibus, sive non prohibendo eum, quem prohibere potest damnum Appaltatori inferentem, & tunc quia dicitur violare legem contractus ac non præstare illam patientiam, ad quam locator ex natura hujus contractus tenetur, non solum locus est remissioni pensionis pro rata damni tale quale sit; non curato, an ascendat ad terminos intolerabilitatis necne, ut requiritur in casu damni accidentalis juxta terminos textus in leg. licet, Cod. locati, & cap. potuit, & cap. propter sterilitatem extra eodem, sed etiam rescindendum est totum damnum, etiam illud lucri amissi; Aut tale factum non est culposum, & tunc non intrat hæc obligatio refectionis damni, sed bene locus est remissioni pensionis ad proportionem damni quale sit absque necessitate probandi seu liquidandi intolerabilitatem, ut ita distinguendo ac sequendo præfatum theoreticam, in specialibus terminis hujusmodi appaltuum alterationem recipientium ob augmentum, sive diminutionem, aut extinctionem gabellarum, cæteris relatis Eugen. cons. 50. l. 1. Marcian. sen. cons. 7. Anna allegat. 2. 1. Burlatt. cons. 309. Rota in Romana appaltus coram Justo dec. 285. post Pacific. de Salviano; Et pluries habetur supra hoc tit. præsertim in Fulginat. disc. 107. Et in terminis prohibitionis consueti commercii, unde propterea ob diminutas merces diminuatur dohanæ latè Menoc. cons. 671. quod est in materia celebre; Et de prohibitione consuetarum nundinarum, Camill. de Medic. cons. 23. & 141. cum aliis collectis per Amat. resolut. 18. per tot. præsertim num. penult. & finali, Castill. lib. 3. controuv. cap. 3. numer. 4. cum sequ. Cyriac. controuv. 2. 33. num. 12. cum seq. Censal. decis. Lucen. 14.

Et in magis punctualibus terminis appaltus salariorum Ancharan. cons. 414. & Soccin. cons. 156. lib. 2. ubi de salaria Marchiæ. Et de alio contractu istorum salium Cerviæ, in quo non servabantur consuetæ franchitiæ, Gozzadin. cons. 20. Exinde inferendo, quod de rigore totum damnorum etiam illud lucri amissi rescindendum esset, cum hæc alteratio fuerit merè voluntaria, & consequenter culposa; Et quando super hoc aliqua subesset difficultas, illam tamen cessare dicebant circa remissionem pensionis, ad quem effectum sufficit, quod Appaltator de facto passus fuerit damnum, non curato, an factum locatoris ex justa vel injusta causa provenierit, & an esset culposum necne, quoniam quoad Appaltatorem nihil refert locatorem non esse in culpa, si ipse ex ejus facto remanet damnificatus, ut præsertim advertunt Amat. & Castill. ubi supra, & Censal. Lucen. 14. nu. 47. cum sequen. ubi ita conciliare curat contrarias auctoritates respondendo præsertim ad Larream allegat. 17. & sequen. & alias auctoritates, quæ fiscalibus assistunt. E conversò autem Camerales reassumendo ea, quæ plenè in materia deducuntur per

per Larream qui est hodie fiscalium Achilles & magister, ac etiam per Altoogr. jun. in voto seu decis. post ejus controversias, ubi latè in materia se diffundit, Dicebant præmissa procedere, ubi Princeps vel ejus Officiales causa lucri, seu ex alio facto merè voluntario id agunt, secus autem, ubi causa publica impellente aliquid ordinant, non directè & immediatè ad diminuendum ipsum appaltum, & damnificandum Appaltatorem, sed ad alium finem, & quo accidentaliter & consequentè tale damnum resultet, cum tunc factum Principis, seu ejus Officialium & Magistratum verè & propriè non contineat violationem legis contractus, minusque sit proxima & immediata causa damni, sed solum sit causa remota seu occasio, & tanquam species casus fortuiti, qualem continere dicitur factum Principis, & consequenter quod materia regulari debet juxta dictos terminos dd. jurium in leg. licet, Cod. locati cap. potuit, & cap. propter sterilitatem extra eodem, ut scilicet damnum à casu fortuito contingens debeat esse intolerabile, ut sit remissionem dignum, cadente solum quæstione inter DD. super dicta qualitate intolerabilitatis, quæ tamen quæstio in præfenti cessabat ex partium conventionem, dum in capitulis appaltus statutum erat damnum dici intolerabile, ubi esset in quarta parte, regulando quemlibet annum de per se, atque ita tollendo solitas quæstiones super compensatione unius anni cum altero, & peræquatione omnium annorum totiusque temporis appaltus; Et hinc dicebant esse casum controversiæ, dum Papa principaliter pro levamine seu commoditate aliorum populorum extinzerat seu commutaverat hoc onus, nihil innovando in ipso Statu Ferrariæ, pro quo factus fuerat appaltus, qui proinde directè nullam receperat alterationem, ita sequatur accidentaliter seu occasionaliter, unde proposita causa, Congregatio sequendo sensum Cameralium, censuit admittendam non esse hujus partitæ bonificationem.

Concessa verò de more nova audientia, ego in hoc statu ad causæ defensionem assumptus, aliusque doctis defensoribus ad junctus in congressu juxta laudabilem stylum pro causæ bona directione habito, excitavi contra clientes difficultates, de quibus infra, & agnoscendo quod procedendo ita per dicta generalia, causa esset periculosa, sui in sensu, quod quædam media via tenenda esset, curando scilicet constituere quandam casum mixtum, cui ob stare non deberent Cameralium oppositiones: Alii que in mean sententiam devenientibus, ego ex aliorum commiissione sub nomine omnium, scribendo in forma restrictus; Dicebam, quod cum in hac materia ob plurium casuum diversitatem, nimium diversa juris d'posito resultet, hinc proinde ad veritatem eruendam, ac tollenda æquivoca inducta per aliquos modernos, ut frequenter in aliis materiis, ob casuum confusionem istorum distinctio necessaria est, ut ita congruè activa passivis applicentur.

Primus igitur casus est, ubi damnum Appaltatoris provenit à merè fortuito accidenti, nullum locatoris, vel ejus officialium admixtum factum habente, utputa ex sterilitate, imbribus, locustis, inundatione, & peste, aut aliis casibus, Cæli, vel naturæ vitio, vel etiam facto tertii, quem locator prohibere non potest, atque iste dicitur casus merè fortuitus, in quo verè & propriè intrant dicti termini textus in cap. potuit, & cap. propter sterilitatem extra locati, & leg. licet, Cod. cod. regulandus cum terminis generalibus, de quibus frequenter supra, ac etiam sub tit. de locatione. An scilicet accidens percutiat damnum in substantia, vel in fructibus, ut primo casu intret resectio damni, seu restaurum ad proportionem, tale quale ipsum damnum sit, in altero autem debeat esse intolerabile, & super ejus intolerabilitatis qualitate intrant quæstiones, cadentes etiam, an illud potuerit prævideri necne, sive an fuerit renunciatum, & an renunciatio capiat casum omnino insolitos & incogitatos, & an ubertas, seu utilitas unius anni compenlet damnum alterius cum similibus, de quibus in præfenti agere extraneum erat, dum conventio partium in capitulis appaltus super his omnibus providerit, sed non judicabatur expediens procedere per hanc viam ob nimias difficultates cadere solitas super liquidatione damni singulis annis, & an illud esset in quarta necne.

Alter est casus oppositus, ubi cessante quacumque necessitate, vel publica causa, damnum Appaltatoris, seu alteratio consueti status appaltus provenit à facto merè voluntario locatoris, vel ejus officialium, ac eorum quos

prohibere potest, itant non prohibendo dicatur esse in culpa, qualis supponitur casus positus per Socci. d. cons. 165. lib. 2. quod scil. officiales Camerales non prohiberent illos, qui de facto vendebant saltem in aliquibus locis provincie Marchiæ ex præfata concessione Pontificis, unde non præstabatur debita patientia circa jus privativum, in quo substantia appaltus consistit; Idemque vel similis est casus positus per Anchar. cons. 414. quod scil. locator salariorum Imolæ cum ejus districtu non cogeret aliquos, seu non prohiberet aliquos districtuales de facto sibi usurpantes libertatem introducendi saltem allundè; Ac etiam per Gozzad. d. cons. 20. quod officiales Camerales non prohiberent gabellarios exigentes gabellas & pedagia ab emptoribus salium Cerviæ, quibus franchitia expressè promissa erat.

Atque sub eodem casu venit ille extinctionis alienus gabellæ in appaltu comprehensæ, seu augmenti ejusdem gabellæ appaltatæ, itaut factum innovativum locatoris, vel ejus officialium directè feriat consuetum statum appaltus, ac damnum Appaltatoris juxta casum, de quo agunt Burlatt. d. cons. 309. ubi de extinctione gabellæ, de quo etiam Rot. d. dec. 285. post Pacific. Et de gabellæ augmento, qui nimò augmenti fama & rumore, Eugen. d. cons. 50. Marcian. d. cons. 7. Anna alleg. 2. 1. & similes. Et tunc intret inspectio, seu distinctio, an id ex justa & rationabili causa cujuscumque culpæ & violationis fidei exclusiva sequatur, vel e conversò, ut hoc secundo casu culposo intret omnimoda resectio damni, etiam ratione lucri amissi, in primo autem intret solum remissio pensionis pro rata damni tale quale sit, non curato, an sit intolerabile necne, quoniam justum non est nec rationabile, ut locator percipiat pensionem ex re, quam ita non præstat, seu præstat diminutam, atque à consueto statu alteratam, nam esset locupletari cum aliena jactura resultante ab ipsius facto, non curato an ex justa, vel injusta causa id sequatur, quoniam justitia causæ sufficere quidem debet ad illum præservandum à damno, quod aliàs resultaret ex obligatione rescindendi conductori omnia damna & interesse ut supra, non autem ut ipse faciat lucrum cum damno alterius, ut in ordine ad remissionem pensionis admittit idem fiscalis Larrea alleg. 20.

Stante autem hac distinctione, mihi non omnino placere consuevit d. decisio Rotæ in Romana appaltus coram Justo 285. post Pacific. quatenus decernatur ad favorem Appaltatoris ob extinctionem gabellæ appaltatæ totale interventione, etiam illud lucri amissi, quoniam hujusmodi proventus, seu alterationes circa gabellarum augmenta, diminutiones, vel extinctiones fieri non solent, nisi ex justa causa publicæ necessitatis, vel utilitatis, ideòque solum consulendum est, ut ipse Appaltator remaneat à quocumque damno præservatus, illum efficiendo simplicem administratorem obligatum ad redditionem rationum, juxta casum, de quo supra in Romana redditionis rationum disc. 86.

Tertius casus est, ubi alteratio appaltus, vel directè & immediatè, vel indirectè & causativè provenit à facto ipsius Principis locantis jus Regale, seu vestigal, ex alio tamen motivo publicam causam concernente, & de quo propriè agunt Menoch. d. cons. 671. ubi de prohibitione facta per Regem Catholicum, ejusque Magistratus, ne naves Olandensium, & Zelandensium, aliarumque inimicarum nationum suorum Regnorum portus appellerent, ibique commercium haberent, quod notabile causavit damnum appaltatoribus vestigalium, & dohanarum; Et Camill. de Medic. d. cons. 23. & 141. ubi de prohibitione facta per Prorogem, ne fierent nundinæ Salerni ob suspicionem pestis, quod Appaltatori dohanarum nimium præjudicavit, & de quibus vel similibus casibus principaliter agit Larrea d. allegat. 17. cum pluribus seqq. Et tunc quicquid dicant Menoch. Medic. & alii consulentes, ad pecuniam, seu causæ opportunitatem potius quàm ad veritatem scribentes, omnino videtur id quod substat Larrea, qui tamen juxta illum doctum quidem, sed prolixum & non omnino distinctum stylum, aliquantulum casus confundit, ut non intret dicta distinctio, seu theorica Bartoli, de qua in secundo casu proximè præcedenti, sed potius iste dicatur casus fortuitus veniens sub primo, ut supra exemplificato, quoniam liceat apparet, seu naturaliter, & de facto præjudicialis innovatio proveniat à facto ipsius Principis, qui poterat non facere, vel ejus Magistratum & Officialium, quos poterat prohibere, Attamen videtur factum potius necessarium quàm voluntarium, ita status vel publicæ salutis necessitate impellente ad majora mala evitanda, adeòut delinqueret in officio seu munere Princeps vel ejus Magistratus id omittere vel differendo.

Itemque videtur casus, de quo agunt Cravet. *conf. 95. & Venturin. conf. 15.* ubi scilicet ad tollendos abusus, aut alias bono Reipublicæ regimine ita exigente, aliqua sunt provisiones seu prohibitiones, ob quas emolumenta apparatus notabiliter minuuntur, quoniam Princeps vel Magistratus non minuit ipsa emolumenta vel jus, cujus ratione ipsa percipiuntur, sed tollit illam occasionem, ex qua eorum major obventio proveniebat juxta casum, quem disputavi in Congregatione Camerali in una Perusina pro Angelo Margaritoni Appaltatore Secretariæ Provinciæ Umbriæ, aliqua emolumenta percipiente ex licentiis deferendi arma ob superventam rigorosam prohibitionem Sacræ Consultæ factam illi Gubernatori ob plura inconvenientia exinde resultantia, quod ab hujusmodi licentiarum concessione vel renouatione abstineret; Ac etiam est casus, de quo in Romana affectus officii *sub tit. de locato disc. 3.* ubi de prohibitione facta Notario Riparum, ne se ingereret in causis per Urbem, ut ab aliquo tempore de facto facere consueverat, sed se contineret intra eas causas Ripales, quæ solum sibi de jure competunt, unde propterea emolumenta officii notabilem diminutionem passa sunt.

Ac etiam exemplificari potest in casu de quo supra in 14 Ferrariensium tractatum *disc. 133.* quod scilicet ratione insperatæ sterilitatis & penuriæ frumenti, aliarumque frugum, idem Princeps vel ejus Magistratus prohibere cogatur pro publica causa tractas & incertas, quæ alias Appaltatoribus seu Theaurariis ex pacto competunt, unde resultat amissio seu diminutio emolumentorum seu utilium exinde provenientium, quoniam ubi id non sequitur ex causa merè voluntaria, sed ex necessaria saltem necessitate morali, tunc id recensendum est inter casus fortuitos, qui per Appaltatorem, quando apparatus suscipit provisiones, possunt vel debent, ita emendo futuram incertam aleam potius quam inter impedimenta voluntaria, quæ ab ipso locatore præstentur, dum ex hujusmodi provisionibus multa alia damna & præjudicia tam ipsi Principi, quam ejus populis resultare solent, ideoque ad eas non nisi necessitate impellente devenitur, & sic verè non intrat dicta theoria Bartoli.

Ad eoque, vel Consulentes ad clientis opportunitatem ingenium acuendo, vel aliqui legulei in stylo mere pragmatico hujusmodi Consulenti auctoritati innitentes cum solito irridibili usu inspiciendi solum, an ille Doctor dicat, unde frequenter in ore judicium audiri solet, *lo disc. 17. et*, non reflectendo quomodo vel quare, crediderunt dictam Bartoli theoreticam in quocumque locatoris facto intrare, quod etiam in casu belli idem dicendum esset, quasi quod bellum activum ex parte ipsius Principis motum, dicitur ejus factum voluntarium, quod poterat non facere, juxta motiva, præsertim supra in Romana defalchi *disc. 65.* atque bellum passivum per alios contra ipsum locatorem motum adhuc ejus facto & culpæ referendum esse tanquam dampnum illatum ab ejus inimicis juxta motivata præsertim supra in Romana seu Massanen. ferracii *disc. 118. & in aliis;* Verum ut ibidem advertitur, id fabulæ speciem potius habet, cum hujusmodi contingentia, vel necessitate, vel casuales omnino dicenda sint, in quo licet eatenus observabam dictam theoreticam intrare, seu alias ex æquativo judicis officio damnum quale quale sit reſci debere, quatenus de tempore facti novi apparatus jam urgeret causa exigens hujusmodi provisiones verisimiliter in animo habitas & præparatas, cum tunc species doli & deceptionis esset, reportando lucrum de alieno, ac faciendi apparatus pro consueta pensione congrua tempori pacifico & non accidentali cum similibus; Unde propterea quæstio videtur potius facti quam juris ex singulorum casuum particularibus circumstantiis decidenda.

Applicando igitur ad rem, Dicebam scribens in causa 16 tanquam Advocatus, quod verisabamur in secundo potius quam in tertio casu, ac propterea rectè intrabat dicta theoretica Bartoli saltem in secunda parte facti voluntarii non culposi, excusantis quidem à reſectione damni extrinseci, sed prohibentis exactionem census seu pensionis, quoniam ubi etiam admittendum esset id ex justa causa, iustoque motivo majoris levaminis populorum actum esse, attamen certum est, quod nulla præſcia, vel moralis necessitas tunc impellebat, ac poterat non fieri, vel differri ad tempus terminati apparatus, & consequenter, quod dictæ remissioni locus esset.

Et quidem ubi talis innovatio sequuta esset in ipso Statu seu provincia, pro qua factus erat apparatus, motivum

intrabat de plano, quoniam ita fuisset non præſtare patientiam, seu immutare consuetum rei locatæ statum, Potissimè ratione subjectæ materiæ, dum ut pluries advertitur in præcedentibus ad istam falsæ & salinarum materiæ, ipsa species seu materia falsi nullum ferè vel satis modicum habet intrinsecum valorem, qui totus est intrinsecus consistens in privatio jure vendendi pro pretio alterato, cum quo exigi dicitur à populis collecta seu gabella ita insensibiliter occasione necessarii usus talis visualis, & consequenter si pretium diminuitur, dicitur extingui seu supprimi in parte ipsa gabella seu ipsum vectigal, unde dicitur deficere in parte substantia rei, atque percipi pensio ex re, quæ non præſtatur.

Verum difficultas non levis consistebat in eo, quod talis provisio sequuta non esset in ipsa provincia seu Statu, ubi proinde apparatus nullam receperat alterationem, atque jus privativum Appaltatoris vendendi salem pro consueto alterato pretio integrum & intactum remanebat; Et licet diminutio pretii ejusdem materiæ in provincia adjacenti esset causa, quod populi alleſti ab eo inferiori pretio curarent facere contrabanna, & fraudare Appaltatorem, attamen id erat merum accidens, quod absque dubio venire non poterat sub dicto casu facti voluntarii juxta præſatam Bartoli theoreticam, cum in dicta diversa provincia idem Princeps locator repræſentetur diversus homo juxta distinctiones, de quibus præſertim in Pampilonen. decimarum de Tassalla *sub tit. de Præemin. disc. 29.* ac etiam in Massanen. affectus *sub tit. de Jurisd. disc. 90.* Ideoque gesta in uno Principatu non connectunt cum gestis in altero, Adinstar domini duorum prædiorum, quorum unum locat, alterum per seipsum colit & administrat, quoniam si irruentibus locustis, locator prædium ab ipso cultum diligentè expurgare curat, aut alias facere provisiones, unde resultat, quod locustæ irruant in alterum prædium locatum, quoties id studiosè, & ad effectum nocendi non fiat, utique dici non potest dampnum sequutum facto locatoris, qui in alio prædio repræſentatur tanquam diversus homo, solumque dici poterit casus fortuitus, atque appaltatori replicari potest, quod debebat fines custodire, aliasque diligentias adhibere, potissimè quia hujusmodi contraventiones seu contrabanna ratione commissi, aliarumque pœnarum causare possunt majorem Appaltatoris seu gabellarii utilitatem; Ac etiam exemplificari posse in Principe seu ejus Magistratu rigorosè expellente ab una provincia vel præſidatu bannitos & latrones, aliosque facinorosos homines, qui se recipiendo in altera ejusdem Principis adjacenti provincia, in qua plura mala causent illorum vectigalium & gabellarum appaltatoribus, non inde tamen dici poterit istud esse dampnum proveniens ex facto ipsius locatoris, cum similibus; Solumque ad summum dici poterit istum esse casum insolitum, ac verisimiliter non cogitatum, ideoque non cadentem sub solitis renunciationibus juri petendi defalcum, & susceptionibus casuum, juxta ea, quæ in casu magnæ & insolitæ irruentia bannitorum habentur per Rot. apud Millin. *dec. 139. & 143. cum similib.*

Considerabam, prout etiam scribendo in causa deducebam, quod iste dicenſus esset casus mixtus, in quo licet nullum interveniret factum locatoris, adhuc ob immutatum rerum statum, intraret promissio pensionis ad ratam damni tanquam ex cessante supposito, cum quo tanta pensione susceptus fuit apparatus aliàs non suscipiendus, juxta casum de quo agit Anchar. celebri *conf. 402.* ubi de Appaltatore vectigalium Pistorii de tempore, quo in ea Civitate residebat Alexander III. cum ejus Curia, unde propterea illorum vectigalium apparatus factus erat pro pensione longè majori & ultra solitum, ut Papa ejusque Curia discedente, quamvis dici posset casus absque aliquo facto Civitatis locatricis tunc pro Republica se gerentis, atque ægreferentis talem discessum, quem utique si potuisset potius prohibere curasset, locus esset remissioni tanquam ex cessante voluntate ob cessationem præsuppositi, cum quo rebus in eo statu permanentibus initus erat apparatus pro tanta pensione.

Quod etiam ponderatur in d. Romana affectus officii *sub tit. de locato disc. 3.* ubi de *conf. 95.* Cravetæ, quod in proposito circumferri solet, atque isti termini magis proximè ad rem facere videbantur; Et ex isto casu tanquam mixto, verè & propriè sub nullo ex supra exemplificatis casibus cadente, credebam etiam pro veritate pro judicis arbitrio remissioni locum esse debere, cum casus nullo pacto prævideri potuerit, eo modo quo prævideri

videri solent, & debent casus, belli divini, vel humani, sterilitatis & similes, utpotè contingere soliti, juxta ea quæ in proposito alterius omnino insoliti casus dispensationis usus ciborum paschallium de tempore quadragesimali habentur supra in Romana pisccheriarum *disc. 134.* Potissimè quia pro locis præsertim apertis ponè impossibile erat ob provinciæ adjacentiam impedire dictam falsi introductionem, & contractationem, Ac etiam quia ob ejusdem materiæ identitatem non poterat contrabanna convinci, cum reperti cum sale dicere possent illum emisere in repositoriis ipsius Appaltatoris, Quod etiam agnatum fuit per eosdem Camerales, de quorum consilio Clemens IX. successor eamdem augmentorum extinctionem pro hoc Statu quoque fecit, commutando istud Camerale emolumentum cum aliis oneribus, eodem modo, quo in reliquo Statu ut supra sequutum fuerat; unde clarius intrare debet dictum arbitrium tanquam in casu non cogitato.

ROMANA
ET FIRMANA CONFISCATIONIS
DE DIVERSIS CAUSIS IN DIVERSIS
TRIBUNALIBUS
PRO DIVERSIS PERSONIS
CUM CAMERA ET DATARIA
APOSTOLICA.

Et resolutus ut infra.

De pluribus ad materiam confiscationis seu publicationis bonorum; Primò, nempe an valeant privationes vel substitutiones factæ delinquentibus in exclusionem Fisci; Secundò, an hujusmodi substitutiones vel privationes capiant legitimum, tam in ordine ad voluntatem, quam in ordine ad potestatem; Tertio, an & quando numerus filiorum cessare faciat confiscationem; Quarto, de inhabilitate seu incapacitate filiorum rei læsæ Majestatis; Et quinto, an & quando restitutus in gratiam recuperet bona confiscata translata in tertium; Et incidenter de aliis fisci pœnalis seu confiscatoris materiam concernentibus.

SUMMARIUM.

- 1 De uno casu controverso.
- 2 Quilibet fiscus confiscat in suo, & de materia remissionis.
- 3 An valeat dispositio exclusiva fisci.
- 4 Distinguendi casus.
- 5 Non valet ubi respicit casus delicti ipsius disponentis.
- 6 An sub generica prohibitionem alienationis veniat confiscatio.
- 7 Quid ubi testator expressè disponit de casu confiscationis, quod valeat.
- 8 Quando sit necessaria expressio justæ causæ ob quam fiat dicta dispositio.
- 9 Examinantur tenentes contrarium.
- 10 Referuntur desiderantes dictam cautelam, & quando causæ expressio requiratur.
- 11 In officiis vacabilibus, ac etiam in mobilibus possunt ordinari fideicommissa.
- 12 De fideicommissis hebræorum.
- 13 A fideicommissis in casu delicti non inferuntur ad casum mortis.
- 14 An exhereditatio seu privatio in casu delicti capiat legitimam, quæ veniat sub fideicommissis, distinguuntur casus.
- 15 De questione generali, an indefinita prohibitio alienationis capiat legitimam ne cadat sub confiscatione.
- 16 De casu specialibus, in quo prohibitio in casu delicti facta sit etiam super legitima ut valeat.
- 17 De rationibus ob quas valeat hæc dispositio etiam super legitima.
- 18 Expenduntur fundamenta Civitatis contrarium tenentis, & reselluntur.
- 19 Ad materiam text. in l. Marcellus, ff. ad Trebell. quando scilicet heres gravatus censetur elegisse bona in causam legitimæ & aliarum detractionum.
- 20 Possident bona propria & fideicommissaria pro communi, si unam rem in totum alienat censetur eam eligisse in portionem propriam liberam.

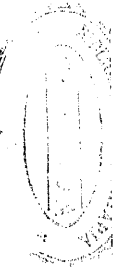
Card. de Luca Lib. II.

- 21 Translatio decreti in officiis, vel intestatio locorum monasterium in heredes non importat alienationem.
- 22 Ad materiam text. in l. quisquis, C. ad l. Jul. Majest. super incapacitate filiorum rei læsæ Majestatis, & quando non procedat.
- 23 De casu alterius controverso.
- 24 Fisco pro pœnis pecuniariis competit hypotheca legalis die condemnationis.
- 25 An fiscus ex solo jure hypotheca vendat rem cum alio communem.
- 26 Non sunt assumenda questiones juris, ubi causa sopiri potest cum factis, atque aliis est imprudens consilium Advocatorum.
- 27 Filio nullum jus competit etiam pro legitima in bonis patris viventis.
- 28 Neque fiscus aliquid jus habet in bonis patris ex persona filii delinquentis.
- 29 Fallit in Urbe & Statu Ecclesiastico ob Constitutiones Apostolicas, & de dictarum Constitutionum moderatione.
- 30 Judæi dicuntur cives Romani, & veniunt sub legibus & statutis quæ loquuntur de civibus.
- 31 Lex revocata attenditur pro interpretatione, & tanquam doctrina magistralis.
- 32 Generaliter Judæi dicuntur cives & veniunt sub legibus & statutis cum ampliationibus, & aliquibus casibus specialibus.
- 33 Etiam ubi ex jure municipali fiscus petere potest legitimam ex persona filii delinquentis in bonis patris viventis, cessat ubi ille habet filios.
- 34 De alio casu controverso, an bannitus restitutus in gratiam recuperet bona translata in tertium.
- 35 Quod restitutus recuperet bona & jura in tertium translata, & n. 37.
- 36 De differentia inter verbum restituere, & verbum indulgere.
- 37 Datur distinctio plurium casuum, & quando bona in tertium translata veniant, & quando non.
- 38 Quod restitutio non operetur contra tertium solventem causam onerosam, & quando etiam contra istum.
- 39 Respondetur ad decisionem Cavalerii, & aliàs contrarias.
- 40 De aliis fundamentis ex quibus restitutio non operatur contra tertium titulo oneroso.

DISC. CLX.

Cum in alio diverso Principatu, vel ex inimicorum machinationibus, vel probabilibus, ex suspitione concepta ex quibusdam actibus præparatoris privata vindictæ magis, quam publicæ offensæ referibilibus, quidam nobilis in contumaciam reus læsæ Majestatis cum publicatione bonorum damnatus esset, ipseque in Urbe quamplura possideret Dataria, & Cancellariæ Apostolicæ officia venalia vacabilia provenientia ex hæreditate patris, qui fideicommissum ad favorem filiorum, & descendentium ordinavit; Hinc Camera, seu Dataria, sequendo opinionem, quæ de facto frequentius ubique recepta videtur, plenè enunciata per Rotam apud Merlin. *dec. 125. aliàs 449. par. 5. rec.* ut quilibet fiscus capiat in suo, de quo aliquid incidenter supra in Sancti Donini *disc. 149.* dicta officia tanquam sub dicta bonorum publicatione venientia confiscavit, sibi que applicavit; Cumque filii dicti condemnati ex persona propria venientes jure a viti fideicommissi, officia prædicta, seu eorum pretium ex venditione retractum vindicare vellent, acriter autem se opponerent tam Camerales, quam Dataria officiales; Assumpta proinde desuper disputatione coram Datario, qui tunc erat Cardinalis Corradus, prius eximius Rotæ Auditor, ac elaboratissimus J. C. ut ejus decisiones ostendunt, ultra aliquas oppositiones circa dicti fideicommissi substantiam, quæ verè probabile fundamentum non habeant; De tribus porissimum Camerales, ac Officiales prædicti adversus actorem petitionem opponebant; Primò scilicet de dispositione, seu ratione textus in l. filius fam. §. divi secundo, ff. de legatis secundo, & de doctrina Bart. in l. post contractum n. 9. ff. de donat. super invaliditate hujusmodi privationum, seu substitutionum, quæ sunt delinquentibus in fraudem fisci, quodque pro non scriptis haberi debeant; Secundò quod in omnem eventum hujusmodi officia, utpotè translata in personam dicti delinquentis primi hæredis, per ipsum electa censerentur in ejus legitimam sub tali substitutione non cadentem, ideoque tanquam bona libera ipsius delin-

R 3 quen-

quantis recte caderent sub dicta publicatione, neque jus actoribus competere; Et tertio opponeretur de eorumdem actorum incapacitate inducta per text. in l. quisquis, Cod. ad Jul. Majestatis; Pluribusque acribus disputationibus desuper habitis, honesta concordia demum controversiæ finem dedit.

4 In his igitur disputationibus; Quatenus pertinet ad primam oppositionem super invaliditate dispositionis in testamento contentæ circa privationem, & respectivè substitutionem factam delinquentibus pro excludenda bonorum confiscatione, cum per oppositores cum magno allegationum apparatus plura circumferrentur, diversos terminos, seu casus percutientia, Hinc proinde scribens Ego pro actoribus, ad eruendam veritatem, tollendaque æquivoca, quæ de facili resultare solent, ex congerie doctrinarum, & auctoritatum, quæ diversos casus, seu terminos percutiunt, eisdemque doctrinis, quæ invicem pugnare videntur de facili conciliandis, dicebam etiam cum sensu veritatis, procedendum esse cum plurium inter se diversorum casuum distinctione.

5 Quorum primus est, ubi confiscationis prohibitio respicit personam ipsiusmet disponentis, ac bonorum liberi domini, quia nempe in eventum in quem contingeret ex ejus delicto bona publicari, ipse præventivè de eis sub tali conditione ad alterius favorem disponeret, & hic est casus, de quo propriè agit, Bart. in d. leg. post contractum, atque benè intrat dispositio, vel ratio textus in d. leg. filiusfam. §. divi 2. ff. de legat. 2. super hujusmodi dispositionis invaliditate, licet juxta generalem naturam omnium regularum, seu propositionum legalium, ista quoque ab aliquibus limitationibus, seu declarationibus exempta non sit, negligebam tamen id examinare, utpotè extra casum controversiæ, juxta semper repetibilem commendationem styli Curia Romanæ abhorrendi superfluas evagationes in iis, quæ controversiæ præcisum punctum non percutiunt.

6 Aliter casus est, ubi testator simpliciter, ac genericè bonorum alienationem prohibet, ad confiscationis tamen speciem non descendit; Et tunc super intellectu ejusdem textus verè, & propriè de isto casu agens intrat quæstio inter DD. An hujusmodi prohibitio capiat fisco creditorem, seu confiscantem ex delicto, atque de hoc agunt Ruin. in eodem §. divi num. 43. Ripa num. 52. Jason. in secunda lectura num. 19. latè Alexan. cons. 23. lib. 1. Alciat. consil. 208. lib. 9. Boff. in praxi criminali. tit. de publicat. bonorum numer. 30. cum seqq. Clar. in praxi criminali. §. finali quæst. 78. num. 10. Peregrin. de jure fisci lib. 5. tit. 1. num. 68. cum seqq. Farinacc. quæst. 25. num. 22. Gabriel. consil. 123. num. 12. lib. 1. & cæteri; Sed qualis esset probabilior sententia, seu quomodo una, vel altera opinio intelligenda veniret, pariter ex dicta ratione evitandis superfluis evagationes, examinare neglexi, insinuando solum dictas auctoritates, ad effectum ostendendi, eas juxta modernum abusum cum aliis cumulatas, ad casu nostræ quæstionis extraneas esse, ideòque separandas, nullamque de eis habendam esse rationem.

7 Tertius verò est casus cadens sub controversia, ubi scilicet testator, generica prohibitionem alienationis non contentus, descendit ad speciem exheredando, seu privando in casu confiscationis delinquentem, ac vocando alios; Et tunc licet doctus Peregrin. de jure fisci lib. 5. tit. 1. num. 200. cum seqq. quæstionem ad partes examinando, pluribus deductis auctoritatibus pro validitate dispositionis, plura etiam argumenta ab ejus ingenio parva per modum motivandi in contrarium pro validitate alleget, nihilominus dicebam, quod ubi alia extrinseca fraudis adminicula non concurrunt, & in quibus terminis loquitur Ripa in d. §. divi num. 52. quem Phiscales communiter allegare solent, omninò verius est talem dispositionem subsistere, neque in dubio intrare fraudis præsumptionem, quamvis simpliciter ac in definitè talis dispositio concepta esset absque assignatione alterius causæ sive rationis, puta conservandi bona in familia vel agnatione, cum similibus, ut explicite firmant Ruin. cons. 25. num. 10. volum. 5. Tobias Nonius cons. 97. n. 1. & seq. Odd. cons. 53. num. 13. Farinacc. d. quæst. 25. num. 26. Marzar. de fideicommiss. part. 2. quæst. 47. vers. led idem Alciatus Guazzin. de confiscat. bonorum conclus. 27. in 4. cautela nu. 8. Et tanquam absolutum firmant Soccin. jun. cons. 49. post num. 2. lib. 3. Tobias d. cons. 97. num. 1. Rolan. cons. 98. nu. 26. vol. 2. Ruin. cons. 129. num. 4. volum. 2. Odd. d. cons. 53. num. 9. Gabr. d. cons. 123. nu. 12. & cons. 146. num. 38. lib. 1. Menoch. cons. 91. num. 6. Vermigliol. cons. 57. num. 1. Marzar. de fideicommiss. d. quæst. 47. Boff. loc. cit. benè Gomez. ad leges Tauri leg. 40. num. 91. Guazzin. de confiscat. conclus. 13. limit. 17. nu. 22.

conclus. 27. nu. 7. & 8. Farinacc. d. quæst. 25. numer. 23. & seq. Bajard. ad Clarum dicto §. fin. quæst. 78. n. 38. & Rota decis. 627. n. 7. p. 4. rec. tom. 2.

E conversò autem non facile invenire potui Doctores 9 contrarium firmantes; Licet enim in contrarium allegaretur Bart. in d. l. post contractum num. 9. ff. de donat. Attamen, ut supra dictum est, iste loquitur de confiscatione eveniente in ipsomet qui disposuit, & sic extra casum nostrum; Ripa verò tanquam fisci Achilles allegatus in d. §. divi nu. 52. loquitur (sunt verba præcisa) quando constaret, quod testator in fraudem fisci prohibitionem fecisset, & sic aperte (supponit, quod de fraude debeat constare, Gabr. lib. 7. de criminibus conclus. 24. num. 7. pertransit simpliciter cum Bart. ubi sup. Alciat. verò d. cons. 208. Alban. cons. 1. & alii non percutiunt terminos nostros, sed loquuntur de secundo casu, quando scilicet disputatur, an sub generali prohibitionem alienationis veniat confiscatio; Decisio autem Senatus Veneti relata per Peregr. non meretur attendi, quoniam ille Senatus profiteatur inobstantiam juris communis Romanorum, atque absonum est dicere, quod in Urbe mos Venetus receptissimis Doctorem traditionibus ac juris regulis prævalere deberet, undè propterea de Guazzin. conclus. 13. limit. 17. n. 19. observat id procedere de particulari consuetudine illius Senatus, quam tamen consuetudinem adhuc in casu expressæ provisionis cessare dicit.

Et licet Marzar. d. g. 47. & Catell. Cott. in suis memorabilibus verb. Testamentum, tradant pro tutiori cautela, ut testator in hujusmodi confiscationis prohibitionem adiciat causam conservationis bonorum in familia, vel criminum perhorrescentiæ, Hoc tamen est nudum consilium, ac major cautela ad penitus tollendas omnes fiscalium tergiversationes, sed non per hoc aliquis firmat, ut hujusmodi causæ expressione cessante corrumpere debeat dispositio.

Causæ siquidem expressio ad prohibitionem salvandam requiri videtur, ubi agitur de simplici, & generica alienationis prohibitionem, quasi quod nullius causæ vestimentum habens in consilium resolvatur, atque inutilis remaneat, & isti verè, & propriè sunt termini text. in §. divi, ad quod reflectendum est, quoniam aliqui terminos confundendo capiunt secundum casum pro tertio cum in secundo causæ expressio desiderari videatur, in tertio autem nullo modo dispositionis nullitas prætendi possit, nisi in duobus casibus. Vel ubi scilicet dispositio tendit ad præservandam confiscationem pro delicto ejusdem disponentis eventuram juxta distinctionem, quam post Farinacc. d. quæst. 25. num. 26. & alios per eum allegatos absolutam refert Guazzin. dicta conclus. 27. num. 7. & 8. Vel ubi verè de fraude constaret, in cujus terminis loquitur Ripa; Sed positiva fraudis probatione cessante, conclusio videtur indubitata pro validitate, ita ut neque dispositione digna hodie videatur, cum solum quæstio verè, & propriè cadat in secundo casu, ubi scilicet agitur de simplici, & generica alienationis prohibitionem, non autem ubi de specifica, & individua provisione in casu delicti, & confiscationis, ut in specie Gomez. ad leges Tauri d. l. 40. n. 91. ubi doctè agit de quæstione, an in bonis fideicommissariis, vel majoratus intret confiscatio, atque referendo aliquorum sententiam volentium, ut saltem in crimine læsæ Majestatis aliisque atrocissimis intrare debeat, ipse tamen nervosè etiam in his atrocissimis contrarium substat, sed semper, ubi agitur de simplici fideicommissio, seu de generica prohibitionem; Ubi verò concurrat provisio specialis testatoris in casu confiscationis cum privatione delinquentis, tunc id supponit absolutum, & sic semper veram erit quæstionem esse in secundo casu, non autem in tertio.

Et si benè consideretur text. in dicto §. divi, manifestè constabit illum non probare id, ad quod eum inducunt Ripa ubi supra & alii, quoniam textus in hac parte non loquitur dispositivè, sed potius illativè tanquam de effectu resultante à prohibitionem sine causa adjecta, quasi quod illa nulla existente, de consequenti resultet, ut neque creditoribus, neque fisco ita fraus fiat, æquiparat enim text. creditores, & fisco, & tamen vanum est dicere testatorem non posse prohibere, quin ejus bona per hæredis creditores occupari, vel distrahi valeat; Et si replicetur text. loqui de creditoribus testatoris, prout finalia verba probant, nulla tamen videtur subesse ratio, cur pariformiter non intelligat de fisco jus habente in bonis ejusdem testatoris cum eodem orationis contextu, de utraque pariter disponatur.

Quo verò ad secundam oppositionem, quamvis etiam per Cameralem diceretur fideicommissariam dispositio-

tionem verificabilem non esse in hujusmodi officiis, quæ utpotè vacabilia incapacia sunt illius perpetuæ conservationis, pro qua fideicommissa ordinari solent; Attamen motivum ab initio etiam per Datarium neglectum fuit, utpotè nulli juridico innixum fundamento; Tum quia prohibitum non est, etiam animalia, aliaque mobilia tempore petitura, & perpetuæ conservationi non apta, sub fideicommissariis dispositionibus venire, ex collectis per Fufar. de substitut. q. 624. & habetur actum in sua materia sub tit. de fideicommissis, præsertim in Alculana, super qua prodierunt duæ decisiones coram Celso inter suas dec. 308. & 344. Et comprobatur etiam ex decisione 258. Orthoboni, ubi de fideicommissio in solo casu delicti, vel alienationi ordinato per hebræum, non verificabilis, nisi pecunia, & bonis mobilibus ex incapacitate hebræorum possidendi stabilia; Et quæ decisio est notabilis, & magistralis super conclusione, quod à fideicommissio ordinato in casu delicti, & confiscationis non inferatur ad fideicommissum purum, & restitutorium in casu mortis, solumque talis dispositio, seu ratio illi assignata attendi, & deservire solet pro una ex conjecturis tale fideicommissum restitutorium suadentibus, ut pluries in dicta sua materia sub titulo de fideicommissis; Tum etiam quia cum cessante motivo gravis ætatis, vel infirmus valeat dignis, passim concedatur assensus super hujusmodi officiorum alienatione, ita resultare potest perpetuitas mediante erogatione pretii in bona stabilia, & sic revera motivum videbatur discursu indignum.

12 Quare istud secundum objectum duas habebat partes, Unam scilicet, an dicta exhereditatio, & respectivè substitutio in casu delicti caperet etiam legitimam, quamvis ejus mentio specialis non haberetur; Et alteram, quatenus legitima non veniret, sed tanquam de bonis liberis delinquentis subjaceret confiscationis, An ob translationem dd. officiorum in personam, seu faciem ipsius hæredis, censetur exinde tanquam per speciem implicitæ alienationis facta in illis electio suæ legitimæ, juxta terminos textus in l. Marcellus. ff. ad Trebell. cum concord. deductis per Aden. ad Gregor. dec. 580. & frequenter sub tit. de fideicommissis, & sub altero de detractionibus.

13 Quoad primum, scribentes pro Dataria totum fundamentum constabebat in auctoritate Cyriaci controvers. 148. ubi probare conatur hujusmodi dispositiones, seu prohibitiones, ex defectu voluntatis, & potestatis, non capere legitimam à quibuscumque vinculis, oneribus, & conditionibus exemptam ad vulgarem textum in l. quoniam in prioribus, C. de inoff. testam. cum aliis generalibus per eum deductis; Respondebam tamen istum Authorem, ex doctoribus quidem modernis quos habeamus in hoc loco, ut fortè requirenti mortem gereret, non benè digesta materia id ita simpliciter asserere; Pro elucidanda verò veritate insinuabam adhuc procedendum esse cum terminorum, seu casuum distinctione, ut in præcedenti objecto, ut præ cæteris benè distinguit Farinac. qu. 173. n. 9. & seqq. ubi egregiè materiam tractat.

14 Aliud enim est agere de quæstione, an generalis, & indefinita prohibitio alienationis facta filio cum alterius substitutione in casu contraventionis capiat, necne confiscationem, etiam respectu legitimæ juxta quæstionem, quæ antesignanus habet pro utraque sententia, Castrenf. & Aretin. benè examinatam per Beroum q. 87. Boff. dicto rit. de publicat. bonorum n. 41. & alios, de quibus proximè; Talique casu intrat distinctio, an admixtus sit favor tertii, vel solum, ac principaliter prohibitio concernat favorem ipsius prohibiti, cujus interfit liberam legitimæ administrationem, ac dispositionem non habere, putà quia percipiat solum tempus minoris ætatis, sive quod agatur de filio prodigo, aut aliàs imprudente, & de hoc agunt Rimin. jun. consil. 50. Berous, & Boffius ubi supra, Rolan. consil. 98. n. 29. & seqq. lib. 2. Dec. Ruin. Tobias, & cæteri relati per Farinac. qu. 25. n. 47. sed opus non erat istum casum formiter examinare, cum in eo non versaremur.

15 Aut verò juxta casum quæstionis agitur in specie, an expressæ exhereditatio, seu privatio in casu delicti, cum alterius substitutione comprehendat legitimam absque dicta distinctione gratis, vel imbecillitatis ingenii; Et tunc etiam cum sensu veritatis, quicquid dicant Cyriac. ubi sup. & Rim. jun. procedens eum dicta distinctione dicto consil. 50. Dicebam veriorum esse affirmativam, ut in specie reprobando dictam distinctionem firmant Gratian. discipul. 903. n. 25. Mastrill. dec. 181. n. 22. cum seqq. & generaliter cæteris relatis, Surd. consil. 570. per totum, Vermigliol. consil. Card. de Luca Lib. II.

57. n. 2. Fufar. quæst. 296. n. 13. Farinac. dicta qu. 173. n. 7. ad 10. Merlin. de legitima lib. 3. tit. 1. qu. 32. n. 5. vers. limitatur sexid, & hanc etiam firmat Rota dec. 635. nu. 6. par. 4. recent. tom. 3.

Duplicem rationem assignant DD. Unam quod talis 17 prohibitio continet potius favorem, quam odium, & gravamen ipsius prohibiti, quoties præsertim, juxta frequentiorum, ac ferè generalem formulam, continet gravamen substituti restituendi bona eidem filio in gratiam reintegrato, cum ita sibi remaneat spes recuperandi bona, quod à frequenter contingentibus non verificatur ubi fisco incorporantur, ut benè præ cæteris advertitur per Mastrill. d. dec. 181. n. 27. Et alteram, quod etiam pro gravibus delictis, & sic ultra 14. causas in jure enumeratas licitum est filium exheredare; Unde propterea tam attentis auctoritatibus, quam rationibus hæc opinio firma esse videtur; Siquidem quoad auctoritates, aliæ non adducebantur, nisi illa Cyriaci, qui neminem allegat, nisi Boffium ubi supra n. 30. principale fundamentum constituit in statuto Mediolani; Et quoad rationes, seu fundamenta, in quibus idem Cyriac. se fundat, scilicet in dispositione textus in d. l. filius 18 familias §. divi, il 2. ff. de legatis primo, & in regula generali, quod semel hæres non potest desinere esse hæres, non percutiunt terminos speciales legitimæ, sed complectuntur univèrsam hereditatem, cujus respectu certum est, quod secunda ratio, seu regula generalis, etiam cessante delicto non intrat, & quoad alteram jam supra probatam est, dispositionem textus in d. §. divi non percutere casum.

Hinc proinde superflua remanebat altera inspectio, An scilicet officia prædicta per immutationem decreti ad favorem, seu in faciem ipsius hæredis censentur electa in causam legitimæ, quoniam etiam si id sequutum esset, effectus erat idem, dum etiam legitima, ut supra cadit sub dispositione; Verùm ubi de hoc agendum esset, adhuc etiam cum sensu veritatis, dicebam hujusmodi electionem non intrare; Ut enim ad intellectum textus in leg. Marcellus, ff. ad Trebell. habetur pluries sub tit. de fideicommissis, & sub altero de detractionibus (cum materia sit quæstionem diana) de jure legitima dicitur portio, seu quota reliquæ hereditatis juxta unam opinionem, vel bonorum juxta alteram, quæ debetur ex singulis quibusque corporibus, seu bonis pro rata; Est benè verum, quod hærede gravato, cui legitima competet, aliqua bona alienante in totum, substituit alienatio ex præsumpta electione in causam legitimæ aliarumque detractionum, quoties alienatio non fit in fraudem, & supplantationem fideicommissi, quia nempe de melioribus, sed id contra dictam regulam detrahendi legitimam ex singulis corporibus pro rata, receptum est ex duplici ratione, vel scilicet cuiusdam æquitatis fundatæ in ratione commercii, & quia non congruit cum præfato legali rigore facere omnium corporum, seu bonorum scissuram; Et altera, quia ad excludendum delictum, quod aliàs in hærede gravato adesset, alienando pro reliquo omne id, quod in re alienata non est, tum, idcirco lex ita occultat quamdam divisionem, cujus jure gravatus, illam rem quam alienat, elegisse censetur pro illo jure legitimæ aliarumque detractionum, quod super aliis corporibus, & bonis pro rata haberet.

19 Quod etiam habemus in eo hærede gravato, qui bona 20 pro communi cum fideicommittente possideret, quoniam si aliquod corpus in totum alienat, pro substituto actu, & ad excludendum delictum, lex flagit, seu occultat dictam divisionem, ut censetur totam illam rem elegisse in portionem suam, & totam aliam assignasse fideicommissio, ut per Honded. cons. 58. lib. 1. Rot. dec. 429. p. 4. divers. cum aliis per Fufar. de substitut. qu. 718. nu. 68. & habetur pluries sub tit. de fideicommissis, præsertim in Eugubina fideicommissi de Benamatis; Unde propterea receptum pariter est, ut dicta electio, seu occulta divisio ad terminos dicti textus in l. Marcellus, inter solum in veris alienationibus, quæ fiant per formalem translationem domini, vel saltem juxta unam opinionem per impositionem census, respectu tamen fundi censiti tantum, non autem per alienationem generalem, & impropriam, quæ sine translatione domini, vel alterius juris, inesse dicitur sub hypotheca generali, vel speciali.

Quibus ita stantibus, applicando ad rem, intrare non poterant termini dicti textus in leg. Marcellus, quoniam officia non residebant in persona testatoris, minuscule translata fuerant in eorum hæredis gravati, cum aliàs, uno vel altero modo eorum vacatio sequuta esset, sed residebant in alia persona fiduciaria, cum reservatione

- tamen libera decreti ad favorem domini pecuniæ, ad cuius commodum, & incommodum illorum emptio facta erat, juxta distinctionem, de qua supra *disc. 1.* & in aliis *hoc eodem tit. frequenter*, unde propterea dictus hæres gravatus curando decretum alias reservatum ad favorem defuncti transferri in ejus personam, nihil gessit illicitum, sed potius fecit actum necessarium, ut ita quando opus esset, dictum decretum exercere posset, aliis non exercibile; Eo modo quo citrà aliquem alienationis actum, loca montium hæreditaria, aliaque jura transferuntur à persona defuncti ad illam hæredis, atque novæ litæ parentes pro exactione fructuum aliique effectibus expediuntur.
- Demum quoad tertium objectum incapacitatis, seu inhabilitatis filiorum, per text. *in l. quisquis, C. ad Juliam Majestatis*, ultrà motum, quod dicta lex non esset in usu, unde propterea etiam legitima filii debita esset, ex deductis per Menoch. *conf. 803. & 808. Farinac. qu. 116. n. 92. cum segg.* Merlin. *de legit. lib. 3. tit. 1. q. 30* qui alios cumulat, Seraphin. *dec. 803.* duobus aliis fundamentis illud de plano cessabat; Primum quia ut apud allegatos, dicta lex non capit filios ante delictum procreatos; Et secundò quia procedit, ubi de crimine læsæ Majestatis constat per veras, & legitimas probationes, ex quibus ser. ser. ad condemnationem processum est, secus autem ubi æquivocis indicis cum solo processu contumaciali, ut in præfenti processum est.
- 23 In proposito item hujus Regaliæ confiscationis bonorum, in Romana nullitatis executionis pro Josepho Toscano hebræo cum fisco, circa professionis initia disputata coram Governatore Urbis, cum fisco præterderet scuta 12. m. ad quæ Elias dicti Josephi filius pro quodam delicto condemnatus fuerat, atque de facto processisset ad executionem super pignoriis, & nominibus debitorum spectantibus ad bancum dicti Josephi, isto petente revocari dictam executionem utpotè in bonis alterius quàm debitoris, assumpta fuit disputatio potius facti quàm juris; An filius ex eo quod jure domini promiscuè cum patre dictum bancum exercebat, & administrabat dicendus esset condominus, dictoque condominio posito fcales inferebant, quod etiam pro pennis pecuniariis per judicem criminalem arbitrari fisco habeat tacitam seu legalem hypothecam in bonis rei damnati saltem à die læsæ sententiæ, cum ex tunc reus quasi contrahere dicatur cum fisco, ex deductis per Farinac. *quæst. 25. num. 193.* Peregrin. *de jur. fisci lib. 5. tit. 1. nu. 182. & lib. 6. tit. 6. num. 12.* Constan. *in l. prima num. 107. Cod. de pennis fscal. lib. 10. Alphar. de jure fisci gl. 34. §. 5. n. 133. cum segg.* Merlin. *de pignor. lib. 3. tit. 3. q. 88. n. 17. & segg.*
- 25 Et exinde inferebant licitè posse exequi bona communia, & eaque vendere ex privilegio de quo *in leg. unic. Cod. de vendit. bonorum cum privato commun. lib. 10.* licet enim textus loquatur de communione in dominio, attamen idem ex rationis identitate dicendum esset, ubi jus in re communi competit fisco ex sola ratione hypothecæ ex Bal. *in eadem leg. unic. num. 7.* & aliis de quibus Duenn. *regul. 375. n. 3.* & Constan. *in eadem leg. unic. n. 52.* cuius contrarium licet parum digestè dicit Merlin. *de pign. lib. 2. q. 36. n. 18.*
- 26 Verum quidquid sit de prædictorum assumptorum veritate, nolimus ego, & cæteri in ista causa in effectu civili quamvis in criminalibus tractata scribentes pro patre assumere hujusmodi quæstionum disputationem, principalliter ac solum insistendo super negatione in facto dicti præsuppositi condomini filii in bonis patris, cum semper imprudens consilium sit Advocatorum, & patrocinantium, generaliter in quibuscumque causis, fortius verò cum fisco ubique duro, & potenti adversario se trahi facere per fcales ad disputandos articulos juris ut plurimum duobus, & periculosos, ob tantam scribentium, & opinionum varietatem, dum quæstio removeri potest ex facto, ut in præfenti sequutum fuit, dum cum solo facto dicta prætenso superata fuit, quamvis juxta frequentiore hujusmodi causarum exitum oportuerit, ex aliis etiam motivis mediante quadam concordia seu compositione, controversiam terminare.
- Convola vit proinde fisco ad aliam prætenfionem, quod in omnem eventum potuisset pro dicta penna executionem facere contra patrem, & in ejus bonis pro legitima filio debita; Licet enim in puncto juris communis, quicquid aliqui dixerint, omnino verius sit, filium in bonis patris viventis nullum jus formale habere, etiam ratione legitimæ, cuius jus quoque incertum ac eventuale est, quia

ipse filius præmori potest, vel quia ob ipsius patris indigentiam, aliaque infortunia, cogi potest omnia ejus bona consumere, & alienare, itaut de tempore mortis nihil super sit, ut generaliter de non jure filii in bonis patris viventis ad alios effectus ex text. *in leg. pr. §. si impuberi, ff. de collat. bon. & l. post emancipationem, §. 1. ff. de legat. firmant DD. de quibus Manric. dec. 289. n. 1. Rot. dec. 355. p. 6. recent. n. 3. cum segg. dec. 176. n. 6. & 7. par. 7. & sequitur;* Et in specie de non jure filii pro pennis vel multis filii delinquentis in bonis patris viventis plures colligit Merlin. *de legitima lib. 3. tit. 1. qu. 33. par. 1. & segg. & Giurba ad consuet. Messanen. par. 1. cap. 4. gl. 5. n. 18. & 19.*

Attamen dicebant fcales, quod in Urbe, & Statu Ecclesiastico, hæc difficultas cessabat, dum contrarium expressè statutum est per jus municipale contentum in Constitutionibus Sixti IV. & Pii V. ad compescenda delicta; ita disponentibus, ut fisco pro delictis filii capere possit legitimam etiam à patre vivente.

Pro hujusmodi objecto evitando, adducebatur Constitutio 2. Innoc. IX. dictarum Constitutionum Sixti, & Pii moderatoria quoad Cives Romanos; Quodque leges editæ pro civibus, & populo suffragentur etiam Judæis, probatur cum Constitut. 48. Pii IV. §. 5. ubi expressè disponitur judæos comprehendi sub statutis, & decretis generalibus Urbis.

Et quamvis per fcales replicaretur de Constitutione Pii V. moderatoria dict. Constitutionis Pii IV. Attamen facilis erat responsio, quod dicta Constitutio quamvis moderata adhuc attendenda veniret tanquam doctrina magistralis in articulo juris dubio, cum Constitutio moderatoria tolleret solum exorbitantias, & privilegia, non autem hunc effectum declarandi, seu interpretandi id quod est de jure, ut in specie de lege, vel Constitutione moderata ad hunc effectum attendenda, Aldoren. Mascard. *de statutorum interpret. concl. 2. Salgad. in labyrint. p. 2. cap. 29. nu. 44. & segg.* apud quos cæteri, ac etiam quia moderatio restringitur ad ea, quæ advertebantur Constitutionibus Pauli IV. non in aliis.

De jure autem, quicquid pluries dixerint, distinguendo inter leges, & statuta continentia rigorem, vel æquitatem, verius est, exceptis iis, quæ concernunt forum spirituale, seu internum, hebræos duci in omnibus civibus, tam in odiosis, & onerosis, quàm etiam in favorabilibus, & privilegiatis, ideoque sub legibus, statutis, & consuetudinibus, aut indulcis comprehendendi, ut plenè Alex. *conf. 75. lib. 5. n. 5. & segg. & conf. 99. n. 3. & segg. lib. 6. & cæteri collecti per Rotam dec. 269. p. 4. recent. tom. 2. ubi in specie, quod judæi comprehenduntur sub legibus, vel statutis ex æquitate cogentibus creditorem ad subministranda alimenta debitori carcerato, atque occasione juris congrui, seu prothomileos fundati in æquitate habetur deductum in Senen. juris congrui *sub tit. de servitutibus ad materiam retractus disc. 70.* Et in specialibus terminis confiscationis bonorum, quod judæi gaudeant beneficio authenticæ, bona damnatorum Marquard. de Judæis *par. 2. cap. 1. n. 6.* ubi ex *n. 1.* de dicta regula generali, Farinac. *in fragmen. verbo judæi n. 635.* ubi pariter ex *n. 1.* de dicta regula, seu conclusione generali; Quod fortius procedere dicebant, etiam cum sensu veritatis, in hac facti specie, dum non agebatur ad effectum gaudendi aliquo privilegio, seu favore alteri præjudiciali, atque à juris communis dispositione exorbitanti, quo etiam casus verius est judæos sub legibus comprehendi, ut occasione juris congrui habetur in dicta Senen. sed ad effectum moderandi dictas rigorosas, & exorbitantes leges tribuentes in fisco pro delicto filii in bonis patris, unde dicta lex moderatoria continere non dicitur privilegium, vel exorbitantiam, sed reversionem ad jus commune, ut in specie advertitur per Alexan. *disc. conf. 75. n. 5. & segg. lib. 5.* & est generalis recepta propositio, ut statuta, seu leges municipales non veniant sub consueta regula strictæ interpretationis, & odibilitatis, quando per eam moderatis aliis legibus exorbitantibus fit reversio ad juris communis dispositionem.*

Et ulterius dicebant omnem quæstionem cessare etiam attentis dictis Constitutionibus Sixti, & Pii, ac seclusa Constitutione moderatione Innocentii, cum verius magisque communiter receptum sit, hujusmodi leges intelligendas esse, quando filius delinquens non habeat filios, quibus extantibus, istis potius quam fisco legitima debita est; Tum quia rationalibus est, filios potius quàm fisco succedere; Tum etiam quia talis lex triplicem contineret exorbitantiam; Unam generalem dandi jus legitimæ in

in bonis patris viventis, Alteram privandi filios propter fisco; Et tertiam ita cogendi patrem ad duplicatam legitimam, dum alteram nepotibus dare cogi posset, ut firmant Bald. *in l. si qua penna nu. 5. ff. de his qui sunt sui, vel alieni juris*, & alii communiter, de quibus Tobias Nonius *conf. 95. n. 2. & 10.* Farinac. *in prax. crim. q. 24. n. 172. & conf. 52. n. 1. lib. 1.* Merlin. *de legit. lib. 3. tit. 1. q. 36.* Surd. *dec. 167.* ubi Hodiern. in addit. *dec. 314.* ubi refert ita decisum; Atque hanc opinionem habuit pro absoluto Rota in Spoletana legitimæ ultima Maii 1596. coram Blanchetto *impres. post d. conf. 52.* Farinac.

In eadem quoque materia confiscationis bonorum in una Firmana pro Francisca Brancadora cum hæredibus Petri Montani consulus sui pro veritate super articulo; An bannitus, qui bonorum confiscationem passus est, restitutus in gratiam recuperet bona, & jura in tertium translata, & quando cum istius præjudicio hujusmodi gratiæ restitutoriæ factæ censentur; Cum enim ob excidium cum morte Gubernatoris in Civitate Firmana sequutum de anno 1648. Petrus Montanus, qui unà cum pluribus aliis civibus, prudentius quàm Paccaronus, & alii se absentavit, ac posuit, in tuto in contumaciam ad formam Constitutionis 7. Sixti V. condemnatus esset in pœnam ultimi supplicii, & confiscationis bonorum, istorum verò executioni, & venditioni se opponeret Francisca Brancadora uxor creditrix pro ejus dotibus, & lucris, ac etiam interestata, ut dissolverentur alia debita in quorum aliquibus ipsa quoque obligata erat; Hinc deventum est ad compositionem dicti banniti conjunctis prius à fisco oblata, atque ab eis neglectam, ut retentio per fisco pretio retracto ex venditione mobilium, atque eidem solutis aliis scut. 200. Francisca obrineret omnia stabilia, ita sibi vendita, vel cessã cum onere dissolvendi totum æs alienum, etiam illud suarum dotium; Cumque de anno 1666. idem Petrus mediante compositione scut. 1600. cum fisco, restitutus fuisset in gratiam, atque brevi tempore ejus mors sequuta esset; Hinc inter ipsius hæredes, ac dictam Franciscam orta est controversia super dictorum bonorum stabilitate venditione, seu pertinentia; Quare desuper ex parte dictæ Franciscae pro veritate consultus.

Respondendo primo aspectu contra ipsam pro hæredibus respondendum videri ex punctualiter firmatis per Rotam apud Cavaler. *dec. 255. repetit. dec. 465. p. 2. recent.* ubi in individo resoluitur pro hæredibus banniti restituti contra uxorem filii cessionariam assignata ratione, quod restitutus recuperat omnia, sive in fisco, sive in tertium translata, cum per quandam speciem possit in ita reponatur in eo statu, in quo erat præambula hora banni, cum hic sit effectus restitutionis, ita differentis à simplici gratia, seu indulgentia tollente solum pœnas corporales, non autem cautelantem dictam restitutionem, ut sequendo *dec. Seraph. 965. & 998. & dec. 714. & 715. p. 4. rec. tom. 2.* plenè habetur apud Merlin. *dec. 125. nu. 1. & segg. repetita dec. 499. p. 5. rec. & de qua distinctione inter verbum restituere, & verbum indulgere, habetur apud Franch. *decif. 213.* Rovit. *decif. 77.* Cappc. *Latr. consulti. 2. n. 27. cum segg.* apud quos cæteri.*

His tamen non obstantibus, contrarium in hac facti specie ex ejus circumstantiis credidi probabilius; Quidquid enim sit de quæstione in genere, seu in abstracto, an restitutus in gratiam recuperet bona, & jura in tertium translata, super qua scribentes nimis variaverunt ex deductis per Odd. *de restitut. in integr. p. 2. q. 99. art. 6. nu. 40. cum segg. & art. 10. n. 74. cum segg.* Farinac. *q. 6. n. 37. cum segg. & Maltrill. in comment. indult. cap. 20.* Vera, & rationalis, atque in praxi recepta videtur distinctio, quod aut agitur de bonorum, vel jurium obtentione ex delicto, vel hanno resultantem ad favorem tertii ex legis ministerio, seu ex dispositione hominis, ut frequenter contingit in fideicommissis, quæ in casu delicti ordinantur, & tunc ubi agitur de restitutione plenaria, verius est illam suffragari, etiam quoad bona, & jura in tertium translata, & in his terminis loquuntur Seraph. *in d. dec. 965. & 998.* Gregor. *dec. 114. n. 7. d. dec. 714. & 715. par. 4. recent. tom. 3.* Franch. *dec. 213. nu. 40. cum segg.*

Aut verò agitur de bonis, quæ tanquam fisco incorporata, seu delata, per istum tertio conceduntur, & tunc, aut agitur de alienatione, seu concessione facta per viam gratiæ, itaut tertius contendat magis de lucro, quàm de damno, & pariter probabilior videtur opinio, quæ restituito assitit, cum hujusmodi gratiæ, seu concessiones istam conditionem implicitè continere videantur, pro jure scilicet filii, eoque durante, & nisi Princeps restituat, ex deductis apud Farinac. & Odd. ubi supra.

Aut verò, ut in præfenti bona, & jura in tertium translata sunt per contractum onerosum, & correlative, & tanquam per speciem emptionis, & venditionis hujus hæreditatis, seu universalitatis bonorum, in cuius pretii partem fisco recepit pretium mobilium, & scut. 200. per empiricem soluta, reliquum verò pretium assignatum est æris alieni dissolutioni, & tunc secus, ubi restituito est merè voluntaria, & abque causa concernente publicam necessitatem, vel utilitatem, secus autem ubi esset ex dicta causa, ut ponderatur apud Farinac. *d. q. 6. n. 33.* & habetur in Nulius Baren. melioramentorum *sub tit. de feudis disc. 27.* ubi de restitutione concessa in capitulis pacis, & pro publica pace, & quere, de quo etiam apud Menoch. *conf. 103.* ubi latè cum similibus; Ubi enim agitur de gratia merè voluntaria, & sine causa, tunc intrare videntur, ea quæ deducta habentur supra *disc. 148.* de defectu potestatis, vel saltem non præsumendæ voluntatis Principis tollendi jus tertii foventis causam onerosam, atque violandi jus gentium super iis, quæ Princeps gessit per contractum correlative, & ad limites justitiæ commutativæ magis, quàm distributivæ, cum tunc jure privati potius, quàm Principis censi debeat, unde etiam in casu, quo id agat ex justa causa publicæ utilitatis, vel necessitatis tenetur reintegrare illum, qui fovet causam onerosam, ut *d. disc. 148.*

Si enim hoc medio tempore contigisset bona cessã, in toto, vel in parte evinci, seu gravius æs alienum detegi, ipsius cessionariæ periculum fuisset, dum expressè fisco caverat nolle teneri de evictione, ejusque pariter periculum cum factura dotium, ac ejus quod de proprio solutum erat fisco, & creditoribus fuisset, si bona in toto, vel in parte perissent, neque restitutus cogi potuisset bona accipere, & damna rescire; Ideoque nulla justitiæ, vel æquitatis ratio suadet, ut restitutus solum commodum abique incommodo, vel periculo habere debeat, & e contra fisci cessionarius debeat subiacere dictis periculis absque commodo; Et quoad decisionem Cavalerii, talem resolutionem probabiliter suadere potuerunt facti circumstantiæ; Tum quia fisco ibi nullum gessit contractum venditionis, vel cessionis, sed solum se opponentibus uxore & filia banniti, ac prætendentibus omnia bona à dotibus, aliisque earum juribus absorberi, declaratum fuit nihil pro fisco extare, unde fisco habuit se merè negativè, quod nullum jus oppositoribus tribuere potuit; Tum etiam ob contrariam observantiam, dum restitutus per notabile tempus bona possederat, & administraverat, edoque defuncto contra ipsius hæredes bona possidentes agebat hæres dictarum mulierum, & sic casus erat conversus, seu oppositus.

Et ulterius in hac facti specie, neque verificabatur requisitum omnimodæ, & plenariæ restitutionis, cum aliqua essent exceptuata, atque restituito non contineret solitam amplitudinem verborum, ut ponderatur apud Franc. *d. dec. 213. n. 42. & 50.*

Ac etiam, quia constabat evidenter fisco, seu Princepem nunquam in animo habuisse istam restitutionem concedendi cum ejus damno, & præjudicio, dum ultra ea, quæ habuerat, voluit etiam alios scut. 1600. *sub tit. compositionis pro dicta restitut. concedenda;* Et tamen ita sine dubio teneretur erga cessionariam ad evictionem, seu interesse, etiam si expressè protestatus esset nolle teneri, quia hæc protestatio non suffragatur quoad ea, quæ ab ipsius cedentis facto voluntario pendet, juxta deducta apud Merlin. *dec. 874. n. 4. cum segg. & confertur quæ habetur apud Celsum dec. 78. n. 5. & per tot.*

ANNOT. AD DISC. CLX.

Ad materiam confiscationis conferunt ea, quæ habentur infra in Romana Incamerationis *disc. 161.* & supra *disc. 123.*

ROMANA INCAMERATIONIS PRO CORNELIO FRANGIPANIO CUM CAMERA APOSTOLICA.

Causa resoluta, ut infra.

An Confiscatio intret in bonis subjectis si deicommissis, & quando.
Et de propositione, quod quilibet confiscat in suo territorio, quando, & quomodo procedat.
Et de probatione delicti ad hunc effectum confiscationis, an sufficiat sententia sine actis.

Cum

Cum discursus ob motorum pluralitatem, pluriumque articuloꝝ examen sit prolixus, idcirco post facti seriem, pro maiori commoditate dividitur in tres articulos.

Primò nempe, An & quando quilibet confiscare possit bona in ejus territorio existentia, pro delicto extra idem territorium parato, à n.5. ad 41.

Secundò, An stante fideicommissio intret, necne confiscatio, à n.42. ad 63.

Tertiò, An sola sententia sine actis probet ad hunc effectum confiscationis, à n.64. ad finem.

SUMMARIUM.

- 1 Acti series.
2 De resolutionibus, & statu causæ.
3 De pactis, vel inspectionibus causæ.
4 Quod sit insistendum prius in factis, quam in articulis juris.

ARTICULUS I.

- 5 De conclusione, quod quilibet confiscat in suo, & de theoria, seu distinctione Bartoli.
6 Demurratur stylus cumulandi doctrinas in confuso, non distinguendo diversos casus, in quibus loquuntur.
7 De confiscatione, quæ contingat in una Provincia, seu Civitate, an acquirat bona in alia Provincia, vel Civitate ejusdem Principatus.
8 De distinctione fiscoꝝ in Statu Ecclesiastico.
9 Quare isto casu confiscantur bona extra territorium.
10 De divisione fisci inter plures Civitates.
11 De historia introductionis regalium.
12 De distinctione juris communis, & particularis in eodem Principatu.
13 Doctores sunt intelligendi juxta auctoritates, quas allegant.
14 De pluribus buris fiscalibus minoribus Baronum, & Domnicellorum in eadem Provincia, an adsit buria Principis.
15 De fisco feudorum regalium, seu Principatum subordinarum alteri Principi majori Domino directo.
16 De pluribus Principatibus, & Regnis cum fisco distinctionis, possessis ab eodem Principe.
17 De confiscatione hereditaria, vel successoria sine delicto, ob defectum legitimi hæredis.
18 De confiscatione ob læsam Majestatem divinam.
19 De casu præciso questionis super confiscatione ex crimine læsæ Majestatis humanæ in bonis ex Principatu.
20 De distinctione Peregrini, & istius Doctoris laudibus.
21 De eadem distinctione, & de Auctoribus illam repetentibus.
22 De illis, qui adducuntur in contrarium, qui declarantur.
23 De bona consideratione, vel monitione circa modum attendendi doctrinas, eisque deferendi.
24 De aliquibus animadversionibus modernorum, ad quas antiquiores cogitantur.
25 De rationibus comprobantibus idem, de quo supra n.20. & 21.
26 Quod jus civile dicatur improprè commune, sed in quolibet Principatu sit illius jus particulare respectivè, & de historia legali.
27 De Extravaganti Frideryci II. Imperatoris super punitione rebellium, & criminis læsæ Majestatis.
28 Quare jus civile dicatur jus commune.
29 De distinctione inter condemnationem contumacialem contra absentem, & veram contra presentem effectum sortitam.

- 30 An hodie dentur servi panæ, & quando.
31 An, & quando unus, & idem sit eodem tempore servus, & liber, vel testabilis, & intestabilis.
32 Quilibet Princeps est Imperator in suo Principatu, & quot sunt Principatus, tot sunt Imperia, vel tot sunt Mundi.
33 De rationibus, ob quas ad hunc effectum reputetur, tanquam unus, & idem Principatus, sive quod intret confiscatio in bonis alterius Principatus.
34 Imperium, & Regnum Hungariæ sunt inter se diversa.
35 Qui propriè dicantur confederati, & an confederatio attendatur ad hunc effectum.
36 An Regnum Hungariæ sit de juribus Sedis Apostolicæ.
37 De amicitia, & confederatione cum infidelibus, quando sepiat hæresim, vel apostasiam.

- 38 De causis fidei, ad quem pertineat cognoscere.
39 Concluditur super assumpto, quod quilibet confiscat in suo.
40 De observantia super eodem.
41 De absurdis, & inconvenientibus, quæ aliàs resulerent.

ARTICULUS II.

- 42 Confiscatio etiam ex crimine læsæ Majestatis, non intrat in fideicommissis.
43 De limitatione in Majoratibus Hispaniæ.
44 De motivo resolutionis pro confiscatione, non obstante fideicommissio, & examinatur resolutio.
45 In Hispania non habetur usus feudorum, sed majoratum.
46 De diversis speciebus didorum majoratum, & nu.51.
47 De prohibitione alienationis magis ducta, ac etiam confiscationis in eis.
48 De origine, vel causa introductionis confiscationis in eis.
49 De ratione dictæ introductionis.
50 In qua specie majoratum ista introductio procedat.
51 De alia distinctione plurium specierum majoratum.
52 In quibus speciebus dicta introductio procedat, & de rationibus differentie.
53 Datur simile in fundationibus beneficiorum de jure patronatus.
54 De rationibus, ob quas assumptum, de quo nu.43. non applicatur.
55 Quando leges locales attendi debeant in alio loco.
56 Clausula præservativa sine præjudicio, nihil dat, nec tollit, sed solum conservat id, quod jam inest.
57 De eadem clausula solum præservante, & conservante id, quod obinetur.
58 De interpretatione voluntatis aditientis clausulam præservativam confiscationis quomodo intelligi debeat.
59 De simili in materia licentiæ concessæ super alienatione jurepatronatus.
60 Consideratur an clausula adjecta sit in illa gratia speciali, vel sit generalis.
61 De conclusione, quod licentia, vel assensus habet vim novæ investituræ, & de effectibus præjudicialibus concedenti, quando purè concedatur.
62 De declaratione ejusdem præservativæ confiscationis ex causa de futuro, & quando verificetur.
63 An præservativa importet conditionem resolutivam.

ARTICULUS III.

- 64 Sententia non probat, neque executionem movetur, si non justificatur ex actis.
65 De distinctione diversarum specierum executionum.
66 De eadem conclusione, de qua n.64. in criminalibus.
67 Declaratur eadem conclusio ad effectum exequendi, non autem ad effectum probandi, ut ad hunc effectum sufficiat.
68 De alia declaratione dictæ conclusionis, ubi acta haberi non possunt.
69 De declaratione, de qua num.67. quomodo, & quando procedat.
70 De ponderatione circa præjudicium principalis condemnati, vel tertii.
71 De aliis ponderationibus, ut sententia sine justificationibus non probet, neque attendatur.
72 De alia declaratione, de qua n.68.
73 De consil.27. Spadæ.
74 De differentia inter casum criminis læsæ Majestatis humanæ, vel divinæ.
75 Conclusio in causa.
76 De aliis punctis disputatis remissivè.

DISC. CLXI.

Cupiens Marius, ultimus de antiqua, & præclara Frangipanorum Romana familia, istam conservare in eadem urbe per veritatem, seu per fictionem respectivè; Hinc in testamento condito de anno 1638. in Castro Nemi, & aliquibus Tenentis, seu Casalibus notabilis valoris, ac etiam in Palatio Urbis, aliisque bonis, perpetuam ordinavit primogenituram masculinam, ad quam primò vocavit Marchiones Frangipanos de Croatia; Secundò Comitibus Frangipanos de Provincia fori Julii; Tertio familiam Fischeiam Januensem, & demum, cum quodam ordine inter eas Romanas familias nobiles de Astallis, & Maximis; Cumque morti proximus de anno 1654. ob Constitutionem medio tempore magis rigorosam editam ab Innocentio X. super incapacitate forensium, suspicaretur de prædictæ dispositionis invaliditate respectu dictarum familia-

rum forensium, hinc alterum condidit testamentum, in quo instituit hærede liberè Cardinali Antonio Barberino, istum rogavit, ut quatenus ei placeret, de bonis disponeret eodem modo, quo ipse fecerat in dicto priori testamento; Quare Cardinalis, ut fidem ab amico in eo habitam, exactissime impleteret, indulsum obtinuit ab Alexandro VII. super prædictorum forensium habilitatione, & capacitate, non obstantibus Apostolicis Constitutionibus, pro quarum tamen remotione, tantum illud concedere Pontifex professus est, adjecta clausula præservativa, quæ generaliter apponi solet, in omnibus hujusmodi indultis, & licentiis alienandi, præsertim Castra, & bona jurisdictionalia, ut scilicet concessum intelligatur sine aliquo præjudicio jurium Cameræ, in casu devolutionis, caducitatis, vel confiscationis, & aliis quibusvis tam de præsentibus, quam de præteritis, & de futuro, & absque aliqua alteratione investiturarum, & concessionum, adedut ad præfatum solum effectum remotionis obstaculi Constitutionum, hujusmodi licentia concessa conferretur, juxta verba plenius registrata in voto desuper edito per Judicem prime instantiæ, jam impresso inter decisiones Rotæ par.14. dec.ultima, dictæque licentiæ vigore, donationem fecit eidem familiis, cum eidem viculis, dispositionibus, & ordinationibus contentis in præfato testamento Marii ejus auctoris de anno 1638. absque aliqua immutatione, præterquam illa contenta in posteriori testamento anni 1654. ordinis per prius, & per posterius inter dictas familias Romanas de Astallis, & de Maximis.

Cumque pro consueta punitione eorum, qui ex spiritu ambitionis, vel avaritiæ, post mortem vivere volunt, atque hujus Mundi bona caduca, efficere cupiunt perpetua, cum infelicis electione ab initio, successionem obtinuisse Marchio Franciscus Frangipanus de Croatia, qui spreto Testatoris desiderio, ac præcepto, cum licentia Apostolica sub variis prætextibus obtenta, in illis partibus moram trahendo de crimine læsæ Majestatis, in persona Regis Hungariæ proprii Domini naturalis, qui etiam ex electione est Imperator, capite plexus fuisset, unde propterea nullo alio de illa familia superstiti, successio aperta fuit ad favorem Comitibus Cornelii de alia familia Frangipania fori Julii; Hinc contra istum Cameræ Commissarius coram Theaurario Generali cum speciali commissione, seu delegatione Clementis X. judicium instituit super prædictorum bonorum confiscatione, atque admissis ad causam illis de Astallis pariter vocatis, ut supra, ac etiam illis de Mattheis præsentibus sic vocatos ad quodam antiquum fideicommissum ordinatum à Majoribus dicti Marii, prodit sententia

ad favorem ejusdem Comitibus Frangipani in Palatio Urbis, cum omnibus mobilibus, aliisque bonis, etiam stabilibus existentibus intra ambitum 4. miliarium, quorum forenses sunt capaces ad præscriptum d. Constitutionis Innocentii, ad favorem autem Cameræ, pro confiscatione in præfato Castro Nemi, aliisque bonis ultra dictum ambitum 4. miliarium, atque doctus quidem, & ingeniosus Judex, qui ad purpuram postmodum evehctus fuit pro ejus consuetudine, de qua etiam supra disc.71. cuius causæ votum est registratum inter decisiones Rotæ p.12. dec.14. copiosum, & elaboratum, multisque auctoritatibus refectum, edidit votum, ut supra registratum dec. fin. p.1.5. rec. in quo etiam verba præcisa testamentorum, & donationum registrantur, in gradu verò appellacionis deputata fuit sub eodem Clemente Congregatio particularis octo Prælatorum, qui pro majori parte fuerunt in voto pro infirmatione sententiæ, sed non prodit resolutio, eo quia ad formam commissionis, illa dici non poterat conclusa, penesque dissoluta dicta Congregacione, ob promotionem, ac respectivè mortem aliquorum, visum est Innocentio XI. successori, observari debere ordinem benè regulatum, ut causæ appellacionis à Theaurario cognoscantur in Tribunali Cameræ, cui proinde causa commissa fuit, atque in hoc statu pendet adhuc indecisa, dum hæc sunt sub Prælato.

Ultra igitur præsentiones, & motiva prædictorum de Astallis, & de Mattheis, super quibus Ego non scripsi; Quatenus pertinet ad controversiam cum Camera super confiscatione, an illa intraret, necne, Tres erant puncti; Primò nempe, in quo consistebat iudicii fundamentum, an scilicet sufficienter constaret de dicto præsupposito crimine læsæ Majestatis, ob quod confiscatio prætendebatur juxta dispositionem text. in l. quisquis, Cod. ad leg. Jul. Majestatis. & in Auth. bona damnatorum, Cod. de bon. præscript. dum ex parte Cameralium datur solam quædam copia impressa, sed non authentica sententiæ, cum aliquibus justificationi-

bus, super illius executione in persona dicti Marchionis, cum ejus capitis obruncatione; Secundò, posita sufficienti justificatione delicti parato in Regno Hungariæ, an locus esset præfatæ confiscationi hujusmodi bonorum existentium in hoc diverso Principatu Status Ecclesiastici, quamvis essent libera, nullique fideicommissi vinculo obnoxia; Et tertio postea etiam, quod in bonis liberis delinquentis confiscatio intraret, quid dicendum esset stante archiepiscopo fideicommissario ordinario, non solum in casu mortis, sed etiam expressè in casu delicti, etiam utriusque læsæ Majestatis divinæ, & humanæ.

Quamvis autem bonus ordo exigeret, ut de primo puncto esset prius agendum cum in eo consistat iudicii fundamentum, quoniam non constituto sufficienter de delicto, inanes remanent labores, super aliquorum duorum disputatione; Isteque ordo adhiberetur in causæ defensione præsertim coram dicta Congregatione deputata, dum semper erroneum est, assumere inspectiones juris, quoties ex solo facto, questio dirimi potest; Nihilominus in hujusmodi adnotationibus, quæ ad publicam utilitatem, pro aliorum casuum decisionibus æternitati dicantur, diversus adhibetur ordo, examinando scilicet prius secundum, & tertium punctum, utpotè magis generales, ac altioris indaginis, de primo autem breviori in fine agitur.

ARTICULUS I.

An intret confiscatio in bonis extra territorium, ut quilibet confiscare possit in suo.

Quatenus itaque pertinet ad secundum punctum super assumpto, quod per ora forensium communiter vultur solet, atque à me quoque, incidenter tamen, & articulo non discusso, insinuat supra hoc eodem tit. disc.148. nu.46. & disc.149. n.21. ut etiam advertitur in d. vot. nu.11. & seqq. Communis est traditio illorum, qui scripserunt post Barolum, qui plenè deducuntur in eodem voto, quos propterea superfluum est transcribere, cum ibi commodè videti valeant, insequendo traditionem, seu distinctionem ejusdem Bart. in l.1. C. de Summa Trinit. n.50. & 51. ubi explicando, seu conciliando dicta antiquiorum, super hoc articulo, distinctionem adhibet, quod aut confiscatio à Iudice divesti territorii provenit ex illius loci, vel territorii legè particulari, & tunc Judex, vel Dominus alterius territorii non confiscat bona in suo existentia; Aut provenit ex dispositione juris, quod in utroque loco, vel territorio vigeat, & sit commune, & tunc intret; Et per consequens, cum pro crimine læsæ Majestatis intret confiscatio, ex dispositione juris communis, ut in supra allegatis iuribus; Hinc scribentes pro Camera inferebant plenum esse, quod huic confiscationi locus esset, ut advertitur in eodem voto d. nu.11. & seqq. ubi recensentur ea, quæ per multos scribentes in Curia, & extra, pro Camera deducebantur, inter quos fuit Pratus, qui responsum desuper editum registravit in 3. tomo suarum discept. cap. finali, atque cum hac distinctione pertranseunt omnes cumulativè in eodem voto, & latè præcæteris prosequitur Bellon. jun. de jur. accresc. c.10. q.3. & inter quos moderniores Criminali in Magistro agnoscere solent, & meritò doctum Bossium in prævi tit. de bonorum publicatione n.62. qui dictam Theoricam reassumit.

Quia verò per scribentes in contrarium, auctoritates desuper pro consueto vero damnabili pragmaticorum more in confuso cumulabantur, quasi quod tanquam per speciem electionis, vel præsentationis, aut alterius actus Comicialis tota vis esset in numero majori arithmetico Scripitorum, multaque etiam inculcabantur adversus distinctionem Peregrini, & sequacium, in qua ego etiam in sensu veritatis insistebam, ut patet ex relatis in eodem voto n.16. & seqq. Hinc ad eruendam veritatem, & æquivoca tollenda, adhibebam consuetum stylum, qui ex frequenter insinuat, mihi videtur sacra anchora, seu saluberrima medicina omnium controversiarum forensium, distinguendi scilicet plures casus, inter se diversos, de quibus agunt DD. ut ita eorum auctoritates congruè applicari valeant, atque evitentur æquivoca.

Distinguendo itaque plures casus; Primus est, proprius, ac præcisus, quem ponit Bart. hujus Theoricæ auctor, & Magister, ubi scilicet agatur de uno, eodem Principatu diviso in Provincias, vel gubernia, in quorum quolibet adsit particularis, ac separata burfa ficalis, ut ex quadam antiqua consuetudine, praxis docet in hoc Principatu Status Ecclesiastici, quod scilicet, quamvis universus status im-

diatus, idest non infeudatus, cum feudo verè regali, redolente Principatum absolutum, sit unus tantum Principatus sub uno Principe, qualis est Papa, qui in hac parte temporali unam tantum personam repræsentat, quamvis diversam ab aliis personis spiritualibus Papæ, ut Episcopi urbis, juxta distinctiones sub tit. de præmin. disc. 1. sub tit. de regul. disc. 32. & in relatione Curie disc. 2. & alibi, & quamvis in Curia habeat Magistratus, & Officiales fiscales generales, qui fiscum administrant, ut (ex. gr.) sunt Camerarius, & Thesaurarius, ipsūque Tribunal Cameræ, cum Advocato, & Commissario Cameræ, ac Ratiocinatoribus;

8 Attamen burse, vel exactiones sunt separatæ, etiam quoad pœnas, & confiscationes, quæ annectuntur appellibus, vel Theaurariis diversarum Provinciarum, ut docet praxis Theaurariæ Marchiæ, contradistinctæ à Theaurariis, Umbriæ, Patrimonii Æmilie, Status Urbini, Ferrariæ, Bononiæ, Status Avenionen. & Urbis, adeunt frequenter audiantur quæstiones super pertinentia ejusdem pœnæ, vel incamerationis inter Theaurarios, vel fiscos hujusmodi diversarum Provinciarum, quia nempe delictum sit commissum in una Provincia, condemnatio verò sequatur in Urbe, vel in altera Provincia, ut patet ex casu, de quo supra in Perusina disc. 114. Atque de isto casu propriè agit Bart. ubi supra, dum ponit exemplum in sententia confiscationis lata per Præsidem, seu Judicem Marchiæ Anconitanæ, an capiat bona delinquentis existentia in Ducatu Romano, & sic de duabus Provinciis, ejusdem Pontificii Principatus, seu Status Ecclesiastici.

Quamvis etenim sub Gothorum, & Longobardorum, vel respectivè Gregorum dominiis, Ducatus Romanus, juxta temporum contingencias esset diversus à Ducatu Spoletano, & à Marchia Anconitana; Attamen de temporibus Bartoli non aderat hæc distinctio, sed ambæ istæ Provincie, vel partes erant de eodem Statu Ecclesiastico, ac propterea isto casu Bartolus rectè, ac fundatè loquitur, morus ex dispositione textus in l. 3. Cod. de bon. vacant. l. 10. cum quo omnes transeunt, quoniam ut bene advertit Alberic. de Rofat. de stat. p. 3. q. 2. n. 9. quemadmodum tempore Imperii Romani, de quo præfatus Textus loquitur, diversæ erant Provincie sub Præsibus, vel Proconsulibus, quarum quilibet habebat proprium fiscum distinctum, adeunt unus cum altero non connecteret, neque se ingereret in bonis existentibus in proprio territorio, vel in propria Provincia; Nihilominus unum, & idem erat Imperium, ac Territorium, atque unus, & idem erat Imperator, vel Princeps, & per consequens erat unus, & idem fiscus habitus, quamvis ejus exercitium, vel administratio, seu fructio, ex concessione explicita, vel implicita Imperatoris, pertineret ad diversos Præsides, vel ad diversas Civitates.

10 Juxta exemplum positum quoque ab Alberico de Rofatis, ubi supra, & de quo disputant antiqui Scriptores ante Bart. relati per eundem Albericum, & per Jo. Andr. in addit. ad Speculat. p. 3. de accusat. §. 6. in addit. magn. vers. Nicolaus de Mattarelli, &c. & Ancharan. in cap. cum secundum leges de heretic. n. 6. quos referunt Barbat. conf. 70. nu. 41. lib. 4. Nell. de bannis. par. 1. secundi tempor. n. 17. exemplificando scilicet in Civitatibus Italiæ, & præsertim Lombardiæ, pro illo jure fiscali, aliorumque Regalium, quod diversis Civitatibus, ex concessione Imperatoris in pace Constantiæ, competeat juxta regalium historiam recentitam, supra in Annot. ad disc. 1.

Ita namque re vera unus est fiscus habitus, quamvis plures sint ejusdem fisci burse, & administrationes, juxta exemplum ab eodem Alberico, aliisque Doctoribus traditum solitum de uno pupillo habente plura, ac diversa patrimonium, in diversis Civitatibus, vel Provinciis, sub diversis tutoribus, quoniam licet administrationes sunt inter se distinctæ, attamen re vera, una est persona pupilli; Unumque est patrimonium habitus; Itumque casum propriè percipiunt omnes illi DD. qui simpliciter sequuntur prædictam distinctionem Bartoli.

12 Itaque casu, quod agatur de uno, eodemque Principatu, verificatur etiam distinctio juris particularis, & juris communis, quamvis istud posterius esset quoque particulare; Putà (exemplificando etiam in hoc Principatu Status Ecclesiastici,) quod Legatio Bononiæ, Ferrariæ, Æmilie, & Status Urbini, ac Provincie Marchiæ habebant suas Constitutiones particulares, quæ non vigent in urbe, vel in aliis Provinciis, adit verò jus particulare istius Principatus, quod dicitur omnibus ejus Provinciis commune, ut sunt Constitutiones Apostolicæ editæ super hoc Principatu temporali, sive sunt bannimenta generalia Status Eccl-

siastici, pro iis Provinciis, & Partibus, quæ non sint exceptatæ; Quoniam si confiscatio provenit (ex. gr.) in Provincia Marchiæ, in vim Constitutionis Egidianæ, vel Carpenfis, vel in Civitate Bononiæ, ex vi Constitutionis Justinianæ, sive ex decretis Ducalibus Ferrariæ, vel Urbini, tunc non capiet bona aliarum Provinciarum ejusdem Status Ecclesiastici, secus autem si in vim alicujus Constitutionis Apostolicæ, sive in vim bannimentorum generalium, quæ locum delicti, & condemnationis æquè complectantur, præcendendo etiam à jure magis communi civili, & Canonico, istoque casu questio verè, & propriè non cadit super existentia confiscationis in genere respectu delinquentis, qui in universo Principatu reputatur unus, & idem delinquens, & ser vus pœnæ, ac si esset unum, & idem territorium, sed cadit inter ipsas diversas buras fiscales, eo quia administrator, vel utilitarius burse fiscalis, loci patris delicti, vel condemnationis, præterderet confiscare omnia bona, etiam existentia in aliis Provinciis, & territoriis, atque isto casu recepta est d. propositio, quod quilibet confiscat in suo, cum sit propriè ille, de quo loquitur Bart. atque loquuntur omnes alii, qui illum simpliciter referunt, & sequuntur, qui ita sunt intelligendi, & applicandi, ex receptissima propositione, quod DD. sunt intelligendi, juxta auctoritates, quas allegat, ex relatis disc. 35. de jud. & alibi.

14 Alter casus est præcedenti nimium similis (cum modica differentia,) ubi scilicet questio pariter sit in eodem Principatu, quoniam in eadem Provincia, in qua tunica tantum sit burse fiscalis ipsius Principis, adit tamen de consuetudine, vel privilegio aliæ burse fiscales inferiores, & subordinatæ, nempe quia in eodem Principatu, seu in eadem unius parte, vel Provincia adit fiscus Principis, & adit Barones, vel Domicelli, qui ex privilegio, vel consuetudine, habeant quoque in eorum feudo, vel dominio jura fiscali, & confiscationis, unde propterea intret eadem questio, an unus confiscare valeat in alieno, vel potius quilibet confiscare debeat in suo, & de isto casu latè agitur per Rotam apud Merlin. dec. 125. repetit. dec. 449. par. 5. recent. & de Marin. resol. 35. lib. 1. & cum ejus Rotalis Decisionis auctoritate; Ego obiter aliud agendo, & non gustato articulo pertransi locis citatis, super dicta propositione, quod quilibet confiscat in suo, unde propterea semper, ac in dies magis edocemur, ac monemur, quam magnus error sit in sola littera, & cavea fide deferre Doctoribus obiter loquentibus, articulo non discussio, eosque in calculo ponere.

15 Tertius est casus, quando Principatus sint quidem distincti, adeunt quilibet habeat suum fiscum habitum, & generalem, sed unus Principatus habeat ab alio dependentiam, ut sunt illi principatus sæpius enunciati sub tit. de feudis, & alibi, qui constituuntur ex feudis regalibus, & verè dignitatis, ut (ex. gr.) sunt in Italia feuda Ecclesie Romanæ, Regni Neapolitani, & Ducatum Parmæ, & Placentiæ, & feuda Imperialia Ducatum Mediolani, Mantuæ, Rhegii, Mutinæ, et Senarum, et alia plura inferioris Sphæræ, atque est feudum Insule Melevis, quia est membrum Regni Siciliæ citrà, cum similibus; Istoque casu dignoscitur conflata varietas opinionum, ut patet ex relatis per Bellon. jun. d. cap. 10. par. 3. Atque casus decidendus videtur cum distinctione, an legio Majestatis unius, sit talis qualitatis, quod influat in præjudicium, ac lesionem Majestatis alterius, ut isto casu intret opinio affirmativa, secus autem ubi id non verificetur, cum tunc verius sit oppositum, juxta eam observantiam, quæ ponderatur infra n. 40. & 41. idque maturè examinare neglectum fuit, utpotè extra casum quæstionis, solimque insinuat ad eundem effectum, de quo supra in aliis, fegregandi scilicet auctoritates, quæ istum casum percipiunt.

16 Quartus casus est, ubi agatur de diversis Regnis, vel Principatibus, quæ tamen ex diversis titulis possideantur ab uno, eodemque Principe, cujus unica persona materialis repræsentet plures diversas personas formales, juxta illam fictionem, de qua in his terminis Regnorum, & Principatum habetur tit. de præmin. disc. 29. & alibi pluries; Ut (ex. gr.) docet praxis, de qua eodem disc. 29. in Rege Hispaniarum possidente ibi enunciata Regna, & Principatus, inter se diversa, cum omnimoda independentia; Et tunc si confiscatio proveniat ab aliquo crimine privato indifferenti, dicendum venit idem, quod infra in ultimo casu, ut confiscatio non cadat, in bonis extra territorium; Si verò proveniat ex isto crimine læsæ Majestatis humanæ, & tunc intra distinctionem, an ea sit circa ipsam individuum personam materiale Principis, adeunt quoad ipsam omnia Regna, & dominia ita constituent unum, & idem corpus, ut isto casu

casu intret confiscatio in universa ditione; Ad instar eorum, quæ habentur in pluribus Ecclesiis, vel Diocæsis, æquè principaliter unitis, quod licet ad alios effectus habeantur pro omnino distinctis, ac diversis, ex deductis sub tit. de præmin. disc. 7. & sub tit. de benef. disc. 15. & alibi pluries; attamen quoad personam Episcopi, omnes habentur pro unica; Si verò idem crimen non percutiat directè, & immediatè personam Principis, percutiat autem illum statum, sive illud dominium tantum pro illius amissione, seu mutatione, & licet in hujusmodi causis, nullam, vel modicam partem habere videantur legales propositiones, vel auctoritates, cum alia lex politica, vel ratio status, illas regulet, ex insinuat sub tit. de dote disc. 146. & alibi; Attamen adhuc juridicè dici posse videtur idem, quod proximè supra, dum lædi dicitur ipsa Corona, sive ipsa Monarchia, de cujus scissura, vel deturpatione agitur; Secus autem, ubi idem crimen proveniat, ob offensionem personæ alicujus supremi Magistratus, ex odio, & causa privata, non autem ex causa status, juxta casum, qui de recenti contigit in homicidio Proregis Regni Sardinie, cum similibus, cum tunc de stricta juris sententia, dicendum videatur idem, quod infra in ultimo casu; Adhuc tamen ex eadem lege, vel ratione status de factis servari consuevit contrarium, quasi quod ita dicatur læsa, vel saltem spreta eadem Majestas ipsius Principis, vel ipsius Coronæ.

17 Quintus est casus, ubi agatur de Regnis, & dominiis tanquam formaliter, quam materialiter divisis, & independentibus, cum proprio, ac discreto Principe; Agatur tamen de altera specie confiscationis minus odibilis, & non pœnalis, sed hereditariæ, vel successoriæ, bonorum scilicet vacantium, ob defectum legitimi hæredis, juxta quæstionem disputatam supra disc. 149. & tunc rectè intret dicta propositio, quod quilibet confiscat in suo, juxta terminos dicti textus in l. 3. Cod. de bon. vacant. lib. 10. dum isto casu, questio non est inter fiscum, & legitimum, vel testamentarium heredem morientis, super substantia confiscationis, & an illa intret, necne, sed ea ubique intrante, ob defectum hæreditatis, questio solum est inter plures fiscos de pertinentia, quia nempe ille natus, in cujus territorio vivebat, ac obijt persona, præterdat gerere figuram, vel personam hæreditis universalis, repræsentantis ipsam personam defuncti, quam bona sequi debent, atque adhiberi solet distinctio inter bona, quæ circumferantur, vel non circumferantur loco, ex deductis d. disc. 149. hoc eod. tit. Sed quidquid sit de isto casu, ille extraneus erat à nostra quæstione, & per consequens intret idem, quod in aliis præcedentibus, quod scilicet auctoritates illum percutientes, extraneæ remaneant, atque fegregari mereantur.

18 Sextus est casus, illius confiscationis, quæ ex utroque jure civili, & canonico, proveniat ob crimen læsæ Majestatis divinæ, ratione hæresis, vel Apostasiæ à fide; Et tunc pariter intret idem, quod in casu proxime præcedenti, quod scilicet in Universo Orbe Catholico, nulla cadit questio super substantia confiscationis omnium bonorum, ubicumque sita sint, dum ubique idem delinquens est æqualiter criminofus, atque ubicumque reperitur absque distinctione principatum, & territorium, est pariformiter punibilis, dum quoad Deum, cujus Majestas læsa est, totus Mundus est unus principatus, unumque territorium, unde propterea cadit solum eadem quæstio pertinentiæ, inter plures fiscos in eodem territorio, vel principatu existentes, & præsertim inter fiscum Ecclesiasticum, & sæcularum, juxta quæstionem disputatam per Fagnan. in cap. vergente de heretic. n. 3. & segg. & nu. 16. super quo locus relinquatur veritati, seu observantia, utpotè extra oportunitatem quæstionis; Et per consequens intret idem, quod supra dictum est, ut scilicet omnes auctoritates, quæ percipiunt istam speciem confiscationis, fegregari quoque mereantur, tanquam penitus extraneæ, diversamque rationem habentes.

19 Septimus demum est casus præcisus nostræ quæstionis, ubi scilicet agatur de confiscatione ex crimine læsæ Majestatis humanæ unius Principis, bona verò sint in alio principatu diverso, & independenti, ut in præsentis, quod læsa fuisset Majestas Regis Hungariæ, naturalis, seu originarij Domini delinquentis, bona verò essent in Urbe, ejusque districtu de dominio Papæ.

20 Ad hanc autem distinctionem nemo descendit ex antiquioribus scribentibus post Bart. dum omnes processerunt pro consueto Legistarum more, cum dicta theorica, seu distinctione in genere, non descendendo ad hanc speciem; Ad eam verò omnium primus descendit Peregrinus de ju-

re ffci lib. 5. tit. 2. nu. 138. vers. sed hic subsistendum; Hic etenim magnus, & profundus Jurisconsultus in omnibus materiis, exceptis beneficalibus, aliisque spiritualibus (quarum conjunctio cum prophanis, periculis, ac singularis est professorum Romanæ Curie, ex rationibus insinuat in relatione Curie disc. 146.) ut ostendunt ejus opera in consiliis, & in decisionibus, ac etiam in tot aliis tractatibus, illo præsertim fideicommissorum, ex peculiari munere Advocati fiscali illius Provincie, erat in his materiis fiscalibus versatissimus, ut docet dictus ejus tractatus de jure ffci, qui apud omnes fiscales adhibendo illum modum loquendi, qui adhiberi solet per Legistas, habetur tanquam liber Evangelij, ac propterea est minister fiscalis, qui loquitur contra fiscum, quod est nimium claræ veritatis argumentum, ipseque firmat, quod confiscatio non intrat in bonis extra territorium, vel principatum, non solum ob defectum jurisdictionis, sed etiam ex alia magis convincenti ratione, quod scilicet extra principatum illius, cujus Majestas læsa est, ille delinquens est homo integer, suum habens heredem, cum aliis motivis, & considerationibus apud eum de facili videndis.

Eandem distinctionem latius reasumit ac more fundatissimi Doctoris expendit Bellon. jun. d. cap. 10. q. 3. n. 69. & segg. & sequuntur quotquot DD. postmodum scripserunt usque; ad hæc tempora nemine contradicente, Quamvis enim in dicto voto educatur Modernus Antonell. de Loc. Legal. lib. 3. cap. fin. q. 1. nu. 1. & segg. Nihilominus commendando quidem labores istius scriptoris, qui in sua inferiori collectoria Sphæra, Reipublice quoque proficuum est recensendus, ut etiam sunt alii Collectores; Attamen in hoc proposito recenseri non meretur inter DD. dum articulum non examinat, sed collectorio more ita incidenter loquitur, procedendo cum antiquorum traditionibus, atque ad has distinctiones non reflectendo, eodem modo, quo dici potest de me ipso supra disc. 148. n. 46. & 149. n. 21. quod scilicet incidenter aliud agendo, non discussio particulariter articulo, id insinuat, procedendo cum d. dec. 125. Merlin. repetit. dec. 149. par. 5. recent. que bene examinata percipit secundum casum supradistinctum, omnino diversum.

Præfata verò Peregrini magistralem distinctionem, ac theoricam, plera Bellonum, qui latè, & ex professo illam examinat, & firmat, sequuntur etiam Altar. de offic. fiscal. glof. 20. n. 119. Montan. de Regal. tit. bona contrahent. incert. nu. 1. n. 16. Guazin. de confiscat. limit. 13. conclus. 16. n. 12. ubi etiam amicus meus doctus hujus Curie Advocatus Massinius in addit. q. 43. n. 19. Bourgligier. de success. ab intest. verbo. 110. n. 3. vers. alii tamen, Noguero. allegat. 12. n. 53. & segg. & alii absque contradicente, qui more Doctoris, istam distinctionem, ejusque rationes, & fundamenta expendat. Undè propterea, loquendo etiam pro abhorrito, parumque commendabili stylo merè pragmatico, procedendi cum solis auctoritatibus, due intrant propositiones, quæ per ora pragmaticorum volitare solent; Primò nempe, quod Doctoribus distinguendis magis deferendum est, illique majoris recententur auctoritatis, quam simpliciter, & in abstracto loquentes, istudque est assumptum verissimum à Judicibus præ oculis semper habendum; Et secundò, quod auctoritates punctuales sine contradicente, ubi præsertim sint plures gravium Doctorum, & quod magis est, bonis rationibus munitè, haberi debent, tanquam pro casu legis, ex relatis super utroque assumpto disc. 35. de judic. & alibi pluries.

Adversus hanc distinctionem scribentes in contrarium prætendebant adesse specialem auctoritatem, recentiam quoque in eodem voto, quæ percipiat casum præcisum confiscationis factæ in terris Imperii, ut capiant etiam bona in terris Ecclesiæ, istaque est doctrina Burtii in cap. postulat. n. 9. de foro competent. eamque nimium magnificabant, atque magnum apud aliquos plausum habuisse (quoniam ea, quæ speramus, & cupimus facillè credimus;) Verùm dicebam, quod ista doctrina (ut aliqui ex nostris, pro eorum loquendi usu dicere solent) ad rem nostram non valet, nec quidem unum obulum; Tum quia, ubi doctrinam pragmatico more attendere velimus ad litteram, stante quod loquitur de sententia confiscationis in terris Imperii, non adaptatur ad rem, quoniam licet casus accidentaliter præbeat, quod iste Rex Hungariæ referretur etiam ex electione Imperator eo modo, quo Imperium habere con-

eandem distinctionem, de qua d. disc. 29. de p. eminent. disc. 90. de iurisd. & alibi.

Tum etiam quia Butr. more repetentis, loquentis in scholis, ad instruendos scholares, atque more Scholasticorum in abstracto examinat eandem theoreticam, seu distinctionem Bartol. promiscue loquendo de utraque læsa Majestate, non reflectit ad notabilem differentiam, inter unam, & alteram speciem; quod una scilicet est universalis in toto Orbe, absque distinctione principatum, & territoriorum. Altera verò est particularis unius Principis, seu principatus, sed pertransit cum eadem theoretica, seu distinctione, quam tamen cum æquivoco, & male exemplificat diverso modo ab illo, quem, ut supra exemplificavit Bartol. qui re vera loquitur de diversis burfis unius fisci, vel unius principatus, Unde meritò Bellon. & Montan. & tot alii, qui ut supra post Peregrin. scripserunt, illumque sequuntur, nullam de hac auctoritate mentionem, vel rationem habent.

Deducebant quoque iidem scribentes plures alias auctoritates in idem, nempe Imol. conf. 35. n. 23. & segg. Ubi de confiscatione in Civitate Venetiarum, pro crimine in Marchionatu Ferrarum. Alexandr. conf. 31. n. 2. & segg. lib. 1. ubi de Mutina, & Bononia, Isernia tit. que sint Regalia num. 45. cum quo tanquam relatore aliud agendo pertransit obiter, Capyc. Latr. consult. 131. n. 21. & segg. ubi de confiscatione bonorum in Gallia, pro crimine patratum in Insula Siciliæ, Chaffan. ad consuet. Burgund. in rubr. 2. ubi pariter de diversis principatibus; Et mihi obiciebant proprios locos, de quibus supra nempe disc. 148. & 160. ubi de confiscatione bonorum in Urbe pro condemnatione sequuta in Civitate Januæ.

Sed pariter istas auctoritates nil ad rem facere dicebam, quoniam in casu Imolæ, juxta facti seriem ab eo enarratam, agitur de præensione, quam Marchio Ferrariæ deducebat in Senatu Veneto contra reum, qui ad eam Civitatem confugerat, pro traditione personæ in vim captilationum, principaliter verò instabat pro consignatione pecuniarum, aliorumque mobilium, ibi existentium, penes eandem personam, quam sequi debentur, dum supponebatur, quod essent bona propria ejusdem Marchionis sibi furto ablata per delinquentem, Et sic erat questio privata, de cuius decisione non constat, neque fides Venetus hanc præensionem habebat, unde propterea hæc auctoritas potius retorquetur: Alexander conf. 31. loquitur de casu supra exemplificato successione in bonis vacantibus, habente diversam rationem, dum non agebatur de confiscatione odibili, & pœnali, sed de altera favorabili, & successoria, in qua longè diversa ratio viget, ut supra; Et ulterius, attentis temporibus Alexandri, quando adhuc non prodierat apud Historicos celebre laudum Caroli Quinti, quod proditit sub Clemente Septimo, apud DD. subditos Papæ, qualis erat Alexander, pro constanti supponebatur, quod Mutina esset de eodem Statu Ecclesiastico, de quo erat Bononia, idèdque intraret etiam doctrina Bart.

Isernia loquitur de confiscatione, ex crimine hæresis, atque optimè de more, tanquam profundus Doctor ponderat rationem superius assignatam, quod scilicet istud est crimen universale in toto Mundo, absque distinctione territoriorum, & principatum, idèdque delinquens potest ubique puniri in persona; Deinde verò agit de præensione Regis Galliarum, ex quadam consuetudine, vel lege particulari Regionis, confiscandi bona in ejus dominio existentia homicidarum, ubicumque homicidium commissum esset, & sic extra casum questionis, neque Capyc. Lat. istam questionem disputat, sed aliud agendo, obiter dictam Iserniæ auctoritatem refert; & Chaffan. loquitur de pluribus principatibus, vel dominiis in eadem Gallia, & ejusdem Regis.

De me ipso jam dixi, quod obiter, non examinato articulo, loquutus fui, transeundo cum decis. 125. Merlini, quæ ut supra percutit casum longè diversum; Et quatenus pertinet ad confiscationem sequutam in Civitate Januæ, per quam Officiales Datarie prætendebant effecta esse propria quædam officia venalia, possessa per condemnationem: Ultra peculiarem rationem, quod ageretur de officiis ejusdem Datarie, quæ vacationem ob mortem criminiosam prætendebat, tanquam per speciem expirationis concessione, revera de hoc articulo nullo pacto disputatum fuit, sed solum de altero fideicommissi, & legitime respectivè, ex deductis præsertim supra disc. 160. num. 1. cum pluribus segg.

Cum etenim de Curie stylo enunciato in ejusdem Curie relatione disc. 146. & alibi, causarum Patroni incipiant, & prosequantur judicia, deindeque in limine recurrant ad operam Advocatorum, super illis punctis, ad quos eis videatur difficultatem à Judice restringi, ac propterea in informatione facti, ageretur solum de dicto puncto fideicommissi, & legitime respectivè, non advertendo ad hunc articulum, an intraret, nec ne confiscatio; Hinc proinde scripsi super iis, super quibus sui requisitus, atque neque Ego ad id adverti, cum materia tanquam nimium rara, tunc mihi re vera esset nova; Istaque experientia, quam frequenter in meis laboribus agnosco, magis me docuit, sive confirmavit in sensu geniali, parum deferendi DD. auctoritatibus in sola litera, non expendendo, an ex professo, & maturè examinato articulo, vel potius incidenter, seu collectorio more loquantur; Ac etiam non ponderando, eorum rationes, & fundamenta, aliavè facti circumstantias; Et cum altera ponderatione, an essent doctrinæ venales, ad causæ oportunitatem, cum aliis ponderationibus, de quibus disc. 35. de iudic. ubi de modo attendendi auctoritates.

Quamplures verò aliæ auctoritates Citramontanorum, & Ultramontanorum, quæ collectorio more deducebantur per scribentes, relatæ etiam in d. voto n. 12. vel percutiunt dictum diversum casum, ex causa hæresis, ut præsertim est casus, de quo agit Spada conf. 27. lib. 1. vel quod sunt Doctores generaliter loquentes, juxta theoreticam, seu distinctionem Bartoli, non reflectendo ad dictam distinctionem, ad quam re vera primus omnium cogitavit P. regr. ubi supra.

Ac propterea, cum deinde per sæculum, & ultra postquam hic Auctor scripsit, alii scribentes etiam graves concorditer hanc sententiam, utpotè benè fundatam sequuti sunt, absque eo, quod antiquiores ad id cogitaverint, juxta plures consimiles modernorum distinctiones, & observationes, ad quas antiquiores non cogitaverunt, ut præsertim in questione, de qua sub tit. de Creditis disc. 31. & sub tit. de Testament. disc. 42. & 43. & tit. de Dot. disc. 55. & 96. cum plerisque aliis similibus; Idcirco examinando punctum per auctoritates, pro non confiscatione, veritas omnino assistere videtur.

Clarius verò, eandem veritatem, huic opinioni in exclusionem confiscationis bonorum extra illum principatum assistere dicebam, ponderatis rationibus. Illa præsertim, quod si iste reus, postquam jam inquisitus, & condemnatus erat, in ipso actu, quo ducebatur ad supplicium, amicorum ope, è manibus Justitiæ aufugisset, atque ad Urbem accessisset, utique hic capite plecti non potuisset, neque alias puniri. Et per consequens non videtur, quomodo ejus bona possent confiscari, dum ipse integer, ac ingenuus homo, in hoc principatu domini, & possessionis, & commercii capax erat, atque liberam testandi, & disponendi facultatem habebat, cum aliis rationibus latè expensis per Bellon. jun. ubi supra.

Advertebam quoque, quod neque verificaretur distinctio Bartoli, super condemnatione, quæ sequatur ex jure communi, vel jure particulari respectivè, dum clarum æquivocum est dicere, quod idem jus civile contentum in d. l. quisquis, & in Authent. bona damnatorum, atque viget in Urbe, & Statu Ecclesiastico, ac in dicto Regno Hungariæ, ex ejusdem Legislatoris auctoritate, eo modo, quo de tempore, quo dictæ leges conditæ fuerunt, ex Imperiali auctoritate vigeant in toto illo Mundo, qui tunc subiacebat Imperio Romano. Id enim pro meo iudicio, continet unam ex consuetis nostrorum legulicis simplicitatibus, cum etiam jus civile Romanorum contentum in Digestis, & in Codice, & quod ad differentiam statutorum, aliarumque legum, & pragmaticorum, merè localium, dicimus commune, re vera est particulare cujuslibet principatus, ex proprii Principis, vel Domini particulari, & discreta auctoritate, non autem ex illa auctoritate antiqui Legislatoris, quæ utriusque Principati, vel Provinciæ communis esset, ut erat de tempore Imperii Romani. Atque in hoc versatur æquivocum.

Ad id autem comprobandum, reassumebam toties insinuatam, & inculcatam historiam legalem, quam tamen semper oportune, ac utiliter repetere congruit, & de qua plenius, magisque distinctè sub tit. de servitutibus disc. 1. & in ejus annotationibus, ubi de pluribus æquivocis Germanorum, à quibus, cum eisdem æquivocis totum mutuabant aliqui ex scribentibus pro Camera. Ex ibi etenim deductis, quorum repetitio omittitur, dum commode

modè citato loco videri possunt, patet quod leges Romanorum, quæ continentur in corpore juris civilis, nempe, in Digestis, in Codice, in Authenticis, & in Institutionibus, in quolibet principatu, in quo receptæ sint, ac servantur, habent vim legum, non ex auctoritate Justiniani, sed ex implicita, vel explicita ordinatione illius Principis, & ex usu populorum, dum aliqui Principes, vel Populi illas non acceperunt, neque servant, ut præsertim in Italia docet praxis in Civitate Venetiarum, & sic ad instar eorum, quæ habentur sub tit. de dote disc. 102. cum pluribus segg. & sub tit. de Credito disc. 116. de paciscentibus, ut servari cum eis debeat aliqua lex, vel consuetudo, à qua sint exempti, sive juxta ea, quæ habentur sub tit. de Testam. & sub altero de Fideicommissis, de ordinantè fideicommissum, vel aliam dispositionem relativè ad testamentum alicujus ejus majoris, vel alterius, cum similibus; Quamvis etenim Germani id referant auctoritati Imperiali, non quidem illi Justiniani Imperatoris Constantinopolitani, qui dictas leges compilavit, in prædicta, quam habemus forma, eaque ubique servari mandavit, sed alterius Imperatoris Germaniæ, nempe Lotharii; Attamen ut eodem disc. 1. de servitut. advertitur, id rectè procedit in illis partibus, quæ præfato Imperio subjacent immediate, vel saltem mediatè; In illis autem, quæ Imperatorem non recognoscunt, id manifestè fabulæ speciem redolet.

Atque ad id clarior, ac ad evidentiam probandum in individuo d. l. quisquis ad leg. Jul. Majest. & Authent. bona damnatorum, sive in corpore unde sumitur; Ponderabam, quod idem Fridericus Imperator, qui occasione pacis Constantiæ, cum Civitatibus Lombardiæ, introduxit usum regalium, juxta historiam recensitam d. disc. 2. de feudis, & reassumptam supra in annotatione ad disc. 1. siue ad hujus tit. de Regalibus rubricam; Et quæ conventio dedit anam questionem inter antiquiores disputatæ, cum nimia varietate opinionum relatarum per Anchar. & Jo. Andr. & alios, de quibus supra, quas conciliare curavit Barrol. cum superiorum examinatione distinctio, quæ hodie recepta videtur pro lege; Dicitur inquam Imperator Fridericus legem, seu Constitutionem particularem edidit in specie super isto crimine læsæ Majestatis humanæ, ut patet in Extravag. qui sine rebelles inserta in aliquibus voluminibus Authenticorum, in quibus etiam sunt insertæ leges feudales, aliæque extravagantes similes, præscribendo modum panitionis istius criminis, nulla prædictarum legum civilium habita mentione, quam facere coeperunt postea Doctores, & præsertim Baldus in Commentariis ejusdem extravagantis; Ergo fabulosum est dicere, quod jus contentum in d. l. quisquis, & in authent. bona damnatorum, dicatur jus omnium populis, & principatibus commune, perinde ac si esset divinum, vel naturale; Quoniam, ut præmissum est, totum prædictum jus civile dicimus commune per modum loquendi, ad differentiam statutorum localium, siue etiam ad differentiam Constitutionum, & Pragmaticarum particularium cujuslibet principatus, ex eo quod dictarum legum usus, esset pluribus Regnis, & principatibus communis, id est, quod in eo convenirent, atque uniformem haberent usum, sed in quolibet ex proprii Principis auctoritate, vel permissione.

Ad evitandum autem fortissimum, ac insolubile argumentum Peregrin. latius reassumptum per Bellon. Jun. ubi supra, cum quibus alii communiter pertranseunt, quod scilicet hodie non dentur servi pœnæ, ex dispositione textus in Authent. sed hodie, C. de donat. inter vir. & uxor. quodque iste reus extra illum principatum esset homo ingenuus, & integer, retinens tam libertatem in persona, quam etiam capacitatem domini, & possessionis bonorum, cum eorum libera dispositione: scribentes pro Camera insistebant super distinctione originaliter tradita per Bald. in eadem l. 1. Cod. de Summa Trinit. n. 100. ut scilicet id procedat in illa confiscatione, quæ sequatur per condemnationem fictam, seu contumaciam, contra bannitum, cum tunc intret defectus jurisdictionis, vel jurisdiccionalis, quodque sententia suum territorium non egrediat, juxta primam rationem Peregrini. Secus autem ubi agatur de condemnatione vera, contra præsentem, contra quem de facto executioni demandata sit per capitis truncationem, seu aliam speciem mortis, cum tunc confiscatio bonorum existentium extra principatum, vel territorium, non proveniat ex ratione jurisdictionis ejus, qui sententiam condemnationis prorulit, ejusdemque sententiæ vigore, sed in ratione bonorum vacantium, ob incapacitatem Domini, & possessoris, qui ita effectus est servus pœnæ, ubique ob ra-

tionem consideratam à Bartolo, & aliis, quod una, & eadem persona individua non potest eodem tempore esse diversæ naturæ, ut sit libera, & serva, ut de prædicta distinctione habetur in eodem voto n. 14.

Et hinc plerique inferunt, quod dispositio d. authent. sed hodie, intelligenda veniat in iis damnatis, qui naturaliter non moriuntur, sed adhuc vivunt, ut sunt damnati in metallum, vel deportati in Insulam, sive damnati ad triremes, &c. secus autem ubi agitur de damnatis ad mortem, dum istorum respectu, jura antiqua remanent incorrupta, multas in id allegando auctoritates, quæ habentur etiam relatæ in d. voto n. 27. & segg.

Verùm, & id continet æquivocum, quod aliis de quibus supra, est clarior; Siquidem ista questio super dispositione d. authent. sed hodie, & an hodie verificetur antiqua vera servitus pœnæ, nec ne, procedebat intra limites Romani Imperii; Et nihilominus, etiam intra eos veris est, magisque communiter receptum, ut etiam in damnatis ad mortem, cum subsequuta executione, non detur hæc servitus, dum intestabilitas, ubi intrat confiscatio bonorum, provenit potius à defectu materiæ, quoniam stante generali confiscatione, nil remanet, de quo testari, & disponere; secus autem extra dictum Imperium, extra quod Romani, illas partes appellabant partes hostium, quoniam juxta ea, quæ habemus in eisdem legibus in materia servorum, & ingenuorum, siue in materia legis Corneliæ, & postliminii, passim datur iste concursus libertatis, & servitutis in eadem persona, pro diversitate respectuum, seu locorum, quod scilicet ille, qui revera apud hostes erat in servitute, apud nos habebatur pro libero, & è converso, cum illis tamen fictionibus quæ quandam superstitutionem redolebant; Atque etiam hodie docet notoria praxis inter Christianos, & Turcas, inter quos, utpotè sequaces diversæ fidei, & Religionis, datur usus veræ servitutis, quoniam illi infideles, qui apud nos sunt servi, in imperio Turcarum sunt ingenui, & liberi, & è converso, nostri qui sunt infidelium servi, apud nos habentur pro ingenuis, & liberis, ut benè in specie id advertit Alberic. de Rolat. de statut. d. part. 3. q. 2. n. 9.

Hinc meritò dicta consideratio Bartol. in specie reprobat, & quodammodo irritatur apud Paul. de Castre. conf. 319. n. 4. lib. 1. quem sequuntur alii plene reassumpti per Bellon. Jun. ubi supra, quoniam concursus incompatibilis diversarum personarum, vel qualitatum, intelligitur eodem respectu, siue ad eundem effectum, & in eodem loco respectivè, ut passim videmus in casibus, de quibus sub tit. de Dote, disc. 102. cum segg. & præsertim 106. & in decisionibus ibi relatatis, quod eadem persona in uno loco, ac respectu bonorum in eo existentium, esset testabilis, & in altero est intestabilis; Atque de facto etiam docet praxis in Religiosis professis, qui in partibus Catholicorum assimilantur servis, eorumque jure censetur, idèdque sunt omnino intestabiles, & incapaces domini, & possessionis, ex deductis sub tit. de test. disc. 9. & 35. & segg. & tamen si apostententur, acque transeant ad partes hæreticorum, vel infidelium, siue schismaticorum, apud eos habentur, tanquam liberi, & testabiles, tanquam in Orbe, vel in Imperio.

Hic autem hodie est generaliter casus in singulis quibusque Principatibus diversis, ac independentibus, quoniam cum theoreticè, & practicè receptissimum, atque absolutum sit, quod quilibet Princeps supremus dicitur Imperator, & Monarcha in suo Principatu, ubi quæ sit ejus potestas, quantà erat illa Imperatoris in Imperio Romano; Hinc proinde sequitur, quod tot sunt Imperia, vel tot sunt mundi inter se diversi, quot sunt Principatus; Et per consequens non datur verificatio distinctionis Bartoli super jure communi.

Deducebant iidem scribentes pro Camera, ad evitandum hoc verè insolubile argumentum, quod resultat à diversitate Principatum, tres, pro meo iudicio, claras levitates, quas mirandum videtur, quod judiciosus, ac nimium perspicacis ingenii Judex primæ instantiæ deduxerit in præfato voto n. 33. ad 38. Primò nempe quod Papa, & Imperator sunt inter se confederati; Secundò, quod hoc Regnum Hungariæ dicatur de juribus Beati Petri, & Ecclesiæ Romanæ, ut potè ab ea receptum à S. Stephano, qui ut ejus S. Legenda testatur, Regium, & Christianum nomen invexit; Et tertio, quod cum istud crimen læsæ majestatis proprii Regis complicaret confederationem cum Imperatore, seu Tyranno Turcarum, ita adesse diceretur alterum crimen læsæ majestatis divinæ, quod indubitanter ex jam admissis supra, est ubique punibile, idèdque complectitur omnia bona ubicumque existentia.

Super istis motibus dicebam (etiam in sensu veritatis) quod essent levia, discussu indigna, illa etenim singulariter examinando; Quatenus pertinet ad primum motivum confederationis, duas dabam responsores; Primum nempe, quod Imperium nil commune habet cum Regno Hungariæ, unde propterea acta Concilii Tridentini docent, quod Ferdinandus Primus Caroli V. germanus frater, & hodierni Imperatoris avus, diversos ad Concilium misit Oratores, alios scilicet nomine Imperii, & tanquam Imperator, & alios tanquam Rex Hungariæ, cum diversis locis, & tractatibus, unde propterea inter hunc Oratorem Regis Hungariæ, & Oratorem Regni Lusitanæ, habitæ fuerunt controversiæ præcedentiæ, de quibus apud Card. Pallavicin. in *hisor. Concil. tom. 2. lib. 15. cap. 20. & 21.* Ideoque postea etiam confederatione cum Imperatore, nihil ad rem.

Et secundo, quoniam, ut sæpius advertitur, præsertim *sub tit. de præemin. disc. 1. & in miscellan. Eccl. disc. 1. & in velat. Curie disc. 2. & alibi;* in Papa plures ac discretæ personæ materiales considerantur, & præsertim due in ratione magis publicæ, Una scilicet Papæ, id est Episcopi Ecclesiæ universalis, & Vicarii Christi, & altera Principis temporalis Status Ecclesiastici, tam mediati, quam immediati in Italia, & in Gallia, idè duplicem habet fscum, unum scilicet Pontificum, ad quem pertinent spolia Clericorum, decimæ papales, emolumenta Datarie, & Cancellariæ Apostolicæ, aliæque jura pertinentia ad Pontificatum seu ad Principatum spirituales, inter quæ juxta unam opinionem supra recensitam, pertinent etiam confiscationes, quæ ubique locorum fiunt de bonis hæreticorum, seu alias ex causa criminis læsæ majestatis divinæ, ubi contra consuetudo aliud non suadeat; Et alterum fscum laicalem in spectantibus ad dictum Principatum temporalem.

33 Illa itaque consideratio, quæ generaliter supponenda est, & esse debet inter Papam, & omnes Reges, ac Principes Catholicos, magis verò, ac peculiariter cum Imperatore, ob juramentum, quod ipse præstat, quando recipit à Papa coronam, vel confirmationem suæ electionis, respicit primam personam Papæ uti Papæ, pro conservatione, defensione, & propagatione Catholicæ fidei, & Ecclesiæ Romanæ adversus infideles, & hæreticos, ac schismaticos, alioque ejusdem Ecclesiæ, & Sedis Apostolicæ infensos, juxta illam speciem confederationis, & defensionis, quæ legitur inter Imperatorem Henricum Primum, cognomento Pium, quem Ecclesia in Catalogo Sanctorum descriptum habet adversus Grecos, in Apulia molestias inferentes Benedicto, cum similibus; Et quæ confederatio, ut præmissum est, præsupponenda quoque venit, atque adesse debet inter Papam, & omnes alios Principes Catholicos; Verum id nil commune habet, cum cujuslibet istorum Principatibus, & finibus temporalibus, quorum respectu, ex præmissis, tot sunt mundi diversi, quot sunt Principatus; Neque ex illa generica, & remota confederatione, quæ inesse dicitur in amicitia inter Principes, resultare dicitur communio, vel confusio principatum, sive quod ille, qui legitur majestatem unius, efficiatur quoque reus majestatis alterius.

In ea etenim questione, an amicus inimici Domini, ipsum Dominum offendat, atque ob id fclioniam, seu rebellionem contrahat; Et è converso, an idem effectus sequatur ob inimicitiam, seu offensionem illius, qui sit amicus, & confederatus Domini, procedit in feudatariis, ob formam juramenti fidelitatis, quando tamen amicitia, vel confederatio insuit ad conservationem principatus ipsius Domini, ex iis, quæ obiter insinuatur supra *disc. 118. & tit. de feud. disc. 58.* sive generaliter, respectu quorumcumque subditorum, in illa confederatione omnimoda, quæ per speciem unionis, vel societatis, fiat inter plures Republicas, vel Civitates, quæ ita collegiatio quodam more, tanquam tot membra, equaliter concurrant ad efformandum unum corpus politicum, sive unum principatum, cuius unus, & idem sit fscus habitualis, divisio solum exercitio, seu commoditate, juxta insinuat exemplum, quo Juris uti solent, confederationis Civitatum Lombardiæ adversus dictum Imperatorem Fridericum pro conservatione pacis Constantiæ, ex insinuat *d. disc. 2. de feud. ac etiam supra hoc tit. disc. 51. & in annotat. ad disc. 1.* Arque nostris temporibus docet praxis in Civitatibus, vel Provinciis confederatis Hollandiæ, sive in Civitatibus, & Provinciis, vulgò Cantoni, constituentibus unam Republicam, cum similibus; Ac propterea, cum ista conficatio prætenderetur per fscum secularem principatus tempora-

lis, in quo Papa non consideratur, tanquam Papa, sed tanquam Princeps temporalis, non videtur ad quod propositum ista confederatio remaneat considerabilis.

Quo verò ad alterum fundamentum, quod Regnum Hungariæ sit de jure Sancti Petri, & Sedis Apostolicæ, à qua Sanctus Stephanus primus Rex Christianus titulum regium accepit, seque, & regnum Sanctæ Sedi submitit; Advertendum, quod inanis videbatur labor leguleius aliquorum ex dictis scribentibus pro Camera, qui curarunt id expiscari à quibusdam ultramontanis Scriptoribus, relatis etiam *in voto n. 35.* dum id legitur in Breviario Romano in lectionibus, in die commemorationis ejusdem Sancti, idè quæ magis authenticum testimonium desiderari non poterat.

Dicebam tamen, quod ista est quædam dependentia, quam omnia Regna habere debent à Summo Pontifice, tanquam Christi Vicario, juxta illam Pontificis potestatem habitalem in toto Orbe, de qua *in Relatione Curie disc. 2.* magis particulariter agnita per illos, qui Regnum, vel Principatum assequuti sunt ex concessione Sedis Apostolicæ, & Papæ uti Papæ, & Christi Vicarii, ex motivo fidei, & Religionis, ad reprimendos infideles, vel hæreticos, aut schismaticos, juxta tot concessiones, & recognitiones respectivè, quæ leguntur in annalibus, & historiis Ecclesiasticis, & quarum aliqæ referuntur *d. disc. 2. in Relatione Curie;* sed quoties non est formalis recognitio in feudum per omnes successores continuata, atque per tot sæcula intermissa, ut est illa Regni Neapolitani; tunc nullatenus inferri potest, quod tale Regnum dici valeat membrum status temporalis immediati, vel mediati, ad hunc effectum conficitionis, quo prætendatur, non in ratione pontificia, sed in ratione Principatus merè temporalis, ut supra, potissimè quia Stephanus non obtinuit à Papa Regni dominium, quod jam cum inferiori titulo obtinuerat, sed titulum, & nomen regium.

Ponderabam quoque in idem, ea, quæ apud Chronistas habentur de gestis sub Pontificatu Pauli Quarti, circa receptionem juramenti, & obedientiæ à Ferdinando Primo Imperatore electo per celebrem dimissionem Imperii, aliorumque Regnorum, factam per Carolum V. ejus germanum fratrem, quod scilicet, cum Ferdinandus potius ad effugiendum odium, & inimicitiam Principum, & Civitatum protestantium Germaniæ, quam ex defectu suæ magnæ pietatis, & religionis, aliquam haberet repugnantiam præstandi juramentum, & obedientiam in forma consueta; idcirco cogitatum fuit, an hujusmodi actus ab eodem Ferdinando gerendus esset, tanquam à Rege Hungariæ, ratione dictæ subjectionis Sancti Stephani; Atque ex utraque parte, Pontificis, & Imperatoris, agnatum fuit, quod id contineret quandam impropriationem, idè quæ practicum non fuit; sed quidquid sit de hoc, atque integrum locum veritati desuper relinquendo, firmum remanet, quod ista est subjectio Papæ uti Papæ, ratione pontificiæ dignitatis, non autem ratione principatus temporalis Status Ecclesiastici, ut etiam legitur de Regnis Angliæ, & Lusitanæ, aliisque similibus; Atque hinc patet, quàm magnæ sint simplicitates eorum, qui puro leguleico pragmatico more, auctoritates attendunt in sola littera, non reflectendo ad debitas distinctiones, idè quæ omnia involvunt, atque mundum replent confusionibus.

Demùm quoad tertium motivum confederationis cum hostibus fidei, tres dabam responsores; Prima scilicet in facto ex defectu probationis, cum de hoc nulla daretur justificatio ex deductis *infra* in ultimo puncto.

Secundò, quia hæresis speciem redolet illa confederatio, vel amicitia infidelium, ob quam opes, & auxilium eis præstentur cum militibus, vel cum navibus, sive cum pecuniis, & virtualibus, armis, & instrumentis bellicis, & aliis, ut ita infideles potentiores efficiantur adversus fideles, eosque opprimere valeant; fscus autem (sicuti in præfenti) intendunt Barones, & Magnates alicujus principatus, se subtrahere à dominio, & ab obedientia proprii principis, atque vindicare libertatem, seu altum dominium, ac se efficere supremos, ex hoc solo sine dominii temporalis, absque aliqua alteratione, vel præjudicio fidei, & Religionis; Sed quia timent majorem potentiam proprii principis, cui cum eorum solis jure resistere non possint, confugiant ad protectionem alterius principis magis potentis, pro defensione, ac protectione sine alteratione aliqua religionis, juxta illas confederationes, quas Judas, & Jonata Machabæi fecerunt cum Gentilibus Romanis, ut tueri possent excussionem à jugo servitutis Græcorum

gum, cum similibus; Atque docet hodierna praxis plurimum Catholicorum Principum, & Catholicarum Republicarum, quod curant obtinere, & conservare amicitiam hujus Imperii Turcarum; Quinimò respectivè, aliquod tributum eis solvunt, tanquam Principi magnæ potentie temporalis, tam ad evitandam ejus oppressionem, quam etiam ad protectionem, & defensionem adversus alios, qui eos opprimere vellent; Et hic est casus.

38 Et tertio clarius, quoniam si conficatio prætendebatur ex diverso crimine læsæ majestatis Divinæ, ita duplex manifestus error dignoscatur, nullo modo in ipsamet Curia, in faciem Papæ, & Sacræ Congregationis universalis Inquisitionis præsupponendus; Primum nempe, quod conficatio fieret vigore sententiæ laicalis Consilii status Imperialis, & sic Judicis laici, qui est omnino incompetentis in causis fidei; Et secundò, quod conficatio fieret per thesaurarium Judicem primæ instantiæ, potius secularem, quam purè Ecclesiasticum, & in causis prophanis ad Cameram, seu fscum spectantibus, vel etiam in illis, quæ spectant ad fscum Ecclesiasticum, sed ex causa prophana, ut sunt spolia Clericorum, & similia; fscus autem in causis fidei, quarum cognitionem, & competentiam privatam habet dicta Sacra Congregatio Universalis, ex deductis *disc. 14. in Relatione Curie;* adeo ut incompetentes etiam illi Judices, & Magistratus, qui sint merè spirituales, & Ecclesiastici, ut sunt Tribunalia, Rotæ, & Vicarii Urbis, ac etiam ipsamet aliæ Sac. Congregationes Cardinaliæ.

39 Ex his omnibus itaque, etiam reflectendo ad solam veritatem, concludendo, firmum, & constans remanere videtur, quod dicta propositio, quæ per ora vulgi tam legalis, quam non legalis volitat, quod quilibet conficatur in suo, est vera in suis respectivè casibus, superius distinctis, non autem in isto, quodque ista est erronea opinio, seu traditio vulgi, non distinguens casus, & circumstantias, ad instar plurium aliorum consilium vulgariarum traditionum, & opinionum, quæ ad rutinam deductæ, nullum penitus habent fundamentum, ut præsertim est illa communis opinio, quæ ubique per fcales, sive per publicanos, & gabellarios habetur de gabella solvenda pro cadaveribus, ut advertitur *hoc tit. disc. 166.*

40 Atque hinc manat alter error præsupposito observantia, quoniam stante dicta traditione, seu opinione vulgi, ac etiam stante, quod hujusmodi casus sunt nimium rari in praxi, quando illi contingunt; Hinc proinde fcales, huic traditioni innixi, id attentare solent, & quandoque de facto assequuntur, quando boni defensores non inveniuntur, eodem modo, quo ubique, ac in dies faciunt publicani, ac Dohanerii, & gabellarii, quamvis illicitè agant, ut habetur *in d. alio voto impresso p. 12. nec. dec. 414. & supr. disc. 71.*

Ex deductis autem apud Spadam *disc. conf. 27. lib. 1.* in quo Camerales magnum constituebant fundamentum) ad aliquam observantiam inferri non potest ex pluribus; Primum nempe, quoniam in eo casu agitur quoque de crimine læsæ majestatis divinæ, pro quo, firmum est intrare conficitionem ubique; Secundò quia est auctoritas Advocati fscalis scribentis pro Camera ad causæ opportunitatem, eodem modo, quo in ista causa faciebant scribentes pro eadem camera, idè quæ est auctoritas suspecta, non docto de decisione, *ut in disc. 35. de judicis nu. 76. & alibi pluries.* Tertio quia, ubi etiam de decisione doceretur, adhuc esset casus unicus, qui non facit solum; Et quartò fortius, quoniam ille erat casus diversus, in quo non disputabatur inter fscum & hæredes delinquentes, super bonis stabilibus, quæ loco circumferbantur, unde propterea intraret præfens quæstio (ad quam ne quidem cogitatum fuit) sed erat quæstio inter duos fscos super pertinentia potius, quam super existentia, vel substantia conficitionis, quæ non erat in controversia; Cùmque tunc adhuc decisus non esset articulus, an loca montium circumferbantur loco, vel potius tanquam jura incorporalia, haberent speciem nominum debitorum, ut sequerentur personam; Idcirco juxta hanc secundam partem prætendebatur per fscum Regis Galliarum, quod sequerentur personam; Idemque erat casus, qui in Curia circumferretur sub eodem Paulo IV. & circa eadem tempora (etiam per traditionem, absque eo, quod constet de sententia) in locis montium, & juribus, quæ in Urbe possidebat alter Gallus Marefciillus Conginus.

E converso historiæ, in tot motibus Italiæ, aliarumque provinciarum, docent contrarium, & præsertim in tot no-

Card. de Luca Lib. II.

toriis motibus rebellionum, & factionum cum proscriptio- nibus bonorum, in antiquis Republicis, Januensi, Florentina, Senensi, Pisana, &c. quod rebelles se confovebant in Statu Ecclesiastico, in quo bona habebant, & in aliis principatibus adjacentibus, absque eo quod id unquam practicum legatur; Quinimò in casu fortiori Baronum Status Ecclesiastici possidentium feuda, & bona in Regno Neapolitano, qui Papæ rebelles in eo Regno se conferebant; Et è converso Barones Regni in Urbe, & Statu Ecclesiastico; Et tamen isto casu aliqua cadit major dubitandi ratio, juxta tertium casum supra distinctum.

Prout omnium sententiarum, & politicorum judicio, prudens consilium reputatur id, quod in praxi frequenter servatum habetur, ut nobiles, & magnates, vel divites unius principatus, bona acquirere curent in aliis principatibus, ad hoc, ut hujusmodi infortunis contingentibus, habeant ubi se confovere valeant, quod utique ita practicabile non esset, unde prosecutio proprii principis quandoque injusta, causaret omnimodam denudationem bonorum per totum mundum, quodque persona in aliis principatibus esset tuta, & impunita, & tamen quod pati deberet conficitionem bonorum, quo nil absurdius.

Quare id, quod ex omnium sententiarum judicio reputatur prudens consilium habendi bona sparsa in diversis principatibus, ita remaneret consilium imprudens, & perniciosum, præsertim verò in Baronibus Romanis, in quibus, juxta hodiernum rerum statum, cessatis jam Deigaltia, antiquis factionariis divisionibus Gulsorum, & Gubalitorum, utpotè in principatu electivo, & pacifico, non de facili datur casus hujus criminis rebellionis formalis, ac læsæ majestatis veræ, quæ per Doctores dicitur in primo capite, quoniam cum eorum plerique, feuda aliæque bona possideant in diversis aliis principatibus adjacentibus, ita de facili, (quod Deus avertat) dari possent casus, quod contingente aliquo bello in eo principatu inter duos de ejus pertinentia contendentes, ipsique sequentibus illas partes, quas ratio exigat, cum sinistro fortunæ eventu, unde propterea ab altera parte victrice rebelles declarantur, & tanquam tales, eorum feuda, & bona confiscarentur, & pluries in Italia contigisse testantur historiæ, ita possent etiam spoliari Castris, & bonis, quæ possident in Urbe, & Statu Ecclesiastico, & in aliis principatibus; Idemque in Januensibus, & aliis industriis nationibus, quæ coguntur habere feuda, & bona allodialia in diversis regionibus, & principatibus, quoniam aliquam contingentiam, de quo supra in uno principatu, remaneret omnino denudati, quod utique repugnat usui communi, cuidam humano discursui, ac etiam libertati commercii, adeo ut istud assumptum videatur in Republica perniciosum, & præjudiciale; Idè quæ consulendum veniret dictis Baronibus Romanis, nimium divitibus in hoc principatu, ut omnino se spoliarent feudis, & bonis, quæ possident in illis principatibus, in quibus periculum hujusmodi contingentiarum subesse potest, multæque aliæ resultarent inconvenientiæ, & absurda contraria rationi naturali, ac etiam legis dispositioni, & intentioni.

De secundo Articulo.

An postea quod intraret conficatio in bonis liberis delinquentibus, illa intrare possit in bonis subiectis fideicommissis.

42 Stantibus jam firmatis in articulo præcedenti, ut etiam in bonis liberis ipsius Marchionis delinquentis, existentibus in hoc principatu, non intraret conficatio, inanis utique labor videtur agere de hoc secundo; Verum ubi in antecedenti aliqua subesset ratio dubitandi (quod revera non creditur); Adhuc tamen eandem sententiam, & votum respectivè agnoscunt certum, hodièque extra controversiam receptum est, ut in bonis fideicommissis subiectis, non intraret conficatio, etiam ex his majoribus criminibus utriusque læsæ majestatis divinæ, & humanæ, quamvis ad speciem deducta non esset, multò verò magis, ubi specialis, ac individua dispositio desuper adest, ex relatis supra *disc. 160. & in aliis, ultra quos ibi relatos plura cumulat Vermiglioli. conf. 51. & 57. Spada conf. 32. 46. & 57. lib. 1. latè Royas de incomparabilibus. p. 3. cap. 2. n. 3. & seqq. apud quos, & alios id firmatur etiam respectu bonorum existentium in ipsomet principatu ejus, cuius majestas læsa fuit.*

Clarius verò, ac extra omnem difficultatem in fideicommissis extranei, quod per delictum, & mortem possessoris

foris apertum sit ad favorem alterius substituti, etiam extranei, qui non sit de liberis, & descendentes ipsius delinquentis, dum in eis intrare non potest illa incapacitas, quæ respectu filiorum, & descendentium resultat ab eadem l. quisquis, C. ad l. Jul. majest. de qua d. disc. 160. hoc eod. tit. quidquid enim sit de ista incapacitate, cessat hæc difficultas in radice, ubi substitutus est extraneus.

Non negabatur hæc per scribentes pro Camera, & admittuntur in voto, sed insistebatur in eo, quod Castrum jurisdictionale Nemi, ac etiam Cafalia, aliæque bona existentia extra ambitum quatuor millium Urbis ad præscriptum Constitutionum Apostolicarum, essent prohibita transferri, inferentes, qualis erat dictus Marchio Frangipanius Croatia, ac etiam isti Frangipani, & Flisci, unde propter hæc sine Apostolica licentia non poterat super eis ipsorum favore ordinari per Cardinalem istud fideicommissum; Cumque licentia desuper concessa contineret expressam præservacionem confiscacionum, etiam ex causa de futuro, Hinc inferebant, quod fideicommissio non obstante de consensu ipsius ordinatoris adjecta fuisset ista lex, sive conditio, subjacerent bona confiscacioni, totum fundamentum constituendo ex auctoritatibus Hispanorum, loquentium de illis Majoratibus, nempe Molinæ de primogen. lib. 2. cap. 12. n. 56. & seqq. & lib. 4. cap. fin. n. 63. Gomez ad l. 4. Tauri num. 61. verj. pulchrum, Lopez lib. 6. verb. qua non potuisse quest. 2. tit. 11. p. 6. Mierex de majorat. p. 4. q. 23. Sanchez ad præcept. decalog. lib. 2. cap. 18. num. 41. & seqq. Molin. Jesuita de justit. & jur. tom. 3. disp. 637. n. 2. & disp. 582. n. 1. Castropalao oper. moral. tom. 1. tract. 4. disp. 4. pund. 5. n. 10. Gutierrez lib. 2. præd. q. 66. Angel. de meliorat. ad l. 11. glof. 2. n. 7. ad 13. Royas de incompatib. p. 10. num. 3. c. 2. n. 14. atque ex hoc motivo, Jurex protulit sententiam pro Camera super confiscacione scilicet prædictorum bonorum prohibitorum, pro quibus necessaria erat licentia Apostolica ultra ambitum quatuor milliarum, non autem pro aliis infra eundem ambitum.

Verum, retento eodem sensu veritatis resolutio non placuit, eaque parum probabilis, atque revocatione digna visa est, ex fallacia d. motivi in applicatione; Siquidem auctoritates loquuntur in majoratibus Hispaniarum, ex illis legibus, & styliis particularibus, ex quibus non bene inferitur ad determinationem causarum in Italia, ubi vivimus cum regulis juris communis, ut etiam advertitur tit. de fideicom. disc. 7. & in aliis.

Ad id autem probandum, reassumendo (ut decet) materiam per ejus principia; Advertetam, quod in Hispania non habetur usus illorum feudorum, quæ juxta leges, vel consuetudines feudales regulanda sunt, & quorum usum habemus in Italia, & in Germania, juxta illas diversas species, de quibus pluries in sua sede sub tit. de feud. Sed etiam illa publica, baronalia, & magnatitia dominia, quæ per illos nobiles, & divites titulos, & Barones, etiam magnæ potentie obtinentur, Civitatum, Oppidorum, & Villarum, ac etiam jurium regalium, quinimo etiam spiritualium, ex concessionibus Apostolicis scilicet participandi de decimis spiritualibus, ut in sede sub tit. de decimis, etiam cum titulis, & dignitatibus Ducum, Marchionum, & Comitum, non autem Principum (cum iste sit ritulus singularis filiis primogeniti Regis, qui futurus est Regnorum successor) obtinentur in natura allodii sub legibus illorum majoratum, quorum mentio pluries habetur d. tit. de fideicom. præsertim disc. 1. 7. 13. 16. & 170. & alibi.

Isti verò majoratus sunt de duplici specie; Una scilicet qualificatorum, qualia sunt præmissa redolentia baronalem, seu magnatitiam qualitatem, ad instar nostrorum feudorum, cum titulis, & dignitatibus, aliisque præminentibus, ex concessionibus, & privilegiis Regis, & qui faciunt ibi illam figuram, quam apud nos faciunt feuda nobilia dignitatis veræ, vel abusivæ in forma individua juris Francorum; Et altera majoratum simplicium, seu non qualificatorum, quales sunt illi, qui sine privilegio regio, ex sola privata dispositione domini, & possessoris bonorum indifferentium, ac juris privati eriguntur, eodem modo, quo in Italia primogenituræ, & majoratus ordinamus, ut etiam advertitur d. tit. de fideicom. disc. 201. & seqq. Cum itaque illa bona, tam publica, quam privata, quæ hujusmodi majoratibus obnoxia sunt, strictiorem habeant alienandi prohibitionem, quam habeant illa subjecta nostris fideicommissis, & majoratibus, imò magis, quam ipsamet feuda, ex iis, quæ habentur tit. de feud. disc. 49. d. disc. 7. de fideicom. & alibi pluries, præsertim disc. 77. & seqq.

eod. tit. de fideic. occasione agendi de transactione facta per gravatum, an præjudicet successoribus vocatis, ac etiam disc. 145. de Dote, occasione agendi de dispositione Auth. res quæ, & alibi pluries; Ac propterea eo minus, juxta antiquas leges, & stylos, qui etiam hodie in viridi observantia respectivè existunt, ut infra, ob possessorum crimina etiam majora utriusque lætæ majestatis divinæ, & humanæ, non subjacebant confiscacionibus; Hinc proinde, illi præsertim magnates primi ordinis, qui de sanguine regio essent, atque jus in aliquibus ex illis Regnis, vel Provinciis habere prætendunt, ipsamque prætensionem cum protestacionibus, & supplicibus libellis, aliisque actibus vivam conservant, de facili contra Regem caput erigebant, dum ita cessabat ille timor confiscacionis omnium bonorum, & honorum, qui magis coercere solet ab isto crimine perduellionis, seu lætæ majestatis humanæ, quod magnatibus, & potentibus magis conaturale, ubique esse solet, tanquam effectus spirituum elatorum.

Quare, ut huic malo occurreretur, occasione illorum motuum Baronum, & Magnatum Coronæ Castellæ, & Legionis, de qua d. disc. 29. de præmin. qui adversus dominationem Caroli V. & Joanne ejus matris sequuti fuerunt; & in quorum compositione taptò felix, & celebris fuit Adrianus Sextus ejusdem Caroli magister in statu Cardinalitio, quanto infelix fuit in regimine summi Pontificatus; ad hanc licentiam in futurum reprimendam, seu coercendam, edita fuit pragmatica per extensum registrata apud Molin. de primogen. loco supra cit. per quam statuitur, ut hujusmodi majoratibus non obstantibus, ex prædictis criminibus utriusque majestatis divinæ, & humanæ, & ex quibusdam aliis delictis ibi expressis, bona quæ subjacerent majoratibus qualificatis, cum regia scilicet auctoritate erectis, confiscacioni subjacerent; Atque exinde stylus in dicta Corona Castellæ, & Legionis inolevit, forsan ad aliam Coronam Aragoniæ extensus, quod in regis privilegiis, & concessionibus, quæ in futurum in novis erectionibus conceduntur ad formam ejusdem pragmaticæ, id adiciatur pro lege, & conditione dispositiva, ut scilicet ea bona in casu præmissorum criminum, confiscacioni subjacere deberent, ipsoque jure confiscata intelligerentur.

Rationem hujus novæ legis assignant supra allegati, alii Hispani auctores, ob quam contra juris dispositionem, ille majoratus possessor, qui successoribus independentibus per expressam alienationem, vel dispositionem præjudicare non potest, ita per delictum præjudicet, quodque innocens successor luat pœnas ex crimine prædecessoris, quem in auctorem non agnoscat; Quod scilicet, id provenire dicitur ex voluntate ipsius primi domini, & ordinatoris majoratus, qui per quandam implicitam donationem, ex tunc sub ista conditione criminis per aliquem successorem patrandi, ea bona Regi, vel ejus fisco donare voluit ex quadam donatione cautiva, seu correspondiva ad concessionem dignitatum, & honorum, aliarumque præminentiarum, exinde resultantium; Ad instar illius implicitæ donationis, quæ inesse dicitur, quando quis rem suam liberam, & allodiam ab alio recognoscit in feudum, ad effectum obtinendi dignitatem, vel jurisdictionem, aut protectionem, juxta casus, de quibus sub tit. de feud. disc. 54. & 56. & 63. & in aliis.

Hinc ipsimet Doctores Hispani superius recensiti, qui dictam propositionem super confiscacione firmant, bene advertunt, ut id solum procedat in dictis majoratibus qualificatis, in quibus urgeat præfata ratio correspondivæ concessionis Regiæ, habentis in ventre istam legem, seu conditionem, sub qua quidam quasi contractus inter Regem concedentem, & inter erectorem concessionarium initus videtur; Secus autem ubi agatur de simplicibus, & non qualificatis majoratibus, qui sine hoc regio privilegio, ex sola privata dispositione domini bonorum ordinatur, juxta nostros majoratus, & primogenituræ Italiæ; sive quod si regium privilegium accedat, illud sit ad aliam finem, seu effectum, tollendi scilicet illarum legum obstaculum, & præsertim l. 27. tauri super prohibitionem, quam parentes habent servandi inter liberos notabilem inæqualitatem, atque (ut Hispani dicunt) inter eos meliorandi, adeo ut sit privilegium habilitativum personæ inhabilis, tollendo solum obstaculum, quod aliis super potestate habebatur, absque eo, quod Rex det aliquid de suo.

Hinc, ut præ cæteris supra recensitis, bene præsertim advertit Sanchez ad præcept. decalog. loc. cit. Quatuor ibi con-

constituunt majoratum species; Primum eorum, qui sunt verè, ac directè Regii, consistentes in illis Civitatibus, Oppidis, Villis, & bonis, quæ in remunerationem servitiorum, vel ex benevolentia motivo per Regem in forma nostrorum feudorum, pacti, & providentiæ juris francorum, concedantur alicui, ejusque descendentes, in natura majoratus. Secundò, eorum, qui consistunt in illis Civitatibus, Oppidis, Villis, & bonis, quæ per aliquem jure liberi allodii possideantur, in eis verò cum regio privilegio erigatur majoratus qualificatus, ut supra, cum dignitate, & jurisdictione majoris, aliisque honoribus, & præminentibus; Tertio in illis majoratibus, quæ sine aliquo privilegio, ex sola privata disputatione ordinentur in dictis bonis qualificatis, vel non qualificatis; Et quartò in illis, qui etiam non qualificati, sed simplices, sine dignitate, aliisque præminentibus, quibus potiuntur duæ primæ species, pariter eriguntur ex privata dispositione, cum mixtura tamen privilegii regii, super habilitacione illius, qui aliàs ex illis legibus inhabilis esset, propter obstaculum, seu prohibitionem dictarum legum de non meliorando, ita eis dispensando.

Itaque distinctione sic firmata, concorditer statuunt, ut tam confiscatio, quæ refertur à præfata regia pragmatica, quam altera, quæ oritur à dicta clausula, seu conditione, adjici solita in regio privilegio, procedant in prima, & secunda specie, non autem in tertia, & quarta; In prima scilicet, quoniam dum agatur de directa concessione facta per Regem de bonis suis, quæ poterat non concedere, hinc sequitur, ut justum, & rationabile sit, servari debere illam legem, quam concedens rei suæ adiecit; atque concessionarius acceptavit; Eodem modo, quo habemus in concessionibus feudorum, etiam in forma pacti, & providentiæ, ut per felloniam, vel deficientiam à præstatione servitii personalis, vel realis possessoris, fiat locus devolutioni, vel caducitati in præjudicium successorum, quamvis independentium, ex deductis disc. 5. de feud. & alibi; Eandemque rationem habet secunda species ob dictam scilicet implicitam, præambulam bonorum donationem factam per erectorem Regi, à quo denuò eadem bona correspondivè ad præminentias, & dignitates sub tali lege obtineri dicuntur, juxta dictum exemplum agnationis rei suæ in feudum ab alio, ut supra.

Atque ad id comprobandum aliud exemplum dari potest erectionis beneficiorum de jure patronatus laicali, quoniam si (ex. gr.) aliquis privatus suo ære, de explicito, vel implicito consensu ordinarii, ex integro fundat, & dotat Ecclesiam, in ea, ejusque rectoriæ, quæ remaneat in terminis simplicis, & non qualificati beneficii, acquirit jus patronatus, & præsentandi, etiam cum exemptione à reservationibus, & affectacionibus Apostolicis, ex deductis in sua materia sub tit. de jure patron. disc. 10. & 65. Sed si idem fundator cupiat erigere beneficium qualificatum cum aliqua dignitate, & prælatura jurisdictionali, aliisque præminentibus juxta casum (ex. gr.) de quo sub tit. de jure disc. 8. unde propterea desuper obtineat Apostolicum privilegium, sine quo id sequi non potest; Tunc si in tali privilegio Papa adjiciat legem, seu clausulam, ut illud beneficium in certis casibus subjacere debeat Apostolicis reservationibus, sive quod ex aliquo facto culposo possessoris beneficii, vel juris patronatus, Ecclesia fiat libera, tali casu, id sequi dicitur jure contractus correspondivi, & ex voluntate ipsius fundatoris, ideoque successores conqueri non possunt; secus autem in aliis duabus posterioribus speciebus, in quibus dicta lex, seu correspondiva conventio non concurrat, minusque ratio urget, quia Rex nil concedit.

His itaque sic stantibus, atque applicando ad rem nostram, omnes prædictæ rationes, vel circumstantiæ, quæ considerantur in duabus primis speciebus, in hac facti specie cessabant, ideoque præfatum Hispanorum assumptum omnino extraneum erat à casu, quantum distat nox à die, vel Cœlum à terra, sive oriens ab occidente, ex multis diversitatibus, quarum una sufficeret, multò magis, ad evidentiam eis simul junctis.

Primo nempe, quod in majoratibus Hispaniæ, de quibus solum, ac limitatè loquuntur præfati auctores Hispani, id procedit ex prædicta regia pragmatica, & sic ex lege particulari illorum Regnorum, quorum fines non egressitur; Eatenus etenim leges particulares alicujus Civitatis, vel principatus in alia Civitate, vel principatu attenduntur, quatenus deserviant pro interpretatione legis communis, vel particularis nimium dubiæ, vel quod Card. de Luca Lib. II.

sit casus omnino novus à lege communi, vel particulari regionis non decisus, unde propterea congruat recurrere ad legem proximæ Provinciæ, vel principatus, ex iis, quæ habentur sub tit. de Servit. disc. 2. n. 19. & d. disc. 35. de judic. & alibi pluries; & Sed ubi habemus legem claram, ut in præfenti, quod scilicet ex delicto possessoris fideicommissi, vel primogenituræ confiscari non possunt bona eidem fideicommissi, vel primogenituræ subjecta, tunc prorsus improprium est, ut ad correctionem hujus regulæ legalis, attendere debeamus leges, & stylos particulares & exorbitantes à jure communi.

Ideoque meus intellectus percipere non poterat, quare in Italia in antecedenti articulo sperni deberet distinctio, seu consideratio gravissimi Doctoris Itali Peregrini, & quæ à tor gravibus Doctoribus etiam Italii, per sæculum absque contradicatore admittitur, solidique juris communis rationibus, & fundamentis innixa, ut supra; Et quod adhærendum esset in materia correctoria odiosa, & exorbitanti traditionibus modernorum Hispanorum, qui pro magna parte sunt morales potius, quam justitiae, atque loquuntur circa leges particulares, & stylos Hispaniæ.

Secundò clarius ob aliam majorem diversitatem, tam rationis, quam etiam circumstantiarum facti quoniam in casu, de quo loquuntur Hispani, facultas confiscandi, quinimo confiscatio, ipso jure sequenda in regio privilegio adjecti per viam expressæ, & dispositivæ conventionis, tanquam per speciem pacti; In præfenti autem adjecta fuit solum clausula sine præjudicio, quæ nihil dat, vel tollit, sed solum conservat, seu præservat id, quod jam existat, vel competat, ex deductis per Apont. conf. 3. à n. 1. ad 4. lib. 1. cum aliis sub tit. feud. disc. 1. & frequenter; Ideoque magna differentia est, inter dispositivam conventionem, & simplicem præservativam.

Tertio in idem, quoniam (ut dictum est) in casu dicti privilegii super erectione dicti majoratus qualificati, Rex dat de suo, id est, juxta primam speciem dat ipsamet Castra, & loca, aliæque bona directè, & immediatè; Et juxta secundam dat etiam de suo, id est dignitatem, nobilitatem prærogativas, & præminentias, aliavè privilegia; In præfenti autem Papa nihil penitus dat de suo, sed solum removet quoddam impedimentum accidentale; Unde propterea, procedendo etiam cum eisdem auctoritatibus Hispanorum, verè, & propriè intrat quarta species supra distincta, ubi scilicet fiat erectio majoratus non qualificati in bonis liberis, ex privata dispositione, absque privilegio qualificante, accedat autem licentia dispositiva, seu remotiva obstaculi accidentalis, quod resultat ex legibus particularibus prohibentibus inæqualitatem, seu meliorationem inter liberos; Et hic videtur casus precisus quoniam nil dando de novo, solum occurrit penalibus, ac præjudicialibus effectibus, qui resultare possent à lege impeditiva, seu prohibitiva, quatenus ei non occurratur, ejusque dispensatio non obtineatur, & sic potius per speciem præservativæ juris proprii, ne amittatur, quam per assequationem novis juris; Ad instar illorum indultorum, quæ obtineantur pro retentione pensiois Ecclesiasticæ non obstante assumptione status incompatibilis, puta matrimonii, vel professionis in Religione, vel Episcopatus, seu aliàs incompatibilis, ex deductis pluries sub tit. de pens. sionibus, cum similibus.

Et quartò quia, retentis etiam dictis fortioribus terminis conditionis, vel clausulæ dispositivæ adjici solitæ in privilegiis majoratum qualificatorum Hispaniæ, adeo ut inesse dicatur dictus contractus, vel quasi, inter Principem concedentem, & subditum recipientem; Adhuc tamen, ex verisimili utriusque voluntate, ita conventum viderur, pro eo casu considerato, & volito per concedentem, & laudato per concessionarium, spectato sine, seu ratione, ob quam ista introductio sequuta fuit, pro fide scilicet servanda erga ipsummet Principem benefactorem, ne alias ingratitude mixta cum perduellione committatur, & sic pro casu illius criminis, quod committatur, lædendo majestatem ipsiusmet Principis, vel Regis proprii, qui gratiam, seu privilegium concedit, & qui propterea, acquirere, vel præservare sibi voluit jus confiscandi bona in suo territorio existentia, super quibus ipse privilegium, & præminentias concedat; Non autem, ut sollicitus esse voluerit de fidelitate servanda diverfo Principi, qui dum ipso concedente considerato tanquam Principe sæculari, ut supra, nullam connexionem habeat; Ideoque clausula apposita in privilegiis concedi solitis super his majoratibus Hispaniæ, percutit læsionem majestatis ipsiusmet

Regis concedentis, non autem laesionem Regis Galliae, vel Poloniae &c. ut est clarius sensus omnium Hispanorum, de quibus supra, ac aliorum; Ac propterea ad rem conferre videntur ea, quae circa verisimilem voluntatem, utriusque contrahentis, seu renunciantis, & renunciatarii ad theoricam Bartholi in l. Qui Romae, §. duo fratres, ff. de verborum obligat. & in l. Gallus, ff. de liber. & posthum. habentur sub tit. de renunc. disc. 5. & 6. cum similibus.

Item circa dictam tertiam differentiam, ad rem adaptabile videtur idem practicum exemplum superius traditum in materia Juris patronatus, quod scilicet, si ob aliquam prerogativam, & dignitatem, quae alias de jure fundatori non competeret, Papa in privilegio desuper concessio, dispositive aliquid sibi reservat sub certa conditione, tunc verificari videtur, etiam ex parte Papae concedentis acquisitio eius, quod aliis sibi non competebar correlative ad id; quod de suo concedit, ut superius dictum est; Sed si ille, qui jam habet juris patronatus, ex fundatione, & dotatione legitime quaesitum, velit illud, cum aliquo titulo particulari transferre in alterum, tunc patronum, quod tamen facere non potest sine consensu Ordinarii, vel Papae ex deductis in sua materia sub tit. de Jurepatr. unde propterea Satronus pro validitate dispositionis, & ad evitanda praedicta aliis resultantia, ab uno, vel ab altero, obtineat consensum, seu licentiam, in qua adiciatur clausula praeservativa amplissime extensa quorumcumque juris, tam Ecclesiae, quam ipsiusmet concedentis, etiam reservationum, & affectionum, tunc utique ista praeservativa nihil dat de novo, neque tollit, vel minuit jus patroni, sed solum conservat ea jura, quae competere, & quatenus competant, ne per hujusmodi licentias, seu consensus praestationem praedictam censeatur, & per consequens praetendi non poterit, quod per hujusmodi praeservativam intret reservatio, vel affectio, quae alias non intraret.

Considerando potissime, quod ista clausula non est particularis in ista licentia, sive in isto licentiarum genere tantum, juxta dictum casum privilegiorum Hispaniae, in majoratum qualificationum erectionibus, sed generaliter adfici solet in omnibus indultis, & licentiis, quae conceduntur super alienationibus, vel hypothecis, ac censuum impositionibus, aliisque actibus, super bonis jurisdictionalibus, aliisque prohibitis, ad solum effectum praeservandi praedicta, quae aliis resultarent cum tertio, ex licentia, vel assensu simpliciter concessio, Ideoque inferri non potest ad hanc specialitatem, vel ad hunc effectum exorbitantem, cum alios producat effectus, in quibus verificatur.

Cum etenim, ex communi sensu feudistarum, propositionem habeamus receptam, de qua sub tit. de feudis pluries, quod scilicet assensus habet vim novae investiturae, quodque tertius, cujus favore fit alienatio, vel alter actus principaliter sequi dicitur fidem ipsius Principis, vel Domini concedentis assensum, a quo suum jus metiri dicitur per occultam extinctionem primaevis juris alienantis, & transformationem novi juris in eo, cui alienatio fiat; Quod etiam frequentius habetur deductum hoc eodem titulo in materia signationis officiorum, & locorum Montium; Hinc sequitur, quod hujusmodi assensu accedente favore creditoris, istius jus, & hypotheca durant, etiam post devolutionem feudi, contra ipsummet Dominum, unde propterea non intrat regula textus in l. lex vestigali, ff. de pignor. quod resolutio jure datoris, resolvitur jus acceptoris, ex deductis disc. 1. de feud. & alibi pluries; Vel si de tempore concessionis assensus, jus devolutionis, vel caducitatis jam competeret, non posset illam Dominus opponere tertio, cujus favore actus sequutus est, cum iste dicere valeat se fuisse sequutum, potius, fidem ipsius Domini, qui assensum praestitit, quam illam alterius contrahentis, cum quo alias non contraxisset.

Ad hunc igitur effectum, evitandi scilicet hujusmodi praedictales effectus, qui resultare solent ex assensu, vel licentia simpliciter concessa, prodiit ista cautela adiciendi hujusmodi clausulam praeservativam, ex deductis d. disc. 1. de feudis, & alibi pluries, & in voto n. 167. & per consequens ad hunc alium exorbitantem, & in verisimilem effectum non est trahenda.

Magna vis constituebatur per scribentes in contrarium, ac etiam per Judicem, ut patet ex deductis in voto, in eo quod praefata clausula praeservativa, non solum contineret casum devolutionis, vel caducitatis, d. disc. 77. de feud. natura rei, in feudis, & bonis jurisdictionalibus, quae per

Apostolicas Constitutiones, feudali servituti in aliquibus subjugata videntur, sed deducta etiam fuit ad speciem ipsa confiscatio, tam ex causa de praeterito, & de praesenti, quod verificari posset in crimine ipsius Cardinalis donatoris, vel Marii ejus auctoris, aliorumque majorum; quam etiam ex causa de futuro, quae non est verificabilis, nisi in successoribus, juxta istum casum praedictum; Verum istud pariter videbatur leve fundamentum, ex eadem ponderatione, de qua supra, quod scilicet. motivum esset considerabile, quando ista clausula esset specialis, adjecta huic gratiae, seu licentiae vel huic generi licentiarum tantum; Secus autem dum est formularium generale, adjici solitum in omnibus, & quibuscumque licentiis, etiam occasione contrahendi debita, & hypothecandi bona jurisdictionalia, & alia prohibita, dum isto casu, recte verificabilis esset praeservativa confiscationis, etiam de futuro, scilicet illa contingente, Camera praetendere posset obtinere bona libera, perinde ac si licentia concessa non esset, ita singula singulis congrue referendo, pro illis scilicet casibus, in quibus praeservativae sint verificabiles? Ac etiam dicebam, quod verificabilis esset casus confiscationis, ex causa de futuro, & ex delicto successorum pro tempore, juxta illam scilicet confiscationem, quae fideicommissio non obstante inerit durante vita, vel jure possessoris, ex causa receptionis bannitorum ad praescriptum Constitutionis Sixti V. cum similibus, de quibus supra disc. 160. non autem, ut destruat etiam fideicommissum restitutorium in casu mortis.

Atque ad hunc effectum observabam cadere punctum, super quo in voto n. 101. magnus sit allegationum cumulus, an scilicet hujusmodi clausula praeservativa, conditionem resolutivam, quoad omnes, vel quoad illum tantum, qui contrahat, juxta quaestionem disputatam a Rovito conf. 1. lib. 1. quod etiam expenditur in d. voto n. 126. quod scilicet ista licentia habeatur pro non concessa, ne concedenti resultent praedicta, quae aliis resultarent in iuris sibi competentibus, non autem, ut exinde acquiratur novum jus, quod aliis non haberetur, atque in hoc consistit punctus.

Ita etenim sequeretur, quod cum nimia facilitate introduci posset confiscatio in omnibus bonis jurisdictionalibus, & aliis, non obstantibus fideicommissis, aliisque prohibitionibus, quoniam in dies contingit, ut concedantur hujusmodi licentiae qualificatae a praedicta clausula, occasione imponendi census, & contrahendi debita, seu faciendi alias alienationes, & contractus, dum generaliter in omnibus eadem praeservativa ab annis circiter quadraginta citra apponitur pro formulario: confiscationis autem in hoc principatu sunt frequentes pene pro omnibus delictis, etiam privatis, ideoque in vim alicujus ex hujusmodi licentiis, omnia fideicommissa destructa remanerent.

De tertio Articulo.

An sola sententia super condemnatione delinquentis, & confiscatione bonorum, probet delictum sine actis, ad effectum faciendi confiscationem in alio territorio, vel principatu.

Super isto demum tertio puncto, seu articulo, qui juxta ordinem initio praemissum, quoad hujus particularis causae defensionem, debet esse primus, utpote eradicatorius occasionis assumendi aliorum articularum disputationes; Dicebam, quod certa jura regula est, ut sola sententia, quae non justificetur ex actis nil probet, neque executionem mereatur, ut aliis relatis dec. 336. post 2. vol. conf. Farin. apud Burat. dec. 76. n. 2. & 3. & dec. 94. n. 1. cum aliis, de quibus tit. de jud. disc. 36. & non negant alii, qui in oppositum deducebantur, de quibus infra.

Multò verò magis, ubi non agitur de executione sententiae faciendi ab eodem Judice, vel Tribunali, a quo lata est, ut est casus, de quo agit Grammatic. dec. 24. sive de executione faciendi per executores nudi facti, ut sunt Baricelli, biruarrii, & hactores, alive similes inferiores Ministri; ad quos non pertinet inquirere de validitate, & justitia sententiae exequentiae, sed juxta distinctionem, de qua in tit. de jud. disc. 40. & tit. de feud. disc. 77. agitur de executoribus juris, id est de alio Judice, vel Tribunali, praesertim, diversi territorii, vel principatus; Tunc etenim Judex unius principatus, vel territorii, nunquam exequi debet sententiam alterius Judicis diversi territorii, vel principatus absque causae cognitione, & non visis actis, & justificationibus; Quinimò id teneatur inter Judices ejusdem Civitatis, vel territorii ex deductis d. disc. 77. de feud. & disc. 40. de jud. & disc. 22. Miscell. Eccl. lib. 14.

Et

Et in specie in criminalibus, etiam si adfit explicita confessione, vel acceptance condemnati, adhuc sine justificatione sententiae, vel delicti, ad executionem non est procedendum Farinac. q. 11. post n. 61. vers. limita rursus, ubi concordantes.

Non negabant Camerales conclusionem, insisterant verò in pluribus ejus limitationibus, totum in his terminis desumens ex Advocato fiscali: Spada d. conf. 27. lib. 1. ubi procedit in multis cum d. dec. 24. Grammatici; Primum scilicet, ac principaliter, quod ista conclusio procedit, ubi agitur ad effectum exequentis sententiam, in iis, quae in ipsa continentur, de quo in praesenti non agebatur, secus autem ad effectum probandi: Siquidem sententia nullam facit mentionem confiscationis illorum bonorum, quae essent extra territorium, seu principatum ejus, cujus Majestas laesa supponitur, ideoque ea deducebatur ad alium diversum effectum probationis criminis, quo posito non ex ipsa sententia, sed ex dispositione juris intret confiscatio: Potissime ubi sententia transitum fecit in iudicatum; Ac etiam quia factum erat notorium.

Et secundò, ut necessaria non sit productio illorum actorum, quae haberi non possunt, neque dari solent, totum desumendo ex d. conf. 27. Spadae lib. 1. aliis auctoritates magis remotas pro ornatu deducendo, inter quas specialis vel proxima esse videtur dec. 223. n. 10. post 2. vol. conf. Farinac. ut in eod. voto n. 40. cum seqq.

Verum, eodem sensu veritatis quoque retento, dicebam, quod neque istae responsiones subsistentiam habebant: Illas etenim expendendo, quatenus pertinet ad primum, advertēbam, quod ita non est arguere a majori ad minus, sed potius a minori ad majus, quod utique non datur; Minus etenim est exequi, id, quod jam est iudicatum, quam probare factum, pro quo alter Judex prius judicavit, & postea iudicatum exequi debeat, quoniam primo casu sententia operatur unum tantum effectum, executionis ejus, quod jam est iudicatum, in altero autem operatur duos effectus; Unum scilicet probationis adeo concludentis delicti, ut Judex alterius Territorii, cum hac sola probatione ad condemnationem procedere valeat; Et alterum executionis ejusdem condemnationis, ideoque in isto secundo casu agitur quoque de executione, ut in primo; Sed accedit aliud multò majus, id est, quod sententia stet loco processus ita omnino legitimi, & completi, in novo, ac diverso iudicio, ita compilato, antequam incipiat sine citationibus, & sine actis, sed solum praesuppositivè, quo nil absurdus.

Conclusio etenim, de qua supra, ut sententia sufficiat ad probationem, fraternizat cum altera, de qua d. disc. 36. de jud. & alibi, ut scilicet sufficiat etiam excipiendo, cum eadem tamen limitatione, seu declaratione, quae in hac secunda intrat, nisi scilicet exceptio esset talis, quod redoleret executionem implicitam, ac determinationem negotii principalis; Ideoque conclusio circa probationem, intelligenda venit super aliquo incidenti, puta quod percurrit legitimacionem personae, vel statum personae, super filiatione, vel descendencia, aut nobilitate, vel civica qualitate, sive puritate sanguinis, cum similibus, ad effectum excipiendi aliquod jus in diverso iudicio, in quo alias obtinere posset defectus illius qualitatibus, quae ita per sententiam, quae transitum fecit in rem iudicatam, canonizata fuit; Dummodo tamen in ea non consistat substantia vel principale fundamentum actionis, vel iudicii, quoniam isto casu id continet assumptum omnino falsum.

Ubi enim quis vellet adversus alium in diverso loco experiri aliquam chimericam praetensionem, ita posset in alio loco, coram Judice nimitum benevolo, vel iniquo, colludendo cum aliquo figurato oppositore, reportare sententiam, atque cum ea tantum, nullatenus justificata, suam chimeram, exinde resultantem, actionem probare, atque probatione posita experiri, quod repugnat omnibus principis.

Ut puta, vult aliquis tanquam haeres creditoris pulsare debitorem haereditarium in alio foro, vel territorio existentem, in vim obligationis justificatae cum publico instrumento, sibi verò obset exceptio legitimacionis personae, an scilicet sit haeres, necne, & tunc sententia Judicis, quem, innotescat in altero loco, esse competentem, per quam ille declaratur haeres, & legitimus successor, admitti solet ad probationem hujus qualitatibus, absque alia justificatione actorum, quoties suspicio, vel adminiculum contrarium non deducatur.

Sed si coram Judice alterius territorii, vel principatus, Card. de Luca Lib. II.

agatur principaliter de canonizatione, ac pertinentia tituli haereditarii, ad effectum obtinendi bona defuncti, in eo territorio existentia adversus possessorem, qui de directo neget illam qualitatem, qua non justificata, bona ad ipsum possessorem pertineant, puta, quia ille sit legitimus haeres ab intestato; Actor autem, qui se fundat in sententia, veniat ex asserto testamento; Et tunc proflus vanum esset asserere, quod sola sententia sine actis probaret testamentum contra tertium in diverso iudicio, quod agatur in diverso territorio, vel principatu, vel quod probaret totum id, quod esset fundamentum intentionis actoris, & hic est casus.

Multò verò magis, ac citra principium dubitandi, quoties hoc diversum iudicium non sit contra eundem principalem condemnatum, qui faciendò transitum in rem iudicatam condemnationem, acceptasse videatur, sive contra ejus haereditatem, cui obset factum proprii auctoris, juxta vulgarem regulam text. in l. cum a matre, C. de vel vendic. cum quibus terminis, vel cum quo praesupposito procedit Spada d. conf. 27. Sed agitur contra tertium omnino independentem, cui expressum, & quantumvis positivum factum praedecessoris praedjudicare non potuit, ob duplicem legis, & hominis strictissimam prohibitionem, dum isto casu regula est, quod sententia inter alios lata, aliis non praedjudicat, ad vulgarem text. in l. saepe, ff. de re jud. & passim, ut d. disc. 36. de judic. & alibi frequenter.

Ac propterea dicebam, quod punctus non consistebat in eo, an dictus Marchio Franciscus hujusmodi bonorum, & fideicommissi possessor, fuerit nec ne inquisitus de crimine laesae Majestatis, ob praesuppositam conjurationem contra personam, vel statum proprii Principis naturalis, & an pro tali inquisitione passus fuerit condemnationem, in sententia contentam, etiam cum ejus executione, dum istud factum, ut nudi facti est, non controvertatur, utpote certum, & notorium, atque ad hunc effectum suffragatur notorietas, quae relevet ab onere formalis justificationis; Sed dicebam, quod punctus erat, an esset verum id, de quo idem marchio imputatus, & condemnatus fuit, dum condemnatio provenire potuit ex injuria, vel iniquitate Judicis, sive ex impossuris, machinationibus, ipso negligente se bene defendere, ac imposturas, & machinationes justificare, & testes repulsare, quod ibi fieri non potuerit ob indignationem proprii Principis, vel ob adulacionem, seu malitiam Consiliariorum, & Judicum, etiam ubi Princeps optimam habeat intentionem, quod in alio principatu, vel in eodem sub diverso Principe, vel sub eodem non irato, mutatis ministris, sequi potest, ac solet, ut in tot casibus antiquis, & modernis docent historiæ.

Sive quod (excludendo iniquitatem in Judicibus, vel oppressionem in ipso Principe) id provenire potuerit ex falsis testibus, qui postea deregantur tales; Aut quod, non existentibus concludentibus probationibus; sed solum inditiis sufficientibus, ad constituendum reum, & ad tormentata, ipse, vel metum tormentorum communitatorum, vel ex levitate, & imprudentia, aut ex imperfectione iudicii (cui notorium est in Urbe illum subjectum esse, adeo pro penes stulto reputaretur) aliquam fecerit confessionem illius criminis, de quo innocens esset, vel saltem non ita culpofus, ut hujusmodi poenis locus fieret; Et per consequens, si contra ipsummet reum confessum, & condemnatum non attenditur coram alio Judice, praesertim diversi principatus, sola sententia sine actis, ex deductis apud Farinac. d. q. 11. n. 61. multò minus contra tertium, cui confessiones, vel negligentia in se defendendo, sine dubio praedjudicare non possunt, neque tollere jus defensionis.

Quo verò ad alteram limitationem, quod scilicet ob qualitatem delicti, acta haberi non valeant; Ponderabam in primis, quod in casu Spadae d. conf. 27. supponitur, quod impedimentum actorum proveniret ab ipsamet parte, quodque propterea in odium impediens, habenda essent pro extantibus, ex iis, quae habentur sub tit. de judic. disc. 37. in his terminis transportationis actorum, ac etiam eod. tit. disc. 9. in proposito impediens, ne citari valeat, ut haberi debeat pro citato, cum similibus; Secus autem in praesenti quod nullum penitus accedebat impedimentum, ex parte rei conventi; Et quod magis est, non legebatur, quod Camera actrix debitas fecisset diligencias, ad quas saltem sine dubio tenebatur, ut dici posset in actis justificatum, quod acta justificativa haberi non possent.

Et nihilominus, quando etiam id justificatum esset, adhuc tamen, cessante culposo, & affectato impedimento alterius Partis, id referendum veniret casui, de quo Camera

actrix conqueratur, dum reo sufficit vincere per non jus actoris, eumque repellere, ex defectu probationis suæ intentionis, non curando, an à casu, vel ab alio accidente proveniat probationum impotentia, ex deductis *disc. 2. & 22. de iudicis.*

73 Præterea, circa dictam auctoritatem Spadæ *conf. 27. Ultra* responsionem superius datam, quod scilicet est scriptura Advocati fiscalis, ex officio scribentis ad causæ oportunitatem, quodque non constat quid decisum sit, unde propterea remanet auctoritas minus legitima, cui deferendum non venit; Potissimè dum more scribentis, pro Cliente, non autem ad veritatem, admittit omnino reprobam assumptionem, ut sententia Iudicis laici attendenda veniret in causa hæresis.

Advertebam quod, quando agatur de causa fidei, in qua prodierit sententia condemnatoria alicujus Inquisitoris, vel alterius Ecclesiastici Iudicis competentis, tunc ad effectum executionis, in altero loco contra eumdem condemnatum, vel ejus hæredem, non adeo necessaria reputatur actorum justificatio, non solum ex dicta ratione, quæ non adeo urget in isto crimine prophano, ob stylum scilicet Inquisitionis non publicandi acta; Sed etiam ob magnam presumptionem, quæ assitit, quoniam inquisitores Ecclesiastici, procedunt cum magna circumspectione, ac præsupponendi sunt viri religiosi, & probatissimi; Ac etiam frequentius, prævia participatione negotii Sacræ Congregationis, ejusque oraculo expectato; Et (quod magis est) quoniam, ut supra dictum est, in isto crimine non datur discretio Iudicis, & territoriorum, vel principatum, sed unus est forus Ecclesiasticus in toto mundo; Locales autem Inquisitores sunt tot Iudices, & ministri ejusdem Tribunalis.

Concludendo itaque; Ad convincendum, quod ista præsentia confiscatio non intraret, sufficeret, quod unum ex his tribus fundamentis, vel punctis, juxta præmissa subsisteret, vel quia sententia sine actis non probaret crimen, vel quia non detur confiscatio bonorum diversi principatus Indifferentis, vel quia obstat fideicommissum, dum unum solum etiam motivorum sufficit; Multò magis, dum omnia firma esse videntur.

Super aliis autem in eodem voto contentis, concernentibus jus familiæ Astalliæ, in exclusionem hujus familiæ Frangipaniæ, sive jus illorum de Mattheis, ex fideicommissio; Ego, ex aliquibus iustis motivis, non scripsi; Potissimè quia, quoad jura familiæ Astalliæ, judicabam non necessarium, dum constanter credebam, quod ista confiscatio non intraret.

ROMANA QUINDENNORUM

PRO CAPITULO S. EUSTACHII, ET HOSPITALI S. SPIRITUS, ALIISQUE LOCIS PIIS,

CUM DATARIA.

Causa pendet.

An pro officiis venalibus, quæ ex concessionibus Apostolicis possidentur per Ecclesias, & pia loca, aliasque similes manus mortuas, debeantur quindennia, eo modo, quo debentur pro beneficiis unitis:

SUMMARIUM.

- 1 **F**acti series.
- 2 De introductione quindenniorum in beneficiis unitis.
- 3 De ratione, ob quam non procedant in officiis venalibus.
- 4 Quando, neque in beneficiis quindennia debeantur.
- 5 De aliis quindennis in materia emphyteotica.
- 6 An bene isti termini parificentur.
- 7 Quando paritas intret.
- 8 De alia diversitate inter beneficia, & officia.
- 9 An temporis lapsus obstat in hac materia quindenniorum.
- 10 De observantia interpretativa.

D I S C. CLXII.

Ab antiquo tempore ann. 134. & 112. respectivè, præfatis Capitulo, & Hospitali, ex concessionibus Apostolicis possidentibus duos secretarios Apostolicos, aliisque piis locis pariter ab antiquo supra centesimum possidentibus consimilia, vel alia officia venalia; Per Dataria officiales excitata fuit prætenso super solutionem quindenniorum, ad instar beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ

penes Ecclesias, vel Monasteria, & Collegia, aliasve manus mortuas unita sint; Quare ex parte piorum locorum desuper consultus, cum præsupposito observantia, quod scilicet nunquam hujusmodi quindennia soluta fuerint, etiam cum aliquo sensu veritatis, non tamen omnino maturo, ob non visa jura, seu fundamenta dictorum officialium; Respondi, improbabilem videri hujusmodi prætenso.

Introductio etenim quindenniorum, juxta ea, quæ in hac materia habentur deducta *sub tit. de benef. disc. 89.* illam habet rationem, quod cum annuatim, aliisque Officialibus Cancellariæ, annatarum, aliorumque emolumentorum, quæ per noviter provisos de beneficiis solvantur pro expeditione literarum, participationem habeant ex causa dupliciter onerosa; Et secundò, quod pretio mediante, hujusmodi officia obtinentur, juxta ea, quæ habentur supra *disc. 2.* Hinc proinde injustum esset, quod per gratias unionum, quæ sunt de beneficiis penes manus mortuas, ita hujusmodi officialibus præjudicaretur.

Illa quoque consideratione accedente, quæ habetur in eodem *disc. 89. de benef.* circa solutionem ipsarum annatarum, quod scilicet cum provisi de beneficiis, vel commendis, totum obtineant ex gratia, & liberalitate Papæ, causam merè lucrativam idcirco foventes, conquæri non possunt, quod eorum benefactori, & largitori, aliquam præbeant participationem illorum fructuum, quos ex gratia obtinent & quæ concedens poterat eis non concedere.

Hujusmodi verò rationes non intrant in hac facti specie dum hæc officia per istas Ecclesias, vel pia loca obtinentur, ex causa merè onerosa, & respectiva, loco quorundam casualium, & bonorum; Et per consequens nulla justitiæ ratio exigit, quod cum ipsemet Papa, non tanquam Princeps benefactor, sed tanquam privatus venditor ex privato contractu respectivo, hujusmodi concessionem fecerit, atque rem tanquam liberam pleno jure venderit possit servitutem ad sui, vel suorum officialium favorem imponere, vel prætere, dum ita esse obtinere duplex ejusdem rei pretium; seu emolumentum.

Atque si etiam in beneficiis unitis Hospitalibus, quæ actu hospitalitatem exercent, vel aliis locis piis, quæ in opera pietatis integrum redditum erogent, adeo non agatur de commodo, & utilitate possessorum, quindennia non debentur, ex deductis apud Vermigliol. *conf. 476. & seqq.* (Quod tamen respectu unionum, quæ factæ sunt, puerorum & Adolescentum Collegiis, moderno tempore per Congregationem particulariter deputatam sub Clemente X. in executionem suæ Constitutionis, vel Motus proprii admissum non fuit, ut in annot. *ad d. disc. 89. de benef.*) Multò magis non est solvendum in isto casu, in quo agitur de causa verè onerosa, & respectiva cum ipsomet Principe, qui istud onus, vel emolumentum in effectu exigit mediantibus ejus officialibus, adeo transit ad manum mortuam, non proveniat à facto tertii, quo casu dicere potest, quod id sibi præjudicare non debeat, sed agitur de directa, & immediata concessione facta illi manui, quam ipse concedens rectè sciebat esse mortuam.

Ad quod comprobandum deducebam ea quæ, habetur *sub tit. de Emphyt. disc. 50.* Super illis quindennis, quæ ad instar præsentium, solvi debent Domino directo, qui patitur, ut bona emphyteotica remaneant penes manum mortuam, quoniam id locum habere debet, quando Dominus directus emphyteoticam concessionem fecit private personæ, bona verè, ex facto emphyteutæ transferunt ad manum mortuam, unde propterea Dominus pati non debet hoc damnum ex facto alieno, sive quia potest aliàs id prohibere: Secus autem ubi ab initio directè, ac immediatè ipse talem concessionem faciat, ut scribendo in eodem casu, de quo *d. disc. 50.* comprobatur etiam Caponius *controv. 31.*

Est bene verum, quod ut *eod. tit. de Emphyt. d. disc. 50. in fine* advertitur, non bene isti termini emphyteotici verificentur in illis beneficiis, ob nimium diversam rationem, circa regulationem temporis, quoniam beneficia Ecclesiastica sunt personalia, & vitalicia, unde per necessè faciendæ sunt novæ provisiones, pro quibus solvi debent annuatæ, aliaque emolumenta, ideòque meritò, ad tollendam confusionem, quæ oriri posset, ex illa verificanti taxa vitæ hominis, quam facit textus in *l. hereditarium, ff. ad l. falcid.* inducta est hæc taxa uniformis, compensando vitam brevem, cum longæva benefactorum. Id autem adaptabile non est ad rem, quoniam dari potest, ut bona emphyteotica nunquam vendantur, seu aliàs transferantur ad extraneos obligatos ad solutionem laudemii, sed

sed per sæcula continentur in concessionarii posteritate, & descendencia; ideòque ratio non est æqualis.

Hinc proinde sequitur, quod ista moderna introductio, quæ in materia emphyteotica facta est ad instar, bene procedat in substantia, sive in genere, malè autem in modo, sive in taxa temporis, ut advertitur *d. disc. 50. de emphyt. in fine.*

Tunc autem similitudo rectè intraret, quando ageretur de illo laudemio, quod per quemlibet novum successorem, etiam si esset de filiis, & descendentibus, in investitura comprehensis solvendum esset, juxta ponderationes, quæ in materia feudali habentur *sub tit. de feud. disc. 59.* Non autem in eo laudemio, quod solum solvendum est per emptorem, vel alium extraneum successorem, in investitura non comprehensum; Id etenim continere videtur clarum æquivocum, atque unum ex consuetis legaleis simplicitatibus, quæ à ratione penitus aberrant.

Ponderabam quoque in hoc proposito, aliam diversitatem rationis inter officia, & beneficia, quod scilicet in istis Papa egerit personam Papæ, & Principis spiritualis; In illis verò potius diversam personam Principis temporalis, contra factis rem merè temporalem, juxta ponderationes, de quibus supra *disc. 2.* unde propterea non bene de uno ad aliud inferitur, ob rationis diversitatem, quæ etiam ponderatur supra *disc. 6.* in proposito regulæ de viginti, sive de infirmis resignantibus.

Nimium quoque considerabilem esse dicebam diuturnam obsequantiam supra centesimum; Quamvis etenim per dictam Congregationem particularem, diuturna observantia attentata non fuerit, ob decretum irritans, contentum in Apostolicis Constitutionibus, & ob aliam rationem, quod negligentia illorum officialium, qui hujusmodi quindenniorum exactio, & administrationi præpositi sunt, præjudicium inferri non debet; At tamen id provenit, quia in illis casibus, non accedebat centenaria completa, scus autem ista accedente; Non quidem in ratione præscriptionis, sed in altera meliori, ratione facultatis allegandi quæcumque titulum meliorem, ex iis, quæ in hoc proposito habentur deducta *sub tit. de alien. & contr. prohib. disc. 3.* ideoque allegari posse dicebam specialem conventionem respectivam, & sic non cadentem sub generalibus derogatoriis contentis in Constitutionibus Apostolicis, juxta ea, quæ habentur supra *disc. 47.* & in aliis circa Constitutiones revocatorias franchitiarum, & exemptionum non capientes illas exemptiones, quæ concessæ sunt ex causa onerosa, & respectiva.

Ac demum quia, cum ex præmissis saltem dubitabile sit an Apostolicæ Constitutiones, quæ de hujusmodi quindennis agunt, atque sunt editæ super unionibus beneficiorum, complectantur nec ne hujusmodi officia, juxta ea, quæ habentur supra *d. disc. 6.* ad materiam regulæ de viginti, sive de infirmis resignantibus. Ita hæc diuturna observantia attendenda veniret, potius in ratione interpretativa, cui non obstat decretum irritans, nec clausulæ derogatoriæ, procedentes in illa observantia, quæ deducerebantur tanquam præscriptiva, qualis datur in casu claro in quo non intrant termini interpretationis. Ideòque ex his omnibus credebam, probabilitatem huic parti assistere. Casus autem adhuc pendet indecisus.

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE JUSTINIANIS.

PRO HÆREDIBUS LUCÆ JUSTINIANI, CUM BARONE PATRIARCHA, ET ALIIS.

Causa variè decisus per Rotam.

De libertate locorum Montium penes novum emptorem, an procedat etiam à dominio tertii, qui indebitè fuerit eis spoliatus per subhaftationem, seu aliàs cum Iudicis auctoritate, vel potius libertas intelligatur de libertate ab hypothecis, aliisque vinculis adjunctis per eorum Dominum, & possessorem.

SUMMARIUM.

- 1 **F**acti series cum resolutionibus.
- 2 Montium super auctoritate consulentium, & quæ propriè dicantur consilia.
- 3 De errore procedendi cum generalitatibus, non bene distinguendo.
- 4 De possessore ex directo Iudicis facto.

Card. de Luca Lib. II.

- 5 De possessore sequente principaliter fidem venditoris.
- 6 De libertate locorum Montium ab hypothecis venditoris, qui esset Dominus.
- 7 De acquirente loca Montium ex causa lucrativa.
- 8 De casu præciso questionis emptionis locorum Montium per organum Secretarii à non Domino.
- 9 Ubi non habetur decisio particularis, oportet procedere cum similibus.
- 10 Loca Montium exequata sunt officiis venalibus.
- 11 De exteris loquentibus de materia.
- 12 De ratione libertatis locorum Montium.
- 13 De præxi aliorum locorum in materia.
- 14 Assimilantur territorii feudales.
- 15 Quod sit in hoc respectu ad bonam, vel malam fidem, & quomodo ista probetur.
- 16 Quod sit procedendum rigorosè cum Secretario.
- 17 De alio casu simili.
- 18 De inconvenientium ratione.
- 19 An in resignatione, vel alia alienatione locorum Montium per minores, vel mulieres, requirantur solemnitates statutariæ.

D I S C. CLXIII.

Cum Alcides, Serinium, seu Armarium (ut supponitur) per ipsum emptum pretio scut. 1700. cum jure redimendi vendidisset pro scut. 400. Vincentio Justiniano, in Curia prælato, atque hujus defuncti hæres Lucas, illud transfulerit ad Civitatem Januæ patriam; Eodem Luca quoque defuncto, ad plures annos post mortem, contra ipsum tanquam adhuc viventem, Alcides judicium instituit coram A. C. cum citationibus per edita in confinibus Status Ecclesiastici, juxta stylum enunciatum *sub tit. de jud. disc. 8.* contra eos, qui morantur in locis, in quibus non sit liber, & tutus accessus, pro citationum executione, obtentaque condemnatione, ac successivè mandato executionis contra hæreditatem Vincentii, pro scut. 1300. pro residuali pretio dict. scut. 1700. ac etiam exequatur in persona, & bonis propriis Lucæ hæredis, processum fuit ad subhaftationem tresdecim locorum Montium hæreditariorum ejusdem Lucæ, de quo etiam habetur *sub tit. de fideic. disc. 153.* Eisque deliberatis Ludovico majori oblato, iste una, vel pluribus diebus proximè sequentibus, in cujus faciem, vel personam de mandato Iudicis dicta loca translata fuerunt, ea resignavit Baroni Patriarchæ, & aliis; Quare de his habita notitia per hæredes Lucæ, occasione eis denegatæ consuetæ solutionis fructuum, judicium instituerunt contra possessores pro dictorum locorum recuperatione, introductaque causa in Rota coram Ottalora, & dato dubio, an subhaftatio substineatur sub die 14. Decemb. 1665. negativa prodiit resolutio, quæ habetur impressa *p. 14. rec. dec. 381.* in cujus fine respondendo privilegio libertatis locorum Montium, de quo agitur etiam supra *disc. 26. cum pluribus seqq.* firmatur id procedere in venditionibus, vel resignationibus privatis, & conventionalibus, non autem in alienationibus sequentis judiciali auctoritate, ut etiam advertitur supra locis citatis; Obtena verò per tertios possessores nova audientia, & repropoita causa coram Taja, subrogato in locum Ottaloræ ad præsidatum Granatæ, interim assumpti: Aliis pro hac parte in causa scribentibus, dilata fuit resolutio, ob difficultates adversus decisionem habitas; Cùmque in hoc statu præfatis aliis defensoribus Ego adjunctus essem, atque difficultates promovissem, hinc juxta laudabilem Curie stylum habitus fuit congressus, in quo mea sententia fuit, quod resolutio, respectu possessorum, non esset sustentabilis, nisi quatenus in facto eorum mala fides justificaretur, quodque probabilius comperet aliqua actio contra Secretarium, qui adeo celeriter, non absque aliqua suspitione dictam resignationem admisit, ideòque eram in voto, ut idem Secretarius, vel ejus hæres ad causam quoque evocandus esset, edito desuper discursu super promotis difficultatibus; Sed quoniam antiquis defensoribus, concorditer visum est disputationem in eo statu prosequi, quodque decisionis supradictum fundamentum esset sustentabile, utpotè munitum tot decisionibus, & auctoritatibus, in eadem decisione recensitis, idcirco cedendo, (ut decet) voto majoris partis, scripsi quoque ad causæ oportunitatem tanquam Advocatus, sed resolutio prodiit 22. Junii 1671. juxta votum, confiscando scilicet decisionem contra Ludovicum delibertarium, cùm nullitas judicii esset indubitata; Illam autem revocando quoad emptores, ac tertios possessores,

ob libertatem locorum Montium, & ex eisdem fundamentis jam à me prævisis, & excitatis, unde propterea, mihi quamvis in contrarium forsitan acrius, magisque elaboratè scribenti, resolutio probabilis, benèque fundata visa est.

Atque hic moneri debemus, de eo, quod aded frequenter infirmatum est, quantum scilicet deferendum veniat illis consulentibus, (qui damnavit quidem) publicæ luci proferunt sub nomine consiliorum, illas reformationes, quas more Advocati, conductio more occasio dedit facere ad causæ, & clientis opportunitatem, cum verè, & propriè illa dici debeant consilia, quorum auctoritati deferendum est, quæ data sint ad veritatem, illam scire cupienti, sive in figura Assessoris data illiterato Judici, per modum voti consultivi, ad effectum sententiandi, non autem more simplicis Advocati frequenter scribendo, etiam contra proprium sensum.

Quatenus itaque pertinet ad hunc punctum libertatis locorum Montium penes tertios emptores; Reassumendo à me scripta super huiusmodi materia in hoc volumine jam edito, & cum quibus, penè in omnibus processerunt scribentes in contrarium, ac etiam Rota, ut patet ex ultima decisione desuper edita coram Taja, dicebam id, quod frequens mea est consuetudo dicendi, clarum scilicet esse errorem, in hac materia procedere cum solis generalitatibus sive auctoritates, & decisiones editas occasione aliorum casuum, quibuscumque aliis indefinitè applicare, cum vera, & germana, benè judicandi, & consulendi forma sit, reflectere ad distinctiones casuum, eorumque singularium particulares, ac individuas circumstantias, ex quibus metienda est congrua doctrinarum, & legum applicatio, dum applicandum non est factum legi, sed lex applicanda est facto; Itaque adeo clarus, sed nimium frequens, & communis error donec corrigatur, magis, ac magis semper replebit mundum æquivocis, & confusionibus.

Quare quos casus desuper distinguendo; Primus est, ubi agitur de illo possessore, qui directè, ac immediatè obtinuit loca Montium sibi deliberari à Judice, seu aliàs ab eo in possessionem immitti, nulliter, vel in iustè, adeo ut controversia sit inter primum possessorem spoliatum, & secundum possessorem à Judice immittum; Et tunc, si actus est nullus, vel iniustus, priori possessori competit manutentio, vel reintegratio, sive aliud remedium rei persecutorum, quoniam admixta non est auctoritas publica, neque intrat ratio peculiaris, quæ resultat ex huiusmodi iurium natura; Et in his terminis loquuntur *dec. 284. par. 5. rec. decis. 70. par. 7. coram Durozeto decis. 642. repetit. apud Posthum. de subbas. decis. 221. & decis. 407. in fine par. 12. rec.*

Secundus casus est, ubi quis ex privata conventionione, emit loca Montium ab intrusivo possessore, qui verè Dominus non esset, atque venditio, seu resignatio admittitur per Secretarium, sed id provenit ex privata conventionione, inter emptorem, & venditorem, adeo ut emptor sequatur principaliter fidem privatam possessoris, & de isto casu loquitur *dec. 650. Cavalarii, in cuius casu aderat mala fides positiva, ob inhibitionem factam emptori, ac denunciata litem, unde scire debuit, ac potuit, eum non esse Dominum; neque pariter adaptatur ratio huius libertatis, de qua infra.*

Tertius casus est, ubi quis emit ex privata etiam conventionione à vero Domino, admissa per Secretarium, qui emptorem liberè describat in libris publicis, quæstio autem sit cum creditoribus venditoris, prætendentibus loca Montium esse eis hypothecata; Et cum resignatarius est tutus ab hypothecis, aliisque vinculis, præterquam descriptis in litteris patentibus, vel ex natura huiusmodi iurium, ut verius est, vel ratione commercii, ut firmant Gratian. *discept. 730. numer. 48. Cenc. de cens. quæst. 29. nu. 13. Merlin. de pign. lib. 2. qu. 14. num. 28. & 29. num. 13. Rota dec. 14. in fin. post Fenzon. apud Merlin. dec. 533 repetit. dec. 77. num. 20. par. 6. recent.* Romana locorum Montium 29. Novembr. 1660. coram Bevilacqua, ædita in casu, de quo supra *disc. 27.* Et sic cum præsupposito, quod emptor sciat à quo emat, unde dici valeat, quod ejus fidem privatam sequatur, dum acquisitio provenit à privata conventionione inter eos, licet à publico officiali ad id per Papam deputato (qualis est Secretarius) auctorizata sit, atque de hoc etiam loquitur Constitutio 154. Urbani Octavi, cuius mentionem facit in dicta decisione coram Bevilacqua; Illaque non continet rem novam, dum etiam

antea idem procedebat, sed prodiit ad majorem declarationem, ac etiam ad probationem, de qua infra.

Quartus est casus, quando tertius, ex causa lucrativa, puta legati, obtinet loca Montium à defuncto possessore, sive obtinet pecuniam, quam directè investit in loca Montium, quæ uno, vel altero modo in sui faciem intestentur, deindeque detegantur creditores hæreditarii, quibus in subsidium de jure competat avocatio pecuniæ solute, & tunc istud privilegium non suffragatur, sed datur etiam actio subsidiaria, & de hoc agitur in Romana lucra Dotis coram DD. Ghislerio, & Albergato *dec. 43. nu. 40. p. 10. & dec. 25. numer. 5. & segg. par. 11. rec.* in casu, de quo agitur à me in *tit. de Dote disc. 129. & juxta casum, de quo supra discurs. 29.*

Quintus demum casus est noster, ubi juxta communem frequentiore usum quis, sive Civis, sive exterus, ac sive præsens, sive abiens, sed ignarus quoniam habeat loca Montium venalia, ut solvat pecunia in genere ei, quem Secretarius eidem Bancherio testetur liberè ad sui favorem resignasset loca Montium, adeo ut emptor sit omnino incertus de persona vendentis, sed sequatur principaliter, ac omnino solam fidem Secretarii, tanquam publici officialis, per Papam ad id deputati, talemque resignationem faciat ille, qui nulliter, vel iniustè à manu Judicis obtinuerit, atque de Judicis mandato, Secretarius eum descripserit in libro publico.

In isto casu individuo, ac præciso nullam habemus auctoritatem, vel decisionem, quæ loquatur de locis Montium Urbis, ideoque oportet examinare casum, cum doctrinis Doctorum, agentium de consimilibus iuribus, quæ habentur cum Principe, seu Republica, ut sunt jura Regia Hispaniarum, fiscalia, vel jura super arrendamenti Regnorum utriusque Siciliæ, & loca Montium Venetiarum, Januæ, & Florentiæ, aliarumque Civitatum Italiæ, sive juxta terminos officiorum vacabilium, cum quibus, ac etiam cum terminis resignationis beneficiorum, procedunt inferius allegandi loquentes de præfatis aliarum Civitatum locis Montium, ac iuribus huiusmodi.

Quodque ista loca Montium, vel jura exæquata sint officiis venalibus, eorumque jure regularia veniant, expressè, ac literaliter disponitur per dictam Constitutionem 154. Urbani VIII. sæpius enunciata.

Agit verò præceteris de his locis Montium, vel iuribus Larrea *alleg. 22. ex n. 19. & segg.* occasione tractandi de resolutione hypothecarum à possessore contractarum, atque adhibet eisdem terminis officiorum venalium, quæ tractantur cum terminis beneficiarum, vel cum terminis feudorum, & de eisdem iuribus Salgad. *in laby. p. 2. c. 27. n. 39. ubi per tot. agit de officiis, ac etiam par. 1. cap. 35. per tot. ubi ceteri.*

Ex deductis autem per dictos Auctores, constat de vera ratione libertatis huiusmodi iurium penes tertium, in quem cum publica Principis, vel ejus officialis auctoritate transferuntur, quod scilicet istud dicitur quoddam debitum, cum Principe, tanquam species census redimibilis, unde quando quis resignat officium, vel jus suum in manu officialis representantis ipsum Principem, tunc dictum jus, vel officium extinguitur, & annihilatur, deindeque Princeps per actum occultum, novum jus ex integro efformat, & concedit resignatario, qui sequitur fidem publicam ipsius Principis, quem in ejus directum, ac immediatum auctorem agnoscit, ut pluries advertitur supra *discurs. 26. & sequentibus.*

Igitur ille, qui cum bona fide, ignarus, an resignatarius sit Gallus, Hispanus, vel Germanus, seu Indus, cum aliquo privato non contrahit, neque privatam fidem vult sequi, sed directè sequitur solam fidem publicam Principis, non potest, nec debet remanere elusus, sed habet in debitorem ipsum Principem, cum verè, ac propriè loca Montium aliud non sint, nisi debitum Principis super ejus redditibus, tanquam per speciem census, ut supra.

An autem Princeps, vel officialis, benè, vel malè agat in extinguendo, vel supprimendo jus antiqui creditoris, & an suum debitum extinguat cum legitimo, vel cum illegitimo creditore, ipsi videant, hoc unum est tamen, quod novus acquirens rectè dicere potest, se contraxisse cum Principe, eumque habere in suum debitorem, quem rectè scit habere potestatem id, quod uni concessit, ei auferre, ac alteri dare, dum etiam bona alienare, vel concedere potest, atque Domino non remanet aliud jus, nisi agendi contra ipsum Principem, pro reintegracione

tionem valoris, ad textum in *l. benè à Zenone, C. de quaest. præscrip. cum ibi communiter notatis, de quibus tit. de Donat. disc. 43. & supra hoc tit. disc. 148.*

Igitur, aut priori possessori iniustè spoliato competit actio contra spoliatorem, vel contra Judicem, vel contra Principem, ejusque Cameram; aut contra officialem, suum officium malè explentem, & utatur jure suo: Aut hoc etiam remediò est delictus, & erit casus fortuitus, qui est sequela domini.

Talis est praxis inconcussa totius Europæ, in huiusmodi iuribus publicis, seu regalibus super gabellis, vel iuribus cum Principe, vel Republica; Ideoque dum in Curia non haberemus in his terminis casum decisum, recurrendum est ad observantiam generalem adjacentium aliorum principatum, ex deductis de *servit. disc. 2. num. 19. & sæpius.*

Sed verè habemus illum decisum per dictam Constitutionem 154. Urbani VIII. quæ expressè exæquat loca Montium officiis, non quidem in ratione privilegiativa, seu declarativa, quia verè eadem est ratio.

Multa enim in huiusmodi iuribus differentibus, atque in libero commercio non existentibus habentur peculiaritæ, quæ exorbitant à regulis generalibus juris communis, ut videtur in feudis, & iuribus regalibus, quod ex veriori

sententia, ubi Principis auctoritas non accedat, in eis non intrat titulus de separatione honorum, unde creditores hæredis cum assensu, vincunt creditores defuncti sine assensu, ut *titul. de feud. disc. 78. & tit. de credito disc. 13. & 251.* Ac etiam non intrat titulus *plus valere, quod agitur, &c. & tit. de feud. disc. 24. & in aliis;* Unde propterea hæc bona emanant de pecunia aliena, cum pacto expresso, ut acquirantur dominio pecuniæ, quodque nomen acquirentis sit simulacrum; Attamen si super hoc pacto non adsit assensus Principis, id non attenditur, sed dicitur officialis, vel feudatarius, sive possessor iurium regalium, ille in cuius faciem in libro cantat, ut *dec. 100. par. 9. rec.* cum similibus, de quibus *d. disc. 24. & in aliis de feud. ideoque regulæ generales, quas habemus indifferentibus, ac existentibus in commercio, nullatenus congruunt huiusmodi bonis, ac iuribus.*

Hinc proinde advertēbam, quod causæ defensiono consideret potius in facto, quam in jure, an scilicet ex facti circumstantiis desumi possit collusio, vel mala fides emptorum, qui rectè scientes, quomodo in resignantem loca montium obvenissent, ita resignantis potius fidem sequuti essent, juxta secundum casum, de quo supra *numer. 5.* sed si cessante huiusmodi circumstantia, processum per eos esset cum bona fide, juxta modum recentium supra in quinto casu *numer. 8.* & tunc omnino probabilis pro emptoribus responderi deberet, dum aliàs esset mundum revolvere, atque istud commercium impedire, ad quod considerabam etiam à simili ponderationes, de quibus supra *disc. 129.* Ad id autem arguendum advertēbam inspiciendum esse, præsertim ad pretium, pro quo emptio facta esset, quoniam si fuisset, in summa iusta, & communitè currenti, & tunc magnum resultabat bonæ fidei argumentum, sicuti e converso malæ, in casu pretii diminuti, & insoliti, quod reputatur pars periculi ex deductis supra *disc. 30. & segg.* Et per consequens est quæstio potius facti, quam juris ex singulorum casuum circumstantiis decidenda.

Putabam tamen de collusionē, & mala fide nimium suspicuum videri Secretarium, qui erat in hoc munere vir nimium peritus, & diligens, verisimiliter non admittitur aded de recenti in ignoto, vel parum idoneo deliberatario, talem resignationem liberam, absque ejus corruptela, & notabili emolumento; experientia docente in huiusmodi Secretariis, & officialibus illa miracula, quæ alibi cernuntur in Judicibus, & Magistratibus, quod scilicet officio vix præbente emolumentum sufficiens ad sustentationem, intra breve tempus, notabiles parantur divitiæ, ideoque cum eis nimium rigorosè procedendum videtur, adiciendo præsertim legem, ne huiusmodi deliberatoriorum, vel hæredum, & successorum resignationes admitti debeant, nisi post notabile temporis intervalum unius, vel plurium annorum, cum ita etiam posset quis falsis probationibus se probare hæredem alicujus, qui adhuc vivat, vel etiam defuncti, qui alium hæredem revera reliquerit, atque sequuta intestatione, posset huiusmodi resignationem facere, absque eo quod dominio consultum remaneat.

Idem consultus pro veritate, respondi, in alio casu, in

quo loca montium habebat in corpore litterarum, vinculum fructuum ad commodum alterius, ejus vita durante, dum proprietarius cum falsis testibus deponentibus de morte reservatarii, obtinuit cum decreto Theaurarii, vel ejus Auditoris deleri vinculum, atque ita resignationem liberam fecit, absque eo, quod reservatario consultum remaneret ob absentiam, vel inopiam resignantis, & ob asservationem resignatarii bonæ fidei, ut supra; Itaque est unus ex perniciosis effectibus, qui resultant ab usu propinarum, de quo *tit. de Judic. disc. 39.* quoniam a viditas proprii emolumenti pronos, ac faciles reddit Judices ad faciendum id, quod aliàs non facerent, vel nonnisi cum majori circumspectione, & maturitate.

Et quamvis ob huiusmodi libertatem, & emptorum asservationem, plura resultare possint inconvenientia, & fraudes, præsertim in supplantationem absentium, vel hæreditatum jacentium, seu fideicommissariorum; Nihilominus ex duobus malis, vel inconvenientibus, oportet eligere minus, dum magis præjudicialia Republicæ, & libero commercio essent alia inconvenientia contra resignatarios bonæ fidei, ac propterea, ut primis inconvenientibus occurratur, dandæ videntur opportune provisiones, & ordines secretariis, atque cum eis rigorosè procedendum ad rescindendum de proprio, quando eorum officium non benè exercent.

Ex eadem verò superius infirmata distinctione inter illam venditionem, vel aliam alienationem, quæ fiat inter partes ex privata conventionione, vel etiam subhastâ ex auctoritate Judicis, cujus factum dicitur etiam factum partis, & illam quæ fiat mediante resignatione in manibus secretarii, frequenter consultus etiam pro veritate respondere consuevi, resultare decisionem quæstionis, de qua habetur actum *sub tit. de alien. & contract. prohib. disc. 12. an scilicet in alienationibus locorum montium, quæ fiant per minores, vel mulieres, requirantur solemnitates statutorum 113. & 151. Urbis, ut primo casu requiratur, non autem posteriori, quodque in hoc sensu, vel cum dicta distinctione, & cum præsupposito, quod ageretur de prima parte, intelligenda est *decis. 679. Seraph. & dec. 50. p. 13. rec.* in quibus id firmatur, cum aliæ desuper allegari solitæ, loquantur obiter, vel ad alios effectus.*

Ubi etiam agitur de secunda parte, intrat ratio superius assignata, quod scilicet primus possessor, qui alienat, verè non transfert suum jus in eum, cui fit alienatio, sed potius illud refutat, & extringuit in manu Principis, qui novum jus ex integro efformat favore resignatarii agnoscens in ejus auctorem ipsius Principem, cujus publicam fidem, non autem privatam primi possessoris sequi dicitur.

Ita etiam suadente ratione libertatis commercii, ob cuius conservationem multa permittuntur, quæ alias permitienda non sunt, ut ex gr. non egrediendo hos terminos solemnitarum statutariorum, habetur, *ead. tit. de alien. & contract. prohib. disc. 34.* in muliere, vel minore exercere mercaturam; Ac etiam receptam praxis docet in locationibus, & conductibus domorum, vel in emptionibus, & venditionibus victualium, & rerum observentium ad usum vestium, vel domus cum similibus, quoniam licet agatur de contractibus, absque dubio cadentibus sub statuto 151. attamen ratione subjectæ materiæ, & libertatis commercii non sunt in usu.

Omnemque difficultatem tollit observantia, quæ in omnibus dicitur optima interpretis, quoniam cum ab anno 1580. prodierit *d. dec. 679. Seraph.* Attamen in hoc intermedio spatio penè integri sæculi, observantia docuit, & docet contrarium, quoniam Secretarius, & Theaurarius respectivè passim admittunt resignationes sine his solemnitatibus; quinimò ubi partes vellent eas servare, dicti officiales id non admitterent, respondendo, quod eorum sufficere debet auctoritas, non indigens illam alterius Judicis in hoc inferioris, & incompetentis, in aliis Civitatibus, vel Principatibus, præsertim in Veneta, & Januensi, adeo exactè id servatur, ut etiam Capucini, alique professi incapaces in communi, & in particulari continuant descripti, & reputantur domini cum libera dispositione, ut infirmantur incidenter *sub tit. de testam. disc. 36. & alibi.*

ROMANA EVICTIONIS LOCO-
RUM MONTIUM.
PRO MARCO PAULO TYERI,
CUM GASPARE ALVERO.

Casus disputatus coram A. C. resolutus pro Tyeri.

Vendens loca montium vincula, an, & quando teneatur ad evictionem, vel ad pretii restitutionem ad factum casum vinculi, si ex facto ipsius venditoris id processit.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti serie.
- 2 **S**ciens vitium rei non agit de evictione, neque ad restitutionem pretii.
- 3 **D**eclaratur quando id procedat, & quando etiam prestetur evictio de natura rei.
- 4 **I**n omni conventionem nunquam venit dolus, vel factum proprium culpofum.
- 5 **V**enditor tenetur de vitiis sibi cognitis.
- 6 **Q**uando cessionarius pensionis praestet evictionem, vel restituat pretium acceptum.
- 7 **D**otis restitutio principaliter spectat ad virum, & fideicommissum est species fideiussoris.
- 8 **D**eclaratur quando idem venditor locorum montium vinculatorum exerceat casum vinculi.
- 9 **D**e differentia inter dotem constituendam, & restituendam.

D I S C. CLXIV.

Retenta facti serie, de qua supra disc. 37. super venditione locorum montium provenientium ex pretio casalis subjecti fideicommissi, cum ejusdem fideicommissi vinculo translato in pretium; Cum uxor Gasparis venditoris, pro affectatione suarum dotium, & lucri, ob vergentiam viri ad inopiam, ex beneficio *Auth. res quae, C. com. de legat.* loca montium ab emptoribus vendidisset, ut insinuat in eodem disc. 37. in fine: Hinc ad aliquod tempus, exorta spe, quod molestiae inferendae eidem Gaspari, inopia non obstante, parare possent emptoribus aliquam recuperationem pretii, saltem in parte, praesertim praefatus Tyeri utriusque Signaturae Praelatus, unus ex emptoribus, iudicium contra venditorem substituit pro evictione, seu restitutione pretii, atque post aliquas disputationes, obtinuit mandatum a Signatura quoque canonizatum.

In disputationibus desuper habitis, scribentes pro Gaspare reo convento, vim constituiebant in disputatione textus in *l. si fundum sciens, C. de viciis.* cum concordantibus plenè deductis per Rot. dec. 453. 457. & 469. par. 9. rec. Ac etiam habetur sub tit. de feud. disc. 44. & sub tit. de empt. & vend. disc. 10. 11. & 17. & sepius in his terminis sup. disc. 31. quod scilicet cum venditor expressè denunciaverit emptori hoc vinculum fideicommissi, expressum quoque in literis parentibus, adeo emptor illius certam habuerit scientiam, ipseque venditor processus sit vendere eadem loca, talia, qualia, & pro jure sibi competente, cum declaratione nolle teneri nisi de facto proprio, ita de plano intrare dicebant praefati textus regularem, eximentem non solum a praestatione evictionis, sed etiam a deductione pretii; Quamvis etenim plurimum sententia sit, ut praefati textus dispositio procedat solum respectu evictionis, non autem respectu restitutionis pretii, à qua venditor excusari non debeat, ob inconveniens locupletationis de alieno; Contrarium tamen, praesertim in Rota, & Curia est receptum, quando diversa conventio explicata non accedat, vel facti circumstantiae eam implicitè non inducant, juxta considerationes, de quibus supra in his terminis d. disc. 31. Et meritò quidem, quoniam ita in contractum censetur deducta illa spes, vel incerta alea, seu eventualitas; Eodem modo, quo docet quotidiana praxis in venditione, seu cessione commoditatis; Idque argui dicebant ex quantitate pretii, quoniam cum pretium intrinsecum locorum montium esset scutorum centum ultra consuetum augmentum extrinsecum, ista venditio facta erat ad rationem scutorum 25. quodque propterea intraret alia juris regula, de qua etiam locis citatis, & praesertim d. disc. 44. de feud. super exemptione venditoris à praestatione illius evictionis, quae sequatur de natura rei.

His tamen non obstantibus (etiam cum sensu veritatis) contrarium dicebam verius, scribendo pro actore, pro quo jussè prodit resolutio; Admittebam siquidem dictas theo-

ricas, tanquam veras in genere; Dicebam tamen, eas procedere, quando à casu, seu alias citrà factum, & culpam ipsius venditoris, bona vendita avocarentur ab emptore, puta quia per ipsius venditoris mortem, factus esset locus fideicommissi ad favorem alterius vocati, vel quod ex ignotis juribus, quae alias quam ex facto proprio ipsius venditoris, tertio competant super casali vendito, daretur eidem tertio actio super locis montium, tanquam in pretio subrogato; Secus autem, dum molestiae veniebant ex ejus facto proprio, quod nunquam censetur exceptatum, dum id ab omni iustitia, & aequalitate profus est alienum, ut ceteris relatis plenè habetur apud Merlin. dec. 874. nu. 5. & seq. dec. 18. n. fin. par. 11. recent. & passim; semper enim in omni contractu, omnique conventionem, quantumvis ampla, exceptus censetur dolus, sive aliquid factum proprium in quo dolus inesse potest, ut in proximè allegatis, & apud Cels. dec. 78. n. 6. cum seqq. Greg. & add. dec. 119. Unde propterea licet venditor, quando protestatus est vendere rem pro tali quali, &c. atque ut vulgò dicitur *come un sacco d'ossa*, ad aliud non teneatur, adhuc tamen tenetur pro vitiis, & defectibus latentibus sibi cognitis, quae non sufficit exprimere sub involucre generali verborum ex deductis apud Surd. dec. 146. n. 4. Gregor. & adden. d. dec. 119. & sub tit. de empt. & vendit. disc. 8.

Atque ad id bene conferre dicebam, ea, quae habetur d. 6. disc. 69. de Pensionibus, quod scilicet cessa commoditate pensionis, si ista cesset per mortem naturalem cedentis, vel per insufficientiam beneficii, aut per alium casum, tunc cedens ad nihil tenetur; sed si cessat ob delictum ipsius cedentis, aut ob alium ejus factum voluntarium, puta quia per matrimonium, vel per militiam, vel per professionem in Religione; aut per dimissionem Clericatus, diversum statum assumat, tunc intrat evictio, cum similibus.

In his autem terminis verari dicebam, quoniam licet emptoribus immoresceret vinculum fideicommissi, quo posito de consequenti intrabat actio praedicta uxoris in vim *Auth. res quae*; Attamen id principaliter provenit ex debito, & facto ipsius venditoris, quoniam nisi dotem uxoris, aliaque ejus bona dissipasset, utique iste casus non daretur; Ubi enim agitur de dote restituenda per ipsum virum, tunc id referri non potest casui, sed totum provenit ex facto, & culpa ipsius viri, dum ipse est principalis debitor, fideicommissum autem dicitur quidam legalis fideiussor ejusdem viri, adeo etiam sine cessione subintret in jus mulieris, cui dos restituta est, ejusque actiones exercere valeat pro reintegratione, juxta firmata apud Coccin. dec. 1681. cum aliis, de quibus sub tit. de dote disc. 145. n. 56.

Neque ad rem facere dicebam dec. 7. & 57. coram Ninot in hoc proposito expensas etiam supra disc. disc. 31. quoniam earum casus est diversus, quod scilicet idem venditor, tanquam tertius, vendicabat loca montium cadentia sub portione alterius venditor ejus fratris, per cujus mortem jus emptoris expiraverat ideoque evictio proveniebat de natura rei, & à casu, non autem à facto culpofum, seu aliis voluntario ipsius venditoris, quale dicitur illud, quod ejus creditoribus provenit, dum ita haec venditio redoleret speciem furti, vel truffae, si ille venditor, qui scit se obertatum esse, bonaque vendita obnoxia ejus creditoribus, à quibus ad horam illa vendicari possunt, etiam à pretii restitutione excusaretur, ac propterea excusatio restringenda est ad solum casum.

Ex causa autem provenire diceretur, quod filiae, & descendentes ipsius venditoris ex eadem beneficio *Auth. res quae*, peterent dotem sibi constitui ex bonis fideicommissi, quoniam dici non potest culpofum, quod natura ei fecunditatem dederit procreando filios, minufque dici potest culpa directa ad causam, quod ipse pariter se inopem fecerit, unde propter ejus filibus apertum sit praefatum subordinarium beneficium; Ideoque ut advertitur eod. disc. 145. & in aliis pluribus eod. tit. magna dignoscitur differentia inter casum dotis restituendae, & illum dotis constituendae.

INTERAMNEN. JURIS COLLECTANDI,
PRO CIVITATE INTRAMNÆ,
CUM CASTRO PAPINIÆ.

Casus pendet in Camera.

An, & quando Castra subiecta Civitati, dicantur de ejus Comitatu, vel territorio, ut propterea constituant unum corpus, atque participare debeant de juri-

juribus, & proventibus Civitatis pro supportatione onerum, vel e converso an debeant Castra contribuere in oneribus majoribus, quae supportentur per ipsam Civitatem.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **C**omitatus dicuntur Civitates in omnibus.
- 3 **D**e eodem, & qualis dicatur propriè Districtus, vel Comitatus.
- 4 **D**e unico territorio constituto ex tota Diocesi.
- 5 **D**ismembratio jurisdictionis non tollit unitatem territorii.
- 6 **D**e distinctione inter districtum, agrum.
- 7 **D**e alia distinctione inter Comitatum, vel Districtum improprium, & generalem, & proprium, & particularem.
- 8 **A**n Civitas possit acquirere id, quod sit de ejus Comitatu.
- 9 **S**icut simul, quod Civitas sit de dominio unius, & Castra sint de dominio alterius.
- 10 **D**e eodem de quo nu. 5.
- 11 **D**e moritio, quod causarum decisiones pendat à circumstantiis facti.

D I S C. CLXV.

DE anno 1525. Civitas Interamnæ emittit à quibusdam Domicellis Castrum ibi proximum Papiniæ; cumque postmodum sub Paulo III. & Paulo IV. impositum esset subsidium triennale, à quo proveniunt onera Camerae, atque pro istius rigorosa exactio Civitas cavalcata ad praefatum Castrum transmississet, adeo Pius V. jurisdictionem illi abstulerit, quam Gregor. XIII. successor re-integrit, hinc penes continuè sequutæ fuerunt controversiae inter Civitatem, & Castrum, & praesertim super modo contribuendi in solutione distorum onerum Camerae, atque per Sac. Congregationem boni Regiminis resolutum fuit, Castrum teneri contribuere pro octava parte, sed reassumpta causa in Camera, ubi prius introducta erat, excitata fuit per idem Castrum praetensio, quod onera prius impleri deberent cum proventibus gabeliarum respicientium totum Comitatum, quodque propterea ad id, quod opus esset pro supplicatione, concurrere deberet in dicta octava parte; Datoque desuper dubio coram Bichio, An, & qui proventus proveniant ex gabelis respicientibus totum Comitatum, sub die 19. Junii 1673. prodit resolutio utrique parti respectivè favorabilis, quod scilicet Castrum praetendens, omnes gabelas in notula deductas venire, Civitate autem nullas, dictum fuit venire quasdam, & non alias.

In disputatione autem desuper habita, scribentes pro Castro, ejusque Communitate, cum praesupposito, quod illud esset de Comitatu, dicebant ejus intentionem fundatam esse in juris regula, quod Comitatus dicuntur civitates, omnibusque privilegiis, & favoribus civium potiri debent, eodem modo, quod subjacent oneribus, dum Civitas, & Comitatus formant unum, & idem corpus, ut definit Bald. conf. 419. n. 11. Aret. conf. 67. n. 4. Hieron. de Mont. de finib. c. 7. numer. 3. & 5. Cravett. in terminis onerum conf. 972. Galeot. l. 2. controv. 20. cum concord. relatis per modern. de Luc. ad Franch. dec. 316. nu. 7. Rot. dec. 400. par. 9. rec. & dec. 199. p. 12. atque super hoc assumpto immorabantur, illud exornando de more scriptorum cum aliis generalitatibus; Reliqua enim consistebant potius in facto, super natura, seu qualitate gabeliarum, dum scribentes pro Civitate nimium insistebant in dicta qualitate, & quoniam esset illarum gabelarum, quae in Civitate solvebantur ab antiquo, priusquam istius Castri acquisitio sequata esset, & quoniam posteriores, quasi quod de antiquis priusquam idem Castrum acquireretur, atque efficeretur de hoc corpore, non deberet participare, sed solum de aliis postea impositis: scribens ego pro Civitate, in hac ultima disputatione, adhibendo styllum Advocatorum Urbis, curabam exornare, sive in jure probare ea, quae in facto deducebantur cum solitis generalitatibus.

Reflectendo autem ad veritatem, mihi videretur, quod revera quaesio esset potius facti, & applicationis, quam juris; Admittebam siquidem, tanquam veram dictam juris propositionem pluries supra insinuatam, & praesertim disc. 72. & 94. & sub tit. de praemin. agendo de civilitate, quod scilicet Civitas, & Comitatus constituant unum territorium, atque unum, & idem corpus politicum, seu communitativum, eodem modo, quo plura membra unum constituant corpus humanum, quasi quod Civitas sit ca-

put, & venter, seu reliqua majori pars corporis, Castra verò, seu Villae sint brachia, & manus, & crura, & pedes; Sive juxta exemplum finium spiritualium unius Diocesis, quoniam licet intra ejus fines, ultra locum residentiae Episcopi, & situationis materialis Ecclesiae Cathedralis, quae plura existunt Oppida, Castra, & loca inter se omnino distincta, ac etiam sub diversis Provinciis, vel dominis temporalibus, omnia tamen constituunt unum, & idem corpus, sive unum, & idem territorium spirituale; Vel eo modo, quo sequitur, quando Civitas, vel alter locus divisus sit per quarteria, aut per pagos, & Villas, juxta aliquarum Regionum usum insinuatam sub tit. de jurisd. disc. 24.

Idque verum non obstante, quod singula Castra, seu Villae, & loca intra ambitum districtus, seu Comitatus, habeant inter se fines distinctos, & quandam speciem territorii contradistincti, etiam ab illo Civitatis, & cum Constitutione proprietarum subalternarum communitatum, quoniam id non tollit unitatem territorii, seu corporis in unum, sed solum continet quandam divisionem subalternam respectu usus, & commoditatis, ad tollendas confusiones, pro palquis, & pro cultura praediorum, & pro aliis effectibus, eo modo quo si pro aliquo magno Ovili diviso in plures turmas, vel greges, destinatum sit praedium, seu tenuta, ut ad tollendas contentiones inter Pastores, singulis turmis, vel gregibus, aut branchis distribuatur partes, vel fines ejusdem tenentis, seu praedii, quoniam id non tollit unitatem, tam ovilis, quam praedii; Unde propterea, ut in eisdem disc. 72. & 94. advertitur, pro ista contradistinctione, recinctus proprius Civitatis, contradistinctus à finibus singulorum locorum Comitatus, appellari solet, sub vocabulo agri, potius quam territorii, ac etiam advertitur infra in Fanen. Molendini disc. 167.

His itaque constitutis, adeo in iis, quae juris sunt, nulla adesse discordantia inter scribentes hinc inde in genere, sive in abstracto; Disputatio restringebatur ad factum, sive ad applicationem, juxta pene generalem hodiernam naturam omnium quaestionum forensium, an scilicet istud Castrum, dicendum esset de illa specie Comitatu, de qua superius allegati, & alii DD. loquuntur, quod scilicet importeret idem territorium constitutum ejusdem corporis, vel potius esset de illo Comitatu improprio, qui redolet solum jurisdictionem vel superioritatem, aut dominium accidentale, aut quodam jus metropoliticum, juxta exemplum antiquae Romae, quae juxta seriem, de qua disc. 32. de praem. in fi. & alibi pluries, vi bellica effecta est domina magnae partis Orbis, adeo diceretur caput, & Metropolis Mundi, ideoque omnes Civitates, & Provinciae dicerentur de ejus imperio, & territorio, seu Comitatu in unum, ratione scilicet jurisdictionis, vel juris terrendi; Et tamen non inde inferri poterat ad verum Comitatum, vel territorium; dum habebat suum districtum particularem centum miliarium, qui nunc est quadraginta.

Sive quod, juxta hodiernam praxim, Praefectura, vel Praefidatus Civitatis, complectatur sub se gubernium, & administrationem quamplurimum Civitatum, Oppidorum, vel locorum adjacentium, quae ita quaedam speciem Comitatus praeserere videantur, sed iste est Comitatus improprie ratione jurisdictionis, & juris Metropolitici, non autem verè constitutivus unius corporis, & territorii, ut (ex. gr.) docet praxis Civitatis Perusini, cum similibus, quod scilicet alia sunt Castra Comitatus, idest districtus, vel territorii particularis ipsius Civitatis, & alia sunt Castra, & loca existentia sub eo gubernio.

Applicando itaque ad rem, punctus videtur, an istud Castrum esset de una, vel altera specie, atque scribendo more Advocati, dicebam, quod esset solum de Comitatu improprio, idest jurisdictionali, quoniam cum ante praedictum annum 1525. esset de diverso dominio, diversumque corpus constitueret, dum ex titulo particulari emptionis obvenit in hanc Civitatem, tanquam penes extraneum, ac privatum emptorem, hinc proinde dicebam, ita claram resultare probationem, quod non esset de ejus territorio, & pertinetiis, sed quod esset quid distinctum, ex juris certo principio, quod nemo emit, vel acquirit rem suam, quodque res mea non potest denuò effici mea, unde propterea nova acquisitio probat, quod prius res non esset sua.

Verum id non videbatur argumentum, quod concluderet, quoniam, aliud est jus territoriale pro civis praerogativa, ac oneribus respectivè, & aliud est jus territoriale, pro exercitio jurisdictionis, ut docet nimium frequens, ac notoria praxis, praesertim in Regno Neapolitano, pro cuius

cujus misera conditione, omnia penè loca sunt infeudata, ut infirmatur d. disc. 32. de pœemin. & alibi pluries, quoniam frequenter datur casus, quod Civitas sit unius Domini, vel sit demanialis, & Castra, quæ ibi Casalia dicuntur, sint diversorum Baronum, ut de aliquibus Casalibus ipsiusmet Regiæ Civitatis Neapolis, habetur apud Franc. decis. 129. Gizzar. decis. 24. ubi add. Galeott. lib. 2. centrov. 20. Rovit. dec. 11. & alios, apud quos disputatur quæstio, an concessio alicujus Castri, seu Casalis in feudum, importet quandam implicitam dismembrationem territorii ad alios effectus jurisdictionales, illum præsertim, an prohibitio, quæ sit banntis, quibus conceditur salvus conductus sub lege de non conversando in loco delicti, neq; in dicta Regia Civitate residentiali Principis, ejusq; territorio, complectatur hujusmodi Casalia infeudata, sed hoc non tollit alios effectus civicos, neque unitatem territorii communis, tam favorabile, quam onerosos, ideòq; possunt simul stare; quod istud Castrum esset de eodem Comitatu, & territorio, sed quod ex Apostolica concessione, & territorio, sive ex antiqua usurpatione, aliquis Dominicellus haberet ejus dominium jurisdictionale, seu Baronale, quod Civitas acquirere potuit, tanquam per restitutionem antiqui status, atque per quandam speciem recuperationis; Secus autem ubi ista circumstantia cessante, fuisset omninò nova acquisitio, quodque illud esset extrà suum ambitum, seu comitatam proprium, quoniam tunc Civitas consideratur potius in ratione Baronis, vel domicelli, ita administrantis hanc subditam communitatem, atque pro meliori administratione, jure cujusdam communionis exigendo, & respectivè solvendo ejus onera, dum isto casu contributio sine dubio faciendâ esse ad limites ejus jurium, & honorum absque participatione jurium Civitatis.

Hinc itaque edocemur, quod causæ decisio non pendet à generalitatibus juris, vel à formalitate verborum, sed semper à circumstantiis facti, ex quibus effendet applicatio legum, & conclusionum, quoniam ista verba, Comitatus, Districtus, Territorium, & similia, sunt æquivoca, eaque promiscuè, sive improprie adhiberi solent, ut præsertim advertitur supra disc. 72. & infra in Fanen. disc. 167. & alibi plures; Ideòque tota vis est in applicatione defumenda ex circumstantiis facti, sive ex effectibus, ad quos de hoc agitur, semperque error est immorari in solis generalitatibus, vel in formalitate verborum, & sic quod videndum esset, an revera ab antiquo istud Castrum esset de hujus Civitatis Comitatu, seu territorio proprio, ut cum ipsa Civitate, aliisque Castris, unum constitueret corpus, necne.

ROMANA
GABELLÆ CADAVERIS.

Discursus pro veritate.

An debeatur Gabella, seu aliud vectigal pro extractione, vel introductione, sive transitu cadaveris.

SUMMARIUM.

1. **C**ausa controversæ.
2. **R**eprobatur traditio super solutione gabellæ pro cadavere.
3. **D**e auctoritatibus id reprobantibus.
4. **D**e errore aliquorum, super legibus, quæ in id allegantur.
5. **A**n, & quando juxta leges civiles cadaveris translatio fieri possit.
6. **Q**uod cadaveribus impedimenta præstari non debeant.
7. **D**e rationibus, ob quas gabella solvi non debeat pro cadaveribus.
8. **A**n gabella pro animalibus debeatur, si ea sunt mortua.
9. **D**e rationibus, ob quas fiant funera, & exequia.
10. **Q**uare apud Gentiles aliquid solvatur pro sepulchro.
11. **E**t quare hodie Parochis, & Clericis solvantur emolumenta, pro sepultura, & funeribus.
12. **D**amnatur quidam abusus circa hoc.
13. **U**nde proveniat opinio, vel traditio, de qua n. 2.
14. **D**e exitu controversæ, aliisque decisio.

DISC. CLXVI.

Sequuta immutata morte, nunquam satis laudati Cardinalis Giberti Borromei, in Oppido Neptuni, ad quod pro maritimi aeris salubritate, opportuno tempore se contulerat, ita expertus lyrici Poetæ dictum, quod in medio Tyberi, quandoque Sardinia est, Eiusque cadave-

re diligenter ad Urbem translato, duplex excitata fuit præsentio super ejusdem cadaveris vectigali, vel dohana; Appalatoris scilicet dohanæ, aliorumque jurium Cameralium Neptuni, pro extractione, & Dohanerii Urbis pro ejus introductione in Urbem; Cùmque id pene totius Curia excitasset curiositatem, ac etiam ejusdem Cardinalis hæredes, veritatem inquirere curaverint, Hinc proinde, quæstione ad forum adhuc non deducta à pluribus meum iudicium pro veritate desuper expectatum fuit.

Respondi itaque, quod licet ferè per universum Orbem nostri commercii, ista vigere videatur opinio, sive publicarum præsentio, ut pro cadaveribus de loco ad locum evehendis, quod in illis Principum, & magnatum, aliorumque potentium, frequentius, quàm hominum privatæ fortunæ contingere solet, vectigal, seu passagium debeatur; Nihilominus, vana est opinio, nulli juris, vel rationis fundamento innixa, sive auctoritates legales, sive rationes attentamus.

Auctoritatibus etenim attentis, ita inter alios firmant 3 Florian. in l. ne corpora, ff. de Relig. & sumpt. fun. Ferrer. de Gabell. numer. 96. Cujac. lib. 2. observ. c. 21. Faber. in l. funeris 37. ff. eod. tit. in fin. Lava de Annivers. & Capell. lib. 1. c. 25. præsertim numer. 44. Moles in dec. §. 14. qu. 4. in princ. Irandius de proest. in apparat. nu. 100. cum seqq. apud quos concordantes.

Omnes autem in id allegare solent text. in l. fin. C. de Relig. & sumpt. funer. per quem asserunt correctam juris antiqui dispositionem; Verum iste videtur quidam communis error, qui derivat à confusio legislarum vitio, quod scilicet unus alterum inconsideratè transcribat, tum quia ille text. de hoc non agit, tum etiam quia nulla adest antiquior lex, quæ ita disponat.

Ad rem potius facere videntur text. in l. 1. & l. si nec dum 10. & l. penul. Cod. eod. tit. dum in eorum prima disponitur ex justa, vel necessaria causa, permittendam esse translationem cadaveris de loco ad locum, quæ permittitur etiam in l. si nec dum, ubi e converso prohibetur; quoties perpetuè sepulcræ corpus traditum est; Unde propterea mos inolevit, quando in animo habeatur corpus sepeliendi provisionaliter, atque ut vulgò dicitur in forma depositi, text. autem in l. penul. hanc translationem quodammodò de Regalibus constituit, dum eam sine Augusti licentia fieri prohibet, nulla facta mentione alicujus solutionis vectigalis, vel alterius oneris.

Magis verò id probare videtur text. in d. l. ne corpora, ff. eod. tit. de Relig. & sumpt. fun. per quod generaliter disponitur, ne ossa, aut corpora mortuorum detineantur, aut vearentur, neve prohiberentur, quo minus via publica transferrentur, quod propriè quæstionem decidere videtur, dum ita præsupponitur impedimentum, quod à vectigalium, & pedagogiorum exactoribus ferè in viis publicis præstatur; Atque hinc Doctores communiter inferunt, ut corpora mortuorum, pro ære alieno, sive ex alia causa detineri non valeant, vel sequestrari, aut alias impediri, quo minus sepulcræ tradantur.

Idem dicendum venit, attenda ratione, cui pro genio semper dignior locus tribuitur; Ex duplici etenim causa, vectigal, sed aliud onus solvi debet, vel respectivè exigi potest. Primò, scilicet, ratione oneris merè personalis, vel tribuci, quod juxta frequentiorum Juristarum loquendi usum, capitationem dicimus, plures hoc tit. infirmatam, & præsertim supra disc. 102. & hæc species utique convenire non potest homini mortuo, qui non est amplius homo; Adè ut nostri consuetis frigiditatibus, inferre soleant, quod gabella imposta pro quolibet animali, intelligitur de animali vivente, non autem de mortuo Moles dec. d. §. 14. qu. 4. num. 4. cum aliis sup. disc. 62. & 71. num. 13. ubi tamen advertitur, quod in hoc attendi magis debet substantia veritatis, quàm formalitas verborum, quibus ita inhærere, semper est error.

Aut verò vectigal, seu dohana exigi præstenditur ratione mercimonii, sive introductionis, vel extractionis mercium, & honorum, juxta ea, quæ de isto onere vectigalis, seu dohanæ, aut portorii, habentur supra disc. 65. 67. 68. & in aliis; Et tunc pariter nulla ratio suadet hanc solutionem, cum cadaver sit res omninò inutilis, nulliusque existimationis, unde propterea ex motivo Religionis, & pietatis, vel ex altero honorificentia, ut consuetudini satisfaceret, sive ob viventium consolationem, aut demum pro illa majori pietate, qua Christiana Religio suggerit pro aliquo animæ defuncti suffragio, fiant ea, quæ cum tanto sumptu, & quandoque cum excessivo, ac dam-

SUMMARIUM.

nabili solito luxu, pro Regionum moribus practicantur in defunctorum cadaveribus tumulandis, non autem, quod illi jam annihilato viro id congruat, & per consequens nulla subest ratio, ob quam pro sepultura aliquid solvi debeat.

Eatenus etenim, apud antiquos Gentiles aliquam solutionem fieri scriptum invenitur, quatenus juxta gentilitatis leges, ac mores, ille ager, vel locus, in quem cadaver illatum esset, ex puro, seu prophano, fieret religiosus, unde propterea in commercio esse prohibebatur ex deductis per Frances de Ecclesia Cathedrali c. 26. nu. 136. & 153. Idèque invito, vel ignorante domino in alieno prædio cadaver inferri prohibebatur, per text. in l. 2. C. eod. tit. de Relig. & sumpt. fun. & sic ob istud præjudicium, reatè de ejusdem possessionis pretio, vel de æstimatione illius diminutionis, quam ita patiebatur, conveniri poterat.

Et quamvis hodiè apud Catholicos, sepulchrorum, vel funerum emolumenta habeantur, etiam necessaria, favore Parochorum, aliorumque Clericorum sæcularium, vel Regularium, ex iis, quæ in materia juris sepeliendis, & habentur pluries sub titulo de Paroch. & præsertim disc. 22. cum plurib. seq. disc. 27. cum seq. & disc. 38. ac alibi; Attamen id provenit, non ex directa ratione funerum, vel sepulcræ, sed ex indirecta subrogatione istorum emolumentorum loco decimarum, quæ in loco ex consuetudine non solvantur, vel si solvantur, non sufficient ad congruam sustentationem eorum, qui curam animarum, aliisque divinis, pro populi servitio, ac salute sunt additi, ex ea ratione, ut qui altari servit, de altare vivat, & ne bovi trituranteris os claudatur, Et ob quam rationem in aliquorum etiam Sacramentorum, aliorumque divinarum administratione, aliqua persolvi emolumenta, moribus probabiliter est inductum, dummodò tamen moderatè, atque ad limites dictæ rationis id sequatur.

Atque hinc liquet, quàm detestabiles, quinimò se vera punitione digni sint illi abusus, qui recentur lib. 9. tit. 12. de testam. disc. 24. & alibi, præsertim in aliquibus Apuliæ, aliarumque Provinciarum Regni Neapolitani partibus, quod scilicet moriente aliquo externo, vel etiam cive divite, sub hoc prætextu decimarum personalium, vel industrialium, per parochos, & forsan etiam per Episcopos, & per Capitula, magnæ sunt extorsiones, repressalias, faciendæ circa ipsa cadavera, usque alias sepulcrarum retardando, vel denegando, quo nil turpius, magisque scandalosum, dum etiam Gentilium, ac Ethnicorum legibus adversum est, ut de pietate Gentilium in sepeliendo, & latè Franc. ubi sup. c. 26. ex n. 110. & generaliter c. 17. & 26. per tot. ubi de materia cadaverum, & sepulcræ, meritorie S. Cong. pluries improbit.

Prædictæ autem traditionis, vel communis opinionis rationem, vel originem, diversam scriptores allegant; Puri etenim Juristæ id referunt errori, Gl. in l. funeris 37. ff. de Relig. & sumpt. fun. verbo Vestiarum, quod explicat pro vectigalibus, sed malè, ut advertit præsertim Cujac. cum quo pertransit Fab. ubi supra; Alii verò historicè, seu eruditè id referunt antiquorum Romanorum moribus, ut per Beld. Petr. Greg. Guid. Pancirol. Cujac. & alios relatos per Irand. in d. tr. de proest. in præf. seu Appar. n. 98.

Quidquid autem sit, atque, sive una, sive altera opinio teneatur, nil ad præxim id refert, cum neutra concludat super hujusmodi præsentionis subsistentia, ut etiam iidem gabellarii agnoverunt, qui à præsentionis fomento, seu prosequutione abstinerunt, eamque amplius prosequuti non fuerunt; Idemque ex Alexandro VII. vivæ vocis oraculo, nostra ætate decisum fuit, occasione consimilis præsentionis, quæ habebatur per plurimum locorum gabellarios, & dohanerios, pro translatione cadaveris Infantis Margheritæ de Sabaudia, nimium exemplaris vitæ, quæ in Urbe decedens, Assisi sepulcrum elegit.

FANEN. MOLENDINI,
PRO CIVITATE,
CUM CORBELLIS.

Causa pendet coram A. C.

De eadem materia, de qua supra disc. 144. & 145. juris prohibendi constructionem novi Molendini; Et incidenter de iisdem, de quibus disc. 165. An scilicet Castra existentia in districtu, veniant sub nomine territorii-

Facti serles.
Quilibet potest construere Molendina, neque aliter, qui jam habeat, id prohibet, & quando competat prohibitio.

De verbo territorium, an complectatur solum territorium particulare Civitatis, vel etiam totum districtum.

In flumine publico non possunt constitui Molendina sine licentia Principis.

Quod decisiones causarum hodie pendeant ex facto, & de probatione situationis Castrorum in territorio, seu Comitatu.

Jus privatum, seu prohibendi est de regalibus.

De eodem, de quo n. 5. an Castra sint de Comitatu.

Observantia est interpretis.

An aliqua divisio tollat unitatem territorii.

De ratione, ob quam gabellæ, & collectæ diversimodè extinguntur in Civitate, & in Castris, seu Villis.

Acceleratur conclusio, de qua n. 2.

De eodem, & in quibus territorii loquantur auctoritates, de quibus eodem n. 2.

Declaratur conclusio, de qua n. 4. circa usum fluminum, quæ sint de regalibus.

Flumina non navigabilia, an sint Civitatis, vel Baronis.

DISC. CLXVII.

Possidente Civitate Fani quædam Molendina ad usum triturationis tritici, aliarumque frugum redigarum ad farinam in fluminibus Metauri, & Arsilæ, impositoque quodam onere super frumento molendo, in universum; Cùm id produxisset controversiam, cum aliquibus particularibus possidentibus tria molendina in iisdem fluminibus, hinc Civitas, ista molendina emit, ac propterea obtinuit à Clemente VIII. circa finem decursi sæculi, approbationem dicti oneris impositi super frumento, donec solveretur pretium dictorum trium molendinorum, necnon concessionem juris prohibendi constructionem novorum molendinorum, tam in dictis fluminibus, quàm alibi in toto territorio, sine tamen præjudicio refectionis jam existentium, approbando quoque in eisdem literis quasdam capitulationes initas inter Civitatem, & Comitantes, atque ad præsens, spatio circiter annorum octuaginta servatum fuit, quod scilicet alia molendinorum constructio sequa non est; Cùm autem Corbelli habentes aquas in prædio privato existente in Castro Cartoceti, molendinum construere vellent; hinc Civitas obtinuit ab A. C. inhibitionem, pro observantia dictarum litterarum Apostolicarum Clementis, super cujus moderatione assumpta de super disputatione.

Scribentes pro construere volentibus, totum penè defumendo, ex jam deductis supra disc. 144. & 145. ex Capyc. Lat. cons. 106. aliisque ibi relatis, insistebant super naturali libertate construendi in suo, non obstante præscriptione, vel possessione prohibendi præsentia per Civitatem, ex vulgari regula desumpta, ex dispositione tex. in l. alterius, C. de serv. & aqu. de qua in his terminis locis citatis, & generaliter sub tit. de serv. disc. 1. cum plur. seqq. & de molendinis eod. tit. de serv. disc. 30. quod scil. in facultativis non datur præscriptio, neque possessio manutenibilis, non præcedente prohibitione, cum subsequuta acquiescentia.

Respondendo autem ad prædictam Apostolicam concessionem dicebant; Primò, quod illa intelligenda esse de territorio in stricta significatione, idest proprio, & particulari ipsius Civitatis, contradistincto ab illo Castrorum, non autem de toto Comitatu complexivo territorii Castrorum; Potissimè dum adest formalis contradistinctio inter Civitatem, & Castra, cum distinctis finibus, inde propterea pro bonis existentibus intra eorum limites contradistinctos ab illis Civitatis, solvantur onera Cameralia, & alia cum quadam diversa forma collectandi, & cum formali communitate diversa; Atque exinde inferebant, quod Castra dicerentur de Comitatu, seu districtu Civitatis improprie, ac remotè in sola ratione jurisdictionali, ob subjectionem eidem Governatori, non autem de Comitatu proprio, denotante unum, & idem territorium, atque unum, & idem corpus juxta distinctiones, de quibus supra in Interam. juris collectandi disc. 165.

Et secundò, quod concessio intelligenda de constructionibus in dictis fluminibus, tanquam publicis, à quibus non licet divertere aquam sine licentia Principis, cum sint de

de Regalibus, in id allegando Mandell. conf. 505. num. 2. Capyc. Lat. d. conf. 116. nu. 17. Buccier. de Reg. c. 2. nu. 165. cum seqq. Armis. de jure Majest. l. 3. c. 3. n. 5. & seqq. non autem ubi agitur de aqua existente in pradio privato, quae dicitur de dominio privato Domini praedii, qui pro lito illa uti potest, ex iis, quae ad istam materiam aquae nascentis, vel existentis in fundis privatis, pluries habentur eodem tit. de servit. disc. 25. cum plur. seqq.

His tamen non obstantibus, scribens pro Civitate (etiam cum sensu veritatis) contrarium dicebam videri probabilius; Non negabam siquidem dictas propositiones, seu regulas in suis casibus, sed negabam earum applicationem, juxta hodiernam frequentiore contingentiam in omnibus penes forensibus controversiis; Imprimis autem insistebam in facti praesupposito, quod videbatur bases, & fundamentum totius causae, quod scilicet istud Castrum, prout plenaeque alia adjacentia, essent sine dubio de vero districtu, & Comitatu Civitatis, ex pluribus claris demonstrationibus, & praesertim ex publico instrumento, per quod, mediante opera Commissarii Apostolici, & Castra, quae se rebella verant à Civitate, denuò, illam agnoscent in superiore, & matrem, cum expressa declaratione, quod essent de ejus territorio, & Comitatu, ac etiam ex alio instrumento transactionis super modo distributionis onerum, & collectandi, atque capitularibus approbatis in eisdem literis; Accidensibus etiam, allibatione omnium bonorum existentium intra fines istorum Castrorum in catastro Civitatis, & aliis probationibus, & enunciativis; & praesertim, quod Civitas specialiter in isto Castro Cartoceti deputat potestatem, cum sola confirmatione Gubernatoris Apostolici, ex quibus imò minoribus probant istam qualitatem, aliis relatis firmatur in Cesenar. seu Sacinat. Emphyteusis 10. Junii 1642. Ghislerio, approbata in eadem causa dec. 400. p. 9. & 199. p. 12. rec.

Isto igitur verè certo, & incontrovertibili praesupposito sic stante, quod scilicet ista Castra essent de vero, & proprio Comitatu, non ex sola ratione jurisdictionis, & subjectionis eidem gubernio, sed in ratione unitatis territorii, & constitutionis unius corporis juxta distinctiones, de quibus supra disc. 72. 94. & 165. adeòt Papa loquente de universo territorio, de jure veniant etiam Castra, ex deductis in proximè citatis locis; Ita dicebam fundatam esse intentionem Civitatis in praedicta concessione Apostolica quae tamquam expressa, & literalis, non admittebat quaestiones, & argumenta ad vulgarem regulam textus in l. ille, qui illi, ff. de legat. 3.

Quamvis enim verum sit, juxta deducta disc. 144. & 145. & alibi pluries hoc eod. tit. & tit. de feud. disc. 3. ubi etiam in specie molendinorum; quod istud jus privativum, seu prohibendi sit de regalibus, non obtinendum, nisi ex concessione Principis supremi, adeòt Civitas subdita id statueret non valeat, nisi cum propriis subditis de illorum contentu, tamquam per speciem voluntariae collectae, ex deductis d. disc. 144. Attamen ista difficultas de plano sublata remanebat ex facto, ob existentiam privilegii Apostolici, quod omnem dubitandi occasionem tollit, quoties, non obstat defectus comprehensionis.

Quatenus itaque pertinet ad punctum comprehensionis, ad quem se vera causa restringebatur, an scilicet illa verba, in toto territorio, intelligenda veniret de territorio particulari Civitatis, vel de illo totius Comitatus complexivo Castrorum, quorum territorium esset unum indivisibile; Dicebam probabilius videri hanc secundam partem, pro comprehensione totius Comitatus, tum ex regula juris, de qua in d. disc. 72. 94. & 165. tunc etiam, & clarius ob duplicem facti circumstantiam; Primò, nempe ob amplitudinem, & universalitatem hujus verbi, territorii, dum dicitur in toto; Et secundò, quoniam occasione enunciandi situationem molendinorum emptorum, ut supra, sit mentio de agro Civitatis, sub cuius vocabulo explicari solet recinctus Civitatis, contradistinctus à finibus particularibus Castrorum, unde propterea adest clara discretiva, inter agrum, & territorium, & per consequens dici non potest, quod sub nomine territorii, juncto cum dicto verbo denotante universitatem seu totalitatem, veniret solum ager, juxta ea, quae circa hanc discretivam locutionem in jure habemus in omni penes materia, & praesertim sub tit. de fideic. in ea quaestione an sub nomine filiorum veniant descendentes, cum similibus.

Omnemq; difficultatem in hoc proposito tolli dicebam, ob sequentem observantiam, quae dicitur optima interpres, ubi praesertim habeat verisimilitudinis fomentum,

ex iis, quae in terminis interpretationis Indulci Apostolici habetur dec. 59. n. 12. p. 10. rec. & frequenter; Improbabile etenim est, quod tam diuturno tempore, alterius molendini constructio neglecta fuisset, nisi istud privilegium coevisset, ut ponderatur quoque supra disc. 145.

Neque hanc territorii unitatem tollit diversitas communitatis, seu modi collectandi, & solvendi onera, quoniam ut advertitur quoque supra in Interam. disc. 165. hujusmodi accidentales divisiones ad certos effectus, non tollunt substantiam unitatis; Adinstar eorum, quae habentur in materia jurispatronatus, seu feudi individui sub tit. de feud. disc. 8. & alibi, ac etiam sub tit. de praem. disc. 3. cum duob. seqq. in uno corpore formaliter individuo Capituli, quod sit materialiter divisum, seu distributum in pluries Ecclesias, cum diversis juribus, diverfoque modo vivendi, atque passim exemplificant DD. in una, eademque Civitate divisa per contractas, vel quarteria, quod una pars supportet aliqua onera, quae non supportentur per alteram, puta pro constructione, vel refectione pontis, pro usu, & commoditate unius partis, quae solum contribuat, non autem altera, quae tali ponte non indigeat, cum similibus.

Atque frequens videtur iste usus, quod Civitas supportet onera uno modo, & Castra supportent altero; Ut praesertim occasione gabellae carnis, & exemptionis religiosorum, pro ea carne, quam extra Civitatem in ejus Castris, & Villis elemosynaliter obtineant, de Reatina Civitate habetur supra disc. 57. ob congruam rationem, quod in Civitate, quae muris recincta est, atque cum portis, speciem clausurae habet, unde propterea fraudibus magis occurri potest, atq; personae nobiles, & civiles vivunt, publica onera commodius supportantur, mediantibus gabellis super pane, vino, carnibus, aliisque victualibus, dum ita cum majori facilitate, mediante victualium usu, à sponte dantibus insensibiliter exiguntur, nimium verò incommodum, & difficile est praticare collectas & contributiones; E conversò autem, in Castris, & Villis, seu rusticanis domibus sparsis per Comitatum, vel territorium, idest penes impracticabile; Tum ob locorum aperturam, ob quam fraudibus occurri non potest; Tum etiam quia, ob qualitatem Incolarum, magis praticabile, & oportunum est vivere per collectas, seu taxas, & contributiones; Non per hoc tamen cesset unitas corporis, & territorii; Quinimò in eadem Civitate dignoscitur iste discretivus modus supportandi publica onera, inter nobiles, & plebeos, ut illi ea supportent per collectas super bonis per aes, & libram, isti autem per collectam personalem, quae capitatio dicitur, cum similibus.

His autem sic stantibus, atque respondendo ad assumptum, de quo supra, quod scilicet in facultativis non datur praescriptio, vel possessio, sine prohibitione, cum subsequuta patientia; Dicebam id rectè procedere, quando possessor, soli possessioni, vel temporis beneficio innitatur; Secus autem, dum accedit titulus explicitus, qui solus, & de per se sufficit, isque evitari praetendatur ratione non comprehensionis, quoniam tunc possessio temporis considerabilis, attendenda venit in ratione interpretationis magis, quam in ratione possessionis, atque alias esset de facto eludere, vel circumscribere omnia hujusmodi privilegia, sub hoc praetextu, & consequenter, quando ex observantia, vel possessione, ita constat de privilegii effectuatione, tunc accedere debet res iudicata in petitorio, quae illud declaret, atque interim habens privilegium conservari debet in eo statu, qui sit uniformis privilegio.

Hinc proinde resultat, extraneas remanere auctoritates, quae in hac materia habentur, de quibus praesertim apud Capyc. Latr. d. conf. 116. cum aliis d. disc. 144. & 145. cum procedant in dicto altero casu longè diverso, quod scilicet, ille, qui praetendit istud jus privativum, seu prohibendi, innitatur soli possessioni, & observantiae, potius praescriptivae, quam interpretativae; Secus autem ubi titulus explicitus ad id habilis accedat, possessio autem deducatur, ranquam effectuativa, & observantia interpretativa, ad elidendam exceptionem non comprehensionis.

Nullius quoque momenti videbatur differentia constituta inter aquas privatas, & illas fluminum; Tum quia concessio Apostolica in verbis dirimit quaestionem, dum facta mentione fluminum, Metauri, & Arbillae, existentium in hoc territorio, subjungitur verbum universale, & alibi, complexivum omnium aliarum aquarum; Tum etiam quia, ut patet ex eodem textu in c. unic. quae sint regalia, ea flumina, verè, & proprie dicuntur publica; ex illa publicitate, quae redolet regaliam, unde propterea constructi non possunt molendina, & alia aedificia, quae

causent

causent diversitatem aquae, vel impedimentum navigationis, quando sint navigabilia, sive sint etiam parva, sed quod eis constituantur flumen navigabile, ratione publicae utilitatis, ob quam, etiam extra navigationem, pro aliis publicis usibus cessat illa facultas, quae de jure, dominis praediorum conceditur, divertendi aquas privatas in eis existentes, ex deductis sub tit. de servit. disc. 31. Secus autem ubi agitur de fluminibus non navigabilibus, quae dicuntur etiam publica impropria, vel scilicet ad denotandum usum publicum Civium, & incolarum, tam pro irrigationibus, quam etiam pro usu molendinorum, aliorumque aedificiorum, juxta casus, de quibus d. tit. de serv. disc. 28. & 30. Sive dicuntur publica ad excludendum dominium merè privatum, atq; ad denotandum dominium publicum habituale, quod sine praedictis usibus Civium, & Incolarum, residere dicitur, vel penes Communitates locorum, vel penes Barones, & Domicellos, juxta quaestionem insinuatam, occasione Montium, & forestarum sub tit. de feud. disc. 2. & alibi; Et super quo puncto certa regula statui non potest, ac propterea dignoscitur consuetus error procedendi cum generalitatibus, vel cum traditionibus DD. in sola litera, non distinguendo regiones, quoniam in aliquibus regionibus, vel principatibus, ex consuetudine regula, assistit Baronibus, ut ipsorum sint flumina, ut apud Franch. & add. dec. 183. & alii plene apud Prat. discip. 47. lib. 1. E conversò autem in aliis regionibus, vel principatibus esse solent Communitatis, ut praesertim patet d. disc. 30. de serv. Clarius verò in hac facti specie id comprobari dicebam, ex eisdem litteris, ipsaque facti serie, dum plures particulares actu possident molendina antiquiora, quae per privilegium praeservata fuerunt, ac etiam possidebantur per tres alios, à quibus ipsa Civitas emit, unde propterea concessio Apostolica non fuit pro facultate construendi molendina, quae requirunt in illis fluminibus publicis, quae sint de regalibus, sed solum pro jure privativo, & prohibendi.

PLACENTINA INTRODUCTIO NIS SALIS PRO MARCHIONE MALVICINO FONTANA CUM FISCO, SEU CAMERA DUCALI.

Responsum.

De facultate introducendi salem, illumque vendendi privativè, An sit de Regalibus, adeòt competere non valeat feudatariis, & Domicellis inferioribus; Et quatenus competat, an concessio istius juris in appaltum sub aliqua pensione, vel mercede, importet novam impositionem gabellae, vel abusum ejusdem juris.

S U M M A R I U M.

- 1 Falsa series.
2 Salina est de regalibus, & non competit Baronibus, & Domicellis subditis.
3 De distinctione inter salinas, & salarias, & de jure privativo furnorum, & molendinorum.
4 Quod in hoc jure privativo inesse dicatur vectigal, seu gabella, & quomodo.
5 Quando id procedat, vel possit jus privativum importet bonam administrationem.
6 Quando possessio alicujus regalia importet potius passivam exemptionem, seu franchitiam ab onere.
7 Quod regalia minoris, seu media quandoque obtineantur per Barones, & Domicellos.
8 De eodem, & quando haec jura congruant etiam Domicellis.
9 Quod importet jus introducendi, & distribuendi salem, pro certo pretio inalterabili, & non nimium alterato.
10 Quod officia, vel appaltus portarum, vel nivis sint de regalibus.
11 Unde proveniunt emolumenta, quae resultare solent à dictis juribus privativis, absque eo, quod importent vectigal.
12 An Dominus teneatur de fraudibus, & culpis appaltatorum, & quando.

D I Q U O S. CLXVIII.

EXISTENTE ab immemorabili tempore Dominio Castris Nibiani in possessione privativa, introducendi in Castrum, pro usu Civium, & Incolarum, ac aliorum in terri-

torio existentium, saltem, ut ibi dicitur, grossum. Cum modernus Marchio tale ejus concessisset in appaltum quibusdam negotiatoribus, sub annua pensione librarum 300. sub lege non alterandi consuetum pretium. Hinc fiscales praetendere coeperunt; quod Marchio dicta facultate abusus fuerit, atque ita quod jura regalia Principis usurpaverit, implicite imponendo novum datum, vel gabellam subditis, sive ita dando praefatis appaltatoribus occasionem fraudandi Camera Ducalem in datio salis, ob distributionem, quae fieri posset extra territorium. Ac propterea desuper ex parte ejusdem Marchionis responsum petitum fuit. Sed quia communicata non fuerunt jura, seu fundamenta, quibus fiscales innitebantur, idcirco maturum iudicium pro veritate non defacili efformare potui. Cum praesuppositis autem contentis in nota transmissa, loquendo potius in abstracto, quam in concreto, tres efformabam inspectiones. Primò nempe super ipso jure, seu ipsa facultate hujus introductionis, & privativae distributionis, pro certo pretio ab antiqua consuetudine taxato. Secundò super adhuc non practico modo, concedendi in appaltum istud jus producendi, & distribuendi pro annua recognitione, an importaret, necne dictae facultatis abusum, vel implicitam impositionem novi oneris, & gabellae. Et tertio, quatenus aliqua exinde innovatio subditis, ac Incolis non sequeretur, sed quod Appaltatores ista occasione fraudes committerent, distribuendo salem extra Castris territorium in praedictum appaltus generalis Camera Ducalis, an id importaret aliquod ipsius Marchionis delictum punibile.

Quatenus itaque pertinet ad primum punctum; dicebam, quod licet istud jus introducendi salem in loco, illi quoque vendendi, vel distribuendi privativè ad alios, ex quodam communi omnium principatum usu, sit de regalibus, atque registratur in c. unic. quae sint regalia, ideòt quae denegentur Baronibus, vel Domicellis subditis, ut docet notoria praesertim omnium principatum nostri Orbis communicabilis, ut patet ex deductis supra à disc. 105. cum plur. seqq. ad 125. & disc. 158. & 159. in quibus de ista materia salis, & salinarum agitur, ibique allegantur concordantes, & praesertim Decius conf. 291. alias 293. quod in hac materia circumferri solet.

Attamen juxta ibi recensitas distinctiones, Inter salinas, & salarias, regalia proprie non consistit in salinis materialibus, in quibus sal fabricatur, nisi istae quoque ex legibus, vel consuetudine principatus effectae sint juris regalis, seu privativè Principis, dum pro regula magis generali, regalia consistit in salaria, idest in jure privativo introducendi, aut distribuendi salem, pro pretio alterato, ex eo quod ista alteratio in effectu continet sub se vectigal, seu collectam, quae ita à subditis insensibiliter mediante usu hujus victualis exigitur, eodem modo quo sequi dicitur in quocumque alio jure privativo vendendi victualia, vel alia humano usui necessaria, ut occasione juris privativi aperiendi furnos, seu vendendi panem, & similia, habetur supra in Veliterna disc. 61. & alibi.

Et per consequens id procedit, quando verificatur dicta ratio alterationis pretii intrinseci materiae, quoniam in illo extrinsecò pretio altero, vectigal seu onus consistere dicitur, exinde inferri dicebam, quod ubi in hac facti specie, consuetum antiquum pretium, pro quo distributio fieri consuevit, dicendum veniret solum intrinsecum, & naturale, idest proportionatum expensis, quae fiant in fabricatione, vel emptione materiae, ejusque vectura, & conservatione, aliisque expensis, tunc verè, & proprie nulla adest dicitur regalia, cum id solum importet quamdam providam economicam administrationem, & curam favore subditorum.

Neque qualitas juris privativi, sola, & de per se redolet per necesse regulam (ut aliqui male opinantur) quoniam, ut praemissum est, eatenus illa id importat, quatenus sub se continet dictum implicitum vectigal, quod inest in pretio extrinsecò, & alterato, cum in his, vel in similibus materiis, cessante ista circumstantia, jus privativum referendum veniat potius rectae administrationi, quod congruit fieri per unam manum, seu unam personam ad tollendas confusiones, sive quod ita non possit bene consuli publicae necessitati, vel commoditati, juxta ponderationes de quibus occasione eursitationum, seu portus literarum, ac etiam occasione provisionis, vel appaltus nivis, habentur supra disc. 46. Ac etiam occasione refectionis agrorum, vel expurgationis locustarum, & similibus, habetur pariter infra disc. 59. & sub tit. de serv. disc. 46. cum similibus. Sive quod isto casu, verè, & proprie, non esset exercere jus

ius regale, sed potius cum prudenti, & œconomica administratione consulere indemnitati subditorum eo modo, quo supra *disc. 44. & 45. & 125.* habetur de annona.

Aut quod ista facultas non importaret jus regale activum, sed potius quandam franchitiam, seu passivam exemptionem ab eadem regalia, sive ab illo onere, quod sub ea inesse dicitur, quod longè differt à jure activo, dum istud sine privilegio explicito supremi Principis, vel illo implicito, quod in vim immemorabilis, vel centenariæ est allegabile obtineri non potest, & tamen de jure, præscriptio exemptionis per solam longissimam possessionem acquiritur, ut supra, hoc eodem titulo advertitur.

Et nihilominus, ubi etiam jus regale activum inesset, ratione impliciti vestigialis, vel gabellæ, quæ inest in pretio extrinseco alterato. Adhuc tamen istud non de illis regalibus majoribus quæ per necessesse insunt supremo principatui, à quo divelli non possint, sed videtur potius jus regale medium, seu inferioris ordinis, quod non implicat obtineri etiam per Barones, & Domicellos, juxta *dec. 56.* Franch. cum aliis relatis *sub tit. de feud. disc. 63. & seqq.* ubi de jure collectandi competente Baronibus, & Domicellis inferioribus. Verum non videbatur opus assumere hanc provinciam, quoniam dum ex hac innovatione pro adeo modico emolumento Camerales id motivaverant, signum est, quod prius nullum exinde reportaretur lucrum, seu emolumentum extrinsecum, sed verè, & propriè id redoleat dictam prudentem œconomicam administrationem, cum implicita exemptione, vel franchitia à vestigiali, seu gabella generali principatus, ita obtinendo quodammodo francum, & pro folo pretio intrinseco illud vitiale, quod alii subditi emere coguntur, pro pretio alterato, in quo inest vestigial.

Ad istius autem juris, vel facultatis comprobationem ponderabam adamussim conferre ea, quæ habentur *d. disc. 63. de feud.* quod scilicet talis facultas non proveniret à nova concessione Principis, sed à retentione facultatis antiquæ, non obstante deditione, dum istud dominium præsupponebatur antiquius, quam esset erectio Ducatus Placentini, eodem modo, quo ponderatur per scribentes in celebri causa status Palavicini relatis *cod. tit. de feud. disc. 74. in prin.* Undè propterea quoad dictum jus, seu facultatem introducendi, & distribuendi videbatur, quod nulla caderet ratio dubitandi, quæ (ut supponebatur) tota consistebat in secundo puncto innovationis, dandi scilicet hoc jus in appaltum negotiationibus, pro dicta annua recognitione, seu reservatione librarum 300.

Quatenus itaque ad hunc secundum punctum pertinet, dicebam (etiam in sensu veritatis) quod cum ista concessio in appaltum, non importaret alterationem pretii consueti, nullum exinde resultare subditorum gravamen, sive alieni juris usurpatio, hinc proinde non videbatur, ubi nam fundari posset delictum usurpationis, vel exercitii juris regalis. Cum etenim id potius importaret prudentem œconomicam administrationem, ex quo etiam implicito quasi contractu inter dominum, & subditos, ita eos providendi de hoc victuali cum uniformi, & non alterato pretio, ita intrare dicebam ea, quæ habentur in eisdem terminis pretii salis supra *disc. 110.* quod scilicet ista esset quædam species partiti, quod fieri solet cum illis negotiationibus, qui vivandis appellari solent, manutenedi exercitium, vel milites præfidiarios, aut classis maritimam, de victualibus, aliisque necessariis, pro certo uniformi inalterabili pretio. Sive, juxta illam speciem appaltum, furorum, qui fieri solent in aliquibus Civitatibus, cum obligatione manutenedi in toto anno pretium uniforme panis venalis, sive juxta casum, *de quo sub tit. de Canonie. & Cap. disc. 7.* cum similibus, dum ita emi, ac respectivè vendi dicitur incerta alea, quæ potest hinc inde se habere ad lucrum, & ad damnum, quoniam dari potest bona occasio emptionis salis in magna quantitate, ut vulgo dicitur *all'ingrosso*, quodque nullum in eo contingat infortunium, unde propterea iste provisor vendendo ad minutum in aliquibus annis, possit esse in lucro. Et è conversò in aliis annis in damno, quia ob sterilitatem salinarum, aliave accidentia supra in hujus materiæ discursibus pluries enunciata, compellatur cariori pretio saltem emere, vel quia ille ex aliquo accidenti pereat, vel aliud patiat infortunium, ac propterea nil prohibet, quin ista administratio, quæ habet hujusmodi incertam aleam, & quam viro nobili non expediat facere per se ipsum, committatur negotiatoribus in materia magis peritis, qui hujusmodi aleam, seu eventualitatem in

se assumant, dando, vel respectivè recipiendo aliquam recognitionem. A adamussim juxta introductionem cursationum, & postarum, sive appaltus nivis, & similia, ex ponderatis supra *discurs. 46. & alibi.*

Et quamvis, ex planè disputatis in Romana census coram Bich. *inter suas dec. 571. & 606.* pateat, quod officia vel appaltus sint de regalibus, supremo Principi reservatis, idque procedere etiam in appaltu nivis, latè comprobare conetur Ganav. *dec. 16.* cujus contrarium probabilius videri in hoc ultimo præsertim casu appaltus nivis ostenditur *d. disc. 46.* Attamen quidquid sit de hoc puncto in genere, sive in abstracto, admittatur etiam opinione, quod concessiones hujusmodi officiorum, vel appaltuum sint de regalibus, ista regalia consistere dicitur in ipso jure privato, quod scilicet dum Princeps supremus, ex originario motivo publicæ commoditatis, vel utilitatis, rectèque administrationis Republicæ, istam curam, administrationem in se suscepit, exercendam per eos, quibus ipse committat, non possint alii in hoc se ingerere. Ac propterea admittebam, quod in hoc jure privato, seu prohibendi consisteret regalia, sed istam in præserti casu hic Domicellus jam habebat, ut supra in prima inspectione. Et per consequens, an illam exercere per famulos, & ministros, vel per appaltatores id non facit differre speciem, neque aliquam innovationem, seu alterius juris regalis usurpationem continet, ut contineret quando exinde resultaret aliqua alteratio illius pretii intrinseci, & naturalis, quod antiqua consuetudo, per supra enunciatum implicitum contractum, vel quasi inter Dominum, & subditos, taxavit, dum illud extrinsecum, seu accidentale pretium alteratum, quod ab hoc jure privato oritur, redolet aliam regalia implicitæ collectæ, seu gabellæ, ut supra.

Neque vim facere videtur, quod exinde notabile emolumentum Princeps, ejusque fiscum, vel Camera penè in omnibus principatibus hodie reportare solet, ut docet praxis postarum, seu cursationum, ac etiam appaltus nivis, vel appaltus Impressoris, cum similibus, quoniam id provenit potius à casu, quod scilicet illa introductio, quæ de ejus tempore, vel initio, potius damnosa erat, ob excretum hominum luxum sive ob industriam administratorum pro tempore, effecta sit lucrosa, sed non per hoc inesse dicitur vestigial, seu gabella, dum alias, si ita esset, sequeretur, quod pretium portus litterarum, vel pretium nivis, vel impressionis illarum scripturarum, quæ per alium imprimi non possunt, non deberet esse uniforme in exemptis, & immunibus, sicuti est in subditis, & tamen praxis penè universalis docet contrarium, ex præmissa ratione, quod revera est potius lucrum industriæ, vel excrementæ hujus usus, quod ita effecta sit lucrosa illa introductio, quæ in ejus initio erat damnosa, ut ponderatur *d. disc. 46.* Quoties (ut præmissum est, non adit innovatio alterativa pretii majoris, quod subditi, & alii, quamvis in initio, solvere coguntur, ex sola ratione juris privati, seu prohibendi.

Demum quoad tertiam inspectionem suspicatur, vel possibilibus fraudis, quæ resultaret appaltu Ducali, ob distributionem, quæ ita fieri potest, ex industria appaltatorum in aliis locis convicinis. Observabam adamussim congruere ea ex celebri *conf. 156. Socc. l. 2. & ex conf. 414. Anchar. & aliis*, in specie salis habentur superius ponderata *discurs. 159.* quod scilicet ista possibilitas apta esse potest parere in appaltatoribus actionem, vel exceptionem defalchi, quoties immutatio proveniat à facto ipsius Locatoris, vel etiam tertii, quem ipse prohibere potest, & non prohibet. Non autem, quod exercente aliquo jus suum, eo modo, quo exercere potest, atque concedente solam hanc administrationem in proprio territorio, si ille, cui administratio datur, malè agat, atque sibi præfinitos fines egrediat, ut ad aliquid teneri debeat ipse dominus, dum iste solus cogi potest prohibere ejus conductori, vel ministro, ne id agat, ejusque culpa adesse dignoscitur, quando possit prohibere, & non prohibeat, juxta dictas autoritates Socc. & Anchar. cum aliis *d. disc. 159.*

Ad quod comprobandum, congruit practicum exemplum illius, qui fit solitus colere, & administrare propriam vineam per se ipsum, ejusque famulos, & operarios, quoniam si mutato consilio, illam concedat alteri, sub nomine locationis, vel colonæ, isteve conductor, vel colonus, quia sit fur, damnum inferat in vineis vicinis, huic furto commoditatem sibi præbente vinea, quam habeat conductam, non exinde inferri poterit, quod locator in aliquo delinquerit, sed solum poterit ipse cogi, ut puniat, & prohi-

prohibeat, & quatenus cum prohibitione, vel punitione non consulatur cogi potest, ut illum removeat, non autem, ut exinde ipse dicendus veniat criminofus, & punibilis, per solum actum locationis, isteque videbatur casus præcisus. Et per consequens concludendo, nisi aliæ adessent ignotæ facti circumstantiæ, mihi videbatur, quod molestiæ essent indebitæ. Incertum tamen est, quid sequutum sit.

ROMANA PORTÆ SANCTI PAULI PRO JULIANO, CUM CAROLO, ET IGNATIO DE CAPRANICA.

Casus decisus per Rotam pro Juliano.

De eadem materia, de qua supra *discurs. 5.* an officia sint ad vitam, vel transmissibilia ad successores. Et quando omissa mentio litis obster gratiæ, & aliqua de Constitutionibus revocatorii.

S U M M A R I U M,

- 1 Solent in Urbe nobiles habere officia mechanica ad utilitatem.
- 2 Super officiis solent etiam imponi census.
- 3 Facti series.
- 4 Resolutio.
- 5 De generalitatibus super executione litterarum Apostolicarum, & quod debeant præsupponi.
- 6 De stylo interlineandi in supplicationibus ea, quæ concedi solent.
- 7 Officia de eorum natura sunt personalia, & ad vitam.
- 8 Habens pro se regulam, dicitur habere intentionem fundatam.
- 9 De administraculis facti, quod concessio esset personalis.
- 10 Quando omissa mentio litis non præjudicat gratiæ.
- 11 De Constitutionibus revocatoriis concessio officiorum.
- 12 Quando concessio dicitur ex causa onerosa.

D I S C. CLXIX.

Cum ex Urbis consuetudine enunciata supra *disc. 2. & disc. 21. & in aliis*, etiam viri nobiles quædam officia mechanica acquirere, ac retinere soleant ad solum emolumentum, exercicio penes famulos, vel conductores residente, illaque soleant etiam esse perpetua, ut propterea super eis imponantur census, ut *disc. 10. de Cons.* Hinc Angelus nobilis Romanus de familia Capranica, de qua agitur *disc. 106. de fidei.* de anno 1563. ex causa resignationis onerosæ ad favorem à possessoribus, tanquam per speciem illius emptionis, de qua in præcedentibus pluries obtinuit à Pio IV. concessionem officii Custodis Portæ S. Pauli ad ejus vitam, ut concedi in præteritum consueverat, deindeque de anno 1565. in gratiam familiaris ejusdem Papæ, intuitu cuiusdam summæ eidem familiari solutæ, obtinuit prorogationem ad vitam Dominici, sed in supplicatione signata per concessum, pro quodam stylo tunc currente, adjecta fuerunt verba denotantia perpetuitatem pro omnibus ejus filiis, & descendentibus.

Defuncto verò Angelo, Dominicus officii possessor à Greg. XIII. de anno 1577. obtinuit aliam prorogationem ad vitam Andree filii, contra quem post mortem patris, alii filii, & nepotes respectivè, prætendentes in vim dictæ secundæ concessionis Pii, cœquale jus habere, litem desuper introduxerunt in Camera, qua pendente, Andreas de mense Maii 1621. facta litis mentione obtinuit à Greg. XV. prorogationem in persona Hyacinti filii primogeniti, cum facultate, ut emolumentorum participationem alii filiis concedere posset, ut in testamento fecit, atque de mense Junii sequentis ejusdem anni proposita causa in Camera, prodit resoluta, ut dicta concessio Pii esset ad vitam non autem perpetua, neque ulteriorem progressum lis habuit. Sed de anno 1653. Hyacinthus prole carens obtinuit ab Innoc. X. aliam prorogationem in persona Juliani filii Bartholomæi unius ex dictis colligantibus. Quare sequuto ejus obitu, dicto Juliano petenti coram Vicegerente litterarum Apostolicarum executionem, pro adeptione possessionis officii, Carolus, & Ignatius Hyacinti fratres, agere serentes amissionem dictæ participationis, se opposuerunt excitando dictam præsentionem perpetuitatis, eorum tamen præsentione non obstante, prodit sententia super executione. Commisitque per Signataram Justitiæ causa in Rota coram Taja, cum clausula translativa executionis, *parito litteris arbitrio*, sub die 15. Card. de Luca Lib. II.

Martii 1675. Juliano favorabilis prodit resolutio, pro exclusione arbitrii.

Præsuppositis itaq; consuetis generalitatibus, super quibus, pro corrupto, inepto quidem stylo moderno, fieri solet inanis chartarum repletio, quod scilicet litteræ Apostolicæ justificatæ, habeant executionem paratam, non retardandam, per exceptiones dubias, & altioris indaginis, quodque arbitrium reguletur à jure, ideoque non interponendum, nisi quando incontinenti constet de vitio gratiæ, cum similibus cautionibus, quas, utpotè notorias, & quotidiè decantari solitas, sufficere deberet breviter indicare, ac præsupponere, nulla penitus allegationum dote eis attributa. Punctus erat in objectis, quæ duo erant. Unum scilicet dictæ præsentæ perpetuitatis, & concessionis æqualis favore omnium, & alterum invaliditatis ob non factam mentionem litis pendens in Camera. Neutrum tamen in utraque instantia scribens pro Juliano, substantiam aliquam habere dicebam.

Quatenus enim pertinet ad primum. Quamvis inter causas patronos, aliosque scribentes hinc inde, nimium certaretur super formalitate verborum supplicationis, quod scilicet in aliquibus partibus diceretur pro Dominico ad ejus vitam tantum, in aliis verò diceretur generaliter pro filiis, & descendentibus, an scilicet ista posteriora verba censerentur delata per quædam signa in forma crucis, cum nolita cassari, seu interlineari, aut alias signari soleant, juxta stylum, de quo fit mentio *disc. 65. de testament. & disc. 36. de benef. ac etiam discurs. in res. lat. Cur. & alibi*, ut probabilius videbatur.

Dicebam tamen, opus non esse in hoc principaliter insistere, cum negari non posset, quin ex hujusmodi contrarietate, dubietas resultaret, idque sufficiens esset, ut pro consuetâ vitalitia qualitate, ac restrictione ad vitam Dominici, respondendum esset, tam ex jure, quam ex facto, ejusque administraculis, & argumentis.

Ex jure scilicet, quoniam regulariter officia illa præsertim, quæ aliquod industriæ, vel fiduciæ personalis ministerium annexum habent, sunt personalia, & ad summum, ad vitam, cum quandoque etiam manualia esse soleant, ex plenè deductis per Barbo. *in l. quidam tale n. 78. ff. solut. matrim. Cyriac. controv. 298. n. 1. & 2.* cum aliis, de quibus supra *disc. 5. in prin.* ubi ampliat, id procedere quamvis adesset dictio, *in perpetuum*, super quo pro consueto collectorio more multa colliguntur per sibi dem allegatum Prat. *disc. 18. n. 72. vol. 2.* Et in individuo hujus casus Spad. *conf. 146. lib. 1.* qui tanquam Advocatus Cameræ scripsit in dicta causa de anno 1621.

Illa verò est regula legalis frequenter enunciata operatio, præsertim *disc. 22. de jud.* ut funder intentionem ejus, cui assistit donec probetur limitatio, atque non præsumitur, sed per allegantem probanda est. Multò igitur magis, ubi eadem regula comprobata remaneat à praxi, vel observantia generali Curie, de qua supra *disc. 1. cum plur. seqq.* ac etiam à particularibus hujus officii, quod de præterito ita conferrî consuevit, ita quoque ejus qualitate, seu ministerio exigente, cum quamdam administrationis speciem habeat, ut distinguitur *d. disc. 5.*

Ex facto quoque idem comprobari observabam. Primò nempe, quoniam in mandato de observando, quod illud de anno 1565. expeditum fuit per Camerarium, cum prorogatione ad solam vitam Dominici, ideoque tanquam observantia valde proxima, nimium attendenda est.

Secundò in idem, quoniam in annotatione libris Cameræ pariter ad solam personam Dominici fit restrictio. Tertio, quia de tempore recentis intra spatium scilicet duo decim annorum, & minus idem Dominicus rectè concessus qualis esset gratia sibi concessa, prorogationem ad vitam Andree obtinuit à Gregorio Decimotercio contra omnem verisimilitudinem, præjudicando aliis filiis, & descendentibus propriis.

Quartò, ob dictam resolutionem hujus Tribunalis, & Cameræ, cum subsequera acquiescentia. Quintò in idem, quia idem Bartholomæus, qui cum aliis litem in Camera substinebat, ut supra, curavit obtinere dictam prorogationem ad favorem ejus filii tunc infantis, quibus omnibus simul junctis, tam in facto, quam in jure ita res videbatur omnino plana. Adeo sufficere hæc observantia, quamvis non esset temporis valde considerabilis, utpotè interpretativa, ex deductis *discurs. 21. de jud.* multò magis, dum erat per sæculum, & ultra, adeo intrantem etiam termini observantia præscriptivæ, atque ad hunc effectum sufficiebat ultimus status, juxta deducta

ducta disc. 104. de feud. disc. 115. de jurepatr. & sepius sub tit. de benef.

Quo vero ad alterum objectum non factae mentionis litis, tres adhibebam responsiones. Primò nempe, quod ipsi non essent legitimi contradictores, utpotè nullum interesse habentes, dum eorum jus non aderat ex dicta concessione, ut supra, minusque aliquod jus prætendi poterat ex dicta participatione emolumentorum, cum illa non rangat substantiam officii, neque aliquod jus in re, vel ad rem tribuat, aut liberam vacationem impediatur, sed solum contineat gravamen ipsius officialis, ut emolumentorum participationem alteri tribuere debeat, ex iis, quæ pluries habentur in præcedentibus, respectu eorum, qui pecunias tribuant ad emptionem officii in persona alterius pro commodo emolumentorum, ac etiam in proposito participationis appaltuum, habetur disc. 27. de locato, & alibi pluries.

Secundò, quod his per sententiam triginta annorum, & ultra, stante præsertim malo jure, tanquam habita pro derelicta de tempore hujus gratiæ, dici poterat deserta, ideòque illius mentio facienda non erat, ex iis, quæ habentur disc. 92. de benef. & alibi.

Et tertio, quoniam juxta plenè firmata apud Bich. dec. 286. & 301. & disc. 66. de feud. & alibi pluries, tunc omnia litis mentio subreptionem causat, quando per illam, aliquod jus alteri quæsitum sit cui gratia præjudicet, secus autem ubi per novam gratiam in nihilo colligantur præjudicetur.

Fortius verò, pro exclusione oppositorum procedere dicebatur stante superventa de anno 1624. Constit. 30. Urb. VIII. revocatoria hujusmodi concessionem officiorum in perpetuum. Et quamvis in contrarium nimium insistere in ea, quod Constitutio revocat concessionem, ex gratia, non autem illas, quæ sint ex causa onerosa, & respectiva, cum tunc justitiam potius redoleant, ex iis, quæ in proposito consimilium Constitutionum revocatoriarum habentur disc. 4. de feud. & supra hoc tit. disc. 47. & 56. & alibi. Ac etiam sub tit. de jurepatr. disc. 10. & 65. & alibi. Attamen erat leve fundamentum, quoniam ad rectè procedit, quando onus, vel respectivitas sit ad favorem ipsius Cameræ, juxta casum, de quo d. disc. 4. de feud. ac etiam supra disc. 47. & 56. cum similibus, cum ita esset violare justitiam, & æquitatem, obtinendo rem, & pretium. Secus autem, ubi ex parte Cameræ concessio sit gratuita, quamvis ex parte concessionarii sit onerosa, ob pretium solum privato, cui Pontifex gratificari voluerit, cum tunc dicatur etiam pura gratia facta per personam Pontificis, ad cuius commodum verè cedit, & à quo potius gratias obtinere dicitur. Ad instar eorum, quæ sub tit. de dote disc. 30. & 154. & alibi, habentur de dote, quæ uni contemplatione alterius datur, ut dotata non à dotante, sed à contemplato potius obtinere dicatur, cum similibus.

MELEVITANA DEPREDATIONIS.

Responsum pro veritate ad petitionem incerti recurrentis.

Derepresaliis, vel depredatione bonorum, quæ jure bellifiant contra subditos infidelium, vel inimicorum, quamvis ipsi bonorum Domini sint fideles, vel respectivè bellum non exercent. Et quod, inter subditos Principum Christianorum, inter quos viget bellum.

S U M M A R I U M.

- 1 Casus controversæ.
- 2 De materia text. in c. 6. de Judæis, super Christianis, qui opem ferunt infidelibus.
- 3 De dominio bonorum, quæ occupantur jure belli.
- 4 Quod iste non sint quæstiones Juristarum.
- 5 In hac materia non attenditur diversitas Religionis, sed alia ratio.
- 6 De publica, & generali inimicitia cum Turcis, & prohibito cum eis commercio.
- 7 Quare eorum commercium habeatur in portibus, & emporiis, & quomodo permittendum.
- 8 Quod quandoque inimicorum subditis prohibeatur commercium, & quare.
- 9 An liceat depredari personas, & bona subditorum Principis inimici.
- 10 De modo intelligendi dubia Doctorum, vel leges.
- 11 De eodem, de quo nu. 9. & quid si non sit subditus, sed adhaerens.

- 12 Quod in hac materia non debeat procedi cum legibus civilibus Digestorum, & Codicis, & de ratione.
- 13 Et cum quibus legibus procedi debeat.
- 14 De legibus Maris, vel navigationis.
- 15 Distinguntur species inimicitia.
- 16 De depredationibus inter Christianos inimicos jure publico.
- 17 De eisdem jure privato.
- 18 De depredationibus infidelium, vel eorum subditorum.
- 19 Quid de Christianis subditis Turcarum.
- 20 Quod etiam in pugna inter singulas naves intrat ratio belli.
- 21 An depredatione, vel represaliis in Mari obstet ratio violationis libertatis naturalis.
- 22 Quando laicis concedatur cognoscere de statu personarum an sint fideles, vel infideles, vel Schismatici.

D I S C. CLXX.

Cum, ultra Sac. Religionis Hierosolymitanæ trimium classem, quæ contra, infideles, ad eos coercendum, ne fideles infestent, atque in servitutem redigant, mare cursitare solet, quamplures adfuit in eadem Insula Melevitana belligeræ naves, quæ ad differentiam aliarum, quæ gratia mercium vehendarum tenentur, piraticæ dicuntur, eandem facientes cursitationem, incertæ belli alæ expositæ, quod scilicet cum Turcarum navibus maritimum ineunt bellum, capiunt, & capiuntur. Contingat autem, aliquas, ex Græciæ, & Armeniæ, aliarumque partium, Turcarum imperio subiectarum, naves Schismaticorum, vel Catholicorum Christianorum Mercatorum reperiri, cum quibus, utpotè fidelium amicorum non ferentibus vexillum, sive ob vexilli suspicatum simulationem, pati volentibus illam visitationem, seu recognitionem, quam leges, vel consuetudines navigationis permittunt ad effectum recognoscendi, an verè fidelium, vel infidelium sit. Et quatenus etiam sit fidelium, an in eis infidelium hostium personæ, vel bona adfuit pro eorum depredatione, ac respectivè servitute, ideòque contingat haberi pugnam, dicta quoque naves in propriam reduci potestatem, ac depredationem, atque ad eam impediendam obijci solet de ipsorum fidei qualitate, quodque tanquam Christiani subjacere non debeant illis depredationis legibus, quibus infideles hostes subjacent. Hinc proinde ad eas dirimendas quæstiones, quæ desuper oriri solent, plurimum Curia Advocatorum consilium pro veritate expetitum fuit super quatuor dubiis, per hæc præcisa verba conceptis.

Primò, an depredari possint per tiremes, vel piraticas naves Insulæ Melevitanæ personæ, & bona Christianorum Schismaticorum, quæ reperiuntur in tiremibus, vel navibus Turcarum, quorum sint subditi, vel etiam in navibus ipsorum Christianorum subditorum. Tyranni Turcarum.

Secundò, ad quem Judicem pertineat cognoscere de Schismate.

Tertio, an Christiani, etiam Catholici, Turcarum subditi, qui voluntariè arma sumunt contra Christianos, possint in persona, & bonis depredari.

Et quartò super modo probandi dict. voluntariam assumptionem armorum.

Cumque in eadem notula in dubiis data, insinuaretur Textus in c. ita quorundam 6. de Judæis, quasi quod ab ejus dispositione, vel intelligentia penderet dubiorum resolutio. Hinc inter alios Ego consultus, prius quam ad dubiorum examen descenderem, præmittebam, extraneos esse à casu quæstionis terminos dictæ decretalis, ac propterea, superfluum, inanemque laborem remanere illum aliquorum desuper respondentium, qui cum perpetuò damnanda, & contemptibili chartarum inutili repletionem, deducebant ea quæ ad eisdem Textus materiam plenè colligit, elaboratus modernus Gonz. in repet. eisdem Textus, recensendo decreta quamplurium generalium, vel nationalium conciliorum, pluresque Summorum Pontificum antiquas, medias, ac etiam modernas Constitutiones.

Omnes etenim percipiunt casum longè diversum, ubi scilicet illi Christiani, qui sub Principum Christianorum dominio vivunt, ab avaritia excecati, turpis lucri gratia, mercando, sive ex odio, vel æmulatione, cum altero Christiano Principe, communibus hostibus infidelibus, opem præstent cum armis, vel navibus, aut vicualibus, adeout actus sit ex sui natura criminiosus, ideòque subiectus tot pœnis, quæ in conciliaribus, vel Pontificiis decre-

decretis, & legibus continentur, inter quas ista est, ut in servitutem redigi valeant, atque naves, & bona depredari. Ad praxim deduci non solita dicta pœna personalis servitutis. Non quidem ratione consuetudinis, ut Christianus Christianum servum non faciat, ut aliqui putant, sed potius ratione pœnæ majoris, cui per dictas leges, ac etiam per illas Principum sæcularium subjacent etiam capitali. Verum id nil commune habet cum casu quæstionis, dum hujusmodi orientales Catholici, vel Schismatici Christiani. Turcarum imperio, vel Tyrannidi subditi, cum eis necessarium habent commercium, atque non gratia præstandi opem infidelibus; sed gratia negotiariorum, & mercaturæ, in propriis, vel in illis infidelium navibus navigationem ineunt.

His autem, pro æquivocis tollendis, ita prænotatis. Quatenus ad præmissa pertinet dubia, ut oportuè in casu præcizio quæstionis resolvenda essent, observabam, ea quoque male concepta videri, sive quod tria posteriora essent superflua, & præsertim, tertium, & quartum, cum tunc respectu bonorum, etiam inter nostri pacifici commercii Catholicos, jus, vel ratio belli, id concedat ex iis, quæ in hac materia domini, vel acquisitionis bonorum in conflictu belli, habentur deducta sub tit. de feud. disc. 58. quoties ejusdem belli justitia verificetur, adeout justa adfit causa pugnæ. Secus autem, ubi potentioris navis pugna, contra aliam excitata, injusta, & illicita sit, adeout pyrraticum potius crimen redoleat, ut in iis contingit navibus, quæ sint subditorum ejusdem Principis, vel alterius ejus amici, adeout, liberum inter Provincias, vel nationes adfuit commercium, dum ad effectum, ut jus, vel præmissa belli ratio intret, istius requiritur justitia, cuius illud est principale requisitum, ut sit publicum, ab eo indictum, qui hoc regale jus habeat publicum indicendi bellum.

Et quamvis istud solum requisitum non sufficiat, nisi etiam alterum justæ causæ accedat, ne alias tyrannidis potius motivum habeat. Attamen, ut advertitur d. disc. 58. de feudis, ista inspectio cadit respectu ipsiusmet Principis, vel alterius belli auctoris. Et nihilominus etiam isto casu nulla, vel nimium rara est praxis, ut in iis, quæ ad externum pertinent forum, juridicæ regulæ, vel propositiones hujusmodi quæstiones decident, cum ea, quæ ultima dicitur ratio rerum, earum potius Jurex, ac decisor sit, ut alibi quoque advertitur præsertim sub tit. de dote disc. 146. nu. 17.

Prout incongruum advertebam esse secundum dubium, vel quæsitum super competentia cognoscendi de qualitate Schismatici, sive de ejusdem justificatione, quoniam in hac materia sola diversitas religionis absque publicæ inimicitie qualitate, non attendatur, nihilque operetur, & per consequens ubi etiam notoriè Schismatici, quinimò Hæretici sint, & quod magis est etiam infideles, qui sub Christiani Principis amici dominio vivunt, atque pacificum habeant commercium. Quinimò, & ipsimet Turcæ, seu alii Mahometanæ Sectæ, sequeas ad pacificum admitti commercium, hujusmodi non subjacent licitis depredationibus, adeout illæ, quæ sequantur illicitæ, & pyrraticæ potius censendæ sint, ex iis, quæ apud inferius allegandos communiter firmantur, & per consequens non videbatur ad quid hujusmodi jurisdictionis, vel competentie assumeretur quæstio, quam unicè ad primum mihi videbatur quæsitum restringi.

Quatenus itaque ad illud pertinet, cum publici pertractandum esse inspectione, observabam. Primò nempe pragmatico, seu legaleico stylo per doctrinas, & auctoritates. Et secundò, cum altero magis geniali, longèque meliori ratiocinatio.

Primò itaque pragmatico, seu doctrinali stylo attento, tanquam absoluta, & notoria præsupponenda est publica inimicitia, quæ generaliter viget inter Christianos, & Turcas, magis verò quoad istam Religionem, cuius peculiare institutum est, militandi contra hujusmodi infideles, cum quibus, eorumque Principi generaliter omnibus Christianis prohibitum est commercium, juxta decreta conciliaria, & canones, ac pontificias Constitutiones, de quibus supra, & plenè habetur apud Borell. de præstantia Regis Catholicæ cap. 32. nu. 178. & seqq. ubi generaliter de justitia belli cum Turcis.

Et quamvis in aliquibus portibus, vel emporiis hujusmodi infidelium commercium habeatur, non tamen id præmissam tolli genericam inimicitiam, seu hostilitatem. Tum quia commercii libertas non provenit ab amicitia, vel qualitate personarum, quoties specialis conven-

tio non accedat, sed provenit à qualitate loci, ut scilicet tanquam in quodam asilo omnes tuti sint, juxta ea, quæ de publicis portibus, eorumque securitate habentur supra disc. 129. Tum etiam quia interdictio commercii est, ne Christiani infidelibus opem ferant, atque fruges, vel merces, & arma eis tribuant, & ne ita potentiores fiant, non autem, ut ipsi infideles pro nostro servitio, & commoditate ad nostras deferunt regiones ea, quibus caremus, juxta ea, quæ habentur sub tit. de dote disc. 23. & 143. nu. 31. & 38. cum seqq. Quoties tamen personale commercium aliquam in fide, vel moribus labem inferre non possit, sive quod politica ratio status non prohibita, etiam in portibus commercium ratione explorationis propriarum virium, & status rerum, vel ratione exhauriendi à principatu pecunias, cum venditionibus mercium, juxta ea, quæ generaliter etiam inter ipsosmet Christianos Catholicos de prohibitione commercii in propriis portibus, vel emporiis, aliisque locis subditorum Principis inimici, habentur apud Latr. alleg. hsc. 17. & seqq. & alios pluries in præcedentibus recensitos, hoc eod. tit. & præsertim disc. 159. ubi de dictis allegationibus Larreæ, occasione agendi de materia defalchi, quod per dohanarum & vestigialium Appaltatores prætendi solet, hujusmodi commercii interdictionem.

Posito itaque inimicitia, seu hostilitate inter Principes, absque distinctione fidelium, vel infidelium, disputant DD. an liceat repræfaliare, seu depredari personas, & bona subditorum Principis inimici, etiam extra aciem Castrorum, vel conflictum belli. Atque in hoc omnes agnoscere videntur in primum auctorem, seu anrefignum Innoc. in c. olim il primo n. 9. de restit. spol. ubi proposita quæstione, affirmativam ponit, deindeque subiungit, quod aliqui dubitant, seu negant, quoties id sequatur extra Castrorum aciem, & belli conflictum. Atque exinde nostri, pro conducta legaleica, verèque contemptibili ineptia disputant, quam ex his hujusmodi opinionibus ipse Innocentius teneat. Aliqui etenim opinantur, ut teneat posteriorem, ex magis communiter recepta propositione pluries insinuata, quod Doctor censetur tenere eam opinionem, quam ultimo loco refert. Alii verò volunt, quod ipse pro suo sensu in prima parte id affirmet, solumque deinde referat dubitantes absque eo, quod ad adhesionem inferri possit, quasi quod ageretur de lege inducente auctoritatem necessariam, quodque ab uno, vel altero dicto, vel sensu unius Doctoris, pendere debeat veritas, & justitia rerum, quo nil ineptius. Unde propterea, juxta dictum Concivis Horatii, risum, ac bilem, eodem tempore promovent hujusmodi simplicitates, quæ nimium frequentes dignoscuntur in magnis quæstionibus, quas nostri assumere solent super interpretatione ambigui dicti alicujus Doctoris, qui subobscure loquutus fuerit, ut præsertim apud Regnicolas feudistas dignoscitur super doctrinis, vel traditionibus Andr. de Ifern. de quo dici solet, quod non disputatur, an bene, vel male dixerint, sed an dixerit.

Ut enim advertitur sub tit. de judic. disc. 35. & alibi, in authenticis, & obligatoriis legibus, quæ necessariam faciunt auctoritatem, ubi ambiguntur sint, atque plurimum intellectum sint capaces, tunc tolerabiles videntur hujusmodi quæstiones, non tamen commendabiles, quoniam stante quæstione adeò controversa, præsertim inter interni fori professores, an lex sit solus effectus potestatis legislatoris, non curata ratione, vel potius sit effectus mixtus, potestatis, & rationis, ut propterea utriusque requisiti copulativus accedere debeat concursus. Quando etiam ea tenenda sit opinio, quam meritò exterius foris magis recepit, ut sit effectus potestatis, quodque propterea legis virtus, vel operatio sit, ut quamvis dura servari debeat, cum subditis tribuenda non veniat licentia, inquirendi de rationabilitate, vel irrationabilitate legum proprii Principis, vel Superioris, atque ita Judices se constituendo, sub prætextu irrationabilitatis, eas spernere, vel non servare. Attamen in Doctorum non necessariis, sed probabilibus traditionibus, stultitiæ, vel bestialitatis species videntur, adeò mordicus in littera, vel in una, sive altera eorum dicti interpretatione ad limites verborum, vel ordinis scribendi insistere, & an ex duabus relatis opinionibus unam, vel alteram teneat, dum isto casu, in quo necessaria deficiat legis auctoritas, rationes, & principia juris potius attendit debeant, ut d. disc. 45. de judic. advertitur.

Et nihilominus, ubi etiam cum ista ineptia procedendum esset, advertebam, quod magis communiter receptum est, ut sensus Innocentii sit juxta primam partem affir-

mativam sui dicti, ex iis, quæ aliis relatis plenè firmant in eodem casu scribentes Lanar. *confil. 84. & Apont. confil. 93. lib. 1. idem Apont. in tract. de potest. Prorogis*, (ubi magis quam in consiliis attendi debet) *tit. de viremb. nu. 12. Loffred. conf. 54. n. 4. Covarr. in regul. peccatum. part. 2. §. 9. sub n. 4. vers. hinc denique, & §. 10. num. 2. & seqq. qui per modernos, & præsertim morales reputari videtur in materia magistrali, atque latè prosequuntur, & comprobant Masfrill. *dec. 254. ex nu. 4. & Castill. pro more penè transcribendo dec. 107. lib. 2. Reverter. dec. 76. ibique de Marin. in add. Rocch. de officiis, seu Magistrat. tit. de præda bonorum §. 2. & plenè Magister meus Arias de Me-la lib. 2. var. cap. 23. ubi n. 11. cum seqq. benè assumit materiam repræsentationum, juxta earum diversas species, ac potestatem eas faciendi, vel indicendi, atque cum iis procedere videntur Castropal. & alii morales, quorum unum dixisse sufficit, ut reliqui de more transcribendo sequantur. In iis tamen, quæ externum percutiunt forum, non multum eorum curata auctoritate, ubi illam forensium habemus. Eam pro interno foro, ut decet venerandum, inter quos Diana *part. 1. r. tract. 3. resol. 1. multa colligit in ista materia, præsertim circa capturam personarum.***

Quinimò quod magis est, non desunt volentes, ut etiam id procedat in personis, vel bonis eorum, qui non sint subditi Principis inimici, ei tamen adhæreant, atque secum habeant commercium, ut in specie bonorum cujusdam Januensis existentium in triribus, vel navibus Regis Gallorum deprædatis, vel milites Regis Aragonensis, ex eadem auctoritate Innocentii, & sequacium, Grammatic. *conf. civil. 24. nu. 6. cum quo petranfic Constant. in l. unic. Cod. de Class. lib. 1. n. 134.*

Hactenus agendo de articulo cum solo pragmatico stylo, juxta primam inspectionem, in parte scilicet doctrinali, & cum solis auctoritatibus, & traditionibus in littera. Assumendo verò alteram longè meliorem inspectionem ratiocinativam, quam cessante lege clara, & expressa, omnino attendi debere, observabam, Prorsus improbable videretur in hac materia procedere, cum iis, quæ disposita leguntur in legibus civilibus Digestorum, vel Codicis, ut plerique faciunt in illarum legum littera, vel interpretatione, aut inductione principaliter immorando, sive in iis primorum glossatorum, & interpretum traditionibus, quæ excusabiliter ab eis data fuerunt in scholis, & Cathedris, ut scholares instruerent.

In illo siquidem septem circiter sæculorum spatio, quod intercessit inter prædictarum legum compilationem, quæ de mandato Justiniani Imperatoris facta fuit in Græcia, & earundem legum causalem inventionem pluries recentiora, & præsertim *tit. de servit. disc. 1. Magna in hac præsertim nostra occidentali Europæ sequuta fuit, legum, & morum immutatio. Magnaque etiam viget differentia ratio inter ea tempora, in quibus leges Digestorum, præsertim, ac etiam aliquæ Codicis, Romæ conditæ fuerunt, quando Romanum Imperium, juxta Romanorum prætensionem, in toto Orbe unum constituat Principatum, adeo omnes illi, qui alios in Navibus deferrent vexillos, quam illos Populi, vel Imperii Romani, pro hostibus, vel rebellibus haberentur, & tempora nostra, in quibus habetur tanta divisio Principatuum independentium, adeo ut quilibet Princeps prætendat esse Imperator in suo principatu, in quo tantam habet potestatem, quantam Imperator in suo imperio, unde propterea, ut etiam advertitur supra *disc. 16. r. & alibi plures, tot sunt Mundi diversi, quot sunt principatus.**

Isto etenim rerum statu attento, procedendum est cum scriptis, vel non scriptis legibus cujuslibet Principatus, quæ sine dubio prævalent dictis legibus civilibus, quæ apud nos, potius ex populorum usu, ipsorumque Principum tacito consensu, quam ex auctoritate per Justinianum Imperatorem illis attributa, vim legum habent, ac propterea in subsidium attendendæ sunt, quando propriæ desunt leges.

Potissimè verò, & clarius in hac materia navigationis, de qua præfata leges non multum agunt, eaque magis regulantur à quadam recepta consuetudine navigantium, sive ab illis conventionibus, quæ per aliquas nationes habitæ fuerunt, & ab aliis postmodum acceptatæ vulgò nuncupatæ, *si Consolato del Mare de tempore, quo vivebatur sine dictis legibus, dum earum inventio adhuc sequuta non erat, atque respectivè adhuc non erant communiter receptæ, ut occasione agendi de Consulatu in materia affecurationis, advertitur sub *tit. de Credito disc. 106 & seqq. Quare pertractando materiam, ut decet juxta curren-**

tium temporum leges, vel mores, advertendam, distinguendum esse inter illam inimicitiam accidentalem, quæ ratione belli habeatur inter Principes Christianos Catholicos, & respectivè hæreticos, ut (ex gr.) in eodem genere catholicorum, juxta præsentis contingentiam contingit inter Reges, Catholicum, & Christianissimum. Et in eodem genere hæreticorum inter Anglos, & Olandeses, cum similibus. Et alteram inimicitiam naturalem, ac fixam, communem, & generalem inter Christianos, & Turcas, ut supra.

Quatenus enim pertinet ad primam speciem, distinguendum videtur inter casum, in quo repræsentat, vel deprædationes personarum, & bonorum subditorum Principis inimici, sicut à Navibus, & militibus ejusdem Principis, in ratione publica, & illas, quæ e converso fiant ab ejusdem subditis privatis, qui privato jure hanc piraticam artem exercent, per quandam speciem mercaturæ, & negotiationis.

Primo etenim casu, ex quadam communi consuetudine, quam asserit, vel præsupponit Aponte *d. conf. 63. n. 18.* receptum videtur, ut quilibet ex Principibus, inter se inimicis, subditos proprii inimici insequatur, eisque commercium prohibere, vel impedire curet, ex ejusdem belli, vel publicæ inimicitia, aut status ratione, ad enervandum scilicet, debilitandum vires ipsius Principis inimici, dum Principum potentia à subditorum divitiis, ac industriis, in magna parte provenit. Adeo, juxta notoriam praxim impediatur etiam terrestre commercium, gratia simplicis itinerationis, pro qua oportet obtinere affecurationes, & salvo conductus. Multò verò magis ubi deprædatio sequatur in parte maris, quæ sit sub ipsius Principis jurisdictione, cum tunc intret altera ratio violationis commercii, quæ juxta solitum sequuta fit.

Ubi verò casus contingat inter privatos, qui ad privatam utilitatem, ex præmissa industriæ, & mercaturæ ratione, istam exercent piraticam artem. Et tunc altera intret distinctio, an id fiat, de ejusdem proprii Principis licentia, & auctoritate sub ejus vexillo, juxta frequentiore praxim, cum obligatione contribuendi publico ærario aliquam deprædationum portionem, juxta diversarum locorum consuetudines. Vel potius, omnino privato jure id fiat. Ut scilicet primo casu procedat idem, quod supra in ipso Principe dictum est, ex vulgato legali axiomate, quod omnia nostra facimus, quibus nostram impartimur auctoritatem. In altero autem, actus dicendus veniat illicitus, & criminofus, quoniam sicut, si aliqui Galli privato jure disrobarent, atque grassationem committerent in personis, & bonis Hispanorum, aliorumque subditorum Regis Hispaniarum, dicendi essent latrones, & grassatores, neque inimicitia, vel bellum inter eorum Principes, crimen excusaret. Ita pariter in ista grassatione, quæ piratico more in mari sequatur, dum gravius potius delictum ex quodam communi usu reputari videtur. Nisi absque necessitate obtinendi particularem licentiam, & facultatem à proprio Principe, istius generica licentia, vel permissio accedat, cum tunc idem importet.

In altero verò casu inimicitia naturalis, ac generalis, non solum inter Principes, sed etiam inter privatos, qualis est illa inter Christianos, & Turcas; Et tunc, absque dicta distinctione inter jus publicum, & privatum, deprædatio licita est, ob licentiam generalem, quæ ab omnibus Principibus Christianis attributa videtur persequendi, & deprædandi infideles, tam ratione hostilitatis, quam etiam ex altera servandi æqualitatem, dum ipsi infideles magis huic piraticæ arti incumbunt, ut Christianorum personas, ac bona deprædentur, & per consequens ad rem nostram magis de plano intrat præfata theoria Innocentii, quam superius allegati Auctores, & alii indefinitè recipiunt etiam inter ipsosmet Christianos.

Neque hanc facultatem adimere debet qualitas personarum, quæ sint communis hostis subdita, quia nempe essent etiam Christiani, quoniam, ut initio insinuatum est, vis non consistit in diversitate Religionis, sed consistit in publica inimicitia dominantium, & in interdictione commercii. Qualitas autem Religionis operatur exemptionem à formali captivitate, quodque solum capri detineri valeant in ratione carcerum, donec redimantur.

Item quia magna exinde resuleret inæqualitas, inter Christianos, & Turcas, in Christianorum præjudicium, & fraudem; Siquidem ita iidem Turcæ, qui hanc piraticam artem exercere velint, subditos Christianos in navibus secum habere affectarent, illos fingendo mercium alio-

aliorum; bonorum dominos, ut contingente succumbentia, bonorum jacturam, ac deprædationem non paterentur; Sive quod iidem mali Christiani Schismatici Turcarum subditi, qui æque, & fortè magis, inimici sunt Catholicorum, eandem piraticam artem, Turcarum ad instar, & cum eorum auctoritate licite, ac impunè exercent, & per consequens eo ipso, quod Christiani Turcarum subditi in propriis navibus, magis verò in illis eorundem Turcarum, navigationem assumunt, scire debent, huic periculo expositos esse.

In hujusmodi item deprædationibus, quas privatæ naves faciunt, ex beneficio victoriæ, quam pugna præbeat, intrare quoque videtur illa acquisitionis domini ratio, quam jus belli tribuat, juxta deducta *dicta disc. 58. de feud. cum eadem videatur ratio, seu proportio, inter illum belli conflictum, qui habeatur inter terrestres exercitus, vel maritimas classes, speciem exercitus maritimi constituentes, & inter pugnas, quæ habentur inter hujusmodi piraticas naves; Quoties tamen pugnae initium, seu occasio, justa, & licita sit, ex præmissa ratione inimicitia Principum, vel Nationum, & diversitate vexillorum; Seu ex justo motivo se opponendi illis recognitionibus, quas leges, vel consuetudines navigationis fieri posse concedunt; Hujusmodi etenim justa causa cessante; pugna ex parte initianti, dicenda potius esset injusta oppressio, & ex parte aggressi, dicenda veniret justa defensio, Sed data pugnae justa causa, intrat ratio illius quasi contractus, super incerta alea, qui inter invicem pugnantes iniri videtur, ut scilicet, quemadmodum navis victa, succumbentiam, ac deprædationem passa est, ita victoriam quoque habere poterat, atque deprædationem facere; Ideoque inter Christianos consideratio digna videtur illa circumstantia, an deprædatio, cum ista æquali incerta alea sequuta sit, vel potius cum navi nimium potentiori, & sine pugna, vel oppositione, ut vulgo dicitur manu salva, cum tunc intret dicta alteratio publicæ inimicitia, non autem ista, quæ resultat à dicto quasi contractu inter invicem pugnantes.*

Et quamvis super præmissa interdictione commercii, & navigationis cum jure repræsentationum, ac deprædationum, aliqui Historicorum, vel eruditiorum, Academicorum more potius quam forensium Jurisconsultorum more, de jure, vel ratione belli scribentes, ut præsertim est Hugo Grotius, hanc Principum denegent potestatem, quasi quod navigationis, libertas manet à jure naturæ, cui Principes derogare non possunt; Attamen commendatione quidem dignæ sunt hujusmodi ponderationes, ratione acuminis ingentis, atque scholis, & Academiis congruæ ad ingeniorum exercitationem, & exercitium, praxi verò sunt penitus incongruæ; Siquidem, ut occasione derogandi ultimis voluntatibus, & fideicommissis, aut legitimis filiorum, & similibus, quæ per aliquos juris naturæ dicuntur, vel gentium, iste est quidam loquendi usus, ut ita distinguantur ea, quæ per jus civile Romanorum omnino de novo introducta fuerunt, non autem, ut à natura, vel gentibus omnibus ordinatas habeamus eas leges, quas violare non liceat, cum nullibi istæ leges habeantur scriptæ, illudque solum jus naturæ præcisè obligatorium inter nos Christianos dicitur, cui derogari non potest per humanam potestatem, quod in sacra novi, seu veteris testamenti scriptum legitur, quod divinum appellatur, promiscuè appellari quoque solitum naturale.

Illud namque dicendum esset jus naturæ, vel gentium, quod absque Religionem, & sectam, & Nationum differentia, omnes ita afficiat, quod ubique ejus violatio illicita reputetur; Et per consequens, cum Turcæ, Persæ, Scythæ, Indi, & aliæ similes Nationes nostras irrideant, ac spernant leges, atque non cognoscant legitimam, vel testamenta, & fideicommissa, aliaque ultimas voluntates, nisi prout eorum mores concedant, idcirco istæ considerationes inter fabulas collocari merentur, atque consuetas legistarum continent simplicitates.

Hinc proinde opus non erat respondere super secundo quæsito, ad quem scilicet spectaret cognoscere de Schismatica qualitate, dum ista in proposito, in nulla est consideratione, ut supra; Verùm, ubi de hoc puncto agendum esset, observabam cadere eadem distinctiones, quæ habentur in materia cognitionis clericatus *sub tit. de jurisd. disc. 64.* ac etiam in materia cognitionis utrarum, vel sacrilegii, cum similibus; Quod scilicet, aut agitur de ista cognitione de jure, ac principaliter, ad effectum declarandi illam personam ream læsæ Majestatis divinæ, ac punibilem, & tunc id privati pertineat ad Episcopos, & Inquisitores fidei, nullatenus autem laicalis potestas in *Card. de Luca Lib. II.*

hoc se ingerere valeat, utpotè in materia merè spiritali, & ecclesiastica; Aut verò incidenter, & de facto ad propriam instructionem pro aliis effectibus, & tunc secus, præsertim verò in hujusmodi contingentis, in quibus more militari procedi solet; Ac propterea in præmissis omnibus concludendum videtur, ut magis communiter navigationis receptæ consuetudines attendi debeat.

CRACOVIIEN. NAVIGII,

PRO COLLEGIO SOCIETATIS JESU, CUM PP. TYNECENSIBUS ORDINIS S. BENEDICTI.

Casus disputatus in Rota, resolutus pro Collegio.

An, & quando in juribus regalibus competant remedia possessoria sine titulo habito à Principe supremo, vel potius iste sit necessarius; Et ad quos effectus flumina navigabilia dicantur de regalibus.

SUMMARIUM.

- 1 **F**acti series.
- 2 **R**esolutio.
- 3 **D**e extremis spoliis, & n. 6.
- 4 **F**lumina navigabilia sunt de regalibus.
- 5 **I**n regalibus, quæ obtineri non possunt sine titulo non suffragatur sola possessio, ideòque non intrant remedia possessoria.
- 6 **D**e eodem, de quo n. 3.
- 7 **D**e errore scribentium immorandi in rebus certis, & non controversis.
- 8 **D**eclatur conclusio, de qua num. 3. ubi possessio est temporis considerabilis.
- 9 **D**e virtute centenaria allegandi quemcumque titulum de mundo meliorem.
- 10 **D**e alia declaratione conclusionis, de qua nu. 5. ubi agatur cum privato.
- 11 **Q**uando juris assistentia, & resistentia in his obstat.
- 12 **A**n jura regalia penes privatum sint talia.
- 13 **Q**uando in judicio reintegrationis obstat exceptio domini, seu proprietatis.
- 14 **A**d quos effectus flumina navigabilia dicantur de regalibus.
- 15 **Q**uod aquæ non possint divertiri à flumine sine concessione Principis.
- 16 **D**e differentia inter usum, & dominium in viis, & fluminibus.
- 17 **D**e regulis tenendis per Advocatos, & Consultentes.
- 18 **D**e editione cap. unic. quæ sint regalia, qua occasione processerit, & ex qua ratione, vel auctoritate attendatur.
- 19 **R**egalia ignota in jure communi, & quomodo ab eo explacentur, & de nomine, vel titulo Imperatoris.
- 20 **D**e nomine, seu vocabulo Principis, & Principatus.
- 21 **D**e Regno Poloniæ, quod non subjacet Imperatori.
- 22 **D**e errore pragmaticorum super applicatione doctrinarum.

DISC. CLXXI.

Possidente Collegio Societatis JESU Cracoviæ, ex donatione cujusdam Nobilis Viri tenimentum in Oppido Opatovick; propè flumen Vvistlæ, unà cum navigio in eodem flumine; Cum Patres Tynecofes Ordinis S. Benedicti, ex consimili donationis, vel alio titulo habito, ab alio nobili, forsan fratre, vel conjuncto auctoris Collegii possiderent in eadem contrata, & propè idem flumen aliud tenimentum, ad quod potius dictum navigium, sive jus illud retinendi, spectare prætenderent, atque de facto, ab ejus possessione Collegii ministros, vel Conductores expulissent; Hinc introducta causa coram Ordinario, per istum in possessorio retinendæ fuit pronunciatum pro dd. PP. Tynecofes; In gradu verò appellationis, Nuncius Apostolicus, in altero possessorio reintegrandæ pronunciatum favore Collegii; Istaque sententia confirmata fuit in altera instantia in Curia per Auditorem Cameræ; Introductaque causa per appellationem in Rota coram Rondonano, atque pro hujus Tribunalis stylo dato dubio ex integro, An eidem Collegio concedenda sit reintegratio, sub die 26. Januarii 1674. affirmativa prodiit resolutio, atque in hoc statu causa pendet.

In hac itaque disputatione habita in Rota, in qua solùm pro Collegio scripti, duæ erant inspectiones; Una scilicet

facti super justificatione hujus iudicii, & præsertim primi, quod perfectam, & concludentem exigit probationem, dum alterum leviore probatione est contentum, ex deductis sub tit. de iudic. disc. 44.

Et altera juris super puncto in quo alterius Partis defensores insistebat, quod scilicet cum ageretur de flumine navigabili, quod est de regalibus, juxta expressam dispositionem cap. unic. quæ sint regalia, cum concord. per Peregr. de jur. fisco. lib. 1. tit. 1. n. 19. & 20. Rosenthal. de feud. cap. 20. conclus. 23. Montan. de Regal. verb. flumina, & alii communit. Idcirco inferebant ad regulam, quod jura regalia, quæ sine Principis concessione, vel titulo possideri non possunt, sola possessio non suffragatur, sed necessaria est tituli justificatio, juxta auctoritates relatas supra disc. 14. n. 2. & 8. unde scribentes, tacito Auctore, totum desumebant.

Super prima inspectione, scribens pro Collegio, præsupponit pro stylo, habebam me relativè ad deducta per causæ Patronum in informatione facti, cujus revera potius, quam juris erat quæstio, cum in jure non dubitetur de necessitate justificationis duorum extremorum; Primi scilicet antecedentis possessionis illius, qui dicit se spoliatum; Et alterius actualis possessionis illius, contra quam petitur reintegratio cum superius insinuata distinctione, quod scilicet, primum extremum perfectam, concludentem exigit probationem, Alterum verò leviore contenta est, etiam illa præsumpta, quæ ex litis sustentatione resultat, ex insinuatis, disc. 44. de iudic.

Ac propterea contemptibilis, & nauseosus, perpetuoque damnandus est stylus illorum Consulentiū, vel Scribentium in jure, qui cum inani chartarum repletione, desuper immorari solent, atque allegationum cumulus faciunt, cum sint principia certa, & præsupponenda, totaque vis consistat in facto, sive in applicatione, an scilicet ex testibus, vel documentis resultet, nec ne, sufficiens probatio, quæ certam juris regulam non habet, sed remissa est iudicis arbitrio ex facti circumstantiis regulando, ex insinuatis d. tit. de iudic. disc. 44.

Quatenus itaque pertinet ad alteram inspectionem juris; Pro causæ necessitate, vel opportunitate, etiam disjunctivè, seu alternativè, quo dicebam sufficere fundamenta, multò magis ea simul juncta considerando; Primum nempe, quod admissio etiam præsupposito, ut ageretur de jure regali, quodque contentio esset cum ipsius supremi Principis Camera, vel Fisco, adhuc tamen dicta conclusio procedit in possessione recenti, seu brevi, quæ ita vitiosa, & intrusiva præsumitur, secus autem, ubi ea sit diuturna, & temporis valde considerabilis, quoniam tunc, licet quando sit minor centenaria, vel saltem quadragenaria, cum titulo colorato, & cum fama privilegii, in petitorio reputari non solet sufficiens; Attamen in petitorio reintegranda, vel retinenda, receptum est, eam esse sufficientem, ut aliis relatis Capyc. decis. 209. num. 18. Capyc. Latr. consult. 68. n. 23. Rota in celebri Hostien. litoris maris decis. 27. cum seqq. & decis. 39. cum seqq. part. 1. divers. cum concordant. dec. 85. p. 7. rec. Add. ad Gregor. dec. 370. Add. ad Buratt. decis. 131. & frequenter.

Multò verò magis ubi adesset centenaria, & ultra, ut in præfenti in facto supponebatur, conjungendo etiam possessionem Auctoris, quam ad hunc effectum conjungi debere absolutum, ac receptum est, dum ita etiam in petitorio cessat necessitas justificationis tituli ex recepta, nimirumque frequenter in omni fere materia insinuata conclusione, præsertim sub tit. de feud. disc. 3. & hoc eod. tit. disc. 47. & in aliis, & sub tit. de alienat. & contract. prohib. disc. 3. quod scilicet centenarius possessor allegare potest quemcumque titulum de mundo meliorem, ut etiam eadem conclusio expenditur sub tit. de iurisdic. disc. 96. & 97. illamque in proposito hujusmodi iurium regalium latè præceteris expendit Capoblanch. de Baron. pragmat. 1. nu. 213. & seqq.

Caute solum difficultate examinata d. disc. 47. hoc eod. tit. & disc. 3. de alienat. & contract. ac etiam d. disc. 96. & 97. de iurisdic. & alibi, quando scilicet constaret de initio infecto, vel resolutio, cum quantitate tamen restrictiva, & exclusiva possibilitatis alterius tituli melioris, ex iis, quæ locis citatis deducta habentur.

Et secundò, quod eadem conclusio, ut iuribus regalibus, sola possessio sine titulo non sufficiat, procedit, ubi quæstio sit cum ipso supremo Principe, vel Republica habente juris assistentiam super privativa competentia iurium regalium, unde propterea verificetur copulativus concursus duorum requisitorum de quibus in c. ad decimas

de restitut. spol. in 6. ubi videtur sedes materiæ cum ibi notatis juxta collectaneas Barbozæ, & aliorum modernorum Collectorum ibidem; Assistentiæ scilicet juris in eo, contra quem reintegratio petitur, & resistentiæ in eo, qui illam petit juxta eisdem textus exemplum, in laico pretendere possidere decimas spirituales contra Parochum particularem, sive universalem, qualis in plebriis partibus, & præsertim in Hispania solet esse Episcopus, ex deductis in sua materia sub tit. de decim. disc. 1. cum seqq. & sic quod adsit assistentia in Parocho, & resistentiæ in laico possessore hujusmodi spiritualium iurium incapace sine privilegio Apostolico, quoties tamen certum sit agi de decimis, vel iuribus spiritualibus, secus autem ubi possibilitas vigeat, quod illæ possint esse decimæ temporales, cum tunc ista possibilitas sufficiat in possessore, ut advertitur eod. tit. de decim. disc. 6. Idemque ad instar, & ex paritate rationis, procedit etiam in illis iuribus prophanis quorum privati regulariter sunt incapaces, absque supremi Principis concessione.

Secus autem ubi contentio sit cum altero privato ex triplici ratione; Primum nempe ex conclusione, de qua plene supra disc. 81. ubi de ejus declarationibus, quod scilicet jura regalia, eatenus sunt talia, eorumque naturam, & privilegia habent, quatenus sint penes supremum Principem, vel Republicam, secus autem, ubi penes privatum, penes quem desunt esse talia.

Secundò, quod ita in privato cessat supradictus copulativus concursus assistentiæ & resistentiæ respectivè, ut concurrat quando sit quæstio inter Principem, & privatum.

Et tertio, quod ita patet hujusmodi jura esse solita concedi personis privatis, atque ab eis possideri; Quemadmodum enim obtineri possunt ab ipsis colligantibus ita à nostris, præsertim dum agitur in solo possessore.

Quamvis autem præmissa sufficiant; Ac etiam, quod in hoc privilegiato iudicio spoli, seu reintegracionis non admittitur exceptio domini, vel boni juris in petitorio, nisi de illo constet incontinenti per confessionem partis, vel rem judicatam, aut publicum instrumentum clarum, adeò nulla cadat dubietas, vel contraria possibilitas, quæ sola superfit ex deductis apud Bich. decis. 179. nu. 18. cum seqq. dec. 73. n. fin. part. 10. recent. & frequenter, ac etiam habetur d. disc. 44. de iudic.

Attamen ad superabundantiam dicebam, quod admissio etiam, ut dispositio d. unic. quæ sint regalia, recepta sit, atque locum habeat in Regno Poloniæ; Adhuc tamen clarè videbatur equivocum recentere inter jura regalia istud navigium, de quo erat quæstio; Siquidem dicuntur de regalibus ipsa flumina navigabilia, ad excludendum in Baronibus, vel Communitatibus, aut privatis illud privatum jus, vel dominium, quod datur in aquis, & rivalis, aut parvis fluminibus, ex iis, quæ habentur sub tit. de servitut. ad materiam aquarum, ac etiam apud Ann. singul. 35. Franch. & add. dec. 183. Capoblanch. de Baron. pragmat. 8. part. 2.

Secus verò ad effectum usus navigationis, quoniam iste dicitur publicus, & communis omnibus ex illo jure, quod improprie, & per quandam contradistinctionem à mero jure civili dicitur naturæ, ut idem Peregrin. de jur. fisco lib. 1. tit. 1. n. 19. Montan. ubi supra n. 5. Capoblanch. dicit. pragmat. 8. part. 2. n. 25. & passim.

Atque tunc in hoc proposito intraret jus regale, quando in hac retentione navigii prærenderetur jus privativum, ut alter in eodem flumine, illud habere non posset, juxta ea, quæ ad materiam juris prohibendi habentur supra disc. 142. & seq. & in aliis, & de jure privativo piscandi in flumine sub tit. de feud. disc. 40.

Et quamvis text. in l. 1. § ait Prætor. ff. de aqua quotid. & æstiva disponat, ut è flumine publico aquæ diveriti non valeant sine concessione Principis; Attamen id respicit diversum effectum, ne scilicet privatis licitum reddatur divertere aquam à flumine publico in præjudicium navigationis, quæ ita impedita remanere, vel magis incommoda redderetur, vel quod alias publico usui præjudicaretur; Ac etiam quia est de sui natura illicitum, & intrinsecè malum, ut ea quæ sunt pluribus communia, sibi appropriare liceat, atque facere sua; Hujusmodi eremum jura publica, omnibus communia, in dominio, sive in protectione respecti vè, sunt Principis, vel Civitatis, Ad instar eorum quæ habentur supra disc. 136. de viis publicis, quæ sunt omnibus communes, quoad usum, ideòque nullius quoad dominium privatum, Principis autem, vel Civitatis, quoad dominium vel protectionem; Ideòque stant simul, quod privata libera pateat facultas utendi illa via ad usum destinatum, & tamen quod ea in parte occupari non possit, minisque in

eadem fieri id, quod eidem publico usui aliquod præstat impedimentum, cum similibus.

Item ad superabundantiam, ita cumulando motiva, seu motivando eorum id, quod motivari potest, ex pluries insinuatis Advocatorum, & Consulentiū regulis deducendi scilicet omnia deducibilia stricto tamen, & quo breviori fieri potest stylo ob ingeniorum varietatem, juxta dapiferi parabolam; Considerabam, quod non bene supponebatur, in hoc Regno, seu Regione pro certo istud jus regale, quasi quod d. cap. unic. quæ sint regalia, esset lex talis naturæ, quod ad instar aliarum legum in corpore digestorum, & Codicis omnibus communis esset, atque ubique eandem haberet viam, non confito de non usu, qui non præsumitur ex insinuatis sub tit. de servit. disc. 1. & alibi.

Siquidem, ut advertitur sub tit. de feud. disc. 2. & supra in annotat. ad hanc rubric. vel disc. 1. Istud cap. unic. continet solum quandam conventionem initam inter Fridericum II. Imperatorem, & Civitates confederatas Longobardiæ, ob quandam Italiæ, illarumque præsertim ejus partium consuetudinem, ut advertit Montan. de Reg. d. verb. flumina navigabilia n. 2. vers. easdem consuetudine s; Id; potius in exclusionem iurium regalium ipsius supremi Principis, ita scilicet explicando ea regalia minora, quæ competere debent Civitatibus, per quandam speciem limitationum, per quas firmata fuit in reliquis regula generali favore Imperatoris, tanquam Principis supremi, cujus respectu considerantur alia regalia majoris sphaeræ, quorum omnino incapaces sunt privati, imò etiam dictæ Civitates subditæ, adeò neque ab ipso Principe concedi possint, ut potè perneceffe annexa imperio, vel supremo Principi, ejusque Coronæ, à qua avelli non possunt, ut etiam insinuatur sub tit. de dot. disc. 146. circa princ. & alibi; Tractu verò temporis apud Italos, ac etiam apud Germanos, ex illa eadem consuetudine, ex qua receptæ sunt consuetudines feudales, ut potè insertæ in aliquibus Authenticorum voluminibus, ista quoque conventio transit in quandam speciem legis, potissimè in Germania, & in aliquibus Italiæ partibus, in quibus vigeret auctoritas Imperatoris Germaniæ, qualis præfatus Fridericus erat.

In corpore siquidem juris civilis, iste regaliū terminus non legitur ob abhorrerentiam apud Romanos, post expulsionem Tarquini Superbi septimi, & ultimi Regis; vindicantemque libertatem nominis regii, adeò ut quando Romana Respublica denuo in servitutem recidit, cum mutatione regiminis, ex Aristocratico, in Monarchicum, Princeps supremus, quamvis factis, ac repleta regiam haberet jurisdictionem, ac potestatem, inferiorem tamen potius assumpsit nomen, vel titulum Imperatoris, dum congruebat supremo Duci militum, qui Regis potius est subditus ac minister, deindeque ob Romani Imperii magnam potentiam, & amplitudinem, iste titulus adeò magnam fortis sit fortunam, & majestatem, ut Regum superioritatem, atque creationem redoleret; Ita eo tempore explicando hæc jura publica, in quibus Reipublicæ, vel Principatus dos consistit sub nomine, vel termino iurium fisci.

Quinimò, neque cognitus erat terminus Principis, vel Principatus, eo modo quo nunc in usu est, denotando scilicet supremam, ac absolutam Regiam potestatem, cum tunc iste Principis terminus, aliud non denotaret, nisi quandam prioritatem ordinis, quod scilicet inter Reipublicæ Senatores esset primus, ut etiam hodie Grammatici, seu puræ linguæ latinæ professores, in eodem sensu, atque in eadem significatione istud adhibent terminum, explicando illum, qui inter alios sit primus, quamvis non dominus, neque superior; Puta (ex. gr.) in Collegio Cardinalium, juxta eorum diversos ordines, explicando antiquiorem, seu primum Presbyterum, vel primum Diaconum, & sic patet in aliis Collegiis, vel Universitatibus, quod nosse Juristis congruit, ac etiam ipsimet Grammaticis ad evitanda, vel tollenda æquivoca super hujus termini, seu vocabuli intelligentia, vel significatione, cum ea varia sit, juxta subiectam materiam, de qua agatur, vel peccato effectu, ad quem iste terminus, vel vocabulum adhibetur.

Cum itaque istud Poloniæ Regnum, quod revera Reipublicæ liberæ prærogativa potitur, sibi eligendo primum Magistratum, vel regulatorem ad vitam, absque jure successorio, eo modo quo etiam ad vitam, eundem primum Magistratum, vel Regulatorem, sibi eligi nostra Italica Veneta Respublica; in qua Italicæ libertatis, & antiquæ majestatis adhuc aliqua conservatur species, vel imago, cum sola differentia tituli, quod iste est Ducalis, ille verò

Regius; Istaque Respublica plenam, ac omnimodam proficitur præscripsisse libertatem, ac exemptionem ab antiquo Romano Imperio, nullatenus verò agnoscat Imperatorem Occidentis vel Germaniæ.

Hinc proinde ad rem, ad hoc ut intrent termini d. cap. unic. quæ sint regalia, probandum esse dicebam, quod ex consuetudine in ea Regione, vel Republica, id quoque receptum esset; Ac propterea consuetæ leguleicæ dignoscitur simplicitas Bartoli, aliorumque antiquorum Italarum Scriptorum traditiones proditas pro nostræ Italiæ moribus, aliis Provinciis, & Regionibus indefinitè applicare, non confito, quod ibi quoque in moribus receptum sit; Quemadmodum è converso eundem dignosci errorem, eandemque simplicitatem leguleicam advertitur, sub tit. de fideicom. disc. 1. & 7. & in aliis pluries, applicando scilicet Italiæ primogeniis, & majoratibus auctoritates, ac traditione Hispanorum loquentium de illis majoratibus; Ac etiam sub tit. de feud. pluries super consimili errore illorum, qui traditiones (ex. gr.) feudistarum Regnorum utriusque Siciliæ indefinitè applicant omnibus feudis regulandis juxta leges vel consuetudines feudales communes, non reflectendo ad circumstantiam, quod illæ proveniant à legibus, vel consuetudinibus particularibus, cum similibus; Atque quod pejus est, eadem inepta non solum operatur, ut ad id non applicetur, sed ut potius hujusmodi ponderationes damnenur tanquam ratiocinia ex ingenii acumine, quo nil ineptius, & contemptibilis.

ROMANA PROXENETICI, PRO MERCATORIBUS RIPARUM, CUM COLLEGIO PROXENETARUM.

Casus disputatus in Camera, & pendet, ut infra.

De jure privativo concessio aliquibus personis exercendi in Civitate, vel in Emporio, artem proxenetice super contractione mercium, an importet etiam jus coactivum, ut propterea mercatores, aliique contractare volentes, teneantur eorundem Proxenetarum operam adhibere.

S U M M A R I U M.

- 1 Facti series.
- 2 Quando confirmatio sit in forma specifica, vel communi.
- 3 Jus privativum, vel coactivum est de regalibus, & non conceditur nisi à Principe.
- 4 De clausula sublata, & decreto irritanti.
- 5 Princeps non potest, vel debet tollere, vel minuire concessionem ex causa onerosa.
- 6 De commendabili usu proxenetarum.
- 7 De abusu modernorum in scribendo.
- 8 Ad quid diserviat, confirmationem esse in forma specifica, vel communi.
- 9 Quando confirmatio importet ampliationem, vel novam concessionem.
- 10 De argumento discretove.
- 11 Quando non obstat clausula, de quibus n. 4.
- 12 De bannimentis Camerarii, ad quid attendantur.
- 13 Quæ jura regalia concedi possint, vel soleant.
- 14 Ex stylo arguitur voluntas.
- 15 De puncto in quo consistat causa.
- 16 Servitus non præsumitur, adeoque pro libertate sufficit eam negare.
- 17 Non debent extendi onera, & servitute, & quod jus coadjuvandi sit majus, quam privativum.
- 18 Quando jus privativum habeat annexum jus coactivum.
- 19 An Proxenetæ teneantur de approbatione.
- 20 De fide præstanda proxenetis.
- 21 De his officiis proxenetarum.

D I S C. CLXXII.

Variis proditis privilegiis, & provisionibus Apostolicis ad favorem Proxenetarum Riparum, sub Pio Quarto, Gregorio Decimo tertio, Sixto V. & demum Paulo V. de anno 1609. Postmodum idem Pontifex Paulus de anno 1611. novas statuit reformationes, præsertim circa numerum à quadraginta ad viginti quinque reducendo, ac etiam quod essent officia venalia vacabilia, habentia jus privativum in proxenetice artis exercitio cum quadam massa communi emolumentorum, aliisque provisionibus ad rem non facientibus. Nuper

autem obrenta per istud Collegium præfatæ ultimæ concessionis Pauli V. confirmata à Clemente X. cum nova concessione, vel declaratione, quod eorum jus privatum restrictum non esset ad illam Ripam magnam, prope Portam Portuensem, quæ pro maritimo mercimonio deservit, sed etiam alteram complecteretur Ripam minorem, quæ vulgo Ripetta nuncupatur, prope portam Populij, conspectu Ecclesiæ S. Rocchi, pro mercibus, quæ ex parte superiori fluminis evehuntur; Istius confirmationis vigore, præfensionem excitarunt Proxenetæ super jure coactivo contra mercatores, & negotiantes, quod scilicet in omni negotiatione, eos evocare tenerentur, atque consuetam mercedem solverent, quamvis invicem contractantes, directè, ac per se ipsos paciscendo, concordessent, curando desuper pro litterarum Apostolicarum executione expediri cõnferretur Cardinalis Camerarii bannimenta, in quibus id contineretur; Quare desuper exorta lite in Camera coram Cavalerio, datoque dubio, an hæc privilegia comprehensa essent in præfata ultima cedula Pauli V. refervato videre, an, & quæ ista privilegia sint, Atque in hoc statu causa pendet.

In disputatione itaque desuper habita, scribentes pro Collegio Proxenetarum magnum faciebant, verè inutilem, ac superfluum conclusionum cumulum, cum copioso allegationum apparatu, in plerisque à casu quæstionis extraneis; Primò nempe, quod dicta moderna confirmatio Clementis, esset ex certa scientia, & in forma specifica, dum habebat insertum tenorem dictarum litterarum Pauli de verbo ad verbum, qui est verus modus dignoscendi, quod confirmatio esset in forma specifica, & ex certa scientia, ut etiam pluries sub diversis materiis advertitur, cum sit conclusio vera, & recepta.

Secundò nimium insitebatur in potestate Pontificis, tanquam supremi Principis, concedendi hoc jus tam privatum, quam coactivum, quoniam ambo sunt de regalibus, ideòque non nisi per supremum Principem concedi possunt, sed de istius potestate non est dubitandum, ubi constat de voluntate, super qua solum quæstiones cadunt, ut etiam in hac materia juris privati, vel coactivi advertitur supra disc. 44. & seqq. & in aliis, ac etiam disc. 148. ubi generaliter de materia potestatis Principis tollendi justertii.

Fortius verò id procedere dicebant ex eo, quod istæ potestates litterarum Clementis, ac etiam præcedentis Pauli erant munitæ consuetis clausulis præjudicialibus, nempe decreto irritanti, & clausula sublata, & quod de obreptione, vel subreptione dari non possent, dum istæ claudunt os, & ligant manus Judicis, & Partis, ut quidquam in contrarium deduci non possit, ut pariter sub pluribus materiis advertitur, & præsertim sub tit. de judic. disc. 20. Potissimè verò favore illorum, qui hujusmodi officium obtinebant ex causa onerosa, ideòque Princeps non possit, vel non debeat eis præjudicare, deducendo desuper cumulata per Noguerol. alleg. 5. ex n. 28. & Grat. discept. 89. l. ex n. 32. per 101. & supra d. disc. 148.

Et demum nimium insitebatur in probando, quod introductio, atque usus proxenetarum esset res nimium commendabilis, atque Reipublicæ proficua, pro commercii facilitate, ac libertate, atque ut ita exteri negotiatores, qui merceres vehunt, non decipiantur, neque opprimantur à mercatorum monopolis ex collect. per Bracch. de proxenet. par. 2. n. 11. cum seqq. Hartman. Pistor. quæst. jur. lib. 3. qu. 3. n. 24. Marquard. de jur. mercat. lib. 1. c. 8. n. 51. & seqq. Zacch. de Salar. quæst. 83. n. 3. & seqq.

Scribens è converso pro mercatoribus contententibus de eorum libertate, & ne cogi deberent pati hanc servitutem necessariæ evocationis proxenetarum, etiam quando concordessent, Dicebam quod omnia præmissa inanem, ac superfluum continerent laborem, utpotè extranea vel inutilia à casu quæstionis, ideòque pro academicis discursibus, vel Tyronum instructionibus essent congrua, ferens autem disputationi omnino incongrua, & nihilominus, adeo iste irrepit abusus damnabilis, ignaro vulgo placitus, quod per scribentes magni sunt conclusionum, & auctoritatum apparatus, in iis, quæ sine extranea à præciso quæstionis puncto, iste autem intactu, vel nimium leviter actus remaneat, ita abundando in superfluis, & deficiendo in necessariis.

Nil etenim referre dicebam ad effectum quæstionis, an confirmatio esset in forma communi, vel specifica, quoniam ista inspectio cadit ad effectum majoris, vel minoris

operationis, ut scilicet quando est in forma communi non sit operativa in iis, quæ sint juri contraria, eo modo, quo operativa est, quando sit in forma specifica, ut sub diversis materiis pluries advertitur, præsertim verò sub tit. de success. ab intestat. ubi est magis peculiaris statutorum sedes; sed si uno, sive altero modo, non alterat confirmationis naturam, quæ est, ut ad litteras confirmati restringatur, ac intelligenda sit, neque plus de novo concedatur, sed solum operetur effectum revalidativum, sive quod confirmatio majus robur tribuat, ad instar juramenti, vel pacti, seu clausulæ exequutivæ cum similibus.

In hoc enim proposito majoris operationis confirmationis, quæstio cadere solet, quando accedat amplitudo verborum, vel nullitas actus, ut propterea confirmatio redolere valeat novam concessionem ex integro, juxta insinuata sub tit. de feud. disc. 4. s. & 60. & alibi pluries, & præsertim sub tit. de judic. disc. 37. occasione agendi de confirmatione Agidianæ, cum similibus.

Id autem in hac facti specie præstendi non poterat, ideòque ista non cadebat quæstio, quoniam non solum nulla aderant verba, vel clausulæ, quæ id fuaderent, sed potius constabat de contraria voluntate, cujus claram probationem, seu demonstrationem resultare observabam, ex discretivo modo loquendi, respectu Ripettæ, ut supra, dum in hac parte non contentus Pontifex, verbis confirmativis, & approbativis adjecit etiam alia verba denotantia declarationem, novamque concessionem, ideòque dicebam, quod clarè intraret argumentum discretivæ, quod scilicet, ubi voluit dixit, &c. ad vulgarem text. in l. unic. §. fin. autem, C. de caduc. tollen.

Nullatenus item ex hac parte impugnabatur potestas concedendi utrumque jus privatum, & coactivum, minusque ipsa confirmatio dicebatur infecta; Et per consequens extranea, & inutilia erant, quæ deducebantur super potestate, ac etiam super virtute, & operatione dictarum clausularum præjudicialium, dum istæ solum obstant, quando directè impugnetur gratia, vel concessio, secus autem quando allegetur non comprehensio, cum impugnare, vel contravenire non dicatur, qui non comprehensionem allegat ex deductis dec. 101. par. 4. rec. 2. 2. dec. 39. p. 14. & frequenter de sua materia sub tit. de serv. l. unic. §. fin. autem, C. de caduc. tollen.

Impugnationem autem potestatis deducebam, circa bannimenta Camerarii, quoniam, ut advertitur etiam disc. 174. & alibi, ista bannimenta, ubi præsertim sint plura, & continuata per tempus notabile, summq; effectum, & observantiam habuerint, nimium considerabilia sunt pro interpretatione pontificiæ concessionis, quæ ambigua sit, sive pro uno ex administrandis, & præsumptionibus probationis præsumptivæ ejusdem concessionis, de qua non pateat, non autem pro ampliacione, vel extensione ad casus in concessione non comprehensos, quoniam Camerarius est solum exequutor hujusmodi Pontificiarum concessionum, quarum observantiam cum ejus bannimentis mandat; Præsertim verò ubi agitur de gabellis, vel de hujusmodi juribus privativis, ac similibus, quæ utpotè regalia supremo tantum Principi reservata sunt.

Et magis ubi agatur de illorum concessione alicui privato, quoniam tunc longè major incompatibilitatis, ac potestatis defectus intrat in hujusmodi magistratibus, vel in Baronibus, & Domicellis, ac similibus.

Longa siquidem dignoscitur differentia, inter capacitatem obtinendi, & exercendi hæc jura regalia ad propriam utilitatem; Puta habendi jus privativum in molendinis, furnis, ac macellis, & similibus; Aut imponendi, & exigendi vectigalia, & pedagia; Et potestatem ea concedendi aliis; Primò etenim casu, facilis eorum praxis datur in Baronibus, & Domicellis, vel Magistratibus, quamvis Principe inferioribus, ex ejusdem Principis explicito, vel implicito privilegio, quod concedi solet; In altero autem videtur, quod sit de magis annexis Coronæ, & quæ non possunt concedi, vel quod non solent; Et per consequens, quod ubi etiam non intret ille defectus potestatis, qui considerari solet in iis, quæ important formalem scissuram, vel deturpationem Coronæ, juxta deducta sub tit. de dot. disc. 146. & alibi; Attamen ex insolito resultat probatio voluntatis, quæ ex consuetudine, vel stylo in Principe regulari solet, ex deductis apud Greg. & add. dec. 150. atque frequenter insinuatur sub diversis materiis, occasione agendi de obreptione, & subreptione, vel defectu intentionis.

Evagatoria quoque atque extranea à casu quæstionis, dicebam esse ea, quæ cum inutili chararum repletione copiose deducebantur super commendabili usu proxenetarum;

FARFEN. GABELLÆ MACINATUS PRO MONASTERIO FARFEN. CUM APPALTATORE GABELLÆ

Casus disputatus coram Thesaurario, resolutus ut infra, & pendet in Camera.

An, & quando pro eadem re duplex gabella solvi debeat; Et in specie, an debeat pro illo frumento, quod solvitur pro molitura gabellæ macinatus, quæ per accedens ad molendum jam soluta sit.

SUMMARIUM.

- 1 F Alti series.
- 2 De exemptione Congregationum S. Benedicti.
- 3 De eadem re non debet solvi duplex gabella.
- 4 Declaratur, quando id procedat.
- 5 Non debet solvi redcima.
- 6 De ratione, ob quam moderni nesciunt ratiocinari.
- 7 De eadem conclusione, de qua n. 3. & 4.
- 8 Quando immunitas sit realis.
- 9 Et quando pro eadem re pluries exigatur gabella.
- 10 Qualis propriè sit gabella macinatus.
- 11 An à molitura Ecclesiastici sint exempti.
- 12 De qua rata frumenti solvi non debeat ista gabella.
- 13 De rationibus, ob quas solvi non debeat gabella pro frumento molituræ.
- 14 Quod Ecclesiastici possint laicis concedere eorum franchitias.
- 15 Quando in hac materia deferendum sit observantia.

DISC. CLXXIII.

Posidente Monasterio molendum ad usum frumenti, quædam parva portio ejusdem frumenti, quod ad illud molendum asportatur, solvi solet pro mercede molituræ, cumque aliqua hujusmodi parvarum portionum notabili cumulata massa, vel quantitate, eam idem Monasterium pro ejus, vel servientium, & laboratorum usu moleret in eodem molendino; Hinc appaltator gabellæ macinatus præfensionem excitavit super solutione gabellæ pro istius frumenti molitura, quare super hoc, & super alia gabella secundum julii in alio frumento; introducta lite coram Thesaurario, prodiit sententia ætque parti favorabilis, appaltatori scilicet pro solutione gabellæ alterius frumenti, Monasterio verò, ne teneatur pro dicto frumento retracto ex molendino, dum pro eo jam soluta fuit, sed revera partium acquiescentia, pendet causa in gradu appellacionis in Camera.

Ille punctus in quo Monasterium succubuit, erat potius facti, quàm juris super inclusione scilicet hujus gabellæ in quadam concordia, seu compositione inita cum eodem Urbano Octavo impostore per omnes Congregationes Benedictinas, mediante solutione scatorum centum mille, & quatenus dicta compositio illam non comprehenderet, an suffragarentur privilegia concessa ex causa onerosa per B. Pium Quintum; alioque Pontifices, de quibus agit supra disc. 56. adeò non obstant pluries enunciata Constitutiones revocatoria, utpotè excipientes exemptiones concessas ex causa onerosa merè respectiva, examinanda in plena Camera.

Quo verò ad alium punctum, scribendo tanquam Advocatus pro Monasterio, deducebam regulam, de qua supra disc. 68. n. 12. & disc. 97. n. 11. in quibus concordantes allegantur, quod scilicet pro una, & eadem re, duplex onus, vel duplex gabella præstari non debet, ac propterea ubi semel pro isto frumento soluta est, illud in quancumque speciem convertatur, alteri non debeat oneri subiacere; Potissimè verò ubi agatur de eadem gabella, quæ respiciat unum, eundemque finem, usus scilicet panis, ut agendo de ista gabella molituræ, advertitur supra disc. 54. & 155. ac etiam in Miscellan. Ecclesiastic. lib. 14. disc. 5.

Tunc etenim non implicat, ut pro eadem re, duplicata gabella solvi debeat, quando ambæ essent diversæ, diversisque haberent fines, vel diversos respicerent effectus, ut ponderantur supra d. disc. 68. & magis disc. 74. Puta (ad rem) si in loco adesset gabella imposita frumento introducendo in Civitatem, in ipso actu introductionis, in portu, vel ponte, vel in alio loco, non curato quid de frumento deinde agatur, & an ad usum panis reducat in eodem loco, vel extrahatur à Civitate, vel Provincia, seu Principatu, sive an corrumpatur, & precat, vel de-

rum; Siquidem quæstio non erat super hoc usu, etiam privativo, dum iste non impugnabatur, stantibus Apostolicis concessionibus, ac propterea admittebatur, quod quando mercatores, aliique negotiantes adhibere velint in mercium contractationibus, aliique negotiis operam proxenetarum, teneantur evocare, istosque habere in officium, neque alii, quamvis in arte periti, adhiberi possint; sed punctus controversiæ erat, an exinde inferri posset ad præntium jus coactivum, ut scilicet etiam nolentes mercatores, & negotiantes, atque sine proxenetarum mediatione inter se concordessent, tenerentur inviti, proxenetas adhibere, sive consuetam mercedem absque ministerio eis solvere atque super hoc puncto stridè, & præcisè immorari debere dicebam, & tamen ille remanebat penè intactus, juxta insinuatam modernorum frequentem consuetudinè.

In hoc autem dicebam, quod nulla cadebat juris quæstio, sed illa erat nudi facti, ideòque decidenda cum sola lectura prædictarum litterarum Pauli, absque librorum apertura, dum totum pendebat à voluntate Papæ, an concedere voluerit; Donec autem per alteram id expressè non probaretur clarè, & concluderetur: fundata erat hujus partis intentio, quoniam cum id redoleat formale exorbitantem servitutem; Hinc primum ille, qui allegat libertatem, cui jus assistit, obtinere debet cum sola propositione actionis vel exceptionis negatoriæ, eo ipso, quod altera Pars concluderetur non probat servitutem, ex plenè deductis dec. 101. par. 4. rec. 2. 2. dec. 39. p. 14. & frequenter de sua materia sub tit. de serv.

Non debent etenim multiplicari onera, & servitutes, neque eorum extensio admittenda est, quamvis rationis identitas accedat, juxta nimum vulgaria, & frequentia axiomata quotidie per ora forensium volitare solita; Multò verò magis, ubi majoritas rationis, vel exorbitantia accedat, quoniam quando alicujus professoris opera, vel ministerium jam adhibendum est, tunc necessitas adhibendi potius unas, quam alias personas, est quidem exorbitans, utpotè redolens restrictionem naturalis libertatis, ac etiam quia fide continere solet quandam implicitam gabellam, quam secum ferre solet jus privativum, ex pluries insinuat in præcedentibus, sed adeò magnam non continet exorbitantiam, cum solum importet quandam prælationem, juxta ponderationes, de quibus supra disc. 41. & 45. & alibi, sed cogere ad id, quod alias nullo modo faciendū esset, est multò magis exorbitans, longèque majorem importat servitutem.

Quamvis etenim jus privativum, quandoque annexum, seu consequitivum habeat jus coactivum; Attamen id procedit in iis, quæ per necessè faciendia sunt, juxta exemplum, de quo supra d. disc. 44. & 45. quod scilicet jus privativum molendinorum, & furnorum, ac similitium, habeat annexum, seu consequitivum jus coactivum, in necessariam consequentiam, ob necessitatem istius usus; Secus verò ubi ista necessitas non urgeat, ut in præsentibus, dum etiam sine opera proxenetarum, directè inter se concorditer negotiatores perficere possunt negotia.

Ad quod comprobandum, deducebam prædictum exemplum Notariorum Cameræ, vel alterius Tribunalis, habentium Notariatum in officium, quod scilicet si Partes acta contentiosa, vel voluntaria, publica facere volunt, adhibendo auctoritatem publici Notarii, tunc adhibere debent unum ex hujusmodi Notariis, neque possunt assumere alios bene visos ratione juris privati, quod importat solum quandam prælationem, quoniam licet id, aliud quod importet damnum, vel onus, ob gratuitam operam, sive cum minori mercede, quæ à bene volo Notario ad libitum elidendo obtineretur; Attamen non videtur magna exorbitantia, sicuti esset illa juris coactivi, quod scilicet concordantibus partibus super conventionem, inire scripturam privatam, cogi deberent facere publicam instrumentum per unum ex his Notariis, cum similibus; Et hic erat casus ad quem controversia restringebatur, atque super eo stridè, & præcisè scribendum erat, reliqua verò continebantur inutilia, ac damnabiles evagationes.

De hujusmodi proxenetarum materia, an scilicet ipsi teneantur tanquam fidejussores, vel asecutores eorum, quibus eorum mediatione accedente, mercatores credunt mercem, habetur sub tit. de credit. disc. 87.

Et de fide præstanda eorum attestacionibus, vel libris, & de differentia inter proxenetam, & mediatorem, habetur sub tit. de dot. disc. 27. & alibi; Atque de hujusmodi officiis, quæ dicuntur, portiones Ripæ, quod eorum sint capaces etiam mulieres, vel infantes in habitu, pro emolumentis, inuncto exercitio aliis ejusdem Collegii, sive ab eo approbandis, habetur supra disc. 6.

tur pullis, &c. Alia vero sit ista gabella macinatus pro ejusdem frumenti molitura; quoniam tunc solutio unius, nil commune habet cum altera, & per consequens verè, & propriè dici non potest illud prohibitum ejusdem rei duplex onus, quod percutit casum, in quo idem onus duplicet ex eadem causa, vel pro eodem fine, seu effectu.

Atque ad idem ponderabam receptam regulam, de qua sub tit. de decim. disc. 18. ubi concordando super prohibita solutione redicimur, ut scilicet de illis, pro quibus decima jam accepta sit, alteram decimam Parochus, vel alter decimator exigere non valeat.

Quamvis autem scribentes in contrarium pro gabellario, super hoc puncto nimium leviter pertransirent cum aliquibus generalitatibus, idque ex ratione insinuata in Relat. Curie lib. 15. disc. 47. & alibi, quod scilicet tota modernorum eruditio, vel scientia, pro frequentiori usu, reduciat ad traditiones, & doctrinas in reperiendis adnotatas, absque parte scientifica principiorum, unde propterea, quando casus non præbeat invenire decisiones vel doctrinas punctuales, aliud dicere nesciunt.

Attamen de tempore, quo causa disputabatur, ea mihi aliquam difficultatem inferebat, ex eadem ratione, 7 seu consideratione, de qua in his similibus, nimiumque proximis terminis habetur d. disc. 18. de decim. quod scilicet, quamvis pro frumento de tempore recolletur per dominum, vel colonum in area soluta sit decima, adhuc tamen pro eodem frumento decimator possit alteram decimam exigere à domino molendini, quoniam ita ex exigere decimam de fructibus, & emolumentis molendini, accidentaliter consistentibus in frumento, quod solvatur loco pecunie pro mercede molituræ.

Siquidem, ut etiam advertitur supra d. disc. 54. & 155. hoc tit. & disc. 5. Miscellan. Eccles. ista non est gabella merè realis imposita ipsi merci, adedut ista semel ingabellata, per quascumque manus transeat, atque plures ejus contractationes fiant, sint immunes, per immunitatem realem eis impressam, ut (ex. gr.) contingit in dohana, quæ pro mercibus ferici, vel lanæ, aut similibus, vel pro vino, & aliis solvitur, in introductione in portum, vel in Civitatem, juxta deducta supra disc. 63. cum plur. seqq. quoniam tunc si post introductionem, & solutionem dohanæ, plures earum contractationes sequantur in Civitate, atque per plures manus transeant, alia dohana solvenda non est; sed si gabella non respiceret ipsam rem, ejusque introductionem, sed respiciat contractum, quoniam si pro contractu inito super una re, soluta sit gabella, prohibitum est, eam pluries exigere pro diversis contractibus, qui deinde super eadem re fiant, ex iis, quæ in materia gabellæ contractuum habentur supra disc. 49. atque in Urbe, in qua ista gabella generalis contractuum non habetur, docet etiam praxis in gabella panis, seu equorum, de qua supra disc. 72. quoniam pro eodem equo solvitur gabella toties quoties illum vendi contingat; ad instrumentum quæ habemus in materia emphyteotica super resolutione laudemii, dum isti termini passim pacificantur.

Applicando itaque ad rem, ut advertitur in superius allegatis disc. 54. & 155. hoc tit. & disc. 5. in Miscell. Eccles. ista gabella molituræ, seu farinae, dici non potest realis, imposita ipsi frumento, (ut malè opinatum fuit quando prodiit resolutio S. Congregationis, quod etiam absentes illius franchitiæ gaudere deberent) sed est imposita personis, ratione, vel occasione usus panis, & per consequens non solvitur ratione frumenti, vel aliarum frugum, minusque ratione ipsius molituræ, pro qua solvitur merx molendinario, & à qua neque Ecclesiastici sunt exempti, nisi in ea majori extrinseca, seu accidentali mercede, quæ solvatur ratione juris privati, cui Ecclesiastici non subiaceant, ex insinuat. d. disc. 5. in Miscellan. sed solvitur pro fine, seu effectu conversionis in usum panis, & sic pro actu diverso, in quo Dominus molendini consideratur tanquam diversa persona, dum illud frumentum ex molendino perceptum, poterat non molere, sed aliis vendere, sive in aliud usum convertere.

Et quamvis ita gabellarius duplicatam obineat gabellam, unam scilicet à molitoribus, & alteram à molendinario; Attamen quoad istum, videtur exceptio de jure tertii, qui sibi imputet cur solvit gabellam pro ista portione, pro qua de jure non teneretur ex dicta ratione, quod ista gabella respicit effectum usus; Unde propterea si molere volentes triticum pro eorum usu, adducerent ad molendinum in uno sacculo justam mensuram tritici molendi,

& in alio parvo sacculo, illam portionem, quæ danda est molendinario, videretur, quod de ista portione, cujus usum molentes habituri non sunt, gabella solvenda non esset, sed solum gabellarius exigere posset à molendinario redditionem rationis, ne moleret in fraudem, propterea si molentes eam indebitè solvant, ac remittere volunt gabellario, de hoc ad molendinarium non pertinet.

E converso autem favore hujus partis urgere videbatur consideratio, quod si molendinarius loco accipiendi suam mercedem in aliqua modica portione frumenti, priusquam molatur, illam percipiat in farina, possit istam ad usum panis convertere absque alia gabella, dum farina est jam ingabellata, idedque usus percipiendi in frumento gratia majoris commoditatis causare non debeat præjudicium duplici oneri.

Retorqueri etiam videtur supradicta ratio, vel consideratio, quod scilicet ista gabella imposita non est critico materiali, neque actui molituræ, sed imposita est personis ratione usus hujus victualis, & per consequens ita ab omnibus personis loci pro rata usus obtinetur gabella integra, quoniam illi de populo, qui accedunt ad molendinum, si solverent mercedem molituræ in pecunia, atque ad domum asportarent integram quantitatem frumenti redacti ad farinam, haberent illum majorem usum, unde propterea ob hanc diminutionem coguntur denuò molere illud plus, atque denuò gabellam solvere, juxta ponderationes, de quibus d. disc. 5. Miscell. Eccles. occasione agendi de facultate Ecclesiasticorum vendendi, vel concedendi laicis, eorum bullettas, seu franchitias, dum ita nil gabellario deperit, ex quo Ecclesiastici coguntur emere panem ingabellatum sic à pari.

Ex his autem negari non posse, ponderabam, quin casus esset dubius, & per consequens, ut nimium deferedum esset observantia; Potissimè dum illa erat longissima annorum triginta, quæ in hac materia gabellarum regulariter sufficit, etiam præscriptiva pro exemptione gabellæ, aliàs debet, ex deductis pluries in precedentibus; Quamvis enim in hoc Principatu non sit practicable ista species præscriptionis, ob tot Constitutiones revocatorias continentes decretum irritans, quod impedit quancumque præscriptionem, ejusque initio se opponit, ex aded frequenter insinuat in omni materia; Attamen saltem attendenda venit, tanquam interpretativa, quæ licet non indigeat temporis decursu, ut præscriptiva, majoris tamen ponderis est, quando sit longissima, idedque probabilis visa est resolutio.

ROMANA GABELLÆ LIGNORUM, PRO HOSPITALI MENDICANTIUM SANCTI SIXTI CUM MERCATORIBUS LIGNORUM.

Causa pendet in Camera.

An, & quando regalia penes privatos retineant suam naturam, ut possideri non possint sine titulo, quodque sola possessio non sufficiat; Et de interpretatione concessionis gabellæ, quid comprehendat; Et de bannimentis Camerarii in Urbe.

S U M M A R I U M.

- 1 FActi serie.
2 In regalibus non suffragatur possessio sine titulo.
3 Possessio non suffragatur ubi constat de titulo infecto.
4 An sit deferendum bannimentis Camerarii.
5 Gabellæ odibiles, idedque non extendendæ.
6 Quod questio esset in applicatione.
7 Quando locus pius non habeatur jure privati.
8 Princeps tenetur subvenire pauperibus.
9 Quando possessio sit manutenibilis etiam in regalibus, aliisque prohibitis.
10 An, & quando bannimenta Camerarii attendi debeant.
11 In quo propriè gabella, de qua agitur, consistat.
12 Quod solvatur etiam pro lignis, quæ introducuntur per terram.
13 De differentia in solutione dohanæ inter introductionem per navigationem, vel per terram.

D I S C. CLXXIV.

Retenta facti serie, de qua supra disc. 81. super erectione istius Hospitalis facta per Sixtum Quintum, & concessione sibi ab eodem Pontifice facta de gabella

lignorum; Cùm à moderno tempore inoleverit usus quarundam cymbarum, sive instrumentorum navigationis pro vehendis lignis per flumen, quæ Chiova, seu Media Chiova nuncupantur, de quibus privilegium, seu bulla concessionis non loquitur, curatum verò esset per Hospitalis administratores, in bannimentis à Camerario pro tempore renovatis, ut ista nova instrumenta quoque describerentur, atque consuetum esset pro gabella exigi julios quinque pro qualibet Chiova, & duos cum dimidio pro media Chiova; Hinc prætionem excitarunt mercatores lignorum, ad hujusmodi solutionem non teneri; Introductaque causa coram Quæstione dohanarum, decreta fuit hospitali appellatione ad Cameram, atque dato solito dubio, An, & quomodo esset inhibendum, prodiit resolutio hospitali favorabilis, super exclusione appellationis suspensivæ, cum consueto hujus Tribunalis rescripto ad devolutivum tantum; Concessa vero appellanti nova audientia, in repositione ob votorum discordantiam, dilata fuit resolutio, quæ pendet.

Dubitandi rationem aliquibus præbebat sæpius insinuata conclusio, quod in iis, quæ sunt de regalibus, ut præsertim est sine dubio istud jus imponendi, & exigendi gabellas, non intrat solita hujus interdicti possessorii propositio, quod quærendum non sit de titulo, vel de bono jure, sed sufficiat sola possessio de facto, ex insinuat. præsertim disc. 44. de judic. & alibi pluries, sed doceri debeat de titulo, ob vehementem juris resistantiam in privatis possidendi hæc jura sine privilegio Principis.

Potissimè verò ubi possessio non sit diuturna, & temporis valde considerabilis, quo casu solet ipsa propositio limitari, ex insinuat. supra disc. 138. & 146.

Et fortius ubi in continenti constat de malo jure, atque de infecta, seu intrusiva possessione, contra, vel præter titulum, ad quem possessio restricta sit, cum tunc possessio, quantumvis antiqua non suffragetur, ex deductis supra disc. 47. & in tit. de alien. & contract. prohib. disc. 1. & 3. & alibi pluries, quoniam illa præsumptio quæ à temporis antiquitate resultat excluditur per contrariam probationem.

Cùm etenim eadem bannimenta Camerarii, quorum vigore aliqua exceptiones ortæ fuerant, relationem haberent ad dictam bullam Sixti V. cujus vigore in omnibus appalibus, aliisque actibus semper hospitalis administratores istam gabellam possidere professi sunt, adeo in contrarium illis esset restrictio ad hunc titulum, tanquam unicum, absque eo, quod intrare posset sæpius insinuata possibilitas, vel facultas allegandi alium titulum meliorem, ita de plano præmissa procedere dicebant scribentes pro mercatoribus, ac etiam illi Judices, qui dubitabant, dum ex ejusdem bullæ, seu privilegii tenore incontinenti constabat de incompetente juris exigendi gabellam, ex hujusmodi specie cymbarum, vel instrumentorum, quorum nulla mentio habebatur, sed ea solum fiebat de quibusdam aliis cymbarum speciebus, ad quas proinde concessio restricta dicebatur.

Cumque aliqui scribentes pro hospitali, & præsertim causæ Patronus insisterent in bannimentis Camerarii, in quibus pro continuatione antiqui styli adjici solet clausula, habito Sanctissimi viræ vocis oraculo, quodque propterea ita adesset Pontificis concessio; Hinc proinde iidem scribentes pro appellatibus, cum consueto moderno superfluo allegationum cumulo, nimium in hoc se diffundebant ad probandum, quod hujusmodi clausula, super viræ vocis oraculo, quæ antiquitus in Cardinalibus, aliisque Magistratibus latus patebat, per modernas Constitutiones nimium moderata fuerit, atque restricta ad ea negotia particularia, in quibus pro qualitate officii, & ipsorum negotiorum solet fieri verbum cum Papa, atque ab eo particularis viræ vocis oraculum haberi, secus autem in hujusmodi bannimentis, aliisque generalibus provisionibus, in quibus id est quodam stylo Notariorum adjici solet; Et per consequens cùm iste Magistratus, quamvis sit nimium qualificatus, atque de majoribus, & primariis, in hoc tamen gerat partes executoris pro observantia concessionum, & provisionum pontificiarum; Idcirco facere non potest concessionem illorum jurium, quæ sunt de regalibus, & solo Principi reservatis.

Ac ulterius, non solum adesse dicebatur defectus potestatis, sed etiam ille voluntatis, dum bannimentorum tenor ostendebat, quod voluntas non erat aliquid de novo concedendi, sed tantum demandandi executionem, & observantiam eorum, quæ jam concessa sunt, & competant.

Nimium quoque iidem scribentes cum eodem consueto magno allegationum cumulo superfluo, vel inutili, in iis, quæ certa sunt, ac præsupponenda veniunt, juxta scribentium præcepta insinuata in Relatione Curie disc. 46. se diffundebant in odibilitate gabellarum, & onerum, quodque propterea earum concessionem extensionem, seu favorabilem interpretationem non admittant, sed ad præcisos verborum limites restrictionem habere debeant, juxta genericam omnium odibilium, & exorbitantium naturam.

His tamen non obstantibus, scribentes pro hospitali, etiam cum aliquo sensu veritatis, contrarium dicebam probabilis esse, quodque justè, ac fundatè dicta mantentio concessa fuisset, idedque merito rejecta appellatio suspensiva, juxta istius iudicii privilegium, de quo dicto disc. 44. & alibi pluries; Non quidem negando, vel impugnando omnes præmissas conclusiones quas admitebant tanquam veras, quodque propterea inanis labor esset, eas cum tot allegationibus comprobare, adhibendo consuetam ineptiam inducendi multos testes ad probandam lucem Solis meridiani æstivi; sed quod pro frequentiori, penesque generali forensium quæstionum consuetudine, fallacia consisteret in applicatione, tam de jure, quam de facto.

De facto scilicet, super minus vero præsupposito, quod ageretur de privata persona contendente de possessione, ac pertinentia jurium regalium, cum potius ista exactio fieri, & continuari dicatur per ipsummet supremum Principem, cujus vice, & nomine hujus hospitalis administratores, tanquam ejus ministri applicant emolumenta huic pio operi, quod Principi ex debito officii incumbit, eodem modo, quo ministri Camerales, vel militares, aliarum gabellarum, aliorumque publicorum onerum reditus, & emolumenta erogant in stipendia militum, & officialium, aliisque publicas impensas, dum Princeps dicitur pater pauperum, eorumque indigentia in subsidium consulere tenetur, ut agendo in specie de isto hospitali, istaque gabella, latius advertitur in supra alleg. disc. 81. Et generaliter de ista Principis obligatione erga pauperes, occasione agendi de publica annonæ, advertitur supra disc. 44. & seq. & 125. Et consequenter, quod æquivocum dignosceretur in facti præsupposito, quo corruente, mole sua corruerent omnes præfatæ juris conclusiones, dum procedunt cum hoc præsupposito, quod ageretur de persona privata, quæ ad privatam utilitatem hujusmodi jura publica, & regalia obtinere prætentat.

In jure quoque, applicationis fallaciam adesse dicebam, quoniam præmissa omnia rectè procedunt, quando in privato (quatenus admitteretur, quod ejus jure, hoc hospitali censendum esset) nullus adesset titulus, adeo in sola possessione se fundaret, vel adesset titulus, de cujus infectione incontinenti constaret, aut quod eo valido, legitimo existente, attamen id, quod possideatur clarè sit contra, vel præter illum; secus autem ubi vel clarum sit, vel saltem probabiliter dubium, quod idem legitimus titulus comprehendat illam speciem exactionis, de qua fit quæstio, tunc etenim possessio non habet illam juris resistantiam, vel malam præsumptionem, quam habet deficiente titulo, & quando ex illa tantum jus possessoris deducatur; sed potius attendenda venit tanquam observantia interpretativa tituli, seu privilegii dubii; Et per consequens, pendente quæstione super tali interpretatione, vel comprehensione, possessio juxta ejus regularem naturam est manutenenda, cùm tunc cesset illa ratio, cui regulæ generalis limitatio specialis, de qua supra, innixa est, dum potius possessio ipsius tituli fomentum habet.

Ad instar eorum, quæ habemus in materia decreti irritantis, quod scilicet quamvis, ubi illud obstat, non competit hoc remedium possessorium, ex ea ratione, quod possessio est infecta, & habenda pro non extante; Attamen ubi aliquod cadat dubium super dicti decreti obstantia, vel comprehensione, interim possessori deneganda non est mantentio, ex insinuat. d. disc. 81. & 44. de judic. & alibi; Ita pariter non competunt remedia possessoria illi, qui possedit ex titulo, vel causa jam resoluta, ut habetur in possidente causa feudi, vel emphyteutis, & simili, & tamen si id non sit omnino clarum, vel aliquam recipiat dubitationem, quæ examen, vel discussionem exigat, interim manuteneri debet, ut pluries sub tit. de emphyt. cum similibus; Et in specie possessionis hujusmodi jurium, quæ obtineri non possunt sine privilegio, quod si de illo per possessorem doceatur, & converso autem doceatur de revocatione, tunc ubi ista aliquam dubitationem habere potest, interim possessor est manutenendus, ex de-

deductis *disc. 2. de praeiud. & alibi*; Ex ea congrua ratione, quod in possessorio sufficit color tituli, de cuius viribus videndum est in petitorio.

Fortius verò ubi interpretatio, quae ab observantia, vel possessione resultat referri non valeat ad potentialem usurpationem, cuius praesumptio ex qualitate personae, vel regionis cadat, juxta ponderationes, de quibus *sub tit. de feud. disc. 65*. Multoque magis, ubi non sit possessio merè privata, quae intrusiva dici valeat, sed fomentum habeat auctoritatis superioris, qui titulo, vel privilegio eandem dederit interpretationem, ut in praesenti ob superius enunciata bannimenta Camerarii, circa quae dicebam idem, quod habetur supra *disc. 172*. quod scilicet quamvis non habeat potestatem incidendi, vel augendi gabellas, aliaque jura regalia concedendi, illis exceptis, quae in ejus facultatibus leguntur, sive in quorum possessione existat, ut (ex gr.) sunt concessiones aliquorum locorum publicorum ad usum, vel ad aedificium, ex insinuatibus supra *disc. 142*. & *sub tit. de servit. disc. 5*. & *alibi*; Attamen negari non potest, quin tanquam huiusmodi privilegium, & concessionum exequatur, dicendus veniat legitimus interpres, quodque possessio, quae cum ejus auctoritate sequuta est, bonam, non autem malam habeat praesumptionem.

Præterea advertebam, quod etiam in bono jure, justitia hospitali assisteret, quoniam licet pontificia concessio loqueretur de quibusdam speciebus cymbarum, & instrumentorum, cum quibus ligna per flumen ad Urbem evahuntur; Attamen gabella non est imposita ratione navigationis, adeo ut dici valeat, quod dispositio loquens de una specie, non conveniat alteri, ob prohibitam extensionem, & ad instar eorum, quae circa hanc distinctionem specierum navium, vel cymbarum in proposito asecurationem habentur *sub tit. de credit. disc. 106*. & *seqq.* sed imposita est lignis, seu verius personis occasione usus lignorum juxta ea, quae de dohana, vel alia gabella introductionis habentur supra *disc. 63. cum plurib. seq.* Ac etiam in proposito gabellae macinatus, vel aliorum victualium insinuatibus *disc. praec.* ubi alii referuntur, & per consequens attendatur qualitas mercis gabellabilis, quomodo cumque introducat, unde propterea cymbarum species, de quibus pontificia concessio loquitur, stant demonstrative, non autem taxative, ex eo, quod illae tunc solum in usu essent, dum inventio, vel introductio huiusmodi instrumentorum est recens; Alias etenim esset dare inconveniens, quod lex diceretur imposita potius verbis, quam rebus, nimiumque lata, & facilis aperiretur via fraudandi istam gabellam, eamque inanem reddendi, dum posset fieri introductio in longè majori quantitate cum tritremibus, aliisque magnis navibus belligeris, vel mercantilibus, quando ob inundationes, vel aquarum copias, flumen esset earum capax, dum de istis concessio non loquitur, tanquam de specie impropria, & insolita, quod utique absonum est dicere.

Quodque dicta gabella imposita non esset cymbis, vel instrumentis, cum quibus ligna vehuntur, ac in Urbem introducantur, sed ipsi mercimonio, pro quo etiam solvitur dohana, tanquam de merce; Clarè comprobari dicebam ex antiqua, & inconcussa observantia, quod eandem gabellam exigatur in portis Civitatis ad proportionem quantitatibus lignorum, pro illis quae introducantur super dorso jumentorum, vel in curribus, & plaustris, iis exceptis, quae in propriis vineis, vel praediis incisa introducantur pro usu proprio domestico; Idque rationabiliter, quoniam alias ad fraudandum gabellam possent ligna in cymbis, aliisque instrumentis navigationis introduci ad loca proxima extra Urbem, ibique exonerari, atque fieri introductio per terram animalibus, & plaustris, vel curribus.

Ad instar ejus, quod praxis docet circa solutionem dohanæ, quoniam major quota solvitur in dohana Ripæ, pro illis quae cum maritima navigatione introducantur, quam in dohana terrestri, ex probabili forè motivo majoris sumptus, qui in hac specie introductionis fieri debet per introductores, quoniam si merces, quae per mare vehuntur, exonerentur in proximis litoribus, ex quibus cum jumentis, vel curribus, & plaustris per terram introducantur in dohana existente in Civitate, non autem in Ripa, adhuc tamen exigitur dohana ripalis, quoniam jus est in effectu, vel substantia, non autem in formalitate verborum, semper in omni materia damnabili.

ROMANA APPALTUS VEL DEFALCHI, PRO BARBARINIS, CUM CAMERA POPULI ROMANI.

Casus disputatus coram Camerario.

De eadem materia, de qua supra *disc. 159*. An scilicet, & quando Appaltatoribus gabellarum, & vendigialium competat defalcum, ob fraudes, & contrabanna, ex eo, quod Locator, vel ejus Officiales illis aliquam dederit causam, sive negligant ea impedire, atque opportunas tradere provisiones.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 Non petitur defalcum pro causa jam praevixente, & cognita, & n. 15.
- 3 De eodem, ut non competat pro casu, qui possit praevideri.
- 4 Quod pro fraudibus, & contrabandis non competat defalcum.
- 5 Exceptio aliquorum casuum, in quibus competere debeat defalcum, sicut regulam in contrarium in aliis casibus.
- 6 Quando dicitur damnum intolerabile remissione dignum, & de compensatione anni sterilitis cum fertili.
- 7 Quomodo ista materia regulari debeat, & quod sit error procedere cum generalitatibus.
- 8 De distinctione casuum, vel specierum quaestionum in hac materia.
- 9 De interesse, ac damnum refectione faciendâ per conductorem locatori.
- 10 De casu converso refectionis damnum, & interesse, ad quem locator teneatur ex ejus facto voluntario erga conductorem cum distinctione inter factum culpofum, & non culpofum.
- 11 De damno proveniente à culpa, vel facto tertii, quando locator de illo teneatur, necne.
- 12 Quando perit, vel deficit rei substantia indefinitè sit defalcum, non curata qualitate damni.
- 13 Quando dicitur perire, vel deficere substantia rei.
- 14 De deficientia voluntatis, vel praesuppositi, quae aequipolett deficientie substantiae.
- 15 De eadem conclusione, de qua n. 2.
- 16 Quando non obstante scientia, seu praevisione casus, debeat defalcum.
- 17 In damno casuali, quando illud dicitur magnum, & intolerabile, remissione dignum.
- 18 Positio damno intolerabili, an defalcum competat pro toto, vel solum in eo, quod excedat ratam, ex qua resultat intolerabilitas.
- 19 De compensatione anni sterilitis, cum fertili, ejusque modo.
- 20 De conventionione, per quam conductor suscipiat in se casus & renunciet defalco, & quando etiam hoc non obstante debeat.
- 21 Quando istud pactum censendum sit pro adjecto.
- 22 De casu converso, quod fiat pactum super defalco in aliquibus casibus, quomodo tale pactum intelligi debeat.
- 23 Quomodo in huiusmodi quaestionibus procedi debeat.
- 24 De casu praescripto controversiae, & qui in termini in eo intrent.

D I S C. CLXXV.

Uscepto per Barbarinos negotiatores Januenses de anno 1660. appaltu gabellae vini, quae gabella studii nuncupatur, juxta seriem ad aliud propositum enarratam *sub tit. de locat. disc. 26*. Inter alia capitula desuper pro stylo confecta, fuit illud, quod ubi per milites in Urbe morari solitos, pro custodia Papae, vel Civitatis, aut per familiares, & ministros Oratorum, Regum, & Principum, aliosque exemptos, & privilegiatos, fraudes, vel praedicia committerentur, tunc tenerentur Conservatores Populi, alique Officiales Camerales de hoc certiorati huiusmodi fraudibus, & praediciis occurrere, atque opportunas capere provisiones, quodque alias defalcum de eo, quod interest fieri deberet, sola denunciationis obligatione ipsis Appaltatoribus injuncta; Cumque familiares, & ministri aliquorum Oratorum Principum, ac etiam aliquorum Cardinalium, nec non milites, in diversis temporibus, de facto vinum sine bulletta, vel gabella vendidissent, absque eo, quod manu, vel potestate sua id impedire potuissent

Ap-

Appaltatores, qui tamen ad Capitulum praescriptum suo tempore praemissas fecerunt denunciations, ac interpellationes; Hinc proinde finito appaltu, occasione solutionis residualis summae census, vel pensionis orta est consuetudo, penèque connaturalis quaestio defalchi cor. Camerario.

In disputationibus itaque desuper habitis, majus, praecipuumque fundamentum scribentium pro Camera Populi, consistebat in individuali *dec. 60*. Cavaler. ubi agendo in specie de ista gabella, & de consimili petitione defalchi petita per Appaltatores, ex consimili causa quarundam franchitiarum, deciditur, quod cum de tempore suscepti appaltus, illae franchitiae jam adessent, atque verisimiliter innotescerent, non poterat ex earum causa defalcum praetendi; Potissimè stante retroacta observantia, dum appaltus censetur facti juxta solitum, ut etiam pluries in praecedentibus advertitur; Atque ad idem faciunt ea, quae ad materiam text. in *l. si fundum sciens, C. de evict.* habentur in *tit. de empt. & vend. disc. 10. n. 11. & 17*. in emptore non agente ad evictionem pro sibi jam cognitis defectibus ac juribus alienis.

Deducendo quoque conclusionem firmatam apud Coccin. *dec. 422*. ut scilicet non competat defalcum pro eo damno, quod praevideatur, vel praevideri debuerit; In idem ducendo resolutionem Congregationis Computorum in Ferraribus. de qua supra *disc. 159*. quoniam fraudes, & contrabanna, sunt connaturalia gabellarum, ideòque Appaltatores id rectè sciunt, vel scire, ac praevidere debent, eaque videtur pars pretii.

Fortius verò, ob aliquorum casuum expressionem, quibus exceptis conventum est, ut defalcum praetendi non valeat, ex causa scilicet belli divini, vel humani, vel absentiae Papae, ejusque Curiae ab Urbe, ideòque omnes alios in se suscepint, ex iis, quae apud fidelem Larream *alleg. 17. & seqq.* habentur, ac alios deductos *d. disc. 159. & in aliis, hoc tit. & disc. 1. de locat.*

In eo quoque insistendo, quod non justificaretur damnum intolerabile, quale solum dicitur, quando adfit haesio ultra dimidiam, quod scilicet fructus, qui percipiuntur, non sufficiant ad medietatem pensionis, juxta opinionem, quam inter plures, Romana Curia sequitur dictam *decisionem receptam 422*. Coccini, & supra *disc. 65*. Et nihilominus, data etiam in uno, vel aliquibus annis ista damni specie; adhuc tamen neque id sufficiat, ut in illis aliorum praecedentium vel subsequentium uberiorum, ac utilium annorum compensatio, seu peraequatio fiat juxta plures in praecedentibus insinuata *hoc cod. tit. & praesertim disc. 65. ac etiam sub tit. de locat. disc. 1. & in aliis*.

Scribens converso pro Appaltatoribus dicebam, idem, quod dicitur *disc. praecedenti*, nimiumque frequenter, in omni penè materia, semper tamen utiliter, & opportunè, mea est dicendi consuetudo, manifestum scilicet errorem esse in huiusmodi quaestionibus decidendis, cum praemissis, vel similibus conclusionibus indefinitè in omni casu procedere, dum illae, pro singulorum respectivè casuum qualitate, omnes quidem verè sunt, sed non omnibus casibus congruunt, ac propterea totum consistit in applicatione, ex singulorum casuum qualitate, & circumstantiis regulanda, ideòque reassumendo alias deducta *disc. 63. & seqq. & 159. hoc tit. & disc. 1. de locat.*

& alibi, advertebam, quod generaliter quatuor distinguendi sunt casus, vel species; Primò nempe, quando damnum proveniat ex facto ipsiusmet Conductoris, vel illorum famulorum, sive ministrorum, & officialium, quos ipse operi praeposuerit, ad eum de jure, factum istorum, habendum sit pro proprio, juxta deducta *d. tit. de locat. disc. 7. & seqq.* Secundò, ubi proveniat facto Locatoris, vel suorum officialium, seu ministrorum, ut supra; Tertiò, ubi facto tertii, Et quartò, ubi à casu fortuito.

In primo casu, certum est, quod defalcum non competit, eodem modo, quo habemus in emptione, & venditione, ut praestanda non sit evictio, quae sequatur ex facto emptoris; Distinctio cadente inter factum culpofum, & excusabile, pro excusatione aliorum damnum, & interesse, ad quae Locator a ditione locati, & conducti, vel ex altera legis Aquilae contra ipsum agere valeat, ex deductis in praefata sua sede *sub tit. de loc. & conduct. disc. 7. & seqq.* Cum praesupposito tamen, quod factum sit tale, ut dici mereatur voluntarium, secus autem, ubi ita necessarium sit, ut potius cadat sub quarta specie casus fortuiti, ut frequentius contingit in facto locatoris, ut infra.

In secundo autem casu, in quo agatur de facto ipsius locatoris, vel eorum, quorum factum habendum est etiam

pro proprio, ut supra, juxta toties insinuatam receptam theoreticam Bartol. in *l. si uno §. item cum quidam, ff. de locat. & in q. 4. quae incipit publicanus*, distinctio est, an factum sit ita voluntarium, quod dici valeat culpofum, ob violationem fidei, super observantia, & implemento contractus, ac praestatione debitae patientiae, quia nempe, nulla accedente necessitate praecisa, vel causativa ad emulationem, sive ad lucrum, aut ad alterius complacentiam &c. aliqua fiat innovatio praedicialis; Et tunc dicitur factum merè voluntarium, ex quo resultat, non solum remissio pensionis, sed etiam resectio omnimoda ejus, quod interest conductoris, etiam ratione lacrimae, ut in individuo istius gabellae firmatur in *dec. 285. post Pacif. de Salv. quamvis* in eo casu incongrua videatur applicatio.

Aut verò damnum, sive innovatio proveniat à facto voluntario locatoris, qui volens, potuisset illud non facere, vel differre, sive alias necessitati consulere; Attamen iusta accedat causa, quae si non praecisam, saltem inter privatam necessitatem redoleat; Ut (ex gr.) contingit in ipsius gabellae suppressione, vel diminutione, aut alia alteratione, juxta casum de quo *in disc. dec. 285. post Pacif. & supra* in Romana redditionis rationis *disc. 76*. sive casum, de quo supra *disc. dec. 159*. quando motivum diversitatis Provinciae non obstat; Vel è converso quia eadem gabella augeretur, vel fierent novae impositiones aliarum gabellarum praedicialium; Aut quod fieret mutatio monetarum, cum similibus, juxta *conf. 50. Eugen. lib. 1. Ann. allegat. 21. Marcan. sen. conf. 7. cum aliis relatis supra disc. 107. & disc. disc. 159. & in aliis*; Et tunc excusabitur quidem locator ab illa resectione damnum, & interesse, etiam lucris amissis, quae intrat in casu facti merè voluntarii, & culpofi, sed tamen locus est remissioni pensionis, pro rata damni, tale quale illud sit, neglecta distinctione intolerabilitatis, vel compensationis cum anno ubere, cum tunc congruat potius praxis tenca in *d. disc. 86*. quod scilicet conductor induat pro eo anno, vel tempore personam administratoris, ne sit in lucro de alieno, non autem, ut sit in damno.

Aut verò factum locatoris, vel ejus officialium, & ministrorum proveniat à tali causa, quae dici mereatur potius necessaria, pro recta Republicae, vel Principatus administratione, ut formidatis damnis, & praediciis occurratur, ut (ex gr.) contingit in casibus, de quibus agunt Camill. de Medic. *conf. 23. & 141. Menoch. conf. 671. Larrea d. alleg. 17. & seqq. & alii*; Quia nempe, ob timorem pestis prohibeantur aliqua nundinae, sive prohibeatur commercium maritimum, vel terrestre aliquarum Civitatum vel nationum, vel quod eadem prohibito sequatur ex causa belli, vel inimicitiae cum alio Principe, vel populo, cum similibus; Et tunc cessante pacto, de quo infra, quidquid dicant Camill. de Medic. *d. conf. 23. & 141. & alii*, probabilis videtur, ut sub quarta specie potius huiusmodi casus cadat; Circumspectè tamen tractando cum aliqua majori aequitate, quam ubi agatur de sterilitatibus, aliisque naturalibus accidentibus.

In tertio verò casu, in quo damnum proveniat à facto tertii, intrat quoque distinctio, an sit tertius, quem ipse locator opportunè coercere, seu prohibere valeat, necne; Si etenim non possit, tunc pariter subsequenti quarta specie collocandus venit, ut sunt (ex gr.) irruentiae hostium, vel bannitorum, & piratarum, cum similibus; Sive factum alicujus tertii ita potentis, qui de facto prohibere non possit; Si autem locator prohibere potest, & negligit; Et tunc in sensu aliquorum Doctorum, & praesertim Socc. in *celebri toties enuntiato conf. 156. & Ancharan. conf. 414. & aliorum* de quibus *d. dec. 159*, videtur, quod sit idem, ac factum proprium culpofum, quasi quod paria sint impedimenta praestari à se ipso, ac à tertio, quem ipse prohiberi possit; Verum erroneum videtur ita indefinitè id firmare, cum potius eadem intret distinctio, de qua supra, an scilicet negligentia habeat, necne aliquod justum motivum, vel è converso dici valeat culpofa, cum ita culpa intret in omittendo, ac in committendo; Isto etenim posteriori casu rectè intrant ea, quae allegari volunt, secus autem in primo, in quo justum motivum, quod à congruentiae ratione, vel à prudentialibus motivis proveniat, excusabit quidem à culpa, ut propterea contra locatorem non intret rigor, de quo supra in casu facti culpofi, pro omnimoda resectione ejus, quod interest, sed non per hoc è converso intrabunt ea, quae habentur in defalco, ex damno casuali, de quo infra, & sic, ut juxta secundam partem casus praecedentis fiat locus remissioni pensionis ad ratam damni, quale quale illud sit, quamvis ad metam intolerabilitatis non ascen-

ascendat; Puta (ad rem) quod damnum proveniat à ministris, & familiaribus Oratorum Principum, sive Magnatum, & potentium personarum, qui de stricta juris censura, iustitia mediante, coerceri, ac prohiberi possent, sed ex prudentialibus motivis non expedit.

Demum in quarto casu, quod scilicet damnum, absque alicujus facto proveniat à mero casu fortuito; Et tunc eodem retento præsupposito, quod nullum accedat padum, idedque in solo puncto juris quæstio sit; Ea imprimis distinctio cadit, an rei substantia in toto, vel in parte perierit, vel potius ea salva adhuc existente, damnum sit in fructibus, vel proventibus; In primo etenim casu peremptionis substantiæ, absque distinctione, an damnum sit magnum, & intolerabile, necne, & an ubertas compenfer fertilitatem, cum aliis distinctionibus, de quibus infra, locus est defalco pro rata, vel proportione deficientiæ, qualis qualis illa sit, juxta pluries in præcedentibus insinuata, & præsertim disc. 64. & seqq. & 105. & seqq. & 159. & dist. iii. de locat. & conduct. disc. 1. & seqq. & 42. dum in hoc scribentes sunt concordat.

Adhuc tamen magna inter ipsos discordantia dignoscitur, unde propterea punctus involutus esse videtur super applicatione, seu verificatione istius primæ partis, quando scilicet substantia deficere dicatur, necne; Siquidem plerique volunt, quod quamvis in ipsa proprietate, sive in ipso habituali jure, aut in ipsa causa fructuum, & emolumentorum productiva, nullum accidens contingat, illud verò sequatur in ea occasione, qua mediante fructus, alioquin inutiles, efficiantur utiles, adhuc substantia deficere dicatur; Puta (ex gr.) juxta assumptum, de quo apud Surd. conf. 57. & supra disc. 105. & seqq. quod scilicet in salaria, vel in salinis deficere dicatur substantia appaltus, ob mortalitatem hominum, & animalium, in quorum usu consistit valor, seu pretium falis, alias inutilis; Vel juxta casum, de quo disc. 134. super impedimento commercij, sine quo inutiles pisces lacus, vel similes fructus, aut super impedimento cursitationum, sive super impedimento Tribunalium, in appaltu Cancellariæ, vel Notariatus, ut tit. de locat. disc. 2. & 3. cum similibus; Verius tamen est oppositum, quoniam in istis, vel similibus casibus, damnum dicitur potius esse in fructibus, quorum perfectio, vel exiatio impedita vel diminuta sit, cum damnum in rei substantia, propriè dicatur illud, per quod tollatur, vel impediatur ipsa causa productiva; Puta, quia in rebus soli, fundus, vel rei proprietates perierit, vel infructuosus redditus sit, ob aquarum inundationes, habentes causam permanentem, puta, juxta casum, de quo supra disc. 108. in devastatione ipsarum salinarum, vel in urbanis ex ruina, cum similibus accidentibus; Et in incorporalibus, quia substantiam, vel impedimentum sit ipsum jus percipiendi, puta, quia concessio appaltu salinarum, seu vectigalium, aut postarum, aliorumve similibus jurium aliquarum Provinciarum, vel Civitatum, aliqua Provincia, vel Civitas dismembratur, vel alias occupata sit, dum in ea parte deficit causa productiva, sive ipsum jus habituale; Vel quod illud officium, quod exerceatur, vel exerceri possit per totam Civitatem, sive in universo causarum genere, restringatur ad certam contratam, vel ad certum genus causarum, vel personarum, cum in partibus dismembratis, vel prohibitis, deficiat substantia, id est jus habituale, seu causa productiva, non autem effectus; Secus autem, ubi ipso jure habituali adhuc competente, & non alterato, impedimentum commercij, vel aliud accidens impediatur exercitium, quod redundat in diminutionem fructuum, & emolumentorum, juxta casum, de quibus tit. de locat. disc. 2. & 3.

Et licet quandoque illud accidens, quod importat quandam mutationem status rerum, atque revera percutit potius diminutionem fructuum, vel proventuum, haberi solet pro cessatione, vel diminutione substantiæ, juxta celebre, nimirumque frequenter insinuatam casum Ancharani conf. 402. de appaltore vectigalium Civitatis Pistorii, de tempore, quo Pontifex Alexander Tertius, cum ejus Curia ibi residerebat, ob ejusdem Papæ, & Curiæ discessum; Acta men id ita dicitur per quandam improprietatem, dum idem jus habituale exigendi victualia in ea Civitate, saluum remanebat, atque per hanc immutationem, solum effectum fuit minus fructiferum, accidentaliter, adedut si Curia rediisset, illud suum majorem effectum, produxisset; Adhibetur tamen iste terminus, ad denotandum defectum voluntatis appaltatoris, tanquam ex cessante præsupposito, eodem modo, quo (ex gr.) appaltus dohanarum suscipiuntur pro majori emptione, intuitu aliquarum nundi-

narum, quæ prohibeantur, juxta casum, de quo agit dictus Camill. de Medic. atq. conf. 23. Sive in Urbe intuitu anni sancti, vel jubilei juxta ponderationes, de quibus supra disc. 65. Si contingat ex aliquo accidenti portam sanctam non aperiri, atque jubileum non indici, quoniam jus habituale exigendi dohanas mercium, est idem, atque diminutio exinde potius resultat in fructibus, & proventibus, sed cessat illud præsuppositum, quod fuit causa majoris pensionis, & sine quo, ea tanti conventa non esset, unde substantiæ defectus potius sit in voluntate, quam in ipsa re, vel jure; Et per consequens clarus dignoscitur notrorum error, qui ad præmissas casuum, vel terminorum distinctiones non reflectendo, materiam in hoc adeo involunt cum generalitatibus, vel cum confusione doctrinarum, & decisionum, quæ diversos casus percutiunt.

Ubi verò damnum non fit in substantia, vel in fructibus, tunc consideratur in primis, an casus existeret, vel immineret, seu alias prævideri potuerit, ac debuerit, cum tunc etiam damnum esset intolerabile, locus non sit defalco, ut supra n. 2. Idque ex ea congrua ratione, quod illud periculum imminens, vel prævisum, sit pars pretii ita diminuti; Unde propterea appaltator, seu conductor incertam aleam emisse videatur, ad instar censuum, aliorumque contractuum vitalitiorum, de quibus præsertim sub tit. de donat. disc. 54. & sub tit. de empt. & vend. disc. 1. Sive ad instar emptionis locorum montium vincularum, ex deductis sup. disc. 50. & seqq. cum similibus; Juxta exemplum positum apud Coccin. d. disc. 422. de conducente casale, vel prædium propè flumen, cubus inundationibus de sui natura subjaceat, unde propterea locari solet minas, quam locentur similia casalia, huic periculo non subiecta; Idemque in appaltibus vectigalium, vel dohanarum de tempore, quo bellum jam vigeat, vel indictum sit, aut quod jam rupta sit pax, sive quando pestris grassetur, vel incœperit, in eodem loco, vel in aliis, cum quibus haberi solet commercium, cujus prohibitio prævideri potuerit, ac debuerit, cum similibus.

Et nihilominus etiam in istis, vel similibus casibus, erroneum videtur procedere, cum hac generalitate, non reflectendo ad circumstantias facti, & præsertim ad pretium, seu pensionem, an scilicet casus, vel periculum imminens, seu prævisio fuerit causa diminutionis pretii intrinseci, vel consueti, quod alias secluso hoc accidenti, vel ejus timore, conveniri debuisset, dum tunc intrat dicta ratio susceptionis aleæ, & quod casus sit pars pretii; Secus autem si imprudens conductor à locatore deceptus, vel alias ex ejus imprudentia, non prævidendo id, quod prævidere debebat, suscipiat appaltum pro pretio consueti temporis pacifici, & non accidentaliter, quoniam tunc, si non intrant verè, & propriè termini remissionis pensionis, juxta dispositionem regalium jurium in l. licet, & in c. potuit, & c. propter fertilitates, intrant tamen termini læsonis, vel alii doli veri, vel præsumpti; Praxis etenim frequenter docet, quod ministri, & officiales fiscales, vel Camerales, ad captandam gratiam Principis, vel supremi Magistratus, quod etiam in malis, & accidentalibus temporibus, cum eorum diligentis fecerint consuetos appaltus absque diminutione, cum vanis, minusque veris assertionibus, vel promissionibus, & quandoque etiam cum minis, aliisque malis actibus, personas imprudentes, vel inexertas, aut ambitiosas ad id inducere solent, idedque rei veritas attendenda est, cum dicta conclusio fundata sit in præsumptione juris, quæ per contrariam probationem, vel veritatem cessare debet; Atque pretium sit magnum voluntatis argumentum, ex frequenter in omni materia insinuatis.

Seclusa verò dicta circumstantia, præexistente, vel prævisionis casus, undè propterea casus sit verè improvisus, vel fortuitus, tunc intrat inspectio super qualitate damni, an illud sit intolerabile necne, atque super hoc variè habentur opinionones; In Curia tamen, (ut supra insinuatum est) inter privatos, & non privilegiatos illa recepta videtur, ut esse debeat ultra dimidiam, juxta terminos textus in l. 2. Cod. de rescind. vendit. qui in hoc proposito adhiberi solent; Ac propterea eis retentis in Urbe ad prescriptum statuti, sufficere deberet, quod sit ultra tertiam; In fisco autem, vel in Civitate, aliisque privilegiatis, in quibus attenditur solum sexta, debeat ista sufficere, ex deductis supra disc. 64. & seq.

Atque posito, quod damnum ad hanc respectivè metam ascendat, undè propterea intolerabile, atque remissione dignum dici mereatur, adhuc duæ aliæ intrant inspectiones; Una scilicet, an remissio, vel defalco fieri debeat

solum in ea parte, quæ desit ad suppleendam medietatem, vel tertiam, aut sextam respectivè, vel potius in toto, adedut illa deficientia locum aperiat ad defalco, vel ad reflectionem totius damni, ut verius esse firmatur sup. disc. 66.

Et altera super compensatione annorum utilium, & uberiorum, cum sterilibus, vel accidentalibus, atque ad hunc effectum plures cadunt quæstiones, an attendantur solum anni proximi, vel omnium annorum totius appaltus, fieri debeat peræquatio, juxta ea, quæ habentur supra d. disc. 65. 105. 107. 134. & 159. & in aliis; Ubi etiam advertitur ad æquivocum notrorum, non distinguendi illos casus damni, vel infructuositatis, qui proveniant à vitio Cœli, vel Naturæ, quæ unus anni infœcunditatem, cum alterius anni fœcunditate compensare solet, & illos, qui proveniant à peste, vel bello, vel alio accidenti, cui dicta ratio supplementationis non congruat, ex ibi deductis.

Hactenus quoad illas defalchi, vel restituti quæstiones, quas agi contingat, ex sola dispositione juris, nullo pacto, vel partium conventionem accedente; Ubi verò conventio accedat, & tunc duplex intrat inspectio; Una scilicet, quando pactum sit defalchi exclusivum, quia nempe conductor, sive appaltator promittat conventæ pensionis solutionem absque ulla exceptionis defalchi, cui expressè renunciataverit, aut quod super illo se remittat voluntati, vel arbitrio locatoris, aut quod illo conveniat in certis casibus, puta (ex gr.) juxta frequentiore Urbis consuetudinem, ex causa belli divini, vel humani, vel absentia Papæ, ejuq; Curia, cum tunc istorum, aliorumque vicilium casuum exceptio firmet regulam generalem in contrariis; Et altera inspectio est e converso, quando generaliter in omni casu infortunii, sive in iis, qui jam cõigerint, ad sit pactum affirmativè defalchi.

In prima specie conventionis, plana est regula negativa, tum ex generali axiomate, quod quilibet potest proprio favori renunciare; Tum fortius ob superius insinuatam rationem, quod scilicet casuum, vel periculi susceptio, speciem conventionis aleæ continet, quæ utrique damnum, & commodum æquè inferre potest, cum intrinseci, & majoris pretii diminutione, tanquam per speciem assuranceationis, juxta ea, quæ de contractu trino, vel similibus assuranceationibus habentur sub tit. de usur. disc. 1. & seq. vel juxta illam reflectionem, aliarumque expensarum susceptionem, quem in se faciat conductor, cum similibus.

Adhuc tamen, ista regula exempta non est ab aliquibus limitationibus, illa præsertim, quæ ex dec. 139. & 145. Millin. & aliis habetur supra d. disc. 159. quando scilicet contingat casus omninò insolitus, vel in magno excessu, & præter solitum, adedut sit verisimiliter incogitatus; Sive ubi facti circumstantiæ ita suadeant observantiam hujusmodi pacti præferre magnam injustitiam, magnamque læsionem, juxta generalem conclusionem frequenter sub pluribus materiis insinuatam, & præsertim sub tit. de decim. disc. 3. & infra sub tit. de emphyt. disc. 54. quod scilicet contractus, & quævis ab initio, & in sua ordinatione licito, si tractu temporis efficiatur nimium injustus, & inæqualis, reduci debeat ad justitiam, & æqualitatem.

Clariùs verò, ubi facti circumstantiæ suadeant, quod hujusmodi pactum studiosè adjectum non sit, ex particulari conventionem inter contrahentes sub dicto requisito diminutionis pretii, eique sit congrua assuranceationis merces, seu præmium; Seu potius ex formulario Notarii, aut ex quodam stylo locatoris, absque eo, quod conductor specialiter ad id advertat; Potissimè ubi dignoscatur aliqua mutatio temporum, & circumstantiarum, inter antiquos contractus, in quibus hujusmodi pactum adjici consuevit, & illud, de quo agitur; Maximè verò, ob verè detestabilem usum conficiendi instrumenta, & hujusmodi contractus latino idiomate, & quod Notario oretenus, & in compendio stipulante contractum in partibus substantialibus, circa quas revera contrahentium tractatus, & conclusio fuit, postmodum domi transcribendo à formulariis, vel ab aliis instrumentis longas desuper extendat verborum, & clausularum cantilenas, super iis, quæ nunquam à contrahentibus cogitata fuerunt, immò, quod neque ipsæmet Notarii intelligat quid scribat, ac propterea Judices ad id præsertim reflectere debent, an scilicet instrumentum ita confectum sit, quod ejus minuta, prout tacet transferit per manus contrahentium, eorumque Advocatorum, vel Sapientum, adedut pactum ex matura, & studiosa conventionem, & præordinationem adjectum sit, vel potius eo modo, quo supra: fortius verò hujusmodi considerationes habendæ sunt, quando istud pactum negativum non sit purè, ac indefinitè conceptum, sed aliquà habeat annexam quali-

zatem moderativam; Putà, juxta casum, de quo sub tit. de locato disc. 4. quod scilicet conductor se remittat arbitrio, & discretioni locatoris, cum similibus.

Atque ita intelligenda videtur Constit. Clementis VIII. nuncupata boni regiminis, super appaltibus, qui sunt per Communitates, ut ad jici debeat, vel pro adjecto habeatur istud pactum negativum, ex deductis per Cohell. ad dictam Bullam boni regiminis c. 48. cum aliis in tit. de locato, & conducto disc. 6. quoniam rationabiliter, ac prudenter ita statutum est, ad occurrendum fraudibus, & cavillationibus committi solitis, quod scilicet potentes Cives, & negotiatores solebant suscipere appaltus Communitatum, atque in fine retinendo notabilem partem pensionis in manibus, excitare hujusmodi lites, cum quarum colore, colludendo cum administratoribus, ipsæ Communitates supplantari solebant; Quod etiam congruit fisco, & Ecclesiis, aliisque locis piis, & omnibus, qui per se ipsos propria negotia tractare non possunt, sed sub aliena administratione per necesse vivunt; Ac propterea discretè id intelligendum est ad istius rationis limites, non autem indefinitè in omni casu, cum solis generalitatibus est procedendum, ad instar eorum, quæ habemus circa clausulam appellatione remota, ut intelligenda sit de frivola, & quæ non habeat omninò justum motivum, cõ similibus.

E converso autem, in casu pacti affirmativi; Quamvis aliqui opinentur, ut illud intelligendum sit, prout de jure, atque in illis casibus, in quibus debeat, quasi quod sit expressio ejus, quod inest; Contrarium tamen probabiliter, magisque receptum est, juxta opinionem, cujus antesignanus reputatur Angel. conf. 312. cum pacta reputari non debeant otiosa, sed aliquid addant juris dispositioni, ita tamen, ut eorum operationum extensio, vel multiplicatio admittenda non sit, vel sufficiat, quod unam faciant operationem, per quam tollatur farinata, ex insinuatiss supra disc. 65. & seq. & 105. & 159. & disc. 1. & seq. sub tit. de locat. unde propterea si aliud non ad sit obtaculum, tunc tale pactum istam faciat operationem, ut desiderandum non sit requisitum intolerabilitatis damni, sed illud tale, quale sit, cum defalco refici debeat; Sed si accedat pactum, de quo supra, quod scilicet causa periculi, vel casus jam præexistens, vel quod prævideri potuerit, ac debuerit, tunc pactum circa istius obtaculi remotionem, suam facit operationem, ut hoc non obstante, defalco debeat, juxta ea, quæ in d. tit. de empt. & vend. disc. 10. & 11. & 17. & alibi; habentur ad materiam text. in l. si fundum sciens, C. de evict. ut non obstante scientia juris alieni, vel imminenti evictionis, ista debita sit, quoties ita conventionem deducita est, quoniam ex eo, quod emptor, vel conductor sciebat, idcirco voluit sibi consulere, sed non faciat aliam operationem, circa requisitum intolerabilitatis, vel circa compensationem sterilitatis cum ubertate, juxta dictam dec. 422. Coccini, & supra d. disc. 64. & seqq. hoc tit. & d. disc. 1. & seqq. de locat.

Atque hinc temper magis, magisque edocemur, quàm clarus, ac damnabilis, sit error in procedendo in hujusmodi quæstionibus, cum solis generalitatibus, vel cum auctoritatibus, ac decisionibus, quæ diversos percutiant casus, cum revera dicendè veniant quæstiones potius facti, quàm juris, ex singulorum casuum particularibus circumstantiis decidendæ, reflectendo quoque ad præmissas, & aliaque similes distinctiones, non autem cum consuetâ ineptia procedendo cum sola litera auctoritatum.

Applicando itaq; ad rem, retorqueri dicebam penè omnia supradicta, quod scilicet quò magis jam notæ essent licentiæ, quas desuper de facto sibi assumere solent milites, ac etiam Oratorum Principum, vel Card. aliorumque Magnatum familiares, & Ministri, absque eo, quod de facili occurrere valeat, eo magis appaltatores voluerunt sibi consulere de hoc pacto, idedque sibi imputet locator, cur illi se subjacerit; Ac propterea ex facti circumstantiis cessabat applicatio omnium conclusionum, quæ, ut supra in contrarium deducebantur, dum ita, ob majorem licentiam, quæ circa hujus appaltus tempora irreperat, semper in dies excretam, appaltatores edoceri, ob casus fortè sequutos de tempore appaltus antecedentis, suæ indemnitati consulere voluerunt, cum hoc pacto, per quod habendum est hoc impedimentum, ac si prestitum esset ab ipsomet locatore, qui neglexit ad formam suscepti oneris, illud non tollere, opportunaque remedia non adhibere; Et per consequens, quod verè, & propriè non versaremur in terminis remissionis pensionis ratione sterilitatis, vel alterius accidentis, juxta dispositionem juris civillis in l. licet, C. loc. & jur. Canon. in c. potuit, & c. propter fertilitates. sed verè, & propriè in terminis non implementi, vel non præstitæ patientiæ, juxta superius enunciatam theor. Bart. Quam-

Quamvis autem ista materia cadat potius sub sede locationis, & conductionis; Attamen quia hujusmodi quaestiones frequentius cadunt in appalibus gabellarum, & vechigalium, hinc non est incongruum hoc titulo agi, inhærendo jam actis.

NULLIUS FORTIFICATIONUM, VEL CONCESSIONIS.

Consilium pro veritate, suppressis nominibus.

De eadem materia, de qua supra disc. 148. potestatis Principi tollendi jus tertii, vel disponendi de bonis alienis, & praesertim occupandi bona privatorum pro mœniis, vel fortificationibus; Et quatenus id de facto sequatur, deindeque fortificationes demoliantur, vel earum necessitas cesset, an bona occupata prioribus Dominis restitui debeant, sive ab eis vendicari possint.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti series.
2 De donatione facta per Principem de bonis alienis.
3 De amissione dominii bonorum, quae capta sint ab hostibus.
4 Destinatio ad usum publicum desinunt esse de privata facultate.
5 Quando Princeps tollat bona privatorum.
6 De situ occupato a sumine, qui deinde movet cursum, & num. 16.
7 Quod bona occupata pro fortificationibus vel aliis publicis usibus, cessante usu, restitui debeant dominis.
8 De auctoritatibus individualibus.
9 Quod bonorum dominis, resciri debeat pretium bonorum, quae occupentur ex causa publica.
10 De ratione, ob quam dicta rescriptio fieri debeat.
11 Quare de facto id non servetur, & quid faciendum sit.
12 Quod usus publicus non tollat dominium, sed solum impediatur usum, ac utilitatem.
13 Etiam in viis publicis datur dominium privatum.
14 Declaratur conclusio, de qua n. 2.
15 De conclusione, de qua n. 3.
16 De altera, de qua n. 4. ac etiam n. 6.
17 De refectioe expensarum, pro recuperatione bonorum occupatorum, vel eorum reductione ad priorem statum.

D I S C. CLXXVI.

Cum quidam ex illis Italiae Principibus, qui principatum non omnino independentem jure veri allodii, sed jure feudi regalis, & dignitatis obtinent, juxta illas species, de quibus agitur sub tit. de feud. disc. 1. cum plurib. segg. pro sui principatus defensione, in illis extremitatibus, in quibus major habebatur suspicio, juxta bellicae, seu militaris artis regulas, aliquas construxisset fortificationes, pro quibus de facto, nullo soluto pretio, nonnullorum privatorum, tam secularium, quam Ecclesiasticorum, ac etiam piorum locorum praedia, & bona, in toto vel in parte occupasset; Postmodum vero post aliquem temporis decursum, ea cessata causa, ab eodem, vel successore praefatae fortificationes demolitae essent, earumque situm ita sterilem, ac de facto a nemine possessum idem Princeps, quidam emerito familiari, vel ministro concessisset; priores vero domini, vel eorum aliqui proprios respective situs peterent, ac vendicare vellent, sive quod idem concessio-narius ex conscientiae stimulo id inquirere veller; Hinc de super meum pro veritate consilium petiit, ad effectum de liberandi, an deberet cum antiquis dominis aliquam honestam parare concordiam, sive cessionem jurium procurare.

Respondi, quod ejus favore plura ponderari possent argumenta; Primo nempe, ob dispositionem text. in l. omnes, & l. bene à Zenone C. de quadrienn. praescript. dum agebatur de donatione facta per supremum Principem, ex iis, quae ad praedictorum jurium materiam habentur sub tit. de donat. disc. 43. ac propterea, si quae actio antiquis dominis competeret, ea exercibilis esset in pretio, seu valore contra fiscum, quatenus non adesset quadriennium, non autem contra donatarium.

Secundo, quod adaptarentur ea, quae habentur sub tit. de feud. disc. 58. in materia amissionis dominii, ob casum belli, quoniam licet bona capta ab hostibus non in eodem, sed in alio belli conflictu, recuperentur, non per hoc tamen ad priores dominos redeunt.

Tertio, quod adaptari possent ea, quae habentur sub tit. de servit. disc. 21. ut destinatio jam sequuta ad publicum usum tollat privatis dominis, illud dominium, vel illam facultatem, quae aliis competeret.

Et quarto, quod quaestio, de qua habetur sup. d. disc. 148. super Principis potestate disponendi de bonis privatorum, illorumque dominium uni tollendi, atque alteri concedendi, percipiatur casum, in quo cessat causa publicae necessitatis, vel utilitatis, & tamen etiam in eo casu, saltem in foro externo, magis recepta est opinio affirmativa; Sed ubi accedit causa publica, tunc remanet res extra controversiam, cum tali casu dici possit potius peremptio casualis, dum facta Principum inter casus fortuitos recensentur; Ideoque ita omnino amissum fuisse dominium, quod amplius non redit, ex regula, quod a privatione ad habitum non datur regressus; Ad instar illius situs, quem occupet alveus fluminis, cursum immutantis, quoniam si deinde tractu temporis ad antiquum alveum redeat, sive aliis diversum assumat cursum, non per hoc iste derelictus alveus reingredit in antiquum dominium, sed, vel ad terminos juris civilis acquiritur, pro vii illi dominis praediorum adiacentium, ex plenè deductis per Mart. conf. 5. & per Rot. dec. 39. post Pacichell. de distant. apud eum; vel juxta frequentiorum principatum usum, remanet de regalibus, & sub genere bonorum vacantium, ex relatis per Mart. ubi supra.

Idemque de situ, qui cum subsequuto effectu, destinatus fuerit pro via publica, quam postmodum immutari contingat, cum similibus.

His tamen non obstantibus, contrarium dixi probabilius videri; tum in parte doctrinali, vel auctoritativa; ex iis, quae generaliter, & in abstracto de super Doctores tradunt, cum etiam in parte ratiocinativa, & potissime ob istius casus particulares circumstantias ita duas efformando inspectiones, unam scilicet super conclusionem, seu theoricam generali, & altera super circumstantiis particularibus casus, de quo agebatur de super ratiocinando.

Quatenus pertinet ad primam, dixi communem esse traditionem Innocentii, aliorumque Canonistarum in c. quia plerique de immunit. Eccles. & c. quae in Ecclesiarum de constitutionibus, ac aliorum, quos referunt Tiracu. in tract. cessant. caus. in princ. n. 20. verbo ablationis causa cessante, & uterque Anna sen. & jun. singul. 8. ut bona privatorum per Principem, vel Civitatem occupata pro mœniis, vel fortificationibus, istarum demolitione sequuta, seu aliis rerum statu statu mutato, tanquam ex cessante causa, ad priores redeant dominos, à quibus vendicari possint; Ideoque dicebam intrare illam propositionem, quae hodie modernorum pragmaticorum est sacra anchora, atque in dies per ipsorum ora volitat, saepius insinuata, & praesertim disc. 35. de judic. quod scilicet ubi decisiones, & auctoritates individuales habentur, cum istis procedendum est, neglectis generalitatibus, vel ratiociniis.

Assumendo vero alteram magis genialem inspectionem ratiocinativam; Dicebam, quod generaliter respectu omnium; multò vero magis respectu Ecclesiasticarum, & piorum locorum, ac personarum Ecclesiasticarum, ab ipsis Principis saecularis potestate, & jurisdictione exemptarum, in puncto juris vetius est, quod licet Princeps, vel Civitas, ex ista publica causa munitionum, etiam in vitis dominis bona occupare possit, eisque uti, tanquam per speciem illius necessariae servitutis, de qua sup. disc. 136. & segg. vel illius retractus coactivi, de quo sub tit. de servit. disc. 1. & 83. cum segg. cum similibus; Attamen id intelligitur soluto valore, seu pretio, juxta firmata in specie per Rotam in Barchinonen. murorum, de qua supra disc. 148. n. 38. & segg.

Idque ex ea nimium probabilis, & congrua ratione deducta eodem disc. 148. n. 33. occasione venditionis, vel concessionis illorum locorum, quae se redemerint, unde libertatem à servitute baronali habeant ex contractu oneroso, & respectivo, quod scilicet publicis necessitatibus occurrendum est, cum omnium subditorum aequali collecta, & contributione, quando cum consueta Reipublicae dote occurri non possit, non autem cum bonis unius, vel aliquorum tantum; Idemque, ubi ex eadem causa belli, & fortificationum, aut pro via publica sternenda, aliique similibus contingat devastari arbores, & vineas, vel domos, aliaque damna privatis inferri.

Et quamvis, ut eodem disc. 148. insinuatur, observantia communis de facto contrarij doceat; Attamen id referendum videtur eidem causae, vel rationi publicae necessitatis, quod scilicet in bellicoso, vel alias calamitoso tempore, in quoad hujusmodi actus devenire oportet aliæ plures urget indi-

indigentiae, & occasiones, quibus occurrere oportet, cum collectis, & contributionibus subditorum, sive cum bonis, & redditibus spectantibus ad dotem Reipublicae; Ideoque tunc non est practicabilis ista refectio, cujus tamen obligatio remanet, postquam cessatis calamitatibus, Reipublica ad meliorem devenerit fortunam, ex iis, quae in proposito monetarum inferioris materiae in casu calamitatum advertuntur supra disc. 126. cum similibus, dum aliis injustitiam, ac tyrannidem potius id redoleret; Et licet pariter praxis de facto istam refectioem non doceat effectivam, id est solvendo in pecunia, vel in alio aequipollenti id, quod importet bonorum valor, eo quia pro eadem communi nostrorum temporum praxi non de facili verificatur istius melioris fortunae casus; Attamen omnis justitiae, & aequitatis ratio exigit, ut cessata necessitate, ipsamet bona, quae amplius publico usui non deserviunt, prioribus dominis restituantur potius, quam (ut in praesenti) aliis ex liberalitate concedantur, cum ita esset dare locupletationem cum aliena jactura, atque exercere libertatem de alieno, directe offendendo justitiam, quae est virtus major, & in Republica necessaria, ut exerceatur altera virtus non necessaria, sed solum commendabilis, quando fine justitiae detrimentum fiat de proprio.

Considerabam praeterea, quod quando hujusmodi fortificationes, ob tunc contingentes necessitates fiant potius occasionaliter, vel temporaliter, tunc revera non sit hujusmodi bonorum dominium, & proprietatem tollere eorum dominis, atque ab eis abdicare, atque in alterum transferre, sed solum sit impedire usum solitum, vel culturam, & fructificationem, antiquo habituali dominio adhuc retento, & continuante, quodque propterea cessata publica necessitate, tanquam per remotionem oblaecili, ejus dominus reassumat antiquum usum, atque consequenter, non jure novi domini, vel novae recuperationis, sed jure primigenio, juxta ponderationes, de quibus supra disc. 125. & sub d. tit. de feud. disc. 57. & 58. cum consueto exemplo deducto locis citatis, ac etiam sub tit. de benef. disc. 1. & in aliis pluribus. occasione indulgentium conferendi beneficia reservata, illius scilicet, qui habens membra naturaliter valida, & operativa, recipiat in eorum operatione accidentalia impedimenta resultantia à vinculis, & compeditibus, quoniam istis solutis, vel remotis ille ambulat, ac operatur non ex nova facultate, sed jure suo naturali, & primigenio.

Quodque istud privatum habituale dominium, quamvis sine utilitate, retineatur etiam in iis, quae publico deserviant usui, comprobari observabam ex illa plurium dominiorum distinctione, quae in viis publicis ponderatur supra hoc tit. d. disc. 136. dum datur etiam dominium privatum soli viae publicae utile.

Neque obitare, dicebam, praemissa in contrarium ponderata; Non quidem primum deductum, ex textu in l. omnes; & l. bene à Zenone, quoniam inter plures limitationes, vel declarationes, quom dictae leges patiuntur, adeunt nimirum raro earum dispositio ad praxim reducatur, ex insinuat d. disc. 43. de donat. illa praesertim ad rem faciebat, quod id intelligitur, quando Princeps sciens rem esse alienam, adhuc tamen eam concedat, scilicet autem ubi credat concedere id, quod non sit suum, vel illius.

Alterum motivum bonorum captorum in bello, remanebat omnino extraneum, tam ex facto, dum non agebatur de occupatione facta ab hostibus, quam etiam ex jure, dum id procedit in bonis mobilibus, non autem in iis, quae postliminio redeunt, ex insinuat eodem disc. 58. de feudis.

Cessat quoque applicatio regule, de qua d. disc. 31. de servit. dum intelligitur favore causae publicae, quatenus ista duret; Idemque respectu quarti objecti, in quo eatenus procedunt ea, quae insinuata sunt de alveo fluminis, vel de via publica quatenus casus, vel destinatio esset de sui natura perpetua, adeo intraret amissio dominii ex altera ratione, quod illud habitum fuit per derelicto, vel quod priorum dominorum amissa fuerit memoria, dum illa dominii amissio, que resultat ab alluvione procedit, quando illa est perpetua, scilicet autem ubi accidentalitas, ac temporalis, vel causativa, ex collectis per Urse. concl. 94. Harprech. & Oinot. in §. quod si naturali inst. de ver. divis. apud quos ceteri in presenti ob temporis qualitate, aliaque circumstantias dici poterat, praesertim respectu Ecclesiasticarum, ac piorum locorum, pupillorum, minorum, & similibus, quibus eadem congruebat ratio, ideoque petentem consilium monui, ut curaret cum honesta concordia ab antiquis dominis jurium cessionem reportare.

Ratio etenim dubitandi, quando bona occupata redeunt ad priorem statum, est illa, de qua d. disc. 57. de feud. super

Card. de Luca Lib. II.

refectioe scilicet expensarum, quas erogare oportuerit pro recuperatione, sive pro reductione bonorum ad priorem statum, sed haec ratio non intrabat, quoniam sibi etiam aliqua impensa erogata fuisset in demolitione fortificationum; Attamen id sequutum non fuerat in gratia dominorum, & pro reductione bonorum ad primævum statum, adeo intraret aequitativa actio de in rem verso, vel utilis negotiorum gestorum, sed principaliter, ac omnino in causam propriam tollendi scilicet necessitatem custodiendi tales fortificationes cum militibus praesidiariis, ac etiam tollendi occasione inimicis, ne illas occuparent; & retorquerent contra earum constructorem.

PISAUREN. INDULTI, PRO FRANCISCA LAPIS, CUM EJUS FRATRIBUS, ET PATRE.

Causa variè decisa per Rotam.

De eadem materia, de qua disc. 148. super potestate Principis tollendi jus tertii, ac de regulatione voluntatis, ac aliis ad hanc materiam; Et de alia materia concessionis, & revocationis gratiarum, vel earum nullitatis.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti series cum resolutionibus.
2 De auctoritatibus in hoc articulo potestatis Principis tollendi jus tertii remissivè.
3 De distinctione specierum causae publicae.
4 De aequivois, & erroribus procedendi cum generalitatibus, quodque procedi debeat cum distinctionibus.
5 De differentie rationibus inter forum internum, & externum.
6 Quibus auctoritatibus in hoc proposito deserviri non debeat.
7 Quod sit refectio ad varios stulos regionum, quodque sit error confundere auctoritates diversarum regionum ad id non reflectendo.
8 De differentia inter Papam, & alios Principes seculares.
9 Quod antiqua observantia inducat in Principe restrictionem potestatis.
10 Quod stylus Papae, & Curiae Romanae solent esse varius, & de ratione.
11 De distinctione inter potestatem ordinariam, & absolutam, vel plenitudinem.
12 De alia distinctione inter Principem dependentem, & independentem.
13 De alia distinctione defectus potestatis postivi, & interpretivi.
14 Quando tollantur bona privatorum, jam possessa jure domini, & quae causa publica requiratur.
15 Quod isto casu debeat resciri pretium.
16 Sed quod etiam sine causa, & sine refectioe pretii tollere possit, & de ratione.
17 Quale sit jus divinum, vel naturale, aut gentium cui Princeps derogare non potest.
18 Quomodo occurratur Principis tyrannidi.
19 Quod Princeps tollat hypothecas, & credita, & liberet debitores, vel moratorias concedat.
20 An possit facere gratiam de delictis, & injuriis, sine remissione partis offensae.
21 An deroget contra delictibus, & concessionibus propriis ex causa onerosa ideoque tollat officia vendita, & similia.
22 An tollat pecunias, & bona à privato, tanquam mala parva sine justificatione.
23 De jure jam altero questio per dispensationem, vel habilitationem incapacis.
24 De Bulla Baronum.
25 De habilitatione incapacis, vel inhabilis ad impediendam novam acquisitionem alteri capaci.
26 De derogationibus fideicommissorum pro facultate alienandi, vel obligandi bona.
27 De rationibus, ob quas istae derogationes concedantur, & an repententur prejudiciales.
28 De derogationibus patronatum in beneficiis Ecclesiasticis.
29 De rationibus, ob quas de omnibus dictis casibus agitur, & quando derogationes non sint damnabiles.
30 De gratia dispensativa super ventione incompatibilium, vel non incurso caducitatis, & quod in eo non requiratur causa.
31 De infractione conditionis, vel praecipii inducentis vidualitatem.

V

- 32 *Ut non procedat in vidua, quod declaratur.*
- 33 *Non dicitur exorbitans, & potest id, per quod fiat reverso ad jus antiquum.*
- 34 *De differentia in hoc proposito inter Papam, & alios Principes seculares.*
- 35 *Quomodo conciliatur dubium, an constet de causa publica.*
- 36 *De ratione, ob quam in presenti disputatum sit de causa publica.*
- 37 *De muliere quinquagenaria, an parere possit.*
- 38 *De emulacione substitutorum se opponentium gratie.*
- 39 *De distinctione an sustinuit se de sanguine testatoris, vel potius de illo ipsius mulieris contravenientis.*
- 40 *De usufructu legali debito patri.*
- 41 *Quod solet Papa concedere hujusmodi gratias, in specie derogandi precepto viduitatis.*

D I S C. CLXXVII.

Scripta in pingui affe hæres Francisca à Ludovico viro, sub lege viduitatis, in cuius violationis casu, propria dote, & quibusdam prædiis tantum eam contentam esse voluit, nulla tamen isto casu facta substitutione, ac etiam ut moribus, de bonis disponere deberet ad favorem ejusdem hæredis fratrum, vel nepotum masculorum, qui in casu non factæ dispositionis, substituti censerentur; Cupiens ad alia convolare vota in ætate annorum quadraginta sex, Apostolicum obtinuit indultum, dictæ prohibitionis dispensativum, ut contraventione non obstante, integram jam adeptam hæreditatem obtinere posset, atque sponfalia de futuro cum N. N. contraxit; Habito verò per ejus patrem, & fratres recursum ad eundem Pontificem pro hujus gratiæ ipsi præjudicialis revocatione, remissione negotio consulendo pro currenti stylo Congregationi particulari, ex Papæ Auditore, & ex quatuor, vel quinque aliis Prælatiis constitutæ, prodit votum, atque ad ejus normam pontificium scriptum remissionis causæ ad Rotam, præscripto tamen (præter styllum) dubio, in ea disputando, an constaret de causa publica, & de præjudicio patris, cui Papam noluisse, vel non cogitasse præjudicare, declaratum est.

Quare assumpta disputatione coram Albergato Decano, solique Corresponsalibus vorantibus, nulla capta resolutione, mandatum fuit, quod in repositione, omnes viderent, eaque sequuta sub die 4. Julii 1677. affirmativa prodit resolutio in prima parte, constare scilicet de causa publica; & negativa in altera super patris præjudicio, Re-proposita sub die 10. Decembris sequentis, recessum est à decisis, præsertim in prima parte causæ publicæ, cui pos-tremæ resolutioni, præsupponitur, quod idemdem Pontifex annuerit, atque in hoc statu causa pendet.

Quatenus itaque pertinet ad dictam primam partem, in qua principaliter disputationes fuerunt; Quamvis in Rota multa hinc inde cumularentur super puncto, de quo supra *disc. 148. n. 11.* An scilicet possit Princeps tollere jus tertii, sive gratias tertio præjudiciales facere absque requisito causæ publicæ, ita cum consueto nepto transcriptorio moderno stylo, chartas inutiliter replendo cum copiosis allegationibus desumptis ex modernis relatis in *d. jam edito disc. 148.* Attamen dicebam, quod in hoc Tribunali incongrua erat hæc disputatio, quæ potius congrua fuit in dicta Congregatione, in cuius resolutione super dicti dubii præfinitione, potius æquivocum, & forte aliqua ineptia consistebat, supponendo scilicet in hujusmodi gratia, requisitum causæ publicæ, quod revera non est desiderandum, quoniam cum Rota haberet legem scriptam dubii disputandi, eam præterire non poterat; Adhuc tamen scribens pro Francisca, pro gratiæ firmitate, dicebam hanc disputationem neque omnino incongruam, vel superfluum esse in Rota, quoniam cognitio, quod hujus causæ requisitum necessarium non esset; tunc quamvis illud omnino negligi non posset; Attamen ita resultare deberet ejus benignæ interpretatio pro illa scilicet, quæ largè, & secundarie publica in jure dicitur, quamvis principaliter privata esset, ut est ista matrimonii, & dotis, ratione procreationis filiorum, & honestatis feminarum ad textum in *l. ff. solut. matrim. ubi Doctores, & præsertim omnium latius Barbof. p. 7. sub nu. 12. vers. terra utilitas,* ubi in specie publicitatis hujus causæ late, & doctè differit; non autem pro magis stricta, & rigorosa interpretatione illius causæ, quæ principaliter publica sit, quia publicum, & communem Reipublicæ bonum principaliter respiciat, quamvis accessorie privatum quoque resul-tet, juxta distinctionem, de qua supra *disc. 58. & in Miscell. Ecclesiast. disc. 3. & sub tit. de servit. disc. 80. & alibi pluries.*

Agendo itaque de hoc puncto tam occasione scribendi in Rota, quam in dicta Congregatione, videntur; cum consueto stomacho magnas, ac superfluas allegationibus, & æquivocorum congeries, quæ cum inutili chartarum repetitione, improboque labore per omnes hinc inde scribentes fiebant, tractando articulum in genere, sive in abstracto; Advertebam (sed inutiliter tanquam singularis) idem quod frequenter quidem, semper tamen pro meo judicio utiliter, & opportune insinuare soleo, quod ista sit unica, & totalis, vel magna scaturigo, & causa productiva tot frequentum æquivocorum, justitiæ, & veritati, ejusdemque legalis facultatis existimationi adeo præjudicialium, examinandi scilicet hujusmodi quæstiones in abstracto, & cum solis generalitatibus, non reflectendo, ut omnino decet, quinimò ut præcisè necessarium est, ad distinctiones casuum, eorumque particulares circumstantias, sive ad effectus, ad quos disputatio fiat, dum his distinctionibus mediatis, facile est, tam propositiones, quam auctoritates, que in vicem pugnant videntur, conciliare, illasque ad concordiam reducere.

Assumendo itaque articulum per hanc distinctionem viam, eodem modo, quo *d. disc. 148.* sequitur est; Ad illam in primis genericam distinctionem reflectendum esse, advertebam, inter forum internum, & externum, ob magnam differentiam rationem inter unum, & alterum forum militantem, ut *d. disc. 148. n. 11.* frequentius autem *sub tit. de usur. insinuatam;* In primo siquidem interno, Princeps dici non potest solutus legibus, sed neque supremus arbiter, ac dispositor, sed habetur jure privati, rei habentis in eo judicio Deum in Judicem, ac judicandi cum Dei legibus, eo pariformi jure, qui omnes alii, cum apud Deum acceptio personarum non detur, neque in eo foro intrant illæ præsumptiones, quæ intrant in externo, in quo ob humanam imbecillitatem veritas occulta, vel ambigua est, eaque ex humana malitia alterari potest, mendacio frequenter illam suffocante, cum in hoc foro non judicetur de internis, vel occultis, quinimò neque de iis, quæ apud judicantem naturaliter, & in conscientia ex particulari noticia certa sint, sed juxta extrinsecas positivas probationes, sive juxta illas, quas legis præsumptio inducit, vel supponit, ex deductis *disc. 18. & 35. de judic. & alibi pluries,* sed apud Deum omnia sunt plana, ipsaque veritas necessaria, & sincera patet, legis civilis formalitatibus non subiecta.

Ac propterea clarum est æquivocum in quæstionibus fori externi, & judicialis cumulare auctoritates illorum moralium, ac etiam Canonistarum, qui de foro interno agere principaliter professi sunt, cum illi utpotè à quæstione extranei, segregari, atque ad partes poni mereantur; Atque cum eis etiam illi Canonistæ, vel Legistæ, qui potius collectores, vel transcriptores, quam Doctores, ad id non reflectendo, cum istorum auctoritate procedant, cum eis congruat id, quod advertitur *d. disc. 35. de judic. & alibi,* quod scilicet dicantur testes de auditu à non informati, vel ab iis, qui de diverso casu agant, ideòque nulla fide sunt digni.

Et quoad forum externum, adhuc ad aliam genericam dicebam, reflectendum esse distinctionem, omnibus casibus, vel gratiarum, & provisionum speciebus, de quibus infra, respectivè, & proportionabiliter applicabilem, super principatum scil. legibus, vel receptis styliis, pro quorum varietate in uno, derogationes, & dispensationes, aliæque gratiæ, vel provisiones tertio præjudiciales de facili concedi solent ex solo benevolentie, & gratificationis motivo, publica non desiderata causa; In altero autem non nisi raro, & cum magna difficultate, & non nisi ex causa publica; Et per consequens idem intrat error, vel æquivocum confundendi doctrinas, & auctoritates Hispanorum, Gallorum, Germanorum, & Italicorum, aliorumque; Regionum, non reflectendo ad singulorum Principatum, vel Regionum leges, vel stylos diversos, ut etià advertitur supra *disc. 161. & alibi pluries.*

Quinimò in ipsamet citramontana regione, quæ in tot principatus divisa est, magna dignoscitur stylosum in hoc proposito diversitas, ideòque strictè procedendum est cum illis decisionibus, & auctoritatibus, quæ præcisè percutiant illum principatum, in quo quæstio cadat, ex recepto axiomate pluries insinuat, quod scilicet stylii scellarum, & Principis dicitur organum sive indicatio ejus voluntatis, & cum quo, non autem cum illis diversorum principatum procedendum est, ad regulandam illius Principis voluntatem, quinimò etiam potestatem, quam per Republicanam sibi attributam fuisse, observantia comprobet, ut infra.

Ad alteram quoque advertebam, reflectendum esse distinctionem inter Papam, & alios Principes seculares, & de qua etiam in proposito legum, quæ ab eis edantur, habetur *disc.*

d. disc. 35. de judic. & alibi; Alii namque Principes eorum potestatem metiuntur à populo, vel à Republica, penes quam habitualis potestas residere dicitur, in dominio directo, & proprio, penes Principem verò residet ejusdem domini effectum, & usufructum, juxta vulgare exemplum desuper dari solitum in bonis dotalibus inter virum, cujus figuram, vel personam Princeps gerit, seu representat, & mulierem dotis dominam, qualis est Respublica; Atque ex hoc, quo manat illud legis requisitum, ut à populi acceptari debeat saltem per actum negativum non reclamationis intra certum terminum post publicationem; Ac etiam quod eadem lex per contrarium usum tolli possit, quando consuetudinis notoria requisita verificentur.

Et per consequens quemadmodum populus, vel Respublica sibi eligit Principem, suamque in eum transfert potestatem, si expressè istam in aliquibus restringit, in iis Princeps ea carere dicitur, ita ejusdem restrictionis probatio antiqua consuetudine, vel stylo desumi posse videtur, ad instar eorum, quæ habentur infra *disc. 181. & sub tit. de emphyteusi disc. 1. & alibi,* super interpretatione potestatis, quam Princeps, vel Episcopus ejus Vicario, vel alteri officiali præbuerit, quoniam solitum, vel observantia, istam regulat interpositionem, sive probat restrictionem, cum similibus.

Omnia verò hæc cessant in Papa ex peculiari ratione *cod. disc. 35. de judic. & alibi* sæpius insinuata quod scilicet ipse non metitur potestatem à populo, vel à Republica, sed immediatè à Deo; Ac propterea non ligatur legibus, & styliis ipsius Principatus, sed stylii dependet ab ejusdem in Pontificis libero arbitrio, & voluntate, unde præterea in hac præsertim specie derogationum, & dispensationum, nimium varius esse solet Curia Romanæ stylii, prout generaliter in aliis, ut nostra etate praxis docuit, quod aliqui Pontifices in derogationibus, & dispensationibus, ac aliis, tertio præjudicialibus nimium duri, ac difficiles esse consueverunt, adeòque nullas dederint, vel nimium raras, & non nisi ex magna causa; Alii verò nimium faciles, & benigni, frequenter eas concedere soliti sint, in solam gratiam, & opportunitatem perentium, alia non desiderata causa. Ideòque ubi de gratia, vel alterius provisionis regulatione agendum est, evidens quoque remanet error procedendi, cum generalitatibus, & in abstracto, sive etiam cum decisionibus Rotæ, vel aliorum Tribunalium, proditis de tempore Pontificis duri, & difficultis, quando diversus vigeat stylii pro regulatione gratiæ facta per Pontificè facilem, & benignum, alium habentem stylium.

Addita quoque alia distinctione particulari, de qua infra in casu præcisò dispensationis præcepti viduitatis, vel alterius conditionis infensitatis matrimonium inter Papam, & alios Principes seculares.

Ex eadem distinctione, vel consideratione stylii, resultat quoque inspectio, an congruat, & recipienda sit ea distinctio, quam antiquiores, pro illorum temporum usu tradiderunt, & cum quibus moderni, cum insinuat transcriptorio stylo antiquiorum, ad aliud non reflectendo, procedere solent, an scilicet gratia, vel provisio prodierit de potestate ordinaria, vel potius Princeps, uti voluerit plenitudinem potestatis quam aliqui ex Juristis, & Moralibus cum solitis frigiditatibus, dicunt plenitudinem tempestatis, quoniam ista reflexio bene procedit, quando de stylo adit hæc discretiva, quia nempe in aliquibus gratiis, vel provisionibus raro id adijci solet, non autem generaliter in aliis; secus autem ubi pro quodam communi formulario ista clausula de plenitudine potestatis adjiciatur, ut in gratiis, & provisionibus Apostolicis praxis docet, ut advertitur etiam *d. disc. 148. n. 12.* Dari quoque solet, tam per Juristas, quam per Morales altera distinctio inter Principes omnino supremi, & independentes, quales exemplificant in Papa, & in Imperatore, illisque magnis Regibus, qui omnimodam exemptionem, & libertatem, à Romani Imperii jurisdictione, & superioritate præscriperunt, puta Hispaniarum, & Galliarum, & similibus, de quibus præsertim agit per Borrell. *de præstant. Regis Catholici c. 47.* & illos, qui aliquam dependentiam habeant, quia nempe Principatum, quamvis supremum ab alio in feudum recognoscant, exemplificantes in Italia in feudis Ecclesiæ Regni Neapolitani, & Ducatum Parmæ, & Placentiæ, & in feudis Imperialibus Ducatum Mediolani, Mutini, Rhegii, Mantuæ, Montis ferrati, Senarum, & similibus; Verum pariter ista distinctio in praxi forensi remanet idealis, ut etiam advertitur *d. disc. 184. nu. 14.*

His itaque ita generaliter pro omnium sequentium casuum regulatione, cum omnibus respectivè cum sua proportione adaptentur; Atque descendendo ad diversas gratiarum, vel concessionum, & dispensationum, aliarumque provisionum specie, cum ordine casuum, in *cod. disc. 148. tento.*

Card. de Luca Lib. II.

Antequam ad singulorum casuum distinctionem, ac examen deveniatur illa quoque generica prænotanda est distinctio, singulis casibus respectivè pariter applicabilis, circa defectum potestatis, quod scilicet alius est ille defectum, qui dicitur positivus, & præcisus, adeòque irritet actus, quamvis ipse Princeps neglectis congruentiæ motivis in eadem voluntate persisteret; & alius est defectus interpretativus, ac directivus, & improprius, qui pendet à lege congruentiæ, & honestatis, vel à motivo justitiæ, & æquitatis, ut scilicet non cogat præcisè Principem ad annullandum, vel retractandum actum, neque istum irritet, sed ex quadam vi directiva illum impellat ad revocandum, vel moderandum id, quod à se ipso, vel ab ejus prædecessore gestum sit, tertio præjudiciale, ut etiam *disc. disc. 148. n. 13.* advertitur.

Primus itaque casus ex majoris est, magisque positivi præjudicii tertii, quando scilicet Principis tollat privato bona libera indifferentia quæ allodialia dici solent, in quibus ipse Princeps nullum jus habeat, nisi illud protectionis, ac defensionis, & jurisdictionis, & quæ per possessorem obtineantur ex vera justitia commutativa, ut potè à se ipso, vel ejus majoribus quaestita ex titulo oneroso, & correctivo, sive alias ex industria, & providentia, vel etiam ex liberalitate eorum, qui dicto jure illa obtinerent, puta, quia possessori tolleret domum, vel vineam, aut olivetum, vel aliud prædium, quod alteri concederet, sive sibi applicaret, aut devastaret, aliisque usibus applicaret; Isteque casus (qui, ut præmissum est, omnium fortior, magisque præjudicialis videtur) adhuc certa in jure supponitur Principis potestas ad textum in *l. Lucius Titius ff. de evict. & in l. omnes, & l. bene à Zenone C. de quadrienn. præscript. de quorum jurium intelligentia, & praxi habetur sub tit. de donat. disc. 43.* ubi de donatione, quam Princeps uni faciat de bonis alterius.

Desideratur autem isto casu, ex communi sensu Doctorum, causa publica principaliter, puta quod bona dare congruat benemeritis militibus, juxta casum d. text. in *l. Lucius Titius, ff. de evict.* Aut quia bona devastaret pro fortaliis, & pro munitione, seu pro defensione, aut pro constructione moenium juxta decisiones Rotæ in Barchionen. Muro-rum allegatas *d. disc. 148. n. 38.* Vel quod calamitose tempore belli divini, vel humani, aut pecuniæ, tollat frumenta, aliaque victualia, vel argenta, & pecunia, vel animalia privatorum pro publico servitio, juxta insinuata supra *disc. 44. & 45. & infra d. disc. 181. cum similibus.*

Vel saltem quod si causa publica non sit necessaria, si tamen utilis, vel decora, puta deijciendo domos, vel prædia privatorum in toto, vel in parte pro constructione, vel aptatione viarum, seu platearum; Aut saltem quod causa publica sit accessoria, vel mixta cum privata, ut contingit in illo retractu coactivo, qui in Urbe ex Constitutione Gregorii XIII. practuratur ex relatis *disc. 79. & seqq. de servit. quod etiam ubique ex dispositione, vel intentione juris communis pro constructione, vel ornatu Ecclesiæ, aut egregii palatii, ut advertitur *d. tit. de servit. disc. 2. & 3. cum similibus.**

Addito etiam, ultra dictum requisitum causæ publicæ, alio requisito, vel præsupposito refectionis pretii, vel æquivalentiæ faciendæ per ipsum Principem, vel Concessionarium, aut per collectam, vel contributionem omnium civium, vel subditorum, juxta regularem naturam publicorum onerum.

Verum ultra ea, quæ concernunt forum internum, ut præmissum est ab isto discursu extraneum, quatenus pertinet ad externum, de quo agitur, omnia hæc percipiunt secundum defectum improprium, & interpretativum potestatis, regulatum scilicet à lege convenientiæ, & honestatis, sive à vi directiva legis, & justitiæ, quæ Principem quoque afficit ad textum in *l. digna vox C. de leg. quod scilicet quamvis Princeps sit solutus legibus, attamen secundum illas vivere debet, ut propterea laude dignus, si hoc se abstineat, vel si facta retractet, & è converso damnandus veniat, si alias se gerat; Non per hoc tamen inferri potest ad alterum defectum positivum, & præcisum ex quo resultat irritati actus, quodque Judex possit gesta per Principem retractare, vel in valida declarare, si absque ista, eam tollat, atque pretium non reficiat, ex vulgari dictorio; quod nemo Regi, vel supremo Principi dicere potest, cur ita facis, dum alium in suo principatu superiorem non cognoscit nisi Deum, ex relatis per *Gal. resp. Fisc. 23. & alios, de quibus d. disc. 48. n. 20. & per tot. atque comprobatur divinum oraculum l. 1. Regum c. 8. in Samuele insinuante populo jus Regis, quod privatorum prædia, aliaque optima tolleret; Assignat ratione, quod privata dominia, illorumque tituli, vel modi acquirendi, non**

V 2 pro-

proveniunt à lege divina expressa, sedveniunt à lege civili, seu positiva cui Princeps, qui dicitur lex animata, & potestatem habet faciendi, & destruendi leges, derogare, vel dispensare potest, ita tollendo illud beneficium, vel jus, quod ipse concessit.

Et quamvis multi ex illis scriptoribus, qui capiendoleges, vel antiquiorum sapientum traditiones in sola littera, cum solita legaleica simplicitate procedendo, dicant, quod id sit violare jus naturæ, vel gentium, cui Princeps derogare, vel dispensare non potest; Attamen ut eodem disc. 148. & alibi sæpius advertitur apud nos Christianos fræpo fidei, & religionis, exce pta juris divini prohibitione in utraque pagina novi, vel veteris testamenti contenta, aut in illis Apostolorum, & discipulorum, aliorumque Sanctorum Patrum traditionibus, quas Ecclesia recepit, & declaravit, esse etiam juris divini, utpote provenientes ex ore Christi, & quod jus sub se complicat jus divinum, & naturale, quod cum divino, accipitur tanquam synonymum, in reliquis non videtur in quibus Codicibus, & à quibus personis conferpta sint ista naturæ, vel gentium jura, quæ Juristæ, & Morales, ac etiam Politici figurant, vel præsupponunt; Dicitur namque improprie, & per quandam modum, ac usum loquendi jus naturæ, vel gentium illud, quod est quidem humanum, vel positivum scriptum, vel non scriptum, innixum tamen cuidam naturali instinctui, vel rationi, ac humano discursui, sive eidem magis gentium, ac nationum communi usui, inducitur à fræno religionis, vel à legibus congruentiæ, & honestatis pro conservatione vite civilis, & humani commercii, ac differentiæ illius juris merè civilis, seu merè positivi, quod sit principis effectus potestatis cum propriis subditis, & intra limites proprii principatus, vel territorii, in quo etiam exemptos ab ejus jurisdictione, & superioritate nō afficiat, juxta insinparat disc. 143. de dote, & alleg. disc. 35. de judic. & alibi pluries, præsertim sub tit. de success. ab intest. & sub tit. de alien. & congrad. probib. in quibus locis frequenter agitur de statutis, & legibus positivis municipalibus, ac etiã disc. 144. de fid. & alibi.

Prout quamvis aliqui ad probandum, quod iste defectus potestatis proveniat à jure divino, deducere soleant auctoritatem sacre paginæ Veteris Testamenti lib. 4. Regum c. 9. & 10. de casu Jezebelis super vinea, quam abstulit Nabat, & qui casus per ora Scriptorum, & Concionatorum adversus facta Principum, & potentium in dies circumferri solet; Attamen id respicit alteram ab isto discursu extraneam inspectionem fori interni apud Deum, non autem istam fori externi, & judicialis pro irritatione, seu retractatione actus per trames justitiæ, & cum vi coactiva, quam utique nemo iudex exerçet.

Ponderant quoque aliqui, quod ita Principum simbras nimium dilatando, latam viam, vel januam sit aperire tyrannidi, ac subditorum oppressionibus; Attamen plana est responsio, quod quando Princeps sua abutatur potestate, atque tyrannidem exerçeat, tunc subintrat potestas Reipublicæ dominæ directæ, & habitualis, vel illum coercere, vel deponere potest, juxta idem insinuat exemplum, vel similitudinem mulieris facientis divortium cum viro male se gerente, juxta tot exempla antiqua, & moderna, quæ in historiis legitur, etiam in magnis ac potentissimis Imperiis, ut nostra ætate vidimus, & præcavimus de recenti in magno Imperatore, vel Tyranno Turcarum, & in Rege Angliæ, quorum filii actu regnant, cum similibus, sed istud dicitur iudicium publicum, & politicum cum vi bellica, & potenciali exerceri solitum, ideòque non congruit forensibus tractantibus de iudiciis privatis contentiosis, concernentibus administrationem justitiæ commutativæ; Atque in hoc pariter magna dignoscitur aliorum scriptorum simplicitas, vel ineptia, confundendo scilicet istos terminos, vel iudiciorum species.

Sub isto casu cadit etiam ablatio iurium incorporalium, quæ pariter ex propria providentiâ, & privato jure obtineantur, & competant ad eodem limites justitiæ commutativæ, puta tollere, vel suspendere hypothecas in aliquibus bonis aut liberare debitores, privâdo creditores eorum iuribus, & creditis, sive dilationes, & moratorias concedere, aliasque similes prejudiciales provisiones facere, quoniam licet procedendū cum legibus congruentiæ, & honestatis, id solum permittatur, quando causa publica id exigat, puta pro seclandis popularibus seditionibus, ac motibus; Aut quia sic exigat ratio publicarum calamitatum belli, & excidii, aut pestis, vel magnæ famis, cum similibus; Attamen id percurrit quoque dictum improprium defectum interpretativum, non autem præcisum, ad effectum, ut idem Princeps, vel successor revocet, vel moderetur, sed si possit id facere; Aut

quod ex magis publica, magisque congruenti ratione non expediât, juxta casum, de quo infra in Romana locorum motium disc. 163. Tunc nemo Principi in proprio principatu objicere poterit, cur ita facis, nullumque invenietur Judex, qui actum annulet, vel retractet; Eadem intrante superiùs insinuatâ ratione, quod scilicet hypotheca, vel actio personalis, aliaque remedia, quæ creditoribus adversus debitores competunt, prodierunt à jure civili, seu positivo, & per consequens ab eodem tolli possunt, ut etiam advertitur tit. de dote disc. 166. & tit. de cred. pluries occasione agendi de potioritatibus, aliisque privilegiis, quæ per legem positivam concedantur posterioribus adversus anteriores.

Alter casus est, in quo abique mixtura juris, vel interesse bursali ipsius Principis per ejus gratias, & provisiones tollatur quoque, illud jus tertii, quod à delictis, vel injuriis oritur, faciendo scilicet gratiam delinquentibus de delictis, & injuriis absque consensu, vel remissione partis offensæ, non solum in præjudicium ejus vindictæ, sed etiam in præjudicium juris petendi refectionem damnorum, & interesse ab offenso, vel injuriato passorum; Et tunc pariter distinguunt Doctores inter causam publicam, & privatam, ut ex priorid agi possit, ut contingit in illis abolitionibus; & indultis generalibus, quæ concedi solent ex causa pacis, vel pro seclandis tumultibus, & rebellionibus, aut etiam pro extirpandis bannitis, aut ad summum ita suadentibus moribus regionis, occasione alicujus magnæ lætitiæ, præsertim ingressus novi Regis, vel Principis, non autem sine hujusmodi causa ad solam gratificationem, vel pecuniam; Distinguendo etiam inter remissionem penę criminalis, & remissionem obligationis rescindi damna; & interesse, ex ductis eod. disc. 148. in 62. Sed pariter id intelligendum venit cum eadem distinctione defectus interpretativi, & secundum quid, non autem æque veri, & positivi potestatis.

Tertius est casus in quo agitur de tollendo illud jus, quod ex causa etiam onerosa, & ad limites ejusdem justitiæ commutativæ habeat tertius cum ipsomet Principe, vel Republica, seu Civitate; puta, quia juxta casum principaliter actum d. disc. 148. in princ. aliqua Civitas, vel Oppidum in vim illius prælationis, de qua sub tit. de feud. disc. 37. & 110. provocaverit ad demanstrum; atque se redemerit, solvendo pretium, deindeque contra legem conventionis, denuò alteri concedatur in feudum; Sive quia Princeps tollat privato illa officia, quæ concesserit ex causa verè onerosâ, & corresponsiva, pretio mediante, juxta ea, quæ habentur supra hoc tit. disc. 12. cum plurib. segg. Aut quod deneget solvere sortem, vel fructus locorum montium, seu aliorum iurium ipsius Cameræ Principis, vel Civitatis; Aut quod fructus reducat, seu substat, vel sortem dimittat restituti; juxta casum disputatum apud Capyc. Litt. dec. 188. Vel appalum intra tempus adimat, juxta casum; de quo supra d. 86. cum similib. quibus eadem congruat ratio, quia nempe princeps, vel ejus fiscus tanquam privatus, contractum inierit corresponsivum ad limites justitiæ commutativæ potius, quam distributivæ; Atque in his, vel similibus casibus, regulariter intrat eadem distinctio inter defectum positivum, & interpretativum, ut iste posterior adesse dicatur inductus à lege convenientiæ, & honestatis, juxta ea, quæ de observantia pastorum, quod scilicet fingitur tanquam privatus, insinuat sub tit. de feud. disc. 3. & supra disc. 148. & alibi.

Verum est defectus considerandus ab ipsomet, ut abstineat à faciendop, vel revocet factum, quatenus velit, & ex vi directiva, non autem coactiva, ut Judex, vel Magistratus retractet, eodem modo quo supra, atque in istis pariter casibus adhiberi solent termini violationis juris nature, vel gentiis, sed improprie, & per modum loquendi, ut supra, dum praxi nimium frequenter, & quotidie contrarium docet; Et ulterius in aliquibus Regionibus non servatur illud dictum Senecæ Tragici, quod pietas, & fides privata bona sunt.

Quartus casus est, ubi Princeps, vel ejus Vicarius, cui concessum sit omnimodæ ejus potestatis exercitium; revocet concessionem factam jure Principis potius, quam privati, atque ad limites justitiæ distributivæ potius, quam commutativæ, de officiis nempe, & muneribus publicis, vel etiam de beneficiis, vel dignitatibus Ecclesiasticis, aut de feudis, non emptitiis, sed gratuitis; Et tunc licet scribentes adhibeant quoque distinctionem, an concessio, sit mere gratuita, vel potius remuneratoria servitorum, vel aliorum meritorum, ac etiam, an adimere illam concessionem, parere debeat grave præjudicium in fama, & honore, sive in interesse, & mutatione status, ut præsertim omnium fortè latius sequitur Fagn. in c. consultationib. de Cler. agror. cum aliis relatis eod. disc. 148. nu. 20. & segg. & 27. Atta-

Attamen, ut ibidem advertitur, ista sunt motiva regulandi voluntatem potius, quam inducendi verum defectum potestatis, quæ negari solet improprie eodem modo, quo in præcedentibus, istiusque casu frequens esse solet praxis.

Quintus est magis rarus, quandoque tamen practicari solitus, ut nostra ætate tam in ipsamet Urbe quam in aliis principatibus per Italiam, vel extra vidimus, & qui fraternizat cum primo casu tollendi de facto bona, vel pecunias à tertio possessas, atque sibi, ejusque Cameræ applicando cum ea differentia, quod non constet de expresse legitimo titulo acquisitionis, unde propterea Princeps adimat, quia supponat occasione publici muneris, vel aliàs, esse pecunias, vel bona male parta, ideòque auferri possit tanquam ab indigno, nulla tamen accedente judiciali, vel aliàs positiva justificatione extrinseca, sed cum sola ejus assertione notitiæ, & informationis extrajudicialis, quæ dici solet in præsentia; Et tunc quamvis multa per scribentes desuper dicantur ex relatis disc. 148. ubi etiam de isto casu præcisio; Attamen pariter intrat eadem responsio, ut id percutiat forum internum, vel legem congruentiæ, & honestatis pro regulatione voluntatis, ut supra, ideòque in externo iudicio contentioso legaleicæ simplicitatis est constanter negare potestatem.

Sextus est casus, quando per gratiam, vel dispensationem, quæ uni concedatur tollantur alteri bona non solum delata, sed etiam actu acquisita, & possessa, quamvis obventa titulo lucrativo, adeòut importet formalem privationem ejus, quod jam obtineatur, ac depauperationem, attento statu, in quo ille tertius jam sit constitutus; Puta quia ob bannum, vel aliud delictum possessoris fideicommissaria ex dispositive testatorum in alterum proximiorum obvenierit; sive quod eadem obventio sequuta fuerit ex ejusdem Principis, vel ejus fisci onerosa, vel gratuita concessione, juxta casum de quo disc. 27. de feud. Aut quod aperta successione feudi, vel fideicommissi per mortem possessoris ob incapacitatem proximioris, qui aliàs succedere debuisset, nisi incapacitas obfaret, bona obvenierit in alterum in gradu proximè sequenti capacem; Deinde verò post acquisitionem, Princeps per quandam fictionem postumini bannitum restituat, vel incapacem dispenset, ut in feminis, & Clericis sequi solet, magis verò frequenter in restitutione natalium, & legitimatione bastardorum, dum iste casus sit durior, quam sequens, in quo dispensatio, vel habitatio concedatur reintegra, adeòut non tollat alteri jus jam questum, & possessum, sed solum mediata acquisitionem juris delati, vel sperati, & pariter apud scribentes leguntur eadem simplicitatis, de quibus in præcedentibus, eademque tamen intrant responsiones, sed facilius hoc præjudicium reputatur minus, cum tollatur id, quod obvenit titulo lucrativo ex providentia aliena, non autem ex industria, & providentia propria; Atque de hoc ultra insinuat d. disc. 148. agitur quoque sub tit. de fideic. disc. 68. & 69. ejusque supplemento, occasione agendi de legitimatione bastardi.

Sub hoc autem casu cadit dispositio bullæ Baronum, de qua sub tit. de feud. disc. 73. cum plur. segg. quod scilicet post jam sequutam mortem possessoris feudi, vel fideicommissi, suumque jus expirat, vel annihilatum, & postquam successor jure suo independenti ex fideicommissio, vel investitura effectus est dominus, vel possessor bonorum, eis per Congreg. Baronum privatur per substationem, quæ fiat in gratiam creditorum defuncti, & tamen non dubitatur de potestate; Et quamvis ignarum vulgus, qui nonnisi superficialiter videt, scandalum de hac bulla concipiat; Attamen est potius effectus ignorantia, ut ut d. disc. de feud. pluries habetur præsertim disc. 74.

Septimus est casus supra insinuatus, quia nempe per gratiam habitativam, vel dispensativam ejus, qui ob defectum natalium, vel alterius desideratæ qualitatibus, esset aliàs incapax, præjudicetur alteri remotiori capaci, qui aliàs fuisset successurus, eique propterea tollatur jus speratum, vel etiam delatum, sed non acquisitum, adeòut sibi impediatur acquisitio, sed nihil tollatur, quod jam obtineat, juxta deducta d. disc. 68. & 69. de fideic. ac etiam sub tit. de feud. disc. 16. 17. & alibi; Et tunc quidquid aliqui dicant super requisito causæ publicæ, quatenus pertinet ad forum externum, de quo agitur verè inter fabulas, id reponendum esse docet quotidiana praxis, solumque considerari solet, ac bene cadit distinctio inter præjudicium proximum, & remotum, vel inter præjudicium certum, & incertum, ac eventualè, quia nempe dispensatio, vel habitatio conce-

datur post jam factum casum successione, unde certificatum sit jus successoris; Vel è conversò antequam ille fiat, unde propterea incertum sit, an ille capax, qui sperat, sit superstiturus, necne; Attamen ista distinctio duos percutit effectus; Vel scilicet illum potestatis illorum, qui Principe inferiores legitimandi, seu aliàs habitandi potestatem habeant, vel regulationem voluntatis, ut facilius in quo, quam in altero casu, dispensatio, vel habitatio concedi debeat, sed passim ex mero arbitrio in privatam gratiam concessionarii id sequitur, ideòque fabulosum pariter remanet assumptum eorum, qui causæ publicæ requisitum desiderant.

Octavus est casus, qui cum præcedenti fraternizat super derogationibus fideicommissorum, aliarumque ultimarum voluntatum, vel etiam investiturarum, & pastorum, ad effectum ut possessor fideicommissi, vel majoratus, aut feudi pacti, & providentiæ, contra legis, vel hominis prohibitionem bona vendere, vel hypothecare valeat, seu aliàs de eis disponere; Et tunc quamvis non desint plerique in ista specie gratiarum, & dispensationum, publicam causam desiderantes, ut in specie habetur, præsertim apud Molin. de primogen. lib. 1. cap. 8. num. 31. & lib. 3. cap. 3. nu. 11. & segg. Boss. de Principe num. 97. & segg. & alii plene collecti per Antunez. de donation. regis lib. 1. part. 2. cap. 11. à quo scribentes in contrarium cum consueto transcriptorio stylo alias plene relatas auctoritates mutabantur; Attamen pene generalis, & quotidiana praxis docet, ut inter fabulas revera, id reponi mereatur, dum passim in solam gratiam privatam possessoris, vel ejus creditorum hujusmodi gratiæ, & dispensationes conceduntur pro Principatum, vel ipsorummet Principum diversis styliis, ex quibus major, vel minor facilitas resultat, ut supra; Atque in ipsamet Hispania, de cujus majoratibus loquuntur Molina, & alii, ut supra patet ex eis, quæ circa derogationes habentur apud Salgad. in Labyrinth. credit. aliofque modernos Hispanos; Præsertim verò in hoc Principatu Pontificio, id est nimium frequens, ac facile, adeòut istius facilitatis aliqua moderatio desideranda veniat, ut patet ex tot casibus, qui recensentur sub tit. de fideic. ac etiam ex universa tractatione Bullæ Baronum.

Centenda etenim non venit ista species gratiæ nimium exorbitans, & præjudicialis, quoniam, aut consideratur præjudicium successorum, & istis nullum jus proprium tollitur, sed solum admittitur illud speratum jus, quod ipsa lex positiva concessit, faciendo obligatorias defunctorum dispositiones, quæ aliàs non erant tales, & sic addimendo beneficium ab ipsa lege positiva concessum, ex insinuatis d. tit. de feud. disc. 74. & 89. & de fideicom. disc. 141. & alibi sæpius; Aut verò consideratur interesse, vel præjudicium defuncti, qui illam legem in illis bonis, tanquam à se possessis adjecit; & pariter illud præjudicium dicitur minus considerabile, dum ille jam annihilatus est, nullumque dominium, vel jus amplius retinet.

Nonus est casus, cum præcedenti quoque fraternizans illarum derogationum, quas in beneficiis Ecclesiasticis in toto, vel in parte practicant Papa, & Curia Romana, & de quibus in sua sede sub tit. de jurepatron. pluries; Quamvis in hac specie cadere soleat distinctio inter juspatronatus Ecclesiasticum, vel laicale, sive in genere laicalis, inter illud ex gratia, & privilegio, & alterum ex justitia, ratione foundationis, & dotationis, istoque posteriori casu ignarum vulgus scandalizari, atque obloqui solet de defectu potestatis; Attamen pariter effectus ignorantia est, dictaque distinctio inter gratiosum, & onerosum, ac inter regium, & privatum, rectè intrat, & considerabilis est pro eadem regulatione voluntatis, ad cujus effectum inspicitur, an necessaria sit mentio specialis, nec ne, ex deductis in dicta peculiariter sede, cum semper dicatur gratia ejusdem Sedis Apostolicæ.

Quamvis autem præmissi, vel alii, si qui sunt simile casus, extranei sint ab illo præsentis causæ, adeòut primo aspectu illos recensuisse redolere videatur illud superfluum evagationum vitium, quod à me pluries damnari, & exaggerari consuevit, bene tamen reflectendo, id solum habet mysterium, seu finem rationabilem, ut ita scilicet dignoscatur, quod si in præmissis casibus longè magis præjudicialibus, magisque exorbitantibus, non est potestate dubitandum, quodque in eorum aliquibus causæ publicæ requisitum desiderandum non est, multò minus in sequenti casu, in quo longè minus est præjudicium, longèque minor exorbitantia.

Decimus itaque ad rem nostram est casus, in quo illi, qui jam legitime bona, vel jura obtinuit, & possidet aliquod

onus, vel vinculum incumbat, adeo illud statum, in quo obtinuit mutare, prohibeatur sub pena caducitatis, & privationis, vel amissionis, puta quia feudum, vel majoratus non possit retineri in statu clericali, aut quod non possit retineri cum alio majoratu, vel fideicommissio, sive, ut in beneficiis Ecclesiasticis, quod non possint retineri cum Episcopatu, vel cum alio beneficio incompatibili, aut cum statu regulari, vel quod Ecclesiasticæ pensiones non possint retineri in statu uxorato, vel militari, aut regulari adeo ut permutationem status amittantur bona, & jura jam obtenta, & possessa, qualis erat proprius, ac præcisus casus hujus quæstionis, quod scilicet hæreditas non poterat retineri in statu uxorato, ideoque ob alias nuptias amittebantur.

Isteque casus tam theoreticè, quam practicè reputatur omnium præcedentium facilius, minusque præjudicialis, quoniam ille, cui conceditur dispensatio, ut non obstante statu incompatibili continuare possit in dominio, & possessione, ac fructione bonorum, & jurium, quæ jam obtinet, nihil cum alterius præjudicio, vel jactura acquirit, nisi de novo sibi conceditur, sed solum per quandam speciem remedii præservativi, potius quam curativi, occurrit futuro malo, ne incuratur, sive claudatur foæa, ne in illam incidatur, continuando in obtentione jure proprio, & primævo. Ille verò, qui in casu contraventionis, vel mutationis status possessoris commodum speraret, nihil amittit, neque certum præjudicium patitur, quoniam nisi possessor dispensaretur super assequeutione novi status, quem assumere intendat, illum assequi, vel mutare abstineret; Ideoque impediretur casus amissionis, vel privationis, dum totum pendet ab ejus electione, & libera voluntate, non autem ab incapacitate, vel alio obstaculo inducto à lege, vel ab homine, juxta casus præcedentes, & per consequens multò minus desiderandum venit requisitum causæ publicæ, quod revera benè pensatis Doctoribus illam desiderantibus, isto casu non intrat, quoniam fieri solum dicitur aliquod præjudicium voluntati illius defuncti, qui hanc legem, vel conditionem adjecit, & tanquam jam annihilatus, incapax est damni, & præjudicii, ut supra.

Hinc videmus, quod in provisione beneficii de jurepatronatus quæ fiat isto neglecto requiritur, ut sit laicale, & expressa ejus derogatio, vel saltem mentio specifica cum ejus qualitate, undè implicita derogatio resultare dicitur, idemque in resignatione, vel promotione, aut in impositione pensionis; Sive quando gravantur Ecclesiæ Metropolitanæ, & Cathedralis, requiritur derogatio Concilii Lateranensis, & aliorum similium; Atque ubi derogaetur fideicommissis pro bonorum alienatione, vel obligatione, juxta aliorum principatum, vel Principum stylos, desiderari solet consensus proximè successuri, & interestati unius, vel plurium, vel solent evocari; Prout etiam in legitimatione bastardorum plerique Doctores volunt citandos esse interestatos, quod pro eadem styolorum varietate, quandoque servari solet, cum similibus; Et tamen in hujusmodi gratiis, & dispensationibus super incompatibilium retentione, vel super mutatione status, ut ea non pariat illud damnum, quod aliàs paritura esset, nihil ex his desideratur, cum interesse sit remotionis, ob dictam rationem, quod à libera voluntate, liberoque arbitrio possessoris dispensandi totum pendet, atque si non dispensetur, statum non mutabit, ex relatis d. disc. 148. magis verò ad rem disc. 1. de pension. & disc. 65. & 66. de jurepatron. & alibi pluries; Undè propterea se opponere denegationi hujus gratiæ, vel ejus jam concessæ, effectuationem impedire, atque revocationem, vel moderationem obtinere; æmulationem, vel malignitatem obtinere videtur, impediendi scilicet, absque propria auctoritate, alterius commodum, quod ex mutatione status, vel assequeutione incompatibilis obtineret, & à quo abstinere cogitur.

Si ergo ista procedunt in præmissis casibus, vel exemplis, in quibus incompatibilitas, vel prohibitio mutationis status sit in jure certa, nullamque habeat infectionis dubietatem; Multò magis, atque circa omnem dubitandi rationem ea procedere dicebam in hac specie conditionis, vel præcepti viduitatis regulariter à jure civili damnatæ, ac habendæ pro non scriptæ, adeo ut neglecto testatoris præcepto, commodum præsertim sit modale, & à parte postea obtineatur ex juribus, & auctoritatibus recentissimis disc. 73. de testament. & disc. 44. de fideic. & alibi.

Et quamvis ista regula limitationem recipiat in vidua,

cui præsertim à viro ejus favore disponente, onus viduitatis injunctum sit per jus novissimum authenticorum reasumptum in *Auth. cui velidum, C. de indicta viduitate tollend.* cujus dispositionem hodie vigere, atque usum in foro receptam esse magis communiter Doctores firman; Dicebam tamen reflectendum esse, quod ista esset novissima lex Justiniani præcedentium jurium antiqui, mediæ, ac novi Digestorum, & Codicis contradictionem habens, dum antiquum jus Digestorum indefinitè viduitatis conditionem damnat in plerisque jacobis, quæ à locis citatis referuntur, latius verò cum consueto modernorum collectorio superfluo naufragatorio stylo per *Altogr. conf. 77. lib. 2.* edito in eodem casu, de quo d. disc. 44. de fideic.

Jus autem magis novum Codicis post Imperii translationem editum, juxta mores Græcorum, potius quam juxta illos Romanorum, juxta quos dictum antiquum jus prodiit, illam induxit distinctionem motivi, ex quo mulier vidua ad alias cupiat convolare nuptias, an scilicet ex illo libidinibus, vel potius ex altero desiderandi filios, ut primo casu, præceptum sit obligatorium, in altero autem non, unde propterea desuper exigi solebat ipsius mulieris jumentum, en ex uno, vel altero motivo nuptias contrahere vellet; Sed quoniam experientia docebat magnam perjuriorum frequentiam, hinc proinde Justinianus ultimus in jure civili legislator, istam juris jurandi obligationem remisit, ut de his patet in *l. 2. cum seqq. C. de indicta viduitate tollend.* & ex eodem novissimo jure *Auth. in §. quæ verò nunc sequitur Auth. de nupt.* cujus summa continetur in *d. Auth. qui velidum*, & sic quod magna illius Imperatoris volubilitate, & inconstantia, ut tot leges ostendunt, aut verius ex auctoritate Theodoræ, vel Triboniani, qui totum faciebant, ipso Imperatore, ut aliqui Historici volunt, tanquam indocto, parumque capaci, deserviente pro signo ad tabernam, conditum est dictum jus novissimum, per quod indefinitè in viduis istud virorum præsertim præceptum effectum est obligatorium.

Id autem nimia consideratione in proposito dignum esse advertebam, ut ita dispensatio dicenda non veniat exorbitans ab omni jure claro, dum potius importat restitutionem juris antiqui, juxta probabilem, ac receptam distinctionem, quam habemus in materia statutorum, ut scilicet odiosa, & exorbitans censenda non sint, quando per ea corrigatur jus novum, quia reintegretur antiquum, ex pluries relatis in peculiari statutorum sede *sub tit. de succ. ab intest. & alibi*.

Et nihilominus advertebam, quod prædicta juris novissimi dispositione quoque retenta, magis communiter receptum est, quod ea procedat in muliere vidua, ex matrimonio consumato secus autem ubi de consumatione non constat, ex firmatis per *Bald. Ang. Dec. & alios in cad. Auth. cui velidum, Sanch. de matr. l. 1. disp. 34. num. 30. in fine, & l. 7. disp. 9. n. 5. Capyc. Latr. conf. 12. 7. nu. 57.* Atque ubi consumatio requiritur, ut illa probanda sit per eum, qui in se fundet occasione dotalis lucris statuarii assequendi, matrimonio consumato, & non aliàs, cæteris relatis habetur *dec. 237. & 307. p. 6. rec. & in aliis*, cum ob nullam filiarum procreationem, incerta esset matrimonii consumatio.

Nimium quoque considerabilem esse advertebam, superius initio insinuatam distinctionem inter hujusmodi dispensationes, quæ concedantur per alios Principes sæculares, & illam, quæ concedatur per Papam in statu Ecclesiastico, in quo utrumque gladium, sive utramque exercet spiritualem, & temporalem potestatem Principis, & Papæ.

In Principe siquidem sæculari aliud non urget motivum, nisi illud voluntatis gratificandi dispensato, eique legis prohibitionem remittendi, quod motivum, cessante ista causa publica, parum commendabile videtur; in Papa verò eandem habendam potestatem in sua Ditione, alterum probabile, & commendabile concurrere potest motivum libertatis matrimonii cujus ipse est protector, & defensor, ac etiam, ut tanquam medicus spiritualis ita occurrat, incontinentiæ, & periculo peccandi, ut etiam ponderatur per *Ruin. conf. 189. l. 2.* Ac etiam ob regulam, quod omnes secundò nubentium pene, illis exceptis, quæ favorem liberorum primi matrimonii concernunt, per jus canonicum correctæ sint; Quamvis enim magis receptum sit, ut sub ista correctione non cadat hoc præceptum, eo quia non est pena legis, sed potius cessatio voluntatis disponentis, adhuc tamen id videtur consideratione dignum, ut gratia aliquod justum habeat motivum, neque adeo exorbitans dici valeat.

Ad salvandum autem ineptiam, vel incongruentiam dubii, ut supra, per Congr. à Papa deputatam præscripti, ad-

verte-

ROMANA JURIS DOCTORANDI
PRO COLLEGIO PROTONOTARIORUM
PARTICIPANTIUM

CUM COLLEGIUM MEDICORUM;

Casus disputatus coram Cardinali Camerario.

De facultate, vel jure doctorandi, cui competat; Et an, & quando secunda concessio desuper facta, priori præjudicet; Et præsertim de differentia inter doctoratum in utroque jure, & illum in aliis scientiis, vel facultatibus.

Et incidenter de administratione Universitatis divisa inter plurium facultatum Collegia, an Medici, & Philosophi diversa constituant Collegia, vel unum tantum, quod sit utriusque facultatis complexivum.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 Possessorium est prius terminandum.
- 3 Per hanc determinationem causæ corporum universalium finem habent.
- 4 Jus doctorandi est de regalibus.
- 5 In regalibus non sufficit sola possessio per mantentionem sine titulo.
- 6 Declaratur conclusio cum pluribus limitationibus.
- 7 Etiam in possessorio solet gustari de bono jure.
- 8 Non est immorandum in receptis principiis, quæ sunt supponenda.
- 9 De auctoritate decisionum Rotæ.
- 10 De differentia inter istum casum, & alterum, de quo agitur in dec. Seraphini.
- 11 De differentia inter doctoratum in utroque jure, & in medicina.
- 12 Quod introductio doctoratus sit moderna, & de moribus dixeris.
- 13 De licentiatura, & quando hæc equipolleat doctoratui pro dignitatibus, & officiis Ecclesiasticis.
- 14 An possit exerceri medicina sine licentia.
- 15 Quando doctoratus sit ex mero privilegio, necne.
- 16 Observantia est defendendum, & n. 20.
- 17 De regula de jure tertii questio non tollendo.
- 18 Quod non sit instendum in formalitatibus verborum, sed in substantia rerum.
- 19 De alio casu controversie inter Collegia Medicorum, & Philosophorum Bononiæ.
- 20 De eadem conclusione, de qua num. 6.

D I S C. CLXXXVIII.

Aucto per Sixtum V. à septenario ad duodenarium numero Protonotariorum participantium eo modo, quo in plerisque aliis Curie Romanæ Collegiis sub diversis temporibus sequutum fuit, ut in relatione Curie advertebatur; Hinc, ut compensaretur damnum antiquorum septem, quod ex ista accretione in emolumentorum participatione, per necessarium consequens resultabat, huic Collegio quamplura concessit privilegia, inter quæ fuit illud facultatis doctorandi in quacunque facultate, certam desuper præscribendo formam; Adversus quam concessionem, dicto Pontifice defuncto, Collegium Advocatorum Consistorialium, quod ex concessionibus Julii III. & ejusdem Sixti hanc facultatem habet doctorandi in utroque jure, litem instituit in Rota coram Seraph. coram quo sub die 3. Aprilis 1598. Collegio Advocatorum favorabilis prodiit resolutio, registrata inter dec. ejusdem Seraphini dec. 1271. in qua firmatur hujus concessionis Protonotariorum inefficacia, & ne alteræ antiquiori concessioni dicti Collegii Advocatorum præjudicare posset, ad cujus decisionis normam expeditus desuper fuit Motus proprius Clementis Octavi; Postmodum verò Urbanus VIII. huic Protonotariorum Collegio indulgit, ut quatuor singulis annis Doctores in utroque jure creare possent, eo tamè pacificè continuante in prædictæ facultatis exercitio, quod aliàs facultates usque ad annum 1620. in quo Protomedicus, & Collegium Medicorum, quod ex eisdem Julii III. concessionem hanc doctorandi facultatem in Philosophia, & Medicina habebat, eandem promovit litem, atque sententiam favorabilem à Commissario reportavit, sed quia judicium nulliter actum fuerat, utpotè non legitime citato

V 4 corpo-

36 vertebam, quod haberi potuerit consideratio ad prædictam distinctionem, de qua in *l. 2. C. de indicta viduitate tollend.* capiendi causam publicam pro illa, quæ adesse dicitur in procreatione liberorum, cujus possibilitas in præsentem adest in muliere adhuc non quinquagenaria, in qua hanc possibilitatem adesse clarè decidit text. in *l. si major quinquagenaria, ff. de legit. hered.*

37 Et quamvis desuper, cum consuetis frigiditatibus multa per scribentes hinc inde cumulantur, cum auctoritatibus etiam Medicorum, & Philosophorum, super aptitudine mulieris ad filiorum procreationem post annum quadragimum quintum, & an casus insoliti, tanquam portentosius habendi veniant in consideratione, ex deductis, in utraque decisione, & prius dec. 119. post *Turr. de pact. fut. succ.* Attamen ad rem non facere credebam, quoniam sola possibilitas ad hunc effectum sufficere videtur.

38 Emulatoriam quoque, peneque malignam dicebam, hujusmodi oppositionem videri ex duplici consideratione. Primò nempè, quod ista oppositio nullam oppositoribus inferebat utilitatem, dum in casu revocationis gratiæ mulier abstineret à nuptiis, ideoque continuando in statu viduitatis, impediret casum substitutionis, sed potius adesset ipsorum oppositorum damnum, tum in existimatione ob illud dedecus, quod ita mulieri resultare posset, ob jam contracta sponsalia, juxta ponderationes, de quibus *sub tit. de dote disc. 79. & seq. & 166.* tum etiam, quoniam ita potius impediri dicitur eorum magis proximum, ac speratum emolumentum pro ipsius hæredis mortem, quæ facilius contingere posset ex matrimonio, quatenus in ea ætate juncta cum aliqua obessitate conciperet, dum nunquam pepererat, ut frequentior praxis docere solet, ideoque verificari dicebam veram, & propriam æmulationem inferendi damnum sibi ipsi, ut alteri damnum inferatur, dum ita magis expediret, ut nuberet.

Ponderando, quod omnes quæstiones, quas in corpore juris actas hucusque habemus, respiciunt casus, in quibus annullatio, vel revocatio gratiæ tribuat oppositori jus, quod non habeat, vel conservet illud, quod aliàs per gratiam assisteret, juxta casus, de quibus supra disc. 148. & & tot alios *sub tit. de fideic. & sub tit. de pens. & alibi*, quod in præsentem ut supra non verificabatur.

39 Et secundo fortius, quoniam hujusmodi præcepta tunc rigorosè servari debent, adeo ut repugnet æquitas illis dispensandi, quando substitutio concepta sit in casu contraventionis ad favorem conjunctorum, & de sanguine ipsius testatoris, quibus uxorem præferre voluerit, cum præsupposito, quod permanendo in viduitate, matrimonii reliquias retineret, atque ejus uxoris figuram adhuc faceret, aliàs non relictuus; Secus autem in præsentem, quod testator nullam sanguinis, vel affectionis personalis rationem habuit erga substitutos, dum eos vocavit sub nomine collectivo, ac per alternativam, adeo ut substitutio, vel mulieris dispositio in nemine, ex jam natis, & testatori cognitis, verificari posset, ipsaque mulier fuit medium, seu organum, per quod erga eos dispositio per extraneum facta est, potius ex quodam provido consilio erga ipsam met mulierem, ne alias seductionibus extraneorum subjaceret, prudentem disponendi modum sibi præscribendo, ideoque non intrat illa ratio, quæ intraret, quando substituti essent de sanguine testatoris.

40 Hinc de consequenti cessare dicebam interesse Patris, ratione ususfructus legalis sibi competentis, quatenus alii filii jure substitutionis hæc bona obtinerent, dum ita cessabat obtentio proprietatis, in altero enim ususfructu legali, præsertim per patrem in bonis ipsius filiarum, quæ illum non intrare ex voluntate testatoris, & ex natura gravaminis, ex deductis in materia ususfructus *sub tit. de serv. disc. 64.* non cadebat sub inspectione gratiæ, dum saluum jus patris remanebat, & per consequens non cadebat in dispositione.

41 Et quod Papa soleat concedere hujusmodi dispensationem in specie super conditione, vel onere viduitatis, patet ex *decis. 1576. Cocc.* in qua disputatur, an in ista specie gratiæ requiratur derogatio regulæ de jure tertii, & deciditur affirmativè, quia ob matrimonium jam contractum de tempore primæ gratiæ, ista non suffragabatur, & de tempore secundæ erat jam quæsitum jus tertio, quod non facit ad rem, ac etiam habentur alia exempla posteriora.

corpore Collegii, sed aliquibus Protonotariis jure singulari, idcirco introducta causa per appellationem in Camera, Collegium Medicorum agnoscendo dictam nullitatem renunciat omnibus actis, ad hoc, ut novum iudicium ex integro valide institueret, sed ulterior prosecutio non adfuit, ideoque Collegium Protonotarium in sua possessione continuavit usque ad annum 1674. in quo denud hæc præsentio excitata fuit coram Cancellario per dictum Collegium] a quo, & a scribentibus pro eo, totum fundamentum constituebatur in allegata dec. 1271. Seraphini, illam mutato cortice verborum in substantia; penæ ad litteram transcribendo, quasi quod idem esset casus, ideoque eadem intrarent rationes.

Scribens itaque pro Collegio reo convento, advertebam in primis ad distinctionem possessorii, & petitorii, quod pro nunc absque necessitate assumendi inspectionem negotii principalis in petitorio sufficeret possessorium, quod tanquam privilegium prius terminandum est, juxta notorias, & quotidianas propositiones, de quibus *sub tit. de jud. disc. 44.* & in his præcis terminis consimilis controversia inter Collegium Medicorum Neapolis, & alterum Salerni super jure doctorandi, cum consueta superfluitate ad fatietatem colligit Præcept. 42. l. 3. m. 35. cum seqq. ubi super hoc notorio, atque præsupponer. lo principio, pro consueto modernorum detestabili vicio, adeo magnum cumulum facit allegationum.

Præcis etenim docet, quod in hujusmodi controversiis inter corpora politica, sive universalia, in quibus agitur de iis iuribus, quæ pluribus communia sunt, totus punctus est in possessorio, quo terminato ad favorem unius, ut plurimum, causæ insensibiliter pereunt, ut vulgo dicitur, ex febrè ethica, cum negligi solet id quod pluribus commune est, potissimè ubi agitur de incommoda, ac dispendiosa prosecutione petitorii, per tres conformes, ob varietatem morum, & ingeniorum illorum, qui succedunt illis, qui erant magis zelantes iurium universalium.

Et quamvis in hac materia non procedat illa propositio, quæ in privatis indifferentibus bonis habetur, ut in hoc possessorio retinenda, quod vulgo mantentionis dicitur, non quaratur de iustitia, vel iniustitia, neque admittatur exceptio dominii, seu boni iuris, sed attendatur nudum factum possessionis, cum agatur de jure doctorandi, quod est de regalibus, spectantibus ad supremum Principem, vel ad eum, cui ipse concesserit, ex relatis per Borell. de præf. Reg. Cathol. c. 34. Ripoll. de Reg. c. 48. Præcept. 42. Mulcat. de præf. an. doct. p. 2. nu. 46. & passim, cum solius Principis sit conferre hanc dignitatem, atque alios Magistros declarare.

Vera enim, & recepta est propositio, de qua eod. disc. 44. de jud. & alibi, quod in iis, quæ possideri non possunt sine privilegio Principis, atque sint de Regalibus, quorum regulariter incapaces sunt privati, non datur mantentio sine titulo, ideoque sola possessio non sufficit, neque attenditur illud vulgare practicum dicitur, quod inter privatos, atque in rebus indifferentibus admittatur, nempe possideo, quia possideo.

Verum in hac facti specie advertebam, huic objectioni tres congruere responsiones, quarum una sufficeret, multo igitur magis eis simul junctis; Primò nempe, quoniam id rigorose procedit cum ipso Principe, ejusque fisco contentente cum privato, secus autem inter duos privatos invicem contententes de pertinentia; Secundò, ut procedat in possessione recenti, non autem diuturna, & temporis valde considerabilis, cum tunc ex illa resultat præsumptio privilegii, vel alterius tituli, cujus ob antiquitatem non sint consueti moderni possessores, ideoque ista præsumptio, insufficiens in petitorio, sufficiens tamen esse debeat in possessorio, ex relatis eod. disc. 44. de judic. & alibi pluries.

Et tertio clarè, dum aderat explicitus titulus concessionis factæ per Sixtum V. ut supra, unde propterea quæstio non erat super ejus existentia, sed solum super validitate, & efficacia inter duos contententes de ejusdem iuris, & privilegii potioritate, quo casu absolutum est dictam propositionem non intrare, sed possessionem interrim sufficere.

Neque his adversari dicebam præfatam decis. Seraphini tum quia, ut ejus contextus probat, de hæc descenditur tum etiam quia in eo casu nimium recenter lis mota fuit, adeo inter tempus privilegii, & illud dictæ decisionis, intermediat solum spatium annorum duodecim, cum tamen decisio supponat, juxta notum, & regularem cur-

sum causarum in magnis Civitatibus, & Tribunalibus, initium litis per aliquod antecedens tempus considerabile. Adhuc tamen oportuam iudicatum fuit, incidenter, & pro gustu deducere concernentia merita negotii precipua, etiam in petitorio, pro commendabili Curie stylo pluries insinuato, præsertim in d. tit. de jud. disc. 37. & 44. & in relatione Curie disc. 31. agendo de Tribunali Signaturæ, tum ex prudentiali directione causæ, ne inflendo mordicus in solo possessorio, imprimeretur mala causæ opinio super diffidentia bonis juris, ac etiam, quia cum Cardinalis Camerarius, coram quo denud causa excitata fuit, & qui aliàs de facili fuisset recusabilis, ob consumptionem jurisdictionis Tribunalis, & introductionem causæ in Camera, ut supra gereret illam personam primi ministri Papæ, de qua habetur in d. Relat. Cur. disc. 6. Ita more Principis potius, quam Judicis, istius causæ cognitio assumpta videbatur.

Quatenus itaque ad bonum jus, vel petitorium pertinet, cum privilegium esset expressum, ac litterale, neque aliqua caderet ratio dubitandi super potestate concedentis, minusque super assumpto, quod posteriora derogent, ac prævaleant prioribus, cum istæ sint generalitates notoriæ, ac præsupponendæ, ideoque manifestam ineptiam merito contemptibilem continet stylus Juristarum super eis se diffundere, atque inanem cartularum repletionem facere; Hinc proinde punctus erat in objectis, quæ ut præmissum est, desumebantur, ex prædicta individuali decis. Seraphini, ita strictè occurrendo puncto difficultatis, juxta verum scribendi modum.

Potisset autem evitari dicta decisio, ex assumpto insinuato etiam disc. 32. in relat. Cur. & disc. 35. de jud. agendo de efficacia, sive auctoritate decisionum Rotæ, quod scilicet illæ præsupponi debent, & quamdam speciem necessariæ auctoritatis faciunt in eadem causa, & inter easdem Partes, quando firmato uno puncto, vel dubio, assumatur disputatio super altero, secus autem in tertio non audito, & in causæ diversa; Sed pariter ista erat vaga generalitas nimia cultura parum digna, quoniam punctus non erat in auctoritate decisionis de per se, sed in ejus moti- vis, & fundamentis, aliquid non leve recipientibus momentum, ex eo, quod aliàs super eodem præficio puncto per Rot. antiquam canonizata fuerint, ob reverentiam, quæ erga antiquitatem haberi solet, dum omne antiquum, vel ignotum pro magnifico.

Assumendo itaque rationes differentie inter prædictam aliam controversiam, & istam, ita de plano dicebam cessare illorum motivorum applicationem, in qua hodie tota est judicandi, vel consulendi vis.

Primò, namque in eo casu accedebat circumstantia, quæ probabiliter, ut ejusdem decisionis tenor quoque comprobat potissima causa fuit resolutionis, quod scilicet Pontifex Sixtus V. qui concessionem nostro Collegio fecerat infra breve tempus biennii, ex causâ onerosâ venditionis officii Rectoratus, factæ eidem Collegio Advocatorum, privativam facultatem doctorandi in utroque jure aliàs competentem innovavit, & confirmavit; Unde propterea intrabat eadem propositio huic pacti favorabilis, quando posteriora derogant prioribus, potissimè ob brevitate temporis, intra quod memoria recens supponenda est.

Secundò, pro meo iudicio magis stringenter, ob notabilem differentie rationem inter unam, & alteram concessionem ejusdem Julii III. utrique Advocatorum, & Medicorum Collegio factam; Illa siquidem prior Advocatorum est Motu proprio, ut patet ex dicti Pontificis Constit. 16. altera verò posterior Medicorum est ad suppositionem, ut patet ex Constit. 19. Et quod magis est, prior est per quamdam speciem legis, adjecta ratione favoris publici, posterior verò per viam gratiæ, & privilegii, ob notabilem differentem rationem inter unam facultatem, & alteram.

Doctoratus etenim in utroque jure, vel in Canonico tantum in hoc Pontificio Principatu, magis quam alibi magnas secum trahit consequentias, non solum ob publicos Magistratus securiores eo modo, quo in aliis Principatibus, sed magis, ac principaliter pro Episcopatibus, & Archiepiscopatibus, ac etiam pro primis dignitatibus Cathedralium, & Collegiarum, aliisque Prælaturis, & officiis Ecclesiasticis, dum ista dicitur administratio necessaria, quam subditi, licet nolentes, ac scientes, illum nomine, non autem redoctorum esse, juxta distinctionem inter Doctores, & nomine, de qua disc. 35. de præf. evitate non possunt.

E con-

Et converso autem in alia facultate medicinæ, prout etiam in legali, respectu Advocatorum, & Procuratorum, aliorumque caudicorum, ac etiam illorum Assessorum, seu Consiliariorum, qui voluntariè assumuntur ex electione populi, sive illorum particularium Civium, qui eorum opera, seu ministerio indigent, doctoratus male collatus, est quidem alicujus, sed non adeo magni, & gravis præjudicii, cum in istis potius communis existimatio, ac fama doctrinæ, & idoneitatis, quam doctoratus attendatur, & operetur, ut evocentur, eorumque opera adhibeatur, dum videmus in una, vel altera facultate solemnissimè doctoratum in publicis, & famosis Universitatibus omnino otiosum, Et è converso alium doctoratus gradum non habentem magni nominis, magnique exercitii, ideoque magna differentia est inter primum casum administrationis necessariæ, & istum administrationis, vel exercitii voluntarii ad liberam electionem eorum, qui ipsorum opera uti velint.

Ponderando etiam eadem, quæ habentur deducta disc. disc. 35. de præf. quod scilicet in jure civili, ex quo ad antiquos Romanorum mores arguitur, non videtur cogitata ista solemnitas doctoratus, modernis temporibus introducta, postquam à quinque sæculis citra omnes scientiæ redactæ fuerunt ad formam facultatum, cum his formalitatibus magistratorum, & doctoratum, sed adhibetur terminus professorum, idest illorum, qui non ex privilegio, vel simplici solemnitate, sed ex Cathedra, vel alio exercitio actuali, re potius quam nomine professores, necessitas autem, seu requisitum doctoratus in dignitatibus, vel Magistratibus, ut supra, & præsertim Ecclesiasticis, emanare didetur ex Concilio Tridentino, aliisque hujus Ecclesiastici, vel aliorum sæcularium principatum Italicæ, aliarumque Regionum legibus, vel moribus, qui sunt inter se diversi, dum videmus, quod in Italia etiam in magnis, & probatis Universitatibus illic post completas scholas, quinimo, neque illis visis, & initiatis, adolescentibus, aliisque nullatenus versatis, istum gradum, cum nimia facilitate obtinent; pro quadam ceremonia cum sola recitatione cujusdam cantilenæ; E converso autem in Hispania gradus doctoratus non conferunt, præsertim in Salamanticensi Universitate non nisi cum magna causæ cognitione, ac personis provectis, & quæ diu se exercuerint, ideoque illi, qui studiis completis capiunt habitari ad publicorum munerum exercitium, conceditur solum licentia, quæ æquipollet doctorati Italicæ, ut advertitur in proposito Vicarii capitularis sub tit. de canonic. & Capitul. disc. 24. & in annot. ad Conc. Trid. disc. 31. atque docet praxis illarum Religionum, quæ habent hunc usum Doctorum, seu Magistrorum, quoniam in aliquibus, magistrum idem est, ac inter laicos doctoratus, qui cum majori facilitate, & frequentia illic obtinetur; in aliis verò cum magna difficultate, & non nisi post plurimum munerum exercitium, sed in istis, Baccalaureatus æquipollet doctorati, juxta dictam distinctionem inter doctoratum, & licentiatum; Et per consequens doctoratus non videtur in exercitio professionis medicinæ necessarius, pro requisito, eodem modo, quo neque in facultate legali, pro muneribus voluntariis, sed solum pro necessariis, & auctoritativis, ut supra.

Et quamvis in utraque facultate, præsertim verò in ista medicinæ, cum agatur de re gravi, nempe de vita hominum, concedenda non sit cuique libera facultas illam exercendi, unde propterea ubique usu introductum est officium Protomedici, qui per se ipsam, vel per ejus Substitutum, & Commissarius inhibere potest illos, qui per publicam Universitatem Magistri, & habiles declarati non fuerint, ne illam facultatem exercent; Attamen id operatur solum, ut possit eos pro libito, examini subicere, & ne aliàs imperiti non professores se intrudent in hoc exercitio, juxta illam distinctionem de qua inter Parochos approbatos in concursu, & simplices confessorios, habetur sub tit. de paroch. disc. 16. & alibi, atque deducitur apud Prat. d. disc. 42. lib. 3. sed non per hoc resultat, ut doctoratus sit præcisè necessarius in publica Universitate, non autem per privilegium.

Potissimè verò, quia ista species Doctoratus, neque dici potest omnino per privilegium, juxta illas species, quæ recententur d. disc. 35. de præf. non solum quia tractatus etiam de Collegio in eodem duodenario numero, adhuc tamen non sufficeret, cum non sint professores hujus facultatis, qui ad præscriptum Sixtinæ con-

cessionis, idem Collegium adhibere debet tres peritos, ac probatos professores, qui cum diligenti examine doctorandi inquirent, & sic interveiant tres Medici, qui Collegium, & Universitatem constituunt.

Et demum in præmissorum quoque corroborationem magni faciendam esse differentiam inter unum casum, & alterum resultantem ab observantia, quæ ex frequenter insinuatis in omni materia dicitur optima interpretis; Potissimè verò ob discretivam, quod facultas doctorandi in utroque jure illicò contradicte fuit, ista verò habuit pacificam observantiam per annos quadraginta circiter, usque ad dictam contradictionem anni 1628. quæ tamen neque effectum habuit, ut supra, unde propterea continuavit per annos circiter nonaginta.

Ex his autem motivis, solidius videbatur illud primo loco recentem recentis implicitæ revocationis, per concessionem ab eodem Sixto factam Collegio Advocatorum; Alterum etenim motivum de facultate doctorandi in utroque jure, non adaptatur, dum istud Collegium Protonotariarum constitutum est ex duodecim Prælatibus, qui sunt Doctores in utroque jure, ideoque constituunt æqualem, vel fortem magis qualificatam universalitatem, & per consequens congruit eadem ratio.

Objiciebatur quoque, quod non esset derogatum regulæ de jure tertii quæsitio non tollendo, ut in gratis tertio præjudicialibus, que per Papam fiunt, derogare debere statuitur per regulam Cancellariæ, unde propterea in gratis, quæ ab hoc Principe hanc longè magis procedit vulgaris, & frequens regula juris communis desumpta, ex text. in l. 2. §. si quis Principe, ff. de quibus in loc. public. quod gratia, vel concessio Principis intelligenda venit, cum præsupposito, quod non præjudicat tertio, cujus jus tollere voluisse non præsumitur, ex relatis ad hanc materiam istius regulæ supra disc. 148. ubi latè, & ex professo de hac materia potestatis Principis tollendi jus tertii, ac etiam sub tit. de serv. disc. 5. & alibi pluries; Verum istud videbatur leve obiectum ob aliam pariter receptam, ac vulgarem propositionem, de qua eodem disc. 148. ac etiam sub tit. de præf. disc. 9. & alibi pluries, quod scilicet id non procedat, quando agatur de gratis per se, ac de sui natura alteri præjudicialibus, qualis absque dubio ista decidenda venit, non solum respectu hujus Collegii Medicorum Urbis, sed etiam tot aliorum Collegiorum, & Universitatum in Statu Ecclesiastico existentium istam facultatem doctorandi quoque habentium, & quorum ignorantia in Papa supponi non potest, utpotè in re notoria.

Ponderando etiam circumstantiam, de qua supra, quod scilicet concessio facta per Julium Collegio Medicorum esset ad supplicationem, ex mera gratia privata, ideoque non intrent illæ majores difficultates, quæ intrare solent, quando agatur de gratia præjudiciali tertio fventi causam onerosam, & correlative, unde propterea resistat æquitas, ac etiam quidam improprios defectus potestatis in ratione directiva, si non coactiva, sive morali, si non physica, adeo ut lædi videatur iustitia commutativa, unde propterea magis intrat præsumptio exclusiva voluntatis, super qua ad fatietatem plura colliguntur per add. ad dec. 666. p. 4. rec. tom. 3. atque advertitur locis citatis, & alibi pluries; Ideoque re vera ista remanet quæstio, potius facti, quam juris, utpotè voluntatis, ac propterea intrat consuetus error procedendi in ejus decisione, cum solis generalitatibus, cum veris id pendeat à singulorum casuum qualitate, & circumstantiis.

Accedente quoque dicto efficaci motivo observantiæ, etiam altero discretivæ, quoniam, cum utrumque Collegium Advocatorum, & Medicorum, pro hujusmodi facultatis doctorandi exercitio, conveniant in eodem loco, qui Sapientie dicitur, atque in concessione essent quodammodò gemelli, altera verò facta per Sixtum V. huic Collegio Protonotariarum, occasione adeo notabilis immutationis ejus status, quod ex septenario numero, constitutus esset duodenario, utriusque tam concessio, quam subsequuta lis acta per Collegium Advocatorum habuerunt speciem notorii.

Et ex his advertebam, tolli quoque applicationem quarundam verè levium considerationum, quæ continentur in principio d. dec. Seraph. circa majorem prægnantiam verborum, & clausularum prioris concessionis, cum illa motiva, quæ desumuntur ex hujusmodi formalitatibus verborum, vel clausularum, resultantibus à majori, vel

vel minori diligentia, seu advertentia Notariorum, five expeditorum, aut Officialium pro meo sensu contemptibilia videantur sola, & de per se, solumque consideratione digna sint famulativè, vel corroborativè, quando alia accedat circa substantiam principaliter attendendam.

In hoc item proposito Collegiorum, five Universitatum, & specialiter Collegii Medicorum, cum Eugenius IV. concessisset Doctoribus legentibus in studio, seu Universitate Bononiæ in jure Canonico, & civili, & artibus, ac medicina, pro eorum stipendiis, emolumenta cuiusdam gabelle gratiæ, & mercantiarum, conquærentur autem Doctores, quod in his emolumentis à Theaurariis ac depositariis, ac Ministris fraudarentur; hinc Julius II. eorumdem professorum Collegiis, dictæ gabelle administrationem concessit faciendam per duos Juris Canonicos, duos Juris civilis, & duos artium, & medicinæ Doctores collegiatos, singulis annis à propriis respectivè Collegiis erigendos; Cumque in eadem Universitate distincta sint Collegia Medicorum, & philosophorum, in quorum utroque pro majori parte adscripti sunt illi, qui sint principales medicinæ scientiæ professores, dum huic facultati parte necesse annexa videtur altera artium, seu philosophiæ, in illo tamen philosophorum, illi præsertim nobiles viri, qui medicinæ vacare nolunt, antiqua tamen observantia dederit, quod Collegium Medicorum hanc administrationem habuerit: excitavit præteritionem alterum Collegium physicorum super participatione hujus administrationis; Quare introducta per appellacionem causa in Rota coram Calataji, datoque dubio; De cuius bono iure confert, sub die 13. Junii 1674. pro bono iure Collegii Medicorum, me pro eo scribente, responsum fuit, ex præfato potissime motivo observantiæ diuturnæ, ex relatis disc. 21. de jud. & alibi, quando est antiqua, & excedit metam annorum quadraginta tanquam præscriptiva apta est tollere jus clarum uni, illudque alteri tribuere; Multo igitur magis ad effectum interpretationis, ad quem effectum sufficit etiam minoris temporis.

Certum autem videri dicebam, quod concessio Julii esset ambigua, & interpretationis capax, quinimo quod ista interpretatio, quam observantia dedit, esset probabilis, quoniam pro magis communi, ac penè universali usu Italianæ eadem unio duarum facultatum artium, & medicinæ, quæ consideratur in Medicis, consideratur quoque in Juristis, quod scilicet sint professores, & Doctores utriusque Juris civilis, & canonici; Et tamen Pontifex distinguit Collegia, eorumque singulis concedit administrationem coequallem; Istud verò considerat tanquam unum cum unica voce coequali aliis, juxta regulam desumptam ex Clem. plures de jurepatr. de qua sub tit. de jurepatr. disc. 34. & 61. ideoque illud solum Collegium honorare voluit quod esset utriusque facultatis complexivum, & sic penes illos, qui utramque habent qualitatem, ut patet ex dec. 79. 7. & 82. Merl. & dec. 180. p. 9. rec. quasi quod ita abique necessitate distinguendi Collegia, in isto alterum saltem in parte comprehenderetur; Ac propterea probabilis visa est resolutio.

ROMANA DATIORUM
PRO UNIVERSITATE
HEBREORUM
CUM FRATRIBUS DE VELLETRIS.

Vorum Arbitrimentale.

De eadem materia, de qua supra disc. 100. An scilicet & quando durante quinquennio Juramenti præstiti inter Hebræos pro regulatione Dationum, locus sit defalco, ob superventam infortunia, ex quibus bona notabilem diminutionem passâ sint.

SUMMARIUM.

- 1 **C**Asus controversiæ.
2 An ob augmentum, vel diminutionem bonorum durante quinquennio æstimari, fieri debeat augmentum, vel diminutionem dationum.

- 3 Quod intrent similes termini defalchi pendenti in locatione.
4 Leges particulares, & capitula prævalere debent juri communi.
5 Ad quid recurrendum etiam sit ad regulas juris communis.
6 Quando evagationes sint laudabiles vel vitiosæ.
7 De applicatione ad rem, & quare non intraret defalcum.
8 Culpa ministri imputanda domino, vel præponenti.

D I S C. CLXXX.

Præsupposita consuetudine Universitatis Judæorum Urbis, de qua supra disc. 100. & seqq. conficiendi quolibet quinquennio æstimum possessorum juramento, pro regulatione dationum; Cum in Capitulo decimosexto enunciato in eodem disc. 100. in fin. disponatur, quod contingentibus infortuniis, vel accidentibus evidentibus furti, incendiis, & similibus, ita, & taliter, quod sequatur deterioratio status in quarta parte illius quantitatis, quæ jurata fuerit, fieri possit per factores Universitatis, & alios quatuor deputandos à consilio, quod inter eos Congrega nuncupatur, defalcatum etiam infra quinquennium, quatenus eis visum fuerit, illud admitti debere, & quod extra istos casus, ex quocumque alio casu defalcum non admittatur, ne aliàs confusio inducatur; Atque fratres de Vellebro bancum pignorum exercentes, in secundo, vel tertio anno currentis quinquenni; recognito comperissent ob fraudes, & dissipaciones infortiorum, & ministrorum, notabilem adesse diminutionem, excedentem quartam partem quantitatis juratæ; Hunc oretenus, & concorditer in me ipsi, & Universitas compromiserunt, ut declararem, an intraret, necne dictum Capitulum 16. ad eum locum effect defalco.

Negative respondendum censui, quoniam in hujusmodi allibrationibus, quæ in singula quinquennia, seu aliàs ex regionis more, statuta tempora fieri solent, firmari dicitur pro eo tempore quidam status firmus, & invariabilis per quandam speciem conventionis correspondere, quæ tam ad Universitatis, quàm singulorum commodum, & incommodum potest se æqualiter habere, quoniam si hoc medio tempore singulas facultates augeantur; non per hoc Universitas, vel alter, cui jus collectandi competat, augmentum collectarum, vel dationum præterdere poterit, ita è converso si minuantur, competere non debet singulis diminutio, vel defalcum; tum ex regula secundum naturam, & c. ut quem sequuntur commoda, ac etiam ex alia regula text. in l. præses, C. de fideic. ut læsus, & præjudicialis non dicatur ille actus, qui æque se habere potest ad commodum, & incommodum, quamvis eventus respectu unius sit malus, dum poterat esse bonus; tum etiam ob nimiam congruam rationem in præfato capitulo 16. in fine rectè consideratam, quod scilicet ita sequerentur confusiones, & quotidianæ lites, & per text. in l. fin. C. de alluvion. firmant Bald. & alii ibid. In certis apud Petr. de Ubal. de gabel. conf. 1. numer. 1. & 8. Menoch. conf. 1194. numer. 89. & seq. Cyriac. contr. 156. num. 5. & seq. Atque advertitur etiam supra disc. 100. ubi & disc. seq. agitur in specie de istis datii Hebræorum.

Sed quoniam æquitati nimium adversari videtur, ut contingente infortunio, quod notabilem assis, & fortunæ deteriorationem causet, addenda sit afflictio, istum cogendo ad solvendum datia pro bonis, quæ non habet, dum ita dari posset casus, ut cogendus veniret quis pati jacturam omnium fructuum bonorum, quæ remanserunt, vel majoris partis eorum pro solvendis datii bonorum peremptorum; Hinc proinde, quando damnum, quod contigit, ut notabile, juridicè intrare debet defalcum, ad similes terminos text. in l. licet, C. locat. & c. potuit, c. 3. propter sterilitatem extra eodem, de quibus frequenter supra hoc eod. tit. disc. 65. & seqq. & disc. 159. & in hoc supplement. disc. 175. ac etiam in ejus peculiari sede sub tit. de locat. disc. 1. cum seqq.

Quamvis autem inanis evagatio videatur præmissa deducere in terminis generalibus juris communis, dum habetur lex particularis capitulorum, quæ juri communi semper prævalere debet, quoties turpia, & illicita non contineat, ad eum obstat defectus potestatis, ex relatis disc. 35. de jud. & alibi, & in specie capitulorum appaltuum, seu vectigalium, ut pro lege haberi debeant, pluries in

in præcedentibus hoc eod. tit. advertitur; Attamen oportum imò necessarium potius quàm evagatorium censui hæc prænotare pro congrua, & germana intelligentia, five interpretatione hujus legis particularis passivam interpretationem de sui natura recipientis à jure communi, ut in materia statutorum, aliarumque legum municipalium, quotidianum habemus.

Atque hinc edocemur, quando evagationes, vel prænotationes vitiosæ censeri debeant, necne, spectato scilicet fine ad quem fiant, quoniam, ubi non influant ad causæ decisionem, vel examen, sed pro inani propriæ eruditionis sustentatione, aut insequendo ab usum regionis fiant, ad eum revera inutiles, ac superfluas sint pro decisione causæ, vitiosæ censendæ sint, ac damnabiles; Secus autem ubi honestum, ac rationabilem habeant fidem dilucidandi æquivoca, five interpretandi legem, vel conventionem particularem, vel alium finem proficuum, & in casu præfato.

Descendendo itaque ad speciem, dum capitulum loquitur de casibus, vel accidentibus evidentibus, ac provenientibus citra culpam possessoris, & qui illud notabile damnum saluum in quarta parte producant, exemplificando incendium, vel furtum, & similia, & sic ubi adaptabiles essent termini defalchi, de quibus supra; Hinc dicebam non intrare in casu illius damni, quod minutatim, & in dies ex mala administratione, vel negligentia, seu alia culpa contingat, quamvis illud in dies crescendo tractu temporis detegatur notabile, ut in præfatis supponebatur, quod scilicet ob fraudes, & dissipaciones Infortiorum, & ministrorum banci, ac etiam ob deceptionem aliquorum negotiatorum, istud negotium detectum esset notabiliter diminutum, ex pluribus modicis diminutionibus, quæ factis calculis, seu bilanciis simul junctæ, reddebant damnum notabile excedens quartam partem, qui casus mihi non videbatur comprehensus in capitulo.

Ponderando, quod culpa potius quàm casus ista deterioratio referenda veniebat; tum ex eo, quod mala electio est in culpa, unde propterea habemus, quod Dominus tenetur de facto famuli, vel præponens de facto præpositi quoties delictum veretur circa illud opus, cui præpositus fuerit, ex deductis sub tit. de locat. disc. 9. & alibi; tum etiam quia de culpa redarguendi videbantur ipsi principales, cur neglexerint singulis annis, vel temporibus facere bilancia, & revidere rationes ad effectum dignoscendi, an Infortiores, & ministri fideliter, ac bene agerent, dum non agebatur de administratoribus legalibus, & necessariis, sed de merè voluntariis; Et quemadmodum istem administratoribus bene agentibus, ac propterea negotio, notabile recipiente augmentum, ultrà quartam partem in capitulis taxatam non posset universitas præterdere augmentum dationum infra quinquennium ita visum est dicendum fore in casu converso, ex regula, seu natura correlativorum, adhibendo quoque eisdem terminos defalchi in materia locationis, & conductionis, ut scilicet illud intraret, ubi damnum proveniat à casu, non autem à culpa, aut mala administratione famulorum, & præpositorum, cum isti termini videantur congruè ad rem adaptabiles.

PISANA, SEU FLORENTINA
DEPRÆDATIONIS

PRO JOANNE FRANCISCO CARDO
CUM MICHAELE ANGELO VACCARIO.

Responsum pro veritate.

De materia deprædationis indebitè factæ per navem piraticam, ejusque Magistrum seu Capitaneum; An de illa teneatur Dominus navis, qui talem magistrum præposuit; Et quid ubi culposus non fuerit præpositus ab ipso Domino, sed ab altero per eum præposito.

SUMMARIUM.

- 1 **F**Acti series.
2 De probatione mandati presumpti.
3 Dominus navis tenetur de facto præpositi mediati, id est præpositi ab eo, quem ipse præposuit.

- 4 Quod dominus navis non teneatur de robaria, & delictio magistri navis.
5 Contrarium quod teneatur.
6 Quomodo istæ contrarietates conciliantur.
7 Quando dominus teneatur de facto famuli, vel præpositi.
8 De casu in quo dominus non teneatur, ut tamen affecta sit ipsa navis.
9 De exclusione culpe deprædatoris.
10 Ad quod teneatur deprædatoris.
11 Quomodo in casibus decidendis procedendum sit.
12 Resolutio casus.

D I S C. CLXXX.

Piraticam navem pro deprædationibus contra infideles in portu Liburniensi intravit Jo: Franciscus, atque servatis iis, quæ ex legibus, ac styliis loci servari solent, ac debent, magistrum vulgò Capitaneum præposuit Joannem Baptistam, qui in partibus orientalibus decedens, ex vulnere habito pugnando cum navi infidelium; ejus loco præposuit Paulum, jam habentem munus ejus Locumtenentis, Joannis Francisci conjunctum, qui in ita societate, cum duabus confamilibus piraticis navibus Melitenibus vulgò di conserve, quibus præerant duo milites Hierosolymitani, relatione habita, quod frumentum, aliæque merces repertæ in quadam cymba, seu minori nave oneratoria vulgò Tartana, cui præerat Michael Angelus Christianus, spectarent ad Magistratum Nicie vulgò Aga Turcam, istas merces tantum deprædatus est, navem verò alias merces, quas præsuppositum fuit esse Christianorum dimittendo, atque prædam cum dictis navibus sociis, juxta stylium divisit; Quare præfatus Michael Angelus datis justificationibus, quod etiam merces deprædata essent propriæ, non autem infidelium, eundem Liburniensem portum adiens, coram ejus magistratu, tam Paulum, quàm Joannem Franciscum navis dominum, convenit pro restitutione pretii, ac restitutionem damnorum, & interesse, favorabilemque reportavit sententiam contra Paulum, cum istius condemnatione in petitis 1300. pro mercium pretio, ac in damnis, & interesse liquidandis, reservato videri, an contra navis dominum actio competere, atque in hoc statu ex parte Joannis Francisci domini, pro veritate consultus fui, an & quale jus foreveret, ad effectum deliberandi, an litem sustinere deberet, vel potius honestam procurare concordiam, transmissa pro Advocati in partibus informatione, quæ in effectu aliud non continebat, nisi reassumptionem eorum, quæ habentur apud Magon. dec. Florent. 111. deducendo quoque auctoritatem Santsel. dec. 179.

Respondens itaque, duas efformabam inspectiones; unam facti, an scilicet Paulus, qui deprædationem fecerat, dicendus esset præpositus ab ipso Joanne Francisco; Et quatenus non, quia præpositus à præposito, quid id relevaret; Et alteram, an præponens in casu questionis, de facto præpositi teneatur, five sit mediatus, five immediatus.

Quatenus pertinet ad primum; Quamvis in notula transmissa supponeretur, quod scribentes pro actore prætenderent, nimiumque insisterent, ut Paulus dicendus esse præpositus immediatus, tanquam conjunctus, ac nepos Joannis Francisci; Dicebam tamen, quod istud (quatenus id interesset) videbatur contemptibile fundamentum, quoniam conjunctio sanguinis inter mandantem, & mandatarium, inducit quidem unam ex præsumptionibus ad probationem mandati præsumpti, ex deductis disc. 6. de jud. nu. 3. & seqq. Sed est simplex præsumptio, quæ sola absque aliis non sufficit, & multo minus dum exclusâ remanebat à contraria probatione expressa, quod fuisset præpositus Joannes Baptista, qui moriens in remota regione, istum præposuerat per viam subrogationis.

Difficultatem tamen, ob quam ista inspectio inanis remanebat, consistere dicebam in puncto juris, cuius dispositione attenda dominus navis tenetur de facto magistrum, vel præpositi etiam mediati, quia scilicet ab eo, quem ipse præposuerit, deputatus esset, ad text. expressum in l. 1. §. Magistrum autem secundo, ff. de exercitor. adl. ubi Bald. & alii, cum quo pertranseunt Afflic. dec. 80. num. 9. in fin. Stracc. Joannes de Evia, & alii relati per Rocch. in ejus notab. de navibus post secundum volumem conf. notab. 5. num. 9. Et quamvis durum videatur, ut esse dicit Faber. in rational. in eod. rest. Attamen dicebam, quod è converso

versò magis durum esset in foro ex sola repugnàtia naturalis discursus obtinere contra id, quod expressè in iure decisis habetur, atque per Doctores communiter receptum.

Ac ulterius quidquid sit de hoc puncto in genere, & pro aliis casibus, quibus diversa congruat ratio; In hac tamen facti specie ob ejus particulares circumstantias, dicebam rationabiliter adaptabilem esse hanc legis decisionem, quoniam Paulus, qui à Magistro, seu Capitaneo, necessitate ita impellente, præpositus fuit, erat jam in munere ejus locumtenentis, seu Vicarii, qui proinde, ubi etiam præpositus non fuisset, de natura officii in locum defecti capitanei succedere debuisset, ideòque ita ejus substitutio jam prævisa, & præordinata fuerat ab eodem domino, additis etiam ratihabitione, & conjunctione sanguinis ita considerabili.

Hinc proinde restringi dicebam causam ad alteram inspectionem, an scilicet posita dicti Pauli culpa in faciendo illicitam deprædationem, pro ista adversus navis dominum, & præponentem, actio competere ei, qui deprædationem passus est.

In hoc autem discurrendo, advertebam, domino navis assistere specialem auctoritatem Roman. consil. 74. ubi deciditur, quod dominus navis non teneatur pro rubbaria facta per magistrum, seu præpositum, istamque auctoritatem, quæ reputatur in materia magistralis, sequuntur Ursill. ad Afflictum decis. 82. nu. 1. Stracca de navibus part. 5. versicul. scilicet alienum, Rocca de navibus supra notab. 11. in fine, & notab. 23. ex generali vera propositione, quod mandatum non censetur datum ad delinquendum; Potissimè verò, ubi mandatarij persona non sit diffamata, vel suspecta, sed potiùs bonæ opinionis, adeòut imputare non possit mala electio.

E conversò contra dominum observabam facere doctrinam Bart. in l. 1. §. familia, ff. de public. per illum text. ut dominus teneatur de rubbaria magistrj, seu præfecti navis, atque firmant etiam Afflict. & Ursill. decis. 82. Boer. dec. 56. Rocca ubi sup. notab. 18.

Stantibus itaque præmissis hinc inde, dicebam pro declaratione idem, quod adeò frequens est mea dicendi consuetudo, ut scilicet perpetuò erroneum censendum sit, cum hujusmodi generalitatibus, vel cum doctrinarum littera, & in sola earum fide indistinctè procedere, cum vera, & methodica forensium controversiarum decisio pendeat à casuum distinctione, ac singulorum qualitate, & circumstantiis; Illa tamen attendenda generali propositione vel distinctione pro facti regulatione, de qua sub tit. de locat. decis. 9. nu. 5. & seqq. & alibi pluries; quod scilicet aut præpositus delinquit circa opus cui præpositus est, & tunc dominus teneatur, aut extra illud, & tunc secus.

At propterea applicando ad rem, dictasque in oppositum doctrinas conciliando, advertebam, quod si exempli gratia agatur de navi oneratoria, & tunc si præpositus, seu magister rubbariam committat, sed aliàs in culpa sit in mercibus in ea oneratis, sive etiam in viatorum personis, teneatur de ista culpa dominus, quoniam dicitur delictum præpositi, circa opus, cui præpositus est, unde propterea si idem deviano ab eo munere, cui præpositus fuit, artem piraticam exercent, atque in aliis navibus rubbarias, & illicitas faciat deprædationes, sive aliàs culposè agat extra illud genus, cui navis destinata est, tunc dominus teneri non debeat, atque in his terminis procedat prima propositio, quæ antesignanum habet Roman. d. conf. 74. In aliis autem procedat altera, quæ antesignanum habet Bart. d. l. 1. de publican. Nisi in casu, in quo delictum famuli, vel præpositi sit extra opus, intret aliqua ex limitationibus late recensitis per Farin. sua tit. de var. crim. q. 110. puta quia domino innotesceret mala qualitas præpositi, sive quod sciens non provideat, aut quod ratum habeat, vel deprædatum sit in ejus auctoritate.

Et per consequens è conversò ad rem si agatur de nave piratica principaliter destinata deprædationibus contra infideles, vulgò per andas in corso, tunc si magister, vel præpositus, deviano à munere suscipiat mercès vehendas, atque in eis rubbarias, vel fraudes committat, dominus teneri non debet, utpotè extra opus, cui est præpositus; atque ultra fines mandati, juxta d. decis. 82. Afflict. ubi de prohibitione accipi mercès mercatorum, circa quas casus contingit. Sed si delictum, vel culpa verferetur circa ipsum munus, vel officium deprædationis, & exercitii artis piraticæ, quia nempe exercenda solum in bonis,

& personis infidelium, ex deductis supra in Melevitana deprædationis disc. 170. & infra in alia Pisana, seu Liburnien. disc. 195. cum illis regulis, & justificationibus, quas præbeat usus communis navigationis, ista verò ars illicitè exercentur cum fidelibus, & amicis; Et tunc dicitur delinqui circa opus, cui præpositus est, & per consequens dominus tenetur; Et hic videbatur casus questionis.

Alia etiam ponderata ratione, ob quam posita culpa, nimiam sentiebam difficultatem contra requirentem, quod scilicet delictum non esset personale Capitanei, seu magistrj, sed esset ipsius navis representantis personam formalem, & intellectualem constitutam tam ex Capitaneo, quàm ex militibus, & nautis, ac etiam ex tormentis bellicis, aliisque armis, seu instrumentis, adeòut navis capta, vim, & deprædationem passa sit, non à fraude, & machinatione solius Pauli magistrj, seu Capitanei, sed ab ipso corpore navis, ejusque potentia; Et per consequens, ubi etiam contra ipsum dominum, & præponentem in ejus persona, & in aliis bonis non competere actio, adhuc tamen ista competere contra ipsam navem damnificantem ex noxali actione, sive ex illa legis Aquiliæ, ad instar illius damni, quod inferat absque domini mandato, vel præpositione servus, quoniam non tenebitur quidem dominus de proprio ad emendam damni, sed tenebitur pati amissionem servi damnificantis, ut noxia pro noxia remaneat affecta.

Concludebam itaque, quod præfati Joannis Francisci requirentis defensio non consisteret in iure, sed in facto, curando scilicet excludere crimen, vel culpam præfati Pauli Præpositi, quasi quod in bona fide versatus fuerit, justamque asseverationibus nautarum ipsiusmet cymbæ deprædata, credendi causam habuerit, quod ille merces spectarent ad infidelem inimicum; Atque istius bonæ fidei justæque credulitatis nimium probabile argumentum desumi videbatur ex tribus circumstantiis. Primò nempe ex qualitate loci, in mari scilicet sub dominio Turcarum & propè illum locum, ad cuius officalem, vulgò Agà, merces pertinere præsuppositum fuit; secundò ob divisionem aliarum mercium, ipsiusque navis, vel cymbæ, ac ejus instrumentorum notabilis valoris, quoniam ubi in dolo versatus esset committendi rubbariam, & illicitam deprædationem, ista in omnibus sequuta fuisset; Et tertio ob participationem publicè, & palam, & candidè cum duabus aliis navibus sociis, seu di. conservæ, quas regerant duo milites Hierosolymitani, viri nobiles, & religiosi, in hac arte benè periti, ob caravanas, quas super eisdem Religiosis maritima classe in hoc munere persequutionis infidelium faciunt, adeòut inter Christianos, Insula Melevitana videatur hujus ministerii metropolitica sedes, ac major universitas, vel schola; Ac propterea, quod ipsi navis domino expediret pro ejus jure, & interesse assumere defensionem fortè neglectam, vel non benè factam ejusdem Pauli præpositi cum præfate sententiæ ejus condemnatoriæ revisione.

Postea etenim exclusione delicti, & culpæ positivæ, adeòut casui potiùs, actus referendus esset, tunc alia non intraret actio, nisi de utili in rem versò, juxta ea, quæ in materia ejus actionis competentis contra eum, qui nullam habeat obligationem ex contractu, vel quasi, aut ex delicto, vel quasi, habentur sub tit. de credito disc. 72. Ideòque desuper ex defectu notitiæ, & circumstantiarum facti omnino maturum iudicium efformare non potui.

Insinuavi tamen, quod quando istud motivum ex facti circumstantiis non assisteret, tunc causa videretur periculosa, ideòque consului, quod magis expediret cum aliqua honesta concordia illi finem dare; Non potest etenim ejusdem administratoris in concernentibus ejusdem administrationem factum dividi, sed æqualis esse debet causa commodi, & incommodi, ut passim habemus in complementariis, aliisque negotiorum administratoribus, unde quemadmodum præponens reportavit, vel reportasset commodum licitarum deprædationum factarum cum opera hujus ministri, ita è conversò huic incommodo subjacere debet.

Ac propterea concluditur, quod juxta penè genericam hodiernam forensium controversiarum naturam, punctus non est juris, sed potiùs facti, ex cuius particularibus circumstantiis singulorum casuum decisio pendet, non autem ex generalibus propositionibus, vel ex doctrinis, quæ in diversis casibus prodierint, cum quibus perpetuò erroneum est

est procedere absque his distinctionibus, & reflexionibus.

Juxta præmissa ad favorem Card. prodit resolutio Rotæ Florentinæ de mense Julii, vel Augusti 1675. nulla tamen dictorum articulorum facta discussione, vel examine, sed ex solo motivo limitationis dari solitæ ad regulam obligantem dominum de facto famuli, vel præponentem de facto Præpositi, de qua Farin. d. q. 110. & alii recensiti d. disc. 9. de loc. & alibi, quod scilicet excusetur dominus, vel præponens si eligat, vel præponat personam bonæ famæ, inherendo auctoritatè Vares. consil. 96. in civil. ubi rejicitur d. dec. Afflict. sed id videtur ex adverso propositum; talis est frequens eventus causarum; ac eorum resolutio sequatur ex minus considerabilibus, vel neglectis motivis ob ingeniorum varietatem.

PERUSINA REPRÆSALIARUM

PRO CAPITULO CATHEDRALI, ET TOTO CLERO

CUM CIVITATE, ET THESAURARIIS.

Casus disputatus in Sacra Congregatione immunitatis, & resolutus pro Capitulo, & Clero.

De repræsalis, à quibus, & contra quos exerceri possint, & de earum diversis speciebus.

S U M M A R I U M.

- 1 Adi. species.
- 2 De Sacra Congregatione Immunitatis, & de quibus causis ad ipsam cognoscere pertineat.
- 3 Non attenditur qualitas personæ materialis, sed qualitas officii; ideoque si Prælati exercent officium secularia, habentur tanquam judex laicus.
- 4 De ratione ob quam Clerici, & Ecclesiastici solvant onera, & gabellas in Statu Ecclesiastico.
- 5 Thesaurarius generalis Papæ est etiam Magistratus Ecclesiasticus.
- 6 An Episcopi, & alii inferiores Papæ possunt committere causas Clericorum Magistratibus secularibus.
- 7 De repræsalis non concedendis contra Clericos.
- 8 Quod insolita non veniant sub mandato, seu delegatiōe generali.
- 9 Quamvis sint vere, & propriæ repræsalie.
- 10 De quadam repræsalia judiciali etiam in casu privatorum.
- 11 De repræsalis contra civēs pro debito Civitatis, & de illarum ratione.
- 12 Ad quod civēs cogi possunt pro occurrentiis, & debitis Civitatis, vel Communitatis.
- 13 De ratione resolutionis, & quare cum Clerici non debeant praticari repræsalie, de quibus n. 11.

D I S C. CLXXXI.

Cum in Statu Ecclesiastico immediato ex rationibus insinuatis supra disc. 55. & 56. modica, penèque nulla sit Ecclesiasticæ immunitatis realis praxis, dum Ecclesiæ, & Clerici, aliæque Ecclesiasticæ personæ plerique oneribus, & gabellis subjacent, præsertim illis, qui Cameralia dicuntur, ut etiam patet ex deductis disc. 26. de Regularib. & alibi; Hinc inter singulorum locorum Communitatem laicalem, & Clerum controversiæ haberi solent super hujusmodi onerum repartitione, ac supportationis modo, prout contingit in hac Perusina Civitate, in qua ex Arbitrorum laudo emologato, quadam annis decursis prodit concordia, ad cuius limites prætendentibus tam Civitate, & Appaltatoribus Cameralibus, sub Thesaurariorum vocabulo explicari solitis, Clerum, & Capitulum in eujusdam notabilis summæ solutione morosum esse, obtenta à Thesaurario generalis Urbis, generali communicatione ejus facultatum, eujusdem Civitatis, ac Provinciae Umbriæ Gubernatori, qui pro istius Principatus stylo in Prælaturæ statu, quinimò etiam in Episcopali dignitate constitutus erat, de istius mandato repræsalia commissa fuit in persona eujusdam qualificati Canonici Cathedralis, qui supponebatur Syndicus, & Administrator, vel superintendens negotiorum Cleri, illum indecenter retrudendo in carcerem à quo, ut se li-

beraret, coactus fuit summam præsentam deponere; Quare adversus hunc actum habito recursum per ipsum Capitulum, ac univèrsam Clerum ad Sacram Congregationem Immunitatis post trinam propositionem sub die 18. Decembris 1674. prodit resolutio in præcedentibus propositionibus, ex Cameralium oppositionibus, & subterfugiis dilata ad favorem Cleri, & Ecclesiasticorum tam pro isto actu particulari, quàm generaliter in futurum, hujusmodi scilicet repræsalias, quæ cum sæcularibus praticari solitas, illicitas esse cum Clericis, cum quibus praticari non possent, nec deberent.

In disputationibus itaque desuper habitis, me pro Capitulo, & Clero scribente, duæ fuerunt inspectiones; Una scilicet ordinis, vel jurisdictionis, & competentia hujus Congregationis Immunitatis; & altera meritum negotii principalis super licita, vel illicita repræsalia contra aliquos Clericos particulares pro univèrsali, vel communitativo debito Cleri, seu Capituli.

Quatenus pertinet ad primum; Dicebam Camerale scribentes pro Thesaurariis, & Civitate, incongruum esse recursum ad hanc Sac. Congregationem Immunitatis, ipsamque proinde incompetentem censendam fore, quodq; causa remitti deberet ad suos Judices ordinarios, prout de jure, qui judicarent, an benè, vel malè dictus Gubernator à Thesaurario generali desuper delegatus, in hoc se gesserit; Ita namque Sacra Congregatio Immunitatis, ex insinuatis in Relat. Cyriac. disc. 17. ac etiam in Miscell. Ecclesi. disc. 2. & 4. cum seqq. sub Urbano VIII. erecta fuit pro jurisdictionis, & immunitatis Ecclesiæ conservatione, & defensione adversus laicorum magistratum perturbaciones, & præjudicia; secus autem, ubi contra Clericos, vel Ecclesiasticas personas processum fuerit cum auctoritate Judicis Ecclesiastici, generalem, seu habitualem cum eis competentiam habentis, quoniam si actualis incompetencia allegetur, sive unius ex pluribus æquè competentis major competentia, juxta tot questiones, de quibus in sua sede sub tit. de jurisdict. disc. 1. & seqq. & per tot. ac etiam in d. Miscell. Ecclesi. disc. 16. & 22. & seqq. ad Sacras Congregationes Episcoporum, & Concilii, sive ad unam, vel alteram Signaturam Gratiæ, vel Justitiæ cognitio pertinet, non autem ad istam Congregationem Immunitatis, quæ super prædicto solum causarum genere erecta est, atque ita initando pro remissione causæ ad Thesaurarium generalem, quod idem importabat, ac succumbentiam omnimodam hujus partis in negotio principali, dum ex pluries insinuatis d. tit. de jurisdict. & alibi, frequenter contingit, quod ex qualitate Judicis, vel Tribunalis pendet decisio.

Scribens è converso pro competentia jurisdictionis hujus Congregationis, quæ in prima causæ propositione se talem declaravit, dicebam præmissa rectè procedere, quando nulla laicalis potestatis questio, vel mixtura desuper cadere, quia nempe repræsalia facta esset per Episcopum, vel alium Magistratum merè Ecclesiasticum, secus autem in casu, dum illa facta erat de mandato ejus, qui personam, seu figuram gerebat Gubernatoris, vel Præsidis secularis, unde manat violatio jurisdictionis, & immunitatis Ecclesiasticæ.

Neque obstare advertebam, quod persona materialis, quæ hunc Magistratum exercebat, esset in Prælatura, & in Ecclesiastica dignitate constituta, quoniam non qualitas personæ materialis, sed illa personæ formalis, & muneris in hoc proposito attendenda venit, juxta casum, de quo sub tit. de jurisdict. disc. 65. quod scilicet ille Prorex Regni Neapolitani, de quo ibi agitur, constitutus erat, in dignitate Cardinalitia, ac etiam Archiepiscopali, & tamen consideratur, tanquam Princeps, seu Magistratus secularis; idemque in casu, de quo disc. 4. Miscell. Ecclesi. & eod. tit. de jurisdict. disc. 1. & seqq. de Magno Magistro Religionis Sancti Joannis Hierosolymitani in Insula Melevitana, & de eujusdem Religionis Prioribus, & Commendatariis, quamplura dominia temporalia possidentibus, quoniam licet sint personæ Ecclesiasticæ, & capaces Ecclesiasticæ jurisdictionis, quam actu exercent, etiam cum Clericis, & cum aliis Religiosis professis, vel servientibus, habentibus requisita, de quibus disc. 4. de jurisdict. At tamen in iis, quæ concernunt dominium, vel Magistratum sæcularem, considerantur tanquam sæculares violatores Ecclesiasticæ jurisdictionis, & immunitatis.

Atque in fortioribus terminis habemus in ipsamet Urbe, & Statu Ecclesiastico, & in persona eujusdem Pontificis, ejusque Tribunalibus, & Magistratibus, quod in iis, quæ concernunt dominium, & regimen temporale, pro merè sæcularibus habentur, quoties non accedat volun-

luntas Papæ conjungendi utrumque gladium, & utramque potestatem, ex pluries insinuat sub diversis locis, & præsertim disc. 37. de judic. occasione agendi de Aggidiana, & in Relat. Curiz disc. 4. 25. & 36. & in aliis, agendo de ipso Papa, & de Governatore Urbis, ac etiam de Congregatione Consultæ, & similibus.

Et quamvis emolumenta hujusmodi onerum cedant ad commodum ejusdem Cameræ Apostolicæ, sive solvantur per seculares, sive per Ecclesiasticos; Attamen diversa est causa debendi, atque in hac parte Papa duplicem respectivè gerit personam, ipsaque Camera duplicem diversam habet speciem, ex insinuat sup. disc. 55. ubi etiam insinuat, id verificari quoque in aliquibus Principibus secularibus, & præsertim in Rege Catholico ex Apostolicis concessionibus exigente, pleraque subsidia, & contributiones ab Ecclesiasticis, ac etiam gerente personam Prælati, ac magni magistri plurium militarium Religionum, sed non per hoc exercet hujusmodi jura Ecclesiastica, vel spiritualia per Magistratus, & Tribunalia Principatus secularis, dum adfunt proprii Magistratus Ecclesiastici.

Quo verò ad aliam inspectionem, dicebam, quod ex præmissis constabat de inefficacia delegationis, vel communicationis facultatum factæ per Thesaurarium generalem, qui abique dubio dicendus venit Magistratus mixtus, habens sibi à Papa communicatam utramque potestatem, cum sit collector generalis spollorum ecclesiasticorum, aliorumque jurium Cameræ Papæ, uti Papæ, præsciendò à Principatu temporali etiam extra dominium temporale Ecclesiæ, dum est Judex appellationum, & recursuum à Nunciis, & Collectoribus Apostolicis, aliisque Cameralibus officialibus, & ministris per universum Orbem Catholicum, ex deductis in Relat. Curiz disc. 35.

Verùm hanc potestatem committere non potuit dicto Magistratui seculari cum Clericis, cum soli Papæ id concedatur, quoties agatur de judicando, & exequendo iudicatum proprium, secus autem, ubi de executione nudi facti mandatorum, & iudicati Magistratus Ecclesiastici competentis, unde propterea receptum habemus, quod Episcopus, vel alter Prælati, Papa inferior non potest deputare laicum in Vicarium generalem, & foraneum, sive causas contra Clericos præsertim criminales, vel civiles circa coercionem personarum, quidquid sit de iudicis merè realibus in bonis, ex relatis frequenter per modernos collectores, præsertim Barbof. de Episcop. alleg. 54. n. 4. Peregr. de Vicar. in princ. pag. 2. n. 4. & passim.

Quinimò ad rem dicebam, quod probabiliter respectu Clericorum, & Ecclesiasticorum, neque in ipsomet Thesaurario adesset ista facultas repræsentandi, quamvis istam abique dubio habeat, & exerceat cum laicis, cum quibus etiam conceditur appaltatoribus in appaltibus Cameralibus, eo quia cum laicis pro debitis, & contributionibus fiscalibus, id videtur ex communi consuetudine, præsertim Italiæ, passim receptum, & connaturale pro debitis scilicet Communitatum exequendis in bonis, & personis aliquorum civium, ut infra; In Clericis autem, & personis Ecclesiasticis repræsentati sunt expressè prohibiti per decretum Concilii Lugdunen. regis. in c. unic. de pen. 6. ubi Doctores relati per Carol. de Grass. effid. Cler. 23. nu. 1. & 2. Barbof. in Collectan. ad idem c. unic. Cohell. ad Bull. bon. regim. c. 12. nu. 32. & n. 72. & seq.

Quamvis enim revera ista prohibitio percutiat casum diversum, ubi scilicet agatur de faciendò repræsentati in persona, vel bonis Clericorum pro delicto, vel debito laicorum, unde propterea non videtur, quod capiat casum, in quo agatur de debito ipsorum Clericorum, eorumque communitatis, ut pro absoluto habuit eadem Congregatio; Attamen quia id est insolitum, & nunquam praticari consuevit, idcirco dicebam, & hæc Sac. Congregatio admittit intrare conclusionem, de qua disc. 1. de emphyteusi, & alibi, quod scilicet in generali concessione jurisdictionis, & facultatum facta Vicario, vel alteri Magistratui, non veniant insolita, ut etiam occasione agendi de alia specie repræsentati, ut infra, quando non obstat consuetudo, aliis relatis plenè firmatur apud Arias de Mesa resolut. 22. lib. 2. dum in hoc totum facere videtur consuetudo.

Ad id autem comprobandum, occasione quoque respondendi multis auctoritatibus, quas desumptas, vel transcriptas ab Arias de Mesa d. lib. 2. cap. 11. cum plurib. segg. deducebant scribentes in contrarium; Advertebam, quod illæ repræsentati, de quibus antiqui Doctores loquuntur,

& præsertim Bart. qui particularem desuper edidit tractatum, & quarum facultas connumeratur inter regalia majora Principi reservata, longè diversam habent speciem, dum proprie dicuntur illæ, quæ sunt in personis, vel bonis subditorum alterius Principis, vel Civitatis in proprio Principatu, vel Civitate, ad effectum cogendi dictum Principem, vel Civitatem, ut abstineat ab aliquibus actibus præjudicialibus ipsi repræsentanti, vel ejus subditis, ut nostra ætate frequens praxis docuit in dominiis Regis Catholici, quod repræsentati positæ fuerunt in bonis, & juribus Januensium, aliarumque Nationum ob gesta Reipublicæ; vel alterius Principis, istarumque repræsentiarum occasione, Arias de Mesa utpotè desuper consultus, disputat quæstionem, an Vicarius Regis, qualis est Prorex Regni Neapolitani, hanc habeat potestatem, concludendo affirmativè potius, ratione consuetudinis, & observantiæ, & ob nimiam amplitudinem mandati, & facultatum istius Magistratus.

Istarumque repræsentiarum ad instar, per quandam eorum speciem, vel imaginem inolevit etiam in Magistratibus, & Tribunalibus usus exequendi iudicatum in una re; loco alterius, juxta dec. 149. Bichii, cum aliis relatis disc. 40. n. 47. de judic. ac etiam insinuat sub tit. de feud. disc. 56. & alibi.

Diversa est species hujusmodi repræsentiarum, de quibus agebatur, dum istæ tales improprie dicuntur ex quodam nû. loquendi, istæque non habent illam exorbitantiam, quam habent præcedentes, neque revera dicendæ veniunt de regalibus majoribus supremo Principi, præcisè reservatis, quoniam licet non habeant juris assistentiam, non tamen habere dicuntur omnimodam resistentiam, ex ea ratione, quod omnes cives dicuntur debitores erga Principem, vel Republicam pro tributis, & collectis, aliisque publicis oneribus, & contributionibus, atque communitates, tanquam corpora ficta, & inanimata de per se, aliud non sunt, nisi quædam arca, seu bursa omnium Civium, qui cum singulorum collectis, & contributionibus, aut cum assignatione illorum jurium, & emolumentorum, quibus seipos privant, juxta insinuata supra discurs. 94. & segg. ac etiam disc. 35. & segg. de servit. & disc. 2. de feud. & alibi, illam arcam, seu bursum implent, ut ita commodè promptam Principis, vel Reipublicæ Quæstores pro publicis urgentiis habeant, & per consequens quando iidem cives id negligunt; ex quadam generali consuetudine introductum est ex boni publici motivo, atque ut promptè publicis urgentiis occurrere valeat, cogendi aliquos cives divites, magisque idoneos ad promptam solutionem, ut deinde ipsi ex singulorum collectis, & contributionibus reintegrentur; Ita inferendo stimulum, ac timorem ditioribus, & potentioribus, penes quos communitatum regimen, & directio esse solet, alicujus majoris sollicitudinis super singulorum collectis, & contributionibus.

Ad instar eorum, quæ insinuatur etiam supra disc. 44. & 45. ut calamitoto tempore belli, penuriz, aut pestis cogi possint divites, ac idonei cives exhibere, & vendere triticum, aliaque victualia, sive pecuniam pro illorum emptione mutare, aut se obligare de proprio erga creditores communitatis, qui nolentes communitatis fidem sequi, exigere solent obligationem aliquorum civium particularium, juxta casus relatos sub tit. de alien. & contract. prohib. & alibi; in proposito obligationis particularium pro communitate.

Et itaque ista repræsentati impropria, ita nuncupata ad instar, totaque provenit à consuetudine, de qua testantur Bart. & alii relati per Cohell. ad Bull. bon. regim. disc. c. 12. Et per consequens cum in hoc totum faciat consuetudo, istaque non adfit in Clericis, aliisque personis Ecclesiasticis, ita resultat, quod ea indebitè practicata fuerit, non benè arguendo à praxi, quæ habeatur cum laicis, dum ex insinuat disc. discurs. 56. ex diverso jure, diversaque persona collectæ, & contributiones, aliaque onera exiguntur ab Ecclesiasticis, quam exigantur à laicis, quamvis de facto eadem videatur Camera, seu bursa, atque ex isto motivo deficientis consuetudinis potissimè, prodiit resolutio, quæ justa, benèque fundata visa est.

ROMANA LIBERTATIS PRO ISAAC AROVAS HEBRÆO ORIENTALI CUM N.N.

Casus disputatus coram Vicegerente.

An Hebræi Orientales domicilium habentes in locis de dominio Turcarum, efficiantur servi Christianorum, à quibus vi bellica in terra, vel mari capiuntur; Et quid de ipsismet Christianis subditis infidelium; Et de Christianis apostatis.

SUMMARIUM.

- 1 Adh series.
2 De potestate Magni Magistri Hierosolymitani in Insula Meleuitana.
3 Princeps potest servis libertatem donare.
4 Quando id procedat, & an attendi debeant litteræ testimoniales libertatis.
5 De privilegio Apostolico concessio Judæis ne possint officii servi.
6 Quomodo istud privilegium veniat intelligendum.
7 De eodem Magistro, de quo num. 2. & quo subiacet Sedi Apostolicæ.
8 De depraedationibus bonorum subditorum Principis inimicis, & quid quoad personas.
9 De statu Judæorum, & quorum sint capaces, eorumque materia.
10 De differentia inter Judæos, & Turcas, & an Judæi efficiantur servi.
11 Declaratur propositio, quoad Christianus non habet servum Christianum.
12 Christiani apostate vulgò rinnegati capti, si dicant velle redire ad fidem, an donentur libertati.

DISC. CLXXXII.

Traducto ad oras Portuenses vulgò Fiumicino, sive ad ripam Urbis in quadam Navi, vel Cymba Meleuitana in forma servi à pluribus annis capto in navi Turcarum Isaac hebræo Orientali, curavit Universitas Hebræorum Urbis, de hoc certiorata, illum universari, ne alio duceretur, assumendo illius libertatis opus ex duplici motivo coram Vicegerente Cardinalis Vicarii; Primò nempe ob litteras Magni Magistri Religionis Hierosolymitanæ, in qua ille enunciatur olim servus, nunc manumissus, & liber, hortando omnes, ut eum, tanquam liberum tractent, neque tanquam servum tractari, seu molestarî permittant, juxta hujusmodi litterarum patentium, seu testimonialium consuetam formam; Et secundò, quod tam de jure, quàm ex Apostolico privilegio Sixti V. hebræi libertatem commercii habeant cum Orientalibus subditis Imperatoris, vel Tyranni Turcarum, quodque propterea non possint per Christianos effici servi, ex eo quod in Turcarum navibus inveniuntur.

In disputatione itaque desuper habita, in qua pro hebræi libertate ad Universitatis instantiam scribebam; quatenus pertinet ad primum punctum, quod subsistentes, inanis labor erat agere de altero, ille videbatur potius facti; quàm juris; Non negabant etenim scribentes pro eo, qui se dominum prætendebat, atque servitutem allegabat, ea, quæ à me dicebantur super fide præstanda dictis litteris Magni Magistri, qui Insulæ Meleuitanæ est Princeps cum supremo Imperio, & regalibus majoribus, ex deductis hoc tit. sup. disc. 126. & disc. 69. de juris. disc. & disc. 4. Miscellan. Eccles. & per consequens cum ipse aliquem in sua ditione liberum declarat, tali declarationi deferendum est, ob facultatem, quàm Princeps habet donandis servis libertatem, ad text. in l. fia. & tot. tit. ff. de natal. restit. cum concord. apud Rovit. super pragmat. in rub. de serv. manumiss.

Dicebant tamen id rectè procedere, quando litteræ non essent fiduciariæ, & in gratiam ipsius domini, cujus intererat, ut iste servus redimeretur, idèque admonitus, quod illum traducendo ad Urbem, Universitas hebræorum Urbis, vel probabiliter altera hebræorum Orientalium Anconæ, de qua contradistincta ab hebræis Occidentalibus, habetur supra disc. 104. redimeret; hinc proinde ipsemet dominus de hujusmodi litteris in discessu sollicitus fuit, ut contingente casu redemptionis, illa

promptè practicabilis esset, juxta styllum hujusmodi attestationes dari solent, ac propterea, ut præmissum est, dicenda erat quæstio potius facti, quàm juris; Idque reflectendo ad veritatem, mihi quamvis in contrarium scribenti, probabile videbatur, non solum ob aliquas justificationes, quæ desuper dabantur, de quarum efficacia in stricta juris centura, nimium dubitari potuisset, sed potissimè ex argumento resultantè ab eo, quod istæ litteræ non essent personarum, sed potius personarum, qui se liberum contendeat, sed penes illum, qui tanquam dominus, illum ducebat vincitum in statu servitutis; Addita etiam probabilitate, seu bona fide resultantè ab accessu ad Urbem, vel ejus portum liberè, & publicè, cum tamen notorium sit in eadem Urbe adesse Universitatem adeo numerosam, & considerabilem hujus sectæ, idèque insimul consideratis omnibus circumstantiis, cum regula, ut singula, quæ non possunt, &c. videbatur quod ita se haberet, rei veritas.

Quo verò ad alium punctum, illum distinguebam in duas inspectiones, unam scilicet particularem resultantem à privilegio Sixti V. Et alteram in terminis generalibus juris communis.

Super prima, scribendo more Advocati ad causæ opportunitatem, dicebam, quod ita intraret vulgaris regula sæpius enunciata, text. in l. ille, ut ille, ff. de leg. 3. quod in claris, & expressis non intrant quæstiones, & argumenta, cum privilegium sit litterale, atque descendat ad speciem illorum hebræorum, qui in partibus Orientalibus sub dominio Turcarum cum navigatione commercium habeant; Neque dicebam dubitandum esse de potestate, quoniam absque necessitate assumendi aliorum inspectionem super potestate Papæ in temporalibus, in toto mundo; & in alienis Regnis, & Principatibus, & super quam aliquid insinuat in Relat. Curiz disc. 2. cessabat difficultas ex facto, dum persona erat in Urbe sub dominio temporali Papæ, ac etiam ille, qui de servitute contendeat, subditus divi poterat, utpotè de Insula Meleuitana sub dominio Magni Magistri Hierosolymitanæ Religionis, qui est subditus Papæ, adedat ab ejus sententiis ad Papam, ejusque Curiam appelletur.

Multòque magis dicebam, dicto privilegio deferendum esse, dum constabat de ejus praxi, vel observantia sub Clemente VIII. quod in consimili casu per sententiam particularem Congregationis trium Cardinalium, alter hebræus liber declaratus fuit.

Verùm reflectendo ad veritatem, dubitabam de motivi relevancia, ut juxta styllum ab initio requirentibus insinuavi, quoniam ex præfati indulti, seu privilegii tenore liquet, illum concessum fuisse per Papam, tanquam suæ temporalis ditionis Principem, non autem tanquam Papam pro regimine Ecclesiæ Universalis, eodem modo, quo sunt aliæ provisiones, de quibus sub tit. de usur. disc. 6. & alibi pluries; Cum etenim ex insinuat sup. d. disc. 104. in Anconitana præsertim Civitate magis apta navigantibus, & commercio partium Orientalium, vivant hujusmodi hebræi Orientales, adedat particularem constituent Universitatem contradistinctam ab Occidentalibus, ita congruum fuit concedere libertatem commercii cum illis regionibus activè, & passivè, ut scilicet illi, qui in dicta Civitate Status Ecclesiastici, aliisque partibus morantes, ad illas partes infidelium accederent, causa negotiationis, ac etiam ii, qui in illis partibus domicilium habentes, ad nostras venire possint, tanquam per communicationem commercii, ob quam ab uno Principe concessam ex quadam communi lege congruenti, quæ gentium dici solet, omnes alii Christiani Principes, per quorum territoria transiri contingat, non permittant eos depraedari ac servos effici; Secus autem, ubi de his agatur hebræis, qui non ex causa hujus negotiationis, vel commercii jam concessi, sed in Turcarum navibus militent, aut itinerentur, dum etiam ipsorummet Turcarum, & infidelium negotiatorum, cum nostris Regionibus idem commercium quandoque haberi solet, eisque ista conceditur a securatio.

Et quoad superioritatem Insulæ Meleuitanæ ponderabam obitare posse ea, quæ habentur d. disc. 69. de juris. ut scilicet superioritas sit in iis, quæ concernant ipsam Religionem, ejusque regimen, & in quibus ipse Magnus Magister consideratur tanquam ejusdem Religionis Prælati; Secus autem in temporalibus, in quibus gerit personam diversam feudatarii Regni Siciliae.

Quo verò ad alteram inspectionem in terminis generalibus juris communis; Præsupposito assumpto, ex communi consue-

pretio illa vendidisset; Verum ubi etiam ista circumstantia verificaretur, quod scilicet casus contigisset post contractam moram, adhuc tamen nisi doceretur de isto animo, & alterius contrahentis voluntate, difficiliter dixi, hanc actionem intrare ex iis, quæ ad materiam refectionis damnorum, & interesse in fidejussore, aut in alio habentur sub tit. de usur. & sub tit. de Camb. & sub altero de credito, & alibi.

Quatenus verò venditor majorem hujusmodi locorum montium quantitatem possideret, quod in facti notula non exprimebatur; tunc ponderabam, an intraret consideratio imperfectionis contractus ratione incertitudinis rei in illum deductæ, ex iis, quæ aliis plenè relatis habentur apud Merlin. dec. 367. & 605. repetit. decis. 172. & 248. p. 6. rec. & sub tit. de empr. & vendit. disc. 4. & seqq. Verum advertebam, neque istam dubitandi rationem cadere, quoniam tunc id procederet, quando essent loca montium diversarum, vel erectionum, adedut casus contigisset, vel contigibilis fuisset potius in una, quam in altera specie, eo modo, quo exemplificari solet, ubi fiat incerta venditio rot jegerum, vel modiorum terræ alicujus prædii non deducendo ad speciem, in qua parte, & quænam essent cum similibus, in quibus intraret eadem ratio possibilis contingentie magis in una, quam in altera parte; Secus autem ubi agatur de genere bonorum, quod in omnibus ejus speciebus, & partibus eandem habeat naturam, eandemque sortiatur fortunam, adedut non intret dicta ratio possibilis contingentie magis in una, quam in altera parte, vel specie, cum tunc cesset ratio, ob quam incertitudo impediatur contractus perfectionem, ex qua commodi, & periculi effectus resultat.

Quemadmodum itaque si hoc intermedio tempore casus præbisset alterationem valoris, non potuisset venditor prætereundere suppletionem pretii ultra conventum ex iisdem rationibus, de quibus supra, ita quoque in casu converso, ex regula secundum naturam; Ac propterea contra emptorem concludebam, ut ad conventum pretii suppletionem teneri deberet, nisi facti circumstantie apperirent prædictam actionem refectionis damnorum, & interesse ratione moræ, ut supra.

FIRMANA BULLETTÆ PRO ARCHIEPISCOPO CUM THESAURARIIS MARCHIÆ.

Casus resolutus per Sac. Congregationem Immunitatis, pro Archiepiscopo.

In qua specie onerum suffragetur possessio exemptionis, etiam in Statu Ecclesiastico absque eo, quod obstat Constitutiones revocatorie exemptionum.

SUMMARIUM.

- 1 Facti series.
2 De stylo quandoque tenendo in Sacris Congregationibus, & generaliter per Advocatos.
3 De circumstantiis facti in casu.
4 Private, & informes attestations, quando attendantur.
5 An & quando molestie, & interruptiones obstant immemorabili.
6 Quod possessio, vel observantia æquivoca non suffragetur.
7 De constitutionibus revocatoris franchitarum.
8 Quare in Statu Ecclesiastico non sit practicable præscriptio franchitarum ob possessionem triginta annorum.
9 Quando, & quare immemorabilis sit necessaria in præscriptione collectarum, & gabellarum, & quid verè dicti præscriptio importet.
10 Negligentia conductorum, & appaltatorum an præjudicet.
11 De operatione immemorabilis, vel centenarie.
12 De rationibus, ob quas non intrant constitutiones revocatorie.

De differentia inter exemptionem laicorum, & Ecclesiasticorum circa præscriptionem, vel observantiam.

D I S C. CLXXXIV.

EX antiqua consuetudine, quæ certum non habet suæ introductionis titulum, & causam, in Provincia Marchiæ Anconitanæ, frumentum extrahi, atque asportari de loco ad locum etiam intra Provinciam non potest absque illius Thesaurarii, vel ejus ad id deputatorum licentia, seu bullecta, pro qua solvantur quatuor julii pro quolibet rubro, unde propterea in ejusdem Thesaurarie appalitus capitulis, istud inter alia emolumenta, vel membra recensetur cum expressione, ut ab omnibus etiam Ecclesiasticis, qui essent soliti exigere, exceptuando Cardinales pro eorum, non autem colonorum portionibus, & quosdam alios, & generaliter omnes alios, quorum exemptio in viridi esset observantia.

Cum autem ab antiquo tempore Archiepiscopo Firmanus esset in possessione hujus exemptionis tam pro frumento suæ dominicalis portionis, quam pro illa colonorum, quibus ipse, vel ejus officiales bullectam concederent, istaque Ecclesia, quandoque per Cardinales, quandoque verò per Prælatos obtineri solita sit; Hinc eam possidente Archiepiscopo Qualterio ex Cardinalis patri, qui eam plurium annorum spatium obtinuerat, resignatione opinantes moderni Thesaurarii retroactam exemptionem Cardinalitæ qualiati referendam esse, præteritionem excitarunt post mortem Cardinalis, ut Archiepiscopus, ejusque Coloni huic oneri subjacerent, molestias de facto, ac manu Regia, juxta publicanorum stylos, ac privilegia inferendo; Quare Archiepiscopo recurrente ad Sacram Congregationem Immunitatis, Thesaurario auditò, dilata fuit resolutio, ac rescriptum, quod Archiepiscopus melius ejus exemptionem justificaret; Ab isto propterea factis justificationibus, de quibus infra, & reposita causa de Mense Decembris 1674. prodit resolutio Archiepiscopo in omnibus favorabilis, tam scilicet pro seipso, quam pro Colonis, quorum exemptio in ejus quoque utilitatem tendere implicite dicitur, dum ex hoc respectu, facilius prædia coluntur, atque melior efficitur Ecclesiæ conditio, juxta ea, quæ in his terminis communicationis exemptionis, seu franchitiæ etiam Colonis, habentur supra hoc eodem tit. disc. 53. ubi plures distinguuntur casus.

Cumque in prima propositione processum fuisset frequenti stylo hinc inde cum simplicibus memorialibus in lingua materna, atque post dictum rescriptum pro directione repositionis, ex parte Archiepiscopi, habitus esset pro commendabili Curie stylo Advocatorum congressus, quamvis in hoc omnia Ecclesiæ fundamenta, & respective Thesaurarii objecta per tramites juris discussa fuerint; Attamen Ego senior, sui in sensu, cui etiam alii adhererunt, ut cum eadem primæva simplicitate procedendum esset, per viam scilicet memorialis in lingua materna, strictè parendo restrictivæ super enarratione justificationis, non autem formiter scribendo in jure, juxta stylo Advocatorum, benè tamen se præparando, ut altera parte id agente, promptè responderi posset, breviter solum insinuando solidiora Ecclesiæ fundamenta, & responsiones jam excitatis objectis, alia non excitando, cum sapius Advocati, & defensores, qui debitam non adhibentes prudentiam, proprium ingenium, propriamque eruditionem ostentare volunt, objecta excitando, aliaque superfluas faciendo evagationes, non modicum causis prejudicium parare soleant, ut disc. 35. de judic. & disc. 46. in Relatione Curie, ac etiam in opusculo styli advertitur, præsertim verò in Sacris Cardinalitatis Congregationibus, in quibus stylo facilem, ac planum, quo magis fieri potest adhibere congruit.

In isto itaque congressu, cum causæ Patronus, juxta stylo recensuisset justificationes, quæ in facto habebantur quales erant; Primò nempe antiqua instrumenta locationum, & concessionum in Coloniam prædiorum Ecclesiæ usque ab anno 1573. quando erat in statu Cathedralis priusquam per Sixtum V. erigeretur in Metropolitanam, in quibus ista exemptio colonis promittitur; Secundò decreta, & litteræ Cardinalis Legati Provincie, qui tunc aderat de anno 1608. aliique successivis temporibus, pro istius exemptionis observantia adversus consimiles molestias Thesaurarii illius temporis.

Tertiò privatæ depositiones informes, tamen ob defectum citationis Partis aliquorum testium, qui fuerant Cancellarii, & ministri Curie, vel mensæ Episcopalis de anno 1630. deponentium de hac observantia, cum requisitis immemorabilis, de quibus discurs. 21. de judic. Et quartò, quamplures attestations de presenti factæ à septuagenariis, & octogenariis super eadem observantia, & cum eisdem requisitis immemorabilis.

Ista facti serie sic enarrata, de duobus punctis actum fuit; Primò nempe, an adesset benè probata immemorabilis; Et secundò, quatenus non, an adesset benè probata quadragenaria, vel trigeneria, istaque suffragetur necne.

Quatenus itaque pertinet ad primum; Quamvis tam antiquæ attestations de anno 1630. quam modernæ, immemorabilis requisita concluderent; Attamen dicebam, eam dici non posse benè probatam, adedut quando necessaria esset dicta conventio, potius timendum veniret, non solum ex eo, quod ageretur de extrajudicialibus, ac respective informibus attestationsibus, dum iste defectus fuisset superabilis ob antiquorum testium mortem, & ob adminicula resultantia à dictis antiquis instrumentis, & à decretis, & litteris Cardinalis Legati, cum etiam privatæ, & informes attestations habent vim adminiculorum, & perfectam probationem concludere possunt, ex deductis disc. 22. de judic. sed fortius ob interruptiones, tam de dicto anno 1608. quam de annis 1630. & 1631. in quibus ministri Archiepiscopi Rinuccini purjes hujusmodi emolumenta deponere coacti fuerunt, cum ita cessaret præscriptum immemorabilis requisitum, ut nunquam aliquid in contrarium dictum, vel productum fuerit, ex deductis d. disc. 21. de judic. pariter dicebam istum defectum videri superabilem, quoniam illæ perturbationes, & molestias, quæ non habuerunt effectum, atque in eis possessio victor potius remansit in ejus possessione, postmodum pacifice continuando, non causant interruptionem, neque nocent, sed potius profunt, magisque possessionem confirmant, & canonizant, ex deductis eod. disc. 21. de judic. & alibi.

Magis verò apud me urgebat, atque difficultatem inferebat alia consideratio, quod ista observantia, tanquam æquivoca non concluderet, utpotè referibilis ad accidentalem exemptionem illorum Archiepiscoporum, qui Cardinalitæ fulgebant dignitate, & quorum erat major pars, potissime de illo antiquo, ac primævo tempore, in quo dicta instrumenta habebantur; Ac etiam de tempore, in quo prodierunt dicta decreta, & Epistolæ Cardinalis Legati, unde propterea quando fuisset necessaria immemorabilis, magnam dubitandi rationem superesse advertebam, ea tamen cessante ex hujus necessitatis cessatione, ut infra.

Atque hinc resultare observabam, neque adesse benè conclusam quadragenariam, ex eadem ratione, quod observantia remaneret æquivoca; Et nihilominus, quando adesset, & in qua junior Advocatus totam vim constituebat, advertebam non relevare ex duobus objectis, in quibus Thesaurarii fundamenta consistebant; Primò nempe illo Constitutionum revocatoriarum omnium exemptionum, & franchitiarum Pauli Quinti aliorumque successorum Pontificum, de quibus pluries in præcedentibus, & præsertim discurs. 47. & discurs. 148. Unde propterea ibi, & alibi inferitur, quod illa tricennalis præscriptio exemptionis à gabellis, aliisque publicis oneribus, quæ in jure datur, non de facili practicabilis est in hoc Principatu, ob istas Constitutiones revocatorias, ac etiam ob decretum irritans adjectum in Constitutionibus, vel Chirographis impositionum gabellarum, & onerum, ob vim hujus decreti, & clausulæ sublata, &c. ex quibus quæcumque contraria possessio inficitur, adedut perfici, quinimò nasci impediatur consuetudo, vel præscriptio, ex plenè relatis dec. 400. p. 9. recen. & dec. 199. part. 12. cum aliis d. disc. 21. de judic. & alibi pluries.

Ideoquæ ex hac ratione in hoc Principatu ad exemptionem necessaria est immemorabilis, vel illa centenaria, quæ non docto de initio infecto, immemorabili æquivaleat, non quidem ex privilegio, & natura regalium, inter quæ gabellæ, & publica onera recensentur, ut aliqui malè putant, cum regalia ita privilegiata consistat in jure activo, quod inferior præstendat, juxta casum dec. 57. Franch. cum aliis relatis disc. 43. de feud. & alibi. Vel in exemptione passiva universalis, quia nempe Civitas, vel

Card. de Luca Lib. II.

populus præterdat præscripsisse libertatem adversus Principem, & collectis, & gabellis, aliisque oneribus gravari non possit, dum ita est præscribere ipsum jus habituale in universum; Secus autem ubi aliquis privatus per longissimum triennale tempus in pacifica exemptionis possessione fuerit, quoniam tunc ista verè, & propriè non est præscriptio, adversus Principem, vel Civitatem, vel aliqui malè putant, terminos non benè distinguentes, si ve conclusionum rationem, aut medullam non penetrantes, sed est potius præsumpta probatio privilegiativæ exemptionis, ex aliqua justa causa ab ipso Principe, vel Civitate concessa, juxta ea, quæ generaliter in materia hujus præsumptæ probationis resultantis à longissimi temporis observantia, habentur eod. disc. 21. de judic. ac etiam disc. 143. de dote, & disc. 1. & 3. de alienat. & contract. prohib. & alibi.

Ista itaque longissimi temporis operatio inutilis in hoc Principatu remanet ob dictas Constitutiones revocantes omnes privilegiativæ exemptionum concessiones, quamvis certas, & expressas, idèquæ multò magis hanc fictam, & præsumptam, ne aliàs detur absurdum, ut majoris virtutis, ac operationis remaneat fictum, ac præsumptum, quam verum.

Alia quoque consideratione accedente, quod in hujusmodi gabellis, aliisque oneribus, quæ directè non exiguntur per ipsum Principem, vel officiales, aut Civitatem, sed per arrendatarios, & conductores, quos in hoc Principatu Appaltatores dicimus, unde propterea non de facili verificari potest illa pacifica observantia hujus præjudicialis effectus productiva, ex regula, de qua pluries in præcedentibus, quod conductorum, si ve arrendatiorum negligentia præjudicare non potest, ex deductis pluries in præcedentibus, præsertim disc. 68. n. 4. per text. in l. locatio, §. eorum, ff. de publican. istaque est ratio, ob quam etiam in aliis Principatibus, in quibus non intret dicta ratio Constitutionum revocatoriarum, non de facili ad praxim reducitur ista præscriptio tricennalis super exemptione gabellarum, aliorumque publicorum onerum.

Meritò autem istis, & consimilibus difficultatibus non subjacet immemorabilis, vel centenaria, quæ non habeat certum initium vitiatum, quoniam cum ejus vigore allegari possit quicumque titulus de mundo melior, ita allegari potest contractus onerosus, & correlative in eisdem Constitutionibus revocatoris præservatus, ex deductis d. disc. 21. de judic. & disc. 3. de alien. & contract. prohib. & sic non in ratione præscriptionis, quæ ut locis citatis advertitur, ferè unquam ad praxim, seu perfectionem reducitur, sed in ratione probationis.

Verum in hac facti specie præmissa omnia extranea remanere, dicebam: Tum quia non consisto de hujusmodi oneris impositione per aliquam Constitutionem, vel provisionem habentem decretum irritans, & clausulam sublata, ita cessabat unum, ex dictis objectis; Tum etiam quia revera non verfabamur in aliqua gabella, vel alio onere Camerali, pariformiter supportando per omnes subditos pro publicis necessitatibus, loco antiquorum tributorum, & collectarum, aut superindictorum, sed potius in exactione cujusdam emolumenti præstari soliti pro dicta licentia asportationis frugum de loco ad locum, cujus necessitate consuetudo introduxit, adedut ista species nullatenus cadere videatur sub præfatis Constitutionibus revocatoris, loquentibus de collectis, & gabellis, aliisque ordinariis, vel extraordinariis oneribus communibus Principatus.

Clariùs verò, ac extra omne dubium, quoniam in capitulis appaltus, in quibus consistit lex contractus, Camera non concessit Appaltatori jus exigendi hoc emolumentum ab omnibus, sed solum ab illis, qui essent soliti illud solvere, expressè mandando, ut esse deberent exempti omnes illi, qui reperiuntur in ista possessionis exemptionis, idèquæ dicebam attendi debere dictas antiquas probationes simul junctas ad ostendendum, quod non esset nova introductio, vel usurpatio, minisque ex accidentali dignitate Cardinalitæ id provenisset, sed esset inconcussa observantia antiqua, ad effectum docendi, quod verfabamur in casu exceptuato; Et meritò, quoniam cum sit onus, quod resultat solum à consuetudine, & observantia, idècirò non nisi ad ejus limites attendi debet, & non ultra.

Nimia quoque ponderatione dignum esse observabam

X 2

ham, quod quæstio non erat cum laicis, & de populo seculari regulariter subiecto publicis oneribus Principatus secularis, sed de Ecclesia de iure ab eis exempta; Et quamvis in hoc Principatu contrarium in plenitudine oneribus doceat praxis; Attamen id provenit ex illis considerationibus, de quibus habetur supra hoc eodem titulo *discurs. 55.* adeo ut requiratur episcopi, & exempta voluntas Papæ, uti Papæ, & per consequens, cum ista potius esset in oppositum, quia noluit ad hanc solutionem teneri eos, qui ratione consuetudinis ei non subiacerent, injusta remanebat præsentio; ex ea differentia ratione inter Ecclesiasticos, & sæculares, quod scilicet contra sæculares urget regula generalis illorum obligatoria ad onera Civitatis, vel Principatus, unde propterea, quando allegatur contraria observantia, ista dicitur formiter præscriptiva, & per consequens odibilis, & rigorosa, tanquam inducens juris correctionem, & regulæ generalis limitationem, quæ non præsumitur, ideoque non mirum si desiderantur requisita præscriptionis, eique obtinet ea, quæ præscriptioni obviare solent; In altero autem casu Ecclesiasticorum, res est in oppositum, quoniam eis assistit regula exemptiva, unde propterea ille, qui allegat limitationem ob voluntatem Papæ, illius probationis onere gravatur, atque de consequenti possessio, vel observantia exemptionis non continet exorbitantem; & odiosam limitationem regulæ, & correctionem juris, sed potius favorabilem conservationem ejusdem regulæ, ac dispositionis juris, removendo obstaculum odibilis, & correctoriæ limitationis, atque capiendo talem observantiam, non tanquam præscriptivam, sed potius tanquam interpretativam voluntatis Papæ, quod noluerit eos huic oneri supponere, eorumque regularem exemptionem tollere; Et sic maxima differentia est inter unum casum, & alterum; & per consequens manifestus est error, eos pariformiter cum eisdem generalibus propositionibus regulare; Atque ex his reflectendo etiam ad solam veritatem, iusta, benèque fundata visus est resolutio.

ROMANA MONTIS CERÆ.
INTER MONTISTAS, ET ALIOS
CREDITORES.

Casus disputatus in Congregatione particulari, & resolutus, ut infra.

De eadem materia, de qua supra *disc. 148. & 177.* de potestate Principis tollendi jus tertii, & præsertim de suspensione, vel remotione hypothecarum, aliorumque vinculorum à bonis assignatis, pro erectione Montis baronalis.

S U M M A R I U M.

- 1 Adi series.
- 2 Dos non est generaliter privilegiata.
- 3 Creditores cum assensu posteriores, in prohibitis præferuntur anterioribus sine assensu.
- 4 Cessio super bonis jurisdictionalibus, sine assensu non obtinetur.
- 5 De errore assumendi quæstiones juris in abstracto, neglecto facto.
- 6 De potestate Principis tollendi jus tertii.
- 7 Facilius subsistit factum, quamque edatur factendum.
- 8 De libertate, aliisque privilegiis locorum Montium.
- 9 De interesse Principis conservandi libertatem locorum Montium.
- 10 Cum quo stylo in his materiis procedi debeat.
- 11 De distinctione, an gratia sit motu proprio, & quomodo.
- 12 An emptor teneatur esse sollicitus de versione.
- 13 Quo iure competat hypotheca, & an eam tollere, lædat jus naturæ, vel gentium.

D I S C. CLXXXV.

Cupiens Cardinalis Federicus possessor Ducatus Ceræ extinguere antiquum Montem, aliaque de-

bita, quibus iste Ducatus erat obnoxius, obtinuit à Clemente Decimo cuius erat Secretarius status, cum Motu proprio erigi novum Montem, Ceræ nuncupatum locorum trium millium, quorum pretium in dicta extinctionem cederet, atque pro dicti Montis dote, assignata fuerunt idem Castrum Ceræ, aliaque bona partim jurisdictionalia, & partim allodialia, quæ liberata, & exempta fuerunt amplissimè ab omnibus nexibus, vinculis, & hypothecis quantumvis anterioribus, & potioribus, ut propterea essent libera, & exempta pro Montistis, sequuta verò morte Cardinalis, orta est controversia inter Montistas, qui pro majori parte erant exteri, præsertim Januenses, & dicti patrimonii creditores, inter quos primam figuram, ac majores oppositiones faciebat Maria Aldobrandina Uxor Ducis Andree, per cujus obitum iste Ducatus, cum aliis bonis transitum fecit in Borromæo, juxta seriem, de qua *discurs. 89. de feud.* tanquam creditrix dotis, & fructuum, juxta seriem, de qua in Romana doris, & fructuum *sub titulo de Dote discurs. 183. & 196.* prætendentibus dicta Maria, aliisque creditoribus tempore anterioribus vincere Montistas posteriores, non obstante dicto Motu proprio, cujus reductio ab eodem Pontifice petita fuit, quare desuper ab eodem Pontifice deputata fuit Congregatio particularis, cui per Innocentium Undecimum successorem, ego tanquam ejus Auditor adjungtus fui.

In disputationibus itaque desuper habitis, de pluribus actum fuit, cum præsupposito facti, quod per dictum Motum proprium essent sublatæ hypothecæ anteriores creditorum, quoniam licet negaretur, quasi quod Pontifex intellexerit solum de hypothecis, ex causa fideicommissorum, attamen littera videbatur clara in contrarium. Primum nempe, an sub hac generalitate veniret dictum creditum dotale. Secundò, an Papa potuerit id facere. Tertio, quatenus potuerit, an adesset voluntas, stante quod non omnes pecuniæ erant erogatæ in extinctionem æris alieni. Et quartò quatenus potuerit, & voluerit, an dictus Motus proprius, tanquam nimium exorbitans, ac præjudicialis tertio, mereretur moderationem, ac reductionem ad viam juris.

Quatenus pertinet ad primum, modica, penèque nulla habita fuit difficultas super comprehensione etiam crediti dotalis, quoniam licet Scribentes pro muliere insisterent in assumpto, quod dos non venit sub generali dispositione, sed indiget expressa, & speciali mentione, juxta opinionem Saliceti, & sequacium, quos cum consuetum improbo transcriptorio labore cumulabant; attamen observatum fuit, hanc opinionem esse magis communiter reprobamam; ex deductis *disc. 83. de dote num. 3.* & alibi, quod scilicet dicitur solum privilegiata in casibus, qui habentur in iure expressi, potissime quia verba Motus proprii erant nimium ampla, quamvis essent credita ex causa pia, & privilegiata.

Quò verò ad alias quæstiones, cum Scribentes hinc inde nimium elaborassent, penèque volumina confecerant, dicebam ego motivando, quod respectu Castri, aliorumque bonorum jurisdictionalium, quorum valor Montistis sufficiebat, & exuberabat; labores adhibiti videbantur inanes, quoniam tunc istæ inspectiones intrarent, quando alii creditores haberent hypothecas anteriores, vel potiores, quæ ita dicerentur sublata, secus autem his deficientibus, ut sequi dicitur quoad bona jurisdictionalia in debitis contractis absque beneplacito Apostolico, propter obstaculum Constitutionum Apostolicarum, dum ita Montistæ, tanquam habentes assensum; licet posteriores tempore, censendi sunt anteriores, ideoque non indigent beneficio Motus proprii, qui resolvatur ita in assensum, seclusa dicta exorbitantia tollendi jus tertii, juxta frequentèr deducta *sub tit. de feud. ac etiam sub tit. de credito disc. 13. & 151.* & alibi sæpius, super assumpto, quod in prohibitis posteriores cum assensu, vincunt anteriores, qui illo careant.

Et quamvis ex parte mulieris prætenderetur, quod cum ejus pecunia data in dotem extincta fuissent cum cessione jurium quædam antiqua debita, pro quibus absque dicto assensu, valide obligata erant bona jurisdictionalia, utpotè contracta priusquam eederentur Constitutiones Apostolicæ prohibitorie; Attamen adhuc obflare dicebatur eundem defectum, cum per eandem Constitutiones expressè

pressè prohibitum etiam sit reportari cessionem jurium, quæ abque assensu remaneat inefficax, vel in ea subtrahere, & per consequens dictæ quæstiones cadebant solum super bonis allodialibus, quando etiam super istis Montistæ prætenderent potioritatem, quod non videbatur opus examinare ob sufficientiam, quinimò exuberantiam jurisdictionalium, ideoque verificabatur id, quod *id. disc. 35. de judic. & in opusculo styli*, ac alibi sæpius insinuat, quod hodierni professores negligendo factum, sive ejus applicationem, magnas assument cum improbo, ac superfluo labore quæstiones juris, extra causæ necessitatem, vel opportunitatem.

Quatenus verò de concursu in allodialibus indifferentibus ageretur, vel quod ratione assensus, etiam super jurisdictionalibus aliis creditoribus, qui erant in tempore anteriores competeret hypotheca, quæ per dictum Motum proprium sublata fuit. Assumendo quædam quæstionem potestatis, deducebam eadem, quæ habentur supra *disc. 148. & 177.* & in aliis, super potestate Principis supremi tollendi ea, quæ tertio quærita sint, & competant ex provisione, vel beneficio legis positivæ; ut est præsertim anterioritas, vel potioritas, quæ proveniat ratione hypothecæ, vel alterius qualitatè per legem positivam inductæ, seu privilegiatæ, cum ita tollat, quæ sua sunt eo modo, quo favore dotis, & fidei, cum similibus factum est, ut etiam pluries advertitur *sub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum.* Distinctio autem causæ percutit potius forum internum, sive etiam externum, ad effectum regulandi voluntatem, sive dictæ potestatis usum, ne similes gratiæ tertio præjudicialiter concedantur, vel quod concessæ per eundem, aut per successorem revocentur, aut moderentur, & ad hunc secundum effectum hæc inspectio remanebat opportuna, atque ubi non urgeret favor causæ publicæ, de quo proximè infra, intraret quarta inspectio, seu questio, in qua pro moderatione, dicebam responderi debere.

Secus autem in hac facti specie, ob ejus particulares circumstantias, ob quas advertebam utgere favorem publicum, privato semper antepotendum; etiam ubi res esset in fieri, quodque ageretur de gratia facianda; multò verò magis, ubi agatur de substinendo gratiam jam factam, cui innixi tertii contraxerunt, aliàs non contrahenti; tum ex vulgari axiomate per Juristas etiam passim recepto, quod turpius ejicitur, quam non admittitur hospes, & ex altero, quod multa facta tenent, quæ fieri prohibentur. Tum clarius ratione subiectæ materiæ, quæ de sui natura secum fert libertatem, ac securitatem, neglectis quibuscumque præjudiciis privatorum, dum agitur de locis Montium, quæ ex nimium frequenter insinuat hoc eodem titulo, de eorum natura, ob publicam fidem eis insitam, sunt de libero, tutoque commercio, atque non subiacent illis nexibus, quibus ex quadam juris civilis fortè parum rationabili, parumque commendabili subtilitate, vel superfluitate, subiacent alia bona, quorum dominium, & commercium in incerto semper esse dicuntur, dum in aliis contrahentes sequuntur fidem privatam possessorum, in hac verò specie sequuntur fidem publicam, ut præsertim advertitur supra *disc. 163.* cujus casum ad rem particulari consideratione dignum esse advertebam, dum ibi habetur, quod loca Montium cadunt sub hypotheca, aliisque vinculis, quibus alia bona indifferentia subiacent, ut propterea super eis competant salvianum, aliaque remedia, illaque possunt exerceri, & subhastari, & tamen, quando resignantur, transeunt libera in resignatarium bonæ fidei, tollendo hypothecas, aliaque jura, & vincula jam impressa, & creditoribus possessori quærita, ita suadente publico favore, qui privato commodo prævalere debet. Atque si id procedit generaliter subiectæ materiæ ratione, multò magis, ubi altera fortior accedit conservationis fidei, quam superius Princeps particulariter, & expressè interposuit, & quam fidem publicam exteri negotiatores, potius quam privatam rectoris Montis sequuti fuerunt. Idque insinuat etiam ad Reipublicæ bonum, quando fides inconcussa remaneat, & malum, quando violetur, ut in Principatus indigentis alliciantur, non autem arceantur, cum hodie majus, penèque totum Principum peculium in bona fidei opinione vel existimatione consistere videatur, ideoque intrat ratio publici favoris, & justæ causæ concernentis publicam utilitatem, ac propterea in hujusmodi concessionibus nimium circumspectè, & parcè procedi debet, atque facilitas laudabilis non est, sed postquam sunt factæ cum subsequente effectu in tertii ignaris, à quibus absit omnis

Card. de Luca Lib. II.

suspicio collusionis, & fraudis, adeo ut si revocarentur, isti remaneret à publica, & inviolabili fide Principis concepti, tunc tenaciter observari debent.

Atque in hoc præsertim dignoscitur toties exaggeratus error pragmaticorum procedentium cum littera, vel generalitate conclusionum, & doctrinarum, non distinguendo, ut deget casus, eorumque particulares circumstantias, ex quibus diversimodè super eodem puncto judicari debet, quoniam aliud est agere de casu, in quo emptor principaliter sequatur fidem venditoris, atque cum eo directè contrahat more privatorum indifferentium contractuum; curetur autem ad uberiorem cautelam adhiberi auctoritatem Pontificis cum Chirographo, vel cum Motu proprio, juxta tot casus recensitos *sub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum, & d. disc. 13. & 151. de credito, & alibi frequenter.* Et aliud est agere de erectione montis, cujus loca ad instar aliorum Montium emanant per negotiatores exteros, vel incolas, sequendo principaliter fidem publicam, ipsiusque subiectæ materiæ naturam.

Ex hac autem distinctione resultare quoque observabam responsum ad objectum subreptionis, vel non adimpleti finis, ob quem Pontifex gratiam concessit, dissolutionis nempe integri æris alieni, juxta tertiam inspectionem, quando etenim gratia, inspecta naturali veritate, de facto dici meretur concessa ad privatatum contrahentium supplicationem, vel instantiam, quamvis dicatur Motu proprio, cum aliquo rigore procedendum est, ut quominus fieri potest lædat jus tertii, habeatque potius naturam gratiæ concessæ ad postulacionem, sed quando in gratiam quidem privatam obtinentis proditam, respicit universitatem contrahentium, qui publicam fidem concedentis principaliter sequuntur, tunc secus. Ponamus etenim, quod quis cum malis artibus, falsisque suggestionibus extorqueat à Principe privilegium in forma Motus proprii, super portu, vel emporio franco, cum asecuratione negotiatorum illuc confluentium, atque ementium mercès, quantumvis alienas, & furatas, juxta ea, quæ habentur *sup. hoc tit. d. 129.* & alibi, utiq; tale privilegium, suffragari non debet imperantia præjudicium tertii, ejusque respectu moderatione, vel annullatione dignum erit, nunquam tamen dicendum erit, ut moderari debeat in præjudicium negotiatorum, qui ignari quoniam esset conditio, vel status ejus, qui obtinuit privilegium, sub istius publica fide contraxerunt, & hic est casus.

Clarius verò, quoniam in ea quæstione, de qua *sub tit. de alienat. & contract. prohib. & alibi sæpius*, an emptor teneatur esse sollicitus de versione, difficultas cadit, quando expressè non disponitur, adeo ut recurrendum sit ad dispositionem juris, & quo casu proceditur cum vera, & recepta distinctione; an implementum adjiciatur pro forma adimplenda à parte antea, itant constet, quod Pontifex noluit sequi fidem venditoris, vel pro modo à parte postea sequendo fidem venditoris cui concessa est facultas faciendi aliàs prohibitam alienationem. Sed quando expressè disponitur, quod emptor non teneatur de hoc sollicitus, quod tunc ab hoc onere sit exemptus, tunc nulla cadit ratio dubitandi ad vulgarem regulam *tex. in l. ille, ff. de legat. 3.* Et hic erat casus, dum in dicto proprio ita expressè disponitur.

Exagerabatur nimium non solum per Scribentes pro creditoribus, & aliquos ex Judicibus deputatis, sed etiam penè per omnes Curie professores superficiales, & alios, hujus motus proprii nimia exorbitantia, cui iniquitatis titulus tribuebatur, quasi quod læderetur ipsum jus naturæ, seu gentium, tollendo hypothecas anterioribus quæstas. Advertebam verò, id continere unum ex adeo frequentibus erroribus popularibus resultantibus à consueto superficialium, seu pragmaticorum vitiis procedendi in littera, vel superficie, non perscrutando rerum quidditatem, & originem cum hypotheca, sive conventionalis, sive legalis, juxta effectus, quos producit, nullum habeat legis, vel rationis naturalis fundamentum, sed potius continet quoddam pignus fictum, vel intellectuale, seu quoddam figmentum juris civilis Romanorum, juxta deducta *disc. 22. de cred. & alibi*, adeo ut nisi sequuta esset istius juris civilis casualis inventio post tot sæculorum sepulturam, & oblivionem, juxta sæpius enunciata historiam legalem, præsertim *disc. 1. de serv. & in ejus adnotatione*, nec sciremus quidnam esset ista hypotheca, quousque effectus produceret, quinimò, ut præfactum jus in hac parte potius legi, vel rationi, seu discursus naturali adversari videatur quoniam ipsa

ipsa ratio, vel discursus naturalis suadere videtur, ut absque distinctione chirographariorum, & hypothecariorum, seu privilegiatorum, & non privilegiatorum ille qui attendit veritate naturali pecuniam, vel merces alteri creditur, primum locum occupare debeat, atque præferri aliis, qui postea crediderunt, ex ea clara ratione, quod tunc sciebat debitorem idoneum, aliisque debitis non implicatum, ideoque creditur aliis non crediturus. Et per consequens irrationabilis videtur legis civilis dispositio, super coequali concursu omnium creditorum, & chirographorum, tam antiquorum, quam modernorum, cum prælatione inter eos aliquorum privilegiatorum, sive eorum, qui possideant, & præoccupaverint. Magisque irrationabilis altera dispositio, ut illi ultimi, & posteriores, qui sagaciores fuerint, forteque in majori mala fide, vel minus bona, servando hanc formalitatem hypothecæ, vel illi, quibus ipsa lex civilis beneficium ejusdem privilegii legalis dare voluit, aliis præferantur, eosque excludant, quodque creditores ex causa dotis, vel fiscali, sive primipilarii præferantur, istorumque respectu ab eadem lege tollantur, atque inefficaces reddantur hypothecæ anteriores, cum similibus. Igitur si lex civilis, merèque positiva potuit id inducere, non videtur, cur id negandum sit Principi supremo, qui dicitur Lex viva, & animata longè majoris potentie, & efficacie, quam sit ista lex civilis mortua, & quæ legis vim habet, potius ex auctoritate, & permissione ejusdem Principis, quam ex ejus intrinseca natura, & qualitate, juxta ponderationes, de quibus eod. disc. 1. de servit. & disc. 35. de judic. & alibi frequenter, dum etiam statuta inferiorum id quandoque conceditur, juxta casum, de quo discursus 10. de Credito, & alibi pluries. Non quidem, ut in hoc Princeps facilis esse debeat, sed potius nimium parcus, & circumspectus, adeo ut si res esset in fieri, ego non consuluissem, neque de facili consulere, quoribus iusta, & rationabili causa non accederet, sed quando sumus in facto esse, quodque retractatio majus inconveniens, majusque præjudicium publico bono, ut supra produceret, tunc revera hujusmodi leguleicæ considerationes fabulosæ censendæ sunt, atque irratione dignæ, quæ in earum littera, & superficie se fundant, & ambulant.

ROMANA SUPPLEMENTI
PRO MONASTERIO CON-
VERTITARUM
CUM HÆREDE AGATHÆ.

Casus disputatus coram iudice dicti Monasterii, & concordatus.

An officia vacabilia in prohibitoriis, veniant sub genere contractuum vitalitiorum, quos illa persona prohibita sit facere, ob præjudicium tertii.

S U M M A R I U M.

- 1 Casus controversus.
- 2 In odiosa danda non est extensio.
- 3 Officia sunt de regalibus, & obtinentur immediate à Summo Pontifice.
- 4 De præjudicio Cameræ, seu Principis ex restricta libertate.
- 5 Quando istud præjudicium adesse dicatur.
- 6 In calculo legitime quænam bona veniant.
- 7 Quod istud Monasterium sit loco filii, ut ei debeatur legitima.
- 8 Ubi lex habet rationem, tunc ista attenditur, & admittitur æquipollens.
- 9 Quid operetur, provisionem esse de maturo consilio.
- 10 Declaratur conclusio, de qua n. 3.
- 11 De inconvenientibus ex hac prohibitione resultantibus.
- 12 De qualitate hujus prohibitionis, & quando invet.
- 13 De rationibus differentie inter officia vacabilia, & census vacantes.
- 14 De differentia inter investimentum privatum, & publicum in loca Montium.

Cum super casu examinato sub titulo de testament. discursus 37. isto jam impresso, & edito, ex voto particularis Congregationis desuper deputatæ, prodierit diploma Clementis Decimi ad favorem Monasterii, ut inhonestæ mulieres non possint inire census, aliisque contractus vitalitios sine consensu Administratorum dicti Monasterii, ob rationes, vel ponderationes, de quibus dict. discursus 37. ut ita scilicet occurrere possit fraudibus, & collusionibus, ac etiam, ut ipsum Monasterium in hujusmodi contractibus prælationem habeat. Prædicta verò inhonestæ mulier, seu alias de comprehensis sub Constitutionibus Apostolicis, emisisset quandam officia vacabilia, quæ portiones Ripæ nuncupantur, quorum etiam mulieres sunt capaces, unde per ejus obitum sequuta est vacatio, producens eundem præjudiciale effectum, qui ex census, aliisque contractibus vitalitiis resultat. Hinc Administratores præntensionem excitaverunt, ut tertia pars hæreditatis defunctæ testatæ Monasterio debita, ex reliquis aliis bonis remansis integra suppleri deberet, dictorum officiorum valore quoque collato, seu calculato. Introductaque desuper causa coram eisdem Monasterii iudice particulari, post aliquas disputationes, me consulente, & cooperante, & concordia liti finem dedit.

Dupliciter itaque de hoc puncto actum fuit, more scilicet Advocati scribendo pro Monasterio, & in congressu pro meliori, & œconomica directione.

Juxta igitur primam speciem. Scribentes pro hæreditate, immorabantur in regulis generalibus, quod scilicet in hac materia exorbitant, & odiosa impeditiva libertatis disponendi de rebus suis, danda non sit extensio de casu ad casum, sed dispositio intelligi debeat de eo, quod litteraliter, ac in verbis continetur, juxta ea, quæ in proposito statutorum, & consuetudinum habentur sub titulo de successione ab intest. discursus 15. & in aliis, & sub titulo de benefic. discursus 30. ac etiam discursus 35. de judic. & alibi. Ideoque cum Motus proprius loquatur de census, & contractibus vitalitiis, completi non debeat casum officiorum, cum ista sint de regalibus Principis, atque non obtineantur ex privato contractu, sed potius ex ejusdem Principis privilegio, & concessione, quamvis etiam per alterius privati possessoris resignationem, id sequatur, pretio mediante, ex ratione pluries in præcedentibus insinuatam, quod scilicet ille, qui pro nostro usu, vel intelligentia, venditoris personam gerere dicitur, nullum jus directè transferre in emptorem ex privato contractu, sed suum jus extinguere per reservationem in manu ipsius Principis, ut ita sequatur vacatio officii, quod tanquam vacans directè, & immediate per Principem confertur alteri, ut etiam in locis Montium sequi dicitur. Et qua ratione manat hujusmodi officiorum, & locorum Montium, aliorumque regalium jurium libertas, ut propterea hypothecis, aliisque vinculis per priorem possessorem injectis, non subjaceat.

Alia quoque addita regula generali, ut in qualibet dispositione non veniat persona loquentis, vel disponentis. Potissimè verò, ubi agatur de ejus præjudicio, quale ita adesse dicebatur, dum ob restrictam libertatem in hujusmodi mulieribus acquirendi officia, difficilior redderetur illorum venditio, quæ per Datariam fieri solet in casu vacationis, ex insinuatibus supra disc. 2. & alibi, vel quod ita diminueretur numerus emptorum, quorum copia, & concursus, pretii augmentum producere solet, & è converso diminutio sequitur ob raros emptores. Ita immorando in istis, ac similibus generalitatibus, easque cum consueto moderno parum commendabili stylo nimium exornando, cum copiosis auctoritatum allegationibus, ac inutili chartarum repletionem, super jam certis, ac notis principiis præsupponendis.

Scribens itaque pro Monasterio dicebam, istas esse nimium vagas generalitates, veras quidem in suis casibus, malè tamen ad rem applicatas, quoniam tunc ultimam motivum impeditæ libertatis, ipsi Papæ, seu Datarie præjudiciale, consideratione dignum esset, quando ipsa acquisitio directè prohibita esset, sive quod Monasterio in casu vacationis aliquid jus super ipsis officiis vacatis, vel super eorum pretio competeret, quorum neutrum in præfenti sequi dicitur, non solum contra Principem, ejus-

ejusque Cameram in hujusmodi officiis, sed etiam contra illos privatos, cum quibus census, vel alii contractus vitalitii iniri sint, quoniam contingente casu luctu debitoris per mortem mulieris creditricis, non per hoc contra debitorem aliqua reservatur actio. Quinimò in eodem Motu proprio expressè disponitur, quod nulla competat, ita dirimendo illud dubium, quod resultat ex decisione yob. Bichii, super censu vitalitio inito per Religiosum professum habentem ex Apostolico indulto aliquorum bonorum administrationem, sed solum præservatur Monasterio jus petendi suppletionem, ex aliis bonis, quæ erunt in hæreditate, ideòque nullum illi resultat Cameræ, vel Datarie damnum, seu præjudicium.

6 Quare descendendo ad specialia, vel proxima, quæ magis in iudicando attendi debent, quam hujusmodi generalitates. Dicebam ad rem rectè adaptari ea, quæ pluries habentur sub titulo de legitim. præsertim discursus 9. 19. & 27. ut scilicet in calculo illius assis, vel patrimonii, ex quo liberorum, vel ascendentium legitima detrahenda est, veniant omnia ea, quæ legitime debentur ex causa donationis, vel etiam dotis, aliove titulo lucrativo, sive illa, quæ in fraudem distraxit, ac dissipavit, ita tamen, ut ex aliis extantibus bonis, illa juxta talem calculum detrahatur.

7 Istos autem terminos ad rem adaptabiles esse dicebam, ut scilicet Monasterium ita esset loco filii, vel parentis, cui legitima de necessitate debita sit. Quinimò cum aliqua majori prærogativa, ut nullitatem testamenti ab ejus præteritione resultantem, non salvet clausula codicillaris, ut in liberis, vel parentibus contingit, quodque juxta non improbabilem opinionem, de qua agendo de hoc eodem Monasterio sub titulo de legitima, occasione alterius legitime, ex bonis inhonestæ mulieris, per ejus matrem detrahendæ, ut sit species æris alieni.

8 Præterea ad rem quoque proximè adaptari dicebam propositionem, de qua sub titulo de feud. discursus 87. & sub titulo de testament. discursus 18. & alibi pluries, quod scilicet, quando lex, vel alia dispositio expressam habeat rationem, quæ majorem contineat amplitudinem, quam verba, tunc ratio debet esse regulatrix, ac propterea non præcia, sed æquipollens forma, attenditur ad limites rationis, non autem verborum. Ideòque cum idem Motus proprius expressam habeat rationem fraudis, & præjudicii hujus Monasterii. Idcirco omnes casus completi debere dicebam, quibus eadem congruat ratio.

9 Potissimè verò, & fortius, dum non agebatur de gratia, vel provisione ad solam supplicationem, vel suggestionem partis interessatæ emanata, ut propterea ejus tenor, citra Principis voluntatem, affectionis habeat suspensionem, sed causa cognita, prævioque maturo consilio, & examine in particulari Congregatione peritorum, quæ circumstantia nimium attendenda est, ut propterea reddat confirmationem in forma specifica, quamvis insertio tenoris deficiat, ut pluries in suis locis advertitur. Ac etiam, quod id non concernat favorem privatum, sed potius publicum, ideòque latior, ac benigna cadat interpretatio, juxta sæpius insinuatam, hodieque notorias propositiones.

10 Ponderando quoque, quod licet juridicum, ac verum sit præfatum assumptum in contrarium ponderatum, ut scilicet huiusmodi officia, utpotè de regalibus non sint in libero privatorum commercio, neque privatis subjaceant conventionibus, cum totum pendeat à Principis facto, & potestate. Attamen id percipit substantiam officiorum pro effectibus publicis inter ipsum Principem, & Republicam. Secus autem quoad pretium, sive quoad privatum commodum, vel interesse burfale, ut in præcedentibus frequenter advertitur.

11 In congressu verò, in quo Deputati, potius, quam Advocati more loquebar, ad effectum deliberandi quid magis expediret. Dicebam, aliquam superesse dubitandi rationem, non solum ob inconvenientiam ex huiusmodi prohibitione resultantiam, quæ licet negligenda veniant, quando aliter clarè, & expressè disponat Princeps, vel alter, qui potestatem habeat. Attamen in ambiguo, & pro interpretatione debent nimium attendi, ex pluries insinuatibus sub titulo de fideicommiss. præsertim discursus 30. & alibi, sed etiam fortius ob rationis diversitatem.

Card. de Luca Lib. II.

Siquidem etiam in census, aliisque contractibus vitalitiis, juxta præsertim illam speciem, de qua sub titulo de emption. & vendit. discursus 1. & titulo de donat. discursus 35. Pontifex non simpliciter, & indefinitè id prohibuit, sed solum qualificatè, ne scilicet fieri valeant sine scientia, & consensu Administratorum, pro effectibus consideratis eodem discursus 37. de testame. ut. Primò nempe, ut ita occurratur fraudibus, & collusionibus, & secundo, ut volens, possit ipsum Monasterium in isto contractu præferri, quod bene remanet practicabile, quamvis ille, qui ejus pecuniam huic contractui exponere vult, dicat, quod non propriæ, sed alienæ vitæ aleam experiri velit, cum id rectè practicabile sit eodem modo, quo in officiis, & locis Montium vacabilibus frequens praxis docet, atque in præcedentibus pluries advertitur. Ut scilicet in faciem unius, ad commodum alterius fiat contractus.

Unde quando, una, vel altera cessante ratione, quia nempe contractus vitalitios fiat sincerè, ac citra omnem fraudem, atque Monasterium præferri negligat, adeò deficit iusta causa denegationis hujusmodi consensus, ille valeat per iudicem suppleri, juxta quotidianam receptam praxim frequenter sub diversis materiis insinuatam.

Plures itaque differentie rationes inter istam investimenti speciem, & alteram in census, aliisque privatis contractibus vitalitiis dignoscitur videntur, ex quibus dicebam, nimium dubitari posse, an sub genere aliorum contractuum, qui ampliati ad census in hoc diplomate enunciantur, veniat ista species investimenti.

Primò nempe, quia in ea non cadit illa suspicio, vel possibilitas fraudis, vel collusionis considerata d. disc. 37. de testam. dum investimentum sit publicè, & palam cum auctoritate Principis, & per aded publicam, & authenticum organum Officialium Datarie.

Secundò, quia longa dignoscitur differentia inter istud investimentum, & illud, quod fiat cum privatis, tum ob majorem securitatem, & exemptionem à periculo eversionis, vel insufficientiæ debitoris; tum etiam ob magis promptam, facilem, & commodam exactionem fructuum, sive emolumentorum. Et fortius ob libertatem extra statum infirmitatis, vel nimium gravis ætatis, hujusmodi officia vendendi, & se liberandi à periculo amissionis pretii, ut supra disc. 6. & in aliis pluries, quod in census vitalitiis non est practicabile omnimodam irrepebilitatem, ac mortem sortis principalis, & ob quam rationem praxis docet, quod fructus census vitalitiorum sint majores, quam illi hujusmodi officiorum.

Et tertio in idem, quia in hac specie practicabilis non est ipius Monasterii prælatio, & per consequens ob aded diversas rationes, nimium dubitari posse, advertebam, de illatione ab una specie ad alteram, quodque iste consensus in hac specie desiderandus non veniat.

Ad quod proximè ponderari posse videtur id, quod in praxi habemus circa conventionalia investimenta, sive illa, quæ per Principem demandantur pro cautela, & interesse tertii, quoniam quando agitur de investimento privato in bona stabilia, vel in census ob fraudis, & collusionis, vel etiam imprudentiæ suspensionem, & possibilitatem, demandari, vel respectivè conveniri solet, ut fiat non solum cum scientia, sed cum consensu interessati, secus autem, ubi agatur de investimento in loca montium Cameralia libera ob eorum securitatem, & libertatem ab omnibus vinculis, & nexibus, ac propterea cessat illa ratio, ob quam interessati consensus desideretur.

Ac demum ubi etiam superius ponderata ratio alicujus præjudicii Cameræ, seu Datarie in ita restricta commercii officiorum libertate, sola, & de per se non aded considerabilis, adhuc tamen cum præmissis aliis conjuncta, aliquam meretur considerationem. Ideòque censui casum honesta concordia dignum.

ROMANA PALATII
PRO MARCHIONE DE PERNE
CUM PRINCIPE SABELLO.

Causa variè decisa.

De Fiscalibus Regni Neapolitani, eorumque natura, & qualitate, & quomodo transeant de uno in altero, sive quomodo amittantur. Et incidenter de pacto resolutivo, an sit transmissibile ad hæredes, vel potius personale.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 Resolutiones.
- 3 Quod pactum rescissorium sit transmissibile.
- 4 Quando sit personale.
- 5 Quomodo pacta debeant interpretari.
- 6 Quomodo attendi debeant clausule, & distinctiones.
- 7 De casu speciali, & quomodo pactum attendi debeat.
- 8 De deminutione dotis in viro.
- 9 De pacto, ut importet declarationem animi.
- 10 De abusu modernorum circa auctoritates.
- 11 Qui vult rescindere permutationem, vel alium contractum, debet restituere, quod accepit.
- 12 De fiscalibus Regni Neapolitani, eorumque natura.
- 13 De aliis regalibus.
- 14 De huiusmodi reddituum venditione privatis.
- 15 De libertate, aliaque natura huiusmodi reddituum, & iurium.
- 16 In quibus differant fiscalia, & alia jura Regis Regni Neapolitani à locis montium Urbis.
- 17 Quid operetur Regia pragmatica à fiscalibus.
- 18 Factum privatorum, vel administratorum Communitatum in hoc nullum jus tribuit.

D I S C. CLXXXVII.

Possidens Latinus Ursinus regia fiscalia ejusdem pro-
prietatis Oppidi Amatricis, quod jure feudati antiqui possidebat pro rata annui redditus ducatorum trium millium, ex eis cessit rata m scutorum septingentium circiter Duci Joanni Sabello in satisfactionem cujusdam crediti dotalis. Cumque defuncto Joanne, superstiti unica filia, & hæredæ Camilla fundatrix Monasterii, de quo agitur sub tit. de Regular. in hoc Supplemento, ac etiam habetur mentio sub tit. de servit. disc. 39. Itaque, vel forte etiam ipsemet Joannes neglexisset obtinere huiusmodi ratæ fiscalium descriptionem in ejus personam in illis publicis libris sub vocabulo intestationis explicari solitam, eodem modo, quo de locis montium Urbis habetur pluries in præcedentibus, & de ipsismet similibus iuribus in hoc Regno habetur supra hoc tit. disc. 40. Idcirco in ea huiusmodi fiscalium, aliorumque iurium generali recognitione, quæ in quædam tempora pro illius Regni stylo fieri solet, sequutum est, quod de anno 1612. ob istius intestationis defectum, ipsa Regia Curia, seu Camera, hanc ratam sibi applicavit, impediendo propterea executionem Joannæ, quæ ob promissam à Latino evictionem, & exigibilitatem, litem instituit contra Alexandrum Latini filium, & hæredem, ejusdem Oppidi pro moderno frequenti titulum usu, vel abusu, sub titulo, seu dignitate Principis dominum, ac possessorem. Cumque ista, lite pendente circa finem anni 1636. Alexander in Urbe matrimonium contraxerit cum Anna Maria Cassarella sorore illius Ducis, huius cognominis, cujus adeo frequens mentio habetur sub tit. de feud. disc. 77. & seq. ac etiam sub tit. de credit. & alibi pluries, cum dote scutorum triginta millium, in quorum computum, pro rata decem millium circiter, tanquam species tamen, & fundus dotalis, assignatum fuit palatium, in eadem Urbe, situm propè Ecclesiam S. Andree à Valle. Idcirco initio anni 1637. ad quatuor circiter menses post matrimonium ad prædictam litem componendam per viam concordie, inter Alexandrum, & Annam Mariam conjugem ex una, distamque Camillam ex altera, inita est

permutatio prædictorum fiscalium, aliorumque iurium Joannæ competentium cum præfato palatio, eo tamen pacto ex parte Annæ Mariæ adjecto, ut in casu soluti matrimonii, vel quocumque alio, ob quem ejus dotis restitutioni, vel asservationi locus fieret, contractus resolutus remaneret, sibi que licitum esset ad proprium fundum dotalem regredi.

Dissoluto itaque matrimonio per mortem mulieris, superstiti N. N. unico filio, in pupillari ætate, hic factus major, parte adhuc vivente, tanquam hæres matris, in vim dicti pacti resolutivi, atque in eo adjectæ facultatis capiendi propria auctoritate, obtinuit ab A. C. contra Principem Sabello dictæ Joannæ hæredem ad palatium associari. Introductaque causa in Rota coram Priolo sub die 27. Februarii 1673. pro ejusdem immisionis competentia favore actoris, responsum fuit. Reproposita verò causa coram eodem sub die 9. Aprilis 1674. recessum fuit à decisio, istaque posterior resolutio confirmata sub diebus 27. Junii sequentis, & 1. Februarii 1675. coram Taja, subrogato in locum Prioli interim defuncti, atque in hoc statu causa pendet.

Cum autem de extremis, atque de personæ legitimatione non dubitaretur, hinc ad duos punctos restringebatur quæstio. Primò nempe ad prædicti pacti personalitatem ex parte Rei conventi præsentem, ideòque illud per hæredem exerceri non posset. Et secundò, quod ubi etiam pactum esset exercibile per hæredem, adhuc tamen restitui deberent dicta fiscalia accepta, quorum restitutio sequi non posset, ex eo, quod per superventam Regiam pragmaticam de anno 1648. illa essent amissa, & Regiæ Curie applicata ob neglectam comparationem, & justificationem, ut ita sequeretur intestatio, ideòque ejusdem Annæ Mariæ, vel ejus hæredis culpæ, id adscribendum esset.

Prior punctus personalitatis in prima decisione rejectus fuit, neque in posterioribus dictum est contrarium, quinimò in ultima disputatione sub die 1. Februarii 1675. prioris Rota inclinabat in hac parte, in confirmationem prioris resolutionis. Et meritò, quoniam regulariter huiusmodi pacta resolutiva, ac etiam prelativa, & similia quoties verba, vel facti circumstantiæ limitationem non suadeant, sunt transmissibilia, & cessibilia, ut advertitur sub titulo de servit. ad materiam retrahitum disc. 85. & 88. ac etiam sub tit. de feud. occasione bullæ Baronum disc. 96. & alibi pluries.

Et quamvis aliquando super huiusmodi pactorum stricta, et rigorosa intelligentia procedi solet, et propterea censenda sint personalia, et non transmissibilia, juxta ea, quæ præsertim habentur aliis relatis disc. 330. & 371. part. 11. recent. & sub tit. de usur. disc. 8. ac etiam sub tit. de alienat. & contract. disc. 46. & alibi. Attamen id procedit ratione subjectæ materiæ odibilis, ob suspicionem usuræ, ut ex. gr. contingit in pactis commissoriis, juxta casum, de quo d. disc. 330. & 371. part. 11. recent. & d. disc. 8. de usuris, cum similibus.

Ideòque in huiusmodi pactorum regulatione, attendenda quoque venit adeo frequenter, sed semper opportunè insinuata propositio in ambiguarum voluntatum, tam defunctorum, quam viventium interpretatione omnino attendenda, ut scilicet immorandum non sit in cortice, et formalitate verborum, vel clausularum, et distinctionum, sed principaliter attendi debet substantia veritatis voluntatis, deducenda ex natura, seu qualitate conventionis, et ex aliis circumstantiis, ut locis citatis advertitur.

Clausulæ siquidem, ac dictiones attendi debent famulativè, et concomitanter, non autem principaliter, ac solè, et de per se, quoniam, ut sæpius advertitur, stante præsertim abusu Notariorum extendendi contractuum, vel disponentium mentem in lingua latina, Partibus ignota (ut in præfatis inter mulieres) et juxta eorum formularium. Hinc resultat, quod casualiter aliæ clausule, vel dictiones adiciuntur, absque eo quod, non solum Partes, sed neque ipsimet Notarii ad eas advertant, earumque vim, et operationem sciant. Ideòque irrisione digni semper censendi sunt illi, qui in iudicando, vel consulendo, in huiusmodi verborum formulis, eorumque grammaticali intelligentia, vel significatione vim constituunt, nisi quando deserviant famulativè, vel pro interpretatione ejus, quod pro facti qualitate ambiguum sit; sive quod clausulæ, vel dictiones respiciant validitatem actus, illumque juxta agentium voluntatem

ob

ob rigorem juris præservent à nullitate, ita lege rationabiliter præsumente, quod Partes quamvis illas clausulas ignorent, atque ad illas non advertant. Attamen generaliter in animo habuerint adhibendi Notarium, tanquam peritum, ut adiceret omnes clausulas, et cautelas pro actus meliori firmitate, juxta ea, quæ occasione clausulæ codicillaris, & similibus habentur sub tit. de testam. disc. 57. & alibi.

Iste verò discursus de plano, peneque ad litteram cadebat in hac facti specie, in qua propterea (etiam in sensu veritatis) scribendo pro Actore, dicebam omnino contemptibilia censenda esse ea, quæ cum magno allegationum cumulo, solitoque improbo, ac superfluo labore, juxta ineptum pragmaticorum stylium, deducebantur circa quædam dictiones, & verba, personalitatem denotantia, ut præsertim sunt dictiones *ipsi*, vel *illi*, & similes, stante subjecta materia, ejusdemque conventionis contextura.

Cum etenim diceretur, quod ad eam deventum esset per concordiam pro superius enarrata lite componenda, in qua mulier palatii domina, & quæ de pacto resolutivo sibi consuluerat, nullum penitus interesse, vel participationem habebat, ac propterea sibi nullatenus congruebat iste terminus concordie, vel transactionis, qui non cadit nisi, ubi adsit lis, vel ejus probabilis timor, & inter ipsos colligantes, ut in sua sede sub tit. de empt. & vendit. & alibi passim. Hinc propterea advertebam, quod verus germanusque huius pacti sensus erat, quod contractus permutationis, vel concordie principaliter initus est inter Alexandrum, & Camillam colligantes, ejusdem verò Alexandri mulier, pro quadam Camillæ cautela exuberanti intervenisset, præstando illum consensum, qui neque necessarius erat, dum constante matrimonio etiam in fundis dotalibus, vir habet illud dominium utile, vel subalternum, de quo in sua sede sub tit. de dot. disc. 158. ac propterea mulieris nil interserat, constante matrimonio, atque viro ejus onera supportante; & in consueto bono statu continuante, adeo nec restitutionis, nec asservationis locus fieret, an bona dotalia essent penes ipsum virum, vel tertium ejusdem viri cessionarium; sed penes eum noluit perseverare, postquam ipse viri jus cessasset, ac resolutum esset.

Et sic non in ratione illius veri, ac proprii pacti resolutivi, per quod destruat, & annihilaret substantia contractus jam perfecti quoad ipsos contrahentes, juxta casum, de quibus agitur in decisionibus, & auctoritatibus supra recensitis, sed in ratione declarationis animi; seu limitationis consensus ad certum casum, ultra quem consensus habendus esset pro non præfatis, atque actus pro infecto, juxta illam speciem pacti, de qua sub tit. de feud. discurs. 57. Unde potius remanet conventio in terminis conditionis impediens in casu convento, vel specificato, perfectionem, vel essentiam actus, & ne incipiat, quam destructio actus jam perfecti, & juris quæsitæ ablationem, juxta distinctiones, de quibus sub tit. de testam. disc. 73. & sub tit. de fideicom. disc. 154. & alibi.

In hoc autem præsertim dignoscitur verè intollerabilis, & nauseativa modernorum pragmaticorum ineptia, quod scilicet conventiones continente explicitum, vel implicitum pactum resolutivum super ejus interpretatione, vel praxi, in consensu cumulentur omnia, quæ cum improbo labore revolvendo, repertorio decisionum, aliorumque librorum, in eis inveniantur sub verbo *pactum resolutivum*, ad litteram attendendo omnes decisiones, & auctoritates, quæ de materia pacti resolutivi agant, non reflectendo ad diversas species, & an faciant ad casum, necne, ratiocinia, & subtilitates reputando huiusmodi discursus, & distinctiones, quo nil ineptius.

Tota itaque difficultas huius causæ residebat in alio motivo, quod de jure, & in abstracto erat verum, sed malè ad rem applicabatur, quod scilicet ille, qui in vim huiusmodi pacti ad rem suam vult regredi, restituere debet alteri contrahenti rem propriam ejus facta, & culpa non deterioratam, vel ab alio occupatam, juxta auctoritates in causæ decisionibus recentissimas, quarum testimonium neque necessarium erat, dum ego scribens in contrarium, non negabam, immò expressè admittebam veritatem assumpti in puncto juris, quodque propterea cumulum allegationum pro frequentiori contingencia redoleret inanem chartarum repletionem. Dicebam tamen

etiam in sensu veritatis apertam fallaciam consistere in applicatione ad casum.

Ad id autem probandum, opportunum censui explicare huiusmodi fiscalium naturam, quoniam licet id sit notorium in ea regione; attamen tale dici non potest in Urbe, & præsertim in hoc Tribunali, quod constitutum est in notabili parte ex Ultramontanis, ex insinuatione disc. 32. in Relat. Curie.

Dicebam itaque, quod ut advertitur disc. 5. Miscellan. 12. Eccles. ex antiquis illius Regni moribus, & concordatis respectivè inter ipsum Regnum, & Reges pro tempore, Rex non imponit collectas neque gabellas, ut facit Papa in Statu Ecclesiastico, & faciunt quidam alii Italiae Principes, sed pro ordinariis antiquis oneribus, Rex exigit à quolibet loco, seu Communitate annuum unonem summam ad rationem focaliarum, ducatorum scilicet quatuor circiter pro quolibet focali, & anno, istaque præstatio explicatur sub isto nomine fiscalium. Pro aliis verò extraordinariis expensis, vel subventionibus Regis, solet idem Regnum in generali Parlamento facere Regi in tempora aliquod donativum, atque pro istis, aliisque oneribus communitatis quælibet Communitas sibi ipsi, ejusque Civibus indicit gabellas, vel collectas variè, prout provinciarum, vel regionum, sive locorum qualitas exigit, dum alicubi omnia ferè onera supportantur per gabellas super pane, & vino, aliisque vicualibus, juxta ea, quæ habentur supra disc. 54. & in Miscell. Ecclesiast. d. disc. 5. & 6. Alicubi verò super bonis per collectam per æs, & libram, & alicubi per collectam personalem, quæ capitatio dicitur vulgò *la testa*, sive prout alias loci, vel populi qualitas exigit, regia licentia solum requisita, ubi de novis collectis, vel gabellis indicendis agatur.

Huiusmodi itaque fiscalia, prout etiam pleraque alia jura Regalia, ad Regem pertinentia, ex quibus magni redditus, & emolumenta percipiuntur, ut sunt Dohanæ, juxta illam speciem, de qua occasione agendi de Dohanis Urbis, habetur supra discurs. 65. & 67. & alia dohana pecudum, & piscuorum, de qua pariter supra discurs. 94. & 95. necnon salinæ, & salariæ, de quibus pluries in præcedentibus, ac mineralia, & jura privativa, & alia, sub hoc genere Regalium cadentia, juxta penè omnium Principatum Europæ introductionem, ex eo quod annui redditus eo modo, quo in singula tempora percipiuntur, pro urgentibus indigentibus belli non sufficient, consueverunt vendi personis privatis in proprietate, non quidem vendendo ipsam Regalia, sed solum ipsos redditus, vel emolumenta ad rationem tot centenario, tanquam per implicitam impositionem census consignativi, quem Princeps, vel Respublica super huiusmodi iuribus faciat, ut recipiendo centum in sorte, promittat solvere quatuor, vel quinque pro centenario, eodem modo, quo pluries in præcedentibus dictum est de locis montium Urbis, cum in effecta, ubique huiusmodi venditiones idem importent, quamvis pro diversitate regionum diversa fortiantur vocabula, quod scilicet alicubi loca montium, alicubi fiscalia, vel respectivè jura super arrendamentis, alicubi jura cum Rege, ut in Hispania, & alicubi Comperæ, sive cum aliis vocabulis nuncupantur.

Omnia verò ubique pariformiter eadem sortiuntur naturam ob rationis identitatem, quod scilicet quoad ipsum Principem, vel Rempubicam ille reputatur dominus, & possessor, qui in libris publicis ad id destinatis per manus officialium, ad hoc munus deputatorum, describuntur, absque eo, quod sint in privato commercio abdicativo, & respectivè translativo dominii, & possessionis ex sola privata conventionione absque facto, & auctoritate officiali, sine qua etiam in hæredes, vel successores quoscumque non datur transitus dominii, vel possessionis, nisi eorum descriptio in præfatis libris sequatur, sub intestationis vocabulo explicari solita, eodem modo, quo sub tit. de feud. disc. 7. & in aliis, dictum est de descriptione feudatariorum in libris, vel quinternioribus feudorum, cum pariformiter huiusmodi jura Regalia, sub quorum genere veniunt quoque officia venalia, regulari videantur, adeo ut intret quoque eadem propositio, de qua d. tit. de feud. disc. 24. & in aliis, ut in eis non intret rubrica, *plur valere, quod agitur, quam quod simulate concipiuntur*, sed verus dominus, ac possessor dicatur ille, qui in illis libris sit descriptus, absque eo quod alteri jus in re, vel ad rem queatur, nisi ejusdem Principis, vel Reipublicæ, seu officialis

cialis ad id deputati auctoritas, ad instar assensus domini super feudis; accedat.

Atque hinc, potius ratione subjectæ materiæ, ipsorumque iurum natura, quam ex privilegio, ut aliqui erroneè credunt, manat huiusmodi iurum liberum commercium, & quo supra disc. 26. cum pluribus seqq. ut in alterum in quem transferri contingat, transeant libera, & exempta ab omnibus hypothecis, vinculis, & nexibus, quibus penes priorem possessorem obnoxia essent, ex pluries assignata congrua ratione, ut scilicet cessio, vel resignatio, quam possessor faciat, redoleat speciem refutationis iurum in manu ipsius Principis extinctivam potius, quam translativam, adeo ut extinctio, vel corruptio priori iure, idem Princeps, vel Respublica per organum officialis ad id deputati, iure novæ creationis, vel efformationis, idem jus alteri concedat, qui id directè, ac immediatè ab eo recipere dicitur, ipsumque in ejus auctorem agnoscit, alteri non subiectus vinculo, nisi illi, quod in ipsismet libris, ac litteris desuper expediri solitis, exprimitur, juxta regulas beneficiales in resignationibus beneficiorum ad favorem in manu Papæ.

16 In plerisque autem huiusmodi fiscalia, vel consimilia jura Regia illius Regni à nostris Locis Montium Orbis differre videntur. Primò nempe, quod quandoque præsertim, ea quæ antiquis temporibus, tam ex causa onerosa, & correspondiva, quam etiam ex Regum munificentia, concedi consueverunt, concedantur in feudum, non autem in allodium, ut propterea regulis, ac oneribus feudilibus, & præsertim illi Adohæ subiaceant; quod in Urbe non est in usu, nisi quando annuus redditus pecuniarius super huiusmodi iuribus Cameralibus, esset subrogatus loco alicujus feudi sub eadem natura.

Secundò quod in Urbe assignamentum, sive dos Locorum Montium præsertim Cameralium non est sub administratione ipsorum privatorum, qui directè, ac manu sua ad proprium commodum, vel incommodum fructus, & emolumenta exigant, sed est penes illos publicas officiales, qui Depositarii nuncupantur à quorum manibus privati Montium singulo quoque bimestri fructus exigunt, adeo ut assignamentorum augmentum, vel diminutio ipsius Cameræ Apostolicæ, vel respectivè alterius debitoris Montis, damno vel commodo cedat. In prædicto autem Regno dicta Fiscalia, aliaque consimilia jura assignantur privatis, qui directè, ac manu sua exigant ab illis Communitatibus, vel aliis, ad quos solvere pertineat, eorumque sit idoneitatis, vel deficientiæ Communitatum, vel debitorum commodum vel incommodum.

Et tertio ad rem nostram (neglectis aliis differentiis ad eam non facientibus) quod in Urbe si Montium hæredes, & successores, sive cessionarii translationem in eorum faciem, sive intestinationem negligant, id cedere solet ad commodum depositariorum, non quidem in substantia, sed in dilatione, ac usu fructuum intermedii temporis, quoniam detecto domino, huic omnes decursi fructus solvi debent, eoque non detecto, adeo ut habeantur pro vacantibus, subintrat Camera, ex jure Fisci in huiusmodi bonis, sed & quandoque etiam in substantia quando, id negligatur. In dicto autem Regno in tempora fieri solet revisio, seu regulatio generalis, & præsertim pro jure Adohæ, vel devolutionis, in illis Fiscalibus, quæ possideantur in feudum, atque ubi competatur non adesse legitimum possessorem in dictis Libris descriptum, sibi ipsi applicat, non quidem jure omnimodi, ac irtractabilis domini, quoniam id injustitiam, ac tyrannidem redoleret, sed jure illius possessionis, & tenuræ, quæ ubique consueta, & connaturalis est in Fisco non litigante manibus vacuis in his bonis, quæ ex causa devolutionis, vel alias ad se spectare prætendat, juxta insinuata pluries sub tit. de feud. & alibi. Idque sequutum fuit in his Fiscalibus in situatione, vel revisione anni 1612. ex quo tempore Regia Curia illa possedit, atque de eis disposuit.

Hic itaque sic stantibus, dicebam scribens pro actore contra posteriores resolutiones, cum eodem insinuato sensu veritatis, quod duo resultarentur. Primò nempe, quod de anno 1637. in quo initus fuit contractus, Camilla non habebat nec dominium, nec possessionem, quorum neutrum, neque prius habuerat, & per consequens, vel in dictam Annam Mariam transferre potuit, ex vulgari axiomate, quod nemo plus juris &c. Minusque Anna, quæ nihil receperit, ad aliquam teneretur restitutionem, quoniam dum sola verba accepit, sufficiebat, eadem verba restituere.

Et secundò quod ita in huiusmodi Fiscalibus dicta Regia pragmatica, nil novi induxerat, dum jam per annos 36. antecedentes, Regia Curia obtinebat. Unde propterea opus non erat examinatore; punctum, an dicta pragmatica disponat solum id, quod supra insinuatur circa possessionem, & tenuram donec legitime justificetur titulus illius, qui prætendat jus habere, vel potius pœnalem amissionem ob contumaciam non justificationem factæ in tempore, juxta casum de quo supra disc. 14.

Ultimæ præsertim resolutionis de anno 1675. fundamentum unicum, fuerunt quædam modicæ exactiones fructuum, quæ supponebantur, factas esse à Sindico dictæ Communitatis per Camillam de annis 1625. & 1627. & per Annam post dictum contractum. Verum ultra, ea quæ in factis deducebantur circa huiusmodi exactionem veritatem, quæ ex hac parte impugnabatur. Ubi etiam ita res esset, adhuc tamen cum eodem sensu veritatis dicebam, id continere æquivocum manifestum, quoniam non ex eo, quod Sindicus, vel alter administrator Communitatis solvat aliquam partem huiusmodi fructuum, resultat dominium, & possessio, vel aliud jus in eo, cui solutio fiat, cum non ab illius administratoris facto, & voluntate, sed ab illo Principis, vel officialis ad id deputati, juxta consuetam formam id pendeat.

Ut exemplificando in illis Locis Montium Urbis, quæ Communitatum dicuntur, quia scilicet, ipsæ Communitates sunt verè, & propriè debitorum, solumque Papa, vel ejus Camera fidem accomodat cum erectione Montis, vel aggregatione alteri Montis, quoniam si hæres, vel cessionarius Montis abique eo quod sit descriptus in libris, & quod per Secretarium Montis, loca ad defunctum, vel ad cedentem spectantia in ejus faciem intestentur ab aliquarum Communitatum administratoribus exigat fructus, non per hoc dici poterit dominus, vel possessor, sed erit simplex intrusus, nullum habens dominium, nullamque possessionem, eodem modo quo esset ille, quia colonus, vel debitoribus, seu vendentibus alicujus beneficii, aliquos exigeret fructus, abique aliquo titulo sibi collato per Papam, vel per ordinarium, qui alteri idem beneficium contulisset, sive possidet sub sequestro tanquam vacans, vel alias de eo disposuisset, quoniam non per hoc dici potest, ut ille esset Beneficiarius ita, & taliter, ut illud beneficium cum altero permutare posset, istoque dicebam esse veros, & proprios præsentis causæ terminos.

ROMANA OFFICII CURSORATUS

PRO ALEXANDRO ALBRITIO CUM HÆREDE SEBASTIANI BERTARELLII.

Casus decisus per Rotam pro hærede.

An, & quando reservatarius officii dicendus sit dominus, vel potius creditor. Et de effectibus exinde resultantibus pro augmento, vel diminutione valoris, cujus commodo, vel incommodo cedat.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 De formula decreti reservationis, ut sit uniformis tam favore domini, quam creditoris.
- 3 Quod ab hac distinctione pendeat inspectio commodi, vel incommodi.
- 4 Quomodo dignoscatur, an reservatarius, sit dominus, vel creditor.
- 5 De applicatione ad casum, ejusque circumstantiis.
- 6 Observantia est optima interpretis, eique deferendum est.
- 7 Quando dicatur adesse fraus usurarum.
- 8 Actus spectantes ad officium fiunt per officialem, non autem per reservatarium, quia in eo residet substantia officii.
- 9 Augmentum causatum ab industria officialis fiduciarii, an sit suum, vel reservatarii.

DISC.

D I S C. CLXXXVIII.

Officium Cursoratus, quod vacabat per obitum possessoris, de anno 1622. Dataria concessit Alexandro Albratio pro pretio scutorum 1400. quos solvit Sebastianus Bertarellus, ad cuius favorem facta fuit illa reservatio decreti, de qua pluries agitur supra, præsertim disc. 1. 4. 7. 10. 11. & 12. Attento verò eo tempore, modicum erat juniorum, seu noviter admissorum lucrum, quoniam negotia, ex quibus majora emolumenta resultant, ex quodam jure accrescendi seniorum pro majori parte esse solebant; hic autem status de anno 1665. immutatus fuit, quoniam ex omnium Cursorum conventionali lege per Papam approbata, constituta fuit massa communis, ideoque tractu temporis produxit huiusmodi officiorum valoris notabile augmentum, super quo exorta controversia inter dictum Alexandrum officialem, & hæredem Sebastiani interim defuncti coram Datario, atque ab isto remissa controversia consultationi Rotæ coram Ubago, datoque dubio, cujus temporis præterit attendendum esset, sub die 15. Februarii 1675. reservatio favorabilis proditit resolutio; ad ipsum scilicet spectare officii dominium, & per consequens pretium, eique commodo de præsentem attendendum fore. Atque mihi, licet in contrarium scribenti pro officiali; probabilis visa est resolutio, & juxta proprium sensum jam ab initio pro stylo requirenti sincerè insinuato.

1 Punctus itaque pro meo iudicio facti potius, quam juris erat super partium voluntate; quoniam cum uniformis huiusmodi decreti sit formula, eaque ita congruat illi, qui pecuniam præbeat ad officium emendum jure domini ad proprium commodum, & incommodum, ac illi, qui eandem pecuniam mutuet jure creditoris, ita obtinendo illud decretum, tanquam pro speciem illius assensus, de quo disc. 13. & 15. de credito, & pluries sub tit. de feud. Et advertitur supra hoc eodem tit. in disc. supra.

2 Hinc, ut præmissum est, punctus non erat in jure, sed in facto, sive in applicatione, & qualis fuerit voluntas partium, reservatarii scilicet, & officialis, cum ab hoc revera decisio pendeat, adeo ut evidens videatur error procedendi cum generalitatibus in abstracto, sive constituendi vim in formalitate verborum decreti Apostolici, cum illa æquè benè uni, ac alteri reservatario congruant.

3 Atque ex hac distinctione pendet resolutio, cujus nam esse debeat augmentum, vel decrementum cum uno, vel altero, tanquam sequela domini, ad illum spectare dicatur, qui dominus est, non autem ad creditorem, ut de augmento Locorum Montium, Carill. dec. 148. & alibi pluries. Et quamvis aliquando creditor, non de jure, sed de facto decrementi damnum sentire solet, quia nempe ita resultat insufficientia debitoris, ut advertitur pluries supra, ac etiam disc. 7. de Societ. Officii, occasione agendi de illis Societatibus, quæ præter communem usum fiant super periculo vitæ ejusdem officialis debitoris, attamen id provenit ex accidenti, non autem ex juris dispositione.

4 Ad dignoscendum autem an uno, vel altero modo pecunia data sit, certa, & generalis regula cuicumque casui applicabilis, non de facili statui potest, dum ex præmissis non est punctus juris, sed facti ex singulorum casuum particulari qualitate, ac individuis circumstantiis regulandus, vel decidendus. Unde pariter intrat idem insinuatus error, qui pragmaticis, vel Collectoribus connaturalis esse solet, procedendi absque alio ratiocinio, vel discursu cum propositionibus generalibus, vel cum illis decisionibus, & auctoritatibus, quæ diversos percuciant casus.

5 Ex illis verò generalitatibus, quæ in ambiguis, & conjecturalibus materiis attendi solent. Tres in proposito attendendæ videntur, non quidem ad certam probationem, sed ad præsumptionem, in ambiguo suffragantem, nimirumque attendendam, quoties alia in contrarium magis non urgeant. Primò nempe inspicere debet summa, seu quantitas pecuniæ, an sit pro toto pretio, vel potius pro parte, quoniam quando fit pro toto, magnum augmentum est domini. Quando verò de converso pro parte, augmentum est crediti, ut conjicitur ex combinatione casuum, de quibus supra disc. 1. cum multis sequentibus, in quorum plerisque de una, & in aliis respectivè, de altera specie agitur.

Secundò in idem, & magis stringenter inspicere debet mo-

dos solvendi pecuniam, an scilicet illa directè, & immediatè per Datarium solvatur Dataris, vel resignatori, aut de converso solvatur ipsi, emere volenti officium, ut in primo casu intret præsumptio pro dominio, in altero autem pro credito, juxta casum dec. 34. Aponte, & alios, de quibus supra disc. 12. & in aliis.

6 Et tertio magnum argumentum resultare videtur ex magis communi usu, qui, ut praxis docet, regulam recipere solet à natura, seu qualitate officiorum. Siquidem, ubi agitur de illis officiis, ex quorum intrinseca natura, & qualitate magis, quam ab industria, & exercitio officialis, emolumenta resultant, adeo ut etiam absentibus, vel idiomatis, aut infancibus, & respectivè etiam mulieribus congruant; aliquod verò ministerium illis annexum, comparativè ad emolumenta sit modicum, illudque cum modico pariter stipendio explicari valeat, & solet per substitutum, ut sunt pro majori parte officia Cancellariæ, & Secretariatus Apostolici, & cot. militiæ, vulgò, Cavalleratus, nec non portiones Ripæ, & similia, & tunc præsumptio magis assitit domino. Aut verò de converso sunt officia, in quibus principaliter requiratur industria personæ, atque majora emolumenta ex eadem industria, & peritia, ac labore personali manent, ut ex. gr. sunt ista officia Cursorum, ac etiam illa Notariorum Auditoris Cameræ, & Tribunalis Cameræ, nec non Vicarii, & Capitoli, & similia, & tunc secus, ut scilicet, potius crediti, quam domini urget præsumptio, ut præsertim in officiis Notariorum generalis praxis docere videtur.

7 Applicando autem ad rem. Quamvis scribendo pro officiali conductio, seu venali more Advocati; ad evitandas decisiones, & auctoritates insinuat, in allegatis discursibus, de quibus supra, ex quibus perscribentes, hinc inde totum defumebatur principaliter, ac omnino insistere in hac distinctione, seu circumstantia naturæ, vel qualitatis officii, quodque ita omnes auctoritates, hinc inde assistentes conciliarentur. Attamen, reflectendo ad veritatem, advertebam, istam esse circumstantiam nimium quidem considerabilem ad inducendam, potius unam, quam alteram præsumptionem, quæ tamen, juxta naturam simplicis præsumptionis juris, per contrarium probationem, & fortiores præsumptiones eliditur, ut in hac facti specie sequi videbatur, ob alias duas priores præsumptiones, quod scilicet, Sebastiani integrum pretium directè, ac immediatè solvisset Dataris venditrici, non autem tradidisset ipsi futuro officiali ad emendum.

8 Fortius verò ob subsequutam observantiam, quæ, ut insinuatur disc. 21. de iudiciis, & alibi frequenter omnium ambiguum est optima interpretis, atque dicitur interpretationem Regina, quoniam per alteram partem docebatur de conventionione, ex qua ad evidentiam domini, probatio resultabat, quod scilicet, ipse Alexander officialis conduxit officium pro certa pensione respectiva ad illa emolumenta; quæ detracta mercedis operis, ac laboris personalis referenda veniunt ad officium, unde propterea non videbantur intrare termini interpretationis, de quibus, in l. si de interpretatione, ff. de legib. sed potius alii vulgaris textus in l. ille, aut ille, ff. de legat. 3.

9 Et quamvis alii pro hac parte scribentes, præsertim verò acutus causæ Patronus replicarent huiusmodi conventionem, ita initam esse in fraudem usurarum, ut ita non servata forma in Societatibus officiorum per Apostolicas Constitutiones demandata obtineatur pinguis pecuniæ fructus. Attamen observabam, eidem causæ Patrono, ac principali insinuando, id rectè procedere, quando alia datori pecuniæ non assisterent argumenta, quæ potius urgerent in contrarium; ut in crediti, potius quam domini, vel tituli causam, pecunia data esset, & per consequens intraret præsumptio usurarum, atque pro earum pallio talis conventio inita esset. Secus autem, ubi eadem conventio veritatis habeat adminicula, seu argumenta.

Magnum item per alios Scribentes, quibus ego quoque more Advocati adhærebam, constituebatur fundamentum in illis actibus; qui fieri solent in nova admissione officialis, ac etiam successivè in progressu, & præsertim, ac magis in dicta conventionione facta per totum Collegium super immutatione consueti status, ac reductione emolumentorum ad massam communem, unde supponebatur valoris argumentum prodidisse, dum omnia quæ ista erant per Alexandrum officialem, abique eo, quod refer-

reservatarius se ingereret, vel aliquam haberet participacionem.

Sed pariter id mihi videbatur leve argumentum, quoniam, ut pluries in precedentibus habetur, quoad Principem, & Rempublicam, ac negotia, vel iura officii, vel officialium Collegio, seu Universitati incumbentia, verus officialis dicitur ille in cuius persona officium caneat, & cui Princeps non curata, quamvis clara, & expressa fiducia, vel simulatione, officium contulit, cum in huiusmodi officiis, & iuribus regalibus eodem modo, quo in feudis non intret rubrica plus valere quod agitur. Et ut frequenter insinuatum est, adeo dominium reservatarii sit improprium, illudque non resideat in substantia ipsius officii, sed potius in commoditate, seu emolumentis. Et per consequens ad ipsum officialem spectabat facere actus officio incumbentes, tam singulares percipientes exercitium, quam etiam communitarios, seu universales pro eisdem Collegii administratione ad maiorem utilitatem ordinata, & ad quem effectum reservatarius implicitum mandatum ipsi officiali, tanquam eius Institori, seu Complementario dedisse dicitur, adeo ut si ex huiusmodi nova conventionione immutativa antiqui status, quemadmodum prodiit eventus bonus, prodiisset malus; valoris diminutionem causasset; reservatarii tanquam dopini fuisset damnus, dum non poterat ipse ita obicere culpa malæ administrationi officialis, ex quo fecit cum bona fide actum, quem tot alii officiales magis provecti, & qui tanquam domini officiorum, proprium gerebant negotium, fecerunt, ideoque eisdem debet esse commodum ex regula secundum naturam &c.

Quinimodò etiam si augmentum valoris huius officii particularis prodiisset, ab ipsius officialis majori diligentia, industria, & applicatione, ut sequi solet in officiis Notariorum, quod scilicet, penes unum Notariorum magis peritum, & industrium, officii valor notabiliter crescit, & penes alterum minus industrium minusque diligentem decrevit, adeo ut pretium non sit uniforme, attamen cum jure administrationis, potius id sequitur sit, dicendum est, quod ita administrator proprio muneri satisfecerit, suumque munus bene impleverit ad commodum tamen domini, cujus alias fuisset damnus, ut aliis relatis in proposito advertitur, dec. 45. num. 3. in fin. part. 2. recent. ex deductis per Butr. in cap. cum M. Ferrarier. de Const. num. 56. & Felin. num. 22. & conferunt deducta disc. 27. de feud. num. 11.

Dicebat idem principalis, quod ex dicta nova conventionione creverat ejus labor, sed id ad rem facere non videbatur, quoniam id solum illi justum præbere potuisset motivum petendi à reservatario majus salarium; seu majorem sui laboris mercedem, non inde tamen inferri posset, ut suum esse deberet preli augmentum, quemadmodum suum non fuisset decrementum, ut supra.

SPOLETANA, SEU REATINA COLLECTÆ

PRO CIVIBUS, ET INCOLIS OPPIDI LEONISSÆ,

CUM COMMUNITATE OPPIDI MONTIS LEONIS.

Responsum pro Veritate.

An, & ad quæ onerata teneantur Forenses pro bonis, quæ in territorio possident.

S U M M A R I U M.

- 1 Adli series.
2 An forenses possint Collectari.
3 Consuetudo specialis prævaleat generali.
4 Observantia attendatur in materia gabellarum, & onerum.
5 Quare Advocati, & consulentes deducant motiva parum sua.
6 De ratione, ob quam observantia, non de facili inducit exemptionem.
7 De constitutionibus revocatorii exemptionum, quando procedant.
8 De exemptione in vim reciproca transactionis.

9 Collectæ reales quales sint, & quare a forensibus solvantur.
10 Gabella super victualibus sunt merè personales, ideoque non solvenda per absentes, qui in loco non vivunt.

D I S C. CLXXXIX.

Promissæ possidentibus Civibus, & Incolis adjacentium Oppidorum, Montis Leonis de pertinentiis status Ecclesiastici, & Leonissæ de pertinentiis Regni Neapolitani terrena, & prædia in utroque respectivè territorio. De anno 1608. inter eosdem, seu eorum Communitates deventum est ad concordiam, usque ad præsens observatam, quod pro bonis in quolibet territorio possessis, respectivè solvi deberent solum Collectæ ordinariæ, quales in statu Ecclesiastico dicuntur impostæ pro illis oneribus antiquis, & ordinariis, quæ Cameralia dicuntur. Et in Regno Neapolitano pro illis pariter antiquis, & ordinariis, quæ dicuntur Fiscalia, dum reliqua sub extraordinariis, & Communitativorum generalibus, & vocabulis veniunt. Cùm autem circa annum 1642. sub Urbano Octavo in statu Ecclesiastico immediato imposta esset gabella carnis, seu antiquæ gabellæ factum esset augmentum, cujus mentio pluries in precedentibus habetur præsertim disc. 57. 62. & 71. Illaque diversimodè per singulas Communitates ab earum Civibus, & Incolis exigere solent, pro solutionis repartimento, Thesaurario, vel Appaltatoribus Cameralibus faciendæ, quoniam in aliquibus locis exigitur, juxta ejus propriam, & regularem naturam, in extrinseco, scilicet, augmento preli carnis, quæ in macellis venditur in frustra, & alicubi per Collectam super bonis per æs, & libram, ut de hac distinctione in eadem Civitate ejusque Castris, seu locis comitatus, & districtus, habetur supra d. disc. 57. Itaque Communitas Montis Leonis, usque ab anno 1651. de licentia Congregationis Boni Regiminis, & consueverit eam exigere in posteriori forma pro modo facultatum, seu per æs & libram, à solis tamen ejus Civibus, & Incolis, non autem ab illis dicti alterius Oppidii bonis in eo territorio possidentibus. Post vicennalem autem observantiam, & ultra, præsentem excitarerit, ista quoque bona, & prædia collectare; hinc desuper ex parte dictorum Civium Leonissæ pro veritate consultus fui; an collectari possent.

Negative visum est responderi: Primò ex generali juri regula pluries in precedentibus insinuata, & præsertim disc. 73. 77. 83. & 92. ut Forenses, qui bona in territorio possideant collectari non possint; upotè Communitati collectanti non subiecti dum juxta magis communiter receptam opinionem, de qua præsertim occasione statutorum habetur in sua magis peculiari Sede sub tit. de success. ab intest. requiritur copulativè utraque subiectio, personarum, & bonorum.

Et quamvis de antiqua consuetudine Italix attestata etiam per Bart. alioque primos Magistros, id non procedat in hac materia collectarum, ad quarum effectum sola bonorum subiectio sufficit, ex relatis dec. 3. post Genc. de Const. & per alios de quibus locis citatis; Attamen, ut specialiter advertitur in his terminis supra disc. 73. & generaliter in omni ferè materia incidenter, principaliter autem super ipsa materia legum, & consuetudinum disc. 35. de judic. consuetudo generalis cedit particulari, quæ prævalet, magisque attendenda venit: Accedente etiam natura subiectæ materiæ gabellarum, & onerum, quod in eis totum facit observantia; quæ ubi sit longissima excedens metam 30. annorum, attendenda venit etiam ad effectum omnimodæ exemptionis, ut ex Bart. & aliis antiquioribus, apud Euger. conf. 92. n. 25. & seqq. lib. 1. Co. h. ad Bull. cap. 50. num. 23. & seqq. Capyc. Latr. consult. 68. n. 24. & seqq. cum aliis relatis supra d. disc. 48. & 52. & in aliis pluribus.

Verum istæ generalitates, quamvis eas deducere ad satisfaciendum Juristarum stylo scribendi, aliquod habenti fomentum rationis insinuatæ, præsertim disc. 46. in relat. Cur. & alibi, quod scilicet, ob ingeniorum varietatem sæpius levia parumque congrua placent, meliusque capiuntur, solida verò, ac specialia, ex defectu capacitatis, displicent, sive reputantur subtilitates, & ratio cinia; Non placebant; neque sufficientes videbantur, & quatenus persistendum esset in solis terminis observantiæ, vel consuetudinis inducentis quandam gratuitam exemptionem.

ASSISIEN. COLLECTARUM, PRO CIVITATE ASSISII CUM COMITIBUS DE UBALDIS.

Casus disputatus in Congregatione Boni Regiminis.

An & quando castrum, quod alias sit de districtu Civitatis, alteri concedatur in feudum proprium, vel improprium, sive in baroniam cum jurisdictione, & Civitate omnino dismembratum, etiam ad effectum collectarum, aliorumque publicorum onerum.

S U M M A R I U M.

- 1 Adli series.
2 De dismembratione Castri, vel loci ab aliquo territorio.
3 A finibus spiritualibus non inferuntur ad temporales, & contra.
4 De probatione situationis in territorio.
5 De eadem dismembratione, de qua n. 2.
6 Quod ista, facta quoad jurisdictionem, non intelligatur ad alios effectus.
7 Quando habens titulum Comitis, vel similem non sit Baro, & bona non sint feudalia, vel jurisdictionalia.
8 Districtuales, vel Communitates dicuntur Cives, & gaudent honoribus Civium.
9 De ponderatione, an Castrum constituat Communitatem separatam, & supportet onera.

D I S C. CXC.

Cum quoddam Castrum Blasani nuncupatum, situm in districtu, seu territorio Civitatis Assisii, occasione cujusdam belli, ibi peracti dirutum, ac depopulatum fuerit, atque Jo. Baptista de Ubaldis Perusinus, Leoni Decimo obtulerit, illud reedificare, si illi in titulum Comitatus concederetur, cum mero, & mixto Imperio, ac baronali jurisdictione prout sequutum fuit; Ejus autem successore ob non solum canonem, juxta rigorosam Constitutionem Gregorii Decimertii, de qua disc. 5. de feud. in commissum ceciderint: Urbanus verò Octavus gratosè caducitatem remiserit, quoad dominium privatum bonorum, & prædiorum, ac etiam quoad honorificum titulum Comitatus, non autem quoad jurisdictionem, & imperium, adeo ut antiquum statum in hac parte restitutum fuerit, ut esset sub eadem jurisdictione Gubernatoris Civitatis; Adhuc tamen hoc non obstante dicti Comites pro prædiis, & bonis in dicto Castro possessis prætenderent non subiacere collectis, aliisque oneribus Civitatis, quibus alia Castra, vel pagi territorii, vel districtus subiacent; Hinc introducta causa in Congregatione Boni Regiminis, restrictum fuit, ut videretur strictè, an Castrum, & bona essent de territorio Civitatis, ex cujus parte in hoc statu evocatus fuit.

In disputatione, itaque desuper habita; Scribentes pro dictis Comitibus, transcribendo latè deducta super hoc puncto dismembrationis alicujus loci à Civitate, ea quæ latè deducuntur per verbosissimum Venturini consil. 4. insistentibus in omnimoda dismembratione huius Castri à territorio, seu districtu Civitatis, dum illud per Principem alteri concessum fuit, ex eo, quod dandi non essent ejusdem rei duo Domini in solidum; In idem quoque cumulando, ea quæ habentur in plerisque Rotæ decisionibus per eos allegatis, nempe in Sancti Angeli Lombardorum, & in Montis Cassinen. & in Astorcen. jurisdictionis, de quibus frequenter in sua Sede sub tit. de jurisdictione. disc. 1. cum pluribus seqq. & præsertim disc. 7. ubi de dicta Astorcen. & disc. 18. ubi de dicta Cassinen. seu Marficana.

Scribens itaque pro Civitate dicebam, prorsus à casu quæstionis extraneas esse præfatas Rotæ decisiones, aliasque similes editas super controversis jurisdictionalibus inter Episcopos Diocæsanos, & Prælatos inferiores super jurisdictione Spirituali, & quasi Episcopali, & respectivè, super territorio separato, vel dismembrato, à Diocæsi,

prionum; Tum ex facto, dum ab anno 1651. in quo ista gabella per collectam exigi consuevit usque ad tempus motæ controversiæ non aderat spatium 30. annorum, sed solum viginti, & parum plus, ideoque ex solo facto cessabat applicatio.

Tum etiam quia, ut pluries in precedentibus advertitur, nimium rarum, nimiumque difficile est, istam propositionem ad praxim deducere, cum de facili, administratorum, sive appaltatorum, aut exactorum negligentia, id referri solet, non aptè præjudicari ipsi Communitati; Præsertim verò in statu Ecclesiastico ob Constitutiones Apostolicas, sæpius enunciatas, revocatorias omnium exemptionum, & franchitarum, illis exceptis, quas explicitè constat concessas esse ex causa verè onerosa, & correctiva, sive quod idem titulus in vim immemorabilis, vel centenariæ, quæ non habeat principium infectum, juxta casum de quo supra disc. 47. allegari valeat.

Et quamvis dictæ Constitutiones verè, & propriè percutiant gabellas Cameralis, ac prodierint ad tollenda præjudicia Cameræ Apostolicæ; Attamen cum onera Communitativa frequentius, ut in specie huius casus tendant ad commodum ejusdem Cameræ, vel solent ad ea extendi, vel nimium attendi ad facilitas admittendam restitutionem adversus Administratores, vel Appaltatores negligentes.

Illas autem dubitandi rationes in hac facti specie non cadere observabam, quoniam non verfabamur in simplici observantia, vel consuetudine inducente quandam speciem gratuitæ, & privilegiativæ exemptionis, sed potius erat ad titulum merè onerosum, & correctivum, tendentem ad utriusque Communitatis cœquale commodum, & incommodum, adeo ut neque intraret illæ rationes dubitandi, quæ super consimili concordia habentur supra d. disc. 73. quando scilicet, ex crescentia onerum illam detegat, seu efficiat læsivam; dum in hac specie reciprocæ, & omnino cœqualis exemptionis, illi termini non cadunt.

Fortius verò, atque (pro meo sensu,) citra omnem dubitandi rationem præmissa locum habere dicebam, ex natura oneris, ob quam seclusa etiam dicta concordia, ejusque observantia idem dicendum veniret; Ubi etenim agitur de Collectis pro illis oneribus, quæ erga Principem, vel Rempublicam præstanda sunt intrat consideratione de qua in proposito onerum Cameralium habetur supra disc. 92. ac etiam disc. 35. de servitut. & alibi, quod scilicet, tanquam subrogata loco antiqui, vel superindicti; ad instar decimarum Spiritualium, quibus exæquare solent habent affecta ipsa bona, adeo ut videatur species onerum realium, non curata qualitate possessorii, an sint Cives, & Subditi, vel Forenses, & exempti; Ideoque merito dicta consuetudo generalis Italix inolevit, ut etiam Forenses pro modo facultatum & bonorum, quæ in eo territorio possideant, collectentur.

Id autem nullatenus adaptari posse dicebam ad rem; Quoniam huiusmodi gabellæ, quæ imponuntur super victualibus verè, & propriè sunt personales, & exiguntur à personis, quæ in eo loco vivant cum isto commodiori modo, occasione usus eorumdem victualium, ut pluries advertitur in precedentibus, & præsertim disc. 52. cum pluribus seqq. & disc. 61. 65. & 67. & in aliis, ideoque solvi debent solum ab illis, qui in loco vivant eademque victualia consumant, non autem ab exteris alibi viventibus; Quinimò, neque ab ipsismet, Civibus & Incolis, qui alibi vivant, ut occasione franchitarum advertitur supra disc. 54. & alibi; Esset etenim aliàs dare magnum inconveniens, ut eorumdem victualium duplicata solveretur gabella in loco scilicet domicili, & in loco, in quo habeantur bona; Fortius verò ob diversitatem principatum, dum in istis personis in diverso principatu, non verificantur illæ rationes, de quibus supra disc. 55. & alibi. Ideoque concludendo, pro meo judicio res videbatur plana pro hac Parte.

cessi, quoniam, ut in eisdem locis citatis advertitur, & præsertim *disc. 1. & 3.* longè diversi sunt fines Spirituales à temporalibus, neque ab unis, ad alios arguere licet, ob longè diversam rationem: Idèdque omnia, quæ percuterent fines spirituales, ac territorium diocesani, utpotè omninò extranea, superfluum evagationem, ac inutiliam chartarum repletionem regolebant.

Benè tamen à simili conferre dicebam ea, quæ præsertim *d. disc. 1. de iurisdic. ac etiam in aliis seqq.* habentur super probatione situationis hujus Castri in districtu, seu territorio Civitatis, non solum ob nimiam adjacentiam, sed etiam ob circumdationem, undique ab eodem territorio, adèdut non intrent illæ considerationes, quæ desuper cadere solent, quando locus esset in aliqua extremitate.

Et quidem antiqua, & connaturalis situatio in territorio erat incontrovertibilis, dum non solum assistebat dicta præsumptio juris, quæ resultat ab omnimoda circumdatione, ut supra, sed etiam clarius, ob præsertim distemperationem desumptam à dicta concessione Leonis, quæ pernecessè supponit præcedentem unitatem cum illo corpore, à quo fiat distemperatio, ac etiam ob subsequutam praxim, & observantiam super reversione jurisdictionis ad suam antiquam unitatem, quod scilicet, cessata per incurfam caducitatem Baronali, vel domicellaria jurisdictione, ista, utpotè in remissione caducitatis non comprehensa, revera fuit ad suam primævum statum, in quo adhuc continuat.

Hinc proindè reservatis tanquam superfluis, & inutilibus omnibus, quæ ut supra, cum magno allegationum cumulo deducebantur, advertebam, quod causa restringebatur ad punctum, an per hujusmodi concessionem Leonis inducta esset omnimoda, & formalis distemperatio hujus Castri ab aliquo Civitatis territorio, etiam ad effectum constituendi diversam Communitatem pro exemptione collectarum, aliorumque onerum, juxta quæstionem de qua apud Venturinum *d. conf. 4.* Ac etiam ad effectum exemptionis à statutis Civitatis, & ne cum illis procedendum sit, ut apud Honded. *conf. 13. lib. 2.* allegatum ab eodem Venturino, & in qua auctoritate pro consueta ineptia, magnum constituebatur fundamentum, tanquam in auctoritate individuali, ex eo, quod ageretur de consumis concessione facta per eundem Leonem X.

In hoc autem, ubi etiam res esset in eodem statu, in quo constituta fuit per dictam Leonis concessionem, adèdut dicti Comites baronalem, seu domicellariam retinebant qualitatem, atque continuarent antiquam jurisdictionem; Adhuc tamen, cum sensu etiam veritatis, dicebam: hunc effectum non resultare distemperationis omnimodæ à territorio, etiam pro collectis, & oneribus, vel è converso pro favoribus, & privilegiis Civitatis, ipsorum districtualium, seu Comitatus, quoniam hujusmodi concessiones in feudum, vel in Baroniam cum merito, & mixto imperio, & jurisdictione important solum distemperationem gubernii jurisdictionalis, sive ipsius jurisdictionis, & territorii considerati, tanquam jus terrendi, non autem territorii civici ad alios effectus, tam favorabiles, & utiles, quam præjudiciales, & onerosos, juxta ea, quæ in terminis individualibus alicujus Castri, seu Villæ, aut pagi, & apud Regnicolas pro illo usu loquendi alicujus catalis Civitatis habentur, apud Franch. *dec. 316. num. 4. & 5.* Rovit. *dec. 11. num. 12.* Sanfelice. *dec. 327.* Galleot. *lib. 2. controv. 20. num. 34.* Prat. *observ. 28.* de Luc. ad Franch. *d. dec. 316.*

Fortius verò in hac facti specie, in qua etiam jurisdictione ad suam antiquam redit unitatem, adèdut hujusmodi Comites revera, & de facto, spectata substantia veritati, domicellariam, seu baronalem qualitatem, seu prærogativam amiserint, eorumque dominium non amplius publicum, ut antea cum Civibus, & Incolis loci ad fidelitatem erga eos obligatis adesse dicatur, sed solum privatam prædiorum, & bonorum decoratum titulo comitatus abativo, & honorifico.

Adèdut probabilius dicendum veniat, quod quando Castra, vel bona, in vera qualitate baronali, vel domicellaria non habeant jurisdictiones, possessores dicendi non sint comprehensivi in Bulla Baronum, non obstante titulo, & possessione, cum vis consistat in jurisdictione ex pluries insinuatis in sua Sede sub tit. *de feudis.*

Prout etiam, quod hujusmodi prædia, & bona, dicenda non veniant comprehensa sub Bulla Piæ de non infeudando, ut praxis docuit sub Urbano Octavo, ob in-

corporationem, dum facta est, de bonis, eorumque privata utilitate, juxta ponderationes, de quibus *disc. 61. de feud. & in aliis.*

Et de consequenti, neque cadant sub Constitutionibus Sixti V. & Clementis VIII. aliorumque successorum super prohibita alienatione jurisdictionalium, de qua *codem tit. disc. 66. & alibi.*

Ponderabam quoque, quod, ubi de facto istud Castrum esset inhabitatum, adèdut adesset populus, tum ad duo reflectendum veniret, ex quibus principaliter hujus controversiæ decisio penderet; Primò nempe, an isti Incolæ, seu Vicani gauderent, nec ne privilegiis, & favoribus Civitatis, juxta ea, quæ in hoc proposito favorum, & privilegiorum competentem Vicanis, seu Comitatus, habentur plenè collecta apud Pratum *dicta observ. 28.* & alios supra allegatos, ac etiam advertitur in sua Sede civilitatis sub titulo *de præemin. cum tali casu ex regula secundum naturam, &c.* eadem Civica qualitas dividi non possit, quoad onera, ut apud supra allegatos.

Et Secundò, an iste locus constitueret formalem Communitatem, cum propriis administratoribus, & cum separato Aëstimo, seu Catastro, adèdut supportaret more aliarum Communitatum erga Principem, seu Rempublicam omnia onera publica ordinaria, & extraordinaria, ac etiam privata communitativa, quæ exceptis Salaris Medicorum, & Chirurgorum, & expensis horologii, aliisque similibus, non magnæ considerationis, sub publicorum extraordinariorum genere potius cadere videntur; Quoniam ubi id verificaretur, tunc intrare posset ratio prohibens duplex gravamen, ac eorundem onerum multiplicationem, rectèque inferri posset ad præsertim distemperationem; secus autem è converso, dum ita esset facere istos incolas Acephalos, & exemptos ab oneribus publicis.

T A U R I N E N.

Suppressis nominibus.

De eadem materia confiscationis de qua *disc. 160. & 161.* An scilicet, per delinquentem in Fiscum præjudicium, bona donari, vel aliàs alienari possint; Et an donatarius, vel alter possessor bonorum, sive delinquentis creditores, aliique intereflati admittendi veniant ad exculpationem, vel defensionem Inquisiti absentis, & contumacis; Et quid cessante interesse.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **D**istinguntur inspectiones.
- 3 **C**reditor nos admittitur ad defensionem contumacis, cum sua, nil interst, quia etiam si reus, Fiscus tenetur.
- 4 **D**e Fisco hæredæ anomalo, & in quo differat à vero hæredæ.
- 5 **S**ed quod creditor admittatur, quando sua interst.
- 6 **D**e confiscatione ex causa criminis læsæ majestatis.
- 7 **I**n casu istius delicti feuda veniunt potius jure devolutionis, quam confiscationis.
- 8 **D**e differentia inter confiscationem, & devolutionem.
- 9 **I**n casu devolutionis, Fiscus non tenetur ad debita sine assensu.
- 10 **E**t quomodo teneatur ad illa cum assensu.
- 11 **D**e alia differentia ad effectus Bullæ B. Pii V. de non infeudando, &c.
- 12 **D**e eodem de quo, num. 5. pro admissione creditorum.
- 13 **D**e regula, ut contumax non audiatur, nisi per se ipsum, & de legibus particularibus in hoc.
- 14 **D**e donatione facta post delictum, an & quando valeat, & præjudicet Fisco.
- 15 **A**n sub confiscatione veniant feudalia, & emphyteutica, remissivè.
- 16 **Q**uando, & quomodo possit conjunctus, vel tertius comparere pro contumace, illumque defendere, vel excusare.

IN eodem casu, de quo agitur *disc. 130. de feud. suppressis* pariter nominibus personæ, & loci, consultus fui super puncto, an idem ibi præsuppositus Cajus filius, cui Titius pater feudum, & quedam alia bona assignaverat in causam æris alieni, de quo ibi, & cum aliis oneribus, de tempore, quo à patria profugus in aliena ditio- ne vivebat, suspicans jam detectam inquisitionem, pro quibusdam criminibus capitalibus, etiam illo læsæ Majestatis, pro patre contumace defensionem suscipere posset, ejusque innocentiam, cum testibus, & scripturis justificare, ut ita contumaciam impediret sententiam capitalem, cum publicatione bonorum, quam etiam attempta dispositione juris communis intrare, in transmissa notula supponebatur, quod dictum supposuit crimen.

Respondi itaque, tres efformando inspectiones; Unam nempe, considerando ipsum filium, tanquam creditorem patris, vel assignatarium bonorum ex causa onerosa, & correceptiva; Alteram considerando eundem, tanquam donatarium in ea parte in qua bona excederent onus; Et tertiam eundem considerando tanquam filium, qui patris innocentiam alleget, ejusque personam excusare velit, ac impedire, ne condemnetur.

Quoad primam inspectionem, sub ea dixi non cadere quæstionem, de qua propriè agunt Doctores, de quibus infra, super excusatione, vel defensione personæ absentis contumacis; Idèdque in præserti agi de facultate verificandi credita, quatenus per Fiscum prætenderentur, minus vera five minus legitima, ita præventivè occurrendo propriè indemnitati, ad quem effectum extranea est defensione personæ à crimine, quoniam posita veritate debitorum, tam de jure, quam de facto, idèd, quod sint vera, & legitima, seu non impugnabilia ab eodem debitore, vel ab ejus hæredæ vero, sive anomalo, qualis est fiscus, nil refert; an debitor de aliquo crimine inquisitus declaretur reus, & condemnatur ad publicationem bonorum, dum fiscus tanquam hæres anomalus, tenetur ad omnia debita, & onera, eodem modo quo hæres verus, juxta firmata supra *disc. 123. num. 5.* Ubi habetur, quod fiscus est potius deterioris conditionis, quam sit hæres verus, quamvis extraneus circa transmissionem fideicommissorum aliorumque jurium delatorum non agnitorum, istaque justificatio nullatenus, negari possit.

Uno autem casu, advertebam, quod idem filius, tanquam creditor, ac etiam alii creditores, & intereflati, non quidem pro excusatione, vel defensione personæ delinquentis, sed pro interesse, vel indemnitate propriè, & juridicè possent assumere defensionem debitoris absentis, & contumacis, ejusque innocentiam justificare, sed aliàs qualitatem excusantem à graviori pœna ordinaria deducere, & probare; Quando scilicet, in casu condemnationis creditores non possent adversus fiscum agere, quatenus non possideant, vel excipere quatenus possideant; Puta in feudo, super quo totus fortè quæstionis effectus circumferri videbatur.

Siquidem stante præsupposito in notula transmissa contento, quod pro criminibus, pro quibus transmissa fuerat inquisitio, intrare posset bonorum publicatio de jure communi, quod idem est, ac dicere, quod ageretur de crimine læsæ Majestatis divinæ, vel humanæ, pro quo solum de jure communi intrat ista pœna ex relatis supra *d. disc. 161.*

Hinc proindè hoc posito, cum id in feudatario, ubi præsertim agatur de læsæ Majestatis humana, im- portet felloniam, stante quod idem Princeps, vel Dominus directus feudi, ita crimen redoleret speciem mortis, atque intraret devolutio, etiam in præjudicium successorum; Et per consequens, idem feudum non caderet sub confiscatione ad commodum fisci pœnalis, sed potius ex devolutione, & jure consolidationis pertineret ad Cameram Domini directi, quæ sub fisci vocabulo quoque explicari solet, quando ipse sit Princeps supremus.

Magna verò est differentia intra unam, & alteram fisci speciem; Tum ob diversitatem burfarum, ad quarum respectivè commodum bona cedant, dum etiam sub eodem Principe divertæ solent esse confiscationum, & pœnarum burfæ ex deductis, supra *eodem disc. 161.* Quinimò, ubi etiam non adit hæc distinctio, ratione diversitatis pro-

vinciarum, vel Civitatum, seu principatum, adhuc ista differentia solet esse considerabilis pro jure, vel interesse tertii; Puta quia emolumenta confiscationum, & pœnarum concedantur in appaltum, ut in specie habetur, supra *disc. 124.* aut in officium venale; Unde propterea, quando feudum, vel Castrum non devolyeretur, sed quod pro delicto privato indifferenti caderet sub confiscatione, tunc ad istam burfam spectaret, non autem si unicæ devolutionis.

Tum etiam, quia in casu confiscationis, fiscus illud obtineret tanquam hæres obligatus ad debita, ut supra, eodem modo, quo successor feudi habens qualitatem hæreditariam, secus autem in casu devolutionis, dum tunc ex regula, textus in *l. vestigali, ff. de pignor.* ut resolutio jure datoris, resolvatur jus acceptoris, feudum redit liberum ad Dominum, qui ad alia onera, & debita non tenetur, nisi ad illa, quæ imposta sint cum ejus assensu, dum hic sit liber, & purus, secus autem si qualificatus à clausula sine præjudicio, vel alia æquipollenti, ut advertitur *disc. 1. de feudis & alibi.* Atque debet frequens, & quotidiana praxis feudorum Regni Neapolitani, in quibus etiam inolevit stylus, à Fiscalibus introductus, quod in casu devolutionis, neque admittuntur creditores super feudo, quamvis assensu libero, & puro muniti sint, nisi facta excussione patrimonii allodialis, quod ibi burgaticum dicitur, ut insinuatur *discurs. 30. de credito, & alibi.*

Et de ista differentia inter pertinentiam Castri ad Fiscum jure confiscationis pro crimine privato, & indifferenti, vel è converso, jure devolutionis ex capite lineæ finitæ, vel criminis feudalis habetur, apud Spadam *conf. 116. lib. 1.* ubi de hoc agit, ad effectum comprehensionis sub Bulla de non infeudando, quamvis ad hunc effectum, distinctio non intret, ejusque opinionem videatur tuta, ut advertitur *disc. 128. de feud.*

Et per consequens (applicando ad rem,) cum creditoribus isto casu felloniæ consultum non remaneat, rectè ipsi reorum indemnitati comparere possunt, exaudiri debent ad excusandum, & tuendum eorum debitorem, quamvis absentem, & contumacem, ex ea ratione, quod id agere non dicuntur in gratiam ipsius delinquentis, ut ipsum excusent, & defendunt, & principaliter pro eorum interesse, & in eorum gratiam, ita proprium gerendo negotium, ut impediatur devolutio illorum feudorum, ac bonorum differentium, ex quorum pretio, vel saltem commoditate, durante vita naturali debitoris, possent satisfieri; Ut cæteris relatis habetur, apud Farinac. *q. 99. n. 154. cum seqq.* Cyriac. *controv. 429. n. 21. & 22. ubi concordantes.*

Et quatenus fiscus criminalis replicaret, quod id esset per indirectum facere defensiones contumacis non audiendi extra Carceres, potissimè verò, ubi ultra ea, quæ desuper de jure communi disposita sint, adit etiam statutum, vel lex particularis, quæ id disponat, ut in principatu, in quo erat quæstio, adesse supponebatur, prout pene generaliter præsertim in Italia verificari videtur.

Siquidem in statu Ecclesiastico, ita disponitur per Constitutionem 24. Julii Secundi registratam quoque in Constitutione Aegidiana *lib. 4. cap. 15.* Et in Regno Neapolitano adest, ritus M. Curia Vicariæ, de quo Campana *observat. crim. 11.* Et de Ducato Mantuano agit Cyriac. *controv. 488.* & sic similiter alii de aliis principatibus; At tamen rectè creditores, aliique intereflati onerosam causam veram, & non fraudulentam fruentes, allegare potuerunt regulam desumptam ex vulgari, textu in *l. altius, Cod. de servit. & aqua,* quod scilicet, ille, qui alleget, vel exercet jus suum, ut sibi profit, curare non debet consequitivum præjudicium, quod alteri resultet; Idèdque Fiscalibus tali casu replicari potest, quod si credunt, id eis præjudicare in toto processu, & causa principali, habent remedium promptum, declarandi, scilicet, non uti condemnatione in ipsorum creditorum, vel intereflatorum præjudicium.

Quo verò ad secundam inspectionem, quod scilicet filius idem gereret tanquam donatarius, in ea bonorum parte, quæ debita, & onera excederet; Dicebam, quod quando ageretur de privatis, ac indifferentibus criminibus, pro quibus non ipso jure, sed ex Judicis condemnatione, bonorum publicationi locus esset, tunc intraret idem, quod in præcedenti inspectione, quod scilicet fiscus oppositori objicere posset sua non interesse, an inquisitus decla-

S U M M A R I U M.

deklararetur in dōcens, vel reus, dum etiam in casu, in quo reus deklararetur, adhuc tamen non probata per fisci fraudem, quæ in dubio non præsumitur, sed per allegantem est probanda, donatio valida est, potissimè ante citationem, seu transmissam inhibitionem, ad text. l. l. in l. post contractum, ff. de donat. ubi Bart. & alii, de quibus apud Peregrin. de jur. fisci lib. 5. tit. 1. n. 178. & seq. & lib. 6. tit. 7. n. 12. Guttier. lib. 2. Canon. qu. cap. 5. n. 53. & seqq. Castrill. tom. 8. cap. 57. nu. 15. & seqq. Vermigliol. conf. 8. Rovit. pragmat. 1. prodi. n. 1. & seqq. & dec. 91. n. 31. & seqq. & alii.

14 Verùm quia supponebatur, quod ut supra ageretur de crimine, pro quo intraret bonorum publicatio ipso jure ex legis communis dispositione; Hinc proinde cum tali casu donatio, vel alia alienatio non obstat fisco, utpote jus acquirenti ab initio patrati delicti, juxta distinctionem, de qua apud eisdem mox allegatos, Idcirco admissim advertebam intrare eadem, quæ in præcedenti inspectione dicta sunt, ut donatarius pro ejus jure potius, quam pro defensione contumacis audiri debeat; licet creditoribus aliisque onerosam, & correspondivam causam foventibus, quædam major assistat æquitas, quam foventi causam lucrativam, quæ inter patrem, & filium, alioque à recta sanguinis conjunctione attinentes, aliquam præferre videtur fraudis suspicionem, quæ tamen sola non sufficit, nisi aliis munita sit adminiculis, ex ea congrua ratione, quod debitor, vel respectivè donator non potest cum ejus contumacia præjudicare creditoribus, vel donatario, cui expressè, & directè præjudicare non possit.

15 Hiisque sic stantibus, non videbatur opus assumere questionem, super qua, respectu bonorum feudaliū, & emphyteoticorum plura cumulantur per Cyriac. contrav. 401. n. 8. Rovit. d. pragmat. 1. de bon. proditor. n. 14. & seqq. Nota dec. 261. p. 10. rec. an veniat sub confiscatione saltem commoditas durante jure, seu vita delinquentis, cum ita ob criminis qualitatem, nempe jure devolutionis potius, quam confiscationis ad Principem dominum directum rediret.

Demum quoad tertiam inspectionem, considerando scilicet ipsum filium tanquam defensorem patris, dicebam, quod multa cumulantur in materia per Farinac. d. quest. 99. & per Scribentes apud eum conf. 35. nu. 3. & seq. ibique latius add. litt. E, ubi de Patre, Cyriac. contr. 488. Conciol. tom. crim. verb. legitima resol. 2. Jo: Maria Campana Neapolitanus resol. crim. 11. nu. 1. & seqq. & plenius Carolus Orilla in hac Romana Curia Advocatus adhuc vivens in observ. ad eandem resol. 11. n. 1. & seqq. apud quos habetur, quod iudices debent generaliter, aliquo petente, recipere saltem in forma extrajudiciali scripturas, & testes, qui in promptu adducerentur per tertium, tanquam instructorem, & defensorem innocentiam, quoniam aliud est proponere exceptiones ex parte ipsius inquisiti, & aliud est audire instructorem super innocentia absentis, & ne ex ratione contumaciæ cum malis probationibus contentis in processu informativo, ad injuslam procedat condemnationem.

Atque si id procedit in quolibet tertio comparente, planius, multoq; magis dicendum est, ubi compareat pater pro filio, vel filius pro patre, & uxor pro marito, vel è contra, dominus pro servo, & similes; Quamvis in hoc, in casibus, super quibus, suppressis nominibus personarum, & locorum, consilium petebatur, istud non de facili maturum dari potuerit, cum magnam desuper partem habeant locorum, & Tribunalium styli.

FOROSEMPRONIEN. APPALTUS, PRO APPALTATORIBUS, CUM ALIQUIBUS PRIVATIS.

Casus resolutus per Congregationem boni Regiminis pro Appaltatoribus.

Casus obligatione, quam habeat Appaltator juris privati vendendi vidualia minutatim, emendi eadem vidualia à possessoribus prædiorum illa productionum, quomodo, & quando procedat.

- 1 Acti series.
2 Capitula appaltus habent vim legis.
3 Declaratur quomodo intelligentum sit.
4 De provisionibus super annona, & gratia.
5 Quomodo istæ provisiones intelligi debeant.
6 In quibus jus civicum non procedat.
7 An exemptiones, & privilegia suffragentur Colonis.
8 De eodem, & quando conductor potiat privilegio locatoris.
9 De eisdem provisionibus, de quibus n. 4.
10 Monitum in judicando, & consulendo.

D I S C. CXCII.

Obtinente Communitate Civitatis Forisempronii jus privativum vendendi dietim oleum minutatim, taleque jus concedente in appaltum, eodem modo, quo de furnis pro pane venali, ac similibus praticari solet, juxta casus, de quibus supra hoc tit. disc. 61. & disc. 46. de locat. & alibi. Inter alia capitula appaltus, vel onera est illud, ut appaltatores teneantur emere oleum, quod civis in eorum prædiis colligant, ejus injuncta lege, ut ad diem Cinerum, teneantur eisdem appaltatoribus denunciare quantitatem, quæ detracto usu proprio, venditionis destinata esset; Cum autem aliqui ex dictis civibus aliquam notabilem cumulassent quantitatem olei, partim in pluribus annis in eorum prædiis recollecti, partim verò ex aliquorum exterorum prædiis conducti, ac etiam ex responsionibus cujusdam molendini pariter conducti, præterere autem quod appaltatores in vim capitulorum emere tenerentur; Hinc introducta causa in Congregatione boni Regiminis, ob assistentiam, quam Communitas per ejus interesse præstabat appaltatoribus, istorum favore prodit resolutio, nempe non teneri emere, atque mihi pro eis scribenti, reflectendo etiam ad solam veritatem, justa, benèque fundata visa est resolutio.

Non negabam etenim veritatem conclusionis in præcedentibus pluries insinuatæ, quod scilicet capitula appaltum pro lege servanda sunt, & in qua conclusione totum erat fundamentum scribentium pro illis particularibus, qui præterdebant cogere appaltatores ad emptiorem, reliquum etenim continebat solitam, ac inutilem chartarum repletionem cum regulis generalibus, quæ licet notoriæ, & incontrovertibiles, ac etiam extra causæ opportunitatem cum magno allegationum cumulo exornari solent.

Dicebam tamen, quod ista alioquin vera conclusio intelligi, & praticari non debet in solo sensu litterali, ac indefinitè in omni casu, sed cum illa propositione, quæ licet frequenter deducta, & inculcata fortè in omni casu repeti meretur, ut scilicet non cortex, & formula verborum attendi debeat, sed substantia veritatis, vel finis, & effectus, ad quem actus, vel dispositio dirigitur.

Iste siquidem appaltus cum jure privato illum respicit finem, vel effectum, ob quem annona frumentaria, aliæque provisiones prudenter in Civitatibus, & locis introductæ fuerunt, & de quibus supra hoc eodem tit. disc. 44. & 45. 125. & 134. ut scilicet ita occurratur monopolis, ac dardanariorum oppressionibus, & suffocationibus, quibus in vidualibus pauperes subjacent, qui earum colligunt in propriis prædiis, minusque valent provisiones debito tempore facere.

Sed quoniam è conversò justum est, ut illi cives, qui oleum in eorum prædiis colligunt, è converso non subjaceant illis suffocationibus appaltatoris, quæ ex jure privato resultare solent ob prohibitionem vendendi; Idcirco prudenter statutum est, ut appaltator teneatur emere à civibus illud oleum, quod ipsi, dicto tempore determinato denunciarent collegisse in eorum bonis, atque ultrà proprium usum, destinatum esse venditioni.

Ex his autem de consequenti resultare dicebam, istud jus coactivum non competere pro oleo conflato ex plurium annorum recollectis, præsertim verò ex molendino, aliisque exterorum bonis conductis; Primò, nempe respectu olei provenientis ex molendinis, quia ut illud nullatenus aptum esset dicto usui, vel fini, cum inter appal-

MUTINEN. LEGITIMATIONIS PRO MARIA CATHARINA GHERARDINA, CUM JO. ANDREA, ET ALIIS DE GHERARDINIS.

Responsum pro veritate in causa vertente in Consilio Mutinæ.

De eadem materia de qua supra disc. 148. & 177. super potestate Principi tollendi jus tertii cum ejus gratiis, & habitationibus nobilium, ipsoque declarante non habuisse animum præjudicandi tertio, quomodo declaratio intelligenda veniat. Et in specie de legitimatione illegitimorum, & attendatur, & operativa sit extra territorium, & legitimanis jurisdictionem.

S U M M A R I U M.

- 1 Acti series.
2 De operatione vel judicata.
3 De prescriptione.
4 In specie, quod defectus legitimationis præscribat per decennium.
5 De questione, an legitimitio operetur extra ditionem legitimitatis, & de opinionum diversitate.
6 De erroribus, & simplicitatibus scriptorum in materia.
7 De distinctionibus, cum quibus dicta questio veniat decidenda, ut primo deservit debeat legibus, & styli locorum.
8 Quid in successione feudi, & emphyteusis.
9 De successione in fideicommissis.
10 Quid de successione in bonis liberis, & indifferenibus, & quando unica legitimitio sufficiat.
11 De ratione ob quam unica legitimitio sufficere debeat.
12 De operatione statutorum extra territorium.
13 Considerantur inconvenientia, si unica legitimitio non sufficere.
14 De casu particulari.
15 De ratione ob quam Dominus mediatas non exercent jurisdictionem in feudo majoris dignitatis.
16 Quid operetur declaratio Principis, quod per ejus gratiam non intellexit præjudicare tertio.
17 De operatione vel judicata, & prescriptionis, de quibus num. 2.

D I S C. CXCIII.

Oram trahens in Civitate Neapolitana pro servitio Ducis Mutinæ ejus Domini Jo. Jacobus Gherardinus uxoratus, absente uxore, quam in patria reliquit, ex muliere soluta filiam Mariam Catharinam, quam jam adultam propriæ domi educatam, & retentam, cum assertione, quod ipse esset jam senex destitutus non solum propria prole, sed etiam fratribus, & sororibus, vel nepotibus ex eis, obtinuit à quodam comite Imperiali habente ab Imperatore facultatem legitimationis, dictæ ejus filie amplissimam legitimationem: factoque postmodum casu ejus mortis ab intestato, dicta filia obtinuit à Duce prædicto proprio Principe ejus confirmationem, ac etiam per sententiam Consilii Mutinæ sibi decerni patris successionem, quam spatio annorum circiter viginti possedit; & quamvis remoti agnati dicti Jo. Jacobi ad biennium circiter post dictam confirmationem moniti forsan de cautela, de qua apud Thesaur. decis. 69. obtinuerint ab eodem Duce declarationem, quod non intellexit iuris alterius præjudicare, proficundo ad suppositionem facere hanc declarationem juxta dispositionem juris, Attamen ea tunc usi non sunt, sed post diuturnum silentium à moderno Duce mediato successore obtinuerunt revisionem dictæ sententiæ in eodem Consilio, ista revisionis causa pendente, ex parte dictæ Mariæ Catharinæ reæ conventæ requisitus.

Respondi, antequam assumerem inspectionem merito- rum negotii principalis, quod pro ejusdem reæ conventæ absolutoria, sufficiebant duo fundamenta ordinis; Primò, nempe illud rei judicatæ, quæ firmat statutum, atque faciens de non ente, sive de nigro albo, vel è contra relatis disc. 40. de judic. in principio cum notis; Et alterum præ-

appaltus capitula, illud præsertim legeretur, ut oleum esse deberet lucidum, ac bonæ, & perfectæ qualitatis, utpote viduali principali destinatum, & consequenter id non erat verisimile in hac specie olei conflati ex mixtura plurium diversarum specierum in ea modica summa, quæ pro molitura solvi solet.

6 Secundo, respectu olei recollecti ex prædiis exterorum, quoniam isti per capitula appaltus contemplati non fuerunt, ideoque statuta favore civium attendi non debent in iis, quæ iidem cives ex causa negotiationis cum exteris agunt, ex deductis in proposito juris pascendi, competentis jure civicò, habentur disc. 40. de servit.

7 Quinimò ubi etiam ageretur de prædiis conductis ab aliis civibus, scribendo more Advocati, dicebam idem procedere debere ex regula, de qua supra discurs. 53. & alibi, ut scilicet privilegia exemptionis non suffragentur pro industriis, & negotiationibus, neque extendantur ad colonos.

8 Verùm reflectendo ad veritatem de hac distinctione dubitabam ex eadem ratione spectandi finem, vel effectum, ac substantiam veritatis, quoniam ex tenore capitulorum appaltus, liquet, finem hujus introductionis fuisse, providere civibus indigentibus dietim hac specie vidualis, tam circa taxam justæ pretii, & indigentiam, seu congruam provisionem, juxta frequentierem praxim annonæ frumentariæ, ut supra, quam etiam circa ejusdem vidualis qualitatem, ut scilicet sit de illo, quod colligitur in prædiis ipsius Civitatis, quod supponitur melioris conditionis, quam sit illud adjacentium locorum in planitie, vulgò di sotto, dum in uno ex capitulis disponitur, ut appaltator ab his civibus teneatur emere ad rationem unius grossi pluri pro qualibet amphora vulgò fiolo, quàm communiter vendatur aliud oleum di sotto, ita prudenter consulendo quoque civibus habentibus prædia in ipsius Civitatis territorio, ut eorum culturæ, & ampliationi vacare possint; Et per consequens nil refert spectato fine, vel effectu, an per unum, vel alterum ex civibus jure dominico, vel jure colonico fructus colligatur, quoniam sicuti appaltator teneatur emere oleum à locatore, si non locasset, sive ipse coluisset proprium prædium, ita quoque à conductore, qui in hoc proposito censendus venit locatoris colonus, & minister; Neque urget congrua ratio disparitatis.

Ad quod conferunt ea, quæ habentur supra hoc eod. titul. discurs. 155. & alibi, quod scilicet Ecclesia, vel persona Ecclesiastica pro ejus prædiis, & bonis, quæ sua manu colit, si aliqua potiatur immunitate, vel exemptione, eadem gaudere debet conductor, præsertim, ubi sit etiam persona Ecclesiastica, vel aliàs exempta, neque istocasu intrant ea, quæ habentur de Clerico negotiatore.

Tertiò, demum etiam respectu olei recollecti per cives in propriis prædiis, dicebam cum eodem sensu veritatis, id intelligi debere de oleo recenti cujuslibet anni non autem pro illo annorum præcedentium, dum obligatio emendi non est indefinita, sed qualificata, in illo scilicet oleo, quod dicto statuto tempore denunciabitur, quasi quod non denunciando, faciat quis se extraneum ab hoc privilegio ponderando eandem rationem finis, vel effectus, ob quam hæc denunciatio frequentius in tritico demandari solet, ut scilicet ita initio anni regulandi à complemento recollectæ, fieri possit calculus, vel peræquatio tam ad effectum regulandi pretium metiendum à majori, vel minori ubertate, & copia, quam etiam ad effectum, an quantitas in territorio recollecta sufficiat, necne, pro usu populi minuti, ad hoc, ut in casu insufficientiæ ob illius anni sterilitatem fieri valeant opportuna provisiones abundæ, & in casu exuberantiæ ratione ubertatis, appaltator providere possit excitationi quantitatis exuberantis extra locum.

Atque hinc edocemur idem, quod aded frequenter, sed semper opportundè inculcatur, ut in judicando, & consulendo punctus non sit in regulis, & propositionibus juris in abstracto, minusque in auctoritatum cumulo, & confarcinatione, sed principaliter consistat in facto, aliisque circumstantiis spectata substantia voluntatis, seu sine, vel effectu dispositionis, non autem formalitate verborum in sensu grammaticali.

scriptionis dupliciter intrantis; Primum, nempe juxta terminos generales prescriptiones bonorum mobilium per triennium, & stabilium per decennium inter presentes, in casu cum sententia prædicta habeat speciem tituli, ut *decif. 120. num. 9. part. 3. recent.* Et secundò, ex terminis specialibus, ut per decennium legitimatio præscribitur adeò post illud tempus adversus illam obijci non valeat, ex relatis per Lup. *de illegitim. comment. 2. §. 3. num. 55.* ubi allegatur Dec. Surd. & alii.

Ista motiva erant extra quæsitum à me insinuata ad effectum parandi majores reæ conventæ defensiones, quodque ejus defensores præsentis, ita quoque colerent; non tamen super eis iudicium pro veritate efformavi, cum id sequi non valeat absque bene distincta facti, ejusque circumstantiarum notitia, potissimè verò quia refugium præscriptionis fragile, ac periculosum frequentius esse solet ob tot subdistinctiones, vel exclusiones aut refectiones ex relatis *disc. 21. de judic.* quando solum, & de per se deducatur: bene tamen illud, ac alterum rei iudicæ consideratione digna sunt coadjuvativè ad merita negotii principalis, ut infra.

Quatenus itaque pertinet ad dicta merita negotii principalis, super quibus requisitus fui; Duas efformabam inspectiones; Unam nempe super efficacia, vel inefficacia legitimantis obtentæ à Commissario Imperiali; & an esset necessaria, necne confirmatio obtenta à proprio Principe; Et alteram, posito, quod ista confirmatio esset necessaria, ita ut confirmatio, potius quam confirmati sit operatio, quid relevaret dicta declaratio postmodum ab eodem Principe facta, inanis etenim labor esset agere de hoc secundo puncto si confirmatio non esset necessaria, adeò ea etiam seclusa, legitimatio esset operativa, atque decisio verò istius puncti pendet à quæstione in qua nostri nimium se involuisse videntur, an scilicet legitimatio facta per eum, qui hanc habeat potestatem, suffragetur, atque operativa sit extra territorium, vel ditionem legitimantis, vel illius Principis ex cuius auctoritate, & privilegio alter inferior, tanquam ejus Vicarius, vel Commissarius hanc exerceat facultatem.

In hoc autem DD. de more in varias scinduntur sententias; Aliqui etenim generaliter, ac indefinitè sequuntur affirmativam, ut legitimatio facta per habentem potestatem, utpotè imprimens qualitatem in persona, quæ est individua, ubique eundem operetur effectum, Alii è converso generaliter, & indefinitè sentiunt oppositum; ut non nisi intra præcisos limites actualis, & immediatæ ditionis legitimantis; Alii distinguunt, an agatur de legitimatione facta cum auctoritate immediata, vel mediata illius regis, vel principis, qui restrictam habeat potestatem ad proprium regnum vel principatum, vel cum auctoritate illius, qui habeat potestatem, & jurisdictionem universalem saltem habitalem in toto mundo, quales exemplantur in Papa pro illa potestate de qua agitur *disc. 2.* in relatione Curie, & alibi; & in Imperatore ratione antiqui domini Imperii Romani, quasi quod prior species non egrediatur propriam ditionem, secus autem posterior; alii verò hanc secundam partem omnino negantes in illis Regibus, & Principibus, qui de facto omnimodam libertatem, & independentiam præscripserint, & possideant, id solum admittunt in principibus verè dependentibus, quia nempe per possessores recognoscantur à Papa, vel Imperatore; aut ab alio jure feudi quamvis majoris, & verè dignitatis cum regalibus etiam majoribus, adeò importent, seu redolent principatum absolutum juxta illas species feudorum, quæ enunciantur in sua sede sub titulo *de feud. discurs. 1. cum seqq. & discurs. 63. & alibi*, quod tamen alii acriter negant etiam isto casu; Et alii considerant qualitatem personæ legitimatæ, an sit secularis, vel Ecclesiastica, ut respectu personarum Ecclesiasticarum, attendenda non sit legitimatio Principis secularis, etiam in proprio principatu, vel ditione, quasi quod ita esset dare exercitium potestatis laicalis cum clericis, & personis Ecclesiasticis, & super quo magna dignoscitur discrepantia, quam aliqui conciliare satagunt cum distinctionibus effectuum spiritualium, vel temporalium respectivè; Et demum alii cum eadem nimia discrepantia distinguunt effectus, seu casus, de quibus infra, & an legitimatio importare dicatur actum jurisdictionis contentiosæ, vel voluntariæ, ut posteriori casu operetur etiam extra territorium, secus autem in priori, ut de his omnibus præsertim patet, alii antiquioribus relatis, apud

Giovanon. *conf. 16. lib. 2. Lup. de illegitim. comment. 3. §. 3.* & omnium latius Bellon. jun. *de jur. accresc. in tertio opere posthumo cap. 10. quæst. 4. & obiter disc. 45. de præm. ment. & disc. 54. de testam.*

Atque in hoc ultimo præsertim admiranda videtur nimia patientia in adeo magna collectione adhibita, sive commiseratione dignus censendus est ille legitimarum improbus labor, qui apud aliarum literarum professores, adeò contemptibilis, & damnabilis reputatur, quem iste alioquin doctus, & existimatione dignus auctor passus est; Prout multæ irrisione quidem dignæ apud allegatos, & alios per eos relatos dignoscuntur leguleicæ simplicitates circa potestatem Imperatoris, ac respectivè Papæ in temporalibus in toto mundo, præsertim verò illa, de qua apud Giovanon. *d. conf. 16.* super jure Imperatoris in Urbe, & statu Ecclesiastico ex concessione Constantini aliisque Imperialibus concessionibus.

Nolui autem hanc provinciam assumere ex professo in singulis casibus, vel distinctionibus, examinando adeò varias opiniones, & quænam esset, tam inspectis auctoritatibus, quàm rationibus probabilior, tam genio, quàm aliis occupationibus, magis verò connaturali impatiencia id prohibentibus, ac etiam verè commendabili stylo effugiendi inanes digressiones, quando qualitas causæ non exigitur.

Incidenter tamen priusquam ad examen casum præcisè descenderem, insinuabam, quod pro meo iudicio illa videbatur probabilis distinctio, ut in primis reflectendum esset ad leges, vel stylos particulares illius Regni, vel principatus, quibus exstantibus, ut contingit in casu de quo *in d. decif. 69.* Thesauri, eis deferri debeat.

Hujusmodi autem legibus, vel styliis deficientibus, reflectendum veniat ad distinctionem, seu qualitatem effectuum, & præjudiciorum respectivè; Aut etenim agitur ad effectum habilitandi illegitimum ad successionem bonorum feudaliū, vel emphyteoticorum, adeò ut hæc habitatio non solum præjudicet legitimis agnatis, & aliis per legem investituræ vocatis cum præjudicio merè privato, sed etiam præjudicet Domino directo contra cujus voluntatem implicite, vel explicite, & à lege subintellectum admittantur personæ incapaces, & abhorritæ, & tunc indistinctè intret opinio negativa, ut legitimatio non sit operativa, nisi in iis ad quæ extendatur potestas legitimantis copulativè in persona, & bonis, dum aliàs esset dare exercitium jurisdictionis cum non subdito, ac propterea etiam in proprio principatu, vel territorio, intrat defectus potestatis, ratione diversitatis fori, puta, quia agatur de feudo, vel emphyteusi Ecclesie in casus præjudicium potestatis laicalis habilitare non possit inhabilem, dummodo tamen tale præjudicium personæ exemptæ addit, quia nempe Ecclesie dominæ directæ interfit non admitti hoc genus personarum, per quorum devolutio nimis in longum protrahatur, sive ex quorum alio respectu sibi præjudicetur, seu autem, ubi ipsa Ecclesia non existente in causa, nullumque revera patiente præjudicium, vel habente interesse, sit sola quæstio pertinentiæ inter laicos, quoniam tunc licet Curia Romana credat etiam isto casu, quod bona censerit debeant Ecclesiastica, ratione habitualis, & directi domini Ecclesie, quamvis sola contentio sit inter laicos, ex iis, quæ ad effectum Ægidianæ, aliosque similes effectus habentur *disc. 37. de judic. & alibi*; Attamen ista opinio videtur Curie singularis, alibi non recepta, ut eodem *disc. 37.* advertitur.

Istoque casu probabilior, magisque recepta in praxi circa punctum territorii etiam inter laicos est opinio, quæ negat operationem legitimantis concessæ per Dominum directum, seu mediatum, quoties agatur de dicta specie feudi majoris, & dignitatis cum omnibus regalibus, redolente verum, & absolutum principatum, cum in hac specie feudorum, dominus, iis exceptis, quæ jus feudi, & alti domini respiciunt, omnem aliam jurisdictionem à se abdicasse videatur, illamque in feudatarium transtulisse, nisi contraria consuetudo aliàs declaret, secus autem, ubi agatur de feudatariis, vel domicellis, & subordinatis sub Baronum potius, quàm Principum genere venientibus, juraque regalia regulariter non habentibus.

Aut verò agitur de illis bonis differentibus in quibus ex privato iudicio privatam interesse, vel præjudicium adscorum, qui ex eodem iudicio vocati sint, ut contingit in bonis subjectis fideicommissio ex privata dispositione ordinato

nato ad quod solum legitimi vocati sint; Et tunc, aut ipsius fideicommissantis ordinatio, seu voluntas legitimantem assistit, talique casu videatur, ut quoties præsertim agatur de legitimatione obtenta reintegra per illegitimi patrem fideicommissi possessorem, ad effectum, ut ad ejus posteros magis, quam ad alios remotos transversales, vel extraneos substitutos bona transeant, adeò utraque voluntas gravantis, & gravati assistat, dicendum veniat idem, quod in casu sequenti dicitur in bonis liberis, & indifferentibus; Aut voluntas fideicommissantis resistit, vel non assistit, & tunc procedat idem, quod in casu præcedenti, quamvis non utraque ratio, sed una earum assistat simpliciter nempe, non autem duplici præjudicii, quoniam ita esset quoque exercere jurisdictionem contentiosam cum non subditis, atque istis jus tollere si non in re, & de præsentis, suam in spe trahente causam de præterito, in qua radices jam habeat natas, & fixas; Multò magis, & abique dubio post jus quæsitum, quo casu etiam in eo qui legitimet ex auctoritate proprii Principis intret ratio potestatis ex iis, quæ habentur supra *disc. 148.* & in casu de quo *disc. 68. de fideicommiss.*

Aut demùm agitur de bonis indifferentibus liberæ dispositionis, & tunc si legitimatio non est obtenta per ipsum patrem, vel de ejus mandato, sed eo inscio, vel invito, seu defuncto, planum est legitimacionem non suffragari, quamvis obtentam à proprio Principe, vel domino, nisi constet de ejusdem legitimantis certa voluntate, in dubio non præsumenda, habilitandi usque ab initio cum retrotractione, quodque accedat ejusdem legitimantis potestas tollendi jus tertii, juxta ea, quæ habentur supra *d. disc. 148. & 177.* quod verificabile non est in hujusmodi legitimacionibus mediatis, quæ per inferiores ex privilegio supremi conceduntur, ut ita distinguendo, advertitur *d. disc. 68. de fideicommiss. & alibi.*

Sed si legitimatio obtineatur ab ipso patre, vel de ejusdem voluntate, seu præordinatione libera, & simplici, per quam ipse se constituit in necessariate agnoscendi illum legitimatum in sui, adeòque decedendo intestatus, teneatur illum saltem in legitima instituire, & decedendo testatus illum habere legitimum heredem, & successorem, juxta receptam distinctionem inter legitimacionem simplicem, & puram, & alteram qualificatam à clausula sine præjudicio venientium ab intestato, de qua apud Gregor. & add. *dec. 135. & 201. dec. 200. part. 7. rec. decif. 35. part. 8.* & frequenter advertitur in plerisque locis.

Et tunc quidquid in scholastico, mereque leguleico rigore irrationabili teneant Bellon. *d. g. 4. n. 140. & seqq. & alii ibid. relati.* omnino probabilior videtur altera opinio relata per eundem *n. 127. & seqq.* bene sustentata per Giovanon. *d. conf. 16.* in Curia per Rotam aliaque Tribunalia recepta etiam in fideicommissariis successioneibus, quando fideicommissantis assistat voluntas, ut supra, ex relatis *disc. 58. de fideic. & alibi* pluries, ut unica legitimatio facta per habentem potestatem, abluat maculam, & qualifcet personam individuum ubique, nisi repugnet lex loci, quæ expressè contrarium disponat.

Idque non solum ex ratione assignari solita, quod sit actus voluntariæ jurisdictionis, quæ prorogari potest cum ista sola ratione attentata, non improbabilis essent considerationes tenentium contrarium, ut non possit subditus in præjudicium proprii Judicis, seu Superioris alienæ potestati, & jurisdictioni se subjicere, sed ex altera, quod ita in bonis liberis legitimantis, qui poterat illa disipare, atque, ut nostri dicunt, projicere in mare, seu relinquere extraneis, quinimò relinquere ipsum illegitimum, quamvis non legitimato, quoties, ut in hac facti specie nullus obstat defectus potestatis, quia nempe non ad sint filii legitimi, & non agatur de legitimo suscepto ex damnato, & punibili coitu, legitimatus bona obrinere dicitur ex voluntate ipsius patris, quæ est unica, & individua, ubique operativa, potius, quàm ex potestate, & jurisdictione legitimantis.

Ad instar eorum, quæ habemus in materia statutorum exigentium copulativam subjectionem personarum, & bonorum, adeò ut non operentur in bonis extra territorium, ex pluries relatis in sua sede sub titulo *de success. & alibi*, & secus ubi statuti operatio fomentum recipiat à voluntate disponentis, ubique operativa, etiam in bonis extra territorium, ex deductis apud Merlin. *dec. 447. repetit. dec. 355. p. 5. recent.* & sæpiùs advertitur eod. tit. *de success. & præsertim disc. 9. & disc. 109. de jurisd.*

Alia quoque ratione accedente impracticabilitatis, &

absurdi, quoniam stante odierna divisione mundi in tot principatus, & dominia, si quis haberet ejus patrimonium sparsum in plerisque dominiis, & territoriis, ut præsertim docet praxis Italiæ in Januensis, Florentinis, Lucensibus, Bergomensibus, & Comensibus, & aliis similibus industriis nationibus, cuperet autem habere successorem ejus filium illegitimum per legitimacionem habitatum, vel etiam extraneum jure adoptionis, cogereur obtinere multas, & multas legitimaciones, vel facere multas adoptiones, quot sint dominia, vel territoria, in quibus bona sita sint, idemque in casu successioneis fideicommissariæ ob assistentiam voluntatis fideicommissantis, quod utique absurdum, & irrationabile, peneque impracticabile censendum est communi usui quoque contrarium.

His itaque obiter prænotatis; Atque descendendo ad speciem, seu applicationem; Certè videbatur voluntas patris liberæ, ac pleno jure hanc filiam legitimandi, ut illam tanquam legitimam haberet in unicam succedtricem non solum, quia curavit obtinere legitimacionem puram, & liberam, ac in forma amplissima, sed clarius ob rationem ab ipso expressè assignatam in ejus impetratione, quod scilicet esset jam senex, ac destitutus non solum legitima prole propria, sed etiam proximis continentibus transversalibus, quales reputantur fratres, & sorores, ac nepotes ex eis, nullisque obitabat defectus potestatis, cum dici non posset filia suscepta ex coitu damnato, & punibili, utpotè ex muliere soluta, non obstante, quod ipse esset uxoratus, cum de consuetudine adulterium in viro non sit punibile.

Et per consequens confirmatio obtenta à proprio Principe, non erat necessaria, sed fuit ad exorbitantem cautelam, & ad bene esse.

Potissimè verò, & fortius, dum legitimatio sequuta fuerat auctoritate Imperatoris Domini directi, quam una opinio credit sufficere etiam in casibus, in quibus necessaria sit jurisdicção, & potestas contentiosa, quoniam licet, ut supra contraria opinio probabilior videatur, magisque recepta, ut potestas Domini mediati non sufficiat, attamen idest in quæstione cum veritate opinionum; Ideoque minus exorbitans, majorque dubitandi ratio videtur illa injuriæ, & præjudicii ipsius domini immediati, quando iste, ejusque nomine vicemagistratus, & officiales contradicant; secus autem, ubi assentiant, cum volenti, & assentienti non fiat injuria, ut in specie in hoc eodem principatu, advertitur *d. disc. 54. de test.* Ideoque dicta confirmatio non legitimacionis ex integro, sed prædicti consensus, & approbationis speciem potius habere dicitur.

Hinc de consequenti resultare dicebam resolutionem alterius inspectionis circa declarationem ab eodem Principe factam non præjudicandi tertio, quoniam ubi etiam ista declaratio præferret omnem modam revocationem, & annullationem dictæ confirmationis, adhuc nil referret, dum confirmatio non requirebatur, ut supra, sed obtenta fuit ad uberiorem cautelam, quæ propterea nocere non debet, nec potest; Multò igitur magis ex duplici consideratione; Primum nempe, quod Princeps non processit per viam revocationis, sed per viam declarationis, quæ non importat dispositionem, sed solum explicationem ejus, quod inest de jure, cujus dispositione attentata gratiæ Principum ita etiam sine dicta declaratione in dubio veniunt interpretandæ ex relatis *d. disc. 148. de Regal. & alibi sæpiùs*; Et secundò, quia idem Princeps professus fuit dictam declarationem facere secundum juris dispositionem, qua attentata nullum jus considerabile, ut supra agnatis auctoribus quæsitum fuerat, idèdque gratia non importabat præjudicium considerabile.

Ac demum advertebam, quod in omnem eventum, negari non posset, quin casus esset probabiliter dubius, ut propterea dicta res iudicata jamdiu exequuta, & observata, dici non posset nulla, vel injusta, ut in isto gradu revisionis retractari mereretur; Quodque interim fuerit possessitrix in statu bonæ fidei, ac propterea inter dictum motivum prescriptionis, atque ad hunc effectum consideratione digna esse dicebam duo motiva initio insinuata, rei iudicatæ, & prescriptionis.

TAURINEN. RENUNCIATIONIS,
PRO COMITE AURELIO DE
ASINARIIS,
CUM MONASTERIO MONIA-
LIUM JESU.

Responsum pro veritate extra Curiam.

De eadem materia potestatis Principis præjudicandi tertio: Et incidenter, quando Princeps iudex laicus sit comprehens in causis Ecclesiasticorum, sive istorum jus tollat; Et aliqua ad materiam renunciationis factæ per ingressuros in Monasterium.

S U M M A R I U M.

- 1 **F** Acti series.
- 2 De restitutione in integrum adversus duas, vel tres conformes.
- 3 An promissio de faciendo, habeatur pro facto.
- 4 De solemnitatibus in renunciationibus, quæ sunt per ingressuros Monasterium vel Religionem.
- 5 Quod renunciationes puellarum sint solitæ, & favorabiles.
- 6 De distinctione inter Signaturam gratiæ, & justitiæ, & de alia distinctione inter diversas species restitutionis in integrum.
- 7 Quando non intret questio potestatis Principis tollendi jus tertii.
- 8 An Princeps possit facere gratiam proprio subdito in præjudicium subditi.
- 9 De restitutione in integrum facilius concedenda venient independenter jure proprio.
- 10 De errore juristarum assumendi quæstiones extraneas, & superfluas.
- 11 An, & quando iudex laicus sit competens in causa cum persona Ecclesiastica.

D I S C. CXCIV.

Volentes duæ filix Comitissæ Aurelii senioris de Asinariis habitum Monasterium suscipere in Monasterio sub invocationis JESU Ordinis S. Claræ, in quo jam educationis gratia morabantur, in instrumento inito super constitutione dotis præstantæ Monasterio, & consuetudine vitalitiæ præstationis factæ per patris procuratorem, promiserunt suo tempore ad formam mandati procuræ amplam, facere renunciationem bonis paternis, & maternis, & forsan aliis, sed sequuta professione renunctio neglecta fuit; Defunctaque postmodum matre ab intestato, pater deinde decedens, hæredem in testamento scripsit Octaviam alteram filiam nuptam, cum gravamine perpetuæ primogenituræ in linea filii, vel filiorum ejusdem; Quare sequuto testatoris obitu, Monasterium ex persona dictarum monialium contra dictam Octaviam, sententiam à Senatu Pedemontano de anno 1623. reportavit super duabus ex tribus partibus intestatæ maternæ hereditatis, nec non super supplemento legitimæ in paternis bonis, confirmatam ab eodem Senatu de anno 1627. adversus quas de anno 1672. Comes Aurelius junior dictæ Octaviæ nepos ex filio, ad brevem tempus defuncto, factus major obtinuit rescriptum Principis super restitutione in integrum adversus dictas duas conformes, & lapsum temporis cum clausula, quatenus suprema auctoritas extendatur, absque læsione justitiæ.

In hoc itaque statu ex parte ejusdem Comitissæ Aurelii causam excitantibus contra Monasterium, super multis pro veritate consultus fui, & præsertim, an suprema potestas Principis extenderetur ad hujusmodi restitutionis concessionem contra Monasterium personam Ecclesiasticam ab ejus potestate exemptam, ex quo de consequenti maneret iurisdictionis, vel competentia dicti Senatus; Et an dici posset adesse in dicta concessionem læsionem justitiæ, cum alia pleaque quæstia non viderentur nimio discursu digna, vel de illis incidenter infra mentio fiat, occasione agendi de dictarum sententiarum injustitia.

Respondi itaque opus non videri assumere hanc altioris inspectionem super suprema Principis potestate præjudicandi tertio non subditi, cum gratis, & habitationibus, quæ proprio subdito concedatur; Et an hujusmodi gratia contineret læsionem justitiæ, vel indigeret suprema Principis potestate; Cum dictum rescriptum restitutionis in integrum directum eidem Judici, & Tribunali

cum dicta clausula, absque læsione justitiæ, nullam contineat exorbitantiam, sed in substantia sit illa commissionis species, quam in Curia quotidie prædicat Signaturæ Justitiæ Præfectus super restitutione in integrum, prout de jure, quæ deneganda non est, etiam si ad sint duas, vel tres conformes, quando præterantur injustitiæ, quoniam leges, quæ duabus, vel tribus conformibus disponunt, amplius sub disputationis trutinâ non ponendis, intelligendæ veniant de justis, non autem de injustis, ex relatis disc. 38. de judic. atque videatur hodie nimium vulgare, ac species notorii quotidie decantati, & prædicati.

Injustitia verò dictarum sententiarum videbatur clara, decernendo successionem puellis, quæ recepta dote, ei renuntiaverat; Nil obstante, quod ad actum renunciationis promissæ, deventam non esset, quoniam licet apud nostros majores, magna sit questio, in qua cum solita scissura, nimium se involuisse videntur, an promissio de faciendo habeatur pro facto, ex relatis apud Coccin. decis. 1895. & 1951. quæ sunt repetitæ decis. 393. part. 5. recent. & decis. 58. part. 6. solitæ reputari magistras, atque habetur disc. 48. de donat. & disc. 138. de fideicom. & alibi.

Attamen id producit diversos effectus translationis, nempe domini bonorum, quæ in promissione deducta sunt, ac juris tertii, cui medio tempore bona fuerint quæstia ex titulo singulari translativo domini, quoties promissio munita non sit hypotheca, cum aliis considerationibus, quæ pro consuetis nostrorum formalitatibus, vel superstitionibus fieri solent, secus autem quoad ipsum promittentem, ac alios, ex ejus jure venientes, ejusque personam repræsentantes, ne liceat pœnitere, propriamque promissionem impugnare, ut generaliter locis relatis, & in specie consimilis promissionis de renunciando factæ per puellam, volens suscipere habitum in monasterio apud Merlin. contr. 4. lib. 1.

Supponebatur dictas sententias principaliter fundatas esse in ejusdem promissionis invaliditate, ob non adhibitas solemnitates ex illis decretis Ducalibus, vel Constitutionibus præscriptis in contractibus minore, sive alias solemnitates statutas à Concilio Tridentino, sed desuper insinuabam ea, quæ in hoc proposito habentur disc. 15. de donat. disc. 59. de regular. ac etiam disc. 40. & in annot. ad ad Concil. Trident. Insinuando quoque ea, quæ habentur disc. 13. & 14. de renunciat. super consuetudine Italiæ, ut puellæ occasione carnalium, vel spiritualium nuptiarum, hujusmodi faciant renunciationes, quæ propterea justæ, ac rationabiles reputantur, quoniam sufficit eas esse congruè provistas; Atque ex hoc manat responsum ad objectum læsionis, quod regulando rem ab eventu pro eisdem legaleicis formalitatibus, frequenter adversus hujusmodi renunciationes deduci solet, ut in eadem renunciationum sede, & alibi.

Sed quidquid esset de præmissis, & aliis circa efficaciam, vel inefficaciam dictæ promissionis, advertentem id respicere merita negotii principalis, & an de restitutione in integrum, adversus duas conformes respondendum esse, nec ne, non autem circa ipsam promissionem, ad effectum, ut Tribunal, non obstante obstaculo duarum conformium, de hoc cognoscere posset.

Atque stante dicto rescripto non lædendi justitiam, advertentem in proposito, reflectendum esse ad distinctiones, quæ habentur disc. 30. & 31. de Relat. Curie, inter Signaturam Gratæ, & Signaturam Justitiæ, & inter illam restitutionem in integrum, quæ conceditur per Signaturam Justitiæ, prout de jure in hujusmodi judicialibus, an læsa sit justitia, de qua proprie agitur disc. 38. de jud. & illam restitutionem, quæ per viam veræ gratiæ adversus aliquod factum, vel non factum, concedatur in præjudicium tertii, cui jus quæsitum esset, & de quo supra d. disc. 149. & 177. & alibi.

Ac propterea in hac facti specie advertentem, opus non esse assumere hanc inspectionem suprema potestatis Principis super gratis tertio præjudicialibus, cum difficultas cessaret ex facto deficientis voluntatis, dum Princeps noluit rescribere in forma Signaturæ Gratæ, sed potius in forma Signaturæ Justitiæ, idèque extra propositum remanere dicebam ea, quæ in notulis transmissis, nimium ab alto reasumpta erant super jure naturali, vel gentium, ac super iis, quæ super potestate suprema Principis tam Juristæ, quam morales disputare solent circa requisitum causæ publicæ, ex relatis d. disc. 148. & 177. ad quos remissivè me habeo, utpotè in puncto superfluo.

Prout superfluum, ac extra punctum quæstionis, advertentem

bam esse alteram in eisdem notulis excitatam quæstionem, an scilicet posita etiam potestate Principis præjudicandi tertio ei subdito, id agere possit cum tertio non subdito; & super quo remissivè quoque me habui, ad deducta disc. 143. de dote, & disc. 8. in Miscellan. Ecclesiast. ubi de distinctione jurisdictionis, quæ exercentur cum proprio subdito, quamvis indirectè, & per consequentiam redundet in præjudicium non subditi, dum ut supra nullus actus gratiæ, sed actus justitiæ factus fuit.

Potissimè verò, & clarè, quoniam etiam sine dicto rescripto in eodem Senatu potuisset ad limites justitiæ intente idem remedium, dum iste modernus Comes veniebat independenter ab ejus avia, tanquam vocatus ad primogenituram.

Quamvis etenim verius sit, ut sententia lata cum hæredè gravato, vel cum alio legitimo possessore fideicommissi, seu primogenituræ, ubi servatis servandis causa defensa, & citrà suspicionem collusionis lata sit, afficiat etiam successore jure suo veniente, quamvis sufficit, eam latam esse cum legitimo contradicatore ex relatis disc. 40. de judic. & alibi; Attamen longè facilius beneficium restitutionis in integrum impariendum est successoribus independentibus, cui prædecessoris culpa, vel negligentia præjudicare non potuit, quam hæredi, vel alteri successoribus dependentibus, cui auctoris negligentia præjudicat.

Atque hinc monetur de continuo errore Professorum hujus facultatis assumendi inutilis, & extraneas quæstiones, ac involvendi materias ex deficiente omnino necessaria reflexione ad distinctiones casuum, ad effectus, de quibus agatur.

Demum quoad punctum jurisdictionis, & competentiæ Principis, vel Judicis sæcularis cum loco Ecclesiastico, & exempto, insinuabam ea, quæ habentur disc. 58. & 94. de jurisdict. dum ista non erat causa nova, & integra, sed continuatio causæ antiquæ in eodem Senatu pendens, & introductæ ab ipso Monasterio tanquam actore.

P I S A N A, S E U L I B U R N I E N.
D E P R E D A T I O N I S
P R O C A R O L O L O N G L A N D
C U M H E R E D I T A T E M A R T I N I.

Responsum pro veritate extra Curiam.

An, & quando pyratica deprædatio sit licita, necne; Et quatenus illicita deregatur, an deprædatore teneatur erga deprædatum ad damna, & interesse; Et de modo justificandicatum deprædationis, & liquidandi valorem rerum deprædatarum.

S U M M A R I U M.

- 1 **F** Acti series.
- 2 Quod in his, quæ sunt facti, & probationum, non de facili judicium pro veritate efformetur.
- 3 In quo consistat pondus judicandi, & consulendi.
- 4 De differentia circa probationes ad effectum assicurationis, & ad effectum deprædationis.
- 5 Probato delicto, contra delinquentem leviores probationes admittuntur super liquidatione.
- 6 De ratione differentie, de qua n. 4.
- 7 Quomodo procedat lex decernens justificationem deprædationis in frâ annum.
- 8 De juramento in litem, vel suppletivo.
- 9 Transactio per carceratum invalida.
- 10 An Procurator, vel insitor possit transigere.
- 11 Etiam in transactione intrat læsio.
- 12 Dominus vendicat bona sua furata, vel deprædata à possessore, quamvis bonæ fidei.
- 13 Delinquens tenetur ad damna, & interesse.
- 14 Stigmata, vel signa probant dominium.
- 15 Deprædantur bona inimicorum, & bona amicorum.
- 16 De causis inducentibus bonam fidem.
- 17 E converso inducentibus malam fidem.
- 18 In casualibus attenditur initium actus.
- 19 Quando redimens rem alienam à furibus, vel ostibus, recuperet pretium.
- 20 Deferens vexillum inimicum, se supponit deprædationi.

D I S C. CXCIV.

Cum Carolo Longland Anglus navem haberet, cui præfecit Petrum Vittingh pariter Anglum causa mer-

cimonii sub vexillo proprii Regis, supponitur quod olim Martinus cum eja navi piratica, illam aggressus sub prætextu, quod in ea invenisset quasdam mercium arcas, vel carcinas, turcico stigmatè obhgnatas, non solam dictas arcas, vel carcinas mercium deprædatus fuit, sed ipsammet navim, ejusque instrumenta, aliasque merces, & pecunias, apponendo etiam Petrum insitorem, & nautas sub vinculis, eo modo, quo cum hostibus infidelibus, vel cum publicis inimicis praticari solet, atque ita spatio quatuor circiter mensium detinuerit, deindeque per concordiam cum mediatione cujusdam personæ qualitate initam cum eodem Petro, navem, & quandam partem mercium restituerit, ac personas libertati donaverit.

Questio autem hodie sit super restitutione reliquarum mercium, & pecaniarum, aliorumque bonorum, necnon super damnis, & interesse per eundem Carolum ex dicta causa passis.

Quatuor constituendæ videntur inspectiones. Primò nempe super probatione quantitatis, & qualitatis mercium, & bonorum, quæ supponuntur esse in navi per Martinum deprædata, & non restituta; Secundò posita probatione, an obstat concordia; Tertio posito, quod non obstat, super obligatione restituendi bona deprædata, sive eorum valorem; Et quartò super damnis, & interesse.

Quatenus pertinet ad primam inspectionem cum probationum relevantia pendeat à dicto, & fide testium, hinc inde inductorum, ac etiam ab aliis adminiculis, & circumstantiis, ac propterea sit questio potius facti, & arbitrii, juxta celebrem, verèque magistralem textum in l. 3. ff. de testib. cum concordantibus relatis disc. 32. de judic. Hinc proinde per absentem, atque non omnino informatum de omnibus circumstantiis facti, non de facili maturum judicium pro veritate potest efformari.

Ad sequentia tamen reflectendum venit, ut ex eis pro facti qualitate, bene judicium efformetur, atque evitentur illa æquivoca, quæ in hac facultate nimium frequentia esse solent, confundendo unam cum altero, atque auctoritates, quæ unum casum percurant, alteri applicando, cum in hac reflexione, seu distinctione, totum judicandi, & consulendi pondus consistat.

In hac namque materia probationis naufragii, aliorumque accidentium, quæ in mari contingunt, magna constituenda est differentia inter illam probationem, quæ facienda sit ad effectum probandi casum assicurationis pro cogendo in actione merè civili auctores ad solvendum pretium mercium assicuratarum; Et illam probationem, quæ facienda sit per eum, qui indebitam, & criminiosam passus est deprædationem, ad effectum cogendi delinquentem deprædatorem ad refectionem rei deprædatæ, ejusque quod interest.

Priori etenim casu nullum in auctoribus concurrat delictum, ob quod in eorum odium probationes, quamvis leves, & imperfectæ admitti debeant, nullaque subest præsumptio, vel suspicio, quinimò res est in oppositum, quod scilicet, potius urget suspicio, vel possibilitas fraudis in securato, qui pretiosarum mercium revera non oneratarum, neque periculo expositarum, a securatorem calidè procurare potuit, deindeque navis naufragium affectare ad hoc, ut pretium ab auctoribus per quandam speciem furti ob modicum præmium solum consequatur; Idèque merito circa probationem, ac liquidationem respectivè proceditur cum aliquo rigore, & circumspicione ex iis, quæ habentur in his terminis assicurationis deducta in tit. de credit. disc. 106. cum pluribus seqq. ac etiam postea per Rotam in Romana assicurationis 26 Junii 1673. coram Mathæjo, in quo tacito auctore reassumuntur à me locis citatis deducta.

In altero autem casu deprædationis qualis est ille, de quo agitur, res est in oppositum, quoniam in deprædato nullum concurrat delictum, nullaque considerari potest fraudis, & collusionis præordinatio, & affectatio, sed è converso delictum, & culpa concurrunt in injusto, & illicito deprædatore, cui in casu illicito latronis, & violenti spoliatoris, ac perturbatoris commercii nomen congruit.

Et per consequens intrat vera, & recepta conclusio, quod in odium delinquentis, confitio de delicto in genere, vel in substantia quoad quantitatem, & qualitatem rerum deprædatarum, admittantur leves, & imperfectæ probationes, adeo ut aliqui velint, ut juramento ejus, deprædationem passus est, deferatur ex iis, quæ antiquioribus relatis habentur apud Farinacc. de furt. quæst. 196. nu. 19. & seqq. & in frag. part. 2. verbo juramentum numer. 1005.

Bellon. jun. *confil.* 93. n. 9. & 10. Vermigliol. *confil.* 27. n. 19. Rub. *de test. adm. ad pias causas cap.* 98. num. 353. & *segg.* atque pluries advertitur præsertim *disc.* 22. *de judic.* num. 16. Et specialiter de casu naufragii, vel deprædationis, quamvis in consulo non distinguendo casu, juxta solitum sty-

6 collectorum, Mascard. *de probat. consil.* 273. Ubi etenim versaremur in priori casu a securacionis re- dè dici potest, quod sibi imputet securatus, cur non benè sibi præcaverit super justificationibus onerationis mercium a securatarum, ut adveniente casu naufragii, vel periculi ejus actiones prosequi valeat contra assecuratores, dum est casus jam prævisus, & formidatus ab initio, ac etiam imputari potest, cur in primo loco post pas- sum naufragium, vel alium casum, suas non fecerit proba- tiones, juxta formam præscriptam à consulo, sive in ordinationibus ibi registratis, sed hæc omnia cessent in isto alio casu injustæ deprædationis, quoniam dici non potest casus prævisus, & cogitatus, ob quem sibi præcavere debuerit, neque habet illam suspicionem fraudis, & affectionis, quam habet dictus casus a securacionis, minime deprædatio objici potest, cur illico suas non fe- cerit justificationes, dum idem deprædator Ducem navis ejusque nautas, & ministros vincitos ad formam servorum per tempus adeo notabile detinuit; Idèdque ad hæc distin- ctiones, & differentias omnino reflectendum venit, cum alias manifestum sit æquivocum, hujusmodi terminos, vel casus confundere.

7 Atque hinc resultat non solum æquivocum, sed eviden- ter fabulosum esse applicare textum in *l. neminem, C. de sus- ceptor. præpos. lib.* 10. quoniam ut patet ex tenore textus ex iis, quæ Bartolus, & alii ibidem observant, id præcedit in iis, qui juxta illorum temporum mores suscipiebant, tan- quam per speciem muneris publici vehere merces, & pecunias de loco ad locum cum obligatione reddendi rationes, in quarum dis- punctionibus pro eorum exoneratione sinistros casus allegare solebant dispersionis, vel furti, aut alterius deprædationis; cum tunc in eisdem susceptoribus incrare posset eadem ratio fraudis, & affectionis, quæ supra con- sideratur in illis, qui sunt solliciti de a securacione, ut su- præ; An propterea, in textu litteraliter assignatur ratio ce- leris notitiæ, & justificationis, ut inquiri possint fures, vel deprædatores; Et per consequens manifestæ fabulæ speciem habet considerare istum textum adductum per Mascard. *dicta consil.* 273. n. 11. & *segg.* ad favorem ipsius juris, & deprædatoris, adèdque istud motivum omni penitus discen- tu indignum censendum veniat.

8 Præterea circa istam primam inspectionem probationis, quatenus pro suppletionem exceptionum, quæ dantur ad- versus testes, exhibeatur juramentum, ponderandam est, quod æquivocum quoque videtur procedere, cum puris, & simplicibus terminis juramenti in litem, quod solum, & de per se deducatur pro fundamento intentionis; Un- de intrent ea, quæ in hæc materia juramenti in litem ha- bentur deducta *disc.* 25. *de judic.* ac etiam *disc.* 8. *de Tutor.* alique administrator. & alibi, quoniam potius dicendum est, ut sit species juramenti suppletivi, de quo eodem *disc.* 25. *de judic.* cum aliis, de quibus supra pro removendi sci- licet exceptionibus, quæ in dicto, vel in persona dantur ad testes illos criticando perinde, ac si ageretur de proba- tione contractus, vel alterius actus voluntarii in iti in sta- tu, & tempore pacifica, adèdque actori imputari valeat cur meliores probationes sibi non paraverit, sibi que mel- lius non caverit; Ac propterea, circa istam primam ins- pectionem cum hujusmodi considerationibus, & distin- ctionibus benè concludere videtur probationes magis dis- tinctæ, ac diligenter expressæ per Advocatos pro parte dic- ti Caroli scribentes.

9 Quo verò ad secundam inspectionem, an scilicet, obstat transactio inita inter Martinum deprædatorum, & Petrum deprædatæ navis capitaneum, seu præpositum, omnino plana videtur pars negativa ex pluribus fundamentis, quo- rum singula sufficerent, multo magis simul juncta.

Primò nempe quoniam, ubi etiam Petrus, cum quo inita est concordia, esset principalis, ac dominus, qui de mercibus deprædatas, liberam haberet disponendi fa- cultatem, adhuc tamen concordia invalida, nulliusque efficacia censenda esset, utpotè facta cum illo, qui injus- tæ, & tyrannicè vincitus detinebatur, juxta celeberrimam ni- miumque vulgarem textum in *l. qui in carcere, ff. de eo, qui metus causa,* cum concordia, plenè deductis per Rot. apud Merlin. *decis.* 506. *repetit. decis.* 26. *part.* 6. *recent.* atque pluries advertitur præsertim *sub tit. de alienat. & contract.*

disc. 41. cum aliis collectis per modernum Valerom. *de transact. tit.* 6. *quest.* 3. num. 11. & per tot.

Secundò fortius, quia dictus Petrus, non erat Domi- nus, idèdque abique speciali mandato super rebus alienis transigere non poterat ex notoriis, non obstante, quod esset navis Præpositus, quoniam id rectè consideratione dignum esset, quando ageretur de illis concordii, aliis- que conventionibus, quæ intræ essent circa opus, vel mi- nisterium, cui præpositus esset, quia nempe quemadmo- dum præpositus fuit emptioni, & venditioni mercium, aliis- que actibus mercimonii, & navigii, regimen concer- nentibus, ita potuerit super casibus dubiis desuper contin- gentibus transigere, nullatenus verò in casu, de quo agi- tur, utpotè extra officium.

Et tertio ratione enormissimæ læsionis, quam hodie ma- 11 gis receptum est, etiam in isto contractu transactionis lo- cum habere, ex relatis *sub tit. de empt. & vendit. disc.* 27. & *sub tit. de alienat. & contract. disc.* 50. n. 13.

Super tertia inspectione nulla cadere videtur ratio du- 12 bitandi, quoniam ubi etiam deprædator ob stigmata hosti- lia aliqua excusatione dignus esset, (quod neque subsistit, ut in inspectione sequenti) adhuc tamen detecta veritate, id non excusat à restitutione bonorum, quæ deprædationi verè non subjacebant, sed solum excusat à pœna ex iis, quæ aliis relatis habentur apud Caball. *confil.* 136. Vermigliol. *dicta consil.* 271. & *confil.* 275. atque advertitur pluries præ- sertim *suprà hoc cod. tit. disc.* 129. *de regal. & disc.* 5. *de usur. & sepius.*

Major itaque fortèque unica dubitandi ratio ad quartam, 13 & ultimam inspectionem restringi videtur, an scilicet, deprædator teneatur etiam ad damna, & interesse, idque pender à puncto, an intret, necne justa excusatio à dolo, & delicto; Ubi etiam excusatio non intraret, planum est venire quoque damna, & interest esse contra prædationem, vel furem aliosque similes delinquentes, secus autem à con- versio ex relatis per Farinacc. *de furt. quest.* 167. num. 18. Vermigliol. *confil.* 275. *in princip.* & passim cum sint prin- cipia notoria, & in foro quotidiana occasione spolia, vel attentatorum, & simillium.

Quando itaque Martinus, qui piraticam artem exerce- bat, contentus fuisset sola deprædatione Arcarum, & Sarcinarum habentium stigmata turcica, tunc probabilius dicendum esset, excusatione dignum reputari debere, quo- 14 niam cum regulariter stigmata probent dominium, & per- tinentiam *l. stigmata, C. de fab. lib.* 11. ubi Luc. de Penn. Bart. & alii de quibus Maran. *confil.* 129. n. 3. Grat. *disc.* 777. num. 13. 506. n. 5. & *segg.* Penia *dec.* 6. nu. 17. *juxta Venetam im- pressionem;* Ita justè credere potuit esse mercedem, & bona hostium, nil obstante, quod navis esset amicorum, quoniam non implicat, ut in una eademque navi amica, vel neutrali, adsint mercedes, & bona amicorum, & inimi- corum; Idèdque tam lex, quam usus belli concedunt deprædari bona inimicorum, & reliqui bona amicorum, jux- ta casum relatum *disc.* 6. *ex n. 3. de empt. & vendit.* ac etiam comprobatur ex deductis per Dian. *p. 11. tract.* 3. *resol.* 1. *in fin. vers. confirmatur hæc veritas, &c.*

Et quamvis ex parte Longlandi ingeniosè, ac laboratè probatum sit per Scribentes, quod stigmata sint æquivoca, quandoque adhiberi, vel reliqui solita pro evitandis hos- tium molestis, vel aliquibus gravaminibus, quodque propte- 15 reà Martinus deprædator teneretur inquirere veritatem ex apocis oneratoris vulgò *di carico,* ejusque justificationibus; Attamè, quando aliud non concurreret, nimium dubitatur, quoniam Nauta exercens artem piraticam, non teneatur esse peritus Jurisconsultus, atque cum juris subtilitatibus, se Judicem constituere, ac hujusmodi exactas diligentias adhibere, sed potius sibi imputet Rector navis, qui signa inimicorum adhibuit, ut in specie amici adhibentis vexil- lum Regis inimici, quamvis ex justo motivo, id quando- que fieri soleat, ad effectum excusationis à dolo, & conse- 16 quenter à damnis, & interesse advertitur Stracca *de nau.* p. 3. num. 23. *fol.* 133.

Verùm ex aliis facti circumstantiis, nempe deprædationis totius navis unà cum ejus instrumentis aliisque bonis, & mercibus, dicta stigmata non habentibus ejusque re- 17 tentionis continuatæ per notabile spatium quatuor men- sium cum intentione continuandi in futurum, nisi aucto- ritativus mediator se interposuisset, necnon appositionis sub vinculis Præpositi navis, & nautarum, more hostium, contrarium dicendum videtur, quod scilicet ita convin- catur de dolo, & delicto inexcusabili, dum more hostis, deprædatus est navem amicam, ejusque personas, & bo- na,

na, in quibus stigmatum excusatio non intrabat, & per consequens ex regula *semel malus, sive ab uno crimine, &c.* convicitur dolosus, & culpofus deprædator amicorum, quodque merces, de quibus agitur, quamvis dicta stigma- ta non habent, deprædatus esset.

Ad quod conferunt ea, quæ habentur de criminibus cau- 18 salibus, vel aliis excusatione dignis, ut excusatio non in- tret in eo, qui dabat operam rei illicitæ, adèdque initium actus fuerit illicitum, & criminofum, ex relatis per Fa- rinac. *q. 126. p. 2. n. 60. cum plurib. segg.* Fagnan. *in c. quidam de homicid. num.* 3.

Et magis proximè conferunt ea, quæ ex Spada *confil.* 149. 19 num. 5. & *segg. lib.* 1. habentur deducta *d. disc.* 5. *de usuris.* n. 16. & 17. ac etiam supra *d. disc.* 129. ad materiam textus in *l. incivile, C. de furt.* quando scilicet ille, qui rem furtivam emit, adversus dominum illam vendicantem ex- cipere valeat de restitutione pretii saltem ex æquitate ac- tione negotiorum gestorum, vel de utili in rem verso, quoniam distinctio est, quod si actus gestus fuerit cum bona fide, bonoque animo recuperandi rem pro Domino, in- trat æquitas, & justa excusatio, secus autem si convin- catur de malo animo, quoniam tunc potius præsumitur in dolo, emendo bona viliori pretio, quod non nisi in furti- vis pro frequentiori contingencia sequi solet, cum similibus, quæ fieri possunt.

Tunc enim videtur univèrsalis etiam navis, ejusque instrumentorum, & personarum, aliarumque bonorum 20 turcico stigmatè non obligatorum esset excusabilis ad ex- cludendum delictum, quando ipsa navis deferreret vexillum Turcicum, vel alterius inimici, cum tunc justè credere potuerit esse navim inimicam, ut in specie Gram. *confil.* 24. n. 5. & 6. & de eodem vexillo loquitur Stracca *ubi sup.* Constant. in *l. unica, Cod. de Class. lib.* 11. n. 134. sed cum deferreret vexillum Regis Christianissimi, & amici, non poterat illam aggredi jure hostili, sed solum jux- ta leges, vel usum navigationis poterat illam visitare, & recognoscere ad effectum inspiciendi, an adessent bona inimicorum, illaque solum deprædandi, non autem gene- ralem deprædationem facere poterat, dum ita delictum remanet inexcusable.

Idèdque concludendo, nisi ex parte Martini depræda- toris, vel ejus hæredis doceatur de aliqua justa causa, ob quam etiam navim, & personas, aliæque bona dictis stig- matibus non designata deprædatus est, dum deferebat vex- illum Regis Christianissimi, & amici, de manifesto, & inexcusabili dolo convinci videtur; Idèdque de consequenti pro obligatione refectionis damnosum, & interesse veni- ant respondendum.

SENE. GABELLE, SEU CONTRACTUS PRO GALLICIS CUM MANCINELLO.

Responsum ad causam cum sensu veritatis.

De gabella solvenda pro contractibus, quando de- 21 beatur, necne, & de annulatione contractuum in casu non denunciata, & non soluta gabellæ, quomodo, & quando procedat.

S U M M A R I U M.

- 1 **F** Adversus.
  - 2 Plures contractus diversi esse possunt in una scri- ptura.
  - 3 Gabella contractuum non debetur pro pignore.
  - 4 Quando debeat de contractu emptiois, & venditionis.
  - 5 Pactum commissorium, vel resolutivum procedit creditore volente.
  - 6 Quid operetur clausula ex nunc, prout ex tunc.
  - 7 Emptio est perfecta non obstante reservatione domini, pendente solutione pretii.
  - 8 De differentia inter conditionem suspensivam, & resolutivam.
  - 9 Augmentum, & decrementum pignoris est debitoris.
  - 10 De invaliditate pacti commissorii, quando procedat.
  - 11 Denunciatio facienda est etiam per emptos à gabellis.
  - 12 Adimplementum post terminum sufficit.
- Card. de Luca Lib. II.

13 Nemo opponit defectum, quo ipse laborat.

14 Quid operetur lex adimens fidem scripturæ.

D I S C. CXCVI.

E Xistens debitor Franciscus Pampurinus Salvatoris- 22 Gallichi in quadam summa, pro ea de anno 1658. per apocam privatam dedit in pignus domum, cujus pen- siones cederent loco interfuriorum crediti, ea lege adje- cta, quod debitore infra novennium non solvente fortem, ex nunc pro tunc domus censeretur vendita pro eodem pre- tio, dictæque obligationi accessit Mancinellus; Cùmque defuncto creditore infra novennium, quidam creditor anterior Francisci domum evicisset, hinc hæredes obti- nuerunt condemnari Mancinellum fidejussorem ad dictæ summe debitæ solutionem, pro qua obtinuerunt in con- cursu creditorum sibi deliberari pecuniam ex ejus bonis retractam; Sed in hoc statu idem Mancinellus, vel ejus creditores se opposuerunt, se fundando in nullitate dictæ scripturæ resultantæ à bannimentis gabellæ annullantibus omnes scripturas non denunciatas infra mensem, non obstante, quod denunciatio, & respectivè solutio gabellæ essent jam sequutæ, utpotè extra dictam termi- num, unde desuper ex parte hæreditariorum creditorum consultus.

Respondi prænotandum esse in primis, quod scriptura de ejus efficacia, vel inefficacia agebatur, dupplicem continet contractum, unum nempe motu sub pignore, & alterum emptiois, & venditionis, cum de jure non impli- cer, ut in una, & eadem scriptura, sive publica, sive privata, duo vel plures diversi contractus continuantur, quoties omnimoda, & positiva implicatio non prohibeat, ex relatis apud Dunozer. *dec.* 543. n. 101. & apud Bich. *dec.* 314. num. 5. & melius *dec.* 406. num. 29. & *segg.* ac in specie istorum contractuum pignoris, & venditionis, ratio- ne pacti commissorii, patet ex deductis *disc.* 8. & 9. *de usur. & in decisionibus ibi recensitis.*

Pro antecedenti autem contractu pignoris, gabella non debeatur, cum receptum sit apud DD. ut hujusmodi gabellæ contractum jure communi ignotæ, non debeatur pro contractu pignoris, ut antiquioribus relatis habetur apud Guttier. *de gabell. q. 69.* Grat. *disc.* 777. num. 13. & *segg.* Merl. *de pign. lib.* 4. *tit. q. 168. num.* 1. & 2.

Prout etiam de contractu emptiois, & venditionis tunc debetur gabella, quando ipse sit jam purus, & per- fectus in substantia, quamvis exequutio ad aliquod tem- pus, vel alium casum dilata sit; secus autem, ubi sit conditionalis condicione suspensiva; à cujus purificatione pendeat perfectio in substantia, cum tunc non debeatur ex iis, quæ aliis relatis habetur apud Surd. *dec.* 305. num. 16. & *segg.* Nigr. *de laudem. q. 7. art. 1. num.* 37. & *segg.* Contr. *disc.* 96. n. 1.

His itaque prænotatis dicebam, quod creditori, qui intra novennium vixit, imputari non debebat, cur denun- ciam non fecerit, atque gabellam non solverit, dum in eo tempore videbat solum contractus non gabellabilis pignoris, atque incertum erat, an alter contractus sequen- turus esset, necne dum termino durante, poterat debitor solvendo debitum, impedire ne alter contractus venditionis ad perfectionem reduceretur, elapso verò termino cum ob mortem interim sequutam creditoris superessent ejus filii, & hæredes in pupillari ætate, intrabat abique dubio 23 justa excusatio.

Ac ulterius, cum hujusmodi pacta commissoria adici soleant in gratiam creditoris, & ad sollicitandum debito- rem eique incutiendum timorem, ut infra, statutum imple- at id, quod implere tenetur, hinc sequitur, ut non nisi creditore volente, locum habeant, adèdque debitor contra invitum creditorem illa exercere non valeat, quoties ver- ba conventionis non sint talia, ut obligationem ex parte creditoris quoque inducant, ut apud Merlin. *de pign. lib.* 5. *q. 7.* Leotar. *de usur. q. 8. n. 26.* Ole. *de cess. jur. tit.* 5. *q. 13. n. 23.* Rot. *dec.* 330. n. 25. & *segg.* p. 11. *rec.* & advertitur supra *sub tit. de feud. disc.* 57. n. 3. *disc.* 33. *de empt. & vend. & sepius alibi,* & per consequens ob non factam hanc declarationem, quam neque volentes facere poterant creditores, rationi pupillaris ætatis, contractus perfectæ emptiois, & venditionis adesse non dicitur.

Motivabatur per Scribentes in contrarium, sive per judicem juxta commendabilem quidem styllum loci, quod stante clausula ex nunc prout ex tunc, contractus em- ptiois, & venditionis censeretur usque ab initio perfe- ctus dilata exequutione post novennium ex auctoritate 24 Manent.

Manent. cons. 130. num. 20. & seqq. deducendo etiam ea, quæ habentur apud Burat. & Adden. dec. 179. num. 8. & Contr. d. discept. 96.

Verum advertebam in hoc procedi cum æquivoco, quoniam dictæ auctoritates, & aliæ apud eas, percipiunt casus diversos, vel scilicet, ubi venditio sit ab initio pura, & perfecta, habita tamen fide de pretio, pro quo venditor dominium sibi reservat, de quo casu agit præsertim apud Contr. d. discept. 96. In his etenim terminis quidquid aliqui Doctores, vel potius collectores, & præsertim morales, æquivocando dicatur, opinando quod interim non sit verus, & perfectus contractus emptionis, & venditionis, neque in emptorem transferatur dominium, sed remaneat in terminis locationis, & conductionis; Attamen id continet errorem, cum verus sit, contractum esse perfectum, atque dominium in emptorem transferri, tam ad effectum periculi, quam omnes alios effectus, dictamque dominii reservationem in substantia aliud non importare, nisi cautelam potioritatis adversus alios emptores, & creditores ad effectum tollendi illum verè irrationabilem, ad judicium rigorem legalem, per quem aliis anteriores creditores emptoris vincerent venditorem etiam in re propria, ut advertitur in sua sede sub tit. de empt. & vend. & sub tit. de credito, & alibi pluries, idèque merito ab initio debita est gabella.

Vel ubi sit pariter purus, & perfectus contractus in substantia, adeò ab initio transferatur dominium in emptorem, adficiatur tamen in casu alicujus non implementi, seu aliàs, pactum resolutivum, quod de sui natura præsupponit actum jam perfectum, qui deinde resolvatur, tanquam per speciem privationis, quæ præsupponit habitum, ut advertitur alibi frequenter, & præsertim disc. 73. de testam. & disc. 154. de fidei. ubi de distinctione inter conditionem suspensivam, & resolutivam, & in his terminis loquitur Manent. ubi supra.

Sive demum, ubi ut in contractu donationis frequentius, rariùs autem in isto emptionis, & venditionis, in quo tamen adhuc quandoque datur casus) ad certum tempus, vel ad certum casum puta mortis venditoris, differatur solum executio, non autem substantia, in quibus terminis procedunt ea, quæ habentur apud Burat. & Adden. ubi sup. & habetur sub tit. de donat. disc. 30. & alibi.

In nulla autem hujusmodi, vel similibus casuum dici poterat, quod versemur, dum emptio, & venditio concepta: erat sub conditione suspensiva, quæ ut supra poterat deficere, idèque ab ejus purificatione pendebat perfectio in substantia, adeò vera interim donus continuaret in natura pignoris, & consequenter in dominio debitoris; Et si interim periret, vel aliàs deteriorationem passa esset, periculum fuisset debitoris, tanquam Domini, & è converso suum fuisset augmentum, non obstante conventionè emendi pro eadem summa debiti, quoniam intelligenda venit rebus in eo statu permanentibus, & ratione æquitatis, de qua disc. 32. de empt. & vendit. & alibi pluries, quoties non constaret de conventionè, tanquam super quadam incerta alea hinc inde ab initio.

Ad excludendum item contractum emptionis, & venditionis, ponderabam invaliditatem hujus pacti commissorii, juxta deducta d. disc. 8. & 9. de usuris, sed in hoc solidum fundamentum constitui non poterat, cum incertus esset verus rei valor, ex quo pendet validitas, vel invaliditas, tanquam ex iustitia, vel iniustitia ex deductis locis citatis.

Difficultatè autem mihi inferebant verba edicti annullantia scripturam, eique fidem adimentia, non quidem ob defectum solutionis gabellæ, quo casu rectè intrarent dictæ inspectiones, an actus esset gabellabilis, necne, sed ex defectu denunciationis non factæ intra terminum faciendæ de omnibus scripturis, & conventionibus, tales quales illæ sint, & quamvis essent super contractu non gabellabili, ut innotescant gabellaria, ad quem pertinet potius, quam ad ipsos contrahentes inquirere, an actus sit gabellabilis, necne, unde habemus, quod etiam ex empti à gabellæ, pro introductione mercium teneantur tamen denunciationem facere, ut supra disc. 57. & alibi.

Verum, in sensu etiam veritatis, dicebam hanc difficultatem rectè procedere, quando nunquam denunciatio, & respectivè solutio gabellæ facta esset, secus autem, dum uterque actus jam sequutus fuerat in re, gabellario acceptante, & non allegante commissum, vel aliam pœnam, minusque altera parte allegante nullitatem, dum ita quo-

ties interim tertio jus quæsitum non sit, implementum 12 etiam post tempus attenditur, ut apud Rovit. dec. 53. num. 10. Mant. dec. 270. Adden. ad Burat. dec. 571. n. 6. & pluries alibi advertitur.

Potissimè verò, & clariùs, quoniam hoc onus denunciationis incumbat, utrique Parti, & per consequens dicendum veniebat delinquens æquè unus, ac alter contrahens, unde sequitur, quod non admittatur quis ad obijciendum ad proprium commodum, & lucrum de illo crimine, quod ipse laboret, præsertim contra foventem causam onerosam, cujus in pari causa melior est conditio, ut occasione defectus inventarii advertitur sub tit. de hered. cum similib. Ac etiam, quia hujusmodi leges, vel ordinationes annullant quidem actum, & adimunt fidem scripturæ, sed non tollunt substantiam veritatis debiti, de quo aliundè conficit, neque faciunt, ut debitor ita liberationem obtineat, & locupletetur, cum aliena jactura juxta ea; quæ à simili habentur, disc. 29. de feud. & disc. 143. de dote cum similib.

AVENIONEN. REDDITIONIS RATIONUM PRO N. CUM CAMERA. Consilium pro directione.

An, & quando Officialis cum pecunia Fiscali possit ad sui commodum facere lucrum cum negotiationibus, vel cum agiis, & permutacionibus monetarum, vel aliàs, &c.

SUMMARIUM.

- 1 Adi series. De Auctoritatibus hinc inde super articulo.
2 Expenditur dec. 285. Sanfelice.
3 De errore circa allegaciones auctoritatum, sive modum eis deferendi.
4 Quomodo legibus sit deferendum, & cum quibus considerationibus.
5 Ut reflecti debeat ad historiam legalem, & diversitatem temporum.
6 De eadem circa doctrinas.
7 De diversis effectibus civilibus, & criminalibus, & illorum differentia.
8 De diversitate casuum, & circumstantiarum.
9 Nimum in hoc deferretur iudicis arbitrio, & quomodo istud interpretari debeat.
10 Distinguntur plures casus, cum diversis decisionibus.
11 De diversis speciebus monetarum.
12 Quando præ iudicium privatum redundet etiam in præ iudicium publicum.
13 De differentia inter puras officiales, & administratores ex officio, & habentes illam administrationem in appaltum.
14 Quando lucrum alias debitum domino, pertineat ad administratorem.

D I S C. CXC VII.

IN redditione, vel solidatione computorum, quam in Congregatione Camerali fecit N. pro administratione illius muneris, quod in hoc Principatu Collateralis nuncupatur, distributoris scilicet, seu pagatoris stipendiorum, seu pagarum, quæ singulo quoque mense præstantur militibus prædiariis, aliisque stipendiatis in statu Avenionensi, & fortè etiam in Comitatu Venalsino, pluries juxta solum per Cameræ Commisarium, & Rationatores excitatæ fuerunt difficultates, inter quas ad rem fuit illa, quod cum Cameræ officiales ad quos pertinet, illi dedissent pecunias argenteas, & bona in tanta quantitate, quantum juxta calculum arithmeticum, importarent milium stipendia; Attamen ista soluta non essent in eadem moneta integrè, sed solum in duabus ex tribus partibus, alia verò tertia pars juxta solum esset soluta in quadam moneta inferiori nuncupata paracche, habente minorem valorem, adeò illud aggium, quod importat valor major monetæ argenteæ, vel auriæ bonæ, attenta quantitate stipendiorum, ob tempus notabile decursum, importaret lucrum valdè considerabile, quod ad favorem Cameræ, non autem officialis cedere debere, resolutum fuit, idèque ex computis deducendum; Aliæ siquidem partitæ potius facti, quam juris inspectionem habebant.

Se-

Sequuta itaque ista resolutione, aliis Scribentibus quod officiali succumbente, iste meum petit consilium, ad effectum deliberandi, an expediret quatenus bonum jus foret, in revisione in eadem Congregatione, vel cum tela iudicaria in tribunali Cameræ illud experiri, vel è converso magis expediret honestam procurare concordiam; Atque de hac secunda parte, mihi visum est respondere.

Visis itaque Scribentium hinc inde informationibus, in eis consuetos hujus facultatis errores adesse comperi, tractandi scilicet articulum cum auctoritatibus in abstracto, earumque congerie, quasi quod tota vis consisteret in majori numero arithmetico, qui uni, vel alteri opinioni assisteret.

Siquidem Scribentes pro officiali, deducendo in materia magistralem auctoritatem Cumani cons. 178. n. 2. in 2. libr. quem sequaces hujus opinionis officiali favorabilis, agnoscunt in Antesignanum, quod scilicet, ejus sit lucrum, allegabant Dec. cons. 6. Alciat. cons. 12. n. 14. lib. 5. Peregr. de jur. Fisc. lib. 6. tit. 3. n. 10. Tondut. resol. civil. p. 1. c. 16. n. 2. Latr. alleg. 33. n. 17. Noguer. alleg. 5. n. 19. & dec. Sanfelice. dec. 285. nu. 78. Burfat. cons. 325. n. 12. & seqq. apud quos alii habentur.

Econverso autem ex parte Cameræ dicebatur stare originalem auctoritatem Bartoli, eamque contra Cumanum esse veriorè, firmari dicebant apud Franc. Marc. decis. 201. & 202. Farin. q. 171. per tot. ibique allegatum Jodoc. in prax. & Boss. quorum auctoritas magnificabatur, Munoz. de ratiocin. c. 14. num. 27. & seqq. & alios relatos apud Surd. cons. 391. Berlich. p. 4. concl. 57. n. 82. & seqq. Flores de Mena varior. lib. 2. q. 21. num. 162. & seqq. Pro hac opinione quoque deducendo d. dec. 285. Sanfel. à princ. usque ad n. 68. ubi latè de juribus Fisci contra officialem.

Considerando igitur hujusmodi auctoritates, plures tam in ipsismet, quam in scribentibus, qui eas hinc inde transcribent, animadverti errores, & æquivoca; Primum nempè, quod Scribentes circa d. dec. 285. Sanfel. ita illam præsupponendo alicujus magni Tribunalis decisionem, proindèque majoris auctoritatis, juxta ordinem recensitum disc. 35. de Judic. & in opusculo styli, ac alibi pluries, non reflectebant, quod decisio propriè continetur in altera antecedenti 284. Super puncto, an publicani, seu Appaltatores jurium Fiscalium de hujusmodi lucris criminaliter inquisiti, audiendi essent extra Carceres per Procuratorem, vel è converso non nisi in carceribus, quod pendet à qualitate criminis ejusque pœnæ; Alia verò subsequens sub num. 285. nil penitus continet, quod percutiat causæ decisionem nullumque verbum habetur ipsarum decisionum Auctoris, sed solum registrantur duæ informationes, hinc inde; Una scilicet, Advocati Fisci scribentis ex officio contra Inquisitos, qui tunc erat Capyc. Galeot. auctor responsorum Fiscalium, & controversiarum ex num. 1. ad 68. & altera à num. 69. ad finem, Advocati, & defensoris Inquisitorum; Unde quælibet informatio continebat solita, & connaturalia extrema vitiosa, pro oportunitate clientis; Et per consequens neutra merebatur pro auctoritate considerari multòque minus allegari, tanquam decisio, nec pro una, nec pro altera parte, & tamen in dies istas experimur ineptias, quod quando auctoritates allegantur inspicitur solum in illis numeris, qui indicantur, ac de hoc loquantur, atque in cæca fidelitate desuper efformatur iudicium, non reflectendo ad illius Auctoris qualitatem, minusvè ad finem, vel effectum, ad quem ita ibi loquatur, quo nil ineptius, juxta monita de quibus d. disc. 35. de Judic. & disc. 46. in relac. Curie & in d. opusculo styli, & alibi.

Alterum advertebam errorem, ipsorummet Auctorum, qui hinc inde allegabantur ut supra, & præsertim dictorum Scribentium, hinc inde, apud Surd. d. dec. 285. procedendi scilicet in sola litera antiquarum legum civilium de crimine peculatus, & de administratione, ac usu pecuniarum Fiscalium loquentium, quas præsertim, & diligenter more expendunt dictus Fiscalis Galeota, & Farinac. d. q. 171. non reflectendo ad id, ad quod reflecti debere sæpius advertitur / an scilicet, sint leges Digestorum, vel Codicis æditæ in Urbe de tempore, quo in ea, Sedes Imperialis aderat, vel in Urbe Constantinopolitana, postquam ad eam dicta Sedes translata fuit ob mores, ac modum gubernandi nimum immutatus ex mutatione Cœli, & ex aliis intermediis contingentibus.

Et quod magis est, non reflectendo, ad id, ad quod reflecti debere, advertitur nimum frequenter, sed semper opportunè præsertim supra disc. 161. & disc. 1. de Servit.

Quartus demum error (neglectis aliis minus considerabilibus, qui ponderari possent) est in idem ille confundendi prædictas, & aliàs auctoritates, etiam cum præsupposito, quod non urgerent alii errores, vel animadvertiones de quibus supra, quia nempè omnes loquerentur, ad eundem effectum criminalem, sive ad eundem effectum civilem (ad quem in præfenti casu erat quæstio) omnesque loquerentur cum præsupposito ejusdem communis, adeò nulla legum, vel stylium diversitas dignoscitur quoniam adhuc magna inter eos vigeat diversitas in figura-tione casus, vel etiam ratione circumstantiarum, ex quibus longè alteratur dispositio juris; Et sic pariter error est clarius in cumulo, & numero arithmetico auctoritatum vim constituere, cum principaliter oporteat reflectere ad distinctionem casuum; Quinimò in eadem specie casus ad diversitatem circumstantiarum, super quibus tamen impossibile est certas statuere regulas; Idèque ad hunc effectum lex introduxit iudicis arbitrium, non quidem ex voluntate, vel cervice, aut ex affectione, vel odio regulandum, sed ex dispositione, vel intentione juris cum rectitudine boni, & iudiciosi viri, ut frequenter sub diversis materiis advertitur.

Pro aliquali tamen cognitione, seu lumine ad effectum regulandi præsentem controversiam, ac dignoscendi, in quo

Super historia scilicet legali, ac super differentia temporum, quod nempè, tunc unum erat Imperium, unaque Regiminis forma, adeò ubique cum eisdem viveretur legibus, nunc verò tot sunt diversi principatus nimum diversas habentes leges, ac stylos, ac regiminis formas, præsertim circa administrationem rerum Fiscalium, ut præcipuè occasione pœnæ fraudatorum advertitur supra disc. 119. & alibi; Et per consequens nimum evidens videtur error, ita indefinitè cum litera dictarum legum procedere.

Idemque error insluit quoque in auctoritates, quarum aliæ sunt Italorum, aliæ Hispanorum, aliæ Gallorum, & aliæ Germanorum, cum tamen hujusmodi, ac aliarum provinciarum mores ac styli nimum diversi, penèque oppositi videantur, Quinimò in singulis Provinciis præsertim verò in Italia, & Germania, utpotè majorem principatum scisuram patientibus, diversi ac sæpius oppositi sunt Singulorum principatum mores, & styli, seu leges; Igitur ineptia manifesta, qua nulla major, videtur ista consarcinandi in consilio auctoritates, ad hujusmodi reflexiones non advertendo.

Tertio confundendo inspectionem criminalem ad effectum pœnarum, an scilicet, intret crimen peculatus, vel furtum, sive illud genericum, quod explicari solet, cum nomine stellationatus, & ad quem effectum agi solet de natura pecuniæ administratæ, an sit verè, & propriè Fiscalis, val potius improprie, & remotè, & an agatur de Fisco vero, idest Principis Supremi, vel de Administratore Civitatum subditarum, aut Baronum, & Dominorum inferiorum, cum aliis ponderationibus, de quibus apud allegatos, ut plurimum de isto effectu agentes, ut præsertim apud Farinac. d. quæst. 283. & Sanfelice. d. decis. 284. & 285. Et inspectionem civilem faciendi, nec ne proprium illud lucrum, quod ex pecunia administrata factum sit, & ad quem effectum loquuntur Cuman. Decius, Noguerol. & alii, ob magnam differentiam, quæ dignoscitur inter unam, & alteram inspectionem, quoniam respectu primæ, requiritur dolus, & malicia positiva, sine quibus non datur delictum considerabili pœna criminali dignum, atque de facili ingerant excusaciones ponderari solitæ, præsertim verò illa usus, vel justæ credulitatis; Secus autem ad alterum effectum civilem, se locupletandi de alieno, faciendi proprium illud lucrum, quod ad alterum pertineat, juxta distinctionem, quam præsertim habemus in materia usuraria, ac etiam conferunt ea, quæ in materia indebitæ, vel excessivæ exactiois gabellarum habentur supra disc. 71. Sive ea, quæ in materia alterationis, vel erroris computorum habentur supra disc. 111. & seqq. cum plerisque similibus.

Idèque manifestus error est auctoritates, ita consarcinare, non distinguendo, an ad unum, vel ad alterum effectum loquantur, ob adeò magnam diversitatem inter unum, & alterum, dum ad posteriorem civilem restitutionis, vel non bonificationis illiciti lucri, nil refert, an agatur de administratione publica, vel privata, sive in genere administrationis publicæ, an illa sit Fisci veri Principis Supremi, vel sit Baronis, aut alterius Domini inferioris, aut Communitatis subditæ, cum similibus.

Quartus demum error (neglectis aliis minus considerabilibus, qui ponderari possent) est in idem ille confundendi prædictas, & aliàs auctoritates, etiam cum præsupposito, quod non urgerent alii errores, vel animadvertiones de quibus supra, quia nempè omnes loquerentur, ad eundem effectum criminalem, sive ad eundem effectum civilem (ad quem in præfenti casu erat quæstio) omnesque loquerentur cum præsupposito ejusdem communis, adeò nulla legum, vel stylium diversitas dignoscitur quoniam adhuc magna inter eos vigeat diversitas in figura-tione casus, vel etiam ratione circumstantiarum, ex quibus longè alteratur dispositio juris; Et sic pariter error est clarius in cumulo, & numero arithmetico auctoritatum vim constituere, cum principaliter oporteat reflectere ad distinctionem casuum; Quinimò in eadem specie casus ad diversitatem circumstantiarum, super quibus tamen impossibile est certas statuere regulas; Idèque ad hunc effectum lex introduxit iudicis arbitrium, non quidem ex voluntate, vel cervice, aut ex affectione, vel odio regulandum, sed ex dispositione, vel intentione juris cum rectitudine boni, & iudiciosi viri, ut frequenter sub diversis materiis advertitur.

Pro aliquali tamen cognitione, seu lumine ad effectum regulandi præsentem controversiam, ac dignoscendi, in quo

quo casu versaremur, sequentes casus distinguendi, & considerandi videntur, aliis tamen non exclusis, de quibus in rei contentia apud allegatos, cum majori otio videri poterit.

11 Primus itaque casus est illius Theaurarii, Vel Capserii, sive officialis, quocumque vocabulo nuncupetur, qui nullum habens ministerium juris, vel facti in exactione, habet solum ministerium facti in custodia, & conservatione pecuniæ fiscalis, seu aliâ publicæ, potius tanquam speciem, quam tanquam genus, & quantitatem, adeo ut ejus officium, & administratio, redeat speciem depositarii regularis, ut (exempli gratia) in Urbe est Capserius Montis Pietatis, vel Banchi Sancti Spiritus, aliorumque banchorum, adeo ut dici non valeat, quod pecunia confundatur cum ejus patrimonio, & efficiatur de ejus dominio; Istoque casu quidquid sit de una, vel altera specie criminis magis, vel minus gravis, quod pendet à qualitate pecuniæ, & administrationis, ut supra, ad effectum tamen lucri, quod reportetur ex agio, vel commutatione pecuniæ de una specie meliori in alteram deteriorem, semper ac indefinitè lucrum est illicitum, utpotè redolens contractum rei alienæ, invito Domino.

Alter casus est officialis, & administratoris pariter potius facti, quam juris, ut propriè est ille præsentis, controversiæ, & de quo præcisè loquuntur Jodoc. & Boss. relati per Farinac. d. q. 171. n. 43. quia nempe nullam habeat administrationem circa ipsam pecuniam, cujus exactio, vel alia administratio sibi incumbat, sed solum habeat Ministerium facti, quod scilicet, illam statuti temporibus recipiat à Theaurariis, aliisque officialibus, vel ministris, ad quos pertinet, ut eam solvat, & distribuat, militibus, aliisque stipendiatis, vel assignariis; Istoque casu non intrat consideratio, de qua in casu præcedenti super omnimoda prohibitione usus pecuniæ, ejusque commutationis in deterius ad proprium lucrum, quoniam recipiuntur in quantitate cum oblatione distribuendi etiam in quantitate, adeo ut periculum furti, vel alterius casus esset ipsius depositarii irregularis; Et per consequens isto casu cum ejus industria non videtur prohibendus facere illud lucrum, quod absque aliquo damno, vel præjudicio ejus, qui dat pecuniam, & eorum, quibus est solvenda, facere possit.

12 Puta (exemplificando in Urbe) quod per depositarium alioque officiales, vel appaltatores, & debitores Cameræ, sibi detur ad hunc effectum pecunia in notabili quantitate in seculis auri novarum stamparum habentibus inter negotiatores pro cursu cambiorum, sive pro expeditionibus Datariarum, & Cancellariæ Apostolicæ quemdam exactorem majorem valore sub agii vocabulo explicari solum frequenter insinuatam sub titulo de cambis, & sub alio de Regalibus, & de pensionibus, & de beneficiis, & alibi; Inter privatos autem, pro acquisitione victualium, aliarumque rerum usualium, & præsertim in modica quantitate, id non habeatur in consideratione, adeo ut ejusdem usus, & commoditatis sint hujusmodi scuti, ac illi stamparum veterum, si sit æquivalentia in moneta argentea juliorum, & grossorum, ac similibus speciebus; Quinimo majoris commoditatis ista sit pro quotidiano, & minuto usu, pro quo frequentius hujusmodi stipendia deseruiunt; Et tunc prohibendus non videatur iste officialis hanc adhibere industriam, commutandi acceptam pecuniam, quæ sibi data fuerit in specie meliori, in alteram inferiorem, respectu tamen usus ejusdem æquivalentiæ, cum tunc nulli fiat injuria, vel præjudicium, dum tam Cameræ debitorum, quam stipendiariis creditoribus, id nil præjudicat; Quod etiam in inferiori moneta ærea, quæ tamen quoad dictum usum æqualem, atque eundem habeat valorem, licet inter negotiatores, vel ubi agatur de magna quantitate ob majorem commoditatem transportationis de loco ad locum, aliquem habeat majorem extrinsecum valorem agii, ut (ex. gr.) contingit in Regno Neapolitano ob magnam copiam monetæ æræ, & aliquam penuriam argenteæ, & aureæ, quoniam si officialis recipit monetam argenteam, vel auream, atque cum ejus diligentia, & dexteritate, absque tamen aliqua concussionem, & violentia curet, ut milites aliique stipendiarii libenter suscipiant pagas in moneta ærea, ita faciendo aliquod lucrum ex agio, pariter id prohibitum non videtur.

Sive quod sibi anticipatè data sit pecunia distribuenda

pro pluribus mensibus, vel in fine cujuslibet, ipse autem curet, eo intermedio tempore, pecuniam traficari, atque ex illa aliquod reportare lucrum; Et tunc pariter ex eadem ratione prohibitum non videtur, cum pariter interim suum sit periculum, nullumque dignoscatur tertii damnum, vel præjudicium, quoties particularis prohibitio non accedat.

Sed si recipiendo pecuniam argenteam, vel auream, distribuatur monetam inferioris valoris, adeo ut omnes effectus illa minus valeat, ut est in casu, de quo supra disc. 126. & contingit præsertim in Hispania in illa moneta nuncupata de Velon, ac etiam in hac facti specie verificari supponebatur in dicta moneta pataccarum; Et tunc aut debitum ipsius Cameræ, vel respectivè Communitatis, & alterius, cujus vice solutio fiat, in hac specie monetæ consistat, adeo ut in illa solvenda debitum satisfiat, neque creditor illam recusare valeat (ut in facti specie in tertia parte ex consuetudine verificari supponebatur); Et tali casu lucrum Cameræ, vel Communitatis, sive alterius, cujus nomine solutio fiat, esse debet, non autem officialis, vel ministri, qui nullum habere dicitur titulum, vel prætextum, ex quo tale lucrum faciat suum, ut in hac specie contingit, ideoque justam dixi resolutionem.

Quatenus verò debitum sit in pecunia bona, stipendiarii verò, vel assignatarii expressè nolint, & eis invitis solvatur mala, & inferior, tunc non dicitur, quoad interesse bursale fraudari ipsa Camera, vel alter cuius vice, & nomine fiat solutio, sed dicitur fieri præjudicium, & fraus stipendiariis, vel assignatariis, quibus solvitur minus debito, unde quodammodo in viti hanc minorem solutionem recipere coguntur; Ideoque intrare videntur ea, quæ de solventibus minus debito habentur apud Sanfel. decis. 284. & 275. atque ita fraus, & præjudicium committi quoque dicuntur cum Principe, ejusque Camera, aut communitate, cujus vice, & nomine fiat solutio, adeo ut crimen publicum quoque adesse videatur, quoniam quoad milites, alioque intervientes, & stipendiarios, ita minus recipiendo, non adeo bene, servitium præstare possunt; Et quoad creditores, & assignatarios, 13 nimium diminuitur existimatio, quæ est conversio integrè, & punctualiter solvendo, augetur pro majori, ac facilitate concursu negotiatorum, ut in valore, & existimatione locorum Montium, aliorumque publicorum jurium praxis docet, ut propterea lucrum in officiali remaneat illicitum.

Tertius demum est casus illorum officialium, & ministrorum, in quibus admixta sit aliqua administratio juris, quia nempe onus exactionis ejus periculo subeant; Et tunc quoties Cameræ, vel Domini nil interest, dum tam exactio, quam exactæ pecuniæ periculum interim ejusdam non cedit aliqua industria citra subditorum concessionem, 14 & justitiam prohibita non videtur, juxta casum de quo agit Decius cons. 6. quoties lex, vel consuetudo non prohibeat, cum in hac materia totum faciant leges, vel consuetudines, & styli.

Alia tamen differentia constituendo venit inter simplices officiales habentes illam administrationem in officio, & appaltatores, seu arrendatores principaliter agentes causam propriam ad industriam, & negotiationem, ut prior casu magis strictè, & rigorosè contra officialem procedendum sit, ex ea differentie ratione, quod isto casu habetur ad instar tutoris, qui utilia gerere debet ad commodum pupilli, vel alterius cujus tutelam gerit, in altero autem appaltatoris iste dicitur procurator in rem, & utilitatem propriam, ut advertitur disc. discurs. 71. hoc eod. titulo. Ideoque non placent ea, quæ habentur per Scribentes apud Sanfel. disc. dec. 285. parificando appaltatores officialibus.

Eatenus verò in hac facti specie (applicando ad rem) istum officialem excusabilem fore dicebam, ut propterea suum deberet esse lucrum, quatenus id ex antiqua consuetudine à superioribus tolerata proveniret, atque lucrum referendum esset ad quandam speciem salarii, vel mercedis, quod ex facto pendebat.

RO.

ROMANA OFFICII
PRO MARCELLINIS
CUM CAMERA POPULI.

Casus disputatus coram Judicibus deputatis,
& resolutus, ut infra.

De eadem materia, & puncto de quo supra disc. 3. prorogationis officii ad vitam alterius; Et vendens officium non vacatum, ad quid officialiteneatur, an ad pretium, vel ad fructus donec vixit.

Et incidenter ad quid teneatur ille, qui concessionem à Principe obtinuit de re alterius.

SUMMARIUM.

- 1 FActi series.
- 2 Quando confiscatio Apostolica revalidet actum aliis invalidum.
- 3 Quomodo applicari debeant distinctiones super tradi solite.
- 4 Ad quid potissimè in hoc reflecti debeat.
- 5 De applicatione ad casum controversiæ.
- 6 An contra donatarium Principis rei alienæ detur actio ad restitutionem.
- 7 Si vendatur officium alienum, quid restitui debeat.
- 8 De eodem, & de estimatione vitæ hominis.

DISC. CXCVIII.

De eodem anno 1636. in quo per Conservatores, Populi Urbis, concessa fuit prorogatio superius peracta disc. 3. concessa quoque fuit ista de officio possessio per Attilium, prorogata ad Joan. Franciscum fratrem natu minorem, eadem adamussum accedente Apostolica confirmatione Urban. VIII. Defuncto verò Attilio, continuante Camera populi in ibi enunciata pretensione invaliditatis, hujusmodi prorogationum, quodque propterea sequuta fuerit vacatio officii istud prævio mandato Pontificio ad præscriptum Chirographi Innoc. X. enunciati etiam (supra disc. 14. venditum fuit, atque pretium de licentia Clem. IX. erogatum in extinctionem æris alieni per eandem Cameram contracti pro expensis solemnibus æquitationis ejusdem Pontificis, adeptione possessionis in Basilica Lateranensi, juxta stylium; Quare Joan. Franciscus Superstes, ejusque pendente lite, defuncti hæredes, judicium contra dictam Cameram instituerunt, coram Prælo judice deputato, pro restitutione dicti pretii, atque sententiam favorem reportarunt; Commissaque causa appellationis alteri Prælo; Cum ex parte actorum tam in præcedenti, quam in ista instantia præcipuum fundamentum constitueretur in deductis in specie d. disc. 3. jam publicæ Joci edito, Scribentes verò pro Camera impugnarent responsiones ibi datas ad impugnationem confirmationis Apostolicæ, ac etiam insisterent in eo, ut contra ipsos, tanquam donatarios Principis, dicti pretii jam consumpti, nulla competeret actio; Vel quod, ubi competeret, illa restringeretur, ad quanti interest, & sic ad fructus pro tempore superventie dicti Jo. Francisci, per cujus obitum sequuta quoque fuisset vacatio; Hinc judice quoque exoptante desuper, ex parte actorum requisitus fuit ad scribendum, neumque pro veritate sensum proferendum.

Tres itaque erant puncti; Primum nempe de quo d. disc. 3. super dictæ prorogationis validitate; Secundo quatenus illa valida esset, an contra ipsam Cameram competeret actio, necnè; Et tertio quatenus competeret, an esset ad totum pretium, vel etiam ad fructus, quos dictus Joan. Franciscus percepisset.

Quatenus pertinet ad primum; Non controvertebam inefficaciam prorogationis ex sola potestate Conservatorum ut etiam admittitur d. disc. 3. ideoque disputatio restringebatur ad efficaciam confirmationis Apostolicæ, in qua ibidem pro validitate actus constituitur fundamentum; In hoc etenim Scribentes pro Camera dicebant, quod Dec. cons. 341. in cujus auctoritate fundamentum constituitur, loquitur cum præsupposito, quod accedens quoque clausula & nihilominus de novo concedimus, &c. quæ operatur, ut confirmatio transeat in speciem novæ concessionis ex integro, juxta ea, quæ habentur disc. 2. & 3. de feud. & alibi, quodque cum eodem præsupposito loquantur ibidem allegatæ dec. 432. Seraph. dec. 157. part. 6. nec unde propterea cum in dicta confirmatione præfata clausula non adesset, minusque altera ex certa scientia, quam solum, & de per

se neque sufficere, quoties aliunde non constaret, quod confirmatio revera esset, ex certa scientia, & in forma specificâ, verius, magisque receptum est in Rota, & Curia, idcirco dicebant non suffragari, sed remanere in terminis simplicis confirmationis in forma communi, quæ nullum jus, vel robur tribuit actui confirmato, sed juxta ejus naturam regulatur, quasi quod Pontifex præsupponerit, seu crediderit, quod conservatores istam haberent facultatem.

His non obstantibus persistebam in eodem sensu, de quo d. disc. 3. quod scilicet, ista confirmatio Apostolica robur, ac validitatem actui tribueret, omnemque suppleret defectum, tanquam per speciem novæ concessionis, juxta firmata in ibidem deductis auctoritatibus, ac etiam d. disc. 2. & 3. de feud. ex alibi pluries, cum aliis plene deductis per Barbol. in collect. ad c. cum dilecta ex n. 12. de confirmat. usul. vel inutil. qui forte omnium latius hanc materiam Apostolicæ confirmationis pertractat, omnes recentendo opiniones, pluresque distinguendo casus, ac etiam cum eadem distinctione procedit Fagn. in c. si quis ead. tit. de confirm. usul. vel inutili, idemque est sensus Rotæ in supra allegatis decisionibus, ac etiam decis. 145. p. 7. rec. repetit. apud Carill. dec. 24. apud Burat. dec. 93. apud Cocchin. dec. 1763. & in aliis modernioribus pluries, quod scilicet; Aut agitur de simplici confirmatione in forma communi, sive certa scientia defectus, vel præjudicii, quod alteri inferretur & tunc rectè procederent ea, quæ per dictos Scribentes in contrarium deducebantur, aut verò de confirmatione in forma specificâ, ex certa scientia, & tunc secus, sed procederent ea, quæ dicebantur ex hac parte; Ideoque punctus erat potius facti, & applicationis, quam juris, an scilicet in una, vel in altera distinctionis parte versaremur.

In hujusmodi autem applicationis regulatione dignoscitur idem consuetus, adeo frequenter damnatus, & inculcatus error procedendi cum generalitatibus, vel in sola littera auctoritatum, & decisionum, quæ diversos percutiant casus, & præsertim procedendi cum distinctione, cum qua turba Scriptorum in superficie procedere solet, an sit incerto tenore, necnè, quasi quod ex hac incertiori affirmatione, vel negativa resulter natura confirmationis, vel an adsint, necne clausulæ prægnantes, & præsertim illa ex certa scientia, sive altera suppletes, aut altera, Et nihilominus de novo &c. cum similibus formalitatibus, quoniam revera cum agatur de voluntatis questionibus, & facti principaliter inspicienda est consubstantia, voluntatem ex illius facti particularibus circumstantiis desumendo, non autem ex simplici formalitate clausularum, & verborum, ipsis deservientibus ad ejusdem voluntatis probationem, vel adminiculum, unde propterea insertio tenoris est quidem una species probationis, quod confirmatio fuerit ex certa scientia specificâ, sed non est unica, & præcisâ, cum aliæ species quoque admittantur, puta, quia compendiosè narretur actus confirmatus in rebus, & partibus substantialibus, vel quia constet confirmationem emanasse, causa cognita, & prævio voto, seu consultatione alicujus Congregationis, aut peritorum ad id deputatorum, juxta ea, quæ habentur decis. 193. & 201. p. 1. rec. vel quod agatur de defectu clari juris, qui patet in continenti, & cujus ignorantia danda non est in Papa, ejusque officialibus, sive quod aliàs confirmatio evidenter inutilis remaneret, ejusque impetratio clarè redolere fatuitatem, cum similibus probationum speciebus, etiam per testes, ut advertitur per Barbol. ubi supra, per quem præsertim expenditur d. dec. 193. p. 1. rec. & advertitur supra hoc eod. tit. disc. 93. n. 7. & disc. 35. de Judic. n. 63. vers. ad hoc tamen, & alibi.

Principaliter autem, ac potissimè advertebam reflectendum esse ad circumstantias particulares casus, de quo agatur, an scilicet, gratia confirmationis sit singularis, & insolita super aliquo actu, de partibus, cujus verisimiliter Papa plenam, & exactam cognitionem non habeat, vel è converso sit gratia solita concedi, & super re, cujus verisimilis habeatur notitia, reflectendo quoque ad qualitatem præjudicii exinde resultantis, adeo ut resulter verisimile, vel inverisimile, à quo verè, ac principaliter materia ambigua, & conjecturæ voluntatis normam recipere debet, ut frequenter jam in ultimis voluntatibus, quam in actibus inter vivos in hoc proposito ambigua, & conjecturæ voluntatis advertitur, istique videntur veri, ac proprii termini, seu veræ reflectiones, cum quibus materia regulanda videtur, non autem procedendo cum regulis,

gulis, & præpositionibus generalibus in abstracto, sive cum litera auctoritatum, & decisionum, quæ diversos percipiunt casus, diversas habentes circumstantias.

Applicando autem ad rem cum non agatur de gratia singulari, & insolita, sed consueta, & frequenter concessa, minusque agatur, de negotio existente in remotis regionibus, sed in Urbe, & in negotio publico, & notorio spectante ad Cameram Populi, de cuius statu Papa informationes recipere solet à Senatore, & à Fiscali Capitolino, qui frequenter ad ejus audientiam admitti solent, ac etiam sint bene cognita Papæ officialibus, sitque defectus, qui consistit in mero puncto juris jam noto utpotè discusso, & deciso, ut in decisionibus in eodem disc. 3. relatis; Hinc de consequenti, unum clarum, ac firmum esse dicebam, ut dicenda esset confirmatio ex certa scientia, atque principaliter obtenta ad revalidationem, ac firmitatem actus, quem jam notum erat non esse validum.

Fortius verò attenda qualitate præjudicii, quod modicum, atque potius privatum, quam publicum erat; Si quidem attento eo tempore, quando adhuc sequuta non erat dicta provisio Innocentii X. emolumenta hujusmodi vacationum cedebant in utilitatem conservatorum pro tempore, vel erant ad eorum dispositionem, adeo ut in his prorogationibus consideraretur sola ratio supplantationis successoris, non intrante altera ratione voti captandæ mortis, ob consensum possessoris officii, dicta verò ratio stante usu, adhuc cessat, quoniam illud damnum, quod Conservatores præstantes, & actuales, ita sentiunt à gestis per prædecessores, compensatum remanet ab illo damno, quod cum eorum lucro per consimiles concessiones faciunt successoribus, & sic successivè, ut in appalibus considerari solet.

Ista etenim consuetudo non est nova, sed antiquissima, ut patet ex eisdem decisionibus, quæ illam non sufficienter probatam, ex quodam stricto juris rigore declarant, relatis eodem disc. 3. idedque stante dicta declaratione, pro ejus continuatione adinventâ fuit ista cautela ex actuum multiplicitate, ac subjectæ materiæ qualitate probabili, apud Pontifices eorumque officiales notoria.

Ad quod satis proximè conferre videntur ea, quæ habentur sub tit. de dote disc. 22. seqq. & disc. 143. Super Apostolicis gratis, quæ conceduntur pro revalidatione dotium excessivarum contra formam Sixtinæ Constitutionis, quod in eis non intrant ea, quæ adversus gratias objici solent ex defectu subreptionis, vel obreptionis, aut defectu intentionis, quoniam sunt gratiæ notoriæ, consueta, & frequentes, non solitæ negari, & quæ alium non habent finem, aliamque non faciunt operationem, nisi revalidandam, id quod jam notorium est, esse aliàs invalidum.

Quo verò ad secundum punctum, an scilicet, pro repetitione pretii competeret actio contra Cameram; Dicebam etiam cum eodem sensu veritatis, quod quando illa non fecisset aliàs dictas impensas, neque debitum contra Curam fuisset adeò ut liberalitas Papæ, ad id eam impulisset, aliàs non factura; Et tali casu pro ea probabilius respondendum fore mihi videretur, ex iis, quæ magis in specie habentur disc. 43. de donat. & magis generaliter circa actionem, de in rem verso disc. 72. de credito, & disc. 56. de dote, & alibi; Sed quoniam expensa erat ex lege consuetudinis, & congruentiæ necessaria, illaque erat jam facta, atque debitum jam contractum, adeò ut, nisi istud pretium erogatum fuisset in ejus dissolutionem, istam aliandè facere oportuisset, hinc sequitur, ut adit verbum illudque duret, idedque aliàs intraret locupletatio de alieno, juxta deducta in eisdem locis mox citatis; Adeò ut concessio Papæ non redoleret gratiosam concessionem de suo, sed potius licentiam erogandi hanc speciem pecuniæ in istum usum ad tollendum obstaculum, quod resultabat à dicta provisione Innocentii X.

Demum quoad tertium punctum, pro restitutione totius accepti respondendum fore dixi, non obstante subsequuto eventu ob possibilitatem, quod possessor officii, utpotè in statu valido, & in ætate congrua, potuisset illud vendere, & cum licentia Papæ, quæ cessante infirmitate, vel gravi ætate, negari non solet, neque de justitia potest, vel debet, ex pluries deductis in præcedentibus, & præsertim disc. 6.

Ad quod conferre observabam ea, quæ habemus de bonis mobilibus datis in dorem ad usum, adeò ut soluto matrimonio, restituere sufficere usu consumpta, & talia, qualia sunt, & à quorum restitutione excusat lapsus longi vel respectivè longissimi temporis, ob præsumptionem

consumptionis, juxta eorundem speciem, seu qualitatem; Et tamen si vir ea vendat, atque pretium obtineat, teneatur ad istius restitutionem, neque excusatur ex eo, quod nisi vendidisset fuisset consumpta, ut per Castr. in l. f. estimatis, ff. solut. matrim. Ursill. ad Afflict. dec. 270. in fine. Sive in hærede gravato excusato à restitutione illorum mobilium, quæ usu consumuntur, ut nihilominus teneatur, si ea vendidit, & pretium obtinuit, ut disc. 30. de fideic. & fortè disc. 25. de legit. & detraçt. alibi cum similibus.

Verùm omnem difficultatem cessare advertebam ex eo quod præfatus Jo. Franciscus Superstes de tempore mortis Attilii erat in ætate annorum 45. Ac propterea, quando procedendum esset cum computatione, text. in l. ad hæreditatum, ff. ad l. Falcid. superestent anni quatuordecim, quorum fructus in hujusmodi vacabilibus longè majores, quàm in perpetuis valore æquant, & superant; Et quando, ut verius mihi videretur procedendum esset cum illius considerationibus, de quibus supra disc. 30. & latius disc. 54. de donat. & alibi, majus tempus æstimari debuisset, ob validum statum, ac fortem complexionem, idedque attendi non debet eventus, qui sicuti fuit brevis, ita poterat esse longissimus, usque ad centum annos ob possibilem durationem vite hominis ad dictam ætatem, ex relatis sub tit. de emphy. & alibi pluries.

TAURINEN. BONORUM

Pro eodem, de quo supra disc. CXCI.

Responsum ad causam cum sensu veritatis.

An Fisco competant remedia possessoria, & præsertim illud adipiscendæ ad bona, & jura delata delinquenti, vel indigno. Et de donatione facta per patrem filio, quando sit revocabilis, vel onerari possit fideicommissio in exclusionem confiscationis bonorum filii donatarii.

SUMMARIUM.

- 1 Fidei series.
- 2 An, & quando Fisco penali competat remedium possessorium adipiscendæ ex remedio, l. fin.
- 3 In Fisco non transit jus cognoscendi jura delata, & non agnita.
- 4 Remedium possessorium adipiscendæ non competit ei, qui semel possederit.
- 5 An Fisco competant alia remedia possessoria retinendæ, & reintegrandæ.
- 6 De differentia inter Fiscum hæredem anomalum, & hæredem verum.
- 7 An & quando unus sit alteri legitimus contraditor ad impediendum remedium possessorium adipiscendæ.
- 8 Juramentum validat donationem inter patrem, & filium.
- 9 Quando id procedat, & quomodo intelligatur.
- 10 In vim reservationis adjici possunt ex intervallo conditiones, & onera.
- 11 Declarationi donationis, an & quando sit deferendum.

C I S C. CXCIX.

In eodem casu, de quo agitur supra disc. 191. ac etiam disc. 130. de feud. diversas præter stylium, facti series narrare oportet, ob veritatem articulorum, ac etiam quia super singulis, super quibus distincta responsa petita fuerunt, illa tantum series transmissa fuit, quæ punctum præcisum percuteret, & quandoque manca, & imperfecta, ut præsertim liquet ex d. disc. 131. de feud.

Quatenus, itaque pertinet ad præsentem casum, præsupponebatur in transmissa notula, id quod, respectu bonorum allodialium neglectum fuerat in aliis, utpotè percutientibus articulos feudales, quod scil. cupiens Marchio Planezzæ, qui primi Ministri illius Principatus celebrem apud Historicos, personam gessit, atque pleraque alia exercebat majora munera, istis omnibus aliisque mundanis abdicatis, solitariam, ac pauperem vitam ducere, ut ita cœlestibus magis vacaret, de anno 1667. post munus dimissionem, Marchioni loci, quod nuncupatur Polonia, filio jam adulto, & uxorato oretenus, & de facto omnium bonorum feudaliū, & allodialium possessorem, ac administratorem dimiserit; Deindèque de anno 1671. ultra illam

illam assignationem feudi, de qua agitur in dictis disc. 130. & 131. de feud. per publicum instrumentum juratum, eidem refutaverit feudum Montasæ extra illum Principatum, de directo dominio Ecclesiæ, atque in hoc instrumento narratum fuerit, quod usque ab anno prædicto 1697. oretenus de omnibus bonis donationem filio fecisset, cum reservatione unitus prædii sufficientis ad ejus sustentationem in statu paupertatis, & cum aliis reservationibus exprimendis in instrumento desuper conficiendo ob aliqua impedimenta adhuc non facta, quodque propterea, tunc ad refutationem dicti feudi puram, & absque alia conditione deveniebat, reservato super aliis magis oportune, aliud instrumentum facere.

Postquam igitur dictus Marchio filius, præfatus a lio instrumento non confecto, inquisitus fuit de crimine, locis supra citatis, enunciato, Marchio pater, antequam transmitteretur inquisitio, per aliud instrumentum declaravit revocare, quantum ejus extenderetur potestas, quamcumque assignamentum, vel donationem filio factam, ac etiam ad præscriptum ejus, quod jam in testamento à pluribus annis ante præfati Status mutationem condito, ordinaverat habuisse in animo adjudicandi perpetuum, ac descendentium fideicommissum cum ordine primogenituræ, nec non privationem delinquentium, juxta vulgarem passimque practicatum cautelam per plures dies ante, cum substitutione alterius proximè venientis, atque hoc stante, eadem bona cum dicto onere assignavit, ac dedit traditione quoque subsequuta ejus ex dicto Marchione filio, nepoti primogenito, contra quem jam possessorem, stante pluries enunciata sententia contumaciali in penam capitatis, & confiscationum omnium bonorum, Fiscus vigore præfati instrumenti anni 1671. iudicium immisionis ad eadem bona instituit, ex remedio l. fin. C. de edic. D. Adrian. Quare desuper quoque sicuti super aliis punctis, de quibus locis citatis peractum est, ex parte dicti Marchionis senioris, juxta nepotis, ut decet tuentes, consultus. Duplicem, respondendo, effarmabam inspectionem; Unam nempe ordinis super dicti intentati iudicii possessorii competentia, vel incompetentia, & alterum justitiæ seu meritorum in negotio principali; Atque in utroque ad favorem requirents contra Fiscum, ad solam veritatem reflectendo, visum est respondere.

Quatenus itaque pertinet ad primum punctum ordinis, vel competentia iudicii, dicebam quod ex veriori, ac recepta sententia agnoscente in auctorem Bald. cum quo alii pertranseunt, ex relatis per Menoc. de adipisc. remed. q. n. 299. & seq. & Arguel. de acqu. poss. q. 10. art. 8. n. 131. & seqq. Fisco eatenus istud remedium possessorium competit, quatenus competeret etiam ipsi delinquenti, vel indigno, ex cuius persona, tanquam hæres anomalus venire dicitur, illud peteret, Secus autem si veniat ex persona propria independenter ab ejus auctore, & contra istius iudicium, ut contingit, quando veniat adversus alienationes, alioque actus in ejus fraudem factos, cum tunc sibi competit actio rescissoria ex Edicto de his, que in fraud. in iudicio ordinario petitorii peragendo; Atque eatenus ex persona auctoris, istud remedium ad bona, & jura sibi delata competit, quatenus etiam agnitio sequuta sit ab ipso principali, cui in Fisco penalem, ex veriori, magisque recepta sententia, non transeat, ea quæ latent in animo, ac præsertim istud jus adeundi, vel agnoscendi, ex deductis supra disc. 123. ac etiam disc. 160.

Dupliciter autem ipsi Marchioni primo donatario, ex cuius persona, & jure Fiscus veniebat, istud remedium non competere, advertebam; Primò nempe, quoniam cum supponeretur, quod ipse possessionem bonorum jam obtinuerit, ac retinuerit usque à dicto anno 1667. per spatium annorum circiter septem, ita plana remanebat incompetentia hujus interdicti, quod solum conceditur, ei qui nunquam possederit, ad novam possessionem obtinendam, non autem, ei, qui semel possederit, cum tunc alia interdicta reintegrandæ, vel retinendæ concedantur, non autem istud, ex plenè firmatis dec. 34. post Turr. de pact. fut. succ. ubi conard. & habetur disc. 44. n. 10. & 63. de Judic.

Cogitabam pro ratione dubitandi, an istud motivum posset esse potius Fisco proficuum, atque reo convento præjudiciale, adeò ut loco vitandis istud iudicium adipiscendæ, ita excitaretur Fisco ad prætendendum aliud magis proficuum, magisque privilegiatum remedium recuperandæ, vel retinendæ in vim dictæ possessionis interioris sui auctoris.

Sed quamvis illud in responso edito non excitaverim, ne adeò duro adversario, qualis est Fiscus, novæ aperirentur prætensiones; Atamen credebam, quod quando etiam motum excitaretur, nullam haberet sustentationem, dum etiam in hærede testato, vel intestato favorabili non conceditur ex persona propria remedium retinendæ, eo quia possessio defuncti in ipsum non transit absque actuali apprehensione, minusque illud reintegrandæ, nisi quatenus auctor, illud intentavit, vel spoliatum se dixerit, ex deductis d. disc. 44. de Jud. & alibi.

Multò igitur minus in Fisco hærede anomalo, & odiofo in quem, juxta deducta d. disc. 160. & 123. non transeunt ea, quæ in privatum hæredem favorabilem transeunt, dum ab eo potius alienus præsumitur animus principalis, cui succeditur, juxta ponderationes de quibus d. disc. 160. ac etiam sub tit. de legit. disc. 13. adeo ut potius præsumendus sit animus, eo modo, quò proprio filio magis expediat, atque Fisco odibili noceat, & præjudicet, habendi se pro spoliato, ac habendi possessionem pro derelicta, ut propterea utrumque interdictum non intret.

Et alteram erat fundamentum super ejusdem intentati remedii possessorii incompetentia, ex eo, quod ageretur cum altero donatario habente partem titulum, & possessionem ab eodem auctore in vita, quo casu dicitur legitimus contraditor, cum quo agendum est in iudicio ordinario, & petitorio in quo diffiniendum est, an intret, nec ne dispositio text. in l. quoties, Cod. de donat. que sub modo, ex iis, quæ ad materiam legitimis contraditoris habentur disc. 43. & 44. de Jud. ac etiam disc. 73. de benef. & alibi, ac propterea ista prima inspectio plana videbatur ad favorem possessoris.

Quo verò ad alteram in meritis negotii principalis, inane reputabam opus assumere quæstionem, an illa dimissio bonorum, quam oretenus, ac de facto principaliter filio fecit de anno 1667. importaret donationem, vel simplicem assignationem jure peculii, sive administrationis, & ad effectum, ut idem filius vice, ac nomine patris absentis ex eorundem bonorum fructibus, juxta decorem, ac statum, familiam sustentaret, quoniam, ubi etiam fuisset jure donationis, adhuc effectus esset idem ob prohibitam donationem inter patrem, & filium, sive imperfectam atque pro libito revocabilem, ex deductis disc. 40. de donat. cum notationibus, idque rectè Fiscoles agnoscebant, dum totum fundamentum constituebant in juramento contento in instrumento, ut supra celebrato de anno 1671. Quamvis etenim istud in parte dispositiva contineret solum refutationem perfectam feudi; Atamen supponebatur, quod fiscales fundamentum constituerent in narrativa enunciante donationem ab initio, stante quod in dispositiva cum juramento dicebatur, tanquam hæres anomalus venire dicitur, illud peteret, de qua eodem disc. 40. de donat. super validitate, ac perfectione, & irrevocabilitate donationis inter patrem, & filium ratione juramenti.

Verùm id continebat fallaciam evidentem, quoniam tunc juramentum in omnibus prohibitionibus, que à jure positivo manant, hanc facit operationem tollendi hujusmodi prohibitiones, & obstacula, quando deducendo hujusmodi prohibitiones ad praxim, vel usum, resultaret peccatum, seu reatus perjurii, cum directa impugnatione, adeò ut intraret dispositio, vel ratio text. in c. cum contingat de Jur. jur. & in c. per vestras de donat. inter vir. & uxor. Secus autem ubi impugnatio fieret à tertio, juxta casum de quo sub tit. de Cred. disc. 10. vel fieret ab eodem ex capite non comprehensionis, vel ex altero defectu naturali, ex quo de consequenti ipsum juramentum corrumpat, atque inefficax remaneat, puta ratione doli, metus, vel erroris, aut negatæ existentia, vel probationis; Et in summa, quod non si impugnatio præcisa, & directa, ex qua dictus census oriatur, sed indirecta, juxta illam distinctionem, quæ disc. 143. de dote, & alibi, pluries præsertim sub tit. de alien. & contract. prohib. habetur in materia potestatis laicalis derogandi, nec ne juramento, atque in his terminis donationis habetur, quando revocatio proveniat ex ejus natura, quia nempe sit clara, & expressa causa mortis, & tamen adhibeatur juramentum, quoniam istud non tollit facultatem revocandi, utpote de natura actus, quoties illud simpliciter interpositum est, quæstione cadente, quando illud expressè adjectum sit promissioni de non revocando, an corrumptur naturam actus, illudque transire faciat in donationem inter vivos, ex deductis per Merlin. dec. 665. repetit. decis. 9. p. 7. rec. & pluries in sua Sede sub tit. de donat.

Applicando autem ad rem; Hinc esset impugnare hoc jura-

juramentum assertorium, quando donator negaret assertionem, afferendo nunquam donasse contra juratam narrativam in instrumento factam, sed si donator affirmet de presenti, id quod nudi facti est, quod scilicet, dictam dimissionem bonorum in animo facere habuerit, non jure simplicis peculii, & administrationis, sed titulo donationis, non per hoc inferri potest, quod ista donatio simpliciter, & oretenus facta sine aliquo juramento, dici valeat jurata, adeo ut in re limitatio regulæ, ob juratam assertionem ex intervallo super ejus facto, quoniam ita esset dare retroactionem hujus simplicis juramenti assertorii ad actum gestum per quatuor annos, antecedentes, quod nullo jure, nullaque ratione dici potest.

Omnem tamen dubitandi rationem cessare advertentem, etiam ubi ageretur de donatione ab initio valida, & perfecta ob reservatam facultatem adjiciendi condiciones, & onera, seu faciendi reservationes, ut exprimitur in eadem prædicta narrativa, in qua Fiscus totum fundamentum constituat, quæ dividi non poterat, tum ex regula, quod confessio in civilibus dividi non potest, ut disc. 23. de Judic. n. 26. Tum ex altero axioma, ut unus, & idem actus non possit in parte approbari, & in parte reprobari, potissimè, ubi non impugnatus, sed acceptatus fuit ab eo ex cujus persona, & jure veniatur, atque hoc stante, absolutum remanet, ut conditiones, & onera ex intervallo adjici valeant, cum illæ censentur in esse ab initio ex iis, quæ habentur sub tit. de fideicom. disc. 134. cum plur. segg. præsertim disc. 138. & 140.

Alia quoque in idem suffragante conclusione, de qua loquitur citatis, ac etiam in sua sede sub tit. de donat. pluries, præsertim disc. 36. & disc. 85. de feud. quod donator etiam ex intervallo illam etiam juratam, & perfectam donationem, quæ absque dubio sit irrevocabilis, atque penitentiam excludat, declarare possit in iis, in quibus ob aliquam dubietatem cadat terminus declarationis, vel interpretationis, cui declarationi est deferendum.

Potissimè verò, ac extra omne dubium, quando declaratio non tendat ad privatum commodum, & interesse ipsius declarantis, illaque sit verisimilis, magis verò, si fomentum, vel adminiculum, aut primordium veritatis habeat; Hæc autem omnia insimul concurrere videbantur, quoniam ut patet ex deductis supra disc. 160. de legitima, & pluries sub tit. de fideicom. cautela exclusiva confiscationis, videtur hodie generalis, & ordinaria etiam in personis privatæ fortunæ, multo magis in viro ordinis magnatitii, adeo prudente, atque rerum mundi experto, & in patrimonio adeo pingui, & qualificato; Magis verò ob primordium veritatis comprobatum à testamento condito tempore ob omni penitus suspicionem remoto, ut potè per plures annos ante dictam terminationem, in quo idem continetur, ac in ultimo instrumento de anno 1674. ad favorem nepotis, quod potius præventivam testamenti executivum continere dicitur, ideòque concludendam casum videri clarum, ac omnis disputationis dote indignum.

ROMANA EXTINCTIONIS MONTIS.

Discursus in ratione motuandi.

Quomodo fieri debeat depositum pecuniæ restituentæ pro extinctione locorum montium cum illis Montistis, qui citati, non curant in termino comparere, & recipere pecuniam.

S U M M A R I U M.

- 1 Ad i series.
- 2 Quomodo fieri debeat depositum pecuniæ pro extinctione locorum montium, & per totum.
- 3 Deposita pupillorum, viduarum, & similium fieri debent penes publicam ædem.
- 4 Quando debitori licet deponere in contumaciam creditoris.
- 5 Depositarius montis, an sit idoneus pro recipiendâ deposito dictarum pecuniarum.
- 6 Cedula bancaria inter negotiantes habet vim pecuniæ numeratæ.
- 7 De modo servando in casu, supra, n. 2.

O btena per Ducem Hieronymum Matthæum à Clemente X. erectione montis pro extinguendis debitis sub gravioribus usuris, cum Tutores ejusdem defuncti unici filii, & hæredes agnoscerent, non expedire, quoniam licet apparenter fructus montis essent minores, attamen de facto comperiebantur graviores, stante consueto pacto cum capfore, quem idem Dux elegerat in depositarium, ut pro fructibus quolibet semestre solvendis ei liceret illum ponere sub cambiis, & recambiis; Hinc deliberarunt vendere quædam Castra Duci Lantes ad effectum erogandi pretium scutorum quinque mille circiter ad effectum extinguendi dictum montem in parte; cumque ad hunc effectum desuper necessaria esset licentia Apostolica stantibus Constitutionibus pluries enunciatis sub tit. de feud. quæ prohibent alienationes bonorum jurisdictionalium, atque in Chirographo super hac licentia juxta stylum extenso pro consueto formulario contineretur, quod pecuniæ deponi deberent in banco ejusdem depositarii riscico, & periculo Ducis debitoris infra terminum quindecim dierum assignati solitum montistis extractis ad eandem pecuniam recipiendam, ab inde verò citra riscico, & periculo creditorum; dictus autem Pontifex Innoc. XI. Pontificatus initio, expertus dum esset Cardinalis aliqua inconvenientia ex ea resultari solita, quod inconsideratè per Pontifices subscribi solent Chirographa, quæ per ministros, & officiales subscribenda proponuntur, cum ea sola notitia, quæ habetur ex quodam brevi summano in eorumdem Chirographorum pede apponi solito, determinasset illa non subscribere, nisi prius referrentur à me, tanquam ejus Auditore, hinc in isto chirographo, quod fuit primum, adverti, quod injustum, ac irrationabile esset præfatum depositum penes privatum capforem per montis debitorem electum pro eo tempore, quo non ipsius eligentis, seu montistarum riscico, ex periculo illud stare deberet, sed quod elapso præfato termino pecunia deberet asportari ad montem Pietatis, tum ob Apostolicas provisiones Clem. VIII. & Pauli V. & aliorum Pontificum registratas in volumine statutorum ejusdem montis, ut deposita judicialia, vel aliâ necessaria in præfato monte fieri deberent, & quibus provisionibus in isto chirographo de more derogabatur; tum etiam quia ita dispositum videtur de jure communi, ut deposita pecuniarum pupillorum, & mulierum, ac assentium fieri deberent penes publicam ædem sacram juxta ea, quæ assensu de isto monte Pietatis Urbis insinuantur sub tit. de cred. disc. 68. idque non solum dicto depositario, sed omnibus aliis capforibus, & mercatoribus novum, & exorbitans visum esset, stante quod de præterito in plerisque similibus casibus ita servatum fuisse dicebam, ut abusus, & corruptelæ potius nomen, hæc observantia dici mereretur. Siquidem quando creditor pulsatus ad recipiendam pecuniam sit contumax, unde propterea debitori liceat illam deponere juxta frequentem praxim, quæ habetur in materia extinctionis censuum ex pluries insinuat in sua sede sub tit. de cens. ac etiam disc. 51. de dote, & alibi, tunc lex fingit in odium contumacis, quod ipse verè à debitore pecuniam receperit, eamque receptam incontinenti denudò in illo banco deposuerit ad proprium creditum juxta naturam novationis pluries insinuatam eod. tit. de cred. in quo est ejus peculiaris sedes; unde propterea iste capfor non dicitur amplius depositarius ex electione, & judicio debitoris montis, sed ipsorum montistarum, quorum facta voluntas non esset præsumenda, tanquam continens actum imprudentem deponendi pecuniam penes privatum capforem de facili subjectum decoctioni, ut quotidiana praxis docet; dum haberi potest publica ædes sacra tuta, & in qua dictum periculum verisimiliter non cadit; Aliâ etenim esset dare cumulum plurium exorbitantium, & fictionum contra omnia principia; Primò nempe super derogatione privilegiorum montis, ut supra; Secundò per contumaciam non veram, sed factam cum intimationibus, quæ prædicta fieri solent fingendo solutionem. Et tertio fingendo dictam voluntatem, sed electionem inverisimilem, ac propterea dicendo, quod si de præterito id servatum quandoque fuerit, error, & abusus potius dici meretur.

Et quamvis replicaretur, quod dum in erectione montis, Pontifex approbaverat tunc depositarium, tam super solutione fructuum, quam etiam super deposito sortis in casu extractionis, ita hæc persona videbatur approbata,

ea, nodum à Principe, sed etiam ab ipsismet montistis, qui emendo hæc loca montium, rectè sciebant, vel scire debebant qualitate depositarii, non tamen istud videbatur motivum considerabile, utpotè procedens, donec perseveraret natura montis, quæ post lapsum dicti termini omnino extingui, ac cessari dicitur, dum ex natura novationis fingitur solutio, ut supra, adeo ut penitus extinctio, & cessatio isto termino fingatur pecunia indifferens ex voluntate ejus domini deposita penes istum capforem, tanquam diversum à depositario montis. Et quidem nimium dolum, ac irrationabile videri dicebam, quod montistæ absentes, vel etiam præsentis infantes, pupilli, vel aliâ sub aliena administratione viventes, aut etiam majores non curantes advertere ad hujusmodi edicta, quæ affigi solent, ita montibus, & pretio privati remanere deberent, quodque de facili fraudibus, & collusionibus locus esse posset, erigendo montem, & eligendo depositarium parum idoneum, ut ita supplantarentur montistæ, quo nil absurdius.

Sed quoniam pro frequentiori praxi, quando sunt hujusmodi emptiones, non habetur intra pecunia numerata, sed per ipsomet capforem habita fide sunt cedulæ bancariæ, quæ inter negotiatores habent vim pecuniæ numeratæ, & sic magnum incommodum producebat ista praxis asportandi post quindecim dies pecuniam ab isto banco ad montem Pietatis, hinc egomet insinuavi, consuli posse, decernendo in eodem Chirographo, quod pecunia etiam post lapsum terminum prædictum usque ad veram, & effectivam solutionem continuaret in eodem banco, riscico tamen, & periculo ejusdem Ducis debitoris, qui illum capforem elegerat, prout practicum fuit, quamvis Tutores Ducis pupilli ita in se assumpserint periculum decoctionis istius capforis, quæ tractu temporis contingeret, sed eorum indemnitati consuluerunt cum obligatione alterius nimium idonei negotiatoris, qui in tali casu promisit ipsos tutores indemnes relevare.

ROMANA APPALTUUM
PROGAMERÀ APOSTOLICA
CUM ALIQUIBUS APPAL-
TATORIBUS.

Discursus in congressu.

De eadem materia de qua supra disc. 81. super privilegio Fisci additionis in diem, vel rescissionis ex capite læsionis. Et incidenter, an Princeps successor obligetur factò prædecessoris.

S U M M A R I U M.

- 1 Ad i series, sive casus controversæ.
- 2 Quæ res solvuntur in Fisco.
- 3 Dolus annullat actum.
- 4 De privilegio Fisci circa additionem in diem.
- 5 An successor in prælatura, vel beneficio teneatur stare locatoni prædecessoris.
- 6 Quando Princeps successor obligetur factò prædecessoris, & de gratiis præventivis.
- 7 De eadem materia additionis in diem de qua n. 4.
- 8 Non intrat, ubi adhibita sint solemnitates, & quid ubi remissæ sint solemnitates.
- 9 Gratia exorbitantes, & præjudiciales debent stricte intelligi, & sufficere, ut aliquam faciant operationem.
- 10 In Chirographis aliisque gratis attenditur solum id, quod continetur in summano.
- 11 Quales clausulæ debeant attendi.
- 12 Resolutio, &c.

D I S C. C C I.

P rætendentibus Ministris Cameralibus initio Pontificatus Innoc. XI. non teneri ad observantiam quamplurimum appaltuum concessorum per Clem. X. prædecessorem stantibus majoribus oblationibus, quæ cum notabili Cameræ utilitate fiebant, hinc de mandato ejusdem Pape, tanquam ejus Auditor interveni in eorumdem Cameralium solita Congregatione, ut inquireretur veritas, eaque à me referretur eidem Pontifici nolenti tollere jus tertii, atque à justitiæ tramitibus deviare. Quare non in congressu desuper habito cum essem primus in discurrendo, tanquam ultimus, vel novissimus Prælatum, distinguebam duas species appaltuum, unam nempe illorum, in quibus res non esset integra, quia nempe jam incepti essent, & al-

teram illorum, qui per annos, ac respectivè mensibus præventivè facti erant, adhuc durantibus antiquis appaltibus adeo ut non essent incepti, ideòque res esset integra.

Quatenus pertinet ad primam speciem respondi pro appaltatoribus contra Cameram, quoties non constaret de læsione, quæ in rebus fiscalibus sufficit in sexta parte juxta firmata superius hoc eod. tit. disc. 65. & alibi pluries, vel ubi non constaret sufficienter de illo dolo, de quo aliqua habebatur suspicio, ac diffamatio, quia nempe ex collusione inter aliquos ministros, & appaltatores facti essent appaltus cum dolo, & mala fide pro ministri censu, vel pensione, inuitu utilitatis, vel participationis dictorum ministrorum, vel aliorum, quibus iidem ministri obsequi, vel gratificari cupiebant, cum tunc adesse diceretur dolo, qui etiam in privatis sub aliena administratione legati viventibus, cautâ absque dubio nullitatem actus, multo magis, ac extra omnem dubitandi rationem in Fisco, multo magis, ac extra omnem dubitandi rationem in Fisco, tam attempta dispositione juris communis, quam claris in hoc Principatu illa constitutionum Apostolicarum.

Seclusis namque præfatis remediis nullitatis, vel rescissionis respectivè, aliud non suppetere dicebam remedium, nisi illud additionis in diem, quod non intrat re non integra, & post jam ceptum appaltum ex deductis supra disc. 81. & disc. 46. de locato, & alibi, ubi concordantes, atque in hanc sententiam omnes devenerunt, adeo ut donec super dicto suspicato dolo haberentur probationes, quæ deerant etiam in læsione; conclusum fuerit abstinendum fore ab appaltatorum molestiis.

Quo verò ad alteram speciem appaltuum, in quibus res erat adhuc integra; Quamvis aliqui motivassent, quod Pontifex successor non ligaretur factò prædecessoris, attamen istud motivum repudiandum fore censui, quoniam ea, quæ in jure habentur de successore in Prælatura, vel beneficio, ut stare non teneatur locatoni factæ per prædecessorem ex deductis disc. 25. & 51. de locat. & alibi percutiunt Prælatos inferiores, non autem Principem supremum non ligatum à regulis juris positivi, eodem modo, quo in eodem Principe non procedunt ea quæ de impedita supplantatione successoris cum præventivis concessionibus prædecessoris habentur sup. eod. tit. disc. 3. & disc. 1. de emphy. ex deduct. disc. 1. de pens. & disc. 146. de dote, & alibi pluries, potissimè verò in actibus correpectivis, & onerosis gestis bona fide, & cum justa sperataque credulitate, quod Princeps, qui fecit actum, deberet supervivere, dum ratio dubitandi cadit, quando ob malum statum, in quo faciens reperitur, intrat illa fraus præsumpta de qua disc. 1. de feud. & in ejus annot. five quando agatur de concessionibus lucrativis, & gratiosis, in quibus intrare valeant Constit. Urb. VIII. & aliorum Pontificum revocativè hujusmodi concessionium, vel aliâ considerationes, de quibus d. disc. 146. de dote, & alibi, de quibus inanam dicebam esse laborem agere, utpotè extra casum.

Neglecto itaque isto motivo, cum novæ oblationes essent duplicis qualitatis, quia nempe aliquæ erant adeo notabiles, quod sextam, imò quintam partem, & plures excederent, aliæ verò ad istam non ascenderent metam, idcirco eas distinguendo, quoad primam speciem dicebam, quod nulla caderet ratio dubitandi per argumentum à fortiori, dum etiam in jam ceptis, atque re adhuc non integra poterat actus rescindi ex isto capite læsionis, ideòque restringebatur difficultas ad aliam speciem, in qua intrabat solum præfatum remedium, seu privilegium additionibus in diem, quod receptum est competere Fisco, dum rationes dubitandi, de quibus supra disc. disc. 81. percutiunt Ecclesias, & loca pia, vel Communitates, aut minores, ex ibi deductis.

Motivabatur tamen in contrarium de duobus. Primò nempe, quod in Chirographis Pontificiis, quorum vigore Ministri Camerales dictos appaltus fecerant, remissæ fuerunt omnes illæ solemnitates, quæ ex Apostolicis Constitutionibus, vel de jure communi essent necessariæ; adeo ut eis non obstantibus firmi, ac validi esse deberent, suumque effectum sortiri, ideòque sicuti juxta unam opinionem relatum eod. disc. 81. quæ magis communis videtur, non intrat hæc additio in diem, quando solemnitates essent adhibitæ, si à pari, cum suprema Principis potestas factum reddat verum ex insinuatibus frequenter sub diversis materiis.

Et secundo fortius, quod licet non in omnibus, sed in aliquibus Chirographis, expressè disponitur, ut appaltus validi, ac firmi esse deberent, suumque sortiri effectum, quamvis aliæ super venirent majores oblationes.

His tamen non obstantibus adhuc in eodem persistebam sentu, ut huic Fiscali remedio, seu privilegio locus esse deberet, quod circa primum motivum, advertebam, quod cum ista Chirographa dicenda essent absque dubio à jure exorbitantia, & contentia rem Fisco præjudiciali, insufficiente eis dare aliquam operationem, ne alias *facta*, & inania remanere, non autem, ut exorbitantiarum, vel specialium cumulus admitti deberet juxta valde nota sæpiusque firmata axiomata, idèdque cum hæc remissio solemnitate sum, & quidem magnum operaretur effectum validitatis actus, qui aliàs irritus, ac invalidus esset, trahenda non erat ad hunc alium effectum. Accedente potissimum nimium rationis disparitate inter veritatem, & fictionem in hoc proposito, unde propterea non intraret exæquatio. Ubi namque revera solemnitates, adhibentur illa præsertim edictorum, & publicationum ad hæctam, tunc de animositate, vel æmulatione suspicte videntur novæ oblationes, quæ ab initio fieri poterant, dum ignorantia non valer allegari, istaque est ratio, cui innixa est dicta opinio denegans hoc fiscale privilegium, quando solemnitates adhibeantur, quæ ratio non est adaptabilis ad casum in quo illæ omittantur, licet ex Principis remissione illarum omisio non causet nullitatem actus.

Allicujus majoris ponderis, vel difficultatis videbatur algerum pro cuius remotione tres ponderabam repositiones, quæ simul junctæ, una alteram coadjuvante, videbantur pro meo sensu efficaces. Primi nempè ex eodem superius insinuato axioma, quod gratiis, ac dispositionibus exortantibus sufficiat, aliquam dari operationem, ne fatuæ remaneant, in reliquis verò attendi debere intellectum minus præjudiciali, ac propterea, ut intelligi deberent, vel de illis oblationibus, quæ non essent notabiles, sed modicæ, vel de illis, quæ re non integra supervenirent, ita desuper tollendo quæstiones, de quibus in eodem disc. 81. hac 717. ac etiam d. disc. 4. §. de locata.

Secundò, quod rectè allegari posset defectus intentionis Principis ex defectu scientiæ, sine qua voluntas, vel intentio præjudicandi tertio, ac tollendi jus Fiscali danda non est, ex insinuatis supra disc. 148. & 177. & frequenter; Siquidem hujusmodi chirographa non leguntur per extensum per Papam; sicuti, neque leguntur supplicationes, vel cedulæ motus proprii, sed per Datarium, vel Thesaurarium, aliisque officiales, qui offerunt ea signando, in calce sit breve summarium continens substantialia gratiæ, ad quæ Papæ respicit, an concedi debeant nec ne, alia verò in corpore sibi non innotebant, & quæ propterea sustineri debent, quando sint adjici solita de stylo, tanquam consequentia, vel connaturalia pro validitate gratiæ, non autem insolita, & exorbitantia ad instar eorum, quæ recepta habentur de imbreviatura Notarii, ut possit eam ampliori forma extendere in protocollo, ut hæc facultas concernat ea, quæ de stylo apponi solent, vel debent non alterata substantia, non autem ea, quæ concernant substantiam voluntatis partium, cum similibus, idèdque meritis in Dataria inolevit stylus, quod gratiæ, sive sint ad supplicationem, sive motu proprio, non attenduntur, nisi ad limites summarii ad quod revisores gratiam restringunt cassando ea, quæ in corpore adjecta essent à summario deviantia, vel in eo non expressa, atque ad hunc effectum indiciosè, ac prudenter idem Pontifex Innocentius decrevit non subscribere Chirographa, nisi prius essent à me revisa, & obfirmata.

Et tertio, quod in omnem eventum ista esset gratiosa concessio, quæ caderet sub dictis Constitutionibus revocatoriis, vel quod revocari mereretur eodem modo, quo revocari solent gratiæ concessiones Cameræ præjudiciales franchitiarum, & exemptionum cum similibus.

Quia verò in uno ex dictis appalibus qui erant multi, adhuc non incepti in numero viginti circiter, ultra con fuerunt præcedens Chirographum, eo modo, quo in aliis, post instrumentum desuper ad formam Chirographi stipularum, accesserat etiam amplissimus motus proprius confirmatorius, in quo dicebatur, ut actus validus, ac firmus esse deberet, suumque plenarium sortiri effectum, neque posset impugnari, etiam ex capite enormis, vel enormissimæ læsionis, hinc super isto appalibus, in quo intrabat motivum læsionis, dum oblatio excedebat nedum sextam, sed etiam quintam partem, aliqua major habebatur difficultas, quam tamen non obstat adhuc censui ex eisdem repositionibus, de quibus proximè supra, præsertim ex secunda, & tertia, quas ad rem adaptari dicebam; Et ulterius, quoniam in eodem Motu Proprio Papa expressè proficitur, illum

concedere pro confirmatione gestorum relativiè ad Chirographum, & instrumentum inde propterea intraret receptum, sæpiusque insinuatum axioma, quod confirmatio non alterat naturam confirmati in substantialibus, sed ad ejus limites intelligi, & operari debet, Potissimè verò, quia tam in parte præmiali, ex qua regulatur voluntas, quam etiam in dispositiva, ad limites Chirographi, & instrumenti totum legitur restrictum, reliquum verò super non obstantis etiam ex capite læsionis continetur in clausulis executivis, quæ potius ex officialium formulariis adjectæ censentur citra præcisam Principis voluntatem non præsumendam, ut in sui Fisci præjudicium læsionem quantumvis enormem, imò enormissimam canonizare voluerit, dum etiam in actibus privatorum hujusmodi clausulæ, cautelæ super renunciatione beneficio læsionis, ac remissione, & condemnatione ejus, quod res plus valeret negligi solent.

In meum votum alii concorditer devenerunt, atque desuper capta resolutio, approbata etiam fuit per pleniorum Congregationem Cameralem nuper ab eodem Innocentio erectam, & constitutam ex omnibus illis Cardinalibus, qui fuerunt Thesaurarii, ac etiam ex tribus Cameræ Clericis, & ex solitis ministris Cameralibus nempe Thesaurario, Advocato Fiscali, & Commissario Cameræ, quibus etiam ego de mandato ejusdem Papæ adjunctus fui.

Cum præsens decisio sacre Rotæ spectet ad materiam disc. 7. hujus Libri, & non potuerimus suo loco eam adjuvare, idcirco hic ponendam censuimus.

R. P. D. URSINO.

Romana Pecuniaria.

Luna 14. Junii 1668.

Præsententes Notarii A. C. temporibus hisce ærumnosis tantam negotiorum, & causarum factam esse diminutionem, ut emolumenta propriorum officiorum oneribus Cameralibus, ac expensis pro eorum manutentione necessariis vix satisfaciunt fructus Societatum super eisdem officiis initarum nedum solvere recufantur Creditoribus Reservatariis, sed insuper istos uti Dominos officiorum damnari obtinuerunt à diversis Judicibus Urbis ad extollendum onerum præfatis officiis annexorum. Quare reservatarii ex Creditoribus in debitores conversi, ut propriæ consulere indennitati in Jus vocare coacti sunt Notarios tam pro restitutione sortis, quam pro solutione fructuum; Cumque nonnulli eorum diversis in Tribunalibus diversa reportaverint mandata adversus personas, & bona propria Notariorum supervenit hinc specialis commissio manu Sanctissimi signata, in qua prævia avocatione omnium causarum coram diversis Judicibus pendente in statu, & terminis, ac cum facultatibus A. C. unitim ad Rotam remissæ fuerunt, mihiq; directæ verum de consensu Partium Dubio congruo, & generali effortu inquirendum hodie proposui. An mandata sint exequenda, vel potius de novo relaxanda, & an, & ad quæ teneantur Reservatarii? Et Domini suspensa resolutione quoad fructus Societatum officiorum respectu quorum dixerunt expectandam esse peritiam; quoad sortem illarum censuerunt mandata esse exequenda, aliaque de novo relaxanda; Ita suasi à clara, & literali lege conventionis contenta in Instrumentis dd. Societatum, in quibus Notarii favore creditorum sese adstrinxerunt, nedum eos participes facere de fructibus eorum officiorum ad certam quantitatem inter ipsos conventam, & præfinitam, sed etiam facta didicta sortem principalem restituere; Quamobrem cum modo agatur de Societatibus jam didictis factus est locus restitutioni sortis sub obligatione Camerali promissæ, pro qua denegari subinde non potest, quin mandata justè per Judices relaxata exequantur, & quin alia per me relaxentur vigore facultatum A. C. quæ Sac. Rotæ communicatæ fuerunt juxta firmata per Rot. 10. dec. 9. co. num. 1. coram Dun. Jun. & dec. 263. num. 3. p. 19. recent.

Nec obstat visum fuit, quod actores non sint simplices Creditores, sed cum reservatione decreti ad eorum favorem per Papam adjecta in supplicationibus exemptionum dd. officiorum cuius vigore, cum effecti eidem dicantur veri, & absoluti Domini officiorum Notarii autem meri, & simplices Administratores ex firmatis per Rot. decif. 151. nu. 1. apud Pacif. de Salv. dec. 863. n. 1. coram Buratt. dec.

doc. 603. n. 1. coram Cavaler. dec. 986. & 1005. n. 1. coram Dun. Jun. dec. 337. num. 1. coram Celf. dec. 3. per tot. coram Ubag. dec. 206. in princ. & n. 1. & p. 11. & dec. 411. n. 24. & segg. p. 10. r. c. Illi non autem isti periculum currere debeant diminutionis pretii, & emolumentorum officiorumque onera, & expensas subire in sequelam domini, & consequenter etiam nec modo possint consequi satisfactionem sortis, & fructuum, nisi super dictis eorum officiis, non autem contra peronas, & bona propria Notariorum, sive Administratorum. Etenim, & si reservatio Decreti in emptionibus similium officiorum vacabilium aliquando importet verum dominium favore Reservatariorum secundum auctoritates in objecto relatas, multoties tamen resolvitur in specialem, & privilegiam hypothecam, juxta subiectam materiam, & Partium intentionem, ut observant Tondut. de prævent. p. 1. c. 31. n. 34. Merlin. de pign. lib. 4. q. 105. n. 2. & Card. de Luc. de Reg. disc. 7. n. 8. & decif. per Rot. dec. 2. post Cenl. de cens. dec. 138. p. 3. & decif. 135. p. 7. r. c. & alibi palum.

Hic autem reservationem Decreti non importare verum dominium Officiorum, sed specialem hypothecam Domini pro comperto habere, tum ex generali natura contractus, tum ex antiqua origine reservationis Decreti, tum denique ex qualitate Actuum, qui circa dicta Officia geruntur tam ex parte Principis concedentis, quam ex parte Notariorum, ac etiam Creditorum.

Ex natura quidem contractus. Nam Societas Officii valde in Romana Curia usitata tam de sui natura, quam de compuni praxi non exigit, nec efficit, ut socius dans pecunias Officiali admittatur ad condominium Officii, sed solum ad participationem fructuum, in quibus verè, & propriè percipitur, & substantiatur dictus contractus, ex latè adductis per Castrac. de Soc. Offic. cap. 42. per tot. Zaccch. eod. tract. q. 1. n. 35. & seq. & dixit Rot. dec. 69. n. 22. penes eundem, & dec. 42. n. 3. & 4. coram Pen.

Ex origine autem reservationis Decreti, quia antiquitus Notarii, alique Officiales, ut pecunias pro emendis Officiis facile advenirent, pro securitate dantium præstabant cautiones, & fidejussiones, ut testatur Castrac. de Societ. Offic. c. 64. n. 41. Cumque tractu temporis istas de facili reperire non possent, invaluit usus, seu praxis reservandi in actu emptionis Officiorum speciale Decretum favore Creditorum pecunias dantium pro quam isti tam pro sortis restitutione, quam pro solutione fructuum essent ceteris aliis Creditoribus potiores, & omnino securi, ut refert Card. de Luc. de Regal. disc. 7. per tot. & suadet pactum, quod apponi semper solet in Instrumentis dictarum Societatum, quod scilicet impetrari debeat per Notarios reservatio Decreti ad majorem cautelam Creditoribus Jura Juribus addendo, & cumulando cautelas cautelis, ut sunt verba præfata Instrumentorum data in Sum. Act. n. 1. Atque hinc cum reservatio Decreti in substantia adinventata, & subrogata fuerit in locum cautionis, seu fidejussionis, sicuti ista non impediabat translationem Domini Officiorum in Notarios, sive Officiales, & adhibebatur pro simplici Creditorum securitate, ita non nisi simplicem hypothecam pro Reservatariorum indennitate, & cautela importare dicitur reservationem Decreti in locum dictæ fidejussionis, seu cautionis (subrogatam per text. in l. si cum, §. qui injurarum, ff. si quis cautior).

Ex qualitate verò actuum qui circa officia geruntur ex parte Principis concedentis, nam ubi Summi Pontifices Officia subicere voluerunt certis aliquibus oneribus, vel imposita tollere, semper ipsos Notarios considerant uti Dominos Officiorum nulla habita ratione Creditorum cum reservatione Decreti, dictaque Officia tam in supplicationibus, quam alibi semper supponebant, & denominarunt propria Notariorum, ut bene docetur ex pluribus actibus datis in d. Sum. n. 3. & præcipue ex motu proprio Pii IV. impresso apud Zacc. de Soc. Offic.

Ex actibus pariter, qui ex parte Notariorum geruntur hoc idem quam maximè resultare DD. opinabantur animadvertentes primò quod Notarii non pro Reservatariis, vel ad illorum commodum, sed pro se ipsis tam quoad titulum, quam quoad exercitium directè à Camera acquirunt officia cum clausulis translativis domini, & possessionis, ut constat ex d. Sum. n. 1. Ipsi solvant pretium in Camera nomine proprio, stipulantur Instrumentum emptionis officiorum, possessionem capiunt absq; interveñtu, & consensu Creditorum ad quorum favorem fit solum reservatio Decreti ad instantiam eorundem Notariorum, & quando resignant officium ipsi non autem reservatarii illud transfe-

Card. de Luca Lib. II.

runt in alium Officiale, cum omnibus honoribus, oneribus, salariis, & aliis emolumentis d. Sum. n. 1. & 2. Secundò quia Notarii tam in Societatibus initis pro emendis officiis, quam in aliis etiam contractibus post reservationem Decreti, ac in pluribus supplicationibus, sive gratis Summi Pontificibus porrectis semper enunciaverunt, ac pro constanti præsupposuerunt officia ad eos spectare, ea denominando propria, ut ostenditur in Summ. num.

Tertio pariter quia dicti Notarii non obstante reservatione Decreti habent facultatem extinguendi ad libitum Societates super officiis contractas, & retinendi pro se officium liberum absque novo assensu Papæ, vel translatione domini, nec mediante novo Decreto, atque si vendunt, aut resignant officia pro pretio excedente pecunias habitas à reservatariis, non tenentur eidem restituere, nisi pecunias ab ipsis acceptas retento sibi, & superlucratò augmento, quæ utique facere non valent si Reservatarii essent Domini; Nam invitati isti compelli non possent ab officio discedere obstante text. in l. dudum, C. de contrab. empt. & oporteret, ut novo actu, ac traditione idem dominium existens penes Reservatarios transferretur in Notarios, & mediante novo Decreto Principis sine quo officia, tanquam de Regalibus Principis de uno in alium transferri prohibentur, & demum augmentum pretii ad reservatarios in sequelam Domini, non autem ad Notarios administratores spectaret.

Quarto denique quia Notarii semper se gerunt tanquam Domini cuncta ad libitum disponendo, & fructus officiorum percipiendo, nulla unquam reddita ratione, quam utique reddidissent, si revera ipsi essent prout asserunt simplices administratores, cum de Jure quilibet administrator rei alienæ ex quacumque causa administraverit rationem reddere teneatur ex text. in l. 1. §. Officio, ff. de tutel. & varioc. distrab. l. 2. §. Sandè, ff. de neg. gest.

Consonant denique actus, qui geruntur ex parte Creditorum, quia illi dantes pecunias pro emendis officiis simpliciter à Notariis admittuntur ad participationem fructuum officii, non autem ad Condominium ipsius officii, quod est quid distinctum à fructibus ibi -- promissè eum participem facere de omnibus dicti officii fructibus -- quod meritis offendit dominium verum, & proprium officiorum esse penes Notarios. Nam aliàs si essent penes Reservatarios, isti ad participationem admitterent Notarios, non autem à Notariis admitterentur; nec fructus officiorum perciperent vigore pacti, & ut participes, sed jure domini, quod fructus sequuntur ad text. in l. ex diverso, §. ubi autem, ff. de rei vend.

Insuper Reservatarii Societates contrahunt, ut plurimum ad sex menses, & deinde ad beneplacitum duraturas pacto adjecto, quod finito semestri, & facta præcedenti didicta, Notarii teneantur ad restitutionem sortis, ad quam se suaque bona propria obligant in forma Cameræ. Hæc autem non bene conveniunt acquisitioni Domini respectu Reservatariorum. Implicat enim quod reservatarii uno eodemque temporis contextu cum pecunia quam dant ad Societatem pro emendis officiis, illorum dominium acquirant, quodque remaneant creditores ejusdem pecuniæ ad eorum beneplacitum exigendæ, & recuperandæ.

Et demum reservationem Decreti iidem paciscuntur in d. Instrumentis Societatum non principaliter, & primario, ut officiorum dominium acquirant, sed ad majorem ipsorum cautelam jura juribus addendo, & cumulando cautelas cautelis, ut habetur in Sum. n. 1. quæ proinde resolvitur in simplicem damtaxat hypothecam privilegiam, & specialem.

Quibus sic stantibus non adversantur amplissimæ clausulæ appositæ in reservatione Decreti; Nam illæ importantes facultatem percipiendi fructus propria autoritate, & vendendi officia etiam Notariis non requisitis, vel reluctantibus, non tantum non implicant cum hypotheca specialis, & improprio dominio, sed passim opponuntur ad favorem creditorum jure pignoris possidentium juxta firmata per Rot. in Sabin. fideic. 27. Januarii 1687. §. Suppositis enim cum segg. coram R. P. D. meo Caccia.

Et in præsertim adjectæ intelligi debent pro majori cautela, & securitate Creditorum in solo casu moræ ipsorum notariorum facta illarum didicta, dum præter d. casum more habere non possint creditores usum d. Decreti, ut optime advertit Card. de Luc. de reg. disc. 7. n. 2. & 5. n. 7. usq. in fin.

Z Mi-

Minus autem concludit dominium altera clausula, quod scilicet reservatarii teneantur proportionabiliter pro eorum ratis ad solutionem montium, aliorumque onerum ad officii incumbendum; nam quidquid sit an huiusmodi onus fuerit reservatariis inunctum in solo casu assumptæ ab ipsis administrationis officiorum quemadmodum informantes pro iisdem reservatariis sustinere contendebant, obiectum nihilominus cessat ex quo cum onera sint solvenda ex fructibus dicta obligatio necessariò non refertur ad jus dominii, sed ad jus participationis fructuum, ad quam illi fuerunt admissi, quoniam omnes participes tenentur proportionabiliter, ac pro rata effectivè participationis fructuum ad onera Societatis, quamvis bona socialia non communicentur participi quoad dominium ad tradita per Card. de Luca de credit. disc. 89. n. 6. Rota Januen. dec. 14. n. 30. Ubald. dec. 213. n. 7. versultra quod, & in rec. dec. 68. n. 6. par. 8. & in Romana Cambii 19. Januar. 1683. §. Confirmat denique cor. me.

Denique non adversatur alia obligatio, qua in eodem decreto adstringuntur reservatarii, pro dolo scilicet fraude, & delictis Notariorum, quia cum dicta clausula adjecta legatur immediatè post attributam facultatem reservatariis percipiendi fructus, ac disponendi de officiis propria auctoritate prædicta pœna reservatariis inuncta censetur non ratione dominii, cui tot superius relata argumenta repugnant, sed ut illi solliciti essent in utendo dicta facultate ad vitandam malam administrationem, & præjudicium interesse habentium in fructibus, vel etiam uti fideiussores officiorum cum verba, & pacta semper intelligenda veniant juxta subjectam materiam, & ad limites contractus cui adherent Rot. dec. 234. num. 2. in fin. coram Emin. Carr. in rec. dec. 380. num. 11. pariter in fine, & n. seq. p. 11. dec. 129. n. 14. & seq. p. 12. & in Romana donationis 10. Martii 1687. §. quo enim ad 1. cor. R. P. Dom. vno Caccia.

Neque huic intellectui oblectantur plures S. Rotæ decisiones relatæ per Card. de Luca de Reg. disc. 7. num. 1. aliæque plures congestæ, in §. ob stare visum fuit hujusmodi decisionis, in quibus firmatum fuit dominium officiorum ob reservationem Decreti spectare ad Reservatarios, non autem ad officiales, & Notarios. Etenim Domini inhærentes distinctioni, in hac materia receptæ, de qua Card. de Luca de reg. d. disc. 7. per tot. & disc. 11. numer. 14. & disc. 13. num. 2. & seq. advertent ad. auctoritates rectè quidem procedere in casu, quo is ad cujus favorem fuit reservatum decretum solvit pecunias de proprio, & officium primario acquisivit ad sui utilitatem, & commodum, & pro periculo vitæ, illud possit sub nomine alterius eidemque etiam dedit administrationem, tunc enim cum intentio ementis sit acquirendi officium pro se, reservatio decreti dominii translationem importat juxta terminos dictarum decisionum. At secus est, quoties pro ut in præfenti casu, quis non habens pecunias pro emendo officio, in quo suam industriam valeat exercere, contrahit Societates officii, & pecunias à Creditoribus acceptas, erogat in emptionem dicti officii nomine proprio impetrata pro majori cautela, & securitate creditorum pecunias solventium, reservatione Decreti ad illorum favorem. Hoc enim casu talis reservatio non importat, nisi simplicem quamdam, & specialem hypothecam sive dominium improprium ad favorem creditorum pro perceptione fructuum conventorum, & restitutione sortis, non autem veram, & liberam translationem dominii ad libitum exercibilis à Reservatariis super officii proprietate, ut articulo ex professo discussio, examinatis casibus, & conciliatis auctoritatibus, quæ inter se videntur contrariæ firmat, & pro sensu veritatis tenet Card. de Luca. disc. 7. n. 1. & per tot. de Regal.

Et ita utraque parte informante omnibusque D.D. de ordine Sanctissimi suffragantibus decisum fuit,

S U M M A,

S I V E

C O M P E N D I U M

Eorum, quæ continentur in hoc Lib. II. De Regalibus.

I N D E X

R U B R I C A R U M.

- I.
Protremialia.
- D**E Regalium origine, ac introductione, eorumque divisione, & de aliquibus generalitatibus.
à num. 1. ad 12.
- II.
De officiis venalibus.
à num. 13. ad 31.
- III.
De locis montium, aliisque juribus cum Principe, vel Republica.
à num. 32. ad num. 51.
- IV.
De Vectigalibus, Dohanis, Gabellis, Pedagiis, Collectis, Datis, Fidis, Taxis, Contributionibus, aliisque publicis oneribus.
à num. 53. ad num. 50.
- V.
De Salinis, & Salariis, aliisque salis materiam concernentibus.
à num. 71. ad 89.
- VI.
De mineralibus, & mineris, aliisque fodinis, & excavationibus eorum, quæ sint post superficiem, & de thesauris.
à num. 81. ad num. 88.
- VII.
De Fisco, ac juribus Fiscalibus pœnalibus, ac successoriis, in bonis scilicet proscriptorum, aliorumque delinquentium, sive in vacantibus, vel naufragatis aut aliis derelictis, certum non habentibus dominum, ac possessorem,
à num. 89. ad num. 110.
- VIII.
De monetis earumque cussione, & usu.
à num. 111. ad num. 118.
- IX.
De pluribus Regalium speciebus, nempe; De nudinis, & mercatis; De ponderibus, & mensuris; De juribus privatis, & prohibendis; De tractis, & extractionibus, & Represaliis.
à num. 119. ad num. 124.
- X.
De Mari, Fuminibus, Lacubus, Portubus, Ripis, Silvis, Montibus, Forestis, Piscationibus, vel piscationum juribus; Venationibus, Pascuis, aliisque usibus, & eorum prohibitionibus.
à num. 125. ad num. 134.
- XI.
De Locis, & Viis publicis, & de Angariis, & perangariis, aliisque servitiis.
Ac etiam de jure publico belli, ac de armamentis, & fortificationibus.
Et de jure creandi Titulatos, & Barones, concedendi nobilitatem, creandi Doctores, & Notarios, & erigendi Universitates, & Academias.
à num. 134. ad num. 146.
- XII.
De potestate condendi leges, eisque derogandi.
De jure concedendi gratias tertio præjudiciales, vel tollendi jure tertii, ac revocandi concessionem, seu alias inhabiles reddendi habiles, remittendi que delicta, & pœnas, aliave similia faciendi, quæ in jure prohibita sint.
à num. 147. ad num. finalem, &c.
Card. de Luca Lib. II.

S U M M A R I U M.

- I.
- 1 **D**ebent peti verum principia, & quare.
  - 2 **R**egalium usus est antiquus, & de ratione.
  - 3 **I**n quibus dos principatum, & Republicarum consistere solet.
  - 4 **Q**uare antiquitus non appellarentur regalia.
  - 5 **D**e causa ordinationis text. in c. unic. quæ sint regalia.
  - 6 **R**ecensentur regalia contenta in dicto textu.
  - 7 **Q**uod non omnia in eo recensentur.
  - 8 **A**lia pertinent ad principem magis, quam recensita, & quæ sint.
  - 9 **P**ertinent ad Principem, non autem ad Barones, & subditas Civitates.
  - 10 **R**egalia penes privatum deservunt esse regalia.
  - 11 **A**n, & quando sola possessio, sine titulo in his sufficiat.
  - 12 **Q**ualis ordo in hoc tenetur, &c.
- II.
- 13 **D**e differentia inter officia venalia, & officia ad justitiam ministrandam.
  - 14 **O**fficiorum venalium sunt capaces etiam infantes, & mulieres, & quando secus.
  - 15 **Q**uod ista officia sint antiqua in jure explicata sub nomine militarum.
  - 16 **I**n hac materia officiorum non datur certa regula, & quare, quodque agatur solum de illis Camera Romanæ.
  - 17 **O**fficia sunt de regalibus, & non possunt obtineri nisi ex concessione Papæ.
  - 18 **S**unt regulariter vacabilia per mortem naturalem, vel civilem, & præsertim per Cardinalitiam dignitatem.
  - 19 **N**on sunt in commercio, sine assensu Papæ.
  - 20 **E**st in commercio commoditas emolumentorum, & quid hæc importet.
  - 21 **H**abentes assensum Papæ, vel reservationem decreti, vincunt eos, qui non habeant.
  - 22 **H**ic assensus denegari non solet, nec debet, & quando denegari possit.
  - 23 **A**n in resignatione officiorum habeat locum regula de infirmis resignantibus.
  - 24 **A**ssensus, vel licentia in obligatione non præjudicat pro casu vacationis.
  - 25 **D**e diversis speciebus reservationis decreti, earumque diversis effectibus.
  - 26 **Q**uale jus habeant super officii creditores non habentes reservationem decreti.
  - 27 **D**e pluribus quæstionibus inter creditores officialis super validitate, vel operatione reservationis decreti.
  - 28 **D**e imputatione erogati in emptionem officii in legitimam.
  - 29 **D**e donatione pretii ut supra erogati.
  - 30 **D**e præventiva, vel abusiva concessione officii adhuc non vocati.
  - 31 **D**e oneribus, quæ officio incumbunt, &c.
- III.
- 32 **D**e origine, vel introductione locorum montium in quo consistant.
  - 33 **D**e aliis rerum vocabulis.
  - 34 **D**e qua specie locorum montium agatur.
  - 35 **S**unt jura regalia.
  - 36 **D**antur etiam loca montium non Cameralia, & non regalia.
  - 37 **D**e duplici eorum pretio intrinseco, & extrinseco.
  - 38 **N**on sunt in privato commercio, sine auctoritate officialis ad id deputati.

- 39 De obligatione Secretarii.
- 40 Venditio sine auctoritate officialis, non tangit substantiam, neque jus transfert, ideòque potius conditio secundi emptoris cum assensu.
- 41 Transeunt libera in tertium regnatarium ab omnibus vinculis, & quænam retineant.
- 42 De ratione distictæ libertatis.
- 43 Quando ista ratio cesset, ideòque cesset etiam libertas.
- 44 De motu proprio Urbani VIII. super eadem libertate.
- 45 De attergatione, an inducat eandem libertatem, & securitatem.
- 46 De venditione commoditatis, vel vendendæ substantiæ cum ipsismet vinculis.
- 47 De evisione, an & quid intret factio casu vinculi.
- 48 Vincula minuunt de pretio, & quomodo in hoc detur lesio.
- 49 An libertas prosi fraudulenti, vel solventibus causam lucrativam.
- 50 De implicita donatione pœtiti si unus de sua pecunia emit commodo alterius.
- 51 De reservatione dispositionis locorum montium, vel fructuum.
- 52 An fini stabilia, & circumscriptantur loco, necne.

IV.

- 53 De vestigali, quod dohana vulgò dicitur pro introductione mercium, & in qua quota solvatur.
- 54 Sub quibus aliis vocabulis explicetur.
- 55 Non debetur pro mercibus per transitum.
- 56 A quibus solvatur.
- 57 Alicubi solvitur pro extractione.
- 58 De alia dohana pro piscibus, ac de fida, & disticta.
- 59 De pœgagii, quænam sint.
- 60 Gabellarum nomine, quæ onera veniant, quidve importent, & à quibus solvi dicantur.
- 61 Quomodo exempti, & immunes in hoc se gerant.
- 62 De gabella contradiuum.
- 63 De collectis, earumque variis speciebus, & distinctionibus.
- 64 Quando immunes, & exempti ad eas teneantur, & præsertim de Fisco, vel alio gabellæ domino.
- 65 Quibus competat jus indicendi Gabellas, & collectas, aliæque onera.
- 66 Denegatur Civitatibus, & Baronibus subditis, & quomodo concedendæ.
- 67 De aliis collectis, taxis, & contributionibus privatis, vel communitativis.
- 68 De pœnis fraudatæ gabellæ, vel dohanæ.
- 69 Quod prædicta vocabula soleant confundi.
- 70 De gabella non solvenda de cadaveribus.

V.

- 71 De salinis, & de salariis, & de differentia inter eas.
- 72 Salariæ sunt ubique de Regalibus, & de ratione.
- 73 Quid de Salinis.
- 74 De salinis terrestribus, & de aliis maritimis.
- 75 In quo consistant apparatus salinarum, & salinarum.
- 76 Pretium in distributione salis quæ fit populis non alteratur.
- 77 De defalcis in his apparatus ex aliquo casu fortuito.
- 78 De mutatione qualitatis salis consueti.
- 79 De majori exitatione prohibita in sine apparatus.
- 80 De ratione ob quam magnæ salinæ sunt de regalibus.

VI.

- 81 De Mineris auri, & argenti, quod sint de regalibus.
- 82 Quid de aliis mineralibus, & fodinis.
- 83 Et quid in rebus laboratis, & manufactis.
- 84 De thesauris, & de pecunia abscondita.
- 85 De generali prohibitione effossionum, & excavationum, sine licentia, & de ratione.
- 86 Quid in excavationibus, & thesauris in locis sacris, vel Ecclesiasticis.
- 87 An emolumenta fodinarum, & excavationum sint fructus, vel fors.
- 88 De apparatus mineralium, & fodinarum.

VII.

- 89 Fiscus secularis est de regalibus ideòque ad solum Principem pertinet, non autem ad Barones, & subditas Civitates.
- 90 Quid de Episcopis, & Prælati Ecclesiasticis.
- 91 De duplici fisco successore, & pœnali.
- 92 De fisco successore in bonis vacantibus.

- 93 In bonis vacantibus Clericorum an fiscus secularis, vel Ecclesia succedat.
- 94 In bonis de directo dominio alterius non intrat fisci successio.
- 95 De aliis, qui fiscum excludunt, eique in successione præferuntur.
- 96 In bonis Ecclesiasticis, vel Ecclesiæ intuitu quaesita questio non cadit.
- 97 An iste fiscus succedat in jure patronatu.
- 98 De confiscatione omnium bonorum ejusque diversis speciebus.
- 99 De conclusionem, quod quilibet confiscat in suo.
- 100 De jure fisci in bonis, quæ auferuntur ab indigno.
- 101 De pœnis, & multis particularibus.
- 102 De pluribus questionibus in materia fisci pœnalis.
- 103 An confiscatio possit prohiberi.
- 104 An prohibitio capiat legitimam.
- 105 De filiorum numero confiscationem, vel aliam pœnam impediens.
- 106 An fiscus agat contra parentem pro legitima filii delinquentis.
- 107 De restitutione delinquentis, vel condemnati an suffragetur pro bonis confiscatis.
- 108 De fisco favorabili, & privilegiato, & in qua bonorum, vel jurium specie fisci favores, & privilegia procedant.
- 109 Quando etiam jura pœnalia, & odiosa fisci privilegiis potiuntur.
- 110 De pœna decupli, aliisque pœnis contra fraudantes fiscum.

VIII.

- 111 Jus cudendi monetas est de regalibus soli Principi competentibus.
- 112 Princeps tenetur cudere monetam bonæ materiæ, & justæ valoris.
- 113 Facere monetam malam est species collectæ, vel gabellæ.
- 114 Quod in hac materia non cadat regula generalis.
- 115 Monetæ valoris alteratio cujus commodo, vel damno cedit, & cujus temporis valor attendi debeat.
- 116 De crimine falsæ, vel falsæ monetæ.
- 117 An liceat impendere monetam, quam scitur esse prohibendam.
- 118 An, & quando debitor admittatur ad solvendum monetam reprobam.

IX.

- 119 De nundinis, & mercatis, diversisque speciebus, & quando sint de regalibus, & de ratione.
- 120 De ponderibus, & mensuris, quando sint de regalibus.
- 121 De juribus prohibendi, & cogendi, &c. in furnis, molendinis, macellis, tabernis, & aliis hujusmodi.
- 122 De prohibitis tractibus, vel extractionibus, quando earum concessio non prodest, atque impediri possit.
- 123 De annonæ, ejusque regimine, & privilegiis.
- 124 De represaliis.

X.

- 125 De jure maris, fluminum, lacuum, & nemorum, vel forestarum pro navigatione, piscatione, vel venatione cujus est usus.
- 126 Quænam ex his juris regalis sint, ut prohibitio cadat.
- 127 An, & quando Baronibus, & aliis liceat prohibere venationem, & piscationem, aliosque naturales usus.
- 128 De prohibitionem, vel restrictionem piscuorum cum defensis, & banniis.
- 129 Quando liceat, necne, uti aquis fluminum, vel fontium pro molendinis, vel hortis, & pratis.
- 130 De mari ejusque dominio, & jurisdictione.
- 131 De portibus, & de ripa maris.
- 132 De ripis fluminum, & de arboribus, quæ in eis sint.
- 133 De libertate portuum, & ementium in eis merces, ut etiam de nundinis.

XI.

- 134 De theatris, plateis, pontibus, & viis publicis, cujus sit attendita dispositio juris communis.
- 135 Quid hodierno tempore, & de questione inter Communitatem, & Baronem.
- 136 In quibus consistit jus regale in viis, & plateis.
- 137 Distinguntur diversæ species questionum in hac materia pontium, & viarum.

- 138 Quale, verè, & propriè sint via publicæ, & de eorum diversis speciebus.
- 139 Ad quos pertineat refectio viarum, & pontium.
- 140 De angariis, per angariis, & servitiis.
- 141 De jure publici belli, ut sit de regalibus.
- 142 Idem de armamentis.
- 143 Jus concedendi feuda nobilia, vel titulos, & dignitates est de Regalibus.
- 144 Creare Doctores, & Notarios, vel erigere Collegia est de regalibus.
- 145 Nobilitatem conferre solius Principis est.
- 146 Declaratur magistratum creatio, quando sit de regalibus.

XII.

- 147 Jus condendi leges solius Principis est, & negatur inferioribus.
- 148 Quibus magistratibus concedatur, & quibus non, & præsertim an Legatis.
- 149 Communitatibus subditis, & Baronibus quas leges concedere liceat.
- 150 Et de diversis speciebus confirmationis.
- 151 Quibus competat jus faciendi gratias delinquentibus, vel legitimandi bastardos.
- 152 De gratiis tertio præjudicialibus, quæ alterius jus tollant, minuant, vel impediunt.
- 153 Ad quem effectum attendatur in Principe justa causa.
- 154 De facultate revocandi concessionem, & tollendi officia, & beneficia.
- 155 De distinctione potestatis ordinariæ, & absolutæ.
- 156 De potestate commutandi defunctorum voluntates, & derogandi fideicommissis.

I.

PROEMIALIA.

De regalium origine, ac introductione eorumque divisione, & de aliquibus generalitatibus.

Rerum principia, & quidditatem, in legalibus quoque exquiri, congruè applicationis, rectæque justitiæ administrationis ratio exigit, ut ita quod suum est, cuique adaptare tribuatur, & ne legum provisio, quæ uni casui oportuna sit, alteri incongruè applicetur.

Quamvis itaque omni ævo, omnique Reipublicæ, vel dominationis generi, publici ærarii provisio, ut publici belli, & pacis occurrat indigentis, oportuna, quinimò necessaria in usu fuerit, tanquam per illam dotem, quam omnes pene gentes, omni tempore, mulieri tribuerunt, cui Reipublica, sive soluta sit, sive sub viro (qualis est Princeps) assimilatur, ut ita politici matrimonii onera decentem habeant sustentationem.

Itaque eos, ex subditorum tributis, & oneribus, vel ex illa bonorum specie constitui pro frequentiori usu consuevit, in quibus natura insolitam, & excedentem exercuerit libertatem, ut ita hoc ingens naturæ beneficium, omnium commodo pariformiter cedat, non autem ut aliquorum privatorum dominio, ac utilitati solum subiaceat; Aded ut si non omnia, quæ sub regalium genere, pro nobiliorum temporum usu cadunt, eorum tamen pars notabilior, apud antiquitatem quoque eandem sortita sint fortunam, vel naturam.

Diversa tamen apud Romanos, aliisque antiquas dominantes Nationes, ac Imperia, sortita sunt nomina; isto regalium vocabulo Romanorum legibus, atque linguæ latinæ professoribus ignoto, ob Regii nominis apud Romanos, post vindicatum libertatem, nimia ordibilitatem, ac perhorrescentiam.

Cum igitur post tot, Hunnorum, Gothorum, Vandalorum, aliorumque barbarorum incurfiones, quas Italia, post Sedis Imperialis translationem in Græciam passa fuerat, sub Longobardorum jugo, ac dominatione cum eorumdem legibus, illis Romanorum penè in oblivionem abitis, viveret, iique Arrianæ hæresis sequaces, Catholicæ Religionis, Romanoque Pontifici molestias, magna que præjudicia inferrent; Romanus verò Imperator, vel ejusdem Arrianæ hæresis pice contaminatus, vel Græci schismatis fautor, Ecclesiæ Romanæ ejusque Pontificis defensionem adversus Longobardos indebitè negligeret, cum Catholicæ fidei præjudicio; Hinc Pontifex, prævia Imperii dismembratione, Carolum Magnum, occidenti Imperatoris præficti, cujus ope ab hujusmodi molestiis exemptionem reportavit;

Exindeque ejusdem, aliorumque successorum potestas in aliquibus Italiæ partibus enituit; Ejusdem verò Imperatoris, ob dominationum scissuram, diminuta potentia, Celsæ rei nominis, ac potestatis in Italia penè oblitio inducta est, donec illorum aliquam præbente renovationem accessus Henrici primi, quem cognomento Pium, Ecclesiæ Catholica Sanctorum Catalogo adscriptum veneratur, ille etenim à Romano Pontifice evocatus adversus Græcorum molestias in Apuliam se contulit.

At sequuta per matrimonium cum ultima Normandorum prole, accidentali unione Imperii, cum utriusque Sicilia Regnis, quæ tunc unum solum Regnum constituebant. Exortisque aded Italiæ perniciosis Guelfa, & Ghibellina factionibus; cum Imperator Fridericus II. Siciliæ Rex Ghibellinæ factionis tutela, & protectione suscepta, Romanoque Pontifici nimium esset infensus, Imperialemque auctoritatem, in plerisque Italiæ partibus restituere satageret; Hinc inter ipsum, & aliquas Lombardiæ confæderatas Civitates, asperum sequutum est bellum, cum ea pace, quæ apud Juristas Constantiæ dicitur, sopitum.

Inter alias itaque desuper habitas conventiones, ea fuit, ut firmum esse deberet, quænam jura regalia hujusmodi confæderatis Civitatibus remanerent, ac per eas exerceri possent; Cumque eorum enumerario atque registratio inter feudales consuetudines sequuta esset; Hinc istud Regalium nomen, seu vocabulum prodiit, istaque conventio in hac Regalium materia, pro communi lege haberi cepit, usque deinceps recepta est; Ea autem juxta ibi tentum ordinem sunt.

Armandiæ; Via publicæ; Flumina navigabilia, & illa ex quibus sunt navigabilia; Portus, Ripatica, Vestigalia, quæ dicuntur etiam Tellonia, monetæ, multarum pœnarumque compendia, Bona vacantia, Bona quæ ab indignis auferuntur, Bona contrahentium incestuosas nuptias, Bona condemnatorum, & proscriptorum, Angaria, Perangaria & plaustrorum, ac navium præstationes, extraordinaria collatio, Potestas constituendorum Magistratum ad justitiam expediendam, Argentaria, Palatia in Civitatibus consuetis Piscatorum redditus, & saltinaria, Bona committentium crimen majestatis, & Thesaurarii juxta certas portiones, &c.

Non omnia tamen, ista conventio continet jura, quæ hodie pro comuni Principum, & Republicarum praxi juris regalis existant, quinimò desunt ea quæ a joris primivè ordinis, regiarque coronæ magis annexa censentur, non omnium etenim concessio pro regula facta est, sed aliquorum pro limitatione; firma in reliquis remanente regula apud Imperatorem, cujus imaginem quilibet Princeps hodie in sua ditione præsert, qui jura supremi Imperii habeat.

Eandem regalium naturam, seu qualitatem, ex temporum, ac morum varietate pleraque alia in hac lege non recensita, sortita sunt, qualia præsertim sunt, armamenta, sive jus publici belli, & pacis, ac officia venalia, eaque jura super vectigalibus, aliisque juribus Principis, quæ Romana Curia sub locorum montium vocabulo explicat, aliave pro locorum moribus, vel legibus.

Omnium itaque præmissorum, aliorumque similibus jurium regalium, sola pertinentia est supremi Principis, vel Reipublicæ, quæ jura Imperii obtineat, Privatis autem quinimò Baronibus, & domicellis, subditisque Civitatibus eadem pertinentia pro generali regula denegata est ejusdem Principis explicito non accedente privilegio, vel eo implicito, quod legitima immemorabilis, vel centenaria non vitiosa possessio allegari posse concedat.

Adedque jura regalia privato dominio incongrua esse, apud Juristas est receptum, ut eis, de privatorum jure, vel dominio, ex Principis concessionem effecti, antiqua regalium corrupta natura, novam privatorum, ac indifferentium bonorum fortiantur, & obtineant; Nisi concessio solum commoditatem, vel fruitionem percipiat, pœnes ipsam Principem, vel Rempublicam eorumdem jurium substantia adhuc remanente.

Solam itaque hujusmodi jurium possessionem, quantumvis longam, nisi immemorabilis, vel centenariæ non vitiosæ, qualitatem habeat, privatis, aliisque Principe inferioribus non suffragari sine titulo magis receptum est, ideòque ad ejusdem tituli justificationem posse fore cogi posse sub amissionis pœna, & in solo retinendæ possessio diuturni, nimiumque considerabilis temporis possessione suffragante, & firma, & generali regula desuper non cadente, ob nimiam morum, ac styolorum diversitatem, quibus est deferendum.

Diversus autem ordo in singulorum jurium examine adhibetur, quam in eorum enunciata lege sit adhibitus, ut pro Romanæ Curie forensi praxi, de iis agatur, quæ magis usus receperit, cum ob nimiam regionum, ditionumque varietatem, ad unam Curiam, vel Ditionem, se restringere necessitas cogat, ut ad illationes exinde, vel consequentias, pro rationis, vel circumstantiarum identitate, congruè deveniri valeat.

a Hoc tit. disc. 14. & 81. & in Supplemento.
b Dico disc. 81. & alibi. c Dico disc. 14.
d De iudic. disc. 44.

II.

De officiis venalibus.

Diversa est venalium officiorum huiusmodi qualitas, ab iis magistratibus, qui in Regalium textu feudali superius insinuatè regiftrantur, cum de illis, quæ ad iustitiæ administrationem deputantur, textus agat, de eis autem inferiori praxi venalia sunt, iustitiæ administrationem pro eorum natura non habent, nisi quatenus, pro aliquo principatus moribus, aliqua accidentaliter mixtura inest, eorum substantia in huiusmodi emolumentis consistente, ob idque venalitatem licitè admittunt.

Hinc pleraque, infantibus, ac rusticis quidem mulieribus congrua sunt, quoties personalem administrationem, vel industriam præcisè annexam non habeant, sive quod per substitutum eadem administratio fieri valeat.

Antiqua est hæc Regalium species, ab ipsorum Romanorum moribus, ac legibus derivata, satisque in Romana Republica, vel Imperio frequens, sub diverso tamen militiarum vocabulo appellata; Ideoque quod in Romanorum legibus in militiis statutum legitur; hodiernis venalibus officiis pro generali regula congruit, iis exceptis, in quibus diversorum locorum leges, vel mores limitationem inducant, Cumque ex jam prænotatis, non de facili istius, omniumque aliorum jurium regalium materia uniformem ubique applicabilem recipiat regulam, exindeque resultat consuetus consuetudinis iustitiarum error, cum generalitatibus procedendi, sive unius Regionis, vel principatus res iudicatas. Scriptorumque traditiones aliis generaliter applicandi, non distinguendo loca, & tempora, seu legum, ac morum diversitatem, Hinc ut pro regula in omnibus iam statutum est, de Romanæ Curie officiis pro norma, seu idea agitur, ut exinde ducto argumento, juxta singulorum regionum leges, ac mores, congrua fiat illatio, seu applicatio.

Stat itaque regula, ut huiusmodi officia, tanquam jura regalia, non nisi ex Principis privilegio, vel concessione per scripturam obtineri valeant, sive ex concessione illius inferioris magistratus, vel subditæ Civitatis, cui idem Princeps facultatem concesserit, adeo ut possessor ad tituli justificationem cogi valeat, sin minus officii privationem pati merito debeat.

Ex regulari natura quoque eorum personalia, seu vacabilia sunt, atque per duplicem mortis speciem in Curia eorum vacatio sequitur, naturalis scilicet, & civilis; sub istius genere cadente tum illa, quæ ex banno capitali, vel caducitate, seu privatione ob crimen in ipsius officii exercitio resuleret, tum etiam illa, quæ ex Cardinalitatis dignitatis assequutione procedit. Nisi de iis agatur, quæ ex privilegio, vel erectionis lege pro regula limitatione perpetua sunt, ad hæredes transmissibilia, quæ tamen nimium rara sunt, præsertim ex Cameralium genere, aliquibus Romani Populi, seu Capitolii Notariatus officii istam fortientibus naturam, cum concessionis tamen renovatione in qualibet persona, feudorum ad instar.

Eadem regalis qualitas, privati commercii libertatem excludit, ideoque de uno in alium transferri, sive alteri obligari, aliudvè jus reale quovis modo imprimi sine Papæ assensu, seu licentia, vetitum est, in obligatione, vel alio reali iure decreti reservationem loco licentiæ per Curie stylo adhibendo.

Privati commercii libertate solum admiffa in ea fructuum, seu emolumentorum commoditate, quæ rei substantiam non feriat, nullumque jus reale imprimat, feudorum, aliorumque prohibitorum, & ecclesiasticarum pensionum ad instar, ideoque in vendente, vel cedente officium adhuc residet, ejusque persona vacationem regulat.

Hinc in officiis manat, usque receptum est, quod in feudis aliisque prohibitis habetur, ut ii, quibus ex Pri-

ncipis licentia, vel decreto, officii translatio facta sit, sive hypotheca, aliudvè jus quæsitum, potiora habeant jura, omneque alios vincant quantumvis temporis majorem antiquitatem ex sola privata conventionione habentes; Ex ea congrua ratione, quod ille, qui cum Principis auctoritate jus obtinet, prior esse dicitur, aliis omnibus neglectis, qui eadem legitima auctoritate sint destituti.

Hanc autem auctoritatem, vel assensum, pro officii formali translatione, sive pro ejus obligatione, quæ sub reservationis decreti nomine, ut supra explicari solet, Pontifex denegare non solet, nec debet, nisi gravis ætatis, infirmæque valetudinis, aliavè similis ratio, quæ ob imminentem vacationem, fraudem redoleat, justam denegandi causam præbeat; Ideoque stylus est huiusmodi licentiam, non nisi prævia officialis visitatione, cum aliquo competenti spatio concedendi.

Quæstio cadente, an resignatione admiffa ad breve autem tempus morte sequuta resignantis eadem intret infirmorum, vel de viginti Cancellariæ regula, beneficiarii, probabiliori existentè negativa cum diversa vigeat ratio.

Licet item in distrabi, vel obligari prohibitis, domini licentia, vel assensus, quoties clausula præjudicii preservativa munita non sit, illum operetur domino assentienti præjudiciale effectum, ut factio devolutionis, vel vacationis casu, adhuc duret hypotheca, aliudvè jus tertio quæsitum, ut in feudali Sede advertitur; Diversum tamen est in officiis, pro Romanæ Curie praxi, ut assensus, vel decreti reservatio suas quidem faciat operationes, contra ipsum officialem, ejusque creditores, aliavè ab eo causam habentes, atque ut in ipsomet officio exercibile sit jus obtinentis decretum, donec jus durat officiali, non autem eo expirato per vacationem officii, quod liberum ad Cameram Papæ redit.

Hujus autem reservationis decreti, vel assensus varietate sunt species; Alia etenim est, quæ pro frequentiori usu plenaria, & omnimoda sit, atque in reservatio officii dominium præferre videatur, ubi nempe officium, de alicujus pecunia in alterius persona ematur, non ut aliqua liberalitas cum eo exerccatur, vel beneficium aliquod conferatur, sed pro sola demonstratione personæ, ex cuius mortis naturalis, vel civilis periculo vacatio sequuta sit, ita domino pecuniæ omnimoda fructuum, ac officii facta sit reservatio, ut reservatarius omnia percipiat officii emolumenta, atque jus habeat (nova tamen accedente licentia, sine causa denegari non solita) officium vendendi, sive officialem cogendi.

Ipsius autem reservatarii mors naturalis, vel civilis, nullum causat præjudicium, atque Titularis vita, vel jure durante, omne jus ad hæredem transmittitur, sive in hæreditate remanet, Titulari nudum nomen desuper habente, quamvis quoad Papam, pro casu vacationis, vel administrationis, hæc persona demonstrata, attendenda veniat; Eiusdemque reservatariis creditoribus jus conceditur, eo modo quoad reliqua debitoris bona, & jura, officii natura non immutata, respectu vacationis.

Altera est consimilis reservationis decreti species, quæ dominium pariter redolet, magis tamen limitata sit, ad ipsius reservatarii vitam, seu dispositionem, ut propterea, eo defuncto absque facultatis disponendi exercitio, officium liberè pertineat ad officialem, ex occultata, vel implicita præter donatione, ut propterea transmissio ad hæredem, ut in præcedenti specie, non intret.

Tertia est species reservationis, quæ dominium non redolet, sed potius speciem assensus, super hypotheca, vel affectione, jure crediti, favore illius, qui pro officii emptione pecuniam officiali credit, sive pro alio indifferenti debito, ita obligetur illud officium, quod jam obtinere, tanquam per superius insinuatam speciem illius assensus, qui super feudorum, aliorumque prohibitorum obligatione concedatur, toto exinde periculo officialis damno cedente, ut officii vacatione sequuta, jus creditoris salvum sit, in reliquis bonis experibile; Ideoque malè huic reservationi, idem dominii tributur effectus, quem aliæ superius recensitæ species producant, cum istius ille sit effectus potioritatis supra alios officialis creditores, quantumvis tempore anteriores, juxta eam speciem concursus, quæ inter creditores assensum habentes, & alios, qui eo careant in feudis, aliisque prohibitis cadit; Ac etiam pro competentia, vel exercitio juris realis, vel facultatis cogendi ad vendendum officium.

Cessante verò jure, vel interesse reservatarii, & Papæ, aliis quoque creditoribus hanc decreti reservationem

nam non habentibus, in actione personalis, vel Judicis officio deneganda non est facultas debitori cogendi ad vendendum officium, ut ex pretio sibi satisfiat, eodem modo, quo in feudis est dispositum.

Ista verò decreti reservatio, juxta præmissas species, ad effectum facultatis vendendi, sive cogendi officialem ad venditionem, concedi non solet in iis officiis, quæ Prælatum cum aliqua administrationem annexam habeant, ut sunt Clericatus Cameræ, aliavè officia Prælativa in suis sedibus recensita, cum in privatorum libito positum esse non debeat huiusmodi officiales in statu Prælatum constitutos deponere; Eadem reservatione ad alios effectus concedi solita reliquos operante, super concursu scilicet, vel jure ad eisdem officii fructus, & emolumenta, ac etiam ad pretium quatenus de Papæ placito, ipsius officii assensu, venditio sequatur.

Quæstio item in tertia reservationis specie cadit, quæ creditum potius, quam dominium redolet, super eisdem reservationis valida, vel invalida concessione, in aliorum creditorum officialis præjudicium, idque à facti circumstantiis pendet, subreptionis, vel obreptionis vitium redolentibus.

Altera quoque super æquali, vel inæquali plurium reservatiorum concursu, qui in ipsius reservationis concessione tempore inæquales existant, si causæ æqualitas accedat; 2 Et altera, an concessa pro sorte, suffragetur pro fructibus, idque pariter à facti circumstantiis decisionem expectat; An scilicet, Judicis officio, vel jure actionis, & ex stipulato debeantur.

Donationis item quæstiones in ista officiorum materia cadunt; Ac etiam imputationis in legitimam, aliavè jura, ubi absque decreti reservatione, vel cum ea limitata, de pecunia unius officium in persona alterius quaeratur; Verum pariter id certum non recipit regulam, cum facti, & voluntatis potius, quam juris dicenda veniat quæstio, pro facti qualitate, & circumstantiis decidenda, cum à voluntate erogantis pecuniam, totum pendeat; Imputationi tamen in legitima regula assistere videtur.

Licet aliquando etiam ad donationem referatur, Cessante præsertim causa necessaria, videtur assistere regulæ, ex diversa tamen etiam tacita voluntate limitationem recipiunt. Itaque donatio, causa mortis, potius quam inter vivos censenda venit.

Super præventiva, vel abusiva adhuc non vacantium officiorum concessione, vel translatione, eadem habetur dubitatio, quæ in feudo, vel emphyteusi oriri solet, & propterea sub eisdem terminis decidenda videtur, an scilicet, qui concessionem facit, jus habeat supplantandi successorem, ejusque præjudicium inferendi.

Onera, quæ officiis incumbunt, occasionalia sunt, ideoque cessato officio, cessant, nisi ex officialis facto, privatoque commode, officium onere gravatum sit, vel ubi de illis agatur oneribus, quæ durante officii possessione impleta non essent, cum aliis in sua sede.

- e Inf. n. 146. f Hoc tit. disc. 2. 6. 15. & in aliis.
- g Dico disc. 14. h Dico disc. 2. & 5. i Disc. 5. & 17.
- l Dico disc. 7. 10. & seq. m Dico disc. 7. 10. & seq. & disc. 16. & seq. n Dico disc. 10. & seq. o Disc. 6. p Ibid. q Dico disc. 10. & seq. r Dico disc. 10. & seq. s Disc. 1. & 24. t Disc. 10. & seq. u Ibidem.
- x Hoc tit. disc. 2. & in relat. Curie disc. 31. y Dico disc. 10. & seq. z Ibid. a Ibid. b Disc. 150. c Dico disc. 1. 24. & 150. d Disc. 3. & in suppl. e Disc. 8. & seq.

III.

De locis montium, aliisque juribus, cum Principe, vel cum Republica.

Principe, vel Republica, prompta pecunia in ingenti summa, ex belli præsertim occasione, aliisque publicis causis indigente; Cum per illa emolumenta, quæ ex vectigalibus, & gabelis, vel subditorum collectis, aliisque contributionibus, & oneribus, sive ex consuetis principatus jurium regalium proventibus percipiuntur, oportunitate, vel indigentia promptè occurrunt, sive per implicitam, sortis, vel proprietatis venditionem, cujus pretium oportunitum sit necessitatis remedium; sive per quandam impositionis census speciem, ab eodem Papa, vel Republica privatis conceditur huiusmodi jurium, seu emolumentorum in singulos annos participatio, quantiativa pro

Card. de Luca Lib. II.

cius, quam quotiativa, ut in singula centena, quæ Principi, vel Republicæ præstita sint, perpetuus super eisdem juribus assignetur redditus, ad instar census, cum ejusdem acceptæ sortis restitutione redimibilis.

Hoc itaque jus participandi de illis proventibus, qui juribus publicis, ac regalis existunt, sub locorum montium nomine in Romana Curia explicatur, ut qualibet feudum centum in sorte, juxta præsentem statum, annuorum scutorum quatuor productivum, unum locum constituent, Aliis verò principatibus, vel Republicis diversa adhibentibus vocabula, nempe jurium cum Rege, sive Fiscalium, sive comperarum, & similibus in idem, spectato effectu conveniant, idemque sonant.

Sed quæ non omnium regionum, ac principatuum eadem est lex vel forma; Hinc officiorum ad instar, de illis Romanæ Curie sermo erit, à quibus, cum sua proportionem, ad illa aliorum locorum, illationes fieri, vel consequentiarum trahi valeant.

Regalia quoque pro eorum regulari natura, hæc jura reputantur, utpote per Papam, vel Rempublicam concessa, super iis emolumentis, quæ juris regalis sint; Eorum tamen ad instar, aliquando ejusdem Principis indulto, erectiones conceduntur super aliquibus bonis, quæ pro dote assignentur, per Communitates, ac per Barones, & quandoque etiam per privatos sunt, ideoque dicretio datur montium Cameralium, & non Cameralium, quamvis eadem sit omnium regula, idemque privilegium.

Duplex in eis pretium datur, intrinsecum, scilicet, & naturale, primæ erectionis, vel concessionis, inter Cameram, & privatam emptorem scut. centum pro quolibet loco, extrinsecum verò, vel accidentale illud est, quod ex privata contractatione, seu privato commercio, quandoque majus, quandoque verò minus ratione bonæ, vel deterioris conditionis in commercio sit; Illud autem accidentale, sive extrinsecum pretium, non alterat, ideoque solum primævum erectionis pretium intrinsecum pro extinctione restituendum est, sive pluris, sive minoris privatus possessor ab altero privato ex resignatione quæserit.

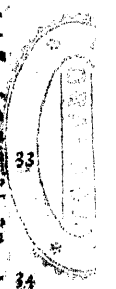
Inter alios autem hujus juris regalis effectus, ille major, ac præcipuus dignoscitur, ut in privato commercio, private contractatione non sit, sine Principis assensu, qui per illum officialem præstari solet, qui Theaurarius dicitur, per rogatum alterius officialis, qui Notarii vices in hoc gerendo, Secretarius appellatur, cujusvè attestationibus, super resignatione, ipsorumque locorum montium libertate deferunt; Ipsi Secretario obligatione incumbente de proprio rescicere totum id quod emptoris interest assertionem esse minus veram.

Hinc officiorum venalium ad instar, sola privata contractatio, absque officialium huiusmodi interventu, & assensu, commoditatis concessionem redolet, quæ ipsorum locorum non tangit substantiam, penes priorem possessorem, venditione non obstante, adhuc remanente, exindeque resultat, quod venditore alteri cum præter assensu, eadem loca resignante, posterioris resignatarii, cum assensu, potior erit conditio, eodem modo, quo in officiis dictum est.

Atque hinc, huiusmodi jurium, seu locorum libertas manat, quæ eorum commercio, ac facili contractationi magnum præbet fomentum, ut scilicet, ab omnibus hypothecis, aliisque nexibus, & vinculis, quibus alia bona, & jura possessoris subjaceant, libera in emptorem, seu resignatarium transeunt, allaque non retineant vincula, vel nexum, nisi ea, quæ in ipsa Secretarii assertione, vel fide, sive in Theaurarii literis desuper concepi solitis, quæ patentes dicuntur, exprimentur.

Id autem illi nimium probabili rationi innixum est, quod novus emptor, vel acquiritor, non privati possessoris, ac venditoris fidem sequatur, minusque ejus conditionem inquirere satagat, sed publicam fidem Principis, ejusque officialium sequatur; Ita duplici actu occultato; In priori scilicet possessore resignatione, illo refutationis proprii juris in manibus Principis, à quo obtinuit; Et altero efformationis novi juris, quod idem Princeps per ejus officialium organum concedit resignatario, qui directè; ac immediatè à Principe obtinere dicitur, ad instar resignationum, quæ in Papæ manibus fiant ad certæ personæ favorem de beneficiis Ecclesiasticis, quibus in hoc proposito huiusmodi jura assimilata sunt.

Ista verò publica auctoritate non accedente, hæc loca montium donec penes priorem possessorem, vel alterum ab eo ex privata conventionione causam habentem existant, quoad

quoad hypothecas, allavè vincula, vel jura tertii, eadem forciuntur naturam, ac alia privata bona indifferenter, ut etiam penes emptorem eadem retineant vincula, & affectiones; etiam cum iudicis auctoritate, ac per hanc publicam, vel per adjudicationem, acquisitione sequuta sit, dum cessante pramissa solemnitate auctoritatis magistratum, seu officialium, quos desuper Princeps deputavit, ita cessat huiusmodi libertatis pramissa congrua ratio. m

44 Quam etsi de jure sufficientem pontificia lex ad majorè firmitatem, omneque dubium dirimendum roboravit. n

45 Quæstione cadente, an eadem libertas, vel omnimoda securitas tertii, qui cum hac publica auctoritate condahat, in eo actu cadat, per quem, non ipsorum locorum substantia, vel proprietates, per formalem resignationem de uno in alterum transferatur, sed per quandam obligationis, vel pignoris, & hypothecæ speciem, per eisdem Secretarii organum, in ipsis litteris patentibus, fiat attergatio; Idque varias habet opiniones in sua sede recentis, firmamque adhuc habere non videtur regulam, vel decisionem, quæ ab ipsius attergationis forma, vel specie probabiliter pendere videtur, an scilicet in ipso Secretarii libro quandam protocolli Notarii speciem redolente resignationis ad instar, id adnotatum sit, adeò creditur eandem publicam fidem sequutus dicatur, ipseque officialis ex propriis actis factus certior de alienis vinculis, à liberæ resignationis admissione abstinere, proprio periculo sui minus expositus. o

In privato itaque commercio, feudorum, & officiorum, ac pensionum Ecclesiasticarum, aliorumque prohibitorum ad instar, sola commoditas est, quæ rei substantiam non tangat; sub eadem verò conventionione; quæ cum pramissa publica auctoritate fiat, cadit quoque substantia, vinculis tamen, quæ in litteris continentur, obnoxia, ut propterea emptor, vel resignatarius, ipsorum vinculo, eorumque casus periculum per aliam speciem in se suscipiat; Eoque casu contingente, nullum adversus venditorem evictionis, vel restitutionis pretii regressum habet, dum evictio de natura rei, dicitur, si non à casu, & connaturali periculo per emptorem suscepto, sed ex ipsius venditoris dolo, vel fraude, aliove facto culposo proveniat, ut in pensionum Ecclesiasticarum sede quoque advertitur. p

46 Sed huiusmodi periculi, seu vinculo susceptio, notabilem causat pretii diminutionem, super qua læsionis quæstiones in foro audiri solent, certam tamen non recipiunt regulam; cum ex vinculo numero, & qualitate, susceptioque periculi magis proximo, vel remoto timore, id pendeat, idèque iudicis arbitrio id remissum est, ex facti qualitate, & circumstantiis regulando. q

47 Præmissa libertate, novique emptoris omnimoda securitate, illos potiri congruum est, qui onerosum titulum solventes, cum bonæ fidei fomento obtineant; Foventes verò causam lucrativam, quamvis malæ fidei nota digni non sint, subsidiariæ venditioni, ex æquitate locupletationem de alieno prohibente, subjacent; Ubi verò ea mala fides accedat, quæ fraudem, seu collusionem posittivam, cum tertii supplantationem redoleat, etiam onerosus titulus à subsidiaria refectione ejus, quod tertii interest, excusare non debet. r

In his quoque iuribus, idem quod præcedenti rubrica in officiis venalibus insinuatum est, sub quæstione cadere solet, super præsumpta scilicet donatione pretii, quod per unum de proprio erogari contingat in huiusmodi iurium emptione, vel acquisitione ad alterius favorem; Idque frequentius praxis dabat in illa huiusmodi locorum montium specie, quæ vacabilia sunt, quorum usus antiquiori tempore nimium frequens, pro præsentis rerum statu penè aboletus est. In omnibus autem procedit, idem quod in officiis insinuatum habetur; Idemque adamussum circa eandem officiorum occasione insinuatam decreti reservationem, favore erogantis, vel credentis pecuniam, dum in hac iurium specie, prædictæ reservationis decreti ad instar, in ipsius Secretarii libro, ipsique patentibus litteris, dispositionis reservatio tam pro sorte, quam pro fructibus sive pro sorte, & non pro fructibus, vel è converso fieri solet. s

48 Apud Majores sub quæstione fuit, an hæc loca montium, aliave similia jura sub nomine iurium, & actionum, vel nominum debitorum veniant, ut personam possessoris sequantur, vel potius sub nomine stabilium, ut loco circumscriptantur, ac etiam sub bonorum stabilium nomine veniant; Ita verò posterior pars hodiè jam recepta est, eo loco Metropolitanæ Civitatis circumscriptantur in qua erectio facta est, ac destinata fructuum solutio; Adedque sub stabilium nomine veniant, ut sub eisdem alienandi prohibitionibus cadant, nisi erectionis lex aliter suadeat, ac etiam super eis census constitui valeant alii similes effectus exinde resultent, cum aliis in sua sede.

f Disc. 26. cum plurib. seqq. & in disc. 163. in supplem. g Disc. 33. h Disc. 27. & seqq. & in supplem. disc. 163. i Disc. 41. l Disc. 27. cum seqq. & disc. 163. in suppl. m Ibidem. n Ibidem. o Disc. 30. & 31. & in proximis. p De penson. disc. 69. q Disc. 20. & 31. hoc tit. r Disc. 29. & 162. in supplem. s Disc. 24. & 25. t Tit. de feud. disc. 92. & hoc tit. disc. 92.

49 Idem barbarum Dobanæ vocabulum, promiscuè, pro illo quoque onere adhibetur, quod Principi, vel Reipublicæ, pro publicis animalium pascuis, hibernis præsertim, & alicubi etiam æstivis, quæ sint de Principi reservatis, atque de iuribus Regalibus, ex quadam introductione effecta sint; præsertim verò pro ovibus; Isto pascuorum pretio, alicubi sub nomine fidei quoque explicari solito, diffidè vocabulum adhibendo pro quadam majori, ac pœnali solutione; ob pascuorum fracturam, seu violationem, extra tempus, vel modum permiffum, Idque inter publica onera recensetur, ob necessitatem, quæ sumendi pascua animalium Dominis quamvis invitit incumbat, cum pretii aliàs reperibilis alteratione, in qua vesticgal, seu onus publicum consistit. a

50 Pedagogiorum nomine, in stricta, legalique significatione, illa veniunt onera, quæ pro mercibus, vel pro onustis animalibus, sive pro gregalibus animalibus, ad industriam, & alicubi etiam pro hominibus perfolvantur, ratione transitus per portam, pontem, scalam, viam, aliumve locum, & alicubi per naves, per aliquam ma-

51 nian; Ita verò posterior pars hodiè jam recepta est, eo loco Metropolitanæ Civitatis circumscriptantur in qua erectio facta est, ac destinata fructuum solutio; Adedque sub stabilium nomine veniant, ut sub eisdem alienandi prohibitionibus cadant, nisi erectionis lex aliter suadeat, ac etiam super eis census constitui valeant alii similes effectus exinde resultent, cum aliis in sua sede.

52 Ingula hæc vocabula, de stricta Juris censura, inter se diversa sunt, diverfamque significationem habent, ac naturam; Vestigial etenim; utpotè à vehendo derivatum, illud onus importat, quod Principi, vel Reipublicæ solvitur; in quadam mercium, quæ ad Civitatem, vel portum evehuntur, quota, quæ de jure communi octava est portio, pro Ditionum autem, vel principatum diversis legibus diversa est; Urbis praxi docente, ut in illis mercibus, quæ ex Maritimæ navigationis majori commoditate, ac beneficio advehantur, sit in septima, in illis autem, quæ per terram, sive per flumen Tyberis à montibus, in nona, eaque frequentius in pecunia pro majori evehentiæ commoditate solvitur, ad valoris mensuram, in eorumdem tamen evehentiæ libito existente solutione in ipsarum mercium quota, si commodum tamen id sit, & practicati valeat. u

53 Ista verò species oneris publici, quæ in legibus Romanorum, sub hoc vestigialis vocabulo explicari solet, pro quarundam aliarum legum particularium loquendi magis barbaro usu, sub diversis, telonia, portorii, & scavicatorum vocabulis explicatur; In praxi verò, pro Italicæ præsertim frequentiori usu, barbaro vocabulo Dobanæ, quod antiquis Jurisconsultis, ac linguæ latinæ professoribus ignotum est. v

54 Introductionis formalis mercium vestigial est, ubi nempe, ita in portum, vel Civitatem mercis introducuntur, ut ibi remaneant, & contractentur; Secus autem ubi transitus gratia, ut alio evehantur. y

55 Quamvis autem à mercium Domino, ac introductore solvatur, re tamen, vel effectu spectato, ab earum emptoribus, ejusque loci, vel Ditionis populo, illas contractaturo, sit solutio, ob pretii alterationem exinde resultantem, idèque immunibus ex consueto pretio iustus rate sit deductio, ut ita solum intrinsecum, ac naturale perfolvant. z

56 Pro hujus vestigialis grammaticali significatione, magisque frequenti usu, mercium evectionis, vel introductionis onus est, quod alicubi tamen pro extractione magis, quam pro introductione perfolvitur, juxta varios locorum, ac ditionum mores, ita præsertim in Italia Neapolitanæ Civitatis praxi docente. a

57 Idem barbarum Dobanæ vocabulum, promiscuè, pro illo quoque onere adhibetur, quod Principi, vel Reipublicæ, pro publicis animalium pascuis, hibernis præsertim, & alicubi etiam æstivis, quæ sint de Principi reservatis, atque de iuribus Regalibus, ex quadam introductione effecta sint; præsertim verò pro ovibus; Isto pascuorum pretio, alicubi sub nomine fidei quoque explicari solito, diffidè vocabulum adhibendo pro quadam majori, ac pœnali solutione; ob pascuorum fracturam, seu violationem, extra tempus, vel modum permiffum, Idque inter publica onera recensetur, ob necessitatem, quæ sumendi pascua animalium Dominis quamvis invitit incumbat, cum pretii aliàs reperibilis alteratione, in qua vesticgal, seu onus publicum consistit. a

ris partem transeuntes, sive portum aliquem intrantes; Istaque frequentius onera uniformia, & materialia sunt, non ratione valoris mercium, sed capita transeuntium, vel pro qualitate navium, aliorumque instrumentorum pro diversis quoque moribus. b

60 Gabellarum nomine, in stricta, & propria significatione, illa veniunt onera, quæ insensibiliter, occasione usus victualium, aliorumque usualium, cum aliqua, intrinseci, & naturalis pretii alteratione, ab emptoribus supportantur; Quamvis etenim ad instar vesticgalis, seu dohanæ, per venditorum manus, materialis solutio fiat, revera, tamen spectato affectu, ab emptoribus fieri dicitur, ita quadam exactorum, seu administratorum ipsis venditoribus personam, seu figuram gerentibus, ut illud scilicet, extrinsecum, alteratumque pretium, quod pro gabella exigunt ab emptoribus, ipsius gabellæ domino, ac impositori restituant, naturali, ac intrinsecò suarum mercium, & rerum, se victualium pretio contenti, ne alias publica, & regalia jura, in privatam cedant utilitatem, illicitaque de alieno locupletatio resultet; Idèque non venditorum, sed emptorum immunitas, vel exemptio spectanda est, ut isti vilius emant, non autem, ut illi carius vendant; Ut pro frequentiori usurillæ sunt gabellæ, quæ super pane, vel farina, vino, oleo, carnibus, piscibus, fructibus, aliisque similibus imponuntur; c. Istaque onerum species omnibus, Principi scilicet, vel Reipublicæ imponenti, populoque perfolventi (quando debita moderationis meram non excedat) omnium commodior reputatur; Gabellarum etiam vocabulo contractibus congruente, quæ pro diversis regionum moribus diversam habent regulam. d

61 Collectarum vocabulum triplicem habet significationem, merè realem scilicet, merè personalem, & mixtarum; Reales etenim illæ sunt, quæ pro modo facultatum, atque ut vulgò dicitur per as & libram, perfolvantur, possessoris qualitate non curata; Personales, quæ à personis subditis præstentur, certam habentibus qualitatem, ac propterea personæ qualitas attenditur, nulla bonorum, seu virium ratione habita, vel constituta differentia; Mixtæ verò, quæ à personis quidem subditis præstandæ sunt, bonorum tamen ratione, ac pro modo facultatum. e

62 Istæque species præsertim duæ priores, merè reales, ac merè personales, suas quoque habent subdistinctiones, inter ordinarias scilicet, & fixas, ac extraordinarias, seu accidentales, ac variabiles; Ordinariæ siquidem reales illæ sunt quæ perpetuæ, ac invariabiles, in uniformi quota, vel quantitate in singula tempora Principi, vel Reipublicæ præstentur, tanquam per speciem decimæ spiritualis, quæ parochio perfolvitur, sive tanquam per speciem canonis, vel census, aut tributis; Personales autem, in singulis quibusque annis, aliivè certis statutis temporibus, in uniformi, ac invariabili summa, per capita personarum perfolvantur, idèque capitacionis nomen, seu vocabulum habent; Extraordinariæ verò, sive accidentales, in stricta significatione sub contributionum, & taxarum, seu dationum, vel impositionum nominibus veniunt. e

63 Atque hinc immunitium, vel exemptorum obligatio pendet, pro iis bonis, quæ à subditis in eo obvenerunt, & quæ prius laicalibus oneribus penes subdito priores dominos subiecta erant, ut scilicet, prima species merè realium, ordinariorum, ac fixorum tanquam species decimæ, ipsa bona principaliter afficiat, personæ qualitate, vel immunitate neglecta; secus autem, ubi de aliis agatur speciebus, idèque non juris, sed facti, & applicationis desuper quæstiones cadunt, quando scilicet, unam vel alteram speciem collectæ, sive onerum redoleant. f

64 Aliæ verò gabellarum, & onerum personalium, vel mixtorum species plures habent quæstiones, super Sæcularium quoque privilegiativa exemptione, illa præsertim Fisci, vel Civitatis, quæ gabellæ domina sit, de quibus in sua sede videndum, cum plures habeant distinctiones compendio non facillè congruas. g

65 Super imponendi facultate quæstiones etiam cadunt, quam solis Papæ, & Imperatori nonnulli in legali simplicitate ambulant, tribuant, aliis Principibus licet supremis, & absolutis denegando; Contraria verò usu recepta est regula generalis, quæ omnibus affiliis Principibus, ac Dominis, vel Civitatibus, jura regalia, atque supremi Principatus potestatem, ac Imperium in propria Ditione habentibus, quamvis jure feudi regalis, &

66 Eadem è converso regula generalis subditis, Baronibus, & domicellis, ac Civitatibus resistit, nisi Principis explicita licentia, vel concessio accedat, sive illa implicita, quæ, ex immemorabili, vel centenaria vitiosum initium non habente, manat, cum jus indicendæ publica onera, inter regalia numeretur, idèque Principi competat; Regionum moribus tamen magnam desuper partem habentibus, dum alicubi Principes publica onera, Communitatibus, vel in certa quantitate pro personarum, vel fumancium domorum numero indicunt, ipsarumque Communitatum partes remaneant exactiois modum indicere, qui pro locorum moribus, vel qualitate varius est, adhuc tamen Principis, vel supremi Magistratus assensu, seu licentia desiderata. h

67 Aliæ quoque dantur extraordinariæ collectæ, seu contributiones, & taxæ, quæ comparativè ad præcedentes, privatæ magis, quam publicæ dicuntur, pro privatis scilicet locorum, & populorum indigentibus, vel commoditatibus, & quæ comparativè ad singulos privatos, publicarum nomen, seu vocabulum quoque habent, Communitativè nuncupatæ, sive ubi pro singulorum in aliqua territorii parte, bona habentium, necessitate, vel commoditate, per Communitatis speciem, collectæ, vel contributiones indicantur, idèque super immunitium, & exemptorum obligatione frequentes cadunt quæstiones, certam non de facili regulam recipientes, utpotè à diversis decisionem expectantes distinctionibus, in sua sede videndis. i

68 Super gabellarum, & dohanarum fraudibus, earumque pœnis, & commissis, frequentes praxis quæstiones producit, certam pariter non habentes regulam, cum ab ipsarum gabellarum, vel onerum legibus, vel à locorum moribus, ac stylicis decisio nimium pendeat, ut in propria sede advertitur. m

69 Quamvis autem præmissæ sint singulorum vocabulorum legales, ac propriæ significationes, adhuc tamen certa desuper non cadit regula, cum pro vario loquendi usu, eadem vocabula confundi soleant, eorumque promiscuus usus adhibeti, illo præsertim vestigialium, omne genus onerum aliquando complectente, Idèque non in rerum vocabulis, sed in rei veritate, ac substantia immorandum venit.

70 Vulgi quædam communis opinio, vel traditio penè generalis est, ut pro cada veribus de loco ad locum vehendis gabella, vel dohana solvi debeat, Quod tamen omni caret juris, ac rationis fundamentum, idèque erronea est opinatio. n

71 u Disc. 65. & 67. hoc tit. x Proximè supra. y Disc. 63. z Disc. 67. a Disc. 94. & 95. b Disc. 131. & 156. c Disc. 52. & seqq. & 155. hoc tit. & disc. 5. & 6. Miscellan. Eccles. d Disc. 39. e Disc. 96. & seqq. f Disc. 50. & 51. & disc. 2. Miscellan. Ecclesiast. g Disc. 44. & 45. h Disc. 63. & 64. de feud. i Proximè supra. k Disc. 34. hoc tit. & disc. 5. Miscellan. Eccles. l Disc. 98. & seqq. m Disc. 69. 87. 88. & 152. n Disc. 166. in supplemento.

De Salinis, & Salariis, aliisque salis materiam concernentibus.

72 Diverfa est Salina à Salaria; Salina etenim est ille locus terreus, vel aqueus in quo salis materia effoditur, vel fabricatur; Salaria verò denotat privatum jus vendendi, seu distribuendi salem in principatu, seu loco, aut in provincia, juxta distributos fines, pro alterato pretio, quod excedat intrinsecum, seu naturale pretium materię. o

73 Juris regalis ambules est hæc posterior species, idèque nonnulli Principi, vel cui ipse concesserit, ea competit, nedum ratione juris privati, seu prohibendi, quod naturali libertati contrarium, de supremo Principi competentibus dicitur, dum privatis, vel subditis incongruum est, sed etiam, ob complicantiam gabellæ, quæ ita inest, atque

dignitatis Principatum ab alio obtineant, illumque in sola alii dominii ratione superiorem agnoscat; Nisi lex investituræ, seu altera scripta vel non scripta lex, aliter disponat. b

60 Gabellarum nomine, in stricta, & propria significatione, illa veniunt onera, quæ insensibiliter, occasione usus victualium, aliorumque usualium, cum aliqua, intrinseci, & naturalis pretii alteratione, ab emptoribus supportantur; Quamvis etenim ad instar vesticgalis, seu dohanæ, per venditorum manus, materialis solutio fiat, revera, tamen spectato affectu, ab emptoribus fieri dicitur, ita quadam exactorum, seu administratorum ipsis venditoribus personam, seu figuram gerentibus, ut illud scilicet, extrinsecum, alteratumque pretium, quod pro gabella exigunt ab emptoribus, ipsius gabellæ domino, ac impositori restituant, naturali, ac intrinsecò suarum mercium, & rerum, se victualium pretio contenti, ne alias publica, & regalia jura, in privatam cedant utilitatem, illicitaque de alieno locupletatio resultet; Idèque non venditorum, sed emptorum immunitas, vel exemptio spectanda est, ut isti vilius emant, non autem, ut illi carius vendant; Ut pro frequentiori usurillæ sunt gabellæ, quæ super pane, vel farina, vino, oleo, carnibus, piscibus, fructibus, aliisque similibus imponuntur; c. Istaque onerum species omnibus, Principi scilicet, vel Reipublicæ imponenti, populoque perfolventi (quando debita moderationis meram non excedat) omnium commodior reputatur; Gabellarum etiam vocabulo contractibus congruente, quæ pro diversis regionum moribus diversam habent regulam. d

61 Collectarum vocabulum triplicem habet significationem, merè realem scilicet, merè personalem, & mixtarum; Reales etenim illæ sunt, quæ pro modo facultatum, atque ut vulgò dicitur per as & libram, perfolvantur, possessoris qualitate non curata; Personales, quæ à personis subditis præstentur, certam habentibus qualitatem, ac propterea personæ qualitas attenditur, nulla bonorum, seu virium ratione habita, vel constituta differentia; Mixtæ verò, quæ à personis quidem subditis præstandæ sunt, bonorum tamen ratione, ac pro modo facultatum. e

62 Istæque species præsertim duæ priores, merè reales, ac merè personales, suas quoque habent subdistinctiones, inter ordinarias scilicet, & fixas, ac extraordinarias, seu accidentales, ac variabiles; Ordinariæ siquidem reales illæ sunt quæ perpetuæ, ac invariabiles, in uniformi quota, vel quantitate in singula tempora Principi, vel Reipublicæ præstentur, tanquam per speciem decimæ spiritualis, quæ parochio perfolvitur, sive tanquam per speciem canonis, vel census, aut tributis; Personales autem, in singulis quibusque annis, aliivè certis statutis temporibus, in uniformi, ac invariabili summa, per capita personarum perfolvantur, idèque capitacionis nomen, seu vocabulum habent; Extraordinariæ verò, sive accidentales, in stricta significatione sub contributionum, & taxarum, seu dationum, vel impositionum nominibus veniunt. e

63 Atque hinc immunitium, vel exemptorum obligatio pendet, pro iis bonis, quæ à subditis in eo obvenerunt, & quæ prius laicalibus oneribus penes subdito priores dominos subiecta erant, ut scilicet, prima species merè realium, ordinariorum, ac fixorum tanquam species decimæ, ipsa bona principaliter afficiat, personæ qualitate, vel immunitate neglecta; secus autem, ubi de aliis agatur speciebus, idèque non juris, sed facti, & applicationis desuper quæstiones cadunt, quando scilicet, unam vel alteram speciem collectæ, sive onerum redoleant. f

64 Aliæ verò gabellarum, & onerum personalium, vel mixtorum species plures habent quæstiones, super Sæcularium quoque privilegiativa exemptione, illa præsertim Fisci, vel Civitatis, quæ gabellæ domina sit, de quibus in sua sede videndum, cum plures habeant distinctiones compendio non facillè congruas. g

65 Super imponendi facultate quæstiones etiam cadunt, quam solis Papæ, & Imperatori nonnulli in legali simplicitate ambulant, tribuant, aliis Principibus licet supremis, & absolutis denegando; Contraria verò usu recepta est regula generalis, quæ omnibus affiliis Principibus, ac Dominis, vel Civitatibus, jura regalia, atque supremi Principatus potestatem, ac Imperium in propria Ditione habentibus, quamvis jure feudi regalis, &

66 Eadem è converso regula generalis subditis, Baronibus, & domicellis, ac Civitatibus resistit, nisi Principis explicita licentia, vel concessio accedat, sive illa implicita, quæ, ex immemorabili, vel centenaria vitiosum initium non habente, manat, cum jus indicendæ publica onera, inter regalia numeretur, idèque Principi competat; Regionum moribus tamen magnam desuper partem habentibus, dum alicubi Principes publica onera, Communitatibus, vel in certa quantitate pro personarum, vel fumancium domorum numero indicunt, ipsarumque Communitatum partes remaneant exactiois modum indicere, qui pro locorum moribus, vel qualitate varius est, adhuc tamen Principis, vel supremi Magistratus assensu, seu licentia desiderata. h

67 Aliæ quoque dantur extraordinariæ collectæ, seu contributiones, & taxæ, quæ comparativè ad præcedentes, privatæ magis, quam publicæ dicuntur, pro privatis scilicet locorum, & populorum indigentibus, vel commoditatibus, & quæ comparativè ad singulos privatos, publicarum nomen, seu vocabulum quoque habent, Communitativè nuncupatæ, sive ubi pro singulorum in aliqua territorii parte, bona habentium, necessitate, vel commoditate, per Communitatis speciem, collectæ, vel contributiones indicantur, idèque super immunitium, & exemptorum obligatione frequentes cadunt quæstiones, certam non de facili regulam recipientes, utpotè à diversis decisionem expectantes distinctionibus, in sua sede videndis. i

68 Super gabellarum, & dohanarum fraudibus, earumque pœnis, & commissis, frequentes praxis quæstiones producit, certam pariter non habentes regulam, cum ab ipsarum gabellarum, vel onerum legibus, vel à locorum moribus, ac stylicis decisio nimium pendeat, ut in propria sede advertitur. m

69 Quamvis autem præmissæ sint singulorum vocabulorum legales, ac propriæ significationes, adhuc tamen certa desuper non cadit regula, cum pro vario loquendi usu, eadem vocabula confundi soleant, eorumque promiscuus usus adhibeti, illo præsertim vestigialium, omne genus onerum aliquando complectente, Idèque non in rerum vocabulis, sed in rei veritate, ac substantia immorandum venit.

70 Vulgi quædam communis opinio, vel traditio penè generalis est, ut pro cada veribus de loco ad locum vehendis gabella, vel dohana solvi debeat, Quod tamen omni caret juris, ac rationis fundamentum, idèque erronea est opinatio. n

71 u Disc. 65. & 67. hoc tit. x Proximè supra. y Disc. 63. z Disc. 67. a Disc. 94. & 95. b Disc. 131. & 156. c Disc. 52. & seqq. & 155. hoc tit. & disc. 5. & 6. Miscellan. Eccles. d Disc. 39. e Disc. 96. & seqq. f Disc. 50. & 51. & disc. 2. Miscellan. Ecclesiast. g Disc. 44. & 45. h Disc. 63. & 64. de feud. i Proximè supra. k Disc. 34. hoc tit. & disc. 5. Miscellan. Eccles. l Disc. 98. & seqq. m Disc. 69. 87. 88. & 152. n Disc. 166. in supplemento.

De Salinis, & Salariis, aliisque salis materiam concernentibus.

72 Diverfa est Salina à Salaria; Salina etenim est ille locus terreus, vel aqueus in quo salis materia effoditur, vel fabricatur; Salaria verò denotat privatum jus vendendi, seu distribuendi salem in principatu, seu loco, aut in provincia, juxta distributos fines, pro alterato pretio, quod excedat intrinsecum, seu naturale pretium materię. o

73 Juris regalis ambules est hæc posterior species, idèque nonnulli Principi, vel cui ipse concesserit, ea competit, nedum ratione juris privati, seu prohibendi, quod naturali libertati contrarium, de supremo Principi competentibus dicitur, dum privatis, vel subditis incongruum est, sed etiam, ob complicantiam gabellæ, quæ ita inest, atque

atque à subditis insensibiliter exigitur, in ea alterati, & extrinseci pretii parte, quæ ab invitis solvitur, aliàs non solvenda, si libertas emendj suppeteret. p

Super prima verò Salinarum specie, quæstio cadit, an publici, ac regalis juris de earum regulari natura censerentur debeant; Aliis communi cuidam usui innixis affirmantibus; Aliis verò negantibus, ex legum civilium dispositione, quæ privatis aliorum prædiorum more, eas decernunt, atque de eorum dominio, & utilitate supponunt; q Ea verò apud Juristas recepta videtur distinctio, inter magnas, sive nature publicas salinas terrestres, quæ mineralium, magnarumque fodinarum speciem habent, ut in ea Italia parte, quæ Calabria dicitur, ac etiam in ea 73 Polonia regione, quæ Velsita nuncupatur, praxi docet; Sive in maritimis, ut in Italia in ea parte, quæ Apulia nuncupatur, inter Garganicum montem, & Japigios, seu Barensem provinciam, magnæ habentur, minores verò sunt in Emilia, quæ Cervienfes dicuntur; Aliæ verò propè Urbem ad ostia Tyberina; r Privatæ verò, quæ modicæ sint, in privatis fundis, vel puteis, seu fontibus, salitas aquas habentibus: Moderno verò, tempore de facto, saltim pro Italia moribus, ut fraudibus occurratur, quibus salinarum Principis subiacebant, privatæ sunt prohibita, vel suffocata, earumque usus aboletus, idedque ambe species, inter regalia merito recenseri debent.

Majores itaque foris desuper audit quæstiones, cum hujusmodi salinarum, vel salinarum appaltatoribus, vel conductibus, quandam alæ speciem ementibus, juris scilicet, privati vendendi, vel distribuendi, intra præfinitos fines præfinitumque tempus, certam, ac statutam salis quantitatem ab eis, pro convento pretio solvendam, sive illam integram percipiant, ac vendant, sive non, ut prænotato periculo se exponant, solvendi nimis alteratum pretium materiz, non habitæ, vel quæ habitæ, finito statuto tempore inutilis remaneat, atque post determinatum tempus, in commercio sit prohibita, adeunt in ipso jure vendendi, majorique venditione, ipsius appaltus substantia, Appaltatorisque utilitas consistere dicatur; Isto periculo ab eo lucro compensato, quod reportatur ex facultate revendendi, seu distribuendi pro longè majori pretio, quam ipsi solvant. s

Pretium verò à legibus appaltus, vel à consuetudine statutum, in ea distributione, quæ populis subditis fiat, est inalterabile, nedum augmento, sed etiam diminutione prohibitis; Augmento scilicet, dum novam redoleret gabellam; Et diminutione, cum id Principi locatori, vel futuro appaltui præjudiciale dicatur, ut in sua sede latius advertitur. s

Casuum belli, vel pestis, seu ipsarum salinarum sterilitatis contingencia, frequentes parere solet quæstiones defalchi seu restauri, in sua sede in notabili parte recensitas; Ex eo præsertim decisionem recipientes, an casus rei substantiam, vel potius fructus perceptionem feriat; Ista etenim substantia in privato jure vendendi consistit, major autem, vel minor fructus, in minoris, vel majoris quantitatis venditione esse dicitur; Causa verò diminutionis, vel sterilitatis attenditur; Ubi etenim ea, ex locatoris, ejusque officialium, vel ministrorum parte culpa sit, actionem conductori præbet ad totalem interesse refectionem etiam lucris amissi, si verò voluntaria, sed non culpa, utpotè justæ causæ fomentum habens, pensionis remissionem ad ratam producit, absque illis intolerabilis damni requisitis, quæ in casu considerantur; Ubi verò merè casualis, distinctio est an causam productivam, seu substantiam, vel potius fructus percipiat, ut primo casu, damnum quale quale sit, resciri debeat, in altero autem intolerabilitatis requisitum desideratur, juxta omnium locationum generales regulas. u

Illæ præsertim consuetæ speciei, seu qualitatis salis mutatio, quæ à salinarum sterilitate, aliove impedimento resultat, salinatori præjudicialis, ac remissionis quandoque productiva reputatur; Ubi ex maritimo terrestre, sive ex Cervienfi, vel Hostiensis, magis humido, minusque salito, alterum pariter maritimum, magis verò durum, & salitum Apuliz, distribuere oporteat, cum deterior qualitas in salinatori melior reputetur. x

Eadem salinatori, vel appaltatori prohibicione incumbente, quæ in publicanis, seu gabellarum, & dohanarum conductibus præcedenti, rubrica insinuata est, circa appaltus extrema consuetæ majorem affectandi venditionem, vel distributionem, quæ salinarum dominio, vel sequenci appaltui præjudicialis censetur. y

In magnis autem nimiumque secundis salinis, ea congrua ratio cadit, aliis mineris, ac fodinis, seu magnarum piscationum, & venationum locis quoque congrua, sicut ut juris regalis censendæ sint, meritoque Principes, vel Respublicæ, juris publici effecerint, ut ita scilicet ingens, ac insolita naturæ fecunditas, ac liberalitas, omnium loci incolarum commoda, ac beneficio pariformiter cedat, cum penes Principem, vel Rempublicam, pro ejusdem Reipublice dote politicæ matrimonii supportatione deserviant, ita illa ferendo publica onera, quæ aliàs ex incolarum collectis, & contributionibus ferre oportet. z

o Disc. 105. & segg. y Ibidem. q Vt supra. r Ibidem. s Ibid. t Ibid. u Ibid. & disc. 159. x Disc. 107. & segg. y Ibidem. z De feud. disc. 2. & in supplemento.

V I.

De mineris, ac mineralibus, aliisque fodinis, & excavationibus, ac thesauris.

E X eadem proximè superius insinuata ratione, ut ingens, ac insolita naturæ beneficium, non aliquorum privato, sed omnium publico commoda cedere debeat, ubique usu receptum est, ut auri, & argenti fodinæ, quas vulgò minieras dicimus, publici, ac regalis juris esse dignoscantur, ut propterea privato dominio incongruant, quamvis in privatis fundis, vel prædiis existant.

Sub quæstione verò est, an idem, in ferri, æris, & lapidum, aliorumque mineralium fodinis, dicendum sit. s Idque ex legum civilium sensu ab ea distinctione decisionem recipit, an in solo publico, vel privato existant, ut primo casu juris publici, ac regalis esse censentur. In altero autem privato, ita tamen, ut metallorum aliorumque similibus effossoribus, ob publicam utilitatem, ipsis privatis dominis effodere negligentibus, eis invitis, effossionem facere liceat, decima domino, aliæque decima Principi, vel Reipublicæ persolvenda. Adhuc tamen, certam, ac generalem id non recipit regulam, cum à singularum Ditionum, vel principatum variis legibus, vel styliis id pendeat, norma quoque recipiat, pro frequentiori usu, in metallis præsertim ferri, vel æris, utpotè bellicis instrumentis ipsiusque Principis, vel Reipublicæ usui magis adaptatis, ejusque hostibus, vel emulis denegandis, ut juris regalis, ac publici adhuc existant, ad lapidum usuarium, non autem valde pretiosorum, quæ gemmarum speciem habeant, sive ad sulphuris, sive vitrioli, vel terræ aliquibus usibus opportuna, privatorum jure restricto, in illis fodinis, quæ in eorum prædiis existant.

In rebus verò manufactis, sive hominis industriam habentibus, quas ab antiquo, sub terræ superficie, citra aliquam hominum memoriam existentibus, ex casu, vel fortunæ beneficio, sive ex effossoris industria, & diligentia reperiri contingat, quæstio item cadit, an publici, & regalis, vel privati juris esse censentur, eaque juris communis dispositione attenda, neutro casu istam habent naturam, dum in privatis fundis ad privatos Dominos pertinere dignoscuntur, eodem modo, quo exceptis illis auri, argenti, in aliis fodinis statutum est. In locis verò publicis, utpotè nullius, occupantis ferent.

Posterior autem distinctionis pars, ex generali usu, naturæ mutationem sortita est, ut quæ in locis publicis existant, juris publici, & regalis esse censentur, abolito usu facultatis, quam leges civiles præoccupatoribus concedunt. Prior autem pro ditionum, vel principatum diversis legibus, vel moribus, diversas habeat regulas, frequentius autem etiam manufacta opera, auri, & argenti, sive illius nimium pretiosi lapidis, qui sub gemmarum genere veniat, publici, ac regalis juris censentur. Reliqua verò privatum sequantur dominium. Quæstione cadente inter directum, & utile, quoties hæc divisa sint, probabilitas verò major, magisq; receptus usus utili assistit. A.

In thesauris quoque, legum civilium dispositione attenda, illa in primis adhibetur distinctio, inter thesaurum, & pecuniam absconditam, ut thesauri nomine solum veniat, auri & argenti, ac gemmarum, aliarumque nimis pretiosarum rerum congeries, quæ supra hominum memoriam, omnino incertum, ac ignotum habeat dominum, ac possessorem. Tali quoque posita qualitate plures cadunt distinctiones inter loca publica & prophanæ, & loca sacra, & fundos privatos, ut primo, & secundo casu publici, ac regalis juris censentur, certa portione inventor assignata. In

aliteo

altero autem totum domino, qui etiam inventor sit, deferratur. Ubi verò diversus à domino sit inventor, certa inter eos distributione statuta, quoties ex casu, vel ex licitâ industria, sine aliquo forti legitime crimine sequatur, cum tunc Fiscus, tanquam turpiter quæsitum totum occupet; diversa tamen est penè ubique praxis, ut ditionum, seu principatum diversis legibus, ac styliis, ex quibus etiam in fundis privatis certa portio, quamvis nullum admixtum sit crimen, Fiscalis, seu regalis juris esse censetur, ideoque ubi casus, vel fortunæ beneficium, nimium diligens, beneque custoditum annexum non habeat arcanum magnum etiam in re propria, quinimò in persona redoleat maleficium, ob Fiscalium consuetos rigores, & molestias. Pecunia verò abscondita juris est privati. B

Hinc generalis ubique inolevit usus, effossionum, seu excavationum etiam in privato fundo prohibitive, absque Fiscalium scientia, & licentia, quæ pro diversis Regionum, seu principatum styliis, diversas habeat leges, ac formulas, quas exactè servare expedit, ne beneficium in maleficium, ut supra convertatur, Duplici hujusmodi prohibitionis assignari solita ratione. Una scilicet, ne ea, quæ juris regalis sint, atque ad Principis Fiscum pertinent, à privato occupentur effossore. Et altera, ne effossione extrinsecè in privato solo initium affectatè habente, in publico tamen sequatur effectus.

Sub Jure verò, adhuc indecisa pendet quæstio super iis thesauris, aliisque pretiosis rebus, quæ in sacris, vel Ecclesiasticis locis, & fundis existant, an ad prophanum Fiscum quoque pertineant, vel ad pontificium, sive ad ipsam Ecclesiam, utpotè à temporali imperio, ac jurisdictione exemptam, quod varias de more opiniones habet, à locorum tamen styliis, vel moribus saltim de facto decisionem, id recipere solet, ideoque certam non habet regulam. C

Effossionum autem, seu fodinarum emolumenta, quæ in dies, & tempora percipiuntur, an sortis, vel fructuum speciem redoleant; sub dotis, ac usufructus, & fideicommissi sedibus agitur, cum id regalium peculiarem non percipiat materiam. D

Atque ubi verum, vel interpretativum ex Principis edicto, vel naturæ beneficio, jus privativum in hujusmodi mineralium usu, & venditione accedat, eadem, quæ in salinarum, & salinarum appaltibus dicta sunt, hujusmodi fodinarum, sive excavationum appaltibus, vel concessionibus ad certum tempus, penè in omnibus congruere videntur, dum non in ipsius materiz intrinsicè, ac naturali valore, sed in jure vendendi intra statutum tempus, locatio, & conductio, aliæque fructio consistere videntur, ut in sua sede latius. E

A Disc. 147. hoc tit. & disc. 160. de dote.
B Eod. disc. 147. & tit. de servit. disc. 47.
C Eodem disc. 147. D Disc. 160. de dote.
E Disc. 117. hoc tit.

V I I.

De Fisco, ac juribus Fiscalibus pœnalibus, ac successoris, in bonis scilicet, proscriptorum, aliorumve delinquentium sive in vacantibus, vel naufragatis, aut alias derelictis, certum non habentibus dominum, ac possessorem.

I Psius Fiscus pertinentia in genere, ex magis communi, receptaque sententia, juris regalis censetur, ut propterea, quatenus ad prophanum, vel sæcularem pertinet, ad solum Principem, vel ad Rempublicam, quæ jura Principis habeat, non autem ad subditos, ac subordinatos Barones, seu domicellos, minusq; ad subditas Civitates pertinere dignoscatur, nisi Principis accedat explicitum privilegium, sive illud implicitum, quod ex immemorabili, vel centenaria possessione, quæ vitiosum non habeat initium, resultat. Aliqua in Baronibus, vel domicellis, aut subditis Civitatibus, Fiscali exigere remanente, pro delinquentium punitione, ac pro privatis multis, & pœnis, non autem omnium ferè regalium ad instar, certam, ac generalem non recipit regulam. ob nimium regionum, ac principatum diversam praxim, diversasque leges, ac stylos, quibus deferendum venit. F

In Episcopis verò, aliisque locorum Ordinariis, ac Prælati, Ecclesiasticis quæstio est, consuetam habens non modicam opinionum scissuram, an Fiscum habeant, juraque Fiscalia, vel potius unicus sit Romani Pontificis, vel

universæ Catholicæ Ecclesiæ Fiscus, idque pariter, pro regionum, & principatum diversis moribus, vel styliis, diversam habeat praxim.

Fisci verò, unius, vel alterius posita pertinentia, triplicem ille naturam, seu speciem habet, successoria scilicet, favorabilem, pœnalem odibilem. Et alteram magis favorabilem, & privilegiatam, quæ in publicis Reipublicæ, vel principatus bonis, ac juribus consistit.

Successoria ea est, quæ in bonis vacantibus, nullum habentibus privatum dominum, ac possessorem cadit. Quæliæ censentur bona naufragata, seu alias habitæ pro derelictis, & quæ ex legum civilium placito, nullius dicuntur, ideoque primo occupantis sunt, cum hæc ex generali Principum, vel Republicarum usu publici, ac regalis juris esse censentur, ideoque de juribus Fisci sint.

Frequentius verò, in iis contingit bonis, quæ vacantia dicuntur, quia nullum habeant legitimum, testatam, vel intestatam, defuncti Domini, ac possessoris hæredem, quia nempe non extante testamentario, nullus intra decimum civilem gradum per agnationem, vel cognationem conjunctus, minusque conjux superstit, cum post istos fiscus, hæredis, ac successoris locum occupet, veri ac favorabilis in universo activo, ac passivo jure successoris, & hæredis personam gerendo, si defunctus ejusdem Principis subditus existat. Ubi verò non sit subditus, vel respectu alterius Ecclesiasticæ qualitatis, ab ejus jurisdictione, ac imperio exemptus, non modica est quæstio, consuetam habens opinionum scissuram, an fiscum laicalem, vel potius Ecclesiam particularem ejus servitio defunctus additus esset, vel formalem Ecclesiam diocesanam, hæredem habeat. Id autem à legitima consuetudine primam decisionem recipit, eaque cessante, una opinio distinguit inter ea bona, quæ soli sint, sive loco circumscriptantur; atque sub territoriali jure cadant. Et alia, quæ personæ inhæreant, illamq; sequantur, ut hæc posterior species personæ naturam, seu exemptionem sortiatur, ideoque Ecclesiam habeat hæredem. Prima verò sub vacantium genere veniat, atque ad sæcularem fiscum pertineat. Alia verò probabilius magisque recepta opinio, in sæculari fiscali exclusionem, totum Ecclesiæ defert, iis exceptis bonis, quæ de ipsius Principis, vel Domini, Reipublicæ directo sint dominio, cum quo utile, vel subalternum ob legitimi successoris defectum, excluso fisco consolidetur. G

Id autem non ex fiscali, vel legali jure provenit, sed ex natura, seu operatione domini directi, quamvis illud privatum sit, ut utile, & subalternum, defecto legitimo hærede, fisco excluso) ad se attrahat. H

Plures verò pro diversis locorum moribus ultra decimi gradus conjunctos, & conjugem, dantur successores, qui fiscali successione quoque excludant, eique præferantur. I

Hospitalia scilicet, Collegia, Congregationes, & aduantiæ, sive monasteria in bonis novitiorum, ita tamen, ut in hospitalibus, & Collegiis, aliisque aduantiis, fixa, & perpetua verificetur vitæ additio. Id autem neque certam ac generalem recipit regulam, quam in singulis regionibus, vel ditionibus continendo præbet. I

Præfata in Clericis, & Ecclesiasticis personis quæstione cadente laicalium bonorum respectu, quæ ex majorum successione, vel ex personali industria aliove fortunæ beneficio, ac alias quam Ecclesiæ, vel clericatus occasione parta sint, ut prophanum patrimonium censentur, ideoque prophanum legitimum habeant hæredem. In aliis etenim, quæ sub Ecclesiastico cadunt patrimonio, dubitandi occasio abest, dum in eis clericus Ecclesiam habeat hæredem necessarium aliter disponendi interdicta facultate, quam peculiare indultum Apostolicum non tribuat, eaque accedente, illam habeat conditionem, ut ad exercitium deducatur, quo cessante, vel effectum non sortiente, subintrat regula, quæ Ecclesiæ assistit, cum dispensativum indultum, fisco prodesse non debeat. L

In iis quoque juribus, quæ spiritualia sint, vel annexam habeant spiritualitatem, ista fiscalis successio non admittitur, ut in Ecclesiastico jure patronatus, ex magis probabili sententia, praxi docet. Nisi de illo agatur, quod reale sit, ipsi bonis annexum, eorumque accessorium, cum tunc bonorum dominum, ac possessorem sequatur. M

Alterâ verò pœnalis, ac odibilis est fiscali successio, quæ anomalæ hæreditatis speciem redolet, in proscriptorum bonis generaliter cadens, sub universali omnium bonorum confiscatione pro forensi loquendi usu, explicari solita.

Duplicem verò speciem ista successio apud Juristas habet, unam scilicet ex juris communis dispositione manantem,

tem, qualis est ea, quæ pro utriusque divinæ, ac huma- næ majestatis læsione resultat. Alteram verò, quæ ex locorum, vel ditionum, seu principatum legibus parti- cularibus, pro aliquibus manat criminibus, quibus jus com- mune hanc non indixit pœnam, ut temporalis Ecclesiæ Ditionis, vel principatus frequentior fortè praxis docet, ut ea crimina, quæ capitis pœnam habent, hanc alteram publicationis bonorum, pro regula penè generali, anne- xam habere videantur.

Hinc manat quæstio, an in uno territorio, vel princi- patu, sequuta confiscatio, omnia complectatur bona, quæ in aliis territoriis, vel principatibus quoque existant, ad singulorum Principum, vel dominorum favorem, ita quolibet in suo confiscante. Idque nimiam habet opinio- num scissuram, pluresq; recipit distinctiones, ac declara- tionis compendio incongruas, ideòque in sua sede vi- dendas. N.

Regalis juris quoque illud est, ut fisco ea bona capiat, quæ ab indignis, auferri, ac fisco applicari lex disponit. O Ubi verò de veris, vel contumacialibus pœnis, vel multis particularibus à lege, vel ab homine indictis agitur, id juris regalis non est, sed cuiuslibet Judici, vel magistratui congruit. Certa & generali regula neque desuper cadente, ob diversam ditionum, ac principatum praxim, diversasque leges, vel stulos.

Plura vero in hoc juriū fiscalium pœnali genere cade- re solent, quæ applicationem, vel pertinentiam percu- tiunt, sive an, quæ in vita delinquentis declarata non sunt, post mortem, declarationem, vel prosecutionem habent. Vel an fisco illo transmissionis beneficio potiat, quo alter hæres potiri deberet, ac similia non ipsum jus regale in habitu, vel substantia, sed ejusdem modum, vel exerci- tium respicientia, quæ proinde in sua sede videnda sunt. P

Præcipua cadente quæstione super hominis privata fa- cultate, istud fiscale jus, in aliquibus bonis tollendi, vel prohibendi, ut in iis præsertim praxis docet, quæ ex al- terius ultima voluntate, vel dispositione ob obvenien- tia, hanc habeant legem, ut fisco non quarantur. Ali- quibus hanc potestatem negantibus. Affirmantium verò magis communis receptaque opinio est, ubi positivæ frau- dis in dubio non præsumendæ probatio non accedat. Q

Adeò favorabili hac dispositione reparata, ut etiam, ea complectatur bona, quæ necessariam habeant successio- nis, vel dispositionis speciem, gravamen eis adiciendi interdicta facultate, qualis præsertim ea est liberorum, vel parentum necessaria portio, quæ legitima dicitur. R

Filiorum quoque numerus ex legum civilium placito hoc fisci pœnale jus impedit, vel minuit. Quod tamen certam non recipit regulam pro diversa ditionum, ac prin- cipatum praxi ex legum, vel morum diversitate ma- nantem. S. Eaque diversa quoque est in eo fiscali jure, quod pro filiorum crimine à parentibus legitimam quoque aufert eis debitam. T

Restitutiones criminosi in gratiam Principis varia quo- que produunt quæstiones super publicarum bonorum recuperatione diversam pariter habentes praxim; vel de- cisionem, pro diversis legibus, vel moribus, sive pro di- versa restitutionis formula, vel tenore, ideòque pariter certæ, ac generalis regulæ incapacitatem id habeat, cum similibus in sua sede recensitis. V

Altera demum illa est fisci species, quæ publicorum ju- rium, sive dotis recipiendi, vel principatus administrati- onem percuit. Istaque omnium favorabilior, magisque privilegiata est fisci species, præsertim verò, pro tacita hypotheca, vel potioritate adversus anteriores creditores, in bonis postea quæstis, aliisque pluribus privilegiis, & favoribus, quæ fisco adversus debitores, & administratores conceduntur. Ea etenim pœnali fisco denegantur, ac etiam alteri successorio, quamvis magis favorabilis censeatur, dum jure privati utitur. Ideòque illa juris regula, quæ in dubio pro fisco judicari debere decernit, tertiam hanc fisci speciem percuit, non autem alias priores, præsertim vero secundam pœnalem, quæ oppositam potius habet regulam, ut contra fiscum in dubio sit judicandum, quodq; sub bono Principe fisci causa semper mala sit. X

Ea tamen, quæ à prima, vel secunda specie obveniunt, tertie favorabilis, ac privilegiativæ speciem fortiuntur, illorum scilicet bonorum, vel juriū respectu, quæ fisco jam quæstis sunt, quodque tanquam fiscalia bona, vel jura sub generica fiscali patrimonii administratione sint pos- ita, ut adversus administratores, vel occupatores idem, ac generale sit privilegium, ad instar eorum, quæ de odi-

bili usurarum, vel fructuum specie in jure statuta sunt, quod licet ad superfætationem, vel anatocismum inhabi- les penes debitorem sint, penes tamen administratorem, vel tertium indifferentium bonorum, ac fortis naturam sor- tiantur, ideòque novos fructus, vel usuras producere prohibitionem non habeant.

Fiscalium bonorum, vel juriū administratoribus, ac etiam Appaltatoribus pro diversis regionum, ac principa- tum legibus, vel stulis minus fideles reddentibus ratio- nes, seu alias jura fisci fraudantibus, graves indictæ sunt pœnæ, in Ecclesiæ præsertim temporali ditione, ultra censuras aliasve personales. pœnas decupli, quæ diversas produunt quæstiones non de facili sub compendio cadentes, ut in aliis plerisque contingit, ideòque in sua latiori sede videndas. Y

F. Disc. 160. & 161. hoc tit. G. Disc. 149. hoc tit. & in feud. disc. 52. H. Ibid. I. Disc. 149. & in supplemento. L. Disc. 146. M. Tit. de jur. patron. disc. 38. N. Hoc tit. disc. 161. in supplemento. O. Disc. 160. P. Disc. 160. Q. Disc. 160. R. Ibidem. S. Disc. 160. T. Ibidem. V. Disc. 148. & 160. X. Disc. 160. Y. Disc. 119. & seqq.

VIII.

De Monetis.

Regalis juris esse facultatem cudendi monetas non ambigitur, ideòque Baronibus, ac Domicellis, vel subditis civitatibus jura supremi principatus non habenti- bus denegari non dubitatur, nisi supremi Principis indul- tum accedat.

Quamvis autem ille, qui supremi Imperii, ac princi- patus jura in sua ditione obtinet, positiva, vel humana le- ge, cui dispensare, vel derogare potest, solutus sit. Illam tamen directivam vim, quam etiam ex humana lege Prin- cept patitur, in hoc monetarum jure, magis fortè, quam in aliis sentire videtur, ut bonæ ligæ, seu materiæ ad ejus intrinseci valoris normam monetæ cudere debeat. Ita quo- que publici boni principatus, ac Reipublicæ politicis exi- gentibus rationibus, ob ingentia damna, & præjudicia, quæ subjectis populis, ipsique Reipublicæ, vel principatu- deteriori monetæ qualitas producit. Z. Ideòque in ea, cui major, & accidentalis immeritus valor ex Principis au- thoritate tribuitur, gabellæ, seu collectæ speciem in esse videtur eodem modo, quo in sale aliisque juris privativum habentibus, ut superius adnotatur. A

Adhuc tamen istius quoque regalis juris species certæ, ac generalis regulæ incapacitatem patitur, ob consuetam di- tionum ac principatum legum, ac praxis diversitatem, ideòque, fatuitatem redoleret, cum antiquis Romanorum legi- bus, vel cum iis Interpretum traditionibus, quæ ab eis de- rivant, ubiq; procedere, cum tunc diversa esset ratio, quod unum esset Imperium cum unica lege, & Principe.

Privati verò potius, quam publici juris sunt illæ, quas frequenter foris audit, quæstiones, super monetarum alte- rato valore, an creditorum, vel debitorum commodo, vel respectivè incommodo cedere debeat, sive an obligatio- nis, vel solutionis tempus inspici debeat, ideòque sub cre- diti, & debiti, & Ecclesiasticarum pensionum sedibus id potius cadit, ibique videndum. B

Criminum quoque sedem, seu materiam potius, quam, Regalium percuit monetæ fabricatio, vel falsificatio, seu tonsio. Illa juris regalis inspectione cadente, quæ fori com- petentiam, super hujusmodi causarum cognitione, vel cri- minis punitione percuit, an scilicet privativa ad Baro- nes aliove inferiores magistratus ipsius Principis, ejusque magistratum cognitione, & competentia sit ob ejus maje- statis, vel regalis juris læsionem.

Internum verò magis, quam externum forum illæ per- cutiunt quæstiones, quæ de facultate contractandi pecu- niam, reprobationi destinata habentur, quando immi- nentis prohibitionis habeatur notitia.

Privati quoque juris altera est quæstio, an vectigalium, aliorumque publicorum juriū, vel privatorum etiam bo- norum conductori, vel administratori, eam liceat solve- re jam reprobata pecuniam, quæ ante prohibitionem exacta sit, quam respuendi facultas non erat. C

Z. Hoc tit. disc. 126. & seqq. A. Ibidem & in Miscellan. Eccles. disc. 4. B. Disc. 126. & seqq. hoc tit. tit. de cred. disc. 139. & 140. & de pensio. disc. 34. & 35. C. Disc. 68. de credit.

I X.

De pluribus Regalium speciebus, nempe, De nundinis, & mercatis. De ponderibus, & mensuris. De juri- bus privatis, & prohibendis. De tractis, ex- traditionibus, & Represaliis.

Publicas, ac solemnes nundinas celebrandi facultas, ideòque non nisi ex Principis privilegio explicito, vel eo implicito, quod ex immemorabili, vel centenaria resul- tat, ea competit. Triplici id suadente ratione. Ea nempe ob præjudicium, quod publicis vectigalibus & dohanis resultat. Altera jurisdictionis magistratū nundinarum, quæ ordinariis Judicibus & magistratibus, cum extraordinariis insolitis processibus summariis, ac inordinatis more cas- trorum potius, quam Civitatis præjudicat. Et tertia, politica vel status, ob magnam populorum etiam extero- rum, & non subditorum affluentiam, ac adunantiam, quæ Principi suspecta esse debet.

Ubi erga præmissæ non urgeant rationes, quia scilicet de illis minoribus, ac privatis nundinis agatur, quæ ex aliejus solemnitatis causa, sive pro victualium meliori usu, ut monopolis revendorum occurratur ad privati populi commoditatem, ac absque his exemptionum, & jurisdictionis circumstantiis fiant, & quæ ad differentiam, sub mercati vocabulo explicari solent, jus regale non in- trat, Bene tamen localis magistratus licentia, seu facul- tas desideratur, ob genericam adunantiarum prohibitio- nem; ut conventiculis, & tumultibus occurratur. Quæ- stione disputari solita, super privilegiativa facultate, pub- llicas, ac solemnes nundinas celebrandi, an per diurni temporis non usum amittatur. Sive an obtenant facultas revocatione, vel annullatione digna sit ob præjudicium, quod alterius loci nundinis inferatur. Vel an liceat con- suetum locum immutare, cum similibus, D.

Pondera, & mensuras, juris communis dispositione at- tenta, cujuslibet loci Magistratus statuere potest, ut ven- ditorum fraudibus, ac deceptionibus occurratur. Ex quodam tamen penè generico principatum, vel respectivè Civitatum, vel provinciarum usu, de juriis regalibus ad Principem pertinentibus, reputari solent, vel ex ratio- ne, ut in universo principatu pro majori subditorum commoditate unica sit, ac uniformis ponderum, & men- surarum taxa, vel quia jus prohibendi usum aliorum pon- derum; & mensurarum, quæ publicum stygma, vel sig- num non habeant, sub zecchæ vocabulo explicari soliti, vectigal, seu gabellam implicitam, seu occultam habeat. E.

Eadem implicitæ gabellæ publicivè oneris ratio magis, quam altera, impedit, vel ademptæ naturalis libertatis, frequentius inter jura regalia recensere facit privativa, seu prohibendi, ac respectivè cogendi jus, in illis usibus, qui humano victui, vel commercio necessarij sint juxta ea, quæ de sale insinuatæ habentur, ut in molendinis, furnis, macellis, aliisque tabernis, & apothecis victualium, ha- betur. Ubi etenim non extrinseci, ac alterati pretij uti- litatem id percuit, sed solum, ut monopolis occurratur, sub cujuslibet Magistratus potestate cadit. Regulariter autem jus privativum, extrinsecum ac alteratum rerum pretium producit, atque vectigalis, vel gabellæ speciem redolet, ideòque non nisi ex Principis privilegio explici- to, vel ex eo implicito, quod ab immemorabili, seu non vitiosa centenaria resultat, Baronibus, & Domicellis, subditisque Civitatibus, multò magis privatis, id non conceditur nisi justa causa, quæ ob aliquod accidens ex juris communis dispositione, vel ratione aliquam desuper pro- visionem pro locorum magistratus adhiberi posse suadeat, ut in penurioso, vel alias calamitoso tempore praxis do- cere solet, F.

Frugum, ac victualium aliarumque mercium, & rerum extractionibus prohibitio extra Ditionis, vel principatus fines, ubique merito viget. Duplici congrua ratione im- pellenne. Ea nempe, ut publicæ occurratur annonæ, & ne mercatorum, ac dardanariorum avaritia, penuriam in eo loco introducat, in quo patura, benefica, & liberalis fuit. Et altera, ut Principis, ac Reipublicæ intersit, in- quire, ac scire, ad quæ loca, per quasve personas ex prop- ria Ditione, fruges, ac merces aliave bona evehantur, ne cum hostibus, vel suspectis id sequatur. Ideoque juris regalis est tractarum, seu extractionum, concessio, quæ ex communi usu loci, temporis, ac modi, taxam, seu re-

gulam habere solet. Certa tamen ac generali desuper non cadente regula, cum à singulorum principatum legibus, vel stulis, vel à singularum concessionum formulis deci- sionem recipiat.

Ejusdem verò concessæ facultatis exercitium, acciden- talis superventa penuria, sive publicæ annonæ necessitas, vel oportunitas, justè impedit, quamvis onerosam, & correseptivam causam concessio foveat cum debita refe- ctione, vel deductione ejus, quod interest. G.

Annona verò, privati juris cujuslibet Civitatis legi- vilium dispositione attenditur, reputatur, sub Principis tamen protectione, quæ magis proxima illius Civitatis est, in qua sit sua sedes. Ideoque calamitosi tēporis qualitate, vel dar- danariorū malitia, aliave simili justa causa impellente, Or- dinariis, ac inferioribus magistratibus, facultas est cogēdi, ad victualium, ac rerum venditionem, vel respectivè emptio- nem, aliquo justo quoque pretio taxato, quod juris tertij positivæ læsionē non redoleat. Illa verò juris regalis, ac fis- calis annonaria provisio reputatur, quæ Principis, vel Rei- publicæ peculiare munus concernat, pro gratuita scilicet in toto, vel in parte panis, aliorumque victualium distributio- ne populis faciendā, idque illum præsertim percuit effe- ctum fiscalis exemptionis à vectigalibus, & gabellis. H.

Represalium concessio juris regalis censetur, cum il- læ legum prohibitionem habeant, ideòque ad alium non pertinent, nisi ad illum, qui legibus derogandi, vel dispen- sandi potestatem habeat, quod tamen à locorum, vel prin- cipatum stulis, vel moribus recipit regulam. I.

D. Disc. 131. & 132. hoc tit. E. Disc. 130. hoc tit. F. Disc. 144. & 145. hoc tit. & in supplemento. G. Disc. 132. & in annot. H. Disc. 44. & 45. & 125. & in supplemento. I. Disc. 148. hoc tit.

X.

De Mari, Fluminibus, Lacubus, Portubus, Ripis, Silvis, Montibus, Forestis, Piscationibus, vel piscationum juriis. Venationibus, piscuis aliisque usibus, & eorum prohibitionibus.

Legum Civilium dispositione attendita omnia hæc pub- lici juris esse censentur, ut sub Principis quidem, vel Reipublicæ protectione, ac dominio habituali esse censetur. Quoad usum verò, ac fruitionem, omnium sunt, cum cuiuslibet in mari, vel lacubus aut fluminibus piscationis, vel navigationis usum, atque in Silvis, montibus & fore- stis illum venationis natura concedere videatur.

Communis verò quædam introductio, juris regalis effe- cit illas maris, seu lacuum, & fluminum, seu fontium, ac etiā nemorum, & forestarum partes, in quibus natura, præ- ter communē consuetudinem, magnam, ac extraordinariam exercuerit liberalitatem, cum magna piscium, vel avium, aliorumque animalium, vel pascuorum aliorumque fructuum copia, ut propterea piscatio, seu venatio, illam non habeat incertam, ac laboriosam aleam, quam pro magis communi usu habere solet, sed potius magnum redoleat proventum.

Ea etenim nimium probabilis ratio, quæ magnarum fo- dinarum occasione superius insinuatæ est; juris regalis hæc effecit, ut ea liberalitas, quam in loco natura exercuit, non in aliorum potentium, & præoccupantium priva- tam, sed in omnium incolarum publicam, & cœqualem cædat utilitatem, quæ inesse dicitur, ubi ad Principis, vel Reipublicæ ærarium, hujusmodi naturalis beneficij emolumenta pertineant, ita iis consulendo publicis oneribus, que aliàs cum iporum incolarum collectis, vel con- tributionibus, & gabellis ferre oportet. L.

Eadem quoque ratio publici juris effecit nimium com- moda, & insolita pascua in vectigalium, & dohanarum rubrica superius insinuatæ, occasione explicandi onus fi- dæ, ac diffidæ. M.

Piscationis igitur, seu venationis prohibitionem face- re Baronibus, & domicellis, vel subditis Civitatibus non conceditur, sed de Principi reservatis est, ideòque ejus privilegium exigitur, explicitum, vel sapius enunciatum implicitum. Nisi ratio privati domini aliter exigat. Ec- clesiasticæ Immunitatis desuper cadente quæstione, quæ à distinctionibus in suis sedibus latius recensitis decisionem recipit, an scilicet hujusmodi prohibiciones, quæ ex Prin- cipis auctoritate, vel privilegio fiant sive per Barones, vel domicellos, vel subditas Communitates, in quibus eas fa- cere liceat, Clericos, & Ecclesiasticos afficiant. N.

In illis præsertim pascuorum prohibitionibus hujusmo- di

di quaestione cadente, quæ ex concordia Civium consensu in aliquibus territorii partibus per Communitates fiant, sub banitarum, seu defenarum vocabulo explicari solent, ut ita cum illarum pascuorum pretio, ac emolumentis, publicis occurratur oneribus, ac indigentis, quod ab aliis distinctionibus recipit decisionem. O

Quamvis item cuilibet privato communis sit, fluminum, seu lacuum, aliarumque aquarum in publico solo existentium usus pro molendinis, five ædificiis, vel pro hortorum, ac pratorum irrigationibus, ut præoccupantis potior conditio sit, alterius tamen usu, vel industria non impeditis iuxta varios locorum, ac Regionum mores. In navigabilibus tamen, vel quæ alteri in navigabili deserviant, five aliam habeant publicæ causæ rationem, id non conceditur, ideoque iuris regalis censentur, cum hæc publica causa, vel commoditas privatarum aquarum, fundorum, ac prædiorum dominis usum, ac libertatem impediatur. P

Illam autem impedimenta, quæ navigationis maris naturali libertati præstantur, pro vectigalium, seu pedagiolorum solutionibus, vectigalium, ac pedagiolorum, seu gabelarum materiam concernunt, ut in eorum rubrica superius insinuatum est. Alia verò quæ maris jurisdictionem, vel dominium, aliamve superioritatem concernunt sub politis potius, quam legalibus cadunt regulis, ac rationibus. Portuum maris jus publicum, ac regale in habituali dominio, ac protectione dicitur, omnium verò commune quoad usum, eodem modo quo de ipsius maris navigatione habetur, ut propterea, hostibus, vel suspectis prohibeatur ingressus. Q Vectigalium, & pedagiolorum potius concernentibus illis oneribus, quæ pro ipsorum ingressu, ac mora ferrè pro diversis locorum moribus congruit. Idemque in mari ripa statutum est, ut in nullius dominio, in omnium verò usu sit. R

Diversa verò est Fluminum, & lacuum ratio, ut riparum, & portuum, ac adjacentium arborum privatum sit dominium adjacentium prædiorum, ita tamen, ut navigationis usus, & commoditas non impediatur, nisi aliud suadeat consuetudo. Quamvis etenim in hac regalium lege, ripatica inter jura regalia censentur. Vectigalium tamen, seu pedagiolorum speciem id potius redolet. S Super portuum libertate quaestiones foris audire solet, tam pro publicorum onerum, & vectigalium exemptione, quam pro confluentium securitate, quæ sub salviconductus vocabulo ex communi loquendi usu explicari solet. Ac etiam pro ementium, & contractantium asscuracione quodque aliena bona, & mercès à dominis molestias non recipiant, ubi citra fraudem id sequatur, quod tamen certâ ac generalem non recipit regulâ, cum à regionum, vel principatum legibus, vel istis decisionem expectet. Idque notandis, aliisque publicis emporiis commune esse solet. T

- L De feud. disc. 2. hoc tit. disc. 147. & 134.
- M Disc. 94. & 95.
- N Disc. 134. & Miscellan. Eccles. disc. 40.
- O Tit. de servitut. disc. 35. & seqq.
- P Tit. de serv. disc. 31. & hoc tit. in supplemento disc. 171.
- Q Disc. 129. R Disc. 138.
- S Ibidem. T Dico disc. 129.

XI.

De locis, & Viis publicis. Et de Angariis, & perangariis, aliisque servitiis.

Ac etiam de jure publicis belli, ac de armamentis, & fortificationibus.

Et de jure creandi titulos, & Barones, concedendi nobilitatem, creandi Doctores, & Notarios, & erigendi Universitates, & Academiæ.

Theatra, aliæ publica Civitatum loca, & viæ publicæ ac fluminum pontes juris communis dispositione attenda, sub Principis protectione, & sub Civitatum, intra quarum fines, & territoria existant, dominio habituali. In actuali autem, ac prohibitive dominio sunt nullius, dum sub omnium publico, & communi usu esse dicuntur. Nulla Baronum, vel domicellorum habita mentione, cum Romanorum legibus isti non innotescant. V

Ob illam verò status mutationem, quam penè in omnibus aliis rebus, Romani Imperii scissura, totque principatum, ac dominiorum divisio induxerunt, certa, ac generalis desuper statuta non est regula, ob ditionum, ac principatum diversas leges, ac stylos, præsertim verò super secunda domini specie, an potius penes locorum Communitates, vel penes Barones, & domicellos exi-

stant. Quod etiam de fluminibus, forestis, aliisque publicis, & communalibus bonis, sub quaestione est, quæ pariter à locorum diversa praxi decisionem recipit. X

Ubique tamen, ex Juristarum communi sensu receptum videtur, ut hæc & similia, juris regalis esse censentur, ad aliquos effectus diversam pariter habentes praxim, pro eisdem Ditionum, ac principatum diversis legibus, ac moribus. Primò nempe ad illum juris prohibendi liberum usum, five aliquibus privatam facultatem concedendi, ut in eis faciant, vel aliis facienda concedant, quæ alias omnibus communia esse debent, ut in Civitatum plateis frequens praxis docet. Y

Secundò ad effectum indicendi pedagia, aliaque onera pro illo transitu vel usu, qui alias liber, & publicus est.

Tertiò pro privata competetia, seu cognitione criminum, quæ in viis publicis, aliisque locis hujusmodi patrarari contingat, quasi quod ita lædi quodammodo dicatur majestas Principis, sub cujus custodia, & protectione existunt.

Et quartò super cura, & refectione, jureque indicendi collectas, & contributiones, pro constructione, & refectione, seu custodia, cum similibus, certam tamen, ut præmissum est non recipientibus regulam, ob legum, ac morum insinuatam diversitatem. Z

Viarum autem, ac pontium, aut similibus locorum, publico usui deservientium, duplicis generis, foris quaestiones audit. Primò nempe inter privatos prædiorum dominos, intra quorum fines viæ existant, alioque privatos, vel populos, super libertate, ac jure transitus, viæque publicæ substantia, seu qualitate, cum illæ quaestiones, quæ privatam transitum, vel usum facultatem jure servitutis percipiunt, sub diversa servitutum sede cadant. A

Et altera inter Principem, ejusve magistratus, & Barones, seu Domicellos, vel Communitates, super viarum, & pontium, aliorumve locorum hujusmodi qualitate, an juris regalis, magisque publici totius principatus ad præmissos aliove similes effectus existant, vel potius publici quidem juris, comparative ad privatum dominium singulorum dicantur, privati autem, seu localis, comparative ad præmissam majorem publicitatem.

Illæ siquidem viæ verè publicæ, atque juris regalis, sub immediata supremi Principis cura, & protectione esse dicuntur, quæ juxta regionum, varios loquendi usus, Consularium, seu Militarium, aut Basilicarium, vel Regiarum, seu Romanarum stratarum, nuncupationem habentes, ab una Civitate ad alteram, five à Civitate ad Mare, vel ad publicum navigabile flumen, initium ac finem habeant, seu alias inter duas verè publicas existant extremitates, adeo ut, non unius, vel aliquorum adjacentium populorum, pro eorum privata communicatione, usum concernant, sed pro universo humano commercio totiusque orbis habituali commoditate deserviant.

Itaque viæ, quas discretè Urbis loquendi usus Romanas appellat, sunt illæ quas leges civiles publicas reputant, aliæ verò privatarum, ac respectivè vicinalium vocabula sortiuntur, quamvis comparative ad illas merè privatas vias, quarum usus jure simplicis servitutis competat, publicæ quoque sint. Ideoque super una vel altera specie, seu qualitate, facti potius quam juris cadunt quaestiones certam proinde, ac uniformem non recipientes regulam, utpotè à singulorum casuum qualitate, & circumstantiis decisionem expectantes. B

Quamvis autem verè publicarum, ac militarium, vel consularium refectione Reipublicæ sumptu, vel ex omnium populorum æquali onere, & contributione facienda sit inæqualitas tamen aliquando dignoscitur pro majori, vel minori populorum usu. Idemque de fluminum pontibus, aliisque hujusmodi. Privatarum autem ad Communitates, vel populos, quibus principaliter deserviant. C

Regalis quoque juris censentur angariæ, & perangariæ, quæ certi servitii necessitate præferunt à mercedis præstatione, vel exemptione distinctionem recipientes. Ea etenim, quæ naturali libertati adversantur, atque invitos ad alieni servitium cogunt, utpotè legibus contraria, non nisi ex privilegio Principis, qui legibus derogare potest, obtinentur. Nisi diuturna immemorabilis, vel centenaria possessio, privilegii præscriptionem inducat. Adhuc tamè omninò certâ, ac generalem id non recipit regulam, ob diversas Ditionum, ac principatum leges, vel mores, ex quibus etiam major, vel minor usurpationis, vel concussionis mala præsumptio, vel juris resistetia manat, ideoque pro locorum qualitate, factique circumstantiis decisio regulanda est. D

Publi-

Publici belli jus (quisquis antiquiorum temporum fuerit sylus) ex communi ubique recepto sensu, de Regalibus est majoribus, ac primi ordinis. Supremo Principi privativè competentibus, ut inferioribus non facile concedatur ex eo privilegio, quod in aliis regalium generibus manare solet. E

Sub hoc autem belli jure, pro magis communi, ac recepto usu, terrestria, ac maritima armamenta, arciumque munitiones, aliæve fortificationes cadunt, illa fortium domorum, seu palatiorum munitione, seu fortificatione subditis, ac inferioribus concedi solita, quæ pyratum, seu bannitorum, & latronum, vel privatarum inimicitiarum tutelam concernant, quod pariter certam, ac generalem non recipit regulam pro diversis ditionum ac principatum legibus, ac moribus.

Dignitates Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, & Baronum conferre solus supremi Principis est, ideoque primariè regalis juris censetur. Idemque in nobilium ac rutorum feudorum concessione hodierna praxis docet, quidquid servare, antiquitas. Ideoque ut in propria feudorum sede habetur, ea quæ per subditos, ac inferiores conceduntur, impropria feuda potius censenda sunt, ex præfato publici belli privato jure, cum verum feudum primi ordinis militiam redoleat, ideoque non nisi habenti jus publici belli, hos milites constituere conceditur. F

Doctoratus gradum, vel Notariatum officium concedendi facultas, juris quoque regalis est. Vojus etiam censentur, publicarum Universitarum vel Studiorum, seu Academicarum erectio.

Nobilitatis item concessio est de Regalibus, quoniam reddere nobilem illum, qui ex natura, vel legis dispositione sit ignobilis, atque ita verum reddere id quod verum non sit, solus est Principis, qui legibus derogandi facultatem habet. Civitatibus, vel Collegiis aut nobilium adunantiis facultatem competente, eorum gremio adscribendi eos, qui nobilitatem juridicam jam habentes, tanquam tales agnoscantur, ut proinde, non collationem nobilitatis, vel status mutationem, sed veritatis agnitionem, ejusque declarationem, quod jam inest, id redolet, five pro ipsorum recipientium privato præjudicio, eodem modo, quo subditis Civitatibus civilitatem concedere fas est, ut in præminentiarum magis peculiaris sede advertitur. G

Magistratum creatio ad justitiam ministrandam in Regalium lege inter hæc jura recensetur. Contrarium verò praxis docet, ut Barones, & domicelli, ac etiam subditæ Civitates hanc habeant facultatem. Ideoque illis videtur Magistratibus referendum, qui universalem in tota ditione, vel principatu habeant potestatem.

- V Disc. 135. & seqq. X Tit. de feud. disc. 2. & in annot.
- Y Dico disc. 135. & 142. & in annot.
- Z Disc. 130. cum pluribus seqq.
- A Disc. 136. & seq. & tit. de servit. disc. 23.
- B Disc. 136. & seq. C Ibidem.
- D Tit. de feud. disc. 51. & 65. & hoc tit. disc. 141.
- E Tit. de feud. disc. 52. & 58. F Dico disc. 52. de feud.
- G Tit. de Præminent. disc. 30. & 35. & in aliis.

XI I.

De potestate condendi leges, eisque derogandi, de jure concedendi gratias tertio præjudiciales, vel tollendi jus tertii, ac revocandi concessiones, seu alias inhabiles reddendi habiles, remittendique delicta, & penas; aliæve similia faciendi, quæ in jure prohibita sunt.

Novas leges condendi, atque antiquas corrigendi, seu moderandi, aut eis dispensandi facultas, juris regalis, supremique Imperii est, ideoque soli Principi conceditur, non autem subditis Civitatibus, vel Baronibus, & domicellis, aliisque Magistratibus, nisi ipse Princeps concedat. Vel nisi de eo majori Magistratu agatur, qui ob absentiam Principis ejus vicariam potestatem in omnibus exerceat, ut (ex. gr.) in Italia in Proregibus Regnorum utriusque Siciliae. Status Mediolani Gubernatoribus praxis docet. Quamvis etenim alii in eadem Italia supremi, ac primi ordinis habeantur Magistratus, omnium penè jurium regalium, supremivè Imperii exercitium habentes, cum aliqua etiam potestate in casibus particularibus dispensandi legibus, vel aliqua eis adversantia demandandi, ut (ex. gr.) in Ecclesie Romane temporali ditione Ita-

lica plures sunt Apostolicæ Sedis Legati, qui aliquarum Provinciarum vel Civitatum regimini præficiuntur, adeo ut Principis vicarias partes, ac figuram gerant, non tamen absque pontificia specifica auctoritate, vel confirmatione, ista conceditur facultas, ordinandi leges, antiquis contrarias, jurisque communis directè correctorias constitutiones, aliquas legum species condendo in iis, quæ secundum, vel præter commune jus esse dignoscantur, five ejusdem juris interpretationem contineant, cum pleraque juri contraria specialibus indulgetis, & facultatibus referenda veniant.

Aliis verò inferioribus Magistratibus, vel subditis, merèque subordinatis Civitatibus, ac domicellis, & Baronibus, generaliter statuta, & leges condendi absque Principis prævia licentia, vel subsequuta confirmatione, facultas denegatur. Et eo magis in enunciata Ecclesie temporali ditione, ob Egidianæ Constitutionis præscriptum, iis exceptis, quæ ipsius juris communis observantiam, vel declarationem, ubi dubium sit, concernant. Sive ubi de illis agatur legibus, quas in rei propriæ concessiones Baro, vel Civitas adiciat, cum eam speciem redoleant illarum conventionalium legum, quas in contractibus cuilibet privato adicere licet.

Non omnis tamen ejusdem Principis confirmatio, ad id sufficiens reputatur, sed in iis, quæ juri communi, seu fei seu etiam particulari, ab ipso Principe specificè confirmata, contraria sint, illa confirmationis species desideratur, quæ in forma specifica dicitur, inserto scilicet ipsius legis tenore. Sive quod alias de certa ejusdem Principis scientia constet, ut in iis confirmationibus praxis docere solet, quæ prævia alicujus Magistratus, vel Congregationis examine, ac voto, concedantur.

Altera verò species confirmationis, quæ præfata circumstantia non accedente, in forma communi dicitur, in iis, quæ juri contraria sint, insufficientes reputantur, solumque prohibitionis obstaculum tollit, in iis, quæ juxta, vel præter leges statuuntur.

Istam verò speciem, vel naturam, habet illa confirmatio, quæ præsumpta dicitur, quia nempe ex sola longissimi temporis observantia præsumatur, nisi de iis agatur, quæ favorabilia potius quam odiosa dicenda sint, utpotè restitutiva antiquarum legum, quas moderniores aboleverint, ut in statutis fœminarum, & cognatorum exclusivis, atque agnationis favorem concernentibus pro nostris Italiae moribus receptum habemus vel nisi immemorabilis, aut centenaria observantia sit à viciolo initio non infecta, ex cujus consueta virtute, ac operatione, meliorem titulum specificæ confirmationis allegare liceat. Aut quod de illius Civitatis, vel Domicelli lege agatur, quæ in statu libero legislatoris, condita sit, quamvis subsequens ejusdem status immutatio subjectionem produxerit, si novus superior cum consueta legibus continuari concesserit, vel permiserit. H

Gratias tertio non præjudiciales, à jure tamen exorbitantes atque legum correctionem, vel dispensationem implicant continentes, concedendi facultas pariter juris regalis, supremique Imperii est, illegitimos nempe legitimis natalibus restituendi pro honoribus aliisque effectibus, qui tertii jus non tollant, neque lædant. Sive delinquentibus, & criminosis præsertim verò condemnatis indulgendi, quando Partis offensæ præjudicium cesserit, ob ejus pacem, seu consensum, cum similibus, quæ licet merè gratiosa sint, quia tamen legum correctionem implicitam habent, jus Reipublicæ in universum lædere videntur. Ideoque subditis Baronibus, & Domicellis, vel Magistratibus, id pro regula non conceditur, nisi ejusdem Principis privilegium, vel generalis, aut particularis legitima consuetudo hujus regulæ suadeat limitationem.

Magis verò extra quaestionem, negativa regula locum obtinet, ubi de concessionibus, & gratiis tertio præjudicialibus, quæ alienum jus tollant, minuunt, vel impediunt, agatur. Istam etenim potestatem, ipsimet Principi, qui supremi Imperii jura habeat, absque publicæ necessitatis, vel utilitatis iusta causa, quamplures denegant. Magis verò communis, usque recepta opinio, pro externo judiciario foro concedit, in iis omnibus, quæ, divinum, vel naturale jus non lædant, sed ab humana, seu positiva lege manent. Justæ causæ deficientiam in id considerando, ut idem Princeps suam regulæ voluntatem, sive quod eandem non benè regulatam ipse, vel successor revocet, seu moderetur. Aut quod, ubi ea dubia sit, & interpretatione digna, Judice, & Magistratus ex hujusmodi

149

151

152

153

di justæ causæ affirmativo, vel negativo interventu, arbitrium regulent, benignam, vel latam, aut respectivè strictam, & rigorosam adhibendo interpretationem. I

154 Concessionem item factas, & gratias revocandi, sive in beneficiis, vel officiis institutos destituendi facultas, juris regalis, ac supremi Imperii est, non nisi supremo Principi competens, cujus potestas easdem habet quæstiones, cum eisdem insinuatis distinctionibus, quatenus ad externum pertinet forum decidendas, iis, ad quos magis pertinet pro foro interno decisione reservata. Ea potissimum distinctione attendenda, an concessio de cujus revocatione, vel destitutione agitur, gratiæ; & causæ lucrativæ speciem habeat, vel potius è converso justitiæ, & onerosæ, vel correspondentiæ causæ. L.

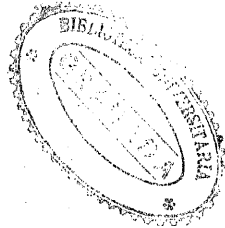
155 Quamvis etenim majores Nostri, in altera ordinariæ, & absolutæ potestatis distinctione, magnam vim constituere soleant. Moderno tamen tempore pro forensi praxi fabulæ speciem id redolere videtur, dum pro communi stylo, vel formulario, potestatis plenitudo semper interponi solet, ubi accedat voluntas, ad quam propterea omnes rediguntur quæstiones, quoties ea clara, & ex-

pressa non sit, ubi præsertim justæ causæ fomentum desit, vel justitiæ ratio resistat, si alias jus tertii factum in fama, vel existimatione lædat, ut præsumi non debet, ut in sua sede latius. M

Supremas defunctorum voluntates, commutandi, vel destruendi, fideicommissis præsertim, & majoratibus derogandi, juris Regalis pariter, supremique Imperii est, ut soli Principi, vel iis, quibus ipse concesserit, ad quoscumque subditos privati vè competat. Illa tamen in ipso supremo Principe à foro pariter exulante antiquiorum potestatis quæstione, ex eo quod juris naturæ præceptum sit, supremas morientium voluntates exequi, ac servari, cum verius à positivæ legis benignitate id pendeat. Solumque in piarum dispositionum, vel earum, quæ juris jurandi religionem habeant, ista potestatis in Principe sæculari quæstio cadit, ut soli Pontificiæ potestati id reservatum sit. N

H De hac materia legum, & statutorum tit. de judiciis disc. 25. & tit. de success. ab intest. pluries.

L Disc. 148. hoc tit. L. Eodem disc. 148. M cod. disc. 148. N Tit. de fideicommiss. in summa c. n. 2. & 295. & seqq.

Finis Libri Secundi